

Eesti vanasõnad

III

10001–15140

<http://www.folklore.ee/rl/pubte/ee/evs/evs3>

ISBN 978-9949-544-85-1 (pdf)

Tartu 2016

Trükis ilmunud:

Eesti vanasõnad. III.

MONUMENTA ESTONIAE ANTIQUAE III

PROVERBIA ESTONICA III

Koostanud:

A. Hussar, A. Krikmann, E. Normann,
V. Pino, I. Sarv ja R. Saukas

Toimetanud:

A. Krikmann ja I. Sarv
Kunstiliselt kujundanud Paul Luhtein

Eesti NSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut
Eesti NSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum

Kirjastus "Eesti Raamat"
Tallinn 1985

E-raamatu valmimist toetas:

EKKM14-344 Eesti keele, kultuuri ja folkloori
kasutusalade laiendamine ja tutvustamine
elektroonilistel infokandjatel.

Digitaliseerinud: Tallinna Ülikooli akadeemiline raamatukogu
HTML: Diana Kahre

© 2016 EKM Teaduskirjastus
© 2016 EKM FO rahvausundi ja meedia töörühm

**EESTI
VANASÕNAD**

III

EESTI VANASÕNAD

8EF
E20

Kunstiliselt kujundanud Paul Luhtein

d.

$\frac{EB80}{1227}$ - $\frac{EB85}{1366}$

E $\frac{4603010201-218}{901(15)-85}$ 505-85

© Kirjastus «Eesti Raamat», 1985

VANASÕNAD

10001 - 15140

10001. KUIDA SAADUD, NÕNDA KADUNUD — 1?(1) var.

W. Norm. ÕL 134.

Vrd. 12123. Kuda tulnud, nõnda kadunud.

10003. Kuida saadud, nenda läheb.

10002. KUIDA SAADUD, NÕNDA LASTUD — 1 var.

Saa (Söggel).

Vrd. 10003. Kuida saadud, nenda läheb.

10003. KUIDA SAADUD, NENDA LÄHEB — u. 30(47) var.

Aa. _____*

* kudas (Rap v. Mär, Põl), kuidas (Krj, Khk, Hel), kuda (Kär, Põl, Sa); soadud (Põl); nõnda (Krj, Mus, Jäm, Põl, Sa, Hel), na (Rap v. Mär); lihab (Põl), lähäb (Krj)

E. Poomi (Rap v. Mär) seletus: «Õeldakse ülekohtuselt saadud varanduse kohta.»

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491; Rap v. Mär, Sa, Hel, Tt (Raun) — 18(26) var.

b₁. Nenda kui saadud, nenda läinud.

Wied. 130, Kündja nr. 47 (1883) 561 — 1(2) var.

b₂. Kuidas saadud, nõnda läinud.*

* kudas (Tõn. Tln. Täht.; Vig), kuida (Sa); läind (Pha)

Tõn. Tln. Täht. (1884) 56, Muuk I 166, Muuk-Mihkla III 128; Lüg, Kuu, Vig, Pha? (anon.), Vän — u. 5(8) var.

b₃. Kuda suadud, nõnna läind.

Ksl — 1 var.

B. Kuida saadud, nenda mindud.*

* kuda (Amb), kuidas (Amb, Krj); nõnda (Amb), nenna (Amb)

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491; Sim, Amb, Krj — u. 5(7) var.

C. Kudas saada, nõnna minna.

Vän — 1 var.

D. Kuida kätte saadud, nenda käest läinud.

Körber VRMK 59 — 1?(2) var.

Vrd. 12124. Kuidas tuleb, nõnda läheb.

9997. Kergelt saadud, kergelt lähäb.

8362. Palju saab, palju läheb.

8485. Pea saab, pea läheb.

13186. Vaevata saadud, aga armuta läheb.

10215. Kuda saun saadud, nõnda saun mingi.

10001. Kuida saadud, nõnda kadunud.

9999. Kuida saadud, nenda antud.

10002. Kuida saadud, nõnda lastud.

10000. Kuida saadud, nenda pillatud.

10004. Kuidas saadud, nõnda söödud.

10004. KUIDAS SAADUD, NÕNDA SÖÖDUD — u. 25(40) var.

a₁. _____*

* kuida (Wied., Kündja; Mär, Mih, Saa, Vil, Pil, Trm), kudas (E; Kuu, Põl, SJn, Pal, Trt), kuda (Iis, Hlj, Kos, Hel, Plt, Kod); soadud (Põl), suadud (Plt, Kod); nenda (Wied., Kündja; Mih, Hel, Trt), nõnna (Iis, Hlj, Plt, Kod); süedud (Iis), süödud (Hlj), süädud (Kod)

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491, E 45, E² 83, Rl ja Kalevala 88, Puus. Eü I 112, Raielo² 118, Norm. 234; Vi, Amb, Kuu, Mär, Põl, Mih, Vän, Saa, Hls, Hel, Vil, SJn, ?Pil (Saks), Plt, Pal (Karro), Trm, Kod, ?Trt (Liemann) — u. 20(35) var.

a₂. Kuda saadu, nõnda söödu.

Puh — 1 var.

a₃. Kui saadu, nii süüdü.*

* kuis (Võn)

Võn, Urv — 2 var.

b. Kuidas saias, nõnda sövvas.*

* süüas (Hls)

Hls, Trv — 2 var.

Vrd. kk: Külap see suur söömine on, aga pisukene saamine (Wied. 98).

Vrd. 10003. Kuida saadud, nenda läheb.

9903. Ruttu saadud, ruttu söödud.

3610. Mis kergelt saadud, see kergelt söödud.

9982. Kus saajaid, sääi sööjaid.

9993. Kuda suak, nõnna söök.

14863. Ühes saadud, ühes söödud.

10005. Mis saadud, see söödud.

4317. Kus konn saadud, seal konn söödud.

8332. Kes palju saab, see palju sööb.

1301. Mis hirmuga saadud, saab hirmuga söödud.

11280. Sööme, kui saame.

10005. MIS SAADUD, SEE SÖÖDUD — 7—9(12) var.

Aa₁. _____
Amb, Hls, VII — 3 var.

a₂. Mes saadud, sie süödud.
Kuu (Lindström) — 1 v. 2(2) var.

b. Mis on saadud, see on söödud.
VII — 1 var.

Ba. Mis saamata, see söömata.
Norm. 231, EKMS IV 424; Hää — 1(4) var.

b. Mes saamata, sie süömätä.
Kuu (Lindström) — 1 v. 2(2) var.
Vrd. 10004. Kuidas saadud, nõnda söödud.
1301. Mis hirmuga saadud, saab hirmuga söödud.

10006. SAAGU SAABIJAD, MINGU MEHELE MINIJAD, ÄGA KADUGU KEELEKANDIJAD — 1 var.

Pha (Liiv).

10007. TEISE SAAB IKKA: KAS RAHA VÕI MEHE — 1?(1) var.

A. Toomessalu seletus: «See on praegu [1937] tüdrukute ütetus.»
?Krj.

10008. EGA SAAPAKANDJA TÄÄ, MIS PASTLÄKANDJALE VAJA OM — 1(3) var.

a. _____
Trv (Vaine) — 1(2) var.

b. Ega saapakandja tea, mis pastlakandjale vaja on.
Norm. 108 — 2(1) var.

10009. SAAPAÕIGUS IKKA PAREM KUI PASLIÕIGUS — 1?(10) var.

a₁. _____
* pastlaõigus (Norm., EKMS)
Wied. 162, Kündja nr. 50 (1883) 597, Norm. 133, EKMS II 20 ja IV 727 — 1?(5) var.

a₂. Saapaõigus on ikka parem kui pastlaõigus.
Raud VMj 219 — 2(1) var.

b₁. Saapaõigus on suurem kui pastliõigus.
E 74 — 2(3) var.

b₂. Saapaõigus suurem kui pastlaõigus.
E² 54 — 2(1) var.

Vrd. 2881. Kui on kadunud saapaõigus, ei pasliõigus kõlba enam ühtegi.

10010. KUI SAAREMAA NEIU HAKKAB SABA TÖSTMA, EGA SIIS ÄNAM KUIVA TULE — 1 var.

A. Tiitsmaa seletus: «Õeld. sügisel siis, kui tuul hakkab puhuma Saaremaa poolt.»
Kul.

10011. KOS SAADAN TOIME EI SAA, SINNA SAADAB NAISE — 2 var.

A. _____
San (V. Gross) — 1 var.

B. Mes kurat isi ei saa tehä, sedä teeb ta tiketäte naiste läbi.
Vig (Priimets) — 1 var.

Vrd. 4625. Kuri naene on kõvem ku kurat.

10012. LÖÖB SAADAN SARVED SEINA, VÕTA SIIS SEINAST VÄLJA — 1(4) var.

a. _____
E 51; Vai (Feldbach) — 1(3) var.

b. Lööb saadan sarved seina, võta siis veel välja.
E² 104 — 2(1) var.

Vrd. kk: Las hull jooksta, nii kaua kui oma tulised sarved seina jookseb (Tln).

Vrd. 1583. Saab hull sarved seina jooksnud, siis jääb targemaks.

10013. SAADAN EI TULE ALATI SAABASTE, VAID SAGEDASTE SUKES — ? kuni 2(19) var.

Aa. _____
* saabastes (Laakm., EKMS); sagedasti (Laakm., EKMS); sukis (Sannumetoja, Laakm., Suits, EKMS)
Sannumetoja VII (1860) 35, Wied. 162, Kündja nr. 50 (1883) 597, Laakm. ER Kas. Kal. (1907) lk-ia, Suits 147, EKMS II 145 — 1?(11) var. Wied. tekst pärit J. W. Jannseni «Uuest variserist» (Vt. Jannsen K VIII 78).

b. Saadan ei tule saabastega, vaid sukis.
E 74, E² 104 — 2(7) var.

B. Saatan ei käi igakord sokkis, vaid ka vahest saabastes.
?Khn (Lamend) — 1?(1) var.

10014. SAADAN SÜÜ IKS SALATU HÄÄ
— 1 var.

Ote (Jürgenson).

10015. SAATUSEGA EI SAA KOHTUDE
MINNÄ — 1 var.

Ran (Tamm).

10016. KASTA SABA VETTE, SIIS SAAD
KALA KÄTTE — 1 var.

Jöh (Paurmann).

10017. KELLE SABA SITANE, SELLE
SUU RASVANE — 1 var.

Ann (Kagovere).

Vrd. 4969, eriti J: Kelle käed sitased, selle
suu rasvane.

2392, eriti Q: Kelle jalg sitane, selle suu
rasvane.

11517. Talueldel on saba sitane ja suu
rasvane, aga linnaemandal on p... puhas
ja suu niisama puhas.

10018. NII SAPPA KATTA, KUI SÖPPA
HAARUS — 2(6) var.

a₁. — *

* sapa; kata; sõpa (Norm.)

Norm. 147; Kan (Väggi) — 1(2) var.

a₂. Nii saba kata, kui sõba haarub.*

* katab (EKMS I) — ilmselt viga

EKMS I 811 ja III 604 — ?(2) var.

b₁. Nii sappa katta, kui sõppa küünüs.

Kan (Väggi) — 1 var.

b₂. Nii saba kata, kui sõba küünib.

EKMS III 604 — ?(1) var.

10019. SABATA LINNUL ON RASKE
LENNATA — 1?(1) var.

Jänes-Parlo 21.

Vrd. 5743. Ei saa inne linnata, ku silva ka-
susõ.

12001. Kohe siivuta kana lendab ehk ja-
luta katk jookseb.

10020. SIIS ON SABA VAJA, KUI VESI
PERSSSES — 1 var.

Rak (Raud).

Vrd. kk: Siis vast tunneb, et saba tarvis on,
kui perse vette puudub (Kad).

Vrd. 12850. Mine siis veel ujuma, kui vesi
persen om.

4028, eriti A ja C: Ei kuer enne ujuma

hakka, kui vesi perse puutub; Ega kuer
enne ujuma hakka, kui saba vede puutub.
6039. Ära tee lootsikut, kui vesi perse
puutub.

1865. Siis on härjal hända tarvis, kui
kiil kallale tuleb.

10021. SABAPIDI EI SÜNNI HOUST
ETTE PANNA — 3(7) var.

a. — *

* hoost (Norm.)

Wied. 160, Kündja nr. 50 (1883) 597,
Norm. 59 — 1(5) var.

b. Kis hoost siis tagurpidi ette paneb.
VMr — 1 var.

c. Ega sa hobest ummet handa piti ei
saa ette panda.

Räp — 1 var.

10022. KUS MA SABITSEN, SÄÄL MA
RABITSEN — 1?(3) var.

?eP (anon.) v. Vru (R. Kallas).

10023. EI SADA AASTAT PARANDA,
MIS SÖDA RIKNU TUNNIGA —
3 kuni 6(9) var.

A. —

Urv — 2 var.

Ba. Ei sada aastat paranda, mis rikunud
saab tunniga.

?PJg (Lussik) — 1?(1) var.

b. Ei sada aastat paranda, mis üks teeb
ühe tunniga.

?Plt (Luu) — 1?(2) var.

c. Sada aastat ei paranda, mis ühe tun-
niga tehakse.

E MVH 16 — ?(2) var.

C. Mis tunniga ärä raiskat, ei saa aast-
ajaka kätte.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

D. Mis minutil kaotatud, ei saada enam
tunnil tagasi.

?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

Tõenäoline mingi seni tundmata kirjan-
dusliku allika olemasolu.

10024. SADA KOPIKAT KAALUVA
ENÄMB KU ÜITS RUBLA —
1 var.

Trv (Rull).

10025. SADA SÕPRA OMMÕ INÄBÄ
KUI SADA RUUBLIT RAHHA —
u. 15(21) var.

A_{1a}. Ara pea sada rubla, pea sada sõp-
ra.

Gr. RkÖrE III 169 — ?(1) var.

b₁. Ara hoia sada rubla, hoia sada
sõpra.

Kuusik KT 208 — ?(3) var.

b₂. Ara hoia sadat rublat, vaid hoia
sada sõpra.

?Trt (Piir) — 1?(1) var.

A_{2a}. Ärgu olgu sul sadat rublat, aga
olgu sada sõpra.

Jakovlev 142 — ?(1) var.

b. Ärgu olgu sul sada rubla, vaid
sada sõpra.

?Kam v. Se (Relli) — 1?(1) var.

Ba₁. Parema sada sõbra kui sada rubla.
Kos (Wiedemann) — 1(2) var.

a₂. Sada sõpra pareba' ku' sada ruub-
lit rahha.

Se (T. Linna) — 1 var.

b. Innebä sada sõpra ko sada ruublet
rahha.

Se (Pino) — 1 var.

C₁. _____

Se (Kits) — 1 var.

C₂. Sada sõpra om õks inäp ku sada
ruuplet rahha.

Se (Vabarna) — 1 var.

C_{1a}. Sõber om inämb kui sada ruublit
raha.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Hia sõber on enamb kui sada rub-
la raha.

Iis (Timotheus) — 1 var.

c. Paremp om hää sõbõr ku sada
ruublet raha.

Se (F. Ilvik) — 1 var.

d. Parema üks hea sõber kui sada rub-
la raha.

?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

C_{2a}. Hää sõbõr inämb ku [tuhat] ruublit.
?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.

b. Hea sõber on kallim kui tuhat rub-
la.

Norm. 242; ?Amb (Kleinmann) — 1?(2) var.

D. Sõbrus on enam kui sada rubla
raha.

Võn (Soo) — 1 var.

Vrd. 11111. Parema sõna sõbralt kui rubla
raha.

2026. Ilo mass küll sada rubla, tego
ei massa tingagi.

1038. Hää sõna om paremb kui sada
rubla raha.

10026. NÕNDA PALJU SADAB VIIL
PIÄLE LÕEVUKESSE LUND, KUI
PALJU LÕEVUKE TULLEN
MUAST LOIS — 2 var.

a. _____

Kod (Liiv) — 1 var.

b. Kui lõokõnõ tulõ keväja lumõ aigo
välla, sis saa viil nii pal'lo lummõ.
Se — 1 var.

10027. SADAB SUVE PÕÖRIPÄEVAL
KÜLMA VIHMA PÕHJATUULEGA,
SIIS SAAB LEIVAVILJA SAVIPAA
TÄIS, MITTE SALVE TÄIS —
1?(1) var.

?Rõu (Gutves).

Vrd. 10122. Saagu salve täüs vai savipaa täüs,
aastaig üks ellä.

10028. SADAES SUVED TULEVAD,
TALVED LEUGU VÄÄRISTÄIES —
3 var.

A. _____

Kuu (Esken) — 1 var.

B. Sadajes suved tulevad.*

* sadujes

Kuu — 2 var.

10029. SADAGU VAI SAIBIT MAHA,
MIIS LÄTT IKS UMMA TIID —
1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. kk: Tulgu (~sadagu) vai saibit, üks
plät minema (Ote).

10030. SATAT MAALÕ NESINNÄ'
HINDKE' — 1 var.

Se (Päss).

10031. SAUL SÕIDAB SAKS, UDUL
HULGUB HUNT — u. 10(43) var.

A₁. Sadul sõidab saks, udul huljub hunt.

* Gõs. 336 ja **411, KAH EKAI 86, EKMS

II 564, III 714 ja 717 — 1(6) var.

*

wens regnet / so gehen die Teutschen/
wens nebel / so gehen die Wölffe/
Saddul soitar sax / uddul huliub hunt.

* *

wens regnet / so reifen die Teutschen/
wens Nebel / so lauffen die Wölffe/
saddul soitar sax / uddul huliub hunt.

A_{2a}. _____*

- * sajul (EKMS), saol (Tös)
- * Helle 352, Hupel 115, Poromenski EGr. 215, Stein 56, Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597, KAH EKA1 88 ja 157, EKMS 1 100 ja 612; Tös — 2(20) var.

*

Saul soitar saks, uddul ulgub unt, wens regnet,
so reifen die Teutschen, wens trube ist, so gehen die Wölfe.

- b. Saul sõidab saks, udul hulgub susi.
Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71 — ?(3) var.
- c. Saus soitar saks ja udus hulgub hunt.
Kuu — 1 var.
- d₁. Sadusel sõidab saks, udusel hulgub hunt.
Wied. 160, Kündja nr. 50 (1883) 597 — 1(3) var.
- d₂. Sadusel sõidab saks, udul hulgub hunt.
Plv — 1 var.
- e. Sadusel ilmal sõidab saks, udusel hulgub hunt.
E 75, E² 11 — ?(2) var.
- f. Uduela hulgub hunt, sadusela sõidab saksa.
Neus 420 (<Jõe) — 1 var.
- A₃. Udu ujub hunt, sajus sõidab saks.
EKMS III 719 — ?(1) var.
- A₄. Sadusel sõedab saks, udusel ulvab hunt.
VII — 1 var.
- B. Kui sadu väljas, siis saks siia, kui udu, siis hunt.
?Sa (R. Kallas) — 1(1) var.
- Ca. Hunt ujuga, sant sajuga.
E. Poomi seletus: «Hunt tuleb ikka uduse ilmaga ja sant ei lähe saduse ilmaga majast niipea minema.»
Norm. 126; Rap v. Mär — 1(2) var.

b. Sant sajuga, hunt ujuga.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. r1 «Aeti külmal kündma»: Uduel küll hulgub hunt, / sadusella sõidab saksa (ERIA III:1 nr. 4025).

Vrd. 12807. Uduetega käive hundi, kastega karjakoera.

10032. SAKKELE EI SAA SUULA PANNA
EGA VEDELALE LEEMI PANNA
— 1 var.

Ote (Kukrus).

10033. SAKE SAAT SANTMA, VETEL
VEDA VIIRDE — u. 25(43) var.

Aa. _____

Ote (Nugin) — 1 var.

- b. Vettel veab veerde, sakke saadab santma.
Plv — 1 var.
- c₁. Sakke aea santma, vettel veda veerde.*
* sakō (Urv), sakkō (Vas); aja; vida; viirde (Urv, Vas)
Hel, Urv, Vas — 3(4) var.
- c₂. Sage ajab santma, vedel veab veerde.
Norm. 234 — ?(1) var.
- d₁. Vettel veda viirde, sakke aase santma.
Trt — 1 var.
- d₂. Vedel vida veerde, sage ajab santima.
Võn — 1 var.
- d₃. Vetel vedä veerde, sakō aja santma.
E. Siili seletus: «Vedeläga saa üks pikembält.»
Urv — 1 var.
- e. Sakō ajab santma, vedel viib viirde.
Kam — 1 var.
- f. Sake aase santma, vetel veerde.
Räp — 1(3) var.
- g₁. Vetel aja veerde, sakō aja santma.*
* aase; viirde (Plv, Se)
Norm. 159; Plv, Se — 4(5) var.
- g₂. Vettel ajab viirde, sakke ajab santma.
Rõn — 1(2) var.
- g₃. Vettel aja viirde, sakkō santma.
Ote — 1 var.

- h. Vedelaga saap veere manu, sake saadap santma.
Rõn — 1 var.
- B. Sake a'ap santma, vetel viäp kokku.*
* aja; veda (Kan)
Ote, Kan — 2 var.
- Ca. Vedel puder hoiab pere koos, sage puder ajab santima.*
* pudru (E MVH)
E MVH 42; Hel — 1(4) var.
- b. Vedel puder hoiab pere koos, paks puder ajab santima.
EKMS IV 24 — ?(1) var.
- D. Kapsas ajab kargama, sagepuder santima, pikk leem peab pere koos.
EKMS IV 22 — 1 var.
- Ea₁. Karask aa kargame, sakepuder santma, pikk liim pidä pere kuun.*
* leem; koon (Norm.)
Norm. 159; Hel (Tomp) — 1(2) var.
- a₂. Karask ajab kargama, sagepuder santima, pikk leem peab pere koos.
EKMS II 463, 505 ja III 199 — ?(3) var.
- b. Sake a'a santma, karask kargama, pikk liim pida pere koon.
Hel — 1(3) var.
- Vt. 13902 B.
- Fa. Sakke puder a'a santma, karask kargama.
Hel — 1(2) var.
- b. Karask a'ab kargame, sakke puder santma.
H. Sillaste seletus: «Odrajahu ei anna ka nii palju jõudu kui rukkileib.»
Hel — 1 var.
- Vt. 13902 C.
- G. Vatsk ajab vargile, sakke putr santma.
Kan — 1 var.
- Vt. 13902 D.
- Vrd. 10035. Sakköpudõr laota ai latsi, vettel külh.
13976. Vesi iks viirde vedä, veri kiird keskele.
10034. SAKE VOORI, RIIBU REDELI — 4 var.
- Aa. _____
Kan, Krl — 2 var.
- b. Riibe redeli, sakke voori.
J. Semmi seletus: «Üteldakse harilikult

selle pääle, kui keegi tähendab, et koo-rem väike, näit. talgus.»

Plv — 1 var.

- B. Tihtsa voori ja riibe redeli, siis on töö korralik.
Võn (Hildebrand) — 1 var.

10035. SAKKÖPUDÕR LAOTA AI LATSI, VETTEL KÜLH — 3 var.

- A. _____
Rõu (Gutves) — 1 var.
- B. Sakõ latse laota ai', pereht ka lak'ka pessä äi'.
Se (Tubli) — 1 var.
- C. Ega sago latsi laota ai.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- Vrd. 10033. Sake saat santma, vetel veda viirde.
5624. Ega liim latsi laota ai.

10036. SÕUAB SAHK SIRBI JÄLGIL, SEISAB PÕLD PEIU PALGEL — 1(27) var.

- a. Sõuab sahk sirbi jäljel, seisab põld peiu palgel.
CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214 — ?(2) var.
- b. _____*
* palgil (Tõn. Täht. (1909 august))
Tõn. Täht. (1909 august); Rap v. Mär (Poom) — 1(2) var. Ilmselt sekundaartraditsioon.
- c. Sõuab sahk sirbi jälgil, seisab põld neiu palgil.
Tõn. RP 219 — ?(1) var.
- d. Sõuab sahk sirbi jälgil, paistab põld peiu palgel.
E² 70, Norm. 87, EKMS III 378 — ?(6) var.
- e. Sammub sahk sirbi jälgil, seisab põld peiu palgil.
Tõn. Trt. Täht. (1888) 50, Tõn. LLr 86, E 75 — ?(15) var.
- f. Kui käib ader sirbi jälgil, siis on põllul pruudi palged.
P. Tammepuu seletus: «Peale vilja koristamist on vajalik üles künda.»
?Lai — ?(1) var.
- Vrd. 10508. Sirbi järel käib atter.

10037. SAIAD EI SAA KUSKIL TAEVAST — 1(15) var.

- a. _____
saa = saja

Wied. 160, Kündja nr. 50 (1883) 597 — 1(4) var.

b. Saia ei saja taevast maha.
Kmpm. Klr I^o 123, Kmpm. Klr II° 340,
E 75, E² 80 — ?(4) var.

c. Saia ei saja taevast.
Nurmik III 95, Huvit. V Lisa 16, Puus.
EKGr. 37 — ?(7) var.

Vrd. 14870. Önn ei kuku taevast rüppe.

10038. SAIA NÄGU, SITA MAGU — 4 var.

Hls, Trv, SJn.

Vrd. 2068. Ilus nägu, paha tegu.

10039. SAIA SÜÜASSE LEIVA LÖPPU —
? kuni 2(2) var.

A. _____
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

B. Leiväta ei saa elada, saia piab ka
saama.

A. Källo seletus: leib = oma naine,
sal = võõras naine.

?Lüg — 1?(1) var.

10040. SAI ON VALGE SÜÜA, AGA
MUST TEHA — 1?(1) var.

N. D. UA 13.

10041. KUI SAIASARVED PAISTAVAD,
SIIS KAERAKAKUD KRAAVI —
1(2) var.

Trm (Sirel).

Vrd. nlj: H III 25, 329/31 (4) < Vil.

Vrd. kk: Linna-saia sarved paistavad ju sil-
ma (Wied. 107).

10042. ANNA SAKSALE SUUD, SENI
KUI NAKAB PERSET NÄÜTÄMÄ
— 1 var.

Pst (J. Ainson).

10043. EGA SAKSA SANT NÄLGÄ EI JÄÄ
— 5 var.

Aa. _____
Jõh (Otto) — 1 var.

b. Ega saksa sant näl'ga jää.
Rak — 1 var.

Ba₁. Ega saksa sant nälga sure.
E. Poomi seletus: «Õeldi vaeseks jäänud
mõisniku kohta, teised saksad toitsid
teda.»

Rap v. Mär — 1 var.

a₂. Ega saksa sant nälga ei sure.
Kod — 1 var.

b. Ega saksa sant ilmaski nälga sure.
Hlj — 1 var.

Vrd. 10049. Kes saksa santi nääb.

10044. EGA SAKSA VIHA EI KAU —
1(3) var.

a. _____*

* ei kao (Norm.)

Norm. 112; VMr (V. ja G. Lurich) —
1(2) var.

b. Ega saksa viha kao.
EKMS IV 831 — ?(1) var.

10045. EGA SEE SAKS OLE, KEL PAAR
TUHAT VÖLGU POLE — 1 var.

Hlj (Leetberg).

10046. ENNE EI SAA MEDE MAALT
SAKSA OTSA EGA KAO ÄRA,
ENNEGU PAJODA ÄRA KAOVE —
1 var.

Trv (Feldfebel).

Vrd. 11533. Talupoja sugu ja paju sugu ei
lõpeta ükski ära.

10047. KAS OLGU SAKS VÕI SANT,
HAVVAKÜNKAST EI ASTU
KUMBI ÜLE — 1?(1) var.

?TMr (Sill).

Vrd. 10735, eriti D: Surma käest ei pääse saks
ega sant.

10048. KES SAKSA MUUDU VÄLJA
LÄHEB, SII SANDI MUUDU ELAB
— 1 var.

Pal (M. Uus).

10049. KES SAKSA SANTI NÄÄB —
2(7) var.

A. _____*

* näeb (trükised)

Wied. 63, Kündja nr. 37 (1883) 442, E
MVH 39, EKMS III 718; Sa (E. Kallas)
— 1(6) var.

B. Kes hundi raibet näind või saksa
kerjajat.

Põl — 1 var.

Vrd. 10043. Ega saksa sant nälgä ei jää.

10050. KES SAKSA TAHAB, SEE SAA-PAD SAAB — 1 var.

PJg (Reinson).

10051. KES TUNNEKS SAKSA SANTI-DEST, KUI RÄTSEPAT EI OLEKS — 1 var.

Krk (Hellimets).

10052. KUI SAKSAD SUREVAD, ÕITSEB TÖÖINIMESE LEIVAPALUKE — 1(5) var.

Norm. 113, Vih. (1957) 108, Vih. VER 184, EKMS II 966; JJn (Oberg).

10053. KUI SA SAKSA, HUNTI EHK USSI NÄED, KÄIB IKKA KÜLM VÄRIN ÜLE KEHA — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

10054. KÕIK SAKSAD RIKKAD, KÕIK TALUPOJAD VAESSED — ?(4) var.

E MVH 29, E² 74, Norm. 112, EKMS III 1192.

Vrd. 4404. Kõik kosilased rikkad, kõik vangid vaesed.

10055. MIS NÜÜD SAKSA HAIGUSEST RÄÄKIDA, PEER PÕIGITI PERSES, KOHE HAIGUS KÄES — 2(4) var.

a₁. _____*

* piirg (EKMS)

Wied. 120, EKMS II 1116 — 1(2) var.

a₂. Mis saksa haigusest rääkida, piirg põigiti persses, kohe haigus käes. EKMS I 366 — ?(1) var.

b. Saksa haigust koa rääkida, on teisel peer põigiti persses kinni, kohe tohtre juure.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. kk: Puss riste, piir piuta 'kui keegi ära pahaneb, siis öeldakse nii' (Se).

10056. MIS SAKSALE LUBATUD, ON TALUMEHELE KEELATUD — 2(3) var.

A. _____

Hel — 1 var.

B. Mis õigus saksale, ei sie käi matsile. Lüg — 1 var.

- C. Mis tohib teha mõisnik, ei tohi teha saunik.

?Nõo (Eisen) — ?(1) var.

Vrd. 14895. Mis ühele lubatud, on teisele keelatud.

10057. PALJU SAKSALE TARVIS ON: PISTA SÕRMEGA SILMA, SIIS SÜDA KOHE TÄIS — 1(3) var.

Norm. 113, EKMS II 967; Jõe (Pahlberg).

Vrd. 10549. Palju sitale tarvis, pista sõrmega silma, süda kohe täis.

8439, eriti Da: Palju patusele tarvis on, pista sõrmega silma — süda täis.

10058. SAKSAD KANDVAD SIIDI, TALU-POJAD LINAST RIIDI — 1(7) var.

a. _____

Lindenberg ATT 45 — 1(3) var.

b. Saksad kandvad siidi, talupoeg ei saa lõvendi.*

* kannavad (EKMS); lõuenditki (trüklised)

Norm. 147, EKMS III 604; ?Val (Masing) — ?(3) var.

c. Sitki siidi on saksa seles, talupoiga ei jaksa seda kanda.

?VNg (Aug. Krikmann) — ?(1) var.

10059. SAKSAD, KURADID, JÄÄKSIVAD NÄLGA, KUI TALUPUEGI EI OLEKS — 1(4) var.

a. _____

Rak (Lilienbach) — 1 var.

b. Saksad jääksid nälga, kui talupoegi ei oleks.

Norm. 112, EKMS II 967 — ?(3) var.

Vrd. 11531. Talupojad toitvad saksad ja sandid.

10060. SAKSAD ON NAGU SEAD, TALU-POJAD NAGU KOERAD — 4(5) var.

Aa. _____*

* siad; kuerad (Rak)

J. Saalverki (Jür) seletus: «Saab üks siga häda ja karjub, kohe teised tulevad aitama; tee aga ühe koerale häda, et ta karjub, teised koerad tulevad ja hammustavad ka veel seda — nõnda pidada ka sakslased omasugust hädalist aitama ja peastma, eestlased aga seda, kes hädas ja puuduses on, veel sügavamale hädasse katsuma vajutada.»

Rak, Jür — 2 var.

- b. Saksa justku sia ja talupoja justku koera.

J. Hünersoni seletus: «Ku saksa kehväs jääve, sis avits egäüits kehvä, aga ku talupoja kehväs jääve, sis nõvvav egäüits oma kätte.»

Krk — 1(2) var.

- B. Saksad on nagu sead, talupojad on nagu lambad.

J. Grünthali seletus: kui mõisnikul häda on, siis teised mõisnikud aitavad teda nagu sead; on aga talupojal häda, siis teised talupojad vaatavad pealt nagu lambad või jooksevad laiali.

Juu — 1 var.

Vrd. 15087. Otte tsika tapõtas, tõse murdva pääle.

10089. Saks ja siga on üks.

8113. Osa inimesi on seaseltsi, teine osa on koeraliiki.

10061. SAKSA EI SAA, TALUPUEGA EI TAHA, ANTVÄRK EI VÖTTA — 1 var.

Hlj (Leetberg).

10062. SAKSAGA KOHUT KÄIA VÕI SEAGA VÖITU JOOSTA ON ÜKS KURAT PUHAS — 3(4) var.

- A. _____

Krj (Toomessalu) — 1 var.

- B. Ära mine saksaga kohtusse, ei pääse enam koju tagasi.

Elva (Eisen) — 1 var.

- C. Ega saksaga maksa kohut käia.

Norm. 133; VMr — 1(2) var.

Vrd. 13873. Mine nüüd vasikaga võidu jooksmas.

14433. Ära mine vägevaga vaidlema ega suurega kohut käima.

10063. SAKSA HOIA KUI SITTA PILPA PIAL, SANTI ÄRA HURJUTA — 1 var.

TMr (Sill).

Vrd. kk: Teda hola nagu s... pilpa peal (Kel).

Vrd. 7597. Nurjatumat hola pilbaste peal, siiski libiseb maha nagu vedel lapse sitt.

10064. SAKSA HÄÄD PEÄT HÄÖTÄMÄ — 2(3) var.

- a. _____

häätamä = hävitama

Norm. 115; Vas (Masing) — 1(2) var.

- b. Saksa hääd häetä.

Rõn — 1 var.

10065. SAKSA KATEL KEEB KAUA — 2(6) var.

- a. _____

J. Soosteri seletus: saksa viha.

E² 29; Käl — 1(5) var.

- b. Saksa katel keeb ikka kaua.

E. Ennisti seletus: sakste asjaajamine talupoegadele oli aeglane.

LNg — 1 var.

Vrd. 10095. Sakste katel keeb, kui kapsad haudivad kaane all; kui korra puhkeb, siis on liig.

10066. Saksa katel keeb salaja.

10066. SAKSA KATEL KEEB SALAJA — u. 10(18) var.

- Aa. _____

Wied. 160, E 75, E² 29, Norm. 112, EKMS II 967 ja III 718; Rap v. Mär (Poom), SJn — 6(12) var.

- b. Sakste katel keeb salaja.

Wied. 160, EKMS III 718 — 1(2) var.

- c. Saksa katel keeb ikka salaja.

Wied. 160; Sa (Veäster) — 1 v. 2(2) var.

- Ba. Saksa katel käib salaja.

EKMS III 718 — 1?(1) var.

- b. Sakste katel käib salaja.

EKMS III 718 — 1?(1) var.

Vrd. 10065. Saksa katel keeb kaua.

10095. Sakste katel keeb, kui kapsad haudivad kaane all; kui korra puhkeb, siis on liig.

10067. SAKSA KEEL JA HÖBERAHA KÄIB KÕIK MAAILMA LÄBI — 2(12) var.

- a. _____*

* kõige (E, E²)

Wied. 160, Kündja nr. 50 (1883) 597, E MVH 33, E 75, E² 29, EKMS III 718 — 1(11) var.

- b. Saksa keel ja hõberaha käib kõik maailmas.

Wied. ESSr 999 — 1 var.

Vrd. 9022. Puhas suu, puhas käsi käib maailma läbi.

10068. SAKSA KIIDA, JUMALAT PALU
— ?(3) var.

Norm. 118, EKMS IV 264; ?Vän (Tamm-soo).

10069. SAKSA KÜBARÄTKI PIAT PEL-
GAMA KEPI OTSAH — 1(3) var.

a. _____
Norm. 113; Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b. Saksa kübaratki pead pelgama kepi
otsas.
EKMS IV 831 — ?(1) var.

Vrd. 10084. Saksa varjogi piat varima.
4931. Hot't kannulõgi pangõ küpär' pää-
hä, sis ma' pelga' inäbä ku viit kabõhist.

10070. SAKSA LAPS JA REBASE
KUTSIKAS ON MÖLEMAD VÄIK-
SELT ILUSAD — 2 var.

a. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Saksa laps ja rebase kutsikas on
väikselt üsna ilusad.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

10071. SAKSAL ON SADA HÄDA —
?(1) var.

?Vig (Eisen).

Vrd. 10072. Saksal sada kõhtu ja tuhat suud.

10072. SAKSAL SADA KÕHTU JA
TUHAT SUUD* — 1(5) var.

* kõhtu (trükised)

Norm. 112, Vih. VER 184, EKMS II 967;
Krj (Mägi).

Vrd. 10071. Saksal on sada häda.

10073. SAKSAL TULED, SANDIL ELAD
— 1(4) var.

VMr (J. Elken).

Vrd. 12393. Täna saks, homme sant.

10074. SAKSA RAHVAS USUB TOHTRID
ROHKEMB KUI JUMALAT —
1?(1) var.

?Trv v. Rõu (Siipsen).

10075. SAKSA RAHVA TUISEK ON MAA-
RAHVA USK — 2(14) var.

A. _____

* Gõs. 278, Wied. 160, Kündja nr. 50
(1883) 597, KAH EKAI 86 ja 88, Norm.
117, EKMS II 967 ja IV 264 — 1(8) var.

*

was die Zeutschen den Bauren fürsagen / das glau-
ben sie / saks rahwa tuiset / on meh rahwa usk,

Ba. Saksa pask on maarahva usk.

* Gõs. 411, KAH EKAI 87 ja 89, EKMS
III 717 — 1(4) var.

*

was die Zeutschen sagen müssen die Baurē glauben /
Saks pask on mah rahwa usk.

b. Saksa rahva pask on maarahva usk.
Wied. 160, EKMS III 718 — ?(2) var.

10076. SAKSA SAAJA, PENI PEIE —
2 var.

a. _____
Rõn (Urb) — 1 var.

b. Saksa saajan peni peie.
Ran (Tattar) — 1 var.

10077. SAKSA SANDID KÕIGE VILETSA-
MAD — 1 var.

VMr (V. Lurich).

Vrd. 10079. Saksa siga on hullemb kui talu-
poja siga.

10078. SAKSA SIAL IKKE SUUREMAD
KARTULAD — 1 var.

Lai (Joonuks).

10079. SAKSA SIGA ON HULLEMB KUI
TALUPOJA SIGA — 1 var.

Rak (Lilienbach).

Vrd. 10077. Saksa sandid kõige viletsamad.

10080. SAKSA SÕBER, OMA SUGU
VAENLANE — 1(4) var.

Norm. 116; Pha? (anon.).

10081. SAKSA SÕBRUS SAADAB SAN-
DIKS* — 1(4) var.

* sõprus (trükised)

Norm. 116, EKMS II 967; Krj (Mägi).

10082. SAKSA UNI, KOERA LEIB;
KOERA UNI, SAKSA LEIB —
1 var.

Kse (M. Reimann).

10083. SAKSA UNI ON SANDI SÖÖMA-
AEG — 1(17) var.

- a. _____
* Gös. 358 ja ** 410/1, Wied. 160, KAH
EKAI 86, E 75, E² 29, Raud VMj 218,
Norm. 116, EKMS II 967, III 717 ja 718
— 1(15) var.

*
*der Armeiffet/ der Teuſche ſchlāffet/
Saxa unne on ſanti Söbmen aigt.*

* *
*weil die Teuſchen lange ſchlāffen/ ſagen ſie/
Saxa unne on ſanti Söbmen aigt.*

- b. Siis on sandi söömaaeg, kui on sak-
sa magamisaeg.
?Trt (õpil.) — ?(1) var.
c. Saksa süümaig om sandi uni.
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

10084. SAKSA VARJOGI PIAT VARIMA
— 1 var.

varima = hoiduma (millegi eest)

Vas v. Se (Sandra).

- Vrd. 10069. Saksa kübärätki piat pelgama kepi
otsah.

10085. SAKSA VIHA JA MIILITULI ON
ÜKS — 2(4) var.

- a. _____
Norm. 112, EKMS II 967; HMd v. Ris
(Treumann) — 1(3) var.
b. Saksa viha ja miilituli — see küdib.
Emm — 1 var.

10086. SAKSA VIISI ELADA, SANDI
VIISI KÄIA — 1 var.

Kei (Soom).

10087. SAKS HURJUTAB SANDI SUU-
TÄIT, SANT SAKSA SÖÖMAAEGA
— ? kuni 2(2) var.

- A. _____
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

- B. Sandi suutäit hurjutatakse enamb kui
saksa sitta.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

10088. SAKS JA HUNT ON ÜHED —
1(5) var.

Norm. 113, Vih. (1957) 108, Vih. VER
184, EKMS II 967; Krj (Mägi).

- Vrd. 10100. Ära pea saksa vennaks ega hunt
lammaks.
7003. Ärä noua moisnigult oigust ega
hundikarjalt armu.
10089. Saks ja siga on üks.

10089. SAKS JA SIGA ON ÜKS —
4(5) var.

- a₁. _____
R. Viidalepa (Tür) seletus: mõlemad ma-
gavad kaua. E. Poomi (Rap v. Mär) sele-
tus: öeldi mõisniku kohta, kes talud ja
vallad vaeseks sõi: ka siga peetakse suu-
reks sööjaks.
Tür, Rap v. Mär — 2 var.

- a₂. Siga ja saks — nemad on üks.
Norm. 113; Tür — 1(2) var.

- b. Siga ja saks on ühesugused: ikka
oma võimu täis.
Kul — 1 var.

- Vrd. 10088. Saks ja hunt on ühed.
10383. Siga on nagu saks.
10060. Saksad on nagu sead, talupojad
nagu koerad.

10090. SAKS OLI SEE TALUPOJA
KURAT JA KERGUÕPETAJA TA
JUMAL — 1 var.

Krj (Toomessalu).

- Vrd. muist: ERA II 200, 128/30 (17) < Tln.
Vrd. 4448. Kubjas mõisas kuningaks, saks ju-
malaks.
8391. Papp oli see talupoja jumal ja
mõisnik ta keiser.

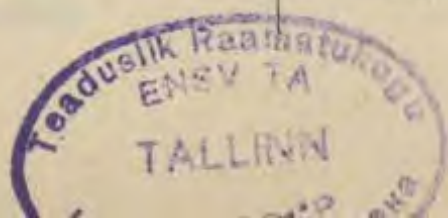
10091. SAKS PESS, SAKS MASS —
2 var.

Har, Rõu.

10092. SAKS SALVAB KÜLLA KÜLLEST,
SANT SALVAB NÄLJA KÜLLEST
— 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

- Vrd. 5087. Enne saab külla küljest kui nälja
otsast.

10093. SAKS SÕIDAB SAANIGA, TALU-
POEG REEGA, MINA KEHVA
KELGUGA; TAKKA TULEN, ETTE
LÄHEN — 4(9) var.

A. _____
Wied. 160, Kündja nr. 50 (1883) 597, E
75, E² 29 — 1(6) var.

B. Saks sõidab saaniga, talupoeg reega,
mina kehva kelguga.
EKMS III 1017 — 1 var.

C. Saks sõidab saaniga, maamees maa-
dega, tüdruk tühja tõllaga.
Pal — 1 var.

D. Saks sõit saaniga, maamees maa-
niga.
maaniga = reega
Rõn — 1 var.

Vrd. ri «Saks sõidab saaniga»: Saksad sõit-
vad saanidega, / talupojad regedega, /
mina vaene kelguga, / kirju koer oli kel-
gu ees. / Takka tuln, ette läksin, / Igas
kõrtsis käisin sees, / siiski olin kõlge ees
(ERIA II: 2 nr. 2735).

10094. SAKSTE ASI KÄIB LAIALT —
6 var.

Aa. _____
Jür, Kos, Vil — 4 var.

b. Sakste asi käib lajalt läbi.
Kre — 1 var.

B. Sakste asja käüve laialt, kes neid
tääd.
Krk — 1 var.

10095. SAKSTE KATEL KEEB, KUI
KAPSAD HAUDUVAD KAANE
ALL; KUI KORRA PUHKEB, SIIS
ON LIIG — 2(4) var.

a. _____
Wied. 160, EKMS III 719 — 1(2) var.

b. Sakste viha keeb, kui kapsad haudu-
vad kaane all; kui korra puhkeb, siis
on liig.

Wied. 160, EKMS III 719 — 1(2) var.

Vrd. 10065. Saksa katel keeb kaua.

10066. Saksa katel keeb salaja.

10096. SAKSTE VANA ON MATSI UUS
— 1 v. 2(2) var.

a. _____
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

b. Saksa vana sama hea kui matsi uus.
?Käl (Kilsa) — 1?(1) var.

10097. SAKSUL OLGU ÜT'S SILM JA
TUUGI PERSEN — 2 var.

a. _____
San (Novek) — 1 var.

b. Saksul olgu üt's silm ja tuugi kuk-
run.

San (Novek) — 1 var.

Vrd. 10491. Üks silm vaese peas, seegi rikka
perses.

10098. SÄKSÄ HAIGUS — VAESÖ TER-
VÜS — 2(3) var.

A. _____*
* saksa — vaese (Norm.)

Norm. 116; Se — 1(2) var.

B. Saksa haigus on nagu maamehe ter-
vis.

Kod — 1 var.

Vrd. 8628. Peremehe haigus nagu sulase ter-
vis.

10099. SÄKS TAHT KOSTI, RATAS
MÄÄRI — 6(8) var.

Aa. _____
Norm. 134; Vas (Jakobson) — 1(2) var.

b. Kui saks tahap kosti, nii tahap van-
ger määri.
Se — 1 var.

Ba. Saks taht kosti, maa taht sitta.
Vas — 1 var.

b. Maa taht sitta, saks kosti.*

* sõnnikut (Norm.)

Norm. 134; Vas — 1(2) var.

C. Maa taht sitta, säks taht kosti;
süü üi lihha ka leevälda.

M. Linna seletus: «Kui kiä nuumas kav-
va tsika vai härgä ja ravitsas ar' vilä.»
Se — 1 var.

D. Pöld taht väke, säks taht kosti.
Se (T. Linna) — 1 var.

Vrd. 391. Arstid ja ahukaadid tahtuvad mää-
rimist.

10100. ÄRA PEA SAKSA VENNAKS
EGA HUNTI LAMMAKS* —
1(14) var.

* lambaks (trükised)

Vih. (1951) 92, (1952) 92, (1954) 98 ja
(1957) 108, Vih. VER 184, Norm. 113,
EKMS II 967; VLk (Verlis).

Vrd. 10088. Saks ja hunt on ühed.

7003. Ärä noua moisnigult oigust ega
hundikarjalt armu.

10101. ÄRA MINE IKKE SAKSAKAMBRI SITALE — 1 var.

G. Klemmeri seletused: 1) Kui keegi teise eest viina- ehk õlleklaasi küsimata võtab ja tühjaks joob; 2) Kui keegi lihtne inimene sinna läheb, kus peenemad inimesed ees on.

Amb.

10102. SALA-ASI LÄHAB HAISMA — 5(6) var.

a. _____*

* läheb (Pil, Plt); haisema (Hls) Hls (Söggel), SJn, Pil, Plt — 4(5) var.

b. Salaja asi läheb haisema. HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vrd. 10111. Salajutt läheb haisema. 10117. Salasitt läeb haisema.

10103. ÄRA USU OMA SALADUST METSALE — 1 var.

Krj (Mägi).

Vrd. 4289. Kolmõ asja sisse ära usu kunagi: tühja huunõt, mõtsa ja makajat.

10104. MIDAGI EI OLE SALAJA TEHTUD, MIS KUU, PÄEVA ALL POLE NÄHTUD — 1(3) var.

Hel (Wahlberg).

Vrd. Beitr. I 88 (saksa vs): Ei ole veel salaja tehtud, mis mitte ka päva ees nähtud. Vrd. ka Laakm. Mr Kal. (1863 jaan.).

Vrd. Luuk. 12,2: Agga ühtegi ei olle kinnikaetud, mis ei peaks ilmuma; ja ühtegi ei olle jallaja, mis ei peaks teada jama. Vrd. ka Matt. 10,26 ja Mark. 4,22.

Vrd. 8497. Midagi ei ole nii pieneld kehrätüd, et sie viimaks päivavalgele ei tule. 8861. Midagi ei saa nii pimedas tehtud, mis mitte viimaks valge ette ei tuleks.

10105. MIS SALA HOITAKSE, SEDA PÄRAST LAIALI LAOTAKSE — 1?(1) var.

?Vil (Leoke).

10106. SALAJALT TEHAKSE, AVALIKULT NÄHAKSE — 5(11) var.

Aa. _____

Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597, E 75, E² 68, EKMS I 226 — 1(5) var.

b. Kõik, mis salajas on tehtud, saab avalikult viimaks nähtud. ?Vil (Leoke) — ?(1) var.

c. Sala tetäs, lausa nätäs. Trv — 1(2) var.

B. Mis pimedas tehakse, see valges nähakse. As (Kuusik) — 1 var.

Ca. Üuse tetäs, päivä nätäs. Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Üuse tetäs, päivä peetäs. Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 10107. Salaja tehakse, sauna viiakse.

10107. SALAJA TEHAKSE, SAUNA VIIAKSE — 14(41) var.

A_{1a}. Salaja tehasse, sauna viiakse ikka. Laug. Vestr. 176, Wied. ESSr 1009, EKMS III 805 — 1(3) var.

b₁. _____

* Helle 352, Hupel 115, Poromenski EGr. 214, Körber VRMK 38, Stein 55, Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597, KAH EKAI 157; Krj, Trv, MMg — 4(26) var.

*

Salaja tehakse, sauna viiakse, es ist nichts so klein geironnen, es kommt doch endlich an die Sonnen.

b₂. Sala tiha, sauna viia. Hlj — 1 var.

c. Salaja tehässe ning sauna viiasse. S. Saare seletus: sünnitus. Khn — 1 var.

A₂. Sala tehtud, sauna viias. J. Kala seletus: «Kõik salajased teod avalduvad aja jooksul.» Vil v. Trv — 1 var.

A₃. Mis salaja tehakse, see sauna viiakse. Krj — 1 var.

Ba. Sala teed, sauna lääb.* * läheb (Post.) Post. nr. 39 (1887) 3; MMg — 1(4) var.

b. Sala teet, sanna läät.* * teed, sauna lääd Rõu — 2 var.

C. Salajalt tetäs, sanna saadetas. J. Sandra seletus: «Latsõ saamine, sündimine.» Vas v. Se — 1 var.

D. Sala saias, sanna saadetas. Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 4898. Kõva jutt jääb kõrvu, salajutt lääb sauna.

10106. Salajalt tehakse, avalikult nähakse.

10108. TII SALAJEN VAI RAHVA MAN,
SILMI IIN IKS ÕIGE OM —
1 var.

San (Päss).

10109. MEDA SALAJAM, SEDA PALAVAM
— 1(2) var.

Rõn (anon.).

10110. SALAJA VAENLAST TULEB ENAM
KARTA KUI AVALIKKU VIHA-
MEEST — ? kuni 2(2) var.

A. _____
Hansen 318 — 1?(1) var.

B. Salavainlane om halvemb ku avalik.
? Rääp (Poolakess) — 1?(1) var.

Vrd. 494. Avalik vaenlane on parem kui sala
sõb[e]r.

10111. SALAJUTT LÄHEB HAISEMA —
u. 60(72) var.

Aa. _____*

* -jutt (Käi); läeb (Hlj, Amb, Kuu, Hls, Äks), lääb (Hls, Krk, KJn), lähab (Hls, SJn), lää (Hel), lähäb (Iis, Kul, Khn), lähteb (Kuu), lätt (Krl); haisma (Linda; Juu v. Vän, Khn, Vän, Hls, Vil, SJn, KJn, Plt, Lai, Äks, As), haisme (Hls, Krk), haiseme (Saa), haisame (Hel, Krl) E. Metsa (Jõh) seletus: «Ka salajutt tuleb ilmsiks.» H. Krickmanni (VNg) seletus: öeldakse neile, kes salajuttu räägivad. G. Klemmeri (Amb) seletus: «Naljaks kellegille, kes salaja kõrva sisse räägivad.» Analoomilised seletused ka A. Ploompuult (Kuu) ja E. Ertiselt (As). Linda nr. 19 (1896) 283, E 75, E² 63, EKMS III 720; Val, Jõh, Iis, VNg, Hlj, Rak, Amb, Pde, Pai, TÜR, Juu v. Vän (Virkus), Kuu, Kos, Hmd v. Ris (Treumann), Rap v. Mär (Poom), Kul, Käi, Khn, Vän, Saa, Hls, Krk, Hel, Vil, SJn, KJn, Plt, Lai, Pal, Trm, Äks, Ran, Krl, As — u. 50(61) var.

b. Salajutt lääb ikki haisma.
Saa — 1 var.

c. Salajutt läheb viimaks haisema.
Vil v. Trv (Kala) — 1 var.

d. Salajutt lööb haisma.
Krk — 1 var.

e. Salajutud lähvad haisema.*
* lähevad haisma (Puus.)

Puus. KH II¹¹ 50, Puus. KA III—IV⁴ 120; Hel — 1(3) var.

B. Salajutt haiseb.*
* haises (Krk)

T. Kõstneri (SJn) seletus: «Tuleb välja.» Rak? (Aug. Krickmann), Põl, Tõs (H. Anniko), Krk, SJn — 5 var.

Vrd. 10102. Sala-asä lähab haisma.

10117. Salasitt läeb haisema.

12660. Tühi jutt läheb haisema.

10113. Salajutt vai salasitt.

10112. SALAJUTTU ÄRA RÄÄGI MITTE
METSAS EGA TÜHJAS MAJAS,
VAID LAADAPLATSIS —
1?(1) var.

? SJn (Kõstner).

Vrd. 10260 K. Tühjal huunel ja mõtsal omma helle kõrva.

10113. SALAJUTT VAI SALASITT —
5(6) var.

A. _____
Hel (Tomp) — 1 var.

Ba. Salajutt ja salasitt haisase.
Hel — 1 var.

b₁. Salajutt ja salasitt haisevad ühtemoodi.
Hää — 1 var.

b₂. Salasitt ja salajutt haisevad ühtemoodi.
Hää — 1 var.

C. Salajutt ja salasett on kiige hullemad.
Phl — 1(2) var.

Vrd. 10117. Salasitt läeb haisema.

10111. Salajutt läheb haisema.

2477. Juunud pilajutt ehk siasitt — sie on ükskõik.

6004. Lolli jutt või sia sitt on üks ja seesamma.

13409. Vana jutt, sea sitt, murra jupid pooleks, üks hais mõlemail.

1133. Parema on hea jutt kui soe sitt.

10114. SALAKIVI SALVAB ADRA —
1(3) var.

Norm. 255, EKMS III 720; Trv (Ungerson).

Vrd. Pet. Ah 72: Kui sa lähed pahaga / põldu kündma sahaga, / salakivid lõhuvad su saha, / teevad sada korda enam paha!

10115. SALAPINI SASI HANNA HAUKMADA — 1 var.

sasi hanna = haarab sabast
Plv (J. Keerd).

10116. SALAPINNI ÄRÄ USKU — 1 var.

Räp (Poolakess).

Vrd. 1568. Hullu koera ei tohi uskuda.

10117. SALASITT LÄEB HAISEMA — 1 var.

Hlj (Leetberg).

Vrd. 10111. Salajutt läheb haisema.

10102. Sala-asi lähab haisma.

10113. Salajutt vai salasitt.

10118. SALATÖÖL ON VAHEST KA VAATAJAID — 1?(9) var.

Stein 55, Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883)
597, Tõn. Täht. (1911 juuni); ?Tt (Kreutzw.).

10119. KESSE SALGAB OMA SUGU, SEST EI PEETA PALJU LUGU — 1?(13) var.

Norm. 127.

Vrd. Bergm. L 328: Kesse salgab oma sugu, / Ei sest peeta ilal lugu... (fragment J. Bergmanni mõttesalmist; käsikirjalised tekstid kopeeritud raamatulst, näit.: Kmpm. EL IV⁷ 32).

Vrd. ul: Eesti mees ja tema sugu / neist ei peeta kuskil lugu (Laug. nr. 401).

10120. KEL SALVED TÄIS, MÕODAB, TEINE VÄLTAB KA — 1(5) var.

vältama = toime saama

Wied. ESSr 1331, Wied. 52, Kündja nr. 35 (1883) 418, EKMS III 1316.

10121. MIS SUURIST SALVIST HÜVVÄ, KU TERRÄGI VILJA SEEH EI OLE — 1(4) var.

Norm. 111, EKMS II 822; Vas v. Se (Sandra).

10122. SAAGU SALVE TÄÜS VAI SAVIPAA TÄÜS, AASTAIG IKS ELLÄ — 7(14) var.

a₁. —————*

* täüs (Vas); aasta-aig (Norm.), aastak (Vas)

Norm. 89; Vas, Vas v. Se (Sandra) — 2(6) var.

a₂. Saagu salve täis või savipaja täis, aasta ikka elada.

EKMS III 422 — ?(1) var.

a₃. Saagu salvõ täüs vai savipaa täüs, aasta üks otsa elät.

Rõu — 1 var.

b. Saagõ salve täüs vai savipaa täüs, ärä peät ellämä.

Vas — 1 var.

c₁. Saagu salvõ täüs või savipaa täüs, aasta viät viirde.

Norm. 160; Urv — 1(2) var.

c₂. Saagu salve täis või savipaja täis, aasta vead veerde.

EKMS IV 24 — ?(1) var.

d. Kas saagu salve täüs või savipaa täüs, tuuga pead läbi ajama.

Urv — 1 var.

e. Saagu salve täüs ehk savipaa täüs, rahul peap olema.

Vas — 1 var.

Vrd. 10027. Sadab suve pööripäeval külma vihma põhjatuulega, siis saab leivavilja savipaa täis, mitte salve täis.

10123. SAMMET JA SIID TEEVAD LEEME LAHJAKS — 1?(20) var.

a. —————*

* samet (Tõn. Trt. Täht., Tõn. LLr, E², Norm., EKMS)

CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214, Tõn. Trt. Täht. (1888) 51, Tõn. LLr 87, E 75, E² 80, Norm. 148, EKMS III 604 — 1?(18) var.

b. Samet ja siid lahjendavad leent.

Tõn. Täht. (1908 aug.), Tõn. RP 229 — ?(2) var.

10124. ASTUD SA ÜHE SAMMU MINU POOLE, MA ASTUN ÜHEKSA SINU POOLE — 1 var.

J. Saalvergi seletus: kui häda ja abi tarvis paluda teise käest.

Jür.

10125. ENNEM SAMM EES KUI TAGA — 1 var.

A. Tustiti seletus: «Väikste laste kohta, kes abistavad vanemaid töö juures.»
Pöi.

10126. IGA SAMMU VAATA ETTE, ENNE KUI ASTUD — ?(3) var.

E² 45, EKMS I 338; ?Vän (õpil.).

10127. PAREM VÖTA SAMMU PEALT KOPIK KUI VERSTA PEALT RUBLA — 2(6) var.

A. _____
Sa (anon.) — 1(2) var.

Ba. Parep lähemäne kopik ku kavvõlinõ ruubli.
Se — 1 var.

b. Parep lähedane kopik kui kauge rubla.
Norm. 232, EKMS III 489 ja IV 424 — ?(3) var.

10128. SAMMU SAKE, PALE PAKSU — 1 var.

Hls (Reissar).

10129. SAMMAL KASVAB IKKE VEERE-MATA KIVILE SELGA — u. 20(23) var.

A. _____
Sim (Viidebaum) — 1 var.

Ba₁. Veerjäl kivil vesi all, saisval kivil sammel pääl.*

* viirjal (Krl), veerdjal (Kan); sammal (Krl)

P. ja J. Einerite (Krl) seletus: «Ainult see, kes kohta kinni peab, võib rikkaks saada.»

Rõn, Kan, Krl — 3 var.

a₂. Veereval kivil vesi all, seisval kivil sammal pääl.
Rõu — 1 var.

a₃. Veerdjäl kivil vesi all, saisval sammol pääl.
Krl — 1 var.

a₄. Viirväl kivil vesi all, saisval sammolgi pääl.
Räp — 1 var.

b₁. Saisval kivil sammol pääl, viirväl kivil vesi all.
Rõu — 1 var.

b₂. Seisval kivil sammal peal, veereval kivil vesi all.
Har (õpil.) — 1 var.

b₃. Saisval kivil om sammol pääl ja veerval kivil vesi all.

R. Viidebaumi seletus: «Paigalseisjal on ikka parem elu kui sel, kes alati peab liikuma ühest kohast teise.»

Urv — 1 var.

c. Viirva kivi pääle saisap vesi, saisva kivi pääle kasup sammel.
Võ-Se (Stein) — 1 var.

C. Juuskjal kivil vesi all, saisval kivil sammel pääl.*

* jooksva; seisval; sammal; peal (E²)
E² 90; San (Päss) — 1(2) var.

Da. Saisval kivil om sammelgi pääl, viirväl ei ole vettki.
Vas — 1 var.

b. Saisval kivil um sammel pääl, viirväl ei püsü vesigi.
Võ (Schmidt) — 1 var.

*

E. Veerval inimesel vesi, saisval sammel.
Vas (Tint) — 1 var.

*

F. Saisja kivi sammeldes, veerja kivi ei sammelde.
Krl — 1 var.

Vt. 13914 F.

Ga. Seisval kivil kasvab sammal pääle; mis ikka veeretakse, sel pole ühtegi.
Laug. Vestr. 176 — 1 var.

b₁. Saisval kivil sammel pääl, veerval ei ole midagi.
Vil — 1 var.

b₂. Saisval kivil om sammel pääl, veerval kivil ei midagi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c₁. Saisval kivil om sammal pääl, aga veerväl ei ole.
Vas — 1 var.

c₂. Saisval kivil sammel pääl, veerval ei ole.
Vas v. Se (Stein) — 1(2) var.

Vt. 13914 D.

10130. SAMMAL TOA SOENDUS, SAVI AHJU VISSIDUS — 1 var.

Jäm (Kuldsaar).

10131. SAMMULI KOHIN TOOB SADU
— 2 var.

- A. _____
Kuu (Volberg) — 1 var.
- B. Kui Samuli kohiseb, tuleb sadu, kui
Kurbļu, siis tuleb kuiva.
J. Avandi seletus: «Samuli — jõesuue
Sõitmäelt kirdes, Kurbļu — jõesuue Sõit-
mäelt loodes, Põhja küla kohal.»
Kuu — 1 var.

10132. SANDIKEPP EI SAADA TAE-
VASE, SIIDIRIIE EI SAADA
PÖRGUSE — 3(17) var.

- a. _____*
* taevasse — pörgusse (Kündja)
Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597 —
1(6) var.
- b. Sandikepp ei saada taevasse, siidiriie
ei vii pörgusse.
Reimann KTr V 36, Jänes-Parlo 111 —
?(2) var.
- c. Sandikepp ei saada taevasse ega sii-
diriie pörgu.*
* pörgusse (E, E²)
E 75, E² 29; Vlg (Kampmann) — 1(8) var.
- d. Sandikepp ei vii taeva, siidiriie ei
vii pörgu.
VMr — 1 var.

10133. SANDILEIB OM IKS VIIMANE —
5 var.

- Aa. _____
Vas (Jakobson) — 1 var.
- b. Sandileib om kõik perämäne.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Kerjamine on viimne leivakanikas.
Ris (Holts) — 1 var.
- C. Sandikepp ja vangileib om kõige vii-
mäne.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- D. Saksal või kah sandileib ja vangi-
leib viimane olla.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vrd, kk: See on veel see viimane leib (Vil).

10134. KES SANDIPOJAST SAJAH LUU
PIDÄ — 3(4) var.

- a. _____
Plv (J. Keerd) — 1 var.
- b. Kes no sandilatsesest pörgun luu pidä.
Norm. 106; Vö (Schmidt) — 1(2) var.

- c. Kes sandipujast pörguh luu pida.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

10135. ENNEM SAAD SANDISEKIST
SAIAKAKU KUI MÕISAHJUST
AGANALEIVA — 1?(1) var.

?Kam (Relli).

10136. SANDITOORBAT MASSA AI AR
SALADA' — 1 var.

Se (Savala).

Vrd. 13648. Vangiraudi ja sandikeppi äi või
ükski ära vanduda, need võivad igauhele
kätte tulla.

10137. AA SANT USSEST VÄLLÄ,
TULEB AKNAST SISSE — 1?(1)
var.

E. Siili seletus: «Sant ja vaene on väga
pealetükkivad.»

?TMr.

Vrd. kk: aja uksest välja, tuleb aknast sisse
'pealetükkiva kohta'.

Vrd. 14710. Kui õnnetus tuleb, siis tuleb
uksest ja aknast.

10138. ANNA SANDILE KANIKAS, ANNA
KOTT KAH — 12(14) var.

- Aa. _____
Vän, Tor — 2(3) var.
- b. Anna sandile leiba, anna kott ka.
EKMS I 146; Vig, Trt — 2(3) var.
- c. Anna sandile leiba, pärast kott kua
viel.
Iis — 1 var.
- d₁. Anna sandile leiba, siis tahab ta kot-
ti peale selle.
Sa (Holzmayer) — 1 var.
- d₂. Anna sandile leiba, siis ta tahab
kotti ka saada.
Tõs — 1 var.
- B. Annad mustlasele leiba, anna must-
lasele kott ka.
VMr — 1 var.
- C. Anna sandile vara, anna kott ka.
Vig — 1 var.
- D. Anna sandile andi, siis anna kott
ka.
Sa — 1 var.

*

- E. Anna sandile leiba, anna leivakör-
vast ka.
HMD — 1 var.

F. Anna näljasele leiba, tahab leivakõrvastki; anna leivakõrvast, tahab sea-lihagi.
Aks — 1 var.

10139. EGA SANDI LEIB KA EI HAISE — 2(4) var.

Vas (Jakobson), Vas v. Se (Sandra).

10140. EGA SANDIL KOTT ODAVAMB EI OLE KUI KUNINGAL KROON — ? kuni 2(2) var.

a. —
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

b. Võta sandilt kott ehk kuningalt kruun, ütssuuru kaih kummalgi.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vrd. 1910, eriti C: Igaüks omaga, kuningas krooniga, sant vaene kotiga.

10141. EGAÜTTE SANTI PESTAS OMA NUIAGA — 2 var.

a. —
Urv (Viidebaum) — 1 var.

b. Ega santi pestas oma nuiaga.
Urv (Viidebaum) — 1 var.

10142. EI SANDID EGA VAESSED SÖÖ ÜKSI ARMULEIBA, VAID RIKKAD JA LAISAD KOA — 1?(1) var.

?Kuu (Einstruck).

10143. EI SANT SILKU-LEIBA PÖLUSTA — 1?(1) var.

?Rak (Lilienbach).

10144. ENNEM SAAB SANDILT KOPIKA KUI RIKKALT RUBLA — 1 var.

Mar (Hilemägi).

10145. ENNE VÕIVAD JÄÄDA KÕIK SAAMATA, AGA SANT PEAB SAAMA OMA JAO — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

10146. HARVAST SANDI SABA PUNANE, SEEGI PAISTAB SAKSA SILMA — 1 var.

Pee (O. J. M.).

Vrd. 3557. Harvast kõhvä lõhvätüb, sidagi panna tämäle ouks.

13021. Harvast vaese perse valge on.

13137. Harvaste vaenelaps punaseks saab ja siiski seda ei sallita.

10147. KAVVAS SANT OMA KOTIGA VIHA PIDÄ — 2 v. 3(17) var.

Aa. —
Võ (Schmidt) — 1 var.

b. Kauaks sant kotiga viha peab.
M. J. Eiseni seletus: «Kui kaks jälle lepivad.»
E MVH 76, EKMS II 515 — 1?(2) var.

Ba. Kavvas sant kotiga viha pääs? Lätt kott ras[s]jes, viskas maha; lätt esi külla, võtab üles.
Stein 23; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.

b. Kauaks sant kotiga viha peab? Läheb kott raskeks, viskab maha; läheb ise külasse, võtab üles.
Wied. 49, Kündja nr. 35 (1883) 418, E 31, E² 15 — ?(8) var.

10148. KES SANDI KOTTI KOOPAS, SII TAEVARIIKI SAA — 14(16) var.

Aa₁. — *

* kuupas
Hel — 2 var.

a₂. Kes sandi kotti koopab, see taevariiki saab.
Hel — 1(2) var.

b. Kes sandi kotti koopab, see taevariiki loopab.*
* kookab — lookab (Vil)
J. P. Söggeli (Hls) seletus: sandile peab ikka pisut andma.
Hls, Vil — 2(3) var.

B. Kes sandi kotti kobistab, see taevas seda mäletab.
Trt (õpil.) — 1 var.

C. Kes sandi kotti kobistab, see taevariiki rõõmustab.
Pal — 1 var.

D. Kes sandi kotti kobistab, see taevariiki pärib.
Lai — 1 var.

Ea. Kes sandi kotti kogub, see taevariiki pärib.
Lai — 1 var.

b. Kia sandi kotti kogub, seo taivariiki perib.
San — 1 var.

F. Kes sandi kotti kogub, see taevariiki ronib.
Hää — 1 var.

- G. Kes sandi kotti paneb, see taevariiki läheb.
Hää — 1 var.
- H. Kui sandi kotti kohendad, siis taevariiki parandad.
Urv — 1 var.
- I. Kes sandi kotti kergitab, saab mitu pattu andeks.
Noa — 1 var.
- Vrd. ul: Kes minu kotti kookab, / see taevariiki lookab. / Kes minu kotti ei kooka, / seo saviaku sadagu (ERA II 11, 227 < Pst).
- Vrd. 10149. Kes sandile annab, see taevas krooni kannab.
5759. Kie lese põllu harib, sie taivariigi perib.
10149. KES SANDILE ANNAB, SEE TAEVAS KROONI KANNAB — 1?(1) var.
?Koe (õpil.).
- Vrd. 10148. Kes sandi kotti koopas, sii taevariiki saa.
10150. KES SANTI NÄEB, SII SANTI LÜÜB, EI SANTI SIINPUUL SALLITE — 2 var.
- a. _____
Hls — 1 var.
- b. Kes vanapoissi näeb, see vanapoissi lööb, ei vanapoissi siin ei sallita.
Saa — 1 var.
10151. KES SANTI SAUNA LASEB, VAESTLAST LAVALE — 1(2) var.
Norm. 125; MMg (Tenter).
- Vrd. 13035 T. Kes santi sauna palub ehk puu-jalga pulma.
10164. Lase sant sauna, sant taht lavale kah.
10152. KES SANTI SULASEKS VÕI SAUNAMEEST PULMA TAHAB — 1 var.
Krk (Toomessalu).
- Vrd. 13035. Kes vaest varrude kutsub või puu-jalga pulma.
10153. KES VÕIB SANTI SUNDIDA, KUI SANT EI TAHA KÕNDIDA — u.
40(57) var.
- Aa₁. _____*

- * ku (Hää, Kod); kis (Kod); sundi — kõndi (Kod, Kam)
VNg, Kuu, Tor, Hää, Kod, TMr, Kam — 7 var.
- a₂. Kes võib santi sundida, kui sant ei tahu kõndida.
Kuu — 1 var.
- a₃. Kes võib aga santi sundida, kui sant ei taha kõndida.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.
- a₄. Kes võib küll santi sundida, kui sant ei taha kõndida.
Kos — 1 var.
- a₅. Kis võib santi sundida, kui ta ei taha kõndida.
Tür — 1 var.
- b₁. Kes tohib santi sundida, kui sant ei taha kõndida.
Nurmik II² 233 — ?(2) var.
- b₂. Kes santi tohib sundida, kui sant ei taha kõndida.
Nurmik II 220, Puus. KH III¹² 74; Trt (Piir) — 1 v. 2(10) var.
- c. Kes saab santi sundida, kui sant ei taha kõndida.*
* tahu (Kuu); suab (Trm)
R. Koppeli seletus: «Õeld. laisa, passiivse inimese kohta.»
E² 30; Kuu, Vän, Pal (Karma), Trm, San — 7(9) var.
- Ba₁. Kes võib santi sundida, kui sant ei viitsi kõndida.
VMr, Nis, Lai — 3 var.
- a₂. Kes võib aga santi sundida, kui sant ei viitsi kõndida.
Rap v. Mär (Poom) — 3 var.
- b. Kes saab santi sundida, kui sant ei viitsi kõndida.
Trm — 1 var.
- Ca. Kes võib santi sundida, kui sant ei suuda kõndida.
Hls, Trt — 2 var.
- b. Kes tohib santi sundida, kui sant ei suuda kõndida.
Krk — 1 var.
- c. Kes saab santi sundida, kui sant ei suuda kõndida.
E² 30, Kask-Vaigla-Veski III Vö 137; Vän, Hää, Hls, San — 5(6) var.
- d. Kes saab seda santi sundida, kui ta ei suuda kõndida.
Vön (Sordla) — 1 var.
- D. Kes võib santi sundida, kui sant ei jõua kõndida.

Rak, Lai — 2 var.

E. Kes võib santi sundida, kui sant ei saa kõndida.
Sim — 1 var.

F. Kes santi sundida võib.
Rõu (Leegen) — 1 var.

G. Sunni santi käima, kui ta ei käi.
Tõs (H. Anniko) — 1 var.

Ha. Kes saab santi sundida, sant tahab, heitab magama.
Se? (Toomemägi) — 1 var.

b. Kes võib santi sundida, kui tahab, heidab magama.
Hls (Rilet) — 1 var.

Vrd. 10155. Kis santi vaest võib keelata, kui tema tahab kerjata.

10154. KIS SANDI TIEB, SIE SANDI TOEDAB — 1 var.
Plt (Utsal).

10155. KIS SANTI VAEST VÕIB KEE-
LATA, KUI TEMA TAHAB KER-
JATA — 5 var.

a₁. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₂. Kes santi vaest võib keelata, kui tema aga tahab kerjata.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

b. Kes võib aga santi keelata, kui tema tahab kerjata.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

Vrd. 10153. Kes võib santi sundida, kui sant ei taha kõndida.

10156. KIÄ NO SANDILÕ SAIA AND — 5(7) var.

A. _____
Norm. 106; Se (Voolaine) — 1(3) var.

B. Kia sandi saia, vangi vorstega süüt.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Kes kassile kala küpsetab ehk sandile saksa saia annab.
Krj — 1 var.

Vt. 3391 B.

D. Kes kurdile kuus korda jutlust peab või sandile sada korda saia annab.
Pha — 1 var.

Vt. 14740 L.

E. Kes puujalaga pulma kutsus ehk vaest varrude ehk santi saia sõõma.
Trm — 1 var.

Vt. 13035 K.

10157. KUI SAAB SANT, SIIS SAAB SANDI POISS KA — u. 15(27) var.

A₁a. Saab sant, saab sandi poiss ka.
Wied. 162, Kündja nr. 50 (1883) 597;
Kuu — 2(3) var.

b. Saab sant, saab poiss ka.
M. Odenbergi seletus: kui keegi tahab sõbralt piipu tubakat saada ja küsija seltsimehel on ka seesama tahtmine, siis ta avaldab oma soovi selle vs-ga.
Kuu — 1(2) var.

A₂a. Kui saab sant, siis saab sandi poiss.
Krj, Sa — 3 v. 4(6) var.

b. _____
A. Ploompuu seletus: ütleb see, kes on ise tselst midagi saanud ja saadust veel kellegi kolmandale annab.
Kuu — 1 var.

c. Kui saab sant, peab sandi poiss ka saama.
Tür — 1 var.

A₃a. Kust saab sant, sealt saab sandi poiss koa.*
* seld; ka (Kuu)
Kuu, Hag — 2 var.

b. Kust saab sant, sialt saab kua sandi poiss.
Iis — 1 var.

A₄. Mis saab sant, seda saab ka sandi poiss.
G. Klemmeri seletus: kui kellelegi midagi anti ja ka ta seltsimeest ilma ei jäetud.
Amb — 1 var.

B₁a₁. Ku sant saab, siis saab juht kah.
Trv — 1(3) var.

a₂. Kui sant saab, saab juht ka.
E 44 — ?(1) var.

b. Kui saab sant, saab ka juht.
E² 42 — ?(2) var.

c. Kui sant, siis sandi juht.
SJn? (Kielas) — 1 var.

B₂. Kust saab sant, säält saab juht.
Vil — 1 var.

C. Sant saab, talutaja ka.
Hlj — 1(2) var.

10158. KUI SANDIL MIDAGI EI PEA OLEMA, SIIS KAUTAB TA KAN-
NIKA KOTIST — 1?(5) var.

Wied. 82, Kündja nr. 40 (1883) 478, E 44, E² 30.

10159. KU SANT EI OSKA LUGEDA, SIS
LASE PERSSEST SUGIDA —
2 var.

- a. _____
Urv (Viidebaum) — 1 var.
- b. Kui sant ei oska lugeda, siis võta
teda sugeda.
VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.
- Vrd. rl «Meie kilsul kriimud silmad»: Kes ei
mõistnud lugeda, / see sai takka sugeda
(ERIA III: 3 nr. 6808).
- Vrd. kk: Kui ei taha lugida, siis anna perse
sugida 'kui laps ei taha raamatut luge-
da' (Plt).

10160. KUNAS SANDI KÖTT TÄUS SAAB
— 1 var.

- Tt (Veske).
- Vrd. 10171. Sandi kott ei saa kunagi täis.
182. Ahne köht ei saa ilal täis.

10161. KÜLL SAIS SANDIL SAAJA
MINNA, ET EI KÕLBA KÕRGIL
KÕRTSIN KÄVVA — 2(3) var.

- A. _____
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.
- B. Kui ta ei kõlba kõrgile, küll ta sün-
nib siss sandile.
TMr (Mägi) — 1 var.

10162. KÜLL SANT SÕNA VII,
KERJAJE KIRJA KAND — 2(3)
var.

- A. _____
Krl — 1 var.
- B. Sandi saatva sõnna, kerjaja kanva
kiili.
Plv — 1(2) var.

10163. LASE SANT AHJULE, SÄÄLT
TAHAB TA PARSILE KA SAADA
— 2 var.

- A. _____
Rak — 1 var.
- B. Aita sant ahjule, sant tahab saada
katukselle.
JJn — 1 var.
- Vrd. 10164. Lase sant sanna, sant taht lavale
kah.

10164. LASE SANT SANNA, SANT TAHT
LAVALE KAH — u. 190(246) var.

- A_{1a1}. Lase sant sauna, sant läheb lavale.*
* lähäb (MMg)

Sim, Pal, MMg — 3 var.

- a₂. Lase sant sauna, ta läheb lavale.
Kos — 1 var.
- a₃. Lase sant sauna, läheb lavale ka.
Hlj — 1(2) var.
- b₁. _____*
* lahe (Kod); sauna; tahab (Mih, PāP,
Kod), tahap (TMr); laval (Hää); kua
(Kod), koa (Mih)
Mih, Hää, Saa, Hel, Kod, TMr — 7 var.
- b₂. Lase sant sauna, sant tahab ka la-
vale.*
* lahe (MMg); sanna; taht; lavvale
(Wied.)
Wied. 104; Pal, MMg — 3(5) var.
- b₃. Lase sant sauna, sant tahab ka lava
peale.
EKMS I 557 — 1?(1) var.
- b₄. Lase sant sauna, sant tahab lava-
le.*
* lahe (Kod); sanna; taht (San)
Rak, VMr, Kod, MMg, San — 5 var.
- b₅. Lase santi sauna minna, sant tahab
sauna lavale.
Hel — 1 var.
- b₆. Lase sant sauna, siis tahab ta ka
lavale.
Kuu — 1 var.
- b₇. Lase sant sauna, siis ta tahab la-
vale ka.
Hls — 1 var.
- b₈. Lase sant sauna, ta tahab lavale
kah.
Tõs — 1 var.
- b₉. Lase sant sanna, sis taht laudile ka.
San — 1 var.
- b₁₀. Lasõ' sant sanna, sõs taht lavalõ
kah.*
* sis; labalõ; ka (Har)
Har, Rāp — 2 var.
- b₁₁. Lase sant sauna, siis tahab ka la-
vale.
Hel, Ksi — 2 var.
- b₁₂. Lase sant sanna, sis taht ka la-
bale.
Vas — 1 var.
- b₁₃. Lase sant sauna, siis tahab sauna-
lavale ka.
Rak — 1 var.
- b₁₄. Lase sant sauna, siis ta tahab ka
lavale saada.
Hls — 1 var.
- b₁₅. Lase sant sauna, ta tahab siis la-
vale ka saada.

MMg — 1 var.

- b₁₆. Lase sant sauna, tahab lavale ka.*
* lasõ (Rõu); tahtub (Kuu), taht (Rõu);
labale (Rap), labalõ (Rõu), lauale (Hlj);
koa (Rak, Amb), kua (Trm), kah (Rõu)
Hlj, Rak, Amb, Kuu, Rap, Trm, Rõu —
9 var.

- b₁₇. Lase sant sauna, tahab lavalegi.
Trt — 1 var.

- b₁₈. Lase sant sauna, tahab lavalegi saa-
da.
Kuu — 1 var.

- b₁₉. Lase sant sanna, tahab ka lavale
minnä.
Trv — 1 var.

- b₂₀. Lasõ sant sauna, sõs taht ta ka
peräst lavalõ.
Plv — 1 var.

- b₂₁. Lase sant sauna, pärast tahab la-
vale.
Ksi — 1 var.

- b₂₂. Lase sant sauna, pärast tahab ka
lavale.
Lai — 1 var.

- b₂₃. Lase sant sanna, peräst taht lav-
vale kah.
Räp — 1 var.

- b₂₄. Lasõ sant sanna, peräst taht ka lav-
valõ.
Rõu — 1(2) var.

- b₂₅. Lase sant sauna, viimaks tahab la-
vale.
VMr — 1 var.

- b₂₆. Lase sant sauna, viimati tahab ka
lavale.
KJn — 1 var.

- b₂₇. Las sant sanna, sis nakkas jo lav-
valõ ka tahtma.
Se — 1 var.

- b₂₈. Lase sant sanna, joba sant taht la-
vale.
Hel — 1 var.

- b₂₉. Lase sant sauna, juba ta tahab la-
vale.
Vän — 1 var.

- c₁. Lase sant sauna, siis tikub ta ka
lauale.
Saa — 1 var.

- c₂. Lase sant sauna tulla, pärast tikub
laudule.
Krj (Allas) — 1(3) var.

- d₁. Lase sant sauna, tahab, et aita la-
vale ka.
Trm — 1 var.

- d₂. Lase sant sauna, viimast tahab, et
aita lavale ka.
Trm — 1 var.

- e₁. Lase sant sauna, pärast aita ka la-
vale.
Äks — 1 var.

- e₂. Lase sant sauna, aita sant ka veel
lavale.
Trt — 1 var.

- e₃. Lase sant sauna, aita teda ka lava-
le.
Kad — 1 var.

- e₄. Lase sant sauna, aita lavale ka veel.
Ann — 1 var.

- f. Lase sant sauna, asub kohe lavale.
Rak — 1 var.

- g. Lase sant sauna, kipub lavale.
Muh — 1 var.

- h. Lase sant sauna, lase ka lavale.
Trm — 1(2) var.

- A_{2a1}. Aita sant sauna, sant tahab lavale
ka.
Pal — 1 var.

- a₂. Aita sant sauna, tahab lavale ka.
?Jõh (õpil.) — ? kuni 3(3) var.

- a₃. Aita sant sauna, siis tahab veel
lavale ka.
Kam (Reili) — 1 var.

- b. Aita sant sauna, ronib lavale ka.
HMD — 1 var.

- c₁. Aita sant sauna, aita lavale ka.*
* avita; sanna (Trv, Ote); labale (Tln,
Ris); koa (Ris), kah (Trv, Äks, Ote)
Tln, Ris, Käl, Tor, Trv, Äks, Ote —
8(12) var.

- c₂. Aita sant sauna, aita ka lauale.*
* lavale (SJn)
Koe, Pst, SJn — 3 var.

- c₃. Aita sant sauna, siis aita ka lau-
dule.
Kär — 1(2) var.

- c₄. Aita sant sauna, siis aita veel lavale
ka.
Kam — 1 var.

- c₅. Aita sant sauna, viimaks aita ka la-
vale.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

- c₆. Aita sant sauna, pärast aita lavale
ka.
Sim — 1 var.

- c₇. Aita sant sauna ja aita laval ka.
Hää — 1 var.

- c₈. Aita sant sauna ja lavale ka.
Kos — 1 var.
- c₉. Aita sant sauna, perä lavale ka.
Lüg — 1 var.
- A_{3a}. Vii santi sauna, sant tahab labale ka minna.
Tln — 1 var.
- b. Vii sant sauna, sis taht laudule ka.
San — 1 var.
- A₄. Võta sant sauna, ta tahab lavale ka minna.
HMD v. Rls (Treumann) — 1 var.
- A₅. Kutsu sant sauna, aita lavale ka.
Jõh — 1 var.
- A₆. Juhata sant sauna, aita lavale ka.
Jõh — 1 var.
- A_{7a}. Ku sandi lasõt sanna, sis lasõ ka lavalõ.
Se — 1 var.
- b. Laset sa sandi sanna, sis lase ka labale.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- c. Lased sandi sauna, siis tahab tema ka lavale.
VNg — 1 var.
- A_{8a}. Kui aitad sandi sauna, siis aita ka lavale.
Vän — 1 var.
- b. Aitad sandi sauna, sis aita lavale ka.*
* kah (Vil)
Lüg, Vil — 2 var.
- c₁. Aitad sandi sauna, aita lavale ka.*
* kah (Vil)
Iis, Vil — 2 var.
- c₂. Aitad sant sauna, aita ka lavale.
Vil — 1 var.
- d. Oled sa sandi sauna aidanud, siis aita ka lavale.
Lai — 1 var.
- A₉. Viid sa sandi sanna, pead ka veel lavale avitama.
TMr — 1 var.
- A₁₀. Sant palub esteks sauna, perast tahab lavale.
Jõh — 1 var.
- A₁₁. Sant taht sanna, saa sanna, sis taht laudule kah.
San — 1 var.
- A_{12a1}. Kui sant saa sanna, taht labale kah.*
* lavale (trükis)
Stein 35; Võ-Se (Stein) — 1(9) var.
- a₂. Kui sant sauna saab, siis ta tahab ka lavale saada.
Wied. 82, Kündja nr. 40 (1883) 478, Einer Lüh. EKO 70 — ?(6) var.
- a₃. Kui sant sanna saab, siis tahab ta ka lavale.*
* tema (Vil)
Raud VMJ 217, Muuk-Mihkla I 23; Vil — 1(4) var.
- a₄. Ku sant sanna saasõ, siis taht tõnõ lavale kah.
Plv — 1 var.
- a₅. Ku sant saa ar sanna, sis taht lavalõ ka.
Se — 1 var.
- a₆. Kui sant sauna saab, tahab ta ka lavale saada.
E 44 — ?(1) var.
- a₇. Kui sant sauna saab, tahab ta ka lavale.
EKMS IV 439 — ?(1) var.
- b₁. Saab sant sauna, siis tahab tema ka veel lavale.
Wolde² 14 — 1?(1) var.
- b₂. Saab sant sauna, siis tahab ta ka lavale.
Kuu — 1 var.
- b₃. Saab sant sauna, ta[h]a lavale ka.
Vai — 1 var.
- c₁. Sant saab sauna, tahab lavale ka.
Vai — 1 var.
- c₂. Sant saa sauna, taht labalõ kah.
Rõu — 1 var.
- c₃. Sant saab sauna, tahab ka sauna-lavale.
Amb — 1 var.
- c₄. Sant saab sauna, juba tahab lavale.
Rkv — 1 var.
- d. Sant saa ar sanna, sis jo lavalõ ka.
Se — 1 var.
- e₁. Sant taht sauna, taht labale kah.
Vas — 1 var.
- e₂. Sant taht sanna ja taht viil lavale kah.
Plv — 1 var.
- e₃. Sant taht sanna, pärast ka lavale.
Räp — 1(3) var.
- e₄. Sant taht sanna ja lavvalõ kah.
Plv — 1 var.

- B. Lase sant sanna, tema lääb keres-sele.
Pst — 1 var.
- C. Saab sant sauna, siis tahab lavale, perast veel naistki korva.
Jõh — 1 var.
- D_{1a}. Aita sant sauna, anna viht ka.
Nrv, Hlj — 2 var.
- b. Aita sant sauna ja anna viht ka veel.
Trt — 1 var.
- D₂. Vii sant sanna, anna viht kah.*
* sauna; ka (Vig)
Vig, Trv, Kan — 3 var.
- D_{3a}. Kui sandi lasõt sanna, sis anna tälle viht ka peio.
Se — 1 var.
- b. Kui sa santi sanna avitat, sõs anna ka tallõ vihta.
Ote — 1 var.
- D₄. Sant saa sanna, sis taht vihta kah.
Rõu — 1 var.
- E_{1a}. Aita sant sauna, pärast tahab vihelda ka.
Sim — 1 var.
- b. Aita sant sauna, perä vihtle ka.
Lüg — 1 var.
- E₂. Saada sant sauna, sant tahab vihelda.
Tõs — 1 var.
- F₁. Lase sant lavale, anna viht ka.
Pet, Ah 31 — 1?(1) var.
- F_{2a1}. Aita sant lavale ja anna veel viht kah kätte.
Hel — 1 var.
- a₂. Aita sant sannalavale ja anna viht ka viil kätte.
Hel — 1 var.
- a₃. Avida sant lavale, anna viht ka käde.*
* kätte (Kul)
Kuu, Kul — 2 var.
- b. Aita sant laval, anna vihta kah.
Hää — 1 var.
- G. Aita sant lavale, aita vihtu kah.
Trv — 1 var.
- H_{1a1}. Lase sant sauna, sant tahab vihta; anna talle vihta, sant tahab lavale.
Wied. 104, Kündja nr. 43 (1883) 514, Raud VMj 217; Tt (Kreutzw.) — 1(5) var.
- a₂. Lase sant sauna, sant tahab vihta; anna viht, tahab ka lavale.
- E 50, E² 30, Huvit. V Lisa 15 — ?(4) var.
- b₁. Lase sant sauna, sant tahab vihta; anna viht, aita lavale kah.
Nurmik II 147 — ?(2) var.
- b₂. Lase sant sauna, sant tahab vihta; anna sandile viht, aita lavale kah.
VMr (õpil.) — 1 var.
- c. Lase sant sanna, sant lääb lavale kah; lase lavale, siis anna viht kah.
Trv — 1 var.
- d. Lase sant sauna, sis ta tahab ka lavale; saab lavale, siis anna ka viht kätte.
Kuu — 1 var.
- e₁. Lased sandi sauna, siis tahab ta lavale; aita ta lavale, anna viht kah.
Pal — 1 var.
- e₂. Lase sant sauna, tahab lavale; aita lavale, anna viht kätte kah veel.
Trt — 1 var.
- f. Ku sant saa sanna, sis sant taht labalõ ka; ku sant saa labalõ, sis ankõ' viht ka' kätte.
Se — 1 var.
- g. Lasõ sant sanna, anna' viht kätte, lasõ' timä labalõ.
Lut — 1 var.
- H₂. Anna sandile luba sanna tulla, viimade tahab sant ka vihta ja perast veel lavale ka.
As (Pint) — 1 var.
- H_{3a1}. Lase sant sauna, sant tahab lavale ja viimaks vihta ka.
Norm. 214, EKMS III 496; Hel — 1(4) var.
- a₂. Lase sant sauna, sant tahab lavale ka ja anna viht ka.
Hlj — 1(2) var.
- a₃. Lase sant sauna, sant tahab lavale, pärast vihta veel ka.
Pal — 1 var.
- a₄. Lase sant sanna, taht labalõ ja vihta kah.
Rõu — 1 var.
- b. Lase sant sauna, siis aita lavale veel ja anna viimaks vihtki kätte.
VNg — 1 var.
- H₄. Aita sant sauna, aita lavale ka ja anna veel viht kätte.
TMr — 1 var.
- H₅. Saada sant sauna, avida lavale ka ja anna viel viht käde päälekauba.
Kuu — 1 var.

- H_{6a1}. Vie sant sauna, avida lavale ka, anna viht ka käde.
Kuu — 1 var.
- a₂. Vie sant sauna, avida lavale ka, anna viht veel käde.
Kuu — 1 var.
- b. Vii sant sanna, tõsta laudule, anna viht kah.
Ote — 1 var.
- H₇. Kui sant taht sanna, sis labale kah ja viimati vihta kah.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.
- H₈. Sant saab sauna, tahab lavale ja vihta ka veel.
Jõh — 1 var.
- I₁. Lasõ santi sanna, tulõ vajag laudulõ un vajag vihtu kah.
Lei — 1 var.
- I_{2a}. Aita sant sauna, siis labale ka ja viimaks vihtle veel.
Tln — 1 var.
- b. Avita sant sanna, avita lavvale, avita vihtu kah.
Kam — 1 var.
- I_{3a}. Vii sant sanna, sis avite laudile ja peräkõrd vihu ka viil.
San — 1 var.
- b. Vii sant sanna, pane laudule ja vihu kah.
Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.
- I₄. Ku sant saa sanna, sis taht ka' labalõ ja viil vihtu' ka.
Se — 1 var.
- J_{1a}. Lase sant sauna, sant tahab lavale ka ja anna viht ka ja viimaks vihtle veel ka.
Hlj — 1 var.
- b. Lase sant sauna, aita lavale, anna viimast viht ja vihtle ka.
Lüg — 1 var.
- c. Lase sant sauna, kipub kohe labale, viimaks võta viht, vihtle koa.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- J_{2a}. Aita sant sauna, aita lavale ka, anna viht kätte ja vihtle ka.
Lai — 1 var.
- b. Avita sant sanna, anna tälle viht kätte, avita laudule, vihu kah.
Urv — 1 var.
- J₃. Lase sant sanna, siis tahab vihta, anna viht, sis tahab lavale, lase lavale, sis vihu ka.
Puh — 1 var.
- J₄. Sant taht sanna, taht ka lavvalõ,

taht ka vihta, taht sõs viil sälgä lüvva kah.
Plv — 1 var.

- K_{1a}. Lasõ sant sanna, anna viht ja viho kah.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.
- b. Lasõ sant sanna, anna viht ja viil viho kah.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.
- K₂. Avitat sandi sanna, anna viht ja viimäte viil viho kah.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.
- K_{3a}. Vii sant sanna, anna viht ja peräst vihu kah.
Nõo — 1 var.
- b. Vii sant sanna, anna viht ja vihu ka viil.
Kan — 1 var.
- K₄. Saada sant sauna, siis anna ka viht kätte ja vihtle.
Tt (S. Veske) — 1 var.
- L. Lase [sant] sauna, sant tahab [vihta], anna [viht], tahab sant [leili].
Kask-Vaigla-Veski Lõ² 32 — ?(1) var.
- M. Lase sant sanna, sant taht ka lavvale; saa tema lavvale, sis taht ka vihtu; om teda vihotu, sis taht ka uhta.
Plv — 1(3) var.
- N₁. Aita sant sauna, sandile vihta vaja, anna sandile viht, sandile vett vaja.
E MVH 21 — ?(2) var.
- N₂. Lase sant sauna, siis anna pääleki sandile vesi ja viht.
Plv — 1 var.

*

- O. Lase sant tuppa, pärast tahab lavale.
VMr (Mastberg) — 1 var.
- P. Lahe sant tuppa, sant läheb ahju piale.
Pal — 1 var.

* *

- Q. Lase saadan sauna, külap siis ka lava peale läheb.
Wied. 104, Kündja nr. 43 (1883) 514 — 1(3) var.
- Vrd. 10163. Lase sant ahjule, säält tahab ta parsile ka saada.
10151. Kes santi sauna laseb, vaestlast lavale.
10197. Võta sant saani küll, ära aga ohji peost ära anna.

10165. MIS SANT SANDILE ANNAB,
KUI ISE KERJAKOTTI KANNAB
— 1?(1) var.

?Vän (Tammsoo).

Vrd. 3904. Mis kits kitsele annab, kui isegi
haavakoort närib.

13048. Mis vaene teisele annab, kui
omalgi pole.

10166. PAREM SANT SANNA TAGA KUI
SANNAS — 1?(1) var.

?TMr (Siil).

10167. OLGU SANT VAI VIGANE,
PÄÄASI ET ON ISANE — u.
25(41) var.

A_{1a1}. —
Kuu — 1 v. 2(2) var.

a₂. Olgu sant või vigane, pääasi kui
on isane.

Trt (Piir) — 1 var.

a₃. Olgu sant ehk vigane, piaasi kui on
vaide isane.

Lüg (Källo) — 1 var.

a₄. Kas õlgu sant vai vigane, piaasi kui
on isane.

Jõh — 1 var.

a₅. Olgu sant või vigane, peaasi — ta
olgu isane.

?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

b₁. Olgu sant ehk vigane, kui on aga
isane.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b₂. Olgu sant või vigane, kui aga on
isane.

Trt (P. Ariste) — 1 var.

b₃. Olgu ta sant ehk vigane, kui aga
isane.

Jäm — 1 var.

b₄. Olgu sant või vigane, kui aga oleks
isane.

EKMS I 655 — 1?(1) var.

b₅. Olgu sant või vigane, kui ta aga
isane.

Kuu — 1 var.

b₆. Olgu sant vai vigane, kui ta õnne
esäne.

?Räp (Lepson) — ? kuni 2(2) var.

b₇. Kas olgu sant või vigane, kui enne-
gi ta isane.

EKMS I 87 ja IV 864 (< Urv) — 1 var.

c. Tuleks sant ehk vigane, kui aga
oleks isane.

H. Krickmanni seletus: «Tüdruk läheks
mehele.»

Norm. 185, EKMS I 12; VNg, ?Lüg
(Källo) — 1 v. 2(4) var.

d. Olgu mees sant ehk vigane, kui ta
ikka isane.

Lai (Tammepuu) — 1 var.

A₂. Kas olgu mies missugune, kas olgu
sant ehk vigane, kui ta on aga isä-
ne.

Kuu — 1 var.

B. Tuleks vaene ehk vigane, kui aga
oleks isane.

Hlj — 1 var.

Ca. Olgu pime, vigane, kui ta aga isa-
ne.

Wied. 136, Kündja nr. 48 (1883) 572;
Khk (Schmidt?) — 1(4) var.

b. Olgu pime või vigane, kui ta aga
isane.

?Kuu (Vilbaste) — 1?(1) var.

c. Olgu pime või vigane, kui aga isa-
ne.

E 61, E² 43 — ?(2) var.

D_{1a}. Olgu vilets, vigane, olgu sant ehk
sarnane, kui aga oleks isane.

Stein 49; Tt (Kreutzw.) — 1(2) var.

b. Olgu vilets, vigane, olgu sant sar-
nane, kui aga oleks isane.

A. Saareste seletus: «Vanatüdruku hüüd-
sõna».

Wied. 136, Kündja nr. 48 (1883) 572,
EKMS I 359 — ?(3) var.

D₂. Olgu ta vilets ehk vigane, olgu ta
sant ehk sarnane.

J. Jungi seletus: «Mõne tüdruku soov
meest saada.»

?Hls — 1?(1) var.

E. Tuleks ta tuulesta tuisatud, oleks ta
vilets ehk vigane, oleks ta haokuo
taoline, kui aga oleks isäne.

Vil (Leoke) — 1 var.

F. Olgu kas vigane, kui aga isane.

Trt (Eisen) — 1 var.

*

Ga₁. Olgu juut või mustlane, kui aga on
isane.

Trt (P. Ariste) — 1 var.

a₂. Olgu juut või mustlane, kui aga
isane.

Trm (P. Ariste) — 1 var.

b. Ükskõik, juut ehk mustlane, kui aga
isane.

E MVH 94 — 1?(1) var.

*

H. Olgu või haokubu sarnane, kui ta aga isane.

Amb (Eplik) — 1 var.

Vt. 832 B.

*

I. Olgu sant vai viganõ, kui ta õnnõ imäne om.

?Räp (Lepson) — ?(1) var.

Vrd. kk: Sellel on ükskeik, kas juut või mustlane, kui ta aga isane (Trv v. Rõu).

Vrd. 12602. Tüdrukud ei küsi, olgu ta sunt ehk sant.

10168. PAREMP SANTI ÜTSINDA KUI KATEKESI — 1 var.

Nõo (Sild).

10169. SANDI KEPP ON KÕIGE RASKEM — 6 v. 7(9) var.

Aa.

Rap v. Mär (Poom), ?Pal (Karro) — 2 v. 3(4) var.

b. Sandi kepp on kõige raskem kepp. Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

B. Keige raskemb puu on kerjuse kepp. Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

C. Sandikott on kõige raskem. Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

D. Kerjakott on ikka raske. MMg — 1 var.

10170. SANDI KIIT JA SANDI LAIT ON VÄGA TÄHTSAD — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

10171. SANDI KOTT EI SAA KUNAGI TÄIS — 4 var.

A.

TMr (Siil) — 1 var.

B. Keriku kott ja sandi kott ei saavet kunagi täüs. Krk — 1 var.

C. Kunas sandi kott täis saab või põrgu-
guhaud tühjas jääb. Tt (Veske) — 1 var.

D. Sandi kott või varga vakk — kunas
nii täis saave. Hls — 1 var.

Vrd. 9209. Ei põrguhaud saa elades täis.

9210. Põrguhaud ega vangikoda ei jää
ilmaski tühjaks.

10160. Kunas sandi kott täis saab.

10172. SANDI LAUL JA SAKSA LUBA-
DUS PÕLE ILMASKI TÄIELIKUD
— 1 var.

JJn (Oberg).

10173. SANDIL KOH TALO, SIÄL SÜÜ;
PINIL KOH PUHM, SIÄL KUSOS
— 2 var.

A.

Vas (Jakobson) — 1 var.

B. Sandi asi: kon talu, säääl süü; kon
puhm, säääl situs.

Vas — 1 var.

10174. SANDIL OM ALATI KÜTSETU
LEIB — 1 var.

Vas (Jakobson).

Vrd. 10175. Sandil um saunõ tarõ, egä päävä
lämmi leib.

10182. Sandõl sau sisen, vaesil vadsa
ahun, egä päiv lämmi leib.

10175. SANDIL UM SAUNÕ TARÕ, EGÄ
PÄÄVÄ LÄMMI LEIB — 1 var.

Rõu (A. Jennes).

Vrd. 10174. Sandil om alati kütsetu leib.

10182. Sandõl sau sisen, vaesil vadsa
ahun, egä päiv lämmi leib.

10176. SANDIL SAADUD, SAKSAL SUO-
DUD — 1 var.

Kuu (Hirrend).

10177. SANDIL SABA KOORMAKS —
2 var.

a.

Hlj (Rehberg) — 1 var.

b. Sandil on saba koormaks taga.

Amb (Kleinmann) — 1 var.

Vrd. 5502. Lapsel saba koormaks.

10178. SANDIL SADA RUBLA NUIA
SEEH — 1 var.

Se (Voolaine).

Vrd. 10182. Sandõl sau sisen, vaesil vadsa
ahun, egä päiv lämmi leib.

10179. SANDIL VAGO PIKK, ADER
AHTAKENE — 2(8) var.

Aa.

Vas (Jakobson) — 1 var.

b. Sandil om vago pikk, ader ahta-
kene.

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

Ba. Sandil vagu pikk, oder ahtakene.*
 * sandi (E², Norm.)
 E 75, E² 29, Norm. 126 — ?(3) var.
 Tõenäoliselt ekslikult loetud oder pro
 a d e r.

b. Sandi vagu pikk, oder lühike.
 ?Kõp (Ratas) — ?(1) var.

c. Sandi vagu pikk, rukis lühike.
 ?Kõp (Ratas) — ?(1) var.

10180. SANDI VALD ON SUUR —
 2(3) var.

a. _____
 Norm. 126; Pal (Arst) — 1(2) var.

b. Sandil om vald lag'a.
 M. Linna seletus: sandile võib anda na-
 tukene, sest ta käib laialt.
 Se — 1 var.

10181. SANDI MIHEGA ON NII RIST JA
 RASKE ELADA, KUT PEAKS
 LIIVAST MÄGE KOUTU ÜLES
 MINEMA — 1 var.

Jäm (Kukk).

Vrd. 13112. Vaesel rikka naese võtmine om
 kui väsünü hobesega liivatsche märke
 minek.

13422. Vana käik on alati nii raske nagu
 ülessemäge ronida.

2452. Juodik mies ond sama raskõ nao
 liiv vanadõ jalgõlõ.

10182. SANDOL SAU SISEN, VAESIL
 VADSA AHUN, EGÄ PÄIV LÄMMI
 LEIB — 1 var.

Urv v. Krl (Seen).

Vrd. 10174. Sandil om alati kütsetu leib.

10178. Sandil sada rubla nuija seeh.

10175. Sandil um saunõ tarõ, egä päävã
 lämme leib.

10183. SANTI EI PÕLGA, SAKSA EI
 PELGA — 1 v. 2(2) var.

A. _____
 Kod (Nõu) — 1 var.

B. Santi ei kummarda, saksa ei austa.
 ?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

10184. SANT IKKA OMA KOTI POOL —
 1 var.

Kad (Kivi).

Vrd. 13085. Vaene sant on see, kes ilma
 kotita kerjab.

10185. SANT NAERAB SEDA, MIS
 PERERAHVASKI — u. 20(26) var.

Aa₁. _____*

* naurab; sedã, sidã (Kuu), sedasama
 (Vai, Jõh, Pde, Kuu); mes (Kuu), mida
 (Kuu), midã (Kuu)
 EKMS II 6, 1090 ja III 736; Vi, Pde, Kuu
 — u. 10(14) var.

a₂. Eks sant naera seda, mida pererah-
 vaski.*

* mis (Hlj)

Lüg, Hlj — 2 var.

b₁. Sant naerab siis, kui pererahvaski.
 Norm. 125; Pal (Maasen) — 1(2) var.

b₂. Sant naerab koa, kui pererahvas
 naeravad.

?Rap v. Mär (Poom) — ? kuni 2(2) var.

b₃. Kui pererahvas naeravad, siis sant
 naerab koa.

E. Poomi seletus: «Kui on hea viljaaasta,
 et peremehel on elu kergem, siis antakse
 ka sandile heldemalt.»

?Rap v. Mär (Poom) — ? kuni 3(3) var.

B. Talurahvas naeravad santi, sant ise
 naerab ka.

Vil — 1 var.

C. Sant räägib kua, mis pererahvas.

G. Klemmeri seletus: «Keegi, kes kutsu-
 mata vahele räägib.»

Amb — 1 var.

D. Mida pererahvas ies, ninda sant
 järele.

A. Källo seletus: «Eks vaene peab nutma
 ehk naerma, kui kuski majas on.»

?Lüg — 1?(1) var.

Vrd. nlj: «Sant naerab sama, mis pererah-
 vaski» (näit. H II 40, 805 < Kos).

10186. SANT OM SANTI TALLANU',
 TUUST OMMA' SANDI' SUGõNU
 — 2 var.

A. _____
 Se (M. Linna) — 1 var.

B. Vaene vaot tõist vaest, säält nee
 sandi sigisiva, kotikandja kogosiva.
 Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 13033. Kes vaese vaotes vai armetu ala
 käänd.

10187. SANT ON MAJA NõID — 3 var.

A. _____
 Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

B. Sant on küla nõid.

E. Poomi seletus: sandid rääkisid edasi, mis peredes kuulsid-nägid.

Rap v. Mär — 1 var.

Vrd. 14400. Võõras on võlu peres.

10188. SANT PALUB ENESE[LE] KOTTI — 1(14) var.

a.

* Helle 352, Hupel 115, Poromenski EGr. 214, Stein 55, Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597, KAH EKAI 157 — 1(13) var.

*

Sant pallub enese kotti, der Fluch trifft den Flucher selbst.

b. Sant pallep heneselle kotti.
Marpurg 72 — ?(1) var.

10189. SANT SAAB LUU JA LAULU EEST OMA ÜLALPIDAMIST — 6(11) var.

Aa₁. _____*

* ülespidamist (Krij)
Krij, Põl — 2 var.

a₂. Sant saab luu ja laulu eest omal ülalpidamist.
Krij — 1 var.

b. Sant saab oma loo ja laulu eest oma elu ülalpidamist.
Mus — 1 var.

B. Lind saab laulu eest, sant saab laulu eest, inimene saab töö eest.
VJg (Ennuse) — 1 var.

Vt. 2131 D ja 5891 C.

Ca. Mees töö eest, sant laulu eest.
Norm. 79; Ha (Kanketer) — 1(2) var.

b. Mees saab töö eest, sant laulu eest.
Mihkla-Parlo-Viidebaum I 93, Viid. 109 — ?(3) var.

Vt. 2131 E.

D. Sant saab laulu eest, rikas raha eest.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

10190. SANT SEE VARAS, KEDA TABATAKSE — 1(2) var.

* Arvelius II 20.

*

Sant se varras kedda tabbatakse:

Vrd. 9872. Rumal varas, kes oma jälgi ei oska kustutada.

10191. SANT SUREB, KUNINGAS SUREB, MAAILM IKKA ENDINE — 1?(1) var.

?Elva (Eisen).

10192. SANT SUUTÄIS ON UUS — 1(2) var.

Vil (R. Kallas v. anon.).

10193. SANT TÄNAB SENI, KUI SUU MÄRG ON — 18(26) var.

Aa. Sant tänab, kuni suu märg.
E 75, E² 30 — ?(3) var.

b₁. _____*

* senni (Pal)
Kuu, Pal — 2 var.

b₂. Sant tänab seni, kui suu märg.*
* senni (Kuu)
Rak (Kivi), Kuu — 2(4) var.

c₁. Sant tänab niikaua, kui suu märg.
Kuu (õpil.) — 1 var.

c₂. Sant tänab niikaua, kui suu märg on.
J. Eskeni seletus: saaja on niikaua tänu-lik, kui talle anda on.
Kuu — 1 var.

d. Sant tenab niikavva, kui suu lige om.
TMr — 1 var.

e. Sant ikka niikaua tänab, kui suu märg on.
Pal — 1(2) var.

f. Seni sant tänab, kui suu märg on.
Kuu — 1(3) var.

g. Senikaua sant tänab, kui suu märg on.
Ksl — 1 var.

h. Niikaua sant tänab, kui suu märg on.*
* tänab (Kuu)
Hlj, Kuu, Jür, Aks — 7 var.

B. Sant kiitab andaja, kui suu rese; kuivab suu — saagutab.
rese = niiske, röske (vt. EKMS II 1053)
Kuu — 1 var.

Vrd. 2115. Inimene mäletab niikaua, kui suu märg.
4170. Niikaua kuer mälästab, kui suu märg on.

10194. SANT VAESE VEND — 1 var.

Hlj (Rehberg).

10195. SOOVILINE SANT SÜNNÜÜI
KOHEGI — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

10196. TUU SANT OM IKS RIKAS, KIÄ
KELLÄGÄ KERKUT PITI KÄI —
1 var.

Urv (Laurits).

10197. VÖTA SANT SAANI KÜLL, ÄRA
AGA OHJI PEOST ÄRA ANNA —
1 var.

Vil (Niggol).

Vrd. 10164. Lase sant sanna, sant taht lavale
kah.

10198. ÄRA SANDI PÄÄLE HOBUST
AJA — 3 var.

Aa. _____

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

b. Ära sandi selga hobust aja.
Trv (Pausk) — 1 var.

B. Ära sandi pääle hobust aagu, kes
teab, mis sinust enesest viimaks võib
saada.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

10199. PAREMB SANTI KU' VARASTA —
1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

10200. SANTUS ON LÄHEMAL KUI
RIKKUS — 1(2) var.

Laug. Vestr. 176.

10201. SAPPI ON SAIVARILGI — 1 var.

Val (Treuberg).

10202. SARAPUU SÜDA SATTIKSE —
2(8) var.

a. _____

Stein 55, Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883)
597, EKMS III 859; Tt (Kreutzw.) —
1(5) var.

b. Sarapuu satteb südamest.

Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597,
EKMS III 859 — 1(3) var.

Vrd. rl «Mälestus»: Ära toome heitnud õie,
/ sarapuu süda sadanud, / kaseladvad
lange'unud (ERIA III: 1 nr. 4054).

Vrd. mst: Ilves ikk, naaras naar, sarapuul
söö satas? 'Noorik, kosilane, tüdruku
ema' (LMr 126).

10203. SARLAD RIKUVAD KÖRVAD,
LIETRID SILMANÄGEMIST —
1 var.

Lüg (Källo).

10204. SARNANE IKKA SARNASEGA
NING KÄRNANE KÄRNASEGA —
4(10) var.

A. Sarnane sarnatsega lepib kohe.
Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597,
EKMS III 736 — 1(6) var.

B₁a. _____

Pöi (Rand) — 1 var.

b. Sarnane sarnasega, kärnane ikka
kärnasega.

Pöi (Rand) — 1 var.

B₂. Sarnane otsib sarnast, kärnane otsib
kärnast.

A. Leski seletus: abiellujate kohta.

Pöi — 1 var.

C. Sarnased sünnivad sarnastega, rik-
kad rikastega, vaesed vaestega.
Rahva Lõbul. nr. 3 (1898) 72 — ?(1)
var.

Vt. 13086 B ja 9710 B.

Vrd. 14866. Uheväärilised seltsivad kokku.

10205. KOS SARVI SAINAN, SÄÄL LUID
LAUDA TAGA — 1 var.

Kan (Tedder).

Vrd. 5622, eriti B: Kus luid lautas, seal lau-
da taga.

10206. SARVETA HÄRG, HABEMETA
MEES JA ILUTA NAENE ON
KÕIK ÜHESUGUSED VILETSA-
KESED — 1 var.

Jür (Saalverk).

Vrd. 9380. Püksata mees, sarvita härg.

10207. IGA SATTELKUUE SEEST EI
LEITA MITTE SAKSA, IGA
SAAPAKANDJAL EI OLE SAKSA
JALGU — 1 var.

Aud (Tarkpea).

Vrd. 9976. Saapad ei tee sind saksaks.

10208. SAU PITKEM MINUST, ENNAST
TOIDAB — 1(5) var.

* Helle 353, Wied. 161, Kündja nr. 50
(1883) 597, KAH EKAI 157.

*

Saupitt'em minnaft ennaft toidab, mein Bettelstab
muß mich ernähren.

10209. EGA SAU EI. SÜNNI SÜÜA —
1?(3) var.

a. _____
?Hls (Söggel) — 1?(2) var.

b. Ega savi sünni süüa.
E MVH 70 — ?(1) var.

Vrd. 3940. Kui kibi sedasi süüa sünniks, nagu
vesi juua sünnib, mis siis viga oleks
elada.

10210. SAUGA SILMÄ TSILGUSE,
HÄÜGA VIIL INÄMB — 2 var.

a. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Häüga tsilguse silmä nii kui sau-
gagi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 1714. Häbü olõ õi saust, õt silmä lätt.

10211. SAU LÄTT ÕKS SÄLÄ TAADO —
1 var.

Se (Mägi).

Vrd. rl «Andke tubakale au»: Piibusuits läheb
selja taha, / tubakas see maksab raha
(ERIA 1:2 nr. 1191).

10212. EKS KUI SAUN KÜLM, VIHAD
LÖÖVAD VEIKSELT — 1 var.

T. Kõstneri seletus: «Palk ja töö jne.»
Sjn.

10213. KELLE SAUN, SELLE VIHT —
2 var.

Kos, TMr.

10214. KES SANNA KÖLLI TALU LIL-
LIGU MANU LASK — 1 v. 2(4)
var.

a. _____
?Trv (Rull, Kuusk) — 1?(2) var.

b. Kes sauna kölli talu lilliku juurde
laseb.
E MVH 77 — ?(1) var.

c. Kes popsi pullikõse talu õhvakese
manu last.
Ote — 1 var.

10215. KUDA SAUN SAADUD, NÕNDA
SAUN MINGU — 3(5) var.

Aa. _____*

* kudas (E), kuidas (E²)

E 45, E² 42; Kad (Kivi) — 1(3) var.

b. Kuda saun saadud, nõnda ta ka min-
gu.
Tõs — 1 var.

B. Kuidas saun saadud, nõnda saun läi-
nud.

Saa (Söggel) — 1 var.

Vrd. 10003. Kuida saadud, nenda läheb.

10216. PAREMB OM SANNAH ELLÄ KU
KUNIGA MAJAH — 1 var.

J. Poolakessi seletus: «Hooletump elo.»
Räp.

10217. SAA AI SANN TULÖLDA, TUHI-
JUTT TEOLDA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10218. SANNAH SÜVVÄS KA SAIA —
5 var.

Aa. _____

Se (Kits) — 1 var.

b. Saunas võib ka saia süüa.
Tt (Suurkask) — 1 var.

B. Kuah võit kohvi juua, sannah saia
süvvä.
Vas — 1 var.

C₁. Sannah ka süvväs saia, pingi all pii-
rakot.
Se — 1 var.

C₂. Piirak hüä pingi all, sai magus
sanna nulgah.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vt. 8774 C₁—C₂.

10219. SANNA PALAMINE VAI LATSE
KUULMINE — VÄIKENE ASI —
1 var.

S. Karopuni seletus: «Saunade mahapõle-
mine kütmise ajal oli igapäevane asi;
lapsi oli igas peres palju ja laste sure-
vus väga suur.»

Räp.

Vrd. 7203. Kui naane ar' koolõs, om nigu
sann ar' palas.

10220. SANNA PERÄST LÄTT KA TII MOSKVAHE — 8 v. 9(11) var.

- Aa₁. _____
Vas (Jakobson) — 1 var.
- a₂. Sanna peräst lätt tee Moskvahe.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Sanna takast saat ka Moskvahe.
Se (T. Linna) — 1 var.
- B. Iga talu õuest lähab tee Peeterburki.*
* läheb; Peterburki (Norm., EKMS)
J. Johanson'i seletus: «Igalühel on võimalik oma häda kaebada.»
Norm. 133, EKMS IV 727; Pli — 1(3) var.
- C. Sanna takast ka lätt tii Kiiovahe.
Se — 1 var.
- D. Sanna peräst lätt tii Saksamaale.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- E. Sanna takast saa ka Säksämaalõ, rehe takast Riiga.
Se — 1 var.
- F. Egä sanna läve iist lätt tii Riiga.
Kam — 1 var.
- G. Iga sanna läve eest läheb tee Rooma.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.
Vrd. 11731. Kõik teed viivad Rooma.

10221. SAUNA SOOJUS JA NAISE VARA OLLA ÜKS — 1(2) var.

Norm. 188; Jäm (Kuldsaar).

10222. SAUN ILMA VIHATA JA SUPP ILMA SOOLATA POLE KUMBKI MIDAGI VÄÄRT — 1 var.

Põi (Tustit).

- Vrd. 14069. Mine vihata sauna ehk rahata linna.
6971. Musu ilma habemetta on nagu supp ilma suolata.
8764. Piibuta mees või soolata supp põle midagi.

10223. SAUN ISE ANNAB SARIKA MÕODU — 1 var.

E. Kärbi seletus: sarikas on 2/3 maja laiusest.
Ran.

10224. SAUN ON VAESE MEHE TOHTER — 5 var.

- A. _____
Kuu (R. Lilhein) — 1 var.
- B. Sann vaese mehe arst.
Kam (Relli) — 1 var.
- C. Saun on vaese tohter, leil arstirohi.
Rõn (Eisen) — 1 var.
- D. Saunas käimine olla vaese inimese tohter ja ahjus soojustamine tervis.
Plv (Tamm) — 1 var.
- *
- E. Saun talurahva tohter.
Kam (Relli) — 1 var.

10225. SAANALABAL LAPSI PAELU, PEREPARSIL PEERGA PAELU — 1(3) var.

- a. _____
Vän (Mihkla) — 1 var.
- b. Saunalaval lapsi palju, pereparsil peerge palju.
Norm. 168, EKMS II 439 — ?(2) var.
- Vrd. ri «Vanaaegne palju»: Pereparsil piirga palju, / saunalabal lapsi palju (EÜS XI, 761/2 (336) < Juu).
- Vrd. 11938. Teopoisil tööd on palju.
4652. Kurjal herral kulda palju.
13156. Vaesel lapsel valu palju.
13111. Vaesel rahval valu palju.
10230. Saanamehel ja moonamehel, neil on mõlemil palju lapsi.

10226. EGA SANNALÖUNU EI SAA KOTTI PANNA — 4 var.

- Aa. _____
Ote (Silde) — 1 var.
- b. Saunalõunu ei saa kotti topi.
Saa — 1 var.
- Ba. Ega saunasooja kotti ei panta.
Hää — 1 var.
- b. Saunasooja ei panta kotti.
M. Mäesalu seletus: «Saunaminekut ei keelda küsijale, sest ülejäänud soe jahutub tuluta.»
Hää — 1 var.

10227. SAUNALEIL ON PAREM KUI SOE SAI — 1(3) var.

Sa (R. Kallas v. anon.).

10228. SAUNALÖÜLÜ EGA KAEVUVETT EI KIELEDÄ — 5 var.

- Aa. _____
Kuu — 1 var.

b. Kaevuvett ja saunalöölü ei kielelä.
Kuu — 1 var.

c. Saunaleini ega vett ei pia kellegile keelata.
Plv — 1 var.

B. Saunaleini ega vihta kellegile teekäijale keelata ei tohi kui ka vett pesemiseks.
Plv — 1 var.

C. Vihta, vett ega tuld ei tohtvet mitti tõisel inimesel keeldä.
Krk — 1 var.

10229. MIS SAUNAMEES KAHE HUNDIGA TEEB — 3 var.

A. _____*

* saunamiis; tiib (Saa)

Saa, Hls — 2 var.

B. Mis sannamiis kate soega tegi.
Ote — 1 var.

10230. SAANAMEHEL JA MOONAMEHEL, NEIL ON MÖLEMIL PALJU LAPSI — 1 var.

Kod (Lindvere).

Vrd. 10225. Saanalabal lapsi paelu, pereparsiil peerga paelu.

10231. PAREM SAUNANURK AUGA KUI SUUR LOSS HÄBIGA — 1?(1) var.

?Krk (Mägi).

10232. SAUNASOE ÄNAM KU' KÖHUTÄIS SÜÜA — 2(6) var.

Aa. _____

Hää (M. Martinson) — 1 var.

b. Saunasoe enam kui kõhutäis süüa.
Norm. 206, EKMS III 1296, IV 869 ja 956 — ?(4) var.

B. Leilisoie on parem kui kõhutäis seeni.
Pär — 1 var.

10233. SAVIHAVVA VESI SAA AI KUNAGI SELGES — 10(13) var.

a₁. Savihavva vesi ei ole kunagi selge.
Vas — 1 var.

a₂. Ega savihavva vesi konagi selge ei ole.
Võn — 1 var.

b₁. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b₂. Egä savihavva vesi enämb selges ei saa.
Ote — 1 var.

b₃. Savihavva vesi enämb ei selgü.
Ote — 1 var.

c₁. Konas savihavva vesi selgüs.*

* kunas; sel'ges (Urv)

Ote, Urv — 2 var.

c₂. Kuna savihavva vesi selges lätt.
Urv — 1 var.

d₁. Kuna savine vesi selges viis saa.
Nõo — 1 var.

d₂. Kunas savivesi selges saa.
J. Danieli seletus: «Nii vana inemine.»
Vas — 1 var.

d₃. Millal savine vesi selgeks saab.
E² 10 — ?(2) var.

Vrd. kk: See om selge tõsi ku saviangu vesi (Trv).

10234. SAVIMAA ON SAIAMAA, LIIVAMAA ON LEIVAMAA — 4 var.

A. Savi om iks saimaa.
Ote — 1 var.

B. Mullast marju saadakse, savist saia söödakse.
Saa — 1 var.

C. _____

Ote (Pärkma) — 1 var.

D. Rügen taht liiva, nisu taht savi.
Ote — 1 var.

10235. IGAL SEADUSEL ON KAKS OTSA, KUI ÜMBERD EI SAA, SIIS ASTUDAKSE ÜLE — 1 var.

Trv v. Vil (Kala).

10236. SÄÄDUS NII KUIDAS SELETATAKSE — 1 var.

Trt (Eisen).

10237. SÄÄDUSE PERRÄ SÄNG, UHKUSE PERRÄ OLE, LUUDU PERRÄ LATSÕ HÄLL — 1 var.

Vas (Meister).

10238. KES TSEAKÄRSA SÖÖP, SEE PEAP MARANID KAIVMA — 1(2) var.

a. _____

eL (J. Fr. Heller) — 1 var.

b. Kes seakärsa sööb, peab maranid kaevama.
Wied. 63 — ?(1) var.

10239. SEALAUT JA KAEVUKUOK —
NEED ONE VAESSEL LAPSEL
LUKUTA — 1 var.

Kod (Grosschmidt).

Vrd. ri «Minia meelevald»: [— — —] tuli on
lukuta toassa, / kaev on kaaneta mäel-
la, / sealaut on võtemita (ERIA III:3
nr. 6400).

10240. SEALIHAKS POLE KIITA, LAM-
BALIHAKS LAITA — 1(7) var.

a. _____

Plv (Melzov) — 1 var.

b. Sealiha pole kiita, lambaliha pole
laita.

E MVH 89, Nurmik II 146 — ?(2) var.

c. Ei sealiha saa kiita ega lambaliha
laita.

Norm. 162, EKMS II 540 ja IV 22; ?Mar
(Hiemägi) — ?(4) var. Hiemäe tekst on
tagasiviidav Eiseni trükisele.

10241. ESTE SIAPIA, PERÄ SIASABA —
1 var.

A. Källo seletus: «Pulma alguses tuodi
siapia lauvale, nenäots üle kausiservä,
pulma lõpetusel tuodi siasaba lauvale, sis
pidivad igaüks aru saama, et lõpp kääs.»
Lüg.

10242. SEASABA KASVAB IKKE VILLA-
SALVES — 1 var.

Koe (Schultz).

10243. SIASABA SAAB SUÖTÄJÄLLE —
1 var.

Lüg (Källo).

10244. SIASUGUNE POISS SAAB IKKI
NAISE, AGA KULLAHUNIKUNE
TÜDRUK EI SAA MEEST —
3(4) var.

A. _____*

* seasugune; ikka (Norm.)

Norm. 185; Hää (Mäesalu) — 1(2) var.

B. Siasugune poiss saab kultsõ tüdriku,
aga kuldnõ tüdrik ei sua mehele.

Khñ — 1 var.

C. Sitahunikune poiss saab ikki naise,
aga kullahunikune tüdruk ei saa
meest.

Hää — 1 var.

10245. SIELIGU SIES ON KA INIMENE
— 1 var.

R. Lilheina seletus: «Õeld., kui keegi peab
naisterahvast halvaks.»

Kuu.

10246. EGA SEEMNEGA JÖVVA EI
MAAD VÖITÄ — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10247. KUDAS SEEME, NÕNDA VILI —
?(2) var.

Tõn. RP 84.

Vrd. 10248. Kuidas seeme, nõnda saak.

5136. Kuida küli, nõnda vili.

12472. Kuida töö, nenda vili.

9085. Kuda puu, nõnda vili.

7436. Kuidas nimi, nõnda vili.

967. Hea seeme, hea vili, sant seeme,
sant vili.

10248. KUIDAS SEEME, NÕNDA SAAK
— ?(5) var.

A. _____*

* kuda (Vig)

Norm. 74; ?Vig (Aitsam) — ?(4) var.

B. Kuidas seeme, nõnda saak, kuidas
külv, nõnda lõikus.

?VMr v. Vig (Priimets) — ?(1) var.

Vt. 5138 B.

Vrd. 10247. Kudas seeme, nõnda vili.

10249. KUS EI OLE SEEMET, SEALT EI
TULE IDU — ?(6) var.

a. _____

Tõn. Täht. (1909 aug.) — ?(5) var.

b. Kus ei ole seemet, sealt ei tule ka
idu.

Tõn. Täht. (1910 juuni) — ?(1) var.

10250. SEEMET EI KAUTA EGA SIRPI
EI RIKU — 1 var.

J. Ustallo seletus: «Lõukese rammutatud
maa.»

VJg.

10251. SEEMET KÜLVA KÄEGA, ÄRA
VISKA KOTIGA — ? kuni 2(8) var.

a. _____

Körber VRMK 64 — 1?(6) var.

b. Seemet ära külva kotiga, vaid kä-
puga.

?Muh (Tuul) — 1?(2) var.

10252. SEEMET KÜNNA NÕNDA MADA-
LAST, ET TA LÄBI KÜNNI TAE-
VAST NÄEB — 1 v. 2(8) var.

A. _____

Kuu (Einstruck) — 1 var.

B. Seeme tahab taevast näha.

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 175, Is. Kal. (1904)
211, Reinhold Kal. (1911) 9 — 1?(7) var.

10253. KUI SEEMNEKÜNNI AJAL ADRA
VÄÄTID KATKI LÄHEVAD, SIIS
ON TEGU LEIBU TAGASI, NII
PALJU SAAB VILJA VÄHEM —
1 var.

Hlj (Pruhl).

10254. KÕIK SEENED EI KÕLBA KORVI
PANNA — 1 var.

M. Martinsoni seletus: «Kõik asjad ja ini-
mesed ei kõlba igale kohale.»
Hää.

10255. SIIN ON METSHÄRJA LIHA —
1 var.

Vil (Mikk).

Vrd. kk: Ühe jalaga metshärja liha mul on,
tule sööma ka (Lüg).

Vrd. 10256. Siin on ühe jalaga oina oss.

10256. SIIN ON ÜHE JALAGA OINA OSS
— 1 var.

Vil (Mikk).

Vrd. 10255. Siin on metshärja liha.

10257. KUS SEES, SÄÄL ON KA VÄLJAS
— 1?(1) var.

?Krk (Mägi).

10258. SEGASES VEES ON HEA KALU
PÜÜDA — u. 25(36) var.

Aa₁. _____*

* sogases (Norm., EKMS; Kuu, Tln, Jür,
Juu v. Vän, Plt, TaP, Tt), sopases (Vil);
segase vee sees (Hel); vies (Kuu, Trm);
hää (Krk, Hel, Vil), hia (TaP), hüä
(Kuu); püüdädä (Kuu)
Norm. 252, EKMS II 939 ja III 135; Hlj,
Amb, Ha, Rap v. Mär (Poom), Juu v.
Vän (Virkus), Krk, Hel, Vil, Plt, Trm,
MMg, Tt (anon., Teder) — u. 15(23) var.

a₂. Segätseh viih om hää kallo püüdä.
?Räp (Poolakess) — 1?(1) var.

a₃. Segases vees hea kalu püüda.
E² 10, EKMS III 784 — 2(2) var.

a₄. Segätse vee seest om hää kalu püü-
dä.
Krk — 1 var.

a₅. Sogasest veest on hea kalu püüda.
Rap (Pärt) — 1 var.

a₆. Moatseh viih om hää kallo püüdä.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

b₁. Segases vees on parem kalapüik.
JJn — 1 var.

b₂. Segase vee sees on parem kalu
püüda.
Vig — 1 var.

c₁. Mida sogasem vesi, seda parem kalu
püüda.
As (J. Reimann) — 1 var.

c₂. Mida mudasem vesi, seda parem
kalu püüda.
?As (Pallu) — 1?(1) var.

c₃. Mida sogasem vesi, seda hõlpsam
kalu püüda.
SJn — 1 var.

d. Mida segasem vesi, seda parem püü-
da.
Hlj (T. Lepp-Viikmann) — 1 var.

B. Mida sogasem vesi, seda suurem
saak.
Tõn. RP² 317 — 1?(1) var.

Vrd. kk: Püüab kala sogases vees (Pal).

10259. SEGASE VEE SEES PALJU
MUTUKAID — 1?(1) var.

?Vig (Eisen).

Vrd. 13214. Vagase vee sees on palju muta-
kaid.

9026. Puhta vee sees on ka putukaid.

10260. SEINAL ON KÕRVAD — u.
45(69) var.

A_{1a}. Seentel kõrvad.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. _____
VMr (J. Elken) — 1 var.

c. Seinal võib kõrvad olla.
Kei — 1 var.

A₂. Talitse oma keelt: seintel on kõr-
vad.
Kre — 1 var.

B. Seinal silmad, nurgal kõrvad.
Norm. 137; Han (Einbluth) — 1(2) var.

- C₁. Seinal silmad, ahjul kõrvad.
Kam — 1 var.
- C₂. Sainal om kah kõrva ja ahjul silmä.
Nõo — 1 var.
- D. Uksel silmad, seinal kõrvad.
Koe — 1 var.
- E. Majal suu, seinal kõrvad.
Vil (Leoke) — 1 var.
- F. Sainal omma kõrva, väläl silmä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- G. Ka seintel on kõrvad, kividel keel.
Puus. Eü 1 66 — ?(1) var.
- H. Merel silmad, seinal kõrvad.
EKMS I 338 — 1 var.
- Vt. 6728 O.
- I_{1a1}. Metsal silmad, seinal kõrvad.*
* metsäl — seenäl (Kod); silmäd (Kod)
Wied. 112, Kündja nr. 44 (1883) 524, E²
45, Puus. EKGr. 29, Kask-Vaigla-Veski I
Hõ 75, Kask-Vaigla-Veski I Ak 11 ja
26, Kask-Vaigla-Veski III Võ 8, Reiman
EK I 275, Kask-Puusepp-Vaigla 36; Jõh,
Sa, Krk, Kod, Trt — u. 10(23) var.
- a₂. Mõtsal silma, seinäl kõrva.*
* silmä (Trv); sainal (TaL)
Krk, Trv, Võn, Ote — 5(6) var.
- a₃. Metsal on silmad, seinal kõrvad.
E 24 — ?(1) var.
- a₄. Metsäl one silmäd ja seenäl kõrvad.
Kod — 1 var.
- a₅. Mõtsal on silmad ja seinal on kõr-
vad.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- a₆. Metsal silmad, seintel kõrvad.
Hls — 1 var.
- b₁. Seinal kõrvad, metsal silmad.
Jõh, Krk — 2 var.
- b₂. Sainal om kõrva ja mõtsal om silma.
O. Silla seletus: «Salaasju ei saa ilma
teiste nägemata korraldada.»
Nõo — 1 var.
- b₃. Seinal on kõrvad ja metsal on sil-
mad.
Trm — 1 var.
- I_{2a1}. Seinal silmad, metsal kõrvad.
EKMS III 805; VMr — 1 v. 2(4) var.
- a₂. Seinäl silmä, mõtsal kõrva.
Trv, Pst — 4 var.
- a₃. Seinal on silmad, metsal kõrvad.
Trv — 1 var.
- a₄. Seinal on silmad ja metsal on kõr-
vad.
Trm — 1 var.
- a₅. Ka seinal on silmad ja ka metsal
kõrvad.
Meos Vaatl. III—IV 129 — ?(1) var.
- b₁. Metsal kõrvad, seinal silmad.
Wied. 112, Kündja nr. 44 (1883) 524, Tõn.
Tähtr. (1898) lk-ta; Hls (Söggel) — 2(4)
var.
- b₂. Metsal on kõrvad ja seinal on sil-
mad.
Pil — 1 var.
- Vt. 6728 P₁—P₂.
- J. Hoonel kõrvad, seinal silmad.
Pst (Söggel) — 1(2) var.
- K. Tühjal huunel ja mõtsal omma helle
kõrva.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vrd. 3937. Kivil silmad, kannul kõrvad.
10112. Salajuttu ära räägi mitte metsas
ega tühjas majas, vaid laadaplatsis.
10261. SEINAST EI SAA SALVA — 1 var.
Trv (Pausk).
10262. EGA SAISVA ASI SÜVVÄ
KÜSÜ ÜI — 3(20) var.
- Aa. —————
Rõu (A. Jennes) — 1 var.
- b. Ega asi süüa ei küsi.
Raud KL I 59, Norm. 231, EKMS IV
423 — 1(14) var.
- Ba. Ega riist süüa ei küsi.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- b. Ega riist süüa küsi.
E MVH 69 — ?(4) var.
- Vrd. kk: Ega ta ei sõõ leiba (Wied. 21); Ögas
tä süvvä küsü üi (Se).
- Vrd. 257. Amet ei küsi leiba.
10263. KES SEISAB, KATSUGU, ET TA
EI LANGE — 3 var.
- a. —————
Kuu (Kalberg) — 1 var.
- b₁. Kes ennast arvab seisvat, sie katsu-
gu, et ta ei lange.
Kuu — 1 var.
- b₂. Kes arvab, et ta seisab, see katsku,
et ta ei lange.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- Vrd. 1. Kor. 10,12: Sepärraft kes ennast ar-
wab seifswad, se katsko, et temma ei
lange.
- Vrd. ka Körber VRMK 52.

10264. SEE NOUD SEISAB, KES ENNE
JOOKSEB — 1(10) var.

* Helle 353, Hupel 115, Stein 56, Wied.
165, Kündja nr. 50 (1883) 598, KAH EKAI
157, Muuk-Mihkla I 70, EKMS III 666.

*

Se noud seisab, kes enne jookseb, der mich jagt, den
hab ich wieder gejagt.

10265. SEISAVAS VEES ON MADU —
3(9) var.

Aa. _____

Wied. 163, Kündja nr. 50 (1883) 597; Sa
(Ed. Kallas) — 1(4) var.

b. Seisavas vees elab madu.
VII (Villsaar) — 1(2) var.

B. Madu magab vagas vees.
Norm. 254, EKMS III 720; Pöi — 1(3)
var.

Vrd. 13214. Vagase vee sees on palju muta-
kaid.

10266. SEISEV VESI LÄHEB HAISEMA
— 4 kuni 7(35) var.

A₁. _____*

* seisev (Wied., Kündja, E); haisma
(Puus.)

Wied. 163, Kündja nr. 50 (1883) 597, E
76, E² 10, Puus. EKGr. 16 ja 178, Raud
VMj 219, Mihkla 70, Kask-Vaigla-Veski
123, Norm. 224, EKMS II 578 ja III
794; Kuu (Vilbaste), ?Hls (õpil.), ?Rõu
(Pill) — 2 kuni 4(19) var.

A₂. Kurtje vesi lää haisme.
Krk — 1 var.

Ba₁. Liikuv vesi läheb selgemaks, seisav
vesi pahemaks ja haisema.
Wied. 107, Kündja nr. 43 (1883) 514 —
1?(4) var.

a₂. Liikuv vesi läheb selgemaks, seisav
vesi halvemaks ja haisema.
Kurrik SO 25 — ?(3) var.

b₁. Liikuv vesi läheb selgemaks, seisev
vesi pahemaks.*

* seisav (E)

E 51, E² 10, Jänes-Parlo 19, EKMS II
577 — ?(4) var.

b₂. Liikuv vesi läheb selgemaks, sei-
sev pahemaks.
Urv (Prisko) — 1 var.

C. Pruugitud sahk läigib, seisav vesi
haiseb.*

* seisev (Norm.)

Körper VRMK 63, Norm. 51 — ?(3)
var.

Vrd. Meves 135: Seisav vesi hallitab (vene
vs tõlge).

Vrd. 4840. Kõnts tõuseb seisva vee peale.
5176. Känniraud ei rosteta.

10267. SEISTES EI LÄHE KEEGI RIIST
KATKI — 1 var.

Vil (Pallu).

10268. SEISTES SÜÜA SEITSE PATTU,
KÜLITI SÜÜA KÜMMET PATTU,
PÖLITI SÜÜA PÕHJATU PATT
— 4(9) var.

A. _____*

* põhjata (EKMS)

Wied. 163, Kündja nr. 50 (1883) 597,
EKMS III 1046 — 1(6) var.

B. Kui seliti sööd, siis seitse pattu,
kui küliti sööd, siis kümme pattu,
kui istuli sööd, siis üksainus patt.
Noa — 1 var.

Ca. Kes külili sööb, teeb kümme pattu,
kes selili sööb, teeb seitse pattu.
Kse — 1 var.

b. Sällili sööjal säitse pattu, külili
sööjal kümme pattu.
Kan — 1 var.

10269. EGA SEISMISEST KÕHTU TÄIS
EI SAA — 1?(2) var.

a. _____
Jürjens 47 — 1?(1) var.

b. Ega seismisest kõhtu täis saa.
E MVH 69 — ?(1) var.

10270. ENNE VÕIB OLLA SEITSE
PÄEVA SÖÖMATA KUI ÜHE
PÄEVA JOOMATA — 1 var.

Saa (Söggel).

Vrd. 5735, eriti C: Enam kannatab inimene
sööginälga kui jooginälga.

10271. KES SÄITSE AASTAT TEENIB,
SAAB TALU OMALE — 1 var.

Nõo (Sild).

Vrd. ul: Kui seitse aastat teenid, saad mõi-
sa omaale... (Pee).

10272. KUI SEETSE TALVET TIEB, SIIS
TULEB HIA SUVI — 3(5) var.

A. _____*

* seitse; teeb; hea (trüklised)
Norm. 40, EKMS III 1194; KJn (Kaur)
— 1(3) var.

Ba. Kui enne jõulu ütessa talve ära om,
sis saa hää suvi.
San — 1 var.

b. Kui üheksa talvet enne jõulu maas
käie, siis tulla hää sui.
Sa (Allas) — 1 var.

Vrd. 14850. Ütese talvõ om üte talvõ sisen.

10273. SEITSE EI OOTA ÜHTE —
1 v. 2(13) var.

a₁. _____

E MVH 90, E 76, E² 49, Puus. EKGr.
93, Puus. Eü I 25, Kask-Puusepp-Vaig-
la 54; Trv (Parts) — 1(10) var.

a₂. Seitse ühte ei oota.
?Vig (Aitsam, Pulst) — ?(2) var.

b. Üheksa ei oota mitte ühe järele.
?Vig (Odem) — 1?(1) var.

10274. SEITSE KORDA SULA, SIS
PALJU MÜRINAT SUVEL —
1 var.

A. Källo seletus: «Talvel mitu korda lumi
sulab, siis suvel pikset pali.»
Lüg.

10275. SEITSE VENDA ELAVAD RAHUS
ÜHES MAEAS, AGA KAHE VENNA-
NAISE KESKEL KASVAB SÕDA
— 3(15) var.

Aa₁. _____*

* majas (Stein)
Stein 56; Ti (Kreutzw.) — 1(2) var.

a₂. Seitse venda elavad üheskous rahus,
aga kahe vennanaese keskel kasvab sõda.*

* üheskoos; naise (EKMS)
Wied. 163, Kündja nr. 50 (1883) 597,
EKMS I 149 ja III 927 — ?(4) var.

a₃. Seitse venda elavad üheskoos rahus,
aga kahe vennanaise vahel kasvab sõda.*

* -naese (E)
E 76, E² 50, EKMS III 927 — ?(4) var.

a₄. Seitse venda elavad rahuga, kahe
vennanaise vahel kasvab sõda.
Norm. 194 — ?(2) var.

a₅. Seitse venda elavad üheskoos, aga
kahe vennanaese keskel kasvab sõda.
EKMS III 1277 — ?(1) var.

b. Kuus velje elase rahulikult, ent kate
velenaase vaihel om sõda.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Koht, kus seitse venda rahulikult
elavad, on kahe naesele kitsas.
Kär (Jank) — 1 var.

10276. KUI SEITSEKÜMMEND TÄIS
OLED, SAAD KOERA VIISI —
[KAKS] AASTAT KORRAGA —
1 var.

Vig (Metstak).

10277. SEITSMEAASTANE NOOR OLLA
ALLES KÕIGE RUMALAM
— ? kuni 2(2) var.

a. _____

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

b. Seitsenes aasta on lolluse aasta, siis
on laps kõige lollem.
?Kod (Nõu) — 1?(1) var.

10278. SEITSMEAASTAST LAST PEAB
VEEL HOIDMA TULE JA VEE
EEST — 5(6) var.

Aa₁. Seitseaastast last peab hoidma tule
ja vee eest.*

* seitsmeaastast (Norm.)
Norm. 166; Ris — 1(2) var.

a₂. _____

Kul — 1 var.

a₃. Seitsmeaastast last peab veel tulest
ja veest eemale hoidma.
Rid — 1 var.

b. Seitsmeaastane laps tahab tule ja
vee eest hoedmist.
Ris — 1 var.

B. Seitsmeaastane laps tahab veel tule
ja vee eest hoida, kaheksa-aastane on
karjane, kümneaastane kündja.
Hmd v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vt. 10279 B₂.

Vrd. kk: Seda hoia tule ja vee eest 'inimese
kohta, kellel ikka midagi juhtub' (Kul).

10279. SÄITSEAASTANE SÄADUSLIK
KARJUS, KATSA-AASTANE KAU-
NIS KARJUS, ÜTSA-AASTANE
ÜLIHÄÄ KARJUS, KÜMNEAAS-
TANE KÜNNIPOISS — u. 15(23)
var.

A₁a₁. Säitsme (ajastaga vannult) säeldas

karja, katsa um kaunis karus, ütsä ülihüä, kümne lätt kündmä.
Vas — 1 var.

- a₂. Seitsmeaastaselt seatakse karja, kaheksandal on kaunis karjus, üheksandal ülihea, kümnendal pannakse kündmä.

EKMS I 1003 ja II 429 (< Vas) — 1?(2) var.

- b. Säitsmetal eluaastal säetas karja, kaheksamal eluaastal juba kaunis karjane, üheksadal ülihea, kümnemal eluaastal juba künnipoiss.

J. Gutvesi seletus: ütlus poisslapse kohta; «säetakse karja» — s. t. pannakse teisele karjasele abiliseks.

Rõu — 1 var.

- c. Säitsme säädlik kar'jus, katsõ kaunis, ütse ülihää, kümne või jo kündä.

Urv — 1 var.

d.

TaL (O. Kallas) — 1 var.

- e. Säitsmeaastane säädlik karjus, katsa-aastane kaunis karjus, ütsä-aastane hüvä karjus, kümneaastane künnipoiss.

Ran — 1 var.

- A₂. Katsa aestaga vanu om kaunis karüs, ütsä aestaga vana ülihüä, kümne aestaga vanu jo künnipoiss.

Se — 1 var.

- A_{3a}. Katsa-aastane kaunis karjus, ütsa jo ülihüä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- b. Kaheksa-aastane kaunis karjus, üheksane ju ülihea.

E 30 — 1?(1) var.

- c. [Kaheksa] kaunis karjus, [üheksa] ju ülihea.

EKMS I 1003 — 1?(1) var.

- B_{1a}. Karjapoiss kaheksa-aastaselt, künnipoiss kümneaastaselt.

Kam? (Relli) — 1 var.

- b. Kümneaastane künnab, kaheksma-aastane kaitseb karja.

Krj — 1 var.

- c. Kaheksa-aastane on karjane, kümneaastane kündja.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

- B₂. Seitsmeaastane laps tahab veel tule ja vee eest hoida, kaheksa-aastane on karjane, kümneaastane kündja.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vt. 10278 B.

- C. Seitsmeaassane siapoiss, kaheksa-aassane karjapoiss, kümne-aassane künnipoiss.*

* -aastane; sea- (Norm.)

Norm. 166; Kod (Lindvere) — 1(2) var.

- D₁. Kolmeaastane koerapoiss, kuueaastane karjapoiss, kümneaastane künnipoiss.

Kmpm. KLR II³ 7, Kmpm. EL III⁷ 9, EKMS III 376 — 1?(3) var.

- D₂. Kolmeaastane koerapoiss, kuueaastane karjapoiss, seitsmeaastane sea-poiss, kümneaastane künnipoiss.

EKMS II 438 — 1?(1) var.

*

- Ea. Laps ütelnud muiste: «Laske mind [kuus] oastad ula joosta, [seitsme]oastaselt ajan sead, [kaheksa]oastaselt kaitsen karja, [üheksa]oastaselt äästan põllu ja [kümne]oastaselt künnan põllu.»

Põi — 1 var.

- b. Laps ütelnud muiste: «Laske mind kuueaastaselt ula joosta, seitsmeaastaselt ajan sead, kaheksa-aastaselt kaitsen karja, üheksa-aastaselt äestan põllu ja kümneaastaselt juba künnan põllu!»

Loorits Vrp 160 — 1?(1) var.

- Vrd. 11426. Kui sündin vaskal kuus hammast suun om, sis saa tast kuri elläi, säedse säädlik, katesse karjaelläi, ütesse ülihää.

10280. KUI SÄITSMEMAGAJAPÄÄVÄ MÜRISTAS JA VIHMA SATAS, SIS TULÕ VIIL SÄITSE VILÄTERRÄ ÜLES JA NAKKAS KASUMA — 1 var.

Rõu (Gutves).

10281. KUI SEITSMEVENNAPÄEVAL SAJAB, SIIS SAJAB SEITSE NÄDALAT — u. 230(268) var.

A_{1a1}. _____*

* seitsme-; nädalit (TMr); sadab (Lai) Rap, Rid, Hel, Lai, TMr — 6 var.

- a₂. Kui seitsmevennapäeva sajab, siis sajab seitse nädalat.*

* -päe (Vän)

Kaa, Vän — 2 var.

- a₃. Kui [seitsmevennapäeval] sajab, sajab [seitse] nädalat.

Koe — 1 var.

- a₄. Kui säitsmevelistepäeväl satab, satab
säitse nädalit.
Ran — 1 var.
- a₅. Ku säitsmevellepäävä satas, satas
säitse nädalit.
Urv — 1 var.
- a₆. Seitsmevennapäeval kui sajab, sa-
jab seitse nädalid.
JMd — 1 var.
- a₇. Sajab seitsmevennapäeval, sajab
seitse nädalit.*
* nädalat (Muh)
Muh, Vil — 2 var.
- a₈. Kui [seitsme]velistepäeval satab, sis
satab veel [seitse] nädalit.
Ran — 1 var.
- b. Kui seitsmevennapäeval sadab ja
enne seda on ka sadanud, sis sadab
veel seitse nädalat.
Kan — 1 var.
- c₁. Kui seitsmevennapääv sajab, siis sa-
jab pärast selle veel [seitse] nädalt
iga pääv.
Krj — 1(2) var.
- c₂. Kui seitsmevennapäeval sajab, siis
sajab [seitse] nädalit pärast selle üh-
tejärgi.
Vän — 1 var.
- c₃. Kui seitsmevennapäev sadab, sa-
dab seitse nädalit pärast seda.
Ksi — 1 var.
- d₁. Kui seitsmevennapääve sajab, siis
sajab seitse nädalid selle järgi.
Kär — 1 var.
- d₂. Kui seitsmevennapääval sajab, siis
sajab seitse nädalad järgimööda.
Kär — 1 var.
- d₃. Kui sel päeval [= seitsmevennapäe-
val] sadas, siis sadas seitse nädalt
järgemööda.
Kaa — 1 var.
- d₄. Kui seitsmevennapääval sajab, siis
sajab ta [seitse] nädalit järjestikku.
Kaa — 1(2) var.
- d₅. Kui seitsmevennapääväl sadas,
siis sadas seitse nädälät peräkute.
Kod — 1 var.
- e₁. Kui seitsmevennapää sajab, siis pi-
dada seitse nädalt sadama.
Mus — 1 var.
- e₂. Kui seitsmevennapääval sajab, siis
pidada [seitse] nädalad järges sada-
ma.
Pöl — 1 var.
- e₃. Kui seitsmevennapäe pidi sadama,
siis pidi seitse nädalat järjest sada-
ma.
Han — 1 var.
- f₁. Kui seitsmevennapäeval sadab, siis
sadab seitse nädalat vihma.
Lai — 1 var.
- f₂. Kui seitsmevennapäeval sajab, siis
sajab [seitse] nädalat veel vihma.
Jäm — 1 var.
- f₃. Kui [seitsme]vennapäeval sajab vih-
ma, siis sajab [seitse] nädalat.
Muh — 1 var.
- f₄. Seitsmevennapäeval öeldi, kui sajab
vihma sel päeval, siis sajab seitse
nädalad.
Khk — 1 var.
- f₅. Kui seitsmevennapäeval vihma sa-
jab, siis sajab seitse nädalat.*
* -vennakse- (Tlsp.); -vennastepääval
(Pöi); -pääval (Rõu); saeab (Juu), sadab
(Kär, Rõu), saab (Pöl); nädalad (Pöl),
nädalit (Juu), nädalid (Rõu)
Tlsp. 78 (< Rap); Jõh, Juu, Kär, Pöl
(Undritz), Rõu — 6(12) var.
- f₆. Kui seitsmävennapääl vihma
sajab, siis sajab seitse nädalad vih-
ma.
Hlj — 1 var.
- f₇. Kui seitsmevennapäeval vihma sa-
dab, siis sadab seitse nädalad vih-
ma.
Trv — 1 var.
- f₈. Kui [seitsme]vennapäeval vihma
sajab, sajab seitse nädalit vihma.
Ris — 1 var.
- f₉. Kui seitsmevennapäeval vihma sa-
dab, siis sadab veel seitse nädalat.
Kse — 1 var.
- f₁₀. Kui seitsmevennapäev sajab vihma,
siis sajab seitse nädalat pääle selle
vihma.
Vän — 1 var.
- f₁₁. Kui seitsmevennapäeval vihma
sadab, siis sadab peale seda vihma
seitse nädalat.
Sim — 1 var.
- f₁₂. Kui seitsmevennapäev vihma sa-
dab, siis sadab seitse nädalt pääle
selle veel.
Vil — 1 var.
- f₁₃. Kui seitsmevennapäe vihma sajab,
siis sajab veel seitse nädalat peale
selle.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- g₁. Kui seitsmevennastepäeval vihma satab, siis satab pärast seitse nädalat järgimööda.
SJn — 1 var.
- g₂. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, siis sadab järgemööda seitse nädalit.
Aud — 1 var.
- g₃. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sajab, siis sajab [seitse] nädalat järjestikku.
Põl — 1 var.
- g₄. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sajab, siis sajab [seitse] nädalat järjestikku vihma.
Muh — 1 var.
- g₅. Kui seitsmevennapäeval sajab vihma, siis sajab [seitse] nädalat järjest.
Rap — 1 var.
- g₆. Kui seitsmevennastepäeval vihma sajab, siis sajab [seitse] nädalat vihma järgemisi.
HJn — 1 var.
- g₇. Kui seitsmevennastepäeval vihma sajab, siis sajab vihma ühtejärgi [seitse] nädalat.
VMr — 1 var.
- g₈. Kui seitsmevennapäev vihma sadab, siis sadab seitse nädalad tagajärele veel.
Tt (lvask) — 1 var.
- g₉. Kui seitsmevennastepäev terve päev vihma satab, siis satab seetse nädalt järgimööda vihma.
SJn — 1 var.
- h₁. Kui seitsmevennastepäev vihma saeab, siis saab veel seitse nädalat järele sadama.
Tor — 1 var.
- h₂. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sajab, saab [seitse] nädalat vihma sadama.
Pil — 1 var.
- h₃. Juhtub seitsmevennastepäev vihma sadama, siis ööldakse seitse nädalat üksijärge vihma sadavad.
Kul — 1 var.
- h₄. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, siis saavad seitse nädalid ühevaluga edasi sadama.
Saa — 1 var.
- h₅. Seitsmevennapäev, kui sel päeval

vihma sadab, siis saab seitse nädalt seda järgi sadama.

Hls — 1 var.

- h₆. Kui seitsmevennastepäev vihma sadada, siis sadada seitse nädalad.
Amb — 1 var.
- h₇. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sadab, siis sadada selle järel veel [seitse] nädalat vihma.
Hls — 1(2) var.
- h₈. Kui seitsmevennastepäev sajab vihma, siis sadada seitse nädalad ühtejärke vihma.
Jür — 1 var.
- h₉. Kui seitsmevellepäeval vihma sadaved, siis sadaved viil selle järgi [seitse] nädalit vihma järgimööda.
Hls — 1 var.
- h₁₀. Kui seitsmevellepäeval vihma satas, siis sadavet seitse nädalt järgimööda vihma.
Krk — 1 var.
- h₁₁. Kui seitsmevennapäev vihma sadada, siis sadava seitse nädalt järjestikku vihma.
Juu — 1 var.
- i₁. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis on veel seitse nädalat vihma.
Hlj — 1 var.
- i₂. Kui seitsmevennastepäev vihma sajab, on seitse nädalat vihmane.
Plt — 1 var.
- j. Sajab suvel juulikuu [seitsme]vennastepäev vihma, siis on sügise poole sui [seitse] nädalat vihmane.
Sim — 1 var.
- k₁. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis on seitse nädalat vihmased ilmad.
Vän — 1 var.
- k₂. Kui sel päeval [seitsmevennapäeval] saab vihma, siis peavad [seitse] nädalat järgi vihmased ilmad tulema.
Gressel (1840) lk-ta — 1(2) var.
- k₃. Kui seitsmevennastepäeval vihma sajab, siis on selle järel [seitse] nädalat enamiste sajused ilmad.
Jür — 1 var.
- k₄. Kui [seitsme]vennastepäeval vihma sadas, siis tähendas see, et [seitse] nädalad pärast seda sajused ilmad on.
Jür — 1 var.
- k₅. Kui seitsmevennapäeval sajab vihma

- ma, siis järgneb seitse nädalat vihmaseid ilmu.
Vil — 1 var.
- l. Kui seitsmevennapäeval sajab, siis järgnevat sajuseid aegu veel seitse nädalat pääle seda.
Pär — 1(3) var.
- m. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, siis olla seetse nädalad järgimööda vihmasadamine ja ropp ilm.
Kod — 1 var.
- n₁. Kui seitsmevennapäev vihma sajab, siis tuleb [seitse] nädild vihma.
Kul — 1 var.
- n₂. Kui seitsmevellepääval vihma tuleb, siis tuleb pääle selle viil seitse nädalt.
Hls — 1 var.
- o. Kui seitsevennapäeval on sadu, sadab setse nädalat.
VNg — 1 var.
- p₁. Kui seitsmevennapäev vihmane, siis sajab seitse nädalit.
Kul — 1 var.
- p₂. Kui seitsmevennapäev vihmane on, sadada veel pääle selle seitse nädalat vihma.
Hls — 1 var.
- r₁. Kui [seitsme]vennapäe vihmane ilm olla, siis olla [seitse] nädalit järjest vihmane.
Rap — 1 var.
- r₂. Kui seitsmevennapäeval ilm on vihmane, siis olevat ka suvi seitse nädalat vihmane.
Ote — 1 var.
- s. Kui on seitsevennapäev vihmane, siis on seitse nädalat vihma.
Jõh — 1 var.
- A₂. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab hommikust õhtuni, siis seitsmel nädalil heina teha ei saa suvel.
KJn — 1 var.
- Ba₁. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sajab, siis sajab [seitse] päeva.
Emm — 1 var.
- a₂. Seitsmevennapäiv, kui vihma satas, sada veel [seitse] päiva.
Kan — 1 var.
- b₁. Kui säitsmevelepääväl vihma satas, sis satas säidse üüd-päivä.
Räp — 1 var.
- b₂. Ku säitsmevelistepäävä satas, sis satas veel säidse ööd-päivä.
Plv — 1 var.
- c. Satab säitsmevelistepääväl vihma, sis satab veel säidse ööd ja säidse päivä järgimöödä.
Puh — 1 var.
- d. Kui seitsmevennapäev vihma sajab, siis sajab seitse päeva järestikku.
Hls — 1 var.
- e. Kui seitsmevennapääväl vihma sajab, siis on sel oastal [seitse] pääva ühtejärke vihma.
Amb — 1 var.
- f. Sjab seitsmevennapäeval vihma, kes-
tab sadu seitse päeva.
Vän — 1 var.
- C₁a₁. Kui seitsmevennapääv vihma sadab, siis sadab seitse nädalit ja seitse pääva.
Saa — 1 var.
- a₂. Kui seitsmevennapääv vihma sajab, siis sajab seitse nädalt ja seitse pääva.
Krj — 1 var.
- b. Kui seitsmevennapäeval sajab, sajab seitse nädalit ja seitse päeva.
Krj — 1 var.
- C₂. Kui seitsmevennapääv vihma sajab, siis sajab selle järele seitse nädalad, seitse pääva ja seitse tundi.
Tt (anon.) — 1 var.
- C₃. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, siis vihmatab veel seitse nädalat ja seitse tundi.
Rõu — 1 var.
- C₄. Kui sellel päeval [= seitsmevennapäeval] sadas, siis jätkub sadu [seitsmeks] nädalaks ja edasi [seitsmeks] kuuks.
Plv — 1 var.
- C₅. Ku säitsmevelepääväl vihma satas, sis satas säitse aestaiga, säitse kuud, säitse nädalit, säitse päiva, säitse tunni ja säitse minotit.
Vru — 1 var.
- C₆a₁. Kui seitsmevennapääv vihma sadab, siis sadab [seitse] päive ehk [seitse] nädelat.
Jõh — 1 var.
- a₂. Kui säitsmevelistepäiväl vihma satas, sis satap säitse päiva ehk säitse nädalit.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₃. Kui seitsmevellepääväl vihma sadas, sis sadas kas seitse päeva ehk seitse nädalit.
Trv — 1 var.

- b. Kui säitsmevelistepäiväl vihma satas, sis satas teda ka edespidi veel kas säidse päivä vai säidse nädalit.
Ote — 1 var.
- c. Sadab säitsmevelistepäiv vihma, siis üteldakse: sadagu peale selle [seitse] päeva ehk [seitse] nädalat.
Räp — 1(2) var.
- d. Kui säitsmevennapääväl om ilm vihmanõ, sis olevat ilm vihmanõ kas säidse päivä vai nädalit.
Ote — 1 var.
- C₇. Sadab [seitsme]vennapäeval õhtu- ehk lõunatuulega vihma, siis jääb ilm kas [seitsmeks] päevaks (jakobipäevani) ehk [seitsmeks] nädalaks vihmale.
Edu Kal. (1908 ja 1909) 19 — 17(2) var.
- C₈. Kui seitsmevellepäeväl sadab, sis sadab seitse tundi, seitse päevä või seitse nädalit.
Hel — 1 var.
- C₉. Kui seitsmevennapäeval sajab, siis sajab järjest [seitse] tundi, [seitse] päeva, [seitse] nädalat.
San — 1 var.
- C₁₀. Kui säitsmevelistepäivän vihma satap ja enne kolme päivä üle ei lää, sis satap säidse päivä ehk säidse nädalit ehk säidse kuud ehk säidse aastat vihma.
Nõo — 1 var.
- D_{1a1}. Kui säitsmevelistepäivän vihma satas, sis satas säitse päiva ehk kui tost ei saa, sis [seitse] nädalit.
Kam — 1 var.
- a₂. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, sadab [seitse] päeva ja kui siis ka üle ei läha, [seitse] nädalad.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- a₃. Kui seitsmevennapää vihma saab, siis saab seitse pääva ühe joonega ja kui siis veel järele ei jää, siis saab seitse nädalid.
Koe — 1 var.
- a₄. Kui säitsmevelistepäiväl vihma satas, sis satas järgimööda viil säidse päivä vihma, kui sis üle ei lää, sis säidse nädalit.
Ote — 1 var.
- a₅. Kui säitsmevelistepäeväl satas vihma, sis satas säitse päivä, kui üle ei lää, satas säitse nädalit.
San — 1 var.
- a₆. Ku säitsmevelistepäävä vihma satas, sös satas säitse päivä, ku sös üle ei lää, sös satas säitse nädalit.
Rõu — 1 var.
- a₇. Kui säitsmevelistepäiväl vihma satas, sis saase säitse päiva vihma, kui sis üle ei lää, sis satas säitse nädalid.
Räp — 1 var.
- a₈. Ku säitsmevelistepääväh vihma satas, sös satas [seitse] päivä järgipitte ja ku sös ka üle ei lää, sös satas [seitse] nädalit.
Räp — 1 var.
- a₉. Ku säitsmevelistepääval vihma satas, sös satas säidse päiva, ku sös ka üle ei lää, sös satas säidse nädalit.
Vas — 1 var.
- a₁₀. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis vihm ei lõpe enne seitset päeva ja kui siis ka veel ei lõpe, siis sadavat seitse nädalat vihma.
Kam — 1 var.
- b₁. Kui säitsmevelistepäival vihma satas, sis satas säitse päivä, kui säitsme päiva perast üle ei lää, sis satas säitse nädalit.
San — 1 var.
- b₂. Kui säitsmevelistepäivan vihma satas, sis sadaved perän säitse päivä, kui säitsme päivä perast üle ei lää, sadaved säitse nädalid perra.
Ote — 1(3) var.
- b₃. Kui säitsmevelistepäeväl vihma satap, sis satap säedse päivä, aga kui säitsme päevä perast üle ei lähä, sis satap säedse nädalit.
Kam — 1 var.
- c. Kui [seitsme]vennapäevane vihm enne [seits]met päeva ära ei jää, siis sadab [seitse] nädalad järestikku.
TMr — 1 var.
- D_{2a}. Kui seitsmevennapäeval sajab vihma, siis sajab seitse päeva vihma ja kui seitse päeva olid vihmased, siis on seitse nädalat vihmased ilmad.
TMr — 1 var.
- b₁. Seitsmevennapää, kui siis vihma sadas, siis pidi seitse pääva sadama, kui aga seitsmemal pääval veel sadas, siis sadas seitse nädalad.
Koe — 1 var.
- b₂. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis sajab seitse päeva ja kui

seitsmenda päeva õhtuks sadu üle ei jää, sadab seitse nädalat.
Tt (õpil.) — 1 var.

b₃. Kui säitsmevelistepäival vihma sadab, siis sadab [seitse] päeva pääle selle ka vihma, kui aga säitsmendal päival vihm üle ei lähe, sadab [seitse] nädalat järgimööda vihma.

Vas — 1 var.

c. Kui seitsmevennastepäeval sadab, siis sadab seitse päeva järgimööda ja kui veel üle seitsme päeva sadab, siis sadab seitse nädalat.

Võn — 1 var.

d₁. Kui seitsmevennapäeval sajab, sadada järjest seitse päeva, sajab veel kaheksandalgi päeval, siis sadada ühtejoont [seitse] nädalat.

Kad — 1 var.

d₂. Kui seitsmevellepäeväl vihma satap, sis saab seitse päeva sadame, kui tema selli päiväl (see on järgmisel päeval) satap, sis satas seitse nädalit.

Krk — 1 var.

e. Kui seitsmevennastepäeval vihma sajab, siis jätkavat sadu edasi kuni seitsme päevani, kui seitsmendamal päeval on kuiv ilm, siis lakkavat sadu, aga kui seitsmendamal päeval ka sajab, siis sadavat seitse nädalat.

Kam — 1 var.

f. Kui [seitsme]vennastep[äeval] vihma sadas ja [seits]metunnilise sadamise järele mitte üle ei läinud, siis sadas [seitse] päeva, ei läinud aga [seits]me päeva järele üle, siis sadas [seitse] nädalat.

Rõu — 1 var.

g. Kui [seitsme]vennastepääv vihma sajab, siis oota veel kuus päeva, kui ikkegi kuiva ei tule, siis oota kunni seitse nädalad.

Sim — 1 var.

D₃. Ku säitsmevelistepäivän vihma satas ja üle ei lää, sis satas säitse päivä, kui sis üle ei lää, satas säitse nädalit ja jälle üle ei lää, sis säitse kuud ja viimäte säitse aastat, kui säitsme kuu peräst üle ei lää.

Võn — 1 var.

E_{1a1}. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis seitse nädalad, kui kuiv, siis seitse kuiva.

Kul — 1 var.

a₂. Kui seitsmevennapäeval sajab, siis sajab [seitse] nädalat vihma, kui kuiv, siis kuiva.

Phl — 1 var.

a₃. Kui seitsmevennastepäev vihma sadas, siis sadab seitse nädalad, kui kuiv, siis on ka seitse nädalad kuiv.

Trm — 1 var.

a₄. Kui seitsmevennastepäev sajab, siis sadada tema seitse nädalid alati, on aga sel päeval kuiv, tulla siis kuiva seitse nädalid.

Ris — 1 var.

a₅. Kui [seitsme]vennastepäeval kõik päev vihma sadab, siis sadab tervelt [seitse] nädalat järgemööda, on aga kuiv, siis on [seitse] nädalat kuiva.

Trm — 1 var.

a₆. Ku seitsmevennastepäev kõige päeva vihma satab, sis satab seitse nädalid selle järele vihma, ku nimetud päeval kuiv ilm, siis tuleb selle järgi seitse nädalid kuiva ilma.

Prn — 1 var.

a₇. Kui seitsmevennapäeval sajab, siis sajab kogu [seitse] nädalit ühtejooni, kui kuiv on, siis on [seitse] nädalit ühtejärke kuiv.

Muh — 1 var.

a₈. Kui seitsmevennapäeval vihma sadada, saada järestikku seitse nädalat vihma sadama, kui sel päeval kuiv ilm on, ei sada [seitsmel] nädalal vihmatibagi.

Krk — 1 var.

a₉. Kui nemetud päev [= seitsmevennapäeval] vihma, siis pidada [seitse] nädalad järjest vihma olema, aga kui kuiva, siis [seitse].

Jõe — 1 var.

a₁₀. Sjab sel päeval [= seitsmevennapäeval] vihma, siis olla [seitse] nädalat vihma, on sel päeval kuiv, siis olla [seitse] nädalat kuiva.

VNg — 1 var.

a₁₁. Seitsmevennapäe arvati vahel, et pidi seitse nädalid vihma tulema, kui vihmane aeg oli; kui kuib oli, oli seitse nädalid kuiva.

Kul — 1 var.

b₁. Kui seitsmevennapäev kuib on, siis selle järel seitse nädalad kuib on, on aga see nimetatud päev vihmane, siis seitse nädalad vihma sajab.

Rap — 1 var.

b₂. Kui seitsmevennastepäeval kuiv ilm on, siis on veel peale seitsmevennastepäeva seitse nädalt kuiva, kui seitsmevennastepäeval vihma sadab, on peale selle päeva seitse nädalt vihmasid ilmasi.

Vän. — 1 var.

b₃. Kui [seitsme]vennastepäeval kuiv on, siis on [seitse] nädalad kuiv, kui sel nimetud päeval vihma sajab, siis on [seitse] nädalad vihma.

Kuu — 1(2) var.

c₁. Kui seitsmevennapäeval sajab vihma, siis sajab seitse nädalad järjest vihma, kui siis on kuiv, siis on seitse nädalad pōuda.

VMr — 1 var.

c₂. Kui seitsmevennapäeval on sadu, siis kestab see veel [seitse] nädalat, kui kuiv, siis on veel [seitse] nädalat pōudu.

Lüg — 1 var.

d. Kui sel päeval [= seitsmevennapäeval] sajab, siis sajab seitse nädalat järjest, kui on kuiv, siis ei saja seitsme nädala jooksul.

Khn — 1 var.

e₁. Kui seitsmevennapäev vihma sajab, siis sajab seitse nädalid peale seda, kui aga ilus ilm, siis saab seitse nädalid ilus ilm olema.

VMr — 1 var.

e₂. Ku seitsmevelitsepäevän vihma sata, sis sata selle järgi [seitse] nädält vihma, ku ilus ilm om, sis om [seitse] nädält ilust ilma.

Krk — 1 var.

f. Kui seitsmevennastepäeval on ilus ilm, siis on selle järgn[evad] seitse nädalat ka ilusad ilmad, on aga seitsmevennastepäev vihmane, siis tuleb ka järgmised seitse nädalat vihma.

Pee — 1 var.

g. Kui seitsmevennapäeval sajab, on seitse nädalat sajune, kui aga on kena ilm, on seitse nädalat kena ilm.

Kaa — 1 var.

h. Kui [seitsmevennapäeval] oli ilus kuiv ilm, siis oli [seitse] nädalid ilus, kui oli vihmane, kas või hoovihma, siis seante pidi ilm seitse nädalid olema.

Krk — 1 var.

i₁. Kui seitsmevennapäeval kuiv olevad, olevad seitse nädalad kuiva, olevad vihmane, sadada niisama kavva.

Hls — 1 var.

i₂. Kui [seitsmevennapäeval] sajab, siis veel [seitse] nädalad järges, on kui sel nimetud päeval vihma sajab, ilmad.

Krj — 1 var.

j₁. Seitsmevennastepäeva hea või halva ilma järgi kuulutatakse kuiva või vihmast ilma [seitsmeks] nädalaks.

EKMS III 462 — 1 var.

j₂. On seitsmevennapäeval kuiv ehk sajune ilm, siis on [seitse] nädalt pärast seda nōsused ilmad.

Phl — 1 var.

j₃. Mis ilm seitsmevennapäeval on, kas kuiv ehk märg, seda on ta siis seitse nädalad.

Kaa — 1 var.

j₄. Missugune ilm sel päeval [= seitsmevennapäeval] oli, niisugused ilmad pidivad siis seitse nädalat ühtejärke kestama.

Rak — 1 var.

E₂. Kui sel päeval [= seitsmevennapäeval] sadanud, pidanud siis ka sadama [seitse] päeva järgimōōda; kui aga ilus ilm, siis pidi see kestma vähemalt seitse päeva nii.

Pha — 1 var.

E₃. Kui seitsmevennapäeval vihma saab, siis on peale selle veel [seitse] nädalad vihmased ja kurjad ilmad, sajab aga sellel päeval ainult [pool, veerand] jne. päeva ehk mõni tund aega vihma, siis on ka pärastine aeg selle järele arvatud.

Amb — 1 var.

E₄. Kui seitsmevennapäe saeab, siis saeab seitse nädalad, kui pool päeva üle on, siis on kolm ja pool nädalad kuiva, kolm ja pool saeab, kui kuiv, siis seitse nädalad kuiva.

Kul — 1 var.

E₅. Seitsmevennastepäeval kui siis sadas, siis sadas seitse nädalid, kui pool päe sadas, siis oli pool jälle kuib või kui kuib oli, siis oli seitse nädalid kuib.

Mih — 1 var.

E_{6a}. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sajab, on selle järele [seitse] nädalat vihmased ilmad, kui aga selle päeval

natuke päikest paistab, on loota kuiva.

Vän — 1 var.

- b. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, siis saab seda peale selle päeva seitse nädalt aega vahetpidamata edasi sadama; on aga seitsmevennapäeval kuiv ilm, siis on loota, et peale selle päeva mõni aeg kuivi ilmu on.
Hls — 1(3) var.
- E₇. Kui [seitsme]vennapäeval sajab, siis sajab [seitse] nädalad veel vihma, on aga kuiv ilm, siis parajad päevad.
Tõs — 1 var.
- E₈. Kui suvel seitsmevennapäeval vihma sadab, siis peab seitse nädalad vihma sadama ja peab vihmane sügise tulema, aga kui seitsmevennapäeval kuiv on, siis peab kuiv sügise tulema.
Trm — 1 var.
- E₉. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sajab, siis sajab [seitse] nädalt, [seitse] päeva, [seitse] tundi ühtejärgi vihma, ei saja mitte [seitsme]vennapäeval vihma, siis on kuiv sügis.
Käi — 1 var.
- F. Kui [seitsme]vennapäeval kuiv ilm, on [seitse] järgmist nädalat kuivad ilmad.
Nõo — 1 var.
- G₁. Kui [seitsme]velistepäeval niigi palju päivä näitap ja kuiva om, et miis hobesele sälgä võib karata, siis ei sata vihma säidset nädalit, muidu: kui [seitsme]velistepäeval terve päiv vihmane om, sis kestab vihmaaeg [seitse] nädalit.
Ran — 1 var.
- G_{2a1}. Kui seitsmevennapäev niigi paelu pääva paestab, et hobuse selga saab hüpata, siis tuleb veel kuiva küll, kui ei, sis satab seetse nädalid.
Tor — 1 var.
- a₂. Kui [seitsme]vennapäeval nii palju päevapaisted on, et hobuse selga võib karata, siis tuleb veel kuiva, kui mitte, siis vahetpidamata seitse nädalad vihma.
MMg — 1 var.
- b. Kui seitsmevennapäeval päev otsa vihma satab, siis satab seitse nädalat järgimööda vihma, kui aga sel

päeval niigi kaua päike paistab, et selle aja sees mees hobuse selga saab karata, siis tuleb ikka vahel kuiva.

SJn — 1 var.

- c. Kui seitsmevennapäeval ilus ilm on, on seitse nädalad kuiva, on aga vihmane, tuleb seitse nädalad järgest vihma, ehk kui niigi palju päevapaistet on, et võib hobuse selga hüpata, võib ikka kuiva ilma oota.
Kuu — 1 var.
- d. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sadas päev otsa, siis pidi [seitse] nädalid ühtepuhku vihma sadama, aga kui sel päeval niigi palju kuiva ilma oli, et mees hobuse selga võis karata, siis võis veel ikka kuiva ilmasid loota.
Plt — 1 var.
- e₁. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis on selle järele [seitse] nädalat vihmased ilmad, kui sel päeval aga niigi palju päevapaistet on, et selle aja sees hobuse selga võib hüpata, siis on ka kuiva loota.
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 174/5, Is. Kal. (1904) 210 — 1(5) var.
- e₂. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis sadab selle järele [seitse] nädalit ühtejärgi, kui sel päeva aga nii palju päevapaistet on, et hobuse selga saab hüpata, siis on ka kuiva loota.
Reinhold Kal. (1912) 8 — ?(1) var.
- f. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, siis sadab seitse nädalat vihma, kui aga nii kaua kuiva on, et mees hobuse selga karata saab, siis on ka kuivi ilmu seitsme nädala sees.
KJn — 1 var.
- g. Kui seitsmevennapäev sajab, siis sajab ühtejäre seitse nädalat, aga on seitsmevennapäev nii palju aega sajast mahti, et hobuse selga võib hüpata, siis on ikka kuivi päevi ka hulgas.
Mär — 1 var.
- h. Kui seitsmevennapäev vihma tuleb, siis tad tuleb seitse nädalad järgimööda, kui selle päeva sees nii palju vahet on, et hobuse selga karata võib, siis saab ka seitsme nädala sees vahel kuiva.
SJn — 1(2) var.
- G_{3a}. Kui seitsmevennapäeval kõige päeva

vihma sajab, siis olla selle järel tulevad seitse nädalad kõik vihmased, aga kui nenda palju aega päike paistab, et mees hobuse selga saab hüpata, siis olla ka ilusaid ilmu.

PJg — 1 var.

- b. Seitsmevennapäeval oli see kunts, et kui see päev vihma sadas, siis sadas seitse nädalat, kui see päev oli nii kaua ilusat, et sai hobuse selga hüpata või härjad ikkest lahti võtta, siis oli sel seitsmel nädalal ka ilusaid ilmasi.
Koe — 1 var.
- C_{4a}. Seitsmevennapäeval kui nii palju on ilusat ilma, et hobuse selga saab hüpata, siis tuleb veel heinaajal ilusat ilma ka; kui kogu aeg sajab, siis [sajab seitse] nädalat.
VJg — 1 var.
- b. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis sajab seitse nädalit järges, aga kui nii palju päeva paistab, et mees hobuse selga võib hüpata, siis saab sellegi pärast head heina.
PJg — 1 var.
- c. Kui seitsmevennapäeval niigi palju päevapaistet on, ku mehel hobuse selga hüppamiseks aega tarvis läheb, siis saab sel aastal heina küll teha, on aga terve päev otsa pilves ja vihmane, siis sadada veel seitse nädalat vihma.
Pil — 1 var.
- d₁. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis sajab selle järele veel seitse nädalit, aga kui nii kaua päikene paistab, et mees hobuse selga võib astuda, siis saab ikka veel heina teha.
PJg — 1 var.
- d₂. Kui seitsmevennapäev vihmane ilm on ehk vihma saeab päev otsa, siis saeab seitse nädalit vihma ja kui niigi palju päikest näha on, et mees hobuse selga võib karata, siis saab ikka veel heina teha.
SJn — 1 var.
- d₃. Kui [seitsme]vennapäeval niigi kaua päikest näha on, et mees saab hobuse selga karata, siis saab veel heina teha, ei paista aga päike sugugi ja on ilm vihmane, siis sajab järjest seitse nädalat.
Plt — 1 var.
- d₄. Kui seitsmevennapäeval vihma saab, saab seitse nädalat järgemööda

vihma, aga kui niigi kaua päeva paistab, et mees ratsa hobuse selga võib hüpata, siis saab veel heina teha.

Plt — 1 var.

- d₅. Kui seitsmevennapäev vihma sadab päev otsa, siis sadab seitse nädalt vihma, aga kui nii palju kuiv on, et mees hobuse selga saab hüpata, siis saab veel heina teha.
SJn — 1 var.
- d₆. Kui [seitsme]vennapäev vihma sadavad, siis sadavad seitse nädalat tagajärele ja kui nõnda palju kuiva olevad, et mees maast hobuse selga saavat karata, siis saavad veel heinu teha.
Saa — 1 var.
- d₇. On aga seitsmevennapäeval nii palju kuiva, et hobuse selga võib hüpata, siis saab ikka veel heina teha, ei ole neil päevil niigi palju vihma vahet, siis sadab seitse nädalat järjestikku vihma.
Vai — 1 var.
- d₈. Kui seitsmevennapäev nii palju kuiva, et mees hobuse selga saab hüpata, saab veel heina teha; kui kogu päeva ei saja, siis tuleb veel kuiva seitse päeva ja seitse nädalit.
Vän — 1 var.
- d₉. Kui seitsmevennapäev vihma sadanud ja nii palju kuiva olnud, et mees saanud hobuse selga karata, siis on saanud ikkegi heina teha; kui sugugi kuiva ei olnud, siis sadanud seitse nädalat peale selle vihma.
Lai — 1 var.
- d₁₀. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, siis sadab seitse nädalt, aga kui nii kaua vihma vahet on, et mees hobuse selga saab, siis saab veel heinu teha.
Trv — 1 var.
- e. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis kestab sadu seitse nädalat, kui aga seitsmevennapäeval juhtub nii palju kuiva ilma olema, et mees hobuse selga suudab hüpata, siis saavad sellel aastal heinad korralikult tehtud.
SJn — 1 var.
- f₁. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis sajab seitse nädalat ühtejärke, aga siiski saab veel heina, kui nii

palju [kuiva] on, et kord üle hobuse võib hüpata.

Vig — 1 var.

- f₂. Kui seitsmevennastepäe niigi paelu pääva paestab, et hobuse selga saab hüpata, siis saab veel heina küll, kui ei, siis satab seetse nädalid.

Tor — 1 var.

- g. On nüüd see päev [= seitsmevennapäev] otsast otsani kuiv, siis pidanud ka seitse järgmist nädalat kuiva olema, sadanud aga vihma, pidanud seitse nädalat vihma järg kestma, [— — —] kui mees kuivalt ja päeva paistel hobuse selga saab hüpata, siis on nende seitsme nädala sees veel heinategemise lootust.

Vil — 1(2) var.

- h. Kui sel päeval [= seitsmevennapäev] vihmane ilm oli läbi päeva, siis pidi seitse nädalat järjest sadama, aga kui niigi kaua kuiva on, et saab ratsa hobuse selga hüpata, siis on ikka veel kuiva loota heinateoks.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- i. Kui seitsmevennastepäeval vihmasedune on, siis peava [seitse] nädalad järjestikku vihma sadama, aga kui nendagi palju kuiva on, et mees saab hobuse selga karata, siis olla ikka kuiva loota, et heina saab.

Ksi — 1 var.

- j. Kui seitsmevennapäeval hommikust õhtuni vihma sajab, siis ei saa seitsmel eestuleval nädalal mitte loogu võtta, paistab aga nii palju pääva, et kord ratsa hobuse selga saab hüpata, siis võib ka loogu võtta.

Vän — 1 var.

- k. Kui [seitsme]vennastepäeval on vihmane, siis ei ole kuiva loota [seitse] nädalid, on aga nii palju kuiva, et mees hobuse selga võib karata, siis saab veel loogu.

Tln — 1 var.

- l. Kui sel päeval [= seitsmevennapäeval] sajab, siis sajab [seitse] nädalit järgimööda, kui aga päike nii palju paistab, et mehel aega hobuse selga hüpata, siis saab veel kuiva loogu.

Rap — 1 var.

- m. Kui sel päeval [= seitsmevennapäeval] ilm kuiv on, siis on ta seda edespidi [seitse] nädalt veel tagajärele, on aga ilm vihmane, siis on nii

palju aega vihmane; paistab sel päeval nii palju päikest, et mees sel ajal hobuse selga saab karata, siis on pärast veel loota loogu saada.

Tor — 1 var.

Vt. 12287 E₁₀—E₁₃.

- H. Kui seitsmevennastepäeval vihma sajab, siis on seitse nädalt vihmane selle järele [— — —], paistab aga päike korragi nii palju, et mees aega hobuse selga saab karata ja risti üle tee sõita, siis on heinailma veel loota.

SJn — 1 var.

Vt. 12287 E₁₄ ja 10282 C.

- I. Kui seitsmevennapäeval sajab vihma terve päeva, siis sajab [seitse] nädalat peale seda veel, kui aga nii palju on vahet, et hobuse rakkerinnutsi saab teha lahti, tuleb ikkagi kuiva ilma.

Kad — 1 var.

Vt. 13889 E.

- J. Kui seitsmemagajapäeval vihma sajab, siis sajab seitse nädalat tagantjärele vihma, kui aga seitsmevennapäeval kuiv ilm on, on seitse nädalat tagantjärele kuiva.

Saa — 1 var.

- K_{1a}. Kui seitsmemagajapäeval vihma sajab, siis on veel seitse nädalat vihma.

Hlj — 1 var.

- b. Seitsmemagajapäev, kui sös vihma satas, sös saa veel pärast seda säidse nädalid vihma.

Ote — 1 var.

- c. Ka seitsmemagajapäeva vihm kestab seitse nädalat.

Vön — 1 var.

- K_{2a}. Kui seitsmemagajapäeval vihma sadab, siis sadab veel seitse nädalat, seitse päeva ja seitse tundi.

Ol. Kal. (1893) lisa 27 — 1(6) var.

- b. Kui seitsmemagajapäeval sadab, kestab vihmane aeg veel seitse nädalat, seitse päeva ja seitse tundi.

Sööt Aeg Kal. (1907 juuni) — ?(1) var.

- K₃. Kui säitsmemakkajapäiv sattas, sis sattas kaks säitse päivä ja kui säitsme päävä pärast üle ei lää, sis sattas vihma säitse nädal.

Räp — 1 var.

- K₄. Seitsmemagajapäev kui on vihmane,

siis sajab [seitse] nädalat ja heina ei saa teha.

Trm — 1 var.

- K₅. Kui sel päeval [= seitsmemagajapäeval] vihma sajab, siis sadada peale seda veel nelikümmend päeva.

Han — 1 var.

- K₆. Kui [seitsme]magajapäeval sajab, sajab seitse päeva vihma, siis sajab kogu aasta vihma.

?TMr? (õpil.) — 1?(1) var.

- L_{1a1}. Kui maretä- ehk [seitsme]vennapäeval sajab, siis sajab seitse nädalat ühtlugu.

Rak — 1(2) var.

- a₂. Kui maredabe ja [seitsme]vennapäeva vihma sajab, siis sajab [seitse] nädal ühtejärke.

Rei — 1 var.

- b. Kui [seits]mevenna- ja maredepäeva sajab, siis sajab [seitse] nädalat pärast seda.

Käi — 1(4) var.

- L₂. Kui maretapäivil ja seitsmeveljestepäivil sadab vihma, siis on kas seitse päeva ehk seitse nädalä tagajärele.

Lüg — 1 var.

- L₃. Kui seitsevennapäiv vihmane on, siis on kõik seitse päeva selle järel vihmane ja kui maretapäiv vihmane on, siis sadab seitse nädalä selle järel vihma.

Jõh — 1 var.

- L₄. Kui seitsmevennapäeval vihma sadas, siis öeldi, et sajab seitse nädalat, aga kui sajab maretapäeval, siis sajab kolmteist nädalat.

Hlj — 1 var.

- M. Kui Maret kuseb ja seitsmevennastepäev vihm sajab, sajab seitse nädalat.

Emm — 1 var.

- N₁. Kui ka maretapäeval vihma sadab, siis saab ka seitse nädalt vihma sadama.

Hls — 1 var.

- N₂. Maretapäeval vihm sadu näitab nädalist sadu.

Trv — 1 var.

- N₃. Kui sel päeval [= maretipäeval] sajab, siis sajab kaua.

Trm — 1 var.

- O. Kui eeliapäeval on vihmane, siis sa-

jab üks ja [seitsme]vennapäeval kaks nädalat igapää vihma.

Kos — 1 var.

- P. Ku annopäevä satas vihma, sis satas säidse nädalit.

Se — 1 var.

- R. Kui mihklipäeval sajab, siis sajab seitse nädalat järgemööda.

Rak — 1 var.

- S. Kui peetripäeval vihma sajab, sajab ühtelugu seitse ööd-päeva.

Trv v. Rõu (Siipen) — 1 var.

Vrd. kk: Magab seitsmevennaste und (Kos).

Vrd. 6401. Maret kuseb ikka.

8512. Piitrepäivän satas egä aasta vihma.

10282. KUI SEITSMEEVENNAPÄEV MEES SAAB RATSARISSI ÜLE TEE, SIIS SAAB HEINA TEHÄ — 4 var.

- A. _____
Kod (Berg) — 1 var.

- B. Kui pööripäeval nenda palju päeva paistab, et mees hobusega üle tee saab, siis om heinaaial hääd ilma.

Hel — 1 var.

- C. Kui seitsmevennastepäeval vihma sajab, siis on seitse nädalt vihmane selle järele [— — —], paistab aga päike korragi nii palju, et mees aega hobuse selga saab karata ja risti üle tee sõita, siis on heinailma veel loota.

SJn — 1 var.

Vt. 12287 E₁₄ ja 10281 H.

*

- D. Kui madisepäeval nii kaua päev paistab, et uss saab üle tee minna, siis peab ilus kevade tulema.

Ris — 1 var.

10283. KUS EI OLE SEKKI, SEAL EI OLE SEKKI PANDAVAT — 1 var.

Amb (Kleinmann).

Vrd. 7107. Müllüle olis mendävä: ei ole vankuri ega vankuri vedäjä, ei säkki ega sägi pandava.

10284. EI SELG KAERU KASVATA — u. 20(59) var.

A_{1a1}. _____*

* kaera (Wied., Kündja, Norm.)

* Helle 329, Hupel 105, Poromenski EGr.

184, Stein 12, Wied. 26, Kündja nr. 32 (1883) 382, KAH EKAI 149, E 17, Norm. 114 — 1(20) var.

*

Ei selg kaero kasvata, es schadt nicht, das man drauf los schlägt, dazu ist gemacht. (der Kürzen trägt nicht Haber.) ist kein Haber-Aelb.

a₂. Ei selg kasvata kaeru.
Jürjens 20 — ?(1) var.

a₃. Ega selg kaeru kasvata.
* Arvelius II 20 — 1(2) var.

*

Egga selg kaero kasvata:

b. Ei sälg kaara kannu.
?Võ? (Pint) — 1?(1) var.

A₂a₁. Ega perse kaeru kasvata.*
* kasva (Hlj)
E MVH 70; Vi, PJg, Hls, SJn — 8(9) var.

a₂. Ega perse kaeru ei kasvata.*
* kaaru (Saa)
Saa, Trv — 2 var.

a₃. Ei perse kaeru kasvata.
Wied. 26; Tt (Kreutzw.) — 1(2) var.

b. Tagumine ots kaeru ei kasvata.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

A₃. Ega nahk kaaru ei kasvata.
Hel — 1 var.

Ba. Ega selg kaeru kasvata ja ega mees nahatäiest ei sure.
* Arvelius 25 — 1 var.

*

„egga selg kaero kasvata:

„ja ega mees nahatäiest ei sure“.

b. Ega selg kaera kasvata, ega mees nahatäiest ei sure.
Wied. 20, Kündja nr. 32 (1883) 382, E 15, E² 85, EKMS III 110 — ?(6) var.

Ca. Ei selg kaeru kasvata, ammu odre ei annagi.
Pal — 1(2) var.

b. Ega perse kaeru kasvata, odre ei anna ammugi.
Sim — 1 var.

Da. Saan peksa, siis saan, ega perse kaeru ei kasvata.
Wied. 162, Kündja nr. 50 (1883) 597; Tt (Kreutzw.) — 1(6) var.

b. Saan peksa, siis saan, ega p-e kaeru kasvata.
E MVH 88 — ?(1) var.

E. Mis mees naha pärast hoolib, ega perse kaeru ei kasvata.
Wied. 119, Kündja nr. 46 (1883) 549 — 1(2) var.

F. Perse pessä luud: seemend ei anna, kaaru ei kannu.
pessä luud = peksta (s. t. peksmiseks) loodud
Vas — 1 var.

Vrd. kk: Ega mo perse kaero ei kasvata (eP).

Vrd. 8684. Ega no perse põldu ei kannu' ega marju ei anna'.

8696. Perse on peksu karjamaa.

10285. MILLAL SELJAST HING VÄLJA LÄHEB — 1(6) var.

a. ————
F. J. Wiedemanni seletus: peksust ei sure.
Wied. 116, Kündja nr. 44 (1883) 525, EKMS I 194 ja III 110 — 1(5) var.

b. Mil hing seljast välja läheb.
E MVH 83 — ?(1) var.

10286. SÄLÄGA NÖSTAB, RINDU VÖTT — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10287. EI SELGE SILM PETA, AGA TAHMANE TÜSSAB — ?(24) var.

a. ————*
* ei peta (Kurrik, E²)
Wied. 26, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 32 (1883) 382, E 17, E² 20, Nurmik I² 132, EKMS III 844; ?Tt (Kreutzw.) — ?(15) var.

b. Ei selge silm peta, aga tahmane tõssab.
Stein 12, CRJ H I 161 — ?(8) var.

c. Ega selge silma peta, aga tahmane tõssab.
EKMS III 135 — ?(1) var.

10288. MIDA SELGEM VESI, SEDA SEGASEM PÕHI — 1 var.

VNg (Nordmann).

Vrd. 13208. Vaga vesi, sügav põhi.

10289. SELGE VANA-AASTA, ILLUS VASNO AASTA — 1?(1) var.

?Se (Sõrmus).

10290. EHK OLEKS MA KÜLL SELITI
SÄNGIS, AGA KULP OLGU IKKA
MINU KÄES — 1 var.

E. Poomi seletus: «Ämma ütlus.»
Rap v. Mär.

10291. EKS SELTSIS SURMGI OLE
KERGEM — 1 var.

Kuu (Volberg).

10292. KUS SELTSI, SEAL SÖBRU —
1 var.

Kuu (Einstruck).

10293. NENDA KUIDA SELTS, NENDA
SÜDA — 1(3) var.

Wied. 130, Kündja nr. 47 (1883) 561,
EKMS IV 831.

10294. SELTSIS SEGASEM, HULGAS
HUBASEM — u. 25(66) var.

A_{1a}. —————*

* hulgas (Pär, Hää)
Meelej. nr. 14 (1887) 110, Kmpm. Kirja-
seadm. 66, Kmpm. EL III¹⁰ 236, E 76,
E² 28, Puus. EKGr. 85, Puus. KH IV¹¹ 40,
Kask-Vaigla-Veski I Hõ 75, Kask-Puu-
sepp-Vaigla 140, EKMS I 405, II 60 ja
III 868; Kuu, Jõe, Kre, Pär, Hää —
5(34) var.

b₁. Hulgas hubasem, seltsis segasem.*
* hulgas (EKMS; Hls), hulkes (Tor); se-
gasemb (Rkv)

Norm. 198, EKMS II 844; Rkv (Aug.
Krikmann), Tor, Saa, Hls — 4(6) var.

b₂. Hulgan hubatsemb, seldsin segät-
semb.*

* hubatsem — segatsem (Pst)
Trv, Pst — 2 var.

c₁. Seltsis on segasem, hulgas on huba-
sem.
Vil (Leoke) — 1(3) var.

c₂. Seltsis on segasem ja hulgas on
hubasem.
Wied. 164, Kündja nr. 50 (1883) 597 —
1(4) var.

d₁. Hulgas on hubasem, seltsis on sega-
sem.
Vil (Leoke) — 1 var.

d₂. Hulgan om hubasem, selsin segä-
sem.
San — 1 var.

e. Hulgas ikke hubasemb, seltsis seda
segasemb.

VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

A₂. Seltsissa segasem käia, hulgassa hu-
basem olla.

Rl ja Kalevala 89 — ?(1) var.

B. Hulgas ikke hubasemb, semmis seda
segasemb.

?Rak (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

Ca. Hulkas hubasem, salkas segasem.
SJn? (Kielas?) — 1(2) var.

b. Hulkas hubasem ja salkas segasem.
SJn — 1 var.

D. Koos kogusam, seltsis segasem.
Plt — 1(2) var.

E₁. Hulkas olla on hubasem.
EKMS II 844 — 1?(1) var.

E₂. Hulkas on töö hubasem.
?Ote (õpil.) — ?(1) var.

Fa. Seltsis segasemb.
Kuu — 1 var.

b₁. Seltsis segasem olla.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b₂. Seltsis ikka segasem olla.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

c₁. Seltsis on segasem minna.
Jür — 1 var.

c₂. Seltsin segätsemb minnä.
Hel (Sillaste) — 1 var.

10295. SENT SANDILE, KONT KOERALE
— 1 var.

Vän (Rõõmussaar).

10296. SEPAPAJAS JA VESKIKOJAS
AJATAKSE KÕIGE MAGUSAMAD
JUTUD — 2 v. 3(4) var.

Aa. —————
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

b. Sepapajas ja veskikojas ajatakse kõi-
ge paremad jutud.
?HMd v. Ris (Treumann) — 1?(2) var.

B. Sepapaja paku otsas ja veskikojas
koti otsas kuuleb kõike.

V. Eenveere seletus: «Selle kohta, et
möldrid ja sepad teavad palju rääkida.»
Kul — 1 var.

Vrd. kk: Sepapa'as paku pääl, veskiko'as koti
pääl (Kuu).

Vrd. 11720. Sedä ei tää kennigi, kun surm
om, kas tii pääl või rii pääl või veski-
kojan koti otsan.

10297. TULE SEPAPAEAST JA VESKI-KOJAST ILMA MÄRGITA VÄLJA, TULE KÕRTSUST ILMA PATUTA — ?(2) var.

- a. _____
?LNg (Prooses) — ?(1) var.
- b. Tule sepapajast tahmata või kõrtsist patuta välja.
E MVH 92 — ?(1) var.

10298. EGA SEAPOISIL TOAPOISSI POLE — 5 v. 6(6) var.

- Aa. _____
Ote (õpil.) — 1 v. 2(2) var.
- b. Kas seapoisil toapoissi ka on?
Lai — 1 var.
- c. Kas seapoisil ka tuapoisse vaja om.
Hel — 1 var.
- B. Seapoisil ei ole kannupoissi.
Vän — 1 var.
- C. Põle poisil enam poissi tarvis.
JJn — 1 var.
- Vrd. kk: Ega ma sandi tuapoiss ole 'õeld. sellele, kes on ise laisk ja tahab teisi sundida' (Hää).
- Vrd. 1874. Ega meie härä teie härä tuapoiss ei ole.

10299. SEPASELL EI OLE POESELL — 1?(1) var.

?Rkv (Aug. Krikmann).

10300. SEPASELLIL SEITSE MÜTSI — 1 var.

VII (Sepp).

10301. SEBIK SÖÖB VANA LEIVÄ ÄRÄ — 1(9) var.

- a. _____
Kuu (M. Mikiver) — 1(7) var.
- b. Sepik sööb vana leiva ära.*
* leiba (E)
E 76, E² 79 — ?(2) var.

10302. SEPIK TULEB VÄRSKELT ÄRA SÜÜA JA TÛTARLAPS VARA MEHELE PANNA — 1 var.

Plt (Luu).

Vrd. 7489. Noored neiud ja nisuleib lähevad ruttu vanaks.

10303. EGA SEPIST SELJAS KANTA — 18 v. 19(42) var.

A₁a. _____*

* egä (Kuu), ei (Kuu); seppüst ~ seppust (Kuu); seljäs (Kuu); ei kanta (OM), ei kanneta (Kod), kannefa (Rak), kanneda (Kuu)

OM nr. 2 (1890) 86; Vi, Kuu, Trm, Kod — 14 v. 15(15) var.

- b. Sepist ei kanta seljas.
Wied. 164, Kündja nr. 50 (1883) 597, E 76, EKMS I 138 — 1(5) var.

c. Seppüst seljäs ei kanneda.
Kuu — 1 var.

A₂. Ega sepikut seljas ei kanta.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

Ba. Ega ammet leiba ei küsi, ega sepist seljas ei kanta.
Stein 9, Wied. 17, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 32 (1883) 381; Tt (Kreutzw.) — 1(10) var.

b. Ega amet leiba küsi, ega sepist seljas kanta.
E MVH 5, E 13, Nurmik III 95, EKMS I 138 — ?(8) var.

c. Ega amet leiba küsi, ega sepist seljas kann.

Norm. 100, EKMS I 138 — ?(2) var.

Vt. 257 F₁.

Vrd. 11665. Ega tarkust säläga ei kann.

266. Ega amet ei ole sälän kanda.

10304. EGA SEPAL VÄIST EGA KIRVEST POLE — u. 15(28) var.

A₁. _____
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

A₂. Kas sepal iial õiget nuga või kirvest on.
Hls (Jung) — 1 var.

A₃. Kes seda on näinud, et sepal enesel on oma jaoks hääd nuga või kirvest.
Saa — 1 var.

B. Sepäl ei ole kunagi kirvest.
Vas — 1 var.

C. Kunas sepal väist om ehk kängsepal kõrraline saabas.
Stein 39; Vö-Se (Stein) — 1(6) var.

Vt. 3788 Q.

D₁. Sepal ei ole nuga, kingsepal ei ole saabast.
Lüg — 1 var.

D₂a. Kunas sepal nuga ehk kingsepal korraline saabas.

Wied. 88, Kündja nr. 41 (1883) 491 —
? (4) var.

- b. Kuna sepal nuga ehk kingsepal kor-
rapäraline saabas.

Norm. 59; ?Ksi (Riomar) — 1?(2) var.

Vt. 3788 R₁—R₂.

- E₁. Sepäl ei olõ kirvest ja kängsepäl
saabast.

?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

- E₂. Kes on näinud sepal kirvest ja kes
on näinud kingsepal saabast.

?Kei (Kriitmäe) — 1?(1) var.

Vt. 3788 S₁—S₂.

- F. Sepal pole iial kervest ega rätsepal
riiet.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vt. 3788 T.

- G. Kes seda on enne näinud, et sepal
ise nuga on või rätsep oma katke-
nud riideid paikab.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vt. 3788 U.

- H. Kis on näind rätsepal hiad kuube
või sepal hiad nuga või kingissepal
hiad saabast.

Tür — 1 var.

Vt. 3788 L.

- Ia. Kunas sepal nuga või rätsepal riiet
ehk kingsepal saabast.

VMr v. Vig (Priimets) — 1 var.

- b. Mjõllas rätsepäl õigõd riiet, kingse-
päl õigõd suabast või sepäl õigõd
nuga ond.

Khn — 1 var.

Vt. 3788 M.

- J. Sepal ei ole nuga, kingsepal kinga,
rätsepal riiet seljas.

Pal — 1 var.

Vt. 3788 N.

- K. Sepal ei ole kirvest, rätsepal on alati
püksid lõhki ja kingsepal ei ole saa-
bast.

?Kei (Kriitmäe) — 1?(1) var.

Vt. 3788 O.

- L. Sepal ei ole õiget kirvest, rätsepal
ei ole õigeid pükse ja puumeistril ei
ole õigeid puunõusid.

Saa (Söggel) — 1 var.

Vt. 3788 K.

- M. Sepal ei ole raudukse linki, rätsepal
ei ole head riiet ja puusepal head
tooli ei ka lauda.

?Tln (Keller) — 1?(1) var.

Vt. 3788 P.

Vrd. 10311. Sepa hobo rauata, sepa naine
noata.

10305. IGA SEPA HAAMRILÖÖK
MAKSAB KOPIKA — 1 var.

Trm (Sild).

10306. KUIDAS SEPP, NÕNDA LUKK —
1?(1) var.

?Pil (Roosa).

10307. KUI SEPP PUHKAB, SIIS EI
OLE HAAMRIPAUKUSI KUULDA
— 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

10308. KÕIK EI OLE MITTE SEPAD,
KELLE SILMAD MUSTAD ON —
2(5) var.

a₁. —————
Amb (Neublau) — 1 var.

a₂. Kõik ei ole mitte sepad, kelle silmad
mustad.
Amb — 1 var.

b. Kõik ei ole sepad, kel silmad mus-
tad.
Norm. 60, EKMS IV 946 — ?(3) var.

10309. MISPÄRAST SIIS SEPP KÄED
TULLE PISTAB, KUI PIHID EES
ON — u. 50(76) var.

Aa₁. —————
Wied. 120, Kündja nr. 46 (1883) 549;
TMr (Herms) — 1(3) var.

a₂. Mispärast sepp käed tulde pistab,
kui pihid ees on.
SJn (Kapp) — 1 var.

a₃. Mispärast sepp kääd tulle pistab,
kui tal pihid ees on.
Plt — 1 var.

a₄. Mispärast sepp siis käsi tulle pistab,
kui tal pihid iis on.
KJn — 1 var.

a₅. Miks sepp käed tulde pistab, kui pi-
hid ees on.
Trm (Õunapuu) — 1(3) var.

b₁. Mispärast sepp käed tulle pistab,
kui tal pihid on.*

* mispärast (Saa), misperast (Trv), mis

- eest (Trv), miks (Jõh); kääd (Ksi), käe (Trv); pistab (Saa); pihi om (Trv)
Mihkla-Parlo-Viidalepp 115; Jõh, Saa, Trv, SJn, Ksi — 6(7) var.
- b₂. Mispärast sepp käed tulle pistab, kui pihid on.
Lai — 1 var.
- c. Mistarbis sepp käe tullõ tsuskas, ku pihitse umma.
Rõu — 1 var.
- d. Miks sepp käed tulde pistab, kui pihid peos.
E MVH 83, Nurmik II 71 — 12(3) var.
- e. Mingeperäst sepp käsi tulesse turkab, kui tämal pihid on.
Kuu — 1 var.
- f. On sepal pihed, miks ta siis käe tulle pistab.
SJn? (Kielas) — 1 var.
- g. Ega sepp kätt tulle ei pista, kui temal pihid on.
Saa — 1 var.
- B_{1a}. Mispärast sepp näpud tulle pistab, kui pihid on.
Pal — 1 var.
- b. Mis eest sepp näpud tulle pistab, kui tal pihid on.
Rõn (anon.) — 1 var.
- B₂. Mispärast sepp oma sõrmed tulle aab, kui tal pihted oo.
Muh — 1 var.
- Ca. Miks sepp käed tulle pistab, ku tal tangid on.
M. Martinson-Mäesalu seletus: «Miks ise teha, kui teisi võib käskida.»
Hää — 1 var.
- b. Miks sepp käed tulle pistab, kui tangid on.
Hää — 1 var.
- Da. Mikspärast sepp hakkab käsi põletama, kui tal pihid on.
Trm (Sild) — 1 var.
- b. Mispärast sepp hakkab käsi põletama, ku pihid on.
Lüg — 1 var.
- c. Mis sepäl häda kässi palota, kui täl pihi omma.
?Vas v. Se (Sandra) — 12(1) var.
- Ea. Mikspärast siis sepp hakkab näppusi põletama, kui tal pihid on.
Kos — 1(2) var.
- b. Mida ette sepp omad näbid poletab, kui tämel pihid pihus onvad.
VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.
- Fa. Mis iist käsi tulle pistetes, ku pihi ehen om.
Trv — 1(2) var.
- b. Kes siis käe tulle pist, kui pihi piu võtta on.
J. Kala seletus: «Kes siis ise teeb, kui tööline ees tegemas on.»
Vil — 1 var.
- c. Kis sis käe tulle pist, ku pihi ole-men on.
Krk — 1 var.
- G. Kessi näpu tulle pist, kui tangi kähen.
Hel — 1 var.
- Ha. Kes siis näppu põletab, kui pihid on.
Norm. 247; Saa — 1(2) var.
- b. Mispärast ma näpud tulde panen, kui mul pihid.
Kuu (õpil.) — 1 var.
- I. Miks ma näppu põletan, ku pihid on.
A. Källo seletus: «Laseb tõisi teha.»
Lüg — 1 var.
- Ja. Mikspärast sepp lähäb käega rauda võtma, kui tal pihid on.
Pal — 1 var.
- b. Konas sepp võtab kuuma ravva kätte, kui täl pihi om.
Ote — 1 var.
- K. Sepp ei pruugi muidu pihtisid, kui raua tulest välja võtta.
Wied. 164, Kündja nr. 50 (1883) 597 — 1(2) var.
- La. Mispärast siis sepp pihid on saanud, kui näpud tulde piab pistma.
J. Sõsteri seletus: «Mispärast vanematel lapsed on, kui ise kõik piavad tegema.»
Kad — 1 var.
- b. Mikspärast sepp pihid on saand, kui näpud tulde pistab.
Amb — 1 var.
- M. Mikspärast sepp pihid on saand, kui ise käsi hakkab põletama.
Sim — 1 var.
- Na. Mestavis sepp pihid on saand, kui ise näbid poltab.
Kuu — 1 var.
- b₁. Mispärast sepp pihid on saanud, et näppusid hakkab põletama.
Iis — 1 var.
- b₂. Mis iest sepp pihid on saand, et näppusi hakkab põletama.
Hlj — 1 var.

O. Sellepärast on sepp pihid saand, et sõrmi ei põleta.

Rak — 1 var.

P. Mispärast sepp pihid saand, et ma ise hakkas tegema.

Amb — 1(2) var.

Qa₁. Miks sepp pihid peab.

* Helle 346, Hupel 112, Čelak. 381, Porominski EGr. 205, Stein 42, Wied. 116, Kündja nr. 44 (1883) 525, KAH EKAI 155 — 1(12) var.

*
Miks sep pihid peab, wofür hat der Schmidt die Zangen?

a₂. Mes sepp pihi peäp?

Norm. Cl. 29 — 1?(2) var.

b. Miks sepal pihid?

M. J. Eiseni seletus: «Tööline peab tööd tegema.»

E MVH 83 — 1?(1) var.

c. Minge jauks sepp pihid oo saand?

R. Lilheina seletus: «Õeld., kui keeruline asi on läbi viia.»

Kuu — 1 var.

d. Mis jauks sepal nief pihid on?

P. Paaveli seletus: kui on võimalus teisi kasutada, pole tarvis endal raskemat tööd teha.

Kuu — 1 var.

R. Mida jaost sebal pihid ja rätsebal käärid, kui nee ei aida asja vällä tiha.

?ViR (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

S. Mida siis viga, kui sepal on pihid ja kaupmehel vihid.

?ViR (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

T. Kui tuletangi on, kes siis peoga süsi võtab.

Hel — 1 var.

10310. SENI ON SEPAL SELGET LEIBA, KUNI LÖKSVAD LÕOTSALOUAD — 3 var.

a. _____
Krk (Sarv) — 1 var.

b. Seni on sepal selget leiba, kuni tal lõksub lõotsalaua.

Vil — 1 var.

c. Seni söövä sepä selget leiba, seni kui lõksva lõotsalaua.

Pst — 1 var.

Vrd. ri «Sepp sööb oma töövaeva»: Sepä söövä selget leiba, / sepapoisi pohast leiba, / seni ku lõksva lõotsalaua (ERIA II:1 nr. 1984).

10311. SEPA HOBORAUATA, SEPA NAENE NOATA — 7(11) var.

A. _____*

* hobu; naine (Norm.)

Norm. 59; Krj — 1(4) var.

B. Puusepa naine tõlvata, sepa naine kirveta.

Võn — 1 var.

C₁. Sepa naisel ei ole kunagi väist: oherdiga ots pääd, tsaeravvaga lõikas leevä.*

* leiba (Norm.)

Norm. 59; Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

C₂. Sepa naane ots õks oherdiga pääd, lõikas tsaeravvaga leiba.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

D. Ei rätsepal ole õiget riidet selgas ega kingsepal õiget saabast jalas ega sepa hobusel raudu all.

Kuu — 1 var.

Vt. 3788 V.

E. Millal sepa hobune ilmas teravas raudus on ehk kingsepal terved saapad jalgas.

Jür — 1 var.

Vt. 3788 O.

Vrd. kk: Nööriga lõikab leiba, saapakannast sööb suppi (Sim).

Vrd. 10304. Ega sepal väist ega kirvest pole. 7427. Niids vüül vüükudajal ja puutsirp sepä naisöl.

10312. SEPA RIISTAD ON REE PÄÄL — 1 var.

J. Kala seletus: «Seppa võis talumees alati lasta oma maa päält ära kolida; sepikoda oli kerge laudehitus.»

Vil.

Vrd. 4339. Koolmeistri riistad on ree pääl.

10313. SEPILE JA VESKILE MINE HÄSTI VARA, SEAL PEAD KORDA UUTMA — 2 var.

a. _____
Nõo (Sild) — 1 var.

b. Sepale ja veskile mine hästi vara ehk õhta hilja, siis saad ruttu kor-
da.

TMr — 1 var.

Vrd. 14000. Veskile ja sepile mine varra, kõrtsi hilda.

10314. SEPÄL OM MUST TUU, AGA VALGE LEIB — 1 var.

Hel (Tanning).

Vrd. 6957. Must tõi, valge leib.

10315. SEPP SÖÖB SELGET LEIBA, SELGEMAT VEEL SEPA NAENE* — 1?(4) var.

* naine (E²)

E 76, E² 79; ?Hls (Söggel).

Vrd. r1 «Sepp sööb oma töövaeva»: sepä söövä selget leibä, / sepäpoisi pohast leibä (ERIA II:1 nr. 1984).

10316. KUI SERVAD EDASI LÄHVAD, KÜLL KESKPAIK KERIB ISEGI TAGAST JÄRELE* — 1(4) var.

* lähevad; tagant (trükised)

Norm. 89, EKMS III 422; Lai (Tamme-puu).

10317. IGA SETU KIIDAB OMA POTTI — 1 var.

Tt (S. Veske).

Tegelikult eL traditsioonis võrdlemisi sagedane.

10318. OLÕ ÕI SETO TEELE OTSAST LAKÄHTADA' — 1 var.

Se (Pino).

10319. SETO INNE USU UI KU KUMBIS — 1(5) var.

Se (Oinas-Tammeorg).

10320. SETO JA SUSI — NI OMMA MAAPÄÄLTSE PUHASTAJA': SETO KORJAS RÄBÄLÄ', SUSI ROIPO — 1 var.

Plv (Kaarheit).

10321. SETO OM SELGE USUGA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10322. MIS SIPUL MÖROLDA MASS — 1 var.

Se (M. Linna).

10323. SIBULAS TEEB SIHEST TERVEKS, KASEOKS TEEB OTSA KERGEKS — 22(25) var.

A. Sibulas teeb seest terveks. Hää — 1 var.

B_{1a1}. — *

* sehest (Kaa)

Sa — 8(11) var.

a₂. Sibul, see teeb sihest terveks, kaseoks teeb otsa kergeks.*

* seest (Kaa)

Khk, Kaa — 2 var.

b. Sibulas teeb sihest terveks, kasevits teeb otsa kergeks.

Sa (Holzmayer) — 1 var.

c. Kasevits teeb otsa kergeks, sibulas teeb sihest terveks.

Pha — 1 var.

d. Sibulasupp teeb sihest terveks, kaseoks teeb otsa kergeks.

Jäm — 1 var.

B₂. Sibul, see teeb sihest terveks, kaseoks teeb perse kergeks.

Mus — 1 var.

B₃. Sibul teeb seest terveks, kaseoks teeb perse kirjuks.

Mus — 1 var.

C₁. Sibulas teeb seest terveks, küüslauk teeb takka kergeks.

Rap v. Mär (Poom), Hps — 2 var.

C₂. Sibulas teeb suust terveks, küüslauk teeb takka terveks.

EKMS I 167 — 1 var.

D. Sibul teeb seest terveks ja murulauk teeb m... kõvaks.

Hlj — 1 var.

E. Sibulas teeb seest terveks, küüslauk teeb takka kergeks, aga murulauk ajab m... kõvaks.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

F. Sool-leib teeb posed punaseks, kaseoks teeb otsa kergeks.

Kär — 1 var.

Vt. 10612 C.

Vrd. nlj: RKM I 6, 54 < Trt.

Vrd. 11300. Süü sibulit — saa miil selge.

10324. SIBULIT SÖÖSI, HAISU KANNAHTASI — 6(7) var.

Aa₁. —

M. Linna seletus: teeb küll tembu, aga ei võta süüd omaks.

Se — 1 var.

- a₂. Sibulit söösi, haisu kannatai'.
Se (T. Linna) — 1 var.
- b. Sibulet süüt, a haiso kannasi ij'.
Se (Pino) — 1 var.
- c. Sibulat tahasi süvvä, haisu ei taha kanda.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.
- Ba. Kea sibula süü, küll too haisu ka kand.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Kea sibula süü, too haisu kand.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
10325. SIU JA NUTTA, KÄI JA NAERA — 1?(1) var.
?Kuu (Vilberg, Viljak).
10326. EGA PRILLIS SIGA ENAM RÕOGI — 1 var.
VMr (V. ja G. Lurich).
10327. EGA SEA SELGA SADUL EI SÜNNI — 4(5) var.
- Aa. _____
Pst (Raudsep) — 1 var.
- b. Ega sadul sia selga kõlba.
Rak — 1 var.
- B. Kuldsadul sea selga ei passi.
Rak (Jürjev) — 1(2) var.
- C. Pallos tsial satul säläh püsüs.
Se — 1 var.
- Vrd. kk: Jusku sia seljas sadul (Hää).
Vrd. 10361. Pane sea selga kuldsadul, siiski jääb ta seaks.
10355. Nõnda kui sea seljas sadul, on saksa riided talupojal.
10328. EGA SEAST VILLU EI SAA — 2(4) var.
- a. _____
TMr (anon.) v. Vru (Kallas) — 1(3) var.
- b. Mine sa nüid sia seljäst villa suama.
Kod — 1 var.
- Vrd. kk: Nagu vanakuradi seaniitmine: kisa suur, aga vähe villu (EKMS II 211).
Vrd. 14450. Võta vähilt villu.
10329. EGA SIGA AIAMULKU EI UNETA * — 1(5) var.
* ei unusta (trükised)
Norm. 135, EKMS III 1063; Tt (anon.).

- Vrd. 10377. Siga käib senni läbi aja, kunni aja vahele jääb.
10330. EGA SIGA SITTA JÄTTA SAA — 1 var.
TMr (Siil).
Vrd. 10344. Kui jätab siga sita söömist, siis jätab mees viina joomist.
10331. EI SEAST SAA SAUNAMEEST EGA SAUNAMEHEST SAKSA — ?(4) var.
Norm. 108; ?Mar (Hilemägi).
10332. EI SEE SIGA SIGINE, KES EI VINGU VIIESSA — 7 v. 8(16) var.
- a₁. _____*
* sie (Kuu); viessagi (Nurmik)
E 17, E² 94, Nurmik II 147; Hlj, Amb, Kuu — 3(8) var.
- a₂. Ei sie siga sigine, migä ei vingu viessäsä.
Kuu — 1 var.
- a₃. Ei see siga ei sigine, kes ei vingu viieässa.
Kad — 1 var.
- a₄. Ei sie siga sigine, mis ei vingu viessagi.*
* see (Norm.); viies (Kuu)
Norm. 60; Kad, ?Kuu (Jahe) — 1 v. 2(3) var.
- b. Ei sellest sigä saa, mes viies ei vi-rise.
Kuu — 1(3) var.
- Vrd. rl «Kui ei nuta, ei sigi»: Ei see siga sigine, / ei see lammast lagune, / ei see pörsas pudene, / kes ei viitsi viessana (ERIA III: 2 nr. 5658).
10333. IGAL SIAL OLGU OMA MOLD — 1 var.
M. Mäesalu seletus: «Igaühel oma toit.»
Hää.
10334. IGA SIGA OMA SUO POOLT — 1 var.
Amb (Münther).
Vrd. Siir. 13,20: Igga lojus armastab omma fuggu, ja igga innimenne omma liggi-mest.
Siir. 13,21: Keik lihha heidab oma fuggu feltfi, ja innimenne hoiab omma fuggu poole.

10335. KAS SIGA TEAB, MIS HEA ON
— ?(2) var.

E MVH 76.

- Vrd. 10350. Mis siga teeb, mis hea on.
10407. Tunne ei tsiga hüvva asja, peni
käpp pehmekest.
10408. Või siga täab, mis raba on.
10336. Kas siga tunneb, mis hapu, või
lammas, mis lämi vesi.
10351. Mis teab siga pühapäevast.
10353. Mis täab siga piiblest.
10352. Mis tsiga tiid taivast.

10336. KAS SIGA TUNNEB, MIS HAPU,
VÕI LAMMAS, MIS LÄMI VESI
— 7(9) var.

A₁. _____

Trv — 2(4) var.

A₂. Siga tund, mis hapu, vai lammas,
mis lämmi vesi.

Hel — 1 var.

B. Kas siga tund, mis mage, või lam-
mas, mis lämi vesi.

Trv — 1 var.

C. Kas siga tund, mis make, vai lam-
mas, mis hapu.

Hel — 1 var.

*

D. Kas lammas tund, mis lämi vesi,
või siga, mis soolane.

Trv — 1 var.

E. Siga ei tea, mis raba, lammas, mis
lämme vesi.

Ksi — 1 var.

Vt. 10408 C.

- Vrd. 10335. Kas siga teab, mis hea on.
10407. Tunne ei tsiga hüvva asja, peni
käpp pehmekest.

10376. Siga kitab sitta, lammas lämmit
vett.

10337. KAS TSIGA SÖÖMÄTÄ, KU SITT
NÖNA ALL — 1 var.

Ote (Öis).

10338. KES SEA HÄNNAST ENNE SÜÜA
SAAND ON — 1 var.

Krj (Toomessalu).

10339. KES SEA SELTSIN ELÄB,
NAKKAB KA VIIMÄTÄ SITTA
SÜÜMÄ — 1 var.

Trv (Rull).

10340. KES SIGA EI TÖNGU PÄEVAL,
SEE TÖNGUB ÖÖSEL — u.
30(47) var.

a₁. _____*

* tõngu (trükised); päeva (trükised;
Sa), pääval (Sa); öösi (EKMS; Hää),
ööse (Norm.; Sa)

M. Mäesalu (Hää) seletus: «See on va-
ras: päeval magab, öösi käib vargil.»
Norm. 139, EKMS IV 428; Rap v. Mär
(Poom), Sa, Hää — 12(17) var.

a₂. Kes siga ei tõngu pääval, tõngub
öösel.

Põi — 1 var.

a₃. Mis siga ep tõngu päeva, see tõn-
gub ööse.

M. Kolgi seletus: «Kes päeva laisk, peab
ööse tegema.»

Muh — 1 var.

a₄. Mis siga tõngu pääva, see tõngub
öösel.

VII — 1 var.

a₅. Kes siga p tõngu päeva, see tõn-
gub ööse ometi.

Khk — 1 var.

a₆. Kes siga päeval ei tõngu, see tõn-
gub öösel.

Põi — 1 var.

a₇. Kes siga päeva ei tongi, see tongib
öösel.

Hää — 1 var.

b₁. See siga, kes ei tõngu päeva, tõn-
gub ööse.*

* pääva (Sa), päeval (Kaa)

Wied. 166, Kündja nr. 50 (1883) 598;
Sa — 3(6) var.

b₂. See siga, kes ei tõngu päeval, tõn-
gub öösel.*

* pääva, pääval, päeva; ööse

Sa — 7(8) var.

b₃. See siga, mis ei tõngu pääva, see
tõngub ööse.

Sa — 2 var.

b₄. See siga, mis pääval ei tõngu, see
tõngub öösel.

Kär — 1 var.

b₅. See siga, kes ep tõngu [päeva]
mette, see tõngub öösi.

A. Ranna seletus: saamatu inimese koh-
ta.

Põi — 1 var.

b₆. See siga, kes äi tõngu pääva, see
tõngub ikka ööse.

Krj — 1(2) var.

b7. See siga, kes päeval ei tõngu, tõngub öösel.
E 76, E² 94 — ?(3) var.

c. Siga, kis päevä ei songi, songib üüsi.
?Vil (Nigul) — ?(1) var.

Vrd. 1097. Kui hää sea magave, siis halva songive.

5379. Laisk siga tõngab peale päeva.

10341. KES TSIKA LAUDA LASK —
1 var.

Ote (Öis).

10342. KUDA SIGA VÕIB PUUSSE
SAADA, KUI TAL KUÜSI EI OLE
— 4(6) var.

Aa. _____
Vai (Ostrov, Kallas) — 1 var.

b. Mis tsiga lätt puuhtõ minema, kui
ole ei küüdsi.
Vas — 1 var.

B. Siga taht puu otsa minna, ei olnd
küüsi, kukkus maha.
Sa (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 1(3) var.

C. Mis no tseal puuhe minnä, kel
küüdsi ei ole; lase kassil puuhe
minnä, kel küüdse omma.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 10356. Oleks seal küüned, ta läheks
puu otsa.

10343. KUIDA SIGA, NENDA KUNA*
— 1(29) var.

* kuda (Stein, KAH), kudas (E), kui-
das (E²); nõnda (Stein, KAH, E, E²)

* Helle 340, Hupel 109, Poromenski
EGr. 197, Stein 32, Wied. 87, Kündja
nr. 41 (1883) 491, KAH EKAI 153, E
45, E² 94.

*

*Kuida sigga nenda kanna, nachdem der Gast, nach-
dem der Quast. (wie die Saue foder Frosch)*

10344. KUI JÄTAB SIGA SITA SÖÖ-
MIST, SIIS JÄTAB MEES VIINA
JOOMIST — 3 v. 4(9) var.

Aa. _____*

* sõnniku (trüklised)

Päss PJs 561, E MVH 7; MMg (Mar-
tinson) — 1(6) var.

b. Ennemb jätab siga sita söömise
kui mees viina joomise.
Vai (Feldbach) — 1 var.

c. Enne jätab siga sita söömist enne
kui joodik viina joomist.
Saa v. Hls (Söggel) — 1 var.

B. Ennem unustab siga sita söömist
kui joodik ametit.
Päss PJs 559 — 1?(1) var.

Vrd. kk: Enne unetab siga sita süümist kui
tema ametid 'varga v. joodiku kohta'
(Ksi).

Vrd. 10330. Ega siga sitta jätta saa.

10345. KUI SIGA ENNE JÜRIPÄÄVA
MUDAS AELEB, TULLA KÜLM
KEVADE — 9 kuni 11(16) var.

Aa. Kui siga enne jüripäeva pöörleb,
siis tuleb pärast jürip[äeva] külma.
Tlsp. 78 (< Rap); ?Mär (Lilssalu) —
1 kuni 2(7) var.

b. _____
Amb (Klemmer) — 1 var.

c. Kui enne jüripäeva siga mudas pü-
herdab — külm kevade.
Amb — 1 var.

d. Kui siga enne jüripäeva läheb po-
riauku piheltsema, siis tuleb veel
peale selle külma.
Tln — 1 var.

e. Kui sead enne jüripäeva püherda-
vad, tuleb külm suvi.
Plt — 1 var.

f. Kui tsiga enne jüripäeva porih põ-
herdäp, sis tuleva külma ilma.
Nõo — 1 var.

B. Kui siga enne jüripäeva sopa ehk
vee sees pöörleb, siis poeb ta pärast
jüripäeva lauta põhku külma pä-
rast.
PJg — 1 var.

C. Siga enne pöörpäeva poris väher-
tab — vilu kevade.
Ran — 1 var.

D. Kui enne jüripäeva müristab ehk
siga röbeleb, siis tuleb soe suvi.
Vil — 1 var.

Vt. 2805 C.

E. Kui siga enne jüripäeva põherdab,
siis tuleb soe kevade.
?Lai (Taras) — 1?(1) var.

10346. KUI SIGA RUKKIS ÕPIB
KÄUMA, EGA TA SIIS ENAMB
KARJAS SEISA* — 1(5) var.

* käima; enam (trükised)

Norm. 135, EKMS III 1063; Rak (Lill-
bach).

Vrd. kk: Ta om nigu siga rükka harinu
(Rõn); Elab ku siga rüan (Krk).

10347. KUI TSIGA KAPSTIH KÄÜP,
SAAP VEEL ASI, ENT KUI KANA
KAPSTIT PUTNO, OM KAPSTA
OTSAH — 1 var.

Vas (Lenzius).

Vrd. 10367. Sia jälg sigitab, kana jälg kau-
tab.

10348. KÜLL SIGA SAARNA LEIAB —
2 var.

A.

A. Källo seletus: «Väljend inimese koh-
ta, kes endakohase abikaasa saab.»
Lüg — 1 var.

B. Seasitt õtsib saarnast.

A. Källo seletus: vaene või vilets otsib
omasugust, kellega paari minna.
Lüg — 1 var.

10349. MES SIA NINALE HÖBE VOI
ÖLU — 1 var.

A. Lindvere seletus: «Siga tuhniß ikke.»
Kod.

10350. MIS SIGA TEEB, MIS HEA ON
— 1(3) var.

Wied. 122, Kündja nr. 46 (1883) 549;
TMr (Herms).

Vrd. 10335. Kas siga teab, mis hea on.

10351. MIS TEAB SIGA PÜHAPÄEVAST
— 7 var.

A₁a.

Pal (Karma) — 1 var.

b. Mes tiedab siga pühäsest päiväst.
Kuu — 1 var.

A₂. Mis tsiga päävast tiid.

M. Jennese seletus: selle kohta, kes kõ-
neldud asjast aru ei saa.
Rõu — 1 var.

Ba. Mis teab siga pühapäevasest päe-
vast või lammas laupäeva õhtust.
Vän (Tammsöö) — 1 var.

b. Mida tiab siga pühapäiväst vai
lammas laupa õhtast.
Lüg (Källo) — 1 var.

Ca. Mis teab pörsas pühapäevast.
Krk — 1 var.

b. Mis teab pörsas pühapäevasest päe-
vast.

O. Jahe seletus: kui keegi targa näoga
seletab asjust, mida ta ei tunne ega
tea.

Kuu — 1 var.

Kõik tekstid k.s. 30.—60. aastaist, v. a.
A₂ (1892). Sagedased on kujundi «siga
(ei tea) pühapäevast» kk-lised vormin-
gud, peam. võrdlused —

Vrd. kk: Ei tea midagi nagu siga püha-
pasest päävast (Ris); Ma tean sellest
sama palju kui siga pühapäevasest päe-
vast (Kul); Ei ta tea sellest paremad
kui siga pühapäevasest päevast (Kul);
Mis sina koa tiad sest — niikui siga
pühapäevast ja lammas lauba õhtast
(Kos); Sa ei tea mitte sest rohkem kui
siga pühapäisest päevast ehk hunt ha-
pukapsaleemest (Kuu); Sina ei tea sel-
lest enam kui siga sepikuleivast ehk
pörsas pühapäevast (Rak).

Vrd. 5629. Ega lehm tea, et pühapääv on.
10353. Mis täab siga piiblest.
10352. Mis tsiga tiid taivast.
10335. Kas siga teab, mis hea on.

10352. MIS TSIGA TIID TAIVAST
— ?(1) var.

?Räp (Lepson).

Vrd. 10353. Mis täab siga piiblest.
10351. Mis teab siga pühapäevast.
10335. Kas siga teab, mis hea on.

10353. MIS TÄAB SIGA PIIBLEST —
1 var.

M. Mäesalu seletus: vōhiku kohta.
Hää.

Vrd. 10352. Mis tsiga tiid taivast.
10351. Mis teab siga pühapäevast.
10335. Kas siga teab, mis hea on.

10354. NIGU TSIKA SÖÖDÄT, NII
TSIGA KASUS — 1(2) var.

Norm. 75; Ote (Kroon).

10355. NÖNDA KUI SEA SELJAS
SADUL ON SAKSA RIIDED
TALUPOJAL — 1?(4) var.

Stein 47; ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. kk: Just nagu sia seljas sadul 'sobi-matu riide kohta' (Kuu).

Vrd. 10327. Ega sea selga sadul ei sünni.

10356. OLEKS SEAL KÜÜNED, TA LÄHEKS PUU OTSA — u. 50(67) var.

Aa₁. _____

Tür — 1 var.

a₂. Oleks seal küüned, ta läheks puu otsa ka.

Kaa — 1 var.

a₃. Oleks seal küüned, läheks puu otsa.*

* lähäks (Vig)

Kul, Vig, Mus — 4 var.

a₄. Oleks sial küüned, läheks puusse. Lüg (Källo) — 1 var.

a₅. Olis sial künned, menis puusse.

Kuu — 1 var.

b₁. Oleks seal küüned, roniks puu otsa.*

* sial (Hää, VLk)

Rak, Hää, Hls, Vil, VLk — 6 var.

b₂. Oleks seal küüned, siis ta roniks puu otsa.

Krj — 1 var.

c. Olis sial künned, ronis puusse igä päiv.

Kuu — 1 var.

B_{1a}₁. Oleks pörssal küüned, siis ta läheks puu otsa.

Kuu, Lai — 2 var.

a₂. Oleks pörssal küüned, ta läheks puu otsa.

E 61, E² 43 — 1?(4) var.

a₃. Oleks pörssal küütse, ta lähas puu otsa.

Nõo — 1 var.

a₄. Oleks pörssal küüned, ta läheks puusse.

Lai — 1 var.

a₅. Oleks pörssal küüned, läheks puu otsa.*

* pörssal (Kuu, Vig); lähäs (Vig)

Amb, Ann, Kuu, Juu v. Vän (Virkus), Vig (Priimets), Lai, Trt — 8(9) var.

a₆. Oleks pörssal küüned, läheks puusse. Kuu, Trm — 3 var.

a₇. Oleks pörssal küüned, siis läheks puu otsa.

Rak — 1 var.

a₈. Oleks pörssal küüned olad, ta lihaks puu otsa.

A. Ranna seletus: «Pilkamiseks neile, kes keksivad, et oleks mul seda või teist...»

Põi — 1 var.

a₉. Olis porsal künned, menis puusse. Kuu — 2 var.

b₁. Kui pörssal küüdse olõssi, sis ronissi ta puudõ.

Kam — 1 var.

b₂. Oleks pörssal küüned, siis tema roniks puu otsa.

?Vän (õpil.) — 1?(1) var.

b₃. Oleks pörssal küüned, siis roniks puu otsa.

EKMS IV 439 — 1 var.

b₄. Olõs pörssal küüdse olõssi, sis tä ronissi puu otsa.

Kam — 1 var.

b₅. Oleks pörssal küüned, ta roniks puu otsa.*

* pörssal (Lai)

Puus. KH III¹² 79; Krj, Lai, Pal — 3 v. 4(10) var.

b₆. Oleks pörssal küüned, roniks puu otsa.

Amb, Vil — 2 var.

c. Oleks seal küüned olnud, ta oleks puu otsa roninud.

Hel — 1 var.

B_{2a}. Oleks pörssal küüned, siis ta läheks puu otsa; aga et tal küüni ei ole, aga siis ei saa tema sinna minna. Lai (Tammepuu) — 1 var.

b. Ja oleks pörssal küüned, ta läheks puu otsa, aga näe, ei ole, ei või midagi teha.

A. Ploompuu seletus: nii vastatakse, kui keegi igatseb «oleks» ehk «teeks».

Kuu — 1 var.

B₃. Oleks pörssal küüned, ta läheks puu otsa, siis ei saaks ilmaski sea liha. Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.

Ca. Oleks pörssal küüned, ta lihaks puu otsa; oleks tantal tillud, oleks onkel. Põi — 1 var.

b. Oleks pörssal küüned, roniks puusse; oleks tantal till, oleks onku.

Ann — 1 var.

Vt. 12337 B.

*

Da. Oleks pōrsal küüned, ta läheks kohe ahju pääle.
Trv — 1 var.

b. Oleks pōrsal küüned, ta läheks ahju pääle.
E 61, E² 43 — ?(2) var.

* *

E. Oleks kitsel küüned, läheks puu otsa.
Amb (Kleinmann) — 1 var.

Vrd. 10342. Kuda siga võib puusse saada, kui tal küüsi ei ole.
3408. Saa õi tuu kass puhvõ, kel küüdsi õlõ õi.

10357. OLEKS SEAL SADA JALGA,
KÜLL SIIS SAKS SULTI —
1 var.

K. Lepa seletus: «Kui keegi tarvitab sõna «oleks», siis nähvatakse temale vastu.»
Krj.

10358. OLEKS SEAL SARVED PÄÄS,
TA AJAKS ILMA ÜMBER —
4(7) var.

Aa. _____*

* peas (Norm.)
Norm. 61; Hmd v. Ris (Treumann) —
1(3) var.

b. Oleks seal sarved, siga tustiks kogu maailma uperkuuti.
E² 94; Trt (Eisen) — 1(2) var.

B. Oleks sial sarved, ta kaevaks ilma lõhki.
As (A. Ploompuu) — 1 var.

C. Oleks seal sarved peas, siis tema lõhuks küla puruks ja pandaks küt-
kesse.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

10359. ON SIGA JUBA LAUDAST
VÄLJAS, SIIS VAST MINNAKSE
UST KINNI PANEMA — 1(7) var.

a. _____
Wied. 138, Kündja nr. 48 (1883) 572, E
62, E² 94, EKMS I 455 — ?(6) var.

b. Ons siga juba laudast väljas, siis
alles minnakse ust kinni panema.
Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. 1395. Kui hobune on väravast välja
jooksnud, siis ei maksa enam väravaid
kinni panna.

10360. PANE SEALE KULDRÕNGAS
NINNA, KÜLL TA MUTTA AJA —
1(14) var.

a. _____*

* ninase ~ ninasse; muda; ajab (Wied.,
Kündja, EKMS)

Stein 54, Wied. 144, Kündja nr. 48 (1883)
573, EKMS III 862; Võ-Se (Stein) —
1(11) var.

b. Pane seale kuldrõngas ninasse, pü-
herdab ikka sopa sees.*

* sopas (Reiman)
E 66, E² 94, Reiman EK I 278 — ?(3)
var.

Vrd. Op. sõn. 11,22: Kui kuld ninnaehte jäe
ninnas, nenda on üks illus naesterahwas,
kel agga tarka meelt ep olle.

10361. PANE SEA SELGA KULDSADUL,
SIISKI JÄÄB TA SEAKS — u.
5(25) var.

Aa₁. _____

Stein 51, Wied. 143, Kündja nr. 48 (1883)
573, Meelej. nr. 23 (1885) 125, Norm.
147; Tt (Kreutzw.) — 1(10) var.

a₂. Pane seale kuldsadul selga, siiski
jääd ta seaks.

Wied. 143, Kündja nr. 48 (1883) 573 —
1?(3) var.

a₃. Pane sea selga kuldsadul, siga jääb
seaks.

E 66, E² 94 — ?(5) var.

a₄. Pane seale küll kuldsadul selga, siga
jäeb sellegi pärast siaks.

Tõn. RP 239 — ?(1) var.

a₅. Pane sea selga kuldsadul, siga jääb
siiski seaks.

EKMS III 604 — ?(1) var.

b. Pane sea selga kuldsadul, siga rõhib
ikka sea viisi.

Nõo (Eisen) — 1 var.

B. Pane siale sadul selga, eiga tämä
senega veel hobune ole.

Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

C. Pane sadul sea selga ehk anna ru-
malale head õpetust.

Krj — 1 var.

D. Pane siale kuldsadul selga ehk ehi-
ta teda kulla ja siidiga, siga jääb
sellegi pärast siaks.

Tõn. RP² 236 — ?(1) var.

E. Pane sadul sia selga.

Vig (Eisen) — 1 var.

Vrd. kk: See on sul nagu sea seljas sadul (Hlj).

Vrd. 10327 B. Kuldsadul sea selga ei passi. 13153. Vaeselapse uhkus pole parem kui kuldsadul sea seljas.

10362. PANE SIGA LAUA TAHA, KUHE AJAB TA JALAD LAUALE — 1 var.

Kuu (Lainevoog).

10363. SAADA SIGA SAKSAMAALE, PESE SIGA SEEBIGA, SIGA TULEB KOJU, SIGA JÄÄB [SEAKS] — u. 15(55) var.

Aa.

* Helle 352, Hupel 115, Beitr. XI 155, Poromenski EGr. 215, Stein 55, Wied. 162, Kündja nr. 50 (1883) 597, Meelej. nr. 24 (1885) 133, KAH EKA1 157, Raud VMj 219, EKMS III 58 — 1(24) var.

*

Sata sigga saksamaale, pese sigga seebiga, sigga tuleb koju, sigga jääb sigga, und flog eine Gans gleich übers Meer, so kam ein Guckguck wieder her.

b. Vii siga Saksamaale, pese siga seebiga, tua siga tagasi, siga on ikke siga. Hlj — 1 var.

c. Pese siga seebiga, vii siga Saksamaale, too säält tagasi, siga on ikka siga. Rak — 1 var.

d. Pese siga seebiga, vii Saksamaale, too tagasi, siga ikka siga. Lai (õpil.) — 1 var.

e. Pese siga seebiga, saada siga Saksamaale, siga tuleb tagasi, ikka siga. Kuu — 1 var.

B_{1a}. Saada siga Saksamaale, pese siga seebiga, siga jääb seaks. Wied. 162, Kündja nr. 50 (1883) 597, E 74, E² 93 — ?(11) var.

b. Pese siga siebigä, saada siga Saksamaale, siga ige siga.*

* igä

Kuu — 4 var.

c. Pese siga seebiga ehk vii siga Saksamaale, siga ika siga. Kuu — 1 var.

d. Vie siga Saksamaale, pese siga siebiga, siga igä siga. Kuu — 1 var.

B₂. Siga jääb ikka seaks, kas pese siebiga vai saada Saksamaale. Lüg — 1 var.

Ca. Vii sigad Saksamaale, pese sigad seebiga, sööda siga saiaga, mis siga, see ikke siga. VMr — 1 var.

b. Sööda siga saiaga, saada siga Saksamaale, siga tuleb tagasi, siga jääb ikkagi seaks. EKMS III 717 — 1?(1) var.

D. Saada siga Saksamaale, siga tuleb siga tagasi. ?Vig (Eisen) — ?(1) var.

E. Pese siga küll seebiga, aga siga jääb ikka seaks. Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

F. Pese siga seebiga ehk ehita teda kulla ja siidiga, siga jäeb ikka siaks. Tõn. RP 240 — ?(1) var.

Ga. Siga jääb ikka seaks. Amb — 1(2) var.

b. Tsigä iks tsigä. Rääp (Poolakess) — 1 var.

*

H. Saada sant Saksamaale, sant jääb ometi sandiks. ?Vig (Eisen) — 1?(1) var.

Vrd. 9220. Pese põrsast seebiga ehk toida petret piimaga.

10364. SEALT VÕTA SUU JA KOERALT ASE — 2(5) var.

A.

D. Pruhli seletus: «Oeldakse sellele, kes soldatiks ehk teenijaks läheb.» E MVH 90; Hlj — 1(4) var.

B. Sealt võta suu ja koeralt jalad. Hlj (Pruhl) — 1 var.

Vrd. 10369. Sia man süüma, härjä kõrval vedäme.

10365. SEAST EI SAA NURMEVAHTI — 7(14) var.

A.

Norm. 61, EKMS II 201; Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 1(5) var.

Ba₁. Panõ tsigä nurmõvahis, saava vilähunigu ümbre kääntüs. Vas v. Se (Prants) — 1 var.

a₂. Pane siga nurmehahiks, saavad viljahunnikud ümber kääntüd. Norm. 61 — ?(1) var.

- b. Pane tsiga nurmevahis, huniku saava laotodus.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Ca₁. Kitsest ei saa kärneri ei siast nurmevahti.
Hls — 1 var.
- a₂. Ei saa kitsest kärnari, tseast nurmevahti.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.
- b. Kits ei ole kärnär, tsiga ei ole nurmevaht.
Vas — 1 var.
- Vt. 3905 Ä.
- D. Kes kitse kärnaris paneb ehk siga nurmevahis.
Puh — 1 var.
- Vt. 3905 Ö.
10366. SEE SIGA SELLEGA PAARIS, VANA EMMIS ORIKAGA — 3(5) var.
- Aa. _____*
- * emis orikuga (E)
E MVH 89; Trv v. Rõu (Slipsen) — 1(3) var.
- b. See siga sellega paarin, vana orik emmissaga.
Trv — 1 var.
- B. Egäüits omaga, vana emmis orikaga.
Trv (Feldfebel) — 1 var.
- Vt. 1910 F.
10367. SIA JÄLG SIGITAB, KANA JÄLG KAUTAB — 4(8) var.
- A. _____*
- * sea; kaotab (trükised)
Norm. 97, EKMS III 824; Pal (M. Uus) — 1(3) var.
- B. Sea sõra all sigineb, koera käpa all kasvab.
Krk (Sarv) — 1(3) var.
- Ca. Sea järel sigineb ja lamma järel laguneb.
SJn — 1 var.
- b. Sea järel sigineb, lamba järel laguneb.
Trt (Eisen) — 1 var.
- Vrd. 10405. Tsiga sitt siginema, lammast pask lagunema.
8565. Pini käpä all kasus villi.
10347. Kui tsiga kapstih käüp, saap veel asi, ent kui kana kapstit putno, om kaps-
ta otsah.

10368. SIAL LÄHEB TAGANT PUNASEKS, KUI OTSIMA HAKKAB, NAISTERAHVAL LÄHEB EEST PUNASEKS — 1 var.

Hää (Mäesalu).

10369. SIA MAN SÜOMA, HÄRJÄ KÖRVAL VEDÄME* — 1(3) var.

* sea; sööma; härja; vedama (trükised)
P. ja J. Elnerite seletus: «Peab sulane valmis olema.»

Norm. 119, EKMS III 1256; Krl.

Vrd. 10364. Sealt võta suu ja koeralt ase.

10370. SIA PIA JA SIIA PIA, HANE PIA JA HAUVI PIA — 3(4) var.

a. _____
K. Leetbergi seletus: «On ühesugused.»
Hlj — 1 var.

b. Sea pea ja siia pea, hane pea ja hauvi pea on ühesugused.
Hlj (Länts) — 1(2) var.

c. Haugi pää ja hane pää, sia pää ja siia pää.
Kuu — 1 var.

Vrd. 199. Ahuna pää on enam kui sink siia-
liha.

10371. SIGADEGA MAGAMA JA KANADEGA ÜLESSE — u. 25(36) var.

A₁a₁. _____*

* üles (Hää)
Vlg, Hää, Lai — 3 var.

a₂. Sigadega magama, kanadega üles.*
* ülese (Rak, Trv)
E MVH 90; Rak, Trv, Ran (L. Kallas) — 3(5) var.

a₃. Tsikkuga magama, kannuga üles.
Rõu, ?Räp (Lepson) — 1 kuni 3(3) var.

b. Seaga magama, kanaga üles.
?Amb v. JMd (õpil.) — 1(1) var.

A₂a₁. Mine sigadega magama, tõuse kanadega üles.
Trv — 1 var.

a₂. Mine sigadega magama, aga tõuse kanadega üles.
Trt — 1 var.

a₃. Sigadega mine magama, kanadega tõuse üles.
Pal — 1 var.

b. Mine sigadega seltsis magama ja tõuse kanadega seltsis ülesse.
VMr — 1 var.

- c. Tõuse kanadega üles, mene sigadega magama.
Hlj — 1 var.
- A₃. Kanadega tõusta, sigadega magama menna.
Hlj — 1 var.
- Ba₁. Usin inimene läheb sigadega magama ja tõuseb kanadega üles.
Wled. 191, Kas. Talur. Kal. (1880) 42, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(3) var.
- a₂. Usin läheb sigadega magama, tõuseb kanadega üles.
E 86, E² 40, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 34 — ?(4) var.
- a₃. Ussin inemine lätt tsikuga magama, tule kannuga üles.*
* tsigadega — kanadega (Vas)
Vas, Vas v. Se (Sandra) — 3 var.
- b. Virk läheb sigadega magama ja tõuseb kanadega ülesse.
Trm, ?Vän (Tammsoo) — 1 v. 2(2) var.
- Ca. Sigadega õhtule ja kanadega hommoko tööle.
Vil — 1 var.
- b. Sigadega õhtule, kanadega hommikul üles.
?Trt (Eisen) — 1?(1) var.
- D. Mine tsikuga magama ja tule kikkaga üles.
Ote — 1 var.
- E. Orikaga magama, kukega ülesse.
Vän — 1 var.
- F. Laisk läheb kanadega magama, tõuseb sigadega üles; usin läheb sigadega magama, tõuseb kanadega üles.
Tür — 1 var.
- Vt. 3113 F.
- G. Kes õhtu kukk, hommoko siga; kes õhtu siga, sii hommoko kukk.
Kod — 1 var.
- Vt. 3113 G.
10372. SIGADE KÜND JA NAISTE KÜLV ON KEVADE KEIGE ESIMINE — 1 var.
Jõh (Paurmann).
10373. SIGAGI ON KOLM PÄEVA PESAS — 3 var.
- A. Sigagi ei lähe enne kolme päeva peast välja.
Lal — 1 var.

- B. _____
E. Poomi seletus: «Nurganaine ei tohtind enne lapse ristitamist külasse minna.»
Rap v. Mär — 1 var.
- C. Sigagi on kolm päivä pesäs, mõni nurganaine tuleb kõhe süöki tegema.
Lüg (Källo) — 1 var.
10374. SIGA JA SEPP ON ÜKS: SIGA TEEB SITA, SEPP TEEB RAUA ÜUEKS — 3 var.
- Aa. _____
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.
- b. Sepp ja tsiga tegeva vanast vastse: sepp ravvast, tsiga sitast sõnniku.
Kan — 1 var.
- B. Siga, rätsep ja sepp on meistrid ühesugused: siga teeb vanast sitast uue, rätsep keerab vana riide uueks ja sepp teeb vanast rauast uue.
Hls (Karro) — 1 var.
- C. Siga, sepp ja papp tievad vana asja uueks: siga süöb solki, sepp tieb vanast rauatükist uue asja, papp piab patused õntsaks tegema.
Rak (Lilienbach) — 1 var.
- Vrd. mst: Mis vahe on sepa ja sea vahel? 'mõlemad teevad vanast uut — sepp teeb vanast rauast uue, siga inimese väljaheitest' (TMr).
10375. SIGA KASVAB NUA VASTU, TÕDRUK POISI VASTU — 2(3) var.
- a. _____*
* noa (Norm.)
Norm. 180; Vig (Laipmann) — 1(2) var.
- b. Pörsas kasvatasse nuale, tütar poisile.
SJn — 1 var.
- Vrd. 7585. Nuga sea mõrtsukas, poiss tüdruku.
10376. SIGA KITAB SITTA, LAMMAS LÄMMIT VETT — u. 20(32) var.
- A₁a₁. _____
TMr — 1 v. 2(2) var.
- a₂. Siga kiidab sitta, lammas läme vett.
Tln — 1 var.
- b. Siga kiidab sitta ja lammas leiget vett.
Vän — 1 var.
- c. Siga kiidab sitta, lammas sooja vett.
Juu v. Vän (Virkus), Vän, Hls — 4 var.

- d. Siga armastab sitta, lammas sooja vett.
Rak — 1 var.
- A₂. Siga kiidab sitta ja lammas sooja vett, aga halvad on nad mõlemad.
Pal (Maasen) — 1(2) var.
- B. Siga armastab sitta, lammas kust ja sooja vett, a kadett pikki juukseid.
A. Haava seletus: nii õelnud sõjakooli õppejõud kadettidele, kes palunud luba pikki juukseid kanda.
Tt — 1 var.
- C. Siga kiidab sitta, lammas kust.
Vän — 1 var.
- D. Siga kiidab setta, lammas kuiva keti.
Lal — 1 var.
- E_{1a}. Siga kiidab sitta, lammas tatiseent.
Wied. 166, EKMS II 820; Tt (Kreutzw.) — 1(3) var.
- b. Tsigas kitt sitta, lammas tatti.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- c. Tsigas armastab sitta, lammas tatti.
?Vas v. Se (Sandra) — 1(1) var.
- E₂. Tsiale sitt kallis, lambale tatt kallis.
Vas — 1 var.
- F. Siga kiidab sitta, lehm tatikat.
Wied. 166, EKMS II 820; Tt (Kreutzw.) — 1(3) var.
- G. Lammas kitt tatti, tsigas sitta, kits kusetust.
?Vas v. Se (Sandra) — 1(1) var.
- H. Tsigas armastab kõige rohkemb musta pangi, lammas lämmind jooki.
Vas — 1 var.
- Vt. 10398 B.
- I₁. Üks armastab ema, teine tütar; siga lesti, lammas sooja vett.
Norm. 183; Rak — 1(2) var.
- I₂. Üks armastab ema, teine tütar; siga sitta, lammas sooja vett.
Rak — 1(2) var.
- Vt. 15029 F₁ ja F₂.
- J. Mene sa tia, mida kiegi tahab, lammas tahab leiget vett.
?Lüg (Källo) — 1(2) var.
- K. Siga otsib sitta.
Põi — 1 var.
- Vrd. 10336. Kas siga tunneb mis hapu või lammas mis lämi vesi.
10395. Tsial sitt armas, ahnel raha kallis.

10377. Siga käib senni läbi aja, kunni aja vahele jääb — 1 v. 2(11) var.

a. —————*

* aia; seni (E, Norm., EKMS)

Wied. 166, Kündja nr. 51 (1888) 610, E 77, E² 94, Norm. 136, EKMS I 991 — 1(8) var.

b. Siga käib seni läbi aia, kuni viimaks aia vahele kinni jääb.

?Plt (Luu) — 1(3) var.

Vrd. kk: Siis oli siga aja vahel (Wied. 169); Rük nigu pörss aia vahel (Räp).

Vrd. 10329. Ega siga aiamulku ei uneta.

10378. Siga käänab ikki nõna sinna poole, kost haisu tunneb — 1 var.

Trv (Jakobson).

10379. Siga lähäb, kuna jääb ikka — u. 50(92) var.

A_{1a}. —————*

* läheb (Wied., Kündja, KAH)

* Helle 353, Hupel 116, Poromenski EGr. 216, Körber VRMK 39, Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610, KAH EKAI 157 — 1(15) var.

*

Sigga lähäb, mold (tänna) jääb ikka, geh du nur hin, ich will doch mal wieder Bold friegen.

b. Siga läheb, kuna jääb.

Stein 57, Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610; Räp? (Eisen), ?Tt (Kreutzw.) — 1 v. 2(5) var.

A_{2a}. Siga lähäb, mold jääb ikka.

* Helle 353, KAH EKAI 157 — 1(3) var.

* Vt. A_{1a}.

b. Siga lääb, mold jääb.

Puh (Antik) — 1(2) var.

B_{1a}. Siga läheb, mold jääb, tuleb teine, tuhnib jälle.*

* moll (trükised; VMr); jäeb (E; Val, VMr, Tõs, Pal, Aks, Trt); lääb — jääb (Vru)

H. Krickmanni seletus (VNg): «Orjale, kui ära lubab minna.»

E MVH 6, E 77, E² 94; Val, VNg, VMr, Kuu, Tõs, TaP, Vru — u. 15(21) var.

a₂. Tsigas lätt, mold jääb, tuleb tõine, tuhnip jälle.

Võn — 1 var.

a₃. Tsigalätt, mold iks jääs, tulõ tõõnõ, tuhn jälle.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

a₄. Siga läheb, mold jäeb, teine tuleb, tuhnib jälle.*
* tsiga (Räp); lähäb (Nõo, Ran), lääb (Puh, Ran, Räp); jääs (TMr, Räp); tõne (TMr, Räp), tõine (Nõo, Ran, Räp), tõõne (Räp)
VMr, TMr, Nõo, Puh, Ran, Räp — 9(12) var.

a₅. Tsigalätt, mold jääs, tõne tule, jälle tuhn.
Ote — 1 var.

a₆. Tsigalätt, mold jääs, tõne tule jälleki, kes tuhn.
Ote — 1 var.

b₁. Siga läheb, mold jääb, tuleb teine, tustib jälle.*
* lääb (Kod); jäeb (Tõs); tõene (Kod); tuustib (Pal), tussib (Kod)
Tür, Kos, Tõs, Pal, Kod — 5 var.

b₂. Siga läheb, mold jääb, teine tuleb, tustib jälle.*
* tuusib (Plt)
JJn? (Mohrfeldt-Mäevälja), Plt — 2(3) var.

c. Tsigalääb, mold jääb, tõine tuleb, nuhib jälle.
Rõn — 1(2) var.

d₁. Tsigalätt, mold jääs, teine tuleb, jäl' tsung.
Krl — 1(2) var.

d₂. Tsigalätt, mold jääs, tõnõ tulõ, tsung jäl'.
Räp (Lepson) — 1 var.

e. Tsigalätt, mold jääs, tõne tule, tuu jälle lakk.
Kan — 1(2) var.

B_{2a}. Siga läheb, küna jääb, tuleb teine, tuhnib jälle.*
* lääb; tõine (Ran)
E 77, E² 94; Ran (Tobber) — 1 v. 2(3) var.

b₁. Siga läheb, küna jäeb, tuleb teine, tustib jälle.*
* lähäb; teene
Rap v. Mär (Poom) — 3 var.

b₂. Siga läheb, küna jääb, teine tuleb, tustib jälle.
Pil (Söödur) v. Trm (Õunapuu) — 1(3) var.

C. Siga lätt, mold jääb, tuleb pörss, tuhn jälle.
Võn — 1 var.

D. Siga süüp, mold jääp, tõine tuleb, tuhnib jälle.
Rõn — 1 var.

E. Tsigatulõ, tõõnõ lätt, ruih om, tõõnõ tulõ, jalki tuhn.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

F. Teine tuleb, tuhnib jälle.
Hlj (Leetberg) — 1(2) var.

Vrd. 15023. Oks sitt laps läheb, teine hää laps tuleb; pörssas tuleb, teine läheb, mold üks ikka.

10380. SIGA NÄGE KUUD ÜTS KORD AASTAL TAEVASE — 1(2) var.

A. Wahlbergi seletus: «Kui lontrus mõne asja om ka tähele pannud.»
Hel.

Vrd. kk: Siga nääb kuud (Jaa).

Vrd. 12293. Tennüspäiv nägi tsiga päävä talvahe är.

10381. SIGA OM HALE SUÄMEGE, SEE RÖÖK, AGA LAMMAS OM KANGE SUÄMEGE, EI LAUSU MUSTAGI — 2 var.

a. ————
M. Sarve seletus: «Vanarahvas ütelnud tapmise man.»
Krk — 1 var.

b. Lammal on nii suur süda, et kui teda tappa viiakse, ei karjugi, ja sial väga hale süda.
Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. kk: Hale süämega ku siga, kõva süämega ku lammas 'siga röögib tappen, lammas ei lausu mustagi' (Trv).

10382. SIGA ON AUSA MEHE LEIVAKÖRVANE — 16 v. 17(19) var.

Aa₁. ————
Sa — 2(4) var.

a₂. Siga ausa mehe leivakörvane.
Rap v. Mär (Poom), HMD v. Ris (Treumann), Vig, Tor, Saa — 5 v. 6(6) var.

a₃. Siga ausa mehe leivakörus.
Wied. ESSr 1038 — 1 var.

b. Sealiha on ausa mehe leivakörvane.
Jaa — 1 var.

B. Siga talupoja leivakörvane.
M. Martinsoni seletus: «Vastus seaks sõlmamisele.»
Hää — 1 var.

- C. Siga on majamehe leivakõrvane.
G. Klemmeri seletus: «Ütleb keegi, keda siaks sõimati.»
Amb — 1 var.
- Da. Siga on leivakõrvuline.
Rõu — 1 var.
- b. Tsiga leevakõrvuline.
Se — 1 var.
- E. Siga om levakõrvuline, põrsas om pudrupääline.
Krk — 1 var.
- F. Siga om levakõrvuline ja vaese mehe pudrupääline.
Krk — 1 var.
- G. Siga on ausa mehe leevakott.
Võn — 1 var.
Kogu tüübi puhul on võimalik kõnekäänuline funktsioon.

10383. SIGA ON NAGU SAKS — 1 var.

Jüri Tähe seletus: «Siga ja saks selle poolest ühesugused olla, et nad õhtalt pikalt üleval olla ja hommiku kaua magavad.»
VII.

Vrd. 10089. Saks ja siga on üks.

10384. SIGA OO KÜLL RUMAL, AGA SEA LEHA OO HEÄ SÖÄ — 1?(1) var.

M. Priimeitsa seletus: «Kui keegi teist seas sõimab, vastatas naamoodi.»
?Vlg.

Fraasi vanasõnalisus kaheldav.

Vrd. rl «Üteldakse laisaks»: Siga silmista madala, / hobu huulista rumala (EStK 41, 30/5 (16) < SJn).

Vrd. 10386. Siga silmista rumala, ommeti osa magusa.

10385. SIGA SEADJALE, LAMMAS LÕPETAJALE — 1 var.

As (E. Tõnisson).

10386. SIGA SILMISTA RUMALA, OMMETI OSA MAGUSA — 1(3) var.

EKMS II 536 ja III 27; Vlg (Valdt).

Vrd. rl «Koer ja siga»: Siga silmista rumala, / lammas lampi palge'esta — / ometi osa magusa (ERIA I: 1 nr. 730).

Vrd. 10384. Siga oo küll rumal, aga sea leha oo heä sõä.

10387. SIGA SÖÖB PEREMEHEGA ÜHES LAUAS — 1(7) var.

Wied. ESSr 1038, Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610, E 77, E² 95.

10388. SIGA SÖÖB SEALT, KUS MOLD EES — 5(11) var.

a₁. _____*

* süöb; sialt; ies (Lüg)
Vai, Lüg — 3 var.

a₂. Sigä süöb siel, kus mold ies on.
Kuu — 1(3) var.

a₃. Siga sööb sealt, kus moll ees on.
E MVH 6 — ?(3) var.

b. Siga sööb igalt poolt, kus mold ees on.
Pal (Maasen) — 1(2) var.

10389. SIGA SÖÖB SITKE VARANDUSE — 2 var.

A. _____

Räp? (Eisen) — 1 var.

B. Kass sööb kaua hoidmese, siga sööb sitke varanduse.
Koe — 1 var.

Vt. 3382 P.

10390. SIGA SÖÖB SITTIKA VILUL — 1 var.

Amb (Münther).

10391. SUNNU UI TSIGA RISTIRAHVA SEKKA, PÖRSS PUHA PAIKA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10392. TOO SA SIGA, KUST SA TOOD, JALULI MOLDIS ON TA IKKI — 2 var.

Hää (Mäesalu).

10393. TSEAL OM MUST MERONAPANG KAH PUHAS — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10394. TSIAGA LÄÄT KOHTOHE, A MI SA ULLIGA TIIT — 7—9(11) var.

A₁a₁. _____*

* mis sa (Vru)
Vru (G. Sander), Se — 2 var.

- a₂. Seaga lähed kohtusse, aga mis sa hulluga teed.

E. Normanni seletus: taltsutamata ja halva inimese käitumise kohta.

Norm. 241; Trt — 1(2) var.

- b. Tsiaga läät kohtuhe, ulliga saa_{ai} kohtuhe ka' minnä'.

Se — 1 var.

- c. Seaga võid veel kohtusse minna, aga mis sa hulluga teed.

Vln — 1 var.

- d. Tsia võid vill' kohtuhe kaibad[a], ulli saa_{ai} kohtuhe ka kaibada'.

Se — 1 var.

- A₂. Mis sa ulliga tiit? Tseaga läät kohtohegi.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- B. Mehele ütled, tsiale lüüt, a mis sa lolliga tiit.

?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

- C. Mis sa lolliga tiit? Tsialõ lüüt, inemisega läät kohtuhe.

?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

- D. Mis sa lolliga teed?

E MVH 82 — ?(1) var.

- Vrd. kk: Ulliga läät kohtuhe, tsia tapat ar', a mi sa sääntsega tiit, ko sa olõit (Se).

10395. TSIAL SITT ARMAS, AHNEL RAHA KALLIS — 2 var.

- a. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- b. Tsial sitt armas, rikkal raha kallis.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- Vrd. 10376. Siga. kitab sitta, lammas lämmit vett.

10396. TSIAL VEIDÜ' ÖNNÖ, TUUGI' MULLAGA KOON — 2(4) var.

- a. _____

Se (M. Jennes) — 1 var.

- b₁. Tsial um veidü önnö, tuugi mullaga koon.

Norm. 104; Rõu (M. Jennes) — 1(2) var.

- b₂. Seal on veidi õnne, toogi mullaga koos.

EKMS IV 725 — ?(1) var.

- Vrd. 8238. Paha siga, parem õnn.

10397. TSIGA ARMASTAP PORI, JOODIK ARMASTAP VIINA — 1 var.

Kam (Tamm).

10398. TSIGA ARMASTAS IKS MUSTA PANGI — 2 var.

- A. _____

Räp (Poolakess) — 1 var.

- B. Tsiga armastap kõige rohkemb musta pangi, lammas lämmin jooki.

Vas — 1 var.

Vt. 10376 H.

- Vrd. kk: Armastas nigu tsiga musta pangi (Se).

- Vrd. 10399. Tsiga ei usu kunagi musta pangi.

10399. TSIGA EI USU KUNAGI MUSTA PANGI — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

- Vrd. 10398. Tsiga armastas üks musta pangi.

10400. TSIGA KAKSAB PÄÄ OTSAST, EI KUNINGAD PANE ENAM OTSA — 12 v. 13(21) var.

- Aa. _____

Võ (Prants) — 1 var.

- b₁. Tsiga kakseb pää otsast, kuningaski ei pane seda otsa.

Vas — 1 var.

- b₂. Tsiga kaksõs pää otsast, a kuningas panõõi otsa.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

- c₁. Kui tsiga pää ärä kakkes, ei pane kuningas pääd otsa.

Wied. 83 — 1(7) var.

- c₂. Kui siga pää ära kakkes, ei pane kuningas pää otsa.

Stein 35 — ?(1) var.

- c₃. Ku tsiga pää arr kaksõs, panõõi kuningaski otsa.

Vru — 1 var.

- d₁. Tsiga võtt pää otsast är', kuningaski panõõi otsa.

Lut — 1 var.

- d₂. Tsiga võtt pää otsast, kuningas ei pane asemele.

Vas — 1 var.

- d₃. Tsiga võtap pää otsast, kuningas ei jõvva otsa panda.

Vas — 1 var.

- e. Tsiga räpsäs pää otsast arr, kuningas pane_{ei} otsa.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- f₁. Tsiga sööse pää otsast ar', kuningaske panõõi inäp otsa.

Se — 1 var.

- f₂. Siga sööb pea otsast ära, kuningaski ei pane enam otsa.
Norm. 241 — ?(1) var.
- g. Ku tsiga sööse ar' pää, sis kuningaski ämp saa ai otsa panda.
H. Tampere seletus: «Kui määnest juttu aedas.»
Se — 1 var.
- B. Mis tsiga otsast är võtt, tuud ei panõ inämb kuningas otsa.
Rõu — 1 v. 2(2) var.
- Vrd. 1540. Hulgus hunni heit, kuningas võta ai külest.
10401. TSIGA KÜND KUTI NURME — 1 var.
Vas (Jakobson).
10402. TSIGA LEEVÄ TSIRK — 1 var.
Se (Pino).
10403. TSIGA NELJA JALAGA EI SAA ÕRSILE JA KANA KATE JALAGA KÜLL LÄTT — 1(16) var.
- a₁. Stein 63; Võ-Se (Stein) — 1(5) var.
- a₂. Siga nelja jalaga ei saa õrsile ja kana kahe jalaga küll saab.
Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610,
Norm. 57 — ?(8) var.
- b. Siga nelja jalaga ei saa õrsile.
E 77, E² 95, EKMS IV 439 — ?(3) var.
10404. TSIGA SAA SIS SURMA, KUI TA KÕIGE RAMSAMB OM — 1 var.
Vas (Jakobson).
10405. TSIGA SITT SIGINEMA, LAMMAS PASK LAGUNEMA — 1 var.
Ote (Silde).
Vrd. 10367. Sia jälg sigitab, kana jälg kautab.
10406. TSIGA TSIKA NAART, A MÖLÖMPA OMMA ÜTE ÜMBRE TARÕ JUUSKJA — 1 var.
Se (F. Ilvik).

10407. TUNNE EI TSIGA HÜVVA ASJA, PENI KÄPP PEHMEKEST — 1?(3) var.
?Vas v. Se (Sandra).
Vrd. 10335. Kas siga teab, mis hea on.
10336. Kas siga tunneb, mis hapu, või lammas, mis lämi vesi.
10408. Või siga tääb, mis raba on.
10408. VÕI SIGA TÄÄB, MIS RABA ON — 3 var.
- A. Siga tääb, mis raba on.
M. Mäesalu seletus: asjatundmatuse kohta.
Hää — 1 var.
- B. _____
M. Mäesalu seletus: kui keegi ei oska heast asjast lugu pidada.
Hää — 1 var.
- C. Siga ei tea, mis raba, lammas, mis lämme vesi.
Ksi — 1 var.
- Vt. 10336 E.
- Vrd. 10335. Kas siga teab, mis hea on.
10407. Tunne ei tsiga hüvva asja, peni käpp pehmekest.
10409. ÄRA HARJUTA SIGA KAMRI EGA LAST KÕRTSIS KÄIMA — 1 var.
Krj (Mägi).
10410. SIGIGU SILMAPESIJAD JA KADUGU TUTINIITIJAD — 5(6) var.
- A₁a. _____
A. Toomessalu seletus: «Lamba pesija ütetus.»
Krj — 1 var.
- b. Sigigu silmapesija, kadugu tutinõsija.
E. Ennisti seletus: «Lammal ei niideta otsa eest kunagi ära villa, aga pestakse lammas silmad ikka puhtaks.»
Mar — 1 var.
- A₂a₁. Lammal ütlen niidu aegas: «Sigigu silmapesija, kadugu tutilõikaja.»
O. Schantzi seletus: «Sellepärast ei niida tänapäev enam keegi lamba tutti, mis ta otsa peal kannab.»
Tõs — 1 var.
- a₂. Villaniidu aegu lammas õelnud: «Sigigu silmapesija, kadugu tutilõikaja.»
Loorits Vrp 45 — ?(1) var.

b. Lammast ütlend ühekorra: «Elagu silmapesija, kadugu tutiniitija.»
Khk — 1 var.

B. Ühekorra lammast itland et: «Sigigä silmapesijäd ning kadugä peeniitijäd.»
Khk — 1 var.

10411. SIGURINE SUURSITT, LAMBRINE LAIPASK, KARJANE KULDKARIKAS — 5 var.

A. _____*

* sigurike; lamrine (Rap v. Mär)
Rap, Rap v. Mär (Poom) — 4 var.

B. Sigurine suursitt, lambrine laipask, koduline kuivking, karjane kuldkarikas.
Aud (A. Ploompuu) — 1 var.

10412. KUI PALJU SIIDI SADAB, SIIS TULEB HÄSTI KALA VÄLJA — 1(2) var.

KJn (Kaur).

10413. KÜLL SIID SÖNNIKU SEEST ÜLES LEITAKSE — 1 var.

MMg (Lätt).

10414. SIIDI POODIST OTSID, SITSI POODIST LEIAT — 1 var.

VLk (Verlis).

10415. SIIDI PÄÄL SIBISÄSE, SÖKLA KÖTUN KÖSISASÕ — u. 10(27) var.

Aa. _____

Rõu — 1 var.

b. Pääle siidi sibisäse, sisen sõkla kõsisasõ.
Norm. 148; Rõu (Gutves) — 1(2) var.

B. Siid pään sibises, agana kõtun kõsisasõ.
Rõu — 1 var.

C. Pääle siid sibisõs, olõ kõtun kõsisase.
Rõu — 1 var.

*

D. Sõklõ kõsisasõ kõtuhn, a lipski rips-va rinnahn.
Rõu (Gutves) — 1 var.

E. Poodiperse, naadimago, sõkle kõtun kõsisese, lindi rinnan libisese.
Kan — 1 var.

Vt. 8966 B.

*

F_{1a1}. Känga jalan kägise, sekke kõtun kesise.
Stein 24; Võ-Se (Stein) — 1(7) var.

a₂. Kängä' jalan kägise, sekla' kõtuh kõsisese.*

* kägisäse; sõkla; kõsisasõ (Norm.)
Wied. 50, Norm. 148 — ?(2) var.

b. Kingad jalas kägisevad, sõkled kõhus kõsisevad.
Rootsl. Elut. Kal. (1901) 15, EKMS III 603 — 1?(5) var.

F₂. Saksal kängä' jalah kägise, sõklõ' kõtuh kõsisõsõ.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

*

Ga₁. Helme kaalah helise, agana kõtuh kõsisõsõ.
Norm. 148; Se — 1(2) var.

a₂. Helmed kaalas helisevad, aganad kõhus kõsisevad.
EKMS III 603 — ?(1) var.

b. Helmed kaalas helisesi, kõtun sõkla kõhisesi.
?VMr (Priimets) — ?(1) var.

*

H. Siid sellän, sõkel kõtun.
?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Enesel keed kõhus, aganad augus, aga must kuub seljas (Amb); Esi lätt ütspäije, närtu käiva katsipäije (Ote).

Vrd. 1220. Helmed kaalas, kõlkad kõhus.
9971. Kats paari saapid jalas, õle pikuti kõtun.

10416. SIID JA SAMET KUSTUTAB PAJA ALT TULE ÄRA — ?(16) var.

a₁. _____
Laakm. ER Kas. Kal. (1891) 22 — ?(1) var.

a₂. Siid ja samet kustutavad tule paja all ära.
Norm. 147, EKMS III 604 — ?(3) var.

b. Siid ja samet kustutavad tule kõögis ära.
Gr. SKÖ II 69 — ?(11) var.

c. Purpur ja siid, samet ja kallis riie kustutavad tuld sinu kõögist ära.
Laakm. Mr Kal. (1862) 40 — ?(1) var.

Ilmselt pärit saksa keelest. Kirjanduse kaudu mõnevõrra tuttavaks saanud.

Vrd. Prn. Kal. (1880) 49: «Sied ja samet kustutavad kõõgis tule ära!» ütles üks kalliriietega rikas kaupmees, kes nõuks võttis oma emandaga ikka suures hotellis või trahteris lõunat süüa.

10417. SIIDIKUUES ON KA OMAD KIRBUD — 5(6) var.

- Aa. _____
Norm. 109; Plt (Luu) — 1(2) var.
- b. Ka siidisärgis on kirbud.
Hlj — 1 var.
- c. Saksal siidikuues ka omad kirbud.
Plt — 1 var.
- B. Iga särgi alla mahub kerpa.
Pal — 1 var.
- C. Siidipatjus on ka kirpu.
Kuu — 1 var.

10418. MÖNEL SIIDISÄRK ON SELJAS, ISE SÄRGI SEES ON NÄLJAS — 1?(1) var.

?Nõo (Leitu).

10419. KES SIILU OTSIB, SEE SIGA LEIAB — 1(2) var.

siilu = siili?

Trv v. Rõu (Siipsen).

Vrd. 8147. Kes otsib, see leiab.

10420. SIIL AJAB KARU PESAST VÄLJA — u. 15(34) var.

- Aa₁. _____*
- * aab (Sim, Amb, Plt, Pal, Kod); kahru (Stein); pesäs (Kod); välla (Plt), väljä (Kod)
- A. Univere seletus: «Nõrgem jääb vahel võitjaks.»
- Stein 58, Wied. 169, Kündja nr. 51 (1883) 610, E 77, E² 98, Norm. 246, EKMS II 1183 ja III 338; Iis, Sim, Amb, Sa (R. Kallas) v. TMr (anon.), Plt, Pal, Kod, Võn, Tt (anon.) — 12(27) var.
- a₂. Siil aja kahru pesast välla.
Võ-Se (Stein) — 1(4) var.
- a₃. Siil aase kahru pesast vällä.
Räp (Poolakess) — 1 var.
- b. Siil ajab karugi pesast välja.
EKMS IV 680 — 1?(1) var.

B. Siga ajab karu pesast välja.
E² 94 — ?(1) var.

Vrd. mj: H II 52, 51/2 (3) < Kan.

10421. SIIL SÖÖB USSID NING SURETAB OKKADE KAAS — 1 var.

* Gös. 373.

*

der Jgel isser schlangen / tödret sie mit den flacheln/
Siil söhb ussje / nint surretab
nemmat okkade kaas.

10422. OLED ISE SIKK, SIIS VÖTA KA KITSE OMALE NAISEKS — 1 var.

VNg (Volde).

10423. SUNNI SIKKU, EHK SIKK ANNAB PIIMA — 1?(11) var.

- a. _____
Stein 58, Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610, E 79, E² 93, Jänes-Parlo 115; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(8) var.
- b. Sunni sikku, ehk saad piima.
Kmpm. KH 32 — ?(3) var.

10424. TAHAD SIKKU KÄTTE SAADA, VÖTA SIKUL SARVEST KINNI — 1 var.

M. Proodeli seletus: «Asja tuleb alustada õigest otsast.»

Iis.

10425. INNEMB SILLA KAOLT KU SILMÄLT — 1 var.

kaolt = kaudu; silmält = otsejoones
Plv (Veiken).

10426. MENE ÜLE SILLA, KUI OLED SILLA JUURE JOUDAND — 1 var.

Kuu (Lindström).

10427. KOS SILLE PINI, SÄÄL SILLE TÜTREK — 1 var.

Räp (Poolakess).

Vrd. 8590. Sinna peresse mine kosja, kus rammus koer ja suur haopinu.

10428. SILE KASS, TERAVID KUUNED
— 1—2(4) var.

A. _____
Norm. 253, EKMS IV 345; Hel (Kaalep)
— 1(3) var.

B. Ilus kass, valusad küüned.
?Hel? (Eisen) — 1?(1) var.

10429. SILE PEALT, KARE SEEST* —
1?(10) var.

* päält (Stein)
Stein 57, Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883)
610, E 77; ?Tt (Kreutzw.).

10430. SILITA HOBUST SEEST, SIIS EI
OLE SUGA TARVIS — 4(24) var.

A. _____*
* houst (Wied., Kündja), hoost (E, E²,
Norm.); pole (E²)
Stein 57, Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883)
610, E 77, E² 92, Norm. 93, EKMS I 476;
Tt (Kreutzw.) — 1(9) var.

Ba. Anna hobusele süüa, siis ei ole suga
tarvis.
Stein 6, Wied. 7, Kündja nr. 31 (1883) 370,
E 10; Tt (Kreutzw.) — 1(11) var.

b. Anna hobusele süüa, ei ole suga tar-
vis.
E² 91, EKMS I 475 — ?(2) var.

Ca. Anna hobusele kaeru, siis ei ole vaja
suga.
Trt (Eisen) — 1 var.

b. Anna hobõsõlõ kaaru, sukki vaija j'.
Lut — 1 var.

10431. SILITA KASSI, KASS SUAB PAHA
AMMETI — 1(2) var.

Amb (Kullerkupp v. anon.).

Vrd. 3728. Kiida kassi, kass läheb pahuraks.
3400. Mida enam kassi silitad, seda kõr-
gemale ta saba tõstab.
3345. Eks kasski sellele laula, kes teda
silitab.

10432. KES SILKU SÖÖB, SEE VILKU
LÖÖB — 5(9) var.

Aa. _____*
* süüb-lüüb; sie (Kuu)
Norm. 163, EKMS IV 22; Amb, Kuu —
2(5) var.

b. Süü silki, heedä välki.
Räp (Poolakess) — 1 var.

c. Süü silku, lüüt välku.
Kam (Relli) — 1(2) var.

B. Kes silku sööb, see välku lööb ja
vanu naisi nooreks teeb.
Ote (õpil.) — 1 var.

Vrd. 11237. Kes sööb, see lööb.

10433. PAREP SILK SUPIN KU ILMA
RASVATE — 1 var.

Krk (Kivisäk).

Vrd. 12344. Parep tõi kapsastes kui ei rasva
raasukest.

10434. SILK EI SUOLASSA MÄDÄNE,
NAHK EI PARGISSA PAHENE*
— 1(3) var.

* soolassa; mädane (EKMS)

EKMS I 887 ja II 1104; Kuu (Esken).

Vrd. 8407. Pargit nahk saa õks parembas.

10435. SILK ON TALUPOJA SÜDAME-
KINNITAJA — 1 var.

Rkv (Aug. Krikmann).

Vrd. kk: süämekinnitus 'soolane suutäis'
(Ote).

Vrd. 14127. Viin vaest rõõmustas, suul süänd
kinnitas.

10436. KUI SILKU-LEIBA KÕHT ON
TÄIS, VAAT, KUDAS TÕO SIIS
LEIKAB KÄÄS — 1 v. 2(5) var.

a₁. _____
?VMr (Haus) — 1?(1) var.

a₂. Kui silku-leiba kõht on täis, vaat,
kuidas töö siis lõikab käes.
Norm. 154, EKMS II 505 ja IV 23 —
?(3) var.

b. Kui silku-leiba kõht on täis, vaat,
kuidas töö siis läheb käes.
TMr (P. Berg) — 1 var.

10437. PAREMB SILK-LEIB KODU KUI
VEILEIB VIERASIS — 2 var.

A. _____
Kuu — 1 var.

B. Oma silk-leib on paremb kui viera
voileib.
Kuu — 1 var.

Vrd. 3990. Paremb kodu koorukesed kui vöi-
leib võõrsil.

10438. PAREM SILK-LEIB KOHU SEES
KUI KULDTUKAT PIHU SEES —
1 var.

Hlj (L. Lepp-Vilkmann).

10439. SILGUST-LEIVAST EGA HÄRJÄ-
KÜNNIST MIES EI TUDINE —
1 var.

Jöh (Otto).

10440. SILK-LEIB JA RAAVIVESI —
NIED ON SAARLASE TOIT —
1 var.

Jöh (Mets).

Vrd. 5700. Leib, silk ja hapu taar on talo-
mehe igapäevane toit.

10441. «SILK-LEIB MEHE TOIT, PIHL-
POHL MINU TOIT,» NII OLEVAT
ÖELNUD KARU — 1 var.

Iis (Proodel).

Vrd. 3299. Karu lauld ükskord nii: «Poh, poh,
poh, poh, pohlamarjad, sitad sinikud, vat
mu kallid pihlakad.»

8757. Plimaga kasvata vasikaid, silgu-lei-
vaga mehi.

10442. SILK-LEIB ON PERE VARANDUS
JA PERENAISE PÄRANDUS —
1?(1) var.

?VMr (Haus).

10443. SILK-LEIB SIRUTAB, KALI-LEIB
KASVATAB, VÕILEIB VÕIBUTAB
— 5(7) var.

A₁. Silk-leib sirutab, kali-leib kasvatab.
Kuu (Lindström) — 1 var.

A₂. Silk sirutab, kali kasvatab.
Norm. 160, EKMS IV 24; Kuu (Hirrend)
— 1(3) var.

Ba. _____
Kuu (Mering) — 1 var.

b. Võileib võivatab, kali-leib kasvatab,
silk-leib sirutab.
L. Pärdi seletus: võivatab = teeb nör-
gaks.
Rap — 1 var.

C. Sealiha sirutab, kanamuna kasvatab,
või see võtab juuksed pääst.
Lüg — 1 var.

10444. SILKUSÖÖND MEHED OLLA
TUGEVAD — 1 var.

R. Viidalepa seletus: «Nii laeval kiide-
tud.»

Muh.

10445. EEST SILMA LIBE, TAGA
SELGA TIGE — 2 v. 3(6) var.

Aa. Silmas libe, tagaselja tige.
Kaa (Tõll) — 1 var.

b. _____
Norm. 253, EKMS IV 345; Kaa (Tõll) —
1(4) var.

B. Ees libe, taga kibe.
EKMS II 517 — 1?(1) var.

Vrd. kk: Ees ikka libe nink taga tige (VII).

Vrd. 5786. Libe keel, tige meel.
7990. Oma viga selja taga, teise viga
silma ees.

10446. KES EI TEE SILMI LAHTI, PEAB
KUKRU LAHTI TEGEMA — 7(65)
var.

Aa₁. _____*

* Helle 337, Hupel 108, Čelak. 332, Poro-
menski EGr. 193, Körber VRMK 37 ja 54,
Körber Uus ABDr 10, Gressel (1855) 53,
Wied. 56, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 36
(1883) 431, KAH EKAI 152, E 34, E²
20, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 72, EKMS I 338
— 1(30) var.

*

*Kes ei tee silmi lahti, peab kukru lahti teggema, wer
nicht zusehen will, mag den Schaden haben.*

- a₂. Kes silmi lahti ei tee, peab kukru
lahti tegema.

Stein 27, Wied. 63, Kündja nr. 37 (1883)
442, Laakm. ER Kas. Kal. (1889) 5, Tõn.
LLr 112, Tõn. RP 67, Norm. 230, EKMS I
336 — ?(23) var.

b. Kes oma silmi mitte lahti ei pea, see
pidagu rahakott lahti.
W. Norm. OL 6 — ?(1) var.

c. Kes oma silmi lahti ei hoia, see peab
rahakukru lahti tegema.
Linde 15 — ?(1) var.

d. Kui ei hoia silmi lahti, siis hoia
rahakott lahti.
JJn — 1 var.

e. Ku silmi vallale ei hoia, sös hoia
rahakott vallale.
Räp — 1 var.

- Ba. Silmad lahti või kukkur lahti.
Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610,
EKMS I 338 — 1(4) var.
- b. Tee kukkur lahti ehk hoia silmad
lahti.
Vai — 1 var.
- C. Kui inimese silm kinni on, siis on
kukkur lahti.
Vil (Leoke) — 1 var.
- D. Aa silmad lahti, kui rahakoti suu
lahti on.
Plt — 1 var.
- E. Suu ja silmad hoia lahti, aga raha-
kott pea kinni.
Klemmer Elusal. Kal. (1904) 21 — ?(1)
var.
- Vrd. Laakm. Mr Kal. (1862) 38: Kes mitte oma
töö üle ei valva, see hoiab oma raha-
koti suu lahti.

10447. KUI SILM VÄLTAB, SIIS SISSE
LÄHEB — 1 var.
Hlj (Leetberg).

10448. MIDA SILM EI NÄE, SEDA
KÕHT EI PÕE — 12(16) var.

- Aa. _____*
* meda — sedä; kõtt (Ran)
Norm. 158, EKMS IV 23; Trt, Ran — 2(4)
var.
- b. Kui silm ei näe, sis kõtt ei põe.*
* ku (Nõo)
Nõo, Kan — 4(6) var.
- c. Silm ei näe, kõtt ei põe.
Ote — 1 var.
- Ba. Mes silm ei näe, sedä kõtt ei põle.
Nõo — 1 var.
- b. Kui silm ei näe, sis kõtt ei põle.
Nõo — 1 var.
- C. Mida silm ei näe, seda süda ei põl-
ga.
A. Piiri seletus: «Toidu kohta.»
Trt — 1 var.
- D. Mida silm ei näe, seda kõht ei küsi.
Trt — 1 var.
- E. Kui silm ei näe, siis suu ei põe.
EKMS III 1098 — 1 var.
- Vrd. 10476. Silm näge, suu ei maitsa.

10449. MIS SEST SILMAST, MIS EI
NÄE, EHK MIS SEST KÕRVA-
ST, MIS EI KUULE — 5 var.

- A. _____
Kei (Soom) — 1 var.

- Ba. Mis suurist silmist hüvvä, ku' nõist
midägi ei näe.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b₁. Mis noist suurist silmist abi, ku
näe ei.
Rõu — 1 var.
- b₂. Mis neist suurist silmist abi, kui nä
midagi ei näe.
Ote — 1 var.
- c. Mis so suurist silmist kasu, kui ei
näe.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- Vrd. Mark. 8,18: Silmad teil on, ja teie ei nä,
kõrvad teil on, ja teie ei kule, ja ei
mäleta.
- Vrd. kk: Silmad ja kõrvad sul pääs, aga ei
kuule ega näe (Saa).
- Vrd. 14457. Paremb väiko ja terve' silmä' ku'
suurõ haigõ.

10450. MIS SILMIST, SEE MEELEST —
u. 30(46) var.

- A_{1a1}. Läheb silmist ja läheb meelest ka.
Wied. ESSr 1042, Wied. 105, Kündja nr.
43 (1883) 514 — 1(4) var.
- a₂. Läheb silmist, läheb meelest.
E 50, E² 54, EKMS IV 248 — ?(6) var.
- b. Läänud silmist, läinud meelest.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- c. Mis silmast läind, see meelest läind.
Ann — 1 var.
- d. _____
Hää — 1 var.
- e. Mis silmast, see meelest.
Trv — 1 var.
- f. Kes silmist, see meelest.
Hls — 1 var.
- g. Silmist ära, meelest ära.
Körber VRMK 54 — 1?(2) var.
- h. Nagu silmast, nii meelest.
Trt (õpil.) — 1 var.
- i. Kui läät silmäst, kaot meelest.
Rõu — 1 var.
- j. Kaop silmist, kaop meelest.
Kam — 1 var.
- A₂. Miä lätt silmist, mingu ka meelest.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B_{1a1}. Mis silmist, see südamest.
EKMS IV 248; Hlj, Pde, Kuu, Juu v. Vän
(Virkus), Khn — 5(6) var.
- a₂. Mes silmist, sie süämeest.
Kuu — 1 var.

- b. Mis silmast, see südamest.
Ann (Kagovere) — 2 var.
- c. Mis silma eest, see südamest.
M. Mäesalu (Hää) seletus: «Kaugel viibi-
ja unustatakse, kaob meelest.»
Rap v. Mär (Poom), Hää — 5 var.
- d. Mes kadub silmäst, sie kadub ka
süämeest.
Kuu — 1 var.
- e. Mis kaob silmadest, see kaob ka sü-
damest.
Muh — 1 var.
- f. Mis oo silmist läind, see oo südä-
mest.
Vig (Getreu) — 1 var.
- B₂. Mis silm ei näe, ei see südand sega.
?Hlj (Lepp-Viikmann) — ?(1) var.
- B₃. Mis silma iist, sii südamen.
?Hls (Sulsenberg) — ?(1) var.
- C. Mis silmist, sii meelest; mis kõrvust,
sii keelest.
Hel — 1 var.
- D. Mis silmast, see ilmast; mis ilmast,
see meelest.
Kel — 1 var.
- E. Mis silmist, sii meelest; mis ajast,
sii arust.
Trv (Kill) — 1 var.
- Vt. 124 E.
- F. Kui silma ees, siis südames; kui kau-
gel läind, siis võõraks jäend.*
* jäänd (Norm.)
Norm. 243; ?Vig (Priimets) — ?(3) var.
- Vrd. 7038. Mis mõttest jääb, see meelest lääb.
10451. MIS SILM NÄEB, EI VÕI SILM
HIMUSTADA — 1?(1) var.
- ?Vil (Suurkask).
- Vrd. 10452. Mis silm näeb, seda süda himus-
tab.
11251. Kõik ei kõlba süvvä, mis silmäge
näed.
10452. MIS SILM NÄEB, SEDA SÜDA
HIMUSTAB — 7(10) var.
- A. _____
Norm. 232, EKMS IV 424; Trt (Normann),
Ran (L. Kallas) — 2(4) var.
- Ba. Mis silmas, see südames.
TMr — 1 var.
- b. Kes silmis, too südames.
Urv? (Repän) — 1 var.

- Ca. Silm näeb, süda himustab, kes seda
vae sele annab.
Rõu (Pallits) — 1 var.
- b. Silm näeb ja süda himustab, kes vae-
sele toda annab.
Krk (Helimets) — 1 var.
- c. Silm näge ja süä himustas, kes vae-
sölõ tuud and.
Räp (Lepson) — 1 var.
- D. Silm näeb, meel mõtleb, kõrv kuu-
leb, süda sunnib.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.
- Vrd. kk: Nuujah, kaaper kaaberdab, klsub, vō-
tab igalt puult, mis silm näeb ja süda
himustab (Hää).
- Vrd. 10474. Silm näeb, mis süda himustab.
10451. Mis silm näeb, ei või silm himus-
tada.

10453. MIS SILM NÄGE, SEDA KÄSI KORISTES — 1 var.

Hel (Tomp).

- Vrd. kk: Tema on ammetmees, mis silm näeb,
seda käsi korjab (Kreutzw.).

10454. PAREM ÜHE SILMAGA TAEVA MINNA KUI KAHEGA PÕRGU — 8 var.

- A_{1a1}. _____
Kuu (õpil.), Lai (Tammepuu), Pal (Karu)
— 3 var.
- a₂. Param ühe silmägä taeva minnä kui
kahega põrgu.
Khn — 1 var.
- b. Paremb üte silmäga taivade minnä
ku kate silmäga põrgude.
Nõo — 1 var.
- c. Paremb ühe silmaga taeva kui kahe
silma põrgu.
VMr — 1 var.
- A₂. Ühe silmaga läheb taeva, kahega
põrgu.
Krk (õpil.) — 1 var.
- B. Ennem öhe jalaga taeva kui kahega
põrgu.
MMg — 1 var.
- Vrd. Mark. 9,47: Ja kui sinno film find pah-
handab, klsu tedda wälja; parram on
sulle, et ja ühhe filmaga Jummal riki
lähhäb, kui et sul kaks filma on, ja
find peab põrgo tullesse heidetama.
Mark. 9,45. Ja kui so jalg find pahhan-
dab, raiu tedda ärra; parram on sulle,

et ja jalloto ellusse lähhad, kui et sul
kaks jalga on, ja find peab pörge heide-
tama kustutamata tullesse.

**10455. PÖÖRA SILM JUMALA POOLE,
JÄTA SELG VALLATUSE POOLE**
— 2(4) var.

A. _____
Wied. 154, Kündja nr. 49 (1883) 585, E
MVH 52 — 1(3) var.

B. Pööra silmad hädusele ja selg halb-
dusele.
Lai — 1 var.

**10456. SILMADESSE MAHUB ENAMB
KUI SUHU — 1 var.**

TMr (Siil).

Vrd. kk: Silmadega ta sööb enam kui süda
vastu võtab (Helle 354).

Vrd. 10489. Silmä söövä rohkemb kui kött.

10457. SILMAD HÖLPSASTE EKSITAVAD
— 1?(2) var.

Lindenberg ATT 65.

**10458. SILMAD NÄEVAD, AGA KÄED
TEEVAD — 1(15) var.**

Aa. _____
Niggol Lug. 22, Niggol VKOR⁵ 32, Pöder
L ABDr 29 — ?(11) var. Vene vs tõlge.

b. Silm näeb, käsi teeb.
?Vil (Niggol) — ?(1) var.

B. Silm sihib, käsi teeb.
E MVH 91; Plt (Luu) — 1(3) var.

Vrd. Gr. LS 185 ja Gr. ELr II 74: Silmad
olgu vaatamas, käed korda saatmas.

Vrd. 10490. Silmä tüü nägevä, käe tüü ärki
tegevä.

10478, eriti B₁: Silm on kuningas, käsi
tegija.

10468. Silmiga' kaija', käega' kumpi'.

10466. Silma tööd pelgäse, käe tegeva.

**10459. SILMAD OLGU IKKA EES JA
TAGA — 8 var.**

Aa₁. _____
JJn, Vil — 2 var.

a₂. Silmä' olku' iih ja takah.
Se — 1 var.

b. Olgu sul silmad ees ja taga.
Aud — 1 var.

c₁. Silmad peavad ees ja taga olema.
Jäm — 1 var.

c₂. Silmad peavad olema ees ja taga.
Saa — 1 var.

d. Hoia silmad ies ja taga.
Rak — 1 var.

B. Silmä vaja olla ette selge, säätakah
viil selgembä.
Se — 1 var.

Vrd. kk: Silmad ees ja taga 'ettevaatlik'
(Vän).

10460. SILMAD ON HINGE PEEGEL —
3 kuni 7(18) var.

Aa. _____
W. Norm. UVkÖr 62, Wied. 167, Kündja
nr. 51 (1883) 610, Niggol Lug. 16, Raud
VMj 219; Kuu (Vilbaste) — 1 v. 2(7) var.

b. Silm on hinge peegel.
E 77, E² 20, Huvit. V Lisa 16, Kask-
Puusepp-Vaigla 140; ?Lüg (Källo), ?Mär
(Ojasson), Trm (Sild), ?Kam (Relli) —
1 kuni 4(10) var.

B. Silm on hinge peegel, suu südame
mööd.
KJn (Taresaar) — 1 var.

Vt. 10912 F.

Vrd. Jannau Lüh. Kram. 67: Des Menschen
Augen sind der Spiegel der Seele.

Vrd. 10482. Silm on südame peegel.
7679. Nägu on hinge peegel.

**10461. SILMAD SELGED JA SUU LAHTI,
SIIS ON KÄTEL KERGE —**
1 var.

Pal (M. Uus).

Vrd. 5289. Lahtised silmad ja kinnine suu ei
tee kellelegi kahju.

**10462. SILMA EES MESI, SELJA TAGA
SUSI — 1?(1) var.**

?Vig v. VMr (Priimets).

Vrd. kk: Suu sisse on nagu mesi, aga selja-
taga nagu susi (Kam).

Vrd. 10888. Suu ehen mesi, tagasel'lä vesi.
10889 D₂. Suu iin mesi, sällä takan kõ-
rilõikaja.
7990. Oma viga selja taga, teise viga
silma ees.

**10463. SILMAGA VÕIB KÜLL VAADATA,
KÄEGA EI VÕI MITTE KEIKI
KATSUDA — 10(18) var.**

Aa. _____*
* kõik (Wied., Kündja)

Wied. 168, Kündja nr. 51 (1883) 610; Krj — 1(4) var.

b. Silmadega küll vaadata, aga ei käega katsuda.
E² 20 — ?(3) var.

c. Silmadega võib küll vaadata, käega ei või mitte katsuda.
Ridala 22 — ?(1) var.

B₁. Silm näeb palju, aga käsi ei või keiki katsuda.
Rak — 1(2) var.

B₂. Silm näeb palju, aga käsi ei pea kõik katsuma.
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

C. Kõkkõ ära putu peoga, mõnt kae silmäga' õnõ.
Rõu — 1 var.

D. Vaata küll päält, aga ära käega kat-su.
Hlj — 1 var.

E. Kae silmiga, piä käe' paag'ah.
Räp (Poolakess) — 1 var.

F₁. Vaata silmaga, ära käega katsu.
Lai — 1 var.

F₂. Vaata silmaga, aga ära katsu käpuga.
Tln — 1 var.

G. Olgu silmaga vaadata, näpuga näidata ka, aga mette käpuga katsuda.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

H. Vaata, mis sa vaatad, aga ära näpu-ge putu.
Hls — 1 var.

Vrd. 9944. Räägi suuga, pea käed rahu.

10464. SILM ANNAB, SILM VÖTTAB — 1 var.

Kaa (Töll).

10465. SILMA PISTA PALLU, NINNA PISTA VÄHE — 1 var.

J. Kala seletus: «Kitsi perenaise kohta, kes vaesele vähe annab.»
Vil.

10466. SILMA TÖÖD PELGÄSE, KÄE TEGEVA — 3(4) var.

Aa. —
Vas (Kaur) — 1 var.

b. Silma tööd pelgase, käe tööd tegeva.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

B. Silmä pelgäse tüüd, a käe pelgä_äi.
Se — 1 var.

Vrd. 10490. Silmä tüü nägevä, käe tüü ärki tegevä.

10458. Silmad näevad, aga käed teevad.

10467. SILM EI SAA TÄIS NÄGEMIST, KÖRV EI SAA TÄIS KUULMIST — 13(17) var.

Aa₁. —
E 77, E² 39; Trv — 1(5) var.

a₂. Silm ei saa täis nägemist ega kõrv sua täis kuulmist.
Plt — 1 var.

b₁. Silm ei saa täis nägemisest ega kõrv kuulmisest.
Krk, Hel — 2 var.

b₂. Silm ei saa nägemisest ega kõrv kuulmisest täüs.
Krk — 1 var.

b₃. Ega silm nägemisest ega kõru kuulmisest täüs ei saa.
Pst — 1 var.

c. Silmä ei saa täis nägemast ega kõrva täis kuulmast.
Trv — 1 var.

d. Silm ei soa täis nägemast ja kõrv ei väsi kuulmast.
Kuu — 1 var.

Ba₁. Kunas silm nägemisest ja kõru kuulmisest täis saa.*
* konas; vai (Ote)
Hel, Ote — 2 var.

a₂. Kuna saab silm nägemisest või kõrv kuulmisest täis.
TMr — 1 var.

b. Kes seda on kuulnud, et kunagi silm nägemisest või kõrv kuulmisest on täis saanud.
Saa (Söggel) — 1 var.

C. Kunas inimese silm vaatamise himust täis saab.
Vil — 1 var.

Vrd. Kog. 1,8: ... ei ja film ellades kül näggemast, ja kõrw ei ja ellades täis kuulmast.

Vrd. 9203. Kunas põrgu hingist täis saa, või silm vaatamise himust.

10468. SILMIGA' KAIJA', KÄEGA' KUMPI' — 1 var.

Se (Toomemägi).

Vrd. 10458. Silmad näevad, aga käed teevad.
10469. Silmijegä vahl, kättegä harjuda.
11634. Tark kaes silmiga, ul'i kump käs-siga.

10469. SILMIJEGÄ VAHI, KÄTTEGÄ HARJUDA — 1 var.

Kuu (Lindström).

Vig. 10468. Silmiga' kaija', käega' kumpi'

10470. SILMIST VOIB SÜDANT TUNDA — 3 var.

A. _____

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Silmist paistab süda väl'la.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

C. Silmist tunnukse südame headus.

Amb (Kleinmann) — 1 var.

Vrd. Siir. 37,22: Silmist tunnukse, mis wiifi südda on. Täpselt samas sõnastuses ka Masing ABD 18, ABDr (1883) 20.

Vrd. 10482. Silm on südame peegel.

10481. Silm on südame aken.

10471. SILM KAND EEN, Kael PERRA — 1(4) var.

a. _____

Kan (anon.) — 1 var.

b. Silm kannab ees, kael taga.

Wied. ESSr 201, EKMS III 833 ja 1099 — ?(3) var.

10472. SILM KINDI, PERSE LAHTI — 2 var.

A. _____

Kaa (Tõll) — 1 var.

B. Vajutad silmad kinni, lähäb perse lahti torr!

VMr — 1 var.

10473. SILM NÄEB KAUGELE, AGA MÖISTUS VEEL KAUGEMALE — ?(16) var.

Niggol VKÖR⁵ 35, Pöder L ABDr 29, Norm. 65, EKMS III 1215.

Vrd. 11948. Terane silm, terasem mõistus.

10474. SILM NÄEB, MIS SÜDA HIMUSTAB — 2 var.

a. _____

Jäm (Kuldsaar) — 1 var.

b. Mis süda himustab, seda silm näeb.

LNg (Reimann) — 1 var.

Vrd. 10452. Mis silm näeb, seda süda himustab.

10475. SILM NÄGEB TOISE SILMI, ENDÄST EI NÄÄ — 1 var.

Kuu (Lindström).

10476. SILM NÄGE, SUU EI MAITSA* — 2 var.

* maitsa ai (Se).

Vas. Se.

Vrd. 10448. Mida silm ei näe, seda kõht ei põe.

10477. SILM ON IHU KÜÜNAL — 2 kuni 3(13) var.

Aa. _____

Lindenberg ATT 65, Slioni Kal. (1890) 57, E 77, E² 20, Norm. 145, EKMS IV 683; Trm (Sild), ?Kam? (Relli) — 1 v. 2(11) var.

b. Silm ihu küünal.

Tallor. Post. nr. 7 (1859) 51 — ?(1) var.

B. Suu on südame mõõt, silm on ihu küünal.

Trv — 1 var.

Vt. 10912 E.

Vrd. Matt. 6,22: Silm on ihho künal, kui nüüd sinno film selge on, siis on keik sinno ihho selge.

Luuka 11,34: Silm on ihho künal: kui nüüd sinno film selge on, siis on ka keik sinno ihho selge; agga kui temma pahha on, siis on ka sinno ihho pimme. Otsese piiblitsitaadina ka ER Kal. (1886 apr.), Risti R Kal. (1902) ja (1908), Ristir. Püh. Kal. (1908 apr.), EKMS I 1128.

10478. SILM ON KUNINGAS — 12 v. 13(69) var.

Aa. _____

* one (Kod)

* Hupel 116, Poromenski EGr. 216, Körber Uus ABDr 11, Malm 11 ja 45, Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610, Kmpm. KH 36; HMd v. Ris (Treumann), ?Vig (Väli), Sa, ?Vil (Pallu), Trm, Kod, TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 10(37) var.

*

† silm on (om õõpõõ) kuningas, rev. } eigen Auge trõõgt nõtõõ.
‡ omma film ei petta ärra, rev. õõpõõ.

b. Silm on kuningas peas.*

* pääs (KAH)

* Helle 354, KAH EKAl 157 — 1(2) var.

*

Silm on kuningas peas, eigen Auge trägt nicht.
(Auge ist der König im Kopfe.)

B_{1a}. Silm on kuningas, käsi tegija.
Stein 57, Wied. 167, CRJ H I 161, Kod.
Kal. (1881) lisa 107, Kündja nr. 51
(1883) 610, Tõn. Täht. (1911 juuni), E
MVH 7, E 77, E: 20, Jānes-Parlo 111, 118
ja 119; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(24) var.

b. Silm on kuningas, aga käsi tegija.
Norm. 55 — ?(2) var.

B₂. Silm olgu kaeja, käsi tegija.
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

Ca. Silm kuningas, võeras pere võlu.
Sa (Allas?) — 1 var.

b. Silm on kuningas, võõras pere võlu.
Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610 —
?(2) var.

Vt. 14400 I.

Vrd. 7961. Oma silm on kuningas.
10458. Silmad näevad, aga käed teevad.

10479. SILM ON KÕIGE RIKKAM —
2(3) var.

a. _____
Põi (Verliin) — 1(2) var.

b. Silm on rikas.
A. Saaresta seletus: «Silm näeb palju,
palju on nähtaval.»
EKMS II 1235 — 1 var.

Vrd. kk: Silm oli rikas, aga kätte ei saanud
(kalu) ühtegi.

10480. SILM ON RÄTSEPA MÕOT —
1?(1) var.

?Lüg (Källo).

10481. SILM ON SÜDAME AKEN — 2 v.
3(7) var.

Aa. _____*

* oo; akke (Mar)
Norm. 145, EKMS IV 683; Amb (Münt-
her), ?Mar (Hilemägi) — 1 v. 2(3) var.

b. Silmad südame aknad.
Tallor. Post. nr. 2 (1859) 14 — ?(3) var.
Pakutud vana-rooma vanasõnana.

B. Suu südame mõet, silm südame aken.
Pal (Saar) — 1 var.

Vt. 10912 G.

Vrd. 10482. Silm on südame peegel.
10470. Silmist võib südant tunda.

10482. SILM ON SÜDAME PEEGEL —
8 var.

A. Rõõmu (Jõh) seletus: «Keegi vaatas
alati altkulmu ja peeti halvaks inime-
seks.»

EKMS II 1296; Jõh, Rap v. Mär (Poom),
Vig (Aitsam), Krj (Ohakas), Juu v. Vän
(Virkus), Pil (Bock), Lai (Tammepuu).

Vrd. 10460. Silmad on hinge peegel.

10481. Silm on südame aken.

10913. Suu on südame peegel.

7679, eriti B: Nägu on südame peegel.

10470. Silmist võib südant tunda.

10483. SILM ON VÄIKE, AGA NÄEB
KÕIK ILMA — ?(9) var.

a. Väikene on silm, aga näeb kõiki
jumala ilma.
Niggol VKOR⁵ 127 — ?(7) var. Vene vs
tõlkena.

b. _____
Norm. 145, EKMS IV 683 — ?(2) var.

10484. SILM PAHA, SÜDA PAHA —
1(14) var.

Meelej. nr. 14 (1887) 111, Norm. 145 ja
246, EKMS IV 683; Pär (Kampmann).

10485. SILM SILMA VASTU, HAMMAS
HAMBA VASTU — 23(29) var.

Aa₁. _____
Kündja EKõ: 77, Kuusik KT 266, Vig. Li-
sal. nr. 11 (1899) 116, EKMS III 1228;
JMd, Kre, Pha? (anon.), Saa, Pal, Kam
— 6(9) var.

a₂. Silm silma vastu, hammas hamba
vasta.*

* silmä (Kuu, Se)

Vai, Hlj, VMr, Sim, Kuu, Hää, Se —
7 var.

a₃. Silm silma vastu ja hammas hamba
vasta.
Kuu — 1 var.

a₄. Silm silma, hammas hamba vastu.
Muuk-Mihkla I 102; Kuu — 1(2) var.

b. Silm silma vastu, hammas hammast
vastu.
Vig — 2 var.

c. Hammas hamba vastu, silm silma
vastu.
SJn — 1 var.

B. Silm silma vastu.
Saa — 1 var.

C. Hammas hamba vastu.*

* vasta (Ote)

E Tarv. Täht. (1911) 13; VMr, Ote — 2(3) var.

D. Suu suud vasta, hammas hammast vastu.

?Plv (Tobre) — ?(1) var.

Ea. Mees mehe vastu, hammas hamba vastu.

Saa — 1 var.

b. Mees mehe vastu ja hammas hamba vastu.

Saa — 1 var.

Vt. 6578 K.

Vrd. 2. Moos. 21,24: Silma filma wasto, hammasft hamba wasto, käe käe wasto, jalga jalla wasto; 3. Moos. 24,20: Murdminne murdmisfe wasto, film filma wasto, hammas hamba wasto: nenda kui ta ühhe innimesfele wigga teinud, nenda peab temmale tehtama.

5. Moos. 19,21: Ja so film ei pea mitte armo andma; hing hinge eest, film filma eest, hammas hamba eest, käsfi käe eest, jalg jalla eest.

Matt. 5,38: Tele ollete kuulnud, et ööldud on: Silm filma wasto, ja hamas hamba wasto.

Vrd. kk: Olime silm silma vastu (Urv).

Vrd. nlj: Lätt nr. 431.

10486. SILM VOIB PAELU NÄHA, KÕRV VOIB PAELU KUULDA, AGA SUU EI PIA PAELU REAKIMA — 4 v. 5(6) var.

Aa. _____

Kos (Wiedemann) — 1(2) var.

b. Silm võib palju näha, kõrv võib palju kuulda, aga suu peab vähe rääkima.

Borm. Mr Kal. (1858) lk-ta — 12(1) var.

c. Silm näab palju, kõrv kuuleb palju, suu pidagu kinni.

Pär (Kampmann) — 1 var.

Ba. Kõrvad võtku palju kuulda, suu pisut rääkida.

Vil (Leoke) — 1 var.

b. Kõrvad olgu suured kuulma, aga suu tilluke kõnelema.

Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. 8971, eriti H: Kuula täie korvaga, vahiterava silmaga ja pia suu poolest saate kinni.

7667. Näa palju, kuule palju, ära palju pajada.

9511. Kes tahab saada head rahu, see kuulgu, nähku ja olgu vait.

10487. SILMÄ HIRMUTASÖ, KÄE RÖÖ-MUSTASÖ — 2(8) var.

Se (Luigla, Oinas).

10488. SILMÄKIRI, SITA IGÄ — 1 var.

Lut (Voolaine).

10489. SILMÄ SÖÖVÄ ROHKEMB KUI KÖTT — 1 var.

Ote (Silde).

Vrd. kk: Silmadega sööb enam, kui süda vastu võtab (EKMS I 83).

Vrd. 10456. Silmadesse mahub enam kui suhu.

10490. SILMÄ TUÜ NÄGEVÄ, KÄE TUÜ ÄRKI TEGEVÄ — 1(2) var.

Rõu (A. Jennes).

Vrd. 10458. Silmad näevad, aga käed teevad.

10466. Silma tööd pelgäse, käe tegeva.

10491. ÜKS SILM VAESE PEAS, SEEGI RIKKA PERSES — 5 var.

a. _____*

* vaesel; plas; siegi

Hlj — 3 var.

b₁. Üks silm kehva pääs, seegi rikka perses.

Kuu — 1 var.

b₂. Üks silm kõhvä pääs, siegi olgu rikka perses.

Kuu — 1 var.

Vrd. 13117. Vaesel veidü varra, tuugi rikka mihe persen.

10097. Saksul olgu üt's silm ja tuugi persen.

10492. KUS SILM, SEAL KÜLM; KUS SÖLM, SEAL SOE — 15(64) var.

Aa. _____*

* sääl (Kul, Ráp), siel; solm; sue (Kuu) E. Liivi (Pha) seletus: «Öeld. hõredate või katkiste rõivaste kohta»; H. Rebase (Ráp) seletus: «Riideauk ja paik».

Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 502, Kmpm. KH 31, Kmpm. Klr I 13, Kmpm. EL I^o 23, Kmpm. EL II¹⁰ 40, Nurmik I 97, E² 12, Norm. 150, EKMS III 604 ja 1031; Kuu, Kul, Põi, Pha, Ráp — 8(52) var.

- b. Kus sõlm, säääl soe; kus silm, säääl külm.
Kaa (Väli) — 1(3) var.
- B. Kus auk, säääl külm; kus sõlm, säääl soe.
Põi — 1 var.
- Ca. Kus sõlm, seal soe; kus pampal, seal palav.*
* pamp all (E MVH)
A. Ploompuu seletus: öeld., kui moni naerab selle üle, et teise riided ilusad pole. E MVH 7; Kuu — 2(3) var.
- b. Kus solm, siel sue; kus pampal, siel palav.
Kuu — 1 var.
- D. Kus sõlmi, seal sooja; kus tompu, seal tugevast.*
* tugevust (trükised)
Norm. 150, EKMS III 604; Rap (Uus-talu) — 1(3) var.
- E. Kus sõlm, seal soe; kus tomp, seal tuulevari.
Hlj — 1 var.
14200 C.
- Vrd. vellerism (?): Kus silm, seal külm; kus sõlm, seal soe! (öelnud vanakurat, kui ta Sirtsu soos kivi otsas istunud, mõrra-kalts üle õlgade) (EKMS I 1150 ja II 145; vt. ka ERA II 254, 369 < Rei ja E 6189 < Nrv).
- Vrd. mj AaTh 921.
10493. SILMAPILGUL ESSITU, ELOIGA KAHITU — 2 var.
- A. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Ühe korra eksisid, aga üheksa korda kahetsed.
Koe (Schultz) — 1 var.
10494. SILMAVESI VIHTLEMISE EEST JA SAU SANNA KÜTMISE EEST — 1(8) var.
- a. _____
Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610; Ote (Vuks) — 1(4) var.
- b. Silmavesi vihtlemise eest, suits sauna kütmise eest.
E² 20 — ?(2) var.
- c. Silmavesi vihtlemise eest ja sau saunas käimise eest.
E 77 — ?(2) var.

10495. EI SINA VOI TEADA, MIS MINU TOA PEAL ON, EI MINA TEA, MIS SINU SÜDAMES ON — 1(12) var.
- a. _____
Wied. 27, Kurrik SÕ 23, Kündja nr. 32 (1883) 382, Einer Lüh. EKÕ 71, Einer EKÕ⁴ 71 — 1(8) var.
- b. Ei sina tea, mis minu tua peal, ega mina tea, mis su südames.
E 17 — ?(2) var.
- c. Ei mina tea, mis sinu toa peal, ega sina, mis minu südames.
E² 39 — ?(2) var.
- Vrd. 11876. Teine ei näe teise südamesse.
10496. KELLE SINÄ KÄÜT, SEE KÄÜS SULLE KA — 2 var.
- a. _____
Wied. 53 — 1 var.
- b. Kelle sinä käüt, too tule sulle ka käüma.
Wied. 53 — 1 var.
10497. KES SIND KIIDAB, KUI SA ISE ÄI KIIDA — 2(3) var.
- Aa. _____
Krj — 1 var.
- b. Kis tuu viil kiidab, kui esi ei kiida.
TMr — 1 var.
- B. Kes muidu kiidab kui ise, aga oma kiitus haiseb.
?Trt (Eisen) — ?(1) var.
Vt. 7902 C.
10498. KUDA SINA MULLE, NÕNDA MINA SULLE — u. 30(77) var.
- A₁a₁. _____*
* kudas (E; Ksi), kuidas (Wied.; Kuu, Saa v. Hls, Krk, SJn, Trv v. Rõu), kuidas (Vlg. Lisal., E², samuti kõigis hili-semais trükistes; Juu v. Vän, Hel, Puh); ninda (Kuu, Krk), nenda (Wied.), nonda? (Kuu), nõnna (Rak, Ksi)
Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491, Vlg. Lisal. nr. 12 (1893) 96, Vlg. Kal. (1897) 115, E 45, E² 87, Nurmik III 95, Looits VrP 65, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 13, Mikhla-Parlo-Viialepp I: 116, Huvit. V Lisa 15, Puus. Eü I 115, Parijõgi-Reial-Vaigla VI 201, Kask-Puusepp-Vaigla 26, EKMS IV 439; Rak, Kuu, ?Juu v. Vän (Virkus), ?Tõs (Õövel), Saa v. Hls (Sõg-

gel), Krk, Hel, Vil (Leoke), Trv v. Rõu (Siipen), SJn, Ksi, Kod, Puh — u. 15(48) var.

- a₂. Kuidas sa mulle, nõnda ma sulle.*
* kuda (Tln, Kaa)
Norm. 239, EKMS IV 439; ?Tln (Pusemann), Kaa (Pea), Sa? (R. Kallas) — 2 v. 3(8) var.

- a₃. Kuida sa mulle, nenda mina sulle.
Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491 — 1(2) var.

- a₄. Kudas sina muole, nii mina suole.
Vig — 1 var.

- b. Kuda sa mulle, nii ma sulle.*
* kuida (Hls), kuidas (SKK)
SKK I 27; JJn, Hls, Trm — 3(4) var.

- c. Kui sa mullõ, nii ma sullõ.
Se — 1 var.

- d. Nigu sina mulle, ninda ole mina sulle.
Nõo — 1 var.

- e. Nigu sa mullõ, nii ma sullõ.
Rõu — 1 var.

- f. Nõnda kui sina mulle, nõnda mina sulle.*
* nenda (Wied., Kündja)
Stein 47, Wied. 130, Kündja nr. 47 (1883) 561; Tf (Kreutzw.) — 1(6) var.

- g₁. Kudas sia miul, nõnda mia siul.
Hls — 1 var.

- g₂. Kudas sina minul, nenda mina sinul.
Pst — 1 var.

- A₂. Nõnda mina sulle, kuidas sina mulle.
Puh — 1 var.

- B. Kuida sina, nõnda mina.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

- C. Kuidas küla mulle, nõnna mina sulle.
?Kos (Sommer) — 1?(1) var.

Vt. 5030 G.

- Vrd. 10499. Kuda sina teistele, nõnda teised sinule.

10499. KUDA SINA TEISTELE, NÕNDA TEISED SINULE — 5 var.

- a. _____*

* kuidas — ninda (Hel); tõistele — tõised (VMr), tõestele — tõse (Hel)
VMr, Hel, Lai — 3 var.

- b. Kuida sina tõisele, nii tõine sinole.
Võn? (Pint) — 1 var.

- c. Kuidas sina oled teiste vastu, nõnda on ka teised sinu vastu.
Kam — 1 var.

- Vrd. 10498. Kuda sina mulle, nõnda mina sulle.

11859. Mis sa teisele teed, seda tehakse sulle jälle.

10500. KUIDAS SINULE HEA, NII ON KA MINULE — 1?(1) var.

?Vil (Leoke).

10501. MIS SINA SELLEST TUNNED, MIS MULLE HEA ON — 1 var.

Amb (Hintzenberg).

10502. MIS SINU, SEE ON KA MINU, AGA MIS MINU, SEE EI OLE MITTE SINU — 2 var.

- a. _____
Kaa (Toombu) — 1 var.

- b. Mis sul, tuu mul, mia mul, tuu putu ui sulle midägi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

10503. SULLE LAUAD, MULLE RAUAD — 2 var.

- A. _____
Jõh — 1 var.

- B. Uhele kirstulauad, teisele vangirauad.
VMr (Priimets) — 1 var.
Vanasõnalisus kaheldav, mõeldav kõnekäänuline funktsioon.

10504. OLGU ENNEMINI SININE SELGAS KUT VALGE VAJAK: VALGE ON VARGA EEST ARMAS — 1(3) var.

- a. _____
Sa? (Mets?) — 1 var.

- b. Olgu ennemini sinine seljas kui valge vajak.*
* vajaka (EKMS)
Norm. 149, EKMS III 604 — ?(2) var.

10505. SINISED SILMAD, SILE PEA, SELLE SÜDA OLLA HEA — 1 var.

Pha (Lilv).

- Vrd. 7410. Kellel neiul punapea, selle süda pole hea.

10506. SIPELGATEST ÕTELDI, ET KUI NEMAD KEVADEL JUBA PESA PÄÄL SURUVAD, SIIS PEAB KAARN EHK RONK OMA POE-GADE KASVATAMISEGA KA VAL-MIS OLEMA — 1 var.

Rak (Tamm).

10507. SIRGET PUUD OTSITAS IKS ASJAPUUS, HUPET NEIUT NAISES — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10508. SIRBI JÄREL KÄIB ATTER — 2(9) var.

Aa. _____*

* ader (frükised)

E 77, E² 67; Trm (Sild) — 1(5) var.

b. Ader käigu sirbi jälgil.

?Saa (J. Kangur) — ?(1) var.

c. Sügisel käigu ader sirbi järel.

?Saa (Jakobson) — ?(1) var.

B. Ader käegu vikati tagan.

?Võn (Sordla) — ?(1) var.

C. Sirp eel, hark järel.

Käi (Kõrv) — 1 var.

Vrd. 10036. Sõuab sahk sirbi jälgil, seisab põld peiu palgel.

10509. SIRP RUKKISSE, KONKS KAR-TOHVLISSE — 3(4) var.

a₁. _____

Vän (E. Tetsmann) — 1(2) var.

a₂. Sirp rüki ja konks kartuli.

MMg — 1 var.

b. Kui sirp rukkis, siis konks kardulas.

Vän — 1 var.

Vrd. 2309. Jakapääväst tsirp rükkä, a' pilak tarrõ.

10510. SIRP SISE JA KÕUNED KÕLGI — 1(2) var.

Kuu (Odenberg).

10511. TSIRP TSIRISTÄS, VIKAT VIRISTÄS — 1 var.

Urv (Seen).

10512. KUI SISALIKKU NÄED, SIIS EI OLE USS KA ENAM KAUGEL — 5 var.

A₁. _____

Plt (Utsal) — 1 var.

A₂. Kun sisalikut, säääl uiska.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

B. Sisask om ussi tohter; kus sisask om, säääl peab uss ka oleme.

E. Tampere seletus: sisask = sisalik.

Hls — 1 var.

Vt. 10514 B.

C₁. Kun sisask om, säääl om uisk ka; suure sisaski om uisa sulatse, nee pistvet ka inimest.

Krk — 1 var.

C₂. Sisalik on ussi sulane; kui näed [seitset] sisalikku, siis kaheksas on uss.

Lüg — 1 var.

Vt. 12697 B₁—B₂.

10513. SISALIGU SALUMINE PIAB ÕTESSÄ KÕRDA VALUSAMB OLEMA KUI UISO OMA — 1 var.

Trv (Kosesson).

Vrd. 10516. Sisaliku [üheksa] nõelamist kokku on sama mürgised kui ussi [üks] nõelamine.

10514. SISALIK ON USSIDE ARST — 2 var.

A. _____

VII (Alvre) — 1 var.

B. Sisask om ussi tohter; kus sisask om, säääl peab uss ka oleme.

Hls — 1 var.

Vt. 10512 B.

Vrd. 12967. Ussi arvatakse kuradi teendriks ja sisalikku tema alamaks.

10515. SISALIKU HAMMUSTAMINE OLEVAT SAMA MIS USSILGI — 1 var.

Kei (Palm).

Vrd. 10516. Sisaliku [üheksa] nõelamist kokku on sama mürgised kui ussi [üks] nõelamine.

10516. SISALIKU [ÜHEKSA] NÕELAMIST KOKKU ON SAMA MÜRGISED KUI USSI [ÜKS] NÕELAMINE — 13 kuni 14(14) var.

Aa. Kui sisalik [üheksa] korda hammustab, on see sama hea kui ühest ussi-hammustusest.

Mär — 1 var.

b. Kui sisalik üheksa korda hammustab, see on niisama kange kui ussi nõelamine.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- c. Kui ta [= sisalik] [üheksa] korda nõelata saab, siis on sama mis uss ühe korra.
Jõe — 1 var.
- d. Sisalik pistab ka, kui ta üheksa kord on pistnud, on sama valus, kui uss ühe korra, sis on sama viha kui ussi viha.
Phl (Ariste) — 1 var.
- e. _____
Kuu (Eplik) — 1 var.
- f. Sisaliku nõelamist arvatud üheksa korda kergemaks kui ussi nõelamist.
Vig — 1 var.
- B. Sisalik hammustab üheksa kord oma elus nagu uss nõelab.
Tln — 1 var.
- C. Kui üheksa sisalikkude hammustavad ühte kohta, on sama mis ussi kahju.
Kuu — 1 var.
- D. Kui sisalik [seitse] korda hammustab, on see niisama kui ussi nõelamine.
Vig (Eisen) — 1 var.
- Ea₁. Sisalik on ussi poolvenda; kui üheksa korda hammustab, siis on sama kui uss hammustab.
Hag — 1 var.
- a₂. Sisalik ussi poolvend, kui sisalik üheksa korda hammustab, siis see on niisama kui ussi nõelamine.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b. Sisalik on ussi poolvenda, tal on natuke koa kihvti: kui ta üheksa korda hammustab, siis on sama kui uss ühe korra.
Nis — 1 var.
- Vt. 10517 C.
- F. Sisalik on ussi poolvenda; üks hammustamine ei tee viga, aga kui ta mitu korda hammustab, mõjub see ometi.
?Tt (Eisen) — 1?(1) var.
- Vt. 10517 D.
- G. Sisalik on mau sulane; kui sisalik [üheksa] korda hammustab, siis mõjub see niisama kui mau ühekordne hammustus.
Nrv — 1 var.
- Vt. 12967 C.
- Vrd. 10515. Sisaliku hammustamine olevat sama mis ussilgi.
10513. Sisaligu salumine piab ütessä kõrda valusamb olema kui uiso oma.

12998. Kui vaablane üheksa kord on pist, siis on vana hussi varune.

10517. SISALIK ÕELDAKSE ÕLEVAT USSI VENNAPOEG — 4 kuni 6(6) var.

- A. _____
Vän (Karlsfrei) — 1 var.
- B. Angerjas ja uss on vennad, niisama sisalik ja uss.
?Vig (Eisen) — 1?(1) var.
- Ca₁. Sisalik on ussi poolvenda; kui üheksa korda hammustab, siis on sama kui uss hammustab.
Hag — 1 var.
- a₂. Sisalik ussi poolvend, kui sisalik üheksa korda hammustab, siis see on niisama kui ussi nõelamine.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b. Sisalik on ussi poolvenda; tal on natuke koa kihvti: kui ta üheksa korda hammustab, siis on sama kui uss ühe korra.
Nis — 1 var.
- Vt. 10516 E.
- D. Sisalik on ussi poolvenda; üks hammustamine ei tee viga, aga kui ta mitu korda hammustab, mõjub see ometi.
?Tt (Eisen) — 1?(1) var.
- Vt. 10516 F.

10518. HIÄ SITAHÄDÄ ON PAREMB KU VILETS N... — 2 var.

- a. _____
Lüg (Källo) — 1 var.
- b. Kibe sitahäda on parem kui sitta plikat n....
Vän (Rõõmussaar) — 1 var.

10519. KU SITANE SOOLIKAS ENNAST PÖÖRAB, SIS IKKI MÖIRAB — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Õeldakse pahura inimese riukisa kohta.»
Hää.

10520. SITANE SIKK SAAB KULDSED KITSI, AGA KULDNE KITS EI SAA SITAST SIKKU — 1 var.

SJn (Saabas).

10521. KU SITASITIGUGA LÄÄDE,
SAAD SITA SISSE, MESILASIGA
LÄÄDE, SAAD MII SISSE —
2(3) var.

- a. _____
Se (Oinas) — 1(2) var.
- b. Sitasitikõga lääd sa sita sisse, a'
mesilasõga lääd, saad mii sisse.
Se (Oinas) — 1 var.

10522. KUI SITASTI, SIIS UUESTI —
5 var.

- Aa. _____*
* uiesti (Khñ)
Jür, Khñ — 2 var.
- b. Mis sitast, see uiesti.*
* sitasti — uuesti (Hää)
S. Karro (Hls) seletus: «Halb töö tuleb
uuesti teha.»
Hää, Hls — 2 var.
- B. Kui halvaste, sis uieste.
Hel — 1 var.

10523. IGA SITIKA LENDAMISE
PÄRAST EI LÄHE VEEL PÄIKE
LOOJA — 2 v. 3(13) var.

- A. _____*
* päev (EKMS)
Wied. 37, Meelej. nr. 2 (1880) 31, Kündja
nr. 34 (1883) 406, E 26, Nurmik II 147,
EKMS III 338 ja IV 152 — 1(8) var.
- B. Ühe sitika sumisemise pärast ei lähe
päike looja.
E² 17 — ?(1) var.
- C. Ühe sitika sumisemise pärast ei tule
veel õhtu.
E 87, E² 17; ?Võn (P. Rootslane) —
1?(3) var.
- D. Ühe sitika sumisemine äi too veel
tormi mitte.
Põi (Rand) — 1 var.

10524. KES SITIKA TEE PEAL ÕIETI
PÕÖRAB, SAAB ÜHE PULGA
ULEMALE — 1 var.

Noa (Lievh).

10525. KUI SITIK PÄÄLE MARTI LEN-
DAB, EI TULLA ENNE JOULU
LUME — 1 var.

Vil (Riiet).

10526. SITIKAL ON SILEDAD TIIVAD,
TARTLASEL TARGAD SÕNAD —
1(4) var.

- a. _____
EKMS III 1215; VMr (J. Elken) — 1(3)
var.
- b. Sitikal siledad tiivad, tartlasel tar-
gad sõnad.
E² 62 — ?(1) var.

10527. SITIK SATAV SITA PÄÄLE,
PUOSI SATAV TÜTRIGU PÄÄLE
— 1 var.

Lei (Niilus).

10528. VEIDU SITIKAL VERD, SIISA-
MAGI SITAGA SEGI — 2 var.

- a. _____
Trv (Kill) — 1 var.
- b. Veidike om verd sitikal, seesamagi
om sitagegi segi.
Trv (H. Kallas) — 1 var.
- Vrd. 13119. Vaesel väha vara, seesama si-
taga segamine.

10529. SITIKAVILUL LÄHEVAD LAISAD
TÖÖLE — 1(10) var.

Wied. ESSr 1362, Wied. 169, Kündja nr.
51 (1883) 610, E 77, E² 41, Norm. 222,
EKMS I 455, II 417 ja IV 176.

10530. KUI OLED SITKE PÖLLU
VASTU, SIIS ON [PÖLD] VEEL
SITKEM SINU VASTU — 1 var.

Pha? (anon.).

10531. SIKKE KANNAP KATS KAIHO
— 2 var.

- a. _____
Vas (Lenzius) — 1 var.
- b. Sikkõl kõõ kats kaihu.
Se — 1 var.

10532. SIKKÕL SISU, LÕÕHKÕL TUHI
KUUR — 2 v. 3(3) var.

- a. _____
Se (Ruusamägi) — 1 v. 2(2) var.
- b. Sikkõl sisu, lõõhkõl olõõi kuurtki.
Se — 1 var.

10533. SIKO SIGINES, LÕOHKÕ LAGONOS — 12 kuni 14(19) var.

A₁a. _____

Vas, Se — 4(7) var.

b. Sikkõ' sugõnõs, lõõhkõ lagonõs.
Se — 1 var.

A₂. Siko sigines, lõhkõ lõpõs.
Rõu — 1 var.

B. Kidsi iks kihines, lõhkõ lõpõs.
Rõu — 1 var.

C. Lõõhk lõpõs, sitane siginõs.
Se — 1 var.

D. Sitke sigineb, kade kaub, aga heldel põle helmegi kaelas.
SJn (Kapp, Kielas) — 1 v. 2(3) var.

Vt. 10534 N.

Ea. Sikke sigineb, kade kaub, helde ep elata ennastki.
?SJn? (Ruhs?) — 1?(2) var.

b. Kade kaob, sitke sigineb, helle ei elata isiennastki.
SJn (Köstner) — 1 var.

F. Sikke sigineb, kade kaob, helde ep aita isiennastki.
SJn — 1 var.

Vt. 10535 B.

G. Sitke sigineb, karre kaob, helde ei elata ennastke.
Hls (Jung) — 1 var.

10534. SITKE KANNAB SIIDI, HELDEL POLE HELMIGI KAELAS — u.
140(239) var.

A₁a₁. _____*

* sikke ~ sike (Pä, VIL, Vas v. Se), sikkõ ~ sikkõ (Võ), sitk (Ote), sjõtkõ (Khn); kandab (Kuu), kannap (Krk, Ote), kandõ (Khn), kand (Võ); siidid (Kuu, Kei, Ris); põle (VNg, Amb, Kuu, Mär, Saa, SJn, Ksi), ollõ (Khn), ei ole (Vi, Ha, Pä, VIL, Plt, Ote), ei olõ (Lüg, Kod, Vas), olõ õi (Võ); helmeidki (EKMS I 438 ja 600; Ha, Tõs, Pal), helmidki (Ha, Lää, PäP), helmegi (Amb, Vig, PÄL, Vil, VIP, San); kaulas (Vai, Kuu), kaalas (Saa), kaelan (Kod), kaa-lan (Pä, VIL, Pal, Ote, Vas v. Se); hellel (Saa)

* Helle 354, Neus 237, CRJ Klr I 84, Stein 58, Lindenberg ATT 45, Lindenberg HL Kal. (1887) 39, Wied. 169, Kündja

nr. 51 (1883) 610, Meelej. nr. 26 (1887) 206, Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 16, KAH EKA I 157, Sander I 69, Põder Kaupl. Kal. (1899) 31, Jung 59, E MVH 21, Raud KL I 57, Kmpm. EL IV: 17, Norm. 249, EKMS I 438, 600 ja 601; üleskirjutusi üle maa, v.a. Sa — u. 70(150) var.

*

Sitke kannab siidi, heldel pole helmige kaelas, der
Sparer hat wol was, wenn nur der Zehrer was hätte.

a₂. Sitke kannab siidi, aga heldel pole helmidki kaelas.*

* siidid; põle (Jür); helmegi (Muh)
Jür, Muh, PJg — 3 var.

a₃. Sitke kannab siidid selgas, heldel pole helmeidki kaelas.
Tln — 1 var.

a₄. Sikke kannab siidi seljas, heldel ei ole helmegi kaelas.
Vil — 1 var.

a₅. Sikke kannab siidi, heldel ei ole helmeidki kaela panna.
Vil — 1 var.

a₆. Sikke kannap siidi, heldel ei ole kõrda helmigi kaalan.
Kam — 1 var.

a₇. Sitke kannab siidi, helde ei kanna helmeid kaelas.
SJn — 1 var.

a₈. Sikkõ saab siidi kanda, heldel pole helmigi kaelas.
Hls (Söggel) — 1(2) var.

b. Heldel pole helmeid kaelas, aga sitke kannab siidi.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

c₁. Sitke kannab siidi, heldel pole helmigi.*
* põle (Amb); helmidki (Vig)
VJg, Amb, Vig — 3 var.

c₂. Sikke kand siidi, heldel ei ole helmigi.
Krk — 1 var.

d₁. Sikke käib siidis, aga hellel ei ole helmegi kaelas.
KJn — 1 var.

d₂. Sikke käib siidis ja heldel põle helmi kaelas.
KJn — 1 var.

d₃. Sike käü siidin, heldel pole helmigi kaalan.
Rõu — 1(2) var.

- e. Sike käib siidi siis, helde ilma helmesteta.
Saa — 1 var.
- A_{2a1}. Sitkel on siidi, heldel pole helmigi kaelas.*
* põle; helmidki (Kuu)
Vai, Kuu — 2 var.
- a₂. Sitkel on siidi, ei heldel ole helmigi kaulas.
Kuu — 1 var.
- b. Sitkel siidi küll, heldel põle helmidki kaelas.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.
- c. Sitkel on siidi ja sammeti, heldel ei ole helmigi kaulas.
Jõh — 1 var.
- d. Sitkel on siidi, heldel pole helmigi.*
* ei ole (Vai)
Vai, Võn — 2 var.
- e₁. Heldel pole helmi kaelas, aga sitke kannab siidi.*
* ei ole (Pal)
Trm, Pal — 2 var.
- e₂. Heldel põlõ helmi kaelas, sjõtkõ kannab siidi.
Khn — 1 var.
- e₃. Heldel ei ole helmigi kaulas, sitke kanda siidi.
Kuu — 1 var.
- f₁. Heldel ep ole helmid, sitkel on siidi.*
* ei ole (E; Trt), pole (Pal); helmi (Trt, Pal), helmeid (E); siidigi (Pal)
Wied. 30, Kündja nr. 33 (1883) 393, E 23, E² 39; Pal, Trt — 3(7) var.
- f₂. Heldel põle helmi ja sitke kannab siidi.
V. Eenveere seletus: sitke = rikas.
Kul — 1 var.
- g. Helde ei ole helmeis, aga sitke on siidis.
EKMS I 438 — 1 var.
- A₃. Sikke kand siidikuube, heldel ei ole helmigi kaalan.
Hel — 1 var.
- A_{4a}. Sitke kannab siidisukki, aga heldel pole helmigi kaelas.
Puh (õpil.) — 1 var.
- b₁. Sitkel on siidisukad jalas, heldel ep ole helmigi kaelas.
Wied. 169, Kündja nr. 51 (1883) 610 — ?(3) var.
- b₂. Sikkell on siidisukad jalas, heldel pole helmigi kaalas.
TMr — 1 var.
- b₃. Sikkell siidisukad jalas, heldel põle helmigi kaalas.*
* sitkel; ei ole (Hls); helma (Vil)
Hls, Vil — 3 var.
- A₅. Sikkell siidisärk säläh, heldel ole ei helmigi kaalah.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- A₆. Sitke kannab siidi, aga vaesel pole helmigi kaelas.
?Pal (Karu) — 1?(1) var.
- A₇. Sitkel on siidi kaelas, heldel pole helmigi.
?Jõh (õpil.) — ?(1) var. -
- A₈. Sitke kannab siidi, helle helmid.
Vig (Odem) — 1 var.
- B. Sitke kannab siidi, kitsi kalevit, heldel pole helmetki kaelas.
Ote (Eisen) — 1 var.
- Ca. Sitt kannab siidi, heldel ei ole helmigi kaalan.
Nõo — 1 var.
- b. Sitt kannab siidi, heldel pole helmigi kaelas.
TMr — 1 var.
- C. Helle annab helmedki kaelast, aga sikke ei anna sitsihilpugi.
KJn — 1 var.
- D. Ihnus kannab siidi, heldel pole helmeid.
?HMD (õpil.) — ?(1) var.
- E. Heldel pole helmigi, visa käib siidis.
Ann — 1 var.
- Fa. Kidsi kand siidi, heldel ei ole helmigi kaalan.
Urv — 2 var.
- b. Kitsi kannab siidi, aga heldel pole helmigi kaalan.
Trv — 1 var.
- G. Kitsi kannab kellasid, heldel pole helmigi kaelas.
Plt — 1(2) var.
- Ha. Kitsi kõnnib, kingad jalas, heldel pole helmigi kaelas.
Åks — 1 var.
- b. Kidsil om kenga jalan, heldel ei ole helmigi kaalan.
Krk — 1 var.

- c. Heldel pole helmi kaelas, kitsil on kingadki jalas.
Rõu — 1 var.
- I. Kidsil om kikke küll, aga heldel ei ole helmigi kaalan.
Trv — 1 var.
- J₁. Kidsi süü kirstust, heldel ei ole helmigi.
Ote — 1 var.
- J₂. Kidsil kirstud täis, heldel ei ole helmigi kaelas.
Sak. Kal. (1880) lisa 83 — 1(3) var.
Vt. 3919 G₁—G₂.
- K. Kidsi sööb kirstust, ahne aidast, heldel pole helmegi kaalan.
Rõn — 1 var.
Vt. 3919 F.
- La. Kadedal pole karva pääl, heldel pole helmeid kaelas.
Rid — 1 var.
- b. Kadedal pole karva, heldel pole helmi.
Hlj — 1 var.
- M. Hoidja ei oiga, heldel pole helmigi kaelas.
Vil? (Leoke) — 1 var.
Vt. 1416 J.
- N. Sitke sigineb, kade kaub, aga heldel põle helmegi kaelas.
SJn — 1 v. 2(3) var.
Vt. 10533 D.
- Oa₁. Heldel pole helmigi kaulas.*
* helmeidki (Jõh); kaelas (Jõh, KJn)
?Jõh (õpil.), Kuu, KJn — 2 v. 3(3) var.
- a₂. Heldel ei õle helmi kaulas.*
* ei ole; kaelas (Pde)
Lüg, Pde — 2 var.
- a₃. Heldel ei ole ilmaski helmeid kaelas.
?HMD (õpil.) — ?(1) var.
- b. Ei heldel helmeid ei ole.
Tln — 1 var.
- P₁. Sitke asi kannab siidi.
?HMD (õpil.) — ?(1) var.
- P₂. Sikke inimene elab siidi sees.
?Hls (Söggel) — ?(1) var.
- Vrd. kk: Sa helde hing helmilda olt, kaalat-silla kargat (Vas v. Se).
- Vrd. 1205. Heldel jäävad helmed.
1208. Helde pole helmis ega sitikas siidis.
1219. Hebol ikka helmed kaelas, kadel ikka krallid kaelas.
2852. Kadedal ei ole karvu, petjal oma vennast armu.

10535. SITKE SISISEB, VINTSKE VISISEB, HELDE EI AITA ISE-ENNASTKI — 2 var.

- A. _____
Vil (Leoke) — 1 var.
- B. Sikke sigineb, kade kaob, helde ep aita isiennastki.
SJn — 1 var.
Vt. 10533 F.

10536. SITS ON SANDI SIID — u. 10(26) var.

- Aa. _____*
* om (Ran)
Puus. KKH I⁷ 9; Kuu, Pal, Trt, Ran — 5(6) var.
- b. Eks sits ole ikka sandi siid.
Ann — 1 var.
- B. Sits on vaese siid.
Kuu — 2 var.
- Ca. Sits kehva siid.
E 77, E² 75; Trm — 1(4) var.
- b. Sits kehva sammet.
TMr — 1 var.
- Da. Sits olgu teenija siid.
Tõn. Täht. (1901) 10 — ?(1) var.
- b. Sits on teenija siid.
Tõn. Täht. (1908 juuli), Tõn. Täht. (1909 veebr.) — ?(3) var.
- E. Sits on vaeselapse siid.
Norm. 147, EKMS III 604; VNg — 1(3) var.
- F. Sits on teenija siid, virkus tema veimevihk.
Tõn. RP 138 — ?(1) var.
- G. Sits kehva siid, vask vaese kuld.
Norm. 105, Vih. (1957) 108, EKMS IV 299; VMr — 1(4) var.
Vt. 13881 D.

10537. EGA SITAST KOMPEKKI SAA — 1 var.

- Trm (Hallik).
Vrd. 10555. Sitast ei saa siidi, kanapasast kalevit.

10538. EGÄLUTEL OMA SITT SEHEN JA MAGU MAN — 3(4) var.

- Aa. _____
Kam (Siimus) — 1(2) var.
- b. Igal inimesel oma sitt sees ja magu man.
Kam — 1 var.

- B. Egäl majal om oma sitt sisen ja magu man.
Urv v. Krl (Seen) — 1 var.

10539. EI SAA SITAGA KAPSTIT
VALGOS TETÄ — 1 var.

Vas (Jakobson).

10540. KIS SITTA EI KATSU, SII SAIA
EI SÖÖ — 1 var.

KJn (Raidla).

Vrd. 10544. Kus ei ole sitakest, sealt ei või ka saiakest saada.

4969. Kelle käed sitaga, selle suu saia-ga.

2392 R. Kelle jalg sitaga, selle suu saia-ga.

10541. Kuhu sitt rattast jääb —
u. 45(72) var.

A_{1a1}. _____*

* jäeb (Kad)

E. Metsa (Jõh) seletus: lapsed ei jää vanematest maha.

Jõh, Hlj, Kad, Rak, Kuu, Jõe — 6 var.

a₂. Kus sitt rattast jääb.*

* kosa (MMg); jäeb (Vig)

O. Jahe (Kuu) seletus: kes vägisi kaasa tuleb. E. Poomi (Rap v. Mär) seletus: õeldi siis, kui laps igal pool ema järel tahtis käia. J. Getreu (Vig) seletus: kus see jääb, kes alati ühes on harjunud olema.

Kuu, Rap v. Mär, Vig, MMg — 6 var.

b₁. Kuhu nüüd sitt rattast jääb.

Kuu — 1 var.

b₂. Kus sitt ratta küljest jääb.

Hää — 1 var.

b₃. Kus sitt ratta juurest jääb.

Hää — 1 var.

c. Kus sitt rattast lahkub.

Käi — 1(2) var.

A_{2a}. Ega sitt rattast jää.

Jõh — 1 var.

b. Ega sitt rattast kuhugi jää.

Trm — 1 var.

c. Ega sitt rattast ei lahku.

Lai — 1 var.

Ba₁. Kus roe rattast jääb.*

* jäeb (Tür)

Stein 38, Wied. 94, Kündja nr. 42 (1883) 502; Rkv, Tür, Hmd v. Ris (Treumann), VII, Tt (Kreutzw.) — 5(11) var.

a₂. Kuhu roe rattast jääb.*

* rohe (Vän); jäeb (Tln, Vän)

EKMS II 922 ja III 1073; VNg, Rak, Kuu, Tln, Vän, Trt — 6(8) var.

b. Kus rohe jääb rattast.

Vän — 1 var.

C. Kus sõnnik rattast jäeb.

VMr — 1 var.

D₁. Kus sopp rattast jäeb.*

* jääb (E)

E MVH 79, E 47; Vig — 1(5) var.

D₂. Ega sopp rattast jää.

Jõh — 1 var.

E. Kuhu muda rattast jäeb.

Kos — 1 var.

Fa. Kus pori rattast jääb.

Kuu — 1 var.

b. Kuhu jääb pori rattast.

Kuu — 1 var.

G₁. Kus jääb roist rattast ehk vana sitt vankrist.

Amb — 1 var.

G₂. Kuhu sitt rattast jääb ehk vana ruoja vankrist.

Hlj — 1 var.

H. Kuhu roe rattast jääb ehk vana viis vargast.

VNg — 1 var.

I. Kuhu sitt rattast jääb ehk varss vanast hobusest.

Hlj — 1 var.

J. Kus pori maast ja roe rattast jääb.

Trt — 1 var.

Ka₁. Kus põrn maust, kus roe rattast jääb.

* Helle 344, Hupel 111, Beitr. XI 155, Poromenski EGr. 203, Wied. 94, Kündja nr. 42 (1883) 502 — 1(10) var.

*

Kuspõrnmaust, kus roe rattast jääb, gleich und gleich gefellt sich gern. (wo die Milch vom Magen, wo der Dreck vom Rade bleibt?)

a₂. Kus põrn maust ja roe rattast jääb. Wied. 94, Kündja nr. 42 (1883) 502 — ?(2) var.

b. Kus põrn maost, kus pori rattast jääb.

KAH EKAI 154 — ?(1) var.

c. Ei pori jää rattast ega põrn maost.

Vig — 1 var.

Vt. 9212 D.

L. Kus põrm maa külgest läheb või roja rattast.
Muh — 1(2) var.

Vt. 9212 E.

M. Kus sopp rattast ehk sitt maust läheb.

Han — 1 var.

Vt. 9212 F.

Vrd. kk: Ta ei jää so'st maha nägu sitt rattast (Jür).

Vrd. 9563. Ratas leiab ikka roojahunniku.

10542. KUI SITTA KIIDAD, SIS HAKKAB HAISEMA — 1 kuni 2(2) var.

Lüg (Källo).

Vrd. 10573. Ära sitta puudu, sitt hakkab haisema.

10543. KUI SITTA PUUDUS, SIS NAKKA KATUSIT ÜMBRE KATMA — 1 var.

Vas (Jakobson).

10544. KUS EI OLE SITAKEST, SEALT EI VÕI KA SAIAKEST SAADA — 9 kuni 10(19) var.

Aa. _____

Wied. 90, Kündja nr. 42 (1883) 502 — 1(4) var.

b. Kui põle sitakest, siis põle saiakest. VII (Nigul) — 2 var.

Ba. Kos om sitakest, sääl om ka leivakest.*

* kus; on; seal (Wied., Kündja)

PPost. nr. 6 (1857) 49, Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502 — 1(3) var.

b. Kus sitakest, seal leivakest.*

* säel (Sa)

Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502; Sa, Pii, TMr — 4(8) var.

c. Kus sõnnikut, seal leiba.

Vlg. Kal. (1895) 112 — 12(1) var.

d. Kel pal'lu sitta, tuul pal'lu leibä.

Rõu — 1 var.

Vrd. 10557. Sitast saab saia.

10540. Kis sitta ei katsu, siil saia ei sõõ.

10566. Sitt on leib.

10545. MIDA SITEM KOER, SEDA VEDELAM LAKE — 1 var.

Tt (Veske).

Vrd. 4158. Mida rohkem koeri koos, seda vedelam lake.

10546. MIDA SITEM, SEDA RUTEM — 1(2) var.

SJn (Kapp).

10547. MIS SEDA SITTA RATTILE SÄADA, MIS RATTIL EI SAISA — 11. 30(31) var.

A₁a₁. _____

Rõn (Käärrik) — 1 var.

a₂. Mis sa sitta rattile sääjät, mis ei saesa.

Hel — 1 var.

a₃. Mis sa sitta rattile sääjad, kui ta ei seisa.

Pst — 1 var.

b. Mis tuust sitast rattilõ säädä', mis rattil ei püsü'.

Urv — 1 var.

c. Mis sa sitast rattil säet, ku ta ei kurda.

Krk — 1 var.

A₂a. Mis sa sitta vankrile säet, kui ta ei saisa.

Ote — 1 var.

b₁. Mis sa sedä sitta vankrile säed, mis vankril ei püsi.

Kam — 1(2) var.

b₂. Mis niisugust sitta vankrile säada, mis pääl ei püsi.

Kam — 1 var.

A₃. Mis sa sitta rattil säed, ku ta vedel om.

Krk — 1 var.

A₄. Mis sa sitta rattile sääät, mis läbi redeli maha tsilgus.

Võ-Se (Stein) — 1 var.

A₅. Mis sa sitta rattile sead.

Hel — 1 var.

A₆. Mine nüüd ike sitta rattile siädmä.

Kod — 1 var.

B₁. Mis sa sitta lapjo pääle säed.

Räp, Se — 3 var.

B₂. Kes sitta lapjo pääle sääd.

Rõu — 1 var.

B₃. Ega sitt lapju pääl ei püsü.

Rõu — 1 var.

B₄. Vetel sitt saisa_{ai} lapitsa pääl.

Se — 1 var.

C. Mis sa sitta laastu pääle säed, kus ta ei seisa.

Vil — 1 var.

- D_{1a}. Mine nüüd sitta pilpa päale säädma, ku ta [e]i seisa.
Trv — 1 var.
- b. Mis sä sitast pilpa päale sääjad, kui ta i seisa.
Trv — 1 var.
- c. Mis sa sitast sääjad pilpa päale, ega ta sääi ikka ei seisa.
Saa — 1 var.
- D_{2a}. Mis sa sääjad tühja pilpa päale, kui ta pilpa pääl ei seisa.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- b. Ei maksa tühja pilpa päale säädida, ega ta pilpa pääl ei seisa.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- D₃. Pane sitta pilpa peale, kui ta ei seisa.
Hls — 1 var.
- E. Ära sitta pilpale pane, sitt ei seisa pilpa pääl, kanapask ei kaarikul.
Trv — 1 var.
- F. Ärä sääjä sitta pilpa päale.
Trv — 1 var.
- G₁. Mis sa sitast sarda sääi, ega sitt sarran ei püsü.
Rõu — 1 var.
- G_{2a}. Saa ai sitast sarda panda.
Rõu — 1 var.
- b. Sitast ei saa sarda panda.
Rõu — 1 var.
- Vrd. kk: Sinnu säe kui sitta rattile (San);
Hoia nägu sitta pilpa pääl (Hää); Säätas kui sitta lapjo päale (Se).
10548. MIS SITT SILMAVALU VAI PASK PALLATÖBI; KAE, HAMBABAHALU JA VARBAVALU — NII VÖTVA MIHEL MEELE PÄÄST — u. 25(38) var.
- A₁. _____
Hel (Tomp) — 1 var.
- A_{2a}. Sitt silmatöbi, kõhn kötutöbi; hambahalu, varbavalu — tuu võtt mehe meele pääst.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- b. Sitt um silmatöbi, kõrk um kötutöbi, a hambavalu ja varbavalu võt mehe meele pääst är'.
M. Jennese seletus: karu olevat vanasti nii õelnud.
Se — 1 var.
- B. Sitt om silmatöbi, kõrk om kötutöbi; tuu om halu, mis hambih, tuu om valu, mis varbih.
Se — 1 var.
- C. Sitt om silmatöbi, kõrk om kötutöbi; tuu om halu, mis hambih, tuu om valu, mis varbih; tuu olõ õi hädägi, mia halta ai; olgo hädä koh taht, hädä om õks hädä.
Se — 1 var.
- Vt. 1799 D.
- D. Hambavalu, varbavalu, kõgõ suurõmb kötavalu.
Rõu — 1 var.
- E. Sitt om silmatöbi, kõrk om kötutöbi.
Se — 1 var.
- F. Silmavalu sitavalu, varbavalu vaese valu.*
* silmavalu vilets valu (Kündja)
Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610 — 1(3) var.
- G. Hambavalu ja varbavalu kurat isegi ei vöi kannata.
Wied. 5, Kündja nr. 33 (1883) 392 — 1(5) var.
- Ha₁. Hambavalu ja varbavalu võtavad mehel meele pääst.
Trv (õpil.), TMr (õpil.) — 2 var.
- a₂. Hambavalu ja varbavalu võtna mehel meele pääst ärä.
Nõo — 1 var.
- a₃. Hambavalu ja varbavalu — nii võtava mehel meele pääst.
Ran — 1 var.
- a₄. Hambahalu, varbavalu — neo võtva mehel meele pääst.
Kan — 1 var.
- a₅. Hambahalu ja varbavalu — nuu võtva mehel meele pääst.
Urv — 1 var.
- a₆. Hambahalu, varbavalu — seo võtt mehe meele pääst.
Ote — 1 var.
- b. Varbavalu ja hambavalu veeva mehel meele pääst.
Võn — 1 var.
- I. Mehel viib meele peast, kui lööb varba vasta kivi.
?Räp (Elsen) — 1?(1) var.
- Ja. Oi valu, mis varbal, oi haigus, mis hambal.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- b. Oh valu, mis varbal, oi haigust, mis hambal.

E MVH 86, Nurmik II 192 — ?(5) var.

Ka. Tuu om valu, mis hambih, tuu valu, mis varbih.
Se — 1 var.

b. Tuu om valu, mis varbih, tuu om valu, mis hambih.
Se (Relli) — 1 var.

L. Tuu ommõ valu, mis varbih, tuu ommõ hädä, mis haltas.
Se — 1 var.

Vt. 1799 C.

*

Ma. Vanajuudas oli ütelnü: «Sitt om silmävalu, pask paisevalu, vaat varba ja hambavalu võtap mihel meele pääst ärä.»
Ote — 1 var.

b. Vanakuri olli vanast ütelnü: «Sitt silmatõbi, kõrk kõtutõbi, hambahalu, varbavalu — see om kõige suuremb hädä.»
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. Vanahalvgi üteli: «Sitt silmatõbi, kõrk kõtutõbi, hambahalu, varbavalu — nuu omma tõbe'.»
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

d. «Hambavalu, varbavalu — sii võtt mihe meele pääst; silmatõbi, sitt tõbi, pallatõbi, pask tõbi,» ütlevat kurat.
Hel — 1 var.

N. «Varbavalu ja hambahalu veese meelegi pääst ärä,» olevat vanasaadand ütelnü.
Räp — 1 var.

Vrd. vellerism: «Sitt silmahaigus, pask palav tõbi, aga hambahaigus ja varbavalu käi-ve läbi südame,» ütles vanapagan, kui ta varba vastu kivi tõukas (Vil).

Vrd. 812. Hambavalu ja kõrvavalu on kõige hullemad.

10558. Sitta sinu silmavalu, aga minu vaese varbavalu.

987. Hia on üskätõbi, sedä paremb viel paskataud.

6924. Mure võtab mehel meele ja mõistuse.

10549. PALJU SITALE TARVIS: PISTA SÖRMEGA SILMA — SÜDA KOHE TÄIS — 1 var.

HJn (Tiedemann).

Vrd. kk: Paljuke tal tarvis läheb: pista pil-paga silma — tõnn taga (JJn).

Vrd. 10057. Palju saksale tarvis on: pista sõrmega silma, siis süda kohe täis.
8439, eriti Da: Palju patusele tarvis on, pista sõrmega silma — süda täis.

10550. SIDAST PERGELID SIGIVÄD — 4 var.

A. _____*

* sidäst

Kuu — 3 var.

B. Sidal siened kasvavad, pirust pergelid tousevad.
Kuu — 1 var.

10551. SII OM SITT HUNT, KES PESÄ UMMERT MURRAB — 1 var.

Trv (Kill).

Vrd. 1595. Ega hunt pesa ümbert ei murra.

10552. SITA JOTUD JEEGU SÖNNIKU AJAKS — 1 var.

G. Tikerpuu seletus: öeldakse sellele, kes asjata juttu räägib.
Hii.

10553. SITALÕ LÄTT KUNINGASKE JALKSE — 1 var.

Se (Pino).

Vrd. kk: Lääts sinna, kus kuningas pal'la jalgek käüb (Hls); Ma lähen sinna, kus kuningas jala käib (Sim); Seal, kus kuningas jala käib (Jür).

Vrd. mst: Kuhu lähäb keiser jala? 'Sittale' (Jõh).

10554. SITA SISEST LÖUTÄS VAHEL KULDA — 1?(1) var.

?Ote (Kroon).

Vrd. 4494. Kuld paistab isegi sita seest välja.

10555. SITAST EI SAA SIIDI, KANA-PASAST KALEVIT — 28(32) var.

Aa₁. _____*

* saa ai (Se); kalõvit (Ote, Võ), kalevat (Vas), kalõvat (Se)

Wied. 169; Ote, San, Vas, Võ (anon.), Vas v. Se (Sandra), Võ-Se (Stein), Se — 8(12) var.

- a₂. Saa_{ai} sitast siidi, kanapasast kalõvat.*
* kalevit (Vas v. Se)
Rõu, Vas v. Se (Sandra), Se — 4 var.
- a₃. Saa_{ai}' sitast siidi ja kanapasast kalõvat.
Se — 1 var.
- a₄. Saa_{ai} sitast siidi, ei kanapasast kalõvat.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- a₅. Sitast ei saa siidi, ei kanapasasta kalõvit.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- a₆. Ei saa sitast siidi, kanapasast kalõvit.
Rõu — 1 var.
- a₇. Ega sitast siidi saa ja kanapasast kalevid.
Tln — 1 var.
- a₈. Ega sitast siidi saa ega kanapasast kalevid.
Lai — 1 var.
- b. Ära taha sitast siidi ega kanapasast kalevid teha.
Vil — 1 var.
- c. Kost iks sitast siidi saa vai kanapasast kalõvat.
Urv — 1 var.
- B. Kie on tegija, tieb sitast siidi ja kirvest suppi.
Lüg (Källo) — 1 var.
- C. Nõglaga põtra tapa_{ai}', sitast siidi ka sää_{ei}', üte tütreaga säädsend vävvü saa_{ai}'.
Luf — 1 var.
- Vt. 14876 B ja 7617 C.
- Da. Kus sa sitast siidi saad.
Saa — 1 var.
- b. Sitast saa_{ai} siidi.
Se — 1 var.
- c. Aga sitast soa siidi mette.
Põi — 1 var.
- d. Tekku_{ui} sitast siide.
Se — 1 var.
- E. Kanasitast saa_{ai} kalõvat.
Se — 1 var.

*

- F. Ega sitast saa sepikut.
Trm — 1 var.
- Vrd. kk: Sa tahad iks sitast siidi tetä ja kanapasast kalevit (Her).
- Vrd. nlj AaTh 1548 («Kirvesupp»).
- Vrd. 10537. Ega sitast komplekji saa.

10556. SITAST PESED PUHTAST, AGA PAHAIST INIMESEST EI SAA LAHTI — 1 var.

As (Kuusik).

10557. SITAST SAAB SAIA — 3 var.

Aa. _____

Trv (Liller) — 1 var.

- b. Sitast tuleb viimäti sai.
Trv — 1 var.

- B. Ega sai ilma sitata ei kasva.
Trv — 1 var.

Vrd. 10544. Kus ei ole sitakest, sealt ei võit ka saiakest saada.

10558. SITTA SINU SILMAVALU, AGA MINU VAESE VARBAVALU — 11(12) var.

Aa₁. _____

EKMS III 16; VNg (H. Krickmann) — 1(2) var.

- a₂. Sitta sinu silmavalu, vaat minu vae-se varbavalu.

E. Poomi seletused: 1). «Kui kellelgi prügi silma läks ja ta selle üle kaebas, siis teine ütles nii;» 2) öeldi nalja pärast teisele, kui keegi oma väikesest valusaamisest rääkis.

Rap v. Mär — 2 var.

- a₃. Sitta sinu silmavalu, minu vae-se varbavalu.

VJg — 1 var.

- b₁. Sitta sinu silmahäda, minu vae-se varvavalu.

Pai v. TÜR (Siun) — 1 var.

- b₂. Sitta sinu silmal viga, kus mu vae-se varbavalu.

S. Karro seletused: «Teine ei tunne teise valu; teise häda ei tunta.»

Vän, Hls — 2 var.

- c. Situ sina silmaviga, aga kus minu vae-se mehe varbavalu.

Trv — 1 var.

- d. Situ siu silma pääle, kus minu vae-se varbavalu.

Krk — 1 var.

- e. S[it]ta siu silmäviga; sii om haige, mis hambal, sii om valu, mis varbal.
Trv — 1 var.

- B. Sinu sita sõrmehäda, kus mo vae-se varbavalu.

A. Ranna seletus: «Öeld. pilkavalt sel-

lele, kes ei taha tunnustada teise valu ja oma väikese hädaga liialdab.»

Pöi — 1 var.

Vrd. 10548. Mis sitt silmavalu vai pask pal-latõbi; kae, hambahaigus ja varbavalu — nii võtva mihel meele pääst.

10559. SITT EI LAGUNE — 1 var.

Wied. ESSr 444.

10560. SITT IKKE JUMALAVILJA KÕR-VAS — 1 var.

Hlj (Leetberg).

10561. SITT INIMENE, SITT RIIE — 1 var.

Tt (Veske).

Vrd. 2078. Kul ilus inimene, siis ilus riie.

10562. SITT KEEDAB KÕIK LÄBI — 1 var.

Wied. ESSr 274.

10563. SITT KÕIK SAKSA RUTT — 1(3) var.

Vas (Hurt).

Vrd. 1260. Hilja om saksa rutt, lühikese pa-dakonna jälle.

10564. SITT MAKSAB KUO RAHA — 2 var.

a. _____
Rak (Lilienbach) — 1 var.

b. Küll pärast sjõtt raha maksab.
Khn — 1 var.

Vrd. kk: Nüüd said arvo, et sitt Rakveren kua maksab raha (Kod); Kas nüüd saad aru, et sitt raha maksab (Jõh).

Vrd. 9430. Kik massab raha, mis vähä niidse pääl seisab.

80. Aeg on raha.

11152. Sõnnik massab raha.

10565. SITT, MIS MEIE VAHEL ON, SÕOME ISE ÄRA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Pahandused, mis perekonnas või majas ette tulevad, kan-natame ise ära, lahendame ise.»
Hää.

10566. SITT OM LEIB* — 1(6) var.

* on (trükised)

Wied. ESSr 1049, Wied. 169, Kündja nr. 51 (1883) 610; Ráp? (J. Fr. Heller).

Vrd. 10568. Sitt on leiva ema.

10544, eriti B: Kos om sitakest, sääi om ka leivakest.

10567. SITT ONE SIGADE PILL — 2 var.

A. _____
MMg (Martinson) — 1 var.

B. Sitt on sigade pill, n... on noorte naeste tants.

Vil (Sims) — 1 var.

Vrd. 10570. Sitt sia sai, nutt naise pill.

10568. SITT ON LEIVA EMA — 3 var.

a. _____
Kul, LNg — 2 var.

b. Sitt on leiva isa.
Kuu — 1 var.

Vrd. 10566. Sitt om leib.

10569. SITT ON PÖLLUMEHE JUMAL — 1 var.

Pöi (Rand).

Vrd. 11155. Sõnnik põllumehe tarkus.

5648. Lehmasõnnik on jumalasõnast vä-gevam.

2613. Jummal um suurõmb kui sitt.

10570. SITT SIA SAI, NUTT NAISE PILL — 4 var.

Aa. _____*
* naese (Amb)
Rak, Amb — 2 var.

b. Sitt on sea sai ja nutt naiste pill.
Kuu — 1 var.

B. Sitt on sea sai, nutt on naiste leib.
Lüg — 1 var.

Vrd. 10567. Sitt one sigade pill.

10571. SITT UM PÄÄASI, HARIMINE TSIA ASI — 1 var.

Rõu (Gutves).

10572. ÄRA KIIRUSTA ILMAAEGU ÜHTEGI, KUI SA SITALE TAHAT, SIIS PEAB IKKA AEGA VÕTMA PÜKSID ALLA LASTA — 1?(1) var.

J. Kala seletus: «Mõne kohta, kes igas asjas kiirustab.»

?Trv.

10573. ÄRA SITTA PUUDU, SITTA
HAKKAB HAISEMA — u.
70(102) var.

A_{1a1}.

E. Metsa seletus: «Jäta halva iseloomu-
ga inimene rahule.»
Jõh — 1 var.

- a₂. Ära sitta putu, sitta nakas haisama.*
* nakab; haisema (Ran)

A. Tamme (Kam) seletus: laimaja kohta.
Kam, Ran — 2 var.

- a₃. Ära puutu sitta, sitta hakkab haisema.*

* puudu (Kam)

E. Poomi ja A. Relli seletused: sõimaja
kohta.

Rap v. Mär (Poom), Kam (Relli) — 2
var.

- a₄. Putu ui sitta, sitta nakas haisma.
Vas — 1 var.

- b₁. Ära sitta puuduta, sitta läheb haisema.

Vai — 1 var.

- b₂. Ära puutu sitta, sitta läheb haisema.

EKMS IV 689 — 1?(1) var.

- b₃. Ärä putu sitta, ta lää haiseme.

Trv — 1 var.

- c₁. Ära puutu sitta, sitta haiseb.*

* ää puudu

Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

- c₂. Putku ui sitta, sitta haisas.*

* putu ui

Se — 2 var.

- d₁. Ära puudu sitta, hakkab haisema.

Kuu — 1 var.

- d₂. Ää puutug sjõtta, hakkab haisma.

Khñ — 1 var.

- d₃. Är' putku sitta, nakkas haisama.

San — 1 var.

- e₁. Ära sitta liiguta, sitta haiseb.

Paí — 1 var.

- e₂. Ära sitta liiguta, sitta haiseb muidugi.

VMr — 1(2) var.

- f. Ära sitta liiguta, läheb hullemini haisema.

O. Niinemäe seletus: «Laimujutte ei
maksa järele pärida, see teeb asja veel
hullemaks.»

Ann — 1 var.

- g. Ää turgi setta, sett hakkab haisema.

Mar (Hiemägi) — 1 var.

- h. Ära sega sõnnikut, seda rohkem ta haiseb.

Hls — 1 var.

- i. Älä puudu sitahunnigu, see haiseb muidugi.

VNg — 1 var.

- A₂. Mine sitta sautama, haiseb muidugi.*

* mene

sautama = puutama, liigutama

Kuu — 2 var.

- A₃. Hakka sitta sorima, hakkab haisema.

Vän — 1 var.

- A_{4a}. Mes sa sitta saudad, sitta läheb jo haisema.

Kuu — 1 var.

- b. Mis sa sitta liigutad, sitta haiseb muidugi.

VMr — 1 var.

- c. Mis sa sitta putud, sitta hais.

Rõu — 1 var.

- A_{5a}. Kui sitta sorid, siis sitta hakkab haisema.

Hlj — 1 var.

- b. Ku sitta liigutad, sõs sitta hais.

Rõu — 1 var.

- c. Kui sittahunniku liigutad, siis ta haiseb väga.

Jõh — 1 var.

- B_{1a1}. Ära vana sitta liiguta, vana sitta hakkab haisema.

Ann — 1 var.

- a₂. Ära vana sitta änam liiguta, ta haiseb.

Hää — 1 var.

- b. Ära vana sitta sega, see lääb haiseme.

Krk — 1 var.

- B_{2a}. Mis sa vana sitta veel liigutad.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

- b₁. Mis sa vana sitta änam liigutad, ta haiseb juba.

Rid — 1 var.

- b₂. Mis sa vanast sitast änam liigutad, mis juba haiseb.

Pha — 1 var.

- B₃. Vana sitta ei massa segäde.

Krk — 1(2) var.

- B₄. Ku vana sitta nakatava segämä, sis nakava haisma.

Nõo — 1 var.

- B₅. Ära vana sitta änam sosi; mida roh-

kem sa tend liigutad, seda rohkem ta haiseb.
Hää — 1 var.

*

C₁a₁. Mida enam sa sitta liigutad, seda enam ta haiseb.*

* änam (Muh)

Sa — 3(5) var.

a₂. Mida enam sitta liigutad, seda rohkem ta haiseb.
Kaa — 1 var.

a₃. Mida rohkem sitta liigutad, seda enam haiseb.
Kuu — 1 var.

a₄. Mida rohkem sa s...a liigutad, seda rohkem ta haiseb.
Jäm — 1 var.

a₅. Mida änam sa sitta liigutad, seda rohkem ta haiseb.
Krj — 1(3) var.

b. Mida rohkem sa kanasitta liigutad, seda rohkem ta haiseb.
Rei — 1 var.

c. Mida rohkem sa sitta segad, seda rohkem ta haiseb.
Vil — 1 var.

d₁. Midä enämb sitahunikut sekäd, sedä enämb tä haisas.
Hel — 1 var.

d₂. Mida enämb sa sitahunikut segäd, sedä enämb ta haiseb.*
* enam; seda (Trv)
Trv, Pst — 2 var.

e₁. Mida enam sitta silitad, seda enam haisma hakkab.
Pil — 1 var.

e₂. Mida enam sitta silitad, seda enam sitt haiseb.
EKMS I 408 — 1?(1) var.

f₁. Mida enam sitta silud, seda enam sitt haeseb.*
* haiseb (trükised)
Wied. 114, Kündja nr. 44 (1883) 525;
TMr — 1(3) var.

f₂. Mida enam sa sitta silud, seda enam ta haisma hakkab.
SJn — 1(2) var.

g₁. Mida rohkem sitta sa sorid, seda rohkem ta haiseb.
Lai — 1 var.

g₂. Mida rohkem sa sitta sorid, seda hullemine ta haiseb.
Lai — 1 var.

h₁. Mida rohkep sa sitta songid, seda rohkep ta haises.
Krk — 1 var.

h₂. Mida rohkem sitta songid, seda rohkem haiseb.
Krk — 1 var.

i₁. Mida rohkem rojahunikud sorid, seda rohkem ta haiseb.
Hel — 1 var.

i₂. Mida enam rojahunikut sorid, seda rohkem ta haiseb.
Tõn. R Tähtr. (1882) 50 — ?(12) var.

j. Mida rohkem sitahunikut sorid, seda rohkem ta haiseb.
Trv — 1 var.

k. Mida änam sitta sead, seda änam sitt haiseb.
Tt (Veske) — 1 var.

l. Mida enam sa sitahunikut sead, seda rohkem ta haiseb.
Trv — 1 var.

m. Mida enam rojahunikud sead, seda enam ta haiseb.
Hls — 1 var.

n₁. Mida enam sa hunnikut silitad, seda enam hunnik haiseb.
Wied. 114, Kündja nr. 44 (1883) 525 — 1?(4) var.

n₂. Mida enam hunnikut silitad, seda enam hunnik haiseb.
EKMS I 408 — 1?(1) var.

C₂. Mida enam paska puutud, seda kangemini lõhnab.
E MVH 22 — 1?(4) var.

D. Mida änam vana sitta sosid, seda änam ta haiseb.
Hää — 1 var.

E. Mis sa sitast liigutad, kui tal kooruke juba peal.
Põi — 1 var.

F. Liiguta sitta, seda enam see haiseb.
Ha (Kanketer) — 1 var.

G. Ega sitahunik muidu ei haise, kui teda ei pututa.
Rõn — 1(2) var.

H. Liigutatud hunnik haiseb.
Pal — 1 var.

I. Vana sitta keeldi ikki liigutamest ja vana sukka harutamast.
Hää — 1 var.

Vt. 13533 B.

Vrd. kk: Eks ma üteld, mis sa puudud sitasse 'kui kellelgi halvasti läheb' (Jür).

Vrd. 10542. Kui sitta kiidad, sis hakkab haise-
sema.

7063. Ära puudu mädamuna, see haiseb.

**10574. PAREM KAE SITTUJA SILMI
KUI PUURAIUJA SILMI — II.**
25(33) var.

A₁a₁.

TMr (anon.) v. Vru (R. KaMas) — 1(2)
var.

a₂. Paremb kae sitja silmä ku puura-
guja silmä.

Võ (Schmidt) — 1 var.

b₁. Paremb om sitja silmä vahti kui
puuraguja silmä.

Nõo — 1 var.

b₂. Ennem vaata sitja silmi kui puurai-
duja silmi.

Trv — 1(2) var.

b₃. Ennembi vahi sitje kui puuraguje
silmi.

Hel — 1 var.

b₄. Ennem võib vaadata sittuja silma
kui puuraiduja silma.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

c. Ennem võib sittuja silma vaadata
kui puuraiujal.

E. Ennisti seletus: «Puuraiujalt langeb
laast silma».

LNg — 1 var.

d. Ennembi vahi sitjä silmi kui puu-
raguje man.

Hel — 1 var.

A₂a₁. Ennem vahi sittuja silma kui rai-
duja silma.

MMg — 1 var.

a₂. Paremb sittuja silmi vahtida kui
raiuja [silmi].

Iis — 1 var.

b. Enne vaata sittuja silma kui raiu-
ja otsa.

Sa (Allas) — 1 var.

c. Sittuja juures võib ennem seista kui
raiuja juures.

Krj — 1 var.

d₁. Sittuja silmi võib vahtida, aga raiu-
ja silmi mitte.

E. Lindströmi seletus: «Kaugele lenda-
vad laastud võivad haiget teha.»

Kuu — 1 v. 2(2) var.

d₂. Sjöttuja silmä võib uata, aga raiu-
ja silmä ei või.

Khñ (S. Saar) — 1 var.

d₃. Sjöttuja silmä võiõ uata, raiuja sil-
mä ei võiõ uata.

Khñ (T. Saar) — 1 var.

Ba₁. Enne vahi sittuja perse kui puu-
raiuja silmi.

Wied. 33; Trv (Pausk) — 2 var.

a₂. Paremb sittuja perse kui raiuja sil-
mi vahtida.

Kuu — 1 var.

b. Sittuja perse võib enne vaadata kui
raiduja silmi.

Saa — 1 var.

C. Enne võivat varga silmi vaate ku
puuraguje kõrvan kurta.

Krk — 1 var.

D. Sööjä suhu võib vahtida, raiuja
suhu mitte.

Kuu — 1 var.

E₁. Rahalugejad ja puuragujad ei või
vaadata.

Trv — 1(2) var.

E₂. Ärä seisä säääl man, kos puud rao-
tes vai raha loetes.

?Trv (Andres Rull) — 1?(2) var.

Vt. 13000 E₁—E₂.

F. Paremb saisa sitja man ku kivilahk-
ja man.

Rõu — 1 var.

Ga. Enne ma võin sittujal silmi vaadata
ku pesunaise näkku vaadata.

Hää — 1 var.

b. Paremb sittuja pääle vaadata kui
rõövapeskija pääle.

Vil — 1 var.

H. Paremb sittuja silmi vaadata kui
sepa silmi.

Jür — 1 var.

I. Sitja man kästäs vahte, mitte tüü-
tegija man.

Räp (Lepson) — 1 var.

Vrd. uk: Raiduja ehk tahuja otsa ei tohi
vaadata (Hls).

Vrd. 13001. Ennem vaata mis taht silma kui
kakleja silma.

10575. SITU SINNA, KUS SA KUKITAD
— 1 var.

SJñ (Leinsoo).

Vrd. kk: Kus kükitab, sinna situb (Pal).

Vrd. 9575. Ega rebane ilmaski sinna kohta ei
tee, kus ta kükitab.

10576. Ära senna situ, kus kükitad.

10576. ÄRA SENNA SITU, KUS
KÜKITAD — 1(3) var.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas).
Vrd. 10575. Situ sinna, kus sa kükitad.

10577. EKS SITTURIL OLE IKKA SIL-
MAD VESISED — 1(2) var.

Amb (Hintzenberg).

10578. KES SIUGU NÄGE JA ÄRA EI
TAPA, SELLEGA OM SIUG
[ÜHEKSA] PÄIVA VIHANE —
1 var.

Ote (Asor).

Vrd. 7619. Kes nõelussi ära materdab, saab
üheksa pattu andeks, kes materdamata
jätab, seisab üheksa õöd-päeva jumala
viha all.

10579. MIIS, KEDA SIUG PANNU,
PELGAS SISALIKKU — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10580. SIUGU USKU UI KIAKI PUUHU
— 3 var.

A. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Ära usu ussi puuhu panda ega ka
poisi iho.

J. Gutvesi seletus: poisi ja tüdruku va-
hekorra kohta.

Rõu — 1 var.

C. Usu sa ussi.

Sa (R. Kallas) — 1 var.

10581. SOBIGE ISEKESKIS, JAGAGE
TASA* — 1(12) var.

* sobitage (KAH); isekeskes (Stein,
KAH)

* Helle 354, Hupel 116, Poromenski
EGr. 217, Stein 57, Wied. 170, Kündja
nr. 51 (1883) 610, KAH EKA1 157, EKMS
III 860.

*

Öbbige isekeskis, jaggage taasfa, verbragt euch in
der Güte.

10582. EGA SOE KONTI RIKU — u.
30(51) var.

A_{1a1}. _____*

* ei (VNg, Amb, Kuu), egä; rigu (Kuu),
ei riku (Vln, Vil); sue (Kuu)

E MVH 70, E 15, E² 12, Kask-Puusepp-
Vaigla 10, EKMS III 889; Vi, Amb, TÜR,
Kuu, Trv, Vln, Vil, Trm — u. 15(28) var.

a₂. Soe ei riku konti.
Jõh — 1 var.

a₃. Soe konti ei riku.
Lindenberg ATT 74 — 1(3) var.

b. Ega soe konti murra.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

A₂. Egas kuum konti riku.
PäL — 2 var.

A₃. Ega pala konti riku.*
* palav (Rap v. Mär)
Rkv, VMr, Rap v. Mär (Poom) — 3 var.

B_{1a}. Ega soe luud riku.*
* sue; rigu (Kuu)
Kuu, Tt (S. Veske) — 2 var.

b. Ega soe luud riku.
Trt (Eisen) — 1 var.

B₂. Ega lämmi luud ei riku.
Raud KL I 59; Ote v. San (Tammemägi)
— 1 v. 2(4) var.

Ca. Ega soe luud riku, laisk, kes pala-
vat kardab.
Kad (Kivi) — 1 var.

b. Ega soe luud riku, laisk kardab pa-
lavat.
E MVH 72 — ?(1) var.

D. Ega sue konti riku, ega pala paha
tie.
Amb — 1 var.

*

E. Ega soe nahka riku.*
* ei riku (Vlg)
Juu v. Vän (Virkus), Vlg (Saalist) —
2 var.

F. Ega soe nahka riku ega tühi jutt
tükki võta.
Kul — 1 var.

Vt. 7133 R.

Vrd. 12419. Ega töö konti riku.

10583. KU SOE ÜLE MAA TULEB, SIS
TULEB SOE KEVADI, AGA KU
SOE ÜLE MERE TULEB, SIS
SAAB KÜLM KEVADI — 1 var.
Hää (Mäesalu).

10584. KUSSA SOE TUBA, SÄÄL KA
LAHKE PERERAHVAS — 1?(1)
var.
?VNg (Aug. Krikmann).

- Vrd. kk; Soe tuba, lahke pererahvas.
Tavaline on kõnekäänuline esinemus.
Vrd. 5282. Lahke pererahvas ja soe tuba
meeldib kõigile.
10593. Soe tuba, magus jutt.

10585. MIDA SOEM TUBA, SEDA
RASKEM UNI — 1(2) var.

Põi (Auss).

10586. PAREM SOOJAN SOPUTA KUI
KÜLMAN KÜKITA — 3 var.

A. _____*

* paremb; soputada; kükitada (Puh)
Tri, Puh — 2 var.

B. Parem suitsun soputa kui külman
kügelda.
Plv — 1 var.

10587. PAREM SOOJAS TUAS TUHJA
KÖHUGA KU KÜLMAS TUAS
TAIE KÖHUGA — 1 var.

Hää (Mäesalu).

10588. PAREM SOOJA SURRA KUI
KÜLMA KOOLDA — 9(19) var.

Aa₁. _____*

* kooleda (Jõh)
Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573, E
68, E² 85, EKMS III 889; Jõh (Paur-
mann) — 2(12) var.

a₂. Paremb suoja surra kui külmä kuo-
leda.
Jõh (Mets) — 1 var.

a₃. Ennem sooja surra kui külma koo-
leda.*
* ennemb; suoja; külmä; kuoleda (Jõh,
Lüg)
Jõh, Lüg — 3 var.

a₄. Ennem ikke suoja surra kui kül-
mä kuoleda.
Jõh — 1 var.

b. Parem soojas surra kui külmas koo-
leda.
Hlj — 1 var.

B. Parem soojas surra kui külmas elada.
Hlj — 1 var.

Vrd. 5132. Parem külmas kuoleda ku suojas
surra.
10654. Parem suitsu surra kui külma
kannatada.

10589. SOE JA KUIV JUULI — KÜLM
JA SELGE JAANUAR; VILU JA
VIHMANE JUULI — SOE JA
SAJUNE JAANUAR — 1 var.

Vän (Karlsfrei).

10590. SOE KUUNLAKUU, KÜLM
KEVADE — 3 var.

A. _____

Sim, Mär (õpil.) — 2 var.

B. Külüm küündlakuu, külüm kevade.
Saa (Jakobson) — 1 var.

10591. SOE SUU SÖÖB, KÜLM P...
TASUB — 2(3) var.

A. _____

Hlj (Rehberg) — 1(2) var.

B. Soe perse võtab, külüm perse mak-
sab.
J. Saalvergi seletus: sellise inimese koh-
ta, kes palju laenab, aga maksta ei
jõua.
Jür — 1 var.

10592. SOE TEEB INIMESE LAISAKS
JA RAIPEKS — 1?(2) var.

Lindenberg ATT 74.

10593. SOE TUBA, MAGUS JUTT —
5(19) var.

Lindenberg ATT 74, E 77, E² 63, Puus.
EKGr. 85, Puus. KH III¹² 79, EKMS III
889; Koe (Juurik), Hls (Söggel), Trv
(Vaine), SJn (Johannson).

Kõnekäänuline funktsioon võimalik.

Vrd. 10584. Kussa soe tuba, sääl ka lahke
pererahvas.

10594. SOE VIHMANE NÄDAL ENNE JAANI
AITAB TALUPOJA SAANI —
1 var.

Juu (Lemberg).

Vrd. 2322. Enne jaani vihm teeb hääd, pääle
jaani kahju.

10595. SOOJA LEIVA «AITUMA»
LÄHEB TAEVASSE — u. 25(31)
var.

A₁a₁. _____

Rap v. Mär (Poom), Lai — 2 var.

a₂. Sooja leiva «aitäh» läheb taeva.*
* soja leba (Han)

P. Tammepuu (Lai) seletus: öeldakse teisele sooja leiva eest tänades.
Han, SJn, Lai — 3 var.

a₃. Soja leiva «aitüma» läks taeva.
Anon. ütteleja seletus: võõrale pidi igaüks sooja leiba andma.
Pee — 1 var.

a₄. Sooja leiva «aitäh»'d lähevad taeva.
Pal (Maasen) — 1 var.

a₅. Sooja leiva eest öeldud «aitäh» läheb taevasse.
Kuu — 1 var.

a₆. Sooja leiva «aitäh» pidi kohe taeva minema.
Ann — 1 var.

a₇. Sooja leiva eest öeldud tänu, «aitüma», kostab taevasse.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₈. Sooja leivä tänu pidi otsakohe taiva menema.
A. Källo seletus: sooja leiba vastu võttes pidi «aituma» üttelema.
Lüg — 1 var.

b. Sooja leiva eest peab alati «aitäh» üttelema, sest see «aitäh» minna otse taevasse.
Muh — 1 var.

c₁. Sooja leiva «at'tuma» lähab otse taevasse, sellepärast peab sandile ikka sooja leiba andma.
?Vil (Suurkask) — ?(1) var.

c₂. Lämme levä «at'tuma» lää õkva taevase.
A. Rulli seletus: «Anna kohe leibä, ku ahjust võtat, vaesele. Jumal näge sedä ja tasus sulle tagasi.»
Trv — 1(3) var.

d. Ku leibä ahust võetas, sõs piat «aituma» ütlemä, tuuperast et pehme leevä «aituma» kõgõ inne taivahe lätt.
Urv — 1 var.

e. Värske leiva eest antud «aitäh» läheb taeva.
Lai — 1 var.

A_{2a}. Lämmä leevä palvõ läävät läbi pilve taivahe.
E. Sõrmuse (Se) seletus: teise talu leivavõlg püütakse tasuda sooja leivaga «tuuperäst, et lämmä leevä» jne. (vt. tekst).
Se — 1 var.

b. Pehme leiva «aituma» lätt läbi kolme pilve üles taivade.
A. Tobberi seletus: «Vanast, kul leiba

tettu, sis tettu väiksid pätse nink jauledu neid ära «aituma» eest. Kes sis häste «aitumasi» saanu, see hõisanu: «Pehme...» jne. (vt. tekst).
Ran — 1 var.

A_{3a}. Sannaleini «atuma», sooja leivä «atuma» lääp läbi kolmekördse pilvede taiva, ta om kige suuremp «atuma».
TMr — 1 var.

b. Jumala juurde minevat ainult sooja leiva ja palava leinu eest antud «aituma».
Vil — 1 var.

A₄. Sooja leiva «at'tima» lähäb taeva, kaali «at'tima» kasvab alla.
M. Saare seletus: kaali eest ei tohi «aitäh» anda.
Pal — 1 var.

B_{1a}. Pehme levä «aituma» eest saavat taevasse.
Trv — 1(2) var.

b. Sooja leiva «aitüma» viib andja taevasse.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B₂. Kes teisele sooja leiba annab ja teine temale selle eest «aitüma» ütleb, siis saab andja selle «aitümaga» taevasse.
E. Poom seletab mj-ga: «Kord eland ihnus perenaine, kes kellegile midagi pole annud. Okskord olla ta ühe sibula vaesele annud ja see «aitüma» olnud temal teises ilmas eest leida olnud.»
Rap v. Mär — 1 var.

C₁. «At'äh», iseäranis sooja leiva «at'äh» [— —], piab taevasse minema ja pärast surma piab igaüks nad eest leidma.
J. Lillienbach seletab viitega mj-le: «Ühel naisel olnud taevas kõik laud ees teisi täis, teisel olnud üksainuke, seegi olnud laua all.»
Rak — 1 var.

C₂. Sooja leivä «aitima» on toises ilmass iess.
R. Lilheina seletus: enne anti igale võõrale, kes leibade ahjust väljavõtmise ajal juhtus majasse tulema, sooja leiba, tänuks selle eest öeldi «aitima».
Kuu — 1 var.

D. Kes sooja leiva eest «aitäh» ei anna, see jääb näljatseks, sest sooja leiva «aitäh» läheb ikka jumalale.
Pal — 1 var.

E. Soja levä eest antav tänusõna «aituma» oleva jumala juures kilge lähedämal.

Vil — 1 var.

Esitatud tekstides on sageli problemaatiline, kas on tegemist kõnevormeliga v. vastavate uk-liste kujutelmade kirjeldusega. Ka on vs-lise vormeli ja sellega kaasneva seletuse omavahelised piirid tihti umbmäärased (näit. A_1a_3 , b, c, d jt.).

Vrd. uk (näit. seletused siinsete $A_1(a_2, a_3, a_7, b, c, d)$, $A_2(a, b)$, A_4 , C_2 ja D juures jm.).

Vrd. 221. «Aituma» öeldakse tüma leiva eest. 1145. Tee hääd, siis leiad seda teises ilmas ees.

10596. SOOJA LEIVALE EI TOHI ALLA PÖRUTADA, MUIDU PÖRUTAD JUMALALLE VASTU SÜDANT — 1 var.

Kei (Soom).

Vrd. 8654. Hea perenaine võtab leiba ahjust välja ja paneb kolm korda vett peale, aga kuri perenaine lööb põmmu pihta.

10597. ULEARU SOOJAST POLE KASU — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

10598. EI SAA SOHVA PÄÄL SEPÄS OPITUS — 1(4) var.

Norm. 58; Vas (Jakobson).

Vrd. nlj AaTh 1695 («Soss-sepp»).

10599. KUIDAS SOKKU, NÕNDA SARVE — 1?(1) var.

?Vil (Leoke).

Vrd. 7849. Igaüks oma poole, siku sarved selja poole.
13410, näit. C: Mida vanem sokk, seda kõvem sarv.

10600. KUI SOKK EI JÕUA, SIS KITS KARGAB JÄLLE — 1 var.

Saa (P. Kangur).

10601. SOLGISURMA PÕLE KEEGI SURNUD — 12(13) var.

Aa₁. _____*

* pole (Trt); keski; surnd (Sim)
Sim, Hää, Trt — 3 var.

a₂. Solgisurma põle veel keegi surnd.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₃. Ega solgisurma põle viil kiigi surnd.
KJn — 1 var.

a₄. Ei solgisurma ole viel keski surd.
Kuu — 1 var.

b. Tsolgisurma ei ole kiäke koolnu.
Räp — 1 var.

c. Ei solki pole keski surd.
Hlj — 1 var.

d. Solk pole kedagi surmanud.
Nis — 1 var.

Ba. Egä solgosurma õle kiegi surd, kui kiegi on surd, sis sie põle õige solk õld.
Lüg (Källo) — 1(2) var.

b. Solgisurma põlõ kiegi ää surn, kui ondki, siis sie põlõ õigõ solk mte.
Khn — 1 var.

C. Ega solgisurma ole kedägi kirgus maha ööldüd.
Kuu — 1 var.

Vrd. kk: Solki pole keegi enne surnud muud kui Muru sauna hanepoeg, ega ta'gi muidu poleks surnud, aga ta kukkus solgitoobrisse, sellepärast ta suri (Jür).

10602. KES KIK SOO SÕIT, SEE KIK MAA MAITS — 3 var.

a. _____*
* sii
Krk — 2 var.

b. Kes kik soo sõit, sii kik mao maits.
M. Sarve seletus: «Kes egäspool taht ärä kävvä ja olla.»
Krk — 1 var.

Vrd. 7631, eriti A₂, näit. A₂a: Kes kõik sood sõidab, see kõik marjad maitseb.

10603. SOO SIIN, SOO SÄÄL — EI KUIVA MAAD KUSKIL* — 1(2) var.

* seal (EKMS)

EKMS 1 562; Rak (Tamm).

10604. IKKA SOOJALT SUHU JA PALAVALT PARDA — u. 30(44) var.

Aa. _____*

* ikke; suojalt (Lüg)

Norm. 105; Lüg, Kuu — 2(4) var.

b₁. Soojalt suhu, palavalt parda.
E 78, E² 80; VNg, Kad, Kuu — 4(6) var.

b₂. Suojalt suhu ja palavalt parda.*

* soojalt (VNg)

VNg, Hlj — 2 var.

B. Suojald suhu, palavald poske.

E. Lindströmi seletus: «Õeld., kui liiga kiirelt püütakse süüa hakata.»

Kuu — 1 v. 2(2) var.

Ca. Soojalt suhu ja palavalt persse.*

* suojalt (Amb), sojalt (Rap v. Mär, Pha); sohe (Pha); perse (Pha, Saa, Hel, SJn)

Amb, Juu v. Vän (Virkus), Rap v. Mär (Poom), Kul, Pha, Saa, Trv, Hel, SJn — 10(11) var.

b. Soojalt suhu, palavalt perse.*

* sojalt (Ris, Hää); persse (Amb), persi (Kul)

Amb, Ris, Kul, Jäm, Pöi, Pär, Hää, Hls, SJn, Plt, Rääp — 11(13) var.

D. Soelt suhu, kuumalt kurku.

Hls (Söggel) — 1(2) var.

E. Sojalt suhu, palavalt patta, enne teisa ammu otsas.

Aud — 1 var.

F. Pakilt suhu, palavalt perse.

Saa — 1 var.

G. Uuelt urgu, palavalt perse.

Trv (Vaine) — 1 var.

H. Soojalt süüa, palavalt parda.

EKMS III 1046 — ?(1) var.

Võimalik kõnekäänuline funktsioon.

Vrd. kk: Ega temal seesa, lähäb kohe soojalt suhu ja palavalt persse (Rap v. Mär).

10605. SOENDUD SUPP JA SOOVITUD NAENE ON ÜKS — 1 var.

Kei (Soom).

Vrd. EKMS III 861: Soojendet supp ja sobitet poiss ei aita kuhugi.

Vrd. 7338. Naesõmehe pill nao soendõt supp. 6884. Mis sa muldist suppi enam soendad.

10606. EGA SUUL SÜÄND RIKU_UI — 3 var.

A. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Suul süänd riku_ui, kipõ vits luid riku_ui.

Rõu — 1 var.

Vt. 3335 C.

C. Suul ei riku süänd, vara ei riku miist.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

Vt. 13657 B.

Vrd. 11434. Ega süsi süänd muuda.

10607. ILMA SOOLA JA LEIVATA ON SÖÖMAAEG POOLIK — ?(19) var.

a₁. _____

Niggol VKÖR^s 55, Pöder L ABDr 31; ?Juu v. Vän (Virkus) — ?(9) var. Vene vanasõna tõlge.

a₂. Ilma soolata ja leivata on sööma-aeg poolik.

Norm. 163, EKMS II 505 ja III 892 — ?(5) var. Trükiste alustekstid on tagasi viidavad Niggolile.

b. Ilma soola ja leivata on lõuna poolik.

Kuusik KT 204 — ?(4) var. Vene vanasõna tõlge.

c. Ilma soolata ja leevata om poolik kõtutäüs.

?Plv (Tobre) — ?(1) var. Aluseks ilmselt mingi vene materjali sisaldav trükis.

10608. KUI SOOL JA LEIB KÄES, SIIS EI SURE INIMENE NÄLGA — 1 var.

Vil (Toss).

Vrd. 5669. Kui leib ja taar majas, siis ei ole nälga.

10609. KÕVA SOOL RUVVA JAKK, NÄTSK LEIB LEIVA JAKK — 1(6) var.

Norm. 163, EKMS II 505; Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 10618. Keeda soolane ruvvake, küdsa nätsk leivake, ei siis pere pal'lu söö. 146, näit. B: Aganad on leiva jätk.

10610. NAGU SOOL SUPILE, NÕNDA TÕDE JUTULE — 1 var.

Plv (Lepasson).

10611. SOOL EI RIKU KALA, SEEME EI RIKU PÕLDU — 1 v. 2(7) var.

a. _____

Krj (Allas) — 1(3) var.

b. Sool ei riku kala ega seeme põldu.

Norm. 88, EKMS I 887 ja III 378; ?Elva (Eisen) — 1?(4) var.

10612. SOOL JA LEIB TEEB PÖSED
PUNASEKS — 1(29) var.

- Aa₁. _____
Gr. SKÖ II 96 — ?(16) var. Saksa va-
nasõna tõlge.
- a₂. Sool-leib teeb põsed punaseks.
E 78, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 90; ?Kär
(Sõmer) — ?(4) var. Kirjandusemõjuli-
ne?
- a₃. Sool ja leib teevad põsed punaseks.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.
- b₁. Sool ja leib teeb palged punaseks.
Meves 137 — ?(3) var.
- b₂. Sool-leib teeb paled punaseks.
E² 79 — ?(3) var.
- B. Vesi ja leib teevad põsed punaseks.
?VMr (Mastberg) — ?(1) var.
- C. Sool-leib teeb posed punaseks, kase-
oks teeb otsa kergeks.
Kär (Süda) — 1 var.
- Vt. 10323 F.
Vrd. 13185. Vaevaga teenitud leib teeb paled
punaseks.

10613. SOOL JA SABATA SILK ON
VAESELAPSE VÕILEIB — 4 kuni
7(23) var.

- Aa. _____*
- * vaeslapse (E²)
E 77, E² 79, Norm. 156, EKMS III 893 ja
IV 299; ?Lüg (Källo), Lai (Ermann) —
1 v. 2(11) var.
- b₁. Suol ja savata silk on vaeselapse
voi.
?Kuu (Lindström) — 1?(1) var.
- b₂. Sool, sabata silk — vaeselapse või.
?Tür (õpil.) — 1?(2) var.
- c. Sool, sabata silk — vaestelaste või.
?Hls (õpil.), ?Kod (õpil.) — ?(4) var.
Võimalik trükiste mõju (J. Liivi «Varju»
II ptk. moto).
- d. Sool ja sabata silk on vaeste või.
Jäm (Kuldsaar) — 1 var.
- B. Silk vaese mehe või.
Mih (Pille) — 1 var.

*

- C. Sool on vaese mehe sabata silk.
Norm. 156, EKMS III 893; Amb (Pralits)
— 1(3) var. Võimalik lähtumine J. Liivi
«Varjust».

10614. SOOL KEHVA SUPPI MAOKS —
1(6) var.

- a. _____*
- * supi (trükised)
E² 80, Norm. 163, EKMS III 893; Kuu
(S. Lilhein) — 1(5) var.
- b. Sool kehva leeme maoks.
E² 80 — ?(1) var.

10615. SOOL ON SIA SURETAJA* —
1(5) var.

- * sea (Norm., EKMS)
Lindenberg ATT 49, Norm. 98, EKMS
III 824.

10616. SUUL SÜÄME MURK, LEIB IHU
HARK — 1 var.

Urv (Seen).

10617. EGA SOOLANE SULITAMA AJA
— 1(4) var.

- a. _____
Norm. 163; Jõe (Kivikangur) — 1(3) var.
- b. Ega soolane sulitama pane.
EKMS III 892 — ?(1) var.

10618. KEEDA SOOLANE RUUVAKE,
KUDSA NÄTSK LEIVAKE, EI
SIIS PERE PAL'LU SÖÖ — 1 var.

Puh (Andresson).

- Vrd. 10609. Kõva sool ruuva jakk, nätsk leib
leiva jakk.

10619. KES SOOLAST SÖÖP, SEE
RAUDA LÖÖP — 1?(1) var.

?Plv (Tobre).

- Vrd. 11237. Kes sõõb, see lõõb.

10620. KUI PÖLE SOOLAST KÕRVAS
METTE, SIIS ÄGA TUHLI SILM
JÄÄB VESISEKS — 1 var.

Põi (Rand).

10621. SOOLANE SUULE HÄÄ, MAKKE
MAOLE HÄÄ — 1 var.

Saa (Söggel).

10622. TII SOOLAST, SII MASSAB SÖÖ-
MAST — 2 var.

- a. _____

M. Sarve seletus: «Ei läha kõht tühjaks.»

Krk — 1 var.

- b. Tee soolast, massab söömast.
Krk (Sarv) — 1 var.

10623. ON SOOLAVAKK TUHI, EI TUNTA JÄNU — 1?(1) var.

?VNg (Aug. Krikmann).

10624. PAREM SOOL-LEIB ÕIGUSEGA KUI VÕILEIB VALSKUSEGA — 1?(1) var.

?Vig (Priimets).

Vrd. 8911. Parem pisut õigusega kui palju ülekohtuga.

8163. Parem paar silku õigusega kui kojatäis vasikaid valskusega.

8019. Parem oma soolleib kui võera võlleib.

10625. SOOL-LEIB TEEVAD SOONED SITKEST — 1?(1) var.

?Rkv (Aug. Krikmann).

10626. LÄHEN MA SOOMEST ROOTSI, ÜKS KOER OLEN IGAS KOHAS — 1(8) var.

- a. _____
Wied. ESSr 1064, Wied. 105, Kündja nr. 43 (1883) 514 — 1(5) var.

- b. Mingu koer Soome, mingu Rootsi, koer on ja koeraks jääb.
E MVH 24, E 55, E² 97 — ?(3) var.

10627. SOOVIJA SAAB SUNNIKID — 1 var.

TMr (Birkenthal).

10628. ÄRÄ SUOBA KUNAGI TOISELE PAHA — 1 var.

Kuu (Lindström).

10629. SORIK SEISAB SEINA ÄÄRE, VARAS VALGESSE* — 1(2) var.

* ääres; valges (E)

sorik = keelepeksja

E MVH 91; Plv (Melzov).

10630. SOROKASVETAH KÄÄND NELLI-KÜMMEND NELLI TSIRKU SUU SUVÕ POOLÕ — 9 var.

- Aa. _____
Vas (Kirs), Se — 2 var.

- b. Sorokasveetal käänd nellikümmend tsirku suud suvõ poolõ.*

* sorokasveeda, sorokasveeta

Se — 3 var.

- c. [Sorokasveetal] keeravad [nelikümmend] lindu nokad siiapoole.
Se — 1 var.

- d. [Sorokasveetal] käändvä juba [nelikümmend] tsirku ninad siiapoole.

V. Savala seletus: «Sellepärast küpsetatakse sel päeval vatska, tsirguvatska, mida viiakse välja aiateiba otsa tsirgale söömiseks, et tsirgu ka jälle meile tagasi tuleksid.»

Se — 1 var.

- e. [Sorokasveetal] kääneb [nelikümmend] lindu pea suve poole.
Se — 1 var.

- B. [Tsirgupäiv], sõs nellikümmend tsirku käändvä' suu suvõ poolõ, pää päävä poolõ.

Se — 1 var.

Vrd. uk: 22. märtsil kui pää ja õõ saavad õhepikkuseks, siis jõuavad kohale nellikümmend seltsi rändlindusi (As).

10631. EGA POLE SUGU SÜÜKS PANNA — 1 var.

Kul (Samet).

10632. EGA SUGU LAHKU SOUSTA, VÕSU EI VEERE KÄNNUSTA — ?(21) var.

- a. _____*
* soosta — kännustagi (Raud)

Wied. 21, Kündja nr. 32 (1883) 382, Raud KL I 57 — ?(9) var. Wiedemanni alustekst on pärit Blumbergi teosest «Quellen und Realien des Kalewipoeg».

- b. Sugu ei lahku soosta, võsu ei veere kännusta.*

* kannusta (Sirvil.)

Sirvil. (1898) 63, Kmpm. KH 48, Norm. 195, EKMS III 927; ?VMr (A. Elken) — ?(8) var.

- c. Ega sugu lahku sugust, võsu ei veere kännusta.

E MVH 7 — ?(3) var.

- d. Ega sugu soosta lahku, / vōsa ei veere kännustana.

Rl ja Kalevala 87 — ?(1) var.

Vrd. Kp VI 228/9: Ega sugu ei lahku soosta, / vōsu ei veere kännusta.

10633. SUGU HÕIM SUUR, LANS (?)
LAI — 1 var.

Noa (Liewoh).

10634. SUKKU LÄÄVÄ SOE PUJA',
IMMÄ IMMISE LATSÕ' — 14(21)
var.

Aa₁. Norm. 176; Se (Voolaine) — 1(2) var.

a₂. Sukku lähevad soe pojad, emasse emise lapsed.
EKMS I 1058 — ?(1) var.

b. Sukku tuleve soe poja, emmä emmisse latse.
Hel — 1 var.

c. Emmä tuleva emmisse latse, sukku soe poja.
Ote — 1 var.

d₁. Sukku soe puja, immä immise latse.
Rõu — 1(2) var.

d₂. Sukku soe poja, emmä emise latse.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

e. Immä immise latsõ, sukku soe poja.*
* immüse; puja (Vas)
Plv, Vas — 2 var.

B₁. Sukko soe puja, imma imisse puja.
Kan — 1 var.

B₂. Sukku soe poja, ekku emisse poja.
Ote — 1 var.

C. Sukku lääva soe poja, essa emmisse latse.
Hel — 1(3) var.

D. Sukku satub soe poegi, arru saab emise lapsi.
Trt — 1 var.

E. Immä iks immise poja, sukku sunnigo latsõ.
Plv — 1 var.

F. Sukku umma soe sōsara, a immä umma immise latsõ.
Rõu — 1 var.

G. Sukku satub soe poegi, perekonda pōrsaida.
Tt (Eisen) — 1 var.

Vrd. 10640. Soosseltsis on suttagi, pesakonnas pergalida.

10635. PAREM ON SUGULASE KUL-
LEST LUND MAHA KAAPIDA
KUI TUHKA — 2 var.

A. Lai (Kolluk) — 1 var.

B. Parem on lund maha raputada kui tuhka.
Lai (Kolluk) — 1 var.

10636. SUGULANE SUUREM VAEND-
LANE — 3 var.

A. *
* suuremb
Hlj — 2 var.

B. Sugulane on hullemb kui verivaind-lane.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

Vrd. 7989, eriti Ab: Oma vend vaenlane, sugulane suur koer, võnnuvõõras võõrsi-line.

10637. SUGULASED ON HIAD, KU
HARVAST KÄIVAD JA KAUGEL
ELÄVÄD — 1?(1) var.

?Lüg (Källo).

10638. SUGULASE JUURES OLLA SOE
MAGADA — 1 var.

Kos (Wiedemann).

10639. SUGULASTE RIID ON SUUR,
KÄLIMEESTE KÄRA LAI — 1
kuni 4(4) var.

a. Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Sugulaste riid on suur ja külimeeste kära lai.

E. Poomi seletus: «Sugulased ja külimehed on ikka heaste korda saand, kui nende vahel juhtub tüli tulema, siis räägitakse sellest laialt ja suurendatakse palju (vanemal ajal).»

Rap v. Mär — 1 kuni 3(3) var.

10640. SOOSSELTIS ON SUTTAGI,
PESAKONNAS PERGALIDA — u.
20(26) var.

Aa. Rak — 1 var.

b. Suguvōsas suttagida ja pesakonnas pergelida.
Iis — 1 var.

- c. Suus on suttagi, pesakonnas pergelida.
Hlj — 1 var.
- d₁. Suus susiagi, pesakunnas perkelitä.
Läg — 1 var.
- d₂. Sugus on susijagi, pesakunnas pergelida.
Kuu — 2 var.
- Ba. Perekonnas pergelida, sugukonnas susisida.
Jõh — 1 var.
- b. Perekonnas pergelida, suguseltsis susilasi.
Lüg — 1 var.
- C. Sooseltsis ikka suttarid, pesakonnas pergalid.*
* suttareid — pergeleid (trükised)
E 77, E² 28; Kad (Kivi) — 1(3) var.
- Da. Suos on suotaid, pesakonnas pergelid.*
* sotta; perklid (Sim)
V. Klaasi (Hlj) seletus: suos = sugukonnas; suotaid = ilmaasjatumbi; suota tüö = ilmaasjata tüö.
Hlj, Sim — 2 var.
- b. Suguvõsas sota, pesakonnas pergelid.
Sim — 1 var.
- c. Sugukonnas soota, pesakonnas pergelida.
Rak — 1 var.
- d. Pesakonnas pergelida, sugukonnas sottagi.
Hlj — 1(2) var.
- E. Sukuseltsis sõketit ja pesakunnas pergelit.
Lüg (Tooms) — 1 v. 2(2) var.
- F. Sugukonnas on mõnda, pesakonnas perglid.
Amb — 1 var.
- G. Perekonnas pergelida, suguseltsis saatanaid.
Lüg (Källo) — 1 v. 2(2) var.
- H. Perekonnas pergelida, suguseltsis suuri kueri.
Lüg (Källo) — 1 kuni 3(3) var.
- I. Pesakonnas on ikka pergelid.
Kuu — 1 var.
- Vrd. 10634. Sukku läävä soe puja', immä immise latsõ'.

10641. KOH SUGUVÕSA, SIÄL OSA — 8 var.

- Aa. _____
Vas (Jakobson) — 1 var.

- b₁. Kos minu suguvõsa, sääl minu osa.
Urv — 2 var.
- b₂. Kon minu suguvõsa, see man om minu osa.*
* kus
Urv — 2 var.
- c. Kus su suguvõsa, sääl su osa.
Rõu — 1 var.
- Ba. Kon mu võsa, sääl mu osa.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Kon võsa, sääl osa.
Vas — 1 var.

10642. SUKKUR ON ÜKSI SUULE HEA, AGA IHUSUGUTUS TERVE KEHALE — 2 var.

- a. _____
Amb (Klemmer) — 1 var.
- b. Suhkur on suule hea, aga krõbak on kõige kohale hea.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

10643. SUKKURT TAHAD, PIPART SAAD — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

10644. ENAMB SAAP SUUR SUIKJA KUI KAVVA MAGAJA — 12(19) var.

- Aa. Rohkem tege suur suikui kui palju makai.
Hel — 1 var.
- b₁. Enämb teep suur suikja kui kavva magaja.
Räp — 1(3) var.
- b₂. Enam teeb suur suikuja kui kaua magaja.
E 18, E² 68, Norm. 76 — ?(4) var.
- c. Inämp tege suur suikja kui suur magaja.
Ote (Kroon) — 1 var.
- B. Enämb tege suur suikui kui laisk lammei.
Hel — 1 var.
- C. Enam tööd on suikujal kui magajal.
MMg — 1 var.
- D_{1a}. Enam saab suikuja kui magaja.
MMg — 1 var.
- b₁. Enam saab suikuja kui kaua magaja.
Puus. EKGr. 174 — ?(1) var.

- b₂. _____
Ote — 1 var.
- c. Enam saab suur suikja kui väike magaja.
Puh — 1 var.
- D₂a. Enamb saab suurest suigumisest kui pallo magamisest.
Räp — 1 var.
- b. Suurest suikmisest saab iki rohkep ku liiast magamisest.
Krk — 1 var.
- c. Suurest suikmisest saap iki rohkep ku peris magamisest.
Krk — 1 var.
- D₃. Enam saab suuni suikuja kui maa-ni magaja.
Saa — 1 var.
10645. SUIKEN SAA SUGUGI, MAATEN EI SAA MIDÄGI — 1(4) var.
- a. _____
Norm. 227; Vö (Schmidt) — 1(3) var.
- b. Suikudes saab sugugi, magades ei saa midagi.
EKMS II 809 — ?(1) var.
- Vrd. 12117. Tukkumisest suab terake, magamisest ei sua marjukestkl.
10646. SUIKUJAL SUURED SILMAD, MAGAJAL MADALAD SILMAD — 1 var.
Hls (Jung).
10647. KE[S] SUITSU TAHAB, PIAB TULD TEGEMA — 1?(1) var.
?VNg (Aug. Krikmann).
- Vrd. 10650. Kus suitsu, seal tuld.
10648. KUS POLE SUITSU, SEAL POLE SOOJA — 2 var.
- a. _____
Hlj (Kungur) — 1 var.
- b. Kus ei ole suitsu, seäl ei ole sooja.
Vig — 1 var.
- Vrd. 10649. Kus suitsu, seal sooja.
10649. KUS SUITSU, SEAL SOOJA — u. 205(278) var.
- A₁a₁. _____*
- * kun (Hls, Trv, Pst), kon (Rön), kos (Hel, Trv, Pst, Lai, Pal, Trm, Kod, TMr, Puh, Ote, Tt); sääl (Sirvil., Meos

Vaatl. III, Puus. Eü I; Jöh, Hlj, Kuu, HMd, Ris, Krj, Mus, Khk, Jäm, Kaa, Pha, Pöi, Mih, Saa, Hls, Krk, Hel, Trv, Pst, Vil, KJn, Plt, Pal, MMg, TMr, Puh, Ran, Rön, Ote, TaL, Krl, Plv, Tt), sial (Lüg, Kuu, Kos, SJn, Ksi, Pal, Trm), siel (Kuu), seel (Hli), säel (Rid), siäl (Khn, Kod), sieal (Tor, SJn); suaja (Jöh), suuja (PäL, Hel, Trv, SJn, Ksi, Pal, Kod, TMr), suoja (Lüg, Hlj, Kuu, Pöi, Saa, Pst, Vil)
Vlg. Lisal. nr. 13 (1891) 104, Sirvil. (1898) 57, E 47, E² 12, Meos Vaatl. III 157, Raud VMj 217, Muuk-Mihkla I 23, Puus. Eü I 23, Norm. 82, EKMS III 889, 929 ja 1184; käsikirjalisi üleskirjutusi üle maa, v. a. Se; vähe Vö (Krl, Plv) — u. 160(202) var.

- a₂. Kus suits, seal soe.
Kul — 1 var.
- b. Kusa suitsu, seal oo sooja.*
* on (trükised)
Wied. 96, Kündja nr. 42 (1883) 503; Sa — 1(3) var.
- c. Kus on suitsu, sääl on sooja.*
* kos (Stein; Kod); om (Stein; Mih, Vö-Se), oo (Mih, Mus); seal (Meelej., Jürjens; Rak, Sim, Rap v. Mär, Mär, Khk, Mih), sial (Iis, Rak), siäl (Kod), seäl (Tt); suaja (Iis), suoja (Rak), suuja (Kod)
Stein 30, Meelej. nr. 36 (1887) 286, KAH EKA1 154, Jürjens 70; Jöh, Iis, Rak, Sim, Rap v. Mär (Poom), Mär, Krj, Mus, Khk, Kär, Sa, Mih, Kod, Trt, Vö-Se (Stein), Tt (Pihlak) — u. 20(31) var.
- d. Kus on suits, seäl on sooja.*
* seal (Poromenski)
* Helle 344, Hupel 111, Beitr. XI 156, Poromenski EGr. 202 — 1(10) var.

*

Kus on suits, seäl on soja, es wird nie was geredet, da nicht was dran wäre.

- e. Kus on suitsu, seal on ka sooja.*
* säel (Khk), sääl (Muh)
Kask-Vaigla-Veski Lõ² 73; Tln, Khk, Muh — 3(6) var.
- f. Kus suitsu, seal ka sooja.
Plt, Pal — 2(3) var.
- g. Kus on suitsu, seal ka sooja.
Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502 — ?(4) var.

- h. Kus on ikka suitsu, säääl on ka sooja.
Saa — 1 var.
- A₂. Saab suitsu, saab sooja.
Trt? (Pärtelpoeg) — 1 var.
- B. Kos suitsu, säääl lämmit.
San — 1 var.
- C. Koh savvu, siäl lämmind.
Vas — 1 var.
- Da. Kus suitsu, siel suoja; kus paistet, siel palava.
Kuu — 1 var.
- b. Kus on suitsu, seel on sooja; kus on paistet, seel palava.
Kuu — 1 var.
- E. Kus oo suitsu, seal oo sooja; kus oo külma, seal oo nälga.
Pär — 1 var.
- F. Kus suitsu, sial sooja; kus tuld, sial tuhka.
Koe — 1 var.
- G. Kus suitsu, säääl sooja; kus vilu, säääl varju.
Amb — 1 var.
- H. Kus on suitsu, seal on sooja; kus suitsu, seal tuld.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Vt. 10650 F.
- I. Kus tuld, säääl suitsu; kus suitsu, säääl sooja.*
* kos (Lai); seal (Tür, Lai)
Tür, Vän, Lai — 3 var.
- Vt. 12154 C.
- J. Kus suitsu, seal sooja; kus valgust, seal varju.
VMr, Trv — 2 var.
- Vt. 13269 D.
- K. Kus suitsu, seal sooja; kus lapsi, seal leiba.
Rap, Saa — 2 var.
- Vt. 5473 C.
- L. Kus härga, seal sõrga; kus suitsu, seal sooja.
Amb — 1 var.
- Vt. 1854 H.
- Vrd. 10653. Muidu suitsu ei tõuse, kui sooja ei ole.
10648. Kus pole suitsu, seal pole sooja.
10655. Suits ja soe saavad läbi.

10650. KUS SUITSU, SEAL TULD — u. 90(130) var.

Aa₁. _____*

* säääl (Gr.; Tln, Kul, Khk, Kär, Pha,

Krk, Trv, Vil, Plt, Vön, Ote, Krl), sial (VMr, Trm), siel (Kuu), siäl (Khn); kos (TMr)

Gr. SKÖ II 63, Gr. PA I² 14, Norm. 265, EKMS III 338; ?Rak (õpil.), VMr, Kuu, Tln, Rap, Lā, Sa, Pā, Vl, Ta, Krl (õpil.) — u. 40(57) var.

- a₂. Koh savvu, säääl tuld.
Se — 1 var.
- a₃. Kus suitsu, seal on ka tuld.*
* kos (Räp); säääl (Vil, Räp); om (Räp) Tln, Vil, Räp — 3(4) var.
- a₄. Kus on suitsu, seal on tuld.*
* säääl (Vai)
Vai, Saa — 2 var.
- a₅. Kus on suitsu, säel on ka tuld.
Khk — 1 var.
- a₆. Kon suits om, säääl om iks tuli kah.
Urv — 1 var.
- a₇. Kon iks suitsu om, säääl om tuli kah.
A. Raadla: «Kon kahja peetäs, säääl piät iks midä põhja kah olema.»
Rõu — 1 var.
- b. Kus suitsu, säääl peab ka tuld olema.
Krk — 1 var.
- c. Kus suitsu näha on, seal peab ju tuld ka ika olema.
J. Saalvergi seletus: «Ega inimesed üsna muidu ikka ei räägi.»
Jür — 1 var.
- Ba. Kust suits tõuseb, seal on tuluke all.*
* säääl (Rõu)
Norm. 265; Krj (Allas), Trv v. Rõu (Siipsen) — 2(5) var.
- b₁. Kust suits tõuseb, seal tuli all.
Wied. 96, Kündja nr. 42 (1883) 503; TMr (Herms) — 1(4) var.
- b₂. Kust suits tõuseb, seal on tuli all.
Kmpm. KH 80; Tt (anon.) — 1(2) var.
- b₃. Kus suits tõuseb, säääl on tuli all.
VNg — 1 var.
- c. Kust suitsu tõuseb, seal on ka tuld.
Kask-Vaigla-Veski Lõ² 74 — ?(1) var.
- C_{1a1}. Suits ei tõuse ilma tuleta.*
* tõse (Nõo)
Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610, E 79, E² 11; Kaa, Nõo (Speek), Tt (Pihlak) — 4(14) var.
- a₂. Ega suits ei tõuse ilma tuleta.
SJn — 1 var.

- a₃. Ega suits tõuse ilma tuleta.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.
- a₄. Ega suits ilma tuleta tõuse.
Vän, Trv — 2 var.
- a₅. Ega suits tuleta tõuse.
VMr, Amb — 2 var.
- b₁. Ega muidu suitsu tõuse, kui tuld pole.
Vil — 2 var.
- b₂. Egä muidu suits ei tõuse, kui tuld ei ole.*
* ku
Trv — 2 var.
- b₃. Egä suitsu muidu tõuse, ku tuld põle.*
* mudu; ei ole (Saa)
Lüg, ?Saa (P. Kangur) — 1 v. 2(2) var.
- b₄. Ega suits muidu ei tõuse, kui tuld ei ole.
?Võn (Sordla) — 1?(1) var.
- b₅. Suits muidu ei tõuse, kui tuld ei ole.
Vil — 1 var.
- c. Ega suits muudu ei tõuse, kui tuld ei tehta.
Plv (Huik) — 1 var.
- d. Ega suits muidu tõuse, kui tulukest pole.
Kuu — 1 var.
- e. Kui ei ole tuld, ega säält tõuse suitsu.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- f₁. Ega suitsu säält ei tõuse, kus tuld ei ole.
Saa (Söggel) — 1 var.
- f₂. Suits ei tõuse säält, kus ep ole tuld.
Tt (anon.) — 1 var.
- f₃. Suits ei tõuse sealt, kus tuli ei põle.
Amb — 1 var.
- g. Kus tuld ei ole, sealt suitsu ei tõuse.
Pst — 1(2) var.
- h. Ega muidu suitsu ei tule, kui tuld ei ole.
Vil — 1 var.
- i. Kui tuld ei ole, ega sis suitsu ei tule.
Kod — 1 var.
- j. Tulõõi säält savvo, koh olõõi tuld.
Se — 1 var.
- k. Egä suitsu säält ei tule, kos tuld ei ole.
Hel — 1 var.

- l. Suitsu ei ole, kui pole tuld.
Kär — 1 var.
- m. Kus pole tuld, seal pole suitsu.
Jäm — 1 var.
- C₂. Ega muidu suitsu'i tule, kui tuld ei ole; ega muidu juttu'i aeta, kui asja'i ole.
Hel — 1 var.
- D. Suits annab tule üles.
Kaa — 1 var.
- E. Kust suits tõuseb, säel välk sees.
?Krj (Mägi) — 1?(1) var.
- F. Kus on suitsu, seal on sooja; kus suitsu, seal tuld.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Vt. 10649 H.
- G. Koh tülü, sääl tapelus; koh suits, sääl palamine.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vt. 12726 B.
- Vrd. 12154. Kus tuld, seal suitsu.
10647. Ke[s] suitsu tahab, piab tuld tegema.
12143. Ep ole igakord suurt tuld, kus suur suits tõuseb.
10651. KUS SUITSU, SIALT SAADA — 3(4) var.
- Aa. _____
Hlj — 1 var.
- b. Kus suits, sealt saak.
SJn — 1 var.
- B. Kus on suitsu, sääl on süüa.
Saa (Söggel) — 1(2) var.
10652. KUS SUITSU, SÄÄL SANDIL VÕLGA — 1 var.
Vil (Jüri Täht).
10653. MUIDU SUITSU EI TÕUSE, KUI SOOJA EI OLE — 1(2) var.
Trv (Pausk).
Vrd. 10649. Kus suitsu, seal sooja.
10654. PAREM SUITSU SURRA KUI KÜLMA KANNATADA — 5(9) var.
- Aa. _____
Norm. 82, EKMS II 333 ja III 1184;
Rak, Hel — 2(6) var.
- b. Parem ikke suitsus surra kui külma kannatada.
Amb — 1 var.

B. Parem suitsu surra kui külma koolda.*

* kuoleda (Lüg)

Lüg, Hel — 2 var.

Vrd. 10588. Parem sooja surra kui külma koolda.

10655. SUITS JA SOE SAAVAD LÄBI — 1 var.

TMr (Siil).

Vrd. 10649. Kus suitsu, seal sooja.

10656. SUITS MINU SUGULANE, VESI MINU VENNANAINAINE — 1 var.

Plt (Kukk).

Vrd. ns «Sõnad tuleõnnetuse vastu»: Ei suitsu minu sureta —/ mina suitsu sugulane!/ Ei vesi minu uputa —/ mina vee vennanaine (ERIA III:3 nr. 7019).

10657. SUITS OM VAESE INEMISE SILMAROHI — 1 var.

Ote (Kukrus).

10658. SUITS SUUS EI TEE VEEL POISSI MEHEKS EGA SAAPAD PLIKAT SAKSAKS — 1?(3) var.

a₁. _____
?Nõo (Eisen) — 1?(1) var.

a₂. Suits suus ei tee veel poissi meheks ega saapad tee plikat saksaks.
E² 26 — ?(1) var.

b. Suits suus ei tee poissi veel meheks ega muuda saapad plikat saksaks.
Kask-Vaigla-Veski Lõ² 65 — ?(1) var.

Vrd. 3014. Olgu ka kaks suitsu suus, poiss jääb ikka poisiks.
9976. Saapad ei tee sind saksaks.

10659. KUDA SUITSEB, NÕNDA MAITSEB — 3 var.

a. _____*

* ninda (Pst)

Trv, Pst — 2 var.

b. Mee ta suitseb, see ta maitseb.
Kär — 1 var.

Vrd. 6354. Ära maitse kõiki, mis ei suitse.

10660. SUITSUNUD SEINTE VAHEL IKKI SOEM KUI VALGE LAU-
DADE VAHEL — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Harilikus, lihtsas majas parem kui toredas lossis.»
Hää.

10661. SUKAVARDAGA ALUSTAB, SIBERIGA LÕPETAB — 1 var.

Trt (Piir).

Vrd. ul «Vangikoja ukse taga»: Nõelast minul vargus algas, / kuni mina rõõvliks sain (RKM II 64, 197/8(3) < Rõu).

Vrd. 13769, eriti B₃: Nüüpnõelaga alustab, hobesega lõpetab.

14462. Veiksest vargusest kasvab suur.

10662. KIS SUKKA OTSIB, SIE KAPUKA LEIAB — 3(4) var.

a. _____

Kos — 1 var.

b. Kis sukka otsib, see kapeta saab.

E. Poomi seletus: pruudi valimise suhtes.

Rap v. Mär — 1 var.

c. Sukka otsib, kapeta leiab.

Norm. 186; Rap (Uustalu) — 1(2) var.

Vrd. kk: Sukka otsis, kapeta sai (Rap v. Mär).

Vrd. 3783. Kes kinga otsib, see talluka leiab.

10663. KUIDA SUKK, NINDA SAABAS — 1 var.

Kuu (R. Lilhein).

Vrd. kk: Nemä omma õkva kui sukk ja saabas (Ote).

10664. SUKK LAI — JALG SOE, KINNAS LAI — KÄSI KÜLM — 1(4) var.

Norm. 151, EKMS III 604; Sim (Fliegermann).

10665. SUUR SUKK JA KITSAS KING — NEED EI KÕ[L]BA KOHUGILE — 1 var.

Kaa (Mägi).

10666. IGA SUKSUTAJA EI OLE PÄITSETE PÄHE PANIJA — 1 var.

VMr (J. Elken).

Vrd. 10667. Suksutajaid on palju, aga päitse pähe panijaid on vähe.

10667. SUKSUTAJAID ON PALJU, AGA PÄITSE PÄHE PANIJAID ON VÄHE — u. 45(57) var.

A_{1a1}. _____*

* panjaid (Vai), panejaid (VNg)

Vai, VNg, Amb, Trm — 4 var.

- a₂. Suksutajaid on palju, aga päitse pähä panijaid vähä.*
* vähe (EPost. Kal.)
EPost. Kal. (1879) 97; Amb (Neublau) — 1 v. 2(2) var.
- a₃. Suksutajaid om pailu, päitse pähä paneit väha.
Trv — 1 var.
- a₄. Suksutajaid om palju, päitsid pähä panejid veidi.
Nõo — 1(3) var.
- a₅. Pali on suksutajaid, vähe päitse pähe panejaid.
VNg — 1 var.
- a₆. Suksutajaid palju, päitse pähe panijaid vähe.
E² 28; Pal (Karma) — 1(3) var.
- a₇. Suksutajaid palju, aga päitse pähe panijaid vähe.*
* panejaid (Tõs)
EKMS II 100; Amb, Tõs — 2(3) var.
- a₈. Palju suksutajaid, vähe päitse pähe panijaid.
Nis — 1 var.
- b₁. Suksutajid om pal'lu, ent päitse päha ajajid veidi.
Puh — 1 var.
- b₂. Suksutajid om pailu, aga päitse pähä aajid vähä.
Trv — 1 var.
- c. Tsukutajaid on palju, aga päitse päha pistjid väha.
Rõu — 1 var.
- d. Suksutajaid on küll palju, aga päitse pähe panijaid on üks.
Lai — 1 var.
- e₁. Suksutajaid on palju, päitse pähe panijaid ei sugugi.
VMr (J. Elken) — 1 var.
- e₂. Suksutajaid palju, päitse pähä panijaid ei sugugi.
E 79 — ?(1) var.
- e₃. Suksutajaid on palju, aga päitse pähe panijaid põle.
Kuu — 1 var.
- e₄. Suksutajaid palju, päitse pähe panijait ei ole.
Vai — 1 var.
- e₅. Suksutajaid on ikka paljugi, aga päitse pähe panijaid ei ole.
Kad — 1 var.
- e₆. Suksutajaid pailu, päitse pähe panijaid põle kuskil.
Tür — 1 var.

- e₇. Suksotajit om pal'logi, päitse pähä panjit ei ole kedägi.
Räp — 1 var.
- e₈. Süksutajid om paljogi, päitse pähä pandjid ole ei kedagi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- f₁. Palju on suksutajaid, ühestki ei ole päitse pähe ajajat.
Ksi — 1 var.
- f₂. Suksutajaid võib olla kui palju, aga päitse pähe ajajat ei ole ühestki.
Kod — 1 var.
- f₃. Süksatai' pallo, päitset aja ai kiäki pähä.
Se — 1 var.
- A₂. Suksutajid on pal'lu, aga val'la pähe ajajid ühtegi.
Ksi — 1 var.
- A_{3a}. Suksutajaid on küll, aga päitse pähe panejaid vähe.
Tõs — 1 var.
- b. Suksutajaid on küll, aga päitse pähe panijaid ei ole.*
* pähä (Kul); panejaid (Pal), panijat (Kuu); pole (Norm.; Kul)
Norm. 185; Kuu, Kul, Pal, Kod — u. 5(7) var.
- c₁. Suksutajaid on küll, aga päitsete pähe panijaid ühestki.
Hlj — 1 var.
- c₂. Suksutajaid on küll, aga päitsete pähe panijat pole ühestki.
Amb — 1 var.
- c₃. Suksutajaid on küll, päitste pähe panijaid pole ühti.
Kul — 1 var.
- c₄. Suksutajaid on küll, aga päitse päha panejaid pole ühti.
Vän — 1 var.
- c₅. Suksutajaid küll, aga päitse pähe panijat pole ühtegi.
Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.
- c₆. Suksutajaid küll, aga päitse pähe panijaid põle ühti.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- c₇. Suksutajaid küll, aga päitse pähe panejat ühti.
?Tln v. Mär (Ojasson) — 1?(1) var.
- c₈. Suksutajaid küllalt, aga päitse päha panejaid põle.
SJn — 1 var.
- d₁. Suksutajid on küll, aga päitse pähe ajajaid ei ole ühtegi.
Pal — 1 var.

d₂. Suksutaju küll, aga päitse pähä aaju põlõ ühti.
Khñ — 1 var.

e. Suksutajaid ikka on, aga päitse pähä aeajad ei ole.
SJñ — 1 var.

B. Suksutajid suur hulk, päitse pähä pandjit kedägi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Suksutajaid on üheksa, päitse päha panejaid ei ole ühtegi.
Krk — 1 var.

*

D. Suksutajaid on vähe, aga päitsed pähä panijaid palju.
EPost. Kal. (1879) 100 — ?(1) var.

Vrd. vellerism: «Suksutajaid on küll, aga päitse pähe ajajaid ei ainustki,» kurtis perenaine, kellel viis meheleminejaealist tütart kodus (RKM II 125, 171(122) < VII).

Vrd. kk: Need pole muud kui suksutajad, päitse pähe panejat pole kellestki (Trt).

Vrd. 10666. Iga suksutaja ei ole päitsete pähe panija.

10668. SULA TALI TOOB KAHJU, KÜLM TALI TOOB KASU — 1?(4) var.

a. _____
Norm. 41; ?Saa (Söggel) — 1?(3) var.

b. Sula tali toob kahju, külm tali kasu.
EKMS III 1194 — ?(1) var.

10669. EI SULASEST SAA KUNINGAST — 1 var.

As (Pint).

10670. KES LÄHTEB SULASE SUOMÄ VAI VAESE PULMA — 1 var.

Kuu (Lindström).

Vrd. 13035. Kes vaest varrule kutsub või puujalga pulma.

10671. KES SULASEKS SUUR ON, SEE ON PEREMEHEKS PISU-KENE — 1 var.

Pal (M. Uus).

Vrd. 8883. Parema pisuke peremees kui suur sulane.

10672. LASE SULAST LAISKELDA, SIIS TAHAB ÄRA MINNA; PANE SULAST TÖÖD TEGEMA, SIIS TAHAB KUI POEG OLLA — 1 var.

HMd (Ristmegi).

10673. SULANE HABET KÜNNAB, TEULINE SELGA SUGAB* — ?(3) var.

* teoline (E)

E MVH 13; ?Pär (Pulst).

10674. SULANE JA HÄRG — NEE ON IKKA ÜHES LEIBAS — 2 var.

A. _____
Krk (Toomessalu) — 1 var.

B. Väimees ja härg — need olla ikka ühes leibas.
Krk (Toomessalu) — 1 var.

10675. SULANE KISUB PEREMEHE POOLE — 1 var.

Wied. ESSr 296.

10676. SULANE NAGU ÕUEKOER, TÜDRUK NAGU KASS — 1 var.

E. Poomi seletus: tüdruk, kes toamail liigub, saab söögi vaheaegadel ka midagi suhu pista, sulane peab leppima sellega, mis ta söögi ajal saab.
Rid.

Vrd. 10677. Sulane on peremehe koer ja tüdruk perenaise koer.

10677. SULANE ON PEREMEHE KOER JA TÜDRUK PERENAISE KOER — 2(4) var.

A. _____
Norm. 119, EKMS III 1256; Kir — 1(3) var.

B. Talu tüdruk või talu koer.
Trt (E. Teder) — 1 var.

Vrd. 10676. Sulane nagu õuekoer, tüdruk nagu kass.

10678. SULANE PIDÄB OLEMA NARAL, KUI PERENAISE ON PIUL — 1(2) var.

Kuu (Pärt).

10679. SULANE PUHUB PEREMEHE
PILLI — 1?(1) var.

?VMr (V. ja G. Lurich).

Vrd. 8839. Kelle pilli puhud, selle tantsu tantsid.

10680. SULASE KALI ON KAEVUS —
1(4) var.

Norm. 122, Vih. VER 184, EKMS III 1256; Amb (Pralits).

Vrd. kk: Jo meie kali on kaivus 'jo meil on kali otsas' (Jõh).

Vrd. nlj: H II 57, 474 < Amb.

10681. SULASE KOHUS OM ÕKS PER-
REMEHE PAA ALA TULD
KOHENDA — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 12140. Egaüts kohendas tuld oma paa ala.

10682. SULASEL IKI SUUR KÖTT* —
1(3) var.

* ikka; köht (EKMS)

Norm. 121, EKMS III 1256; Trv (J. Kä-ger).

10683. SULASEL ON SUVI PIKK,
NÄITSIKUL ON NÄDAL PIKK JA
PÄIVILISEL PÄEV PIKK — 3 var.

A. _____

Plv — 1 var.

B. Sulassõl umma' suvõ' pikä', päävi-
lesel umma' päävä' pikä'.

Lut — 1 var.

C. Pääv om pikk päivilisel.

Räp — 1 var.

Vrd. rl «Ori ootab õhtut» (ERIA II:2 nr. 2642–2644); «Anna õhtu õiget aega» (ERIA II:2 nr. 3135).

10684. SULASEL PÖLE TÖÖMURET,
SULASEL OO PALGAMURE —
1?(1) var.

?Vig (Priimeits).

10685. SULASE PALK — KOPKAS
KUUS JA VANAD PÜKSID —
1 var.

Kuu (Eplik).

Vrd. kk: Annan sulle palka kopkas kuus ja vanad püksid (Jür).

10686. SULASE PÄEV ON JUBA TÕUS-
NUD HOMMIKU PÄEVATÕUSUL
— 1?(3) var.

Norm. 118, EKMS III 1256; ?Saa (Lang-
holts).

10687. SULASE SUU JA MAANISTEE,
ORJA SUU JA HÄRJA PERSE —
1 var.

Jõh (Paurmann).

Vrd. 7246. Naese suu ja suurtee on alati
lahti.

10688. SULASÕ PIÄ SULGA TÄÜS,
PEREMEHE PIÄ VÕLGA TÄÜS —
1 var.

Khn (T. Saar).

10689. KUS SULGI, SÄÄL LINDU* —
1(3) var.

* seal (trükised)

Norm. 265, EKMS III 338; Hää (Mäe-
salu).

10690. MIDA KENAMAD SULED, SEDA
TIGEM SÜDA — 1 var.

Sa (Allas).

10691. MIDA SULG KIRJUTAB, SEDA
AINULT TULI PÖLETAB — 1?(1)
var.

?Lüg (Källo).

Vrd. 3853. Mis kirjutatud sulega, ei välja-
raluda saa kirvega.

10692. ÄRA ENNE SULGA NOPI, KUI
LIND KÄES ON — u. 25(48) var.

A₁a₁. _____*

* sulgi (E)

E 12; Amb (Kleinmann) — 1(5) var.

a₂. Ära enne sulgi nopi, kui lind käes.
Huvit. I: 47 — ?(4) var.

a₃. Ära sulgi enne nopi, kui lind käes.
E₂ 65, Kask-Vaigla-Veski Lõ₂ 69 — ?(2)
var.

a₄. Ära nopi sulgi, enne kui lind käen-
on.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(2)
var.

b₁. Ära sulgi enne nopi, kui lind käes.
ei ole.
Trv — 1 var.

- b₂. Ära nopi sulgi, kui lindu käes pole.
Ote (Eisen) — 1 var.
- c₁. Ära enne sulgi nopi, ennegu lindu kunnigi 'i ole.
Trv — 1(2) var.
- c₂. Ärä enne sulgi nopi, ku lindu viil kunnigi ei ole.
Pst — 1 var.
- d₁. Ära enne sulgi nopi, kui lind lastu ei ole.
Ote — 1 var.
- d₂. Ära enne sulgi nopi, kui lind ei ole maha lastu.
Nõo — 1(3) var.
- d₃. Ärä nopi sulgi, enne ku lind lask-mada.
Pst — 1 var.
- d₄. Lindu ei maksa enne noppida, kui maha pole lastud.
Hel — 1 var.
- e. Ära enne sulgi nopi, kui lindu püü-tud pole.
Trv — 1(3) var.
- f₁. Ära nopi juba sulgi, kui veel lind lendab.
Norm. 78, EKMS IV 420; Vai — 1(3) var.
- f₂. Ärä nopi sulge, kui lind lendäs.
Rõn — 1 var.
- A₂a₁. Ära enne sulgi kaku, kui lindu veel kähen ei ole.
Pst — 1(2) var.
- a₂. Ära kaku enne sulgi, kui lind käes ei ole.
Trv — 1 var.
- a₃. Ära kaku sulgi enne, kui lind käen ei ole.
Ote — 1 var.
- a₄. Ära sa lindu enne ära kaku, kui ta sul käes veel ei ole.
Vil — 1 var.
- a₅. Lindu ära enne kakku, kui ta käes.
Vil — 1 var.
- b₁. Ära kakku sulgi, kui lind veel las-tud ei ole.
Trv (Rennit) — 1 var.
- b₂. Ära kaku enne sulgi, kui lindu las-tud ei ole.
SJn — 1(2) var.
- b₃. Ära linnul enne sulgi kaku, kui ta last ei ole.
Trv — 1 var.
- b₄. Ära ennem lindu katku, kui sa ta lased.
?Pha (Rebane) — ?(1) var.
- b₅. Ära enne lindu katku, kui sa teda lased.
?Pha (Kuusk) — ?(1) var.
- b₆. Ära tee, et sa linnu ennem ää kat-kud, kut sa maha lased.
Mus — 1 var.
- B. Ära seda parti kaku, mis lendab.
Hää — 1 var.
- Ca. Ära kaku sulgi enne, kui kana käen ei ole.
Ote — 1 var.
- b. Inne kakku_{ui} pudsait, ku kana käen om.
Se — 1 var.
- D. Ära enne sulgi nopi, kui veel teder käes pole.
J. Kala seletus: suurte plaanide tegi-jate kohta.
Vil — 1 var.
- Vrd. 10693. Ära neid sulgi padjaks tee, mis taeva all lendavad.
5953. Ära enne lindu ära söö, kui kätte saad.
10693. ÄRA NEID SULGI PADJAKS TEE, MIS TAEVA ALL LENDAVALD —
1(2) var.
Norm. 78; Pal (Saar).
- Vrd. 10692. Ära enne sulga nopi, kui lind käes on.
10694. SUNDJA KURI, ANDJA KITSI —
5—6(6) var.
- Aa. —————
EPost. nr. 16 (1886) 3; Urv, Plv — 2 v.
3(3) var.
- b. Andja kitsi, sundja kuri.
Ote — 1 var.
- B. Sundja kuri, andja kitsi, tegija laisk.
Ote — 1 var.
- C. Kaskja kuri, an'ja kitsi.
Ote — 1 var.
10695. PAREMB ESI HINNÄST SUNDI KU TÖÖSÖL LASKO TÖHUTA —
1 var.
Vas v. Se (Sandra).

10696. SUNNITÖÖ — SURMATÖÖ —
1(2) var.

Norm. 137; Puh (Antik).

10697. KUS SUNT, SEAL KÄSI —
1 var.

Pal (Saar).

10698. KES SUPIGA SUU PÕLETANUD,
SEE PUHUB KA VEE PEALE —
3—4(12) var.

Aa. _____

Wied. 63, Kündja nr. 37 (1883) 442, E
36, E² 20 — 1(6) var.

b₁. Kes leemega suu põletanud, puhub
ka vee peale.
E² 20 — 1?(1) var.

b₂. Kes leemega suu põletanud, puhub
isegi vee peale.
Norm. 230, EKMS I 338 — ?(3) var.

Ba. Oled sa kord palava piimaga suu
põletand, tõine kord puhud külma
veegi pääle.
Kär — 1 var.

b. Kes piimägä oma suu on poletand,
sie lietsub ka vie pääle.
Kuu (Lindström) — 1 var.

Vrd. 9169. Kes korra põlend, kardab tuld.
11167. Kes üks kord oma sõrmed põle-
tand, see hoidku, et ta teist korda ei
põleta.
5081. Kes külje kõrvetanud, tunneb tule.
9170. Põlenud laps kardab tuld.

10699. KES SUPI KEEDAB, SEE PEAB
KA SOOLA EEST MURETSEMA
— 1 var.

Amb (Hintzenberg).

10700. LASE ENNE SUPP VALMIS
KEETA, SIIS SÖÖ — 3 var.

a₁. _____

Vil (Leoke) — 1 var.

a₂. Lase enne supp valmis keeta, siis
alles hakka sööma.
Vil (Leoke) — 1 var.

b. Ära suppi enne sööma hakka, ku ta
veel keedetud põle.
Hää — 1 var.

Vrd. 9014. Ära putru enne ära söö, kui kee-
detud pole.
11307. Ära söö kartuhvlid enne ära, kui
nad veel keedetud pole.

10701. SUPP TAHAB SUURUST —
1 var.

A. Källo seletus: tangusuurus = supi-
lisand, tumm.

Lüg.

10702. EGA SURNUD KOER ENAM
HAMMUSTA — ?(14) var.

Aa. _____

E 15, E² 97 — ?(3) var.

b. Surnud koerad ei hammusta mitte.
Gr. SKÖ II 96 — ?(10) var.

B. [Surnud] hunt ei hammusta.
Kmpm. KH 65 — ?(1) var. Vrd. ka
Kmpm. KLR 368 ja Kmpm. KLR II⁶ 357.

10703. EGA SURNUD VARES ENAM
LENDA — ?(3) var.

E 15, E² 101.

10704. EI SAA SURRA SURNE KAASA
EGA KADODA KADONE KAASA
— 2 var.

A. _____

Vai (Treuberg) — 1 var.

B. Ei saa surra surne kaasa, kaduda
kadunne kaasa, mennä ei mennete
järele.

Kuu (Hirrend) — 1 var.

Vrd. ri «Söögitoojad surnud»: Ei voi surra
surne kaasa, / kaduda kadunne kaasa, /
mennä ei mennede kaasa (VK III nr.
660). Vrd. ka «Joodiku kojukutsumine»
(ERIA I:2 nr. 1277).

Vrd. 2939. Ega kahjuga kaasa saa minna.

10705. ENAP SUREP VIINASURMA KUI
VIISURMA — 1 var.

Hls (Sulsenberg).

Vrd. 14132. Viinaklaasi upub rohkem inimesi
ära kui meres.

10706. MIS SURNUD, SEE PERSES, MIS
ELAB, SEE ILUS — 1?(1) var.

?Lai (Tammepuu).

10707. PAREM SURRA KUI LESEKS
JÄÄDA — 1?(1) var.

?Krj (Mägi).

10708. SUREB HOBU, MAKSAB NAHK
— 17(31) var.

A_{1a}. _____*

* hobune (Meelej., EKMS; Vig)
E. Saapa seletus: «Jätab surija võlga maha, siis maksab selle varandus.»
Meelej. nr. 34 (1887) 271, Norm. 266, EKMS I 476; Kul, Vig (Saalist), Kaa, Põl, PÄP, Hls, SJn — 11(22) var.

b. Kõngeb hobu, maksab nahk.
Muh — 1(2) var.

A₂. Sureb hobu, maksab nahk, hobuse
ema elab ikka.
Krj? (Allas) — 1(3) var.

B. Hunt sureb, nahk maksab.*
* soräb; maksäb (Phl)
Kos, Phl — 2 var.

C. Sureb rebane, maksab nahk.
Hel — 1 var.

D. Lõpeb loom, nahk vastab.
Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. 5638. Lehmast saab vanandel veel liha
ja nahka.

10709. SUREB MEES, SUREB KÕHT —
1 var.

Põl (Toomessalu).

10710. SUREB SANT — TÄNAB RAH-
VAS, SUREB SAKS — SAAB
RIIELDA — 1(3) var.

Norm. 126; Krj (Mägi).

10711. KUS SURIJA SUREB, SINNA
VARA JÄEB* — 1(3) var.

* jääb (trükised)
Norm. 209, EKMS III 951; Amb (Frei-
mann).

10712. SURJUS ELAVAD SUURED
MEHED, LOODI VALLAS LOLLID
POISID — 1 var.

Saa (Söggel).

10713. EGA MUIDU SURM EI TULE,
KU HAIGUST EI OLE — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Oigustatakse sur-
maeetset põdemist.»
Hää.

10714. EGA SURM EI KOPUTA — 1(4)
var.

Norm. 207, EKMS III 951; Trm (Sild).
Vrd. 10751. Surm ei saada kellegile sõna
ette.

10715. EGA SURM KALLIS EI OLE —
1?(2) var.

Wied. 21, Kündja nr. 32 (1883) 382.

10716. EGA SURM SINNA EI TULE,
KUS TEDA OODETAKSE —
1(14) var.

A₁. _____

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

A₂. Kellel surma oodatakse, ega see ei
sure.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

B. Ega surm sinna tule, kuhu kutsu-
takse.
E MVH 69 — ?(5) var.

C. Ei surm sinna tule, kuhu kutsutak-
se, ega seda võta, keda pakutakse.
Nurmik II 157, Huvit. V Lisa 14 —
?(7) var.

Vt. 10720 I.

10717. EI SURMA NIMETUND — 1 var.

nimetund = nimetut
Kuu (Vilberg, Viljak).

10718. EI SURM KÜSI KELLEGI KÄAST
LUBA — 1 var.

Rak (Lilienbach).

Vrd. 10746. Surm ei küsi, kas sa noor ehk
vana.

10719. EI SURM POLE MÄGEDE
TAGA* — 1(2) var.

* ega (E MVH)
E MVH 70; Ris (Niinas).

Vrd. kk: mägede taga olema 'kaugel, eemal'.

10720. EI SURM VÕTA PAKUTUD LAST
— u. 10(58) var.

Aa₁. _____

* Helle 329, Hupel 105, Porominski EGr.
184, KAH EKAI 149, Jürjens 55 — 1(19)
var.

*

Ei surm võtta pakutud last, & Dtt nimmt allemahl die liebsten Kinder zuerst. (der Tod nimmt nicht das angebotene Kind.)

- a₂. Ei võta surm pakutud last.
Norm. 207, EKMS III 951 — ?(4) var.
- b. Surm ei võta konagi seda last, keda surmale pakutas.
Ote (Kukrus) — 1 var.
- c. Ei surm võta ängatu last.
Norm. Cl. 21 — 1(2) var.
- Ba. Surm ei võta pakutut.
Wied. 27, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1?(3) var.
- b₁. Ega surm seda ei võta, keda pakutakse.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- b₂. Ega surm seda võta, keda pakutakse.
E MVH 69 — ?(4) var.
- Ca. Ega surm pakutud last ei võta, ennemine hellitud.*
* hellitatu (Wied., Kündja)
Stein 10, Wied. 21, Kündja nr. 32 (1883) 382; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(9) var.
- b. Ega surm pakutud last võta, enne-malt võtab ta hellitatud eidemuna-kese.
Tõn. RP 253 — ?(1) var.
- D. Keda pakutakse, seda surm ei taha; keda hoitakse, seda ta võtab.
Hlj (Pruhl) — 1 var.
- E. Surm võta ai pakutut last, vihatut vaest.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- F. Hängätut susi ei süü, pakotut surm ei taha.
Vas — 1 var.
- Vt. 10818 G.
- G. Paludes ei jäta surm ja pakkudes ei võta surm.
Norm. 207, EKMS III 952; TMr (Viidebaum) — 1(3) var.
- H. Surmale pakutud palakene ei kõlba.
Lüg (Källo) — 1 var.
- Vt. 8270 D.
- I. Ei surm sinna tule, kuhu kutsutakse, ega seda võta, keda pakutakse.
Nurmik II 157, Huvit. V Lisa 14 — ?(7) var.
- Vt. 10716 C.
- Vrd. 2563. Jumal ei võta pakutud leiba.

10721. ENNE SURMA EI OLE KEEGI TARK — 1 v. 2(11) var.

Wied. 33, Kündja nr. 32 (1883) 383, E 19, E: 85, Puus. Eü I 25, EKMS III 1214; TMr (Herms ja Siil).

Vrd. 867. Havva veere pääl saat targas, aga sis om hilda.

2139, eriti Da: Inimene õpib nii kaua, kui sureb, aga ikka jääb lolliks.

8317, eriti C: Ku elät, sis näet; ku kasut, sis kaet; inne saa ai targast, kooni ar koolõt.

2138, eriti Ca: Inimene õpib, kuni ilmas elab, aga sureb loll.

2104. Inimene ei saa enne targas, kui kaits kanikud kokku kasvave.

10722. ENNE SURMA EI SURE KEEGI — 1—3(18) var.

A.

Wied. 33, Kündja nr. 32 (1883) 383, E 19 — 1(4) var.

Ba. Enne surma ei tohi mitte surra.
Niggol VKOR⁵ 58 — ?(11) var.

b. Enne surma ei tohi surra.
E 19 — ?(1) var.

C. Ära enne sure, kui surm ei tule.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

D. Mis sa muidu sured, kui surm sul veel ei tule.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 10723. Enne surma sured laiskuse pärast.

562. Ninda kaua piab elama, kui surm tuleb.

10723. ENNE SURMA SURED LAISKUSE PÄRAST — 1(5) var.

A.

Wied. 33, Kündja nr. 32 (1883) 383 — 1(2) var.

Ba. Enne surma sureb laisk laiskuse pärast.
E 19 — ?(1) var.

b. Laisk sureb enne surma laiskuse pärast.
E: 41 — ?(2) var.

Vrd. 10722. Enne surma ei sure keegi.

10724. IGALÜHEL ON SURM PÕUES — 3 var.

a.

Pär (Kampmann) — 1 var.

- b. Surm olla igal inimesel põues.
Pil (Kuldkepp) — 1 var.
- c. Me kanname surma põues.
Wied. ESSr 869 — 1 var.
10725. KES SURMA PELGAS, TUU
KÖRRALDA ELAS — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
10726. KUHU SURM MAJASSE TULEB,
SEAL TOOB TA ELU KAASA —
1?(2) var.
?Vil (Leoke).
10727. KUI ON SURMAST LUADUD,
SIIS EI AITA ÜKSKI ROHI —
4 var.
- A₁. _____
Jõh (Mets) — 1 var.
- A₂. Kes surmaks loodud on, seda ei
aita arstirohud mitte.
Grents. (1812) lk-ta — 1 var.
- B. Mis surmaks loodud, see sureb ikka.
Kaa (Meister) — 1 var.
- C. Kui pole surmaks loodud, ei sure.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Vrd. 10744. Surma vastu ei ole rohtu.
10728. KUI SURMASS EI ÕLE, VALU
VASSA IKE ON ROSTO — 1 var.
Kod (Univere).
10729. KUS SURM, SEAL MULD — u.
40(63) var.
- Aa. _____*
- * säääl (Stein, Nurmik; Vi, Sa, Vil, Trv),
sial (Kos, Plt)
Stein 38, Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883)
502, E 47, E² 85, Nurmik II 157, EKMS
III 951; Vi, Ha, Lää, Sa, Vän, Trv?
(Siipsen), Vil, SJn, Plt, Trt? (Eisen),
As (J. Reimann), Tt (Kreutzw.) — u.
30(49) var.
- b. Kus on tema surm, seal on tema
muld.
Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502 —
1(2) var.
- Ba₁. Kus surm, seal muld; kus elu, seal
leib.
E. Poomi seletus: «Pole tarvis millegi
eest muretseda.»
Norm. 77; Rap v. Mär — 1 v. 2(3) var.

- a₂. Kun surm, säääl muld; kun elu,
säääl leib.
Pst — 1 var.
- b. Kus elu, säääl leib; kus surm, säääl
muld.
Krk — 1 var.
- C. Kus surm, säääl muld; ega kaht sur-
ma kellelgi õle.
Jõh — 1 var.
Vt. 2955 C.
- D. Kus õhtu, seal öömaja; kus surm,
seal muld.
Norm. 208, EKMS III 951; Iis (O. Liiv)
— 1(4) var.
Iis tekst pärit muinasjututekstist (AaTh
154).
Vt. 14521 H.
- E. Kus sa ise, seäl so kõht; kus õhta,
seäl öömaja; kus surm, seäl muld.
Sa (Veäster) — 1 var.
Vt. 14521 I.
- *
- F. Kus surm, seal põrm.
Vän — 1 var.

10730. KÜLL SIIS SURM SÜÜD LEIAB,
KUI TAUD TAPPA TAHAB —
1 v. 2(4) var.

- a. _____
EKMS III 952; VJg (Ustallo) — 1(2)
var.
- b. Küll surm süüd leiab, kui taud tap-
pa tahab.
Norm. 207 — ?(1) var.
- c. Küll surm leiab süü, kui taud tahab
tappa.
?Trt (Eisen) — 1?(1) var.
- Vrd. 10798. Külh no sis susi süü löüd, ku
lambaliha süvvä taht.

10731. KÜLL SURM KA OMAL AJAL
TULEB — 1 var.

M. Luu seletus: nii öeld. sellele, kes
enesele surma palub.
Plt.

10732. PAREMB SURM KUI HIRM —
1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

10733. SUD'TOT SURMA IIST SAA_AI
AR SAISADA' — 1 var.

suditama = süüks panema; siin: saadetud, mõistetud, määratud
Se (Savala).

10734. SEE SURM ON KEIGIL ÜKS
SARNANE — 1 v. 2(2) var.

A. _____
* Gös. 59 — 1 var.

*
se Surm on keigil üks sarnane/
der Todt ist allen gleich.

B. Havvas on kõik ütesugused.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

10735. SURMA EEST EI JOOSE
KEEGI — 4 kuni 7(15) var.

Aa. _____
Põi (Rand) — 1 var.

b₁. Surma eest ei või ükski ära jooksta.*

* joosta (E², Puus.)

W. Norm. UVkÖr 58, Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610, E 79, E² 85, Puus. Eü I 23 — ?(8) var. Vene väljendi tõlge.

b₂. Surma iest ei sua ükski ära joosta.
?Trm (Särg) — 1?(1) var.

B. Surma eest ei saa kuhugi põgeneda.
Trm (Siil) — 1 var.

Ca. Surma iest ei pääsi keegi.
Jõh (Mets) — 1 var.

b. Surma käest ei pääse keegi.
Põi — 1 var.

D. Surma käest ei pääse saks ega sant.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

E. Mene kas vai mere taha, aga igalt puolt saab kätte — ei surma iest pääse.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

Algselt tõenäoliselt kirjandusest lähtunud, hiljem esindatud sekundaartraditsiooniga.

Vrd. 10047. Kas olgu saks või sant, havva-künkast ei astu kumbki üle.

10736. SURMA ETTE EI VÕI ÜKSKI
KÄTTA PANNA — 1(6) var.

a. _____

Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610 — 1(5) var.

b. Surma ette ei saa keegi kätt panna.
E² 85 — ?(1) var.

10737. SURMAGA EI SAA LEPINGUD
TEHA — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. 11973. Tervisega ei või kaubelda.

10738. SURMA JA ELU TEE LIIGUB
IKKA — 1(3) var.

Krj? (Allas).

10739. SURMA JÄLJED ON LÜHIKESED
— 1 var.

Sa? (Varvas).

Vrd. 13758. Vargal on lühikesed jäljed.

10740. SURMAL EI OLE SULAST —
1 var.

Trv (Ungerson).

Vrd. 10762. Surm on alati sulaseks.

10741. SURMA SIRP ON TERA V —
1 var.

Rap v. Mär (Poom).

10742. SURMAST EI OLE KOLEDAMAT
JA SIBERIST EI OLE PIKEMAT
TEED — 1 var.

Iis (L. Raudsep).

10743. SURMAST EI OLE ÜKSKI VEEL
TAGASI TULNUD — 4 var.

A. Kiäki olõ õi tõösõst ilmast tagasi tulnu.

M. Linna seletus: öeld. siis, kui keegi arvab end teadvat kõnelema teise ilma elust.

Se — 1 var.

B. _____
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

Ca. Kes põle sündimisest mööda saand, see saa surmast ka mööda.
Kul (Eenveer) — 1 var.

b. Kes põle sündimisest tagasi saand, see saa surmast ammugi tagasi.
Kul (Eenveer) — 1 var.

10744. SURMA VASTU EI OLE ROHTU — u. 45(126) var.

Aa₁. Pole surma vastu ega rohtu ega ohtu.

* Helle 351, Hupel 115, Beitr. XI 149, Celak. 311, Poromenski EGr. 212/3 — 1(10) var.

*

Polle surma wasto egga rohto egga ohto, färm Tod
kein Krautgewachsen ist, alles was lebet sterblich ist.

a₂. Pole surma vastu rohtu ega ohtu.
KAH EKAI 156 — ?(1) var.

a₃. Surma vastu pole ohtu ega rohtu.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

b₁. Ep ole surma vastu ei rohtu ega ohtu loodud.
Wied. 34, Kündja nr. 32 (1883) 383 — ?(2) var.

b₂. Pole surma vastu rohtu ega ohtu loodud.*

* ep ole (Wied., Kündja)

Stein 53, Wied. 34, Kündja nr. 32 (1883) 383; ?Tt (Kreutzw.) — ?(6) var.

B_{1a1}. —————*

* vasta (E; Jõh, Trm, Ote); pole (Põder, Jung, E, E², Kmpm.; Ann, Kuu, Juu v. Vän, Khk, Plt, Pal), ei õle (Jõh, Trm) Meves 137, Niggol VKÖR 189, Põder L ABDr 31 ja 36, Kuusik KT 200, Pet. Ah 62, Jung 54, Kmpm. KLR II⁶ 342, E 79, E² 85, EKMS III 952; Jõh, Rak, Ann, Kuu, Juu v. Vän (Virkus), Khk, Kaa, Põi, Muh, Saa, ?Trv (J. Johanson), Pst, SJn, Plt, Pal, Ksi, Trm, Ote — u. 20(71) var.

a₂. Surma vasta rohtu ei ole*.

* vastu (Rap v. Mär); õle (Jõh)

Jõh, Hlj, Rap v. Mär (Poom) — 3 var.

a₃. Pole surma vastu rohtu.
VJg — 1 var.

a₄. Ega surma vastu rohtu ei ole.
Tür — 1 var.

a₅. Ei surma vastu rohtu pole.
Kuu — 1 var.

a₆. Äi surma vasta põle rohtu mette.
Põi — 1 var.

a₇. Surma vastu ei ole ühtegid rohtu.
Mus — 1 var.

b₁. Surmal ei ole rohtu.
Hää — 1 var.

b₂. Ega surmal rohtu ei ole.
Võn (Sordla) — 1(2) var.

b₃. Surmale ei ole rohtu.
Puh — 1 var.

c. Surma eest pole rohtu.
Niggol VKÖR⁵ 53 — ?(1) var.

d₁. Surma vastu ei aita ükski rohi.
Puus. Eü I 23 — ?(1) var.

d₂. Miski rohi ei aita surma vastu.
Kmpm. KH 34 — ?(1) var.

B_{2a}. Surmahaiguse vastu ei ole rohtu.
Krk — 1 var.

b. Surmahaigusel ju rohtu pole.
Kaa — 1 var.

C. Surma vastu ei ole jumal rohtu loond.
Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.

D_{1a1}. Haiguse vastu on rohtu, aga surma vastu rohtu ei ole.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₂. Haiguse vastu rohtu on, aga surma vastu ei ole.
Trm — 1 var.

a₃. Surma vastu ei ole rohtu kasvanud, aga haiguse vastu küll.
Gr. SKÖ II 63 — ?(6) var.

b. Rohi haiguse vastu, mitte surma vastu.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

D_{2a}. Tõbel on rohtu, surmal ei ole.
Hää — 1 var.

b. Tõve rohto saab, aga surma rohto ei saa.
Lüg — 1 var.

Ea. Haiguse vastu on rohtu, aga surma vastu ei ole jumal rohtu loond.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Haiguse vastu on jumal rohtu loond, aga surma vastu ta ei ole rohtu loond.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

F. Kõige vastu, pääle surma, leidub rohtu.
Puus. Eü I 114 — ?(1) var.

G. Ei ole surma vastu rohtu, iga rohi teeb surmaohtu.
?Tln (Kriitmäe) — ?(1) var.

H. Surma vasta ei aita ussi- ega püssirohi.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

Vrd. Kod. Kal. (1882) lisa 96: «Ega surma vastu ükski rohi ei aita», ütles tohter, kui müürissepp kaela oli murdnud.

Vrd. 10727. Kui on surmast luadud, siis ei aita ükski rohi.

9883. Rumalusõlõ olõ õi ruuht, haigu-
sõlõ um kül' rohi.

10745. SURMA VÕLG TAHAB MAKS-
MIST SAADA — 2 var.

a. _____

Krj — 1 var.

b. Surma võlg taht iki massa.

Krk — 1 var.

Vrd. 10758. Surm kustutab kõik võlad.

10746. SURM EI KÜSI, KAS SA NOOR
EHK VANA — 2 var.

A. _____

Sa? (R. Kallas) — 1 var.

B. Ega surm küsi, võtab, keda tahab.
Lüg (Källo) — 1 var.

Vrd. 10718. Surm ei küsi kellegi käest luba.

10747. SURM EI LÄHE HEINAKUUNI
— 1 var.

Amb (Klemmer).

10748. SURM EI MÕISTA NALJA —
? kuni 2(2) var.

a. _____

?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

b. Surm ei ole nalja asi.

?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

10749. SURM EI OODA KEDÄGI —
1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

10750. SURM EI PÄRI AJA JÄRELE —
1?(8) var.

a. _____

Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610 —
1?(3) var.

b. Surm ei küsi aega takka.*

* taga (trükised)

E 79, E² 85, Kask-Puusepp-Vaigla 10;
?Tt (Eisen) — ?(4) var.

c. Surm ei küsi ajast.

?Rõu (Pill) — ?(1) var.

10751. SURM EI SAADA KELLEGILE
SÕNA ETTE — 14(22) var.

Aa₁. _____

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

a₂. Ega surm sõna ette saada.

E 15; Trt (Eisen) — 1(2) var.

a₃. Surm ei saada sõna ette.

Norm. 207, EKMS III 952 — ?(5) var.

b₁. Ega surm sõna ette'i too.*

* sõnna (Ote); ette ei (Trv, Ote); tuu
(Ote)

Trv, Ote — 3(4) var.

b₂. Surm ei too sõna ette.*

* tuu (Plv)

Trv, Kam, Plv — 3 var.

b₃. Surm ei too kellegile sõna ette.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1(2) var.

c. Surm tuu_ui sõnna ette, ku' tulõ.

Se — 1 var.

d. Ega surm sõnna ei too.

Ote — 1 var.

B. Surm ei too sõnumit.

Puh — 1 var.

C. Surm ei saada tiidu ette.

Rõu — 1 var.

D. Surm ei saada käsku ette.

Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. 10714. Ega surm ei koputa.

10752. SURM EI TAHA HALVA, SURM
TAHAB HÄÄD — 1 v. 2(3) var.

Aa. _____

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

b. Surm halba ei taha, surm tahab
head.

E MVH 91 — ?(1) var.

B. Surm võta_{ai} sitta last, haud ta-
ha_{ai} halva last.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

10753. SURM EI TULE IIAL MITTE
ÜKSI — 1 var.

Saa (Sitzka).

Vrd. 14719. Õnnetus ei tule iialgi üksi.

10754. SURM EI TULE KÄRTSUTEN,
TULEB HAIGUSEGE — 1 var.

Krk (Sarv).

10755. SURM EI VALITSE, MIS TA
VÕTAB: OLGU RIKAS VÕI
VAENE, KEL KORD TULEB,
SEDA VÕTAB — 1?(1) var.

?Lai (Tammepuu).

10756. SURM IKS NOPP NOBEIT,
KÄÄP KÄBEIT, VANA ESIKI
VIAP PERRÄ — 1(2) var.

- a. _____
San (Lepp) — 1 var.
- b. Surm ikka nopib nobedaide, kääbas
käbedaid, vana isegi veab järele.
Norm. 207 — ?(1) var.

10757. SURM KAE EI SUUHU — 1?(1)
var.

?Se (Oinas-Tammeorg).

10758. SURM KUSTUTAB KÕIK VÕLAD
— 1 v. 2(2) var.

- A. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- B. Surmaga lõpetad maapealse võla.
?Võn (õpil.) — 1?(1) var.
- Vrd. 10745. Surma võlg tahab maksmist saa-
da.

10759. SURM LEPITAB KÕIK — 2 var.

M. Mäesalu (Hää) seletus: «Tülitsejadki
on tulnud mõnikord lahkunud vastase
kirstupanekule.»
Lüg, Hää.

Vrd. 10760. Surm lõpetab süü.

10760. SURM LÕPETAB SÜÜ — ? kuni
2(2) var.

- A. _____
Linde 10 — 1?(1) var.
- B. Surm kõik hädad lõpetab.
?Rap v. Mär (Poom) — 1?(1) var.
- Vrd. 10759. Surm lepitab kõik.

10761. SURM NIIDAB INIMESI NII KUI
HEINO — 1?(1) var.

?Sa (R. Kallas).

10762. SURM ON ALATI SULASEKS —
1 var.

Vil (Takk).

Vrd. 10740. Surmal ei ole sulast.

10763. SURM ON ELUGA ILUS, ELU
ILMA SURMATA KOLE — 1 var.

Jür (K. Põldmäe).

10764. SURM ON IKKA SUU ÄÄRES —
2 var.

- a. _____
Vil (Leoke) — 1 var.
- b. Surm seisab suu ees.
Vän (Tammsoo) — 1 var. Fraasil töö-
näolisem kõnekäänuline funktsioon.
- Vrd. kk: Surm suu ääres 'suremas' (Sim).

10765. SURM ON MEIL JALA ALL IGA
PÄEV — 1(4) var.

- a. _____
Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610 —
1(3) var.
- b. Surm jala all iga päev.
E² 85 — ?(1) var.

10766. SURM, SITAHÄDA JA KROONU-
KÄSK — NEID KOLME PEAD SA
TÄITMA JUST — 14 var.

- A_{1a}. _____
* hädä; kruunukäsk; piad
Jõh (Mets) — 2 var.
- b. Surm, sitahädä ja kruunukäsk —
neile ei saa vastu hakkada.
Kuu — 1 var.
- c. Sitahädä, kruonukäsk ja surm —
neile ei saa vastu hakata.
Jür — 1 var.
- d. Kolmele käsule ei saa vastu hak-
kada: surm, sidahädä ja kruonu-
käsk.
Kuu — 1 var.
- A₂. Kolm kurja käsku on: surm, sida-
hädä ja kruunukäsk — neile pidab
alade täütämä.
Kuu — 1 var.
- A₃. Maailmas on kolm suurt käsku:
kruunukäsk, sidahädä ja surma-
sund — neile ei saa panna vasta.
Kuu — 1 var.
- B_{1a}. Kolme käsku ei saa inimene täit-
mata jätta, need on surm, sitahädä
ja keisrikäsk.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b. Inimesel on kolm käsku, mida ta
tingimata peab täitma, need on
surm, sitahädä ja keisrikäsk.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- c. Surm, setahädä ja keisrikäsk —
nende vastu ei saa keegi.
Mar (Hilemägi) — 1 var.
- B₂. Kolm käsku on, kus inimene ei saa

vastu panna, need on surm, sitahäda ja keesrikäsk — need käsud peab igaüks viivitamata täitma.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- C. Kolm asja, millel siin ilmas vastu hakata ei saa: surm, s...häda ja sõakäsk.

Hls (Karro) — 1 var.

- D. Kolm käsku peab sedamaid täidetama: kroonukäsk, kohtukäsk ja sitahäda — neid ei saa teise korra peale lükata.

Lai (Eichenbaum) — 1 var.

- E. Kruonukäsk ja sitahäda, sedamaid piab täitma seda.

P. Paaveli seletus: «Ironiseeritakse kroonukohustuste täitmist.»

Kuu — 1 var.

10767. SURM TULEB KUTSUMATA — 6 kuni 8(13) var.

- A. _____

Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

- B. Surm tuleb kutsumata, läheb ajamata.

Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

- C. Haigus ja surm tulevade kutsumata.

VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

- Da₁. Õdang tule uutmada, surm kutsmata.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- a₂. Õhtu tuleb ootamata, surm kutsutamata.

Norm. 207, EKMS III 952 — ?(2) var.

- b. Õdang tule ootamata, surm tule kutsumada.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- E. Surm tuleb kutsumata, õnnetus ootamata.

Jürjens 60 — 1?(1) var.

Vt. 14728 D.

- Fa. Surm tuleb soovimata, haud hale haudumata.

Norm. 207; ?TMr (Siil) — 1?(2) var.

- b. Surm tuleb soovimata, haud tuleb haudumata.

EKMS III 952 — ?(1) var.

- G. Surm ei oota hüüdu.

?VNg (Aug. Krikmann) — ?(1) var.

10768. SURM TULEB ÕKSPÄINIS ILMA MAKSUTA — 1?(2) var.

* Arvellus II 20.

*

Surm tuleb õkspäinis ilma maksuta:

10769. ÕLE SURMA EI ÕLE KEDAGI — 1 var.

Hls (L. Raudsep).

10770. SURMALAPS ON INIME — 2 var.

- a. _____

M. Silla seletus: «Kõnekään mängimise, enamasti kaardimängimise juures.»

Trm — 1 var.

- b. Surmalapsed on kõik inimesed.

Vil (Leoke) — 1 var.

Hiline, vanasõnalisus kaheldav.

Vrd. kirikul.: Surmalaps on inimene, liha on kui lilleke...

Vrd. 2118. Inimene on ikka surelik.

10771. KEEGI EI TIA OMA SURMA-PÄÄVÄ — ? kuni 2(3) var.

- A. _____

?Saa (Sitzka) — 1?(1) var.

- B. Keegi ei tea, mil talle surm tuleb.

KAH EKGr.² 122 — ?(1) var.

- C. Surm aega ei tunne.

?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

Vrd. 11432. Sündumise paika tiia, kuulmise paika ei tiia.

10772. KUI EI ÕLE SURMATÕBI, SIIS SAAB IKKA VIINAST ABI — u. 30(36) var.

- Aa₁. _____*

* ei õle (Jõh), ep ole (Khk), äi ole (Pha), ei põlõ (Khk); ikke (Jõh), iki; sis saa (Rõu)

Jõh, VMr, Rel, Khk, Pha, Khn, Vil, Rõu — 8 var.

- a₂. Kui ei ole surmatõbi, siis saab viinast ikka abi.

Ann, Vil, Trt — 3 var.

- a₃. Kui surmatõbi põle, siis saab ikki viinast abi.*

* ku

Hää — 1 v. 2(2) var.

- a₄. Kui ei õle surmatõbi, siis saab viinast abi.*

* ei ole (Plv), pole (Trt), põlõ (Khk); surmast tõbi (Trt); sis (Lüg, Plv); suab (Khn)

Lüg, Khn, Trt, Plv — 4 var.

- a₅. Kui ei õle surmatõbi, saab ikke viinast abi.
Lüg (Källo) — 1 var.
- a₆. Kui ei ole surmatõbi, saab viinast abi.
Kuu, Puh — 2 var.
- a₇. Ku ei olõ surmatõbi, saa viinast abi.
Räp (Karopun) — 2 var.
- a₈. Ei ole surmatõbi, saab viinast abi.
Puh — 1 var.
- a₉. Kui ei ole surmatõbi, sis saa kah viinast abi.
Räp (Lepson) — 1 v. 2(2) var.
- b. Kui põle päris surmatõbi, siis saab ikka viinast abi.
Kuu — 1 var.
- c. Ku ei olõ' surmatõbi, sõs saa varsti viinast abi.
Urv — 1 var.
- d. Viinast saab ju abi, kui surmatõbi ei ole.
Vil — 1 var.
- e₁. Kui ei ole surmatõbi, siis on viinast abi.*
* pole (Vil)
Kad, Khk, Vil — 3 var.
- e₂. Kui ta põle surmatõbi, siis on ikka viinast abi.
Põi — 1 var.
- B. Kui see pole surmatõbi, siis saab õllest-viinast abi.
Khk — 1 var.
- C. Kut äi ole surmahäda, siis saab ikka viinast abi.
Kaa — 1 var.
- D. Kui surmahaigus ei ole, sis viin aitab.
?Vil (Kõögardal) — 1?(1) var.
- E. Ku on surmatõbi, sis ei aita arstiabi; ku põle surmatõbi, sis saab ka viinast abi.
Hää (Mäesalu) — 1 var.
- Vt. 1786 D.
- Vrd. 20. Siis saab ikka abi, kui pole surmatõbi.
4789. Kut sa tunned kõhuohtu, siis sa otsid viinast rohtu, et surm so'st võitu äi saa.
10773. EGA SURNU PERSE ENAM PEERETA — u. 35(39) var.
- A_{1a}.
VMr — 1 var.
- b. Ega surnu persest peeru ei saa.
Tt (Veske) — 1 var.
- c. Mine võta surnu persest peeru.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- d. Mine surnu persest piiru tahtma.
E. Püssi seletus: «Ihne käest midagi küsima.»
San — 1 var.
- e. Mis sa surnu persest veel peeru oodad.
M. Sarve seletus: «Ku tõise käest änäp saia ei ole.»
Krk — 1 var.
- f. Ärä otsi surnu perssest peeru.
Krk — 2 var.
- g. Oota, kunas surnu peeretab.
Hää — 1(2) var.
- A₂. Mine surnu persest veel peeru kiskuma.
Ris — 1 var.
- B. Ega surnu persest pussu ei saa.
TMr — 1 var.
- C. Ei tühi koht ei naljata, ei surnu perse peereta.
Amb — 1 var.
- D. Koolja perse ei peerata, nälätse suu ei naarata.
Ote — 1 var.
- Ea₁. Ei tühi piip ei põleta, ei surnu perse peereta.
Wied. 28; VNg, Amb, Pst, Plt, Trm (Õunapuu), TMr — 6(8) var.
- a₂. Ei tühi piip ei põleta ega surnu perse peeresta.
Lai — 1 var.
- a₃. Ei tühi piip ei põleta ega surnu perse peereta.
Ksl — 1 var.
- a₄. Tühi piip ei põleta ega surnu perse peereta.
Lüg, Lai — 3 var.
- a₅. Tühi piip ei põleta ja surnu perse ei peeresta.
Kuu — 1 var.
- a₆. Tühi piip ei põleta, surnu perse ei peerata.
VNg, Hel, Trv — 4 var.
- b. Tühi piip ei põleta, surnu p... ei piuksata.
Trv — 1 var.
- Vt. 12680 D.
- Fa₁. Äi tühi piip äi suitsuta, äi surnu perse peereta.
Phl — 1 var.

a₂. Tühi piip ei suitse, surnu perse ei peereta.
SJn — 1 var.

b. Ei tühe piip ei suitse, ei surnu perse tõrtsu.
SJn — 1 var.

c. Ei tühi piip ei suitse, ei surnu perse kartsu.
SJn — 1(3) var.

Vt. 12680 E.

G. Ei määrit ratas tänita, ei kuulja perse peeräta.
Räp — 1 var.

Vt. 7099 B.

Vrd. kk: Oota just nagu surnu perssest peeru (Kuu).

Vrd. vellerism: «Tühi piip ei põle ja surnu perse ei situ,» öelnud Väana sant, kui tubakaga kostitamise ootel veskiliste ees püüdis süüdata oma tühja piipu (Kuu).

Vrd. 10775. Enne saad surnu persest peeru ku ihne käest asja.

10783. Ära surne persest õnne uota.

10776. Mine surnu perst sooja otsma.

4562. Tulõ õi kurvast persest rõõmsat piiru.

12637. Ega tühi perse ei peereta.

10774. ENNEM KUULED SURNU PERSEST PEERU KUI ÕELALT HEAD SÕNA — 1(2) var.

Mar (Hiiemägi).

Vrd. kk: Ootab nagu surnu p...st peeru (Plt).

Vrd. 10775. Enne saad surnu persest peeru ku ihne käest asja.

10775. ENNE SAAD SURNU PERSEST PEERU KU IHNE KÄEST ASJA — 9 var.

Aa₁. Vil (Martin) — 1 var.

a₂. Ennemb saab surnu persest piiru kui kitsi käest asja.
Ran — 1 var.

a₃. Enne saad surnu p...st peeru kätte enne kui ihnurilt midagi.
Hää — 1 var.

b. Innebä saat kuulja persest peeru ku sikkõ käest asja.
Rõu — 1 var.

c. Kui kuulja käest piiru ei saa, nii ei näe ka kidsi käest kiaki armuannet.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Ba. Innep saat kuulja käest peeru ku rikka käest as'a.
Se — 1 var.

b. Innep saat kuulja käest peeru ku rikka käest määntse as'a.*
* ennem
Se — 2 var.

C. Enne saad surnu p...st peeru kätte enne kui laisalt tööd.
Hää — 1 var.

Vrd. kk: Ennemb tuleb surne persest peeru kui temält midagi 'kadedada v. ihne inimese kohta' (VNg). Kõnekäänulised arendused on tavalisemad kui vanasõnalised.

Vrd. 10774. Ennem kuuled surnu persest peeru kui õelalt head sõna.

10773. Ega surnu perse enam peereta.

10776. MINE SURNU PERST SOOJA OTSMA — 6 var.

Aa. Khn — 2 var.

b. Mine surnu perst sooja suama.
Khn — 1 var.

Ba. Ega surnult sooja ei saa.
Saa — 1 var.

b. Mine nüüt viil surnu mant lämmind saama.
Ote — 1 var.

C. Mine tarka õpetama või surnu juurest sooja saama.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vt. 10777 B.

Vrd. 10773, eriti A₂: Mine surnu persest veel peergu kiskuma.

10777. MINE SURNUT ARSTIMA VÕI TARKA ÕPETAMA — 7(8) var.

Aa. EKMS 1 207; Vig (Aitsam) — 1(2) var.

b. Mine tarka õpetama või surnut arstima — see on ükskõik.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

c. Mine tarka õpetama või surnut arstima — ei neist saa kummagist asja.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

d₁. Mine tarka õpetama või surnut arstima — see on asjata vaev.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

d₂. Tarka õpetada ja surnut arstida on asjata vaev.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- d₃. Surnut arstida ja tarka õpetada on asjata vaev.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- B. Mine tarka õpetama või surnu juurest sooja saama.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Vt. 10776 C.
- Vrd. 13407. Vana inimest õpetada on niisama hea kui surnut arstida.
10778. OOTA, KUNAS SURNU KÕHIB — 2(4) var.
- A. _____
Hää (Mäesalu) — 1(2) var.
- B. Oota, kunas surnu aevastab.
Hää (Mäesalu) — 1(2) var.
10779. SEE SURNU, KEDA KÕSTER MATAB, SELLEGA ON AEGA — 1 var.
Tln (Wiedemann).
10780. SURNU PÄRA JA NAISE VARA EI KESTA KAUA — 11(18) var.
- Aa. _____*
- * naese (E)
E 79, E² 85; Hel — 1(7) var.
- b. Naiste vara ja surnu pära ei kesta kaua.
Pst — 1 var.
- Ba. Naise varal ja surnu peral ei ole tulu.*
* päral (Norm.; Vil); ega (Vil)
Norm. 187; Krk, Vil — 2(3) var.
- b. Surnu pera ja naise vara ei too mingit tulu.
Krk — 1 var.
- c. Naise varal ja surnu peräl ei ole jaksu.
Krk — 1 var.
- C. Naise vara või surnu pära on tühi.
Hel — 1 var.
- D₁. Naise vara vai surnu perä.
Hel — 1 var.
- D₂. Naese vara om surnu perä.
E. Pässi seletus: «Ega seda kergesti kätte saa.»
San — 1 var.
- E. Tütrüku vara ja surnu perä.
Trv — 1 var.
- F. Surnu ärv, tuhatuluk, naese rikkus ja amme palk ei kesta pikale.
Ris — 1 var.
- Vt. 1875 E.

10781. SURNU SUU EI JÕUA TUNNIS-TADA JA VANGITORNI MÜÜRIDEL EI OLE KÕRVU — 1?(6) var.
- a. _____
Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610; ?Kaa (I. Kallas) — 1?(4) var.
- b. Surnu suu ei tunnista ja vangitorni müüridel ei ole kõrva.
E 79, E² 85 — ?(2) var.
10782. SURNU SUU PÄÄLE EI KÄSTA KOHUT MÕISTA: PATUTSE OLE-ME KEIK — 2(5) var.
- Aa. _____
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- b. Surnu suu peale ei tohi kohut mõista: me kõik oleme patused.
E MVH 92 — ?(3) var.
- B. Surnu suu pääle ei tohi luua.
M. Helimetsa seletus: «Ei tohi valetada.»
Krk — 1 var.
10783. ÄRA SURNE PERSEST ÕNNE UOTA — 2 var.
- a. _____
Lüg (Källo) — 1 var.
- b. Uoda nüüd surnu persest õnne!
A. Källo seletus: «Väljend inimese kohta, kes ootab, et abielu üks pooltest sureb, siis saab ise asemele.»
Lüg — 1 var.
- Vrd. 10773, eriti A₂: Mine surnu persest veel peergu kiskuma.
1917. Igav on elava persest õnne uodata.
10784. EGA SUSI SOE HANNA PÄÄLE EI S...U — u. 80(106) var.
- A₁a₁. _____*
- * egä (Wied.; San), õga (Se); hanna (Urv)
Wied. 21; Ote, San, Võ, Se — 16 kuni 19(19) var.
- a₂. Ega susi soe hanna pääle situ_{ui}.
Rõu, Vas v. Se (Prants) — 2 var.
- a₃. Susi ei situ soe hanna pääle.
?Plv (Huik), Vas (Saar) — 1 v. 2(3) var.
- a₄. Susi situ_{ui} soe hanna pääle.
Rõu, Se — 3 var.
- a₅. Ega susi situ soe hanna pääle.
TMr (Siil) — 1 var.

- a₆. Susi soe hanna pääle ei situ.
Rõu, ?Vas v. Se (Sandra) — 2 v. 3(3) var.
- a₇. Situ_{ui} susi soe hanna pääle.
Se — 1 var.
- a₈. Ega susi soe hanna pääle ommeti ei situ.
Stein 10 — ?(2) var.
- a₉. Ega susi soe hanna pääle ei situ ummete mitte.
Võ-Se (Stein) — 1(3) var.
- a₁₀. Situ_{ui} susi kunagi soe hanna pääle.
Rõu — 1 var.
- b. Susi ei situ soe handa.
Rõu (Perli), Vas — 2 v. 3(3) var.
- c. Susi no soe hanna pääle situs.
Plv (Tobre) — 1 var.
- A_{2a}. Kae kas susi noh soe hanna pääle ei situ.
Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.
- b. Kas susi soe hanna pääle situs.*
* situb (Vru)
Rõu, Vru — 3(5) var.
- c. Kunas susi soe hanna pääle situs.*
* konas (Se)
Krl, Rõu, Se — 4 var.
- B. Kunas hunt hundi hanna pääle situs.
Urv v. Krl (Tamm, Pehka) — 1(2) var.
- C. Pini ei situ tõsõ pini hanna pääle.
Võ (anon.) — 1 var.
- D_{1a1}. Susi soe hanna peale ei astu.
Urv, Rõp (Lepson) — 2 var.
- a₂. Susi ei astu soe hanna pääle.
Ote, Vas — 3 var.
- a₃. Ega susi soe hanna pääle ei astu.
Norm. 103; Ote, Kan — 2(3) var.
- a₄. Susi ei astu mitte soe hanna pääle.
Ote — 1 var.
- b. Ega susi soe hanna pääl ei sõku.
Kan — 1 var.
- D₂. Kas susi soe hanna peale astub.
Vru (anon.) — 1(3) var.
- E. Kana ei sõku kanase jala pääle, susi ei astu soe hanna pääle.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- F_{1a}. Ega hunt hundi sabale astu.
Trt — 1 var.
- b. Ega hunt hundi saba pääle ei astu.
?Tt (Suurkask) — 1?(1) var.
- F₂. Milla_l hunt astub hundi sabale.
Ote (Kroon) — 1 var.
- Ga. Koer koera saba pääle ei astu.
TMr (Sill) — 1 var.
- b. Ega koer koera saba pääle istu.
Tt (S. Veske) — 1 var.
- H. Vai peni peni hanna pääle astus.
Norm. 133, Vih. VER 185; Ote — 1(3) var.
- I_{1a1}. Susi ei astu soe kända pääle.
Kam — 1 var.
- a₂. Ei susi soe kända pääle astu.
Võn? (Pint) — 1 var.
- a₃. Ega susi soe kända pääle ei astu.*
* peale (Kam)
TMr, Kam — 2 var.
- a₄. Susi soe kända pääle ei astu.*
* kända (Nõo)
Võn, Nõo — 2 var.
- a₅. Susi ei astu konagi soe kända pääle.
Ote — 1 var.
- b. Ega susi soe kända pääle ei sõku.
San — 1 var.
- c₁. Susi ei saista soe kända pääl.*
* seista (Stein)
Stein 59; Võ-Se (Stein) — 1(5) var.
- c₂. Susi soe kända pääle õi saista.
Se — 1 var.
- I₂. Ega susi soe jala pääle ei astu.
Rõp — 1 var.
- I_{3a}. Kunas susi soe kända pääle astus.*
* konas (Ote); kända (TMr)
TMr, Võn, Ote — 3 var.
- b. Konas astub susi soe kända pääle.
Nõo — 1 var.
- Ja. Ega hunt hundi kända peale ei astu.
Võn — 1 var.
- b. Hunt ei astu hundi kända pääle.
Kam — 1 var.
- K. Ega koer koera kända pääle ei astu.
Nõo — 1(3) var.
- L. Egä susi sue saba hakka.
Kuu — 3(5) var.
- Vrd. 1619. Hunt hunt_i ei murra.
10793. Kunas susi sue perse kinni ajab.
1614. Hunt ei hammusta oma saba.
10785. EI OLE SIS INAMB SUSI KAVVEN, KUI HAGEMISE HELO KUULDA — 1 var.
Vas (Jakobson).
10786. EI OLE SUSI KAVVEN MÄLETATA — 1 var.
Plv (Viidebaum).

10787. EI SUSI OMAST KARJAST MURRA — 2 var.

a. _____
Nõo — 1 var.

b. Susi ei võta omast karjast.
Plv — 1 var.

Vrd. 1595. Ega hunt pesa ümbert ei murra.

10788. KES SUSI SUULÕ, TUU KAHR TÕÖLE — u. 40(53) var.

Aa₁. Kea om susi suulõ, too om kahr
tõõle.*

* keä (Wied.)

Stein 25, Wied. 51; Võ-Se (Stein) —
1(7) var.

a₂. Kiä um susi suule, tuu um kahr
tüüle.

Rõu (Gutves) — 1 var.

a₃. Kes susi suulõ, tuu om kahr tüü-
le.*

* kahr

Se — 2 var.

a₄. Kes susi suule, tuu om ka kahr
tüüle.

Plv — 1 var.

a₅. _____*

* keä (Rõu), kia (Vas v. Se); suule
(Ote, Vas); kahro (Ote), kahru (Urv);
tüüle (Urv, Rõu, Plv)
Ote, Võ, Vas v. Se (Sandra) — 12(13)
var.

a₆. Kes susi suule, see karu tõõle.*

* siil (Plv); kahru (Ote), kahr (Plv);
tüüle (Plv)

MMg, Võn, Ote, Plv — 4(5) var.

b. Keä susi suilõ, tuu kahr tõõle.*

* kes — siil; karu (Hel)

Hel, Rõu — 2 var.

c. Susi suule, kahr tõõle.*

* suulõ (Võ, Rõp, Vas v. Se); karu
(EKMS; Pal), kahru (Võn), kahõr (Võ),
kaher (Rõp); tüüle (TaL, Võ)

Norm. 55, EKMS I 786 ja III 992; Pal,
Võn, Ote, Võ, Vas v. Se (Prants) —
12(15) var.

d. Ku olt susi suulõ, sis olõ ka kahr
tüüle.

Se — 1 var.

B. Kes hunt suule, see karu tõõle.

?eL (Suurkask) — 1?(1) var.

Ca. Kes susi suule, see karu teole.

Võn — 1 var.

b. Susi suule, kaher teole.

Rõp — 1 var.

*

Da. Susi suule, kaher tõõle, ega kurja
põld ei jää kasimata.

Rõp (Poolakess) — 1(3) var.

b. Susi soole, karu tõõle, ega kaera-
põld jää kasimata.

E 79, E² 98 — ?(2) var. Ilmselt eksli-
kult redigeeritud: soole pro suule;
kaerapõld pro kurja põld.

Vt. 14032 B.

Vrd. 4592. Kes kuri kõnnõh, siil tikõ teoh.

10906. Suule kui hunt, tõõle kui sant.

10789. KES SUSSEGA OM UNNANU, TUU PIAT NÄADEGA KAH ÜTEH MURDMA — 1 var.

Plv (J. Keerd).

Vrd. 1654. Kes huntide hulgas on, peab nen-
dega uluma.

10790. KUI SUSI KARJAN, SIS MINE VEEL KARJA SÖÖTMA, SEE ON HILDA — ?(1) var.

?TMr (Siil).

Vrd. 4189. Ära sööda siis koera, kui hunt
karjas on.

10791. KUI SUSI KOTUN OM, EGAS SIS SUTT MÖTSAN EI OLE — 2 var.

A. _____
Ote — 1 var.

B. Ku susi koton, ei pelgä sis kahru.
J. Pähni seletus: «Kui koton kuri oldas,
ei pelga sis tii pääl kahru.»

Kan — 1 var.

Vrd. 10803. Ole ei sis sutt iih, ku' kahr kate
pojaga takah om.

10792. KUI SUSI OM SÖÖNU HALLI HOO, SIS SÖÖGU PUUTELE- VANKRI KAH — 2 var.

A. _____
Rõp (Sulengo) — 1 var.

B. Kui susi hobõsõ sei, söögu ka regi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 12060. Kui on läinud trumm, siis mingi
ka pulgad.

10793. KUNAS SUSI SUE PERSE KINNI AJAB — 1?(1) var.

?Vil (Suurkask).

Vrd. 10784. Ega susi soe hanna pääle ei
s...u.

10794. KU SUSI SÜÜ UI, SIIS LAMBA
ALALÕ — 1 var.

Räp (S. Keerd).

Vrd. 10812. Soe olgu söönü, lamba olgu ala-
le.

10826. Susi olgu söödet, kari olgu hoi-
jõet.

1660. Kus hunti ei ole, sääl on lambad
puha alles.

10795. KU SUSI KARJA TULÕ, KÜLL
SIS RAVTUS SAA — 1 var.

ravtus = toidetud, toidetuks
Se (Voolaine).

10796. KOS SUSI, SÄÄL JÄLE — 1 var.

Räp (Songi).

Vrd. 14837. Üheksa hunti, ühed jäljed.

10797. KOST SOELE LIHA LAINATA
SAA — 1 var.

Ote (Vaher).

10798. KÜLH NO SIS SUSI SÜÜ
LÖÜD, KU' LAMBALIHA SÜVVÄ
TAHT — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 10730. Küll siis surm süüd leiab, kui
taud tappa tahab.

10799. KÜLL SUSI OSKAB KARJA
KAITSEDA — 1 var.

Vil (Leoke).

Vrd. 1671. Pane hunt lambakarjateks.
1611. Hundist ei saa karjakoera.

10800. MINE NO SOEGA MAAD
JAGAMA — 1 var.

Rõu (Orrav).

Vrd. kk: Läks teisega maad jagama.

10801. MINE SUTT PAKKU, KARU KATE
POJAGA IIN — u. 90(123) var.

A_{1a1}. Lähed sa süti ees pakku, leiad sa
karu ees.

* Gös. 474, KAH EKAI 87, EKMS I 545
— 1(3) var.

a₂. Sutt lähäd pakku, leiad karu eest.
* Hupel 116, Poromenski EGr. 218 —
1(3) var.

*

fat lähäd pakku, leiad karu eest, eru. } see dem Wolf firtet bu, dem
† fat lähäd pakku, lövvet karu eest, bõrre. } Bär findet bu vor bir.

a₃. Sutt läät pakku, kahru lövvät iih.
Vas — 1 var.

a₄. Sutt pakku läät, kahru iihn lövvad.
?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.

b₁. Lähäd sutt pagema, lövväd karu
kate poeaga iist.
Ran — 2 var.

b₂. Lääd soe pakku, lövvad karu kate
pojaga iist.*
* löüvät (Pst)
Trv, Pst — 2 var.

b₃. Lähed sutt pakku, leiad karu kahe
pojaga eest.*
* lähäd (Hel), läät (TaL, Võ, Se); löv-
vat ~ lövvät (Võn, Võ, Se), löüväd
(Rõu); karo (Plv, Se), kahru (Võn, Võ,
Se); kate (Võn, Vas v. Se, Se), katõ
(Võ); iist (Se), iih (Plv, Se), iihn (Rõu),
iin (Rõu, Vas v. Se)
Hel, MMg, Trt, Võn, Võ, Se, Tt (anon.)
— 11(12) var.

b₄. Lääät sutt pakku, lövvat kahru kate
pujaga.*
* pojaga (Võ)
Ote, Võ (Kuuben) — 2 var.

b₅. Sutt läät pakku, lövvat kahru katõ
pujaga iist.*
* lövvät; pojaga; iih (Räp)
Rõu, Räp, Vas v. Se (Prants) — u. 5(7)
var.

b₆. Sutt läät pakku, karo kate pojaga
lövät.
Vas — 1 var.

c₁. Lääät soe iist pakku, aga om karu
kate pojaga iin.
Kam — 1 var.

c₂. Lähed sutt pakku, om kahr kate
pojaga een.
Plv — 1 var.

c₃. Lääät sutt pakku, om kahr katõ
pueaga iih.
Plv — 1 var.

c₄. Lääät sutt pakku, om karu kahe po-
jaga iin.
Trt — 1 var.

*

leht sa Sütti ees paggo/loijat sa Parro ees/
incidit in Scyllam qui vult vitare Charibdim, auß
dem Tropfen in den Schlagregen.

- c₅. Läätt sutt pakko, kahr katō pojaga iih.
Se — 1 var.
- c₆. Sutt läätt pakko, kahr jo katō puja-
ga iih.
Se — 1 var.
- c₇. Sutt läätt pakku, kahr kate pujaga
iih.
Vas — 1 var.
- d. Läätt soe iist pakku, tulō kahr katō
pojaga vasta.
Rōu — 1 var.
- e. Sutt paket, lövvat kahrut kate po-
jaga eest.
Ote — 1 var.
- f. Susi eest pagenad, karu leiad kate
poeaga eest.
Pst — 1(2) var.
- g. Sutt paked, joosed karule kate jala-
ge sälgä.
Krl — 1 var.
- h. Pakōt soest, läätt kahru pääle.
Päss 176 (< Lut) — 1 var.
- A_{2a1}. Mine sude edest pakku, löiäd karu
kahe pojaga edest.
Kod — 1 var.
- a₂. Mine soe iist pakku, levvät karu
kate pojaga iist.*
* eest; leiad; kahe; pojaga (Trv)
Hel, Trv — 2 var.
- a₃. Mine soe pakku, leiad karu kate
poeaga eest.*
* lövväd
Trv — 2 var.
- a₄. Mine susi pagema, levvät karu kate
pojaga eest.
Rōn — 1 var.
- a₅. Mine sutt pakku, lövväd karu kate
pojaga iist.*
* leiad (TMr), lövväd (Ran, San, TaL);
kahru (San, TaL, Kan); pujaga (TaL,
Kan); eest (TMr, Ran), iin (San)
TaL, Kan — 7 var.
- a₆. Mine sutt pakku, lövvat kahru ees
kate pojaga.
Plv — 1 var.
- a₇. Mine sutt pakku, lövvat kahru kate
pojaga vastan.
Ote — 1 var.
- b. _____
Ote, Kan — 2 var.
- A₃. Joose soe pakku, kahr kate pojaga
iih.
Vru — 1 var.
- A_{4a}. Kui sutt pakku läätt, sōs lövvät kah-
ru katō pojaga.
Rōu — 1 var.
- b. Kui sutt pakku lähat, sis tule kate
pojage kahru vastu.
San — 1 var.
- c. Kui susi eest pōōsa pakku lähed, siis
vaata ette, et sa karu kahe pojaga
eest ei leia.
Pal — 1 var.
- A_{5a1}. Kes sutt lätt pakku, lövväp kahro
kate pojaga iist.
Plv — 1 var.
- a₂. Kes sutt pakku lääb, lövvab karu
kate pojaga een.
Ote — 1 var.
- b₁. Kia sutt pake, kahru iist löüd kate
pojaga.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b₂. Kes sutt pakōp, lövväp kate pojaga
karo iih.
Vas — 1 var.
- B. Kes sutt pelgäs, sii kahru iin löüd.
Plv — 1(2) var.
- C_{1a}. Lähed hundi eest pakku, leiad karu
ees.
KAH EKA1 89 — ?(1) var.
- b₁. Lähed hundi eest pakku, leiad karu
kahe pojaga eest.
E 50, E² 98, Nurmik II 176 — ?(3) var.
- b₂. Hundi eest lähad pakku, leiad karu
kahe pojaga eest.
Vōn — 1 var.
- b₃. Hundi eest lähad pakku, aga leiad
karu kahe pojaga eest.
Vōn — 1 var.
- c. Lähed hundi edest pakku, karu kahe
pojaga eden.
Kod — 1 var.
- d₁. Hundi eest pōgened, leiad karu
kahe pojaga eest.
?Pst (Leppik) — 1?(1) var.
- d₂. Hunti paged, levvad karu kahe po-
jaga eest.
Plv — 1 var.
- e. Ühe hundi eest paged, leiad eest
karu [kahe] pojaga.
TMr — 1 var.
- f. Pōgened hundi eest, leiad karu eest.
Hls — 1 var.
- C_{2a}. Mine hundi pakku, lövväd karu kate
pojaga iist.*
* leiad (Tt); eest (TMr, Tt)
TMr, Nōo, Tt (R. Kallas) — 3(5) var.

- b. Mine hundi eest pakku, leiad karu kahe pojaga eest.
Mihkla-Parlo-Viildalepp I² 113, Norm. 229, EKMS I 336; Trv, Vil, Tt (anon.) — 3(9) var.
- D. Mine hundi eest hoidma, karu tuleb kallale.
Wied. 117, Kündja nr. 44 (1883) 525 — 1(4) var.
- E_{1a}. Hundi eest hoiad, karu leiad.
Meelej. nr. 10 (1887) 78, EKMS I 562; Pär (Kampmann) — 1(10) var.
- b. Hundi eest hoiad, karu kahe pojaga leiad.
Hää — 3 var.
- E₂. Kes hundi eest hoiab, see karu leiab.
Aud — 2 var.
- Fa₁. Hakka hundi eest jooksmas, leiad karu.
Tür — 1 var.
- a₂. Hakka hundi eest joosmas, leiad karu eest.
Tür — 1 var.
- b. Hakka hundi eest joosmas, joose karu sülle.
Vän — 1 var.
- G. Hundi eest lähed metsa, sealt aga tuleb karu vastu.
Han — 1 var.
- H. Mine püvve püüdmä, levväd karu kate pojage.
Hel — 1 var.
- Vt. 9396 J.
- Vrd. kk: Ma lää sütt pakko ja lõvvä kahro kate pojaga ilh (Wied. 108).
- Vrd. 10803. Ole ei sis sütt ilh, ku' kahr kate pojaga takah om.
10802. MONDA SUTT KARVALISTA — 2 var.
- a. _____
Kuu (J. Mikiver) — 1 var.
- b. Monda sütt ühekarvalist.
Kuu — 1 var.
10803. OLE EI SIS SUTT IIH, KU' KAHR KATE POJAGA TAKAH OM — 3 var.
- Aa. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Om kahr takan, ei ole sis sütt een.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Ku susi um takah, egas sōs sütt ilh ei ole.

- H. Keemi seletus: «Kui hool taga ajab, siis pole aega karta.»
Plv — 1 var.
- Vrd. 10801. Mine sütt pakku, karu kate pojaga iin.
10791. Kui susi kotun om, egas sis sütt mõtsan ei ole.
10804. SOE IIST PAKEP JÄNES ÄRÄ, SOLDANI IIST EI JÕUA — 1?(1) var.
?Vas (Jakobson).
10805. SOE JA SURMA JAGO PIÄT OLEMA — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
10806. SOE JA TSIA KÄEST PÄSE EI HING KA AR — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
10807. SOE KÕNE: «KÜNDLEKUUH OM ILM KUI KULD, TII KUI LAUD, KÄSTÄ ÄI KÄRSÄKID, LÄHE-TÄTÄ ÄI LÜLLÄKID» — 1 var.
P. Ariste seletus: «Sigu ja lambaid ei lasta välja.»
Se.
10808. SOEL ESI TII, REBÄSEL ESI TII — 5(12) var.
- Aa. _____*
* tee (Vas v. Se)
Vas, Vas v. Se (Prants, Sandra) — 3(6) var.
- b. Esi tee soel, esi rebäsel.*
* tii (Rõu)
Wied. 35; Rõu — 2 var.
- B. Hundil ise tee, rebasel ise tee.
E² 88, Norm. 211, EKMS I 660 — ?(4) var.
10809. SOEL OM EDEOTS TAMMINÕ, PERÄOTS SAVINÕ — 2(3) var.
- a. _____
M. Linna seletus: «Sütt võit peräpoolöst ruttu rippa lüvvä', a pääst taha ai jou-da' kuigi ar tappa.»
Norm. 47; Se — 1(2) var.
- b. Soel om edeots tamminõ, tagaots savinõ.
Se — 1 var.

0810. SOEL OM KA UMMI LATSI HALLO — 1(3) var.

a. _____
Norm. 169; Se (Savala) — 1(2) var.

b. Soel on ka omi lapsi hale.
EKMS II 437 — ?(1) var.

Vrd. 10820, eriti red. C₁: Egalütel umma hal-
lõ, susige undas ummi poigõ.
1609. Hundil oma poeg ka armas.
10843. Süü üi susi ar umma poiga.

0811. SOEL ÕKS UMA' LAULU' — 2 var.

A. _____
Se — 1 var.

B. Soel õks uma undamine tiidä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

0812. SOE OLGU SÖÖNÜ, LAMBA OLGU ALALE — 9(12) var.

Aa₁. Soe olgu süünü, a lamba olgu ala-
lõ.*

* söönus
Rõu — 2 var.

a₂. _____*
* süünü; alalõ (Vas)
Rõu, Vas — 2 var.

b. Soe olgu söönü, lamba alale.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

c. Soe süünü, lamba alalõ.
Rõu — 1(2) var.

B. Hundid söönud ja lambad terved.
Trv — 1 var.

C. Nõnna teha, et hundi kõht täis soap
ja lammas terveks jääb.
VMr — 1 var.

D. Parem oleks, kui hundid söövad ja
lambad terved on.
Rõu (Pill) — 1 var.

Vrd. kk: Tiim, et olnu suzi söönü' ni kits
terve' (Lut).

Vrd. 10794. Ku susi süü üi, siis lamba ala-
lõ.
10826. Susi olgu söödet, kari olgu hoijõt.

0813. SOE SUUD, KARJUSE VIGA — 1 var.

P. Eineri seletus: hunt võtab, karjus ei
näe.
Krl.

10814. SUE SILMÄD UKSIPAIDI — 4 var.

G. Vilbergi ja K. Viljaku seletus: «Veri
paksem kui vesi; sugulane hoiab sugu-
lase poole, omasugune omasuguse poo-
le.»
Kuu.

Vrd. 1619, eriti E: Susi ei murra sutt.

10815. SUSI EI SÖIDA KARJAKELLAGA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10816. SUSIGI JÄTT TÄHE PERRÄ — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10817. SUSIGI OPPAS OMMI POIGÕ — 3 var.

Aa. _____
M. Linna seletus: «Lihtsa ineminõ ka
oppas ummi latsi.»
Se — 1 var.

b. Susi oppeb oma poiga suu veeren.
Ran — 1 var.

B. Hunt õpetab oma pojad ka murdma.
Põl — 1 var.

10818. SUSIGI SUU_UI ÄNGÄTUT — u. 20(23) var.

Aa₁. _____*
* susige (Se), susi (Võ); ei söö (EKMS),
ei süü (Plv, Võ), söö ei (Norm., EKMS
III 28); ängatut (EKMS), ängätõt (Se)
Norm. 250, EKMS III 28 ja IV 251; Võ,
Se — 5(8) var.

a₂. Ängätüt ei söö susigi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Ängatud võta_{ai} susigi.
M. Linna seletus: nii ütleb poiss, kui
talle keegi hakkab naist v. tüdrukut kiit-
ma.
Se — 1 var.

B_{1a1}. Susi ei söö pakutud.
Võn — 1 var.

a₂. Pakutot süü_{ui} susige'*.
* pakutut; susigi (Vas v. Se, Se)
Vas v. Se (Sandra), Se — 3 var.

a₃. Susi ei süü ka pakutud.
Rõu — 1 var.

b. Ega susigi võta_{ai} pakutut.
Rõu — 1 var.

- B₂. Susigi pakutut lihha ei süü.
Vas — 1 var.
- C₁. Hunt ei söövat kunagist pakutut.
Plv — 1 var.
- C₂. Ega huntki pagutud pala taha.
Kuu — 1 var.
- D. Tunt võta ai tõugatud, ai ängätut, pakutut sööõi susigi.
Se — 1 var.
- E. Äigi võta ängatut, tuu ei võta tõugatud, susigi ei süü sunnitut.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- F. Susi ei söövät pakutut ega inemine sedä, mis ta ei taha.
Plv — 1 var.
- G. Hängätut susi ei süü, pakotut surm ei taha.
Vas — 1 var.
- Vt. 10720 F.
- Vrd. 8270. Ega pakutud palukene kõlba.

10819. SUSIGI TULE HAASÜ PÄÄLE — 1(2) var.

Plv v. Rääp (S. Keerd).

10820. SUSIGI UNDA UMMI POIGÕ — 12(16) var.

A_{1a}. _____*

* ommi; poige (Vas v. Se)

M. Linna (Se) seletus: «Üldas, ku halv ineminõ ikk umma last.» J. Sandra seletus: «Kale sõamega emast ehk esäst.» Vas v. Se (Sandra), Se — 2(3) var.

b. Susigi undas omi latsi.

Vas — 1 var.

c. Susi undab suu pääl ka oma poiga, mesperäst inimene mitte oma last.

Nõo — 1(3) var.

d. Susigi undas umma poiga, sõs ei ike viil inemine umma.

Rääp — 1 var.

A_{2a1}. Hunt ulub oma poja järele.

Amb — 1(2) var.

a₂. Hunt ulub koa oma poja järele.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Hunt ulvab ka oma poegi taga.

Trv v. Rõu (Silpsen) — 1 var.

Ba. Koergi vingub oma kutsikad taga.

Lai — 1 var.

b. Koer ulub ka oma poja järele, kui kaob.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

C₁. Egalütel umma hallõ, susige undas ummi poigõ.

Se — 1 var.

Vt. 7848 B₁.

C₂. Igalühel oma järel kahju, olgu saks ehk sant; koer ulub ka oma poja järele.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vt. 7848 B₂.

Vrd. 11: Susi undas oma poiga / Pühajärve perve pääl / huh-uuh-uu! (Ote).

Vrd. 10810. Soel om ka ummi latsi hallõ.

1609. Hundil oma poeg ka armas.

10843. Süü üi susi ar umma poiga.

10821. SUSI HOID IKS SOE POOLE, KUNAS SUSI PENI POOLE — 2 var.

A. _____

Hel (Tomp) — 1 var.

B. Susi iks soe poolt.

Wied. 173 — 1 var.

Vrd. 1619, eriti E: Susi ei murra sutt.

10824. Susi kulles õks soe undamist.

10822. SUSI HUNT, LAMMAS PRAAT — 1 var.

praat = praad

P. ja J. Einerite seletus: hunt on ikka murdja ja vaga lammas tema praad.

Krl.

10823. SUSI KA PINNI PELGÄ ÄI, A HAUKMIST KA TAHA ÄI — 5(7) var.

A_{1a}. _____

Se — 1 var.

b. Susi ka pelgä äi pinni, a salli õnnõ, mis tä hauk.

Se — 1(3) var.

c. Susi joht penni ei pelga, ega siski haukmist iks ei taha.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

A₂. Ega susi karjosit ega pinne pelgäsi õs, neide kiukmine om ilodo kuulda.

Vas — 1 var.

B. Ega hunt koera ei pelgä, hunt pelgäb koera kisa.

Kod — 1 var.

10824. SUSI KULLES ÕKS SOE UNDA-MIST — 1(3) var.

a. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- b. Susi kuulab ikka soe undamist.
Norm. 133 — ?(2) var.

Vrd. 10821. Susi hoid iks soe poole, kunas
susi peni poole.
10836. Susi soe viisi undas.

10825. SUSI LUIJE PÄÄLT TAPETAS — 12(15) var.

Aa₁. _____*

* Iuljõ; tapõtas (Vas v. Se)
Plv, Vas, Vas v. Se (Sandra, Prants),
Võ (Schmidt) — 5(6) var.

- a₂. Susi tapetakse luie päält.
VI (Kuuben) — 1 var.

a₃. Susi iks luie pääle tapetas.
J. ja P. Einerite seletus: «Küll varas
ükskord oma palga saab.»
Krl — 1 var.

- b. Suse luie mant tapõtas.
Se — 1 var.

B_{1a}. Susi lastas luie päält.
Vas — 1 var.

- b. Susi iks luie päält lastas.
Plv, Vas — 2 var.

B₂. Hunt ikka luude pealt lastakse.
Norm. 136, EKMS I 991 — ?(2) var.

C. Susi lastas roisu päält.
As (Pint) — 1 var.

**10826. SUSI OLGU SÖÖDET, KARI
OLGU HOIJOT — 1(2) var.**

Räp (S. Keerd).

Vrd. 10812. Soe olgu söönü, lamba olgu
alale.
10794. Ku susi süü üi, siis lamba alalõ.

**10827. SUSI OLÕ_OI RÕIPÕ MAN
NÄLÄNE — 12 var.**

Aa₁. _____*

* ole ei rõipe (Vas v. Se), rõpõ (Se)
M. Linna seletus: kui inimene on söögi-
kraami vm. vastuvõtja v. väljaandja,
siis ei ole ta puuduses.
Vas v. Se (Sandra), Se — 5 var.

- a₂. Olõ_õi susi rõipõ man näläne.*
* ole ei rõipe (Vas v. Se)
Vas v. Se (Sandra), Se — 2 var.

b. Susi olõ_õi rõipõ man söömaldä'.
V. Pino seletus: «Niku' määne poodimiis
vai piimämeier vaih, kel kõkkõ käeh om,
sis tuu õks säält hindälle ka ar krabi,
jätä äi hinnäst ilma...»
Se — 1 var.

B_{1a}. Ei ole sis susi näläne, kui rõõbõ
nõna all.
Vas — 1 var.

- b. Ei olõ sõs susi söömätä, kui täl rai-
bõ nõna all om.
Ote — 1 var.

c. Ei ole susi sis söömata, kui rõibe
silmaga näta.
Ote — 1 var.

B₂. Kas susi söömätä, kui rõibe nõna
all.
Ote — 1 var.

**10828. SUSI OM LAMBAGA NII KAVVA
SÖBER, KU TA LAMBA ÄRÄ
SÖÖSE — 1 var.**

Räp (Poolakess).

**10829. SUSI OM SUURÕH SUUH JA
LAJAH LAANÕH, PIKK HAND
PERSEH — 1 var.**

V. Pino seletus: «Ko kiä manitsõs sutt,
sis ül'däs [nii]. Olõ_õi hüä ko sutt ma-
nitsõt.»
Se.

**10830. SUSI OM SUVEL SUUS, TALVEL
TARE TAKAN — 1 var.**

Võn? (Pint).

10831. SUSI ON SUVINE KANGAS — 7(12) var.

Aa₁. _____

E 79, E² 98; Kuu (M. Mikiver) — 1(4)
var.

- a₂. Susi suvine kangas.
E. Poomi seletus: «Kangakudumine heina
ajal on niisama kahjulik nagu susi ja
kahr karja hulgas. Heina aeg lähäb
mööda, jääb hein tegemata kangakudu-
mise pärast, eks siis ole kahju, kui loo-
mad toldupuudusel lõpevad.»
Rap v. Mär — 1 var.

b. Suvinõ kangas um susi kuta.
Rõu — 1 var.

Ba. Susi suvine kangas, kahr kangas
haina aigu.*
* karu; heina aegu (EKMS)
Norm. 151, EKMS IV 904; Ote? (Maasen)
— 1(3) var.

- b. Susi ikka suvine kangas, karu kan-
gas heinaaegne.
Trm — 1 var.

- C. Suvine kangas susi kudada, talvine talutütre.
TaL (Sprohgis) — 1 var.
- D. Taline kangas talleke, suvine susing.
Pst — 1 var.

10832. SUSI OTSIP PUUDUT, ENT INEMINE LUUDUT — 6(10) var.

- Aa. _____
Ote (Lipping) — 1 var.
- b. Inemine ot's luudut, susi puudut.
Ote — 1 var.
- B. Inemine ot's loodut, jumal joobnut.
Ote — 1 var.
- C. Jummal sunnib joobnud, iho armastab loodut.
Plv — 1 var.
- D. Liha himustab loodut, viin tapab joojat.
Päss PJs 562; Ráp — 1(4) var.
- E. Viin tapab joojat.
E: 57 — ?(1) var.
- F. Ihu otsib loodu, surm otsib toodu.
Tln — 1 var.

10833. SUSI PELGÄS PÄSSÄOTSASUURUT PINNI INÄB KU VERSTATULBAPITTUT MIIST — 1 var.

Rõu (Gutves).

Vrd. 1649. Hunt ütelnü vanaste: «Ma kardan põlvekõrgust poisikest enam kui mõrsjatüdrukut.»

10834. SUSI SILLÖ SÖÖMÄTÄGI — 2 var.

- a. _____
Kam (Simos) — 1 var.
- b. Susi söömätägi sille.
Plv — 1 var.

Vrd. kk: Tema seisab söömatagi sile (Trm); Sa salsad sille söömätägi (Urv).

Vrd. 13149. Vaenelats välle lõõmata, sille söömata.

10835. SUSI SOE POOLT SÕNNA EI ÜTLE — 6(8) var.

- a₁. _____
Wied. 173 — 1 var.
- a₂. Ega susi soe poolt sõna ei ütle.
Wied. 21 — 1 var.
- a₃. Ütle ei susi soe puult sõnna.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

- a₄. Susi ütle ei soe puult sõnna.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- b₁. Ega susi soe puult sõnna anna ai.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

- b₂. Ega susi soe poolt sõnna ei anna.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 1619, eriti E: Susi ei murra sutt.

10836. SUSI SOE VIISI UNDA — 2(3) var.

- a. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

- b. Egä susi undas soe viisi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 10824. Susi kullõs õks soe undamist.

10837. SUSI SÖÖB SUGULASE VIHA — 1 var.

San (Raid).

10838. SUSI SÖÖGU SEE HOBENE, KES EI KANNA KATTE MEESTA — 1 var.

Ran (H. Tampere).

Vrd. 10839. Susi sõõse ks hobõsõ liha.

10839. SUSI SÖÖSE_KS HÖBÖSÖ LIHA — 6 var.

- Aa₁. _____
V. Pino seletus: «Mis sa no hobõst hoiat, eis õks hobõst saat, hobõnõ hinnäst saa ai.»
Se — 1 var.

- a₂. Susi õks hobõsõ liha süü.
Se — 1 var.

- b₁. Hoia hobõst, kui tahadõ, susi õks hobõsõ liha ar süü.
Se — 1 var.

- b₂. Mis sa ülearvo hobest hoiat, susi sõõse iks hobese liha.
Ráp — 1 var.

- c. Hoit hobest ull miis, susi süü iks hobõsõ liha.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- B. Hunt sööb hobuse liha.
Trv — 1 var.

Vrd. kk: Hunt sõõgu su hobuse liha 'õeld. kui hobusemees jalginimest peale ei võta' (Krk).

Vrd. 1311. Ega hobuse liha laua peale ei panda.

10838. Susi sõõgu see hobene, kes ei kanna katte meesta.

**10840. SUSI TAHAB HAGEMIST SENI,
KUI VEEL PEAD TÖSTAB —**
1 var.

M. Priimetsa seletus: valelikkuse ja pet-
tusetegijate kohta.

VMr.

Vrd. 1641, eriti Ca: Susi taht hagemist, raha
lugemist.

10841. SUSI UNETAS, PINI MÄLETAS
— u. 100(176) var.

Aa₁. —————*

* unehas (Stein; Vas v. Se), unõhas
(Se), unehus (Wied.), unõtas (Urv, Rõu),
unehtas (Rõu, Vas v. Se), unõhtas (Võ,
Se), unohus (Se); peni (Võn, Kan); mä-
letäs (Kan, Rõu), mälehtas (Võ, Vas v.
Se, Se), mälehtäs (Räp, Se), mälehäs
(Se), mälehus (Se), mälehüs (Wied.)
Stein 58, Wied. 173; Võn (Mootisse), Võ,
Se — u. 20(40) var.

a₂. Susi uneta, pini mäleta.

Vas (Jakobson) — 1 var.

b. Kui susi unetas, küll peni mäletas.

Ote — 2 var.

c. Susi unetab, peni peab meelen.

Urv — 1 var.

Ba₁. Hunt unustab, koer mäletab.*

* unetab (Vi, Saa, Hls, Vi, Ta); mäle-
täb (Vil, KJn)

E 25, E² 98, Mihkla-Parlo-Vildalepp I²
113, Kask-Puusepp-Vaigla 131; Val, Hlj,
Saa, Hls, Vi, MMg, Ote — 23(35) var.

a₂. Hunt unustab, aga koer mäletab.

Plt — 1 var.

**a₃. Küll hunt unetab, aga koer mäle-
tab.**

M. Luu seletus: «Heategu unustatakse
ära, aga kes halba unetab.»

Vil, Plt — 2 var.

**b₁. Mida hunt unustab, seda koer mä-
lestab.**

Plv (Huik) — 1 var.

**b₂. Mis hunt unetab, sedä koer mäle-
tab.***

* seda; mäletäb (TMr)

Saa, TMr — 2 var.

c. Ku hunt unetab, küll koer mäletab.

Hls — 1 var.

**d. Kui hunt unustab, siis koer peab
meeles.**

TMr — 1 var.

Ca₁. Hunt unetab, peni mäletab.*

* unetes — mäletes (Trv)

Saa, Hls, Trv, Trv v. Rõu (Siipsen),
Pst, TMr, Tt (R. Kallas) — 9(11) var.

a₂. Hunt unetep ja peni mäletep.

Hel (Sillaste) — 1 var.

**a₃. Hunt unustab, aga küll peni mäle-
tab.**

Trv — 1(2) var.

b. Kui hunt unetab, siis peni mäletab.

Krk — 2 var.

c₁. Hunt unetab, vana peni mäletab.

Trv, Vil — 4 var.

**c₂. Hunt unetab, aga vana peni mäle-
tab.**

Trv — 1 var.

**c₃. Küll hunt unetab, aga vana peni
mäletab.**

Trv — 1 var.

**d. Kui hunt unetab, küll vana peni mä-
letab.**

Trv — 1 var.

*

**Da. Susi orohn unehtas, pini mäe pääl
mälehtäs.**

Võ (Schmidt) — 1 var.

**b. Mis susi suu pääl unetas, seda peni
mäe pääl mäletas.**

Ote — 1 var.

**E. Ku hunt orun unõtas, sõs pini mäel
mäletäs.**

Rõu — 1 var.

*

**Fa₁. Susi unetes, peni mäletes, kass pidä
kavva meelen.**

Hel — 1 var.

**a₂. Susi unõhtas, pini mälehtäs, kass
pidä kavva meeeln.**

Rõu — 1 var.

**b. Susi unõtõs, peni mäletes, vana kass
pedä kauga meelen.**

San — 1 var.

**Ga₁. Hunt unetab, peni mäletab, kass
peab kaua meeles.**

Vil — 1 var.

**a₂. Hunt unetes, peni mäletes, kass pi-
dä kavva meelen.***

* pida; kaua; meeles (Trv)

Hel, Trv — 2(3) var.

**b₁. Hunt unetes, vana peni mäletes,
kass pidä kaua meelen.**

Trv — 1(2) var.

**b₂. Hunt unetab, vana peni mäletab,
kass peab kaua meeles.**

E MVH 21 — ?(3) var.

H. Hunt unetab, koer mäletab, kass peab kaua meelen.
Hel — 1(3) var.

*

I. Pini unõhtas, susi mälehtäs.
Räp — 1 var.

J. Koer unetab, hunt mäletab.
Nõo — 1(3) var.

*

K. Susi unetas, peni unetas.
?Ote (Kukrus) — 1?(1) var.

*

L. Susi unetas, mees mäletas.
Võn, Urv v. Krl (Tamm, Pehka) — 2(3) var.

Ma₁. Hunt unetab, mees mäletab.*
* unustab (Vil); miils (Hls, Hel, Pst);
mälestab (Kmpm. KH ja Klr)
CRJ Klr III 201, Kmpm. KH 73, Kmpm.
Kirjaseadm. 72, Kmpm. Klr 372, Kmpm.
Klr II° 359, Norm. 245; Hää, Päl, Vil,
Pit — u. 10(31) var.

a₂. Hunt unetes, mees mäletes.*
* miils
Trv — 2(3) var.

a₃. Hunt unustab, aga mees mäletab.
Juu v. Vän (Virkus), Trm (Õunapuu)
— 2(3) var.

b. Hunt unustab, mees peab meeles.
Vil — 1 var.

N. Hunt unustab, koer unustab, mees mäletab.
E² 54; ?Tt (V. Teder) — ?(2) var.

Vrd. 15044. Üks unetab, teine tuletab.

10842. SUSI UVVELT SÜÜ JA KAV-
VEHE KARGAS — u. 10(23) var.

Aa₁. _____*

* uvelt — kavelt (Stein); sööse (Wied.)
Stein 59, Wied. 173; Võ-Se (Stein) —
1(7) var.

a₂. Susi uuelte sööb ja kauede kargab.
Vil? (Suurkask) — 1 var.

a₃. Susi uelt sööb, kaugele kargab.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3)
var.

a₄. Susi uuõltõ süü, kavvõdahe kar-
gas.*
* uelt (Kan), uuvõlt (Urv); söö (Kan);
kavvedahe (Kan), kavvõdah (Urv)
H, Noveki (Urv) seletus: «Susi süü
tuurõlt ja murd pesäst kaugõl.»

Kan, Urv, Rõu — 3(4) var.

b₁. Susi tuurelt süü, kavvedahe kar-
gas.*
* toorelt (Vas v. Se), tuurõlt; kavvõtahe
(Rõu)

?Rõu (Gutves), Vas v. Se (Sandra) —
2 v. 3(3) var.

b₂. Susigi tuurõlt süü, kavvõdahe kar-
gas.
?Vru (G. Sander) — 1?(1) var.

c. Susi ka toorõst sööse, a kavvõm-
bahe viil kargas.
A. Tubli seletus: «Õldäs toolõ, kiä ta-
ha ai midäge toorõst süvvä'.»
Se — 1 var.

d. Susi sööse ka toorõst, sis kavvõ
kargas.
F. Ilviku seletus: õeld. nendele, kes ei
taha toorest süüa.
Se — 1 var.

B. Ku' tuurõbalt süüt, sis kavvõbahe
kargat.
Se — 1 var.

C. Susi süü ka toorõst.
Se — 1 var.

Vrd. kk: Kuis susi süü kõik tuurõlt (Se).

10843. SÜÜ ÕI SUSI AR UMMA POIGA
— 6(8) var.

A_{1a}. _____
Se — 1 var.

b₁. Kas susi nüt soepuja ar' süü.
Se — 1 var.

b₂. Kas susi no soepuja ar' süü.
Se — 1 var.

A_{2a}. Susigi süü üi ar ummi poige, ehk
muido küll murdja luum om.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Susigi ei söö ära oma poegi, ehk
muidu küll murdja loom on.
Norm. 169, EKMS II 439 — ?(2) var.

Ba. Hunt ei murra poega ärä.
Vig (Getreu) — 1 var.

b. Ei hunt oma poega murra.
Vig (Altsam) — 1 var.

Vrd. 1619, eriti H: Susi tutt õi süü.
10820. Susigi undas ummi poigõ.
10810. Soel om ka ummi latsi hallõ.
1609. Hundil oma poeg ka armas.

10844. TUU UM ÜTSKÕIK, KAS LÄTT
SUSI MARRU VAI SEPP VAR-
GILLÕ — 1 var.

Vas (Jakobson).

10845. ANNA SUU KÜLASSE, SÖÖ ISE
LÄBI KÜLJE — 2—4(7) var.

- Aa. _____
Vig (Eisen) — 1 var.
- b. Laena suu külasse, söö ise läbi
külje.
E 49, E² 77 — ?(2) var.
- Ba. Anna suu tõisele, ise söö läbi külje-
kontide.
Põi (Auss) — 1 var.
- b. Anna suu tõisele, ise söö läbi lõu-
gade.
?Põi (Sömer) — 1?(1) var.
- C. Anna suu teise kätte, siis söö sil-
madega.
Meelej. nr. 28 (1885) 165 — 1?(2) var.
- Vrd. kk: Silmadega sööks, aga süda ei võta.
Vrd. 8683. Anna perse külasse ja situ ise
läbi küljelule.

10846. EGA SEE VEEL SUUS POLE,
MIS SOOLAS ON — 1 var.

Jür (Saalverk).

10847. EGA SUU KULU — 3(11) var.

- Aa. _____
Wied. 21, Kündja nr. 32 (1883) 382, E
MVH 74, E 15, E² 20 — 1(9) var.
- b. Ega see suu ära kulu.
Rak — 1 var.
- B. Suunahka massa_{ai} murõhtada, ot
ar kulus.
Se — 1 var.

10848. EGA SUULE EI SAA KAAST
PÄÄLE PANNA — 5 var.

- a. _____
Trv (Jakobson) — 1 var.
- b. Ega kellegi suul kaast pääl pole.
TMr — 1 var.
- c₁. Ei ole suul kaast pääl.
Puh — 1 var.
- c₂. Ei ole kaast suu pääl.
Trv — 1 var.
- d. Ei ole suul kaast pääl sugugi.
Trv — 1 var.
Kõnekäänuline funktsioon võimalik.
- Vrd. kk: Kas sul suu eden sugugi kuast ei
ole (Kod).

10849. EGA SUU OLE SÖÖMA PÄRAST
— 2 var.

- a. _____
Hlj — 1 var.
- b. Ega sie suu süöma jauks üksi ole.
P. Paaveli seletus: «Õigustatakse oma
sõnavõttu miski küsimuse arutamisel.»
Kuu — 1 var.
- Vrd. 10915. Suu peab olema rohkem söömise
jaoks, mis sa sellega ikka lärmad.

10850. EI JÄE SUHU SUURED SÖNAD
EGA JÄE PERSSE PIKAD PEE-
RUD — 7 v. 8(10) var.

- Aa₁. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₂. Ei suured sõnad jää suhu, ei pikad
peerud ei jää persse.
LNg (Prooses) — 1 var.
- a₃. Ei suured sõnad jää suhu, ei pikad
peerud jää persse.
EKMS IV 221 — ?(1) var.
- a₄. Suured sõnad ei jää suhu ega pikad
peerud perse.
?Tt (Eisen) — 1?(1) var.
- a₅. Suu[r] sõna ei ole kellegile suhu
jäenud ega pikk piirg perse.
Vil (Suurkask) — 1 var.
- b₁. Suur sõna ei jää suhu ega pikk
peer perssi.
Mar (Ennist) — 1 var.
- b₂. Ei suur sõna jää suhu ega pikk
peer perssi.
Mar (Ennist) — 1 var.
- B. Suured sõnad hakkavad suhu kinni,
pikk peer hakkab perse kinni.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- C. Egas pikk peer jää kellegile persi.
Mar (Hiemägi) — 1 var.
- D. Ega talv taeva ega pikk peer kel-
legi persi jää.
?Mar (Hiemägi) — 2(1) var.
- Vt. 11538 D.
- Vrd. 11095. Ei suured sanad suhu mädäne.

10851. IGAL SUUL OMA TOIT —
1?(1) var.

- ?Krj (Grepp).
- Vrd. 11201. Igal sõõjal oma leib.
11202. Igal sõõjal oma kõht.
11203. Igal sõõjal oma suu.

10852. IGAL SUU OMAST KÄEST —
2 var.

Saa, Hel.

10853. HOIA SUU SUPI TARIS, LÕUAD
LIEME TARIS — 1 var.

Muh (M. Viidalepp).

10854. KELLE SUU OSTAB, SELLE
KOTT VASTAB — 1 var.

Nõo (Amberg).

10855. KEL ON SUU, SEL ON KÄED —
4(5) var.

Aa. _____

Kei (Soom) — 1 var.

b. Kellel suud, sellel kässa-jalgu ka.
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

B. Kel lõuad, sel kääd.
SJn (Kapp) — 1 var.

C. Kis kõrme suu piale, sii on kõrme
kää piale.
Juu (Rass) — 1(2) var.

Vrd. 6851. Kellel mokka, sellel käppa.

10857. Kel suure suu, tol om kõva töö.

10862. Kui suu süvvä, sis käe ka lüvvä.

10856. KEL SUUREMB SUU, TUUL
SUUREMB ÕIGUS — 3(5) var.

a. _____

Vas, Vas v. Se (Sandra) — 2 var.

b. Kel suurem suu, sel suurem õigus.
E² 55, Reimann EK I 276 — ?(2) var.

c. Kel suurem suu, sel õigus.
Lai — 1 var.

Vrd. 2685. Suurõl juudal suurõmb õigus.

6137. Kel head lõuad, sel õigus.

4834. Kes kõneleb, sel õigus.

10857. KEL SUURE SUU, TOL OM KÕVA
TÖÖ — 1(9) var.

a. _____

Võ-Se (Stein) — 1(3) var.

b. Kel suure suu, sel kõva töö.*
* suur (Wied., Kündja)
Stein 24, Wied. 52, Kündja nr. 35 (1883)
418 — ?(6) var.

Vrd. 10858. Kel suur suu, sel lai selg.

10855. Kel on suu, sel on käed.

12108. Tuim tööle, kerme suule.

10858. KEL SUUR SUU, SEL LAI SELG
— u. 55(87) var.

A₁a₁. _____*

* kellel — sellel (Kei, Lai)

Wied. 52, Kündja nr. 35 (1883) 418;
Amb, Kei, Lai, Trt, Plv — 7(10) var.

a₂. Kel suur suu, sel lai sälg.*

* kellel (TMr)

TMr, Nõo — 3(5) var.

a₃. Kel suur suu, tol lai sälg.

J. Tammemäe seletus: kes palju lobiseb,
peab ka palju hoopisid vastu võtma.

Ote v. San — 1 var.

a₄. Kel suur suu, tol lag'ja selg.*

* sāl'g (Nõo)

Stein 24; Nõo, Võ-Se (Stein) — 2(6)
var.

a₅. Kel on suur suu, sel on lai selg.

Kuu — 1 var.

b₁. Kel suur suu, sel olgo ka lag'a
selg.*

* lai

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 2(5)
var.

b₂. Kel suu suur, sel olgu sälg lai.

Ote — 1 var.

b₃. Kel suur suu, tol olgu lag'a sälg-
roots.

Ote — 1 var.

b₄. Kellel suur suu, sellel peab ka lai
selg olema.

P. Tammepuu seletus: teoorjuse ajal,
kes vastu ütles, see sai peksa.

Lai — 1 var.

c₁. Suur suu, lai selg.

Jõh, Plv — 2 var.

c₂. Suur suu, selg lai.

Jõh — 1 var.

A₂a₁. Kel suur suu, sel ka suur sälg.

Nõo — 1 var.

a₂. Kel suur suu, sel suur sälg.

Nõo — 2 var.

b. Kui suur suu, siis suur selg.

Trt — 1 var.

c. Ku suur suu, sõs olgu suur sāl'g
kah.

Räp — 1 var.

A₃a₁. Kel lai suu, sel lai selg.*

* kenel — senel (Lüg), sellel (Trt)

Norm. 113 ja 241; Vi, Jä, Trt — 7(11)
var.

a₂. Kel suu lai, sel selg lai.

Vai, MMg — 3 var.

- a₃. Kellel lai suu on, sellel peab ka lai selg olema.
Wied. 54, Kündja nr. 35 (1883) 418 — 1(2) var.
- a₄. Kellel lai suu, sellel peab ka lai selg olema.
Kurrik SÕ 23 — ?(3) var.
- b₁. Kel lai suu, sel lai sälg.
Nõo — 1 var.
- b₂. Kel suu lagja, tuul olgu sälg ka lagja.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- c. Lai suu, lai selg.
Wied. 103, Kündja nr. 43 (1883) 514, Kmpm. KH 36, E 49 — 1(7) var.
- d. Kui suu lag'a, olgu sälg veel laemb.
Kan — 1 var.
- e. Mida laiem suu, seda laiem selg.
Hlj — 1 var.
- A₄. Kelle suu lai, selle selg paks.
As (Kuusik) — 1 var.
- B_{1a1}. Kel suur suu, sel piht lai.
Hel — 1 var.
- a₂. Kellel suur suu, sellel lai piht.
Elva — 1 var.
- b. Suur suu ja lai piht.
H. A. Schultzi seletus: öeldakse riika naise kohta, kes oma mehele vastu räägib.
Koe — 1 var.
- c. Kui suu suur, sis piht lag'a.
Hel — 1 var.
- d. Mida suurem suu, seda laiem olgu piht.
Stein 42, Wied. 115, Kündja nr. 44 (1883) 525; Tt (Kreutzw.) — 1(5) var.
- B_{2a}. Kel suur suu, sel olgu piht paks.
Puh — 1 var.
- b. Suur suu ja paks piht.
Trt — 1 var.
- B_{3a}. Kellel lai suu, sellel paks piht.
Ksi — 1 var.
- b. Kellel suu lai, sellel peab ka piht lai olema.
Lai — 1 var.
- C. Kel suur suu, sel kõhr lag'a.
J. ja P. Einerite seletus: «Kes vastu kõneleb, sellele võib ka kõhri ehk kühma peale anda.»
Hel — 1 var.
- D₁. Kel suur suu, sel kühm lag'a.
Hel — 1 var.
- D₂. Kel suu lag'a, tuul olgõ kühm kah lag'a.
Rõu — 1 var.
- E. Kel suur suu, see peab ka palju vastust andma.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.
- Vrd. 10900. Suu kuts, sälg kand.
10857. Kel suure suu, tol om kõva töö.
10859. KENEL SUUR SUU LUODUD, EI SIE SAA LÄBI JAHVATAMATA — 1 var.
Kuu (Lindström).
10860. KES MULLE SUUST SUHU RÄÄGIB, SEE RÄÄGIB MINUGA, AGA KES TAGASELJA RÄÄGIB, SEE RÄÄGIB MINU PERSEGA — 1?(9) var.
- a. —————
Stein 26, Wied. 60, Kündja nr. 36 (1883) 431; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.
- b. Kes suu ees kõneleb, see räägib mehega, aga kes selja taga kõneleb, see räägib mehe viimsepoolega.
Tõn. RP 144 — ?(3) var.
10861. KUI SUU PÜSS OLES JA PERSE PADA, EGA SIS LINDU ENÄMB MÖTSAN EI OLES — 6 var.
- A. —————
J. ja P. Einerite seletus: «Öeld. sellele, kelle kõnes sagedasti sõna oleks ette tuleb.»
Hel — 1 var.
- Ba. Olõs silm püss ja perse' pada, sõs olõs liha küllält.
Rõu v. Se (M. Jennes) — 1 var.
- b. Olõs silm püss olnu ja perse pada, sõs olõs liha küllält õlnu.
Rõu (M. Jennes) — 1 var.
- C. Oleks silm püss ja perse katel, siis suaks ruuga süüa.
Ksi — 1 var.
- D. Oleks suu püss ja perse katel, oleks kõtt toidetud.
VLk — 1 var.
- E. Kui silm püss ja tagaots katel oleks, siis ei puuduks millaski soe värske roog.
Võn (J. Rootslane) — 1 var.

10862. KUI SUU SÜVVÄ, SIS KÄE KA LÜVVÄ — 1 var.

Vas (Fluss).

Vrd. 10855. Kel on suu, sel on käed.
11237. Kes sõõb, see lõõb.

10863. KÜLLAP SUUGA JÕUAB KÜLL PALJU TEHA — 4(21) var.

a₁. —
* Helle 342, Hupel 110, KAH EKAI 153 — 1(3) var.

*

Küllap suuga jõuab küll palju teha, mit dem Maule
kan er immer viel ausgerichten.

a₂. Küllap suuga jõuab palju teha.*
* küll (Wied. 110, Kündja)
Hupel 159, Poromenski EGr. 200, Wied.
98 ja 110, Kündja nr. 43 (1883) 514 —
?(10) var.

a₃. Külap saad suuga paljugi teha.
Stein 35, Wied. 98, Kündja nr. 43 (1883)
513/4 — ?(5) var.

b. Mis suuga viga valmis teha.
Vän — 1 var.

c. Suuga tieb paljugi.
Kuu — 1 var.

d. Suuga teeb rohkem kui kätega.
Saa — 1 var.

Vrd. kk: Suuga jõuab ta palju teha (Tt).

10864. KÜLL SUU SUGULETSES TEGE JA HUULE OMATSES — 1(4) var.

a. —
Hel (Tomp) — 1 var.

b. Küll suu sugulaseks teeb ja huuled omaseks.
Norm. 256, EKMS II 224 ja IV 924 —
?(3) var.

10865. MIA SUUST TULÖ, LÄTT NÖNNA TAGASI — 1 var.

Vas v. Se (Prants).

10866. MIDA SUU KEDRAB, EGA SEDA KÄSI EI KORUTA — 1(11) var.

a₁. —
Koe (Schultz) — 1 var.

a₂. Mida suu ketrab, seda käsi ei koruta.
E² 20 — ?(7) var.

b. Mida suu ketrab, seda käed ei koruta.

Norm. 262, EKMS II 398 — ?(3) var.

Vrd. 2244. Isi ketrab, isi korrutad.

10867. MIS ON SUUS, SEE ON SELJAS — 1(2) var.

Pal (Maasen).

Vrd. 10874. Pea suu kinni, seisab selg terve.

10868. MIS SUHU LÄHAB, EI OLE ROOJANE, MIS SUUST VÄLJA TULEB, ON ROOJANE — 9 var.

Aa₁. —
S. Karro seletus: «Tähtis ei ole, mida süüakse, vaid mida räägitakse.»
Hls — 1 var.

a₂. See ei tee mitte inimest roojaseks, mis suhu läheb, vaid see, mis suust välja tuleb.
Vil (Pallu) — 1 var.

b. Tuu ei rüvetä inemist, mis suust sisse lätt, vaid tuu, mis suust vällä tulõ.
Ote (Kroon) — 1 var.

Ba. Ega too inimest ei püreta, mis suust sisse läheb.
EKMS II 945 (< Plv v. Har) — 1 var.

b. Sii, mes suus sisse lähäb, sii ei tii roojases.
Kod — 1 var.

Ca. See ei ole must, mis suust välja tuleb, vaid see, mis suust sisse läheb.
Hel — 1 var.

b. Ega see ei ole halb, mis suust sisse lähäb, vaid see on halb, mis suust välja tuleb.
Saa (Söggel) — 1 var.

Da. Tuu olõõi patt, mia suust sisse ajat, tuu om patt, mia suust vällä ajat.
Se — 1 var.

b. Tuust olõõi patt, mis süüt, tuust om patt, mis suust vällä ajat'.
Se — 1 var.

Vrd. Matt. 15,11: Ei se, mis suust sisse lähhäb, ei te mitte innimest rojaseks; waid se, mis suust wäljatulleb, se teeb innimest rojaseks.

Vrd. 10869. Mis suhu pistetakse, see ep ole vargus ega patt.

10869. MIS SUHU PISTETAKSE, SEE EP OLE VARGUS EGA PATT — 3 v. 4(9) var.

Aa. _____*

* ei ole (EKMS)

Wied. 123, EKMS III 1046 — 1(2) var.

b. Mis suule võetakse, see ep ole vargus ega patt.*

* ei ole (EKMS)

Wied. 123, EKMS III 1046 — 1(2) var.

c. Mis suhu pistetakse, see ep ole vargus.

Norm. 140, EKMS IV 428 — ?(2) var.

d. Mis suhu pistetakse, ega see varjus ole.*

* varjus — ilmselt trükiviga, p. o. v a r - g u s

E: 58 — ?(1) var.

e. Mis suus, sie pole vargus.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

B. Kui inimene midagi võtab ja suhu pistab, see ei ole vargus, aga mis kallitsa pannakse, see on vargus.

Lai — 1 var.

Vrd. 10868. Mis suhu lähab, ei ole roojane, mis suust välja tuleb, on roojane.

10870. MIS SUHU SOLKSATAB, SEE VÄLJA VÄLKSATAB — 23(26) var.

a₁. _____*

* solgatab (E; VMr, TÜR, VIP), solgah-
tas (Räp); sii (Hel); vällä (Hel); välksä-
tes (Hel), volksatab (KJn, Plt), volgatab
(TÜR, KJn v. San, Pil, Plt)
Feldfebeli (Trv) seletus: öeld. selle koh-
ta, kes kõik välja lobiseb.

E MVH 82; VMr, TÜR, VI, Trv v. Rõu
(Siipsen), Rõu — 13(16) var.

a₂. Mis suhu solksab, sii vällä välk-
sab.

Pst — 1 var.

a₃. Mis suhu solksas, siis vällä vilksas.

Võn — 1 var.

a₄. Mis suuve tsulgsatas, tuu vällä vilk-
satas.

Ote — 1 var.

a₅. Mis suuve tsolgatas, sii vällä välk-
sätas.

Ote — 1 var.

a₆. Mis suhu solbatab, see välja välgat-
tab.

Puh — 1 var.

b. Mis suuhe sobsahas, tuu vällä väl-
gahas.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. Mis suhu sulpsas, sii vällä välpsas.

Krk — 1 var.

d. Mis suhu sulpsab, sii vällä vulpsab.

Trv — 1 var.

e. Mes suhu sulkab, see vällä vulkab.

Ran — 1 var.

f. Mis suhu supsatab, see välja lopsa-
tab.

Vil (Pallu) — 1 var.

Vrd. kk: Mis tal suhu sulpsas, sii vällä vulp-
sas 'öeld. inimese kohta, kes kõik jutud
edasí lobiseb' (Krk). Kõnekäänuline ka-
sutamine ootuspärane.

10871. MIS SUU JA KÄE TEGEVÄ,
TUUD KÜHM VASTUTAS —
1 var.

Rõu (Ruga).

Vrd. 10872. Mis suu küsüs, tuud sälg saa.

10872. MIS SUU KÜSÜS, TUUD SÄLG
SAA — 4 var.

Aa. _____*

Rõu (M. Jennes) — 1 var.

b. Mis suu küsüs, tuu sälg saa.

Se (M. Jennes) — 1 var.

B. Mis suu küsüs, tuud sälg kand.

Rõu (A. Jennes) — 1 var.

C. Mis suu kutsub, seda selg kannab.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

Vrd. 10871. Mis suu ja käe tegevä, tuud
kühm vastutas.

10874. Pea suu kinni, seisab selg terve.

10873. PEA SUU JA PITSITA MOKKA
— u. 10(16) var.

Aa. _____*

* pitsi (E MVH)

E MVH 87; Trv (Pausk) — 1(2) var.

b. Piä suu, pitsidä moka'.

Urv — 1 var.

c. Pea suu ja pigista mokad.*

* pia; piigista (JJn)

JJn (Pitka), Vig (Aitsam) — 2 var.

B. Pea suu ja pigista mokad, hoia oma
harvad hammad.

E. Poomi seletused: «1. Riü ja ähvar-
duse sõnad. 2. Öeld. lärmajale, lobise-
jale, vastuvaldlejale.»

Rap v. Mär — 1 kuni 6(7) var.

Ca. Pia suu, pitsita moka, litsu oma laia lõua.
Trv — 1 var.

b. Pia suu, pitsite moka, litsu laia lõu-
va.
Pst — 1 var.

D. Pia' suu, pitsidä hamba', litsu uma liia lõvva'.
Se (T. Linna) — 1 var.

E. Pia suu, piigista hambad.
Amb — 1 var.

Vrd. 10875. Pigistä suud ning piä naeru ning uata, mis teesed tegäd.

8971. Pea pool suud kinni.

10874. PEA SUU KINNI, SEISAB SELG
TERVE — 12(15) var.

Aa₁. _____*

* pia

S. Karro (Hls) seletus: «Mõisaaegsete vastuhakkamiste kohta.»

Hls — 3 var.

a₂. Pea suu kinni, seisab selläke terve.
Hls — 1 var.

a₃. Pia suuke kinni, seisab selläke terve.*

* pea; seisab; selläke (E MVH)

E MVH 87; Hls — 1(2) var.

a₄. Pia suu kinni, siis seisab selg terve.
Hls — 1 var.

a₅. Pea suukõnõ kinni', sõs um sällä-
kene terve'.
Kan — 1 var.

b. Pea suud kinni, jääb säljake terves.
Plv — 1 var.

c. Hoia suukene kinni, on seljakene terve.
Plv — 1(2) var.

d. Kui suukene kinni, siis seljakene terve.
Trt — 1 var.

B. Pia suu kinni, sis kurt perse terve.
Krk — 1(2) var.

C. Pea lõuad kinni, siis seisab sul selg terve.
Hls — 1 var.

Vrd. kk: Pea pool suud kinni!

Vrd. 10872. Mis suu kūsūs, tuud sälg saa.

10867. Mis on suus, see on seljas.

11099. Kui pead sõna kindel, siis seisab meel terve.

10875. PIGISTÄ SUUD NING PIÄ
NAERU NING UATA, MIS
TEESED TEGÄD — 1 var.

Khn (S. Saar).

Vrd. 10873. Pea suu ja pitsita mokka.

10876. PAREM SUUD PIDADA KUI
KAHTLAST KÕNELDA — 1?(1)
var.

?Krk (Mägi).

10877. PAREM SUUGA PALUDA KUI
KÄEGA VÕTTA — ? kuni 2(27)
var.

A. _____

Stein 52, Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883)
573, Kmpm. KH 45, Tõn. RP 20, Tõn.
Täht. (1911 juuni), E 68, E² 20, EKMS
III 51; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(25) var.

B. Parem paluda kui isi võtta.

?Plt (Luu) — 1?(2) var.

10878. PAREM SUU SISSE RÄÄKIDA
KUI SELJA TAHA — 5(34) var.

Aa₁. _____*

* selja taga (Stein, Wied., Kündja, KAH,
E, E²)

* Helle 351, Hupel 114, Poromenski EGr.
212, Stein 52, Wied. 148, Kündja nr. 48
(1883) 573, KAH EKAI 156, E 68, E² 60,
Muuk-Mihkla III 133, Vih. VER 186 —
1(24) var.

*

*Parrem suu sisse rääkida, kui selja taga, better man
sagts einem ins Gesicht, als hinterm Rücken.*

a₂. Parem suhu rääkida kui selja taga.
Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573 —
?(2) var.

b. Paremb suu sisse kõnelda kui selja
tagan.
Marpurg 71 — ?(3) var.

c. Parem suu sisse ütelda kui selja
taga laimata.
Pal (Karma) — 1 var.

d. Parem suu sisse kõnelda kui taga-
selja sorida.
E² 21 — ?(1) var.

B. Parem ütle suu sisse, aga ära taga-
selja näri.
Trm (Särg) — 1 var.

Ca. Parem ütle suu sisse, aga ära taga-
perse näri.
Trm (Särg) — 1 var.

b. Parem kohe suhu ütelda kui taga-
perse rääkida.
Muh (M. Viidalepp) — 1 var.

10879. SEA SUU SEKKI MÖÖDA — u. 55(80) var.

Aa₁. _____*

* säe (Jõh, Põl), sää (Hlj, Kuu), sia
(Vi, Amb, Plt), sääda (Hlj, Kuu), seadi
(Sim), seada (Amb), siada (JJn, Plt);
säkki (Jõh, Hlj, Kad, Rak, VNg, Kuu,
Trt), säkka (Hlj); müöda (Sim, Amb,
JJn, Kuu), müöde (Kuu)
Norm. 232; Vi, Amb, JJn, Kuu, Tln, Põl,
Plt, Plv — u. 20(27) var.

a₂. Suu säädä säkki müöde.*

* sädi

Kuu — 1 v. 2(2) var.

a₃. Sia suud sekki müöda.*

* sea (Kos); säkki (Kuu); mööda (Kos)
Kuu, Kos — 3 var.

a₄. Säädkem suud säkki möödä.

Jõh — 1 var.

a₅. Suu säätagu sekki mööda.*

* seatagu (E²)

E² 21; Vig (Väll) — 1(2) var.

a₆. Suu [seatakse] sekki mööda.

Kask-Vaigla-Veski III Vö 123 — ?(1)
var.

b₁. Sea suu seki järele.*

* säe (Rap v. Mär), seada (Vai), sääda
(Jõh); säki (Vai); järgi (Vai, Jõh, Plv)
Vai, Jõh, Rap v. Mär (Poom), Vän, Plv
(Eisen) — 6 kuni 8(8) var.

b₂. Suu seatagu seki jarel.

Tür — 1 var.

c. Pea suu seki jarel.

SJn (Kapp) — 1(2) var.

d. Ikka suu seki järele.

Jür — 1 var.

Ba₁. Suu peab seadma sekki mööda.*

* pidaa (Hlj), pidä (Kuu); säädama
(VNg, Hlj), säädämä (Kuu); säkki (VNg,
Hlj, Kuu)

VNg, Hlj, Kuu, Pil — 4 var.

a₂. Eks peab suu sekki mööda seadma.

Jõe — 1 var.

a₃. Suu peab sekki mööda seadma.

Plt — 1 var.

a₄. Suu peab seadma ikka sekki möö-
da.

Tür — 1 var.

a₅. Suud peab igaüks sekki mööda
seadma.

V. Truuvi seletus: «Igaüks peab oma
elu sissetuleku järele seadma.»

Tln — 1 var.

b. Suu tuleb seada sekki mööda.*

* siada; müöda (Kuu)

EKMS II 24 ja 101; Kuu — 1 v. 2(3)
var.

c. Suu täüdü säkki müöde.

Kuu — 1 var.

C. Suu tuleb seada koti järgi.

Pal (Karma) — 1 var.

D. Sea suu säkki mööda, pane p...
pala viisi.

VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

E. Sea suu seki järele, aga mitte suure
koti järele.

Vil (Toss) — 1 var.

Fa₁. Sea suu sekki mööda ja kõht kotti
mööda.*

* säe (Pal), seada (Lai)

Stein 56, Wied. 166, Kündja nr. 50 (1883)
598, Rootsl. Elut. Kal. (1901) 19; Kuu
(Vilbaste), Lai (Tammepuu), Pal (Maa-
sen), Tt (Kreutzw.) — 4(11) var.

a₂. Sea suu säkki mööda, kõht kotti
mööda.*

* sia; müüda (Vil)

E 75; ?Vil (Nigul) — ? kuni 2(2) var.

b. Suu sekki mööda, kõht kotti mööda.
Pal, Trt — 3 var.

G. Säada suu sekki mööda, kooluta
kõht kotti mööda.

Hls (Jung) — 1 var.

Vrd. kk: Seadab suud seki järele 'elab nii,
kuidas sissetulek lubab' (Kad).

Vrd. 10931. Säada suu sõõma jarel, kääd töö
jarel.

10880. SELLEPÄRAST SUULE SÜOA ANTAKSE, ET TA RÄAGIB — 6(8) var.

Aa. _____*

* seepärast (E MVH)

E MVH 90; Trv v. Rõu (Siipsen) — 1(3)
var.

b₁. Jo suu selle eest süüa saab, et ta
peab rääkima.

Tõs (Õõvel) — 1 var.

- b₂. Selle eest suule süüa antakse, et ta peab rääkima.
Saa (Söggel) — 1 var.
- B. Mis suud muidu sööta, kui ta ei sõiduta.
Amb — 1 var.
- Ca. Mis tast sööta, kui taga ei sõida.
M. Silla seletus: suu kohta.
Trm — 1 var.
- b. Mis ma tast siis söödan, kui ma temaga ei sõida.
Trm — 1 var.
- Vrd. 11088. Kui ei ole sõita, sis ei ole süüta.

10881. SIS EI MASSA SUUD PRUUKI, KUI ASJAST ARU EI SAA — 1?(1) var.

?Ote (Vahe).

10882. SOBINA SUU SAADAB SUURE TULI PERE — 1?(1) var.

Aug. Krikmanni seletus: salajutu kohta.
?Rak.

Vrd. 12665, eriti B₁: Tühi jutt toob tüli talusse.

10883. SUUD ANDA VANAL TUDRUKUL ON NAGU KÜLMALE MÜÜRILE — 1 var.

Rõu (Leegen).

Vrd. ri «Vana kaasa kõrval külm»: Kuidas annan kätta vana'ella? / Kui see külma kivi'ella (ERIA III : 3 nr. 6497).

10884. SUU EEN KUI VOONAKENE, SÄLA TAKAN KUI KISKJA SUSI — 1 var.

Plv (Viidebaum).

Vrd. 13192. Pealtnäha vaga lamma, seest kiskja hunt.

10885. SUU EES MAGUS, SELJATAGA MÖRU — 1(2) var.

E² 81; Rõu (Gutves).

10886. SUU EES SÖBER, SELJATAGA VAENDLANE — 7 var.

A. Silma ees sõber, seljataga vaenlane.*

* vaendlane (JJn)

Amb, JJn — 2 var.

B_{1a1}.
Val (Feldbach) — 1 var.

a₂. Suu iin sõbõr, sälatakan vainlane.
Rõu — 1 var.

b. Suu ehen sõber, tagaseljä vaindlane.
Hls — 1 var.

c. Suu sisse sõber, tagaselja vaenlane.
VNg? (Aug. Krikmann) — 1 var.

B₂. Suu ees sulasõber, tagaselja veri-vaenlane.
Aks — 1 var.

Vrd. kk: Suu ees hea, aga seljataga vaendlane (Vil).

Vrd. 10889. Suu ehen sulasõber, tagasel'lä kaalalõikaja.

10923. Suust sõber, persest nõgel.

10887. SUU EHEN ILLI ONUK, TAGASEL'LÄ JUHKAKOMPA — 2 var.

a.
Krk (Sarv) — 1 var.

b. Suu ehen illi onuk, tagasel'lä kura-diperät.
Krk (Sarv) — 1 var.

10888. SUU EHEN MESI, TAGASEL'LÄ VESI — 2 var.

A.
Trv (Ungerson) — 1 var.

B. Suu ees sulamesi, seljataga sapivesi.
Plt (Utsal) — 1 var.

Vrd. 10462. Silma ees mesi, seljataga susi.
10889 D₂. Suu iin mesi, sällätakan kõrilõikaja.

10898. Suu iin mesi, sällätakan iä.

10897. Suu iih sulamesi, sällatakah säksa väits.

10889. SUU EHEN SULASÖBER, TAGASEL'LÄ KAALALÕIKAJA — u.
45(59) var.

A_{1a1}. Eespool sõber, seljataga kõrileikaja.
Pär — 1 var.

a₂. Suu sisse sõber, tagaselja kõrilõikaja.

P. Tammepuu seletus: «Seda öeldakse sulide, kahekeelsete ja muude halbade inimeste kohta, kes oma kavaluse ja viguriga sind püüavad õnnetusse saata.»
Lai — 1 var.

a₃. Suu sisse sõber, aga tagaselja kõrileikaja.
Trm — 1 var.

- b₁. Suu sisse sõber, seljataga kaelaleikaja.
Rak — 1 var.
- b₂. Suu sisse sõber, tagapersse kaelaleikaja.
VMr — 1 var.
- b₃. Sõber suu man, sälätakah kaalalõikaja.
Vas v. Se (Sandra) — 1(6) var.
- b₄. Suu ees sõber, tagaselja kaelalõikaja.
Kõp — 1 var.
- A₂a₁. Suu ees sulasõber, seljataga kõrilõikaja.
E² 30, EKMS IV 345; ?Hls (õpil.) — ?(3) var.
- a₂. Suu ees sulasõber, tagaselja kõrilõikaja.*
* kõrileikaja (Saa)
Koe, Saa, Hls — 4 var.
- a₃. Suu ees sulasõbrad, seljataga kõrilõikajad.
Tõs — 1 var.
- b₁. Suu ees sulasõber, seljataga kaelalõikaja.*
* leikaja (Plv)
E 79, Norm. 253; Kam (õpil.), Plv (Huik) — 2(4) var.
- b₂. Suu ihen sulasõber, säl'lätakka kaalalõikajai.
Hel — 1 var.
- b₃. _____.*
* ihen (Pst), ees (Saa, Trv, Pst, Vil, Pal); -sel'la (Trv, Pst), -selja (Trv, Pst, Vil, Pal); kaela- (Trv, Pst, Vil, Pal); -lõikaje (Krk)
Saa, Krk, Trv, Pst, Vil, Pal — 12(13) var.
- c. Ken suu ehen sulasõber, sii tagasellä kaalalõikaja.
Trv — 1(2) var.
- d. Suu ehen sulasõber, tagasellä lõikas kaala.
Trv — 1 var.
- e. Suu ees sulasõber, tagaselja kaalalõikaja.*
* tagasella; -käänja (Saa)
Saa, Hel — 2(4) var.
- f. Suu een sulasõber, seljataga kääneb kaala.
Puh — 1 var.
- B. Suu iis sulab ärä, tagasellä lõekab kaala.
Saa — 1 var.
- C. Suu ees kui sulavõii, tagaselja kaelaleikaja.
H. Krickmanni seletus: «Salalik sõber.»
VNg — 1 var.
- D₁a. Suu ees sulamesi, tagaselja kõrilõikaja.
Hel (Sillaste), Elva (Eisen) — 2 var.
- b. Suu ees nagu sulamesi, saab seljataha, siis leikab kaela.
JJn — 1 var.
- D₂. Suu iin mesi, sällätakan kõrilõikaja.
Ote (Kroon) — 1 var.
- D₃. Ees nagu mesilane, seljataga kaelalõikaja.
Vän — 1 var.
- E₁a. Suu iih hää, sälätakah kaalalõikaja.
Räp — 1 var.
- b. Ees hea, taga lõikab kaela.
Han — 1 var.
- c. Suu sisse hea, tagaselja lõikab kaela.
Tür — 1 var.
- d. Silma ees hea, tagapersse murrab kaela.
Amb — 1 var.
- E₂. Silma iis oo muhe-mahe, sel'lätaga lõikab kõri.
Vig (Priimets) — 1 var.
- E₃. Suu man om hää, sällätaka lõikas lõõri maha, situs mulgugit täüs.
San — 1 var.
Piir vs-list tõlgendust võimaldavate ja mittevõimaldavate ellipsite vahel on väga hajuv —
- Vrd. kk: Ees sõpr, aga pärast kaelalõikaja (Kul); Suu iin om südämesõbõr, a sällätakan om kaalalõikaja (Räp); Suu ees nagut sula või (Põi); Suu ees sulamesi, aga seljataga kaelalõikaja (Hls); Suu sisse kui mesi, aga sel'lataga otse kaelalõikaja (Ksi); Suu ees hea, aga tagaselja kõrilõikaja (Vil); Suu ees ülearugi hää, aga tagaselja kaelalõikaja (Vil); Silma ies on hia, aga soab seela pöörand, siis lõikab kaela (Kos); Suu iih, sis tüküs persehe, a sällätakah lõikas kaala maaha, situs lõõrimulgust sisse (Se); Suu ees on nigu või sooja leiva pääl, aga seljataga kinnitab nõõri (TMr); Suu ees on nigu mesilleib, aga seljataga kinnitab nõõri (TMr).
- Vrd. 10886 B₂. Suu ees sulasõber, tagaselja verivaenlane.
10923. Suust sõber, persest nõgel.

10897. Suu iih sulamesi, sālatakah säksa väits.

10888 B. Suu ees sulamesi, seljataga sapivesi.

10462. Silma ees mesi, seljataga susi.

14424. Võõrasema on suu ees mesileib, tagaselja on kaelalõikaja.

883. Ees hea, tagaselja kurat.

10890. SUU EI KANNA SATU, KIIL PALKI TÕOSÕLÕ AVVU ANDÕN — 5(7) var.

Aa. _____

P. Ruga seletus: sadu = mäda puu.

Rõu — 1 var.

b. Egas suu satu kanna_{ai} ega kiil palkõ tõosõlõ avvü andõn.

Rõu (Ruga) — 1 var.

Ba. Õgas kiil palki kanna_{ai}.

M. Linna seletus: «Olõ õi rassõ kõnel-da.»

Se — 1 var.

b. Õgas kiil palki kanna_{ai}, õt jova_{ai} kõnõlda.

Se — 1 var.

Ca. Nal'la või iks tetä, ega kiil palki ei kanna'.

Urv — 1 var.

b. Nalja vöib ikka teha, ega keel palki ei kanna.

Norm. 260, EKMS II 1118 — 2(2) var.

Vrd. kk: Kas sa keele otsah palke kannad (Räp).

10891. SUU EI OLE SARVEST — u. 10(15) var.

A_{1a}. _____

Hää (Martinson) — 1 var.

b. Ega suu sarvest ole.*

* põle (SJn)

E 15, E² 20; Kad, SJn, Trt — 3(7) var.

A₂. Ega suu sarvest ole, et ei tea, mis hea.

E MVH 74 — 2(1) var.

Ba. Egas kellegi suu sarvest pole.

Krk — 1 var.

b. Kellelgi ei ole [suu] sarvest.

Kam — 1 var.

Ca. Ega teise suu sarvest pole.

Vän (Peterson) — 1 var.

b₁. Ega tõsõgi suu sarvõst õi jolõ.

Urv — 1 var.

b₂. Ega tõõsegi suu sarvest ei ole.

Nõo — 1 var.

D. [— — —] ega teise inimese suu sarvest ole, ka mitte seinapragu [— — —].

VMr — 1 var.

Vt. 10892 D.

Vrd. kk: Ega mu suu ep ole sarvest (Wied); Ega sinugi suu sarvest ole (Pil).

Vrd. 5442. Ega lapse suu ole sarvest.

5068. Ega külalise suu sarvest ei ole.

3550. Keetja suu ei ole sarvest.

10892. SUU EI OLE SEINAPRAGU — u. 10(12) var.

A_{1a}. _____

Hää (Martinson) — 1 var.

a₂. Ega suu seinapragu põle.*

* ole (E; Kad)

E MVH 73; Kad, SJn — 2(3) var.

a₃. Ega suu pole seinapragu.

Juu v. Vän ((Virkus) — 1 var.

A₂. Ega suu ole seinapragu, et vaid peab olema.

O. Jahe seletus: «Õeldakse, kui kästakse suud pidada.»

?Kuu — 12(1) var.

A₃. Ega suu ei ole seinapragu, kui see ilma jäetakse hääst asjast.

?Saa (Söggel) — 2(1) var.

B₁. Kelle suu sie seinapragu on.

Jõh, Trm — 2 var.

B₂. Ega kellegi suu seinapragu ole.

Rak — 1 var.

C. Egä teese suugi seenäpragu põlõ.

Khñ (S. Saar) — 1 var.

D. [— — —] ega teise inimese suu sarvest ole, ka mitte seinapragu [— — —].

VMr — 1 var.

Vt. 10891 D.

Vrd. kk: Ega minugi suu seinapragu ole (KJn); Ega sinugi suu seinapragu ole (Tln).

Vrd. 10932. Teese suu ja seenapragu.

10893. SUUGA IKKI SUUR MIIS, TEUGA TESTE NARRIKE — 1 var.

Hää (õpil.).

Võimalik kõnekäänuline funktsioon.

Vrd. 12872. Ul'i tege keelega kerigu, kässiga saa ei' kão pessägi.

10894. SUUGA SÖIDAB SAAREMAALE, JALAGA EI JAKSA KÖNDIGI — 1(2) var.

Norm. 218; Saa (Karro).

10895. SUUH IKS SUVI, SUÄMEH TALV
— 1(3) var.

a. _____
Se (Voolaine) — 1 var.

b. Suu ees suvi, südames talv.
Norm. 254, EKMS IV 345 — ?(2) var.

10896. SUU HOIA SIS KERIGU POOLÕ,
KU SA MEHE KÄTTE SAAT —
1 var.

Se (Voolaine).

10897. SUU IIH SULAMESI, SÄLÄTA-
KAH SÄKSA VÄITS — 1 var.

Plv (Tamm).

Vrd. 10889, näit. D₁a: Suu ees sulamesi, ta-
gaselja kõrilõikaja.

10888 B. Suu ees sulamesi, seljataga sa-
pivesi.

10898. SUU IIN MESI, SÄLLÄTAKAN IÄ
— ?(1) var.

?Ote (Kroon).

Vrd. Gr. ELr II 74: Keele peal mesi, südames
vesi.

Vrd. 6747. Mesi suus, sapp südames.
5972. Linnumesi keele pääl, ussiviha kee-
le all.

10888. Suu ehen mesi, tagasel'lä vesi.

10899. SUU JA LUSIKA VAHEL ON
PALJU MAAD — 1?(1) var.

?Vil (Leoke).

10900. SUU KUTS, SÄLG KAND —
1 var.

Rõu (Pallits).

Vrd. 10858. Kel suur suu, sel lai selg.

10901. SUU KÕNELES NII, A SÜÄ
MÖTLES TÕISTE — 1 var.

Räp (Poolakess).

10902. SUU KÕNOLÕS, KÄE TEKKE
TÕUD — 4(6) var.

A₁a. _____
Räp (S. Keerd) — 1 var.

b. Ku suu kõnõlõs, sis käe tekkü tüüd.
Võn — 1 var.

A₂. Räägi suuga, aga tee tööd.
E MVH 88 — ?(2) var.

B. Suu kõnelgu, käe teku, jala joosku.
Plv — 1 var.

C. Kõnela suuga, ära tööd seisma jä-
ta.

Trv v. Rõu (Slipsen) — 1 var.

Vrd. 2671. Aja küll juttu, aga lase käed
käia.

10903. SUU KÜSIJAL, SUU KEELIJAL
— 4(5) var.

Aa. _____
Käi — 1(2) var.

b. Suu küsijal, teine keelijal.
Põi — 2 var.

B. Suu küsijel ja suu kostejel.
Phl — 1 var.

10904. SUULE IL'LUD, TÕÖLE VAL'LUD,
KÄTELE KOGUNI KÄREDA —
2 var.

A. _____
Tür (R. Viidalepp) — 1 var.

B. Suule val'lud, tööle il'lud, kätele
koguni kasina.

Tür (R. Viidalepp) — 1 var.

Vrd. 12108. Tuim tööle, kerme suule.

10905. SUUL EI ÕLE PORSTABA EES —
1 var.

Jõh (Paurmann).

Vrd. 12781. Tütarlapse suul olgu alati pors-
tuba ees.

10906. SUULE KUI HUNT, TÕÖLE KUI
SANT — 1(18) var.

A. _____
E MVH 92, E 79, E² 20, Huvit. V Lisa
16, Puus. Eü I 109; VMr (J. Elken) —
1(16) var.

B. Suule kui susi, tööle kui sant.
Norm. 224, EKMS II 417 — ?(2) var.

Vrd. 10788. Kes susi suulõ, tuu kahr tööle.

10907. SUULE MEES, KÄTELE LAPS —
2(3) var.

A. _____
Pal — 1 var.

B. Räägib kui mees, teeb kui laps.
Norm. 218; Tor — 1(2) var.
Võimalik kõnekäänuline funktsioon.

10908. SUU LÄBI ÜALDU, SÕONA LÄBI LUADU — 1 var.

Jõh (Otto).

10909. SUU ON KÕEGE ESIMENE MÕÖT — 1 var.

A. Univere seletus: «Alate, mes teed, esimene asi suhu, katsud.»

Kod.

Vrd. 10912. Suu on südame mõõt.

10910. SUU ON LOODUD KÜSIJAKS — 1 var.

Sa? (Veäster).

10911. SUU ON SÜDAME KATE — 1?(1) var.

?As (Kuusik).

Vrd. 10912. Suu on südame mõõt.

10912. SUU ON SÜDAME MÕÖT — u. 105(240) var.

Aa₁. _____*

* oo (Vig), om (Hls, Krk, Trv, Nõo, Puh, Ote, Plv, Rāp, Vas v. Se), um (Rõu, Plv, Vas v. Se), one (Kod, MMg); südame (Vig, Kod, Puh), süäme (Hls, Krk, Trv, Nõo, Ote, Rõu, Plv, Rap, Vas v. Se), süame (Hls, Trv); mõet (Hls, Rak, Amb, Koe, Juu v. Vān, Ha, Rap v. Mār, Mih, Põi, Hls, SJn, Pal, MMg), miet (Jõe), mõöt (Kaa), mõödi (Rõu, Vas v. Se)

A. Källo (Lüg) seletus: «Tuleb parajust pidada sõõgi ja joogiga»; M. Helimetsa (Krk) seletus: «Mis inimene mõtleb, seda ta ütleb»; P. Tammepuu (Lai) seletus: «Ära rohkem võta, kui süda kannatab. Õeld. vilnavõtmise juures.»

CRJ KLR II 56, CRJ H I 161, Stein 58, Wied. ESSr 622, Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, Meelej. nr. 14 (1887) 111, Rootsl. Elut. Kal. (1901) 19, Kmpm. KH 9, Kmpm. Kirjaseadm. 72, Kmpm. KLR 91 ja 368, Kmpm. KLR I 98, Kmpm. KLR II⁶ 33 ja 357, Kmpm. EL II⁶ 36, Tõn. Täht. (1911 jaan.), Plmp. EKik II 14, E 79, E² 20, Nurmik III 95, Huvit. I² 47, Huvit. V Lisa 16, Raud VMj 219, Reiman EK I 276, Norm. 255, EKMS II 224, II 1006 ja III 975; Vi, Jā, Ha, Juu v. Vān (Virkus), Rap v. Mār (Poom), ?Mih (Perkson), Vig, Sa, Pā, Vl, Ta, Vō, Vas v. Se (Prants, Sandra), As

(Kuusik), Tt (Kreutzw.) — u. 80(199) var.

a₂. Suu on igaühe südame mõet.
Koe (Schultz) — 1 var.

a₃. Eks suu ole südame mõet.*
* mõöt (PJg)
Hlj, Ris, PJg — 3 var.

a₄. Suu südame mõöt.*
* südame (Nõo), sõame (Võn, Plv); mõet (VJg, Tūr, Vig)
Post. nr. 45 (1887) 3; VJg, Tūr, Vig, Vān, Saa, SJn, MMg, TMr, Võn, Nõo, Puh, Plv, Tt (anon.) — 13(19) var.

b. Suu olna süäme mõöt.
Ran — 1 var.

Ba. Suu olgu südame mõöt.*
* mõet (KAH; Sim)
KAH Loe 19; Sim, Kul, Trv, Vil — 4 v. 5(9) var.

b. Suu peab südame mõöt olema.
Tõn. Prn. Täht. (1884) 40 — 1?(1) var.

C. Su suu on su südame mõödupu. Pet. Ah 13 — 1?(3) var.

D. Suu on südame mõöt, vatsa valu vähendaja.
?Rkv (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

E. Suu on südame mõöt, silm on ihu küünal.
Trv — 1 var.

Vt. 10477 B.

F. Silm on hinge peegel, suu südame mõöt.
KJn — 1 var.

Vt. 10460 B.

G. Suu südame mõet, silm südame aken.
Pal — 1 var.

Vt. 10481 B.

Vrd. 10913. Suu on südame peel.
10914. Suu on südame tulk.
10911. Suu on südame kate.
10909. Suu on kõege esimene mõöt.

10913. SUU ON SÜDAME PEEL — 1?(1) var.

?Pha (Liiv).

Vrd. 10912. Suu on südame mõöt.
10482. Silm on südame peegel.

10914. SUU ON SÜDAME TULK — 1 kuni 3(23) var.

a. _____*

* tõlk (Stein)

* Gõs. 58 ja **301, ***Helle 354, Hupel

116, Poromenski EGr. 217, Stein 58, Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, KAH EKAI 88, 89 ja 158, E 79, E² 20; ?Khk (Thom) — 1 kuni 3(20) var.

*
Sub on Süddame Tulc²/
Der Mund ist des Herzen Dolmetscher.

**
Wes das Herz voll ist/ geht der Mund über/
Sub on Süddame tulc².

Su on Süddame tulc², wes das Herz voll ist, des geht der Mund über.

b. Suu on südame tõlk.
Norm. 255, EKMS II 215 ja 224 — ?(3) var.

Vrd. 10912. Suu on südame mõõt.

10915. SUU PEAB OLEMA ROHKEM
SÖÖMISE JAOKS, MIS SA SEL-
LEGA IKKA LÄRMAD — 1 var.

SJn (L. Raudsep).

Vrd. 10849. Ega suu ole sööma pärast.

10916. SUUR SUU SÖÖMAN, LAG'A
PERSE SITMAN — 1(3) var.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas).

Vrd. 5296. Lajad käed tegemas, lai suu söö-
mas.

10917. SUU SAADAB VANGI — 1?(1)
var.

Vlg. Kal. (1905) 80.

Vrd. 10918. Suu saat sälätävve, süä rikk ter-
vüse.

10918. SUU SAAT SÄLÄTÄVVE, SÜÄ
RIKK TERVÜSE — u. 30(43) var.

Aa₁. _____*
* sällätävve (Vön, Vö-Se); süä (Wied.);
tervise (Vö-Se)
Wied. 173; Vön, Plv, Räp, Vö-Se (Stein)
— 8(10) var.

a₂. Suu saadab sälätävve, süda rikup
tervüse.
Räp — 1(3) var.

b. Suu saadab sällätävve, kuri süda
rikub tervise.
Kam — 1 var.

c. Suu sääd sällätävve, süä rikk ter-
vise.*

* sälätävve; tervüse (Vas v. Se)

Vas, Vas v. Se (Sandra), Vö-Se (Stein)
— 4(5) var.

d₁. Suu saab seljatävve, süda rikub
tervise.
Vön — 1 var.

d₂. Suu saa seljatävve, söa rikk ter-
vise.
Stein 58; Vö-Se (Stein) — 1?(2) var.

d₃. Suu saa sälätävve, süda rikk ter-
vuse.
Kan — 1 var.

e. Söa rikub tervise, suuga saat sälä-
tävve.
Plv (Rocht) — 1 var.

f. Suu sääd sälätävve, süä võtt ter-
vuse.
Vas — 1 var.

B. Suu saat sälätävve, söa tege ter-
vüsetä.*

* söä (Wied.)

Wied. 173; Plv (Hurt) — 1(3) var.

Ca. Suu saat sällätävve, süda kütt küh-
mätävve.*

* süa (Ote)

Nõo, Ote — 2 var.

b. Suu saadab seljatäie, süa kütab küü-
ratäie.
Rön — 1(2) var.

D. Oma suu süit sületävve, küla kütt
kühmatävve.
Ote — 1 var.

E. Suu saat sällätävve, süä kütt külma
sanna.
Ote — 1 var.

F. Suu saat sälätävve, söna kütt külma
sanna.
Kan — 1 var.

G. Suur suu saat sällätävve, lahke suu
sõpru.

Urv — 1 var.

Vt. 5285 E.

Ha₁. Suu saat sälätävve.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

a₂. Suu saadab seljatäie.
Plv — 1 var.

b. Suur suu annab ikka suure selja-
täie.
TMr — 1 var.

c. Suu ikka saab seljatäie.
Stein 58 — 1?(4) var.

Vrd. 10917. Suu saadab vangi.

**10919. SUU SEISUB SUOTAGI,
VILJUKA MAALE LAGUB —
1 var.**

Kuu (J. Mikiver).

**10920. SUUST LÄHEB TÕBI SISSE —
4(16) var.**

a₁.

* Helle 354, Hupel 116, Poromenski EGr. 217/8, Wied. 174, Kündja nr. 51 (1883) 611, KAH EKAI 158, E^a 84, EKMS I 726 — 1(13) var.

* Suust lähb ääb tõbbi sisse, auf Hunger folget Brandzeit.

a₂. Tõbi läheb suust sisse.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

a₃. Haigõ, haigõ om, tõbi lätt suust sisse.
V. Pino seletus: joobnu kohta.
Se — 1 var.

b. Haigus tükib suust sissi minema.
Trv (Kosesson) — 1 var.

Vrd. kk: Suust tõbi sisse lännu 'nälginud looma kohta' (San).

**10921. SUUST NÜSS SUVINÕ LEHM,
INDÄ TAKAST TALVINÕ — 1 var.**

Urv (Seen).

Vrd. 5640. Lehm lüpsab suust, kana muneb nokast.

**10922. SUUST SAAB PEA VÄLJA
ÕELDUD, AGA EI SEE NENDA
USINASTE TAGASI EI SAA —
? kuni 4(9) var.**

Aa.

Wied. 174, Kündja nr. 51 (1883) 611 — 1?(3) var.

b. On sõna kord suust välja õeldud, ei saa tagasi.
Lindenberg ATT 75 — 1?(2) var.

c. Sõna, mis kord suust välja on õeldud, ei saa enam tagasi võtta.
?Vil (Toss) — 1?(1) var.

B. Sõna tagasi võtta ei saa.
Kuusik KT 210 — 1?(3) var.

Vrd. Schünm. Mr Kal. (1847) 36: Kui sõna suust om välja lännu, / Ei saa sis enamb kätte taad, / Kas lenda auro-

vangerdega / Ka tunnin sada versta maad.

Vrd. 11103. Kõik sõnad on ütlemised, aga kõik pole tagasivõtmised.

11412. Sülgiät — ei neelä, ütlet — ei võta tagasi.

15138. Ütledu sõna ja lasto kuul — neid ei saa enämb tagase.

**10923. SUUST SÖBER, PERSEST
NÖGEL — 1 var.**

Saa (Tuul).

Vrd. 10889. Suu ehen sulasõber, tagasel'lä kaalalõikaja.

10886. Suu ees sõber, seljataga vaendlane.

**10924. SUUST TULEB, SÜDAME
LÄHEB, ALLA KOPSU KINNITAB
— 1 var.**

Hlj (Leetberg).

**10925. SUU SÄREL, SUU SÄUNJÄMELGI
— 1 var.**

J. Mikiveri seletus: «Olgu suu suur ehk väike, süüa tahavad nad ühtemoodi.»
Kuu.

**10926. SUU SÖÖGU, SÜÄ TENNÄKU,
KIIL ÄRR KITKU KELLEGI —
1 var.**

Võ (Schmidt).

**10927. SUU TAHAB HIAD, PERSE
PAREMAT — 1 var.**

Hlj (Klaas).

**10928. SUU TEEB SUURE LINNA,
KÄED EI TEE KÄRBSE PESAGI
— u. 170(252) var.**

A₁. Kes suuga ehitab suure linna, ei tee kätega kärblase pesägi.
Trv — 1 var.

A₂. Suuga tehakse suur linn, aga kätega ei saa kärbse pesagi teha.
Vil — 1 var.

A_{3a1}. *

* tieb — ei tie (Hlj, Ha), tiib — ei tiil (Nõo), tege — ei tiil (Ote), tege — tiil ei (Vas v. Se); kääd (Hlj, Jä, Kos, Vän), kää (Ote, Vas v. Se); kärblase (Hlj, Nõo), kärbläse (Vig, Ote), kärbase (Jõe); pessägi (Ote), pessagi (Vas v. Se)

Stein 58, Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610; Hlj, Jä, Jõe, Tln, Kos, Vig, Vän, Trv, Pal, Trm, Nõo, Ote, Vas v. Se (Sandra) — u. 15(26) var.

- a₂. Suu teeb suure linna, käed tee kärbse pesagi.
Rap, Rap v. Mär (Poom) — 4 var.
- a₃. Suu teeb suure linna, käed ei kärbse pesagi.*
* tieb (Kuu); kääd (VMr, Kuu); kärmse (Saarl.)
Kod. Kal. (1881) lisa 108, Kurrik 7, Kurrik SO 23, Saarl. Lisa nr. 8 (1886) 2; Vi, Kuu, Vän, Hel, Pal — u. 10(14) var.
- a₄. Suu tege suure liina, käe ei kärbse pessagi.
Võn — 1 var.
- a₅. Suu teeb ikka suure linna, käed ei kärbse pesagi.
Aks — 1 var.
- a₆. Suu tieb ikka suure linna, kääd ei tie kärbse pesagi.
Kos — 1 var.
- a₇. Suu tieb suure linna, aga käed ei tie omal kärbse pesagi.
Trm — 1 var.
- a₈. Suu teeb suure linna valmis, aga kääd tee kärbse pesagi valmis.
Juu — 1 var.
- a₉. Suu teeb suure linna, käed ei tee mitte kärbse pesagi valmis.
Tln — 1 var.
- a₁₀. Suu teeb suure linna, käed mitte kärbse pesagi.
Lüg — 1 var.
- a₁₁. Suu teeb valmes suured linnad, kääd ei karpse pesagi.
Krj — 1 var.
- a₁₂. Suu teeb suure linna, käsi ei tee kärbse pesagi.
Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, Tõn. RP 69, Tõn. Tähtn. (1911 mai), E 79, E 20; Tt (Kreutzw.) — 1(10) var.
- a₁₃. Suu teeb suure linna, käsi ei kärbse pesagi.
Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 16, Puus. Eü 1 23 — ?(10) var.
- a₁₄. Suu teeb suured linnad, käsi ei tee kärmse pesa.
Kre — 1 var.
- b. Suu teeb suure linna, käed saa kärbse pesagi.
Vän — 1 var.

c. Suu teeb suure linna, aga käed ei siblitse mitte kärbse pesagi valmis.
Vil — 1 var.

- A_{4a1}. Suu teeb suure linna, käed kärnased mitte kärbse pesagi.
Vän — 1(3) var.
- a₂. Suu teeb valmis suured linnad, käed kärnased ei kärbse pesagi.
?Hls (Kitzberg) — ?(1) var.
- b. Suu teeb ika suure linna, käed kärnatsed ei saa kärbse pesagi tehtud.
?Tor (Ostrov) — ?(1) var.
- A₅. Suu teeb suure tüki, käed ei tee kärbse pesagi.
VMr — 1 var.
- A_{6a}. Suu teeb suured asjad, käed ei tee kärbse pesagi.
Trm — 1 var.
- b. Suu teeb suured asjad, käed ei kärbse pesagi.
Trm — 1 var.
- A₇. Suu teeb suure mõisa, käed ei tee kärbse pesagi.
Tln, HMD (õpil.) — 2 var.
- B. Suu teeb suure linna, käsi teeb kärbse pesa.
Wied. 174, Kündja nr. 51 (1883) 610 — 1(2) var.
- C₁. Kiidus teeb suuga suure linna, käega ei kärbse kongigi.
Pee — 1 var.
- C_{2a}. Suu teeb suure linna, käsi ei kärbse kongigi.
Pil — 1 var.
- b. Suu teeb suure linna, käed tee kärbse kongigi.
Pil — 1 var.
- C₃. Suu teeb suure linna, aga kääd ei tee mitte kärbse sita kongigi.
Koe — 1 var.
- C₄. Suu teeb suure hulga, kääd ei tee mitte kärbse kongigi.
Tür — 2 var.
- D. Mõni teeb suuga suure linna, kätega ei kärblase kirikutki.
Hel — 1 var.
- *
- E_{1a}. Suuga tehakse suured linnad, kätega ei saa kana pesagi.
Saa — 1 var.
- b. Suuga tehakse suured linnad, käega 'p saa kana pesagi.
Jäm — 1 var.

- E_{2a}. Suu teeb mõnel suure linna, käed ei kana pesagi.
KAH Loe 19 — 1?(6) var.
- b. Suu teeb vahest suure linna, käed ei tee kana pesagi valmis.
Rak — 1(2) var.
- E_{3a1}. Suu teeb suure linna, käed ei tee kana pesagi.*
* tieb — ei tie (Amb); kääd (Amb, Jür) Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, EKMS III 704; Rak, Amb, Kuu, Jür, Hls, Pst, Vil, Pil — 8(12) var.
- a₂. Suu tege suure liina, kää ei tii kana pesägi.*
* pessägi (Kan) Hel, Kan — 2 var.
- a₃. Suu teeb suure linna, käed tee kana pesagi.*
* tieb — ei tie (Hag); kääd (Hag) Kas. Talur. Kal. (1881) 38; TÜR, Hag — 2 v. 3(3) var.
- a₄. Suu teeb suure linna, käed ei kana pesagi.*
* tieb (SJn); kääd (VMr, Jõe) EKMS IV 128; VMr, Amb, Jõe, Vig, SJn — 6(7) var.
- a₅. Suu tege suure liina, kää ei kana pessagi.
Rõu — 1(2) var.
- a₆. Suu teeb valmis suure linna, käed ei kana pesagi.
Tln — 1 var.
- a₇. Suu teeb suured linnad, käed ei tee kana pesagi.
SJn — 1(2) var.
- a₈. Suu teeb suured linnad, käed kana pesagi.
SJn — 1 var.
- a₉. Suu teeb suured linnad ära, käed ei tee kana pesagi.
?Plt (Palm) — 1?(1) var.
- a₁₀. Suu teeb suure linna, käsi ei tee kana pesagi.
Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, Meos Vaatl. III–IV 141 — 1?(3) var.
- a₁₁. Suu teeb suure linna, ei käsi kana pesagi.
Kad — 1 var.
- b₁. Suu teeb suure linna, käed ei saa kana pesagi valmis.
Hlj, Kad — 2 var.
- b₂. Suu teeb suure linna, kätega ei saa kana pesagi.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.
- c. Suu teeb suure linna, aga käed ka-bitse kana pesatki.
Mih — 1 var.
- E_{4a1}. Suu teeb suure linna, käed kärnased ei tee kana pesagi.*
* pesatki (Vig) Vig, Krk — 2 var.
- a₂. Suu teeb suure linna, kääd kärnat-sed tee kana pesagi.*
* kääd; kärnatsed; pesatki (Vig) Kei, Vig — 2 var.
- a₃. Suu teeb suure linna, käed kärnat-sed tee kana pesagi.
Kei, Aud — 2 var.
- a₄. Suu teeb ikka suure linna, käed kärnased kana pesagi.
Vig — 1 var.
- a₅. Suu teeb valmis suured linnad, käed kärnatsed tee kana pesagi.
Vig — 1(2) var.
- b. Suu teeb suure linna, käed kärnased ei saa kana pesagi.
Rak — 1(2) var.
- E₅. Suu teeb suure külla, kääd ei tee kana pesagi.
VNg — 2 var.
- E₆. Küll suuga tetäs suuri mõisid, käs-siga kohendeda ai kana pessigi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- E₇. Suu teeb kõik valmis, käed kärna-sed otses, ei soa kana pesagi val-mis.
Ris — 1 var.
- F. Suu suuruk ehitab suure linna, käsi kange ei tee kana pesagi.
Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, EKMS II 849 — 1(3) var.
- G. Suu teeb suure linna, käed ei tee kana munagi.
EKMS II 1183 — 1?(1) var.
- H₁. Kel suu tege suurõ liina, sel kää ei tii kää pessägi.
Plv — 1 var.
- H₂. Suuga tetas suure' liina', käega ei tee kää pesagi.
Plv — 1 var.
- H_{3a1}. Mõnel suu teeb suure linna, käsi ei tee kää pesagi.
San — 1 var.
- a₂. Mõnel suu teeb suure linna, käsi ei kää pesagi.
Rl ja Kalevala 88 — ?(2) var.

- b. Suu teeb mõnel suure linna, käed ei käo pesagi.
?Pal (Karro) — ?(1) var.

H_{4a1}. Suu teeb suure linna, käed ei tee käo pesagi.*

* käu (Wied., Kündja; Plv); tege — ei tee (As); pessagi (Plv, As)

Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, E MVH 7; Vai, VMr, MMg, Trt, Plv, Rāp, As (Plnt) — 8(11) var.

- a₂. Suu tege suure liina, käe ei tii käo pessagi.*

* tii ei (Se); pessa (Kan)

Võn, Ote, Kan, Plv, Se — 6 var.

- a₃. Suu teeb suure linna, aga käed ei tee käo pesagi.

As (Kuusik) — 1 var.

- a₄. Suu teeb ikka suure linna, kääd ei tii käo pesagi.

Ksi — 1 var.

- a₅. Suu teeb suure linna, käed ei käo pesa.*

* kääd (VMr); käu (Pal); pesagi (VMr)

VMr, Amb, Pal — 3(4) var.

- a₆. Suu teeb ikka suure linna, käed ei käu pesagi.

Aks — 1 var.

- a₇. Suu teeb suure linna, käed mitte käo pesagi.

Tõs — 1 var.

- a₈. Suu teeb suure linna, käsi ei tee käo pesagi.*

* käu (Wied., Kündja); liina (Võn)

Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, E² 20; Võn — 1(5) var.

- a₉. Suu teeb suure linna, käsi ei kägo pesatki.

?Kod? (anon.) — 1?(1) var.

- b. Suu ehitab suure linna, käed ei tii käu pesagi.

Ksi — 1 var.

- H₅. Suu teeb suure linna üles, aga käed ei liiguta käo pesagi paigast.

Rāp — 1 var.

- H₆. Suu tege suurõ liina, a käe ei tii käo pessagi lakõlõ maalõ.

Plv — 1 var.

- H₇. Suu teeb suure linna lagedaks, käed ei ehita käu pesagi.

Pal (Maasen) — 1(2) var.

- H₈. Suu teeb suured asjad, käed mitte käo pesagi.

Tõs — 1 var.

- H₉. Suu teeb suure pesä, käed eväd tee käo pesä.

Kod — 1 var.

- Ia. Suu tiip suure liina, käe ei tii käbliku pesaki.

Rõn — 1 var.

- b. Suu teeb suure linna, käsi ei käbliku pesagi.

OM nr. 2 (1890) 88 — 1?(1) var.

- c. Suu teeb suure linna, käed ei käbliku pesagi.

Hls — 1 var.

- J. Kes suuga suure liina tiip, tii j' käs-sega pääsokõsõ pessagi valmis.

Vas — 1 var.

- K. Suu tieb suurõ ljõnna, käed tie mitte varõsõ pesagi.

Khn — 1 var.

- L. Suu teeb suured asjad, käed ei tee haraku pesagi.

Rkv — 1 var.

- M₁. Suu tege suure liina, käsi ei tee tsirgu pessagi.

Plv — 1 var.

- M₂. Suu teeb suure mõisa, käed ei tee linnu pesagi.

Amb — 1 var.

- N. Suu tiib suure linna, käe kärnatse ei tii koera pesagi.

Hls — 1 var.

- O₁. Suu teeb suure linna valmis, käed kärnatsed tee mitte mõisatki.

Aud — 1 var.

- O_{2a}. Suu teeb suure linna, käed ei tee kärnast mõisatki.

Hel — 1(2) var.

- b. Suu teeb suure linna, kääd kärnast mõisatki.

Krj — 1 var.

- P. Suu teeb suure linna, käed mitte kärnast konnagi.

Hää — 1 var.

- Q. Lõuad lõhuvad linna valmis, käpad kärnast konnagi.

Hää — 1 var.

- R. Suu teeb suure linna, aga käed ei tee kärnast kanagi.

VMr — 1 var.

- S. Suu tieb suure linna, käsi ei kratsi kärnast persetki.

Jõh — 1 var.

- T. Suu teeb suure linna, käed ei tee kassi sabagi.

Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(3) var.

- U. Suu ehitab suure linna, käed ei tii kannigi.
Ksi — 1 var.
- V_{1a}. Suu tiib suure linna, käed ei kedagi.
Hää — 1 var.
- b. Suu teeb suure linna, käsi ei tee midagi.
Ote — 1 var.
- V_{2a}. Suu teeb valmis suure linna, aga käed kärnatsed ei tee kedagi.
Aud — 1 var.
- b. Suu teeb suure linna, käed kärnatsed tee kedagi.
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.
- V₃. Suu tege suure hulga, käe kärnatse kedagi.
Hel — 1 var.
- V_{4a}. Suu teeb valmis suured asjad, käed käsnad ei kedagi.
Meelej. nr. 13 (1887) 101; Pär (Kampmann) — 1(3) var.
- b. Suu teeb valmis suured asjad, käed ei kärnased kedagi.
Norm. 218 — ?(2) var.
- c. Suu tieb suured asjad, käed kärnased tie midagi.
Tor — 1 var.
- V_{5a}. Suu teeb suured asjad, käed midagi.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.
- b₁. Suu teeb suured asjad, käed ei kedagi.
Tor — 1 var.
- b₂. Suu tege suure asja, käed mitte kedagi.
Hel — 1(2) var.
- O. Suu tieb suure linna, käed ei tie enamb kui teistelgi.
Hlj — 1 var.
- Ä. Suu teeb suure hulga, käe ei tii kämblelaiustki.*
* ei tee (Norm.)
Norm. 218; Krl — 1(2) var.
- Ö₁. Suuga tehakse suured mõisad.
Khk — 1 var.
- Ö₂. Suu teeb suured asjad.
Vil (Leoke) — 1 var.
- Ö₃. Suu teeb suure saia.
?Ote (Elsen) — 1?(1) var.
- Vrd. kk: Sa teed suuga suure linna, kätega ei kärblaste kirikutki (Vil); Suuga tegi

suure liina, käe ei tee kana pessagi (San).

Hulgaliselt kk ja vs vahevorme, mille vanasõnalisus või kõnekäänulisus pole selgesti määratavad.

Vrd. 12872. Ul'i tege keelega kerigu, kässiga saa ei' käo pessägi'.

3524. Keelega om kerge Klovat teta, a kässiga rassõ käo pessägi.

12557. Tüüga tehasse suured linnad, magades ei midagi.

10929. SUU TUND SOOLATSE ASJA, KAAL KARVATSE PALA — 1 var.

Vas (Fluss).

Vrd. 10930. Suu tunnep hää rua, perse hää hobese.

10930. SUU TUNNEP HÄÄ RUA, PERSE HÄÄ HOBESSE — 5(8) var.

A.

Krk (Kõeva) — 1 var.

Ba. Perse tunneb hää hobesa, suu tunneb hää söögi.

Trv (Valne) — 1(2) var.

b. Turi tunneb hea hobuse, suu tunneb hea söögi.

E MVH 9 — ?(2) var.

C. Suu tunneb supi, p... sadula.*

* tund

Võn — 2 var.

D. Külap suu tunneb, mis supp on.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vrd. Siir. 38,19: Su-laggi tunneb roga, mis metšalind, nenda tuneb mõistlik jõdda, mis walle kõned on.

Vrd. 10929. Suu tund soolatse asja, kaal karvatse pala.

10931. SÄADA SUU SÖÖMA JÄREL, KÄÄD TÖÖ JÄREL — 2(3) var.

A.

Käi (Sooster) — 1(2) var.

B. Säe suu söögi järgi.

Hel (Laugaste) — 1 var.

Vrd. 10879. Sea suu sekki mõõda.

10932. TEESE SUU JA SEENAPRAGU — 1 var.

Plt (Utsal).

Vrd. 10892. Suu ei ole seinapragu.

10933. SUUPALAGI OLE EI UMA,
SATAS SUUST MAALE — 1?(1)
var.

?Vas v. Se (Sandra).

10934. EI OLE KÕIK SUURED, KEL
SUUR KEHA, EGA KÕIK
PISUKESED, KES PIKAD EI
OLE — 1?(2) var.

?SJn (Kapp).

10935. ESTI IKKE NII SUUR JA KUU-
LUS, PÄRAST EI PAISTA SEI-
NAPRAO VAHELTKI VÄL'LA —
1?(1) var.

?Koe (Schultz).

10936. KES SUURELT SISSE SÖIDAB,
SII VÄIKSELT VÄLLA LÄÄB —
1 var.

Hls (Sulsenberg).

Vrd. 14492. Suurõ' värä' omma' sisse min-
nä', väiko' jo vällä tulla'.

10937. KUI EI SAA SUURI, SIIS PEAB
SÖÖMA PEENI — 1(2) var.

EKMS II 515; Hlj (Leetberg).

10938. MIDA SUUREM SA OLED, SEDA
ALANDLIKUM OLE — 1(2) var.

Hel (Wahlberg).

Vrd. Siir. 3,17: Sedda surem sa olled, sedda
ennam allanda ennast, siis lelad sa
armo Isjanda eest.

10939. MINE SUURT SAAMA, JÄMEDAD
JÄGAMA, VIIMAKS PEENIKE
PIHUS — u. 45(67) var.

A_{1a1}. —

Amb (Münther) — 1 var.

a₂. Mine suurt saama, jämedat jagama,
viimaks tuleb peenike peosse.
Amb — 1 var.

a₃. Mine suurt saama ja jämedad ja-
gama, pärast peenike pihus.
Vig — 1 var.

b₁. Mine suurt saama ja jämedat jära-
ma, küll varsti on sinul peenikene
pihus.
Lai — 1 var.

b₂. Mine suurt saama ja jämedad jära-
ma, viimati puudub peenike pihku.
MMg — 1 var.

b₃. Mine suurt soama, jämedad jäsama,
viimaks tuleb peenike peosse.
Koe — 1 var.

b₄. Mine suurt soama, jämedad jäsama,
tuleb peenike peosse koguni.
Koe — 1 var.

c. Mine suurt söömä ja jämet järäme,
viimati tule peeniku piuu.
Trv — 1 var.

d. Mine suurt saama ja jämet jarama,
kautad peenikesegi peost ära.
Hel — 1(3) var.

e. Mine suurt saama ja jämet jaga-
ma, ei pisteta peenetki peosse.
Pil — 1 var.

f. Mine suurt suama ja jämedat jäga-
ma, ei saa pikka peenikestki.
Pit — 1 var.

A_{2a}. Lähed suurt saama ja jämedat jä-
sama, viimaks puutub peenike
peusse.*

* peosse (Norm., EKMS)

KAH Loe 19, Norm. 235, EKMS II 1251
— 1?(5) var.

b. Lähed suurt saama ja jämedat jä-
rama, viimaks tuleb peenike pihku.
Lindenberg HL Kal. (1887) 39 — 1?(1)
var.

c. Lähäd suurt saama ja jämäda jaga-
ma, tuleb peenike pihu.
Lüg — 1 var.

d. Lähed suurt saama ja jämedat jä-
gama, aga peenike jäeb peosse.
Pal (Maasen) — 1(2) var.

e. Lähäd suurt saama ja jämedat ja-
gama, pärast kaub pisikegi pihust
ära.
Iis — 1 var.

A₃. Hakka suurt suama, jämedad jäs-
ama, pienike puudub piusse.
Amb — 1(2) var.

A_{4a}. Kes läheb suurt saama ja jämedat
jäsama, sel tuleb viimaks peenike
peusse.
Jür — 1 var.

b. Kes läheb suurt suama ja jämedat
jarama, pärast peenikene pihus.
Lai — 1 var.

A₅. Suure saajal ja jameda jagajal puu-
dub ka mitugi kord peenike peusse.
Pee — 1 var.

- B_{1a}. Mine suurt saama ja jämedat järema, jääd sest vähesestki ilma.
Lai — 1 var.
- b. Mine suurt saama ja jämedat järema, jääd sest väikesestki ilma.
Lai — 1 var.
- c. Mine suurt saama ja jämedat järema, jääd tillukesestki ilma.
Hel — 1 var.
- d. Mine suurt saama ja jämed järema, sis kaoted sellesama veiksegi ära.
Trv — 1(3) var.
- e. Ära mine suurt saama ega jämet järema, siis kaotat sellesama pisku ära, mis sul enne oli.
Vil — 1 var.
- f. Mine suurt saama ja jämedat järema, järe kõigist ilma.
Lai — 1 var.
- g. Mine suurt saama või jämet järema, kaotad sellegi.
Hel — 1 var.
- B_{2a}. Lähed suurt süömä ja jämejääd jädimä, jääd ilma vähäsestki.
Kuu — 1(3) var.
- b. Lähed suurt saama, jämedat järema, kaotad sellegi käest ära, mis sul on.
Trt — 1 var.
- c. Ku lähed suurt saama ja jämedad järema, sis jääd sellestki ilma, mis sul oli.
MMg — 1 var.
- C_{1a}. Mine suurt saama ja jämedat jäsi-ma.*
* soama
Kuu — 2 var.
- b. Mine suurt saama ja jämedad järema.
Kod — 1 var.
- C₂. Ära mine ikka suurt saama ega jämet järema.
Krk — 1 var.
- D. Lähed suurt, jämedat järema, jääd ilma vähesestki.
E MVH 6 — ?(1) var.
- Ea. Mine suurt saama ja päratut päri-ma, kaotad väiksegi ära.
E 55 — ?(1) var.
- b. Mine suurt saama ja päratut päri-ma, kaotad väiksegi.
E 52, Kask-Vaigla-Veski I Ak 11, Kask-Puusepp-Vaigla 35, EKMS I 83 — ?(4) var.

- F_{1a}. Mine suurt saama, kauta pikk ja peenikegi ära.
Äks — 1 var.
- b. Mine suurt saama, jää vähesestki ilma.
Ksi — 1 var.
- c. Mine suurt saama, kaotad väiksegi ära.
?Räp (Lepson) — ?(1) var.
- F₂. Ära mine suurt saama, jääd oma vähastki ilma.
Vln — 1 var.
- G. Lähed suurt saama, järe puutub piosse.
E 10 — ?(1) var.
- H₁. Tahad suurt saada, kaotad peenike peust.
Vai — 1 var.
- H₂. Kes suurt otsis, sel ikka viimaks peenike peos.
HJn — 1 var.
- I. Kes jämedat jäsab, sel peenike pius.
Jõe — 1 var.
- J. Lääst suurt saama ja ausat ahnitsema, kaotat kanagi käest.
Kam — 1(2) var.
- Vt. 9396 H.
- K. Lähed suurt saama, kaotad kanika.*
* lähad (Tln)
Tln, Hls — 2 var.
- Vt. 3187 K.
- L. Mine suurt saama ja jämet järema, kaotad viimaks kanika käest ära.
Hel — 1(3) var.
- Vt. 3187 L.
- Vrd. kk: Läks tema suurt saama, aga järe puutus pihku (Wied. 105).

10940. MIS SEST SUUREST M... KASU, KUI VÄIKÄNE TEGEB SENSAMA — 1 var.

Kuu (Lindström).

10941. MIS SUUREKS TAHAB SAADA, HAKKAB MADALALT PEALE — ? kuni 2(28) var.

Aa. —————
Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549, Malm 118, Ridala 21 — 1?(4) var.

b. Mis suureks tahab saada, hakkab väiksest peale.
E 57, Huvit. V Lisa 16 — ?(2) var.

c. Kes suureks tahab saada, hakkab väikeselt.

E² 35, Kask-Vaigla-Veski 1 Hõ 48 ja 90 — ?(3) var.

B. Soovit sa suur olla, sis ole edimalt hoobis väikene.

?Plv (Tobre) — ?(1) var.

C. Kes ülesse astuda tahab, peab alt pääle hakkama.

Gr. SKO II 97 — ?(15) var.

Da. Kes redeli mööda tahab ülesse minna, see peab alumisest pulgast peale hakkama.

W. Norm. OL 6 — ?(1) var.

b. Kes redelit mööda tahab üles ronida, peab alumisest pulgast algama.

Linda nr. 39 (1896) 614 — ?(1) var.

*

E. Ke madalast pääle hakkab, see jouab korgemalle.

?VNg (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

Vrd. 5584. Tahad latva ronida, hakka tüvest peale.

0942. SUURE IKS SUURTEGA, VÄIKESE VÄIKESTEGA — 1 var.

Ote (Vaher).

Vrd. 2684, eriti Ga: Suur suurele, pien pienele.

0943. SUURE INIMESELE LÄÄB SÖLD SÜKKA JA KÜÜNAR KINNAST — 1 var.

Ksi (Pruuli).

0944. SUUREST SAAB IKKA MIDAGI, AGA MIS SA VÄIKSEGA VEEL TEED — 1 var.

Krj (Mägi).

0945. SUUR KUKKUB SUURESTE * — 1(3) var.

* suuresti (E)

E² 86; Tt (Vilbaste?).

0946. SUUR OLGU SULASE NAAINE, PAKS PALGAPOOSI NAAINE — 4(9) var.

A. _____
Rõu (Gutves) — 1 var.

B. Sulasel olgu suur naine, palgalisel paks perenaine.

Norm. 120, EKMS III 1256; Vas (Jakobson) — 1(3) var.

C. Suur olgu sulase naane, padi palgatu perenaane.

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

Da. Suur olgu sulasõ naanõ: lats üsän, laiv sällän, pudrupott puusa pääl.

Norm. 120; Har — 1(2) var.

b. Suur olgu sulase naine: laps üsas, laev seljas, pudrupott puusa peal.

EKMS III 1256 — ?(1) var.

Vrd. kk: Häda ol'i õks hällüga kaalah, pudropada puusa pääl (Se).

Vrd. rl «Suur olgu sulase naine»: Suur olgu sulase naine, / paks palgapoisi naine — / kes jõud sängü sällän kanda, / magause enne man (ERIA II:2 nr. 3263).

10947. SUUR OM TALVÕ SUU, LAGJA TALVE MAGO — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

10948. SUUR SÄÄB, PISIKENE PISTAB — 3 var.

a₁. _____
säab = sätib; pistab = läheb joostes
Lüg (Källo) — 1 var.

a₂. Suur säab ja pisikene pistab.
A. Källo seletus: «Võta paremb pisikene naine, sie kõhe läheb ja tieb, suur on pikaaigane, sel ajal ku ennäst ümbär püöräb, juo pisikesel tüö tehto.»
Lüg — 1 var.

b. Kuhu suuri säädanessa, sinnä peeni pistanessa.
Lüg — 1 var.

Vrd. 14458. Seenä iks väikene vasigõ juut, ku suur suu mõsk.

10949. SUURT HÄRGA KARDETAKSE, VÄIKEST EI TIAGI KARTA — 1 var.

Koe (Priks).

10950. SUURT SUGU, VARGA HIMU * — 1(13) var.

* suur (Hupel, Poromenski, Stein, Wied., Kündja); heinu (Stein)

* Helle 354, Hupel 116, Poromenski EGr. 217, Stein 58, Wied. 174, Kündja nr. 51 (1883) 611, KAH EKAI 158.

*

Suurt suggu wargu himmo, reicher Leute Kinder gerathen selten wohl.

10951. SUUR T... JA KOLMEKORDNE
MAJA LINNAS ON ÜHE VÄÄRTU-
SED — 1 var.

Lä (Võimula).

10952. SUURELINE SUURUSTAB,
ALANDLIK TUNNEB HÄBI —
1(4) var.

Pha? (anon.).

10953. ÄRA MINE MITTE SUURELISEGA
VAIDLEMA EGA KOHOT KÄIMA
— 1 var.

Han (R. Viidalepp).

Vrd. 14433. Ära mine vägevaga vaidlema ega
suurega kohut käima.

10954. KUI SUUREL NELLAPÄÄVAL
JA SUUREL REEDEL NIIGI
PAILUT PÄÄVA PAISTAB, ET
MEES SOAB KORRA ÜLE
MULGU ASTUDA, SIIS VÕIB
VEEL HEINA JA VILLA SOADA
— ? kuni 2(2) var.

A. _____

?Koe (Schultz) — 1?(1) var.

- B. Kui tõnnisepää niigi pailu pääva
paistab, et mees soab korra üle aa
ehk mulgu astuda, siis võib põllu-
mees korra kõrdi (?) soada.

?Koe (Schultz) — 1?(1) var.

Vrd. 12287. Kui tõnnisepäeval nii paljugi päi-
kest paistab, et mees näeb hobuse selga
hüpata, siis tuleb kena aeg.

10955. KUI SUUREL REEDEL JA LIHA-
VÖTTE ESIMESEL PUHAL NII
PAILUGI VIHMA SAAB, ET KUKK
KORRA NOKAGA TUAREASTA
ALT JUUA SAAB, SIIS ON VEEL
LOOTUST LEIBA SOADA, AGA
KUI NIIGI PAILUT VIHMA EI
SAA, SIIS EI OLE LEIBA LOOTA
— 1?(1) var.

?Koe (Schultz).

Vrd. 5217. Kui küünlapäeval nii palju sula
on, et kukk juua saab, siis saab üksi
saks õlut, aga kui härg juua saab, siis
saab ka talupoeg õlut.

10956. SUUREL REEDIL RISTIDA RONK
OMA LAPSI — 16(18) var.

Aa. Paastumaarjapäe viib ronk ühe kibi

pessa ja ristib sellega omad poead.
SJn — 1 var.

- b. Ronk aga juba paneb oma lastele
maarjapäeval nimesd.
Tln — 1 var.

Ba. _____

Tln (Juurik) — 1 var.

- b. Igal suurel reedel ristida rongad
oma poegi, kes neil siis ikka juba
munadest väljas olla.
Tor — 1(2) var.

- c. Suurel reedel ristida ronk oma esi-
mesed pojad.
Vil — 1 var.

Ca. Varane pesategija lind ronk viib
omad lapsed risti suurel neljapäeval.
Tor — 1 var.

- b. Ronk viib oma poja suurel nelläpääl
joba risti.
Trv — 1 var.

Da. Suurel neljapäeval ja reedel viib
kaaren pojad risti.
Tln — 1 var.

- b. Ronk teha oma pesa nii varakult, et
ta suureks neljapäevaks ja suureks
reedeks oma pojad ristimisele saa-
vad viia.
Saa — 1(2) var.

- c. Suurel neljapäeval ja reedil ristib
ronk omad pojad.
Hls — 1 var.

Ea. Kes paastumaarjapäeva homiku vara
ilma silma pesemada õue lähab, peab
ronkadele vaderiks minema, sest sel
hommikul peab pojad risti viima.
Vai — 1 var.

- b. Kes maarjapäeva hommikul pesema-
ta silmadega läheb õue, see hakkab
ronga vaderiks, sest maarjapäeva
hommikul ristib ronk poegi.
Ti (Eisen) — 1 var.

F. Ronk munevad [paastumaarjapäe-
val] esimese muna ja suure reede
hommikul viivad pojad ristimisele.
Saa — 1 var.

Vt. 6245 C.

G. Paastumaarjabast paneb vares alles
esimese pesapalgi paigale, aga kerp
ristib poegi siis.
Phi — 1 var.

Vt. 13830 K.

H. Ja maarjapäev kaaren ristib oma
lapsi ja vares muneb esimese muna.
Kel — 1 var.

Vt. 6238 L.

1. Vares paneb maarjapäe esimese palgi paigale, kaarnas viib esimese poja ristida.

Mih — 1 var.

Vt. 13830 L.

Vrd. 13826. Varest öeldakse maarjapäeval juba omi lapsi ristivat.

10957. KUI SUUREL RISTIPÄÄVAL PÕHA PUULT TUUL UM, SIS VIÄ KASUKAD KÕIK SUVI TAKAN — ? kuni 2(8) var.

a. —
?Rõu (Gutves) — 1?(3) var.

b. Puhub suurel ristipäeval põhjatuul, vead kõik suve kasukat käiset pidi järel.

Sõõt Nlj. Kal. (1903 mai) — ?(1) var.

c. On taevaminekupäeval külm põhjatuul, peab kogu suvi kasukat käist pidi kaasa vedama.

Tlsp. 78 — 1?(4) var.

10958. SUURUS EI SÜNNI SULASEKS EGA PIKKUS PEREMEHEKS — ?(1) var.

?Saa (Tiitus).

Vrd. Kp XX 805/6: Ega suurus sulaseksa / Ega pikkus pääliseksa.

10959. KENEST EI SAA SUUSANAGA, SEST EI SAA SUURE PEKSUGAGI — 1 var.

J. Eskeni seletus: «Laste kohta.»

Kuu.

10960. PAREM SUUTÄIS HÄÄGA KU KERETÄIS PAHAGA — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 8908, eriti Ca: Parem pisut heaga kui palju pahaga.

10961. PAREM SUUTÄIS LEIBA RAHUGA KUI RIKKUS RIIUGA — 2 var.

A. —
Amb (Kleinmann) — 1 var.

B. Parem suutäis leiba heaga kui nuumhärj riiuga.

Kaa — 1 var.

Vt. 8969 J₇.

10962. PAREM SUUTÄIS SOOLAST KUI MAOTÄIS MAGEDAT — u. 240(321) var.

Aa₁. — *

* paremb (VNg, Jõh, Kuu, TaL, Vas), paremp (TaL); -täüs (Kuu); soolast (Jõh, Kuu, Jõe), suolas (Kod); ku (Hää); mau- (Wied., Kündja, Meelej., Tõn.; Vl, Ha, Lā, Tor, Hää, Vil, SJn, KJn, TaP, Plv, Tt); mageda (Jõh, VNg), mageja (Kuu)

Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573, Meelej. nr. 26 (1887) 206, Post. nr. 45 (1887) 3, Vlg. Lisal. nr. 15 (1890) 120 ja nr. 19 (1890) 152, Tõn. Täht. (1911 aprill), Norm. 163, EKMS III 892 ja IV 24; üleskirjutusi üle maa, v.a. Sa — u. 110(150) var.

- a₂. Parem suutäis soolast kui maotäis maget.*

* paremb (Trv, Pst, Ote, Urv), parõmb (Ote, Urv); -täüs (Pst, Ote, Urv); ku (Trv, Pst, Vln, Urv); mau- (Saa, Hel, Pst, Vil, SJn); magõt (Ote, Urv) Saa, Vil, SJn, Ote, Urv, Tt (anon.) — u. 30(42) var.

- a₃. Paremb suutäis soolast kui maotäis maket.*

* parem (Saa, Puh, San, Rõu, Plv), parep (Hls, Krk); -täüs (trükised; Krk, Võn, San, Rõu, Plv, Rāp, Võ-Se); ku (Saa, Krk, Võn, Rāp); mau- (Saa, Hls, Rõu); makõt (Plv)

Stein 50, Hollmann 6; Saa, PāL, Hel, TaL, Rõu, Plv, Rāp, Võ-Se (Stein) — u. 30(37) var.

- a₄. Paremb suutäüs soolast kui maotäüs magehet.*

* parep (Se), parõp (Vas); -täis (Se); ku (Rõu, Plv, Võ, Se); magõhõt (Rõu, Võ, Se), magõ'õt (Rõu, Plv) Kan, Rõu, Plv, Vas, Vas v. Se (Sandra), Võ (Schmidt), Se — u. 15(19) var.

- a₅. Parem ikka suutäis soolast kui maotäis magedat.

HJn, Aud — 2 var.

- a₆. Param on suutäis soolast kui maotäis magedat.*

* parem (Krk, Trm); om (Trv); maket (Krk), maget (Trv)

Tln (Keller), Krk, Trv — 3 var.

- a₇. Paremp om suutäüs soolast ku maotäüs magõhõt.

Se — 2 var.

- b₁. Suutäüs soolast paremb kui maotäüs maged.
Plv (Tobre) — 1 var.
- b₂. Suutäis soolast on parem kui maotäis magedat.
Poromenski EGr. 164; Trm (Nõu) — 2 var.
- c₁. Enam suutäis soolast kui mautäis magedad.*
* enemb; mao- (Räp)
SJn, Räp — 2(3) var.
- c₂. Inämb suutäüs soolast kui maotäüs magõõt.
Plv — 1 var.
- c₃. Änam on suutäis soolast kui maotäis magedad.
Koe (Schultz) — 1 var.
- d₁. Suutäis soolast enam kui maotäis magedat.*
* maged (Võn)
Vil (R. Kallas v. anon.), ?SJn (Ruhs v. Kielas), Võn — 2 kuni 3(6) var.
- d₂. Suutäis soolast on enam kui maotäis magedat.*
* maget (Võn)
Vän, Hls, Plt, TMr, Võn — 5 var.
- d₃. Suutäüs suolast ond enäm kui maotäüs magõdad.
Khn — 1 var.
- e₁. Ennemb suutäis suolast kui mautäis magedat.*
* ennem (Lüg, Põi); suolast (Lüg); mao- (Lüg); mageda (Jõh)
Jõh, Lüg, Hls, Põi — 4 v. 5(5) var.
- e₂. Ennem ikka suutäis soolast kui maotäis magedat.*
* ennemb (Lüg)
Lüg, Pee — 2 var.
- f. Suutäüs soolast om rohkõp ko maotäüs makõt.
Se — 1 var.
- g. Parem suutäis soolast kui maotäis magusat.*
* paremb (Rõu, Vas); -täüs (Rõu, Vas); kut (Pha); mau- (Vig, Pha, Vil), magu- (Plt); magust (Vig, Pha, Vil), magusast (Vas)
Raud VMj 218, Mihkla I 70; Vig, Pha, ?Vil (Leoke), Plt, Trt, Kam (Relli), Rõu, Vas — u. 10(14) var.
- h. Inneb suutäüs soolast kui maotäüs magusat.
Se (Aalik) — 1 var.
- B. Paremb soolan suu kui mage magu.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

- Ca. Parem suutäis soolast kui kõhutäis magedat.*
* paremb (Kam); -täüs (Tt); kõtu- (Kam, Tt); maget (Pst, TMr, Tt)
E 68, E² 80, Puus. Eü 1 94; VNg, SIm, Krk, Pst, Pil, Trm (Särg), TMr, Kam, Tt (Veske, anon.) — 10(17) var.
- b. Parem üks suutäis soolast kui kõhutäis magedat.
Kad — 1 var.
- D. Parem suutäis soolast kui kamalutäis magedat.
?Rak (õpil.) — 1?(1) var.
- E. Parem suutäis soolast kui kõhutäis kõntsa.
Jõh — 1 var.
- F. Paremb suutäis soolast ku kõtutäis kõhna.
Trv — 1 var.
- G. Paremb suutäüs krõbehet kui maotäüs makõhet.
Se (Kaiv) — 1 var.
- Vrd. kk: maotäis maget 'õlu' (Trv); Suutäis soolast 'viin' (Trv).
- Vrd. 11476. Hea tahe suutäis on enam kui vesine kõhutäis.
8300. Parõp pala pakso kui maotäüs vedelat.
10963. SUUTÄIS JAOTAKSE POOLEKS, AGA SILKU MITTE POOLEKS — 1 var.
Jäm (Kuldsaar).
10964. SUUTÄIS LEIBA PEREMEHE KÄEST OLEJA HOBUSEL ÄNAM KU SULASE KÄEST OODER KAERU — 1 var.
Pär (Mäesalu).
- Vrd. 8636. Peremehe silm on hoostele enam kui külmit kaeru.
10965. SUUTÄITEGA KÕHT TÄIDE-TAKSE, SÖNADEGA SÜDA TÄIDE-TAKSE — 2(8) var.
- A. _____
Norm. 240; Rap v. Mär (Poom) — 1(5) var.
- B. Suuntävega täidetakse kõht, sõnaga pahandaks meeld.
Käl (Sooster) — 1(3) var.
10966. SUUTÄIS SÖÖB, KÕHUTÄIS JOOB — 1?(2) var.
E MVH 92.

- 10967. KUI SUVEPÜHADED RAAGU TULEVAD, TÄHENDAB HALBA AEGA, KUI AGA SUVEPÜHADED LEHTI TULEVAD, SIIS TÄHENDAB SEE HÄÄD AEGA** — 1 var.

Saa (Söggel).

Vrd. 2817. Ku jüripäe kased urbas, saava kurba; ku lehtes, saava leiba; ku raagus, saava raha.

- 10968. EI TULE SUVI TALVETA, EI TALV ILMA SUVETA** — 1 var.

Nõo (Grünstamm).

- 10969. KES SUIL EI KORJA, PEAB TALVEL ORJAMA** — 1(2) var.

Hel (Wahlberg).

Vrd. 10972. Kes suvel ei kogu, sie talvel ei süö.

- 10970. KES SUVE EI KOGU, SEE TALVEL EI SIGI** — 1 var.

Hls (Ruubel-Körnits).

Vrd. 10972. Kes suvel ei kogu, sie talvel ei süö.

- 10971. KES SUVE RAISKAB LAULUGA, ON TALVE TÜHJA KÕHUGA** — ?(2) var.

?Vil (Suurkask).

Vrd. 10973, eriti red. C, näit. Ca: Kes suvel laulab, see talvel tantsib.

10974. Kes suvõl laulap, too talvõl lainas.

- 10972. KES SUVEL EI KOGU, SIE TALVEL EI SÜÖ** — 1 var.

Kuu (Lindström).

Vrd. Marpurg 72: Kes suvel ajal laisk om, nink midägi ei korja, temal ei saa talvel midäge süvva; nink kä oman latseusen nink nooreusen midäge ei opi, peap oman vanausen nälja kannatama.

Vrd. 10970. Kes suve ei kogu, see talvel ei sigi.

10993. Suvi kogub, talv sööb.

10969. Kes suil ei korja, peab talvel orjama.

- 10973. KES SUVEL PILLI LÖÖND, SEE TANTSIGU TALVEL** — 2—4(9) var.

Aa₁. Kes suvel pilli lööb, see tantsib talvel.

?Kaa (Töll) — 1?(1) var.

a₂. — ?Kaa (Töll) — 1?(1) var.

b. Kes suvel pilli löönud, see võib talvel tantsida.

Norm. 77; Kär (Süda) — 1(3) var.

B. Kes suvel mängib, see talvel tantsigu.

?Amb (Freimann) — ?(1) var.

Ca. Kes suvel laulab, see talvel tantsib.

Trt (Bergmann) — 1 var.

b. Kie rohotirtsu viisil suvel laulab, sie talvel tantsib.

?Lüg (Källo) — ?(1) var.

c. Kuhu suvel lauli, siäl talvõl tantsi.

?Rõu (Gutves) — ?(1) var.

Vrd. mj AaTh 280 A. Vrd. ka Willmann 10/11 ja I. Krõlovi valm «Rohutirts ja sipelgas».

Vrd. 11585. Tantsi, tantsi täna, küll hommen ajad pilli.

10971. Kes suve raiskab lauluga, on talve tühja kõhuga.

10974. Kes suvõl laulap, too talvõl lainas.

10981. Sul kes tantsib talgudes, talve talu ukseades.

- 10974. KES SUVÕL LAULAP, TOO TALVÕL LAINAS** — 1 var.

Krl (Ojansuu).

Vrd. 10973, eriti red. C, näit. Ca: Kes suvel laulab, see talvel tantsib.

10971. Kes suve raiskab lauluga, on talve tühja kõhuga.

- 10975. KUHU OLED SUVEL TERINU, SÄÄL TALVEL KÖDRIDSE** — 1 var.

Rõu (Häusler).

- 10976. KÜLL SUVI SUEB, JAAN TIEB JALAD ALLA** — u. 40(59) var.

A₁a₁. — *

* külap (Amb); sul (Sim, Amb); soeb (Amb); teeb (Sim, Amb)
Rak, Sim, Amb — 3(4) var.

a₂. Küll suvi sueb ja Jaan tieb jalad alla.*

* külap (Iis); sul (Jõh); soeb (trükised; ViR, Jõh); Joan (Kuu); teeb (trükised; ViR, Jõh, Iis); alle (ViR, Jõh, Lüg)
Norm. 96, EKMS I 1002; ViR, Jõh, Iis, Lüg, Kuu — 6(12) var.

- a₃. Suvi soeb, Jaan teeb jalad alla.*
* sueb (Amb)
Vai, Rak, Amb — 3(5) var.
- a₄. Suvi sueb ja Jaan tieb jalad alle.
Jõh — 1 var.
- a₅. Küll suvi suib ja Jaan jala alla tiib.
Nõo — 1(2) var.
- a₆. Aitaks aga mätta, küll siis suvi
sueb ja Jaan tieb jalad alla.
D. Timotheuse seletus: vaese loomade
kohta, kui kevadel toit otsas on.
Iis — 1 var.
- b₁. Küll suvi silib ja Jaan teeb jalad
alla.
Lai, Trm — 2 var.
- b₂. Küll suvi ärä silib ja Juan jalad
alla tieb.*
* ärä; Jaan; teeb
Kod — 3 var.
- b₃. Küll suvi ärä silib, Juan jalad alla
teeb.
Kod — 1 var.
- A_{2a1}. Küll suvi sugeb, jaanipäiv tegeb
jalad.
Kuu — 1 var.
- a₂. Küll suvi sueb ja jaanipäev teeb ja-
lad.
Jõh — 1 var.
- a₃. Küll suvi suip ja jaanipäiv jala
alla tiip.
Nõo — 1 var.
- a₄. Küll suvi ärä suib, jaanipäiv jala
alla tiib.
Nõo — 1 var.
- a₅. Küll sui sugeb, jaanipäiv tegeb ja-
lad alla.
V. Kaskjärve seletus: «Õeld. laisklejale,
meenutades suvist heinaaega.»
Kuu — 1 var.
- a₆. Suvi sugeb, jaanipäiv tegeb jalad
ala.*
* soeb — teeb; jaanipäev (trükised)
J. Mikiveri seletus: «Õeld., kui loomad
kevadest lahjad on.»
E 80, E² 18; Kuu — 1(4) var.
- a₇. Suvi sugeb ja jaanipäev teeb jalad
alla.
Kuu — 1 var.
- b. Suvi loomi sueb, jaanipäev teeb ja-
lad alla.
E MVH 19 — ?(2) var.
- c. Küll suvi soeb ja jaanipäev paneb
jalad alle.
Lüg — 1 var.

- A₃. Suvi soetab, Jaan teeb jalad alla.
VNg — 1 var.
- A_{4a}. Külap suvi suendab, Juan paneb ja-
lad alla.
Amb — 1 var.
- b. Küll suvi soendab, Jaan jalad siru-
tab.
A. Seemanni seletus: «Õeld. velkeste las-
te kohta, kes veel häste kõndida ei saa.»
Kad — 1 var.
- B. Keväd kosutab ja Jaan tegeb jalad
ala.
Kuu — 1 var.
- C_{1a}. Küll suvi sugi, mis talv takerden.*
* takerdanud (EKMS), täkeldanu (Ote)
Norm. 96, EKMS I 1002 ja II 475; Hel,
Ote — 2(5) var.
- b. Mis talv täkerdas, seda suvi sugi.
Ote — 1 var.
- C₂. Kevaja peläku_{ui} kehvä, küll suvi
sugi.
Se — 1 var.
- C₃. Küll sui soeb karva.
VMr — 1 var.
- C_{4a}. Külap suvi soeb.
Wied. ESSr 1083 — 1 var.
- b. Küll suvi sugi.
Võn, Plv — 2 var.
- C₅. Suvi silitab looma.
Vil — 1 var.
- Vrd. kk: Suvi suges hobuseid (Vas).
Vrd. 12232. Küll tuul sugi, mõtsaladõv lahu-
tas.

10977. MISSUGUNE SUVE, NII-
SUGUNE KA HEIN — 1?(1) var.
?Vig (Odem).

10978. SEE ARMASTAP SUVVE, KELLEL
KASUKAT EI OLE — 1 var.
Se (Treijal).

10979. SUI HAUGUVAD SUURED
KOERAD, SÜGISEL PÖLE RAKU-
KESTKI KUULDA — 2(14) var.

- a. _____
Pär — 1 var.
- b. Suvel hauguvad suured koerad, sü-
gisel pole kutsikat kuulda.*
* kutsikaidki (E, Jänes-Parlo, Kask-Vaig-
la-Veski)
Meelej. nr. 28 (1887) 224, E 80, E² 16,
Puus. EKGr. 16, Muuk-Mihkla III 27,

Jänes-Parlo 119, Kask-Vaigla-Veski Lõ-
63 — ?(12) var. *kutsika*-red. lähtub ter-
venisti «Meelejahutaja» tekstist, mille
aluseks on M. Kampmanni teisend Pär-
nust (vt. a-red.).

- c. Sügisi hauguvad suured koerad, ke-
vadi põle mitte rakatsitki haukumas.
M. Mäesalu seletus: alguses kiidab nii
kangesti, näit. rendikohta, aga kui ela-
ma saab, ei kõlba see koht kuhugi.
Hää — 1 var.

10980. SUI JA TALVE TAPLEVAD IKKA — 3 v. 4(30) var.

Aa. _____

* Helle 354, Hupel 116, Poromenski EGr.
217, Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610,
KAH EKA1 157, Norm. 42, EKMS III
994 ja 1194 — 1(17) var.

*

Sui ja talve taplevad ikka, es wird so leicht nicht
Commer.

- b. Sui ja talv taplevad teineteisega.
Stein 58, Wied. 172, Kündja nr. 51
(1883) 610, E 80, E² 16 — ?(7) var.

Ba₁. Rege-ratast riidleve, suve-talve tap-
leve.
Trv — 1 var.

- a₂. Regi-ratas riidlevad, suve-talve tap-
levad.
Tõn. R Täht. (1882) 49 — 1?(1) var.

b₁. Suve-talve tapleve, regi-ratas riid-
leve.
Norm. 43; VIL (Veske) — 1(2) var.

- b₂. Suved-talved taplevad, regi-ratas
riidlevad.
EKMS III 994 ja 1194 — ?(2) var.

Vrd. kk: Sui ja talve võitlevad 'öeld. siis,
kui lumi mitu korda sajab ja ära su-
lab' (Mär).

Vrd. 9604. Regi ja vanker ei lepi ühel teel.

10981. SUI KES TANTSIB TALGUDES, TALVE TALU UKSEDES — 1(3) var.

Sa? (R. Kallas).

Vrd. 10973. Kes suvel pilli löönd, see tant-
sigu talvel.

10982. SUI KÕHTU, TALVE AHJU — 1(4) var.

Norm. 43, EKMS III 994 ja 1194; HJn
(Võimula).

10983. SUI KÄIB TALVE JÄRELE — 5 var.

a. _____

Wied. ESSr 242 — 1 var.

- b. Suvi tuleb talve järele.*

* järel (Käi)

E. Metsa (Jõh) seletus: «Külm talv —
soe suvi, soe talv — külm suvi.»
Jõh, Käi, Kod — 3 var.

- c. Sui on ikka talve järele: kas kuiv
ehk vihmane.
SJn — 1 var.

10984. SUI ON SOOJA — NAENE LAISKA; TALVE KÜLMA — MEES PUNANE — 4(8) var.

a₁. _____*

* suvi; naine (EKMS)

EKMS III 994; Krj? (Allas) — 1(4) var.

- a₂. Suvi sooja — naine laiska; talv on
külma — mees punane.
Lai (Kolluk) — 1 var.

b. Suvi suur — naene noor; talv külm
— mees punane.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

- c. Suvi lämmi — naine nuur; talv
külma — miis punane.
Pal (Maasen) — 1 var.

10985. SUI TEEB TALVELE ASET — 1(2) var.

Wied. ESSr 57, Laug. Vestr. 177.

10986. SUVEL EI SÖÖ MUU LIHA KUI HUNT JA PEREMEES — 2(4) var.

A. _____*

* söö (trükised)

Norm. 122, EKMS III 1256; TMr (Kool)
— 1(3) var.

- B. Huntki ei söö suvel liha, sööb met-
sapuid ja puukoori.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

10987. SUVEL KUIGUTAN KURU OTSAS, TALVEL LAULAN LAUA TAGA — 7(10) var.

A₁. _____

Pal — 1 var.

- A₂. Suvel küürutan kuru otsas, talvel laalan laua otsas.
Pal — 1(2) var.
- B. Suvel hällud hanna otsan, talve laanid laua otsan.
Pst — 1 var.
- Ca. Sui ma suure soru otsas, talve laulan laua otsas.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b. Sui ma suure soru otsas, talve taga laua otsas.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- *
- D. Sui suure summa hulkas, talve taga laua otsas.*
* hulgas (EKMS)
Norm. 257, EKMS I 212; Kul — 1(3) var.
- *
- E. Kellel sui saba ots, sellel talve laua ots.
P. Johannsoni seletus: «Lõikusel pruugitav.»
SJn — 1 var.
- Vrd. rl «Mahajäänud lõikaja»: Suvel kuigutan kuressa, / talvel luigutan lumessa, / jõulu laulan laua otsas / viinapiekerid pihussa, / õllekannud kaendelassa (ERIA II: 1 nr. 1587).
10988. SUVEL KÄNGITÄS KONNALGI JALA KINNI — 2(6) var.
- a. _____
Norm. 49; Vas v. Se (Sandra) — 1(5) var.
- b. Keväja kängitas kunnalgi jala' kinni.
Se (T. Linna) — 1 var.
10989. SUVEL OLED SUURELINE, KÜLL TALVEL TAGASI ANNAD — 1 var.
Hlj (Rehberg).
- Vrd. rl «Siga suvel suureline»: O, porsas, pabalaperse, / küll oled suvel suureline, / küll talvel tagasi annad (ERIA I: 1 nr. 737).
- Vrd. 10998. Suvi tulõ suurustõn, talv tulõ tapõldõn.
10990. SUVEL ON SUURED SILMAD, TALVEL ON PIKAD HAMBAD — 2 var.
- A. _____
Lüg (Källo) — 1 var.

- B. Talvel pikad hambad.
A. Källo seletus: «Tuleb sügise vara lumi maha, kaks kuud enne jõulu ja kestab val maarjapäivani».
Lüg — 1 var.
- Vrd. 10995. Suvi silmist kaija, talv hambist tunda.
11380. Sügisel on suve silmad, aga talve hambad.
11564. Talvel kulli küüne, suvel soe hamba.
10991. SUVEL PANED KASUGA LADU HEINDE SISE HOIULE, TALVEL ODAD JÄLLE VÄLJA — 1 var.
E. Lindströmi seletus: «Talvel heinu koor-masse tõstes saad jälle sooja naha.»
Kuu.
- Vrd. kk: Leiad heinte seest kasuka 'õeldakse siis, kui heinu trampides hakkab palav' (Kuu).
10992. SUVE SITT OM TALVE TAGA-VARA — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
- Vrd. 11566. Talv süü ärä suve sitagi.
10993. SUVI KOGUB, TALV SÖÖB — ?(20) var.
- a. Suvi kogub, aga talv sööb ära.
Niggol VKOR⁵ 36, Pöder L ABDr 29 — ?(15) var. Vene vanasõna tõlge.
- b. _____*
* talve (E)
E 80, E² 16 — ?(5) var. Eiseni trükiste võimalikud alustekstid on tagasi viidavad venekeelsetele allikatele.
- Vrd. 10972. Kes suvel ei kogu, sie talvel ei süö.
10994. SUVI ON VAISE JA LAISA PERÄLT — 1 var.
A. Källo seletus: «Võtab särgi ehk kuue seljast, peseb põõsa vilus, saab kuivast, paneb selgä, kui rohkem riidet ei õle».
Lüg.
10995. SUVI SILMIST KAIJA, TALV HAMBIST TUNDA — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
- Vrd. 11380. Sügisel on suve silmad, aga talve hambad.
10990. Suvel on suured silmad, talvel on pikad hambad.

10996. SUVI TOIDAP TALVE — 1 var.

Kam (Siimus).

10997. SUVI TULEB ILUGA, TALVE
LÄHEB VILUGA — 1?(1) var.

?Hlj (T. Lepp-Vliikmann).

10998. SUVI TULÕ SUURUSTÕN, TALV
TULÕ TAPÕLDÕN — 3 var.

A.

Har (Tanning) — 1 var.

B. Suvi tuleb supelden, tali tuleb ta-
pelden.

Trv — 1 var.

C. Suvi tule suud anden, talv tule ta-
pelden.

Har — 1 var.

Vrd. 11567. Talv tuleb tantsides, suvi tuleb
suikudes.10989. Suvel olid suureline, küll talvel
tagasi annad.10999. SUVÕ AIG OM PIIMÄ AIG —
1 var.

Räp (Tanning).

11000. SUVÕL NÜSSÄT, SUUHTÕ PANT,
TALVÕL NÜSSÄT, LATSÕ TAKAH
— 1 var.M. Vabarna seletus: «Suvel ku nüssät
lehme, sis süüt eis ar, talvõl söövä' ar
latsõ'».

Se.

11001. SUVÕL UMMA SELGE SILMÄ,
HELLE KÕRVA — 1 var.

Rõu (A. Jennes).

Vrd. 5573, eriti E: Ilma latsil laja silmä,
helle kõrva.11002. SUINE TUND ON ENAM KUI
TALINE NÄDAL — 5(13) var.Aa₁. Suvine tund enam kui talvine päev.
E³ 16, Kask-Vaigla-Veski I Ak 30, Rei-
mann EK I 278 — ?(4) var.a₂. Suine tund änam kut taline pääv.
Käl — 1(2) var.b. Suine tund on enam väärt kui ta-
line päev.
Norm. 44; Kaa — 1(2) var.c. Suvinõ tund pikemb kui talvinõ
päiv.
?Se (Toomemägi) — ?(1) var.

B.

Kre (Fr. Schmidt?) — 1 var.

Ca₁. Suvõ päiv mass' talvõ nädäli.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.a₂. Suve päev maksab talve nädala.
Norm. 44 — ?(1) var.b. Suvine päiv om talve nädäli vasta.
Rõn — 1 var.

Vrd. 3673. Kevadine päev, sügisene nädal.

11003. SUVINE RAND EI PEA KAUA
JÄÄD — 1(5) var.Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610,
E 80, E² 16.11004. SUVISEL PÖÖRIPÄEVAL ÕELDI
JÄLLEGI, ET ÕÕ ESMALT LÄHEB
VAID KUKESAMM PIKEMAKS
— 2 var.

A.

Hel (Martin) — 1 var.

B. Peale pööripäeva (suvist) läheb päe
iga päevaga kaks kukesammu lühe-
maks, peale talist pööripäeva läheb
päe jälle iga päevaga kaks kuke-
sammu pikemaks.

VMr — 1 var.

Vt. 3619 F.

Vrd. 11396, eriti F₁: Pööripäeval astuvat päi-
ke kukesammu tagasi sulase poole.11005. SUVIRÜGÄ JA KITSESITT EI
ELÄDÄ TALOMIIST — 2 var.

A.

Rõu (Tamm) — 1 var.

B. Kitsesitt ja suvirukis olla enam pop-
side pool kui taludes.

Rõu (Gutves) — 1 var.

Vrd. 1588. Mine nüüd hundisitaga põldu ram-
mutama.11006. ANNAD SÕBRALE SUU, SIIS
ÄRA ANNA SÜDANT — 2 kuni
3(8) var.Aa. Annad sa sõbrale kätt, siis ära anna
mitte südant.

Wolde LR 151 — ?(1) var.

b. Annad sa sõbrale kätt, siis ära anna
südant.

Tln (Pusemann) — 1 var.

B.

VNg (Volde) — 1 var.

Ca. Usu suu sõbrale, ära usu südant sõbrale.

?Koe (Schultz) — 1?(1) var.

b. Usu suu sõbrale, ära usu aga südant sõbrale.

?Räp? (Eisen) — 1?(1) var.

c. Usu suu sõbrale, aga ära usu südant.

E² 44 — 1?(3) var.

11007. ANNAKS KÜLL SÕBRALE KOOKI, AGA ENESEL POLE LEIBA — 1 kuni 2(39) var.

Aa₁. _____

Meves 136, Niggol VKÖR 189, Pöder L ABDr 33; ?Kär (Süda) — 1?(28) var.

a₂. Anna sõbrale kooki, omal põle leibagi.

?Amb (Kleinmann) — 1?(1) var.

b. Annaks sõbrale kooki, aga enesel ei ole leibagi.

E² 79, Kask-Vaigla-Veski III Vö 140, Norm. 105 — 1?(3) var.

B. Annaks võõrale kooki, omal pole leibagi.*

* võõrale (Muh), võõral (Kaa)

Norm. 157, EKMS IV 21; ?Muh (Tuul), Kaa (Töll) — 1 kuni 2(5) var.

C. Annaks külalisel kooki, omal pole leibagi.

?Vil (Laarmann) — 1?(1) var.

D. Annaks tõisele kooki, aga enesel ep ole leiba.

?Mus (F. Miller) — 1?(1) var.

Tõenäoliselt Niggolist lähtunud sekundaartraditsioon.

Vrd. kk: Andmas külalisel kooki, aga enesel pole leibagi (E MVH 6).

Vrd. 14351. Annaks võõrale süüa, aga pole koosta.

11008. ANNA, OLED SÕBER, MINE OTSIMA, SIIS KÄID ILMA KÜBARATA — 1(3) var.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas).

Vrd. 7118. Mütsiga antakse ja mütsita käiakse kätte saamas.

5260, eriti Ac₂: Sõber, kui laenad, vaenlane, kui kätte küsid.

11009. EI SEE OLE SÕBER, KES SIND KIIDAB, VAID SEE, KES SO VIGADUSI SÕBRALIKULT LAIDAB — 1?(2) var.

A. _____

?Rak (Jürjev) — 1?(1) var.

B. Ega kõik ole sõbrad, kes sind kiidavad, ja ega ka see ole veel vaenlane, kes sind laidab.

?Tln (Kriitmäe) — 1?(1) var.

11010. HEAD SÕBRAD HÄDA SEES ON KUI SULED TUULE KÄES — u. 5(20) var.

Aa₁. _____*

* hlad; sies (Hlj)

Borm Mr Kal. (1861) Ik-ta, Wied. 17, Kündja nr. 33 (1883) 393; Hlj (Reepärg), Tt (anon.) — 2 v. 3(8) var.

a₂. Head sõbrad häda sees on kui suled tuule ees.

Vil (Kuhlbars) — 1 var.

a₃. Head sõbrad häda sees nagu suled tuule käes.

E 23, Huvit. V Lisa 14 — 1?(2) var.

a₄. Hääd sõbrad häda sees kui suled tuule käes.

Nurmik III 95 — 1?(4) var.

b. Head sõbrad hädaajal nagu suled tuule käes.

E² 30 — 1?(1) var.

B. Vale sõber häda sees on kui sulg tuule käes.

Hel (Wahlberg) — 1(3) var.

C. Head sõbrad häda sees on kui takud tuule ees.

Vil (Kuhlbars) — 1 var.

11011. HEAD SÕBRAD IKKA OMA NAHKA NÜLIVAD — 1 var.

J. Sõsteri seletus: terav pilkamine sõprade riiu juures.

Kad.

Vrd. 11042, eriti C₄b: Eks sõber ike sõbra nahka nüli.

11012. HEA SÕBER ON ENAM TARVIS KUI VESI JA TULI — 1?(3) var.

Tallor. Post. nr. 2 (1859) 14.

11013. HEA SÕBER TULEB ILMA KUTSUMATA* — 1 v. 2(5) var.

* kutsumata (Körber)

Körber VRMK 57; Pha? (anon.).

Vrd. 916 c₁. Hääd tuleb ilma kutsumata, paha ei tule paludeski.

11014. HEIDA SÕBRAKS, AGA MITTE KORRAGA — ?(12) var.

- a. _____
Mihkelson 100, E² 30; ?Lai (Eichenbaum) — ?(11) var.
- b. Võta sõbraks, aga mitte korraga.
?Jäm (Kuldsaar) — ?(1) var.

11015. HOIA SÕBRA IIST, VAINLASE IIST TIIÄT MUIDOGI HOITA — 1 var.

- Plv (Tamm).
- Vrd. 2565. Jumal hoia mind sõbra eest, vaenlase eest ma hoian ennast ise.
13160. Vainlase eest mõista hoida, sõbra eest mitte.

11016. HÄID SÕBRU HÄDA AJAL LÄHEB SADA TÜKKI LOODI PEALE — ?(11) var.

- Aa. Sõbru, kui häda käes, on palju ühe loodi sees.
Gressel (1874) 63 — ?(1) var.
- b₁. _____*
* sõpru (Kündja)
Wled. 11, Kündja nr. 33 (1883) 393 — ?(5) var.
- b₂. Häid sõpru häda ajal läheb sada loe peale.
E 21, E² 30 — ?(2) var.
- c. Häda aeal läheb sada sõbra ühe loodi peale.
?VII (Leoke) — ?(1) var.
- B. Häil päivil on palju sõbru, häda ajal pole neid loe peale panna.
?Vig (Altsam, Pulst) — ?(2) var. Lähtuvad oletatavasti mingist tundmatust trükisest.

11017. IGAT SÕPRA EI VÕI USALDADA — 1(2) var.

- a. _____
VII (Toss) — 1 var.
- b. Iga sõpra ei saa usaldada.
Meos Vaatl. III–IV 95 — ?(1) var.

11018. ISE OLEME SÕBRAD, KAUP ON VÕÖRAS — u. 35(77) var.

- Aa₁. _____
Pär (Kampmann) — 1 var.
- a₂. Ise oleme sõbrad, aga kaup on võeras.*
* võõras (Kmpm., EKMS)
Meelej. nr. 34 (1887) 271, Laakm. ER Kas.

Kal. (1892) 18, Kmpm. EL III¹⁰ 188, EKMS IV 799 — ?(10) var.

- a₃. Ise sõbrad, kaup võõras.
EKMS I 1104 — ?(4) var.
- b. Ise sõbrad, kaup vahel võeras.*
* võõras (Norm.)
Norm. 141; ?Vai (Masing) — ?(2) var.
- B. Olgu isi sõbrad ehk sugulased, aga kaup on võeras.
SJn (Kapp) — 1(2) var.
- Ca. Vend on vend, aga kaup on võeras.*
* võõras (trükised)
Norm. 141, EKMS I 1104 ja IV 799; Vai (Russmann) — 1(4) var.
- b. Vend vend, kaup kaubaga võeras.
VMr — 1 var.
- c. Vend on oma, kaup võõras.
Lüg (Källo) — 1 var.
- Da. Sugulased omad, kaup võeras.*
* oma (Uus As Kal., Kreutzb. Kaupl. Kal., Verlok-Saarmann Kal.); võõras (trükised)
Wled. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610, Uus As Kal. (1905) 29, Kreutzb. Kal. (1905) 11, Verlok-Saarmann Kal. (1910) 96, E 79, E² 72; Sa (Allas) — 1 v. 2(9) var.
- b. Sugulased omad, aga kaup võõras.
Norm. 141, EKMS I 1104 ja IV 799 — ?(4) var.
- Ea. Ise omad, kaup võõras.
?Lüg (Källo) — 1(2) var.
- b. Ise õlema omad, a kaup on võõras.
?Lüg (Källo) — 1(1) var.
- c. Mes siis, et omad, aga kaup on võeras.
Trm (Särg) — 1 var.
- F. Kaup on võeras.
Trm (Sild) — 1 var.
- *
- G. Veli om veli, kopik om võõras vahel.
Ote — 1 var.
- Ha. Veli um veli, a ting um võõras vahepääl.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- b. Veli iks veli, teng võõras vahepääl.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- c. Veli oma veli, ting võõras vahepääl.*
* teng; vahel (trükised)
E 93, E² 27; Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.

I. Uma um uma, veli um veli, ting
võõras vaihõl.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

J. Ting võõras vahete pääl.
Plv — 1 var.

*

K_{1a1}. Vend on vend, aga raha on võõ-
ras.
VMr — 1 var.

a₂. Vend vend, aga raha võõras.
Elva (Eisen) — 1 var.

b. Vend on vennake, aga raha on võe-
ras.
Hls (õpil.) — 1 var.

c. Ole küll vend, aga raha on võe-
ras.
Hls (Riiet) — 1 var.

K_{2a}. Veli om küll veli, aga raha om
võõras vahel.
Hls (Sulsenberg) — 1 var.

b. Veli om küll oma, aga raha vahel
võõras.
Krl — 1 var.

c. Olgugi uma veli, raha om võõras
vahel.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

La. Suguline om küll oma, aga raha om
võõras.
Krk (Sarv) — 1 var.

b. Sugulased on omad, aga raha on
võõras.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

c. Sugulase' küll oleme, a raha om
võõras.
Räp (Poolakess) — 1 var.

d. Olgu piale isi sugulane, eks raha
ole vahepeal võõras.
Pal — 1 var.

M. Kaup om umastõga, a' raha vahe-
pääl võõras.
Se — 1 var.

Na. Inimesed on omad, aga raha on
võõras.*

* võõras (trükised)

M. Mäesalu seletus: «Perekonna või su-
gulaste vaheliste rahaliste tülide puhul.
Varandus teeb võõraks.»

Norm. 196, EKMS III 926; Hää — 1(3)
var.

b. Inemine umanõ, raha võõras.
Rõu — 1 var.

c. Umanõ umatsõga, raha vahepääl
võõras.
Se — 1 var.

d. Uma vai umatagonõ, a raha võõras
vaihhõl.
Se — 1 var.

O. Kuigi ise sõbrad, raha ikka võõras.
?Ran (L. Kallas) — 1?(1) var.

Pa. Raha on vahepääl võõras.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

b. Raha on võõras vahel.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

*

Q. Ise sõbrad, asjad võõrad.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

Ra. Inimesed on küll omaksed, aga võlg
on võõras vahepial.
Koe (Schultz) — 1 var.

b. Oma on küll oma, aga võlg om võõ-
ras.
Krk — 1 var.

Vrd. 11030. Oleme ise küll sõbrad, aga piir
olgu võõras.
14325. Võlg võõra oma.
9448. Raha ei ole sugulane.
11041. Sõber sõbraks, (aga) kaup kau-
baks.

11019. KELLEL EI OLE SÕBRU,
SELLEL ON VAENLASI — 1 var.

Kaa (Tõll).

Vrd. 11020. Kel palju sõpru, sel palju vaen-
lasi.

11029. Mida vähem sõpru, seda vähem
vihamehi.

11020. KEL PALJU SÕPRU, SEL PALJU
VAENLASI — 3(4) var.

a. _____
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

b. Kellel sõpru, sellel vaendlasi.
Trm — 1 var.

c. Palju sõpru, palju vaendlasi.
Trm — 1 var.

Vrd. 11029. Mida vähem sõpru, seda vähem
vihamehi.

11019. Kellel ei ole sõbru, sellel on vaen-
lasi.

11021. KES EI VÕI SÕBRANA SULLE
KASU SAATA, SEE VÕIB VIHA-
MEHENA SULLE KAHJU TEHA
— ?(2) var.

a. _____
?Vlg (J. Pulst) — ?(1) var.

- b. Kes sinule kasuline ei ole, kui ta sinu sõber oleks, see võib sinule palju pahandust saata, kui ta sinu vaenumees on.

Uus Tln. Täht. (1878) 64 — ?(1) var.

Vrd. 3427. Kellest mul kasu ei ole, sest saab sulle kahju tulema.

11022. KES SÕBRA NAHA TURUL VIIB, SEE OMAST NAHAIST ILMA JÄÄB — 1?(2) var.

?Plt (Luu).

Vrd. kk: nahka turule viima.

Vrd. 13876. Vasika nahk viiakse turu peale nii kui härja nahk.

7182. Kui umma nahka tahat tuulele viia, siis elä muidega riioh.

11023. KES SÕBRU TAHAB SAADA, PEAB ISE SÕBRALIK OLEMA * — 1(3) var.

* sõpru (trükistes)

Norm. 242, Vih. VER 187; Vai (Feldbach).

Vrd. 11055. Tahad, et sõber piaks hea olema, siis ole sina enne.

11024. KUIDAS SÕBER MULLE, NÕNDA MA SÕBRALE — 1 var.

Kaa (Toombu).

Vrd. 7126. Kudas naaber minule, nõnda mina naabrile.

5030. Kudas küla mulle, nõnda mina külale.

11025. KUI SA SÕPRA TEUTAD, SIIS OMA SÕPRUST KAUTAD * — 1?(12) var.

* sõbrust (Meelej.)

Meelej. nr. 11 (1887) 86; ?Pär (Kampmann).

Vrd. Siir. 22,23: Kes kiwwi lindude sekka wiskab, pelletab neid ärra, ja kes sõbra teotab, se kautab sõbrust. Vrd. ka Vil. Kal. (1864 nov.).

11026. KUS ON SÕPRA, SEAL ON SÕIRA — 1 var.

JJn (Reepärg).

Vrd. 11034. Seenil sõpra kui sõira.

11033. Parem sõpra kui sõira.

11027. KUS SUURED SÕBRAD, SEAL SUURED TULID — 1 var.

S. Karro seletus: sõbrad ei lepi kergesti. Hls.

11028. KUS SÕBRAD KOOS, SEAL PEAB KA SIGU HULGAS OLEMA — 2 var.

A.

Mar (Hiemägi) — 1 var.

B. Kui seltsikene ristiinimesi koos on, seal on alati siga hulgas.

P. Tammepuu seletus: öeld. pussuhaisu laskmise kohta.

Lai — 1 var.

11029. MIDA VÄHEM SÕPRU, SEDA VÄHEM VIHAMEHI — ?(2) var.

?Tln (õpil.), ?Pld (õpil.).

Vrd. 11020. Kel palju sõpru, sel palju vaenlasi.

11019. Kellel ei ole sõbru, sellel on vaenlasi.

11030. OLEME ISE KÜLL SÕBRAD, AGA PIIR OLGU VÕORAS — 1 var.

Trv v. Rõu (Siipsen).

Vrd. 11018. Ise oleme sõbrad, kaup on võoras.

11031. ON SUL HEA SÕBER, SIIS HOIA, ET TA SINUST MITTE EI LAHKU — 1?(3) var.

?Pha? (anon.).

11032. PAREM SÕBER, MIS LIGI, KUI VEND, MIS KAUGEL — 3 v. 4(6) var.

a.

* kes (trükistes)

Norm. 243, EKMS III 1032; Lai — 1(3) var.

b. Sõber ligidalt om inämb kui veli võõralt maalt.

Plv — 1 var.

c. Sõber ligidal on parem kui sugulane kaugel.

Kod — 1 var.

d. Ligidane naaber on teinekord parem kui vend eemal.

?Vig (Priimets) — 1?(1) var.

Vrd. Õp. sõn. 27, 10: Omma sõbra ja omma isja sõbra ärra jätta mitte mahha; ja

ärta tulle omma wenna kotta omma hukatusse alal: naber, kes liggi, on parrem kui wend, kes emal.

Vrd. 7124. Hea naaber on enam kui kauge sugulane.

6142. Lähemäne võõras pareb ku kavvõlinõ umanõ.

11033. PAREM SÕPRA KUI SÕIRA — ?(1) var.

?Ote (Eisen).

Vrd. 11034. Seeni sõpra, kui sõira.

11026. Kus on sõpra, seal on sõira.

11034. SEENI SÕPRA, KUI SÕIRA — u. 85(122) var.

A_{1a1}. — *

* seni (Pst, San), sennis (Krl); ku (Kan, Rāp); tsõira (Ote, San)
Pst, Ote, San, Kan, Krl, Rāp — 7(8) var.

a₂. Seeni sõpra, seeni kui sõira.
San — 1 var.

b. Seni sõpru, kui sõira.
EKMS III 1032; Hel (Wahlberg) — 1 v.
2(3) var.

c. Seeni om sõprust, kui tsõira.
Ote — 1 var.

A₂. Seeni sõpra, kooni sõira.*

* kuni (Rõu)
Rõu, Se — 3 var.

A_{3a1}. Nikavva sõpra, ku sõira.*

* kui (Rāp)
Rõu, Rāp, Vas v. Se (Prants) — 6(8) var.

a₂. Nikavva sõbõr, ku sõira om.
V. Kalle seletus: «Kuni sõpra ise aitad.»
Se — 1 var.

b₁. Niikaua sõpru, kui sõira.
Åks — 1 var.

b₂. Niikavva sõpru, kui tsõira om.
Ote — 1 var.

b₃. Nikavva om sõpro, kui kavva om sõira.
Se — 1 var.

A₄. Nikavan sõbõr, kon sõira om.
Se — 1 var.

B. Niipallo sõprust, kui sõira.*
* paljo (Wied.; TMr v. Vru); sõbrust (TMr v. Vru)
Wied. 131; TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas), Võ-Se (Stein) — 2(4) var.

C. Nii sõpru, kui sõira.
Urv — 1 var.

D_{1a}. Kooni sõira, seeni sõpra.*

* koni (Vas v. Se)

S. Lõhmuse (Se) seletus: «Kui on vara, on sõpru.»

Vas v. Se (Sandra), Se — 4(8) var.

b. Koon sõira, seen sõpru.
Se — 1 var.

c. Kooni sõira ommõ, seeni ommõ sõprust.
Se — 1 var.

D_{2a}. Niikavva ku sõira, niikavva sõpra.
Rāp — 1 var.

b. Nika ku sõira, om sõpra.
Urv v. Krl (Tamm, Pehka) — 1(2) var.

Ea₁. Kui sõira, sis sõpra.*
* ku; tsõira (Kam); sõs (Rõu), siis (Hls, Trv)
Kmpm. EL III¹⁰ 54; Hls, Trv (J. Johanson), Kam, Nõo, San, Kan, Rõu, Võ-Se (Stein) — 9(16) var.

a₂. Kui om tsõira, sis om sõpra.*
* on; sõira; siis; sõbra (Trt, Kam)
Trt, Kam, Ote — 3 var.

a₃. Kui on sõira, siis sõpra.
Võn — 1 var.

a₄. Kui tsõira, sis om sõpra.
Ote — 1 var.

b₁. Kui sõira, sõs sõpro.*
* sis (Rāp)
J. Semmi (Plv) seletus: «Kui midagi anda, siis sõpru küll.»
Plv, Rāp (Lepson) — 2 var.

b₂. Kui on sõira, siis on sõpru.
As (Kuusik) — 1 var.

b₃. Ku sõira om, siss om sõpru.
Nõo — 1 var.

c. On sõira, siis on ka sõpru.
Võn — 1 var.

Fa₁. Kos sõira, seal sõpra.
Trt — 1 var.

a₂. Kon om sõira, säääl om sõpra.
A. Traadi seletus: «Kui sul midagi on, siis on sul sõpru ja tuttavaid, hädaajal leiad harvemini abi.»
Plv? — 1 var.

a₃. Kus on sõira, säält leiad ka sõpra.
Plv (Tamm) — 1 var.

b₁. Kun tsõira, säääl sõpru.
San — 1 var.

b₂. Kos om sõira, säääl om sõpru.
Ote (Kroon) — 1 var.

Ga₁. Kel sõira, sel sõpra.
Puh — 1 var.

a₂. Kel sõira, tol sõpra.
Võn — 1 var.

b₁. Kel sõira, sel sõpro.
Plv (Tobre) — 1 var.

b₂. Kel sõira, sel ka sõpru.
Nõo — 1 var.

*

H_{1a}. Niikavva om sõprõ, kui sõira om;
om sõir otsah, omma ka sõbra kao-
no.
Räp (Lepson) — 1 var.

b₁. Seen' sõbõr, ko sõira om; sõir otsah,
ne sõbõr ka otsah.
Se — 1 var.

b₂. Seeni ka sõpra, ku sõira; sõir ot-
san, sõbr kah otsan.
Räp — 1 var.

c. Seeni sõpra, kuni sõira; kui sõir
otsan, sõber ka otsan.
Kan — 1 var.

H₂. Koon sõira, seen sõpra; ku sõir otsa,
ni sõbõr ka otsah.
Se (Olnas) — 1(9) var.

I. Ku sõira, siis sõpra; ku sõir otsah,
siis sõbra otsah.
Võ (anon.) — 1 var.

J. Kel sõira, sel om ka sõbro; kui
sõir otsan, omma ka sõbra otsan.
?Plv (Tamm) — 1?(1) var.

K. Sõir otsan, sõbra otsan.
Trt — 1 var.

*

L_{1a}. Seeni sõpra, ku sõira; seeni vade-
rat, ku vatska.
Har — 1 var.

b₁. Nika sõpra, ku sõira; nika vadõrat,
ku vatska.*
* nikauges (Võ); vaderat (Võ), vaderid
(Har)
Har, Rõu, Võ (Suurkask) — 3 var.

b₂. Niikavva sõbra, kui sõira; niikavva
vaderi, kui vatska.
Vas — 1 var.

b₃. Niikavva sõbra, kui sõira; niikavva
vaderi, kui vadsa puuh.
Vas — 1 var.

L_{2a}. Seeni vater, kui vatska; seeni sõber,
kui sõira.
Plv (Tobre) — 1 var.

b₁. Nikavva vater, kui vatska; nikavva
sõprust, kui seira.*
* vader; sõbrust (Stein)
Stein 47; Võ-Se (Stein) — 1(8) var.

b₂. Niikavva vaderid, ku vatska; nii-
kavva sõpra, ku sõira.
?Vas (Sander) — 1?(1) var.

b₃. Niikavva vaderi', kui vatska; nii-
kavva sõbra', kui sõira.
Wied. 131 — 1?(1) var.

M. Ku sõira, sis sõpra; ku vatska, sis
vadõrat.*

* siis; kui; vaderit (trükised)

Norm. 243, EKMS III 1032; Rõu — 1(3)
var.

N. Kui sõpra, nii sõira; kui vaderit, nii
vatska.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(2) var.

*

O. Kui um sõira, sis um sõpra; ku um
õlut, sis um omatsit.
Võ (Schmidt) — 1 var.

Vt. 14098 B.

P. Kui tsõira, sis sõpra; kui naarist,
sis napra.

Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.

Vrd. 11026. Kus on sõpra, seal on sõira.

11033. Parema sõpra kui sõira.

14641. Kui on õlut, siis on sõpru.

11035. SUUR SÕBER VIIDAB PAILU
AIGA — 1 var.

Tt (Veske).

11036. SÕBER AITAB SÕPRA, AGA
VEND, KES VENDA AITAB, ON
ALLES SÜNDIMATA — 1 var.

Krk (Hellmets).

11037. SÕBER KOTI NAABER — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

Vrd. 13201. Vaga siga koti naaber.

11038. SÕBER MURETSEB SÕBRA EEST,
AGA JUMAL KÕIKIDE EEST —
1 kuni 4(50) var.

Aa. Igaüks iseene eest, aga jumal kõi-
kide eest.

Niggol Lug. 7 — 1?(1) var.

b. Igaüks enese eest, jumal kõikide
eest.

* Arvelius II 20 — 1(2) var.

*

Saga üks ennea eest, Jummal kõikide eest:

B_{1a1}. Sõbr muretseb sõbra, aga jumal kõikide eest.
Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610 — ?(3) var.

a₂. —————
Meves 132, Niggol VKÖR 188, Pöder L ABDr 32, Kuusik KT 202 — ?(32) var.

a₃. Sõber muretseb sõbra eest, aga jumal kõikide eest.
?Trv (Kala) — 1?(3) var.

a₄. Sõber muretseb sõbra eest, jumal kõikide eest.
E 78, E² 30 — ?(4) var.

b₁. Sõber sõbra, jumal aga kõikide eest.
LL (1903) 22 — ?(1) var.

b₂. Sõber sõbra eest, jumal kõikide eest.
?Vil v. Trv (Kala) — 1?(1) var.

B_{2a}. Sõber aitab sõbra, aga jumal kõiki inimesi.
?Mus (J. Miller) — 1?(1) var.

b. Sõber aitab sõpra, jumal kõiki.
E² 30 — ?(2) var.

Vrd. Slir. 18,14: Jnnimesse hallastus käib temma liggimesse peäl, agga Jsßanda hallastus käib keige lihha peäl.

11039. SÖBER OM PAREMB KUI SÖSAR — 5(9) var.

a₁. Sõber parem kui sösar.
Pst — 1(2) var.

a₂. —————*
* on parep (Krk), on parem (trükised) Norm. 243, EKMS III 1032; Krk, Trv — 2(4) var.

b. Sõber om enämb ku sösar.
Trv — 1(2) var.

c. Häa sõber on parem kui sösar.
Trv v. Vil (Kala) — 1 var.

Vrd. 1130. Paremb hia sõber kui halb sugulane.
7125. Häa naaber enam kui õde ja vend.
11040. Sõber on parem kui kõige ligem ligemene.

11040. SÖBER ON PAREM KUI KÕIGE LIGEM LIGEMENE — 1 var.

Sim (Vlodebaum).

Vrd. 11039. Sõber om paremb kui sösar.
14969. Üks hea sõber on änam kui üheksa sugulast.

11041. SÖBER SÖBRAKS, (AGA) KAUP KAUBAKS — 1?(9) var.

A. —————

E 78, E² 30, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 90 — 1?(4) var.

B. Sõbrus olgu sõbruseks, amet ametiks.
Mihkelson 32 — ?(1) var.

C. Teenistus jäegu teenistuseks, sõbrus sõbruseks.
Kuusik KT 208 — ?(4) var. Vene vs tõlge.

Vrd. 11018. Ise oleme sõbrad, kaup on võõras.

11042. SÖBER SÖBRA PERSE KOORIB — u. 225(303) var.

A_{1a1}. Sõber koorib sõbra perse.*

* sõbr (Wied.), sober (Rkv); kuur (Hel, Plv), koor (Trv), koord (Ote v. San); sopra (Rkv), sõbre (Plv)

* Helle 354, Hupel 116, Willmann 90 ja 101, Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, KAH EKAl 157; Rkv (Aug. Krikmann), Kuu, Hel, Trv, Vil, Pal (Karro), Ote v. San (Tammemägi), San, Plv — u. 10(22) var.

*

Söbber koorib sõbra perse, vor den Augen Freund, hinter den Rücken Feind.

a₂. Sõber koorib üks sõbra perse.
Ote — 1 var.

b. Sõber koorib sõbra perset.
EKMS III 1032; Sa? (Kallas) — 1 v. 2(2) var.

A_{2a1}. —————*

* sepr(a) sepra (Kuu), sebra sebra (Kuu), sõbör (Kam, Räp, Se); kuorib (Hlj, Kuu), koorip (Kam, Räp, Vas), kuur (Plv, Räp, Se)
Jõh, Hlj, Kad, VMr, Kuu, Pal (Karma), Trm, Kam, Plv, Räp, Vas, Võ-Se (Stein), Se — u. 20(23) var.

a₂. Sõber ikke sõbra perse koorib.*
* ikka (Nrv, Kuu); sõpra (Jõh); kuarib (Jõh)
Nrv, Jõh, Kuu (õpil.), Pal, Kod — 6 var.

a₃. Sõber üks sõbra perse kuur.*
* sõbör (Ote, Urv, Räp, Se); üks (Se); koord (Ote)
P. ja J. Eineri (Krl) seletus: «Üteld, kui tõine kelm tõisele mõne tüki mänginud.»
Võn, Ote, San, Urv, Krl, Räp, Se — 7(8) var.

b₁. Küll sõber sõbra perse koorib.*

- * külap (Rak); sõber sõpra (Hlj), sõbra sõbra (Rkv), sepra sepra (Kuu); persse (Rak, VMr); koor (San), kuur (Räp), kuorib (Rak, Kuu)
P. Roose (San) seletus: «Kui üks sõber teisele sõbrale liiga või ülekohtu teeb.» Hlj, Rkv, Rak, VMr, Amb, Kuu, Lai, San, Räp — 11 var.
- b₂. Külap sõber sõbra perse koorib.
Jõe — 1 var.
- c. Eks sõber ikke sõbra perse kuuri.
Hls — 1 var.
- d. Sõbr sõpra ar' usku': sõbr sõbra perse kuur, et sa arvogi ei saa'.
Se — 1 var.
- e. Sõbr sõbra perset koorib.*
* sõber (EKMS)
Wied. ESSr 360, EKMS III 135 — 1(2) var.
- f. Küll sõber sõbra perset koorib.
Hlj, Kuu — 2 var.
- A₃. Sõber om sõbra perse koorja.
Hel — 1 var.
- B. Küll sõbra sõbra tagumiku koorib.
Kad — 1 var.
- C_{1a}. Sõber koorib sõbra naha.*
* kuur (Kan)
S. Karro (Hls) seletus: «Inimene võib olla nii kade, et ta isegi sõbrale halba teeb.»
Hls, Ann, Kuu (Jahe), HMD, Hls, SJn, Trt (Pilir), Ote, Kan, Urv (õpil.) — 10 var.
- b₁. Sõpr koorib sõbra nahka.*
* sõber
Mar — 1 v. 2(2) var.
- b₂. Sõber koorib ikka sõbra nahka.
?Mar (Hilemägi) — ?(4) var.
- C_{2a}. Sõber sõbra naha koorib.*
* sõbör; kuur (San)
VMr, Amb, Lai, Trt (õpil.), San, Rõu (Pill) — 6 var.
- b₁. Küll sõber sõbra naha koorib.
Amb (Kleinmann), Saa (Söggel) — 2 var.
- b₂. Külap sõber sõbra naha koorib.
Kos — 1 var.
- c. Sober sobra nahka koorib.
Jõe — 1 var.
- C₃. Om sõpro, kiä sõbra naha kuur.
Se — 1 var.
- C_{4a}. Sõber sõbra naha nülüb.*
* sõbör; nilg (Se)
Trt, ?Se (Relli) — 1 v. 2(2) var.
- b. Eks sõber ike sõbra nahka nüli.
?TMr (Siil) — ?(1) var.
- C₅. Sõber sõbra naha narib.
Kan — 1 var.
- C₆. Sõber ike sõbra naha pargib.
?TMr (Siil) — ?(1) var.
- C₇. Sõber paneb veel sõbra naha orsile.
Urv — 1 var.
- D. Sõber koorib sõbra kere.
Trv v. VII (Kala) — 1 var.
- E₁. Sõber koorib sõbra püksid.*
* sõbr (Wied.)
Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, E 77, E² 30, Kask-Vaigla-Veski 1 Ak 22; Hls (Söggel) — 1 v. 2(9) var.
- E_{2a1}. Sõbör sõbra püksi kuur.
Rõu, Se — 4 var.
- a₂. Sõber sõbra püksid koorib.
Rõu (Pallits) — 1 var.
- b. Sõbör õks sõbra püksi kuur.*
* iks
Rõu — 2(3) var.
- F_{1a}. Sõber koorib sõbra kaatsad.*
* sõbr (Wied.), sõber; sõbra (Norm., EKMS)
Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, Norm. 244, EKMS III 466 ja 1032; Sa — u. 15(27) var.
- b. Sõber koorib ikka sõbra kaatsad.
Sa (Veäster) — 1 var.
- F_{2a1}. Sõber sõbra kaatsad koorib.
Jäm — 1 var.
- a₂. Sõbör sõbra kaadsa' kuur.*
* sõpör (Se), sõpr (Lei), sõber; kalsa (Urv v. Krl); koorip (Se)
Urv v. Krl (Tamm, Pehka), Rõu, Vas, Se, Lei — u. 10(18) var.
- a₃. Sõber sõbragi kaadsa kuur.
Vas — 1 var.
- a₄. Sõbör õks sõbra kaatsa kuur.*
* sõber; iks; kalsa; koori (Võ-Se)
Rõu, Võ-Se (Stein) — 3(4) var.
- b. Küll sõbör sõbra kalsa kuur.
Urv — 1 var.
- F₃. Sõbör sõbra kaatsa' kaabip.
Vas — 1 var.
- Ga. Sõber sõbra koorib.
Rak, Amb — 2(3) var.
- b. Sõber ikka sõpra koorib.
Val — 1 var.
- H₁. Sõber nõõrib sõpra.
VJg — 1 var.

H₂. Sõber sõbra nõõrib.

VMr (Mastberg) — 1 var.

*

I_{1a}. Sõber koorib naabri perse.*

* sõpr (Kul), sõpõr (Khñ), sõbõr (Ran), sõbr (Wied.); kuõrib (Khñ), kõõrib (Trv); naabre (Vig, Vän, Tor, Hls, Trv, Ksi, Ran); perssi (Kul), persi (Vig), persse (Vig, Vän)

Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610; Ann, Kul, Vig, LNg, Khñ, Vän, Tor, Hls (Jung), Trv, Vil, SJñ, Ksi, TMr, Nõo, Ran, Rõn, Plv (Huik), As (Kuusik) — u. 25(35) var.

b. Sõber koorib viimaks naabri perse paljaks.

Plt — 1 var.

c. Sõber koorib naabri perset.*

* sõbra (Vän); kõõrib (Trv, Pst, Vil); naabre (Vän, Trv, Pst, Vil, SJñ)

VJg, VMr, TÜR, HmD v. RIs (Treumann), Juu v. Vän (Virkus), Rap v. Mär (Poom), Vig, Vän, Trv, Pst, Vil, SJñ, Pil (Keller) — 20 var.

I₂. Sõbra naabri persse koorib.

Sim — 1 var.

I₃. Sõber röövib naabre perset.

Trv — 1 var.

Ja. Sõber koorib naabri naha.*

* naabre (Vig)

Kul, Vig (Aitsam, Priimets), Hls (õpil.), Hel, Plt, Ksi, Lai, Äks — 10 var.

b₁. Sõber koorib naabre nahka.

Pee — 1 var.

b₂. Sõber koorib tihti naabri nahka.

JJñ — 1 var.

K. Sõber koorib naabre pea.

Tõs — 1 var.

La₁. Sõber koorib naabri püksid.*

* sõbr (Wied.); kõõrib (Krk, Pst, Tt); naabre (Wied.); Hls, Pst, VI, Tt); püksi (Hls, Pst)

Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, E² 30; Saa, Päl, Pst, Plt (Luu), VI (Kuuben), Tt (anon.) — u. 10(17) var.a₂. Sõber küür naabre püksid.*

* küürib naabri püksid

Krk — 2 var.

a₃. Sõber käärib naabre püksid.

Krk — 1 var.

b. Sõpra ei kästä väege pallu usku, sest sõber kõõrvet naabre püksid.

Krk — 1 var.

M. Sõber koorib naabert.

Vil (Leoke) — 2(3) var.

N. Häa naaber koorib sõbra püksid.

Koe — 1 var.

*

Oa. Naaber koorib naabri perse.

* Gõs. 303, KAH EKAl 86 ja 88 — 1(3) var.

*

Ein guter Freund hat wieder einen guten Freund/
naaber koorib naabri perse.

b. Naaber koorib naabre perset.*

* naabri (eP)

Kel, eP (anon.) — 2 var.

P. Naaber koorib naabri naha.

?Hlj (T. Lepp-Viikmann) — 1?(1) var.

Q. Naaber koorib naabri püksid.

Hls — 1 var.

R. Naaber koorib naabri kaatsad.

Sa (Noor) — 1 var.

*

S. Sõber sõbra, naaber naabri perse koorib.

Sim — 1 var.

T. Naaber koorib naabri nahka, sõpr koorib sõbra nahka.

Mar — 1 var.

U. Naaber naabri naha nülib, sõber sõbra perse koorib.

Tt (S. Veske) — 1 var.

*

V. Koer koera vahest purib, sõber sõbra naha nülib.

Kos — 1 var.

W₁. Sõber sõbra püksid kuur, naabri naabri naba lõikas.

?Se (Kaiv) — 1?(1) var.

Vt. 11053 B.

W₂. Külämiis kuur külämehe, naabri lõikas naabri naba.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vt. 11053 C.

Vrd. Tõn. RP 69: Seda pane kõrva taha: sõber koorib sõbra naha! (A. D. Neufeldtile omistatud mõttesalm.)

Vrd. Klemmer Nlj. Kal. (1915) 19: Sõber koorib sõbra p... — siis kui see oma tagumiku teise näu alla pöörab.

Vrd. 11011. Head sõbrad ikka oma nahka nülivad.

11046. Sõbra sõbra kõri lõikab.
11043. Sõb[e]r sülitab sõbra tasku.

11043. SÕB[E]R SÜLITAB SÕBRA TASKU
— 2(7) var.

a. _____
Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610, E²
30, Norm. 244, EKMS III 1032 — 1(6)
var.

b. Sober sülitab sopra tasku.
Kuu — 1 var.

Vrd. 11042. Sõber sõbra perse koorib.

11044. SÕBER TUNNEB SÕPRA —
7(8) var.

Aa. _____
M. Siipseni seletus: öeldakse kahe viha-
mehe kohta.

Pee, Trv v. Rõu (Siipsen), Vil, SJn —
4 var.

b. Küll sõber sõbra tunneb.*

* sõpra (Hää)

VNg, Hää — 2 var.

c. Eks sõber sõpra tunne.

Lüg (Källo) — 1 var.

B. Sõber tunneb oma sõpra kaugelt ära.
Põdder LVKGr. 99 — ?(1) var.

Vrd. 6503. Iga mees tunneb oma sõpra.

13926. Küll vend venna tunneb.

11045. SÕBRAL ON KA OMA SÕBER —
1 var.

Tor (Ostrov).

11046. SÕBRA SÕBRA KÕRI LÕIKAB —
1 kuni 3(3) var.

Aa. _____
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

b. Sõber oo ikke sõbra kõrilõikaja.

?Mar (Hilemägi) — 1?(1) var.

B. Sõber lõikab kõri, sugulane ootab
surma.

Hls (õpil.) — 1 var.

Vrd. 11053. Sõpr sõbra käpistās, naabri naba
lõikas.

11042. Sõber sõbra perse koorib.

11047. SÕBRA VIGA JUURES PIGIS-
TAKSE ÜKS SILM KINNI —
1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. kk: Pigista üks silm kinni 'ära pane
kõike tähele' (MMg); Pigista teine silm
kinni (Puh); Pigistab silmad kinni
'ametniku kohta' (San).

11048. SÕBÕR, KISU' KIISKA SÜVVÄ,
AR' PURIKAT PUTKU UI': KU'
SÜÜD, SIS SILM NAÄRD, KU'
SITUT, SIS PERSEH IKK —
1 var.

Se (M. Linna).

Vrd. ul: Kiisku sõovad, kitavad, / kui situ-
vad, siis nutavad (Trt).

11049. SÕPRADEST TUNTAKSE SIND
ENNAST — 3(6) var.

Aa. _____
Norm. 243, Vih. (1957) 109, Vih. VER
187; Tt (S. Veske) — 1(4) var.

b. Sõpradest tuntakse sind.

Hls (õpil.) — 1 var.

B. Tunne mehe sõpra, siis tunned meest
ennast.

Hls (Karro) — 1 var.

Vrd. 11060. Ötle, kes on su sõbrad, siis üt-
len, kes sa ise oled.

11050. SÕPRA TUNTAKSE HÄDAAJAL
— 1—4(44) var.

A_{1a}. Sõbra tunnukse hädaajal.

?Tt (anon.) — ?(1) var.

a₂. _____
E² 30 — ?(1) var.

b. Sõbra sõprus tuttas ennegi hädäajol.
Grents. (1817) 41 — ?(1) var.

c₁. Tõsist sõpra tuntakse häda sees.
?Vig (Saalist) — 1?(1) var.

c₂. Tõsised sõbrad tuntakse hädas ära.
Poromenski² 48 — ?(1) var.

A_{2a}. Sõbra võib ükspäinis hädaajal tund-
ma õppida.*

* üksipäini (Wied., Kündja)

W. Norm. UVkÖr 61, Wied. 171, Kündja
nr. 51 (1883) 610 — ?(5) var.

b₁. Sõpra võid üksi hädaajal tunda.
E 78, Kmpm. KLr II⁷ 34 — ?(6) var.

b₂. Sõpra võid üksnes hädaajal tunda.
Kmpm. EL II⁸ 35, Kmpm. EL IV⁹ 53,
Norm. 243, EKMS III 1032 — ?(1) var.

A₃. Hädäajal opis egaüts ummi sõpru
tundma.

?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

A₄. Sõber annab ennast hädas tunda.

?Tt (anon.) — 1?(1) var.

A₅. Tunne sõpra hädä aigo.

?Räp (Poolakess) — 1?(1) var.

A₆. Hädän proomi sõpra.

Nõo (Tüklov) — 1 var.

- Ba. Sõber tuntakse õnnetuses ära.
Meves 133 — ?(4) var.
- b. Sõpra tuntakse õnnetuses.
Niggol VKOR⁵ Lisa (13), Kuusik KT 202,
Norm. 243 — ?(9) var.
- Vrd. Siir. 12,11: Sõbra ei tunta mitte hea põl-
we aial, ja wihamees ei jä tundmatta
õnnetus^{se} aial.
- Vrd. 8735. Pidu aal ei tunne sõpra, enge kur-
vastuse aal.
1778. Kes hädas meile abi teeb, see on
õige sõber.
12961. Ärä usu sõpra, enne kui sa ei
ole teda hädän ärä kaenu.

11051. SÕPRA VESI ON NIISAMA KUI
VAENLASE MESI — 1?(5) var.

- a. _____
?Vai (Feldbach) — 1?(1) var.
- b. Sõbra vesi niisama kui vaenlase
mesi.*
* sõber vesi (E², trükiviga?)
E 78, E² 30 — ?(4) var.

11052. SÕPRA ÄRA OTSI SILMADEGA,
VAID KÕRVADEGA — ?(8) var.

- a. _____
Puus. EKGr. 212, Puus. KKH 1⁷ 51/2 —
?(2) var.
- b. Sõpra ära vali silmadega, vaid kõr-
vadega.
Puus. KH 11¹¹ 102 — ?(4) var.
- c. Ära vali sõpra silmadega, vaid kõr-
vadega.
Norm. 243, EKMS III 1032 — ?(2) var.
- Vrd. 7317. Naist ära valitse silmadega, vaid
kõrvadega.

11053. SÕPR SÕBRA KÄPISTÄS,
NAABRI NABA LÕIKAS — 3 v.
4(4) var.

- Aa. _____
Har — 1 var.
- b. Sõpr sõpra käpistab, naabri naba
lõikas.
Võ? (Suurkask) — 1 var.
- B. Sõber sõbra püksi kuur, naabri naab-
ri naba lõikas.
?Se (Kaiv) — 1?(1) var.
- Vt. 11042 W₁.
- C. Külämiis kuur külämehe, naabri lõi-
kas naabri naba.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vt. 11042 W₂.

Vrd. 11046. Sõbra sõbra kõri lõikab.

11054. SÕPRU SAAD, KUI SINUL
NENDELE ANDA ON; VAENLASI,
KUI NEILT MIDAGI TAHTA
TAHAD — 1 var.

VNg (Aug. Krikmann).

Vrd. 11056. Tahad sõbrast lahti saada, siis
laena sõbrale raha.

11055. TAHAD, ET SÕBER PIAKS HEA
OLEMA, SIIS OLE SINA ENNE
— 1 var.

VNg (Volde).

Vrd. 11023. Kes sõbru tahab saada, peab
ise sõbralik olema.

11056. TAHAD SÕBRAS T LAHTI SAADA,
SIIS LAENA SÕBRALE RAHA —
u. 40(68) var.

A₁a. _____
Kuu (A. Ploompuu) — 1 var.

b₁. Tahad sõbrast lahti saada, laena
talle raha.
E 81, E² 30, Jänes-Parlo 167, EKMS IV
439 — 1?(13) var.

b₂. Tahad sõbrast lahti saada, siis lae-
na talle raha.*
* tahud; sebrast — seprast (Kuu); sis
(Hää); laina (Kuu, Hää); tämale — tälle
(Kuu), tal (Hää)
Puus. Eü 1 109, Norm. 243, EKMS III
1032; Kuu, Rap v. Mär (Poom), ?Mar
(Hilemägi), Hää — 5(8) var.

b₃. Kui tahad sõbrast lahti saada, siis
laena talle raha.*
* tahud; seprast; laina; tälle (Kuu); te-
male (Amb)
Norm. 143, EKMS IV 439; ?Lüg (Källo),
Amb, Kuu, Tln, Rap v. Mär (Poom),
?Vig (Priimets), Vän, Vil (Kala) — 8
kuni 10(12) var.

b₄. Kui tahad sõbrast lahti saada, lae-
na talle raha.
Kuu (Jahe), Mih (Kappok) — 2 var.

b₅. Kui tahad sõprust lahti saada, lae-
na nendele raha.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

c₁. Kui tahad seprast lahti saada, laina
raha.
Kuu — 1 var.

- c₂. Tahad sõbrast lahti saada, siis laena raha.
JJn — 1 var.
- d. Tahad sõprast lahti saada, siis laena.
Jõh — 1 var.
- e. Kui tahad sõbrast lahti saada, siis anna raha võlga.
Trm — 1 var.
- f. Kui tahad seprast loobu, siis laena tāmale raha.
VNg? (Aug. Krikmann) — 1 var.
- g₁. Tahad üht sõbra kautada, siis laena temale raha.
W. Norm. UVkÖr 59 — 1?(1) var.
- g₂. Tahad sa ühe sõbra kautada, siis laena temale raha.
Wied. 177, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 52 (1883) 622 — ?(5) var.
- g₃. Tahad sa sõbra kaotada, siis laena temale raha.
Tln — 1 var.
- g₄. Tahad sõpra kaotada, siis laena talle raha.
?Pll (Saks) — ?(1) var.
- g₅. Kui tahad sõpra kauta, siis raha talle laena sa.
Tõn. Täht. (1902) lk-ta — 1?(1) var.
- g₆. Kui tahad sõpra kaota, siis raha talle laena.
Kuu — 1 var.
- h. Tahad sõpra kaota, sis võta talle laenate.
Krk — 1 var.
- i₁. Kui sõpra tahat kaota, sis anna raha võlgu.
Vas (Jakobson) — 1 var.
- i₂. Kui tahate sõpra kaodata, siis anna raha võlgu.
Val — 1 var.
- A₂. Laena raha, siis saad sõbrast lahti.
lis — 1 var.
- B. Kes oma sõbrast tahab vaenlast teha, see laenaku talle raha.
Nis — 1 var.
- C. Tahad sõpra, anna võlgu; tahad vihamiest, sis küsi taga[si].
Lüg (Källo) — 1 var.
- Vt. 5260 I.
- Da₁. Kui tahad omale vaenlast saada, laena raha.
Tür — 1 var.

- a₂. Ku tahat vainlast saia', sõs laina' raha.
Räp — 1 var.
- b₁. Kui sa tahad vainlast saada, siis laena.
TMr — 1 var.
- b₂. Tahat sa vaenlast, siis laena talle.
Võn — 1 var.
- E. Ku lainad, lainad omal vainlast.
Hää — 1 var.
- F₁. Tahat sa endale vainlast, siis laena kellegile raha, ja kui sa viimate kätte tahat saada, sis olet sa temale vainlane.
Rõn (Käärik) — 1 var.
- F₂. Kui tahad vihameest saada, siis anna laenu.
Lai (Tammepuu) — 1 var.
- G. Tahad saada vaenlast, nõua võlga tagasi.
TMr (Eisen) — 1 var.
- H. Kes saab keige suuremaks va[e]ndlaseks? Kellele keige enam laenad.
Sa (anon.) — 1 var.
- I. Kui sa vihameest ei taha, ära siis ka laena raha.
Hls (õpil.) — 1 var.
- Vrd. 5260. Laenaja on sõber, tagasinõudja vaenlane.
11161. Sõprus lõpeb säääl, kus laenamine algab.
11054. Sõpru saad, kui sinul nendele anda on; vaenlasi, kui neilt midagi tahata tahad.
11057. ÕIGE SÖB[E]R KAALUB ROHKEM KUI KULD — 2 v. 4(49) var.
- Aa. —
Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 572, Org 18 — 1(7) var.
- b. Õige sõber kaalub enam kui kuld, E 64, E² 30, Nurmik I 65, Huvit. I² 47, Puus. KH IIII¹² 75, Puus. Eü I 109, Norm. 242, Vih. VER 187, EKMS III 1032 — ?(29) var.
- B. Õige naaber kaalub enam kui kuld.
Huvit. II 147 — ?(6) var.
- C₁. Õige sõber on kallim kui kuld.
Puus. KKH I⁷ 7, Huvit. V Lisa 17 — ?(2) var.
- C₂. Hää sõber on kullast kallim.
?Kõp (Ratas) — 1?(1) var.
- D. Sõprus on kallim kui kuld.
Põdder LVKGr. 91 — ?(1) var.

*

- E. Hääd sõpra ei kaalu kuld ka ülesse.
?Kõp (Ratas) — 1?(1) var.
- F. Hää sõber om enamb kui suur rik-
kus.
Vas (Saar) — 1 var.
- G. Mõistlikkude sõber olla on enam
väärt kui kuld ja hõbe.
Tõn. Trt. Täht. (1886) 56 — ?(1) var.
- Vrd. 481. Aus nimi on kallim kui kuld.
11680. Tarkus on enam kui rikkus.
79. Aeg on kallim kui kuld.
11058. ÄRA SAA KÕIGELE SÕBRAKS,
KES SOOGA RÄÄGIB HEASTE —
1?(2) var.
?Tln (Keller).
11059. ÄRA USU SÕBRA SILMA EES,
VAID SEILA TAGA — 1 var.
TMr (Vildebaum).
Vrd. 7990. Oma viga selja taga, teise viga
silma ees.
11060. ÜTLE, KES ON SU SÕBRAD, SIIS
ÜTLEN, KES SA ISE OLED —
u. 20(34) var.
- A_{1a1}. Ütle mulle, kes so sõbrad, siis ma
ütlen, kes sa oled.
Sa (Holzmayer) — 1 var.
- a₂. —
Norm. 243, EKMS III 1032; Ran (L. Kal-
las) — 1(3) var.
- a₃. Ütle, kes on so sõbrad, siis ma üt-
len, kes sina ise oled.
Lai — 1 var.
- a₄. Ütle, kes on sinu sõbrad, ja ma üt-
len, kes sa ise oled.
Kuu (Jahe), — 1 var.
- a₅. Ütle mulle, kes on sinu seprad, ja
ma ütlen sulle, kes sa oled.
Kuu — 1 var.
- a₆. Ütle, kes on sinu sõbrad, siis ütlen,
kes oled sa ise.
Pil v. SJn (Muns) — 1 var.
- a₇. Ütle, kes su sõbrad on, siis ma
ütlen, kes sa oled.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- b. Ütle, kis su sõbrad on, sis ma tään,
kis sa isi oled.
Kõp (Ratas) — 1 var.

- c. Ütle mulle oma sõbru, ma ütlen sul-
le, mis mees sa oled.
Rõn (anon.) — 1(2) var.
- A_{2a1}. Ütle mulle, kes on su sõber, ja ma
ütlen, kes sa ise oled.
Er Perek. Kal. (1898) 48 — ?(1) var.
- a₂. Ütle, kes on sinu sebra, ja ma üt-
len, kes sa ise oled.
Kuu — 1 var.
- a₃. Ütle mulle, kes on sinu sebra, ja
ma ütlen sulle, kes sa oled.
Kuu — 1 var.
- a₄. Ütle mulle, kes on su sõber, ja ma
ütlen sulle, kes sa oled.
Pai — 1 var.
- a₅. Ütle mulle, kes su sõber on, ja ma
ütlen sulle, kes sa ise oled.
Trm — 1 var.
- a₆. Ütle mulle, kes su sõber on, siis ma
ütlen, kes sa ise oled.
Kod — 1 var.
- a₇. Ütle, kes su sõber on, siis ma üt-
len, kes sa ise oled.
Urv (õpil.) — 1 var.
- b. Räägi mulle, kis su sõber, siis ma
ütlen, kis sa isi oled.
LNg — 1 var.
- c. Teata mulle, kes on su sõber, ja ma
ütlen, kes sa ise oled.
?Pal (Karma) — 1?(1) var.
- A₃. Ma küsin, kes su sõbrad on, siis
ütlen ma ka, kes sa ise oled.
Vil (Suurkask) — 1 var.
- A₄. Kui tahad teada, kes sa oled, siis
küsi, kes su sõbrad on.
Trm — 1 var.
- A₅. Missugused on sinu sõbrad, siis sar-
nane oled sa ise.
Jür (Luu) — 1 var.
- B. Teata mulle, kellega sa sõbrustad,
ja ma ütlen sulle, kes sa oled.
Tõn. Täht. (1909 sept.) — ?(3) var.
- C. Nimeta mulle, kellega sa seltsid, siis
ütlen ma sulle, missugune sa oled.
Mant. 19, EKMS III 866 — 1?(3) var.
- D_{1a}. Ütle, kellega sa ümber käid, siis
ütlen, missugune sa oled.
Pha? (anon.) — 1 var.
- b. Ütle mulle, kellega sina ümber käid,
siis tahan ma sulle öelda, kes sa
oled.
W. Norm. OL 6 — ?(1) var.
- D_{2a}. Ütle mulle, kellega sa läbi käid, ja
mina ütlen, kes sa oled.

Jakovlev¹ 147 — ?(1) var.

- b. Ütle mulle, kellega sa läbi käid, ja ma ütlen, kes sa oled.

Hel (Sillaste) — 1 var.

Vrd. Kõrber VRMK 46 (rubriigis «Prantsuse keele targad sannad»): Ütle mulle, kes su seltsimees, siis ma ütlen sulle ka, kes sa ise oled.

Vrd. 11049. Sõpradest tuntakse sind ennast.

11061. ÜTLE SÕBRALE SUU SISSE TA VIGA, AGA MITTE TAGA PERSE — 1?(3) var.

?Pha? (anon.).

11062. EI SÕDA TOO SOOLA-LEIBA — 5(14) var.

Aa. _____*

* ega (E MVH); leibä (Lüg)
E MVH 70; Lüg, Ris, LNG — 3(4) var.

- b. Ega sõda soola-leiba too.

E 15, E² 79, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 52,
Norm. 129, EKMS III 1000 — ?(7) var.

- c. Ega sõda suula-leiba'i too.

Trv — 1(2) var.

- B. Ega sõda too sooja tuba ega sooja leiba.

Vän — 1 var.

11063. KES SÕAN KAES — 4 var.

A. _____

Kam — 1 var.

- B. Kes sõan valust hoolib.

TMr — 1 var.

- C. Kes sõan verest hoolis.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- D. Kes sõah tulõst kaes ehk sajah muast.

Vas — 1 var.

11064. KES SÕDA MAITSEB, SEE TERVIST KAITSEB — 1 var.

Jür (Saalverk).

Vrd. 11975. Kis tervist kaitseb, see kaua maitseb.

11065. KUS SÕDA, SÄÄL HÄDA* — 1(4) var.

* seal (trükised)

Norm. 129, EKMS III 1000; Hää (Mäe-salu).

11066. SÕA AIGU OMMA TAIVA VÄRÄ VALLALÕ, KOOLU AIGU PÕRGU VÄRÄ — 3(5) var.

Aa. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

- b. Sõja ajal on taeva väravad, katku ajal põrgu väravad lahti.

Trm (Sommer) — 1 var.

- B. Sõa aigu oma taiva värä' vallalõ.

Se (M. Linna) — 1 var.

11067. SÕAST ON MEES LOOTA, AGA MITTE KALMUST — 5 v. 6(12) var.

Aa. _____*

* sõjast (trükised)

Norm. 208, EKMS III 952; Sa (Veäster) — 1(3) var.

- b. Sõast on meest oodata, aga mitte kalmust.

Krj (Allas) — 1(3) var.

- B. Sõjast on meest oota, hauast ei ole enam.

Krj — 1 var.

- C. Sõjast ja merest on oota, mitte aga hauast.

Ans — 1(3) var.

- D. Sõast oodat õks kodo, a' madusist inäp ooda ai.

Se (M. Linna) — 1 var.

- E. Mies tuleb mere tagant, saab sõa suust, aga tuonelast ei tule.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

Vt. 6691 N.

11068. SÕDA TEEB RIIGI VAESEKS, MOOD TEEB RAHVA VAESEKS — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

11069. SÕTTA LÄÄT, SITTA SAAT — 1 var.

Rõu (Orrav).

11070. TULEKS SÕDA, SAAKS SAAPAD JALGA — 1?(1) var.

?Kaa (õpil.).

Vrd. J. P. Neekruti laul (1854): Soldatiks saan sapad jalga, / Ausa halli mundre selga.

Vrd. ul: Soldatist saan saapad jalga, / armsa halli kuue selga (VJg).

11071. SÖDUR PEAB OSKAMA HÄSTI
LASTA, HÄSTI LAULDA JA HÄSTI
MARSSIDA — 1?(1) var.

?Rkv (Haav).

11072. ENNE VIIB SÖELAGA VETT,
PÄRAST EI VII PANGIGA —
1 var.

Mih (Kappok).

Vrd. 11074. Ära mine sõelaga vett tooma.

11073. SÖEL ON VEE PIDAMISEKS
PALJU SÜNDSAM KUI NAESE
SUU SALADUSE HOIDMISEKS
— 4 var.

Aa. _____

Tln (Pusemann) — 1 var.

b. Sõgõl um sündsämb vii kanmises kui
naise suu saladuse pidämises.
Plv — 1 var.

B. Ennem võib vett sõõlas kinni pidada,
kui elatanud naesterahvas suurt sa-
ladust jõuab kinni hoida.
Vil — 1 var.

C. Uudis naise pääs on nindagu vesi
seulas.
Kuu — 1 var.

Vrd. 13960. Kui kaua vesi ikka sõelas seisab.

11074. ÄRA MINE SÖELAGA VETT
TOOMA — 1 v. 2(3) var.

A. _____

Norm. 65; Vän (Peterson) — 1(2) var.

B. Sõelaga ei too keegi vett.
Pet. Ah 17 — 1?(1) var.

Vrd. kk: See kannab küll sõglage vett 'teeb
tühja tööd' (Krk).

Vrd. 11072. Enne viib sõelaga vett, pärast ei
vii pangiga.
13960. Kui kaua vesi ikka sõelas seisab.

11075. KUI SÖEL KADRIPÄEVAL ENNE
PÄIKESETÕUSU MAHA LÄÄB,
SIIS EI VÕTA KÜLM JÄRGMISEL
SÜGISSEL VILJA ÄRA — 1 var.

TMr (Sõõt).

Vrd. 6391. Kui mardipäeval Sõel selgelt looja
läheb, siis tuleb hää viljaaasta.

11076. SÖKL AKKO, HÄR'Ä' VAKKO —
14(19) var.

A₁a. _____*

* Sõel (Rõu), Sõkal (Lut); hakku; härjä
(Krl)

Krl, Rõu, Lut — 4 var.

b. Kui Sõgel akko, siis härg vakko.
Krl — 1(2) var.

c. Kui Sõõl lääb akko, siis lääb härg
vakko.
Tt (Vestr.) — 1 var.

d. Lätt Sõgõl akko, pandasõ härja vak-
ko.
Rõu (Gutves) — 1 var.

A₂. Läheb Sõel ehasse, pannakse härjad
vaosse.
Sõõt Nlj. Kal. (1903 aprill) — 1?(1) var.

Ba₁. Lääb mardil Sõgel akku, lääb kün-
nipäeval härg vakku.
Trv (Vaine) — 1 var.

a₂. Läheb mardil Sõel akku, läheb kün-
nipäeval härg vakku.
E MVH 17 — 1?(3) var.

b. Läheb mardil Sõel akku, astub kün-
nipäeval härg vakku.
Tln (Jurjev-Kallus) — 1 var.

C. Kui Sõgel lääb enne mardipäeva
akku, siis lääb härg enne jüripäeva
vakku.
Pst (Saar, Siimer) — 1 var.

D. Kui läheb mardipäeval Sõel akku ja
kunnipäeval härg vakku ja Jüri ja-
lad kastest märjad, siis annab Jaa-
gup leiba.
Tln? (Jürjev) — 1 var.

E. Kui Sõgel maarjapäivas akku maha
minevad, sis saavad härg kunnipäe-
vas vakku.
Rõn (Andrei) — 1 var.

F. Kui Sõgel mihklipäeval jääb akku,
siis jüripäeval lähevad härjad vakku.
Krl (H. Tampere) — 1 var.

G. Andresepäevaks Sõel akku, jüripäe-
vaks härjad vakku.
Hel? (anon.) — 1 var.

11077. SÖELUDES SAAB VILI
SELGEKS — 3(14) var.

a. _____*

* sõõludes (Wied., Kündja)

Wied. 172, Kurrik 23, Kündja nr. 51
(1883) 610, E 78, Norm. 258, EKMS I
190 ja IV 321; Kuu (Raudkell), Kaa?
(I. Kallas) — 2(12) var.

b. Sõõludes saab vili puhtaks.
Plt (Luu) — 1(2) var.

11078. SÖGELMATA JAHU JA RISTI-MATA LAITS — 1 var.

Trv (Liller).

Vrd. 8304. Palissamata rätt ja rissämättä laps oo üks.

11079. SÖGE LÄHEB SÖÖLAGA JÖGE, HULL UPITAB HARGIGA TAGA — 1(6) var.

a. _____
Krj (Allas) — 1(3) var.

b. Söge läheb sõelaga jökke, hull upitab hargiga takka.*

* taga (EKMS)

Norm. 61, Vih. VER 186, EKMS III 663 — ?(3) var.

Vrd. mst: Söge läks sõelaga jökke, pime püüdis pütiga kätte? 'Vale' (EKMS III 175).

11080. SÖGESILMA JA LONKRU KAUPA SOBITAKSE PIMEDAS — 1?(2) var.

Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610.

11081. SÖIM EI NAKKA SÖRMÕ KÜLGE, NAAR EI NAKKA NAHA KÜLGE — 3(5) var.

Aa₁. _____
Rõu (A. Jennes) — 1 var.

a₂. Sõim ei hakka sõrme külge, naer ei hakka naha külge.

Norm. 260, EKMS II 1090 — ?(2) var.

b. Naer ei hakka naha külge, sõimamine sõrme külge.

Vas — 1 var.

B. Sõim ei nakka sõrmõ külge, malk ei nakka maa külge, naar ei nakka naha külge.

Urv — 1 var.

Vrd. 7356. Ega nali ei nakka külgi.

7133. Ega naer nahka riku ega tühi jutt tükk võta.

11082. SÖIM PAND MIHE MAKAME — 1 var.

Krl (J. ja P. Einerid).

11083. SÖIMAJALE JÄÄVAD SÕNAD JA RAHURIKKUJALE RAHUTU SÜDA — 1 kuni 3(9) var.

Aa₁. _____
Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610 — 1(2) var.

a₂. Sõimajale jäävad sõnad, rahurikkujale rahutu süda.

E 78, E² 62 — ?(2) var.

b₁. Sõimajale jäävad sõnad, rahurikkujale riid.

E MVH 24 — ?(2) var.

b₂. Sõnad jäävad sõimajale, riidu rahu rikkujale.

RI ja Kalevala 89 — ?(1) var.

B. Sõimajale jäävad sõnad.

?Lai (Tammepuu) — ? kuni 2(2) var.

11084. SÖIMAJA ON TAPJA POOL-VEND — 1(2) var.

HMD v. Ris (Treumann).

11085. SÖIMA SA MINNO PAAS VAI PANGIS, MA IKS TIIÄ, MIÄ MA OLE — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

11086. ÄRA SÖIMA IKU AAL EGA KA KITA RÕOMU AAL — 1 var.

Ote (Speck).

11087. KES NENDA VÕIB SÕITA, KUI MAAILM RÄÄGIB — 2(6) var.

a. _____
Wied. 60, Kündja nr. 36 (1883) 431 — 1(2) var.

b. Kes võib nenda sõita, kui maailm räägib.

Wied. 67, Kündja nr. 37 (1883) 443, EKMS III 1013 — 1(4) var.

11088. KUI EI OLE SÕITA, SIS EI OLE SÜÜTA — 4(5) var.

Aa. _____
Ote (Nugin) — 1 var.

b₁. Kui ei olõ hobõst sõita, sis ei olõ hobõst süütä kah.

Ote — 1 var.

b₂. Kui ei ole hobust sõita, siis ei ole hobust sõõta kah.

Norm. 94 — ?(1) var.

B. Kui on sõõta, siis on sõita.*

* om; sis (Ote)

VMr, Ote — 2 var.

Vrd. 1387. Kes hoost sõõdab, see sõidab.

1380. Kes hobusega sõidab, see ka hobust sõõdab.

1309. Anna hobusele süüa, kui tahad sõita.

11326. Paremb sõõta kui sõita.

11882. Teine sõõdab, teine sõidab.
 1002. Hää häritä, hooletu hobõsida: ei
 süüta, ei sõita.
 10880, eriti B: Mis suud muidu sõõta, kul
 ta ei sõiduta.

**11089. PAREMB ON TAGAJÄRELE
 SÕITA, KUI TÕINE IES TIE
 LAHTI AJAB — 1 var.**

M. Silla seletus: kohtusse minek on ker-
 gem, kui teine enne kaebab.
 Trm.

**11090. SÕALEIB SÕMERINE, VAENU-
 KAKK KANEPINE* — 1(3) var.**

* sõjaleib (trükised)

Norm. 129, EKMS III 1000; Trv (Rull).

Vrd. 14412. Võõra vatsk um sõmõrine.

**11091. EI ÕIGE SÕJAMEHE KÄSI EI
 VÄSI — 1 var.**

Kuu (A. Ploompuu).

**11092. SÖKÖLD INÄP NAL'ALT ÕS
 VÕÖTA' — 1 var.**

N. Remmeli seletus: sõkõl = vanem õde,
 kes jäänud «koju» pärast noorema õe
 meheleminekut.

Se.

Fraasi tähenduslik funktsioon võib olla
 kõnekäänuline.

**11093. EGA SÕNAD AUKU PÄHÄ TEE —
 2(6) var.**

a. _____

Wied. 21, Kündja nr. 32 (1883) 382, E
 MVH 74 — 1(4) var.

b. Ega sõna auku pähä'i lüü.

Trv (Valne) — 1(2) var.

Vrd. kk: Rääkis augu pähä (Vln).

Vrd. 881. Ega haukumine haava tee.

**11094. EGA ÜTE SÕNAGA EI SAA
 KOHUS ÄRA MÕISTETUS —
 2 var.**

a. _____

Vas (Jakobson) — 1 var.

b. Üttegi kohut saa_{ai} katõ-kolmõ sõ-
 naga ar' mõista.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

**11095. EI SUURED SANAD SUHU
 MÄDÄNE — 7 var.**

Aa. _____

Kuu — 4 var.

b₁. Ega nie suured sanad ole suhu mä-
 dänenned mulle ega muile ka.

Kuu (Salström) — 1 var.

b₂. Suured sanad ei mädäne suhu mulle
 ega muile ka.

Kuu (Salström) — 1 var.

B. Ei suured sõnad suhu sure.

Kuu (õpil.) — 1 var.

Red. Ab₁ ja b₂ funktsioon võib olla
 kõnekäänuline.

Vrd. 10850. Ei jäe suhu suured sõnad ega
 jäe persse pikad peerud.

**11096. KELLEL SÕNAD, SELLEL KA
 TEOD — 1 var.**

Nõo (Sild).

Vrd. 11097. Kellel sõnad, sellel sõrmed.

8353. Kus palju sõnu, sääl vähe tegusid.

**11097. KELLEL SÕNAD, SELLEL
 SÕRMED — 5(6) var.**

a. _____*

* kel — sel (Pal, Plv)

Tõs, Pal, Plv — 3(4) var.

b. Kel sõna, tol sõrme.

Kan — 1 var.

c. Kel on sõnad, sel on sõrmed.

Võn (J. Rootslane) — 1 var.

Vrd. 6851. Kellel mokka, sellel käppa.

11114. Sõnad ei lähe sõrmedega kokku.

11096. Kellel sõnad, sellel ka teod.

**11098. KELLE SÕNA KUULED, SELLE
 SULANE SA OLED — 1(15) var.**

a. _____

Wied. 53, Kündja nr. 35 (1883) 418 —
 1(8) var.

b. Kelle sõna kuuled, selle sulane oled.

Einer Lüh. EKÖ 70, E 33, E² 62, Puus.
 EKGr. 30, Puus. KA V—VI (1939) 23 —
 ?(7) var.

**11099. KUI PEAD SÕNA KINDEL, SIIS
 SEISAB MEEL TERVE — 1 var.**

Tt (Pihlak).

Vrd. 10874. Pea suu kinni, seisab selg terve.

11100. KUI SÖNAD PUUDUVAD, SIIS
LASE KÄSI KÄIA — 7 v. 8(16)
var.

- Aa₁. —
Wied. 83, Kündja nr. 40 (1883) 478 —
1(3) var.
- a₂. Kui sõnad puuduvad, las käsi käia.
E MVH 49 — ?(2) var.
- b. Ku sõnad otses, sis las aga käsi
käia.
?Vil (Nigul) — 1?(1) var.
- c₁. Kui sõnad lõppenud, siis las käsi
käia.
Wied. 138, Kündja nr. 48 (1883) 572 —
1(3) var.
- c₂. On sõnad lõppenud, siis läse käsi
käia.
Amb (Karelson) — 1 var.
- Ba. Kui sõnad puuduvad, siis las rusi-
kas käia.
Wied. 83, Kündja nr. 40 (1883) 478 —
1(3) var.
- b. Kui sanad loppevad, voeta rusigad
asemelle.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.
- Ca. Kui sõna ei aita, siis las käsi käia.
Vän — 1 var.
- b. Kui sõnad ei avita, siis las käsi
kävva.
Vön — 1 var.

11101. KUI SÖNA SELGE, SIS JORU
JULGE — 5(6) var.

- a. —*
* siis (EKMS; Trv)
EKMS II 453; Hel, Trv, Pst — 3(4) var.
- b. Ku joru julgõ, sis sõna selge.
Rõu — 1 var.
- c. Ku' sõna selge, joro julgõ, tuu laul-
gi hüä.
Se — 1 var.
- Vrd. kk: Sa ütle sõnad selgest, ma ajan joru
julgest (Sim).
- Vrd. 2524. Ega jumal jorust ei hooli, ku sõna
selge om.

11102. KUS SÖNU, SEAL ON KA MÖNU
— 1 var.

- Jür (Saalverk).
Vrd. 14447. Vähem sõnu, suurem mõnu.

11103. KÕIK SÖNAD ON ÜTLEMISED,
AGA KÕIK POLE TAGASIVÕTMI-
SED — 1?(1) var.

- ?Muh (Kolk).
Vrd. 10922, eriti B: Sõna tagasi võtta ei saa.
11104. Kõik sõnad pole ju ütlemised
mitte.

11104. KÕIK SÖNAD POLE JU ÜTLEMI-
SED MITTE — 1 var.

- Krj (Toomessalu).
Vrd. 11103. Kõik sõnad on ütlemised, aga
kõik pole tagasivõtmised.

11105. LAHTI LASTUD SÖNAL EI OLE
HÄNDA — 8 v. 9(22) var.

- Aa. —
Wied. 102, Kündja nr. 43 (1883) 514 —
1(7) var.
- b. Sõnal pole hända järges.
Krj — 1 var.
- Ba. Ei ole sanal saba taga.*
* sõnal (trükised)
Norm. 255, EKMS II 215 ja IV 923;
Kuu — 1(4) var.
- b. Ei sanale saba taha saa.
Kuu — 1 var.
- C. Sõnal põle ju hända äga saba met-
te, kust saaks kinni võtta.
Põi — 1 var.
- D₁a. Sõnal ei ole sõrga ega saba.
Puus. EKGr. 200 — ?(1) var.
- b. Sõnal ei ole sõrga ega ole tal ka
saba.
Jänes-Parlo 115 — ?(1) var.
- D₂. Sõnal ei ole sõrga ega saba, ei saa
enam kätte.
E 78, E₂ 63; ?Tt (Elsen) — 1?(3) var.

*

- Ea. Ei üöldud sõna sabast enam kinni
sua.
JJn (Pitka) — 1 var.
- b. Ei sõna saa sabast pidada.
Ann — 1 var.
- c. Sõna sabast ei saa kinni võtta.
TMr (Sill) — 1 var.
- Vrd. kk: Sinu sõnal pole saba taga (HMD
v. Ris); Sain veel sõnal sabast kinni
(Ote).
- Vrd. 11124. Sõnal saba taga.
1801. Hädalisel pole hända.

11106. LAUSTUD SÕNA LAGUB —
15(29) var.

- a₁. _____*
* lausutud (Wied., Kündja, E, EKMS),
lausut (Kaa); laguneb (Krj, Põi)
Wied. 104, Kündja nr. 43 (1883) 514, E²
62, Norm. 262, EKMS II 398 ja 516; Sa
— 11(23) var.
- a₂. Laustud sana see lagub.
Pha? (anon.) — 1 var.
- b₁. Lastud sõna lagub.
Krj — 1(2) var.
- b₂. Last sõna laop.
Krk (Kivisäk) — 1(2) var.
- c. Laustud sanum lagub.
Kär (Sömer) — 1 var.

11107. NII KU SÕNA KUULDAS, NII
SÕBA SÖLATAS — 1 var.

Plv (J. Keerd).

11108. PAREMB OM SÕNA HAMMASTE
TAKAN KUI KEELE PÄÄL —
2 v. 3(23) var.

- Aa. _____*
* tagan (Stein)
Stein 54; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.
- b. Parem on sõna hammaste taga kui
keele peal.
Wied. 147, Kurrik SÕ 23, Kündja nr. 48
(1883) 573, Norm. 256 — ?(10) var.
- c. Parem sõna hammaste taga kui kee-
le peal.
E 68, E² 62, EKMS II 224 — ?(4) var.
- Ba. Parem pitsita keel hammaste vahele,
kui sa mõtlemata sõna välja ütlet.
?As (Pint) — 1?(1) var.
- b. Sõna magusam hammaste taga kui
suust väljas.
E² 62 — ?(1) var.
- C. Hoia keel hammaste taga.
Pal (Karma) — 1 var.
Red. C funktsioon võib olla kõnekäänu-
line.
- Vrd. kk: keelt hammaste vahel (~ taga)
hoidma (Saa).

11109. PAREMB SÕNA SUUST KUI KIVI
PEOST — 1 var.

Ote v. San (Tammemägi).

11110. PAREM PAAR SÕNA SÜDAMEST
KUI PITK PALVE PEAST —
3 var.

- a. _____
Ans, Jäm — 2 var.
- b. Üks sõna südamest on enam kui
pitkad palved peest.
Kär (Sömer) — 1 var.
- Vrd. 6170. Paremb lühike lori ku pikk palve.

11111. PAREM SÕNA SÖBRALT KUI
RUBLA RAHA — 1 var.

- As (J. Reimann).
Vrd. 10025. Sada sõpra ommõ inäbä kui sada
ruublit rahha.

11112. PEA SÕNA ENDA VASTU, SIIS
PEAD KA SÕNA TEISTE VASTU *
— 2 var.

- * oma
Rap v. Mär (Poom).

11113. PUTTU_I SÕNU PAPIL — 2 var.

- a. _____
LMr 134 — 1 var.
- b. Tulõ_õi puudus papil sõnno.
Se — 1 var.

11114. SÕNAD EI LÄHE SÖRMEDEGA
KOKKU — 1 var.

- MMg (Ostrat).
Vrd. 11097. Kellel sõnad, sellel sõrmed.

11115. SÕNAD EI TASU VÕLGA —
1?(8) var.

Tõn. Täht. (1909 märts), E 78, E² 62.

11116. SÕNADEST RIKAS, TUÜDEST
TÜHI — 1 var.

- Vil (Nigul).
Vrd. 919. Hea jutumees, halb töömees.

11117. SÕNAD SÖLMIVAD, TEOD TASU-
VAD — ?(3) var.

- Norm. 131, EKMS IV 728; ?TMr (Siil).
Vrd. 11132, eriti B: Sõna sõlmib, sõna peas-
tab.

11118. SÕNAGA SÕDA SUMMUTA-
TASSE * — 1?(2) var.

- * summutatakse (Norm.)
Norm. 241; ?TMr (Siil).
Vrd. 11130. Sõna on vanem kui sõda.

11119. SÕNA LASK SUUST USSÕ, NII
TÄLLE ASEND OLÕÕI — 1 var.

Lut (Sang).

11120. SÕNAL EI OLE SÕLME, JUTUL
JAKKU — u. 10(12) var.

Aa₁. _____

Ran (Tamm) — 1 var.

a₂. Ei ole sõnal sõlme ega jutul jätku.
O. Kõiva seletus: «Tühja, sisutu jutu
kohta.»

Hls — 1 var.

a₃. Olõõi sõnal sõlme, jutul jakku.
Rõu (anon.) — 1 var.

a₄. Ei sõnal sõlme, ei jutul jakku.
Puh — 1(2) var.

b₁. Jutul olõõi jakko, sõnal olõõi sõl-
me.
Se — 1 var.

b₂. Jutul pole jakku ega sõnal sõlme.
Hel (Wahlberg) — 1 var.

c. Ei ole jutul jakku, sõnal sõlme.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Ba. Suul ei ole sõlme, ei sõnal jakku.
P. ja J. Einerite seletus: selle kohta, kes
palju lobiseb.
Hel — 1 var.

b. Suul ei ole sõlme ega sõnal jätku.
EKMS II 655 — ?(1) var.

C. Ei ole mõttel mõnu ega sõnal sõl-
me.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

D. Ei ole musul maiku ega sõnal sõl-
me.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Su sõnal ei ole sõlme ega jutul
jaku (Hel).

Vrd. 11123. Sõnal peab sõlm ja jutul jakk
olema.

11121. SÕNAL ONE VÕITU — 1 var.

A. Univere seletus: sõna või ütlus läks
täide.
Kod.

11122. SÕNAL ON JALAD ALL — 1 var.

Puh (Antik).

Vrd. kk: Eks nüüd ole jutul jalad all ja san-
dikotil silmad peas (Rap v. Mär).

11123. SÕNAL PEAB SÕLM JA JUTUL
JAKK OLEMA — 2(4) var.

a. _____*

* piab (Pst)

Trv, Pst — 2 var.

b. Sõnal olgu sõlm ja jutul jätk.
E 78, E² 63 — ?(2) var.

Vrd. 11120. Sõnal ei ole sõlme, jutul jakku.

11124. SÕNAL SABA TAGA — 3 var.

A. _____

A. Univere (Kod) seletus: «Kui tõene
ütleb midagi luamass, luum jäeb hai-
gess.»

Plt, Kod — 2 var.

B. Ära ütle kõike välja: sõnal on saba
taga.

Kod — 1 var.

Vrd. 11105, eriti B: Ei ole sanal saba taga.
13251. Valel on saba taga.

11125. SÕNA LÄHÄB METSA, HOOP
LÄHÄB PIHTA — 1 var.

Pst (Leppik).

11126. SÕNA LÖÖB, TEINE LÖPETAB —
1 var.

Vil (Takk).

11127. SÕNA MURRAB MEESTE MEELE
— 1 v. 2(7) var.

Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610, E
78, E² 62; ?Vil (Leoke).

11128. SÕNA NAGU VARBLANE:
LENDAB SUUST, EI SAA ENAM
KÄTTE — 2 kuni 4(8) var.

Aa₁. _____

?Trt (Eisen) — 1?(1) var.

a₂. Sõna on nagu varblane: lendab
suust, kätte enam ei saa.
Norm. 255, EKMS IV 924 — ?(2) var.

b. Sõna om kui käest valla pääsnu
varblane: kinni ei saa inämp võtta.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

Ba. Sõna pole varblane: kui ta välja
lindab, ei sa enam teda kätte saa.
Mihkelson 102 — ?(2) var.

b. Sõna olõõi' varblanõ: suust vällä
ar' ütled, kätte inäb ei saa'.
Se (Aallk) — 1 var.

- c. Sõna ei ole varblane, keda võib kinni püüda.
Vig (Saalist) — 1 var.

11129. SÕNA OM VALUSAMB KUI VITS
— 1 var.

Ote (Kukrus).

Vrd. 2204. Isa sõna enam kui ema vits.

11130. SÕNA ON VANEM KUI SÕDA
— 1(2) var.

Saa (Söggel).

Vrd. 11137. Sõna vägi om suuremb kui sõa-vägi.

11118. Sõnaga sõda summutatasse.

11131. SÕNA PIDADA ON RASKE, SUUD PIDADA VEEL RASKEM
— ?(10) var.

- a. _____
Linda nr. 16 (1896) 248, Tõn. Täht. (1911 nov.), Tõn. RP 141 — ?(4) var.

- b. Sõna pidada raske, suud pidada veel raskem.
?Räp? (Eisen) — ?(1) var.

- c. Sõna pidada on raske, aga suud pidada on veel raskem.
Tõn. Täht. (1908) 37, (1909 veebr., 1910 apr.) — ?(4) var.

- d. Sõna pidamine om rasse, suu pidamine veel rasehemb.
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

Vrd. kk: suud pidama.

11132. SÕNA PISTAB, SÕNA PEASTAB
— u. 70(143) var.

Aa. _____*

* pist — päst (Krk), pistab — pästāb (Krk); päästab (Kmpm. EL II⁵, EKMS; Amb, Vig, Krj, Juu v. Vän, Saa, Pst, SJn, Tt), pästab (Hls, Vil), piastab (SJn) CRJ KLR III 200, Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610, Tõn. LPr 13, Tõn. RP 51 ja 254, Kmpm. KH 73 ja 100, Kmpm. KLR 372, Kmpm. KLR II² 45, Kmpm. EL II⁵ 9, Valel. Kal. (1906) 46, EKMS II 214 ja 215; Jõh, Amb, Juu v. Vän (Virkus), Vig (Eisen), Krj, Saa, PÄL, Vil, VIP, Tt (R. Kallas) — u. 20(64) var.

- b. Sõna pästab, sõna pistab.*
* peastab (Vig)
Vig, Hel — 2 var.

- B_{1a}. Sõna sõlmib, sõna peastab.*
* päästab (EKMS; Rkv)

EKMS II 215; Kad, Rak, Rkv — 3 v. 4(5) var.

- b. Sõna päästab, sõna sõlmib.
E 78, E² 63, Puus. EKGr. 18 — ?(3) var.

- B_{2a}. Sõna sõlmib, sõna peastab meest.*
* peastab mehe (trükised)
Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610; Pär (Rosenplänter) — 1(3) var.

- b. Üks sõna meest sõlmib, üks sõna meest peastab.
Val (Feldbach) — 1 var.

- C_{1a}. Sõna peastab, sõna köidab.*
* pääst — köit (Stein), päst — köut (Võ-Se), pästāb — köudab (Trv), pästab — keldab (Puh), pästāp — köüdap (Räp), päästab — keidab (Nõo); keidab (Vil) Stein 58, Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610; Trv, Vil, Nõo, Puh, Räp (Poolakess), Võ-Se (Stein) — 6(18) var.

- b. Sõna köidab, sõna päästab.*
* keit — päst (Hel, Trv), köit — päst (Ote), köüt — päst (Räp, Se), keidab — pästab (Hel, Trv, Ote), köüdap — pästap (Vas), köödāb — piästāb (Kod); keldab (Plv, As); pästab (Pst) Hää, Vil, Kod, Ote, Võ, Se, As (Pallu) — u. 20(24) var.

- c. Üks sõna köidab, teine päästab.
Hls (Jung) — 1 var.

- d. Sõna köüt kinni, sõna päst priis.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

- C_{2a}. Sõna mehe köit, sõna mehe päst.*
* köüt (Rõu)
Ote, Rõu — 2 var.

- b. Sõna mehe köüt, sõna päst mehe.
Kan — 1 var.

- Da. Sõna seob, sõna päästab.*
* slub (Jõh), slob (Lüg); peastab (Kmpm.; Vil), piastab (Lüg) Kmpm. KLR 366, Kmpm. KLR II⁶ 353, Norm. 131, EKMS IV 727; Val (Masing), Jõh, Lüg (Källo), Vil (Kala) — u. 5(9) var.

- b₁. Sõna peastab, sõna seob.
Pal — 1 var.

- b₂. Sana päästab, sana sidub.
Kuu — 1 var.

- c₁. Üks sõna seub, teine peastab.*
* peastab (trükised)
Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21; Sa (Allas) — 1(3) var.

- c₂. Sõna seub, teine päästab.
Aud — 1 var.

- E. Sõna peastab, sõna jätab.
Plt (Luu) — 1 var.

- F. Sõna köödab ja tõene võedab.
Kod — 1 var.
- Vrd. 15025. Üks sõna köidab, üheksa ei päästa.
11134. Sõna siub sõna.
9481. Raha pist, raha pääst.
11117. Sõnad sõlmivad, teod tasuvad.
11133. SÕNA SEOB MEEST — 1?(1) var.
?Hls (Söggel).
- Vrd. 11134. Sõna siub sõna.
6619, eriti J_{1a2}: Härga sarvist seotakse, meest sõnast sõlmitakse.
11134. SÕNA SIUB SÕNA* — 1(13) var.
* seob (EKMS)
Meelej. nr. 10 (1887) 78, Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 10, EKMS II 215; Pär (Kampmann).
- Vrd. 11132, eriti D: Sõna seob, sõna päästab.
11133. Sõna seob meest.
11135. SÕNAS MÕNDA SÕIMATAKSE, LAULUS MÕNDA LAIMATAKSE — 1(2) var.
E MVH 9; Trv (Valne).
11136. SÕNA SÕNNA VASTA JA KATS SÕNNA KALGE VASTA — 2 var.
- A. _____
Võ-Se (Stein) — 1 var.
- B. Miis miist vasta ja sõna sõnna vastata ja kat's kalgõ vasta.
Se — 1 var.
- Vt. 6578 F.
11137. SÕNA VÄGI OM SUUREMB KUI SÕAVÄGI — 3(5) var.
- Aa. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Sõna vägi suurem kui sõjavägi.
E² 62 — ?(2) var.
- Ba. Sõna ikki änam või parem ku sõda.
Hää (Mäesalu) — 1 var.
- b. Sõna ikki ette ku sõda.
M. Mäesalu seletus: «Pahanduse asjad on parem pika meelega läbi rääkida kui kiselda.»
Hää — 1 var.
- Vrd. 11130. Sõna on vanem kui sõda.
11138. SÕNA ÕIGEL AJAL KÕNELDU MASSAB PALJO — 1 var.
Plv (Rocht).

11139. SÕNA ÜTLE MÕTÖLDÖH, JALG PANÖ KAELDÖH — 1 var.
M. Linna seletus: «Õgah as'ah vaja ette kalja'.»
Se.
11140. SÕNA ÜTLE, TÖÖNÖ JÄTÄ* — 1(4) var.
* teine jäta (trüklised)
Norm. 241, EKMS IV 326; Se (M. Linna).
11141. SÕNUST EI SÕRMIST EI VÕI MIDAGI TEHA — 1 var.
Äks (Edur).
- Vrd. kk: Kellest ma tli, sõnust või sõrmist; sõna ei sünni, sõrme ei painu (Trv).
- Vrd. 11166. Ei saa sõrmest sõira tettä, ei käevarrest vatska kütsä.
11142. ÕLE OMA SÕNALE PEREMEES, MUIDU SAAB SÕNA SULLE PEREMEHEKS — 2(5) var.
- A. _____*
* ole (trüklised)
Norm. 256, EKMS II 215 ja IV 924; Jõh (Paurmann) — 1(4) var.
- B. Nii kavva olet sõnale peremiis, ku sõna suuh om, ku vällä ütlet, sõs ei ole inämb esi peremiis.
Räp (Poolakess) — 1 var.
11143. ÕHES SANAS ON NÕUV NING VOIMUS — 1?(3) var.
* Gös. 475, KAH EKAI 87 ja 89.
- *
In einem Wort ist Safft und Kraft/
õhhes Sannas on nõuv ning voimus.
11144. SÕNAHOOBID ON VAHEST VALUSAMAD KUI KÄEHOOBID — 1 var.
Tõs (Öövel).
- Vrd. 4911. Käehaava mähit kinni, keelehaavu saa al kinni mähkl.
11145. SÕNAJALG AITAB KAHEKSAT SELTSI TABA VASTU — 1 var.
Slim (Böckler).
- Vrd. 2837. Kadaje marja olevet ütsme halgu-se vastu.

11146. SÖNAKUULMATA LAPS ON VANEMATELE KIRSTUNAE LAKS — u. 5(8) var.

A₁a.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- b. Halvaste kasvatud lapsed saavad oma vanemate kirstunaelaks. Vil — 1 var.

- c. Kuri laps on puusärginaelaks juba enne surma. Krj — 1 var.

- d. Laps võib saada vanemale kirstunaelaks. Trm — 1(2) var.

- e. Mõni laps on oma vanematele kirstunaelaks. Pet. Ah 23 — ?(1) var.

- A₂. Kes last väega hellitāse, nuu kasvatāsō hindale kirstunakla. ?Rāp (Lepson) — ?(1) var.

- B. Hea laps on vanematele rõõmuks, aga paha laps on kirstunaelaks. Kuu (õpil.) — 1 var.

- Vrd. kk: Oma isa-ema kirstunaul (Lüg). Kujund kirstunael ühenduses halva, üleannetu, sõnakuulmatu lapsega on üldtuntud kõnekäänulistes arendustes. Üldtõudud laused on arvatavasti sekundaarsed vormingud, neid võib käsitada ka lihtsalt kirstunaela kontekstiliste seletustena. Üleskirjutused on enamasti hilised (k. s. 20.—60. aastaist), v. a. A₁c (Krj, 1888).

11147. IGAL SÖNNIL OMA SARVED — 1 var.

Krj (Grepp).

11148. SÖNNI NAHK ORRÖHN HIRN — 1 var.

Päss 176 (< Lut).

11149. EGAS KÖIK SÖNIK KOORMAS EI LÄHE, MÕNI TÜKK KUKUB MAHA KAH — 1 var.

M. Mäesalu seletus: igasugust tühja jutu ei maksa tähele panna. Hää.

11150. KUI VIIDI SÖNNIK, VIIDI PIIM — 1 var.

R. Viidebaumi seletus: «Kui loomad käisid kesal ja mööda teeääri, andsid hääd pilma.» TMr?

11151. SÖNIK JÄÄB SÖNIKUKS IKKA, ÜSNA ÜKS, MIS LAUDA TA ON — 1(6) var.

a.

Trt (Loorits) — 1 var.

- b. Muda jääb ikka mudaks, lasugu ta linnas või talus.

Tõn. Täht. (1909 dets. ja 1910 märts), Tõn. RP 153 — ?(5) var.

11152. SÖNNIK MASSAB RAHA — 1 var.

Kam (Siimus).

Vrd. 10564. Sitt maksab kuo raha.

11153. SÖNNIK ON PÖLLUMEHE KULD — 2 kuni 4(10) var.

Aa.

* sōnik (Ris)

OM nr. 1 (1887) 50, Norm. 86, EKMS IV 439; Ris — 2(7) var.

- b. Sōnnik põllumehe kuld.

E² 70; ?Elva (Eisen) — 1?(2) var.

- B. Sitt om kuld, mis ei kõlise.

?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

Vrd. 14248. Virtsahaud om põllumehe kullahaud.

11154. SÖNNIK ON PÖLLU PEREMEES — 1?(3) var.

Norm. 86, EKMS IV 439; ?Vil (Pallu).

11155. SÖNNIK PÖLLUMEHE TARKUS — 2(3) var.

a.

Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 1(2) var.

- b. Sōnik on põllumehe tarkus.

Juu v. Vān (Virkus) — 1 var.

Vrd. 10569. Sitt on põllumehe jumal.

11156. AHTUKE SÖNNIKUHAN, VAHE HEINAVIKAT ON TEOMEHE TERVIS — 1(8) var.

a.

Krj (Allas) — 1(3) var.

- b. Ahtake sōnnikuhang ja vahe heinavikat on teomehe tervis.

Norm. 73 ja 116, EKMS I 1289, II 966 ja IV 181 — ?(5) var.

11157. SUUR SÖPRUS SÖNNITAS SUURT VAESUST — 1 var.

San (Raudsep).

11158. SÖBRUS EI JÄÄ VANAKS —
1?(8) var.

A. _____
Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610 —
1?(5) var.

B. Ei sõprus vanane.
Norm. 242, Vih. (1957) 109, Vih. VER
187 — ?(3) var.

Vrd. 1154. Heategemised ei lähe vanaks.

11159. SÖBRUS ON KÜLL HEA, AGA
ENNE ÄRA USU SÖBRA, ENNE
KUI TEMAGA POOLE PÜTTI
SOOLA OLED ÄRA SÖÖNUD —
kuni 2(3) var.

A. _____
?Vil (Leoke) — 1?(2) var.

B. Enne kui teist sõbraks tohid nime-
tada, pead temaga külimitu soola
ühes ära sööma.
?Pal (Karro) — 1?(1) var.

Vrd. 3719. Ei tohi kedagi enne klita, kui küli-
mit soola üheskoos on ära söödud.
3717. Ega tõist enne kitta ega lailta ei
tää, kui vakk tuhka ja kolmandik söse
üten ära om süüd.

11160. SÖPRUSEH EI ELÄ KIÄKI
VANAS — 1 var.

Räp (Poolakess).

11161. SÖPRUS LÖPEB SÄÄL, KUS
LAENAMINE ALGAB — 1 var.

Tt (S. Veske).

Vrd. 11056. Tahad sõbrast lahti saada, siis
laena sõbrale raha.

11162. SÖPRUS ON SUUREM KUI KÖIK
MUU — 1 var.

Kuu (Ploompuu, Rebane).

11163. SÖPRUS VÖIT SÖPRUST, USAL-
DUS USALDUST* — ?(3) var.

* võidab (Norm.; Kam)

Norm. 242; ?Ote (Kroon), ?Kam (Relli).

11164. ÄRÄ KATKASTU SEPRUST: KUI
SEN UUESTKI SIUD, IGÄ JÄÄB
SOLM SISE — 1 var.

Kuu (R. Lilhein).

Vrd. Kmpm. KH 74: Küll murtud sõprust sõl-
mitaks, / kuid sõlm jääb ikka nähtavaks.
Vrd. ka Schneider Elusal. Kal. (1905) 13.

11165. PAREMB SÖRG SÖPRUSON KU
KINTS KISKLOMISEN — 1(4) var.

a. _____
Rõu (Orav) — 1 var.

b. Paremb sõrg sõpruses kui kints kisk-
lemises.
Norm. 240, EKMS III 587 ja 1032 — ?(3)
var.

11166. EI SAA SÖRMEST SÖIRA TETTÄ,
EI KÄEVARREST VATSKA KÜTSÄ
— 7(19) var.

Aa₁. _____*

* siira (Stein); teha — küpsetada
(EKMS), tetta — kütsa (Stein); tetä
(Norm.)

Stein 14, Wied. 26, Raud VMj 216, Norm.
157, EKMS IV 21; Vö-Se (Stein) — 1(11)
var.

a₂. Sörmöst saa ai söira tetä, käevar-
rest vatska kütsä.
Se (Tammeorg) — 1 var.

b. Sörmist ei saa söira tetä, käevarrist
vatska.
Vru (Sander) — 1 var.

c. Sörmist ei vöi söira tetta, käevarrist
vatska kütsa.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Sörmist ei saa söpa teta, käevarrist
vatska vooli.*

* söba; teha (EKMS), tetä (Norm.); käe-
varrest (trükised); voolida (EKMS)
Norm. 146, EKMS III 605; Vas v. Se
(Sandra) — 1(3) var.

C. Sörmist ei vöi saia tetä, käevarrist
vatska kütsa.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

D. Saa ai käevarrest vatska kütsa, ku
jauha ole ei.
Rõu (Gutves) — 1 var.

Vrd. 11141. Sönust ei sörmist ei vöi midagi
teha.

11167. KES ÜKS KORD OMA SÖRMED
PÖLETAND, SEE HOIDKU, ET TA
TEIST KORDA EI PÖLETA —
2(6) var.

A. _____
Wied. 65, Kündja nr. 37 (1883) 442 —
1(2) var.

Ba. Kes üks kord omad sõrmed põletand,
see hoidku, et ta teist korda oma
nina ka ei põleta.
Kaa — 1(2) var.

- b. Kes üks kord oma sõrmed põletand, see hoidku, et ta teisel korral oma nina ka ei põleta.
Wied. 65, Kündja nr. 37 (1883) 442 — ?(2) var.

Vrd. 9169. Kes korra põlend, kardab tuld.
5081. Kes külje kõrvetanud, tunneb tule.
10698. Kes supiga suu põletanud, see puhub ka vee peale.
9170. Põlenud laps kardab tuld.

11168. LÕIKA MÄÄNEST SÕRME TAHAD, KÕIK OMMA ÜTE HALUSA — 10(21) var.

A_{1a}. Hammusta üht sõrme, hammusta teist sõrme — ühed valusad on kõik.
Nrv (Sirdnak) — 1 var.

b. Hammusta üht sõrme, hammusta teist sõrme — ühed valusad kõik.
E 20 — ?(1) var.

A₂. Pure üht sõrme ehk pure teist sõrme — ühesugune valu on kõik.
VNg — 1 var.

Ba. Lõika üts sõrm vai tööne, kõik omma üte halusa.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. —————
Vas (Sander) — 1 var.

c. Mänes sõrm leikad: leika kuvas taht, keik halusa.*
* kumas (trükiviga Steinis)
Stein 45; Vö-Se (Stein) — 1(5) var.

C. Mehandse sõrme sa ärä täid lõigata — ühetaolise kalli poha.
Trv — 1 var.

D. Missuguse sõrme sa omale ära lõikad.
P. Taltsi seletus: «Missuguse lapse sa ära põlgad.»
Juu — 1 var.

*

Ea. Üks sõrm on armas kui teine.
F. J. Wiedemanni seletus: «Klnd.»
Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

b. Üks sõrm niisama armas kui teine.
E 88, E² 86, Puus. Eü I 94 — ?(5) var.

*

F. Lapsed armsad kui sõrmed.
J. Petersoni seletus: iga sõrme lõikamine on valus.
Vän — 1 var.

G. Tsili sõrm om ka sõrm, hallus niigu suureki sõrme.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

11169. MIS SÕRM SÕÖRATES, SEDÄ PIHT PIAB — 8(13) var.

A₁. —————*

* sõõruteb (Hls), sõõrutab (Norm.), sõõrub (EKMS); seda; peab (trükised; Hls)
Norm. 77, EKMS III 148; Hls — 2(5) var.

A_{2a}. Kuidas sõrm sõõratab, nõnda piht peab.
Krk — 1 var.

b. Kuidas sõrmed sõõruvad, nõnda piht peab.*
* pihta
Vil — 2 var.

A₃. Kelle sõrme sõõrituse, selle piht piab.
Hls — 1 var.

B₁. Mida sõrme sõõrutava, seda perse peava.*
* midä; sedä; pidävä (Wied.)
Wied. 115; Pst (Alnson) — 1(2) var.

B₂. Kuda sõrme sõõrave, nõnda perse peab.
Trv — 1(2) var.

Vrd. 7739. Midä näpid tievad, seda perse piab.
4978 H, näit. H₃: Mis kääd teeväd, sedä perse piab.
4978 F, näit. F_{2a}: Kudas käed teeväd, nenda piht peab.

11170. PISTA SORM SITTA EHK KOGU KOUR — 10 var.

A_{1a1}. —————
Kuu (Esken) — 1 var.

a₂. Pista üks sorm sitta ehk kogu kour.
Kuu — 1 var.

b. Torka üks sorm sitta ehk kogu kour.
G. Vilbergi ja K. Viljaku seletus: «Vähe paha ehk palju paha, üks hea kõik; kour = käe sõrmed üheskoos.»
Kuu — 1 var.

A_{2a1}. Turka sorm sitta ehk kogu kour — ühtviisi haiseb.
Kuu — 1 var.

a₂. Turka sorm sitta ehk kogu kour — ühtmuoti haiseb.
Kuu — 1 var.

b. Pista üks sorm sitta vai terve kour korraga — ige haiseb ühtmuoti.
Kuu — 1 var.

- B. Ütskõik, kas tsuska sõrmõ ots vai käsi küünarpääni.
Rõu — 1 var.
- C. Kas kasta sõrm sisse vai süü kõtt täüs, tuu om ütskõik.
Räp — 1 var.
- Da. Tsuska sõrm ehk sõrme ots.
Võ-Se (Stein) — 1 var.
- b. Seo om ütskõik, kas anna sõrm vai sõrme ots.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- 11171. SÖRMED PUUTUVAD MÕNE-KORRA VÕORA KÜLGE *** —
1?(5) var.
* võera (Stein)
Stein 57, Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610; ?Tt (Kreutzw.).
- 11172. SÖRMED VÄSIVAD HÕLPSAMALT TEHES KUI SUU SÜÜES** —
? kuni 3(13) var.
- a. —
Stein 57, Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610, E 79, E² 83; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(9) var.
- b₁. Sõrmed väsivad ennem tehes kui suu süües.
Norm. 154, EKMS III 1046; ?Hls? (Jung) — 1?(3) var.
- b₂. Sõrmõ väsüse innembä teten ku suu süvven.
?Vas (Meister) — 1?(1) var.
- 11173. SÖRME OTSAST KÜLVA, SÖRME OTSAST LEIKA** — 1(20) var.
- a. —
Wied. ESSr 1077, Wied. 171, Kündja nr. 51 (1883) 610 — 1(4) var.
- b. Sõrme otsast külvad, sõrme otsast lõika.
Gr. ELr II 93 — ?(9) var.
- c. Sõrme otsast külvad, sõrme otsast lõikad.
E 79, E² 70, Kask-Vaigla-Veski I Ak 22, Norm. 75 ja 88, EKMS III 378 — ?(7) var.
- Vrd. 8740. Kes täle pihuga külvab, see täle pihuga leikab.
- 11174. SÖRMI MURKU _UI_: JUMMAL JAKK JA IKK** — 1 var.
jakkama: jakk = jätkama: jätkab; ikmä: ikk = itkema: itkeb
Se (Voolaine).

11175. SÖRMITU NAENE LINUTE —
6 var.

- A₁. —
Hel — 1 var.
- A₂. Kiä linolda, tuu sõrmilda.
J. Sandra seletus: naiste näputöö kohta.
Vas v. Se — 1 var.
- A₃. Ilma linulda — sõrmilda.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Ba. Laisk naine lambita, sõrmitta naine linuta.
Hel — 1 var.
- b. Laisk naane lambelta, a sõrmilta om ilma linolta.
F. Ilviku seletus: laisal ei ole lambaid, aga kel pole sõrmi, sel pole linu ega midagi.
Se — 1 var.
- c. Sõrmitu linata naine, naine laiska lamba'ata.
Lal — 1 var.
- Vt. 1489 B₂.

11176. SÖRMEKÜÜNED SÖLMIVAD, VARBAKÜÜNED VASTAVAD —
8 var.

- A₁. —
V. Lurichi (VMr) ja V. Klaasi (Hlj) seletused: küüsi lõigates visatakse sõrmeküüned maha, varbaküüned aga pistetakse põue; ütlust tarvitatakse selle kombe põhjendusena.
Hlj, VMr — 2 var.
- A₂. [— — —] sõrmeküüned sõlmivad, [— — —] varbaküüned vabastavad.
K. Roosti seletus (nagu A₁ Lurichil ja Klaasil).
Hlj — 1 var.
- A₃. Varbaküüned pista põue: varbaküüned vadivad; sõrmeküüned viska maha: sõrmeküüned sõlmivad.
Ris — 1 var.
- Ba. Sõrmeküüned köidavad, varvaküüned peastavad.
Pil — 1 var.
- b. Sõrmeküüs köidab, varvaküüs päästab.
J. Jungi seletus: «Sõrmeküüned, kui lõigatakse, visatakse maha, aga varbaküüned pistetakse põue, sest sõrmed puutuvad vahest võera asja külgi, kust varbad ja jalad võtjat ära päästavad ja kaugele kannavad.»
Hls? — 1 var.

C. Sõrmeküüned pistavad, varbaküüned peastavad.*

* päästavad

M. Silla seletus: «Sõrmeküüned põletatakse ära, varbaküüsi ei või põletada.» Trm — 2 var.

Vrd. uk: Kui varvaküüs pealt ära tuleb, siis pandagu see küüs põue — see peastab; kui sõrmeküüs pealt ära tuleb, siis peab seda tulde pandama, sest see sõlmib (VMr); Varvaküüned kästakse põue panna, et nemad viivad sind edasi ja siis saad ikke peremeheks, ei jää mitte moosnameheks. Sõrmeküüned maha visata, need köidavad sind, viivad hukatusse (Vän).

11177. INNEP SÕRMÕOTSAKONÕ
RASVA SEEH KU KÄSI KÜNNÄR-
PÄÄNI VII SEEH — 2 var.

a. —
Se (J. Ilvik) — 1 var.

b. Sõrmõotsakonõ vae seeh om inäbä
ku käsi künnärpäani vii seeh.
Se — 1 var.

11178. SÖSAR EI SÖSARAT TOETA,
VEND EI VENDA AVITA —
1?(1) var.
?Hls (Söggel).

11179. SÖSAR SÖLMIB SÖNAD KOKKU,
VEND SEE RAPSIB RAAMA-
TUSSE — 1?(4) var.
Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610.

11180. KES SÖUAB, SEE JÖUAB — u.
10(46) var.

a₁. Ke söuvap, jõuvap.
* Salemann 103 — 1 var.

*

Ke söuvap / jõuvap.

a₂. — *

* kis (Kos, Saa); sil (Saa, Hls); söuvab — jõuvab (Hls), söudab — jõudab (MMg) Gr. ELr I 13, Gr. PA I² 14, Gr. LLr 21, Freymann 215, E 36, Nurmik III 94, Huvit. II³ 113, Huvit. V Lisa 15; Hlj, Amb (Kleinmann), Kos, Vän, Saa, Hls (Sulsenberg), Trv (Kosesson), SJn, Vl (Kuuben), MMg — u. 10(44) var.

b. Kes söuab, see ka edasi jõuab.
Puus. KH II¹¹ 24 — ?(1) var.

Vrd. 2711. Kes jõuab, see söuab.

11181. Sõvvad nikavanni' ku jovvad.

11698, eriti red. E₁: Hillä sõvvat, kavvō jovvat.

9400. Kes püüab, see jõuab.

11181. SÖVVAD NIKAVANNI' KU
JOVVAD — 1 v. 2(2) var.

A. —
Se (Aalik) — 1 var.

B. Igaüks söuab, kuni jõuab.
?Se (Eisen) — 1?(1) var.

Vrd. 2711. Kes jõuab, see söuab.

11180. Kes söuab, see jõuab.

11182. LÄBI SÖÖRU LÄÄT, KIHÄ
KRAABIT — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 4764. Kuuste lääti, perse kisut.

11183. KES SÄDEMEID KÜLVAB, PEAB
LEEKI LEIKAMA — 1(3) var.

Wied. 63, Kündja nr. 37 (1883) 442.

Vrd. ka Kmpm. KH 74.

Vrd. 5150. Mis sa külvad, seda sa lõikad.

11184. SÄDEMEST TULI, SÖNAST TULI
— u. 60(146) var.

A_{1a}. —
M. Mäesalu (Hää) seletus: «Pahanduse algus v. põhjus on pisike.» Huvit. V Lisa 16, Norm. 240, EKMS III 587; ?VJg (õpil.), Põl, ?Tor (õpil.), Hää — 2 kuni 5(8) var.

b. Tuli sõnasta, tuli sädemesta.
Krk — 1 var.

c. Sõnast tuleb tuli, sädemest tuleb tuli.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.

d. Sädemest saab tuli, sõnast tuli.
Ote? (Maasen) — 1 var.

e. Sõnast saab tuli, aga sädemest tuli.
Krk — 1 var.

f. Sädemest saab suur tuli, sõnast saab suur tuli.
Rõn — 1 var.

g. Ühest sädemest suur tuli, ühest sõnast suur tuli.
Ran — 1 var.

A₂. Säde tege suure tule, sõna suure tuli.*

* teeb (trükised)

E 75, E² 62; Trv — 1(5) var.

- B. Sädemest saa suur tuli, nal'last suur kali, sõnast suur tüli.
Krk — 1 var.
- Ca. Pisust tuli, sõnast tüli.
EKMS III 587; Rõu — 1 v. 2(2) var.
- b₁. Pisost tule tuli, sõnast tüli.*
* pisust; tuleb (Hel)
Wied. 153; Hel — 2 var.
- b₂. Pisust tule tuli ja sõnast tüli.
Hel — 1 var.
- c₁. Pisust saab tuli, sõnast saab tüli.*
* saa; tüli (Rõu, Vas v. Se)
Hel, Rõu, Vas v. Se (Prants) — 3 var.
- c₂. Pisust saab tuli, sõnast tüli.*
* tüli (Se)
Vas, Se — 2 var.
- d. Pisust tõuseb tuli, sõnast sigineb tüli.
Hel — 1(2) var.
- Da. Sõnast saase tõra, pisost saase tuli.*
* saa; tera; pisust (Stein)
Stein 59, Wied. 171; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.
- b. Pisust saa tuli, sõnast saa tüli.
Rõu — 1 var.
- E₁. Sädemest saab tuli, sõnast sõda.
Mihkla-Parlo-Viidadepp I 93, Viid. 109
(< Urv) — ?(2) var.
- E₂. Sädemest tulekahju, sõnast sõda.
?Vän (Tammsoo) — ?(1) var.
- F. Kibemest saab kirk, sõnast saab tüli.*
* kirk (Stein; Krj, Võ-Se)
Stein 29, Wied. 67, Kündja nr. 37 (1883) 443, OM nr. 1 (1891) 48; Krj (Allas), Võ-Se (Stein) — 2(13) var.
- G. Kibenast saa kirk, sõnast sõda.
Urv — 1 var.
- Ha. Sõnast tüli, kibõnast tuli.
Se — 1 v. 2(4) var.
- b₁. Sõnast saa tüli, kibõnast tuli.*
* tüli; kibenast (Kan)
Kan, Rõu, Se — 3 var.
- b₂. Sõnast saa tüli ja kibõnast tuli.
Se — 1 var.
- b₃. Sõnast saa tüli, kibõnast saa tuli.
Se — 2 var.
- c. Kibemest tuli, sõnast tüli.*
* kübemest (Nurmik, Puus., EKMS)
E 37, E² 62, Nurmik II 14, Kmpm. EL III¹⁰ 38, Puus. Eü I 115, EKMS I 125 ja III 587 — 1?(27) var.
- d. Kibenast tule tuli, sõnast tule tüli.
Plv — 1 var.
- e₁. Kibenast saa tuli, sõnast saa tüli.
Vas — 1 var.
- e₂. Kibõnast saa tuli, sõnast tüli.
Se — 1 var.
- e₃. Kibõnast saa tuli ja sõnast tüli.
Ote — 1 var.
- f. Kibenest saa tuli, ütest sõnast saa tüli.
Nõo — 1 var.
- g₁. Ütest kibenast saap suur tuli ja ütest sõnast suur tüli.
Ote — 1 var.
- g₂. Ütest kibõnast saa tuli, a ütest sõnast saa suur tüli.
?Se (Oinas) — ?(1) var.
- h. Kibenast lägines tuli, sõnast tüli.
Räp — 1(3) var.
- Ia. Sõnast tuleb tõra, kibenast läguneb tüli.
Plv — 1 var.
- b. Kibemest lagunes tuli, sõnast tõses tõra.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- J. Pisokesest sädemest tõuseb suur tuli ning tüli.
Tallor. Post. nr. 7 (1859) 51 — 1 var.
- K_{1a}. Sädemest saab suur tuli.*
* sädemess (Kod)
A. Univere (Kod) seletus: «Veike kasvab suuress.»
Kod, Äks — 3 var.
- b. Väiksest sädemest saab suur tuli.*
* veiksest (SJn)
Hls, SJn — 2 var.
- c. Sädemest võib suur tuli saada.
VMr (Mastberg) — 1 var.
- d. Väike säde teeb suure tule.
Norm. 265, EKMS III 338; Kul, ?Pha (Kuusk) — 1 v. 2(4) var.
- e. Pisuke säde teeb suure tule.*
* pisukene (Einer), pisike (E, E², Puus., Kask-Vaigla-Veski, Reiman, Jänes-Parlo, Kask-Puusepp-Vaigla)
Wied. 153, Kündja nr. 49 (1883) 585, Einer EKÖ⁴ 62, E 71, E² 86, Puus. EKGr. 177, Kask-Vaigla-Veski III Võ 12, Reiman EK I 278, Jänes-Parlo 19, Kask-Puusepp-Vaigla 54 ja 158, EKMS IV 680; Pär (Rosenplänter) — 1(15) var.
- f. Suur tuli hakkab veikse sädemega.
EPost. nr. 15 (1886) 3 — 1 var.

- g. Säde süütab tule.
Ran — 1 var.
- K_{2a}. Väikesest sädemest tõuseb suur tuluke.
Vig, Pha? (anon.) — 2(5) var.
- b. Väikesest sädemest tuleb suur tuluke.
Emm — 1 var.
- c. Tuluke hakkab ikka sädemekesest peale.
W. Norm. OL 30 — 1?(1) var.
- K₃. Väikesest sädemest suure tuleni ainult lühike maa.
Puus. KA V–VI (1939) 21 — ?(1) var.
- *
- L_{1a}. Sädemest tõuseb leek.
Norm. 265 (< Vō) — ?(1) var.
- b. Süttinud sädemest sünnib suur leek.
M. Luu seletus: «Halvast sõnast tekib suur pahandus.»
?Plt — 1?(1) var.
- L₂. Sädemest tuleb leek, leegist tuleb tulekahju.
?TMr (Sill) — 1?(1) var.
- Vrd. Sifr. 11,38: Ühhest plsfokesfest fädde-
mest tõuseb suur tuluke...
- Vrd. kk: Säde sünnit suure tule, tuli palut
laea laanō (Nōo).
- Vrd. 14464. Veike säde paneb suure metsa
põlema.
7365. Naljast saab kalja.
11185. KU SÄLU KARATE TAHAB, SIS
LASE KARATE — 1 var.
Hls (Ilus).
11186. SALUL SABA KOORMAKS —
1 var.
A. Ploompuu seletus: öeld. siis, kui va-
nadele hobustele kaeru antakse ning sä-
lud ilma jäetakse.
Kuu.
Vrd. kk: Sel inimesel on saba koormaks
(Trt).
- Vrd. 5502. Lapsel saba koormaks.
3362. Kassil saba koormaks.
11187. SIIS SÄRG ROOGUS, KUI
KONNAD RAUKSUVAD —
2(3) var.
- A. _____*
- * h ä r g p r o s ä r g (EKMS) — ilmselt
trükliviga
EKMS I 913; Kse (Tiitsmaa) — 1(2) var.

- B. Krooksuvad konnad, saab kala.
Han (A. Reimann) — 1 var.
11188. LÕÖ SÄRGISILUD KOKKU, SIIS
PEASED ILMAST LÄBI — 1 var.
Hel (Pastarus).
- Vrd. kk: Mul põle muud, kui panen hõlmad
võõ vahele ja lähen (Kuu); hõlmad võõ
vahele panema 'tööle hakkama' (Hää).
- Vrd. 4752. Olgu kuus kummali ja seltse sä-
lil, kobiste siilud kokku ja mine mööda.
11189. KUIDA SÄRKI, NINDA P... —
2 var.
- a. _____
Rak (Aug. Krikmann) — 1 var.
- b. Kuida sark, nindä perse.
Kuu (R. Lilhein) — 1 var.
- Vrd. kk: nagu sark ja p....
11190. PAREM SÄRK LAI JA LÜHIKE
KUI PITK JA AHTUKE — 1 var.
Krij (Mägi).
11191. PÕÖRA MUST SÄRK PAHUPIDI,
AGA ÄRA TEISTE SÖNU MUUDA
— 2 var.
- A. _____
Tor (Kalbus) — 1 var.
- B. Ära pööra teise sõnu, pööra ennem
isaisa püksid pahempidi.
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.
- Vrd. kk: Pööra oma sark ringi, aga ära
pööra minu sõnu (Jür); Ennem pööra
oma vanad püksid pahempidi, kui sa
minu sõnu pöörad (Plt).
11192. SÄRGI PAIK PANE TALVEL
KASUKA PÄÄLE, KASUKA PAIK
SUVEL SÄRGI PÄÄLE — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
11193. SÄRK ON LIGI IHU, SURM
VEEL LIGEMAL — u. 70(104)
var.
- Aa₁. _____
Vil, TMr — 2 var.
- a₂. Sark on ihu ligi, surm veel ligemal.
EKMS III 952 — 1?(1) var.
- a₃. Sark on küll ihu ligi, aga surm veel
ligemal.
Sim — 1 var.

- a₄. Särk on küll ihu ligidal, aga surm on veel ligidamal.
Hää — 1 var.
- a₅. Särk on ihule ligi, surm veel ligem.
SJn — 1 var.
- a₆. Särk on ihule küll ligi, aga surm võib veel ligemal olla.
Lai (Tammepuu) — 1 var.
- a₇. Särk on ihule ligi, aga surm võib veel ligemal olla.
Lai (Tammepuu) — 1 kuni 3(3) var.
- a₈. Särk ihu ligi, surm viel ligemmal.*
* ligidal (Põi); veel (Põi, TMr, Rõn), veelgi (Põi); ligemäl (Kuu), ligemal (Põi, Rõn), ligemal (TMr)
Lüg, Kuu, Põi, TMr, Rõn — 6 var. Kõik hillised.
- a₉. Särk ihu ligi, surm ligemal.
?Viil (Suurkask), Lai (Tammepuu), ?TMr (õpil.), ?Ote (õpil.) — 1 kuni 4(4) var.
Trükiste mõju võimalik (J. Liivi «Varju» 4. ptk. moto).
- b. Särk on küll ihupäälne, aga surm olla veel ligidamal.
Hää (Mäesalu) — 1 var.
- Ba₁. Särk on küll ligi, aga surm on veel ligemal.
Hlj — 1 var.
- a₂. Särk on ligi, aga surm on veel lähedam.
TMr — 1 var.
- a₃. Särk oo ligi, aga surm on viil lähem.
Kod — 1 var.
- b. Särk ligidal, surm ligemal.*
* ligi (Reiman)
Reiman EK 1 275; Krk (Masso) — 1 v. 2(2) var.
- Ca₁. Hame on küll ligi ihu, surm viil ligemal.
Hel — 1 var.
- a₂. Hame om ligi ihu, surm veel lähemben.*
* on (Norm.); viil (Krk, Ote); lähemal (Norm.), ligemal (Ote), ligidap (Krk)
Norm. 207; Krk, Trv, Ote — 3(6) var.
- a₃. Hame om ligi ihu, a surm om viil ligembäl.
Nõo — 1 var.
- a₄. Hame om küll ihu ligi, aga surm viil ligepen.*
* veel
Krk — 2 var.
- a₅. Hame küll ihu ligidal, surm veel ligidamal.
Hel — 1 var.
- a₆. Hame om ihu ligi, surm võib ligemal olla.
Krk — 1 var.
- b. Hame om küll ihul lähükesen, surm om viil lähembäl.
Kan — 1 var.
- Da₁. Hamõ um küll ligi kihä, surm um viil ligembän.
Rõu — 1 var.
- a₂. Hame om ligi keha, surm veel ligimbäl.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₃. Hamõ om kihä ligi, surm om viil lähembäl.
Har — 1 var.
- b. Hamõ um küll inimesel ligi kihä, a surm vôi viil ligimbän olla.
Rõu — 1 var.
- Ea₁. Hame om ligi, aga surm om viil ligemal.
Krl — 1 var.
- a₂. Hamõh om liki, a surm om viil likipä.
Se — 1 var.
- a₃. Hamõh om küll liki, surm om viil likimbäh.
Se — 1 var.
- a₄. Hame om ligi, surm om ligimbal.
Plv — 1 var.
- a₅. Hame om ligi, surm viil ligemal.*
* hamõ (Räp); on (EKMS; Hel); veel (EKMS; Hel, Räp, As); ligemal (Hel, As), ligemäl (Räp), lähemal (EKMS)
EKMS III 951; Hel, Kan, Räp, As (Pint) — 4 v. 5(6) var.
- a₆. Hamõ on ligi, veel ligitampäl on surm.
Ote — 1 var.
- a₇. Hamõ om ligi, surm vôi veel ligebäl olla'.
Se — 1 var.
- b₁. Hame om lähiksen, surm viil läheman.
Trv — 1 var.
- b₂. Hameh om lähketseh, a surm om viil lähembäh.
Räp — 1 var.
- b₃. Hame om inimesel lähiksen, surm veel lähemal.
Krk — 1 var.

- c. Hamõh liki, surm ligibäl.
Se — 1 var.
- Fa₁. Surm on ligemal kui särk ihu peal.
Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610 — 1(3) var.
- a₂. Surm on ligemal kui ihu peal särk.
?Pil (Söödur) v. ?Trm (Õunapuu) — 1?(3) var.
- a₃. Surm olla ligemal kui särk ihu pääl.
Krj — 1 var.
- a₄. Surm ligemal kui särk ihu peal.*
* kut; peäl (Krj)
Rap v. Mär (Poom), Krj? (Allas) — 2 kuni 6(6) var.
- a₅. Surm ligemal kui särk ihul.
E² 85; Tür — 1(2) var.
- b₁. Surm on lisem kui särk ihu peal.
Wied. 172, Kündja nr. 51 (1883) 610 — 1?(2) var.
- b₂. Surm olla lisemal kut särk oleks ihu pääl olevad.
Krj — 1 var.
- c. Surm ihu ligemal kui särk.
Krj — 1 var.
- Ga. Surm on ligemal kui särk.*
* ligidamal (Meelej.; Pär); lähemal (Vil)
Meelej. nr. 36 (1887) 286, EKMS III 952;
Vän, Pär (Kampmann), Vil (Leoke) — 3(12) var.
- b. Surm ligemal kui särk.*
* ligemmal (Lüg), lähemal (Hää)
I. Sarve (Hää) seletus: «Inimene ei või oma surmatundi ette näha.»
E 79; Lüg, Rkv, Hää — 3(5) var.
- c. Surm võib ligemäl olla kui särk.
Khn — 1 var.
- Ha. Surm ligepel kui hame ihu pääl.
Krk — 1(2) var.
- b. Surm on inimesele lähemäl ku' hame ihule.
Trv (Vaine) — 1(2) var.
- Ia. Surm on ligemal kui hame.
Trv (Pausk) — 1 var.
- b. Surm om likimbä kui hamõ.*
* lähemb; ku; hame (Trv)
Trv (Kuusk v. Rull), Se (Oinas) — 2(3) var.
- Vrd. 2609. Jummal om ligidal, hamõ viil ligemal.
14724. Õnnetus on ligedam kui särk.

11194. SÄRK PAHEMPIDI, VARRUS PAREMPIDI — 3(5) var.

A. _____

K. Leetbergi seletus: «Nõnda peab varrus külge õmmeldama.»
Norm. 151, EKMS III 605; Hlj — 1(3) var.

B. Kapsad-kaalid keeva vette, uvad-her-ned külma vette; särk pahempidi, varrus parempidi.

Hlj (Leetberg) — 1 var.

Vt. 3202 E.

C. Kapsad-kaalid keeva vette, kõva kee-dus külma vette; särk pahempidi, varrus parempidi.

Hlj (Leetberg) — 1 var.

Vt. 3202 F.

Vrd. nlj: Põldmäe nr. 411 ja 412.

11195. ÄRA VISKA SÄRKI SELJAST, KUI LINAD ALLES KASVAVAD — ? kuni 2(3) var.

A. _____

Norm. 78; ?Kei (Soom) — 1?(2) var.

B. Ega vana kuube või enne ära visa-ta, kui uus käes ei ole.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

11196. MINE'ND SÄÄSKE SUURE-TÜKIGA LASKMA — 1 var.

Trv (Rull).

11197. MIS TEEB SÄÄSK HÄRJA SARVELE — 1 var.

Vän (Rõõmussaar).

Vrd. kk: Ta just kui sääsk härja sarvel.

Vrd. mj AaTh 281 «Sääsk ja hobune».

11198. PAREM SÄÄSE KINTS KAPSAS KUI ÜSNA ILMA LIHATA — 1(5) var.

Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573, E 68, EKMS IV 670.

Vrd. 12344. Parem täi kapsastes kui ei rasva raasukest.

11199. ÄRA TEE SÄÄSEST HÄRGA — 1?(1) var.

?Pil (õpil.).

Vrd. kk: Teeb sääsest härja (KJn).

Vrd. 3869, eriti D: Sääsest tehakse elegant.

11200. SÖÖDIMAA SELETAB TUDRE — 1 var.

Wied. ESSr 1028.

11201. IGAL SÖÖJAL OMA LEIB — 1?(1) var.

?Krj (Grepp).

- Vrd. 10851. Igal suul oma toit.
11202. Igal sööjal oma kõht.
11203. Igal sööjal oma suu.

11202. IGAL SÖÖJAL OMA KÕHT — 1?(1) var.

?Krj (Grepp).

- Vrd. 10851. Igal suul oma toit.
11201. Igal sööjal oma leib.
11203. Igal sööjal oma suu.

11203. IGAL SÖÖJAL OMA SUU — 1?(1) var.

?Krj (Grepp).

- Vrd. 11202. Igal sööjal oma kõht.
10851. Igal suul oma toit.
11201. Igal sööjal oma leib.

11204. KEST EI OLÕ SÜÜJÄT, TUUST EI OLÕ KA TEGIJÄT — 3(5) var.

A₁. _____*

* kellest; ole; sööjat; sellest; tegijat (trükised)

Norm. 154, EKMS III 1045; Rõu (Gut-ves) — 1(3) var.

A₂. Kui ei ole sööjat, siis ei ole tegijat.
Plv — 1 var.

B. Kes ei suuda süüa, see ei suuda ka tööd teha.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. 14441. Kes vähe sööb, see vähe teeb.

11205. SÖÖJA EI TEA SUUD EGA MAGAJA PERSET — 4 var.

a₁. _____

P. Tammepuu seletus: «Sööja ei näe suud, kas tema määritud val puhas. Magaja ei tea perset, kas seal sussi tuleb val peeru. Seda öeldakse, kui kuulatakse magajat peerestavat.»

Lai — 2 var.

a₂. Sööja ei tea oma suud ega magaja perset.

Lai — 1 var.

b. Sööja ei tia suud ega magaja ei tia perset.

Plt — 1 var.

Vrd. 11210. Sööja suud ega magaja perset ei tohi naerda.

11215. Ära kae süüja suud ega magaja und.

11206. SÖÖJAL OM KÄSI KUVVEST JAKAT — 2 var.

a. _____

Plv (Rocht) — 1 var.

b. Sööja käsi on seitsmest jätkatud.

A. Pliiri seletus: «Küünib igale poole juurde.»

Trt — 1 var.

Vrd. 11207. Sööjal pikk käsi, lööjal lühike.

11207. SÖÖJAL PIKK KÄSI, LÖÖJAL LÜHIKE — u. 130(189) var.

A₁a₁. Sööjal on pikk, lööjal lühikene käsi.
Pet. Ah 56, Pet. ELA² 50, EKMS III 1046 ja IV 240 — ?(5) var.

a₂. Sööjal pikk ja lööjal lühikene käsi.
?Tln (õpil.) — 1?(1) var.

b. Sööjal olgu pikk, aga lööjal lühikene käsi.

Pal (Maasen) — 1(2) var.

c. Sööjal pikk käsi, lööjal lühike käsi.*
* süüjal — lüüjal; lühike (Jõh)

Jõh, Tln, Pld (õpil.), Pil — 4 var.

d₁. _____*

* süüjal — lüüjal (Lüg), süüjal — lüüjal (Hlj, Kuu, Jõe); lühike (Lüg)

Lüg (Källo), Hlj, Amb, Kuu, Jõe, Saa, Pil — 11(12) var.

d₂. Süüjal on pikk käsi, lüüjal lühike.*
süüjal — lüüjal (Lüg), sööjal — lööjal; pikk (Jür)

Iis, Lüg, Jür — 3 var.

d₃. Süüjal om pikk käsi, lüüjal lühikene.

?Se (Sõrmus) — ?(1) var.

d₄. Sööjal on pikk käsi, aga lööjal lühike.*

* lühikene (Lai)

Plt, Lai — 2 var.

d₅. Sööjal on pikk käsi, aga lööjal on lühike.

MMg — 1 var.

e₁. Sööjal olgu pikk käsi, lööjal lühike.*

* süüjal — lüüjal; lühikä (Kuu)

Kuu, Hää — 2 var.

e₂. Sööjal olgu pikk käsi, lööjal olgu lühike.

Vil (Leoke) — 1 var.

e₃. Süüjal olgu pikk käsi, aga lüüjal lühikene.

Rõu — 1 var.

- f. Sööjal ööldä pikk käsi olema, lööjal lühike.
N. Otto seletus: «Pruugita, kui midagi süües kaugelt ulatada on.»
Jõh — 1 var.
- g₁. Pitk käsi sööjal, aga lühike lööjal.
Jõh — 1 var.
- g₂. Pikk käsi sööjal, lööjal lühike.
Rak — 1 var.
- h. Sööjal käsi pikk, lööjal lühike.*
* süöjal — lüöjal (JJn); pitk (Põl); löhi-
ke (JJn, Plt)
Vlg. Ltsal. nr. 13 (1891) 104, Norm. 155;
JJn, Kos, Ris, Põl, Plt — 6(14) var.
- i. Sööjal ikka käsi pikka, lööjale ta lühike.
Kos (Mõsikepp) — 1 var.
- j. Sööjal olgu käsi pikk, lööjal lühike.
Kmpm. KLR II⁶ 353 — ?(1) var.
- A_{2a1}. Sööja käsi pikk, lööjal lühike.*
* süöja — lüöjal (Amb), süöjä — lüöjäl
(Kuu); pitk (Trm); lühikä (Kuu)
Sim, Amb, Tür, Kuu, Hls, SJn, Trm —
10 var.
- a₂. Sööja käsi on pikk, lööjal lühike.*
* süöja — lüöjal (Rak); pitk (Rak); lü-
hikene (Rak)
EKMS IV 240; Rak, Amb, Kuu, Rap v.
Mär (Poom) — 5(7) var.
- b₁. Sööja käsi olgu pikk, lööjal lühike.*
* süöja — lüöjal (Tor)
E. Poomi (Rap v. Mär) seletus: «Kui
mõnest sööjast leib ehk muu tolt kaugel
oli, siis öeldi.»
Rap v. Mär, Vig, Tor — 3 var.
- b₂. Sööja käsi olgu pikk ja lööjal lühi-
ke.
Ksi — 1 var.
- b₃. Seüäjä käsi olga pitk ning leüäjäl lühike.
Khn (S. Saar) — 1 var.
- c. Sööja käsi peab pikk, aga lööjal lü-
hike olema.
Tor — 1(2) var.
- A_{3a}. Sööja käsi pitk, lööja käsi lühike.*
* süüja — lüüja (SJn); pikk (trüklised;
SJn, TaP)
E MVH 38, E 78, E² 82, Kask-Puusepp-
Vaigla 158; Val, Vig, ?SJn (Ruhs, Raid),
Lai, Pal, Trm (Särg) — 5 kuni 7(13) var.
- b. Sööja käsi on pikk, lööja käsi lü-
hike.*
* lühikene (Tõs)
Tõs, Äks — 2 var.
- c. Sööja käsi on pikk, lööja käsi aga lühikene.
Trm — 1 var.
- d. Sööjä käsi one pitk, aga lööjä käsi one lühike.
Kod — 1 var.
- Ba₁. Söömakäsi olgu pikk, löömakäsi lü-
hike.*
* söömä- — löömä- (Vas v. Se); pitk
(Käi, Rei, Sa); lühigene (Käi), lühine
(Rei), lühikene (Pär)
Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 22, Meelej.
nr. 28 (1887) 223; ?Vig (Aitsam), Hii,
Pha? (anon.), Pär (Kampmann), ?Vas v.
Se (Sandra) — u. 5(17) var.
- a₂. Söömakäsi olgu pikk, aga löömakäsi lühike.*
* pitk — lühine (Phl)
Rap v. Mär (Poom), Phl — 2 var.
- a₃. Söömakäsi olgu pitk, löömakäsi olgu lühike.
Krj — 1 var.
- a₄. Söömakäsi olgu pitk ning löömakäsi olgu lühike.
?Krj (Lepp) — ?(1) var.
- a₅. Söömakäsi olgu pikk, lööma- lühi-
ke.
Vig (Laipmann) — 1 var.
- b₁. Pitk olgu sööma-, lühike lööma-
käsi.
Krj (Allas) — 1(3) var.
- b₂. Pitk olgo sööma- ja lühike lööma-
käsi.
Krj (Allas) — 1(3) var.
- c. Löömakäsi olgo lühike, söömakäsi pitk.
Sa (Veläster) — 1 var.
- d. Söömakäsi peab pitk olema, lööma-
käsi lühike.
Jäm — 1 var.
- e₁. Söömakäsi on pikk, löömakäsi lühi-
kene.
Khk — 1 var.
- e₂. Söömakäsi on pitk, aga löömakäsi lühike.
Khk — 1 var.
- f. Söömakäsi pikk, löömakäsi lühike.*
* pitk (Käi, Kaa); lühigene (Käi)
Vig, Käi, Mus, Kaa, Mih — 6(7) var.
- C. Söögikäsi om pikk, löögikäsi lühike-
ne.
Se (Pino) — 1 var.

- D_{1a1}. Sööjal pikk käsi.
VMr (Haus), Amb, Tūr, Vān, Tor (õpil.)
— 5 var.
- a₂. Sööjal on pikk käsi.*
* süüjel (Hel), süüjäl (Plv); om (Hel,
Plv)
Hlj, Hel, Plt, Pal, Äks, Ran, Plv —
8 var.
- a₃. Küll süüjäl om pikk käsi.
Kam — 1 var.
- b. Sööjal käed pikad.
?Vig (Altsam) — 1?(1) var.
- D_{2a}. Sööja käsi pikk.
Lai — 1 var.
- b. Sööja käsi on pikk.
Pal (Karu) — 1 var.
- E. Söömakäsi on pitk.*
* pikk (Norm.)
K. Lepa (Krj) seletus: «Oeldakse ses
mõttes, et küll toitu juba kaugelt laua
päält kätte ulatub võtta.» E. Lilvi (Pha)
seletus: «Süüa tahavad kõik, töötamine
on iseasi.»
Norm. 154; Krj, Pha, Sa? (Holzmayer),
Vil (R. Kallas v. anon.) — 4(6) var.
- F. Söögikäsi om alati pikk.
Räp (Poolakess) — 1 var.
- G_{1a1}. Sööma ajal on igal käsi pikk.
?Koe (Juurik) — 1?(1) var.
- a₂. Sööma ajal käsi pitk.*
* pikk (E)
Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, E?
82 — 1?(4) var.
- a₃. Sööma aeg käsi pikk.*
* pitk (trükised)
Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610; TMr
(Herms) — 1(3) var.
- b. Söögi ajal on käsi pikk.*
* om (Pst)
Pst, Vil — 3 var.
- c. Söögi aal om pikk käsi.*
* on (Trv)
Krk, Trv — 2 var.
- d₁. Söömise ajal peab igal inimesel
pikk käsi olema.
Saa (Söggel) — 1 v. 2(2) var.
- d₂. Söögi ajal peab olema pikk käsi.
Krk — 1 var.
- G₂. Söögi juures käsi pitk.
Trv (Parts) — 1 var.
- *
- H. Löömakäsi olgu lühike.
PJg (Reinson) — 1 var.

* *

- I. Sööjal ja lööjal on pikk käsi.
Hls (A. Piir), Trm — 3 var.
- Ja. Sööjal on käsi pikk, lööjal veel pi-
kem.
Juu v. Vān (Virkus) — 1 var.
- b. Sööja käsi on pikk, lööja käsi veel
pikem.
Trt — 1 var.

* * *

- Ka. Lööjä käsi on pitk, sööjal lühikene.
Amb (Hintzenberg) — 1 var.
- b. Lööjal pikk käsi, sööjal lühike.*
* lüüjäl — süüjäl (Hel)
Ann, Hel — 2 var.
- c. Sööjal oli lühike käsi, lööjal pikk.
Pil — 1 var.
- L. Sööma käsi lühike, aga lööma käsi
pitk.
Muh — 1(2) var.

* * * *

- M. Sööja käsi on pitk, tegijal lühikene.
Amb — 1 var.
- Vrd. 11206. Sööjal om käsi kuvvest jakat.
11409. Süld on söömäkätt, puol süldä on
löömäkätt.
290. Andja käsi lühikene, võtjal pikk.

11208. SÖÖJAL SÜNNIB MITU VIGA, TEGIJAL EI MIDAGI — 1 var.

- Trt (Bergmann).
Vrd. 11810. Tegijal juhtub mõndagi, magajal
ei midagi.

11209. SÖÖJA ON SEASTAJAL — 3(4) var.

- a. —
Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610 —
1(2) var.
- b. Sööjä ige säästajäl.
Kuu — 1 var.
- c. Sööja säästjal.
J. A. Rehbergi seletus: «Kes säästab,
jääb pärast ilma.»
Hlj — 1 var.
- Vrd. 11270. Söö ja seasta.

11210. SÖÖJA SUUD EGA MAGAJA PERSET EI TOHI NAERDA — 1 var.

- Plt (Utsal).

Vrd. 11205. Sööja ei tea suud ega magaja perset.
11215. Ära kae süüja suud ega magaja und.

11211. SÖÖJA SÖÖB, JOOJA JOOB — 1 var.

Nõo (Sild).

Vrd. 2433 G. Joodik sööb, joodik joob, joodikule jumal annab.

11212. SÜÖJAST TUNTAKSE TÖÖMIEST — 1 var.

A. Källo seletus: kes sööb kiiresti, see on käbe tööle.

Lüg.

Vrd. 9896. Kes ruttu sööb, see ruttu teeb.

11213. SÜÜJALE PANDAS ETTE, VIDÄJÄLE TAADÕ — 3 var.

A₁₄ _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

A₂. Süüjale ette, vidäjäle taadõ.

Rõu — 1 var.

B. Pane sööjale ette ja vedajale perra.
Kan — 1 var.

11214. SÜÜJAL TÄHT SUU PÄÄL, PÕDEJAL PÕSKI PÄÄL — 3(9) var.

A. _____*

* sööjal; peal (trükised); põske (E), põse (E², EKMS)

E 78, E² 82, EKMS III 1046; Plv (J. Keerd) — 1(7) var.

Ba. Sööjal (vesi) sarna pääl, põdejal põse pääl.

Plv (Rocht) — 1 var.

b. Süüjal sarna pääl, põdõjal põsõ pääl.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

11215. ÄRA KAE SÜÜJA SUUD EGA MAGAJA UND — 1 kuni 3(4) var.

A. _____

Kan (Väggi) — 1 var.

B. Ärä vahi süüja suhu, vaid taha.

?Lüg (Källo) — 1?(2) var.

C. Ennem vahi tüõmehele perse kui süöjale suhu.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

Vrd. 11210. Sööja suud ega magaja perset ei tohi naerda.

11205. Sööja ei tea suud ega magaja perset.

11216. EGA SÖÖK ILMA MEHETA SUHU JOOKSE — 1(3) var.

a₁. _____

SJn (Karell) — 1 var.

a₂. Ega söök meheta suhu jookse.

E 15 — 1(1) var.

b. Ega söök mehe suhu jookse.

E² 82 — 1(1) var.

11217. KUDA SÖÖK, NÕNDA SÖRK; KUDA JOOK, NÕNDA JOOSK* — 1(3) var.

* kuidas; jook (trükised)

Norm. 153, EKMS IV 23; Trv (Käger).

Vrd. 11218. Kuidas söök, nenda lõök.

11218. KUIDAS SÖÖK, NENDA LÖÖK — 2 var.

a. _____

Tõs (Schantz) — 1 var.

b. Kuis söök, nii kah lõök.

Ote — 1 var.

Vrd. 11237. Kes sööb, see lõõb.

11217. Kuda söök, nõnda sörk; kuda jook, nõnda joosk.

11219. KUI SÖÖGI MAN LUS'K ÄRÄ VÕETES, SIS VÕTA KULP — 1 var.

Hel (Tomp).

11220. KUI SÖÖGI MAN TÕRELDAS, SÖÖ EDESI, KUI LUIKS KÄEST VÕETAS, VÕTA TÕINE, KUI LUIKSAGA OTSA LÜVVÄS, TULE MANT ÄRÄ — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

11221. KUI SÖÖK KÜTSE, SIS OM VAJA SÜVVÄ — 2 var.

A. _____

Nõo (Speek) — 1 var.

B. Mis küps, sie suhu lops.

Kuu — 1 var.

11222. KÕIK SÜTÜSSE SÖÖGI AJOS JA PARANESE PAA AJOS — 2(3) var.

a. _____

Räp (Poolakess) — 1(2) var.

b. Paranõsõ paa aost, süttüse söögi aost.

Se (Aalik) — 1 var.

11223. SÖÖGI PÄÄLT LÄÄT, PESSÄ SAAT — 2 var.

A. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Söögi päält läät, löögi pääle saat.

J. Meistri seletus: «Külast ei kästä söögi aigu är minnä.»

Vas — 1 var.

Vrd. uk: Kui söögi ajal lahkud toast, kus süüakse, siis teel saad peksta, pahandada või ei lähe hästi, mida tahtsid toime saata (Trt).

Vrd. 11224. Söök läheb söögi peale, lõök ei lähe löögi peale.

11224. SÖÖK LÄHEB SÖÖGI PEALE, LÖÖK EI LÄHE LÖÖGI PEALE — u. 65(119) var.

A. Söök lää söögi pääle, jook lää joogi pääle, aga lõök ei lää löögi pääle.

Hel (Habicht) — 1 var.

B_{1a1}. _____*

* lääb; pääle (Puh)

Pal, Puh — 2 var.

a₂. Söök läheb ikka söögi peale, lõök ei lähe löögi peale.

E 78, E² 82 — ?(7) var.

a₃. Söök läheb söögi peale, aga lõök ei lähe löögi peale.

P. Tammepuu seletus: öeld. sellele, kes ei taha sööma tulla, vabandades, et just praegu söömast tuli.

Lai — 1 var.

a₄. Söök lääb iki söögi pääle, aga lõök ei lähe löögi pääle.*

* läheb — ei lähe; ikka; peale (Pal)

Krk, Pal — 2(3) var.

a₅. Süük lää söögi pääle, lüük mitte löögi pääle.

Hel — 1 var.

b. Lööke ei lähe löögi pääle, söök läheb küll söögi pääle.

Hel — 1 var.

B₂. Söök sünnib söögi pääle, lõök ei lää löögi pääle.

Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.

B_{3a1}. Söök sünnis söögi pääle, lõök ei sünni löögi pääle.*

* süük — lüük (Rõu, Se); sünnib (Wied., Kündja, Kmpm., E, Norm.; Kuu, Võn), sünnüs — sünnü üi (Rõu, Se); peale (Wied., Kündja, Kmpm., E; Kuu) Stein 59, Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883)

610, Kmpm. KH² 30, Kmpm. KLR I⁶ 123, Kmpm. KLR II⁶ 341, E 78, E² 82, Norm. 155; ? Kuu (Vilbaste), Võn (Moodis), Võ, Võ-Se (Stein), Se — u. 5(27) var.

a₂. Söök sünnib ikka söögi peale, lõök ei sünni löögi peale.

EKMS III 1046 — 1?(1) var.

a₃. Süük sünnüs üks söögi pääle, lüük sünnü üi löögi pääle.

Se — 1 var.

a₄. Süük üks sünnüs söögi pääle, lüük sünnü üi löögi pääle.

Se — 1 var.

a₅. Süük sünnüs söögi pääle, a lüük sünnü üi löögi pääle.

Vas v. Se (Prants), Se? (Relli) — 2 var.

a₆. Süük sünnüs üks söögi pääle, a lüük ei sünni löögi pääle.

Se — 1 var.

a₇. Söök sünnib küll söögi peale, aga lõök ei sünni löögi peale.

Tõn. Tähttr. (1911 juuni) — ?(1) var.

b. Söök sünnib söögi peale, aga mitte lõök löögi peale.

Trt — 1 var.

c. Lööke ei sünni löögi peale, aga söök sünnib söögi peale.

Lai — 1 var.

B_{4a1}. Söök kõlbab söögi peale, lõök ei kõlba löögi peale.

Kmpm. KLR 356 — ?(1) var.

a₂. Süük kõlbas söögi pääle, lüük ei kõlba löögi pääle.

Rõu — 2 var.

a₃. Süük kõlbas üks söögi pääle, lüük ei kõlba löögi pääle.

Hel — 1 var.

a₄. Söök see kõlbab söögi peale, lõök ei kõlba löögi peale.

Kmpm. EL IV² 17, Nurmik III 94 — ?(11) var.

a₅. Söök kõlbab söögi peale, aga lõök löögi peale ei kõlba.

?Jõe (õpil.) — ?(1) var.

b. Söök kõlbab söögi pääle, aga lõök mitte löögi pääle.

Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

c₁. Lööke ei kõlba löögi pääle, aga söök söögi pääle kõlbab küll.

?Tln (Keller) — 1?(1) var.

c₂. Lüük ei kõlba löögi pääle, süük kõlbab üks söögi pääle.

Se — 1 var.

- B_{5a}. Söök mahup söögi pääle, löök ei mahu löögi pääle.*
 * mahub; peale (Räp)
 San (Raudsep), Räp (Eisen) — 2 var.
- b. Süük mahtub söögi piäle, ei mahtu lüük löögi piäle.
 Kod — 1 var.
- c. Süük mahus söögi pääle, a löök löögi pääle ei mahu.
 Räp — 1 var.
- B₆. Söök söögi pääle kulub ikka, aga mitte löök löögi pääle.
 Trv v. Rõu (Slipsen) — 1 var.
- *
- C_{1a1}. Süük lätt söögi pääle, lüük lätt löögi pääle.*
 * söök; läheb (Kam), lähäp (Krk)
 Krk, Kam, Rõn, Ote — 4(5) var.
- a₂. Süük lääp söögi pääle ja lüük lääp löögi pääle.
 Nõo — 1 var.
- b. Süük lätt söögi pääle, lüük löögi pääle.*
 * söök — löök (Ote)
 Kam, Ote — 4(5) var.
- C₂. Söök mahub söögi pääle, löök läheb löögi pääle.
 MMg — 1 var.
- C_{3a}. Süük mahup söögi pääle, lüük mahup löögi pääle.
 Võn — 1 var.
- b. Süük mahus söögi pääle, lüük löögi pääle.*
 * söök — löök; mahub (Ran, Plv)
 Võn, Ran, Ote? (Maasen), Plv — 5 var.
- C₄. Söök sünnis söögi pääle, löök sünnis löögi pääle.
 Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.
- C_{5a}. Söök tuleb ikka söögi pääle, löök löögi pääle.
 Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b. Löök tuleb löögi pääle, söök söögi pääle.
 TMr (Sill) — 1 var.
- C_{6a1}. Süük söögi pääle, lüük löögi pääle.*
 * söök — löök (Trm, Ote, Trv v. Rõu)
 Krk, Trv v. Rõu (Slipsen), Trm, Nõo, Ote, Kan — 7(10) var.
- a₂. Söök söögi pääle ja löök löögi pääle.
 Võn (P. Rootslane) — 1 var.

- b. Löök löögi peale, söök söögi peale.
 ?Trt (Eisen) — 1?(1) var.

- Da. Ennemalt sünnib söök söögi piäle kui löök löögi piäle.
 Pal (M. Uus) — 1 var.

- b. Parems sööm sööma peale kui lõöm lõöma peale.*
 * pääle (HMD v. Rls)
 Kei, HMD v. Rls (Treumann), Kul — 3 var.

*

- E. Söök läheb ikka söögi peale.
 Aks — 1 var.

- Vrd. 11223, eriti B: Söögi päält läät, löögi päält saat.

11225. SÜÖK OMA JAOST, RIIDED TEISTELE VAHTIDA — 1?(1) var.
 ?Lüg (Källo).

11226. SÖÖLÄS NAINES TÖÖGÄS NAINES, TEGIJA TORUJA NAINES — 1 var.
 J. Eskeni seletused: sööläs = tubli sööja; toruja = nuriseja.
 Kuu.

11227. SÖÖLAS PÖRSAS KASVAB JÕUDSASTE — 1 var.
 Kuu (Paavel).

11228. EGA SÖÖMAL KUBJAST OLE — u. 20(32) var.

- Aa₁. Söömise man ei ole kubjast vaja.
 Trv (Vaine) — 1 var.

- a₂. Söömise juures ei ole kubjast vaja.
 E² 83, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 52; Trm (Särg) — 1(5) var.

- b. Söömise juures ei ole kubjast tarvis.
 Saa (Söggel) — 1 var.

- Ba₁. Söömäl pole kupjast tarvis.*
 * söömäl; kubjast (HMD v. Rls)
 Kuu, HMD v. Rls (Treumann) — 2 var.

- a₂. Söömäl kupjast tarvis ei ole.
 E. Lindströmi seletus: «Õeldakse, kui sunnitakse lüüalt sööma.»
 Kuu — 1 var.

- b₁. Söömäl ei ole kubjast.
 E² 82 — 1?(1) var.

- b₂. Ei söömäl kubjast ole.
 E 17, Nurmik II 145, Norm. 154, EKMS III 1045; Nrv (Sirdnak), ?Ran (L. Kallas) — 1 v. 2(6) var.

b₃. _____ *

* süömäl; kupjast; põle ~ pole (Kuu)
Amb, Koe, Kuu — 6 var.

C. Süöjal ei ole kupjast.*

* sööjal; kubjast (Kuu, KJn)

A. Källo (Lüg) seletus: sulase vastus pe-
remehele, kes käskis sulast kiiresti süüa.
Lüg, Kuu, KJn — 3 v. 4(4) var.

Da. Söögil põle kubjast.

Vil — 1 var.

b. Ega söögil kubjast ole.

Plt, Trm — 2 var.

E. Ega söögil ja sittumisel kubjast ole.

?Mar (Hiemägi) — ?(1) var.

F. Tööl kubjas, ega söögil kubjast ole.

R. Viidalepa seletus: «Sööjat ärgu kii-
rustatagu.»

Tür — 1 var.

Vrd. 9503. Rahalugemise juures ei ole kub-
jast.

4793. Kõht on kõlge kurjem kubjas.

11229. EDIMÄLT SÜÜ MÖRRO, TUORI
KAE MAKUST — 1 var.

tuori = tuo voori = siis

Lut (Sang).

11230. ENNEMB SÖÖGU MINU OMA
MAA PENI KUI VÕORA MAA
SOE — 9 var.

A. _____

Ran (A. Tobber) — 1 var.

B. Enne söögu mind oma maa hundid
kui võera maa koerad.

Saa (Söggel) — 1 var.

C. Paremb söögu oma varesse kui võo-
ra maa soe.

Ote — 1 var.

*

Da. Enne söögu oma maa hundi kui võo-
rast maad marssima saad.

Hls — 1 var.

b. Enne söögu miu oma maa hundi,
enne ku ma võõrale maale lää õnne
otsma.

Trv — 1 var.

Ea. Enne söögu mu oma valla hundi,
ennegu ma võõra valda eläma lään.

Krk — 1 var.

b. Enne söögu mud oma valla hundi,
ku ma võõra valda eläme lää.

Krk — 1 var.

F. Enne jään koduhundi süüa, enne kui
lään võõrale maale nälga nägema.
Saa (Söggel) — 1 var.

*

G. Enne söödagu omal maal hundid
ära, enne kui võõrale maale mars-
sida.

Hls (Riiet) — 1 var.

11231. ENNE SÜÖDÜD KEHVA PELD —
2 var.

Kuu.

11232. ETTE SÖÖDUD LEIB ON KIBE
— 2(11) var.

A. _____

Wied. 35, Kündja nr. 32 (1883) 383, E 19,
E² 79, Norm. 114, EKMS II 822 — 1(10)
var.

B. Kaubeldud leib on kibe.

Vil (Metsamärt) — 1 var.

Vrd. 5265. Lainatud leib ei ole magus.

14373. Võera leib on valus süüa.

11233. HAKKA SIIS SÜÖMÄ, KUI MUUD
SIDÄLE HAKKAVAD — 2(4) var.

A. _____

Kuu — 1(3) var.

B. Ärä mene enämb siis süömä, kui juba
toised sidale lähteväd.

Kuu — 1 var.

Vrd. kk: Ta lähäb sis süöma, ku teesed sitale
lähvad (Tor).

11234. IGAÜKS SÖÖB OMA KEEDETUD
SUPPI — 11 v. 12(12) var.

A_{1a1}. _____

Ann — 1 var.

a₂. Igamees sööb oma supi.

Vän (Tammsoo) — 1 var.

b. Igaüks peab oma supi sööma.

O. Grepi seletus: kui keegi on teinud
mõne rumaluse, siis peab ta selle ise ära
klaarima.

Krj — 1 var.

- A₂. Oled supi keetnud, pead ka ise teda sööma.
Vil? (Suurkask) — 1 var.
- A_{3a}. Keitäsid suppi, sis süö.
Lüg (Källo) — 1 var.
- b. Keitäsid suppi, sis süö ka.
A. Källo seletus: tegid pahandust, siis kannata.
Lüg — 1 var.
- A₄. Kes supi teeb, see supi sööb.
Ann — 1 var.
- B₁. Igaüks söögu seda pudru, mis ta isi on valmistand.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- B₂. Ku' pudru keedat, sis eis süüt ka.
V. Savala seletus: kui ise alustad tüli v. kaklust, pead ise ka tagajärgede eest vastutama.
Se — 1 var.
- Ca₁. Igaüks söögu seda puid, mis ta ise on poetand.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₂. Igaüks söögu isi seda puid, mis ta on poetanud.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b. Igaüks söögu seda puid, mis ta on ise valmistanud.
?Ote (õpil.) — 1?(1) var.
Kõik tekstid k. s. 30.—60. aastaist, v. a. A₂ (1898).
- Vrd. kk: Söö ise oma supp 'klaari ise omad asjad' (Vän); Süö suppi, midä ise keldid (Kuu); Küll sa esi oma keedetud supi sööd 'kõik, mis sa teed, tuleb endale tagasi kätte' (Vil).
- Vrd. 7899. Oma keeta, oma süüa.
3552. Mis sa keedad, keedad ikka enesele.
11758. Kes teeb, see ka sööb.
11235. KES EP SAA SÜÜES KÕHTO TÄIS, EI SEE SAA LAKKUDES — 3 v. 4(35) var.
- Aa₁. _____
* Helle 337, Hupel 108, Poromenski EGr. 193, Wied. 56, Kündja nr. 36 (1883) 430/1, KAH EKAl 152, Jürjens 62, E 34 — 1(16) var.

* Des es sa sües kõhto täis, ei se sa lakkudes, mer sich nicht satt isst, wird sich schwerlich satt lecken.

- a₂. Kes süües kõhtu täis ei saa, ei see saa ka lakkudes.
Stein 27, Wied. 63, Kündja nr. 37 (1883) 442 — ?(7) var.
- a₃. Kes ei saa süües kõhtu täis, ei see saa lakkudes.*
* lakkudeski (E²)
Päss PJs 560, E² 82 — ?(2) var.
- b. Kes süües kõhtu täis ei saa, ei saa lakkudes ammugi.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- Ba. Ei lakkudes kõht täis saa.
Wied. 23, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(3) var.
- b. Ega lakkudes kõht täis saa.
Wied. 18, Kündja nr. 32 (1883) 381, E 14, E² 82 — 1?(6) var.
11236. KES LIIAST SÖÖB JA LIIAST JOOB, SEE OMAL VATSAL VAEVA TEEB — 2(4) var.
- a. _____
Pal (M. Uus) — 1 var.
- b. Kes palju sööb ja palju joob, see omal kõhul vaeva teeb.
Norm. 155, EKMS IV 22; Pal (Karu) — 1(3) var.
11237. KES SÖÖB, SEE LÖÖB — u. 25(35) var.
- Aa₁. _____*
* kei (Ote); sie (Rak), sil (Ote, Plv, Rāp); süöb — lüöb (Rak), süüb — lüüb (TMr), süüp — lüüp (Kam, Plv, Rāp), söö — löö (Ote), süü — lüü (Kan), sööse — lööse (Võ)
Linda nr. 2 (1897) 19, Norm. 153, EKMS IV 22; Rak, Kuu, Vil (R. Kallas v. anon.), SJn, TMr, Kam, Ote, Kan, Rōu, Plv, Rāp, Võ (Schmidt), Se — u. 15(20) var.
- a₂. Kes süü, tuu lüü.*
* kis (Rōu); too (Vas v. Se); söö — löö (Ote v. San)
Ote v. San (Tammemägi), Kan, Urv, Rōu, Vas v. Se (Sandra) — 6 var.
- b₁. Kes sööb, see ka lööb.
Vru (R. Kallas), Võ? (Suurkask) — 2 var.
- b₂. Kes süüp, sii lüüp kah.
Kam — 1 var.
- b₃. Kiä üks süü, tuu lüü kah.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

Ba. Kes mees sööb, see mees lööb.
Wied. 60, Kündja nr. 36 (1883) 431, E
35, E² 25 — 1(4) var.

b. Kes mees sööp, see lööp.
Võn — 1 var.

Vrd. 11218. Kuidas söök, nenda lõök.
10862. Kui suu süvvä, sis käe ka lüvvä.
11247. Ku söömädä, sös lõömädä.
10432. Kes silku sööb, see vilku lõöb.
10619. Kes soolast sööp, see rauda lööp.

11238. KES SÖÖB, SEE PIHKAB —
1 var.

pihkama = peeretama

Krj (Toomessalu).

Vrd. 11284. Söönud hingab, tõbine oigab.

11239. KES SÖÖB, SEE TEEB — u.
10(25) var.

A_{1a}. Kes mees sööb, see mees ka teeb.
Wied. 60, Kündja nr. 36 (1883) 431; Sa
(Allas?) — 1(3) var.

a₂. Kes mees sööb, see mees teeb.
E 35, E² 25 — ?(2) var.

b. Kes mehesti sööb, see mehesti teeb.
?Hls (Söggel) — 1?(2) var.

A₂. Lase mees sööb, siis mees teeb.
Norm. 153, EKMS III 1046; VNg (Vol-
de) — 1(4) var.

A₃. Mees sööb, mees teeb.
Rak — 1 var.

B_{1a}. _____ *

* kis (Rap v. Mär); sii (Ran, Rön);

süüb — tiib (Ran, Rön)

Jõh (õpil.), Rap v. Mär (Poom), Põi
(Rand), Ran (Tamm), Rön (Pedajas), Se
(Kalv) — 6 var.

b. Kes sööb, see teeb kah.
Nõo (Sild) — 1 var.

B_{2a}. Kes sööb, see teeb; kes joob, see
korjab.
Norm. 156, EKMS III 245; Vai (Sildnik)
— 1(3) var.

b. Kes sööb, see teeb; kes joob, see
kerjab.
EKMS IV 895 ja 911 — ?(2) var.

C. Kes teeb, see sööb, ja kes sööb, see
ka teeb.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

Vt. 11758 B₂.

Vrd. 8335. Kes palju sööb, see palju teeb.
1847. Kiä här'ä süü, tuu mäe tege.
3310. Kes karu sööma, see karu tegema;
kes kana sööma, see kana tegema.

9896. Kes ruttu sööb, see ruttu teeb.

6447. Kui Mats sööb, siis ka Mats teeb.

11241. Kes süöb, sie jaksab.

11240. KES SÖÖMALDA, TUU UNELDA
— 2 var.

A. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Kes söömäläda õdangu magama lätt,
tuu tulõ hummongult magamalda
üles.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 11279. Söömata magama, lõömata ülesse.

11241. KES SÜÖB, SIE JAKSAB —
1 var.

Lüg (Källo).

Vrd. 11239. Kes sööb, see teeb.

11242. KES SÜÜB, SII VÄÄB KUA —
4 var.

A_{1a}. _____

Var — 1 var.

b. Kiä sööse, tuu veese kah.
Se — 1 var.

A₂. Kes sööb, see väeb koa koormat.
Vig — 1 var.

B. Kes mees sööb, see mees vääb.
Tor — 1 var.

Vrd. 6667. Mis mees sööb, seda mees veab
ka.

1844. Kes härg sööb, see härg veab.

11243. KUDAS SÜÜA, NÕNDA SULGI,
JA INIMESEL: KUDAS JÕUDU,
NÕNDA EHTI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

11244. KUI OLED SÖÖND MAMMUD,
SIIS SÜÜ KUA MAMMU VAR-
RED* — 1(2) var.

* söönud — söö (EKMS)

EKMS II 189; Ksi (Riomar).

11245. KUI OLED SÜÖND, SIS ÄRA
SALGA — 1 var.

SJn (Johannson).

Vrd. kk: Sööb ja salgab (Kul).

Vrd. 1638. Hunt sööb ja salgab.

11263. Sööb ja salgab, see on ikke pois-
te viis alati.

11246. KUI POLE SÜUA MIDAGI, SIIS
PANE HAMBAD VARNA — 7(8)
var.

Aa. _____

Krj — 1 var.

- b. Kui ei ole süua, siis löö hambad
varna.

Kuu — 1 var.

- Ba. Kui nälg kääs, siis pane hambad
varna.

Põl — 1 var.

- b. Näljaga pane hambad varna.

Võn — 1 var.

- Ca₁. Kui leib otsas on, siis pane hambad
varna.

Rak — 1 var.

- a₂. Kui leib otsas, siis pane hambad
varna.

Põl — 1(2) var.

- b. Kui leib otsas, siis viska hambad
varna.

Tt (Holtzmayer) — 1 var.

- Vrd. kk: Nüüd on keik otses, pane hambad
varna (Helle 349).

- Vrd. rl «Joodiku nädal»: Kui sai kõik ju
otsa saanud, / siis lõin hambad var-
na'asse (ERIA 1:2 nr. 1294).

- Vrd. 8141. Kui kõik on otsas, siis on suul
rahu.

13752. Vargal alati hambad varnas.

11247. KU SÖÖMÄDÄ, SÕS LÖÖMÄDÄ —
6(7) var.

a. _____

Räp (S. Keerd) — 1(2) var.

- b₁. Ku' olt söömäldä', siss olt löömäl-
dä'.

Se — 1 var.

- b₂. Kui olõt söömätä, sis olõt kah löö-
mätä.*

* sõs; ka (Urv)

Ote, Urv — 2 var.

- c. Kui ma ole söömata, siis ma ole
löömata.

Võn — 1 var.

- d. Paremb olla söömäldä, siis olt ka
löömäldä.

Se (M. Linna) — 1 var.

- Vrd. 11279. Söömata magama, löömata ülesse.
7863. Kui uma imä man olõt ka söömäl-
dä, tuu list olõt kah löömäldä.

11237. Kes sööb, see lööb.

11248. KU SÜVVÄ TAHAT, OLÕ ÕI'
SIIDIPOLLÕ, KULDSÖRMÜST
HALLÕ — 1 var.

Se (Voolaine).

11249. KU SÜUMÄ LÄÄT, SIS SÜÜ NII,
ET VARBA HARGULÕ, KU
TÜÜHÜ LÄÄT, SIS TII NII, [ET]
TUPP PERSE PÄÄL EI LIIGAHA
— 1 var.

Rõu (Gutves).

- Vrd. kk: Sööse nii, et higones; tüüd tege nii,
et tupp ei liigu puusa pääl (Räp); Söö-
se, et pää rabises otsan, tööd tege, et
hameki ei liigu säljan (Räp).

11250. KIK EI SÜNNI SÜVVÄ, KIK EI
KÕLBA KÕNELDA — 5 v. 6(12)
var.

Aa. _____

Trv (Kill) — 1 var.

- b. Kõik söök ei kõlba süvvä, kõik kõne
ei kõlba kõnelda.*

* süua (trükised)

Norm. 256, EKMS II 215 ja IV 923 —
?(4) var.

- Ba. Kik pala sünnis küll süvvä, aga kik
sõna ei sünni mitte kõnelde.

Hel (Tomp) — 1 var.

- b. Kik pala sünnis küll tõeste näten
süvvä, aga kik sõna ei sünni mitte
tõeste kuulden kõnelde.

?Hel (Tomp) — 1?(1) var. Sõnaühendid
«tõeste näten» ja «tõeste kuulden» või-
vad üleskirjutaja tekstis tähendada ka
selgitavaid märkusi.

- C. Kõik toit ei sünni süua, kõik jutt ei
sünni rääkida, kõik asi ei sünni val-
guse kätte panna.

Hää (Mäesalu) — 1 var.

- D₁. Kõik ei kõlba kõnelda.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

- D₂. Keik tühjad sanad ei sünni mitte
öelda.

Pha? (anon.) — 1(3) var.

- Vrd. 4819. Kes kõlbab, sedä kõneldakse.

11251. Kõik ei kõlba süvvä, mis silmäge
näed.

11251. KÕIK EI KÕLBA SÜVVÄ, MIS
SILMÄGE NÄED — 1(9) var.

Aa. _____

Krl (J. ja P. Eimerid) — 1 var.

- b. Kõik ei või mitte süüa, mis sa näed.
Niggol VKOR⁵ 53 — ?(7) var.
- B. Ei kõike või ihaldada, mida silm näeb.
Tõn. RP 63 — ?(1) var.
- Vrd. 10451. Mis silm näeb, ei või silm himus-
tada.
11250. Kik ei sünni süvvä, kik ei kõlba
kõnelda.

**11252. KÜLL SEE SÖÖB, KES LÖUNAT
MAGAB — 12(19) var.**

A₁a₁. _____*

* sie; süüb (Hlj, Kuu)
Wied. 100, Kündja nr. 43 (1883) 514; Hlj,
Amb, Kuu — 5(8) var.

a₂. Küll see sööb, kes lõunal magab.
E MVH 80 — ?(1) var.

b. See sööb, kes lõunat magab.*
* sie (Hlj)
EKMS IV 24; Hlj — 2(3) var.

A₂a. Korja ja orja, küll see sööb, kes lõu-
nat magab.
EKMS I 206; Amb (Kleinmann) — 1(2)
var.

b. Korja ja orja, küll see saab, kes
lõunat magab.
EKMS I 1047 — ?(1) var.

B. See pärib sagedasti varanduse, kes
lõunat magab.
JJn (Oberg) — 1 var.

Ca. Sie pidä, kes süömä pääle magas.
R. Lilheina seletus: «Õeldakse inimesele,
kes töökalt inimeselt midagi päris, ise oli
aga laisk.»
Kuu — 1 var.

b. See pidab, kes lõuna pääle magab.
Kuu — 1 var.

D. Küll sie ka süüb, kes päivä ärä ma-
gab.
Kuu — 1 var.

Vrd. kk: Teeb ja näeb vaeva, viimaks see
sööb, kes nüüd lõunat magab (Kuu).

**11253. MIS SÖÖNU SIGA TÖISTEST
HOOLIB* — 1(2) var.**

* söönud; teistest (Norm.)

Norm. 108; Trv v. Rõu (Siipsen).

Vrd. 201. Ei aiasiga tea, mis õueslale tarvis
on.
202. Lase aiasiga õue, lahjaks jääb vars-
ti.

**11254. PALJU SÖÖNU SÖÖB — 1?(1)
var.**

?Tõs (G. Anniko).

Vrd. 11260. Parem söönu sööta kui koolu ko-
sutada.

**11255. PARAM SÖÖ MUSTA TOAS
VALGED LEIBE KUI VALGE
TOAS MUSTE LEIBE — 1 var.**

Phl (Mey).

Vrd. 6956. Must tuba, valge leib.

**11256. PAREM SÖÖNU SIGA PÕUES
KUI KÖHN AIA TAGA — 1?(1)
var.**

?Saa (Söggel).

**11257. PAREMB SÜVVÄ KUI TUVVA —
1 v. 2(2) var.**

A. _____
Kan (Tedder) — 1 var.

B. Kus on süøjaid, sial on tuojaid.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

**11258. PAREMB SUU OMA EMA
KONTSA ALT MUTTA KUI VÕORA
VÖIDLEIBA — 1?(1) var.**

?Ote (Kukrus).

Vrd. 7994. Parem oma ema koorik kui vöö-
raema võlleib.

**11259. PAREM SÖÖMATA MAGAMA
MINNA KUI MUREGA ÜLES
TÕUSTA — 1(13) var.**

a. _____
Trt. Vör. Kal. (1837) 47, Wied. 148, Künd-
ja nr. 48 (1883) 573, E 68, E² 83 —
1(9) var.

b. Parem söömata magama kui mure-
ga üles tõusta.
E MVH 23 — ?(2) var.

c. Parem söömata magama kui ühes
murega tõusta.
Rl ja Kalevala 88, Ralelo² 118 — ?(2)
var.

Vrd. 12655. (Seepärast on) parem tühja kõ-
huga magama heita, kui võlgadega üles
tõusta.

**11260. PAREM SÖÖNU SÖÖTA KUI
KOOLU KOSUTADA — u. 75(151)
var.**

A₁a₁. Parem söönut sööta kui kooljat ko-
sutada.*

* paremb; söönud — kooljad (Trv); kosuta (Amb, Trv)

* Helle 351, Hupel 114, Poromenski EGr. 212, Stein 52, Wied. 148, Kod. Kal. (1881) lisa 108, Kündja nr. 48 (1883) 573, KAH EKA1 156, Tõn. Täht. (1911 aprill), Muuk-Mihkla I 90, EKMS II 1328, IV 24 ja 420; Hlj (T. Lepp-Vilkmann), Amb, ?Kuu (Jahe), Trv — u. 5(30) var.

*

Pareem söönud sööta, kui kooljat kosutada, einen der schon gegessen kan man leicht fett, aber einen todten nicht fett machen.

a₂. Parem on söönud sööta kui kooljat kosutada.
Kuu, SJn — 2(3) var.

a₃. Param söönud sööta kui kooljas kosutada.
Vän (Jaason) — 1 var.

a₄. Parem ikka söönud sööta kui kooljast kosutada.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b₁. —————*

* paremb (Hel, Trv, Pst, Nõo, Puh, Ote, Rõu), parep (Krk), paremp (Krk); söönud — kuolud (Kod), söönut — koolud (Puh), söönud — koolud (Puh), söönut — koolnut (Wied., Kündja, EKMS), söönü — koolu (Norm.; Hls, Pst), söönud — koolut (Hel, Trv, Vil, Plv), söönud — koolu (TMr), koolut (Hls, Krk, Hel, Trv, Puh, Nõo, Ote); süütä (Hls, Hel, Pst), söötä (Norm.; Krk, Hel, Trv, Pst), süüta (Krk, Trv, Pst, Ote, Rõu), süöta (Kod); ku (Norm.; Hls, Krk, Trv, Pst, Rõu); kosuta (Vän, Saa, Krk, Hel, Trv, Pst, Vil, TMr), kosute (Norm.; Hls, Krk, Hel, Trv, Vil) Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573, Norm. 156, EKMS I 54 ja 207, II 1328 ja IV 24; Vän, Hää, Saa, PÄL, Vil, Kod, TMr, Nõo, Puh, Ote, Rõu, Plv — u. 35(52) var.

b₂. Parep om söönu sööta ku koolu kosute.*

* paremb (TMr); süütä (TMr, Krk); kui (TMr)
Krk, TMr (P. Einer) — 3 var.

b₃. Söönu on parem sööta kui koolu kosutada.
Saa (Söggel) — 1 var.

b₄. Paremb süödünd süötä ku kuolend kosuta.
Kuu — 1 var.

b₅. Parem söönud süütä ku koonut kosuta.*

* söönu — koonu; sööta; kui (Trv)
Trv, Vil — 2 var.

c₁. Parem söönd inimest sööta kui kooljast kosutada.

E. Poomi seletus: «Õeldi siis, kui juhtus sööma ajal külaline tulema ja ta söömakutse peale vabandas, öeldes: «Ma kodu juba söin.»»

Rap v. Mär — 1 var.

c₂. Parem ikka söönd inimest sööta kui kooljast kosutada.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

A₂. Parem söönud sööta kui surnud kosutada.
Vlg. Lisal. nr. 10 (1890) 80, E 68 — ?(5) var.

B_{1a}. Parem söönud sööta kui nälginud kosutada.
Ksi, Plv — 2(4) var.

b. Paremb süönd süütä kui näljast kosuta.
V. Kaskjärve seletus: «Õeldakse, kui kedagi sööma kutsudes see vastu seletab, et ta on juba söönud.»
Kuu — 1 var.

B_{2a1}. Pareb söönü süütä ku näläne ravi-da'.
Se (T. Linna) — 1 var.

a₂. Parem söönut süütä' ku näläst ravi-da.*
* söönud (Vru), söönüht (Se); sööta; kui; näläst (Vru)
Vru, Se — 3 var.

a₃. Paremb om süünut süüta kui näläst ravida.
Vas — 1 var.

b. Paremb süünü süütä ku nälätse ravi-da.*
* pareb (Se); söönu; sööta; kui (Vas v. Se)
Vas v. Se (Sandra, Prants), Se — 4(7) var.

B₃. Paremb söönut süütä ku näläst ro-hitsõda.
Rõu — 1 var.

B₄. Parem söönt söötä kui nälgäst toita.
Vai (Treuberg) — 1 var.

B₅. Süünut om kergep süütä ku' näläst.
Kam v. Se (Relli) — 1 var.

B₆. Kergem on üheksa söönud sööta kui üks nälginud.
Saa (Söggel) — 1 var.

- C. Parem söönu söötä ku kehv kosute.
Hls (Rilet) — 1 var.
- Da. Paremb ikke süönd süötä ku tühja täitä.
Lüg (Källo) — 1 var.
- b. Parem süönd süötä kui tühja täitä.
?Lüg (Källo) — ?(1) var.
- E₁. Söönut parem sööta, tervet parem toherdada.
Meelej. nr. 12 (1887) 95, Norm. 156, EKMS IV 24; Pär (Kampmann) — 1(12) var.
- E₂. Söönd hää sööta, terve hää arstida.*
* söönud (Norm.), söönut (EKMS)
Norm. 206, EKMS III 1296 ja IV 869; Khk (Silt) — 1(4) var.
- E₃. Hää söönut söötä ja tervet tasuda.
Wied. 14 — 1 var.
- E₄. Söönd hea sööta, terve hea lausumise juures.
?Sa (Allas) — 1?(1) var.
- F. Süönt hia süöta, haiget paha alistada.
?Lüg (Källo) — ?(1) var.
- G. Hea on söönud sööta ja joonud joota.
?Trt (Piir) — 1?(1) var.
- H₁. Söönud on kerge sööta.
Kmpm. Kõ 14, Kmpm. KLR 354 — ?(2) var.
- H₂. Mis viga söönud sööta.
E MVH 85; Trv v. Rõu (Siipsen) — 1(3) var.
- H₃. Söönu inemist om kerge ravida.
Se (M. Ilvik) — 1 var.
- Vrd. 11964. Kes tervet toherdab või söönut söödab.
11254. Palju söönu sööb.
8364. Palju sööb söödetav, palju joob joodetav.
11285. Söönud siga hea sööta.
600. Parem elusat suretada kui kooljat kosutada.
11261. SELLEL ON IKKI SÜÜA, KELLEL VÕETAKS, AGA SELLEL ON IKKI P...SE TÕHE, KISSI VÕTAB — 1 var.
Hää (Mäesalu).
11262. SEE ON KÜLL SÖÖNUD, KES SURNUD ON — 3(7) var.
- Aa. _____

Wied. 165, Kündja nr. 50 (1883) 598 — 1(4) var.

- b. See küll söönud, kes surnud on.
EKMS III 1046 — ?(1) var.
- B. Sie on küll saand, kes surnud on.
Rak (Lilienbach) — 1 var.
- C. Sie on küll saand, kes pikali maas on.
Rak (Lilienbach) — 1 var.

11263. SÖÖB JA SALGAB, SEE ON IKKE POISTE VIIS ALATI — 1?(1) var.

?Koe (Schultz).

Vrd. kk: Sööb ja salgab (Kul).

Vrd. 1638. Hunt sööb ja salgab.

11245. Kui oled süönd, siis ära salga.

11264. SÖÖB SUU, KATSUB KAKS, KOLMANDAL OLGU KOGU EES — u. 15(24) var.

A_{1a}₁. _____

Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610 — 1(2) var.

- a₂. Sööb suu, katsub kaks, kolmandal olgu ju hea kogu.

J. Tannenthali seletus: «Suure pere kohta üteldu.»

Amb — 1 var.

- a₃. Sööb suu, katsub kaks, aga kolmandamal olgu ju hea kogu.*

* kolmandamal (Norm.), kolmandal (EKMS)

Norm. 160, EKMS IV 24; Rak (Kivi) — 2(4) var.

- b₁. Sööb suu, katsub kaks, kolmel olgu ju heagi kogu ees.

EKMS I 52 ja 261 — 1?(2) var.

- b₂. Sööb suu, katsub kaks, kolmel olgu kogu ees.

Amb — 1 var.

- b₃. Sööb suu, katsub kaks, kolmel peab kogu ees olema.

Han — 1 var.

- c. Sööb suu, katsub kaks, olgu kogu, kust kolm saab.

A. Jungi seletus: «Perenaese sõna.»

Pil — 1 var.

- A₂. Suu söömas, kaks katsumas, kolmel olgu kogu ees.

Amb — 1 var.

- A₃. Suu süöb, kaks katsub, tahub kogu kolmatagi.

Kuu — 1(3) var.

- A₄. Söö suu, katsu kaks, kogu peab olema kolmene.
Kuu (õpil.) — 1 var.
- B. Võtab üks, katsub kaks, kolmandel olgu suur kogu.
Rkv (Heraklides) — 1 var.
- C. Söök suu, katsub kaks, kolmele olgu hea hulk.
Jõh — 1 var.
- D. Võtab üks, katsub kaks, kolmandal olgu hea osa.
Jõe — 1 var.
- Ea. Suu söök, katsub kaks.*
* kaks (EKMS)
Wied. 173, Kündja nr. 51 (1883) 610, EKMS I 877 — 1 v. 2(3) var.
- b. Suu söök, kaks katsub.
J. Sirdnaki seletus: «Vähesest toidust saab üks küllalde süüa, kaks inimest aga ainult katsuda.»
Nrv — 1 var.
11265. SÖÖGE' JA PERÄ JÄTKE' PINELE — 1 var.

V. Pino seletus: «Tuu üldäs nii nal'a peräst, öt söögu ui ar kökkö, jätkeks perä kah.»
Se.
Vrd. 8561. Perrä jäet saap penile, kaua hoit saap kassile.
11266. SÖÖ IKKA, AGA PEA PIIRI — 1?(1) var.
?Rap v. Mär (Poom).
11267. SÖÖ IKKA KALA JA PALA, KUI PEREMES EI NÄE, SIIS VEEL KAKS — 6(10) var.
- Aa. —
Norm. 122, EKMS III 1256 ja IV 201; Kuu (A. Ploompuu) — 1(4) var.
- b. Söö kohe kala ja pala ja, kui peremes ei näe, siis veel kaks.
Kuu (A. Ploompuu) — 1 var.
- Ba. Pala ja kala ja kui pereme' silmast vältab, kaks kala pala pääle.
Hlj (Länts) — 1(2) var.
- b. Kala ja pala; kui peremehe silmi väldib, siis kaks kala korraga.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.
- C. Pista ikka kala ja pala; ku kieg ei nää, sis kaks.
Lüg (Källo) — 1 var.
- D. Pane ikke pala ja pauk; kui kieg ei nää, siis kaks.
Lüg (Källo) — 1 var.
- Vrd. kk: Isu on nil suur, et süö aina kala ja pala; kui peremies ei nää, siis viel kaks 'õeldi vahest söögilauas' (Kuu).
11268. SÖÖ JA JOO JA OLE RÕÖMUS — 1?(1) var.
?Hls (Sinka).
11269. SÖÖ JA MÕISTA MEELT — 2 var.
- a. —
Kan (Sööt) — 1 var.
- b. Sööge ja mäletage meelt.
KJn v. San (Orgusaar) — 1 var.
- Vrd. 2479. Juu viin ja mõista mill.
11270. SÖÖ JA SEASTA — 1 var.
Wied. ESSr 1022.
Vrd. kk: Söö nüüd ehk säästa (Kuu).
Vrd. 11209. Sööja on seastajal.
11271. SÖÖ KITSSELIHA JA ÖPPI TARKUST — 1 var.
Kos (Wiedemann).
11272. SÖÖ, KUI PAKUTAKSE, JOO, KUI ANTAKSE — 2(4) var.
- a. —
Norm. 199; Trt (Eisen) — 1(3) var.
- b. Söö, kui saad, pane tasku, kui antakse.
Saa — 1 var.
- Vrd. 314. Ku andas, sis võta, ku pestäs, sis pakõ.
313. Ku andas, sis söö, ku ei anda, ära võta suu sissegi.
11273. SÖÖ KUIVA LEIBA RAHUGA NING JÄTA SUPPI VIHAGA — ?(2) var.
- A. —
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.
- B. Söö kuiva leiba rahuga ja jäta suppi, mis riuga: parem kuivad koorud rahuga kui praed ja saia riuga.
?MMg (Lätt) — ?(1) var.
- Vrd. Öp. sõn. 17,1: Parram on kuiw palloke, kus vaikne as'i jures, kui koia täis tapetud lojukfid rioga (Tsiteeritud trükistes, näit.: Trt. Kal. (1873 aug.)).

11274. SÖÖ KULAS JA ELBI KODUS —
1 var.

J. Tossu seletus: «Nõnda üteldakse sellele, kes kodus enne külaliseks minekut sööb.»

Vil.

Vrd. nlj: ERA II 17, 411 (301) < Hel.

11275. SÖÖ LEIBA JA LÖÖ SÖNNIKU
PEALE SITTA — 1 var.

Wied. 170.

11276. SÖÖ LEIBA SIIS, KUI EI OLE;
HOIA SIIS, KUI OM — 1(3) var.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas).

11277. SÖÖ LEIVÄD LEIBUESSA, SÖÖ
JAHUD JAHVAESSA, PEA PINDA
JA KANNA KARVA — 1 var.

Kuu (Lohk).

11278. SÖÖMA, JOOMA IGAMEES,
PAPPI TAPMA KEDAGI —
6(7) var.

Aa₁. —

Rõu — 1(2) var.

a₂. Süüma, juuma egämiis, pappi tapma kedägi.

Räp — 1 var.

b. Sööma, jooma paljugi, pappi tapma ei kedagi.

Räp (Eisen) — 1 var.

c. Süümä, juuma kõik, a pappe tapma ma ütsindä'.

Se — 1 var.

B. Süümä, juuma palloge, kahro tapma ei kedäge.

Räp — 1 var.

C. Sööma, jooma igamees.

Rõu — 1 var.

Vrd. nlj AaTh 1643.

11279. SÖÖMATA MAGAMA, LÖÖMATA
ÜLESSE — 10(18) var.

Aa. —*

* üles (trükised; Hls)

E 78, E² 82, Norm. 121, EKMS III 1256; Hlj, Hls, Lai — 4(9) var.

b. Öhtul söömata magama, hommikul löömata ülesse.

Plt (Kukk) — 1 var.

Ba₁. Kes söömäte makame lää, tule löömäte üles.

Hel — 1 var.

a₂. Kes söömata magama läheb, see tõuseb löömata ülesse.

Vil (Suurkask) — 1 var.

b₁. Kes õhta süemata heidab, sie hommiku lüemata tõuseb.

D. Timotheuse seletus: «Vanasõna lastele.»

Hls — 1 var.

b₂. Kes õhtul söömätä magama lähäb, tõuseb hommiku löömätä üles.

Trv — 1(2) var.

C. Mine söömata magama, tõuse löömata üles.

Wied. 117, Kündja nr. 44 (1883) 525 — 1(3) var.

Vrd. 11247. Ku söömädä, sös löömädä.

11240. Kes söömalda, tuu unelda.

11280. SÖÖME, KUI SAAME — 5(10)
var.

a₁. —

Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, E MVH 91, E² 82; Plt (Luu) — 2(7) var.

a₂. Kui saame, siis muudkui aga sööme.

Vän — 1 var.

b₁. Sööme, kui saame, ja kui saame, sööme jälle.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

b₂. Kui saame, siis sööme, ja kui saame, sööme jälle.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

Vrd. 8964. Poissmiis puulhärkä: säält süü, kost saa.

10004. Kuldas saadud, nõnda söödud.

11281. SÖÖ, MIS KUPS, RÄÄGI, MIS
TÖSI — u. 110(307) var.

A_{1a1}. —*

* süö (Kuu), süü (Ksi, MMg, TMr); mes (Kuu); küpse (Kapp, Vlg. Lisal.; Kuu, HMd v. Rls, Vil, SJn, TMr v. Vru); reagi (Kuu); riagi (Plt); tosi (Kuu)

CRJ UAr 33, Kapp 40, Borm Uus ABDr (1877) 28, Kurrik 6, VP Aabits (1883) lk-ta, Kk ABDr (1887) 24, Vlg. Lisal. nr. 17 (1890) 136, Tõn. LPr 8, Tõn. Täht. (1911 juuni), ABDr (1895) 27, EkO 14 ja 15, Kmpm. KH 34, KAH Uus ABDr 15, E 78, E² 82, Looits VrP 66, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 54, Kask-Vaigla-Veski I Ak 7 ja 22, Puus. Eü I 116, Parljõgi-Reial-Vaigla V 64, Kask-Puusepp-Vaigla 30 ja 137, Norm. 251, EKMS IV 723; Rak, JJn, Koe, Pee, Kuu, Kos, Juu, HMd v.

Ris (Treumann), Vig, Rei, Põl, Mih (Pille), Khn, Trv, Vil, SJn, Plt, Ksl, Trm, MMg (Nõu), TMr (Siil), Krl (õpil.), TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas), Tt (anon.) — u. 30(85) var.

- a₂. Söö, mis küps, ja räägi, mis tõsi.*
* süö (Jõe); küpse (Vän, Pst, Vil); tosi (Jõe)

E. Ennisti (Rei) informandi seletus: «Seda öeldakse inimesele, kes on väga paterdis oma tööga ja jutuga.» J. Kala (Vil v. Trv) seletus: «Mõne inimesele, kes püüab vahel luisata.»

CRJ UAr 28, Mihkla-Parlo-Viidaalepp 1² 116, Vih. (1949) 93, (1951) 92, (1952) 92, (1954) 98, (1957) 109, Vih. VER 186, EKMS IV 118; Pal, Kuu, Jõe, ?Tln (Pusemann), ?Juu v. Vän (Virkus), Kei, Rei, Emm, Vän, Pst, Vil, Vil v. Trv (Kala), Pal (Karma), Trt? (anon.), ?Kam? (Relli) — u. 15(32) var.

- a₃. Söö, mis küps, räägi, mis tõsi on.*
* kõps (Tln), küpse (Krj, Hls)

Malm 2, Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, Bergm. 12; Vai, Tln (Keller), Krj (Kingssepp), Hls (Söggel) — 4(30) var.

- a₄. Söö, mis küpse, ja räägi, mis tõsi on.*

* küps (Vil)

Hls (Söggel), Vil (Pihlap) — 2 var.

- a₅. Söö, mis küpse, aga räägi, mis tõsi on.

Pha? (anon.) — 1(2) var.

- a₆. Söö, mis on küps, ja räägi, mis on tõsi.

Kaa — 1 var.

- b₁. Söö seda, mis küpse, räägi seda, mis tõsi.

?Vil (Koit) — 1?(1) var.

- b₂. Söö seda, mis küpse, ja räägi seda, mis tõsi.

Kär — 1 var.

- b₃. Söö ikki sii, mis küps on, ja räägi, mis tõsi on.

Ris — 1 var.

- c. Söö, mis küps, räägi, mis tõde.

Pet. Ah 18 ja 23, Pet. ELA² 50; ?Khn (õpil.) — ?(4) var.

- A_{2a1}. Söögu see, mis küps on, rääkigu see, mis tõsi on.

* Helle 354 — 1(3) var.

- a₂. Söögu seda, mis küps on, rääkigu seda, mis tõsi on.

KAH EKAl 157 — ?(1) var.

- b₁. Söögu, mis küps, rääkigu, mis tõsi on.

* Hupel 116, Poromenski EGr. 217, Kõrber VRMK 39, Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610 — ?(17) var.

*

Sögo mis küps on, räägigo mis tõsi on — man ehe was gahr, man rede was mehr if.

- b₂. Söögu, mis küps, rääkigu, mis tõsi. Stein 57 — ?(2) var.

- A_{3a1}. Räägi, mis tõsi, söö, mis küps.*

* tõsi (Jäm, Kaa); küpse (Hlj, Sa)

Puus. KH III¹² 82, Raud VMj 218, Reiman EK I 276; Nrv, Hlj, Amb, Emm, Krj, Kär, Jäm, Kaa, Põl, Tõs, Trv, Lai, Trm (õpil.), -Ran (L. Kallas), Krl, As (Kuusik) — u. 20(31) var.

- a₂. Räägi, mis tõsi, ja söö, mis küps.*

* mes (Kuu); tosi (Kuu); süö (Kuu), süä (Jõh); küpse (Sa, Aud)

E 73, E² 60, Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 16; Jõh, Kuu, Noa, Krj, Kär, Kaa, Aud, Vän, Lai, Trt, Trv v. Rõu (Silpsen) — 11(46) var.

- a₃. Räägi, mis tõsi, ja söö, mis küps on. Wied. 157, Kündja nr. 49 (1883) 585 — ?(3) var.

- a₄. Räägi, mis tõsi, ja süe, mes on küps.

Trm — 1 var.

- b₁. Räägi seda, mis tõsi, söö seda, mis küpse.*

* tõsi; küps (Vön)

Sa (Veäster), Vön (Sordla) — 2 var.

- b₂. Räägi see, mis tõsi, söö see, mis küpse.

Krj (Allas) — 1(3) var.

- A₄. Inimene rääkigu, mis tõsi, ja söögu, mis küps.

KAH Tälel. VKOr 149 — ?(1) var.

- Ba. Räägi, mis õigus, söö, mis küps.*

* süü (Kõp)

JMd, Kõp (Ratas) — 2 var.

- b. Räägi, mis õige, söö, mis küpse.*

* õigi (TMr)

Tür, TMr — 2 var.

- c. Räägi juttu, mis õige, söö, mis küps. Tür — 1 var.

- C_{1a}. Kõnela, mis õige, söö, mis kütse. Rõu — 1(2) var.

*

Sögo se mis küps on, räägigo se mis tõsi on, man muß essen was gahr ist, reden was wahr ist.

- b. Kõnõlõ, mis õige, ja süü, mis kütse.
Ote — 1(2) var.
- C_{2a}. Söö, mis kütse, kõnele, mis õige.
Stein 59; Kan, Võ-Se (Stein) — 2(7) var.
- b. Söö, mis küdsanu, kõnele, mis õige.
Krk — 1(3) var.
- c. Söö, mis küdsanu, ja kõnele, mis õigus.
Hel — 1 var.
- D_{1a1}. Söö, mis küps, kõnele, mis tõsi.
MMg — 1 var.
- a₂. Süü, mes küpse, ja kõnele, mes tõsi.
?Hls (Sulsenberg) — 1?(1) var.
- a₃. Söö, mis küpse, kõnela, mis tõsi on.
Vil — 1 var.
- b₁. Söö, mis kütse, kõnele, mis tõte.
?Vas (Saar) — 1?(1) var.
- b₂. Söö, mis kütse, ja kõnele, mis tõte.
As (Pint) — 1 var.
- D₂. Kõnele, mes tõsi, süü, mes küps.*
* mis; söö; küdse (Puh)
Kod, Puh — 2 var.
- *
- E. Söö, mis küps, reagi, mis tõsi, siis soad soa kõigist ilmast läbi.
Koe (Schultz) — 1 var.
- *
- F. Söö, mis küpse, joo, mis selge, räägi, mis tõsi.
Körber VRMK 60 — ?(6) var.
- G. Söö, mis küpse.
Sa (R. Kallas) — 1 var.
- H. Räägi, mis tõde on.
Pet. Ah 15 — ?(1) var.
- I. Tee, mis õigus, ja räägi, mis tõsi.
ABDr (1889) 29, ABDr (1892) 35 — 1?(2) var.
- Vt. 11789 F.
- Vrd. kk; Ah, kõnele nüüd iki, mis õige, ja söö, mis küdsanu 'ku kellestki lausa aru saadakse, et ta valetab' (Krk).
11282. SÖÖND HOBUNE JOOKSEB IKKA ENAM* — 1(2) var.
* söönud (Norm.)
Norm. 93; Kei (Soom).
11283. SÖÖ, NII ET PEREMEESE NUTAB, JA TEE, NII ET PEREMEESE NAERAB — 1?(1) var.
?Vil (Leoke).
- Vrd. 11299, näit. B₀: Tee tööd kui tänatas, ja söö laual, nii et pernane sülgas.

11284. SÖÖNUD HINGAB, TÕBINE OIGAB — u. 30(42) var.

- A₁. _____*
* söönu (E²; Hls, TMr); hengab (Hää), hengab (Hls)
M. Mäesalu (Hää) seletus: «Peeretamise vabandus.» S. Karro (Hls) seletus: «Kes söönud on, tahab gaasi lasta.»
Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, E² 83; Aud, Hää, Hls, TMr, Tt (Ruhs?) — 7(13) var.
- A_{2a}. Tõbine oigab, söönu hingab.*
* hoigab; söönud (SJn)
E. Saabase (SJn) seletus: «Üeldakse magajale, kellel midagi kogemata kuulduma juhtub.»
Saa, SJn — 4(6) var.
- b. Tõbine oigab ja söönud hingab.
P. Tammepuu seletus: «Kui keegi magades laseb pussu ehk peeru, siis ülevalolijad naljatades ütlevad seda.»
Lal — 1 var.
- Ba. Söönd hingab, haige oigab.*
* söönud (Pil)
Tor, Pil — 2 var.
- b. Söönud hingab ikki ja haige oigab ka.
J. Tähe seletus: «Kui mõni kogemata juhtub peeretama ja kui seda kennigi pahaks paneb, siis öetse.»
Vil — 1 var.
- C₁. Magaja hingab, tõbine oigab.
Tor — 1 var.
- C₂. Tõbine oigab, magaja hingab.
Vil, Lal — 2 var.
- D₁. Terve hingab, haige oigab.
Plt — 1 var.
- D₂. Haige oigab, terve hingab.
J. Jungi seletus: «Kui keegi püksihäält teeb.»
Hls — 1 var.
- *
- Ea. Söönud hingab, lebaline lehkab.
Vän — 1 var.
- b. Jo söönd ikke hengab ja lebalene lehkab.*
* ju söönu ikka hingab; leivaline (EKMS)
EKMS III 99; Mih — 1(2) var.
- F₁. Hingeline hingab, leivaline lehkab.*
* hingelene; lebalene (Vän)
Jür, Vig, Vän — 3 var.

F₂. Leevaline lehkab ja hingeline hingab.
Kul — 1 var.

G. Ihuline hingab, leevalene lehkab.
E. Poomi seletus: «Peeru ja tossu laskmise kohta.»
Rap v. Mär — 1 var.

H. Elooline hengab, leevaline lehkab.
Räp (Jagomann) — 1 var.

*

Ia. Söönd hingab.
A. Ranna seletus: «Kõhutuule vaband[ukse].»
Põi — 1 var.

b. Söönd ihu ikka hingab.
Jäm — 1 var.

J. Kis elab, see hingab.*
* kes

E. Poomi seletus: «Peeru ja tossu laskmise kohta.»
Rap v. Mär — 1 kuni 3(3) var.

Vrd. 11238. Kes sööb, see pihkab.

11285. SÖÖNUD SIGA HEA SÖÖTA — 3(5) var.

A. _____*

* süüta (Vän)

Norm. 156, EKMS IV 24; Vän (Peterson) — 2(4) var.

B. Pal'lus söönu' tsiga süü.
Urv (Seen) — 1 var.

Vrd. 11260, eriti red. E₂: Söönd hää sööta, terve hää arstida.

11286. SÖÖNU PINI JA SÖÖMÄTÄ INEMINE OMMA KUR'A — u. 25(35) var.

A_{1a}. Söönu pini ja näläne inemine umma vihasa.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

b₁. Söönu peni ja söömata inime om vihatse.
Nõo — 1 var.

b₂. Söönu pini ja söömätä inemine om vihas.
Vas — 1 var.

A₂. Söönu peni om vihas ja näläne inemine.
Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.

A_{3a}. Pini om söönu vihas, ineminõ om näläne vihas.
Se — 1 var.

b. Pini om söönu' vihas, inemine söömäldä'.
Se — 1 var.

B_{1a}. Söönu' pini ja näläne inemine om kõgõ kuri.
Se — 1 var.

b₁. _____*

* söönü (Urv); inimine (Räp), inimene (Urv); kurä (Räp), kurja (Urv)
Urv, Plv, Räp — 3 var.

b₂. Söönu pini ja söömädä inemene oma kurja' mõlõmba'.
Urv — 1 var.

B₂. Söönu pini om kuri ja näläne inemine om kuri.
Se — 1 var.

B_{3a}. Pini om söönu kuri, ineminõ söömäldä kuri.
Se (Relli) — 1 kuni 2(3) var.

b. Pini om söönu' kuri, ineminõ söömäldä.
?Se (Relli) — 1?(1) var.

B_{4a}. Näläne inemine ja söönu pini om kuri.
Vas — 1 var.

b. Näläne inemine ja söönu pini — mõlemba omma kurä'.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B_{5a}. Ineminõ om söömäldä kuri, pini söönu kuri.
Se — 1 var.

b. Ineminõ om söömäldä kuri, pini söönu kuri.
Se (Relli) — 1 var.

Ca. Söönud koerad ja näljind inimesed, need on ikka kurjad.
TMr — 1 var.

b. Söönud koer ja söömata inemine on kurjad.
Trt (Pitr) — 1 var.

D. Söönud koer ja näljane inemine on tigated.
?Nõo (Eisen) — 1?(1) var.

E. Söönud koer ja näljane inemine on kardetavad.
?VMr (Mastberg) — 1?(1) var.

*

F. Söönu pini ja söömätä miis, nuu omma kurä.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

*

G_{1a}. Söönü pini ja näläne säks umma' kurä'.

Plv v. Rāp (S. Keerd) — 1(2) var.

b. Söönü pini ja söömätä säks omma üte kurja.

Norm. 112, EKMS II 967; Plv — 1(3) var.

G₂. Söömäda saks ja söönu pini olevat kur'a.

Võ (anon.) — 1 var.

*

H. Söömätä inemine ja söönü elläi omma kur'a'.

Rāp — 1 var.

Vrd. 11288. Söönü pini kõva haukma, juubunu miis kõva kõnõlama.

11287. SÖÖNU TSIRK JÕUD KAVVE-DAHE LINNADA — 2 var.

A. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Tegija käe löüdva tööd, söönu tsirk lendas kavvetahe sööma.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vt. 11808 c.

11288. SÖÖNU PINI KÕVA HAUKMA, JUUBUNU MIIS KÕVA KÕNÕ-LAMA — 2 v. 3(22) var.

Aa. _____

Rõu (Kanger) — 1 var.

b. Söönud peni kõva haukuma, joobnud mees kõva kõnelema.*

* joonud (KJn)

E 79, E² 82 ja 96, Päss PJs 570; ?KJn (Taresaar) — 1?(10) var.

c. Söönud peni kõva haukuma, aga joobnud mees kõva kõnelema.

Puus. EKGr. 209, Puus. KH III¹² 72, Puus. KH II¹¹ 103 — ?(8) var.

B. Söönü' pini kõva haukma, joot'k kõva tõrõlõmma.

Se (Voolaine) — 1 var.

C. Söönu peni kõva haukuma, joobnud mees kõva magama.

Kask-Valgla-Veski Lõ² 15 — ?(1) var.

*

D. Kade naine kõva kõnelema, söönu peni kõva haukma.

?Ran (L. Kallas) — ?(1) var.

Vrd. 11286. Söönü pini ja söömätä inemine omma kur'a.

11289. SÖÖ PISUT, JOO PISUT, OSTA NUGA PUUSA PIALE — 1 var.

Koe (Schultz).

11290. SÖÖ, SENI KUI OMAD SILMAD LAHTI ON — 9(11) var.

A_{1a1}. _____

M. Uusi seletus: naljasõna.

Pal — 1 var.

a₂. Söö, niikaua kui omad silmad lahti on.

Norm. 153, EKMS III 1046; Pal — 1(3) var.

a₃. Süü, niikavva kui uma silmä valla-lõ.

Vas — 1 var.

b. Süü, sis ku uma silmä vallalõ omma.

Plv — 1 var.

A₂. Süü, sis kui oma silmä valla, kül-länd saa siski ilma olla, kui silmä kinne läävä.

Hel — 1 var.

B. Niikavva sa saad, kui oma silmä valla.

Ran — 1 var.

C. Joo, seni kui omad silmad lahti on.

Pal — 1 var.

D. Tee tööd, seni kui omad silmad lah-ti on.

Pal — 1 var.

E. Püüa, kuni omad silmad lahti.

Vil — 1 var.

Vrd. kk: Söö, söö, laps, nii kauva kui omad silmad veel lahti on (Pal).

11291. SÖÖ SIIS, KUI LEIVAL SAIA MAGU ON — 4 v. 5(5) var.

Aa. _____

Pal (M. Uus) — 1 var.

b. Söö leiba, kui leib saia magu.

Vän — 1 var.

B. Niikaua tarvis söömata olla, kui leib saia mauliseks läheb, siis on paras aeg süüa.

Jür (Saalverk) — 1 var.

Ca. Mõistlik imä and latsele sis leiba, kui leeval saia magu man om.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Mõistlik imä and sis latsele leibä, ku' leeval saia magu om.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vrd. 12674. Tühi kõht teeb leivale saia magu.

11292. SÖÖ SÖÖKI, ÄRA SÖÖ SÖÖGI HÄÄD — 5 v. 6(7) var.

Aa₁. _____

Saa v. Hls (Söggel) — 1(2) var.

- a₂. Söö söök, ära söögi häd söö.
Saa (Söggel) — 1 var.
- a₃. Söö sööki, aga mitte söögi häd.
Saa (Söggel) — 1 var.
- b. Söö toitu, aga [mitte] toidu headust.
Kad (Nante) — 1 var.
- c. Süü leibä, ärä süü leevä hüvä.
Kod — 1 var.
- B. Joo, aga ära kiida joogi hädust.
?Saa v. Hls (Söggel) — 1?(1) var.
- Vrd. 3754. Ära kiida söögi headust, vaid sööki.

11293. SÜÜAKSE SUURED SÖÖMAD, ELATAKSE PISKUGA KA — 7 v. 8(23) var.

- Aa₁. —
Krj (Mägi) — 1 var.
- a₂. Süüakse suured söömäd, elatakse ka piskuga.
Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, Norm. 159, EKMS III 141 ja 1046; Sa (Allas) — 1(8) var.
- b. Söödakse suured söömäd, aetakse piskuga koa läbi.*
* ka (Norm.)
Norm. 234; Pöi (Rand) — 2(3) var.
- c. Sööme suured söömäd, aame piskuga koa läbi.
Pöi (Rand) — 1 var.
- d. Süiässe suured söömäd, elatakse ka vähägä.
?Vil (Nigul) — 1?(1) var.
- Ba. Suur süüakse ää, piskuga elatakse ka.*
* ära (trükised)
Wied. 174, Kündja nr. 51 (1883) 611, E 80, E² 86; Jaa (Rosenplänter) — 1(6) var.
- b. Süüakse suur, elatse piskuga.
Sa (Allas) — 1(3) var.
- Vrd. 8903. Kes piskuga ei mõista elada, ei saa paljuga ammugi läbi.
4107. Koer sööb paljugi, elab vähemaga ka.

11294. SÜÜ' ERRÄ, PEESTÄ' PERRÄ — 1 var.

Urv (Seen).

11295. SÜÜES KASVAB ISU — u. 20(41) var.

- Aa. —
Raud VMj 219, Muuk-Mihkla I 101, Kask-Valgla-Veski III Vö 99, E² 83, EKMS I

83; Jä v. Sim (õpil.), Kuu, ?Vlg (Priimets), Vil (Kala), TaP — u. 10(21) var.

- b₁. Süües kasvab söömaisu.*
* söögiisu (Saa)
Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, E 80, Norm. 235, EKMS I 83; Saa (Tiltus) — 2(8) var.
- b₂. Süües söögiisu kasvab.
Trm — 1 var.
- b₃. Alles süües kasvab söögiisu.
Saa — 1 var.
- c. Süües tõuseb isu.
EKMS III 1037; Khk, Saa — 2 v. 3(4) var.
- d. Süües tekib isu.
Kuu, Hls — 2 var.
- e. Süvveh tulõ iso.
?Se (Savala) — 1?(1) var.
- f. Isu tuleb söömisel.
Vil (Leoke) — 1 var.
- B. Süües kasva isu, juuves janu.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.
- C. Süvves kasvab isu, lüvves lüük.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

11296. SÜÜ, KU SÜÄ KUTS — 4 var.

- A. —
Räp (Poolakess) — 1 var.
- B. Söö ninda pailu, ku söa kutsub.
Hls, Kõp (Laarmann) — 2 var.
- C. Võta võid ja katsu kala, süö seda, mis süda kutsub.
Tor (Tilk) — 1 var.
- Vrd. kk: Võta võid ehk katsu kala (Hlj);
Võta võid ja katsu kala, las liha jääb rätsepale (Trm).
- Vrd. 9700, näit. Ac: Rikas sööb, mis süda kutsub, vaene sööb, mis jõud kannab.

11297. SÜÜ LIHA, LÜÜ LINA, SÜLGA PEKKO JA VALA — 1 var.

Se (M. Linna).

11298. SÜÜ MUSTA PUTRU JA VAATA VALGE NAISE PÄÄLE* — 4(6) var.

* söö; pudru (E; Pst); peale (E); naese (E; Trv, Pst)

E MVH 92; Trv, Pst.

Fraasi funktsioon võib olla kõnekäänuline.

- Vrd. kk: Söö nüüd musta pudru, vaata valge naese pääle (Trv).

11299. SOÜ NIGU SÜLÄTÄS, TII NIGU TENÄTÄS — u. 50(81) var.

A_{1a}. Kui tööd teed, siis tee, et tänatas; kui sööd, siis söö, et sülatas.*

* tänatakse; süllita(ta)kse (Wied. jj.)
Stein 35, Wied. 84, Kündja nr. 40 (1883)
478, EKMS III 1045; Võ-Se (Stein) — 1(11) var.

b. Ku tiit, sis tii, et tennätäs; ku süüt, sis süü, et sülätäs.
Rõu — 1 var.

A₂. Kui süed, sis süe nii, et sülitakse, ja kui tied, sis tie nii, et tänatakse.
Sim — 1 var.

B₁. Tekke nii, et tenätässe, sööge nii, et süllätässe.
TMr — 1 var.

B_{2a}. Tee nii, et tenätäs, söö nii, et süllatas.*
* süllätäs (Norm.); tänatakse — süljatakse (EKMS)
Norm. 154, EKMS III 1046; TMr — 1(3) var.

b. Tee naa, et tänatse, süö naa, et sülitatse.
Han — 1 var.

c. Tee nōnna, et tänatasse, söö nōnna, et sülitasse.
Plt (G. Vöhrmann) — 1 var.

d. Tii nigu tehnatäs, süü nigu sülätäs.*
* tenätäs; söö; süllätäs (Ote)
Ote, Se — 2 var.

e. Tee nōnda kui tänatakse, söö nōnda kui sülitatakse.
E MVH 14 — ?(2) var.

f. Tii ku tenätes, süü ku süllätes.*
* söö (Ote); kui (Hel, Ote); tenatas — süljatas (Ote), tänäts — sülläts (Krk)
Krk, Hel, Ote — 4 var.

B_{3a}. Söö, et sülatakse, tee, et tänatakse.
Rootsl. Elut. Kal. (1901) 15 — ?(4) var.

b. Süü nii, et sülätäs, tii nii, et tenätäs.*
* söö — tee (Kan, Rõu); sülätas — tenatas (Kan), süllätäs — tenätäs (Ran), süllätes — tänates (Krl), sülatakse — tänatakse (Rõu)
P. ja J. Einerl (Krl) seletus: ole iga asja juures tubli mees.
Ran, Kan, Krl, Rõu, Plv — 5(6) var.

c. Söö nōnna, et sülitada, tee nōnna, et tänata.
Rak — 1 var.

d₁. _____*

* söö — tee (Nõo, Plv); nilko (Se), nil kui (Plv); süllatas (Nõo); tenatas (Nõo, Plv), tehnatäs (Se)

F. Ilviku (Se) seletus: ära palju söö, kuid tööd tee palju.
Nõo, Plv, Se — 5 var.

d₂. Süü nigu süllätäs ja tii nigu tenätäs.*

* sülätäs (Kan)
Nõo, Kan — 2 var.

e. Süü nōnda ku süllätes, tii nōnda ku tenätes.
Trv — 1(2) var.

f. Söö ku sülläts, tee ku tenäts.
Krk — 1 var.

B₄. Tii tööd nii kui tennätäs, süü nii kui süllätas.
Vas — 1 var.

B_{5a1}. Söö nii, et sülätäs, tee tööd nii, et tenätäs.
J. Hurda seletus: söö, siis jaksad tööd teha.
Vas — 1(3) var.

a₂. Süü nii, et sülätäs, tii tüüd, et tennätäs.
Plv v. Rāp (Keerd) — 1 var.

b. Süü' nigu sülätäs, tii tüüd nigu tehnatäs.
Se — 1 var.

B_{6a}. Tii tüüd, nii et tennätäs, süü süüki, nii et sülätäs.
Rõu — 1 var.

b. Tii tüüd nigu tenätes, süü süüki nigu sül'lätes.
San — 1 var.

c. Tii tüüd kui tennätas, süü süük kui süllatas.
San — 1 var.

B₇. Söö söök, et süljates, ja tee töö, et tenates.
Kan — 1 var.

B₈. Tüü tettäs nigu' tennätäs, süük süv-väs nigu' sülätäs.
Urv — 1 var.

B₉. Tee tööd kui tänatas, ja söö laual, nii et pernane sülgas.
Võn — 1 var.

C_{1a}. Tee nii kui tenätäs, ära söögu nii, et sülätäs.
Rāp — 1(2) var.

b. Tii nigu tennätäs, är söögu nigu süllätäs.
Rõu — 1 var.

- c. Tee tööd nigu tenätäs, ärä söögu nigu sülätäs.
Ote — 1 var.
- C_{2a}. Tii nigu tenätäs, süü nii, et ei sülätä.
Ote — 1 var.
- b. Tüüd tii nigu tennätas, süüki süü nigu ei sülätä.
Rõu — 1 var.
- *
- D. Tee nii kui tennatas, söö nii kui sünnähas.
Vas v. Se (Sandra) — 1(5) var.
- E. Tee nii, et tänatakse, söö nii, et siunatakse.
?Amb (Kleinmann) — 1?(1) var.
- F. Tee nōnna, et tänatasse, söö nōnna, et vannutasse.
Plt (G. Vöhrmann) — 1 var.
- *
- G. Tee nigu tenatas; kui ei tee, pane kaits kätt perse alla ja istu.
Puh — 1 var.
- H. Tee, et tänatakse, kõnele, et kiidetakse.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.
- *
- I₁. Kui tööd teed, tee, et tänatakse.
E 44, E² 66 ja 67 — ?(4) var.
- I_{2a}. Tee nii tööd, et tänatakse.
Kmpm. KH 81 — ?(1) var.
- b. Tii' tüüd, nii õt tehnätäs.
Se — 1 var.
- Vrd. 11767. Kui tiid, nii tehnätäs, kui süüd, nii sülätäs.
11283. Söö, nii et peremees nutab, ja tee, nii et peremees naerab.
11809. Tegija käe tennätäs, saijsa käe saadeldas.
12566. Tüü tetäs, kuks sünnüs, a süü, kuks tulõhhus.
11300. SÜÜ SIBULIT — SAA MIIL SELGE — 1?(1) var.
?Se (Oinas-Tammeorg).
- Vrd. 10323. Sibulas teeb sihest terveks, kaseoks teeb otsa kergeks.
11301. SÜÜ SIS, KU SÜÜK MEKIS, TII TÖÜT, KU TÖÜ TEKIS — 1 var.
Hel (Tanning).
- Vrd. 11766. Kui teed, siis tegineb, kui lased, siis laabub.

11302. SÜÜ SÖS KA, KU EI OLE — 1 var.

Räp (Poolakess).

11303. [PUÄKONÖ,] SÜÜT SA PUDRU PUHMALDA', JUUT SA TAARI TAHTMALDA' — 1 var.

Lut (Sang).

Vrd. kk: Jõl päris tahtmata taari kõhu täis (Saa).

11304. SÜÜ VEIDU VAI PAL'LO, A KÖTUTÄÜS ÖKS VÖLAH — 7 var.

Aa₁. —
Se (T. Linna) — 1 var.

a₂. Söö palju ehk vähä, kõhutäüs ikkã vōlga.
Rak — 1 var.

b. Kõhutäis on vōlga, süe nii palju kui tahad.
Iis — 1 var.

c. Süü niivõrra ku' süüt, kõhutäüs öks vōlah.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Süü vähä vai pailu, kõhutäis vōlgu ikki — olgu vakk rükkid vōi vana lammas.
Vil — 1 var.

C. Kõhutäis vōlga, olgu vakk rükkid ehk vana lammas.
VNg — 2 var.

11305. ÄRA MINE SÖÖMATA MAGAMA, SURM VAHIB PÄITSIS — 5(6) var.

Aa. Surm vahib päitsis, kui õhtu söömata magama lähed.
Pal (Karma) — 1 var.

b. Kes süömädä magama heitab, sel vahtib surm päitsis.
Kuu (Odenberg) — 1(2) var.

B. —
Lal (Kolluk) — 1 var.

C. Söö kõht täis, muidu surm valvab õõsi peatses.
Pal — 1 var.

D. Mene, mene, süämata magama, vahi: surm sõisab, vikkast seljas, piatsis.
Jõh (Mets) — 1 var.

Vrd. 12313. Tõrkuja lapsel vaatab surm peatsis.

11306. ÄÄ SÖÖ SÜLITUD KAPSAID — 6 var.

Aa₁. _____*

* kapsid (Plt)

M. Prilimets (Vig) seletus: «Kui midägi, mis halvas oo pandud, heas võetasse.»

Vig, Plt — 2 var.

a₂. Ära söö oma sülgatud kapsi mitte. Saa — 1 var.

a₃. Ära söö mitte alati oma süllat kapsaid ära. VII (Kala) — 1 var.

b. Ära hakka süllatud kapsaid sööma. Pst — 1 var.

B. Ära söö sülitud kausist. Val — 1 var.

Vrd. 7174. Ära naera, küll sa sööd ise oma süllitud kapstad.

11307. ÄRA SÖÖ KARTUHVLIID ENNE ÄRA, KUI NAD VEEL KEEDETUD POLE — 1 var.

Aud (Tarkpea).

Vrd. 9014. Ära putru enne ära söö, kui keedetud pole.

10700, eriti b: Ära suppi enne sööma hakka, ku ta veel keedetud pole.

11308. ÄRA SÖÖ ENNE ÄRA, KUI VEEL KÄE EI OLE — 2 var.

a. _____
Tor (Ostrov) — 1 var.

b. Ära enne ära süe, viel kui põle käes. Trm — 1 var.

Vrd. 11309. Ära söö enne ära, kut ta küpse on.

11309. ÄRA SÖÖ ENNE ÄRA, KUT TA KÜPSE ON — 1(3) var.

Pha? (anon.).

Vrd. 11308. Ära söö enne ära, kui veel käe ei ole.

11310. ÜKSKI EP SEISA SÖÖMATA, ÜKSKI EP SEISA JOOMATA — 1 v. 2(29) var.

Aa. _____

* Helle 357, Hupel 117, Poromenski EGr. 222, Beitr. XI 151, Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22, KAH EKAI 159, Norm. 152, EKMS IV 25 — 1(15) var.

*

ÄsEi ep seisa sömata, üksEi ep seisa jomata, van der
Zufte kan man nicht leben.

b. Ükski ei seisa söömata ega joomata. Stein 64, Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22 — ?(6) var.

c. Ükski ei ela söömata ega joomata. Päss PJs 561, E² 83, Kask-Vaigla-Veski I Ak 31 — ?(7) var.

B. Ei ükski ela saamata, ei ükski ela söömata. ?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vt. 523 B.

Vrd. 1904, eriti Ca₂: Eluaig om pikk, pesmädä ei peeta, söömata ei seisä.

11311. KES SÖÖMAAJAL SÜLITAB, SEDA LEIVAPUUDUS TULITAB — 1?(1) var.

EKMS I 1143.

11312. SÖÖMAAEGA ON SÖJASKI — 3 kuni 6(7) var.

Aa₁. _____

Norm. 155; Hlj (Leetberg) — 1(2) var.

a₂. Söömaaeg on sõjaski. EKMS III 1046 — 1?(1) var.

b₁. Sõjas on ka söögiaeg. EKMS I 54 — 1?(1) var.

b₂. Sõaski on söögiaega. Pal (M. Uus) — 1 var.

c. Suaski on aiga süüä. Kuu (R. Lilhein) — 1 var.

B. Sõjaski on süömäaig, saadik sis heinäajal.

A. Källo seletus: «Peremees üteli, et süöge kiirest, pilv tõuseb, kuiv luog maas; sulane ei võttand asjastki, üteli vaide, et sõjaski on süömäaig, saadik siis heinäajal.»

?Lüg — 1?(1) var.

Vrd. 9519. Rahu rooga on sõjaski.

4556. Kurat annab põrgun kah söögiaja, aga ahne ei anna.

11313. SÜÜMAIG, KONAS SÜVVÄS, LÕUNA, KONAS PEETÄS, ÕTAK TULE IKS OMAL AJAL — 9(11) var.

Aa₁. _____*

* söömäaig; kunas (Norm.)

Norm. 155; Ote (Silde) — 1(2) var.

a₂. Söömaaig, kunas süüakse, lõuna, ku-

nas peetakse, õhtu tuleb ikka omal ajal.

EKMS IV 24 — ?(1) var.

b. Süümaig nigu süvväs, lõõna nigu peetäs, õtak iks uma aeo pääle.

Plv (Tamm) — 1 var.

c. Süümaig sis, kui süvväs, lõõna sis, kui peetäs, õdak iks um uma ao pääle.

Vas — 1 var.

Ba. Hummok um sis, ku süvväs, lõõna sis, ku peetäs, õdak saa eski uma ao pääle.

Rõu (Gutves) — 1 var.

b. Hummok om sös, kui süvväs, õtang tulös iks uma aja pääle, lõõna om sös, kui seda keski pidävät.

Plv — 1 var.

C. Hommik, kuna oldas, lõõna, kuna peetas, õtak tuleb iks omal ajal.

Võn (Sordla) — 1 var.

D. Perevaat'ka, kona piät, süümaig, kona süüt, a õdagu tulõ oma aju pääle.

perevaat'ka = hommikusöök

Se — 1 var.

E. Süümaig süü, kuna tahat, perevaat-ka pea, kuna piat, õdag õks tulõ uma ao pääle.

Se — 1 var.

F. Õtak tulõp omal ajal.

Kam (Siimus) — 1 var.

Vrd. 8787. Ka kõlge pikem pälv jõuab kord õhtusse.

11314. EGA KEEGI SÖÖMALAUA PEALE EI SITU — 1 var.

VMr (V. ja G. Lurich).

11315. KÕIK ON IKKA SÖÖMAPÄEVAD, EI KÕIK OLE SAAMAPÄEVAD — u. 75(191) var.

A_{1a1}.

* Helle 336, Hupel 108, Poromenski EGr. 192, Wied. 74, Kündja nr. 38 (1883) 454, Körber VRMK 36, KAH EKAI 151, Jürjens 47, Norm. 232, EKMS I 1044; ?Krij (Kingissepp), ?Mus (F. Miller) — 1 kuni 3(25) var.

*

Äcif on äffa söma päwad, ei feif olle saama päwad, es iji wol allemal Faagetag, aber nicht allemal Faagetag. (alle sind immer Effe-Tag, nicht alle sind Kriege-Tag).

a₂. Kiik om ikes söömapäiva, ei kiik ole saamapäiva.

Laakm. Mr Kal. (1862 aug.) — ?(1) var.

a₃. Kõik on ikka söömapäevad, ei ole kõik saamapäevad.

Malm 10, Kurrik 7 — 1?(12) var.

a₄. Kõik on ikka söömapäevad, kõik ei ole saamapäevad.

Vlg. Lisal. nr. 31 (1881) 1, Kodu Kal. (1905) lk-ta — 1?(2) var.

a₅. Kõik on küll söömapäevad, kõik ei ole saamapäevad.*

* söema-; -päevad (JJn)

CRJ KLR II 55; JJn (Oberg), Tt (R. Kallas) — 2(15) var.

a₆. Kõik on küll söömapäevad, aga kõik ei ole saamapäevad.*

* pole (Jung)

Tõn. LLr 112, Jung 70; Vln (Ratas) — 1(5) var.

a₇. Kõik on küll söömapäevad, aga ega kõik ei ole saamapäevad.

Kad — 1 var.

a₈. Kõik on küll söömapäevad, aga kõik põle mitte soamapäevad.

Koe — 1 var.

a₉. Kik om küll söömäpäevä, aga kik ei ole mitte saamapäevä.

Trv — 1(2) var.

a₁₀. Kõik on söömapäevad, ei kõik ole saamapäevad.*

* päevad (Tõn.)

CRJ UAr (1867) 34, Tõn. RP 375, Tõn. Täht. (1911 märts) — 1?(10) var.

a₁₁. Kõik on söömapäevad, ei ole kõik saamapäevad.*

* kiik (Rak)

CRJ H I 160; Rak (Jürjev), Tln (Juurik) — 2(3) var.

a₁₂. Kõik one söömäpäeväd, ei õle kõik suamapäeväd.

Kod — 1 var.

a₁₃. Kõik on söömapäevad, kõik ei ole mitte saamapäevad.

VMr (Mastberg) — 1 var.

a₁₄. Kõik on söömapäevad, aga ei ole kõik saamapäevad.

Stein 31 — ?(3) var.

a₁₅. Kõik on söömapäevad, aga ei ole mitte kõik saamapäevad.

?Tt (Kreutzw.) — 1?(1) var.

a₁₆. Kõik on söömapäevad, aga kõik ei ole saamapäevad.*

* kik; om; -päevä (Trv); söömapäevad — suomapäevad (Plt)

Tõn. Tln. Täht. (1887) 47, Tõn. LPr 18; HMD v. Ris (Treumann), Vig (Saalist). Trv (Liller), Plt — 4 kuni 5(11) var.

- b₁. Kõik ei ole saamapäevad, aga kõik on söömapäevad.*

* kik (Krk); põle (Trm); -päävad (Tür, Trm), -päeva (Krk); soomapäevad — süömapäevad (Kuu)

Rl ja Kalevala 88, Muuk I 85; Tür, Kuu, Juu v. Vän (Virkus), Krk, Lai, Pal, Trm — 7(9) var.

- b₂. Kõik ei põlõ suomapäeväd, aga kõik ond süemapäeväd.

Khn — 1 var.

- b₃. Kõik ei ole saamapäevad, kõik on aga söömapäevad.

E MVH 24; Kuu, Krj — 2 v. 3(3) var.

- b₄. Ei kõik ole saamapäevad, aga kõik on söömapäevad.*

* ega (Kad)

Pet. Ah 69; Kad — 2(3) var.

- b₅. Ega kõik põlõ suomapäeväd, aga kõik ond süemapäeväd.

Khn — 1 var.

- b₆. Ega kõik põle soomapäevad, kõik on aga süömapäevad.

Kuu — 1 v. 2(2) var.

- b₇. Kõik pole mitte saamapäevad, aga kõik on söömapäevad.

Raud KL I 57, Nurmik III 95, Kmpm. EL IV² 290, Reiman EK I 277 — 12(17) var.

- b₈. Kõik ei ole saamapäevad, aga kõik on küll söömapäevad.

Trv — 1 var.

- b₉. Kõik ei ole saamapäevad, küll kõik aga söömapäevad.

Kod. Kal. (1881) lisa 107 — 12(4) var.

- b₁₀. Kõik põle soomapäevad, kõik on küll söömapäevad.

Kuu — 1 var.

- b₁₁. Ei kõik ole saamapäevad, kõik on ikka söömapäevad.

Vil (Leoke) — 1 var.

- b₁₂. Kõik põle mitte saamapäevad, aga kõik on ikka söömapäevad.

Kad — 1 var.

- b₁₃. Kõik ei ole mitte saamapäevad, vaid kõik on küll söömapäevad.

?Vil (Pallu) — 12(1) var.

- c₁. Kõik ei ole mitte saamapäevad, aga küll söömapäevad.

Trv — 1 var.

- c₂. Kõik ei ole küll saamapäevad, aga küll söömapäevad.

Trv — 1 var.

- c₃. Ei ole kõik saomapäevad, küll aga ikka söömapäevad.

VJg — 1 var.

- c₄. Kõik ei ole saamapäevad, vaid söömapäevad.

Hel — 1 var.

- c₅. Ega kõik õle saomapäiväd, vaid süömapäiväd.

Lüg (Källo) — 1 var.

- d. Kõik on söömapäevad, aga mitte saamapäevad.

Trv — 1 var.

- e₁. Keik päävad on küll söömapäevad, aga keik ei ole saomapäevad.

Sa — 1 var.

- e₂. Kiik päävad oo söömapäevad, aga kiik päävad ep ole saomapäevad.

Phl — 1 var.

- f. Ega kõik päevad ep ole saamapäevad, aga kõik on söömapäevad.*

* pole (Meelej.)

Wied. 18, Kurrik SÖ 23, Kündja nr. 32 (1883) 381, Meelej. nr. 1 (1885) 5 — 1(7) var.

- g. Egä kõik päivad ole saomapäivad, et on süömapäivad.

Lüg (Källo) — 1 var.

- A_{2a}. Kiik om söömise päiva, mitte kiik saamise päiva.

Rõn — 1 var.

- b. Keik päävad pole saamise päävad, aga söömapäevad on keik.

Sa — 1 var.

- A₃. Keik pole saagipäevad, aga keik on söögipäevad.

Vil — 1 var.

- B_{1a1}. Kõik ei ole saamapäevad, muist on ikka söömapäevad.

E 40, E² 83, Puus. Eü I 95, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 65; Kos, Vil — 2(8) var.

- a₂. Kõik ei õle saomapäiväd, muist on ikke söömapäiväd.

Jõh — 1 var.

- a₃. Ei ole keik saomapäevad, muist on ige söömapäevad.

Hlj (T. Lepp-Vilkmann) — 1 var.

- a₄. Ei kõik ole saamapäevad, muist on ikka söömapäevad.

Plt (Luu) — 1 v. 2(3) var.

- a₅. Kõik ei ole saamapäävad, muist on ka söomapäävad.

Nrv — 1 var.

- a₆. Kõik ei ole saamapäävad, muist on söomapäävad.

Kuu (Jahe), Vig (Eisen) — 2 var.

- a₇. Ei kõik ole saamapäävad, muist on söomapäävad.

Khk — 1 var.

- b₁. Kõik ei ole saamapäävad, mõned on ka söomapäävad.

SJn — 1(2) var.

- b₂. Ega kõik ei ole saamapäävad, mõned on ka söomapäävad.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

- c. Kaik päivad pole saamapäivad, muist on süomapäivi vahel.

Kuu — 1 var.

- d. Kõik ei ole elus saamapäävad, muist on ka elus söomapäävad.

Saa (Söggel) — 1 var.

- B₂. Ega kõik ela saamapäävist, sest muist elavad ka söomapäävist.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

- C. Kõik päivad ei käi päälessute: kõik päivad ei ole saamapäivad, muist on süomapäivad.

Lüg (Källo) — 1 var.

Vt. 9282 C.

- Da. Kõik ei ole söomapäävad, kõik ei ole saamapäävad.

Sa — 1 var.

- b. Kõik ei ole söomapäävad ega kõik ei ole saamapäävad.

PJg — 1 var.

- Ea. Keik ei ole söomapäävad, muist on ikka saamapäävad.

HIj (T. Lepp-Vilkmann) — 1 var.

- b. Kõik ei ole söomapäävad, muist ka saamapäävad.

?HMD (öpil.) — 1?(1) var.

- F. Kõik on ikka saamapäävad, ei kõik ole söomapäävad.

Khk — 1 var.

- Ga. Kõik ei õle saamapäivad.

Jõh — 1 var.

- b. Ei keik ole saamapäävad.

HIj — 1 var.

*

- H. Kõik päevad ei ole teemapäävad, muist on neist söomapäävad.

?Tln (Keller) — 1?(2) var.

Vrd. 9995. Kes on saanud saama pääle, see on saanud sööma pääle.

9996. Kus suured saamad, seal suured söömad.

11316. SÖÖMAPÜHA PEAB IKKA OLEMA — 1 var.

E. Ennisti seletus: «Võõras inimene söömaegast juhtus tulema, siis ta ei tohtind enni ära minna, kui söömine lõppes.» Emm.

11317. EGA SIE ÖLEGI SÜÖMINE, KUI NÄPPI LAKKUDA EI SAA — 1?(1) var.

A. Källo seletus: «Enne kahvli ega süögiristi ei öld. [— — —] Lihakont kätte, näris ku kuer ümbärt, perä lakkus näpplid.»

?Lüg.

11318. EGA SÜÖMINE TÖRKUDA LASE — 2(4) var.

- a. _____*

* söömine (trükised)

Norm. 155, EKMS III 1045; Rak (Lillénbach) — 1(3) var.

- b. Ega süöma juures maksa tõrkuda.

Rak (Lillénbach) — 1 var.

11319. JÄTA SÖÖMINE MAHA, SIIS SITTUMINE KAOS ISEENESEST ÄRA — 6 var.

- Aa₁. _____

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- a₂. Jätä süemine järke, sjõtmine kaos iseenesest ää.

Khk — 1 var.

- b. Jätä söömine maha, siis jääb sitt isienesest järele.

As (J. Reimann) — 1 var.

- c. Jätä söömine järele — sittumine tuleb iseendast.

Vil — 1 var.

- B. Ära söö, siis jääb sitt iseenesest maha.

As (J. Reimann) — 1 var.

- C. Kui süömine maha jäeb, küll sis sittumine ka.

Lüg (Källo) — 1 var.

11320. KES SÖÖMISE AJAL KÜLAST
MINEMA HAKKAB, JOUAB TAP-
LUSE AJAKS KODU — 2 var.

A. _____

Vil (Karus) — 1 var.

B. Kes söögi aal ärä lääb, see saab
pahanduse aasse kodu.
Trv (Liller) — 1 var.

11321. KUS SÖÖMIST NÄTAS, SÄÄL
SÖÖMIST TETAS — 1 var.

Trv (Parts).

11322. SÖÖTIND PÖLD TAHAB TERA VAT
ÄKET — 2(13) var.

A. _____*

* söötinud (E², Norm., EKMS I); äest
(Wied., Kündja)

Wied. 170, Kündja nr. 51 (1883) 610, E
78, E² 70, Norm. 137, EKMS I 991 ja II
978 — 2(12) var.

B. Kasunu maa taht pallo harimist.
?Räp (Poolakess) — ?(1) var.

11323. KES EI SÖÖDÄ HOBEST, EI
KUNNÄ PÖLDU* — 1?(3) var.

* sööda; hobust (trükised)

Norm. 93, EKMS I 476; ?Ote (Kroon).

11324. KUIDA SA SÖÖDAD, NENDA
SÖIDAD — u. 15(28) var.

Aa₁. _____

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491 —
1(7) var.

a₂. Kuda söödad, nenda soidad.*

* kuidas (Huvit.; Vai), kudas (E), kuidas
(Iis); söedad (Vai); nõnda (trükised; Vai,
Iis), nõnna (Kod); söedad (Kod)

Huvit. V Lisa 15, E 45, Vlg. Lisal. nr. 24
(1881) 1; Vai, Iis, Hel, Kod — 6(10) var.

a₃. Kui söödat, nii soidat.*

* kuks (Rõu), ku (Urv); söödab (Urv,
Rõu, Se)

Urv, Rõu, Vas v. Se (Sandra), Se — 5
var.

a₄. Nagu söödad, nõnda soidad.
Rõu — 1 var.

a₅. Nigu söödat, nii söödat.
Räp — 1 var.

b. Kuda sööta, nõnda söita.*

* kuidas (trükised)

Norm. 92, EKMS I 476; Pal — 1(3) var.

B. Kui süütjakene, nii söitjakene.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 1309. Anna hobusele süüa, kui tahad
söita.

11325. KUIDAS SA SÖÖDAD, NENDA
LÜPSAD — 3(10) var.

a₁. _____

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491 — 1(4)
var.

a₂. Kuidas söödad, nõnda lüpsad.
E 45, E² 83, Norm. 96 — ?(4) var.

b. Kuidas söödud, nõnda lüpstud.
EKMS II 475 — 1 var.

c. Kuda lehm süüa saab, nenda ta ka
lüpsab.
Vil (Kalm) — 1 var.

11326. PAREMB SÖÖTA KUI SÖITA —
1(2) var.

Kan (Väggi).

Vrd. 11088. Kui ei ole söita, sis ei ole süü-
ta.

11327. PAREM SÖÖTA ÜHEKSAT KÖRT-
SILIST KUI ÜHTE PULMALIST
— 1 var.

Vil (Sepp).

11328. SÖÖDA HOBUST NII KAUA, KUI
TA SUL KÄES ON, SIIS SUAD
HIA HINNA — 1 var.

Pal (M. Uus).

11329. SÖÖDA HÄSTI KOERA, SIIS
KOER HAUGUB KOSILASI —
1 var.

TMr (Viidebaum).

Teksti vs-lisus küsitav.

Vrd. uk: Ken tüdruk häste koeri sööda,
sellele hauguve koera ruttu kosilasi (Trv);
Peretütar pidi koera söötma hästi ram-
musaks, kui kosilased tulevad, et siis
hästi haugub (Koe).

11330. SÖÖDA KÜLALIST SENI SÖNA-
DEGA, KUNI SÖÖK VALMINEB
— 1 var.

J. Kala seletus: «Söögi tegemisel peab
külalisega juttu ajama, et sel igavaks ei
lähe.»

Vil.

11331. SÖÖDA NÄLJAST, JOODA
JANUST — 1?(1) var.

?Jõh (õpil.).

11332. SÖÖDA SUUD NII KAUA, KUI TA
SÖÖB — 8 kuni 10(14) var.

Aa₁. —

Norm. 153, EKMS III 1046; Hlj (Reh-
berg) — 1(3) var.

a₂. Sööda suud seni kaua, kui ta sööb.
VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

b. Sööda suud, kuni suu sööb.
JJn (Rehberg) — 1 var.

c₁. Sööda suud, kui suu sööb.*
* süödä — süöb (Lüg, Kuu); ku (Kuu)
Norm. 203, EKMS IV 400; ?Lüg (Källo),
Rak (Jürjev), Kuu — 2 kuni 4(6) var.

c₂. Sööda suud siis, kui suu sööb.
Vig (Prilimets) — 1 var.

d. Anna suulõ süvvä, kui ta süü.
Rõu (Treu) — 1 var.

B. Anna suule siis süüa, kui suu sööb,
mitte siis, kui ta ei söö.
Amb — 1 var.

11333. SÖÖDA TESTELE ÄÄ, ISE HAKKA
PÄRAST NINA NOKKIMA — 1 var.

KJn (Kolt).

11334. SÖÖDETUD HOBUNE JA MÄÄRI-
TUD VANKER TAHAVAD HÄSTE
HOIDA — 1 var.

TMr (Vildebaum).

11335. EI SEN SÜÄ ANNA RAHU,
KENEL KURI SÜÄ — ? kuni 2(2)
var.

A. —

Kuu (Lindström) — 1?(1) var.

B. Ei sel pole rahu, kel süda kuri.
Pet. Ah 29 — 1?(1) var.

11336. IGAL SÜDAMEL OMA PAIK, IGAL
ÖNNEL OMA ASE — 1 var.

Vil (Takk).

11337. KELLES SÜÄ SÖRMÖ OTSAH
NÄÜDÄDÄ UM — 2 var.

a. —

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

b. Ögas süänd saa ai vällä võtta ja
näüdädä.

Se (Tammeorg) — 1 var.

11338. KUS SÜDA, SEAL MEEL —
1 var.

Hls (Karro).

Vrd. 753. Kus haige on, seal on käsi; kus
arm on, seal on silm.

11339. KUS SÜDA, SEÄL SILM —
1 var.

Sa (Veäster).

Vrd. 753. Kus haige on, seal on käsi; kus
arm on, seal on silm.

11340. MIDA SÜDAMES, SIE MIELES —
1?(1) var.

?Lüg (Källo).

Vrd. 11341. Millest süda täis, sellest räägib
suu.

7038. Mis mõttest jääb, see meelest läheb.

11341. MILLEST SÜDA TÄIS, SELLEST
RÄÄGIB SUU — u. 135(218) var.

A₁a₁. Mis süda täis on, sest suu kobru-
tab.

* Helle 347, Hupel 112, Beitr. XI 151,
Poromenski EGr. 206, Wied. 123, Kündja
nr. 46 (1883) 549, KAH EKAI 155, Čelak.
69 — 1(12) var.

*
Mis süda täis on, sest suu kobrutab, wie das Herz
voll ist, daß geht der Mund über. Ep. Jud. v. 17.

a₂. Mis süda täis, sest kobrutab suu.
Stein 44 — ?(2) var.

a₃. Mis süda täis, sest suu kobrutab.*
* millest — sellest (EKMS; Trt)
Jürjens 36, EKMS II 224; ?Trt (õpil.) —
?(3) var.

a₄. Mis süda täis, seda kobrutab suu.
Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549, E
57, Puus. KH II¹¹ 104 — 1?(8) var.

b₁. — *

* mis — sest (Beitr., Vaim. Täht.; Rap
v. Mär, Tt), mis — seda (Krj), misest
— sest (Wied., Kündja; Kaa), millest —
sest (Kaa, Põi)
Beitr. I 9, Vaim. Täht. (1851) 12, Wied.
124, Kündja nr. 46 (1883) 550, Gr. ELr
II 48, Kuusik KT 210, Kmpm. KH 74,

Kmpm. Klr 372 ja Klr 11⁶ 359, Norm. 255; Iis, Tūr, Kuu, Juu v. Vän (Virkus), Rap v. Mär (Poom), Rap, Sa, ?Vig (Priimets), PÄL, VIL, TaP, Tt (C. E. Berg) — u. 35(55) var.

b₂. Millest süda täis, sellest suu räägib.*

* missest — sest (Krj, Jäm, Kaa, Põi, Muh), missest — sellest (Muh) Jõh, Lüg (Källo), Koe, Mih (Pille), Sa, Plt (Luu), Trt (õpil.), Kam (Relli) — u. 20(26) var.

b₃. Mis süda täis on, sest räägib suu.
Körber VRMK 51; ?Hls (Jung), ?Mus (J. Miller), Tor (Ollino), ?Pst (Lensing) — 1 kuni 4(6) var.

b₄. Millest süda on täis, sellest suu räägib.
Jänes-Parlo 127 — ?(1) var.

b₅. Millest süda täis, siis sellest räägib suu.
Plt — 1 var.

b₆. See, millest süda täis, sellest suu räägib.
Iis (L. Raudsep) — 1 var.

b₇. Mis asjast süda täis on, sest räägib suu.
PPost. nr. 1 (1859) 8 — 1 var.

b₈. Kellest süda täis, sellest räägib suu.*
* kellest — sest (Wied., Kündja); südä (Jõh, Kod)
Wied. 54, Kündja nr. 35 (1883) 418, E 33, E₂ 21, Puus. KA V—VI (1939) 161; Vai, Jõh, Kuu, Tln, Juu v. Vän (Virkus), Tõs, Saa, VIL, SJn, Ksi, Kod — u. 15(22) var.

b₉. Kellest süda täis, sellest suu räägib.*
* seda (Vil); reagib (Hag), riagib (Trm) EKMS II 224; Hag, Käl, Vil, Kõp, SJn, VI (Kuuben), Trm, Tt (Pihelgas) — 8 v. 9(9) var.

b₁₀. Kellest ehk millest süda täis, sellest räägib suu.
?Vil (Toss) — 1?(1) var.

c. Millest täidetud süda, sellest räägib suu.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.

d₁. Millest süda täis, sellest kõneleb suu.*
* sõa (Trv); seda (Pal, Urv); kõneles (Trv, Pal, Trt, Ráp), kõnõlõs (Plv), kõnõleb (Võn)
Tõn. RP 263; Trv, Võn; enamasti Tartu tehnikagümnaasiumi õpilaste saadetistes

(Lai, Pal, Trt, Puh, Võn, Urv, Plv, Ráp) — 13(14) var.

d₂. Millest süda täis, sellest suu kõneleb.
?Kod (õpil.) — 1?(1) var.

d₃. Millest süda täis, sellest suu kõneleb.
?Ran (L. Kallas) — 1?(2) var.

d₄. Millest süda täis, tollõst suu kõnõlõs.
Ote (Kroon) — 1 var.

d₅. Kellest südä täis, sellest kõneleb suu.*
* süda (Kod), süä (Krk); täüs (Krk); kõneles (Krk), kõnõlap (Kam)
Krk, Kod (õpil.), Kam, Puh — 4 var.

e. Millest süda täis, sellest suu pajatab.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.

A₂. Kellest süä täüs, tollest lätt suu üle.
Krl — 1 var.

A₃. Kellest südä täis, sedä suu andev vällä.
Trv — 1 var.

B. Mis süda tunneb, seda suu räägib.
Pil (Bock) — 1 var.

Ca₁. Millest süda mõtleb, sellest suu räägib.*
* mis (VMr)
VMr (Mastberg), Khk, Kär, Saa, Hel — 5 var.

a₂. Mida süda mõtleb, seda räägib suu.
Saa (Söggel) — 1 var.

a₃. Kellest süda mõtleb, sellest suu räägib.
Jür, ?Mar (Hilemägi), ?Trm (õpil.) — 1 kuni 3(3) var.

b₁. Mida süda mõtleb, seda kõneleb suu.
?Lai (õpil.) — 1?(1) var.

b₂. Mis süä mõtles, tuud suu kõneles.
Se (Kalv) — 1 var.

c₁. Mis süda mõtleb, seda suu ütleb.
Rap v. Mär (Poom), Aud, Vil — 4 var.

c₂. Mis suu ütleb, seda süda mõtleb.
Kär — 1 var.

D. Millest süda tuikab, sellest suu hui-kab.
Gr. LS 157 — ?(1) var.

Ea. Mis südames, see suus.
?Jõh (õpil.), Ann (Kagovere), Saa (Söggel), Trt, ?Võn (õpil.) — 3 kuni 5(5) var.

b. Mis suus, see südames.*
* sie; südämes (Khk)

Muuk-Mihkla-Tedre IV 78; Krj, Pha, Khn — 3(4) var.

*

Fa. Millest süda täis, sellest räägib keel.

?Lai (õpil.) — 1?(1) var.

b₁. Millest süda täis, sellest kõneleb keel.

?Kam (õpil.) — 1?(1) var.

b₂. Millest süä täus, tollest kiil kõnõlõs.

Ote (Kroon) — 1 var.

* *

Ga. Mis südames keeb, sest räägib keel.*
* sellest (E², Puus., Kask-Puusepp-Vaigla)

Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549, E 57, E² 21, Puus. Eü I 112, Kask-Puusepp-Vaigla 16 — 1?(10) var.

b. Mis südames keeb, sellest kõneleb keel.

E² 21 — 1?(1) var.

H. Mis südames, see on keelel.

?Kam (Relli) — 1?(1) var.

* *

I. Kui on süda täis, siis on lõuad pä-rani.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

* *

J. Millest süda täis saab, seda ei jõv-va endale pidada.

?TMr (Siil) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Millest süda täis, sellest kõneleb ta suu (Trt).

Vrd. Matt. 12,34: Mis jõdda täis on, sest räägib ju.

Vrd. 11340. Mida südames, sie mieles.

11342. MIS SÜA MÖTLEB, EI VÕI NÄOST NÄTA — 1 var.

Trv (Kosesson).

Vrd. 11876. Teine ei näe teise südamesse.

11343. MIS SÜDA HIMUSTAB, SEDA SABA PEAB SAAMA — 1 var.

Vig (Laipmann).

11344. MIS SÜDAMEST TULEB, LÄHEB SÜDAMESSE — 1(6) var.

a. _____

Puus. EKGr. 185, Jänes-Parlo 135 — 1?(2) var.

b. Mis tuleb südamest, läheb süda-messe.

Puus. KA V—VI (1939) 161 — 1?(1) var.

c₁. Mis tuleb südamest, see läheb ka südamesse.

Puus. Eü I 117 — 1?(1) var.

c₂. Mis süämeest tule, sii süämede lää. Hel (Tanning) — 1 var.

d. Sõnad, mis südamest tulevad, lähe-vad ka südamesse.

Kask-Puusepp-Vaigla 15 — 1?(1) var.

Vrd. 11345. Mis südamest tõuseb, tõuseb tae-va.

11345. MIS SÜDAMEST TÕUSEB, TÕUSEB TAEVA — 1?(1) var.

Er Mön. Kal. (1874) 50.

Vrd. 11344. Mis südamest tuleb, läheb süda-messe.

11346. MIS SÜDA VIH KAB, SEDA SILM EI IHKA — 2(18) var.

Stein 44, Wied. 123, Kurrik SÖ 23, Kündja nr. 46 (1883) 549, Einer EKÖ 69, Einer Lüh. EKÖ⁴ 68, E 57, E² 21; Hlj (Leet-berg), Tt (Kreutzw.).

Vrd. 15049. Oks vihkab, tõine ihkab.

11347. SÜDAMEL EI OLE MITTE AKANT, KUST SISSE VAATA — 1 v. 2(10) var.

a. _____
Vai (Feldbach) — 1 var.

b. Südamel ei ole akent sisse vaadata. E 80, E² 21 — 1?(8) var.

c. Südametel ei õle aknaid küljäs. ?Jõh (Mets) — 1?(1) var.

11348. SÜDAMEL ON KA KÕRVAD — 1?(8) var.

a. _____
Norm. 180, EKMS I 161 — 1?(5) var. Trükiste alustekst on tagasi viidav Nig-golile.

b. Südamel on kõrvad. Niggol VKOR⁵ 80 — 1?(3) var. Vene vana-sõna tõlge.

11349. SÜDA MÖTELGU KUI PAILU, SUU PIDAGU PIIRI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 7047. Mõttele palju, räägi pisut.

11350. SÜDA ON ALLIKAS, SUU SOON
— 1?(1) var.

?Pil (Bock).

11351. SÜÄMEL OLGU OHJA PÄÄL —
4(6) var.

a₁. —————*

* südamel; peal (trükised)

Norm. 215, EKMS IV 775; Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

a₂. Süämel olko uha' pääl.
Se — 1 var.

b. Süämel piat olõma uha'.
Se — 1 var.

c. Egäl süämel peat ohja pääl olema.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. kk: Sul olõ õi taal süämel inep uhjo
sukuge 'õeldakse sellele, kes on äkiline
ja suure südamega' (Se).

Vrd. 3538. Pane oma keelele ohjad peale.

11352. SÜÄME MIIS VOIT JÕVVU
MEHE ÄRÄ — 3(5) var.

Aa. —————

Vas — 1 var.

b. Süäme miis väärd iks jõvvu mehe.
Räp — 1 var.

B. Pehme südamega mees võidab kõva
ära.
Pha? (anon.) — 1(3) var.

11353. HEA SÜDAMETUNNISTUS ON
PEHME PEAPADI — 5 v. 6(25)
var.

Aa₁. —————

Kmpm. KH 85; Vil (Leoke) — 1 kuni 2(2)
var.

a₂. Häa südämetunnistus on kiige peh-
mem pääpadi.
Vil (Nigul) — 1 var.

b. Häa südämetunnistus on mahe puh-
kepadi.
Gr. SKO II 70 — ?(9) var.

c. Hea südämetunnistus on kõege pa-
rem puhkepadi.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

d. Puhäs südämetunnistus on pehme
peapadi.
Tõn. Täht. (1909 juuli, 1910 veebr., 1911
juuli) — ?(7) var.

e. Puhäs südämetunnistus on kõige pa-
rem puhkepadi.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

f. Hea südämetunnistus on pehme padi.
Körber VRMK 58 — ?(2) var.

B. Häa südämetunnistus on kõige pa-
rem pääalune.
Linda nr. 19 (1895) 308 — ?(1) var.

C. Puhäs süda, pehme padi.
Ann (O. Niinemägi) — 1 var.

Vrd. mst: Mis on kõige parem asi maa pääl?
'Häa südämetunnistus' (Hls).

Vrd. Saar Tõeterad 129: Häa südämetunnis-
tus on pehme pääpadi (omistab Ovidiu-
sele).

11354. OLE SÜDI SÖÖGI PEALE, ÄRA
TÜKI TÕU PEALE — 8(14) var.

Aa₁. —————*

* sööma (EKMS); pääle (Pst); töö (trü-
kised; Pst)

Norm. 121, EKMS III 1256; Hel, Pst —
2(5) var.

a₂. Olge südi söögile, ärge tükke tüüle.
Hel — 1 var.

b. Ära tüki töö pääle, ole südi söögi
pääle.*
* ärä; tüü
Hel — 2 var.

c. Ärä tüki tüü sälgä, ole südi söögi
pääle.
Hel — 1 var.

B. Sundija on südi söögi peale, tahtja
teise töö peale.
?VMr (Prilimets) — ?(1) var.

Ca. Ära tüki tüü pääle, tüki ainult joogi
pääle.*
* töö; peale (Päss)
Päss PJs 561; Hel — 1(2) var.

b. Ära tüki tüü pääle, ole südi joogi
pääle.*
* töö; peale (Päss)
Päss PJs 561; Hel — 1(2) var.

11355. EI MASSA NII SÜUTA, ET NABA
NÄÜS — 1 var.

Võ (anon.).

Vrd. 4853. Korgest süüdat, naba näütat.

11356. SÜGA SINA TÄNA MIND, MINA
SÜGA HOMME SIND — 1(2) var.

Hlj (Leetberg).

Vrd. 12387. Täna mulle, homme sulle.

11357. EI TOHI SÜGÄVEST KUNDA,
ET HAUKAPASK SÜÜ VIL'LA
ÄRÄ — 1 var.

Nõo (Päss).

11358. KUI SÜGAVAMALT KÜNNAD, SIIS
ENAM LEIBA SAAD — ?(14) var.

- a. Mida sügavamini küntakse, seda
enam on leiba süüa.

Niggol VKOR⁵ 160 — ?(10) var. Vene
vanasõna tõlge.

- b. _____
Norm. 87, EKMS III 377 — ?(4) var.
Normanni alustekst on tagasi viidav Nig-
golile.

Vrd. 11365. Sügav vagu, kõrge kõrs.

11359. KUS KÕIGE SÜGAVAM ROE ON,
SENNA LAPSED SISSE LÄHE-
VAD — 2(18) var.

- Aa. _____
* Helle 344, Hupel 111, Poromenski EGr.
202, Wied. 91, Kündja nr. 42 (1883) 502
— 1(12) var.

*

*Kus Feigefüggawam roe on, senna lapsed sisse
lähbawad, wo der Roth am dicksten ist, da gehn die Kin-
der am eifigen hinein.*

- b. Kus roe kõige sügavam, sinna lap-
sed sisse lähevad.*

* senna (Wied., Kündja)
Stein 38, Wied. 94, Kündja nr. 42 (1883)
502 — ?(4) var.

- c. Kus kõige sügavam pori on, sinna
lapsed sisse lähevad.
KAH EKAL 154 — ?(1) var.

- B. Lastile laste viis, kus vett natuke
maas, sääl varsi sees kui porsad ri-
belda.

Tt (Vestr.) — 1 var.

11360. MIS SA SÜGAVAMALE ASTUD,
KUI JALG ULATAB — 1 var.

Sa (Allas).

Vrd. 11366. Ära mine sügavamale vette, kui
sa ujuda võid.

11361. MIDA SÜGAVAM HAAV, SEDA
SUUREM VALU — 1 var.

Lai (Tiidu).

11362. MIDA SÜGAVAM MERI, SEDA
ENAM KALU — 1 var.

Prn (õpil.).

11363. MIDA SÜGAVAM TALI, SEDA
SOEM SUI — 1 var.

Rap (Viidebaum).

11364. SÜGAVAS KAEVUS PALJU VETT,
SIISKI LÕPEB VAHEST OTSA —
1?(10) var.

- a₁. _____*

* vahel (E, E²)

Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, E
80, E² 10 — 1?(6) var.

- a₂. Sügavas kaevus on palju vett, siis-
ki lõpeb see vahel otsa.

Reiman KTr V 36 — ?(1) var.

- b. Sügavas kaevus on palju vett.
Kmpm. KH 41 — ?(3) var.

11365. SÜGAV VAGU, KÕRGE KÕRS —
1 var.

Kul (Nurme).

Vrd. 11358. Kui sügavamalt künnad, siis
enam leiba saad.

11366. ÄRA MINE SÜGAVAMALE
VETTE, KUI SA UJUDA VÕID —
?(8) var.

Gr. SKÖ II 37, Norm. 54 ja 229, EKMS
I 336 ja III 992. Väljendi aluseks on
Grenzsteini õpiku saksakeelne tekst, mil-
le tõlkeid toovad ära hilisemad trükised.

Vrd. 11360. Mis sa sügavamale astud, kui jalg
ulatab.

11367. KEL SÜGELEP, SII SÜÜDÄP —
2(4) var.

- a. _____
Norm. 52; Vas — 1(2) var.

- b. Mis sügeleb, seda ei jäeta süga-
mata.
?Kam (Relli) — ?(1) var.

- c. Kust kiheleb, siel tuleb ka sühütä-
dä.

Kuu — 1 var.

Vrd. 7916. Oma kärnad sügelevad.
4436. Igaüks kratsigu ise oma kärnad.

11368. ÄRA MINE SÜGELEMATA
SAUNA — 11(26) var.

a₁. _____*

* mene (Rak); sügilemata (Beitr.; Pär)
Beitr. II 75 ja XI 148, Wied. 12, Kündja
nr. 31 (1883) 370, E MVH 28, Norm.
241, EKMS I 207 ja III 338; Hlj, Rak,
Amb, Pär (Rosenplänter) — 4(18) var.

a₂. Ära sügelamata sauna mene.
Rak — 1 var.

b. Ära lähä sühelemata sauna.*
* ärä; lähe; sühelemätä, sügelemata
Kuu — 3 var.

c. Ära tule sügelemata sauna.
VNg — 1 var.

d. Mis sa sügelemata sauna jooksed.
Wied. ESSr 1099, EKMS III 1051 — 1(2)
var.

e. Ei maksa mennä sühütämätä sauna.
Kuu — 1 var.

Vrd. kk: Läks sühelemata sauna (Kuu).

11369. SÜGELISED OLGU HUNDI
SÜGADA — 1 var.

Vän (Peterson).

11370. EKS SÜGISE NÄE, MIS SUVI ON
TOOND — 1 var.

Hlj (Reepärg).

11371. KU SÜGÜSE ENNE PÄEVA-
TÖUSU KA HOBUSENAHA
SUURUNE PILV TAEVAN OM,
SIS EI KÜLME VILI PÖLLU PÄÄL
ÄRÄ — 1 var.

Hls (Reissar).

Vrd. 1342. Hobune on lubanud siis varsaga
välja minna, kui ju nahalaiune lapp pal-
jast on.

11372. KÕIK SÜGISED EI OLE SALVE
TÄITJAD* — ?(31) var.

* pole (Norm., EKMS)

Stein 31, Wied. 74, Kündja nr. 38 (1883)
454, Ol. Lisa nr. 11 (1888) 175, Kmpm.
KH 36, Sööt Nlj. Kal. (1903 sept.), Is.
Kal. (1904) 211, Reinhold Kal. (1911) 10,
E 41, E² 16, Norm. 45 ja 89, EKMS III
422 ja 1052; ?Tt (Kreutzw.).

11373. LÄHED SÜGISE REEGA TEELE,
VÖTA RATTAD ÜHES, LÄHED
RATASTEGA, SIIS VÖTA REGI
ÜHES — 1(3) var.

Norm. 229, EKMS I 338; Rõu (Gutves).

11374. SÜGISE EI MAHU LÄBI,
KEVÄJÄ EI SAA JÄRGI — 1 var.

Ote (Lipping).

11375. SÜGISE EI OLE SOAND,
KEVAJA EI OLE KESVI — 3(4)
var.

a. _____

Ote — 1 var.

b. Sügüselt ei ole süät, kevädelt ei ole
kesvi.

Trv — 1(2) var.

c. Sügisi ei ole südant, kevadi ei ole
kesvi.

Dialoogilises kontekstis: «Miks sa ka ju
naist ei võta? — Niisama, ükskord üks
puudus, teinekord teine: sügisi [— — —].»
KJn v. San (Orgusaar) — 1 var.

Vrd. 3653. Keväjä öks olõ õih kesvājauhõ, su-
võl suurmed.

11376. SÜGISE IKKE: SEPIKUD, SEPI-
KUD JA SEDA PAREMAD, AGA
KEVADE: KALLIS HÄRRA, LAENA
LEIBA* — 1(3) var.

* ikka; sepikut; paremat (trükised)

Norm. 114, EKMS II 967; Hlj (Leetberg).

11377. SÜGISEL ON KA VARBLASEL
ÖLU* — 1?(4) var.

* õlut (EKMS)

Norm. 160, EKMS III 1046 ja 1053; ?Rõn
(Berg).

11378. SÜGISEL ON SEITSE SÖÖMA-
LAUDA, KEVADEL EI KAKUKEST
— 1?(20) var.

Aa. _____*

* takakest (Stein)

Stein 57, Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883)
611, Kmpm. KH 43, Ridala 22, Norm. 234,
EKMS III 511, 1045 ja 1053; ?Tt
(Kreutzw.) — 1?(14) var.

b. Sügisel seitse söömalauda, kevadel
ei kakukestki.*

* kakukest (EKMS)

E 80, E² 16, EKMS I 1198 — ?(4) var.

- B. Sügisel on seitse saia, kevadel ei kakukesta.
Rl ja Kalevala 89, Raielo² 119 — ?(2) var.
- Vrd. 11379. Sügisel on suured söömad, kevadel keed magusad.
11379. SÜGISEL ON SUURED SÖÖMAD, KEVADEL KEED MAGUSAD — u. 100(158) var.
- A_{1a1}. Sügisel on suured söömised, kevade on keed magusad.*
* sügisel (Sim, Kär)
Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611; VNg, Sim, Kär — 3(5) var.
- a₂. *
* sügise — kevade (Hlj, Amb, Koe, Pai, TÜR), sügüse — kevajel (Kuu), sügüsel — kevadel (Kuu), sügisel — kevade (Tln, Rap v. Mär), kebade (Koe); süömad (Hlj), süömäd (Kuu); kied (Hlj, Kuu); oo (Vig)
Meelej. nr. 11 (1887) 86, Raud KL I 57, Kmpm. EL IV² 17, Rl ja Kalevala 89, EKMS IV 24; Vi, Jä, Kuu, Tln, Rap v. Mär (Poom), Kul, Vig, ?Vän (õpil.), Pär, Plt (Palm) — u. 30(55) var.
- a₃. Sügüsüst on suured süömäd, keväjäst kied magusad.
Kuu — 1 var.
- a₄. Sügisel on suured süömad, kevadel kiedki magusad.
Jõe — 1 var.
- a₅. Sügisel suured söömad, kevadel keed magusad.*
* sügise — kevade (Norm., EKMS; Amb, TÜR, Koe, Tln, HMd v. Ris, Vig, Han, Sa, Aud, Vil, Pil), sügisi — kevadi (Hää); süömad (Kuu); kied (Amb, Kuu) E 80, E² 16, Norm. 159 ja 234, EKMS III 511 ja IV 24; ?Hlj (Reepärg), Jä, Ha, Vig, Han, Sa, Aud, Hää, Vil, Pil, Trm — u. 20(31) var.
- a₆. Sügise söömad suured, kevade keed magusad.
Kad — 1 var.
- a₇. Sügise suured söömad ja kevade keed magusad.
Jür — 1 var.
- a₈. Sügise ikka suured söömad, kevade keed magusad.*
* sügisel — kevadel (Vig); ikke (TÜR); kied (Jõe)
TÜR, Jõe, Rap v. Mär (Poom), Vig — 4 var.
- a₉. Sügise ikka suured söömad ja kevade keed magusad.
Kaa — 1 var.
- b. Sügise süüase suured süemad, kevade kiedki magusad.
Iis — 1 var.
- c₁. Sügise on suured söögid, kevade keed magusad.*
* sügisisilt (Vil), sügisil — kevadil (Vil), sügisel — kevadel (SJn)
Juu v. Vän (Virkus), Vil, SJn, Lai — 5(6) var.
- c₂. Sügise on söögid suured, kevade keed magusad.
Plt — 1 var.
- c₃. Sügise on suured söögid, kevade keedki magusad.*
* sügisel — kevadel (Trt)
MMg, Trt — 2 var.
- c₄. Sügisel olid suured söögid, kevade keed magusad.
VMr (J. Elken) — 1 var.
- c₅. Sügisel ikka suured söögid, kevadel keed magusad.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- c₆. Sügise ikke suured söögid, kevade keed magusad.*
* keväde; keededki (Kod)
Ksl, Kod — 2 var.
- c₇. Sügise ikka suured söögid, kevade keedki magusad.
Köp — 1 var.
- c₈. Sügisel suured söögid, kevadel keed magusad.*
* sügise — kevade (TaP)
Tor, TaP — 6(7) var.
- d. Kel sügise suured söögid, sel kevade keed magusad.
Trt — 1 var.
- e. Sügisi suured söömesed, kevadi keed magusad.
Hää — 1 var.
- A_{2a}. Esteks suured söömad, pärast keed magusad.
Kuu — 1 var.
- b. Enne suured söömised, pärast keed magusad.
Kmpm. KH 36 — ?(3) var.
- A₃. Sui ikka suured söömad, kebade keed magusad.
Ris — 1 var.
- B. Sügisel on suured söögid, suured

söögid, suured saagid, kevadel keed magusad.

E MVH 19 — 1 var.

- C. Sūgisel on suured süömad, suured süömad, selged leivad, kevadel kied magusad.

Kuu — 1 var.

- Da. Sūgise on suured süömad, kevade on keed kallid.*

* keedki (Gr. ELr)

Wied. 175, Gr. ELr II 93, Kündja nr. 51 (1883) 611, EKMS I 1198 ja III 1052 — 1(9) var.

- b. Sūgise on suured süümised, kevade on keed kallid.

Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611 — 1?(2) var.

- Ea. Sūgise on suured süömad, kevade keed kesised.

Krj (Allas) — 1(3) var.

- b. Sūgisel on suured süömad, kevadel keedised kasinad.

Saa (Söggel) — 1 var.

- F. Sūgisel on suured süömad, kevadel paljad keed.

PJg — 1 var.

- G. Sūgisel suured süögid, kevadel kesised koogid.

Tor — 1 var.

- H. Sūgisi süögid sagedad, kevadel keed magedad.

M. Mäesalu seletus: «Sūgisesele pillamisele järgneb kevadel puudus.»

Hää — 2 var.

- I. Sūgise süögi sageda, kevade keedi vedelä.

Ran — 1 var.

- J. Sūgise suured süömad, kevade aganad head küll.

?Amb (Freimann) — 1?(1) var.

- K. Sūguse ond suurõd suamad, kevade keed magusad.

Khñ — 1 var.

- L. Sūgise tuumed tulusad, kevade keed magusad.

Norm. 159, EKMS IV 24; Kāi (Sooster) — 1(4) var.

- M. Sūgisel süöd armsad, kevadel keed armsad.

Pār — 1 var.

- Vrd. kk: Sūgise tal suured süömad, kevade keed magusad (Rap).

- Vrd. 11393. Sūgisi suured salapätsid, kevadi kesine rokk.

11383. Sūgise oo suured küllad, kevade oo peenike pihus.

3637. Kevadel on kehvad ajad, sūgisel suured soagid.

11386. Sūgise saa süvvä, müvvä, kevāje kand kessel kaala.

11390. Sūgise süöks, ei jõua süüa, kevade süöks, ei ole süüa.

11378. Sūgisel on seitse süömalauda, kevadel ei kakukest.

11380. SUGISEL ON SUVE SILMAD, AGA TALVE HAMBAD — 5 kuni 6(8) var.

Aa. _____

Trm (Sirel) — 1 var.

- b. Sūgisedsel ilmal om suve silmä, talve hamba.

Hel — 1 var.

- Ba₁. Kevāja omma' suvõ silmä' ja' talvõ hamba'.

Se — 1 var.

- a₂. Kevājal omma suve silma, talve hamba.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- b. Kevajasel ilmal on suve silma, aga talve hambad.

Rõn — 1 var.

*

- C. On jūril suve nägu, talve süda siiski sees.

Tlsp. 101 — 1?(3) var.

- Vrd. kk: Suve silmad, aga talve hambad 'päikesepaisteleste, ent külmade ilmade kohta' (Jõh).

- Vrd. 10995. Suvj silmist kaija, talv hambist tunda.

10990. Suvel on suured silmad, talvel on pikad hambad.

11381. SUGISE OLLA MEREVESI KERGE JA VIHANE, SUVEL RASKE JA LAHKE — 1 var.

VNg (H. Krickmann).

11382. SUGISE OM KARJAPOISS TARGEMB KUI KEVÄJE KUNINGAS — 2(6) var.

a. _____*

* sūgisel; on; targem; kevadel (trükised) Norm. 88, EKMS III 378; Hel, Krl — 2(4) var.

- b. Sūgisel on ka karjapoiss targem kui kevadel kuningas.

Laakm. ER Kas. Kal. (1889) 3 — ?(2) var.

Vrd. 9192. Põllumees sügise tark.

11395. Sügüse kõik targa', keväjä ei kiäki.

11383. SÜGISE OO SUURED KÜLLÄD, KEBADE OO PEENIKE PIHUS — 1?(1) var.

?Vlg (Priimets).

Vrd. kk: Tal on peenike pius (Jür).

Vrd. 11379. Sügisel on suured söömad, kevadel keed magusad.

11384. SÜGISE PANNAKSE KARJANE SIGADELAUDA OTSALE JA KEBADE HAKATSE TEDA JÄLLE ÜLESSE OTSIMA — KUS TA PANDUD OO — 1 var.

Kul (Samet).

11385. SÜGISE RIU-RÄU RÖÖSKA, PIU-PÄU PAKSU PUTRU, KEVADE KÖNNI KÖTT KÖVERAN — 2(3) var.

a. _____

Hls v. Krk (Kase) — 1 var.

b. Sügisel riu-rau rõõska, piu-pau paksu putru, kevadel kõnni kõht kõveras.

Norm. 234; Vln (Piilberg) — 1(2) var.

11386. SÜGISE SAA SÜVVÄ, MÜVVÄ, KEVÄJE KAND KESSEL KAALA — 6(8) var.

Aa. _____

P. ja J. Einerite seletus: sügisel on küllus, kevadel toiduvarast puudus.

Hel — 1 var.

b₁. Sügise saa süvvä, müvvä, keväje om kestel kaalan.

Norm. 159; Hel (Tomp) — 1(2) var.

b₂. Sügise saab süüa, müüa, kevade on kestel kaelas.

EKMS IV 24 — ?(1) var.

B. Sügisel on süvva, juvva, kevadel om kessel kaalan.

Trt — 1 var.

Ca. Sügise om süvvä, salve, keväjä om kesli kaalan.

Ote — 1 var.

b. Sügüse süvvä, salve, keväja kesli kaalan.

Kan — 1 var.

D. Kevajalt om kessel kaalan.

Hel — 1 var.

Vrd. 11379. Sügisel on suured söömad, kevadel keed magusad.

11387. SÜGISE SELGE, KEVADE KANGE, SUI SOE, TALVE KÜLM — 1 var.

Sa (V. Mägi).

11388. SÜGISE SIGIVAD PULMAD — 1 var.

O. Kõiva seletus: jaanipäeval käidi kihl-lamas, suvel oli pruut peiu kodus tööl, sügisel olid pulmad.

Krj.

11389. SÜGISE SÖÖDAB, KEVADE KURNAB — 7(33) var.

A. _____*

* sügis (Kmpm., E², Jänes-Parlo, EKMS; Pöi); kevad (E², Jänes-Parlo, EKMS; Pöi), kevade; süüdab (Kod)

Stein 57, Wied. 175, Kod. Kal. (1881) lisa 107, Kurrik 7, Kündja nr. 51 (1883) 611, Kmpm. KH 32, E 80, E² 16, Jänes-Parlo 116, Norm. 43, EKMS I 1198 ja III 1052; Pöi, SJn, Lai, Kod, Tt (Kreutzw.) — 5(29) var.

B. Sügise söödad, kevade kurnad.

Pal (Maasen) — 1(3) var.

C. Sügise söödad, kevade kehvaks teeb.

Hls (Jung) — 1 var.

11390. SÜGISE SÖÖKS, EI JÕUA SÜÜA, KEBADE SÖÖKS, EI OLE SÜÜA* — 1(4) var.

* kevadel (trükised)

Norm. 43, EKMS I 1198 ja III 1052; Koe (Schultz).

Vrd. 11379. Sügisel on suured söömad, kevadel keed magusad.

11391. SÜGISE ÜTLES LIIM SAOLE: «ANNA RUUMI!», KEVÄJE: «OODA JÄRGI!» — 1 var.

Hel (Tomp).

11392. SÜGISI PÕIMIB RÄIME, KEVADI LAKUB RÄIMEKUSE ÄRA — 1 var.

põimib = norib, ninastab; räimekusi = soolvesi

Hää (Mäesalu).

11393. SÜGISI SUURED SAIAPÄTSID, KEVADI KESINE ROKK* —
1(3) var.

* sügisel — kevadel (trükised)

Norm. 159, EKMS IV 24; Hää (Mäesalu).

Vrd. 11379. Sügisel on suured söömad, kevadel keed magusad.

11394. SÜGÜS TULÖ, SÜÄ SUUR, KEVVÄI TULÖ, KIISTKA KÜLEH — 1 var.

M. Vabarna seletus: «Sügüs tulö külma-
ga, kevväi tulö lillega.»

Se.

11395. SÜGÜSE KÖIK TARGA', KEVÄJÄ EI KIÄKI — 1 var.

Urv (Siil).

Vrd. 3650. Keväjä mõista ai mehe midä, sügise umma vana naaseki targa.

11382. Sügise om karjapoiss targemb kui keväje kuningas.

11396. SÜGÜSE LÄTT SULASÖ POOLÖ, KEVÄJÄ LÄTT PEREMEHE POOLÖ — 8 v. 9(11) var.

A₁a. _____

Räp (Tanning) — 1 var.

b. Kevadise pööripäeva järele hakkab kiskuma pereme poole, sügisese pööripäeva järele kisub sulase poole.
Lüg (Källo) — 1 var.

A₂. Kaks nädalat enne jõulu hakkavad päevad peremehe poole käima ja kaks nädalat enne jaani — poisi poole.
SJn — 1 var.

B. Suvisest pööripäevast päevad käivad orja poole, talvisest — päevad käivad peremehe poole.
Norm. 44 — ?(1) var.

C. Suvine pööripäev sulase poole, kevädine pereme poole.
Lüg (Källo) — 1 var.

D. Jõulust Jaanini veavad päävad peremehe poole, Jaanist jõuluni sulase poole.
Hlj — 1 var.

E. Kevadisel pööripäeval rõõmustab peremees, sügisel ori.
?Tln (Kriitmäe) — ?(1) var.

F₁. Jaan hakkab orjade poole hoidma: lühendab päeva ja pikendab ööd.
Võn — 1 var.

F₂. Päält jaanipäeva kisub pääv sulase poole.

Trm — 1 var.

F₃. Pööripäeval (9-mal juunil) päev pöörab poisi poole.

?Tln (Keller) — 1?(1) var.

F₄. Pööripäeval astuvat päike kukesammu tagasi sulase poole.

Rõu (J. Kangur) — 1 var.

Vrd. kk: Suvisest pööripäevast üteldi: päevad käivad orja poole; talvisest: päevad käivad peremehe poole (Rak).

Vrd. 11004. Suvisel pööripäeval öeldi jällegi, et öö esmalt läheb vaid kukesammu pikemaks.

11397. SÜGÜSE MASTAS LIHA EEST RAHA, KEVAJA LUIE EEST — 1(2) var.

a. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Sügisel maksetakse liha eest raha, kevadel luude eest.

E² 73 — ?(1) var.

11398. TAPA SÜGISE HÄRG ÄRA, NELI VAKKA RUKKI JÄÄB SÖÖMAST TAGASI — 1 v. 2(6) var.

a. _____*

* rukist (trükised)

Norm. 96, EKMS I 569; Sa (Allas) — 1(5) var.

b. Tapa sügisel härg ära, neli vakka rukkeid jääb söömata.

Loorits Vrp 35 (< VII) — 1?(1) var.

11399. PAREM SÜGISENE SEATÖNGERMAA KUI KEVADINE SUUR KÜND — 2(4) var.

a. _____

Norm. 87, EKMS III 378; Kul (Eenveer) — 1(3) var.

b. Sügisene seatõngermaa on parem kui kevadine künd.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

11400. SÜGISENE ELAJAS NING KEVADINE INIMENE OLE ÜHTE LAADI — 2(4) var.

A₁ _____

Krj — 1(3) var.

B. Kevadine loom ja sügisene inimene — need oo õhõtsugused.

Mar — 1 var.

**11401. SÜGISENE ILM ON TUME
NAGU TÖKATIPUDEL KARTULI-
VAO VAHEL — 1 var.**

Tln (A. Kask). Kõnekäänuline esinemus tavalisem.

Vrd. kk: Tume kui tõkatipudel kuuvalgel ööl kartulivao vahel (Kod).

**11402. SÜGISENE UDU TÄHENDAB
SOOJA, KEVADINE UDU KÜLMA
— u. 25(49) var.**

Aa₁. Sügisene udu tähendava sooja, kevadine udu külma.
Hää — 1 var.

a₂. Sügisene udu tähendab sooja, kevadine udu aga tähendab külma.
Tt (Suurkask) — 1 var.

a₃. —————
Saa (Söggel) — 1 var.

a₄. Sügisene udu tähendab sooja, kevadine külma.
Vän v. Vil (õpil.) — 1 var.

a₅. Sügisene udu tähendab kolmeks nädalaks sooja, kevadine aga kolmeks päevaks külma.
Tlsp. 89 — 12(2) var.

b. Sügisene udu näitab sooja, kevadine külma.
Sööt Nlj. Kal. (1902 sept., 1904 sept.), Adamson Kal. (1905) 16 — ?(3) var.

c₁. Sügisene udu toob külma, aga kevadine udu toob sooja.
Juu — 1 var.

c₂. Sügisene udu toob sooja, kevadine külma.
Rõu (Gutves) — 1 var.

d. Kevadine udu tähendab külma, sügisene sooja.
Sööt Nlj. Kal. (1900 mai); ?Tõs (Schantz) — ? kuni 2(12) var.

e. Kevadine udu kuulutab külma, sügisene soojust.
Trt (Eisen) — 1 var.

f. Kevadine udu toob külma, sügisene sooja.*

* kevade (trükised); toob; sooja (trükised; Vil)

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 172, Is. Kal. (1904) 208, Reinhold Kal. (1911) 5; Kuu, VII — 3(10) var.

g. Sügise udu läbi tuleb sooja, kevadise udu läbi külma.
Vig (Altsam) — 1 var.

h. Kevadise uu järel tuleb külma ja sügüise uu järel sooja.
Kuu — 1 var.

Ba. Sügüsetse untsõ lämmind, a keväjätse untsõ külma.
Se — 1 var.

b₁. Sügüsenne undsõ tähendäs lämmind, a keväjäne undsõ tähendäs külma ilma.
Vas — 1 var.

b₂. Sügüsenne undsõ tähendäs lämmind, keväjäne undsõ külma.
Rõu — 1 var.

b₃. Sügüsenne undsõ tähendäs lämmind, keväjäne külma.
Plv — 1 var.

c. Keväde udsu tähendeb külma, sügise udsu lämmit.
Hel — 1 var.

d. Sügüsenne udsu näütas lämmind, keväjäne külma.
Kan — 1 var.

e. Keväjätse' undsõ näütäse' külma, a' sügüsetse' lämmind.
Se — 1 var.

f. Keväjäne undsõ näge külma, sügüsenne lämmind.
Räp — 1 var.

g. Keväjäne undsõ toosõ külma, sügüsenne undsõ toosõ lämmind.
Räp — 1 var.

h. Keväjäne undsõ um külma, sügüsenne lämmit.
Rõu — 1 var.

Ca. Kevadine udu tähendab külma.
Tlsp. 89 — 12(2) var.

b. Udu kevadel tähendab külma.
Mus (Taev) — 1 var.

**11403. SÜGISESEL ÖÖL ON ÜHEKSA
POEGA — u. 110(124) var.**

Aa₁. Sügisesel üül on iki ühessa poega.
SJn — 1 var.

a₂. —————*

* sügisisel (Jõh, Tor, Vil), sügisel (Sim, Krj, Hls), sügisisel (Kuu), sügüsesel (Trv), sügisese (Mih), sügisitsel (Ran), sügisetsel (Kan), sügüsetsel (Har); üäl (Jõh), üöl (Amb, Kuu, Jõe, Tor, Kan), üül (Hel, Kam, Har); oo (Vig, Tor), om (Hel, Trv, Ran, Kan, Har), one (MMg, Kam); ühikse (Kuu), ühiksa (Jõe), õhõksa (Juu), ühessä (Vig), ühessa (Tor), ühesa (KJn, Ksl), ütessa (Trv, Ran, Kan),

ütesä (Kam, Har); poiga (Jõh, Kuu, Hel, Trv, Kam, Ran, Kan, Har), puega (Amb, Jõe)

EKMS III 1053 ja IV 818; esinemus ülemaaline, vähe Võ (Kan, Har), puudub Se — u. 55(60) var.

- a₃. Sügiseööl on üheksa poega.*
* sügüsü- (Kuu), sügis- (Põl); -üöl (Val, Kuu); oo (VJg); ühessa (VJg), ühüksä (Kuu); poiga (Rkv, Kuu)
Norm. 45, Vih. (1957) 109, Vih. VER 188; Val, Rkv, Amb, Kuu, Rap v. Mär (Poom), Vig, Põl, Muh — u. 10(14) var.

- a₄. Sügiseööl oli üheksa poega.
Muh — 1 var.

- a₅. Sügisesel ööl üheksa poega.*
* sügisisel (Kul, Vän, Pil), sügisise (Vän), sügise (Sa); üül (Vän, KJn); õheksa (Pal), ühesa (Sa), ühessa (Muh), üessa (KJn)
VMr, Tür, Kul, Krj, VII, Muh, Sa, Aud, Vän, Saa, SJn, KJn, Pil, Pal — 16(18) var.

- a₆. Sügisetsel üül olna ütsä poiga.
Nõo — 1 var.

- a₇. Sügisesel ööl olla üheksa poega.
Tõs — 1 var.

- a₈. Sügiseööl olla [üheksa] poega.
Rap — 1 var.

- a₉. Sügisiööl ühessa poega.
Hää — 1 var.

- b₁. Sügisene öö, aga üheksa poega.
Noa — 1 var.

- b₂. Sügisene öö, ühisa poega.
Emm — 1 var.

- b₃. Sügisene öö ja ühise poega.
Käi — 1 var.

- c₁. Sügisesel ööl on üheksad pojad.*
* sügisel (Pil)
Jõe, HJn, Pil — 3 var.

- c₂. Sügiseööl on üheksmed pojad.
Krj — 1(3) var.

- c₃. Sügisesel üül üheksamad pojad.
Saa — 1 var.

- d. Ööl on sügisel üheksa poega.
Rel — 1 var.

- e. Sügisene öö teeb ühise poega.
Rid — 1 var.

- f. Sügisene ilm teeb üheksad pojad öö sees.
Jäm — 1 var.

- Ba. Sügüsesel üel üheksä poega, kõege nuõrõm kusõb alla.
Khñ — 1 var.

- b. Sügüsesel üel ond üheksä poega, kõegõ nuõrõm kusõb alla.
Khñ — 1 var.

- Ca. Sügisesel ööl on seitse poega.*

* sügüsisel; üöl; poiga (Kuu)

Kad, Kuu, LNg, Trm — 4 var.

- b. Sügiseööl on seitse poega.
Pär — 1 var.

- c. Sügiseööl seitse poega.
Kel — 1 var.

- D. Sügisel on [seitse] poega.
?Trt (Elsen) — 1?(1) var.

- E. Sügisesel ööl on seitse venda.
VNg — 1 var.

- F. Sügisesel ööl kaksteistküme poega.
Krj — 1 var.

- G. Sügiseööl on üheksa poega, päeval kahed kaksikud.
Amb — 1 var.

- H. Ühel ööl üheksa poega ja sügisesel ööl öeldakse olema üheksakümmend üheksa poega.
Kad — 1 var.

Vt. 14803 N.

Vrd. 12241. Tuulel on üheksa poega.

11407. Sügüsiine üö soita ühiksmä hobuse seljas.

11404. SÜGISEST ÖÖD JA KEVADIST PÄEVA EI SAEA MITTE —
1(3) var.

Krj (Allas).

11405. SÜGÜSENE AGO AND AO PUDRU PUHKU, KEVÄJÄNE ANNA AI AIGU PUTRU KIITÄGI — 1 var.

Rõu (Perli).

11406. SÜGÜSETSELE RÜÄ SÖKJALLO ANDAS MURU LEIBÄ, KEVÄ-JÄTSELE VISATAS KIVIGA KUKRUHE — 3 var.

- A. —————
Kan (Loodus) — 1 var.

- B. Sügisel üle rukki käimise eest antakse iga jälje päält kanik leiba, kevadel kaigast.
Ran (H. Tampere) — 1 var.

- C. Kes sügisel üle rukkiorase läheb, on võileiva väärt, aga kes kevadel läheb, see on peksu väärt.
Jür (Saalverk) — 1 var.

Vrd. 9824. Rukis oli ütlenud: «Kes mind tal-
[vel] tallab, seda tallan mina suvel järe-
le.»

6202. Maa kündjale löö kiviga pähä, nil-
do niitijale anna pala leiba.

**11407. SÜGÜSINE ÜÖ SOITAB ÜHIKSMÄ
HOBUSE SELJAS — 1 var.**

Kuu (Lindström).

Vrd. 11403. Sügisesel ööl on üheksa poega.

**11408. SÜLD MEEST, TEINE HANGU,
KOLMAS UPPI, SIIS TEEB
KOLME SÜLLA KÕRGUSE KUHJA
— 5(8) var.**

Aa₁. _____

Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611,
EKMS I 421 ja III 983 — 1(4) var.

a₂. Süld meest, teine hangu, kolmas up-
pi, siis teeb kolme süllase kuhja
valmis.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Süld meest, süld hanguvart ja süld
uppi — ning heinakuhi on valmis.
Saa (Söggel) — 1 var.

B. Süld meest, süld vart ja süld uppi.
M. Sarve seletus: «Heinakuhja tegemise
man peavet oleme.»
Krk — 1 var.

C. Süld miist, puul sülda kätt, süld
vikla ja puul sülda uppe — võib kol-
me sülla kõrgune kuhi ära terita.
Trv (Feldfebel) — 1 var.

**11409. SÜLD ON SÜÖMÄKÄTT, PUOL
SÜLDÄ ON LÜÖMÄKÄTT — 7(9)
var.**

Aa₁. _____

Kuu — 2 var.

a₂. Süld süömäkätt, pool süldä lüömä-
kätt.
Kuu — 1 var.

b. Süld maad süömäkätt, pool sülda
lüömäkätt.
Kuu — 1 var.

c. Süld maad süöjä kätt, puol süldä
lüöjä kätt.
Kuu — 1 var.

Ba. Süld on süömäkätt.

A. Salströmi seletus: «Sööja ulatab enda-
le kaugelt.»

Kuu — 1 var.

b. Süld süöjä kätt.*

* sööja (trükised)

Norm. 154, EKMS III 1046; Kuu — 1(3)
var.

Vrd. 11207. Sööjal pikk käsi, lööjal lühike.

**11410. OLGU ENDÄL SÜLG SUUN VAI
VAHT KÖTUN, KÜLÄLISELE PIAB
IKS SAAMA — 3(4) var.**

A. _____

Ote (Palm) — 1 var.

B. Endäl sülg suun ja vatt kötun, aga
uhkus piät saama aetus.

Ote (Silde) — 1 var.

C. Sülg suus, vaht kõhtus, ise uhke
pealegi.

?Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 1(2)
var.

Vrd. 4032. Ennem jäägu koer ilma, aga kü-
lalised peavad saama.

**11411. SÜLG JÄÄS SÖÖTJÄLE, PURU
PURÖTAJALÖ — 8(9) var.**

A₁. Sülg saa süüjale, puder puretajale.
J. Sandra seletus: «Lapsehoidjast.»

Vas v. Se — 1 var.

A₂. Purõtajalõ pudi, süüjale sülg.
Rõu — 1 var.

Ba. _____

Ote — 1 var.

b. Süütjale jääs sülg suhte, puretajale
puru.

Võ (Schmidt) — 1 var.

C₁. Puretajal jääb puru, ravitsejal raba.
Võn (Pint) — 1(2) var.

C₂. Puru saab puretajale, raas lapse ra-
vitsejale.
Plv — 1 var.

*

D₁. Puru jääb puretajale, laju lapse söö-
tijale.

laju = puru, raasuke

Jõe — 1 var.

D₂. Puru saab puretajale, lajud lapsele.
J. Saalvergi seletus: «Hooletu lapseema
ja hoidja teeb lapsele puru.»

Jür — 1 var.

**11412. SÜLGÄT — EI NEELÄ, ÜTLET —
EI VÖTA TAGASI — 1 var.**

Vas (Jõgeva).

Vrd. 10922, eriti B: Sõna tagasi võtta ei saa.
13534. Ära vana süлга änam suhu võta.

11413. SÜLGÄ UTS KÖRD, UM SÜLG,
SÜLGÄ KOLM KÖRD, UM KULD
— 1 var.

H. Prantsu märkus: teksti tähendus arusaamatu.
Vas v. Se.

11414. ÄLE SÜLGA TOISE PAJA:
VÕIB-OLLA SÖÖD ISE SENE
SEEST — 1?(1) var.

?VNg (Aug. Krikmann).

Vrd. 11416. Ärä sülgä tõese kaiju: tuleb kõrd,
et juud säält vett.

11415. ÄRA SÜLGA KAEVU* — ?(2) var.

* sülita (Pödder)

Pödder LVKGr. 97, EKMS II 1005.

Vrd. 11416. Ärä sülgä tõese kaiju: tuleb kõrd,
et juud säält vett.

13525, eriti red. Ba₂: Ära sülita enne
vana kaevu, kui uus valmis on; ja red.
R: Ära sülita enneaegu kaevu: pead ehk
pärast jooma.

11416. ÄRÄ SÜLGÄ TÕESE KAIJU:
TULEB KÖRD, ET JUUD SÄÄLT
VETT — 3 kuni 5(19) var.

A_{1a}. Ära sülga mitte võerasse kaevu: ehk
juhtub sulle sealt vett juua.
Niggol VKÖR⁵ 96 — ?(5) var.

b. Ära sülita võõrasse kaevu: ehk juh-
tud isegi sealt jooma.
?Tt (anon.) — ?(1) var.

c. Ära sülga võerasse kaevu: või olla,
et sa säält saat esi vett jooma.
?Trv (Kala) — 1?(2) var.

d. Ära sülga võõrasse kaiju: või olla,
et sa säält vaest vett võtad.
?Trv (Sikk) — 1?(2) var.

A_{2a1}. —

Trv — 1 var.

a₂. Ära sülga teise kaevu, tuleb kord,
et jood sealt vett.
Norm. 261, EKMS II 1090 — ?(3) var.

b. Ära sülita teise kaevu: ehk jood ise
ka sealt seest.
Norm. 248; ?Rak (Jürjev) — ?(2) var.

c. Ärä sülita tõise kaiju.
?Lüg (Källo) — ?(1) var.

A₃. Ära sülgi sõbra kaevu: ehk saad
säält isegi juua.
Rak — 1 var.

B. Ära sülita mitte kaevu: sul tuleb
sealt seest vett juua.
Vig — 1 var.

Vrd. 13525, eriti red. Ba₂: Ära sülita enne
vana kaevu, kui uus valmis on; ja red.
R: Ära sülita enneaegu kaevu: pead ehk
pärast jooma.

11415. Ära sülga kaevu.

11414. Äle sülga toise paja: võib-olla
sööd ise sene seest.

11417. SÜLEGA VII, PIHUGA TOO* —
1(7) var.

* peoga (EKMS), pioga (E)

Wied. seletus: linna minemise kohta.

Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, E
MVH 92, EKMS II 614.

Vrd. 15132. Üsaga kannat aita, peoga vällä —
iks puudus.

11418. SÜLI SÜLIT VASTU, RAUD
RAUDA VASTU — 1 var.

Vil (Takk).

11419. SÜLITUD LEIB SÜÜASE,
PÖLTUD LAPS LEITAKSE —
1 var.

MMg (Jürgenson).

Vrd. 11793. Tehtud leib süüakse, kasunud
laps leitakse.

7174, eriti Ja: Ise söön sülitud leiva, ise
algan halva kaku.

11420. EI ÜKSKI SÜNNI TARGAKS —
u. 25(79) var.

Aa₁. —

* Helle 330, Hupel 105, Poromenski EGr.
185, Beitr. XI 154, Čelak. 216, Stein 13,
Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883) 382,
KAH EKAl 150, Rootsl. Elut. Kal. (1901)
15, Jürjens 36, E 17, E² 35, Kask-Vaigla-
Veski I Hõ 90, Muuk-Mihkla I 82, Puus.
Eü I 23 ja 101, Kask-Puusepp-Vaigla 35
— 1(33) var.

*

Si üksEi sünni targaks, niemand wird mit der Kunst ge-
boreu.

a₂. Ei ükski ole targaks sündinud.
?Hls (Jung) — 1?(1) var.

a₃. Ükski ei ole sündimisest saadik tark.
VMr — 1 var.

a₄. Ükski pole sündinud tark.
?Urv (Prisko) — 1?(1) var.

- a₅. Ükski tark ei ole sündinud.
?Urv (Prisko) — 1?(1) var.
- a₆. Ükski ei ole juba sündides tark.
Malm 97 — 1?(2) var.
- b₁. Sündides pole keegi tark.
?Kaa (õpil.) — 1?(1) var.
- b₂. Keegi ei ole sündides tark.
?Vig (Saalist), Tt (Eisen) — 1 v. 2(2) var.
- b₃. Keegi pole sündind tark.*
* ei ole (Ote)
Trt, ?Ote (õpil.) — 1—3(3) var.
- b₄. Ega keegi ei ole tark sündinud.
Norm. 58; ?Trv (J. Johanson) — 1?(2) var.
- b₅. Keegi pole sündinud targaks.
?Ote (õpil.) — 1?(1) var.
- b₆. Keegi pole targaks sündinud.
Puus. EKGr. 173 — 1?(1) var.
- b₇. Keegi ei ole tark sündimisest saadik.
Pet. EKLR I 67 — 1?(1) var.
- b₈. Ega sündimisest keegi tark ei ole.
As (J. Reimann) — 1 var.
- b₉. Ei keegi sünni targalt.
?Rõu (Pill) — 1?(1) var.
- B. Kiegi ei ole sündinud oskama.
Kuu — 1 var.
- Ca. Targaks ei sünnita, targaks õpitaks.
M. Mäesalu seletus: «Vastus hädaldamisele: «Ma ei oska. Ma ei saa.» jne.»
Hää — 1 var.
- b. Ei ole ütski loodu tark, vaid õpnu.
Krk — 1 var.
- D. Inimene ei ole sündides tark, vaid surres.
A. Källo seletus: «Õppida tuleb eluaeg.»
Lüg — 1 var.
- Ea₁. Ükski meister pole meistriks sündinud.
E 89, E² 35, Kmpm. EL II¹⁸ 191, Norm. 58 — 1?(10) var.
- a₂. Ükski meister ep ole sündimisest saadik meister.
Wied. ESSr 593, Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22 — 1(3) var.
- a₃. Ükski pole meistriks sündinud.
Huvit. I² 47 — 1?(3) var.
- b₁. Ei ole keegi meistriks sündinud.
VJg — 1 var.
- b₂. Keski ei ole meistriks sündinud.*
* sündind (Lüg)

Lüg, Mih — 2 var.

- b₃. Meistrist olõ_õi' kiäki sündünü'.
Se — 1 var.

c. Meistriks ei ole keegi loodud.
?Pst (Lensin) — 1?(1) var.

F. Meistrest olõ_õi kiäge sündönü, kõik ommava meistrest opnõ.
F. Ilviku seletus: seda öeldakse nende kohta, kes ütlevad, et nad ei oska midagi teha.
Se — 1 var.

G. Ükski ei ole sündides meister, aga surres küll õpilane.
Wolde² 14 — 1?(1) var.

Vrd. 11662. Ükski tark ei ole taevast tulnud.

11421. EKS SÜNDIND SEPAPÖEG
IKKE PAREMAD PUSSI[D] TII
KUI ÖPPIND SEPP — 1?(1) var.

?Ksi (Riimar).

11422. KES EI SÜNNI SAUNA, SEE EI
SÜNNI MÕISA — 1(6) var.

- a. _____
Saa (Söggel) — 1 var.
- b. Kes ei sünni sauna, ei sünni mõisa.
E 33, E² 52 — 1?(5) var.

11423. KES EI SÜNNI SÖÖMA, SEE EI
MAHU MAKALE — 4(8) var.

- A. _____
Puh (Arak) — 1 var.
- Ba. Ei sünni süüma, ei mahu magama — pää üle päitse, jalad üle jalutsi.
Norm. 214; Kan — 1(3) var.
- b. Ei sünni sööma, ei mahu magama — pea üle päitsi, jalad üle jalutsi.
EKMS III 496 — 1?(1) var.
- C. Ei sünni süüma ega mahu magama.*
* makame (Hel)
Hel, Nõo — 2(3) var.
Red. B ja C kõnekäänuline funktsioon võimalik.
- Vrd. kk: Nema ei sünni süüma, ei mahu makale (Rõn); Ei ta annud asu süüa ega magada (Wied. ESSr 58).
- Vrd. rl «Kuri vennanaine»: Veli võtti vihatse naise, / mustakulmu kurja naise: /

es ta sünni süvvenes, / es ta mahu
maatenes (ERIA III:1 nr. 4036).

11424. KES IKI SÜNDÜNU OM, SII
IKI SURES KAH — 1(2) var.

Krk (Hünerson).

11425. KIEGI EI ÕLE SÜNDIND LAISK,
VAID ISEHAKKAND — 1 var.

Lüg (Källo).

Vrd. nlj AaTh 1950.

Vrd. 849. Harinu laisk iks paranes ära, luu-
du laisk ei enämb.

11426. KUI SÜNDIN VASKAL KUUS
HAMMAST SUUN OM, SIS SAA
TAST KURI ELLÄI, SÄEDSE
SÄÄDLIK, KATESSE KARJAELLÄI,
ÜTESSE ÜLIHÄÄ — 6 var.

A. _____

Hel (Tomp) — 1 var.

Ba. Kui vasikat kasvatada tahetakse, siis
vaadatakse, kui palju tal hambaid
suus on, leidub [seitse] hammast, saab
tast sitt lehm, kui [kaheksa], saab
kallis lehm, on [üheksa], saab hästi
hüvä.

Trv — 1 var.

b. Kui vasikat kasvatada tahetakse, siis
vaadatakse, kui palju tal hambaid
suus on: on tal [seitse] hammast, siis
saab tast sitt lehm, on tal [kaheksa],
saab kallis, üheksama hambaga kas-
vab õige hüvä lehm.

Pst — 1 var.

C₁a. Kui noorel imetätäväl lehmvasikal
katessa hammast om, sis saap täst
kaunis lehm, kui ütessä, sis ülihää.

Ote — 1 var.

b. Kasuvaskas kalias, ku om katesse
hammast, sis saa hää piimälehm,
ütessä, sis om ülihää.

Hel — 1 var.

C₂. Määntsel vasikal sündümisen [ka-
heksa] hammast olövat, tuust saavat
kaunis, kual vasikal [üheksa] ham-
mast, tuust saa ülihää piimälehm,
kel vähämb, tuu kõhnõmb.

Rõu — 1 var.

Vrd. 10279. Sältseaastane säädüslük karjus,
katsa-aastane kaunis karjus, ütsa-aastane
ülihää karjus, kümneaastane künnlpoiss.

11427. KÕIK SÜNNIB SUUA, MIS SUUS
EI KARJU — 3 var.

A. _____

Rap (Uustalu) — 1 var.

B. Kõik kõlbab söögiks, mis hamba all
ei röögi.

Saa (Söggel) — 1 var.

C. Mis hamba vahel ei piiksu, seda
neela alla.

VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

Vrd. kk: Sõbb kõik ära, mis hamma all ei
karju (Plt).

11428. SÜNDIDES ON KÕIK PISUKESED
— 1(2) var.

Hel (Wahlberg).

11429. SÜNDIMATA ABIELU JA SÜNDI-
MATA HÄRJAPAAR — 1?(1) var.

?Tt (anon.).

11430. SÜNDINUD ASJA EI VÕI PARATA
— 2 v. 3(24) var.

A. _____*

* asjo ~ asju (Hupel, Poromenski,
Wied., Kündja, E, E2)

* Helle 354, Hupel 116, Poromenski EGr.
217, Stein 57, Wied. 175, Kündja nr. 51
(1883) 611, Körber KR I 11 ja 45, KAH
EKAL 158, E 80, E2 89, EKMS III 56 —
1(19) var.

✱

Sündinud asja ei voi parata, geschene Dinge sind
nicht zu ändern.

Ba. Sündinud asju ei või sündimatuks
teha.

Wied. ESSr 1101, EKMS II 1273 ja III
1054 — 1(3) var.

b. Sündinud asja ei või sündimatas
tetä.

?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

c. Sündinud asja ei saa sündimatuks
teha.

?Lai (Tammepuu) — 1?(1) var.

11431. SÜNNIB LAPSUKE, SIIS SÜNNIB
KA EMALE PIIM RINDU — 1(3)
var.

Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611.

11432. SÜNDUMISE PAIKA TIIÄT,
KUULMISE PAIKA EI TIIÄ —
4(9) var.

Aa. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- b. Sündimise paika tead, suremise paika ei tea.

Norm. 207, EKMS III 952 — ?(3) var.

- c. Sündumise paika tiiät, a kuulmise paika ei tiiä', kohes koolõ.

Vas (Ojansuu) — 1 var.

- B. Tia söödü, kon sündü, kanariku, kon kasvi, ei tiä kotust, kohe koolõ.

Rõu (Ojansuu) — 1 var.

- C. Söödü tiiä, kos sündü, kanariku, kos kasvi; kolka ei tiiä, kos koole ja paika ei tiiä, kohe pandas.

Räp (Poolakess) — 1(3) var.

Vrd. rl «Surm teadmata»: Elu mina teadsin, kus elasin, koha mina teadsin, kus kasusin — / surma koht oli teadmata» (ERIA II:1 nr. 2490).

Vrd. 10771. Keegi ei tia oma surmapäävä.

11433. SÜNGE JÕULUPÄEV TÕUTAB
TÄIS VILJAPÄID, SELGE JÕULU-
PÄEV TÕHJE VILJAPÄID — 1 var.

Amb (Neublau).

11434. EGA SÜSI SÜÄND MUUDA —
1 var.

J. Eskeni seletus: öeld. sel juhul, kui kedagi holatatakse: «Ära aga süsi ja tuhka supi sisse aja.»

Kuu.

Vrd. 10606. Ega suul süänd riku ui.

11435. KUS IKKA SÜS'SA ROHKEM
ÜHESKOOS HUNIKUS, SEAL
ÕHKAB IKKA ROHKEM — 1 var.

V. Eenveere seletus: «Palvetamise kohta. Kus teisa ka on, eks seal nagu inimese meel ole ka rohkem selle järele.»

Kul.

11436. SÜSINE ON SEPA NAIN, /
TAHMASED TAGUJA LAPSED, /
SEPP SEE ISE ILMA MUSTA —
?(1) var.

E MVH 12.

Vrd. kk: Süsised kui sepa lapsed (VNg).

Vrd. rl «Rauta hobu!»: Sepp oli ise ilma musta, / temä lapsed süsised mustad (ERIA II:1 nr. 1981).

11437. EGA SÜÜ VÕI HULKUMA
JÄÄDA — 3 var.

a. _____

U. Kiisa seletus: süüdlane peab leitama, kandku süüdlase nime kas või süütu.

Käi — 2 var.

- b. Ega süü või seisma jäeda.

Hii (Wiedemann) — 1 var.

11438. EI OLE IGAKORD REEL SÜÜDI,
VAHEST ON KA TEEL SÜÜDI —
1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11439. IGAKORD POLE SÜÜD SÖEL,
VAHEL KA SEPAL — 1(4) var.

Norm. 60, EKMS IV 944; Trv (Kala).

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11440. PAREM ILMA SÜÜTA SÜÜD
KANDA, KUI SÜÜ PÄRAST NUHT-
LUST VÕTTA — 2 var.

A. _____

Ris — 1 var.

- B. Ilma süüta on hää süüd kanda.

Kaa — 1 var.

11441. SELLEL ON SÜÜDI, KES KAN-
NAB; SELLEL EI OLE SÜÜDI,
KES ANNAB — 1 var.

O. Kallase seletus: «[Nil] ütles kahju saa- ja irooniliselt, kui kahju tegija süüd omaks ei tahtnud võtta.»

Tln.

11442. SÜÜ TEGIJAL, SÜÜ SÜÜTJAL —
1?(2) var.

?Tln (Keller).

Vrd. 15010, eriti J: Üks süü tegijal, üheksa süü arvajal.

8431. Patt patu tegijale, süüd süü saajale.

11443. SÜÜDI HÄRRAL, SÜÜDI HÄRJAL,
VAGA SAAB VAHELT — 3 var.

A. _____

M. Mäesalu seletus: «Töötaja saab asjata pahandada.»

Hää — 1 var.

- B. Vaga saab vahelt.

Hää — 2 var.

Vrd. 13204. Vaga vaevatakse, kõver ei tõsta kõrvagi.

11450. Süü rokal, süü vasikal.

11444. SÜÜD KOERAL, SÜÜD KONDIL
— 1 var.

Ris (Ennist).

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11445. SÜÜD ROKAL, SÜÜD ROKA
KEETJAL — 2 var.

A. _____

Tln (Sengbusch) — 1 var.

B. Süüd kokal, süüd rokal, süüd roka
joojal.

Hlj (Raid) — 1 var.

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11446. SÜÜD SÜÜTJAL, VIGA VIHTJAL
— 3 var.

A. _____

Kan (Tedder) — 1 var.

B. Olõ õi süüd süütjal, viga um iks
vihtjal kah.

Rõu — 1 var.

C. Ega viht ütsindä süüdi ei ole, vihtja
om kah süüdi.

Ote — 1 var.

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11447. SÜÜDÜ UM RUUNAL, SÜÜDÜ
KAH RUHEL — 1 var.

Plv (J. Keerd).

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11448. SÜÜ KATLAL, SÜÜ KAANEL —
1 v. 2(20) var.

a. _____

* Helle 354, Hupel 116, Stein 58, Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, KAH EKAL 158, Norm. 240; Tt (Clare) — 1 v. 2(12) var.

*

Sü katlal, sü kaanel, idem.

b. Süüd katlal, süüd kaanel.

Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, E 80, E² 57 — ?(7) var.

c. Süüd on katlal, süüd kaanel.

Ridala 22 — ?(1) var.

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11449. SÜÜ KEITJAL, SÜÜ SÖÖJAL —
1 var.

VNg (Aug. Krikmann).

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11450. SÜÜ ROKAL, SÜÜ VASIKAL —
u. 100(164) var.

A_{1a1}. _____

* Helle 354, Hupel 116, Poromenski EGr. 217, Malm 18, Stein 58, Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, KAH EKAL 158; Lüg. VNg, Hlj, Kuu, Vig (Saalist, Getreu), Khk, PJg, Hls, Vil, Kod, Röp (Eisen), ?Tt (Clare) — u. 15(49) var.

*

Sü rokal, sü vasikal, sie haben alle beide Schuld.

a₂. Süüd rokal, süüd vasikal.*

* süüdi (SJn, Pil)

Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, Mickwitz Kal. (1893) 54, E 80, E² 57; Vi, Amb, Kuu, Kos, ?Vän (õpil.), Tor, Hel (Wahlberg), SJn, Pil, TaP, Tt (anon.) — u. 20(26) var.

a₃. Süüd on rokal, süüd vasikal.

?Hel (Wahlberg) — 1?(1) var.

a₄. Süüd rokal ja süüd vasikal.

Sannumetoja IV (1851) 135 — 1?(1) var.

a₅. Süüd rokale, süüd vasikale.

?Vig (Laipmann) — 1?(1) var.

b₁. Süü vaskal, süü rokal.*

* vassikal (Pöi), vasikal (Trm)

Han, Pöi, Trm — 3 var.

b₂. Süü vasekal ja süü rokal.

Phl — 1 var.

b₃. Süüd vasikal, süüd rokal.*

* süüdi (Jõh, Juu v. Vän, Trv, Tt)

Jõh, ?VMr (Mastberg), ?Koe (Juurik), Tln (Pusemann), ?Juu v. Vän (Virkus), Kul, Mih, Saa, Trv, Nõo, Tt (Kielas) — u. 10(15) var.

b₄. Süüdi on vasikal, süüdi on ka rokal.

Saa (Söggel) — 1 var.

A_{2a}. Süüd rokal, süüd vasikul, süüd ikki mõlemil.

Krk (Mägi) — 1 var.

b. Süü on vasikal ja rokal, süü on nendel mõlemil.

Vil (Leoke) — 1 var.

A₃. Rokal ja vasikal olla mõlemil süüd.

Hls — 1 var.

- B. Rokal süüd, vasikal süüd, omal ka.
Rap (Pärt) — 1 var.
- C_{1a1}. Süü rogal, süü vasikal, süü roga ro-
gutajal.
Kuu (R. Lilhein) — 1 var.
- a₂. Süüd rokal, süüd vasikal, süüd roka
rokutajal.
VJg, Amb (Kleinmann) — 2 var.
- a₃. Süüd on rokal, süüd on vasikal,
süüd on roka rokutajal.
Vil? (Suurkask) — 1 var.
- a₄. Süüd ikka rokal, süüd vasikal, süüd
roka rokotajal.
Tür — 1 var.
- b. Süü rokal, süü vasikal, keige suu-
remb süü roka rokutajal.
VNg — 1 var.
- c₁. Süüd vasikal, süüd rokal, süüd roka
rokutajal.*
* süü (VNg, Koe, Kuu)
Hls, VNg, Hlj, Amb, Koe (Schultz), Kuu
— 8 var.
- c₂. Süüd vasikal, süüd rokal, süüd aga
roka rokutajal.
Hlj — 1 var.
- C_{2a}. Süüd rokal, süüd vasikal, süüd roka
keetjal.
Norm. 240; VMr, Amb (Freimann) —
2(3) var.
- b. Süüd on rogal, süüd on vasikal ja
süüd on roga keitäjäl.
Kuu — 1 var.
- C_{3a}. Süü rokal, süü vasikal, süü roka te-
gijal.
Lüg (Källo) — 1 var.
- b. Süüd vasikal, süüd rokal, süüd roka
tegijal.
Tür — 1 var.
- c. Süü rokal, süü vasikal, roka tegijal
kõige rohkem.
A. Källo seletus: «Tüll alustajal on kõige
suurem süü.»
Lüg — 1 var.
- D. Süü rokal, süü vasikal, mõnikord ka
süü kapal.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Ea₁. Egä rokal ütsinte süüdü ei ole, vasi-
kul om kah.
Krk — 1 var.
- a₂. Ega rokal ütsindi süüdü ei ole, vasi-
kul om kah.
Krk — 1 var.
- a₃. Ega rokal ütsindi süüdi ei ole, vasi-
kul om iki kah.

Krk — 1 var.

- a₄. Ega rokal ütsinda süüdi ei ole, vasi-
kal om ka süüdi.
?Puh (Arak) — 1?(1) var.
- b. Pole ütsinda süüd rokal, om ehk ka
vasikal.
Võn — 1 var.
- c₁. Igakord ei [ole] rokal süüd, vahel ka
vasikal.
Hel — 1 var.
- c₂. Ega igakord rokal süüdi ei ole,
vahe[l] on süüd ka vaskal.
Trv — 1(2) var.
- c₃. Süü ei ole igakord mitte rokal, vaid
ka vasikal.
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.
- Fa₁. Pole vasikal üksi süüd, rokal on ka
süüd.
Tt (Mets?) — 1 var.
- a₂. Ei ole vasikal üksi süüdi, rokal on
koa süüdi.
KJn — 1 var.
- a₃. Ega vasikal ei ole üksi süüdi, ro-
kal ka.
Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 1(3)
var.
- b. Ega vaskal ütsinda süüdi i ole,
vaest om rokal kah.
Trv — 1 var.

*

- Ga. Süüd ei ole egakord vasikul, süüd
om vahel ka vasiku joogil.
Hls — 1 var.
- b. Egäkõrd ei ole vaskal süüd, mõni-
kõrd omma ka joogil.
Hel — 1 var.
- Ha. Ega igakord joogil süüd ole, vahel
om kah vasikal.
?Trv (Kala) — 1?(1) var.
- b. Olõõi süüd alati jooki, vaid vaska
man kah.
Plv — 1 var.

* *

- I. Vasikal änäm süüdi kui rokal.
M. Veske seletus: nii ütleb perenaine, kui
tüdruk või pois sõõgi juures nuriseb.
Tt — 1 var.

* *

- J₁. Viga rokal, viga vasikal.
?Pal (Karma), ?Räp (Lepson), ?Tt (Ei-
sen) — ? kuni 3(3) var.

- J₂. Viga vasikal, viga rokal: rokk vedel
ja vasikas närb.
EKMS III 1063 (< Pil) — 1 var.

*

- Ka₁. Egakõrd ei ole viga joogin, mõni-
kõrd ka viga vasikan.
Võ-Se (Stein) — 1(3) var.

- a₂. Igakord ei ole viga joogis, mõni-
kord ka viga vasikas.
Wled. 36, Kündja nr. 34 (1883) 406 —
?(3) var.

- a₃. Igakord ei ole viga joogis, mõnikord
ka vasikas.
E 25, E² 56 — ?(2) var.

- b. Igakord ei ole viga joogis, vaid va-
hel ka vasikas.
E² 56 — ?(1) var.

* * *

- L. Süüdi ei ole igakord oinal, vahel on
ka rokal.
Krk — 1 var.

- M. Süüdi ei ole igakord rokal, vahel on
ka oinal.
Krk — 1 var.

* * *

- N. Ega rokal pole üksinda süüdi, vaid
süüdi ka sööjale.
Hls v. Pst (Söggel) — 1(2) var.

* * *

- O. Süü kokal, süü vasikal.
Tt (Clare) — 1 var.

* * *

- P. Süü oo supil ja süü vasikal ka.
Muh — 1 var.

- Vrd. kk: Ei tlla, kas om vaska man süüd
vai roka man (Võn).

- Vrd. 11445. Süüd rokal, süüd roka keetjal.
8755. Ega plimal üksi süüd ole, joojal
kah.

11449. Süü keitjal, süü sööjal.

4187. Vätte om koiral lakkel suurem süüd
kui koiral.

11444. Süüd koeral, süüd kondil.

11447. Süüdü um ruunal, süüdü kah ru-
hel.

11448. Süü katlal, süü kaanel.

11438. Ei ole igakord reel süüdi, vahest
on ka teel süüdi.

11439. Igakord pole süüd sõel, vahel ka
sepal.

11452. Süü sööjal, roog raiskajal.

11446. Süüd süütjal, viga vihtjal.

11443. Süüdi härral, süüdi härjal, viga
saab vahelt.

11454. Ühed süüalused mõlemad: niiheäs-
ti see kinnipidaja kui otsalööja.

14377. Võeras ei too, võigas ei tee, süü
on roka rokutajal.

8237, eriti M: Viga põrsal, viga süögil,
kona kärss kärnan, kona maa külmänü.

9725. Rikkal ei ole süüd, vasikal ei viga.

11451. SÜÜ SEL, KELLE SÜÜSTEDÄ —
2(3) var.

Kuu.

11452. SÜÜ SÖÖJAL, ROOG RAISKAJAL
— 1 var.

VNg (Aug. Krikmann).

Vrd. 11450. Süü rokal, süü vasikal.

11453. SÜÜTA SÜDA ON KIIKSE PARAM
— 1 var.

Hii (Tikerpuu).

11454. ÜHED SÜÜALUSED MÕLEMAD:
NIIHEÄSTI SEE KINNIPIDAJA
KUI OTSALÖÖJA — 2 var.

A. _____

Sa (Veäster) — 1 var.

B. Kinnivõttija ja pähelööbija — need
ühepalgalsed.

Käl — 1 var.

Vrd. 11450, eriti A₂a: Süüd rokal, süüd vasi-
kul, süüd ikki mõlempil.

11455. ZISSID-ZIMMID SÕJA VÕITSID, /
STUDEBAKID MUIDU SÕITSID
— 2 var.

a. _____

Jõh (Proodel) — 1 var.

b. Zissid-Kassid sõja võitsid, Studebak-
kerid muidu sõitsid.

Hel — 1 var.

11456. KUIVALÕ TAARILÕ KULUS VESI
PÄÄLE — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

11457. TAARI ÕLU EI TALITSE, AGA
ÕLLE ÕLU TALITSEB — 1 var.

Khk (Köögardal).

Vrd. 14638. Õllehullu jõuab ikka talitseda,
taarihullu ei jõua keegi talitseda.

11458. TAAR OM KÜLL HÄÄ JUVVA, A HALB TETA — 1 var.

Ote (Kukrus).

11459. TAAR SÖÖK, TAAR JOOK, TAAR TÖÖ KA — 1(11) var.

Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622, Kmpm. KH 27, E 80, E² 56, Päss PJs 562, Norm. 153, EKMS IV 24; Krj (Tuling).

11460. IGAMEES TEEB OMA TABA PÄRAST — 1(4) var.

* Gös. Animadv. 214, KAH EKAI 88 ja 89/90, EKMS II 30.

~~Tagamets~~ ~~teeb omma~~ Tabbaperrast.

Vrd. 3453. Igamees katsku oma parast.

11461. SIE TABA TALU HÄVITÄB, KIE ÕHTA VIRKU JA HOMMIKU LAISKA — 3 var.

- a. _____
Lüg (Källo) — 1 var.
- b. See viis hävitab talu, kus õhtul virgad ja hommikul laisad ollakse.
Kuu — 1 var.
- c. Homiku laiska, õhtal virku — see passe talu ära hävitab.
Hlj — 1 var.

11462. TABA EI HOIA VARAST — 1 var.

Räp (Poolakess).

Vrd. 11464. Taba keelab varast.

11463. Taba hoiab vara.

11463. TABA HOIAB VARA — ? kuni 2(8) var.

Stein 60, Wied. 177, Kündja nr. 52 (1883) 622; ?Hls? (Jung), ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. 11462. Taba ei hoiab varast.

11464. TABA KEELAB VARAST — 1—4(22) var.

A. _____
Wied. 177; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(2) var.

Ba. Taba keelab varast, taba hoiab maja, E 80 — ?(1) var.

- b. Taba keelab varast, taba varjab maja.
E² 58 — ?(1) var.

*

- C. Taba keelab maia.*

* maja (KAH, Poromenski)

* Gös. 307, ** Helle 355, *** Hupel 116, Poromenski EGr. 218, KAH EKAI 158 — 1 v. 2(6) var.

*

Ein Schloss left nicht naschen / tabba keelab maia

* *

Tabba keelab maia, Schloss läßt nicht naschen.

* * *

Tabba keelab maia das Schloss verbietet (vermehrt) das Haus.

- D. Taba keelab majast.*

* majast (Norm., EKMS)

Wied. 177, Kündja nr. 52 (1883) 622, Norm. 140 ja 164, Norm. Cl. 31, EKMS II 695, 816 ja IV 428 — 1?(12) var.

Vrd. 11462. Taba ei hoiab varast.

11465. KUI TAIVAS KOIDAB, SIIS TALO-POIG HOBOSED JOODAB — 1(4) var.

AA nr. 4 (1930) 213, VEKVM 358, Laug. ERIA 32; Hll (Becker).

11466. MIS TAEVAST TULEB, SII TAREN, MIS MÖTSAST TULEB, SII USSEN — 1(2) var.

Trv (Vaine).

11467. TAEVAS ORJADE TASUJA, JAGAB ORJALE OSADA, SULA-SELE SUMMAKUDA — 1?(4) var.

A. _____
E MVH 10, E 81 — 1?(3) var.

B. Taevas on orjale tasu maksja.
Norm. 104 — ?(1) var.

Vrd. kk: Küll taevas tasutakse (Rõu).

Vrd. rl «Ori taevas» (ERIA I:1 nr. 112—114).

11468. VAATAB TAEVASÖÖL KADRINA-PÄEVAST MAHA, SIIS SAAB PALJU TUDRUKUID MEHELE — 1(9) var.

a. _____
Wied. 204, Kündja nr. 4 (1884) 45, EKMS I 13 — 1(3) var.

- b. Kui kadripäeval taevasõel maha vaatab, saab palju tüdrukuid mehele.
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 176, Is. Kal. (1904) 212 — ?(6) var.
Fraasi vanasõnalisus küsitav.

11469. TAEVAVALGUS KÜLVAB SEENI JA VALMISTAB VILJA — 4(8) var.

- A. _____
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 174, Is. Kal. (1904) 210, Reinhold Kal. (1911) 8 — 1(3) var.
- Ba. Välk külvab seeni.
Wied. ESSr 1036 — 1 var.
- b. Kuiv välk ehk pälk külvab seeni.
Sõõt Nlj. Kal. (1903 aug.) — ?(1) var.
- c. Kuivad välgud külvavad seeni.
VR Kal. (1906) 15 — ?(1) var.
- C. Toodus valmistab vilja.
EKMS IV 779 — 1 var.
- D. Välk vilja valmistab, pikne õhku puhastab.
Mus — 1 var.
- Vrd. uk: Pärtlepäeva aigu oli alati kuivavälguline ilm, öeldi, et valmistab vilja (Krk).

11470. PAREM TAGA KUI TARVIS — 6 var.

- a. _____
Trv — 3 var.
- b. Paremb um taga ku tarvis.
Pst — 1 var.
- c. Parem olgu taga ku tarvis.
Trv — 1 var.
- d. Ennemb olgu taga ku tarvis.
Trv — 1 var.

11471. MIS SA SEST VIEL TAGA LÜKKAD, KES KUKKUMAS ON — 1 var.
Rak (Lillienbach).

11472. VIIMÄTE OM TAKAHOTSJA SUUREMB SÜUDLÄNE KU VARAS — 1 var.

- Räp (Poolakess).
Vrd. 15010. Üks patt vargal, üheksa taga-
ajajal.

11473. TAOD TALVA, TAO PUUSSE — 1(3) var.

Norm. 56; KJn (Käosaar).

Vrd. kk: Ajab talva otsekohe puu sisse (EKMS III 739).

11474. TAGUMISED VÄRAVAD OLGU IKKA VÄHEMAD KUI ESIMESED — 1—4(13) var.

- A₁a. _____
Tõn. Tln. Täht. (1887) 52 — 1?(3) var.
- b. Tagumised väravad olgu ikka pisedamad kui esimesed, siis jääb rahapuudus kaugelle.
Tõn. Täht. (1896) lk-ta — ?(1) var.
- c. Hoia ikke tagumised väravad kuomamal kui esimesed.
Kuu — 1 var.
- A₂. Kellel tagumised väravad laiemad kui esimesed, sellel on ikka puudus ja nappus majanikuks.
W. Norm. OL 134 — 1?(1) var.
- B. Mineviku väravad olgu vähemad kui tuleku omad.
Tõn. Täht. (1909 apr., 1910 jaan., 1911 dets.), Tõn. RP 229 — 1?(7) var.
- Vrd. 14490. Eest värav on küll suur, kust sisse tuuakse, aga takka uks on veel suurem, kust välja viiakse.
12856. Uks tulla, värav minna.
14487. Hoia väljaminek sissetulekust pisem.

11475. TAGAOTSAST UM SÜAME MANU KÕO LÄHEMB — 1 var.

Vas (Meister).

11476. HEA TAHE SUUTÄIS ON ENAM KUI VESINE KÕHUTÄIS — 1 var.

- Tor (Ollino).
Vrd. 10962, eriti C: Parem suutäis soolast kui kõhutäis magedat.

11477. TAHTJA P... EI SAA TÄIS — 1 var.

- Jäm (Kuldsaar).
Vrd. 13660. Kunas vara tahtmine tasa või varblase perse täis saanud.
5981. Kunas liitsi perse täis saanud.
9209. Ei põrguhaud saa elades täis.

11478. TAHTJID PAL'LO, SAAJID VEEDU — 1 var.

Rõu (Ruga).

11479. KES TAHAB, SEE EI SAA; KES EI TAHA, SEE SAAB — 1 var.

Krj (Mägi).

Vrd. 11480. Kes tahab, see saab.

11480. KES TAHAB, SEE SAAB — väh. 1(3) var.

a. Kaa (Pea) — 1(2) var.

b. Kes tahab, see ka saab.
?Mär (Ojasson) — ?(1) var.

Vrd. Kuusik KT 207: Kes tahab, see ka kannatab.

Vrd. 11486. Tahtmine on võimine.
11479. Kes tahab, see ei saa, kes ei taha, see saab.
11482. Midä änam sa tahad, sedä änam sa saad.

11481. KUI TAHETAKSE, TEHAKSE KA KURADILE SARVED PÄHE — 1 var.

Hls (Karro).

11482. MIDÄ ÄNAM SA TAHAD, SEDÄ ÄNAM SA SAAD — 1 var.

Tt (Veske).

Vrd. 8336. Kes palju tahab, see vähe saab.
11480. Kes tahab, see saab.

11483. EI SAA KEEGI KÕIKIDE TAHTMIST — u. 20(53) var.

A_{1a}. Wied. 26, Kurrik SÖ 23, Kündja nr. 32 (1883) 382, Kmpm. KLr II⁷ 31, Kmpm. EL II⁵ 31, Kmpm. EL III¹⁰ 229, Norm. 245, EKMS I 408 — 1(22) var.

b. Igaühe tahtmist ei saa täitada.
Jõh — 1 var.

c. On võimata kõikide tahtmise järel elada.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

A_{2a}. Kes saab kõikide tahtmist.
Wied. ESSr 1110 — 1 var.

b. Kes kõikide tahtmist saab.
Vil — 1 var.

B_{1a1}. Ei ilma tahtmist saa keegi.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₂. Ilma tahtmist ei saa keegi.
Vlg — 1 var.

b. Maaailma tahtmist ei saa keegi.
Põl — 1 var.

c. Ilma tahtmist ei saa täita.
Pst — 1 var.

B_{2a}. Kes ilma tahtmist ikka saab.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Kes ilma tahtmist jõuab täita.
VJg, Amb — 2 var.

c. Kes maailma tahtmist täita jõuab.
EKMS I 650 — 1?(1) var.

d. Kes ilma tahtmist jõuab teha.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B₃. Kessi ilma tahtmist jõuab täita: üks aab oma joru, teine oma toru.
JJn — 1 var.

C. Kes see iial teiste tahtmist saab.
Kos — 1 var.

*

Da. Keegi ei või keigede meele pärast olla.
Kos — 1 var.

b. See on võimata kõikide meele järele olla.
Gr. SKÖ II 68; Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(9) var.

E_{1a}. Ilma meele järele ei saa ükski.
Krj — 1 var.

b. Ilmarahva meelt mööda ei jõua keegi.
EKMS I 189; JJn — 1(2) var.

E_{2a}. Kes ilma meele järel saab olla.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Kes ilma inimeste meele pärast jõvab olla.
Rld — 1 var.

E₃. Ilma meele järel ei saa keegi, ka mitte narrigi.
Kuu — 1 var.

11484. TAHTMINE ON PAREMB KUI SAAMINE — 1 var.

Rõu (Tumm).

Vrd. 11487. Tahtmine õige, saamine vaene.

11485. TAHTMINE ON TAEVARIK — u. 30(58) var.

A. _____*

* talva- (Lüg)

Lüg, Hls, Trm, TMr, Puh — 5 var.

Ba. Inimese tahtmine on taevariik.
Kask-Vaigla-Veski I Ak 62; Kuu, ?Juu v. Vän (Virkus), Kod, ?TMr (Sll) — väh. 2(5) var.

b₁. Inimese tahtmine on ta taevariik.

E 27, E² 43, Kask-Vaigla-Veski III Vö 6, Puus. Eü 1 92 — ?(5) var.

b₂. Inimese tahtmine on tema taeva-riik.*

* om temä taivariik (Nõo)

Wied. 40, Kündja nr. 34 (1883) 407; Kuu, Vil (Pallu, Toss), Nõo — 5(9) var.

c. Iga inimese tahtmine on tema taeva-riik.

Laakm. ER Kas. Kal. (1877) 55 — ?(1) var.

Ca₁. Igaühe tahtmine on tema taevariik.*

* egäüte; om (Ote)

Tõn. RP 269; VMr (Mastberg), Pal (Karma), Ote — 3(6) var.

a₂. Igaühe tahtmine taevariik.

?Plt (Luu) — 1?(1) var.

b. Tahtmine on igaühe taevariik.

Lai — 1 var.

Da. Oma tahtmine taevariik.

E MVH 37; Pst — 1(3) var.

b. Oma tahtmine on taevariik.*

* om (Trv, Kam); talva- (Kam)

EKMS III 1099; Rak, Kuu, Juu v. Vän (Virkus), Rap v. Mär (Poom), Päl, Trv, Pst, Kam — u. 10(13) var.

E_{1a}. Tahtmine om taevariik, kättesaamine põrgu-
haud.

M. Sarve seletus: «Ku mõni mõnda asja kangesti tahab ja pärast ei ole änäp hää, sis ühelts.»

Krk — 2 var.

b. Oma tahtmine on taevariik, kättesaamine põrgu-
haud.

Krk — 1 var.

E₂. Enese tahtmine on taevariik, mittesaamine põrgu.

Trv (Kala) — 1(3) var.

F. Tahtmine on taevariik, saamine saunanurk.

Kuu (Jahe) — 1 var.

Ga. Oma silm on kuningas ja oma tahtmine taevariik.

Hää — 1 var.

b. Oma silm om kuningas, oma tahtmine taevariik.

Krk — 1 var.

Vt. 7961 Ca ja b.

Vrd. kk: Tema tahtmine on sinu taevariik 'kui mõni teise tahtmist väga täita püüab' (Kuu).

Vrd. 7975. Oma tahtmine om iki pääasi.

11486. TAHTMINE ON VÕIMINE — ?(12) var.

a. _____*

* om (Krk)

Linda nr. 7 (1889) 308 (autorina märgitud: «P. A. de Alarconi järele J. Jansen»), Norm. 212; ?Krk (Kivisäk), ?Vil (Leoke) — ?(7) var.

b₁. Kindel tahtmine on võimine.

Tõn. Täht. (1909 sept.), Tõn. RP 269 (autorina märgitud: Meyerbeer) — ?(3) var.

b₂. Kindel tahtmine on juba võimine.

Tõn. Täht. (1910 dets.) — ?(1) var.

c. Kindel meel on võimine.

?Vil (Leoke) — ?(1) var.

Vrd. 11480. Kes tahab, see saab.

11487. TAHTMINE ÕIGE, SAAMINE VAENE — 1(3) var.

a. _____

E² 43; Khn (Teder) — 1(2) var.

b. Tahtmine õige, saamine halb.

E² 43 — ?(1) var.

Vrd. kk: Tahtmine hiä, aga suamine sjött (Khn).

Vrd. 11484. Tahtmine on paremb kui saamine.

11488. ENNEM VÕIB OLLA TAINANE KUI PÖLEND — 1?(1) var.

A. Kagovere seletus: «Leival oli hea, kui ta hästi küpse oli, kas või põlend, aga saia kohta õeldi.»

?Ann.

11489. TALB VEAB TALBA — 1(4) var.

Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622, E 81, Norm. 237.

11490. KES TALGO VORSTEGA JOUD RAVIDA — 1(3) var.

a. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b. Kes talguid suudab vorstega sööta.

E² 83 — ?(1) var.

11491. TALI HARJAPÄEVAL VISATSE KUKK ÜLE KATUSEHARJA [— — —], SEST TAL ON TEISE JALA ALL TERI, TEISE ALL LUMI — 1 var.

Muh (Uusküla).

11492. TALLITAJAL PUKA IGA: KOLM
AASTAT VANA — TAPETAKSE —
1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

11493. TALLITAJA SABA ALATI MÖISA-
VANEMA JALAS — 1 var.

Wied. ESSr 994.

11494. TALITSE KEELT, VALITSE
MEELT — 3(4) var.

- A. _____
Loorits VrP 65; Vil — 1(3) var.
B. Tallitse keelt ja valitse naist.
JJn — 1 var.

11495. TALLITSEMÄTÄ HOBU EI SEISÄ
TALLIN — 1(3) var.

- a. _____
Trv (Liller) — 1 var.
b. Talitsemata hobu ei seisa tallis.
Norm. 215, EKMS IV 775 — ?(2) var.

11496. EGA TUUPERÄST TALLI AR EI
LAOTODA, KU HOPON AR' LÖPES
— 1 v. 2(8) var.

- a. _____
Rõu (Perli) — 1(3) var.
b. Ega talle tuuperäst är ei lahota, kui
hobõnõ är lõpõs.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.
c. Ega sellepärast talli laotada, kui ka
loom lõppes.
E MVH 70 — ?(1) var.
d. Ega lauta sellepärast laotada, et ho-
bune ära lõpeb.
E 14, E² 92 — ?(3) var.

11497. ÄRA TALLI ENNE VALMIS TII,
KU HOBEST KUNNIGI EI OLE —
6(10) var.

- A₁a. Ära enne talli tee, kui veel hobust
ei ole.
ViR (Aug. Krikmann) — 1 var.
b. _____
Trv (Kill) — 1 var.
c. Kessi talli enne valmis tiib, ennegu
hobest viil kunnigi ole.
Trv — 1 var.

- d. Ära enne tee talli, enne kui hobune
ostetud.
VNg — 1 var.

- A₂. Kesse talli enne valmis teeb, kui
täkku kusagil pole.
Trv — 1 var.

- B. Ära tee siis talli, kui hobust ostad.
Norm. 70, EKMS IV 883; Vil (R. Kallas
v. anon.) — 1(5) var.

- Vrd. 1412. Ära enne hoost osta, kui tall val-
mis.

11498. KES SEE TALLAB TOLMUST
PAHMAST, / EI VÕI JÄÄDA
PUHTAKS TAHMAST — ?(21) var.

- a. _____
Ol. Lisa nr. 14 (1887) 214, Gr. LS 158,
Kmpm. KLR 202, Kmpm. Kirjaseadm. 84,
Kmpm. KLR I 214, Kmpm. KLR II⁶ 179,
Kmpm. EL II² 145, Kmpm. EL IV³ 271,
Norm. 76 — ?(20) var. Autor on A. Grenz-
stein. Tuntuks saanud eriti koolikirjandu-
se kaudu.
b. Kes tolmu sees töötab, ei või puh-
taks jääda.
Tõn. Täht. (1909 aug.) — ?(1) var.

11499. TALLINAS ON KÕIK HÄRRAD,
KASSISAVA KARJANE ÜKSI
ISAND — 1 var.

Kuu (A. Ploompuu).

11500. EGA TALLITÄKKU HUNT SÖÖ —
1(4) var.

Koe (Juurik).

11501. KOST'UM TALSIPÜHIST HOT'
MUST, DA VASTANÕ, A LIHA-
VÖÖTOST HOT' VANA, DA
VALGÕ — 2 var.

- A₁ _____
Lut (Voolaine) — 1 var.
B. Mustõh talsipühi ütél, õt «Mullõ hots
kirriv hamõhki olgõ, a olgu puhas
õnnõ,» lihavõõdõh ütél, õt «Mullõ ol-
gõ jo valgõ hamõh, selle sis om jo
lämmi.»
Se — 1 var.

11502. TALVSIPÜHÄ ÖDAKUL LÄÄVAT
KA KOLM LAISKAGI KERGOHE
— 2 var.

- A. _____
Plv (Tamm) — 1 var.

- B. Lihavõte ja suviste esimesel pühal lähevad ka [seitse] laiska kirikusse.
Pal — 1 var.

11503. EGA ÜHE TALU PERÄST SANT NÄLGA EI JÄÄ — 2 var.

- A. _____
Kod (Nõu) — 1 var.
- B. Ega sant üte talo peräst är' ei koolõ.
Räp (Lepson) — 1 var.

11504. IGAL TALUL OMA TAAR — u.
80(110) var.

- A_{1a1}. _____*
* igäl (Krk), egäl (Trt), egal (Vas), õgal (Se)
VMr, Khk, Krk, Trv, SJn, Trt, Vas, Se — 8 var.

- a₂. Igas talus oma taar.*
* igän talun (Hel)
Stein 19, E 26, E² 32, Huvit. V Lisa 15, Kask-Vaigla-Veski I Ak 22; Var, Emm, Hel, Lai, Äks — 5 v. 6(19) var.

- a₃. Õgah taloh uma taar.
Se — 1 var.

- b₁. Igas talus ise taar.*
* egah (Räp), egäh (Vas), õgah (Se); taluh (Vas), taloh (Räp, Se); isi (Saa, Trv), eis (Se), esi (Se)
Pet. ELA² 30, Nurmik III 95; Vän, Saa, Trv, Rõu, ?Räp (Poolakess), Vas, Se, Tt (Kreutzw.) — u. 10(14) var.

- b₂. Igal talul ise taar.*
* egal (Hls, Trv, Vön, Räp), egäl (Krk, Urv); esi (Hls, Krk, Trv, Vön, Räp), isi (Vil, SJn), ess (Urv)
EKMS I 332; Päl, Trv, Vil, SJn, Vön, Urv, ?Räp (Lepson) — 11 v. 12(12) var.

- A₂. Igas peres ise taar.
?Jür (Petrov) — 1?(1) var.

- A₃. Esi talu, esi taar.*
* ise (Vil)
Hls v. Pst (Söggel), Pst, Vil — 3(5) var.

- Ba. Egah taloh esi taar, egal taaril esi magu.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

- b. Egäl talul esi taar, egäl taaril esi maitse.
Rõu — 1 var.

- C. Igas peres isi mood, igas talus isi taar, igal taaril isi maik.
PJg — 1 var.

Vt. 8579 C.

- D. Igas peres ise viis, igas talus ise taar, iga taaril ise magu.
Rap — 1 var.

- E. Pühi oma ukse eest, igal perel isi viis, igal talul oma taar.
?Pal (Karu) — 1?(1) var.

Vt. 9374 S.

- F_{1a}. Igas talus isi taar, igas peres isi viis.
Juu v. Vän (Virkus), ?Vig (Eisen) — 1 v. 2(2) var.

- b. Igas peres ise viis, igas talus ise taar.*

* isi (Tür)

Wied. 38, Kündja nr. 34 (1883) 406; Tür — 2(5) var.

- c. Igal talul oma taar, igal perel oma viis.

E² 56, Päss PJs 561, Kask-Vaigla-Veski I Ak 14; ?Pal (Karro) — 1?(7) var.

- d. Igas peres oma viis, igas talus oma taar.

Ris — 1 var.

- F₂. Igas talus ise viis, igas talus oma taar.

Raud VMj 216 — ?(1) var.

- Ga. Igas talus isi taar, iga mehel oma viis.

Vän — 1 var.

- b. Igal mehel isi viis, igas talus isi taar.

Hls (Jung) — 1 var.

Vt. 6494 F.

- H. Igal mehel isi mõte, igas talus isi taar.

Vig (Prlimets) — 1 var.

Vt. 6493 D.

- I. Igas talus ise taar, igas majas ise viis.

Rap — 1 var.

Vt. 6358 B.

- J. Egal talul esi taar, egal vallal esi viis.

Rõu — 1 var.

Vt. 13236 B.

- K. Egäl küläl oma viis, egäl talul esi taar.

?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

- La₁. Igas talus oma taar, igas maeas oma mood.

Emm — 1 var.

- a₂. Igal talul isi taar, igas majas isi mood.

Hää — 1 var.

- b. Igas majas ise mood, igas talus ise taar.
Vig — 1 var.
- M. Õgah paigah esi muud, õgah taloh esi taar.
Se — 1 var.
- N. Igas talus ise taar, igas peres ise mood.
VMr — 1 var.
Vt. 8579 B.
- O. Õgah taloh uma muud, õgah taloh esi taar.
?Se (Tammeorg) — 1?(1) var.
- P. Igas peres ise leib, igas talus ise taar.
Norm. 210, EKMS I 332; Vän — 1(4) var.
Vt. 8580 B.
- Q. Igas talus ise taar, iga linnul ise pesa.
?Mar (Hiemägi) — 1?(1) var.
- R₁. Igas talus ise taar, igal niitjal ise kaar.
Tön. RP 179 — 1?(1) var.
- R₂. Igas talus isi taar, igal mehel isi kaar.
Hää — 1 var.
- S. Egal talul oma taar, egal mooril oma vaar.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.
- T_{1a}. Igal linnul oma laul, igal talul oma taar.
Vig (Eisen) — 1 var.
- b. Igas talus oma taar, igal linnul oma laul.
Aud (õpil.) — 1 var.
- c. Igal linnul oma laul, igal talul isi taar.
Mih (Piile) — 1 var.
- d₁. Igal linnul ise laul, igal talul ise taar.
Hel — 1 var.
- d₂. Igal linnul isi laul, igas talus isi taar.
Hää — 1 var.
- e₁. Igal talul isi taar, igal linnul isi laul.
Vil — 1 var.
- e₂. Egän talun esi taar, egäl linnul esi laul.
Rõu — 1 var.
- f. Igäl linnul oma laul, igäl talul tõne taar.
San — 1 var.
- T_{2a}. Egän talun uma taar, egäl tsirgul uma laul.
Urv — 1 var.
- b. Õgal tsirgul uma laul, õgal talol esi taar.
Se — 1 var.
- c. Õgal tsirgul uma laul, õgal talol tõnõ taar.
Se (Tammeorg) — 1 var.
Vt. 5896 K₁–K₂.
- U. Igal linnul ise laul, igal kellal ise heal, igas talus ise taar, igal inimesel ise viis.
Wied. 37, Kündja nr. 34 (1883) 406 — 1(4) var.
Vt. 5896 L.
- Va. Iga linnul ise laul, iga mehel ise viis, igas talus ise taar.
?Kaa (M. Kallas) — 1?(1) var.
- b. Igal mehel isi viis, igal linnul isi laul, igas talus isi taar.
Saa (Tiitus) — 1 var.
Vt. 5896 H ja 6494 D.
- W. Igal mehel oma viis, igal linnul oma laul, igas peres isi viis, teises peres teine taar.
Pil — 1 var.
Vt. 5896 I; 11883 D ja 6494 E.
- Õ. Igal majal oma viis, igal linnul oma laul, igas talus oma taar.
Tür — 1 var.
Vt. 5896 J ja 6358 C.
- Vrd. ka Er. Perek, Kal. (1898) 49; Igal talul oma taar, igal niitjal oma kaar jne.
- Vrd. 11507. Kuda talu, nenda taar.
11505. Igas talus ise taba.
11505. IGAS TALUS ISE TABA — 16 v. 17(28) var.
- A. —
EKMS I 330 ja 332; Amb — 1(3) var.
- B_{1a}. Igas talus ise taba, igas peres ise viis.
Kuu — 1 var.
- b. Iges peres ise viis, iges talus ise taba.*
* igas (trükised), iga (Kad)
Norm. 210, EKMS II 30 ja III 1162; Kad, Kuu — 3(7) var.
- c. Igas peres ise viis, igas talus oma taba.
EKMS II 1291; Hlj, Kuu — 2(3) var.
- d. Igäs peres oma viis, igäs talus oma taba.
Kuu — 1 var.

e. Igal perel oma viis, igal talul oma taba.

Kuu — 1 var.

f. Igal perel ise viis, igal talul ise taba.
E 25 — 1?(1) var.

B₂. Igal perel ise viis, igal talul ise taba ja tarkus.

Wied. 38, Kündja nr. 34 (1883) 406 — 1(3) var.

C. Igal pool oma viis, iga talul oma tuba (?).

Pöld 56 — ?(1) var.

D. Igal majal oma mood, igas talus oma taba.

Vlg (Eisen) — 1 var.

E. Igas maas ise mood, igas talus ise tava.

Kul — 1 var.

Fa. Igas talus ise taba, igas peres ise mood.

VMr (Mastberg) — 1 var.

b. Igas peres oma mood, igas talus oma taba.

Kuu — 1 var.

G. Igal pool ise pära, igal talul ise taba.

Amb (Tannenthal) — 1 var.

H. Igal linnul oma laul, igal talul oma taba.

Kuu — 1(2) var.

Vt. 5896 N.

Vrd. 11504. Igal talul om taar.

11506. Igas talus ise viis.

11510. Küll sie talu tabasa näütäb.

11506. IGAS TALUS ISE VIIS — 3 v.
5(6) var.

A₁. _____*

* egän talun (Kod)

?Pal (Karro), Kod — 1 v. 2(3) var.

A₂. Igas talus ise töötegemise viis.

?Mar (Hliemägi) — 1?(1) var.

B. Igal talul oma viis, igal perel oma pruuk.

VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

C. Igal linnul oma laul, igal talul oma viis.

Jõe — 1 var.

Vt. 5896 M.

Vrd. 11505. Igas talus ise taba.

6358. Igas maeas oma viis, igas maeas oma hals.

6185. Igal maal ise viis.

13236. Igäs vallas oma viis.

6494. Igal mehel isi viis.

11507. KUDA TALU, NENDA TAAR —
u. 10(22) var.

Aa₁. _____*

* nōnda (Puh)

Hel, Puh — 2(3) var.

a₂. Kuis talu, nii taar.

Ote — 1 var.

b. Määne talo, sääne taar.

Se — 2 var.

B. Määne talo, sääne taar; tōönō talo, tōönō taar.

Se — 1 var.

Vt. 11883 C.

C. Kui talo, nii taar; kui maja perre-
miis, nii maja pere.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vt. 8603 C.

Da. Mida lindu, seda laulu; mida talu, seda taari.

Stein 45, CRJ H I 161; Pär (Kampmann),
Võ-Se (Stein) — 2(9) var.

b. Kui lindu, nii laulu; kui tallo, nii taari.

Vru (G. Sandra) — 1(2) var.

c. Kudas lind, nōnda laul; kudas talu, nōnda taar.

Hää — 2 var.

Vt. 5909 C.

E. Määne liin, sääne leib; määne talo, sääne taar.

?Se (Tammeorg) — 1?(1) var.

Vrd. 11504. Igal talul oma taar.

11508. KUS SEE TALU HÄÄ JÄÄB PUHA
KUI PERENAESE PERSSEN —
1 var.

Tt (Veske).

11509. KUS TALUS PURU NURGAS,
SÄÄL ON LAISKUS TOAS —
1 var.

Nõo (Sild).

11510. KÜLL SIE TALU TABASA NÄU-
TÄB — 1 var.

Kuu (Vilberg, Viljak).

Vrd. 11505. Igas talus ise taba.

11511. PAREM SUURE TALU SULANE
KUI PISIKSE TALU PEREMEES
— 1?(1) var.

?Juu v. Vän (Virkus).

Vrd. 1126. Paremb hää sulanõ ku halv per-
remiis.

8883. Parem pisuke peremees kui suur
sulane.

11512. TALLO VÖID TUNDA PINIST —
2 var.

A. _____

Se (Savala) — 1 var.

B. Kuera hambast tunneda peremiest.
Kuu (Lindström) — 1 var.

11513. TALO TÖÖLE, KULÄLINE TEELE
— ? kuni 2(2) var.

A. _____

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

B. Talo tööle, tiikääjä tööle.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

11514. TALU ANNAB, TEINE KEELAB —
6 var.

Aa. _____

Amb, Plt — 2 var.

b. Talu keelab, teine annab.
Plt — 1 var.

B. Talu annab, teine haugutab.
T. Kuke (Plt) seletus: «Sandile.»
Amb, Plt — 2 var.

C. Mehel on hobune ees, piits peos, võib
ühe õõga ühessa tua eest ära käia:
talu keelab, teine annab.

SJn — 1 var.

Vt. 6632 D.

11515. TALU TIIÄB TEGEVUSE, NOORIK
NUUR TERVUSE — 2(4) var.

A. _____

Nõo — 1(3) var.

B. Talu tiid tagaotsa, naine nuur ter-
vise.

Nõo — 1 var.

11516. ÕGAH TALOH UMA HÄDÄ,
MÖNÖH VIIL KATS-KOLM —
1 var.

Se (Rannaste).

11517. TALUEIDEL ON SABA SITANE
JA SUU RASVANE, AGA LINNA-
EMANDAL ON P... PUHAS JA
SUU NIISAMA PUHAS — 1 var.

PJg (Erm).

Vrd. 10017. Kelle saba sitane, selle suu ras-
vane.

4969, eriti J: Kelle käed sitased, selle suu
rasvane.

11518. KUI TALUMEES NÄLGAS, SIS
KÖIK NÄLGAS — 1?(1) var.

?Vig (Priimets).

11519. TALOMEHE AIDSÄIBAS OM
INÄMB KUI SULASE SADA
RUUBLIT — 9(16) var.

A. Enam talumehe aedteivas kui sulase-
mehe suur vara.

Plv (Melzov) — 1(2) var.

B. Inämb um peremehe aidaavas ku
sulasõmehe suur vara.

Võ (anon.) — 1 var.

Ca. Inämb um talupoja saibapaar ku su-
lasõpoisi sada rubla.

Rõu — 1(2) var.

b. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.

c. Talomehe saibapaar um enämb ku
sulase sada ruublit.

Vas — 1 var.

Da. Inämb um peremehe saibapaar ku
sulase sada ruublit.*

* inäb (Norm.)

Norm. 120; Rõu — 1(2) var.

b. Enam on peremehe teibapaar kui su-
lase sada rubla.

EKMS III 1255 — ?(1) var.

E. Talomehe saibapaar om inäbä ko
hulguõ sada ruublet.

Se — 1 var.

F. Talomehe aidaiba paar um inäb ku
saksa sada ruublit.

Rõu — 1 var.

G. Peremehe saibapaar um inämb ku
ametmehe [sada rubla].

Rõu — 1 var.

11520. TALOMEHEL AKAN LEEVÄ
JAKK, SÄKSAL TSIKUR KOHVI
JAKK — 1 var.

Vas (Jakobson).

Vrd. 146. Aganas on leiva jätku, humalad

on õlle jätku, vesi pitka piima jätku,
tuhk on tubaka jätku.

11521. TALUMEHEL SIGAR SUUS,
SAKSAL IME VAATA, NAGU
KASS SÖÖKS HEINU — 1(3) var.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas).

Vrd. kk: Kass sööb rohtu 'poisikene popsib
piipu' (Kuu); Nigu kass sööb heinu 'kui
keegi seda teeb, mida'i oska' (TMr); Nin-
dägu kass küünla kallal 'väike poiss suit-
setab' (Kuu).

11522. TALUMIES SEITSE KUUD TIEB
TÜÖD, VIIS SÜLGEB LAKKE —
1 var.

A. Källo seletus: nii mõtleb linnamees.
Lüg.

11523. KUS TALUPOEG TARKUSEGA
LÄHEB — 2(4) var.

Hel, Vil.

11524. KÕIK TALUPOJAD TARGAD,
KÕIK SAKSAD SUURELISED —
?(2) var.

E² 36; ?Tt (Eisen).

11525. TALUPOEG EI TEA EEMALE KUI
TEISE, KOLMANDA VALDA —
1(6) var.

Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622, E
MVH 33, Norm. 113, EKMS III 1192.

11526. TALUPOEG OM KUI KÄTERÄTT
MAAH, KOHE KÕIK KÄSSI
PUHKVÄ — 1 var.

Vas (Tint).

11527. TALUPOEG ON NAGO VANA
LUUD, KELLEGA PUHAST TUBA
PUHITAKSE, PÄRAST JÄLLE
MUSTA NURKA VISATAKSE —
1(3) var.

Wied. 247, Kündja nr. 6 (1884) 71; Sa
(E. Kallas).

11528. TALUPOEG ON NAGU TOLMUNE
KOTT, IKKA NATUKE TULEB —
4(9) var.

Aa. _____

Norm. 112, EKMS II 967; HMd v. Ris
(Treumann) — 1(5) var.

- b. Talupoeg on nagu jahune kott, teda
klopi mitu korda, aga tolmu jääb ikka
veel külge.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- Ba. Talumees on nagu vana jahune kott.
Wied. 245, Kündja nr. 6 (1884) 71 — 1(2)
var.

- b. [Talupoeg] on nago va jahune kott.
Sa (E. Kallas) — 1 var.

- Vrd. 4428. Tao kotti nii kaua, kui jahutolm
väl'la tuleb.

4426. Seda kotti peksetakse, mis tolmab.

11529. TALUPOEG OSTAB LUID, SAKS
OSTAB LIHA — 1 var.

M. Uusi seletus: hobuse ostmise kohta.
Pal.

11530. TALUPOEG TÖÖLE TARKA,
HÄRG KÜNNILE KAVALA — 2
kuni 7(12) var.

- A. Talupoeg tööle tark, saks sundima.
Hää — 1 var.

- B. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 5(5) var.

- C. Talupoeg on tööle tarka, härg on
künnile kavala, toidab saksad, toidab
sandid, toidab hilbakad isandad.
Rl ja Kalevala 89, E MVH 12, E 81, E²
28 ja 66 — 12(6) var.

Vt. 11531 C.

- Vrd. rl «Maamees toidab saksad-sandid»: Saks
on kirjale kavala, / talupoeg on tööle
tarka — / toidab saksad, toidab sandid, /
toidab hilbakud isandad, / nārukaelad
neitsikesed (ERIA II:2 nr. 2727).

- Vrd. ka rl «Neiu tahab talupojale» (ERIA
III:1 nr. 4784).

11531. TALUPOJAD TOITVAD SAKSAD
JA SANDID — 6 v. 7(18) var.

- Aa. _____ *

* toidavad (EKMS)

Norm. 112, EKMS II 967; Rak, Vän —
2(4) var.

- b. Talupoeg toidab saksa, toidab sandi,
toidab hilbaka isanda.

Mihkla-Parlo-Viidebaum I 94, Viidebaum-
Parlo-Mihkla 94, Mihkla-Parlo-Viidadepp
I² 115, Viid. 110; SJn — 1(5) var.

- c. Talupoeg, tallekene, söödab saksa ja
sandi, hilbaku isanda ja helbaku
emanda.

Trm — 1 var.

- B₁. Kündjä miis, täl vaia ravidä' sunti
ni santi, tsitti ni tsigandit.
tsitt — juut (vene k. жид); tsigand —
mustlane (vene k. цыган)
Lut — 1 var.
- B₂. Kündjä miis, täl vaia ravidä' ni
sunti ni santi, ni vindläist ni viro-
laist.
Lut — 1 var.
- C. Talupoeg on tööle tarka, härg on
kännile kavala, toidab saksad, toidab
sandid, toidab hilbakad isandad.
Rl ja Kalevala 89, E MVH 12, E 81, E²
28 ja 66 — 1?(6) var.
- Vt. 11530 C.
- Vrd. rl «Neiu tahab talupojale»: Talupoeg
on tööle tarka, / tööle tarka, maale val-
ju, / kabu kannile kavala, / mies on vil-
sas vikastille. / Toidab saksad, toidab
sandid, / toidab hilbakad isandad (ERIA
III:1 nr. 4784).
- Vrd. 10059. Saksad, kuradid, jääksivad nälga,
kui talupuegi ei oleks.
11532. TALUPOJAST SAAB KÜLL SAKSA,
AGA SAKSAST EI SAA ENAM
TALUPOEGA — 6—8(25) var.
- Aa₁. _____
Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622 —
1(5) var.
- a₂. Talupojast saab küll saks, aga sak-
sast ei saa talupoega.
E MVH 34, E 81, E² 28, Viid. 110, Viil-
dalepp-Parlo-Mihkla 12 115, Muuk-Mihkla
V 90, EKMS III 1192 — 1?(10) var.
- a₃. Talupojast saab saks, aga saksast
ei saa talupoega.*
* saks (Sa)
Käl, Sa (C. Allas v. anon.) — 2(4) var.
- a₄. Talupojast saab saks, aga saksast
talupoega ei saa.
?VMr (Mastberg) — 1?(1) var.
- a₅. Küläp talupojast saks saab, aga ei
saksast talupoega saa.*
* küllap (Norm.)
Norm. 127; HMd v. Ris (Treumann) —
1(2) var.
- b. Talupojast saab varsti kadakasaks,
aga saks jääb saksast.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.
- B. Sandist saab saks kergest, aga sak-
sast santi enämb nii kergest ei saa.
Kuu — 1 var.
- C. Saksast ei saa talupoega.
Kaa — 1 var.
11533. TALUPOJA SUGU JA PAJU SUGU
EI LÖPETA ÜKSKI ÄRA — 1 v. 2(10) var.
- a. _____
Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622,
EKMS III 1192 — 1(4) var.
- b. Talupoja sugu ja paju sugu ei kao-
ta keegi ära.
E 81, E² 28, EKMS III 1192 — 1?(6) var.
- Vrd. 10046. Enne ei saa mede maalt saks
otsa ega kao ära, ennegu pajoda ära
kaove.
11534. TALUPOJA TÖTAR MINGU TALU-
POJALE NAESEKS — 1 v. 2(8) var.
- Aa. _____
Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622 —
1(3) var.
- b. Talupoja tütar talupoja naaseks.*
* naiseks (E²)
E 81, E² 28 — 1?(4) var.
- B. Talupoig võtku talotütär naases.
?Räp (Poolakess) — 1?(1) var.
11535. TALUPOJA ÕLUT JA SAKSA
VAESUS ON KUULSAD — 1 var.
- JJn (Obergr.).
- Vrd. 9715. Rikka haigus ja vaese õlu on
kuulsad.
11536. TAO TALUPOEGA, TAHU TALU-
POEGA, NÜLI SELJAST [SEITSE]
NAHKA, TALUPOEG IKKA TALU-
POEG — 1?(3) var.
- a. _____
?Tt (Eisen) — 1?(1) var.
- b. Tahu talupoega, tao talupoega, nüli
neli nahka seljast, talupoeg ikka ta-
lupoeg.
E MVH 34 — 1?(2) var.
11537. KU TALUTÜDÄR OM AASTE
AIGA LUGENU JA EI OLE VEEL
MEHEL SAANU, SII OM KU
SÖNNIGUKUURME PÜHÄPÄEVÄL
LÄVE EHEN — 2 var.
- a. _____
Krk (Sarv) — 1 var.
- b. Kus talutüdär aaste aiga lugenu, see
ku sõnnigu koorme pühapäeval läve
ehen.
Krk (Sarv) — 1 var.

11538. EGA TALV TAEVA JÄÄ — u. 55 (71) var.

Aa. — *

* ei (VNg, Kuu, Lai), eiga (Rkv); talve (E), tali (Rkv, Sim, Amb, Kuu, Khn, Hls, Vil, Vln, SJn, Elva, Tt), talvgi (Vig); taevasse (E, E²; Kuu, Vig, Hls, Vln, Elva, Trm), taevase (Muh, Vil), taivade (Saa), taiva (Rkv); jäe (Sim, VMr, Kuu, Jür, Vil, SJn, MMg, Trm)

E 15, E² 16; Vi, Amb, Ann, Kuu, Jür, Vig (Altsam), Muh, Khn, Saa, Hls, Hel, Vln, Vil, SJn, Lai, Trm, MMg, TMr, Vön, Elva, Tt (Vilberg) — u. 35(43) var.

b. Ega talv taeva ei jää.*

* talve (Hlj), tali (Hää, Krk, Trv, Vil, Pal); taevasse (Krk, Vil), taevass' (Krk), taevase (Krk); 'i (Trv); jäe (Vil, Pal) Norm. 40; ?Lüg (Källo), Hlj, Hää, Krk, Trv, Vil, KJn v. San (Orgusaar), Pal, Nõo — 12 v. 13(16) var.

c. Ega talve jää taevasse.

Plv (Eisen) — 1 var.

d. Ei jää talv taivahe.

Plv — 1 var.

e. Ega talv õmmete taiva jää.

Jõh — 1 var.

f. Tali 'p jää taeva.

Khk — 1 var.

Ba₁. Ei tali jää taevasse ega suvi soosse.

Norm. 40, EKMS III 993; Vil (Niggol) — 1(3) var.

a₂. Ei tali taeva jää ega suvi soosse.

EKMS III 1193 — ?(1) var.

a₃. Ega tali taeva jää, ega suvi sohu jää.

Koe (Hintzenberg) — 1 var.

b₁. Jää äi suvi suahu ei talv taivahe.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

b₂. Ega suvi ei jäe soosse ega talve taevasse.

VMr (Mastberg) — 1 var.

C. Ega talv taeva ega pikk peer kellegi persi jää.

?Mar (Hilemägi) — ?(1) var.

Vt. 10850 D.

Vrd. 14043. Ega vihm taeva jää.

11539. EI KÕIK TALVED OLE VENNAD EGA SÜGISESED OÕD OED — ?(5) var.

Norm. 41, Vih. (1957) 109, Vih. VER 188, EKMS III 1193; ?Mar (Hilemägi).

Vrd. 11. Kõik aastad ei ole vennaksed.

11540. EI TALV ANNA, VAID TALV TAHAB — 1?(29) var.

a₁. — *

* tali (Ol. Lisa, Is. Kal.); vaid pro vaid — ilmne eksitus (Stein)

Stein 12, Wied. 27, Kündja nr. 32 (1883) 382, Ol. Lisa nr. 11 (1888) 170, Is. Kal. (1904) 205, E 17, E² 16, Põld 59; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(24) var.

a₂. Ei tali anna, tali tahab.

Norm. 42, Vih. (1957) 109, Vih. VER 188, EKMS III 1193 — ?(4) var.

b. Ei talve too, talve tahab.

E MVH 16 — ?(1) var.

11541. EI TALVE ÜHEGA TULE EGA KAHEGA LÄHÄ — 2 kuni 3(49) var.

a₁. —

* Helle 330, Hupel 105, Poromenski EGr. 184, Laakm. Mr Kal. (1862 märts), Körber VRMK 35, KAH EKAI 149 — 1(19) var.

*

Ei talve ühega tule, ega kahega lähä, es wird so bald nicht Sommer. (der Winter kommt nicht mit eins, und geht nicht mit zweyen weg.)

a₂. Ei talve ütega tule ei ka katega lää.

Norm. Cl. 21 — 1(2) var.

a₃. Ei talv tule ühega ega lähe kahega.

Stein 13, Wied. 27, Kündja nr. 32 (1883) 382, Ol. Lisa nr. 11 (1888) 176, Is. Kal. (1904) 212, Reinhold. Kal. (1912) 12, E 17 — ?(19) var.

a₄. Ei tule talve ühega ega lähe kahega.

Kod. Kal. (1881) Lisa 108, Norm. 40, EKMS III 1193 — ?(5) var.

a₅. Talv ei tule ühega ega lähe kahega.

E² 16 — ?(1) var.

b. Ei tali tule ühega ega kao ära kahega.

E MVH 17 — ?(1) var.

c. Ei talv ühe päevaga tule ega kahega lähe.

?Pal (M. Uus) — 1?(1) var.

d. Talv ei tule ütsindä ega lähä katega.

?Vön (Moodis) — ?(1) var.

11542. ENNE TALVE KÜNNETUD ON POOL RAMMUTATUD — ?(12) var.

- a. _____*
* rammunud (Norm.)
CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214, Norm. 87, EKMS III 376 — ?(6) var.
- b. Enne talve künnetud, pool rammunud.
E³ 70 — ?(1) var.
- c. Sügisene maakünn — pool maa rammu.
Norm. 87, EKMS III 378 — ?(4) var.
- d. Sügise künnetud on pool väetud.
Virmal. Kal. (1895) — ?(1) var.

11543. KES TALVEKS HARVALT JA SUVEKS PAKSULT KÜLIB, EI PRUUGI OMA AITA SUUREMAKS EHITADA — ?(8) var.

- a. _____
CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214 — ?(2) var.
- b. Kes talveks harvalt ja suveks paksult külib, sellel ei ole tarvis aita suurendada.*
* külub (Norm., EKMS)
Tõn. Trt. Täht. (1888) 50, Norm. 88, EKMS III 376 — ?(6) var.

11544. KIE TALVEL SÜÖDAB, SIE SUVEL SÖIDAB — 1?(1) var.

- ?Lüg (Källo).
Vrd. 1387. Kes hoost sööda, see söida.

11545. KIIDA TALVE PÄRAST NIGULAPÄEVA — ? kuni 1(10) var.

- A. _____
Niggol VKOR⁵ 40 — ?(4) var. Vene vana-sõna tõlge.
- B. Ära kiida talve enne nigulapäeva.*
* kiita; nigulapäevä (Krl)
Norm. 41, EKMS I 612 ja III 1194; ?Krl (P. ja J. Einerid) — 1?(6) var. Võimalik kirjanduse mõju.
- Vrd. 2788. Las Jaan kiitab kevadet ja Mihkel sügüist.
11570. Ära talve kiida enne kevadet.

11546. KU HÄÄ TALI, SIS HÄÄ SUI KAH — 2 var.

- a. _____
M. Mäesalu seletus: «Külma ja lumerikka talve kohta.»
Hää — 1 var.

- b. Ku tali hää, sui ka hää.
Hää — 1 var.

11547. KUIDAS TALI, NÕNDA SUVI — 4 v. 5(11) var.

- Aa. _____*
* kuda; talv (Lai)
Tlsp. 101; Hls, Lai — 3(4) var.
- b. Kuidas talv ees, nõnda suvi järel.
Norm. 40, EKMS III 993 ja 1194 — ?(3) var.
- Ba. Kuda tali, nõnda suvi: on jõulu ajal sügav lumi, siis on jaanipäeva ajal hästi vihma.
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 170, Is. Kal. (1904) 206, Reinhold Kal. (1912) 2 — 1?(3) var.
- b. Kudas talve ees, nõnda sui järel: kui talve sadab paelu lund, siis suvel paelu vihma.
O. Looritsa seletus: «Vastavad üksteisele ses suhtes nimelt just jõulud ja jaanipäev.»
Kõp — 1 var.

11548. KUI ON TALV PALJAS, SIIS ON SUVI KUIV — 1 var.

Lüg (Univere).

11549. KUI POLE TALVET TALVE AJAL, SIIS POLE SUID SUI AJAL — 3(8) var.

- Aa. _____*
* pole suve suve ajal (trükised)
Norm. 40, EKMS III 993 ja 1194; Käl (Sooster) — 1(5) var.
- b. Kui ei ole enne talistepühi õiget talve, siis ei ole ka enne suvistepühi õiget suve.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- B. Talistepühät aal ei ole õiget talvet egä suvistepühät aal õiget suvet.
Krk (Hünerson) — 1(2) var.

11550. KUI TALVE AJAL PUUD ALATI LUND TÄIS ON, SIIS ÜTLEB VANARAHVAS: PUUD ON VAEVAS JA TULEB VAENE AEG — 1 var.

- Krj (Allas).
Vrd. 6768. Ku mõtsal om talvõl rassõ, sis saa rahval ka rassõ aestak.

11551. KUI TALVEL METS ON VANGIS,
SIIS ON SUVEL VILI VANGIS
— 1 var.

KJn (Ibius).

Vrd. uk: Kui uueaasta õösel mets vangis
on, siis on viljarikas aasta, kui puhas
on, siis vaene (VMr).

Vrd. 7750. Kui nääriöödel metsad härmas
on, siis on tuleva aasta rahvas vangis.

11552. KUI TALVEL MIES KÖNNIB
PÜKSIKAULUSSENI LUMES,
SIIS SUVEL KÖNNIB PÖLVEST
SAATE ROHOS — 1 var.

Lüg (Laanes).

11553. KUI TALVEL VÄHE TUISKU,
SIIS SUVEL VÄHE VIHMA —
1 var.

Rak (Kivi).

11554. KU TALVE ÜKS SILM ÄRA
NUTAB, SIIS TULEB VEEL
KÕVA KÜLM VAHEPÄÄL, KU
TALVE TEINE SILM KA NUTMA
HAKKAB, SIIS TULEB KEVADI
— 1 var.

M. Mäesalu seletus: Üks silm on veeb-
ruari sula ja teine silm on hiline sula.
Kõva külm on see nina-hari, mis kahe
silma vahel on.

Hää.

Vrd. 5229. Küündlepäiv juusk külmäl üts
silm vett.

11555. TALVE TÖÖTA, SUI VÖÖTA —
1 var.

Ha (Kanketer).

Vrd. 12785. Tütarlaps tööta on nagu teekäija
ilma vööta.

11556. PELÄKU EI TALVE, PELÄKU
TALVE POIGA — 7(11) var.

Aa₁. — *

* peljaku; poega (EKMS)

Norm. 42, EKMS III 1194; Vas v. Se
(Sandra) — 1(5) var.

- a₂. Peläku_{uih} talvõ, pelgä talvõ poi-
ga.

V. Aaliku seletus: «Talvõ poig om ke-
vājāne külm».

Se — 1 var.

- a₃. Peläku_{ui} talvõ, peläke talvõ poi-
ga.

Se — 1 var.

- b. Talve ei ole vaja pelädä, ent talve
poige pelgä.

Vas — 1 var.

- c. Talve poiga kästäs inämb pelädä
ku' talve.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- B. Peläku_{ui'} pikkä talvõ, pelgä perä-
otsa.*

* pitka (Vas)

Räp, Vas — 2 var.

11557. TALI TAHAB TALLUKAIDA,
VILU VILLAST RIIETA — 2 var.

- a. —
Lüg (Källo) — 1 var.

- b. Tali tahab tallukaid, vilu tahab
villast.

Ann (Kagovere) — 1 var.

Vrd. ri «Kus kõri pani kasuka»: Külm aga
küsib kindejeda, / tahab talve talokida
(ERIA 1:2 nr. 1280).

11558. TALI TULE, TAPP LATSE, SUVI
AND LATSELE SUUD — 1(3)
var.

- a. —
Norm. 167; Krk (Hünerson) — 1(2) var.

- b. Tali tuleb, tapab lapse, suvi annab
lapsele suud.

EKMS II 439 — ?(1) var.

11559. TALV AJAB AHJU TAHA* —
1?(14) var.

* taga (Wied., Kündja, E, E²)

Stein 61, Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883)
622, E 81, E² 16; ?Tt (Jung, Kreutzw.).

11560. TALV AJAB KARU PESASSE*
— 1?(12) var.

* pesase (Wied.)

Stein 61, Wied. 178, Kündja nr. 52
(1883) 622, Kmpm. KH 40, E 81, E² 16;
?Tt (Kreutzw.).

11561. TALVE EI OLE OJAKS ÜLE
SÕUDA — 1?(2) var.

?Plv (Melzov).

11562. TALVE JÄREL TULEB KEVADE
— 1 var.

Vil (Leoke).

11563. TALVE TAMBIM TAARI-LEIBÄ, SUVE PISTÄM PIIMÄ-LEIBÄ — 1(2) var.

a. _____
Hls (Reissar) — 1 var.

b. Talvel taari-leiba, suvel piima-leiba.
E MVH 93 — ?(1) var.

Vrd. rl «Pererahva ja teenijate söök»: sula-
ne sonkis soola-leiba, / tüdruk tankis
taari-leiba (ERIA 11:2 nr. 3184).

Vrd. 8623. Peremees sööb piima-leiba, sula-
ne sööb soola-leiba.

11564. TALVEL KULLI KUONE, SUVEL SOE HAMBÄ — 1 var.

Trv (Ungerson).

Vrd. 10990. Suvel on suured silmad, talvel
on pikad hambad.

11565. TALVEL ON KAHE MEHE JÖUD — 1?(9) var.

a. _____
Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622,
Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2 — 1?(7) var.

b. Talvel kahe mehe jõud.
E 81, E² 16 — ?(2) var.

11566. TALV SÜÜ ÄRÄ SUVE SITAGI — 9(12) var.

a₁. _____*
* sööse (Se); ar' (Vas v. Se, Se); si-
take (Se)
Vas v. Se (Sandra), Se — 5(8) var.

a₂. Talv söö ar' suvõ sita.
Se — 1 var.

a₃. Talv süü suvõ sita ärä.
Ote, Tt (Suurkask) — 2 var.

b. Talvõl süüt ar' suvõ sitage'.
V. Pino seletus: talvel sööd ära kõik
õunapabulad, mida suvel pillud ninaga.
Se — 1 var.

Vrd. 10992. Suve sitt om talve tagavara.
15056. Üts aastak süü ar tõösõ aasta
sita.

11567. TALV TULEB TANTSIDES, SUVI TULEB SUIKUDES — 2 var.

a. _____
S. Soloni seletus: «Kui lumi sadama
hakkab, siis on maa valge ja talil ühe
õõga käe. Suvi tuleb aegamööda na kul
mädaneb.»
TMr — 1 var.

b. Suvi tulõ suikõn, talv tulõ tandsõn.
Urv — 1 var.

Vrd. 10998. Suvi tulõ suurustõn, talv tulõ
tapõldõn.

11568. TALV TULE LÖUNEST JA SUVI PÕHJAST — 1 var.

Trv (Kala).

Vrd. 1892. East tuleb igine suvi, põhjast põ-
line tali.

11569. TALVÕ LEIB NÄGE PAL'LO VAIVU, PAL'LO VIPUTAS VIHMA, NI PAL'LO PUH TUULT — 1 var.

Lut (Sang).

11570. ÄRA TALVE KIIDA ENNE KEVADET — 1?(1) var.

?Lüg (Källo).

Vrd. 11545. Kiida talve pärast nigulapäeva.

11571. TALVINE PÄEVAKE ON NAGU HOBUNE SITUB MERDE: VESI VIIB KOHE KÕIK MINEMA — 1?(1) var.

P. Paaveli seletus: «Õelnud Vääna sant,
kui päeva kestel ei jõudnud riletuda ja
võis seepärast jääda paigale.»

?Kuu.

Vrd. kk: Just nagu hobune situb vette —
solp, solp, solp 'tühise ja tuumata jutu
kohta' (Plt).

11572. TALVINE SULA NÄITÄS SUVEL PÕUDA* — 1(3) var.

* näitab (trüklised)

Norm. 40, EKMS III 994; San (Peda-
jas).

11573. KES TAMMI TAHT TETÄ, SEO TEKU KAH TAMM NII KÕVA, KEDA VESI EI JÖVVA ÄRÄ LAHKU — 1 var.

Ote (Kukrus).

11574. KUIDA TAMM, NÕNDA TÖRU — 6(22) var.

Aa. _____*

* kuda (Stein), kudas (Tõn. RP, E; Põl,
Hel), kuidas (E²); nenda (Wied., Künd-
ja)

Stein 32, Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883)
491, Tõn. RP 84 ja 339, E 45, E² 22,

Norm. 176; Põl, Hel, Tt (Kreutzw.) — 3(15) var.

b. Kuidas tamm, nõnda tõrud.
EKMS I 1058 — ?(1) var.

B. Kuda tamm, nenda käbi.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

C. Kuda kuusk, nõnda käbi; kuda tamm, nõnda tõru.*

* kuidas (Norm.)

Norm. 176; Plt — 1(3) var.

D. Kuidas känd, nõnda võsu; kuidas kuusk, nõnda kasu; kuidas tamm, nõnda tõru; kuidas maa, nõnda manner.

Pil — 1 var.

Vt. 4934 S ja 6190 C.

11575. TAMME RAIUTAKSE NOORE-KUUGA, MAJA- VÕI TULIPUUD VANASKUUS — 1 var.

Mus (Lepp).

Vrd. 5650. Lehtpuud raiutakse noorelkuul, okaspuud vanalkuul.

11576. TAMM KASVAB KASUKAS SELJAS, PEA PALJAS — 1 var.

M. Proodeli seletus: «Tamm kasvab kõige paremini siis, kui ta on võrani varjus.»

Iis.

11577. TAMM ON TALUPOJA RAUD — 13(20) var.

Aa. _____

Norm. 74, EKMS III 281; Krj, Kaa — 4(7) var.

b. Tamm talupoja raud.
Jäm, Kaa, Trt? (Eisen) — 3 var.

c. Tammepuu talupoja raud.
Khk — 1 var.

B. Tamm talupoja raud, sarapuu saksa sitt.
Sa — 2(4) var.

C. Tamm talupoja raud, kask vaesemehe vask.
Sa — 1(3) var.

D. Tamm talupoja raud, vask vaeselapse hõbe.
Krj — 1 var.

E. Kukk oo talupoja kell, tamm oo talupoja raud.

Mar (Püss) — 1 var.

Vt. 3768 F.

Vrd. 13881. Vask vaese kuld, tina kehva hõbe.

3340. Kask on saksa vask.

11578. TAMMEPUUST NÕUL EI SÜNNI JU KUUSEPUUST KAA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Tubli inimesele ei sobi nõrk (laisk, logard jne.) abikaasa.» Hää.

Vrd. 13230. Kuida vakk, nõnda kaas.

11579. KEL ENAM TANGU KÄES, VÕIB PAKSEMA LEEME KEETA — 1(3) var.

Wied. 51, Kündja nr. 35 (1883) 418.

11580. KES TANGUPUDRUGA LEIBA SÖÖB, SEE SAADETAKSE SIBERISSE — 18 var.

A. Pudru juure ei tohi leiba süüa, langed türmi.

Rei (Ennist) — 1 var.

*

B₁a. Pudru kõrva ei tohi leiba süüa; see on nii suur süü Saaremaal, et viiakse kohe Siberi.
Khk — 1 var.

b. Kis korruga leiba ja pudru sööb, saadetakse Siberisse.
Mih — 1 var.

c. Kes putruga süöb leibä, sie saadeta Siberi.
Kuu — 1 var.

B₂a. Kui keski kartuli- ehk tangupudru leivaga sööb, siis üteldakse, et see minevat Siberi (sunnitööle).
Koe — 1 var.

b₁. Kie tanguputruuga leibä süöb, lähäb Siberi.
Lüg — 1 var.

b₂. Kissi tangupudru kõrva leiba sööb, lähäb Siberis.
Hää — 1 var.

b₃. Kes tangupudru kõrvale leiba sööb, see viiakse Siberisse.
Trt — 1 var.

b₄. Kes tangupudru kõrval süües leiba tarvitab, seda viidakse Siberisse.
Saa — 1 var.

c. _____

Rkv? (õpl.) — 1 var.

- d. Kui tangupudruga leiba sööd, lähed Siberi.
Lai — 1 var.
- e₁. Kie jahuputrugaga leibä süüb, lähäb Siberi.
Lüg — 1 var.
- e₂. Kie jahuputrugaga leibä süüb, viiasse Siberi.
Lüg — 1 var.
- f. Kes sakõ suurmapudru kõrval leibä süüp, tuu viias Tsiberide.
Kam — 1 var.
- B₃. Kui leivaga tanguputru süüa, siis lubati enne saata Siberi.
Kad — 1 var.

* *

- C. Kes sage'et putru leeväga sööse, pandas tsikoga kündma.
Pst — 1 var.
- D. Ärä süö leivaga jahuputru, sis kukud saunalavalt maha.
Lüg — 1 var.
- E. Ärä süö leivaga jahuputru, sis kukud hobose seljast maha.
Lüg — 1 var.
- Vrd. kk: Ta pudru korvas leiba söönd 'lapsega tüdruku kohta' (Phl); Ah, sõin pudru kõrva leiba 'kui keegi on vangis olnud ja õiget süüd pole teada, siis vastab nii' (Rei).

11581. OLÖS TANTÖL MIDÄGI
OLÖSSI, SIS TÄL OLÖSSI TÖINE
NIMI — 1 var.

Kam (Siimus).

- Vrd. 12336. Oles tädi esane ollu, oles onu ollu.
12337. Oles tädil t... ollu, ta oles onu ollu.

11582. EGA TANTS TÄIDA KÖHTU,
EGA LAUL KASVATA LAPSI —
1?(1) var.

?Lüg (Källo).

- Vrd. 9386. Ei püssi pea pereda, ei kannel lapsi kasvata.

11583. TANTSIJAD NIED TAEVA SUA-
VAD, KUARDIMÄNGJÄD KATLAS
KIEVÄD * — 2 var.

* saavad; kaardimängjäd
Khn (S. ja T. Saared).

11584. TANTSI, KUNI NUOR VIEL
OLED, VANADEL ON RASKED
JALAD — 1?(1) var.

?Lüg (Källo).

11585. TANTSI, TANTSI TÄNA, KÜLL
HOMMEN AJAD PILLI — 1(9)
var.

a₁. ————— *

* homme (E)

E MVH 12; VMr (J. Elken) — 1(4) var.

a₂. Tantsi, tantsi täna, [küll homme
puhud pilli].

E 81, E² 71 — ?(3) var.

b. Tantsib täna, küll homme puhub pilli.
E 81, E² 71 — ?(2) var.

Vrd. 10973. Kes suvel pilli löönd, see tantsigu talvel.

12397. Täna teeme trilla-tralla, homme
teeme uiah-aiah.

11586. ÄRA TANSI NAISE PILLI
JÄRELE — 1(5)^r var.

A. —————

Amb (Kleinmann) — 1 var.

B. Naise pilli järgi ei oska keegi
tantsida.

Norm. 192, EKMS II 1112; ?Vän (Tamm-
soo) — ?(4) var.

Vrd. kk: Tantsib teise pilli järele (Jür).

Vrd. 7198. Kes naese pilli tansib, see oma
sääreluud murrab.

6611. Mees tantsib naese pilli järel.

8837. Ega iga pilli järele saa tantsida.

11587. ÄRA TANTSI ENNE, KUI
PULMA VEEL KÄES EI OLE —
4(14) var.

Aa. —————

Norm. 69; Trv v. Rõu (Siipsen) — 1(2)
var.

b₁. Ärä tantsi enne, kui veel pulmas
pole.

E 13, E² 64 — ?(5) var.

b₂. Ärä tantsi enne, kui sa pulmas
pole.

Vil (Leoke) — 1 var.

B₁. Ärä hõiska ega tantsi enne aega,
kui sa veel pulmas ep ole.

Wied. 12, Kündja nr. 31 (1883) 370 —
1(4) var.

B₂. Ärä hõiska enne pulma.
Hls (Riiet) — 1 var.

- C. Ära hõiska enne pulma: pill tuleb pika ilu peale, lull tuleb lusti-rõõmu peale.
?Pal (Karro) — ?(1) var.
Vt. 8846 M.
11588. TANTSUSAALIST ÄRA KUNAGI NAIST VÖTA — 4 var.
- A. _____
Hls (Briedis) — 1 var.
- B. Vöta naine kirikutee päält ja heinakaare päält, aga mitte tantsusaa-list.
Hää (Mäesalu) — 1 var.
- C₁. Ära võttag naist kõrtsist tandsirin-nalt, vöta põlluee peelt ning heinakaarelt.
Jäm — 1 var.
- C₂. Naine vöta heinakaare pealt, aga mitte tantsuringi pealt.
Kul — 1 var.
Vt. 7331 I₁-I₂.
11589. KES TAPAB, SII MATAB — 4(5) var.
- A. _____*
* kis (Vil)
Trv, Pst, Vil — 3(4) var.
- B. Kui tapad, siis matad kah.
Vil (Leoke) — 1 var.
Vrd. kk: Aga ma sind tapan! — Kui tapad, siis matad kah (Vil).
11590. TAPA KARU, AGA ÄRA PEAD OTSAST ÄRA VÖTKU — 1?(2) var.
?Vön (J. Rootslane).
11591. TAPP ON NOORILE HÄBIKS, VANALE ABIKS — 1 var.
tapp = humal
Vil (Killas).
Vrd. 3592. Kepp om noorele häbis ja vanale abis.
11592. KELLE TARE RISUNE, SELLE LAUD RAASUNE — 1 var.
Vön (Mikkel).
11593. PAREM TARENÄLG KUI LAUDANÄLG — 1 kuni 3(6) var.
- Aa. _____
Norm. 92, EKMS I 1002; Plv (Roht) — 1(3) var.

- b. Nälg toas ei ole nii suur kui nälg laudas.
EKMS I 1002 ja II 1245 — 1?(2) var.
- B. Toanälg pole veel nii hull kui rehalse nälg.
EKMS II 1245 — 1?(1) var.
11594. TARGASTE RÄÄKIDA ON RASKE, TARGASTE VAIKIDA ON VEEL RASKEM — ?(6) var.
- a. _____
?Rap v. Mär (Poom) — ?(4) var.
- b. Targaste rääkida on raske, aga targaste wait olla on veel raskem.
?Vig (T. Pulst) — ?(1) var.
- c. Õieti rääkida on raske, aga õieti wait olla on veel raskem.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.
Aluseks arvatavasti mõni trükis.
11595. EGA ENNE TARGASS EI SAA, KUI KAITS KÄTT OM RINDU PÄÄL — 1 var.
Kam (Tamm).
Vrd. kk: Kats kätt joba rindo pääl (Räp).
Vrd. 12427. Ei töö enne lõpe, kui kaks kätt rinde peale saab.
2104. Inimene ei saa enne targas, kui kaits kanikud kokku kasvave.
11596. EGA MUIDU TARGAS EI SAA, KUI KOOLIRAHA EI MASSA — 2 var.
- a. _____
J. Tammemäe seletus: «Kooliraha = kõlbmata teo kahjulikud järelused.»
Ote v. San — 1 var.
- b. Ega inimene muidu targaks ei saa, kui ta kooliraha ära ei maksa.
Vön — 1 var.
11597. EGA TARK TARRE TEE — ?(2) var.
?Hls (Söggel).
Vrd. 11649. Tark oled, tarre situd.
11660. Tark tiib tare, hull uuristab usse.
11598. ENNE EI SAA TARGAS, KUI ÜTESAST AHJOST LEIVA ÄRA SÖÖT — 1 var.
As (Pint).
Vrd. kk: Seitsemest ahjust on ta juba leiba söönud, kaheksas karask veel katsumata (Stein 56).

Vrd. 2104. Inimene ei saa enne targas, kui kaits kanikud kokku kasvave.

11599. IGAÜKS ON ENDA ARVATES TARK — 3 var.

Aa. _____
Kõp — 1 var.

b. Hendä meelest õgaüts hää.
Se — 1 var.

B. Hindä meelest om õgaüts' hüä, tōō-sō meelest massa ai' sitaga' pirru-tukandki'.
Se — 1 var.

Vrd. Op. sōn. 3,7: Ärra olle enese meelest tark, karda Jehowat ja lahku kurjast ärra.

Vrd. ka Rooma 12,17. Piibliitsitaadina sageli trükitud kalendrites jm. väljaannetes.

11600. IGAÜKS ON OMAST KOHAŠT TARK — 1 v. 2(2) var.

A. _____
Äks (Blaubrik) — 1 var.

B. Igaüks on omast kohast mees.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

11601. KES ON TARGEM, SEE TASUGU, / SŌNASEPPA SELETAGU, / KELLEL PALJU, PANGU PEALE, / KELLEL LIHALT, SEE LISAGU — 2 v. 3(17) var.

Aa. _____
Wjed. 61, Kündja nr. 36 (1883) 431, Eiper EKÖ 71, E 36, E² 36, Nurmik II 147, Puus. KH III² 105, Ri ja Kalevala 88 — 1(14) var.

b. Kes targem, see tasugu, sōnaseppa seletagu, kellel palju, pangu peale, kellel liialt, see lisagu.
EKMS IV 439 — 1?(1) var.

B. Kes targem, sie tasugu, / kel oo pailu, pangu juure.
Sirvil. (1902) 76; Vig — 1 v. 2(2) var.

Vrd. ri «Laulu lõpetus»: Ken oo targem, see tasugu, / sōnaseppa seletagu, / kellel palju, pangu päele, / kellel liialt, see lisagu (ŌES EK 65, 94).

11602. KES SIS TARKO LEEVÄ SŌÖSE, KO ULLO OLŌ_ŌI — 2 var.

A. _____
Se — 1 var.

B. Tohma piäb kua olōma, kes tarkō levä ää seüäd.
tohm = rumal
Khñ — 1 var.

Vrd. 14218. Kes virga vilja ära sööb, kui laisku maa peal ei ole.
9652, eriti B: Kes rikaste leiva sööks, kui vaeseid ei oleks.

11603. KES TARK, SEE VŌTAB ŌPETUST — 2(3) var.

A. _____
Krj (Mägi) — 1 var.

B. Tark võtt egast asäst oppust.
Rōu (Ruga) — 1 var.

C. Kes on tark? See, kes igast mehest ōppust vōtab.
Er Perek. Kal. (1898) 50 — 1?(1) var.

Vrd. 11661. Tark võtt ulli käest ka oppust.
12870. Ull taha ai' oppamist, a' tark küüs tōösōge käest.

11604. KIIK EI OLE ŪTE TARGA JA ŪTE VIRGA — 1(9) var.

Stein 29, Wied. 73, Kündja nr. 38 (1883) 454, Norm. 211; Vō-Se (Stein).

11605. KUI TAHAD TARGAKS SAADA, SIIS PEAD ŌPPIMA — u. 10(24) var.

Aa. _____
Kär (Mändmets) — 1 var.

b. Tahad sa targaks saada, pead hool-saste ōppima.
Vig — 1 var.

c. Kui tahad targaks saada, pead pal-ju ōppima.
As (Kuusik) — 1 var.

d. Kes targaks tahab saada, peab palju ōppima.
Vil — 1 var.

Ba. Ōpi hoolega, siis saad sa targaks.
?Vil (Pallu) — 1?(1) var.

b. Opi, saad targaks.
Puh — 1 var.

c. Kes ōpib — saab targaks.
Lindenberg ATT tittel — 1?(2) var.

d. Ōpetus teeb targaks.
CRJ UAr 23, Org 13 — 1?(4) var.

e. Ōppimine teeb targaks.
Borm Uus ABDr 29, Kk ABDr 24 — 1?(2) var.

C. Õppimine teeb targaks, aga tarkus
võidab kõik.
?Trt (õpil.) — ?(1) var.

D. Kes õpetust ei võta, see targaks
ei saa.*
* kis; targas (Vig)
Norm. 178, Vih. VER 186; Vig — 2(5)
var.

E. Kes õpetust võtab, saab targemaks.
* Masling ABD 19, ABDr (1883) 21 —
?(2) var.

*

**Kes õp·pe·tust võt·tab, saab tar·ge·
maks.**

*

F. Kes ei võta õpetust, ega sest õiget
meest ei saa iialgi.
Krij — 1 var.

G. Kes õpetust võtab, sest saab mees.
Krij — 1 var.

Vrd. kk: [— —] nii om inemise mõistus:
mida ta rohkem oppis, tu jagu ta tar-
gembas saa (Har).

11606. MIDA ARKEMB, SEDÄ TARGEMB
— 1 var.

arkemb = arulisem
Krl (J. ja P. Einerid).

11607. MIDA TARGEM RAHVAS, SEDA
RIKKAMAD, MIDA RUMALAMAD,
SEDA VAESEMAD — 1 var.

Ris (Holts).

Vrd. 9688. Rikas on tark, aga vaene on ru-
mal.

11608. MIS TARGALT MÖTLÖT, TUU
PUROH TIIT — 1?(1) var.

?Se (Tammeorg).

Vrd. 11652. Tark pea mõtleb, joobnud pea
ütleb.

7040. Enne mõeldud, pärast tehtud.

11609. OTSKU EI TARKA HÄRÄ
TAKAST, KIRÄMIIST KIRVE
TAKAST — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

11610. PAREM ON TARGA PALJAS
PEA KUI NOORE RUMALA
PATS — 1?(2) var.

?SJn (Kapp).

11611. PAREM TARGA LAITUS KUI
LOLLI KIITUS — 3(11) var.

Aa.

Norm. 258, EKMS I 190; Val (Feldbach)
— 1(5) var.

b. Parem targa laitus kui lolli kiitus.
Kuu — 1 var.

c. Param targa laitus kui tohmi kii-
tus.
Khn — 1 var.

Ba. Parem targa kiitus kui rumala lai-
tus.
E 68 — ?(1) var.

b. Parem targa kiitus kui lolli laitus.
Ez 59, Muuk-Mihkla III 18 — ?(3) var.

Vrd. Kog. 7,5: Parrem on kuulda ühhe tar-
ga jõitlust, kui et innime kuleb halpide
laulmist.

11612. PAREM TARK JA VAENE KUI
RUMAL JA RIKAS — 2 var.

a.

TMr (Sill) — 1 var.

b. Param ole vaene ja tark kui rikas
ja rumal.
Phl — 1 var.

Vrd. 9688. Rikas on tark, aga vaene on ru-
mal.

11613. SAAB IKKA TARGEMAKS, AGA
MITTE RIKKAMAKS — 2(3) var.

A.

Kaa (Pea) — 1(2) var.

B. Kui ei saa rikkamaks, targemaks
saab ommeti.
Sa? (Veäster) — 1 var.

11614. SEE ON TARK, KES RUMALAT
ÄI NAARA — 1 var.

Rid (Tikerpuu).

11615. SIS OLT TARK, KU' OSTÖT
PÄÄ OM OTSAH — 1 var.

M. Linna seletus: «Pur'oh ineminõ pida
hinnäst targast.»

Se.

11616. TARGAD JÄÄVAD RUMALAKS,
KUI NAD RUMALATEGA VAID-
LEVAD — ?(12) var.

a.

OM nr. 12 (1889) 929 (eslt. türgi vs-na),
Kreutzb. Kal. (1906) 22, Uus As Kal.

(1906) 33; ?Rap v. Mär (Poom) — ?(8) var.

- b. Targad jäävad lolliks, kui nad rumalatega vaidlevad.
Tõn. Täht. (1909 juuni) — ?(2) var.
 - c. Ka tark jäeb lolliks, kui ta rumalaga piab kaua vaidlema.
Tõn. RP 274 — ?(1) var.
 - d. Mõistlikud jäävad viimaks ka lolliks, kui nad alati piavad rumalatega vaidlema.
Tõn. Täht. (1910 veebr.) — ?(1) var.
- Vrd. 9851. Kis rumalatega vaidleb, teeb enast rumalaks.

11617. TARGAD SÕDIVAD SÕNADEGA, RUMALAD RUSIKATEGA — II. 35(118) var.

A₁a₁. —————*

* rusikadega (Hel)

Borm Mr Kal. (1858) lk-ta, E 81, E² 35, Huvit. I² 47, Huvit. V Lisa 16, Puus. KH III¹² 79, Kask-Puusepp-Vaigla 67; Vig (Laipmann), Hel (Wahlberg), Trv, Vil (Leoke), SJn, KJn, Trv v. Rõu (Siipsen), Ti (anon.) — 12(48) var.

a₂. Targad sõdivad sõnadega, rumalad aga rusikatega.
Puus. Eü I 109 ja 113 — ?(2) var.

a₃. Targad sõdivad sõnadega, aga rumalad rusikatega.
Parijõgi-Reial-Vaigla V 64; ?Kuu (Leontjeva), Saa (õpil.) — 1 v. 2(6) var.

a₄. Targad sõdivad sõnadega ja rumalad rusikatega.
SJn, Plt — 2 var.

b₁. Tark sõdib sõnadega, rumal aga ruusikatega.
Kaa (Toombu) — 1 var.

b₂. Tark sõdib sõnadega, rumal rusikaga.
Norm. 241, EKMS III 587; ?Lüg (Källo), Sim, ?Tri (Eisen) — 1—3(5) var.

b₃. Tark sõdib sõnaga, rumal rusikaga.*
* sõnaga (Pst)
Hää, Pst, Vil (Leoke) — 3(4) var.

c. Tark mees sõdib sõnadega, rumal aga rusikaga.
?Vil (Suurkask) — 1?(2) var.

A₂a. Rumalad üksi sõdivad ruskatega, targad ikka sõnadega.
Tõs (Õõvel) — 1 var.

b. Rumal sõdib rusikaga, tark sõdib sõnadega.
?Saa (Sõggel) — ?(1) var.

B. Targa sõdive sõnadege, rumale ruiuve ruskidege.
?Trv (Rull) — 1?(1) var.

C. Targad võitlevad sõnadega, aga rumalad rusikatega.
As (J. Reimann) — 1 var.

D. Targa tapleve sõnadega, rumala rusikatega.
Trv — 1(3) var.

E. Targad riidlevad sõnadega, rumalad ruusikatega.
Kaa — 1 var.

F. Targad sõnelevad sõnadega, rumalad rusikatega.
Saa, ?Plv (Musto) — 1 v. 2(2) var.

G. Rumal õiendab rusikaga, tark mees sõnaga.
?Juu v. Vän (Virkus) — ?(1) var.

H. Rumalad räägivad rusikatega, targad sõnadega.
Vän (E. Tetsmann) — 1 var.

Ia. Rumalad sunnivad rusikatega, targad sunnivad sõnadega.
Pär (Kampmann) — 1 var.

b. Rumalad sunnivad rusikatega, targad sõnadega.
Meelej. nr. 37 (1887) 295, Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 20, Kmpm. EKÖv 19, EKMS II 215 — ?(12) var.

J. Rumal käsib rusikaga, tark sunnib sõnaga.
E 74, E² 37 — ?(4) var.

K. Rumal sunnib rusikaga.
Huvit. II 215, EKMS IV 725 — ?(13) var.

L. Targad lähevad sõnadega, aga rumalad rusikaga.
J. Sarapuu seletus: «Kakleja kohta.»
?Krl — 1?(1) var.

M₁. Targad sõnadega, rumalad rusikatega.
Tõs (G. Anniko), KJn — 2(3) var.

M₂. Rumalad rusikatega, targad sõnadega.
SJn — 1 var.

M₃. Loll rusikatega, tark sõnadega.
KJn — 1 var.

Vrd. 6610. Mees sõdib sõnaga, härg sarvega.

11618. TARGA KUR'AGA SAAT IKS ÄR
ELLA, ENT ULLI KUR'AGA EI
HÄLGI — 1(2) var.

- a. —
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Targa kurjaga saad ikka ära elada,
aga hullu kurjaga ei ialgi.
Norm. 192 — ?(1) var.

11619. TARGAL OM SUU SÖÄMEH,
RUMALAL SÖÄ SUUH — 1 kuni
3(3) var.

- a. —
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- b. Targal mehel suu söämehe, ullil söä
suh.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- c. Hullu inimese süda om tema suun,
ent targa inimese suu om tema söä-
men.

Trt. Vör. Kal. (1838) 60 — 1 var.
Vrd. Siir. 21,28: Jölledatte fuus on nende
füdda; agga tarkade füddames on nende
fu.

11620. TARGAL OM VIHTMISES LÖUNU
LUMÖ PÄÄL KÜLLÄLT, RUMMAL
KÜLMÄS SANNAGI ÄRÄ — 1(2)
var.

Norm. 56; Ote (Palm).

11621. TARGAL ON IGAL POOL OMA
ISAMAA — ?(6) var.

- a. —
W. Norm. UVkOr 61, Wied. 178, Kündja
nr. 52 (1883) 622 — ?(5) var.
- b. Targal igal pool isamaa.
E MVH 34 — ?(1) var.

11622. TARGALÖ TULÖ TARK HÄDÄ
KAH — 1 var.

Se (Kirss).

11623. TARGA MEHE MAN OM TÖLVGI
NAANE — 1 var.

Se (Pöllula).

11624. TARGA MEHE ÜKS SÖNA ON
ROHKEM VÄÄRT KUI ALBI
MEHE PÄEVA JUTT — 2 var.

- a. —
Amb (Pralits) — 1 var.

b. Mõistliku mehe üks sõna on rohkem
väärt kui albi päeva jutt.

Amb (Neublau) — 1 var.

Vrd. 7009. Mõistlikul on üks sõna enam kui
narril kümme lõõki.

11625. TARGA SÖNA MURRAB VÄGEVA
VÄE — 1 var.

Trv (Jakobson).

Vrd. 975. Hea sõna võidab võõra väe.

11626. TARGA TARKUS LÖPÖS RUMALA
KÄTTE — 1 var.

Rõu (A. Jennes).

11627. TARGA VAATAVE TUUMA PÄÄLE,
RUMALA KOORE PÄÄLE — 1(2)
var.

Trv (Vaine).

11628. TARGA VALE ON PAREM KUI
RUMALA ÕIGUS — 1 var.

M. Mäesalu seletus: öeldud, kui kritiseeri-
tav end libedalt «puhtaks rääkis».
Hää.

11629. TARGEM ANNAB JÄRELE — u.
45(86) var.

Aa₁. — *

* targemb (Lüg, Kuu); andab (Kuu)
Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622, ER
Kal. (1886) 94, Tõn. Täht. (1909 jaan.),
Tõn. RP 202, E 81, E² 36, Huvit. II 215,
Muuk I 1, Puus. KKH I 7 8, EKMS II 515;
Lüg, Rak, Amb, Ann, Kuu, Juu v. Vän
(Virkus), Rap v. Mär (Poom), Vig, Kaa,
Vän, Saa, Vil, Pal, Trm, Ran, Ote — u.
30(61) var.

a₂. Targem annab ikka järele.
VII — 1 var.

b. Targem jätab järele.
Pet. ELA² 55 — ?(2) var.

c. Tark jätab järgi.
Nõo — 1 var.

d. Kumb targem, tuu and perra.
Räp — 1 var.

e. Eks see ole ikke targem, kes esite
järele jätab.
Pal — 1 var.

Ba₁. Targem annab rumalamale järele.
Jõh, Trt — 2 var.

a₂. Targem annab ikka rumalamale jä-
rele.
Plt — 1 var.

- a₃. Targem annab alati rumalale järele.
Vil — 1 var.
- b₁. Targemb annab rumalale järele.
Jõh — 1 var.
- b₂. Targem annab ikka rumalamale järele.
Norm. 241 — ?(1) var.
- c. Targem annab ikka lollile järele.
?Kam (Relli) — 1?(1) var.
- d. Tark and õks ullilõ perrä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- e. Targõb and kõ ullipalõ järgi.
Se — 1 var.
- f. Targõp and ullibalõ peri.
Se — 1 var.
- C. Targem andku rumalale järke.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.
- D. Tark jätap rumalale järele, sest rumalaga ei massa vaielda.
Rõn — 1 var.
- Vt. 7381 B.

*

- E. Mõistlik annab järele.
* Arvelius 40 — 1 var.

*

Mõistlik annab järele!

- F. Mõestliku kohus on järele anda.
Jür — 1 var.
- G. Mõistlik peab rumalale järele andma.
Tõs — 1 var.
- H. Mõistlik mõtleb, arukas annab järele.
?Hls (Söggel) — 1?(2) var.
- Vt. 7007 D.
- Vrd. Gr. Ms 24: Targem järele ei anna, / Kui ei asi seda kannu.
- Vrd. Körber VRMK 46: Kes targem teistest, see andku järele (prantsuse vanasõnade peatükis).
- Vrd. 9866. Rumal plät iki targembele järgi andma.
7632. Nõrgem annab järele.
11630. TARGEMB, KES TEINE AASTA ELAB — 3 var.
- A. _____
Ils — 1 var.
- B. Targemb, kes teist kõrda tieb.
Ils — 1 var.

- C. Targemb, kes tuleval aastal tieb.
D. Timotheuse seletus: «Ueldasse niesukese tüe lõpetuse juures, mis ükskõrd aastast ette tuleb ja esimest ütlemist kua tähtsal päävadel val pühadel.»
Ils — 1 var.

11631. TARK MEEST ON RASKE JUHATADA — 1?(1) var.

Kmpm. KH 76.

Vrd. 12858. Paremb ul'l opate ku tark tasure.

11632. TARK ASTUB KA VAHEST TALLE SITA SISSE — 1 var.

SJn (Johannson).

11633. TARK ELAB ARUGA, RUMAL ÕNNEGA — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. 6006. Lollil on õnne.

11634. TARK KAES SILMIGA, UL'L KUMP KÄSSIGÄ — 2 var.

A. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Mõistlik näge silmäge, rummal kaes käege.

Hel — 1 var.

Vrd. 7007, eriti red. F, näit. Fb₂: Mõistlik mõistab isegi, rumal katsub kääga.
10468. Silmiga' kaija', käega' kumpi'.

11635. TARK KANA KA NÖGESIN PALOTAS PERSE ÄRA — 1 var.

Plv (Tobre).

11636. TARK, KES AJAGA KAASA LÄÄB, LOLL, KES SÖRAD VASTU AAB — 1 var.

Lih (Pino, Lõhmus).

Vrd. kk: sõrgu vastu ajama.

11637. TARK, KES MUIGAB, RUMAL, KES NAERAB — 1(2) var.

Kaa (Tõll).

11638. TARK, KES SAKSA, AGA RUMAL, KES TALUPOEGA PETAB — 2(6) var.

a. _____

Norm. 113, EKMS II 967, Vlh. (1952) 92, Vlh. (1954) 99; Krj — 1(5) var.

- b. Tark, kes saksa petab, rumal, kes talupoega tüssab.
Põl — 1 var.
Vrd. 13780. Varasta saksa, aga mitte talupoega.
11639. TARK KUTSAR, KES NENDA MÕISTAB SÕITA, ET OHJAD SÖNNIKUSEKS EI SAA — 1?(3) var.
Wled. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622.
11640. TARK LIND SITUB KA VAHEL PESASSE — 2 var.
A. _____
Kul (Samet) — 1 var.
B. Tark lind situb ikka pesasse.
Kul (Eenveer) — 1 var.
Vrd. 5921. Lind ei situ oma pessä.
11641. TARK LÄHÄB TAGASPIDI TAEVA — 1 var.
SJn (Johannson).
11642. TARK MIIS PIDÄ ILLO SUUGA, PINI PERSEGA — 1 var.
Plv (Tobre).
11643. TARK MÖTLEB ENNE VALMIS, MIS TA PEAB RÄÄKIMA, AGA LOLL ÜTLEB KOHE VÄLJA OMAST LOLLIST PEAST — 1?(1) var.
?Amb (Tannenthal).
Vrd. 11656. Tark teab, mis ta räägib, rumal räägib, mis ta teab.
11644. TARK MÖTLEB ESTI, RUMAL KAHETSEB PÄRAST — 1 var.
Lai (Klipus).
11645. TARK MÖTLEB VAIKSELT JÄRELE, RUMAL LÄHEB TORMIGA MERELE — 1 var.
Hää (Mäesalu).
11646. TARK NAIN ON MEHELE RISTIST — 1?(1) var.
A. Källo seletus: «Saab kõigest aru, mis mies tieb, ehk oskab meest taga nuutida.»
?Lüg.

11647. TARK NÕU TÖÖ JUURES TEEB VAEVA POOLEKS — 2(3) var.
a. _____
Willmann² 13 — 1(2) var.
b. Hea nõu töö juures teeb vaeva ker- gemaks.
Lai (Asper) — 1 var.
11648. TARK NÄGE ETTE, UL'L TAADO — 1?(1) var.
?Vas v. Se (Sandra).
11649. TARK OLED, TARRE SITUD — 20(23) var.
A₁. _____
A. Krooni (Ote) seletus: oled vägagi tark, aga jätab kõige lihtsama ja endastmõis- tetava asja sellegipärast tegemata.
EKMS III 166; VMr, Ote, Krl — 3(4) var.
A₂a. Tark sitab tarre.*
* situb (Plt)
SJn, Plt — 2(3) var.
b. Tark teeb tarre.
Krk — 1 var.
c. Tark miis situs tarre.
Ote — 1 var.
d. Targa situve mõnikord tarre.*
* targad situvad mõnikord (Rõu)
Trv, Rõu — 2 var.
A₃. Kes tark om, see tare roojastab.
Võn — 1 var.
B. Tark situb tarre ja paneb mütsi pää- le.
Trv — 1 var.
C. Tark olet, tarre situt, usse kurrut läät kusele.
Hel — 1 var.
*
D. Tark sit[ub] tarre, hull hohob huniku pääle.
Trv — 1 var.
E. Tark tiib tarre, hull tiib huunese.
Trv — 1(2) var.
F₁. Tark situb tarre, hull lääb üle ukse välla.
Saa — 1 var.
F₂a. Ul'l lätt ussõ, tark situs tarrõ.
Rõu — 1 var.
b. Ul'l situs usse, tark tarre.
Rõu — 1 var.
G. Tark ike tarre sittub, rumal ruttus välja jookseb.*
* ikka; situb; välja (Trt)
Kod, Trt (< TaP?) — 2 var.

H. Tark situb tarre, rumal lääb ometi nurga taade.
Hel — 1 var.

Vrd. kk: Tark om ja tarrō situs (Kam); Tark om, aga tarre situb (Ran); Tark on, aga tarre teeb (Vil); Sa oled nii tark, et teed tarre (Kul); Tark olōd, tarrō situt, rumal olō, ussō lää (Rōu); Tark nigu tarōpōrsas, vällä kääit süümä, tarrō sitalō (Kam).

Vrd. 11597. Ega tark tarre tee.

11660. Tark tiib tare, hull uuristab usse.

11650. TARK ON SEE, KES TUNNEB, ET TA ALLES RUMAL ON — 1 kuni 2(5) var.

a. _____

Norm. 64; Rap v. Mär (Poom) — 1(4) var.

b. Kõige targem on see, kes aru saab, et ta rumal on.

?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

11651. TARK OTTAB TALLILT, MAIJAS PERSEST — 1 var.

Kuu (Salström).

Vrd. 3919. Kitsi võtt kirstust, helle ende pe...st.

11652. TARK PEA MÖTLEB, JOOBNUD PEA ÜTLEB — 8 var.

A_{1a}. _____

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Mis tark pea mõtleb, seda joobnud pea ütleb.

SJn (Leinsoo) — 1 var.

c. Mis targa peaga mõeldud, see joobnud peaga öeldud.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

A₂. Mis targa pääga mõteldu, tuu purju pääga üteld.

Se (Kaiv) — 1 var.

A₃. Targalt mõtlōd, puron ütlet.

Vas — 1 var.

B. Mis kainel mõttes, see joobnul keelel.

Jōh (Mets) — 2 var.

C. Mis targal meele peal, see joobnul keele peal.

Vig (Aitsam) — 1 var.

Vrd. 11608. Mis targalt mõtlōt, tuu puroh tiit.

7041. Enne mõtle, siis ütle.

2482. Mis joonu pää teeb, seda tark pää vastab.

6468. Mis meele peal, see keele peal.

11653. TARK PUHUB PILLI LÕHKI — 1 var.

Kaa (Tõll).

Vrd. 8835, eriti red. E, näit. Ea: Hull ajab pilli lõhki.

8836. Anna pill latse kätte, laits aab pilli lõhki.

8845. Pilli ära anna naise kätte, naine ei oska mängi.

8848. Ära anna pilli teise kätte, ta ajab ta lõhki.

11654. TARK TAGANES, ULL JÄTÄ ÄI KUNAGI UMMA JONNI — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

11655. TARK TEAB ISE, KES TA ON — 1?(1) var.

?Vil (Takk).

11656. TARK TEAB, MIS TA RÄÄGIB, RUMAL RÄÄGIB, MIS TA TEAB — 5(7) var.

Aa₁. _____

Rap v. Mär — 2 var.

a₂. Tark mees teab, mis ta räägib, rumal räägib, mis ta teab.

Rap v. Mär — 1 var.

b. Tark teab, mis ta ütleb, rumal ütleb, mis ta teab.

Rap v. Mär — 1 var.

B. Rumal räägib, mis ta teab, tark teab, mis ta räägib.

Norm. 256, EKMS II 224; Rap v. Mär — 1(3) var.

Kõik variandid E. Poomilt (1931–1955).

Vrd. 11643. Tark mõtleb enne valmis, mis ta peab rääkima, aga loll ütleb kohe välja omast lollist peast.

7043. Mõtle kõik, mis sa teed, aga ära tee kõik, mis sa mõtled.

11722, näit. F_{1a}: Tea kõike, mida ütled, aga ära ütle kõike, mida tead.

11657. TARK TEAB VÄHE, LOLL PALJU — 1?(1) var.

?Hag (õpil.).

11658. TARK TEEB ENAM MÕTTEGA KUI RUMAL KÄTEGA — 1(4) var.

Norm. 63, EKMS III 1215; Amb (Münt-her).

Vrd. 11874. Teene teeb peaga rohkem tööd kui teene kätega.

11659. TARK TEEB SITALE KA SILMAD PIHA — 1 var.

piha = pähe
Kaa (Töll).

11660. TARK TIIB TARE, HULL UURISTAB USSE — 1 var.

Trv (Ungerson).

Vrd. 11649, eriti F₁ ja F₂, näit. F₂a: Ul'i lätt
ussõ, tark situs tarrõ.

11597. Ega tark tarre tee.

11661. TARK VÖTT ULLI KÄEST KA OPPUST — 3(5) var.

A₁. _____*

* võtab; õppust (EKMS)

Norm. 64, EKMS III 1215; Vas (Masing)
— 1(3) var.

A₂. Tark võtt ulli käest ka oppust, ent
ull ei võta targa oppust.

Vas (Masing) — 1 var.

B. Tark küsüs ulli käest ka nõvvo.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 12870. Ull taha ai' oppamist, a' tark
küüs töösõge käest.

11603. Kes tark, see võtab õpetust.

11662. UKSKI TARK EI OLE TAEVAST TULNUD — u. 35(91) var.

Aa₁. _____*

* pole (E, õpikud); tulnd (Ksi)

Org 48, E 88, E₂ 35, Huvit. V Lisa 17,
Kask-Vaigla-Veski I Ak 7 ja III Vö 8,
Kask-Puusepp-Vaigla 30, Puus. Eü I 28,
Puus. KA V—VI (1939) 124, Norm. 58;
Plt (Luu), Ksi (Riomar) — 2 v. 3(20)
var.

a₂. Ütske tark olõ õi taivast tulno'.
Se — 1 var.

b. Ega keegi tark põle taevast tulnud.
?Vig (Priimets) — 1?(1) var.

c. Ega tark taevast ei ole tulnud.*
* pole (Hls)

Wied. 21, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 32
(1883) 382, E MVH 74; Hls (Rilet), Trv
v. Rõu (Siipsen) — 3(9) var.

d₁. Ükski tark ei kuku taevast.*

* üitski (San)

VMr, Kuu, Pär, Plt, Ote, San — 6(7) var.
Kõik (peale Kuu) õpil. saadetised 1950-
ndatel aastatel.

d₂. Üitski tark ei sata taivast.

Krl — 1 var.

d₃. Ükski tark pole taevast kukkunud.
?Ote (õpil.) — 1?(1) var.

e. Targad pole taevast kukkund.
KJn — 1 var.

f. Ega targad põle taevast kukkunu,
kõik on isi õppinu.

Hää — 1 var.

B_{1a1}. Ükski meister ei kuku taevast.

Viid. 109, Viidebaum-Parlo-Mihkla 93, Vih.
(1949) 92, Vih. (1951) 92; Lüg, ?Koe,
?Kuu, ?Tln, ?Kei, ?Kam, ?Ote — 5 kuni
8(25) var. Kõik käsikirjalised teisendid on
hilised, peam. õpilaste saadetud.

a₂. Ükski meister ei kuku taevast maha.
SJn — 1(2) var.

a₃. Ei ükski meister taevast kuku.
Kuu — 1 var.

b. Keegi meister ei kuku taevast.*
* kiigi (TMr)

Wied. 67, Kündja nr. 37 (1883) 443; TMr
— 1(4) var.

c. Ütske meistre ei olõ taivast sadano.
?Räp (Lepson) — 1?(2) var.

d. Ega kennigi meister ei ole taevast
maha pudunu.
Krk — 1 var.

e. Meistrid pole taevast kukkunud, vaid
maast taeva kasvanud.
?Pal (Karma) — 1?(1) var.

f₁. Ei meister taevast kuku.
Kuu — 1 var.

f₂. Meister ei kuku taevast.
Kmpm. KH 31 — 1?(3) var.

g₁. Ükski meister pole taevast tulnud.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

g₂. Ei ükski meister ole taevast tulnu.
Saa (P. Kangur) — 1 var.

g₃. Ütske meistre ei olõ taivast tulno.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

g₄. Ükski meister pole kukkunud tae-
vast.
EKMS IV 767 — 1?(1) var.

h. Ega kennigi meister ei ole taevast
maha tullu.
Krk — 1 var.

i. Ega meistergi pole taevast tulnud.
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.

B₂. Ega meistimees taivast tule.*

* taevast (Norm.)

Norm. 58; VNg — 1(2) var.

C. Ega tegija ole taevast kukkunud.
Jõe — 1 var.

Vrd. 11420. Ei ükski sünni targaks.

11663. EGA TAGA TARKUSEGA EI TOHI HAUDA MINNA — 1 var.

Vil (U. Mägi).

11664. EGA TARKUS LEIBA EI SÖÖ — 9 kuni 14(41) var.

A_{1a}.
Sannumetoja V (1856) 16, Norm. 58, EKMS III 1214; Sa (R. Kallas v. anon.) — 1 v. 2(6) var.

b. Tarkus ei söö leiba.
Mus (F. Miller) — 1(2) var.

c. Või tarkus sööb leiba.
Sa (Veäster) — 1 var.

A₂. Tarkus ei küsi leiba.
Norm. 58, EKMS III 1215; TMr (Siil) — 1(3) var.

B. Ega tarkus süvva ei küüsü.
Rõu — 1 var.

*

C. Mis keegi teab, ei söö leiba.
Wied. 119, Kündja nr. 46 (1883) 549, Meelej. nr. 7 (1887) 54, E 56, E² 39 — 1?(8) var.

*

D₁. Teadmine ei küsi leiba.
Norm. 58 — ?(1) var.

D₂. Ega teadmine leiba ei taha.
?Vil (Niggol) — 1?(1) var.

*

Ea. Oskus ei küsi leiba.
Põi (Rand) — 1 var.

b. Ega oskus leiba küsi.
Pld (M. Viidalepp) — 1 var.

*

F₁. Tarkus ei küsi leibä, vaid and leibä.
Krl — 1 var.

F₂. Tarkus süüa ei küsi, vaid annab süüa.
Hls (Riiet) — 1 var.

Ga. Teadmine ei küsi leiba, aga annab leiba.
EKMS III 1215 — 1?(1) var.

b. Teadmine ei küsi, aga annab leiba.
?Ran (L. Kallas) — 1?(1) var.

H. Teadus ei palu leiba, vaid annab leiba.*

* ei palu mitte (Pöder)

Niggol VKOR⁵ 71, Pöder L ABDr 32 — 2(12) var.

Vene fraasi tõlge.

Vrd. 257. Amet ei küsi leiba.

11665. EGA TARKUST SÄLÄGA EI KANNA — 2 var.

a.
Võn (Kilk) — 1 var.

b. Tarkuist olõ õi midä säläga nõsta.
Se — 1 var.

Vrd. 266. Ega amet ei ole sälän kanda.

10303. Ega sepist seljas kanta.

11692. Ogas tarkuist kotiga saa ai tuvva, ku hindäl olõ õi.

11666. EI TARKUST VÕI KÄEGA PANNA — 3(6) var.

Aa.
Wied. 27, Kündja nr. 32 (1883) 383 — 1(4) var.

b. Tarkust ei või käega külge panna.
Wied. ESSr 428 — 1 var.

B. Pane inimesele mõistust päoga pähe, kui tal seda põle.
Põi — 1 var.

Vrd. kk: Ei seda või käega panna 'tarkust pähe' (E MVH 73); Sellele on tarkust kamaluga pähe pantud (Vil).

Vrd. 11690. Targusõ miilt saa ai pääha panna.

11688. Tarkust ei saa kulbiga päha tõsta.

7022. Ega mõistust kellegile piast sisse või kallata.

11667. KEL TARKUS PEAS, SEL OHJAD KÄES — 1?(46) var.

a.
Wied. 52, Kündja nr. 35 (1883) 418, Org 48, Rätsep Koduk. 89, E 33, Nurmik I² 132, Muuk² 139, Puus. EKGr. 18, Puus. KH III¹² 79, Puus. KA V—VI (1939) 90, Muuk-Mihkla II 67, Kask-Vaigla-Veski I Ak 31, Norm. 62, EKMS I 751; ?Pde (Neumann), ?Tt (Suurkask) — 1?(38) var.

b. Kui tarkus peas, siis ohjad käes.
Kmpm. KH 41 — ?(3) var.

c. Kel tarkus peas, sel ohjad peos.
E² 36, EKMS I 751 — ?(5) var.

11668. KUS PALJU TARKUST, SÄÄL PALJU RUMALUST — 1 var.

Hls (Riiet).

11669. LIIG SUUR TARKUS TEEB INI-MESE PEAST LOLLIKS — 1 var.

Tt (J. Reimann).

Vrd. 12873. Suur ul'lus ja üleearvu suur tarkus omma' ütehää'.

5838. Liigtarkus ei tea midagi.

11670. TARKUS EI OLE KELLEGIL OMA VÖTTA, KUI JUMAL EI ANNA — 1 kuni 2(2) var.

a. _____
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

b. Ega aru enese võtta ei ole.
?Hls (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 7028. Äi mõistus põle oma tehja.

11671. Tarkus ei ole marjana maast võtta.

11671. TARKUS EI OLE MARJANA MAAST VÖTTA — 2 var.

A. _____
Lai (Tammepuu) — 1 var.

B. Ega aru maast saada ei ole, kui teda ei anta.

Hls (Söggel) — 1 var.

Vrd. 11670. Tarkus ei ole kellegil oma võtta, kui jumal ei anna.

4828. Ega kõned ja jutud ole maast võtta.

11672. TARKUSE ORI ON RUMALUS — 1 kuni 5(38) var.

A_{1a}. _____
CRJ KLR III 200, Tõn. LPr 7; Tt (R. Kalas) — 1(18) var.

b. Rumalus on tarkuse ori.
Kmpm. KH 65; ?Vil (Toss) — 1?(2) var.

A₂. Rikkuse ori om vaesus, tarkuse ori om rumalus.

?TMr (anon.) — 1?(2) var.

Vt. 13076 B.

Ba. Rumal peab targema ori olema.*
* plab (Sak. Kal.)

Sak. Kal. (1880) lisa 83, E 74, E² 37, Norm. 58, EKMS III 1215; ?Trv (Vaine) — 1?(12) var.

b. Rumal peab targemat orjama.
Kask-Vaigla-Veski 1 Ak 59 — 1?(1) var.

Ca. Rumal om targa ori.
?Krk (Klvisäk) — 1?(1) var.

b. Rumal jääb targema orjast.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

D. Tõlgulda õks targa ori.
tõlgulda = rumal, tolgutu
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vrd. 5409. Laiskus on rumaluse ori.

11673. TARKUSEST EI LÄHE KIEGI LÖHKI * — 2 var.

* keski (Sim)

Sim, VMr.

11674. TARKUSEST NARRUSENI OM ÜTS SAMM, AGA NARRUSEST TARKUSENI ÜTESSÄ SAMMU — 1?(2) var.

a. _____
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

b. Tarkusest narruseni on ainult üks samm, aga narrusest tarkuseni ilma-tu pikk tee.

?Plv? (õpil.) — 1?(1) var.

Tõenäoline on mingi leidmata trüklallika olemasolu.

11675. TARKUS KÄIB ÜLE VÄGEVUSE — 2 kuni 4(8) var.

Aa₁. _____
Norm. 64, EKMS III 1215; Hel (Wahlberg), Vil (Toss) — 2(5) var.

a₂. Tarkus käib üle vägevuste.
?Tõs (Schantz) — 1?(1) var.

b. Tarkus käib vägevusest üle.
?Rõu (Raadla) — 1?(1) var.

B. Tarkus on ülem kui jõud.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

Vrd. Kog. 9,16: Siis ütlejin minna: Tarkus on parrem kui rammo [— — —].

Kog. 9,18: Tarkus on parrem kui jõarlistad [— — —].

Vrd. 2702. Kõige suurem jõud on tarkus.

11676. TARKUS LÄHEB TAGAPOOLT SISSE — 5(12) var.

A. _____*

* takkapoolt (E²)

Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622, E² 35 — 1(4) var.

B. Persest võttes pandas pähe tarkust.
Nõo — 1 var.

Ca. Mõistust peab tagant sisse tautama.
Wied. 125, Kündja nr. 47 (1883) 560 — 1(2) var.

b. Mõistust tarvis takka sisse taguda.
E MVH 82 — 1?(1) var.

- D. Poistele peab raamatut tagant ot-
sast sisse taguma.
Wied. 154, Kündja nr. 49 (1883) 585 —
1(2) var.
- Ea. Raamat tahab poiste persest välja
kiskuda.
Wied. 157 — 1 var.
- b. Raamat tahab poiste kerest välja
kiskuda.
Kündja nr. 49 (1883) 585 — ?(1) var.
- Vrd. kk: Tahaks peksa nii, et tarkus perssest
pähä lähäb (Rap v. Mär).
- Vrd. 397. Aru ei saa persest pähä panna.

11677. TARKUS OM INEMISILE NIGU
PÄIKE LOODUSELE — 1 var.

Kam (Siimus).

11678. TARKUS OM PAL'LU VÄÄRT —
1 var.

Kam (Siimus).

- Vrd. 11686. Tarkus on väga kallis asi.
11680. Tarkus on enam kui rikkus.

11679. TARKUS ON ARU, UHKUS ON
RUMALUS — 1?(3) var.

?Vil (R. Kallas v. anon.).

11680. TARKUS ON ENAM KUI RIKKUS
— 2 kuni 5(50) var.

- A₁. —
Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622, Org
24, E 81, E² 35, Kmpm. EL 11⁸ 23, Kmpm.
EL III¹⁰ 45, Huvit. V Lisa 16, Parijõgi-
Reial-Vaigla V 64, Norm. 58, EKMS III
1215; As (Kuusik) — 2(36) var.

- A₂. Õpetus teeb inimest targaks, aga tar-
kus on enam kui rikkus.
ER Kal. (1884) 97 — ?(2) var.

- B. Tarkus on enam kui vara.
?As (J. Reimann) — 1?(1) var.

- C. Tarkus on parem kui raha.
Gressel (1876) 40; ?Vlg (Väll) — ? kuni
2(3) var.

- D_{1a}. Tarkus on kallim kui kuld.
Norm. 58, EKMS III 1215; ?Jõh (õpil.),
?Kam (Relli), ?Ote (õpil.) — ?(5) var.

- b. Tarkus on enam kui koorem kul-
da.
?Põl (õpil.) — ?(1) var.

Vt. 15124 C₂.

- D₂. Tarkus on ülem kui hõbe ja kallim
kui kuld.

Tõn. RP 271 — ?(1) var.

Vt. 15124 B.

- D₃. Tarkus [— — —] on parem kui kuld
ja hea süda ehitab enam kui ilu.
Trt. Vör. Kal. (1841) 64 — ?(1) var.

- Vrd. Tark. 8,5: Agga kui rikkus on üks war-
randus, mis siin ellus himmustakse, mis
on rikkam kui Tarkus, mis keik moistab
ärratehha?

Tark. 7,8: [— — —] ja rikkuft ei pidda-
nud ma mikski selle Tarkusje wasto ar-
wades.

Tark. 7,9: [— — —] seft keik kuld on se
tarkusje wasto arwada kui penike liiw,
ja hõbbadat tulleb selle wasto arwada,
kui sou.

Õp. sõn. 16,16: Kui palju parrem on,
tarkust ennefele saatma kui kulda; ja
mõistust saatma, on palju üllem kui
hõbbe.

Siir. 51,37: Wõtke se õppetust wasto kui
suur hõbbe warrandus, ja piddage se
kallimaks kui palju kulda.

Õp. sõn. 8,11: Seft tarkus on parrem kui
perlid [— — —] (piiblititaadina ka nält.
ER Kal. (1880 juuli, 1886 juuli, 1890 juu-
ni, 1895 juuni), Risti R Kal. (1901, 1902,
1907, 1908, 1918), Ristir. Püh. Kal. (1907
juuli, 1908 juuli)).

Vrd. ka Hiob 28,18 (tsiteeritud ER Kal.
(1894 mai, 1895 apr.), Risti R Kal. (1905)),
Õp. sõn. 3,13 ja 14 jm.

- Vrd. 7023. Hea mõistus on suur rikkus.

11684. Tarkus on rikkuse hakatus.

11683. Tarkus on rikkuse emä.

11686. Tarkus on väga kallis asi.

11678. Tarkus om pal'lu väärt.

14751. Õpetus on parem kui rikkus.

954. Hea nõu on enam kui kuld.

481. Aus nimi on kallim kui kuld.

11057. Õige sõbje[r] kaalub rohkem kui
kuld.

14602. Õigus on enam kui rikkus.

11682. Tarkus on kuldne kroon.

14615, eriti b: Õigus on kallim kui kuld.

11681. TARKUS ON HINGE TERVIS —
?(13) var.

A. —

W. Norm. UVkOr 62, Wied. 179, Kündja
nr. 52 (1883) 622, E 81, E² 35, Kask-
Vaigla-Veski 1 Ak 88, Vih. VER 186 —
?(12) var.

- B. Tarkus on hinge tervis ja vaimu silm.
EPost. nr. 20 (1886) 4 — ?(1) var.

11682. TARKUS ON KULDNE KROON — ?(2) var.

- a. —
ABDr (1889) 29 — ?(1) var.
- b. Tarkus on kuninga kroon.
?Jõh (õpil.) — ?(1) var.
- Vrd. Tark. 7,8: Ma arwasfin sedda Tarkust üllemaks kui wallitusse-keppid ja aujärjed, ja rikkust ei pidanud ma mikski selle Tarkuse wasto arwades.
- Vrd. 11680, eriti D₁a: Tarkus on kallim kui kuld.

11683. TARKUS ON RIKKUSE EMÄ — 1?(1) var.

- ?Ran (L. Kallas).
- Vrd. 11680. Tarkus on enam kui rikkus.
11684. Tarkus on rikkuse hakatus.
7023. Hea mõistus on suur rikkus.
7027. Mõistus on tarkuse ema.
727. Ettevaatus on tarkuse ema.
4386. Kordamine on tarkuse ema.

11684. TARKUS ON RIKKUSE HAKATUS — ?(1) var.

- ?Juun v. Vän (Virkus).
- Vrd. 11680. Tarkus on enam kui rikkus.
11683. Tarkus on rikkuse emä.

11685. TARKUS ON TARVILINE VARA — 3 var.

- Aa. Tarkus tarviline vara.
Ote (õpil.) — 1 var.
- b. —
KJn (Taresaar) — 1 var.
- B. Tarkus on tarviline, rumalus on rutuline.
Lüg (Tagam) — 1 var.
Esindus hiline (k. s. 40.—50. aastad). Võimalik koollikirjanduse mõju — vrd. nält. R. Kamseni luuletus «Koolimine»: Ema saatis õuest välja, ütles: «Õpi sa! / Tarkus tarviline vara: õpi hoolega!...» (Huvit. I 97).

11686. TARKUS ON VÄGA KALLIS ASI — ?(1) var.

- ?Kam (Relli).
- Vrd. 11680. Tarkus on enam kui rikkus.

11678. Tarkus om pal'lu väärt.
15124. Olemaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoormat tuleb tarkust tunnistada.

11687. TARKUS TEEB TUGEVAKS, LAISKUS LAHJAKS — 1(3) var.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas).

11688. TARKUST EI SAA KULBIGA PÄHA TÖSTA — 5 var.

- Aa₁. —
SJn (Johannson) — 1 var.
- a₂. Ei saa tarkust kennekille kulbiga pähä tostada.
Kuu — 1 var.
- b. Tarkust ei kallata kulbiga pähe.
Trt (Eisen) — 1 var.
- B. Aru ei saa toobiga pähä valada.
Ran — 1 var.
- C. Õpetust ei saa kellegile kulbiga pähe panna.
Jõh — 1 var.
- Vrd. 7022. Ega mõistust kellegile piast sisse või kallata.
11666. Ei tarkust või käega panna.
11690. Targusõ miilt saa ai päähä panda.
2432. Joodikule antakse kulbiga.

11689. TARKUS TULEB TAGA JÄRELE — 18 kuni 20(51) var.

- Aa₁. —*
* tagant (õpikud; Ann, Kuu, Vän); järgi (Vän)
Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622, Kmpm. KLR II⁷ 22, Kmpm. EL II⁸ 23, Huvit. II 152; Lüg (Källo), Ann, Kuu (õpil., Maripuu), Vän — 4 kuni 5(26) var.
- a₂. Tarkus tuleb takka järele.
E 81, E² 38, Norm. 269; Vän — 1(4) var.
- b. Aga tarkus tuleb takka poolt.
PPost. nr. 30 (1858) 233 — 1 var.
- B₁a. Takka tuleb targem.*
* tagast (Vil, Nõo); targemb (Nõo)
E 81, Puus. Eü I 20; Vil, Nõo — 2(7) var.
- b. Taga[n]t tuleve ikki targemba.*
* targema (Trv)
Trv — 2(3) var.
- c. Takast tulõva targõmba.*
* targõba (Se)
Plv, Se — 2 var.
- d. Tagant tuleb targemaid.
Elva — 1 var.

- e. Tagast targemad tulevad.
Lal — 1 var.
- f. Ikka tagant targõmad tulad.
Khn — 1 var.
- g. Targad tulevad takka järele.
Trt (Eisen) — 1 var.
- B₂a. Takka ikka targem.
E² 35 — 1?(1) var.
- b. Tagast targem.
Pal (Karma) — 1 var.
- C. Loll ajab asja ära, tark tuleb takka järele.
E MVH 11; ?Tt (Eisen) — 2(1) var.
- D. Viimane saab kige viksem ja tagumine kige targem.
Krk — 1 var.
- Vrd. kk: Ta on tagant järele tark (Rap v. Mär).
- Vrd. 9319. Pärast on igaüks tark.
9318. Perrä om pallogi tarku, ette ei ole ütlegi.
9878. Rumalus käib ees, tarkus taga järele.

11690. TARGUSÕ MIILT SAA_AI PÄÄHÄ PANDA — 1 var.

- Se (Põhi).
- Vrd. 11666. Ei tarkust või käega panna.
11688. Tarkust ei saa kulbiga päha tõsta.
7022. Ega mõistust kellegile piast sisse või kallata.

11691. VANASTI TARKUS KÄINU TAADRIARVU MÕÖDA — 1 var.

- taader = taaler (vanaaegne rahaühik)
R. Viidalepa seletus: kes oli jõukam, seda peeti targemaks.
Puh.
- Vrd. 9688. Rikas on tark, aga vaene on rumal.

11692. ÕGAS TARKUIST KOTIGA SAA_AI TUVVA, KU HINDÄL OLÕ_ÕI — 1(2) var.

- Se (Relli).
- Vrd. 11665. Ega tarkust säläga ei kanna.

11693. OLÕ_ÕI TARTU TARÕ TAKAN, RIIG RIIDA TAKAN — 4 var.

- Aa. _____
Rõu (õpil.) — 1 var.

- b. Olõ_õi Riig riida takan, Tartu tarõ takan.
Rõu — 1 var.
- B. Ei olõ Tarto tarõ lävel, ei Riig rehe takan.
Vas — 1 var.
- C. Petser olõ_õi tarõ peräh.
Se — 1 var.

11694. EP OLE TARBIS NENDE KANADE HÄNDA ÜLES TÕSTA, NEMAD KANDVAD ISE KÜLL PÜSTI — 1(3) var.

- a. _____
* Gös. Animadv. 167 — 1 var.

*
Einbilden/ man darff ihm nichts einbilden/ er bildet ihn
hoch an/kein/ep olle tarbis nende kannade händat ülestõsta/
nemad kandvad ise küll püsti.

- b. Ep ole tarvis kanade hända üles tõsta, nemad kannavad ise küll püsti.
Wied. 34, Kündja nr. 32 (1883) 383 — 2(2) var.

11695. TARVIS PANNA OKASPUU NOORELKUUL, LEHTPUU VANAS-KUUS — 1?(1) var.

- ?Tor (Oidermann).
- Vrd. 13559. Vanalkuul raiutakse lehtpuu, noorelkuul okaspuu.

11696. IKKA TASA JA TARGU! — 7 v. 9(19) var.

- A₁a₁. _____
Gr. ELr I 13, Gr. LLr I 21, Freymann 215; ?Juu v. Vän (Virkus) — 1—2(6) var.
- a₂. Tasa ja targu.
Vil (Leoke) — 1 var.
- a₃. Tuleb teha tasa ja targu.
?Kam (Relli) — 1?(1) var.
- b. Käi targu ja tasa.
Pst — 1 var.
- c. Targu ja tasaste (mitte ülekaela).
Hls? (Jung) — 1 var.
- A₂. Tasa ja targu saab mõndagi.
Elva — 1 var.
- A₃. Suuri asju tehakse tasa ja targu.
Põi — 1 var.
- B₁a. Kes tasa ja targu käib, jõuab kaudgemalle.
Tõn RP 67 — 1 var.

- b. Ainult need, kes tasa ja targu käivad, jõuavad haljale oksale.
Hps. Kal. (1914) lk-ta — ?(1) var.
- B₂. Kes tasa käib, käib targu; kes targu käib, saab kaugele.
Jänes-Parlo 118 — ?(1) var.
- B₃. Tasa ja targu toimetaja ära rutta kunagi, siis kõik asjad edenevad.
?Kõp (Riisenberg) — ?(1) var.
- B_{4a}. Tasa ja targu sõidad, sihile pääsed.
?Räp (Eisen) — ?(1) var.
- b. Tasa ja targu sõidad, edasi jõuad.
E² 67 — ?(1) var.
- Vt. 11698 A₂.
- c. Tasa ja targu teed, edasi jõuad.
E² 67 — ?(1) var.
- Vrd. kk; Toimetab tasa ja targu (Kam).
- Vrd. 11697. Tasa ja targu, madalast ja märgu.
11700. Tasa tehakse targaste.

11697. TASA JA TARGU, MADALAST JA MÄRGU — 2(32) var.

A. —————*

* targo — margo (Tt), targa — marga (Stein); madalaste (Wied., Kündja), madalasti (E, EKMS)
Stein 61, Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622, E 81, E² 36, EKMS I 338; Tt (Kreutzw.) — 1(9) var.

B. Tasane käib targu, madal märgu.
Vlg. Lisal. nr. 12 (1890) 96, Uus As. Kal. (1903) 13, Tõn. RP 20, E MVH 92, E² 36, Nurmik II 192; ?Vig (Aitsam), ?Trv (Ungerson) — ?(20) var.

C. Tasa ja targu, madalast ja mõistlikult.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.

D. Mõistlik teeb mõistu, tasane targu.
Sjn — 1 var.

E. Tark tiib tasa ja targu, rumal rutates.
?TMr (Siil) — ?(1) var.

Vrd. kk; Toimetab tasa ja targu (Kam).

Vrd. 11696. Ikka tasa ja targu.
11700. Tasa teha targaste.

11698. TASA SÕIDAD, KAUGEMALE JÕUAD — u. 35(111) var.

A_{1a1}. —————

Ann, Kuu, ?Põl (Truu) — 2 v. 3(9) var.

a₂. Tasa sõidad, aga kaugele jõuad.
Lai (Tammepuu), ?Rõu (Pill) — 1—2(2) var.

b. Kes tasa sõidab, see kaugemale jõuab.
?HMD (õpil.) — ?(1) var.

c₁. Tasemini sõidad, kaugemale jõuad.*
* tasem (Pöder)
Pöder L ABDr 36; ?HMD (õpil.) — kuni 2(2) var.

c₂. Tasambahe sõidat, kavvembahe jõuvat.
?Vas (Lenzius) — ?(1) var.

d. Mida tasamini sõidad, seda kaugemale jõuad.
?Vig (Väli), ?Saa (Söggel), ?Plt (õpil.), ?Ote (Kroon) — ?(4) var.

A₂. Tasa sõidad, edasi jõuad.
?Elva (Veide) — ?(1) var.

A_{3a}. Tasa ja targu sõidad, edasi jõuad.
E² 67 — ?(1) var.

b. Tasa ja targu sõidad, sihile pääsed.
?Räp (Eisen) — ?(1) var.

Vt. 11696 B_{4a} ja b.

A₄. Aegamööda sõidad, sihile pääsed.
?Räp (Eisen) — ?(1) var.

A_{5a}. Tasa sõidad, palju jõuad.
?Hls v. Saa (Söggel) — ?(4) var.

b. Tasa sõidad, palju maad edasi jõuad.
?Hls (Söggel) — ?(1) var.

B_{1a1}. Tasa sõidad, kaugele saad.*
* tassa (Mih)
?Juu v. Vän (Virkus), ?Mih (Pille) — ? kuni 2(2) var.

a₂. Tasa sõidad, kaugemale saad.*
* tassa (Hls); kaugepele (Hls), kauge-malle (Plt)
Meves 139, Niggol VKÖR 189; Hls (Sul-senberg), Plt (Luu), Ksi, Trt (õpil.) — 2 kuni 4(30) var.

a₃. Tasa sõidame, kaugele saame.
Valtnr 38 — ?(1) var. Vene vs tõlge.

b₁. Tasamini sõidad, kaugemale saad.
Kuusik KT 199 — ?(9) var.

b₂. Tasem sõidad, kauge-malle saad.
?Rak (Jürjev) — ?(1) var.

b₃. Mida tasamine sa sõidad, seda kaugemale sa saad.
Niggol VKÖR⁵ 87, Pöder L ABDr 32 — ?(7) var.

b₄. Mida tasem sõidad, seda kaugemale saad.*

* tasemini (Urv)
Kod (õpil.), ?Urv (õpil.) — 1—2(2) var.

b₅. Midä tassampa sõõdat, toda kauge-ma saat.
Räp (Poolakess) — 1 var.

- C_{1a1}. Tasa lähäd, kaugemale jouad.
Kuu (R. Lilhein) — 1 var.
- a₂. Tassa läät, kaugõpa jõvvat.
Se — 1 var.
- b₁. Aegamööda lähed, kaugemale jõuad.
JMd v. Amb (õpil.) — 1 var.
- b₂. Aigumpa läät, kavvõmbahe jõvvat.
Vas — 1 var.
- b₃. Kes aeglaselt läheb, see kaugele jõuab.
?Ote (õpil.) — ?(1) var.
- C₂. Tasa lähed, palju jouad; kovast lähed, pea lohud.
Vai — 1 var.
- C₃. Hillä läät, kavvõ jõvvat.
Se — 1 var.
- D_{1a1}. Hilla läät, kaugõpa saat.
Se — 1 var.
- a₂. Hillökõisi lääd, kavvõndõje saad.*
* kavvõndõhõje
Se — 2(8) var.
- a₃. Hillembahe läät, kaugõmbahe saat.
Vas — 1 var.
- b. Hillebähe läät, rutubahe saat.
Se — 2 var.
- D₂. Mine tasa, saad kaugemale.
Mih — 1 var.
- E₁. Hillä sõvvat, kavvõ jõvvat.
Se — 2 var.
- E_{2a}. Tasa sõuad, edasi jõuad.
?San (õpil.) — ?(1) var.
- b. Tasa sõuab, edasi jõuab.
?Hls (õpil.) — ?(1) var.
- E₃. Mida vaiksemalt sõuad, seda kaugemale jõuad.
Ann (Kagovere) — 1 var.
- E₄. Kes aeglaselt sõuab, see kaugemale jõuab.
M. Kaasiku seletus: «Kes aeglaselt teeb, teeb korralikult.»
Lüg — 1 var.
- E₅. Tasa sõuad, palju jõuad.
Saa (Söggel) — 1 var.
- E₆. Pikke souad, kaugale jouad.
Kuu (Lindström) — 1 var.
- F. Tassa viat, palju jõvvat.
Vas — 1 var.
- G. Tasa püüab, palju jõuab.
Saa (Söggel) — 1 var.
- H. Mida tasemini astud, seda kaugemale jõuad.
A. Rõõmu seletus: «Kui targu ja ette-

vaatlikult teed, saavutad rohkem.»

Jõh — 1 var.

Ilmselt laen vene repertuaarist.

Vrd. 9902. Rutembast sääät, kaugembast jääät.

11180. Kes sõuab, see jõuab.

11699. PAREM TASA KUI VÄGA — 3(6) var.

Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573; VII (Leoke), Lai, TMr.

11700. TASA TEHAKSE TARGASTE — ?(4) var.

?Hls (Söggel).

Vrd. 11696. Ikka tasa ja targu!

11697. Tasa ja targu, madalast ja märgu.

11701. TASANE PEA TOIDAB, HILLUKE PERE ELATAB — 1(2) var.

Rak (Jürjev).

Vrd. 5312 A.a. Küll laisk latse toit, hillak pere elätäs.

1269. Küll hillak hindä ravitsõs, tuhnäk uma pää toit.

12933. Usin läheb hukka, kärme läheb kärna, aga hilluke elab ikka.

11702. TASANE TSIGA TSUNG ENAMB MAAD KUI RÕHÜTELLEJA — 17(32) var.

Aa. Tasanõ tsiga tsung pal'lu maad.
Rõu — 1 var.

b. Tasanõ tsiga tsung viil inäbä maad.
Se — 1 var.

c. Tasanõ tsiga tsung alati rohkõmp.
Se — 1 var.

B. Tasane tsiga tsung enam maad kui kuri.
Rõu — 1 var.

Ca. Tasane tsiga tsung inämb maad kui virk.
Rõu — 1 var.

b. Tasanõ tsiga tsung parempedi ku virk.

F. Ilviku seletus: «Setä üteldäs tasatsedi inemiste kotsel, kes seltskonnah ommõ kõgõ veiga tasatsõ, a ku koh muljal, sis las vai üle saina minnä.»

Se — 1 var.

D. Tasanõ tsiga tsung üks rohkõmb maad kui joositõlja.

Rõu — 1 var.

Ea. **Tasanõ tsiga tsung rohkõp ku' vir-
rui.***

* rohkõmp kui
Se (Relli) — 2 var.

b. **Tasanõ tsiga tsung inäp ku' virrui.**
Se (Relli) — 1 var.

F. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1(5) var.

G₁. **Vaiki tsiga tsung rohkem maad kui
rõhütelleja.**
Vas — 1 var.

G_{2a}. **Vaik tsiga künd inamp maad kui
rühitaja tsiga.***

* siga (Stein, Norm., EKMS); künnab
(EKMS); enämp (Norm.), enämb (Wied.),
enamb (Stein), enam (EKMS); rühitaja
(Norm.), rõhitaja (Wied.)
Stein 71, Wied. 200, Norm. 254, EKMS
III 720; Võ-Se (Stein) — 1(10) var.

b. **Vaiki tsiga künd inämb maad kui
rõhütelleja.**
Vas — 1 var.

c. **Vaikne siga künnab enam maad kui
rõhitseja.**
E 90, E² 94 — ?(2) var.

d. **Vaiklik tsiga iks inämb künd kui
rõhütelleja.**
Vas — 1 var.

*

H. **Vaikne tsiga tsung vakala maad,
kõhrja ei saa madalostki tsungi.**
Plv (Tobre) — 1 var.

I. **Vaga siga tõngub sügavast.**
Krj (Allas) — 1 var.

Vt. 13203 B.

Vrd. 13201. Vaga siga koti naaber.

11703. **TASASEL TASASE TEMBUD —
1 var.**
Hlj (Leetberg).

11704. **TASSANÕ PEREMIIS, NII
TASSANÕ HOPON — 1 var.**
Lut (Sang).

11705. **KÜLAP TASKUS TARVIS LÄHEB
— 1 var.**
Hlj (Rehberg).

11706. **ÄRA TASU HEAD KURJAGA —
1 v. 2(2) var.**
?Jõh (õpil.), Muh (Noot).
Vrd. 4657. Kurja tuleb tasuda heaga.

11707. **TATRI EI MÕODETA MITTE
ÕIEDEST, VAID SALVES* —
1(3) var.**

* tatraid; õitest (trükised)
Norm. 89, EKMS III 422; Saa (Jakobson).

11708. **TATISEM NINA, TARGEM LAPS
— 10(15) var.**

A. **Kel palju tatti, sel palju tarkust.**
Wied. 52, E MVH 30 — 1(3) var.

B_{1a}. **Kel paelu tatti latsest pärast, sellest
saab tark miis.**
Trv — 1 var.

b. **Koh tatitse latse, säält saava targa
mehe.**
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. **Kes latselt tatine, saab targas.**
Plv? (Hurt) — 1 var.

B_{2a}. **Tatised ninad, targad inimesed.**
S. Läti seletus: «Õeldi laste kohta.»
Khk — 1 var.

b. _____
Sim — 1 var.

Ca. **Tatised on targad lapsed, ilased on
head lapsed.**
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. **Ilased on head lapsed, tatised on
targad lapsed.**
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

D. **Ikunõ lats saa ilolinõ; tark saa ta-
tinõ lats; häüsäne saa häüläs lats.**
häüsäne = ilane; häüläs = häbelik, ta-
gasihoidlik
Se — 1 var.

E. **Täine targakene, tatine torokakene.**
Plv? (Hurt) — 1 var.

F. **Targad on tatised lapsed, virgad on
vihastajad lapsed.**
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

G. **Virgal vesine suu, targal tatine
nina.**
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

H. **Targa mehe nina on alati tattine.**
?Rak (Aug. Krikmann) — ?(1) var.

Vrd. 5525. Laps nägusam, kui nina tatine.

11709. **TATI IGÄ — VASIGA SURM —
1 var.**

O. Looritsa seletus: «Seene iga on sama
lühike nagu vasikalgi.»
Se.

11710. TATT ON TASKU VÄGI —
1(3) var.

Rõn (anon.) v. Vru (R. Kallas).

11711. TAVALESA TAUDIGI RÄÄGIDÄ —
1 var.

Kuu (J. Mäki).

11712. VÕI TAUD TÜHJAST TOAST
MIDAGI VÕTAB — u. 55(100) var.

Aa₁. Mis tabab taud tühjast talust ehk
surm saunanurgast.
E 57 — ?(1) var.

a₂. Mis tabab taud tühjast talust või
surm saunanurgast.
E² 84, Nurmik 11 157, Jänes-Parlo 112 —
?(4) var.

b. Mis tahab taud tühjast talust või
surm saunanurgast.
EKMS IV 298 — ?(1) var.

Ba. Mis surm tühjast tuast või sant sau-
nanurgast saab.*
* tühjast toast (Norm.)
Norm. 124; Vig — 1(2) var.

b. Mis saab surm tühjast tuast ehk sant
saunanurgast.
Saa — 1 var.

C. Mis võtab surm tühjast tuanurgast
või nälg kõrtsist.
?Vig (Eisen) — 1?(1) var.

D_{1a}. Taud tühjast tarest midagi võtt.
Wied. 179 — 1 var.

b₁. Või taud tühjast tarest midagi võ-
tab.
Hupel: 161 ja 168, Poromenski EGr. 206,
Norm. Cl. 31 — 1(5) var.

b₂. —————
Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46, Raud
VMj 219, EKMS I 366 — 1(4) var.

D_{2a1}. Mis taud võtab tühjast toast.
* Helle 347, KAH EKA 155, Norm. Cl.
31 — 1(4) var.

*

mis taud tühjast toast võtab, see,] mit midast see taud aus der leeren
? mis taud tühjast tarest tabab, taud.] Stube? b. i. wo nichts ist, da hat der
Tod sie.

b. Mis taud tühjast talust võtab.*
* tühjast (Norm.)

Norm. 105; VII — 1(2) var.

D_{3a}. Mis taud tühjast tarest tabab.
* Hupel 112, Poromenski EGr. 206 —
1(2) var.
* Vt. red D_{2a1}.

b. Mis taud tühjast talust tabab.
Stein 44, Wied. 123, Kündja nr. 46
(1883) 549 — ?(5) var.

c₁. Ei tühjast talust taudki taba.
Kuu — 1 var.

c₂. Ei tühjast tuast taud taba.
Kuu — 1 var.

D₄. Ega taud leia tühjast toast ühte-
gi.*
* ühtigi (EKMS)
Wied. 21, Kündja nr. 32 (1883) 382,
EKMS III 291 — 1(3) var.

D₅. Mes tauts tapab tühjast tarest.
Nõo — 1(2) var.

E_{1a}. Mis surm võtab tühjast majast.
Jürjens 37 — ?(1) var.

b₁. Mis surm võtab tühjast tuast.*
* tühjast (Saa)
Amb, Saa — 2 var.

b₂. Mis surm tühjast toast võtab.*
* tuast (Hää)
HMD v. Ris (Treumann), Hää — 2 var.

b₃. Mis surmal tühjast toast võtta on.
Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 2(2) var.

c. Mis surm võtab tühjast tuast, kus
inimese hinge ei ole.
Tor — 1 var.

E₂. Mis surm tühjas tuas otsib.
Hls (Söggel) — 1 var.

E₃. Ega surm tühjast toast midagi ei
leia.
Saa (Söggel) — 1 var.

E_{4a1}. Tühjast toast ei võta surmgi.
Rap — 1 var.

a₂. Tühjast toast põle surmalgi midagi
võtta.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₃. Surmalgi ei ole tühjast toast mi-
dagi võtta.
Lal — 1 var.

a₄. Ega surmal tühjast toast võtta ole.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

*

Mis taud võtab tühjast toast? wo nichts ist, da hat
der Kapfer sein Recht verlohren. (was der Tod nimmt aus
einer leeren Stube.)

a₂. Mis taud tühjast toast võtab.
* Hupel 112, Celak. 176, Poromenski EGr.
206, Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549,
E MVH 84, EKMS I 363 — 1?(11) var.

- b. Ega surm tühjast tuast ei võta.
Saa — 1(2) var.
- E₅. Ega surm tühja tuppale tule.
Saa (Söggel) — 1 var.
- F_{1a1}. Surm ei võta ka sealt, kus midagi ei ole.*
* oda (VNg, Kuu); koa (Vig); sääld (VNg), sield (Kuu); midägi (Kuu)
EKMS III 952; VNg, Amb, Kuu, Vig — 4(5) var.
- a₂. Surm ei võta ka sealt, kust pole midagi võtta.
Kuu, Kaa — 2 var.
- a₃. Surm ei võta ka säält, kost midägi võtta ei ole.
Tt (S. Veske) — 1 var.
- a₄. Surm ei võta ka sealt, kus midagi pole.
Kam — 1 var.
- a₅. Surm ei oda sield, kus midagi ei ole.
Jõe — 1 var.
- a₆. Surm ei saa sealt ka midagi võtta, kust võtta ei ole.
Lai — 1 var.
- a₇. Surm võta ka ai siält, koh midägi olõ õi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₈. Säält olõ õi koolul ka midägi saia, kost võtta olõ õi.
Se — 1 var.
- a₉. Kus põle midagid, sealt ep soa surm koa võtta mette.
Põi — 1 var.
- a₁₀. Koh midägi olõ õi, säält surm ka õi võta.
Se — 1 var.
- b. Surm koa sealt ei võta, kust ei õle kedagi võtta.
Kod — 1 var.
- c. Surm ei võta ka sealt, kus kedagi ei ole.
Kuu — 1 var.
- d. Kust siis võtta, kui pole saada; surm ei võta ka sealt, kus midagi ei ole.
Jür — 1 var.
- F_{2a1}. Surm ep võta ka säält, kus pole.*
* ei; ei ole (Krk, Hel)
Krk, Krk, Hel — 3(5) var.
- a₂. Surm ei võta ka sealt, kus ei ole.*
* sielt
Jõe — 2 var.
- a₃. Ka surm ei võta säält, kus ei ole.
Tt (S. Veske) — 1 var.
- a₄. Surmgi ei võta sialt, kus ei ole.
VMr — 1 var.
- a₅. Surm ei võta sealt ka, kus ei ole.
EKMS III 291 — ?(1) var.
- a₆. Ega surm ka võtta säält, kus ei õle.
Lüg — 1 var.
- a₇. Surm ei võta ka säält, kus võtta ei ole.
Krk — 1 var.
- b. Kus ei ole, säält ei saa surm kah midagi võtta.
Ran — 1 var.
- G. Mis tühi tüh'ast tuast võtab.
Hää (Mäesalu) — 1 var.
- Vrd. 12237. Mis tuul palja iä külest võtt.
12707. Tühäst ei saa midagi.
12703. Tühjast taskust põle midagi võtta.
14343. Mis võtad, kon midagi ei ole.
12704. Tühjast toast ei ole midagi võtta.
11713. ENNE KUI TEAD, MIS ELU ON,
ON ELU JUBA POOLELI —
1?(2) var.
?Põi (Verliin).
11714. IGAÜKS TEAB ISE, MIS TA
TEEB JA SÖÖB — 1(7) var.
- a. —————
Wied. 37, Kündja nr. 34 (1883) 406 — 1(4) var.
- b. Igaüks teab ise, mis ta teeb ja mis ta sööb.
E 26, E₂ 39, Jänes-Parlo 167 — ?(3) var.
Vrd. 2241. Ise teed, ise sööd.
11715. KES PALJU TEAB, EI TEA
MIDAGI — ? kuni 2(2) var.
- A. —————
?Äks (õpil.) — 1?(1) var.
- B. Kõkkõ teedä om niisamute hää kui mitte midägi teedä.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.
Vrd. 5838. Liigtarkus ei tea midagi.
11716. KES PALJU TEAB, SEE PALJU
VALETAB — 1?(1) var.
?Hls (Söggel).
11717. MIS SEE TEAB, KES EP OLE
ÜHTEGI KATSUND — 1(15) var.
- a. —————
* Helle 347, Hupel 112, Beitr. XI 151,

Poromenski EGr. 206, Wied. 122, Kündja nr. 46 (1883) 549, KAH EKAI 155 — 1(10) var.

*

Mia se teab, kes ep olle ühtegi katsund? wers nicht erfahren hat, weiß viel, wies einem geht.

b. Mis see teab, kes veel midagi ei ole katsunud.

Stein 44, Wied. 122, Kündja nr. 46 (1883) 549 — ?(5) var.

11718. MIS TIIDMADA, SII NÄGEMADA — 1 var.

Nõo (Amberg).

11719. PAREM TEATUD VANA KUI TEADMATA UUS — 1?(1) var.

?Amb (Kleinmann).

Vrd. 13495. Vana teatud, uus teadmata.

14922. Parem üks tuntud kui kaks tundmata.

14923. Parem üks vana kui hulk uusi.

11720. SEDÄ EI TÄÄ KENNIGI, KUN SURM OM, KAS TII PÄÄL VÕI RII PÄÄL VÕI VESKIKOJAN KOTI OTSAN — 1 var.

Krk.

Vrd. kk: Kas tee pääl või ree pääl või veskikoan koti pääl (Krk).

Vrd. mst: Kus kohal raha maksetakse? 'tee pääl, ree pääl, veskikojas koti otsas' (Saa).

Vrd. 93. Alg lätt iks umma muudu: kas rii pääl ehk tii pääl.

10296, eriti B: Sepapaja paku otsas ja veskikojas koti otsas kuuleb kõike.

11721. SEE ON TEATUD, MIS ON ELATUD — 8(14) var.

A.

Wied. ESSr 92, Wied. 166, Kündja nr. 50 (1883) 598, E 76, E² 84, EKMS I 308; Tt (O. Kallas) — 2(8) var.

Ba. Sii on nähtud, mis elätud on. Vil (Nigul) — 1 var.

b. Sii on nähtud, mis on elätud. Vil (Nigul) — 1 var.

Ca. Mis elämädä, tuu nägemädä. Rāp (Poolakess) — 1 var.

b. Elämäldä', tuu om nägemäldä'. Se — 1 var.

D. Mia elämädä, tuu nägemädä; mia tulõmada, tuu tiidmada.

Vas (Jakobson) — 1 var.

Vt. 12127 C.

E. Mis olemata, see nägemata. Saa — 1 var.

Vrd. 13495. Vana teatud, uus teadmata.

13470. Vana nähtud, uus nägemata.

8317. Kes palju elanud, see palju näinud.

11722. TEA PALJU, AGA KÕNELE VÄHE — u. 15(43) var.

A_{1a1}.

Wied. 183, Kündja nr. 1 (1884) 9 — 1(2) var.

a₂. Palju tea, vähe kõnele.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.

b₁. Palju tiiat, veidi kõnela. Ote — 1 var.

b₂. Pal'lo tiiät, veedü kõnele. Rāp (Poolakess) — 1 var.

c. Tea palju, aga kõnele pisut. Vil? (Leoke?) — 1 var.

d₁. Tea palju, räägi vähe.*

* tia — riagi (Trm)

E 82, E² 60, Puus. EKGr. 166; Vil (Leoke), Trm (Särg) — 2 v. 3(7) var.

d₂. Tea palju, kuid räägi vähe.

Norm. 256, EKMS IV 924; ?Ran (L. Kallas) — 1?(3) var.

d₃. Tea palju, aga räägi vähe. ?Kam (Relli) — 1?(1) var.

e₁. Tea palju, aga räägi pisut. Kul (Reinson) — 1 var.

e₂. Tea palju, pisut räägi. HMD (õpil.) — 1 var.

e₃. Palju tää, pisut räägi. Krj (Allas) — 1(2) var.

f. Palju võib teada, aga pisut peab rääkima.

Schneider SKÖJ 65 — ?(1) var.

A₂. Pal'lu tiiä, aga vähä kõnõla, sis olet sa õigõ miis.

Kam — 1 var.

B. Tea, et sa tead, aga pea, et sa ei räägi.

Er Perek. Kal. (1898) 51 — ?(1) var.

Ca. Ära ütle mitte kõik, mis sa tead. Niggol Lug. 23 — ?(1) var.

b. Ära räägi kõik üles, mis sa tead. Jür — 1 var.

- D. Ära ütle mitte keik, mis sa tead, vaid mõtle enne, kui midagid ütled.
Pha? (anon.) — 1 var.
- E. Parema on, et sa palju tead ja vähe räägid, kui et sa vähe tead ja palju räägid.
Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 6 — ?(1) var.
- F_{1a}. Tea kõike, mida ütled, aga ära ütle kõike, mida tead.
?Ote (õpil.) — 1?(2) var.
- b. Ära ütle mitte kõik, mis sa tead, aga tea ikka, mis sa ütled.
CRJ KLR I 141, Mägi 14, Is. Kal. (1903) 206 — 1?(3) var.
- c. Ära kõnele mitte kõike, mis tead, aga tea kõik, mis kõneled.
Adamson Kal. (1906) 7 — ?(1) var. Autor-
sus omistatud [?] Gutzkovile.
- d₁. Ära räägi kõik, mis sa tead, vaid tea kõik, mis sa räägid.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- d₂. Ära räägi kõik üles, mis sa tead, aga tea ikka, mis sa räägid.
Malm 106 — ?(2) var.
- d₃. Ära räägi mitte kõik, mida sa oled kuulnud, vaid tea alati, mis sa räägid.
Tõn. LLr 109 — ?(1) var.
- F₂. Ära kõnele kõik, mis tiiat, siski iks kõnele, mis tiiat.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- G. Ära ütle kõik, mis tead, kuid mis ütlemata just pead.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.
- H. Ära usu kõike, mis sa kuuled; ära ütle mitte kõike, mis sa tead; ära tee mitte kõike, mis sa võid.
Kmpm. KH 84 — ?(1) var.
- Vrd. EPost. Kal. (1876) 164: Palju teada ja vähe rääkida on tarkus, aga mitte ümberpööratud (Omistatud M. Lutherile).
- Vrd. Op. sõn. 12,23: Oldoga innime kattab kinni, mis ta teab, agga halpide jõdda kuulutab meeletuma[d] wiſid.
- Vrd. 9954. Ära räägi keiki, mis sa kuuled.
7047. Mõtle palju, räägi pisut.
8318. Kes palju kuuleb, see vähe räägib.
8327. Kes palju räägib, see palju ka teab.
7665. Näe veidi ja tiia pal'lu.
8329. Kes palju räägib, see vähe teab.
11656. Tark teab, mis ta räägib, rumal räägib, mis ta teab.

11723. TIIAT ESI, ÄRA KÜSU — 2 v.
3(3) var.

- a. _____
Rõu (Ruga) — 1 var.
- b. Mis sina tääd, seda ära küsi.
Kär (Jank) — 1 var.
- c. Kui ise tead, ära siis teiselt küsi.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.
Vene mõju tõenäoline (vt. KAH Täiel.
VKÕr 139, Poska² 10).

11724. TÄÄDU LOOM, VITSIT TOOB —
1 var.

M. Mäesalu seletus: õeld. lapsega tüdru-
ku kosimise kohta.
Hää.

11725. EIGA PUHA TETRED OLE,
KE TÄHNI TÄIS — 1?(1) var.

?VNg (Aug. Krikmann).

11726. KUI TEDER HANGE PÄÄL
UKERDAS, SIS KUU PERAST
KULU PÄÄL — 4(7) var.

- A. _____
San (Roose) — 1(2) var.
- B. Kui tedred küünlakuu sees kudrutavad, siis ütlevad vanemad inimesed, et tõise kuu sees kulu peal kudrutada saavad.
Hls — 1(2) var.
- C. Kui märtsikuu alostusel tetre puu otsan ukertase, sis ommava aprillikuul sel samal ajal joba lohakille söödu pääl.
Kan — 1 var.
- D. Kui tetre ukerdas nooren kuun puu-ossa pääl, sis saa teesel noorel kuul maan ukerdama.
Võ-Se (Stein) — 1(2) var.
- Vrd. 15051. Ote kuu ukõrdasõ tedre, tõesõ kuu ukõrdasõ karjusõ.

11727. TEDRE LAULUAEG PEAB OLEMA
[KAKS] NÄDALAD ENNE JA
[KAKS] PÄÄLE JORIPÄEVA —
1 var.

Trm (Sild).

11728. EGA TEE PUSTI OLE — 7(8) var.

- a. _____*
- * põle (Amb)

EKMS III 1251; Kad, Amb, Kuu — 5(6) var.

- b. Ega tii kellegi iis püsti ole.*

* põle (SJn)

SJn, KJn — 2 var.

Vrd. kk: Kas tii püsti või vana kõrtsi koht 'õeld. teel seisjalle' (KJn).

11729. KAOB TIE MUALT, KAOB KA MERELT — 1 var.

Muh (Kumpas).

11730. KUI TEE ÄÄRES EHITATAKSE, ON PALJU LAITJAID — 1 var.

Vii (Rilet).

11731. KÕIK TEED VIIVAD ROOMA — 2 var.

Juu v. Vän (Virkus), Käi (Klisa).

Üleskirjutuste daatumid 1944 ja 1956.

Vrd. 10220 G. Iga sanna läve eest läheb tee Rooma.

11732. KÜLAP TEE TEED JUHATAB — 1 var.

Hlj (Rehberg).

Vrd. 3533. Küll keel-meel teed juhatab.

11733. SUUREST TEEST ÄRA MINE KÕRVALE, VIIMIST SÕNA ÄRA RÄÄGI NAESELE — 1 var.

Trt (Mälson).

Vrd. AaTh 910 B ja 911*.

Vrd. 13551. Vanajuudas oli ütelnud, et tuu siis om lits, kes oma naesele perämätse sõna ära ütles.

11734. TEE EI SEISA KUNAGI — 1(3) var.

E MVH 93; Trv (Pausk).

11735. TEE ON HUBAMB MINNES KUT TULLES — 1(12) var.

a₁.

* Gös. 461, KAH EKAl 88 ja 89, EKMS I 405 ja III 1248 — 1(5) var.

*

*Der meg hin deuch einem länger ja seyn als her/
Tee on ubbamb (oamb) minnis/Ende cullis.*

a₂. Tee hubasem minnes kui tulles.

E 82, E² 88, EKMS II 899 ja III 1251 — 2(4) var.

- b. Tee on ikka kergem käia tulles kui minnes.

Norm. 198, EKMS III 1251 — 2(3) var.

11736. TEE ON KEELMATA IGAÜHELE — 1 var.

Tt (Vestr.).

Vrd. 12172. Tuli ja vesi on keelmata.

6782. Mets ja naesterahva perse on igaühe päralt.

11737. TEE POLE RIKAS UNE POOLEST, VAID MURE POOLEST — 2(5) var.

a.

Kuusik KT 204 — 2(2) var. Vene vana-sõna tõlge.

- b. Tee on rikas mure poolest.

Norm. 197, EKMS III 1251 — 2(3) var.

Trükiste alustekst on tagasi viidav Kuusikule.

11738. TEE VEAB MEHED KOKKU — 4 v. 5(7) var.

a₁.

E MVH 7; Plt (Luu) — 1(2) var.

a₂.

Küll tee mehed kokku veab. Amb, Koe — 2 var.

b.

Tee viib mehed kokku.

Norm. 198; Kul (Samet) — 1(2) var.

c.

Tee toob mehed kokku.

?Trt (Elsen) — 1?(1) var.

11739. TIHKENE LÄTT KÜLLÄ, SOONOKOSÕ LÄÄVÄ T... — 1 var.

Se (Voolaine).

11740. TII VEESE MÖTSÕ, TII TOOSÕ KA MÖTSAST VÄLLÄ — 1 var.

Se (Savala).

11741. OLÕ ÕI ÜTSKI TII TOLMULDA, KINKI ELO OHULDA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

11742. TEEKÄIJA PANGU IKKA LEIVATUKK TASKUSSE — 1(4) var.

Norm. 198, EKMS III 1251; Amb (Kleinmann).

11743. TEEKÄIJÄL OM ÜTESÄ TIID —
1 var.

L. Pedajase seletus: «Ütele poolõ vaja minna ja tõõsõlõ poolõ.»
Se.

11744. POOLELI KEENUD TEEMEHE
ROOG — 7(8) var.

Aa. _____*

* keend

Pil (Keller) — 3(4) var.

b. Poolkeend on ikka teemehe roog.
Sa (Veäster) — 1 var.

c. Teemehe roog on ikka poolkeend.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

B. Poolkeend teekäija roog.
Tür — 1 var.

Vrd. 5817. Poolkeenud liha külalliste toldus.

11745. TEEMEEES NÄÄB MONDA — 2 var.

a. _____

Laug. Vestr. 177 — 1 var.

b. Väljamees nääb monda.
Tt (Vestr.) — 1 var.

Vrd. 3459. Ken kalk katsub, sie monda nägeb.

11746. TEEMEEES, SÖÖ EDIMÄLT NÖGLA
OTSAST, PERAST VÄIDSE
OTSAST* — 1(3) var.

* esmalt; nõela (EKMS)

Norm. 198, EKMS III 1251; Kan (Teder).

Vrd. 7544. Võta noorelt nõgla otsast, vanast
peräst võtad siis väitsega.

3981. Kottu minnes sõi nõela otsast, ta-
gasi tulles noa otsast.

11747. TEEMEHE LUKK OM SÖLM —
1 var.

Hls (Ilus).

11748. KES TAHAB ENDALE HEAD
TEENIJAT, SEE OLGU ISEENESE
TEENIJA — 1—3(6) var.

Aa. _____

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3)
var.

b. Kui sa ühte truu ja armast teenrit
tahad saada, siis teeni iseennast.
Laakm. Mr Kal. (1862) 38 — ?(1) var.

B. Peremees peab ise oma sulane olema,
kui tahab rikkaks saada.
?Jõh (õpil.) — 1?(1) var.

C. Peremees piab ise ka sulane olema,
kui ta kõik omas majas tahab õiges
korras leida.

Kas. Talur. Kal. (1880) 41 — 1?(1) var.

Vrd. 8601. Kis peremiis tahab olla, peab ka
sulane olema.

11749. KES TAHAB MIDAGI TEENIDA,
SEE EI PEA MITTE HÄBENEMA
— 1?(1) var.

?Räp (Org).

11750. PAREMB OMA TEENID TING
KUI VARASTATUD KULDPÄLING
— 1 var.

ting = rahaühik; päling = rahaühik
Se (Kaiv).

11751. TEENIT VALE OM VARGUS —
1 var.

Krl (P. ja J. Einerid).

11752. ISE TEED, EEST LEIAD — 1 var.

Norm. 78; Hmd v. Rls (Treumann).

Vrd. 11787, näit. Da: Mis sa teed, seda sa
leiad.

2234. Esi tiit, esi plät.

11753. IGA TEO JÄRELE ON KA PALK
— ?(1) var.

Pet. Ah 58.

Vrd. 11778. Nõnda kui tegu, nõnda ka palk.

11754. ENNE TEHA, PÄRAST NÄHA OLI
JU MITMELE PAHA — 1(3) var.

Wied. 33, Kündja nr. 32 (1883) 383.

Vrd. 11788. Tee, mis teed, küll sa nääd.

11755. KES EI TEE PÄÄVA, SEE TEEB
ÕÖSE — 1 var.

Sa (Veäster).

11756. KES ISE TEEB, SEL KÕIK, KES
TEISE PEALE LOODAB, SEE
OOTAB — 1(2) var.

Hlj (Pruhl).

11757. KES TEEB, SEE JÕUAB; KES
MÕODA LÄHEB, SEE PIDAGU
LOUAD — 4 var.

Aa. _____

Põl (P. Vinkel) — 1 var.

- b. Kes tegeb, sie joudab; kes lonkib, pidägu leuad.
Kuu (Lindström) — 1 var.
- B. Kis tiib, sii jõuab; võerast jõudu ei ole vaja.
J. Raidla seletus: «Õeldasse vahel naljatades jõu andjale.»
KJn — 1 var.
- C. Kes teeb, see jõuab.
S. Karro seletus: «Töötajatel «jõudu tööle» andmise kohta. Eriti vastuokast olekus.»
Vän — 1 var.
- Vrd. kk: Pea lõuad, kui jõuad, kui ei jõua, osta lõuarauad (Jür).
- Vrd. 9400. Kes püüab, see jõuab.

11758. KES TEEB, SEE KA SÖÖB — 6 v. 7(9) var.

- A. Kes mees teeb, see mees sööb.
Kos — 1 var.
- B_{1a}. —
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.
- b₁. Kes teeb, see sööb.
Amb, Kul, Mar — 3 var.
- b₂. Kis tiib, sii süüb.
Vln (Ratas) — 1 var.
- B₂. Kes teeb, see sööb, ja kes sööb, see ka teeb.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.
- Vt. 11239 C.
- Vrd. 11769. Kui tiit, nii süüt.
11234, eriti A₄: Kes supi teeb, see supi sööb.
8346. Kes pal'lu teeb, see pal'lu sööb; kes kasinest teeb, see kasinest sööb.

11759. KES TEEB, SEE SAAB, KEL PÕLE TEHA, SEL PÕLE SAADA — u. 20(32) var.

- A₁. Kes teeb, see saab.*
* tiib; sii (Ran)
Norm. 260; Iis, Koe, Hls (Söggel), Trt, Ran (L. Kallas) — u. 5(8) var.
- A_{2a}. Kellel teha, sellel saada.
Norm. 79; HMd v. Ris (Treumann), Hls (Söggel), Trv — 3(4) var.
- b₁. Ku tetä, sis saia.
Norm. 79; Hls, Trv — 2(4) var.
- b₂. Kui teha, siis soada.
Koe (Schultz) — 1 var.
- b₃. Kui teha, siis ka saada.
Juu — 1 var.

A₃. Kui teeme, siis saame.*

* sis (Rõn)
VJg, Rõn — 2 var.

- B. Kui põle teha, siis põle saada ka.
Hää — 1 var.
- C₁. Kes teeb, see saab; kes ei tee, see ei saa saamagi.
Hää — 1 var.
- C₂. —*
* kellel; sellel; pole (trükised)
Meelej. nr. 28 (1887) 223, EKMS III 1269; Pär — 1(8) var.
- C₃. Kel põle tehja, sel põle saada; kel on tehja, sel on saada.
Saa — 1 var.
- D. Kee teeb, see saab, tegemata imeb vaid kourakonti.
?Rkv (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.
- Vrd. 2247. Isi teed, isi saad.
6509. Kes mees tegemas, see mees saamas.
11761. Kuidas teed, nõnda saad.

11760. KES TEGI — ISE TEGI; KUI ISE TEGI, SIIS ISE KANNATA — 4 v. 5(6) var.

- A₁. Isi tegid, isi kannata.
SJn — 1 var.
- A₂. Kui ise teede, siis ise kannatad.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
- Ba. —
Hlj (Länts) — 1 var.
- b. Kie tegi — ise tegi; kui ise tegid, sis kannata.
A. Källo seletus: kui oled süüdi, siis vastutad.
Lüg — 1 var.
- c. Kie tegi — ise! Ise tegid, siis kannata.
Lüg (Källo) — 1 var.
- C. Kes tegi, ise tegi; kuidas töö, nõnda palk; kuri töö, kuri malk.
?Ote (õpil.) — 1?(1) var.
- Vt. 12469 C ja 4639 C.
- Vrd. kk: Kes tegi? Ise tegi 'õeld. kui õnnetus tuli oma süü pärast' (Kuu); Kissi tegi? Ise tegi 'parastamine, kui keegi endale kahju tegi' (Rap v. Mär); Kessi tei? Esi tei 'kui keegi ise midagi halvasti teeb, aga teisi süüdistab' (Saa); Kes tegi? Ise tegid (Wied. 64); Kessi tegi? Jah, isi tegi 'õeld. teise parastamiseks' (Plt); Kes tegi, ise tegi, maiale magus 'õeld. nuuskurile inimesele' (Amb).
- Vrd. mj AaTh 1135.

11761. KUIDAS TEED, NÕNDA SAAD — 5 var.

- A₁. Kudas keegi teeb, nõnda saab.
Hää — 1 var.
- A₂. _____
Hää — 1 var.
- A₃. Kuidas teeme, nõnda saame.
Hää — 1 var.
- B₁. Kudas teed, nõnda saad; hästi teed,
hästi saad.
Hää — 1 var.
- B₂. Kudas teeme, nõnda saame; hästi
teeme, hästi saame.
Hää — 1 var.
- Vt. 1880 B.
Kõik tekstid M. Mäesalult.
- Vrd. 11762. Kuidas tehtud, nõnda peetud.
11759, näit. A₁: Kes teeb, see saab.

11762. KUIDAS TEHTUD, NÕNDA PEETUD — 2 var.

- a. _____
Pär (J. Pulst) — 1 var.
- b. Kuda testud, nõnna pidetässe.
Kod — 1 var.
- Vrd. 11805. Kuda tegija teinud, nõnda pidaja
piab.
2234. Esi tiit, esi piät.
990. Hia tied, parema piad.
11761. Kuidas teed, nõnda saad.
11763. Kuida tehtud, nenda teenib.

11763. KUIDA TEHTUD, NENDA TEENIB — 1 var.

- Pal (M. Uus).
- Vrd. 11762. Kuidas tehtud, nõnda peetud.
12543. Tõõ teenib palka.
11777. Nigu tetäs, nil hää.

11764. KUI MIDAGI TEED, TEE HÄSTI — 12(16) var.

- Aa. _____
Norm. 56; Khk (Kaljo) — 1(5) var.
- b. Tee ükskõik mida, aga tee hästi.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- c. Mis teha maksab, maksab hästi teha.
Vil — 1 var.
- d₁. Mis sa tiid, tii hästi.
Kõp — 1 var.
- d₂. Mis sa juba teed, seda tee hästi.
Kod — 1 var.
- B. Mis sa teed, seda [tee] ka korrali-
kult.
Trt (õpil.) — 1 var.

- C. Kui teed, siis tee hoolega.
Jür — 1 var.
- D. Mis sa teed, seda tee usinasti.
Mus, Trt (õpil.), Rääp (õpil.) — 3 var.
- Ea. Kui tiid, siis tii, et tehtud on.
KJn (Raidla) — 1 var.
- b. Kui teha, siis teha nii, et juba teh-
tud on.
Vän — 1 var.

11765. KUI SA HÄSTI TEED, PAREMINE SA EEST LEIAD — 1(30) var.

- a₁. _____
* Helle 341, Hupel 110, Beitr. XI 152,
Poromenski EGr. 198, CRJ UAr 28, KAH
EKAI 153, Muuk-Mihkla I 70, Norm. 75
— 1(17) var.

*
Kui sa hästi teed, pareminne sa eest leiad, maht
mané gur, fo hat mané gur.

- a₂. Kui hästi teed, veel paremine eest
leiad.
Wied. 76, Kündja nr. 39 (1883) 466 —
?(2) var.
- a₃. Kui hääste teed, seda paremine leiad
eest.*
* hästi (Wied., Kündja)
Stein 33, Wied. 76, Kündja nr. 39 (1883)
466 — ?(4) var.
- a₄. Kui hästi teed, paremini leiad.
Norm. 75 — ?(1) var.
- a₅. Kui sa hästi teed, paremat sa ees
leiad.
Wied. 82, Kündja nr. 40 (1883) 478 —
?(4) var.
- b. Kes heaste teeb, veel paremine eest
leiab.
Tõn. RP₂ 141 — ?(2) var.
- Vrd. 1142. Tee head, siis leiad head.
1160. Heategu leitakse eest.
11787. Tee, mis sa teed, kurja ehk hääd,
küll sa eest leiad.
990. Hia tied, parema piad.
1880. Heasti tied, paremine soad.

11766. KUI TEED, SIIS TEGINEB, KUI LASED, SIIS LAABUB — 1 var.

- EKMS III 1275 (< Har).
- Vrd. r1 «Virk veimetetegija»: Ku iks tekk, sis
tegüsi, / ku lask, sis laabusi (ERIA III:
2 nr. 6056).
- Vrd. 11301. Süü sis, ku süük mekis, tii tüüt,
ku tüü tekis.

11767. KUI TIID, NII TEHNÄTÄS, KUI SÜÜD, NII SÜLÄTÄS — 1 var.

O. Jõgeveri seletus: kui halvasti teed, siis halvasti tänatakse.

Se.

Vrd. 11299. Süü nigu sülätäs, tii nigu tenätäs.

11768. KUI TIID, SIS TII TÖÖD, KUI MAGAD, SIS MAKÄ — 5 var.

A₁a. _____

Hls (Sulsenberg) — 1 var.

b. Kui magad, siis maga, kui tööd teed, siis tee tööd.

Tõs — 1 var.

c. Tee, kui teed, maga, kui magad.

VNg — 1 var.

A₂. Tee tööd, kui teha on, maga siis, kui magada on.

Pai v. Tūr (Silun) — 1 var.

B. Tüütä, kui tüütäd, mängi, kui mängit.

Ote (Kroon) — 1 var.

Vrd. 12492. Tee tööd töö ajal, aja juttu jutu ajal.

11769. KUI TIIT, NII SÜÜT — 1 var.

Se (Pino).

Vrd. 11758. Kes teeb, see ka sööb.

12470. Kuidas töö, nõnda söö.

11770. KUN TETÄS, SÄÄL TILGUB — 1 var.

Hls (Järve).

Vrd. 5804. Kus liha küdsäs, sääl rasu silgus.

11771. MIDÄ TIED, SIDÄ TERVA, AGA ÄRÄ TERVA LAST EGA LUSIKKA — 3 var.

Aa. _____

Kuu — 1 var.

b. Midä tied, sidä terva, muudkui laps ja lusik jäädä tervamata.

Kuu — 1 var.

B. Kaiki, midä tied, sedä tervä.

Kuu — 1 var.

11772. MIS SA TEED TEISTELE, TEED ISEENDALE — ?(3) var.

Aa. Mis sa teisele teed, seda teed sa iseenele.

?Vig (Aitsam) — ?(1) var.

b. _____

EKMS I 658 — ?(1) var.

B. Mida teed sa teisele, head või halba, seda teed sa endale.

?Krij? (Ohakas) — ?(1) var.

Võimalik tundmatute trükiallikate olemasolu.

Vrd. 1144. Tee hääd ehk tee kurja, kõik teed iseenele.

11859. Mis sa teisele teed, seda tehakse sulle jälle.

11773. MIS SEE MULLE TEEB, KUI TUHAT NARRI MINU NAERAVE — ? kuni 2(2) var.

a. _____

?Vil (Kala) — 1?(1) var.

b. Mis ma sellest küsin, kui tuhat narri mind naeravad.

?Trv (Kala) — 1?(1) var.

11774. MIS TEGEMATA, SEE NÄGEMATA — 2 v. 3(4) var.

A. _____

Norm. 269; Hlj (Leetberg), ?Kuu (Jahe) — 1 v. 2(3) var.

B. Mis tehtud, see kõik ilus, mis tegemata, see nägemata.

Hää — 1 var.

Vrd. 11806. Kus tegijaid, seal nägijaid.

7657. Kuidas nähtud, nenda tehtud.

11788. Tee, mis teed, küll sa nääd.

11775. MIS TEHTUD, EGA SEDA ENAM TAGASI SAA — 4 var.

Aa. _____

Vän (Peterson) — 1 var.

b. Mis tehtud, seda tagasi enam ei saa.

Saa — 1 var.

B. Mida tehto, sie tegemata ei ole.

Lüg (Källo) — 1 var.

C. Mis on tehtud, see on tehtud.

Vig (Aitsam) — 1 var.

Vrd. nlj ja lh: Põldmäe nr. 394.

11776. MIS TEHTUD, SEE MAKSETUD — 1 var.

Hlj (Kungur).

Vrd. 12430. Enne töö tehakse, pärast palk maksetakse.

6869. Mis muksitud, see maksetud.

11777. NIGU TETÄS, NII HÄÄ — 1 var.

Räp (Poolakess).

Vrd. 11763. Kuida tehtud, nenda teenib.

11778. NÖNDA KUI TEGU, NÖNDA KA PALK* — 1?(5) var.

* nenda (Wled., Kündja)

Stein 47, Wled. 130, Kündja nr. 47 (1883) 561; ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. 11753. Iga teo järele on ka palk.

12469. Kuidas töö, nõnda palk.

4116. Kuda koera tegu, nõnda tema palk.

11779. PAREMB TETT KUI TÖÖTET — 8(17) var.

Aa₁. _____

Rõu — 1(2) var.

a₂. Parem tehtud kui teatud.*

* teatud (Kündja)

Stein 52, Wled. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573; Tt (Kreutzw.) — 1(6) var.

b. Paremb tetä kui tōuta.

Se (Kaiv) — 1 var.

B. Paremp täita kui tööta.*

* paremb (Krl), parem (trükised); tööta-da (EKMS), töötade (Krl)

Norm. 131, EKMS IV 727; Rõn, Krl — 2(5) var.

C. Paremb tett ku lubat.

Rõu — 2 var.

D. Parep uuta' ku' unõhta, parep tetä' ku' tööta.

Se — 1 var.

Vt. 8069 B.

Vrd. 321. Parem anda kui lubada.

301. Anna, mis lubad; tee, mis tōutad.

11780. PAREM TEHA KUI SEISTA — 1?(2) var.

Norm. 76; ?Plt (Luu).

Vrd. 8901. Enam saab ikka piskust tööst kui suurest seisust.

11781. SEE ON KÜLL TEINUD, KES HAUDAS ON* — 1(3) var.

* hauas (EKMS)

EKMS III 647 ja 648; VJg (Truuv).

11782. TEED OKS VEITKESEGI, OKS INÄB KU ILMA — 1 var.

Se (Lätt).

11783. TEE ENNE, KIIDA PÄRAST — 5(47) var.

a. _____*

* tii (Tor, SJn, Trv)

Vlg. Lisal. nr. 17 (1890) 136, E 82, E² 60, Nurmik I² 6, Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 16, Norm. 218; Vig, Tor, SJn, Trv — 4(46) var.

b. Tie enne, pärast kiida.

Rak — 1 var.

11784. TEE ISE JA TEETA TÕISI, KÄI ISE JA KÄSE MUID — 16(36) var.

A. Tie ise ja anna teistele ka tüöd.

Lüg — 1 var.

Ba₁. Tee isi ja teeta teisi.*

* ise (trükised)

Norm. 61, EKMS I 751 ja III 1269; Plt — 1(4) var.

a₂. Tii esi, tiita tõisi.

Trv — 1 var.

b. Tii esi, tōhuta tōist.

Rõu, Vas v. Se (Prants) — 2 var.

C. Käu esi, käse muid.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Da. Tee ise, teeta muida; käi ise, karista muida.

* Helle 356, Wled. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622, KAH EKAl 158 — 1(5) var.

*

Te ise, teeta muida; käi ise, karista muida, greif
selbst mit zu und commandire ein ander mahl.

b. _____

E 82, E² 68; Trv — 1(3) var.

E. Tii esi, tiite muid; käi esi, käse muid; joose esi, juhi muid.

Hel — 1 var.

F. Tii esi, tōhuta tōist; astu esi, aja muid.

Rõu — 1(2) var.

Ga₁. Kassi muid, käi ise; aea muid, astu ise.

Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 1(3) var.

a₂. Käse muid, käü esi; aja muid, astu esi.

Võn — 1 var.

b. Aja muid, astu esi; käse muid, käü esi.*

* käi (TaL)

TaL (Kihu), Räp — 2 var.

- c. Aja muid, astu esi; käse tõisi, käü esi.*

* Ise; käsi; teisi; käi (trükised)

E 10, E² 37, Nurmik II 70, Norm. 61, EKMS I 751; Plv — 1(9) var.

- d. Aja muid, astu esi; käse muid, käü een.

Plv — 1 var.

Vrd. rl «Võta vallast vaeslaps»: Võta naine mustakene, / musta mõistab tööda tetä, / mõistab muida opetada: / teeb esi, tokitab tõisi, / käüp esi, kärmistab muida (ERLA III: 1 nr. 4525).

11785. TEE KÕIK OMAL AJAL — 1(2) var.

A. _____

Trm (Särg) — 1 var.

B. Tee kõik parajal ajal.

Jannau Lüh. Kram. 93 — ?(1) var.

Vrd. 12437. Iga töö tahab omal ajal tegemist. 118. Kik omal ajal.

12434. Iga töö nõuab oma aega.

11786. TEE, MIS TEAD, TEA, MIS TEED — ?(1) var.

?Vil (Leoke).

Vrd. 7043. Mõtle kõik, mis sa teed, aga ära tee kõik, mis sa mõtled.

11787. TEE, MIS SA TEED, KURJA EHK HÄÄD, KÜLL SA EEST LEIAD — u. 20(55) var.

A_{1a1}. _____*

* head (Hupel, Beitr., Poromenski)

* Helle 356, Hupel 116, Beitr. XI 156, Poromenski EGr. 219/20, KAH EKAI 158 — 1(11) var.

*

Te mis sa teed, kurja ehk head, küll sa eest leiad, ein jeglicher wird empfangen, was er gehandelt hat bey Leibes-Leben.

- a₂. Tee, mis sa teed, kurja ehk head, küll sa leiad eest.

Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622 — ?(2) var.

- b. Tee, mis sa teed, head ehk paha, küll sa leiad eest.*

* hääd (Stein)

Stein 61, Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622 — ?(4) var.

- A₂. Ise leiad kõik omale eest, mis sa teed, tee hiad ehk tee kurja. Koe (Schultz) — 1 var.

- B_{1a}. Tee hääd ehk kurja, lõvvad eest. ?Puh (õpil.) — 1?(1) var.

- b. Tee head ehk kurja, ikka leiad eest. ?Pil (Bock) — 1?(1) var.

- c₁. Tee hääd või kurja, esi lõuad eest.*

* Ise leiad (Ote, Rõu)

Krk, ?Ote (õpil.), Rõu (Leegen) — 2 v. 3(3) var.

- c₂. Tee hääd või kurja, küll seda ise eest leiad.

?Puh (õpil.) — ?(1) var.

- d. Tee head ehk kurja, eest leiad puha. Plt — 1 var.

- e₁. Tee hääd vai kurja, eeh lõvvad kõik.

Räp — 1 var.

- e₂. Tee head ehk kurja, eest leiad kõik. Pil — 1 var.

- f. Tii hääd vai kurja, hindä iin kõik vaja lõvvät.

Rõu — 1 var.

- g. Tii hääd või kurja, tuu inda een lõvvad.

Urv — 1 var.

- h. Tee head ehk kurja, seda leiad eest. Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622; ?Krk (Allas) — 1?(5) var.

- B₂. Tee head ehk kurja, leiad head ehk kurja eest.*

* või (E²)

E 82, E² 68 — ?(2) var.

- Ca. Tee, mis sa teed, eest leiad kõik. ?Khk (Simon) — 1?(1) var.

- b₁. Tee, mis teed, külap eest leiad. JJn — 1 var.

- b₂. Tee, mis sa teed, küll eest leiad. Kaa (Töll) — 1 var.

- b₃. Tee, mis sa teed, küll sa eest leiad. Norm. 238; Sa (Pea, Noor) — 2(4) var.

- b₄. Tee, mis sa teed, küll sa seda eest leiad.

Vil (Leoke) — 1(3) var.

- Da₁. Mis sa teed, seda sa leiad.

Wied. 121, Kündja nr. 46 (1883) 549, Norm. 75 — 1(4) var.

- a₂. Mia sa tiide, tuuga lõvväde. Se (Kits) — 1 var.

- b₁. Mis sa teed, seda sa eest leiad. E 57 — ?(2) var.

b₂. Mis sa teed, seda sa ka eest leiad.
?Jür (Petroff) — ?(1) var.

E. Küll sa kõik eest leiad.
Plt — 1 var.

Vrd. kk: Tee, tee, poeg, küll sa eest leiad
(Borm Mr Kal. (1846) lk-ta; jutu kontekstis); Küll sa teinekord eest leiad (Plt).

Vrd. 1144. Tee hääd ehk tee kurja, kõik teed iseenesele.

11788. Tee, mis teed, küll sa nääd.

1142. Tee head, siis leiad head.

11765. Kui sa hästi teed, paremine sa eest leiad.

11752. Ise teed, eest leiad.

11788. TEE, MIS TEED, KÜLL SA NÄÄD — 1?(2) var.

?Sa? (anon.).

Vrd. 11787, nält. Cb₁: Tee, mis teed, külap eest leiad.

11754. Enne teha, pärast näha oli ju mitmele paha.

11774. Mis tegemata, see nägemata.

11789. TEE, MIS ÕIGUS ON — u. 20(77) var.

A. —
CRJ UAr 28 ja 33, Norm. 251, EKMS IV 723 — 1(8) var.

Ba₁. Tee õigust, siis sind kiidab jumal ning inime.

* Helle 356, Hupel 117, Beitr. XI 151, KAH EKAI 158 — 1(7) var.

*Tee õigust, siis sind kiidab Jummal ning innime,
wer recht thut, der ist bei Gott und Menschen angenehm.*

a₂. Tee õigust, siis sind kiidab jumal ja inimene.

Stein 61, Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622, Sander I 67, E 82, E² 54 — ?(12) var.

a₃. Tee õigust, siis kiidab jumal ning inime.

Poromenski EGr. 221 — ?(1) var.

b. Tee õigust, siis sind kiidab jumal ja inimesed.

Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622 — 1?(3) var.

C_{1a}. Tee õigust, siis ära karda kedagi.

W. Norm. UVkÖr 61 — 1?(3) var.

b. Tee õigust, siis ei karda kedagi.

Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622 — ?(3) var.

c₁. Tii õigust, sis ei ole sul kedagi karta.

?Hls (Sulsenberg) — 1?(1) var.

c₂. Tee õigust, siis pole sul tarvis kedagi karta.

?Vil (Toss) — 1?(1) var.

c₃. Tee õigust, siis pole karta kedagi.

E 82, E² 54 — ?(2) var.

d. Tii õigust, sōs ei ole midagi pelätä.

Rāp (Poolakess) — 1 var.

e₁. Tee õigust ja ära karda kedagi.*

* kedagist (Mär), kedagid (Vil)

Linde 30, Loorits Vrp 66, Parijõgi-Reial-Vaigla V 64; JJn (Oberberg), ?Juu v. Vān (Virkus), ?Mär (Veedom), Mih (Piile), ?Vil (Suurkask, Toss, Pihlap), ?Plt (J. Johanson) — 1 kuni 8(14) var.

e₂. Tee õigust, ära karda kedagi.

?Hlj (L. Lepp-Vilkmann), Rap v. Mär (Poom), As (Kuusik) — 3 kuni 4(4) var.

f. Tee, mis õigus on, ja ära karda kedagi.

Borm Uus ABDr 28, Kk ABDr 24 — ?(2) var.

g. Tee õigust ja ära karda midagi.

Vig (Odem) — 1 var.

C₂. Õiguse pääl mina ep karda ühtegit.

Laug. Vestr. 176 — 1 var.

Da. Karda jumalat, tee õigust, ära karda kedagit.

Gr. SKÖ II 41 — 1?(7) var.

b. Karda jumalat, tee õigust, ära häbene ühtigi.

Vil (Leoke) — 1(2) var.

E. Tee õigust ja ole julge, siis pärid võidu.

Tōn. Trt. Täht. (1887) 51 — ?(1) var.

F. Tee, mis õigus, ja räägi, mis tōsi.

ABDr (1889) 29, ABDr (1892) 35 — 1?(2) var.

Vt. 11281 I.

G. Tee õigust kik oma elo eäl ning ära käügo kurja tee pääl.

Marpurg 73 — ?(1) var.

Vrd. 5682. Leiba sõõ, õigust tee.

11790. TEE RUTTU, SÕÕ RUTTU, MAGA RUTTU — 2 var.

A. —

Trt (Liemann) — 1 var.

B. Tee ruttu, sõõ ruttu, / kõnni ruttu, kõnela ruttu. / Sõõ ninda, et sul helme kõlava kaalan, ära aga venütä

ja pikalt vea ennast, et täi ei lää jala all katik.

O. Looritsa seletus: «Ärä sedasi vea ega venütä, aga ku sa kikk ninda teed, siss saab sust inime.»

Pst — 1 var.

Vrd. kk: Lätt, nii et täi kooles jala ala ära (Ote).

Vrd. 9904. Ruttu tett, ruttu süüdu.

11791. TEE TÖÖD, KUNI ELAD — 14(15) var.

A_{1a}. —

Norm. 52; Trt, Rõu — 2(3) var.

b. Tee tööd nii kaua, kui elad.

Lai, Pal, TMr, Trt, Puh, Urv — 7 var.

A₂. Tee tööd kuni elu lõpuni.

Võn — 1 var.

B₁. Tee tööd, kuni sured.

Trt — 1 var.

B₂. Tee tööd surmani.

Lai, Trt — 2 var.

C. Tee tööd nii kaua, kui jõuad.

Trt — 1 var.

Kõik üleskirjutused pärinevad Tartu Tehnikagümnaasiumi õpilastelt (29. aprill 1927). Aluseks mingi küsitluskava.

11792. TEHA VÕIB, AGA VAHELE JÄÄDA EI VÕI — 1 var.

Vän (Karro).

Vrd. 13779. Varasta, aga mitte nõnda, et üles tuleb.

11793. TEHTUD LEIB SÜÜAKSE, KASUNUD LAPS LEITAKSE — u. 50(88) var.

A_{1a1}. — *

* söötse — lõutse (Saa), süüas — leidas (Vil), süüasse — leittasse (MMg); kasvand (VJg, Vän, Hel, Vil), kasund (Kse, Aud, Pär, Pil, MMg), kasnud (Pal), kasnd (Tür), kasun (Tõs), kasune (Saa) Meelej. nr. 23 (1887) 181, Vlg. Lisal. nr. 25 (1889) 200, E² 24; VJg, Tür, Kse, PÄP, Hel, Vil, Pil, TaP — u. 15(33) var.

a₂. Tett leib süüväs, kasunu lats leedäs.*

* tett (Nõo); süüas (Trv), süüäs (Trv); laits (Trv); löidas (Trv), löüdäs (Trv), leidas (Nõo)

Hel, Trv, Nõo — 5(6) var.

a₃. Tehtud leib süüakse ja kasund laps leitakse.

PJg — 1 var.

a₄. Testod leib süädässe ja kasnud laps löötässe.

Kod (Univere) — 1(2) var.

a₅. Tehtud leib süüase, kasvatud laps leitase.

Sim — 1 var.

a₆. Tehtud leib süüakse, kasv laps leitakse.

E MVH 23 — ?(1) var.

b₁. Kasnud laps leitakse, tehtud leib süüakse.*

* kasund (KAH)

KAH Loe 18; Lai (Kolluk) — 1 v. 2(4) var.

b₂. Kasunu lats leidas, tett leib süväs.

Hel — 1 var.

b₃. Kasund laps leitakse ja tehtud leib süüakse.*

* kasvand (Khñ, PJg)

Rap, LNg, ?Khñ (Teder), PJg — 3 v. 4(4) var.

A_{2a}. Tett leib süüväs, kasulaits löüdas.

Hls (Reissar) — 1(2) var.

b. Tehtud leib süüas ja kasulaps leidas.

Pst (Raudsep) — 1(2) var.

B_{1a}. Tehtud leib süüakse, kasvand laps viiakse.*

* kasund (Kuu), kasnud (Lai)

EKMS II 100; Rak, Kuu, Lai — 3(5) var.

b. Tehtud leib saab söödud, kasvand laps saab viidud.

Vai — 1 var.

B_{2a}. Tett leib süüakse, kasunu neiu viiakse.

Krk — 1 var.

b. Küll tett leib süüväs ja kasunu neiu viias.

Krk — 1 var.

C. Kasunu laits võetas ja tett leib süüas.

Krk — 1 var.

Da. Kúpstud leib süüakse, kasvand laps leitakse.

Vil — 1 var.

b. Kúps leib süödud, kasund laps leitud.

Kod — 1 var.

c. Kúps leib süüa, kasvav laps leita.

Hlj — 1 var.

d. Kasvand laps leitakse, kúps leib süüakse.

TMr — 1 var.

E. Lood laits leidas, kütsanu leib süüas.

Trv — 1(2) var.

F. Küll lõegat leib seüässe ning kasun laps leödässe.

Khn — 1 var.

G. Küllap kasunu laits löidas ja valmis leib süvväs.

Ote — 1 var.

H. Valmis leib süüakse ja kadunud laps leitakse.

Tln — 1 var.

I. Häa lats leitas, valmis leib süvvas.

Nõo — 1 var.

J. Häa laps leitakse, tehtud leib süüakse.

Vil — 1 var.

K. Tehtud leib söödakse, valmis laps leitakse.

SJn — 1 var.

L. Tehtud leib süüakse, leitud laps müüakse.

?Pär (Pulst) — ?(2) var.

*

M₁. Tehtud töö süüakse, kasund laps leitakse.

Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 3(3) var.

M₂. Tehtud tööd ja kasvand last leitakse eest.

HMd v. Ris (Treumann) — 1(2) var.

*

Na. Lood kangas ei jää kudamede, kasunu neiu ei jäete viimäde.

Krk — 1 var.

b. Lood kangas ei jäe kudamete ega kasunu näiu viimäde.

Krk — 1 var.

c. Lood kangas ei jäede kudamede ega kasunu näiu viimäde.

Krk — 1 var.

Vt. 4452 B.

Vrd. 3439. Küll kasunu latsõ kasitas.

11419. Sülitud leib süüase, põltud laps leitakse.

5012, eriti b: Lõigat leib süvväs, kästü tüü tetäs.

11794. TEHTUD TÖÖ EI TAHA ENAM TEGEMIST — 2 var.

a. _____

Rap — 1 var.

b. Päe, mis on möödas, äi tule änam

tagasi; töö, mis tehtud, seda pole änam teha.

Põi — 1 var.

11795. TEHTUD TÖÖST IKKA SAAB: KUI MUUD, SIIS PAHANDUSTKI — 1 var.

Kam (Ammon).

Vrd. 11807. Tegija ikke saab, ükskõik kas suhu vai selgä.

11797. Tettust ikki saab.

11796. T'ETA MIA T'ETEDEN, BET MOODOLDA MOODOLDON — 1 var.

V. Niiluse tõlge: Teha mis tahes, aga kui mõelda, siis mõelda.

Lei.

Vrd. 11800. Tii, mis sa tiid, aga pia piad ja mõtle miilt.

11797. TETTUST IKKI SAAB — u. 10(20) var.

Aa₁. Tehtavast saab ikki.

Saa — 1 var.

a₂. Tettusest saab ikki.

Trv — 1 var.

b. _____*

* Ikkes (Nõo)

Nõo, Ran — 3(5) var.

c. Tettüst iks saab midägi.

Kan — 1 var.

B. Tetust saab iki midägi, a suurest kurtmisest ei saa midägi.

Krk — 1 var.

C_{1a}. Tegija saab ikka tehtust, magaja ei saa marjukest.

* tehist (E)

E MVH 15; Trt (Liemann) — 1(2) var.

b. Tegija saab ikka tehtust, magaja ei marjukest.*

* tehist

E 83, E² 68 — ?(6) var.

c. Tegija saab ikke tehnest, magaja ei marjukest.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

C₂. Tegija saab ikka tööst, magaja ei saa marjukest.

E MVH 15 — ?(1) var.

C₃. Tegija saab tehtust, magaja ei magamisest.

?Jõh (Mets) — 1?(1) var.

Vt. 11804 A₁—A₂.

Vrd. 11795. Tehtud tööst ikka saab; kui muud, siis pahandustki.

11798. TII AIGAPITI, SIS SAAT ENNEMP VALMIS — 1 var.

A. Krooni seletus: «See vanasõna on tarvitav meistritööde kohta.»

Ote.

11799. TII JA TEHI, KAE JA KANNATA* — 1(2) var.

* tee (Norm.)

Norm. 104; Krl (J. ja P. Einerid).

11800. TII, MIS SA TIID, AGA PIA PIAD JA MÖTLE MIILT — 2(4) var.

A. _____*

* tee — teed; pea pead; meelt (trükised) Norm. 63, EKMS III 1215; Ksi (Riomar) — 1(3) var.

B. Tee, mis sa teed, aga mõtle ikka, mis sa teed.

Võn (J. Rootslane) — 1 var.

Vrd. 11796. T'etä mia t'etedun, bet mõödõlda mõödõldõn.

11801. TII TÖÖD JA KINNITA VÖÖD; KUI SÖÖMA LÄÄT, SIS NÖRGUTA — 5(31) var.

Aa. Tee tööd ja kinnita vööd.

Stein 63 (< Vö-Se), E 82, E² 67 — 1(5) var.

b. Tii tüüd, kinnita vüüd.

Ote — 1 var.

B_{1a1}. _____*

* tee (kõik trükised); lät (Stein), lähed (Wied., Kündja, E, EKMS); siis (kõik trükised); nõrguta (Stein, Wied., Kündja) Stein 63, Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622, E MVH 12, Norm. 154, EKMS II 1175 ja III 1046; Vö-Se (Stein) — 1(14) var.

a₂. Tee tööd, kinnita vööd; kui sööma lähed, siis nõrguta.

E² 66 — 2(1) var.

b. Tee tööd ja kinnita vööd; kui sööma lähed, päästa vööd.

E MVH 12 — 2(1) var.

B₂. Töö man vööd kinnita, söögi man nõrguta.

Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.

C. Tii tüüd ja kinnidä vüüd, a suuandmine om kui perse lakmine.

Vö-Se (Stein) — 1(5) var.

Vrd. kk: Kinnita vööd 'nakka kõvembast tööle' (Vas v. Se).

11802. TÖINE TEGE PÖLVE OTSAN ROHKEMB KUI TÖINE MERE PÄÄL — 1 var.

Kan (Lipping).

11803. TEGEMINÖ OM HINDÄ KÄEH, ÖNISTAMINÖ JUMALA KÄEH — 1 var.

Se (M. Linna).

11804. TEGEMISEST SAAB TERAKEST, MAGAMISEST EI SAA MARJUKEST — 12—14(32) var.

A_{1a}. Tegija saab ikka tehtust, magaja ei saa marjukest.*

* tehlist (E)

E MVH 15; Trt (Liemann) — 1(2) var.

b. Tegija saab ikka tehtust, magaja ei marjukest.*

* tehlist

E 83, E² 68 — 2(6) var.

c. Tegija saab ikke tehnest, magaja ei marjukest.

?Lüg (Källo) — 12(1) var.

A₂. Tegija saab ikka tööst, magaja ei saa marjukest.

E MVH 15 — 2(1) var.

A₃. Tegija saab tehtust, magaja ei magamisest.

?Jõh (Mets) — 12(1) var.

Vt. 11797 C₁—C₃.

B₁. _____

Norm. 226, EKMS II 809 ja IV 247; Pal (Maasen) — 1(5) var.

B₂. Tööst saab ikka terakest, magamisest ei saa marjakest.

Pal (Karro) — 1 var.

B₃. Tegija saab tera, magaja ei saa maikugi.

Nõo — 1 var.

C_{1a1}. Tegija saab tengakese, magaja ei saa marjakestki.*

* saap; marjakestki (TaL)

Norm. 79; Nõo, TaL (Kihu) — 2(4) var.

a₂. Tegijä saab tengäkest, magaja ei marjakest.

Nõo — 1(3) var.

b. Tegija saab tänga, magaja ei saa marjagi.
Võn — 1 var.

c. Tegijal ikka tengakest, maga[ja] ei marjakestki.
Plv — 1 var.

C₂. Tegemine toob ikka tenga, aga magamine ei too malkagi.
E 82, E² 68; Plt (Luu) — 1(3) var.

C₃. Tegijäl ting, magahajal midagi.
Se — 1 var.

Vt. 11813 B₁—B₃.

D. Tegija saab tilgakese, magaja i saa marjagi.
TMr — 1 var.

Vrd. 12117. Tukkumisest suab terake, magamisest ei sua marjakestki.

11811. Tegijal terä', magajal tü...'

5744. Lendav lind saab hebeme, magaja mitte midagi.

11805. KUDA TEGIJA TEINUD, NÕNDA PIDAJA PIAB — 3(4) var.

a. _____*

* kuidas; peab (Norm.)

Norm. 75; Pal (M. Uus) — 1(2) var.

b. Kui tegijä tennü, nii pidäjä pidä.
Ote — 1 var.

c. Kuida tegija tei, nõnda pidaja peab.
Rkv v. VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

Vrd. 11762. Kuidas tehtud, nõnda peetud.

4978, näit. F₂a: Kudas käed teevad, nenda piht peab.

2234. Esi tilit, esi piät.

11806. KUS TEGIJAIID, SEAL NÄGIJAIID — u. 155(272) var.

Aa₁. _____*

* kos (Hel, Trm, Nõo), kun (Pst), koh (Se); tegijud — nägijud (Põl), tegijid — nägijid (Krk, Pst, Sjn, Ta, Se, As); säääl (Stein, KAH; Vi, Sa, Tor, VIL, Ta, As, Tt), siäl (Vi, Koe, VIP, TaP)

Stein 38, Wied. 95, KAH Loe 19, Kündja nr. 42 (1883) 593, Lindenberg HL Kal. (1887) 39, Vlg. Lisal. nr. 20 (1890) 160, Kmpm. KH 75, Kmpm. KLR 372 ja Kmpm. KLR II⁶ 359, Pet. Ah 56, Tõn. Täht. (1911 märts), E 47, E² 68, Muuk I 87, Muuk-Mihkla III 79 ja 102, Kask-Vaigla-Veski I Ak 62, Kask-Vaigla-Veski III Vö 100 ja 131, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 90, Kask-Puusepp-Vaigla 113, Vih. (1949) 92, Norm. 137, EKMS I 226 ja III 805; Vi, Amb, Koe, Kuu, Pld (õpil.), Rap v. Mär

(Poom), Vlg, Sa, Pā, VI, TaP, Vlg, Se, As (Kuusik), Tt (Kreutzw., Vilberg) — u. 55(107) var.

a₂. Kus tegijad, seal ka nägijaid.
Pee — 1 var.

a₃. Kus on tegijaid, seal on nägijaid.
ABDr (1889) 29, Kmpm. KH 80, Muuk-Mihkla-Tedre IV 79; Pal — 1 v. 2(4) var.

a₄. Kus tegijaid, seal on ka nägijaid.
?Tln (õpil.), Pal (Karu) — 1 v. 2(2) var.

a₅. Kos tegijid, säääl om ka nägijid.
Räp (Heller) — 1 var.

a₆. Kos om tegijaid, säääl om kah nägijaid.
Trv — 1 var.

a₇. Kon om tegijid, säääl ka nägijid.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b₁. Kus tegijad, seal nägijad.*

* kos (Nrv); tegijäd — nägijäd (Khñ); säääl (Jung, Tander; Vi, Sa, Saa, Pāl, VIL, Kod, TaL); seäl (Muh, Saa), siäl (Kaa, Khñ)

VP Aabits (1883) Ik-ta, Jung 75, Tander 39; Vi, Tln, HMD, Juu v. Vän (Virkus), Lā, Sa, Pā, VIL, Sjn, Kod, TaL — u. 45(66) var.

b₂. Kus on tegijad, seal on nägijad.*

* seäl (Hupel, Körber), siäl (Var), säääl (KAH; Sa, Kan); oo; tegijäd — nägijäd (Var)

* Helle 344, Hupel 111, Poromenski EGr. 203, CRJ UAr 28 ja 34, Körber VRMK 37, KAH EKAI 154, Jürjens 70, Kmpm. KLR II⁶ 353; Val, Var, Sa, Kan — 7(25) var.

*

Kus on teggiad, seal on näggiad, der Derrätther köhläst nicht.

b₃. Kun om tegija, säääl om nägija.

* Hupel 111, Poromenski EGr. 203 — ?(2) var.

*

Kus on reggiad, seal on näggiad, rev.] b. i. der Derrätther köhläst nicht.

b₄. Kus tegijad, säääl on nägijad.
Kaa — 1 var.

c₁. Kus tegijat, säääl nägijat.*

* kon (Stein; Trv, Ote, Kan, Vö-Se), kos (Pst, TaL, Vö), koh (Se), kuhn (Rõu); seal (Gr., Rätsep; Vän); tegijet — nägi-

jet (Pst, Se), tegijat — nägijat (TaL, Vö)

Stein 30, Gr. ELr I 13, Gr. LLr I 21, Rätsep Koduk. 89, Meos Vaatl. III—IV 110; Krj, Vän, VIL, Nõo, Ote, Ote v. San (Tammemägi), Kan, Vö, Se — u. 20(33) var.

C₂. Kus on tegijat, seal on nägijat.*

* kos; om; sääl (TaL, Räp); tegijat — nägijat (Räp)

* Gös. 55, Raud VMj 217; Vön, Ote, Räp, Tt (Weitzenberg) — 5(6) var.

*
Eus on teggiat/sehl on neggiat; fūr/ommat.
mo Arbeiter find / da find auch Zuseher.

d₁. Kus tegija, sääl nägija.*

* koh (Se)
Hls, Se — 2 var.

d₂. Kus om tegija, sääl om nägija.*

* on; seal (Wied., Kündja)
Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502, Norm. Cl. 25 — 1(6) var.

B. Kus on teu tegijaid, seal on ika nägijaid.

Lai — 1 var.

Ca. Kus tegijat, sääl nägijat, kus kõnelejat, sääl kullejat.*

* kun (Hel, Trv), kos (Trv); tegijat — nägijat (Trv), tegejet — nägijet; kõnelejet — kullijet (Krk, Hel)
Krk, Hel, Trv, Tt (anon.) — 6(8) var.

b. Kus tegijit, sääl nägijit, kus kõnelejit, sääl kuuljit.

Krk — 1 var.

c. Kus tegija, sääl nägija, kus kõneleja, sääl kulleja.

Hls, Pst — 2 var.

d. Kos tegijat, seal nägijat, kus rääkijat, seal kuuljat.

Pil — 1 var.

e. Kus rääkijad, sääl kuuljad, kus tegijad, sääl nägijad.

Kär — 1 var.

Vt. 4832 B.

Vrd. 11774. Mis tegemata, see nägemata.

7657. Kuidas nähtud, nenda tehtud.

8433. Patt tegijal, veel suurem nägijal.

11807. TEGIJA IKKE SAAB, ÜKSKÕIK KAS SUHU VAI SELGÄ — 1 var.

A. Källo seletus: teeb head — saab süüa, teeb paha — saab lüüa.

Lüg.

Vrd. 9984, nält, b₁: Saaja ikka saab, saagu suhu või sälgä.

11795. Tehtud tööst ikka saab: kui muud, siis pahandustkl.

11808. TEGIJA KÄED LEIAVAD TÖÖD — 6(8) var.

A.

Hää (Mäesalu) — 1 var.

Ba. Tegija käed leiavad tööd, otsija lind leiab tera.

Hää — 1 var.

b. Tegija käed leiavad tööd, hoolas lind leiab tera.

Hää — 1 var.

Vt. 5927 B.

C. Tegija käe löüdva tööd, söönu tsirk lendas kavvetahe sööma.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vt. 11287 B.

Da₁. Tegija käe löüdvä üks tööd, magaja mago näge nälga.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₂. Tegija käed leiavad tööd, magaja magu näeb nälga.

E₂ 67, Kask-Vaigla-Veski Lõ₂ 65 — ?(2) var.

b. Tegija käe saava tööd, magaja mago nälga.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 12500. Tööd tegijal, und magajal.

11809. TEGIJA KÄE TENNÄTÄS, SAISJA KÄE SAADELDÄS — 1(3) var.

J. Sandra seletus: saadeldas = sajata-takse?

Vas v. Se.

Vrd. 11299. Süü nigu sülätäs, tii nigu tenätäs.

12412. Teno tegijal, lait laisklejal.

11810. TEGIJAL JUHTUB MÕNDAGI, MAGAJAL EI MIDAGI — u. 70(124) var.

Aa₁. Tegijal juhtub mõndagi.*

* tegijäl (Kuu); johtub (Nõo); mõnda (Kuusik; Tor, Juu v. Vän, Lai), monda (Kuu)

Kuusik KT 205; Rak, Kuu, Juu v. Vän (Virkus), ?Vän (Tammsoo), Tor, Lai, Pal, Nõo — 8(13) var.

a₂. Eks tegijale juhtu mõndagi.

Jür — 1 var.

b₁. Tegija kääst juhtub mõnda.

Põl — 1 var.

b₂. Tegija käe juhtub mõndagi.
Vlg — 1 var.

c₁. Tegija käest sünnib mõnda.
Sa — 1 var.

c₂. Tegija käe sünnib mõnda.
Tor — 1 var.

d. Tegija kääst juhtub mütu.
Käl — 1(2) var.

e. Tegijal johtub jodagi.
Vai — 1 var.

f. Tegija näeb mõnda.
Tor — 1 var.

B_{1a1}. _____
Klemmer Elusal. Kal. (1905) 25; Vai, Hlj, Amb, Kuu, Tt (S. Veske) — 7(8) var.

a₂. Tegijäl johtub monda, magajal ei midägi.
Kuu — 1 var.

a₃. Töötægijal juhtub mõndagi, magajal ei midagi.
Hlj — 1 var.

a₄. Tegijäl johtub mondagi, magajal mitte midägi.
Kuu — 1 var.

a₅. Tegijal juhtub mõndagi, magajal mitte midagi.
Vän — 1 var.

a₆. Tegijäl johtub monda, magajal ei mitte midägi.
Kuu — 1 var.

a₇. Tegijal johtub monda, ei magajal mitte midägi.
Kuu — 1 var.

a₈. Tegijal juhtub mõnda, magajal ei juhtu midagi.
Jür — 1 var.

a₉. Tegijäl juhtub monda, magajal ei juhtu midägi.
Kuu — 1 var.

a₁₀. Tegijal johtub mõndagi, magajal ei johtu kedägi.
Trm — 1 var.

b₁. Tegijale juhtub jodagi, magajale mitte midagi.
Norm. 73, EKMS IV 791; Kuu — 1(3) var.

b₂. Tegijal juhtub jodagi, magajal mitte midagi.
Hlj, Kuu — 2 var.

b₃. Tegijälle juhtub jodagi, magajalle ei midägi.
Kuu — 1 var.

b₄. Tegijal juhtub jodagi, magajal ei midagi.
Hlj — 1 var.

b₅. Tegijäl juhtub jodagi, magajal aga midagi.
Kuu — 1 var.

c. Tegijal juhtub jodagi, magajal ei tule midagi.
Rak — 1 var.

d. Tegijal juhtub mõnda, magajal põle häda midagi.
Hää — 1 var.

e. Mõnda võib tegijal juhtuda, magajal ei midagi.*

* juhata da pro juhtuda (Stein, ilmselt trükiviga)

Stein 44, Wied. 125, Kündja nr. 47 (1883) 560, E 58, E² 68, Muuk I 138 ja 165, Muuk-Mihkla II 67, EKMS IV 791; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(13) var.

f. Tegijale sünnib mõnda, magajale ei ühtegi.

* Helle 355, Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622, KAH EKAI 158, Kmpm. KH 43, Muuk-Mihkla-Tedre IV 36, EKMS I 190 — 1(11) var.

*

Teggiale sünnib monda, magajale ei ühtegi, wer pinter Dfen figen bleibt, wird vorn Jcinde nicht todt geschossen.

B_{2a}. Tegija käes juhtub mõnda, magaja näe kurja undki.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

b. Töötægija käes juhtub mõnda, magaja näe kurja undki.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B_{3a1}. Tegijal on ikka süüd, magajal pole midagi.*

* ep ole (Wied., Kündja), ei ole (EKMS) Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622, EKMS I 190; TMr — 1(5) var.

a₂. Tegijal süüd ikka, magajal pole midagi.
TMr — 1 var.

a₃. Tegijal ikka süüd, magajal ei midagi.
E MVH 13, E 82, E² 68, RI ja Kalevala 89 — ?(5) var.

b. Tegijal ikka süüd, magajal ei ialgi.
Vil — 1 var.

B₄. Tegija kääs sünnib mitu, magaja kääs lähäb unigi hukka.
LNg — 1 var.

- C. Tegijal õks johus, mõnikord magajalgi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Da₁. Tegijale juhtub jodagi, pealtvaatajale ei midagi.
Parljõgi-Relal-Vaigla VI 202 — ?(4) var.
- a₂. Tegijal johtub jodagi, päältvahtijal ei midagi.
Lüg — 2 var.
- a₃. Tegijal juhtub jodagi, päältvaatajal mitte midagi.*
* plaltvaatajal (Iis)
Val, Iis — 2 var.
- a₄. Tegijal juhtub jodagi, pealtvaatajal ei mitte midagi.*
* johtob; päältvahtijal (Jõh)
Jõh, Hlj — 2 var.
- a₅. Tegijal johtob jodagi, päältvahtijal midägi.
Lüg — 1 var.
- a₆. Töötegijal johtub jodagi, päältvahtijal ei midagi.
Lüg — 1 var.
- b. Tegijal juhtub mõnda, vahtijal põle häda midagi.
Hää — 1 var.
- E. Tegijal om süüd, ülekaejal mitte midagi.
Plv — 1 var.
- Fa. Tegija käest sünnib mõnda, aga seisja käest ei sünni ühtegi.
Jaa — 1(2) var.
- b. Tegija käest sünnib mõnda, aga seisja käest ei sünni midagi.
Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622, Rida 22 — ?(4) var.
- c. Tegija kää sünnib mõnda, seisu kää sünni kedagi.
Vän — 1 var.
- d. Tegijal sünnib mõnda, seisjal ei sünni kedagi.
Koe — 1 var.
- e. Tegijal sünnib mõnda, seisjal ei midagi.
E 82, E² 68 — ?(2) var.
- G. Tegijale johob mõndagi, nägijale mette midägi.
Kod — 1 var.
- H_{1a}. Tegijale juhtub mõndagi, aga sööjale mitte midagi.
Lai — 1 var.
- b. Tegijal juhtub mõnda, sööjal põle häda kedagit.*

* pole; kedagi (trükised)

Norm. 72, EKMS IV 791; Kul — 1(3) var.

- c. Tegijal juhtub mõnda, süüjal põle häda midagi.
Hää — 2 var.

- H₂. Tegijal juhtub mõnda, sööjal süüdi midagi.
Hää — 1 var.

*

- I. Meistri käes juhtub mõnda.
Pär — 1 var.

*

- J. Tielisel johtob jodagi, ahjul magajal ei midägi.
Lüg — 1 var.

- Vrd. 11814. Tegija saab setugi, magaja mitte midagi.

11208. Sööjal sünnib mitu viga, tegijal ei midagi.

542, eriti B: Eluajas juhtub jodagi.

2437. Joodikul juhtub jodagi.

11811. TEGIJAL TERÄ', MAGAJAL TÕ...' — 2 var.

Se (Relli).

- Vrd. 9963. Rühkjal rüä', tegijal terä'.

11804. Tegemisest saab terakest, magamisest ei saa marjukest.

11812. TEGIJAL TÕÕ EI LÕPE MILLASKI — 8 var.

- Aa. _____
Iis (R. Viidalepp) — 1 var.

- b. Töö ei lõpe eladeski.
Kod, Kam — 2 var.

- c. Töö ei lõpe ilmas kunagi.
Ran — 1 var.

- d. Töö kestab elu lõpuni.
Trt — 1 var.

- e. Töö ei lõpe nii kaua, kui elad.
Puh — 1 var.

- B. Ei töö ilmas lõppe, ega sa kaks elo elä, et rassid.
Lüg — 1 var.

- C. Päiv lähteb päivä järele, ei meie töö ei loppe.
Kuu — 1 var.

Üleskirjutused (Kam, Ran, Trt, Puh) pärinevad Tartu Tehnikagümnaasiumi õpilastelt. Aluseks mingi küsitluskava.

- Vrd. 4194. Ennemasti on koiraperssest kusi otsas, kut töö otsa saab.

6216. Ega maailma tüöd joua lobetada.
 6128. Kes lõpetab ilmast töö või merest
 vee.
 12427. Ei töö enne lõpe, kui kaks kätt
 rinde peale saab.

11813. TEGIJALE ÕKS TING SAA — u. 25(44) var.

A. _____
 Se — 1 var.

B_{1a1}. Tegija saab tengakese, magaja ei
 saa marjakestki.*
 * saap; marjakeistki (TaL)

Norm. 79; Nõo, TaL (Kihu) — 2(4) var.

a₂. Tegijä saab tengäkest, magaja ei
 marjakest.
 Nõo — 1(3) var.

b. Tegija saab tänga, magaja ei saa
 marjagi.
 Võn — 1 var.

c. Tegijal ikka tengakest, maga[ja]l ei
 marjakestki.
 Plv — 1 var.

B₂. Tegemine toob ikka tenga, aga ma-
 gamine ei too malkagi.
 E 82, E² 68; Plt (Luu) — 1(3) var.

B₃. Tegijäl ting, magahajal midagi.
 Se — 1 var.

Vt. 11804 C₁—C₃.

Ca. Haardjal om hameh, tegijal ting,
 kulätäjäl kohki midä.
 Se — 1 var.

b. Haardjal hamõh, tegijäl ting, kulä-
 täjäl kohki midä.
 Se — 1 var.

Vt. 9962 E.

*

Da₁. Töötegitjale teng, hoolekandjale kaks.
 Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 84,
 E² 66, EKMS IV 176 — 1(5) var.

a₂. Töötegitjale teng, kaks hoolekandja-
 le.
 E MVH 13 — ?(1) var.

a₃. Töötegitjäl ting, hoolekandjal kats.
 Vas — 1 var.

a₄. Tüütegitjäl ting palka, hoolõpidäjäl
 kats.
 Vas v. Se (Prants) — 1 var.

b. Tüütegitja mass tinga, hoolekandja
 kats.
 Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. Töötegitja om tenga väärt, hoolekand-
 ja katte väärt.
 San — 1 var.

E_{1a1}. Tegijal ting, kasijal kats.
 Plv — 2 var.

a₂. Tegijal om teng, kasijal kats.
 Ote — 1 var.

b. Tegijäle andas ting, kasijalõ kats.
 Se — 1 var.

c. Tegija saa tinga, kasija kats.*
 * saap (Kam); tingä (Plv), tengä (Kam);
 kalts (Kam)
 Kam, Kan, Plv — 3(5) var.

E_{2a}. Tegemine teng, kasimine kats.
 A. Krooni seletus: «Tarõ om kerge prahti
 täüs tetä, a kraamine om joba paar
 kõrda rassem.»
 Ote — 1 var.

b₁. Tegemine massab tinga, kasimine
 kats.
 Plv — 1 var.

b₂. Tegemine mass tingä, kasimine kats
 tingä.
 Võ (anon.) — 1 var.

b₃. Tegemine maksis tenga, kasimine
 kaks tenga.*
 * kaks (MVH)
 E MVH 12, E 82, E² 68 — ?(4) var.

Fa. Kaemine mass kat's, tegemine mas-
 sa ai tingäge'.
 V. Pino seletus: näit. kui hakkad mingit
 riiet õmblema, pead lõikamisel ette vaa-
 tama, et ära ei rikuks.
 Se — 1 var.

b. Kaeminõ mass kats, tegemine mas-
 sa ai ütte tingäge'.
 Se — 1 var.

Vrd. 2888. Kaeminõ massa ai rahha.
 11814. Tegija saab setugi, magaja mitte
 midagi.

11814. TEGIJA SAAB SETUGI, MAGAJA MITTE MIDAGI — 1 var.

Saa (P. Kangur).

Vrd. 5744, eriti a: Lendav lind saab setugi,
 magaja mitte midagi.
 12537. Tööst saab ikki midagi, aga maga-
 misest mitte midagi.
 11813 B₃. Tegijäl ting, magahajal midagi.
 11810. Tegijal juhtub mõndagi, magajal
 ei midagi.

11815. TEGIJA TEGE TOHÄST KA TUKU — 11(16) var.

Aa₁. _____*

* tekij (Rõu); teeb; tühjast (Plv)
 Rõu, Plv, Vas v. Se (Prants, Sandra) —
 4(5) var.

- a₂. Tekij tege tühastki tükü.
Rõu — 1 var.
- b₁. Tark tege tühast tükü.
Vas — 1 var.
- b₂. Tark tege tühast ka tükü.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- B. Kiä tegijä, tuu tege tühast tüki ja raasust söögi.
Norm. 56; Ote — 1(2) var.
- Ca. Meister teeb tühjast asja ja kahest nahast kasuka.
Mihkla-Parlo-Vildebaum 93, Viid. 93, Norm. 56; VMr — 1(4) var.
- b. Meister teeb tühjast asjast hea tüki, rätsep teeb kahest nahast kasuka.
Jür — 1 var.
- D. Pareim tühjast tükk teta, kui suurest summast saada minna.
Nõo — 1 var.
- Vrd. 12702. Tühjast ei saa tüssi teha ega kahest nahast kasukat.

11816. TEGIJA VÄSIB, EGA MAGAJA EI VÄSI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

11817. ENDE TEGU, TÖISTE AU — 1 var.

Hls (Järve).

Vrd. 7876. Oma au, tõse tulu.

11818. KUDA SU TEGU, NÕNDA SU ARU — 1?(1) var.

?Plt (Luu).

11819. KUI EI SAA TEOGA, SIIS KATSU NÕUGA — 1 var.

Khk (Kaljo).

Vrd. 2705. Mis ei saa jõuga, saab nõuga.

11820. KÕIK ON TEOD, MES TEHÄSSE — 1 var.

A. Univere seletus: «Ka halbade tegude tagajärjed tuleb kanda.»
Kod.

11821. MIS SELLEGA TEGO, MIS TEISE MEHE JAGO* — 1(11) var.

* tegu — jagu (trükised)
Stein 45, Wied. 122, Kündja nr. 46 (1883) 549, E 57, E² 68; Võ-Se (Stein).

11822. TEHIT TETEN, POHMIT SÜVVEN — 1 var.

tehkima = ähkima

Ote (Nugin).

Vrd. 14774. Ähid tehes, ähid süües.

15089. Kes üks rohmb, üks pohmb.

11823. ANNA TEISEL ÄRA JA JÄTA OMA SUU ILMA — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 8683. Anna perse külasse ja situ ise läbi küljeluie.

11824. EI PEA TEISE VIHA SÖÖTMA OMA VIHA — 1?(2) var.

Wied. 25, Kündja nr. 32 (1883) 382.

11825. EI TEINE VÕI TEISE KIUSTE HUKKA MINNA — 1(5) var.

Wied. ESSr 299, Wied. 27, Kündja nr. 32 (1883) 382, Kündja EKõ 68.

11826. EI VÕI TÖISE HAAVA ENNE MÄHKI, KUI OMA VEEL JOOSK — 4(6) var.

A. _____ *

* teise; mähkida; jookseb (E)

E² 14; San — 1(3) var.

B. Mis sa tõsõ haaba mähit, kui uma verd juusk.

Urv — 1 var.

C. Ei mähi keäki enne tõõse raigu, kui oma raia mähitü.

raig = kärn, haav, haavaarm

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

D. Tõõsõ raiga mähit, uma raig haltas.

Rõu — 1 var.

11827. KAUA SA TEISE MEHE HOBOSE SELGAS SÖIDAD — 6 v. 7(11) var.

Aa₁. _____

Krj (Allas) — 1(3) var.

a₂. Kui kaua sa teise mehe hobuse selgas sõidad.

Aud — 1 var.

a₃. Kui kaua sa tõise mehe hobuse sel-län sõidad.

Trv — 1(2) var.

a₄. Kui kaua sa ikka teise hobuse seljas sõidad.

E MVH 79 — 1?(2) var.

- b. Kui kaua sa teise hobuse selgas oled.
Sa (Veäster) — 1 var.
- c. Kaua sa võõra hobuse seljas sõidad.
Jäm — 1 var.
- B. Kavvas tõse hobesege sõita, kui en-
del hobest ei ole.
Hel — 1 var.
- Vrd. 14368. Vilets, kes võera varsa selgas is-
tub.
11868. Mis viga teiste hobustega sõita on.
14371. Võera hobuse seljast lükatakse
maha.

11828. KAUA TEINE TEISE AU JÕUAB
HOIDA, KUI TA ISE SEDA EI
HOIA — 1 var.
Nrv (Sirdnak).

11829. KERREM TEIST LAITA KUI ISE
PAREMINE TEHA — u. 20(41) var.

Aa1. _____*

* kergemb (Puh); tõist; esi (Pst, Puh),
isi (PäP); paremini (Kas. Talur. Kal.,
Norm.; Muh, Puh), paramini (Vän), pa-
rembide (Puh); tehja (VII), tetä (Puh)
Körber Kirj. L II nr. 99, Körber USkÖr
I 14/15, Wied. 54, Kas. Talur. Kal. (1880)
42, Kündja nr. 35 (1883) 418, Norm. 259;
Jõh, ?Hlj (L. Lepp-Vilkmann), Vig, Sa,
Vän, Pst, Puh (Arak) — u. 10(24) var.

- a2. Paremin on teist laita kui isi para-
mini teha.
SJn — 1 var.
- a3. Paremb om tõist laita kui esi pa-
rembide tetä.
Urv — 1 var.
- a4. Kerrem on teist laita kui ise seda
asja paremine teha.
VII — 1 var.
- a5. Kerrem on teise tööd laita kui ise
paremine teha.
Pal — 1 var.
- b. Kerrem laita kui paremini teha.
E² 60 — ?(2) var.
- c1. Kerge teist laita, raske ise paremi-
ni teha.
KAH Täiel. VKÖr 133 — ?(1) var.
- c2. Kerge om tõist laita, rasse om esi
parembahe tetä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- c3. Kerge om muid laita, rasse esi pa-
rembahe tetä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

d1. Kerge laita, raske parembidi teha.
TMr (Sill) — 1 var.

d2. Laita on kerge, aga paremine teha
on raske.
Schneider TSKÖj II 65 — ?(1) var.

d3. Laita um kerge, esi tetä um rassõ.
Rõu — 1 var.

B. Laitust leiab igaüks, aga paremast
teha põle kerge.
JJn — 1 var.

C. Põlgada on kerge, aga paremin teha
raske.
?Pal (Karro) — 1?(2) var.

D. Kerge on laita, aga raske paran-
dada.
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.

E. Kui tunned halva tüüd laita, tii esi
parembahe.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. kk: Hää ütelda küll, aga katsugu ise
teha (Vil).

Vrd. 11899. Teist südistada on kerge, enda
üle kohut mõista raske.

11830. KES PALJU TEISE UKSEESIST
PÜHIB, SIIS SELLE UKSEESINE
KOGUB PRÜGI TÄIS — 1 var.

Plt (Luu).

Vrd. 9374. Pühi enne oma ukseedine puhtaks,
siis mine teistel pühkima.

11831. KESSE TOISE PERE ASJA TIEDÄB
— 2 var.

A. _____
Kuu (Salström) — 1 var.

B. Ega teine talu ei tea, mis teine talu
teeb: üks talu sööb, teine situb.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

11832. KES TEISE HÄDA USUB —
5(8) var.

Aa. _____
HJn — 1 var.

b. Kes tõise häda usup.
Ote — 1 var.

B. Pole isi häda näind, mida see teise
puudusest usub.*

* ep ole; ise; mis see (trükised)

Wied. 34, Kündja nr. 32 (1883) 383; Sa
(Allas) — 1(4) var.

C. Kes teise häda usub, teise häda puu
külges.
Vän — 1 var.

Vt. 11886 E.

D. Teise häda kivi küljes, kes seda usub.

Plt — 1 var.

Vt. 11893 C.

Vrd. 13032. Kes vaese talupoja häda usub.
11877. Teine ei tunne teise häda.

**11833. KES TEISE KURJA KANNATAB,
SEE TEISE HÄAD MAITSTA
SAAB — 1?(1) var.**

?Saa (Söggel).

Vrd. 4595. Kes kurja kuuleb, see kulda kannab.

**11834. KES TEISE KÕHTU TUNNEB —
? kuni 3(3) var.**

A. _____

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

B. Kes seda ometi tunneb, mis teise kõht kõneleb.

?Hls (Söggel) — 1?(1) var.

C. Kes teise häda tunneb või teise nälga näeb.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

**11835. KES TEISELE AUKU KAEVAB,
SEE ISE SISSE LANGEB — u.
280(516) var.**

A_{1a1}. Kes teisele auku kaevab, langeb ise sisse.*

* kis (Vlg, SJn); toisele (Kuu), teesele (Vlg), tõisele (Mus, Kaa), tõisele (Hel, Trm, Kod, As); augu (Gressel, Wied., Kündja, Muuk-Mihkla IV, Kask-Vaigla-Veski); isi (Vlg, Vän, Hel, VIP)

* Helle 338, Hupel 108, Willmann 4 ja 83, Gressel (1816) 30 ja (1855) 53, Holtz 129, Lindf. (1852) 60, Poromenski EGr. 195, Körber VRMK 37, Körber Uus ABDr 10, Körber KR I (1891) 10, Stein 27, Wied. 64, Borm Uus ABDr (1877) 29, Harj. Kal. (1880) 28, Kündja nr. 37 (1883) 442, Kk ABDr (1887) 24, Vlg. Kal. (1892) 102 ja 108, ABDr (1895) 28, KAH EKAI 152, Jürjens 70, Huvit. II 215, Meos Vaatl. III 75, Muuk-Mihkla-Tedre IV 78, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 71, EKMS I 991; ?Vai (Russmann), Sim, VMr, Amb, Koe, Tür, Kuu, HMd (õpil.), Rap v. Mär (Poom), Vlg, Sa, Aud, Vän, Hel, SJn, Plt, TaP, Trt (õpil.), Kam (õpil.), Ran, Plv, As (Kuusik) — u. 45(101) var.

*

*Kes teisele auko kaevab langeb isse sisse, tver an-
dern eine Grube grabt, fällt selber hinein.*

a₂. Kes kaevab teisele augu, langeb ise sisse.

Huvit. II³ 248, Huvit. V Lisa 15 — ?(9) var.

a₃. Kes auku teisele kaevab, langeb ise sisse.

?Trt (õpil.) — 1?(1) var.

a₄. Kes teisele auku kaevab, ise sisse langeb.*

* isi (SJn)

E 36, E² 51, Reimann EK I 276; Tür, Sa, SJn, MMg — 6(15) var.

a₅. Kes teisele auku kaevab, ise langeb sisse.

Mär — 1 var.

a₆. _____*

* kis — sii (Khñ, Ksi); tõisele (Hls, Trv, Vil), tõisele (Hel, Trv), teisel (Pöder; Jäm, Saa, Hls, Trv, Vil, SJn, TMr), teesel (Khñ), tõisel (Krk, VI, SJn); augu (Wied., Kündja, Meelej.; HMd, PJg, Lai, Trm, MMg, Kam); kaivab (Krk, VII, Pst), kaju (Trv); sii (Hls, Hel, Ksi, Trm, MMg); isi (Juu v. Vän, SJn, Plt, Ksi, MMg, TMr), esi (Hls, Hel, Trv, Pst, VI) Borm Mr Kal. (1850) 3, Nörmann 47, Meves 135, Niggol VKÖR 188, Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442, Meelej. nr. 7 (1887) 54, Gr. ELr I 13, Gr. LLr I 21, ER Kal. (1888) 101, Pöder L ABDr 32, Kuusik KT 203, Kmpm. Kirjaseadm. 75, Tõn. Täht. (1916) 33, Mihkla-Parlo-Viida-lepp I² 116, Jänes-Parlo 42, Kask-Puussepp-Vaigla 22, Norm. 245, EKMS I 212, II 146 ja IV 725; Iis, Hlj, Sim, Amb v. JMd (õpil.), Koe, Ha (enam. õpil.), Juu v. Vän (Virkus), Sa, Pää, VI, TaP, Rõu (Pill) — u. 75(167) var.

a₇. Kes teisele auku kaevab, see langeb ise sisse.*

* augu (Ran); isi (Lindf.)

ABDr (1804?) Ik-ta, Lindf. (1865) 57 ja 68; Iis, VNg, Plt (Palm), Ksi (õpil.), Trt (õpil.), Puh (õpil.), Ran (õpil.) — 8 kuni 9(13) var.

a₈. Kes tõisele auku kaevab, see isi langeb sisse.

Plt (Luu) — 1 var.

a₉. Kes augu teisele kaevab, see langeb ise sisse.

?Plv (õpil.) — 1?(1) var.

- a₁₀. Kes augu kaevab teisele, see ise langeb sisse.
Trt (õpil.) — 1 var.
- a₁₁. Kes teisele auku kaevab, langeb ise sinna sisse.*
* senna (Vaim. Täht.); tõisel; esi (Krk) Vaim. Täht. (1851) 8, Tõn. Em Luul. (1880) 9; Krk, Plt, Võn (õpil.), Trt (õpil.), Rõu (õpil.), Plv (Tamm) — 9 var.
- a₁₂. Kes teisele auku kaevab, see ise sinna sisse langeb.*
* senna (Tõn.)
Tõn. Prn. Täht. (1885) 46, Tõn. Tln. Täht. (1889) 52, Jänes-Parlo 174; Vil, Trt (õpil.) — 2 kuni 3(5) var.
- a₁₃. Kes teisele augu kaevab, see sinna sisse ise langeb.
Trt (õpil.) — 1 var.
- a₁₄. Kes augu teisele kaevab, see langeb ise sinna sisse.
Trt (õpil.), Võn (õpil.) — 2 var.
- a₁₅. Kes augu kaevab teisele, see langeb ise sinna sisse.
Trt (õpil.) — 1 var.
- a₁₆. Kes teisele auku kaevab, ise sinna sisse langeb.
Elva (õpil.) — 1 var.
- a₁₇. See, kes teisele auku kaevab, sinna ise langeb.
Puus. EKGr. 193, Puus. KA V—VI (1939) 161 — ?(2) var.
- a₁₈. Kes teisele auku kaevab, see ise sinna langeb.
HMD (õpil.) — 1 var.
- a₁₉. Kes teisele auku kaevab, võib ise sinna langeda.
Trt (õpil.) — 1 var.
- a₂₀. Kes teisele auku kaevab, see langeb ise sisse.
ABDr (1804?) 5 — 1?(1) var.
- a₂₁. Kes teisile auku kaevab, see ise sisse langeb.*
* teiste; sie (Kuu)
Kuu, Sa (I. Kallas) — 2 var.
- a₂₂. Kes tõiste auku kaevab, langeb ise sisse.
Gr. SKO II 38 — 1?(7) var.
- a₂₃. Ikka, kes teisele auku kaevab, langeb viimaks ise sisse.
Willmann³ 4 — ?(1) var.
- b₁. Teisele kaevab auku, ise langeb sisse.
Vän — 1 var.

- b₂. Teisele auku kaevab, ise langeb sisse.
Võn (õpil.) — 1 var.
- b₃. Kaevab teisele auku, langeb ise sisse.
Lai (õpil.) — 1 var.
- c₁. Kui teisele auku kaevad, langed ise sisse.
Pal (õpil.) — 1 var.
- c₂. Teisele auku kaevad, ise sisse langed.*
* tõisele (trükised)
N. D. UA 13; Rei, Trt (õpil.) — 2 v. 3(3) var.
- d. Kaevad teisele auku, vaata, et ise sisse ei lange.
Khk — 1 var.
- e₁. Teisele augu kaevaja langeb ise sisse.
Võn (õpil.) — 1 var.
- e₂. Toisel augu kaevajad ise sisse langed.
Kuu — 1 var.
- f₁. Kes teisele auku kaevab, langeb ise auku.
?Kuu (õpil.) — ? kuni 2(2) var.
- f₂. Kes teisele auku kaevab, see ise auku langeb.
?Kaa (õpil.), ?Lai (õpil.) — 1? kuni 2(6) var.
- f₃. Kes teisele auku kaevab, see langeb ise auku.
Trt (õpil.) — 1 var.
- f₄. Kes auku teisele kaevab, see langeb ise auku.
Puh (õpil.) — 1 var.
- f₅. Kes augu kaevab teisele, see langeb ise auku.
TMr (õpil.) — 1 var.
- g₁. Kes teisele auku kaevab, see ise sisse kukub.*
* kis (KJn); tõisele (Jõh), teesele (KJn); kaivab (Jõh); augu (Ran); sie (Jõh), sii (KJn); isi (KJn)
Norm. 136, EKMS I 991; Jõh, Krj, KJn, Kod, Trt, ?Kam (Relli), Tt (S. Veske) — 7(13) var.
- g₂. Kes teisele auku kaevab, see ise kukub sisse.
Trt (õpil.) — 1 var.
- g₃. Kes teisele auku kaevab, kukub ise sisse.*
* kis (MMg)

- Rak (õpil.), Kod (õpil.), MMg (Nõu), Trt (õpil.) — 4 var.
- g₄. Kes auku teisele kaevab, kukub ise sisse.
Võn (õpil.) — 1 var.
- g₅. Kes teisele auku kaevab, kukub ise sinna sisse.
Trt (õpil.) — 1 var.
- g₆. Kes teisele auku kaevab, see ise sinna kukub.
Trm (õpil.) — 1 var.
- h₁. Teisele kaevab auku, ise kukub sisse.*
* teisel (Lai)
Lai (õpil.), Võn (õpil.) — 2 var.
- h₂. Teisele auku kaevab, ise sisse kukub.
Kod (õpil.) — 1 var.
- i. Kis teisele auku kaevab, sii isi auku kukub.
Kõp — 1 var.
- j. Kaeba teesele auku, isi kukud sisse.
Mih (Piile) — 1 var.
- k₁. Kes tõisel auku kaevab, see esi sisse sadab.*
* tõisele (Trv, TMr); kaivab (TMr), kajo (Krk); sii (Krk, TMr); isi (Krk); sissi (Krk, Trv)
Hls, Krk, Trv, TMr — 4 var.
- k₂. Kes tõsele auku kaevas, tuu esi sisse satas.
San — 1 var.
- l. Kes tõesele auku kaevab, tuu esi sisse lendab.
Krl — 1 var.
- A_{2a1}. Kes auku kaevab, see langeb ise sinna sisse.
?Trt (õpil.), ?Kam (õpil.), ?Plv (õpil.), ?Räp (õpil.) — ? kuni 4(4) var.
- a₂. Kes augu kaevab, see ise sisse langeb.
?Trt (õpil.), Kod (õpil.) — 1 kuni 3(3) var.
- a₃. Kes augu kaevab, see langeb ise sisse.
?Trt (õpil.) — kuni 2(2) var.
- a₄. Kes augu kaevab, langeb ise sisse.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- a₅. Kes augu kaevab, see langeb sisse.
?Kod (õpil.) — 1?(1) var.
- b. Kes augu kaevab, see ise sisse kukub.
?Kod (õpil.) — 1?(1) var.
- c. Kes auku kaevab, see satab sinna ise sisse.
?Puh (õpil.) — 1?(1) var.
- A_{3a1}. Ära kaeva teisele auku, langed ise sisse.
NP 28 — 1?(1) var.
- a₂. Ära teisele auku kaeva, kukud ise sisse.
?Elva (Veide) — 1?(1) var.
- a₃. Ära kaeva teisele auku, ise kukud sisse.
Trt (Piir) — 1 var.
- a₄. Ära kaeva teisele auku, võid ise sisse kukkuda.
?Kuu (Jahe) — 1?(3) var.
- b. Ära kaeva teisel auku, seni ku esi sisse lääd.
Krk — 1 var.
- A₄. Ära kaeva auku, ise sisse langed.
Trt (õpil.) — 1 var.
- B₁. Kes tõsele mulku kaevap, sii esi sisse satap.
Ote — 1 var.
- B₂. Kes mulgu kaivab, see langeb esi sinna sisse.
Urv (õpil.) — 1 var.
- C_{1a1}. Kes tõesele hauda kaevap, see esi sisse langep.*
* teisele; kaevab; langeb (Hel)
Hel (Piirimees), Rõn — 2(4) var.
- a₂. Kes teisele hauda kaevab, langeb isi sisse.
TMr — 1 var.
- a₃. Kes teisele hauda kaevab, langeb ise sinna sisse.
Trt (õpil.) — 1 var.
- b. Kui sa teisel hauda kaevad, esi sisse kukud.
Võn — 1 var.
- c. Kes teisele hauda kaevab, kukub ise hauda.
?Plv (Musto) — 1?(1) var.
- d₁. Kes tõisele hauda kaivab, sii esi sisse satab.*
* tõsele (Kam, Kan); kaiv — satas (Kan), kaivap — satap (Rõu)
Nõo, Kam, Kan, Rõu — 4(7) var.
- d₂. Kes tesel hauda kaivas, see esiki sisse satas.
Tt (Stein) — 1 var.
- d₃. Kes tõisele hauda kaivab, see satab esi sisse.
As (Pint) — 1 var.

d₄. Kes teisele hauda kaivap, sadap esi sisse.
Marpurg 71; ?Ran (Raag) — 1? — 2(5) var.

d₅. Kes tõsõlõ hauda kaib, satas esi sisse.
Rõu — 1(3) var.

d₆. Kes tõsele hauda kaiv, esi sisse satas.
Ote — 1 var.

d₇. Kes tõõsõlõ hauda kaib, tuu esi sisse satas.*
* tõsõlõ; kaiv (Plv)
Rõu, Plv — 2 var.

d₈. Kes tõsele hauda kaiv, tuu esi satas sisse.
Rõu — 1 var.

d₉. Kes tõõsõle hauda kaiv, tuu satas esi sisse.
Plv — 1 var.

d₁₀. Kes tõsõlõ hauda kaiv, sinnä satas ta esi sisse.
Plv — 1 var.

e. Kes tõõsõlõ kaib hauda, satas esi hauda.
Kam (Relli) — 1(2) var.

f. Kui teisele hauda kaevad, sadad ise sisse.
Urv — 1 var.

g₁. Tõsõlõ hauda kaivat, esi sisse satat.*
* tõõsele (Räp, Se), tõsõlõ (Se); kaavat (Räp), kaibat (Se); eis (Se)
Võ, Se — 5 var.

g₂. Tõõsõlõ hauda kaib, esi sisse satas.
Se — 1 var.

g₃. Tõõsõlõ kaiv havva, eis' satas sisse.
Se — 1 var.

h. Muilõ hauda kaivat, es sisse satat.
Se — 1 var.

i. Kes teisele hauda kaevab, see ise sisse lendab.
?Ote (õpil.) — 1?(2) var.

C_{2a1}. Kaipku_{ui} tõõsõlõ hauda, eis satad hauda.
Se — 1(4) var.

a₂. Kaipku_{ui} tõõsõlõ hauda, sis satat esi hauda.
Se — 1(4) var.

b. Kapatagoi' tõõsõlõ hauda, esi satat.
Lut (Voolaine) — 1 var.

C₃. Ära kaeva tõisele hauda.
Valtner Tõlk 2 — ?(1) var.

D_{1a1}. Kes tõsõle auku kaevab, võtku enda päält mõõdi.*

* teisele; pealt (trükised); mõõtku (Loorits); mõõtu (trükised)

Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla V 64; Urv v. Krl (Tamm, Pehka) — 1(14) var.

a₂. Kes teisele auku kaevab, see võtku endast mõõtu.*

* tõisele; endast (Kaa)

Val, Kaa — 2 var.

b₁. Kui teisele auku kaevad, siis võta omast mõõtu.

Vll? (Suurkask) — 1 var.

b₂. Kui teisele auku kaevad, siis võta mõõt enda järele.

EKMS II 146 — 1 var.

b₃. Kui sa teisele auku kaevad, võta oma j[ärgi] mõet.

Vig (Lalpmann) — 1 var.

b₄. Kui sa teisele auku kaivad, võta ise oma järke ennem mõet.

Vll — 1 var.

c₁. Tahad tõisele auku kaevada, võta mõõt iseenesest.

Hel — 1 var.

c₂. Tahad teisele auku kaevata, võta mõõt enesest.

Tt (Eisen) — 1 var.

d. Kui teisel hakkad auku kaevama, võta endast mõetu.

TMr — 1 var.

e. Kes teisele hakkab auku kaevama, see võtku oma järke mõedu.

A. Ranna seletus: «Tähendab, [kui] ise sisse langeb, et siis ulatuks välja ronima.»

Põi — 1 var.

f₁. Kui lähed teisele auku kaevama, siis võta mõõt enda järel.*

* järel(e) (EKMS)

Norm. 245, EKMS IV 725; Muh — 1(3) var.

f₂. Kui sa teisele lähed auku kaevama, siis tuleb so oma järele mõet võtta.

Kul — 1 var.

g. Lähed teisele auku kaevama, võta oma järele mõet.

Tür — 1 var.

h. Kes tõisele auku valmistab, võtab oma järele mõõdu.

Kaa — 1 var.

D₂. Kui hakkad teisele auku kaevama,

siis võta enese järele mõetu, et kui isi sisse kukud, siis jalad välja ei jae paistma.

Pal (M. Uus) — 1 var.

D₃. Kaeva teisele augu, võta omast mõõdu.

?Kre (Luks) — 1?(1) var.

Ea. Kui tõisele hauda kaivad, siis võta oma päält mõõt.

Se (Tammepuu) — 1 var.

b₁. Tõösölõ hauda kaivat, hindä päält võta mõõt.

Se — 1 var.

b₂. Tõösölõ kaibat hauda, hindä päält võta sis mõõdi.

Se — 1 var.

b₃. Tõösölõ kaibat hauda, sis võta' hindä päält mõõdi.

Se — 1 var.

c. Ku tahat tõösölõ hauda kaivata, sis võta hindä päält mõõt.

Se — 1 var.

d. Kui läät tõösölõ hauda kaibma, võta hinne päält mõõdi.

Vas — 1 var.

e. Muilõ hauda kaivat, hindä päält võta' mõõdi.

Se — 1 var.

F. Kui sa teisele auku kaevad, katsu, kas ise sisse mahud.

Tt (S. Veske) — 1 var.

G. Kes auku kaevab, see kaevab seda enesele.

?Trt (õpil.) — 1?(1) var.

H. Kelm ise sinna auku langeb, mis teisele olli kaevamas.

Sannumetoja V (1856) 42 — 1?(1) var. Kogu tüübile on iseloomulik küll vanade tekstide rohkus, kuid eriti palju on üleskirjutusi õpilastelt 20. sajandil.

Vrd. Õp. sön. 26,27: Kes auko kaevab, langeb isfi fenna fiske; ja kes kiwwi weretab teife peäle, felle peäle tulleb ta tagga fi (vt. Masing ABD 19, ABDr (1883) 21 jm.); Kog. 10,8: Kes auko kaewab, se langeb isfi fenna fiske; ja kes aeda mahhakisjub, fedda wöttab-maddo hammustada.

Siir. 27,27: Kes auko kaewab, langeb finna fesfe; ja kes köit wörguks panneb, fedda woetakfe fega kinni (vt. ka ABDr (1849) 24 ja (1865) 25).

Vrd. kk: Putte oma kaevet auku (Hls); Teisele tegi auku, omale oli paras (Sim).

Vrd. 468. Ega keegi enesele auku ei kaeva. 11843. Kes teist tõukab, kukub ka ise.

2252. Kes ise sinna kukub, see teisele augu kaevab.

7052. Inne võta mõõt hin'dä päält, sis kae' tõise.

11836. KES TEISELE LAINAB, KORJAB ENESELE VIHAMEHI — 2 v. 3(12) var.

Aa. _____*

* omale (trükised)

Meelej. nr. 36 (1887) 286, Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 18, Norm. 143, EKMS IV 439; Pär (Kampmann) — 1(10) var.

b. Kui sa raha lainad, kogud omale vihamahi.

Kuu (Salström) — 1 var.

B. Kui teisele raha laenad, sellega kogud oma pää pääle tuliseid süsa.

?Trt (õpil.) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Sa kogud tullised süsa mu pea peale (Pal).

Vrd. 5260. Laenaja on sõber, tagasinõudja vaenlane.

11837. KES TEISEL HALBA SOOVIB, SEE SEDA ISE PROOVIB — 1 var.

Hls (Karro).

11838. KES TEISEL NIME ANNAB, SEE SEDA ISI KANNAB — 6 var.

a₁. _____

Hää (Mäesalu) — 1 var.

a₂. Kes teisel nime annab, see ise seda kannab.

Käi (Kriisa), Kam (Relli) — 2 var.

a₃. Kes tõesel nime and, tuu esi toda kand.

Krl (õpil.) — 1 var.

a₄. Kes teisele nime annab, see ise seda nimet kannab.

Vil (õpil.) — 1 var.

b. Mis teisel nime annad, sis isi seda kannad.

Hää (Mäesalu) — 1 var.

Kõik üleskirjutused hilised.

11839. KES TEISE TÖÖST TUDIB EHK TEISE VAEVAST VÄSIB — 1—3(35) var.

Aa. _____*

* või (Nurmik, Puus., Jänes-Parlo; VMr) Beitr. XI 152, Neus 238, Stein 39, Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442, Sander I 68, E 36, Nurmik II 71, Puus. EKGr. 192, Jänes-Parlo 115, Norm. 102, EKMS II 1282 ja III 813; ?VMr (Priimets) — 1 v. 2(27) var.

b. Teise tööst ei tüdi keegi ega väsi võõra vaevast.
E MVH 13, E 83, E² 31 — ?(6) var.

c. Teise töösta ei tüdita, väsita ei teise vaevast.
Rl ja Kalevala 89 — ?(1) var.

B. Kes teise vaevast väsib.
Borm Mr Kal. (1851) lk-ta — 1?(1) var.
Vrd. kk: Tööst tüdind, vaevast väsind (Wied. 184).

11840. KES TEIST LAIDAB, SII ENNAST KIIDAB — 1 var.

Ksl (Pruuli).

11841. KES TEIST NAERAB, SEE ISE NAERUKS JÄÄB — 9—13(17) var.

A_{1a1}. —
Norm. 261; Rap v. Mär (Poom) — 1(2) var.

a₂. Kis teist naerab, see isi teiste naeruks jääb.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₃. Kes teisi naerab, see saab ise naerualuseks.
?Kam (Relli) — 1?(1) var.

b. Kes teist naerab, see ise seda kannatab.
Saa (Söggel) — 1 var.

c. Ke toisi irvidab, seda ennast naurdakse.
?VNg (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

A_{2a}. Ära naara tõisi, sis ei naarete ka sinu.
Trv — 1(3) var.

b. Ära naera mitte teisi, muidu naervad teised sind ka.
* Willmann 3 — 1(2) var.

*

Ärra naera mitte teised, muidu naervad teised sind ka.

B. Kes teisi mõnitab ja naerab, see ise seda kätte saab.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

C. Kes teise viga naerab, see ise seda kannab.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

D. Kes tõist naarab, see naaru palga saab.

Plv (Rocht) — 1 var.

*

Ea. Kes teist narrib, see ise narriks jääb.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Kis meest narrib, see ise narriks jääb.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

*

F. Kis lolli narrib, jääb isi lolliks.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. 7389. Narr saab narri palka.

11855. Kunage töösõlõ naaroi'.

11848. Kis teist naerab, naerab isiennast.

11842. KES TEIST SÖÖDAB, OMA PERSSE KINNI HAKKAB — 1 var.

Rls (Holts).

11843. KES TEIST TÕUKAB, KUKUB KA ISE — 1 v. 2(2) var.

A. —
Krj (Mägi) — 1 var.

B. Kes teist püüab tõugata, seda tõugatakse ise.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 11835. Kes teisele auku kaevab, see ise sisse langeb.

11844. KES TÕIST EI USU, EI OLE ESI KA MITTE USTAV — 1 var.

Rõn (Käärrik).

Vrd. 13280. Kis isi valetab, see ei usu, et teine tõtt räägib.

11845. KES TÕISTE VASTA HÄÄ, TUU OMA VASTA HALB — 1 var.

San (Päss).

11846. KES TÕIST SÕIMAS, TIOTAS ESIHINNAST — 2 var.

A. —
Vas (Jakobson) — 1 var.

B. Teotad küll tõist, teotad iseennast kah.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

11847. KES TÖÖZOLÕ MÕOTLÕS
KURJA, SAA HINELE — 1 var.

Lut (Voolaine).

11848. KIS TEIST NAERAB, NAERAB
ISIENNAST — 2 kuni 3(3) var.

A. _____

Kul — 1 var.

B. Teisi naerda on kui näeks sa ennast
naerdama.

?Mih (Perkson) — 1?(1) var.

C. Kes vanna ja jõvvõtut naard, tuu
naard esihinnast inneagu.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 11841. Kes teist naerab, see ise naeruks
jääb.

7168. Naarat tõist üte voori, tõõnõ naard
sinno ütesä vuuri.

13516. Vanna ja vaest är' naardku', joo-
dikut naara'.

11849. KUI PIKALT SA TÕISE MEHE
ADRAGA KÜNNAD* — 1(10) var.

* teise (Meelej.)

Meelej. nr. 15 (1885) 66; Pst (Raudsep).

Vrd. kk: Ta tahtis võera adraga künda
(Stein 61).

Vrd. 14416. Ära püüa võera vasikaga künda.

11850. KUI SA ESI TÕIST EI TUNNE,
KUS SIS SII TÕNE SINNU VÕI
TUNDA — 1 var.

Ote (Kukrus).

Vrd. 12206. Tunne mind, tunnen sind.

11851. KUI SA TEISELE EI TAHA
ANDA, SIIS ÄRA MINE TEISE
KÄEST KA SAAMA — 1(4) var.

Pha? (anon.).

11852. KUI SA TÕISEST EI TAHA
HÄAD KÕNELEDA, SIS OLE
PAREM VAIT — 1?(1) var.

?Trv (H. Kallas).

11853. KUI TÕISELT TAHAD HEAD,
SIIS TÕISTELE TEE HEAD —
5(23) var.

A. Mis sina teiste käest tahad, seda tee
ka neile.

Sannumetoja V (1856) 164 — 1 var.

Ba. _____*

* teistelt — teistele (Kmpm.)

CRJ KLr III 201, Kmpm. KH 44 — 1(17)
var.

b. Kui sa tahad, et tõised sulle head
teevad, siis tee sina ka tõistele head.
As (Kuusik) — 1 var.

c. Kui tahad, et teised sinu vastu head
on, siis ole ise ka teiste vastu hea.
Jänes-Parlo 126 — ?(1) var.

d. Kui sa tahad, et teene su vastu hea
peab olema, siis ole koa enne teese
vastu hea.
Vlg — 1 var.

e. Tee ligimesele hääd, kui ootad ligi-
meselt enesele hääd.
Meos Vaatl. III 79 — ?(1) var.

C. Ole ise hää, siis on tõised ka hääd,
hää ei tule ühelt poolt.

Trv v. Rõu (Slipsen) — 1 var.

Vt. 891 D.

Vrd. 1143. Tee head, siis tehakse sulle head
vastu.

11854. KUI TÖÖSÕ UMMA EI HOIA,
SISS UMMAL KA_I OLÕ — 1 var.

Se (Sonts).

Vrd. 7854. Kes ei mõista omma hoita, ei see
mõista ka teise omma hoita.

1428. Kes hoiab, sel on.

11855. KUNAGE TÖÖSÕLÕ NAAROI' —
1 var.

Lut (Voolaine).

Vrd. 11841. Kes teist naerab, see ise naeruks
jääb.

11856. KUULA TEISTE JUTTU, AGA
TEE OMA TAHTMISE JÄRELE —
1 var.

HJn (Võimula).

11857. LASED TEISTEL ELADA, SIIS
LASTAKSE KA SIND ELADA —
1?(1) var.

?Pha (Kuusk).

Vrd. 536. Ela ise, lase teine ka elada.

11858. MIS SA TAHAD, ET TEISED
PEAVAD SINULE TEGEMA, SEDA-
SAMA TEE SINA KA TEISTELE
— u. 20(58) var.

A_{1a1}. Keik, mis teie iial tahate, et inime-

sed teile peavad tegema, nendasa-
m[u]ti tehke ka teie neile.
Beltr. XI 158 — ?(2) var.

- a₂. Kõik, mis teie tahate, et inimesed
teile peavad tegema, seda tehke ka
teie neile.
Wied. 74, Kündja nr. 38 (1883) 454 — ?(2)
var.

- a₃. Seda, mis teie tahate, et teised tei-
le peaksid tegema, seda tehke ka nei-
le.
Sannumetoja VI (1857) 114 — ?(1) var.

- b. Mis teie tahate, et teised peavad tei-
le tegema, seda tehke teie ka teiste
vastu.
Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549 —
1(2) var.

- A_{2a}. Mis sa tahad, et inimesed sulle pia-
vad tegema, seda tee sina ka nen-
dele.
Tõn. Täht. (1909 mai, 1910 jaan., 1911
juulil) — ?(4) var.

- b. Mis sa tahad, et teised inimesed sul-
le peavad tegema, seda tee neile ka.
ABDr (1804?) 5 — ?(1) var.

- C₁.
Wied. 121, Kündja nr. 46 (1883) 549 —
1(3) var.

- C₂. Mis sa tahad, et teised sinule pia-
vad tegema, seda tee sina ka teiste-
le.*

* sulle (Üleüld. Tarv. Täht.)

Tõn. LPr 18, Üleüld. Tarv. Täht. (1911)
9, Norm. 238 — ?(4) var.

- C₃. Mis sa tahad, et teised sulle peavad
tegema, seda tee neile ka.
Kk ABDr (1887) 24 — ?(1) var.

- C₄. Mis tahad, et teised sulle peavad te-
gema, nõnda tee sina teistele ka.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- C₅. Mis sa tahad, et teised sulle peaksid
tegema, nõnda tee ise teistele ka.*
* sina

Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

- d₁. Mis sa tahad, et teised sinule teek-
sid, tee ise teistele.
Kask-Puusepp-Vaigla 136 — ?(1) var.

- d₂. Mis sa tahad, et tõine seda sulle
teeks, seda tee sina ka tõisele.
Puh — 1 var.

- e. Mis sa tahad, et teised sulle teevad,
tee sa teistele.
Ann — 1 var.

- A_{3a}. Mis tahat, et sullõ tettässe, tuud tii
kah tõõsõlõ.

?Räp (Lepson) — ?(1) var.

- b. Mis sa tahad, et sulle tehtaks, seda
tee ka teistele.
?Kod (Sattik) — ?(1) var.

- c. Mis sa tahad, et sulle piab tehtama,
seda tee enne teistele.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

- A_{4a}. Mis sa tahad teise käest, seda tee
ka teisele.
JJn — 1 var.

- b. Mis sa teise kääst tahad, seda tee
ka teisele.
Plt — 1 var.

- Ba. Mida nõuad teiselt, seda tee ka tei-
sele.
?Kre (Luks) — ?(1) var.

- b. Mis sä tõistelt nõuvad, pead tõistele
tegema.
?Trv (Ungerson) — ?(1) var.

- C₁. Mis sa soovid omale, seda tee ka
teistele.
Mär — 1 var.

- C₂. Tee teistele, mis eneselegi soovid.
Gr. RkÖrE II 101 — ?(1) var.

*

- D₁. Mis teie tahate, et teised teile ei pea
tegema, seda ärge tehke teie ka nei-
le.
Mickwitz Kal. (1896) 60 — ?(1) var.

- D_{2a1}. Mis sa tahad, et teised sinule ei pea
tegema, seda ära tee sa ka mitte
teistele.
Vil (Toss) — 1 var.

- a₂. Mis sa tahad, mis teised sulle ei pea
tegema, seda ära tee neile ka.
Pha? (anon.) — 1 var.

- b. Mis tahad, et seda teised sinule ei
teeks, ära tee sina ka teistele.
Is. Kal. (1903) 206 -- ?(1) var.

- D_{3a}. Mis sa tahad, et sinule ei pia teh-
tama, seda ära tee ka teistele.
Vil (Jaanson) — 1 var.

- b. Mis sa tahad, mis sinule ei pea teh-
tama, seda ära tee tõisele.
Pär — 1 var.

- D_{4a}. Mida ei taha, et sulle tehakse, seda
ära tee teistele.
Khk — 1 var.

- b. Midä sa ei taha, mis sulle tetäs, toda ärä tii ka tõsõlõ.
Ote (Kroon) — 1 var.
- D₅. Mis sa ei taha endale, ära tee ka teisele.
?Ote (õpil.) — ?(1) var.
- E_{1a1}. Mis sa omale ei soovi, seda ära tee tõisele.
Kär — 1 var.
- a₂. Mis sa enesele ei soovi, seda ära tee ka teisele.
Gr. ELr II 48 (rubriigis «Targad piibli sõnad») — ?(1) var.
- b. Mis sa ei soovi endale, ärä tie tõi-sele.
?Lüg (Källo) — ?(1) var.
- E₂. Mis sa ei soovi enesele, seda ära soovi ka ligimesele.
Norm. 238; ?Hlj (L. Lepp-Vilkmann) — ?(2) var.
- F. Mis sulle ei meeldi, seda ära tee ka ligimesele.
Tõn. RP 367 (allikana märgitud: Talmud) — ?(2) var.
- G₁. Ära tee teisele, mida teine sulle ei peaks tegema.*
* pea (Trt)
Krij (Ohakas), ?Trt (Elsen) — ? kuni 2(2) var.
- G₂. Ära tee teisele seda, mida sa enesele ei taha.
?Nis (õpil.) — ?(1) var.
- H. Ära tee tõistele seda, mis sa enesele ei soovi.
Niggol Lug. 19 — ?(1) var.
- I. Ära soovi teisele seda, mis sa omale ei soovi.
?Rap (õpil.) — ?(1) var.
- J. Mis sa teisele teha ei soovi, seda ära tee ise ka mitte.
LL (1903) 22 — ?(1) var.

*

- K. Mes sina ei taha, et rahvas sinol peas tegema, seda ärä tekko ka neile; nink mes sina tahat, et rahvas sinol peap tegema, nida tee ka sina neile seesama värki.
Marpurg 72 — ?(1) var.
- Vrd. Luuka 6,31: Ja nenda kui teie tahhate, et innimesed teile peavad teggema, nenda-sammoti tehke teie ka neile.

Tob. 4,15: Ja mis sa isgi wihkad, sedda ärra te ühhelegi, ärra jo wina, et sa saad joobnuks, ja ärra käi mitte joobnud peaga tee peäl.

- Vrd. 7867. Mis sa omale hea tunned olevad, seda soovi ka teisele.
11920. Ära tii tuud tõsõle, mis endale halva tunned olevat.

11859. MIS SA TEISELE TEED, SEDA TEHAKSE SULLE JÄLLE — 3(11) var.

- A. Mis meie teistele teeme, seda teevad nemad meile ka.
* Masing ABD 32 — ?(1) var.

*

Mis meie teistele teme, sedda teevad nemad meile ka.

- Ba. _____
Wied. 121, Kündja nr. 46 (1883) 549, E 57 — 1(6) var.
- b. Mes sa teisele teed, seda tehakse sulle.*
* mis (E₂)
E₂ 87; Trm (Särg) — 1(2) var.
- C. Mis sa tegid teiselä, seda tasustata sinulä.
tasustata = tasutakse
VNg — 1 var.
- D. Kuidas sa teistele teed, nõnda sulle tagasi tehakse.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.
- Vrd. Obad. 15: Seft Jehowa pääw on liggi kelge pagganatte wasto: ofsego sinna teinud, nenda peab sulle tehtama, so pähha peab jälle sama, mis sa wäärt olled.
- Vrd. 10499. Kuda sina teistele, nõnda teised sinule.
11772. Mis sa teed teistele, teed iseendale.

11860. MIS SA TEISTELT SAADA NÕUAD, TEE, ET ISE TÄITA JÕUAD — ?(10) var.

- a₁. _____
Meelej. nr. 1 (1878) 40, Grossschmidt ABDr (1908) 11; ?Rkv (õpil.) — ?(3) var.
- a₂. Mis sa teiselt saada nõuad, kae, et isi täita jõuad.
?Tt (Pihelgas) — ?(1) var.

- b. Mis sa teistelt täita nõuad, tee, et ise täita jõuad.
?Trm (õpil.) — ?(1) var.
- c₁. Mis sa iial teiselt nõuad, tee, et ise täita jõuad.
?Hls (õpil.) — ?(1) var.
- c₂. Mida iial teiselt nõuad, tee, et ise täita jõuad.
Norm. 238; ?Ran (L. Kallas) — ?(3) var.
- d. Ärä tõsõlt pallo nõvva, kae, kas esi täütä jõvvad.
?Rõu (Pallits) — ?(1) var.

**11861. MIS TEISE KÜLLES RIPUB,
SEE PAISTAB IKKI HÄSTI SILMA**
— 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Ligimese vigu nähakse hästi.»
Hää.

**11862. MIS TEISE PERSE PÄÄL VIGA
LIUGO LASKE** — u. 55(77) var.

Aa₁. _____*

* tõse (Ote), tõsõ (Räp, Vas), tõõsõ (Rõu); persse (Vän); peal (trükised; Vän); liugu (trükised; Vän, Ote, Rõu, Räp, Vas); lasta (Kündja, E), laska (Wied.; Vän, Võ), laskõ (Räp)
Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549, E MVH 84, E 57; Vän, Ote, Rõu, Räp, Vas, Võ-Se (Stein) — 6(18) var.

- a₂. Mis viga teise persse piäl liugu las-
sa.*
* perse (KJn); pial (Trm), peal (Tür, Juu v. Vän); lasta (Tür, KJn, Trm), laska (Juu v. Vän)
Rak, Tür, Juu v. Vän (Virkus), KJn, Trm — 5 var.
- a₃. Mis viga teise persse pial on liugu lasta.
Koe — 1 var.
- a₄. Viga teise persse pial liugu lasta.*
* perse; peal; lasta (Kos)
Kuu, Kos — 2 var.
- a₅. Viga sul teise perse pääl liugu las-
ta.
Hlj — 1 var.
- a₆. Mis sul viga teise persse peal liugu laska.
Kuu — 1 var.

b₁. Mis viga teise persega liugu lasta.
Rak — 1 var.

b₂. Mis viga on teise persega liugu las-
sa.
Hls — 1 var.

Ba₁. Teise perse peal hea liugu lasta.
Tt (Klelas) — 1 var.

a₂. Tõise perse pääl on hää liugu las-
ke.*
* teise (Kuu, Lai), tõsõ (Kam, Rõu), tõõ-
sõ (Räp); persse (Kuu); peal (Kuu, Lai, Tt); om (Kam, Räp), um (Rõu); hia (Lüg); lassa (Lüg), lasta (Kuu, Lai, Tt), laska (Rõu), laskõ (Räp)

Lüg, Kuu, Lai, Kam, Rõu, Räp, Tt (Ruhs)
— 8 var.

a₃. Hää om teese perse pääl liugu laske.
Ran — 1 var.

a₄. Teise perse peal on iki hea liugu lasta.
Tor — 1 var.

a₅. Tõse perse pääl om küll hää liugu laske.
Ote — 1 var.

b₁. Tõise persega on hia liugu lasta.
Lüg — 1 var.

b₂. Külap teise persega on hia liugu las-
sa.
Hlj — 1 var.

c₁. Tõõsõ perse pääl um hüä livvõlda.*
* tõsõ; hää (Plv)
Rõu, Plv — 2 var.

c₂. Tõõse perse pääl om hüä egalütel livvelda.
Vas v. Se (Sandra) — 2 var.

C_{1a}. Ära lase teise perse pääl liugu.
Sa (R. Kallas), Vil — 2 var.

b. Ära hakka teise perse peal liugu laskma.
VMr — 1 var.

c. Ärä püüä tõese perse piäl liugu las-
ka.
Kod — 1 var.

d. Ära teise persega liugu lasta taha.
Sim — 1 var.

C₂. Teise mehe perse pääl ei sünni alati liugu laske.
Hel — 1(3) var.

C₃. Kauas sa tõse perse pääl liugu la-
sed.
Trv — 1 var.

- C₄. Tõõsõ perse pääl saa_{ai} alati vissi laskõ.
Se — 1 var.
- C₅. Liuglõ uma perse pääl, mitte tõõsõ perse pääl.
?Se (Oinas) — 1?(1) var.
- D. Häda sel, kis teese perse peal püiab liugu lasta.
?SJn (Adelson) — 1?(1) var.

*

- Ea. Teise naha peal on hea liugu lasta.
Lai — 1 var.
- b. Teise naha pääl ju hää liugu lasta.
Hää — 1 var.
- F. Võõra naha pääl om hää visse laskõ.
?Se (Sõrmus) — ?(1) var.
- G. Ära himosta tõise naha pääl liuget laske.
Räp (Poolakess) — 1(3) var.

*

- Ha₁. Mis viga teise seljas liugu lasta.
E² 31; Amb (Kleinmann) — 1(4) var.
- a₂. Mis teise selja peal viga liugu lasta.
E MVH 84 — ?(1) var.
- b. Teise seljas on hea liugu lasta.
Amb (Kleinmann) — 1 var.
- I. Ära lase liugu teiste seljas.
?Urv (Prisko) — 1?(1) var.

*

- J. Mis viga teise kukil liugu lasta.
E² 31 — 1?(2) var.
- K. Teise turjal on hea liugu lasta.
Lai — 1 var.

*

- L. Mis viga teese saba pial liugu lasta.
Kos — 1 var.
- Vrd. kk: Tahab tõise perse pääl liugu lasta (Krk); teise naha pääl liugu laskma (Hää).
- Vrd. 11904. Tõine tahab tõise perse pääl liugu lasta.
11891. Teise turjal on hea ratsutada.
11866. Mis viga teise naha pial elada.
11902. Toise turval on hüä elädä.
11867. Mis viga teise pükstega tules istuda.

11863. MIS TÕINE TÕISEST HOOLIP —
2 kuni 4(4) var.

- Aa. _____
Krk (Kivisäk) — 1 var.
- b. Mis tõõne tõõsest hoolis.
Räp — 1 var.
- Ba. Ega teise õnnest ei hoolita.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
- b. Ega teise õnnest hoolimist ei ole.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

11864. MIS TÕNE TIID TÕSE
HAMBAVALUST — 1 var.
Ote (Kukrus).

11865. MIS TÕÕSÕ PÄÄLE SÜLGÄT,
TUU IMET ÜTSKÖRD LÄBI
NÖGLASILMÄ TAGASI — 1 var.

E. Kirsi seletus: «Kui keegi kord naeris lapsega tüdrukut, siis sellega ennustas ütleja, et naerja ise peab midagi samasugust läbi elama. Lastel seas tarvitatud otseses tähenduses.»
Se.

11866. MIS VIGA TEISE NAHA PIAL
ELADA — 2 v. 3(3) var.

- Aa. _____
Trm (Särg) — 1 var.
- b. Viga teise naha peal elada.
Plt (Luu) — 1 var.
- B. Teise nahal oo hea elada.
?Mar (Hilemägi) — 1?(1) var.
- Vrd. kk: teise naha pääl elama (Lüg).
- Vrd. 11862, eriti E: Teise naha peal on hea liugu lasta.

11867. MIS VIGA TEISE PÜKSTEGA
TULES ISTUDA — 5(10) var.

- A. _____
Norm. 247, EKMS I 1047 ja IV 944; JJn (Oberg) — 1(4) var.

*

- B. Hüä toise persegä tulesse istuda.
Kuu (Odenberg) — 1(3) var.
- Ca. Ja mis teise perssega viga tulesse istuda.
Kuu — 1 var.
- b. Vigaks viera persegä tulesse istuda.
Kuu — 1 var.
- D. Ärä toise persegä tulesse istu.
Kuu — 1 var.

Vrd. kk: teise perssega tulesse istuma (Kad).
Vrd. 11862. Mis teise perse pääl viga ilugo laske.

11868. MIS VIGA TEISTE HOBUSTEGA SÕITA ON — 1 v. 2(2) var.

A. _____
Kos (Wiedemann) — 1 var.

B. Tõõsõ hobõsõ sāläh om hää sõita.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Taht vōõra hobõsõ sāläh sõita (Räp).
Vrd. 11827. Kaua sa teise mehe hobose selgas sõidad.

11869. NÄET TÕÕSÕ NINA NÖLIDSE OLEVAT, SIS MÖTLE OMA PÄÄLE — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

11870. OLGU TÕISE MEELEST ÖLG VAI AKAN, KUI ENDAL HÄÄ OM — 1 var.

Puh (Andresson).

Vrd. 3987. Olgu kodu olinõ vai haunõ, õks paremb kui vōõras härbän.

11871. OLÕ TÕÕSÕLÕ HÄÄ, SIS OLÕT HINELE HALV — 9 var.

Aa. Ke keikidele hea, see eneselle paha.
Rkv — 1 var.

b. Kes kõigile püvvap hää olla, see om hendale halv.
Vas — 1 var.

c. Kes tahab tõisele hää olla, see peab hendale halb olema.
Rõn — 1 var.

d. Kes ilmale hää on, see on iseenesele halb.
Rõu — 1 var.

e. _____
Rõu — 1 var.

f. Olõt vōõralõ hää, olõt endäle vainlanõ.
Ote — 1 var.

g. Miä tõõsõlõ hüvvä tege, tuu saa hinnele halva.
Rõu — 1 var.

h. Kui olet tõistele hää, tiit indäle kahju.
Ote — 1 var.

B. Kes hendale hää tahab olla, see peab tõisele halb olema.
Rõn — 1 var.

11872. PAREM ON TEIST KÄSKIDA KUI ISE TEHA — 5 var.

Aa. _____
Tor — 1 var.

b. Kergem käskida kui enesel teha.
JJn — 1 var.

c. Kerge teist käskida küll, aga ise raske täita.
Vil — 1 var.

B. Kergemb tõist sundi ku esi tetä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Kergemb tõist käska kui esi kävvä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. kk: Sinul hea käskida, aga mine tee ise (E MVH 90).

Vrd. 2262. Parema ise teha kui teist käskida.

11873. SEDA, MIS SA TEISELE TAHAD ÜTLEDA, ÜTLE ENNE ISEENESELE — ?(14) var.

a. _____
W. Norm. UVkOr 62, Wied. 163, Kündja nr. 50 (1883) 597, EKMS I 190 — ?(8) var.

b. Seda, mis teisele tahad ütelda, ütle enne enesele.
E 76 — ?(2) var.

c. Seda, mida tahad teisele ütelda, ütle enne enesele.*

* mis (E²)

E² 31, Kask-Vaigla-Veski I Ak 14, Jänes-Parlo 167 — ?(4) var.

11874. TEENE TEEB PEAGA ROHKEM TÖÖD KUI TEENE KÄTEGA — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. kk: Teeb enam pääga kui kätega (Saa).

Vrd. 11658. Tark teeb enam mõttega kui rumal kätega.

11875. TEESE KUU ÕETSE ODRAD VALMIS OLEMA KUI MAASIKAD — 1 var.

O. Looitsa seletus: «Maasikad valmivad kuu aega enne otri.»

Kõp.

11876. TEINE EI NÄE TEISE SÜDAMESSE — 1?(3) var.

Pet. Ah 20 ja 61.

Vrd. 10495. Ei sina või teada, mis minu toa

peal on, ei mina tea, mis sinu südames on.
11342. Mis süa mõtleb, ei või näost näta.

11877. TEINE EI TUNNE TEISE HÄDA — 4 var.

Aa. _____

Vil, Nõo — 2 var.

b. Kes ilmas teise häda tunneb.

As (J. Reimann) — 1 var.

B. Teine ei tunne teise valu.

Vil — 1 var.

Vrd. 11832. Kes teise häda usub.

1780. Kes teise häda tunneb muud kui ta isl.

11878. TEINE ELAB KIVIKANGRU OTSAS, TEINE EI ELA, EHK OLEKS TA NINAPIDI VILJASALVES — 4(12) var.

Aa. _____

Wied. 181, Kündja nr. 52 (1883) 622 — 1(2) var.

b. Teine elab kivikangru otsas, teine ei ela viljasalveski.

E MVH 9, E 83, E² 84, Jänes-Parlo 111, EKMS I 308 — ?(7) var.

Ba. Üks elab kivi otsas, teine ei saa hea koha pealgi elada.

Lai — 1 var.

b. Korralik mees elab kivi otsas, aga hädavistrik ei saa hea koha peal elada.

Lai — 1 var.

C. Täüsmies elab meres kive otsaski.

Kuu — 1 var.

Vrd. 7011. Pane mõistlik mees kas liivakünka otsa, ta elab, aga mõistmatu ka kullapotti, ta ikka on kammitsas.

5367. Laisk lõpõs viljasalvõge ar.

11879. TEINE INIMENE ON TEISE KURAT — 17 kuni 19(21) var.

Aa₁. _____

EKMS I 652; VMr (A. Elken), Vil (Leo-ke), Ksl — 4 v. 5(5) var.

a₂. Teene inime on teese korat.

Vän (Peterson) — 1 var.

a₃. Tõine inime om tõise inimese kurat.

Hls — 1 var.

a₄. Teine inimene teise kurat.

E MVH 93 — 12(3) var.

b₁. Üks inimene on teise kurat.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

b₂. Üks inimene on teisele kuradiks.

Kuu — 1 var.

b₃. Sagedaste on üks inimene teise kurat.

Amb — 1 var.

b₄. Üks inimene ongi teise inimese kurat.

Amb — 1 var.

c. Inimene on teise inimese kurat.

M. Proodeli seletus: «Väga palju halba sünnib teiste inimeste kaudu.»

Jõh — 1 var.

Ba₁. Teine inimene on teise inimese kurat, muud kuradit maailmas ei ole.

Hls — 1 var.

a₂. Teine inimene on tõise kurat, kurati ei õle.

Lüg (Källo) — 1 var.

b₁. Üks inimene olla teise kurat, muud kuradit maa peal ei ole.

Põl — 1 var.

b₂. Üks inimene on ju teise kurat, muud kuratid pole.

Krj — 1 var.

c. Vanapaganat ei ole, inimene on tõsele inimesele kurat.

Har — 1 var.

C. Inemine es' om ütstõsele kuradi.

San — 1 var.

Vrd. 2120. Inimene on ise oma jumal ja ise oma kurat.

2119. Inimene on inimesele hunt.

8951. Poiss om tütreku kurat.

11880. TEINE LAMMAS EI LAKU TEISE TALLE P...T — 2 var.

a. _____

M. Mäesalu seletus: «Võõrasema ei hoolitse esimese naise laste eest.»

Hää — 1 var.

b. Ega teine lammas teise talle p...t ei laku.

Hää — 1 var.

11881. TEINE NAENE ON UMMARDAJA* — 1(5) var.

* naine (E²)

Wied. 181, Kündja nr. 52 (1883) 622, E 83, E² 27.

11882. TEINE SÖÖDAB, TEINE SÖIDAB — 2(5) var.

- a. _____
E 83, E² 31; Trm (Sild) — 1(4) var.
- b. Sina söödad, teine mees sõidab.
P. Tammepuu seletus: tüdruku—poisi vahetorra kohta.
Lai — 1 var.
- Vrd. 11088. Kul ei ole sõita, sis ei ole süüta.

11883. TEINE TALU, TEINE TAAR — u. 45(74) var.

- A. _____*
* tõine (Wied. 185; PÄL, VIL, TaL, Vas, Tt), tõne (Hel), tõnõ (Kam, Ote, Võ), tõõnõ (Rõu, Se); talo (Wied. 185; Võ, Se); tuar (Plt)
Wied. 181 ja 185, Kurrik SÕ 20, Kündja nr. 52 (1883) 622, Gr. ELr II 42, E 83, E² 31, Norm. 210, EKMS II 68 ja 959; Rak, ?Vig (Laipmann), PÄL, VIL, Plt, Ta, Võ, Se, Tt (anon. ja S. Veske) — u. 40(71) var.
- B. Tõine tare, tõine taar.
Wied. 185 — 1 var.
- C. Määne talo, sääne taar; tõõnõ talo, tõõnõ taar.
Se — 1 var.
- Vt. 11507 B.
- D. Igal mehel oma viis, igal linnul oma laul, igas peres isi viis, teises peres teine taar.
Pil — 1 var.
- Vt. 6494 E; 5896 I ja 11504 W.
- Vrd. rl «Isa- ja mehekodu»: Kul saat tõisele talule, / tõise uvve usse pääle — / tõine talu, tõine taari, / tõine ussi, tõine usku (VK IV nr. 576).
- Vrd. 7976. Oma talu, oma taar.

11884. TEESE ASI IKKA PUUGA AETAKSE — 4 var.

- a. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b. Puuga ikka teise asi aetakse.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.
- c. Teise asi aetakse puuga.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Vrd. 11886. Teise häda on puu küljes.

11885. TEISE HOBU LAUSUMA, OMA HUNTI SÜEMA — 1 var.

Ils (Timotheus).

11886. TEISE HÄDA ON PUU KÜLJES — u. 70(117) var.

- Aa1. Teise häda on ikka puu küljes.*
* teese (Rap v. Mär); ike (Plt); külgis (Rap v. Mär), külges (Sa)
Wied. 181, Kündja nr. 52 (1883) 622; Rap v. Mär (Poom), Sa (Veäster), Plt — 4(5) var.
- a2. _____*
* tõise; hädä (Jõh, Lüg); külles (trüki-sed; Vi, Amb, Kuu, Pal), külges (HMD v. Rls, Rap v. Mär, Sa, SJn)
Wied. 181, Kündja nr. 52 (1883) 622; Vi, Amb, Ha, Sa, SJn, Lai, Pal — 16(21) var.
- a3. Teise häda puu küljes.*
* teese (Vän, Tor), tõese (Kod); hädä (Kod); külles (Vi, Amb), külges (Aud), külgis (Vän, Tor), küljen (Kod), küllen (Kod)
E² 31, EKMS I 515; Vi, Amb, PÄP, Vil, Kod, Trt, Tt (Eisen) — 14(16) var.
- a4. Puu külis toise hädä.
Kuu — 1(3) var.
- a5. Teise häda ikka puu küljes.*
* teese; külgis
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.
- a6. Eks teise häda ikka ole puu küljes.*
* külles (trükised)
Wied. 30, Kündja nr. 32 (1883) 383; Sa (Allas) — 1(4) var.
- b. Teise mehe häda puu küljes.*
* küljes (Kmpm., EKMS)
Wied. ESSr 64, Kmpm. KLr II² 46, EKMS I 559 — 1(5) var.
- c. Teise inimese häda on puu küljes.*
* külles (Trm)
VMr (Mastberg), Krj, Pha, Trm — 4(5) var.
- d. Ligimese häda on puu küljes.
Trv v. Rõu (Slipsen) — 1 var.
- e. Võeras häda on puu küljes.
Kuu — 1 var.
- f. Teise inimese hädä on puus.
Pal — 1 var.
- g. Tõösõ hädä om puu otsah.
Se — 1 var.
- Ba. Teise valu on puu küljes.*
* külges (Krj)
Sa — 3(5) var.
- b. Võõra valu seisab ikka puu küljes.
Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46, EKMS IV 439 — 1(3) var.

- c. Võõra valu elab ainult puus.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.
- Ca₁. Tõsõ haigus um iks puu küleh.
Rõu — 1 var.
- a₂. Teise haigus puu külles.*
* küljes (trükised)
E 83, E² 31; Pal (Karro) — 1(3) var.
- a₃. Teise haigus ikke puu külges.
Tür — 1 var.
- b. Teise inimese haigus on puu külges.
Krj — 1 var.
- c. Puus on teise mehe haigus.
* Helle 351, Hupel 115, Beitr. XI 149,
Poromenski EGr. 213, Stein 53, Wied. 155,
Kündja nr. 49 (1883) 585, KAH EKA1 157,
Sander I 68 — 1(15) var.

*
Puus on teise mehe haigus, es weiß Niemand wo er
nem der Schuß drückt.

- D. Puus on teise mehe viga.
Wied. 155, Kündja nr. 49 (1883) 585 —
?(3) var.
- E. Kes teise häda usub, teise häda puu
külges.
Vän — 1 var.
- Vt. 11832 C.
- F. Oma häda luu külges, teise häda puu
külges.*
* küljes (trükised)
Norm. 247, EKMS I 515 ja IV 944; Tür
— 1(4) var.
- G. Oma valu ihu külges, teise valu puu
külges.
Sa — 1 var.
- H. Teise häda puu külges, teise vaev
vaia külges.
Põl — 1 var.
- Ia. Teise häda puu külles, teise haigus
aia külles.
Plt — 1 var.
- b₁. Puu küljes teise häda, aa küljes tei-
se haigus.
JJn — 1 var.
- b₂. Puu küllen tõise hädä, aia küllen
tõise haigus.
Trv — 1 var.
- J. Puu küljes teise häda, halu küljes
teise haigus.
Trt — 1 var.

K. Puu küljes teise viga, hao küljes tei-
se haigus.*

* küljel; tõese (Kod)

EKMS IV 838; Hel, Kod — 2(3) var.

*

- La. Teise haige aia külles, teise puudus
puu külles.
MMg — 1 var.
- b. Aa külles teise haigus, puu külles
teise puudus.
Ksl — 1 var.
- M. Puu külles teise puudus, halu külles
teise haigus.
MMg — 1 var.
- N. Puu küljes teise puudus, haava kül-
jes teise häda.
MMg — 1 var.
- O. Puuh tõõse mehe puudus, viih tõõse
mehe viga.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- Vrd. 14375. Võõra mehe puusavalu on alatei-
vas.
11884. Teese asi ikka puuga aetakse.
11893. Teise valu on kivi külges.

11887. TEISEL HÜVA KAKK, TEISEL EBAKAKK — 2(7) var.

- a. —————
Wied. 182, Kündja nr. 52 (1883) 622, EKMS
III 709 ja IV 758 — 1(6) var.
- b. Teisel hüva kakk, teisel ava kakk.
EKMS III 709 — 1 var.

11888. TEISE KUÜR ON IKKE SILMA EES, AGA OMA KUURU EI NÄE KISKI — 3(6) var.

- a. —————
Tür — 1 var.
- b. Küüru teise seljas näeb igamees.
E² 40 — 1(2) var.
- c. Küüru oma sellas ei näe igauks.*
* seljas (trükised)
Norm. 259, EKMS I 189; TMr — 1(3)
var.
- Vrd. 7990. Oma viga selja taga, teise viga
silma ees.

11889. TEISE SILMA NÄED PINDU, OMA SILMA EI NÄE PALKI — u. 50(138) var.

A₁a₁. —————*

* nääd — ei nää (Amb); pinda (Amb, Juu
v. Vän)

Wied. 181, Kündja nr. 52 (1883) 622, Rida-
dala 22; Amb, Juu v. Vän (Virkus), TMr
— 3(7) var.

- a₂. Teise silmä näed pinnu, enda silmä
ei näe palki.
?Urv (õpil.) — 1?(1) var.
- a₃. Tõõsõ silmä näet pinnu, umma silmä
näe ei palki.
Rõu — 1 var.
- a₄. Teise silma näed pindugi, oma silm
ei näe palkigi.
?Elva (õpil.) — 1?(1) var.
- a₅. Tõise silma näet pinda, enda silma
ei näe palkigi.
Võn — 1 var.
- a₆. Tõõse silmä näet pinnu ärä, umma
silmä ei näe palki.
Räp — 1 var.
- a₇. Teese silma näed pindä, aga enese
silma ei näe palki.
Vig — 1 var.
- a₈. Teise silma näed pinnu, aga oma
silma ei näe palki.
?Hls (õpil.) — 1?(1) var.
- a₉. Tõese silma näed pindu, aga oma
silma ei näe palki.
Kod — 1 var.
- a₁₀. Teise silma sa näed pinda, oma sil-
ma ei näe palki.
Ris — 1 var.
- a₁₁. Teise silmas näed pindu, oma sil-
mas ei näe palki.*
* nääd (Trt); pinda (JMd)
JMd, ?TMr (õpil.), ?Trt (õpil.), ?Kam
(õpil.) — 1 kuni 7(7) var.
- a₁₂. Teise silmas näed pindu, oma silmas
ei näe palkigi.*
* pinda (Sa)
Sim, ?Sa (õpil.), ?KJn (õpil.), ?Trt (õpil.)
— 1 kuni 4(4) var.
- a₁₃. Teise silmas näed pindu, enda sil-
mas ei näe palkigi.
?Ote (õpil.) — 1?(1) var.
- a₁₄. Teise silmas näed pindu, oma sil-
mas palki ei näe.
?Trt (õpil.), ?San (õpil.) — 1? kuni
2(2) var.
- a₁₅. Tõise silmän näed pindi, ende sil-
män ei näe palki ära.
Krk — 1 var.
- a₁₆. Teise silmas näed pindu, aga oma
silmas ei näe palki.

Norm. 259; ?Trt (õpil.) — 1? kuni 3(4)
var.

- a₁₇. Teise silmas näed pindu, aga omas
silmas ei näe palki.
?Vru (õpil.) — 1?(1) var.
- a₁₈. Teise silmas näed pindu, aga oma
silma ei näe palki.
Rõu — 1 var.
- a₁₉. Teise silmas näed pindu, aga oma
silmas ei näe palkigi.*
* pinda (Muh)
Hel, ?Muh (õpil.) — 1 kuni 2(3) var.
- a₂₀. Teise silmas näed pindu, aga oma
silmas palki ei näe.
?Elva (õpil.) — 1?(1) var.
- a₂₁. Teise silmas pindu näed, aga oma
silmas palki ei näe.
?Trv (õpil.), ?Ote (õpil.) — 1? kuni 2(2)
var.
- a₂₂. Teise silmas näed sa pinna, aga
oma silmas ei näe palki.
Kre — 1 var.
- a₂₃. Teise silmas näed sa väikest pinda,
oma silmas ei näe sa palki.
Vän — 1 var.
- a₂₄. Teiste silmis näed sa pindu, oma
silman es näe palkigi.
?Lai (õpil.) — 1?(1) var.
- a₂₅. Tõõsõ silmäh näed pinnu ärä, umah
silmAh palke ei näe.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.
- a₂₆. Teise silmast nääd pinda, aga omma
silmast ei nää palki.
Hlj — 1 var.
- a₂₇. Tõse silma näet pinnu, umma ei näe
palki.
Kan — 1 var.
- a₂₈. Teise silmas nähakse pinda, omas
aga ei nähta palki.
?Kaa (õpil.) — 1?(1) var.
- a₂₉. Tõsõ silmän nätäs pindu, aga uma
silmän ei nätä palkigi.
Ote — 1 var.
- a₃₀. Pinda teese silmäs näed, palki enese
silmas ei näe.
Vig — 1 var.
- a₃₁. Pinda tõese silmas nääd, palki enda
silmas ei nää.
MMg — 1 var.
- a₃₂. Pindu näed sa teise silma, palki ei
näe sa oma silmas.
SJn — 1 var.

- a₃₃. Pindu näed teise silmas, aga palki oma silmas ei näe.
?Kod (õpil.), ?Trt (õpil.), ?Rõu (õpil.) — 1? kuni 4(4) var.
- a₃₄. Pindu näed teise silmas, aga palki oma silmas ei näe.*
* tõsõ (Urv)
?Lai (õpil.), ?Trt (õpil.), ?Urv (õpil.) — 1? kuni 3(3) var.
- a₃₅. Pindu näed sa teise silmas, aga palki oma silmas ei näe.
?Võn (õpil.) — 1?(1) var.
- a₃₆. Pindu teise silmas näed, aga palki oma silmas ei näe.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- a₃₇. Pindu näet teise silmas, aga palki enese silmas ei näe.*
* näed; enda (Räp)
?Võn (õpil.), ?Räp (õpil.) — 1? kuni 2(2) var.
- a₃₈. Pindu näed teise silmas, aga palki ei näe oma silmas.
?Puh (õpil.) — 1?(1) var.
- a₃₉. Pindu näed teise silmas, kuid palki oma silmas ei näe.
?Võn (õpil.) — 1?(1) var.
- a₄₀. Pindu näed teise silmas, kuid oma silmas ei näe palkigi.
?Plv (õpil.) — 1?(1) var.
- a₄₁. Pindu näed küll teise silmas, oma silmas aga palki ei näe.
?Lai (õpil.) — 1?(1) var.
- a₄₂. Pindu näed küll teise silmas, aga oma silmas ei näe palki.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- a₄₃. Pindu näed küll teise silmas, aga palki oma silmas ei näe.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- a₄₄. Pindu küll näed teise silmas, kuid palki oma silmas ei näe.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- a₄₅. Pindu näed sa teise silmas küll, aga oma silmas palki sa ei näe.
?Ran (õpil.) — 1?(1) var.
- a₄₆. Näed pindu teise silmas, aga palki oma silmas ei näe.
?Lai (õpil.) — 1?(1) var.
- b. Teise silmas leiad pinnu, aga oma silmas ei näe palki.
?Puh (õpil.) — 1?(1) var.
- c. Võõra silmä näet ar pinnu, a umma silmä näe ei palkege.
Se — 1 var.

- d₁. Palki oma silmas ei nää, pinda teise silmas nääd.
Krj — 1 var.
- d₂. Palki ei näe sa oma silmas, aga teise silmas näet pindu.
?Kam (õpil.) — 1?(1) var.
- d₃. Oma silmas ei näe palki, teise silmas näed pindu.
Hel, ?Lai (õpil.) — 1 kuni 2(2) var.
- d₄. Oma silmas ei näe palki, teise silmas näed pinnu.
Rõu — 1 var.
- d₅. Enese silmas ei näe palki, aga tõise silmas näed pinnu.
Hel — 1 var.
- e₁. Teise silma näed pindu, oma silmas ei pane palki tähele.
Pal — 1(2) var.
- e₂. Tõise silmas näed sa pindu, aga oma silmas ei pane sa palki tähele.
Vil — 1 var.
- e₃. Teise silmas näed pinda, aga palki oma silmas ei pane tähele.
Kuu — 1 var.
- e₄. Teise silmas pindu näed, kuid palki oma silmas ei pane sa tähele.
?Võn (õpil.) — 1?(1) var.
- e₅. Teise silmast nääd pindu, oma silmast ei pane sa palki tähele.
?Jõh (õpil.) — 1?(1) var.
- e₆. Tõise silma näed pinnu ära, aga ende palki ei pane tähele.
Krk — 1 var.
- e₇. Pinda näed teise silma, aga palki oma silmas ei pane sa tähele.
Trt — 1 var.
- e₈. Pindu näed teise silmas, kuid palki oma silmas ei pane tähele.
?Trm (õpil.) — 1?(1) var.
- e₉. Pindu näed teise silmas, kuid palki oma silmas ei pane tähele.
SJn — 1 var.
- e₁₀. Pinda näed teise silmas, aga palki oma silmas ei pane tähele.
?Kod (anon.) — 1?(1) var.
- e₁₁. Pindu näed teise silmas, aga palki ei pane oma silmas tähelegi.
?Pal (õpil.) — 1?(1) var.
- e₁₂. Pindu näed sa teise silmas, oma silmas ei pane sa palki tähele.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- A₂. Mõni mees nääb pinda teise mehe

- silmas, aga ei nää palki oma enese silmas.
Körber USkÖr 32/33 — ?(1) var.
- A_{3a}. Mis sa teise silma näed pinda, oma silmas ei näe palki.
Lai — 1 var.
- b. Mis sa vaatad teise silmas pindu, oma silmas palki ei näe.
Mär — 1 var.
- c. Mis sa pindu näed teise silmas, aga palki omas silmas ei pane sa tähele.
Lai — 1 var.
- A₄. Ära näe pinda teise silmas, kui endal silmas on palk.
?Pöi (õpil.) — 1?(1) var.
- A₅. Enne vaata oma silmas palki, siis teise silmas pinda.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- A_{6a}. Tõmba enne palk välja omast silmast, siis mine teise silmast pindu otsima.
Meos Vaatl. III 134 — ?(5) var.
- b. Kisu enne palk oma silmast, siis seletad sa pinda välja kiskuda teese silmast.
MMg — 1 var.
- c. Kisu palk enne oma silmast, siis pind teise silmast.
SJn — 1(2) var.
- d. Ennem võta oma silmast palk ära, kui hakkad teise silmast pinda kiskuma.
?Mar (Hilemägi) — 1?(1) var.
- A_{7a}. Kes teise silma pinda näeb, see oma silmas palki ei näe.
Kuu — 1 var.
- b. Kes pindu näeb teise silmas, ei näe palki oma silmas.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- B. Tõise silma näed pinda, aga oma silma ei seleta koormad kadakid.
Kaa — 1 var.
- C. Oma silma ei näe palki, teise silma näed risu.
Hel — 1(3) var.
- Da₁. Umma silmä näe ei palke, tõösõ silmä näet ar' puru.
Se — 1 var.
- a₂. Oma silmas ei näe palki, aga teise silmas puru küll.
?Pha (õpil.) — ?(1) var.
- b₁. Tõösõ silmä näet ar purukõsõ, a umah silmäh näe ei palkege'.
Se — 1 var.
- b₂. Muidõ silmä näet puru ar', a umma silmä ei näe' palkigi'.
Se — 1 var.
- b₃. Tõösõ silmä näet puru, umma silmä ei näe palke.
Se — 1 var.
- b₄. Tõönõ näge ar' tõösõ silmä puru ar, hindä silmä näe ei palki.
Se — 1 var.
- E. Leidub neid, kes teise silmas prügi näevad, aga oma silmas olevat orki ei näe.
?Plt (Luu) — 1?(1) var.
- F_{1a1}. Vennä silmä näed pinnu, aga oma silmä ei näe palki.
Kod — 1 var.
- a₂. Vennä silmän näed pindu, uma silmän palki näe ei.
Rõu — 1 var.
- a₃. Venna silmast pinda näed, aga oma silmast palki ei näe.
?Jõh (õpil.) — 1?(1) var.
- a₄. Pinda näed venna silmas, palki oma silmas ei näe.
?Kuu (õpil.) — 1?(1) var.
- a₅. Pindu näed venna silmas, aga palki oma silmas ei näe.
?Lai (õpil.) — 1?(1) var.
- a₆. Pindu näed venna silmas, aga oma silma palki ei näe.
?Plv (õpil.) — 1?(1) var.
- a₇. Pindu näed sa venna silmas, oma silmas sa palki ei näe.
?Kod (õpil.) — 1?(1) var.
- a₈. Pinda venna silmas näed, aga palki omas silmas ei näe.
?Kre (Luks) — 1?(1) var.
- a₉. Pindu näed sa oma venna silma, aga palki enese silmas ei näe.
?Kam (õpil.) — 1?(1) var.
- b₁. Pindu näed sa venna silmas, aga palki omas silmas sa ei pane tähele.
Pal — 1 var.
- b₂. Venna silmast pindu näed, aga oma silmast palki ei pane sa mitte tähele.
?Jõh (õpil.) — 1?(1) var.
- c. Oma silmäst ei näe palki vällä kisku, tõise silmäst näed pindu vällä kisku.

Krk — 1 var.

F₂. Ära näe pinda venna silmas, pane palki oma silmas tähele.
Koe — 1 var.

F₃. Miks näeme pindu oma venna silmas, kuid palki oma silmas ei pane tähele.
Kask-Vaigla-Veski III Vö 83 — ?(1) var.

F₄. Kisu enne enda silmast palk ära, siis mine venna silmast pindu kiskuma.
?Jõh (õpl.) — 1?(1) var.

Vrd. Matt. 7,3: Agga mis ja sedda pinda nääd, mis ja wenna silmas on, agga sedda palki ommas silmas ei panne ja mitte tähhele. Vrd. ka Luuka 6,41.

Vrd. kk: Oma silmas näe palkigi, teise silmas näeb pinna (Muh).

11890. TEISES PEUS NUTT, TEISES NAER — 2 v. 3(24) var.

a. _____*

* tõises (Stein, Sak. Lisa); pihus (Wied., Kündja, Raud, EKMS), juhus (Stein), peos (KAH, E)

* Helle 356, Hupel 116, Poromenski EGr. 219, Stein 61, Wied. 182, Kündja nr. 52 (1883) 622, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2, KAH EKAI 158, E² 48, Raud VMj 219, EKMS II 959 — 1(22) var.

*

Teises peus nut, teises naer, er fan in einem Oheim lachen und weinen.

b. Teises peos naer, teises nutt.
E² 48 — 1?(1) var.

c. Naer ühes ja nutt teises peos.
Hls (Söggel) — 1 var.

Vrd. 7137. Kus naeru, sääl nuttu.

11891. TEISE TURJAL ON HEA RATSUTADA — 1 var.

Lai (Tammepuu).

Vrd. 11862, eriti K: Teise turjal on hea liugu lasta.

11892. TEISE UKSEALUST ON JU KERGE PÜHKIDA, AGA OMA UKSEALUST MITTE — 1 var.

Krj (Toomessalu).

Vrd. 9374. Pühi enne oma ukseedine puhtaks, siis mine teistel pühkima.

11893. TEISE VALU ON KIVI KÜLGES — 4 v. 5(12) var.

A₁ _____*

* külles (Wied., Kündja)

Wied. 181, Kündja nr. 52 (1883) 622, E² 83, E² 31; Kaa (I. Kallas) — 1(8) var.

B. Teise häda kivi küljes.
EKMS I 515 — 1?(1) var.

C. Teise häda kivi külles, kes seda usub.
Plt — 1 var.

Vt. 11832 D.

D. Teise valu kibi külles, teise häda aa külles.
Koe — 1 var.

E. Tõõse tõbi kivi küleh, tõõse paise pae pääl.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 11886. Teise häda on puu küljes.

11894. TEISE VIGASI NÄÄB IGAÜKS, AGA OMAL EI NÄÄ — 6 var.

Aa. _____

Rak (Lilienbach) — 1 var.

b. Tõise viga tunneb igaüks, aga oma ei pane tähele.
As (Kuusik) — 1 var.

c. Eks igaüks nää teise viga, aga oma viga ei nää keegi.
Koe (Schultz) — 1 var.

Ba. Oma viga ei paista silma.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Kes ilmas oma viga näeb.
As (J. Reimann) — 1 var.

C. Teine tunneb ikke teise viad.
Pär — 1 var.

Vrd. Grossschmidt ABDr 10: Oma süüd ei tunne keegi.

11895. TEISTELE ANNA KÕIK ANDEKS, AGA ISEENESELE MITTE — ?(20) var.

a. _____

W. Norm. UVkÖr 62, Wied. 181, Kündja nr. 52 (1883) 622, Kmpm. KH 43, E² 83, E² 31, Ridala 21, Puus. KH II¹¹ 103, Puus. Eü I 94, Kask-Vaigla-Veski III Vö 8 — ?(18) var.

b. Andke oma ligimestele nende eksitud teie vastu andeks.
Kuusik KT 18 — ?(1) var.

- c. Anna ligimisile andeks, siis annab tema sinule ka.
Vil. Kal. (1864 mai) — ?(1) var.
11896. TEISTE PÄÄLE KÜLVAD, OMA PÄÄLT LÕIKAD — 2 var.
- a. _____
M. Mäesalu seletus: vale-, kiusu- või muu ülekohtu jutu levitaja kohta.
Hää — 1 var.
- b. Teiste pääle külvad, oma päält lõika.
Hää — 1 var.
11897. TEIST OSKAB IGAÜKS ÕPETADA — 2 var.
- a. _____
Rak (Lilienbach) — 1 var.
- b. Õpetada oskab igaüks.
Rak (Lilienbach) — 1 var.
- Vrd. kk: Küll mõistab õpetä, aga ise ei mõista midagi ära teha (Trv v. Rõu).
11898. TEIST PARASTADA EHK ENNAST VARASTADA ON ÜKS — 1 var.
Pil (Elbrecht).
11899. TEIST SÜÜDISTADA ON KERGE, ENDA ÜLE KOHUT MÕISTA RASKE — 1 var.
TMr (Viidebaum).
- Vrd. 11829. Kergem teist laita kui ise paremine teha.
11900. TOISE PAAS NÄGÜB LIEM IGE RASVASENA — 1 var.
Kuu (Lindström).
11901. TOISE SUUS NÄGÜB IGE PALA SUURENA — 1 var.
Kuu (Lindström).
11902. TOISE TURVAL ON HUÄ ELÄDÄ — 1 var.
Kuu (Lindström).
- Vrd. kk: teise turvil elama (Lüg).
- Vrd. 11862. Mis teise perse pääl viga liugo laske.
11903. TÕINE MIES LÄHEB ESIMISE MEHE VARA PÄÄLE — 1?(1) var.
?Lüg (Källo).

11904. TÕINE TAHAB TÕISE PERSE PÄÄL LIUGU LASTA — 1(3) var.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas).
- Vrd. kk: Seni lased liugu tõise perse pääl, seni ku liug peris lastut 'keelatakse noort poissi tüdruku juures käimas' (Saa).
- Vrd. 11862. Mis teise perse pääl viga liugo laske.
11905. TÕISE KEEL ON ENAM KUI TÕISE TÖÖTEGU — 2 var.
- a. _____
Trv (Sirul) — 1 var.
- b. Tõse inimese kiil mass pal'lu [enam] kui tõse tüütegu.
Hel (Tomp) — 1 var.
11906. TÕISEL MEHEL SAAB SARJATÄIEST, TÕISEL EI SAA REHETÄIEST* — 1?(6) var.
* rehetäiestki (EKMS); teisel (trükised) E MVH 94, EKMS I 83; Hls (Söggel).
11907. TÕIST ON KERGE NAERDA — 1 var.
?Tt (Silpsen).
- Vrd. 3608. Mis om kergemb kui tõist laita.
11908. TÕNE OM LUUDU KÜLL TÕIST KÕNELEME, AGA MITTE TÕIST TOITMA — 7(8) var.
- Aa₁. _____
Hel — 1 var.
- a₂. Tõine om lood tõist kõnelema, aga mitte toitma.
Krk — 1 var.
- a₃. Tõine on teist kõnelema loodud, ega ta toitma pole loodud.
SJn — 1 var.
- b. Tõine inimene om tõist lood laimama, aga ei mitte toitma.
Trv — 1(2) var.
- c. Inimene on loodud teist rääkima, aga mitte teist toitma.
Tor — 1 var.
- B. Maailm on teist kõnelema loodud, ega ta toitma pole loodud.
SJn — 1 var.
- C. Kerge om tõist kõnõlda', a rassõ tõist ravidä'.
Se — 1 var.

Vrd. 9937. Küll on rääkijaid, rapja[l]d, ei ole aga toltjaid, katjaid.

11909. TONÕ NAANÕ OLEV NAGU
VANA KASKU PAIKAMONÕ —
1 var.

Krl (Ojansuu).

11910. TOSÕ LATSÕL TÕPRA KÕTT —
1 var.

Võ (anon.).

11911. TÕONÕ INEMINE KA VÕI AVVO
RIKKO', A ÕNN EI UPU' VETTE,
EI PALA' TULLÕ — 1 var.

Se (Pino).

11912. TÕOSÕLÕ MÕIST EGÄÜTS
KAALESÄND OLLA — 1 var.

kaalesänd = kaelaisand, siin: vali kriti-
seerija, rõhuja

Rõu (A. Jennes).

11913. TÕOSÕLÕ OSTKU UI MUUD KO
KULAT'SK: KO HÜAST VÕTA_{AI},
SIS SÜÜT EIS AR' — 1 var.

Se (Pino).

11914. TÕOSÕLE TULÕ ÜZAGA, BÕT
D'ÄÄS TÜHI — 1 var.

Lei (Nillus).

11915. TÕOSÕ PERÄST PÄÄD TULLÕ AR
TSUSAKO — 1 var.

Se (Sonts).

Vrd. kk: piäd tulesse pistmä 'end kardetava
asja sekka segama' (Vig).

11916. TÕOSÕ PÄÄD LÄÄT RAGOMA,
UMA PÄÄ KAOTAT — 1?(1) var.

?Se (Lumi).

11917. ÄRA LÕIKA TÕISE OSA,
PAREMB LASE TÕISEL OMAST
OSAST LÕIGATA — 1 var.

Ote (Grossschmidt).

11918. ÄRÄ PÜVVA ENNÄST TÕISTÕ
RÕIVASTÕGA KATTA, KUI SUL
ENDÄL NÄID EI OLE — 1 var.

Ote (Palm).

11919. ÄRA TEE TEISELE HEAD, SIIS
EI SÜNNI SULLE KURJA —
5(6) var.

a₁. _____
Rkv v. VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

a₂. Ära tee teisele head, siis ei sünni
ka sulle kurja.
Val — 1 var.

b. Ära tee kellelegi head, siis ei sünni
sulle paha.
Kos — 1 var.

c. Teku_{ui} kellegi hüvvä, sis tetä_{ai}
sulle kurja.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

d. Ära tee head, siis ei tehta sulle kur-
ja.
Tõn. Täht. (1903) lk-ta — ?(1) var.

e. Ära tee head, siis ei tehta sulle paha.
Rõu — 1 var.

Vrd. 11921. Ärä tii tõesele halba, sis ei tetä
sulle kah.

11920. ÄRA TII TUUD TÕSÕLE, MIS
ENDALE HALVA TUNNED
OLEVAT — 1(10) var.

a. _____*

* tõisele; olevad

Urv v. Krl (Tamm, Pehka) — 1(2) var.

b. Ära tee seda teistele, mis endale
halva tunned olevat.

Loorits Vrp 65, Parijõgi-Relal-Vaigla V
64 — ?(8) var.

Vrd. 7867. Mis sa omale hea tunned olevad,
seda soovi ka teisele.

11858, eriti E₁-E₂, näit. E_{1a1}: Mis sa
omale ei soovi, seda ära tee tõisele.

11921. ÄRÄ TII TÕESELE HALBA, SIS EI
TETÄ SULLE KAH — 1(5) var.

a. _____
Ran (Tamm) — 1 var.

b. Tahad head, ära tee kellelegi kurja.
E₂ 37 — ?(4) var.

Vrd. 4670. Ära tee kurja, siis ei saa kurjus
sind kätte.

11919. Ära tee teisele head, siis ei sünni
sulle kurja.

11922. KUI SAIBALE EI SAA, SIS
TOELE EI LÄÄ KA — 2 var.

A. _____
J. Kukruse seletus: «Kui peremlist ei saa,
sulasele ei lää.»

Ote — 1 var.

- B. Kui saivast ei saa, ma tukõ ei taha-
ki.
Ote — 1 var.

11923. MIS VÕIB TEIVAS LAGEDAL
TIHA, KUI VITSA EI OLE —
1(2) var.

- a. _____
Hlj (Leetberg) — 1 var.
b. Mis võib teivas lagedal teha, kui
vitsu ei ole.
EKMS IV 837 — ?(1) var.

11924. TEKİ PERRA SIRUTÖDAS JALA
— 1(2) var.

- A. _____
Urv (Jeret) — 1 var.
B. Igaüks peab end teki järele välja si-
rutama.
?Tln v. Mär (Ojasson) — ?(1) var.

11925. TELLİJA SAAB SAIKAKU,
PÄRAST SADA KURATID — 7 v.
8(18) var.

- Aa. _____
Kaa (Töll) — 1 var.
b₁. Tellija peiu ja neiu vahel ennemine
saab saiakaku, pärast saab [sada] ku-
ratid.
Sa (Allas) — 1 var.
b₂. Tellija peiu ja neiu vahel saab enne
saiakaku, pärast saab sada kuratit.*
* kuradit (EKMS)
Wied. 182, Kündja nr. 52 (1883) 622,
EKMS II 100 — ?(5) var.
B. Mehele tellija saab saiakaku, pärast
saata tuhat kuratid.
Kre (Luks) — 1 var.
C. Esmalt saab saiakaku, pärast saab
sada sajatust.
C. Allase seletus: naise tellija kohta.
Krj — 1(3) var.
D. Tellija saab terve leiva, saadik saia-
kaku, pärast sada saadanad.
Kaa (Töll) — 1 var.
E. Esmalt saiakakk kurja sobitajale, pä-
rast sada saadanat.
E MVH 9 — 12(1) var.
F. Saadik saab saiakaku, viimaks keik
kurjad kaela.
Pha? (anon.) — 1(4) var.

- G. Tellija saab saiakaku ehk sada ku-
radit.
Khk — 1 var.

11926. TELLIT NAENE JA PANDUD
PAIK ON ÜHED — 1 var.
Kaa (Töll).

11927. TELLIT NAINA JA LAINAT LEIB
— NEE OLLA ÜHED — 1 var.
Krj (Toomessalu).

11928. TELLITUD NAENE, HÄNNATA
KUKK, LUPSIJA KING NING
ÜHE PÄAGA SAAG — NEED EI
KOLBA KUHUGILE — 1 var.
Jäm (Kuldsaar).

11929. TELLITUD NAENE ON RAIPE
NAHK — 2(4) var.

- A. _____
Krj (Allas) — 1(3) var.
B. Tellitud naene ja surnud varsa nahk
— need on ühed.
Krj (Mägi) — 1 var.

11930. EI TIÄ, KES ÕEGE TELISKIVIGÄ
SILMI LIÄB PÜHKMÄ — 1 var.
Kod (Liliv).

11931. HOIA TINGA ÕNNE AOL, TING
LÄTT RUUBLIS HÄDÄ AOL —
15(24) var.

- Aa. _____*
ting = vanaaegne rahaühik
* teng — tenga (Plv, Vas v. Se), tingä
(Rõu, Vas v. Se); õnnõ (Rõu, Vas v.
Se); ajal (Plv, Vas v. Se), aal (Vas v.
Se); lääb (Plv); rublas (Vas v. Se); häda
(Plv, Vas v. Se)
Plv, Rõu, Vas, Vas v. Se (Sandra,
Prants) — 6 var.
b. Hoia tenga õnne ajal, teng saab rub-
las häda ajal.*
* tengä (Hel); saa (Hel); rublaks (Norm.,
EKMS), ruublis (Schünm.)
Schünm. Mr. Kal. (1847) 36, Norm. 233,
EKMS II 24; Hel, Rõn — 3(7) var.
Ba. Teng pane paika õnne ajal, ta tuleb
vaja häda ajal.
Plv (Tamm) — 1 var.

- b. Teng pane paika hääil päivil, tarvis hāda päivil.
E 83, E² 73 — ?(3) var.
- C. Hoia tengā hādā ajal, sis lätt rublas tema sul.
Ote — 1 var.

*

- D. Hoia kopikut õnne ajal, kopik läheb rublaks hāda ajal.*
* rublale (E²)
E² 74; Rõu (Leegen) — 1(3) var.
- E. Kopik on hääil ajal kopiku, hāda ajal rubla eest.
VII — 1 var.
- Fa. Hāda ajal on kopik kallim kui rikkal ajal rubla.
Åks — 1 var.
- b. Hādā aol um kopik ināmb ku õnnō aol ruubli.
Rõu — 1 var.

11932. KUI TING TASKUN, SIS TÄDI TURUN — 3(11) var.

- a. _____*
* teng (trüklised); taskuh — turuh (Wied.); siis (Stein)
Stein 35, Wied. 83; Võ-Se (Stein) — 1(9) var.
- b. Ting punga, tädi turuh.
Vas, Vas v. Se (Prants) — 2 var.

11933. TENGAGA AU KAUTELLE, A SADA RUBLAGA EI SAA KÄTTE — 4 v. 5(15) var.

- Aa₁. _____
Stein 63; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.
- a₂. Tingāga au kaotat, a saa ruubliga saa_{ai} kätte.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- b₁. Tingaga au kaotat, saa ruubliga saa_{ai} tagasi.*
* tengaga (Norm.)
Norm. 258; Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.
- b₂. Tengaga au kaotad, saja rublaga ei saa tagasi.
EKMS I 212 — ?(1) var.
- Ba. Kopika eest au annat, tuhanda eest ei saa enāmb tagasi.
Ote — 1 var.

- b. Kopikuga au kaotad, aga sada rubla ei tasu seda enam āra.
Rootsl. Elut. Kal. (1901) 19 — 12(4) var.

11934. TEOLINE TEIJE, MIA KUBIJAS KÄSKE — 1 var.

Har (Nilus).

11935. TEOMEES SAAB HÄRJAVITSAST KA VARJU — 1(4) var.

Norm. 114, EKMS II 967; Kāi (Sooster).

11936. VAI UITS TEOMEES MÕISAT RIKKAS TETÄ JÕUD — 1 var.

Ote (Vaher).

Vrd. 14847, eriti Da: Hulk teeb ühe rikkaks, ega üks jõua hulka rikkaks teha.

11937. TEO ORJUS, VEO ORJUS — 1 var.

Puh (Antik).

11938. TEOPOISIL TÖÖD ON PALJU — 2 var.

- a. _____
Vil (Kala) — 1 var.
- b. Teopoisil tööd palju.
Vil (Kala) — 1 var.
- Vrd. rl «Vanaaegne palju»: Vahimehel vitsu palju, / teopoisil tööda palju, / pere parsil peerga palju (H III 11, 560 (5) < Plv).
- Vrd. 10225. Saanalabal lapsi paelu, pereparsil peerga paelu.
4652. Kurjal herral kulda palju.
13156. Vaesel lapsel valu palju.

11939. KES TERA EI KOGU, VAKKA EI SAA — 3(19) var.

- Aa₁. _____
Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442, E 36; TMr (Herms) — 1(5) var.
- a₂. Kes tera ei kogu, see vakka ei saa.
Huvit. V Lisa 15 — ?(2) var.
- b₁. Kes tera ei korja, vakka ei saa.
E² 44 — ?(5) var.
- b₂. Kes terä ei korja, see vakka ei saa.*
* tera (trüklised)
ÜÖÖ 37, Norm. 233, Vih. (1957) 109; VIL (Veske) — 1(6) var.
- B. Kes iva ei kogu, see vakka ei saa.
Sim — 1 var.

Vrd. 4360. Kes kopikat ei korja, see rublat ei saa.

11940. KUI TERI LÄHED OSTMA, OLGU KA KOTT LIGI — 1?(1) var.

?Tt (Suurkask).

11941. KUS TERI, SEAL IVI — 2 var.

a. _____
Kuu (Vilbaste) — 1 var.

b. Kus ivi, seal teri.
Kuu (Vilbaste) — 1 var.

11942. PAREM TERAKE TASKUS KUI KANIKAS KAUGEL — 1 var.

Vil (Leoke).

11943. PAREM TERA PÖLLUL KUI KÖHN KOTIS — 1 var.

Vlg (Altsam).

11944. TERAKESE TEENIMINE, KASULAPSE PEKSMINE JA POPSI REHE AHTMINE — NEED ON KOLM KÕIGE HALVEMAT TÖÖD — 1 var.

EKMS IV 172.

Vrd. 178. Ahjunuka atmine, lamba kaala pügamine, latse perse pühkmine olevat kõige halvemad tüüid ilman.

11945. TERA TEEVA, SALVE SAAVA, ISA AITA MASSAB HINNA — 4 v. 5(8) var.

Aa. _____
Pst (Ainson) — 1 var.

b. Terad teevad, salved saavad, isa aita maksab hinna.
Wied. 183, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 83 — ?(3) var.

c. Terad teevad ja salved saavad, isa ait maksab hinna.
?Vil? (Leoke) — 1?(1) var.

B. Küll terä teeve ja salve saave, aga vaese jala valuteve, kehvä kindsu kipiteve.
S. Tanningu seletus: «Ketramisest, kui tasu makstakse viljaga.»
Krk — 1 var.

Ca. Terä teeve, salve saave.
Hls — 1 var.

b. Salve saava, tera teeve.
Hel — 1 var.

Vrd. 3628. Küll kesvasalv ketras, uasalv umb-lõs.

11946. TERA TULEB JUMALAST, AGA LIND ISI PIAB SELLE KOHA ÜLES OTSIMA JA JUURE LENDAMA, ÄRA KA NOKKIMA — 1 var.

Hää (Mäesalu).

11947. TERANE KANA LEIAB TERAKESI — 1 var.

Aud (Tarkpea).

Vrd. 8867. Pime kana leiab ka tera.

11948. TERANE SILM, TERASEM MÖISTUS — 1?(6) var.

Stein 62, Wied. 183, Kündja nr. 1 (1884) 9, EKMS III 845; ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. 10473. Silm näeb kaugele, aga mõistus veel kaugemale.

11949. TERASED LAPSED SUREVAD NOORELT — 14 var.

Aa₁. Terane laps ei ela vanaks.
Plt — 1 var.

a₂. Väga terane laps vanaks ei ela.
Pil — 1 var.

b₁. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b₂. Liig terased lapsed surevad ära.
SJn — 1 var.

c. Laps, kes noorelt väga terane, sureb vara.
Vän — 1 var.

d₁. Kui laps veikeselt väga terane on, piab ära surema.
Hls — 1 var.

d₂. Ku lats noorest väega terav um, koolõs arr.
Vru (Sander) — 1 var.

B_{1a}. Liig targad lapsed ei ela kaua.
Mih — 1 var.

b₁. Targad lapsed surevad noorelt.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b₂. Liiga targad lapsed surevad ruttu.
Plt — 1 var.

c. Kes noorõlt väega tark, sii ka noorõlt koolõs.
Plv (Tamm) — 1 var.

B₂. Kes väga targad ja armsad lapsed, need surevad ruttu ära.

Lai — 1 var.

B₃. Kiä sääne tark lats um, too_{ks} um surma pala.

Rõu — 1 var.

C. Terane loomus, varajane kõndimine ja rääkimine olivad varajased surma tähed.

Rõu — 1 var.

Vrd. kk: Laps, ää ole liiga tark, sured noorelt ää (Rap v. Mär); Sii laits om küll kangest tark, üits surma suutäis iki om, ega ta ellu ei jää (Krk).

11950. EGA TERAS TINA ASEMEL PRUUKIDA KÕLVA — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

11951. TERAS, MIS POTSIB, ON PAREM KUI SEE, MIS KÕLISEB — 1 v. 2(2) var.

a. Wied. ESSr 849 — 1?(1) var.

b. Mis teras potsib, see on param kui kõllib.

Tt (Vestr.) — 1 var.

11952. KES ON TERÄV TERETÄMÄ, SEE ON KARE KARVI HAKKAMA — 1 var.

Hls (Jung).

11953. KUS TERAV NURK, SEAL KÕRGE TORN — 1(4) var.

Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503.

11954. TERAVA NINA PÄÄLE SITUB PIA SIGA — 1 var.

Võn (P. Rootslane).

11955. TERAV KIRVES LEIAB KIVI — u. 195(373) var.

A_{1a1}. *

* terave (Pst), terab (Vän, SJn), teräv (Kuu, Päl, Vi), terrav (Rõn, Plv), terräv (TaL, Vö, Se), terrä (Hel); kerves (Freymann; Vi, VII, Plt, TaP), kirvõs (Kam, Ote, Plv, Se), kirbes (SJn); leiäb (SJn, KJn), lõuab (Trv), lõuap (Krk), läuäb (Saa), levab (VII), levap (VII),

lõuväb (Trv, Pst), lõuväp (Krk, Trv), lõöväp (Kam, Rõn, Urv), lõvväb (Hls, Ran), lõvvap (Kam, Plv), levvab (Nõo, Puh), levvap (Rõn), lõvvab (Puh), lõüdäb (Kuu), leid (Hel, Trv), lõud (Rõu, Se), lõüd (Ote, Kan, Urv, Plv); kive (Vai, Kuu, Jõe), kivvi (Plt, Kam), kibi (SJn) M. Mäesalu (Hää) seletus: õeldi, kui keegi rumaljulge noormees end sõltvalt autolt surnuks kukkus. J. Semml (Plv) seletus: ninakas leiab vastase.

F. Ilviku (Se) seletus: selle kohta, kes seltskonnas on väga uhke ja rikas.

Meelej. nr. 15 (1885) 66 ja nr. 22 (1887) 174, Post. nr. 45 (1887) 3, Gr. ELr II 42, OM nr. 2 (1890) 88, Kmpm. KH 31 ja 66, Kmpm. KLR 91, 356 ja 368, Kmpm. KLR I 98, Kmpm. KLR II 33, 342 ja 357, Kmpm. EL II³ 36, Tõn. Täht. (1911 jaan.), Freymann 216, Jürjens 71, E 83, E² 91, Nurmik II 36, Huvit. II 50, Huvit. V Lisa 16, Loorits Vrp 65, Reiman EK I 276, Parijõgi-Reial-Vaigla V 64, Norm. 240; Vi, Ann, Kuu, Jõe, Tln (Keller), Rap, Rap v. Mär (Poom), Vig, Sa, Pā, Vi, Ta, Vö, Se, Tt (Kreutzw., Jung, anon., S. Veske) — u. 100 (244) var.

a₂. Terane kirves leiab kivi. Stein 62 — 1?(1) var.

b. Üks terav kirves leiab kivi eest. ?Sa (Holzmayer) — 1?(1) var.

c. Terav kirves leiab ikka kivi.*

* terab (Vig, SJn), teräb (Vig), teräv (Krk, Kod), terrav (Ote), terräv (Ote, Urv), terrä (Hel); kerves (Sim, VMr, Koe, TÜR, Pha, Ksi, Trm), kirbes (Vig, SJn), kirvõs (Ote, Urv); leiäb (Vig), lõiäb (Kod), levab (Pha), leid (Hel, Trv), lõid (Ote), lõud (Krk), lõüd (Ote, Urv); ik(k)e (Sim, Koe, TÜR, Vig, Ksi, Kod), ik(k)i (Tor, Krk, Trv, SJn), iks (Hel, Ote, Urv); kibi (Koe, Vig, SJn) M. Ostrovi (Tor) seletus: hoiatus ninakale.

Vlg. Lisal. nr. 20 (1890) 160; Sim, VMr, Koe, Ann, TÜR, Tln, Vig, Pha, Sa (Veäster), Pā, Hel, Trv, Vil, SJn, Pil, TaP, Ote, Urv, Tt (anon.) — u. 35(40) var.

d. Teräv kirves leiäb alati kivi.

H. Sillaste seletus: «Ülekohtune, tige inimene, kes teist nimme klusata tahab.» Hel — 1 var.

e. Terav kirves leiab nopest kivi eest. * Helle 356, Hupel 117, KAH EKAl 158, EKMS I 1217 — 1(4) var.

*

Terrav kirves leiab noppest kivi eest, eine Scharfe Wrt trifft leicht auf einen harten Stein.

- f. Terräv kirvõs lõud ruttu kivi.*
* kirves (Har)
Urv (Siil), Har, Se (Relli) — 3 var.
- g₁. Terav kirves lõvvab pea kivi.*
* terrav (Vas v. Se); leiab (Hel, As), lõud (Vas v. Se); peä (Vas v. Se), pla (As)
Hel (Wahlberg), Urv v. Krl (Tamm, Pehka), Vas v. Se (Sandra), As (Pint) — 5(8) var.
- g₂. Terrav kirves lõud peagi kivi.
Rõu — 1 var.
- h. Terav kirves leiab vars[s]i kivi.
Krk — 1 var.
- i. Terav kirves leiab kord kivi.
?Trt (Elsen) — ?(1) var.
- j. Terav kirves leiab ika ennem kivi.
KJn — 1 var.
- k₁. Terräv kirves leid iks üitskõrd kivi.*
* terave; lõud; iki (Krk)
Krk, Nõo — 2 var.
- k₂. Teräve kirves lõuvvab üitskõrd ikki kivi.
M. Veske seletus: vihomehe õnnetuse puhul.
VIL? — 1 var.
- l. Terav kirves leiab viimaks ikka kivi.
Vil (Leoke) — 1 var.
- m. Terav kirves leiab viimaks ka kivi.
Hlj — 1 var.
- n. Ka terav kirves leiab kivi.
Pee — 1 var.
- o. Küll terräv kirves lõud kivi.
Võn — 1 var.
- p. Küll teräv kirves lõvvab kah üitskõrd kivi.
Ran — 1 var.
- A₂. Terav kerves leiab kõva kivi.
Pal — 1 var.
- A_{3a}. Teräv kirves kivi lõud.*
* terav (VMr, Vig), terräv (Plv); kerves (VMr); leiab (VMr, Vig), lõud (Plv)
VMr, Vig (Prilmets), Plv, Võ (anon.) — 4 var.
- b. Terräv kirves iks kivi lõud.*
* terrav (Rõu), teräv (Ote); kirvõs (Rõu); lõud (Kan), lõid (Ote)
Ote, Kan, Rõu — 5 var.

- c. Terräv kirvõs iks pia kivi lõud.*

* kirves

Rõu — 2(3) var.

- d. Terav kirves küll ka kivi leiab.
Wied. 183, Kündja nr. 1 (1884) 9 — 1(2) var.

- e₁. Küll terav kerves ka kivi leiab.
Vlg. Lisal. nr. 10 (1890) 80 — ?(3) var.

- e₂. Küllap terav kirves ka kivi leiab.
EKMS I 991 — ?(1) var.

- f. Küll terav kirves pia kivi lõud.
San — 1 var.

- g. Küll terrav kirves esiki kivi lõid.
Ote — 1 var.

- h. Küll teräv kirves kivi leiäp.*
* terav (VMr, Võn), teräve (Krk), terräv (Nõo, Rääp); kerves (VMr); leiab (VMr), levväp (Nõo), lõudä (Kan), lõud (Krk, Võn, Rääp)
VMr, Krk, TMr, Võn, Nõo, Kan, Rääp — 7 var.

- B_{1a}. Vaib kirves lõud kivi.
Rõu — 1 var.

- b. Vaib kirves lõud ruttu kivi.
?Võ (Suurkask) — 1?(1) var.

- c. Vaiv kirvõs leud aladi kivi.
Se — 1 var.

- d. Vaib kirves leiab isegi kivi.
Har — 1 var.

- B_{2a}. Vaiv kirvõs õks kivi lõud.
Se — 3 var.

- b. Vaib kirvõs iks inemba kivi lõud.
Vas — 1 var.

- B₃. Vaib kirves tapas äk' kivi.
Lei — 1 var.

- Ca. Vahe kirves leiab kivi.
?Tln (Juurik) — ?(1) var.

- b. Vahe kirves leiab ikka kivi.*
* kerves (Krk)
Krk, Kär, Kaa — 3(4) var.

- c. Vahe kirves leiab varsi kivi.*
* varssi (Pär), varsti (Kas. Talur. Kal.)
Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, Kas. Talur. Kal. (1880) 42; Mih, Pär — 2(6) var.

*

- D₁. Terav kirves leiab enne kivi kui nüri.
Vil (R. Kallas v. anon.) — 1(2) var.

- D₂. Vaib kirves lõud ennemba kivi kui nühr.
Rõu — 1 var.

*

E. Terav kirves leiab kivi ja uhkus tuleb enne langemist.
Wied. 183, Kündja nr. 1 (1884) 9, EKMS IV 221 — 1(3) var.

Vt. 12843 L.

Fa. Terane laps on kärsitu, terav kirves leiab kivi.
TMr — 1 var.

b. Terane laps on kärsitu, terane kirves leiab kivi.
Wied. 183, Kündja nr. 1 (1884) 9 — ?(2) var.

G. Kirves lööd kivi, hää miis sõbra.
Võ (Schmidt) — 1 var.

*

H. Terav kirves leiab põõsast kivi, kui raiub madalalt lepatüvi.
?Rkv (Aug. Krikmann) — ?(1) var.
Vrd. 14164. Küll vikat kivi leiab.
3880. Mis kirves otsib, seda kirves leiab.

11956. TERAV NINA SAAB PIA LÜHEN-DATUS — 1 var.

As (Pint).

Vrd. kk: Selle nina sai ka kord lühendatud (Pit).

11957. TERAV NINA, TERAV LÕUG, SEE ON KURJA NAISTE TÕUG — 6(7) var.

Aa₁. —
Sirvil. (1903) 54; Tln, Hel — 2(3) var.

a₂. Terav nina, terav lõug, see on kurja naise tõug.
Nõo (Elsen) — 1 var.

b. Terav nina, terav lõug, see on õela naiste tõug.
Ksi — 1 var.

B. Suur nina, pikk lõug on kurja naise tõug.
Vas — 2 var.

Vrd. alb: Juuli ei annud oma vanamehele armu, / kiskus tihti tema karvu. / Terav nina, terav lõug, / see on kurja naise tõug (Jõe).

11958. TERAV NUGA LÕIKAB SUUREMA TÕKI — 1(2) var.

Norm. 73; Vän (Peterson).

11959. TERAV NUGA ON LEIVA SÄRVE — 1 var.

Jõh (Paurmann).

11960. TERRÄV HAMMAS NAKAS KÕIKI PÄÄLE — 1 var.

Se (Savala).

11961. ÄRA TERAVAL HAMMASTELE PUDRU KEEDA — 1(3) var.

a. —
Pal (M. Uus) — 1 var.

b. Ära teravatele hammastele putru keeda.
Norm. 55, EKMS III 992 — ?(2) var.

11962. ÄRA TERAVAL NUGA PALJA KÄEGA KATSU — 1 var.

Pal (Saar).

11963. KES TERVE ON, SEE EI TEA, KUI RIKAS TA ON — 1?(1) var.

Laakm. ER Kas. Kal. (1889) 7.

Vrd. 11981. Tervis on vaese inimese rikkus.

11964. KES TERVET TOHERDAB VÕI SÖÖNUT SÖÖDAB — 1?(1) var.

?VII (Leoke).

Vrd. 11260, eriti E₁: Söönut parem sööta, tervet parem toherdada.

11969. Tervele pole arsti vaja.

11965. PAREM ON TERVE PADA KUI KATKINE KATEL — 1 var.

As (Kuusik).

11966. TERVE AITKU TÕBIST MEEST — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

11967. TERVE EI TAIPA TÕBIST EGA TÕBINE TERVET — 1 var.

Trt (Elsen).

Vrd. 752. Kes ise ei õle haige õld, sie ei usu tõise häädä.

11968. TERVE JALG LÄÄB TEOLE, HAIGE JALG LÄÄB AHJU PÄÄLE — 3 kuni 7(18) var.

Aa. —*

* läeb (E), läheb (Raud, Norm., EKMS); teule (Pst); peale (E, Norm., EKMS)

E MVH 14, Raud KL I 57, Norm. 206, EKMS I 366 ja III 1298; Trv, Pst — 2(10) var.

b₁. Haige jalg lätt ahju pääle, terve jalg lätt teole.
Rõn — 1 var.

b₂. Haige jalg läks ahju peale, terve jalg läks teole.*

* läits; pääle (Nõo)

?Hlj (õpil.), ?Nõo (õpil.), ?Kan (õpil.) — ? kuni 4(4) var.

B. Terve jalg läheb tööle, haige ahju peale.

E 83, E² 66 — ?(3) var.

Vrd. ri «Haige jalg ahjule, terve — teole»: Haige jalg läks ahju pääle, / terve jalg läks teole (ERIA II:2 nr. 2848).

11969. TERVELE POLE ARSTI VAJA — 2 kuni 27(40) var.

Aa₁. Tervel ei ole arsti tarvis.*

* tervele (Gr.; Kod, Kam); pole (Kod, Kam)

Niggol VKOR⁵ 57, Gr. ELr II 48, Põder L ABDr 32; ?Kod (õpil.), ?Kam (õpil.) — ? kuni 2(11) var. Õpilassaadetised esindavad tõenäoliselt sekundaarset traditsiooni, samuti kui edaspidigi.

a₂. Egas tervele arsti tarvis pole.

?Kod (õpil.) — 1?(1) var.

a₃. Tervetele ei ole arsti tarvis.*

* pole (Trt)

?Ran (õpil.), ?Trt (õpil.) — ? kuni 3(3) var.

b₁. _____*

* ei ole (Trt, Rõu)

Norm. 237; ?Lal (õpil.), ?Trt (õpil.), ?Rõu (õpil.) — ? kuni 5(7) var.

b₂. Tervetele ei ole arsti vaja.

?TaP (õpil.), ?Urv (õpil.) — ? kuni 10(10) var.

c₁. Terve ei vaja arsti.

EKMS I 162 — 1?(1) var.

c₂. Terved ei vaja arste.

?Võn (õpil.) — ?(1) var.

B. Tervele ei ole arsti tarvis, külm kajovesi om sinu arst ja abi.

San (Pedajas) — 1 var.

Ca. Haigele on arsti tarvis, mitte tervele.

JJn (Oberg) — 1 var.

b. Kes terve, sel pole arsti tarvis, kes haige, sel on abi tarvis.

?Trv (õpil.) — 1?(1) var.

Da. Tervele pole rohtu vaja.

?Lal (õpil.), ?Kam (õpil.) — ? kuni 2(2) var.

b. Tervetele ei ole arstirohtu vaja.

?Trt (õpil.) — ?(1) var.

Vrd. Matt. 9,12: Neile, kes terved on, ep olle arsti tarwis, waid haigedele. Vrd. ka Mark. 2,17 ja Luuka 5,31. Sama tsiteeritud teoses Kõrber VRMK 51. Mõningane olemasolev sekundaarne traditsioon on lähtunud piiblist.

Vrd. 11964. Kes tervet toherdab või söönud söödab.

11970. TERVEL KELLAL HELE HÄÄL — 1?(1) var.

?VII (Leoke).

11971. TERVEL PERSE KOORT TÄIS — 1(5) var.

a.

Wied, ESSr 802, Wied. 183, EKMS III 1079 ja 1298 — 1(4) var.

b.

Tervel kere koort täis.

Kündja nr. 1 (1884) 9 — ?(1) var.

11972. TERVE MIES, KES TAGANT KÕHEB — 2 var.

A.

Khk (S. Saar) — 1 var.

B.

Terve mees, kis persest rehtab.

H. Tarkini seletus: «Õõtesse peeretamise kohta.»

Khk — 1 var.

11973. HOIA TERVIS NOORUSES JA AU VANADUSES — 1 var.

Tt (anon.).

Vrd. 9910. Rõivit hoiu joba uuvõst pääst ja au noorõst läst.

11974. KEL TERVÜS UM, TUU VOI VARRA SAIA, AGA VARAGA TERVÜST INÄMB EI SAA — 1 var.

Vas (Jakobson).

11975. KIS TERVIST KAITSEB, SEE KAU MAITSEB — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 11064. Kes sõda maitseb, see tervist kaitseb.

11976. KUDA TERIS, NENDA TANTS — 3 var.

- a. _____
Kaa — 1 var.
- b. Kuida tervis, nõnda tants.*
* nenda
Sa — 2 var.

11977. KU TERVUS KÄEH, SÕS EI NÄE NÄLGÄ — 1 var.

Räp (Poolakess).

11978. TERVISEGA EI VÕI KAUBELDA — ?(5) var.

- a. _____
E² 72 — ?(1) var.
- b. Ega tervisega või kaubelda.
Kask-Vaigla-Veski III Võ 8 ja 17 — ?(2) var.
- c. Ega tervisega kaubelda või.
E² 72 — ?(2) var.
- Vrd. 10737. Surmaga ei saa lepingud teha.
14437. Kes vägisi surmale võib kaubelda.

11979. TERVIS OM KIGE KALLIP VARANDUS — 6 kuni 8(11) var.

- Aa. Tervis on kõige kallim vara.
Kask-Vaigla-Veski III Võ 76; Ote (Kroon) — ?(2) var.
- b. _____
Hls (Sulsenberg) — 1 var.
- c. Tervis on inimesele kõige kallimb varandus.
Jõh (Mets) — 1 var.
- d. Tervis on inimesel kõige ülem vara.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- e. Tervis on ülim vara maa peal.
Kam (Relli) — 1 var.
- f. Tervis on ülim vara.
?Ote (õpil.) — ?(1) var.
- g₁. Tervis on kõige suurem varandus.
As (Kuusik) — 1 var.
- g₂. Tervüs om kõik suurõp varandus.
?Se (Relli) — 1?(1) var.
- h. Tervis on otsatu vara.
?Kõp (Laarmann) — 1?(1) var.
- B. Tervüs um kõgõ suurõmb rikkus.
Rõu (Ruga) — 1 var.
- Vrd. 11980. Tervis on parem kui rikkus.
11981. Tervis on vaese inimese rikkus.

11980. TERVIS ON PAREM KUI RIKKUS — ? kuni 4(18) var.

- Aa. _____
Niggol Lug. 18, Norm. 205, EKMS III 1298 — ?(7) var.
- b. Tervis on rikkusest parem.
Poromenski² 20 — ?(1) var. Venekeelse fraasi tõlge.
- Ba. Tervis on kallim kui raha.
Kuusik KT 209 — ?(5) var. Venekeelse väljendi tõlge.
- b. Tervis on tähtsam kui raha.
Põdder LVKGr. 91 — ?(1) var.
- C. Tervis on kallim kui vara.
?Mih (Piile) — 1?(1) var.
- D. Inimese tervis on änam kui kuld-
vara.
?Koe (Schultz) — 1?(1) var.
- Ea. Tervis om kallip kui kuld.
?Hls (Sulsenberg) — 1?(1) var.
- b. Tervis on kallim kui kuld.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
- Vrd. Siir. 30,16: Terwis ja hea põlli on par-
rem, kui keik kuid, ja tuggev ihho en-
nam, kui otšata warra.
Siir. 30,17: Rikkus ei olle mitte ennam,
kui ihho terwis, ja hea meel ei olle
üllem, kui jõddame rõõm.
- Vrd. 11979. Tervis om kige kallip varandus.
8829 E. Pikkus pole mõistus, jammus pole
jõud, vaesus pole viga, raskus pole õigus,
raha pole rikkus, kuld pole tervis; tun-
niga võid teenida raha, aga rahaga ei
saa tundi elada.
14602. Õigus on enam kui rikkus.
481. Aus nimi on kallim kui kuld.

11981. TERVIS ON VAESE INIMESE RIKKUS — 2 var.

- A. _____
Hää (Mäesalu) — 1 var.
- B. Vaese inimese varandus on ainult
hää tervis.
Saa (Sõggel) — 1 var.
- Vrd. 11979. Tervis om kige kallip varandus.
11963. Kes terve on, see ei tea, kui ri-
kas ta on.

11982. TERVIS POLE MAAST VÕTTA — 2 var.

- A. _____
Vig (Aitsam) — 1 var.

B. Tervist ei õle omast kääst võttada.
Jõh (Mets) — 1 var.

**11983. TERVIST APTEEGIST ON JU
RASKE TUUA: PALJUKESSE
SEALT SAAB — 1 var.**

Iis (L. Raudsep).

Vrd. 4215. Kohtuleib ja apteegirohi on mõle-
mad kallid toid.

**11984. KUIDAS TIBU, NÕNDA TERVIS,
KUIDAS ARST, NÕNDA ABI — u.
25(40) var.**

A_{1a}. _____*

tibu = vanaaegne rahaühik

* kudas (Wied. 75, Kündja nr. 38, E;
Pst), kuida (Wied. 87, Kündja nr. 41, Kas.
Talur. Kal.; SJn, Pal), kuda (Vai, Rak,
Kod); nenda (Wied., Kündja; Vai, Pst,
Pal, Äks), nõnna (Kod); kui — nii (Urv)
Wied. 75 ja 87, Kündja nr. 38 (1883) 455
ja nr. 41 (1883) 491, Kas. Talur. Kal.
(1897) 63, E 45; Vai, Rak, Kuu, Pst, SJn,
Pal, Kod, Äks, Urv — 12(22) var.

b. Kuidas arst, nõnda abi, kuidas tibu,
nõnda tervis.
Norm. 76, EKMS I 163 ja III 487; VJg,
Vig — 2(4) var.

A₂. Kui tibu, nii tervüs, kui arbja, nii
abi.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

B. Kuidas tibu, nõnda tervis.
E² 22; Hää (Mäesalu) — 1(3) var.

Ca. Kuidas arst, nõnda abi.*
* kuda (LNg), kuida (Sa), kudas (Hää);
nenda (Sa)
Kul, LNg, Muh, Sa (Veäster), Khn, Hää,
Pil — 7 var.

b. Kuidas arst, nii om abi.
San — 1 var.

c. Määne arst, sääne abi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. ns: «Armsaks vihitlemise sõnad»: Kuda
tibu, nõnna tervis, / kuida arst, nõnna
abi (ERIA III : 3 nr. 6886).

Vrd. 360. Kuidas arm, nenda abi.

**11985. MIS TIBU KAALUB TAALRI
VASTU — 2(10) var.**

a. _____

Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549,
Norm. 106, EKMS III 487; Tt (Berg) —
1(6) var.

b. Mis tibu on taalri vastu.

Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549,
EKMS III 487; Tt (Berg) — 1(4) var.

Vrd. 4373. Mis mass kopek rublat vasta vai
teoratas tõlda vasta.

**11986. KUIDAS TIBU, NÕNDA NIBU —
1?(1) var.**

?VII (Leoke).

**11987. TIBUSID LOETAKSE SÜGISEL —
1?(3) var.**

Aa. _____

?Kam (Relli) — ?(1) var.

b. Kanapoegasi ika sügise luetakse.
?Vig (Asberg) — ?(1) var. Ilmselt mõ-
nest vene materjali publitseerivast seni
tundmata trükisest.

B. Kanapoigi lueda sügüsel, uhmrinui
näüdab jahu.
?Kuu (Lindström) — 1?(1) var.

**11988. TIGEHET TIHNELDAS, VOHLU
VANNELDAS — 1 var.**

Vas v. Se (Sandra).

**11989. KUNAS TIKEL TENU VÕI
AHNEL AITUMA — 7(16) var.**

A_{1a}. Kunas tigatedal tenu ehk ahnel at-
tuma.*

* tänu; altüma (trükised)

Norm. 246, EKMS II 146; Ran — 1(3) var.

b. _____*

* tigatedal; tänu (000)

000 63; Ran (Tattar) — 1(6) var.

c. Konas nüüt tikel tenu vai ahnel aitu-
ma.

I. Sarve seletus: õeld. sellele, kes ei oska
heateo eest tänulik olla.

Ote — 1 var.

A₂. Kas tigatedal tenu vai halval aituma.
Nõo — 1 var.

A₃. Kos tikel teno, asjatul aitumma.
Võn — 1 var.

Ba. Ei tunne tige fänada, õel anda ei
aitümada.
Lai — 1 var.

b₁. Ei mõista tige tänada, õel anda
aitümagi.
Amb — 1 var.

b₂. Ei mõista tige tänada, õel ei anda
aitüma.
Norm. 249, EKMS IV 169 — ?(2) var.

Vrd. ri «Tõõtegu tänamatule»: Ei moista tige tänada, / õel ei õelda aitumada (ERIA II: 2 nr. 2830).

11990. MIDÄ TIKE MÖTLES, TUUD TIKE ÜTLES — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

11991. MIDA TIGEDAM KOER, SEDA KÖVERAM SABA — 1 var.

Põl (Truu).

11992. TEE TIGEDALE HEAD EHK KAITSE KÕHNA KARJA — u. 75(114) var.

A. Tee pahale head või näita tale per-
set, see on ükskõik.
Krj — 1 var.

B. Tee õelale head ehk näita tale per-
set, see ükskõik.
Krj — 1 var.

C. Tie õelale hiad ehk näita näljatsele
paljast perset.
Hlj — 1 var.

D_{1a1}. Tee õelale head ehk paku pahale
perset.*

* õelale; pahele (Kaa)

A. Lese (Põl) seletus: «On selksid ini-
mesi, et tee taale head ehk kurja, ta on
tige ja reo ikka.»
Khk, Kaa, Põl — 3 var.

a₂. Tee õelal head ehk paku pahal per-
set.
Pha — 1 var.

b. Tee õõlale heed ehk paku pahale per-
set.
Põl — 1 var.

D_{2a}. Tee õelale hääd ehk paku pahale
perset — ükskeik.
Kär — 1 var.

b. Tee õõlale heed ehk paku pahale per-
set, see on ükskeik.*
* õõlale; head (Sa)
Khk, Sa (Veäster) — 2 var.

c₁. Tee õelale hääd ehk paku pahale per-
set, see on ükspuhas.
Sa (Hurt) — 1 var.

c₂. Tee õelale head ehk paku pahale per-
set, see on ükspuhas kõik.
Sa (Hurt) — 1 var.

d. Tee õelale head ehk paku pahale per-
set, üks hea mõlemad.
Pha — 1 var.

D₃. See on ükskeik, kas sa teed õõlale
head või pakud pahale perset.
Pha — 1 var.

*

E. Tee õõlale hääd ehk lase tigele taari.
Käl — 1(3) var.

*

Fa. Tee õelale head või kaitse kadeda
karja.

Meelej. nr. 39 (1887) 311, Norm. 245,
EKMS I 408 ja 847 ning II 147; Pär —
1(15) var.

b. Mine tee õelale head või kaitse ka-
dedale karja.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.

G_{1a}. Tee õelale head ehk kaitse kurja kar-
ja.
Aud — 1 var.

b₁. Tii õelale hääd vai kaitsa kurja kar-
ja.
San — 1 var.

b₂. Tee siis õelale head või kaitse kurja
karja.
E. Poomi seletus: kui keegi on oma hea-
tegitajale paha teinud.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

c. Tee õelale head ja kaitse kurja karja.
VJg — 1 var.

G₂. Tee õõlale head ehk kaitse kurja
karja, see on ükskõik.
Khk (Simon) — 1(2) var.

H_{1a}. Tee õelale head ehk kaitse kõhna
karja.
Amb — 1 var.

b. Tee õelale head või kaitse kõhna kar-
ja.
EKMS I 207; Vig — 1 v. 2(3) var.

c. Mine tee õelale head ja kaitse kõhna
karja.
Tõs (Schantz) — 1 var.

H_{2a}. Tee õelale head ehk kaitse kõhna
karja, see ükskõik.
Kuu — 1 var.

b. Tee õelal hüad või kaitse kõhna kar-
ja, see on ükskeik.
Saa (P. Kangur) — 1 var.

I. Tee kõhnale head ehk kaitse kurja
karja.
Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622; ?Pär
(Rosenplänter) — 1?(3) var.

J. Tee kurjale head ehk kaitse kõhna
karja, see on üks.

Beitr. XI 152, Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622; Pär — 1(6) var.

K. Tee tühjal hääd vai kaidsa kõhna karja.

Hls v. Krk (Kase) — 1 var.

L. Tee teisele hääd vai kaitse kõhna karja.

Hel (Wahlberg) — 1 var.

M_{1a}. Tee tigatedale head, kaitse kõhna karja.

Tt (anon.) — 1(2) var.

b. Tee tigatedale hääd ehk kaitsta kõhna karja.*

* head; kaitse (Pär)

Pär, Vön, Plv — 3 var.

c₁. Tii tigele hääd või kaidse kõhna karja.*

* tikele (Hel), tikölö (Ote); vai (Hel, Ote); kaedsa (Hel), kaidsa (Ote)

Hel, Trv, Ote — 5(6) var.

c₂. Tee nüüd tigele hääd või kaidse kõhnal karja.

Hls — 1 var.

M_{2a}. Tii tigatedale hääd ehk kaidsa kõhna karja, üits juudas kõik.

Nõo — 1 var.

b. Tii tigele hääd või kaidsa kõhnale karja, üits juudas ta puha.

Pst (Ainson) — 1 var.

M₃. Tee tigatedale hääd vai kaitsta kõhna karja; tike ei tunne tenata, kõhn ei massa karjusse palka.

Vön — 1 var.

N_{1a}. Tee no tikele hüvvä ehk kaidsa kur'a karja.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b₁. Tii no tikölö hüvvä vai kaatsa kur'a karja.

Rõu — 1 var.

b₂. Tii tigõ'ölö hüvvä vai kaitsta kurja karja.

Rõu — 1 var.

c₁. Tii tigatedale hääd vai kaitsta kurja karja.

Rõu — 1(2) var.

c₂. Tee tigel hääd või kaidse kurjal karja.

Krk — 1 var.

d. Tii tigatedale hääd vai kaidsa kurja karjast.

Nõo — 1 var.

N₂. Tii tigatedale hääd ehk kaidsa kur'a karja, üts täüs kõik.

Plv — 1 var.

N₃. Tiid sa tigatedale hääd või kaitset kurja karja, sitt oled ikkagi.

Pst — 1 var.

O_{1a}. Tii tigatedale hääd ehk kaitsta kadeda karja.*

* tigatedale; hiad; kaetse (Kod)

Kod, Nõo — 2(4) var.

a₂. Tii tigatedal hääd ehk kaitse kadeda karja.

TMr — 1 var.

b₁. Tee nüüd tigel hääd või kaitse kadel karja.

M. Sarve seletus: ei hinda.

Krk — 1 var.

b₂. Tii tikele hääd vai kaetse kade karja.

TMr — 1 var.

c. Tee tigatedale hiad ja kaitse kadeda karja.

Plt — 1 var.

O_{2a}. Tii tigehele hüvvä vai kaidsa kade karja, ütskõik.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Tee tigatedale head ehk kaitse kadeda karja, see on ükskõik.

Aks — 1 var.

c. Tee tigatedale hääd või kaitse kaheda karja, see on üks täis kõik.

Hls — 1 var.

d. Tii nüüd tigatedale hääd ehk kaadsa kadeda karja, üits juudas kõik.

Nõo — 1 var.

O₃. Tee tigatedale head, kaitse kadeda karja, ega sest kedagi abi ole.

Amb — 1 var.

O₄. Tie tigatedale hiead või kaetse kadeda karja, ei sellest saa midagi.

Tor — 1 var.

O₅. Ütskõik kas tii tigehele hüvvä vai kaidsa kade karja, töösempas ta üks ei saa.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

P_{1a}. Tee tigatedale hääd või kaitse kehva karja.*

* head; vai; kõhva (TMr)

TMr, Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 2(4) var.

b. Tee veel tigel hääd ja kaidsa kehval karja.

Krk — 1 var.

P₂. Tie tigatedale hiead või kaetse kehva karja, ei sellest saa midagi.

Tor — 1 var.

Q. Tee tigehele hääd ehk kaitse kõhlu karja.*

* tegijale (Stein)

Stein 64; Võ-Se (Stein) — 1(5) var.

R. Tii tikele hääd vai kaidsa kidsi karja, tuu üitskõik.

Ote — 1 var.

Sa. Tee tigatedale hääd ehk kaitse küla karja, on üks.

Hel — 1 var.

b₁. Tee tigatedale head ehk kaitse küla karja, ükskõik.

E MVH 93 — ?(1) var.

b₂. Tee tigatedale head või kaitse küla karja, ükskõik.

EKMS I 207 — ?(1) var.

T. Tee tikele hääd vai kaitse kahte karja, see om üts mõlemba.

San — 1 var.

U. Tee tigatedale head ehk kaitse õela karja.

Trm — 1 var.

Vrd. kk: Kaitse veel kõhnal karja 'õeld. kui abist v. heateost lugu ei peeta' (Hää).

Vrd. 14511. Anna õölale suud ehk paku pahale perset.

11993. TIGE TÜTRUK EHK TUKI SUITS — 1(2) var.

Hlj (Leetberg).

Vrd. 786. Halva naasega ellä om nigu vingutseh tareh ellä.

11994. TIGEDAT TÜDRUKUD EGA VALGET VARSSA EI OLE KESKI NÄIND — 3(4) var.

A. _____*

* tüdrukut; keegi; näinud (Norm.)

Norm. 179; Rak (Lilienbach) — 1(2) var.

B. Kis kurja tüdrukut või valget varssa on näind, aga kust niid kurjad naesed ja valged hobused siis on tulnud. KJn (Raidla) — 1 var.

C. Kes seda on enne näinud, et tüdrik on kurjas saanud.

Saa — 1 var.

Vrd. 12603. Tüdrukud on kõik head, ei tea, kust need õelad naised tulevad.

11995. TIKE TÕÖSE TEOTAS, ASJADU HINNE AVVUSTAS — 4(6) var.

Aa. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b. Tikō tiotas tõist, asātu avvustas hinnäst.

Vru (Sander) — 1(2) var.

c. Tike miis tõise teotas, asanda hinne austas.

Vas — 1 var.

B. Tike tõösõ teotas, aganane hinne avvustas.

Se — 1 var.

11996. ÄRA MINE TIGEDAGA TEED KÄIMA EGA VIHAMEHEGA VESKILE — 3 var.

A. _____

Ann — 2 var.

B. Ei ponikujega voi seltsis tiele mennä.

ponik = röövel (vrd. v. k. разбойник)

Kuu — 1 var.

Vrd. Siir. 8,18: Ärra minne teekonda käima sellega, kes on jultund, et ta julle tülliks ei olle.

11997. TIGU LÄHÄB KULL TASA, AGA VAATA, KUI RASVANE TA ISE ON — 1 var.

E. Ennisti seletus: aeglase eneseõigustus. Käl.

11998. PAREMB TIGANÕ PEOH KU MÖTUS OSSA PÄÄL — 20(37) var.

Aa₁. _____*

* parõmb, parem (Rõu); ticalane (Vas, Võ, Vas v. Se), tialane (Rõu), tealanõ (Rõu), tigan (Vas); peon (Rõu, Võ), plos (Vas)

Võ, Vas v. Se (Sandra) — 8(13) var.

a₂. Parem tihane peos kui mõtus oksa peal.

Norm. 231, EKMS IV 424 — ?(2) var.

a₃. Parõmb om tihalane peoh ku mõtus ossa pääl.

Rõu — 1 var.

b. Paremb ticalane peos kui mõtus mõtsas.

Se — 1 var.

Ba. Paremb varblane peon kui mõtus mõtsan.

Võn — 1 var.

b. Paremb om varblane peoh kui mõtus ossa pääl.

Vas — 1 var.

Ca. Paremb püvi peon kui mõtus mõtsan.
Võn — 1 var.

b. Parem püvi pihoh ku mõtus ossa pääl.
Rõu — 1 var.

Da. Paremb piho peon ku mõtus ossa pääl.*

* peoh (Vas)

Vas, Vas v. Se (Prants) — 2 var.

b. Paremb piho peon kui mõtus mõtsan.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

E. Parõmp kana käeh kui mõtus mõtsah.

Vas — 1 var.

*

F. Paremb tigane peon kui mõtsan ossa pääl.

Plv — 1 var.

*

G. Parem püü peus kui kaks oksal.

Undritz MJ 91, Norm. 231, EKMS IV 424 — ?(10) var.

*

H. Parem on üks lind kääs kui kaks metsas.

Kul (Reinson) — 1 var.

Vrd. 13795. Parem varblane peos kui tuvi katusel.

11999. Parem tihane kotis kui metsis oksa peal.

837. Parem hapu õun pihus kui kümme magusat puu otsas.

11999. PAREM TIHANE KOTIS KUI METSIS OKSA PEAL — 6(28) var.

Aa₁. _____*

* pääl (Stein)

Stein 52, Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573, Sakala Lisa nr. 22 (1888) 2, E 68, EKMS IV 670; Tt (Kreutzw.) — 1(12) var.

a₂. Parem tihane kotis kui metsis oksal.
E² 102 — ?(1) var.

a₃. Paremb tialanõ kotin ku mõtus ossa pääl.

Rõu — 1 var.

b. Parem tihane kottis kui metsis metsas.

Hls? (Jung) — 1 var.

*

B. Parem üks lind kotis kui kümme metsas.

Stein 52, Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573, Kmpm. KH 41; Tt (Kreutzw.) — 1(11) var.

*

C. Paremb üts lind kotin kui kats mõtsan.

Võn — 1 var.

*

D. Parem ikka kottis üks kui metsas kümme.

Kse — 1 var.

Vrd. 11998. Paremb tiganõ peoh ku mõtus ossa pääl.

13793. Parem varblane kotis kui kümme katusel.

12000. TIHEDAD OKSAD HÕÖRUVAD ÜKSTEIST — 1 kuni 2(2) var.

A. _____

Kaa (Tõll) — 1 var.

B. Puumetsas oksad [— — —] üksteise vastu kriiksuvad.

?Tln (K. I. M.) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Sul on ka oksad külles, mis alati kokku puuduvad (KJn v. San).

12001. KOHE SIIVUTA KANA LENDAB EHK JALUTU KATK JOOKSEB* — 1(3) var.

* kuhu; tiivuta (trüklised)

katk = kakk, õõkuul

Norm. 54, EKMS III 992; Pal (E. Uus).

Vrd. 10019. Sabata linnul on raske lennata.

12002. KUI SUL ENESEL TIIBU EI OLE, SIIS EI TÕSTA VÕÖRAD TIIVAD SIND LENDU — u. 5(21) var.

a₁. _____

Stein 34, Wied. 83, Kündja nr. 43 (1883) 478, Tõn. RP² 85, E 44, E² 100, Reiman EK I 277, Norm. 51; Tt (Kreutzw.) — 1(9) var.

a₂. Kui sul enesel tiivu ei ole, ei tõsta võõrad tiivad sind lendu.

E 44, E² 100 — ?(2) var.

a₃. Kui enesel tiivasid ei ole, ega siis teiste omadki sind lendu tõsta.*

* tiibasid; ei tõsta (Norm.)

Tõn. RP 85, Norm. 51 — ?(4) var.

a₄. Kui sul enesel ei ole tiibu, ei tõsta teiste tiivad sind lendu.

Reiman EK I 277 — ?(1) var.

b. Ku sul omal tiibi põle, ega s' tes'te tiivad ka sind ei aita.
Hää — 1 var.

c. Võõrad tiivad sind küll ülesse ei vii.
Kul — 1 var.

d. Ei teiste tiivad sind lendu tõsta.
?Vän (Tammsoo) — ?(1) var.

e. Omade tiibadega saad edasi, võõras-
tega ei saa kuigi kauva.
Lüg — 1 var.

f. Ku oma tiivad aitavad, s' aitavad,
tes'te pääl ei maksa loota.
Hää — 1 var.

12003. KÕIK TIIVAD ÄI KANNA ÜHE KÕRGUSELE — 1 var.

Krj (Grepp).

Vrd. 5913. Kõik linnud ei lenna ühe kõrgusel.
5915. Kõik linnud ei saa ühe korraga
lendama.

5923. Lind ei või kõrgemale lennata, kui
tiivad kannavad.

5748. Ära lenda kõrgemale, kui tiivad
kannavad.

5947. Mida rohkemine lind sulgi saab,
seda kõrgemine saab ta lennatud.

12004. TIISKUSÕH KOOLÖSSÕ', KAS LEHT SÜGUSE LÄTT PUUST VAI LEHT KEVÄJÄ TULÖ PUUHTÖ — 1 var.

Räp (Voolaine).

12005. KU TIKÖRPUU' MUHETASÖ, SIS OM KA KALAAIG MUÖDÄ — 1 var.

Se (Vabarna).

12006. MES NUÜD LUGEB TILK SUU- RES MERES — 1 var.

Kuu (Lindström).

Vrd. 12007. Tilkadest kogub meri.

12007. TILKADEST KOGUB MERI — 3 var.

A. _____
Krl (Toom) — 1 var.

B. Tilk tuleb tilga juure ja ongi suur
loik.
Hää — 1 var.

C. Suur meri ei kuku korraga alla, ikki
tilgadest kogub kokku.

M. Mäesalu seletus: «Korjanduste, samuti
kokkuholdmise puhul.»

Hää — 1 var.

Vrd. 12006. Mes nüüd lugeb tilk suures me-
res.

12008. TILK VIHMA TAEVAST ÄNAM KUI TIIMER MERES — 1 var.

Hää (Mäesalu).

12009. TILGA OTSAST SAA AI TARE OTSALE — 11(13) var.

Aa. _____*

* tarõ; otsalõ (Se)

Vas v. Se (Sandra), Se — 2 var.

b. T... otsast saa ai tarõ otsalõ kara-
da.
Se — 1 var.

Ba₁. Ärä t... otsast tare otsale karaku.
Räp — 1 var.

a₂. Karako oi t... otsalt tarõ otsalõ.
Vas — 1 var.

a₃. Ärä karga toki otsast tare otsale.
Võn — 1 var.

b₁. Ära karga t... otsast tare peale.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3)
var.

b₂. Ärä karga t... otsa päält tare pää-
le.
Ran — 1 var.

c. Är hüpako t... otsast tarõ otsale.
Räp (Lepson) — 1 var.

C. Ärä karga t... otsast tare lakke.
TMr — 1 var.

D. Ära karga t... päält ahju pääle.
M. Sarve seletus: nii öeldakse kiitlejale.
Krk — 1 var.

Vrd. kk: Tilga otsast tarõ pääle karada 'suurt
ette võtta' (Se).

12010. TILGAT T... SAAB IKKI NAIST, AGA KULDM... EI SAA KOHE- KILE — 1 var.

Trv (Käger).

12011. TILGUVE ENNE JÜRIPÄEVÄ RÄSTÄ, SAAB SANTKI ÖLUT JUVVA — 2 var.

a. _____
Hel — 1 var.

b. Kui enne jüripäeva riastad tilguvad,
saab sel aastal santki õlut juvva.

Iis (Timotheus) — 1 var.

Vrd. 5217. Kui küünlapäeval nii palju sula on, et kukk juua saab, siis saab üksi saks õlut, aga kui härg juua saab, siis saab ka talupoeg õlut.

12012. TILLUKE TERAVAKE, HULLUKE USINAKE — 4(8) var.

A. Mis tillike, sii teräväke.*

* tilluke; see; teravake (E)
E 57; Trv — 1(3) var.

B₁. _____

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

B₂. Hullukene usinakene, tillukene teravakene.

Krl — 1(2) var.

C. Hulluke usineke, kallikene kasineke.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

D. Suur lääb kurru suikume ja pikk lääb pingile magame; tilluke om terävi ke ja hulluke usinike.

Saa — 1 var.

Vt. 4405 C.

Vrd. kk: Til'luksek ja teravek, hulluksek ja usinek (Krk); Tillokõnõ ja terräv, väikene ja välle (Räp); Väikene ja väle, til'lokõnõ ja terräv (Rõu).

Vrd. rl «Ära võta suurt nalst»: [— — —] Til'luke, terävekene, / ulluke, usinakene! (VK IV nr. 474—476).

12013. TINA OTSIB LIHA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Kuul on määratud kedagi tabama.»

Hää.

12014. TINGALINE TÖÖ TEE ÄRA, RUBLALINE VISKA KÕRVALE — 1 var.

Plv (Rocht).

12015. TINGI TUGEVASTE, MAKSA AUSASTE — 4 v. 5(21) var.

Aa. _____

Meelej. nr. 13 (1887) 101, Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 14; Pär (Kampmann) — 1(12) var.

b. Tingi tublisti, maksa ausasti.

Kmpm. Klr II° 344, Norm. 141, EKMS I 1104 ja IV 799 — ?(5) var.

c. Tingi heaste ja maksa ausaste.*

* hästi; ausasti (Noa)

Kul, Noa — 2 var.

B. Kauple õigeste, maksa ausaste.
Kei — 1 var.

C. Kauple kauba iist, aga massa hinda.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

Vrd. 3497 E. Tingi kui juut, maksa kui vend.

12016. KUS ON TISSI, SIEL ON KA TUSSI — 3 var.

a. _____

Kuu (Lindström) — 2 var.

b. Kus tissi, sääi tussi.

Hlj — 1 var.

Vrd. 8118. Kus ossi, sääi tussi.

12017. TITTEGA VÕIT AHO ÄR KÜTTÄ — 1 var.

Se (Voolaine).

12018. ENNE TOAPOISS, PÄRAST SEAPOISS, AGA ENNE SEAPOISS, PÄRAST TOAPOISS — 1 var.

Vai (Russmann).

12019. PAREM TUASITTUR KUI KÕRTSILAKKUR — 2(3) var.

a. _____

Jõh (Timotheus) — 1 var.

b. Paremb tuasittur mies kui kõrtsilakkur.*

* parem; mees (Päss)

Päss PJs 559; Iis (Timotheus) — 1(2) var.

Vrd. mst: Kumma omale meheks tahad, kas tuppasitturi või pingimõõturi? 'Tõõmees ja lalsk' (Phl).

Vrd. 12074. Parem see, kes tuppä situb, kui see, kes parsil magab.

12020. PALJU TOBRA EI OLE KUNAGI HÄÄ — 4 var.

a. Pal'lo tobra ei ole hää.

Räp — 1 var.

b. Palju tobra ei ole millaski hea.

Lai — 1 var.

c. _____

Vil — 1 var.

d. Pal'lo tobra ei olõ ka hää.

Rõu — 1 var.

Vrd. vellerism (?): «Liiga tobra põle kunagi tobra», ütleb venelane (LNg).

12021. IGA TOIDUL OMA KÕHT —
2(4) var.

A. _____

Kaa (Tõll) — 1 var.

B. Igal roal oma kõht.

K. Lepa seletus: «Kui kõht on küll täis söödud, siis teist rooga mahub ikka veel süüa.»

Norm. 161, EKMS IV 22; Mus — 1(3) var.

Vrd. 1. Kor. 6,13: Roog on kõhhule, ja kõht on roale seätud, agga Jummal tahhab ühhe ni hästi kui teise lõppetada; agga ihho ei olle mitte horusfele, vaid Isfandale, ja Isfand ihhule seätud.

12022. KES TOITU MÕNITAB, NÄEB
VIIMAKS NÄLJA — 1 var.

Tt (Siipsen).

12023. KÕIK TOIT EI KÕLBA IGA-
MEHELE — 1 var.

JJn (Oberg).

Vrd. 12024. Kõpse toit kõlbab igaühele.

12024. KÜPSE TOIT KÕLBAB IGA-
ÜHELE — 1 var.

Hlj (Kungur).

Vrd. 12023. Kõik toit ei kõlba iga-mehele.

12025. TOIT KÕIK, MIS SUÄ VÖTT —
2 var.

A. _____

Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.

B. Sitt om kah toit, kelle süä võtt.

Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.

12026. TOIT ON ENAM KUI MEIE —
1 var.

Vig (Valdt).

Vrd. 5703, eriti B₂B₂: Leib on vanem kui meie.

12027. VÄGA UHKE TOIT TEEB KOTI
TÜHJAKS — 1?(2) var.

Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45.

12028. KUS TOLMU, SEAL TÖÖD —
1(2) var.

Tõs (G. Anniko).

12029. PAREM ON TOLMUGA KUI
SITAGA — 1(2) var.

SJn (Kapp).

12030. MIS TÕI TULLES, SEE SÕI
OLLES — 1(3) var.

* Gös. 481, KAH EKAI 88 ja 89.

*

*die zehrung nach der nehrung sehen mis toi tullis/
se soi ollis / i.e. hat er etwas so kan er essen.*

12031. ENNE TOOMAPÄÄVA VÕIB ÕLUT
AGANATESTKI TEHA, PIALE
TOOMAPÄÄVA EI SAA VILJASTKI
— 1 var.

Kad (Kleinmann).

12032. KUI TOOMAPÄEVAKS VEEL
TALUNAISTEL TAKKU JÄRELE
JÄÄB, SIIS PEAB TOOMAS
NENDEGA P...T PÜHKIMA —
1 var.

Trt (Rehberg).

12033. KUI TOOMAPÄEV TUISEKAB, SIIS
TUISEKAB TALVE LÄBI — 1 var.

Krj (Kõiva).

Vrd. 12034. Toomapäeval ikka tuiskab.

12034. TOOMAPÄEVAL IKKA TUISEKAB
— 18(24) var.

A₁a. Toomas tuiskab.*

* Tuõmas (Khn)

Hps, Käl, Khn — 3 var.

b.

Kse (H. Tampere) — 1 var.

c. Toomapäeval tuiskab ikka.
Emm — 1 var.

A₂. Toomapäeval pidada alati tuiskama,
sest siis olla Toomas naese-lastega
vällas.
VII — 1(2) var.

A₃. Toomapäeval tuiskab tihti, Toomas
pühib siis tuba ehk tuulab vilja.
Se — 1 var.

Ba. Toomas tuiskab, Mart külmetab,
Kadri kuseb.
Pld — 1 var.

- b. Mart külmetab, Kadri kuseb, Toomas tuiskab.
Põl — 1 var.
Vt. 2868 Oa ja b.
- C. Martatab, Kadri katab, Lutsi pühib luuaga kokku ja Toomas tuiskab taga taaripuuga laiali.
Khk — 1 var.
Vt. 6439 V₁₁.
- Da. Martatab, Kadri katab, Andres harutab, Luutsna pühib luuaga, Toomas tuiskab taga täis.*
* Luutsina (trükised)
Viid. 94, Mihkla-Parlo-Viidebaum I 94, Muuk-Mihkla I 19 ja 39, Vih. (1949) 94; Kaa — 1(6) var.
- b. Martatab, Kadri katab, Andres harutab, Luts viib luuaga, Toomas tuiskab.
Ans — 1 var.
- c. Martatab, Kadri katab, Andres harutab, Toomas tuiskab, Luts pühib luuaga ää.
Kre — 1 var.
Vt. 6439 V₁₀.
- E. Mihkel mõtleb, Martatab, Kadri katab, Andres harutab, Nigulas niisutab, Toomas tuiskab.
Krj — 2 var.
Vt. 6439 V₁₄.
- F. Andrus hõiskab, Toomas tuiskab.
Kse — 1 var.
- *
- G₁. Toomapäe tuisk — see on ikka kolm päeva enne jõulu.
Krj — 1 var.
- G₂. Must Toomas tuiskab kolm päeva enne jõulut.
Jäm — 1 var.
Vrd. 12033. Kui toomapäev tuiskab, siis tuiskab talve läbi.
12035. TOOMAPÄEVÄL PANDVAT MUST TOOMAS EDIMÄDSE TÜTRE MIHELE, TÖNNISPÄEVÄL TÖSE, KÜINDLEPÄEVÄL KOLMANDA — 7(8) var.
- A. ———
San (Pedajas) — 1 var.
- B. Toomal olevad kolm musta tütart ollo: edimäne tütar olevad mehele saanud toomapäival, teine tütar kolmekuningapäiva, kolmas tütar tin-nospäival.
Har — 1 var.
- C. Viis päeva enne jõulu läheb musta Tooma üks tütar mehele, küünlapäeval teine.
Räp — 1 var.
- D. Toomap[äeval] Toomas paneb viimse tütre mehele.
Kan — 1 var.
- E. Sügüse-talve pööripäival panvat must oma tütre mehele.
Kan — 1(2) var.
- Fa. Musta tütar viias talsipühi mehele.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Talsipühi viias musta tütar mehele.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
12036. TUUMAPÄIV LÄTT PÄÄVÄL ÜTS TOLM MAAHA, PÄIV NAKAS SELGEMBÄST MINEMÄ — 1 var.
Räp (Voolaine).
12037. TOOMAPÄÄ SAAVAD JÕULU-VÄRAVAD LAHTI TEHTUD TAEVATAADI POOLT — 1 var.
Pha (Tikerpuu).
12038. TOOMAPÄÄVAL VIIAKSE TOHMA TOOMAS VÄLJA — 2 var.
- a. ———
Aud (Tarkpea) — 1 var.
- b. Toomapäe aetase tahma Toomas tuast vällä.
Tor — 1 var.
Vrd. uk: Toomapäeval algab jõuludeks suur koristamine, siis aetakse välja Tahma-Toomas e. Nõgi-T. e. Must-T (EKMS III 464).
12039. KU TOOMELEHED HIIREKÕRVA SUURUTSE OM, HAKAB KIRIKÜÜT LAULMA — 3 var.
- a. ———
Hls (Ilus) — 1 var.
- b. Kiriküüt ei tule enne vällä, ku toomelehe hiirekõrva suurutse om.
Kõp — 1 var.
- c. Ööbik tuleb siis meile, kui on toomelehed hiirekõrva suurused.
Saa — 1 var.
Vrd. 14819. Ööplik tulevat siis vällä, kui ta ennast toomingalehtedesse ära peita saab.

12040. TOOMAS SOEB TUHKHAUA PEAD
— 1 var.

P. Koppeli seletus: «Tuhkhaudadest (kollektist) viidi tuhk välja.»
Aks.

12041. TOOMAS TULEB, TOOPI
KAINDLASSA — 4(7) var.

a. _____ *

* toop; kaenlas (Loorits; TMr)
S. Noore (Kad) seletus: «Toomapäevaks tehti jõuluõlut.»
Loorits Vrp 59; Kad, TMr — 2(4) var.

b. Toomas toob ka toobi.
LNg — 1 var.

c. Tuomas tuleb õlle tuobiga.
Rak — 1(2) var.

Vrd. 6443. Mart tuleb, hani kaenlas.
12043. Toomas võtab toobi.
2740. Jõulutoomas tuleb, valge müts peas.

12042. TOOMAS TÄIDAB TÜNNI — 1 var.

M. J. Eiseni seletus: «Toomapäeval algab õlle keetmine.»
Räp.

12043. TOOMAS VÕTAB TOOBI — 1 var.

E. Uusi seletus: «Toomapäeva ja jõulu vahel ei tehta enam õlut, siis saab vähe õlut.»
Pal.

Vrd. 12041. Toomas tuleb, toopi kaindlassa.
2336, eriti G: Jaan odab toobi, Laurits kaks.

12044. PAREM OLGU TOORES VILI
KOTTIS KUI KÜPSE PÕLDUS — 2 var.

A. _____

Han (Uusküla) — 1 var.

B. Änam hal'i astas kui küps põldus.
LNg (Ennist) — 1 var.

12045. TOORES LUUK ÕIGUB JÄLLE — 1 var.

Trv (Ungerson).

12046. TOOREST PUUD RAIUDA,
MÄDAND LANGEB ISEGI — 1 var.

Amb (Kleinmann).

12047. TOPELT EI KÄRISE — 7(9) var.

a₁. _____

Jõh, Krk — 2 var.

a₂. Ega topelt ei kärise.
Hää, Vil — 2 var.

b. Kahekordne ei kärise.
Khk, Vil (R. Kallas v. anon.) — 2(4) var.

c. Katskõrd ei katke.
Hel — 1 var.

12048. TOPKA TAHTUB TOISE, TOINE
TAHTUB KOLMANE, KOLMAS
OTTAB MIHE — 1 var.

R. Lilheina seletus: «Vabandatakse vinditamise puhul.»
Kuu.

Vrd. 15002. Üks ohuks, teine rohuks, kolmasneljas hingeõõtja.

12049. ÄRA SENNA TOPI, KUS SIND EI
SALLITA — 1 var.

Hlj (Rehberg).

Vrd. kk: Mis sa tükid teistele järele, kui sind ei sallita (Saa).

Vrd. 12720. Ära tüki sinna, kus sa ei mahu.

12050. ÄRA TOPI OMA NINA IGALE
POOLE — 7 var.

Aa₁. _____

Trm — 2 var.

a₂. Ärä oma nenä igele puole tobi.
Kuu — 1 var.

a₃. Ära topi nina igalpoole vahele.
Vän — 1 var.

b. Ära topi oma nina teiste asjadesse.
Pal — 1 var.

c. Umma ninna massa ai õgalõ poolõ topi.
Se — 1 var.

B. Mis sa topid oma nina sinna, kus pragu ees ei ole.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. kk: Topib oma nina igale poole (Trm).

Vrd. 12051. Ära topi oma nōna tōise tōō vahele.

8482 C₃. Ära topi oma nina senna, kus ta kõrvetada võid.

9118. Mis sinusse ei puutu, sinna ära pista oma nina.

**12051. ÄRA TOPI OMA NÖNA TÖISE
TÖÖ VAHELE — 2 var.**

Trv.

Vrd. 12050. Ära topi oma nina igale poole.
9118. Mis sinusse ei puutu, sinna ära pista oma nina.

**12052. MIDÄ SUUREM TORM, SEDÄ
KÖVEM OLGU ANKUR — 1?(1)
var.**

?Saa (P. Kangur).

**12053. TORM MURRAB IKKI KANGE
PUU — 6 var.**

Aa. _____

Trv (Ungerson) — 1 var.

b. Torm purustab iga pikema puu metsas.

Vig (Aitsam) — 1 var.

c. Torm murd ka kõgõ suurõmba puu maha.

Urv — 1 var.

d. Kõrget puud murravad kõik tuuled.

VLk — 1 var.

Ba. Maru murrab ikka kõrget kuuske.

Vil — 1 var.

b. Peenike paju peab marus vastu, kuna kõva kuusk murdub.

Vil — 1 var.

Vrd. 8483. Ära tõsta pead väga kõrgele, sest kõrged asjad murrab torm.

**12054. TORM PUUAB KALAD MEREST
— 1 var.**

Khñ (O. Niinemägi, L. Märtman).

**12055. LÄÄ ÄI TOSS LÄMMÄST PERSEST
VÄLLÄ — 3 var.**

A. _____

Se (Pino) — 1 var.

B. Lämmäst persest lää äi hing vällä.

Se (Relli) — 2 var.

**12056. TOSSIKE SAAB KIRIKUS JA
KÖRTSIS PEKSA — 1 var.**

Ann (Kagovere).

Vrd. 6013, eriti I–J, näit. I: Rumal saab kirikus peksta ja kõrtsis.

13084. Vaene saab kerkungi pessä.

4102. Koer saab kirikuski peksta.

**12057. TRAGI NAINEN ON TIGE, HUÄ JA
MAHE ON TÖÖ JUURES
TOSSUKANE — 1 var.**

Kuu (Lindström).

**12058. TREHVÄS, SIS TULÖ LUVVA-
VARRÖST KA PAUK — 8 var.**

Aa. _____

Se — 1 var.

b. Luvvavarrest tuleb ka püssipauk.

Lüg (Källo) — 1 var.

c. Ega seda tia, kust pauk tuleb, luvvavarrest tuleb ka püssipauk.

Lüg (Källo) — 1 var.

B₁. Tühi püss lähäb ka lahti.

Lüg (Källo) — 1 var.

B₂. Hädäst-patust lätt tühi püss ka väl-
lä.

Se — 1 var.

Ca. Kui jumal tahab, võib luuavars ka
lahti minna.

Trm — 1 var.

b. Kui jumal tahab, siis võib luuavars
ka paugu teha ja mõnda tappa.

Lai (Tammepuu) — 1 var.

c. Kui jumala tahtmine on, või luua-
varrestki pauk tulla.

Amb — 1 var.

**12059. TROPIS PEAB IKKA TOLA
OLEMA — 1 var.**

M. Proodeli seletus: «Seltskonnas peab
olema naljategija, pilkealune.»

Iis.

**12060. KUI ON LÄINUD TRUMM, SIIS
MINGU KA PULGAD — 4 var.**

a₁. _____

Kul — 1 var.

a₂. Kui ond rumm läin, siis mingä kua
pulgad.

Khñ — 1 var.

b. On läind parapann, mingu pulgad
koa.

Rid — 1 var.

c. Kui trumm on läinud, saada pulgad
järele.

Vän — 1 var.

Vrd. vellerism: «On läinud trumm, siis mingu
ka pulgad,» ütles Vanapagan, kui ta Ka-
val-Hansuga kaarte mängides Hansule

oma trummi maha mängis ja viskas trummi pulgad põrandale (KJn).

Vrd. 5667. Kui juba leib läks, siis las minna ka kannikas.

8281. On läinud paks, mingi vedel koa.

13874. On läinud vasikas, mingi nahk koa.

9884. Kui on läind rumm, siis mingi ka kodarad.

10792. Kui susi om söönu halli hoo, sis söögu puutele-vankri kah.

5803. Ku liha um lõpnu, sis lõpku luu kah.

6737. Ku mesi um lõpnu, sis lõpkõ vaha kah.

8841. Kui pill on läind, mis sa veel torudest nutad.

1397. Kui on läinud hobune, siis mingi ka valjad.

12061. EGA TRUMPIJEGA ÜKSI MANGIDÄ — 1 var.

Kuu (R. Lilhein).

12062. TRUU KOER VALVAB SIIS, KUI TEMA ISAND MAGAB — 1?(1) var.

?Kre (Luks).

12063. TRUU NAABER — KALLIS VARA, KURI NAABER — KIBE ELU — 1 var.

Amb (Neublau).

12064. TRUU SULANE, ÖNNELIK PEREMEES; TRUU ÜMMARDAJA, ÖNNELIK PERENAINE — 2(6) var.

A. _____

Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 84, E² 53 — 1(5) var.

B. Truu ümardaja, truu sulane on maja õnn.

Ris (Holts) — 1 var.

12065. EGÄ TSIRK ARVAS INDÄ LAULU KÖGÖ ILUSAMBA OLEVAT — 2 var.

A. _____

Ote (Kroon) — 1 var.

B. Varõsõ meelest om timä laul kõkõ ilosamp.

Se — 1 var.

12066. KOHE TSIRK LINNAHAS, SINNÄ PUTSAI TSILGAHAS — u. 40(59) var.

Aa₁. Kohes tsirk lennahus, sinna putsajas tsilgahus.*

* putsajus (trüklis)

Stein 30; Vö-Se (Stein) — 1(5) var.

a₂. _____

Vas v. Se (Sandra, Prants), Se — 3 var.

a₃. Kus tsirk linnahas, sääi putsai tsilgahas.

Vil (R. Kallas v. anon.) — 1(2) var.

a₄. Kohe tsirk lindas, sinna putsai tsilgahtas.*

* lindäs; sinä'; tsilgahhas (Lut)

Se, Lut — 2 var.

b. Kui tsirk linnahas, sõs putsai tsilgahas.

Rõu — 1 var.

c₁. Tsirk linnahas, putsai tsilgahhas.*

* linnatas — tsilgatus (Har); lennahas (Vas v. Se)

Har, Rõu, Vas, Vas v. Se (Sandra) — 6 var.

c₂. Tsirk linnahas, putsaja tsilgahas.

Rõu — 1 var.

c₃. Tsirk lindas, putsai tsilgatus.

Vas — 1 var.

c₄. Tsirk lindas ja pudsa tsilates.

E. Pääsi seletus: «Rändajal ikka midagi kaob.»

San — 1 var.

B. Tsirk lindas, putsai tsilgates; kun tegines, sinnä lagunes.

Krl — 1 var.

C. Lind liigatus, putsai tsilgatus.

Plv — 1 var.

Da. Kost lind linnatas, sinnä putsai tsilgatas.

Rõu — 1(2) var.

b. Lind linnahas, putsai tsilgahas.

Vas — 1 var.

Ea. Kus lind linnahtas, sinna sulg tsilgahtas.

Norm. 265; Krl — 1(2) var.

b₁. Lind liigatas, sis sulg tsilgatas.

Urv — 1 var.

b₂. Lind liigutus, sulg tsilgutatus.

Kan — 1 var.

Fa. Kon tsirk linnahas, sääi putsai pudõnõs.

Rõu — 1 var.

- b. Kost tsirk lendas, sinna putsaja pudenese.
Kan — 1 var.
- c. Tsirk lindas, putsai pudinõs.
Se — 1 var.
- Ga. Kost lind lendas, sinna putsai pudinas.
Ote — 1 var.
- b. Lind lindas, putsai pudinõs.
Rõu — 1 var.
- c. Kos lind liigutas, sinna putsai pudines.
Kan — 1 var.
- d₁. Ku lind liigahtus, sõs putsai pudõnõs.
Räp v. Plv (S. Keerd) — 1(2) var.
- d₂. Niigu lind liigatas, nii putsai pudenese.
Plv — 1 var.
- e. Lind liigahtus, putsai pudenese.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- f. Lind liigus, putsaja pudenese.
Räp — 1 var.
- H. Lind lendäs, putsai pudinas; inemine kõnd, sõna satas.
Rõn — 1 var.
- I. Tsirgukõnõ lindas, sulg pudines.
San — 1 var.
- J. Kos lind lindas, sinnä sule' pudenese'.
?Räp (Poolakess) — 1?(1) var.
- Ka. Kus lind lennab, senna suled langevad.*
* lendab; sinna (E)
Wied. 92, Kündja nr. 42 (1883) 502, E 46, E² 100 — ?(7) var.
- b. Kui lind lendab, siis sulg langeb.
EKMS III 1074; Rak (Jürjev) — 1(3) var.
- c. Linnukene lendab, sulekene langeb.
?Kan (Sööt) — 1?(1) var.
- d. Lind lendab, sulg kukub.
?Rõu (Leegen) — 1?(1) var.
- e₁. Kus linnukene lendab, senna suled jäävad.
Hää — 1 var.
- e₂. Kus linnukene lendab, senna ta suled jätab.
Hää — 1 var.

12067. TSIRGUL OM KA SUÄ, TAPLÕSÕ MÕNIKÕRD NIIGU PUDSAJA TSIUGELESE — 6(7) var.

- Aa₁. —
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₂. Tsirgul om ka süä, taplõsõ nigu' pudsaja tsiuglõs'.
Se — 1 var.
- b. Tsirgul om ka süda, nema ka mõnikõrd taplese.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Linnulgi süda, ju_s inimesel ka.
M. Mäesalu seletus: riidlemise kohta.
Hää — 1 var.
- C. Kikkalgi' om süä, sis' ammugi inimesel.
?Se? (Relli) — ?(1) var.
- D. Kana kats tingä, tuulgi om süä.
Se (Relli) — 1 var.
- Vt. 3123 B.
- E. Kullil kulli süä, kanal kana süä, a pahaneda mõistva mõlemba.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vrd. kk: Poiskõsõ kaklõsõ nigu tsiugõlõs (Ote).
- Vrd. 5942. Linnud riidlevad ka taeva all, mis asi see s inimestelgi on.
2101. Igal inimesel on oma süda sees, ega kass ei ole kellegi südant ära söönud.

12068. TSIRK KA KÜLVÄÄI', A SUUNÜST SAA — 1 var.

Se (Savala).

12069. TSIRKKI OM SUURI VASTA SUVVÕ, KINÄ VASTA KEVÄJAT — 2 var.

- a. —
Se (Tammeorg) — 1 var.
- b. Tsirkki on suuri vastu suve, kenam vastu kevadet.
Rõu (Gutves) — 1 var.

12070. TSUVVA NÄGO, VIISO IGA — 1 var.

- San (Koolmeister).
- Vrd. ns: Tsvvva au ja viisu igä saagu sul olema (Hel).

12071. TSÖGAND PETT KÕÕ RISTI-
RAHVA ARH* — 1 v. 2(5) var.

* tsigand; ar

Se (Oinas, Tammeorg).

12072. KUI SA ÜKS KORD ÜMBER TOA
KÄID, OLED SA TARGEM KUI
SEE, KES MAAS ISTUB — u.
15(40) var.

A_{1a}.

Wied. 82, Kündja nr. 40 (1883) 478, Vlg.
Lisal. nr. 12 (1890) 96 — 1(8) var.

b. Kes korra ümber toa käinud, on tar-
gem kui see, kes maas istub.
E 35, E² 36 — ?(6) var.

c₁. Kes korragi ümber toa käib, on tar-
gem kui see, kes paigal istub.
Norm. 269 — ?(2) var.

c₂. Kes korra ümber toa käinud, on tar-
gem kui see, kes paigal istunud.
Kmpm. KLR II⁶ 342 — ?(1) var.

c₃. Kes korra ümber tuagi on käinud,
see on sellest targem, kes paigal on
istunud.
Klemmer Elusal. Kal. (1905) 15 — ?(1)
var.

d. Kes üks kord ümber toa käib, on
targem kui see, kes toas istub.
Kuu — 1 var.

e. Kui sa üks kord ümber tare käid,
oled sa targem kui see, kes maas
istub.
Kapp 40 — 1(2) var.

f₁. Kui sa korra ümber tare käinud, siis
oled targem kui see, kes toas istus.
?Khñ (õpil.) — 1?(1) var.

f₂. Oled kord ümber tare käinud, siis
oled targem kui see, kes toas istub.
Hlj — 1 var.

g₁. Kui sa üts kord ümber tare käid,
oled targem kui see, kes taren istub.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3)
var.

g₂. Kui sa voori olt ümbre tarõ käunu',
sis, olt õks targõb ku [tuu], kes ta-
rõh istõ.
?Se (Oinas-Tammeorg) — 1?(1) var.

g₃. Kui sa voori ümbre tarõ olt käunu,
sis olt targõb ku tuu, kes tarõh is-
tus.
?Se (Oinas-Tammeorg) — 1?(2) var.

h₁. Kes tare ümber korra ära käib, see
on targem sellest, kes tares istus.
SJñ — 1 var.

h₂. Kes kõrra ümber tare käib, on tar-
gem kui see, kes taren istub.
Pst — 1(3) var.

i. Kes ümmer tare keeru ära käib, om
targem kui sii, kes sehen istub.
Trv — 1(2) var.

j. Enam teab see, kes tua ümber on
ära käinud kui see, kes tuas istub.
Saa (Söggel) — 1 var.

A₂. Käi kord ümmer maja, siis oled sa
targem kui see, kis paigal istus.
Kos — 1(2) var.

B. Kord ümmer toa käia, oled pallu
targem.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

C. Vaata kolm korda toas ringi ja sa
oled targem kui see, kes oma ette
vahib.
Vän (õpil.) — 1 var.

Vrd. 5193. Argo küsigo tareistjat, küsigo väl-
jakäüja käest.

12073. KUS TOA SEES, SEEL TOA
TAGA — 1 var.

Hii (Tikerpuu).

Vrd. 5622. Kus laudas, seal lauda taga.

12074. PAREM SEE, KES TUPPA SITUB,
KUI SEE, KES PARSIL MAGAB —
1 var.

Han (Einbluth).

Vrd. 12019. Parem tuasittur kui kõrtsilakkur.

12075. TUBA EI NUTA, PÖLD NUTAB —
1?(2) var.

A. Källo seletus: «Tuba pole vaja koris-
tada, põllul peab töötama.»
?Lüg.

12076. KELLE TUBAK, SELLE TULI —
2(7) var.

A.

E 33, E² 11; Pst (Söggel) — 1(6) var.

B. Kelle tubakas, selle tuli; kelle viin,
selle sakuska.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

12077. TUBANE LIND KARDAB KÜLMA
— 1(2) var.

VMr (Ross).

**12078. EGA TUBLI TÖÖMEES LEIVA-
PUUDUST EI TUNNE — 1?(1) var.**

?Koe (Schultz).

Vrd. 12431. Ep ole tööd, ep ole leiba.

12466. Klä tüüd tege, tuu saa leibä kah.

**12079. MIDA TUPLIMB MEES, SEDA
ROHKEM VAENDLAISI — 1 var.**

Hlj (Kungur).

**12080. SEE LOETI TUBLIKS TÜDRU-
KUKS, KES ÜHE KINGARASVA-
MISEGA MEHELE SAAB — 1 var.**

E. Ennisti seletus: pärast leeri sai ainult kord kingi määrida.

Emm.

**12081. TUBLI OO TUULTA VASTU, PAKS
OO PAHA ILMA VASTU — 2(4)
var.**

Aa. _____

Hls (Reissar) — 1 var.

b. Tubli on tuult vasta, paks on paha ilma vasta.

E MVH 26 — ?(1) var.

c. Tubli tuulta vasta, paks paha ilma vasta.

E MVH 93 — ?(1) var.

B. Tüise on tugev tuule vastu, paks paha ilma vastu.

Pär (Kampmann) — 1 var.

Vrd. kk: See om tubli tuult vastu ja paks paha ilma vastu (Trv).

Vrd. rl «Meremees»: Mina mees olen nende vastu, / tugevamb olen tuulte vastu, / sagedam sadude vastu, / paks olen paha ilma vastu (ERIA II:1 nr. 1990).

**12082. TUBLIDUS EI TULE TÖÖTA,
OSAVUS EI HOOLETA — 1(21)
var.**

A. _____

Grünfeldt KK 22, EEdu Kal. (1905) 13, Tõn. Täht. (1910 okt.), Tõn. RP 329, Üleüld. Tarv. Täht. (1911) 15, OÖÖ 13, Norm. 56, Vih. (1957) 109, Vih. VER 185 — ?(17) var. Autor P. Grünfeldt.

B. Ei osavus hooleta tule.

Vil (Niggol) — 1 var. Kirjanduse mõju võimalik.

C. Ei osavus tule hooleta ega varandus vaevata.*

* osa

Tõn. RP 182/3 ja 202 — ?(2) var.

D. Ei tulu tule tööta, varandus ei vaevata.

?Hls (õpil.) — ?(1) var.

**12083. EKS TUGEVAM HUNT VÖTA
PAREMA PALA — 1 var.**

Vil (Takk).

**12084. KA KÕIGE TUGEVAM OHELIK
KATKEB — 1 var.**

VMr (G. ja V. Lurich).

**12085. TUGEV NAINA RÜHMÄB
ROHKEMB TÜÖD TEHÄ KUI
VILETS SEDUKAS — ?(1) var.**

?Kuu (Lindström).

**12086. KAUAKS TUGIDETA AED
ÜLEVAL SEISAB — 1 var.**

HMd v. Ris (Treumann).

**12087. TOE TUGEVUS TULEB TOEST JA
SÜSI SÜTTIB SÖEST — 6 kuni
9(35) var.**

Aa₁. _____

Wied. 183, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 83, Norm. 53, Vih. VER 186, EKMS II 61; Pst (Raudsep) — 1(7) var.

a₂. Toe tugevus tuleb toest, süsi süttib söest.

Kmpm. KH 39, Kmpm. KLR 360, Kmpm. KLR II⁶ 349, Norm. 236 — ?(6) var.

b. Tugi tuleb toest, süsi süttib söest.

Amb — 1 var.

B_{1a}. Süsi süttib söest.

Kuu, ?Tor (õpil.) — 1 v. 2(2) var.

b. Süsi hakkab söest.

Wied. 175, Kündja nr. 51 (1883) 611, Gr. ELr II 42, E 80, E² 11; ?Trt (Poolakene) — 1 v. 2(13) var.

c. Süsi õhutab sütt.

Norm. 236; Vil (Sims), ?Tt (Eisen) — 1 v. 2(5) var.

B₂. Üts üdsi õhutes üks tõist, kistutes kah.

Võn (P. Einer) — 1 var.

Vrd. 12088. Tugi toetab aeda.

14967. Oks halg hakatab telst.

12088. TUGI TOETAB AEDA — 1 var.

Ann (Preisberg).

Vrd. 12087. Toe tugevus tuleb toest ja süsi süttib söest.

12089. TULÕ ÕI TUKÕ TUULÕSTA, SAA ÆI ARMU AIASTA — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 13, eriti B: Abi alast, vari võrgust, tugi teisest mehesta.

12090. PAREM TUHAT KAETSEJAT KUI KUMME KAHETSEJAT — 1(3) var.

kaetseja = kadetseja

Wied. 148, EKMS I 845 ja 846.

12091. KES TUHKA KORJAB, SII JAHU PILLAB — 1 var.

Rõn (Käärlik).

12092. KÜLL TUHK TURVUTAB JA VESI VIISILE VEDÄB — 6(12) var.

A. _____ *

* veab (trükised)

J. Eskeni seletus: «Küll tuhaga keetes hõre riie tihkeks paisub ja vesi jälle valgeks peseb.»

Norm. 151, EKMS III 1307 ja IV 904; Kuu — 1(5) var.

B. Eks tuhk turvuta ja vesi augud kokku vea.

Rak — 1 var.

Ca. Vesi viäb ja tuhk turvutab.

Hlj — 1 var.

b. Vesi viab, tuhk turvutab.

Hlj — 1 var.

D. Küll vesi viäb ja tuhk topib.

Nõo — 1(3) var.

E. Tuhk tuetab, vesi vautab.

Vig (Altsam) — 1 var.

12093. PAREM TUHKA KÜLVA KUI PORRI — 1 var.

TMr (Kõdar).

Vrd. 9961. Rügä tuhka, tõug mutta.

12094. TUHA ALL EI TAHA TULI PÕLEDA — 2 v. 3(5) var.

Aa. _____

Pet. Ah 30 — 1(3) var.

b. Tuha all ei tahu tuligi põleda.

Kuu (Lindström) — 1 var.

B. Tuli ei pole vaka all.

?Pha (Kuusk) — 1?(1) var.

Vrd. 12095, eriti B: Tuha all tuli imbib.

12095. TUHA ALL SÜÖD EHKUVAD — 5 var.

A₁a. _____

Kuu — 1 var.

b. Tuha all hõõguvad söed kaua.

M. Luu seletus: ammune süütegu tuleb kunagi ikka ilmsiks.

Plt — 1 var.

A₂. Ei kää alade tuli üle ahjuvommi, üösel ehkuvad süöd tuha all.

Kuu — 1 var.

B. Tuha all tuli imbib.

Kuu — 1 var.

C. Tuli elbib tuha sees.

Tt (Vestr.) — 1 var.

Vrd. 12094. Tuha all ei taha tuli põleda.

12096. TUHAST TULU TOIDULE, LEEST LISA LEEMELE — 1 v. 2(6) var.

a. _____

Plt (Kukk) — 1(5) var.

b. Tuhast tuleb tulu toidule.

M. Mäesalu seletus: «Paned rammu, kasvab rohkem.»

?Hää — 1?(1) var.

12097. ÄRA MINE TUHKA MÕÖDA, MINE LAIA LAUDA MÕÖDA — 1 var.

MMg (Jakobson).

12098. KUI TUHKAPÄEVAL OLID JÄLJED LAHTI, SIIS TEHA LINAD KUIVALE — 1 var.

Trm (Särg).

12099. KUI TUHKAPÄÄVAL NII PALJU LUND SADANUD, ET ÕLEKÕRRE ÄRA KATNUD, SIIS ÕOLNUD VANARAHVAS: KEVADE POOLE SAJAB VEEL NII PALJU, ET ÕLEVIHU ÄRA KATAB — 1 var.

Vig (Väli).

Vrd. 6268. Kui madiksepääv veel üle õlekõrre lund sajab, siis on pool lund veel taevas.

**12100. TUHKAPÄEV VIHELDASE LIHA
SELJAST MAHA JA KALA
SELGA — 1(3) var.**

Wied. ESSr 1356, Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 9.

Vrd. ns: Liha maha ja kala selga 'õeldud tuhkapäeval viheldes' (Hää).

**12101. TUHKABEÕHTA TULETA MAGA-
MA, VASTLABEÕHTA ÕVVE-
VALGES — 21 var.**

Aa₁. Vastlabe valges, tuhkabe tuleta, pilguspe pimedas.
Muh — 1 var.

a₂. Vastlapäe valges, tuhkapäe tuleta ja pilgusepäe pimedas.
Muh — 1 var.

b. Vastlabe valges, tuhkabeõhta tuleta, pilgusseõhta pimedas.
U. Mägi seletus: «Pilgusepäev — kolmas päev vastlapäevast.»
Muh — 1 var.

c. Vastlabe valges, pilgussebe pimedas, tuhkabe tuleta.
Muh — 1 var.

Ba. —————
Muh (R. Viidalepp) — 1 var.

b. Tuhkapäeõhta tuleta ja vastlapäeõhta valges magama.
Muh — 1 var.

c₁. Vastlabaõhtu valges magama ja tuhkaõhtu tuleta.
Phl — 1 var.

c₂. Vastlapäevaõhtul valges magama, tuhkapäeval tuleta.
Põl — 1 var.

d₁. Tuhkapäe minnakse tuleta, vastlapäe valges magama.
Põl — 1 var.

d₂. Tuhkapäeval minnakse tuleta ja vastlapäeval valges magama.
Jäm — 1 var.

e. Vastlabe valges, tuhkabe tuleta magama minna.
Muh — 1 var.

f₁. Vastlapäe minnakse valges magama, tuhkapäe mitte võeta tuld ülesegi.
Han — 1 var.

f₂. Vastlapäeval valges magama ja tuhkapäevast ei võeta tuld üles.
Ans — 1 var.

g. Tuhkabe tuleta, vastlabe valges.
Muh — 1 var.

h. Tuhkapäe tuleta, vastlapäe hilja.
Muh — 1 var.

Ca. Vastlapäeval minnakse valges magama.
Põl — 1 var.

b. Vastlapäeval pidi valges magama minema.
Muh — 1 var.

c. Vastlapäst saab valges magama.
Jäm — 1 var.

d. Vastlast valgeni ma'ada.
Kuu — 1 var.

e. Vastlapäevast pidi ilma tuleta magama minema.
Käl — 1 var.

D. Vastlapäeval ja tuhkapäeval mindi valges magama.
Noa — 1 var.

Vrd. uk: Kui tuhkabeõhta tulega oled, tulle vanaeit takukotiga akna taha, tuua tööd veel juurde (Muh).

Vrd. 13012. Vabadik saab vastlapäe valges magama.

**12102. TUHKHAUDA KÜLVETU KESEV
KASUS HÄÄ — 2 var.**

A. —————
Urv (Reigo) — 1 var.

B. Oder tuleb külida tuhka, lina likku ja kartul kõrgele maale.
Saa (Söggel) — 1 var.

Vrd. 7767. Oder ütlenud ennemuiste: «Mind ei pia mitte lietuha ega porilauku tehtama, vaid paraja mua sisse.»
9961. Rügä tuhka, tõug mutta.

**12103. TUHM EI TAIPA, KUI VIISAS
EI VIRKA — 1(6) var.**

a. —————
virkama = tähele panema, millegi puhul midagi lausuma
EKMS II 969 ja 972, III 1211, IV 144 (< Röp) — 1(4) var.

b. Juhm ei taipa, kui viisas ei virka.
EKMS III 663 ja 665 — ?(2) var.

**12104. TUHNAK OM TULÕ KISTUTAJA,
LAISK OM LATSÕ IKÕTAJA —
1 var.**

Se (Sonts).

Vrd. 12167. Tuli ei taha tuhnakut tegijät, lats latska holtjat.

12105. TUHNI MUAD, TOIDA PEÄD — 2 var.

A. _____

Kod (Grossschmidt) — 1 var.

B. Tuhni maad, toida pead, ela ise, kuidas saad.

Kod — 1 var.

Vrd. II: Sina siga, sita nina, tustid maad ja toidad plad (KJn).

Vrd. r1 «Pisike punane põrsas»: «Tuhni maada, toida peada, / ära mine võera vilja-aeda...» (ERIA 1:1 nr. 732).

12106. TUIMAL OM PÄÄ TUDSAUNU, LAISAL PÄÄ LADSAUNU — 2 var.

A. _____

Urv v. Krl (Seen) — 1 var.

B. [— — —] tuimal juuksed tutsakad ja laisal hame lagunud [— — —].

Hää — 1 var.

Vrd. 5323. Laisal jalad lihva-lahva, tuimal juuksed tutsakus.

12107. TUIMAST TUTRIGUST EGA AIGLASEST NEIUST EI SAA VIRKANAI — 1 var.

Kuu (Salström).

12108. TUIM TÖÖLE, KERME SUULE — 2 v. 3(13) var.

a. _____ *

* kärke (Kmpm., E, Norm., EKMS) Wied. ESSr 1214, Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, Kmpm. KH 43, E 84, E² 66, Norm. 224, EKMS I 660 — 1(11) var.

b. Tuim tööle, kärmas suule.*

* suulõ (Rõu)

EKMS II 417; Rõu — 1 v. 2(2) var.

Vrd. 10857. Kel suure suu, tol om kõva töö. 10904. Suule il'lud, tööle val'lud, kätele koguni kärede.

12109. PAREM TUIMA TAKKA LÜÜA KUI ERKU EEST VEDADA — 1(7) var.

A. _____

HMd v. Ris (Treumann) — 1(2) var.

Ba. Parem erku eest vedada kui laiska takka lüüa.

?Rap v. Mär (Poom), ?Hää (Mäesalu) — ?(4) var.

b. Parem erku eest vidada ku laiska tagant torkida.

?Hää (Mäesalu) — ?(1) var.

Kogu B-red. on vastus küsitluskavale.

12110. PAREM TUIMA TULITÄDÄ, PAREM LAISKA LÄHÄTÄDÄ, PAREM KOOS KAKELDA, KUI ÜLIÜTSINDÄ OLLA — 1 var.

Rõn (Tamm).

Vrd. 2835. Paremb kaas kakelde, tõnepuul tõrelde kui kuhalde ilma olla.

12111. MIDA SUUREM TUISE, SEDA PAREM TUUA — 3 v. 4(19) var.

A. _____

* Helle 346, Hupel 112, Poromonski EGr. 205, Wied. 115, Kündja nr. 44 (1883) 525, KAH EKAI 155 — 1(13) var.

*

Mida suurem tuise, seda parem tua, im trüben ist gut fischen. (je größer das stürmische Wetter, desto besser ist zu hohlen, fischen.)

B. Kui tuiskas, om vargil hää kävvä. Ráp — 1 var.

C. Mida tuulsemb ilm, seda parem varastada.*

* jo — jo (Gös., KAH EKAI 87, Laug. Vestr.)

* Gös. Animadv. 21, KAH EKAI 87 ja 89, Laug. Vestr. 176, EKMS III 617 — 1 v. 2(5) var.

*

Jo tuulsemb ilm/je parramb varastada / Je windiger Wetter / je besser fischen.

12112. PAREM TUISATA KUI RAISATA — 1(2) var.

SJn (Kapp).

12113. TUISKAB TOA TAGA, SAJAB SAUNA TAGA, SAAD TEELE, EI TEAGI — 9(11) var.

Aa₁. _____

EKMS III 27 — 1 var.

a₂. Toa taga tuiskab, sauna taga sajab, saab teele, ei teagi.

Hlj — 1 var.

b. Toas tuiskab, saunas sajab, saab teele, ei teagi.

Hlj — 1 var.

- c. Tuiskab toa ees, sajab saana taga, saad tiele, ei teagi.
VMr — 1 var.

- Ba. Tua taga tuiskab, aia taga aeab han-
ge, tie pääl ei tiagi.

J. Ainsoni seletused: «Aknast vällä vaa-
ten om ikki ilm halvem kui vällän ollen.
2. Päält vaata om hirmus, kui rasked
tüüd tetas, esi teta ei ole vigl.»

Pst — 1 var.

- b. Aia taga a'ab ja tua taga tuiskab,
tie pääle ei tiiägi.

Nõo — 1(3) var.

- C. Toas tuiskab, väravas veeretab, saad
teele, ei teagi.

Hlj — 1 var.

- D. Tua takan tuiskas, pilu takan puis-
kas.

Ote — 1 var.

- E. Toa taga tuiskab, ukse ees hea ilm.
Pil — 1 var.

Vrd. mst: Tarõ takan tuiskas, sanna takan
satas, vällän um õigõ hää ilm? 'Kangast
kootakse' (Kan).

12114. TUJU TÕUSEB TOPSI TÕTTU —
1 var.

Hlj (Reepärg).

12115. TUKISUITS JA TUNGLAVING
OM VANAPOISI HINGE ELÄTÄJÄ
— 1 var.

Ote? (Maasen).

Vrd. nlj AaTh 1380, näit. Põldmäe nr. 420 ja
578.

Vrd. 9795. Roobisuits ja tukiving on saksa
surm.

12116. Tukiving ja roobisuits on ämma
suretajad.

9796. Roovisuits ja tukiving on naeste
plin.

12116. TUKIVING JA ROOBISUITS ON
ÄMMA SURETAJAD — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. nlj AaTh 1380, näit. Põldmäe nr. 420 ja
578.

Vrd. 9795. Roobisuits ja tukiving on saksa
surm.

9796. Roovisuits ja tukiving on naeste
plin.

12115. Tukisuits ja tunglaving om vana-
poisi hinge elätaja.

12117. TUKKUMISEST SUAB TERAKE,
MAGAMISEST EI SUA MARJU-
KESTKI — 1 var.

Plt (G. Vöhrmann).

Vrd. 11804. Tegemisest saab terakest, maga-
misest ei saa marjakest.

10645. Sulken saa sugugi, maaten ei saa
midägi.

12118. TULBATII — NAGLALeia —
3 var.

A.

M. Linna seletus: «Kui ineminõ käü ostõ-
du leeväga pikka tiid.»

Se — 1 var.

- B. Tulbatee ja naelaleib on kõige õige-
mad.

Rõu (Leegen) — 1 var.

- C. Hoia tulbateed ja otsi naglaleib.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

12119. KES TULEJA ON, SEE TULEB
HEA MEELEGA, JA KES EI TAHA
TULLA, SEDA EI MAKSA KA
PALUMINE — 1?(1) var.

?Trv v. Rõu (Siipsen).

Vrd. 916. Hea inlmene tuleb lsegi, paha ei
tule paludeski.

12120. TULEJAT EI SAA KEELDA —
12(17) var.

A_{1a}.

_____*

* tulijat (Kuu); keelata (E), kieldädä
(Kuu)

E. Lindströmi (Kuu) seletused: 1) «Õel-
dakse lapse sünni kohta»; 2) «Õeldakse,
kui tuleb sitahäda ja seda peab kohe te-
gema teiste nähes, kas paadis merel olles
või lagedal kohal.»

E 84; Kuu, Trv — 3(8) var.

- b. Tulijad ei või keelda.

Krj — 1 var.

- c. Tulijad äi tohi keelda.

K. Lepa seletus: «Kui perse pääseb.»
Krj — 1 var.

- A_{2a}. Kes tulijat saab keelda.

Krj — 1 var.

- b₁. Kes tulejat võib keelda.

VMr (Haus) — 1 var.

- b₂. Kes tulejat keeldä või.

Kan — 1 var.

- c. Las tulla, kes tulejaid saab keelda.

Saa — 1 var.

B. Ega äraminejat keelda ei või.
M. Mäesalu seletus: «Vabandatakse peeretamist.»
Hää — 1 var.

C. Kis tiikääüjät keelda või.*
* kes (Vas)
J. Gutvesi (Rõu) seletus: «Peerutaja.»
Rõu, Vas — 2 var.

Vrd. 12126. Mis tulemas on, see ikka tuleb.

12121. KELLEL SUUR TULIK, SELLEL SUUR MINIK — 3(12) var.

A. _____*
* tulek — minek (E, EKMS)
Meelej. nr. 34 (1887) 271, E 33, E² 74, EKMS I 1043 ja 1044; Pär (Kampmann) — 1(10) var.

B. Suur tulek, suurem minek.
Vil (Leoke) — 1 var.

C. Suureste tuleb, suuremalt läheb.
Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. 12124. Kuidas tuleb, nõnda läheb.

12122. TULEKAHJU JA KIRIKUVITSA ÜLE VÕI KEEGI PARASTADA — 1 var.

Han (Einbluth).

12123. KUDA TULNUD, NÕNDA KADUNUD — 1 var.

VMr (V. ja G. Lurich).

Vrd. 12124. Kuidas tuleb, nõnda läheb.
10001. Kuida saadud, nõnda kadunud.

12124. KUIDAS TULEB, NÕNDA LÄHEB — 12—14(22) var.

Aa₁. _____*

* ninda
Lüg (Källo) — 1 v. 2(2) var.

a₂. Kuida tuleb, nenda lähäb.
Borm Mr Kal. (1861) lk-ta — 1 var.

b. Kuidas tullu, ninda läits.
Krk — 1 var.

c₁. Kuidas tulnud, nõnda läinud.*
* kudas (Stein, E), kuida — nenda (Wied., Kündja)
Stein 32, Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491, E 45, E² 87; ?Pil (Saks), Trm (Särg), Tt (Elsen, Kreutzw.) — 3 v. 4(12) var.

c₂. Kudas tullu, ninda lännu.
Krk — 1 var.

c₃. Nindagu tullu, ninda lännu.
Hel — 1 var.

Ba. Kuda tullu, ninda mennu.*
* kudas (Krk)
Lüg, Krk — 2 var.

b. Kuda tuldud, nenda mindud.
Kär — 1 var.

c. Kudas tulla, nõnda minna.
Vän — 1 var.

Vrd. Kog. 5,15: Ja ka se on kibbe õnnetus: sedda möda kui keik tulnud, nenda lähäb se jälle omma teed; ja mis kasjo jääb temmale, et ta tule kätte waewa näinud.

Vrd. 3611. Mis kergelt tulnud, see kergelt läheb.

8355. Paljo tuleb sissi, palju lääb välja.
12121. Kellel suur tulik, sellel suur minik.

12125. Mis tuleb, see läheb.

232. Kui aknast tuleb, siis uksest läheb.

4979. Kuidas käes, nõnda läheb.

10003. Kuida saadud, nenda läheb.

12123. Kuda tulnud, nõnda kadunud.

12125. MIS TULEB, SEE LÄHEB — 1 var.

V. Eenveere seletus: «Võeraste teenijate pidamise kohta: saad sissetulekut küll, aga maksad teenijatel jälle palgaks.»
Kul.

Vrd. 12124. Kuidas tuleb, nõnda läheb.

12126. MIS TULEMAS ON, SEE IKKA TULEB — 5 var.

Aa. _____
VMr, Tln — 2 var.

b. Mis tulemas on, see tuleb.
Lal — 1 var.

Ba. Mes tulla tahtub, ei sie tulema[ta] jää.
L. Pärsti seletus: «Õeld. õnnetuse kohta.»
Kuu — 1 var.

b. Mes tulema pidäb, sie tulemata ei jää.
Kuu — 1 var.

Vrd. 12120. Tulejat ei saa keelda.

12127. MIS TULEMATA, SEE TÄÄDMATA — 3 var.

A. _____
Vil (Toss) — 1 var.

B. Täätud see, mis kääs; täedmata see, mis tuleb.
VII — 1 var.

C. Mia elämädä, tuu nägemädä; mia tulõmada, tuu tiidmada.
Vas (Jakobson) — 1 var.

Vt. 11721 D.

12128. TULEB AEG, TULEB ARU —
1(3) var.

Norm. 64; Vil (R. Kallas v. anon.).

Vrd. 12129. Tuleb aeg, tuleb nõu.

12130. Tuleb aeg, tuleb õnn.

58. Aeg annab arutust.

121. Küll aeg arutab.

69. Aeg kõik asjad arutab.

12129. TULEB AEG, TULEB NÕU* —
u. 10(41) var.

* aig (Jõh, Saa)

Wied. 186, Borm Uus ABDr (1877) 28, Gr. SKÕ II 40, Kündja nr. 1 (1884) 10, Kk ABDr (1887) 24, Kmpm. Kõ 12, Kmpm. Klr 354, Kmpm. Klr I⁶ 119, Kmpm. A⁶ 14, E 84, E² 13, EKMS I 54; Jõh, Ann, Kuu, Tln (Keller), Saa (P. Kangur), Trv, Vil (Leoke).

Vrd. 12128. Tuleb aeg, tuleb aru.

12130. Tuleb aeg, tuleb õnn.

59. Aeg annab head nõu.

12130. TULEB AEG, TULEB ÕNN —
?(1) var.

?Vil (Leoke).

Vrd. 12129. Tuleb aeg, tuleb nõu.

12128. Tuleb aeg, tuleb aru.

81. Aeg on õnne asutaja.

64. Aeg kaob, aga õnn ei kao.

12131. TULEMATA OLEKS VÕINUD
OLLA, AGA MINEMA PIAB —
1?(1) var.

?Juu v. Vän (Virkus).

12132. TULE MEILE, TOO MULLE, MA
TULEN TEILE, ANNA MULLE —
SIIS OLEME IKKA SÕBRA-
MEHED — u. 35(47) var.

A₁a₁. Tuled mulle, too mulle, tulen sulle, anna mulle.

Val — 1 var.

a₂. Tule mulle, tuu mulle, ma tulen sulle, anna mulle.
Ksl — 1 var.

a₃. Tule mulle, tuu mulle, lähä sulle, anna mulle.
TaL (Sprohgis) — 1 var.

a₄. Tule mulle, tuu mulle, ma lää sulle, anna mulle jälle.
San — 1 var.

a₅. Tule mulle, tuu mulle, ma lää sinna, anna mulle.
Hel — 1 var.

b₁. Kui tuled meile, siis tua mulle ja kui ma tulen teile, siis anna mulle.
Jõh — 1 var.

b₂. Tuled meille, tua mulle, ma tulen teile, anna mulle.
Jõh — 1 var.

b₃. Tuled meile, too mulle, tulen teile, anna mulle.
VMr — 1 var.

b₄. Tule meitele ning too moole, ma tule teitel, siis anna moole.
Pha — 1 var.

c. Tulen teile, anna mulle, tule meile, too mulle.
?VMr (Priimets) — 1?(1) var.

d. Kui sa tuled, too mulle, kui ma tulen, anna mulle.
Saa — 1 var.

A₂. Kui tuled, siis too, kui ma tulen, siis anna.
SJn — 1 var.

B. Tule meile ja too mulle, ole heaks ja anna mulle.
Kaa — 1 var.

C₁a₁. Tule mulle, too mulle, ma tulen sulle, anna mulle — siis me ikka sõbraks saame.
Kuu — 1 var.

a₂. Tule moole ning too moole, ma tule soole ning anna moole — siis oleme ikka sõbrad.
Kaa — 1 var.

a₃. Tule mulle, too mulle, ma lää sulle, anna mulle — siis oleme kahekeste sõbrad.
Trv v. Rõu (Siipen) — 1 var.

a₄. Tule mulle, too mulle, ma lää sulle, anna mulle — sis oleme ikki sõbra.
Vil (Kala) — 1 var.

b₁. —————
Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 84,

E² 42, Raud VMj 219, EKMS I 146 ja II 1282; Kaa (I. Kallas) — 1(11) var.

- b₂. Tule meile, too mulle, ma tulen teile, anna mulle — siis oleme ikka sõbrad.
Põl (Verliin) — 1 var.
- b₃. Tule meile ning too moole, ma teile, siis anna moole — siis me oleme ikka sõbrad.
Kaa — 1 var.
- b₄. Tule meile ja too mulle, ma tulen teile, siis anna mulle — siis oled sa ikka hea sõber.
Krk — 1 var.
- c. Tule meile ja too mulle, ma tulen teile, anna mulle — ei siis sõprus lõpe.
Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.
- d₁. Tule mulle, too mulle, kui tulen sulle, sis anna mulle — sis olem sõbrad surmani.*
* siis; oleme (trükised)
Norm. 248, EKMS I 1047; Krk — 1(3) var.
- d₂. Tule mulle, too mulle, lähen sulle, anna mulle — siis oleme sõbrad surmani.
Saa — 1 var.
- C_{2a}. Kui tuled, siis too, kui mina tulen, siis anna — vot siis ma olen küll sõber.
Trm — 1 var.
- b. Kui sina tuleb, siis sina toob, kui mina lähän, siis sina annab — siis meie sõprus ei kau ära.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- Da. Tule meile ja too mulle, ma tulen teile ja anna mulle — siis saama hästi läbi.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- b. Tule meile ja tuo mulle, ma tulen teile, siis anna mulle — nii saamme alade hüäst läbi.
Kuu — 1 var.
- E. Kui sa meile tuled, siis too, kui ma teile tule, siis anna — siis me saame ikka toimu.
VII — 1 var.
- F. Kui tuled meile, siis tuo mulle, kui ma tulen teile, siis anna mulle, aga ärä minult millagi taha.
Jõh — 1 var.
- G₁. Kui tuled, siis tuo mulle, kui tulen

teile, siis anna mulle, kui saad, siis saada mulle — siis oleme alade seprad.

Kuu — 1 var.

G₂. Tuled meile, tuo mulle, tulen teile, anna mulle, tuleb kieggi, saada mulle — siis jääme ikka sõpradest.
Lüg — 1 var.

G₃. Kui tuled, siis tua mulle, kui lähed, läkita mulle, ma tulen sulle, anna mulle.
Hlj — 1 var.

H. Kui tuled, siis too, kui lahkud, siis jäta — oled alati teretunud külaline.
Rak? (Piir) — 1 var.

Vrd. 6839. Ku lähäd, sis vie, ku tuled, sis tuo.

12133. MILLAL TULENÄITAJA ENNE PALKA ON SAAND — 4(11) var.

A₁. _____ *

* ennem; saanud (EKMS)
EKMS III 1228; Hlj — 1(2) var.

A₂. Tuletegija_i ole kennigi hääd palka [saanud].
Trv — 1(2) var.

A₃. Pirrunäitaja ei saa ilmaski kiitust.
Jõe — 1 var.

Ba. Tulesüütaja ja lapsehoidija, nee_p saa ilmal hääd sõna.
Käl (Sooster) — 1(3) var.

b. Tulesüütaja ja lapsehoidja, need ei saa ilmaski head sõna.
Norm. 166, EKMS II 439 — ?(3) var.

Vrd. kk: Tulenäitaja põle ilmaski altäh saanud ega saa sinagi (Iis).

Vrd. 12134. Tulesüütaja palk: saab Laiuse mäe alt hobusesita seest õhe kaeratera kukega pooleks.
13233. Vakk vanalamba ubõ ning killimet kuasta juuriku ond lapsõhoidaja palk.

12134. TULESUÜTAJA PALK: SAAB LAIUSE MÄE ALT HOBUSESITA SEEST ÕHE KAERATERA KUKEGA POOLEKS — 4 var.

A. _____

Tor — 1 var.

Ba. Kas sa ei tea, mis tulenäitaja palk on — pool kaeratera hobusesita-hunniku seest ja sellegi pead Pahnimäe alt ise ära tooma.
Hlj (Länts) — 1 var.

- b. Kas sa ei tea, mis tulenäitaja palk on — pool kaeratera hobusesitahunniku seest ja sedagi mene ise Pahnimäe alt ära tooma.
Hlj (Länts) — 1 var.
- C. Tulesüütaja palk on: sügisel külimat kapsajuurikaid ja pool odraiba hobusesita seest.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Vrd. kk: Sul on kõige kergem amet olnud, sellepärast pead enne, kui magama tohid heita, Kärde mäe alt kaeratera minema ära tooma 'õeldi magamaheitmisel naljatades tulenäitajale' (Pal).
- Vrd. 12133. Millal tulenäitaja enne palka on saand.
13233. Vakk vanalamba ubõ ning killmet kuasta juuriku ond lapsõhoidaja palk.
2670. Jutusõ-ajajalõ julk, kullõjalõ kol', salna takah saisljalõ sada, tulõpidäjäle tuhat.
12135. TULETIKK EGÄ ARMASTUS POLE MÄNGUASI — 2 var.
- a. _____
Kuu (Lindström) — 1 var.
- b. Armastus ja tuli ei ole laste mänguasjad.
Hls (Karro) — 1 var.
- Vrd. 12166. Tuli ei ole laste mänguasi.
12136. TULEVEN AIG TUNDEMEDE — 1(2) var.
- Krk (Kivisäk).
- Vrd. Sannumetoja III (1850) 273: Mis mööda läinud, on teada, mis tuleb, on teadmata.
12137. TULEVIK ON NOORTE PÄRALT — 1?(1) var.
- ?Vas (Viidalepp).
12138. TULEVIKUS JÄÄDA INIMESED NII PISIKESEKS JA NÖRGAKS, ET KAHE MEHEGA ÜHTE KANAMUNA KANNAVAD — 3(5) var.
- Aa. _____
Amb (Klemmer) — 1 var.
- b. Inimese sugu pidada päevalt ika vaevasemaks minema, viimaks nii vaevaseks, et kaks meest kannavad ühte kanamuna.
Jür (Saalverk) — 1(3) var.

- B. Ütte kanamuna nakase katõ-kolmõ-kese nõstma, ümbre käänmä.
Se (Voolaine) — 1 var.
- Vrd. muist: E 61793 (a) < Hel.
12139. EGA TULE MAN KÄE ÄRA EI KULME — 1 var.
- Pst (Jaan Ainson).
12140. EGAÜTS KOHENDAS TULD OMA PAA ALA — 2 var.
- a. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Egaüts kohendas tuld oma katla ala.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vrd. 10681. Sulase kohus om õks perremehe paa ala tuld kohenda.
12141. EI OLE KEEGI TULI NII PALAV, ET AEGAMÖÖDA EI JAHTUKS — 1(6) var.
- a. _____
Wied. 24, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(3) var.
- b. Ei ole tuli nii palav, et aegamööda ei jahtuks.
E 16 — ?(1) var.
- c. Tuli ei ole nii palav, et aegamööda ei jahtuks.
E² 10, Norm. 244 — ?(2) var.
- Vrd. 3942. Olgu kivi palavam kui palavam, kui tema peale sülitakse, siis jahtub.
12142. EI TULETA TURULE MENNA EGA PEERUTA PEREJE — 1 var.
- Kad (Pruul).
12143. EP OLE IGAKORD SUURT TULD, KUS SUUR SUITS TÕUSEB — 1(19) var.
- Aa. _____*
- * ei ole (E, Norm., EKMS); kust (E, EKMS)
Wied. 34, Kurrik SO 25, Kündja nr. 32 (1883) 383, E 16, Norm. 263, EKMS II 211 — 1(9) var.
- b. Ep ole igakord suurt tuld, kus suur suits on.
Einer Lüh. EKÖ 70, Einer EKÖ⁴ 70 — ?(5) var.
- c. Ei ole seal igakord suurt tuld, kust suur suits tõuseb.
Jänes-Parlo 135 — ?(1) var.

- d. Ei igakord ole seal suurt tuld, kust tõuseb suur suits.
E² 10 — ?(3) var.
- B. Ega tuli nii suur ole kui suits.
E MVH 70 — ?(1) var.
- Vrd. 10650. Kus suitsu, seal tuld.
12144. HOIA TULI JA LAPSED —
1 var.
Kul (Nurme).
12145. KES TULD SÜTITAB, SAAB ISE
TULE LÄBI SURMA — 1?(1) var.
?Saa (Söggel).
12146. KES TULD TEEB, PEAB ISE KA
SUITSU ÄRA KANNATAMA —
1 var.
J. P. Söggeli seletus: «Oled ise halba juttu ajanud, pead ära kannatama, kui sind selles hukka mõistetakse.»
Saa.
12147. KES TULE LIGI LÄHEB, PÖLETAB OMA RIIDED — 5(9) var.
- A. _____
Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442 — 1(3) var.
- Ba. Kes tulega mängib, see põletab näpu ära.*
* näpud (Vil)
VIL — 2(3) var.
- b. Mängi tulega, tuli ikka viimaks põletab.
VMr — 1 var.
- C. Kes põleva süte peal käib, see omad jalad kõrvetab.
Wied. 62, Kündja nr. 36 (1883) 431 — 1(2) var.
12148. KOH TULI PALAS, SINNÄ
TOHKO AR TSUSAKU — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
- Vrd. 12184. Ära tül tuld tulõ pääle.
12149. KON SUUR TULI, SÄÄL PAL'LU
PUID — 1 var.
Plv (Pähn).
- Vrd. 9789. Rohkem puid, suurem tuluke.
12150. KUIDA TULE ROOG, NENDA TA
PÖLEB — 1?(1) var.
?Mih (Sakson).

12151. KUI TULE PAISTEL OLED, SIIS
IKKA SOOJA SAAD — 1(2) var.

Tõs (G. Anniko).

12152. KUI TULESSE PUID EI PANDA,
KUSTUB TA KOHE ÄRA —
1?(1) var.

?Võn (P. Rootslane).

Vrd. kk: Paned puid pääle, kui tuluk lahti (HMD v. Ris).

12153. KUI TULI JUBA RÄASTAS, KES
SIIS ENAM KUSTUTAB — 1(8)
var.

Aa. _____

Wied. 84, Kündja nr. 40 (1883) 478, Norm. 70, EKMS I 455 — 1(6) var.

- b. Kui tuli juba räastas, siis on hilja kustutada.

Kask-Vaigla-Veski Lõ² 73 — ?(1) var.

- B. Naka sis veel tuhkhavvast tulõasend kistutama, ku tuli joba katusest väljas.

?TMr (Siil) — ?(1) var.

Vrd. 4694. Mine siis veel kistutama, kui hoone joba lausa põleb.

4693. Kustuta tuld enne, kui tuli lalali läheb.

2898. Ega sis ei saa änam kaju kaevata ku tuli tua otses on.

14779. Siis hakata ämbrit tegema, kui tuli katuksel.

12154. KUS TULD, SEAL SUITSU —
u. 15(31) var.

Aa₁. _____*

* kos (Hel); sääl (Saa, Hel); tuli (E)
Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503, Nurmik 111 95, E 47, E² 11, Huvit. V Lisa 15; Sim, ?Kuu (Jahe), ?Juu v. Vän (Virkus), Vän, Saa (Söggel), Hel, Trt (Eisen) — 7 v. 8(20) var.

- a₂. Kus on tuld, sääl on suitsu.
Saa (Söggel) — 1 var.

- b. Kus tuld on, seal ikka suits ülesse tõuseb.

Vil (Suurkask) — 1 var.

- c. Kus tuli, seal suits tõuseb.

?Saa (J. Kangur) — 1?(1) var.

- d. Kus tuli põleb, sialt suits tõuseb.
Pal — 1 var.

e. Kus tuld tehakse, säält tõuseb ka suits.

Hls (Söggel) — 1 var.

B. Kus midagi põleb, säält ikka suitsu tõuseb.

J. Jungi seletus: «Iial ei saa midagi räägitud, kus midagi ei ole.»

Hls? (Jung) — 1 var.

C. Kus tuld, seal suitsu; kus suitsu, seal sooja.*

* säält (Vän)

Tür, Vän, Lai — 3 var.

Vt. 10649 I.

D. Kii_ij pada ilma tulõta; olõ_õi tuli ilma saulta.

?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.

E. Kus tuld, seal röket.

rõke = suits

EKMS III 928 — 1 var.

Vrd. 10650. Kus suitsu, seal tuld.

14444. Kus vähe tuld, seal palju suitsu.

12155. MIDA SUUREM TULI, SEDA ROHKEM SOOJA — 1?(2) var.

?Tln (J. Keller).

12156. MIS SIS VIGA TULD TETA, KU VANA TUNGLI ALALE OMMA — 8(34) var.

A₁a. _____

Plv (Tamm) — 1 var.

b. Mis siis viga tuld teha, kui tunglad ees.

E 57, E² 11; Plv (Tamm) — 1(5) var.

A₂. Kus enne tungal maas, seal tekib tuli ruttu.

Kuu — 1 var.

Ba. Parem on sõnna tuld teha, kus enne tukid all on.

Ris — 1 var.

b. Senna on hea tuld teha, kus tukid ees on.

Tln — 1 var.

C₁a₁. Parem senna ikka tuld teha, kus enne tulease ees on.

* Helle 251, Hupel 114, Poromenski EGr. 212, KAH EKAI 156 — 1(7) var.

*

Parrem senna ikka tuld teha, kus enne tule ase ees on, da kan man allemal cher ein Haus hinbrennen, wo schon eins gestanden.

a₂. Parem ikka senna tuld teha, kus enne tulease ees on.

Wied. 144, Kündja nr. 48 (1883) 573,

Norm. 229, EKMS I 338 — 1(4) var.

a₃. Parem ikka sinna tuld teha, kus tulease ees on.

E 66, E² 11, Muuk-Mihkla I 70, EKMS II

194 — 1(5) var.

a₄. Parem sinna tuld teha, kus tulease ees.

Stein 52, Wied. 144, Kündja nr. 48 (1883)

573 — 1(6) var.

C₂a. Vana tuleasemelle on kerge tuld teha.

Rak (Jürjev) — 1(2) var.

b. Vana tuleaseme pial hakkab tuli paremini põlema.

Plt — 1 var.

12157. MIS TULI EI VÕTA, SEDA VÕTAB VARAS — 1?(1) var.

?Trt (Nõu).

12158. TII TULI TARÕHÖLLÖ, ESI KÄU KÄREHELLE — 1 var.

Rõu (Ruga).

12159. TULD, MIS PÕLETAB, SEDA PEAB KUSTUTAMA — ? kuni 2(2) var.

A. _____

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

B. Kes tuld sütitab, peab seda ka ise kustutama.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

12160. TULE KÕHT ON SUUR — 1 var.

Rõu (Pallits).

12161. TULEL ON LAI KÄSI — 1 kuni 3(29) var.

Aa. _____

* Helle 357, Hupel 117, Poromenski EGr. 222, Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, KAH EKAI 159 — 1(12) var.

*

Tulel on lai-käsi, Feuer kan grossen Schaden thun, wenns auskommt.

b. Tulel om lai käsi.

* Hupel 117, Poromenski EGr. 222, Norm. Cl. 31 — 1?(4) var.

*

tulel on (om õdept.) lei fäsiß Bruer hat eine breite Sand, vrs. õdept.

Ba. Tulel on lai käsi, veel sügav vagu. Stein 63, Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, Norm. 45, EKMS IV 84 ja 439; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(10) var.

b. Tulel lai käsi, veel sügav vagu. E 84 — ?(2) var.

c. Tulel lai käsi, veel sügavam vagu. E² 10 — ?(1) var.

12162. TULI EI PÖLE MERES, AGA MERI PÖLEB TULES — 1 v. 2(2) var.

a. _____
Vil (Kuhlbars) — 1 var.

b. Tuli ei põle meres, aga meri põleb tuledes.
?Tt (Eisen) — 1?(1) var.

12163. TULI TULD EI KUSTUTA — 5 var.

Aa. _____
Ha (Kanketer) — 1 var.

b. Ega tuld tulega ei soa kustutada. Koe — 1 var.

c. Tuld ei või tulega kustutada. Saarl. Lisa nr. 3 (1886) 2 — 1 var.

d. Ära kistutagu tuld tulega. Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Vesi ei kustuta vett, tuli ei kustuta tuld.
Krj — 1 var.

Vrd. 12184. Ära tii tuld tulõ pääle.

12164. TULI ON USIN TULEMA, VESI VÄLE VAJUMA, RAHA KÄRME KULUMA — 1?(16) var.

a₁. _____
Nurmik III 95 — 1?(3) var.

a₂. Tuli usin tulema, vesi väle veerema, raha kõrme kuluma. E MVH 10, E 85, E² 10, Huvit. V Lisa 16 — ?(9) var.

b. Tuli on usin tulema, vesi väle vajuma, raha kerge kuluma. Norm. 141, EKMS III 490 — ?(3) var.

c. Usin on tuli tulema, vesi veerema väleda, raha kõrme'e kuluma. Ri ja Kalevala 89 — ?(1) var.

Vrd. 9475. Raha on tuli tulema, aga vesi minema.

12165. TULI KUSTUB, TUKA LÖPEB — 5(9) var.

Aa. _____
Vil (Leoke) — 1 var.

b. Tungal lõppes, tuli kustus. Lindenberg ATT 27 — 1(5) var.

Ba₁. Tuli kustub ja tungal lõppeb, poiss põgeneb ja palga jätab. Pil — 1 var.

a₂. Tuli kustub, tuka lõpeb, poiss page-nab, palga jätab. Vil — 1 var.

b. Tuli kistus, tuka lõpes, sulane pakes, palga jätt. TaL (Kihu) — 1 var.

Vt. 8206 B.

12166. TULI EI OLE LASTE MÄNGUASI — u. 20(25) var.

A_{1a1}. Tuli ei ole mänguasi.*
* mängi- (Amb)
Amb (Kleinmann), Saa (Söggel) — 2 var.

a₂. Tuli pole mänguasi. Puus. Eü I 124 — ?(1) var.

a₃. Ega tuli pole mänguasi. As (J. Reimann) — 1 var.

b₁. _____*
* olõ õi lastõ (Se)
Lindenberg ATT 27; Rak, Saa (Söggel), Se — 4(5) var.

b₂. Tuli ei ole lapse mänguasi. Saa (Söggel) — 1 var.

c₁. Tuli ei ole laste mäng. Kre — 1 var.

c₂. Tuli ei ole latse mäng. Nõo, Vas — 2 var.

A₂. Tuli põle lastenali. Põi — 1 var.

A₃. Ära kisu tuld, tuli ei ole poisikese mäng. ?Mar (Hilemägi) — 1?(1) var.

Ba₁. Tuli ega vesi ei ole laste mäng. ?JMd v. Amb (õpil.) — 1?(1) var.

a₂. Tuli ega vesi pole laste mäng. ?JMd (Lunts) — 1?(1) var.

- b. Tuluk ja vesi pole lapse mängida.
HMD v. Rls (Treumann) — 1 var.
- C_{1a}. Tuli ega nuga pole laste mängid.*
* mängida (EKMS)
Norm. 167, EKMS II 439; Rak — 1(3) var.
- b. Nuga ja tuli ei ole lapse mängiasjad.
Rkv? (Aug. Krikmann) — 1 var.
- c. Tuli ja väits ei ole latse asja.
San — 1 var.
- C₂. Tuli ja nuga olgu laste eest hoida.
Trv — 1 var.
- Vt. 7584 B₁₋₂.
- D. Tuli ja teravad riistad ei ole lapse mängiasjad.
Vil — 1 var.
- Vrd. kk: Ei ole lapse mäng 'õeldakse selle kohta, kes tulega hooletult ümber käib' (Amb).
- Vrd. 12182. Ära mängi tulega, veega ega sivvuga.
8765 B. Ega püss ja terariist pole lapse mäng.
12135. Tuletikk egä armastus pole mängüasi.
- 12167. TULI EI TAHA TUHNAKUT
TEGIJÄT, LATS LAISKA HOITJAT**
— u. 35(52) var.
- A_{1a1}. Tuli ei taha tuhnakut, lats laiska hoitjat.*
* tuhmakat (Kam); laps (Hel, Trv, Kam); hoidjat (Hel, Kam), hoidijat (Trv), hoitijat (Võ)
Hel, Trv, Kam, Urv, Rõu, Võ (Schmidt) — 6(7) var.
- a₂. Tuli taha_{ai} tuhnakot, lat's laiska hoitjat.
Se — 1 var.
- a₃. Tuli ei taha tuhnäkut, lats ei laiska hoitijat.
Plv — 1 var.
- a₄. Tuli ei taha tuhnäküt, latsõkõnõ laiska hoidjat.
Rõu — 1 var.
- b₁. —————*
* tuhnäkut (Kan, Plv), tuhat (trükised; Rõu); tegijat (trükised; Kan, Plv); laps (trükised); hoidjat (trükised; Plv)
E 85, E² 10, EKMS II 439 ja IV 84; Kan, Rõu, Plv — 5(16) var.
- b₂. Tuli ei taha tuhnakut tegijät, lats ei laiska hoitijat.*

- * tuhnagut tegijat; laits; hoidjat (Nõo)
Nõo, Plv — 2 var.
- b₃. Tuli ei taha tuhakut tegijät, laits ei taha laiska hoitjat.*
* tuhnakut tegijat; laps; hoidjat (Elva)
Elva, Ote — 2 var.
- b₄. Tuli ei taha tuhnakut tegijat ja laits ei taha laiska hoitjat.
I. Sarve seletus: «Õeldakse sellele, kes ei saa tuld põlema.»
Ote — 1 var.
- b₅. Tuli ei tahta tuhnagut tegijat ega laps laiska hoidjat.
Plv (J. Tamm) — 1 var.
- A₂. Lats ei taha laiska hoidijat, ei tuli tuhnatut tegijat.
Nõo — 1 var.
- B_{1a1}. Tuli ei taha tuhnakut, lats laiska hällitajat.
TaL (Kihu) — 1 var.
- a₂. Ei tuli taha tuhnakut, ei lats laiska hällitajat.
Räp — 1(4) var.
- b₁. Tuli ei taha tuhnakut tegijat, laits laiska hällitajat.*
* tuhnatut; lats; hällitajat (Nõo)
Nõo, Ote — 2(4) var.
- b₂. Tuli taha_{ai} tuhnäkut tegijat, lats laiska hällitajat.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b₃. Tuli ei taha tuhnakut tegijat ega laps laiska hällitajat.
Norm. 166, EKMS IV 68 — ?(2) var.
- b₄. Tuli ei taha tuhnjat tegijat, laps ei taha laiska hällitajat.
?Ote (õpil.) — 1?(1) var.
- B_{2a}. Lats ei taha laiska hällitajat, tuli ei tuhnaku tegijad.*
* tuhlaku
Võn — 2 var.
- b. Lats ei taha laiska hällitajat, tuli tuhnäkut kohendajat.
Ote? (Maasen) — 1 var.
- *
- C. Tuli ei taha tuhnakut, lat's laiska hoidjat, kari kõhna karjust.
Urv v. Krl (Seen) — 1 var.
- D. Laits ei taha laiska hällitajat, tuli ei taha tuhni tegijat, pada ei taha laiska pesejät.
Ran — 1 var.
- E. Latse' ei taha laiska hällitajat, tuli

tuhnakut tegijat, puder pussakut puhkijat.

Plv — 1 var.

Vrd. 12104. Tuhnak om tulõ kistutaja, laisk om latsõ ikõtaja.

12168. TULI EI PÕLE TOORES PUUS — 1—2(4) var.

Pet. Ah 9 ja 17, Kmpm. KLR I^o 119, Puus. KH II¹¹ 31.

Vrd. kk: Just kui tuli toores puus.

Kujund «tuli toores puus» on kõnekäänu-na igapäevane, toodud vanasõnavormilise lause traditsioonilisus on kaheldav.

Vrd. 8943. Poisi himu on — pista peutäis õlga põlema, tüdrukul nagu käisest tükkija odrapää ehk tuli toores puus.

13093. Vaese elu om kui tuli toores puus.

12169. TULI, VESI NING SUOL PIÄVÄD MAJAS IKKA OLÕMA — 1 var.

Khn (S. Saar).

Vrd. 12171. Tuli piäb tuas olõma, panõ või peiäl põlõma.

12170. TULI TEGEB TULE TUÕ* — 2 var.

* tieb (SJn)

Kuu (R. Lilhein), SJn.

12171. TULI PIÄB TUAS OLÕMA, PANÕ VOI PEIÄL PÕLÕMA — 5 var.

A. _____

Khn (T. Saar) — 1 var.

Ba. Tuli peab majas olema, kas pane või tü... põlema.

Tln — 1 var.

b. Toas peab tuli olema, pane kas või tü... põlema.

Kõp — 1 var.

C. Elu peab olema, pane või talu põlema.

TMr — 1 var.

D. Elu peab olema ja tuli peab põlema. Hää — 1 var.

Vrd. rl «Mardisandi laul»: Kui põle kalajärves kalkaida — / siis süita sõrmed põlema, / tuli plab toas olema! (ERIA I:1 nr. 786).

Vrd. 579. Elu peab elama, ussi peab tapma. 12169. Tuli, vesi ning suol piäväd majas ikka olõma.

12172. TULI JA VESI ON KEELMATA — 4(9) var.

A. _____*

* tuluk (HMd v. Ris)

Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, E MVH 93; HMd v. Ris (Treumann), Trv — 2(5) var.

B. Tuld ja vett saab rahata.

Vru (R. Kallas) v. Ti (anon.) — 1(3) var.

C. Tuli om rahaga saia, vesi rahata. Rääp — 1 var.

Vrd. 11736. Tee on keelmata igaühele.

12173. TULI TÕUSEB, VESI VAUB* — 1(4) var.

* vajub (E, E²)

Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 85, E² 10.

12174. TULI JA VESI ON HEAD SULASED, AGA PAHAD PEREMEHEDE — 2 var.

a. _____

Körber VRMK 56 — 1 var.

b. Tuli on hää sulane, aga paha peremees.

J. Kala seletus: «Kui tuli sulase moodi ahjus saab hoitud, teenib ta inimest, aga kui ta omale vaba voli saab, on ta hirmus peremees.»

Vil — 1 var.

Vrd. 9469. Raha on hea sulane, aga paha peremees.

5115. Külml on hea külaline, aga paha peremees.

12175. TULI ON KÕIGI PEREMEES — 1?(2) var.

a. _____

?Pal (Karro) — 1?(1) var.

b. Tuli kõige peremees.

E² 10 — ?(1) var.

12176. TULI KÕNÖLNU' MUISTÕ: «KU MA VÄIKENE OLÕ, HOITKÕ MINNO, KU SUURÕST SAA, TULKÕ_OI MANOGI» — 2 var.

A. _____

Se (Voolaine) — 1 var.

B. Tuli ütelnud vanaste: «Kaege perra, ku ma kämble laiu ole, sis te saate

mino kinni võtta, aga kui ma sülega mõõta ole, sis enam ütsegi mind kinni ei võta».
Plv — 1 var.

12177. TULI ÜTLES: «IGAKORD, KUI SA MU JUURE TULED, HEIDA MULLE TULE PEALE ÜKS OKS» — 1 var.

Käi (Melusi).

12178. TULLE AR SÜLÄKU, TUUST OM SUUR PATT, TULI OM VANEMB SINNO — 2 var.

a. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Är süläku_{ui} tullõ, tuli um vanemb ku sa olt.

Rõu — 1 var.

Vrd. 5703. Leib vanem.

12179. TULÖKÖNÖ PALAS HUUNDÖ — RISTIRAHVAKÖNÖ TULÖ — 1 var.

Lut (Voolaine).

12180. VAHEST TEHAKSE TULI SINNA, KUS VESI ON — 4(5) var.

Aa. _____

Kad (Kivi) — 1(2) var.

b. Vahest tiha tuli sinne, kus on vesi. Jõe — 1 var.

Ba. Rahvas teeb tule senna, kus vesi. Val — 1 var.

b. Rahvas tegevä sinna tule, kos kõige sügävamb vesi om.

Ote — 1 var.

Vrd. kk: Tuld vii pääle tegeme 'tühje jutte ajama' (Krk); Sina tiid ike tule sinna, kos vesi (Kod); Ta tege sinnä tulõ, kon vesi um 'õeld. valetaja kohta' (Vas); Ta teeb senna tule, kus vesi on olnud (Helle 355); Sa tiid tule vahel sinna, kos kige sügävamb vesi (Trv); Tiib sinna tule, kos kõige sügavamb vesi 'käänab kõik pea peale, teeb vale õigeks, õige valeks' (Nõo); Sie tieb kua tule vieauku 'räägib nillsugust juttu, mis sugugi tõsi ei ole' (Ils); Ta teeb tule peris keset järve (Trv).

Vrd. 12183. Ära sinna tuld tee, kus keige suurem vesi.
3542. Keelepeksja teeb tule sinna, kus põle asetki.

12181. ÄRÄ LASE TULD OLGJE EGA PAPPI NAISTE LIGI* — 2 var.

* olgjesse

Kuu (Lindström).

Vrd. 14629. Mida kaugemal sa õlgi tule eest hoia, seda vähem võivad nemad põlema minna.

12182. ÄRA MÄNGI TULEGA, VEEGA EGA SIVVUGA — 1 var.

Ran (Kärp).

Vrd. Saarl. [12] Lisa nr. 3 (1886) 2: Ära mängi tulega, veel vähem jumala nimega.

Vrd. 12166. Tuli ei ole laste mänguasj.

12183. ÄRA SINNA TULD TEE, KUS KEIGE SUUREM VESI — 5(9) var.

A₁a. Ära tee sinna tuli, kus on vesi.

Val — 1 var.

b. Tekku_{ui}' sinnä' tuld, ko' vesi om.
Se — 1 var.

A₂a. _____

Pst (Raudsep) — 1(2) var.

b. Ärä tii tuld sinna, kus keige sügavam vesi jooseb.*

* ära; tee; kõige; sügavam; jookseb (Norm.)

Norm. 59; Saa (Sitzka) — 1(2) var.

B. Ärä tie tuld vieloiku.

Kuu (Odenberg) — 1(3) var.

Vrd. kk: Sie tegeb tule sinne, kus vesi (Kuu); Sinnä tege tulõ, koh vesi 'õeldakse ilma igasuguse tõepõhjata jutuaajamise kohta' (Se); Teeb tule sinna, kus kõige suurem vesi on 'püüab petta' (Pst); Tema tieb ikke tule senna, kus vieloik on (Kos).

Vrd. 12180. Vahest tehakse tuli sinna, kus vesi on.

12186. Ära tuld sinna tee, kus tuli ei põle.

12184. ÄRA TII TULD TULÖ PÄÄLE — 6(7) var.

A₁. _____

Urv v. Krl (Tamm, Pehka) — 1(2) var.

A₂. Tuld ei või konagi tule pääle kohendada.

Ote — 1 var.

A₃. Mis sa sõnna veel tuld ala teed, mis enne juba küllalt põleb.

D. Jaksoni seletus: «Mis sa seda inimest

ärritad, kes enne vihane on.»

Kaa — 1 var.

- B. Kui tuli põlemas, siis ära puid pääle kanna.

SJn — 1 var.

- C₁. Ära tuld sütsuta, kui ta isegi juba küllalt põleb.

Saa (Söggel) — 1 var.

- C₂. Kui tuli põleb, mis sa tast siis veel sütsuted.

Saa (Söggel) — 1 var.

- Vrd. kk: teeb tulele veel tuld peale (EKMS I 206).

- Vrd. 12163. Tuli tuld ei kustuta.

4692 b. Ennem kistuta tuld kui sütitad.
12148. Koh tuli palas, sinnä tohko ar tsusaku.

3443. Kui katel keeb, ära sa enam tuld alla ajag.

12185. ÄÄ TULD TAKKU PÜSTA — 1 var.

Vän (Peterson).

- Vrd. kk: Nii kui tuli takus 'rutt' (Käi).

- Vrd. 12193. Hõla tuluke takkude eest, siis ptkenda[d] oma elumaja iga.

12186. ÄRA TULD SINNA TEE, KUS TULI EI PÖLE — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

- Vrd. 12183. Ära sinna tuld tee, kus keige suu-rem vesl.

13974. Vee peale tehtud tuli ei põle.

12187. TULIHOONE ALL ÄRA HUNTI RÄÄGI — 1 var.

Pal (M. Uus).

- Vrd. uk: Hunt ei tohi söögi ajal nimetada, siis teha hunt karjale kahju (PJg); Ussi nõelatud inime ei tohi tulihoonesse minna, siis palstetab ülesse (Hag); On uss pistand, siis ei või seda kohta mette palja käega katsuda ning mette tuleelus rääkida (Sa).

- Vrd. 1661. Kus hunti kõneldakse, sääl hunt on.

12188. TULINE PUTR SUU PÖLETAB — 1?(1) var.

A. Källo seletus: «Ära kiirustat!»

?Lüg.

- Vrd. 733. Äkki haarad, suu palutad.

12189. TULISEID SÜSI ON TEISE KÄEGA KERKE KOKKU AJADA — 1?(11) var.

a. _____

Norm. 247, EKMS I 1047 ja IV 944 — 1?(4) var.

- b. Võera kätega on hea tuliseid süsi kokku ajada.

Meves 139 — 1?(3) var.

- c. Võera kätega on kerge tuliseid süsa kokku ajada.

Kuusik KT 199 — 1?(2) var.

- d. Tuliseid süssa on võera käega kerge kokku ajada.

Tõn. RP 181 — 1?(2) var.

Eesti vanas rahvatraditsioonis ilmselt puudub.

- Vrd. 12190. Ära kogu tuliseid süsa oma pää pääle.

12190. ÄRA KOGU TULISEID SÜSA OMA PÄÄ PÄÄLE — 5(6) var.

Aa₁. _____*

* süsi (Trt)

Lai, Trt (kõik õpil.) — 3 var.

- a₂. Ää kogu tuliseid süssa oma päha. Vln (Ratas) — 1 var.

- b. Ärge koguge põlevaid süsi [oma] pealaele.

Kask-Vaigla-Veski III Vö 84 — 1?(1) var.

- B. Kes oma vaenlasele head teeb, see kogub tuliseid süsi ta pea peale.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Kasutusel rohkem, kui üleskirjutused osutavad.

- Vrd. Op. sõn. 25,21–22: Kui sel kes find vihkab, nälgi on, siis anna temmale leiba süea, ja kui temmal on janno, siis anna temmale wet jua. Sest sinna sadad ellawad sōed temma Pea peäle, ja Jehowa tasjub sulle sedda ärra.

- Vrd. kk: Kogud tuliseid süsi oma pea peale (Lai).

- Vrd. 12189. Tuliseid süsi on teise käega kerge kokku ajada.

12191. TULISPÄILE SAA TUGI JA AMUSSUILO ABIMIIS, A UMALO IMÄLE JÄÄÄI MUUD KU MURÖH — 1 var.

A. Tubli seletus: «Tütrik lätt ar mehele.»
Se.

12192. KUS TULP, SÄÄL VERST —
1 var.

Hls (Rilet).

12193. HOIA TULUKE TAKKUDE EEST,
SIIS PITKENDA[D] OMA ELU-
MAJA IGA — 1(3) var.

Pha? (anon.).

Vrd. kk: Seda hola kui takku tule eest 'äki-
lise kohta' (Pal); Nii kui tuli takus
'rutt' (Käi).

Vrd. 12185. Ää tuld takku püsta.
14629. Mida kaugemal sa õlgi tule eest
hoiad, seda vähem võivad nemad põlema
minna.

12194. NII VÄHE KUI TULUKE JA VESI
VOIVAD KAKS VAENLAST ÜHES-
KOOS ELADA* — 1?(6) var.

* üheskous (trükised)

Stein 46, Wied. 131, Kündja nr. 47 (1883)
561; ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. 13953. Ega vesi ega tuli ühte hakka.

12195. TULUKE ON VAENLANE, KEDA
TULEB KARTA — 1(4) var.

Pha? (anon.).

12196. KÕIK TUNNID EI OLE TULUSAD
— 1 var.

EKMS I 1045.

12197. TUND KANNATADA, IGA ELADA
— 1 var.

Hlj (Rehberg).

Vrd. 12198. Tunnist päset, iä elät.

12198. TUNNIST PÄSET, IÄ ELÄT —
8 v. 9(12) var.

Aa₁. _____*

* eä (Norm.; Vas)

Norm. 130; Rõu, Vas, Se — 3(4) var.

a₂. Tunnist pääsed, ea elad.
EKMS III 1025 — ?(1) var.

a₃. Tunnist päset, elat eägi.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b. Ku tunnist päset, sis iä elät.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

Ba. Tunnist läät, iä eläd.
Se — 1 var.

b. Tunnist läät, iägi elat.
Se — 1 var.

C. Tunnist päset, elad aja.
Plv (Rocht) — 1 var.

D. Pääväst päset, iä elät.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vrd. rl «Velele»: Tun'n'il iks päset, iä elät, /
Elät iks uma eze kotoh, / Veerüt iks umil
velizil (SL II nr. 1467).

Vrd. 12197. Tund kannatada, iga elada.

12199. ÜHTE TUNDI TULUTA ÄRA IIAL
KULUTA — u. 5(16) var.

a. _____
Norm. 221; Sim, ?Vig (Prilmets) — 1 v.
2(3) var.

Käsi kirjalised tekstid hülised.

b. Ühtki tundi tuluta ära iial kuluta.
Huvit. II 166; ?Vil (Pallu) — ?(8) var.

c. Ühtki tundi tuluta ära ilmas kuluta.
Nurmik II² 233; Lüg (Källo), Kuu (Lind-
ström) — 3(5) var.

P. Grünfeldti mõttesalmi moduleeringud.

Vrd. P. Grünfeldt NK 32 (peatüki «Aja
õieti tarvitamisest» kokkuvõte): «Ühtki
tundi tuluta / ära ial kuluta: / tund võib
sulle palju tuua; / õnnetust ja õnne
luua.» Sellisena või veidi varieerituna
kasutatud albumisalmina. Tutvustanud on
seda mitmed kalendrid, näit. Rootsl. Elut.
Kal. (1901) 5, Hps. Kod. Kal. (1908) 3,
Reinhold Kal. (1909) 31 ja Tõn. RP 375.
Kirjanduse vahendusel tuttavaks saanud.
Nurmik esitab autorina ekslikult A. Piiri-
kivi.

12200. ÜKS TUNNIKENE TUKKUMIST /
TOOB ELUKS AJAKS KUKKUMIST
— u. 30(67) var.

a. _____
Ol. Lisa nr. 4 (1888) 53, Gr. LS 148,
EEdu Kal. (1905) 7, Kmpm. KLR 202 ja
361, Kmpm. KLR I 214, Kmpm. KLR II⁶
179 ja 350, Kmpm. EL II³ 145, VR Kal.
(1906) 46, Uus Peterburi Kal. (1908) 25,
Spruhl-Rotalia Kod. Kal. (1910) 1, Tõn.
RP 161, Nurmik II² 233, Norm. 227, EKMS
II 809 ja IV 247; käsi kirjalised üleskir-
jutused on kõik hülised, põhiliselt õpilas-
telt, väljendavad kas kirjanduse otsest
mõju või trükistest lähtunud sekundaarset
traditsiooni; näit.: JJn, Kuu, Tln, Kei, Sa,
Hls, VI, Pal, TaL, Rõu — u. 15(48) var.

- b. Tunnikene tukkumist toob eluks ajaks kukkumist.
Sim, JMd, Nis, HMd, Hls, Vig, Pal, Rön, Kam — 10 var.
- c. Üks tunnikene tukkumist toob elu-ajaks hukkumist.
Muh, Saa — 2 var.
- d. Üks tunnikene tukkumist võib tuua jäädvat kukkumist.
Gr. ELr II 14, Tõn. Täht. (1907) 44 ja (1908 nov.), Huvit. I² 116; Kuu, Kod, Noa — 3(7) var.
A. Grenzstein-Piirikivi mõttesalm, mis on kirjanduse, eriti kooliõpikute ja kalendrite vahendusel tuttavaks saanud. Käsikirjallised tekstid enamasti XX sajandi 20.—60. aastatest, kirjapanijateks põhiliselt õpilased.

12201. KEDÄ EI TUNNEDA TOIMIS, SIDÄ EI SILMÄDÄ SIIDIS — 1(11) var.

- a₁. ———
Kuu (J. Mikiver) — 1 var.
- a₂. Keda ei tunneta toimis, seda ei silmata siidis.
E 31, E² 66 — ?(4) var.
- a₃. Keda ei tunta toimis, seda ei silmata siidis.*
* silmita (EKMS)
Muuk I² 166, Muuk-Mihkla III 128, EKMS III 603 ja 1270 — ?(4) var.
- b. Keda toimes ei tunneta, seda ei silmata siidiski.
E MVH 13 — ?(2) var.
- Vrd. 7654. Keda ei näha näämikus, seda ei sihitä siidiski.

12202. KUI SA TUNNED, KES TÕINE ON, SIIS PANE TÄHELE, KES SA ISE OLED — 1 v. 2(26) var.

- a. ———
Trm (Sild) — 1 var.
- b. Kui tunned, kes teine on, pane tähele, kes ise oled.
E 44, E² 31, Kmpm. KLR 117 50, Kmpm. EL II⁵ 51, Puus. KH III¹² 82, Puus. Eü I 116, Jänes-Parlo 167; ?Tt (Eisen) — 1?(25) var.
- Vrd. 1. Tim. 4,16: Panne tähhele isfennaft.

12203. MIS TUNDMADA, SII TÄÄD-MADA — 1 var.

Hel (Keernik).

12204. TUNNE ENNE ESIENNEST, PERÄN TÕISI — 2(14) var.

- a. Tunne iseennast.
Uus As Kal. (1903) 21, LRJP (1904) 38, Is. Kal. (1908) Lisa 89, Tõn. Täht. (1909 nov.), Kask-Vaigla-Veski III Vö 81, EKMS IV 92 — ?(8) var.
- b₁. ———
Hel (Tomp) — 1 var.
- b₂. Tunne iseennast, pärast tunne teist.
Norm. 259, EKMS I 190; Hel — 1(3) var.
- b₃. Tunne enne ennast, siis teisi.
?Vän (Tammsoo) — ?(1) var.
- c. Iga inimene tundku iseennast.
Muuk-Mihkla-Tedre IV 28 — ?(1) var.

12205. TUNNELDE TÖÖ TETAS, PALULDE PALK MASTAS — 1(3) var.

- Vas v. Se (Sandra).
Vrd. 12430. Enne töö tehakse, pärast palk maksetakse.

12206. TUNNE MIND, TUNNEN SIND — 1 var.

- Puh (Antik).
Vrd. 11850. Kui sa esi tõist ei tunne, kus sis sil tõne sinnu või tunda.

12207. ÄRA TUNNE MIND, VAID TUNNE MU TEGUSID — 1 var.

- Kad (Nante).
Vrd. 6696. Ära vaata mehe nägu, vaata ta tegu.
6695. Ära vaata meest mütsist, vaid tegudest.

12208. TUNNUKSE IKKA, MIS VEE VEERETUD, EI TUNTA SAIA SÖÖDUD — 19(25) var.

- A₁a₁. ———*
* veeretatud (EKMS)
Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, Norm. 150, EKMS IV 948; Pär (Rosenplänter) — 1(5) var.
- a₂. Tuntakse seda, mis vee veerdud, aga ei tunta seda, mis saia söönd on.
Vig (Saalist) — 1 var.
- a₃. Vee veeretajat tuntakse ikka, aga saia sööjat ei tunta.
Kuu — 1 var.

- b. Saia söönd ep tunta, aga vett veerend tunnukse.
Jäm — 1 var.
- c₁. Tunda see, mis vett veenud on, aga kus see tunda on, mis saia söönd on.
VII — 1 var.
- c₂. Tunneb ikka vees veetud, ei tunne saia söönd.
Rak — 1 var.
- c₃. Tunneb ikke vee veetud, ei tunne saia söödud.
Hlj — 1 var.
- c₄. Tunneb ikka veel veetud, ei saial söödud.
Amb — 1 var.
- d₁. Vett veerend inimest tuntakse ika ennem ära kui saia söönd inimest.
Phl — 1 var.
- d₂. Änam tuntaks ikka, et vesi veerend kut saia söönd.
Käl — 1(2) var.
- e. Änam nääb ikka, et vesi veerend kut saia söönd.
Käl — 1(2) var.
- f. Näha ikka, mis vett veerend, ei tunta, mis saia söönd.
V. Hiio seletus: «Pestud asi paistab välja, täis kõht ei paista.»
Kul — 1 var.
- g. Seda äi nää keski, kes saia söönd on, aga seda nääb igaüks, kes vett veerend on.
Krj — 1 var.
- h. Saia sööjat ei nähta, aga veega viirutatud ikke nähakse.
Pal — 1 var.
- A₂. Tunda ikka oort, mis vett veerend ehk mis saia söönd.
Kaa — 1 var.
- A₃. Oled sa saia söön, põle kuskil näha, oled aga vett veernud, siis on pesu puhas.
Tõs (Schantz) — 1 var.
- B. Enam tunnukse vee viiru kui saia sõõru.
MMg — 1 var.
- C. Tunneb ikka vee veetud, ei tunne sala söödetud.
EKMS I 846 — 1 var.
- D. Ratas veerend, tuntakse, vette vee-

rend, tuntakse, aga saia söönd, ei tunta.
Käl (Kõrv) — 1 var.

12209. SAADA' TURAK TURULÖ, AJA POTI PURULÖ — 1 var.
Se (M. Jennes).
12210. TURAKUT TÕU SALIS — 1 var.
Päss 176 (< Lut).
12211. MIA TURG HINNA PAND, TUU IIST PIÄT ÖKS AR ANDMA — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
12212. TURUH OM MITU TURAKUT — 2 var.
A. _____
M. Linna seletus: «Laaduh om õgasugust inemist.»
Se — 1 var.
B. Turuh om öks kats turakot: üts turak ostja, tõõnõ turak müüjä.
Se (Tubli) — 1 var.
12213. TUR'AST TUNNUS HÄÄ HOBÖNÖ, SUUST HÄÄ SÜÜJÄ — 1?(1) var.
?Räp (Lepson).
12214. TUTUKE OM MAKUM KU PIPIKE — 1 var.
Krk (Sarv).
12215. EGA TUUL KORRAGA KAHELT POOLT PUHU — 1 v. 2(2) var.
Ris (J. Reimann), ?Trt (Eisen).
12216. EGA TUUL RAAMATUT PÄHÄ EI TOO — 1(2) var.
Wied. 21, Kündja nr. 32 (1883) 382.
12217. ENNE MUUTUB TUUL, PÄRAST PILVED, SIIS ILM — 1?(3) var.
Tlsp. 42 ja 81.
12218. IGAL TUULEL OMA TUJU — 1 var.
Krk (Grepp).
Vrd. 9253. Igal pääval oma ilm, igal tuulel oma tuisk.

12219. KES TEAB, MITU TUULT JALGE
ALL ON — 1 v. 2(6) var.

a. —————
E 36 — 1 var.

b. Kes teab, mitu tuult jalge all.
E² 11 — ?(3) var.

c. Kes teab, mitu tuult veel jalge all.
M. Nurmiku seletus: «Asjad võivad muu-
tuda.»
E MVH 77, Nurmik II 145 — 1?(2) var.
Vrd. kk: Tal on veel mitu tuult jala all
(Amb).

12220. KES TUULDE KÜLVAB, SEE ILMA
JÄÄB — 1 var.
TMr (Vildebaum).

12221. KES TUULELE VASTU PANEB,
SEE SEISAB ALATI — 1 var.
HJn (Sommer).

12222. KES TUULT KÜLVAB, SEE TORMI
LOIKAB — u. 35(120) var.

A_{1a1}. —————*

* kis (Vän, MMg); tuuld (Kuu); külvab
(Kuu, Vig, Trv); sie (Lüg, Kuu), sil
(MMg); leikab (Sannumetoja, Wied.; VMr,
Kuu, Sa, Pil)

A. Källo (Lüg) seletus: tüli ei maksa
alustada.

Sannumetoja V (1856) 23, Wied. 64, KAH
Loe 19, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 37
(1883) 442, Gr. ELr II 42, Tõn. LLr 113,
Tõn. Täht. (1909 apr.), Tõn. RP 66, Mäe-
sepp 14, Pet. Ah 38 ja 49, Kodu Kal.
(1908) lk-ta, E 37, Puus. EKGr. 30 ja 160,
Puus. KH II¹¹ 104 ja III¹² 78, Puus. Eü
I 112, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 90 ja I
Ak 26, Reiman EK I 276, Norm. 246,
EKMS II 146, III 338 ja III 1228; suur
osa käsikirjatekste pärit kirjandusest, pal-
jud hillised, tihti õpilastelt, mõeldavaid v.
kindlamaid autente näit. Lüg (Källo), Kad
(Böckler), VMr (J. Elken), Amb (Münther),
Ann, Kuu, Juu v. Vän (Virkus), Rap,
Rap v. Mär (Poom), Vig, Khk, Sa (Veäs-
ter), Aud, Vän, Hls (Söggel), Hel, Trv
(Liller), SJn (Kielas), Pil, Pal (Karma),
MMg (Nõu); TaL, Võ ja Se alalt kindla-
maid autente pole — u. 25(93) var.

a₂. Kes tuult külvab, tormi lõikab.
E² 11, Kask-Vaigla-Veski III Võ 17 ja
Lõ² 29; Tt (R. Kallas) — 1(6) var.

b₁. Kes tuult külvab, see lõikab tormi.

M. Luu (Plt) seletus: kes iga püüasja
taga ajab ja liiga palju räägib, see te-
kitab pahandust.

Edu Kal. (1906) 183; Plt — 1(2) var.

b₂. Kes tuult külvab, lõikab tormi.
Trt (Kansvel) — 1 var.

c. Kis külvab tuult, sii lõikab tormi.
Kõp (Ratas) — 1(2) var.

d₁. Kes tuult külvab, see peab tormi
leikama.
Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442 —
1(2) var.

d₂. Kes tuult külvab, see peab ka tormi
lõikama.
VII v. Trv (Kala) — 1 var.

A₂. Oled sa tuult külunu, sis pead tor-
mi lõikama.
?Saa (P. Kangur) — 1?(1) var.

A_{3a}. Kus tuult külvatakse, seal tormi lei-
gatakse.
Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503; Kuu
(Vilbaste) — 1 v. 2(3) var.

b. Kus tuult külvatakse, seal lõigatakse
tormi.
Kmpm. KH 80 — ?(1) var.

A₄. Tuult külvatakse, tormi lõigatakse.
Tln (Juurik) — 1 var.

B. Kes tuult teeb, see tormi saab.
Pet. ELA² 37 — ?(1) var.

C. Kes tuult külvab, lõikab maru.
Gr. ELr II 48 (palas «Targad pilbli sõ-
nad») — ?(1) var.

D. Kes tuult külvab, see tuisku leikab.
Stein 27, Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883)
442; ?Tt (Kreutzw.) — ?(5) var.

Vrd. Hos. 8,7: Seft nemmad külwawad tuult,
ja tulisphead peawad nemad leikama
[— — —].

Vrd. ka Reiman KTr VI 36.

Vrd. kk: Tuult külvap, tormi lõikap (Kam).

Vrd. 13017. Kes vaenu külvab, see tormi lei-
kab.

12223. KUHU TUUL TUISKAB, SENNA
TA HANGE AJAB — 10 kuni
13(74) var.

A_{3a1}. —————*

* kus (Kos); sinna (Kos), sõnna (LNg);
aeab (LNg)

* Arvellus 2, Wied. 75, Kündja nr. 3
(1883) 455, Einer Lüh. EKO 70, Einer
EKO⁴ 70, Meelej. nr. 7 (1887) 54, Jung
66 ja 67; Kos, LNg — 4(32) var.

*

**uhho tuul tuiskab, senna ta hange
ajab!**

a₂. Kuhu tuul tuiskab, sinna ta ka hange
ajab.

Kuu (Vilbaste) — 1 var.

a₃. Kuhu tuul tuiskab, sinna hange
ajab.*

* kus (Trm)

E 45, E² 11, Puus. EKGr. 193, Muuk-
Mihkla III 27; Trm (Sild), ?Tt (Eisen)
— 1 v. 2(13) var.

b. Kuhu tuul tuiskab, sinna hang tõu-
seb.

Puus. KH II¹¹ 104 ja III¹² 78 — ?(13)
var.

c. Kuhu tuul tuiskab, sinne hang sün-
düb.

Kuu (Lindström) — 1 var.

d. Kuhu tuul puhub, sinna ta hange
ajab.

Jung 55, Puus. KH III¹² 78, Jänes-Parlo
135; ?Vig (Väli) — 1?(9) var.

e. Kuhu tuul puhub, sinna hange ajab.
EKMS III 1074; Jür (Saalverk), Vig
(Metstak) — 2 v. 3(4) var.

B. Kuhu talvetuul puhub, sääl on lu-
mehanged.

Lih — 1 var.

**12224. KUIDA TUUL PUHUB, NENDA
LAINE UHUB — 1 v. 2(2) var.**

a. _____
Krj (Mägi) — 1 var.

b. Kuda tuul, nõnda laened.
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.

**12225. KUI TUUL PUHUB, SIIS SÜSI
EHKUB* — 1 v. 2(2) var.**

* hõõgab (Jõh)

?Jõh (õpil.), Kuu (Lindström).

**12226. KOST TUUL, SÄÄLT ÕNN —
1?(1) var.**

?Plv (Tobre).

**12227. KUST POOLT TUUL, SEALT
POOLT MEHE MEEL — 1 var.**

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. kk: Kust tuul, sealt meel; Tuulepea,
tuuletallaja, tuulemeelne (Rap v. Mär).

Vrd. 12229. Kust tuul, sealt naeste meel.

**12228. KUST TUUL, SEALT ON KERG-
LASEL MEEL — 2 var.**

a. _____
Võn (P. Rootslane) — 1 var.

b. Hajol kost tuul, säält miil.
Se (Savala) — 1 var.

Vrd. kk: Kust tuul, sealt meel (Rap v. Mär).

Vrd. 12229. Kust tuul, sealt naeste meel.

**12229. KUST TUUL, SEALT NAESTE
MEEL — 3(8) var.**

Aa. _____
Wied. 96, Kündja nr. 42 (1883) 503 —
1(6) var.

b. Kust tuul, sealt naesterahva meel.
Aud — 1 var.

B. Niigu tuul säält ja täält, nii naiste
miil.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. kk: Temä om niske miks, et kost tuul,
säält miil (Ote).

Vrd. 12227. Kust poolt tuul, sealt poolt mehe
meel.

12228. Kust tuul, sealt on kerglasel meel.

**12230. KUS TUULT, SÄÄL TOLMU —
1?(1) var.**

?Ran (L. Kallas).

**12231. KÕIK TUULED EI TOO TORMI
— 1(2) var.**

Norm. 265; TMr (Sill).

**12232. KÜLL TUUL SUGI, MÖTSA-
LADÕV LAHUTAS — 2 var.**

a. _____
Rõu (Gutves) — 1 var.

b. Küll tuul sugi, metsaladvad lahuta-
vad.

J. Gutvesi seletus: nii öeldakse kevadisi
kõhnu loomi nähes.

Rõu — 1 var.

Vrd. 10976. Küll suvi sueb, Jaan tieb jalad
alla.

12233. MES TUUL KEVIST SAAB —
3 var.

A. _____

kevist = kivist

Hil (Tikerpuu) — 1 var.

B. Mis tuul kivist saab või sant saun-
nurgast.

Vig — 1 var.

C. Mis sa võtad näljase käest ehk mis
puhub tuul paljast kivist.

As (Kuusik) — 1 var.

Vrd. kk: Mis tuul kivist saab, seda saad sina
minust (Trv).

Vrd. 12237. Mis tuul palja iä külest võtt.

**12234. MIDA ENAM TUULT, SEDA
ENAM TULD — 1(6) var.**

Wied. 114, Kündja nr. 44 (1883) 525, E
54, E² 11.

12235. MIS TUUL MÜÜRILE TEEB —
2 var.

a. _____

R. Põldmäe seletus: «Kui näit. laps lä-
heb vanema inimese kallale.»

Jür — 1 var.

b. Mes tuul müürile tegeb.

Kuu — 1 var.

Kõnekäänuline funktsioon võimalik.

Vrd. kk: Mis teeb tuul müürile või sina mi-
nule 'norijale' (Vän).

**12236. MIS TUUL MEREL, SEE TUUL
METSAL — 1 var.**

MMg (Lätt).

**12237. MIS TUUL PALJA IÄ KÜLEST
VÖTT — 9(14) var.**

Aa₁. _____

Urv v. Krl (Tamm, Pehka), Vas v. Se
(Sandra) — 2(6) var.

a₂. Mis tuulõl palja iä külest võtta.

Rõu — 1 var.

a₃. Mis tuul iä käest võtt.

Rõu — 1 var.

b₁. Mis tuul pal'last jääst saa kah.

J. Silde seletus: «Vaese käest ei ole
sala.»

Ote — 1 var.

b₂. Mis tuul paljast jääst saab.

Norm. 105 — ?(1) var.

B. Mis tuul palja iä pääl tuiskas.

Plv — 1 var.

C. Mes tuul pal'last iäst saab vai varas
pal'last sainast.

Nõo — 1 var.

D. Ega tuul iä kül'lest midä kätte saa,
kui lumi pääl ei olõ.

Se — 1 var.

E. Jää pealt ei ole midagi võtta.

Vln — 1 var.

Vrd. kk: Mis sa minust võtat vai tuul pal'-
last iäst (Ote v. San).

Vrd. 11712. Või taud tühjast toast midagi võ-
tab.

12707. Tühäst ei saa midagi.

12703. Tühjast taskust põle midagi võtta.

14343. Mis võtad, kon midagi ei ole.

12704. Tühjast toast ei ole midagi võt-
ta.

12233. Mes tuul kevist saab.

**12238. MIS TUUL TEIND, SEDA TULI
PARANDAB — 2 var.**

a. _____

H. Tampere seletus: «Kui nidad lehmäl
lõhki, tilguta võid läbi peerutule külma
vee pangi. Selle hanguva võiga määri
nidad.»

Vln? — 1 var.

b. Mis tuul teind, seda tuleving paran-
dab.

Vln? (H. Tampere) — 1 var.

**12239. MIS TUUL TOOB, SEDA VESI
VIIB — u. 25(46) var.**

Aa₁. _____*

* toop — viip (Vas)

Hel, Vas — 2(4) var.

a₂. Mis tuul tuu, tuud vesi vii.

?Räp (Lepson), Vö (Schmidt) — 1 v.
2(2) var.

a₃. Mis tuul tõi, tuu vesi vei.*

* miä

Rõu — 2(3) var.

a₄. Mida tuul toonud, seda vesi vee-
nud.*

* viinud (E)

E MVH 25; Plv (Melzov) — 1(3) var.

b. Nii kui tuul toob, vesi viib jälle.

Wied. 131, Kündja nr. 47 (1883) 561,
EKMS II 959; ?Vil (Nigul) — 1 v. 2(5)
var.

C₁. Tuul tuu, vesi vii.
Ote, Rõu, Vas v. Se (Prants) — 5 var.

C₂. Tuul toosõ, vesi veese.
M. Linna seletus: ülekohtune vara ei
püsi. V. Pino seletus: kergelt saadud va-
ral pole iga.
Se — 3 var.

C₃. Tuul toob, vesi viib.
Tt (Eisen) — 1 var.

C₄. Tuul tõi, vesi vei.
Vas, Vas v. Se (Sandra) — 2 var.

C₅. Tuul tõi, a vesi vei.
Se — 1 var.

C₆. Tuul toonud, vesi viinud.*
* toonu — veenü (Võn, Kan), toonu —
viinu (Hel)
Stein 63, Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884)
10, E 85, E² 41, EKMS II 1074; Hel, Võn,
Kan, Tt (Kreutzw.) — 4(14) var.

C₇. Tuul om toonu, vesi viinu.
Kan — 1 var.

C₈. Tuul on toonud, vesi viinud.
Hls? (Jung) — 1 var.

B. Mis tuulest tulnud, see voogu läi-
nud.
Lai (Jaama) — 1 var.

Vrd. kk: Tühi teab, kust see on võetud, tuul
toond, vesi viind (Koe); Meil üks tuul
too ja vesi vidä 'meil ei ole puudust'
(Urv).

12240. PEKSA TUULT EHK ANNA
VARJULE VALU — 1 kuni 3(5)
var.

A. —
EKMS I 207; Amb (Kleinmann) — 1(2)
var.

B. Ära peksa tühja tuult.
Kuusik KT 205 — 1?(2) var.

C. Ära vihu tühja tuult.
?Hag (õpil.) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Peksad muidu tühja tuult, aga tar-
gemaks ei saa (Mar).

Vrd. 12708 E. Ära kaota varju ega aja tuult
taga.

12241. TUULEL ON ÜHEKSA POEGA —
1?(1) var.

?Lüg (Källo).

Vrd. 11403. Sügisesele ööl on üheksa poega.

12242. TUULE PEAL ON KÜLL VILETS
ELADA — 1?(1) var.

?Tln (Grünthal).

Vrd. kk: katust tuule peale rajama (Saa).

Vrd. 550. Keegi ei ela tuulest.

12243. TUULE TIIVUL TULEB HÄDA,
SITIKA SAMMUL LAHKUB TA
MEILT — 1?(8) var.

a. —
Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10 — 1(3)
var.

b. Tuule tiivul tuleb häda, sitika sam-
mul lahkub.
E 85, E² 43, EKMS I 562 — 1?(5) var.

12244. TUUL JA MEEL PÕÖRAVAD
RUTTU — ? kuni 1?(18) var.

Aa. Inimesed ja tuul muudavad endid
ruttu.
Gr. SKO II 68 — 1?(10) var.

b. —
E 85, E² 71 — 1?(7) var.

B. Naised, tuul ja onn on alade muud-
likud.
?Kuu (Lindström) — 1?(1) var.

12245. TUUL JA TORM ON MERE PÜHA,
VAGA ILM TOOB KALALIHA —
11(14) var.

A_{1a}. —
E. Ennisti seletus: «Tormiga meremees
saab püha, aga vaga ilmaga peab väl-
jas olema, olgu kas või pühapäev.»
Norm. 99, EKMS I 913; Emm — 1(3)
var.

b. Tuul, torm on meremehe püha ja
vaga ilm toob kalaliha.
Krj — 1 var.

c. Tuul ja torm on kalamehe püha ja
vaga ilm toob kalaliha.
Var (õpil.) — 1 var.

A₂. Tuul ja torm on tema püha, vaga
ilm toob kalaliha.
Hää — 1 var.

B. Torm toob meremeestel püha, vaga
ilm toob kalaliha.
Pär, Hää — 2 var.

C. Tuul ja vihm on meie püha, vaikne
ilm toob kalaliha.
Trm — 1 var.

D. Torm ja tuul tuovad kalaliha, ilus ilm on meie püha.
Kuu — 1 var.

E. Tuul ja torm on mere püha.
Mus — 1(2) var.

Fa. Torm on mere püha.
Khn — 1 var.

b. Torm on meremehe püha.
Hää — 1 var.

Vrd. 13196. Vaga ilm on mere püha, tuul ja torm toob kalaliha.

12246. TUUL JOOKSEB KÜLALISE JALA ALT — 8(15) var.

Aa. _____
Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10; TMr (Herms) — 1(3) var.

b. Tuul jooseb külalise jalge alt.*
* joosk (Krk)
Krk, Trv — 3 var.

Ba₁. Külalise kõtu alt puhk tuul.
Plv (Tobre) — 1 var.

a₂. Külalise kõtu alt iks tuul puhk.
Rõu (Orrav) — 1(6) var.

b₁. Tuul käü külalise kõtu alt.
Võ (Schmidt) — 1 var.

b₂. Külälese kõtu alt kääse tuul.
Räp (Voolaine) — 1 var.

Vrd. kk; Tema kõtu alt joosk tuul (San).

Vrd. 5547. Latse kõtu alt joosk tuul.
12247. Tuul juusk alt rahva kõtu.
9136. Põlatu jalge vahelt jookseb tuul.
8097. Orja kõtu alt juusk tuul.
8665. Perenaise kõhu alt puhub tuul.
12248. Tuul juusk õhvakse jala all.

12247. TUUL JUUSK ALT RAHVA KÖTU — 1 var.

Har (Voolaine).

Vrd. 12246. Tuul jookseb külalise jala alt.

12248. TUUL JUUSK ÕHVAKSE JALA ALL — 1 var.

Krk (Kanter).

Vrd. 12246. Tuul jookseb külalise jala alt.

12249. TUUL KANAPOJA KOSUTAB, VIHALEHT LAPSE NOORE — u. 20(59) var.

Aa₁. _____*

* kanapolga (Laakm.), kanapoega (KAH); kosutab; latse (Laakm.)

* Helle 357, Hupel 117, Neus 237, Poromenski EGr. 221, Laakm. Mr Kal. (1863 veebr.), Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, Kündja EKõ² 88, KAH EKAl 159 — 1(15) var.

*

Tuul Fanna:poia kosutab, viibaleht lapse noore,
die Luft ist gut den jungen Hünern, und Badstube den Kindern.

a₂. Tuul kosutab kanapoja, vihaleht lapse noore.

Stein 63, Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, Kmpm. Klr I⁶ 123, Kmpm. Klr II⁶ 341, E 85, E² 24, Norm. 206, EKMS III 1297; ?Pst (Lensin) — ?(17) var.

b₁. Tuul kosutab kanapoega, vihaleht last.
Plt — 1 var.

b₂. Tuul kosutab kanapoja, vihaleht lapse.
Tõs (Schantz), SJn (Ots) — 2 var.

c. Tuul kasvatab kanapoea, vihaleht lapse.
SJn — 1(2) var.

d. Tuul kasvatas kanase, vihaleht latse noore.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

Ba. Tuul kasvatab kanapoja, vitsaladev lapse nõrga.
Plt (Utsal) — 1 var.

b. Tuul kasvatab kanapoja, vitsaladev lapse noore.*
* vitsalatv (EKMS)
Norm. 169, EKMS II 439 — ?(2) var.

Ca. Tuul kasvatab kanapoja, sannalõun latse.*
* saunalõun (Krk, Pst); lapse (Krk)
Krk, Vil, Pst — 5 var.

b₁. Kanapoeg kasvab tuuldes, laps saunaleilis.
Amb — 1 var.

b₂. Kanapoig kasvab tuulen, laits sannalõonun.
Nõo — 1 var.

c₁. Lats kasvas sannalõonun, kanapoig kasvas tuulen.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

c₂. Laps kasvab saanaleinis, kanapoeg tuules.
Lai — 1 var.

d₁. Kanapoig ilma tuulen, lats sannalõonun.

Võn (Sordla) — 1 v. 2(2) var.

- d₂. Kanapoig ilma tuulen ja lats sanna-
lõunun.

Võn (Sordla) — 1 var.

- D. Päevlik kasvatab kanad, lapsed viht.
* Gös. 385, KAH EKAI 87 ja 88 — 1(3)
var.

*

*Die Sonne erziehet die Rindcheim/
die Baderuben die Kinderlein/
pehvelic kasvatab kaninat/
Lapsed viht.*

- E. Tuul kanapoea kasvatab.
Vil (Leoke) — 1 var.

12250. TUUL ON SELTSIMEES —
2 var.

- A. _____
Wied. ESSr 1229 — 1 var.

- B. Tuul on abimees.
Wied. ESSr 1229 — 1 var.
Vt. 12251 B.

12251. TUUL ON TEISE INIMESE ABI
— 2(7) var.

- A. _____
Wied. 186, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 85,
E² 11, Norm. 38, EKMS IV 115 — 1(6)
var.

- B. Tuul on abimees.
Wied. ESSr 1229 — 1 var.

Vt. 12250 B.

- Vrd. kk: Tuul on teise inimese abi praego
(Vestr.).

12252. TUUL PUHUB, VESI JOOKSEB,
MOLDER TUNNEB MÖLEMAD —
1 var.

MMg (Lätt).

12253. TUUL SÜÜ LUMME — 1 var.

Rõn (Berg).

12254. TUUL TOOB SÖNUMID — 1 var.
VMr (V. Lurich).

12255. TUUL' TOOS'S', VIHMA VIPUT' —
TUULOST KÕIK' HÄDÄ — 1 var.

P. Voolaine seletus: «Tuulest (on) kõik
häda (haigus).»
Lut.

12256. TUUL TUU_UUI MAJJA — 1 var.
Vas (Lenzius).

12257. TUUL VINGUB, VIHMA TULEB
— 1 var.
Pal (M. Saar).

12258. VASTA TUULT JOVVA_UAI KIÄKI'
PUHKU' — 1 var.
Se (T. Linna).

12259. ÄRA PUHU TUULT TAEVA POOLE
— 1 var.
A. Hameri seletus: «Ära aja tühja jut-
tu.»
Trt.

12260. TUULERISTIPÄÄ SAI HOBUNE
OMA VÖTME KÄTTE — 1?(1) var.
?Koe (Schultz).
Vrd. 2792. Jürilp[äeval] anti kätte loomade
võti.

12261. TUULERISTIPÄÄVA JÄRELE
ÖÖLDakse: ÜHEKSAL NÄDALIL
ROHI HÜPPAB, KAHEKSAL
NÄDALIL KARGAB, SEITSMEN-
DAL NÄDALIL SEISAB PAI-
GAL JA KUUENDAL NÄDALIL
KUKKUVAD KÕIK KOHAD TÄIS
— 1(5) var.

- a. _____
Koe (Schultz) — 1 var.

- b. Tuuleristipäeva järgi öeldakse: ühek-
sandal nädalal rohi hüppab, kahek-
sandal kargab, seitsmendal seisab
paigal ja kuuendal nädalal kukuvad
kõik kohad täis.
Loorits Vrp 59, Parijõgi-Reial-Vaigla VI
128 — 2(4) var.

12262. TUULUTA SIIS, KU TUUL KÄIB;
PANE TÛTÄR SIIS MEHELE, KU
MIIS VÖTAB* — 1(4) var.

* kui; tütar; mees (Norm.)
Norm. 185; Trv (Vaine).

12263. TAHAD SA TUUME KÄTTE
SAADA, SIIS VÖTA KOORIMIST
ETTE — 3(6) var.

- a. _____
Sa (Varvas) — 1(2) var.

b. Kui tahad tuuma saada kätte, koorimist siis võta ette.
Vil (Kala) — 1 var.

c. Tahad sa tuume kätte saada, pead koore ära lõhkuma.
Vig (Saalist) — 1 var.

d. Kes tahab tuum süüa, peab pähklit lõhkuma.
Körber VRMK 61 — ?(2) var.

Vrd. 6894. Ku muna mõistad süüa, küll sis koore ka mõistad katki tiha.

12264. KÕIK EI OLE TUID, KES LENDAVAD, EGA ÕÕPIKUD, KES LAULAVAD — ? kuni 3(22) var.

Aa. _____ *

* õõbikud (Puus.)

Wied. 73, Kurrik SÕ 23, Kündja nr. 38 (1883) 454, OM nr. 1 (1891) 48, E 40, Puus. Eü I 116 — 1?(11) var.

b. Kõik ei ole õõbikud, kes laulavad, ega tuid, kes lendavad.
E² 100 — ?(2) var.

Ba. Kõik ei ole õõpikud, kes laulavad.
Tõn. LLr 113 — 1?(6) var.

b. Ei kõik pole õõpikud, kes laulavad.*
* ole (E)

E 16; ?Ris (Punab) — 1?(3) var.

Vrd. kk: Laulab nagu õõbik, aga käo tembud (Vil).

Vrd. 4922. Pole kõik kägud, kes «kukku» laulavad.

12265. EGA TÕBI KOOLETA AI, KUI SURMA OLE EI — 5 v. 6(8) var.

Aa. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 v. 2(4) var.

b. Ku surma olõõi, koolõõi sis kohegi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Ega häda ärä ei võta, kui surm ei tule.
Ote — 1 var.

C. Surm ei sureta ega taud ei tapa.
Kad (Seemann) — 1 var.

D. Surm ei tule, taud ei tapa.
Rak (Aug. Krikmann) — 1 var.

12266. EGA TÕBI PUID PALODA AI' *
— 3 var.

* õgas, õga

M. Linna seletus: «Tõbi tege inemisõ kõhnast.»

Se.

12267. EI TOBI KARVA KAUNISTA — 2(4) var.

a. _____ *

* tõbi (trükised)

Norm. 205, EKMS I 365; Kuu (Esken) — 1(3) var.

b. Kelles tobi karva kaunistab.
Kuu (Salström) — 1 var.

12268. EI TÕBI NENDA USINASTE KÜLLEST ÄRA LÄHE, KUI TA KULGE TULEB — 5 v. 6(18) var.

Aa. _____ *

* nii (Kurrik)

Wied. 27, Kurrik SÕ 23, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(7) var.

b. Ega tõbi nii ruttu lähe, kui tuleb.
E 17, E² 84; ?Trm (Särg) — 1?(5) var.

B. Ei tõbi nenda usinaste külast ära lähe, kui ta külge tuleb.
Wied. 27, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(2) var.

C. Tõbi on nobe tulema, ei ole ta nii nobe minema mitte.
Laug. Vestr. 176 — 1(2) var.

D. Haigus on ruttu tu[l]nd, aga pole nii ruttu läind.
Kaa (Tõll) — 1 var.

E. Külap tervis pea läheb, ei ta niipea tule.
JJn — 1 var.

12269. KUI TÕBI TULEB ÜKSKORD PERESE, KÜLL TA KORDAB KEIK ÄRA — 1(2) var.

Laug. Vestr. 174.

12270. KÜLAP TÕBI NÄÄB IGASE PAIKA * — 1(8) var.

* küllap; igasse (EKMS); näeb (trükised)

Wied. ESSr 653, Wied. 98, Kündja nr. 43 (1883) 514, EKMS II 1232, Laug. Vestr. 174.

12271. TOBI TOTTUB, MIES VANETUB — 4(6) var.

a. _____

Kuu — 3(5) var.

- b. Tobi tottu, mies vanetu.
R. Lilheina seletus: «Tõbe tõtates mees muutub vanemaks.»
Kuu — 1 var.

Vrd. 2112. Inimene läheb vanemaks, tõbi läheb nooremaks.

12272. TÕBEST EI OLE ELUEALE
JAKKU* — 1(3) var.

* tõvest; jätku (trükised)
Norm. 205, EKMS I 366; Vil (Sihver).

12273. TOBI EI HUUA TULLES —
4(6) var.

Aa. _____
Vil (Alvre) — 1 var.

b. Ei tobi hüüä.
Kuu (Kronström) — 1 var.

Ba. Tõbi tulõ õi tän'teh.
Lut (Voolaine) — 1 var.

b. Tõbi ei tule tänitades.
Norm. 205, EKMS I 366 — ?(2) var.

C. Ei haigus hüüa tulles, see hüüab
mennes.
VNg (Talo) — 1 var.

Vrd. 14714. Õnnetus ei hüüa tulles.

12274. TÕBI KISUB VILLAD PITKAKS
— 1 var.

Wied. ESSr 826.

12275. TÕBI OM LATSE HUKKAJA
— 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

12276. TÕBI SÕÖDAB KÜLL, AGA EI
KOSUTA MITTE — 28(69) var.

Aa₁. _____
Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9,
EKMS I 366 — 1(3) var.

a₂. Tõbi söödab, aga ei kosuta.
Amb (Kleinmann), As (anon.) — 2 var.

a₃. Tõbi söödab, ei kosuta.
VNg — 1 var.

b. Tõbi toidab, aga ei kosuta.
E 84, E² 84, Kmpm. EL II³ 172 — ?(10)
var.

Ba₁. Tõbi söödab, tõbi joodab, aga tõbi
ei kosuta.
Amb — 1 var.

a₂. Tõbi söödab, tõbi joodab, aga ega
tõbi ei kosuta.
Koe — 1 var.

b₁. Tõbi söödab ja joodab, aga ta ei
kosuta.
Ris — 1 var.

b₂. Tõbi söödab ja joodab, aga ei kosu-
ta.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

C. Tõbi söödab, joodab, aga tõbi ei
anna jõudu.
E. Poomi seletus: «Tõbine ei taha süüa-
juua, aga jääb nõrgaks.»
Rap v. Mär — 2 var.

D. Tõbi söödab, tõbi joodab, ega tõbi
rammu anna.
Tür — 1 var.

Ea. Tõbi söödab, tõbi joodab.*
* süödab — juodab (Tor)
Kaa, Vän, Tor — 3 var.

b. Tõbi toidab, tõbi joodab.
Tt (A. Ploompuu) — 1 var.

F. Tõbi põetab, tõbi toidab.
Tln — 1 var.

G. Tõbi toidab põdejat.
Norm. 205, EKMS I 366; Vil (Sihver) —
1(4) var.

*

Ha₁. Haigus söödab küll, aga ei lihuta.
Wied. 4, Kurrik SÖ 23, Kündja nr. 33
(1883) 392 — 1(6) var.

a₂. Haigus söödab, aga ei lihuta.
Norm. 205, EKMS I 365 ja IV 26; JJn
(Oberg) — 1(4) var.

a₃. Haigus söödab, ei lihuta.
EKMS III 516 — ?(1) var.

b. Haigus söödab, aga ei kosuta.
Rak — 1 var.

c. Haigus toidab küll, aga lihuda poo-
li.
Käi (Sooster) — 1(2) var.

I. Haigus söödab ja joodab, aga ei li-
huta.
E 20, E² 84 — ?(2) var.

J. Haigus söödab, joodab, aga ei anna
jõudu.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

K. Haigus söödab ja joodab inimest,
aga rammu ei anna.
Jür (Saalverk) — 1 var.

La. Haigus söödab ning joodab.*
* ja (trükised)

Wied. 4, Kündja nr. 33 (1883) 392; Jaa — 1(6) var.

- b. Haigus sööda, haigus joodab.
Kaa, Põl — 2 var.

Ma. Haigus toidab ise.
Wied. ESSr 1168, Wied. 4, Kündja nr. 33 (1883) 392, E 20, E² 84, EKMS IV 25 — 1(10) var.

- b. Haigus toidab inimest.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

Vrd. 12898. Uni and süvvä'.

12277. TÕBI TULEB TAHTMATA,
HAIGUS ILMA ABITA — 1?(4)
var.

Norm. 206, EKMS I 366; ?Ran (L. Kal-
las).

12278. TÕBI TULÕ RUTTU, HÄDÄ LÄTT
MANT KU VILLAST LANGA
PITE — 1?(2) var.

?Vas v. Se (Sandra).

12279. ÕGAS TÕBI PÄÄLE PANÕ_OI,
TÕBI VÕTT ÕKS MAALÕ —
1 var.

Se (M. Linna).

12280. KES TÕBIST TIID, KU TA EI
OHI — 3(6) var.

Aa. —
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- b. Kes tõbist teab, kui ta ei ohi.
Norm. 214, EKMS III 496 — ?(3) var.

- c. Ega tõbist kiä tiiäsiki_i', ku' oihk-
mist olesi_i'.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- B. Oigajat tõbist iks avitedas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

12281. KÕVA TÕBINE NÕUVAB KÕVAT
TOITU — 1(2) var.

Trv (Valne).

12282. TÕDE EI VÄRISE — 1 var.

Kos (Lepp).

Vrd. 13207. Vaga veril ei värise.

12283. TÕTET SAA ELOSIÄS, VÕLSSI
VAIVALT ÜTES TUNNIS —
? kuni 2(2) var.

- a. —
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

- b. Oigusega elat eloeä, võlsiga vaivalt
üle tunni.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

12284. TÕEPÕHI ON KINDEL, VALE-
VALL VARISEB MAHA —
1?(31) var.

Loorits Vrp 66, Mihkla-Parlo-Vildebaum
I 93, Viid. 109, Muuk-Mihkla I 18, Pa-
rijõgi-Relal-Vaigla VI 202, Vih. (1949)
93, (1951) 92, (1952) 92, (1954) 98, (1957)
109, Vih. VER 186; ?Krj (Mägi).

Vrd. 12326. Tõsi tõuseb, vale vajub.

12285. MIDA TÕNIS TÕUTAB, SEDA
MADIS TAUTAB — 1 var.

Ha (Kanketer).

12286. TÕNIS HÄÄ MEES, SEA PÄÄ
MEES* — 1(2) var.

* hea; pea (EKMS)

EKMS III 458; Rid (Tikerpuu ja Kõrv-
ne).

12287. KUI TÕNISEPÄEVAL NII PAL-
JUGI PÄIKEST PAISTAB, ET
MEES NÄEB HOBUSE SELGA
HÜPATA, SIIS TULEB KENA
AEG — u. 320(386) var.

A₁a. —
Muh (Noot) — 1 var.

- b. Kui [tõnisepäeval] niigi pallu päikest
paistab, et mees saab hobuse selga
minna, siis tuleb koa hea aeg.
Rid — 1 var.

- c₁. Kui tõnisepäeval nii palju päikese-
paistet on, et mees saab hobuse sel-
ga karata, siis tuleb hea aasta.
Tlsp. 67 — 1 var.

- c₂. Kui tõnisepäe nii palju päe paistab,
et saab hobuse selga hüpata, siis
tuleb hea aasta.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- d₁. Kui tõnispäival nii palju päiva
paistab, et mees hobuse selga saab
karada, siis saab hää suvi.
Rõn — 1 var.

- d₂. Kui tõnnispäivän nii pallu päiva
paistus, et miis hobõsõ sälga karata
saa, siis saa hää suvi.
Ote — 1 var.

- d₃. Ku tiinispääva om niki' pal'lo päivä

väläh, ku' ratsanik saa hobõsõ sälgä karada, siski viil vōi hūa suvi saija.
Se — 1 var.

d₄. Kui [tõnisepäeval] paistab niigi palju päikest, et saab hobuse selga hūpata, siis saab ka juba hea suvi.
Se — 1 var.

e. Kui tõnispäiväl päivä nii pallu nätä om, et hobese sälgä vōip karata, sis saavat hāa suvi ja hāid ilmu.
Võn — 1 var.

f. Kui tõniksepää nii kaua pääva paistab, et hobuse selga vōib hūpata, siis tuleb ilus suvi.
Amb — 1 var.

g. Kui tõnisepäev nii palju päikest on, et mees hobuse selga saab hūpata, siis tuleb soe suvi.
Tür — 1 var.

h₁. Kui tõnisepäeval nii palju päikest paistab, et mees hobuse selga suudab hūpata, siis tuleb kuiv suvi.
Võ (Metsamärt) — 1 var.

h₂. Kui sel päeval [= tõnisepäeval] nõnda kauagi päevapaistet on, et mees saab hobuse selga karata, siis peab kuiv suvi tulema.
Ris — 1 var.

i. Kui [tõnisepäeval] päike niigi kaua paistab, et inimene hobuse selga vōib istuda, on parem aasta loota.
Mih — 1 var.

j. Kui päike [tõnisepäeval] ka niigi palju paistab, et ratsamees hobuse selga sai hūpata, oli veel head loota.
Plv — 1 var.

k. Kui tenispäeval paistab niigi kauaks päike, kuni saab hobuse selga hūpata, siis veel halb suvi ei saa.
Se — 1 var.

l. Kui [tõnisepäeval] nii kaua on päevapaistet, et mees vōib hobuse selga hūpata, tuleb veel ilusaid ilmasi ka.
Tln — 1 var.

A₂. Kui tūnispäeval on nii palju päikesepaistet, et saab aega hobuse selga karata, siis saab jakoppäevaks hea ilm.
Se — 1 var.

A_{3a1}. Kui tõnispäival nii palju päivapaistet om, et aiga saa hobuse säлга karate, sis iks saa hāa hainailm.
San — 1 var.

a₂. Kui tõnnissepääväl nii pal'lu päivä näüss, kui maast hobese sälgä saa karate, sis suvel hāa hainategemise ilma.
San — 1(2) var.

a₃. Kui nii pal'lu päivä näep tõnnispäeva aigu, et miis vōip hobese sälgä karata ja sälläst maha, sis saava hāa haenailma.
Kam — 1 var.

b. Kui tõnisepäeval nii palju päikest paistab, et hobuse selga jõuab karata, siis tuleb kuiv heina-aja ilm ja hein saab ilus.
Puh — 1 var.

c₁. Kui tõnisepääval nii palju pääva paistab, et mees hobuse selga saab, siis on sui hea heinaaeg.
PJg — 1 var.

c₂. Kui tõnisepäeval nii palju päikest näha, et hobusele selga saab karata, siis saab hāa heinaaeg.
Rõu — 1 var.

d. Kui tõnnispäival nii pal'lu päiva paistus, et mees saa hobese säлга karata ja pōrst molli pääle tõsta, om suvel hāa hainaaig.
Ote — 1 var.

e. Kui tõnnispäeval siakōrva suurune maalapp päikesepaistet näeb ehk nii palju aega päike paistab, et mees hobuse selga saab hūpata, siis saab hea heinaaeg.
Hel — 1 var.

f. Ku tõnnispäävä tuiskas üle riijalasõ, saa vil'lāsuvi, ku päivä näütās niivōrd, et saa hobõsõ sälgä hūpätä, saa hāa hainang.
Urv — 1 var.

g₁. Kui tõnnispäival niigi kavva päiva vällan ollev, et mees hobõse säлга saa karata, saavet ka kuiv hainaaig.
Kan — 1 var.

g₂. Kui tõnisepäeval nõnda palju päeva näitas, et mees hobuse selga saab karata, siis on ikka kuiv heinaaeg loota.
Trv — 1(3) var.

g₃. Kui tõnnispäeval nii pailu päiva paistab, et miis saab hobese sälgä karata, sis tuleb kuiv hainaaig, kui mitte, sis vihmane.
Nõo — 1 var.

h₁. Kui tõnispäival nii pallu päivä nägev, et miis hobese sälga saaved karata, saaved hää ja kuiv hainaaeg.

Ote — 1(3) var.

h₂. Kui tõnnisepäeval nii kavva päiva paistab, kui mees saab hobuse selga karata, siis loodetas hääd kuiva heinaaega.

Trv — 1 var.

i. Kui tõniseapäeval nii palju päikest paistab, et hobuse selga saab karata, siis tuleb ilus heinaaeg.

Võn — 1 var.

j. Kui tõniseapäeval päike nii palju paistab, et üle hobuse selja saab karata, siis saab hästi heina teha.

TMr — 1 var.

k₁. Kui tõnnisepäeval nii palju päiva näitab, kui mees hobese sälga lähab, siis olevat hää häinasaak.

Puh — 1 var.

k₂. Kui sel päeval [= tõniseapäeval] päike aga nii kaua paistab, et üks mees hobuse selga ronida jõuab, siis on sel suil hea heinasaak.

Kündja nr. 2 (1883) 22 — 12(2) var.
Wied. 350 esineb antud tekst saksakeelses tõlkes.

l₁. Kui tõniseapäeval nii palju päikest paistab, et korra ratsahobuse selga saab hüpata ja ümber pöörda, siis on lootus haljast heina saada.

PJg — 1 var.

l₂. Kui tõniseapäeval nii palju päeva paistab, et mees hobuse selga võib hüpata, siis saada suvel haljast heina.

Linda nr. 3 (1890) 69 — 12(3) var.

l₃. Kui tõniseapäeval nii palju päeva-paistet on, et mees saab hobuse selga karata, siis saab suvel haljast heina.

Tlsp. 107 — 12(6) var.

l₄. Kui tõniseapäeval nii palju päeva-paistet on, et mees saab hobuse selga karata, saab suvel haljast heina.

Nurmik III 95 — ?(4) var.

m₁. Kui tõniseapäeval nii palju päeva paistab, et mees saab hobuse selga hüpata, siis saab kuiva heina.

Plt — 1 var.

m₂. Kui tõniseapäeval päike niigi palju paistab, et selle aja sees mees ho-

buse selga saab karata, siis panakse hein kuivalt kokku.

Ol. Kal. (1893) 28 — 12(4) var.

n. Kui [tõniseapäeval] niigi palju [päikest] paistab, et mees hobuse selga saab karata, siis saab ka veel ilusat heina teha.

Kam — 1 var.

o. Kui tõnnispäivan nii palju päiva nääd, et hobuse selga saad karata, siis saab hää hain.

Võ-Se (Stein) — 1(3) var.

p. Kui [tõniseapäeval] nii palju päikesepaistet, et saab hobuse selga hüpata, saab suvel heina.

Se — 1 var.

r. Kui tõnnispäivan nii natukesegi päiva näta, et mees saab hobuse selga karata, siis saab ilusat heina natukegi.

Kan — 1 var.

s₁. Kui talve tõniseapäeval nii palju päikesepaistet on, et mees kord saab hobuse selga hüpata, siis on ikka lootust, et suvel heina teha saab.

Kul — 1 var.

s₂. Kui tõniseapäeval nii palju päiva on, et miis saab hobusele selga hüpata, siis saab heinaajal heina teha.

TMr — 1 var.

s₃. Kui nii pal'lu päivä paistas tõnnisepäeval, et mees saa hobese sälga hüpata, sis saa üks haina tetä.

Rõn — 1 var.

s₄. Ku tõnnisepäiv nii palju päiva nättas, et mees saa hobese sälga karata, sis saa üks heina tetä.

Plv — 1 var.

s₅. Kui [tõniseapäeval] nii palju päikest paistab, et ratsanik hobuse selga jõuab istuda, siis saab veel heina teha.

Var — 1 var.

t. Kui tõnnisepäeval nii palju aega päikest-paistet on, et mees hobuse selga jõuab karata, siis peab ikka heina ilma saama.

Krl — 1 var.

u. Kui tõniseapäeval niigi palju päikesepaistet on, et suudad hobuse selga hüpata, siis on loota, et hein saab tehtud.

Plv — 1 var.

- v. Ku tennüspäävä om nii pal'loge päiv väläh, ku saat hobõsõ sälgä karada, sis tetäs söögivaehitõ ar hain.
Se — 1 var.
- A₄a. Kui tönisepäival päiv niigi palju paistab, et selle aja seen mees hobese säлга saab karata, sis saava tõi-sel suvel terava rõa ja hää hainategemine.
Vas — 1 var.
- b. Paistab tönisepäeval niigi palju päeva, et mehel mahti on hobuse selga karata, siis saab hästi rukkid ja riskheina.
Sõõt Aeg Kal. (1907 jaan.) — 12(1) var.
- A₅a. Kui tönisepäeval nii palju päikest paistab, et mees saab hobusele selga hüpata, siis tuleb vilja-aasta.
Pee — 1 var.
- b₁. Tönisepäev, kui päike paistab, et mees hobuse selga saab hüpata, saab hää vilja-aasta.
Koe — 1 var.
- b₂. Kui tönisepäeval nii kaua päike paistab, et mees jõuab hobuse selga karata, siis tuleb hea vilja-aasta.
Khñ — 1 var.
- b₃. Tönisepäeval kui päike nii kaua paistab, et mees ratsa hobuse selga saab istuda, siis pidi hää vilja-aasta tulema.
Var — 1(2) var.
- b₄. Tönisepäeval paistab päike, kui niigi palju, et hobuse selga võit hüpata, siis saab hea vilja-aasta.
Rõu — 1 var.
- c. Kui tönisepäeval nii palju päikest paistab, et mees saab hobuse selga hüpata ja lund nii palju tuiskab, et reejälje täis ajab, siis on hää vilja-aastat loota.
Mar (Hiemägi) — 1(4) var.
- d. Kui tönisepäeval nii palju päikest, et mees hobuse selga saab hüpata, siis tuleb hea viljasaagi aasta.
Hps — 1 var.
- e. Kui tönisepäeval [— — —] nii palju aega päike paistab, et mees võib hobuse selga hüpata, siis tulla hästi hea ja viljarikas aasta.
Rap — 1 var.
- f. Kui tönisepäeval nii palju päikest paistab, et mees saab hobuse selga hüpata, siis tuleb viljarikas aasta.
- Muh — 1 var.
- g. Kui tönisepäeval nii palju päeva paistab, et mees hobuse selga võib karata, siis tuleb korraline viljarikas aasta.
PJg — 1 var.
- h₁. Kui tennüspäival nii pallo päivä-paistet om, et miis maast hobese sälgä saab karata, siis saab hää viljäsuvi.
Pal — 1(2) var.
- h₂. Ku tinspäävä om nii pal'lo aigu päivä väläh, ku saad ar hobõsõ sälgä karada, sis saa hää viläsuvi.
Se — 1 var.
- h₃. Kui tönisepäeval päike veel niigi palju pidi paistma, et mees hobuse selga võis hüpata, siis pidi hea ja viljaline suve tulema.
Rld — 1 var.
- i₁. Kui tönisepäeval nii paelu päikest on, et mees hobuse selga saab hüpata, siis tuleb hea viljakasu aeg.
Lih — 1 var.
- i₂. Kui [tönisepäeval] nii palju ond päe väljas, et mies karatõ hobõsõ selgä, siis ond hiä viljakasu aeg.
Khñ — 1 var.
- j. Kui tönisepäeval nii palju pääva paistab, et hobuse selga saab hüpata, siis ikka vilja saab.
Sim — 1 var.
- k₁. Kui tönisepäeval nii palju päike paistab, et mees saab hobuse selga minna, siis on ikka vilja loota.
Pee — 1 var.
- k₂. Kui tönisepäeval nii pailu pääva paistab, et mees saab korra ratshobuse selga hüpata, siis võib veel vähe vilja loota.
Koe — 1 var.
- l. Kui [tönisepäeval] niigi pallu päike paista, et mees saada aega hobuse selga hüpata ja teise roope sesse tuisata, siis ikka veel kasuda villa.
Rap — 1 var.
- A₆a. Kui tönisepäeval paistab nii palju päikest, et mees saab hobuse selga hüpata, siis kasvab sel aastal hea rukis.
Pai — 1 var.
- b. Kui tönisepääv pääv nii kauagi paistma saab, et mees korra hobuse

selga võib hüpata, [siis tuleb] suvel hea rukkisaak.

Amb — 1 var.

- c. Kui tõnispäev nõnda palju ilusat ilma, et hobuse selga hüpata, tuleb hea rukkiõie aeg.

Aud — 1 var.

- d. Kui tõnispäeval niivõrdki päeva näikse, et hobuse selga saad hüpata, saab terav rükiaasta.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- e₁. Kui tõnispäival nii palju ennegi päiva näis, et hobuse sálga saat karata, siis saava terävä rüä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- e₂. Paistus [tõnispäeval] niivõrragi päiva, et hobuse sálga saat karata, [saavad] terävä rüä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- e₃. Kui tinnispääv päivä nii pal'lo näütäs, et mustlanõ hobõsõ sálga näge karada, sis saavat terävä rüä.

Vas — 1 var.

- f₁. Kui [tõnispäeval] nii palju päiva näüs, et ennegi hobuse sálga saat karata, sis saava terävä ja hää röö, nii et tsiga ei mahu rükkä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- f₂. Kui [tõnispäeval] pilvine ilm om ja niivõrra õnnõ päivä näüs, ku hobõsõ sálga saat karada, sis saava terävä ja hüä rüä, kohe tsianõna sisse mahui, kana vassar vaihõlõ.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- g. Ku tinnüspääväl nii pallo päivä näütäs, et miis saa hobõsõ sálga karada ehk tsiga rükkä joosta, sõs saava suvõl terävä rüä.

Rõu — 1 var.

- A₇. Kui tinnüspääväl päiv nii kavva paist, ku hobõsõlõ sálga jovvat karada, sõs näge tsiga rükkä minnä.

J. Meisteri seletus: «Saava hää rüä.»

Vas — 1 var.

- A₈. Kui tõnispääv nii palju päeva paistis, et mees hobuse selga hüppas, siis sai leiba ja suvivilja küll.

Koe — 1 var.

- A₉. Kui tõnispäeval niigi palju päeva ei paista, et jõuaks hobuse selga karata, siis ei ole sel aastal kaunavilja maha tehagi, sest ta ei kasva.

Krj — 1 var.

- A_{10a}. Kui tõnispäival niigi pal'lu päiva näis, et miis hobuse sálga kargas, sis kasvab hää keeduvillä.

Ote, Kan — 2 var.

- b. Kui tõnispäev on nii palju päeva, et mees saab karata hobuse selga, siis saab ikka keeduvil'la.

Ksl — 1 var.

- A₁₁. Kui tõnispäeval nii kaua päike paistab, et mees võib hobuse selga minna, siis sigida sel aastal noored loomad.

Jäm — 1 var.

- A_{12a}. Tõnispäev, kui nii palju päeva paistis, et ratsamees võib hobuse seljast maha karata [— — —], siis pidi terve aasta otsa olema inimesed terved.

Muh — 1 var.

- b. Kui tõnispäeval paistab nii pal'lu päeva, et mees saab hobuse selga, siis on ta (s. t. mees) terve.

Noa — 1 var.

- A_{13a}. Kui tõnispäiväl tsiga nii palju aiga päivä näge, kui miis hobuse sálga kargas, sis saa hää suvi.

Ote — 1 var.

- b. Kui tõnispäiväl nii palju päivä näis, kui miis hobuse sálga saa karata, sis saavat hää suvi ja tsiga pidavet ka edimäst kõrd päiva nägema.

Ote — 1 var.

- c. Kui [tõnispäeval] siga nii paljugi aega päeva näeb, et mees saab hobuse selga karata, siis saab hää heinaaeg.

Har — 1 var.

- d. Kui tõnispäival siga nii palju päiva nägevat, et mees hobuse selga saavat hüpata, siis saavat tuleval suvel üks heinailma.

Krl — 1 var.

Vt. 12293 E.

- A₁₄. Kui tsiga sel päeval [= tõnispäeval] taevasse päikese ära näeb, siis saavat head rüäd; kui niigi palju aega päikest näeb, et mustlane hobuse sálga võib karata, siis ka lähedat rüäd korda.

Räp — 1(2) var.

Vt. 12291 E.

- B_{1a}. Kui [küünlapäeval] nii palju ilusat ilma on, et mees saab aega hobuse

selga karata, siis on ikka lootust, et
kuiva saab suvel.

Åks — 1 var.

- b. Kui küünlapäeval paistab nii palju
päikest, et mees saab hobuse seljast
maha hüpata, siis on ees ilus aeg.

Rap — 1 var.

- B₂. Kui küünlapäeval on päike nii väl-
jas, et hobuse selga saab hüpata,
siis tuleb hea heinaaeg ja hea ke-
vad.

Võn — 1 var.

- B_{3a}. Kui [küünla]päeval niigi kaua päi-
kest paistis, et mees oleks saanud
hobuse selga hüpata, siis pidi tule-
ma hea heina-aasta.

Võn — 1 var.

- b₁. Kui küünlapäeval on nii palju ilu-
sat päikesepaistelist ilma, et mees
saab hobuse selga hüpata, tuleb hää
heinaaeg.

Hls — 1 var.

- b₂. Kui küünlap[äeval] nii palju päeva-
paistet oli, et lüüter hobuse selga sai
karata, siis loodeti suvel head hei-
naaega tulevat.

J. Tildti seletus: lüüter = kutsar, kellel
kolmelt realt hobused ees olid.

Krk — 1 var.

- b₃. Kui küünlapäev nii palju päikest
paistab, et saab hobuse selga hüpa-
ta, siis tuleb hea heinaaeg.

Hel — 1 var.

- b₄. Ku küünlapäiväl om nii pal'lu val-
gust, et saa hobese sälgä hüpate, sis
tule hää hainaaig.

Krl — 1 var.

- b₅. Kui küündlapäeval nii palju päeva
näib, et hobuse säлга saab karata,
siis saab hää heinaaeg.

Urv — 1 var.

- c. Kui sel päeval [= küünlapäeval]
nendagi palju päeva näha on, et
korra hobuse selga saab karata, siis
on ka kaunist heinaaega loota.

Tõs — 1 var.

- d₁. Kui küünlapäeval nii palju aega
päev paistab, et mees hobuse selga
saab karata, on ilus heinaaeg.

Krk — 1 var.

- d₂. Kui küünlapäeval niigi palju päike
paistab, et hobuse selga saab hüpa-
ta, tuleb ilus heinaaeg.

Ran — 1 var.

- e₁. Kui küündlapäevän nõnda kauagi
päeva näis, kui mees hobuse selga
saa karate, sis om ikki kuiva heina-
aiga loota.

Trv — 1 var.

- e₂. Kui küündlapäevän nii paelu selget
ilma, et miis hobesa selgä võib ka-
rata, sõs om kuiv heinaaeg.

Trv — 1 var.

- f₁. Kui küündlapäeval nii palju päeva-
paistet, kui mees hobuse selga astub,
siis saab head heinailma.

TMr — 1 var.

- f₂. Kui küündlepäeval päe nõnda palju
vällan om, et miis hobese selgä võib
karate, sis saab suvel hää heinailma.

Hls — 1 var.

- f₃. Kui küünlapäeval paistvat päike nii
palju, et mees saab hobuse selga
karata, siis olevat suvel loota head
heinailma.

Hls — 1 var.

- f₄. Kui küündlapäeval nii palju päeva
paistab, et mees hobuse selga saab
karata, saab suvel hea heinategemise
ilm olema.

Vil — 1 var.

- f₅. Kui küünlapäeval nii kaua päeva
näha on, kui palju mees hobuse sel-
ga kargamiseks aega tarvitab, siis
tulevad head heinailmad.

Pal — 1 var.

- f₆. On ilm küündlapäeval nii kaua sel-
ge, et mees hobuse selga võib kar-
gata, siis olevad head heinailma loo-
ta.

Hel — 1 var.

- g. Kui küündlapäeval nii palju päev
paistvad, kui mees hobuse selga saa-
vat karata, siis saavat suvel ilus
heinategemise ilm.

Rõu — 1 var.

- h₁. Kui küünlapäeval päike niigi palju
paistab, et selle aja sees mees ho-
buse selga saab karata, siis pannakse
hein kuivalt kokku.

Ol. Kal. (1893) lisa 28 — 1? (3) var.

- h₂. Kui küündlepäeval niigi pal'lu päe-
väpaestet om, et miis hobese sälgä
võib karata, sis saab hain suvel ikke
kuevald kokku.

Nõo — 1 var.

- i₁. Kui küünlapäeval nii palju päikest
paistab, et mees ratsa hobuse selga

- saab, siis saavad heinad kuivaga ära tehtud.
SJn — 1 var.
- i₂. Kui küünlapäeval oli niigi palju päiksepaistet, et mees päiksepaistel võis hüpata hobuse selga, sai suvel hein ka veel kuivalt ära teha.
Hel — 1 var.
- j. Kui küünlapäeval nii palju päeva näib, et hobese sälg saab karata, siis saab häste haina tetä.
Krl — 1 var.
- k₁. Kui küünlapäeval nii paelu pääva paistab, et saab hobuse selga hüpata, siis saab haina tettä.
Pst — 1 var.
- k₂. Kui küünlapäeval nõndagi palju päikesepaistet on, et päikese käes ratsa hobuse selga saab karata, siis saab heina teha.
Hel — 1 var.
- k₃. Kui küünlapäeval päikest niigi palju on näha, et mees saaks hobuse selga hüpata, siis saab ka suvel heinad ära teha.
Hel — 1 var.
- k₄. Ku ninda pailu päevä paistab küündlepäe, et rüütel hobese selgä saab karata, sis saab suve heinä tetä.
Hls — 1 var.
- l₁. Ku küündlepäeväl nindagi pailu päeväpaistet on, ku mees hobese selgä saab karate, sis saab iki heinu tetä.
Hls — 1 var.
- l₂. Ku küünlapäeväl päe ninda kavva-gi paistab, ku miis saab hobese selgä karate, sis saab suve iki heinu tetä.
Hls — 1 var.
- l₃. Kui küünlapäeval nii palju päikest paistis, et mees sai hobuse selga hüpätä, siis sai ikke heina teha.
Hel — 1 var.
- l₄. Kui aga [küünlapäeval] ka niigi kaua päevapaistet on, et mees hobuse selga saab maast karata, siis saab ikka heinu teha.
Pst — 1 var.
- l₅. Kui küünlepäeval ninda kaua päe paistvet, et mees saavat hobese selga karate, sis saavat iki suvel heinu tetä.
Krk — 1 var.
- l₆. Kui küündlepäevän nii pallu päevä paistab, et miis hobese selga saab karate, sis saab iki heinä tetä.
Hel — 1 var.
- l₇. Kui küünlapäeval nii paljugi päike paistab, et mees päevapaistel saab hobuse selga karata, siis saab suvel ikkagi hein ära teha.
Hel — 1 var.
- l₈. Kui nindagi pallu kündp[äeval] selget ilma om, et miis hobese selgä saa karade, sis saab kah viil heinu tetä.
Krk — 1 var.
- l₉. Kui küünlapää on ninda palju kuiva, et mees hobuse selga saa karata, siis saa ike veel heina tetä.
Hls — 1 var.
- m. Kui küünlapäeval nii palju päikest paistab, et aega on hobuse selga hüpata, siis saab veel keskmisel viisil heina teha.
HJn — 1 var.
- n. Kui küündlapääval nii palju kuiva on, et hobuse selga saab karata [— — —], siis veel küllalt heina saab teha.
Kod — 1 var.
- o. Kui päike [küünlapäeval] nii kaua end näitab, et mees saab hobuse selga karate, siis on ka lootust [heina teha].
Krk — 1 var.
- p. Kui küündlepäev nii palju päevapaistet on, et hobuse selga saab hüpata, siis saab suvel ikka heina.
Juu — 1 var.
- r. Kui küündlapäeval nii paljugi päeva näise, et mees hobese selga saa karate, siis saab ikka veel ilusaid heinu.
Trv — 1 var.
- s₁. Kui küünlapäeval niigi kaua päike paistab, et mees ratsa hobuse selga võib karata, siis saab ka veel halljast heina.
Tor — 1 var.
- s₂. Kui küünlapäeval on nii pal'lu päeva, et mees saab ratsa hobuse selga, siis saab suvel hallast heina.
Kod — 1 var.
- s₃. Kui küündlapääval nii palju päeva-

paistet on, et mees hobuse selga saab hüpata, siis saab ikka haljast heina.
Kos — 1 var.

- t. Kui küünlapäeval nii palju päeva-paistet on, et mees saab hobuse selga hüpata, siis saab suvel vähegi heinu.

Pal — 1 var.

- u. Kui küünlapäeval nõnda palju aega päike paistab, kui mees aiga saab hobuse selgä karata, saab sui ikki heinailma.

Saa — 1 var.

- v. Kui küündlepäeval nõnda pal'lugi päeväratast näta om, et mees hobuse silgä saa karate, sis om heinä-ajal kah raasike kuiva ilma.

Trv — 1 var.

- õ. Kui küünlapäev nii kaua päeva paistab, kui mees hobuse selga läheb, siis saab suvel ikka loogu võtta.

Pal — 1 var.

- ä. Kui küünlapäival ka nii palju aega päeva näha saab, kui mees hobuse selga hüppab, siis saab veel häda-pärast heina kuivaks.

Pal — 1 var.

- B_{4a}. Kui küünlapäeval nii palju päeva paistab, et mees hobuse selga saab hüpata, siis saab jaanipäeva ümber hädä heinailmad olema.

Hls v. Pst (Söggel) — 1 var.

- b. Kui küünlapäeval nii palju päikest paistab, et mees hobuse selga saab hüpata, siis saab ikka jaanipäeva ümber hädä heinailmu olema.

Hls — 1(3) var.

- B₅. Kui küünlapäeval nii palju päikest paistab, et mees hobuse selga saab hüpata, siis saada suvel hädä heinu ja loomapõhku saama.

Saa — 1 var.

- B₆. Kui küünlapäeval päike korragi paistab, nii et ratsa hobuse selga saab hüpata, siis tuleb hädä rukki-saak ja heinaaeg.

Tor — 1 var.

- B₇. Kui küündlapäeval ilm nõnda kaua selge, et mees maast hobuse selga saab karata, siis saab ikka veel heinu ja leiba.

Hls v. Krk (Kase) — 1 var.

- B_{8a}. Kui küündlapäev päike ennast niigi palju näitab, et mees saab hobuse

selga hüpata, siis on teine aasta ikka vähegi vilja loota.

Kad — 1 var.

- b. Kui küünlepäevä niiki pallo päevä-paistot um, et kasak hobõsõ sãlgä või karata, sis saa hüä viljä-aestaig.

Rõu — 1 var.

- B_{9a}. Kui [küünlapäeval] päike nii palju paistab, et mees saab korra hobuse selga hüpata, siis on kõikse parem rukki õitsemisele.

Kos — 1 var.

- b. Kui küünlapäeval nii palju päeva paistab, et hobuse selga saab karata, siis saab see aasta palju rukkid.

Trm — 1 var.

- c. Kui küündlapäeval on nii palju päikesepaistet, et saab hobusele selga hüpata, siis on loota terarohket rukkist.

Hää — 1 var.

- d. Ku küündlepäiv niige pal'o päivä ol'l väläh, et mustlanõ üle hobõsõ sai karata, sis ütelde: «Küll saava' terävä' rüä'»

Räp — 1 var.

- e. Kui küündlapäeval nii palju päeva paistab, et mees hobuse selga võib karata, saab saks rukid paista, aga [kui] rohkem, saab ka talupoeg rukkid.

Trm — 1 var.

- B₁₀. Kui [küünlapäeval] nii palju päe pidi paistma, et mees pidi saama hobuse selga hüpata, siis naised pidid kõik terved olema.

Kul — 1 var.

- B₁₁. Küünlapäev öelnud, et kui ükski päiksekiirgi vilksatab, siis lasen ma külmataadil teise silma pääst välja lüüa ja kui on nii palju päiksepaistet, et mees saab hobuse selga karate, siis saab suvel heinad kuivaga ära teha; ei näe ma aga päiksepaistet, võtan veel kord mehe kuse looka.

Hel — 1 var.

Vt. 8170 V.

- C. Kui küündla- ja maretsipäeval nii palju päevapaistet on, et mees hobuse selga saab hüpata, siis on kuiv suvi.

Val — 1 var.

- D_{1a}. Kui tõnise- või küünlapäeval nii

palju päevapaistet on, et hobuse selga võib karata, siis saab suvel hääd heina.

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 170, Is. Kal. (1904) 206 — 1(8) var.

- b. Kui tõnikse- ja küündlapääval pää nii kaua paistab, et mees hobuse selga võib minna, siis on hea vilja-oast.

Amb — 1 var.

- D₂. Ku küündlepääva ja tinnüspääva tsiga päiva näge niigi pallün aigu, ku miis hobösö sälgä saa karada, sös saava terävä rüä.

Rõu — 1 var.

Vt. 12293 F.

- E_{1a}. Kui nii palju kuiva maad on seitsmevennapäe, et saab kengu pealt hobuse selga hüpata, siis on ikka sui kuiv.

Kul — 1 var.

- b. Kui [seitsme]vennapäeval nõnda palju kuiva on, et poiss hobuse selga saab hüpata, siis on kõik see sügise kuiva.

Pal — 1 var.

- c. Kui seitsmevennapääval nii palju pääva paistab, et selle aja sees ratsanik hobuse selga võib hüpata, siis tuleb teise selle päävani kuiv aasta.

PJg — 1 var.

- d₁. Kui seitsmevennastepäeval niigi kaua päikest paistab, et mees selle aja sees hobuse selga saab karata, siis saab veel kuiva.

Ol. Kal. (1893) lisa 27 — 1(5) var.

- d₂. Kui seitsmevennadepääval nii palju kuiva ilma ja päevapaistet on, et mees hobu selga saab istund, siis saab veel kuiva ilma.

TMr — 1 var.

- e₁. Kui seitsmevennaksepäeval niigi kaua päike paistab, et mees selle aja sees hobuse selga saab karata, siis on veel kuiva loota.

Sõöt Nlj. Kal. (1900 juuli) — ?(1) var.

- e₂. Kui seitsmevennastepää niigi pailu kuiva on, et mees soab korra ratsa hobuse selga hüpata, siis on veel sel sügisel kuiva loota.

Koe — 1 var.

- E_{2a1}. Kui [seitsmevennapäeval] on nii palju selget ilma, et mees saab ho-

buse selga karata, siis on veel ilusaid ilmi loota.

Tln? (Jürjev) — 1 var.

- a₂. Kui [seitsme]vennastepäeval nii palju selget päeva paistab, et ratsamees maast korra saaks hobuse selga karata, olla veel sügise poole ilusaid ilmu loota.

Tor — 1(2) var.

- b. Kui seitsmevennapäeval nii palju päikest on, et mees hobuse selga jõuab hüpata, tuleb ka ilusaid ilmu.

Juu — 1 var.

- c. Kui seitsmevennastepääval on nii palju ilusad, et saab hobuse selga hüpata, siis on seitse nädalat ka ilusaid ilmasi.

Koe — 1 var.

- E_{3a}. Kui [seitsme]vennastepäeval nii palju kuiva on, et mees saaks hobuse selga karata, siis olevat ikka kuiva loota ja heina teha.

Tln — 1 var.

- b. Kui [seitsmevennapäeval] on nii palju kuiva ja päevapaisted, et võib miis muas hobuse selga hüpata, siis tuleb ikka kuiva ilma, nii et suab heinä tehä.

MMg — 1 var.

- E_{4a1}. Kui seitsmevennastepääval nii palju vihmast vaheaega on, et mees hobuse selga saab karata, siis tuleb veel head heinailma.

MMg — 1 var.

- a₂. Ku seitsmevellepääväl nõnda pal'lu kuiva om, et hobuse selga saab karate, oleved sel aastel hää heinäilm.

Hls — 1 var.

- b₁. Kui seitsmevennapäeval on nii palju kuiva ilma, kui palju aega kulub hobuse selga hüppamiseks, tuleb kuiv heinaaeg.

Äks — 1 var.

- b₂. Kui seitsmevennastepäeval nii kauaks kuiva ilma on, et mees maast hobuse selga võib karata, siis on sel sügise poolel veel kuiva heinaaega ees oodata.

Vil — 1 var.

- c. Kui [seitsmevennapäeval] niivõrd päike paistab, et mees saab hobuse

selga hüpata, siis saab ilus heina-aeg.

Koe — 1 var.

- d. Kui seitsmevennapäeval nii palju kuiva on, et ühe jalaga mees hobuse seljast maha saab tulla ja ära kusk ja jälle hobuse selga minna, siis saavat pärast seitsmevennapäeva veel ilusaid heinu küllalt.
As (Pallu) — 1 var.

- e₁. Kui seitsmevennapäeval nii palju päeva paistab, et mees hobuse selga saab hüpata, siis saab heina veel küll teha.

Pil — 1 var.

- e₂. Kui seitsmevennapäeval peab nii palju kuiva ilma olema, et mees võib hobuse selga karata, siis peab heina veel küll saama teha vihma pärast.
Pil — 1 var.

- f₁. Kui seitsmevennapäeval nii palju kuiva on, et saad hobuse selga hüpata, saad heina ära teha.

Äks — 1 var.

- f₂. Kui seitsmevennapäeval nõnda palju kuiva on, et hobuse selga saab karata, siis saavat ikka heinad ära teha.

Vil — 1 var.

- f₃. Kui seitsmevennapäeval nii palju kuiva on, et maast saab hobuse selga karata, siis saab sel suvel ikke hein ära teha.

MMg — 1 var.

- f₄. Kui seitsmevennapäeval nii palju kuiva ilma on, et mees hobuse selga saab karata, siis saab ikka heinad ära teha.

Vil — 1(2) var.

- f₅. Kui seitsmevennapäeval nii palju kuiva on, et hobuse selga hüpata suab, siis on suvel nii palju kuiva, et hein tehtud suab.

Plt — 1 var.

- f₆. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, aga ometi nii palju kuiva on, et mees hobuse selga hüpata võib, siis saama ikka heinad tehtud.

KJn — 1 var.

- g. Kui seitsmevennapäeval on nii palju kuiva, kui saab hobuse selgä karata, siis saab hein veel kuevaga testud.

Kod — 1 var.

- h. Kui [seitsme]vennapäeval päike

niigi palju paistab, et selle aja sees mees hobuse selga saab karata, siis pannakse hein kuivalt kokku.

Ol. Kal. (1893) lisa 28 — 1(3) var.

- i. Ku seitsmevennapäeval nii palju kuiva on, et mees saab hobuse selga minna, siis saab ikka selle sui heina ära kuivatada.

Hää — 1 var.

- j₁. Kui sel päeval [= seitsmevennapäeval] nõnda palju kuiva on, et siis hobuse selgä saab karata, siis saab heinu tetä.

Pst — 1 var.

- j₂. Kui seitsmevennapäeval päev nii palju paistab, et hobuse selga võib karata, siis saab heinu teha.

Hls — 1 var.

- j₃. Kui seitsmevennapäeval niigi palju päikesepaistet on, et hobuse selga karata võib, saab veel heina teha.

Sööt Aeg Kal. (1907 juuni) — ?(1) var.

- j₄. Kui seitsmevennapäeval nii palju päike paistab, et saab hobuse selga istuda, saab veel heina teha.

Vän v. Vil (õpil.) — 1 var.

- j₅. Kui seitsmevennapäeval nii palju päikest paistab, et siis saab hobuse selga hüpata, siis saab viil heina teha.

Vil — 1 var.

- j₆. On sel päeval [= seitsmevennapäeval] nõnda palju kuiva ilma, et mees hobuse selga saab karata, siis saab veel heinu teha.

Vil — 1 var.

- j₇. Ku [seitsme]vennapäeval nii palju kuiva, et sa saad veel maast hobuse selga karata, siis saab veel heina teha.

Vil — 1 var.

- j₈. Kui seitsmevennapäeval nii palju kuiva on, et hobuse selga saab hüpata, siis saab viil heina teha.

KJn — 1 var.

- j₉. Ku seitsmevennapäeval nõnda palju kuiva, et hobuse selgä võib istu, siis saab viil heinu tettä.

Trv — 1 var.

- j₁₀. Kui siis [= seitsmevennapäeval] nii palju kuiva ilma on, et mees võib hobuse selga karata, siis suab edespidi ikke veel heina teha.

Plt — 1 var.

- j₁₁. Kui seitsmevennapäeval nii palju

kuiva peab, et mees mahti saab selle aeaga hobuse selga hüpata, saab ikka veel heina teha.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

- j₁₂. Kui [seitsmevennapäeval] niigi palju päeva on, kui miis maast hobuse selga saab, siis saab ikka heina teha.

Åks — 1 var.

- j₁₃. Kui [seitsme]vennapäev paistab nii palju päike, et mees saab ratsahobuse selga hüpata, siis saab ikka heina teha.

Kõp — 1 var.

- j₁₄. Kui seitsmevennastepäeval nii palju päikesepaistet on, et mees hobuse selga saab karata, siis saavat sellel aastal veel heina teha.

Vil — 1 var.

- j₁₅. Kui [seitsme]vennastepäeval ninda palju kuiva on, et mees hobuse selga karata aega saab, siis saab vihma pärast ikka veel heinu teha.

Pst — 1 var.

- k₁. On seitsmevennapäeval niigi palju kuiva ilma, et hobuse selga saad karata, siis on ikkagi võimalik heina teha.

Tln — 1 var.

- k₂. Kui seitsmevennapäev nii palju kuiva on, et mees hobuse selga karata saab, siis on iki võimalik heinu teha.

Vil — 1(2) var.

- k₃. Kui [seitsme]vennapäeval nii palju kuiva on, et mees saab hobuse selga hüpata, siis on võimalik heina teha.

Nõo — 1 var.

- k₄. Kui mainitud päeval [= seitsmevennapäeval] oli nii palju kuiva ilma, et mees võis karata hobuse selga, siis oli võimalus veel teha heina pärast seda päeva.

Vil — 1 var.

- l₁. Kui seitsmevennapäeval nii palju päevapaistet on, et hobuse selga saab karata, siis saab veel heina.

Trm — 1 var.

- l₂. Kui seitsmevelistepääväl nõnda palju päeva paistab, et miis hobuse selga saab karata, sõs saab sel suvel viil heinu.

Trv — 1 var.

- m. Kui seitsmevennapäeval niigi palju

vihmasaju vahet on, et mees hobuse selga karata võib, võidakse veel heina koguda.

Kad — 1 var.

- n₁. Kui seitsmevennastepäeval nii palju päikest paistab, et saab hobuse selga hüpata, siis on veel lootust heina teha.

Vän — 1 var.

- n₂. Kui seitsmevennapäeval niigi palju päikest paistab, et saab hobuse selga hüpata, siis on veel lootust heina teha.

Kul — 1 var.

- o₁. Kui seitsmevennastepäeval niigi palju päeva paistab, et mees saab korra ratsa hobuse selga hüpata, siis on veel lootust heina saada.

Koe — 1 var.

- o₂. Kui seitsmevennastepäev vihmast nii kaua vahet on, et mees hobuse selga saab hüpata, siis on loota veel heina saada.

Pil — 1 var.

- p. Kui seitsmevennastepäeval ilma vihmata ratsahobuse selga saab karata, siis on lootus kuiva heina saada.

Saa — 1 var.

- r₁. Kui seitsmevennastepäeval nii palju päikest on, et mees hobuse selga hüpata võib, saab kuiva loogu.

Vän — 1 var.

- r₂. Kui seitsmevennapäeval nii palju kuiva ja päeva on, et mees saab hobuse selga hüpata, siis saab kuiva loogu.

Vän — 1 var.

- s. Kui [seitsmevennapäeval] aga ilm nii paelu piab, et hobuselle selga hüpata saab, siis vihm heinategu kinni ei pane.

KJn — 1 var.

- t. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab ja päikest nii palju ei paista, et hobuse selga saab hüpata, siis ei saa enam heina teha.

Vän — 1 var.

- E₅. Kui vihmasel suil seitsmevennastepäeval nii palju kuiva on, et mees hobuse selga saab hüpata, siis peab veel peale jaani heina saama teha.

Pai — 1 var.

- E_{6a}. Kui seitsmevennapäeval niigi palju päikesepaistet on, et mees saab ho-

buse selga karata, saab ikka heina teha ja vilja koguda.

Võn — 1 var.

- b. Kui niivõrd kuiva on sel päeval [= seitsmevennapäeval], et hobuse selga saab söösta, siis saab loogu võtta ja vilja koguda.

Käl — 1 var.

- c. Kui seitsmevennapäeval pärast lõunat niigi paelu kuiva on, et mees võib hobuse selga karata, siis saab veel heina ja loomist.

Vän — 1 var.

- E₇. Kui seitsmevennapäeval nii palju kuiva ilma on, et mees hobuse selga saab, siis saab rukkikülv hästi sel aastal maha.

SJn — 1 var.

- E₈. Kui [seitsmevennapäeval] nii palju [vihma] üle on ja päeva nääd, et miis saab hobusele selga ehk sel last maha saab karata ehk hüpata, siis saab ikke vihma pärast kõik tööd ilusti korda tehtud.

Ksl — 1 var.

- E₉. Kui [seitsmevennapäeval] aga on nii palju kuiva, et mees saab hobuse selga hüpata, siis pole veel viga.

Trt — 1 var.

- E₁₀. Kui [seitsme]velistepäeval niigi palju päeva näitap ja kuiva om, et miis hobusele sälgä võib karata, siis ei sata vihma säidset nädalit, muidu: kui [seitsme]velistepäeval terve päev vihmane om, sis kestab vihmaaeg [seitse] nädalit.

Ran — 1 var.

- E_{11a1}. Kui seitsmevennapäev niigi paelu päeva paestab, et hobuse selga saab hüpata, siis tuleb veel kuiva küll, kui ei, sis satab seetse nädalid.

Tor — 1 var.

- a₂. Kui [seitsme]vennapäeval nii palju päevapaisted on, et hobuse selga võib karata, siis tuleb veel kuiva, kui mitte, siis vahetpidamata seitse nädalad vihma.

MMg — 1 var.

- b. Kui seitsmevennapäeval päev otsa vihma satab, siis satab seitse nädalat järgimööda vihma, kui aga sel päeval niigi kaua päike paistab, et selle aja sees mees hobuse selga

saab karata, siis tuleb ikka vahel kuiva.

SJn — 1 var.

- c. Kui seitsmevennapäeval ilus ilm on, on seitse nädalad kuiva, on aga vihmane, tuleb seitse nädalad järgest vihma, ehk kui niigi palju päevapaistet on, et võib hobuse selga hüpata, võib ikka kuiva ilma oota.

Kuu — 1 var.

- d. Kui [seitsme]vennapäeval vihma sadas päev otsa, siis pidi [seitse] nädalid ühtepuhku vihma sadama, aga kui sel päeval niigi palju kuiva ilma oli, et mees hobuse selga võis karata, siis võis veel ikka kuiva ilmasid loota.

Plt — 1 var.

- e₁. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis on selle järele [seitse] nädalat vihmased ilmad, kui sel päeval aga niigi palju päevapaistet on, et selle aja sees hobuse selga võib hüpata, siis on ka kuiva loota.

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 174/5, Is. Kal. (1904) 210 — 1(5) var.

- e₂. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis satab selle järele [seitse] nädalit ühtejärgi, kui sel päeva aga nii palju päevapaistet on, et hobuse selga saab hüpata, siis on ka kuiva loota.

Reinhold Kal. (1912) 8 — ?(1) var.

- f. Kui seitsmevennapäeval vihma satab, siis satab seitse nädalat vihma, kui aga nii kaua kuiva on, et mees hobuse selga karata saab, siis on ka kuivi ilmu seitsme nädala sees.

KJn — 1 var.

- g. Kui seitsmevennapäev sajab, siis sajab ühtejäre seitse nädalat, aga on seitsmevennapäev nii palju aega sajast mahti, et hobuse selga võib hüpata, siis on ikka kuivi päevi ka hulgas.

Mär — 1 var.

- h. Kui seitsmevennapäev vihma tuleb, siis tad tuleb seitse nädalad järgimööda, kui selle päeva sees nii palju vahet on, et hobuse selga karata võib, siis saab ka seitsme nädala sees vahel kuiva.

SJn — 1(2) var.

- E_{12a}. Kui seitsmevennapäeval kõige päeva vihma sajab, siis olla selle

järel tulevad seitse nädalad kõik vihmased, aga kui nenda palju aega päike paistab, et mees hobuse selga saab hüpata, siis olla ka ilusaid ilmu.

PJg — 1 var.

- b. Seitsmevennapäeval oli see kunts, et kui see päev vihma sadas, siis sadas seitse nädalat, kui see päev oli nii kaua ilusat, et sai hobuse selga hüpata või härjad ikkest lahti võtta, siis oli sel seitsmel nädalal ka ilusaid ilmasi.

Koe — 1 var.

- E_{13a}. Seitsmevennapäeval kui nii palju on ilusat ilma, et hobuse selga saab hüpata, siis tuleb veel heinaajal ilusat ilma ka; kui kogu aeg sajab, siis [sajab seitse] nädalat.

VJg — 1 var.

- b. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis sajab seitse nädalit järges, aga kui nii palju päeva paistab, et mees hobuse selga võib hüpata, siis saab sellegi pärast head heina.

PJg — 1 var.

- c. Kui seitsmevennapäeval niigi palju päevapaistet on, ku mehel hobuse selga hüppamiseks aega tarvis läheb, siis saab sel aastal heina küll teha, on aga terve päev otsa pilves ja vihmane, siis sadada veel seitse nädalt vihma.

Pil — 1 var.

- d₁. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis sajab selle järele veel seitse nädalit, aga kui nii kaua päikene paistab, et mees hobuse selga võib astuda, siis saab ikka veel heina teha.

PJg — 1 var.

- d₂. Kui seitsmevennapäev vihmane ilm on ehk vihma saeab päev otsa, siis saeab seitse nädalit vihma ja kui niigi palju päikest näha on, et mees hobuse selga võib karata, siis saab ikka veel heina teha.

SJn — 1 var.

- d₃. Kui [seitsme]vennapäeval niigi kaua päikest näha on, et mees saab hobuse selga karata, siis saab veel heina teha, ei paista aga päike sugugi ja on ilm vihmane, siis sajab järjest seitse nädalat.

Plt — 1 var.

- d₄. Kui seitsmevennapäeval vihma saab, saab seitse nädalat järgemööda vihma, aga kui niigi kaua päeva paistab, et mees ratsa hobuse selga võib hüpata, siis saab veel heina teha.

Plt — 1 var.

- d₅. Kui seitsmevennapäev vihma sadab päev otsa, siis sadab seitse nädalt vihma, aga kui nii palju kuiv on, et mees hobuse selga saab hüpata, siis saab veel heina teha.

SJn — 1 var.

- d₆. Kui [seitsme]vennapäev vihma sadavad, siis sadavad seitse nädalat tagajärele ja kui nõnda palju kuiva olevad, et mees maast hobuse selga saavat karata, siis saavat veel heinu teha.

Saa — 1 var.

- d₇. On aga seitsmevennapäeval nii palju kuiva, et hobuse selga võib hüpata, siis saab ikka veel heina teha, ei ole neil päevil niigi palju vihma vahet, siis sadab seitse nädalat järjestikku vihma.

Val — 1 var.

- d₈. Kui seitsmevennapäev nii palju kuiva, et mees hobuse selga saab hüpata, saab veel heina teha; kui kogu päeva ei saja, siis tuleb veel kuiva seitse päeva ja seitse nädalit.

Vän — 1 var.

- d₉. Kui seitsmevennapäev vihma sadanud ja nii palju kuiva olnud, et mees saanud hobuse selga karata, siis on saanud ikkegi heina teha; kui sugugi kuiva ei olnud, siis sadanud seitse nädalat peale selle vihma.

Lai — 1 var.

- d₁₀. Kui seitsmevennapäeval vihma sadab, siis sadab seitse nädalat, aga kui nii kaua vihma vahet on, et mees hobuse selga saab, siis saab veel heinu teha.

Trv — 1 var.

- e. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis kestab sadu seitse nädalat, kui aga seitsmevennapäeval juhtub nii palju kuiva ilma olema, et mees hobuse selga suudab hüpata, siis saavad sellel aastal heinad korralikult tehtud.

SJn — 1 var.

f₁. Kui seitsmevennapäeval vihma sajab, siis sajab seitse nädalat ühtejärke, aga siiski saab veel heina, kui nii palju [kuiva] on, et kord üle hobuse võib hüpata.

Vig — 1 var.

f₂. Kui seitsmevennastepäe niigi paelu pääva paestab, et hobuse selga saab hüpata, siis saab veel heina küll, kui ei, siis satab seetse nädalid.

Tor — 1 var.

g. On nüüd see päev [= seitsmevennapäev] otsast otsani kuiv, siis pidanud ka seitse järgmist nädalat kuiva olema, sadanud aga vihma, pidanud seitse nädalat vihma järgkestma; [— — —] kui mees kuivalt ja päevapaistel hobuse selga saab hüpata, siis on nende seitsme nädala sees veel heinategemise lootust.

VII — 1(2) var.

h. Kui sel päeval [= seitsmevennapäev] vihmane ilm oli läbi päeva, siis pidi seitse nädalat järjest sadama, aga kui niigi kaua kuiva on, et saab ratsa hobuse selga hüpata, siis on ikka veel kuiva loota heinateoks.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

i. Kui seitsmevennastepäeval vihmasedune on, siis peava [seitse] nädalad järestikku vihma sadama, aga kui nendagi palju kuiva on, et mees saab hobuse selga karata, siis olla ikka kuiva loota, et heina saab.

Ksi — 1 var.

j. Kui seitsmevennapäeval hommikust õhtuni vihma sajab, siis ei saa seitsmel eestuleval nädalal mitte loogu võtta, paistab aga nii palju pääva, et kord ratsa hobuse selga saab hüpata, siis võib ka loogu võtta.

Vän — 1 var.

k. Kui [seitsme]vennastepäeval on vihmane, siis ei ole kuiva loota [seitse] nädalid, on aga nii palju kuiva, et mees hobuse selga võib karata, siis saab veel loogu.

Tln — 1 var.

l. Kui sel päeval [= seitsmevennapäeval] sajab, siis sajab [seitse] nädalit järgim[ööda], kui aga päike nii palju paistab, et mehel aega hobuse selga hüpata, siis saab veel kuiva loogu.

Rap — 1 var.

m. Kui sel päeval [= seitsmevennapäeval] ilm kuiv on, siis on ta seda edespidi [seitse] nädalt veel tagajärele, on aga ilm vihmane, siis on nii palju aega vihmane; paistab sel päeval nii palju päikest, et mees sel ajal hobuse selga saab karata, siis on pärast veel loota loogu saada.

Tor — 1 var.

Vt. 10281 G₁—G₄.

E₁₄. Kui seitsmevennastepäeval vihma sajab, siis on seitse nädalt vihmane selle järele [— — —], paistab aga päike korragi nii palju, et mees aega hobuse selga saab karata ja risti üle tee sõita, siis on heinailma veel loota.

SJn — 1 var.

Vt. 10281 H ja 10282 C.

F₁. Kui madisepäe päepaiste kas või na paelu, et saab ratsa hobuse selga istuda, siis oo ilus sui.

Aud — 1 var.

F_{2a}. Kui [madisepäeval] ka pääv niigi palju paistab, et mees tema paistusel võib ratsa hobuse selga hüpata, saab ka veel heina.

Tor — 1 var.

b. Kui madisepäeval nii palju päikest paistab, et mees jõuab hobuse selga hüpata, siis saab suvel haljast heina küll.

Kad — 1 var.

F₃. Kui madisepäeval niigi palju päevapaistet on, et mees hobuse selga võib hüpata, siis on õnnistavat viljalõikust loota.*

* nii; päikesepaistet (Loorits)

Loorits VrP 80; Tõs — 1(3) var.

F₄. Kui madisepäev lund ei saja, siis peab sääski ja parme väga vähe olema ja veel, kui päiv paistab nii kaua aega, et mees võib hobuse selga hüpata, siis peab väga hea sui ja hea heinaaeg sel tuleval suvel olema; aga kui rändsa sajab, siis peab palju parme olema ja kui peenet lund sajab, siis peab palju sääski olema.

Tt (Vardja) — 1 var.

Vt. 6273 D.

G₁. Paistis aga sel ajal [= jaguajal] niigi palju päeva, et mees sai hobuse selga hüpata, siis tuli kuiv suvi.

J. A. Rehbergi seletus: «Aega üheksa päeva enne mardipäeva ja üheksa päeva

pärast mardipäeva nimetati jäguajaks.»
Hlj — 1 var.

G_{2a}. Kui [jaguajal] ninda palju päivä paistas, et peigmees hobuse selga sai hüpata, siis sai hüva heinaaiga.
Lüg — 1 var.

b. Kui selle aja jooksul [= jaguajal] niigi palju päikesepaistet on, et mees jõuab hobuse selga hüpata, siis võib järgneval suvel kuiva heina ka saada.
Kad — 1 var.

G_{3a}. Kui selle aja sies [= jaguaeg] niigi kaua päeva paist, et mies hobuse selga saand hüpata, siis old ikke viljarikast suve viel luota.
Hlj — 1 var.

b. Kui [jaguajal] nii palju päiväpaistet on, et mees joudab hobuse selge kargada, siis saab vili eiestäda.
J. Eskeni seletus: eiestäda = öitseda.
Kuu — 1 var.

H_{1a}. Kui pööripäeval päev nii palju paistab, et mees saab hobuse selga, siis tuleb ilus suvi.
Har — 1 var.

b. Kui pööripäival niigi palju päeväpaistet ilma om, kui mees hobese säлга saab karata, siis saap sel aastal hää suvi.
Rõn — 1 var.

c. Kui päivakäänaku aigu niiki palju päeva paistus, et miis hobese sälgä saa karata, sis tullev illus suvi hainategemise ajas.
Ote — 1 var.

H_{2a}. Kui kevadisel pööripäeval on nii palju päikest, et hobuse selga jõuad hüpata, siis on loota suvel head heinailma.
Hlj — 1 var.

b. Kui talvisel pööripäeval nii kaua päikest paistab, et mees hobuse selga saab istuda, siis tuleb hää heinaaeg.
Rõn — 1 var.

c. Kui [talvisel pööripäeval] päev nii palju [paistab], et saab mees hobuse selga karata, saa illus heinaaeg.
Har — 1 var.

H₃. On suvise pööripäeva vihma-sau vahel niigi palju päeväpaistet, et kas selle aja sees hobuse selga jõuab

karata, siis võib leivavilja salve ära savitada.

Rõu — 1 var.

I₁. Kui tuomapäeval nii kaua päikest paistab, et mees selle aja jooksul hobuse selga saab istuda, tuleb ilus suvi.

Kuu — 1 var.

I₂. Kui toomapäeval nii palju päeva näha olla, et hobuse selga karata võida, saada hea kuiv heinaaeg olema.

Krk — 1 var.

J₁. On uuel aastal nii palju päikest, et mees saab hobuse selga hüpata, tuleb hea aasta.

Muh — 1 var.

J₂. Kui nääripäe nii pal'lu päikest paistab, et saab hobuse selga hüpata, siis saab sui ikka heina teha.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

K_{1a}. Kui seitsmemagajapäeval nii palju kuiva on, et maast saab hobese selga karata, siis saab sel suvel ikke hein ärä tehä.

MMg — 1 var.

b. Kui seitsmemagajapäeval nii palju vihma vahet, et mees saab hobuse selga hüpata, siis saab ka veel hein tehtud.

EKMS III 462 ja 698 (< Jõh) — 1(2) var.

c. Kui aga [seitsmemagajapäeval] nii kaua aega päikesepaistet on, et mees ratsa hobuse selga karata saab, siis saama ikka veel heina teha.

SJn — 1 var.

K₂. Kui [seitsmemagajapäeval] nii paelu kuiva on, et miis saab hobuse selga hüpata, siis saab rukkid maha teha.

KJn — 1 var.

L₁. Vanaaja kolmekuningapäeval kui päike nii palju paistab, et saab hobuse selga hüpata, siis pidi heina-ajal saama kuiva loogu võtta.

Põi — 1 var.

L₂. Kui kolmekuningapäävän nõnda palju päevä paestab, et miis saas hobese selgä karata, siis suas keeduvilja.

Kod — 1 var.

M. Kui paavlipäeval nii palju päikest paistab, et päikse ajal saab hobuse selga hüpata, tuleb hea aasta.

Trt — 1 var.

- N₁. Kui jõulu esemesel pühal paistab päike nii palju, et saab hobuse seljast maha hüpata, siis on südasuvel natukenegi kuiva.
Mär — 1 var.
- N₂. Kui jõulu keskmisel pühal paistab nii palju päikest, et mees saab hüpata hobuse selga, siis pole tulev suvi väga halb.
VMr — 1 var.
- O. Kui kevadel maarjapäeval päike nii paljugi paistab, et mees ratsa hobuse selga saab, tuleb hea heinaaeg.
Tt (õpil.) — 1 var.
- P_{1a}. Kui maretipäeval nii palju kuiva ilma on, et mees võib hobuse selga hüpata, siis võid hein ikka ära teha.
Trm — 1 var.
- b. Kui maretipäeval on nii palju kuiva ilma, et mees saab hobuse selga hüpata, siis saab sellel aastal veel heina teha.
Vil — 1 var.
- c. Kui maretapäeval on nii palju kuiva, et hobuse selga saab hüpata, siis on sel aastal viil luntust heina teha.
Vil — 1 var.
- P₂. Kui maretipäeval ka kõik päev sadab ja nii palju kuiva on, et mees saab hobuse sadula panna ja ise selga karata, siis saab veel heina küll teha.
Pal — 1 var.
- Vt. 13889 C.
- R. Kui maret- ja seitsmevennapäeval päev veel nii pikk on, et mees hobuse selga hüpata saab, saab veel heina teha.
Tln — 1 var.
- Sa. Kui peetrepäeval nõnda palju kuiva on, et mees hobuse selga saab aega karata, siis olevat kuiv heinaaeg.
Vil — 1 var.
- b. Kui peetripäeval nii palju kuiva ilma on, et mees saab hobuse selga hüpata, siis ikka saab veel heina teha.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- c. Kui sel päeval [= peetripäeval] kangest vihma saeab, aga niigi palju aega annab, et kuivaga saab mees hobuse selga istuda, siis võida ikka kuiva heinaaega loota.
Trv — 1 var.
- Ša. Kui heinamaarjapäeval nanda palju
- pääva paistab, et hobuse selga võib hüpata, siis on ikka lootust heina teha.
Tor — 1 var.
- b. Kui heinamaarjapäeval nii palju päikesepaistet on, et mees saab maast hobuse selga hüpata, siis on veel küllalt soodsaid ilmu heinategemiseks.
Vän — 1 var.
- Z. Kui seitsmemagaja- ja seitsmevennapäeval ilm kas või nii kaua vihmastaost üle on, kui mees hobuse seljast maha saab tulla, siis on ikka hääd heinategemise ilmad oodata.
Trv — 1 var.
- Za. Kui vastlapäeval niigi palju selget ilma on, et selle ajaga hobuse selga võidakse hüpata, siis kasvada veel head linad.
Kad — 1 var.
- b. Kui [vastlapäeval] aga nii paljugi selget ilma oli, et selge ilmaga sai hobuse selga hüpata, oli vähegi korralikku linakasvu oodata.
?Võn (õpil.) — 1?(1) var.
- T. Ku mardi ja kadri vahel nõnda pae-lu aiga päevä paistab, et hobesa selgä võib karata, sös om hää kuju tõutegemine.
Trv — 1 var.
- U. Kui mihklipäeval niigi palju kuiva ilma on, et hobuse selga saab karata, saab teine aasta heaste loomse odre.
Vän — 1 var.
- V. Kui jüripäeval niigi palju ilusat päevapaistest ilma on, et hobuse selga saab karata, siis saab palju rukkid.
Trm — 1(2) var.
- Ö. Kui jõulu viimasel pühal nõnda palju päevapaistet oli, et mees hobuse selga sai hüpata, siis loodeti teisel aastal head rukkid saama.
VMr — 1 var.
- Ä. Kui jõulu peramatsel pühal ja tõi-sepäeval niivõrd päiva näüs, et hobe-se säлга saat karata, sis saava hää ja terävä röö.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Ö_{1a}. Kui rukki õitsemise ajal niigi kaua päike paistab, et võib hobuse selga hüpata, siis saab ikka rukkid.
Kad — 1 var.

- a₂. Kui rükki õitsmise ajal niigi palju päikesepaistet on, et mees hobuse selga karata saab, siis saavat sellel aastal ikka veel rükkid.
Vil — 1 var.
- b. Kui pilves ilm on, siis rukis äi saa õitseda, aga kui nii palju päikest on, et mees saab aega hobuse selga karata, siis hakkab rukis kohe õitsema.
Emm — 1 var.
- Ö₂. Rukis küpseb ka vihmaga, kui nii palju päike vihma vahel paistab, et mees saab hobuse selga hüpata, siis on rukkile küll.
VNg — 1 var.
- Üa. Paistab mardipäeval päike kauagi nii, et selle aja vältel osutub võimalikuks hüpata selga hobusele, siis saavat teha uut maad kevadel.
Saa — 1 var.
- b. Kui mardipäeval nõndagi pallu päevä paistava, et miis maast selle aea siis saava hobese selgä karata, sis saava teise kevädi hästi uut maad tehjä.
Saa — 1 var.
- Vrd. 5597. Laubasel pääval tuleb päike nii kauaks ikka pilve takka välja, et mees saab hobuse selga hüpata.
14064. Kui vihmatsel päeval päiv aenuld kõrras vällä tulep, nii et ratsanik saap hobese sälgä istu, mitte kavvembas, sis tulep järgmine päiv kaju ilm.
1992. Kui nii palju ilusat ilma on, et mies saab hobuse selga hüpata, siis saab ikka viel heina teha.
12290. Kui tõnnisepää nii pallu homiku pää paistab, et kolm sammu edasi minna suab, siis suama heinaaja hakatusel heina teha, kui õhtupool, siis heinaaja lõpetusel.
5216. Kui küünlapäeval nii palju päeva paistab, kuni raha maast ülesse saab võtta, siis saab ikka eestuleva suvel heinu.
10954. Kui suurel nellapääval ja suurel reedel niigi pailut pääva paistab, et mees soab korra üle mulgu astuda, siis võib veel heina ja villa soada.
12288. KUI TÖNISEPÄEVAL SAJAB, TULEB TÖBINE AASTA — 3 var.
- a. _____
Mus (Taev) — 1 var.

- b. Kui tõnisepäeval vihma sajab, on tõbine aasta.
Ans (Peeters) — 1 var.
- c. Kui tõnisepäeval vihma sajab, tuleb tõbine aasta.
Ans (Peeters) — 1 var.
- Vrd. 12303. Tõnisep[äev] on tõbe päev.
12289. KUI TÖNISEPÄEV TUISKAB, SIIS PÖLLUMEESE HÖISKAB — 2 var.
- A. _____
Jür (Hammermann) — 1 var.
- B. Kui ilm madiksepää tuiskab õues, siis põllumees hõiskab sui põllul.
Kos — 1 var.
12290. KUI TÖNNISEPÄÄ NII PALLU HOMIKU PÄÄ PAISTAB, ET KOLM SAMMU EDASI MINNA SUAB, SIIS SUAMA HEINAAJA HAKATUSEL HEINA TEHA, KUI ÖHTUPOOLEL, SIIS HEINAAJA LOPETUSEL — 1 var.
- Plt (G. Wöhrmann).
- Vrd. 12287. Kui tõnisepäeval nii paljugi päikest paistab, et mees näeb hobuse selga hüpata, siis tuleb kena aeg.
12291. KUI TÖNNISPÄIVÄL TSIGA TAIVADE PÄIVÄ NÄEP, SIS SAAP HÄÄ SUVI — 10(11) var.
- Aa. _____
Nõo (Speek) — 1 var.
- b. Kui tinnuspäiv selge ilm um ehk niigi pallu, et siga riida otsast päävä är näge, sis saa hää suvi.
Plv — 1 var.
- Ba. Kui tõnnispäival tsiga taivade päeva ärä näge, sis tule hää villäsuvi.
Ote — 1 var.
- b. Kui tõnissapäival siga taevas päiva ära näi, sis sai hää villa-aasta.
SJn — 1 var.
- C. Ku tennuspäiv tsiga riida otsast päiva näe, sis tule illos kevade.
Võn — 1 var.
- D₁a. Kui siga [tinuspäiv] päikest näeb, saavad teravad rukid.
Rõu — 1 var.
- b. Kui siga tõnisepäeval päikest näeb, siis saavad teravad rukid.
Rõu — 1 var.

- D₂. Kui tõnispäival päike paistab, öeldakse: «Kui siga kõrva saab paista, siis saavad rukkid terased, kui aga ilm sel päival pilves on, saavad rukkide pään tühjad.»
Vas — 1 var.

*

- E. Kui tsiga sel päeval [= tõnispäeval] taevasse päikese ära näeb, siis saavat head rüad; kui niigi palju aega päikest näeb, et mustlane hobuse sälg võib karata, siis ka lähevad rüad korda.

Räp — 1(2) var.

Vt. 12287 A₁₄.

- F. Kui küünlapäeval päikest nii palju, et siga oma külje saab ära soojendada, saab hää suvevilja aasta.

Rõu — 1 var.

Vrd. 12293. Tennüspäiv nägi tsiga päeva taivahe är.

12292. PÄALE TÕNISEPÄEVA HAKKAB PÄIKE JUBA RIIET PLEEKIMA — 2(8) var.

- A. _____
Ote (Miks) — 1 var.

Ba. Paastu lumi pleegib kangaid.
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 171, Is. Kal. (1904) 207, Reinhold Kal. (1912) 4 — 1(5) var.

- b. Paastukuu lumi pleegib lõuendi valgeks.

Edu Kal. (1908 ja 1909) 11 — ?(2) var.

Vrd. kk: Kui tõnnispäiv mööda on, siis öeldakse: «Juba kesakass hakkab riidid laksuma, nüüd võib jo riiet pleekima panna» (Koe).

12293. TENNÜSPÄIV NÄGI TSIGA PÄÄVÄ TAIVAHE ÄR — 12 var.

- Aa₁. _____
Räp (Voolaine) — 1 var.

- a₂. Tennüspäiv nägevat tsiga pääv taivade ärä.

Kan — 1 var.

- b. Tõnnispäiväl nägived joh tsiga päivä.

K. Grossi seletus: «1) Päiv om joba nii korgen. 2) Selleperäst keedetes tsia-pääd.»

San — 1 var.

- c. Tõnnispäeval näeb siga esimest kord pikal talvel päeva.

Rõu — 1 var.

- B. Enne tennüspäivä tsiga päivä ei näe.

Plv — 1 var.

- C. Ka nägeda siga sellest päevast [= küünlapäevast] päikest taevase.

Plv — 1 var.

- D. Küünlapäeval lähevad külma süda lõhki ja siga nägevat päeva taevase ära.

Plv — 1 var.

Vt. 5234 G.

- Ea. Kui tõnnispäiväl tsiga nii pallu aiga päivä näge, kui miis hobese sälg kargas, sis saa hää suvi.

Ote — 1 var.

- b. Kui tõnnispäiväl nii palju päivä näis, kui miis hobese sälgä saa karata, sis saavat hää suvi ja tsiga pidavet ka edimäst kõrd päivä nägema.

Ote — 1 var.

- c. Kui [tõnnispäeval] siga nii paljugi aega päeva näeb, et mees saab hobuse selga karata, siis saab hää heinaaeg.

Har — 1 var.

- d. Kui tõnnispäival siga nii palju päivä nägevat, et mees hobuse selga saavat hüpata, siis saavat tuleval suvel üks heinailma.

Krl — 1 var.

Vt. 12287 A₁₃.

- F. Ku küündlepäivä ja tinnüspäivä tsiga päivä näge niigi pallun aigu, ku miis hobösö sälgä saa karada, sös saava terävä rüä.

Rõu — 1 var.

Vt. 12287 D₂.

Vrd. uk: Tennüspäiv keedetäs tsiapää, sis nägevat kevade tsiad päivä taivade (Räp).

Vrd. 5230. Küündlepäiv tsiga läts kõrva paistma.

7836. Ooleba kuu keib nii madalasti, et siga nääb teda ka.

10380. Siga näge kuud üks kord aastal taevase.

12291. Kui tõnnispäiväl tsiga taivade päivä näep, sis saap hää suvi.

12294. TINUSPÄÄVÄL LOEDAS TALV POOLÖS — 36(37) var.

- A. _____
Har (Tanning) — 1 var.
- B. Tõnissapäev olevat talve keskpaik.
Trv — 1 var.
- C. Tõnnispäeväl om talv pooles, Tõnnis
istub tare harja pääl.
Ran — 1 var.
- Vt. 12302 C.
- D. Tõnis on siis [= tõnispäeval] talve
harja pääl, pool talve on veel ees ja
sellepärast peab selleks päevaks pool
loomatoitu alles olema.
Äks — 1 var.
- Vt. 12302 E ja 12299 C.
- E_{1a1}. Tõnispäeval peab veel pool looma-
toitu alles olema, siis on veel pool
talvet ees.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₂. Tõnispäevaks öelti, et peab olema
veel pool loomatoitu alles, sest see
üteldi olevad talve poolendaja.
Vil — 1 var.
- a₃. [Tõnispäev] pool loomatoitu olgu
alles, sest pool talvet veel ees.
Rap — 1 var.
- b₁. Tõnispäevast loeti pool talvet, siis
pidi pool loomatoitu alles olema.
Tor — 1 var.
- b₂. Tõnnispäev loetakse talve keskpai-
gaks, s. o. kui tõnnispäeval veel
pool loomatoitu alles on, siis saab
ilma puuduseta kevadeni läbi.
Pit — 1 var.
- c₁. Tõnispäe olla kesket talvet, siis pi-
dad peremehel pool loomapõhku
alles olem.
Rap — 1 var.
- c₂. Muidu peetasse seda päeva talve
keskpunktiks; tõnispäevast peab
pool põhku alles olema.
SJn — 1 var.
- E_{2a}. Tõnispää on pool talvet möödas,
siis peab pool inimeste ja pool loo-
made toitu järel olema.
Tür — 1 var.
- b. Tõnispäeval pidi üks oleme puul
tõprasüüki ja puul inimesesüüki alle,
olevet ju sis puul talvet müüdä.
Krk — 1 var.
- Vt. 12299 C₁–C₂.

- Fa. Et tõnispäeval talve selg katki lä-
heb, sie on, et pual talve viel ies on,
siis piab igal peremehel viel pual
luamatoitu järele õlema.
Iis — 1 var.
- b. Tõnispäeval murti talve seilaroog
katki, pool talvet pidi siis olema
mööda; vaadati, kas loomadel on
veel pool toitu järel.
Sim — 1 var.
- c. Tõnnis murrab talve seljaluu katki,
see on: pool talve on siis mööda; pe-
remees peab siis järele vaatama, kas
temal loomatoidust veel pool järel
on.
Vai — 1 var.
- d. Tõnispäival talve selg puolest, siis
pidi veel pool loomatoitu alles ole-
ma, sest pool talve oli viel ies.
Lüg — 1 var.
- Vt. 12296 E ja 12299 F.
- G. Tõniksepäeval on talv puoleks, siis
piab kua põhk puoleks olema, siis
piab kua karu sadupersete all teist
külge keerama ja teist käppa hak-
kama imema.
Rak — 1(2) var.
- Vt. 12299 D ja 3300 C₅.
- Ha. Tõnnispäevast pöörab karu ennast
teise küllele, sest siis on jo pool
talvet möödas.
Kos — 1 var.
- b. Tõnispäeval on pool talvet mööda,
siis karu keerab teise külje.
Rap — 1 var.
- Vt. 3300 C₂.
- I₁. Paavlipäeval saab talve pooleks.
Põi — 1 var.
- I₂. Paavli ümberpööramise päevast ar-
vataks pool talvet möödas olevat.
Krk — 1 var.
- I₃. Paveli ümber ehk taliharjapääv, sest
saadik olla tali pooleks.
Krk — 1 var.
- J. Paavlipää oli taliharja pää, siis oli
tali pooleks.
Krk — 1 var.
- Vt. 12302 H.
- Ka. Paavlipäeval öeldi, et tali on poo-
leks, pool põhku pidi veel alles ole-
ma.
Krk — 1 var.
- b. Pavel ümber, talve pooleks, peab

pool põhke ja keik tarvidust veel olema.

Krj — 1 var.

Vt. 12299 H.

L₁. Künnapäevast loetasse tali puuleks.
Hel — 1 var.

L₂. Talve keskpaigaks oli künnapäev.
Vai — 1 var.

M. Künnapääv oo talve seljaluu, oo kesktalve.
Kod — 1 var.

N₁. Künnapäev [— — —] peab pool loomatoitu alles olema, siis saab kevadeni: pool talve on ees.
Trm — 1 var.

N₂. Ennem ikka künnapäevast loeti, et pool peremehe leiba ja pool härjaheinna — künnapääv pidi sis kesktalvet tähändama.
Kul — 1 var.

Vt. 12299 J₁–J₂.

Oa. Matsapääst on tali pooleks, siis uss pöörab teise külje.
Krj — 1 var.

b. Sel päeval [= matsapäeval] pöörab madu ennast maa sees teise külje pääle ja pool talvet ehk ta uneaega on möödas.
Kaa — 1 var.

Vt. 6288 G.

P. Talvisel matsapäeval putukad pööravad teist külge, neil on pool talvet veel magada.
Han — 1 var.

Vt. 6446 D.

R. Taliharjapää peab talv pooleks olema, siis peab veel pool loomatoitu järel olema.
Emm — 1 var.

Vt. 12299 O.

S. Taliharjapäeval läheb talv pooleks, sellest päevast peale hakkavad puud ja põõsad lund vihkama.
Kuu — 1 var.

Vt. 6279 S.

12295. TÖNISEPÄEVAL LÄINUD
LUTSUL PLETID LAHTI — 1 var.

Trm (Särg).

Vrd. 6091. Lutsu kieve tönisepäeva ümmer.

12296. TÖNISEPÄEVAL MURTAKSE
TALVE SELG KATKI — u. 55(67)
var.

A_{1a}. Tönisepäival talve selgroog katki.
Lüg — 1 var.

b. Tönisepäe, siis on talve selg pooleks.
Jõe — 1 var.

c₁. Tönisepäev lüüakse talve selg pooleks.
Norm. 41, EKMS III 1194 — ?(2) var.

c₂. Talve selg lüüakse töniksepäeval pooleks.
Kuu — 1 var.

d₁. Tönisepäev lööb talve selja pooleks.
?Kei (Kriitmäe) — 1?(1) var.

d₂. Tönisepäev lööb talve selja katki.
Tlsp. 76 — 1?(5) var.

A_{2a}. Tönisepäivil lähäb talve selg poolest.*
* töniksepäeval; läheb; pooleks (Jõe)
Jõh, Jõe — 2 var.

b₁. Töniksepäeval läheb talve selg katki.
Jõe — 1 var.

b₂. Tönisepäeval talve selg läheb katki.
Lüg — 1 var.

A_{3a1}. —————
Käi (Meiusi) — 2 var.

a₂. Tönikepäeval murta talve selg katki.
VNg — 1 var.

a₃. Tönisepäeval murtakse talve selg.
VJg — 1 var.

b. Tönisepäeval murti talve selg pooleks.
Tln — 1 var.

c. Tönisepäeval on talve selg murtud.
Rak — 1 var.

d₁. Tönisepäeval murtasse talve seljaluu katki.
Kod — 1 var.

d₂. Tönisepäeval murtakse talvel seljaluu katki.
Pal — 1 var.

d₃. Tönisepäevast murretakse talvel seljaluu katki.
Hls — 1(2) var.

e. Tönisepäeval murtud talve seljaluu katki.
Lai — 1 var.

- f. Tõniksepäeval on talve selgroog murtud.
Kad — 1 var.
- g. Tõnisepäeval murdub talve selgroog.
Kuu — 1 var.
- A₄. Tennis murda talve selga.
Rkv — 1 var.
- A₅. Tõnisepäeval lükatasse Tõnis katusesest maha ja ta seljaluu murtasse katki.
MMg — 1 var.
- A₆. Tõnisepäeval murtakse talve hari katki.
Tt (Eisen) — 1 var.
- B₁. Tõnisepäeval murdus talve seljaluu katki, õlekõrs hakkas lund vihkama.
Kod — 1 var.
- B₂. Tõnisepäeval hakkavad õlekõrred ja vitsaraud lund vihkama, sest et sel päeval talve selg katki lähäb.
Iis — 1 var.
- Vt. 6279 C₁—C₂.
- C. Tõniksepää murtakse talve selg katki ja karu kierab teist külge ja hakkab teist käppa imemä.
Hlj — 1 var.
- Vt. 3300 C₃.
- D_{1a}. Tõnisepäeval oli talve selg pooleks, siis pidi pool loomatoitu veel järel olema.
Sim — 1 var.
- b. Tõnniksepäeval ööldakse talve selg pooleks olevat, siis olgu peremehel pool loomade toitu veel järel.
VNg — 1 var.
- D_{2a}. Tõnisepäeval lähäb talve selg puolest ja siis leib puolest, põhud puolest.
Jõh — 1 var.
- b. Tõnisepäevast läheb talve selg katki; pool [leiba] mehel, pool härjal.
Hlj — 1 var.
- D_{3a}. Tõnisepäev lüüakse talve selg pooleks, peab veel järele olema pool loomatoitu ja kaks jagu inimese toitu.
HJn — 1 var.
- b. Tõniksepää [— — —] talve selg on pooleks, loomadel üks jägu toitu järel, inimestel kaks jägu toitu järel peab olema.
Kad — 1 var.
- Vt. 12299 E₁—E₃.
- Ea. Et tõnisepäeval talve selg katki läheb, sie on, et pual talve viel ies on, siis piab igal peremehel viel pual luamatoitu järele õlema.
Iis — 1 var.
- b. Tõnisepäeval murti talve seilaroog katki, pool talvet pidi siis olema mööda; vaadati, kas loomadel on veel pool toitu järel.
Sim — 1 var.
- c. Tõnnis murrab talve seljaluu katki, see on: pool talve on siis mööda; peremees peab siis järele vaatama, kas temal loomatoidust veel pool järel on.
Vai — 1 var.
- d. Tõnisepäeval talve selg puolest, siis pidi veel pool loomatoitu alles olema, sest pool talve oli veel ies.
Lüg — 1 var.
- Vt. 12294 F ja 12299 F.
- F. Kündlekuul lääb katik külma selg ja temä üits silm hakkab vett juuska.
Hel — 1 var.
- Vt. 5229 I.
- G_{1a}. Talve selgroog murtakse küündlapäeval katki.
KJn — 1 var.
- b. Kündlapäev murrab talvel selgroo.
EKMS III 458 — 1 var.
- G_{2a1}. Kündlepääv lätt külma sälg katski.*
* kündlepääv (Rõu)
Rõu, Vas — 2 var.
- a₂. Kündlepääväl lätt külma sälg katski.
Rõu — 1 var.
- b. Kündlepäiv külma sälä är murd.
Päss 176 (< Lut) — 1 var.
- c. Kündlapäevast murretakse külmale seljaluu katki.
Hls — 1(2) var.
- d. Siis [= küündlapäeval] pidi külma selgroots pooles minema.
Kam — 1 var.
- H. Kündlapäeval lüüakse katki talve selgroog, sel ajal peab olema alles pool loomatoidust.
Kuu — 1 var.
- Vt. 12299 L.
- I. Kündlapäev murrab talve seljaluu

katki ja maarjapäeval ei külma enam kanamuna lõhki.

Võn — 1 var.

Vt. 6249 C.

J₁. Kūūnlapäeval murtakse külmal seljaluu katki ja külmal hakkab üks silm vett jooksmas.

Võn — 1 var.

J₂. Kūūnlapäeval murretakse külmale kael, sest sellest päevast hakkab päikese mõjul teine silm vett jooksmas.

Saa — 1 var.

Vt. 5229 C₁–C₂.

K. Kūūndlepää külma sälg lätt katski, külma süä lätt lahki.

Vas — 1 var.

Vt. 5434 H.

L. Kūūndlepäävä läävat külma sälg katski ja külma süä lahki ja käändvad kahr tööösö küle.

Vas — 1 var.

Vt. 5234 E ja 3300 D₇.

*

M₁a₁. Taliharjapäeval murti talve selgroog.

VJg, Ann — 2 var.

a₂. Taliharjap[äeval] talvel murtakse selgroog.

Rap — 1 var.

b. Taliharjap[äeval] murdunud talve selg.

Trt — 1 var.

M₂. Taliharjapäeval arvatakse, et nüüd hakkab talve hari murduma.

Kos — 1 var.

N. Taliharjapäeval saab talve hari murtud, siis kõrred hakkavad lund vihkama.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vt. 6279 Z.

*

O. Maripäävän hakavet õlekõrre lume vihkame ja külma kaal murtas katski.

Krk — 1 var.

Vt. 6279 V.

Vrd. kk: talve selg põrunud katki (Wied. 178).

Vrd. 5219. Kui kūūnlapäeval talve seljaluu murdmata jääb, siis tuleb külm kevade,

kui aga murtud saab, siis tuleb soe kevade.

5228. Kūūndlapäeval lüüakse külmal üks sarv peast ära.

12297. TONISEPÄEVAL SÜNNIB ESIMENE HÜLGEPOEG MERRE — 1 var.

Phl (Tikerpuu).

Vrd. uk: Paavlipäev pidi olema hülge poegimise peev, et siis hülged poegivad, sedasi reekisid vanad mehed (Käi).

12298. TONISEPÄEVA PEETAKSE TÖBEDE PÄRAST, MADISEPÄEVA MADUDE PÄRAST — 1 var.

Jür (Saalverk).

Vrd. 12303. Tõnise[äev] on tõbe päev.

12299. TONISEPÄEVA PIDI POOL LOOMATOITU ALLES OLEMA — u. 125(154) var.

A₁a₁.

Hää (Mäesalu) — 1 var.

a₂. Tõnisepäevas pidi pool loomatoitu alles olema.

Tor — 1 var.

a₃. Tõnisepäeval peab pool loomatoidust alles olema.

SJn — 1 var.

a₄. Tõnisepäevaks pidi pool loomasööta alles olema.

Hls — 1 var.

a₅. Tõnisepäeval vaadati järgi, kui palju toitu loomadel on alles, pool sööki pidi olema alles.

Äks — 1 var.

a₆. Tõnisepäevast pool talvest loomatoitu alles.

Tor — 1 var.

a₇. Tõnisepäev peab veel poole talve loomatoit olema.

Kei — 1 var.

a₈. Tõnisepäevaks peab pool loomatoitu järgi olema.

Rap — 1 var.

a₉. Tõnisepäeval [peab] pool loomatoitu veel järel olema.

Jür — 1 var.

a₁₀. Tõnisepäeval pidanud pool loomatoitu veel järel olema.

Ann — 1 var.

- a₁₁. Tõnisepäeval vaadatakse kõik loomade toidumaterjal üle; sel päeval peab alati pool järel olema.
Mär — 1 var.
- a₁₂. Tõnisepääv pidi talve pööripääv olema, mil loomade toidust pool osa pidi pruugitud ja teine pool veel järel olema.
Mär — 1 var.
- b. Tõnisepäeval peab olema pool lehmatoitu alles.
Vän — 1 var.
- c₁. Tõnisepäiväl pidi viil puul tõpratoitu alles oleme.
Krk — 1 var.
- c₂. Tõnissel puul tõprasüüki peab alle oleme.
Krk — 1 var.
- d₁. Tõnisepäeval peavet oleme pool tõprepõhku.
Krk — 1 var.
- d₂. Tõnisepäeval peab pool tõprapõhku alles olema.
Krk — 1 var.
- d₃. Tõnisepäeväl pidävet puul tõprepõhku alles oleme.
Krk — 1 var.
- e₁. [Tõnisepäevast] saadik peab veel pool elajate toidust alal olema.
Tõs — 1 var.
- e₂. Kui tõnisepäeväs puul eläjä süüki alali, sis tule keväjäni läbi.
San — 1 var.
- e₃. Tõnisepäävast arvatakse pool elajasööki.
Vän — 1 var.
- f₁. Tõnisepäeval piab pool elajapõhku alles olema.
Vil — 1 var.
- f₂. Tõnisepäeval süüakse pool seapääd, et siis peab veel pool elajatoitu, põhku alles olema loomade talvetoiduks.
Vil — 1 var.
- f₃. Tõnisepäev on perenaestel tähtis päev, sest sellest päevast edasi peab talus olema pool osa loomapõhku alles, siis tuleb omaga maale nagu Tuhalaane mees leivaga.
Saa (Söggel) — 1 var.
- g. Tõnisepääv peetakse põhu keskvaheajaks, siis piab pool põhku veel alles olema.
SJn — 1 var.

- h₁. Tõnisepäeval pidi loomatoit pooleks olema.
VJg — 1 var.
- h₂. Tõnisepäävast arvatakse loomade toit poolese.
Tor — 1 var.
- h₃. Tõnisepäev on põllumehe pööripäev, kus loomade toit peab pooleks olema.
Jõe — 1 var.
- i. Tõnisepäeval tõpratoit pooleks.*
* tõnnispäeval (Elva)
Elva, Ote — 2 var.
- j. Tõnnispäeväl piät eläjäpõhk pooles oleme.
San — 1 var.
- A₂. Sest päävast [= tõnisepäevast] peab peremehel pool leiba alles aitas salves olema.
PJg — 1 var.
- A_{3a}. Tõnnispäeväl peab puul inimese ja puul elajatoitu viil olema.
Trv — 1 var.
- b₁. Tõnisepäe oli vanal ajal vahepäe, siis pidi olema inimestel ja loomadel pool toitu alles.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₂. Tõnisepääv peab olema pool inimese- ja pool loomatoitu alles.
Tür — 1 var.
- c. Tõnisepäevast peab igas talus pool oma toitu ja pool loomade sööki alles olema.
Saa — 1 var.
- d. Tõnisepäevast peab veel olema pool külalisesööki ja pool loomade põhku.
Hls — 1(2) var.
- e. Tõnisepäeval peab veel pool peresööki ja pool loomade põhku olema.
Hls — 1(3) var.
- f. Selle päeval [= tõnisepäeval] peavad peremehel pool leiba aitas, elajatel pool põhku laudil olema.
Pal (Karro) — 1(3) var.
- g. Tõnisepäev, sellel päeväl pidävet peremel pool leiba veel aidan olema ja härjäl pool põhku laudil.
Hls — 1 var.
- h. Tõnisepäevast loetakse, et peremehel pidada veel pool härjaheina ja poole leiba veel järel olema.
Mär — 1 var.

- A₄a₁. Tõnispääväl olgu veel pool sööta eläjile, kats osa toitu henele.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₂. Tõnispäävä olgu viil puul süüta eläjil, kats osa toitu hinnenel.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₃. Tõnispääväl piät jääma puul süüta eläjile, kats ossa henele.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- a₄. Tõnispäävä kaedas eläjäsüütä, sis piät viil olõma puul eläjäsüütä ja kats jako hinnenel.
Vas — 1 var.
- b. Sellest päevast [= tõnispäevast] saadik olgu veel alles pool jagu toidust elajatele, kaks jagu inimestele.
Räp — 1(2) var.
- Ba. Tõnispäev on talve harja päev, siis peab veel inimestel ja loomadel pool toitu alles olema.
Sim — 1 var.
- b₁. Tõnispääväl [— — —] on talv harja peäl: leib pooleks, põhk pooleks.
Gressel (1837) lk-ta — 1(2) var.
- b₂. [Tõnispäev], siis talv harja peal: leib pooleks, põhk pooleks.
Wied. ESSr 1186 — ?(1) var.
- b₃. Tõnispäeval talv harja peal: leib pooleks, põhk pooleks.*
* tõnispäeval (Raud)
Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 84, E² 18, Raud VMj 219, Norm. 41, EKMS III 1194 — ?(14) var.
- c₁. [Tõnispäev] talve harja päe: pool härjaheina ja pool meheleiba peab alles olema.
Kul — 1 var.
- c₂. Nüüd [tõnispäeval] saab talve harja peale [— — —] ja siis peab ka pool härjaheina ja pool peremeheleiba alles olema.
Pil — 1 var.
- Vt. 12302 D.
- C₁a₁. Tõnispäeval peab veel pool loomatoitu alles olema, siis on veel pool talvet ees.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₂. Tõnispäevaks öelti, et peab olema veel pool loomatoitu alles, sest see üteldi olevad talve poolendaja.
VII — 1 var.
- a₃. [Tõnispäev] pool loomatoitu olgu alles, sest pool talvet veel ees.
Rap — 1 var.

- b₁. Tõnispäevast loeti pool talvet, siis pidi pool loomatoitu alles olema.
Tor — 1 var.
- b₂. Tõnispäev loetakse talve keskpäevaks, s.o. kui tõnispäeval veel pool loomatoitu alles on, siis saab ilma puuduseta kevadeni läbi.
Plt — 1 var.
- c₁. Tõnispäe olla kesket talvet, siis pidad peremehel pool loomapõhku alles olem.
Rap — 1 var.
- c₂. Muidu peetasse seda päeva talve keskpunktiks; tõnispäevast peab pool põhku alles olema.
Sjn — 1 var.
- C₂a. Tõnispää on pool talvet möödä, siis peab pool inimeste ja pool loomade toitu järel olema.
Tür — 1 var.
- b. Tõnispäeval pidi üks oleme puul tõprasüüki ja puul inimesesüüki alle, olevet ju sis puul talvet müüdä.
Krk — 1 var.
- Vt. 12294 E₁—E₂.
- C. Tõnis on siis [= tõnispäeval] talve harja pääl, pool talve on veel ees ja sellepärast peab selleks päevaks pool loomatoitu alles olema.
Äks — 1 var.
- Vt. 12302 E ja 12294 D.
- D. Tõniksepääväl on talv puoleks, siis piab kua põhk puoleks olema, siis piab kua karu sadupersete all teist külge keerama ja teist käppa hakkama imema.
Rak — 1(2) var.
- Vt. 12294 G ja 3300 C₂.
- E₁a. Tõnispäeval oli talve selg pooleks, siis pidi pool loomatoitu veel järel olema.
Sim — 1 var.
- b. Tõnniksepääväl ööldakse talve selg pooleks olevat, siis olgu peremehel pool loomade toitu veel järel.
VNg — 1 var.
- E₂a. Tõnispäivil lähäb talve selg puolest ja siis leib puolest, põhud puolest.
Jõh — 1 var.
- b. Tõnispäevast läheb talve selg katki; pool [leiba] mehel, pool härjal.
Hlj — 1 var.

E_{3a}. Tõnisepäev lüüakse talve selg pooleks, peab veel järele olema pool loomatoitu ja kaks jagu inimesetoitu.
HJn — 1 var.

b. Tõniksepää [— — —] talve selg on pooleks, loomadel üks jagu toitu järel, inimestel kaks jagu toitu järel peab olema.

Kad — 1 var.

Vt. 12296 D₁—D₃.

Fa. Et tõnisepäeval talve selg katki läheb, sie on, et pual talve viel ies on, siis piab igal peremehel viel pual luomatoitu järele õlema.

Hls — 1 var.

b. Tõnisepäeval murti talve seilaroog katki, pool talvet pidi siis olema mööda; vaadati, kas loomadel on veel pool toitu järel.

Sim — 1 var.

c. Tõnnis murrab talve seljaluu katki, see on: pool talve on siis mööda; peremees peab siis järele vaatama, kas temal loomatoidust veel pool järel on.

Vai — 1 var.

d. Tõnisepäival talve selg puolest, siis pidi veel puol luomatoitu alles olema, sest puol talve oli viel ies.

Lüg — 1 var.

Vt. 12296 E ja 12294 F.

*

G₁. Paavlipäevast peab loomapõhk pooleks olema.

Ans v. Jäm (Kolk) — 1 var.

G_{2a}. Paavlepäeval peab pool inimese ja pool loomatoitu alles olema.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

b. Paavlepää peab peremehe toiduvara loomade ja inimeste jäuks pooleks saama.

Phl — 1 var.

c. Sest ajast [= paavlipäevast] peab pool loomapõhku ja pool inimeste toidust veel olema.

Jäm — 1 var.

Ha. Paavlipäeval öeldi, et tali on pooleks, pool põhku pidi veel alles olema.

Krj — 1 var.

b. Pavel ümber, talve pooleks, peab pool põhke ja keik tarvidust veel olema.

Krj — 1 var.

Vt. 12294 K.

*

I_{1a1}. Loomatoitu pidi küünlapäevast pool alles olema.

Tor — 1 var.

a₂. Küünlapäevast pidi olema pool loomatoitu alles.

Tor — 1 var.

a₃. Küündlepäevast loeti, et puul loomatoitu pidi alles olema.

Hls — 1 var.

a₄. Küündlapäevast peale peab pool loomasööta alles olema.

Trm — 1 var.

a₅. Küünlepäiv piät olõma viil puul loomasüuke alalõ.

Räp — 1 var.

a₆. Küünlapäeval pidi pool loomatoitu järel olema.

Val — 1 var.

a₇. Selleks päevaks [= küünlapäevaks] pidi [pool] loomatoitu järel olema.

Pst — 1 var.

a₈. Ka pidada küünlapäevast pool elajatoitu alles olema.

Plv — 1 var.

b. Küünlapäeval peab veel pool loomapõhku olema.

Tõs — 1 var.

c. Küündlepäeval peab [pool] elajapõhku alle oleme.

Kõp — 1 var.

d. Küünlapäevast pidi loomatoit pooleks olema.

Tor — 1 var.

e. [Küündlepäiv] eläjäsööt piät olõma poolõs.

Se — 1 var.

I_{2a1}. Küündlapäevast arvatakse pool inimesesööki.

Vän — 1 var.

a₂. Ka piäb sest päiväst [= küünlapäevast] puul inimesesööki alal olõma.

Plv — 1 var.

a₃. Küünlapäeval piab alles olema pool inimese sööki.

Kod — 1 var.

b. Küündlepäevas pidi olema viil puul toitu alles.

Hls — 1 var.

- c₁. Kūūnlapäeval pidi pool leiba alles olema.
Vil — 1 var.
- c₂. Kündlepääväst pidi viil perremehel olōma puul leibā.
Se — 1 var.
- d. Sel päeval [= kūūnlapäeval] veel pool inimese põhust alles peab olema.
Trv — 1 var.
- e. Kūūnlapäeval inimeste toit pidi olema poole peal.
Puh — 1 var.
- f. Kūūndlapääväst arvatakse inimeste toit poolese.
Tor — 1 var.
- g. Täāmbätsest pääväst [= kūūnlapäevast] om leeväkikk pooles, et jälle puul leibā pidi viil salvel olema.
Krl — 1 var.
- I_{3a}. Kūūndlapäevaks peab alles olema pool loomatoitu ja inimestel kaks jagu.
KJn — 1 var.
- b. Kūūnlapäeval [— — —] peab olema pool loomasööta ja [kaks kolmandiku] inimeste toitu.
Võn — 1 var.
- I_{4a}. Kündlepäiväst puul leibā ja kolmas jago süütā.
Se — 1 var.
- b. Kūūndlepääväst olgō' pool leibā, a elājāsööta kolmas jago.
Se — 1 var.
- J₁. Kūūnlapäev [— — —] peab pool loomatoitu alles olema, siis saab kevadeni: pool talve on ees.
Trm — 1 var.
- J₂. Ennem ikka kūūndlapääväst loeti, et pool peremehe leiba ja pool härjaheina — kūūndlapääv pidi sis kesk-talvet tähāndama.
Kul — 1 var.
Vt. 12294 N₁—N₂.
- K. Kūūndlapäeval pidi tali harja pääl seisma, siis pidi loomatoit pooleks olema, inimestel pool liha järges olema.
Tor — 1 var.
Vt. 12302 G.
- L. Kūūnlapäeval lüūakse katki talve selgroog, sel ajal peab olema alles pool loomatoidust.

Kuu — 1 var.
Vt. 12296 H.

*

- M. Matsepäevast on pool lund taevas, siis peab kiik veistepõhk pooleks olema, siis hakkavad kiik mustad prügid lund vihkama.*

* madisepäevast; kõik (Loorits)
Loorits Vrp 80; Phl — 1(2) var.

Vt. 6277 D ja 6279 Q.

*

- N. Vastlapäeval vaatas iga peremees oma vilja- ja loomatoidutagavarad üle; vastlapäevaks pidi pool alles olema, muidu tuli puudus majja.
Võn — 1 var.

*

- O. Taliharjapää peab talv pooleks olema, siis peab veel loomatoitu järel olema.

Emm — 1 var.

Vt. 12294 R.

* *

- P_{1a1}. Tõnnisepäevas peab olema pool loomatoitu, kūūnlapäevas pool inimesetoitu.

Äks — 1 var.

- a₂. Tõnissapäevast peab veel peremehel pool loomatoitu alles olema, kūūnlapäevast peab veel pool inimese toidust alles olema peremehel.

Trv — 1 var.

- b. Tõniseapäeväl piab viil puul loomapõhku olema, kūūnlapäeväl peab viil puul inimese muuna olema.

Hls — 1 var.

- c₁. Tõniseapäeväl pidi olema puul tõprasüüki ja kūūndlepäevän puul inimesesüüki.

Krk — 1 var.

- c₂. Tõniseapäeval peab pool tõprasööki viil olema ja kūūnlapäeval pool inimesetoitu.

Hls — 1 var.

- c₃. Tõnispäeväst [— — —] puul tõprasüüki ja kūūndlepäeväst puul inimesesüüki peab alal oleme.

Krk — 1 var.

- d. Tõnisepäeval peab pool tõpra[heina] alles olema ja inimesel kūūnlapäeval, siis saab toiduga läbi.

Krk — 1 var.

- e. Tõnisepäeval [— — —] pidi alles olema puul tõpresüüki, küündlepäeväss pidi alles olema puul külälisesüüki, liha ja võid.
Krk — 1 var.
- f₁. Tõnisepäeval piab alles olema pool elajasööki, küinlapäeval pool inimesesööki.
Äks — 1 var.
- f₂. Tõnisepää peab pool elajate sööki olema ja küündlapää inimese pool sööki.
Pil — 1 var.
- g. Tinnuspäävast loetas puul süüta eläjale, küündlepäävast puul leiba hiline.
Vas — 1 var.
- h. Tõnispäivän loetas eläjäte põhk pooles, küündlepäivän loetas inemiste süük pooles.
Nõo — 1 var.
- i. Tinnisp[äeval] olgu eläjäsüüt poolõs, küündlep[äeval] oma süüt poolõs.
Rõu — 1 var.
- j. Küündlepäival leivakikk pooles, tõnispäival elajasöök pooles.
Krl — 1 var.
- P_{2a}. Tõnnispäeval olna pooles inimesetoit, küündläpäeval loomatoit.
Ran — 1 var.
- b. Tõnisepäeval peab pool osa inimesetoitu alles olema ja küü[n]lapäeval pool osa loomatoitu.
Tõs — 1 var.
- Q₁. Tõnispääv olla talve harja pääv, millal loomade põhk pidada pooleks olema, küünlapääv pidada inimeste toit pooleks olema.
Hel — 1 var.
- Q₂. Tõnisepäe luõmõl tali süemisegä puõlõ harja piäl, küünläpäe inimestel.
Khñ — 1 var.
- Vt. 12302 F₁—F₂.
- *
- R. Tõnisepäeval süüakse seapää poolt, siis peab pool elajapõhku alles olema, maarjapäeval peab pool inimeste söögimoonapoolist alles olema.
Vil — 1 var.
- S. Tõnisepäeval peab pool loomapõhku

alles olema ja vastlapäeval pool inimesetoitu.

Thñ — 1 var.

12300. TÕNISEPÄEV ON INIMESELE JAAGUPPÄ JA LOOMALE JÜRIBÄ — 1 var.

Sim (Viidebaum).

12301. TÕNISEPÄEV ON SUVE PEEGEL — 1?(1) var.

?Elva (Eisen).

12302. TÕNISEPÄEV ON TALVE HARI — 14(30) var.

A_{1a}.

Ksi (P. Berg) — 1 var.

- b. Tõnis talvõ harja otsas.

Khñ — 1 var.

- A₂. Tõnnis om tare harja pääl, kübär läab tõese silmä pääle [— — —] pärast tõnnispäivä.

Ran — 1 var.

- B. Küündlepäiv küle pääl, Tennüs talvõ harä pääl.

Kan — 1 var.

Vt. 5237 B.

- C. Tõnnispäeväl om talv pooles, Tõnnis istub tare harja pääl.

Ran — 1 var.

Vt. 12294 C.

- Da. Tõnisepäev on talve harja päev, siis peab veel inimestel ja loomadel pool toitu alles olema.

Sim — 1 var.

- b₁. Tõnisepäeval [— — —] on talv harja peäl: leib pooleks, põhk pooleks.
Gressel (1837) lk-ta — 1(2) var.

- b₂. [Tõnisepäev], siis talv harja peal: leib pooleks, põhk pooleks.
Wied. ESSr 1186 — ?(1) var.

- b₃. Tõnisepäeval talv harja peal: leib pooleks, põhk pooleks.*

* tõnispäeval (Raud)

Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 84, E² 18, Raud VMj 219, Norm. 41, EKMS III 1194 — ?(14) var.

- c₁. [Tõnisepäev] talve harja päe: pool härjaheina ja pool meheleiba, peab alles olema.

Kul — 1 var.

- c₂. Nüüd [= tõnisepäeval] saab talve harja peale [— — —] ja siis peab ka

pool härjaheina ja pool peremeheleiba alles olema.

Pil — 1 var.

Vt. 12299 B.

E. Tõnis on siis [= tõnisepäeval] talve harja pääl, pool talve on veel ees ja sellepärast peab selleks päevaks pool loomatoitu alles olema.

Aks — 1 var.

Vt. 12294 D ja 12299 Č.

F₁. Tõnispääv olla talve harja pääv, millal loomade põhk pidada pooleks olema, küünlapääv pidada inimeste toit pooleks olema.

Hel — 1 var.

F₂. Tõnisepäe luomõl tali süemisegä puõlõ harja piäl, küünlapäe inimestel.

Khn — 1 var.

Vt. 12299 Q₁—Q₂.

G. Küündlapäeval pidi tali harja pääl seisma, siis pidi loomatoit pooleks olema, inimestel pool liha, järges olema.

Tor — 1 var.

Vt. 12299 K.

H. Paavlipää oli taliharja pää, siis oli tali pooleks.

Krj — 1 var.

Vt. 12294 J.

12303. TÕNISEP[ÄEV] ON TÕBE PÄEV — 2 var.

A. _____

Pee (Kõrv) — 1 var.

B. Tõnisepää sajab loomadele tõbe.

Rei (Tikerpuu) — 1 var.

Vrd. 12298. Tõnisepäeva peetakse tõbede pärast, madisepäeva madude pärast.

12288. Kui tõnisepäeval sajab, tuleb tõbine aasta.

12304. KE VÄGA TOOTAB, SEE VALETELEB — 1(2) var.

a. _____

Laug. Vestr. 177 — 1 var.

b. Kes väga tõotab, see valetab.

Wied. ESSr 1192 — ?(1) var.

Vrd. 8341. Kes palju vannub, see palju valetab.

8328. Kes palju räägib, see palju valetab.

8339. Kes palju tõotab, see väha meeles peab.

12305. KU TÖOTADAS, SIS KOTTI PIÄ' — 1 var.

Se (Tubli).

Vrd. 4425. Piä kotti, sis ku repän kotih.

12306. TÕUTAMISEL EP OLE HÄNDA TAGA — 3(13) var.

A. _____*

* tõotamisel; ei ole (E)

Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 84, E² 64, Norm. 131, EKMS IV 728 — 1(7) var.

Ba. Tautamisel ep ole hända taga.*

* taotamisel; pole (E)

Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622, E 81 — 1(4) var.

b. Taodel pole ilmal hända taga.

Käi — 1(2) var.

Vrd. 1801. Hädalisel pole hända taga.

12307. TOOTUS KA HEA MEES — u. 65(111) var.

Aa₁. Tootus hea mees ka.*

* tõutus (Trv); hää (KAH; Trv); miis (Trv); kah (Trv, Vil)

* Helle 357, KAH EKAI 158; Trv, ?Vil (Jaanson) — 6 v. 7(11) var.

*

Tootusfe hea mees ka, versprechen kan er viel, aber wenig halten.

a₂. _____*

* kua; mies (Plt)

E 84, E² 64; Mih, SJn, Plt — 3(10) var.

a₃. Tootus om kah hää mees.

Trv (Kala) — 1(4) var.

a₄. Tootus on hea mees.*

* tõotus (EKMS; Saa); hää (Saa)

Wied. ESSr 600, EKMS II 854; Saa (Söggel) — 2(3) var.

b. Tootus hea mees küll.

Vän — 1 var.

B. Lubadus, tõotus hää mees kah.

Vil (Leoke) — 1 var.

C_{1a1}. Lubadus ka hea mees.*

* hia; mies (Hlj)

Hlj, VMr (Haus), Amb (Klemmer) — 3 var.

a₂. Lubadus hea mees kah.*

* hää (Vil)

Hls, Vil — 2 var.

- a₃. Lubajus on ka hää mies.
Kuu — 2 var.
- a₄. Eks lubajus ole ka hää mies.
Kuu — 1 var.
- a₅. Lubajus on hää mies.
Kuu — 1 var.
- b₁. Lubaduski hia mies.
Iis — 1 var.
- b₂. Lubadus isegi hia mies.
Lüg — 1 var.
- C_{2a1}. Lubamine hea mees kah.*
* hää (Puh)
Krk (Kitzberg), Hel (Pausk), Puh (Arak)
— 3 var.
- a₂. Lubamine ka hää miis.*
* mees (Ote)
Vil, Ote — 2 var.
- a₃. Lubamine on ka hea mees.*
* om (Krk); koa (Rap v. Mär); hia (Kuu, Trm), hää (Krk); mies (Kuu, Trm)
VMr (Mastberg), Kuu, Rap v. Mär (Poom), Juu v. Vän (Virkus), Krk, Pal, Trm — 8 var.
- a₄. Lubamine ka mõnikord hea mees.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₅. Külap lubamine hia mies on.
Rak — 1 var.
- b. Lubamine — hää mees.
SJn — 1 var.
- C₃. Lubamine üteldakse ka vahel mees olevat.
Tõs (Öövel) — 1 var.
- C_{4a1}. Lubaja ka hia mies.
Kuu — 1 var.
- a₂. Hea mees ka lubaja.
Vil — 1 var.
- a₃. Lubaja on ka hea mees.
Norm. 132; Plt (I. Wöhrmann) — 1(3) var.
- b. Lubaja hea mees küllalt.
Amb — 1 var.
- c. Lubaja ööldakse ka hea mees olema.
Pee — 1 var.
- C_{5a1}. Hää miis sii, kis lubabki.
Kõp — 1 var.
- a₂. Hea mees on seegi, kes lubab.
Jür — 1 var.
- a₃. Hea mees, kes lubabki.
Lai — 1 var.
- b. Hää miis tuu, kes lupage'.
Se — 1 var.
- Da₁. Lubamine ka hää poiss.
Kuu — 1 var.
- a₂. Lubamine on ka hia poiss.
Lüg — 2 var.
- b. Lubamine on isegi hia poiss.
Jõh — 1 var.
- E. Ega lubaminegi laita poiss ole.
Ann (Kagovere) — 1 var.
- F. Lubamine hää küll.
Kuu — 1 var.
- G. Lubajus on ka hää asi.
Kuu — 1 var.
- H. Tõõvutus om ka hää asi.
Ote — 1 var.
- Ia. Hää om, ku lupatki, mis tuust, et tegijet ei saa.
San — 1 var.
- b. Hää lubamine, asi kaits tegemisest.
Krk — 1 var.
- J. Lubamine on hea, täitmine on palju parem.
Wolde ÖkÖ: 12 — 1?(2) var.
- K₁. Hää miis lubamine, paremb viil täitmine.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- K_{2a}. Lubaja hea mees, täitja tuhat korda parem.
E MVH 9, Jänes-Parlo 118 — 1?(2) var.
- b. Lubaja hea mees, kinnipidaja veel parem.
Wied. 107, Kurrik SÖ 22, Kündja nr. 43 (1883) 514 — 1(4) var.
- c₁. Lubaja hea mees, aga sõnapidaja veel parem.
UÖÖ 128 — ?(5) var.
- c₂. Lubaja hea mees, sõnapidaja veel parem.
Norm. 132 — ?(1) var.
- c₃. Lubaja on ka hea mees, sõnapidaja veel parem.
EKMS IV 727 — ?(1) var.
- c₄. Lubaja on hea mees, sõnapidaja parem.
Mihkla-Parlo-Viildalepp I: 116, Vih. (1949) 93 — ?(4) var.
- d. Lubaja hea mees, pidaja veel parem.
E 52, E² 64 — ?(4) var.
- K₃. Lubadus hea mees, kinnipidaja veel parem.
Wied. 107, Kündja nr. 43 (1883) 514 — 1?(2) var.

- L. Lubadus on küll hää mees, aga täitjat ei ole kuskil.
Trm — 1 var.
- M. Toovotus om tubli miis, täütmine tsurakene.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- N. Tõutusmees hea küll, saab sandi ukse tagant ära.
Jäm — 1 var.
- Vt. 12309 C.
- Oa. Lubamene ka hää mees, ajab sandi ukse eest ära.
Hää — 2 var.
- b. Lubamine koa hea mees, saadab sandi ukse takka minema.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Vt. 12309 D.
- Vrd. kk: Hea mees, et lubasin (Vän); Ole terve lubamast, hoidku silmad nägemast (Lüg).
- Vrd. 6043. Lootus on ka hea mees.
13100. Vaesele aitab heast lubamisest küll.

12308. TÕUTUS ON TEISE MEHE OMA — 8(10) var.

- Aa₁. _____*
* tõotus (trükised; Krk); om; tõise (Krk)
Norm. 131, EKMS IV 728; Saa, Krk — 3(5) var.
- a₂. Tõotus teise mehe oma.
Saa — 1 var.
- b₁. Tõotus on tõise oma.
Krk — 1 var.
- b₂. Tõotus teise oma.
Hls — 1 var.
- B. Tõotus one tõese mehe meelehüvä.
Kod — 1 var.
- C. Lubamine on tõese mehe meelehüvä.
Kod — 1 var.
- Vrd. 5719. Leid on võõra mehe oma.

12309. TÕUTISMEES AJAB SANDI UKSE EEST ÄRA — 19(30) var.

- A₁a₁. _____*
* tõutus- (trükised)
Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9; Kaa (I. Kallas) — 1(3) var.
- a₂. Tõutismees ajab ikka sandi ukse eest ära.*
* tõutusemees; ää (Pha)
Sa — 2 var.

- b₁. Tootismees saadab sandi ukse eest ära.*
* tõutismees (Kär)
Sa — 2(4) var.
- b₂. Tõutesmees saadab sandi ukse eest.
Krk — 1 var.
- c. Tõutusmees saab sandi ukse eest ära.
Krk (Allas) — 1(3) var.

- A₂a. Tõutus ajab sandi ukse eest ära.*
* tõotus (E)
Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 84, E: 64 — 1(4) var.
- b. Tõutus saadab sandi ukse eest ära.
Jäm — 1 var.

- Ba₁. Lubamene ajab sandi ukse tagant ee.
Phl — 1 var.

- a₂. Lubamine ajab sandi ka ukse tagant ära.
Saa — 1 var.

- a₃. Lubamine ajab isegi sandi ukse tagant minema.
Kõp — 1 var.

- b. Hea lubamine ajab ka sandi ukse takka ära.
Vän — 1 var.

- c. Lubamine saadab sandi ukse eest ära.
Norm. 131, EKMS IV 727; Vig — 1(3) var.

- C. Tõutusmees hea küll, saab sandi ukse tagant ära.
Jäm — 1 var.

Vt. 12307 N.

- Da. Lubamene ka hää mees, ajab sandi ukse eest ära.
Hää — 2 var.

- b. Lubamine koa hea mees, saadab sandi ukse takka minema.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vt. 12307 O.

*

- E. Tõumees aab sandi kaelast ää.
Põi — 1 var.

12310. TÕRAST SAAB TÕPÕ, HAUGUTUSEST HAIGUST — 1 var.

As (Pint).

12311. TÖRÖLÖ' VAI TAPLÖ', HUVVÄ
SONNA ÕKS OTS LÄTT —
1 var.

Se (T. Linna).

12312. TÖRKUJA JÄGU SÜÜAKSE ÄRA,
MAGAJA JÄGU PANNA PEAOISI,
KÜLASKÄIJÄ JÄGU JÄÄTA
JÄRELE — u. 130(195) var.

A_{1a}. _____

Rak (Raud) — 1 var.

- b. Külaskäija jägu hoitakse alles, ma-
gaja jägu pannakse päitsi, tõrkuja
jägu süüakse ära.
Lai — 1 var.

- A₂. Külaskäija ja magaja osa jäetakse,
aga tõrkuja osa ei jäeta.
Wied. 97, Kündja nr. 43 (1883) 513,
EKMS IV 439 — 1(5) var.

- A₃. Magaja saab terve osa, külaskäija
poole osa, aga tõrkuja osa süüakse
ära.
Hil — 1 var.

- B_{1a}. Tõrkuja jägu süüakse ära, külaskäi-
ja jägu hoitakse järel.
Kuu — 1 var.

- b. Tõrkuja jägu süüakse ära, aga kü-
laskäija jägu jäetakse järele.
Amb — 1 var.

- c. Tõrkuja osa süüakse ära, aga külas-
käija osa hoitakse järel.
J. A. Rehbergi seletus: tõrkujate laste
kohta, kes ei tule sööma.
Hij — 1 var.

- B₂. Külaskäijale hoetakse, aga tõrkuja-
le ei hoeta mitte.
Kad — 1 var.

- B₃. Külaskäija jägu hoitakse alles, vi-
hastaja jägu süüakse ära.
MMg — 1 var.

- C_{1a1}. Tõrkuja jägu süüakse ära, magaja
jägu hoitakse alles.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- a₂. Tõrkuja jägu saab ära söödud, ma-
gajal saab alles hoitud.
Tln — 1 var.

- b₁. Tõrkuja jägu süüakse ära, magaja
jägu jäetakse järele.
Kuu — 1 var.

- b₂. Tõrkuja jägu süüakse ära, aga ma-
gaja jägu jäetakse järele.
Tor — 1 var.

- c. Tõrkuja jägu süüakse ära, magaja
jägu jäetakse üle.
Tor — 1 var.

- d₁. Tõrkuja jägu süüakse ära, magaja
jägu hoitakse järel.
Norm. 215; Kuu — 1(2) var.

- d₂. Tõrkuja jägu süüakse ära, magajal
hoitakse järel.
HJn — 1 var.

- e. Tõrkuja jägu süüakse ära, aga ma-
gaja jägu hoitakse üleval.
Tor — 1 var.

- f₁. Tõrkuja jägu süüakse ära, magaja
jägu pannakse ülesse.*
* üles
Vig — 2(3) var.

- f₂. Tõrkuja jägu süüakse ära, magajal
pannasse ülesse.
Vig — 1 var.

- g. Tõrkuja jägu süüakse ära, aga ma-
gaja jägu pannakse pärast.eks.
Rap — 1 var.

- h. Tõrkuja lapse jägu süüakse ää, ma-
gaja jägu pannakse ää.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- i₁. Tõrkuja jägu süüakse, magajal pan-
nakse paigale.
EKMS IV 439 — 1 var.

- i₂. Tõrkuja jägu saab ära söödud, ma-
gaja jägu pannakse paigale.
Ans — 1 var.

- i₃. See, kes tõrgub, selle jägu süüakse
ära, aga magaja jägu pannakse pai-
gale.
Sa (Veäster) — 1 var.

- j. Tõrkuja osa süüakse ära, magaja
osa pannakse paigale.
VII — 1 var.

- k₁. Tõrkuja osa süüakse ära, magaja
osa hoitakse alles.
E MVH 20 — 12(1) var.

- k₂. Tõrkuja osa süüakse ära, aga ma-
gaja osa hoitakse alles.
Tln — 1 var.

- l. Tõrkuja osa süüakse, magaja osa
hoetakse.
Ris — 1 var.

- m. Magaja jägu hoitakse alal, tõrkuja
osa süüakse ära.
E 52, E² 71 — 2(6) var.

- n. Magaja jägu hoitakse, tõrkuja jägu
süüakse ära.

Kmpm. Klr I⁶ 123, Kmpm. Klr II⁶ 340 — ?(2) var.

o. Magaja osa hoitakse tallele, tõrkuja osa süüakse ära.
Hmd v. Ris (Treumann) — 1 var.

p. Magaja osa pannakse ära, tõrkuja osa süüakse ära.*

* pandakse — söödakse (KAH, Jürjens), pantaks — söödaks; ää (Käi)

* Helle 345, Hupel 112, Poromenski EGr. 204, Nörmann 31, KAH EKAl 154, Jürjens 70; Käi (Sooster) — 2(16) var.

*

Magaja osa pannakse ära, tõrkuja osa süüakse ära, ein schlafender frigt noch wol was davon, aber kein Mauler.

q. Magaja jagu pandakse ülesse, tõrkuja jagu süüakse ära.
Pet. Ah 56 — 1?(1) var.

r. Magaja jagu pandakse paigale, aga tõrkuja jagu söödaks ära.
Pil — 1 var.

s₁. Magaja osa pannakse paigale, tõrkuja osa süüakse ära.
Stein 42, Wied. 109, Kurrik SÖ 23, Kündja nr. 44 (1883) 524, E 52, E² 71; ?Tt (Kreutzw.) — ?(9) var.

s₂. Magaja osa pandakse paigale, aga tõrkuja oma söödakse ära.
Ris — 1 var.

s₃. Magaja osa pannakse paigale, tõrkujal süüakse ära.
Kaa — 1(2) var.

s₄. Magaja osa pannakse paigale, aga tõrkujal süüakse ära.
Krk, Kaa — 2(4) var.

t. Magaja osa pantakse üles, tõrkuja osa süüakse ära.
Laug. Vestr. 176 — 1 var.

u. Magaja jagu pannakse üles, tõrkuja jagu süüakse ära.*
* jagu (Kul)
Kul, Vig — 2 var.

v. Magaja jagu pannakse üles, tõrkujal süüakse ära.
Tös — 1 var.

C₂. Magaja lapse söök pannakse ära, aga tõrkuja lapse söök süüakse ära.
Mih — 1 var.

C_{3a1}. Magaja jagu hoitakse alles, vihas-taja jagu süüakse ära.*

* hoidaks (Puh); alali (Kam, Puh); vihatse (Kam)

Kam, Nõo, Puh — 3 var.

a₂. Magaje jagu hoietes alla, vihatse jagu süüväs ärä.
Hel — 1 var.

a₃. Magaja jagu hoitasse alles, aga vi-hastaja jagu süüasse ära.
Plt — 1 var.

a₄. Magaja jagu hoietas alale, vihas-taja[l] süvvas ära.
Ote — 1 var.

b. Magaja osa hoietas alale, vihus-tajal süvvas ärä.
Ote — 1 var.

c. Magaja paluke hoietas alali, vihas-taja jagu süvvas ära.
Puh — 1 var.

d. Magaja jagu hoitakse ära, vihas-taja jagu süüakse ära.
Trt — 1 var.

e₁. Magaja jago jätetas alalõ, vihas-taja jago süvvas ärä.
Vas — 1 var.

e₂. Magaja jagu jäetaks alles, aga vi-hastajal süüaks ära.
As (Kuusik) — 1 var.

f₁. Magaja jagu pannakse paigale, vi-hastaja jagu süüakse ära.*
* pannas (Krk, Trv), pandakse (SJn), pandas (Pst, Rõu); paigale (Trv), paig-alõ (Rõu); vihanaja (Krk); süüas (Krk, Pst), süüäs (Rõu), söödakse (SJn), süv-väs (Trv, Rõu), süüasse (SJn); äräde (Trv), är (Trv)
Krk, VI, TMr, Urv, Rõu — 13(14) var.

f₂. Magaja jagu pannase paigale, aga vihas-taja jagu süüase ära.
Saa — 1 var.

f₃. Magaje jagu pandas paigale ja vi-haneje jagu süüas ära.
Vil — 1 var.

g. Magaja söök hoidaks paigal, vihas-taja söök süüas ära.
Vil — 1 var.

h. Magaja toit pannakse paigale, vi-hastaja toit süüakse ära.
Hls — 1 var.

i. Magaje kost pannas paigal, vihan-eje kost süvvas ärä.*
* magaja; pannakse, pantas; vihanaja; süüakse
Krk — 3 var.

- j. Magaja lapse osa pannakse paigale, aga vihasta oma süüakse ära.
Tõn. RP 145 — ?(3) var.
- k. Vihastaja osa süüakse ära, magaja osa hoitakse alles.
E MVH 20 — ?(1) var.
- l. Vihastaja latse osa süvvas ära, aga magajal hoietas alale.
Ote — 1 var.
- m. Vihastaja jagu süüakse ära, magaja jagu hoidas alla.*
* süvvas (Nõo); hoitakse (Plv), hoietas (Nõo); alles (Plv), alali (Nõo)
Nõo, Puh, Plv — 4(5) var.
- n. Vihatse latse jagu süvvas ära, magaja jagu hoietas alali.
TMr — 1 var.
- o. Vihastaja jagu süvvas ära, magaja jagu pannas paigale.*
* vihaneje — magaje (Trv); süvvas ära (Hls), süüakse (Saa, Hls, Trv); pannaks (Saa), pannase (Hls), pannasse (Trv), pantas (Hel)
Saa, Hls, Hel, Trv, Tt (Veske) — 8(15) var.
- p. Vihastaja lapse jagu söötse ära, magaja jagu pannasse paigale.
Saa — 1 var.
- q. Vihastaja lapse jägu süüasse ää, magaja jägu jäätasse alles.
Ksi — 1 var.
- r. Vihastaja leib süüas ää, magajal hoitas paegal.
SJn — 1 var.
- C₄a. Magajale hoietas osa, vihatsele ei hoietat midagi.
San — 1 var.
- b₁. Magahaja osa hoietas alalõ, a pahanulõ ei hoietat.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- b₂. Magaja osa hoitakse alal, aga vihasta tal mitte.
Tõs — 1(2) var.
- C₅a. Magajal um osa, vihasta tal ei ole osa.
Vas — 1 var.
- b. Magahajalõ om osa, vihasta talõ olõ õi.
Se — 1 var.
- c. Magaja osa om alati alalõ, vihasta tal sedä ei ole.
Ote — 1 var.
- d. Magahajal um iks jago, vihasta tal olõ õi' jakko.
Rõu — 1 var.
- e. Vihastajale ei jää jakko, magajale jääs jago.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.
- C₆. Vihastaja jago lõpvat iilt ära, kui makaja jago tulla takast perrä.
Plv — 1 var.
- C₇. Tõrgese jagu kaub, magaja osa tuleb kätte.
Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9 — 1(2) var.
- D. Magaja ja haige osa saab paigale hoitud, tõrkuja ja hulkuja jägu saab äe söödud.
Põi — 1 var.
- E. Hiline jääb ilma, tõrkujal söödakse ära, magajal pandakse aga paigale.
J. Niinase seletus: «Laste kohta.»
Ris — 1 var.
- Vt. 1263 F.
- Fa. Magaja jagu hoietakse alali, kiusaaja jagu süüakse ära.
Nõo — 1 var.
- b. Kiusaja jago süvvas ära, magaja jago jätetas alale.
Räp — 1 var.
- Ga. Magaje jagu hoitas alla, laisa jagu süvvas ära.
San — 1 var.
- b. Laisa jagu süvvas ära, magaje jagu hoietes alla.
San — 1 var.
- H. Töötegija jagu hoitasse alles, magaja osa söödasse ära.
?Vig (Priimets) — ?(1) var.
- I₁a. Külaskäija jägu süüakse ära, magaja jägu hoitakse järele.
Jür — 1 var.
- b. Külaskäija jagu süüakse ära, magaja jagu pannakse ülesse.
Aud — 1 var.
- c. Magaja jägu hoitakse alles, külaskäija jägu süüakse ää.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- d. Magaja osa hoitakse, külahulguse osa antakse ää.
Põi — 1 var.
- e. Magaja osa hoitakse, külahulguse osa söödakse ää.
Põi — 1 var.

I_{2a}. Hulkuja osa süüakse ära, magaja osa hoitakse alles.
Kaa — 1 var.

b. Magaja jagu pantaks ära, hulkuja jagu söödaks ära.
Hää — 1 var.

I₃. Magajale jätetas jago, külaskäijale vesi liuda.
Räp — 1 var.

J. Magaja jägu pannakse paigale, kõrtsilise jägu süüakse ära.
Krj — 1 var.

K₁. Magaja jagu süüakse ära.
Norm. 225, EKMS II 416; VMr (V. Lurich) — 1(3) var.

K₂. Magaja jagu pannakse ülese.
Wied. 109, Kündja nr. 44 (1883) 524 — 1(4) var.

L₁. Tõrkuja jägu süüakse ära.
Amb — 1 var.

L₂. Vihastaja jagu süüakse ära.
Juu, Aks — 2 var.

M. Vihastaja jagu süüakse ära, hea lapse jagu pannakse paigale.
Hls (Söggel) — 1 var.

*

N. Magaja osa on alles, vihastaja saab vitsu.
TMr (anon.) v. Trt (R. Kallas) — 1(4) var.

Vt. 14036 B₁.

O₁. Vihassajale saavad vitsad, külaskäijale jäetakse jagu.
Kod — 1 var.

O₂. Vihastajale antasse vitsu, külaskäijale kakku.
Pal — 1 var.

Vt. 14036 D₁—D₂.

Pa. Tõrkujale tõrva, vihastajal vitsa, aga külaskäija jägu jäetakse järele.
Amb (Klemmer) — 1 var.

b. Tõrkujale tõrva, vihastajale vitsa, aga külaskäija jägu jäetakse järele.
EKMS II 324 — ?(1) var.

Vt. 14036 E.

Qa. Magajal kergitakse peaalust, külaskäijale jäetakse jagu.
Trm — 1 var.

b. Magajale kergitatakse peaalust ja külalisele pannakse pärastest.
Lai — 1 var.

Vt. 6301 B.

12313. TÕRKUJA LAPSEL VAATAB SURM PEATSIS — 1?(1) var.

?Tln (J. Keller).

Vrd. 11305. Ära mine söömata magama, surm vahib päitsis.

12314. EI SUUREST TORREST VESI VÄHENE — 2 var.

E. Lindströmi seletus: Õeldakse suurus-
tades vahest ka õllekannu sisu kohta.
Suure tõrre all mõeldakse merd.
Kuu.

12315. EI TORV TOBE TIE — 1(3) var.

Kuu (Odenberg).

12316. KU TÕRVALILL HÄITSES, SÕS OTS JO PURUGI PURRU — 3(5) var.

Aa.

E. Kirsi seletus: «Õeldud selle pääle, kui teised kõnelesid, et keegi vanapoiss on kevadel hakanud ehal käimä.»
Norm. 180; Se — 1(2) var.

b. Kui tõrvalill õitseb, siis otsib ju purugi puru.
EKMS I 161 — ?(1) var.

B. Ku tõrvalilli' joba häitsese, sis nakuva vanatütriku ka joba mehele minemä.
Plv — 1 var.

C. Tõrvalillede õitsemise aiga õitseb tüdrukute arm.
Rõu — 1 var.

Vrd. 2291. Jüväke ots jüväkõst; kõrrõkõ kõrrõkõst.

12317. KIS TÕTT EI USU, SEE USUB VALET* — 1—4(4) var.

* kes

Rap v. Mär (Poom), ?Ote (õpil.).

12318. TODE LÕUÄD ANKURI POHJAST — 1 var.

E. Lindströmi seletus: «Õeldakse sellele, kes püüab tõde eriti toonitada.»
Kuu.

12319. TODE ON KIBE — 8 v. 9(16) var.

a. Tõde on tihti mõru.
?Hls (õpil.) — 1?(1) var.

- b. _____
Norm. 259, EKMS I 190; Vig (Priimets),
Hls (Karro) — 2(5) var.
- c. Tõde on kibe kuulda.
?Kuu (Jahe), Tln (Pusemann), Rap v.
Mär (Poom) — 2 v. 3(3) var.
- d. Tõde on valus kuulda.*
* tott (Kuu); oo (Vig); kuuldada (Kuu)
EKMS IV 115; Kuu (Lindström), Vig
(Priimets) — 2(5) var.
- e. Enda kohta tõtt kuulda on valus.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- f. Tõde on süüdlasele alati valus kuul-
da.
Krj (Toomessalu) — 1 var.
Enamik tekste aastaist 1939–1964 (V. a.
Pusemann 1901).

12320. TÕDE TÕUSEB IKKA NAAGU
RASV VEE ALT VÄLJA* — 1?(3)
var.

* nagu (Kündja, EKMS)
Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9, EKMS
IV 118.

Vrd. 12326. Tõsi tõuseb, vale vajub.
14595. Oigus käü niigu rasõv vii pääl.

12321. TÕEL ON KULDNE PÕHI ALL —
?(4) var.

Norm. 251, Vih. VER 186, EKMS IV 118;
?Vän (Tammsoo).

Vrd. 261. Ammetil on kuldpõhi all.

12322. TÕSI ON KUULJA, VALE
NÄGIJA — 2(14) var.

Aa. _____*

* tõde (KAH)
* Gös. 377, Wied. 185, Kündja nr. 1
(1884) 9, KAH EKAI 87 ja 88 — 1(5)
var.

*

Tõssi on kuulja / walle neggia/

b. Tõsi kuulja, vale nägija.*

* kuulaja (E²)
E 84, E² 63 — ?(2) var.

Ba. Kuulmas on tõsi, nägemas vale.

* Gös. 377 — 1 var.

*

kuulmas on tõssi / neggemas walle.

b. Kuulmas on tõsi, nägemas on vale.
Wied. 96, Kündja nr. 42 (1883) 503 —
?(4) var.

c. Kuulmas tõsi, nägemas vale.
E 48, E² 63 — ?(2) var.

12323. TÕSI ON PUHAS KUI JOOOGI-
VESI — ?(4) var.

Loorits Vrp 66, Muuk-Mihkla I 99; ?Pal
(Karro).

Vrd. kk: Tõsi kui tõrdes vesi (Mär).

12324. TÕSI ON VÄGEV VÕITJA —
1?(2) var.

Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9.

Vrd. 13845, eriti C: Tõde võidab.

12325. TÕSI TÕEKS, NALI NALJAKS —
u. 20(27) var.

A. Nali iks nali.
Ote — 1 var.

Ba₁. Nali naljas, kali kaljas.
Puh — 1 var.

a₂. [N]ali naljasta, kali kaljasta.
Lüg — 1 var.

b₁. Nali jääs nal'las, kali kal'las.
Hel — 1 var.

b₂. Nali jäeb ike naljast ja kali kaljast.
Kod — 1 var.

b₃. Nali jäägu naljaks ja kali kaljaks.
As (Pallu) — 1 var.

Ca. Nali naljas, kali kaljas, latse perse
narris.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Nali naljas, kali kaljas, latse p...ist
ei saa nairit.
Võ-Se (Stein) — 1(3) var.

D₁. Olgu nali naljas, kali kaljas, tõsi
tões.
Hel (Wahlberg) — 1(3) var.

D₂. Olgu nali naljaks, tõsi tõeks ja kali
kaljaks.
Amb — 1 var.

E₁. Nali naljaks, tosi tueks.
Kuu — 1 var.

E_{2a}. _____*

* nal'laks (Hlj)
Tander 30; Hlj, Kad, Trm — 3(5) var.

b. Tosi tueks ja nali naljaks.
Kuu — 1 var.

F. Tõsi tõeks, vale valeks.
E 84, E² 63; Kuu (Viibaste) — 1(3) var.

G_{1a}. Tõsi jäeb tõeks.

Jõh (õpil.) — 1 var.

b. Tõde jäeb ometi tõeks.

Tln (Pusemann) — 1 var.

G₂. Mis tõsi, jäeb tõeks.

Vil (Leoke) — 1 var.

Osa tekstidest (eriti red-dest C—D) mõeldavad ka kk-lises funktsioonis.

Vrd. 7365. Naljast saab kalja.

7368. Olgu nali nalja a'al, tõde tõe a'al.

12326. TÕSI TÕUSEB, VALE VAJUB — u. 85(244) var.

A_{1a1}. _____ *

* tosi (Kuu); touseb (Kuu); võle (Hls); vajub (Lindenberg), vaub (Gr. ELr, Freymann; Kuu, Plt, Nõo), vaob (Gr. LLr, Sander, Jung, Plmp., Puus.; Lüg, Vil, VI, Pal)

Einer Lüh. EKÖ 67, Einer EKÖ⁺ 65, Gr. ELr I 13, Gr. LLr I 21, Lindenberg HL Kal. (1887) 23, Sander I 67, Pet. Ah 27, Jung 80, Freymann 215, Jürjens 20, Plmp. EKlk I 30, Puus. EKGr. 193; Iis, Lüg, Hlj, Tür, Kuu, Hls (Sulsenberg), Vil (Leoke, Pallu), Plt, VI (Kuuben), Pal (Karma), Trt (Bergmann), Nõo — u. 15(36) var.

a₂. Tõsi touseb ja vale vajub.

Norm. 251, EKMS IV 118 ja 345; KJn — 1(4) var.

a₃. Tõsi touseb, aga vale vajub.

Kod — 1 var.

b₁. Tõde touseb, vale vajub.*

* tõe (Trv), tõõ (Saa); tõusub (Trv); võle (Trv); vaeub (Vig), vaeob (Trv), vaub (Wied.; Rak, Kos, Vig), vaob (N. D.; Vil, Ran, Plv)

Wied. 185, N.D. UA 15, Kmpm. KH 80, Kmpm. Klr 372, Kmpm. Klr II⁶ 359, Tõn. Täht. (1909 jaan.), E 84, E² 63, Nurmik III 95, Meos Vaatl. III—IV 141, Huvit. V Lisa 16, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 62, EKMS IV 115 ja 118; Rak, Kuu, Kos, Vig, Saa, Trv, Vil, Ran (L. Kallas), Rõu (Pill), Plv (Huik) — 13(33) var.

b₂. Tõte tousep ja vale vaop.

Räp — 1 var.

b₃. Tõde touseb, aga vale vaub.*

* vajub (Kask-Vaigla-Veski)

Kask-Vaigla-Veski Lõ² 62; ?Vil (Leoke) — 1?(2) var.

A_{2a1}. Vale vajub, tõde touseb.

?TMr (Siil) — 1?(1) var.

a₂. Vale vajub ja tõde touseb.

Võn (Hildebrand) — 1 var.

b. Vale vaibub, tõde touseb.

Emm — 1 var.

B. Tõde touseb, vale vaub, vanatühjuse tuppa kaub.

Tõn. RP 294 — ?(2) var.

C. Tõtõ tõsõp, võlss vaop; õigus püsüp, ülekoos kaop.

Vas (Lenzius) — 1 var.

Vt. 4232 C.

*

D. Tõsi, mis touseb, ja vale, mis vaob.

Juu — 1 var.

Ea₁. Mis tõsi, see touseb, mis vale, see vajub.*

* vaub (Vai), vaob (Lai)

Loorits Vrp 66, Parijõgi-Relal-Vaigla VI 202, Vih. (1949) 93, (1951) 92, (1952) 92; Vai, VNg, Põi (V. Kask), Lai (Tammepuu) — 5(27) var.

a₂. Mis tõsi, too touseb, mis vale, too vaub.

Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 1(3) var.

b. Mis tõde, see touseb, mis vale, see vajub.

Vih. (1954) 98 ja (1957) 109, Vih. VER 186 — ?(3) var.

Fa. Kui tõsi, siis touseb, kui vale, siis vaub.*

* ku (Hls, Trv); sis (Rõn), sõs (Hls); tõusub (Hls, Trv), tõsep (Rõn); võle (Hls); vaob (Rap, Ris), vaeob (KJn), vajub (Trv, Plt), vajup (Rõn)

L. Pedaja (Rõn) seletus: «Ku midägi tühjä juttu aetas tõese pääle, nigu ennembi tütrigade pääle, et tollel saap laits; vahel es ole õige, sis üteldi.»

Tür, Rap, Ris, Mär, Vig, Hls, Trv, Plt, KJn, Rõn — 10(12) var.

b. Kui tõsi on, siis touseb, kui vale on, siis vaob.

Juu — 1 var.

c. Kui ta tõsi, siis ta touseb, kui ta vale, siis ta vajub.

Sa (anon., initsiaalid «V. T.») — 1 var.

G. Kus tõde, sääl touseb, kus vale, sääl vajub.

Trv — 1 var.

* *

H. Tõsi tõusku, vale vajugu.*

* vaeugu (Vän), vaugu (Wied.), vaogu (Kuu), vaogo (Krj)
Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9; Kuu, Krj, Kär, Kaa, Vän — 6 v. 7(10) var.

I. Tõde see tõusegu, vale meilt vajugu.

Tõn. Tähtn. (1910 okt.) — ?(1) var.

J. Tõsi see tõusku, vale see vajugu.
?Hls (õpil.) — ?(1) var.

K. Mis tõsi, see tõusku, mis vale, see vaogu.*

* sii; võle; vajugu (Krk)

Kuu, Krk — 2 var.

L_{1a1}. Kui tõsi, siis tõusku, kui vale, siis vaugu.*

* tosi (Hlj); tousku (Hlj), tõusko (Sa); vaugo (Sa), vaogu (Ilmjärv, Sander; Kuu, Rap v. Mär), vaeogu (SJn), vajugu (Wied., Kündja, KAH, Mihkla-Parlo-Vildebaum, Viid., EKMS; Tln, Vil, VI)

* Helle 341, Hupel 110, Neus 236, Porominski EGr. 198, CRJ Klr I 84, Kõrber VRMK 37, Stein 34, Wied. 84, Kündja nr. 40 (1883) 478, Ilmjärv Uus ABDr (1888) 40, KAH EKAl 153, Sander I 67, Mihkla-Parlo-Vildebaum I 93, Viid. 109, EKMS IV 135; Hlj (Lepp-Vilkman), Tln (Keller), Kuu, Rap v. Mär (Poom), Sa (Allas, Veäster), Vil, SJn, VI (Kuuben) — u. 10(72) var.

*

*Kui tõsi, siis tõusko, kui vale, siis vaugo, ist
wahr, so mag's geschehen, ist falsch, mag's untergehen.*

a₂. Ku tõsi, tõusku, ku vale, sis vajugu.
Kod (Lindvere) — 1 var.

a₃. Kui tõsi, siis tõusku, vast vale, siis vaugu.

Tln (J. Keller) — 1 var.

a₄. Kui on tõsi, siis tõusku, kui on vale, siis vajugu.

Wied. ESSr 1292, Laug. Vestr. 176; Tt (Vestr.) — 1(3) var.

a₅. Kui ta on tõsi, siis tõusko ta, kui vale, siis vaogo ta.

Pha? (anon.) — 1 var.

b. Kui tõde, siis tõusku, kui vale, siis vajugu.

EKMS IV 118; Trv v. Vil (Kala) — 1 v. 2(3) var.

c. Kui tõde, sis tõsõgu, kui võlss, sis vaeogu.

K. Aruvälja seletus: «Võlssi ei ole vaea; kui sa tõtõt kõnõlat, lasõ tulla.»

Kam — 1 var.

L_{2a}. Kui vale, siis vaeugu, kui tõsi, siis tõusku.*

* vaogu; tõsi; tõusku (Jung)

Jung 70; ?VII (E. Koit) — 1?(2) var.

b. Kui vale, siis vajugu, kui tõde, siis tõusku.

EKMS IV 345 — ?(1) var.

c. Kui võlss, sis vaeogu, kui õigõ, sis tõsõgu.

Kam — 1 var.

* *

Ma. Tõsi tõstab, vale vajutab.*

* vautab (Kündja)

Kündja nr. 1 (1884) 9; Pst (Raudsep) — 1(2) var.

b. Tõde tõstab, vale vautab.*

* vajutab (E, E², EKMS)

Wied. 184, Org 22, Rätsep Koduk. 22, E 84, E² 63, EKMS IV 118 — ?(6) var.

* *

N. Tõde tõuseb.

Tallor. Post. nr. 7 (1859) 51 — ?(1) var.

O. Kui on tõsi, siis tõusku.

Wied. ESSr 1192 — 1 var.

*

P. Vale vaob.

Kmpm. Kõ 9, Kmpm. A⁶ 11 — ?(2) var.

Vrd. Klemmer Nlj. Kal. (1915) 19 ja EIA Kal. (1915) 19: Tõsi tõuseb, aga ena-masti liig hilja.

Vrd. Gr. Ms 25: Tõde tõuseb, vale vaob, / See on õige ülesleid — / Tõusev tõde ära kaob, / Vaov vale rusub meid.

Vrd. 13263. Vale vaikib varssi, tõsidus tõuseb toona.

12320. Tõde tõuseb ikka naagu rasv vee alt välja.

12284. Tõepõhi on kindel, vaevall vari-seb maha.

12327. TÕTT EI VÄÄRA ÜKSKI VÄGI — ?(19) var.

Nurmik III 95, Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 16.

Vrd. 14616. Õigust ei väära keegi.

12328. TÕTT SUU SISSE ÜTELDA ON KÕIGE VALUSAM — 1 var.

As (Kuusik).

12329. ÄRÄ NÖSTKU NINNA PILVINI,
EI KA KUMARDAGU KUKRUT
MAANI — ?(12) var.

Aa. _____

?Vas v. Se (Sandra) — ?(3) var.

b. Ära tõsta nina pilvini ega kummar-
da kukrut maani.

Ez 64 — ?(2) var.

B. Ära tõsta nina taevani, et sa mitte
maha ei komista; ära kumarda
ennast maani, et sa mitte jalge alla
ei saa tallatud.

ER Kal. (1885) 98 — ?(1) var.

C. Ära upita nina taevasse.

?Kam (Relli) — ?(1) var.

D. Ära kannu oma nina mitte liig kõr-
ges.

Gr. SKO II 48 — ?(5) var.

12330. KUHU SA TÖTTAD, SINNA SA
SAAD — 1 var.

SJn (Kapp).

12331. TOUKA SINA SELLE POOLÕ,
MINA TOUKA TOLLÕ POOLÕ,
KÜLL MI SAARÕN KOKKU SAAMI
— 1 var.

Urv v. Krl (Seen).

12332. TÕUGATA JÕVVAD, TÕMMATA EI
JÕVVA — 1 var.

Võn (Moodis).

12333. KES TOUSEB, SEDÄ TUEDA,
KES LANGEB, SEDÄ LÜKKÄ —
1 var.

Kuu (Lindström).

Vrd. 5437. Langejale leitakse küll lükkajat,
aga ei tõusjale tõstjat.

12334. KUDA TÄDI MINULE, NÕNNA
MINA TÄDILE — 1 var.

Hlj (Rehberg).

Vrd. 5030. Kudas küla mulle, nõnda mina
külale.

12335. OLEKS TÄDIL RATTAD, OLEKS
AUTO — 6 var.

Aa₁. _____

San — 1 var.

a₂. Oles tädil ratta all, oles autu.

Krk — 1 var.

a₃. Oles tädil rattad all, oles olnud
auto.

Lai — 1 var.

b. Oles tädil rattad all, oles auto-
mobill.*

* automobiil

Hää — 2 var.

B. Oles onul ratta, oles omnibuss,
aga nüüd vaata, onu, esi, kus om
omnibuss.

Hls — 1 var.

12336. OLES TÄDI ESANE OLLU, OLES
ONU OLLU — 1?(1) var.

?Hel (Martin).

Vrd. 11581. Olõs tantõl midägi olossi, sis
täl olossi tõine nimi.

12337. OLES TÄDIL T... OLLU, TA OLES
ONU OLLU — 30(32) var.

A₁a₁. _____

Vil — 1 var.

a₂. Oles tädil t..., oles onu ollu.

J. ja P. Einerite seletus: «Üteld. sellele,
kes kõnes sõna «oles» palju tarvitab.»

Hel — 1 var.

a₃. Olõs tädil t..., sõs olõs unu.

Se — 1 var.

a₄. Oles tädil t..., oles onu.

Krk — 2 var.

b₁. Oles tädil till, oles onu.*

* olis (Kuu)

Kuu, KJn, Vlk — 3(4) var.

b₂. Oles tädil till taga, ta oles siis
onu.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

c. Oles tädil t... olnud, siis ta oles
onkel olnud.

Lai — 1 var.

d₁. Oles tädil till, ta oles onku.

Lai — 1 var.

d₂. Oles tädil till, oles olema onkel.

Hlj — 1 var.

d₃. Oles tädil till, oles onkel.

Juu v. Vän (Virkus), Trm — 2 var.

e₁. Olõs tantõl t... olõssi, sis tä olõssi
onkel.

Kam — 1 var.

e₂. Oles tantel t... olema, siis ta
oles onkel.

Lai — 1 var.

e₃. Oles tantel t..., ta oles onkel.

Nõo — 1 var.

- e₄. Kui tantel t... oles, siis oles onkel.
TMr (Siil) — 1 var.
- f₁. Oleks tantal till, oleks onku.*
* olis (Kuu); olekski onkel (Rak); onkel (Kuu)
Rak (Aug. Krikmann), Amb, Ann, Kuu — 5 var.
- f₂. Oleks tantal till, oleks onku olema.
Kuu — 1 var.
- f₃. Oleks tantal till taga, oleks onku.
Hlj — 1 var.
- g. Oleks tantel till, saaks onkel.
Kul — 1 var.
- A₂. Oles tädil t..., oles onu, aga ei ole.
Krk — 1 var.
- Ba. Oleks põrsal küüned, ta lihaks puu otsa; oleks tantal tillud, oleks onkel.
Põi — 1 var.
- b. Oleks põrsal küüned, roniks puusse; oleks tantal till, oleks onku.
Ann — 1 var.
- Vt. 10356 C.
- C. Oleks tädil till, teeks titegi.
Hää — 1 var.
- D. Oleks tädil onu riistad oleva.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
- Vrd. 11581. Olõs tantõl midägi olossi, sis täl olossi tõine nimi.
12338. OLOÕI TÄTI TII VEEREH — 1 var.
M. Linna seletus: «Leib olkõ tiid kävvüh üteh, olõ õi kost muijalt süvvä saia.»
Se.
12339. TÄDI TULEB, TÄI SELJAS, ONU TULEB, OINAS SELJAS — 6 var.
- Aa₁. —
Ann — 1 var.
- a₂. Tädi tuleb, täid selgas, onu tuleb, oinas selgas.
Pld (õpil.) — 1 var.
- b. Onu tuleb, oinas seljas, tädi tuleb, täi põues.
VNg — 1 var.
- B. Tädi tuli, täi põuves, ono tuli, oinas seljäs, lell tuli, leib kaindlas.
Lüg (Källo) — 1 var.
- C. Tädi tuleb, täied põvved, ono tuleb, õõnad põvven.

A. Univere seletus: «Tuavad lapsil kosti.»
Kod — 1 var.

D. Õde tuleb, õõnad rüpen, tädi tuleb, täiad põvven.
Kod — 1 var.

12340. TÄDIPOJAD TÄUED MIHED, ONUPOJAD OIGED MIHED — 2 var.

A. —
Kuu (Lindström) — 1 var.

B. Tädi pojad täitsamehed, onupojad oinad.
Ann — 1 var.

12341. TÄHT PAISTAB IKKA SELGE ILMAGA — 1 var.
Ha (Kanketer).

12342. TÄHTSAM ON LAPSELE ISA HIRM KUI EMA ARM — 1(2) var.
SJn (Kapp).
Vrd. 2184. Esä hirm ja ema arm, mõlembit om latsele vaja.

12343. KUI TÄI KALLALE KIPPUB, TULEB TA ÄRÄ TAPPADA — 1 var.
Kuu (Lindström).

12344. PAREM TÄI KAPSASTES KUI EI RASVA RAASUKEST — 3(11) var.

Aa. —
Stein 52, Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573, EKMS IV 670; Tt (Kreutzw.) — 1(8) var.

b. Paremb täü kapstide sehen kui mitte midägi.
Kam (Simos) — 1(2) var.

B. Paremb üits täi katlan kui ei üttegi kapsta pään.
Kan (Lipping) — 1 var.

Vrd. 10433. Parep silk supin ku ilma rasvate.
11198. Parem sääse kints kapsas kui üsna ilma lihata.

12345. TÄIDEST USTAKSE, ET TA SAADA ÜHE ÕOGA ISAISAKS — 1 var.
HJn (Tiedermann).

12346. TÄIE SÖÖVE LAISA NAISE ÄRÄ — 1 var.

Krk (Sarv).

12347. TÄI MEHES, KERP KOERAS * — 9 var.

* täü (Hlj); mihes (Hlj); kirp (Hlj, Rak); kueras (Hlj, Amb)
VNg, Hlj, Rak, Amb, Jõe.

Vrd. 3862. Kirp koera perses, maasikas karu perses.

12348. TÄI OLLA ENNE ÜTELNUD: «KUI SEASÕDA, SIIS MA TÜKI TÜVVE, KUI RAUDSÕDA, SIIS MA LASE LATVA» — 5(6) var.

Aa.

A. Wahlbergi seletus: seasõda = harjaga pea kammimine; raudsõda = noaga pea otsimine.

Hel — 1(2) var.

b. Täi õppeb poiga: «Ku siasõda, sōs aja tüvesse, ku ravvasõda, sōs latva.»

Trv — 1 var.

B. Muistõh täi ka kõnõli, üteli: «Ku raudsõda tulõ, sis pakõ latvu, ku padisõda tulõ, sis pakõ tüvve.»

A. Tammeoru seletus: kreeben = padisõda, vältis = raudsõda.

Se — 1 var.

C. Täi ütlen, et «Ku sõrmiline sõda tuleb, sis lasen latva, aga kui raudkasukaga poisike tuleb, siis tükin tüikasse.»

Vil — 1 var.

D. Päätäi: «Kui sigasõda tuleb, siis liigan ligi pääd, kui raudsõda, siis liigan latva.»

Vil — 1 var.

12349. TÄI: «SEDA MÕÕGASÕDA MA 'P KARDA, AGA KUI HARJAS TULEB, VAT SEE ON MÜNU SURM» — 4 var.

Aa.

Rei (Espenberg) — 1 var.

b. Täi: «Seda rauasõda ma 'p kardada, aga kui harjas tuleb, vat see on münu surm.»

Rei (Espenberg) — 1 var.

c. Täi: «Seda ägesõda ma 'p kardada, aga kui harjas tuleb, vat see on münu surm.»

Rei (Espenberg) — 1 var.

B. Täi oli enne ütelnud: «Kui mõegasõda tuleb, siis võib ikka veel peaseda, aga kui seasõda tuleb, siis enam peasemest ei ole.»

Han (Einbluth) — 1 var.

12350. TÄI ÜTELNUD: «KURIKA ALL KUULAN, PAJAS PAISUN, AGA SAANALEIN ON HINGEVÕTJA» — 18 var.

A. Kurikast ma ei kuula, katelt ei kardada, aga saunaleil, see on mu hinge isand.

A. B. seletus: «Nõnda olla täi ennemuistete ütelnud.»

Tln — 1 var.

Ba.

Tln (J. Keller) — 1 var.

b. Kuidas täi ütleb: «Kurikast ei kuulagi, pajas aga paisun, aga saunaleil, see on mu hingevõtja.»

Kuu — 1 var.

c. Täi pajas paisub, kurika all kuulab, aga saunaleil võtab hinge.

Kuu — 1 var.

C. Korra kiidelnud täi: «Katelt ma ei kardada, kurikad ei kuula, aga saunaleil, see on mu hingevõtja.»

Kad — 1 var.

D. Täi ütles: «Keetmisest, kurikast ma ei kardada, aga saunaleil, see on mu hinge vastane.»

Han — 1 var.

E. Täi rääkind muiste: «Leilis see mu lihutis, kurika häält ma 'p kuulegid, saunaleil mu surmaja.»

Põi — 1 var.

F. Täi oli jälle vanasti rääkind nenda: «Keetmine on mu piinamine, aga saunaleil on mu hingevõtja.»

Põi — 1 var.

Ga. Vanasti, kui täi veel rääkis, ütles ta: «Kui ma pajas pesuga keen, olen kui pulmas, aga sannaleil, see on vast hingevõtja.»

Sim — 1 var.

b. Ennemuiste, kui kõik loomad ja metsapuud on rääkind, on täi öölnud: «Keeva vee pajas ehk katlas on mul

pulmad, aga saunaleil on hinge võtja.»

Rls — 1 var.

H. Kui pesu keedeti, siis täi oli pulmas, kurika all kuulas ja leilis oli surmas.

Koe — 1 var.

I. Täü kohta ütleb rahvas: «Pajas olen ma kui pulmas, kurikast ma 'i kuu-lagi, aga saunaleil võttab leitsaku.»

Hlj — 1 var.

J. Täi öelnd: «Kurikad ma ei kuula, kaigast ma ei karda, katlas ma olen nagu pulmas, aga saunaleil teeb mind sandiks.»

Jõe — 1 var.

K₁. Ein karda katlas keitämist ega karda kurigaga lüömist, vade saunalööl tege sandiks.

Kuu — 1 var.

K₂. Täi ütetus: «Ei mina kuula kuriku ega karda keedusooja, saunaleil mind sandiks teeb.»

Hlj — 1 var.

L. Täi olla ütelnud: «Vesi on mu ven-nanaine, külm mu külaline, kurikast ma mitte kuulatagi, aga saunaleil mu surm.»

Han — 1 var.

M. Täi ütend ikka et: «Vett ma ei kar-da ega kurist ma ei kuula, saunaleil aeab mind ainult jooksma.»

Kul — 1 var.

N. Saunalööl tegeb täi sandiks.

Kuu — 1 var.

Vrd. 3866. Kirp saunas kui saajas, täi põu-gus kui pulmas.

12351. KÕIK, MIS VEEL TÄINAHKA VÄART ON, PEAB MAAST ÜLES VOTMA — 2 var.

A. _____

Hlj (Rootalu) — 1 var.

B. Tühi täinahk läheb veel seitsme aas-ta pärast tarvis.

Amb — 1 var.

12352. MIDA TÄIM SUU, SEDA TÕH-JEM PÄÄ — 1?(1) var.

Sirvil. (1898) 56.

12353. TÄIS KOTT JA KÕHT ON RASKED KANDA, AGA TÕHJAD VEEL RASKEMAD — 2(3) var.

a. _____

SJn (Kapp) — 1(2) var.

b. Täis kott ja kõht rasked kanda, aga tühi kõht ja tühi kott veel raskem. Ráp? (Eisen) — 1 var.

Vrd. 12699. Tühja pea jõuad sa ära kanda, tühja kõhtu mitte.

12354. TÄIS KOTT ON PAREM TÄITA KUI TÕHI — 1 var.

Vig (Valdt).

12355. TÄIS KÕHT EI KÜSI SÜÜA — 1?(8) var.

Stein 60, Wied. 179, E 81, E² 82; ?Tt (Kreutzw.).

12356. TÄIS KÕHT KÕIGE PEHMEM PÄÄPADI — 1 var.

Hls (Jung).

12357. TÄIS MEES, TÄIS MÕÖT * — 3 var.

* mõet (Hlj)

Hlj, Kuu, Pal.

Vrd. 6567. Mees ja mõõt, naine ja kaks.

6525. Kuldas mees, nõnda mõõt.

1826. Ennemuina öölnud härg: «Täis mees, täis mõõt: kubu õlgi ja toover vett.»

12358. Täis mõõt, täis raha.

12358. TÄIS MÕÖT, TÄIS RAHA — 3 v. 4(34) var.

a. _____*

* täüs (Hupel, Poromenski); mõet (Jür)

* Helle 355, Hupel 116, Poromenski EGr.

218, Nörmann 15, Körber VRMK 59, Kör-

ber Uus ABDr 11, Stein 60, Wied. 179,

Kündja nr. 52 (1883) 622, KAH EKAl

158, Tander 30, E 81, E² 74, Norm. 140,

EKMS I 1099; Jür (Saalverk), Vig

(Eisen) — 3(33) var.

*

Täis mõet täis rahha, volle Baart voll Geld.

b. Täis raha, täis mõet.

Kreutzb. Kal. (1904) 49 — 1?(1) var.

Vrd. 12357. Täis mees, täis mõõt.

12359. TÄÜS PÄHKEL OM KÕVA TSÄL-GÄDA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

12360. TÄÜS KOHT PEERESTELEB, TÜHI KOHT RÕUSTAJELEB — 1 var.

Kuu (Kronström).

12361. TÄÜS KÕTT EI USU TÜHJA KÕTTU — u. 65(97) var.

Aa₁. —————*

* täis (trükised; TMr); kõht — kõhtu (trükised); tühjä (Rõu)

Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622, E 81, E² 82, Kmpm. EL II³ 28, Puus. KA V—VI (1939) 21; TMr, Rõu, Võ-Se (Stein) — 3(19) var.

a₂. Täüs kõtt usu_{ui} kunage tühjä kõtto.

Se — 1 var.

a₃. Täüs kõtt usu_{ui} tühjä kõtto.

Se — 1 var.

a₄. Täüs kõtt ei usu tühjä.

Räp — 1 var.

b. Täis kõht ei mõista tühja kõhtu.

Trt — 1 var.

c₁. Täis kõht ei tunne tühja kõhtu.

Hls, Nõo — 2 var.

c₂. Täis kõht ei tunne tühja kõhu häda.

Trm — 1 var.

d. Ega täis kõht tunne kunagi tühja kõhu valu.

Saa — 1 var.

Ba₁. Egä täüs kõht ei tiä, mis tühi kõht tahab.

Khn — 1 var.

a₂. Ega täis kõht tea, mis tühi kõht tahab.

Saa, Hls, Krk, Pst — 5(8) var.

a₃. Ei täis kõtt tea, mis tühi kõtt tahab.*

* kõht

Krk — 2 var.

a₄. Täis kõht ei tää, mis tühi kõht tahab.*

* kõtt (Pst)

Hls, Pst — 2 var.

b. Täis kõht ei tunne mitte, mis tühi kõht tahab.

Saa — 1 var.

c. Mis täis kõht teab, mis tühi kõht tahab.

Pha? (anon.) — 1(4) var.

d. Kas täis kõtt tiid, mis tühi kõtt taht.

Hel — 1 var.

e. Ega täis kõht tia, et tühi süüa tahab.

Lüg — 1 var.

f. Mis täüs kõtt tuust tiid, et tühi kõtt süvvä taht.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

g. Ega täüs kõtt ei tiä, mis tühi kõtt nõud.

Vas — 1 var.

h. Ega täis kõht ei tea, mis tühi teeb.

Krk — 1 var.

i. Mis täis kõht sest teab, mis tühi kõht tunneb.

?Tt (anon.) — 1?(1) var.

j. Täis kõtt ei tia, mis tühi kõtt tunneb.

TMr — 1 var.

Ca₁. Ega täis kõht tea, mis tühjal tarvis.

Mih — 1 var.

a₂. Ega täis kõht tea, mis tühjal kõhul tarvis.

Saa — 1 var.

a₃. Ega täis kõht ilmes ei tea, mis tühjal tarvis on.

Saa — 1 var.

b₁. Täis kõht ei tea, mis tühjale tarvis.

Kod — 1 var.

b₂. Täis kõht ei tea sellest midagi, mis tühjal kõhul tarvis on.

Vil — 1 var.

b₃. Täis kõht ei tea, mis tühjal tarvis on.*

* tühjale (Khn)

Khn, Tõs — 2 var.

c₁. Ega täis kõtt ei tiä, mis tühjale vaja om.

Ote — 1 var.

c₂. Ega täis kõtt ei tiä, mes tühjale kõtule vaja om.

Nõo — 1 var.

c₃. Ega täis kõtt ei tiä, mes tühjal vaja.

Ran — 1 var.

c₄. Egä täis kõtt tää, mis tühjale vaja om.

Trv — 1(2) var.

d₁. Täis kõtt ei tää, mis tühjale vaja om.

Trv — 1 var.

- d₂. Täis kõht ei tea, mis tühjale vaja.
Puh — 1 var.
- d₃. Täüs kõtt ei tiia, mis tühale kõtulõ vaija.
Se — 1 var.
- d₄. Täis kõht ei tea, mis tühjal kõhul vaja on.
?SJn (Kielas) — 1?(1) var.
- e₁. Mis täis kõht sellest teab, mis tühjal tarvis on.*
* tühjale (Vil)
E 57, EKMS II 1282; Vil — 1(4) var.
- e₂. Mis täis kõht sellest teab, mis tühjal kõhul tarvis.
E² 82 — ?(2) var.
- e₃. Mis täis kõht teab, mis tühjale tarvis läheb.
Kam — 1 var.
- f₁. Kas täis kõht teab, mis tühjal kõhul tarvis läab.
Hel — 2 var.
- f₂. Kas täis kõtt tiid, mis tühjale tarvis lätt.
Krl — 1 var.
- f₃. Kas täis kõht teab, mis tühjal tarvis.
Tt (anon.) — 1 var.
- g₁. Mis täis kõtt täab, mis tühjale vaja.*
* mes; tiia; tühjale (Ran)
Trv, Ran — 2 var.
- g₂. Mis täis kõht teab, mis tühjal vaja.
TMr — 1 var.
- g₃. Mis täis kõht sellest teab, mis tühjale vaja om.
Trv — 1 var.
- g₄. Mis täis kõht sellest täab, mis tühjal kõhul vaja on.
Hls — 1 var.
- g₅. Mis täis kõtt tiid, mis tühjale vaja om.
Ote — 1 var.
- g₆. Mis täüs kõtt tiid, mis tühale kõtulõ vaja.
Kan — 1 var.
- h₁. Kas täis kõtt tiid, mis tühjal vaja om.
Hel — 1 var.
- h₂. Kas täis kõht teab, mis tühjal vaja on.
Norm. 108 — ?(1) var.
- h₃. Kas täüs kõtt täab, mis tühjal vaja.
Trv — 1 var.

- i₁. Ega täis kõht ei tunne, mis tühja kõhule tarvis läheb.
Pär — 1(2) var.
- i₂. Täis kõht ei tunne seda, mis tühjal kõhul tarvis on.
Vil — 1 var.
- i₃. Täis kõht ei tunne, mis tühjal kõhul tarvis lähab.
Vil — 1 var.
- j. Täis kõht ei tunne, mis tühjal kõhul vaja.
Vil — 1 var.
- D. Mis täis kõht tühja kõhu vaevast teab.
Borm Prn. Er Kal. (1888) lk-ta — 1 var.
- E. Mis täüs kõtt tühäst kõtust tiid.
Rõu — 1 var.
- F. Täis käsi ei usu tühja kõhtu.
Plv — 1 var.

12362. KUI TÄISKUU AJAL KAPSAID TEHA, SIIS KASVAVAD KAPSAS-
TEL KAKS PÄÄD OTSA —
1 var.

Võn (M. Blum).

12363. ÜKS TÄITSAMEES EI ANNA
TEISELE TARVITADA OMA
NUGA, HOBUST JA NAIST —
11 var.

- A. Hobust ja naist ei või töösõ kätte anda.
Kam (Relli) — 1 var.
- B. Naist ja habemenuga ei või teesele laenata.
Mih (Piile) — 1 var.

Ca. _____
Ann (Kagovere) — 1 var.

- b. Ükski õige mees ei laine teisele kolme asja, need on nuga, hobune ja naine.
Ann (Kagovere) — 1 var.

Da. Püssü, piipu ega naist ei tohi toise käde andada.
Kuu — 1 var.

- b. Naist, püssü ja piipu ei tohi viera käde anda.
Kuu — 1 var.

E. Piipu ja naist ei või teise kätte anda.
TMr — 1 var.

F. Laeva, naest ja hobust ei pea teise kätte mitte uskuma.
Khk — 1 var.

G. Naist, jalgratast ja rahakotti ei laenatavat testele.
VLk — 1 var.

Vt. 9502 B.

H. Ei naene, hobune, pill ega kell ei habemenuga ei kölba teise kätte laenuks anda.
Kei — 1 var.

I. Sõbra kätte usu rahakotti, aga mitte naist.
Hää — 1 var.

Vrd. 1426. Hoi naist, uuri ja rahakotti.

8848. Ära anna pilli teise kätte, ta ajab ta lõhki.

1555. Anna hullu kättä pilli vai lollile hobone.

4275. Kolm asja, kelledest tuleb eemal hoida, oo: püss, pill, uur, hoor.

12364. TÄKK ON ALATI TUGEV,
MÄRA ON AJUTI TUGEV, RUUN
POLE ILMASKI TUGEV — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

12365. TÄKS TÄNA, TÄKS HOOME, JU
ÜKSKORD IKKE SUUR PUU
LANGE — u. 20(41) var.

Aa₁. —————*

* homme; ikka (trükised)

Meelej. nr. 26 (1887) 206, Laakm. ER
Kas. Kal. (1892) 16; Pär (Kampmann)
— 1(12) var.

a₂. Täks täna, täks homme ja kord ikka suur puu langeb.
E 81 — ?(1) var.

a₃. Täks täna, täks homme, kord ikka suur puu langeb.
E² 18 — ?(1) var.

a₄. Tiks täna, tiks homme, ükskord ikka suur puu langeb.*

* täks (Norm., Vih.); ikke (Lai)

Norm. 212, Vih. VER 187, EKMS I 979
ja 1198; Lai — 1(6) var.

b. Täks täna, täks homme, täks tunahomme, küll suur puu viimaks ikka langeb.

?Hel (Eisen) — ?(1) var.

c. [Täna] täks, homme hoop, ülehommepalk saab pikali.

?Vil (Leoke) — ?(1) var.

d. Täks täna, täks homme, nõnda on

kõige kõrgemgi puu kummuli keeratud.

?Kam (Relli) — ?(1) var.

e. Täksi niikaua, kui suur puu langeb.
Jõe — 1 var.

Ba. Täna täks ja homme täks, küll suur tükk ikka väheneb.

Rap — 1 var.

b₁. Tiks täna, tiks homme, suur tükk ikka väheneb.

Lai, MMg — 3 var.

b₂. Tiks täna, tiks homme, üks suur tükk ikka väheneb.

Lai — 1 var.

c₁. Täna tiks, hommen tiks, suur tükk ikka väheneb.

Äks — 1 var.

c₂. Täna tiks ja homme tiks, külap suur tükk väheneb.

VNg — 1 var.

d. Täks täna, täks hoome, kuni suur tükk väheneb.

Tor — 1 var.

e. Tiks täna, teene hoome, ikka suur tükk väheneb.

Kul — 1 var.

C. Tiks täna, tiks homme, võeteve ikke väheneb.

MMg — 1 var.

Vt. 14346 F.

Da. Täna natuke, homme natuke, viimaste suur hulk ikka väheneb.

Trv — 1 var.

b. Täna natuke, hoome natuke ja viimaks ongi suur hulk.

A. Toomessalu seletus: «Need sõnad öelnud rähn mulste, kui ta puu sisse auku raiunud.»

Krj — 1 var.

Ea₁. Uits kõrd raasuke, tõine kõrd raasike, üitskõrd ikki suur hulk väheneb.

Trv — 1 var.

a₂. Oks kord raasuke, teine kord raasuke, viimaks ikka suur hulk väheneb.

Norm. 212 — ?(1) var.

b. Täämbe raasike, hommen raasike, üitskõrd suur hulk ikki väheneb.

Trv — 1 var.

c. Tee täna raasike, homme raasike, ükskord suur hulk väheneb.

Pst — 1 var.

F. Täämba tsaa, hummõn tsaa, ülehum-
mõn läbigi saa.

Rõu — 1 var.

Vrd. mj AaTh 843*.

Vrd. lh: Kibikutirts ütleb: «Tiks täna, teene
hooime, viimaks suur tükk väheneb»
(Kul).

Vrd. kk: Täna tiks ja homme tiks 'kes aeg-
laselt töötab' (Rak).

12366. KES TÄNA SILKU OSTAB, SEE
HOMME NINA TÖSTAB — 1 var.

S. Karro seletus: «Kalakaupmees kiidab
kaupa.»

Hls.

Vrd. 1388. Kes huu ost, see nina nõst; kes
raha luge, raibe saa.

12367. KUS MA TÄNA JÄRJE JÄTAN,
SEALT MA HOMME OTSA LEIAN
— 1(4) var.

E. Poomi seletus: «Õeldakse pooleli jää-
va töö kohta.»

Rap v. Mär.

12368. MES TÄÄMBA ÄRA EI TEE,
PEAT HOMMEN KATS KÖRD
TEGEMA — 1 var.

Ote (Asor).

Vrd. 12375. Mis täämbe ära tett, sedä hom-
men enäm tetä ei ole.

12369. MIS TÄNA KULD, SEE HOMME
KOA KULD — 1 var.

Han (Einbluth).

Vrd. 12385. Täna kuld, homme muld.

12370. MIS TÄNA TEGEMATA JÄÄB,
SEE HOMSE KIRJA PANTUD
SAAB — 2(4) var.

A. _____

Hel (Wahlberg) — 1(3) var.

B. Mis tänä tegemata jääb, sii homme
jälle tehtud saab.

Pst — 1 var.

12371. MIS TÄNA TEHTUD, SEE HOMME
HOOLETA — u. 100(190) var.

a₁. _____*

* mes (Kuu, Trm), mida (VNg), migä
(Kuu); tänä (Jõh, Lüg, VNg, Kuu); teh-
tu (VNg), tehto (Lüg), tehtüd (Kuu); sie

(Vi, Kuu, Jür); huome (Kuu); hualeta
(Jõh, Iis), huoleda (Kuu), huoleta (Vi,
Kuu)

E 57, E² 18, ÜÖÖ 13, Vih. (1957) 108, Vih.
VER 185; Vi, Jä, Kuu, Jür, Rap v. Mär
(Poom), Põi, Trm, Võn — u. 40(69) var.

a₂. Mis täna tehtud, see homme hoo-
letu.*

* mes (Trm, MMg), mida (VNg); tehtu
(VNg), testud (MMg); sie (Kos, Trm),
sii (Ksi, MMg); hommen (Trm, MMg);
huoletu (JJn), hooletu (MMg)

Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 16, Muuk
I² 139 ja 166, Muuk-Mihkla I 23, II 66
ja III 128, Mihkla-Parlo-Viidebaum I 93,
Viidebaum-Parlo-Mihkla 93, Viid. 109,
Puus. Eü I 113, Kask-Puusepp-Vaigla 17
ja 135, Vih. (1949, 1951 ja 1952) 92, Vih.
(1950) 79, Vih. (1954) 98, Norm. 66,
EKMS II 937, III 432 ja 665, IV 176 ja
419; Vai, VNg, Rkv, Jä, Ha, Juu v. Vän
(Virkus), Vig, Käi, Muh, Vil, KJn, Plt,
Ta, Tt (O. Kallas) — u. 40(93) var.

a₃. Mis täna tettud, tuu homme hoo-
letu.

Krl — 1 var.

b₁. Mis täna tehtud, see on homme hoo-
letu.

Pal, ?Kam (Relli) — 1(2) var.

b₂. Mis täna tehtud, see homme on hoo-
letu.

San — 1 var.

b₃. Mis täna on tehtud, sie on homme
hooletu.

Kos — 1 var.

c₁. Mis täna tehtud, on homme hoo-
letu.*

* hommen (MMg)

Wied. 123, Kündja nr. 46 (1883) 549; Trm,
MMg — 3(5) var.

c₂. Mis täna tehtud, on homme hooleta.

Hlj, Kuu — 3(4) var.

d. Mis täna tehtud, homme hooleta.

Jõh — 1 var.

e₁. Täna tehtud, homme hooletu.*

* hommen (VMr)

VMr, Pal (Karro), Tor, Trt — 4 var.

e₂. Täna tehtud, homme hooleta.

VMr — 1 var.

e₃. Täna tehtu, homme hooleda.

VNg (Aug. Krikmann) — 1(2) var.

f. Mis täna tehtud, sest homme hoo-
leta.

Hlj, Rak — 3(5) var.

- g. Mis täambä tettü, tuu hummõn hoolõst.
Rõu — 1 var.

Vrd. 12372. Mis täna tehtud, see homme unustud.

14522. Mis õhta tehtud, sie hommiku huoleta.

12372. MIS TÄNA TEHTUD, SEE HOMME UNUSTUD — 2 var.

a. _____

Kei (Soom) — 1 var.

b. Mis täna tehtud, seda võib homme unustada.

Saa (Sõggel) — 1 var.

Vrd. 12371. Mis täna tehtud, see homme hooleta.

284. Mis ammu, see unetud; mis täna, see tehtud.

12373. MIS TÄNA VÕID TEHA, SEE GA RUTTA * — 5(6) var.

* siega (Kuu)

Plmp. EKik II 26; Kuu, Rap v. Mär (Poom).

12374. MIS TÄNA ÄRA TEED, LEIAD HOMME EEST — 1 var.

Ran (Kärp).

Vrd. 12375. Mis täambe ära tettü, sedä hommen enäm tetä ei ole.

12375. MIS TÄAMBE ÄRÄ TETTÜ, SEDÄ HOMMEN ENÄM TETÄ EI OLE — 5 var.

Aa₁. _____

Nõo (Päss) — 1 var.

a₂. Mis täna tehtud, seda ei tule homme enam teha.

Mar (Hiemägi) — 1 var.

a₃. Mis täna tehtud, seda ei tule enam homme teha.

Mar (Hiemägi) — 1 var.

b. Mis tämbä tiit, tuud hummõn imp olõ õi vaija.

Se (Relli) — 1 var.

B. Mis tehtud, ega see enam teha ei taha.

Hää — 1 var.

Vrd. 12368. Mes täamba ära ei tee, peat hommen kats kõrd tegema.

12374. Mis täna ära teed, leiad homme eest.

12376. MIS TÄAMBÄ TIID, TUU HUMMÕN SÜÜD — 1 var.

Räp (Sibul).

Vrd. 6449. Mis Mats teeb, seda Mats sõõb.

12377. PAREM IKKA TÄNA KUI HOMME — 2 var.

a. _____

Muh (M. Viidalepp) — 1 var.

b. Paremb täambä ku hummõl.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

12378. PAREM TÄNA POOL MUNA KUI HOOME TERVE KANA — 4(6) var.

Aa. _____

Hää (Mäesalu) — 1 var.

b₁. Paremb täambä munakene kui hommen kanakene.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b₂. Parep täambä munakõnõ ku hummõn kanakõnõ.

Se (Tammeorg) — 1 var.

b₃. Parep täna munakene kui homme kanakene.

Norm. 232, EKMS IV 424 — ?(2) var.

B. Parep pool muna kui terve kana.

Krk (Kivisäk) — 1 var.

Vrd. 8970. Parep pool muna kui tühi koor.

12379. TÄNA HAUB, HOMME SAUB — 7(10) var.

A. _____

Hlj (Tanning) — 1 var.

B. Täna saub, homme sajab.*

* satab (SJn)

Kad, Sim, SJn (Adelson) — 3(4) var.

Ca. Täna norutab, homme sorutab.

Iis — 1 var.

b. Täna norutab ja homme sorutab.

Iis — 1 var.

D. Enne norutab, siis sorutab.

Jakob Hurda seletus: «Enne pilvealune, siis hakkab sadama.»

Norm. 38; Sa — 1(3) var.

12380. TÄNA HELMES, HOMME MULLAS — 1(6) var.

Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622, E 82, E² 18, EKMS II 959.

12381. TÄNA HÄRG, HOMME NÄLG —
1(4) var.

E MVH 93, Norm. 234, Kuu (Lindvest).

12382. TÄNA JALUL, HOMME HAUAS
— 1?(13) var.

a. Täna jalgade peal, aga homme hauas.*

* jalge (Niggol)

Meves 140, Niggol VKÖR⁵ 64 — ?(10) var. Vene vanasõna tõlge.

b.

Norm. 207, EKMS III 952; ?VMr (A. Elken) — 1?(3) var. Ilmselt venemõjulise sekundaartraditsioon.

12383. TÄNA KEISER, HOMME KERJUS
— 1?(1) var.

?Kam (Relli).

Vrd. 12392. Täna rikas, homme vaene.

12384. TÄNA KUIVA KUI KULDA,
HOMME VIHMA KUI VETT —
1 var.

Lai (Kolluk).

12385. TÄNA KULD, HOMME MULD —
u. 50(157) var.

Aa₁. — *

* hoome (Kaa, Põi, Muh, Tor)

* Helle 355, Hupel 116, Poromenski EGr. 218, Beitr. XI 149, Gressel (1829) 58, Körber VRMK 39, Körber Uus ABDr 11, Körber KR I 10 ja 45, Kapp 38, Malm 11, Wied. ESSr 405, Wied. 179, Stein 61, Undritz MJ 90, Kurrik 7, Kündja nr. 52 (1883) 622, EPost. nr. 20 (1886) 4, Gr. EL I 70, Gr. LLr I 29, ABDr (1889) 29, KAH EKAl 158, Sander I 67, Rätsep Koduk. 21, Kmpm. KH 33, Uus As Kal. (1904) 37, Tõn. Täht. (1911 juuni), E 82, E² 18, Reiman LTj V 15, Reiman EK I 275, Mihkla-Sõöt 243, Kask-Vaigla-Veski III Vö 13, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 32, Muuk-Mihkla-Tedre IV 36, Norm. 207, Laug. Vestr. 174, EKMS I 573, II 1074, III 709 ja 952; Vai, Kuu, Kos, Rap, Vig, Sa, PJg, Vän, Tor, Saa (Söggel), Hls (Söggel), Trv, Vil, Pal, Trm, Puh, Trv v. Rõu (Siipsen) — u. 30(133) var.

*
Täna kuld, homme muld, heute roth, morgen tod.

a₂. Täamba kuld, hommen muld.*

* täembe (Pst), tämbä (Se), täambä (Se, As); hummõn (Se)

Norm. Cl. 31; Pst, Vas, Se, As (Pint) — 9(10) var.

a₃. Täna kuld, homme juo muld.

Lüg (Källo) — 1 var.

a₄. Täna kuld, aga hommen muld.

Kod — 1 var.

b. Täna kuld on hoome muld.

Põi — 1 var.

c₁. Mis täna kuld, on homme muld.

Nrv — 1 var.

c₂. Mis täna kuld, see hoome muld.*

* homme (VMr, Vän, Pil)

?VMr (Mastberg), Krj (Mägi), ?Vän (Tammsoo), ?Pil (Kuldkepp) — 1 kuni 4(4) var.

c₃. Mes täna kuld, hoome muld.

Mar — 1 var.

d. Mis täna kui kuld, see näitab homme kui muld.

Saa (Söggel) — 1 var.

B. Täna kuld, homme muld, ülehomme halvemgi.

Lindenberg HL Kal. (1887) 38 — 1?(1) var.

C. Täambä olt kuld, hommugu muld.

Se — 1 var.

Da. Hummogult kuld, õdakult muld.

?Rõu (Gutves) — ?(1) var.

b. Õhtul muld, hommikul kuld.

?HMD (õpil.) — ?(1) var.

Vrd. ul: Nüüd surnukeha matame / ja teibastega tapame. / Täna kuld, homme muld, / ülehomme tuhk ja põrm (A 2005(7) < Ksi).

Vrd. 12369. Mis täna kuld, see homme koa kuld.

12386. TÄNA LEPITUS, HOMME TAPLUS
— 1 var.

Tt (Vestr.).

12387. TÄNA MULLE, HOMME SULLE
— 12(36) var.

Aa₁. — *

* minule — sinule (Borm, Kk ABDr)

Sannumetoja VI (1857) 46, Körber VRMK 42, W. Norm. UVkÖr 62, Wied. 179, Borm Uus ABDr (1887) 28, Kündja nr. 52 (1883) 622, Niggol VKÖR⁵ 101, Kk ABDr (1887) 24, Põder L ABDr 32, E 82, E² 18; Kaa, Vil, TMr — 4(27) var.

- a₂. Täna mul, homme sul.
Beitr. I 89 — ?(1) var.
- a₃. Täembe minul, hommen sinul.
Hls — 1 var.
- a₄. Mis täamba mul, tuu hummen sul.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b₁. Täna sulle, homme mulle.
Kuu — 1 var.
- b₂. Täna sinu, homme minu.
Hps — 1 var.
- c. Mis sina täna minule, oltaks hom-
men sinule.
MMg — 1 var.
- d. Mis täna juhtub minule, võib homme
tulla sinule.
Amb — 1 var.
- e. Mis täna juhtub minule, võib hom-
me osaks saada sinule.
Pai — 1 var.
- B. Mis tänä johtob tõisele, võib homme
tulla sinule.
Lüg — 1 var.
- Vrd. Siir. 38,23: [— — —] tänna kord minnule,
jo home julle.
- Vrd. 11356. Suga sina täna mind, mina süga
homme sind.

12388. TÄNA NAERU, HOMME NUTTU
— 2 v. 3(3) var.

- Aa. —
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- b. Tänä naurad, huome nudad.
Kuu — 1 var.
- B. Kellel täna nutt, sellel homme naer.
Hls (Söggel) — 1 var.

12389. TÄNA OLED HÄRRA POISS,
HOMME KOERTEPOISS — 1 var.
Vig (Valdt).

12390. TÄNA OLEN SIIN JA SÄÄL,
HOMMEN OLEN SÄÄL JA TÄÄL
— 1?(1) var.
?Vil (Leoke).

12391. TÄNA PULMAD, HOMME
PULGAD, ÜLEHOMME LEPA-
MALGAD — 4(5) var.

- a. —
* lepämalgad (Krk)
Saa, Krk — 2 var.

- b. Täna pulmad, homme pulgad, tuna-
homme lepämalgad.
Rap — 1 var.
- c. Tänä pulma, homme julga, ülehom-
me lepämalga.*
* täna; jalga pro julga (E MVH)
E MVH 92; Hls (Reissar) — 1(2) var.

12392. TÄNA RIKAS, HOMME VAENE
— 2 kuni 3(5) var.

- a. —
Norm. 111, EKMS II 822; Kuu (Ein-
struck) — 1(3) var.
- b. Ega inimene oma päivi tia, kie täna
rikas, sie homme jo võib olla vaene.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.
- c. Kes täna rikas, võib homme kehv
olla.
Hls — 1 var.
- Vrd. 12383. Täna keiser, homme kerjus.

12393. TÄNA SAKS, HOMME SANT —
? kuni 2(2) var.

- ?TMr (Siil), ?Kam (Relli).
Vrd. 10073. Saksal tuled, sandil elad.

12394. TÄNA SAMM, HOMME TEINE —
1 var.
Põi (Kalju).

12395. TÄNA SUUR TALU, HOOME POLE
HÄRGVASIKAD — 1 var.
Khk (Thom).

- Vrd. 14531. Ohtu oli viis paari härgi, homi-
ku ei ole vasikatki.

12396. TÄNA TALLAD SINA MULLA
PEAL, EHK HOMME TALLAB
MULD SINU PEAL — 1 var.
Amb (Neublau).

12397. TÄNA TEEME TRILLA-TRALLA,
HOMME TEEME UIAH-AIAH —
1—3(5) var.

- A. —
Rl ja Kalevala 89, Ralelo² 119; ?Ote
(õpil.) — 1?(3) var.
- B. Täna hõissa!, homme oh! ah!
Reiman KTr V 26 — 1?(1) var.

C. Kel timahaava tõnna-rõnna, tuul tulõvaasta uia-uia.

Se — 1 var.

Vrd. 11585. Tantsi, tantsi täna, küll hommen ajad pilli.

12398. TÄNA TÖÖ, HOOME PALK — ?(1) var.

N. D. UA 9.

Vrd. 12430. Enne töö tehakse, pärast palk maksetakse.

12469. Kuidas töö, nõnda palk.

12399. TÄNA VAGU, HOMME VAGU, NÄDALA LÕPUL ON PÕLD POOLENI JU ÄRA KÜNNETUD — 1(3) var.

a. _____

Võn (P. Rootslane) — 1(2) var.

b. Täna vagu, homme vagu, nädala lõpul põld ju pooleni küntud.

E: 70 — ?(1) var.

12400. TÄNÄ KÄKKI, HOMME VORSTI, TUNA KISKU, KINDLA RUOGA — 1 var.

kisku, kindla ruoga = kiisku, kindlat rooga

Kuu (Vilberg ja Viljak).

12401. TÄNÄ VANA MATTAB, HOMME UUVE VÖTTAB — 1 var.

A. Källo seletus: mehe kohta, kes ruttu uue naise võtab.

Lüg.

Vrd. 6615. Meeste rõõm on vana matta ja uut võtta.

12402. TÄÄMBE OM LAMMAS [VIIE] JALAGE, HOMMEN EI OLE KOLMEGEGI — 1 var.

Hel (Habicht).

Vrd. 14531 Bb. Täna viis paari hārgi, hommen ei ole hārja hānnā otsagi.

12403. TÄÄMBÄ ELÄT, HOMMEN KOOLET — 4 v. 5(6) var.

Aa. _____

Ote (Speek) — 1 var.

b. Täna elus, homme surnud.

Hls (Söggel) — 1(2) var.

c. Täna elab, homme sureb.

E. Siili seletus: «Täna elatakse lõbusasti, homme tulgu või surm.»

TMr — 1 var.

B. Täna elus, homme kirstus, ülehomme hauas.

Vil (Leoke) — 1 var.

C. Kes täna punane, ehk homme sureb see.

Beitr. I 89 — 1?(1) var.

12404. TÄÄMBÄ TING TIIDMÄTÄ, HUMMÖN HOBO OSTMATA — 1 var.

Plv (S. Keerd).

12405. TÄÄMPÄ MÖÖDAME SÖGLAGA RAHA, AGA HOMMEN EI OLE RAHA, MILLEGA SÖGLA VOIS OSTA — 4(7) var.

A₁a. _____

Se (Treijal) — 1 var.

b. Täna möödame sõelaga raha, aga homme ei ole raha, millega sõela osta.

Norm. 201, EKMS III 490 — ?(2) var.

A₂. Joodik kand täämbä raha sõglaga, hummen ei ole sõgla ostagi.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Ba. Joodikul õhtul raha sõelaga kanda, hommikul pole sõela ostagi.

KJn (Taresaar) — 1 var.

b. Joodikel om õdangult raha sõglaga kanda, hommongult ei ole sõela ostagi.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. Joodikul on õhtul raha sõela kanda, hommikul ei ole sõela ostagi.

Päss PJs 560 — ?(1) var.

12406. KES EI TÄNA PISKU EEST, SEE EI TÄNA PALJU EEST — u. 60(86) var.

Aa₁. _____*

* kis (SJn); ep (KAH; Mus), äi (Rid); tänä (SJn, MMg), tana (Rid); püsku (Krj), püsko (Rid), piisku (Hls); iist (SJn); siil (SJn), se i (PJg); paelu (SJn) Wied. 56, KAH Loe 18, Kas. Talur. Kal. (1880) 42, Kündja nr. 36 (1883) 431; VJg, Tln (Tudeberg), Vig, Rid, Krj (Kingissepp), Mus (Miller), Kaa (I. Kallas), PJg, ?Saa (Söggel, Langholts), Hls, SJn, Lai, Pal, MMg, TMr, Tf (anon.) — u. 20(36) var.

- a₂. Kes ei täna pisku eest, ei see täna paljugi eest.
?Tln (Pusemann) — 1?(1) var.
- b₁. Kes ei täna pisku eest, see ei täna ka palju eest.*
* pisko; palju (VII)
Norm. 249, Vih. VER 187, EKMS IV 169; Krj (Ohakas), Juu v. Vän (Virkus), Kär (Loiken), VII, Trt — u. 5(10) var.
- b₂. Kis ei tänä pisku eest, ei tänä kua paelu eest.
Vig — 1 var.
- b₃. Kes ep täna pisku eest, see_p täna pailu eest ka mitte.
Krj — 1 var.
- c₁. Kes ei täna piskust, see ei täna paljust.
Wied. 56, Kündja nr. 36 (1883) 431 — 1(2) var.
- c₂. Kes ei täna piskust, ei täna paljust.
E 34, E² 43 — ?(2) var.
- d. Kes ei täna piskust, see ei täna paljust ammugi.
Ris — 1 var.
- e₁. Kes ei täna pisku eest, see ei täna palju eest ammugi.*
* kis (Koe, Kos); ep (Sa); iest; sie (Kos), see_p; pailu (Sa); ammugid (Mus)
Koe, Kos, Rap v. Mär (Poom), Mus, Kre — 5(6) var.
- e₂. Kes ei täna pisku eest, ei see täna palju eest ammugi.
E. Poomi seletus: kui keegi nuriseb teise anni vähesuse üle.
Rap v. Mär — 1 var.
- e₃. Kis täna pisko eest, see täna pal'lo eest ammugi.
Kul — 1 var.
- e₄. Kes ep täna pisku eest, see_p täna pailu eest ammugid mette.
A. Ranna seletus: ka väike heategu väärrib tähelepanu.
Pöi — 1 var.
- e₅. Kes pisku eest ei täna, palju eest ammugi mitte.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- f. Kes ei täna pisku eest, see ei täna palju eest sedagi.*
* sedagit (Khk)
Sa — 3(5) var.
- g. Kes pisku eest ei täna, ega see palju eestki tänada ei oska.
Hls — 1 var.

- h. Kes ei mõista pisku eest tänada, see ei täna ka palju eest.
Pil — 1 var.
- B. Kes ei täna pisku eest, see ei täna külla eest.
Mih — 1 var.
- Ca. Kes ei täna natukese eest, see ei täna palju eest.
Aud — 2 var.
- b. Kes ei täna natukse eest, see ei täna palju eest ka ühti.
?Pär (Pulst) — ?(1) var.
- D. Kes palast ei tennä, ega sii pal'lust kah ei tennä.
Hel — 1 var.
- E_{1a}. Kes ei tenna veiti eest, see ei tenna pal'lu eest.
Ote — 1 var.
- b. Kes ei täna veiti eest, see ei täna ka palju eest.
Kam — 1 var.
- c. Kes ei tenä veitse iist, tuu ei tenä ammugi pal'lu iist.
Nõo — 1 var.
- E_{2a}. Kes veitü iist ei tennä', tuu pal'lu iist ei tennägi'.
Urv — 1 var.
- b. Kes veiti iist tenulik ei ole, sii palju iist ei oleki.
Ote — 1 var.
- c. Kui veitu iist ei saa tennätüs, pal'lo iist ei saagi.
Vas — 1 var.
- F. Kes ei täna veitse eest, ei täna hulga eest.
Ksi — 1 var.
- *
- G. Kes jumalat ei täna pisku eest, ei tee seda ka palju pärast.
Tor — 1 var.
- H. Ku' veitü iist saa_{ai} jumalat tehñätüs, sis pal'lo iist jo saaki_i.
Se — 1 var.
- ★
- I. Kes pisku üle ei rõõmuste, see pal'lu üle ka ei rõõmuste.
Krk — 1 var.
- Vrd. 8902. Kes ei hooli piskust, see ei hooli paljust.

12407. TÄNAMATA KARU LUKATAKSE
AUKU TAGASI — 2(13) var.

- A. _____
Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622, E

82, E² 44, Norm. 249, EKMS IV 169 — 1(10) var.

- B. Tānamata karu langeb kaevanduse tagasi, kust teda aidati.
Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883) 622, EKMS IV 169 — 1(3) var.

Vrd. mj AaTh 155.

12408. TĀNAMATA MEEL ON MAAILMA PALK — 5(8) var.

Aa₁. _____ *

* tännamata; om (Vas v. Se)

Borm Prn. Er Kal. (1880) lk-ta, Kmpm. Kirjaseadm. 9; Vas v. Se (Sandra) — 2(3) var.

- a₂. Tānamata meel maailma palk.
E² 44 — ?(2) var.

- b. Tennämädä meel om ilma palk.
Puh — 1 var.

- c. Tānamatus on maailma palk.
Kam — 1 var.

- B. Tānamata meel on ilma tänu.
Kuu — 1 var.

Vrd. kk: Niisugune on siis maailma tänu (Rap v. Mär).

Vrd. 12414. Tānulik meel on maailma palk.

12409. TĀNANE ON HOMSEST TARGEM — 1 var.

Äks? (Tammsalu).

Vrd. 12410. Tānane päev on eilsest targem.
1465. Hummõnine päiv um täämbätsest targõmb.

12410. TĀNANE PÄEV ON EILSEST TARGEM — 1 v. 2(4) var.

Norm. 268; Rap v. Mär (Poom), ?Võn (Sordla).

Vrd. 1465. Hummõnine päiv um täämbätsest targõmb.

12409. Tānane on homsest targem.

12411. TĀNASIDA TOIMETUSI ÄRA VISKA HOMSE VARNA — u. 85(158) var.

Aa. _____ *

* tänaseida (EKMS; Hls), tänaseid (Jõh), tänaseid (Reiman, Kask-Vaigla-Veski; Jõh, Hmd, Hls, Trt), tänasidä (Kuu), tänasida (Krk), tänasid (Wied., Kündja, E; Trm, Võn), tänasid (Jõh); huomse (Kuu), homse (Jõh, Trm); toimendusi (Aud, Vil, Trt, Tt)

Stein 63, Wied. 179, CRJ H I 160, Kündja nr. 52 (1883) 622, Gr. ELr II 93, Taaral. Täht. (1900) 84, Kmpm. Kirjaseadm. 73/4, Kmpm. KLR I 10, Kmpm. KLR II: 43, Leoke Vv Täht. (1907) lk-ta, Tõn. RP 15, E 82, E² 18, Puus. KH III¹² 33, Reiman EK I 277, Kask-Vaigla-Veski LÕ² 26, Kask-Puusepp-Vaigla 139, Norm. 66, EKMS III 432; Vi, Koe, Ha, Sa, Pā, Vl, Ta, Tt (S. Veske) — u. 70(124) var. Käsikirjalised üleskirjutused esindavad «Kalevipojast» lähtunud hilistraditsiooni.

- b. Tānasida toimetusi ära lükka homse varna.

Iis — 1 var.

- c. Tānasida toimetusi ära heida homse varna.

Trv (Kala) — 1 var.

- d₁. Tānasida toimetusi ära jätta hoomse varna otsa.

Khk — 1 var.

- d₂. Tānasid toimetusi ära homseks jätta.
Kodu Kal. (1905) — ?(1) var.

- e. Tānased toimetused ära riputa homsest varna.

TMr — 1 var.

- f₁. Ära viska tänast toimetust hoomse varna.

?Kul (õpil.) — ?(1) var.

- f₂. Ära viska tänasid toimetusi homse varna.

?Jõh (õpil.) — ?(1) var.

- g. Ära pane tänaseid toimetusi homse varna.

?Vig (Aitsam) — ?(1) var.

- Ba₁. Ära täembest tööd hommense varna viska.

Pst — 1 var.

- a₂. Ära viska tänast tööd homse varna.
?Rõu (Pill) — ?(1) var.

- a₃. Ära viska tänaseid töid homse varna.

Kuu, Pal (õpil.) — 2 var.

- a₄. Tānasid töid ära viska hoomse varna.*

* tänaseid (Põi)

Põi, Muh — 2 var.

- a₅. Tānast tööd ära viska homse varna.

Mär (õpil.) — 1(6) var.

- a₆. Täämbäst tüüd är visaku kunagi hummeniste varna.

Plv — 1 var.

- b. Ära jätta tänasida töid homse varna.
Jõh (õpil.) — 1 var.
- c. Tänasi töö ära pane homse varna.
?Pld (õpil.) — 1?(1) var.
- Ca. Tãnasida talitusi ära viska homse varna.
?Hls (õpil.) — 1?(1) var.
- b. Tãnast tallitust ära pane homseks varna otsa.
?Koe (Schultz) — 1?(1) var.
- c. Tãnast tööd ega tallitust ära pane homseks varna otsa.
?Koe (Schultz) — 1?(1) var.
- D. Tãnast tegemist ära pane homseks varna.
Kuu (Viikmann) — 1 var.
- Ea. Tãnasida toimetusi / ära viska homse varna. / Igal päeval omad ikked, / tunnil omad toimetused.
Hps. Kod. Kal. (1908) 3; ?Hel (õpil.), ?Trt (õpil.), Nõo (õpil.), ?Vlg (õpil.) — ?(6) var.
- b. Tãnasida toimetusi / ära viska homse varna. / Igal päeval omad mured, / tunnil omad toimetused.
Põder Kaupl. Kal. (1899) 28 — ?(1) var.
- Vt. 9250 B.
- Vrd. Alg-Kp. III 721/23.
- Vrd. ka Klemmer Nlj. Kal. (1912) 27.
Tãnapäeval üldiselt tuntud lentsõna (pãrit Kp III 722/25, mille loomisel on Kreutzwald arvatavasti võinud toetuda ka rahvapãrastele ainetele (Vrd. Ba₁ ja a₄).
- Vrd. 1469, eriti D: Mis tãna teta võid, seda ära viska mitte homse varna.
- 12412. TENO TEGIJAL, LAIT LAISKLEJAL — ?(1) var.**
- ?Vas v. Se (Sandra).
- Vrd. 11809. Tegija kãe tennãtãs, saijsa kãe saadeldas.
- 12413. TãNU EI TãIDA KÕHTU — 2 var.**
- a. _____
Ksi (Riimar) — 1 var.
- b. Teno ei tããdã kõttu.
Rãp — 1 var.
- Vrd. 441. Au ei tãida kõhtu ega kata perse paljust.
222. Angu ui aitũmmat, tuust saa al'

ruuga kiitã', pareb kausikõsõ tãüs suurmit.

2021. Ega ilu kõhtu tãida.

7139. Naar ei tãüdã kõttu.

8366. Pal'lu juttu ei tãidã kõttu.

12414. TãNULIK MEEL ON MAAILMA PALK — 1?(1) var.

?Saa (Sõggel).

Vrd. 12408. Tãnamata meel on maailma palk.

12415. KES TÕSSIB, SIE TOEDAB, KES PISTAB, SIE PIAB ÄRÄ VÕTMA — 1 var.

Khñ (H. Tampere).

12416. EGA TÕÕ JÄNES OLE, ET EEST ÄRÄ JOOKSEB — u. 35(42) var.

Aa. Ega töö jãnes ole.*

* egas (Kod); pole (Trv)

Tor, Trv, Kod, Ote — 4 var.

b. Ega töö jãnes ei ole.

Hls — 1 var.

B_{1a1}. _____*

* põle (Mar, Hãã); jooseb; äã (Mar)

J. Reepãrgi (Hlj) seletus: «Laiskade lause»; M. Mãesalu (Hãã) seletus: hilineja vabandus hurjutajale.

Hlj, Kuu, Rap v. Mãr (Poom), Mar, Hãã, Ote (õpil.) — 6(9) var.

a₂. Ega töö jãnes pole, et ta eest ära jookseb.*

* ole (Ha, KJñ), ei ole (Lai); iist (KJñ); äã (Rap v. Mãr); jooseb (Rap v. Mãr, Krj)

Norm. 121, EKMS III 1255; Ann, Kuu, Rap v. Mãr (Poom), Krj, Tor, KJñ, Lai, Ote — 8(10) var.

a₃. Ega töö põle jãnes, et eest ära jookseb.

M. Mãesalu seletus: nii naerdakse venijat.

Hãã — 1 var.

a₄. Ega töö mõni jãnes ole, et ta eest ära jookseb.

Plt — 1 var.

a₅. Ega töö jãnes põle, et ta ärä jookseb.*

* põle; äã (Jür)

Tln, Jür — 2(3) var.

- a₆. Ega töö jänes ole, et ära jookseb.
P. Tammepuu seletus: vastab see, keda kiirustatakse töötama.
Lai — 1 var.
- a₇. Töö põle jänes, et eest ära jookseb.
Lai — 1 var.
- a₈. Töö põle jänes, et ära juokseb.
Lüg — 1 var.
- a₉. Ega tüü jänes ole, iest ära ei juokse.
Kuu — 1 var.
- b. Ega tüä jänis õle, et iest vällä juokseb.
N. Otto seletus: laisa vastus sundijale.
Jõh — 1 var.
- c. Ega töö jänes ole, et ta metsa jookseb.
A. Lepa seletus: öeld. naljatades, kui keegi kardab teist töö juures segada.
VII v. Põie (Sepp) — 1 var.
- d. Töö pole jänene, et ta eest ää kargab.
Pha — 1 var.
- e. Eiga töö jänis ole, et eest putkama paneb.
VNg — 1 var.
- f. Egas töö jänes pole, lendu ei lähe.
VLk — 1 var.
- B₂. Ega mõesatöö jänes ole, et ää jookseb.
E. Poomi seletus: mõisatööl ei rutatud.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.
- Ca. Ega töö jänes pole ega mina koer ta kannul.
J. Kala seletus: laisa töölise ütlus.
Vil — 1 var.
- b. Egas töö jänes ei ole ega mina hurt tema kannul jooksmas.
Vil — 1 var.
- Vrd. kk: Ega ta jänes ole 'sellega on aega küll' (Kad).
- Vrd. vellerism: «Ega töö pole jänes, et ta eest ära jookseb!» ütles sulane peremehele, kui see käskis teda kiiremini töötada (Tt).
- Vrd. 12503. Töö ei ole hunt, et metsa jookseb.
12418. Ega töö konn ole, et eest ära hüppab.
12421. Ega töö põle lind, et eest ära läheb.
12423. Ega tüü iest ära ei juokse.
3957. Ega kodu jänes ole, et iest ära juokseb.
106. Ega aeg pole jänes.

12417. EGA TÖÖ KEDAGI TOIDA — u. 15(21) var.

- A_{1a}. —
J. Neublau seletus: öeldakse, kui inimene vedeleb.
Amb — 1 var.
- b. Keda töö enne on toitnud.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- A₂. Kee seda enne on kuuld, et töö kedagi toidab.
Rkv — 1 var.
- B. Töö ei toida kedagi, kui leiba ei ole.
TMr — 1 var.
- Ca₁. Kedas töötegu enne toitn on, kui pole õnne.
O. Grepí seletus: laisa vabandus.
Krij — 1 var.
- a₂. Keda töö enne toit, kui õnne ei ole.
Amb — 1 var.
- b₁. Ega töö ei toida kedagi, kui õnne ei ole.
E 15, E² 52; Trm — 1(6) var.
- b₂. Ei toida töö kedagi, kui õnne ei ole.
Rak — 1 var.
- b₃. Ega tüe ei toida, kui õnne ei ole.*
* jõe
Trm — 2 var.
- D. Töö ei toida kedagi, aga laiska laidetakse.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- Ea. Ega töö kedagi ei toida ega nälgi kellegi varandus ei ole.
Krk — 1 var.
- b. Või tüü kedagi toidab või nälgi mõne varandus on.
Vil — 1 var.
- c. Kas töö kedagi toidab või nälgi mõni varandus.
Saa (Söggel) — 1 var.
- d. Ega nälgi kellegi varandus ja töö kellegi toitja ei ole.
Hls (Söggel) — 1 var.
- F. Inimene elab õnne mööda; töö ei toida kedagi.
VNg — 1 var.
- Vt. 14675 E.
- Vrd. kk: See töö ei toida — 'kasutu ettevõtte vms. kohta' (Sim).
- Vrd. 2098. Iga inimene elab õnne tõttu, ei mitte töö ega jõu tõttu.
5333, eriti B: Töömeest kiidetakse, laiska laidetakse.

12418. EGA TÖÖ KONN OLE, ET EEST ÄRA HÜPPAB — 1 var.

J. Reepärgi seletus: pole tarvis rutata — laiskade lause.

Hlj.

Vrd. 12416. Ega töö jänes ole, et eest ära jookseb.

12503. Töö ei ole hunt, et metsa jookseb.

12421. Ega töö põle lind, et eest ära läheb.

12423. Ega tüü iest ära ei juokse.

3960. Egas kodu konn pole, et eest ära hüppab.

12419. EGA TÖÖ KONTI RIKU — 6 var.

Aa₁. _____ *

* tüü (Vai)

Vai, Käl — 2 var.

a₂. Ei töö konti riku.

Vän — 1 var.

a₃. Töö ei riku konti.

Sim — 1 var.

b. Töö ei murra konti.

Hää — 1 var.

B. Egä tüü konti murra, egä naer nahka riku.

Lüg — 1 var.

Vt. 7133 T.

Vrd. kk: Ega see töö konti ei murra (EKMS III 522).

Vrd. 10582. Ega soe konti riku.

884. Ega hea sõna konti riku.

7357. Ega nali luud ei riku.

3335. Äi kaseoks löö kellegid konti katti mette.

12420. EGA TÖÖ NII RASKE OLE, KUI SEE HAKKAMINE — 1 var.

Amb (Münther).

Vrd. 246. Iga algus on raske.

12421. EGA TÖÖ PÖLE LIND, ET EEST ÄRA LÄHEB — 1 var.

M. Mäesalu seletus: nii naerdakse venijaid.

Hää.

Vrd. 12416. Ega töö jänes ole, et eest ära jookseb.

12503. Töö ei ole hunt, et metsa jookseb.

12418. Ega töö konn ole, et eest ära hüppab.

12423. Ega tüü iest ära ei juokse.

12422. EGA TUE HINGE PÄRI, HINGAMINE HINGE PÄRIB — 1 var.

Hlj (Leetberg).

Vrd. 9495. Suur raha pärib hinge.

12686. Tühi tiab, kuhu tüü saab, hingamine ikke hinge pärib.

12423. EGA TÖÖ IEST ÄRA EI JUOKSE — 1 var.

Lüg (Källo).

Vrd. 12416. Ega töö jänes ole, et eest ära jookseb.

104. Ega aeg eest ära ei joose.

3955. Ega kodu eest ära ei jookse.

12503. Töö ei ole hunt, et metsa jookseb.

12418. Ega töö konn ole, et eest ära hüppab.

12421. Ega töö põle lind, et eest ära läheb.

12424. EGA TÖÖ LEIBA KÜSI — 3 var.

Aa. _____

Vai (Romet) — 1 var.

b. Tüü ei küsi leiba.

Trv (Ungerson) — 1 var.

B. Töö ei küsi leiba, töö annab leiba.

Kam (Siimus) — 1 var.

Vrd. 257. Amet ei küsi leiba.

12425. EGÄ TÖÖ LÖÜD OMA PALGA — 1(2) var.

a. Iga töö saab oma palga.

Gressel (1880) 61 — ?(1) var.

b. _____

Vön — 1 var.

Vrd. 12469. Kuidas töö, nõnda palk.

8370. Igaüks saab oma palka, kahe pere koer saab malka.

12433. Iga töö kannab oma vilja.

12426. EI ILMA TÕETA SUA KESKI ELADA — 1(2) var.

a. Ilma tööta ei saa elada.

Pet. Ah 62 — ?(1) var.

b. _____

Trm (Särg) — 1 var.

Vrd. 12442, eriti Ac₂: Ei ilma tüeta sua keski süüa.

12427. EI TÖÖ ENNE LÖPE, KUI KAKS KÄTT RINDE PEALE SAAB — 14(62) var.

Aa₁. _____*

* peäle (Hupel, Poromenski)

* Helle 330, Hupel 105, Poromenski EGr. 184, Wied. 27, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(16) var.

Ei tö enne lõppe, kuitars kat rinde peale saab, der Tod macht aller Mühe ein Ende. (Arbeit hört nicht eher auf, bis man 2. Hände auf die Brust frigt [im Carne])

a₂. Ei töö enne lõpe, kui kaks kätt rindade peale saavad.
Kurrik SÕ 23 — ?(3) var.

a₃. Ei töö enne lõpe, kui kats kätt rinna päale saap.*
* kaks; saab (KAH)
Marpurg 70, KAH EKA1 149, Norm. Cl. 21 — 1(5) var.

a₄. Ei lõpe enne töö, kui kaks kätt rinnule saavad.
Stein 11, Wied. 23, Kündja nr. 32 (1883) 382 — ?(6) var.

a₅. Ei lõpe enne töö, kui kaks kätt rinnale saavad.
Kod. Kal. (1881) lisa 107 — ?(4) var.

a₆. Töö ei lõpe enne, kui kaks kätt rinnale saavad.
OM nr. 2 (1890) 87 — ?(1) var.

b. Ega tüü inne ei lõpe, ku kats kätt rindo päale pandas.
Räp — 1 var.

c. Töö ei lõpe enne, kui kaks kätt rinna päale jäävad.
Sa (Allas) — 1(3) var.

d₁. Töö ei lõpe enne, kui kaks kätt rinde peal.*
* kats; rindu; pääl (Laakm.)
Laakm. Mr Kal. (1862 jaan.); Pal — 1(2) var.

d₂. Töö ei lõpe enne, kui kaks kätt rinna peal.
E² 67 — ?(1) var.

d₃. Ei töö enne lõpe, kui kaks kätt rinna peal.
Muuk-Mihkla III 133, Muuk-Mihkla-Tedre IV 79, EKMS IV 175 — ?(3) var.

d₄. Ei töö enne lõpe, kui kaks kätt rinde peal.
E 17 — ?(5) var.

d₅. Ega enne töö lõpe, kui kaks kätt rinde pial.
Pal — 1 var.

d₆. Ega töö enne lõpe, kui kaks kätt rindul.
Lüg — 1(2) var.

d₇. Töö ei loppe enne, kui kaks kätt rinnal.
Kuu — 1 var.

e. Enne ei lõpe tegijäl tüü, kui kaits kätt risti rinna pääl.
Ote — 1 var.

f. Ei enne lõpe kellegi töö, kui kaks kätt rinna peal risti.
VMr — 1 var.

g. Töö ei lõpe enne, kui kaks kätt risti rinna pääl.
Trt — 1 var.

h. Töö ep saa ennemast otsa, kud kaks kätt rinna peeale saand.*
* kui; peale (Norm.)
Norm. 52; Jäm — 1(2) var.

Ba. Tüä lõpeb siis, kui on kaks kätt rindel.
Jõh — 1 var.

b. Siis saab töö valmis, kui kaks kätt rinna pial.
Rak — 1 var.

c. Valmina on töö siis, kui kaks kätt rindul.
Rak — 1 var.

Vrd. kk: Küll siis saad puhata, kui kaits kätt risti rinna pääl (Ran); See haigus ei lõpe, kuni käed risti rinde pääl (Rõu).

Vrd. 11812. Tegijal töö ei lõpe millaski.
14757. Seeni opis, kui kats kätt rindo päale pandas.

9508. Ega enne rahu ole, kui kaks kätt rinnal.

2172. Niikaua inimene korjab ja orjab, kui kaks kätt rinna peal.

1279. Ennem en saa henge tagasi, kui kaks kätt rindul.

111. Enne põle aega, kui kaks kätt rinna peal.

8143. Otsah kõik valu ja vaiv, ku kats kätt rinna pääl.

1141. Siis on hää olla, kui käed risti juba rinna pääl.

6135. Siis on kõik lõppend, kui kaks kätt rinna peal.

11595. Ega enne targass ei saa, kui kaits
kätt om rindu pääl.

4817. Kõik saavad kord kaks kätt risti
pääle.

12428. ENNE TÖÖ, SIIS TANTS —
?(8) var.

a. _____
Norm. 71, Vih. VER 186; ?Har (õpil.) —
?(3) var.

b. **Esiti töö, siis lõbu.***

* enne (Elav sõna)

Linda nr. 58 (1898) 859, Elav sõna II³
157 — ?(5) var.

Ühtegi usutavalt rahvaehtsat teksti ei
ole.

Vrd. 12429. Enne töö, siis toit.

12429. ENNE TÖÖ, SIIS TOIT — 1 var.

Vil (Takk).

Vrd. 12428. Enne töö, siis tants.

12430, eriti A₁b: Enne töö, siis palk.

**12430. ENNE TÖÖ TEHAKSE, PÄRAST
PALK MAKSETAKSE — u.**
35(107) var.

A₁a₁. **Enne töö, pärast palk.***

* inne (Rõu); tüü (Jõh), tüü (Puh, Rõu);
pera (Jõh), pärast (Puh, Rõu)

Rootsl. Elut. Kal. (1901) lisa 44, Plmp.
EKlk II 21, Meos Vaatl. III 157, Kask-
Vaigla-Veski I Hõ 90, Jänes-Parlo 13,
Norm. 79; 19. saj. ainult Puh (Arak) ja
Rõu (Ruga), enamik tekste uueaegsed,
kindlaimad autente näit. Jõh (Mets), Kaa
(Toombu) — väh. 2(25) var.

a₂. **Enne tüü ja pärast palk.**
Hel — 1 var.

b. **Enne töö, siis palk.***

* tüü; siss (Kõp)

EKMS I 334 ja III 1228; ?Jõh (õpil.),
Lüg (Källo), Juu v. Vän (Virkus), Kõp
(Ratas), Trm, Ote (õpil.); kõik hilisaeg-
sed — u. 5(10) var.

A₂. **Töö enne, palk pärast.**
?Trt? (Elsen) — ?(1) var.

B₁a₁. **Enne tehakse töö, pärast maksetakse
palk.**

Vlg. Lisal. nr. 16 (1890) 127 — ?(6) var.

a₂. **Enne tetas töö, pärast massetas
palk.***

* inne; tetäs; tüü; pärast; mastas (Rõu)

Mihkla-Parlo-Viidadepp I² 114; TMr, Rõu
(Pallits) — 2(3) var.

b₁. **Inne tetäs tüü ar, sis mastas palk.**
?Kam v. Se (Relli) — 1?(4) var.

b₂. **Enne tehakse töö, siis vast makse-
takse palk.**
Kuu — 1 var.

B₂a₁. _____ *

* tüü; tehasse; pera; maksetasse (Jõh),
makstakse (Norm.; Kuu)

E 19, E² 66, Muuk I² 139, Puus. EKGr.
30, 171 ja 192, Puus. KH III¹² 79, Puus.
Eü I 23, Puus. KA V—VI (1939) 21, Rei-
man KTr V 26, Muuk-Mihkla II 53 ja 66,
Kask-Vaigla-Veski Lõ² 30, Kask-Puusepp-
Vaigla 17, Norm. 79, Vih. VER 186; Jõh
(Mets), Amb (Hintzenberg), Kuu (õpil.),
Pal (Karma) — 4(30) var.

a₂. **Enne töö tehä, pärast palk makse-
da.**
Kuu — 1 var.

a₃. **Enne töö teha, pärast palk makse-
ta.***
* tehta (Kuu)
Rak, Kuu — 2 var.

a₄. **Enne ikka töö teha, pärast palk
makseta.**
Hlj — 1(2) var.

b. **Enne töö tehakse, siis palk makse-
takse.**
EKMS III 1228; Kuu (Vilbaste), Vil (Leo-
ke) — 2(5) var.

B₃a. **Enne töö tehtud, pärast palk mak-
setud.***
* tüü (Amb), tüü (Ksi)
?VMr (Haus), Amb, Kuu, Ksi, MMg,
Äks — 6 v. 7(9) var.

b. **Enne saab töe tehtud ja pärast saab
palk maksetud.**
Kos — 1 var.

c. **Enne töö tehtud, siis palk makse-
tud.***
* makstud (Jõh)
?Jõh (õpil.), ?Rap (õpil.) — ?(2) var.

B₄. **Enne saab töö tehtud kui palk mak-
setud.**
Krj (Mägi) — 1 var.

C. **Kui töö tehtud, siis palk maksetud.**
Kuu, Trm (Õunapuu) — 2(3) var.

Vrd. 11776. Mis tehtud, see maksetud.

12469. Kuidas töö, nõnda palk.

12205. Tunnelde töö tetas, palulde palk
mastas.

12398. Täna töö, hoome palk.

12429. Enne töö, siis toit.

12431. EP OLE TÖÖD, EP OLE LEIBA
— 2(10) var.

Aa. _____*

* ei (E, Kmpm.)

Wied. 34, Kündja nr. 32 (1883) 383, E 17, Kmpm. KLR II⁶ 341 — 1(7) var.

b. Ei ole töid, ei ole leiba.
E² 79 — ?(1) var.

B. Ilma tööta ei ole leiba saada.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

C. Piät tüüd murdma, ega muidu leiba ei saa.
Hel (Tanning) — 1 var.

Vrd. 12476. Kus tööd, seal leiba.
12078. Ega tubli töömees leivapuudust ei tunne.

12432. ETTE TETT TÖÖ JA TAGAVARA LEIB OM IKI HÄÄD — 1 var.
Hls (Ilus).

12433. IGA TÖÖ KANNAB OMA VILJA
— 1(2) var.

Norm. 76; Vil (Toss).

Vrd. 12472. Kuida töö, nenda vili.
12425. Egä tüü löüd oma palga.

12434. IGA TÖÖ NÕUAB OMA AEGA — 1 var.

Vil (Toss).

Vrd. 119, eriti Ba₂; Iga töö aeab oma aega taga.
12437. Iga töö tahab omal ajal tegemist.
418. Iga asi tarvitab oma aega.
11785. Tee kõik omal ajal.
8144. Egaüts ots umma aigu.
898. Hea asi nõuab aega.
980. Hea töö tarvitab ka head aega.
112. Iga aeg küsib oma tööd-tegu: kes talvel teeb, see suvel ees leiab, kes suvel teeb, see talvel ees leiab.

12435. IGA TÖÖ NÕUAB PALKA — ?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 12436. Iga töö on oma palga väärt.

12436. IGA TÖÖ ON OMA PALGA VÄÄRT — 3(4) var.

a. _____

EKMS III 1226; Saa (Söggel), Vil — 2(3) var.

b. Iga töö on palga väärt.
Jöh (Rööm) — 1 var.

Vrd. 12578. näit. B₁: Iga töömees on oma palga väärt.

12435. Iga töö nõuab palka.

12469. Kuidas töö, nõnda palk.

12437. IGA TÖÖ TAHAB OMAL AJAL TEGEMIST — 2 var.

A. _____

Vil (Toss) — 1 var.

B. Ega asi taht uma ajo pääle tegemist.

Räp — 1 var.

Vrd. 11785. Tee kõik omal ajal.

119. Kõik ajab oma aega.

118. Kik omal ajal.

12434. Iga töö nõuab oma aega.

420. Igal asjal oma aeg.

12438. Iga töö tahab tegemist.

12438. IGA TÖÖ TAHAB TEGEMIST — 2 var.

a. _____

Vil (Toss) — 1 var.

b. Tööd tahtvad ikka oma tegemist saaja.

Jäm — 1 var.

Vrd. 12552. Töö sunnib tegijat.

12522. Töö nõuab tegijat.

12516. Töö käib tegija järel.

12437. Iga töö tahab omal ajal tegemist.

12439. IGA TÖÖ TÄRVIDAB JÕUDU — 1 var.

Vil (Toss).

12440. IGA TÖÖ TAHT KÄRMUST — 1 var.

Hel (Tanning).

12441. IKKI TÖÖ JA TEU JÄRGI TULEB KIITA, MITTE PILLI JA PIU JÄRGI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 5934. Lindu kiidetakse laulust, inimest teust.

12442. ILMA TÖÖTA EI SAA SÜÜA — u. 20(70) var.

Aa₁. Ei ükski saa tööta süüa.

* Helle 330, Hupel 105, ABD^r (1811) 21, ABD^r (1849) 9, ABD^r (1865) 10, Poro-

menski EGr. 185, Stein 13, Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883) 382, Körber KR I (1891) 10 ja 43, KAH EKAI 149/50, Jürjens 36, Norm. 50; Kaa (Töll), Lai (Tamemepuu) — 3(29) var.

*

Ei ükski sa töeta süa, wer nicht arbeitet, soll auch nicht essen.

- a₂. Ei saa üksik töeta süvva.*
* ütsigi töötä süvvä' (Wied.)
Marpurg 70, Wied. 26 — ?(3) var.
- a₃. Ükski ei saa tööta süüa.
Muuk-Mihkla-Tedre IV 26 — ?(1) var.
- a₄. Tööta ei saa ükski süüa.
E 84, E² 67 — ?(4) var.
- b₁. Tööta ei saa kedagi süüa.
Wied. 184 — 1?(1) var.
- b₂. Tööta ei saa keegi süüa.
Kündja nr. 1 (1884) 9, Kmpm. KLR 10 ja 357; ?Kuu (Vilbaste) — 1?(5) var.
- c₁. Ilma tööta ei saa keeki süüa.
Võn — 1 var.
- c₂. Ei ilma tüeta sua keski süüa.
Trm (Särg) — 1 var.
- d. —
Puus. Eü I 45; Hlj (Kungur), Krj (Mägi), Vil (Leoke) — 3(4) var.
- e. Tööta ei saa süüa.
Kmpm. KLR I⁶ 123 ja II⁶ 341, Puus. KH II¹¹ 12 — ?(3) var.
- B. Ilma tööta ei saa süüa, rikkaks saada ära püüa.
Körber KR I (1854) 9, Körber Kirj. L II nr. 97, Körber USkÖr I 14/15, Norm. 50; Iis (L. Raudsep), VJg (Ustallo), Pee (Münther), Rap v. Mär (Poom), Rei (Ennist), Kaa (Fr. Kask), Tõs (Õövel), MMg (A. S.); esmaallikaks võib olla Körber — 8(16) var.

C. Ei ükski leia magades leiba ega saa tööta süüa.
OM nr. 2 (1890) 86, Tõn. RP 179 — ?(2) var.

Vt. 6316 B₂.

Vrd. 12426. Ei ilma tüeta sua keski elada.
12453. Kes tööd ei tee, see süüa ei saa.

12443. KELLEL EP OLE TÖÖD, SEE OTSIB TÖÖD — 2(15) var.

A. —
Wied. 54, Kündja nr. 35 (1883) 418, E

32, E² 66, Kask-Puusepp-Vaigla 10 — 1(5) var.

B. Kenel ei ole tööd, see otsib tööd: küllap tegijal tööd on, magajal und.
* Helle 336, Hupel 108, Poromenski EGr. 192/3, Wied. 51, Kündja nr. 35 (1883) 418, KAH EKAI 151 — 1(10) var.

*

Kennel ei olle tööd, se otsib tööd: Küllap teggjal tööd on, maggajal und, ein fleißiger findet wol ja thun, aber faule haben immer Feperrage.

Vt. 12500 J.

Vrd. 12504. Töö ei otsi tegijat, tegija peab tööd otsima.

12535. Töö otsib meest, mitte mees tööd.

12444. KELLE TÖÖ, SELLE TALGUD — 1 var.

EKMS IV 439.

12445. KELLE TÖÖD SA TIED, SELLE LAULU SA LAULAD* — 2 var.

* tööd; teed (Ann)

Rak, Ann.

Vrd. 5657. Kelle leiba ma söön, selle laulu ma laulan.

12446. KEL POLE TÖÖD, SEE KÄIB TEED — 1 var.

Hää (Mäesalu).

12447. KES EI TAHA TÖÖD TEHA, PEAB TUHJA KÕHTU KANNATAMA — 1 var.

Mus (U. Kolk).

Vrd. 12448. Kes ei taha tööd teha, see ei pea ka sööma.

12448. KES EI TAHA TÖÖD TEHA, SEE EI PEA KA SÖÖMA — u. 35(65) var.

A_{1a1}. Kä ei taha tööd teta, see ei pea ka mitte sööma.
Marpurg 75 — ?(2) var.

a₂. Kes ei taha tööd teha, see ei pea ka mitte sööma.*

* peage (Körber)

PPost. nr. 3 (1857) 24, Körber VRMK 53, Er Mõn. Kal. (1870) 42; Kär (Mändmets) — 1(6) var.

- a₃. _____*
 * kis (Vig), kessi (Saa); tehja (Saa);
 pia (Juu v. Vän); koa (Vig)
 Sannumetoja II (1849) 10, Norm. 50; TÜR,
 Kuu, Juu, Juu v. Vän (Virkus), Rap v.
 Mär (Poom), Vig (Aitsam, Saalist), Han,
 Saa (Langholts) — 10(15) var.
- a₄. Kes ei taha tööd teha, see ei pea
 mitte sööma.
 Üleüld. Tarv. Täht. (1911) 16; ?Vig
 (Väli) — 12(3) var.
- a₅. Kes ei taha tööd tetta, tuu ei pea
 sööma.
 Ote — 1 var.
- a₆. Kes ei taha tööd teha, ei pea ka
 sööma.*
 * tetä (Rõu); pia (Trm), peä (Rõu); süe-
 ma (Trm), söömä (Rõu)
 Borm Uus ABDr (1877) 28, Kk ABDr
 (1887) 24, Vih. VER 186; Pil, Trm, Rõu
 — 4(8) var.
- a₇. Kes ei taha tööd teha, ei pea sööma.
 E² 83 — ?(1) var.
- b₁. Kes tööd ei taha teha, see ei pea
 ka mitte sööma.
 EPost. Kal. (1877) 121; ?Vil (Pihlap) —
 12(2) var.
- b₂. Kes tööd ei taha teha, see ei pea
 ka sööma.
 Vil (Toss) — 1 var.
- c. Kes ei taha tööd teha, see ei pea
 ka mitte süüa tahtma.
 Krj (Mägi) — 1 var.
- d. Kes ei taha tööd teha, see ei pea ka
 mitte leiba sööma.
 Sa (Varvas) — 1 var.
- A_{2a}. Kes ei viitsi tööd teha, see ei pea
 ka mitte sööma.
 Aud — 1 var.
- b. Kes ei viitsi tööd teha, see ei pea
 ka sööma.
 Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- B. Kis häbeneb tööd teha, see peab koa
 häbenema sööma.
 ?Vig (Saalist) — 12(1) var.
- Ca₁. Kes ei tee tööd, see ei pea ka söö-
 ma.
 Val, Hel — 2 var.
- a₂. Kes tööd ei tee, see ei pea ka söö-
 ma.
 ?Nis (õpil.), Vil (Toss), ?Ote (õpil.) —
 1 kuni 3(3) var.
- b₁. Kes ei tee tööd, sii ei tohi ka süvvä.
 Krk (Sarv) — 1 var.

- b₂. Kes tööd ei tee, see ei tohi ka süv-
 va.
 Trv (Sikk) — 1(2) var.
- c. Kis ei tee tööd, see ärgu tahtku ka
 süüa.
 Rei (Ennist) — 1 var.
- d₁. Kes ei tee tööd, see ärgu ka söö-
 gu.
 SJn — 1 var.
- d₂. Kes tüüd ei tii, sii ärgu ka söögu.
 Vön — 1 var.
- e. Kis ei tee tööd, see ärgu söögu lei-
 ba.
 Mih — 1 var.
- D. Kis ei tee tüüd, sellel pole süüa ka
 tarist.
 Khk — 1 var.
- E. Kes ei tööta, see ei pea ka sööma.
 ?Ote (õpil.) — ?(1) var.

*

- Fa. Kes ei tee tööd, see ka ei söö.
 Vas? (R. Viidalepp) — 1 var.
- b. Kes ei tööta, see ei söö.
 ?Sa (õpil.), ?Ote (õpil.), ?Tt (õpil.) —
 ?(6) var.
- Vt. 12453 B.
- Vrd. 2. Tess. 3,10: Seft ka füs, kui mele
 tele jures ollime, käskfime, meie teitid
 sedda, et, kes ei tahha tööd tehha, se
 ei peage mitte söma.
- Vrd. 12465. Kis ei taha tööd teha, see peab
 keruma.
 12447. Kes ei taha tööd teha, peab tühja
 kõhtu kannatama.

12449. KES EI TAHA TÖÖD TEHA, SEE PEAB NÄLGA NÄGEMA — 2(4) var.

- Aa. _____
 Norm. 50; Lai — 1(2) var.
- b. Kes ei taha tööd teha, peab nälga
 nägema.
 Vil (Pallu) — 1 var.
- B. Kes ei taha tööd teha, see saab näl-
 ga näha.
 Pet. Ah 56 — ?(1) var.
- Vrd. 12450. Kes kõik tüü tege, tuu kõik nälä
 näge.
 12463. Kes tööd teeb, see süüa saab; kes
 laiskust peab, see nälga näeb.
 12579. Töötégija saab süüa, aga mait
 näeb nälga.

12455. Kes tööd taga ei aja, seda ajab nälg taga.

12460. Kes tööd teeb, see nälga ei näe.

12450. KES KÕIK TUU TEGE, TUU KÕIK NÄLÄ NÄGE — 4(6) var.

Aa₁. Kes kõige töö tege, too kõige nälja näge.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₂. Rääp (Lepson) — 1 var.

b₁. Kes kik tüü tege, sii kik nällä näge. Krk — 1 var.

b₂. Kes kõik töö teep, see kõik nällä näep. Rön — 1(2) var.

B. Kes kõik ametid peab, see kõik näljad näeb.

?SJn (Adelson) — ?(1) var.

Vrd. 12460. Kes tööd teeb, see nälga ei näe. 12449. Kes ei taha tööd teha, see peab nälga nägema.

12579. Töötegija saab süüa, aga mait näeb nälga.

12463. Kes tööd teeb, see süüa saab; kes laiskust peab, see nälga näeb.

9395. Kes kõik püüüd püüdäb, see kõik näljad nägeb.

9361. Kes kõik pühad peab, see kõik näljad näeb.

4543. Kes kõik kunstid piab, see kõik näljad näeb.

6412, eriti b: Kes kõik marjad maitseb, see kõik näljad näeb.

9797. Rohket ruoga noudab, kõik näljad nägeb.

12451. KES OMA TÖÖD RIKUB, SEE KAUPA RIKUB — 1(2) var.

Wied. 61, Kündja nr. 36 (1883) 431.

12452. KES TÖÖD EI TEE, SEE LEIBA EI SÖÖ, VAID VISKAB JALAD SEINALE — 1 var.

Iis (Proodel).

Vrd. kk: Mis sul põle muud kui pane jalg seina peale ja löö vilet (Kuu).

Vrd. 12453. Kes tööd ei tee, see süüa ei saa.

12453. KES TÖÖD EI TEE, SEE SÜÜA EI SAA — 5(24) var.

A_{1a}. Pet. HS I 5, Pet. Ah 18, Pet. ELA² 50

ja 62; kindlaimaid autente Rei (Ennist) ja Hää (Mäesalu) — 3(15) var.

b. Kes tööd ei tee, see ei saa ka süüa. Ann (Kagovere) — 1 var.

A₂. Kes ei taha tööd teha, see ei saa ka süüa. ?Pal (Karro) — ?(1) var.

Ba. Kes ei tee tööd, see ka ei söö. Vas? (R. Viidalepp) — 1 var.

b. Kes ei tööta, see ei söö. ?Sa (õpil.), ?Ote (õpil.), ?Tt (õpil.) — ?(6) var.

Vt. 12448 F.

Vrd. 12442. Ilma tööta ei saa süüa.

12452. Kes tööd ei tee, see leiba ei söö, vaid viskab jalad seinale.

12454. KES TÖÖD HOIAB, ARMASTAB NÄLGA — 1 var.

Jäm (Kuldsaar).

Vrd. 12460. Kes tööd teeb, see nälga ei näe.

12455. KES TÖÖD TAGA EI AJA, SEDA AJAB NÄLG TAGA — 1 var.

Pal (Karma).

Vrd. 12456. Kes tööd taga ei aja, teda ajab töö taga.

12449. Kes ei taha tööd teha, see peab nälga nägema.

12456. KES TÖÖD TAGA EI AJA, TEDA AJAB TÖÖ TAGA — u. 5(82) var.

a₁. CRJ KLR II 55, Wied. 64, CRJ Sak. Kal. Pöl. (1880) 214, Kündja nr. 37 (1883) 442 — 1(29) var.

a₂. Kes tööd taga ei aja, seda ajab töö taga.

Einer Lüh. EKÖ 69, Einer EKÖ⁴ 68, Tön. Trt. Täht. (1888) 50, Kmpm. KH 76, Kmpm. KLR II² 45, E 36, E² 66, Pöld 62, Puus. EKGr. 167 ja 171, Puus. KH III¹² 78, Puus. KH II¹¹ 104, Puus. Eü I 112 ja 117, Jänes-Parlo 135, Parijõgi-Reial-Valgla VI 202, Norm. 51; Koe (Priks), Hel (Wahlberg), Pst (Pikamäe), Vil (Evert) — 4(51) var.

b. Kes ei aja tööd taga, seda ajab töö taga.

E MVH 14 — ?(2) var.

Vrd. kk: Ega töö mind karda, mina kardan tööd 'laisk' (Kos).

Vrd. 6684. Paremb, kui mies tööd ruttab, kui töö miest ruttab.

12455. Kes tööd taga ei aja, seda ajab nälga taga.

5661. Kes leiba taga ei aja, seda ajab leib taga.

12457. KES TÖÖD TEEB JA VAEVA ARMASTAB, SEDA AITAB JUMAL — 2(8) var.

A₁. _____
Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442 — 1(5) var.

A₂. Kes tööd teeb ja õigust nõuab, seda aitab jumal.
VMr — 1 var.

B. Tee tööd ja näe vaeva, siis jumal õnnistab sinu kätetööd, aga laisale ei anna jumal kedagi.
?Lai (Tammepuu) — ?(1) var.

C. Tii tüüd hoolega, sis olet sa jumalale ja inemisile armas.
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

12458. KES TÖÖD TEEB, SEE LEIBA LEIAB — 1?(12) var.

a₁. _____
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

a₂. Kes tööd teeb, leiba leiab.
E 37, E² 67, Kask-Puusepp-Vaigla 10, Norm. 50, Vih. VER 185 — ?(9) var.

b₁. Kes tööd teeb, see leiab leiba.
Kask-Puusepp-Vaigla 15 — ?(1) var.

b₂. Kes tööd teeb, leiab leiba.
Kask-Vaigla-Veski I Ak 79 — ?(1) var.

Vrd. ka Reiman KTr VI 36.

Vrd. 12476. Kus tööd, seal leiba.

6353. Kui maitseb töö, siis maitseb ka leib.

14239. Virk käsi leiab igal pool leiba.

12459. KES TÖÖD TEEB, SEE MUSTAKS SAAB — 1—2(24) var.

a. _____
* Helle 338, Hupel 109, Poromenski EGr. 195, Stein 27, Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442, Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71, KAH EKA1 152, Norm. 76 — 1(17) var.

*

Kes tööd teeb, se mustaks saab, Leute die immer arbeiten, können nicht blank sein.

b. Kä tööd teep, see mustas saap.

* Hupel 109, Poromenski EGr. 195, Norm. Cl. 24 — 1?(4) var.

*

*Ees tööd teeb, se mustaks saab, vrr. } wer arbeitet, wird schwarz.
? Kes tööd teep, se mustas saap, börs. }*

c. Kes tööd teeb, mustaks saab.
E 37, E² 67 — ?(3) var.

12460. KES TÖÖD TEEB, SEE NÄLGA EI NÄE — 5 v. 6(8) var.

A_{1a}. Kes tööd teeb, see ei näe nälga.
Saa (Söggel) — 1 var.

b₁. _____
Norm. 51; Mih (Piile) — 1(3) var.

b₂. Kes tööd teeb, ega see nälga ei näe.
Aks — 1 var.

A₂. Kes mees tööd teeb, ega see mees nälga nää.
Koe (Schultz) — 1 var.

*

B. Kes tööd ei karda, see nälga ei näe.
Vän — 1 var.

C. Kes tööd ei põlga, see nälga ei näe.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 12450. Kes kõik tüü tege, tuu kõik nälä näge.

12449. Kes ei taha tööd teha, see peab nälga nägema.

12576. Töötegiija ei sure kunagi nälga.

12454. Kes tööd hoiab, armastab nälga.

12461. KES TÖÖD TEEB, SEE ON RIKAS JA NÖID — 1(7) var.

a. _____
Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442, EKMS IV 175; Pär (Rosenplänter) — 1(4) var.

b. Kes tööd teeb, on rikas ja nõid.
E MVH 40, E 37, E² 67 — ?(3) var.

12462. KES TÖÖD TEEB, SEE RÕEMU NÄEB * — ?(25) var.

* rōõmu (E jj.)

Tõn. LPr 12, E 37, E² 67, Huvit. II 17, Puus. KH III¹² 79, Norm. 75.

Vrd. 12536. Töö rōõmustab.

12463. KES TÖÖD TEEB, SEE SUUA SAAB; KES LAISKUST PEAB, SEE NÄLGA NÄEB — 2 var.

A. _____
Vil (Leoke) — 1 var.

B. Kes tööd teeb, see leiba sööb; kes laiskleb, see nälgeb.

Võn (P. Rootslane) — 1 var.

Vt. 12466 C.

Vrd. 12449. Kes ei taha tööd teha, see peab nälga nägema.

12450. Kes kõik tüü tege, tuu kõik nälä näge.

12464. KES TÖÖS TUBLI, SEE SÖNAS SUDIKAS — 1?(1) var.

?Kam (Relli).

12465. KIS EI TAHA TÖÖD TEHA, SEE PEAB KERUMA — 3 var.

Aa.

keruma = kerjama

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Kes ei viitsi tööd teha, see peab kerjama.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Kes ei viitsi tööd teha, see peab kerjama; kes ei viitsi kerjata, see peab surema.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. 12448. Kes ei taha tööd teha, see ei pea ka sööma.

12466. KIÄ TUUD TEGE, TUU SAA LEIBÄ KAH — 3 var.

A. Tie tüöd, saad leiba.

Vai — 1 var.

B.

Har — 1 var.

C. Kes tööd teeb, see leiba sööb; kes laiskleb, see nälgeb.

Võn (P. Rootslane) — 1 var.

Vt. 12463 B.

Vrd. 12078. Ega tubli töömees leivapuudust ei tunne.

12467. KOS TUUD, SÄÄL SAGI — 2 var.

a.

Se (Kaiv) — 1 var.

b. Kos om tüüd, sääl om saaki saia.

VLk — 1 var.

Vrd. kk: Suur töö teha ja suur saak saada (Aud).

Vrd. 12468. Kudas töö, nõnda saak.

12468. KUDAS TÖÖ, NÕNDA SAAK — 5 var.

A. _____*

* kuidas, kuda

Hää — 4 var.

B. Kudas töö, nõnda saak: hästi teed, hästi saad.

Hää — 1 var.

Vt. 1880 C.

Vrd. 12472. Kuidas töö, nenda villi.

12469. Kuidas töö, nõnda palk.

12467. Kos tüüd, sääl sagi.

12469. KUIDAS TÖÖ, NÕNDA PALK — u. 100(340) var.

A₁a₁. _____*

* kulda (Wied.; Sa, Aud, Hls, VIL, SJn, Har), kudas (E; Jür, Ris v. HMD, Rap v. Mär, Mih, Sa, Trv, Pst, Kõp, Trm, Nõo, Ran), kuda (Vai, Kuu, Rap v. Mär, Sa, Hel, Vil, SJn, TMr, Kan); tüö (Vai, Kuu, Muh), tüe (Trm), tüü (Pst, Kõp, Nõo); ninda (Vai, Kuu, Pst), nenda (Wied.; Vai, Sa, Aud, Hel, Pst, Kõp, TMr, Har), nõnda (Sa), nõnna (SJn), nenna (Mih)

Sannumetoja III (1850) 121 ja 267, Sannumetoja V (1856) 42, Sannumetoja VII (1860) 130, Nörmann 31, Meves 138, Malm 15, Wied. 87, Niggol VKÖR 188, Tõn. Em Luul. 5, Tõn. Prn. Täht. (1885) 45, Tõn. LLr 113, Kurrik 7, VP Aabits (1883) lk-ta, Kündja nr. 41 (1883) 491, Kündja Täht. (1885) 55, Kk ABDr (1887) 12, Gr. ELr II 93, Gr. PA I² 14, OM nr. 2 (1890) 87, Vlg. Lisal. nr. 16 (1890) 127, N. D. UA (1895) 9, Rätsep Koduk. 55 ja 89, Mäesepp 14, Kmpm. KH 80, Kmpm. Kõ 46, Kmpm. Klr 374, Kmpm. Klr II¹ 361, Kmpm. EL II³ 26, Oleüld. Tarv. Täht. (1911) 12, NP 6, E 45, E² 66, MM Täht. (1915) 97, Puus. EKGr. 190, Puus. KH III¹² 79, Puus. KA V—VI (1939) 161, Möller 162, Raud VMj 217, Mihkla 70, Muuk-Mihkla I 23, Huvit. V Lisa 15, Reiman EK I 277, Jänes-Parlo 127, Kask-Vaigla-Veski III Vö 13, Vih. (1949) 92 ja (1950) 79, Norm. 79, EKMS III 1228; käsikirjatekste sporaadiliselt üle maa, v. a. Se; u. pooled tekstid hillised (k. s. 20.—60. aastaist), eriti TaL ja Vö esindatud valdavalt uueaegsetega; arvatavaid autentse näit. Vai, Lüg, Sim, Amb, Kuu, Tln? (Pusemann, J. Keller, Juurik), Jür, HMD, HMD v. Ris (Treumann), Rap v. Mär (Poom), ?Vig (Odem, Priimets), Mih (Piile), Mar, Sa, Aud, Vän, Pär (Pulst), Vl, Trm (Särg), TMr, Nõo (Sild), Puh (Antik), Ran (Kärp), Kan, Krl (Toom), Trv v. Rõu (Slipsen), Rõu (L. Raudsepp), Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.),

?Plv (Huik), As (Vaabel, Kuusik), Tt (S. Veske) — väh. 80(266) var.

a₂. Kudas töö, nōnna kua palk.*

* kudas; nenda ka (Tt)

Plt, Tt (anon.) — 2 var.

b₁. Kuida töö, nii palk.*

* kuida (Gr.), kuidas (Plmp.)

Gr. SKO II 96, Kōrber KR I 10, Plmp. EKIk II 13; Krj (Mägi), Kaa (Tõll) — 2(8) var.

b₂. Kudas töö, nii on palk.

Vig (Saalist) — 1 var.

c. Kuis tüü, nii palk.*

* töö (Hlj)

Hlj, Ote, Rõu — 3(5) var.

d. Kui töö, nii palk.

* Helle 341, Hupel 110, Čelak. 128, Kōrber KR I 8, Kōrber USkOr I 8/9, Kōrber VRMK 37, Gressel (1856) 54, Poromenski EGr. 198, Stein 34, Wied. 83, Kündja nr. 40 (1883) 478, Org 48, KAH EKAl 153; ?Sa (Simon, Verliin), ?Se (Relli) — väh. 1(38) var.

*
Kui töö, ni palk, wie einer arbeitet, so wird ihm auch ge-
loht.

e. Kui töö, nōnda palk.

Jürjens 71 — ?(1) var.

f₁. Nigu töö, nii palk.

Ote — 1 var.

f₂. Nii kui töö, nii ka palk.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

g. Nii kui töö, niida ka palk.

Marpurg 72 — ?(1) var.

h. Nii kuidas töö, nii on ka palk.

?Vil (Leoke) — ?(1) var.

i. Määne tüü, sääne palk.

Se — 2 var.

A₂. Kui tüüd, nii palka.

Se — 1 var.

Ba. Kuidas töö, nōnda palk; kuri töö, kuri palk.

?Ote (õpil.) — ?(1) var.

b. Kudas töö, nōnda palk; kuri töö, kuri malk.*

* kuidas (Pet.; Ote)

Pet. UA⁷ 27; Hää (Mäesalu), ?Ote (õpil.) — 1(3) var.

Vt. 4639 B.

C. Kes tegi, ise tegi; kuidas töö, nōnda palk; kuri töö, kuri malk.

?Ote (õpil.) — ?(1) var.

Vt. 4639 C ja 11760 C.

D. Kudas töö, nōnda palk; koera töö, koera malk.

Hää — 1 var.

Vt. 4078 B.

E. Kuidas töö, nōnda palk; kuidas koer, nōnda malk.

?Plt (Luu) — 1?(1) var.

Vt. 4118 C.

F. Kudas töö, nōnda palk; kudas süü, nōnda malk.*

* kuidas (Trv)

Rei, Trv (J. Johanson) — 2 v. 3(3) var.

G. Kuidas töö, nōnda palk; paha tegu, matsub malk.

?Tür (õpil.) — ?(1) var.

H. Kuidas toit, nōnda töö; kuidas töö, nōnda palk.

Hls (Sulsenberg) — 1 var.

Vrd. Op. sõn. 19 (alapealkiri): Kuida kegi tunneb ja arwab, nenda ta moistab: kui töö, nenda palk.

Vrd. ka 2. Ajar. 15,7 ja 1. Kor. 3,8.

Vrd. 12425. Egä tüü lööd oma palga.

12436. Iga töö on oma palga väärt.

12543. Töö teenib palka.

12430, näit. A₁a₁: Enne töö, pärast palk.

12398. Täna töö, hoome palk.

1146, eriti C: Hää tüü, hää palk.

12471. Kuidas töö, nōnda tasu.

12472. Kuida töö, nenda villi.

12468. Kudas töö, nōnda saak.

11778. Nōnda kui tegu, nōnda ka palk.

6523. Kuida mees, nenda palk.

5139. Kuidas külv, nōnda palk.

4075. Koera palk on malk.

12470. KUIDAS TÖÖ, NÕNDA SÖÖ — 2 var.

a. _____
Hls (Sinka) — 1 var.

b. Kuda töödä, nōnda söödä.
TMr — 1 var.

Vrd. 11769. Kui tiit, nii süüt.

12471. KUIDAS TÖÖ, NÕNDA TASU — ?(5) var.

?Lüg (Källo), ?Vän (Tammsoo), ?Kam? (Relli).

Vrd. 12469. Kuidas töö, nōnda palk.

12541. Töö tasub tegijale.

12472. KUIDA TÖÖ, NENDA VILI —
1(2) var.

- a. _____
Khk (Thom) — 1 var.
- b. Kuidas on töö, nōnda on vili.
Meos Vaatl. III 157 — ?(1) var.
- Vrd. 12468. Kudas töö, nōnda saak.
12469. Kuidas töö, nōnda palk.
5136. Kuida küli, nōnda vili.
10247. Kudas seeme, nōnda vili.
7436. Kuidas nimi, nōnda vili.
12433. Iga töö kannab oma vilja.

12473. KUI IGAÜKS TEEB OMA TÖÖD,
SIIS ON KÕIK ASJAD MAJAS
HEAD — 10(13) var.

- a₁. _____*
* tieb; tüöd; kaik (Kuu), keik (Hlj);
hääd (Kuu, Vil)
Wied. 76, Kündja nr. 39 (1883) 466, Norm.
63; Hlj, Kuu, Rap v. Mär (Poom), Vil
— 7(10) var.
- a₂. Kui egäüks tieb oma tüed, siis on
kõik asjad majas hiäd.
Khn — 1 var.
- b. Kui igamees teeb oma tööd, siis on
kõik asjad majas head.
Lai — 1 var.
- c. Kui igaüks teeb oma tööd, siis on
kõik asjad majas korras.
Vän — 1 var.

12474. KUI TÖÖ LÖPEB, SIIS LÖPEB
LEIB — 1(33) var.

- Aa₁. _____*
* lõppeb (Wied.)
* Helle 341, Hupel 110, Marburg 71, Po-
romenski EGr. 198, Wied. 83, Kündja nr.
40 (1883) 478, KAH EKAI 153, Muuk-
Mihkla I 95 — 1(21) var.

*Kui lõppeb, siis lõppeb leib, wenn man nicht
mehr verdienen kan, so muß man dorben Matth. 6, 26.*

- a₂. Kui töö lõpeb, lõpeb leib.
E 44, E² 67 — ?(2) var.
- b₁. Lõpes töö, lõpes leib.*
* lõpeb (Norm.)
Norm. 50; ?Vas (Jakobson) — ?(2) var.
- b₂. Lõpeb töö, lõpeb ka leib.
EKMS III 1312 — ?(1) var.
- B. Kui lõpeb töö, siis lõpeb toit.*
* lõppeb (Wied.)

Stein 33, Wied. 80, Kündja nr. 39 (1883)
467 — ?(7) var.

Vrd. 12476. Kus tööd, seal leiba.
1694. Hõlp töö, hõlp leib.

12475. KUI TÖÖ ON TEHTUD, SIIS ON
HEA HINGATA — u. 10(106) var.

- A_{1a1}. _____
* Helle 341, Hupel 110, Poromenski EGr.
198, Beitr. XI 157, Gressel (1829) 59 ja
(1856) 54, Neus 236, Wied. 84, Körber KR
I 10, Einer EKÖ⁴ 27 — 1(18) var.

*
*Kui töö on tehtud, siis on hea hingata, nach der Ur-
beitiß gut ruhen.*

- a₂. Kui töö om tettud, sis om hää hen-
gada.*
* tehtü; siis; hengätä (Laakm.)
Marpurg 71, Laakm. Mr Kal. (1863 dets.)
— 1?(4) var.
- a₃. Kui töö tehtud, siis on hea hinga-
ta.
Sander I 69, Jung 55; Kaa — 1(7) var.
- a₄. Ku tüü tehtud, sis on hää hingätä.
Vil (Nigul) — 2 var.
- a₅. Kui töö tehtud, hea hingata.
E² 66 — ?(1) var.
- a₆. On töö tehtud, siis on hea hingata.
CRJ UAr 28 ja 34; Vig, Kre, ?Plt (Luu)
— 3 v. 4(13) var.
- a₇. Töö tehtud, hea hingata.
E² 66 — ?(1) var.
- b. Pärast tööd on hää hingata.
?Hel (Wahlberg) — ?(2) var.
- c₁. Tehtud töö järke on hea hingata.*
* järgi; hää; hingadä (Saa)
?Sa (Holzmayer), ?Saa (Sitzka) — ?(2)
var.
- c₂. Tettud töö perra om hää hengata.
?Ran (Tobber) — ?(1) var.
- A₂. Töö järele on magus hingata.
N. D. UA lk-ta — 1?(1) var.
- B_{1a1}. Kui töö on tehtud, siis on hea pu-
hata.*
* hää (KAH, Nurmik)
KAH EKAI 153, Jürjens 71, Plmp. EKIK
II 25, Nurmik II 145 — ?(8) var.
- a₂. Kui töö tehtud, siis on hea puhata.
Gr. RkÖrE II 70, Nurmik I 159; ?Hls
(Jung) — ?(7) var.

- a₃. Kui töö tehtud, siis hea puhata.
Kmpm. EL II⁶ 6 — ?(4) var.
- a₄. On töö tehtud, siis on hea puhata.
ABDr (1889) 28, Kmpm. EL III¹⁰ 174 —
?(3) var.
- b. Tehtud töö järele on häa puhata.*
* tehtu; hea (VNg)
Gr. SKÖ II 62; VNg (Aug. Krikmann) —
1 v. 2(5) var.
- c. Pärast töö lõpetust on hea puhata.
Pödder LVKGr. 103 — ?(1) var.
- B_{2a}. Kui töö on tehtud, siis on magus
puhata.
Wied. 84; ?Tt (Kreutzw.) — ?(3) var.
- b. Kui töö tehtud, siis magus puhata.
Stein 34, Kod. Kal. (1881) lisa 108, Kur-
rik 7, VP Aabits (1883) lk-ta, Kmpm.
KH 80, Kmpm. KLr 374, Kmpm. KLr II⁶
361, Pet. Ah 22 — ?(14) var.
- c. Kui töö tehtud, hea hingata.
E² 66 — ?(1) var.
- Ca. Kui töö tehtud, siis aeg puhata.
Norm. 71, Vih. VER 186, EKMS III 215
— ?(7) var.
- b. Kui töö tehtud, siis on aega puhata.
Saa (Söggel) — 1 var.
12476. KUS TÖÖD, SEAL LEIBA — 9
kuni 13(26) var.
- A. _____*
- * sääl (Vön)
E 47, Kmpm. KLr I⁶ 124 ja II⁶ 342, Meos
Vaatl. I—II 82, Norm. 50, Vih. VER
185; Vig (Saalist), Vän, Saa (Söggel),
Vön (P. Rootslane), ?Kam (Relli) — 4
kuni 5(17) var.
- Ba₁. Kel tööd, sel leiba.
Muuk-Mihkla I 98; Häa (Mäesalu), Tt
(S. Veske) — 2(3) var.
- a₂. Kellel tööd, sellel leiba.
HMd v. Rīs (Treumann), Hls (Söggel) —
2 var.
- b₁. Kel tööd, sel ka leiba.
?Saa (õpil.) — 1?(1) var.
- b₂. Kellel on tööd, sellel on ka leiba.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- C. Kui tüed, siis leibä.*
* tööd; leiba (TMr)
Khn (S. Saar), ?TMr (Siil) — 1 v. 2(2)
var.

- Vrd. 12431. Ep ole tööd, ep ole leiba.
12474. Kui töö lõpeb, siis lõpeb leib.
12458. Kes tööd teeb, see leiba leiab.

12477. KÕIK TUU VÕI ÄR TETÄ', A
LATSÕ PERST PÜHI EI' ÄR
KUNAGI PUHTAST, TUU TUU UM
OTSALDA' — 1 var.

Lut (Sang).

- Vrd. 178. Ahjunuka atmine, lamba kaala pü-
gamine, latse perse pühkmine olevat kõi-
ge halvembad tüüd ilman.

12478. KULL TÖÖ TEGIJAI LEIAB —
2 var.

- a. _____
Hlj (Kungur) — 1 var.
- b. Kus tööd, seal tegijat.
Rõu — 1 var.

- Vrd. 5679, eriti C: Küll leib tegijaid saab ja
sai sõtkujaid.

12479. KÜLL TÖÖ VIISILE VEDÄB * —
1(2) var.

- * töö; veab (Norm.)
Norm. 80; Kuu (Vilberg, Viljak).

12480. MUID TÖÖSID, MIS TEHA EI
JÕUA, VÕIB VÄL'LA TEHA ANDA,
AGA KODUST MAJATALITUST
EI SAA VÄL'LA ANDA — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

12481. PAREM ILMA TÖÖTA KUI KÄIJA
ILMA VÖÖTA — 1 var.

Aud (Põldre).

- Vrd. 12785. Tütarlaps tööta on nagu teekäija
ilma vööta.

12482. PAREM TÖÖD TEHA MURETA
KUI JÕUDE OLLA MUREGA —
1(5) var.

E 68, E² 47, Norm. 71; Vai (Feldbach).

12483. SAA AI' TUU TEGEMÄLDÄ,
SAA AI' JUMMAL PALLÖMALDA'
— 1 var.

Se (T. Linna).

12484. SINNÄ MINE TUUHU, KOS
USSEPIIDAKI OMMA RASVAGA;
SINNÄ ÄRA MINGU, KOS
PÖRMANDUGI OMMA ÄRÄ
MÖSTU — 1?(1) var.

J. Poolakessi seletus: «Rätsepä ütlemi-
ne.»

?Räp.

12485. TEE TÖÖD HIGIGA, SIIS SÖÖD
LEIBA HIMUGA — 16 kuni 18(81)
var.

A_{1a}. Tee tööd higiga, siis sööd himuga.*
* til (Hel)

Meves 134, Niggol VKÖR 188, KAH Uus
ABDr 12; Sim (Viidebaum), Hel (Keernik),
Vil (Leoke, Suurkask), Räp (Org) —
5(35) var.

b. Tee tööd higiga, sööd himuga.
Juu — 1 var.

A_{2a}. _____ *

* himoga (Ris)

Wied. 180, Kündja nr. 52 (1883) 622; Ris,
Krj (Janushoff), Pöi (Verliin) — 3(7)
var.

b. Tee tööd higiga, sööd leiba himuga.
E 82, E² 68, Kmpm. EL II^a 77 — ?(18)
var.

c. Tii tüüd higiga, süü leiba himoga.
Kan — 1 var.

A₃. Kes higiga teeb, see himuga sööb.
Norm. 81; Lai — 1(2) var.

B. See, kes tööd teeb higiga, see sööb
isu himuga.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.

C₁. Tee tööd higiga, siis sööd isuga.*
* tie; tüüd; higigä; süüd (Kuu)

Rätsep Koduk. 23, Plmp. EKlk II 25; Kuu
(Lindström), Kos — 2(5) var.

C₂. Tee tööd higiga, siis sööd leiba
isuga.
Gr. ELr II 93 — ?(4) var.

D. Tee tööd higiga, siis sööd rõõmuga.
Hurt VVk ABDr 24/5 — 1?(1) var.

E. Tee tööd, kuni higistad, siis sööd
heameelega.
Kuusik KT 207 — ?(2) var.

*

F. Tii tüüd hoolega, siis süüd leibä isu-
ga.
?Rõu (Pallits) — 1?(1) var.

G. Tee tööd hoolega, siis sööd leiba
rõõmuga.
Kõp (Loorits) — 1 var.

*

H. Tii tüüd, sis süüd himuge.
Krl — 1 var.

I. Tii tüüd ja süü leibä rõõmuge.
Krl — 1 var.

Vrd. 1233. Mida higisem nahk, seda magu-
sam leib.

12486. TEE TÖÖD JA MAKSA RAHA,
MAATÜKK JÄÄB HERRALE —
1(3) var.

Norm. 115, EKMS II 967; Krj (Mägi).

12487. TEE TÖÖD JA NÄE VAEVA, SIIS
SAAD TAEVA — u. 45(90) var.

Aa₁. Tie tüüd ja nää vaeva.
Vai — 1 var.

a₂. Tee tööd ja näe vaeva.
Trt — 1 var.

b. Tehke tööd ja nähke vaeva.
Pet. Ah. 22, Puus. KH II¹¹ 25, Puus. Eü
I 24 — 1(3) var.

B_{1a1}. Tee tööd, näe vaeva, siis saad tae-
va.
E 82, E² 67; Lai — 1(11) var.

a₂. Tii tüüd, näe vaiva, saat taiva.
Har — 1 var.

a₃. _____
Huvit. II 150; Sim, Tür, Muh, Vän, Saa,
Hls, KJn, Trt — u. 10(31) var.

a₄. Tee tööd ja näe vaeva, siis saad sa
taeva.
Aks — 1 var.

a₅. Tee tööd ja näe vaeva, siis saad
alles taeva.
Saa — 1 var.

b. Tee tööd ja näe vaeva, siis sa pää-
sed taeva.
Kod — 1 var.

B₂. Tee tööd ja näe vaeva, siis saad
kõrgele taeva.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.

B₃. Tee tööd ja näe vaeva, siis saad
seitsmendasse taeva.
?Trt (õpil.) — 1?(2) var.

B₄. Tee tööd ja näe vaeva, siis saad
ennem õnnetaeva.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.

- B₅. Tee tööd ja näe vaeva, siis saad põrgust taeva.
?Pal (õpil.) — 1?(1) var.
- B₆. Tehka tööd ja nähka vaeva, siis saate õndsast taeva.
?Trm (õpil.) — 1?(1) var.
- B₇. Tee tööd ja näe vaeva, siis jumal aitab taeva.
?Vän (Rõõmussaar) — 1?(1) var.
- C. Kes tööd teeb, see saab taeva.
Kuu — 1 var.
- D₁. Kes vaiva näep, sii taiva saap.
Räp — 1 var.
- D₂. Kellel palju vaeva, see saab ruttu taeva.
Saa — 1 var.
- D₃. Näe vaiva, siis saad taiva.*
* sis (Ote)
TMr, Ote? (Maasen) — 2 var.
- D_{4a}. Vaiva läbi saad taiva.
Tt (Suurkask) — 1 var.
- b. Vaeva läbi saap jo taeva.
Krk — 1 var.
- c. Vaeva läbi saab inimene taeva.
Trv — 1 var.
- d. Vaevaga saab taeva.
Saa — 1 var.
- Ea₁. Kes vaeva ei näe, see taeva ei saa.
SJn — 1 var.
- a₂. Kes vaeva ei näe, ega see taeva ei saa.
Äks — 1 var.
- a₃. Kes vaeva ei näe, sie ei sua taeva.
Trm — 1 var.
- a₄. Kes ei näe vaeva, see ei saa taeva.
Hlj, Sa (õpil.), Hää, Saa — 5(6) var.
- b. Kes ei näe vaeva, ei pääse taeva.
VMr — 1 var.
- c. Kes ei tunne vaeva, see ei saa ka taeva.
Tt (Pallu) — 1 var.
- d. Kes vaeva ei taha nätta, see ei saa kah taeva.
Trv — 1 var.
- F. Tee tööd ja näe vaeva, muidu sa ei saa taeva.
Trt — 1 var.
- G_{1a1}. Ega mudu taeva ei saa, kui vaeva ei näe.*
* muidu (trükised)
Wied. 19, Kündja nr. 32 (1883) 381/2; TMr — 1(4) var.

- a₂. Ega muidu taevasse saa, kui vaeva ei näe.
E 14, E² 69 — 2?(2) var.
- b. Ega muidu saa taeva, kui ei näe vaeva.
Huvit. V Lisa 14 — 2?(1) var.
- G_{2a}. Ilma vaevata ei saa taeva.
Lüg — 1 var.
- b₁. Ei ilma vaivata taeva saa.
Kuu — 1 var.
- b₂. Ei ilma vaevata saa taeva.
Kuu — 1 var.
- Vrd. alb: Kesse kardab hoolt ja vaeva, / see ei jõua sinna taeva, / mis ta oleviku saalis, / omast elust ette maalis (Kre).

12488. TEE TÖÖD JA PALU JUMALAT — u. 30(132) var.

- Aa₁. —————*
- * tie (Lüg, Trm), tiil (Nõo, Räp); tüöd (Lüg), tüed (Trm), tüüd (Nõo, Räp); palle (Räp)
- * Arvelius 35, ** Masing ABD 17, San-numetoja 1 (1848) 126, IV (1851) 24 ja VII (1860) 3, PPost. nr. 3 (1857) 24, Borm Mr Kal. (1861) lk-ta, Plates ER Kal. (1865) 46, Gressel (1866) 63, CRJ UAr 28, Meves 134, Stein 61, Wied. 180, Kas. Talur. Kal. (1881) 38, Kündja nr. 52 (1883) 622, ABDr (1883) 18, Kod. Kal. (1883) lisa 93, ER Kal. (1887) 68, Gr. ELr II 93, Körber KR I (1891) 45, ABDr (1895) 28, Risti R. Kal. (1896) 28, (1897) 28, (1898) 32 ja (1899) 26, Vlg. Kal. (1896–1906) 7, Kodu Kal. (1905) lk-ta, Pet. Ah. 25, Ristir. Püh. Kal. (1907, 1910, 1911, 1912, 1914, 1915 ja 1916 detš.), E 82, E² 67 ja 103, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 32; Lüg, VMr, Amb, Tür, Kuu, Tln, Vig, Saa, Trv, Vil, Trm, TMr, Trt, Vön, Kam, Nõo, Plv, Räp, Tt (Kreutzw.) — u. 20(82) var.

*

Tee tööd, ja pallo Jummalad!

**

Te tööd ja palu Jumma-lat.

- a₂. Tee tööd ning palle jumalat.
Marpurg 70 — 2?(1) var.
- b₁. Palu jumalat ning tee tööd.
* Helle 350, Hupel 114, Beitr. XI 157,

Poromenski EGr. 210, Wied. 143, Kündja nr. 48 (1883) 573, KAH EKA1 156 — 1(14) var.

*
Palu Jumalat ning te tööd, bete und arbeits.

b₂. Palu jumalat ja tee tööd.
Körber VRMK 42; VII, Kam — 2(3) var.

c. Palu ja tee tööd.
Gr. SKÖ II 48, Kmpm. KH 31 — ?(3) var.

d. Tee tööd ja palveta.
Kuu (õpil.) — 1 var.

B. Tee tööd ja palu jumalat kuni elad.
?Trv (õpil.) — ?(1) var.

C. Tee tööd ja palu jumalat ja ole oma põlvega rahul ja rõõmus.
Sannumetoja IV (1851) 20 — ?(1) var.

Da. Tee tööd ja palu jumalat, siis iga-päevast leiba saad.
Meelej. nr. 4 (1878) 198 ja I (1879) 198;
?Tt (õpil.) — ?(3) var.

b. Tee tööd ja palu jumalat, saad leiba alati.
?Hls (õpil.) — ?(1) var.

Ea. Tee tööd ja palu jumalat, siis läheb kõik hästi.
Plt (Luu) — 1 var.

b. Tee tööd ja palu jumalat, sis om kõik hää.
Kam (Reili) — 1 var.

c. Tee tööd ja palu jumalat, siis on kõik asjad majas korras.
Borm Prn. Er Kal. (1881) lk-ta — ?(1) var.

F. Tee tööd, palu jumalad, saad rikku-se ja taeva.
?Se (Oinas-Tammeorg) — 1?(1) var.

G. Tii tüüd ja palu jumalad, sis taiva-riiki saad.
?Ran (L. Kallas) — 1?(1) var.

H. Tee tööd ja palu jumalat ja anna lauldes temale au.
?Lai (Tammepuu) — 1?(1) var.

I. Tee tööd ja palu jumalat, ei seda salli rumalad.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

J. Tee tööd ja palu jumalat, nii õpetati rumalat.
Töör. Täht. (1929) 10; ?Rak (õpil.) — ?(2) var.

K. Tee tööd ja palu jumalat, siis oled sa kuku poeg.
?Trt (õpil.) — ?(1) var.

L. Tee tööd ja palu jumalat ja anna poisil suud.
?Kõp (õpil.) — 1?(1) var.

M. Tööd pääb ikka tegema ja jumalad paluma, siis saab keik korda.
Tt (Vestr.) — 1 var.

N. Inimene peab tööd tegema, et ta ilmas ei sure, ja jumalat paluma, et ta praegu võib surra.
Wied. 40, Kündja nr. 34 (1883) 406 — 1(3) var.

O. Palu ja tee tööd, tee tööd ja palu — see on kõik inimese elu.
Niggol VKÖR⁵ 45 — ?(5) var. Vene vs tõlge.

P. Jumalat paluda ja tööd teha on iga-ühe inimese kohus.
Niggol VKÖR 129 — ?(2) var.

Vrd. alb: Sul soovin kõige paremat — / tee tööd ja palu jumalat (Hel).

12489. TEE TÖÖD JA VAHEST VARASTA, ÄRA SA UHKUST KAOTA — 1?(1) var.

?Lai (Tammepuu).

12490. TEE TÖÖD KÄTEGA, AGA MITTE KINNASTEGA — 1 var.

P. Tammepuu seletus: «Kätega tehtud töö on korralik, aga kinnastega tehtud töö on loga-laga ja laguneb varsti ära. Kätega tehtud töö on vastupidav.»

Lai.

Vrd. kk: Seo asi om kinnastega tettu 'loha-kalt tehtud' (Ote).

12491. TEE TÖÖD, NII ET TÕ... VÄRISEB, SÕÖ LEIBA, NII ET PERSE KÄRISEB — 1 v. 2(2) var.

P. Tammepuu seletus: tee tublisti tööd, siis saad tublisti süüa.

Lai.

12492. TEE TÖÖD TÕÖ AJAL, AJA JUTTU JUTU AJAL — u. 115(301) var.

Aa₁. —————*

* tie (Lüg, Kuu, Jõe, Trm), tii (Ta, Võ, Se); tüüd — tüö (Lüg, Kuu, Jõe), tüüd — tüü (Ta, Võ, Se); aol (Vas, Se); aea

(Mih, Vil, Pil), aa (Ksi, TMr); jutto (Se), juttu — judu (Jõe)

* Helle 357, Hupel 117, Beitr. XI 149, Lindf. (1856) 56, Poromenski EGr. 221, Pachmann ABD (1862) 15, Körber VRMK 39, Körber Uus ABDr 11, Körber KR 10, Malm 2, Lindenberg HL Kal. (1887) 38, Vlg. Lisal. nr. 15 (1890) 120, KAH EKAl 158, Sander I 68, Tander 39, Jürjens 25, E MVH 12, Plmp. EKik II 26, Nurmik I 159, Nurmik II 145, Raud I 57, Ridala 22, Puus. EKGr. 161, Huvit. II³ 245, Huvit. V Lisa 16, Mihkla 70, Raud VMj 219, Reiman EK I 277, Vih. (1957) 108, Vih. VER 185, Norm. 68, EKMS II 1328; Vi, Ann, Ha, Lä, Sa, Saa, Hls, Vil, SJn, Pil, Ta, Krl, Vas, Se — u. 75(214) var.

*

Te tööd töö ajal, aia juttu jutto ajal, arbeiten hat seine Zeit, reden hat auch seine Zeit.

a₂. Tee tööd töö ajal ja aja juttu jutu ajal.*

* tii; tüüd — tüü; aal (Vln)

Stein 61, Wied. 180, Kurrik SÖ 22, Künd- ja nr. 52 (1883) 622, Gr. ELr II 93, E 82, E² 67, Vih. (1949) 92, Vih. (1950) 79, Vih. (1951) 92, Vih. (1954) 92; Vln (Ratas) — 1(25) var.

a₃. Tee tööd töö aeg, aja juttu jutu aeg. Põl — 1 var.

a₄. Tee tööd ikka töö ajal, aja juttu jutu ajal.

Kse — 1 var.

a₅. Tee tööd töö ajal, ent juttu jutu ajal.

Laakm. Mr Kal. (1862 aug.) — ?(1) var.

b. Aja juttu jutu aigo, tii tüüd tüü aigo.

Räp — 1 var.

c. Töö töö ajal, jutt jutu ajal.

E MVH 12, E 84, E² 67 — ?(3) var.

B_{1a}. Tee tööd töö aeg ja söö söögi aeg. Tln — 1(2) var.

b. Süü söögi aal, aa juttu jutu aal.

TMr (Siil) — 1 var.

c. Tee tööd töö ajal ja söö sööma ajal. Põdder Tõetuum 6 — 1 var.

d. Söö sööma ajal, tee tööd töö ajal. Koe — 1(2) var.

e. Tee tööd töö ajal, söö leiba sööma ajal.

Sa? (Varvas) — 1 var.

B_{2a}. Tee siis, kui tegemise aeg on, ja söö siis, kui söömise aeg on.

?Tt (Suurkask) — 1?(1) var.

b. Süü süümise aigo, tii tegemise aigo. Räp (Poolakess) — 1 var.

B₃. Tee tööd õigel ajal, siis on süüa häda ajal.

E MVH 14 — ?(1) var.

Ca. Süö sööma ajal, aja juttu jutu ajal. Kuu — 1 var.

b. Söö söögi aal, aa juttu jutu aal. TMr (Siil) — 1 var.

Da. Tee tööd töö ajal, heida nalja nalja ajal.

Mus — 1 var.

b. Tee tööd töö ajal, tee nalja nalja ajal.

Krj — 1 var.

Vt. 7368 B.

E₁. Mängi mängu ajal, tee tööd töö ajal.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

E₂. Mäng mängiga, töö tööga.

?Vig (Pulst) — 1?(1) var.

F_{1a1}. Tee tööd töö ajal, maga magamise ajal.*

* maka (Ote)

Amb, Plt, Ote — 3 var.

a₂. Tee tööd töö aeal ja maga magamise aeal.*

* ajal (Trv)

Saa, Trv — 2 var.

b. Tee tööd töö tegemise ajal ja maga magamise ajal.

Vil — 1 var.

c. Tee tööd töö ajal, magada saab muidugi magamise ajal.

Saa — 1 var.

F₂. Tee tegemise ajal, maga magamise ajal.*

* aal (Trv v. Rõu), aeal (Trt v. TMr)

Norm. 68; Trv, Trv v. Rõu (Siipsen),

Trt (R. Kallas) v. TMr (anon.) — 3(8) var.

F_{3a}. Tii tüüd sis, ku tüü aeg, maga sis, ku magamise aeg.

Kõp — 1 var.

b. Siis maga, kui magamise aeg, aga siis tee tööd, kui töö aeg on.

Mus — 1 var.

Vt. 6319 B₁–B₃.

Ga. Tee tööd töö ajal, maga und õõ ajal.

Hls (Söggel) — 1 var.

b₁. Tee tööd töö ajal, maga õö ajal.

Hls (Söggel) — 2(5) var.

b₂. Tee tööd töö ajal ja maga õö ajal.

Hls (Söggel) — 1 var.

c. Tööd tee töö ajal, uinu ja maga õö ajal.

Vil (Leoke) — 1 var.

H₁. Tee tööd töö aal, aa jüttu jütu aal, maga magamese aal, siis so leib ei lõpe.

Koe (Schultz) — 1 var.

H₂. Söö söögi aeg ja tee tegemise aeg, aga maga, kui magamise aeg on.

Aks — 1 var.

Vt. 6319 C₁—C₂.

I. Tii tüüd tüü aigu, lasõ laulu laulu aigu.

Rõu — 1 var.

J. Tee tööd töö ajal ja puhka jõude ajal.

?Trt (Elsen) — 1?(1) var.

K. Tee tööd töö ajal ja seisa siis, kui aeg annab.

?Pär (Pulst) — ?(2) var.

L. Vahi siis, kui vahtimise aiga, tee, kui tehtamine.

?Vi (Aug. Krikmann) — ?(1) var.

M. Tee tööd töö ajal.

Jung 60, Puus. KH II¹¹ 12, Puus. Eü I 45; Sim v. Jä (õpil.), Tõs (Õövel) — 2(6) var.

N. Söö söögi aeal, juo joogi aeal, aga ole vait, kui vanad inimesed räägivad.

JJn — 1 var.

Vrd. 11768. Kui tiid, sis tii tööd, kui magad, sis maka.

125. Omal ajal õö, omal ajal töö ja omal ajal sõö.

12493. TEE TÖÖ TUBLI JA VÖTA PALK ÕIGE — 1(2) var.

Norm. 81; HMd v. Ris (Treumann).

12494. TEE TÖÖ VIISILASA, SÖÖ TOIT MAULASA — 6(7) var.

Aa. Söö, kui ruog on maulasa.

S. Hirrendi seletus: sõö, kui toit on värske.

Kuu — 1 var.

b. Söö siis, kui ruog on maulassa.

Kuu — 1 var.

B. Söö toit mauline, kanna riie karvaline.

Ann (Preisberg) — 1 var.

C₁.

viisilasa = viisl järgi, viisipäraselt; maulasa = maitse järgi

Kuu — 1 var.

C₂. Tee tööd plaani järel, söö toit maitse järel.

Norm. 62; Kuu — 1(2) var.

C₃. Tii tüüd kõrra pärast, lõika leibä kõrra pärast.

Kam (A. Tamm) — 1 var.

12495. TII TUUD JA HOIA TUUD, ÄRÄ TUUD ÄRÄ LOPETA — 2(3) var.

A.

Krk — 1 var.

B. Tööd peab hoidma.

P. Tammepuu seletus: «See on naljaütetus.»

Norm. 121; Lai — 1(2) var.

12496. TII TUUD, KULL SÖS SUOK MAKUS OM — 2 var.

A.

Räp (Poolakess) — 1 var.

B. Teet priskeste tööd, siis maitseb leib magus.

Trv (Pausk) — 1 var.

Vrd. 12542. Töö teeb toidu magusaks.

12497. TII TÖU TÜVENI — 6(7) var.

A.

Krk — 1 var.

B. Tii tüü tüveni, aja astme peräni.

Norm. 71; Krk — 1(2) var.

Ca. Tee töö tüveni, aja vaod otsani.

Vil — 1 var.

b. Tee tööd tüveni, aja vaod otsani.

Vil — 1 var.

Da. Tii tüüd tüveni, aja asja haruni.

Hel — 1 var.

b. Tii töö tüveni, aja asja harudeni.

Trv — 1 var.

Vrd. r1 «Töötegijaid kiidetakse»: Teeme või tüü tüveni, / aame asjad ilusaste (ERIA II:1 nr. 2240).

12498. TÖÖD EI HÄBENE TEGIJA, HABENEB TÖÖ NÄGIJA — 1 var.

Vil (Talts).

12499. TÕUD OM TALGUGA TETA,
LEIBA EI OLE INDALGI SÜVVÄ
— 5 var.

- a₁. —
Urv (Viidebaum) — 1 var.
- a₂. Tüüd om talgoga tetä, leibä ole ei
hinelegi süvvä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₃. Tüüd om talgoga tetä, a leibä
olõ õi' hinelegi süvvä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b₁. Tüüd um talguga tetä, leibä olõ õi
latsilõgi anda.
Rõu (A. Jennes) — 1 var.
- b₂. Tüüd um ku talguga tetä, leibä
saa ai latsile süvvä.
Rõu (Pallits) — 1 var.

12500. TÕÖD TEGIJAL, UND MAGAJAL
— u. 215(369) var.

- A_{1a1}. Tööd on tegijal, und on magajal.*
* tüüd (Ksi, Ote, Võ); om (Laakm.;
Ote, Võ); tegijäl (Ote)
* Helle 357, Hupel 117, Poromenski EGr.
221, Laakm. Mr Kal. (1862 det.), CRJ
UAr 28, CRJ H I 160, Wied. 184, Kündja
nr. 1 (1884) 9, KAH EKAl 158, EKMS
IV 176; Kär, Ta, Krl, Har, Tt (anon.) —
u. 15(33) var.

*
Tööd on tegijal, und on magajal, f. Kennel ei
ole 1c.

- a₂. Tööd on tegijal ja und on maga-
jal.*
* tüüd (Kuu)
Kuu, Lai, Pal, Elva — 4 var.
- a₃. Tööd on tegijal ja und magajal.
Sim v. Jä (õpil.) — 1 var.
- a₄. Tööd on tegijal, und magajal.*
* om (TMr)
Stein 62, Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884)
9, Einer EKÖ 68, Põld 57; Ksi, Lai, TMr,
Tt (Kreutzw.) — 4(12) var.
- a₅. Tööd om tegijal, und kah magajal.
Trv — 1 var.
- a₆. Tüüd küll tegijal, und magajal.
Vil — 1 var.
- a₇. —*
* tüüd (Vai, Lüg, Kuu), tüüd (VIL, Pal,
TaL, Võ); tegijäl (Kuu, TaL, Urv), tegi-
jil (Hel, Trv); magahajal (Vas v. Se)

Plmp. EKik II 25, Kask-Vaigla-Veski Lõo
90; Vi, Amb, JMd, Kuu, Kos, Tor, Saa,
VIL, Ta, Võ, Vas v. Se (Sandra) — u.
50(61) var.

- a₈. Tööd tegijale, und magajale.
Jõe, Jür, Vän, Saa, Plt — 5 var.
- a₉. Tööd tegijalle, und magajalle.
Kuu — 3 var.
- a₁₀. Tööd töötegijal, und magajal.
Kuu — 1 var.
- b₁. Tegijal tööd, magajal und.*
* tegijäl (Kuu, Vig, Trv, Rõu), tegijel
(Krk, Hel); tüüd (Kuu), tüüd (Vän, Krk,
Hel, Rõu); magahajal (Rõu), magajel
(Krk, Hel), maaajal (Trv)
CRJ KLR III 201, Wied. 180, Kod. Kal
(1881) lisa 107, Kurrik 7, Kündja nr. 52
(1883) 622, Meelej. nr. 14 (1885) 61,
Kmpm. KH 43, Kmpm. KLR 359, Kmpm.
KLR II⁶ 348, E 82, E² 68, Raud VMj 219,
Huvi. V Lisa 16, Muuk-Mihkla I 95,
Norm. 221, EKMS II 417, 809 ja IV 176;
Jõh, VJg, Amb, Koe, Ha, Lä, Põi, Pä,
VIL, Pil, TaL, Rõu — u. 50(107) var.
- b₂. Tegijal on tööd, magajal on und.*
* om (San)
Kmpm. KH 75, Kmpm. KLR 372, Kmpm.
KLR II⁶ 359; Vig, San — 2(5) var.
- b₃. Tegijal on tööd ja magajal und.
TMr — 1 var.
- b₄. Tegijal on tööd, magajal und.*
* tegijel — magajel (Krk); om (Krk,
Ote); tüüd (Krk, SJn, Ote)
PäL, SJn, Ote — 5 var.
- b₅. Tegijal tööd ja magajal und.*
* tüüd (Võn)
Rap, Võn — 2 var.
- b₆. Tegijal ikka tööd, mag[ajal] und.
Vil — 1 var.
- b₇. Tegijale tööd, magajale und.
VMr (Mastberg), JJn, Tür, Pil — 4 var.
- b₈. Töötegijal tööd, magajal und.
Hää, Trv v. Rõu (Siipsen), Vas — 3 var.
- b₉. Küll tegijal on tööd, magajal und.
Wied. 101, Kündja nr. 43 (1883) 514 —
1(2) var.
- b₁₀. Küll tegijal tüüd, magajal und.
Trv — 1 var.
- b₁₁. Küll tegijal tööd om, magajal und.*
* külap; on (Wied., Kündja)
Marpurg 71, Wied. 98, Kündja nr. 43
(1883) 514 — 1(4) var.

b₁₂. Küllap tegijal tööd on ja magajal und.
Hls (Jung) — 1 var.

c₁. Und magajal, tüöd tegijal.*
* magajel — tegijel; tüüd (Hel), tööd (Puh)
Lüg, Hel, Puh — 4(5) var.

c₂. Und on magajal, tööd on tegijal.
Org 48; Jõh — 1 v. 2(4) var.

c₃. Und on magajal ja tööd on tegijal.
Tt (Pihlak, Vilberg) — 2 var.

d₁. Magajal und, tegijal tööd.*
* tegijäl (Rõu); tüüd (Pst, Rõu)
Stein 41, Wied. 110, Kündja nr. 44 (1883) 524, E 53, E² 71; Pst, Rõu, Tt (Jung, Kreutzw.) — 3 v. 4(15) var.

d₂. Magajal und ja tegijal tööd.
Pil — 1 var.

d₃. Magajal um und, tegijal um tüüd.
Võ — 1 var.

d₄. Magajal um und, tegijal tüüd.
Plv — 1 var.

d₅. Küll magajal und ja tegijal tüüd.
Trv — 1 var.

d₆. Magajal und, töötegijal tööd.
Tln — 1 var.

A₂. Magajale jätkub und, tegijale tööd.
TMr (Siil) — 1 var.

A₃. Tegijal tööda jätkub, magajal unda upiteleb.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

A₄. Tegijale on tööd palju, uinujale und palju.
Saa (Sõggel) — 1 var.

A₅. Tegijal töö jakku, magajal une jakku.
Hää — 1 var.

A₆. Küll tegija tüöd leiab, magaja und.
Lüg — 1 var.

A₇. Tüümiis löüd tüüd ja magaja und.
Se — 1 var.

B_{1a1}. Magaja uni ja tegija töö ei lõpe.
Wied. 110, Kündja nr. 44 (1883) 524, E 53, E² 72, Kask-Vaigla-Veski I Ak 62, Kask-Vaigla-Veski III Võ 131, Kask-Puusepp-Vaigla 53 ja 113, Puus. KA V—VI (1939) 23 — 1(13) var.

a₂. Magaja uni, tegija tööd — need ei lõpe eluski otsa.
E MVH 13 — ?(2) var.

a₃. Magaja uni ja tegija töö — need ei lõpe iialgi otsa.
Jänes-Parlo 107 — ?(1) var.

a₄. Tegija töö ja magaja uni ei lõpe.
Hää — 1 var.

a₅. Tegija tüü ja magaja uni ei lõpe kunagi.
Vln — 1 var.

a₆. Tegija töö ja magaja uni ei lõpe kunagi otsa.
Trt — 1 var.

b₁. Ei tegijale töö lõpe egä magajale uni.
Saa — 1 var.

b₂. Ei loppe tegija töö ega magaja uni.
VNg — 1 var.

B_{2a1}. Tegijal ei puudu tööd, magajal und.
Hls — 1 var.

a₂. Ei tegijal puudu tüöd ega magajal und.
Rak — 1 var.

b. Tegijal ei tulõ tüü puudus ei magajal unõ puudus.
Plv — 1 var.

c. Tegijal ole ei tüü puudust, magajal une puudust.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

d. Ega tööd tegijal ei puudu ega und magajal.
Kõp — 1 var.

*

Ca₁. Virgal om tööd, magajal und.*
* on
As (Pint) — 2 var.

a₂. Virgal tüüd, makajal und.
Räp (Lepson) — 1 var.

b. Ei virgal puudu tööd ega magajal und.
EKMS IV 175; Amb — 1(2) var.

D_{1a1}. Virgal tööd, laisal und.
Mih — 1 var.

a₂. Virgal tööd, laisal on und.
Saa — 1 var.

b. Laisal pal'lo und, virgal pal'lo tüüd.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c₁. Virgal ei olõ tüüst ja laasäl unõst puudus.
Räp — 1 var.

c₂. Virgal ei olõ tüü ja laisal unõ puudust.
Plv — 1 var.

c₃. Virgal pole töö puudust ega laisal unõ puudust.
Hls (Jung) — 1 var.

D₂. Virgal tüü ja leib, laisal uni ja tühi kõht.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

E. Laisal uni, tüümihel tüü.

Se — 1 var.

*

F. Tegijal tööd, magajal und ja seisjal maad.

Saa — 1 var.

G. Kündjal um maad, sõudjal vett, tegijäl tüüd, magahajal und.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

Vt. 5168 B.

H. Magajal ei puudu und ega sõudjal vett.

Kask-Vaigla-Veski III Vö 140 — ?(1) var.

Vt. 5168 C.

I. Tüüd tegijal, und magajal, aigu ilma istjal.

Rõu — 1 var.

J. Kenel ei ole tööd, see otsib tööd: küllap tegijal tööd on, magajal und.

* Helle 336, Hupel 108, Poromenski EGr. 192/3, Wied. 51, Kündja nr. 35 (1883) 418, KAH EKAI 151 — 1(10) var.

*

Kennel ei olle tööd, se otsib tööd: Küllap tegijal tööd on, magajal und, ein fleißiger findet wol ja thun, aber faule haben immer Fehertage.

Vt. 12443 B.

*

K. Tegijal tööd, magajal ei ühtigi.

Vil (Leoke) — 1 var.

*

L. Suu sõõjal, uni magajal.

VNg — 1 var.

*

M. Tegija see tahab tööd, magaja kuid ihkab õöd.

?Vil (Leoke) — ?(1) var.

*

N. Küll tegijä tüüd lõud.

Räp — 1 var.

O. Küll tegija tüöd leiab, jõudik istub jõute.

Lüg — 1 var.

P. Külh tekkij tüü lõud, hüä perse pingi.

Rõu — 1 var.

Vt. 962 I.

Qa. Tegijal ei ole iialgi töö puudust.

Vil — 1 var.

b. Kis teha tahab, ei sellel tööst puudus tule.

KJn — 1 var.

R. Ega tegijal tööd puudu, ega vileda vili vähene, ega hoidja leib lõppe.

Koe (Schultz) — 1 var.

S. Tööd om tegijäl, aiga om magajal.

Rõu — 1 var.

T. Tegijal tööd, aeglejal aega.

Hls — 1 var.

Ua. Küll magajel maad ja tegijel tööd.

Krk — 1 var.

b. Tegijel tööd, magajel maad.

Krk — 1 var.

V. Tegijälle tüöd, magajalle pääalust.

Kuu — 1 var.

Vt. 6301 C.

O. Ei tegeval töö lõpe.

Undritz MJ 90, Norm. 220 — ?(7) var.

Undritzi tekst on soome vanasõna J. Bergmanni tõlkes.

Vrd. kk: magahaja saa und, ma saa tüüd (Har).

Vrd. 12930. Usinal ole ei und, laisal tüüd.

2541. Jumalal päevi, tegijal tööd.

11808. Tegija käed leiavad tööd.

12501. TÖÖD TÜHJAS TALUS, HOOLT HOONUS ELUS — 3(10) var.

Aa₁.

E² 48, Norm. 52; Kuu — 1(3) var.

a₂. Tööd tühjas talus, huold huonus elus.

Kuu — 1 var.

b. Tööd tühjas majas, hoolt hoonus elus.

EKMS I 519 — 1 var.

B. Tööd tühjas talus, hoolt eluhoones.

E MVH 13, E 83, E² 66 — ?(5) var.

Vrd. kk: Tööd ku tühjän möisan, vaeva ku vaesen vallan (Hls).

12502. TÖÖ EI HÄBISTA KEDAGI, VAID AUSTAB KÕIKI — 3 kuni 5(12) var.

A.

Wied. 184, Kurrik SÕ 25, Kündja nr. 1 (1884) 9 — 1(5) var.

B. Töö ei häbista kedagi, kui ta kuri-töö ei ole.
Saa — 1 var.

C₁. Töötegemine ei ole häbi.
Kmpm. KH 75, Kmpm. KLr 372, Kmpm. KLr II⁴ 360 — ?(3) var.

C₂. Tööd teha ära häbene.
Vil (Leoke) — 1 var.

Da. Töö ei tee kellegile häbi, vaid iga-mehele au.
Sannumetoja IV (1851) 223 — 1?(1) var.

b. Töö ei tee kellelgi häbi, vaid keikile au.
Sannumetoja I (1848) 127 — 1?(1) var.

Vrd. 12507. Töö ei teota kedake, laiskus lai-dap ega meest.

12503. TÖÖ EI OLE HUNT, ET METSA JOOKSEB — 1 var.

M. Tiitsmaa seletus: soovitus töölemine-kust loobuda.

Jõh.

Vrd. 12416. Ega töö jänes ole, et eest ära jookseb.

12418. Ega töö konn ole, et eest ära hüppab.

12421. Ega töö põle lind, et eest ära läheb.

12423. Ega töö lest ära ei juokse.

12504. TÖÖ EI OTSI TEGIJAT, TEGIJA PEAB TÖÖD OTSIMA — 2(3) var.

A. _____

Norm. 51; Lai (Tammepuu) — 1(2) var.

B. Ega tüü sinno ei otsi, kui sina tüüd ei otsi.

Võn — 1 var.

Vrd. 12535. Töö otsib meest, mitte mees tööd.
12443. Kellel ep ole tööd, see otsib tööd.
6684. Paremb, kui mies tüüd ruttab, kui tüö miest ruttab.

12505. TÖÖ EI RIKU TEGIJAT, KUI TEGIJA TÖÖD EI RIKU — 8(10) var.

A₁. Ei töö kedagi riku.
Kuu (Vilbaste) — 1 var.

A_{2a}. Tüö miest ei riku.
Lüg (Källo) — 1 var.

b. Ega töö meest ei riku.
Tln (J. Reimann) — 1 var.

B₁. _____

Norm. 77; Tt (S. Veske) — 1(3) var.

B_{2a}. Töö äi riku meest, küll aga võib mees töö ää rikkuda.
Põi — 1 var.

b. Tüü ei teota miist, kui miis tüüd ei teota.*

* tiota (Vas)

Vil, Vas — 2 var.

C. Töö ei riku meest, kui mees ise ennast ei riku.
Trt (Piir) — 1 var.

Vrd. 259. Ammet ei tiuta meest, kui mees ammetit ei tiuta.

12506. TÕU EI TAPA, MURE TAPP — 7(9) var.

Aa. _____

Hel (Tanning) — 1 var.

b. Töö ei tapa inimest, mure tapab inimese.

Hls — 1 var.

B. Egas töö ei tapa, ältus tapab.
älde = kerglane, alp-uhke

M. Mäesalu seletus: «Mõistlikult tööta-rmine ei riku tervist, aga liialdamine küll.»

Norm. 65, EKMS IV 221; Hää — 1(3) var.

C_{1a}. Töö ei tapa.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

b. Egas töö ei tapa.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

c. Ega töö ole kedagi tapnud.
Saa — 1 var.

C₂. Kes on kuulnud, et töö mõnda tap-nud on.
Saa — 1 var.

Vrd. 12523. Tüü om, kes inimese tapp.

12507. TÖÖ EI TEOTA KEDAKE, LAISKUS LAIDAP EGA MEEST — u. 15(64) var.

A_{1a1}. _____*

* tüü (Plv); teoda (Plv); kedägi ~ kedagi (TaL, Vö); lait (Vas v. Se); eka ~ ekä (Vö, Vas v. Se); miist (Plv, Vas v. Se)

Trt, Vör. Kal. (1837) 42; TaL, Vö, Vas v. Se (Sandra) — 5(15) var.

a₂. Tüü ei teoda kedägi, laiskus lait ek-käütte.

Vö (anon.) — 1 var.

b₁. Töö ei teota kedagi, laiskust laidab igaimees.

E 83, E² 66, Nurmik III 95, Kmpm. EL IV² 17, Vih. (1949, 1951, 1952) 92, Vih. (1954) 98, Vih. (1957) 108, Vih. VER 185, Norm. 51 ja 221, EKMS II 417; ?Pha (Kroosing), Vön — 1 v. 2(35) var.

b₂. Tüü ei teota kedägi, laiskust lait egaüts.*

* laidab; igaüks (Kuu)

Kuu, Krl — 2 var.

b₃. Tüü ei teote kedägi, laiskust naard egaüts.

Hel — 1 var.

b₄. Töö ei laida kedagi, laiskust laidab igaüks.

?Jõh (õpil.) — 1?(1) var.

A₂. Ega tüö tiota, vaid laiskus laidab. Lüg (Källo) — 1 var.

B_{1a1}. Töö ei teota kedagi.

Huvit. V Lisa 16 — 1?(3) var.

a₂. Ega tüü kedägi ei teuta.

Pst — 1 var.

b. Töö ei laida kedagi.

?Jõh (õpil.) — 1?(2) var.

B₂. Töö meest ei teota.

Vil — 1 var.

B₃. Töö ei teuta tegijad.

PJg — 1 var.

Vrd. 12502. Töö ei häbista kedagi, vaid austab kõiki.

12508. TÖÖGE EI SAA ÜKSKI RIKKAKS, VAID TARKUSEGA — 5 var.

A. _____

Krk — 1 var.

B. Pole kedagi, kes tööga rikkaks läind või auga halliks saand.

Hls — 1 var.

C₁. Tööga pole keegi rikkaks saand, töö laisa inimese ajaviide.

Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

Vt. 12527 B.

C₂. Töö on lolli inimese ajaviide; kes enne tööga on rikkaks saanud.

Tt (G. Sommer) — 1 var.

Vt. 12528 B.

12509. TÖÖ INIMEST TOIDAB, LAISKUS TEDA RIKUB — 2—3(19) var.

a₁. _____

Mihkelson 100, Saarl. Kal. (1895) 55, Kuusik KT 210; ?Kär (Loiken) — 1?(8) var.

a₂. Töö toidab inimest, laiskus teda rikub.

Gr. RkÖrE II 89 — 1?(4) var.

b. Töö meest toidab, laiskus teda rikub. Lindenberg HL Kal. (1887) 38, Vlg. Lisal. nr. 16 (1890) 127, Norm. 50 — 1(6) var.

c. Laiskus miist ei toida.

Vas (Jõgeva) — 1 var.

Vrd. Virul. Lisa nr. 24 (1888) 381: Töö toidab ja annab tervist, laiskus näljutab ja lahjendab.

12510. TÖÖ JA PÄE PEREMEHHEL, ÖÖ JA LUST TEENDREL — 5 var.

A. _____

M. Mäesalu seletus: «Õeldi, kui peremees pahandas, et noored õösi ümmer aelevad.»

Hää — 1 var.

B. Töö ja pää on peremehe jägu, öö ja p... on poiste jägu.

Krj — 1 var.

C. Tüö on peremme, üö poisi jaost.

Lüg — 1 var.

D. Päeval pean elama peremehele, öösel saan olla omale.

J. P. Söggeli seletus: «Neiu sõnad.»

Saa — 1 var.

E. Üö kuulub poisile, päiv perememele. Lüg — 1 var.

12511. TÖÖ JUURES RIISTA SURM — 7(8) var.

A_{1a1}. _____

Pöi (Undritz) — 1 var.

a₂. Riista surm töö juures.

Norm. 206; Khk (Thom) — 1(2) var.

a₃. Töö juures on ikka riista surm.

Sa (Veäster) — 1 var.

b. Töö kallal on riista surm.

Khk, Kaa — 2 var.

A₂. Töö on riista surm.

Krj — 1 var.

B. Riista surm on tee peal.

EKMS I 202 ja III 1005 — 1 var.

Vrd. 9601. Ree ja ratta surm on ikka tee pääl.

12512. TÖÖ KARDAB LEIBA SÖÖND MEHI — 1 var.

KJn (Raidla).

Vrd. 12513. Töö kardab meistrit.

12513. TÖÖ KARDAB MEISTRIT — u. 5(17) var.

A_{1a}. Iga töö kardab meistert.*

* meistrid (Räp)

Meves. 137; ?Räp (Sõukand) — 1?(4) var.

b. Iga töö kardab oma meistrit.

Norm. 55 — ?(2) var.

c. _____

Kuusik KT 200 — ?(5) var.

A₂. Iga töö kardab meistrit, aga on ka tööd, mida meister kardab.

As (Kuusik) — 1 var.

A_{3a}. Tüü meistrit pelgäs.

Se — 1 var.

b. Töö meistert kardab.

Mihkelson 23 — ?(1) var.

B. Töö kardab tegijat.*

* tüü (Kõp)

Kuu, Kõp — 2 var.

C. Meister ei karda tööd.

Lüg — 1 var.

Vene vs, meile on seda tutvustanud vene keele õpikud, mis on mõjutanud ka kä-sikirjalisi üleskirjutusi.

Vrd. 12515. Töö kiidab tegijat.

12512. Töö kardab leiba söönd mehi.

12514. TÖÖ KIIDAB ISEENNAST — 8 kuni 9(14) var.

Aa. _____*

* tüe (Trm); isleennast (Hää)

Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 83, E² 66, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 13, Norm. 57; Kuu, Sa? (Veäster), Hää, Vil, Trm — 5 v. 6(11) var.

b. Hea töö kiidab iseennast.

Lai — 1 var.

c. Töö kiidab ise.

Vän — 1 var.

B. Ära kiida oma tööd, töö kiidab ennast ise.

Hää — 1 var.

Vrd. 410. Asi kiidab iseennast.

1004. Hää kaup kiidab iseennast.

12515. TÖÖ KIIDAB TEGIJAT — u. 100(209) var.

A_{1a1}. _____*

* töö (Vai, Lüg, Kuu), tüü (Krk, Pst, Nõo, Ran, Ote, Plv); kitt (Krk, Trv, Ote, Plv), kitab (Krk, Pst, Ran), kitäp (Krk, Nõo); tegijet (Krk), tegijät (Kuu, Nõo, Ote)

Gr. ELr II 93, Kmpm. KH 9 ja 66, Kmpm. KLR 369, Kmpm. KLR II⁶ 358, Jung 77, Pet. Ah 9, NP 5, Puus. EKGr. 167, Puus. Eü I 32, Puus. KH II¹¹ 21, Raud VMj 216, Reiman EK I 277, Jänes-Parlo 38, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 26, ÜÖÖ 13, Norm. 55; tuntud üle maa, v. a. Se — u. 65(126) var.

a₂. Küll töö kiidab tegijat.

Hlj — 1 var.

b. Töö kiidab tegijaid.

Hls (Söggel) — 1 var.

c. Hea töö kiidab tegijat.

Lai — 1 var.

d₁. Töö kiidab oma tegijat.

CRJ KLR III 201, Jung 71, Kmpm. KLR II² 45, Plmp. EKik II 7; Koe, SJn (Kapp) — 2 kuni 3(20) var.

d₂. Töö kitab esi oma tegijat.*

* tüü; kitt; tegijet (Hel)

Hel, Trv — 2 var.

d₃. Küll tüü kiidab isi oma tegijat.

Vil — 1 var.

d₄. Iga töö kiidab isi oma tegijat.

Hää — 1 var.

A_{2a}. Töö kiidab seda, kis tend teinu.

Hää — 1 var.

b. Iga töö kiidab isi seda, kis tend teinu.

Hää — 1 var.

A₃. Töö järgi hinnatakse tegijat.

Vil — 1 var.

A₄. Tüü näütäp esiki oma tegijät.

Kam — 1 var.

A_{5a}. Töö avvustap tegijat.

San — 1 var.

b. Iga töö austab oma tegijat.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

Ba₁. Töö kiidab meistrit.*

* meistert (Gr.; Hää)

Gr. SKÖ II 41, Gr. ELr II 48, Edu Kal. (1910) lk-ta, Norm. 55; Hää (Mäesalu), As (Kuusik) — 2(19) var. Tõenäoliselt kirjanduse kaudu saksa keelest.

- a₂. Tüü kitt meistret.
Ote (Kroon), Rāp (Poolakess) — 3 var.
- b. Häa töö kiidab meistert.
Hls (Jung) — 1 var.
- c. Iga töö kiidab isi oma meistert.
Hää — 1 var.
- C. Töö kiidab meest.
Sa (Veäster), Pil — 2 var.
- Da. Töö kiidab tegijat, loom loojat.
Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, Org 22, E 83, E² 66, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 52; JJn, Saa, Hel, Pil, TMr — 5(15) var.
- b. Töö kiidab tegijat, loom kiidab loojat.
E MVH 14 — ?(1) var.
- c. Töö kiidab tegijat ja loom loojat.
Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, EKMS IV 176 — 1?(3) var.
- d. Töö kiidab tegijat, loom oma loojat.
Lindenberg HL Kal. (1887) 39 — ?(1) var.
- E. Töö kiidab tegijat ja kõht kiidab sööjat.
Hää — 1 var.
- F. Töö kiidab tegijat, tasu tuleb tahtmata.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.
- G. Töö kiidab ika tegijat, ega tegija tööd kiida.
Kuu — 1 var.
- H. Töökitab meest, aga mitte mees tööd.
PJg — 1 var.
- Vrd. Siir. 9,21: Üks tö kidetakse targa tegija käes, ja tark rahwa-walitfeja ommaft kõnneft.
- Vrd. rl «Töö kiidab, töö laidab»: Tüü kiiti, tüü laiti (ERIA II:1 nr. 2238).
- Vrd. 12513. Töö kardab meistrit.
410. Asi kiidab iseennast.
12565. Tüüst tutas tegijät.
12517. Töö las kiita tütarlasta.
12541. Töö tasub tegijale.

12516. TÖÖ KÄIB TEGIJA JÄREL — 1 var.

- Ksi (Pruuli).
- Vrd. 12552. Töö sunnib tegijat.
12522. Töö nõuab tegijat.
12438. Iga töö tahab tegemist.

12517. TÖÖ LAS KIITA TÛTARLASTA — 1(2) var.

- E MVH 93; VMr (A. Elken).
- Vrd. 12515. Töö kiidab tegijat.

12518. TÖÖL ON VIHA JUUR, AGA MAGUS VILI — väh. 1?(88) var.

A_{1a1}. —————*

- * tüöl; vihav (Kuu)
Wied. 184, CRJ KLR II 55, CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214, Gressel (1884) 47, Kündja nr. 1 (1884) 9, Tõn. Trt. Täht. (1888) 50, Tõn. LLr 87, Tõn. RP 298, Vlg. Lisal. nr. 12 (1890) 96, Kmpm. KH 74, Kmpm. KLR 10, EEdu Kal. (1905) 107, Jung 55, 61 ja 70, Norm. 51, EKMS IV 176; ?Kuu (Salström), ?Saa (Sitzka), ?Hls (Söggel), ?Pal (Karma) — väh. 1?(61) var.
- a₂. Tööl viha juur, aga magus vili.
E 84, E² 67 — ?(4) var.
- a₃. Tööl on küll viha juur, aga magus vili.
Tõn. Täht. (1909 mai, 1910 jaan., 1910 dets.) — ?(5) var.
- b. Tööl on küll kibe juur, aga magus vili.
Sirvil. (1899) 54, Oleüld. Tarv. Täht. (1911) 12 — ?(2) var.
- c₁. Tööl on mõru juur, aga magus vili.
Huvit. II 150 — ?(13) var.
- c₂. Tööl mõru juur, aga magus vili.
Huvit. V Lisa 16 — ?(1) var.
- A₂. Tööl on kibe võsu, aga magus vili.
?Tln (Pusemann) — ?(1) var.
- B. Õppimisel on kibe juur, aga magus vili.
?Kõp (Ratas) — ?(1) var.
- Vrd. 3176. Kannatus om mõru, aga vili om magus.

12519. TÖÖLT LEITAKSE, TEGIJAKS KIIDETAKSE — 1 var.

VNg (Nordmann).

12520. TÖÖ MAKSAB KOPIKA, AMET KAKS — 1(5) var.

- Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, E 83, E² 66, EKMS IV 176.
- Vrd. kk: Kolmekopkane komet ja vilekopkane vigur (VMr).

12521. TÖÖ — MEHE RIKKUS — 1?(3) var.

Norm. 81, Vih. VER 185; ?Vig (Eisen).

Vrd. 12532. Töö on rikkuse alus / linnas ja lossis ja talus.

12522. TÖÖ NÕUAB TEGIJAT — 1 var.

Vän (Rõõmussaar).

Vrd. 12552. Töö sunnib tegijat.

12516. Töö käib tegija järel.

12438. Iga töö tahab tegemist.

12523. TÕU OM, KES INIMESE TAPP — 1 var.

Hel (Tanning).

Vrd. 12506. Tüü ei tapa, mure tapp.

12524. TÖÖ ON AUASI — 1(6) var.

Aa. _____

Hää (Mäesalu) — 1(3) var.

b. Töö on inimesele auasi.

?Pär (õpil.) — ?(1) var.

c. Töö on mehe au.

Rahvaleht nr. 6 (1899) 17 — ?(1) var.

B. Töö on inimesele auks, saksale seisk selleks.

?Tln (J. Keller) — ?(1) var.

12525. TÖÖ ON KURJA KIUS — 1 var.

Hää (Mäesalu).

12526. TÖÖ ON KÕIGE SUUREM KUBJAS — 4 var.

a. _____

Hää — 2 var.

b. Töö on su kubjas.

Hää — 2 var.

Vrd. 7977. Oma tarvitust on kõige parem kubjas.

4793. Kõht on kõige kurjem kubjas.

12527. TÖÖ ON LAISA INIMISE AJAVEEDE — 7(8) var.

Aa₁. _____*

* viide (VNg v. Rkv)

Jõh, VNg v. Rkv (Aug. Krikmann) — 2 var.

a₂. Töö on laiska inimese ajaviide.

Kuu — 1(2) var.

a₃. Töö laisa inimese ajaviide.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Töötegimine on laisa ajaviide.

Amb — 1 var.

B. Tööga pole keegi rikkaks saand, töö on laisa inimese ajaviide.

Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

Vt. 12508 C₁.

Vrd. 12528. Töö on lolli inimese ajaviide.

12529. Töö on lolli lõbu.

12528. TÖÖ ON LOLLI INIMESE AJAVIIDE — 7 var.

Aa₁. _____*

* tüü; ajaviide (Kuu)

VNg (õpil.), Kuu — 2 var.

a₂. Töö öeldakse olema lolli inimese ajaviide.

Lai — 1 var.

b. Töö on rumala inimese ajaviide.

Kuu, Juu v. Vän (Virkus), Trm — 3 var.

B. Töö on lolli inimese ajaviide, kes enne tööga on rikkaks saanud.

Tt (G. Sommer) — 1 var.

Vt. 12508 C₂.

Oleskirjutused kõik hilised.

Vrd. 12529. Töö on lolli lõbu.

12527. Töö on laisa inimese ajaviide.

12564. Tüü on rumalate inimeste ja vana-de hobuste tarvis.

12529. TÖÖ ON LOLLI LÖBU — 2 var.

a. _____

Se — 1 var.

b. Töö on lollide lõbu, nii tegad, kes sest lõbu tundvad.

Jäm — 1 var.

Vrd. 12527. Töö on laisa inimese ajaviide.

5999. Igal lolli oma lõbu.

12528. Töö on lolli inimese ajaviide.

12530. TÖÖ ON MAAILMA ELATAJA — 2 v. 3(5) var.

A. _____

OM nr. 1 (1887) 50 (< Saa v. Hls);
?Amb (Münther) — 1 v. 2(4) var.

B. Töö on inimese elataja.

Saa — 1 var.

12531. TÖÖ ON MEDE, SAAK SAKSTE — 1 var.

Hää (Mäesalu).

12532. TÖÖ ON RIKKUSE ALUS / LINNAS JA LOSSIS JA TALUS — 10—12(54) var.

A_{1a1}.

Ol. Lisa nr. 24 (1882) 2, Gr. ELr I 76, Gr. LS 151; A. Grenzsteini mõttesalm oma originaalsõnastuses — ?(3) var.

- a₂. Töö on rikkuse alus linnas, lossis ja talus.

Pöder Kaupl. Kal. (1899) 28, Tõn. RP 297, Huvit. I² 116, Nurmik II² 233; ?Jõh (õpil.), Rap v. Mär (Poom), ?Saa (õpil.), ?Elva (õpil.) — 1(12) var.

- b. Töö on rikkuse alus lossis, linnas ja talus.*

* tüü (Kuu); oo (Mar), om (Räp); rekuse (Mar), rikkusõ (Räp); alos (Räp); lennas (Mar); talos (Räp)

Kmpm. KLR 248, Kmpm. KLR I 265, Kmpm. KLR II² 240, Norm. 80; käsikirjatekstid kõik k. s. 20.—60. aastaist, enamasti õpilastelt, mõjustatud koolikirjandusest; mõeldavaid autente näit. Lüg (M. Kaasik), JMd (Lunts), Kuu (Salström), Mar (Hiilemägi), Hel (K. Puusepp), Rõn (L. Raudsepp), Röp (Lepson), Se (anon.) — 8(28) var.

- A₂. Töö on rikkus ja alus lossis, talus ja majas.

?Trt (õpil.) — ?(1) var.

- A₃. Töö oo rikkuse alus linnas, mõisas ja küläs.

?Vig (Priimets) — ?(1) var.

- A₄. Töö on rikkuse alus lossis, linnas ja kolhoosis.

?Käi (õpil.) — ?(1) var.

- A₅. Töö on rikkuse alus linnas, kolhoosis ja talus.

?Rap v. Mär (Poom) — 1?(1) var.

- A₆. Tüü om rikkuse alus nii liinan kui talun.

?Ote (Kroon) — ?(1) var.

- B. Töö on rikkuse alus.*

* tüü (Vai)

Kask-Vaigla-Veski Lõ² 24; Vai (Romet), ?Tln? (õpil.), ?Pld (õpil.) — 1(4) var.

- C. Töö on jõukuse alus.

?Hel (Sillaste), KJn (Taresaar) — 1 v. 2(2) var.

- Vrd. Tõn. Täht. (1909 juuli, 1910 juuni): Töö on rikkuse nurgakivi.

- Vrd. alb: Töö on kõigi alus / lossis ja ka talus, / sellepärast sinagi / tööta koidust ehani (Jõe).

- Vrd. 12521. Töö — mehe rikkus.

12533. TÖÖ ON VAHTIMISE KÕRVAST SITT — 2 var.

A.

Kos (Neumann) — 1 var.

- B. Töö tühi põle ikki seisu vasta midagi.

M. Mäesalu seletus: «Töö ei ole nõnda raske kui sunnitud seismine, näit. haigus.»

Hää — 1 var.

12534. TÖÖ OOTAB INIMEST — ON HEA, AGA INIMENE OOTAB TÖÖD — ON PAHA — 1?(1) var.

?Amb (Pralits).

- Vrd. 12535. Töö otsib meest, mitte mees tööd.

12535. TÖÖ OTSIB MEEST, MITTE MEES TÖÖD — 2 var.

a.

Rõu (Pallits) — 1 var.

- b. Igakord ei otsi mitte mees tööd taga, vaid vahest otsib ka töö meest taga.

Nrv — 1 var.

- Vrd. 12504. Töö ei otsi tegijat, tegija peab tööd otsima.

12443. Kellel ep ole tööd, see otsib tööd.

12534. Töö ootab inimest — on hea, aga inimene ootab tööd — on paha.

12536. TÖÖ RÕOMUSTAB — 1(8) var.

Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, Kmpm. KH 64, Kmpm. KLR 10 ja 368; TMr (Herms).

- Vrd. 12462. Kes tööd teeb, see rõemu näeb.

12537. TÖÖST SAAB IKKI MIDAGI, AGA MAGAMISEST MITTE MIDAGI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

- Vrd. 11814. Tegija saab setugi, magaja mitte midagi.

12538. TÖÖ SÕRMUST SÕRMEST MAHA EI TÕMMA — 4(7) var.

Aa.

* tõmba (Norm.)

Norm. 51; Rak (Jürjev) — 1(4) var.

- b. Ega tüü kellegil sõrmust sõrmest maha ei tõmma.

Vil — 1 var.

- B. Egä tegijäl sõrmus sõrmest maha ei sata.

Nõo — 1 var.

C. Egas sõrmus sõrmest maha'i kuku, tüüd piab ike tegema.
Ksi — 1 var.

Vrd. kk: Kas sul sõrmus maha kukub? (Plt);
Egas sul sõrmus maha ei sata (Nõo).

12539. TÖÖTA MIES TOOB TULI PERRE
— 1 var.

Muh (M. Viidalepp).

12540. TÖÖTA NAISEL OO TUHI SULE
— 1 var.

Muh (M. Viidalepp).

12541. TÖÖ TASUB TEGIJALE — 1 var.

Rõu (Pallits).

Vrd. 12471. Kuidas töö, nõnda tasu.
12515. Töö kiidab tegijat.

12542. TÖÖ TEEB TOIDU MAGUSAKS
— 1?(4) var.

a. _____
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

b. Töö muudab toidu magusaks.
Tõn. Täht. (1908 apr., 1909 mai) — ?(3) var.

Vrd. 12577. Töötegiija leib on magus.
12496. Tii tüüd, küll sõs süük makus om.

12543. TÖÖ TEENIB PALKA — 1 var.

Trv (Pausk).

Vrd. 12469. Kuidas töö, nõnda palk.
11763. Kuida tehtud, nenda teenib.

12544. TÖÖ TEISELE, ÕPETUS OMALE
— 15(31) var.

A_{1a}. _____
Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, Kmpm.
KH 43, E 84, E² 66, Norm. 57, EKMS IV
176 — 1(9) var.

b. Tüü tõsõlõ, oppus endäle.
Ote — 1 var.

c. Tõõsõ tüü, uma oping.
Rõu — 1 var.

d. Võõras tüü, õma õppus.
Kod — 1 var.

A_{2a}. Tüü saa tõsele tükis aas, õppus
omale elusaas.
Hel — 1 var.

b. Töö saab teisele tükiks ajaks, õppus
omale eluksajaks.
Norm. 58 — ?(1) var.

Ba. Amet endele, töö tõisele.*

* enesele (E), endale (Norm., EKMS); tei-
sele (trükised)

E MVH 69, Norm. 100, EKMS I 138; Trv
— 1(6) var.

b. Töö teisel, amet omal.
Hää — 1 var.

c. Töö saa tõsele, amet endale.
San — 1 var.

d. Töö saab teisele, amat jääb omale.
Saa — 1 var.

Ca. Tüü saa mullõ, oppus sullõ.
Urv — 1 var.

b. Mullõ tüü, sullõ oping.
Lut (Sang) — 1 var.

Da. Töö saab mulle, amet sulle.
Norm. 57; Trv — 1(3) var.

b. Töö saab mulle, amet jääb sulle.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

c. Töö on minu jagu, amet on sinu
jagu.
Hää — 1 var.

E. Tüü nüüd küll minu, aga amet elus-
aeas oma.
Tor — 1 var.

Vrd. 15140. Üürikeses tõistele, eluajasse en-
dele.

8048. Uma uni maateh, võõras tüü tet-
teh.

12906. Uni saab omale, töö saab teisele.

12545. TÖÖ TÄNASEKS, JÕUD HOMSEKS
— 9 v. 10(22) var.

A. Töö on tänaseks.
Vai — 1 var.

Ba. _____*

* tüe (Hlj, Kad), tüü (Nõo); tänasest
(Hlj), tänases (Aud), täämbas (Nõo);
hommiseks (Hlj), hommisest (Hlj), homp-
ses (Aud), hommenes (Nõo)

K. Musta (Jõe) seletus: õeld. õhtul, kui
töö valmis oli; E. Põldre (Aud) seletus:
mis täna ei jõua teha, saab homme teh-
tud; J. Ambergi (Nõo) seletus: õeldi töö-
ga õhtule jäädes.

Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, E MVH
13, E 84, E² 66, Norm. 63; Hlj, Kad, Jõe,
Aud, Nõo, Tt (Eisen) — 7(15) var.

b. Töö on tänaseks, jõud homseks.
EKMS I 786 — ?(1) var.

C. Töö tänaseks, jõud hommeseks, ter-
vis eluksajaks.*

* tänases — homses (Tõs)

O. Schantzi (Tõs) seletus; õeldi õhtul tööd lõpetades.

EKMS II 1006, III 1298 ja IV 176; Hlj, ?Tõs — 1 v. 2(5) var.

Vrd. 12568. Tüü tämbätses, jutt hummogost.

12546. TÕÕ TÕÖD NÄÜTÄS — 1(2) var.

LMr 134, Norm. 51.

12547. TÕÕ ÕPETAB ISEENNAST — 15(24) var.

A_{1a1}.

Wied. ESSr 740, Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, EKMS IV 176; Rap v. Mär (Poom) — 2(5) var.

a₂. Tüü esi õppab ennast.*

* oppap; ennäst (San)

Kod, San — 2 var.

b₁. Külap töö õpetab.

Wied. 98, Kündja nr. 43 (1883) 514 — 1(3) var.

b₂. Tüü oppas.

Se — 1 var.

b₃. Eks töö õpeta.

Lai — 1 var.

c₁. Eks töö ise õpeta.

Wied. 30, Kündja nr. 32 (1883) 383, OM nr. 2 (1890) 86, E MVH 73 — 1(4) var.

c₂. Küll töö ise õpetab.

Aud, Trm — 2 var.

c₃. Tüõ ise õpetab.*

* tüü; õppab (Kod)

Lüg, Kod — 2 var.

A₂. Küll töö isi õpetab, kuda teda teha tuleb.

Koe — 1 var.

B. Küll ammet ise õpetab.*

* amet (Norm.)

Norm. 57; Kuu — 1(2) var.

C. Küll tüü targas tiib.

Vil (Nigul) — 1 var.

Vrd. 12548. Tõõ õpetab tegijat.

12548. TÕÕ ÕPETAB TEGIJAT — u. 35(63) var.

Aa₁. — *

* tüü (Nõo, Urv, Se); õppab (PäL), oppas (Urv, Se), õppeb (Trv); tegijät (Nõo, Urv, Se)

E 84, E² 66, Reiman EK I 277, Vih. (1949) 92, Vih. (1951) 92, Vih. (1952) 92, Vih. (1954) 98, EKMS IV 176; Rak, Kuu, Nis, Rap v. Mär (Poom), Põl, Hls, Hls

v. Krk (Kase), Trv, Vil, SJn, Nõo, ?Ole (õpil.), Vlg, Urv, Se, Tt (Eisen) — 18(37) var.

a₂. Küll töö tegijat õpetab.

Saa — 1 var.

b₁. Tüe ise õpetab tegijat.

Trm — 1 var.

b₂. Tõõ õpetab isi tegijad.

Saa — 1 var.

c. Iga töö õpetab tegijad.

Kul — 1 var.

d. Ega tüü oppas umma tegijät.

Rõu — 1 var.

B. Tõõ õpetab tegijat, amet harjutab meistert.*

* meistrit (trükised)

Norm. 57, Vih. (1957) 108, Vih. VER 185;

Tor — 1(4) var.

Ca. Tõõ õpetab töötegijat ja katsudes kasvab rammu.*

* tegijat (Kurrik)

Wied. 184, Kündja nr. 1 (1884) 9, Kurrik SÕ 25, EKMS IV 176 — 1(4) var.

b. Tõõ õpetab tegijat, katse rammu kasvatab.

E MVH 13 — ?(1) var.

Vt. 3455 C.

*

D. Tõõ õpetab meistrid.

Ksi (Pruuli) — 1 var.

*

Ea. Tõõ õpetab meest.

Mih — 1 var.

b. Tõõ õpetab ise meest.

Tln — 1 var.

c. Külap töö õpetab miest.

VMr (Mastberg) — 1 var.

*

F₁. Tõõ õpetab inimest.

Norm. 57; Kaa, Saa, Hää, SJn (Kielas), Trt (Eisen) — 5(7) var.

F₂. Tõõ juhatab inimest.

Hää — 1 var.

Vrd. 12547. Tõõ õpetab iseennast.

12549. TUE INIMESELE UBAVUSÖKS — 1 var.

ubavus — mõnu, rahuldus

Khñ (S. Saar).

12550. TUOD TEHES ÄLÄ LAISKLE,
SUOMÄ MENNES ÄLÄ POIKLE —
1 var.

Alutaguse (O. S.).

12551. TUO, MIS OPITUD, KÄIB
KERGESTE — 1 var.

Hlj (Lootus).

12552. TUO SUNNIB TEGIJAT — 2 var.

a. _____

Vai — 1 var.

b. Töö sunnib tagant.

Vai — 1 var.

Vrd. 12522. Töö nõuab tegijat.

12516. Töö käib tegija järel.

12438. Iga töö tahab tegemist.

12553. TUO TUUTAB, VÄLI VÄSITAB —
1(2) var.

Hlj (Lootus).

Vrd. rl «Kuidas nõuad äia meele»: Mees tuleb väljalta — väsinud, / töörinnalta — tüdinud (ERIA III:2 nr. 5710).

12554. TUO AIGU NÄESSI, ET KOIK
LASTU LATSE OLESSI — 1 var.

Ote (Silde).

Vrd. kk: Oleks laastud lapsed olema (VJg).

12555. TUOD PIÄT NII TEGEMÄ, OT
JUMALA SUUST VÖTAT AR SUU-
PALA — SIS SAAT AR' ELLÄ' —
1 var.

Se (Pino).

12556. TUUGA TEENID LEIBA,
LAISKUSEGA LAITUST — ?(1)
var.

?TMr (Siil).

12557. TUUGA TEHASSE SUURED
LINNAD, MAGADES EI MIDAGI *
— ?(6) var.

* tööga (trükised)

Norm. 76, ÜOO 25, Vih. VER 186; ?TMr (Siil).

Vrd. 10928. Suu teeb suure linna, käed ei tee kärbse pesagi.

12558. TUO LÄTT RUTTAJA KÄEN, EGA
TUO TEGIJÄ KÄEN EI LÄÄ —
2(4) var.

Aa. _____ *

* töö; tegija (Norm.)

Norm. 229; Ote — 1(2) var.

b. Töö läheb ruttaja käes, ega töö tegija käes ei lähe.

EKMS III 666 — ?(1) var.

B. Tegija ei tii mitte, vai rühkja.

Kan — 1 var.

12559. TUO MUSTA EI KAE KIÄKI,
KODU LAISKA KAETAS — 2(4)
var.

A. _____ *

* töö; keegi (trükised); kaetaks (Norm.), kaetakse (EKMS)

Norm. 221, EKMS II 417; Ote — 1(3) var.

B. Ära naargu tüü musta ei teo laiska.
Võ (Schmidt) — 1 var.

Vt. 3965 B.

Vrd. 12560. Tüü must ei teota, higi must ei häbista.

12560. TUO MUST EI TEOTA, HIGI
MUST EI HÄBISTA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 12559. Tüü musta ei kae kiäki, kodu laiska kaetas.

3965. Kes kodu musta vai teo laiska kaes.

12561. TUO OLÕ_OI KIRI, OT
MOISTA_AI TETÄ — 1 var.

Se (M. Linna).

Vrd. kk: Egä ta kiri ei ole kirotä 'mõnest töö tegemisest' (Vas v. Se).

12562. TUO OM OMA KÄEGA TETÄ,
AGA HIND EI OLE OMA KÄEGA
VÖTTA — 2(9) var.

a₁. _____

Trv (Vaine) — 1(2) var.

a₂. Töö on oma käega teha, palk ei ole oma käega võtta.

E 84, E² 66 — ?(6) var.

b. Tüü um hindä tetä, palk olõ_oi hindä võtta.

Vas (Jakobson) — 1 var.

Vrd. 8036. Uma käega võit anda, a uma käega ei või võtta.

12563. TUU OM TUU — 1 var.

Kam (Simos).

12564. TUU ON RUMALATE INIMESTE
JA VANADE HOBUSTE TARVIS
— 16 var.A_{1a1}. —

A. Miku seletus: õeld., kui keegi oskab ilma töötegemiseta ära elada.

Vil — 1 var.

a₂. Töö on rumalate inimeste ja vanade hobuste päralt.

Saa — 1 var.

a₃. Töö on rumala inimeste ja vana hobuste jaoks.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

a₄. Töö om vana hobuste ja rumalde inimeste jaoks.

Krk — 1 var.

a₅. Töö on vanade hooste ja rumalate inimeste jaoks.

SJn — 1 var.

a₆. Töö on vana hobuste ja rumalate inimeste päralt.

Hls — 1 var.

b₁. Töö on lolli inimeste jaoks ja vana hobuste jaoks.

Se — 1 var.

b₂. Tüü om lolle inimeste ja vanna hobõstõ jaoks.

Räp (Lepson) — 1 var.

b₃. Talutöö on lollide inimeste ja vanade hobuste jäuks.

Kaa — 1 var.

c₁. Tüü om vannu hobõstõ ja ullõ inemistõ perält.

Se — 1 var.

c₂. Tüü om ullõ jaoks ja vanna hobõstõ jaoks.

Se — 1 var.

d. Tüe ond tahmõ inimeste ning vanadõ hoostõ jaoks.

Khn — 1 var.

A₂. Töö on rumala inimeste ja ruunhobuste päralt.

E. Veskiääre seletus: «Nii ütlesid uhked peremehed.»

KJn — 1 var.

B₁. Tüü om vanainimeste ja vana hobuste jaoks.

San — 1 var.

B₂. Töö on vanainimeste ja hobuste jaoks.

Saa (õpil.) — 1 var.

C. Töö ei ole rikka inimese jaoks, vaid töö on vaeste inimeste ja vana hobuste jaoks.

Hel — 1 var.

Üleskirjutused kõik uued (XX saj. 20.—60. aastatest).

Vrd. 12528. Töö on lolli inimese ajaviide.

12565. TUUST TUTAS TEGIJÄT — 4(6) var.

a₁. —

Räp (Raud) — 1 var.

a₂. Tööst tuntakse tegijat.

Tõn. Täht. (1909 aug.) — 1(2) var.

b. Küll tüü eski tund tegejät.*

* töö (Norm.)

Norm. 55; Har — 1(2) var.

c. Tööd tunnus tegijast.

San — 1 var.

Vrd. 12515. Töö kiidab tegijat.

2151. Inimesi tuntakse nende tegudest.

5248. Jo laastust tunneta meistri.

12566. TUU TETÄS, KUIS SÜNNÜS, A
SÜÜ, KUIS TULÕHHUS — 1 var.

Lut (Sang).

Vrd. 11299, eriti D: Tee nii kui tennatas, sõõ
nii kui sünnähas.12567. TUU TII ETTE, SUUK HOIA
PERRÄ — 1 var.

Urv (Seen).

Vrd. 1467. Homseks hoia leiba, aga mitte
tööd.12568. TUU TÄÄMBÄTSEST, JUTT
HUMMOGOST — 3(5) var.

a. —

Se (Pino) — 1 var.

b. Töö tänaseks, jutt homseks.

E² 66, Norm. 66; Se (Eisen) — 1(3) var.

c. Töö tänaseks, jutt teiseks päevaks.

Hää — 1 var.

Vrd. 12545. Töö tänaseks, jõud homseks.

1467. Homseks hoia leiba, aga mitte töö.

12569. VÄÄL TÖÖLE, EI RUOALE —
1 var.

Kuu (Esken).

Vrd. 15095. Ütsi-katsi söömä, ütekõrrage tühü.

12570. ÜKSKI ASI EI TULE ILMA
TÜÜTA — 1?(1) var.

?Kõp (Ratas).

12571. ÜKSKI HEA TÖÖ EI JÄÄ ILMA
PALGATA — ?(1) var.

Sannumetoja V (1856) 118.

Vrd. 1146. Tii hiad tüüd, siis saad hiad pal-
ka.

12572. KUHU IGA TÖÖMEES OMA
JÄRELEJÄÄNUD TÜKID PANEB:
KINGSEPP SAAPA-APSATISSE,
RÄTSEP KUUEKRAE SISSE,
MUURSEPP MÜÜRI SISSE —
1 var.

Hlj (Pruhl).

12573. TOOME'EL TÖÖME'E HAIS —
1 var.

Plt (Utsal).

12574. TOOMEES MAGAB ÄKKEL KA —
1 var.

Rid (Ennist).

Vrd. 14500. Väsiind inimene magab ka puu-
halu pääl.

12575. KONAGI EI TULE TÖÖTEGIJAL
INEMISEL ROOPED PERSE
PÄÄLE — 1 var.

Ote (Kukrus).

12576. TÖÖTEGIJA EI SURE KUNAGI
NÄLGA — 2 var.

A. _____

Trv — 1 var.

B. Ega tüütegija nälga ei jää.

Hls — 1 var.

Vrd. 12460. Kes tööd teeb, see nälga ei näe.

12577. TÖÖTEGIJA LEIB ON MAGUS —
2 var.

A. _____

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Tööd tehes maitseb leib.

Võn (Mootise) — 1 var.

Vrd. 12542. Töö teeb toidu magusaks.

7926. Oma leib kõige magusam.

13184. Vaevaga teenitud leib on magus.

12581. Töötegije uni om magus.

8303. Palehigi sees teenitud leib on ma-
gus süüa.

12578. TÖÖTEGIJA ON PALGA VÄÄRT
— u. 25(41) var.

A_{1a}. Iga töötegija on oma palga väärt.
?Kuu (Jahe), SJn (Kapp) — 1 v. 2(3)
var.

b. Iga töötegija on palga väärt.*

* egä tüütegeja om (Ote)

Norm. 79; Plt, Ote (Kroon) — 2(4) var.

A_{2a}. Tüütegija on oma palga viart.*

* töö-; väärt (Tallor. Post.)

Tallor. Post. nr. 7 (1859) 51; Ksi — 1 v.
2(2) var.

b. _____

Linde 5; Rap v. Mär (Poom) — 1(2) var.

B₁. Iga töömees on oma palga väärt.
Aud — 1 var.

B₂. Tüümiis um palga väärt.*

* om (Se)

Vas, Se — 2 var.

Ca. Iga tööline on oma palga väärt.

Pet. ELA² 50; VII (Leoke) — 1(2) var.

b. Iga tööline oma palga väärt.

Põi (Truu) — 1 var.

*

D₁. Tüütegije om palga väärt, koer mal-
ga väärt.

Krk — 1 var.

D_{2a}. Tüümiis om palga väärt, koer mal-
ga väärt.

Krk — 1 var.

b. Töömiis palga väärt, koer malga
väärt.*

* -mees (Norm.)

Norm. 79; Krk — 1(2) var.

D₃. Tööline palga väärt, koer malga
väärt.

Trv v. Vil (Kala) — 1 var.

D₄. Kes teeb tööd, see saagu palka,
koeralõ om tarvis malka.

?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

Ea. Töömiis palga väärt, kelm malga
väärt.

Krk — 1 var.

b. Töömees on palga väärt, kelm mal-
ga väärt.

Vlg. Lisal. nr. 19 (1890) 152 — ?(6) var.

F_{1a}. Töötegija om palga väärt, magaja
malga väärt.

Kan — 1 var.

- b. Töötégija palga väärt, magaja malga väärt.
Rõn — 1 var.
- F_{2a}. Magaje om malga väärt, tüütegije om palga väärt.
Krl — 1 var.
- b. Magaja on malga väärt, töötégija palga väärt.
EKMS IV 176 — ?(1) var.
- F₃. Magajale malka, tegejale palka.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.
- G. Töötégij om palga väärt, mait malga väärt.
Trv — 1 var.
- H₁. Töötégija on palga väärt, laisk malga väärt.
Kuu — 1 var.
- H₂. Töömehele palka, laisale malka.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.
- I. Töömehele palka, päevavargale malka.
Norm. 79; Vän — 1(2) var.
- J. Töömees palga väärt, herits nuhtluse väärt.
Puh — 1 var.
- Vrd. Luuka 10,7 ja 1. Tim. 5,18; [— — —] töteggia on omma palga väärt. Otsese piiblitsitaadina ka näit. ER Kal. (1881 aug., 1883 nov., 1884 nov., 1891 sept., 1893 nov.), Risti R Kal. (1906, 1911, 1912, 1917), Ristir. Püh. Kal. (1906 nov., 1911 aug., 1912 aug.).
- Vrd. 12436. Iga töö on oma palga väärt.
4075. Koera palk on malk.
12579. TÖÖTEGIJA SAAB SÜÜA, AGA MAIT NÄEB NÄLGA — 1 var.
Trv (H. Kallas).
- Vrd. 12450. Kes kõik tüü tege, tuu kõik näla näge.
12449. Kes ei taha tööd teha, see peab nälga nägema.
12580. TÖÖTEGIJA TÖÖ ÄI LÖPE JA MÄRAHOBUSE SÖÖMINE ÄI LÖPE KA — 1 var.
Emm (Ennist).
- Vrd. 7352. Naesterahva töö ja vana hobuse sööt ei saa elades otsa.
12581. TOOTEGIJE UNI OM MAGUS — 3(8) var.
- A. _____ *
- * töötégijal; on (trüikised)

- Norm. 71, Vih. VER 186, EKMS III 215; Krk — 1(6) var.
- B. Usin tüütegija, magusa une maitsja, ilusa une nägija.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- C. Tehtud töö järele on hea uni.
Vil — 1 var.
- Vrd. Kog. 5,11: Töteggia unni on magus, jõgo ta pisfut ehk paljo: agga ühhe rikka suur warra ei lasse tedda mata.
- Vrd. 12904, näit. C: Uni on magus.
12862. UI'li uni makus, targal tüü kallis.
5501. Lapsel on uni magusam kui sai.
12577. Töötégija leib on magus.
12582. KES TÖÖST-TEUST ENNE ELAN ON, KUI RIIET JA LEIBA ÄI OLE * — 1(2) var.
* teost; ei (Norm.)
Norm. 104; Krj (Toomessalu).
12583. EGA TÜDRUKU PÄRAST ADRA AJALE JÄÄ — 1 var.
Rak (Tamm).
- Vrd. 5441. Ega lapse pärast adra ajale jää.
8079. Ega ühe orja pärast adra aja peale ei jää.
12584. EGA INNE TÖTREKU VIA AVALIKUS EI TULE, KU TÖTREK MEHELE LÄTT MINEMÄ — 2 var.
- A. _____
- Räp (Poolakess) — 1 var.
- B. Kes tüdruku viga on näinud või haigusi kuulnud, enne kui ta on naeks saanud.
Saa (Söggel) — 1 var.
12585. KES TÜDRUKULE SELLEPÄRAST VÖLLA ÜLESSE TEEB, ET TA MEHELE EI SAA — 1 var.
Pär (Kampmann).
12586. KES TÜDRUKUT NAERAB, NAERAB OMA NAESE ÄRA — 1?(1) var.
?Saa (Söggel).

12587. KUI TÜDRUK JUBA JAKSAB
PANNA JALA RATTARUMMU
PEALE, HAKKAB VAATAMA
OMALE PEIMEEST — 2 var.

A. _____
Põl (Tustit) — 1 var.

B. Kui tütarlaps juba ulatab rattarummu peale kusta, siis peab tal juba seapüti täis veimid olema.
LNg (Prooses) — 1 var.

Vrd. kk: Ju hakas jalga rattarummu pääl tõstma, ju hakas mehele mineme (Krk).

Vrd. 2226. Isane tahab nii kaua emast, kuni suudab jalga rattarummu peale tõsta.

12588. KUI TÜDRUK KAKSKÜMMEND
VIIS AASTAT VANAKS SAAB,
SIIS JÕUAB TA JUBA ÜLE
TALISE TEE — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. kk: Ta läheb juba üle talise tee 'õeldakse siis, kui tüdruk on 25 aastat vanaks saanud' (Rap v. Mär).

12589. KUI TÜDRUK [KAKSKÜMMEND
VIIS] AASTAT VANAKS SAAB,
SIIS ON JUBA HUNDI HAIS
TEMA JUURES — 5 var.

A. _____
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

B₁. Vanatüdrukule pidi hundi hais juure tulema.
Amb — 1 var.

B₂. Vanal neilul on hundi hais juures.
JJn (Oberg) — 1 var.

C. Vanaltütrukul on korbend hundi karva hais.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

D. Kui poiss kakskümmend viis aastad vana on, siis olla temal hundi hais juures ja olla hundi raamatusse ülesse märgitud, aga kui tüdruk kakskümmend viis aastad vana olla, siis saada tema kassi raamatusse üles märgitud.
Kos — 1 var.

Vrd. kk: Tal juba hundi hais juures 'vana-neva tüdruku v. poisi kohta' (Rap v. Mär).

Vrd. 13598. Vanaltütrukul on kadaka hais juures.

13612. Vanatüdruk taevatugi, vanapoiss on põrguvägi.

12590. KUI TÜDRUKU SÄRGI SISSE
JUBA VAKK RUKIST MAHUB,
SIIS TA VÕIB MEHELE MINNA
— 8 var.

A_{1a}. _____
LNg — 1 var.

b. Kui tütarlapse särki mahub üks vakk rukkid, siis võib hakata mehele minema.
Hlj — 1 var.

c. Kui vakk rukki mahub särki, siis võib mehele menna.
Lüg — 1 var.

A₂. Vakk rukit läheb juba seelikusse, siis võida tütarlaps varsti mehele minna.
Amb — 1 var.

B. Neiuke valib omale peiuda jo siis, kui ta särki vakk rukkid mahub.
Jõh — 1 var.

C. Tüdriklaits, kui tel vakk rükki hamme sisse lätt ehk mahus, nakas joba poisse vahtma.
San — 1 var.

D. Kui vakk rukki särki, sis võib mehe juure magama mennä.
Lüg — 1 var.

E. Kui plikal vakk rukkid särki mahub juba, siis võib talle ka taha panna.
Amb — 1 var.

Vrd. kk: Vakk rukki lähäb juo särki 'üheteistkümneaastase kohta' (Lüg).

12591. KU TÜTREK TEGE NAASEST,
SIS JUMMAL NAARAHAS; KU
NAANE TEGE TÜTREG[U]ST, SIS
SILMGU TSILGAHAS — 1?(1) var.
?Se (Põllula).

12592. KUI TÜTRIK OM, SIIS ÕGEV
PUU, KUI NAISES SAA, SIIS
LAGJA SUU — 2(20) var.

A_{1a1}. _____
Norm. 191; Vö-Se (Stein) — 1(4) var.

a₂. Kui tüdruk on, siis õige puu, kui naoseks saab, siis lai suu.*
* om; saa; lagja (Stein); naises (Stein, Sak. Lisa, EKMS)
Stein 34, Wied. 84, Kündja nr. 40 (1883)
478, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2, EKMS II
1112 — 2(12) var.

a₃. Kui tüdruk, siis õige puu, saab naoseks, siis lai suu.
Tõn. RP² 192 — 2(2) var.

- b. Kui neiu, siis õige puu, saab naiseks, siis lai suu.
Tõn. RP 247 — ?(1) var.
- B. Ku tüdruk om, sis õige puu, ku naises saab, sis lobasuu.
Krk (Sarv) — 1 var.

12593. MU TÜDRUKUL ON TÜDRUK,
MU SULASEL SULANE — 2 kuni
3(18) var.

Aa₁. _____ *

* minu (Stein)

* Helle 347, Hupel 113, Poromenski EGr. 206, Stein 43, Wied. 125, Kündja nr. 47 (1883) 561, KAH EKAI 155, EKMS III 1255 — 1(10) var.

*

*Mo tüdrukul on tüdruk, mo sullasel sullane, meine
Magd hat eine Dienerin, und mein Racht einen Jungen.*

- a₂. Minu tüdrukul on tüdruk, minu sullasel on sulane.
Wied. 117, Kündja nr. 44 (1883) 525 — ?(3) var.
- a₃. Minu tüdrukul on tüdruk, sullasel sulane.
E 55 — ?(1) var.
- a₄. Tüdrukul juba tüdruk, sullasel sulane.
E² 28 — ?(1) var.
- b₁. Tüdrukul juba tüdruk, poisil poiss.
E² 28 — ?(1) var.
- b₂. Tüdrukul tüdruk, poisil poiss ees.
?Trt (Eisen) — 1?(1) var.
- B. Ega minu poiss sinu sulane ole; maksa poisile kopkas ja tee ise.
Rap — 1 var.
- Vt. 6378 C.
- Vrd. 1874. Ega meie härra teie härra tua-poiss ei ole.

12594. PEA TÜDRUK KINNI, KUI
PEIGMEES TULEB — 1?(8) var.

Wied. 150, Kündja nr. 49 (1883) 585, E MVH 87, E 69, E² 27.

12595. TÜDRIGU TÕUHOBÕSÕ, NAASÕ
VINNE VERSTATULBA — 1 var.

Urv v. Krl (Seen).

12596. TÜDRUK HOIAB OMA SÕÄT
OOKSE TUTU SEHEN VARJUN —
2 var.

a. _____

Trv (Liller) — 1 var.

- b. Tüdrukul om süda vöötotu sees, saab ta mehele, siis on juba sõrme otsas.
Trv — 1 var.

12597. TÜDRUK, KES MEHE PÜKSTE
JALGE VAHELE LAPPI EI OSKA
PANNA, SEE EI TOHI ÜLE-
ÜLDSE MEHELE MINNA, SEST
MIS MEES NIISUGUSE LOLLI
NAISEGA TEGEMA HAKKAB —
8(10) var.

A. _____

Rei (Loorits) — 1 var.

- B. Siis võid pereminiaks minna, kui lamma kaela oskad niita, kotikangast kududa, püksi reide vahele lappi aada ja ahjuluuda otsa panna.
Kul — 1 var.

Vt. 177 I; 178 V.

- C. [Siis võib mehele minna,] kui õskad lamba kaula niita, haguluuda siduda ja mehe püksi jalguvahet lappida — nied pidid õlema kõige ränkamad tööd.

Lüg (Källo) — 1 var.

Vt. 177 I; 18 V.

- D. Kis mõistab lamma kaela niita, seasoolikaid harutada ja püksi harudevahet lappida, see võib julgeste mehele minna.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vt. 177 Q; 178 P.

- E. Pastlanina lappida, odrarehte ahtida, püksireie vahelt lappida peab mõistma tüdruk, kui mehele tahab minna.

Mär (Piilberg) — 1 var.

Vt. 178 N.

- F. Ahjuluua sidumine, kotisopi õmblemine, lamba kaela pügamine, püksilapi paikamine, ämma kaela hakkamine.
A. Romuluse seletus: «Tööd, mis mehele mineja tüdruk peab oskama.»

Vil — 1 var.

Vt. 177 O; 178 R.

- G. Ahjukuru atmine, latse perse pühkimine, lamba kaala pügamine, ahjuluuva köötmise, püksiperse paikami-

ne — ku nee töö omma täädä, sis
võid mehele minnä.

Krk — 1 var.

Vt. 177 N; 178 C.

H₁. Ule jõu tööd on: kana kaela söö-
mine, päält pää puu raidumine, mees-
te kaldsa persse paikamine ja tagat
ahju rehe atmine.

Trv (Pausk) — 1 var.

H₂. Ule jõu tööd on: kana kaela söö-
mine, jää pealt puu raiumine, mus-
tade pükside p-e paikamine ja ahju
takka rehe ahtmine.

E MVH 94 — ?(2) var.

Vt. 2707 B₁—B₂; 178 J₁—J₂.

12598. TÜTRUK MAJA ILU, POISS MAJA TIGU — 1 var.

Rõu (Pallits).

Vrd. kk: maja ilu 'tütar, ilus tüdruk' (Trm).

Vrd. 12772. Tütär majah, tigo kotoh.

2762. Järv on küla iluks, aga tüdruk on
maja iluks.

12599. TÜTRUK ON POISI TEINEPOOL — 1?(1) var.

?Krk (Toomessalu).

12600. TÜDRUK TÜHJA ARUGA, POISS POOLE MEELEGA — 1 var.

TMr (Mägi).

12601. TÜTRUGU AU UM KU RÕÖSA PIIMÄ PÄÄL PURU — u. 15(22) var.

A_{1a}.

Rõu — 1 var.

b. Tütriku au on nõndasama hoida kui
rõõsk piim puru eest.*

* tüdruku; pudru pro puru (EKMS
IV) — ilmselt eksitus

EKMS II 199 ja IV 194; Saa (Langholts)
— 1(3) var.

A₂. Tütärlatsõ au om nigu rõõsk piim,
kelle pääl egä puru nätä om.

Urv — 1 var.

B₁. Tütärlatsõ au om nigu rõõsk piim,
kelle pääl ega roid nätä om.

roid = puru, mustus

Urv — 1 var.

B₂. Tütärlatsõ au om kui roid rõõsa
piima pääl.

Ote — 1 var.

C. Tüdruk peab oma au hoidma ku rõõ-
sa piima päält risu.*

* hoidme

Krk — 2 var.

D. Tüdruku au piab ninda puhas oleme
ku rõõsk piim risust.

Hls — 1 var.

E. Iga väiksem puudutus tütarlapse au
külge paistab välja kui roist rõõsa
piima pääl.

roist = ujuv mustus

Jõh — 1 var.

F. Tütarlapse teod on kui pihu rõõsa
piima peal.

pihu = puru

Rap — 1 var.

*

G. Tütarlapse viga kui rõõsa piima
pihu.

Rap — 1 var.

H. Tütruku viga on nagu risu rõõsa
piima peal.

Hls — 1 var.

I. Tütarlapse viga on nii tähtis kui
prügi rõõsa piima pial.

Rak — 1 var.

J. Rõõsa piimä päält tuntakse purru ja
neiu man vika.

Krl — 1 var.

*

K. Tüdruku vaadatakse nagu rõõsa pii-
ma peal pihu.*

* peale (Rap v. Mär)

E. Poomi seletus: meheleminemise ealisi
tüdrukuid pannakse väga arvustavalt
tähele: iga pisike viga paistab silma.

Norm. 179, EKMS II 100 ja III 424; Rap
v. Mär (Poom) — 1 kuni 2(5) var.

*

L. Tütarlaps peab olema kui risu rõõsa
piima peal.

?Hls (õpil.) — 1?(1) var.

Vrd. rl «Mingu-ij meeledä mehele»: Nii hoit-
ke oma avvu, / Kui roidu ruuva pääl, /
Põrmu rõõsa piima pääl (SL II nr. 1119).

Vrd. kk: Hoiä nagu risu rõõsa piima eest
(Vil).

Vrd. 12618. Tüdruku sõna on kui kerp piima
sees.

12789. Tütarlast nähakse nagu roisku sil-
ma pääl.

12602. TÜDRUKUD EI KUSI, OLGU TA
SUNT EHK SANT — 3 v. 4(7) var.

Aa. _____

Amb (Karelson) — 1 var.

b. Tüdrukul ükskõik, sunt või sant.
E MVH 93 — ?(1) var.

B. Olgu peig sunt ehk sant, kui aga
mees.
E² 25 — ?(2) var.

C. Olgu mees sunt ehk sant, saab ikka
naise, aga tüdruk ei saa meest, kui
tal ka kuldkee kaelas.
?Elva (Eisen) — 1?(1) var.

Da. Tüdrukul ükskõik, juut ehk sant, kui
aga mees.
Trt? (Eisen) — 1 var.

b. Olgu juut ehk sant, kui aga mees.
TMr (Eisen) — 1 var.

Vrd. 10167. Olgu sant või vigane, pääsi et
on isane.

12603. TÜDRUKUD ON KÕIK HEAD,
EI TEA, KUST NEED ÕELAD
NAISED TULEVAD — 6 var.

a. _____

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b₁. Kaik hüäd tütrigud, et tee, kust tu-
levad nie pahad naised.
Kuu — 1 var.

b₂. Kaik oo hüäd tütrigud, vade kust
tulevad nie pahad naised.
Kuu — 1 var.

c. Tütrikud on head kõik, kust need
kurjad naased tulevad.
Krk — 1 var.

d. Maailm on häid tüdrukuid täis, aga
kust need kurjad naised tulevad.
Käi — 1 var.

e. Tütarlapsed on kõik head, kui nae-
seks saavad, siis on tignedad.
JJn — 1 var.

Vrd. nlj: Põldmäe nr. 526.

Vrd. 8214. Pahad ämmad tulevad hiadest mi-
niatest.

11994. Tignedat tüdrukud ega valget vars-
sa ei ole keski näind.

12604. TÜDRUKUIST EI SAA PERET JA
KOERASITAST EI SAA SÖNNIKUT
— 2 var.

a. _____

Kaa (Tõll) — 1 var.

b. Saab koerast sõnnikud, nenda tüt-
rukust peret.
VII — 1 var.

Vrd. 7298. Naise varast rikkust või koerasi-
tast sõnikut.

1588. Mine nüüd hundisitaga põldu ram-
mutama.

12605. TÜDRUKU JUURDE ON TEE
KÕIGE LÜHEM: SINNA EI OLE
VERSTA EGA JAAMAVAHET —
1?(1) var.

?Saa (Sõggel).

Vrd. 7152. Naari kaudu tee õigem.

12606. TÜTRIKULE AETAS TAOSE
KAALA, KU TA VAKA PERRÄ
LÄTT — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

12607. TÜDRUKUL ON PALJU VAEN-
LASI: PÄEVAL PARMU JA
PALAVE, ÕÖSI SÄÄSE JA POISI
— u. 20(22) var.

A. _____

Krk (Sarv) — 1 var.

B₁. Tüdrukud vaesed, need ei saa kuna-
gi rahu: õõssi on neil sääsed ja poi-
sid ja pääval pala ja parmud.
Koe — 1 var.

B₂. Tüdrukutel põle mitte hea elada, sest
neid kiusavad: päeval palavus ja par-
mud, öösel sääsed ja poisid.
Kuu — 1 var.

B₃. Päeva pala ja parmud, õõsi sääsed
ja poisid — rahu ei saa.
Mih (Piile) — 1 var.

B₄. Päeval pala ja parmud, õõsse poisid
ja seased olla tüdruku heinaaegsed
vaevajad.
Amb — 1 var.

C₁. Vanasti ohanud tüdruk: «Päeval on
pala ja parmud, öösel sääsed ja poi-
sid.»
Ann — 1 var.

C₂. Teotüdruku ohkamine: «Päivä pallav
ja parmu', üüse poisi' ja kirbu'.»
Urv — 1 var.

C₃. Tüdruku ohkamine: «Oh, oh, küll elu
raske: pääval pala ja parmud, öösel
sääsed ja poisid.»
Amb — 1 var.

C₄. Vanatüdruku ütetus: «Kedas saas magada, öösel poisid ja sääsed, päeval palave ja parmud.»
Saa — 1 var.

D_{1a1}. Päeva pala ja parmud, öösi sääsed ja poisid.*

* päeval (Iis, VMr, Kuu), pääval (VNg); palav (Iis, VNg, Kuu), palava (Vil); parmu (Vil); üösel (Iis), öösel (VMr), ööse (Kuu, Vil), öössel (VMr), öösse (VNg); sääse — poisi (Vil)
Iis, VNg, VMr, Kuu, Hää, Vil — 7(8) var.

a₂. Päeva pala ja parmud, ööse poisid ja sääsed.
KJn — 1 var.

b₁. Päeval parmud ja palavus, öösel sääsed ja poisid.
Khk — 1 var.

b₂. Päeval parmu ja palava, öösel sääse ja poisi.
Trv — 1 var.

D₂. Päivä pallav ja parmu, üüse kirbu ja poisi.
Räp — 1 var.

D₃. Päivä pallav ja parmu, ööse kihu ja poisi.
Vas (Hurt) — 1 var.

Vrd. kk: Päeva pala ja parmud, öösi sääsed ja poisid, millal pagan ma seda pattu tee (Han).

Vrd. nlj: Põldmäe nr. 214.

Vrd. 9251. Igal päeval omad parmud.

12608. TÜDRIKUL ON ÜHEKSA VALET, NAESEL ON ÜKS VALE — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

12609. TÜDRIKULT EI MAHU NÖELA OTS SUHU, NAESELT AJA PAAR HÄRGI SUHU — 2 var.

A. _____
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

B. Tüdrukult ei mahu kerp suhu, naeselt aja paar härgi suhu.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vrd. 7411. Kui neiu on, siis ei mahu uba huulini ega hernetera igimessi, aga kui naeseks saab, siis sõitku kas või susi suvve.

12610. TÜDRIKULT KUI ROOSILILL, KUI NAISEKS SAAB, SIIS TORUPILL — 10(15) var.

A_{1a}. _____
Norm. 191, EKMS II 1113; Jäm (Kuld-saar) — 1(3) var.

b. Tüdruk nii kui roosilill, naiseks saab, siis torupill.
Tür — 1 var.

c. Kui tüdruk on, kui roosilill, saab naeseks, siis kui torupill.
Plt — 1 var.

d. Tütarlaps kui roosilill, kui naeseks saab, siis torupill.
Rõu (Leegen) — 1 var.

e. Tütarlaps roosilill, naine torupill.
E MVH 93 — ?(3) var.

A₂. Neiuna roosilill, naesena torupill.
Saa (Söggel) — 1 var.

A₃. Pruudist pääst ku ruosilill, saab naiseks, siis kui torupill.
Kuu — 1 var.

B_{1a}. Tütruk um ku roosilill, naanõ saa ku põrgupill.
Rõu — 1 var.

b. Tütrigust om kui rootsilill, naasest põrgopill.
Se (T. Linna) — 1 var.

B₂. Neiuna roosilill, naisena põrgupill.
Räp (Eisen) — 1 var.

C. Vanatüdruk roosilill, kui mehel saab, siis viripill.
Saa (Söggel) — 1 var.

Vrd. kk: See Liisa nagu roosilill, saab naeseks — nagu torupill (Saa).

Vrd. 13570. Vanapoiss on põrgupill, vanatüdruk roosilill.

12611. TÜDRIKULT KUI SAI POODIS, NAESELT KUI KANASITT TOOLIS — 1 var.

J. Saalvergi seletus: kanade tool = koht, kus kanad talvel magavad.
Jür.

12612. TÜDRIKUNA KULD, NAISENA MULD — ?(2) var.
?Mar (Hilemägi).

12613. TÜDRIKUNA TEOTATI, NAISENA NAARET, EMAL EI OLNUD HÄDA MIDAGI — 1?(1) var.
?Saa (Söggel).

12614. TÜDRUKUNA TUI, NAISENA NUI — u. 5(36) var.

A_{1a1}. —————*

* tudru kana pro tüdrukuna (Stein, ilmne trükiviga); naesena (Wied., Kurrik, Kündja, E; Mih)

Stein 62, Wied. 187, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 1 (1884) 10, Tõn. Täht. (1911 juuli), E 85, E² 28, EKMS II 1113; ?Mih (Perkson), ?Trm (õpil.), Tt (Kreutzw.) — 1 kuni 3(19) var.

a₂. Tüdrukuna tui, aga naisena nui.*
* kuid (Puus. KH III)

Puus. KH III¹² 72, Puus. KH II¹¹ 103 — ?(7) var.

a₃. Tüdrukuna kui tui, naesena kui nui.
?VMr (Mastberg), ?Võn (P. Rootslane) — ?(2) var.

a₄. Tüdrukult kui tui, naeselt kui nui.*
* naiselt (trükised)

Norm. 191, EKMS III 798; Jür (Saalverk) — 1(4) var.

b. Tüdrukuna tui, naesena tukunui.
?Võn (J. Rootslane) — 1?(1) var.

A₂. Neiuna tui, naisena nui.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Tütrikun um kui tuvi, tano ala saa, sis um kui susi.
Vas (Jakobson) — 1 var.

C. Tüdrukuna tuikene, aga naisena on tal kassi küüned ja hundi hambad.
Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. kk: Nüüd om vaga kui tuvikene, ku naises saa, sis viska toobri kõige kõrvuga hammaste vahele (Plv).

Vrd. 9930. Rätikuga tui, tanuga õökull.
7412. Neiukene tuikene, naisekene kullikene.

12615. TÜDRUKU OM TÖÖTEGIJA, POISI OM PUSSU PAINUTAJADE — 2 var.

a. —————
Krk (Helimets) — 1 var.

b. Tüdruku om töötegiade, poiss om pussu painutajade.
Krk — 1 var.

Vrd. kk: pussu painutaja (Trv).

Vrd. 8918. Paremb poja pussuhais kui tütre tüütugu.

12616. TÜDRUKUST JA HERNEST EI TOHI MUDU MÖÖDA MINNÄ, KU NÄPUGE EI PUTU — 12 var.

A_{1a}. —————

Hls — 1 var.

a. Tüdrukust ja hernest ei või kunagi ilma pudumata mööda minna.
Krk — 1 var.

A₂. Tüdrukust ja hernerõugust ei tohi ilma puutumata mööda minna.
Hel — 1 var.

A₃. Hernepõllust ja tüdrukust ei tohi katsumata mööda minna.
Hls — 1 var.

A₄. Hernest ja tütarlast pidada mööda minnes käega puutama, muidu need kumbki ei kasvada.
Põi — 1 var.

B₁. Naisterahvast ja hernest ei saavat ilma puutumata mööda minna.
Krl — 1 var.

B₂. Naesterahvast ega hernest ei minda kunagi ilma puutumata mööda, muidu jääb jumala õnnistus saamata.
Saa — 1 var.

C. Neiudest ja hernestest ei pea mitte puutumata võima mööda minna: tüdrukut puutada ehk võera hernest võtta ei olewat mitte patt.
VMr — 1 var.

D₁. Uast ega hernest ei tohi mudu müüda minna, ku sa*j*i putu, egä noore tüdrukust ei tohi ka müüda minna, ku sa*j*i putu.
Krk — 1 var.

D₂. Ua- ja hernepõllust ei minta ilma katsumata mööda, nõnda tüdrikust kah.
Hää — 1 var.

*

E. Herne om kakade ja tüdruku näpäde.
Krl — 1 var.

*

F. Tütrik on kui hernes tee ääres, kel-lele igaüks näpu külge tahab pista.
Trv — 1 var.

Vrd. 7756. Uaaed irvitab, nairiaed naeratab, kui sa neist mekkimata mööda lähed.

**12617. TÜDRUKU SUUL PEAB SÖLM
PEAL OLEMA — 1 var.**

Rap v. Mär (Poom).

**12618. TÜDRUKU SÕNA ON KUI KERP
PIIMA SEES — 1 var.**

HMd (A. Treumann).

Vrd. 12601. Tütrugu au um ku rõõsa pilma
pääl puru.

**12619. TÜDRUKUT KAETAS JALUST,
NAIST PÄÄST — 8(10) var.**

Aa. _____

Puh — 1 var.

b₁. Naist kaetas pääst, tütrikku jalust.
Ote? (Maasen), Vas v. Se (Sandra) —
2 var.

b₂. Naist vaadatakse peast, tüdrukut ja-
lust.
Norm. 179, EKMS II 99 — ?(2) var.

b₃. Naane kaetas pääst, tütrek jalost.
Räp (Poolakess) — 1 var.

c. Naist kaias pääst, tütrikku jalast.
Kan — 1 var.

Ba. Naist kaetas pääst, neiud jalast.
Urv (Seen) — 1 var.

b. Naist kaetas pääst, neidu jalust.
Vru (G. Sander) — 1 var.

c. Naist kae pääst, näiot jalust.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 8471. Peast vaadetakse peigu, jalast nei-
du.

**12620. TÜDRUKUT VAADEKASE TÖÖ
JUURES, POISSI PANNAKSE
POE JUURES TÄHELE — 1 var.**

Põl (Rand).

Vrd. 7250. Naest ei või võtta uisa-päia, naist
tuleb võtta töö otsast.

**12621. TÛTREK KASUS LÄBI TÕPRA-
SITA, TSURA LÄBI KIRVÕ-
SILMÄ — 4 var.**

a. Poiss kasvab üles läbi kirvesilma,
tüdruk kasvab üles läbi loomalauda.
Saa — 1 var.

b. Poiglats kasus läbi kirvõsilma, tü-
tarlats läbi tõrapasa.
Urv — 1 var.

c. _____
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

d. Miis om läbi kirvesilmä üles kasu-
nu, naene läbi lehmasita.
Ote — 1 var.

Vrd. 1832. Härg kasvab ikkenukas, mees kas-
vab kervevares, noorik kasvab mehe ar-
mus.

**12622. TÛTRIK JUMALA LUUD, NAAENE
MEHE NÄRTSUTÕD — 1 var.**

Se (Aun).

**12623. TÛTRIK KÄÄNTKU KASSILE KA
TII — 1 var.**

Vas v. Se (Sandra).

**12624. TÛTRIK NAARDA, HOPEN
VAHITA — 5(10) var.**

A. _____*

* tüdrik (Stein); vaelda (Vas v. Se)
J. Sandra seletus: «Tütrikku võit teota.»
Stein 64; Vas v. Se (Sandra), Võ-Se
(Stein) — 4(9) var.

B. Halv hopen vaelda, hüä tütrik kõnel-
da.
Vas — 1 var.

**12625. TÛTRIK OM SENI KULAN, KU
HARAK AIDSAIBAN — 7 v. 8(23)
var.**

a₁. _____
Urv (Kurg) — 1 var.

a₂. Niikavva tütrik külän, kui harak aid-
saiban.*
* aiasaiban
Urv — 2 var.

a₃. Nii kaua tüdruk külas, kui harak
aedteibas.
Norm. 179 — ?(2) var.

a₄. Tüterlats olko nii kavva külän, kui
harak aiasaiban.
Võ-Se (Stein) — 1(4) var.

a₅. Tütarlaps olgu nii kaua külän kui
harak aed saiba pand.
Stein 63 — ?(2) var. Ilmselt ekslikult
käsikirjast välja loetud.

a₆. Tütarlats käigu nii ruttu külän kui
harak aiasaiban.
Ote — 1 var.

a₇. Tütarlaps olgu nii kaua külas, kui
harakas ajateiba peale maha laseb.*
* aiateiva (E), aiasteiba (E²)
Wied. 188, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 85,
E² 28, EKMS II 324 — 1?(8) var.

- a₈. Tütarlaps olgu nii kaua külas, kui harakas aiateiba peale laseb.
EKMS IV 194 — ?(1) var.
- b. Tütarlats olgu nii kavva külätare man kui harak aidruudja otsan.
Plv (Tobre) — 1 var.
- c. Tütrigu külä olgu' nii kaua ku harak aidaiban.
Urv (Seen) — 1 var.
- Vrd. kk: Katsatas nigu harak aidaiban (Ote).

12626. TÜTRIK OM SUVÖL MURUMUNA, TALVÖL TARÖ ILU — 1 var.

- Urv (Kurg).
- Vrd. 2762. Järv on küla iluks, aga tüdruk on maja iluks.

12627. TÜTRIK PIAT PINNI KA HÄBENDELEMÄ — 1?(1) var.

- ?Vas v. Se (Sandra).
- Vrd. 7031. Mörsjafütrek piät põlvekoru pois-kest häbenemä.

12628. TÜTRUKA KULMA JA KOERA NÄLGA ÄI USTA * — 1(2) var.

- * tüdruku; ei (Norm.)
- Norm. 180; Hii (Tikerpuu).
- Vrd. 5495, näit. G: Lapse külm ja koera nälga — kis seda usub.
- 5500, näit. Ca: Noore inimesel koera soe juures.

12629. TÜTRUK EI TOHI ÜLE ÖLE-KORRE ASTUDA — 1 var.

- D. Pruhli seletus: «Tüdruk peab kõik, mis ees on, ära võtma. Ei pea üle astuma. Kui üle astub, ei saa mehele, on lohakas.»
- Hlj.
- Vrd. 5994. Lohakas naine astub üle luua, korralik naine ei astu üle ölekõrregi.

12630. TÜTRUKKA UHKUS, KASUGE VALGUS JA KANA SITT PÖLLU PÄÄL KESTAVAD ÄND ÜHE PALJO — 1 var.

- Hii (Tikerpuu).
- Vrd. 13290. Valge hobu ja noor tüdruk on rasked puhtad hoida.

12631. TÜTRUK ON POISI KÜLJESOEM — 1?(1) var.

- ?Krij (Toomessalu).

12632. TÜTRUKU P...I LÄHTVAD KÖIK PUUD JA LAEVAD JA NOORDE-MEISTE TÖÖD JA VAEVAD — 1 var.

- Krij (Toomessalu).
- Vrd. kk: P...s on me puud ja laevad, meie meeste tööd ja vaevad (Rak).
- Vrd. 14134. Viinapudelise mahuvad puud ja laevad, meie meeste tööd ja vaevad.

12633. EGA TÜDRUKUPÖLVES HAKKA VEEL KIHVAD KASVAMA — 1 var.

- Hel (Martin).

12634. AJA TÜHJA ASJALE, KARGA ISE KANNULE — u. 160(200) var.

Aa₁. — *

- * a'a (Jä, Pst, Plt), aea (Ha, Tor, SJn); tühjä (Pst); isi (Tür, Pär, VIP), esi (VIL); kansale (Tür, SJn)
- Meelej. nr. 14 (1887) 110, EKMS III 704; Vi, Jä, Ha, Vig, Tor, Pär, Trv, Pst, SJn, Plt, Pal (Karu), Urv — u. 20(29) var.

a₂. Aja tühi asjale, karga ise kannule.*

- * aea (Vig)
- E 10, E² 37, Nurmik II 70, Pöld 57 ja 59, Norm. 60, Vih. VER 186; Vig, Aud, Pst, Plt, Ran (L. Kallas) — 6(14) var.

a₃. Aja tühine asjale, karga ise kannule.

- Nis — 1 var.

a₄. Aja tühja asjale, ise karga kannule.

- Tor (õpil.), Pst — 2 var.

a₅. Aea tühi asjale ja karga isi kannule.

- Tln (Kornak) — 1 var.

a₆. Aja tühi asjale, siis karga esi kannule.

- Pst — 1(3) var.

a₇. Aa tühi asjale ja karga isi tagast kannule.

- Ksi — 1 var.

b. Aja tühja asjale, ise istu kannule.

- Rak — 1 var.

c. Aja tühi asjale, jookse ise kannule.

- Rak — 1 var.

d₁. Saada tühi asjale, karga ise kannule.

- Rak, Vil, Lai, MMg — 4(6) var.

- d₂. Saada tühja asjale, karga ise kannule.
Vil — 2 var.
- d₃. Saada tühi asjale, esi karga kannule.
TMr — 1 var.
- d₄. Saada tühi asjale, karga tagast kannule.
Trm — 1 var.
- d₅. Saada tühi asjale, esi karga taga[n]t kannule.
Trv — 1 var.
- e. Kui saadad tühjä asjale, siis karga isi kannule.
San — 1 var.
- B_{1a1}. Aja sitta asjale, karga ise kannule.*
* a'a (Ha, Plt, Pal), aea (Jõe, Vig, PāP); as'sale (Jõe), asjalõ (Rõu); itse (Kuu), isi (Kos, PāP, Plt, Pal, TMr), esi (Saa, Pst, Rõu); kannulõ (Rõu), kannale (Saa)
Vi, TÜR, Ha, Vig, PāP, Vi, Pal, TMr, Rõu — u. 40(45) var.
- a₂. Aja sitt asjale, karga ise kannule.*
* aea (Vän, SJn), a'a (Plt); isi (Vän, VIP)
Stein 6, Wied. 4; Hlj, Amb, Kuu, Rap, Vig, PāP, SJn, Plt, Lai, Tt (Kreutzw.) — 13(17) var.
- a₃. Aja sitta asjale, siis karga ise kannule.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₄. Aja sitt asjale, karga esi kanna pääl.
Trv — 1 var.
- a₅. Aja sitt asjale, isi karga kannale.
Vil — 1 var.
- b₁. Saada sitta asjale, karga ise kannule.*
* kannale (Kõp)
Vi, Jä, Kuu, Jür, Kõp, Lai — 9 var.
- b₂. Saada sitt asjale, karga ise kannule.*
* soada (Kuu); asjal (Hää), as'sale (Pld); esi (Trv), isi (Pal); kannale (Trv)
VNg, Kad, VMr, Kuu, Pld, Hää, Trv, Pal — 12(13) var.
- b₃. Saada sitt asjale ja karga ise kannule.*
* suada
Trm — 2 var.
- b₄. Saada sitt asjale, isi karga kannule.*
* konsale (Ksi)
PJg, Ksi — 2 var.
- b₅. Saada sitta asjale, ise karga kannule.
Tor — 1 var.
- b₆. Saada sittu asjale, karga isi kannule.
PaI — 1 var.
- c. Saada sitta asjale, karga ise kraps kannule.
Iis — 1 var.
- B₂. Saada sittur asjale, karga ise kannule.
Kuu — 1(2) var.
- C. Aja sõge asjale, karga ise kannule.
Wied. 4, Kündja nr. 31 (1883) 369 — 1(3) var.
- D. Aja raibe asjale, karga ise kannule.
Iis — 1 var.
- E. Aja armetut asjale, karga ise kannule.
Amb — 1 var.
- F. Aja pordsi asjale, karga ise kannule.
Kuu — 1 var.
- G. Aja titt asjale, karga ise kannule.
Kad — 1 var.
- H. Aja siga asjale, karga isi kannule.
Trt — 1 var.
- I. Saada loll asjale, astu ise kannule.
Tõs — 1 var.
- J. Saada sant asjale, karga ise kannule.
PõI — 1 var.
- K. Saada kergats asjale, karga ise kannale.
Saa — 1 var.
- L. Saada poiss asjale, karga isi kannule.
Kul — 1 var.
- Ma₁. Aja teist asjale, karga ise kannule.*
* aea (Vil)
Vlg. Lisal. nr. 16 (1890) 127; Vil (R. Kallas v. anon.), Tt (R. Kallas) — 1 kuni 3(6) var.
- a₂. Aja teist asjale ja karga isi kannule.
Sirvil. (1898) 63 — ?(1) var.
- b. Saada teist asjale, karga ise kannule.
Saa — 1 var.
- N. Aja muid as'salõ, esi karga kannule.
Rõu — 1(2) var.
- O. Aja tõine sillule, karga ise kannule.
sillul käima = teed sillutama
Lüg — 1 var.

P. Sæe tühja rattile, karga ise kannule.
Saa — 1(2) var.

Q. Sæe sitta rattile, karga esi kannale.
Pst — 1 var.

*

R. Sæe sitta rattile, ise karga kaksiti
kallale.
Vil — 1 var.

*

Sa. Aja tühja asja peale, mine ise taga
järele.
Aud — 1 var.

b. Aja tühi asjale, ise mine takka järele.
EKMS III 704 — 1?(1) var.

Ta₁. Aja sitta as'sale, jookse ise järele.
Hlj — 1 var.

a₂. Aja sitt asjale, jookse ise järele.
HJn — 1 var.

b. Aa sitt asjale, mine ise järele.
Han — 1 var.

c. Saada sitt asjale, mine ise taga järele.
VMr (J. Elken) — 1(2) var.

d. Kui suadad sita asjale, sis jookse
ise järele.
Kod — 1 var.

U. Aja alp asjale, jookse ise järele.
Tln — 1 var.

*

V₁. Saada sitt ees, mine ise taga.
Jäm — 1 var.

V₂. Saada sitt ees, pane müts piha, siis
mine ise palja peaga taga.
Vil — 1 var.

*

Ö. Ulli saada as'ale, esi ole piaaigo
kannan.
Plv — 1 var.

Vrd. kk: Aja teda asjale, karga ise kannule
(Kei).

12635. EGA TÜHI KÕHT LÕHKI EI
LÄHE — 1 var.

Pil (Valdmann).

12636. EGA TÜHI KÕTT PISTI EI SAISA
— 5(6) var.

Aa. _____
Kan — 2 var.

b. Tühi kõht ei seisa püsti.
Vig (Laipmann) — 1 var.

c. Kunas tühi kõtt sais pistü.
Rõu (Gutves) — 1 var.

B. Tühi kõtt ega tühi kott ei püsü pistü.
Plv (Tamm) — 1(2) var.

Vt. 12667 H.

12637. EGA TÜHI PERSE EI PEERETA
— 2 var.

A. _____
Hls (Riiet) — 1 var.

B. Ei tühi kõht ei kõrgista, ei tühi perse peereta.
Vil (Riiet) — 1 var.

Vt. 1733 P.

Vrd. 12657. Tulõ õi tühä kõtuga piir õi naar.
10773. Ega surnu perse enam peereta.

12638. INNEMBA PIA TÜHJA PUNGA
KUI VÕLGU VÕODETUT RAHA —
2 var.

a. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Paremp tühi rahakott kui lainatu raha.
Ote (Kroon) — 1 var.

12639. KES TÜHJA RÄÄGIB, SEE SÖÖB
TUULT — 2(3) var.

a. _____
Kaa (Tõll) — 1(2) var.

b. Kes tühja kõnelep, see sõglub tuult.
Trv (H. Kallas) — 1 var.

12640. KES TÜHJAST KAEVUST ENAM
VETT VÕTAB — 1 var.

VMr (G. ja V. Lurich).

12641. KES TÜHJA TAGA AJAB, KAOTAB
KA SELLE, MIS KÄES — 1?(1)
var.

?Saa (Sõggel).

12642. KOST KÄI TÜHJA JUTU TII?
KAVALA KIILI MÜÜDÄ, LOBISEI
LÕUGU MÜÜDÄ JA USKJA
USSEST SISSE — 5(7) var.

Aa. _____
Trv (Tanning) — 1 var.

b. Tühja jutu tee käib kavala keeli

mööda, lobiseja lõugu mööda ja uskuja uksest sisse.

EKMS II 398 — ?(1) var.

- B. Kost käib tühä jutu tii? Lõbiseide lõuge müüda, petijide piiri müüda, kavalide keelte müüda, uskiide ussest sisse.

Plv (Viidebaum) — 1 var.

- C. Kost käi tühä jutu tii? Lõbiseide lõuge piti, petijide piiri piti, võlsjide valda piti, uskiide ussest sisse.

Urv (Viidebaum) — 1 var.

- D. Võleliku kiil läab lobiseja lõuge vahele, säält läab petjä piiri pääle, tuleb uskuja uksest sisse, lobiseja lõuge vahele tagasi.

Hls (Reissar) — 1(2) var.

- E. Tühjad jutud saadavad tüli, mis uskuja uksest sisse käivad.

Saa (Tuul) — 1 var.

Vt. 12665 D.

12643. KUNAS TÜHI TÄÜS SAAB — 2 var.

A. _____

Pst (J. Ainson) — 1 var.

- B. Kunas tühi kaju täis saab.

kaju = kaev

Hää — 1 var.

12644. KUS TÜHI KOTT IAL PAISUL — 1?(4) var.

Stein 38, Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503; ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. 12667. Tühi kott ei seisa püsti.

12645. KUS TÜHI, SÄÄL TÜLI — 1(3) var.

Hel (Wahlberg).

Vrd. 12687. Tühi toob tüli majasse.

12646. KÕIK ON TÜHI, MIS SANT LAULAB — u. 25(33) var.

Aa. _____

Amb (Kleinmann) — 1 var.

- b₁. Sitt kõik, mis sant laulab.*

* laalab (TMr)

MMg, TMr — 2 var.

- b₂. Sitt on kõik, mis sant laulab.

Jäm — 1 var.

- B. Sitt kõik, mis sant tantsib.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

- Ca. Sitt kõik, mis sant laulab, kui tal viisi ei ole.

Rak — 1 var.

- b. Keik sitt, mis sant laulab, kui taal viisi ei ole.

Hlj — 1(2) var.

- Da₁. Kõik on tühi, mis sant laulab, kui sa ei mõista ise lugeda.

Krj — 1 var.

- a₂. Tühi kõik, mis sant laulab, kui ise lukke ei mõista.

Kam — 1 var.

- b. See on sitt, mis sant laulab, kui ise lugeda ei oska.

H. Krickmanni seletus: teise õpetus on tühine.

VNg — 1 var.

- c. Sitt kõik, miä sant laul, ku lukõ mõista ai.

Rõu — 1(2) var.

- E. Tühi kõik sandi jutus, kui esi lugeda ei mõista.

Ote — 1 var.

- F. Sitt kõik sandi paaterus, kui esi lugeda ei mõista.

Ote — 1 var.

- G. Sitt kõik sandi palvus, kui esi ei mõista.*

* ise (Wied.)

Stein 59, Wied. 169; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.

- Ha₁. Tühi kõik, mis sant laulab, lugemise eest saab leiba küll.*

* keik (Rak); laalab (Rap v. Mär)

Rak, Kuu, Rap v. Mär (Poom) — u. 5(7) var.

- a₂. Tühi kõik, et sant laulab, lugedes saab leiba küll.

JJn — 1 var.

- b. Kõik on sitt, mis sant laulab, lugedes saab leiba küll.*

* lugemisega; soab (Kos)

Kos, Juu v. Vän (Virkus) — 2 var.

*

- I. Mis sant laulab, kui lugemise eest muidu saab.

Rõu — 1 var.

- J. Mis sant laalab, kui ta ei oska.

TMr — 1 var.

Vrd. kk: Sii minule ükskõik, mis sant laalab (Kõp).

Vrd. 14548. Ei ole kõik õige, mis sant laulab.

12647. KÜLL TÜHI PERSE ÕPETAB — 1 var.

E. Liivi seletus: toidu üle nurisejate kohta.
Pha.

12648. MIDA TÜHJEM KÕHT, SEDA MAGUSAM LEIB — 3(4) var.

A₁. —
Kär (Loiken) — 1(2) var.

A₂. Kui kõtt tühi om, küll sis leib magus maitseb.
Hls (Sulsenberg) — 1 var.

B. Mida tühjem kõtt, seda armsam leib.
Hel (Keernik) — 1 var.

Vrd. 12674. Tühi kõht teeb leivale saia magu.
1233. Mida higisem nahk, seda magusam leib.
7689. Kes ei ole nälga maitnud, see ei tea, kui magus on leib.

12649. MINE SA AJA TÜHJA JUTTU TAGA — 2(5) var.

A. —
Trm (Särg) — 1 var.

Ba. Löö rusikaga tuult ehk aja tühja juttu taga.
Rõu (Leegen) — 1 var.

b. Löö rusikaga tuult ehk aja tühja juttu taga — ükskõik.
E² 63 — ?(3) var.

Vt. 12708 C.

12650. MISA TAAD TÜHJA TUULT AJAT KOTTI — 2 var.

a. —
S. Tanningu seletus: «Õeld. uhke kohta.»
Se — 1 var.

b. Aea tuult kotti.
Krk (Kitzberg) — 1 var.

Vrd. kk: Oma eluaja on ta ainult tuult kotti ajanud (Saa).

Vrd. 12708. Ära aja tuult rusikaga ilmaaegu taga.

12651. MIS SA TÜHJA KIIDAD VÕI NÄLGA AUSTAD — 12(16) var.

A. Mis sa tühjast kiidad.
Hls — 1 var.

Ba₁. —
Plt (Utsal) — 1 var.

a₂. Mis tühjast kittä, näläst avvusta.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b₁. Mis sa tühja kitad, nälga arvustad.
Nõo — 1 var.

b₂. Mis tühjast kittä ehk näläst arvustada.
Plv — 1 var.

c. Tühja kiida ehk nälga austad on üks.
Kei — 1 var.

d. Mis sa nälga kiidad ehk tühja austad.
Pal — 1 var.

e. Mis sa sitta kiidad ja nälgä austad.*
* kitat (Räp)
KJn, Räp — 2(3) var.

Ca. Mis sa sitast kiidad.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Mis sa sitast saia kõrva kiidad.
SJn — 1 var.

D. Mis sa tühja kiidad, oma aega viidad? Kanakull sind ära sööb.
Wied. 121, Kündja nr. 46 (1883) 549 — 1(2) var.

*

E. Ära lolli kiida ega tarka austa.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

12652. MIS SA TÜHJAST KOTIST VIIL RAPUTAD — 1 var.

Pst (J. Ainson).

Vrd. 12667. Tühi kott ei selsa püsti.

12653. MIS TÜHI ON, LÄÄB TÜHJA KA — 1 var.

Sa (Allas).

12654. MIS TÜHJAGA TEHA, KUI KÜLL KÄES ON — 1(4) var.

Pha? (anon.).

12655. (SEEPÄRAST ON) PAREM TÜHJA KÕHUGA MAGAMA HEITA, KUI VÕLGADEGA ÜLES TOUSTA — 1? kuni 2(3) var.

a. —
W. Norm. OL 135 — 1?(2) var.

b. Parem on ilma õhtosöögita söngi heita, kui et sa võlgadega üles tõused.

Laakm. Mr Kal. (1862) 43 — 1?(1) var.

Vrd. 11259. Parem söömata magama minna, kui murega üles tõusta.

12656. PAREM TÜHJA KÕHUGA OLLA
KUI VATSALE VAEVA TEHA —
1(2) var.

Hls (Söggel).

Vrd. 1131. Parema hüva rooga üle jätta kui
vatsa revestada.

12657. TULO ÕI TÜHÄ KÕTUGA PIIR
ÕI NAAR — 1 var.

Se (M. Linna).

Vrd. 12637. Ega tühi perse ei peereta.

12658. TÜHI JUTT JA JUOKSEV VESI EI
PIA PAIKA — 1?(1) var.

?Lüg (Källo).

12659. TÜHI JUTT LAGUB JAANI
JÄÄLE ÄRA — 1(2) var.

Rak (Jürjev).

Vrd. kk: Ei see kelk joose jaanipäevase jää
peal 'õeld. sellele, kes teistele tahab oma
valet usutavaks teha' (Rap v. Mär).

12660. TÜHI JUTT LÄHEB HAISEMA —
1 v. 2(2) var.

Rap v. Mär (Poom), ?Pal (Karro).

Vrd. 10111. Salajutt läheb haisele.

12661. TÜHI JUTT OM IKS TÜDRU-
KISTA, NÄRU JUTT NÄETSIKISTA
— 1 var.

Hel (Tomp).

12662. TÜHI JUTT ON KUI HUNDI SITT:
MUST JA KARVANE — 3 kuni
7(11) var.

A₁. —
Stein 62, Wied. 187; Tt (Kreutzw.) — 1(4)
var.

A₂. Tühi jutt on must ja karvane.
Kündja nr. 1 (1884) 10 — ?(1) var.

B. Tühi jutt on nigu soe sitt: kuivab
ruttu kokku.
TMr (Siil) — 1 var.

C. Tühi jutt ja sea sett oo ühe väärtu-
sega.
?Mar (Hilemägi) — 1?(1) var.

D. Ilma jutt ja sea sitt.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

E. Rahva jutt kui sea sitt.
?Ta (Tammsoo) — 1?(1) var.

F. Naise jutt või koera sitt on üks.
?Mar (Hilemägi) — 1?(1) var.

G. Vana inemise jutt om nigu soe sitt:
puine ja karvanõ.

Kan — 1 var.

Vrd. kk: Tema juttu ehk kuke sitt (VNg).

Vrd. 1133. Parema on hea jutt kui soe sitt.

12663. TÜHI JUTT ON NAGU LUME-
PALL: MIDA KAUGEMALE
VEERETAKSE, SEDA SUUREMAKS
KASVAB — 1?(1) var.

?Rap v. Mär (Poom).

12664. TÜHI JUTT TOOB IGAS PERES
POJAD — 1 v. 2(5) var.

Norm. 262, EKMS II 398; Rap v. Mär
(Poom).

12665. TÜHI JUTT TOOB TÜLI — 5 v.
6(6) var.

Aa. —
KJn (Raidla) — 1 var.

b. Tühjad jutud teevad kõige rohkem
tüli.
VII — 1 var.

B₁. Tühi jutt toob tüli talusse.
SJn — 1 var.

B₂. Ära puhu tühja juttu, tühi jutt toob
tüli majja.
Vil (Kala) — 1 var.

C. Mida vähem tühja juttu, seda vähem
tüli.
Tõn. RP 279 — 1?(1) var.

D. Tühjad jutud saadavad tüli, mis us-
kuja uksest sisse käivad.
Saa (Tuul) — 1 var.

Vt. 12642 E.

Vrd. 12687. Tühi toob tüli majasse.
10882. Sobina suu saadab suure tüli pere.

12666. TÜHI JUTT TÕUSEB TÜHJUSEST
JA KAUB TÜHJUSESSE — ?(1)
var.

Tõn. RP 279.

12667. TÜHI KOTT EI SEISA PÜSTI —
u. 190(284) var.

A_{1a1}. —*

* tühü (Lüg); salsä (TaL, Vö, Se), sae-
sa (Hel, Kam, Ran), sõisa (Lüg), seisu
(Kuu), seesä (Rap v. Mär, SJn), seesä
(Vig, Khn, Rap), saasa (Plv), ep seisa
(Krj); pisti (Hel, TaL, Vö), pistu (Plv),
pistü (TaL, Vö, Se), püstü (Kuu, Khn,
Hls)

- 1) A. Källo (Lüg), V. Truuvi (Vlg), H. Vilja (Pde), E. Poomi (Rap v. Mär), S. Karro (Saa), J. Jungi (Hls), A. Sinka (Hls), P. ja J. Einerite (Hel), M. Luu (Plt) seletused: öeld. tühja kõhu kohta (söömata ei jõua tööd teha);
2) J. Kala (Vil), J. Sarapuu (Krl) seletused: öeld. tühja jutu ajajate kohta. Meelej. nr. 15 (1885) 66, Laakm. ER Kas. Kal. (1891) 24, E 85, E² 76, Meos Vaatl. I—II 82, Reiman EK I 276, Puus. Eü I 23 ja 50, Norm. 65, EKMS I 207, III 471, IV 152 ja IV 345; üleskirjutusi üle maa — u. 100 (145) var.
- a₂. Tühi kott saisa ai pistü.*
* püsti (Vas)
Vas (Lenzius), Se — 3 var.
- a₃. Tühi kott ei seisa mitte püsti.
Mus, Saa — 2 var.
- a₄. Tühi kott ei seiste mitte püsti.
Sa (Allas) — 1 var.
- a₅. Ega tühi kott püsti seisa.*
* egas (Vil), ei (Kuu, Kul); püstü; sel-su (Kuu), seisä (Trv)
Rkv, Pai, Ha, Kul, Vän, Trv, Vil, Pal, Tt (Eisen) — 16(17) var.
- a₆. Ega tühi kott pistü saisa ei.
Rõu — 1 var.
- a₇. Ei tühi kott seisa püsti.*
* saisa (As)
Juu, As (Pint) — 2 var.
- a₈. Ega tühi kott püsti ei seisa.*
* egä (Kod); püstü ei seisä (Pst); seesä (Kod)
Wied. 21, Kündja nr. 32 (1883) 382; Mih, Hls, Pst, Kod, Tt (Kreutzw.) — 5(8) var.
- a₉. Tühi kott ei seisa mitte heaste püstü.
Laakm. Mr Kal. (1862) 42 — 1?(1) var.
- a₁₀. Tühi kott ei saisa konagi pistü.*
* pisti (San)
Ote, San — 2 var.
- a₁₁. Tühi kott ei seisa ilmaski püsti.
Põi — 1 var.
- a₁₂. Ega tühi kott iales püsti seisä.
Jõh — 1 var.
- a₁₃. Tühi kott ei seisa ikke püsti.
Lai — 1 var.
- a₁₄. Tühi kott ei seisa kuskil püsti.
Krj — 1 var.
- b. Tühi kott ei või püsti seista.
Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10 — 1(2) var.
- c. Tühjad kotid ei seisa püsti.
Puus. KH II¹¹ 44 — 1(1) var.
- d. Ega tühi kott nurkas püsti seisa.
Jür — 1 var.
- e. Tühi kott ei kurda püsti.
Krk — 1 var.
- f. Tühi kott ei püsü pistü.*
* püsi püsti (Trt, Rõu), püüsü püsto (Se)
Trt, Rõu, Vas, Se — 7(8) var.
- A₂. Egä tühjä kott püsti ei seisa.
?Saa (P. Kangur) — 1?(1) var.
- *
- Ba. Tühi kott ei saesa saena nõjal.*
* saisa; saina (Ote)
Nõo, Ote — 2 var.
- b. Tühi kott ei saisa konagi³ saina nõjal.
Puh — 1 var.
- c. Tühi kott ei saisa ka saina naal püsti.
TMr (Siil) — 1 var.
- C₁. Püsü ei tühi kott pistü, pane vai olgi sisse.
Rõu (Pallits) — 1 var.
- C₂. Aganakott sais ka püsti, tühi kott ei kunagi.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- D. Tühi kott ei saisa pisti, pikk jutt ei täida kõttu.
Rõn (Käärrik) — 1 var.
- Vt. 8366 D.
- E. Tühi kott ei seisa püsti, tühi kõht ei taha tantsi.
VMr (Priimets) — 1 var.
- Vt. 12924 Q.
- F. Tühi kott ei saisa püsti, nälgingd kõtt ei naljata.
TMr (Siil) — 1 var.
- G. Tühi kott ei seisa püsti, tühi kõht ei tee tööd.
Aud (Tarkpea) — 1 var.
- H. Tühi kõtt ega tühi kott ei püsü pistü.
Plv — 1(2) var.
- Vt. 12636 B.
- I₁. Kus tühi kott püsti seisab, kui ep ole varandust sees.
* Helle 344, Hupel 107 ja 111, KAH EKAI 154 — 1(5) var.
- *
- Kus tühi kott püsti seisab, kui ep olle varandust sees? mie ledigen Magen laßt sich nicht gut arbeiten. wo ein leerer Sack in die Höhe steht, wenn nicht ist ein Eßas drinne?)
- b. Kus tühi kott pisti saisap, kui ei ole varandust sisen.*

- * kust (Norm. Cl.), kas (Hupel)
 * Hupel 107, Poromenski EGr. 191, Norm.
 Cl. 25/28 — 1(8) var.

*

Eas tübbi kot püsti seisab, kui ep olle warrandust sees, rev. } nicht einleeren
 * Eas tübbi kot püsti seisab, kui ep olle warrandust seisen, bört. } Ead onse
 rechte, wenn nicht darin ist d. i. mit leeren Kagen ist schlecht arbeiten.

- c. Kas tühi kott püsti seisab, kus ei ole
 varandust sees.
 Wied. 48, Kündja nr. 35 (1883) 418 —
 ?(3) var.
- I₂. Kas tühi kott püsti seisab?
 Celak. 128; ?Tt (Krentzw.) — ?(2) var.
- J. Mis sa peaks muidu tühja kotti püs-
 ti ajama, kui seal kedagi sees ei ole.
 Tor (Ostrov) — 1 var.

* *

- K_{1a1}. Mis sa tühja kotti püsti ajad; tühi
 kott ei seisa püsti.
 SJn — 1 var.
- a₂. Mis sa tühja kotti püsti aead; tühi
 kott ei seisa jo püsti.
 Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- b₁. Mis sa tühja kotti püsti aead, kui
 ta ei seisa.
 PJg — 1 var.
- b₂. Mis sa tühja kotti muidu püsti ajad,
 kui ta ei seisa.*
 * sä; tühjä; seisä (Juu)
 Juu, Tor — 2 var.
- c. Mis sa tühja kotti muidu püsti ajad,
 ega ta seisa.
 Vän — 1 var.
- K_{2a}. Ära aja tühja kotti püsti; tühi kott
 püsti ei seisa.
 Wied. 11, Kündja nr. 31 (1883) 370 —
 1?(4) var.
- b. Ärgo ajago tühja kotti püsti, ega
 tühi kott püsti ei saisa.
 Stein 8; Võ-Se (Stein) — 1(8) var.
- c. Ära tühja kotti püsti aja, ta ei sei-
 sa ometi.
 Tõs (Õövel) — 1 var.
- d. Ära püüa tühja kotti püsti ajada,
 sest ega see ei seisa.
 Tln (J. Keller) — 1 var.
- K₃. Aja tühi kott püsti, kae, kas seisab.*
 * katsu (E, E²); seis (Trv)
 Wied. 5, Kündja nr. 31 (1883) 369, E 10,
 E² 37; Pst, Trv — 2(8) var.
- L₁. Säädkuui tühja kotti saisma, pan'

hots tuhagi sisse, tühi kott saisa ai.
 ?Se (Tammeorg) — 1?(1) var.

- L_{2a1}. Ära aja tühja kotti püsti.*
 * ärä (Kuu, Trv); aa (Trv); tühjä (Kuu);
 püstü (Kuu), pistü (Urv v. Krl)
 Kmpm. KH 31; Kuu, Vän, Trv, Urv v.
 Krl (Tamm, Pehka) — 4 v. 5(10) var.
- a₂. Ära tühja kotti püsti aja.*
 * aea (Vän)
 Mih, Vän, Hls — 3 var.
- b₁. Mis sa tühja kotti püsti ajad.*
 * tühjä; püstü; aad (Krk)
 A. Univere (Krk) seletus: asjatu kiitmi-
 se kohta.
 Krk, Vil, SJn, Har — 4 var.
- b₂. Mis sa muidu tühja kotti püsti aad.
 TÜR — 1 var.
- c. Mis tühja kotti püsti ajada.
 JJn — 1 var.
- d. Mis sa tühja kotti püsti sead.
 Vil (anon.) — 1 var.
- L₃. Ajage tühi kott püsti!
 Jänes-Parlo 36 — ?(1) var.
- L_{4a}. Tühja kotti ei saa panna püsti.
 Puus. Eü 1 30 — ?(1) var.
- b. Ega tühjä kotti ei saa pistü aia.
 Rāp (Poolakess) — 1 var.
- c. Tühja kotti ei maksa püsti ajada.
 Vil — 1 var.
- Vrd. kk: tühje kotte püstü aama 'valetama,
 tühje jutte ajama, kiitma, suurustama'
 (Krk).
- Vrd. 12644. Kus tühi kott ial paisul.
 12695. Tühjad püksid ei seisa püsti.
 12652. Mis sa tühjast kotist viil rapu-
 tad.

12668. TÜHIKENE KÄES, TÜLIKENE PEUS — 4(8) var.

- Aa. _____
 Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10, EKMS
 IV 299 — 1(3) var.
- b. Tühi käes, tülike peus.
 Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10 — 1(2)
 var.
- c. Tühine käes, tülike peus.
 Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10 — 1(2)
 var.
- B. Tühi käes, türike pihus.
 Pal (M. Uus) — 1 var.
- Vrd. 12687. Tühi toob tüli majasse.
 12677. Tühi käes, peenike peus.

**12669. TÜHI KÕHT AJAB TÖÖD
TEGEMA** — 1 v. 2(10) var.

- Aa. _____
Wied. 187, E 85, E² 81 — 1(7) var.
- b. Tühi kõht ajab tööle, täis kõht söögi.
E MVH 12 — ?(2) var.
- B. Kõtt sunnip egät miist tüüd tegema.
?Ran (Tobber) — 1?(1) var.
- Vrd. kk: Oda, oda, küll tühi kõht sind tööle
paneab 'õeldakse laisale' (Käi).
- Vrd. 12526. Töö on kõige suurem kubjas.
4793. Kõht on kõige kurjem kubjas.
4803. Külap kõht ajab taga.
7693. Küll nälg õpetab tööle.

**12670. TÜHI KÕHT AJAB TUDRUKU
JUURE, NALI NOORE NAISE
JUURE** — 1?(1) var.

- ?Lai (Tammepuu).
- Vrd. rl «Häda ajas äia juure»: [— —] nälg
aas noore naise juurde, / tühi kõht tüd-
ruku juurde (ERIA III: 3 nr. 6294).
- Vrd. 7700. Nälg naerab noore naese, tühi kõht
tüdriku.

**12671. TÜHI KÕHT EI LASE HÄBE-
NEDA** — 1 var.

- Trm (Särg).
- Vrd. 1733, eriti O: Tühi kõht ei kõrgista.

**12672. TÜHI KÕHT ON KÕIGE PAREM
KOKK** — u. 40(148) var.

- Aa. _____*
* tühü; paremb (Jõh)
Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 85,
E² 81, Nurmik III 95, Huvit. II 215,
Huvit. V Lisa 16, Muuk I 139, Muuk-
Mihkla II 66, Puus. KH II¹¹ 39, EKMS
II 1245; Jõh (Mets), Mih (Piile), Emm,
Krk, Vln, Trm — 7(49) var.
- b. Tühü kõht on paremb kokk.
Lüg (Källo) — 1 var.
- c. Tühi kõht on hää kokk.
Puus. EKGr. 174, Puus. Eü I 54 — ?(2)
var.
- Ba. Tühi kõht tieb kõige paremad toi-
dud ja väsimus valmistab kõige tü-
mema vuadi.
Iis (Timotheus) — 1 var.
- Vt. 14505 C.
- C. Kõht on kõige kurjem kubjas, nälg
kõige parem kokk.

Mihkla-Parlo-Viidadepp I² 115, Viid. 110,
Vih. (1949) 92 — ?(5) var.

Vt. 4793 B.

Da. Nälg on kõige parem kokk.*

- * ond (Khn), om (Krk, Trv, Ote, Krl),
um (Võ); kaige (Kuu), kõekõ (Khn), kige
(Krk, Trv), kõgõ (Ote, Krl); paremb
(Kuu, Krl, Võ), paremp (Ote), parep
(Krk), param (Khn)
Wied. 129, Gr. SKÖ II 40, Kündja nr.
47 (1883) 561, Pet. Ah 40, Tõn. Täht.
(1911 jaan.), Kmpm. KLR I 98, Kmpm.
KLR II⁶ 33, Kmpm. EL II⁸ 36, E 59, E²
76, Huvit. I² 47, Kask-Vaigla-Veski III
Võ 76, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 24, Puus.
KA V—VI (1939) 124, EKMS II 1245;
Vai, ?Lüg (Källo), VMr (J. Elken), Kuu,
HMD (õpil.), Rap v. Mär (Poom), Krj,
Khn, Krk, Hel, Trv, SJn, Lai, Pal (õpil.),
Trm (Särg), Võn, Ote, Krl, Rõu, Võ
(Schmidt), Tt (S. Veske) — u. 25(81) var.

b. Nälg on paremb kokk.*

- * parem (trükised)
Kmpm. KH 8, Kmpm. KLR 90; Kuu (Sal-
ström) — 1(3) var.

c. Nälg — kõige parem kokk.

Tür (Viidadepp) — 1 var.

d. Nälg on parim kokk.

Pal (Karma) — 1 var.

E. Nälg on kõige targemp kokk.*

- * om (Urv), um (Plv); kõgõ (Urv), kõge
(Plv); targemb (Plv), targõmb (Urv)
Ote, Urv, Plv — 3 var.

**F. Väsümüs tege kõige pehmemba ase-
me, nälg keet kõige magusamba söö-
gi.**

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vt. 14505 B.

- Vrd. Sõõt Nlj. Kal. (1899) 127: Nälg on kõi-
ge parem kokk, aga tal ei ole midagi
keeta; Klemmer Nlj. Kal. (1915) 19: Nälg
on kõige parem kokk, aga ta ei keeda
midagi.

Vrd. mst: Kes on kõikse parem kokk? 'Tühi
kõht' (VMr).

Vrd. 7699. Nälg keedab magusa leeme.
14324. Võlg varanduseks ja nälg kokaks.

**12673. TÜHI KÕHT ON KÕIGE PAREM
LEIVAKÕRVANE** — u. 40(55) var.

Aa₁. _____

- * kõht (Põi); kõege (Rap v. Mär), keige
(Kaa, VII), kõige (Põi); leeva- (Rap v.
Mär), leva- (Krk)

E. Poomi (Rap v. Mär) seletus: «Kui lap-
sed toldu üle nurisesid, siis öeldi.»
E² 81; Rap v. Mär, Juu v. Vän (Virkus),
Sa, Hel (Karolin) — u. 15(20) var.

a₂. Tühi kõht kõige parem leivakõrvane.*

* keige (Rak, Saa); leivakõrvaline (Pst)
EKMS III 1046; Rak (Jürjev), Hmd v.
Ris (Treumann), Saa, Pst (Saar, Siimer)
— 4(6) var.

b. Tühi kõht on hia leivakõrvane.*

* hea (trükised), hää (Kuu)
E 85, E² 81; TÜR, Kuu — 2(4) var.

c₁. Tühi kõht on leivakõrvane.*

* tühe (SJn); kõtt (Trv, Rõu), kõht
(Muh); om (Trv); leivakõrvane (Sa), lei-
vakõrvuline (Trv), leivakõrvaline (Trv),
levakõrvuline (Trv, Rõu), lebakõrbane
(SJn)

Kuusik KT 207; Lüg, Amb, TÜR, Ris, Jaa,
Muh, Sa, Trv, SJn, Rõu — 13 v. 14(18)
var.

c₂. Tühi kõtt levakõruline.

* kõht; leiva-
Trv — 3 var.

d. Tühi kõht on palja leiva kõruline.

Trv — 1 var.

Ba. Nälg on kõige parem leivakõrvane.

Kaa — 1(2) var.

b. Nälg on hää leivakõrvane.

Mus — 1 var.

Vrd. mst: Mis on keike parem leivakõrvane?
'Tühi kõht' (Kul).

Vrd. 12678. Tühi kõht on vaese mehe leiva-
kõrvane.

12674. TUHI KÕHT TEEB LEIVALE SAIA
MAGU — 7(13) var.

A₁. _____*

* maigu (Ridala)
Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 85,
E² 81, Ridala 22, EKMS II 1245 — 1(6)
var.

A_{2a1}. Kui kõht tühi, siis on leival saia
magu.

Val, As (Kuusik) — 2 var.

a₂. Kui kõht tühi, siis leival saia magu.

VMr (Mastberg) — 1 var.

b. Kui kõht tühi, saab leib suus saiaks.

Trt (Eisen) — 1 var.

Ba. Kui kõht tühi, siis agane leib mait-
seb saia.

Käl — 1(2) var.

b. Kui kõht tühi, siis on aganane leib
saia maol.

Lai — 1 var.

Vrd. 7980. Omateenitud leival on saia magu.
4783. Kui kõht tühi, siis maitseb söök
kõige parem.

11291. Söö siis, kui leival saia magu on.
12648. Mida tühjem kõht, seda magusam
leib.

4784. Ku kõtt tühi, siss om rapanseleväl
ka mesi sehen.

12675. TUHI KÖTT EI JÄTÄ PUTRU
LAVVA PÄÄLE — 1 var.

Kan (Väggi).

12676. TUHI KÖTT TÖRPJAL, TÄIS
LEEME LÖMPJAL — 2 var.

a. _____
Ote (Nugin) — 1 var.

b. Tühi kõtt türpsjäl, täüs leeme lakjal.
Vas (Meister) — 1 var.

12677. TUHI KÄES, PEENIKE PEUS —
1 var.

TÜR (A.B-n).

Vrd. 12668. Tühikene käes, tülkene peus.

12678. TUHI KÕHT ON VAESE MEHE
LEIVAKÕRVANE* — 1(5) var.

* kõht; -kõrvane (trükised)

Norm. 157, EKMS II 1245 ja IV 24; Põi
(Verliin).

Vrd. 12673. Tühi kõht on kõige parem leiva-
kõrvane.

12679. TUHI LÄHKER TUULT TÄIS,
KÖDUPEA KÖRKUST — 1?(2) var.

Tõn. RP 69.

Vrd. 12694. Tühjad pead ikka püsti.

12680. TUHI PIIP EI PÕLETA — u.
35(65) var.

Aa. _____
VMr, Pha — 2 var.

b. Ei tühi piip põleta.
Kündja nr. 32 (1883) 382 — ?(2) var.

B. Tühi piip ei suitse.
E. Ennisti (Emm) seletus: «Igal asjal
peab oma alus olema, tühjal jutulgi oma
alus.»

Emm, Vän — 2 var.

- C. Õgas tühä piibuga saa ai tõmmada.
Se (Tammeorg) — 1 var.
- Da₁. Ei tühi piip ei põleta, ei surnu perse peereta.*
* piereta (Amb), peeresta (Trm), peerata (Pst)
Wied. 28; VNg, Amb, Pst, Plt, Trm (Õunapuu), TMr — 6(8) var.
- a₂. Ei tühi piip ei põleta ega surnu perse peeresta.
Lai — 1 var.
- a₃. Ei tühi piip põleta ega surnu perse peereta.
Ksi — 1 var.
- a₄. Tühi piip ei põleta ega surnu perse peereta.*
* pieresta (Lüg), peeresta (Lüg)
Lüg, Lai — 3 var.
- a₅. Tühi piip ei põleta ja surnu perse ei peeresta.
Kuu — 1 var.
- a₆. Tühi piip ei põleta, surnu perse ei peerata.*
* poleta (VNg), palute (Hel); piereta (VNg), peerate (Hel)
VNg, Hel, Trv — 4 var.
- b. Tühi piip ei põleta, surnu p... ei piuksata.
Trv — 1 var.
- Vt. 10773 E.
- Ea₁. Äi tühi piip äi suitsuta, äi surnu perse peereta.
Phl — 1 var.
- a₂. Tühi piip ei suitse, surnu perse ei peereta.
SJn — 1 var.
- b. Ei tühe piip ei suitse, ei surnu perse tõrtsu.
SJn — 1 var.
- c. Tühi piip ei suitse, surnu perse ei kärtsu.
SJn — 1(3) var.
- Vt. 10773 F.
- F. Tühi piip ei pala, surnu nina ei norise.
Krk — 1 var.
- G. Tühi piip ei pala, täüs korsna ei tõmba.
Kan — 1 var.
- H_{1a1}. Vanasõna ei valeta, tühi piip ei põleta.*
* paluta (Trv)
E 91, E² 62, Nurmik III 95, Puus. KH

- III¹² 85, Puus. Eü I 92; Kuu, LNg, Trv, Trm (õpil.), Rõu (Pallits) — 5(26) var.
- b. Vanasõna ei valeta ega tühi piip ei põleta.*
* äi
Emm (Ennist) — 2 var.
- H_{2a}. Vanasõna ei valeta ega kustunud piip ei põleta.
E MVH 6, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 67 — 2(2) var.
- b. Vanasõna ei valeta, kustund piip ei põleta.
?JMd (Lunts) — 12(1) var.
- Vt. 13585 B₁—B₂.
- Vrd. vellerism: «Tühi piip ei põle ja surnu perse ei situ,» öelnud Vääna sant, kui tubakaga kostitamise ootel veskiliste ees püüdis süüdata oma tühja piipu (Kuu).
12681. TUHI PUNG OM KÕIGE RASE-HEMB ÜTEH KANDA — 2—3(3) var.
- a. —————
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Tühi rahakott on raske kanda.
?Vil? (Suurkask) — 12(1) var.
- c. Kergemb täüt rahakotti kanda kui tühja.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vrd. 12699. Tühja pea jõuad sa ära kanda, tühja kõhtu mitte.
12682. TUHI PÄRIB IKKE TUIRI OSA — 2 var.
- a. —————
Koe (Schultz) — 1 var.
- b. Tühi võtab tüiri vara.
Koe — 1 var.
12683. TUHI PÄÄ ON ILMA TERATA* — 12(4) var.
- * pea (Wied., Kündja)
Kapp 40, Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10.
- Vrd. 4848. Kõrges peas ei ole tera.
12684. TUHI TARGA TAGA, SITT LAUSUJA KODIS — 4 var.
- Aa. —————
Kuu (Hirrend) — 1 var.
- b. Tühi targa taga, sitt lausje kotin.
Hel — 1 var.

B. Kuns kungsi pidajale, sitt lausja kotis.

Vil — 1 var.

Vt. 4544 E.

C. Must une perse, mustem nägija perse, tühi targa taga, hobusesitt lausja kotis.

Põi — 1 var.

Vrd. 4547, eriti C: Kunst kuuljalle, pära pidajalle, sia sitt lausujalle.

12685. TÜHI TASK EI OLE TULIS, VAESUS VARGA VAIVAMISES * — 1(3) var.

* tüliks; vaevamiseks (trükised)

Norm. 109, EKMS IV 299; Nõo (Speek).

12686. TÜHI TIAB, KUHU TUÕ SAAB, HINGAMINE IKKE HINGE PÄRIB * — 2 var.

* teab; tõe; ike; perib

A. Källo seletus: «Laisa arvamine.»

Lüg.

Vrd. 12422. Ega tüe hinge päri; hingamine hinge pärib.

12687. TÜHI TOOB TÜLI MAJASSE — u. 220(368) var.

A₁. Tühi teeb toru.

* Gös. Animadv. 111, KAH EKAI 88 ja 89 — 1(3) var.

*

Armuht macht unnuht/ Tühbi teeb Torro.

A₂. Tühi teeb toru peres.*

* peresse (Stein)

* Helle 357, Hupel 117, Poromenski EGr. 221, Stein 63, Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10, KAH EKAI 158, EKMS 111 586 — 1(16) var.

*

Tühbi teeb torro perres, von Armuth kommt Zand unter Eheleuten.

A_{3a}. Tühi teeb toru majasse.

Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10, Laug. Vestr. 176 — 1(3) var.

b. Tühi toob toru majase.

Wied. ESSr 1175, Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10 — 1(3) var.

A₄. Tühi tuob toru talusse.

Kuu — 1 var.

B_{1a}. Tühi teeb tüli.

Tt (Vestr.) — 1 var.

b. Tühi toob tüli.

Aks — 1 var.

B_{2a1}. Tühjast tülü touseb.

Kuu — 1 var.

a₂. Tüli tühjasta tõuseb.

Trm — 1 var.

b. Tühjast tõuseb tüli.

Trm — 1 var.

B_{3a}. Tühjast tuleb tüli.

TMr — 1 var.

b. Tüli tuleb tühjast asjast.

Meelej. nr. 36 (1887) 286; HMD v. Ris (Treumann), Trm — 2(6) var.

B₄. Tühi teeb tüli peresse.

Jaa — 1 var.

B_{5a}. Tühi ajab tüli majase.

Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10 — 1(2) var.

b. ————— *

* tuob (Lüg, Kuu, Khn); tülü (Kuu); majase (Wied.; Nrv, Sa), majja (Kad, Ann, PJg, Käl, Krj, Kam, Ran), maja (Lüg, Krj), maeasse (Emm, Kaa), majasõ (Khn), majas (Pha)

Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 85, Huvit. V Lisa 16; Vi, Jä, Ha, Lä, Sa, Khn, KJn, Ta, As (A. Ploompuu) — v 45(59) var.

c. Tühi saadab tüli maease.

Sa (R. Kallas) — 1 var.

d. Tühi teeb tüli majas.*

* majase (Hil)

Hil (Pihhelgas), Jaa — 2(5) var.

e. Tühjus toob tüli majasse.*

* majase (Krj)

Rap, Krj, Pil (Söödur) v. Trm (Õunapu) — 3(5) var.

B_{6a}. Tühi toob tüli talusse.*

* tallu (Puus.)

Stein 63, Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10, Meelej. nr. 23 (1885) 125, Gr. ELr II 42, Puus. EKGr. 174, Puus. KH II 89, Puus. Eü I 20; Jõh, Vil, SJn, Ti (Kreutzw.) — 5(24) var.

b. Tühjus ikke tüli taloje toob.

Jõh — 1 var.

B₇. Tühi toob tüli tuba.*

* tuppa (Trt)

Jäm, ?Trt (Elsen) — 1 kuni 2(2) var.

- B₈. Tühi kõht toob tüli majasse.*
 * maease (Aud), majja (Hää)
 Meelej. nr. 10 (1887) 78, Laakm. ER Kas.
 Kal. (1892 mai); Vig, Aud, Vän, Pär,
 Hää — 5(15) var.
- B₉. Tühi koht toob tülü tuba.
 Kuu — 1 var.
- B₁₀. Kui on puudus käes, siis tühi toob
 tüli majasse.
 Koe — 1 var.
- B₁₁. Tühjus toob tüli majasse ja kehvus
 sunnib väljas kõndima.
 Plt — 1 var.
- C. Tüli tuleb tühjast, tapelus tahtmata.
 Norm. 241; TMr — 1(2) var.
- C. Tüli tuleb tühjast talust, pill pikast
 pidust.
 Amb — 1 var.
- Vt. 8846 Ä.
- D. Tüli tuleb tühjast, tuli tuuletagi.
 TMr (Siil) — 1 var.
- Ea. Tühi toob tüli talusse, ajab lapsed
 hulkumaie.
 Trv — 1 var.
- b. Tühi toob tüli talusse ja ajab lapsed
 hulkuma.
 Hls — 1 var.
- Fa. Tühi tuob toru talusse, leivä lõppu
 lobina.
 Kuu — 1 var.
- b. Tühi toob tülina, leiva lõpp lobina.
 Kuu — 1 var.
- c. Tühi toob tüli tubaje, leiva lõpp toob
 lobina.
 Kuu — 1 var.
- G. Tühi toob tüli majja ja nappus na-
 dina.
 Vi (Aug. Krikmann) — 1 var.
- H. Tühi toob tüli majasse ja puudus
 pahanduse.
 Lai — 1 var.
- I. Tühi tuu tülü majja, laih larmi las-
 te sekkä.
 Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- J. Tühi toob tori talusse, kägu toob
 kahjo külasse.
 Hlj — 1 var.
- Vt. 2930 C.
- K. Tühi toob tüli majasse, kadedus võt-
 tab kalad merest, viha vilja põllult.
 Kaa — 1(2) var.
- Vt. 14028 Q.

- L_{1a1}. Tühi toob tüli maease ja häda aeab
 härja kaeuse.
 PJg — 1 var.
- a₂. Tühi toob tüli majasse, häda ajab
 härja kaosse.*
 * hädä — härjä (Vig); kaose (Mih)
 Mär, Vig, Mih — 3 var.
- a₃. Tühi toob tüli majasse, häda ajab
 härja kaevu.
 Vig — 1 var.
- b. Tühi ajab tüli majasse, häda ajab
 härja kaosse.
 Tös — 1 var.
- c₁. Häda aeab härjä kaeusse, tühi toob
 tüli maeasse.*
 * härja (Vän)
 Vig, Vän — 2 var.
- c₂. Häda aab härja kause ja tühi toob
 tüli majase.
 Han — 1 var.
- d. Häda ajab härja kaosse, tühi teeb
 tüli majasse.
 Tös — 1 var.
- e. Häda ajab härja kaevule, tühi ajab
 tüli talusse.
 Iis — 1 var.
- L₂. Tühi saadab tülise, nälg viib härja
 kaeose.*
 * tülisse — kaevusse (Meelej.)
 Meelej. nr. 22 (1887) 175; Pär — 1(7)
 var.
- L₃. Tühi saadab tulesse, nälg aja härja
 kaevusse.
 E MVH 24 — ?(1) var.
- L₄. Tühi saadab tulesse, häda ajab här-
 ja kaevusse.
 E MVH 24 — ?(1) var.
- Vt. 1727 M₁—M₄.
- M_{1a1}. Tühi toob tüli majasse ja nälg aeab
 lapsed vargile.*
 * aab (Pil)
 Kul, Pil — 2 var.
- a₂. Tühi toob tüli majasse, nälg aab
 lapsed vargile.*
 * ajab (E, EKMS; Kad, Rap v. Mär,
 Pal); varga'alle (Tür), vargurille (Pil)
 E 76, EKMS IV 299; Kad, VMr, Amb,
 Tür, Rap v. Mär (Poom), Pil, Pal —
 9(12) var.
- b₁. Tühi toob tüli talusse, nälg aeab
 lapsed vargile.*
 * tuub (SJn); ajab (Norm.; Lai, Trm),
 a'ab (Nrv, Lai, Trm); vargale (Nrv, Lai,
 Trm)

Norm. 109, EKMS IV 299; Nrv, Amb, SJn, Lai, Trm — 8(11) var.

b₂. Tühi toob tüli talule, nälgi aab lapsed vargile.
Trt — 1 var.

b₃. Tühi toob tüli tallu, nälgi paneb lapsed vargile.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

b₄. Tühi tuub tüli talule, nälgi õppab lapsed vargile.
Äks — 1 var.

b₅. Tühi ajab tüli talusse, nälgi lapsed vargalle.
Amb — 1 var.

c₁. Tühi toob tüli tubaje, nälgi aab lapsed vargi'ille.*
* ajab (EKMS; Rap); vargile (Rap), varga'alle (EKMS; Amb)
EKMS II 1245; Amb, Rap, Pil — 3(4) var.

c₂. Tühi toob tüli tubaje ja nälgi aab lapsed vargi'ille.
Plt — 1 var.

d. Tühi toob tüli peresse, nälgi a'ab lapsed vargile.*
* varga'ale (Tln), vargaille (Koe)
EKMS IV 299; Koe, Tln, Hel — 3(4) var.

e. Tühi kõht toob tüli peresse, nälgi ajab lapsed vargile.
SJn — 1 var.

f. Tühi toob tüli tuppa, nälgi ajab naised vargile.
Trt (Eisen) — 1 var.

g. Tühi toob tüli peresse, aab naesed-lapsed vargile.
?Pal (Maasen) — 1?(2) var.

M₂. Tühi toob tüli tubaje ja vaesus aab lapsed vargi'elle.
Plt — 1 var.
Vt. 7696 D₁–D₂.

M₃. Vaesus ajab vargile, tühi toob tüli majasse.
Pil — 1 var.

N. Häda ajab härja kaevu, nälgi ajab lapsed varga'elle, tühi toob tüli talusse.
VJg — 1 var.
Vt. 1727 C ja 7696 E.

Oa₁. Tühi toob toru majasse ja nälgi ajab naised taplema.
Norm. 241, EKMS III 586 ja 587; Kuu — 1(4) var.

a₂. Tühi toob toru talusse, nälgi ajab naised taplema.
Kuu — 1 var.

b₁. Tühi toob tülü majasse, nälgi ajab naised taplema.
Kuu — 1 var.

b₂. Tühi toob tüli majasse ja nälgi ajab naised taplema.
EKMS III 587 — ?(1) var.

c. Tühi tuub tüli taluje, nälgi paneb lapsed taplema.
Kod — 1 var.

P. Tühi toob tüli maeasse, nälgi tuleb näpuga perssesse takka kinni.
Juu — 1 var.

Qa. Tühi toob tüli maeasse ja vaesus toob vaeva maeasse.
Juu — 1 var.

b. Tühjast tuleb tüli, vaesusest vaeva.
?Nõo (Eisen) — 1?(1) var.

Ra₁. Tühi toob tüli, nälgi naru.
E 85 — 1?(2) var.

a₂. Tühi toob tüli, nälgi toob naru.
Võn — 1(2) var.

b. Tühi toob tüli ja nälgi narin.
Hää — 3 var.

c₁. Tühi toob tüli, nälgi nurinad.
Kaa — 1(2) var.

c₂. Tühi toob tüli majasse, nälgi nurinat.
Sirvil. (1901) 42 — 1 var.

Sa₁. Tüli tuleb tühja päale, nirin-narin nälgi päale.*
* tülü (Krk, Võn); tule (Krk, Ote, San), tulep (TMr), tulõb (Võn); tühjä (Kod, TMr, Ote), tühä (Võn); peale (Sak. Lisa, Norm., EKMS; Kod, Vil); niri-näri (Võn, Ote), nirin-närrin (San); nällä (Krk, TMr), nälla (Ote, San); näljä (Kod), nälä (Võn)
Post. nr. 39 (1887) 3, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2, Norm. 241, EKMS III 578; Krk, Hel, Vil, Kod, MMg, TMr, Võn, Ote, San, As (Kuusik) — 12(20) var.

a₂. Niri-näri nälä päale, tülü tühä kõtu päale.
Võn — 1 var.

a₃. Nirin-narin tuleb nälläst, tüli tühjast.
Hel — 1 var.

b. Kus tühja, sääl tüli; kus nälga, sääl näri.

- TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(4) var.
- C₁. Tüli tuleb tühjast, näru näljast.*
* tülü (Krk); tulep (Krk), tule (Krk); tühjast (Krk); nällast (Krk)
Hel, Trv, Krk — 4(5) var.
- C₂. Tüli tuleb tühjast, näru tuleb näljast.
Hls, Krk — 2 var.
- C₃. Tülü tuleb tühjast ja näru nällast.
Pst — 1 var.
- C₄. Tüli tuleb tühja peale, näru nälja peale.
Krk — 1 var.
- C₅. Tüli tule tühjä pääle, näru nällä pääle.
Hel — 1 var.
- C₆. Tülü tühja pääle, näru nälja pääle.
Pär — 1 var.
- C₇. Tühjä pääle tuleb tülü, nällä pääle tuleb näru.
Trv — 1(2) var.
- C₈. Tühjä pääl tuleb tüli, nällä pääle näru.
Vil — 1(2) var.
- C₉. Tühjast tuleb tülü, nällast näru.*
* tühjast (Krk); tüli (Gr.; Tt); näljast (Gr.; Tt); näro (Tt)
Gr. ELr II 42; Krk, Trv, Tt (anon.) — 3(8) var.
- C₁₀. Tühjast tule tüli ja nällast tule näru.
Trv — 1(3) var.
- C₁₁. Tühjast tuli tüli, näljast tuli näru.
Saa — 1 var.
- C₁₂. Tüli tuleb tühjast, nälg närust.*
* tülü (Hls)
Hls, Rõu — 2 var.
- C₁₃. Tüli tuleb tühja pärast, näru tuleb nälja pärast.
Saa — 1 var.
- C₁₄. Tüli tulla tühjast, näru näljast.
Hls — 1 var.
- C₁₅. Tülü tuleb tühjä pääle, näru tuleb nällä pääle.*
* tule (Krk)
Hls, Krk — 2 var.
- d₁. Tüli tuleb tühja pääle, närin suure nällä pääle.*
* tulep; närrin
Nõo — 2(4) var.
- d₂. Tülü tulõ tühä pääle, närrin nälä pääle.
Rõu — 1 var.
- d₃. Tüli tulep tühjä pääle, närin nällä pääle.
TMr — 1 var.
- d₄. Tüli tõusub tühja pärast, närin nälja pärast.
Vil — 1 var.
- d₅. Tühast tuleb tüli, nällast närin.
Hää — 1 var.
- d₆. Tühjaga tülin, näljaga närin.
Saa — 1 var.
- e. Tülü tule tühä pääl, nõrrin tule nälä pääl.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- f. Tüli tõusub tühja pääle, nurin suure nällä pääle.*
* tõuseb; peale; nälja (trükised)
Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla VI 201; Vil — 1(9) var.
- g. Tüli tuleb tühjä pärast, nägelemine nällä pärast.
Trt — 1 var.
- h. Tüli tuleb tühjä pääle, näselemine nällä pääle.
Ran — 1 var.
- i. Tühäh taloh pallo tüllü, näläh pallo närinät.
Se — 1 var.
- j. Tühi kott pand tülütsema, nälg nurisemä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- S. Tühja pääle tüli, nälja pääle näri, puuduse pääle puralamine.
Ote — 1 var.
- Ta. Tüli tühja pääle, näri nälja pääle, kakelus kasina pääle.
Nõo — 1 var.
- b. Tüli tuleb tühja pääle, kakelus kasinuse pääle.
Rõn — 1 var.
- Ua₁. Tüli tule tühja pääl, jaht jahumati pääl.*
* tülü (Plv); tühä (Plv); tuleb; peal (EPost.)
EPost. nr. 16 (1886) 3; Plv — 2(3) var.
- a₂. Tüli tuleb tühja pealt, jaht jahumati pealt.
E 85, E² 50, Norm. 241, EKMS III 587 — ?(4) var.
- b₁. Tüli tühja pealt, jaht jahumati pealt.
E MVH 93 — ?(2) var.
- b₂. Tüli tühjast, jaht jahumatist.
Nurmik II 192 — ?(4) var.

V₁. Tülü tulõ tühä pääl, jaht jalaräti pääl.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

V₂. Teku_{ui} tüllü tühä pääl, jahti jalaräti pääl.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Wa. Misä tühjast tülü või nälläst naru otsid või jalarättist jagu saad.

Trv — 1 var.

b. Mis sa tühjast tüli või näljatsest naru otsid või vana jalgnartsust jagu saad.

Trv — 1 var.

Oa. Tülü tule tühä pääl, jaht väiku jao pääl.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Teku_{ui} tüllü tühä pääl, janni väiko jao pääl.

Se — 1 var.

Äa. Tühi aase tüllü, puudus purölõmma.

Se — 1 var.

b. Tühü aja tüllü, a puudus purölõma.

Se — 1(2) var.

Ö. Tüitus toob tüli talusse, mait nõuab malga majasse.

Tõn. Täht. (1911 apr.) — 1(2) var.

Ü. Tüli toob tühjuse majase.

Tln — 1 var.

Vrd. rl «Sõnakera»: [— —] ei tulõ tülü tühä pääle, / pahandus pal'la pääle (ERIA III: 2 nr. 5730).

Vrd. 9765. Rikkus maja riid, vaesus maja tüli.

12705. Tühja sõime kallal lähevad hobused riidu.

12645. Kus tühi, säääl tüli.

12668. Tühikene käes, tülikene peus.

12701. Tühjast asjast tuleb palju pära.

12730. Tüli ei tule tühjast asjast ega sõim heast meelest.

12665. Tühi jutt toob tüli.

12688. TÜHI TUULE TUNDJAL, NÄLG AO ARVAJAL — 3(5) var.

Aa. Tühi um tuulõ tunjal, nälg ao korjajal.*

* tuule (Räp)

ao = aja

Plv, Räp — 2(3) var.

b.

Plv — 1 var.

B. Tühi tuleb tundjal, nälg aja arvajal.

EPost. nr. 16 (1886) 3 — 2(1) var.

12689. TÜHI TUMISES, NÄLG NÄRISES — 1 var.

Vas (Jakobson).

12690. TÜHI TÖNN KUMISEB — 11 kuni 13(17) var.

Aa.

Ann (Kagovere) — 1 var.

b. Tühjad tunnid ikke tõmisevad.

Lüg (Källo) — 1 var.

c. Tühjad tunnid kõmisevad kõige valjemini.

?Kei (õpil.) — 12(1) var.

B. Tühi tonn kõma kõvepest kui täus.

Krk (Hünerson) — 1(2) var.

C. Tühi tõrdu kumises.

Vru — 1 var.

Da. Tühi tõrikene ikka kõliseb.

Norm. 219; Hel (Wahlberg) — 1(3) var.

b. Mida tühjem tõruke, seda rohkem ta koliseb.

Sirvil. (1898) 56 — 1 var.

c. Midä tühemb tõrdu, tuud suuremb tõrrin.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Ea. Tühi vaat tümiseb.

Pet. ELA² 47 — 12(1) var.

b. Tühjad vaadid teevad palju tüminat.

Norm. 219 — 2(1) var.

F. Tühi pott heliseb alati.

J. Raidla seletus: «Need, kis paelu räägivad, egas neist suuri tegijaid pole.»

Pst — 1 var.

G. Tühi vaat veerüs tüminäga, täüs vaat nahinaga.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

H. Tühjad pead ajavad ennast püsti, tühjad vaadid teevad palju tüminat.

VJg (Ustallo) — 1 var.

Vt. 12694 G.

I. Täis asi ei kõlise, tühi kõliseb.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

12691. TÜHI TÜÜDÄB — 1 var.

Kuu (R. Lilhein).

12692. TÜHI UHKUS — LÜHIKESE SÖRME PIKKUS — 1(2) var.

SJn (Kapp).

**12693. TÜHI VESKI ILMA TUULETA
KA JAHVAB — 1?(5) var.**

Norm. 262, EKMS II 398. Aluseks ilmselt mingi trükis.

**12694. TÜHJAD PEAD IKKA PÜSTI —
9 v. 10(27) var.**

Aa₁. —
E² 19, Reiman EK I 278; Rääp? (Eisen) — 1(9) var.

a₂. Tühja pää om iki püsti.
M. Helimetsa seletus: uhke või ennast-
täis inimese kohta.
Krk — 1 var.

a₃. Tühjad pead on ikka püsti.
Norm. 250, EKMS IV 221 — ?(5) var.

b. Tühjad pead seisuvad igä püstü.
Kuu — 1 var.

B. Tühi viljapea seisub püsti.
Norm. 219; Rak (Jürjev) — 1(2) var.

C. Aganased pead on ikka püsti.
Norm. 250, EKMS IV 221; Rak (õpil.) —
1(4) var.

Da. Tühi pea püsti, täis pea langeb noo-
ku.
SJn — 1 var.

b. Tühjad pead tuules püsti, terad sees
— need kummargile.
Hls — 1 var.

E. Tühi rükkipea on tõistest pitkemb,
aga täis pea seisab kummargüli.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

F. Tühi kõrs ajab püsti, täis viljapea
laseb nokku.
Körber USkÖr I 32/33 — 1?(1) var.

G. Tühjad pead ajavad ennast püsti,
tühjad vaadid teevad palju tüminat.
VJg (Ustallo) — 1 var.

Vt. 12690 H.

Vrd. 12679. Tühi lähker tuult täis, kõdupea
kõrkust.
4848. Kõrges peas ei ole tera.

**12695. TÜHJA POKSID EI SEISA PÜSTI
— 1 var.**

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. 12667. Tühi kott ei seisa püsti.

**12696. TÜHJA KÕHUGA ON RASKE
VILET PUHUDA — 1?(7) var.**

Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 85,
E² 81, EKMS II 1245.

**12697. TÜHJA KÕTUGE SAAP ÜLE TII
MINNÄ, ALASTI EI SAA — u.
45(51) var.**

A₁a₁. —
Krk (Tanning) — 1 var.

a₂. Tühja kõtuga võib viil üle tii min-
nä, aga alasti ei saa enam.

Trv — 1 var.

a₃. Tühja kõhuga võib üle tee minna,
alasti ei või mitte üle tee minna.
SJn — 1 var.

a₄. Tühja kõhuga saab veel üle tee ära
minna, aga alasti ei saa kohegi.
Vil (Suurkask) — 1 var.

a₅. Tühja kõhuga võib veel risti teest
üle minna, aga kuhu sa alasti lähad.
Trv — 1 var.

b. Tühja kõhuga võib risti teest üle
minna, aga alasti ei saa kuskile.
Trv — 1 var.

c₁. Tühja kõtuge saab viil üle suure
tee, aga alasti ei saa sinnagi.
Hls — 1 var.

c₂. Tühja kõtuga saab üle suure tii,
alasti ei saa koeki.
Trv (Vaine) — 1 var.

c₃. Tühja kõhuga saab üle suure tee,
aga alasti ei saa kuhugi.
?Trv (Vaine) — 1?(1) var.

A₂a. Alastus on halvem kui nälg: on
nälg, lähad üle tee tõise juure leiba
küsima, oled alasti, ei saa sinna ka
minna.
Krk (Sarv) — 1 var.

b. Alastus olevet halvep ku nälg: ku
oled näljäs, lääd üle tee leiba ots-
me, alasti ei saa kuskil minna.
Krk (Sarv) — 1 var.

A₃. Söömata lihad üle tee, aga riideta
sa ep saa kuskile.
Jäm — 1 var.

B. Tühja kõtuga lääd är üle välä, aga
pallalt ei saa minnä.
Rõu — 1 var.

C. Ilma söömaldä saad ar' üle põllu
minnah, a ilma rõivalda' ei saah.
Se — 1 var.

D₁a₁. Söömaldä läät ar üle nurmõ, alastõ
lää äi.
Se — 1 var.

a₂. Söömaldä ar läät üle nurmõ, a' alas-
tõ lää äi.
Se — 1 var.

- a₃. Söömäldä lääť ar üle nurmõ, alastõ ei saa minna.
Se — 1 var.
- b. Söömäldä lääť ar üle nurmõ, iho-alastõ lää_äi üle nurme.
Se — 1 var.
- c. Innep lääť ar söömäldä üle nurmõ ku alastõ.
Se — 1 var.
- D₂. Söömäldä lääť ar üle nurmõ, a rõi-valda lää_äi'.
Se — 1 var.
- E₁. Söömaldä lääť ärä üle nurme, alaste ei saa üle aiagi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- E₂. Söömäldä lääť ar üle nurmõ, iho-kattelda saa_ai üle aia.
Se — 1 var.
- Fa₁. Söömata lähed üle söödi, alasti ei saa üle aia.*
* läed (E)
E 78, E² 82; Plv (Melzov) — 1(4) var.
- a₂. Söömada lääť üle söödu, alaste ei saa üle aia.*
* söömada; lääđ; söödü (Vas)
Vas, Võ (anon.) — 3 var.
- a₃. Söömäldä lääť üle söödu, alastõ saa_ai üle aia.
Rõu — 1 var.
- a₄. Söömätä lääť üle söödü, alastõ ei saa üle aiagi.
Plv — 1 var.
- a₅. Söömaldä lääť ära üle söödü, alaste ei saa üle aiagi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₆. Söömaldä lääť üle söödü, a alastõ saa_ai üle aia minnä.
Rõu — 1 var.
- b. Söömata lääť üle söödü, alaste ei jovva üle aiagi.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- c₁. Söömata lääť üle söödugi, aga iho-alaste ei lää üle aiagi.
Plv (Roht) — 1 var.
- c₂. Söömata lähed üle söödi, aga ihu-alasti ei lähe üle aiagi.
Norm. 148, EKMS III 605 — ?(2) var.
- d. Söömätä saat üle söödü, alaste ei saa üle aiagi.
Plv — 1 var.
- e. Söömätä jooset üle söödü, alaste ei saa üle aiagi.
Plv — 1 var.

- G. Söömata lähed üle söödi, alasti ei saa üle aru.
EKMS I 116 ja III 1046 — 1(2) var.
- Ha. Tühja kõhuga lähed ennem teise inimese ukse ette, aga alasti ei lähe kuhugi.
HMd — 1 var.
- b. Tühja kõhuga võib ikka teise mehe uksest sisse minna, aga palja kehaga mitte kuskile.
Tõs — 1 var.
- I. Tühja kõhuga läheb ikka teise tuppa, aga ei alasti või kuskile minna.
Vän — 1 var.
- Ja. Tühja kõhuga pääseb teise peresse, aga alasti ei pääse üle uksekünnikse.
Hlj — 1 var.
- b. Söömata lähed teise talusse, aga ihualasti ei uksest õue.
Lüg — 1 var.
- K. Tühja kõhuga lähed külasse, aga alasti ei saa teise peresegi.
Krj — 1 var.
- L. Söömata võib üle õue astuda, kuna alasti ahju tagantki välja tulla ei saa.
Plv — 1 var.
- M. Tüha kõhuga saad üle agase aia, aga pal'la p...ga ei saa uksestki välja.
Hää — 1 var.
- N. Ennem pääseb tühja kõhuga kui alasti üle tänava.
Hls — 1 var.
- O. Söömäldä lääť üle nurmõ, a kangäldä saa_ai kohegi minnä.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

12698. TÜHJALE KÄELE EI ANNA KÄÄ MIDAGI — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

12699. TÜHJA PEA JÕUAD SA ÄRA KANDA, TÜHJA KÕHTU MITTE — 1?(5) var.

- a. —————
Wied. 187, Kündja nr. 1 (1884) 10 — 1?(2) var.
- b. Tühja pead jõuad kanda, tühja kõhtu mitte.
E 85, E² 82 — ?(3) var.

Vrd. 12353. Täis kott ja kõht on rasked kanda, aga tühjad veel raskemad.
12681. Tühi pung om kõige rasehemb üteh kanda.

12700. TÜHJA SALVE SUREB ROTT KA NÄLGA — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 9810. Rott surõb viljasalvõ kua ää.
1235. Ega hiir viljasalve sure.

12701. TÜHJAST ASJAST TULEB PALJU PÄRA — 1(2) var.

Kos (Wiedemann).

Vrd. 12687. Tühi toob tüli majasse.

12702. TÜHJAST EI SAA TUSSI TEHA EGA KAHEST NAHAST KASUKAT — u. 25(33) var.

A_{1a}.

tüss = villane kodukootud riie, kalev
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Tühjast ei saa tüssu ega katest nahast kasukat.*

* kahest (trükised)

Norm. 146, EKMS III 595 ja 605; Trv — 1(4) var.

c. Tühjast ei või tüssi saada ega kahest nahast kasukast.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

A₂. Saa sina tühjast tüssi ehk kahest nahast kasukat.

SJn (Kapp) — 1(2) var.

A_{3a1}. Mine tühjast tüssi vai katest nahast kaskat tegeme.

Hel — 1 var.

a₂. Mine sina tühjast tüssi või kahest nahast kasukat tegema.

SJn — 1 var.

b. Mine tühjast türssi tegemä vai katest nahast kaskat.

Nõo — 1(2) var.

A₄. Kes teeb tühjast tüssi või kahest nahast kasuka.

Tt (Veske) — 1 var.

B_{1a1}. Tühjast ei saa tükki ega kahest nahast saa kasukat.*

* tühjast; egä; kasukka (Lüg)

Lüg, Rak, Kuu — 3(5) var.

a₂. Tühjast ei saa tükki, kahest nahast kasukad.

Hlj — 1 var.

a₃. Ega tühjast tükki saa ega kahest nahast kasukat.*

* ei (Sim)

Hlj, Sim — 2 var.

b. Tühjast ei saa ilmaski tükki ega kahest nahast kasukast.

JJn — 1 var.

c. Tühjast asjast ei saa tükki, kahest nahast kasukad.

Amb — 1 var.

B₂. Püüa tühjast tükki või kahest nahast kasukad.

Amb — 1(2) var.

B₃. Ei maksa tühjast tükki püüda ega kahest nahast kasukat.

VNg — 1 var.

B₄. Hakka tühjast tükki tegema ehk kahest nahast kasukad.

Koe (Schultz) — 1 var.

B₅. Kes seda enne näinud, et tühjast tükki saab ehk kahest nahast kasukat.

Amb — 1 var.

C. Mis sa tühjast asjast tükki püüad ja kahest asjast kasu saad.

Amb — 1 var.

D₁. Mis sa tühjast tüli teed või kahest nahast kasukad.

Krj — 1 var.

D₂. Kes tühjast tüli teeb ehk kahest nahast kasukast.

Han — 1 var.

E. Ega kahest nahast veel kasukat saa.

Nis — 1 var.

F. Unest ei saa ilman rõõska ega katest nahast kasukat.

Trv (Kill) — 1 var.

Vt. 12890 B.

Vrd. kk: Teeb tühjast tüki ja kahest nahast kasuka (E 82).

Vrd. 11815. Tegija tege tühjast ka tükü.

12707. Tühjast ei saa midagi.

12703. TÜHJAST TASKUST PÖLE MIDAGI VÖTTA — 1 var.

Kos (Palm).

Vrd. 11712. Või taud tühjast toast midagi võtta.

12237. Mis tuul palja lä külest võtt.

12707. Tühjast ei saa midagi.

14343. Mis võtad, kon midagi ei ole.

12704. Tühjast toast ei ole midagi võtta.

12704. TÜHJAST TOAST EI OLE MIDAGI VÕTTA — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 11712. Või taud tühjast toast midagi võtab.

12237. Mis tuul palja iä külest võtt.

12707. Tühast ei saa midagi.

12703. Tühjast taskust põle midagi võtta.

14343. Mis võtad, kon midagi ei ole.

12705. TÜHJA SÕIME KALLAL LÄHEVAD HOBUSED RIIDU — 2 või 3(14) var.

Aa. _____

Wied. 187, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 1 (1884) 10, E 85, EKMS II 1245 — 1(10) var.

b. Tühja sõime ääres lähevad hobused tülli.

E² 76 — ?(2) var.

c. Ühe tühja sõime kallal lähevad hobused riidu.

Vil — 1 var.

B. Kui sõim tühjaks söödud, siis hakkavad hobused üksteist hammustama.

?Saa (õpil.) — 1?(1) var.

Vrd. 12687. Tühi toob tüli majasse.

12706. TÜHJAD TAIJAD TIEDÄJÄLLE, TIEDEMÄTÜMALE EI MIDAGI — 3 var.

Aa. _____

Kuu — 1 var.

b. Tühjad taijad tiedälle, tiedamätüle mitte midagi.

Kuu — 1 var.

B. Tühjad taiad tiedäjälle.

Kuu — 1 var.

12707. TÜHAST EI SAA MIDAGI — 2(3) var.

a. _____

Ote (Vaher) — 1 var.

b. Tühjast ei saa midake.

ELS 66 — 1(2) var.

Vrd. 11712. Või taud tühjast toast midagi võtab.

12237. Mis tuul palja iä külest võtt.

12704. Tühjast toast ei ole midagi võtta.

12702. Tühjast ei saa tüssi teha ega kahet nahast kasukat.

12703. Tühjast taskust põle midagi võtta.

12708. ÄRA AJA TÜHJA TUULT RUSIKAGA ILMAAEGU TAGA — u. 30(51) var.

A₁a. _____

E 12, E² 65, Puus. Eü 1 92; Plt (Luu) — 1(5) var.

b. Ära tühjä tuult rusikaga mine taga aama.

Kod — 1 var.

c₁. Ärä aja rusikuge tuult taga.

Krk — 1 var.

c₂. Ära aea rusikaga tuult taga.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.

d. Ära mine tuult rusikaga taga ajama.

Vil (K. Karu) — 1(2) var.

e. Ära nakka tuult ruskuga takan ajama.

Ote — 1 var.

A₂. Mis sa tuult rusikaga taga aad.

Pst — 1(2) var.

A₃. Missä tühjä taga aat — nigu tuult ruskuga.

Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.

A₄a. Mine tuult rusikaga taga ajama.

Hel — 1(3) var.

b. Mine aja tuult ruskuga takan.

Võn — 1 var.

A₅a. Aja tuult rusikaga taga.

Puh — 1 var.

b. Aja rusikuga tuult taga.

Trv — 1 var.

B. Mine sa viil ruskaga tuult taga ajama või nõgla silmaga sõda tapma.

Trv (Vaine) — 1(2) var.

Vt. 7616 C.

Ca. Löö rusikaga tuult ehk aja tühja juttu taga.

Rõu (Leegen) — 1 var.

b. Löö rusikaga tuult ehk aja tühja juttu taga — ükskõik.

E² 63 — ?(3) var.

Vt. 12649 B.

D₁. Ära aja tühja tuult taga.

Vil (Leoke), Ote (õpil.), Urv (õpil.) — 3 var.

*

D₂a. Mine tuult kinni püüdma.

Stein 43, Wied. 117, Kündja nr. 44 (1883) 525, E 55, E² 11; Tt (Kreutzw.) — 1(10) var.

- b. Mine tuult väljal veel kinni püüdma.
Ris (J. Reimann) — 1 var.
- c₁. Mine tuult taga ajama.
Amb, Hel — 2 var.
- c₂. Mine aja nüüd tuult taga.
Amb — 1 var.
- D_{3a}. Kissi tuult lähäb kinni püüdma.
Koe (Schultz) — 1 var.
- b. Kis jõuab tuult kinni hoida.
VMr (V. ja G. Lurichid) — 1 var.
- D₄. Võta sa tuul kinni.
Lai — 1 var.
- D₅. Tuult ei saa kiäki kinni võtta.
Urv — 1 var.
- E. Ära kaota varju ega aja tuult taga.
Hls — 1 var.
- F. Mine tuulega võitu jooksmas.
Hel — 1 var.
- Vrd. kk: Ta ajab tühja tuult taga (TMr);
Mina tuult rusikaga taga ajama ei hakka
(Lih).
- Vrd. 12650. Misa taad tühjä tuult ajat kotti.
12240. Peksa tuult ehk anna varjule
valu.
12886. Usu unenägu, peksa tuult ehk tao-
ta varju.
12709. ÄRA MINE TÕHJA KÄEGA
LEHMALAUTA, SIIS EI TULE SA
KA TÕHJA LÕPSIKUGA IIALGI
SÄÄLT — 1?(1) var.
?Krij (Mägi).
12710. TÕHINE MEES EI SAA NAISEL
PIIMA LAHTI — 1 var.
A. Toomessalu seletus: «Naisel ei ole
last.»
Krij.
12711. EGA TÕKI JUUREST TÕHJALT
MINDA — 1 var.
M. Heinkriisi seletus: kust võtta võib,
sealt ikka võetakse.
Kuu.
12712. KES TÕKI SAAB, SEE TÄNAB,
KES MATSU SAAB, SEE MANAB
— 3 var.
A. _____
Pal (M. Uus) — 1 var.

- B. Kis sai, sie tänägä, kis jölma, sie
kähegä.
Khn — 2 var.

12713. PAREM IKKA TÕKK KUIVA
LEIBA JA SEALJUURES OMA
PEREMEES KUI TÕKK VÕILEIBA
JA TEISE ORI — 1?(1) var.

?Tln (Pusemann).

Vrd. 3990. Parem kodu koorukesed kui võlleib
võõrsil.

12714. PAREM TÕKK TINA KUI SUUR
NIMI — 1 var.

Trm (Sommer).

12715. PAREM TÕKK TÕHJA JUTTU
RÄÄKIDA KUI VAKS VALETADA
— 1 var.

Amb (Tannenthal).

12716. SUUR TÕKK JÄÄB KURKU KINNI
— 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 12717. Suur tükki ajab suu lõhki.
12718. Suur tükki ei mahu suhu.

12717. SUUR TÕKK AJAB SUU LÕHKI
— u. 285(418) var.

Aa₁. _____ *

* aab (Sim, Jä, Ha, Sa, Pää, Vi, Ta),
aeab (Tln, Vig, Sa, Pää, Vi, TMr), aa
(Krk, Vil), aja (TaL, Vö), aase (Vö,
Vö-Se); lahki (Sim, Hel, TaL, Vö), lohki
(Ha, Hii, Sa), luhki (Sa), lõhki (Sa)
Stein 58, Wied. 174, KAH Loe 19, Kruus
37, Kündja nr. 51 (1883) 611, Saarl. Uus
Kal. (1886) 44, Post. nr. 45 (1887) 3,
Wolde ÖkÖ² 13, Vig. Lisal. nr. 10 (1890)
80 ja nr. 20 (1890) 160, Gr. ELr II 42,
Gr. PA I² 14, Grossschmidt ABDr 10,
Jürm. Täht. (1909) 48, Maa ET II 41,
Maa Kal. (1916) 41, E 80, E² 52, Nurmik
III 95, Puus. KH II¹¹ 106, Puus. Eü I 124,
Kask-Vaigla-Veski I Ak 22, Reiman EK
I 277, Muuk-Mihkli-Tedre IV 93, Muuk-
Mihkli V 48, Norm. 235, Vih. (1957) 109,
EKMS I 83; üleskirjutusi üle maa, vähe
Se — u. 200 (296) var.

a₂. Suur tükki ajab ika suu lõhki.*

* aa; iks; lahki (Plv)

Ha (Kanketer), Vön, Plv — 3 var.

- a₃. Äks suur tükk aab viimaks ikka suu luhki.
Põi — 1 var.
- a₄. Suur tükk ajab alati suu lõhki.
Vil — 1 var.
- a₅. Suur tükk ajab ju suu lõhki.
Hää — 1 var.
- a₆. Suur tükk aava suu lahki.
Ran — 1 var.
- b. Suur suutäis ajab suu lõhki.*
* suutäis (Võn, Rääp); aeab (Rei), aab (SJn), aase (Võn, Rääp); luhki (Rei), lahki (Võn, Rääp), lõhki (Sa)
Rei, Sa, Pääp, SJn, VI (Kuuben), Võn, Rääp — u. 15(20) var.
- c. Suur pala ajab suu lõhki.*
* aab (PääL, VIL, Tt), aa (Krk, Hel, San), aja (TaL, Vö), aase (Rääp), aeab (Jöh, Trv); lahki (Hel, TaL, Vö)
Huvit. I 27, Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 16; Vi, PääL, VIL, Trt, Kam, San, Vö, Tt (Pihelgas) — u. 40(65) var.
- d. Suur suupala ajab suu lõhki.*
* aase (Se); lahke (Se)
Urv, ?Se (Sonts) — 1 v. 2(4) var.
- e₁. Suur tükk lõhub suu ära.
Hää — 1 var.
- e₂. Suur tükk lõhub suud.
Rap — 1 var.
- f. Suur tükk lautab suu ära.
Hää — 1 var.
- g. Suur leivakannik kisub suu lõhki.
VMr — 1 var.
- h. Suur jupp ajab ju ikka suu lõhki.
Krk — 1 var.
- Ba₁. Suur pala suu revestab.*
* revestab (Lüg), rebestab (EKMS), revitab (Vai)
Norm. 235, EKMS I 83; Vai, Lüg, VNg — 3(5) var.
- a₂. Suur pala revestab suu.
Rkv — 1 var.
- a₃. Suur pala ika suu revitab.
Vai — 1 var.
- b. Suured palad revestavad suud ja vatsa.
?Rkv (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.
- Ca. Suur pala suu põletab.
Rak — 1 var.
- b. Suur pala ikke suu põletab.
Hlj — 1 var.

- D_{1a}. Suur tükk ajab suu lõhki, aga paras pala täidab kõhu.
lis — 1 var.
- b. Suur tükk ajab suu lõhki, pisike täidab kõhu.
Lüg — 1 var.
- D₂. Suur tükk suu revitab, pisike kõhu täidab.
lis — 1 var.
- D₃. Suur pala revitab suu, pisikene täidab kõhu.
Lüg — 1 var.
- E₁. Suur tükk ajab suu lõhki ja palutab keele ka veel ära.
Krk — 1 var.
- E₂. Suur tükk aab suu lõhki, suur pala põletab suu.
VJg — 1 var.
- F. Suur suutäis aap suu lahki ja suur maotäis mao.
Nõo — 1 var.
- G. Suur pala ajab suu lõhki ja paneb vatsagi valutama.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.
- H. Suur tükk ajab suu lõhki, kadedus kisub silmad pääst.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.
- I. Ega palju paha tii, aga suur tükk ajab suu lõhki.
Pal — 1 var.
- Vt. 8309 C.
- J. Varasta raasike, võleta raasike, aga mitte pailu: suur tükk aab suu lõhki.
Pst — 1 var.
- Vt. 7403 G.
- Vrd. 12718. Suur tükk ei mahu suhu.
12716. Suur tükk jääb kurku kinni.

12718. SUUR TÜKK EI MAHU SUHU — 3 var.

- A. _____*
* suuhe (Vas v. Se)
Hää, Vas v. Se (Sandra) — 2 var.
- B. Suur tükk ei hakka hammaste vahele.
Hää — 1 var.
- Vrd. 12717. Suur tükk ajab suu lõhki.
12716. Suur tükk jääb kurku kinni.

12719. TÜKI EEST IKKE ENNEM SAAB KUI TÕHJA EEST — 1 var.

Pal (M. Uus).

12720. ÄRA TÜKI SINNA, KUS SA EI MAHU — 4 var.

a. _____*

* ärä; kos

Krk — 3 var.

b. Sinna ära tüki, kus sa ei mahu.

Krk — 1 var.

Vrd. 12049. Ära senna topi, kus sind ei salilita.

12721. EGA MUIDU TÜLI EI TULE, KUI MÖLEMIL POOL ÕIGUST EI OLE — 1(3) var.

Norm. 240, EKMS III 587; Hel (Martin).

12722. EGA TÜLI INIMEST EI TOIDA EGA RIID INIMEST EI ELATA — 1 var.

Koe (Schultz).

12723. EGA TULÜ MIDAGI TOIMIDA — 1 var.

Kuu (Salström).

12724. KES TÜLI OTSIB, SEE TUHJA LEIAB — 1 var.

Kos (Lepp).

12725. KOS OM TÜLI, SÄÄL EI OLE ELAMIST — 1(5) var.

Stein 30; Vö-Se (Stein).

12726. KUN TULÜ, SÄÄL TAPLUS — 2(3) var.

A. _____

Trv — 1(2) var.

B. Koh tülü, sääl tapelus; koh suits, sääl palamine.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vt. 10650 G.

12727. KUS ENNE TÜLI JA RIID ON, SEALT PEAB EEMAL HOIDMA — 1 var.

Ris (Holts).

12728. KUS TÜLI JA TÖRA, SEAL KÖRRATU ELU — 1 var.

Plv (Huik).

12729. TÜLI EI TOO TULU — 1?(13) var.

A. _____

Huvit. II 21, E² 50 — 2(10) var.

B. Tüli ei too kasu.

Tander 32 — 1?(3) var.

12730. TÜLI EI TULE TUHJAST ASJAST EGA SÕIM HEAST MEELEST — 1 var.

Rõu (Pallits).

Vrd. 12687. Tühi toob tüli majasse.

12731. TÜLI TALU HÄVITAB, VAEN VALLA KAOTAB — 1?(7) var.

E 85, E² 50, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 64; ?Pal (Karro).

12732. TÜLI VIIB TÕU TALUST, VILETSUS VILLÄ PÖLLULT — 1 var.

Trv (Ungerson).

Vrd. 14028. Viha võtab vilja maast, kadedus kalad merest.

12733. TULÜ OM MAJA TABA — 1 var.

Se (Sonts).

12734. TULÜ TOOSE VAESUST — 1 var.

Räp (Poolakess).

12735. TULÜ TÕUJOUND, TAPÖLUS SÜÄMEPUHASTUS — 1 var.

Se (Pino).

12736. TULITSEJAL IKKA VESINE LEEM — 1?(5) var.

a. _____

Tander 32 — 1?(3) var.

b. Tülitsejal vesine leem.

E 85, E² 50 — 2(2) var.

12737. TUNDSAK HOPON TÕUTEKIJ, MATAL NAANE MAJAPITAIJ — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

12738. T...A ON ENNEGI MÕNE MIHE KAELA MURDAND — 2 var.

Hlj (Leetberg).

12739. ÕGAUTEL UMMI T... I ÜSÄ TÄÜS
— 1 var.

M. Linna seletus: «Õgal inemisõl uma-võrra pahanduist.»

Se.

12740. KA TÜRMA LEIBÄ ANDA AI'
ILMA SÜVVÄ' — 1 var.

Se (Savala).

12741. KES TÛTRE SAADA TAHAB,
PEAB EMA MEELITAMA — II.
10(27) var.

Aa₁. _____
Wied. 64, Kündja nr. 37 (1883) 442 —
1?(3) var.

a₂. Kes tÛtre tahab saada, peab ema
meelitama.

E 37, E² 27, EKMS II 99 — ?(9) var.

a₃. Kes tÛtard taht saada, piät immä
meelitämä.

Ote — 1 var.

a₄. Kes tÛtart tahap, see piäp emmä
meelitama.

Rõn — 1 var.

a₅. Kes tahab saada tÛtart, peab oska-
ma ema meelitada.

Kuu — 1 var.

b₁. Kes tÛtart tahab, see meelitagu
emat.

Vil (Leoke) — 1 var.

b₂. Kes taht tÛtart, sii meeltäku immä.
Plv (Tamm) — 2 var.

Ba₁. Tahad tÛdärt koside, võta emät mee-
lite.

Krk — 1 var.

a₂. Tahad tÛtart kosida, võta ema mee-
litada.

Norm. 183, EKMS II 100 — ?(2) var.

b. Kui tahad tÛdärt kosida, sis võta
nänni meelite.

Trv — 1 var.

c. Tahad tÛtart kosida, pead ema üm-
ber lipitsema.

?Jõh (õpil.) — ?(1) var.

C. Kui tahat tÛtard armasta, peät ema-
le meeldima.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

D. Kes tÛtart tahab saada, piab ema
austama ja armastama.

Meelej. nr. 50 (1885) 342 — ?(1) var.

E. Kes emat meelitab, see tÛtari kaisu-
tab.

?Vil (Pallu) — ?(1) var.

*

F. Kes pojale saada tahab, peab ema
ümber lipitsema.

Sannumetoja VII (1860) 133 — 1?(1) var.

Vrd. 12748. Tahad tÛtart kosida, vaata ema
viisid.

12742. KUI LÄHEB TÛTAR TOASTA, SIIS
LÄHEB TÕÕ TOASTA — 2(23)
var.

a₁. _____ *

* tuasta (Meelej.), toast (Kündja)

Wied. 79, Meelej. I (1879) 198, Kündja
nr. 39 (1883) 467, Ol. Lisa nr. 11 (1888)
176, Is. Kal. (1904) 212, Reinhold Kal.
(1912) 12, Norm. 173 — 1(18) var.

a₂. Kui läheb tÛtar tuasta, läheb töö
tuasta.

E 43 — ?(3) var.

a₃. Läheb tÛtar toasta, läheb töö toas-
ta.

E² 26 — ?(1) var.

b. TÛttär veädäs taressa, tÛõ veädäs
taressa.

Kod — 1 var.

Vrd. kk: TÛttär viidi tarest, au aste aknast
vällä (Vas v. Se).

12743. KUI OM PALLU TÛTÄRIIDA, SIS
OM PALLU PALLEJIIDA —
1 var.

Hel (Tomp).

Vrd. rl «Palju tÛtreid»: Sul om palju tÛttä-
rida, / sul om palju palle'ida (EÖS VI
352 (39) < San).

12744. KUS PAELU TÛTRI MAEAS OO,
SIAL OO PERENAENE JA TÛTRED
KOIK LAESAD — 1 var.

Tõs (Laan).

12745. KU TÛDÄR SAA MÕISA KAJOST
VETT JUVVA, SIS TA OMA ESÄ
ENÄMB EI TUNNE — 1 var.

Hel (Tanning).

Vrd. 6982. Kes jo kõrra mõisa kaivust on vett
saand juua, on jo mõisa puult.

6983. Kes korra mõisa vett juua saanud,
see on kul konn mätta otsas.

6998. Mõisavesi teeb tõhakaks.

12746. PAREM IKKA TÛTRE LAUA-
ALUNE KUI POJA LAUAPEALNE
— 2(5) var.

a. _____
Norm. 194, EKMS III 120 ja 927; JJn
(Oberg) — 1(4) var.

b. Parem tÛtre laua all kui poja laua
peal.
LÛg — 1 var.

Vrd. 8915. Ennemb poja lauua all kui tÛtre
lauua pÛal.

12747. PAREM IKKA TÛTRE ÕUES KUI
POJA PÕUES — 1 var.

Kul (Eenveer).

Vrd. 8922. Parem poja õues kui tÛtre pÕues.

12748. TAHAD TÛTART KOSIDA, VAATA
EMA VIISID — 1—3(3) var.

A. _____
?Trt (Piir) — 1?(1) var.

B. Kia naist taht võtta, tuu piät immä
inne tundma kui tÛtard.
?Vas (Jakobson) — 1?(1) var.

C. Tahad tÛtart naeseks, tuleb enne ema
kaeda.
Saa (Sõggel) — 1 var.

Vrd. 696. Esimene saab ema tõttu, teine teise
õe tõttu, kolmas töö tõttu.

13861. Varsa vaadatakse mÛrast, tÛtart
tunnistakse emast.

12741. Kes tÛtre saada tahab, peab ema
meelitama.

12749. TUDÄR SUÖB EMÄ SUOLA-
RÄIMID — 1 var.

S. Hirrendi seletus: «Kui tÛdär eksu-
samate ninda kui emä eel.»

Kuu.

12750. TÛTARD OM HALLE ANDA,
HIRMSA HINELE PITÄ — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

12751. TÛTAR IKE TÛUINIME, ET EP
OLE ILUPERÄNE — 1(2) var.

Norm. 173; Kod (Grossschmidt).

12752. TÛTAR TÛHI TIHTI HAIGE, EMA
EI OIGAGI KORDA MITTE —
1 var.

MMg (Lätt).

12753. TÛTAR KÄIB EMA KINGAS —
1(2) var.

Wied. 188, Kündja nr. 1 (1884) 10.

12754. TÛTAR MAKSAB MEMME VAEVA,
POEG EI MAKSA POOLTKI
VAEVA — 1 var.

Koe (Schultz).

Vrd. 930. Hea laps maksab vanematele kas-
vatamise vaeva.

1032. Hää poig tasu esä vaiva ää, imä
vaiva iäki.

12755. TÛTAR MEHELE LAULATETUD
ON NAGU KIKK LEIVAST ÄRA
LEIGATUD — 1 var.

Plv (Tamm).

Vrd. 6108. Lõigatud leib ei sünni enam kok-
ku.

12756. TÛTAR MEHEL TÛKKINESSA,
EMA ENNAST PAKKUNESSA*
— 1(3) var.

* tÛkkinesa — pakkunesa (Wied.)

Wied. 188, Kündja nr. 1 (1884) 10; Ote
(Vuks).

12757. TÛTAR PÕLVEKÕRGUNE, VAKK
VAKSAKÕRGUNE — u. 30(64) var.

A_{1a}. _____*

* -kõrge (Wied., Kündja, Norm. Cl.), -kõr-
gus (Helle, Hupel, Poromenski, Wied.,
Kündja, KAH), -kõrgu (EKMS)

* Helle 357, Hupel 117, Poromenski EGr.
221, Stein 63, Wied. 188, Kündja nr. 1
(1884) 10, KAH EKAI 159, Ridala 21/2,
Norm. Cl. 31, EKMS III 232; HMD v. Ris
(Treumann), Kaa (I. Kallas), Aud, Vil?
(Leoke) — u. 5(31) var.

*

*TÛttar põlve kõrgus, wä wälsa kõrgus, auf der
Töchter Aussteuer muß man bey Zeiten bedacht seyn.*

b₁. TÛtar põlvekõrgune, veimevakk vak-
sakõrgune.

E 85, Norm. 189; Hlj, Jõe, LNg, Tor, Saa
— 5(9) var.

b₂. TÛtar alles põlvekõrgune, veimevakk
vaksakõrgune.

Vig — 1 var.

c₁. Kui tÛtar põlvekõrgus, siis veime-
vakk vaksakõrgus.*

* ku (Hls); tütar (Ote), tüdär (Hls); -kõrgune (Hls), -koru (Ote), -kõrgu (EKMS); sis (Ote), sõs (Hls); vassa (Hls, Ote)

EKMS III 232; Hls, KJn, Ote — 3(4) var.

c₂. Kui tüdär põlvekõrgune, peab veimevakk vassakõrgune olema.
Pst — 1 var.

c₃. Kui tütar põlvekõrgune, siis veimevakk on vaksakõrgune.
Saa (Söggel) — 1 var.

c₄. Ku tüdär põlvekõrgu, sõs veimevakk oo vassakõrgu.
Krk — 1 var.

d. Tütar põlvepikkune, veimevakk vaksakõrgune.
Tor — 1 var.

e. Kui tütar põlvepikkune, siis veimevakk vaaksakõrgune.
VNg — 1 var.

f. Tütar põlvepikkune, veimevakk vaaksapikkune.
Lüg (Källo), Hel (Maasik) — 2 var.

A_{2a}. Tütarlaps põlvekõrgune, veimevakk vaksakõrgune.
E² 28 — 2(1) var.

b. Kui tütarlaps juba põlvekõrgune, siis olku kirstvakk juba vassakõrgune.
Plv (Tamm) — 1 var.

A₃. Kui laps põlvekõrgune, siis veimevakk vaksakõrgune.
Saa (Söggel) — 1 var.

B_{1a1}. Tütar põlvõkorgune, kirst peab olema rindukorgune.*
* -kõrgunõ; peaf olõma (Se)
Vas, Se — 2 var.

a₂. Tütar põlvekorgu, kirst rindukorgu.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b. Kui om tütar põlvekorgu, sis olgu kirst ju rindukorgu.
Vas — 1 var.

c₁. On tütar põlvõkorru, sis olgu jo kirst rindukorru.
Rõu — 1 var.

c₂. Om tütar põlvekorgu, olgu kirst rindukorgu.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B₂. Ku lats um põlvõkorgu, olgu veimevakk rinnakorgu.
Rõu — 1 var.

C. Tütar põlvõkorgu, kirst olgõ jo henda kõrgu.
Se — 1 var.

12758. TÜTAR TOOB PIDU PERESSE — 4(24) var.

A. _____ *

* perese (Wied.)

Stein 63, Wied. 188, Kündja nr. 1 (1884) 10, Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71, E 85, E² 28, Norm. 173, EKMS II 439; Hls (Jung), Kod (Nõu), Tt (Kreutzw.) — 3(23) var.

B. Tütar tuu peo perrehe, leelo latsõ sekkä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Võimalik on kogu tüübi puhul Kreutzwaldist lähtumine ning mõningase sekundaartraditsiooni olemasolu.

12759. TÜTAR TÜHJA, KAUPA KALLIS — 3 var.

a. _____
Trt (P. Ariste) — 1 var.

b. Tüdruk tühi, kaup kallis.
Hel (Pausk) — 1 var.

c. Tüdär om küll tühi, aga kaup om kallis.
Trv (Kill) — 1 var.

12760. TÜTAR VIIB MAJAST, AGA POEG TOOB MAJASSE — 3 var.

a. _____
Koe (Schultz) — 1 var.

b. Tütred vievad, pojad tuovad.
A. Källo seletus: tütardele anti kaasavara majast välja, pojanaised tõid kaasavara majja.
Lüg — 1 var.

c. Poeg toob sisse, aga tüdar viib väl'la elustmajast.
Hää — 1 var.

Vrd. 12776. Tütarlapsed laotavad maja, aga pojad koguvad.

12761. TÜTAR VIIB TUHA KA KOLDEST ÄRA — 1 var.

Krk (Helimets).

12762. TÜTAR VÕTAB EMA ILU, POEG PANEB PUNA PALGE — 1 var.

E. Poomi seletus: «Rasedat vaadati näust: kui ta oli ilus priske, siis tuli poeg, kui kahvatand hall, siis tuli tütar.»

Rap v. Mär.

12763. TÜTRE ARM JÄÄB IKKA ENAM
EMA JUURE KUI MINIA ARM —
1(2) var.

Wied. 188, Kündja nr. 1 (1884) 10.

12764. TÛTRED JA TATRAD ON TALU
KAOTAJÄD — 6(9) var.

Aa. _____

SJn (Johannson) — 1 var.

- b. TÛtred ja tatrad on talu kurnajad.
Norm. 186; SJn — 1(2) var.

- c. TÛtred ja tatrad oo koha kaotajad.
Pär — 1 var.

- Ba. TÛtred ja tatrad ja see pisike pada
on talu kautajad.
SJn — 1(2) var.

- b. TÛtar ja tatar, pann ja veike pada
on talu kautajad.
SJn — 1 var.

- C. TÛtred ja tatrad on talu kurnajad,
pojad ja kütiserukis on talu kosuta-
jad.
SJn — 1(2) var.

Vrd. 12776. TÛtarlapsed laotavad maja, aga
pojad koguvad.

12765. TÛTRED ON KU TULEKAHJU:
KU MAJAST LÄBI KÄIB, SIIS
MAJA TÛHI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

12766. TÛTRE' EI OLÖ SOOLAKALA' —
1(2) var.

a. _____

E. Kirsi seletus: «Neid ei või kaua hoi-
da.»

Se — 1 var.

- b. TÛtred ei ole soolakalad.
Norm. 180 — ?(1) var.

12767. TÛTRE ILU ON EMA RÖÖM —
1 var.

Krk (Sarv).

12768. TÛTREL JÄÄSE IKS EMA VIISU-
RÄTI KANDA — 1 var.

Ote (Kukrus).

Vrd. 705. Esimese tÛtrele ema helmed, viima-
sele viisupaelad.

12769. TÛTREST SAAB PEAD SELGA
AADA — 1 var.

Plt (Luu).

Vrd. kk: Eks ma sua kua sinu pärast üks-
kord piad selga aada (Plt).

12770. TÛTTAR TÛHJA AIDALUKKU,
VÄIMES VÄRAVALUKKU —
2 var.

A. _____

Hlj (Leetberg) — 1 var.

- B. TÛtar tÛhja aidalukku, väimes vära-
valukku, vähe on väiste armu, tÛhi
turba tÛtarista, istun poja leelõukal.
Hlj — 1 var.

Vt. 8931 E.

12771. TÛTÄR HOIA VITSAHIRMUL
NAGU MÄRÄVARSA — 1(2) var.

Rõu (Thom).

12772. TÛTÄR MAJAH, TIGO KOTOH —
1 var.

tigo = teotus

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 1044. Hää tÛtrik maja au, halv tigo.

12598. TÛtruk maja ilu, poiss maja tigo.

12773. TÛTÄRT TÖNDSI TÛVEGA,
POIGA LASÖ LADVAGA —
19(24) var.

A_{1a1}. _____*

* tÛtard (Plv), tÛtret (Kan); tõndsi
(Kan), tõndsi (Urv), tÛntsu (Plv), tÛütsi
(Rõu); lase (Ote, Kan, Plv)

Ote, Kan, Urv, Rõu, Plv — 10(12) var.

- a₂. TÛtard tambi tÛvega, poiga lase lad-
vaga.

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

- a₃. TÛtard tÛmsi tÛvega, poiga lahu
ladvaga.*

* tÛtärt; tÛmbi; poega (Eeva)

Eeva I (1915) 10; Ote — 1(2) var.

- a₄. TÛtard tõndsi iks tÛvega, poiga la-
sö ladvaga.

Urv — 1 var.

- b₁. Poiga lasö ladvaga, tÛtärt tÛnsi tÛ-
vega.

Plv v. Rär (Keerd) — 1(2) var.

- b₂. Poiga lasö ladvaga, a tÛtard tÛnd-
si tÛvega.

Plv — 1 var.

b₃. Poiga lastas ladvaga, tütred tündsi tüvega.

TaL (Sprohgis) — 1 var.

c. Tütärt tümbatas tüvega, poiga lastas ladvaga.

Ran — 1 var.

A₂. Tüdrukulõ anna tüvega, poisilõ lasõ ladvaga.

Nõo — 1 var.

B. Poiga tümbi tüvega, tütard lahu ladvaga.

Ote — 1 var.

Vrd. rl: Tütärd tündsi tümega, / poiga lasõ ladvaga, / murkõ, murkõ ossakõisi, / ärge murkõ ladvakõisi (Urv).

12774. EI OLE KÕIK TÛTARLAPSED MEHELISEKS LOODUD — 1 var.

Wied. ESSr 592.

12775. EI VÕI TÛTARLAST ENNE TUNDA, KUI TANUKANDJAKS SAAB — ? kuni 3(19) var.

a₁. Stein 14, Wied. 29, Kündja nr. 32 (1883) 382, E 18, E² 27; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(12) var.

a₂. Tütarlasi ei tunta enne, kui tanu all.

Norm. 182, EKMS II 100; ?Võn (P. Rootslane) — 1?(3) var.

a₃. Tütarlasi ei tunne enne kui tanu all.

EKMS I 13 — ?(1) var.

a₄. Ûttegi tütarlasi ei tunne õigede enne, kui ta tano all om.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

b. Ei neiu headust enne tunda või, kui ta tanukandjaks on saanud.

Tõn. RP 196 — ?(2) var.

12776. TÛTARLAPSED LAOTAVAD MAJA, AGA POJAD KOGUVAD — 4(7) var.

A. Norm. 187; Aud (anon.) — 1(2) var.

B. Paremb poiga kui tütär: poiga pida pere üleval, tütär vaid lahudab sene väl'lä.

VNg — 1 var.

C. Tütär maja häõtäjä, poig maja elatäjä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Da. Tütär om maja häöng.

Norm. 187; Se — 1(2) var.

b. Tütär on maja häving.

EKMS I 574 — ?(1) var.

Vrd. 12760. Tütär viib majast, aga poeg toob majasse.

12764. Tütred ja tatrad on talu kaotajad.

12777. TÛTARLAPSED TÛHJAD ASJAD, POJAD, NEED ON MEHED — 1 kuni 2(2) var.

a. VNg (H. Krickmann) — 1 var.

b. Tütarlapsed tühjad asjad, pojad, need on alles mehed.

?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

12778. TÛTARLAPSE ILU JA EHA PUNETIS — KUNNIKS NEED KESTAVAD — 1 var.

JJn (Oberg).

12779. TÛTARLAPSEL OLGU SUU KINNI, AGA KÕRVAD LAHTI — 1 var.

Vil (Sihver).

Vrd. 5289. Lahtised silmad ja kinnine suu ei tee kellelegi kahju.

12780. TÛTARLAPSEL ON KAKS ASJA MEELE VASTU: NOORUS, ET TA LÄHEB, VANADUS, ET TA TULEB — 2 var.

A. Sa? (Holzmayer) — 1 var.

B. Tüdärlatsel üteldes kaits muret olevet elu sihen: vanaduse üle, et ta tule ja nooruse üle, et ta lää. Ja meesterahval om priidus, et ta saa oma elu sääda.

Hel (Tanning) — 1 var.

12781. TÛTARLAPSE SUUL OLGU ALATI PORSTUBA EES — 1 var.

S. Sinimetsa seletus: porstuba = puhastav sõel.

Jõh.

Vrd. 10905. Suul ei õle porstaba ees.

12782. TÛTARLAPSE VÄÄRTUS: 16-AASTANE — KULD, 20-AASTANE — HÕBE, 25-AASTANE — VASK — 1 var.

LNg (Ennist).

12783. TUTARLAPS JA MÄRATSÄLG —
1(2) var.

SJn (Kapp).

Vrd. 8960. Poisslaps — täkutsälg.

12784. TUTARLAPS PEAB POOLE SUUD
KINNI PIDAMA, KUI TA RÄÄGIB
— 1 var.

Vil (Sihver).

Vrd. 8971. Pea pool suud kinni.

12785. TUTARLAPS TÖÖTA ON NAGU
TEEKAIJA ILMA VÖÖTA —
II. 15(82) var.

A_{1a1}. Tütarlaps ilma tööta on kui teekäija
ilma vööta.*

* tüdruk (Kär)

Körber VRMK 46, Wied. 188, Kurrik SÖ
25, Kündja nr. 1 (1884) 10, Meelej. nr. 3
(1885) 14, Kas. Talur. Kal. (1897) 63,
Kodu Kal. (1908) lk-ta; Kär (Sömer) —
1(21) var. Körber esitab teksti prantsuse
vanasõnade peatükis. Võimalik, et ka Kär
tekst esindab Körberist lähtunud sekun-
daarset traditsiooni.

a₂. Tütarlats ilma tööta kui teekäüja
ilma vööta.

?Vas (Saar) — ?(1) var.

a₃. Tütarlaps tööta on kui teekäija ilma
vööta.

?Hlj (T. Lepp-Vilkmann) — ?(1) var.

a₄. —————

Kmpm. KLr II⁶ 353; TMr (Viidebaum) —
1(2) var.

a₅. Tütarlaps tööta on kui teekäija vöö-
ta.

Gr. ELr II 93 — ?(3) var.

a₆. Tütarlaps tööta kui teekäija vöö-
ta.*

* tüüta; tiekäija; vüüta (Vai)

E 85, E² 28, Puus. KH III¹² 75, Huvit.
V Lisa 16, Norm. 178, EKMS IV 176 ja
195; Vai, ?Kad (Pruul) — 1 v. 2(26) var.

b₁. Tütarlaps tüüta, tiekäija vüüta.

Jõe — 1 var.

b₂. Tütarlaps tööta on teekäija vööta.

Eeva I (1915) 10 — ?(1) var.

c₁. Tütarlaps ilma tööta kui käija ilma
vööta.

CRJ KLr III 201, Jung 66 ja 67, Raud
VMj 219 — ?(14) var.

c₂. Tütarlaps ilma tööta nagu käija
ilma vööta.

Vil — 1 var.

c₃. Tütarlats ilma töödä nigu käüjä
ilma vöödä.

Rõu — 1 var.

c₄. Tütarlats om tööta nii kui käüja
ilma vööta.

?Plv (Tobre) — 1?(1) var.

d. Tütreku ilma tüüta nigu käüja ilma
vüüta.

Plv (Tobre) — 1 var.

A₂. Tütarlats ilma tööta kui teemee-
s ilma vööta.

Urv — 1 var.

A₃. Tütarlats tööta om kui reisija vöö-
ta.

Kan — 1 var.

A₄. Tüdruk tööta, vanamees vööta.

?Amb (Kleinmann) — 1?(1) var.

Ba. Naesterahvas ilma tööta kui teekäija
ilma vööta.

Pal — 1 var.

b. Naisterahvas tüütä om kui tiikäüja
vüüta.

Võn — 1 var.

C. Naine ilma tüüta om kui meesterah-
vas ilma vüüta.

Nõo — 1 var.

D. Teener ööta, neiu tööta on ühesugu-
sed.

Sak. Kal. (1880) lisa 83 — ?(2) var.

Vrd. 12481. Pareim ilma tööta kui käija ilma
vööta.

6622. Mees tööta nagu naine vööta.

11555. Talve tööta, sui vööta.

12786. TUTARLAPS ÄI TOHI NIIGI
KAUA SEISTA, KUI TUI TERA
MAAST VÖTAB — 3 v. 4(5) var.

a. —————*

* ei; tuvi (Norm.)

Norm. 179; Käi (Ennist) — 1(2) var.

b. Noor tüdruk ei tohi nii kauagi seis-
ta, kui tui tera maast üles võtab.

Pal (Maasen) — 1 var.

c₁. Tütarlaps ei tohi nii kaua tööta seis-
ta, nagu tui võtab tera maast üles.

Körber VRMK 62 — 1?(1) var.

c₂. Tüdruk ei tohi tööta seista, kuni tui
tera maast üles võtab.

Pal (M. Uus) — 1 var.

12787. TÛTARLAST ASJATA AADA JA
POEGLAST SÛUTA LÛUA — 5(6)
var.

- Aa. _____
Koe (Priks) — 1 var.
- b. TÛttarlast asjata saata ja poisslast
asjata lÛua.
Iis — 1 var.
- c. Kui tÛtarlast asjata aada ja poeg-
last sÛuta lÛua, siis soab neist ike
inimesed.
Kos — 1 var.
- B. TÛtarlast sunni ilma tÛõta, poeglast
noomi ilma sÛuta.
EKMS I 1058; JJn (Oberg) — 1(2) var.
- C. TÛtarlast sunni taga ka ilma asjata,
aga poeglapsele anna armu.
Trm — 1 var.

12788. TÛTARLAST KIHDA, KUI TA ON
MEHEL — 1?(1) var.
?VMr (Priimets).

12789. TÛTARLAST NÄHAKSE NAGU
ROISKU SILMA PÄÄL — 1(2) var.
JJn (Mohrfeldt-Mäevälja).
- Vrd. 12601. TÛdruku au um ku rÛõsa pilma
pääil puru.

12790. TÛTARLAST VAADATAKSE JU
NOORES PÕLVES — 1 var.
JJn (Oberg).

12791. TÛTÄRLATS PIDÄGU SUU, KÄE
JA PERSE — 4 var.

- Aa. _____
Ote? (Maasen) — 1 var.
- b. TÛtärlets piät hinda kolmest paa-
gast hoitma: perse, käe, suu: p...
putmata, käe, et ei varasta, suu, et
ei lobise.
Räp (Poolakess) — 1 var.
- B. Seasooliku harutada, kotikangas ku-
duda ja ahjuluud kõita — need tÛõd
pidid tÛdrukul selged olema, siis võis
mehele minna; ja pidi oma kolm otsa
hoitma: suu, süda ja perse, siis sai
mehele.
Kam (Viidalepp) — 1 var.
- Vt. 177 B.
- C. Muud puud puhatagu, muud lehed
liigatagu, aga tÛtarlaps jäegu kol-

mest vakka: ta pidagu suu, perse ja
käed.

Plv (Tamm) — 1 var.

Vt. 9096 D.

Vrd. rl «Ei õpetand õlut jooma»: Jumal hoid-
ko tÛtarlasta, / hoidko kolmest kovas-
ta, / keelgo neljasta nimesta! (ERIA
III: 1 nr. 3862).

Vrd. 9022. Puhas suu, puhas käsi käib maa-
ilma läbi.

4297. Pea ennast kolmest kinni: käed,
suu ja perse, siis saad ilmast hästi läbi.

4984. Kui käsi puhas, siis peab suu ka
puhas olema.

12792. ENAM TÛTT KUI TÛHI
KOGONE — 1 v. 2(2) var.

- a. _____
tÛtt = väike laps
Laug. Vestr. 179 — 1 var.
- b. Enam tÛtt kui tÛhi.
Wied. ESSr 1239 — 1?(1) var.

12793. TÛTT TOOB TÛNDRI RUKKID,
POEG TOOB POOLE VAKA ODRE
— 1 var.

L. Priksi seletus: tÛtar toidab rohkem
vanemaid kui poeg.
Koe.

12794. KUI UBA ÕITSEB, EI SOOVITA
UPPA KITKUMA MINNA: VANA
VAINLANEGI EI MINEVAT SIIS
UPPA — 1 var.

Har (Voolaine).

12795. OA HÄITSEMINE OM KÕ
KITSAMB AIG — 3(8) var.

- Aa₁. _____
E. Kirsi seletus: kõige vaesem aeg.
Norm. 158; Se — 1(2) var.
- a₂. Oa õitsemine on kõige kitsam aeg.
EKMS II 1245 — 1?(1) var.
- b. Oa õitsemine on kõige raskem aeg.
EKMS IV 24 — 1?(1) var.

*

B. Herne häitsemisel kõige kibehemb
kevväi.

Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

C. Herne häitses, nälj hõiskas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

12796. OAL JA HERNEL ON LEIB PÕUES

— u. 45(60) var.

A_{1a1}. Oal leib põues.
Norm. 162; Ann (Kagovere), Tt (Eisen)
— 2(3) var.

a₂. Ual on leib põues.
Hls (Riet) — 1 var.

b₁. Ual om leib puhun.
H. Sillastu seletus: «Õeldakse oasuppi
süües sellele, kes selle juurde leiba
sööb.»
Hel — 1 var.

b₂. Ual um eski leib puuhn.
Rõu — 1 var.

b₃. Ua puhun om leib.*
* oa (Puh, Ran); on (Trt, Puh), puhus
(Puh)
S. Tanningu (Krk) seletus: «Ua söögi
manu es anda leibä.»
Krk, Trt, Nõo, Puh, Ran — 5(6) var.

A₂. Teril leib puun.
J. Kilgi seletus: tera, siin oatera.
Võn — 1 var.

B. Hernel on leib põues.
Norm. 162; SJn (Johannson) — 1 var.

Ca. —
Vln (Ratas) — 1 var.

b. Hernel ja oal on leib puhun.
Krk — 1 var.

c. Ual ja hernel om esi leib puhun.
Ote — 1 var.

D₁. Hernel ja ual on endalgi kanikas
põues.
L. Taki seletus: «Õeld., kui keegi herne-
või uasupi kõrvale leiba võtab.»
Vil — 1 var.

D₂. Herne ja oa põues on levakannikas.
Krij — 1 var.

D_{3a}. Igal oal üteldud kanikas leiba kau-
kas tagavaraks olevat.
Saa (Söggel) — 1 var.

b. Ual üteldud kaks kanikat leiba kau-
kas tagavaraks olevat.
Saa (Söggel) — 1 var.

E. Herne puhun om üits kandsik leibä,
ua puhun kaits kandsikut.
Ran — 1 var.

F. Hernel ise levake ja oal päts põues.
Vil (Leoke) — 1 var.

Ga₁. Herne om esi leib, oal om kanik
kaindlan.
Trv, Pst — 2 var.

a₂. Hernes on isi leib, ual on kannikas
kaenlas.
E MVH 8 — ?(1) var.

b. Hernel ise levake ja oal kanik kain-
las.
Vil (Leoke) — 1 var.

H. Hern on isegi leib.
A. Källo seletus: «Hernesupiga ei ole
vaja leiba süüa.»
Lüg — 1 var.

I. Oa ja herne juure ei sööda leiba,
sest neil on eski leib kaasas.
Kan — 1 var.

J. Ua ja herne põues laste leib.*
* oa (trükised)
M. Mäesalu seletus: «Vanasti keedeti ikki
suured vaanad ube või herni täis, pandi
ahjuauku, säält siis igaüks võttis ja söi.
Ku' lapsed söögi vaheaeg leiba küsisid,
õeldi ikki nii.»
Norm. 157, EKMS II 505 ja IV 25; Hää
— 1(4) var.

K. Herne kõhus on lapse leib.
Saa — 1 var.

L₁. Oa kōtun on leib.
TMr (Siil) — 1 v. 2(2) var.

L₂. Ära süü leiba, ual esigi leib kōtun.
Nõo (Sild) — 1 var.

M. Ära süü leiba, hernel esigi leib kō-
tun.
Nõo (Sild) — 1 var.

Na. Ual ja hernel on leib kõhus.
Nõo (Sild) — 1 var.

b. Oal ja hernel om leib kōtun.
Nõo (Sild) — 1 var.

O. Hernel ja oal on leivakott kaasas.
Kuu — 1 var.

P. Ualeemel leib põues.
Plt — 1 var.

Qa. Hernesupiga leib põues.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

b. Hernesupil on leib põues.
Norm. 162, EKMS II 469 — ?(2) var.

R. Pudru kõrva ei sööda leiba, oa- ja
hernesupil on leib põues.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Sa. Oaleemel leivakott seljas.*
* ualeemel (Pal)
EKMS II 469 ja 479; Pal — 2(4) var.

b. Oasupp — leivakott seljas.
Trt — 1 var.

T₁. Herneleemel on leivakott seilgas.
Ti (Wiedemann) — 1 var.

T₂. Hernesupiga on leivakott selgas.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

U. Ua- ja herneleemel on lebakott seljas.
Tor (Volmerson) — 1(2) var.

V. Oa ja herne söömisel on leevakott selgas.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

O. Oaleemel olla leivakott seljas, herneleemel aga lihakott seljas.
Pai v. Tūr (Siun) — 1 var.

A. Egä oa kõrva leibä tarvis põle, oal on saiapäts põues.
Vil (Nigul) — 1 var.

Ö. Läätsleemega saab üle ukسلäve, ubadega saab hobuse ette, kapsastega korra katusele vaadata, aga hernele on enesel kannikas kaenlas.
Loorits VrP 46 (< Sa) — 1 var.

Vrd. 9011. Pudrul leib puun.
3278. Kartulil om leib puuh.
2896. Kaerakile kõhutäis pidanud aga nii kaua vastu, et vaata kord üle katuse, kui juba kõht tühi.
5691. Leib om leeme all.

12797. UBA OLI ÜTELNUD, ET TEMA EI HOOLIGI SUUREST VÄETAMISEST, SAAVAT SELLESTKI, KUI NAESTERAHVAS TEMA KASVAMISE AJAL OMA KÕRDIHÄNNAGA KORD ÜLE KÄIB — 3 var.

a. J. P. Söggeli seletus: uba tuleb suve jooksul kordki kitkuda.
Saa — 1 var.

b. Uba olevat kasvamise ajal ütelnud: temal oleks ka seegi hää, kui teda küll ka mitte ei kitsuta, aga kui naesterahvas oma sabaga korra temast üle käiks.
Saa (Söggel) — 1 var.

c. Uba oli ütelnud: «Küll ma siis kasvav, kui naene minust oma hännaga korra üle käiks.»
Saa v. Hls (Söggel) — 1 var.

12798. PÄALT UPIN, SEEST SIPUL — 3 var.

Aa. Pealt kui õun, seest kui sibul.
E. Ennisti seletus: «Ilusa ja kurja tüdruku kohta.»
Rei — 1 var.

b. Kam (Väggi) — 1 var.

B. Ubina nägu, sibula magu.
Rõu — 1 var.

Toodud ellipsite vs-lisus on kaheldav.

Vrd. kk: Esi kui upin, süä kui sipul (Võn);
Süä ku sipul (Räp).

12799. UBINALA UIBULE VISKA AI KIÄKI KIVIGA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

12800. UPIN EI SATA UIBOST KAVVEHE — 18(25) var.

A_{1a}q. *

* õi (Se); uibust (Raud; Rõu, Vas v. Se); kaugele (Rõu), kavvetahe (Vas v. Se), kavvõndõhe (Se)
Wied. 191, Raud VMj 219; Rõu, Vas v. Se (Sandra), Se — 4(5) var.

a₂. Egas upin uibust kaugele sata.
Nõo — 1 var.

a₃. Ega upin uibust kaugele ei sata.
Norm. 176; Ote — 1(2) var.

b. Ubina' ei sata uibost kavvehe.
Wied. 188 — 1 var.

c₁. Upin ei kuku uibust kaugele.
Ote — 1 var.

c₂. Ega upin uibust kaugele ei kuku.
Kam — 1 var.

A₂. Ega upin puust kaugele ei sata.
Nõo — 1 var.

A_{3a}. Upin ei sata kannust kaugele.
Võ-Se (Stein) — 1 var.

b. Upin ei sata kaugele kannust.
Plv — 1 var.

B₁. Õun ei kuku iial puust kaugele.
Sannumetoja III (1850) 226 — 1 var.

B_{2a}. Õun ei kukku kaugele tüvist.
Kär, Muh — 2 var.

b. Ei õun kuku tüvist kaugele.
Kaa — 1(2) var.

B_{3a}. Õun ei kuku kannust kaugele.
Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 573 — 1(5) var.

b. Õun ei kuku mitte kaugele kannust.
Mus — 1 var.

Vrd. 4910. Käbi ei kuku kannust kaugele.

12801. UPIN ÕKS ULLISÜÜK, MARI — MAG'AHUSSÜÜK — 1 var.

Se (Pino).

12802. ÄRA SÕS UBINAT OTSI, KUI
UIBU ALLA ÕITSEB — 1 var.

Trv (Jakobson).

12803. UDARAS PIIMA PEEGEL —
1 var.

Puh (Antik).

12804. EI UDU IDA MÄDÄNE — 4 var.

a₁. —
J. Eskeni seletus: «Uu järel lähteb tuul
ida ja toob seelt uu tagasi.»

Kuu — 1 var.

a₂. Egä udu idä mädäne.
Kuu — 2 var.

b. Ei udu idä jää.
Kuu — 1 var.

12805. LANGEB UDU, TULEB KUIVA;
TÕUSEB UDU, TULEB VIHMA —
1 v. 2(4) var.

a. —
Pal (Maasen) — 1 var.

b. Kui udu maha sajab, tuleb kuiva, kui
üles tõuseb, vihma.
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 169, Is. Kal. (1904)
205 — 1?(2) var.

c. Langeb udu maha, tuleb põud, tõu-
seb üles, on vihma oodata.
Adamson Kal. (1905) 16 — 1?(1) var.

Vrd. uk: Kul hommikul udu üles pilvi läheb,
tuleb vihma, kui udu maha langeb, tuleb
hea ilm (Hel).

12806. UDUHABE ANDKU HALLILE
HABEMELE AU — 1?(11) var.

Aa. — *

* halli (Norm., EKMS)

KAH Loe 19, Norm. 203, EKMS IV 400
— 1?(8) var.

b. Uduhabe peab hallile habele au and-
ma.
?Vil (Suurkask) — 1?(2) var.

B. Uduhabe andku halli habemele suud.
EKMS IV 400 — 1?(1) var.

Vrd. kk: Hallpea, tõuse üles, anna uduhabe-
mele aset (Hls).

12807. UDUTSEGA KÄIVE HUNDI,
KASTEGA KARJAKOERA — 1 var.

Trv (Johanson).

Vrd. 1608. Hundile one udu ono, vihim vell
ja kaste kaalalõikaja.

10031. Saul sõidab saks, udul hulgu-
hant.

12808. EGA UHKE VÕIM KAUA VÕI
KESTATA — 1 var.

Kuu (Einstruck).

12809. MIDA UHKEM PULL, SEDA
SITASEM PERSE — 1 var.

Kul (Samet).

12810. UHKE ALBIB HULLUST PEAST,
TASANE TALLITAB TARGAST
MEELEST — 1 var.

Kuu (Einstruck).

12811. UHKE EI NÄE NINAGI PÄHÄ —
1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. kk: See on nii uhke, et ei näe mitte-
oma ninagi pähe (Kuu).

12812. UHKE KUKKUB KORGELT —
1 var.

Kuu (Kronström).

Vrd. 12843. Uhkus tuleb enne langemist.

12813. UHKE KUNINGAS ON RAHVA
HUKATUS — 1?(1) var.

?Koe (Schultz).

12814. UHKEL LÜVVÄS HUULE PÄÄLE,
KÖRKJAL LÜVVÄS KÕRVA PÄÄLE
— 3 var.

Aa. —
Krk (Sarv) — 1 var.

b. Uhkel lüvväs huule pääle, kõrkjal
kõrva pääle.
Krk (Sarv) — 1 var.

B. Uhkus annab huule marja, kõrkus
annab kõrvalopsu.
Sa (Veäster) — 1 var.

Vrd. ri «El hooli uhkeist»: Me lõõme uhkeil
huule pääle, / kõrkel kõrva pääle (ERIA
II: 2 nr. 2568).

Vrd. 12833. Uhkus istub huule peal.

12815. UHKEL UHKED VIISID — 1 var.
Krk (Mägi).

12816. UHKE MEEL TEEB INIMESE KÕRGIKS — 1 var.
Kul (Eenveer).
12817. UHKÖLT PALLO HUULT, VALGÖLT PALLO VAIVA — 1 var.
Urv (Repän).
12818. UHKÖ OM UMA OLLÖGA, VIHAS UMA VIINAGA — 1?(1) var.
?Kam v. Se (Relli).
12819. UHKÖ PELGÄS, ET TÖÖSÖ ROIVA' TÄLLE PURÖVA' — 1 var.
S. Tanningu seletus: hoiab teistest eemale.
Se.
12820. ÄRÄ TAHA UHKÖ OLLA, PAREMB TAHA PUHAS OLLA — 1 var.
Kam (Siimus).
12821. EGA UHKUS KÜLMA KARDA — 2 var.
Jõe.
12822. EKS UHKOS OLE NUHTLOSE VAELLAD — 1 var.
Ris (Veber).
Vrd. 12829. Uhkus ees, nuhtlus järel.
12823. KÜLL UHKUS KAOP ENNE KUULMIST — 1 var.
kuulmist = suremist
Kam (A. Tamm).
12824. MIS SEE UHKUSKI MAKSAB, KUI UPPI EI OLE — 1?(1) var.
?Pal (Maasen).
12825. SUUR UHKUS ON NÄLJA EMA — 1(4) var.
Pha? (anon.).
Vrd. 12838. Uhkus on nälja eelkäija.
12837. Uhkus om nälä vundament.
4394. Kõrralda elo nälä imä.
1497. Hooletus eluaea nälä emä.

12826. UHKUS AJAB AUKU — ? kuni 3(7) var.
a. _____
Kmpm. KLR 91 — 1?(1) var.
b. Uhkus aja pää mulku.
?Se (Oinas) — 1?(5) var.
c. Uhkus kaevab iseenesele augu.
Laakm. ER Kas. Kal. (1889) 23 — 1?(1) var.
Vrd. 193. Ahnus ajab auku.
12827. UHKUS AJAB ILMA HUKKA — 1 var.
VII (Kala).
Vrd. 12841. Uhkus toob hukatust.
12828. UHKUS AJAB UPAKILE — u. 120(263) var.
Aa₁. _____*
* aab (Plt); upakille (Jõe, SJn, Plt, Trm, Kam)
Pet. Ah 22, Freymann 216, Kmpm. KLR I 98, Kmpm. KLR II^a 33, Kmpm. EL II^a 36, Puus. KH II¹¹ 25; Rak (õpil.), Sim, Ha (peam. õpil.), Vig, Krj, SJn, Plt, Trm, Trt (õpil.), Kam (Relli), Ote (õpil.), San (õpil.), Urv (õpil.) — u. 25(67) var.
Enamasti kirjandusemõjuline sekundaartraditsioon.
- a₂. UHKOS ajab opsakile.
Käl — 1 var.
- a₃. Uhkus ajab mõnikord ka upakille.
Plt — 1 var.
- b. Uhkus lükkab viimastki upakille.
Lüg (Källo) — 1 var.
- B. Uhkus ajab upakile, enneaigu ripakile.
Krk — 1 var.
- C. Uhkus ajab upakile, paneb käima käpakile.*
* upakili — käpakili (Nõo)
Hls (õpil.), Nõo (Sild) — 2 var.
- D_{1a1}. Uhkus ajab upakile, kangus käima käpakile.*
* upakille — käpakille (JJn, Rap v. Mär);
käpakili (Meos)
Loorits VrP 65, Muuk-Mihkla II 45 ja V 17, Parijõgi-Reial-Vaigla V 64, Meos Tööjuhat. V 13; Kad, JJn, Jür, Rap v. Mär (Poom), Vän — 5(22) var.
- a₂. Uhkus ajab upakile, kangus käpakile käima.
Sim (õpil.) — 1 var.

- b. Uhkus ajab upakille, kangus ajab käpakille.*
* upakili — käpakili (Muh), upakile — käpakile (Lai)
Sim, Muh, Lai (õpil.) — 3 var.
- c. Uhkus ajab upakile, kangus käpakile.
EKMS IV 222 — 1 var.
- d₁. Uhkus aab upakile, kangus kahekäpakile.
Juu, ?Tor (õpil.), ?Lai (Zimmermann) — 1 kuni 2(3) var.
- d₂. Uhkus ajab upakile ja kangus kahekäpakile.
Kul — 1 var.
- D_{2a}. Uhked lähvad upakile, kanged kahekäpakile.
Põi — 1 var.
- b. Uhked lükatakse ikke upakile ja kanged kahekäpakile.
Juu — 1 var.
- c. Uhked lükatakse upakile ja kangedkaelsed käpakile.
Tln — 1 var.
- Ea₁. Uhkus ajab upakile, kõrkus käima käpakile.*
* aeab (Vig, Trv), aap (Krk); upakil — käpäkil (Krk), upikile — käpikile (Kan); kauma (Krk); käpäkil (Vig)
Sirvil. (1899) 53, Rootsl. Elut. Kal. (1902) 54, Huvit. V Lisa 16, Nurmik PL 124; Norm. 250, EKMS IV 222; Vig, ?Kär (Loiken), ?Hls (õpil.), Krk, Trv, Vln, Vil, MMg, Kan — 7 kuni 9(25) var.
- a₂. Uhkus aja upile, kõrkus käümä käpile.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- b. Uhkus ajab upakille, kõrkus käpakille.
Krl — 1 var.
- c. Uhkus tõukas upile, kõrkus käüma käpile.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- F. Kõrkus ajab kükakille, uhkus ajab upakille.
Lai — 1 var.
- Ga. Uhkus ajab upakile, raharikkus käpakille.
Kod — 1 var.
- b. Uhkus ajab upakile, rikkus käima käpakile.
Trt (õpil.) — 1 var.
- c. Uhkus ajab upakille, rikkus käib käpakille.
Kei — 1 var.
- d. Uhkus ajab upakile, rikkus neljakäpakile.
Krk — 1 var.
- H_{1a1}. Uhkus ajab upakile, ahnus käima käpakile.*
* aab (Hls, Plt), aeab (Trv, SJn, Pil, Tt), aja (San); upakille — käpakille (NP; Amb, Pai, Kuu, Vig, Krk, Vil, Pil, Plt), upakille — käbäkille (Kuu), upakille — käpäkille (Hls), upakuli — käpakuli (Trv, Vil), upakuli — käpikuili (San), upakili — käpakili (Trt), upikule — käpikile (Ote), upikalla — käpikalla (Urv), upakeli — käpikeli (Nõo), upakil — käpäkil ~ käpakil (Hls); käpakili (Huvit.; Hel), käimä (Trv, Nõo, Ote), käia (Pet.)
CRJ Klr III 201, Põder Kaupl. Kal. (1899) 30, Pet. Ah 31, Tõn. Täht. (1911 jaan.), NP 13, Huvit. I² 47, Puus. KH¹² 79, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 57 ja III Võ 8, EKMS I 83; Jä, Ha (enam. õpil.), Juu v. Vän (Virkus), Vig, Krj, Sa (õpil.), PÄL, VI, Pal, Äks (õpil.), TaL, Võ, Tt (R. Kallas, anon.) — u. 45(90) var.
- a₂. Uhkus ajab upakile, ahnus ajab käima käpakile.
Jung 62 — 1?(1) var.
- b. Uhkus aja upakala, ahnus aja käpikala.
Rõu — 1 var.
- c. Uhkus ajab upakille, ahnus käänab käpakille.
Rl ja Kalevala 89; ?KJn (õpil.) — ? kuni 2(2) var.
- d. Uhkus lükkab upakile, ahnus käima käpakile.
Tõn. RP 301 — ?(1) var.
- e. Uhkus saadab upakile, ahnus käima käpakile.
Hls (Söggel) — 1(2) var.
- f. Uhkus ajab upakile, ahnus kahekäpakile.*
* upakil — käpakil (Hää), upakille — käpakille (Pil)
Rap (õpil.), Hää, Pil — 3 var.
- g. Uhkus ajab upakile, ahnus neljakäpakile.
Pld (õpil.) — 1 var.
- H₂. Uhkus ajab upakili, ahnus kanagi käpakili.*
* upakile — käpakile (E²), upakile — käpukile (EKMS)

E 86, E² 51, EKMS I 83 — ?(12) var.

I. Uhkus ajab upakile, ahnus ajab häbastama(?).

?Tln (J. Keller) — ?(2) var.

J. Uhkus ajab upakile, häda ajab härja kaevu, ahnus käima käpul.

?Trt (Piir) — 1?(1) var.

Vt. 1727 O.

K. Uhkus ajab upakile, tarkus ajab tagurpidi.

Emm (õpil.) — 1 var.

L. Uhkus aeab upakile, kärke lähäb kärna, hilluke elab ikke.

LNg — 1 var.

Vt. 12933 K.

Ma. Uhkus ajab upakile, ahnus ajab auku.

HMd (õpil.), Muh — 2 var.

b₁. Ahnus ajab auku, uhkus ajab upakile.

Rap (õpil.) — 1 var.

b₂. Ahnus ajab auku, uhkus upakile.

Sim — 1 var.

Vt. 193 C.

N. Uhkus ajab upakile, kadedus ajab käpakile.

SJn (Leinsoo) — 1 var.

Vrd. 194. Ahnus ajab upakile.

12829. UHKUS EES, NUHTLUS JÄREL — 8 var.

a₁. — *

* eeli (HMD)

Kei, HMD (õpil.) — 3 var.

a₂. Uhkus eel ja nuhtlus järel.

HMD (õpil.) — 1 var.

b. Uhkus tuleb eele, nuhtlus järele.

HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

c₁. Uhkus käib eeli, nuhtlus käib järele.

Ris — 1 var.

c₂. Uhkus käib eeli ja nuhtlus käib järele.

Ris — 1 var.

d. Uhkus ees, nuhtlus taga.

HMD (õpil.) — 1 var.

Vrd. 12832. Uhkus iih, sadamine takah.

12822. Eks uhkos ole nuhtlose vaellad.

12830. UHKUS EI TUU KELLELEGI MIDAGI SISSE — 1?(1) var.

?Kam (Siimus).

12831. UHKUSE SÜNNITAJA ON RUMALUS — 1?(2) var.

Tõn. Täht. (1909 okt.).

Vrd. 12834. Uhkus ja rumalus vennad.

12832. UHKUS IIH, SADAMINE TAKAH — 1?(1) var.

?Vru (G. Sander).

Vrd. 12843, eriti H: Uhkus tulõ inne sadamist, 12829. Uhkus ees, nuhtlus järel.

12833. UHKUS ISTUB HUULE PEAL — 1?(1) var.

E² 51.

Vrd. 12814. Uhkel lüvväs huule pääle, kõrjal lüvväs kõrva pääle.

12834. UHKUS JA RUMALUS VENNAD — 2 v. 3(5) var.

A.

Plt (Raavel) — 1 var.

B. Uhkus ja upsakus om velitse.

?Vas (Lenzius) — 1?(1) var.

C. Uhkus on toreduse vend.

Loorits Vrp 65; Vil (Toss) — 1(3) var.

Vrd. 12839. Uhkus on rumaluse kõige selgem õuemärk.

12831. Uhkuse sünnitaja on rumalus.

12846. Uhkus vahib teisest silmast, rumalus teisest.

12835. UHKUS KÄIB EELI JA VAESUS TAKKA JÄRELE — 1 var.

Juu (Lass).

Vrd. 12843. Uhkus tuleb enne langemist.

5403. Laiskus käüp pikkamisi een, vaisus tulep kergeste perra.

12836. UHKUS MASS RAHA — 1 var.

Räp (Poolakess).

12837. UHKUS OM NÄLLÄ VUNDAMENT — 1 var.

Hel (B. Kangro).

Vrd. 12825. Suur uhkus on näljä ema.

12838. UHKUS ON NÄLJA EELKÄIJA — 1 var.

Hel (Kaalep).

Vrd. 12825. Suur uhkus on näljä ema.

12839. UHKUS ON RUMALUSE KÕIGE
SELGEM ÕUEMÄRK — ? kuni
2(3) var.

A. _____

?Kär (Jank) — 1?(2) var.

B. Uhkus on rumaluse tundemärk.
?Hls (õpil.) — 1?(1) var.

Vrd. 12834. Uhkus ja rumalus vennad.

12840. UHKUS PIAB VALU
TUNDMA* — 6 var.

* piäp (Rõu), peab (Vas), plät (Vas v. Se); valli (Rõu, Vas v. Se); tundema (Hlj)

Hlj, Plt, Rõu, Vas, Vas v. Se (Sandra).

12841. UHKUS TOOB HUKATUST —
7—8(8) var.

A. _____

Wied. ESSr 1244; Rkv (Heraklides) — 2 var.

B. Uhkus om henge hukkus.
Hel — 1 var.

C. Uhkus on hukatuse hakatus.
Pil — 1 var.

D. Uhkus hukutab, toredus tüssab.
San (Eisen) — 1 var.

E. Uhkus kukutab.
Kmpm. KH 64 — 1?(1) var.

Fa. Uhkus veab hukka, ülekohus ei seisa kotis.
Kuu — 1 var.

b. Ülekohus ei seisa kotis, uhkus veab hukka.
Kuu — 1 var.

Vt. 15116 E.

Vrd. Siir. 10,14: Seft pattude hakkatus on uhkus ... Tob. 4,13: Seft kõrkusfe fees on hukatus ...

Vrd. 12827. Uhkus ajab ilma hukka.
12933. Usin läheb hukka, kõrme läheb kärna, aga hilluke elab ikka.

12842. UHKUS TULEB ENNE HUKATUST
— 1?(1) var.

?Ran (Tobber).

Vrd. 12843. Uhkus tuleb enne langemist.
12933 näit. 1: Uhke läeb hukka, kõrk läeb kõrva, hiljuke läeb edasi.

12843. UHKUS TULEB ENNE LANGE-
MIST — u. 125(200) var.

Aa₁. _____*

* langust (Kod, Trt, Kam, Rāp)
Lindf. (1855) 54, Borm Uus ABDr (1877) 28, Kk ABDr (1887) 24, Gr. ELr I 70 ja II 48, Gr. LLr I 29, KAH Uus ABDr 11, Jung 70 ja 79, Tõn. Täht. (1909 veebr., 1911 aug.), Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 16, Looits Vrp 65, Parljõgi-Reial-Vaigla VI 201, Norm. 250, EKMS IV 222; VNg, VMr (Mastberg), Amb, Koe, Kuu, Tln, Juu v. Vān (Virkus), Rap v. Mär (Poom), Mär, Kre, Krk, VI, Ta (peam. õpil.), Vō, As (Kuusik), Tt (S. Veske) — u. 85(140) var.

a₂. Uhkus tuleb ikka enne langemist.*
* iki (Krk), ikke (Ksi); langust (Kaa)
Nrv, Krk, Ksi, Kaa — 4 var.

a₃. Uhkus inimesel tullev enne langemist.
Trv — 1 var.

b₁. Uhkus käib enne langemist.*
* käüb (Kuu), käi (San); langust (Sim, JMd, Pai)
Vi, JMd, Ann, Ha (peam. õpil.), Mar, Hls, Trv, KJn, TaP, San — u. 20(25) var.

b₂. Uhkus käib ike enne langemist.*
* ikke; langust (Mar)
Vig (Priimets), ?Mar (Hiemägi) — 1 kuni 2(2) var.

b₃. Uhkus käib alati enne langemist.
Sim — 1 var.

c. Uhkus ilmub enne langemist.
Tõn. Täht. (1910 dets.) — ?(1) var.

d. Uhkus tõuseb enne langemist.
?Lai (õpil.), ?Trt (õpil.) — ? kuni 2(2) var.

e. Uhkus on enne langemist.
?Võn (õpil.), San (Udras) — 1 v. 2(2) var.

f. Uhkus enne langemist.
Lindf. (1855) 54, Tallor. Post. nr. 7 (1859) 51; Vil (Leoke), SJn (Linde) — 2 kuni 4(4) var.

B. Uhkus saadab langemist.
Vil (Leoke) — 1 var.

C. Uhkuse järel tuleb langemine.
Kuu (R. Lilhein) — 1 var.

D. Uhkuse tagajärg on langemine.
Rõu — 1 var.

- E. Langemine käib uhkuse kannul.
?Pld (õpil.) — ?(1) var.
- F. Uhkus on langemise eesmärk.
P. Tammepuu seletus: eesmärk = eel-
märk, tundemärk, eelkäija.
?Lal — 1?(1) var.

*

- G. Uhkus tulõ enne kukkumist.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

*

- H. Uhkus tulõ inne sadamist.*
* tule (Urv), tuleb (Rõu); enne (Urv,
Rõu)
Urv, Rõu — 5 var.

- I. Uhkus käü inne sadamist niigu ago
inne päivä.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

* *

- J. Uhkus ja upsakus käivad enne lan-
gemist.
?Sa (õpil.) — 1?(1) var.

* *

- K. Kõrkus tuleb enne langemist.
?Kod (anon.), ?Trt (õpil.) — ? kuni
2(2) var.

- L. Terav kirves leiab kivi ja uhkus tu-
leb enne langemist.
Wied. 183, Kündja nr. 1 (1884) 9, EKMS
IV 221 — 1(3) var.

Vt. 11955 E.

- Vrd. Õp. sõn. 16,18: Kõrkus tulub enneku
mahharõhutamise, ja enneku kegi kom-
mistab, on ta isfeennast täis.
Korduvalt tsiteeritud trükistes (ER Kal.
(1880, 1886, 1890 jm.), Ristir. Püh. Kal.
(1907, 1908 jm.).

Vrd. nlj: RKM II 136, 645 (51) < Sim.

- Vrd. 12832. Uhkus iih, sadamine takah.
12842. Uhkus tuleb enne hukatust.
4864. Kõrkus ja uhkus käib alanduse eel.
12835. Uhkus käib eeli ja vaesus takka
järele.
12812. Uhke kukkub korgelt.

12844. UHKUS UPUTAB, KANGUS KAOTAB — u. 30(104) var.

- A. Uhkus uputab mõndagi meest.
JJn — 1 var.

B_{1a}. — *

* kautab (Vlg. Lisal.; Amb, Kei, SJn)
Vlg. Lisal. nr. 16 (1890) 127; Hlj, Amb,

Tln, Kei, SJn — 6(13) var.

- b. Uhkus uputab ja kangus kaotab.
Koe — 1 var.

B_{2a}. Uhkus hukutab, kangus kautab.*
* kaotab (trükised)

E² 51, Norm. 215, Vih. (1957) 109, Vih.
VER 187, EKMS IV 439; Rak, VMr, Amb,
Jür, Vig — 5(12) var.

- b. Uhkus hukkab, kangus kautab.
Hii — 1 var.

C. Uhkus hukutab, kangus kangutab.
Kad — 1 var.

D. Uhkus uputab, kangus kaotab, viha
võtab vilja välja pealt.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vt. 14028 R.

E. Uhkus hukutab, kangus kaotab, lais-
kus saadab laia tee.
Lindenberg HL Kal. (1887) 39 — ?(1)
var.

F. Uhkus hukutab, kangus kautab, nõt-
rus nõutab.
Hlj (Leetberg) — 1 var.

G_{1a1}. Kangus kautab, nõdrus nõutab.
Wied. 47, Kündja nr. 35 (1883) 418 — 1(3)
var.

a₂. Kangus kautab ja nõdrus nõutab.
Kuu — 1 var.

b. Nõdrus nõutab, kangus kaotab.*
* kautab (Beitr., Wied., Kündja; Amb)
Beitr. XI 158, Wied. 132, Kündja nr. 47
(1883) 561, Sander I 67; Rkv, Amb (Klein-
mann) — 3(10) var.

G₂. Nõdrus nõuab, kangus kautab.*
* kaotab (KAH, E)
* Helle 348, Hupel 113, Poromenski EGr.
208, Neus 237, Wied. ESSr 682, Wied.
132, Stein 46, Kündja nr. 47 (1883) 561,
Kod. Kal. (1881) lisa 108, KAH EKAI
155, E 60 — 1(23) var.

*

Nõdrus nõuab, kangus kautab, alla sõarj maht
sõartig.

H. Nõdrus võidab, kangus kaotab.
* Gös. Animadv. 300, Wied. ESSr 682,
Wied. 132, Kündja nr. 47 (1883) 561, KAH
EKAI 87 ja 89; Tt (Vestr.) — 2(8) var.

*

Demuht bringet Gnade/Hochmuht bringet Schade;
Nõdrus võitab/kangus kaotab.

I₁. Suurdus suretab, kangus kautab.*
 * suurus (trükised; Amb); kaotab (E, E², Jänes-Parlo, Norm., EKMS)
 Wied. 174, Kas. Talur. Kal. (1881) 39, Kündja nr. 51 (1883) 611, E 80, E² 86, Jänes-Parlo 163, Norm. 215, EKMS IV 221; Amb (Kleinmann), Sa — 4(18) var.

I₂. Suured surutaks, kanged kaotakse.
 Sa (Allas) — 1 var.

J. Suurdus suretap, kangus kautab, uhkus võtab hoopis ää.
 VII — 1 var.

K. Suurus surutakse, kangus kautatakse, madal ajab ikka maast läbi.
 Wied. 174, Kündja nr. 51 (1883) 611, EKMS I 114 ja IV 221; Sa (Allas) — 1(5) var.

L. Alandlikkus avitab, kangekaelsus kautab.
 Tõn. Täht. (1911 veebr.) — ?(1) var.

M. Kangus kaotab.
 Kmpm. KH 64 — ?(1) var.

12845. UHKUS UUE KUUE SEES, VARA PIIBU VARRE SEES — 4(9) var.

Aa. _____
 Hls (Jung) — 1 var.

b. Uhkus uue kuue peal, vara piibu varre peal.
 SJn? (Ruhs) — 1 var.

B. Uhkus uue kuue sees, vana piibu varre pääl.*
 * peal (Loorits)
 Loorits Vrp 65; Trv (Pausk) — 1(4) var.

Ca. Uhkus kuue hõlma sees, vara kuue varrukas.*
 * varukas (Norm.)
 Norm. 147; Jõe (Kivikangur) — 1(2) var.

b. Uhkus uue hõlma sees, vara kuue varrukas.
 EKMS III 605 — ?(1) var.

12846. UHKUS VAHIB TEISEST SILMAST, RUMALUS TEISEST — 1 kuni 3(6) var.

a. _____
 Loorits Vrp 65, Norm. 250; JJn (Oberg) — 1(4) var.

b. Uhkus vahib ühest silmast, rumalus teisest.
 EKMS IV 222 — 1?(1) var.

c. Uhkus vahib ühest silmast, totrus teisest.

Huvit. V Lisa 16 — 1?(1) var.

Vrd. 12834. Uhkus ja rumalus vennad.

12847. NII KUI UIBU IIN, NII OSSA PERAN — 6 var.

a₁. _____
 San — 2 var.

a₂. Nigu uibu iin, nii ossa perrä.
 San — 1 var.

a₃. Nigu uibu iin, nii ossa takan.
 Nõo — 1 var.

b₁. Kuida uibu, nõnda ossa.
 Ran — 1 var.

b₂. Nii kuis uibu, nii ossa.
 Krl — 1 var.

Vrd. 4934, eriti E: Määne kand, sääntsi ossa'; red. I: Kuis uibu, ninda võrse.

12848. EGA UIMATSE ÕNGE KALA EI HAKKA — 1 var.

Hls (Sulsenberg).

Vrd. 8066. Uutaja õnge hakkab kala.

12849. SAAB ESIMENE UINDUS MÖÖDA LÄINUD, KÜLL SIIS INIMENE VALVAB — 1(12) var.

a. _____*
 * uinastus (Wied.)

* Helle 352, Hupel 115, Poromenski EGr. 214, Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597 — 1(9) var.

*

Saab esimenne uindus mööda läinud, küll siis inimene valvab, ist der erste Schlaf vorbei, so schläft man so leicht nicht wieder ein.

b. Saab esimene uindus mööda, küll siis inimene valvab.
 KAH EKAl 157 — ?(1) var.

c. Saab esimene uindus mööda, siis on inimene valvul.*
 * valval (Stein)

Stein 55, Wied. 161 — ?(2) var.

12850. MINE SIIS VEEL OJUMA, KUI VESI PERSEN OM — u. 20(28) var.

A₁a₁. _____*
 * ujuma; on (Vil)

Hel, ?Vil (Suurkask) — 1 v. 2(3) var.

a₂. Mine sis viil ojole, kui vesi persen om.
 Nõo — 1 var.

- b. Mis siis veel ojumine maksab, kui vesi perses on.
Tt (anon.) — 1(2) var.
- c. Kui vesi persen om, sis ei massa enam ojud.
Kan — 1 var.
- d. Mis sa sōs veel ojud, ku vesi persen.
Trv — 1 var.
- e₁. Ojo sis veel, kui vesi persen om.
Hel — 1 var.
- e₂. Ojo nüüd veel, kui vesi persen om.
Tt (Veske) — 1 var.
- f. Ära sis enam uju, kui vesi persse putus.
Trv — 1(2) var.
- g. Uju enne, ku vesi perse puudub.
Lüg — 1 var.
- h. Uju enne, kui vesi perse lähtö.
Alutaguse — 1 var.
- i₁. Õpi sis viil ojume, kui vesi persele tule.
P. ja J. Einerite seletus: «Õnnetuse vastu ole alati ettevalmistatud.»
Hel — 1 var.
- i₂. Opi sis viil ojume, kui vesi perste tule.
Hel — 1 var.
- A_{2a}. Siis naka ojoma, kui vesi persen.
Ran — 1 var.
- b. Naka nüüd ojoma, kui vesi persen om.
J. Tammemäe seletus: «Hakka siis ujumist õppima.»
Ote v. San — 1 var.
- B. Ega sis enamb ei saa sõuda, kui vesi persen om.
Kan — 1 var.
- C. Lenna siis veel, kui vesi perse puudub.*
* lenda (Wied.)
Wied. 105; TMr — 1(2) var.
- D_{1a}. Mine siis ojoma, kui vesi külle all om.*
* ujuma; on (Wied.)
Wied. 117, Kündja nr. 44 (1883) 525; Tt (Stein) — 1(4) var.
- b. Mis sa ināmb ujut, kui vesi küle all.
Kan — 1 var.
- D_{2a}. Sōs naka ujuma, ku vesi küle all um.
Rōu — 1 var.
- b. Sis naka ojoma, kui vesi külle all.

Ran — 1 var.

Vrd. kk: Eiga tāmā ennemb ujuma hakka, kui vesi perse puudub (VNg); Küll siis hakkab ujuma, kui vesi perse puudub (Jōh).

Vrd. 4028. Ei kuer enne ujuma hakka, kui vesi perse puutub.

13963. Kui vesi tuleb suhu, küll siis ujumist ära õpitaks.

10020. Siis on saba vaja, kui vesi perses.

12851. Ärä opi sis enāmb ojumist, kui vesi ahjun om.

6039. Ära tee lootsikut, kui vesi perse puutub.

12851. ÄRÄ OPI SIS ENÄMB OJUMIST, KUI VESI AHJUN OM — 2 var.

a. ———
Ote — 1 var.

b. Enne ei õpi ujuma, kui vesi ahjus.
Lüg — 1 var.

Vrd. kk: Ega ennemb ujuma evvad õpi, ku vesi ahjus (Lüg); vesi ahjus 'hāda käes' (Hää).

Vrd. 12850. Mine siis veel ojuma, kui vesi persen om.

4028. Ei kuer enne ujuma hakka, kui vesi perse puutub.

13963. Kui vesi suhu tuleb, küll siis ujumist ära õpitaks.

12852. KIS UKSE TAGA SALAJA KUULAB, SEE EI KUULE ILMASKI HEAD — 1(7) var.

a. ———
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Kes ukse taga kuulab, see kuulab iseenese häbi.
?Kre (Luks) — ?(2) var. Aluseks mingi trükis.

c. Kes ukse taga [kuulatab], kuuleb enamiste ikka seda, mis temale häbiks ja kahjuks on.
Malm 17 — ?(2) var.

d. Ukse taga kuulaja kuuleb ikka seda, mis temale enesele häbiks ja kahjuks on.
Tōn. LLr 68 — ?(1) var.

e. See, kes kuuleb ukse läbi, saadab omal paha häbi.
Schneider VKm 126 — ?(1) var.

Vrd. Gr. SKO III 32 (s. k.).

12853. PAREM UKSE EEST PÖGENEDA
KUI TAKKA NURGAST — u.
10(38) var.

Aa. _____*

* taganurgast (Stein, Wied., Kündja, Norm.), tagastnurgast (KAH EKAl)

* Helle 351, Hupel 114, Poromenski EGr. 212, Stein 52, Wied. 148, Kündja nr. 48 (1883) 573, KAH EKAl 156, Norm. 68 — 1(17) var.

*

Pareem ukse eest põgenema, kui takka nurgast, besser, gleich anfangs den Kaufaufgefaßt als hernach.

- b. Parem ukse eest põgeneda kui nurga tagant.
Muuk-Mihkla-Tedre IV 37 — ?(1) var.

- B_{1a1}. Parem on ukse tagant pöördä ümber kui tagant seinast.
Wied. 147, Kündja nr. 48 (1883) 573 — 1(3) var.

- a₂. Parem on ukse tagant taganeda kui tagant seinast.
EKMS IV 420 — ?(1) var.

- b₁. Parem on ukse pealt tagasi pöördä kui tagant seinast.
Sim — 1 var.

- b₂. Parem on ukse pealt tagase pöörata kui tagast seinast.
Plt — 1 var.

- b₃. Parem ukse pealt ümber pöörata kui tagant seinast.
Sim — 1 var.

- b₄. Parem ukse päält tagasi keerata kui tagant seinast.*
* pealt (Norm.)
Norm. 68; VNg — 1(3) var.

- b₅. Parem ukse pealt tagasi minna kui tagant seinast.
Amb (Kleinmann) — 1 var.

- c. Parem ukse alt ümmer pöörata kui takka seenast.
Kos — 1(2) var.

- d. Parem ike eest ukse alt ümmer pöörata kui takka seinä jaarest.
Koe (Schultz) — 1 var.

- B₂. Paremb ussõ takast kui saina takast.
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

- Ca. Ukse pealt võib tagasi minna enne kui takka toast.

Wied. 188, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

- b. Ukselt hõlpsam tagasi minna kui toast.
E 86 — ?(3) var.

Vrd. 12854. Parem ukse takka kui kohtukojast tagasi tulla.

12855. Ukse alt saab ennem tagasi.

12854. PAREM UKSE TAKKA KUI
KOHTUKOJAST TAGASI TULLA
— 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. 12853. Parem ukse eest põgeneda kui takka nurgast.

12855. UKSE ALT SAAB ENNEM
TAGASI — 2 var.

a. _____

A. Ploompuu seletus: nii vastab see, kes külla minnes ukse alla seisma jääb ja teda sealt tahapoole kutsutakse.
Kuu — 1 var.

- b. Läve eest saa ennemba tagasi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 12853. Parem ukse eest põgeneda kui takka nurgast.

12856. UKS TULLA, VÄRAV MINNA —
1 var.

Hlj (Klaas).

Vrd. 11474. Tagumised väraavad olgu ikka vähemad kui esimesed.

12857. UKSEPAKUL ISTUJAT JA
TÄNAVAL SITTUJAT TULITAB
IGAÜKS — 1 var.

Tln? (Võimula).

12858. PAREMB UL'L OPATE KU TARK
TASUDE — 15(42) var.

Aa₁. _____*

* opada — tassu (Rõu)

J. ja P. Einerite (Krl) seletus: «Ega halva tarka ei saa nii kergesti parandada, kui üsna rumalat targaks teha.»
Krl, Rõu — 2(3) var.

- a₂. Paremb ul'li opata ku tarka tassu.
Rõu — 1 var.

- a₃. Paremb hullu opetada kui tarka tatsutseda.
Nõo — 1(3) var.

a₄. Paremb om hullu opeta kui tarka tasuda.
Räp (Hellet) — 1 var.

a₅. Paremb on ulli õpetada kui tarka tasuda.*
* hullu (EKMS)

Wied. 147, Kündja nr. 48 (1883) 573, EKMS I 517 ja III 663 — ?(5) var.

b. Kergem on hullu õpetada kui tarka tasuda.
Vil (Nigul) — 2 var.

B. Paremb rumal õpetada kui tark talitada.
Sjn — 1 var.

C. Kumba on paremb, kas tarka tantsitada või rumalad õpetada.
G. Klemmeri seletus: «Ära õpetada rumalaid.»
Amb — 1 var.

Da₁. Paremb juhmi juhatada kui tarka talitseda.*
* talitada (E), tallitada (Jõh)
E MVH 24; Jõh, Pär — 2(3) var.

a₂. Paremb on juhmi juhatada kui tarka tallitseda.*
* tallitada (Koe)
Meelej. nr. 12 (1887) 95, EKMS III 1214; Koe (Schultz) — 1(17) var.

a₃. Paremb juhmi juhatada kui tarka taltsutada.
Norm. 215; Aud — 1(2) var.

b₁. Paremb lolli juhatada kui tarka tallitada.
Pil — 1 var.

b₂. Paremb on lolli juhatada kui tarka tallitada.
Sjn — 1(2) var.

Vrd. 11631. Tarka meest on raske juhatada.

12859. ULL HOBESELLA MIIS, LAISK LATSEGA NAANE — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).

12860. ULLILE TÜRMI TETAS, TARGA ISTUSE — 2—3(12) var.

a. _____*

* tetäs (Wied.)
Stein 65, Wied. 189; Võ-Se (Stein) — 1(10) var.

b. Ullele türm tetas, targad seeh istuse.
Vas — 1 var.

c. Ullele türmimaja tetäs, targa seeh istuse.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

12861. UL'LIL KÕÕ PIIRAGU, TARGAL KÕÕ VATSA — 3 var.

A. Ullil kõõ piiragu, vatsku olõõi kunagi.

A. Relli seletus: kui keegi ei tee midagi nii nagu vaja.

Se — 1 var.

B. _____
Se (Oinas) — 1 var.

C. Ullil omma' kõõ piiragu'.
Se — 1 var.

12862. ULLIL UNI MAKUS, TARGAL TÕU KALLIS — 7(12) var.

a₁. _____*
* magus (trükised); töö (EKMS)
ull = rumal (deminut.)
Norm. 226, EKMS IV 247; Rõu — 3(5) var.

a₂. Ullil um uni makus, targal tüü.*
* on; magus; töö (EKMS)
Norm. 65, EKMS III 1215; Rõu — 1(3) var.

b₁. Ullil uni armas, targal tüü kallis.*
* töö (trükis)
J. Sandra seletus: ull = laps; tark = suur, täiskasvanu.
Mihkla-Parlo-Viidalepp I: 114; Võ — 2(3) var.

b₂. Targal tüü kallis, ullil uni armas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 5340. Laisal uni makus, kitsil kopek kallis.

12581. Tööteglje uni om magus.

12904. Uni on magusam kui mesi.

12863. UL'LI PELGÄ', HALVA HAE' — 1 var.

Se (Savala).

Vrd. 1570. Hullu koera peab kartma.

12864. UL'LI PETETÄS UBINAGA, TARKA 'I JÖVVA TAALDRIGAGI PETTÄ — 7 kuni 10(28) var.

A₁a₁. _____
Urv — 1 var.

a₂. Hul'li petetas ubinaga, tarka ei jõua taadregagi pettä.
Ote — 1 var.

a₃. Ul'i petetast ubinaga, tarka ei jõuva taadrega pettä.
Võ-Se (Stein) — 1(4) var.

- a₄. Ul'li petetakse ubinaga, tarka ei jova tadrega petta.
Stein 65 — ?(3) var.
- a₅. Ul'li petetäs ar' ubinaga, tarka jova ai taalrigagi.
?Se (Tammeorg) — 1?(1) var.
- b. Ul'i petetes ubinege, tarka ei saa taaldrigegi pettä.
Hel — 1 var.
- c. Hull petetäs ubinaga, tarka ei petetä taaldregagi.*
* petetakse; ei peteta (trükised); taaldrigagi (Norm.), taalrigagi (EKMS)
Norm. 252, EKMS III 135; Rõn — 1(3) var.
- d. Hullu petetäs ubinaga, tarka ei taadregagi.
Ote — 1 var.
- e. Hullu vōip ubinaga petta, tarka ei jõua ta[a]llediga.
?SJn (Ruhs) — 1?(1) var.
- A₂. Ul'li petetakse õunaga, tarka ei jõua taalriga petta.*
* taalrigagi (E. Raud)
Wied. 189, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 86, E² 37, Raud VMj 219, EKMS III 1215 — ?(8) var.
- A₃. Lolli petetakse õunaga, tarka ei saa taalrigagi petta.
Muuk-Mihkla I 95 — ?(1) var.
- B. Hullu petetas ubinaga, tarka ei saa tamme tõhvagagi.
Kan — 1 var.
- C. Hull petetas ubinaga.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.
12865. UL'LI TSUSID, UL'L TAPP KAH — 1(4) var.
Se (Oinas).
12866. UL'L MIIL, SUUR SUÄ — 1 var.
Vas v. Se (Prants).
12867. UL'L ON TARGA TAHVLILAUD — 1?(1) var.
?Vas v. Se (Sandra).
12868. UL'L PÄÄ ANNA AI JALOLÕ PUHKUIST — 1 var.
Se (Mägiste).
- Vrd. 12869. Ul'i pää, jalal pal'lo vaiva.
3603. Kerge pea annab jalgadele tööd.

6012. Loll piä annab kerele vatti.
8462. Mis ei ole peas, see peab jalus olema.

12869. UL'L PÄÄ, JALAL PAL'LO VAIVA — 1 var.

Se (Tammepuu).

- Vrd. 9874. Rummal pää, pal'lu vaiva.
8448. Kel tüütäs pää, tuul jalol veidemb vaiva.
12868. Ul'i pää anna ai jalolõ puhkuist.
8452. Kui ei õle piad õtsas, anna aga jalgudele valu.
3603. Kerge pea annab jalgadele tööd.
6012. Loll piä annab kerele vatti.
8462. Mis ei ole peas, see peab jalus olema.
9865. Ruml pia vaevab inimest.
782. Halb pea, head jalad.
8468. Pea harv, jalg kerge.

12870. ULL TAHA AI' OPPAMIST, A' TARK KUÜS TÖÖSÖGE KÄEST — 1 var.

Se (Aalik).

- Vrd. 11661. Tark võtt ulli käest ka oppust.
11603. Kes tark, see võtab õpetust.

12871. ULL TAHT KITMIST, TARK PALLOMIST — 1 var.

Vas (Jakobson).

12872. UL'L TEGE KEELEGA KERIGU, KÄSSIGA SAA EI' KÄO PESSÄGI' — 1(3) var.

Norm. 218; Se (Voolaine).

- Vrd. kk: Keelega tiit kerigo maalõ, a kässiga saa ai midägi tetä 'hooplejale' (Se).
- Vrd. 10928. Suu teeb suure linna, käed ei tee kärkse pesagi.
10893. Suuga ikki suur miis, teuga teiste narriike.
3524. Keelega om kerge Kiiovat tetä, a kässiga rassõ käo pessägi.

12873. SUUR UL'LUS JA ÜLEARVU SUUR TARKUS OMMA' ÜTEHÄÄ' — 1 var.

Se (Kirss).

- Vrd. 11669. Liig suur tarkus teeb inimese peast lolliks.
5838. Liigtarkus ei tea midagi.

12874. UMBELÜÜMINE OM PALLU
VALUSAMB KUI VERE VÄLLÄ-
LÜÜMINE — 1 var.

Ote (Kukrus).

12875. KES UMBROHTU KÜLVAB, SEE
OHAKAID LÕIKAB — 1?(1) var.

?Pst (Lensin).

Vrd. 150. See, kee aganu külvab, leiab uha-
ku.

12876. UMBROHI KASVAB KÜLVA-
MATAGI — 1?(1) var.

?Trt (Birnbäum).

Vrd. 12877. Umbrohi on visa kaduma.

12877. UMBROHI ON VISA KADUMA —
3—5(8) var.

a₁. _____
Wied. 189, Kündja nr. 2(1884) 21, E 86
— 1(3) var.

a₂. Umbrohi visa kaduma.
E² 39 — ?(1) var.

b₁. Ega umbrohi ei kao.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

b₂. Umbrohi ei kao.
?Pst (Lensin) — 1?(1) var.

c. Eiga umbrohi ninda ruttu kau.
VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

d. Ega umbrohi hukka lähe.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. 12876. Umbrohi kasvab külvamatagi.

12878. UMBROHUL ON SÜGAVAD
JUURED — 1?(1) var.

?Plt (Luu).

Vrd. 4655. Kurjal on sügavad juured.

12879. UMBROHUST EI VÕI KEEGI
VILJA LEIGATA — 1?(6) var.

A. _____
?Pha? (anon.) — 1?(1) var.

Ba. Kes umbrohtu külvab, ei lõika vilja.
Tõn. Täht. (1909 aug.) — ?(4) var.

b. Kes umbrohtu külvab, ei see lõika
vilja.
Tõn. Täht. (1910 sept.) — ?(1) var.

Vrd. 149. Kes aganaid külvab, see vilja ei
lõika.

12880. UMM ÄR VÖTT STŠASTLIIVAVO
KÄEST ÖNNÖ — 2(3) var.

a. _____*

* štšastliivavo (Norm.)

Norm. 266; Lut — 1(2) var.

b. Tark är vött öndza käest önnö.
Lut — 1 var.

12881. UMMISKINGAD EI PASSI TALU-
PÖRANDAL — 1?(10) var.

Stein 65, Wied. 189, Kündja nr. 2 (1884)
21, E 86, Norm. 181; ?Tt (Kreutzw.).

12882. UMMISPÄINE ASI EI SAA IAL
SELGEKS — ?(4) var.

Stein 65, Wied. 189, Kündja nr. 2 (1884)
21; ?Tt (Kreutzw.).

12883. UNEKOTIST EI SAA IAL TÖÖ-
TEGIJAT — 1?(15) var.

a. _____*

* ial (Kmpm., E)

Stein 65, Wied. 190, Kündja nr. 2 (1884)
21, Kmpm. KLr II⁵ 353, E 86, E² 72; ?Tt
(Kreutzw.) — 1?(14) var.

b. Ega unekotil tüü ei edene.
?Räp (Poolakess) — ?(1) var.

12884. UNEKOTT EI SAA IAL TÄIS —
4(7) var.

a. _____*

* ilalgi (E; Mih)

E MVH 94; Rak (Jürjev), Mih — 2(5)
var.

b. Ega unekott saa ilmaski täis.
Rak — 1 var.

c. Ega unekott kunagi täis saa.
Vil — 1 var.

12885. UNENÄUL ÜKS JALG ALL JA
SEEGI LÄHEB KATKI — u.
10(22) var.

A₁a. _____*

* -näol (EKMS)

E. Poomi (Rap v. Mär) seletused: 1) une-
nägu ei või alati uskuda; 2) öeldi, kui
keegi püüdis unenäo tähendust seletada.
EKMS IV 247; JJn, Rap v. Mär — 2
kuni 4(5) var.

b. Unenäul üksainus jalg ja seegi läheb
katki.

Kuu — 1 var.

A_{2a}. Unenäul üks jalg all, seegi läheb mõnikord katki.

Vlg. Lisal. nr. 16 (1890) 127 — 1(5) var.

b. Unel on üks jalg ja seegi lähäb vahel katki.

Kuu — 1 var.

c. Unenäol üks jalg all, seegi läheb tihti katki.

E MVH 94 — ?(4) var.

B. Unenäol üks jälg ja seegid vigane.

Käi' — 1 kuni 2(4) var.

C₁. Unenäol olema üksainus jalg all.

J. Kellari seletus: «Selleperast, et unenäul nii vähe selgust on.»

Pil — 1 var.

C₂. Unenägu on ühe jalaga.

E. Ennisti informandi seletus: «Ega kõik tähenda, mis inimene unes näeb.»

Emm — 1 var.

Vrd. ns, uk: Kui inimene õõsi paha und näeb ja hommiku üles tõuseb, siis peab tema ütleva: «Unel üks jalg ja seegi katki mingul!» — siis ei ole sest unest mitte midagi (KJn).

Vrd. 13247. Vale käib ühe jalaga, unenägu karkudega.

12886. USU UNENÄGU, PEKSA TUULT EHK TAOTA VARJU — 4(8) var.

A. Kes unenägu seletab, see nii kui varju püüab.

Tln (J. Kellari) — 1 var.

B. Une nägemine ja varju tautamine on üks.

tautama = otsima, püüdma, taga ajama

Kos — 1 var.

C. _____

Tln (Bernstein) — 1 var.

D. Kes unenägu sellets, sii tuult tallas.*

* seletab; see; tallab (Vlg. Lisal.)

Vlg. Lisal. nr. 10 (1890) 80; Krk — 1(5) var.

Vrd. 12708. Ära aja tühja tuult rusikaga ilmaaegu taga.

12887. EGA UNE RASVAST LEENT EI SAA — 4(7) var.

Aa. _____

Norm. 226, EKMS II 808 ja IV 246; Kos — 1(4) var.

b. Unerasvast leent ei saa.

Trt (Piir) — 1 var.

B₁. Une rasvast põle keegi suppi keetnu.

M. Mäesalu seletus: magamisest, laiskusest ei saa midagi.

Hää — 1 var.

B₂. Ega unest suppi keedeta.

Hls — 1 var.

Vrd. 2035. Ilu rasvast ei keedeta suppi.

12888. EGA UNEST PUTRU KEETA EI SAA — 3 var.

Aa. _____

Saa (Söggel) — 1 var.

b. Ega magamise iist ei ole kennigi putru kiiten.

Hls (Sulsenberg) — 1 var.

B. Kes on unest söönus saanud või putru keetnud.

Saa (Söggel) — 1 var.

Vt. 12893 B.

Vrd. 4685. Ega kurtimisest ei saa putru keetä. 2025. Iloga ei keeda hernid, punaga putro, karvaga kapstid.

12889. EGA UNEST PÄTSI EI SAA — 5(14) var.

Aa₁. _____

Nõo, Ote — 2(4) var.

a₂. Unest ei saa pätsi.

Wied. 190, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 86, E² 72, Norm. 226, EKMS IV 247 — 1(6) var.

b. Ega unest pätskut ei saa.

Puh (Arak) — 1 var.

B. Kas magamisest mõni pätsik[e]st om tennü.*

* on; teinud (trükised)

Norm. 226, EKMS II 808; Hls — 1(3) var.

Vrd. 12890. Ega unest rõõska ei saa.

12894. Kes tost unest vadsa küdsä.

12890. EGA UNEST RÕÖSKA EI SAA — 6(12) var.

Aa. _____

rõõsk = karask

Norm. 226, EKMS II 490 ja IV 246; Saa, Trv (valdavalt) — 5(9) var.

b. Ega unest rõõska saa.

E 15, E² 72 — ?(2) var.

B. Unest ei saa ilman rõõska ega katest nahast kasukat.

Trv — 1 var.

Vt. 12702 F.

Vrd. 12889. Ega unest pätsi ei saa.

12894. Kes tost unest vadsa küdsä.

12891. EGA UNI UMMA JÄTÄ ÄI' —
1 var.

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 12897. Uni ajab aegadasa.

12892. JODAGI UNISSAS NÄHÄ —
1 var.

Kuu (Salström).

12893. KES SEST UNEST SÖÖNUS ON
SAANUD — 2 var.

A. _____

Saa (Söggel) — 1 var.

B. Kes on unest söönus saanud või put-
ru keetnud.

Saa (Söggel) — 1 var.

Vt. 12888 B.

Vrd. 12898. Uni and süvvä'.

12894. KES TOST UNEST VADSA
KÜDSA — 1 var.

Hel v. TaL (J. ja P. Einerid).

Vrd. 12889. Ega unest pätsi ei saa.

12890. Ega unest rõõska ei saa.

13037. Kost vaene vatsa kütsä.

12895. KÜLL UNI PADJA PESSAP —
1 var.

Ote (Nugin).

12896. UNETA ÖÖD EI VÄHENDA
TÖÖD — 1(2) var.

Norm. 63; SJn (Leinsoo).

Vrd. 14798. On ööd uneta, siis tööd eluta.

12897. UNI AJAB AEGADASA — 3(28)
var.

a₁. _____*

* aigalasa (Kuu)

* Helle 358, KAH EKAI 159; Kuu — 2(3)
var.

*

Unni aiab aega taga, wie man gewohnt schlafen zu
geh'n, so ist man allezeit schläfrig.

a₂. Uni ajab aega taga.

* Hupel 118, Poromenski EGr. 223, Wied.
190, Kündja nr. 2 (1884) 21 — ?(7) var.

*

unni aiab aega taga der Schlaf treibt der Zeit nach, d. h. er merkt sich nur den
modernen Zeit.

a₃. Uni ajab oma aega taga.

Stein 65, Wied. 190, Kündja nr. 2 (1884)
21, E 86, E² 72, Norm. 227, EKMS IV
247 — ?(12) var.

a₄. Uni ajab ikke oma aega.

Trm — 1 var.

b. Uni nõuab ikka oma.

E 86, E² 72, Puus. EKGr. 166 — ?(5)
var.

Vrd. nlj Põldmäe nr. 298.

Vrd. 12891. Ega uni umma jätä äi'.

119. Kõik ajab oma aega.

1944. Ihu ajab aega taga.

12898. UNI AND SÜVVÄ' — 1 var.

Kan.

Vrd. 12893. Kes sest unest söönus on saanud,
12276, näit. Mb: Haigus toidab inimest.
6302. Magajal päts päitsen.

12899. UNI EI ANNA UUTA KUUBE,
MAGAMINE MAANI SÄRKI; UNI
SAADAB HULKUMAIE, MAGA-
MINE MARSSIMAIE — u.
265(438) var.

A_{1a1}. Uni ei anna uuta kuube, magamine
maani särki.*

* uute (Ha, Sa, Trv), uut (Ha); kuuba
(Pld, Krj, Kam), kuupa (San, Har);
magamene (Han, SJn); muani (Trm, Kod)
CRJ KLr III 201, Sak. Lisa nr. 1 (1879)
1, Sak. Kal. (1880) lisa 83, OM nr. 2
(1890) 86, Tõn. LPr 27, N. D. UA (1895)
13, KAH Uus ABDr II, Sirvil. (1899)
54, Sander I 66, Rätsep Koduk. 37, Rät-
sep EEH II 14, Grossschmidt ABDr (1908)
14, E 86, E² 72, Raud KL I 57, Kmpm.
EL IV² 17, Puus. EKGr. 166, Puus. KA
V—VI (1939) 23, Kask-Vaigla-Veski I Hõ
52, Reiman EK I 277, RI ja Kalevala 89,
Mihkla-Sööt 268, Norm. 226, EKMS IV
247; üleskirjutusi üle maa, v. a. Se — u.
135 (196) var.

a₂. Uni ei anna uut kuube ja magamine
maani särki.

Rei — 1(2) var.

a₃. Uni ei anna uuta kuube ega maga-
mine maani särki.

Vän, Trv, Trm — 3 var.

a₄. Ei uni anna uut kuube ega maga-
mine maani särki.

Saa (P. Kangur) — 1 var.

a₅. Uni ei anna uuta kuupa, magamine
maanta särki.

Plv (Tobre) — 1(2) var.

- b. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särke.*
* kuuba; särka (Kam)
Trt, Kam — 2 var.
- c. Uni ei too uuta kuube, magamine maani särki.*
* uut (Khk), uusi (Tln)
Tln, Khk, PJg, Saa, Pal (õpil.), Trt, Puh, Ote (õpil.) — u. 10(15) var.
- d. Uni ei tee uuta kuube, magamine maani särki.
?Ote (õpil.) — ?(1) var.
- e. Magamine ei anna maani särki, uni ei anna uuta kuuba.*
* kuube (Amb v. JMd)
Val, Amb v. JMd (õpil.) — 2 var.
- f. Magamisest ei saa maani särki, unest ei uut kuube.
TMr — 1 var.
- A₂. Uni ei anna uuta kuube, magamine valged särki.
PJg — 1 var.
- A₃. Anna ai uni uut kuupa, magamine maani' veste.
Se — 1 var.
- A₄. Uni anna ai' jooni' särke, magamine maani' särke.
Se — 1 var.
- A_{5a}. Ei anna uni uut särki, magamine maani kasukat.
Vas. — 1 var.
- b. Unõst saa ai uut kasukat, maatõh maani särki.
Se — 1 var.
- A_{6a}. Uni sul ei anna uuta kuuba.
Tt (Fr. Schmidt) — 1 var.
- b. Uni ei anna uut kuube.
Kuu — 1 var.
- A₇. Uni ei anna maani särki.
Puus. EKGr. 175 — ?(2) var.
- B. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni küll võtab uue kuue, magamine maani särki.
Krk — 1 var.
- C. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni annab hoobikese, magamine matsukese.
E MVH 20, Nurmik II 220, Puus. EKGr. 193, Puus. KH II¹ 111 ja III¹² 101, Puus. Eü I 123, Jänes-Parlo 117 — ?(10) var.
- D. Uni ei anna uuta kuube, magamine ei maani särki; tukk paneb teeda kõndimaie.

KAH Loe 19 — 1(2) var.

- E₁. Uni ei too uuta kuube, magamine maani särki, tukk ei pikka peenikestki.
Plt — 1 var.
- E₂. Uni ei anna hamõt, magavus pihta peenikest.
Puh — 1 var.
- F_{1a1}. Uni saadab hulkuma, magamine marssima.*
* hulkumaie — marssimaie (Pst, Trv)
CRJ KLR II 55, Meelej. nr. 14 (1887) 111, Puus. KH III¹² 79, Puus. Eü I 27, Kask-Puusepp-Vaigla 46, EKMS IV 247; Val, Amb, HMD, Pär, Hls, VIL, Pil, Pal, Tt (R. Kallas) — u. 15(52) var.
- a₂. Uni see saadab hulkumaie, magamine marssimaie.
Hlj — 1 var.
- a₃. Uni saadab hulkuma ja magamine marssima.*
* suadab (Plt)
Jür, Plt — 2(3) var.
- b₁. Uni paneb hulkuma, magamine marssima.*
* marssima (Hlj)
Hlj, Vig, Var, Khk — 4 var.
- b₂. Uni paneb hulkuma ja magamine marsima.
Rak — 1 var.
- c. Uni ajab hulkumaie, magamine marsimaie.*
* aeab (Vig, Trv), aab (Nõo), aap (Ote); hulkuma (Vig, TMr, Kan), hulkma (Ote); marssima (TMr), marsima (Vig)
EPost. nr. 2 (1889) 3, Kmpm. KLR 372, Kmpm. KLR II⁶ 359; Lüg, Vig, Trv, MMg, TMr, Nõo, Ote, Kan, ?Vas v. Se (Sandra) — u. 10(18) var.
- d₁. Uni aja hulkma, magamine maad marsma.
Rõu — 1(2) var.
- d₂. Uni aeab hulkumaie, magavus maad marssimaie.
Trv — 1(2) var.
- F₂. Aja uni huikma, magamine marsma.
Nõo — 1(2) var.
- F₃. Uni paneb ursima ja magamine marsima.
Kär — 1(2) var.
- Ga₁. Uni saadab hulkuma, magamine marsima, tukkumine teeda kõndimaie.
Wied. 190, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

a₂. Uni saadab hulkumaie, magamine marssimaie, tukku teeda kõndimaie.
Ri ja Kalevala 89 — 12(1) var.

a₃. Uni saatab hulkumaie, magamine marssimaie, tukku tiedä kondimaie.
Kuu — 2 var.

a₄. Uni saadab hulkuma, magamine marsima, tukk paneb teeda kõndima.
?Vig (Pulst) — ?(1) var.

b. Uni saadab hulkuma, magamine marssima, tukkumine teeda käima.
E 86, E² 72, Puus. EKGr. 30 — ?(4) var.

c. Uni ajab hulkumaie, magamine marssimaie, tukku tiedä kondimaie.
Kuu — 1 var.

H. Tukk paneb teeda kõndima, magamine marsima.
?Vig (Pulst) — ?(1) var.

I. Uni aja hulkma, suikmine santma.*
* ajab (trükised)
Norm. 226, EKMS IV 247; Vas — 1(3) var.

J. Seismine saadab santimaie, magamine marssimaie, laiskus lapsi kerjamaie.
Saa — 1 var.

K_{1a1}. _____*

* uudi (Trm); hulkuma — marssima (Mihkla-Parlo-Viidebaum, Viid.; VMr, Mih, Hls, Pal)
Tander 46, NP 18, Mihkla-Parlo-Viidebaum I 94, Viid. 110, Norm. 226, Vih. VER 187; Hlj, VMr, Amb (Kleinmann), Kuu, Juu v. Vän (Virkus), Mih, Hls (õpil.), Krk, Trv (õpil.), Trm — u. 10(22) var.

a₂. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni see saadab hulkumaie, magamine marssimaie.
Sa (õpil.) — 1 var.

a₃. Uni ei anna uuta kuube, ei magamine maani särki; uni suadab hulkuma ja magamine marsima.
Kod — 1 var.

a₄. Uni ei anna uuta kuube, magamene maani särki; uni saadab hulkuma ja magamene marssima.
Vil (Takk) — 2 var.

a₅. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni mind saadab hulkuma ja magamine marssima.
Vil (Leoke) — 1 var.

b₁. Uni ei anna uuta kuube, magamine

maani särki; uni paneb hulkumaie, magamine marssimaie.*

* uude (Nrv); hulkuma — marssima (Nrv, Khk); maini (Krk)
Nrv (õpil.), Amb, Krj, Khk — 4(5) var.

b₂. Uni ei anna uuta kuube ega magamine maani särki; uni paneb hulkuma ja magamine marsima.
Jõh — 1 var.

b₃. Uni ei anna uuta kuube ei magamine maani särki; uni paneb hulkuma ja magamine marsima.
lis — 1 var.

c₁. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni ajab hulkumaie, magamine marsimaie.*

* hulkuma — marssima (Huvit.; Hel, MMg, Ote), marsma (Hel), marssimaie (Lüg, Jõe, Vil)

Wied. 190, Kündja nr. 2 (1884) 21, Einer Lüh. EKÖ 68, Einer EKÖ⁴ 66, Gr. ELr II 93, Pöder Kaupl. Kal. (1899) 29, Huvit. V Lisa 16; Lüg, Jõe, Ans, Hel, Trv, Pal (õpil.), MMg, Trt, ?Ote (õpil.) — u. 10(21) var.

c₂. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni see ajab hulkumaie, magamine marssimaie.
Pil — 1 var.

d. Uni ei too uuta kuube, magamine maani särki; uni saadab hulkuma, magamine marsima.
Lai (õpil.) — 1 var.

e. Uni ei õmble uuta kuube, magamine ei maani särki; uni paneb hulkuma ja magamine marssima.
Sim — 1 var.

K_{2a}. Uni saadab hulkuma, magamine marssima; uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki.*

* hulkumaie — marssimaie (Kos)

Muuk I 139, Muuk-Mihkla II 67; Kos, Hel, Vil — 3(8) var.

b. Uni paneb hulkuma, magamine marssima; uni ei anna uut kuube, magamine maani särki.
?Rõu (J. Kangur) — ?(1) var.

c. Uni ajab hulkumaie, magamine marsimaie; uni ei anna uute kuube, magamine maani särki.*

* marssima; uute (Vil)

Jäm, Vil — 2 var.

K₃. Uni ei anna hameta ja magamine

maani särki; uni saadab hulkuma ja magamine maada marssima.
Rõn — 1 var.

K₄. Uni ei anna uut kuube, magamine pikka püksi; uni saadab hulkumaie, magamine marsimaie.
Kär — 1 var.

L. Uni äi anna uut särki, uni saadab hulkuma.
Põi — 1 var.

Ma. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni saadab hulkumaie, magamine marssimaie, tukku teeda kõndimaie.*

* -ma pro -maie (Sa); uude (Äks)
Sa (Allas), Ksi, Äks — 3 var.

b. Uni ei anna uute kuube, magamine maani särki; uni saadab hulkumaie, magamine marssimaie, tukkumine teeda käima.
?Kaa (õpil.) — ?(1) var.

c. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni aga paneb hulkuma, magamine marssima, tuku teeda kõndima.
Mus — 1 var.

d. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni ajab hulkumaie, magamine marssimaie, tukku teeda käidamaie.
Sjn — 1 var.

e. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki; uni aga ajab hulkumaie, magamine marssimaie, tukk paneb teeda kõndimaie.
Kul — 1 var.

N. Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki, tukk ei pihta peenikes-
ta; uni saadab hulkumaie, magamine marssimaie, tukk viib teeda kõndimaie.
Pil — 1 var.

O. Unest ei saa uuta kuube, laiskusest laia vammusta.
?Hls (Söggel) — 1?(1) var.

Pa. Unõst ei saa hunikut, magamisõst maani särki.
Se — 1 var.

b. Unõst saa ai hun'kot, magamisõst maani särki.*
* magahusõst
Se — 2(3) var.

Vt. 12910 B.

Q. Uni tuleb hulkudes, magamine mar-

sides; uni ei anna uuta kuube, magamine maini särki.
Kaa — 1 var.

Vt. 12907 B.

Vrd. ka Tõn. RP 162 ja 303, Meos Vaatl. III 75, Jänes-Parlo 21.

Vrd. ri «Uni ei anna uut kuube» (ERIA II:1 nr. 2256—2258) ja «Uni saadab hulkuma» (ERIA II:1 nr. 2259).

12900. UNI EI MAKSA RAHA, TÕO MAKSAB — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

12901. UNI MAITSEB LAPSEL MAGUSAM KUI VANAL — ?(9) var.

Stein 65, Wied. 190, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 86, E² 72; ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. 5501. Lapsel on uni magusam kui sal.
12903. Uni on kõige suurem sõber lastele.

12902. UNI OM HULLUB KUI TÕBI — 1 var.

Se (Sonts).

12903. UNI ON KÕIGE SUUREM SÕBER LASTELE — 1 var.

Rõu (Pallits).

Vrd. 12901. Uni maitseb lapsel magusam kui vanal.

5501. Lapsel on uni magusam kui sal.

12904. UNI ON MAGUSAM KUI MESI — u. 10(16) var.

A_{1a}. Uni on magusamb mett.

* Gös. 358 — 1 var.

*

Schlaf ist süßer den Honig Eccl. 1. 18
unne on magusamb mett.

b. _____*

* maguseb (Krk), magusamp (Kam), magusap; om; ko (Se)

Schneider SKOJ³ 58, Puus. EKGr. 172; Krk, Kam (Relli), Nõo, Se — 4 kuni 5(7) var.

A₂. Mesi om küll makus, uni om iks magusemb viil.

San — 1 var.

B. Uni on kõige magusam.

Möller 87; As (Kuusik) — 1(2) var.

C. Uni on magus.
Org 14; ?Saa (Söggel) — ?(2) var.

D. Magajel om uni magus.
Krk — 1 var.

Ea. Uni hea, magamine magus.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Uni hea ja magamine magus.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. mst: Mis on magusam kui mesi? —
'Uni' (Pal).

Vrd. 12862. Ul'il uni makus, targal tüü kal-
lis.

12581. Töötegije uni om magus.

5501. Lapsel on uni magusam kui sai.

12905. UNI ON SURMA POOLVENDA —
3(4) var.

A. _____
Iis, Pal — 2 var.

B. Uni om surma veli.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

12906. UNI SAAB OMALE, TÖÖ SAAB
TEISELE — 5(7) var.

Aa₁. _____
J. Saalvergi seletus: nii öeldakse maga-
ma minnes.
Jür — 1 var.

a₂. Uni saab omale, töö saab teisele.
EKMS IV 247; Hlj — 1(3) var.

b₁. Magamine saab omale, töö teisele.
Hlj — 1 var.

b₂. Magamine saab omale, töö teistele.
Hlj — 1 var.

B. Uma uni, tööõõ tüü.
Rõu — 1 var.

Vt. 8048 B.

Vrd. 12544. Töö teisele, õpetus omale.

12907. UNI TULEB HULKUDES,
MAGAMINE MARSSIDES —
2 var.

A. _____
Pha — 1 var.

B. Uni tuleb hulkudes, magamine mar-
sides; uni ei anna uuta kuube, ma-
gamine maini särki.
Kaa — 1 var.

Vt. 12899 Q.

Vrd. rl «Uni ei anna uut kuube»: Uni tule
uljudesa, / magamine marsidesa (ERA II
191, 285 (18) < Muh).

12908. UNI VAESÕ MEHE PRUUKOST*
— 1(3) var.

* vaese (trükised)

Norm. 105, EKMS IV 247; Vas v. Se
(Sandra).

12909. UNÕGA SAA_AI ILMAH ELLÄ —
1?(2) var.

?Se (Oinas-Tammeorg).

12910. UNÕST SAA_AI HUNIKUT —
10(14) var.

Aa. _____*

* hunnikut (Norm.)

Norm. 226; Vas, Se — 3(4) var.

b. Saa_ai unõst hunikut.
Rõu — 1 var.

c. Ei saa unõst hunikut.
Vas — 1 var.

Ba. Unõst ei saa hunikut, magamisõst
maani särki.
Se — 1 var.

b. Unõst saa_ai hun'kot, magamisõst
maani särki.*
* magahusõst
Se — 2(3) var.

Vt. 12899 P.

Ca. Saa_ai unõst hunikut, magamisest
matitäüt.*
* saa i; hunnikut; magamisõst (Norm.)
Norm. 226; Se — 1(2) var.

b. Saa ei unest hunnikut, magamisest
matitäit.
EKMS IV 247 — ?(1) var.

Vt. 6322 B.

D. Uni anna_ai hunikut, magamine
maanikut.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 13545. Või vanadusest hunikut on.

12911. UNIDSÕ VIROTAT, LAISA AJAT,
TÜHJA SAA_AI KOHEGI KÄSKÄ
— 3(7) var.

a₁. _____
virotama = virgutama, (und) ära ajama
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

a₂. Unise virgutad, laisa ajad, tühja ei
saa kusagile käskida.
E MVH 23 — ?(2) var.

b₁. Laisa ajat, unitse virotat, tühja ei
või kohegi panda.
Plv — 1 var.

- b₂. Laisa ajad, unise virutad, tühja ei või kuhugi panna.
EPost. nr. 14 (1886) 3 — ?(1) var.
- c. Laisa utat, unidsõ virotat, tühjä olõ kostõgi aia.
Kan — 1 var.

12912. UNUSTAJA PÖLE ILMASKI HEA TUNNISMEES — 1 var.

JJn (Oberg).

12913. ESI UNETAD, VARAS VALVAB — 1 var.

Ran (Tamm).

12914. KES UNESTAB EMÄKIELE, SIE UNESTAB EMÄ — 1(5) var.

- a. _____
Kuu (Kronström) — 1 var.
- b. Kes emakeelt põlgab, see põlgab ka emat ennast.
Tõn. Täht. (1909 aug.) — ?(4) var.
- Vrd. 653. Pea meeles ema meel ja emakeel.

12915. UNUSTAB HOIDJA, TABAB PÜÜDJA — u. 60(137) var.

Aa₁. _____*

* unestab (Nrv, Kad, Kuu), unetab (Vil); hoidja (Lüg, Kei), hoidaja (Kuu, Jõe); püüdaja (Lüg, Kuu), püüdaja (Jõe), püüdija (Kei)

* Helle 358, Hupel 118, Poromenski EGr. 223, CRJ UAr 33, Stein 65, Wied. 191, Kündja nr. 2 (1884) 21, Meelej. nr. 23 (1885) 125, Malm⁹ 10, ABDr (1889) 29, ABDr (1892) 35, Kõrber KR I 45, KAH EKAl 159, Tõn. Täht. (1909 juuni), Plmp. EKik II 28, Kmpm. Klr. II⁶ 353, EKMS IV 390 ja 428, Norm. 138; Vi, Amb (Kleinmann), ?JMd (Kuusik), Kuu, Jõe, Kei, Rap v. Mär (Poom), Kär, Põl, PJg, Vil, Lai, Trm — u. 35(79) var.

*

Unustab hoidja, tabab püüdja, läst du das was liegen, so wirds der Dieb wol finden.

- a₂. Unustab hoidja ja tabab püüdja.
EKMS IV 248 — 1 var.
- a₃. Unestab hoidja, aga tabab püüdja.*
* unustab (Plt)
Iis, Plt — 2 var.
- a₄. Unetab hoidja, siis tabab püüdja.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

- a₅. Kui unustab hoidja, siis tabab püüdja.
Tür — 1(2) var.

- a₆. Unustab küll hoidja, küll aga tabab püüdja.
Wolde ÖkÖ² 14 — 1?(2) var.

- a₇. Juhtub hoidja unustama, tabab püüdja.
Wied. 42, Kündja nr. 34 (1883) 407, EKMS IV 427 — 1(4) var.

- b. Hoiab unustaja, aga tabab püüdja.
Kangur ABDr (1891) 25 — 1?(1) var.

- c₁. Unehtap hoitja, taht püüdjä.
Laakm. Mr Kal. (1863 märts) — 1 var.

- c₂. Unustab hoidja, tahab püüdja.
Malm 11, CRJ H I 161, Kmpm. Klr II⁷ 346; Sa (anon.) — 1 v. 2(8) var.

- d. Unetab hoidja, tuletab püüdja.
?MMg (Puus) — 1?(1) var.

- e. Unustab hoidja, valvab püüdja.
?Trv (Johanson) — 1?(1) var.

- Ba₁. Unustab hoidja, ei unusta püüdja.
Kod. Kal. (1881) lisa 107, E 86, E² 53, Kask-Puusepp-Vaigla 238 — 1(10) var.

- a₂. Unetap hoitja, ei uneta püüdjä.
Nõo — 1 var.

- a₃. Unustab hoidja, aga ei unusta püüdja.
Wied. 191, Kündja nr. 2 (1884) 21, EKMS I 500 — 1(3) var.

- a₄. Hoidja unustab, aga püüdja ei unusta.
?Juu v. Vän (Virkus), Vän — 1 v. 2(4) var.

- b₁. Enne unub ikka hoidjal enne kui püüdjal.
Aud — 1 var.

- b₂. Enne unub hoidja kui püüdja.
Aud — 1 var.

- C. Unistab hoidja, tabab püüdja.
Rak (Raud) — 1 var.

- D. Uinub hoidja, tabab püüdja.
Vig (Laipmann) — 1 var.

- Ea₁. Uinub hoidja, ei uinu püüdja.
?Vig (Eisen) — 1?(1) var.

- a₂. Uinub küll hoidja, aga ei uinu püüdja.
Saa (Tiitus) — 1 var.

- b. Enne uinub hoidja kui püüdja.
Vlg. Lisal. nr. 20 (1890) 160 — 1?(4) var.

- F. Unestab hoidja, vaibub valvaja, tabab püüdijä.
Kuu — 1 var.

- G. Unestab hoidaja, vaibub varjaja.
Kuu — 1 var.
- H. Unestab hoidaja, vaibub vahtija.
Kuu — 1 var.
- I. Unehtas hoitja, väärd valvja.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- J. Väsüb valvaja, tabab püüdäjä.
Kuu — 1 var.

**12916. UNUSTAD SINA, KÜLL TEMA
MÄLETAB — 3(5) var.**

- a₁. _____
A. Antiku seletus: näppaja kohta.
Puh — 1 var.
- a₂. Mes sina unustad, tema seda mäle-
tab.
Puh (Antik) — 1 var.
- b. Mis üks unetab, see teene mäletab.*
* teine (Norm., EKMS); unustab (EKMS)
Norm. 138, EKMS IV 428; Kod (P. Aris-
te) — 1(3) var.

**12917. UNUSTAD SUUD LAHTI, PÄÄ-
SUKKE LENNAB SISSE — 1 v. 2(6)
var.**

- A. _____*
* lendab (E)
Wied. 191, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 86,
E² 53 — 1(5) var.
- B. Vahib suu ammuli, vares lendab
suhu.
?Kam (Relli) — 1?(1) var.
- Vrd. kk: Varõs lindas suuhtõ 'õeldakse hai-
gutamise puhul' (Se).

**12918. UNUSTA UNI, MÄLETA MÄLU,
PEA NOOR MEES MEELES —
13 kuni 15(29) var.**

- A. _____*
* unesta — mälesta (Hlj); uneta (Pal);
mälesta (Wied., Kündja); und (Wied.,
Kündja); pia (Hlj)
Wiedemanni seletus: tanutamise sõnad.
Stein 65, Wied. 191, Kündja nr. 2 (1884)
21, E 86, E² 53, EKMS I 13; Hlj, JIn,
Pal, Tt (Kreutzw.) — 4(13) var.
- B. Unetege uni, mäletege mälu, pidage
mehe kalsa meelen.
Hel — 1 var.
- C. Unusta uni, mäleta mütsi ja pea noor
mees meeles.
Sannumetoja IV (1851) 207, EKMS II
1024 — 12(4) var.

- D₁. Unusta uni, tuleta tanu, pea noor
mees meeles.*
* talu (EKMS III), taluta (EKMS I)
EKMS I 946, III 86 ja 221 (< Jaa); Vän
— 2 v. 3(3) var.

- D₂. Uneta uni, tuleta tanu, pea mees
meeles.
Tt (Kielas) — 1 var.

- E. Unusta uni ja talitse tanu ja ära
jätta teda mehe külje alla.
Jaa — 1 var.

- F. Unusta und, armasta meest ja pea
tanu meeles.
Hls (Söggel) — 1 v. 2(3) var.

- G. Unusta uni, mäleta maja, pea mees
meeles.
Trt (Eisen) — 1 var.

- H. Uneta uni, tuleta tuli, pia mees mee-
les ja pane teumehel tubli levakott.
Hää — 1 var.

- I. Mäleta mälu, uneta uni.
Trv (Meos) — 1 var.

Algne funktsioon loitsuline. Selliseid fraa-
se on kasutatud nõidussõnanä linutamisi-
sel (vt. EKS 403, 263 < Hls), aga ka
mujal, näit. esimesel künnipäeval vm.
(EKRK I 47, 247).

- Vrd. 6473. Kõik muu pea meeles, unekotike
uneta.

**12919. UNUSTUD ASI LANGE LAUSA
VETTE — 1?(9) var.**

Stein 65, Wied. 191, Kündja nr. 2 (1884)
21, E 86, E² 53; ?Tt (Kreutzw.).

**12920. ÄRÄ UNESTA VANA SEPRA, UUS
EI OLE VANA VASTANE — 1 var.**

Kuu (Vilberg, Viljak).

- Vrd. Siir. 9,12: Ärra jätta mitte wanna sõbra
mahha, sest uus sõbber ei olle mitte tei-
se sarnane. Uus sõbber on kui uus wiin,
ja kui ta wannaks jaab, siis pea tedda
hea melega.

- Vrd. 12921. Ära unusta enne vanat sõbra ära,
kut uut pole veel läbi proovinud.

**12921. ÄRA UNUSTA ENNE VANAT
SÕBRA ÄRA, KUT UUT POLE
VEEL LÄBI PROOVINUD* —
1(2) var.**

* vana; sõpra; kui (Norm.)

Norm. 242; Jäm (Kuldsaar).

- Vrd. 12920. Ärä unesta vana sepra, uus ei ole
vana vastane.

12922. ÄRA UNUSTA SILMI KOJU, KUI SA TURULE LÄHED — 1? kuni 2(26) var.

- a. _____
Wied. 13, Kündja nr. 31 (1883) 370; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(3) var.
- b. Ära unusta silmi koju, kui turule lähed.
Stein 8, Tõn. RP 66, E 13, Kmpm. KLR I⁶ 123 ja II⁶ 340, Kmpm. EL III¹⁰ 284, Nurmik II 71; ?Kod (Nõu) — 1?(22) var.
- c. Ära unusta turule minnes silmi koju.
E² 54 — ?(1) var.

12923. UNUSTAMINE ON PAREM KUI KÄTTEMAKSMINE — 1?(7) var.

- a. _____
Wied. 191, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1?(3) var.
- b. Unustamine parem kui kättemaksmine.
E 86, E² 53 — ?(4) var.

12924. EI UPSI UUS KUUB, VAID TANTSIB TÄIS KÕHT — u. 95(148) var.

A₁a₁. _____*

- * upi (Kos); tansib (Ann, Rap v. Mär); täüs (Kuu, Vas); kõtt (Vas), koht (Kuu) Kuusik KT 204, E² 82, EKMS II 1244 ja III 603; Nrv, Jõh, Lüg (Källo), ?Hlj (Lepp-Vilkmann), Ann, Ha, Rap v. Mär (Poom), ?Vig (õpil.), ?KJn (õpil.), Lai, Pal (Karro), Ote, Rāp, Vas — u. 20(50) var.
- a₂. Ei upsi uus kuub, tantsib ikka täis kõht.
EPost. nr. 2 (1889) 3, Norm. 159, EKMS IV 22; MMg — 2(5) var.
- a₃. Ei upsi uus kuub, ikki tantsib täüs kõtt.
Pst — 1 var.
- a₄. Ei upsi uus kuub, küll tantsib täis kõht.
Norm. 148, EKMS I 592 ja III 603; Pal (Karma) — 1(4) var.
- a₅. Ei upsi uus kuub, küll aga tantsib täis kõht.
Pal — 1 var.
- a₆. Ei upsi uus kuub, aga tantsib täis kõht.*
* üpsi; tansib (SJn); täüs; koht (Kuu) Kuu, Hää, SJn — 3 var.

- a₇. Ei upi uus kuub, tantsib üksi täis kõht.
E MVH 7 — ?(1) var.

- a₈. Ega ei upsi uus kuub, ennem tantsib täis kõht.
Hää — 1 var.

- a₉. Ei upsi uus kuub, tansib täis kõht.*
* tantsib; kõhuke (Pal)
Plt, Pal — 2 var.

- b. Tansib täis kõht, ei upsi uus kuub.
Pal, Trt — 2(3) var.

- c. Ei upsi uus kuub, kui ei tantsi täis kõht.
As (Kuusik) — 1 var.

- A₂a. Uus kuub ei aa upsme, täüs kõtt aa tantsme.
Krk (Kuusik) — 1 var.

- b. Uus kuub ei a'a upsima, vaid täis kõht.
Vlg. Lisal. nr. 19 (1890) 152 — ?(5) var.

- A₃a. Ei hüppa uus kuub, küll tansib täis kõht.
Kuu — 1 var.

- b. Tantsib täis kõht, ei hüppa uus kuub.
Kuu — 1 var.

- c. Ei hüppa uus kuub, kui ei tantsi täis kõht.
Hlj — 1 var.

- A₄a₁. Ei tantsi uus kuub, vaid tantsib täis kõht.*
* kõtt (Krk), kõhukene (Lai)
Kuu, Han, Krk, Lai — 4 var.

- a₂. Ei tantsi uus kuub, iki tants täüs kõtt.*
* tantsib (Krk)
Krk — 2 var.

- a₃. Ei tantsi uus kuuekene, küll tants täüs kõtuke.
Võn — 1 var.

- a₄. Ei tantsi uus kuub, küll aga tantsib täis kõht.
Kad — 1 var.

- b₁. Tantsib ikka täis kõht, ei tantsi uus kuub.*
* ikkā (Hlj)
Hlj, Amb, Jõe — 3 var.

- b₂. Tantsib ikka täis kõht, ei tantsi ikka uus kuub.
Jür — 1 var.

- b₃. Küll tantsib täis kõht, ei tantsi uus kuub.*
* küllalt (JJn)
JJn (Oberg), Tt (anon.) — 2 var.

- b₄. Tantsib, tantsib täis kõht, ei tantsi uus kuub.
Tor — 1 var.
- b₅. Täüs kõtt tants, uus kuub ei tantsi.
Krk — 1 var.
- c. Ei tantsi uus kuub, vaid täis kõht.
TMr, Kam — 2 var.
- d. Tantsib ikka täis kõht, aga mitte uus kuub.
JJn? (Mohrfeldt-Mäevälja) — 1 var.
- Ba. Ei upsi uus kuub, ei tantsi täis kõht.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.
- b. Ega upsi uus kuub, ega tantsi täis kõht.
Kam (Loorits) — 1 var.
- Ca. Küll upsib uus kuub ja tantsib täis kõht.
Kuu — 1 var.
- b. Uus kuub upsib, täis kõht tantsib.
Hää — 1 var.
- D₁. Küll upsib uus kuub, ei tantsi tühi kõht.*
* upsi; koht (Kuu)
Amb, Kuu — 2 var.
- D₂. Uus kuub a'ab hüppama, tühi kõht ei a'a tantsima.
Amb — 1 var.
- E_{1a1}. Ei upsi uus kuub ega tantsi tühi kõht.
Lüg (Källo) — 1 var.
- a₂. Ei upsi uus kuub, ei tantsi tühi kõht.
P. Tammepuu seletus: «Seda öeld. lastele, kes anuvad vanemalt uusi riideid, samuti siis, kui imestatakse teise uusi riideid.»
Lai — 1 var.
- b₁. Ei tantsi tühi kõht ega upsi uus kuub.
Jõh — 1 var.
- b₂. Tühi kõht ei tantsi, uus kuub ei upsi.
Lüg — 1 var.
- E₂. Ei hüppa uus kuub, ega tantsi tühi kõht.
Hlj — 1 var.
- F₁. Ei tantsi tühi kõht, vaid tantsib täis kõht.
Vai — 1 var.
- F₂. Lööb kepsu täis kõht, ei lüä tühi kõht.
Jõh — 1 var.

*

- G. Tantsib ikka täis kõht, ei hüppa uus särk.*
* tansib; ikki (Kõp)
Wied. 178, Kündja nr. 52 (1883) 622, E 81, E² 71; Kõp (Ratas) — 2(7) var.
- H₁. Ei tantsi puhas särk, küll tantsib täis kõht.
VNg — 1 var.
- H₂. Tands täis kõtuke, ei tandsi puhas hammeke.
Ote — 1 var.
- I_{1a1}. Tantsib ikka täis kõht, ei tantsi valge särk.*
* särki (Vai)
Vi — 5 var.
- a₂. Tantsib täis kõht, ei tantsi valge särk.*
* tansib — ei tansi (Pil)
Kad, Pil — 2 var.
- b₁. Tantsib ike täus kõht, mitte valge särk.
Hlj — 1 var.
- b₂. Tantsib täis kõht, ei valge särk.
Jõh — 1 var.
- c. Ei tantsi mitte valge särk, vaid tantsib ikke täis kõst.
Kod — 1 var.
- d. Ei tantsi valge särk, vaid täis kõht.
Jõh (õpil.) — 1 var.
- I₂. Küll tandsib täis kõht, ei valtsi valge särk.
VNg — 1 var.
- I₃. Ei tandsi valgõ hammõkõnõ, tands täüs kõtukõnõ.
Ote — 1 var.
- J. Ei tandsi illus hammeke, tands täis kõtuke.
Ote — 1 var.

*

- K. Äi hüppa uus king, küll tansib täis kõht.
A. Ranna seletus: «Ärgu edvistatagu riie-tusega, kui kõht kipub kergele jääma.»
Põl — 1 var.

* *

- L. Upsi, upsi, uus kuub, tantsi, tantsi, täis kõht; kui ei upsi uus kuub, siis ei tantsi täis kõht.
MMg — 1 var.

* *

M. Ei tühi kõht ja uus kuub tantsi, vaid täis kõht ja vana kuub.
Tür — 1 var.

N. Ega vana kuub ja tühi kõtt ei tantsi, uus kuub ja täüs kõtt tants.
Krk — 1(2) var.

*

O. Ei upsi uus kuub ega valssi valge särk, vaid valssib täis vats ja must särk.
Vai — 1 var.

* *

P. Ega tühi kõht ei tantsi.
Pee, Trm — 2 var.

Q. Tühi kott ei seisa püsti, tühi kõht ei taha tantsi.
VMr (Priimets) — 1 var.

Vt. 12667 E.

Vrd. kk: Nüüd upib uus kuub ja nüüd tantsib täis kõht (KJn).

Vrd. nlj: Põldmäe nr. 156.

12925. UPPUJA HAKKAB ÕLEKÖRRESTKI KINNI — u. 30(45) var.

A_{1a1}. —
Kask-Puusepp-Vaigla 140, EKMS I 562; VMr, Kuu — 2 kuni 3(4) var.

a₂. Uppuja nakas olekõrrestki kinni.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₃. Uppuja hakkab õlekõrrest ka kinni.*
* kua (Trm)
Kuu, Tln, Juu v. Vän (Virkus), Trm — 4(5) var.

a₄. Uppuja hakkab ka õlekõrrestki kinni.
?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

a₅. Uppuja hakkab isegi õlekõrrest kinni.
Vig (Priimets) — 1 var.

a₆. Uppuja hakkab õlekõrrest kinni.
E² 49, Puus. Eü I 92; Mih (Piile), Kaa, Pll, Pal (Karma) — 4 kuni 5(8) var.

b₁. Uppuja hakkab iga õlekõrrest kinni.
Han — 1 var.

b₂. Uppuja hakkab iga õlekõrde kinni.
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.

c₁. Uppuja haarab õlekõrrestki kinni.
EKMS I 9 ja 562; Kuu, ?Ote (õpil.) — 2 kuni 3(4) var.

c₂. Uppuja haarab ka õlekõrrest kinni.*
* haard; õlekõrröst (Se)

Norm. 267, EKMS IV 762; Trt, Puh, Se — 3(5) var.

c₃. Uppuja haarab õlekõrrest kinni.
E 86 — 1?(3) var.

d. Uppuja haarab õlekõrrest.
Lüg (Källo) — 1 var.

e. Uppudes haaratakse õlekõrrestki kinni.
Puus. Eü I 77 — ?(1) var.

f. Uppudes haarab uppuja õlekõrrestki kinni.
Puus. Lisangud 15 — ?(1) var.

g. Uppuja krahmab olekorrestki kinni.
Kuu — 1 var.

h. Uppuja püüab kua veel õlekõrrest kinni tabada.
Ksi — 1 var.

i. Uppuja hoiab õlekõrrest ka kinni.
Krk — 1 var.

j₁. Uppuja võtab õlekõrrest kinni.
Trm — 1 var.

j₂. Uppuja võtab ka õlekõrrest kinni.
VNg — 1 var.

A_{2a}. Uppuja otsib õlekõrrestki abi.
JJn — 1 var.

b. Uppuja püüab õlekõrrest kah abi.
SJn — 1 var.

B. Uppuja hakkab noaterast kinni.
Pöi — 1 var.

Vrd. kk: Hoiab nagu uppunu õlekõrrest kinni (Kam).

12926. URUD REBASEL, KOOPAD KÄHRIL — 3(6) var.

A. —
Norm. 253, EKMS I 642 ja 1107; Puh (Antik) — 1(4) var.

Ba. Rebasel om urg, inimesel ei ole kottost konnegi.
Puh — 1 var.

b. Rebastel on urud, inimesel peab ka olema koht, kuhu oma pea panna.
Nõo — 1 var.

Vrd. Matt. 8,20: Ja Jesus ütles temma wasto: Rebbastel on augud, ja linnudel, mis taewa al, pesjad; agga innimese Polal ei olle mitte, kuhho temma Pead woiks panna.

12927. KUI USALDUSEST RÄÄGIB REBANE, SIIS KATSU KANAD VIIA VARJULE — ?(22) var.

a. —

Kmpm. KLR II² 44, Puus. EKGr. 211, Puus. KH II¹¹ 103; käsikirjatekstid peaaegu kõik õpilastelt, kindlamad tõendid suulise tradeerimise kohta puuduvad — ?(15) var.

- b. Kui usaldusest räägib rebane, siis katsu kanad saata varjule.

Kas, Talur. Kal. (1903) 45, Edu Kal. (1907) 19 — ?(2) var.

- c. Kui usaldusest kiitleb rebane, siis katsu kanad kanda varjule.

Tõn. RP 305 — ?(1) var.

- d. Kui usaldusest räägib rebane, siis vii kanad varjule.

Jänes-Parlo 136 — ?(1) var.

- e. Kui rebane räägib usaldusest, vii kanad varjule.

E² 44 — ?(3) var.

A. Grenzsteini mõttesalm, võib-olla Körberi järgi. Autorsust märgib ära ka enamik trükiallikaid.

Vrd. 9579. Kui rebane kuulutab, siis võta hanid hoida.

12928. OLE USSIN JA KASSIN — 2 var.

- a. _____

Kan — 1 var.

- b. Ole ussin, käü kassin.

Võn — 1 var.

Vrd. alb: Ole ussin, kasva kassin, / siis noorelt nopitas / ja tanu pähä topitas (San).

12929. USINAD SÖRMED ULUVAD — 1 var.

Hää (Martinson).

12930. USINAL OLE EI UND, LAISAL TUUD * — 1(3) var.

* ei ole; tõõd (EKMS)

Norm. 221, EKMS II 417; Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 12500. Tõõd tegljal, und magajal.

12931. USIN JOOKSEB ENNAST LÖHKI, LAISK KANNAB ENNAST KATKI — 2 var.

- A. _____

HMD v. Rls (Treumann) — 1 var.

- B. Laisk väeb ennast lõhki, pire jookseb ennast lõhki.

pire = kärsitu

Vig — 1 var.

12932. USIN KURJA TEGEMA, ARG HIRMU KARTMA — 2 var.

- A. _____

JJn (Oberg) — 1 var.

- B. Kes kärmas kurja tegema, see usin on ka hirmu kartma.

Amb (Kippar) — 1 var.

12933. USIN LÄHEB HUKKA, KÄRME LÄHEB KÄRNA, AGA HILLUKE ELAB IKKA — u. 40(96) var.

- A₁a₁. Usin läheb hukka, käre läheb kärna, hiljuka läheb ikka.

Wied. 191, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

- a₂. Usin läheb hukka, käre läheb kärna, hiljuka läheb edasi.

Wied. 191, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

- a₃. Usin läheb hukka, kärme läheb kärna, hiljuka läheb ikka edasi.

Kuu — 1 var.

- b₁. _____

Tür — 1 var.

- b₂. Usin lääb hukka, kärmas lääb kärna, hilluke elab ikka.*

* läheb; käre (Kul)

Kei, Kul — 2 var.

- b₃. Usin läheb hukka, kärme läheb kärna, hiljuka elab edasi.

EKMS I 56 ja 59 — 1(2) var.

- b₄. Usin läheb hukku, kärme läheb kärna ja hilluke elab ikka edasi.

Han — 1 var.

- b₅. Usin läheb hukka, kärme läheb kärna, hilluke elab ikka edasi.

Kuu (Jahe) — 1 var.

- c₁. Usin lääb hukka, kärme lääb kärna, hilluke elab ikka ilusasti edasi.*

* läheb (trükised); hiljuka (EKMS)

E² 84, EKMS I 59; Vig (Väll) — 1(4) var.

- c₂. Usin läheb hukka, kärme kärna, hilluke elab ilusasti edasi.

?Tt (Eisen) — ?(1) var.

- c₃. Usin lähäb hukka, kärme kärna, hiljuka elab ikka ilusti.

Jür — 1 var.

- c₄. Usin läheb hukka, kärme läheb kärna, hiljuka elab ilusaste.

Kos — 1 var.

- c₅. Usinad lähvad hukka, kärmed lähvad kärna, hilluke elab imeiluste.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- A_{2a1}. Kärmed lähvad kärna, usinad lähvad hukka, hilluke elab imeiluste.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₂. Kärmed lähevad kärna, usinad lähevad hukka, hilluke elab iluste.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₁. Kärmas läheb kärna ja usin läheb hukka ja hilluke elab ikke.
Kos — 1 var.
- b₂. Kärme läheb kärna, usin läheb hukka, hilluke elab ikka.
Jür — 1 var.
- b₃. Kärme läheb kärna, usin läheb hukka, illuke ikka elab.
Jõe — 1 var.
- A₃. Usin läheb hukka, kärme kärna, ma ise hiljukeste.
Vig — 1 var.
- B. Usin läheb hukka, kasin läheb kärna, hillukene ikka elab.
Jõe — 1 var.
- C. Usin läheb hukka, kärmas läheb kärna, laisk nihutab ikke tasahillukesti.
Koe — 1 var.
- D. Usin läheb hukka, kärmas läheb kärna, ripa-rapa rikub riistad, aga hiljuke elab alati.
Pee — 1 var.
- Vt. 9774 C.
- E. Unine läheb hukka, kärme läheb kärna, hiljukene ikka elab.
Kuu — 1 var.
- Fa₁. Uhke läheb hukka, kõrge läheb kõrva, käre läheb kärna, hiljuke läheb edasi.
Wied. 188, Kündja nr. 2 (1884) 21, Kas. Talur. Kal. (1897) 63, Kodu Kal. (1908) lk-ta, EKMS III 493 — 1(10) var.
- a₂. Uhke läheb hukka, kõrge kõrva, käre kärna, hiljuke edasi.
E 86, E² 51 — ?(2) var.
- a₃. Uhke läheb hukka, kõrge kõrva, käre kärna, hiljuke saab edasi.
Puus. KH III¹² 82, Puus. Eü I 116 — ?(4) var.
- b₁. Uhke läheb hukka, kõrk läheb kõrva, käre läheb kärna, hiljuke läheb edasi.
Raud KL I 57, Kmpm. EL III⁷ 27 ja IV⁹ 38; Ann — 1(10) var. Käsikirjalised ainult hillised ning kirjandusemõjulised, sekundaartraditsioonil esindajana tuleks arvesse Ann (Kagovere).
- b₂. Uhke läheb hukka, kõrk kõrva, käre kärna, hiljuke edasi.
Huvit. II 161 — ?(5) var.
- G. Uhke läheb hukka, kõrk läheb kõrva, käre läheb kärna, mõistlik läheb edasi.
Tõn. Em Luul. 43, EKMS III 1215; ?Vig (Altsam) — 1?(3) var.
- H_{1a1}. Uhke läheb hukka, käre läheb kärna, aga hiljuke läheb ikka edasi.
Kuu — 1 var.
- a₂. Uhke läheb hukka, käre läheb kärna, hiljuke läheb edasi.
Kask-Vaigla-Veski III Vö 76 — ?(1) var.
- b. Uhke läheb hukka, käre kärna, hiljuke saab edasi.
Norm. 250; Vil — 1(5) var.
- c. Uhke läheb hukka, käre kärna, hiljuke edasi.
EKMS IV 222 — ?(1) var.
- H_{2a1}. Uhke läheb hukka, kärme läheb kärna, hiljuke elab ikka.
Jõe — 1 var.
- a₂. Uhke läheb hukka, kärme läheb kärna, hiiluke elab ikka edasi.
Han — 1 var.
- b. Uhke saab hukka, kärme läheb kärna, hilluke elab ikka edasi.
Jõe — 1 var.
- I. Uhke läeb hukka, kõrk läeb kõrva, hiljuke läeb edasi.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- J. Oled uhke, hukka lääd, oled käre, kärnad saad.
Ran (L. Kallas) — 1 var.
- K. Uhke aeab upakile, kärme lähäb kärna, hilluke elab ikke.
LNg — 1 var.
- Vt. 12828 L.
- La. Kõrkus toob kärna ja uhkus veab hukka.
Wied. 75, Kündja nr. 38 (1883) 455 — 1(3) var.
- b. Kõrkus toob kärna, uhkus veab hukka.
EKMS IV 221 — ?(1) var.
- M. Kõrk lähäb kõrva, käre kärna.
?Hls (Söggel) — 1?(2) var.

N₁. Kärme töö on kärnikane, aga hillu-
kene ikke elab.
Kuu — 1 var.

N₂. Kärme perse läheb kärna, hilluke
elab ikka.
Kul — 1 var.

Vt. 4954 D₁—D₂.

Oa₁. Hiljuke läab ikki edasi.
Vil — 1 var.

a₂. Hiljuke läheb edasi.
Kuu — 1 var.

P. Hillak elas üks edesi, räpäk rikk ter-
vuse.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Q. Ägel äpardub, kiire komistab, hilju-
ke jõuab edasi.
Ann — 1(2) var.

R. Hädaline aukus, kärme kärnas, aga
tasane elab ikka edasi.
?Mar (Hilemägi) — ?(1) var.

S. Uhke läheb hukka, hiljuke edasi.
?Hls (õpil.) — ?(2) var.

S. Uhke lähab hukka, rahaline raisku.
?Hls (Söggel) — ?(2) var.

Vrd. 12841. Uhkus toob hukatust.
5312. Küll laisk oma latse toit, hillak
endä elätes.
11701. Tasane pea toidab, hilluke pere
elatab.
12842. Uhkus tuleb enne hukatust.
9928, eriti B₁a₁: Rāpakas hobune rikub
riistad.

12934. USIN PEREMEES, USIN PERE —
1?(23) var.

a. _____
CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214, Tõn. Trt.
Tähtr. (1888) 50, Tõn. LLr 87 — 1?(12)
var.

b₁. Kui usin peremees, siis usin pere.
Tõn. Täht. (1908 mai, 1909 juuni), Tõn.
RP 306 — ?(7) var.

b₂. Kui on usin peremees, siis on ka
usin pere.
?Vig (T. Pulst) — ?(1) var.

c. Kus usin peremees, seal on ka usin
pere.
Tõn. Täht. (1910 juuni, 1911 sept.) —
?(3) var.

12935. USIN SAAB UUE, LAISK EI SAA
LAGUNUDKI — 2(4) var.

a. _____

Norm. 225, EKMS II 417; Vil (Täht) —
1(3) var.

b. Usin saab uue, laisk ei lagunudki.
Vil (Täht) — 1 var.

12936. USINUS AUSTAB, LAISKUS
HABISTAB — 1(19) var.

Aa₁. _____
Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21, Org
14, Tõn. LLr 112, Mäesepp 14, Rätsep
Koduk. 89 — 1(11) var.

a₂. Usinus austus, laiskus häbistus.
E 86, E² 40 — ?(3) var.

b. Usinat austatakse, laiska laidetakse.
Norm. 221, Vih. VER 186, EKMS II 417
— ?(4) var.

B. Usinus austab.
Kmpm. KH 7 — ?(1) var.

12937. USINUS OM ORJA AU — 2 var.

a. _____
Krl — 1 var.

b. Usintus on orja au.
Kan — 1 var.

Vrd. 12941. Usinus um or'a laul.

12938. USINUS SAADAB AUSAT
PALKA, AGA LAISKUS SAADAB
MALKA — 1 var.
Hls (Meomuttel).

12939. USINUS TOOB HEAD — 1 v.
2(3) var.

a. _____
Pha? (anon.) — 1(2) var.

b. Usinus teeb head.
?Tt (Ruhs) — 1?(1) var.

12940. USINUS TOOB LEIBA, LAISKUS
NÄLGA — 2 kuni 4(28) var.

Aa. Usindus toob leiba, laiskus toob
nälga.
Körber VRMK 56 — 1?(2) var.

b. _____
E² 40, Kask-Vaigla-Veski I Ak 88; SJn
(Kapp) — 1(4) var.

B. Usinus annab leiba, hooletus annab
nälga.
Pha? (anon.) — 1(3) var.

Ca. Virkus toob leiba, laiskus häda.
Gr. SKO II 96, Norm. 225, Vih. VER
186 — ?(13) var.

- b. Virkus toob leiba, laiskus toob häda.
E MVH 21 — ?(2) var.
- D. Virgal leiba, laisal nälga.
Norm. 225, EKMS II 417; ?Vas v. Se
(Sandra) — 1?(3) var.
- E. Laisad näevad nälga.
Pet. Ah 20 — ?(1) var.
- Vrd. 1507. Hooletus toob häda ja laiskus
nälga.
1475. Huul kannap vil'lä, laiskus tunnep
nälga.
12941. USINUS UM OR'A LAUL —
1(2) var.
Rõu (A. Jennes).
Vrd. 12937. Usinus om orja au.
12942. EGA USK LEIBÄ KÜSI —
1 var.
Ran (Tamm).
Vrd. 257. Amet ei küsi leiba.
12943. EGÄÜITS SAAB OMA USUGA
ONDSÄS — 1 var.
Ran (Tamm).
12944. USK EI OLE HOBESIS
VAHETADA — 1 var.
Urv (Viidebaum).
12945. KUI POLE NENDE* USKUJAT,
SIIS POLE NÕIDA LAUSUJAT —
1 var.
* Parandus käsikirjas n e n d e p r o
n õ i d e arvatavasti ekslik.
Rid (Meisi).
12946. EGA SEDA TEA USKUDA, MIS
KERJATSE KOTIS ON — 1 var.
Hil (Laipmann).
12947. INNEBA USU AMMUSUUD KU
ALALAKKA — 1 var.
Plv (Keerd).
12948. INNE USU UI VANNA, KU ESI
LAÄD VANÄST — 1?(5) var.
?Se (Oinas-Tammeorg).
Vrd. 7467. Egas noor vana vaeva usu.
647. Inne ks usu ui imä ohto ja kandja
kaihho, kō eis' imäst saat.
13550. Vanaisa säigemed ei lähä meelest
ennemast, kui ise saad vanaisast.

12949. KES PEA USUP, SAAP PEA PETETUS — u. 5(30) var.

- a. _____*
* usub; saab (trükised); petetud (Wied.,
Kündja, Norm.), petetuks (EKMS)
Stein 28, Wied. 62, Kündja nr. 36 (1883)
431, Norm. 250, EKMS IV 250; Vö-Se
(Stein) — 1(11) var.
- b. Kes kergeste usub, saab kergeste pe-
tetud.
Gr. SKO II 96; Rap v. Mär (Poom) —
1 kuni 3(14) var.
- c. Kes palju usub, saab palju petetud.
Hlj, Saa (Söggel) — 2 var.
- d. Kes kõiki usub, seda petetaks palju.
Norm. 249, EKMS IV 250 — ?(2) var.
- e. Kes petist usub, on varsti petetud.
?Ksi (õpil.) — ?(1) var.

12950. KIS EI USU, PIAB TUNDA SAAMA — 1 var.

- SJn (Johannson).
Vrd. 4742, eriti Ac: Kes ei kuula, piab tunda
saama.

12951. USUD NAIST, USUD HALVA — 1 var.

Se (Savala).

12952. USU SINA MEESTE SÖNA, KÜLAP SIIS ÖNSAKS SAAD — 1 v. 2(10) var.

- Aa. _____
Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21; ?Kaa
(I. Kallas) — 1?(3) var.
- b. Usu meeste sõna, küll siis õndsaks
saad.
E MVH 34, E 86, E² 44 — ?(4) var.
- B. Usu sina meeste juttu, küllap siis
õnsaks saad.*
* külap (trükised)
Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21; ?Kaa
(I. Kallas) — 1?(3) var.

12953. USU VIIL KEDÄS SA USUT — NO USKU UI HINNÄSTKI — 3 var.

- A. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Ära usu iseennast, ammu tõist ära
usugi.
Lai — 1 var.

- C. Ei või innästki usku: läät pussu laskma, lätt peerus.
Ote — 1 var.

12954. ÄRA USU EI KEDAGI, ENNE KUI SA TEDA LÄBI KATSUNUD EI OLE — 1?(1) var.

?Vil (Leoke).

- Vrd. 12961. Ärä usu sõpra, enne kui sa ei ole teda hädän ärä kaenu.

12955. ÄRA USU ENNE, KUI SA NÄED — 3 kuni 4(8) var.

- A. _____
Tln (J. Keller) — 1(2) var.
- B. Ei saa uskuda rohkemb, kui silmägä nääd.
Kuu — 1 var.
- C. Ega teist maksa enam uskuda, kui silmaga näed.
E 15, E² 44 — 1?(4) var.
- D. Usu seda, mida ainult oma silmaga näed ja oma kõrvaga kuuled.
TMr (Siil) — 1 var.

12956. ÄRA USU HUNDI JUTTU, HUNDIL ON NEED HULLUD JUTUD, KARUL KÕNED KAVALAD — u. 20(34) var.

- A₁. Ära usu hundi juttu.
Wolde LR 152, Meos Vaatl. III–IV 95, Muuk-Mihkla I 32; Tln, Kre — 3(5) var.
- A₂. Mine usu hunti.
Pha? (anon.) — 1 var.
- A₃. Ärä usu soe juttu.
Ote — 1 var.
- B₁. Ära usu hunti, ta on kaval.
Pha? (anon.) — 1(4) var.
- B₂. Ära usu hunti, kui ta ka vaga on.
Kre — 1 var.
- Ca. Ära usu hundi juttu, hundil on hullud jutud.
Hel — 1(3) var.
- b. Ära aja hundi juttu, hundil on need hullud jutud.
Krj — 1 var.
- Da₁. _____
Norm. 250, EKMS IV 251; Trm (Särg) — 1(4) var.
- a₂. Ära usu hundi juttu, hundil on need hullud jutud, karu kõned kavalad.
Nõo — 1 var.

- a₃. Ära usu hundi juttu, hundil on hullud jutud, karul kõned kavalad.
E 13, E² 65; Hls — 3(7) var.

- b. Ära usu hundi juttu, hundil on need hullud, karul kõned kavalad.
Trt — 1 var.

- c. Ära usu hundi juttu, kõned on karul kavalad.
Tln — 1 var.

- Ea. Ärä usu soe juttu ja ärä kae karu kõnet.
Ote — 1 var.

- b. Ärä salli soe jutto, ärä kulle karo kõnõt.
Vas — 1 var.

- F. Ära usu hunti ega kuule karu, ühed murdjad on nad mõlemad.
Saa — 1 var.

- G. Ära usu uisu juttu, uisul on need hullud jutud, karul kõned kavalad.
Äks — 1 var.

Vt. 12962 B.

- Vrd. rl «Hunt ja kits»: Kitsekene, neitsikene, / ära sina usu hundi juttu, / hundil on need hullud jutud, / kahekeelsed kavalad jutud (ERIA I:1 nr. 613).

- Vrd. kk: Usu nüüd hunti veel teine kord (Hls).

12957. ÄRA USU ILMA, ILM AJAB PURU SILMA — u. 115(189) var.

A_{1a1}. _____*

* ää (Põl), ärä (Kuu, Hls, VIL, Ran, Rõu), ar (Se); usku (Hel, Ráp), usku ui (Se); a'ab (Vlg. Lisal., Nurmik, Hüvitaja V; Sa, Hls, VIL, TaL), aap (TaL), aeab (Vän, SJn), aea (Hel), a'a (Hel, Trv), aja (Kam, Ote, Kan, Rõu, Se), aase (Ráp); silmä (Kuu, Hls, VIL, TaL, Võ, Se)
Vlg. Lisal. nr. 10 (1890) 80, E 13, E² 44, Kmpm. EL II³ 31, Kmpm. EL III¹⁰ 229, Nurmik II 41, Hüvit. II 167, Hüvit. V Lisa 17, Puus. EKGr 30, Puus. Eü I 25, Puus. KA V–VI (1939) 21, Reiman EK I 277, Norm. 250, EKMS IV 251; Vi, Ha, Vig, Sa, Vän, Hls, VI, Ta, Võ, Se, Tt (S. Veske) — u. 80(147) var.

- a₂. Ära usu ilma, ilm ajab silma puru.
Plv — 1 var.

- a₃. Ära usu ilma, ilm see ajab puru silma.
Tõs — 1 var.

- b. Usku_{ui} ilma, ilm aase puru silmä.*
* aja (Vas v. Se)
Vas v. Se (Sandra), Se — 2 var.
- A₂. Ära usu ilma, ilmast tule puru silma.
Trv — 1(3) var.
- A₃. Usu ilma, ilm aase puru silmä.
Plv — 1 var.
- B. Ar kullälgu_{ui} ilma, ilm aase puru silmä.
Se — 1 var.
- C. Ära vaata ilma, ilm aab puru silma.
Lai — 1 var.
- Da. Ära usu ilma, ilma ajab prügi silma.*
* ärä (Kuu, MMg); aab (Kos, Trm, MMg), aeab (Vig); silmä (Kuu)
Jõh, Sim, Kuu, Kos, Rap v. Mär (Poom), Vig, Lai, Pal, Trm, MMg — u. 15(17) var.
- b₁. Älä usu ilma, tämä ajab prügi silma.
VNg — 1 var.
- b₂. Ära usu ilma, ilm see ajab prügi silma.
Hlj — 1 var.
- E. Usku_{ui} ilma, ilm aja t... silmä.
Se (Oinas) — 1(3) var.
- F. Ära usu ilma, ilma aja sõrmõ silma.
Se — 1 var.
- Ga. Ära usu ilma, ilma ajab pinnu silma.
Rõu — 1 var.
- b. Usku_{ui} ilma, ilma aja pinnu silmä.
Se — 1 var.
- Ha. Ära usu ilma, ilma ajab puru silma; ära usu konna, konn kargab sulle silma.
Rõn (õpil.) — 1 var.
- b. Ära usu ilma, ilma ajab puru silma; ära usu konna, konn kargab sulle ninna.
Rõn (õpil.) — 1 var.
- I. Ära usu ilma, ilm aab prügi silma, ära usu sõnu kadedaide, ega truudust vagusalt.
Pal — 1 var.
- J. Ära usu ilma, ilm a'ab puru silma, ära usu sõnu magusaid, ei ka silma-kesi magusaid.
?Nrv (õpil.) — 2(1) var.
- K. Ilm a'ab puru silma.*
* aja; silmä (Plv)
Hlj, Plv — 2(3) var.

Vrd. kk: Ära aja puru silma (Vil).

Vrd. 13195. Vaga ilm ei aja puru silma.
1991. Kes võib ilma uskuda.

12958. ÄRA USU KOERA HAMMAST — 6(9) var.

- Aa. _____
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- b. Koera hammast ei või uskuda.
Saa — 1 var.
- Ba. Koera hammast ega lapse perset ei ole uskuda.
Vän — 1 var.
- b. Koera hammast ja latse perset ei või usku.
Trv — 1 var.
- c. Latse perset ega peni hammast ei või usku.
Hel — 1 var.
- C. Magaja silmi ja koera hambaid ei või uskuda.
E 53, E² 72; Trv — 1(4) var.
- Vt. 4289 F.
- Vrd. 2533. Jumala ilma ja lapse perset ei või uskuda.

12959. ÄRA USU KURJA: KURI TEEB KURJA TEO — 1 var.

Lai (Sommer).

12960. ÄRA USU SUURE SAKSA SUUD JA PISUKESE LAPSE PERSET — u. 10(15) var.

- A₁. _____
Wied. 13 — 1 var.
- A_{2a}. Suure saksa suud ja pisukese lapse perset ei või mitte uskuda.
Vän — 1 var.
- b. Suurõ säksa suud ja väiku latsõ perst või ei usku.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- c. Saksa suud ja pisikese lapse perset ei saa uskuda.
Tln (Grünthal) — 1 var.
- d. Latse perst ja suure saksa suud ei massa usku.
San — 1(2) var.
- A₃. Suure isanda suud ja imeva lapse isteotsa ei või uskuda.
Tõn. Täht. (1910 det.) — 12(1) var.
- A₄. Suure saksa suud ja immiku istme-alust ei või uskuda.
Trt (E. Teder) — 1 var.

- A_{5a}. Suure härra suud ja imeva lapse istmealust ei või uskuda.
Trt (E. Teder) — 1 var.
- b. Suure isanda suud ja imeva lapse istmealust, neid ei või uskuda.
Trt (E. Teder) — 1 var.
- B. Säkse suu om ku väikese latse perse.
Räp — 1 var.
- C. Ära usu suure saksa suud.
E 13, E² 65 — 1?(4) var.
- Vrd. nlj: Lätt nr. 168.
Vrd. 2533. Jumala ilma ja lapse perset ei või uskuda.
12961. ÄRÄ USU SÖPRA, ENNE KUI SA EI OLE TEDA HÄDÄN ÄRÄ KAENU — 1?(3) var.
- a. Ärä usu seda sõpra, kes hädan ei ole veel ära kaetu.
Trt. Vör. Kal. (1839) 61 — ?(1) var.
- b. _____
?Nõo (Tüklov) — 1?(2) var.
- Vrd. Siir. 6,8—9: On sul üks sõbber, siis olgo temma sulle kiusamispeale, ja ärra ussu ennaft mitte wärji temma kätte. Seft monni on kül sõbber ommal ajal, agga willetsusse päwal ei jä temma mitte sõbraks.
- Vrd. kk: Usu veel sõpra (Puh).
Vrd. 11050. Sõpra tuntakse hädaajal.
12954. Ära usu ei kedagi, enne kui sa teda läbi katsunud ei ole.
12962. ÄRA USU UISU JUTTU EGA PEA POISI PETTU — 2 var.
- A. _____
MMg (Ostrat) — 1 var.
- B. Ära usu uisu juttu, uisul on need hullud jutud, karul kõned kavalad.
Aks — 1 var.
- Vt. 12956 G.
Vrd. rl «Ära usu poisi juttu»: Ära usu uisu juttu, / uisu juttu, poisi keelta, / sulase sula kõneta, / perepoja pikka juttu! (Veske I 14).
12963. JÄTA USS AJA ALLA RAHULE, ET EI HAMMUSTA — 1?(2) var.
?Vil (Suurkask).
12964. KUI SA USSIST OLED MÖÖDA SAAND, SIIS ÄRA HAMMUSTADA LASE — 1 var.
Kul (Eenveer).
12965. SILITA USSI, KATSU, KAS TA PISTAB — 1 var.
K. Lepa seletus: «Kui tüdrukutel lapsed olid, siis poisid ütlesid.»
Krk.
12966. UIS SÖÖB, MULD MÄENDAB, SÖÖB MADU, EI MÄLETSE, IMEB TOUKU, EI ILUTSE — 3(4) var.
- A. _____*
* uss; määndab; elutse (EKMS)
EKMS III 952; Lai (Kolluk) — 1(2) var.
- B. Madu sööb, ei maratse, liimik imes, ei ilatse.
Krk — 1 var.
- C. Uss süüb, muld määndab.
Tor — 1 var.
- Vt. 6875 B.
Vrd. rl «Öed-vennad mullas»: Imeb tõuku, ei ilatse, / sööb madu, ei maratse (ERIA II:1 nr. 2532). Vrd. ka lt «Miks hoiate huuli» (ERIA I:1 nr. 127) jt.
12967. USSI ARVATAKSE KURADI TEENDRIKS JA SISALIKKU TEMA ALAMAKS — 4 var.
- A. _____
Kos (Härg) — 1 var.
- B₁. Kun sisask om, sääl om uisk ka; suure sisaski om uisa sulatse, nee pistvet ka inimest.
Krk — 1 var.
- B₂. Sisalik on ussi sulane; kui näed [seitset] sisalikku, siis kaheksas on uss.
Lüg — 1 var.
- Vt. 10512 C₁—C₂.
- C. Sisalik on mau sulane; kui sisalik [üheksa] korda hammustab, siis mõjub see niisama kui mau ühekordne hammustus.
Nrv — 1 var.
- Vt. 10516 G.
Vrd. 10514. Sisalik on usside arst.
12968. USSI HAKKA IKKA PÄÄ POOLT RÕHKUMA — 1 var.
Trm (Sild).

12969. USSI JA PÜSSI JA KODUVÄI-MEHE KOHTA PIAB ILMAS KÕIGE ROHKEM KARTMA * — 1 var.

* peab (trükised)

Norm. 195, EKMS III 927; Hää (Mäe-salu).

12970. USSIL ON USSI HAMBAD — 1 var.

Aks (Blaubrik).

12971. USSIMAARJAP[ÄEVAL] KAOVAD USSID, KÄRBSSED, PUTUKAD, USSI SUU SULUTAKSE — u. 35(39) var.

A. Ussid pantse magama juba jakobi-päeval.
Kod — 1 var.

B₁. Pärtlipäeva ajal minna ussid koo-bastesse ega näidata ennast enam sel aastal.
Kad — 1 var.

B₂. Pärtlipäeva aeg võetakse ussid maa sisse, aga need, kes paha on teinud, need jäävad talveks päale maa.
VII (Evert) — 1(2) var.

B₃. Nee ussid, mis pärast pardi maa päale jäävad, nee on pahatused.
Käi — 1 var.

B₄. Jüribest tulad ussid maa seest välja ja pändist lähtvad maa sisse, mis pä-rast pardi maa päale jäävad, nee on pahategijad.
Rei — 1 var.

Vt. 6284 C₂.

B₅. Pärtuspäiv läävä' hussi' maa sisse, sös lätt kahr ka magama, makka küündlepääväni, sös käänd töösõ küle.
Rõu — 1 var.

Vt. 3300 C.

B₆. Pärtlipäeval kaovad kärbsed ja pää-sukesed lähevad ära järve.
EKMS III 463 — 12(1) var.

C_{1a}. Ussimaarjapäevast alates hakkavad ussid talveunne uinuma.
Rap — 1 var.

b. Ussimaarjapäev, sel päeval läheb uss magama.
Kei — 1 var.

c. Ussimaarjapäest öötakse ussid ikka maa sisse minavad.
Kaa — 1 var.

d. Ussimaarjapäeval koguvad ussid end kokku ja lähevad üheskoos talveks maa sisse.
Plv — 1 var.

e. Ussimaarjapäeval alati kange tuul, uss lähäb sis muasse.
Kod — 1 var.

f. Peale ussimaarjapäeva läks aga uss mätta.
H. Lepiku seletus: «Siis võis igas soos juba vabalt palja jalu käia.»
VJg — 1 var.

g. Ussimaarjapäev, [— — —] sel päe-val pugevad ussid vana inimeste ütelse järele talvekorterisse.
Vil — 1 var.

h. Päale ussimaarjapäeva enam ussid näha ei saavat, siis olevat nad kõik päält maa kadunud.
Saa (Söggel) — 1 var.

C₂. ———
Rap (Pärt) — 1 var.

C₃. Paastumaarjapäeval on juba ussil luba välja ilmuda, sest paastumaar-japäeval ärkab uss unest, kuna sügi-se ussimaarjapäeval läheb uss ma-gama.
Kei (Kriitmäe) — 1 var.

Vt. 6284 B₃.

D. Ristiülendamise päeval puevad ussid auku, kes aga suvel paha on tehend, seda ei lassa sisse.
Hlj — 1 var.

E_{1a}. Matteusepääv pidid keik loomad ja madud oma talveunele minema.
Rõu (Kangur) — 1 var.

b. Madisepäe, sellel päeval peavet kik matikse ja uisa oma pessä ärä puge-me.
Hls — 1 var.

c. Madisepäev, sellel päeval peavad kõik loomad, ussid ja maod oma pesa-desse ära pugema talveund maga-ma.
?Pal (Karu) — 12(3) var.

E₂. Madisepäeval algab karude, usside, putukate jm. loomade talveuni.
EKMS III 463 — 12(1) var.

Vt. 3300 B.

F_{1a}. Vižinpäeval siu' lätvä' umma paika.
Lut — 2 var.

- b. Viisenjapäävä läävä', hussi' maa sisse.*
* vissenjah
Se — 3 var.
- c. Visinapäev, siis uss lähäb maa sisse.
Kod — 1 var.
- d. Višenja [— — —] läävä' hussi' kõik maa sisse.
Se — 1 var.
- F₂. Peale väike maarjapäeva [kolmanda]mal päeval lähevad ussid omma paika.
Lut — 1 var.
- G. Mihklipäeval lähevad kärbsed ja putukad talveunele.
Trt — 1 var.
- H. Hingedepäeval [— — —] peavad metselajad, karud ja muud teised, kes talvisel ajal pesades ja maa all hingavad, talvekorterisse minema.
Gressel (1841) lk-ta — 1(2) var.
- I. Enne nigulapäeva pidi uss mättasse minema.
Sim — 1 var.
- J. Jüribest tulad ussid maa seest välja ja pördist lähtvad maa sisse.
Rei — 1 var.
- K. Ussimaarjapäeval poeb uss mätta ja ei liiguta end enne jüripäeva pikset.
Jõh — 1 var.
12972. USSIMAARJAPÄEVAST PIDI USS MÄTAST HAMMUSTAMA — 1 var.
A. Kagovere seletus: «Uss pidi mürgi kaotama.»
Ann.
12973. MES SEE UTE HUIKAMINE, KUI SEE PÄSSI PÄÄD EI PÖÖRÄ — u. 30(46) var.
- A_{1a}. —
Kuu — 1 var.
- b. Mis aitab ute huikamine, kui pääs pead ei pööra.
Kul — 1 var.
- c. Mis aitab ute oigamine, kui pääsu piad ei pööra.*
* pääd (Norm.), piad (EKMS); pööra (trükised)
Norm. 185, EKMS II 99; Hlj (Lootus) — 1(3) var.
- d₁. Mes aitab ute huugamine, kui pääsi pääd ei pööra.
Kuu — 1(3) var.
- d₂. Mis aitab ute huugamine, kui pääs pead ei keera.
E 55; Hlj (Pruhl) — 1(3) var.
- e₁. Mis aitab ute hoidmine, kui pääsu pead ei pööra.*
* ei pööragi (Rap v. Mär)
O. Jahe seletus: «Õeldakse neilust, keda poiss tähele ei pane.»
? Kuu (Jahe), Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.
- e₂. Mis aitab ute hoidmine, kui pääs ei pööra pead.
G. Klemmeri seletus: «Ei aita tüdruku meelitus, kui poiss teda ei taha armastada.»
EKMS I 207; Amb (Klemmer) — 1(2) var.
- f. Ei aita ute hüüdamine, kui ei pääsu pööra peada.
Kad — 1 var.
- A₂. Mis aitab ute hoolimine, kui pääsu vaest viisi pääd väänab.
Hlj — 1 var.
- A₃. Mis ute nägemine aitab, kui pääsu pääd ei pööra.
Vig (Priimets) — 1 var.
- B_{1a}. Mis aitab ute uulemine, vana lamba lakkumine, kui see pääsu pead ei pööra.
Sim — 2 var.
- b. Mis aitab ute hoidmine, vana lamba lakkumine, kui pääs ei pööra piad.
Koe — 1 var.
- B₂. Mis aitab ute hüüdmine ja emalamba lakkumine, kui pääska pead ei pööra.
VMr — 1 var.
- B₃. Mis nüüd maksab ute ootamine, vana lamba vaatamine, kui pääsu ei pööra pead.
Jõe — 1 var.
- C. Ei aita ute hoidamine ega vana lamba lakkumine, kui see oinas ei võta hoida.
Jõh — 1 var.
- D. Mis maksab ute hoidmine, tallekete tabamine, kui ep see oisu võta hoida ega pääsu pööra peada.
Koe — 1 var.
- E. Mis aitab lamba lahke nägu, kui pääs päädki ei pööra.

Lüg (Källo) — 1 var.

F. Mis aitab kitu mökitamine, kui pukk pead ei pööragi.

Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

Ga. Mis aitab liku liputamise, kui pukk ei päresta.

Jõh — 1 var.

b. Ei aita lilu liputamise, kui pukk ei pärskä.

VNg (õpil.) — 1 var.

H. Mis ute edutamise aitab, kui oisu edu ei võta.

JJn — 1 var.

Ia. Mis aitab kitse mekerdamine, kui sikk ei mekerda.*

* mekerdama pro mekerdamine (Wied., Kündja); kits pro sikk (Stein)

Stein 43, Wied. 118, Kündja nr. 44 (1883) 525; Tt (Kreutzw.) — 1(5) var.

b. Mis aitab kõik kitse kekitamine, kui sikk ei mökita.

MMg — 1 var.

c. Mis see aitab, et kits kökitab, kui sikk ei mökita.

Pal — 1 var.

d. Mis kits kökitab, kui sikk ei mökita.

Pal — 1 var.

e. Mes sii õiendab, kui kits pekotab, kui sikk ei pekota.

Kod (Nõu) — 1 var.

J. Mekidagu kilu niipalju kut tahab, kui pukk mekida vastu end.

Käi — 1(2) var.

K. Mis aitab, et kidu mökitab, kui kits vastu ei mökita.

Wied. 117, Kündja nr. 44 (1883) 525 — 1(3) var.

L. Säält ei tule midägi vällä, ku kits mekuts; ku sikk tutti sekkä lüü, sis tule asi vällä.

A. Univere seletus: «Uteldakse, kui ainult tüdruk kõneleb, et poiss lubavat ära võtta.»

Krk — 1 var.

Vrd. 7786. Ega oinas muidu ei kiputa, kui utelammas saba ei liputa.

5645. Mis mass lehmä lakmine, kui härg ei häälitse.

12974. UUDISHIMU TEEB RUTTU VANAKS — 9(10) var.

Aa. _____

Ote (õpil.), Urv (õpil.) — 3 var.

b. Uudishimu teeb vanaks.

Kaa (õpil.), Ote (õpil.) — 2 var.

c. Uudishimu tegi vanas.

Krl (õpil.) — 1 var.

d. Uudishimu ajab ruttu vanaks.

Puh (õpil.) — 1 var.

B. Kes on uudishimulik, läheb ruttu vanaks.

Muuk-Mihkla-Tedre IV⁴ 93 — ?(1) var.

C. Kes kõik teada tahab saada, läheb ruttu vanaks.

J. Ööveli seletus: vastus noorte mitte-tarvilike küsimuste peale.

Tõs — 1 var.

D. Ära küsi kõiki asju — lähad ruttu vanas.

Pär (Mihkelson) — 1 var.

Vrd. 14038. Vihastamine tieb vanas.

12975. UUTSE USSEH, JAKOBPÄIV JALAL — 4(6) var.

a₁. _____*

* ukse; jaagupipäev (EKMS)

Norm. 90, EKMS III 422; Rõu (Orav) — 1(3) var.

a₂. Uudse ussen, jakappäiv jalan.

Ote — 1 var.

b. Uutse ussõl, jakap jalal.

Krl — 1 var.

c. Jakap jalan, uudsõ urun.

Urv — 1 var.

Vrd. kk: No om uudse usseh, jakapäiv jalal (Vas v. Se).

12976. UUTSELEIB VIEB PÄIVITUSE ÄRÄ — 1?(1) var.

A. Källo seletus: «Kui süöd uutseleiba, sis suvine päivitus läheb ära näo pialt.» ?Lüg.

12977. KUI JUBA UUDSEVILI KÄES, SIIS NÄLG LAKKUGU PERSET — 3 var.

A. _____

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Kui juba reheparred jooksevad, siis nälg lakkugu perset.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

C. Kui rukkiema pia paistab, lakkugu leivanälg perset.

Plt (Utsal) — 1 var.

Vrd. kk: Nüüd nälg laku mu perset 'ütteleb kehva mees oma ilust viljapõldu vaadates' (KJn v. San).

12978. UUR ON HOORA SARNANE —
MÕLEMAD KULUTAVAD RAHA
— 2(3) var.

A. _____
SJn (Kapp) — 1(2) var.

B. Uur ja hoor olla mõlemad ühesugu-
sed rahanorijad.
Põl — 1 var.

Vrd. 5983. Lits ja uur on ühesugused: paran-
da neid eluaja.

12979. EGÄ UUS PÄE VÕIP UUT
MUUDATUST TUVVA — 1?(2)
var.

?Krk (Kivisäk).

12980. PAREM IKKE UUES KUUES KUI
VANAS KASUKAS — 1 var.

Jõh (Paurmann).

Vrd. 13367. Parem vana kasukas kui uus
kuub.

12981. PAREM UUS UNETE KUI VANA
ÄRA PÕLATE — 1 v. 2(4) var.

a. _____
Trv (Kala) — 1(3) var.

b. Parem uus on unuste kui vana ära
põlate.
?Vil (Kala) — 1?(1) var.

12982. PAREM UUT TEHA KUI VANA
PARANDATA — 2 v. 3(3) var.

Aa. _____
Hlj (Leetberg) — 1 var.

b. Pareb vastast tetä ku vanna paran-
da.
Se (T. Linna) — 1 var.

B. Vana ratast on raskem parandada
kui uut teha.
?Tõs (H. Anniko) — 1?(1) var.

Vrd. 13370. Parem vana parandada kui uut
teha.

12983. UUED AJAD, UUED ASJAD —
1(13) var.

Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 86,
E² 86, Kmpm. Klr II³ 45, Puus. EKGr.
30.

12984. UUED RATTAD KÄIVAD ESIMEST
KORDA IKKA RASKESTE — 5 v.
6(29) var.

Aa₁. _____

Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2)
var.

a₂. Uued rattad käivad raskesti.
E 87, E² 86, Norm. 59, EKMS IV 946;
?JMd v. Amb (õpil.) — 1?(10) var.

b. Uued [rattad] veerevad raskelt.
Kask-Puusepp-Vaigla 70 — ?(1) var.

c₁. Iga uus ratas jookseb esmalt ras-
keste.*
* raskesti (Norm.)

Wied. 37, Kündja nr. 34 (1883) 406, Norm.
58 — 1(5) var.

c₂. Iga uus ratas jookseb raskelt.
E 27, E² 86 — ?(2) var.

c₃. Uus ratas jookseb esmalt raskesti.
Kmpm. KH 31 — ?(3) var.

B. Uus ratas ei veere libedaste.*
* libedasti (Kuu)

Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21; Kuu
— 2(3) var.

C. Vana ratas veereb hästi.
Puus. KH II¹¹ 73 — ?(1) var.

D. Uued rattad on rasked rattad.
Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21 —
1(2) var.

Vrd. 7098. Mäeritud ratas jookseb ikka libe-
dasti.

12985. UUEL NAISEL ON SUUR VOLI
— 1 var.

VNg (Aug. Krikmann).

12986. UUS AJAB VANA VÄLJA —
1?(1) var.

?Vai (Masing).

12987. UUS ELU, UUS ÕNN — 1 var.
SJn (Johannson).

12988. UUSI RUKKID EI VÕI UUE
LEIVAGA LOIGATA — 1 var.

Trm (Sild).

12989. UUS KUU, UUED ILMAD —
3—4(23) var.

Aa. _____
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 167, Is. Kal. (1904)
203, Sõst Aeg Kal. (1907 okt.), E 87,
E² 86, Norm. 37, EKMS IV 921; Tor
(A. Saal) — 2(18) var.

b. Uus kuu toob uued ilmad.
Tisp. 99 — 1(2) var.

- B. Noore kuuga muutuvad ilmad.
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 167, Is. Kal. (1904)
203 — 1?(3) var.
Vrd. 4723. Kuu muut ilma.

12990. UUS KÜPS VÕÖRA ROOG —
1(2) var.

Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21.
Vrd. 5817. Poolkeenud liha külaliste toidus.

12991. UUS LUUD PÜHIB PUHTA TOA
— u. 160(276) var.

A_{1a1}. Uus luud pühib hästi.*

* heasti (Emm)

E. Ennisti (Emm) seletus: «Uuest asjast loodetakse alati head.»

* Helle 358, Hupel 118, Lindf. (1856) 56, Poromenski EGr. 223, Körber VRMK 39, Stein 65, Körber Uus ABDr 11, KAH EKA1 159, Grossschmidt ABDr 14, Nurmik III 95, Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 16, Meos Vaatl. III—IV 106, Puus. KKH I⁷ 7, Muuk-Mihkla I 70; VNg (õpil.), VMr, Emm, Krk, Pil, Pal, MMg, ?Ran (Kallas) — u. 10(57) var.

*

Uus luud pühib hästi, wenn der Besem neu ist, so kehrt er gut.

a₂. Uus luud pühib alati hästi.

S. Karro seletus: «Uus tööline püüab hästi kohustusi täita.»

EKMS III 211; Vän — 2 var.

b₁. Uued luud pühivad hästi.*

* häste (Gr.)

Gr. SKÖ II 69, E² 86, Puus. KH II¹¹ 24, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 48 — ?(7) var.

b₂. Uued luud pühivad alati heaste.

VMr — 1 var.

c. Uus luud pühib paremini.

Mus, Põl — 2 var.

A_{2a}. Vastne luud pühib häste.*

* vastõ (Kam), vastõnõ (Vas v. Se); pühip (Kam), pühk (Vas)

Kam, Puh (Arak), ?Vas (Jõgeva) — 2 v. 3(7) var.

b. Vahtse luvva pühkva häste.

Vas v. Se (Stein) — 1(3) var.

A₃. Uued luud pühivad hästi, seni kui nad tolmu täis saavad.

Körber VRMK 54 — 1?(1) var.

A_{4a}. Uus luud pühib hästi puhtaks.

Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

b. Uus luud pühib ikka hästi puhtaks.

Trv — 1 var.

A_{5a1}. Uus luud pühib puhtaks.*

* pühk; puhtas (Trv)

Trv, Trm, Puh — 3 var.

a₂. Uus luud pühib ike puhtast.

Kod — 1 var.

b. Uus luud pühib puhtaste.*

* puhtasti (Rootsl.), puhtalt (Jõh, Hää)

M. Mäesalu (Hää) seletus: «Uus esimees on hää», öeld. uue kolhoosiesimehe kohta. Niggol VKOR⁵ 96, Põder L ABDr 32, Kuusik KT 38, Rootsl. Elut. Kal. (1901) 19; Jõh, Hää, Vön — 3(15) var.

B_{1a1}. —————*

* tua (Iis, Amb, Juu v. Vän, Kär, Vän, Hää, Saa, Krk, Hel, SJn, Pal, Trm, As) PPost. nr. 30 (1858) 233, Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21, Pet. Ah 13 ja 17, Raud VMj 219, Jänes-Parlo 19, Kask-Puusepp-Vaigla 54, E 87, E² 86, EKMS IV 276; Vi, Jä, Jür, Juu v. Vän (Virkus), Mär, ?Vig (Pulst), Krj, Kär, Kaa, Pä, Vi, Pal, Trm, As (Kuusik), Tt (anon.) — u. 35(55) var.

a₂. Uus luud pühib ikka puhta toa.

Hlj, Kad — 2 var.

b. Uus luud pühib hästi puhta toa.

E 87, E² 86 — 1?(3) var.

c₁. Uus luud pühib esteks ikka puhta toa.

Pee — 1 var.

c₂. Uus luud pühib ikke esti puhta toa.

Koe (Schultz) — 2 var.

d₁. Uus luud pühib tua puhtaks.*

* toa (Kuu, Ris, HMD, Phl, Pha, Hel, Trt); puhtas (Khn), pohteks (Phl), puhtast (Rak)

Meelej. nr. 12 (1887) 95; Rak, VMr, Amb, Koe, Kuu, HMD v. Ris (Treumann), Phl, ?Krk (Janushof), Kär, Pha, Khn, Pär, Hel, ?Vil (Pallu), Trt (Piir) — u. 15(21) var.

d₂. Uus luud pühib puhtaks tua.

Nrv (Sirdnak) — 1(3) var.

d₃. Uus luud tua puhtaks pühib.

Iis — 1 var.

d₄. Uus luud pühib ikka toa puhtaks.*

* ikke (Kos); tua (Jõe, Kaa, PJg)

Kad, Jõe, Kos, Ris, Kul, Kaa, Sa (Veäster), PJg — 8(9) var.

- e₁. Uus luud pühib ikke esiteks toa puhtaks.
Vig — 1 var.
- e₂. Uus luud pühib ika esimest korda toa puhtaks.
Kär — 1 var.
- e₃. Uus luud pühib estiks toa puhtaks.
Pld (õpil.) — 1 var.
- f₁. Uus luud pühib hästi toa puhtaks.*
* tua (Muh)
P. Tammepuu (Lai) seletus: «Seda õeld. uue teenija või minia kohta, igatahes uue tulnuka kohta, kes ausalt kõik asjad korda seadab.»
Muh, Lai — 2 var.
- f₂. Uus luud pühib tua hästi puhtaks.
?Khk (Schillart) — 1?(1) var.
- g. Uus luud tegeb puhta tua.*
* teeb; toa (HMD)
Kuu, HMD (õpil.) — 2 var.
- h. Uus luud teeb toa puhtaks.
Kmpm. KLR 355 — 1(1) var.
- B_{2a}. Vastane luud pühib puhta toa.
Trv — 1 var.
- b. Vastane luud pühib ika puhta toa.
Vil (Suurkask) — 1 var.
- B_{3a}. Vastne luud pühib puhta tare.
As (Pint) — 1 var.
- b. Vahtsõnõ luud pühk tarõ puhtas.*
* vastne (Nõo), vastsene (Vas v. Se); pühib; tare (Nõo)
Nõo, Rõu, Vas v. Se (Sandra), Se — 4(8) var.
- C. Uus luud pühib hea toa.
Sim — 1 var.
- Da₁. Uus luud toa pühib.*
* tua (Rak, Kuu); pühki (Kuu)
Rak, Kuu, Lai — 5(6) var.
- a₂. Uus luud pühib tua.
Lüg (Källo), Trm — 3 var.
- a₃. Küll uus luud tua pühkib.
Kuu — 1 var.
- a₄. Uus luud ikka toa pühib.*
* ige (Kuu), ikä (Jõh), ikke (Jõh); tua (Jõh, Kuu), tuba (Vai, Jõh); pühkib (Kuu)
Vai, Jõh, Hlj, Kuu, Jõe — 7 var.
- a₅. Eks uus luud ikke tua pühi.
Kuu — 1 var.
- b. Uus luud pühib hästi toa.
Trm — 1 var.
- E₁. Uus luud pühib hästi toapõranda puhtaks.
Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21; ?Tt (Kreutzw.) — 1(3) var.
- E_{2a}. Uus luud pühib puhta põranda.*
* püheb; põranda (SJn), põrma (TMr)
Tõn. Täht. (1911 apr.); SJn, TMr — 4 v. 5(6) var.
- b. Uued luud pühivad puhta põranda.
Vil — 1(2) var.
- c. Uus luud pühib hästi puhtaks põranda.
Plt — 1 var.
- E₃. Vastne luud pühk puhta põrmandu.
* vastene; pühib (Pst)
Pst, Nõo, Ote — 3(4) var.
- F. Uus luud pühib ikka puhtama põranda kui vana luud.
Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21; Pär (Rosenplänter) — 1(3) var.
- G₁. Uus luud pühib ike puhtama toa kui vana.
Jür — 1 var.
- G_{2a}. Uus luud pühib ikka puhtama tua.*
* toa (Rap v. Mär)
E. Poomi (Rap v. Mär) seletus: «Õeldakse uue teenija v. ametniku kohta.»
Kuu, Rap v. Mär, Tõs — 3 var.
- b. Uus luud pühib paremini tua puhtaks.
Khk — 1 var.
- H_{1a}. Uus luud pühib parem kui vana.
Rei (Ennist) — 1 var.
- b. Uus luud pühib ikka paremine kui vana.
Tõs — 1 var.
- H₂. Uus luud pühib vanast palju paremini.
Äks (õpil.) — 1 var.
- H₃. Uus luud pühib ika paremini puhtaks.
Põi — 1 var.
- Ia. Esiti uus luud pühib toa puhtaks, pärast vana konts aitab küll.
Krj — 1 var.
- b. Uus luud pühib ikka esmalt paremini toa puhtaks, pärast aitab vana kraaps jälle.
Jäm — 1 var.
- J. Uus luud pühib tua, pärast suab teda õue pühkida kua.
Sim (Kanter) — 1 var.
- K. Uus luud pühki hüvast, aga vana

on taidavaisem; siis võta uus, kui vana katkeb.

VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

L. Uus luud pühkida puhtamalt, kuid ainult keskpaigast, kuna ääred puru- seks jäävad nagu taevas, mis kes- kpaigast selge ja ääri kaudu piline.

?Jäm (Kuldsaar) — 1?(1) var.

M. Uus luud püheb nurgad puhtaks.

Mih (Kappok) — 1 var.

N. Uus luud pühib tua puhtaks, vana visatakse seina äärde.

Lal (Tammepuu) — 1 var.

O. Uus luud pühib puhta tua ja elu uues kohas on esteks hia.

Kup — 1 var.

P. Vastselt pandas sõgel vak'ka pääle, vastne luud pühk häste.

Urv — 1 var.

Vt. 13893. O.

Vrd. 13443. Vana luud pühib ikka veel toa puhtaks.

13326. Enne ära lõhu vana luuda ära, kui uus juba toa puhtaks pühib.

12992. UUS RATAS JOOSEB TIHKELT

— 1 var.

Vän (Tammsoo).

12993. UUS SAABAS HEA JALGA TÖMMATA, AGA PAHA JALAST ÄRA TÖMMATA — 1(2) var.

SJn (Kapp).

12994. UUS TOOB KA SARJAGA VETT, AGA VANA EI VOI ENAM PANGEGAGI TUUA — 1 var.

J. Oöveli seletus: teenijate kohta.

Tõs.

12995. UUS VÖRK MITTE MINNE RUAGSILMÄTÄ MERE EGÄ TUDRIK KATSMATA MEHELE — 2 var.

A. _____

Khñ (T. Saar) — 1 var.

B. Vörk ei lähe ilma silmapauta me- rese.

Khk — 1 var.

12996. UUT PEAB VÖTMA, VANA PEAB JÄTMA — 2 var.

a. _____

Vil (Leoke) — 1 var.

b. Uut peab võtma, vana jätma.

Vil (Leoke) — 1 var.

12997. EGA KEDAGI UIEST TEHA EI SAA — 1 var.

Pöi (Tustit).

12998. KUI VAABLANE ÜHEKSA KORD ON PIST, SIIS ON VANA HUSSI VARUNE — 2 var.

A. _____

Phl (P. Ariste) — 1 var.

B. Üks ussi nõelamine peab olema nii- sama valus kui üheksa haablaise, üks haablaise nõelamine niisama kui üheksa hõrilaise, üks hõrilaise nõela- mine niisama kui üheksa parmu, üks parmu nõelamine niisama kui ühek- sa sääse, üks sääse nõelamine nii- sama kui üheksa kihu.

Trm (Sild) — 1 var.

Vrd. 10516. Sisaliku [üheksa] nõelamist kokku on sama mürgised kui ussi [üks] nõela- mine.

12999. PAREM VAANATAIS LEENT RAHUGA ÄRA SÜÜA KUI KATLA- TAIS SUPPI RIIUGA — 1 var.

PJg (Lussik).

Vrd. 8969, eriti A₃: Parem kapsasupp rahuga kui nuumhärg riuga.

13000. ENNEMALT VAATA SITTUJA SILMA KUI RAHALUGEJA SILMA — u. 25(37) var.

A₁a₁. _____

Kse — 1 var.

a₂. Enne vahi sitja silmi enne kui raha- lugeja silmi.

Trv — 1 var.

a₃. Parem kae sittuja silmi kui raha- lugeja silmi.

?SJn (Ruhs) — 1?(1) var.

a₄. Ennem s...ja silmi vaadata kui rahalugeja [silmi].

Iis — 1 var.

b. Ennem vaata sittuja silma kui raha- lugeja peale.

Vil (Suurkask) — 1(2) var.

c₁. Ennem kae sitja pääle kui raha- lugeja pääle.

Ote — 1 var.

- c₂. Enne kae sa sitja pääle kui rahalugeja pääle.
Hel (Wahlberg) — 1 var.
- c₃. Parem vaata sitja pääle kui rahalugeja pääle.
Pst — 1 var.
- d. Innembä vahi sitjat ku rahalugõjat.
Võ (anon.) — 1 var.
- e. Innebä vahi sitjä man ku rahalugõja man.
Rõu — 1 var.
- f. Rahalugõja man är vahtko, sitja man võit vahte.
Räp (Lepson) — 1 var.
- g₁. Parem on sittuja juures seista kui rahalugeja juures.
Kär (Jank), SJn (Kapp) — 2 var.
- g₂. Parem seisa sittuja juures kui rahalugeja juures.
Sa (R. Kallas v. anon.) — 1(3) var.
- h. Ennem ole sittuja juures kui rahalugeja juures.
Krj (Lepp) — 1 v. 2(2) var.
- i₁. Ennemine mine sittuja juure kui rahalugija juure.*
* rahalugeja (Wied.)
Wied. 34; Kaa (I. Kallas) — 1(2) var.
- i₂. Inemba mine sitja mano kui rahalugeja mano.
Vas — 1(2) var.
- A_{2a}. Innemba mine sinna, koh situtas, ku' sinnä, koh raha loetas.
Vas — 1 var.
- b. Minku ui sinnä', koh rahha loetas, inep min sinnä, koh situtas.
Se — 1 var.
- B. Koh raha loetas, siält pake kavvedehe, koh situtas, sinnä mine inemba mano.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.
- Vt. 9431 C.
- Ca. Sittujale ega rahalugejale ei või silma vaadata.
Rkv — 1 var.
- b. Sittuja ja rahalugeja silmi ei tohi vahtida.
Kul — 1 var.
- Da. Parem vaata sõnnikutõstja kui rahalugeja silmi.
Norm. 142, EKMS III 489; Plt — 1(3) var.

- b. Ennem kästakse minna sõnnikuveda-ja kui rahalugeja [juurde].
Põi (Tustjt) — 1 var.
- E₁. Rahalugejad ja puuragujad ei või vaadata.
Trv (Kala v. Sikk) — 1(2) var.
- E₂. Ärä seisä sääl man, kos puud raotes vai raha loetes.
?Trv (Andres Rull) — 1?(2) var.
- Vt. 10574 E₁—E₂.
- Vrd. 13001. Ennem vaata mistaht silma kui kakleja silma.

13001. ENNEM VAATA MISTAHT SILMA KUI KAKLEJA SILMA
— 1 var.

- Hel (Kõpp).
- Vrd. 13000. Ennemalt vaata sittuja silma kui rahalugeja silma.
10574. Parem kae sittuja silmi kui puurajuja silmi.

13002. KIS VAATAB, SEE VARASTAB
— 1 var.

- Sim (Viidebaum).
- Vrd. 13278. Kes valetab, see varastab.

13003. VAADATES KASVAB HIMU —
1?(4) var.

- A. _____
?LNg (Prooses) — 1?(1) var.
- B. Katsudes kasvab rammu, vaadates himu.
E 31, E² 42 — ?(3) var.
- Vt. 3455 B.

13004. VAATA ENNE ISIENNAST, ENNE KUI SA TEISI VAATAD —
2 kuni 3(4) var.

- a. _____
Plt (Luu) — 1(2) var.
- b. Vaata enne ennast, pärast vaata teist.
?Kod (õpil.) — 1?(1) var.
- c. Vaata ennast enne, siis alles mine teist vaatama.
Vän (Riitel) — 1 var.

13005. VAATA ENNE MEHE OTSA, KUI SA RÄÄKIMA HAKKAD — 1 var.

- SJn (Johannson).
- Vrd. 13006. Vaata enne mehe otsa, siis mine mehe vastu.

13006. VAATA ENNE MEHE OTSA, SIIS MINE MEHE VASTU — 1 var.

Krl (Jank).

Vrd. 13005. Vaata enne mehe otsa, kui sa rääkima hakkad.

13007. VAATA ENNEMINE OMA KUI TEISE VIGADE PÄÄLE — 1 var.

Krj (Mägi).

13008. VAATA ETTE, VAATA TAHA, MUIDU JÄÄD SA AJAST MAHA — u. 25(32) var.

a.

Gr. ELr I 76, Kodu Kal. (1905) Ik-ta, Jung 47; M. J. Eiseni mõttesalm, mis on kirjanduse kaudu tuttavaks saanud ka suulises traditsioonis, näit.: Amb (Pralits), Iis (õpil.), Khn (Lamend), ?Prn (õpil.), Pal (õpil.), Trt (õpil.), Ote (õpil.) — u. 20(28) var.

- b. Vahi ette, vahi taha, muidu jääd sa ajast maha.

Jõh (A. Hallik) — 1 var.

- c. Vaatke ette, vaatke taha, muidu jääte ajast maha.

?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

- d. Vaata ette, vaata taha, et ei jäe sa ajast maha.

Pal (õpil.) — 1 var.

- e. Vaata ette, vaata taha, et sa ei jää teistest maha.

Pal — 1 var.

13009. VAATA TÛTARLAST ENNE, KUI LÄHÄD KOSIMA * — 1?(16) var.

* lähed (trükised)

Stein 66, Wied. 204, Kündja nr. 4 (1884) 45, Meelej. nr. 24 (1885) 133, E 89, E² 27; ?Tt (Kreutzw.).

13010. VABADIK KERGE VÕTTA, AGA PAHA PIDADA — 1?(1) var.

?Vig (Priimets).

13011. VABADIK PERES ON KUI TÄI KASSUKAS — 1(4) var.

a.

Hlj (Pruhl) — 1 var.

- b. Vabadik peres nagu täi kasukas.

E MVH 64 — ?(3) var.

Vrd. 3943, eriti G: Toa nurka pane ennem prussak kui vabadik.

7237. Naene on täiks krae vahel närimas.

13012. VABADIK SAAB VASTLAPÄE VALGES MAGAMA — 1 var.

Ans v. Jäm (M. Kolk).

Vrd. 12101. Tuhkabeõhta tuleta magama, vastlabeõhta õvvevalges.

13013. KUDAS VADER, NÕNDA LAPS — 2(3) var.

A.

Tln (P. Berg) — 1 var.

- B. Kuidas vaderid varu aeg, nõnda laps eluaeg.

KJn — 1(2) var.

13014. VADER ON VADERI NAABER — 1?(7) var.

Stein 66, Wied. 198, E 89; ?Tt (Kreutzw.).

13015. VADRI TEREDAKS ÜLE KOLME AJA — 1(2) var.

J. Soosteri seletus: «Nii kaugelt veel, kui võimalik.»

Käi.

13016. KES VAENU KÜLVAB, LÕIKAB VAEVA, KES SÕDA KUULUTAB, LÕIKAB VERD — 1(3) var.

Norm. 129, EKMS III 1000 ja IV 439; Trt (Kansvei).

Vrd. ka Hiib 4,8: Nenda kui ma ollen näinud, et need kes tühja künnawad, hukka janud; ja kes waewa külwawad, leikawad fedda ka.

Vrd. 13017. Kes vaenu külvab, see tormi leikab.

4909. Kes kõverust külvab, see viletsust lõikab.

13017. KES VAENU KÜLVAB, SEE TORMI LEIKAB — 1?(1) var.

?Kuu (Vilbaste).

Vrd. 12222. Kes tuult külvab, see tormi lõikab.

13016. Kes vaenu külvab, lõikab vaeva, kes sõda kuulutab, lõikab verd.

13018. EGA VAENE VAEVA_I TUNNE — 1(3) var.

Norm. 108, EKMS IV 297; Trv (Ungerson).

13019. EGA VAESSEL TOITU VALIDA, I
OLE — 1(8) var.

- a₁. _____
Trv (Vaine) — 1 var.
- a₂. Ega vaesel toitu valida pole.
E 15 — ?(2) var.
- a₃. Vaesel pole toitu valida.
E² 80 — ?(2) var.
- b. Ei vaene toitu vali.
Norm. 156, EKMS IV 297 — ?(3) var.

13020. EI VAESE ÕIGUST TÖSTETA
LAUA PÄÄLE, VAID VISATAS
LAUA ALLA — 1 var.

As (Pint).

Vrd. 4236. Kohus lavva pääl, õigus lavva all.

13021. HARVAST VAESE PERSE VALGE
ON — 2 var.

- a. _____
Kuu (Vilberg, Viljak) — 1 var.
- b. Rikkal kade miel, kui vaese perse
valge on.
Kuu — 1 var.
- Vrd. 9636. Ega rikas seda ei salli, et kehval
v... on.
3557. Harvast kõhvä lõhvätüb, sidagi
panna tämäle ouks.
10146. Harvast sandi saba punane, seegi
paistab saksa silma.

13022. KES KÜSIB VAESE VALUST
EHK KERJAJA TÜHJAST KÕHUST
— 1?(9) var.

- a. _____
E 35, E² 75; ?Hls (Söggel) — 1?(6) var.
- b. Kes küll küsib vaese valust või san-
di tühjast kõhust.
Norm. 108, EKMS IV 298; ?Mar (Hile-
mägi) — ?(3) var.

13023. KES ON VAENE SÜNDINUD,
SEE VAESENA KA SUREB —
1 var.

Saa (Söggel).

Vrd. kk: Vaesena sündis ja vaesena ta sureb
(KJn).

Vrd. 13026. Kes vaeseks jäänud, see seisab
ka vaeseks.
6000. Kes loll sündides, see loll surres.

13024. KES SEDA TAHAB NÄHA, ET
VAESEL VALGE PÄÄGA LAPS ON
— 1(4) var.

- a. _____
Hel (Wahlberg) — 1 var.
- b. Kes seda tahab näha, et vaesel ka
valge peaga laps on.
Norm. 106, EKMS IV 298 — ?(3) var.

13025. KESSI VAESE VEIMEVAKKA
VAATAB — 1 var.

Trv (Jakobson).

13026. KES VAESEKS JÄÄNUD, SEE
SEISAB KA VAESEKS — 1 kuni
2(20) var.

- a. * _____
* Helle 338, Hupel 109, Poromenski EGr.
195, KAH EKAI 152 — 1(10) var.

*

*Kes vaeseks jäänud, se seisab ka vaeseks, mer einmal
zurückgekommen, der bleibt wol arm. (Wer arm geblieben,
der steht auch arm.)*

- b. Kes vaeseks jäänud, see seisab ka
vaene.
Wied. 65, Kündja nr. 37 (1883) 442 —
?(3) var.
- c. Kes korra vaeseks jäänud, see seisab
ka vaesuses.
Stein 26, Wied. 59, Kündja nr. 36 (1883)
431 — ?(5) var.
- d. Kia vaeses sai, tuu vaeses jäi.
Norm. 104 — ?(1) var.
- e. Kes vaene, saab vaeseks jääma, see
on ikka.
Laug. Vestr. 177 — 1?(1) var.
- Vrd. 13023. Kes on vaene sündinud, see vae-
sena ka sureb.

13027. KES VAESELE ANNAB, SELLELE
TASUB JUMAL SAJA VORRA —
3 var.

- A. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- B. Kes hädalist aitab, seda aitab ka
jumal.
EkO 24 — 1 var.
- C. Vaest vasta armuline olt, om jum-
mal sinno vasta kah.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vrd. 13099. Vaesele annat, hingelavva pääle
panet.

13028. KES VAESELELATSELE VÕI-
LEIVA AND — u. 10(22) var.

- A. _____
Rõu (Pallits) — 1 var.
- Ba. Kesse kehvale kannikat või vaesele
võileiba näitab.
Vil — 1 var.
- b. Vaesellapsel ei ole võileiva andjaid,
aga tagumiku näitajaid küll.
?Rak (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.
- C. Kesse kehvale kella või vaesele vōi-
leiba näitab.
Vil — 1 var.
- Vt. 13030 F.
- Da₁. Kessi kassil kala annab või vaesel-
latsel võidleibä.
Norm. 125; Trv, Pst, Tt (Veske) — 3(7)
var.
- a₂. Kes annab kassile kala ehk vaese-
lapsel võidleiba.
Saa — 1 var.
- a₃. Kes kassile kala või vaeselapsele
võileiba annab.
Hää — 1 var.
- b. Kes kassile kala või vaesele võidlei-
ba annab.
Vil (R. Kallas v. anon.) — 1(3) var.
- Vt. 3391 J.
- Ea₁. Kes kehval õigust teeb või vaese-
latsel võidleibä annab.
Hls (Reissar) — 1 var.
- a₂. Kes kehval õigust teeb või vaesel-
lapsel võileiba annab.
Norm. 132, EKMS II 20 — 2(2) var.
- b. Kes kehval õigust annab võib vaese-
lapsele võidleiba.
E MVH 78 — 1?(3) var.
- Vt. 13031 D.

13029. KES VAESELE PALJO USUB,
EHITAB KODA LIIVA PÄÄLE —
1 var.

Sa (R. Kallas).

13030. KES VAESELE VAIA VÕI KEH-
VALE KELLA NÄITAB — u.
10(11) var.

- A. Kis vaeselapsele vaia näitab.
J. Rimmelga seletus: «Ei vaene saa me-
hele.»
Lai — 1 var.
- Ba. _____
Trv (Pausk) — 1 var.

- b. Kes näitab kehvale kella ehk vaesele
vaia.
Han — 1 var.
- c. Kis vaesele vaia annab või kehvale
kella.
Vän — 1 var.
- d. Kes kehvale kella kolistab ehk vae-
sele vaia näitab.
Aks — 1 var.
- C. Kes kassile kala annab või vaeselap-
sele vaia.
Pil — 1 var.
- Vt. 3391 M.
- D. Kes vaese vaeva tunneb või kehval
kella näitab.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- E. Kes kehval kella näitab või vaesel
viina annab.
Saa — 1 var.
- F. Kesse kehvale kella või vaesele vōi-
leiba näitab.
Vil — 1 var.
- Vt. 13028 C.
- Ga. Kes vaest vaderiks võtab või keh-
val kella näitab.
Hää — 1 var.
- b. Kes kehval kella näitab ehk vaest
vaderis ajab.
Hls — 1 var.
- Vt. 13035 N.
- Vrd. 13140. Kes vaeselapsele v... näitab.
13139. Kessi vaeselelatsele t... näitäs.

13031. KES VAESELE ÕIGUST TEEB —
u. 5(18) var.

- Aa. _____
MMg — 1 var.
- b. Kes vaesele õigust mõistab.
Vih. (1951) 92, Vih. (1952) 92, Vih.
(1954) 98 — 1?(3) var.
- c. Millal vaene õigust saab.
?VMr (Priimets) — 1?(1) var.
- B. Kes vaese inimese õigusest hoolib.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.
- Ca₁. Kessi vaesele õigust mõistab: jumal
kõrgen, keiser kaugel.
Trv (Kill) — 1 var.
- a₂. Kes vaesele õigust mõistab: jumal
kõrgel, keiser kaugel.
Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla VI
201 — 2(2) var.
- b. Jumal kõrges, keiser kaugel — kust
see vaene õiguse saab.

Hää — 1 var.

Vt. 2577 I₁.

Da₁. Kes kehval õigust teeb või vaeselat-
sel võidleibä annab.

Hls (Reissar) — 1 var.

a₂. Kes kehval õigust teeb või vaesel-
lapsel võileiba annab.

Norm. 132, EKMS II 20 — ?(2) var.

b. Kes kehvale õigust annab või vaese-
lapsele võidleiba.

E MVH 78 — 1?(3) var.

Vt. 13028 E.

E. Kes vaesele õigust teeb: 60 hoopu lu-
bati ja 30 kõigest antigi.

Norm. 114 (< Rõu), EKMS II 966 —
1(2) var.

13032. KES VAESE TALUPOJA HÄDA USUB — 3(23) var.

Aa₁. _____

Wied. 65, Kündja nr. 37 (1883) 442, Tõn.
R Täht. (1882) 50, Norm. 114 — 1(13)
var.

a₂. Kes vaese talomehe häda usub.

Sa — 1 var.

b. Kes vaese hädä usub.*

* hädä; usub (trükised)

E MVH 77, Raud KL I 59, Nurmik III
96; Ote — 1(9) var.

Vrd. 9671. Rikas ei usu vaese häda ja vaene
ei usu rikka häda.

11832. Kes teise häda usub.

13033. KES VAESE VAOTES VAI ARMETU ALA KÄÄND — 4 var.

Aa₁. _____

P. ja J. Elnerite seletus: vaese neiu kae-
bamine.

Krl — 1 var.

a₂. Kes vaese vaotas ehk armetu ala
käänd.

Kan — 1 var.

b. Kes vaese vaotas vai alamba ala
käänd.

Krl — 1 var.

c. Kes no vaesõ vaotas vai kehvalise
ala käänd.

Urv — 1 var.

Vrd. 10186 B. Vaene vaot tõist vaest, säält
nee sandi sigisiva, kotikandja kogosiva.

13034. KES VAEST MEEST AITAB, SEE LAENAB JUMALALE — 7 kuni 8(13) var.

a₁. _____*

* kis (Rap v. Mär)

Körber KR I 9, Körber Kirj. L II nr.
100, Körber USkÖr I 14/15; Rap v. Mär
(Poom) — 1 kuni 2(5) var.

a₂. Kes vaest aitab, laenab jumalale.

Krj — 1 var.

b₁. Kes vaestele annab, see annab ju-
malale.

Vil — 1 var.

b₂. Kes vaesele annab, see annab juma-
lale.

Pal — 1 var.

b₃. Kes vaesele annab, annab jumalale.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

c. Kes vaesele jagab, see laenab juma-
lale.

Pet. Ah 52 — ?(1) var.

d. Kes vaestele head teeb, see laenab
jumalale.

ABDr (1895) 29 — ?(1) var.

e. Kes kehva peale halastab, see laenab
jumalale.

Vig — 1 var.

f. Kes kerjajale andi annab, see an-
nab jumalale.

TMr — 1 var.

Vrd. Op. sõn. 19,17: Kes kehwa peäle armo
heidab, se laenab Jehowale, ja se tasub
temma kätte, mis ta head teinud. Kordu-
valt tsiteeritud trükistes (Körber Kk I 12,
Marpurg 76, Tõn. RP 359).

Vrd. Willmann 92: [— —] sesft se wölg,
mis ja isfal ja emmal ärramakjad, sed-
da makswad uks kord sinno lapsed sul-
le jälle, ning se, mis ja waestele wälja-
jagad, sedda annad ja tõeste Jummalale
kasfo peäle.

13035. KES VAEST VARRULE KUTSUB VÕI PUUJALGA PULMA — u. 170(251) var.

A. Kes kehva pulma kutsub.

* Helle 337, Hupel 108, Beitr. IX 158,
Poromenski EGr. 194, Wied. 57, Kündja
nr. 36 (1883) 431, KAH EKAl 152, E MVH
77 — 1(15) var.

*

Kes kehwa pulma kutsus? arme Leute bittet man
nicht zu Gevattern. wer ruft den armen wol zur Hochzeit.)

- Ba₁. Kes kehva pulma palub ehk vaest varrule kutsub.
Stein 26, Wied. 57, Kündja nr. 36 (1883) 431; Tt (Kreutzw.) — 1(5) var.
- a₂. Kes kehva pulma palub või vaest varrule kutsub.
Tõn. RP 117 — ?(1) var.
- b. Kis kehva pulma kutsub või vaest varrule.
Vil — 1 var.
- c. Kes kehva pulma kutsub ja vaest varrule ajab.
Noa — 1 var.
- C. Kes vaest vaderiks ajab, kes kehvast pulma kutsub.
Käi — 1(2) var.
- D. Kessi kehvast pulma kuts vai sandi saaja.
Hel — 1 var.
- E. Kes kehva pulma kutsub ehk laia magu talgule.
Hlj — 1 var.
- F_{1a1}. Kes kutsub vaest varrule ehk puujalga pulma.
Sim — 1 var.
- a₂. Kes vaest varrule kutsub ehk puujalga pulma.*
* kisse (Jõe), kis (Vän)
Norm. 125; Iis, Amb, JJn, Jõe, Kos, Vän, Pal, Trt — 9(11) var.
- a₃. _____*
* varule (Rei)
Kuu, Rei — 3 var.
- a₄. Kes vaest varule kutsub, puujalga pulmale.
Vai — 1 var.
- a₅. Kes vaest kutsub varrule ehk puujalga pulmale.
Pal v. TÜR (Siun) — 1 var.
- a₆. Kes vaest varrule ehk puujalga pulma kutsub.*
* ken (Kuu), kis (KJn); varule (KJn, Pal)
Kuu, KJn, Pal — 3(5) var.
- a₇. Kes vaest varrule ehk puujalgset pulma kutsub.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₈. Kes vaest varrule või puujalga pulma kutsub.*
* varule (Plt)
Rap v. Mär (Poom), Kul, Plt — 4 var.
- a₉. Kes nüüd vaest varrule või puujalga pulma kutsub.
Plt — 1 var.
- a₁₀. Kesse nüüd vaest varrule või puujalgist pulma kutsub.
Kuu — 1 var.
- b. Kes vaest varrule kutsub ehk puujalga pulma palub.
Rkv — 1 var.
- c. Kissi vaest varrule kutsub ehk puujalga pulma viib.
Koe — 1 var.
- d₁. Kes vaest varrule kutsub ehk puujalga pulma tahab.
Amb — 1 var.
- d₂. Kes vaest varrule kutsub või puujalga pulma tahab.
Kei — 1 var.
- d₃. Kes vaest varrule vai puujalga pulma tahab.
Trm — 1 var.
- d₄. Kes vaest varrule tahab ehk puujalga pulma.
Amb — 1 var.
- d₅. Kessi tahab vaest varrule ehk puujalga pulma.
Trm — 1 var.
- e₁. Kes vaest varrule võtab või puujalga pulma.
EKMS IV 298; Rap — 1(2) var.
- e₂. Kes vaest varrule võtab ehk puujalga pulma.*
* puutsjalga (Lai)
VNg, Lai — 2 var.
- f. Kis puujalga pulma viib ehk vaest varrule.
Lai — 1 var.
- g₁. Kes puujalga pulma kutsub ehk vaest varrule.
VMr — 1 var.
- g₂. Kes puutsjalga pulma kutsub ehk vaest varrule.
Trt — 1 var.
- F_{2a}. Vaest ei kutsuta varrule ega puujalga pulma.
Tln, Pal — 2 var.
- b. Vaest ei võeta varrule ega puujalga pulma.
Jür — 1 var.

- c. Vaest ei taheta varrule ega puujalga pulma.
Trm — 1 var.
- F₃. Kas vaene kõlbab varrule ehk puupaater pulma.
Kad — 1 var.
- Ga₁. Kes vaestlast varrule kutsub ehk puujalga pulma.*
* vaestlast (E²; Trm)
Stein 27, Wied. 65, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 37 (1883) 442, E 37, E² 24; Türr, Vän, Trm, Tt (Kreutzw.) — 4(18) var.
- a₂. Kes vaestlast varrule kutsub või puujalga pulma.
Tõn. RP 359 — ?(1) var.
- a₃. Kes vaeselapse varrule kutsub või puujala pulma.
Nurmik II 122 — ?(2) var.
- b. Kes vaestlast varrule võtab ehk puutsjalga pulma.
Lai — 1 var.
- c. Kes puujalga pulma ehk vaestlast varule kutsub.
Han — 1 var.
- H. Kes vaestlast varrule kutsub ehk pütsjalga pulma.
Stein 27, Wied. 65, Kündja nr. 37 (1883) 442; Tt (Kreutzw.) — 1(4) var.
- I. Kes vaest vaderiks kutsub.*
* vadriks (Hil)
Hil, Hää — 2 var.
- Ja₁. Kes vaest vaderiks või puujalga pulma kutsub.*
* kessi (Kuu)
Sim, Kuu, Vig — 3 var.
- a₂. Kes vaest vaderiks ehk puujalga pulma kutsub.
Kaa — 1 var.
- b. Kes vaest vaderiks võtab või puujalga pulma kutsub.
Hää — 1 var.
- c. Kes puujalga pulmale kutsub ning vaest vaderiks aeab.
Khk — 1 var.
- K. Kes puujalaga pulma kutsub ehk vaest varrule ehk santi saia sööma.
Trm — 1 var.
Vt. 10156 E.
- L. Kes kassile kala annab või vaest vaderisse kutsub.
Trv — 1(2) var.
Vt. 3391 N.
- M. Kes vaest vatriks vettab, kassile kala küpsetab ehk pussnuga pulma viib.
Rid — 1 var.
Vt. 3391 C ja 9067 B.
- Na. Kes vaest vaderiks võtab või kehval kella näitab.
Hää — 1 var.
- b. Kes kehval kella näitab ehk vaest vaderiks ajab.
Hls — 1 var.
Vt. 13030 G.
- Oa₁. Kes kutsub santi saaja ehk puujalga pulma.
VNg — 1 var.
- a₂. Kesse santi saaja kutsub ehk puujalga pulma.
Hlj — 2 var.
- a₃. Kesse santi saaja kutsub ehk puujalgast pulma.
Kad — 1 var.
- a₄. Kes santi saaja ehk puujalga pulma kutsub.
Hlj, Pal — 2 var.
- a₅. Kesse santi saaja vai puujalga pulma kutsub.*
* kes; saajasse; või
Kuu — 2 var.
- b. Kes santi saaja ehk puujalga pulma.
Lüg — 2 var.
- c₁. Kes santi saja tahab ehk puujalga pulma.
Jõh — 1(2) var.
- c₂. Kes santi saaja ehk puujalga pulma tahab.*
* kee (Lüg)
Lüg, Rak — 2 var.
- c₃. Kes tahub santi saaja vai puujalaga pulma.
Kuu — 1 var.
- d₁. Kes santi saaja võtab ehk puujalga pulma kutsub.
Val — 1 var.
- d₂. Kes santi saja võttab ehk puujalga pulma.
Hls — 1 var.
- e. Kesse santi saaja viib ehk puujalga pulma.
Hlj — 1(2) var.
- f₁. Kesse santi saaja kutsub vai puupaatri pulma.
Kuu — 1 var.
- f₂. Kesse santi saaja kutsub ehk puupaatrimest pulma.
Kuu — 1 var.

- P. Kes santi saaja tahab ehk puujalga pulma ehk vaest varrule.
Kad — 1 var.
- Qa₁. Kes santi saaja kutsub või vaest vaderiks.*
* kesse (Hlj), kessi (Trv); vai (Trv, Kan); vaderis (Kan, Har), vaderise (Trv), vaderase (Pst); kuts (Võ)
Hlj, Hel, Trv, Pst, Kan, Har — 7(8) var.
- a₂. Kes sandi saaja kuts vai vaese vaderis.*
* kessi; kutsub; vaderiks (Hel)
Hel, Ote — 3(5) var.
- a₃. Kes sandi saaja kutsus või vaese vaderiks.
EKMS IV 298 — ?(1) var.
- a₄. Kes kutsub sandi saaja ehk vaest vaderiks.
Saa — 1 var.
- a₅. Kes santi saaja kutsub ehk vaest vaderiks.*
* vaderist (TMr), vaderis (Nõo)
TMr, Nõo, Ran — 3(5) var.
- a₆. Kes santi saaja kuts ehk vaest meest vaderis.
Plv — 1 var.
- a₇. Kessi sandi saaja kuts vai vaese mihe vaderis.
Hel — 1 var.
- a₈. Kessi santi saaja või vaest vaderise kutsub.*
* vaderis (Hel), vaderisse (Trv), vaderiks (Vil)
Hel, Trv, Vil (anon. v. R. Kallas) — 4(8) var.
- a₉. Kes santi saajale või vaest vaderiks kutsub.
Vil — 1 var.
- b₁. Kes santi saaja kutsub ehk vaest vaderis võtab.*
* kessi (TMr); kutsup (TMr), kuts (Ote); vaderist (TMr), vaderiks (Puh), vadõris (Ote)
TMr, Puh, Ote — 5 var.
- b₂. Kes sandi saaja kuts ehk vaese vadõris võtt.*
* vaesõ (Plv)
Ote, TaL (Kihu), Kan, Plv — 5 var.
- b₃. Kes sandi saaja kuts vai vaese vaderiks võtt.*
* vaesõ; vadõras (Rõu)
Hel, Rõu — 2 var.
- b₄. Kes santi saaja kutsub vai vaest vaderiks võtab.
Ran — 1 var.
- b₅. Kes sandi saaja kuts, vaese vaderas võtt.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- c. Keegi santi saaja kutsub või vaest vaderiks palub.
Vil — 1 var.
- d. Kes sandi saaja kutsub või vaest vaderas saadab.
Pst — 1(2) var.
- e. Kes santi saaja kuts või vaest vaderes aa.
Krk — 1 var.
- f₁. Kes vaest vaderiks või santi saaja kutsub.*
* vaderisse (Vil)
Vil, Har — 2 kuni 3(3) var.
- f₂. Kes vaest vaderiks või santi saajale kutsub.
Vil — 1 var.
- f₃. Kes vaest vaderis ehk santi saaja kuts.
Räp — 1 var.
- f₄. Kes vaest vadõrist vai santõ saaja.
Lut — 1 var.
- f₅. Kessi vaest vaderis kuts ja santi saajas.
Hel — 1 var.
- g. Kes vaest vaderis ajab või santi saaja kutsub.
EKMS III 141; Krk — 1(2) var.
- h₁. Kes vaest vadõris võtt vai santi saaja kuts.*
* vaderiks; võtab; kutsub (Tt)
Ote, Tt (S. Veske) — 2(3) var.
- h₂. Kes vaest vaderiks võtab ehk santi saaja kutsub.*
* võtt; kuts (Võn)
Võn, Kan, As (Kuusik) — 4 var.
- h₃. Kes vaese vaderiks võtt ehk sandi saaja kuts.*
* vaderis (Kam, Võ-Se)
Kam, Võ (Schmidt), Võ-Se (Stein) — 3 var.
- Ra. Kissi vaest vadõris või santi saevanõmas kutsub.
Khn — 1 var.
- b. Kis kutsub vaest vadõris või santi saevanõmas.
Khn — 1 var.
- S. Kes võtab santi saajale ehk vaest varrule.
Kod — 1 var.

- S. Kes vaist pulma kuts või santi saaja.
Krl — 1 var.
- Za₁. Kes santi saaja kuts ehk vaest vaka perrä võtt.
Norm. 125; Vas — 1(2) var.
- a₂. Kes sandi saja kuts, vaese vaka perrä võtt.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.
- a₃. Kiä no sandi saaja kuts vai vaesõ vaka perra.
Rõu — 1 var.
- b₁. Kes nu sandi saaja võtt, vaesõ mehe vaka perrä.
Rõu — 1 var.
- b₂. Kis santi saaja võtt vai vaest vaka perrä.
Rõu — 2 var.
- b₃. Kes santi saaja võtt, vaest vaka perrä.
Se — 1 var.
- b₄. Kiä no sante saaja võtt, vaest vaka perrä.
Se — 1 var.
- c. Keä sante sajaga ja vaest vakaga võtt.
Se — 1 var.
- Z. Kes santi saaja kutsub või vaeselelatsele t... näitab.
Trv — 1(2) var.
- Vt. 13139 C.
- Ta. Kes santi sauna palub ehk puujalga pulma.
Jõh — 1(2) var.
- b. Kesse santi sauna kutsub ehk puujalga pulma.
Norm. 125; Hlj — 1(3) var.
- c. Kes kutsub puujalga pulma või santi sauna.
Kuu — 1 var.
- U. Kes vaest vaderiks kutsub ehk santi sauna viib.
Tor — 1(2) var.
- V. Kes vaest pulma kutsub või santi sauna viib.
Jõh — 1 var.
- Õa₁. Kes lähäb vaesele vaderiks või paljale pulma.*
* läheb (trükised)
Meelej. nr. 39 (1887) 311, Norm. 125, EKMS IV 298; Pär — 1(13) var.
- a₂. Ken läheb vaisele vaderist ehk paljale pulma.
Vai — 1 var.

- b. Kie vaesele vaderiks ehk paljale pulma.
Lüg — 1 var.
- Ä. Kis santi saaja kuts vai vaest vaderas võtt vai paljale pulmõ lätt vai vaesele värmi ost.
Rõu — 1 var.
- Ö. Kes santi pulma kutsub või vaest vaderiks tahab.
Mih — 1 var.
- Ü. Kes santi pulma kutsub.
Jürjens 30 — ?(1) var.
- Vrd. 10151. Kes santi sauna laseb, vaestlast lavale.
13134. Vaine ei saa varulisi, rigas saab reielisigi.
10152. Kes santi sulaseks või saunameest pulma tahab.
10670. Kes lähteb sulase süömä vai vaese pulma.

13036. KIS VAESE VALITSEJAKS VETAB — 1 var.

Phl (Mey).

13037. KOST VAENE VATSA KÜTSÄ — 2(7) var.

A. —————
Võ (Schmidt) — 1 var.

Ba. Kost ma vaene vatsa kütsä ehk ohuline õlle tee.
Wied. 72, Norm. 157; Ote (Vuks) — 1(3) var.

b. Kust ma vaene vatsa küpsetan ehk ohuline õlle teen.
Päss PJs 562, EKMS II 505 ja IV 23 — ?(3) var.

Red. B kõnekäänulisus võimalik.

Vrd. 12894. Kes tost unest vadsa küdsä.

13038. KUI ESI VAENE, EGA VESI VAENE EI OLE — 5(6) var.

Aa₁. —————
Nõo (Amberg) — 1 var.

a₂. Oled sa ise vaene, ega vesi ometi vaene ei ole.
Hls — 1 var.

b. Ole vaene muust, mis sa oled, ega sa viist ikki vaene ei ole.
Trv (Vaine) — 1(2) var.

B. Ega vesi vaene ei ole, et kõik asja ropuste omma.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Ega vesi vaene ei ole.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. ri «Ära mine mustalt muude hulka»: Et sa küll esi vaene — / ole ei vesi vaene (ERIA III: 1 nr. 3870).

13039. KUI VAESELLE ANNAD, SIIS
ÄRA SELLE JÄRELE PASUNAD
PUHU — 1 var.

Amb (Münther).

13040. KUS VAEENE VASTUVÖTJA
PEASEB, KUI ANDJAL ARU
PEAS EI OLE — 1 var.

Jõe (Kivikangur).

Vrd. 532. Ega eläjal miilt pään ei ole.

13041. KUS VAESEL ÕIGUS VÕI
KEHVAL KOHUS — 2(5) var.

A. _____
Norm. 132, EKMS II 20; Pst (Raudsep)
— 1(4) var.

B. Kes kehva kohustest või vaese õigus-
test hoolib.

Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. 13925. Vemmal vaese õigus, kepp kehva
kohtumõistja.

13042. KÜLL ON VAEENE TÜDRUKU ELU,
VAESEM VEEL KARJASE ELU —
1?(1) var.

?Saa v. Hls (Söggel).

Vrd. 3252. Karjase põli — kuri põli.

13043. MIDA SIE VAISE INIMISE
«TERE» KA MAKSAB — 2 var.

A. _____
Lüg (Källo) — 1 var.

B. Mis see vaese inimese «tere» on
muud kui riinorimine.

Hää — 1 var.

Vt. 13095 C.

13044. MIDA VAESEM SANT, SEDA
SUUREM KOTT — 1?(16) var.

Stein 42, Wied. 115, Kündja nr. 44 (1883)
525, E 55, E² 30, Puus. Eü I 112; ?Tt
(Kreutzw.).

13045. MIDA VAESEM, SEDA HELDEM
— u. 10(40) var.

A. _____*

* vaesemb (Trv, Ote), vaesemp (Ote),
vaesõmb (Rõu); sedä (Trv, Ote, Rõu);

heldemb (Trv, Ote, Rõu), heldemp (Ote)
Meves 139, Niggol VKÖR 189, Pöder L
ABDr 36, Norm. 110, EKMS I 438 ja IV
298; Mus, ?Kär (Süda), Kaa, Aud, Trv,
Trt, Ote, Rõu, Plv, ?Vas (Jakobson) —
8 kuni 10(38) var.

Ba. Mida vaesemp, sedä heldemp; mida
rikkamp, sedä sikkemp.
Hls — 1 var.

b. Mida rikkamb, seda kitsimb; mida
vaesemb, seda lõõhkemb.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 13046. Midä vaesemb, sedä uhkemb.

13046. MIDÄ VAESEMB, SEDÄ UHKEMB
— 1(2) var.

Trv (Vaine).

Vrd. 13045. Mida vaesem, seda heldem.

13047. MIS AITAB VAESE INIMESE
VIHA — 1 var.

Khn (S. Saar).

13048. MIS VAEENE TEISELE ANNAB,
KUI OMALGI POLE — 1(3) var.

Norm. 105, EKMS IV 298; Vän (Tamm-
soo).

Vrd. 10165. Mis sant sandile annab, kui ise
kerjakotti kannab.

13049. MIS VAESELE LAENATUD, POLE
RIKKALEGI KINGITUD — 1 var.

Jõh (Mets).

Vrd. 3805. Mis ei ole kingitud, see on laena-
tud.

13050. MIS VAESEL IMELIK, SEE RIK-
KAL HARILIK — 1 var.

Krk (Helimets).

13051. MIS VAESEL INIMESEL MUUD
ON PULMA VIIA KUI TÜHI KÕHT
JA TERAV NUGA — 3(5) var.

A₁. _____
Koe (Schultz) — 1 var.

A₂. Mis vaesel inimesel muud on joodu-
le viia kui tühi kõht ja terav nuga.
Koe (Schultz) — 1 var.

Ba. Mis sest vaesest pulma kutsu: tühi
kõht ja terav väits.

Norm. 189, EKMS III 232 — ?(2) var.

b. Mis sest vaesest pulma kutsu: tühi
kott ja teräve väits.
VIL (Veske) — 1 var.

Vrd. kk: Ei ole sul saaja tullen muud midagi üten võtta kui vaiv väits (Kan).

Vrd. 9048. Pulma minnes põle vaja muud kui terav nuga ja tühi kõht.

13052. OLED VAENE, SIS OLE VAIKI, OLED PERÄTÜ, SIS PIÄ SUU — 12(22) var.

Aa. Kui olt vaene, sis ole vaik.*

* olõt — olõ; vakka (Räp)

Räp, Vas — 2 var.

b. Vaene olgu vaiki.

Loorits Vrp 65, Vih. (1951) 92, Vih. (1952) 92, Vih. (1954) 98; Vas — 1(6) var.

Ba. _____*

* siis; peratu; pea (EKMS)

Norm. 107, EKMS I 509 ja IV 298; TMr (J. ja P. Einerid) — 1(4) var.

b. Kui olet vaene, sis ole vaiki, kui perätü, pea suu.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. Kui oled perätü, sis piä suu, kui oled vaine, sis ole vaiki.

Krl — 1 var.

d. Perädü pidagu suu, vaenõ olgu vaik.

Plv — 1 var.

C. Kui sa oled vaene, sis ole vaiki, kui kehv, ärä kõnele, kui perätü, piä suu.

San — 1 var.

D. Kui vaene olede, siis ole vaik, kui armedu, siis alanda.

Räp — 1 var.

Ea₁. Kui vaene oled, ole vakka, kui sant oled, siis saista nukka.*

* seista (Norm.)

Norm. 107; Urv — 1(3) var.

a₂. Kui vaene oled, siis ole vait, kui sant oled, siis saisa nukan.

Urv — 1 var.

b. Kui sant oled, saista nukka, kui vaelats, ole vaiki.

Urv — 1 var.

Vrd. 13471. Vana olgu vaiki, sant saisku pae-gah.

13053. OLE KÜLL VAENE, SISKI AUS JA KAINE — 3 var.

Aa. _____

Hää (Mäesalu) — 1 var.

b. Ole sa küll vaene, siski karss ja kaine.

Hää (Mäesalu) — 1 var.

B. Ole sa sunt või sant, ole kui tahes kehv või alam, aga ole aus.
Hää — 1 var.

13054. PAL'LUS VAESÖL VARRA, KODAPÖOLITSÖL KOKU — 2(3) var.

A. _____

Norm. 124; Rõu (A. Jennes) — 1(2) var.

B. Paljus vanal varra om, kokku koda-poolikul.

Krl — 1 var.

13055. PAREMB OM VAENE SOKUS KUI RIKAS KEVVÄI — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 9664. Olgu ui' rikas sügüse, olõ rikas keväjä.

13056. PAREM IKKA VAESE MEHE VARRULE KUI RIKKA PULMA — 2 kuni 3(3) var.

A. _____

Jõe (Tutar) — 1 var.

B. Vaese mehe koera matus on parem kui rikka mehe pulm.

Saa — 1 var.

C. Vaesuse vagadus on parem kui rikka lustipidu.

?Vig (Priimets) — 12(1) var.

13057. PAREM VAENE AUGA KUI RIKAS HÄBIGA — 3 v. 4(9) var.

A. _____*

* vaine; auvoga; häüga (Marpurg)

Marpurg 72, Wied. 149, Kündja nr. 48 (1883) 573, Org 48, EKMS IV 298 — 1 v. 2(7) var.

B. Parem sant auga kui saks häbiga.

Krl — 1 var.

C. Paremb vaene uma häüga ku rikas uma auga.

Rõu — 1 var.

13058. PAREM VAENE JA VABA KUI RIKAS JA RAKENDUD* — 3(8) var.

* rakendatud (EKMS; Hel)

Wied. 149, Kündja nr. 48 (1883) 573, EKMS IV 287 ja 298; Hel, Vil.

13059. PAREM VAESE TUTAR NAISEKS
VÕTTA KUI RIKKA TEENIJA —
1(4) var.

a. —
Norm. 118, EKMS III 1256; JJn (Rehberg)
— 1(3) var.

b. Parem on vaese mehe tütar kui rik-
ka mehe ümmardajat omale naaseks
võtta.
?VMr (Mastberg) — ?(1) var. Ilmselt
kirjandusemõjuline.

Vrd. Linda nr. 8 (1889) 364: Parem vaese
mehe tütar kui rikka mehe ümardajat
abikaasaks võtta (hispaania vs tõlge).

13060. PAREMB VAEST AVITADA KUI
HAUGUTADA — 1 var.

Rõn (Andrei).

13061. RUMAL ON, KUI VAENE UHKE
ON JA RIKAS VALETAB —
1 var.

Ran (Kärp).

13062. VAENE ANNAB VAESUSEST,
RIKAS EI ANNA RIKKUSEST —
3 var.

A. —
Jõh (Mets) — 1 var.

B. Vaene annab südamest, rikas annab
enese rikkusest.
Vig — 1 var.

C. Vaene on ikka helde, vaene annab
ikka, aga rikka küüned kisuivad oma
poole.
Kul — 1 var.

13063. VAENE EI OLE SEE, KELLEL
VÄHE ON, VAID SEE, KES
PALJU TARVITAB — 1 kuni
3(58) var.

Aa. Mitte see ei ole vaene, kellel pisut
on, vaid see, kes palju tarvitab.
Tõn. Trt. Täht. (1885) 49 — ?(1) var.

b. Vaene ei ole see, kellel vähe on,
vaid kes palju tarvitab.
CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 215 — ?(4)
var.

c. — *

* pole (Nurmik)
CRJ KLR II 55, Wied. 198, Kmpm. KH
84, Kmpm. EL IV³ 56, Tõn. Täht. (1908
apr.-mai), Nurmik IV 306, Puus. KH III¹²
82 — 1?(21) var.

d. Vaene ei ole see, kel vähe, vaid see,
kes palju tarvitab.*

* vähä (E)

E 89, E² 75, Kmpm. EL II³ 148, Puus. Eü
I 116, Reiman EK I 277 — ?(22) var.

e. Vaene ei ole see, kellel vähe on, vaid
kes rohkem tarvitab, kui temal on.
Sirvil. (1899) 52 — ?(1) var.

f. Vaene ei ole see, kes vähe teenib,
vaid see, kes palju pillab.
Pal (Karma) — 1 var. Sekundaartradit-
sioon.

B. Kehv ei ole see, kellel vähä on, vaid
see, kes palju tarvitab.*

* vähe (Tõn. LLr)

Tõn. Trt. Täht. (1888) 51, Tõn. LLr 87
— ?(5) var.

Ca. Mitte see pole õnnelik, kellel palju
on, vaid see, kes vähe tarvitab.
Tõn. Täht. (1897) lk-ta — ?(1) var.

b. Ei see ole õnnelik, kes palju palka
saab, vaid see, kes vähe tarvitab.
Tõn. RP 136 — ?(1) var.

D. Kõige rikkam on see, kes vähe tar-
vitab.

Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var. Sekun-
daartraditsioon.

Vrd. Kmpm. KH 78: Diogenes õpetas, et see
inimene õnnelik on, kes vähe tarvitab.

Vrd. 9637. Ega see pole rikas, kel palju on,
vaid see on rikas, kes omaga rahul on.
13081. Vaene on see, kes rohkem rais-
kab, kui kogub.

13064. VAENE EI SURE TUHJA TÕRREGI
SISSE — 1 var.

Krj (Mägi).

13065. VAENE ELAB JUMALAGA, RIKAS
OMA VARAGA — 2(10) var.

a. —
Wied. 198, Kündja nr. 3 (1884) 33, E 89,
E² 75 ja 102 — 1(9) var.

b. Vaene elab jumalaga, rikas rahaga.
KJn (Raidla) — 1 var.

13066. VAENE ELAB PEOST SUHU —
3(8) var.

a. —
Tür, Tõs, KJn — 3 var.

b. Vaene inimene elab käest suhu.
Gr. SKO II 48 — ?(5) var.

Vrd. kk: Eks ma aga ela niisamuti pihust suhu ka (Kuu).

Vrd. 13070. Vaene mees peab silmist suhu laskma.

13067. VAENE ELÄB KALLIMBAN KUI RIKAS — 1(3) var.

Nõo (Tüklov).

13068. VAENE INIMENE ELAB VIIRA-VAARA — 1 var.

Wied. ESSr 1379.

13069. VAENE INIMENE HOBUSE KAERAVOODER — 1(7) var.

Vig (Laipmann).

Vrd. 8781. Piits on laisa hobuse kaeravooder.

13070. VAENE MEES PEAB SILMIST SUHU LASKMA — 7 v. 8(15) var.

Aa. _____

Wied. 198, Kündja nr. 3 (1884) 33, Norm. 107, EKMS IV 299 — 1(5) var.

b. Vaene laseb silmäst suhu.*

* silmist (E)

H. Pöögelmanni seletus: «Vaese osa on nutt ja pisarad.»

E 89, E² 75; Pst — 1 v. 2(5) var.

B. Vaesel silmist tsilgus, suvve satas. Ote — 1 var.

Ca. Silmast tuleb, suhu läheb.*

* lähäb

A. Källo seletus: «Vaene nutab ja neelab pisaraid kui kõht tühi.»

Lüg — 2 var.

b. Mis silmast tuleb, see suhu läheb. Hlj — 1 var.

c. Mis silmist juokseb, sie suhu tuleb. Rak — 1 var.

C-red. kõnekäänulisus mõeldav.

Vrd. kk: Ta laseb haleduse pärast silmast suhu (As).

Vrd. 13066. Vaene elab peost suhu.

13071. VAENE MEES ÄRGU VÕTKU RIKAST NAIST — 1 var.

As (Kuusik).

Vrd. 9757. Võta rikas naine ehk sandi iest hobune.

13112. Vaesel rikka naese võtmine om kui väsunü hobesega liivatsehe märke minek.

13072. VAENE NAIN E TOOB VAKAGA RUKKID MAJASSE, RIKAS NAIN E TUNDREGA RIIDU — 2 v. 3(3) var.

A. _____

Koe (Schultz) — 1 var.

B. Hea naene toob vaka rukist, rikas tündre riidu.

Kul (Eenveer) — 1 var.

C. Vaene naine toob rõõmu, rikas riidu majasse.

?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

13073. VAENE OM TUU, KEL TERVUST EI OLE — 2 v. 3(4) var.

A. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Ku käsi-jalg terveh, ega sõs vaene ei ole.

Räp (Poolakess) — 1 var.

*

C. Nii kavvani om inemisel rahu, kooni tervus om.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

*

D. Nii kavvani om inemine õnnelik ja rõõmsa, kooni tervüs käeh om, a ku' tervüs otsa lätt, sis om kõik rõõm lõpnu.

?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

13074. VAENE ON RIKKA HOBUNE JA HÄRG — 1(5) var.

Norm. 102, Vih. (1957) 108, Vih. VER 184, EKMS IV 299; Rak (Raud).

13075. VAENE ON RIKKA MEHE LEIVAKOTT — 1 var.

Pär (Saat).

Vrd. 13136. Vaine om rikka leevakõrvuline.

13078. Vaene on rikka roog.

13076. VAENE ON RIKKA ORI — 2(7) var.

Aa. _____

Sa (R. Kallas) — 1(2) var.

b. Vaene mees oo rikka mehe ori.*

* on (trükised)

Norm. 102, EKMS IV 299; Tõs — 1(3) var.

B. Rikkuse ori om vaesus, tarkuse ori om rumalus.

?TMr (anon.) — ?(2) var.

Vt. 11672 A₂.

13077. VAENE ON RIKKA PERSEPEN-
GIKS — 1 var.

Saa (Söggel).

13078. VAENE ON RIKKA ROOG — u.
40(51) var.

A₁a₁. Vaene rikka roog.

VMr, Vig, Krj, SJn? (Kielas), Vas v. Se (Sandra) — 5 var.

a₂. _____*

* vaine (Lüg); um (Võ), om (Kan, Rär); ruug (Võ)

E 89, E² 75, Norm. 102, EKMS IV 299; VMr, Amb, Kuu, Jõe, Jür, Rap v. Mär (Poom), Kei, Kir, Krj, Mus, Saa, Lai, Pal, Kod, TMr, Trt, Võ (anon.), Kan, Rär — u. 25(33) var.

a₃. Vaene on ikka rikka roog.

HJn — 1 var.

a₄. Vaene om alati rikka ruug.

Kam — 1 var.

a₅. Vaene olgu rikka ruug.

Ote — 1 var.

b. Vaene on rikaste roog.

Vil — 1 var.

c₁. Vaesed on rikaste roog.

Rap v. Mär (Poom), Pär — 3 var.

c₂. Vaesõd ond ikka rikastõ ruaks.

Khn — 1 var.

A₂. Vaesõd elu-aa rikastõ hambaruaks.

Khn — 1 var.

Ba. Vaene on rikka sööt.

Amb — 1(2) var.

b. Vaene on rikka söök.

MMg — 1 var.

C. Vaene on rikka roog, elivant kõrbes lõukoera roog.

Kir — 1 var.

Vrd. Siir. 13,24: Otsjekui mets-eeslid kõrbes on loukoerte roog: nenda on waeſed rikkaste roog.

Vrd. ka Tõn. R Täht. (1882) 34 (piiblitšitaadina).

Vrd. 13075. Vaene on rikka mehe leivakott.

13079. Vaene on rikka selgroog.

13079. VAENE ON RIKKA SELGROOG —
1 var.

H. Joonuksi seletus: «Piab tüed tegema.»
Sim.

Vrd. 13078. Vaene on rikka roog.

13080. VAENE ON RISU RIKKA SILMAS
— 1(2) var.

Norm. 107; Vil (Toss).

Vrd. kk: Ta on mul nagu risu silmas (Trv).

Vrd. 9683. Rikas naine kui resu silmas.

13081. VAENE ON SEE, KES ROHKEM
RAISKAB, KUI KOGUB — ? kuni
3(13) var.

Aa₁. _____

Tõn. Täht. (1909 okt.) — 1?(2) var.

a₂. Vaeseks jäeb see, kes rohkem raiskab, kui koguda jõuab.

Tõn. Täht. (1910 juuli) — 1?(1) var.

b. Vaene see, kes rohkem raiskab, kui kogub.*

* rohkeb (E²)

E 89, E² 75 — 1?(5) var.

Ba₁. Rikas on see, kes rohkem kogub, kui raiskab.

Tõn. Täht. (1909 sept.) — ?(3) var.

a₂. Rikkaks saab see, kes rohkem kogub, kui raiskab.

Tõn. Täht. (1910 juuli) — ?(1) var.

b. Ainult see saab rikkaks, kes rohkem kogub, kui ta raiskab.

Üleüld. Tarv. Täht. (1911) 16 — ?(1) var.

Vrd. 9637. Ega see pole rikas, kel palju on, vaid see on rikas, kes omaga rahul on.
13063. Vaene ei ole see, kellel vähe on, vaid see, kes palju tarvitab.

13082. VAENE PEAB VAEVA NÄGEMA,
RIKKALE SUGENES ESI SUHU —
4. kuni 8(16) var.

Aa₁. Vaene peab vaeva nägema, rikkale jookseb ise suhu.

E 89, E² 75, Norm. 103, Vih. VER 184, EKMS III 614 ja IV 299 — 1?(8) var.

a₂. Vaene piät vaiva nägema, rikkale juusk esi suuhtõ.

Plv — 1 var.

b. _____

Trv (Kala) — 1 kuni 3(4) var.

c. Vaene näab vaeva, rikas saab vaevata.
Lüg — 1 var.

B. Rikas saab ilma vaevata, vaene peab paluma.
Saa — 1 var.

C. Vaene oo loodud vaevanägijaks, vaest peetakse ikka alamaks.
?Vig (Priimets) — 1?(1) var.

13083. VAENE ROTT, KEL ÜKS AUK — 1 var.

Vig (Laipmann).

Vrd. 14174. Tuu om vilets rott, kes ei tiia omma urgu.

13084. VAENE SAAB KERKUNGI PESSÄ — 2(3) var.

a. —
Norm. 106; Ote (Grossschmidt) — 1(2) var.

b. Vaene saa kerkun kah pessa.
Ote — 1 var.

Vrd. 4102. Koer saab kirikuski peksa.
6013. Loll saab kirikus ka peksa.
12056. Tossike saab kirikus ja kõrtsis peksa.

13085. VAENE SANT ON SEE, KES ILMA KOTITA KERJAB — 11 v. 12(41) var.

A_{1a1}. —
* Helle 358, Hupel 118, Poromenski EGr. 223/4, Nörmann 15, Wied. 198, Kündja nr. 3 (1884) 33, KAH EKAI 159, Norm. Cl. 31, EKMS IV 299 — 1(16) var.

Waene sant on se, kes ilma kottita kerjab, das ist ein schlechter Schmidt, der keine Zangen hat.

a₂. Vaene sant, kes kotita kerjab.
Stein 66, Wied. 198, Kündja nr. 3 (1884) 33, Norm. 60 ja 73 — 1(10) var.

b₁. Vaene sant, kel ei ole kottigi.
Kuu — 1 var.

b₂. Vaene sant, kellel kotti ei ole.
Kuu — 1 var.

b₃. Vaene sant, kel kotti pole.
Kuu — 1 var.

A_{2a}. Vilets sant, kel omal kotti ei ole.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Vilets sant, kellel kotti ei ole.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

c. See on vilets sant, kellel omal kotti ei ole.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

d. Vilets sant, kel ei ole kottigi omal kaasas.
Kuu — 1 var.

Ba. Mis sant see on, kel kotti ei ole.
?Pal (Maasen) — 1?(2) var.

b. Mis sant see, kel pole kotti.
E² 30, Kask-Vaigla-Veski 1 Hõ 50; Trt (Eisen) — 1(4) var.

c. Mis sant sa õled, kui sul kotti põle.
MMg (Jürgenson) — 1 var.

C. Kerjatsel peab iga kott olema.
Hil (Rommelkor) — 1 var.

Vrd. 10184. Sant ikka oma koti pool.
922. Hea kerjata, kui kott on käes.

13086. VAENE SUNNIB VAESTEGA JA VARES VARESTEGA KOKKU — 1(14) var.

Aa. —
Wied. 198, Kündja nr. 3 (1884) 33, Norm. 108, EKMS IV 299 — 1(6) var.

b. Vaene vaestega, vares varestega.
E 89, E² 75 — 1(4) var.

c. Vaesed vaeste[ga], varesed varest[ga].
Kmpm. KH 45 — 1(3) var.

B. Sarnased sünnivad sarnastega, rikad rikastega, vaesed vaestega.
Rahva Lõbul. nr. 3 (1898) 72 — 1(1) var.

Vt. 10204 C ja 9710 B.

Vrd. 13822. Vares olgu varesege, harak haraguge paarin.

13087. VAENE TIHTI VIRKA LASTA, RIKAS TIHTI LAISKA LASTA — 1 v. 2(9) var.

a. —
Wied. 198, Kündja nr. 3 (1884) 33, EKMS III 614 ja IV 299; Vil (Leoke) — 1 v. 2(6) var.

b. Vaene tihti virka lasta, rikas laiska lasta.
E 89, E² 75 — 1(3) var.

13088. VAENE TOIDAB RIKAST — 2(5) var.

Norm. 102, Vih. VER 184, EKMS IV 299; Rak (Lilienbach, Traat).

**13089. VAENE VANGUB KOODI
VARREL, RIKAS RINGUTAB
MAGADA — 4 v. 5(10) var.**

- a₁. —
KAH Loe 19, Norm. 102 — 1(6) var.
- a₂. Vaene vangub koodi varre na'al, aga rikas ringutab magada.
Lai — 1 var.
- a₃. Vaene vangub koodi kõrval, rikas ringutab magada.
EKMS IV 299 — 1?(1) var.
- b. Vaene vaagutab koodi varrel, rikas ringutab magada.
Kod — 1 var.
- c. Vaene vagõl vangõrdõllõs, rikas rehenn ringudõllõs.
Rõu — 1 var.

**13090. VAENE VANTSIB NIISAMMA
ILMAST LÄBI KU RIKAS —
1 var.**

M. Mäesalu seletus: «Vaesuse pärast ei sure keegi enneaegu.»
Hää.

**13091. VAENE VARASTAB VÄHEKESE,
RIKAS RIISUB PÄRIS PALJAKS
— 1 var.**

Saa (Karro).

**13092. VAENÕ KOOLÕS, HAUGU UI
PINIKI' PERRÄ — 1 var.**

Rõu (Orrav).

Vrd. kk: Peni kah ei haugu perrä, kohes ta jäi (Ote).

Vrd. 4748 B. Rikas om haigõ, tiidvã kõlk, vaene kooles ärä, ei tiilã kiäki.

**13093. VAESE ELU OM KUI TULI TOO-
RES PUUS — 1 var.**

Vas (Tint).

Vrd. kk: Elab nagu tuli tuuren puun: ei põle, ei kistu (Kod).

Vrd. 12168. Tuli ei põle toores puus.

**13094. VAESE INIMESELE JOOSEB
VAESUS JÄRELE, RIKKALE RIK-
KUS — ?(3) var.**

- a. —
?Vig (Prilimets) — ?(1) var.
- b. Rikkal juusk rikkus takah, vaesel vaesus.
?Räp (Lepson) — ?(1) var.

- c. Vaesele jooseb vaesus järele.
?Vig (Prilimets) — ?(1) var.
Võimalik, et lähtunud mingist seni tund-
matuks jäänud trükisest.

**13095. VAESE INIMESE «TERE» ON
TULINORIMINE — 9(10) var.**

- A₁. —
Trm (Särg) — 1 var.
- A_{2a}. «Tere» on tülinorimine.
Hls — 1 var.
- b₁. «Tere» on riinorimine.
Kuu — 1 var.
- b₂. «Tere» pole muud kui riinorimine.
Amb — 1 var.
- B₁. Talupoja «tere» põle muud kui viina norimine.
Amb — 1 var.
- B_{2a}. «Tere» on viina norimine.*
* viinã (Hls)
Ann, Hls — 2 var.
- b. «Tere» põle muud kui viina norimine.*
* pole (EKMS)
EKMS III 1303; Jür — 1(2) var.
- C. Mis see vaese inimese «tere» on muud kui riinorimine.
Hää — 1 var.
- Vt. 13043 B.

**13096. VAESE INIMESE UHKUS ON
NAGU KAMSULIGA MAGAMA
HEITA: VÕTA PÄÄ PÄÄLE —
JALAD PALJAD, VÕTA JALGE
PÄÄLE — PÄÄ PALJAS — 2 var.**

- a. —
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.
- b. Vaese inimese uhkus on nagu kampsuliga magamine: tõmma pea peale — perse paljas, tõmma perse peale — pea paljas.
Ris — 1 var.

**13097. VAESE KANA RÕHK AIA —
2(3) var.**

- a. —
Norm. 106; Ote — 1(2) var.
- b. Vaese kana üks ütesã aiarohtu maha murrab.
Rõu — 1 var.
- Vrd. 13801. Ega kõik varesed ajateivast katki ei rõhu.

13098. VAESELE ANNAB JUMAL VARJU
— 1?(1) var.

?SJn (Oksenberg).

13099. VAESELE ANNAT, HINGE-
LAVVA PÄÄLE PANET — 2 var.

a. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Vaesele annat, hingelavva pääle kan-
nat.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 13027. Kes vaesele annab, sellele tasub
jumal saja võrra.

13100. VAESELE AITAB HEAST
LUBAMISEST KÜLL — 1?(1) var.

?VMr (Priimets).

Vrd. 12307. Tootus ka hea mees.

13101. VAESE LEIB VEE PEAL — 1 var.

Vän (Peterson).

13102. VAESSEL EI OLE PELÄTÄ VARAST
— ? kuni 2(2) var.

a. _____
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

b. Vaisel on senest paremb ela, et en
ole varast kartä.

?Rak (Krikmann) — 1?(1) var.

13103. VAESSEL IKKA VAENE ARU —
2(8) var.

Aa. _____
Rõu (Leegen) — 1 var.

b. Vaesel ikka vaese aru.
E² 75 — ?(2) var.

B. Vaesel ikka vaese õnn.
Norm. 104, Vih. (1957) 108, EKMS IV
299; Kad — 1(5) var.

13104. VAESÖL KODO KUUSÖ ALL,
TARÖ TAMMÖ ALL — 1(3) var.

a. _____
Vas (Jakobson) — 1 var.

b. Vaesel kodu kuuse all, tare tamme
all.

Norm. 106, EKMS IV 299 — ?(2) var.

Vrd. ri «Vihm ja karjane»: Vihmakene, velle-
kene, / är sa minnu hämmäko, [— — —]
Ei ole kotu, kon ma küü, [— — —] Kodu
kuiva kuuse all, / tare tamme lehe all
(RKM II 63, 152 (2) < Se).

13105. VAESSEL NAISEL JALAD VÄSI-
NUD (TÖÖD TEHES), RIKKAL
PERSE PAISTETAND (ISTUDES)
— 1?(1) var.

?Koe (Schultz).

13106. VAESSEL NAISEL ÖÖLDAKSE
INGLI KANNATUS OLEMA,
RIKKAL PÄRGLI TIGEDUS —
1?(1) var.

?Koe (Schultz).

13107. VAESSEL OM ALATI VESI AHOH
— 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. kk: Sel vesi ahjus (Kuu).

13108. VAESSEL ON TEISI TARVIS,
AGA RIKAS SAAB ISE HAKKAMA
— 1 var.

Lüg (Källo).

13109. VAESSEL PALJU VAAKUJAIID —
2(6) var.

A. _____
E 89, E² 72; Hls (Söggel) — 1(5) var.

B. Igal vaesel palju vastasid.
Saa (Söggel) — 1 var.

13110. VAESSEL RAHULIK UNI, RIKAS
EI SAA MAGADA — 5(9) var.

Aa. _____
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3)
var.

b. Rikkal ei ole nii rahuline uni kui
vaesel.

Sa (R. Kallas) — 1 var.

B. Rikas ei saa rahul maata, vaene
norskab rahuga.
Hel — 1(3) var.

C. Rikkal mehel ei tule uni, vaene lõõ-
mab homikuni.

Pal — 1 var.

D. Vaene magab nigu kott, rikka süda
kulla küljes kinni.

Kod — 1 var.

Vt. 9750 B.

Vrd. Lindf. (1855) 53: Ära püüa rikkaks saa-
da, / ole rahul omaga: / rikas ei saa
rahul maata, / vaene norskab rahuga.

Vrd. ka Laakm. Mr Kal. (1863 dets.).

13111. VAESSEL RAHVAL VALU PALJU
— 1 var.

Vil (Kala).

Vrd. ri «Palju»: Oieh — oieh, huold on palju, / tegemättä tööd on palju, / minul vaesel vaeva palju, / saksa lapsel saia palju, / kuningal on kulda palju (VK III 656).

Vrd. 11938. Teopoisil tööd on palju.
4652. Kurjal herral kulda palju.
13156. Vaesellapsel valu palju.
10225. Saanalabal lapsi paelu, pereparsiil peerga paelu.

13112. VAESSEL RIKKA NAESE VÕTMINE OM KUI VÄSUNÜ HOBESEGA LIIVATSEHE MÄKKE MINEK — 1 var.

Vas (Tint).

Vrd. 13071. Vaene mees ärgu võtku rikast naist.
10181. Sandi mihega on nii rist ja raske elada, kut peaks liivast mäge koutu üles minema.

13113. VAESSEL SÖRMED VASTAVAD, ÕNNETUMAL ÕITSEVAD, KEHVAL KESTAVAD — 5(6) var.

A_{1a}. _____

Plt — 1 var.

b. Vaesel vastavat, kehval kestavat, õnnetul õitsevat sõrmed.
KJn — 1 var.

A₂. Vaese sõrmed vastavad, ka kehva sõrmed kestavad ja õntsa sõrmed õitsevad.
Koe (Schultz) — 1 var.

B. Vaese küüned vastavad, rikkal õitsevad.
Phl — 1 var.

C. Õnne küüned õitsevad, vaese varbad vastavad.
Käi — 1(2) var.

Vrd. uk: Kui küüned õitsevad, siis on õnne (Vil); Kel sõrme küüned eelitsävad, suab õnne (Kod).

Vrd. 13442. Vanalt kondid vastavad.
9713. Rikka hammad õitsevad, kehva küüned õitsevad.

13114. VAESÖL UM HÄDÄ KOOLDÖH, HÄDÄ ELLEH — 1 var.

Rõu (Orrav).

Vrd. kk: Täl ei ole ello ellä ega surma koul-da (Kan).

13115. VAESÖL UM PÖLD PÖLLÖ ALL, NIIT NISSO ALL — 2(3) var.

a. _____

Räp (S. Keerd) — 1(2) var.

b. Vaesel om niit nisso all ja põld põlle all.

Räp (Jagomann) — 1 var.

13116. VAESSEL VARGAL ANNA ANDEKS, RIKAST SEO RIHMADEGA — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

13117. VAESSEL VEIDU VARRA, TUUGI RIKKA MIHE PERSEN — 10(16) var.

Aa₁. _____

Har (Pähn) — 1 var.

a₂. Vaesel veidi varra, tuugi olgu rikka p....
Kam — 1 var.

b. Niivõrd vaesel vara, siigi olgu rikka persen.
Nõo — 1(3) var.

c. Vähe vaesel vara, seegi rikka p....
Hlj — 1 var.

B. Olgu sel vaesel varandust nii pisut-palju kui temal on, seegi olgu rikka reite vahel.
Lai — 1 var.

C. Veidi varra vaesel, tuugi rikka peon.*
* seegi; peos (trükised)
Norm. 104, Vih. VER 184, EKMS IV 725;
Kan — 1(5) var.

Da. Seevõrd vaesel vara, seegi olgu rikka oma.
Trt — 1 var.

b. Pal'lu vaesel vara, seegi olgu rikka peralt.
J. Ambergi seletus: nii vastab see, kellelt midagi tahetakse.
Nõo — 1 var.

E. Vähe vaesel vara, sellegi peab ära andama.
Hlj — 1 var.

F. Mis vaesel vara, seegi rikka silma pistab.
Val — 1 var.

Vrd. 10491. Oks silm vaese peas, seegi rikka perses.
1582. Pisut hullul meelt, seegit targa per-sest.

13118. VAESSEL VISA ELU — 1 var.

Ote (Grossschmidt).

Vrd. 14175. Viletsal visa hing, õnnetu kaua elab.

13119. VAESSEL VÄHA VARA, SEESAMA SITAGA SEGAMINE — 2 var.

A. _____

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

B. Vaesel paelu vara, siisamagi sitaga segi.

Trv (Kill) — 1 var.

Vrd. 10528. Veldu sitikal verd, siisamagi sitaga segi.

13120. VAESE MEHE VARSAST SAAB RUTTU HOBENE JA RIKKA MEHE TÛTREST SAAB RUTTU PRUUT — 3(8) var.

Aa₁. _____

Norm. 95, EKMS I 476; Nõo — 1(3) var.

b₁. Vaesõ mehe varsast saa pia hopõn, rikka mehe tütrest pia naane.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b₂. Vaese mehe varsast saab pea hobune, rikka mehe tütrest pea naine.
Norm. 109 ja 187, EKMS IV 299 — ?(3) var.

B. Rikkal saa tütar ruttu tütreg'st, a vaesõl hopõn hobõsest.

Se — 1 var.

Vrd. 9694. Rikas rikub tütre, vaene rikub hobuse.

13121. VAESE MEHE VOILEIB ON NAINEN — 1 var.

Hel (Martin).

Vrd. 1024. Hää naene on vaese mehe varandus.

13122. VAESE MEHE ÕLU JA RIKKA MEHE TALU OM KUULUS — 1 var.

Har (Lepp).

Vrd. 9715. Rikka haigus ja vaese õlu on kuulsad.

13123. VAESE NAISE KÄÄD KÄRNASED, RIKKA KÄÄD SIIDISED — 1?(1) var.

?Koe (Schultz).

13124. VAESE NAISE PALED VASKISED, RIKKAL ROOSILILLELESED — 1?(1) var.

?Koe (Schultz).

13125. VAESE RIKKUS ON TÄMÄ AUSUS — 1 var.

Kuu (Lindström).

13126. VAESE TOHTER ON JUMAL, AGA RIKKA JUMAL ON TOHTER — 1 var.

Pal (M. Uus).

13127. VAESE VAEV ON RIKKA UNI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

13128. VAESE VALGE, RIKKA RUMALA — 1 var.

Ote (Vahter).

Vrd. ri «Rikas — inetu, vaene — ilus»: Kõik on jumal hästi teinud [— — —] loonud vaesed valge'eksi, / rikkad mustaks ja rumalaks (ERIA II: 2 nr. 2564).

Vrd. 9688. Rikas on tark, aga vaene on rumal.

13129. VAESE VARA — VERI SAADA, VESI MINNA — 1(5) var.

Norm. 108, EKMS IV 299; Kää (Sooster).

13130. VAESE PALVEST EI HOOLITA, HEADE ÕPETUST EI VOETA — 1 var.

Ris (Veber).

13131. VAESE VASIKAD JA RIKASTE LAPSED SUREVAD NOORELT — 12(19) var.

Aa. _____

Sa (R. Kallas v. anon.) — 1(3) var.

b₁. Vaese rahva vasikad ja rikka rahva lapsed — need ikka surevad.

Kää — 1(3) var.

b₂. Vaese mehe vasikad ja rikka lapsed surevad ikka.

Khk — 1 var.

c. Rikka lapsed ja vaese vasikad surevad ikka noorelt ära.

Norm. 97, EKMS II 475; Vig — 1(3) var.

d. Rikaste lapsed ning vaeste inimeste vassikad surevad.
Khk — 1(2) var.

e. Rikka lapsed surevad, vaese vasikad surevad.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

f. Rikka rahva lapsed ja vaese rahva vasikad — need ei taha ilmaski elada.
Phl — 1 var.

g. Rikaste lapsed ja vaeste vasikad — need lähtvad ikka aja taha.
Krj — 1 var.

Ba. Vaesel ei lää vasike, leevämehil latse.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Rikkil edene_{ei}' latsõ, vaesil edene_{ei}' vask.
Vas — 1 var.

c. Rikkal lää_{ai} latsõ', vaesõl lää_{ai} lamba'.
Se — 1 var.

Vrd. kk: See tüü läks aea taha (Vän).

Vrd. 698. Esimene vasikas läheb aia taha.

13132. VAEST LUKATAKSE AUKU, RIKAST TÖSTETAKSE KÕRGEKS — 1(14) var.

a. _____*

* kõrgesse (E)

Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, E 89, E² 75, Norm. 106 — 1(7) var.

b. Vaest lukatakse auku, rikast tõstetakse taevasse.
E 89, E² 75, Kask-Vaigla-Veski III Vö 17 — ?(5) var.

c. Vaene lukatakse auku, rikas tõstetakse tõlda.
Muuk I² 166, Muuk-Mihkla III 128 — ?(2) var.

13133. VAESÖLÖ OM VÄEGA PAL'LO ASJU VAIJA, AHNÖLÖ KÖIKÖ, MIS IÄLE ILMAH OLÖMAH OM — 3 var.

a. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Vaesel om ennegi mõnest puudus, ahnel om kõigest puudus.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. Vaesel puudub palju, kitsipungal kõik.
Saarl. Kal. (1907) lk-ta — 1 var.

Vrd. 1937. Ihnusel on alati puudus.

13134. VAIN EI SAA VARRULISI, RIGAS SAAB REIELISIGI — 1 var.

Vai (Treuberg).

Vrd. 13035, eriti O: Kes lähäb vaesele vade-riks või paljale pulma.

13135. VAIN IKKE VAISE HÄDÄ TIAB — 3 var.

A. _____

Lüg (Källo) — 1 var.

B. Vaene tunneb vaese häda, uhke rikas ei usu seda.
VMr — 1 var.

C. Vaene usub vaese häda, aga rikas pöörab oma palge kõrvale.
Krj — 1 var.

13136. VAIN OM RIKKA LEEVA-KÖRVULINE* — 1(21) var.

* vaene (trükised); leivakörvaline (Wied., Kündja, E, Norm.), leivakörvane (EKMS), leivakörvelaline (Stein, ilmne trükiviga) Stein 70, Wied. 198, Kündja nr. 3 (1884) 33, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2, E MVH 43, E 89, E² 75, Norm. 102, EKMS IV 299; Vö-Se (Stein).

Vrd. 13075. Vaene on rikka mehe leivakott.

13137. HARVASTE VAENELAPS PUNASEKS SAAB JA SIISKI SEDA EI SALLITA — 2—4(27) var.

Aa₁. Harvaste vaenelaps punaseks saab, siiski ei sallita mitte.*

* harvasti (KAH)

* Helle 326, Hupel 103, Poromenski EGr. 180, KAH EKAl 148/9, Laug. Vestr. 176 — 1(13) var.

*

Arvaste vaenelaps punaseks saab, siiski ei sallita mitte, armen Leuten wird nichts geglaubt. (Selten wird ein arm Kind zu reich, doch wird es nicht gelitten nicht.)

a₂. _____*

* arva (E)

Wied. 8, Kündja nr. 33 (1883) 393, E 11 — 1?(4) var.

a₃. Harvaste vaenelaps punaseks saab, siiski seda ei sallita.*

* arvast (Stein), harvasti (EKMS)

Wied. ESSr 892, Stein 8, EKMS III 234 ja IV 297 — ?(7) var.

a₄. Harva vaeslaps saab punaseks ja siiski seda ei sallita.

E² 24 — ?(1) var.

- b. Harvast vaenelaps punastab ja seda keegi ei salli.
?Jõh (E. Mets) — 1?(1) var.

B. Haru vaenelaps kua punane oo.
M. Viidalepa seletus: «Harva tal ka paremat selgas oo.»
Muh — 1 var.

- Vrd. 13138. Harvemaste vaesellapsel palged punased kui silmad pisaras.
10146. Harvast sandi saba punane; seegi paistab saksa silma.

13138. HARVEMASTE VAESELLAPSEL PALGED PUNASED KUI SILMAD PISARAS — ? kuni 2(12) var.

- a. _____
Wied. 8, Kurrik SÕ 25, Kündja nr. 33 (1883) 393; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.
- b. Harvaste vaesellapsel palged punased kui silmad pisaras.
Wied. 8, Kündja nr. 33 (1883) 393 — 1?(3) var.
- c. Arvemast vaesellapsel palged punased, silmad pisaras.
Stein 8 — ?(3) var.
- Vrd. rl «Arge lõõge vaeslast!»: Nutemata silmad märjad, / lõõmata paled punased (ERIA II:2 nr. 3406).
- Vrd. 13137. Harvaste vaenelaps punaseks saab ja siiski seda ei sallita.

13139. KESSI VAESELELATSELE T... NÄITÄS — 6(7) var.

A. _____*

* kes; vaeselatsese (Ote)
Hel, Ote — 2 var.

- Ba₁. Kes kassil kala and või vaeselatsel t... näüt.
Krk — 1 var.

a₂. Kes kassile kala annab või vaeselelapsele t... näitab.
Trv — 1 var.

b. Kessi kassile kala või vaeselelatsele t... näitab.
Trv — 1 var.

Vt. 3391 L.

C. Kes santi saaja kutsub või vaeselelatsele t... näitab.
Trv — 1(2) var.

Vt. 13035 Z.

- Vrd. 13140. Kes vaeselapsele v... näitab.
13030. Kes vaesele vaia või kehvale kella näitab.

13140. KES VAESELAPSELE V... NÄITAB — 5(6) var.

Aa. _____

P. Tammepuu seletus: «Rikas põlgab vaese ära, rikas häbeneb vaest oma pidustustele kutsumast ja ka oma sugulaseks ütlemast.»

Lai — 1 var.

- b. Kes vaesõlõ latsõlõ p... näütäs.
Se — 1 var.

Ba. Kesse kassile kala annab ehk vaeselapsele v... näitab.*

* näütab (Rak)

Hlj, Rak — 2(3) var.

- b. Kes kassil kala and ehk vaesellatsel pipi näit.

TMr — 1 var.

Vt. 3391 K.

- Vrd. kk: Kes no latsõlõ sântse as'a näütäs vai vaesele v... (Se).

- Vrd. 13139. Kessi vaeselelatsele t... näitäs.
13030. Kes vaesele vaia või kehvale kella näitab.

13141. KES VAESTLAST LÖÖB, SELLE KÄED LÄÄVAD LÄMPI, JALAD JÄMPI — 1 kuni 3(16) var.

A. _____

* Helle 338, Hupel 109, Poromenski EGr. 195, KAH EKAl 152 — 1(9) var.

*

Kes vaest last lööb, selle käed lähvad lämpi (lämpi), jallad jämpi, wer Waisen betrübt, hat nimmer mehr Glück.

- B. Kes vaestlast lööb, selle käed lähvad lämpi.*

* lähvad (E₂, Nurmik)

Stein 27, E 37, E₂ 24, Nurmik II 122; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.

- C. Kes vaestlast lööb, selle käsi kuivab ära.

Pödder Tõetuum 22 — 1?(1) var.

- Vrd. 5456. Kes laps vanemat lööb, selle käsi ei mädane hauas ära.

7857. Kes oma naist lööb, selle käsi katkeb.

13142. KES VAESTLAST NÄEB VÕI VÕORAST LAPSEST HOOLIB — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

13143. KÜLL VAENELAITS KAH PÄÄ-
VARJU LÖVVÄB — 1 var.

Ran (Tamm).

13144. VAENELAITS OM KU AIA TAADE
VISATU PENI — 1 var.

Hel (Tanning).

13145. VAENELAPS MAJAS, VARAAIT
NURGAS — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

13146. VAENELAPS ON VAEVADELE
VINTSUTADA JA MUREDELE
MULJUDA, ILMARAHVALE
IRVITADA — 1?(1) var.

?Lai (Eichenbaum).

13147. VAENELAPS VAKSA KASVAB,
KAKS KAHANEB — 11 v. 12(17)
var.

Aa. _____*

* vaaksa (Hlj, Rak, Käl); kasub (Krj)
Hlj, Rak, Jür, Käl, Krj — 5 v. 6(9) var.

- b. Vaenelaps kasvab vaksa, kahaneb
kaks.

Sa (anon.) — 1(3) var.

- B. Vaksa kasvab vaenelapsi, vaksa kas-
vab, kaks kahaneb.*

* vaaksa (Kuu)

Kuu, Lai — 2 var.

- C. Vaata, vaata vaestlasta: vaksa kas-
vab, kaks kahaneb.

MMg — 1 var.

- D. Vilets iks vaeselatse elu: vassa kas-
vab, kats kahaneb.

Nõo — 1 var.

- E. Vaevan kasvas vaenelaits: vassa kas-
vas, tõse kahanes.

Ote — 1 var.

13148. VAENELAPS ÜTELNUD, ET
TEMAL KOLMED JÕULUD AAS-
TAS OLLE: ÜHED SIIS, KUI
HERNEID KISTATSE, TEISED
KAAPSAHAUTAMESE AEGUS JA
KOLMANDAD PÄRIS JÕULUD —
1 var.

Tln (Einbluth).

Sama teksti käsitletud naljandina (vt.
Põldmäe nr. 155).

Vrd. 4277. Kolm kord aastas saavad teenijad
tüdrukud kõhu täis süüa, sest et neil siis

luba on oma käega võtta, s.o. herne-
kiskumise aeg, kapsahaudumise aeg ja
jõulupühade aeg.

13149. VAENELATS VÄLLE LÕOMATA,
SILLE SÕOMATA — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. kk: sille söömätägi (Ote).

Vrd. 10834. Susi sillõ söömätägi.

13150. VAENOLAT'S LÄTT SUHU
EHT'MÄ, MÄTTILE MÄHKMÄ —
1 var.

Urv v. Krl (Seen).

13151. VAESELAPSEL VAENE [PÖLI],
KASULAPSEL VEEL VAESEM
— 1?(1) var.

?Krj (Mägi).

13152. VAESELAPSE OSA OO KASSI
PAASTIKUD JA KOERA KOLLI
VILLAD — 1 var.

paastikud = paastu ajal niidetud lamba
villad; siin tähenduses «kehvad villad»
Phl (Tikerpuu).

13153. VAESELAPSE UHKUS POLE
PAREM KUI KULDSADUL SEA
SELJAS — 1 var.

HMd (Strandberg).

Vrd. kk: Sea seljas kuldsadul (Helle 353).

Vrd. 10361. Pane sea selga kuldsadul, siiski
jääb ta seaks.

13154. VAESELELATSELE ANDAS VEER
VATSKA JA KESKPAIK NAARIST
— 4(7) var.

Aa. _____

Kan — 1 var.

- b. Vaeselatse peralt om ikke vatsa vee-
re ja naari keskpaik.

vatsk = karask

Nõo — 1 var.

- Ba₁. Vaesele andas viir vatska ja kesk-
paik naarist.

Ote — 1 var.

- a₂. Vaesele antaks veer vatska ja kesk-
paik naerist.*

* antakse (EKMS)

Norm. 156, EKMS II 487 ja IV 299 —
?(3) var.

- b. Vaeselle veer vatska ja keskpaik naa-
rist.
H. Undritz oma koolmeistripalga kohta.
Kan — 1 var.

13155. VAESELLAPSEL KAH OMA ÖNN
— ?—2(2) var.

- a. _____
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
b. Vaesel lapsel oma õnne kah.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
Vrd. 2595. Jumal valvab vaeselapse õnne.

13156. VAESELLAPSEL VALU PALJU —
1?(2) var.

- ?Hls (Söggel).
Vrd. rl «Vanaaegne palju»: Rikkal on rahada
palju, / kuningal on kulda palju, / vaesel
lapsel vaeva palju (EÜS VIII 1772 (161)
< Kuu).
Vrd. 11938. Teopoisil tööd on palju.
4652. Kurjal herral kulda palju.
10225. Saanalabal lapsi paelu, pereparsiil
peerga paelu.
13111. Vaesel rahval valu palju.

13157. VAESÖLATSÖ VAIVA PIÄÄI'
KIÄKI PALJOST — 1 var.
Se (Savala).

13158. VAENLASELT VÖID KA HEAD
ÖPPIDA — ?(3) var.

- E² 38.
Vrd. Körber VRMK 44 (rubriigis «Vene keele
vanadsõnad»): Vaenlase käest võid ka
head õppida, sest vihamees teeb oma suu
lahti, kus sõbra suu kinni on.

13159. VAENLASTE SUU SOETAB
HARVASTE KASUANDJA PUU —
1?(3) var.

Wied. 198, Kündja nr. 3 (1884) 33.

13160. VAINLASE EEST MÖISTA HOIDA,
SÕBRA EEST MITTE — 3 var.

- Aa. _____
Puh (Antik) — 1 var.
b. Vihamעה eest tead ennast hoida,
aga sõbra eest mitte.
Lai — 1 var.
B. Vaenlase eest oskat varjatagi, aga
sõber tuleb salaja.
MMg — 1 var.

- Vrd. 11015. Hoia sõbra iist, vainlase iist tiilat
muldogi hoita.
2565. Jumal hoia mind sõbra eest, vaen-
lase eest ma hoian ennast ise.

13161. KUSSA VEEREB VAENUVANKER,
EGA SÄÄL EI OLE ELU —
? kuni 2(2) var.

- a. _____
Põi (Lesk) — 1?(1) var.
b. Kussa veereb vaenuvanker, sääl on
häda elada.
Põi (Lesk) — 1?(1) var.

13162. EGA VAESUS VÄSI INIMESE
JÄREL KÄIES, AGA NÄLG KOHE
MAHA JÄEB, KUI LEIBA NÄEB
— 1 var.

Rak (Raud).

13163. PAREM ON VAESUS ÕIGUSES
KUI RIKKUS ÜLEKOHTUSES —
1?(2) var.

- ?Kre (Luks, Kasekänd).
Vrd. 8911. Parem pisut õigusega kui palju
ülekohtuga.

13164. EGA VAESUS PATT EI OLE —
1(9) var.

- a₁. Vaesus pole mitte patt.
Mihkelson 101 — ?(3) var. Vene vs tõlge.
a₂. Vaesus ei ole patt.
Kuusik KT 208 — ?(4) var. Vene vs
tõlge.
a₃. _____
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
b. Vaesus pole kuritegu.
Puus. Eü I 21 — ?(1) var.
Vrd. 13165. Vaesus ei tee häbi.

8829 E. Pikkus pole mõistus, jämmus pole
jõud, vaesus pole viga, raskus pole õigus,
raha pole rikkus, kuld pole tervis; tun-
niga võid teenida raha, aga rahaga ei
saa tundi elada.

13165. VAESUS EI TEE HÄBI — 3 kuni
5(6) var.

- Aa. Vaesus ei häbista kedagi.
Ol. Lisa nr. 15 (1889) 240 — 1?(1) var.
b. _____
Rak (Jürjev) — 1(2) var.
c. Vaesus põle häbiasi.
Vig — 1 var.

B. Vaesus pole sõimunime ega häbiks arvata: vaesus tuleb tahtmata.
SJn — 1 var.

C. Rikkus ei tee inimesele kunagi häbi, aga vaesuse läbi võib häbi saada.
?Vig (Priimets) — 1?(1) var.

Vrd. 13164. Ega vaesus patt ei ole.

13166. Vaesus ja vanadus põle inimesel häbiks, ahnus ja alpus on häbiks.

13166. VAESUS JA VANADUS PÕLE INIMESEL HÄBIKS, AHNUS JA ALPUS ON HÄBIKS — 3 var.

a. _____
Hää — 1 var.

b. Vanadus põle inimesel häbiks, aga alpus on häbiks.
M. Mäesalu seletus: Pilkaja saab häbi oma alpusest.
Hää — 1 var.

c. Vaesus põle inimesel häbiks, aga ahnus on häbiks.
Hää — 1 var.

Vrd. 13165. Vaesus ei tee häbi.

13167. VAESUS JA VILETSUS ON INIMESTE KAISUS — 2 var.

a. _____
Vig (Saalist) — 1 var.

b. Viletsus ja vaesus on inimeste kaisus.
Pär — 1 var.

13168. VAESUS KASVATAP VAESUST, RIKKUS RIKKUST — 2 var.

a. _____
Vas (Jakobson) — 1 var.

b. Rikkus kasvatas rikkust, vaesus vaesust.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

13169. VAESUS ON LAISKUSE SELTSIMEES — 1 var.

* Arvelius 55.

*
Vaesus on laiskuse seltsimees.

Vrd. 5405, eriti A₁b: Laiskus om vaesusõ velli, tüü rikkuse esä.

13170. VAESUS ON RUMALUSE NAABER — 1 var.

VI (Kuuben).

13171. VAESUS TUKIS USSIST JA AKNIST SISSE — 4(7) var.

Aa. _____
Räp (Poolakess) — 1 var.

b. Vaesus topib uksest ning aknast sisse.
Kaa — 1 var.

B. Vaesus tulõ ussist ja aknist sisse, vaesus aho all, kooguga vaja vällä kisku'.
Se — 1 var.

Ca. Viletsus hüppab uksest, astub aknast ja poeb prau vahelt, kui kogemata mulgu leiab.
Wied. 208, Kündja nr. 4 (1884) 45 — 1(2) var.

b. Viletsus hüppab uksest, astub aknast ja poeb prao vahelt sisse, kui augu leiab.
E 93, E² 76 — ?(2) var.

Red. A ja B kõnekäänulisus võimalik.

Vrd. kk: Ajas küll nälja uksest välja, kuid aknast vahib ta sisse ometi (Saa).

Vrd. 14710. Kui õnnetus tuleb, siis tuleb uksest ja aknast.

13172. EGA ILMA VAEVATA VALGED SÄRKI EI SUA — 4(6) var.

a₁. Ega vaevata valget särki ei saa.
Hlj — 1(2) var.

a₂. _____*
* valget; saa (Norm.)
Norm. 76; MMg — 1(2) var.

a₃. Ilma vaevata valget särki ei saa.
Kod — 1 var.

b. Valget särki ei saa ilma vaevata.
Pal — 1 var.

13173. EGA VAEVATA LEIB KURKU KUKU — 1 var.

Kuu (Einstruck).

13174. ENAM VAEVA ÄHKIJAL KUI VÄLJAPÜHKIJAL — 11 v. 12(33) var.

Aa₁. _____*
* enäm (Vig), enämb (Trv); ähkjal (Vig); ku (Trv); vällä- (Vig, Trv), välla- (Plt); -pühkjäl (Vig)

CRJ Klr II 55, Wied. 32, Kündja nr. 32 (1883) 383, E 18, E² 69, Nurmik II 45; VMr, ?Juu v. Vän (Virkus), Vig (Getreu), Han, Trv, SJn, Plt (Utsal) — 6 v. 7(28) var.

a₂. Enam on vaeva ähkijal kui väljapühkijal.

Pär (Kampmann) — 1 var.

a₃. Enam vaeva on ähkijal kui väljapühkijal.

Kär (Sömer) — 1 var.

a₄. Enam oli vaeva ähkijal kui sel väljapühkijal.

Amb — 1 var.

b. Rohkem vaeva ähkijal kui väljapühkijal.

Vig (Pulst) — 1 var.

B. Änam häbi ähkijal kui väljapühkijal.

Hää — 1 var.

13175. IGAL VAEVAL ON OMA KASU — 1 kuni 5(5) var.

Rap v. Mär (Poom).

13176. ILMA VAEVATA EI SAA MIDAGI — ?(2) var.

a. —

Laakm. Mr Kal. (1862) 36 — ?(1) var.

b. Ilma vaevata ei saa ühtegi.

W. Norm. UVkÖr 55 — ?(1) var.

Vrd. 1148. Ühtigi head ei saa ilma vaevata.

13177. KES VAEVA KARDAB, SEE VALU NÄEB — 2 var.

a. —

Saa (Söggel) — 1 var.

b. Kes vaeva ei taha näha, peab valu tundma.

Trv (Pausk) — 1 var.

13178. KUDA VAEV, NÖNDA VALU — 1 var.

Äks (Sepp).

Vrd. 13308. Kus valu, sääi vaeva.

13179. KUI VAIVA OM, SIS VATSKA OM — 1 var.

Se (Löhmus).

13180. MIS VAIVAGA SAAT, TUUD HOOLÕGA HOIAT — 1 v. 2(2) var.

a. —

Rõu (A. Jennes) — 1 var.

b. Mis vaevaga saadud, see auga hoiatud.

?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.

Vrd. 13182. Vaevaga saadud, kalliste peetakse. 7763. Odavaste saadud, hooletumast hoiatud.

13181. PAREMB VAEVAN KASVATADA KUI TÜKIN OSTA — 1 var.

Ote (Silde).

13182. VAEVAGA SAADUD, KALLISTE PEETAKSE — 1 v. 2(2) var.

Jür (Saalverk).

Vrd. 13180. Mis vaivaga saat, tuud hoolõga hoiat.

13183. Vaevaga teenitud kopikas on armas kopikas.

13183. VAEVAGA TEENITUD KOPIKAS ON ARMAS KOPIKAS — 6 kuni 9(19) var.

A_{1a1}.

Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, E² 69 — 1(3) var.

a₂. Vaevaga teenitud kopikas — armas kopikas.

E 89 — ?(4) var.

b. Vaevaga teenitud kopikas on kallis.*

* teenitud kopik (Vig)

Vig (Saalist), Trm (Särg) — 2 var.

c. Vaevaga saadud kopikad on kallid. ABDr (1895) 29; Sim (Viidebaum) — 1(2) var.

A₂. Vaavaga teenitü kopek om kallimp ku vaavata saadu ruubli.

Räp (Poolakess) — 1 var.

Ba. Vaevaga saadud vara on kallis.

Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 2(2) var.

b. Vaevaga saadud varandus on armas. Klemmer Elusal. Kal. (1905) 21, Norm. 127; ?Amb (Kleinmann) — 1?(4) var.

C. Oma teenitud raha on kallis ja leib magus.

?Rkv v. VNg (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

Vt. 7979 C.

Vrd. 13182. Vaevaga saadud, kalliste peetakse. 3801. Kingitud rubla on odav, teenitud kallis.

13184. VAEVAGA TEENITUD LEIB ON MAGUS — 5(7) var.

A_{1a}.

As (Kuusik) — 1 var.

- b. Vaivaga saad leib um makus.
Rõu — 1 var.
- c. Vaevaga suadud leib on magus süüa.
Ksi — 1 var.
- A₂. Vaevaga saadud leib maitseb.
Vig (Aitsam) — 1 var.
- Ba. Kõige magusam leib, mis töö vaevaga teenitud.
Mih — 1 var.
- b. Kõige magusam leib see, mis töö vaevaga teenitud.
ER Kal. (1884) 97 — ?(2) var.
- Vrd. 7979. Oma teenitud leib on magus süüa.
13185. Vaevaga teenitud leib teeb paled punaseks.
12577. Tõõtegiija leib on magus.
8303. Palehigi sees teenitud leib on magus süüa.

13185. VAEVAGA TEENITUD LEIB TEEB PALED PUNASEKS — 3(9) var.

- A. _____
E² 79; Vig (Väli) — 1(3) var.
- B. Teenitud leib teeb punased paled.
Borm Uus ABDr (1877) 28, KK ABDr (1887) 24, ABDr (1895) 28/9; Sim (Vlidenbaum), Amb (Kleinmann) — 2(6) var.
- Vrd. 13184. Vaevaga teenitud leib on magus.
10612. Sool ja leib teeb põsed punaseks.

13186. VAEVATA SAADUD, AGA ARMUTA LÄHEB — 1 var.

- Kuu (Einstruck).
Vrd. 10003. Kuida saadud, nenda läheb.

13187. VAEV JA VIRKUS MURRAB KÕIK JÄÄ — ?(10) var.

Gr. SKÖ II 94, Norm. 221.

13188. VAEV KASVATS VILLÄ, VAIN VIHA — 1 var.

Krk (Hünersonid).

13189. VAEV TULEB HOOSTEGA, LÄHEB ÄRA HÄRGADEGA* — 8 var.

- * huostega (Kuu); härgega (Rap, Rap v. Mär, Kul); lähäb (Rap v. Mär) Tūr, Kuu, Rap, Rap v. Mär (Poom), Kul, Kär.
Vrd. 758. Haigus hobustega tuleb, aga här-gadega läheb.

13190. VAIV OM VANAS SAIA, HÄÄ OM VANAN ELADA — u. 60(80) var.

- A_{1a1}. _____*
* um (Plv); ellä (Kan, Plv)
Kan, Plv — 3 var.
- a₂. Vaev on vanaks saada, hea on vanana elada.
Norm. 203 — ?(1) var.
- a₃. Vaiv on vanas saia, vanan om hää eläde.*
* vaiva (Pst), vaev (Hls, Trv); saada (Nõo); vanah (Plv); elade (Trv), elädä (Pst), ellä (Plv)
Hls, Trv, Pst, Nõo, San, Plv — 7(10) var.
- a₄. Vaeva on vanaks saada, vanalt on hea elada.
Lai — 1 var.
- a₅. Vaiv ommõ vanast saia, vanal ommõ hüä ella.
Se — 1 var.
- a₆. Vaev on vanaks saada, aga hea on vanana elada.
Krk — 1 var.
- a₇. Vaiv om vanas saada, aga hää om vanan elada.*
* saia; hüä; ellä (Rõu)
Plv, Rõu — 2 var.
- a₈. Vaev on vanaks saada, aga vanas on hea elada.*
* vaeva (Vil), vaiv; om; vanas (Nõo, Vas); kuid (Plv); vanast pärast (Plt), vanas (Plv), vanan (Nõo), vanah (Vas), vanal (Trv, Pal, Rõu); hää (Trv, Nõo, Vas); elädä (Nõo)
Trv, Plt, Lai, Pal, Nõo, Rõu, Plv, Vas — 8(9) var.
- a₉. Vanaks on vaev saada, kuid vanal on hea elada.
Urv (Prisko) — 1 var.
- a₁₀. Vaiv om vanas saada, vanan om hää aga elada.
Nõo — 1 var.
- a₁₁. Vaev on vanaks saada, vanaks saajal aga hea elada.
Hel (Eisen) — 1 var.
- a₁₂. Vaeva oli vanas saada, aga vanaduses on siis hea elada.
?Lä (Suurkask) — ?(1) var.
- a₁₃. Vaiv om vanas saada, vanan hää elädä.*
* vaev (Krk, Plv); on; vanaks (Plv); saia (Krk, Rāp, Vas); vanah (Rāp, Vas), vanalt (San); eläde (Krk), elada (Plv), ellä (San, Rāp)

- Krk, Nõo, San, Rāp, Plv, Vas — 6(8) var.
- a₁₄. Vaeva om vanas saia, vanan hää elāde.
Krk (Sarv) — 2 var.
- a₁₅. Vaeva om küll vanas saia, vanan hää elāde.
Hel — 1 var.
- a₁₆. Vaev vanas saia, vanan hää elade.
Hls — 1 var.
- a₁₇. Vaev vanaks saada, vanana hää elada.
Vil — 1 var.
- a₁₈. Vaiv vanas saada, vanan hää elādä.
Ran — 1 var.
- a₁₉. Vaev vanaks saada, aga vanana hää elada.
Trt — 1 var.
- a₂₀. Vaiv vanas saia, hää vanan elada.
Ote — 1 var.
- a₂₁. Vaiv om vanas saia, hää vanan elādä.
Ote — 1 var.
- a₂₂. Palju vaeva on vanaks saamiseni, kuid vanas on hää elada.
Plv — 1 var.
- b. Hüä vanan ellä, vaiv vanas saia.
Rõu — 1 var.
- c₁. Vaeva on vanasse saada, vanan hea põli elada.
Trv — 1 var.
- c₂. Vaiva om vanasse saia, vanan hää põli elada.
Pst — 1 var.
- c₃. Vaev on vanaks saada, vanana hea põli elada.
E 89, E² 69 — ?(4) var.
- c₄. Vaeva on vanaks saada, hea põli vanas elada.
Tt (anon.) — 1 var.
- c₅. Vaeva om vanasse saien, hää põli vanan elādä.
Trv — 1 var.
- d₁. Vaiv om vanas saia, vanah hüä elu.
Se — 1 var.
- d₂. Vaiv vanas saia, vanah hüä elo.*
* hää (Rāp)
Rāp, Vas, Vas v. Se (Sandra) — 3 var.
- e. Vaiv vanas saia, vanahn hüä latsō elo.
Rõu (Gutves) — 1 var.

- f₁. Vaiv om vanas minna, vanah om hüä elo.
Vas — 1 var.
- f₂. Vaiv vanast minnä, vanah hää elo.
Rāp — 1 var.
- g. Vaiv um vanas saia, hää um vana olla.
Rõu — 1 var.
- h₁. Vaiv om vanas ellä', hää om vanan ellä'.
Har — 1 var.
- h₂. Vaev vanaks elada, vanal hea elada.
Nõo (Eisen) — 1 var.
- A₂. Närv on vanast saia ja vanal hää ellä.
Rāp — 1 var.
- A_{3a}. Vaene om küll vanas saia, aga vanan om hää elāde.
Pst — 1 var.
- b. Vaene on küll vanas saada, aga vanaduses on hää elada.
Vil — 1 var.
- A₄. Vanaks saada on küll raske, aga vanas on hea elada.
Hls — 1 var.
- B. Vaev on vanaks saada, siiski hää on elada.
TMr (anon.) v. Trt (R. Kallas) — 1(4) var.
- C. Vaiv om vanas saia, vanan om hää elāde: sai süvvä ja sau karate.*
* süüä (Norm.)
Norm, 203; Hls (S. Lätt) — 1(2) var.
- D. Vaev vanaks saada.
Puh (Antik) — 1 var.

13191. OLE VIEST VAGASEMB JA ROHUST MADALAMB — 1 var.
Kuu (Lindström).

13192. PEALTNÄHA VAGA LAMMAS, SEEST KISKJA HUNT — 1(6) var.
E 69, E² 98; VMr (J. Elken).
Vrd. kk: Vaga kui lammas, kiskja kui hunt (Mih).
Vrd. 13199. Vaga nägu, hundi hambad.
10884. Suu een kui voonakene, säla takan kui kiskja susi.
13197. Vaga lammas, karu tembud.
5429. Lamma nägu, hundi tegu.

**13193. VAGADE KÄSI KÄIB NENDA
KUI MERE PEAL VESI — 1(53)
var.**

a. _____ *

* käüp (Laakm.); nõnda (Malm, KAH, E); pääl (Laakm., KAH)

* Helle 358, Hupel 118, Poromenski EGr. 224, Laakm. Mr Kas. Kal. (1862 detš.), Malm 2, Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, KAH EKAl 159, E 89 — 1(48) var.

*

*Waggade Käsi Käib nenda kui merre peäl wessi, der
Fromme muß allemahl Creuch haben.*

b. Vagade käsi käib kui mere peal
vesi.*

* pääl (Stein)

Stein 66, Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, Loorits VrP 66 — 2(5) var.

Vrd. Saleman 32: KUI Merre pehl meßßap
ninck touckap hend Weßßi / Kaks ninda
keip ilma pehl waggade Keßßi [— — —].

**13194. VAGA EI VÄRISE, KÕVA EI
RÄGISE — 19(21) var.**

A. _____

Kan (Pähn) — 1 var.

B. Vaga ei värise, õige ei pelgä.
Trv (Vaine) — 1(2) var.

C. Õige ei heitu, vaga ei värise.
Viidalepp-Parlo-Mihkla I² 116; Pst, Vil,
San — 3(4) var.

D₁. Õige ei hooli, vaga ei värise.
Krk — 2 var.

D₂. Õige ei hooli, vaga veri ei värise.
Hls v. Krk (L. Kase) — 1 var.
Vt. 13207 I.

Ea₁. Õige ei värisä, kõva ei rägisä.*
* õigõ (Urv); värise — rägise (Võ)
Ote, Võ — 7 var.

a₂. Õige ei värise ja kõva ei rägise.
Urv — 1 var.

b. Õige värise ei, kõva krõbise ei.
Vas — 1 var.

c. Õige ei värise, kõva ei kärise.
Pal — 1 var.

F. Vaga ei karda, õige ei värise.
Trv (Ungerson) — 1 var.

**13195. VAGA ILM EI AJA PURU SILMA
— 1 var.**

Vil (Suurkask).

Vrd. 12957. Ära usu ilma, ilm ajab puru sil-
ma.

**13196. VAGA ILM ON MERE PÜHA,
TUUL JA TORM TOOB KALALIHA
— 1 var.**

A. Ranna seletus: «Kestev tuulevaikus jä-
tab püünised tühjaks, paras torm aga
ajab kalu nendesse.»

Põl.

Vrd. 12245. Tuul ja torm on mere püha, vaga
ilm toob kalaliha.

**13197. VAGA LAMMAS, KARU TEMBUD
— 1 var.**

Hlj (Leetberg).

Vrd. 13192. Pealtnäha vaga lammas, seest
kiskja hunt.

**13198. VAGA NÄGO, KURI TEGO —
1 var.**

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 2068. Ilus nägu, paha tegu.
5429. Lamma nägu, hundi tegu.
7675. Kuida nägu, nõnda tegu.

**13199. VAGA NÄGU, HUNDI HAMBAD
— 1 var.**

Hel (Pastarus).

Vrd. 5427. Lamba nägu, hundi hamba.
13192. Pealtnäha vaga lammas, seest kisk-
ja hunt.

**13200. VAGA SIGA KOTI LÕHKJA —
u. 25(55) var.**

A_{1a1}. _____ *

* tsiga (Rõn, Plv); lõhkuja (Saa), lahk-
ja (Rõn, Plv)

S. Karro (Saa) seletus: «Inimene, kes
pealtnäha vaga, võib kurjategija olla.»
Saa, Trv, Vil, Rõn, Plv — 7 v. 8(9) var.

a₂. Vaga siga on koti lõhkja.*
* lõhkuja (Krk)

Krk, Vil — 2 var.

a₃. Vaga siga ikki koti lõhkja.
Vil — 1 var.

b₁. Vaga siga koti lahuh.*

* tsiga; lahksõs (Räp)

Trm (R. Kallas v. anon.), Räp — 2(3)
var.

b₂. Vaga tsiga iks koti lahk.*

* vagane (Plv)

Ote, Plv — 2 var.

b₃. Küll vaga tsiga koti lahuh.

Plv — 1 var.

c₁. Vaga siga lõhub koti.

Norm. 254, EKMS III 720; Hls (õpil.),

Pst (Leppik), Kan — 2 v. 3(5) var.

c₂. Vaga tsiga lahk koti.

San, Kan, Urv — 3 var.

c₃. Vaga tsiga lahk alati kotti.

Kan — 1 var.

A₂. Tasane tsiga iks kotti lahup.** siga (trükised); ikka (Wied., Kündja, E²)

Stein 64, Wied. 179, Kündja nr. 52 (1883)

622, E² 94; Vö-Se (Stein) — 1(15) var.

*

Ba. Vaga siga koti naaber: saab koti ligi, siis tõmbab lõhki.

Stein 67, Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884)

33, Raud VMj 219; ?Tt (Kreutzw.) —

1?(6) var.

b. Vaga siga koti naaber: saab ligi, kisub lõhki.

E 90, E² 94 — ?(3) var.

c. Vaga siga koti naaber: saab ligi, kisub.

Kmpm. Klr II⁶ 341 — ?(1) var.

d. Vaga siga koti naaber: kui ligi saab, siis lõhki kisub.

Rak (Jürjev) — 1 var.

e. Vaga sega koti naaber: saab koti kätte, tõmbab koti lõhki.

E. Põldre informandi seletus: «See õõl-
dese inimese kohta, mis sant inimene oo:
pealt hea, aga seestpoolt nagu suur hunt.»

Mar — 1 var.

Vt. 13201 E.

*

C. Vaga vesi, sügav põhi; vaga siga on ikka koti lõhkja.

Kõp — 1 var.

Vt. 13208 A₁₀.Vrd. Er Perek. Kal. (1898) 49: Vaga siga lõ-
hub koti, / kukkumine kivist poti — /
hoiad kotti, hoiaid potti, / siis saad ise
jälle notti.

Vrd. kk: Vaga tsiga, a koti lahk (Räp).

13201. VAGA SIGA KOTI NAABER — u.
135(213) var.Aa₁. — ** vagane (Rak, Ha); tsiga (Norm. Cl.;
Vön, Ote, Plv, Vö-Se); kodi (VNg); naab-
ri (Vön, Ote, Plv), naabre (Stein)M. Proodeli (Jõh) seletus: «Teeskleva ini-
mese kohta.» P. Saarmani (VNg) seletus:
«Kui silmakirjaks esineda hääna, kuid
seejuures kõik tükid läbi teha.» O. Niine-
mäe (Ann) seletus: «Vagune inimene hau-
dub palju eneses.» E. Ennisti (LNg) sele-
tus: «Kui mõni tasase iseloomuga ini-
mene on teinud halva teo.» O. Grepi
(Krk) seletus: «Seda õõtakse kõige roh-
kem poiste kohta, kes tüdrukutega äi tee
mitte midagi tegemist, äkist tuleb aga
välja, et taal kedagi on, aga mitte üks
pole enne tään sest mitte midagi.» J. Lep-
piku (Pst) seletus: «Salaja äraandja.»* Helle 358, Hupel 118, Poromenski EGr.
224, Körber VRMK 39, Wied. ESSr 1038,
Meves 134, Stein 70, KAH Loe 19, KAH
EKAl 159, Sak. Kal. (1880) lisa 83, OM
nr. 2 (1890) 88, Muuk-Mihkla I 90, Mihk-
la-Parlo-Viidalepp I² 113, Norm. 254, Norm.
Cl. 31, EKMS III 720 ja IV 330; Vi,
Amb, JJn, Ann, Tür, Kuu, Tln (Bern-
stein), Juu v. Vän (Virkus), Hmd v. Ris
(Treumann), Ha (Kanketer), Vig, Han,
Rid, LNg, Sa, PJg, Vän, Saa, Päl, Vil,
Vil, SJn, Pil, Plt, Pal, TMr, Trt, Vön,
Ran, Ote, Plv, Vö-Se (Stein), As (Pint,
Kuusik), Tt (R. Kallas, anon.) — u.
105(171) var.

*

Wagga sigga kotti naber, stille Wasser gehen tief.

a₂. Vaga siga on koti naaber.** ond (Khñ), oo (Pär), om (Krk, Trv);
naabör (Khk)E. Liivi (Pha) seletus: «Headena näivad
inimesed osutuvad sageli halbadeks.» A.
Ranna (Põl) seletus: «Väliselt vaiksus või-
vad siiski vigurid varjul olla.» M. Sarve
(Krk) seletus: «Salalik.»Nis, Mus, Pha, Põl, Khñ, Tõs, Pär, Hls
(Söggel), Krk, Trv, Trm — 13 var.b₁. Vaga siga ikka koti naaber.M. Kolme (Vil) seletus: «Noorte meeste
ja neidude kohta.»

Krk, Vil, SJn — 3 var.

b₂. Vaga siga on ikka koti naaber.

Kär, Sa (Veäster) — 2(3) var.

c. Vaga siga ise koti naaber.

Tt (anon.) — 1 var.

- d. Vaga siga on hää koti naaber.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- B. Vaga siga koti sõber.*
* tsiga; sõbör (Vas)
Hls, Trt, Vas — 3 var.
- C. Vaga siga koti nōel.
Vil — 2(3) var.
- D. Vaga siga ikka koti pōrsas.
A. Truu seletus: kavala inimese kohta.
Pōi — 1 var.

*

- Ea. Vaga siga koti naaber: saab koti ligi, siis tõmbab lõhki.
Stein 67, Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, Raud VMj 219; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.
- b. Vaga siga koti naaber: saab ligi, kisub lõhki.
E 90, E² 94 — ?(3) var.
- c. Vaga siga koti naaber: saab ligi, kisub.
Kmpm. KLR IIe 341 — ?(1) var.
- d. Vaga siga koti naaber: kui ligi saab, siis lõhki kisub.
Rak (Jürjev) — 1 var.
- e. Vaga sega koti naaber: saab koti kätte, tõmbab koti lõhki.
E. Põldre informandi seletus: «See õõl-dese inimese kohta, mis sant inimene oo: pealt hea, aga seestpoolt nagu suur hunt.»
Mar — 1 var.
- Vt. 13200 B.

*

- F. Vaga vesi, sügav põhi; vaga siga koti naaber.
Sim, Jäm — 1 var.
- Vt. 13208 A₉.
- Vrd. 13485. Vana siga koti naaber.
8236. Paha siga koti naaber.
9868. Rumal siga koti naaber.
11037. Sõber koti naaber.
13202. Vaga siga kõige kurjem mativõtja.
13203. Vaga siga otsib sügavad juured üles.
11702. Tasane tsiga tsung enamb maad kui rõhütelleja.

13202. VAGA SIGA KÕIGE KURJEM MATIVÕTJA — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 13201. Vaga siga koti naaber.

13203. VAGA SIGA OTSIB SÜGAVAD JUURED ÜLES — 2 var.

- A. _____
Mih (Kappok) — 1 var.
- B. Vaga siga tõngub sügavast.
Krk (Allas) — 1 var.
- Vt. 11702 I.
- Vrd. 13201. Vaga siga koti naaber.

13204. VAGA VAEVATAKSE, KÕVER EI TÕSTA KÕRVAGI — u. 55(79) var.

- Aa₁. _____*
* vagat (Krk, Vil), vakka — vaka (Hel, Trv, Ote); vaevats (Krk), vaevates (Hel, Trv), vaevatas (Trv), vaevatse (Pst), vaevatasse (TMr), vaivatas (Ote); kõvver (Hel, Ote)
Sak. Kal. (1880) lisa 82; Krk, Vil, TMr, Ote — u. 10(15) var.
- a₂. Vakka vaivatas, kõvver ei nõsta kõrvagi.*
* vaevatas (Võ)
Rõu, Plv, Võ (Schmidt) — 4 v. 5(5) var.
- a₃. Vaka vaivatas, kõvvõr nõsta ai kõrvagina.
Rõu — 1 var.
- b. Kõvvõr ei tõsta kõrvagi, kui vaka vaivatas.
Ote — 1 var.
- c₁. Vaest vaka vaivatas, kõvver ei tõsta kõrvagi.*
* vaga (Norm.); vaevatakse (Norm.); kõvvõr (Urv, Har), kõver (Norm.); nõsta (Har)
Norm. 133; Ote, Urv, Krl, Har — 4(5) var.
- c₂. Vaka vaist vaivatasse, kõver ei nõsta kõrvagi.
Stein 70; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.
- c₃. Vaka vaest vaivatas, kõvver ei tõsta kõrvagi.*
* vaivates (Rõn)
Rõn, San — 2 var.
- c₄. Vaga vaest vaevatakse, kõver ei tõsta kõrvagi.
Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33 — ?(4) var.
- c₅. Vaest vaka vaevatas ilma asjanda, kõver ei tõsta kõrvagi.
Ote — 1 var.
- c₆. Vaga vaest vaevates, kõver ei tõsta tõist kõrvagi.
Trv — 1 var.

- d₁. Vaga verd vaevatakse, kõver ei tõsta kõrvagi.
E MVH 22 — 1(2) var.
- d₂. Vakka verd vaevatakse, kõvver nõsta ai kõrvagi.
Rõu — 1 var.
- e. Vaka hinge vaivatas, kõvvõr nõsta ai kõrvagi.
* ei nõsta (Rõu)
Rõu, Vas, Vas v. Se (Sandra, Prants) — 5(7) var.
- f. Vakka vaest vaagutes, kõvver ei tõsta kõrvagi.
TMr — 1 var.
- g₁. Vaga vaest vakutas, kõver ei tõsta kõrvagi.*
* vaka; kõvver (TaL)
Nõo, TaL (Kihu) — 2(4) var.
- g₂. Vaga vaest, keda vakutedas, kõver ei tõstas kõrvagi.
Nõo — 1 var.
- h. Vaga vakutas, kõver ei tõsta kõrva-gi.
TMr — 1 var.
- i₁. Vaga vatsutakse ümber, kõver ei tõsta kõrvagi.
Krk — 1 var.
- i₂. Vaga vatsutatakse ümber, kõver ei liiguta kõrvagi.
Krk — 1 var.
- Ba. Vaka vannutas, kõvvõr liiguta ai kõrva.
Se — 1 var.
- b. Vaka vannutas, kõvvõr miis liiguta ai kõrvage'.
Se — 1 var.

*

- Ca. Vaka vaevates, kuri ei liigute kõrva-gi.
Hel — 1 var.
- b. Vaka hinge vaivatas, kuri nõsta ai tuulaiga kõrvagi.
tuulaiga = tol ajal
Vas (G. Sander) — 1 var.
- D. Vaka vaivatas, varas ei nõsta kõrvagi.
Rõu — 1 var.
- E. Vaka hinge vaavatas, süüdlane ei tõsta hurmagi.
hurmagi = (kala) uim
Räp (Poolakess) — 1 var.

*

- Fa. Vaga vakutas, kõver seisab kõrval.
TMr — 1 var.
- b. Vaga vabustata, kõver seisab kõrval.
Hlj — 1 var.
- c. Kõver seisab kõrval, vaga papustakse.
MMg — 1 var.
- Ga. Vagad vaevatakse, kõver kuulab pealt.
Trt — 1 var.
- b. Vakka vaest vaevatas, kõvver kulleb kõrvalt.*
* kuulab (Plv)
Trt, Plv — 2 var.
- c₁. Vaga vaest vatsitas, kõver kulleb kõrval.*
* vatsitasse (Ran); kuulab (Puh); kõrvalt (Ran)
Puh, Ran — 3 var.
- c₂. Vaest vaga vassitas, kõver kulleb kõrvalt.
Nõo — 1 var.
- H. Õige piale aetasse, kõver kuulab kõrvalt.
Kod — 1 var.
- I. Vagad vaevates, kõvert ei kulle ken-nigi.
Trv — 1(2) var.
- Vrd. 11443. Süüdi härral, süüdi härjal, vaga saab vahelt.

13205. VAGA VASIKAS IMEB KAHEL UDARAL, KURI EI ÜHELGI* — 1?(10) var.

* kohal (Stein, trükiviga)

Stein 67, Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2, E 90; ?Tt (Kreutzw.).

13206. VAGA VERI EI JÄÄ KAOTSIDE — 4 var.

- Aa. _____
Nõo (Speek) — 1 var.
- b. Vaga veri ei jää kunagi kaotsehe.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Vaga veri jää ai vaivosihe.
Se — 1 var.
- C. Ega vaga veri matusside ei jää.
Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.
- Vrd. mj AaTh 960.

13207. VAGA VERI EI VÄRISE — u.
100(212) var.

Aa₁. —————*

- * äi (Hil)
Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, Bergm.
13, Sander I 67, Kmpm. KH 32, Kmpm.
Kõ 14, Kmpm. Klr I⁶ 119, Kmpm. A⁶ 16,
Pet. ELA² 56, E 90, E² 21 ja 47, Nurmik
III 95, Huvit. I² 47, Kask-Vaigla-Veski I
Ak 81, EKMS I 1018 ja IV 439; Vi, Amb
(Kleinmann), Ha, Juu v. Vän (Virkus),
Lä, Sa, PääP, Hls, VI, Ta, Vö, Tt (Pihel-
gas) — u. 50(122) var.
- a₂. Ega vaga veri värise.*
* ei (Vän, As)
Kask-Vaigla-Veski I Ak 20; Vän, Plt, Rääp,
As (Pint) — 4(6) var.
- a₃. Vaga veri ei värise iial.
Vil (Leoke) — 1(2) var.
- a₄. Vaga veri ei värise kunagi.*
* väresä (Rõu)
Rõu, Vas — 2 var.
- b. Vaga veri ei värise.
Pet. ELA² 26 — ?(1) var.
- c. Oiguse ees ei värise vaga veri.
?VNg? (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.
- Ba. Oige veri ei verise.
?Sa (Holzmayer) — 1?(1) var.
- b. Ei õige veri kunagi värise.
As (Pint) — 1 var.
- C. Vaga süä ei värisä.
Ote (Öls) — 1 var.
- D₁. Oige süda ei värise.
Pet. Ah 20 — ?(2) var.
- D₂. Oige südä ei värisä, aga kahtlase
inemise südä värisäp.
Kam — 1 var.
- E_{1a}. Vaga veri ei värise ning taknõ särk
ei kärise.*
* ja; takne (Hää)
Khn, Hää — 2 var.
- b. Takne särk ei kärise ega vaga veri
ei värise.
?Mar (Hilemägi) — 1?(1) var.
- E₂. Ei vaga veri värise, ei takupüksid
kärise.
Hlj — 1 var.
- Fa₁. Oige hõlma ei hakka ükski ja vaga
veri ei värise.*
* ei nakka ütski (Trv, TMr); ega (Trv,
Vil); verise (Wied.)
Sannumetoja I (1848) 117 ja 118, III
(1850) 258 ja VII (1860) 63, Wied. 139,

Kündja nr. 48 (1883) 572, Org 15, Raud
VMj 220, EKMS IV 728; Kaa, Trv, Vil,
Lai, Pal, TMr — 8(23) var.

- a₂. Oige hõlma ei hakka ükski, vaga
veri ei värise.*
* ei nakka ütski (Hel)
Kmpm. EL IV² 17; ?Vän (õpil.), Hel, SJn,
As (Kuusik) — 3—5(9) var.
- a₃. Oige hõlma ei hakka ükski ja vaga
veri ei värise iialgi.
Vil (Leoke) — 1 var.
- a₄. Oige hõlma ei hakka ükski kinni ja
vaga veri ei värise.*
* ega (PJg)
E 64, E² 54, Puus. EKGr. 192, Jänes-Parlo
112; PJg (Lussik) — 1 v. 2(5) var.
- a₅. Oige hõlma ei hakka keegi ja vaga
veri ei värise.*
* ei naka kiäki (Rõu)
Vig, Krj, Rõu (Thom), Trv v. Rõu (Siip-
sen) — 4 var.
- a₆. Oige hõlma ei hakka keegi, vaga
veri ei värise.
VMr, Tür (Viidebaum) — 2 var.
- a₇. Oige hõlma kiigi ei hakka ja vaga
veri ei värise.
KJn — 1 var.
- a₈. Ei õige hõlma ei hakka keegi ega
vaga veri värise.
Pal (Maasen) — 1 var.
- a₉. Oige hõlma ei hakka keegi, vaga
veri ei värise kuski.
Trt — 1 var.
- a₁₀. Oige hõlma ei hakka keegi ega vaga
veri ei [värise].
?Kos (Lepp) — 1?(1) var.
- a₁₁. Oige hõlma ei hakka keegi kinni ega
vaga veri ei värise.*
* keski (Hls)
Lindenberg HL Kal. (1887) 23; Hls —
2 var.
- b₁. Vaga veri ei värise, õige hõlma ei
hakka keegi.*
* oige; helma; kiegil (Kuu)
Loorits VrP 66, Parijõgi-Reial-Vaigla VI
202; Vai, Kuu, Hel, TMr (Siil) — 4(11)
var.
- b₂. Vaga veri ei värise ja õige hõlma
ei hakka ükski.
?Hls (Söggel) — 1?(1) var.
- b₃. Vaga veri ei värise ega õige hõlma
hakka ükski.
Hls (Jung) — 1 var.

- c. Vaga veri ei värise, õige hõlma ei aa ükski kinni.

Plt — 1 var.

Vt. 14555 I.

- G. Õige rinda ei hakka ükski ja vaga veri ei värise.

Sa (R. Kallas) v. Vil (anon.) — 1(2) var.

Vt. 14555 J.

- H. Ega õige hirmu ei tunne ega vaga veri ei värise.

?Koe (Schultz) — 1(1) var.

- I. Õige ei hooli, vaga veri ei värise.

Hls v. Krk (Kase) — 1 var.

Vt. 13194 D₂.

Vrd. kk: Takne särk äi kärise, see mees äi värise (Krk).

Vrd. 12282. Tõde ei värise.

13208. VAGA VESI, SÜGAV PÕHI — u. 210(352) var.

A_{1a}. — *

* sügäv (Lüg, Kuu, Krk, Trv, Pst, Kod, Nõo), sügäv (Ran), sügä (Khn, San), sükä (Hel), sükäv (Puh, Ote, Urv, Plv, Võ-Se), süvä (Se); pohi (Kuu, TMr), põhe (Khn, SJn)

M. Sarve (Krk), P. Piirimehe (Hel), J. Kala (Vil), P. Tammepuu (Lai) ja J. Variku (Pal) seletused: salaliku inimese kohta. P. ja J. Einerite (Hel) seletus: «Ütel-dakse niisuguse inimese kohta, kes pealt-nähä süita ja vaga püiab olla.» H. Sil-laste (Hel) seletus: «Oma teguviisidelt halb inimene on kaval ja oskab teiste eest neld hästi varjata.» L. Pedaja (Rõn) seletus: «Kui inimene näitab vagane ole-vat, aga kuri küllalt ja pikä vihaga.» M. Kaasiku (Lüg) seletus: «Pealt vaga-ne näha, teod halvad.» L. Källo infor-mandi (Lüg) seletus: «Päältnäha tasane mies, aga tagaseljä tieb viguri.» L. Böck-leri (Kad) seletus: «Seda öeldakse inimeste kohta, kes harilikult on tasased, nagu veidi kohmakad, kuid hiljem võib neist inimestest imelugusid kuulda, mis küll alati pole heast küljest mõeldud.» J. Nurme (Kul) seletus: «Öeldakse, kui mõni vaikne, vähese jutuga inimene min-gi ootamatu vembuga või teravmeelsuse-ga hakkama saab ja teised selle üle imestavad.» A. Ranna (Põi) seletus: «Kin-nise iseloomu hingeliigutusi ei ulatu nä-gema.» O. Niinemäe (Ann) seletus: «Vaik-sed inimesed mõtlevad palju.» J. Tamme (Plv) seletus: «Tasanõ inemine, palju mõistust.»

Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, Post. nr. 45 (1887) 3, Sirvil. (1898) 56, Kuusik KT 204, Pet. Ah 39, Pet. ELA² 57, Tõn. RP 20, E 90, E² 10, Puus. EKGr. 18 ja 29, Puus. KH III¹² 79, Raud VMj 219, Muuk-Mihkla I 101, Muuk-Mihkla II 54, Norm. 254, EKMS III 720 ja IV 330; käsikirja-tekste üle maa, enamik neist hilisaegsed; 19. saj. tekste arvukamalt Pā, VI ja Ta alalt — u. 120(193) var.

- b. Vagane vesi, sügav põhi.*

* vaganõ (Se), vagune (Mih); sügab (Lüg, Mih), sögav (Tln), sükäv (Plv), sükav (Se)

EKMS IV 330; Lüg, Amb, JJn, Tln (J. Reimann), Mih, Ksi, Kod, MMg, Plv, Se — 10(11) var.

- c. Vaikne vesi, sügav põhi.*

* vaik (Jõe); sügäv (Jõh); pohi (Jõe)

E. Metsa (Jõh) seletus: «Salaliku inimese kohta.»

Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71, Tõn. RP² 20, E 90, E² 10, Huvit. II³ 113, Kask-Vaigla-Veski I Ak 30, Kask-Vaigla-Veski III Vö 12, EKMS III 720, IV 330 ja 345; Jõh, VMr, Kuu, Jõe, Tln (Ojasson), ?HMD (õpil.), Vig (Eisen), Hel, Vil, Ran (Tob-ber), ?Ote (õpil.), Rõu (Pill) — u. 10(37) var.

- A₂. Vaga vesi, sügavam põhi.

Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33 — 1(2) var.

- A₃. Vaiksem vesi, sügavam põhi.

Jõh — 1 var.

- A_{4a}. Mida vaiksem vesi, seda sügavam põhi.

Rak, Kuu — 3 var.

- b. Mida vagasem vesi, seda sügavam põhi.*

* vagasemb (Vai, Jõh, Hlj), vasem (Jür); sügavamb (Vai, Hlj), sügävamb (Jõh)

J. Sõsteri (Kad) seletus: «Mida tasasem inimene, seda sügavamad mõtted.»

Vai (Masing), Jõh, Hlj, Kad, Rak, ?Amb (Freimann), Jür, SJn — 7 kuni 9(9) var.

- c. Mida vagam vesi, seda sügavam põhi.

Trv, Vil — 2 var.

- A_{5a}. Vaiksel veel on sügav põhi.*

* viil (TMr); om (Stein); sükav (Võ-Se) Stein 71, Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34, Kmpm. KH 43, Kmpm. KLR 373, Kmpm. KLR II³ 360; Kad, Tln (Pusemann), TMr (Siil), Võ-Se (Stein) — 4(18) var.

- b₁. Vaga veel on sügav pohi.

Sa (Jansen) — 1 var.

- b₂. Vaal viil om süva põhi.
Vru (G. Sander) — 1 var.
- c. Vagusel veepinnal on sügav põhi.
Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33 — 1?(2) var.
- A₆. Vagane vesi, sügav vesi.
Vil — 1 var.
- A_{7a}. Vagane vesi on sügav.
Hlj — 1 var.
- b. Vagased vied on kõik sügavad.
E. Metsa seletus: «Salaliku inimese kohta.»
Jõh — 1 var.
- A₈. Vaga vesi, sügav põhi, palju mardikaid põhjas.
Saa — 1 var.
Vt. 13214 A₄.
- A₉. Vaga vesi, sügav põhi; vaga siga koti naaber.
Sim, Jäm — 2 var.
Vt. 13201 F.
- A₁₀. Vaga vesi, sügav põhi; vaga siga on ikka koti lõhkja.
Kõp — 1 var.
Vt. 13200 C.
- B₁. Tasane vesi, sügav põhi.*
* tasanõ (Ote, Rõu, Plv, Rāp); sügav (Rõn, Ote, San, Plv, Vas v. Se), sügav (N.D.UA; Võn, Rõu, Võ), süva (Rõu), süva (Vas); pühi (Plv)
J. Semmi (Plv) seletus: «Välimus ka petab.»
N. D. UA 12; Võn, Kam, Rõn, Ote, San, Kan, Rõu, Plv, Rāp, Vas, Vas v. Se (Sandra), Võ (Kuuben), Võ-Se (Stein) — 23(30) var.
- B₂. Mida tasasem vesi, seda sügavam põhi.
Hlj — 1 var.
- C. Madal vesi, sügav põhi.*
* matal (Võn, Rāp, Võ); sügav (Võn, Rāp, Võ), sügav (Urv)
Stein 41, Wied. 109, Kod. Kal. (1881) lisa 107, Kündja nr. 44 (1883) 524; Koe, Kos, Tln, Kei, Hls? (Jung), Võn, Urv, Rāp, Võ (Schmidt), Tt (Kreutzw.) — 10 kuni 12(22) var.
- D₁. Seisav vesi, sügav põhi.
VNg — 1 var.
- D₂. Mida seisvamb vesi, seda sügavam põhi.
Rak — 1 var.

- D₃. Seisav vesi on sügav.
Lindenberg ATT 9; Kad (Kivi) — 2(3) var.

*

- Ea. Vaga vesi, mudane põhi.
E 90; ?Jõh (õpil.) — ?(2) var.
- b. Vaikne vesi, mudane põhi.
E 90, Huvit. V Lisa 17 — ?(3) var.
- F. Tasane vesi, mudane põhi.*
* pöhi (VNg)
VNg, Rak — 2 var.
- Vrd. Körber VRMK 57: Kus jõgi keige sügavam, seal on ta keige vaiksem (rubriigis «Vanna rahva moisto sannad»).
- Vrd. kk: Vaga vesi, aga sügav põhi (Tõs); Vagane vesi, aga sügav pöhi (Sim); Vagane vesi ja sügav põhi (Plt); Vaikne vesi, aga sügav põhi (Pst); Sügav põhi ja vaga vesi (Kaa); Tasane vesi, aga sügav põhi (Val); Madal vesi, aga sügav põhi (Iis); Tasane vesi, aga mudane põhi (Vai).
- Vrd. alb: Kus on päält nii vaga vesi, / sääl on tal just sügav põhi (Äks); Ja vaikne vesi on sügav / ja vaikne igatsus suur / ja igavene rahu / küll võib olla suur (Pal).
- Vrd. 14384. Võeras vesi, sügav põhi.
10288. Mida selgem vesi, seda segasem põhi.

13209. VAGU LAMBAID SÜNNIB PALJU ÜHTE LAUTA — u. 120(211) var.

Aa₁. _____*

- * vakko (Rāp), vaga (Körber Uus ABDr; Koe, Tln, Khk, Aud, Plt, Kod), vagasi (Khk), vagasid (Kaa, Pöi); lambu (Jõh), lambid (VMr, Tln, Aud, Ksi, Kod), lambit (Rāp), lammaid (Tür), lammid (Koe, Plt), lambud (Pöi); sünnis (Rāp); pailu (Koe, Plt), pal'lu (Ksi), pal'lo (Rāp); ütte (Rāp)
- * Helle 358, Hupel 118, Poromenski EGr. 224, Körber VRMK 39, Körber Uus ABDr 11, Malm 11, KAH EKLõ 28, KAH EKAl 159, Kmpm. KH 40, Kmpm. KLR 11° 342; Jõh, Rkv, VMr, Tür, Koe, Kuu, Tln (Keller), Khk, Kaa, Pöi, Aud, Plt, TaP, Rāp (Poolakess) — u. 20(63) var.

*

Waggo lambaid sünnib paljo ühte lauta, es geñ viel geduldige Schaaf in einen Stall.

- a₂. Vaga lamba sünniva paljo ütte lauta.
Marpurg 72 — 1?(1) var.

- a₃. Vagu lambaid sünnib ühte lauta palju.

Lai — 1 var.

- a₄. Pal'lo vakku lambit sünnüse ütte lauta.

Vas — 1 var.

- a₅. Palju vagu lambaid [sünnib ühte lauta].

* Helle 350, Hupel 114, KAH EKA1 156 — 1?(3) var.

*
Paljo waggo lambaid, fiche Waggo lambaid 1c.

- a₆. Vagu lambaid sünnib palju lauta.*

* vaga (Kod, Äks), vaku — vakku (Ote, San, Urv), vako (Rap); lammid (Kod), lambid (TaL, Urv, As), lambit (Räp, As); sünnis (San, As), sünnus (Urv), sünnüs (Räp); pallu (Ote), pallo (Räp), paljogi (As)

KAH Loe 19; Kod, Äks, Ote, San, Urv, Räp, As (Pint, Kuusik) — 8(10) var.

- a₇. Paljogi vakko lambit sünnüs lauta. Vö (Schmidt) — 1 var.

- a₈. Vakku lambit sünnis hulka lauta.

Kam — 1 var.

- b₁. Vagu lambaid mahub palju ühte lauta.*

* vaga (Pee, Kei, HMD v. Rís, Rap v. Mär, Vil), vakku (Kam), vaku (Rõu), vakko (Plv), vako (Vas v. Se), vagasi (Rap, Kär, Kaa), vagasid (Muh), vagusaid (Mih); lammaid (Rap, Rap v. Mär), lambuid (Kär, Sa), lambud (Kaa, Vil, Muh), lambid (Krk), lambit (Kam, Rõu, Plv, Vas v. Se), lammid (SJn); mahus (Rõu, Plv, Vas v. Se); pal'lu (Rap, Rap v. Mär, Kam), pal'lo (Plv, Vas v. Se), pailu (Vil), paelu (SJn); ütte (Kam, Rõu, Plv, Vas v. Se)

Stein 66, Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, Meelej. nr. 25 (1885) 141, E 90, E 93, Põld 11, Mihkla-Parlo-Vildebaum I 93, Viid. 93, Kask-Vaigla-Veski I Ak 22, Huvit. V Lisa 17, Vih. (1949) 93, Norm. 239, EKMS III 492, 997 ja IV 840; Nrv, ?VMr (Mastberg), Pee, Ha, Juu v. Vän (Virkus), Rap v. Mär (Poom), HMD v. Rís (Treumann), Vig (Eisen), Sa, Mih, Krk, Vil, SJn, Pal, Trm, Ran (L. Kallas), Rõu, Plv, Vas v. Se (Prants) — u. 30(55) var.

- b₂. Vagu lambaid mahub ühte lauta palju.

Urv — 1 var.

- b₃. Vagu lambaid mahub palju lauta.*

* vaga (Hlj, VMr, Pld, Mär, Trv, SJn, Puh), vagaid (Tln), vagasid (Kre, Sa, Tõs), vaku (Urv); lambud (Põi, Sa), lambid (SJn, Nõo, Puh); pailu (Urv), paljogi (Hlj); mahuvad (VMr)

Hlj, VMr, Ann, Tln, Pld, Mär, Sa, Tõs, Trv, SJn, Nõo, Puh, Urv — u. 15(21) var.

- c₁. Vaku lambit lätt pal'lu ütte lauta. Ote — 1 var.

- c₂. Vaga lambaid läheb palju ühte lauta.

Pld (õpil.) — 1 var.

- c₃. Vaga lambid läheb ühte lauta palju. Tln (Keller) — 1 var.

- c₄. Vaku lambid lätt palju lauta.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- d. Vaguraid lambaid mahub hulk ühte kokku.

TMr (P. Berg) — 1 var.

- Ba₁. Häid lambaid sünnib palju ühte lauta.*

* lambid (Trv); paljugi (Iis), paelu; ütte (Trv)

Jõh, Iis, Rak, Trv — 4 var.

- a₂. Häid lambaid sünnib palju lauta.*

* paljugi (Iis)

Iis, Vön — 2 var.

- b₁. Häid lambaid mahub palju ühte lauta.*

* hñaid (Lüg), hüvi; lambu (Kuu), lambid (Trv); mahtub (Kuu); pali (Lüg), pailu; ütte (Trv)

Jõh, Lüg, VNg, Kad, Kuu, Trv — 10(11) var.

- b₂. Häid lambaid mahub palju lauta.*

* mahtub (Kuu)

Kuu, Khk — 2 var.

- b₃. Häid lambid mahub lauta palju.

Trv — 1 var.

- c. Häid lambai sobib palju lauta.

Jõe — 1 var.

- C. Rahulisi lambaid mahub hulk lauta. Pef. Ah 69 — 1?(2) var.

- D. Valgeid lambaid mahub palju ühte lauta.

Vil — 1 var.

- E. Vagu lambaid sünnib palju ühte lauta, aga sarvik teeb üksi täis kõik lauda.

Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33 — 1(2) var.

- Fa. Vaga lammaid mahub pallu lauta, sarvilisi ei ühtegi.
Kul — 1 var.
- b. Vagu lammid mahub paelu ühte lauta, õelid ei aenukestki.
Vig — 1 var.
- c. Vagu lambaid mahub palju lauta, halbu ei ainsatki.
Trt (Piir) — 1 var.
- d. Vagu lambid sünnib pallu ütte lauta, aga kurje ei ütteri.
Krk — 1 var.
- e. Vakku lambit mahus lauta pallu, ütte kurja saa ütsinda täüs.
Kan — 1 var.
- Ga. Häid lambaid sünnib palju lauta, kurje ei sünni kuigi palju.
Trv — 1 var.
- b. Häid lambid mahus palju lauta, halbu ei kuigi palju.
Trv — 1(6) var.
- c. Häid lambaid mahub palju lauta, pahu ei mahu kuigi palju.
Kuu — 1 var.
- d. Häid lambaid mahub palju ühte lauta, pahuraid lambaid õige väha.
Vil — 1 var.
- H₁. Vagu lambaid sünnib palju ühte lauta, aga kerapääga oinid ei kedagi.
Hel — 1(3) var.
- H₂. Vaku lambit sünnis pailu lauta; kui üits kerasarviga oinas keskpaigan, ruum kitsas.
Ote — 1 var.
- H₃. Vagu lambid sünnib palju ühte lauta, aga üksainuke hull oinas ajab kõik mässu.
Pal — 1 var.

*

- I. Häid lambi on pailu koos, aga pahur siga tongib ikki üksi.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

*

- J. Häid sigu mahus ütte lauta pallu, pahasi ei paari tükkigi.
Trv — 1 var.

*

- K. Vaguraid loomi mahub palju ka väikesesse ruumi.
Jür — 1 var.

13210. EI VAGADUS OLE MEIL PÄRIS — 1 v. 2(19) var.

a.

* Helle 330, Hupel 105, Beitr. XI 149, Poromenski EGr. 185, Wied. 28, Kündja nr. 32 (1893) 382, KAH EKAI 150 — 1(13) var.

*

Ein Vagadus olle meil pärris, Frömmigkeit ist uns nicht angeht.

- b. Ei vagadus ole üksi meie päris.
Stein 13, Wied. 28, Kündja nr. 32 (1893) 382; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.

13211. MÕNE VAGADUS ON OKSI, ET TA EI TANTSI — 1(2) var.

SJn (Kapp).

13212. VAGADUS ON MÕNIKORD SILMAKIRJAKS — ? kuni 2(13) var.

a₁.

* mõnekorra (Stein); silmakirjaks (Wied.) Stein 66, Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(8) var.

- a₂. Vagadus on mõnikord ka silmakirjaks.

Loorits VrP 66 — ?(2) var.

- b. Vagadus on mõnikord varjuks.
Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(3) var.

13213. KES VAGASEGA MAGAB, SIE TORMIGA SOUDAB — 1 var.

Kuu (Lindström).

13214. VAGASE VEE SEES ON PALJU MUTAKAID — u. 20(47) var.

A₁a₁.

Vig (Valdt) — 1 var.

- a₂. Vaga vee sees on paelu putukaid.*

* vagusa; palju (VMr)
?VMr (Mastberg), Vig (Saalist) — 1 v. 2(2) var.

- a₃. Vaikses vees on palju putukaid.

?Mär (Ojasson) — 1?(1) var.

- a₄. Vaga vee sees on ikka palju putukaid.*

* vagase (Rap v. Mär)
Rap v. Mär (Poom), Vig — 2(3) var.

- a₅. Vagusa vee sees ikka palju putukaid.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₆. Vagase vee sees pal'lu putukaid.
E. Poomi seletus: «On salalik.»
Rap v. Mär — 1 var.
- b. Vagase vee sees on vahest kõige rohkem putukaid.
?Vil (Suurkask) — 1?(2) var.
- c₁. Vaga vee sees matikad.
M. Mäesalu seletused: 1) pealtnäha tase vigurid sees; 2) näiliselt õiglane võib olla kelm.
Hää — 2 var.
- c₂. Vagusa vee sees on putukaid.*
* vagase
HMD v. Rjs (Treumann) — 2 var.
- d. Vagavas vees eläväd mutikad.
Khn — 1 var.
- A₂. Mida vagasem vesi, seda rohkem sitikaid sees.*
* sies (Jür)
Norm. 254, EKMS III 720; Jõe, Jür — 2(4) var.
- A_{3a}. Vagas vees on enam mutikaid kui käredas.
Wied. 199, Kündja nr. 3 (1884) 33, EKMS III 720 — 1(4) var.
- b. Vagas vees enam mutikaid kui käredas.
E 90, E² 10 — ?(3) var.
- A₄. Vaga vesi, sügav põhi, palju mardikaid põhjas.
Saa — 1 var.
- Vt. 13208 A₆.
- B_{1a1}. Saisva vee sees on ikka palju matikaid.
Tõs — 1 var.
- a₂. Seisjas vees on palju putukaid.
Meelej. nr. 23 (1887) 181, Vlg. Lisal. nr. 25 (1889) 200 — 1?(10) var.
- b₁. Seisva vee sees on ikka matakad.
E. Ennisti seletus: «Vaikse iseloomu ja pika vihaga inimese kohta.»
LNg — 1 var.
- b₂. Seisvas vees on sitikad.
Kmpm. KH 41 — ?(3) var.
- B_{2a}. Seisjas vees on enam putukaid kui jooksjas.
Pär — 1 var.
- b. Seisva vie sies on ike enam sitikaid kui joosva vie sies.
Kos — 1(2) var.

B₃. Seisvas vees on sitikad ja roosipões magab madu.
J. Saalverki seletus: öeldakse, kui kedagi heaks ja vagaseks inimeseks kiidetakse.

Jür — 1 var.

Vrd. Schwartz KR I 41: Vaata ette, uss sambla sees ja madu põõsas.

Vrd. kk: Vaga vesi, aga matikad sees 'õeldi, kui pealtnäha vaikne tüdruk lapse sai' (Hää).

Vrd. 2462. Jooksvas vees ei seisa putukad.
9026. Puhta vee sees on ka putukaid.
10265. Seisvas vees on madu.
10259. Segase vee sees palju mutukaid.

13215. TUU OLÕ ÕI VAGÕL, MIA ESI AR' SUUT, TUU OM SUUR, MIS HINDÄ AR' SOO — 1 var.

Se (M. Linna).

13216. TASA VAGU, KÕVERA JÄLJE — 1(3) var.

Stein 63; Vö-Se (Stein).

13217. VAHA OM SELGE RAHA — 1 var.

Vas (Saar).

13218. MIDA VAHEDAM NUGA, SEDA LAHEDAM LEIKADA — 1(2) var.

Hel (Wahlberg).

13219. VAHEMIES SAAB HUOBID — 1 var.

Kuu (Vilberg ja Viljak).

13220. VAHETAJALE JÄÄVAD VALJAD — u. 30(48) var.

Aa₁. — *

* vahetajal (Han, Hil, Krk); jäevad (Han); val'lad (Kul)

E. Poomi seletus: «Õeldi hooste vahetajate ja ka mude vahetajate kohta.»

E 90, E² 73; Rap v. Mär (Poom), Kul, Rid, Han, Hil, Krk, Trv, TMr (Siil) — 7 v. 8(15) var.

a₂. Vahetajale jääb valjad.
Kre — 1 var.

a₃. Vahetejel jääs iki valle.
Krk — 1 var.

a₄. Valle jääve vahetejel.
Krk — 1 var.

- a₅. Vallad jäävad ikke vahetajale.
Ksi — 1 var.
- b₁. Vahetajale jäävad valjad peosse.*
* peusse (Hel)
Põi, Hel — 2(4) var.
- b₂. Vahetejel jääs val'la piiju.
Hel — 1 var.
- b₃. Vahetajal jäävad viimaks valjad peusse.
Jäm — 1 var.
- c₁. Hobuse vahetajal jäävad ikka väljad peuse.
Aud — 1 var.
- c₂. Hobese vahetejele jääse viimati pal'last val'la piiju.
Trv — 1 var.
- A_{2a1}. Vahetusemehele jäävad valjad peosse.
Kaa — 1 var.
- a₂. Vahetismehel jäävad ikka väljad peuse.
Kre — 1 var.
- b₁. Vahetismehel valjad peos.*
* peus
Sa — 3 var.
- b₂. Vahetusmehel väljad peus.
Sa (Holzmayer) — 1 var.
- B. Vahetajal jäävad päitsed peusse.
Puh — 1 var.
- C. Vahetismehel valjad varaks.
Norm. 141, EKMS IV 318; Sa (R. Kallas) — 1(4) var.
- Da. Val'la jääse vahetejele, hobune ostjale.
Trv (Kala) — 1(3) var.
- b. Vahetajale jääve valja, uus hobune ostjale.
Vil (Kala) — 1 var.
- Ea. Valja jääs vahetejel, päitse pääle panejel.
Krk — 1 var.
- b. Valjad jäävad vahetajal, päitsed pääle panejal.
Hls (õpil.) — 1 var.
- F. Vahetajale jäevad valjad, jagajale näpud.*
* jäävad (trükised)
Norm. 141, EKMS I 1104 ja IV 318; Trv (Vaine) — 1(4) var.
- Vt. 2365 F.
- Vrd. 13299. Valitsejal jäävad valjad.

13221. KEDA VAHITES, TODA KAHITES;
KEDA NAARETES, TODA HAARETES;
KEDA OTSITES, TODA TROTSITES — 16 var.

A. _____

Krl — 1 var.

Ba₁. Keda naardas, seda haardas; keda trotsitas, seda otsitas.*

* kedä — sedä (Urv); naaretas — haaretas (Plv)

Võ — 4 var.

a₂. Kedä naardas, sedä haardas; kedä trotsitas, tuud otsitas.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Kedä haardas, toda naardas; kedä trotsitas, toda otsitas.

Ote (Kroon) — 1 var.

C. Keda naardas, tuud haardas.*

* kedä (Rõu, Se); seda (San, Kan), toda (Urv); naaretas — haaretas (San), naarõtas — haarõtas (Se)

V. Pino (Se) seletus: «Määnest tütrikko kõnõldas, tuu saa viil rutubehe mehele ko tööõõ'»

San, Kan, Urv, Rõu, Rõp, Se — 9 var.

Vrd. 4819, eriti B: Too tütrik iks veel kõlbas kohegi, keda kõneldas kas kui taht.

13222. KUS VAI PEASEB, KUI NUI
PIHTA ANNAB — 2 v. 3(10) var.

a. _____*

* pääseb (E, E², EKMS)

Wied. ESSr 1289, Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503, E 47, E² 67, EKMS I 126; ?Rkv (Heraklides) — 1 v. 2(9) var.

b. Kuhu vai piaseb, kui nui pihta annab.

Kuu (Volberg) — 1 var.

Vrd. 7589. Kus nui lõõb, senna vai peab minema.

13223. PAREM VAIKIDA KUI VAIELDA
— 1(16) var.

A. _____

E 69, E² 61, Kask-Vaigla-Veski I Ak 59, Kask-Puusepp-Vaigla 22; Vig (Väli) — 1(7) var.

Ba. Paremu vaikida kui pahas tujus tõtt ütelda.

Tõn. Täht. (1905) 36, (1909 veebr., 1910 apr., 1911 nov.), Tõn. RP 52 ja 317 — ?(8) var.

- b. Parem on vaikida kui pahas meeles
tõtt ütelda.
Tõn. Täht. (1908 sept. — okt.) — ?(1)
var.

13224. **VAIKIB ÕHTUKS TUULEKENE,
TULEB ILUS ILMAKENE** — 3 kuni
4(8) var.

A. _____*

* tuuleke — ilmake (Hls, Rõu)
Tlsp. 43 ja 80, Nurmik II 61, Kmpm. EL
III¹⁰ 52; Hls, Rõu — 3(7) var.

- B. Vaikib õhtuks tuulekene, tuleb ilus
ilmakene — läheb mehega magama.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

Vt. 6148 E.

Käsikirjalised tekstid kõik hilised, võima-
lik kirjandusest lähtunud sekundaartradit-
siooni olemasolu.

13225. **VAIKIMINE TÄHENDAB NÕUS-
OLEKUT** — 2(5) var.

a. _____

Nõo (Sild) — 1 var.

- b. Vaikimine on nõusolek.

Norm. 256, EKMS IV 326; Trt (Normann)
— 1(4) var.

13226. **MIDA VAIKSEM TUUL, SEDA
LÄHEM TORM** — 2(37) var.

a. _____

Wied. 115, Kündja nr. 44 (1883) 525,
Kmpm. Klr II² 45, E 55, E² 11, Põld 66,
Puus. EKGr. 160 ja 205, Puus. KH II¹¹
104 ja III¹² 78, Puus. Eü I 112, Puus.
KA V—VI (1939) 90, Kask-Vaigla-Veski
III Vö 76, Kask-Puusepp-Vaigla 15 —
1(36) var.

- b. Mida vaiksem tuul, sõda ligem torm.
A. Ranna seletus: «Kalurite pool kahtlev
ilmaennustus, kuid ka pahanduste ja tüli-
de kartus «hääde naabrite» ja kisklevate
kaasade vahel.»

Põi — 1 var.

Vrd. kk: Vaikus enne tormi (Rau).

13227. **PAREM VAIK PAKANE KUI
SULA TUUL*** — 1(5) var.

* vaikne (trükised)

Norm. 42, EKMS II 333 ja III 1194; Hlj
(Pruhl).

13228. **VAITOLEMINE ON MÕNIKORD
KA HEA VASTUS** — 6 kuni 8(14)
var.

A₁a. _____

Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34 — 1(2)
var.

- b. Vaitolemine on ka vastus.

EPost. nr. 20 (1886) 4 — 1?(1) var.

- c₁. Vaitolemine kõige parem vastus.

E 90, E² 61, EKMS IV 326 — ?(4) var.

- c₂. Vaikiolemine om kõige paremb vas-
tus.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- c₃. Vaitolemine on kõige parem vastus.

Juu v. Vän (Virkus), SJn, Lai — 3 var.

- A₂. Vaitolemine on albile kõige parem
vastus.

?Vil (Toss) — 1?(1) var.

- B. Vaikolemine om omal ajal kostus.

Ote (Vahe) — 1 var.

- C. Üttegi vastust om ka vastus.

?Rõn (Berg) — ?(1) var. Ilmselt tõlge
saksa keelest, vrd. Gr. SKÖ III 49: Keine
Antwort ist auch eine Antwort.

13229. **KIS VAJUB, SII KAOB** — 1 var.

Vil (Järi Täht).

13230. **KUIDA VAKK, NÕNDA KAAS** —
u. 90(196) var.

Aa₁. Kui vakk, nii kaas.

* Helle 341, Hupel 110, Celak. 38, Poro-
menski EGr. 199, Wander IV 1273, Wied.
84, Kündja nr. 40 (1883) 478, KAH EKAI
153, Norm. Cl. 24 — vähemalt 1(15) var.

*

Kui vakk, ni kaas, dignu n pate¹¹ a operculum.

- a₂. Kui vakk, nenda kaas.

Wied. 84, Kündja nr. 40 (1883) 478 — 1(3)
var.

a₃. _____*

* kudas (E; Lüg, TÜR, Trv), kuidas (E²;
Kei, Hmd, Mär, Hls), kuda (Rkv, Hel);
nenda (Wied., Kündja; Hel); kaan (Mär),
koas (Jür)

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491, E 45,
E² 87; Lüg, Rkv, Amb, TÜR, Jür, Kei,
Hmd (õpil.), Mär, Jäm, Hls, Hel, Trv, Vil,
As (Kuusik) — u. 15(25) var.

- a₄. Kuis vakk, nii kaas.*
 * kuidas (Muuk-Mihkla; Vig); kaan (Vig)
 Stein 34, Wied. 88, Kündja nr. 41 (1883)
 491, Muuk-Mihkla II 48; Vig (Laipmann),
 ?Tt (Kreutzw.) — 1 kuni 2(8) var.
- b. Nigu vakk, nii kaas.
 Ote — 1 var.
- c. Kui vakka, nii ka kaast.
 Se — 1 var.
- d₁. Kudas vakake, nõnda kaaseke.
 ?Puh (Arak) — 1?(1) var.
- d₂. Kuida vakake, nenda kaasekene.
 Tt (Pihlak) — 1 var.
- d₃. Kui vakakõist, nii kaasõkõist.*
 * ku (Vas); vakukest (Plv), vakakest
 (Vas); kaanekest (Plv), kaasekest (Vas)
 I. Danieli (Vas) seletus: hästi sobiva
 noorpaari kohta.
 Võ, Se — 8(10) var.
- e. Nigu vakakõst, nii kaasõkõst.*
 * vakakõist — kaasõkõist (Räp)
 Plv, Räp (Lepson) — 2 var.
- f. Määne vakakene, sääne kaasekene.*
 * määanne — sääanne (Wied.)
 Stein 45, Wied. 111; Võ-Se (Stein) — 1(9)
 var.
- B. Kuida vakk, nõnda kaas; kuidas tek-
 kel, nõnda piip.
 Ran (Raag) — 1 var.
- C_{1a}. Kuida pütt, nenda kaan.*
 * kudas (E; Pha, Põi), kuda (Hlj, Krj,
 Kaa, Kre, Tt), kuidas (E², Puus.; Kuu,
 Pld, Krj, Pha); nõnda (E, E², Puus.;
 Kuu, Pld, Krj, Kaa, Kre, Pha, Põi), nõnna
 (Hlj), ninda (Kuu); kans (Kuu), kaas
 (Hlj, Kuu, Kaa, Tt), koan (Põi)
 Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491, E
 45, E² 88, Puus. Eü I 115; Hlj, Kuu, Pld
 (õpil.), Sa, Tt (anon.) — u. 20(39) var.
- b₁. Nenda kui pütt on, nenda kaas.*
 * nõnda (KAH)
 * Helle 348, Hupel 113, Wied. 130, Künd-
 ja nr. 47 (1883) 561, KAH EKA I 155 —
 1(7) var.
- *
*Nenda kui pütt on, nenda kaas, dignum patella oper-
 culum.*
- b₂. Nii kui pütt, nõnda kaas.
 ?Hls (Jung) — 1?(1) var.
- b₃. Nõnda kui pütt, nõnda ka kaas.*
 * nenda (Wied., Kündja)
 Stein 47, Wied. 130, Kündja nr. 47 (1883)
- 561, Muuk-Mihkla I 85; ?Tt (Kreutzw.) —
 ?(5) var.
- b₄. Nagu pütt, nenda kaas.
 Wied. 129, Kündja nr. 47 (1883) 561,
 EKMS IV 439 — 1(3) var.
- b₅. Kudas pütt, äks nõnda ole änamasti
 ikka koan koa.
 Põi — 1 var.
- c. Kuda pütikest, nii kaanekest.
 Trm — 1 var.
- d. Niigu pütt, nii pütü kaas.
 ?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- C₂. Kudas pütt alla pandud, nõnda kaas
 peale koputud.
 J. Saalvergi seletus: abielupaari kohta.
 Jür — 1 var.
- D. Kudas pütt, nii kaas; kudas pulk, nii
 auk.
 Kul — 1 var.
- Vt. 472 C.
- E. Kuidas pütt, nenda tekkel.
 Käl — 1 var.
- F. Kudas mees, nõnda mekud; kudas
 pütt, nõnda tekkel; kudas kibu, nõnda
 kõrv; kudas pada, nõnda kaas.
 Hlj — 1 var.
- Vt. 6511 C ja 3193 B.
- Ga. Kudas napp, ninda kaas.*
 * kuda (Trv), kuidas (Trv, Rõu); nõnda
 (Trv, Rõu)
 H. Tampere (Rõu) seletus: «Naese ja
 mehe kohta.» M. Sarve (Krk) seletus: «Ku
 mõni asi häste passib.»
 Krk, Trv, Rõu — 4(5) var.
- b₁. Kui napikõist, nii kaasõkõist.*
 * kuks (Se)
 E. Kirsi (Se) seletus: «Kuks mehekeist,
 nii naasekõist.»
 Rõu, Se — 2 var.
- b₂. Kuidas napikest, nõnda kaasekest.
 Rõu — 1 var.
- b₃. Nigu napikõist, nii kaasõkõist.
 Rõu — 1 var.
- H. Ku känd, nii käbi; nigu nappi, nii
 kaasekõist; nagu vanemad, nii lap-
 sed.
 Krl (Sarapuu) — 1 var.
- Vt. 4933 B ja 13636 E.
- Ia. Kuda karp, nõnda kaas.*
 * kuida (Kär, Ans), kudas (Kre), kuidas
 (Muh); nenda (Kre, Kaa, Muh); kaan
 (Kaa)
 Sa — 6 v. 7(8) var.

- b. Kuida karp, nenda ka kaas.
Muh — 1(2) var.
- J. Kudas karp, nōnda kaas; kudas Jūri,
nōnda Mari.
Jūr — 1 var.
- K. Kuda kapp, nōnna kaan.
Ris — 1 var.
- La. Kuidas pott, nōnda kaas.*
* kudas; kaan (Vil)
A. Rõõmu seletus: «Kasutatud ühesuguste
inimeste kohta halvas tähenduses.»
Jõh, ?Vil (Pihlap) — 1 v. 2(2) var.
- b. Nigu potti, nii kaast.
Kan — 1 var.
- Ma. Kuidas pott, nōnda tekkel.
Kuu — 1 var.
- b. Na kudas pott, na tekkel.
Kul — 1 var.
- N. Kuda kann, nōnda kaas.
Kär — 1(2) var.
- O. No kuidas katel, na oo kaan.
T. Kaevando seletus: «Sobiva paari koh-
ta.»
Lä — 1 var.
- Pa. Kui miist, nii kübärät; kui katlat, nii
kaast.
Rõu — 1 var.
- b. Kui meest, nii kübarat; kui katelt,
nii kaant.
Norm. 147, EKMS III 603 — ?(2) var.
- Vt. 6519 C₁.
- Q. Kaas poti perrä, müts mehe perrä.
Rõu — 1 var.
- Vt. 6519 C₂.
- Ra₁. Kaas poti järgi, müts Jütsi järgi.*
* järele (Niggol; As), järel (Norm.,
EKMS)
Meves 136, Niggol VKÖR 189, Norm. 147,
EKMS III 603; ?Vil (Toss), As (J. Rei-
mann) — ? kuni 3(18) var.
- a₂. Kaas poti järele ja müts Jütsi järele.
Päss PJs 560; ?Tõs (Öövel) — 1?(2) var.
- b. Müts Jütsi järel, kaas poti järel.*
* järele (Trv, SJn)
EKMS II 194; Trv, SJn — 2 v. 3(3) var.
- Vt. 6519 E.
- Vrd. kk: Nōnda paras kui napp ja napa kaas
(Krk); Nad on nenda üheteisele parased
justkul pütt ja kaan 'õeldakse paari mi-
nevate noorte inimeste kohta' (Krk).
- Vrd. mngl «Kuningamäng»: Kudas karp, nōn-
da kaas (ERIA 1:2 nr. 1069).
- Vrd. 9392. Igal pütil oma kaan.

11578. Tammepuust nōul ei sünni ju kuu-
sepuust kaan.

9393. Nagu pütti, nii punni.

13232. Vakk ise kanne valib.

13231. KUI EP OLE VAKKA, SIIS PEAB PIHUGA VÄLTAMA* — 1(12) var.

* ei ole (Norm., EKMS)

Wied. ESSr 1331, Wied. 76, Kündja nr. 39
(1883) 466, Norm. 232, EKMS I 307, III
1316 ja IV 424.

13232. VAKK ISE KANNE VALIB — 4(7) var.

a. _____*

* kaane (trükised)

Norm. 181, EKMS I 13 ja II 100; Kuu —
1(4) var.

b. Vakk ise kannesa valib.

Kuu — 1 var.

c. Vakk kandessa valib.

S. Hirrendi seletus: abiellujate kohta.

Kuu — 2 var.

Vrd. 13230. Kuidas vakk, nōnda kaas.

9392. Igal pütil oma kaan.

13233. VAKK VANALAMBA UBÕ NING KILIMET KUASTA JUURIKU OND LAPSÕHOIDAJA PALK — 1 var.

kuastas = kapsas

Khn (S. Saar).

Vrd. kk: Mis sii mass? Külmut kitsiue, vakk
vanalamba pobunit (Hel).

Vrd. 12134, eriti C: Tulesüütaja palk on: sü-
gisel külmat kapsajuurikaid ja pool odra-
iba hobusesita seest.

12133 Ba. Tulesüütaja ja lapsehoidija,
nee p saa ilmal hääd sõna.

13234. VAAKSAGA VOTTA, SÜLLAGA ANNA — ? kuni 2(2) var.

A. _____

?VNg (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

B. Vaaksuga anna, küünruga votta.

?Rak (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

13235. IGA VALD TOIDAB OMA VAESED — 6 v. 7(7) var.

Aa. _____*

* vaesi (Lüg)

Lüg (Tapner), Kuu — 2 var.

b. Iga vald toitku oma vaeseid.

Amb — 1 var.

- c. Igä vald täüdü toita oma vaesed.
Kuu — 1 var.
- B. Iga vald toidab oma sandid.
A. Källo seletus: «Kust õigus abi saada, säält otsi.»
Lüg — 1 v. 2(2) var.
- C. Iga vald koristagu oma sandid.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
13236. IGÄS VALLAS OMA VIIS —
1 v. 2(2) var.
- A. _____
?Saa (P. Kangur) — 1?(1) var.
- B. Egal talul esi taar, egal vallal esi viis.
Rõu — 1 var.
- Vt. 11504 J.
- Vrd. 11506. Igas talus ise viis.
6358. Igas maeas oma viis, igas maeas oma hais.
6185. Igal maal ise viis.
13237. MIS VIGA VALLAGA TÖÖD TEHA —
1 var.
Hii (Tikerpuu).
13238. EGA VALE VAKA ALLA JÄÄ —
1(11) var.
- a. _____
E 15, E² 63; Plt (Luu) — 1(5) var.
- b. Vale ei jää vaka alla.
Nurmik III 95 — ?(6) var.
- Vrd. 13243. Vale ei seisa kottis.
13239. Ei vale jäe varjule.
13239. EI VALE JÄE VARJULE — ?(4)
var.
- Aa. Vale ei jäe varjule.
?Vig (Aitsam); oletatavasti koopia mingist tundmatust trükisest — ?(1) var.
- b. _____
Tõn. Täht. (1909 märts) — ?(2) var.
- B. Ei vale jäe varjule ega saa putku pugeda, sest temal on lühikesed jalad.
Tõn. RP 331 — ?(1) var.
- Vt. 13249 A₅.
- Vrd. 13262. Vale tuleb päivavalgele.
13238. Ega vale vaka alla jää.
13240. KES VALEGA HAUKAP, SII VALUGA NEELÄTÄP — 1 var.
Trv (Ungerson).

13241. KES VALET KÜLVAB, SEE ONNETUST LÕIKAB — 1?(1) var.
?Kaa (õpil.).
Vrd. 14179. Kes viletsust külvab, see õnnestust lõikab.
13242. MIDAGI EI OLE ILMAS, KEL LÜHEM ELUIGA ON KUI VALEL — 1 var.
Nõo (Amberg).
Vrd. 13249. Valel on lühikesed jalad.
13243. VALE EI SEISA KOTTIS — u.
5(30) var.
- a. _____*
* kotis (Jung; Hls)
CRJ Klr II 56, Jung 71; Kaa (Tõll), Hls (Sinka), Vil (R. Kallas v. anon.) — u. 5(19) var.
- b₁. Vale ei seisa kaua koti sees.
?Hls (Söggel) — 1?(1) var.
- b₂. Vale ei seisa kaua kotis.
Loorits Vrp 66, Parijõgi-Relal-Vaigla V 64 — ?(9) var.
- c. Vale ei seisa kellegi kottis.
Khk (Schillart) — 1 var.
- Vrd. 13238. Ega vale vaka alla jää.
15116. Olekohus ei seisa kotis.
13834. Ei vargus umbkotti jää.
13244. VALEGA VALET ÕIENDAKSE, VALET IKKA SUURENDAKSE — 2(5) var.
- a. _____*
* suurendatakse (trükised)
E 90, E² 64, Kask-Puusepp-Vaigla 98; Jür (Saalverk) — 1(4) var.
- b. Valega valet õiendakse, valet ikka kasvatakse.
Jür (Saalverk) — 1 var.
13245. VALE JA VARGUS ON POOL-
VENNAD — 1 var.
Lüg (Kaasik).
Vrd. 13259. Vale on varguse ema.
13246. VALE KÄIB PÕLVEST PÕLVE —
1 var.
Hää (Mäesalu).

13247. VALE KÄIB ÜHE JALAGA, UNE-
NÄGU KARKUDEGA — 2 var.

A. —
Amb (Kleinmann) — 1 var.

B. Tühi jutt hüppab ühe jalaga.
Mär — 1 var.

Vrd. 12885. Unenäul üks jalg all ja seegi lä-
heb katki.

13248. VALEL JALAD VILTU ALL —
1?(1) var.

?Saa (Söggel).

13249. VALEL ON LÜHIKESED JALAD
— u. 220(393) var.

A_{1a1}. — *

* valöl (Khn), võlel (Krk, Trv, Pst);
ond (Khn), om (Krk, Trv, Pst, Kam);
lühigesed (Emm, KJn), lühikesed (SJn),
lühikäsed (Kuu), lühiksed (Nis, Krj, Khk,
Krk), lühüksed (Khn), lühikese (PäL,
Kam, Urv, Krl), lühikse (Krk, Trv, Pst);
jala (PäL, Trv, Pst, Kam, Urv, Krl)
A. Källo (Lüg), S. Karro (Vän), M. Sar-
ve (Krk), P. Tammepuu (Lai) jt. seletu-
sed: vale tuleb ruttu välja.

* Helle 358, Hupel 118 ja 119, Willmann
111, **Arvelius 9, Dullo (1824) 48, Čelak.
66, Lindf. (1856) 56, Poromenski EGr.
224, Jannau Lüh. Kram. 138, CRJ UAr
28 ja 34, Körber VRMK 39 ja 62, Körber
Uus ABDr 11, Körber KR I 10 ja 45,
Malm 14, Stein 67, Wied. 200, Borm Uus
ABDr (1877) 28, Gr. SKÖ II 63, Kruus
37, Kündja nr. 3 (1884) 34, Kk ABDr
(1887) 24, EPost. nr. 2 (1889) 3, ABDr
(1889) 28, ABDr (1892) 14, Bergm.² 14,
KAH EKAI 159, KAH Uus ABDr 14,
Rootsl. Elut. Kal. (1901) 19, Kmpm. KH
43, Kmpm. Klr 91, Kmpm. Klr I 98 ja
II⁶ 33, Kmpm. EL II⁸ 36, Pet. Ah 9, Tön.
Tähtr. (1911 jaan.), Huvit. II 160, Huvit.
V Lisa 16, Puus. KKH I⁷ 10, Loo-
rits VrP 66, Muuk-Mihkla I 99, Parijõgi-Reial-
Vaigla V 64, Vih. (1951) 92, (1952) 92 ja
(1957) 109, Vih. VER 186, Laug. Vestr.
177, EKMS IV 345; Vi, Jä, Ha, ?Vig
(Saalist, õpil.), Rei, Emm, Sa, Pä, Vi,
Ta, Vö, As (Kuusik), Tt (S. Veske) — u.
150(274) var.

*
Wallel on lühikesed jallad, mit' Eugén kommt da
nicht weit.

* *

Wallel on lühikesed jallad.

a₂. Valel lühikesed jalad.*

* võlel (Pst, Puh); lühigesed (Käi), lü-
hekesed (SJn), lühikest (KJn), lühikse
(Pst); jala (Pst)

E 90, Es 64, Huvit. I 59, Reiman EK I
275; HMD v. Ris (Treumann), Vig (Laip-
mann), Käi, Khk, Vän, Tor, Saa v. Hls
(Söggel), Pst, Vln, SJn (Kielas), KJn, Plt,
Lai, Puh — u. 15(23) var.

b. Valel on ikka lühiksed jalad.
Rap — 1 var.

c. Valel on alati lühikesed jalad.
JJn (Pitka) — 1 var.

d. Valel vahest lühikesed jalad.
?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

A_{2a}. Kõneldakse sagedaste, et valel olevat
lühikesed jalad.

Tön. Täht. (1912) 35 — ?(1) var.

b. Valel olla vanarahva ütlemise järe-
le lühikesed jalad.

Uus As Kal. (1905) 23 — ?(1) var.

A_{3a}. Vale jalad lühikesed.

Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34, Rät-
sep Koduk. 54, Rätsep EEH II 70; VMr
(A. Elken) — 1 kuni 2(7) var.

b. Vale jalad on lühikesed.
Nrv (Kasikov) — 1 var.

A₄. Valel on lühikesed jalad, aga ta
jookseb väledasti.

Klemmer Nlj. Kal. (1915) 19, EIA Kal.
(1915) 19 — ?(3) var.

A₅. Ei vale jäe varjule ega saa putku
pugeda, sest temal on lühikesed ja-
lad.

Tön. RP 331 — ?(1) var.

Vt. 13239 B.

A₆. Valelik ei saa ilmaski edasi, ta jalad
on lühike[se]d kui müta jalad.

?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

B_{1a}. Võlsil omma lühikese jala.*

* oma (Vön), om (Norm. Cl.; Hel); lü-
hikse (Hel), lühikse (Plv), lühikese
(Räp), lühkü (Vas v. Se), lühko' (Se)

* Hupel 118 ja 119, Poromenski EGr.
224, Wied. 210, Raud VMj 219, Norm. Cl.
32; Hel, Vön, Ote (Kroon), Plv, Räp, Vas
v. Se (Sandra), Se — u. 10(16) var.

*

wallel on lühikesed jallad, ev. } Edas on kurze Bein.
?wölsil omma lühikese jalla, beert. }

b. Võlsil omma üks lühikõse jala.
Ote — 1 var.

- c. Võlsil on lühidad jalad.
Se — 1 var.
- B_{2a}. Võlsjal ommava lühkõ jala'.
Se (Sõrmus) — 1 var.
- b. Võlsjal iks lühikese jala.
Krl — 1 var.
- C₁. Pettusel lühikese jalad.
Puh — 1 var.
- C_{2a}. Petjäl omma' lühko' jala'.*
* ommava, lühkõ
Se — 3(5) var.
- b. Petjal lühko jala.
Se — 1 var.
- C₃. Petjal olõõi pikä jala'.
Se — 1 var.

*

- D_{1a1}. Valel on lühikese jäljed.*
* lühiksed (VMr, Krj); jälled (Kaa, Plv)
Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34; VMr
(Mastberg), Juu, Sa, Aud, Vln, Plv
(Huik) — u. 10(22) var.

- a₂. Valel lühikese jäljed.*
* välel; lühiksed (VII)
E 90, E² 64; Mär, Vig (Eisen), VII —
3(5) var.

- b. Valel on ikka lühikese jäljed.
Vig (Väll), Tõs — 2(3) var.

- c. Valel on jäljed lühikese.
?Saa (Aru) — 1?(1) var.

- D_{2a}. Vale jäljed on lühikese.
Nurmik III 95; Põi — 1 v. 2(4) var.

- b. Vale jäljed on ikka lühiksed.
Sa (Veäster) — 1 var.

- D₃. Vale jäljed lühikised, tõe sammud
tasased.
?Krj (Mägi) — 1?(1) var.

- Ea. Võlsil umma lühkü jäle.*
* võldsil (Nõo); omma (Vas), om (Nõo,
San); lühku (Vas), lühkese (Rõu, Vas),
lühikese (Nõo, San), lühikese (Rõu); jälle
(Rõu)
Nõo, San, Rõu, Vas — 9 var.

- b. Võltsil lühikese jäle.
Võ-Se (Stein) — 1 var.

- F. Petjal oma lühko jäle.*
* omma
Se — 2 var.

- G. Petjal pikk kiil, lühko' jäle'.
Se — 1 var.

- Vrd. Kodu Kal. (1905) lk-ta: Kellel on lühike-
sed jalad? Valel.

- Vrd. 13242. Midagi ei ole ilmas, kel lühem
eluiga on kui valel.
13758. Vargal on lühikese jäljed.

13250. VALEL ON OMATEHTUD TIIVAD,
MIS KA VALGE ETTE VIIIVAD —
1?(2) var.

?Rak (Tamberg).

- Vrd. 13262. Vale tuleb päivavalgele.

13251. VALEL ON SABA TAGA —
1 var.

Iis (Timotheus).

- Vrd. 11124. Sõnal saba taga.

13252. VALE LÄHEB EELI NAGU JÄNES
JA TÕSI TULEB JÄRELE NAGU
HÄRG JA SEE HÄRG VÕTAB
JÄNESE KINNI — ?(1) var.

?Ris (Veber).

- Vrd. 139. Aegamööda saab härg jänesele jä-
rele.

13253. VALE OM NAGU TULI, MIS
PÕLETAB — 1?(1) var.

?As (Pint).

- Vrd. 13270. Valekeel ajab maailma põlema.

13254. VALE ON JUTU ILU — 2 var.

VNg, Ksi.

- Vrd. 13255. Vale on jutu jätk.

13255. VALE ON JUTU JÄTK — 2(24) var.

Aa. —————*

* jatko (Hupel), jätku (Poromenski,
Wied.)

* Helle 358, Hupel 118, Poromenski EGr.
224, Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34,
KAH EKAl 159, Loorits Vrp 66 — 1(15)
var.

*

Valel on jutto jätk, complimenta sunt completa
mendacia.

- b₁. Vale on jutu jätkuks.

Stein 67, Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884)
34, E² 63 — ?(7) var.

- b₂. Vale jutu jätkuks.

E MVH 50 — ?(1) var.

- B. Vesi pere piima jätk, vale pitka jutu
jätk.

Jür — 1 var.

- Vt. 146 Y.

- Vrd. 13254. Vale on jutu ilu.

13256. VALE ON KURADI PEAPADI —
?(3) var.

a. _____
?Pal (Karro) — ?(1) var.

b. Vale kuradi peapadi.
E² 63 — ?(2) var.

Vrd. 5406. Laiskus on kuradi peapadi.

13257. VALU ON VALMIS ÜLEKOHT
MÕISTMA — 1(5) var.

Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34, E 90,
E² 55.

13258. VALE ON VARGA AIDA LUKK —
1?(1) var.

?Mus (Kaasik).

13259. VALE ON VARGUSE EMA —
2(4) var.

A. _____
SJn (Kapp) — 1(3) var.

B. Kis valetab, see varastab; vale on
varguse vanaema.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

Vt. 13278 E.

Vrd. 13245. Vale ja vargus on poolvennad.
13260. Vale on varguse hakatus.

13260. VALE ON VARGUSE HAKATUS —
1(11) var.

Loorits Vrp 66, Parijõgi-Reial-Vaigla VI
202; Vil (Toss).

Vrd. 13259. Vale on varguse ema.

13261. VALE SÖBER TEEB ENNEM
VAEVA KUI SUUR VAENLANE —
1?(1) var.

?Krj (Allas).

Vrd. 494. Avalik vaenlane on parem kui sala
sõb[e]r.

13262. VALE TULEB PÄIVÄVALGELE —
2 var.

A. _____
Kuu (Lindström) — 1 var.

B. Vale tuleb väljā.
Kuu (Lindström) — 1 var.

Vrd. 13239. Ei vale järe varjule.

13250. Valed on omatehtud tiivad, mis ka
valge ette viivad.

9310. Küll tuleb viimaks keik päevavalge-
le.

13841. Vargus tuleb omal ajal valgele.

13263. VALE VAIKIB VARSSI, TÕSIDUS
TOUSEB TOONA — ?(9) var.

a. _____
?Hls (Söggel) — ?(2) var.

b. Vale vaikib varsti, tõsi tõuseb toona.
Loorits Vrp 66, Parijõgi-Reial-Vaigla VI
202 — ?(7) var.

Vrd. 12326. Tõsi tõuseb, vale vajub.

13264. VALE VIAB VARGILE, VÕLTS
VÕLLA — 2(3) var.

Aa. _____
Trt — 1 var.

b. Vale ajab vargile, võls võlla.
Trt (Eisen) — 1 var.

B. Vale viib vargile.
?TMr (Sill) — ?(1) var.

Vrd. 13737. Varas on valeliku vanem poeg.

13265. VALE VIIB VANGITORNI, AGA
ÕIGUS TOOB JÄLLE TAGASI —
1 var.

Hls (Meomuttel).

Vrd. 13278, eriti C, näit. Ca: Kes valetab, see
varastab; kes varastab, see vangi läeb.

13266. ÜKS VALE TOOB KAASA TEISE
— 1?(1) var.

?Rõu (Pill).

13267. ÜKS VÄLJÄTULD VALE RIKKUB
AESTASE TUE — 1 var.

tue = tõe

Kuu (Lindström).

13268. VALE JUTT LÄÄB ÕIGE INIMESE
PÄÄLT MAHA KUI HANI PÄÄLT
VESI — 1 var.

Hls (Riiet).

Vrd. kk: Temal mõjub see nagu hane seljas
vesi (Amb).

13269. VALEJUTUD PEAVAD JÄÄMA
KOHTUTOA UKSE ETTE, TÕE-
JUTUD KOHTUTOA SISSE —
1?(2) var.

Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34.

13270. VALEKEEL AJAB MAAILMA
POLEMA — 1(25) var.

Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34, Kreutzb.
Kal. (1905) 8, Uus As Kal. (1905) 23,
Verlok-Saarmann Kal. (1910) 96, Kmpm.

KLr II² 45, E 90, E² 61 ja 64, Puus. Eü I 94.

Vrd. 13253. Vale om nagu tuli, mis põletab.

13271. VÖLELIK OLI VÖRGIT NAENE,
SALALIK OLI SAADET NAENE —
1 var.

Tt (Veske).

13272. VALELIK TEEB ROHKEM
KEELEGA KUI MEELEGA — ?(5)
var.

A.

E 90, E² 64; ?Saa (Söggel) — ?(4) var.

B. Valelik teeb rohkem meelega kui kee-
lega.

Kask-Vaigla-Veski Lõ² 35 — ?(1) var.

13273. VALELIKUL ON SEITSE REEDET
NÄDALAS — 1 var.

Vai (Russmann).

13274. VALETAJAL TÖSTA MOKK ÜLES
JA SÜLITA TÄIS — 2 var.

a.

EKMS IV 345 — 1 var.

b. Valetaeal tõsta moka üles ning sülje
täis.

VII — 1 var.

13275. VALETAJA PÄÄ SUITSEB —
?(25) var.

A₁a. _____*

* pea (trükised)

E 90, E² 63, Kmpm. EL II² 57 ja III¹⁰ 27;
?Hls (Söggel) — ?(15) var.

b. Ühe valeliku pää suitseb alati varest.
Sirvil. (1898) 57 — ?(1) var.

A₂. Kes teise päale valetavad, sellel pää
suitsevad.

?Saa (Söggel) — ?(1) var.

B. Petjä pää savvus.*

* petja; savvas

?Se (Oinas, Relli) — ?(7) var.

C. Valetaja suu suitseb.

Jänes-Parlo 19 — ?(1) var.

Vrd. kk: Valetab, et pää suitseb (Koe); Ta
valetab, et suu suitseb (Wied. 177).

13276. KES KORD ON VALETANUD,
SEDA TEIST KORD ENAM EI
USTA — u. 10(33) var.

A₁a. Kes valetab, kui ta ka tõtt räägib, ei
usu keegi.

Võn (Pint) — 1 var.

b₁. Kes valetab, seda ei usta ka siis, kui
ta tõtt räägib.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b₂. Kes valetab, seda ei usta ka siis
mitte, kui ta tõtt räägib.

Malm 14 — ?(1) var.

c. Kis alati valetab, seda ei usta ka
siis, kui ta tõtt räägib.*

* kes; usuta; siis ka

Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 3(3) var.

A₂a₁. Kes kord on valetanud, seda ei usta
enam ka siis, kui ta tõtt räägib.

Rätsep Koduk. 72 — ?(2) var.

a₂. Kes ükskord valetab, seda ei usta ka
siis, kui tõtt räägib.

Vai (Russmann) — 1 var.

b₁. Kes korra valetab, seda ei usta teine
kord, kui ta tõtt räägib.

?Jür (Petroff) — 1?(1) var.

b₂. Kes korra valetab, seda ei usuta tei-
ne kord, kui ta tõtt kõneleb.

Loorits Vrp 66 — ?(2) var.

A₃. Valetaja suurem nuhtlus on see, et
keegi teda ei usu, kui ta ka tõtt rää-
gib.

Er Perek. Kal. (1898) 50 — ?(1) var.

B₁a₁. Kes ükskord valetanud, seda ei usu-
ta mitte enam.

* Masing ABD 26 — ?(1) var.

*

Kes ükskord valetanud, sedda ei us-
juta mitte enam.

a₂. Kes kord valetanud, seda ei usta
enam.

Tõn. Täht. (1910 okt.), Tõn. RP 330 —
?(3) var.

a₃. Kes kord on valetanud, seda ei usta
enam.

?Saa (Söggel) — ?(1) var.

a₄. Kes korra valetab, seda ei usta
enam.

?Vil (Pihlap) — ?(1) var.

b.

Kaa (Pea) — 1(2) var.

C₁. Kes üks kord valetanud, teda ei usta teine kord.
Ris (Holts) — 1(2) var.

C₂. Kes üks kord valetanud, seda ei usta tõist korda.
Kaa (Tõll) — 1 var.

B₂. Ühe korra valetad, üheksa korda ei usta.
Põl (Kalju) — 1 var.

B₃. Kes kord valetanud, seda enam ei usuta kunagi.
?Sim (Paalberg) — 1?(1) var.

C₁. Valelikku ei usta enam ilmaski.
?Vig (Väli) — 1?(2) var.

C₂. Valelikku ei usta enam.
?Elva (Eisen) — 1?(1) var.

C₃. Valelikku ei usta.
Borm Mr Kal. (1850) Ik-ta — ?(1) var.

C₄. Valelikku ei usu keegi.
Golotusov 37 — ?(1) var.

C₅. Valelikku ei või mitte uskuda.
As (Kuusik) — 1 var.

*

Da. Kes eile valetas, seda homme ei usta.
?Vig (Aitsam); aluseks oletatavasti mingi leidmata vene allikas — ?(1) var.

b. Kes eelä võlse, tuud hummõn inämb ei usuta.
?Vas (Jõgeva); aluseks oletatavasti mingi leidmata vene allikas — ?(1) var.

Vrd. Schneider VKm 45: Kes korra julgest valetab, / See seda tõest palgaks saab: / Et kui ta pärast räägib tõtt, / Ka see saab valeks arvatud.

Vrd. ka Gr. SKO I 42, 43 ja 64 (sks. k.).

Vrd. 13281. Üks kord valetasid, aga eluksajaks jäid valelikuks.
13279. Kes üks kord valetab, valetab alati.

13277. KES VALETAB, SEE KANNATAB — 1 var.

Sim (Joonuks).

Vrd. 13278. Kes valetab, see varastab.

13278. KES VALETAB, SEE VARASTAB — u. 110(217) var.

A_{1a1}. —————*

* kis (Khn, Mih, Hää, Pst, Kõp), ken (Hls); valestab (Hlj, Rak, Kuu, Trm), valetleb (Mih), valõtlõb (Khn), võletab (Hls, Trv, Pst), võletleb (Hlj), võlets

(Krk); sie (Hlj, Rak, Kuu, Khn, SJn, Trm), sii (Hls, Krk, Trv, Pst, Kõp, Kod, Nõo); varasteb (Hls), varastes (Krk)

* Masing ABD 27, Čelak. 67, Jannau Lüh. Kram. 138, Stein 27, Wied. 65, CRJ H I 161, Kündja nr. 37 (1883) 442, Niggol Lug. 23, Põdder LVKGr. 98, Gr. ELr II 42, Vig. Lisal. nr. 9 (1890) 71, E 37, E² 64, Kmpm. Klr II⁶ 342, Nurmik II 146, Loorits Vrp 66, Raud VMj 217, Huvit. V Lisa 15, Mihkla-Parlo-Viidalepp I² 116; Vi, Amb (Kleinmann), JMd (Lunts), Ann, Kuu, Juu, Juu v. Vän (Virkus), Rap, HMd v. Ris (Treumann), Vig, Rei, Sa, Pä, Vl, TaP, Trt (õpil.), Kam, Nõo, ?Ran (L. Kallas), ?Elva (õpil.), Rõu (Pallits), As (Kuusik) — u. 80(155) var.

*

Kes valetab, se varastab.

a₂. Kes võlss, sii varastes.*

* võlsib (Plv), võltsib (TMr, As); see (TMr, Plv, As); varastas (Ote), varastab (TMr, Plv, As)
Hel, TMr, Ote, Krl, Plv, As (Pint) — 7 var.

a₃. Kiä võlss, tuu varastas.*

* kes (Kam, Rāp)
Kam, Rõu, Rāp — 5(6) var.

b₁. Kes valetab, see varastab ka.

* Helle 338, Hupel 109, Poromenski EGr. 195, Körber VRMK 37, Wied. 65, Kündja nr. 37 (1883) 442, KAH EKAl 152, Tõn. RP 331; Krj (Mägi), Kär (Jank), ?Vil (Leoke) — 3 v. 4(21) var.

*

Kes valetab, se varastab ka, Lügen und Stehlen ist immer bey einander.

b₂. Kes võlsip, see varastab ka.
Marpurg 71 — ?(4) var.

c. Kes valetab, see ka varastab.*

* koa (Kos)
Kuusik KT 206; Lüig, Kos, Pal (Karro), Võn (Pint) — 4(9) var.

A₂. Mees valetab, mees varastab.
Emm — 1 var.

A₃. Esmalt valetab, pärast varastab.
Vig (Saalist) — 1 var.

A₄. Kes valetab, ei saa ilma varastamata läbi.
?TMr (Siil) — ?(1) var.

A₅. Kes palju valetab, see palju varastab.

?Saa (Söggel) — ?(1) var.

A₆. Kes seitse korda valetab, see seitse korda varastab.

?Saa (Söggel) — ?(1) var.

B_{1a}. Kis valetab, tuu varastab ja põrgu katlas tunnistab.

Trt — 1 var.

b. Kes valetab, see varastab ja põrgu auku tunnistab.

Amb (õpil.) — 1 var.

B₂. Kes valetab, see varastab ja põrgu nuiä koputab.

Vln? (õpil.) — 1 var.

Ca. Kes valetab, see varastab; kes varastab, see vangi läeb.

Ann — 1(2) var.

b. Kis valetab, see varastab, ja kis varastab, see vangirauad saab.

Hää — 1 var.

D. Kes kiidab, see ka kisub; kes valetab, see ka varastab.

Plv (Tamm) — 1 var.

E. Kis valetab, see varastab; vale on varguse vanaema.

Hää (Mäesalu) — 1 var.

Vt. 13259 B.

*

F. Kes petab, see varastab.

Jannau Lüh. Kram. 123 ja 138 — ?(2) var.

Vrd. Lindenberg HL Kal. (1887) 38: Kes valetab, see varastab ja rikub ka abielu ära (autorina esitat. Mich. Lindenberg).

Vrd. Schünm. Mr Kal. (1847) 38: See, ke võlsip naaro pärast, tükip vargil häda pärast.

Vrd. 13776. Kes varastab, see valetab.

13277. Kes valetab, see kannatab.

13002. Kis vaatab, see varastab.

13265. Vale viib vangitorni, aga õigus toob jälle tagasi.

13840. Vargus saadab vangirauad.

13279. KES ÜKS KORD VALETAB, VALETAB ALATI — 1 var.

Põi (Kalju).

Vrd. 13276. Kes kord on valetanud, seda teist kord enam ei usta.

13281. Üks kord valetasid, aga eluksajaks jäid valelikuks.

13280. KIS ISI VALETAB, SEE EI USU, ET TEINE TÖTT RÄÄGIB * — 1 v. 2(2) var.

* kes ise

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. 11844. Kes tõist ei usu, ei ole esi ka mitte ustav.

13281. ÜKS KORD VALETASID, AGA ELUKSAJAKS JÄID VALELIKUKS — ?(5) var.

Kuusik KT 204.

Vrd. ka Gr. RkÖrE III 125 (vene k.).

Vrd. 13276. Kes kord on valetanud, seda teist kord enam ei usta.

13279. Kes üks kord valetab, valetab alati.

13282. EGA KÕIK VALGE EI OLE PUHAS, KÕIK MUST POGANE — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

13283. ENNE VOIB OLLA VALGE LEIB JA MUST HEIN KUI VALGE HEIN JA MUST LEIB — 5(28) var.

Aa₁. — *

* võib (Wied., Kündja, KAH, EKMS); ennemini (KAH), ennem (EKMS)

* Helle 332, Hupel 106, Poromenski EGr. 186, Wied. 33, Kündja nr. 32 (1883) 383, KAH EKAI 150, EKMS IV 22 — 1(13) var.

*

Enne võib olla valge leib ja must hein, kui valge hein ja must leib, es ist besser, daß das Vieh als daß Menschen darben. (cher kan sein weiß Brodt und schwarz Heu, als weiß Heu und schwarz Brodt.)

a₂. Ennem olgu valge leib ja must hein kui valge hein ja must leib.
E² 79 — ?(2) var.

a₃. Ennem olgu valge leib ja must hein kui et valge hein ja must leib.
E 19 — ?(1) var.

b. Paremb valge leib ja must hain kui valge hain ja must leib.*

* parem; hein (Jürjens)

Laakm. Mr Kal. (1862 juuni), Jürjens 29 — ?(2) var.

c. Ennemine olgu valge leib ja must hein kui must leib ja haljas hein.*

* ennem (Raud)

Stein 15, Wied. 34, Kündja nr. 32 (1883) 383, Raud VMj 216 — ?(6) var.

Ba. Kui hein haljas, siis on leib must, kui leib valge, siis on hein must.
Mih — 1 var.

b. Kui hein saab must, saab leib valge, saab aga hein roheline, leib saab must.
Lut — 1 var.

C₁. Kui must hein, siis valge leib.
Pht — 1 var.

C₂. Kuo suvõ saa valgõ illos hain, tuo sügüse saa must ilotu leib.
Vas — 1 var.

13284. EP OLE KÕIK VALGED
LAMBAD, KES VALGET VILLA
KANNAVAD — 1?(12) var.

Wied. 34, Kündja nr. 32 (1883) 383, E 17, E² 93, Puus. KA V–VI (1939) 21, Norm. 254, EKMS IV 345.

13285. KES VALGET VARBLAST EI OLE
NÄINUD, EGA SEST PÖLLU-
MEEST EI SAA — 1 var.

A. Perli seletus: «Põllumees peab enne päeva, koiduga (= valge varblane) üles tõusma.»
Rõu.

13286. KUI SA VALGET VARBLAST EI
NÄE, SIIS SA ILMAS ÕNNE EI
TUNNE — 1 var.
Hel (K. Puusepp).

13287. KUI VALGE TULEB, JOOKSEB
VARAS METSA — 1?(1) var.
?Vil (Rilet).

13288. KUI VALGÕ JÄNES KUUNDLE-
PÄÄVÄ JO KARVA ALOSTAS
AJAMA MAADA, SIS ALOSTATAS
JO JÜRIPÄÄVÄ TOUGU TETÄ —
1 var.
Vas (Jakobson).

13289. KÜLL AGA VALGE ÄRA SÖÖB,
MIS MUST KOKKU PANEB —
1(15) var.

a₁. —
Wied. ESSr 1296, Wied. 98, Kündja nr. 43 (1883) 514, Norm. 89, EKMS III 422 — 1(9) var.

a₂. Küll valge ära sööb, mis must kokku paneb.

E 48, E² 83, EKMS III 1052 — ?(5) var.

b. Küll valge ära sööb, mis must kokku kannab.
EKMS III 1194 — ?(1) var.

13290. VALGE HOBU JA NOOR TÜDRUK
ON RASKED PUHTAD HOIDA —
1 var.

Rei (Ennist).

Vrd. 12630. Tütrukka uhkus, kasuge valgus ja kana siff põllu pääl kestavad änd ühe paljo.

13291. VALGE KUKK OM TONDIL
VADER, MUST OM MURDJE,
KIRJU KISKJA, PUNANE PUUL-
VEND — 11 var.

Aa. —
Krk (Sarv) — 1 var.

b. Valge kukk on vanakuradi vader, must on ta murdja, punane on ta poolvenda, kirju on tema kiskja.
VMr — 1 var.

B. Must [kukk] om vanatondi murdja, kirriv kiskja, verrev veli, valge vader.
Ote — 1 var.

C. Must kukk pidada vanatondi murdja olema, valge tema vader, verrev tema veli ja hahk tema haardja.
Hel — 1 var.

D. Vanapagan olla öelnud: «Must kukk minu murdija, kirju kukk minu kiskuja, punane kukk minu poolvenda.»
Hlj — 1 var.

E. Valge [kukk] on vanapagana vader, punane — vend, must aga on murdja.
Vlg — 1 var.

F. Punane kukk olnud tondi poolvelle, verrev tema päris veli ja kirivene tema kiskja.
Hel — 1 var.

G. Must on murdja, punane puulvenda.
J. Kooli seletus: «Üteldakse kukkedest.»
TMr — 1 var.

H. Must kukk kuradi murdja.
Aks — 1 var.

*

I. Must kukk on murdija, valge kukk

on vaim, punane kukk on veri ja kol-
lane kukk on õnn.
Hlj — 1 var.

*

- J. Ku kirriv kikas om, sis om tuu vana-
juuda murdja ja verrev loetas vana-
juuda vater.
Se — 1 var.

13292. VALGE MEES, VALI SÜDA —
1 var.

Rap v. Mär (Poom).

- Vrd. 3587. Kenal mehel kerge käsi, valgel
mehel vali rusikas, must mees, tark meel.

13293. VALGE NAERAB PIMEDA TÖÖD
— u. 40(72) var.

Aa₁. — *

* naurab (Kuu); pimejä (Kuu, Jõe); tüöd
(Hlj, Kuu, Jõe), tüed (Hls)
Stein 67, Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884)
34, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2, KAH EKAI
159, Tõn. Täht. (1911 aprill), EKMS III
178; Vi, Koe, Ha, Juu v. Vän (Virkus),
Vig, Mih, Vän, Plt, Lai, Pal, ?Tt
(Kreutzw.) — 20(40) var.

- a₂. Valge naerab ikke pimedat töed.*

* ikka; tööd (Koe)

Koe, Kos — 2 var.

- a₃. Valge naerab pimedat tööd.*

* naard (Laakm.)

* Helle 358, Hupel 118, Poromenski EGr.
224, Laakm. Mr Kal. (1863 veebr.) — 1(4)
var.

*

*Valge naerab pimmedad tööd, was man bey Tage
arbeitet, ist allemahl besser, als was man bey Lichte macht.*

- a₄. Valge naerab ikka pimedat tööd.
Jõe — 1 var.

- b₁. Valgus naerab pimedat tööd.
Kuu — 1(2) var.

- b₂. Valgus naerab ikke pimedat tööd.
Vig — 1 var.

- c₁. Valgus naerab pimeduse tööd.*

* tööd (Amb)

E 90, E² 18, Norm. 61; Amb, Tln, Rap v.
Mär (Poom), Trv, SJn, Pal — 6(14) var.

- c₂. Valgus naerab pimeduse töö välja.
Rap v. Mär (Poom) — 2(3) var.

- d₁. Valge naerab pimedat.
Rak — 1(2) var.

- d₂. Valge naerab pimedat üle.
Lüg — 1 var.

- e. Valgus naerab pimedust.
Vig — 1 var.

- B. Nägija naerab pimedat tööd.
Tln (Võimula) — 1 var.

Vrd. kk: Küll (homme) valge naerab pimedat
tööd (EKMS III 175).

13294. VALGE SABAOTSAGA KOER ON
VALELIK — 2 var.

- a. —
Tor (õpil.) — 1 var.

- b. Valeliku koeral on valge hannaots.
Tor (Gerbersson) — 1 var.

13295. VALGÕ USSÕN, VARAS KOTUN
— 1 var.

Har (Tanning).

13296. KUS VALGUST, SEAL VARJU —
u. 15(33) var.

Aa₁. — *

* kon (Rõn), kuhu (Rõu); sääl (Rõn),
siäl (Rõu); varjo (Rõu)
Tõn. Täht. (1909 dets.), Aasta I (1912)
125, Norm. 266, EKMS I 319; VNg (Nord-
mann), Kuu, Vän, Rõn (Grünfeldt), Rõu
(Gutves) — 5 kuni 6(11) var.

- a₂. Kus valgust, sääl ka varju.
Trv — 1 var.

- a₃. Kus valgust, seal on ka varju.*
* sial; koa (Kos)
Kos, Hls — 2(3) var.

- a₄. Kus on valgust, sääl on varju.
Rak — 1 var.

- a₅. Kus on valgust, seal on ka varju.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

- b₁. Kus palju valgust, seal palju varju.*
* kos — sääl (Kam)
Amb, ?Kam (Ammon) — 1—2(2) var.

- b₂. Kus palju valgust on, sääl on ka
palju varju.
Niggol Lug. 15 — 1?(1) var.

- c. Kus paistab valgus, siis seal on ka
varjud.
Plt (Luu) — 1 var.

- d. Mida heledam valgus, seda tumeda-
mad varjud.
Kask-Puusepp-Vaigla 135 — ?(1) var.

- B. Kus valgust, seal varju; kus tuult,
seal tolmu.

Norm. 262, EKMS II 398; Amb — 1(5) var.

- C. Kus palju valgust, seal palju varju; kus palju vabadust, seal palju eksimist.

Jänes-Parlo 118 ja 119; ?Trt (Piir), ?Ran (L. Kallas) — ?(4) var.

- D. Kus suitsu, seal sooja; kus valgust, seal varju.*

* kos; sääl; suuja (Trv)

VMr, Trv — 2 var.

Vt. 10649 J.

Vrd. Gr. LS 173: Kus valgust, seal varju; kus õilmeid, seal marju.

Vrd. 3255. Kuida karjane, nenda kari; kuida valgus, nenda vari.

13297. VALI PEREMEES, KÄRMED ORJAD — ? kuni 3(3) var.

Aa. _____

?Koe (Schultz) — 1?(1) var.

- b. Peremees valju, ori kärma.

?Koe (Schultz) — 1?(1) var.

- B. Peremees vali, sulane kärme.

?Räp (Eisen) — 1?(1) var.

13298. VALJUD HERRAD EI VALITSE KAUA — 5 v. 6(12) var.

Aa₁. _____*

* härrad (Viid., Viidebaum-Parlo-Mihkla) Wied. 200, Kmpm. KH 36, Viid. 110, Viidebaum-Parlo-Mihkla I 94 — 1(7) var.

- a₂. Valjud herrad ei valitse mitte kaua. Wied. 200; ?Vil (Leoke) — 1 v. 2(2) var.

- b. Egä vali härrä kavva ei valitse. Nõo — 1 var.

- B. Valjud valitsejad ei valitse kaua. Wied. 200 — 1 var.

- C. Vali isand ei valitse kaua. Jäm — 1 var.

13299. VALITSEJAL JÄÄVAD VALJAD — 2 var.

a. _____

SJn — 1 var.

- b. Valijale jääva val'la.

H. Sillaste seletus: elukaaslase vallmise kohta.

Hel — 1 var.

Vrd. 13220. Vahetajale jäävad valjad.

13300. ÄRA VALI PALI: KIE PALI VALIB, SIE PALJA SAAB — 1 var.

Lüg (Källo).

Vrd. 8340. Kes palju valib, see pahema saab.

13301. EGA VALITSEJA KOJAL OLE NII PIKKI KÕRVU, ET KUULEB VAESE VIRISEMIST — 1 var.

Vil (Takk).

13302. VALITSUS KARE, RAHVAS TORE — 1(6) var.

Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34.

13303. MIDA VALJOMINE SA SÕUAD, SEDA KOVAM JALG ON — 1 var.

Tt (Vestr.).

13304. KES VALLAVANÕMBAS SAA, TUU OPIS JUUMA — 3(4) var.

A. _____

Räp (Karopun) — 1 var.

- B. Vasikas tarvis valla talitajaks pan-na, küll ta siis jooma õpib.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- C. Kes kolm aastad kohtumees, see on joodik.

Päss PJs 560; Tõs — 1(2) var.

Vrd. kk: Panõmõ vallavanõmbas, küll sis juuma nakas (Räp).

13305. VALMISTA TALVE AJAL RATTAD, SIIS SUI AJAL VÕID SÕITA — 10(38) var.

Aa₁. _____*

* suve (EKMS)

Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884) 34, EKMS I 520 — 1(4) var.

- a₂. Valmista talve rattaid, siis võid su-vel sõita.*

* talvel (E)

Gr. ELr II 93, E 90, E² 16 — ?(6) var.

- b. Tee talve ajal rattaid, siis võid su-vel sõita.

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 170, Is. Kal. (1904) 206 — ?(4) var.

- B_{1a}. Valmista suvel saanisid, aga talvel vankrid.

Niggol VKOR⁵ 98 — ?(13) var.

- b. Suvel tee saani, talvel valmista vankrit.

Norm. 68 — ?(1) var.

- B₂. Valmista talvel rattaid, suvõl reke.
Rõu (Perli) — 1 var.
- B_{3a}. Suvel regi, talvel vanker.
A. Tustiti seletus: regede-vankrite valmis-
tamise aja kohta.
Põl — 1 var.
- b. Suvel tehakse rege, talvel vankert.
Hel — 1 var.
- c₁. Sui paranda regesi, talvel vankreid.
Kei — 1 var.
- c₂. Suvel praavida rege, talvel vanker.
ViR (Aug. Krikmann) — 1 var.
- c₃. Rege paranda suvel, vankri aga tal-
vel.
Kuu — 1 var.
- d. Suvel tee regesid, talvel aga vank-
rid, sis võit mõlemil aegadel sõita.
Võn (J. Rootslane) — 1(2) var.
- C. Vanker tee ree aeg valmis, regi tee
vankre aeg.
HmD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- D. Talvel tee vanker valmis.
Krj — 1 var.
- Vrd. ka KAH Täiel. VKÕr 167 (vene k.).

13306. ANNA VALU VAIALE, KÜLL VAI
AJAB LÕHE LAIALE — 4 var.

- a. _____
Kuu (Volberg) — 1 var.
- b₁. Anna valu vaiale, küll vai aab reied
laiale.
Amb — 1 var.
- b₂. Anna aga valu vaiale, küll vai ajab
reied laiali.
Khk — 1 var.
- c. Anna valu vaiale, siis saad prao
laiali.
Jäm — 1 var.
- Vrd. 7589. Kus nui lõõb, senna vai peab mi-
nema.

13307. KUS VALLO, SEAL NUTTO —
1?(1) var.

Jannau Lüh. Kram. (1863) 81.

13308. KUS VALU, SÄÄL VAEVA —
1 var.

Võn (Mootise).

Vrd. 13178. Kuda vaev, nõnda valu.

13309. VALUGA TULED ILMA, VALUGA
LÄÄD HAUDA — 1 var.

Ran (Tamm).

Vrd. Tõn. Täht. (1909 apr., 1910 jaan., 1911
dets.): Nutuga tulid ilmale, aga ela nõn-
da, et naeruga lähed.

Vrd. 7140. Naaruga tuled, naaruga lähäd.

13310. VALU OTSIB ARSTI — 1 var.

Võn (Mootise).

13311. KUI VALUSAT EI OLE, SIIS
POLE KA ILUSAT — 1 var.

Iis (L. Raudsep).

13312. PAREM VALUS TÕDE KUI
NALINE RÕÕM — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Pettusega rõõmute-
gemise kohta.»

Hää.

13313. MIS KELLELGI VALUTAB,
SELLEST KA RÄÄGIB — ?(6) var.

- a. _____
Gr. RkÕrE II 77 — ?(3) var. Vene vana-
sõna tõlge.
- b. Mis kellelgi valutab, sellest ta rää-
gib.
Norm. 255, EKMS IV 924 — ?(3) var.

13314. EGA ENNE VANA KAEVU KINNI
EI AETA, KUI HÄRG SISSE POLE
KUKKUNUD — 1(5) var.

- Aa. _____
Pal — 1 var.
- b. Egä kaivu enne kinni ei aeta, kui
härg kaivun om.
?Ote (Kroon) — ?(1) var.
- B. Kui vassikas on juba ära uppunud,
siis talupoeg katab kaevu kinni.
Körber VRMK 60 — ?(3) var.
- Vrd. 2906. Siis lähed kaevule kaant tegema,
kui laps juba uppunud on.
13525. Ära enne vana kaevu täis aja, kui
uus valmis ei ole.

13315. EGA SIIS VANU SIGU OLIS
TARVISKI, KUI PORSAD POIGI
TOISID — 3(6) var.

- Aa. _____
J. Eskeni seletus: «Ega siis vanu inimesi
oleks tarviski, kui lapsed kõik ära võik-
sivad teha.»
Kuu — 1 var.

b₁. Vanu sigu ei ole siis tarviski, kui porsad hakkavad poigima.
Kuu (Odenberg) — 1(3) var.

b₂. Vanu sigu ei ole siis tarviski, kui porsad poegima hakkavad.
Norm. 173 — ?(1) var.

B. Ega siis ole vanu inimesi tarviski, kui jo porsad poigi tegeväd.
A. Salströmi seletus: «Öeld. liig noore sünnitaja kohta.»
Kuu — 1 var.

13316. EGA VANA ASJALE KASVAB SAMMEL PÄÄLE — 1 var.

Käi (Sooster).

13317. EGA VANA HOBU ÜKSINDA KAERU EI SÖÖ — 1 var.

Räp (Org).

Vrd. 13378. Vanad hobused söövad ka veel kaeru.

13318. EGA VANA INIMENE EI VALETA — ? kuni 2(2) var.

A. ————
?Tln v. Mär (Ojasson) — 1?(1) var.

B. Ega vanamees ei valeta, ennem valetab vana naene.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 13319. Ega vana kuer valet ei haugu.

13319. EGA VANA KUER VALET EI HAUGU — 12 v. 13(27) var.

Aa. ————*

* ei pro ega (Vai); koer (Norm.; Vai)
Norm. 57; Vi — 3(5) var.

b. Ega vana koer valet haugu.*
* egä (Kuu); kuer (Rak, Kuu)
E MVH 70, Nurmik II 192; Vi, Kuu — 6(12) var.

c. Vana koer valet ei haugu.
E 90, E² 34 ja 95; Tt (anon.) — 1(5) var.

d. Vana koer ei haugu valet.
Kmpm. EL IV¹² 210 — ?(2) var.

B. Vana koer ei valeta.
?Vän (Röömussaar) — 1?(1) var.

C. Vana koer ei haugu iial valet, kui mitte muud, siis musta kandu.
VNg — 1 var.

Vi, §540 G.

D. Vana peni valet ei haugu.
Rap — 1 var.

Vrd. kk: Valetab nagu vana koer (Rap v. Mär).

Vrd. 4014. Ega koer muidu ei haugu.
13417. Vana koer haugub varju peale, kutsikas kogu peale.
13416. Vana koer haugub tõde, noor koer — mida meelde tuleb.
13318. Ega vana inimene ei valeta.

13320. EGA VANA SAA NUORE IEST MENNÄ — 1 var.

Lüg (Källo).

13321. EGA VANA SOOL JÄNUTA — 6(10) var.

a. ————
G. Klemmeri seletus: öeld. kui laenu saaja laenu ära salgab.
Norm. 143; Amb — 1(2) var.

b. Ega vana sool enam jänuta.
EKMS IV 439; Amb — 1(2) var.

c. Ega vana soolane enam jänuta.
J. A. Reepärgi (Hlj) seletus: «Endiseid heategusid ei peeta meeles.»
EKMS II 1074; Hlj, Rak — 2(3) var.

d. Vana soolane ei jänuta.
Hlj, Kad — 2(3) var.

Vrd. kk: Nii kaua sie vana soolane jänutab (Hlj).

13322. EGA VANA VÖLLAST OLE, ET VARGA VÖLLAS ON — u. 25(36) var.

A₁a₁. ————*

* egä (Kuu); vōlla — vōlla (Vai), vōlla — vōll (VNg, Hlj), velda — veld (Kuu)
H. Krickmanni (VNg) seletus: «Vanatüdrukute troost»; G. Kunguri (Hlj) seletus: «Ütleavad vanatüdrukud.»
Norm. 204, EKMS IV 400; Vi, Amb, Kuu — 7(11) var.

a₂. Ega sellepärast vanal vōllast ole, et vargal vōllas on.
JJn (Oberg) — 1 var.

a₃. Ega vanal vōlla õle, et vargal on.
Jõh — 1 var.

a₄. Ega vanal vōllast ei ole, vargal oo vōllas.
Hls — 1 var.

a₅. Ega vanal vōllast ei ole, vargal on vōllas.
Aks — 1 var.

a₆. Vanal ei ole velda, vargal on veld.
Kuu — 1 var.

- a₇. Vana võlla ei ole, aga varga võll on.*
* võllast — võllas (Lai)
Hlj, Lai — 2(3) var.
- b. Ega vana võllas üleval ole, et varga võllas.
Pit — 1 var.
- c₁. Ega vana võlla tee jääres ole, et varga võll on.
Lai (Kolluk) — 1 v. 2(2) var.
- c₂. Vana võllad äi ole tee ääres, vaid varga võllad.
Hii (Tikerpuu) — 1 var.
- d. Varga võllast on küll, aga ega vana võllast ei ole.
Pal (Maasen) — 1 var.
- A₂. Varga võlla on, aga vanatüdruku võlla ei ole.
Tln — 1 var.
- B_{1a1}. Vana vaalu_i ole kunnigi üleval, aga varga vaal om egal kohal.
J. Vaine seletus: vaal = võllas.
Trv — 1(2) var.
- a₂. Vana vaalu ei ole kunnigi üleval, aga varga vaalu om.
Feldfebeli seletus: «Mitte vana, vaid varas om halb.»
Trv — 1 var.
- a₃. Ega vana vaalu üleven ei ole, varga vaal om üleven.
Trv — 1 var.
- a₄. Ega vaalu vanale_i ole, vaalu om vargale.
Try — 1 var.
- B₂. Ega vana päävi vaalu ei panna, varga pääva pannas vaalu.
Pst (Saar, Siimer) — 1 var.
- B₃. Vanapoisi vaalu pole kusagil, varga vaal on igal pool.
E MVH 25 — ?(1) var.
- B₄. Vana vaalu pole kuskil üleval.
TMr (Hermis) — 1 var.
- C. Vana sammast pole mitte tee ääres, aga varga sammast küll.
Pal (Karro) — 1(2) var.
- D. Varas puvvas lülili, vana ei puvva lülili.
Ote (Nugin) — 1 var.
- Vrd. 8718. Petjal ei ole lülili.

13323. EI VANA VITS ENAM KOLBA VÄÄDIKS — 1(11) var.

a₁. _____

Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(3) var.

- a₂. Ei vana vits kölba enam väädiks.
E 17, Norm. 205, EKMS IV 400 — ?(4) var.
- a₃. Vana vits ei kölba enam väädiks.
E² 35, Kask-Vaigla-Veski 1 Ak 90 — ?(2) var.
- b. Vana vits ei kölba väädiks.
Norm. 61 — ?(2) var.

13324. EKS SIIS VANA HOBUNE HAKKA HÜPPAMA, KUI VALJAD SAAB SUHU — 1(2) var.

Wied. 30, Kündja nr. 32 (1883) 383.

13325. ENNE VANA LUMI MAAST ÄRA EI LÄHE, KUI TEINE TULEB JÄRELE: TEINE VIIB TEISE ÄRA — 3(4) var.

A. _____
M. Proodeli seletus: «Kevadine suur sula algab tihti lumesajuga.»
Iis — 1 var.

Ba. Kui pääle madissepäeva lumet sadab, siis tuleb see tõisele lumele järele.

J. Reevitsa seletus: «Need lumed minevat kahekesi kaklema ja surmavad mõlemad üksteisi.»
Pst — 1 var.

b. Kui peale madisepäeva lund sajab, siis tuleb see teisele lumele järele.
Loorits Vrp 79 — ?(1) var.

C. Kui pärast kapsamaarjapäeva lume sadada, see olla hea, sest uus lumi tulla vanale järele ja siis tulla soe kevade.
As (Wabel) — 1 var.

Vrd. 6278. Madisepäevast hakkab uus lumi vana sööma.

13326. ENNE ÄRA LÖHU VANA LUUDA ÄRA, KUI UUS JUBA TOA PUHTAKS PÜHIB — ?(4) var.

Norm. 69. Pärit mingist seni tundmatust allikast.

Vrd. 12991. Uus luud pühib puhta toa.
13443. Vana luud pühib ikka veel toa puhtaks.

13327. KES VANA PATTU MÄLETAS,
TUU UMA HINGE UNETAS —
5(13) var.

Aa₁. _____*

* to; oma (Stein)

Stein 25; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.

a₂. Kes vana pattu mäletab, see oma
hinge unustab.

Wied. 65, Kündja nr. 37 (1883) 442 —
2(3) var.

a₃. Kes vanna pattu mälehtas, tuu umma
hinge unehtas.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Kes tõise vanna pattu mälehtas, too
omma henge unehtas.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Kia mustitse mälehtas, tuu uma hin-
ge unehtas.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

*

C. Kes vanna pattu mälehtas, tuu külmä
viiga valetas.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vt. 13330 B.

Vrd. 13518. Vanna pattu ei pia mitte mälehte-
tama.

13328. KES EI VÖTA VANEMA SÖNA,
VÖTAB VANNU TUD OSA — 1(3)
var.

Sa (R. Kallas v. anon.).

Vrd. 13524. Vöta vana sõna, aga ära söö vana
osa.

13329. KES VANA ASJA MEELDE TULE-
TAB, SELLEL SILM PEAST
VÄLJA — 30(32) var.

Aa₁. _____*

* kis (Vln); assa (Sim); miilde (Ote),
miile (Vln), miele (Kuu), meele (Sim);
tuletas (Ote); sel; pääst (Kuu, Vln, Ote);
välla (Sim, Vln), väljä (Kuu)

Vlg. Lisal. nr. 6 (1894) 56; Sim, Kuu,
Vln, Ote — 5 var.

a₂. Kes vana asja meele tuletab, selle
silm peast välja.

Hmd (õpil.) — 1 var.

a₃. Kes vana asja meele tuletab, silm
pääst välja.*

* meelde (Kam), miilde (Ran); peast (Nis,
Pha, Kam), peäst (Tös); vällä (Tös, Ran)
Nis, Pha, Tös, Hls, Kam, Ran — 6 var.

a₄. Kes vanu asju miele tuletab, sel silm
pääst välja.*

* miilde; sellel; vällä (Hel)

Kuu, Hel — 2(4) var.

a₅. Kes vana asju miele tuletab, silm
pääst väljä.

Kuu — 1 var.

a₆. Kie vana asja miele tuletab, senel
silm pääst.

Lüg — 1 var.

a₇. Kes vana asja meelde tuletab, sel
silm peast.

Ote — 1 var.

a₈. Kes vana asja meelde tuletab, sellel
silm välja.

Pal — 1 var.

a₉. Kes vana asja meele tuletab, silm
välja.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

b. Kes vana asja meelde tuletab, sel
kura silm välja.

Hel — 1 var.

c. Kis vana asja miili tuletas, sel pis-
tets silm vällä.

Krk — 1 var.

d. Kes vana asja meelde tuletab, sellel
torgatakse silm peast.

Jõh — 1 var.

e₁. Kes vanna asja mälehtas, tool silm
vällä.

Se — 1 var.

e₂. Kes vanna asja mäletas, tuul silm
pääst vällä.

Vas — 1 var.

e₃. Kes vana asja mäletab, sel silm
peast välja.

Urv — 1 var.

B. Kis vana asja meele tuletab, silm
välja tikuga.

Plt — 1 var.

C. Kis vanu asju meele tuletab, ork sil-
ma.

Koe — 1 var.

D. Kes vanna asju mäletas, sellel pistet-
as pulk silmä.

Ote — 1 var.

E. Kes vana asju üles võtab, sellel tor-
gatakse silm pääst välja.

Trv — 1 var.

F. Kes vanna mälehtas, tuul silm vällä.

Se — 1 var.

Vrd. 13330. Kes vana asja mäletab, see külma
veega valetas.

13424. Vanal asjal jalg pääl, silm väl'la.

13330. KES VANA ASJA MÄLETAB, SEE KULMA VEEGA VALETAS — 1 kuni 2(2) var.

A. ———
?Plv (Melzov) — 1?(1) var.

B. Kes vanna pattu mälehtas, tuu kül-
mä viiga valetas.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vt. 13327 C.

Vrd. 13329. Kes vana asja meelde tuletab, sel-
lel silm peast välja.

13331. KES VANA EI HOIA, SEE UUT EI LEIA — 1 var.

Hää (Martinson).

Vrd. 13337. Kes vana riidet ei pia, sellel uut
ei ole.

13332. KES VANA EI PAIKA, SEE UUT EI SAA — u. 15(33) var.

Aa. ———
E 37, E² 34, Huvit. II 27, Puus. EKGr.
166; Hää (Martinson) — 1 v. 2(7) var.

b. Kes vana äi paika, sõllel uut põle-
gid.
Põi — 1 var.

c. Kes vanna ei paika, sii vastast ei
saa.
Krl (P. ja J. Einerid) — 1 var.

d. Kes vana ei lapi, see uut ei saa.
E 37, E² 34, EKMS III 603, Norm. 148 ja
233; Hlj, Sim — 2(8) var.

e. Kie vana ei vadusta, sie uut ei saa.*
* en (VNg)
vadustama = parandama, kohendama
Lüg (Källo), VNg (Aug. Krikmann) —
2 v. 3(3) var.

f. Kui vana ei vadusta, siis uusi en saa.
VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

g. Kes vana ei paranda, see uut ei saa.
A. Rõõmu seletus: «Kõiki vana asju ei
tohi ära visata.»
Jõh — 1 var.

h. Kes vana ei paranda, sellel ei ole
loota omale uut saada.
Saa (Sõggel) — 1 var.

i. Kes vana ei paranda, sel vastest ei
saa.
Pst — 1(2) var.

j. Kes vanna ei paranda, sel vastast ei
ole.*

* vana; vastsed (Rõn)

Rõn (Käärrik), Rāp (Poolakess) — 2(5)
var.

k. Kes vana ei paranda, tuu vastset ei
näe.
Rõn — 1 var.

B. Kes vana riideid paigata ei mõista,
see ka uut ei näe.
Plv (Tamm) — 1 var.

C. Kel om vanna rõõvast paikata, sel
om ka vastast saia.
Plv (Tamm) — 1 var.

Vrd. 13337. Kes vana riidet ei pia, sellel uut
ei ole.

13333. KES VANA HALLI AUSTAB,
SELLE KÄSI KEIB HÄSTI —
3 var.

A. ———
Kul (Eenveer) — 1 var.

B. Kes vanad halli austab, see taeva-
riigi pärib.
Pha (Liiv) — 1 var.

C. Kes vana halli austab, see taevaisad
rõõmustab.
KJn (Saks) — 1 var.

13334. KES VANA INIMEST NAERAB,
SEE NAERAB JUMALAT —
1?(1) var.

?Saa (Sõggel).

Vrd. 7163, eriti Ha: Kes naerab inimest, nae-
rab jumalat.
13517. Vanna naarku ui, vana regi jää äi
mäe ala.

13335. KES VANALE AU EI ANNA, SEE
ISE VANALT AU EI SAA —
1?(1) var.

?Lai (Tammepuu).

13336. KES VANAN EÄN NAISE SAAP,
SEE LASTE ABIST ILMA JÄÄP —
2 var.

A. ———
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Kes vanalt läheb naisele, see lastest
enam rõõmu näe.
Vai (Tõnorist) — 1 var.

13337. KES VANA RIIET EI PIA,
SELLEL UUT EI OLE — 3(18)
var.

A. _____
Pär (Kampmann) — 1 var.

Ba. Kes vana kuube ei pia, sellel uut ei ole.*

* pea; sel (Norm., EKMS)

Meelej. nr. 28 (1887) 223, Laakm. ER
Kas. Kal. (1892) 18, Norm. 148, EKMS
III 603 — ?(14) var.

b. Kes vana kuube ei kanna, sellel uut ei ole.

EKMS II 24 — ?(1) var.

C. Kes vana vammust ei pea, sellel uut ei ole.

Vil (Leoke) — 1 var.

D. Kes vanu viisa ei kanna, sellel uusi ei ole.

Vil (Leoke) — 1 var.

Vrd. 13331. Kes vana ei hoia, see uut ei leia.

13332. Kes vana ei paika, see uut ei saa.

13338. KES VANAST ENAM TELDRIKS
SAAB — 1(19) var.

Aa. _____
* Helle 339, Hupel 109, Poromenski EGr.
195, KAH EKAl 152, EKMS IV 767 — 1(8)
var.

*

*Kes wannast ennam teldrit's saab? was Hāns-
gen nicht lernt, wird Hans nimmermehr lernen. (wer aus
einem alten zum Pafgänger kriegt, d. i. wer kriegt aus ei-
nem alten Pferde noch einen Gänger?)*

b. Kes vanast enam teldrit saab.

Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883) 442 —
?(4) var.

B. Kes vanast hobusest enam traavlit saab.

Stein 27, Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883)
442, Norm. 204 — ?(7) var.

13339. KES VANAST KOERAST ENAM
LINNUKOERA ÕPETAB — 1 v.
2(35) var.

Aa. _____
* Helle 339, Hupel 109, Beitr. XI 155,
Poromenski EGr. 195, Wied. 66, Kündja
nr. 37 (1883) 442, KAH EKAl 152, Sander
I 68, Norm. 61 ja 204, EKMS IV 400 —
1(24) var.

*

*Kes wannast koerast ennam, linno koera õppetab
ehk, idem. (wer aus einem alten Hunde mehr, einen
Vogel-Hund lehrt er vielleicht.)*

b. Kes vanast koerast enam linnukoera kasvatab.

Stein 28, Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883)
442, E 37, E² 96, Kask-Vaigla-Veski I Hõ
90, Puus. Eü I 94 — ?(9) var.

B. Ega vanast koerast enam karjakoera ei saa.

?Hel (Wahlberg) — 1?(1) var.

C. Vanast ei saa karjakoera, hallist peast jooksujalga.

?Tt (Eisen) — ?(1) var.

Vrd. 13414. Vana koera enam ei õpeta.

1611. Hundist ei saa karjakoera.

13340. KES VANU LAEVU PLIIDI ALL
POLETAB — 1 var.

A. Pliri seletus: «Meremeeste vanasõna.»
Trt.

13341. KUDAS VANAD EES, NÕNDA
POJAD PESAS — 1 var.

Vil (Nigul).

Vrd. 13636. Kui vanem eel, nenda laps järel.

13342. KUIDAS VANA KOER EES,
NÕNDA KUTSIKAD TAKKA
JÄRELE — 2(6) var.

A. _____
Norm. 175; Vän (E. Tetsmann) — 1(3)
var.

B. Vana kuer haugub ies, kutsikas taga järele.*

* koer; ees (trükised)

Norm. 175, EKMS I 1058; Iis — 1(3) var.

13343. KUI EI OLÕ VANA LEEVÄ
SÕUJET, SIS EI OLÕ VAHTSÕ
LEEVÄ TEGIJET — 1 var.

Räp (Voolaine).

13344. KUI SA VANAN LÄMMIT
TAHAD, SIS TEE NOOREN
PÕLVEN AHI VALMIS — 2 var.

a. _____
Trv (Kosesson) — 1 var.

b. Kes ennast vanas põlves soojendada tahab, peab enesele noores eas ahju tegema.

EPost. nr. 15 (1886) 3 — 1 var.

13345. KUI VANAD NAESED RIIDLEVAD, SIIS VISKAVAD VANU SÖNU PÕHJAST VÄLJA — ?(4) var.

Wied. 84, Kündja nr. 40 (1883) 478.

13346. KUI VANAD RÄÄGIVAD, PEAVAD LAPSED VAID OLEMA — u. 5(6) var.

Aa. Laps peab vaid olema, kui vana inime räägib.
Ris — 1 var.

b. —————
JJn — 1 var.

c. Kui vanemad rääkivad, siis olgu lapsed vaid.
Mus — 1 var.

d. Kui vanad inimesed räägivad, siis lapsed pidagu suu kinni.
Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.

B. Kus vanad mehed kõnelevad, seal poisikesed pidagu suud kinni.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

13347. KUI VANA KARU LÄHEB PESAST VÄLJA, SIIS POJAD JÄÄVADKI SINNA KÄPPA IMEMA — 1 var.

Sim (Viidebaum).

13348. KUI VANA KOER HAMMUSTAB, SIIS NOOR KOER VINGATAB — 8 var.

Aa. —————*
* kuer (Jõh); nuar (Jõh); vingõtab (Trm), vingastab (Jõh)
Jõh, Trm, Kod — 3 var.

b. Vana koer hammustab, noor koer vingastab.
Jõh — 1 var.

c. Vana koer hammustab, nuur vingatab.
Pal — 1 var.

Ba. Kui vana koer hammustab, siis kutsikas vingatab.
Lai — 1 var.

b. Vana koer hammustab, kutsikas vingatab.
Lai, Trt — 2 var.

Vrd. 7515. Noor koer ärritab, vana salvab.
13350. Kui vana peni härähas, sis kutsik kilahas.

13349. KUI VANA NAINA JA NOOR MIIS, SIS KU SITT KULLA SIHEST PAISTUS — 1 var.

Ote v. San (Tammemägi).

13350. KUI VANA PENI HÄRÄHAS, SIS KUTSIK KILAHAS — 4(6) var.

Aa. —————
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

b. Kui vana peni üratäp, sis kutskakene näugatap.
Nõo — 1 var.

B₁. Vana koer haugatab, noor viuksatab.
Iis — 1 var.

B₂. Kui vana koer haugub, siis kutsikad kilkavad kaasas.
ViR (Aug. Krikmann) — 1 var.

Vrd. 4703. Kutsik kilahus, vana pini ärähus.
13475. Vana peni üratamine om enamb kui kutska puremine.
13348. Kui vana koer hammustab, siis noor koer vingatab.

13351. KUNI VANA HOIAB VALITSUST, VÖTKU NOOR ILMAST ÕPETUST — 1 var.

Vil (Takk).

13352. KUS VANU LAMBAID ON, SEAL KA TALLEKESI — 1(9) var.

a. —————
Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503, EKMS II 438 — 1(8) var.

b. Kus vanu lambaid, seal on ka tallekesi.
Norm. 165 — ?(1) var.

13353. KÕIK LÄHEB VANAKS NAGU KUUB — ? kuni 2(2) var.

A. —————
?Plt (Raavel) — 1?(1) var.

B. Kõik vananeb.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

Vrd. 13454. Vana naene ja vana kuub, vana mees ja vana kasukas — need on ühesugused.

13354. KÜLL VANA KA LÕÖBIB NING ALBIB — 1(11) var.

a. —————
* Helle 343, Hupel 110, Poromenski EGr. 201, KAH EKAL 154 — 1(6) var.

*

Kül wanne fa löpib ning halbib, Alter schadet der Thorheit nicht.

- b. Küll vana ka lõõbib ja halbib, kui kaerad kutistavad.*

* koerad pro kaerad (Stein, ilmne trüki-viga)

Stein 36, Wied. 101, Kündja nr. 43 (1883) 514, Norm. 204 — ?(5) var.

13355. KÜLL VANAL KA MÕNEKORRA VEEL TITEHAMBAD SUUS — 1?(9) var.

- a. _____*

* mõnikord (trükised)

Wied. 101, Kündja nr. 43 (1883) 514, EKMS IV 400; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.

- b. Küll vanal ka mõnekorra titehambad suus.*

* mõnikord (Norm.)

Stein 36, Norm. 204 — ?(3) var.

13356. LÄÄT ESI VANAST, LÄTT ÖNN KA VANAST — 2 var.

- a. _____

Lut (Voolaine) — 1 var.

- b. Ise läheb vanemaks, ka õnn läheb vanemaks.

Saa (Söggel) — 1 var.

13357. MIDA VANEMAKS SAAD, SEDA TARGEMAKS JÄÄD — 2(17) var.

- Aa. _____

Wied. 115, Kündja nr. 44 (1883) 525; Jaa — 1(5) var.

- b. Mida vanemaks saad, seda targemaks lähed.

Kask-Vaigla-Veski Lõ: 74 — ?(1) var.

- c. Mida vanemaks lähed, seda targemaks saad.

E 55, E: 35, Mihkla-Parlo-Viidalepp I² 117 — ?(4) var.

- d. Mida vanemaks jääd, seda targemaks saad.

Einer Lüh. EKÖ 71 — ?(5) var.

- e. Saad vanemaks, lähed targemaks.

Tln (J. Reimann) — 1 var.

- B. Mida vanembas inemine lätt, seda silembas lätt tema vaim.

?Ote (Kukrus) — ?(1) var.

Vrd. 6218. Maailm läheb vanemaks ja päev-päevalt ikka targemaks.

2111. Inimene läheb aasta vanemaks, kaks targemaks.

13358. MIDA VANEM MEES, SEDA HALLIM HABE — 1 kuni 3(4) var.

?Mus (J. Miller), ?Pöi (Auss, Kool).

13359. MIS SA VANAST KIUSAD VÕI HALLIST HAISUTED — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 13360. Mis sest vanast vintsutada, mädastmunast mängutada.

13360. MIS SEST VANAST VINTSUTADA, MÄDASTMUNAST MÄNGUTADA — 8 var.

- Aa. _____

Hää (Mäesalu) — 1 var.

- b. Mes vanast vantsutada ehk määstmunast mängitada.

Puh — 1 var.

- c. Mis no inäp vanast vantsuta saa vai määstmunast mängatä.

Urv — 1 var.

- B. Mis sa vanast veel vantsutet või mädapuust mängätet.*

* mädapuusta

Krk (Sarv) — 2 var.

- Ca. Vana 'i taha vantsu ega mädäpuu mängi.

Hel — 1 var.

- b. Vana ei taha vantsutamist ega mädäpuu mängätamist.

Pst — 1 var.

- D. Mis mädapuust matsuta.

Vil — 1 var.

Vrd. rl «Kuidas lähen kulule»: Vana ei taha vantsutada, / mädäpuu ei mängitada (ERIA III:1 nr. 4750).

Vrd. 13359. Mis sa vanast kiusad või hallist haisuted.

13361. MIS VANAL MUUD TAARIST KUT KIRGUKELLAD NING ROUDLASN — 4 var.

- A. _____

A. Kuke seletus: «Vana inimene ootab surma.»

Jäm — 1 var.

- Ba. Vanal pole muud tarvis, vaadaku iga päe, kus kang ja labidas on.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Mis vana inimesel enam tarvis on, ta vaadaku, kus kang ja labidas on. Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

C. Mis on vaja vanale — muudkui lapjuga liiva perse.
Plv (Viidebaum) — 1 var.

Vrd. kk: Mul on üks hea kosilane: kirikukirves, raudlabidas ja Liiva-Hannus (Mih).

13362. NII KUI VANA PENI, NII OM VANA PERE — 2—4(6) var.

A. _____
Nõo (Speek) — 1 var.

Ba. Vanast teenrist peetas niisama palju lugu kui vanast penist.*
* peetakse (EKMS)
Norm. 123, EKMS III 1256; Rõn (Käärrik) — 1(3) var.

b. Vana tienija ja vana kuer — neil põle väärtust.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

c. Vana tienija ja vana kuer on ühe pulga pial.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

Vrd. 14401. Võõras pere ehk võõras peni — ütskõik.

3467. Kavva peetu tiindre om kui kavva peetu peni, kes perremehele üks külge ajab.

13363. PAREMB VANA HALLIGE KUI NOORE ABIGE — 1 var.

Hel (P. ja J. Einerid).

Vrd. 13366. Parem vana habeme all kui noore piitsa all.

13364. PAREMB VANA VARJUN KUI NOORE ILUN — u. 75(102) var.

A_{1a1}. _____*

* parem (Kam, Vlg, Rõu, Plv, Rääp, Tt); varjon — ilon (Wied.; Võn, Võ), var'on — ilon (Plv, Rääp); varjon (Võ-Se); noorõ (Rõu, Plv); ku (Rõu, Plv, Võ)
Stein 53, Wied. 149; TaL, Vlg, Võ, Võ-Se (Stein), Tt (S. Veske) — u. 25(32) var.

a₂. Parem vana varjus kui noore ilus.
Kam, Rõu — 3(4) var.

a₃. Paremb vana var'oh kui noore iloh.*
* parem (Vas), parõmp (Vas), parep (Se), pareb (Se); varjoh (Vas); ku (Urv, Rõu, Rääp, Vas, Se); noorõ (Urv, Rõu, Rääp, Vas, Se); varohn — ilohn (Rõu)
Võ, Se — 15(19) var.

a₄. Vana var'oh paremb kui noorõ iloh.
Rääp (Lepson) — 1 var.

a₅. Parem vana varjul kui noore ilul.*
* paremb (Võ), pareb (Se); varjol (Plv), var'ol (Plv, Vas, Võ, Se); ku (Võ); noorõ (Se); ilol (Plv, Vas, Võ)
E 69, E² 34, Norm. 190, EKMS I 12; Nõo, Võ, Se — u. 10(19) var.

a₆. Parõmb üks vana var'oh ku noore iloh.
Rõu — 1 var.

a₇. Parep õks vana var'ol ku noorõ ilol.*
* parep
Se — 2 var.

a₈. Paremp õks vanal var'ol ku noorõ ilol.
Se — 1 var.

b₁. Innembä vana varjun kui noore ilun.
Rõu — 1 var.

b₂. Inep õks vana var'ol ko noorõ ilol.
V. Pino seletus: nii öeldakse tüdrukule, kes ei taha minna vanale mehele; see tähendab, et vana on parem kui noor.
Se — 1 var.

A₂. Paremb vana mehe varju all kui noore mehe ilu all elada.
Plv — 1 var.

A₃. Paremb vana vari kui noore ilu.
Krl — 1 var.

A₄. Pareb vana habõna var'oh ku noorõ iloh.
Se — 1 var.

A₅. Vana varjus, noore ilus.
Nõo (Mootise) — 1 var.

B. Paremb vana vilus kui noore ilus.
?Kuu (Lindström) — 1?(1) var.

Ca. Paremb vana varjun kui noore noomikun.*
* var'oh — noomikuh; ku (Vas)
Stein 53; ?Vas (G. Sander), Võ-Se (Stein) — 1 v. 2(6) var.

b. Paremb vana var'oh ku noore noomikih.
Vas — 1 var.

D. Parem vana varjun kui noore hõlman.
Ran — 1 var.

E. Paremb vana varju all kui noore nuia all.
Lüg, Amb — 2 var.

Fa. Paremb vana varju all kui noore hirmu all.
Ran — 1 var.

b. Paremb vana varjul kui noore hirmul.
Trt (õpil.) — 1 var.

Ga. Paremb vana varju all kui noore piitsa all.
TaL — 3 var.

b. Paremb om vana varju all kui noore piitsa all.
Rõn — 1 var.

Vt. 13366 R.

13365. PAREMP VANNA HOITA KUI VASTSED KAEDA — 1 var.

Rõn (Käärrik).

13366. PAREM VANA HABEME ALL KUI NOORE PIITSA ALL — u.
130(166) var.

A₁a₁. ————— *

* paremb (Rõu); habena (TMr), habema (Rõu), habõna (Rõu); ku (Hää); nuore (Kuu), noorõ (Rõu)

Wied. 149, Kündja nr. 48 (1883) 573, E 69, E² 34, Norm. 190; Jõh, Tõr, Kuu, Hää, SJn, Lai, TMr, Puh, Rõu, Plv — u. 10(22) var.

a₂. Vana habeme all parem kui noore piitsa all.
Pst — 1 var.

a₃. Paremb vana habeme kui noore piitsa all.
Trv — 1 var.

b. Paremb on vana habeme sees kui noore piitsa all.
Kär — 1 var.

c. Paremb vana habente all kui noore piitsa all.
Rõn — 1 var.

d. Paremb vana habe kui noore piitsa all.
Hel — 1 var.

e₁. Paremb vana mehe habeme all kui noore mehe piitsa all.*
* paremb (Kuu), param (Khn, Vän); mihe (Kuu); habõnõ (Khn), habena (Pst); ku (Kuu, Tor); nuore (Kuu), nuõrõ (Khn)
Jõh, VMr, Pai, Kuu, Jür, Pär, Hls, ViL, Plt, Pal, Trm — 19 var.

e₂. Paremb ikka vana mehe habeme all kui noore mehe piitsa all.*
* ike (Kod)
Pee, Pal, Kod — 3(4) var.

e₃. Paremb vana mehe habeme all kui noore mehe piitsa all olla.
Tür — 1 var.

e₄. Paremb om vana mehe habeme all kui noore mehe piitsa all.*
* paremb; habene (Tt)
Hls, Tt (Veske) — 2 var.

e₅. Parep oo vana mihe habente all kui noore mihe piitsa all.
Krk — 1 var.

e₆. Parep om vana mehe habene all kui noore piitsa all.
Krk — 1 var.

e₇. Paremb on vana mehe habeme all kui noore piitsa all.
Krk — 1 var.

e₈. Paremb olõvat vana mehe habõmõ all kui noorõ mehe piitsa all.
Plv — 1 var.

f. Ennem ole vana mehe habeme all kui noore piitsa all.
Phl — 1 var.

g₁. Paremb vana mehe habeme all kui noore mehe piitsa all elada.
Aud, Vil — 2 var.

g₂. Paremb on elada vana mehe habeme all kui noore mehe piitsa all.
Hls — 1 var.

h. Paremb vana mehe habeme all magada kui noore mehe piitsa all.
Jür — 1 var.

i. Naesel param vana mehe habeme all kui noore mehe piitsa all.
Vän — 1 var.

j. Paremb olla tüdrukul mehele minna vana habeme alla kui noore piitsa alla.
Plv — 1 var.

A₂a. Paremb on ikka vana mehe halli habeme all kui noore mehe piitsa all.
Rap — 1 var.

b. Paremb vana halli habe all kui noore mehe piitsa all.
Jür — 1 var.

c. Paremb elada vana halli habeme all kui noore mehe piitsa all.
SJn — 1 var.

d₁. Paremb vana halli habeme all kui noore piitsa all.*
* habena (Trv)
Jõe, Trv, Kod — 4(5) var.

- d₂. Vana halli habena all om parem kui noore piitsa all.
Trv — 1 var.
- e₁. Parem halli habeme all kui noore piitsa all.*
* paremb (Trv, Hel); habe (Hel, Tt)
Amb, Ann, Rap v. Mär (Poom), Han, Hls, VIL, SJn, Pal, MMg, Trt, Tt (S. Veske ja anon.) — u. 15(20) var.
- e₂. Parem ikka halli habeme all kui noore piitsa all.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- e₃. Parem halli habeme kui noore piitsa all.
?Khn (Teder) — ?(1) var.
- f. Ennem halli habeme all kui noore piitsa all.
Phl — 1 var.
- g₁. Parem halli habeme all kui noore mehe piitsa all.
Hls (õpil.), SJn, Pil, MMg, Trt (õpil.) — 5 var.
- g₂. Paremb halli habende all kui noore mehe piitsa all.*
* parem (Tt)
Trv, Tt (anon.) — 2 var.
- g₃. Parem on halli habeme all kui noore mehe piitsa all.
Trt (Piir) — 1 var.
- g₄. Parem ikka halli habeme all kui noore mehe piitsa all.
Kul, Vig — 2 var.
- h. Parem halli mehe habeme all kui noore mehe piitsa all.
Pil — 1 var.
- i. Ennem ole halli mehe habeme all kui noore piitsa all.
Emm — 1 var.
- j. Halli habeme all oo ausam ku noore piitsa all.
Pär — 1 var.
- k. Parem magan halli habeme all kui noore piitsa all.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.
- l. Parem hallitan vana mehe habeme all kui noore mehe piitsa all.
?Saa v. Hls (Söggel) — ?(4) var.
- Ba. Parem vana mehe habene all ku noore mehe roosa all.
Hls — 1 var.
- b. Paremb vanembe mihe habene all kui noore mihe roosa all.
Trv — 1 var.

- C_{1a1}. Parem vana parra all kui noore piitsa all.*
* paremb (Jõh, Lüg, Hlj, Rak); nuore (Jõh, Hlj, Rak)
Vi — 11(12) var.
- a₂. Parem ikka vana parra all kui noore piitsa all.
EKMS I 351 — 1?(1) var.
- b. Parem vana mehe parra all kui noore mehe piitsa all.*
* paremb; nuare (lis)
EKMS I 12; lis, VNg, Amb, Mih — 4(6) var.
- C₂. Parem halli parra all kui noore piitsa all.
Hlj — 1 var.
- D. Eniks lähtu parra alle kui noore mehe piitsa alle: parda puute poskeda, piits aga paljast pihtaida.
?Rak (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.
- E. Ennem vana parre (?) all kui pika piitsa all.
lis (L. Raudsep) — 1 var.
- F. Parem vana habeme all kui noore vitsa all.
Jõe (Tutar) — 1 var.
- G. Parem vana parra all kui noore vitsa all.
Hlj — 1 var.
- H. Parem ikka vana mehe parra all kui noore mehe nuudi all.
Kuu — 1 var.
- I₁. Parem vana mehe habeme all kui noore kepi all.
lis — 1 var.
- I₂. Param vana mehe halli habema all kut noore mehe kepi all.
Hii (Tikerpuu) — 1 var.
- J. Paremb halli habõndõ all kui noorõ nuia all.
Se — 1 var.
- K. Parem on vana mehe habeme all kui noore mehe rusika all.
Wied. 147, Kündja nr. 48 (1883) 573, Raud VMj 218 — 1(9) var.
- L. Parem vana mehe habeme all olla kui noore mehe hirmu all elada.
Jür (Luu) — 1 var.
- Vt. 13369 C.
- Ma. Ennem vana mehe tiiva all kui nuare mehe piitsa all.
Jõh — 1 var.

- b. Ennemb ikke vana tiiva all kui noore piitsa all.
Trm — 1 var.
- N. Parem vana mehe kaisus kui noore piitsa all.
Vil — 1 var.
- O. Parem olla vana hõlma all kui noore piitsa all.
Hel — 1 var.
- P. Parem vana mehe suu all magada kui noore piitsa tunda.
Kod — 1 var.
- Q. Parem vana armu all kui noore piitsa all.
Trt (Piir) — 1 var.
- Vt. 13369 B.
- Ra. Parem vana varju all kui noore piitsa all.*
* paremb; var'u (San)
TaL — 3 var.
- b. Paremb om vana varju all kui noore piitsa all.
Rõn — 1 var.
- Vt. 13364 G.
- S. Parem halli habeme all kui punase piitsa all.
HMD v. Ris (Treumann) — 1(2) var.
- Vrd. rl «Kes saab missuguse mehe»: ennem me vana mehe parra alla / kui noore mehe piitsa alla (ERIA III:1 nr. 4732).
- Vrd. 7537. Paremb noore piitsa all kui vana parra all.
13363. Paremb vana hallige kui noore abige.
- 13367. PAREM VANA KASUKAS KUI UUS KUUB — 9(29) var.**
- Aa. Enam vana kasuk kui uus kuub.*
* kasukas (E)
E 18, E² 34; Plv (Melzov) — 1(3) var.
- b₁.
Norm. 151, EKMS III 604; As (Kuusik) — 1(3) var.
- b₂. Vana kasuk on parem kui uus kuub.
A. Univere seletus: «Kasuk ike soem.»
Kod — 1 var.
- c. Vana kasuk on külma vasta parem kui uus kuub.*
* kasukas (Wied., Kündja, E); vastu (Stein, Wied., Kündja, Meelej., E²)
Stein 67, Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34, Meelej. nr. 23 (1885) 125, E 90, E² 34; Tt (Kreutzw.) — 1(15) var.

- Ba₁. Paremb vana kasuk ku vahtsõnõ sark.*
* vahtsene (Vas v. Se)
Rõu, Vas v. Se (Sandra) — 2(4) var.
- a₂. Paremb om vana kask ku vasne sark.
Räp — 1 var.
- b. Paremb paagad kask ku vastnõ sark.
Võ (anon.) — 1 var.
- c. Varjem on ikka vana kasukas kud see uusi halli kuube.
Põi — 1 var.
- Vrd. 12980. Parem ikke uues kuues kui vanas kasukas.
7540. Parem noorel kuub kui vanal kasukas.
- 13368. PAREM VANA KING KUI PALJAS JALG — 1(3) var.**
- E 69, E² 78; Ris (Punab).
- Vrd. 8306. Parem palja jalu kui katkisis kingis.
8164. Parem paar viiske kui palja jalu.
- 13369. PAREM VANA MEHE ARMU ALL KUT NOORE MEHE HIRMU ALL — 3 var.**
- A.
Pha — 1 var.
- B. Parem vana armu all kui noore piitsa all.
Trt — 1 var.
- Vt. 13366 Q.
- C. Parem vana mehe habeme all olla kui noore mehe hirmu all elada.
Jür — 1 var.
- Vt. 13366 L.
- 13370. PAREM VANA PARANDADA KUI UUT TEHA — 2 var.**
- a.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- b. Parem vanna parante ku uus teta.
Hls (Ilus) — 1 var.
- Vrd. 12982. Parem uut teha kui vana parandata.
- 13371. PAREM VANA RIIDEGA PUHTASTE KUI VASTSEGA LIPA-LOPA — 1(3) var.**
- Vil (R. Kallas v. anon.)

13372. PAREM VANA TUTTAV KUI UUS
SÖBER — 1 var.

SJn (Saabas).

13373. SII VANA INIMESE MIIL OM
NIGU KITSE PIIR — 1 var.

Ran (A. Tamm).

13374. VANA AEG OLI VAENE AEG —
3 var.

Aa. _____

Noa (P. Ariste) — 1 var.

b. Vana aig oll vaenõ aig.

Kan — 1 var.

B. Vanast oli aiga, vainu aiga.

Krk (Sarv) — 1 var.

Vrd. Neus 130: Vana aeg olli vaeno aega...
Esitatud regilauluna; tegelikult Kreutz-
waldi isiklik looming.

13375. VANA ARM EI ROOSTETA —
u. 45(93) var.

A_{1a1}. _____*

* ruostedu (Kuu), rostete (Trv), rosteta
(Saa)

Vlg. Lisal. nr. 27 (1895) 224, Linda nr. 1
(1896) 116, E 90, E² 34, EKMS I 161; Vi,
Ann, Ha, Vig (Aitsam), Krj, Khk, Saa,
Vän, Vl, Ta, Rõu, Plv — u. 35(49) var.

a₂. Ega vana arm ei roosteta.

Lai — 1 var.

b. Vana arm ei rosteta kunagi.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

A₂. Vana armastus ei roosteta.

Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34; Kuu,
Tln, Kaa, ?Pst (Lensing), ?Räp (Poola-
kess) — 4 kuni 6(9) var.

A₃. Armastus ei roosteta iialgi.

Trv (Kala) — 1 var.

Ba. Vana arm ei hallita.

Stein 67, Wied. 200, Kündja nr. 3 (1884)
34, E 90, E² 34; ?Tt (Kreutzw., Jung) —
1?(12) var.

b. Ei endine arm hallita.

Tõn. Täht. (1911 aprill) — ?(2) var.

C. Vana arm ei kustu.

* Helle 359, Hupel 118, Poromenski EGr.
224, Beitr. XI 150, Čelak. 241, Wied. 200,
Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH EKAI 159,
Sander I 67, Norm. 180, EKMS I 161 —
1(18) var.

*

~~Wanna arm ei kustu, alte ?iebrostet nicht.~~

Vrd. Sõõt Nlj. Kal. (1903) 40: Vana arm ei
roosteta — kui ta hästi ära kullatud oli.

Vrd. 13481. Vana raud ei roosteta.

1156. Heategu ei roosteta.

5176. Känniraud ei roosteta.

9801. Roostetab rootsi raud, vanasõna ei
roosteta.

13376. VANA ARM JA VANA KARM —
2(5) var.

A. _____

Sa (R. Kallas) v. TMr (anon.) — 1(3)
var.

B. Vana arm om niigu karm, kes naljalt
pääst ei lahku.

?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

C. Arm on karm.

Amb (Eplik) — 1 var.

13377. VANAD AUSTA — 1?(1) var.

?Puh (Antik).

Vrd. 807. Halli pead austa, kulupead kummar-
da.

13378. VANAD HOBUSED SÖÖVAD KA
VEEL KAERU — 20(29) var.

Aa. _____

Stein 67, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884)
34, EKMS IV 401; Tt (Kreutzw.) — 1(7)
var.

b₁. Vana hobune sööb ka veel kaeru.

Kuu — 1 var.

b₂. Vana hobune süöb ka kaeru.*

* hobune (Lüg)

A. Källo (Lüg) seletused: «1) Vanale
kõlbab ka uus räät; 2) vanas eas võib
veel mehele minna või naist võtta.»

Lüg, Kuu, Jõe — 3 var.

b₃. Eks vana hobune söö ka kaeru.

Norm. 204, EKMS IV 400; Tln (Puuse-
mann) — 1(4) var.

b₄. Eks vana hobune söö kaeru.

G. Klemmeri seletused: «1) Vana inime-
se kohta, kes maiustust armastab; 2) kui
vana naisterahvas veel mehele tahab min-
na.»

Amb — 1 var.

b₅. Eks vana hobune kaeru söö.

Hmd v. Ris (Treumann) — 1 var.

b₆. Eks vana hobunegi sõõ vahest kaeru.
Ann — 1 var.

b₇. Vana hobune sõõb niisama kaaru.
Rõn? (Viildalepp) — 1 var.

B₁. Eks vana hobune kaeru ei süe.
Iis — 1 var.

B_{2a1}. Kas vana hobune kaeru ei süö.*
* hobune (Lüg); kauru (Lüg); sõõ (Lüg)
Lüg, Kuu — 3 var.

a₂. Kas vana hobune ei sõõ kaeru.
Hlj, Rap — 2 var.

b. Kas arvad, vana hobune kaeru ei süe.
Trm — 1 var.

c. Kas vana hobune ei taha ka kaeru.
V. Fuchsi seletus: «Oeld. vana mehe kohta, kes tahab veel naist võtta.»
Pee — 1 var.

d. Kas vana hobune ei taha kaaru süüvä.
Hel — 1 var.

e. Kas vana hobune ei oska kaeru süüa.
Koe — 1 var.

Vrd. 13317. Ega vana hobune üksinda kaeru ei sõõ.
13538. Ää vana hobusele õpeta kaerasõõmist.

13379. VANAD HÄRJAD KÄIVAD IKKA OIGEL VAOL — 1(3) var.
Norm. 57; Hmd (õpil.).

13380. VANAD MEHED JA VANAD HÄRJAD ON ÜHTEMOODI KURJAD — 1 var.
Hää (Mäesalu).

13381. VANAD NÕULE, NOORED JÕULE — 8(12) var.

Aa. —
Norm. 201, EKMS II 1133 ja IV 401; Khk (Simon) — 1(5) var.

b₁. Noor teeb jõuga, vana nõuga.
Põi — 1 var.

b₂. Noor teeb jõuga, vana teeb nõuga.
Hää — 1 var.

c. Vana eläs nõuga, nuur jõuga.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Ba. Nuur tege jövuga, vana märguga.
Se — 1 var.

b. Nuur tege tüüd jövuga, a vana märguga.
Se — 1 var.

c. Vana eläs märguga, nuur jövuga.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Noor jõuga, vana mõistusega.
VLk (Verlis) — 1 var.

Vrd. 13382. Vanad nõule, noored teole.
13468. Vana nõu on änam kui noore jõud.

13382. VANAD NÕULE, NOORED TEOLE* — 1?(14) var.

* teule (EPost.)

Gr. SKO II 48, EPost. nr. 20 (1886) 4,
Kmpm. KLR 360, Kmpm. KLR II⁶ 349,
E: 34.

Vrd. 13381. Vanad nõule, noored jõule.

13383. VANAD PUUD SAAVAD AHJU-PUUKS, VANAD INIMESED SURNULUUKS — 1?(9) var.

Sannumetoja VII (1860) 17, Wied. 202,
Kündja nr. 3 (1884) 34, EKMS IV 401.

13384. VANAD REBASED ON RASKED PÜUDA — 1?(8) var.

a. —
Körber VRMK 57 — 1?(3) var. Peatükis «Vana rahva mõistusõnad».

b. Vanu rebaseid on raske püüda.
Norm. 252, EKMS III 135 — ?(2) var.

c. Vana rebane on raske püüda.
Norm. 253, EKMS I 1107 — ?(2) var.

d. Vana rebast on raske püüda.
E: 99 — ?(1) var.

13385. VANAD RÄÄGIVAD SEDA, MIS NAD ON TEIND, NOORED RÄÄGIVAD, MIS NAD TEHA TAHAVAD — 3 var.

A. —
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Vanamiis kõnõlõs, mis ta tekk, nuur, mis tegemä nakkas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Vana tekk, nuur tege.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

13386. VANAD SIKUD LAKUVAD KA HEAL MEELEL SOOLA — 1(3) var.

* Gös. 63, Norm. 204, EKMS IV 401.

*
wannat sichat laefuwat kaks hehmelel
Sobla / Alie Ziegen lecken auch gerne Salz.

13387. VANA EI VÕI VARSAGA VÕIDU
JOOSTA — 1?(1) var.

?Trt (Eisen).

Vrd. 13852. Ega varss vana hobuse koormat
ei vea.

13388. VANA ELO KU LILL, MIS
RATTA RÜÜPEH: HUMMOGU
LÄTT RATAS, LÜÜ MAHA —
1 var.

Se (Voolaine).

13389. VANAGA PANNAKSE UUS
VARNALE — 1?(1) var.

?VMr (Haus).

Vrd. 13390. Vanaga vahtsene saias.

13390. VANAGA VAHTSENE SAIAS —
u. 30(48) var.

Aa₁. _____*

* vastnõ (Võ), vastsene (Vas v. Se),
vastne (Võ)

Norm. 233; Vas, Vas v. Se (Sandra), Võ
(Schmidt, anon.) — 4(10) var.

a₂. Vanaga vastset saias.*

* vastast (Hel), vastsõit (Ote)
Hel, TMr, Nõo, Ote — 5(9) var.

a₃. Vanaga saias vastnõ.*

* saiasõ (As); vaste (Kam)
Kam, Plv, As (Pint) — 3(4) var.

a₄. Vanaga saadasse vastset.*

* saadas (Võn), saias (Ote, Kan); vast-
sõit (Võn), vahtset (Kan)
TMr, Võn, Ote, Kan — 4 var.

b. Vanaga saat vahtsõ.

Rõu — 1 var.

c₁. Vanaga saap vastne.

Ote — 1 var.

c₂. Vanaga saap vastset.

Kan — 1 var.

B. Vanaga saadakse uut ja vaevaga
head elu.

?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

*

Ca. Vanaga saab uut.

As (Kuusik) — 1 var.

b. Kui vaid vanu on, siis saab uusi
ikke.

VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

D. Vanaga saab ikka uut, aga uuega
vana kätte ei saa.

Ris (Holts) — 1(2) var.

E. Ära põlga vanu riidid, vanaga uut
saadasse.*

* riideid; saadakse (trükised)

Norm. 148, EKMS III 605; Lai (Kolluk)
— 1(3) var.

Fa. Vanaga teenitaks uut.

Hää — 1 var.

b. Vanaga peab uut teenima.

Jür — 1 var.

G. Vana teenib uuta kuube.

TMr (Mägi) — 1 var.

*

Ha. Vanage teenites vastast.

Hel — 1 var.

b. Vanaga vahtsõnõ teenitäs.

Rõu — 1 var.

I. Vanaga pällid vastase.*

* pälvid (EKMS); vastse (trükised)
pällid = teenid

Norm. 234, EKMS III 1257; Tt (Suur-
kask) — 1(3) var.

J. Vana tuub vastse kodu.*

* toob (Norm.)

Norm. 233; Ran (L. Kallas) — 1(2) var.

Vrd. 13389. Vanaga pannakse uus varnale.

8251. Paigatuga saap tervet.

13391. VANA HALLI PÄÄ EEN PIÄT SA
ULES SAISTAMA JA AU ANDMA
— 1?(1) var.

?Vas (Daniel).

Vrd. 3. Moos. 19,32: Ohhe wanna halli ees
pead ja üllestousma ja ühhe wannale
au tegema...

Vrd. 807. Halli pead austa, kulupead kum-
marda.

13392. VANA HOBUNE VALJASTE
TÖTTU, VANA INIMENE RIIETE
TÖTTU ILUS — 6(17) var.

Aa. _____

Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34, E 90,
E² 34, EKMS III 336 — 1(6) var.

b. Vana hobu valjaste tõttu, vana ini-
mene riiete tõttu ilus.

Norm. 149, EKMS III 605 — ?(4) var.

Ba. Pane vanatüdrukule pärg ehk vana
hobusele valjad pähä, kua ilus.

Amb (Karelson) — 1 var.

b. Pane vanaletüdrukule pärg ehk va-
nale hobusele valjad pähä, ilus.

E MVH 87 — ?(2) var.

C. Aja vanalõ hobõsõlõ vastsõ päitse pähä, lätt pallu ilusambas.
Kam (Siimus) — 1 var.

D. Vana riide tõttu, noor näu tõttu.
Kaa — 1 var.

Vt. 13469 D.

E. Vana om ilus hilpe tõttu, noor esi-
ende tööteo tõttu.
Krk — 1 var.

Vt. 13469 F.

F. Vana on ilus hilpe tõttu.
Krk — 1 var.

13393. VANA HOPÕN PIN'ELE NI
KRUNGITSALÕ — 1 var.

Lut (Sang).

Vrd. 13450. Vana mees vareste roog, musta
linnu leivakakk, hakkide ninaalune.

13394. VANA HOPÕN VARESSILÕ —
1 v. 2(2) var.

Lut (Sang).

Vrd. 13450. Vana mees vareste roog, musta
linnu leivakakk, hakkide ninaalune.

13395. VANA HUNT, KÕVA KONT —
3(6) var.

Norm. 202, EKMS IV 400; Hls (Jung),
Trv, SJn.

Vrd. 13419. Vana kont sitkem.

13396. VANA HÄRJA KÕRVAS ÕPIB
NOOR HÄRG KÜNDMA — ?(14)
var.

a₁.

Tallor. Post. nr. 2 (1859) 13 — ?(4) var.
Esitatud Vana-Rooma vanasõnana.

a₂. Vana härja käest õpib noor härg
kündma.

Körber VRMK 41 — ?(7) var. Esitatud
Vana-Rooma vanasõnana.

a₃. Vana härja käest õpib noor künd-
ma.

Norm. 178, EKMS IV 767 — ?(2) var.

b. Noor härg õpib ikka vana härja
käest.

Loorits VrP 35 — ?(1) var.

13397. VANA INEMISE ELO VIBISES
NIIGU PIRRUTULI TUULÕ KÄEH
— ? kuni 2(2) var.

a.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

b. Üte vanakese elo om kui väriseja
küünletuli tuule käeh vabisemah.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

13398. VANA INIME EI SUUDA SÖÖ-
MATA ELADA, NOOR ELAB IKKA
KONDI VARAL — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

13399. VANA INIMENE JA HEINA-
KOOREM ON ÜKS — 2(11) var.

a.

Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34, E 90,
Ez 34 — 1(6) var.

b. Heinakoorem ja vana inimene on
üks.

Wied. 30, Kündja nr. 33 (1883) 393,
Norm. 203; Pär (Rosenplänter) — 1(5)
var.

Vrd. 4276. Kolme asjale pead teed andma:
heinakoormale, palgisavale ja vanatüdru-
kule.

13400. VANA INIMENE JA HULL LAPS
ON ÜHESUGUSED — u. 15(18)
var.

Aa.

Trv (Jõgi) — 1 var.

b. Vana inime ja hull laps on ühetao-
lise aruga.*

* inimene; laits; om; ütetaolise (Trv)
Norm. 204; Vän (Tammsoo), Trv (Vaine)
— 2(4) var.

c. Vana inimene ja hull laits.

Trv (Ungerson) — 1 var.

B. Vana inimene ja väeti laps on üks.
Rei — 1 var.

C. Kiusakal lapsel ja vana inimesel on
ühetaoline mõistus.

?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

D. Vana inimene ja noor laps on ühe-
arused nõrgad.

Trt (Piir) — 1 var.

E₁. Vana inimene ja laps õetse üks
olad.

Põi (Tustit) — 1 var.

E₂. Vana inimene on nagu laps.

Jõh — 1 var.

E₃. Laps ja rauka on ühesugused.

Jõh — 1 var.

E₄. Vana inimese ja lapse meel on ühe-
raskused.

Plv (Tamm) — 1 var.

*

F. Vana inimesel ja seitsmeaastase lapsel olevet ütetaoline aru pähän.
Krk — 1 var.

G. Säitsmeaastatsel ja säitsmekümneaastatsel om ütesugune aru.
Ran — 1 var.

H. Vanal inimesel lapse aru.*

* vanainimesel (Saa)

Saa, Hls, Trm — 3 var.

Vrd. kk: Vana mees, aga lapse aru (Stein 67).

Vrd. 2121. Inimene on kaks korda laps.

13445. Vanal varesel ja seitsmeaastasel lapsel olla üks mõistus.

13401. VANA INIMENE JA VANA KOER ON RAHVA SILMAS ÜHESUGUSED — 1?(1) var.

?Rkv (Aug. Krikmann).

13402. VANA INIMENE LÄHEB IGA PÄE SURMA POOLE, NOOR AGA PULMA POOLE — 7 v. 8(13) var.

Aa. _____
Põl (Tustit) — 1 var.

b. Nuorel päiv pulma puole, vanal surma puole.
Lüg — 1 var.

c. Noortel pulma poole, vanadel surma poole.
Hää — 1 var.

B. Vanake õhkab õhtul: «Üks päev jälle surma poole!» aga noored ütlevad: «— pulma poole!»
Nurmik II 161 — 1?(6) var.

C. Noor pulma poole, vana mulla poole.
Põl (Rand) — 1 var.

Da. Päi mööda, on samm surma poole.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

b. Mis päe mööda, see surma poole.
Aud — 1 var.

c. Mis päe õhtas, sie surma poole.
Tor — 1 var.

Vrd. kk: Üks päev jälle surma poole, mõnel aga pulma poole (Ote).

Vrd. 86. Aeg viib havva poole.

13403. VANA INIMESE ARU OM KUI VANA KASKUNÄRU — 1 var.

Trv (H. Kallas).

Vrd. 13615. Vanatüdruku aru nagu vana kaskanäru.

5479. Lapse aru on nagu vana kaskanäru.

2415. Joobnud mehe aru nagu vana kaskanäru.

13404. VANA INIMESE JALG ON NIISAMA RASKE KUI NOORE INIMESEL PAKK JALGUS — 1 var.

Kul (Eenveer).

Vrd. kk: nagu pakk jalus (Saa).

13405. VANA INIMESEST VÕTA VIISI — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

Vrd. 13524. Võta vana sõna, aga ära sõõ vana osa.

13406. VANA INIMEST RAVITSEDE VOI VANA SAABAST PARANDEDE — 1 var.

Nõo (Päss).

13407. VANA INIMEST ÕPETADA ON NIISAMA HEA KUI SURNUT ARSTIDA — 1?(7) var.

a. _____
Kuusik KT 205 — 1?(6) var. Vene vs tõlge.

b. Vana inimest õpetada niisama kui surnut arstida.
E: 34 — 1?(1) var.

Vrd. 10777. Mine surnut arstima või tarka õpetama.

13520. Vanna ul'le imp jovva ai ar' opada.

13408. VANA JOOHTU, NOOR VEDI — 1 var.

Hii (Remmelkor).

13409. VANA JUTT, SEA SITT, MURRA JUPID POOLEKS, ÜKS HAIS MÖLEMAIL — 1 var.

Kär (Sepp).

Vrd. 6004. Lolli jutt või sia sitt on üks ja seesamma.

2477. Juonud pilajutt ehk siasitt — sie on ükskõik.

10113. Salajutt vai salasitt.

13410. VANA JÄÄRA SARV ON IKKA
KÖVA — 3 var.

- A. _____
Tln (Wiedemann) — 1 var.
- B. Mida vanem oinas, seda kõvem sarv.
Tln (T. Võimula) — 1 var.
- C. Mida vanem sokk, seda kõvem sarv.
Vil (Kuhlbarsid) — 1 var.
- Vrd. 10599. Kuidas sokku, nõnda sarve.

13411. VANA KAEV ON PAREM PUHAS-
TADA KUI UUS TEHA — 1(3)
var.

Norm. 63, EKMS I 285; Vig (Valdt).

13412. VANA KARU EI ÕPI TANTSIMA
— u. 30(110) var.

- Aa₁. Ei vana karu õpi tantsima.*
* tantsma (Norm. Cl.)
* Helle 330, Hupel 105, Poromenski EGr.
185, Körber VRMK 35, KAH EKAI 150,
Jürjens 55, Norm. Cl. 21; Kaa (Pea) —
2(23) var.

*
Ei wanna karro õppi tantsima, alte Hunde find übel
bändig zu machen. (alter Bäár lernt nicht tanzen.)

- a₂. Ei vana karu tantsima õpi.
Vil — 1 var.
- a₃. _____*
* tantsma (Hel)
Malm 18, Wied. 201, Kurrik 7, VP Aabits
(1883) lk-ta, Kündja nr. 3 (1884) 34,
Kmpm. KH² 83, Kmpm. KLR 373, Kmpm.
KLR II⁶ 360, E 90, E² 34, Raud VMj
219, Kask-Vaigla-Veski I Ak 7, Huvit.
V Lisa 17, Muuk-Mihkla I 13 ja 95, Kask-
Puusepp-Vaigla 30 ja 145, Norm. 61 ja
204, EKMS IV 400; Vai, Lüg (Källo),
Rak, VMr, Rap, Rap v. Mär (Poom),
Mus, Kaa (Töll), PJg, Hls (Meomuttel),
Hel, Pst, Pal, Trt (Eisen) — u. 15(52)
var.
- a₄. Ega vana karu õpi tantsima.
E MVH 70 — ?(1) var.
- b₁. Ei vana karu õpi enam tantsima.
Stein 13, Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883)
382, Tõn. Täht. (1910 nov.), Tõn. RP
337; Pee (Paalberg), ?Tt (Kreutzw.) —
1 v. 2(14) var.
- b₂. Egas vana karu enäp tantsima i õpi.
Hel — 1 var.

- b₃. Ega vana karu änam tantsma ei
õpi.
Vln — 1 var.

- b₄. Vana karu ei õpi enam tantsima.
Saa (Söggel), Trm (Õunapuu) — 2(3)
var.

- b₅. Ei õpi vana karu enam tantsima.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

- Ba. Vana karu ei õpeta tantsima.
lis — 1 var.

- b. Ei vanna karro ei õpeta enam tant-
sima.
As (Pint) — 1 var.

- c. Ega vanna karro ei jõvva tantsma
opeta.
Räp — 1 var.

- Ca. Kie sis vana karu enämb tantsima
õpetab.
Lüg — 1 var.

- b. Kes vana karu enam tantsima pa-
neb.
Lai — 1 var.

- D. Kes vanast karust enam tantsijat
saab.
Stein 27, Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883)
442, E MVH 77; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6)
var.

*

- E. Ära vana karu änam õpeta.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

- Vrd. kk: See paneb vana karugi tantsima
(Rap).

13413. VANA KARU — KAVAL ARU —
1 var.

Hls (Riiet).

13414. VANA KOERA ENAM EI ÕPETA
— 1 var.

Kul (Nurme).

- Vrd. 13339. Kes vanast koerast enam linnu-
koera õpetab.

13415. VANA KOER AETAKSE METSA,
KUS EP OLE KUTSIKAT ÕUES
— 1 v. 2(12) var.

- a. _____*
* kutsikut (Wied.), kutsik (KAH)
* Gös. Animadv. 245, Wied. 201, Kündja
nr. 3 (1884) 34, KAH EKAI 87 ja 89,
Norm. 202, EKMS IV 400 — 1(8) var.

*
da kein junger Hund im Hofe ist/da raus der alte in die
Karri gehen. Wana koir hatatare Mies / kus ep ole
kui koomes. das ist/ Wo kein Beside ist/ da muß der
Birth fetter fort.

b. Vana koer aetakse metsa, kui kutsi-
kat ep ole.

Wied. ESSr 316, EKMS II 1290 — ?(2)
var.

c. Vana koer aetakse metsa, kui pole
kutsikat mitte.

Laug. Vestr. 174/6 — 1?(2) var.

Vrd. 13526. Ära enne vana kuera üles poo,
kul noor haukuma hakkab.

13416. VANA KOER HAUGUB TÖDE,
NOOR KOER — MIDA MEELDE
TULEB — 1?(1) var.

?Rkv (Aug. Krikmann).

Vrd. 13319. Ega vana kuer valet ei haugu.

13417. VANA KOER HAUGUB VARJU
PEALE, KUTSIKAS KOGU
PEALE — 1 var.

Amb (Kleinmann).

Vrd. 13319. Ega vana kuer valet ei haugu.

13418. VANA KOER LÄÄB MALGAGE
KARJA, NOOR KOER LÄÄB ILMA
MALGATA; VANA INIME LÄÄB
MALGAGE TÜHÜ, NOOR LÄÄB
ILMA MALGATA — 1 var.

Tt (Veske).

13419. VANA KONT SITKEM —
2(4) var.

A. _____

Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34 —
1(3) var.

B. Vana inimene on kõva kondiga.
Lüg (Källo) — 1 var.

Vrd. 13444. Vana luu, valusamb lüök.
13395. Vana hunt, kõva kont.

13420. VANA KUUB ON KOHESAMB,
ET TÄMÄL UUED UIDRIGU PÄÄL
— 1?(1) var.

uidrigu = lapid

?Rkv (Aug. Krikmann).

13421. VANA KÜLM NAGU KOOLU
SIGA, NOOR LÄMMI JA PEHME
NAGU AHJUST VOET SAI —
1 var.

Hls (Järve).

Vrd. ri «Suuandmine noorele ja vanale»: Kui
annan vanale suuda — / suud kui sur-
nule siale (ERIA III:3 nr. 6516).

Vrd. 7509. Noore tüdriku musu nagu soe sai
kunagi.

13422. VANA KÄIK ON ALATI NII
RASKE NAGU ÜLESSEMÄGE
RONIDA — ? kuni 2(2) var.

A. _____

?Rap v. Mär (Poom) — 1?(1) var.

B. Vana lähäb, nindagu määst mene
üles, nindagu kerikumääst mene üles.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

Vrd. 10181. Sandi mihega on nii rist ja raske
elada, kui peaks liivast mäge koutu üles
minema.

13423. VANA LAEV EI PEA VETT,
VANA INIMENE EI PEA HOBUST
— 1?(1) var.

J. P. Söggeli seletus: «Mõlemate läbi
võib suurem õnnetus juhtuda.»

?Saa.

Vrd. 13510. Vana v... ei peä vett.

13424. VANAL ASJAL JALG PÄÄL, SILM
VÄL'LA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Vana asja ära tule-
ta meelde.»

Hää.

Vrd. 13329. Kes vana asja meelde tuletab, sel-
lel silm peast välja.

13425. VANALE HOBÖSELE PIITSK
SÖLMÖGA JA KAARAMATT VEE-
RENI, NOORELE KAARAMATT
KUJAGA JA PIITS SÖLMITA —
1(3) var.

a. _____

Vas (Lenzius) — 1 var.

b. Vanale hobusele piits sõlmega ja
kaeramatt veereni, noorele kaeramatt
kujaga ja piits sõlmita.

Norm. 93, EKMS I 476 — ?(2) var.

Vrd. 1366. Hobösölõ anna üks rokka nil mas-
ka.

7491. Noore hobusele ja lapsele anna
süüa ja peksta.

13426. VANA LEIB-SUUL UNÕHUDUTAS
— 1 var.

Päss 176 (< Lut).

Pärineb muinasjutust «Peremiis ja vanaks jäänud loomad».

13427. VANALE SAAVA KA NOORE
PIHAAIA PÄÄL JÄRGE — 1 var.

pihaaid = surnuaed

Vas v. Se (Sandra).

13428. VANAL INIMESEL PÄÄ NAGU
PUUJUMALAL OTSAS — 1 var.

Hls (E. Liiu).

13429. VANAL INEMISEL UM JO' JALG
HAVVAHN, TÕONÕ UM JO KAH
VEERE PÄÄL — 2 kuni 3(3) var.

Aa. _____

Rõu — 1 var.

b. Vanal on üks jalg hauas, teine jalg hua ääre pääl.

Saa (Sõggel) — 1 var.

B. Vanatüdrukul üks jalg hauas, teine hua ääre pääl, aga ikka lääks mehele.

?Saa (Sõggel) — 1?(1) var.

Kõnekäänuline esinemus on tavaline.

Vrd. kk: Teine jalg on haudas, teine hua pardal (Helle 356).

13430. VANAL INIMESEL ÜELDAKSE
KUKE UNI OLEMA — 1 var.

Jür (Saalverk).

13431. VANAL JOOKSEB SUU VETT,
LAPSEL VERD — 1 var.

G. Klemmeri seletus: «Kel kõht väga tühi on ja näeb, kui teised söövad, aga temale ei anta.»

Amb.

Vrd. rl «Vana suu jookseb vett»: Suu sul jooseb sulavetta, / habe jooseb halba veta (ERIA III:3 nr. 6511).

13432. VANAL KOERAL VALUS
HAMMAS — u. 25(46) var.

Aa. _____

Nurmik III 95; Põl, Hls — 2 v. 3(7) var.

b. Vana koer, valus hammas.

Saa (Sõggel) — 1 var.

Ba. Vanal koeral vali hammas.

?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

b. Vana koer, vali hammas.

Norm. 204, EKMS IV 400; VNg, Hls (Jung), Trv, SJn? (Ruhs) — 5(7) var.

C. Vana koer, terav hammas.

Amb (Klemmer) — 1 var.

*

D. Vana koer hammustab valusasti.*

* valusast (Vig), valusaste (Vig, Aud, Tor, Pär), valusalt (Elva)

Kul, Vig, Aud, Tor, Pär, Elva (Eisen) — 7 v. 8(8) var.

* *

E. Kui vana kuits hammustab, hammustab valjo.

Sa (R. Kallas) — 1(3) var.

F. Vana kutsikas hammustab ikka kibedaste.

Tor — 1 var.

G. Küla koer, kuri koer; vana koer, vali hammas.

Tander 42 — 1?(5) var.

* * *

H. Vanal valus hammas.

E 91, E² 33; Saa (Sõggel) — 1(6) var.

I. Vanal terav hammas.

Trt (Mälson) — 1 var.

* * *

J. Vaga koer, vali hammas.

?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

* * *

Ka. Ära narri vana koera: vana koera hammas on kõva.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

b. Ää narri vana koera: vanal koeral kõba hammas.

Ris — 1 var.

L. Ära narri vana koera: vana koer hammustab valusaste.

Tor — 1 var.

M. Ära narri vana koera: vana koer hammustab kibedaste.

Tor — 1 var.

Vrd. 7500. Noorel koeral terav hammas.

13433. VANAL KOHUS KOOLDA,
HALLIL TARVIS HAUDA MINNA
— 3(9) var.

Aa. _____

E 91, E² 34; Trv v. Rõu (Siipen) — 1(5) var.

- b. Vanal õigus koolda, hallil tarvis hauda minna.
E 91, E² 34 — ?(2) var.
- B. Kohus koolda' ja aig hauda minnä'.
Urv (Seen) — 1 var.
- C. Vanal kohus koolda.
Hls (Reissar) — 1 var.
- Vrd. ri «Vana suu jookseb vett»: Sul om kohus ära koolda, / aig om ammu hauda minna (ERIA III: 3 nr. 6511).

13434. VANAL MEHEL SEISAB SURM SILMA EES, NOOREL MEHEL KÄIB SURM SELJA TAGA — 10 kuni 15(25) var.

- a₁. _____
Körber KR 1 34 — 1?(1) var.
- a₂. Vanamehel seisab surm silma ees, noorel käib selja takka mööda.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₁. Vanal seisab surm silma ees, noorel käib surm sel'la takka mööda.*
* selja
Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 4(4) var.
- b₂. Vanal seisab surm silma ees, noorel käib surm sel'la takka läbi.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- c₁. Vanal mehel seisab surm silma ees, noorel mehel selja taga.*
* silme (ABDr)
CRJ UAr 34, ABDr (1889) 29; ?Tt (R. Kallas) — 1?(7) var.
- c₂. Vanal mehel seesab surm silma ees, aga noorel mehel sella taga.
Vig (Saalist) — 1 var.
- d₁. Vanal surm silma ees, noorel selja taga.*
* ehen (Pst)
E² 85, Norm. 208, EKMS III 952; Vai, Pst, Ráp? (Eisen) — 3(7) var.
- d₂. Vanal om surm silmi iih, noorel sälä takah.
Vas (Masing) — 1 var.
- e. Noorel surm sälä takan, vanal silma een.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- f. Vanal inemisel um surm silmä iin, nooröl sälä takan.
Rõu — 1 var.
Võimalik kirjanduslik algupära, kuid ilme ka sekundaartraditsiooni olemasolu.
- Vrd. kk: surm on ~ seisab silma ees.

13435. VANAL MEHEL VAHEST VARSA MÖTE — 2 kuni 4(7) var.

- Aa. _____
Trv (Sirul) — 1 var.
- b₁. Vanal mehel vahest varsa mõtted.
KAH Loe 19 — 1?(4) var.
- b₂. Vanal mehel on ka vahest varsa mõtted.
Kse — 1 var.
- B. Vanast väetil varsa aru.
?VMr (Priimets) — 1?(1) var.
Tavaline esinamus on kõnekäänuline, esindatud rohkesti nii kirjanduse kui ka käsikirjaliste teisenditega.
- Vrd. kk: Vana mees, varsa möte (Helle 359); Vana mees, varsa aru (Pal); Vana inime, varsa mõtted (Hlj); Vana hobune, varsa mõtted (Tor).

13436. VANAL OM IKI TILK NINA OTSAN — 2(6) var.

- A. _____
Krk (Sarv) — 1 var.
- B. Vana miis iks vana; tilkki nina ot-san.*
* mees; tilka (Stein)
Stein 70; Vö-Se (Stein) — 1(5) var.
- Vrd. nlj: Põldmäe nr. 631.

13437. VANAL OM VARA KÖVA — 1 var.

- Ráp (Poolakess).
Vrd. 13441. Vanal palju vara.

13438. VANAL ON KOLM PEIGMIEST: TUONE-TUOMAS, MULLA-MADIS, KALMU-KAARLE TULEVAD KÖSJA VANADELE — 1 var.

- Lüg (Källo).
Vrd. kk: Mul on kolm peimeest, kis mulle tulevad: Haua-Andres, Mulla-Madis ja Liiva-Annus (Tür).

13439. VANAL ON SITKEM HING KUI KASSIL — 1 v. 2(19) var.

- A. _____
* Helle 359, Hupel 118, Poromenski EGr. 225, Stein 67, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH EKAI 159, E 91, E² 33 — 1(18) var.

*

Wannal on sitkem hing kui Kassil, alte Leute haben ein hart Leben.

B. Mone vanal on kassi hing.

Sannumetoja VII (1880) 18 — 12(1) var.

Vrd. kk: Visa elu nigu kassil (Kan).

Vrd. 13503. Vana vares on visa hingega.

13440. VANAL ON VARA PAREM, KIRSTUKAAS ON KINDLAM — 1(19) var.

a. _____

* Helle 359, Hupel 118, Neus 237, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH EKAl 159, Norm. 187 — 1(9) var.

*

*Wannal on warra parrem, Kirstukaas on kindlam,
eine Witwe zu heyrathen bringt mehr in Kasien.*

b. Vanal on vara parem, kirstukaas kindlam.

Hupel² 168, Stein 67 — 2(8) var.

c. Vanal vara parem, kirstukaas kindlam.*

* -kaan (E)

E 91, E² 34 — 2(2) var.

Vrd. rl «Ennem vanale kui vargale»: Vanal on vara paremba, / kirstukapp kindlamba (ERIA III:1 nr. 4759, vt. ka nr. 4747).

Vrd. 13441. Vanal palju vara.

13441. VANAL PALJU VARA * — 4(7) var.

* palju (Rõu, Vas v. Se), pal'lo (Se); varra (Rõu, Vas v. Se)

Vil, Rõu, Vas v. Se (Sandra), Se (Relli).

Vrd. 13440. Vanal on vara parem, kirstukaas on kindlam.

13437. Vanal om vara kõva.

13617. Vanatüdrukul on hää vara.

13564. Vanapoisil pallo varra, kirpa viil kõige enämb.

13442. VANALT KONDID VASTAVAD — 1 var.

Lüg (Källo).

Vrd. 13113. Vaesel sõrmed vastavad, õnnetumal õitsevad, kehval kestavad.

13443. VANA LUUD PÜHIB IKKA VEEL TOA PUHTAKS — 5(7) var.

a₁. _____

E. Ennisti seletus: «Kui halvaks peetud ja kõrvale lükatud inimest uuesti tarvitatakse.»

Norm. 202; Emm — 1(2) var.

a₂. Vana luud pühib ikke toa puhtaks. E. Ennisti seletus: «Kui poiss võtab mitme aasta pärast oma endise pruudi.» Emm — 1 var.

a₃. Vana luud pühib veel tua. Hls (Söggel) — 1(2) var.

b. Vana luud pühib ikka paremine toa kui uus luud. Hls (Söggel) — 1 var.

c. Vana luud puhastab veel tare. Hls? (Söggel) — 1 var.

Vrd. 4326. Kontsluud võetakse mõnikord ka siis tarvitusele, kui ei ole enam paremaid võtta.

12991. Uus luud pühib puhta toa.

13326. Enne ära lõhu vana luuda ära, kui uus juba toa puhtaks pühib.

13444. VANA LUU, VALUSAMB LUÖK — 1 var.

Kuu (Lindström).

Vrd. 13419. Vana kont sitkem.

13445. VANAL VARESEL JA SEITSME-AASTASEL LAPSEL OLLA ÜKS MÕISTUS — 1 var.

Põi (Tustit).

Vrd. 14070. Viiekuusel juba varese mõistus. 13400, eriti F: Vana inimesel ja seitsmeaastase latsel olevet ütetaoline aru pähän.

13446. VANA MATJUS HALLIPARDA KUTSUB LAPSED SEINÄ ÄÄRE, AVATELEB AIA ÄÄRE — 2(3) var.

A. _____

Matjus = madisepäev, 24. II

Kuu (Esken) — 1 var.

B. Vana Matjus halliparda kutsub lapsed seinä ääre.*

* seinä (Loorits)

Loorits Vrp 78; Kuu — 1(2) var.

13447. VANA MATTA — VASIKAS TAPPA, UUS VÕTTA — LEHM SAADA — 1(2) var.

J. Leinsoo seletus: «Naisevõtu kohta.»

Norm. 187; SJn.

Vrd. 6615. Meeste rõõm on vana matta ja uut võtta.

13448. VANA MEES JA VANA NAIN, VALGE VASIKA NAHK MUUA — 1(2) var.

Vil (R. Kallas v. anon.).

13449. VANA MEES ON INIMESE LÖPETUS — 1 var.

Wied. ESSr 542.

Vrd. mj AaTh 157 (H II 24, 147/50 < Hel).

13450. VANA MEES VARESTE ROOG, MUSTA LINNU LEIVAKAKK, HAKKIDE NINAALUNE — 4(29) var.

A₁.

* Helle 359, Hupel 118, Poromenski EGr. 225, Stein 67, Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH EKAI 159, Jürjens 60, E² 34, EKMS IV 401 — 1(22) var.

*

Wanna mees varreste roog, musta linno leivakakk (kak) affide ninna:allune, er ist reis genug zum Gals gen.

- A₂. Vanapoiss vareste roog, musta linnu leivakakk, hakkide ninaalune. Meelej. nr. 25 (1885) 141 — ?(4) var.

- Ba. Vanamees varese roog, halli hundi söömaaeg.

Kuu (A. Ploompuu) — 1 var.

- b. Vanamies varekse ruog, halli hundi söömaalg.

Kuu (A. Ploompuu) — 1 var.

- C. Vanamees vaene varese roog, halli kulli söömaaeg.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- Vrd. rl «Vanapoiss — vareste roog»: Vanapoiss — varõssõ ruug, / suurõ kaafna süümaig (ERIA III:1 nr. 4214–4215).

- Vrd. 13394. Vana hopõn varessilõ.

13393. Vana hopõn pin'ele ni krungitsalõ.

13451. VANA MEREMEES LÄÄB MAAL MAOLI MAHA, MEREL TA MEES KÜLL — 1?(1) var.

?Emm (Kokamägi).

13452. VANA MULLAMÜNDÄLINE, NUUR LILLILÖHNALINE — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

13453. VANA MÖRD OM ENAMB KUI VASTNE PÜSS — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

13454. VANA NAENE JA VANA KUUB, VANA MEES JA VANA KASUKAS — NEED ON ÜHESUGUSED — 3 v. 4(7) var.

Aa.

E. Poomi seletus: «Vana kuube sünnib ikka veel lappida ja tarvitada, aga vana kasukat ei sünni lappida. Vana naene, kis ei suuda änam vällas tööd teha, teeb toas ometegi midagi, aga vana mees ei tee toas ka änam muud, kui istub ahusu ees ja popsib piipu.»

Norm. 202, EKMS IV 400; Rap v. Mär — 1(4) var.

- b. Vana kuub ja vana naine on ühesugused; vana kasukas ja vana mees on ühesugused.

?Rap v. Mär (Poom) — 1?(1) var.

- B. Vana emane on nagu vaskkatel, vana isane on nagu vana kasukas.

Pha (Rebane) — 1 var.

Vt. 13458 B.

- C. Vanast mehest ja vanast kasugast ep saa midagid end.

Käi — 1 var.

Vrd. 13353. Kõik läheb vanaks nagu kuub.

13455. VANA NAENE KÄTKI PAKK JA LAPSE VANG — 2 v. 3(19) var.

A. — *

* naine (Norm., EKMS)

* Helle 359, Hupel 118, Poromenski EGr. 225, Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH EKAI 159, Norm. 202, EKMS IV 400 — 1(17) var.

*

Wanna naene kätki pak ja lapse wang, alte Weiber schiken sich am besten Kinder zu warten.

- B. Vanaeit on kätki puu. Kul (Eenveer) — 1 var.

- C. Vana inimene on ainult hälli pakk. ?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

13456. VANA NAENE KÄÄBAS, KÄTKIALUNE* — 1(13) var.

* kähas (KAH)

* Helle 359, Hupel 118, Poromenski EGr. 225, Stein 67, Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH EKAI 159.

*

Wanna naene fābas fāfi allune, oder.

13457. VANA NAINI IKS LASTE RÕHM, VANA MIIS KUI VANKRI RATAS, KES AIDVEEREN VEDELEP — 1 var.

San (Lepp).

Vrd. 13459. Vana naine laste vari, mädä puu tule pidäjä, vana kasuk kaala vari. 13566. Vanapoiss ja pool ratast on ühes hinnas.

13458. VANA NAINI JA VASKKATEL — NEE AITAVAD JU IKKA — 2 var.

A.

Kaa (Toomessalu) — 1 var.

B. Vana emane on nagu vaskkatel, vana isane on nagu vana kasukas. Pha — 1 var.

Vt. 13454 B.

13459. VANA NAINI LASTE VARI, MÄDÄ PUU TULE PIDÄJÄ, VANA KASUK KAALA VARI — 3(7) var.

A.

Hls (S. Lätt) — 1 var.

B. Vana naine laste vari, mädä puu tule pidaja. Norm. 202, EKMS IV 400; Hls (Riiet) — 1(3) var.

C. Kirikinnas kapa vari, vana naene lapse vari.*

* naine (trükised)

Norm. 202, EKMS IV 400; Pal (Maasen) — 1(3) var.

Vrd. rl «Vana naine — laste vari»: Vana naine — laste varju, / vana puu — tulepidaja (ERIA III:3 nr. 6349).

Vrd. 13457. Vana naine iks laste rõhm, vana miis kui vankri ratas, kes aidveeren vedelep.

13460. VANA NAINI NOORE MEHE NARR, NOOR NAINI VANA MEHE KANN — 5 v. 6(8) var.

A_{1a}.

Norm. 190, EKMS II 1113; VJg (Ustallo) — 1(3) var.

b. Noor naene olla vana mehe kann, vana naene olla noore mehe narr. Rap — 1 var.

A₂. Vana naine noore mehe narr, noor naine taadile mängokann. ?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

A₃. Vana naene on mehe narr, noor naene on vana mehe kann. Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Vana mees on noore naese kann, aga vana naene noore mehe narr. Jõe — 1 var.

C. Vana naine on noore mehe kurat ehk vana mees on noore naise kurat; noor naine on vana mehe kann. Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

13461. VANA NAINI VILETSAKE, SIISKI RIIUL ESIMINE — 1 var.

VNg (Aug. Krikmann).

13462. VANA NAISE KEEL MAKSAB KOLM VAKKA KAERU — 3 var.

A.

Hls (Riiet) — 1 var.

B. Vana naise kiil mass kaits vakka kaaru. Hel — 1 var.

C. Vana naise kiil mass kolm vakka valgit hernit. Hel — 1 var.

13463. VANAN IAN OM VALU — 2 var.

a.

Nõo (Sild) — 1 var.

b.

Vanar valus elu.

Hls (Söggel) — 1 var.

Vrd. 13480. Vana' päivä' vaivapäivä', murepäivä' musta päivä'.

13464. VANA NOOREST NÖRGEM — 1?(1) var.

Jürjens 29.

Vrd. 5477. Laits nuurusest nõrk, vana vana-dusest jõvvetu.

13465. VANA NÖGI ON RASKE MAHA PESTA — 1(7) var.

Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 34, Norm. 135, EKMS III 1063.

13466. VANA NÕU NURGAS ON ENAM KUI VANA TÖÖ — 1(4) var.

Wied. 201, Kündja nr. 3 (1884) 31, Norm. 202.

Vrd. 13467. Vana nõu on enam kui noore töö.

13467. VANA NÕU ON ENAM KUI NOORE TÖÖ — 3 v. 4(6) var.

A. —————*

* enämb; nuore; tüõ (Lüg)

Norm. 201, EKMS IV 400; Jõh (Paurmann), ?Lüg (Källo) — 1 v. 2(4) var.

B. Vana mehe nõuanne on enam kui noore mehe töö ja tegu.

Saa (Söggel) — 1 var.

C. Vana nõu om inämb ku noore tego. Rāp (Poolakess) — 1 var.

Vrd. 13468. Vana nõu on änam kui noore jõud.

13512. Vana õpetus on parem kui noore tegu.

13513. Vanema hool on enam kui noorema töö.

13466. Vana nõu nurgas on enam kui vana töö.

13468. VANA NÕU ON ÄNAM KUI NOORE JÕUD — 4 v. 5(7) var.

Aa₁. —————

Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.

a₂. Vana nõu ikka änam kut noore jõud. Käl — 1(3) var.

b. Vana inimese nõu änam ku noore jõud.

Hää — 1 var.

B. Vana mõistus on änam kui noore jõud.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. 13381. Vanad nõule, noored jõule.

13467. Vana nõu on enam kui noore töö.

7634. Enam tehakse nõuga kui jõuga.

13469. VANA NÄGUS EHTE TÖTTU, NOOR ILU TÖTTU — 9(12) var.

Aa. —————

Hää (Mäesalu) — 1 var.

b. Noor ilo töttö, vana ehte töttö.

Sa (Veäster) — 1 var.

B. Noor ilus mudiki, vana ilus ehte töttu.

Hls (Järve) — 1 var.

Ca. Noor näu töttu, vana ehte töttu kena.

Pha — 1 var.

b. Vana ehte töttö, noor näu töttö.

Krj — 1(3) var.

C₁. Noor tütruk näu töttu ja vana ehte töttu ilus.

Krj — 1 var.

C₂. Noor tüdruk näu töttu, vana ehte töttu ilus.

Norm. 179 — ?(1) var.

D. Vana riide töttu, noor näu töttu.

Kaa — 1 var.

Vt. 13392 D.

E. Nuõr ond jõlus jõlulõ ning vana ond kaonis kattõelle.

Khn (S. Saar) — 1 var.

F. Vana om ilus hilpe töttu, noor esi-
ende tööteo töttu.

Krk — 1 var.

Vt. 13392 E.

13470. VANA NÄHTUD, UUS NÄGEMATA — 7 kuni 9(11) var.

Aa. —————

E² 40; HMd v. Ris (Treumann), SJn, Plt, Ksi, Pal — 5(7) var.

b. Vana nähtud, aga uus nägemata.

Vil (Pallu) — 1 var.

c. Vana on nähtud, aga uus nägemata.

?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

d. Vana nähtud, uus veel nägemata.

?Jür (Luu) — 1?(1) var.

B. Uus on viel nägemata.

Trm — 1 var.

Vrd. 13495. Vana teatud, uus teadmata.

11721. See on teatud, mis on elatud.

13471. VANA OLGU VAIKI, SANT SAISKU PAEGAH — 1(2) var.

Plv v. Rāp (S. Keerd).

Vrd. 13052, eriti E: Kui vaene oled, ole vakka, kui sant oled, siis saista nukka.

13472. VANA ON NOORE VARI — 1?(1) var.

Puus. Eü I 101.

13473. VANA PAAT JA VANA NAIN — MOLEMAD TAHTUVAD VÄRVI-MIST JA KITTIMIST — 1?(1) var.

?Kuu (Lindström).

13474. VANA PEA ON HARUNE, EI PEA ENAM MIDAGI KINNI MITTE — 1?(1) var.

A. Ranna seletus: harune = hõre.
?Põi.

13475. VANA PENI ÜRÄTÄMINE OM ENAMB KUI KUTSKA PUREMINE — 1 var.

Ote (Nugin).

Vrd. 13350. Kui vana peni härähas, siis kutsik kilahas.

13476. VANA PIAB SUREMA, NOOR VÕIB SURRA — 12 kuni 14(17) var.

a₁. — *

* peab (trükised)

Norm. 208, EKMS III 952; Hlj (Leetberg) — 1(4) var.

a₂. Vana piab surema, aga nuar võib surra.

Hls — 1 var.

a₃. Vana piab surema, aga nuor võib ka surra.

Lüg (Källo) — 1 var.

a₄. Vana piab surema, nuor võib ka surra.

Lüg (Källo) — 1 var.

a₅. Vana piab surema, nuor võib ka minna.

Lüg (Källo) — 1 var.

b. Noor võib surra, vana peab surema.

Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.

c. Noor sureb, vana peab surema.

Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.

d₁. Vanad peavad surema, noored võivad ka surra.

JJn, SJn — 2 var.

d₂. Vanad peavad surema, aga noored võivad surra.

Lai — 1 var.

e. Noored võivad surra, vanad peavad surema.

Sannumetoja V (1856) 66; Vän (Peterson) — 2 var.

13477. VANA PUUD EI SAA MITTE HÕLPSASTE ÜMBER ISTUTADA — ?(11) var.

Aa. —

Körber VRMK 41 — ?(7) var. Ladina vs tõlge.

b. Vana puud ei saa ümber istutada.

Norm. 205; ?Tt (Eisen) — ?(2) var.

c. Vana puu ei kanna enam ümber istutamist.

Tallor. Post. nr. 2 (1859) 14 — ?(1) var. Ladina vs tõlge.

B. Ära kuivanud puud ei saa enam ümber istutada.

?Kam (Relli) — ?(1) var.

Vrd. 13478. Vana puu ei lase ennast enamb painutada.

13478. VANA PUU EI LASE ENNAST ENAMB PAINUTADA — 4(8) var.

Aa. — *

* enam (Norm.)

Norm. 205; Rõn (anon.) — 1(3) var.

b. Ei vana puu ei painu.

Aud — 1 var.

c. Vana kõverat puud ei saa enam õigeks painutada.

Nõo — 1 var.

B. Jämedat puud on raske painutada.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.

Vrd. Gressel (1884) 47: [— — —] ega kõva kända keegi enam ei kõverda.

Vrd. 13477. Vana puud ei saa mitte hõlpsaste ümber istutada.

13479. VANA PUU JUURED ON IKKE KÕBAD — 1 var.

Koe (Schultz).

Vrd. 9106. Puu on vana, aga oks on kõva.

13480. VANA' PÄIVÄ' VAIVAPÄIVÄ', MUREPÄIVÄ' MUSTA PÄIVÄ' — 7(15) var.

Aa. —

Vas (Masing) — 1 var.

b. Vanad päevad vaevapäevad, murepäevad mustad päevad.

Norm. 203 — ?(2) var.

B. Vanadusen vaevapäevä, pikalise piinapäevä.

Hls (Lätt) — 1 var.

C. Vanapolv vaivapolv, noorpolv naurupolv.

Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

Da₁. Vana päeva vaevapäeva.

Krk, Trv — 2 var.

a₂. Vanad päävad vaevapäävad.*

* -päevad (E)

E 90, E² 34; Põi (Rand) — 1(7) var.

- b. Küll om vana päeva vaevapäeva.
Krk — 1 var.

Vrd. 13463. Vanan ian om valu.

13481. VANA RAUD EI ROOSTETA — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 13375. Vana arm ei roosteta.

13482. VANA REBANE JUBA LÖKSU EI LÄHE — 2 kuni 4(9) var.

Aa. _____

Kul — 1 var.

- b. Oota, et rebane lõksu lääb.*

* läheb (E)

E MVH 86; Plt (Luu) — 1(3) var.

- B. Vana rebane tunneb lõksu.

Norm. 253, EKMS I 1107; ?Jõh (õpil.) — 1?(4) var.

- C. Vana rebane ei lähä lõõga, ei ka komista kände.

?Rkv (Aug. Krikmann) — 1?(1) var.

Vrd. 3508. Kaval rebane langeb ka lõksu.

13483. VANA SABA SALLIS PALLUGI — 1 var.

Krl (J. ja P. Einerid).

13484. VANA SAMM KAHANDAB JÕUDU, NOORE SAMM KASVATAB JÕUDU — 1(11) var.

a. _____

Norm. 202, EKMS II 1133 ja IV 400; Käi (Sooster) — 1(6) var.

- b. Vana samm kahandab jõudu, noore samm kasvatab.

E² 21 — ?(5) var.

13485. VANA SIGA KOTI NAABER * — 2 var.

* kodi (Rak)

Rak (Aug. Krikmann), Amb (Münther).

Vrd. 13201. Vaga siga koti naaber.

13486. VANAS LÄÄT, VAESES JÄÄT — 6(9) var.

Aa₁. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

- a₂. Vanast lääd, vaesest jääd.

V. Rannaste seletus: «See vaesus ei tähenda mitte rahalist vaesust, vaid kehalist.»

Se — 1 var.

- a₃. Vanast jäät, vaesöst läät.
Se — 1 var.

- a₄. Vanaks läed, vaeseks jääd.
Norm. 203 — ?(1) var.

- b. Läät jo vanast, ne jäät vaesöst.
Se — 1 var.

- B. Vanas läät, halvas jäät.
Rõn (Käärrik) — 1 var.

- C. Vanas saat, kanas läät.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

13487. VANAST EI OLE VARJU EGA KÜÜRAKAST OLE KÜLJESOOJA — 4 kuni 6(6) var.

Aa. _____*

* küljesooja (Norm.)

Norm. 186; Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 3(3) var.

- b. Vanast ei ole varju ega küürakast küljesooja.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- c. Ei vanast ole varju ega küürakast ole küljesooja.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- B. Mis vanasta, mis murusta, mis küljesooja kõõgardist.

Amb — 1 var.

Vrd. rl «Vanast pole varju»: Mis vanasta, mis kõvasta, / mis vanasta tuulevarju, / kõrinast on küljesooja, / rõginasta rinnaõõmu! (ERIA III : 3 nr. 6509).

13488. VANAST EI SAA ENAM NOORT, AGA NOOREST KÜLL VANA — 2(18) var.

Aa. _____

Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34, Raud VMj 219; Tt (Kreutzw.) — 1(7) var.

- b. Vanast ei saa enam noort, noorest küll vana.

Stein 68; ?Tt (Jung) — ?(3) var.

- c. Vanast ei saa enam noort, aga noorest saab küll vana.

Norm. 203 — ?(1) var.

- d. Vanast ei saa enam noort, küll aga noorest vana.

E 91, E² 34 — ?(6) var.

- B. Noored saavad küll vana ausse, aga vanad noore ausse ei saa.

TMr (Kool) — 1 var.

Vrd. kk: Küll teie tulete meile, ega meie teile ei tule 'nii õeldakse noorematele, kes vanade nõrkusi pilkavad' (Tln).

Vrd. alb: Igast munast ei saa kana, / igast noorest ei saa vana (Kad).

13489. VANAST KAOŠT SAA VATSA VESI — 1 var.

Rõu (Perli).

13490. VANA SÕBER JA VANA TEE PEAKINNI — 1(3) var.

Norm. 242; Vig (Laipmann).

Vrd. 13497. Vana tee, vana sõber.

13491. VANA SÕBER ON KUI VARNSEINAS — 1(5) var.

Norm. 242, EKMS III 1032; TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas).

13492. VANA SÕBER ON HEA SÕBER — 1 var.

Tln (Pusemann).

13493. VANA SÕBER ON KUI KULD, MIS EI ROOSTETA — ? kuni 2(9) var.

Aa. _____
Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34 — 1?(3) var.

b₁. Vana sõber on nagu kuld, mis ei roosteta.

E 91, Kask-Vaigla-Veski Lõ 69 — ?(2) var.

b₂. Vana sõber nagu kuld, mis ei roosteta.

E² 30 — ?(3) var.

B. Vana sõber on kui kuld.

?Pil (Kuldkepp) — 1?(1) var.

13494. VANA TATT OM LÜHVKA PALLO VÕRSAM KU PISTU — 1 var.

Võ? (Suurkask).

Vrd. lh: Siin sadanu vanadusõ pärast külle pääle ja ütelnü sõs: «Miis võrksamb vana külle pääl kui jalla pääl» (Plv).

Vrd. 5082. Küllile miis võrksamp.

13495. VANA TEATUD, UUS TEADMATA — 3 var.

A. _____

J. Saalverki (Jür) seletus: öeldakse uue naise, hobuse vm. saamisel.

VNG (Aug. Krikmann), Jür — 2 var.

B. Vana tuntud, uus tundmata.

E. Poomi seletus: öeldakse uue ülemuse ootel.

Rap v. Mär — 1 var.

Vrd. 13470. Vana nähtud, uus nägemata.

11721. See on teatud, mis on elatud.

11719. Parem teatud vana kui teadmatta uus.

14922. Parem üks tuntud kui kaks tundmata.

13496. VANA TEE ON TUTTAV — 1(3) var.

Norm. 198; HMD v. Ris (Treumann).

Vrd. 13497. Vana tee, vana sõber.

13497. VANA TEE, VANA SÕBER — 13(72) var.

Aa₁. _____*

* tii (Trv)

* Helle 359, Hupel 118, Lindf. (1855) 48 ja (1856) 56, Poromenski EGr. 225, Körber VRMK 39, Körber Uus ABDr 11, Malm 11, Stein 67, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34, Sööt Pa (1898) 5, E 91, E² 33, Norm. 198, EKMS III 1251; JJn, Vän, Hls, Trv, TMr (Herms), San — u. 10(67) var.

*

Wanna te, wanna sõbber, alte Wege und alte Freundschaft sind die besten.

a₂. Vana tii ja vana sõber.
Trv — 1(2) var.

b. Vana sõber, vana tee.
Pil — 1(2) var.

B. Tuttav tee, vana sõber.
Tt (anon.) — 1 var.

Vrd. 13496. Vana tee on tuttav.

13490. Vana sõber ja vana tee pea kinni.

13498. VANA TSIGA TSIUGAHAS, VALGÕ PÕRSA VAVVAHASÕ — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

13499. VANA VAATAMINE ON ENAM KUI NOORE SUUR TÖÖ — ? kuni 2(3) var.

a. _____

?Pal (Karro) — 1?(2) var.

- b. Vanamehe vaade õpetab enam kui nooremehe õpetus.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- Vrd. 13512. Vana õpetus on parem kui noore tegu.
13513. Vanema hool on enam kui noorema töö.
13500. VANA VADER, KÜLM ON SAVI-
MAA ADER — ?(13) var.
CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214, Tõn. Trt. Täht. (1888) 50, Tõn. LLr 87, Norm. 87, EKMS III 378.
13501. VANA VARAS LÄÄP KODUST
KAUGEMAL, VÄIKE VOTAB KAS
VÕI POOLE PALA ÄRÄ — 1 var.
Krk (Sarv).
13502. VANA VARBLAST EI VÕI
AGANATEGA ÄRA PETTA —
?(4) var.
Meves 138, Norm. 253, EKMS I 1107.
Tõenäoliselt puudub eesti vanasõnade repertuaaris. Kõikide tekstide aluseks on Mevese tõlge vene vanasõnast.
13503. VANA VARES ON VISA
HINGEGA — 1 var.
Kuu (Volberg).
Vrd. 13439. Vana! on sitkem hing kui kassil.
13504. VANA VARIKOHE LÄÄVA KÕIK
— 1(6) var.
a. —
Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.
b. Vana varikusse lähevad kõik.
Norm. 204, EKMS IV 400 — ?(2) var.
Vrd. kk: Vana mingi varikohe, lasku vaiku persehe (Vas v. Se).
13505. VANA VASK UM VAESTÕ RAHA,
HÕPÕ HERRÄ LAADIKUN, KULD
UM KUNINGA PUNGAN — 2(4)
var.
Aa. —
Vas (Meister) — 1 var.
b. Vana vask on vaeste raha, hõbe här-
ra laadikus, kuld on kuninga pun-
gas.
Norm. 112, EKMS II 987 — ?(2) var.

- B. Kuld kuniga pungan, tsirk saksa
kõtun.
Võn — 1 var.
Vrd. 13881. Vask vaese kuld, tina kehva hõbe.
13506. VANA VIDÄ OMA LUIEGA
ENAMB KUI NOOR LIHAGA —
7(22) var.
a₁. —
Stein 70; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.
a₂. Vana veab oma luudega enam kui
noor lihaga.
Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34,
Norm. 202, EKMS II 1133 ja IV 400
— ?(7) var.
a₃. Vana vidä inämb ummi luiega kui
nuur lihaga.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
a₄. Vana vidä ummi luiega inämb ku
noor uma lihaga.
Vas v. Se (G. Sandra) — 1 var.
a₅. Vana vidä inämb ummi luiõga ku
nuur uma lihaga.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
b. Vana peab oma luudega enam kui
noor oma lihaga.
E 91, E² 33 — ?(3) var.
c. Vana tege rohkõb luiega' ku' nuur
lihaga.
Se (M. Linna) — 2 var.
d. Vana nõst luiega' inäbä kui nuur
lihaga'.
Se (T. Linna) — 1 var.
13507. VANA VIHA JA VANA SÕPRUS
— NEIDE JUURE OMMAVA
SÜGÄVÄ — 1 var.
Ote (Silde).
13508. VANA VIHKU VOLBERILLE,
NIPPI-NÄPPI EERIGULLE —
9(13) var.
A₁a₁. —*
* Volberille; Eerikule (E)
E MVH 16; Kuu (Odenberg) — 1(4) var.
a₂. Vana vihku Valburini, nipi-näpi
Eerikuni.
S. Hirrendi seletus: «Kevadel peab nii
kaua loomi käest süütämä.»
Kuu — 1 var.
b. Vana vihku Valburilla, nipped-näp-
ped Eerikulla.
J. Eskeni seletus: «Loomadille antagu
kevad, kui juba metsas käivad, kodunt,

valbrispääva ajal veel täietselt ja eeriku-
pääva ajal pisut toltu.»

Kuu — 1 var.

A₂. Vana viisi Valburisse, aga nipi-näpi
Eerikusse.

Kad — 1 var.

Ba. Juripäävani peab keige karja and
olema ja varuvihk volbripäävani.

Sa (Veäster) — 1(2) var.

b. Volripäini varavihk, jüripäini keige
karjale.

Käi — 1 var.

Vt. 2797 D.

C. Jüripäävani olgu keige karja põhku,
aga varu veel vihku volbripäävaks,
härjaheina nelipühiks.

Lai — 1 var.

Vt. 2797 E.

Da. Varavihku volbripäini.

Noa — 1 var.

b. Volbrepäine olgu varavihk.

Phl — 1 var.

Vrd. uk: Volbripää, siis lasta loomad välja,
esimene varavihk jääb järele (Emm).

13509. VANA VIIS ON VISA KADUMA —
1?(1) var.

Vlg. Lisal. nr. 24 (1881) 1.

13510. VANA V... EI PIÄ VETT —
1 var.

Khn (S. Saar).

Vrd. 13423. Vana laev ei pea vett, vana ini-
mene ei pea hobust.

2460. Jooksja riist ei pea vett.

13511. VANA VOTAB EES — 1 var.

F. J. Wiedemanni seletus: vana on ees-
kujuks.

Wied. ESSr 1400.

13512. VANA ÕPETUS ON PAREM KUI
NOORE TEGU — 1?(1) var.

?Lai (Tammepuu).

Vrd. 13467. Vana nõu on enam kui noore töö.

13499. Vana vaatamine on enam kui noo-
re suur töö.

13513. VANEMA HOOL ON ENAM KUI
NOOREMA TÖÖ — 1(9) var.

Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34, E 91,
E 22.

Vrd. 13467. Vana nõu on enam kui noore
töö.

13499. Vana vaatamine on enam kui noo-
re suur töö.

13514. VANEMATE KORD ON AU SAADA
— 2(4) var.

A. _____

Wied. ESSr 344 — 1 var.

B. Noorema õigus on vanemal au
anda.*

* vanemale (Loorits)

Loorits Vrp 66; Ris (Holts) — 1(3) var.

13515. VANNA EI TOHI PILGADA: ESI
SAAT KA VANAS; LAST EI TOHI
TIUGADA: ESI OLT KA LATS
OLNU — 2 var.

A. _____

tiukama, tiugada = nõökima, liiga tege-
ma

Se (Kirss) — 1 var.

B. Ära pilka vanainimest.

Lai — 1 var.

Vrd. 7466. Ega noorel tule miele, et ise ka
vanast saab.

8959. Ära naara poisikeist, poisikesest
saap mees.

13552. Vanakest ära põlga sa, esi lähad
vanas ka.

13516. Vanna ja vaest är' naardku', joo-
dikut naara'.

13521, näit. B: Vanna võid naarda, eis
ka lääd vanast.

13516. VANNA JA VAEST ÄR' NAARDKU',
JOODIKUT NAARA' — 2(6) var.

Aa. _____

Rõu (Orrav) — 1 var.

b. Vana ja vaest ära naera, joodikut
naera.

Päss PJs 561, Norm. 201 — ?(4) var.

B. Purõh inemist võid naarda, eis ka
olt purõh.

Se (Oinas) — 1 var.

Vrd. 13517. Vanna naarku ui, vana regi
jää äi mäe ala.

13515. Vanna ei tohi pilgada: esi saat ka
vanas; last ei tohi tiugada: esi olt ka
lats olnu.

8833. Ära pilka vigast, ära põlga vaest
ega narri nõtra.

11848, eriti C: Kes vanna ja jõvvõtut
naard, tuu naard esihinnast inneaugu.

13517. VANNA NAARKU_{UI}, VANA REGI
JÄÄ_{AI} MÄE ALA — 2(3) var.

A. —
Se (Voolaine) — 1 var.

B. Ei jäta keäki perareke mäe ala.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

Vrd. 3571. Ükski kelk ei jää tareotsa.

13516. Vanna ja vaest är' naardku', joo-
dikut naara'.

13334. Kes vana inimest naerab, see nae-
rab jumalat.

13518. VANNA PATTU EI PIA MITTE
MÄLEHTETAMA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 13327. Kea vana pattu mäletas, tuu uma
hinge unetas.

13519. VANNA SÖLME OM RASSE
VALLALE PÄSTA — 2 var.

A. —
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Kergem värskit sõlme vallale pästä
ku vanna sõlme.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

13520. VANNA UL'LE IMP JOVVA_{AI}
AR' OPADA — 1 var.

Se (Pino).

Vrd. 13407. Vana inimest õpetada on niisama
hea kui surnut arstida.

1557 e. Rummalat jõvva_{ai} ütski targas
opada.

13521. VANNA VÖIT NAARDA', HÄDÄ-
LIST VÖI EI' — 11 var.

Aa. —
Se (Voolaine) — 1 var.

b. Vanna naara', a hädalist naarku_{ui}'.
Se — 1 var.

c. Vanna võit naarda, töbist naarku_{ui}.
Se — 1 var.

d. Vana võib naerda, aga vigast ei või.
Khn (S. Saar) — 1 var.

B. Vanna võid naarda, eis ka lääd va-
nast.
Se — 1 var.

C. Vanna võit naarda, a hädalist naar-
gu_{ui}, vanast lätt egäüts.
Se — 1 var.

D. Vanna naara' ja hüpüdä' persest, eis'
ka läät vanast.
Se — 1 var.

Ea. Vanna naara ja avita.*

* avida (Se)

Võ (Schmidt), Se — 2 var.

b. Vanna kästäs naarda ja avitada.
Räp (Lepson) — 1 var.

F. Naera vanna, ära naera vanna sõn-
na.

Räp (Songi) — 1 var.

Vrd. 8833. Ära pilka vigast, ära põlga vaest
ega narri nõtra.

13515. Vanna ei tohi pilgada: esi saat
ka vanas; last ei tohi tiugada: esi olt ka
lats olnu.

13552. Vanakest ära põlga sa, esi lähad
vanas ka.

13522. VANNU ASE AHO PÄÄL,
LASTE PAIK PAJA ALL — 4(5)
var.

Aa. —
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b. Laste paik paja all, vannu ase aho
pääl.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Vannu ase aho pääl, laste paik läve
all.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Vanul ahi armas, latsil lävi armas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 168. Ahju taga laisa ase.

13523. VANU KAAPSI EI VÖI ENNE
ÄRA VISATA, KUI UUSI PÖLE
— 2 var.

A. —
Hää (Mäesalu) — 1 var.

B. Vanu kaapsi ei või enne täis sülla-
ta, kui uusi põle.
Hää — 1 var.

13524. VÖTA VANA SÖNA, AGA ÄRA
SÖÖ VANA OSA — u. 135(210)
var.

A_{1a1}. —
CRJ H I 160, Tõn. Tln. Täht. (1887) 47,
Tõn. Täht. (1910 okt., 1911 aprill), Tõn.
RP 335, Tõn. LPr 29, EKMS IV 401 —
1(15) var.

a₂. Võta ikke vana sõna, aga ära söö
vana osa.
Aud — 1 var.

- a₃. Vōta vana sōna, ära sōögu vana ossa.*
* ärr (Urv)
Urv, Rāp — 2(3) var.
- a₄. Vōta vana sōna ja ära sōö vana ossa.
Stein 70, Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46; Vō-Se (Stein) — 1(10) var.
- a₅. Vōta vana sōna, aga ära sōö tema osa.
Plv — 1 var.
- b. Vana sōna peät vōtma, vana ossa ei kästā är' süvvä'.
Krl — 1 var.
- c. Vōta vana sōna, är vōtku vana ossa.
Rōu — 1 var.
- d. Vōta vana sōna, aga mitte osa.
Jām — 1 var.
- e₁. Kullō vana sōnna, är sōögu vana ossa.*
* sōna; ärä (Vas)
Rōu, Vas — 2 var.
- e₂. Kuule vana sōna, sōögu_{ui} vana ossa.*
* kuulō; sōnna (Rōu)
Rōu, Vas, Vas v. Se (Sandra) — 4(5) var.
- A_{2a}. Vōta vanainimese sōna, ära sōö vanainimese osa.
Hlj — 1 var.
- b. Ära sōö vanainimese oša, vōta vanainimese sōna.
Kod — 1 var.
- c. Vōta vanainimese sōna, ää vōta vanainimese osa.
Han — 1 var.
- d₁. Kuula vanainimese sōna, ää sōö vanainimese osa.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- d₂. Kuulō vanainemise sōna, sōögu ei vanainemise osa.
Rōu — 1 var.
- A_{3a1}. Vōta vanema sōna, ära sōö vanema osa.
Koe, Pee, Jōe — 4 var.
- a₂. Oda ige vanema sana, ära sōö vanema osa.
Kuu — 1 var.
- a₃. Vōta vanema sōna, aga ära sōö vanema osa.
Kad — 1 var.
- a₄. Vōta vanemba sōna, ära sōö tema osa.
Trt — 1 var.
- a₅. Veta vanema sōna, aga ära sōö ta osa.
Hii — 1 var.
- a₆. Vōta oma vanema sōna, aga ära sōö tema osa.
Kār — 1 var.
- b₁. Vōta vanemba sōna, ära osa sōögu.
Ote — 1 var.
- b₂. Vōta vanemba sōna, ära osa ära sōögu.
Ote — 1 var.
- c. Vōta vanembide sōna, ära sōögu osa.
Ote — 1 var.
- d₁. Vōta vanema sōna, äga ää vōtag vanema osa mette.
Pōi (Rand) — 1 var.
- d₂. Vōta vanema sōna, aga ära vōta vanema osa.
Norm. 173 — ?(1) var.
- d₃. Vōta vanema sōna, aga mitte vanema osa.
Krj, VII — 2(5) var.
- d₄. Vōta vanema sōna, mitte vanema osa.
Krj (Allas) — 1(3) var.
- d₅. Vōta vanema sōna, aga mitte osa.
Khk, Pha, Pōi — 3 var.
- d₆. Vōta vanema sōna, aga ää vōtki osa.
VII — 1 var.
- e₁. Kuula vanema sōna, ära sōö vanema osa.*
* kuule; sōö (Pal)
Nrv, Amb, Pal — 3(4) var.
- e₂. Kullō vanōba sōnna, sōögu_{ui} vanōba ossa.*
* kuulō; vanōmba (Vas)
Vas, Se — 3 var.
- B_{1a}. Vōta ennem vanema sōna, kui et sa vanema osa vōtad.
Kre (Luks) — 2 var.
- b. Ennemine vōta vanema sana, kui sa ta osa vōtad.
Sa (Veäster) — 1 var.
- c. Veta vanama sōna ennem, kut sa ta osa vetad.
Käi — 1(2) var.
- d. Ennem vōta vanema sōna, kut sa osa vōtad.
Sa (V. T.) — 1 var.
- B_{2a}. Sōö ennem vanainimese osa ära kui sōna.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

- b. Sõõ vanainimese osa, aga võta vanainimese sõna kuulda.
Ris — 1 var.
- B₃. Innep süü vanamehe osa ar ku vana sõna.
Se — 1 var.
- B_{4a}. Innep süü ar vana osa kui vana sõna.
Se — 1 var.
- b. Sõõ vana osa, ära sõõ vana sõnna ära.
Plv — 1 var.
- C₁. Süü vana jago, sõõgu_{ui} vana sõnna.
Se — 1 var.
- C₂. Võta vanainimese sõna, ära võta vanainimese jagu.
Vil — 1 var.
- Da. Inneb süü vana jago ku' vana sõna.
Se — 1 var.
- b. Inneb süü vana jago ar', a vana sõnna õks sõõgu_{ui} ar'.
Se — 1 var.
- E. Sõõgu_{ui} vana palla, a kullõ vana sõnna.
Se — 1 var.
- F. Vanõmba' suupala süü ar, aga' sõnna sõõgu_{ui}.
Se — 1 var.
- G₁. Ära süü vana sõna, enge võta vana nõvvu.
Nõo — 1(3) var.
- G₂. Võta vanameeste nõu, aga mitte osa.
Tõs (H. Anniko) — 1 var.
- H_{1a}. Võta vana õpetust, ärä sõõ vana osa.
Vig (Getreu) — 1 var.
- b. Võta vana õpetus, aga ära võta vana osa mitte.
Põi — 1 var.
- H_{2a1}. Võta vanainimese õpetust, aga ära sõõ vanainimese osa.
Rap v. Mär (Poom), Tõs — 2 v. 3(3) var.
- a₂. Võta vanainimese õpetust, ää sõõ vanainimese osa.
Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.
- b. Võta ikke vanainimese õpetust, aga ää võta vanainimese osa.
Kos — 1(2) var.
- c. Võta vanainimese õpetust, aga mitte osa.

Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46, EKMS IV 401; Pär (Rosenplänter) — 1(4) var.

- I_{1a1}. Võta vanema õpetust, ära sõõ vanema osa.*
* ää (Jür)
Vlg. Lisal. nr. 16 (1890) 127; Sim, Jür — 2 v. 3(7) var.
- a₂. Oda vanema oppi, ärä sõõ vanema osa.
Kuu (Odenberg) — 1(3) var.
- a₃. Võta ikka vanema õpetust, ää sõõ vanema osa.
JJn — 1 var.
- a₄. Võta vanema õpetust, ära sõõ tema osa.
Lai — 1 var.
- b. Võta vanemba opust kuulda, ära sõõgu osa.
Võn — 1 var.
- I₂. Võtta vanema õppetust, ära sõõ vanema osajägu.
VNg (H. Krickmann) — 1 var.

*

- Ja₁. Võta vanainimese sõna, aga ära sõõ vana südant.
SJn — 1 var.
- a₂. Võta vanainimese sõna, aga ära sõõ ta südant.
SJn — 1(2) var.
- b₁. Võta vanainimese sõna kuulda, aga ära tema sõand sõõ.
Ran — 1 var.
- b₂. Võta vanainimese sõna kuulda, ära vanainimese südant sõõ.
Saa (Söggel) — 1 var.
- c. Võta vanainimese sõna, ära süat süüa.
Vil (Kala) — 1 var.
- d₁. Kuula vanainimese sõna, aga ära sõõ vanainimese südant.
Kuu, Vil — 2 var.
- d₂. Kuula ikka vanainimese sõna, aga ära sõõ vanainimese südant.*
* kuule (Tor)
Pil, Tor — 2 var.
- e. Kuule vanainimese sõna, ärä sõõ süäd.
Krk — 2 var.
- Ka. Võta vanema sõna, ära sõõ vanema südant.
Koe — 1 var.

- b. Kuula vanema sõna, ää sõõ vanema südant.
Plt — 1 var.
- L₁. Võta vana õppust, aga ära sõõ vana südand.
Pal — 1 var.
- L_{2a1}. Võta vanainimese õpetust, ära sõõ vanainimese südant.*
* -inimse (Saa); õppust (Saa, Hls, Pal, TMr); ärä (Saa); südant (Tor, Pal), südänd (Saa)
Wied. 210, Kas. Talur. Kal. (1880) 42, Kündja nr. 4 (1884) 46, Raud VMj 219; Tor, Pär, Saa, Hls, Pal, TMr — 8(15) var.
- a₂. Võta iki vanainimese õppust, ära süü vanainimese südant.
SJn — 1 var.
- a₃. Võta vanainimese õppust, ära süvvä vanainimese süäd.
Krk — 1 var.
- a₄. Võta vanainimese õppust, ärä vanainimese süät süü.*
* süvvä (Hls)
Hls, Trv — 2 var.
- a₅. Võta vanainimse õppust, ärä sõõ temä südant.
Saa — 1 var.
- b₁. Võta vanainimese õpetust, aga ära sõõ vanainimese südant.*
* õppust (Trm); südant (Saa)
E 94, E² 34, Huvit. V Lisa 17, Norm. 204; ?Juu v. Vän (Virkus), Saa, Pal, Trm — 3 v. 4(11) var.
- b₂. Võta vanainimese õppust, aga ära vanainimese südant sõõ.
Vil (Suurkask) — 1(2) var.
- c₁. Võta vanainimese õppust, ära sõõ südant.*
* õpetust (Vig); ärä (Trv), ää (SJn); süü (Trv); süät (Trv), südant (SJn)
Vig (Altsam), Saa, Trv, SJn — 4 var.
- c₂. Võta vanainimese õpetust, ära südant sõõ.*
* õppust (Hls, Pst, Trv); sõät (Pst, Trv); süü (Trv), sõõgu (Trv)
Hls, Vil — 6(8) var.
- c₃. Võta vanempa inimese õppust, ära süät süvvä.
Hls — 1 var.
- d. Ära sõõ vanainimese südant, võta vanainimese õppust.
Vil — 1 var.

- e. Võta vanainimese õpetust kuulda, aga ära sõõ vanainimese südand.
Tor — 1 var.
- f. Kuule vanainimese õppust, aga ära sõõ ta südant.
Hää — 1 var.
- g. Kuule vanainimese õppust, ärä sõõ vanainimese süda[nt].
Krk — 1 var.
- L₃. Võta vanamehe õpetust, ära vanamehe südant sõõ.
Saa — 1 var.
- M₁. Võta vanema õpetust, ää sõõ vanema südant.
Tür — 1 var.
- M₂. Ära sõõ vanema südand, vaid võta vanainimese õpetust.
Vlg. Lisal. nr. 13 (1891) 104 — ?(7) var.
- N. Kāi vanainimese käsku, aga ära sõõ vanainimese südant.
Plt (Luu) — 1(2) var.

*

- O. Võta õppust, ärä süänd süvvä.*
* sõand (Hel), süat (Trv); süvva (Hel)
Hel, Trv — 3(4) var.
- P₁. Võta vanast mehest õpetust.
Hls (Söggel) — 1 var.
- P₂. Võta vanainim[ese] õpetust.
Pär (Kampmann) — 1 var.
- Q. Ära sõõ mette vanainimese osa ära.
Kul (Eenveer) — 1 var.
- R. Ära sõõ vanainimese südant ega vae-se vae-va.
Saa (Söggel) — 1 var.
- Vrd. Lindenberg HL Kal. (1887) 38: Võta vanema sõna, ära sõõ vanema osa, siis sust saab ka ükskord mees.
- Vrd. Siir. 25,4: Kui illus on halli juustele õiguft moiftma, ja wannemille, kui nemmad nou teädwad.
- Vrd. 7545. Võta vahest ka noorema õppust, ära sõõ noorema südant.
13328. Kes ei võta vanema sõna, võtab vannutud osa.
13405. Vana inimesest võta viisi.
13525. ÄRA ENNE VANA KAEVU TÄIS AJA, KUI UUS VALMIS EI OLE — u. 195(274) var.
- A_{1a1}.
Jõh (Rööm) — 1 var.

- a₂. Ära enne vana kaeu täis aea, kui uus viil valmis põle.
SJn — 1 var.
- a₃. Ära enne vana kaevu täis aa, kui uus valmis.
Ksl — 1 var.
- a₄. Ära enne vanna kaevu täis aja, kui uus valmis on.*
* ää; täis a'a (Plt)
Plt, Pal — 2 var.
- a₅. Ära vana kaevu enne täis aja, kui uus valmis on.
KAH Loe 18, Norm. 68, EKMS I 285 ja IV 420 — 1(11) var.
- a₆. Ära aja vana kaevu enne täis, kui uus valmis.
?HMD (õpil.) — ?(1) var.
- a₇. Ära aea vana kaevu täis, enne kui uus valmis.
Vän — 1 var.
- a₈. Ära aja enne täis vana kaevu, kui sa pole veel uut valmis teind.
SJn — 1 var.
- b. Enne ei tohi vana kaevu täis ajada, kui uus valmis on.
Hls — 1 var.
- c₁. Vana kaevu ei või mitte enne täis ajada, kui uus veel valmis ei ole.
Vil — 1 var.
- c₂. Ega vana kaevu enne täis või ajada, kui uus veel valmis ei ole.
Plt — 1(2) var.
- d. Enne ei maksa vana kaevu täis ajada, kui uus valmis ei ole.
Äks — 1 var.
- e. Vana kaevu ei pia mitte täis ajama, kui uus veel valmis pole.*
* pea (Laakm., EKMS)
Meelej. nr. 10 (1887) 78, Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 12, EKMS I 338 — ?(10) var.
- f. Ära aja vana kaevu enne täis, kui vastne kaev veel valmis ei ole.
?Rõu (Pill) — ?(1) var.
- g. Enne ei maksa vana kaevu täis ajada, kui uut juba tuntakse.
Puus. Eü I 107, Kask-Puusepp-Vaigla 135 — ?(2) var.
- h. Ära enne vana kaevu täis aja, kui uues veel vett sees ei ole.
Val — 1 var.
- A₂. Ära enne vana kaevu täis täida, kui uus valmis pole.
Plt — 1 var.

- A₃. Ära täida ennem vana kaju, kunni uus valmis on.
Khk — 1 var.
- A₄a₁. Ära enne vana kaevu kinni aja, kui uus valmis.
SJn, Trm — 2 var.
- a₂. Ärä enne vana kaevu kinni aja, kui uus valmis on.
Kuu — 1 var.
- a₃. Ära enne vana kaevu kinni aja, enne kui uus valmis on.
Vai — 1 var.
- a₄. Ära vana kaevu enne kinni aja, kui uus valmis.
E² 34 — ?(3) var.
- a₅. Ära vana kaevu enne kinni aja, kui uus valmis saab.
Pal (Karma) — 1 var.
- a₆. Ära vana kaevu enne kinni aja, kui uus valmis ei ole.
Koe, Ote — 2 var.
- a₇. Ära vana kaeu enne kinni aa, kui uut valmis põle.
VII — 1 var.
- a₈. Ära vana kaevu enne kinni aja, kui uut põle valmis.
Trm — 1 var.
- a₉. Ära enne vana kaevu kinni aja, kui uus veel valmis ei ole.
Tõn. RP 366; Elva — 1(2) var.
- a₁₀. Ära enne vana kaevu kinni aja, kui uus valmis ei ole.
Trt — 1 var.
- a₁₁. Ära enne vanat kaevu kinni aja, kui uut põle valmis.
Trm — 1 var.
- a₁₂. Ärä aja vana kaevu kinni ennemb, kui uus valmis.
Kuu — 1 var.
- a₁₃. Ära aja mitte enne vana kaevu kinni, kui uus veel valmis pole.
Vil (Suurkask) — 1 var.
- a₁₄. Ära aja enne vana kaevu kinni, kui uut valmis ei ole.
?Kam (Relli) — ?(1) var.
- b. Ei tohi vana kaeu enne kinni aija, kui uus valmis ei ole.
Saa — 1 var.
- c₁. Enne ei või vana kaju kinni ajada, kui uus veel valmis ei ole.
?Saa (Sõggel) — 1?(2) var.
- c₂. Vana kaju ei või enne kinni ajada, kui uus valmis põle.
Hää — 1 var.

- d. Vana kaevu ei aeta enne kinni, kui uus kaev valmis on.
Trv — 1 var.
- e₁. Ärä vanat kaju enne kinni aa, ku vastne viil valmis ei ole.
Pst — 1 var.
- e₂. Ära vana kajo enne kinni aa, kui vastne valmis ei ole.
Ran — 1 var.
- e₃. Ära vana kaeo enne kinni aja, kui vastast valmis ei ole.
Trv — 1 var.
- e₄. Är ajagu vanna kaivu enne kinni, ku vahtsõnõ valmis om.
Urv (Sill) — 1 var.
- e₅. Ajaku ui inne vanna kaivo kinni, ku vahtsõnõ valmis um.
Rõu — 1 var.
- f. Ärä aja vanna kaivu enne kinni, kui om vastsene asõmõle tettü.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.
- g₁. Ära aea vana kaevo enne kinni, kui vastse vesi käes on.
Vil — 1(3) var.
- g₂. Ära aea vana kaeo enne kinni, kui vastses veel vett ei ole.
Tt (anon.) — 1 var.
- g₃. Ära vana kaevu enne kinni aea, kui vastsest vett ei saa.*
* ärä; kaeo; a'a
Trv — 2 var.
- g₄. Ärä vana kaju enne kinni a'a, ku vastsest veel vett saia i ole.
Trv — 1(2) var.
- g₅. Ära enne vana kaju kinni aja, kui vastse vett veel katsu ei ole saanud.
Vil — 1 var.
- g₆. Ära vana kaju enne kinni aja, enne kui vastsest vett saab.
Trv — 1 var.
- h₁. Ära aea enne vana kaevu kinni, kui uuel vett sees ei ole.
Trv — 1(2) var.
- h₂. Ära enne vanat kaevu kinni aja, kui uuest ei ole vett saanud.
Krk — 1 var.
- h₃. Ära enne vana kaevu kinni aja, kui uuest kaevust vett ei ole saanud.
Trt (Piir) — 1 var.
- h₄. Ärä vanat kaevu enne kinni aja, ku uuest ei ole veel vett saanu.
Krk — 1 var.
- i. Vana kaevu ei maksa enne kinni ajada, kui uuest vett saab.
Tt (S. Veske) — 1(2) var.
- j. Ega vana kaevu kinni aeta, ennegu uuest vett saada pole.
Trv — 1 var.
- A_{5a}. Ära enne vana kaevu mudaga kinni mata, kui uus veel vett ei anna.
?Pal (Arst) — 1?(1) var.
- b. Enne ei või vana kaevu kinni matta, kui uus vett piab.
Nis — 1 var.
- A_{6a1}. Ära ennem vana kaevu umbe aja, kui uus valmis.
Lüg (Källo) — 1 var.
- a₂. Ärä enne vana kaevu umbe aja, kui uus valmis on.
Kuu — 1 var.
- b. Vana kaevu ei pea mitte enne umme ajama, kui uus veel valmis pole.
Pär (Kampmann) — 1 var.
- c. Ennem ei maksa vana kaevu umbe ajada, kui veel pole uue seest juua saanud.
Tõs — 1 var.
- A₇. Mõnikord aetakse vana kaev kinni, aga unustatakse ära, et uus kaev veel tegemata.
Plt — 1 var.
- Ba₁. Ära sülitä enne vana kaevu sisse, kui uus valmis on.
Wied. 13, Kündja nr. 31 (1883) 370 — 1(4) var.
- a₂. Ära sülitä enne vana kaevu, kui uus valmis on.
Trm — 1 var.
- a₃. Ära sülitä enne vana kaevu, kui uus valmis.*
* vanasse (E²; Kos)
E 13, E² 64; Kos, Trm — 2(4) var.
- a₄. Ära sülitä vana kaevu enne, kui uus valmis on.
Trm — 1 var.
- a₅. Ära enne vanasse kaevu süлга, kui uus valmis.
Võn — 1 var.
- a₆. Ära ennem vana kaevu sülitä, kui uus valmis pole.
?Lüg (Källo) — ?(1) var.
- a₇. Ära enne vana kaevu sülitä, kui uus veel valmis pole.
Pal — 1 var.

- a₈. Ära vanasse kaevu enne sülitä, kui uut valmis pole.
Nõo (Relli) — 1 var.
- a₉. Ära sülgä enne vanasse kaevu, kui uut veel valmis ei ole.
Pet. ELA² 47 — ?(1) var.
- a₁₀. Ärä enne vanasse kaevu sülidä, kui viel uut valmis pole.
Kuu — 1 var.
- a₁₁. Ärä sülgä vana kaiju, ku uus valmis põle.
Vil — 1 var.
- b. Ennemte maksa vana kao sülitä, kuimtõ uus valmis põlõ.
Khn — 1 var.
- c. Vanasse kaevu ei tohi sülitada, enne kui uus veel valmis pole.
EKMS I 855 — 1 var.
- d₁. Ärgo süllago enne vana kaivo sisse, kui vastsene valmis om.*
* vastne (trükis)
Stein 8; Võ-Se (Stein) — 1(6) var.
- d₂. Ärä sülgä inne vanna kaivu, kui vasne valmis om.
Räp — 1 var.
- d₃. Ärä sülägu inne vanna kaivo, kui vastnõ valmis.
J. Semmi seletus: «Ära põlga enneaegu vana.»
Plv — 1(2) var.
- d₄. Ära vanna kaivo enne sülgä, kui vastne valmis om.
Plv — 1 var.
- d₅. Ära sülgä enne vanna kaivu, kui vahtsene valmis ei ole.
Kan — 1 var.
- d₆. Ära sülgä vanna kaivu, enne kui vasne valmis ei ole.
Võn — 1 var.
- d₇. Ära vanna kaivu enne sülgä, kui vastne veel ei ole valmis.
Võn — 1 var.
- d₈. Inne är süläko vanna kaivo, kui vahtsõnõ viil valmis ei olõ.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.
- d₉. Süläku_{ui}' inne vanna kaivo, kui vastne viil valmis olõ_{õi}'.
Vas — 1 var.
- d₁₀. Süläku_{uije} vanna kaivu, ku vahtsõnõ valmis olõ_{õije}.
Se — 1 var.
- d₁₁. Süläku_{ui} inne vanna kaivo, ku vastanõ kaiv om valmis.
Se — 1 var.
- e₁. Vanna kaivu ei massa enne süllätä, kui vastõnõ valmis om.
Ote — 1 var.
- e₂. Ei massa enne vanna kaivo sülätä, ku vastnõ valmis ei olõ.
Norm. 68; Võn — 1(2) var.
- e₃. Ei maksa enne vana kaevu sülitada, kui vastne valmis ei ole.
EKMS IV 419 — ?(1) var.
- f₁. Ei või vanna kaivo enne ää sülätä, kui vastne valmis saa.
Urv — 1 var.
- f₂. Ei või enne vanna kaivo sülätä, kui vastne valmis ei ole.
Räp — 1(3) var.
- g. Ära enne vana kaiju sülgä, kui vastsest vett ei ole võttan.
Trv — 1(3) var.
- h. Ära sülgä enne vana kaevu, ku uuest oled vett saanud.
TMr — 1 var.
- i. Ära vana kaevu enne täis sülgä, kui uuest veel vett pole saand.
Vil — 1 var.
- j. Vana kaevu ei pea enne sülgama, kui uut käes ei ole.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.
- Ca. Vanna kaivu ärä sülläku.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- b₁. Vanna kaivo ei massa sülädä.
Kan — 1 var.
- b₂. Egas vanna kaivu ei massa süllelda.
Ote — 1 var.
- c. Vana kaivu ei kästä sülätä.
Ote — 1 var.
- Da₁. Ära situ vana kaivu enne, kui uus valmis on.
Jõh — 1 var.
- a₂. Ära situ enne vana kaevu, kui uus valmis.
Trm — 1 var.
- a₃. Ära situ enne vana kaevu, kui uus valmis on.
Plt, Trm — 2 var.
- a₄. Ära vana kaevu enne situ, kui uus valmis on.
Lai — 1 var.
- a₅. Ära vana kaevu s... enne, kui uus valmis.
Iis — 1 var.
- a₆. Ära enne vana kaevu situ, kui uus valmis on.*

* ää (Plt); vanasse (Jür)

Jür, Plt, Lai — 3(4) var.

- a₇. Ära enne vana kaevu situ, kui uus valmis.

Lai — 1 var.

- a₈. Ärä enne situ vanasse kaevu, ku uus valmis on.

KJn — 1 var.

- a₉. Vanna kaivo enne ära sitku, kui uus valmis on.

Plv — 1 var.

- a₁₀. Ära situ vana kaevu, kui uus ei ole valmis.

Amb — 1 var.

- a₁₁. Ära situ enne vana kaevu, kui veel uut valmis ei ole.

Trv — 1 var.

- a₁₂. Ära situ enne vana kaevu, kui uus valmis ei ole.*

* ku; ei õle (Kod)

Kod, MMg — 2 var.

- a₁₃. Ära enne vana kaevu s...u, kui uus veel valmis pole.

Pal — 1 var.

- a₁₄. Ärä vana kaevu enne situ, kui uus valmis ei ole.

A. Univere objekti seletus: «Ära põlga vana, enne kui uus ei ole tiäda.»

Kod — 1 var.

- b. Ennemte maksa vana kao sjõttu, kuimtõ uus valmis põlõ.

Khn — 1 var.

- c₁. Enne ei või vana kaevu sisse sittu, kui uus valmis on.

Pil — 1 var.

- c₂. Vana kaevu ei või sittuda, enne kui veel uus valmis ei ole.

Wied. ESSr 181 — 1 var.

- d. Vanasse kaevu ei tohi sittuda, enne kui uus veel valmis pole.

EKMS I 855 — 1 var.

- e. Ei kästa vana kaevu enne sittuda, kui uus valmis pole.

VMr — 1 var.

- f. Vanasse kaevu ei situta, enne kui uus valmis on.

J. Raidla seletus: vana asja ei visata enne ära, kui uus valmis.

KJn — 1 var.

- g. Ära situ vana kaevu enne ära, kui uus valmis ei ole.

Plv — 1 var.

- h₁. Ära vana kaevu enne täis situ, kui uus valmis on.

Kuu (A. Ploompuu) — 1 var.

- h₂. Ära situ enne vana kaevu täis, kui uut valmis põle.

Rõu — 1 var.

- h₃. Ää enne vana kaevu täis situ, kui uus põle veel valmis.

Han — 1 var.

- h₄. Ära enne vana kaevu täis situ, kui uus veel valmis põle.

Ann — 1 var.

- h₅. Ära vana kaevu ennem täis situ, kui uus valmis ei ole.

Hel — 1 var.

- i. Vana kaju ei või enne täis sittuda, kui uus valmis põle.

Hää — 1 var.

- j₁. Ei massa vana kaivu täis sittu, enne kui uus käen.

Nõo — 1 var.

- j₂. Ei massa enne vana kaivu täis situ, kui uus käen ei ole.

Nõo — 1 var.

- k₁. Ärgo sittako inne vana kaivo sisse, kui vahtsene valmis.

Võ-Se (Stein) — 1(3) var.

- k₂. Sitku_{ui} inne vanna kaivo, kui vast-sõnõ kaiv valmest saasõ.

Se — 1 var.

- k₃. Situ_{ui} vanna kaivo inne, kooni' vahtsõnõ valmis.

Se — 1 var.

- k₄. Sittu_{ui}' vanna kaivu, ku' vahtsõnõ olõ_{õi}' valmis.

Se — 1 var.

- k₅. Sittu_{ui} inne vanna kaivu, ku vaht-sõnõ viil valmis olõ_{õi}.

Rõu — 1 var.

- k₆. Ärä sitko inne vanna kaivo, kui vast-nõ viil valmis ei ole.

Räp (Lepson) — 1 var.

- l₁. Inne är vanna kaivo sitko, ku vast-ne viil valmis ei olõ.

?Räp (Lepson) — ?(1) var.

- l₂. Ärä situ inne vanna kaivu, kui vaht-sene ei ole valmis.

Vas — 1 var.

- m₁. Ei või vanna kaivu sittu, enne kui vastne valmis on.*

* vanahe (Wied.); kaivo; om (Wied., Norm. Cl.)

- Wied. 29, Norm. Cl. 22; Har? (anon.) — 2(3) var.
- m₂. Või ei inne vanna kaivu sittu, ku vahtsõd viil valmis ei olõ.
Rõu — 1 var.
- n. Ei sünni vanna kaivu enne sittu, kui vastne valmis ei ole.
San — 1 var.
- o. Kästä ei vanna kaivu sittu, inne kui vastnõ valmis um.
Rõu — 1 var.
- p₁. Massa_{ai} vanna kaivu inne sittu, ku vahtsõnõ valmis um.
Rõu — 1 var.
- p₂. Massa_{ai} vanna kaivu inne sittu, ku vahtsõnõ valmis olõõi.
Rõu — 1 var.
- p₃. Massa inne vanna kaivu sitmine, ku vastne valmis ei ole.
Rõu — 1 var.
- p₄. Vanna kaivo massa_{ai} sis viil sitmine, ku vahtsene valmis ei ole.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- p₅. Vanna kaivo massa_{ai} inne sittu, ku' vahtsõnõ valmis om.
Se — 1 var.
- p₆. Inne ei massa vanna kaivo sittu, ku vastnõ valmis um.
Plv — 1 var.
- q₁. Ärä situ enne vanna kaiju täis, kui vastne valmis om.
Rõn — 1 var.
- q₂. Ära enne vana kaevo täis sito, kui vastane valmis ei ole.
Hel — 1 var.
- q₃. Ärä vanna kaiju enne täis situ, kui vastane valmis ei ole.
Hel — 1 var.
- r. Vanna kaiju ei massa enne täis sittu, kui vastene valmis ei ole.
Ote — 1 var.
- s. Enne ei kästä vanna kaiu täis sittu, kui vastne valmis ei ole.
Krl — 1 var.
- š. Ar situ_{ui} vanna kaivu ärr, inne ku vahtsõnõ valmis um.
?Rõu (Gutves) — ?(1) var.
- z. Ei massa vana kaivu ära sittu, kui vastne veel valmis ei ole.
Nõo — 1(3) var.
- ž. Vanna kaivu ei kästä enne ärä situ, kui vastne valmis ei ole.
Rõu — 1(2) var.
- t₁. Ärä enne vana kaivu situ, kui uus vett saab.
Lüg — 1 var.
- t₂. Ära situ enne vana kaevu, kui uus vett annab.
Ksl — 1 var.
- u. Vana kaevu ei või sittuda, enne kui uuest veel ei ole vett maitstud.
Wied. ESSr 181 — 1 var.
- v₁. Ära situ vana kaevu enne täis, enne kui sa uuest ei ole vett saanud.
Tor — 1 var.
- v₂. Ära enne vana kaevu täis situ, kui sa uuest veel vett pole saanud.
Vil — 1 var.
- w. Ära situ vana kaevu enne täis: ei tea, kas uus kannab vett või ei.
Tln (Keller) — 1 var.
- õ. Ära situ enne vana kaevu, kui sa vastsest veel vett pole võtnud.
Trv — 1 var.
- ä. Enne ei tohi vanasse kaiu sittu, kui veel vastsen vett ei ole.
Pst — 1 var.
- ö. Ärä enne vana kaeo täis situ, kui veel vastsest vett ei saa.
Trv — 1 var.
- ü. Ärä vana kaju enne täis situ, ku vastsest viil juvva ei ole saanu.
Trv — 1 var.
- x. Ära enne vana kaevu situ, kui uue au näha on.
Lai — 1 var.
- Ea₁. Sitku_{ui} vanna kaivo kah.
Se — 1 var.
- a₂. Vanna kaivo sitku_{ui}.
Se — 1 var.
- b₁. Massa_{ai} vanna kaivo sitto.
Se — 1 var.
- b₂. Vanna kaivo õi massa sittu.*
* ei (Võ)
Võ (anon.), Se — 2 var.
- b₃. Ei massa vanna kaiju sittu.
San — 1(2) var.
- c₁. Vanna kaivo ei kästa sittu.
Vru, Vas, Se — 3 var.
- c₂. Vanna kaivo kästä_{ai} sittu.
Se — 1 var.
- d. Vanna kaivu ei tohi sittu.
Kam v. Se (Relli) — 1(2) var.
- e. Vanna kaivu ei või sittu.
Nõo (Relli) — 1(2) var.

- Fa₁. Ära teota enne vana kaevu, kui uus veel valmis ei ole.*
* teuta (Wied., Kündja)
Wied. 13, Kündja nr. 31 (1883) 370, Raud VMj 220; TMr — 1(4) var.
- a₂. Ärä teota vana kaevo ärä, enne kui uus valmis ei ole.
Kod — 1 var.
- a₃. Ära vana kaevu enne ära teota, kui uus veel valmis ei ole.
Hel — 1 var.
- b. Inne ei massa vanna kaivu ärä teotada, kui vastne valmis ei ole.
Plv — 1 var.
- Ga₁. Ära vana kaevu enne ära roojasta, kui uus veel valmis pole.
Pal — 1 var.
- a₂. Ära roeasta enne vana kaevu, kui uus valmis põle.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.
- b. Ära enne vanna kaivu ära rojasta, kui viil vastnõ valmis ei olõ.
Ote — 1 var.
- c. Enne ei maksa vana kaevu ära roojastada, kui uus valmis on.
Amb — 1 var.
- d. Ära vana kaevu enne ära reusta, kui uus valmis [ei] ole.
Hel — 1 var.
- Ha. Är tsurku vanna kaivu, inne ku vahtsõnõ valmis um.
?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.
- b. Ei massa vanna kaivo enne tsurkmine, kui vastsene jo valmis on.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- I. Vanna kaivo massa ai tsurkmine.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(2) var.
- Ja. Ära enne vana kaevu ära riku, kui uus valmis on.
Trm — 1 var.
- b. Ära vana kaivu enne ära riku, kui vastsest viil mitte vett ei ole võetu.
Rõn — 1(2) var.
- K. Ära aja prügi vanasse kaevu, enne kui uus valmis.
Kod — 1 var.
- L. Ei maksa vana kaevu enne musta visata, kui uus juba valmis on.
Kel — 1 var.
- Ma. Ära põle vanna kaivo enne, kui vastne valmis om.
Vas — 1 var.

- b. Vanna kaivo ei või enne põlgu, ku vastne valmis om.
Plv — 1 var.
- c. Vanna kaivu ei tohe inne ar põlgõ, ku vastnõ valmis um.
Rõu — 1 var.
- N. Ära hukka enne vana kaevu, ku uus alles kaevamata.
Trm — 1 var.
- O. Ära uneta vanna kaevu, kui vastsed veel kaivetu ei ole.
Ote — 1 var.
- P. Enne ei massa vanas lättes sittu, kui uus valmis on.*
* ku; om (Pst)
Pst, Vil — 2 var.

*

- Q. Ärä teota vanna kaivu: vast johtud temäst veel vett jo[oma].
Tt (Siimus) — 1 var.
- R. Ära sürita enneaegu kaevu: pead ehk pärast jooma.
VMr — 1 var.
- Vrd. kk: Ajab vana kaevu enne umbe, kui uus valmis on (Trt).
- Vrd. 11416. Ära sülgä tõese kaiju: tuleb kõrd, et juud säält vett.
11415. Ära süлга kaevu.
13314. Ega enne vana kaevu kinni ei aeta, kui härg sisse pole kukkunud.

13526. ÄRA ENNE VANA KUERA ÜLES POO, KUI NOOR HAUKUMA HAKKAB — 13—14(36) var.

- A_{1a1}. —
Hlj (Leetberg) — 1 var.
- a₂. Ära poo enne vana koera üles, kui noor haukuma hakkab.
Stein 8, Wied. 13, Kündja nr. 31 (1883) 370, Rootsl. Elut. Kal. (1901) 15; Tt (Kreutzw.) — 1(15) var.
- a₃. Ära poo vana koera enne üles, kui noor haukuma hakkab.
E 13 — 1(2) var.
- a₄. Ära poo vana koera enne üles, kui noor hakkab haukuma.
E² 65 — 1(1) var.
- b. Ära vana koera enne ülesse poo, kui uus haugub.
VNg — 1 var.
- c. Enne ei või vana koera ära puua, kui noor ju haugub.
Hlj (Rehberg) — 1(2) var.

- d. Ära enne vana kuera ära hävita, kui nuor haukuma hakkab.
Hlj — 1 var.
- e. Ära vana koera enne ära hävita, kui uus haukuma hakkab.
Norm. 69, EKMS IV 420; Rak — 2(4) var.
- f. Ära enne vana koera maha löe, kui uus kasvamas on.
Tln (Võimula) — 1 var.
- A₂. Ära köida enne vana koera kaela, kui noor koer veel haukumas ei ole.
Hls (Söggel) — 1 var.
- A_{3a}. Vanna pinni massa ai inne üles puumine, ku kutsik viil kasvatamada.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- b. Ära enne vana koera maha löö, kui kutsikast kasvamas ei ole.
Norm. 69; JMd — 1(2) var.
- c. Ära vana kuera enne ära tapa, kui kutsikas haugub.
Iis — 1 var.
- B. Ära vana koera enne ära müü, kui nuor haugub.
VMr — 1 var.
- C. Nii kaua sööda vana koera, kuni noor haukuma hakkab.
EKMS I 338; Amb (Kleinmann) — 1(2) var.
- Vrd. 13415. Vana koer aetakse metsa, kus ep ole kutsikat õues.
13527. ÄRA ENNE VANA MATA, KUI UUS VEEL KÄES POLE — 1?(1) var.
?Vän (õpil.).
13528. ÄRA ENNE VANA MÜTSI AHJU VISKA, KUI UUT PEAS EI OLE — 2(4) var.
- A. _____
Norm. 69; Koe (Schultz) — 1(3) var.
- B. Kes viskab enne vana mütsi peast ära, kui uut veel ei ole.
V. Truuví seletus: «Kes annab enne vana teenistuse ära, kui uut veel ei ole.»
VJg — 1 var.
13529. ÄRA LÖHU ENNE VANA MAJA, KUI UUS VEEL VALMIS POLE — ?(3) var.
- A. _____
Norm. 69; ?Vän (Tammsoo) — ?(2) var.

- B. Ära enne vana pesa ära lõhu, kui uut valmis põle, ehk lähäb vahel varju tarvis.
?Koe (Schultz) — ?(1) var.
13530. ÄRA VANA ASJA K[IPUT]A, HAKKAB HAISEMA — 1 var.
EKMS II 548 (< Jäm).
13531. ÄRA VANA HOBUST ENNE ÄRA TAPPA, KUI VARS VEAB * — 1(2) var.
* tapa; varss (Norm.)
Norm. 69; Rõu (Leegen).
13532. ÄRA VANA KOERA TORGI — 1 var.
Hlj (Kungur).
13533. ÄRA VANA SUKKA ÄNAM HARUTA — 3(5) var.
- A₁. _____*
* enam (trükised)
M. Mäesalu seletus: «Manitseti vana tüli rahule jätmisele.»
Norm. 242, EKMS IV 294; Hää — 1(3) var.
- A₂. Vana sukka ei maksa harutada.
Kam — 1 var.
- B. Vana sitta keeldi ikki liigutamest ja vana sukka harutamast.
M. Mäesalu seletus: «See käis vana tüli üles ussitamise kohta.»
Hää — 1 var.
Vt. 10573 I.
Vrd. kk: vana sukka harutama 'vana asja õien-dama' (Hää).
13534. ÄRA VANA SÜLGA ÄNAM SUHU VÖTA — 3 var.
- A. _____*
* sülge; enam (trükised)
M. Mäesalu seletus: «Manitseti vana tüli rahule jätmisele.»
Norm. 242, EKMS IV 294; Hää — 1 var.
- Ba. Mis maha süllätü, mis tost enämb suvve võtta.
J. Tammemäe seletus: «Mis tost sõnelemisest enam mäletada, mis juba mööda on läinud.»
Ote v. San — 1 var.
- b. Tuut sülge suuhtõ sa inäp ei võta', mis olõt vällä sülänü'.

V. Raua seletus: öeld. sõna tagasivõtmise kohta.

Se — 1 var.

Vrd. 11412. Sülgiat — ei neelä, ütlet — ei võta tagasi.

13535. ÄRA VISKA ENNE VANA
PASTALT AIA TAHA, KUI UUS
JALAS EI OLE — 1?(3) var.

a. _____*

* pastelt (Norm.)

Norm. 69; ?Rap (õpil.) — 1?(2) var.

b. Ära viska enne vana pastelt aia taha, kui uus jalas on.

EKMS IV 420 — 1?(1) var.

13536. ÄRA VISKA ENNE VANA VETT
VALJA, KUI UUT EI OLE —
u. 20(54) var.

A₁a. _____

SJn (Kapp) — 1(2) var.

b. Vanat vett ei pea välja viskama enne, kui uus käes on.*

* vana (Norm.)

Norm. 68; Muh — 1(3) var.

A₂. Ära enne vana vett maha viska, kui juba uus vesi kodu põle.

Amb — 1 var.

A₃. Ära vana vett maha viska, ennegu uus toas on.

Tt (anon.) — 1 var.

Ba₁. Ei või roojast vett enne ära süsta, kui puhast jälle kätte saab.

* Helle 331 — 1 var.

*
? Ei roojast vett enne ära süsta, kui puhast jälle kätte saab, man muß das alte (man kan das unreine) Wasser nicht eher wegwerfen, bis man wieder was neues hat. (man reines wieder in die Hände kriegt.)

a₂. Ei või roojast vett ära süsta, enne kui puhast jälle kätte saab.

* Hupel 105, Beiträge XI 159, Porominski EGr. 186 — 1?(15) var.

*
ei roojast vett enne ära süsta, kui puhast jälle kätte saab man muß un-
reines Wasser nicht eher wegwerfen, bis man reines wieder hat.

a₃. Ei või roojast vett enne ära visata, kui puhast jälle kätte saab.

KAH EKAl 150 — 1?(1) var.

a₄. Ei või roojast vett ära visata, enne kui puhast jälle kätte saab.

Wied. 29, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1?(2) var.

b. Ei tohi roojast vett enne ära visata, kui puhas käes on.

Stein 13, Wied. 27, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1?(6) var.

Ca₁. Ää veska solgivett enne maha, kui sul puhas vesi kää on.

Ris — 1 var.

a₂. Ära enne solgivett maha viska, kui puhas käe on.*

* käes (trükised)

Norm. 68, EKMS IV 420; Jür — 1(3) var.

a₃. Solgist vett ära viska enne välja mitte, kut puhas vesi käes on.

Põi — 1 var.

b. Solgist vett äi visata enne maha, kut puhas kää on.

Põi — 1 var.

c. Ärä enne solki ärä viskä, kui puhas vesi kääs on.

Kuu — 1 var.

d. Ära enne solkevett maha viska, kui puhas vesi panges on.

Jür — 1 var.

e. Ennem ei kästa mette solgivett välla visata, kui puhas vesi asemel on.

Kul — 1 var.

f. Ära viska solgivett maha enne, kui sul pole selged kää.

Krj (Allas) — 1(3) var.

g₁. Ega solget enne maha visata, kunni selge käes on.

Hlj — 1 var.

g₂. Ega enne solget maha visata, kui selge käes.

Hlj — 1 var.

Da. Ära viska musta vett enne maha, kui puhas käe on.

Amb — 1(2) var.

b. Ei kästa musta vett enne maha visata, kui puhas juba käes on.

Kei — 1 var.

Ea. Ära mudast vett enne maha viska, kui selge käes.

Hlj — 1 var.

b. Ära mudast vett enne täis aja, kui uus valmis on.

EKMS IV 420 — 1?(1) var.

F. Ärä enne sidäst vett maha viskä, kui puhas tuas on.

Kuu — 1(3) var.

13537. **ÄRÄ VANNA SANTI LIKATAMA OPPE** — u. 10(14) var.

A₁a₁. _____

Ote (Parts) — 1 var.

a₂. **Ärä oppe enämb vanna santi likatama.**

Ote — 1 var.

b. **Ära vana santi lonkama õpeta.**
Norm. 253, EKMS I 1107; ?Kuu (Jahe) —
— 1?(3) var.

c. **Ära oppa santi lõnkama.**
Võn (Sordla) — 1 var.

d. **Opaku ui santi likahama.***
* likkama
M. Linna seletus: «Angu ui targalõ nõv-
vo.»
Se — 2 var.

A₂. **Mes sa vanna santi likatama oppat.**
J. Silde seletus: «Tarka ei massa opa-
ta.»
Ote — 1 var.

A₃. **Oppa sa vanna santi likatama.**
Har — 1 var.

B. **Opaku ui sandi poiga likkama.**
Vas v. Se (Sandra) — 2 var.

*

C. **Heigo taht oppada santi likkahama.**
Rõu (Gutves) — 1 var.

D. **Opaku ui santi oigama.**
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

13538. **ÄÄ VANA HOBUSELE ÕPETA KAERASÕOMIST** — 1 var.

Ann (Kagovere).

Vrd. 13378. Vanad hobused sõõvad ka veel kaeru.

13539. **EGA VANADUS VÕTA, HAIGUS VOTAB** — 1 var.

Põi (Rand).

Vrd. 13540. Ei vanaduse pärast sureta, ei nooruse pärast elata.

13540. **EI VANADUSE PÄRAST SURETA, EI NOORUSE PÄRAST ELATA** — ?(8) var.

a. Mitte vanaduse pärast ei surra, mitte nooruse pärast ei elata.
Niggol VKOR⁵ 50 — ?(4) var. Vene vana-
sõna tõlge.

b. _____

Kuusik KT 206, Norm. 208, EKMS III 951 — ?(4) var.

Vene vanasõna tõlge.

Vrd. 13539. Ega vanadus võta, haigus võtab.

13541. **VANADUS EI KAITSE IGA-KORD MITTE JÕLEDUSE EEST** — ?(8) var.

Aa. _____

Sannumetoja IV (1851) 17 — ?(1) var.

b. **Vanadus ei kaitse mitte jõleduse eest.**
Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34 — ?(6) var.

B. **Vanadus ei kaitse tooruse eest.**
?Vai (Masing) — ?(1) var.

13542. **VANADUS JA SURM EI LÄHE KELLEGISTKI MÕÖDA, KELLEL PÄIVI ANTUD ON** — 1?(1) var.

?Kul (Eenveer).

13543. **VANADUS KANNAB KAALEND-RIT ENESE IHU KULLES** — 2(3) var.

a. _____

SJn (Kapp) — 1(2) var.

b. **Vanal kihäl om kalendri kühmä pääl.**
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

13544. **VANADUS TULEB ISEENESEST** — 1 var.

Kul (Eenveer).

13545. **VÕI VANADUSEST HUNIKUT ON** — 1 var.

SJn (Johannson).

Vrd. 12910. Unõst saa ai hunikut.

13546. **VANAINIME MTE TUNNÕ ENÄM MUUD RÕÖMU, KUI UIÕD PASTLAD TEHÄKSE** — 1 var.

Khn (S. Saar).

13547. **VANAINIMESE ÕPETUS ON KULD** — 1?(1) var.

?Ann (Kagovere).

13548. VANAISA HILBUPESA, EMAL
KUUBES KERBUPESA — 1?(1) var.

?Jäm (Kuldsaar).

13549. VANAISA PASTLAD EI KULU —
1?(1) var.

J. Tähe seletus: vanaisal paljad jalad.
?Vil.

13550. VANAISA SÄIGEMED EI LÄHÄ
MEELEST ENNEMAST, KUI ISE
SAAD VAN AISAST — 1?(1) var.

Aug. Krikmanni seletus: säigemed =
kombed.

?VNg.

Vrd. 12948. Inne usu ui vanna, ku esi lääd
vanast.

13551. VANAJUUDAS OLI ÜTELNU, ET
TUU MIIS OM LITS, KES OMA
NAESELE PERÄMÄTSE SÖNA
ÄRÄ ÜTLES — 1 v. 2(2) var.

A. _____
Ote (Silde) — 1 var.

B. Kõnelgu ui naaselõ perämäist sõnna,
paremb kõnõlõ pinile ku naaselõ.
?Se (Paloos) — 1?(1) var.

Vrd. 14079. Viimane sõna jäta ütlemata.
11733. Suurest teest ära mine kõrvale,
viimist sõna ära räägi naesele.

13552. VANAKEST ÄRA PÕLGA SA, ESI
LÄHAD VANAS KA — 2(15) var.

A. _____
Nõo (Amberg) — 1 var.

Ba. Austa vanu inimesi, sa lähed ise ka
vanaks.
Norm. 203, Vih. VER 187 — ?(3) var.

b. Austa vanu inimesi, sa lähed ise
vanaks.
Niggol VKÖR⁵ 147 — ?(9) var. Vene va-
nasõna tõlge.

C. Austa vanõmbit inemisi, sis pejetäs
ka sust luku.
?Se (Relli) — ?(1) var.

*

D. Vanat ära põlga, kui sa tema noo-
rust ei tea.
Trt — 1 var.

Vrd. Siir. 8,7: Ärra te mitte innimesfele häbbi
temma wannas eas, sest monned meie
seast sawad ka wannaks.

Vrd. 13515. Vanna ei tohi pilgada: esi saat
ka vanas; last ei tohi tiugada: esi olt
ka lats olnu.

13521. Vanna võit naarda', hädalist või
el'.

13553. KIS VANAKUU AJAL KOSJA-
HOOST RAKENDAB — 1?(1) var.

?VMr (V. ja G. Lurich).

13554. VANAKUU HÄRG JA NOOREKUU
LEHM ON HEAD KASVATADA
— 2 var.

a. _____
Vän (Pärt) — 1 var.

b. Noorekuu lehmikvasik ja vanakuu
härgvasik joodetaks üles.
Käi (Sooster) — 1 var.

13555. VANAKUU SUITS ON ENAM KUI
NOOREKUU TULIMULD —
1 var.

M. Kraudi seletus: «Õeldakse kütise te-
gemisest.»
SJn.

13556. VANAKUU TUULÕ PUHKVA
SATTO, NOOROKUU TUULÕ
PÕUDA — 1 var.

Vas (Prants).

13557. VANA[L]KUU[L] INNE VAI PÄÄLE
MIHKLINÄDÄLIT TSAETAS
KAPSTET, SEST MIHKLINÄTÄL
OM KAL'G RAUDNÄTÄL — 1 var.

Se (L. K.).

13558. VANALKUUL ISTUTAKSE
OKASPUUD JA NOORELKUUL
LEHTPUUD — 7(8) var.

a₁. _____
Kuu (J. Ploompuu ja H. Rebane) —
1 var.

a₂. Okaspuud istutakse vanal- ja leht-
puud noorelkuul.
Kuu — 1 var.

b₁. Lehtpuud istutatakse noorel- ja okas-
puud vanalkuul.
Tln — 1 var.

b₂. Lehtpuid istuta noores, okasp[uid]
vanaskuus.
Vän — 1 var.

b₃. Noorelkuul lehtpuud istutada ja vanalkuul okaspuud.
Jür — 1(2) var.

c. Noorelkuul tuleb istutada lehtpuud, vanalkuul tuleb istutada okaspuud.
VMr — 1 var.

d. Noorelkuul peab lehtpuud istutama, aga vanalkuul okaspuud.
Sim — 1 var.

Vrd. 13559. Vanalkuul raiutakse lehtpuu, noorelkuul okaspuu.

13559. VANALKUUL RAIUTAKSE LEHTPUU, NOORELKUUL OKASPUU
— u. 45(65) var.

Aa₁. —————
* Helle 359, Hupel 118, Poromenski EGr. 225, KAH EKAl 159 — 1(11) var.

*

Wannal Kuul raiutakse leht-pu, noorel Kuul okas-pu, imabnehmenden Rond muß man Blätter-Holz, und im junghmenden Stachel-Holz hauen.

a₂. Vanalkuul raiutakse lehtpuud, noorelkuul okaspuud.*

* raotasse; lehepuud (Laakm.)

Laakm. Mr Kal. (1862 veebr.), Norm. 46, EKMS II 892 — ?(3) var.

a₃. Vanalkuul raiutakse lehtpuud ja noorelkuul okaspuud.
Koe — 1 var.

a₄. Vanaskuus raiutakse lehtpuid, nooreskuus okaspuid.
Tor — 1 var.

a₅. Vanalkuul raiutakse lehtpuu, noorel-okaspuu.
Stein 67, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34 — ?(6) var.

a₆. Vanalkuul raiutakse lehtpuud, noorel-okaspuud.
EKMS III 275; Kos — 1(2) var.

a₇. Lehtpuu raiutakse vanaskuus, okaspuu nooreskuus.
Tür — 1 var.

a₈. Lehtpuud raiutakse vanalkuul, okaspuud noorelkuul.
Kos — 1 var.

b₁. Noorelkuul raiutakse okaspuud, vanalkuul lehtpuud.
Kuu — 1 var.

b₂. Noorekuu sees raiutakse okas- ja vanas lehepuid.
SJn — 1 var.

b₃. Okaspuid raiutakse nooreskuus, lehtpuid vanaskuus.
Tor — 1 var.

b₄. Okaspuud raiutakse noorelkuul, lehtpuud vanalkuul.
Vil — 1 var.

b₅. Okaspuud raiutakse noorelkuul ja lehtpuud vanalkuul.
Sim — 1 var.

b₆. Okaspuud raiutakse noorel-, lehtpuud vanalkuul.
Han — 1 var.

b₇. Okaspuud raiutakse noorel- ja lehtpuud vanalkuul.
Tln — 1 var.

c. Okaspuu raiuda noorekuus, lehtpuu vanakuu põhjas.
Jõh — 1 var.

d. Nooreskuus raiu okaspuud, vanaskuus lehtpuud.
Aud? (L. H.) — 1 var.

e. Lehtpuud raiu vanaskuus, okaspuud nooreskuus.
Vän — 1 var.

f₁. Okaspuid peab raiuma noorelkuul, lehtpuid vanalkuul.
Vig — 1 var.

f₂. Okaspuud peab raiuma noorelkuul, lehtpuud vanalkuul.
Amb — 1 var.

f₃. Okaspuid piab noorel-, lehtpuid aga vanalkuul rajutama.
Sim — 1 var.

f₄. Nooreskuus peab raiuma okaspuud, vanaskuus lehepuud.
Hää — 1 var.

g. Lehtpuud peab raiuma vanas- ja okaspuu nooreskuus.
Khn — 1 var.

h₁. Okaspuu tuleb raiuda noores-, lehtpuu vanaskuus.
Tür — 1 var.

h₂. Okaspuid tuleb raiuda ikka noorelkuul ja lehtpuid vanal-.
Sim — 1 var.

i. Ökkaspuu tahab noorelkuul raiumist, lehtpuu vanalkuul.
Jõh — 1 var.

j₁. Vanaskuus tuleb lehtpuu maha võtta, nooreskuus okaspuu.
Tõs — 1 var.

- j₂. Lehtpuu tuleb vanaskuus maha võtta ja okaspuu noores.
Vig — 1 var.
- k. Okaspuu võetakse noorelkuul, lehtpuu vanalkuul.
Hag — 1 var.
- l. Lehtpuud võetase vanaskuus, okaspuud nooreskuus.
Khñ — 1 var.
- m. Okaspuud tulevad saagida noorelkuul ja lehtpuud vanalkuul.
Lai — 1 var.
- Ba. Noorekuu ajal raiutakse palgid ja okaspuud, vanakuuga aga lehtpuud.
Vän — 1 var.
- b. Okaspuud noorel-, lehtpuud vanalkuul raiuda ehituspüks.
Kuu — 1 var.
- Ca. Okaspuud raiutakse noorelkuul tarbepuuks, lehtpuud aga vanalkuul.
Lai — 1 var.
- b. Olgu okaspuu noorelkuul ja lehtpuu vanalkuul raiutud tarbepuust.
Rak — 1 var.
- c. Riistapuud okaspuust raiu noorelkuul, aga lehepuu vanalkuul.
Vön — 1 var.
- D_{1a1}. Okaspuud noorelkuul, lehtpuud vanalkuul.
Juu, KJñ — 2 var.
- a₂. Okaspuul noorel-, lehtpuul vanalkuul.
VJg — 1 var.
- b. Vanalkuul lehtepuu, noorelkuul okaspuu.
Hlj — 1 var.
- c. Okaspuid talvel noorelkuul, lehtpuid, ka talvel, kahaneval kuul.
Mär — 1 var.
- d. Talvel noorelkuul okaspuid, lehtpuid vanalkuul.
Jõe — 1 var.
- D₂. Uuelkuul okaspuu ja vanalkuul lehepuu.
Lüg — 1 var.
- E. Lehepuid vanalkuul, kuusepuid noorelkuul.
TMr — 1 var.
- F. Kasepuu tuleb raiuda vanalkuul, kuusepuu noorel.
Äks — 1 var.
- G. Noorelkuul okaspuud, vanal- lehtpuud; kasumets lõunatuulega, kadumets idatuulega.
Jür — 1 var.

H. Tarbepuuks raiutakse puud noorelkuul, põletuspuud vanalkuul.
Vän — 1 var.

Vrd. uk: Okaspuu vanaskuus ja kõva tuule poole maha lasta, siis saab kõva puu, lähä ussitama mette. Lehtpuu nooreskuus maha võtta — kõige parem, kui kuu kolmepäevane alles — ja pehme tuule poole lasta, siis seisab hea (Käi).

Vrd. 5650. Lehtpuud raiutakse noorelkuul, okaspuud vanalkuul.
11695. Tarvis panna okaspuu noorelkuul, lehtpuu vanaskuus.
13558. Vanalkuul istutakse okaspuud ja noorelkuul lehtpuud.

13560. VANANEB HÄRG VASIKATA — 1(16) var.

A.

* Helle 359, Hupel 118, KAH EKAI 159 — 1(5) var.

*

Wannaneb härg wasikata, das Alter stellt sich von selbst ein.

Ba. Vananeb härg vasikata, miks siis naine ei lastega.*

* naene (Stein, Wied.)

Stein 67, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34, EKMS II 1113; ?Tt (Kreutzw.) — ?(8) var.

b. Vananeb härg vasikata, miks ei naene lastega.*

* naine (E²)

E 91, E² 34 — ?(2) var.

c. Vananeb härg vasikata, miks siis mitte naine lastega.

Loorits VrP 35 — ?(1) var.

13561. VANAPAGANALGI ON NAL'LA-MAAD — 1(3) var.

a.

Trv (Vaine) — 1 var.

b₁. Vanapaganalgi on naljamood.
?Trv (Vaine) — ?(1) var.

b₂. Vanapaganalgi vahel naljamood.
E MVH 8 — ?(1) var.

Vrd. 7373. Olgu ka ikka naljamaad.

13562. VANAPATT ÜTLES: «PUTTU UI SA MINNO KOLM PÄIVÄ, MÄ PUTU UI SINNO KOLM AASTAKKA» — 1 var.

Se (Pino).

13563. VANADPOISID VANALKUUL EI KUULE EGA NOOREL EI NÄE — 1(2) var.

Pal (Maasen).

Vrd. kk: Ei kuule ses kuus ega näe ses nädalas 'tähelepanematu' (Hää); Vanakuu, ei kuule hästi (KJn).

13564. VANALPOISIL PALLO VARRA, KIRPA VIIL KÕIGE ENÄMB — 1(3) var.

Vas v. Se (G. Sander).

Vrd. 13441. Vanal palju vara.

13565. VANAPOISI ARMASTUS ON NAGU KASSI KRIIMUSTUS — 1 var.

Vas (R. Viidalepp).

13566. VANAPOISS JA POOL RATAST ON ÜHES HINNAS — 2 var.

A. _____

VMr (V. Lurich) — 1 var.

B. Vanapoiss ehk pool ratast — kumbki ei kõlba kuhugi.

P. Birkenthall seletus: pooleks läinud rautamata ratas ei kõlba enam millekski, isegi paja alla panekuks mitte, kuna on liiga haruline.

TMr — 1 var.

Vrd. 13614. Vanatüdruk tünder kulda, vanapoiss pool ratast.

13457. Vana naine iks laste rõõm, vana mlis kui vankri ratas, kes aidveeren vedelep.

13567. VANAPOISS MAKSAB VAKA SÜSI, VANATÜDRUK MAKSAB TÜNDER NISU — 3(4) var.

A. _____

EKMS IV 370; VNg (H. Krickmann) — 1(2) var.

Ba. Vanapoiss pooli ratas, vanatüdruk nisuvakk.

Vil (Leoke) — 1 var.

b. Vanatüdruk vakk nisu, vanapoiss pool ratast.

Trt — 1 var.

Vt. 13614 D.

13568. VANAPOISS NAGU ILMA KIRJATA RAHA — 1?(1) var.

?Plt (G. Wöhrmann).

13569. VANAPOISS ON MAA PÄÄL ÖNNIS, SUREB, SIIS SAAB KARJASÖNNIST — 1 v. 2(2) var.
Jõh (Mets).

13570. VANAPOISS ON PÖRGUPILL, VANATÜDRUK ROOSILILL — 3 var.

A. _____

Rõu (Päss) — 1 var.

B. Vanapoiss oli partsipill, vanatüdruk roosilill.

Hls (õpil.) — 1 var.

C. Vanapoiss on pörgupill, vanatüdruk taivaruos.

Lüg (Källo) — 1 var.

Vrd. 12610, eriti B: Tütruk um ku roosilill, naanõ saa ku pörgupill.

13571. VANAPOISS ON RAHAKUHI, VANATÜDRUK SEARUHI — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

13572. VANAPOISS ON TAEVALUKK, VANATÜDRUK PÖRGUTUKK — 1 var.

Nrv (Sirdnak).

13573. VANAPOISS ON ÜKS ÜLE-JÄÄNU PRAKK: TEISED KEEGI EI USU, ET SEE KA MEES ON — 1?(1) var.

?Hää (Mäesalu).

13574. VANAPOISS SAAB IKKA NAESE — 3 var.

A. _____

Nrv (Sirdnak) — 1 var.

Ba. Vanapoiss saab ikka naise, kui ta perse veel ei haise.

Kul (Samet) — 1 var.

b. Vanapoiss suab ikka naesõ, kui tal tagant viel ei haesõ.

Khv (T. Saar) — 1 var.

Vrd. 6488. Eks mies ikke naise saa, aga ega tüdruk kiita voi, et mehele saab.

13575. VANASTPOISIST SAA PÖRGU PURDE — 1 var.

Ote v. San (Tammemägi).

13576. VANARAHVA SÖNA OMMÖ KÖÖ
ÜLEB MEID — 1?(1) var.

?Se (Paloots).

13577. VANARAHVA TARKUST
MASSA AI' AR PÖLGÖ — 1 var.

Se (Savala).

13578. VANAST OLLE LINANÖ RÖIVAS,
RAVVANÖ RAHVAS, NO TSITSINE
RÖIVAS, PAPERÖNÖ PALÖH' —
1 var.

Se (T. Linna).

13579. VANAST SUSI ISTE JA SITTE,
NÜÜD JUUSK JA VISKAS
VOLKST — 1 var.

Krl (P. Einer).

13580. EGA VANASÖNA VETT JOOSE —
2 var.

a. _____
Rõu (Häusler) — 1 var.

b. Ei jää vanasõna vett jooskma.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

13581. VANADSÖNAD ON KULDSED
SÖNAD — 2 var.

A. _____
Tor (Sahl) — 1 var.

B. Rikkus on muld, aga vanasõna on
kuld.

As (J. Reimann) — 1 var.

Vrd. 13592, eriti B: Vanasõna — vana kuld.

13582. VANALSÖNAL ON KULDSISU
SEES — 2(21) var.

a₁. _____*

* vanasõnal (Tõn. Täht.)

Stein 67, Wied. 202, CRJ H I 160, Künd-
ja nr. 3 (1884) 34, Tõn. Täht. (1911
aprill), Norm. 270; Tt (Kreutzw.) — 1(15)
var.

a₂. Vanalsõnal om kuldsisu sehen.
Krk (Kivisäk) — 1(2) var.

b. Vanasõnal on kuldne sisu.*

* kuldsisu (E)

Kmpm. KH 43, E 91 — ?(3) var.

c. Vanasõnal kuldsisu.

E² 62 — ?(1) var.

13583. VANALSÖNAL VALGE JALA —
1(5) var.

a. _____
Trv (Meos) — 1 var.

b. Vanasõnal valged jalad.*

* vanalsõnal (E)

E 90, E² 62 — ?(4) var.

13584. VANASÖNA EI OLE VARREST
VÖTTA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Ei ole oma taht-
mist mööda muuta, väänata.»

Hää.

13585. VANASÖNA EI VALETA —
u. 25(72) var.

Aa₁. _____*

* äi (Pha)

Tander 30, Nurmik I² 6, Huvit. II 215,
Norm. 270; Pha, ?Vig (Priimets), Trm
(Särg), ?TMr (Siil), Tt (R. Kallas) — 4
kuni 5(29) var.

a₂. Ega vanasõna valeta.*

* valesta (Rak)

Vi — 3 var.

a₃. Ega vanasõna ei valeta.*

* äga (Ann), egä; -sana (Kuu)

Koe, Ann, Kuu, Tln, Hää, Lai — 6 var.

a₄. Ega vanasõna valetle mte.

Muh — 1 var.

b. Vanasõna ei võlete iaalgi.

Krk — 1 var.

c. Ega vanasõnad küll ei valeta.

Vil — 1 var.

B₁a. Vanasõna ei valeta, tühi piip ei põ-
leta.*

* paluta (Trv)

E 91, E² 62, Nurmik III 95, Puus. KH
III¹² 85, Puus. Eü I 92; Kuu, LNg, Trv,
Trm (õpil.), Rõu (Pallits) — 5(26) var.

b. Vanasõna ei valeta ega tühi piip ei
põleta.

Emm (Ennist) — 2 var.

B₂a. Vanasõna ei valeta ega kustunud
piip ei põleta.

E MVH 6, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 67 —
?(2) var.

b. Vanasõna ei valeta, kustund piip ei
põleta.

?JMd (Lunts) — 1?(1) var.

Vt. 12680 H₁—H₂.

13586. VANASÕNA ELAB IKKI, EGA
VANASÕNA EI MÄDANE —
3 var.

- A. _____
Hää (Mäesalu) — 1 var.
B. Sõna ja nime on ühte moodi, ei mädane.
Hää (Mäesalu) — 1 var.
Vt. 7438 B.
C. Vanasõna ei mädane.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

13587. VANASÕNA MÖTTE VÖTI —
1(2) var.

Krj (Kingissepp).

13588. VANASÕNA OM ALATI TARK —
2 v. 3(3) var.

- A. _____
Kam (Viidebaum) — 1 var.
B. Vanadsõnad — targad sõnad.
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.
C. Vanasõna ommõ targõb meid.
Se (Paloots) — 1 var.

13589. VANASÕNA OMMÕ VANÕMB
MEID — 1 var.

Se (Oinas).

Vrd. 3489. Kaup on vanem kui meie.

13590. VANASÕNA TEEB VARGA
TARGAKS — 1 v. 2(4) var.

Sa (R. Kallas v. anon.), ?Tt (R. Kallas).

13591. VANASÕNA — TOESÕNA — ?(7)
var.

- A. _____
Tander 30, Nurmik I² 6 — ?(5) var.
B. Vanasõna — vana tõde.
?Rkv (Aug. Krikmann) — ?(1) var.
C. Olgu mis tahes, aga vanasõna jäeb
alati tõeks.
?Vig (Priimets) — ?(1) var.

13592. VANASÕNA — VANA HÕBE —
u. 15(49) var.

Aa. _____*

* hõpe (Krl)

CRJ Klr III 200, Jung 66 ja 67, E MVH
27, E 91, E² 62, Norm. 270; ?Vig (õpil.),

Hls, VIL, ?SJn (Kuresson), Krl, Tt
(R. Kallas) — u. 10(40) var.

- b. Vanad sõnad on vana hõbe.
Borm. Mr Kal. (1861) lk-ta; Hel (Wahlberg) — 2(3) var.

- c. Vanasõna vai vana hõpe.
Hel — 1 var.

- B. Vanasõna — vana kuld.
?Juu v. Vän (Virkus), SJn (Kapp) —
1 kuni 2(4) var.

- C. Vanasõna — vana kulda, ei täme
lähä iial mulda.
?Rkv (Aug. Krikmann) — ?(1) var.

Vrd. 13581. Vanadsõnad on kuldsed sõnad.

13593. VANATONT VÖTT NAIST,
SAMMÖLPERSE SAA MEHELE —
1 var.

Urv (Seen).

13594. EKS VANATÜDRUK LÄHÄ IKKE
SIKUARULISEKS — 1?(1) var.

?Koe (Schultz).

13595. KUS KOLMEKÜMNE-AASTANE
VANATÜDRUK MAJAS, SEAL EI
SAA ENAM VARSSA KASVATADA
— 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

13596. VANADTÜDRUKUD PANNAKSE
KULATÄNAVASSE SIASITTA
POOLEKS LÖHKUMA, PANEVAD
SÜDAMEPOOLED VASTU PÄEVA
KUIMA — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. kk: Ladub kuerasitta teräväd otsad päi-
vä puole 'teeb tühja tööd' (Kuu).

13597. VANADTÜDRUKUD PIDID PIALE
SURMA SIRTU SOOLE MINEMA
PUURATTAID TEGEMA — 3 var.

- A. _____
Amb (Eplik) — 1 var.

- B. Vanadtütrikud saadetasse soho vank-
rirattaid tegema.
Lüg (Källo) — 1 var.

- C. Kui tüdrukud vanaks saavad ilma
mehele minemata, siis saavad Sirtsu
sohu saadetud.

Vai (Masing) — 1 var.

Vrd. nlj: Põldmäe nr. 297.

Vrd. ul: Vanatüdruk käru sees, / vanapoiss käru ees, / läksid Sirtsu soo peele / tubakid sääli tampima (ERA II 255, 296 (27) < Mus).

Vrd. 13623. Vanatütreku aetase Reola suu pääle lumme sarjama.

13598. VANALTÜTRUKUL ON KADAKA HAIS JUURES — 1?(1) var.

?Rkv (Aug. Krikmann).

Vrd. 12589, eriti B₁: Vanatüdrukule pidi hundi hais juure tulema.

13600. Vanatüdruk kui kuijono katai.

13599. VANASTÜDRIKUST SAAB MÕNIKORD VEEL NOORIK — 1?(10) var.

Stein 68, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884) 34, Meelej. nr. 25 (1885) 141; ?Tt (Kreutzw.).

13600. VANATÜDRIK KUI KUIJONO KATAI — 1 var.

Se (Pino).

Vrd. kk: nagu kuiv kadakas 'äkilise inimese kohta' (Kaa); kui kadajapuhm palas 'kärede jutuga inimese kohta' (Se).

Vrd. 13607. Vanatüdruk on kui puu, mis ära kujunud.

13598. Vanaltütrukul on kadaka hais juures.

13601. VANATÜDRIK RAUDHAMMAS — u. 15(17) var.

A. Vanapoiss on raudhammas.*

* raudhammas

Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

B. Vanapoiss on raudhammas, istub ahju otsa, ritsiku kints hammaste vahel.

Saa — 1 var.

*

C. _____ *

* vanatütrek (Se)

V. Savala (Se) seletus: «Sest vanatüdruga on raske vaielda.»

Saa, Kod, Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.), Se — 4(6) var.

Da. Kui tütrek jo [viiskümmend] aastäko saa, sis kasussõ tälle ravvatsõ hamba suuhtõ.

Räp (Lepson) — 1 var.

b. Vanalötütrekulõ kasussõ raudhamba suuhte.

Räp (Lepson) — 1 var.

E₁. Vanatüdruk raudhammas, tulitukk ja nürikäpp.

Hls — 1 var.

E₂. Vanatüdruk raudhammas, kaks karva p...s.

VNg — 1 var.

F. Vanatüdruk valus hammas.

Saa (Söggel) — 2 var.

G. Vana naene raudhammas.

Vru — 1 var.

H. Vanatüdruk raudhammas, vanapoiss põrgunui, vanatüdruk taevatui, vanapoiss pool puuratast, vanatüdruk tunder kulda.

Lai — 1 var.

Vt. 13613 K ja 13614 E.

Vrd. rl «Vanapoiss istub leelõukal» (ERIA III:1 nr. 4222 ja 4224), «Vanatüdruk istub leelõukal» (ERIA III:1 nr. 4369—4371), «Vanatüdruk õhutab õnne» (ERIA III:1 nr. 4372) ja «Vanatüdruk koogu otsas» (ERIA III:1 nr. 4374—4376).

13602. VANATÜDRIKU MUSU KUI VA HALLITANUD RAPANTSE LEIB — 1 var.

Vil (Jüri Täht).

13603. VANATÜDRIK JA VANA KASS ON ÜHESUGUSED — MÕLEMAD TURTSUVAD — 1?(1) var.

?Ann (Kagovere).

13604. VANATÜDRIK JUMALA JALG, VANAPOISS PÕRGU PÕHILAUD — 1 var.

Võn (P. Einer).

Vrd. rl «Naisepeksja põrgu»: Põrgu põhilauakene, / põrgukatla kaanekene (ERIA III:3 nr. 6368).

13605. VANATÜDRIK KULLATILK, VANAPOISS ON PODISOLK — 7 var.

a. _____
Hii (Ennist) — 5 var.

b. Vanapoiss on podisolk ja vanatüdruk kullatilk.

Krj, Põi — 2 var.

Vrd. ul: ERA II 230, 587/8 (3) < Khk.

13606. VANATÜDRUK OM EGÄL KÄHEN
NÄRIDE KU KOERAL LIHALUU
— 1 var.

Krk (Sarv).

Vrd. kk: Närib nagu nälgind koer konti (Vil);
Uriseb kui koer kondi kallal (Noa).

13607. VANATÜDRUK ON KUI PUU, MIS
ÄRA KUJUNUD — 1 var.

Rõu (Leegen).

Vrd. 13600. Vanatüdrik kui kuljono katai.
13627. Vanatütrik om kui ümbre minei
puu.

13608. VANATÜDRUK ON KURADILE
PÖRGUS TULEHARGIS — 1?(1)
var.

?TMr (Siil).

13609. VANATÜDRUK ON TAADI PUKSI-
VARN — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

13610. VANATÜDRUK TAEVAS, HING
VAEVAS — 1 var.

J. P. Sõggeli seletus: «Kui vanatüdruk
mehele sai.»

Saa.

13611. VANATÜDRUK TAEVAS, KULD-
KEE KAELAS, VANAPOISS PÖR-
GUS, TULETUKK HAMBUS — u.
20(24) var.

A. _____

VMr, Koe — 2 var.

Ba. Vanatüdruk taevas, kuldkee kaelas,
vanapoiss põrgus, äkepak kaelas.
Phl — 1 var.

b. Vanatüdruk taevas, kuldkee kaelas,
vanapoiss põrgus, äkepak jalgu.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

C. Vanatüdruk olla taevas Jeesuse kõr-
vas, kuldkee kaelas, ja vanapoiss
põrgus, puupakk jalgas.
J. Saalverki seletus: tüdrukud ütlevad nii,
poisid jälle ümberpöördukt.
Jür — 1 var.

D. Vanatüdruk taevas, kuldkee kaelas,
vanapoiss põrgus, raudkivi kaelas.
Amb — 1 var.

E. Vanatüdrik taevas, kuldkeed kaelas,
vanapoiss põrgus, raudrangid kaelas.
M. Mäesalu seletus: «Poiss on võtja, ku
tema vanaks jääb, sis on oma süüd,

tüdrik ei saa ju minna, kui poiss ei
võta.»

Hää — 1 var.

F. Vanatüdruk saab taeva ja kuldkee
kaela, aga vanapoiss saab äkkepa-
kuga põrgu.

Kuu — 1 var.

G. Vanatüdruk saab taeva, kuldkee kae-
la, vanapoiss viiak põrgu, puupakk
sõrgu.

Elva (Eisen) — 1 var.

H. Vanapoiss põrgus, tuletukk kurgus,
vanatütrik taivas, kuldkie kaelas.
Lüg — 1 var.

Ia₁. Vanatüdruk taevas, kuldkee kaelas.
Kul — 1 var.

a₂. Vanatüdruk taevas ja kuldkee kae-
las.

Kse — 1 var.

b. Vanatüdruk saab taeva, kuldkee kae-
la.

E² 28 — 1?(5) var.

J. Vanapiiga taevas, kuldkee kaelas.
Trt — 1 var.

Ka. Vanapoiss oli põrgus ja äkepak oli
jalgu.

Kse — 1 var.

b. Vanapoiss läheb põrgu, äkepak jä-
rel.

Mar — 1 var.

L. Vanapoiss põrgus ja tabalukk kaelas.
Kul — 1 var.

*

M. Vanatüdruk vaevast, puuratas kaen-
las, vanapoiss taevas, kuldkee kaelas.
VNg — 1 var.

*

N. Vanatüdrik läheb põrgu, äkepak
järel.

Mar — 1 var.

13612. VANATÜDRUK TAEVATUGI,
VANAPOISS ON PÖRGUVÄGI —
1?(1) var.

?Kam (õpil.).

Vrd. 13613. Vanatüdruk taevatui, vanapoiss
põrgunui.

13613. VANATÜDRUK TAEVATUI,
VANAPOISS PÖRGUNUI —
41 var.

Aa₁. _____*

* vanatüdruk (Hää)

Amb, Rei, Hää, Saa, Pal — 5 var.

- a₂. Vanatüdruk taevatui, vanapoiss on põrgunui.*

* vanatütrik (Jõh), vanatüdruk; oo (Tõs) Jõh, Koe, Rap v. Mär (Poom), Ans, Tõs, Hls, Hel, Vil, Trt, Ote — 10 var.

- a₃. Vanatidrek oo taevatui, vanapoiss oo põrgunui.
Vig — 1 var.

- a₄. Vanatüdruk oo taevatui, vanapoiss va põrgunui.
Mar — 1 var.

- a₅. Vanatüdruk taevatui ja vanapoiss oli põrgunui.
Hls — 1 var.

- b₁. Vanapoiss põrgunui, vanatüdruk taevatui.
Khn — 1 var.

- b₂. Vanapoiss on põrgunui, vanatüdruk taevatui.*
* vanatütrik (Lüg), vanatüdruk (Hää); taiva- (Lüg) Lüg, Rap v. Mär (Poom), Põi, PJg, Hää, Trm — 8 var.

- b₃. Vanapoiss on põrgunui ja vanatüdruk taevatui.
Jäm — 1 var.

- b₄. Vanapoiss oli põrgunui ja vanatüdruk taevatui.
Kul — 1 var.

- Ba. Vanapiiga taevatui, vanapoiss on põrgunui.
Jõh — 1 var.

- b. Vanapoiss on põrgunui, vanapiiga taevatui.
Rak — 1 var.

*

- Ca. Vanapoiss taevatui, vanatüdruk põrgunui.
Vig — 1 var.

- b. Vanapoiss oo taebatui, vanatüdruk oo põrgunui.
Mar — 1 var.

- D. Vanapoiss on taevatui ja vanapiiga põrgunui.
Vän — 1 var.

*

- E. Vanatüdruk taevatui, vanapoiss kui nõianui.
Saa — 1 var.

- F. Vanatüdruk raipeluu, vanapoiss kui põrgunui.

Saa — 1 var.

- G. Vanapoiss raipeluu, vanatüdruk taevatui.

Saa — 1 var.

- H. Vanatütruk taevatui ja vanapoiss om põrgunui, vanatütruk käru sees ja vanapoiss om käru ees.
Trv — 1 var.

- I. Vanatüdruk taevatui, vanapoiss on põrgunui, igal õhtul tüdruk süles, ronib mööda nurka üles.
Hls — 1 var.

- J. Vanatüdruk taevatui, vahib seal ammulsui.
Vän — 1 var.

- K. Vanatüdruk raudhammas, vanapoiss põrgunui, vanatüdruk taevatui, vanapoiss pool puuratast, vanatüdruk tünder kulda.

P. Tammepuu seletus: «Need on vanatüdrute ja vanapoiste pilkamise võistlused.»

Lai — 1 var.

Vt. 13601 H ja 13614 E.

Vrd. kk: Sina oled taevatui ja mina põrgunui (Muh).

Vrd. 13612. Vanatüdruk taevatugi, vanapoiss on põrguvägi.

13614. VANATÜDRUK TÜNDER KULDA, VANAPOISS POOL RATAST — 10 var.

- Aa. ————
MMg (õpil.) — 1 var.

- b. Vanatüdruk tünder kulda, vanapoiss pool puuratast.
Lai (Eichenbaum) — 1 var.

- c. Vanapoiss pool puuratast, vanatüdruk tünder kulda.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

- d. Vanatütrik kui tünder kulda, vanapoiss kui puul puuratast.
Ote? (Maasen) — 1 var.

- e. Vanapoiss maksab pool vana ratast, vanatüdruk tünder kulda.
Ote — 1 var.

- B. Vanapoiss pool ratast ehk puistus õlgi, aga vanatüdruk tünder kulda.
Pal — 1 var.

- C. Vanatüdruk maksab tünder kulda, vanapoiss puistus õlgi.
MMg — 1 var.

- Da. Vanapoiss pooli ratas, vanatüdruk
nisuvakk.
Vil (Leoke) — 1 var.
- b. Vanatüdruk vakk nisu, vanapoiss
pool ratast.
Trt — 1 var.
- Vt. 13567 B.
- E. Vanatüdruk raudhammas, vanapoiss
põrgunui, vanatüdruk taevatui, vana-
poiss pool puuratast, vanatüdruk tün-
der kulda.
Lal — 1 var.
- Vt. 13601 H ja 13613 K.
- Vrd. 13566. Vanapoiss ja pool ratast on ühes
hinnas.
- 13615. VANATÜDRUKU ARU NAGU
VANA KASUKANÄRU — ? kuni
2(3) var.**
- A. _____
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- B. Vanapoisi aru nagu vana kasuka-
näru.
?Saa (Söggel) — 1?(2) var.
- Vrd. kk: Sinu aru om nagu vana kasukanäru
(Trv).
- Vrd. 13403. Vana inimese aru om kui vana
kaskanäru.
2415. Joobnud mehe aru nagu vana kasu-
kanäru.
- 13616. VANATÜDRUKU LIHA EI
MÄDANE — 1 var.**
- S. Läti seletus: «Oeldud selle kohta, et
vanatüdruk elab kaua.»
Krk.
- 13617. VANATÜDRUKUL ON HÄÄ VARA
— 1 var.**
- HMd v. Ris (Treumann).
- Vrd. 1344f. Vanal palju vara.
- 13618. VANATÜDRUKU NIMI ON IKKA
AUSAM KUI VARSAGA TÜDRUKU
NIMI — 1(2) var.**
- Hel (Wahlberg).
- Vrd. 5777. Parema on ikka lesknaene kui lap-
sega tüdruk.
- 13619. VANATÜDRUKU OLEVA TAGA-
PÖRGU KESÄ PÄÄL KABLAN JA
VANAPOISI KARJATSE MAN —
1 var.**
- Krk.
- 13620. VANATÜDRUKU PÖLI — KOLME-
KOPIKANE PÖLI — 1 var.**
- Sa (Eenveer).
- Vrd. 9814, eriti B: Rublane nimi, kopikane
pöli.
- 13621. VANATÜDRUKUTEL SÜNNIVAD
LAPSED IKKI PÜHAST VAIMUST
JA PORIKÄRPSEST — 1 var.**
- Kõp (Loorits).
- 13622. VANATÜDRUKU VANUS ON
ALATI [KAKSKÜMMEND KAKS] —
2 var.**
- A. _____
Khk (Tarkin) — 1 var.
- B. Ega tüdruk vanemaks lähä kui
[kakskümmend kaks], aga kui ham-
mad juba suust ää, siis [kuusküm-
mend kuus].
Emm (Ennist) — 1 var.
- Vrd. nlj: Põldmäe nr. 253.
- 13623. VANATÜTREKU AETASE REOLA
SUU PÄÄLE LUMME SARJAMA
— 2 var.**
- A. _____
Räp (Poolakess) — 1 var.
- B. Vanatütrelu, kui na ärä koolõssõ, sis
peräh surma läävä Sandisuu pääle
lummõ sõgõlma.
Räp (Lepson) — 1 var.
- Vrd. nlj: Saareste, MK Tikerpuu 312 < Phl.
- Vrd. 13597. Vanatütred pidid päle surma
Sirtsu soole minema puurattaid tegema.
- 13624. VANATÜTREKU VIIASSE PETSERI
VALTA ALA — 1 var.**
- Räp (Poolakess).
- 13625. VANATÜTRIGU' KU PÄIV,
VANAPOISI' KU PILV — 1 var.**
- Urv (Seen).
- 13626. VANATÜTRIK KUI VAHAKERK,
VANAPOISS KUI VANA ÄGEL —
1 var.**
- Ote? (Maasen).
- Vrd. 2473. Joonud naine kut üks va äge oleks
olavad.

13627. VANATÜTRIK OM KUI ÜMBRE
MINEI PUU — 1 var.

Vas (Tint).

Vrd. 13607. Vanatüdruk on kui puu, mis ära kujunud.

13628. VANATÜTRIK ON KUI REGI:
ALAMÄE ES ÜLES SAA, ES
TAADE NÄE — 1(2) var.

Ote (Maasen).

13629. VANDJA VANNUS HINNÄST,
NÖIDJA NÖID TÖIST — 1 var.

Ote (Jürgenson).

13630. VANNU MUIDU, MIS SÄ
VANNUD, ÄRÄ KURJA MÄLETE
— 1 var.

Võn (P. Elner).

13631. KES VANEMAI EI AUSTA, SEE
ÖNNE EI LEIA — 1 var.

TMr (P. Berg).

13632. KES VANEMATE SÕNA EI TAHA
KUULDA, PEAB VASIKANAHKA
KUULMA — 5—9(43) var.

Aa₁.

* Helle 339, Hupel 109, Marpur 71, Gressel (1855) 53, Poromenski EGr. 195, Körber VRMK 37, Körber U ABDr 10, Stein 28, Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883) 442, KAH EKAl 152, E 37, E² 62, EKMS I 1058 — 1(31) var.

*

*Kes wannematte sanna ei tabha kuulda, peab was
sika nahka kuulma, wer den Eltern nicht folgen will, mag
dem Kalbfell folgen.*

a₂. Kes vanemate sõna ei taha kuulda,
see peab vasikanahka kuulma.

Norm. 175; Khk (Kaljo) — 1(2) var.

a₃. Kes vanemate sõna ei taha kuulda,
peab perast vasikanahka kuulma.

?Jõh (Paurmann) — 1?(1) var.

b₁. Kes vanemate sõna ei kuula, piab
päraast vasikanahka kuulma.

Tõn. RP 115 — 1?(3) var.

b₂. Kes vanemate sõna ei kuula, peab
vasikanahka kuulma.

?Plt (Palm) — 1?(1) var.

b₃. Kes vanemate sõna ei kuule, see
peab vasikanahka kuulma.

Tõs (Öövel) — 1 var.

B. Kes vanembide sõna ei taha kuulda,
peab vaskanahka kandma.

?Puh (Arak) — 1?(1) var.

C. Kes isale ja emale vastu hakkab,
see vasikanahka kotti kannab.

Amb (Hintzenberg) — 1 var.

D. Kes vanemba sõna ei võta, see var-
sanahka kannab.

Trt (Eglon) — 1 var.

E. Külap ilm õpetab: kes vanema sõna
ei kuule, peab vasikanahka kuulma.

?Pal (Karro) — 1?(1) var.

Vt. 2000 L.

Vrd. 13640. Paremb vanembide sõnna kuulda
kui vasikanahka maitsta.

2001. Küll ilm õpetab ja vasikanahk noo-
mib.

9571. Küll raudike, vasikanahka leivakott,
plekkpiimalähker so meheks teevad.

13633. KES VANEMBAT LÖÖP, ANNAP
OMILE LATSILE MALGA KÄTTE
HENDA LÜVVÄ — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 2207. Kes isa ehk ema lööb, selle käsi
kasvab hauast välja.

13634. KEÄ ÜLE VANÕMBA LÄTT, TUU
LÄTT ÜLE JUMALA — 3(5) var.

a.

Rõu — 1 var.

b. Keä lätt üle vanembide, tuu lätt ka
üle jumala.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. Kes üle vanemba lähäb, lähäb üle
jumala.

Nõo — 1(3) var.

13635. KUIDAS SINA VANEMATELE,
NÕNDA SO LAPSED SINULE —
1 kuni 2(2) var.

a.

CRJ H I 16 — 1 var.

b. Nõnda kui sa oma vanemile, nõnda
sinu lapsed jälle sinule.

?Trv v. Rõu (Siipsen) — 1?(1) var.

13636. KUI VANEM EEL, NENDA LAPS
JÄREL — u. 10(61) var.

Aa₁.

*

* nõnda (KAH)

* Helle 341, Hupel 110, Beitr. XI 154, Poromonski EGr. 199, Wied. 84, Kündja nr. 40 (1883) 478, KAH EKAl 153 — 1(16) var.

*

Kui wannem eel, nenda laps järel, wie die Älften fungen, zwitschern auch die Jungen.

- a₂. Kuidas vanem eel, nōnda laps järel.*
* kudas (E)
Jürjens 70, E 45, Muuk-Mihkla-Tedre IV 36 — ?(6) var.
- b. Nagu vanem ees, nii lapsed taga.
Plv — 1 var.
- c. Kuda vanemad eel, nōnda laps järel.*
* kuidas; nenda (Wied., Kündja)
Stein 32, Wied. 88, Kündja nr. 41 (1883) 491 — ?(8) var.
- d₁. Kudas vanemad ees, nenda lapsed järel.*
* kuidas (E²); nōnda (E MVH, E²); järele (E MVH)
Sak. Kal. (1880) lisa 83, E MVH 45, E² 22 — ?(4) var.
- d₂. Kuidas vanemad ees, nōnda lapsed tagajärele.*
* kudas; -järel (Tõn.)
Virmal. lisa nr. 26 (1891) 414, Tõn. RP 339 — ?(3) var.
- d₃. Kuda vanema ies, nii lapsed tagajärele.
Trm — 1 var.
- d₄. Mäntse vanemba iih, säntse latsō' takka.
Räp — 1 var.
- e₁. Kuidas vanemad, nōnda lapsed.
?Pal (Karro) — 1?(2) var.
- e₂. Kudas vanemad, na lapsed.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- e₃. Nagu vanemad, nii lapsed.
Krl — 1 var.
- e₄. Kuidas vanem, nōnda laps.
Lüg — 1 var.
- e₅. Kui vanemad, nii ka nende lapsed.
Plv — 1 var.
- f. Mis teeb vanem ees, seda teeb laps tagajärele.
Pär — 1 var.
- g. Nii nigu vanemba iin elavä, nii latse elävä takan.
Kam — 1 var.

Ba. Kui vana' een, nii noore' takan.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Kuidas vanad ees, nii noored taga.
Norm. 175 — ?(2) var.

C. Ise ees, lapsed tagajärel.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

D₁. Kuda põld, nōnda naarid; kuda vanemad, nōnda lapsed.*

* kuidas — nenda (Wied., Kündja); kuidas (Norm., EKMS); naired (Wied., Kündja), naerid (Norm., EKMS)

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491, Norm. 175, EKMS I 1058; SJn — 1 v. 2(7) var.

D₂. Kui nurm, nii naari; kui vanemba, nii latse.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vt. 9148 B₁—B₂.

E. Ku känd, nii käbi; nigu nappi, nii kaasekõist; nagu vanemad, nii lapsed.

Krl — 1 var.

Vt. 4933 B ja 13230 H.

Vrd. 2208. Kudas isa ees, nōnda poeg taga. 13341. Kudas vanad ees, nōnda pojad pesas.

13637. Mis vanemad teevad, seda lapsed näevad.

13637. MIS VANEMAD TEEVAD, SEDA LAPSED NÄEVAD — 1(8) var.

a.

Wied. 124, Kündja nr. 46 (1883) 549, E 57, E² 22 — 1(7) var.

b. Lapsed elavad, nagu vanematest näevad.

Kmpm. KH 81 — ?(1) var.

Vrd. 13636. Kui vanem eel, nenda laps järel. 15123, eriti B: Mida ülemba tegeva, tuud alamba nägevä.

13638. MIS VANEM EEL RÄÄGIB, SEDA NOOREM PEAB KINNI — 1(3) var.

Wied. 124, Kündja nr. 46 (1883) 549.

13639. OMA VANOMB ÜTE KÄEGA TOUGAS, TÕOSOGA TOMBAS TAGASI — 1 var.

Vas (Jakobson).

13640. PAREMB VANEMBIDE SÖNNA KUULDA KUI VASIKANAHKA MAITSA — 1?(1) var.

?Se (Kaiv).

Vrd. 13632. Kes vanemate sõna ei taha kuulda, peab vasikanahka kuulma.

13641. VANEMAL VANEMA ÕIGUS — 1 var.

Tor (Jüri Tilk).

13642. VANEMBA PUU KAKKE EI LATSILE KANDEH, LASTE PUU KAKKES AR VANEMBIDE IIST VARJATEH — 8(14) var.

A₁. Kangas kakke ei vanembil latsile kande, a latsil kakkess ar vanembide iist varjateh.

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

A_{2a}. _____ *

* kakkõ i, kakkõs (Norm.)

Norm. 172; Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.

b. Vanemba puu ei kakke ärä latsele kande, ei andeh, ent latse puu kakkess ärä vanemba eest hoiten ja varjaten.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

A₃. Latsil kakkõs puu kakkõ', vanõmbel kakkõs puu kandõh.

Se — 1 var.

A_{4a}. Ko latsõ' omma' väikese', sis imäl kakkõs ar puu latsilõ kandõh, a ko latsõ' omma' suurõ', sis latsil kakkõs ar puu imä iist varatõh.

Se — 1 var.

b. Ku lats om väikene, sis imäl kakkõs ar puu latsilõ hoitõh, agu lats saa suurõst, sis latsil kakkõs ar puu imä takast kakkõh.

Se — 1 var.

A₅. Imä kakk ar puu kandõh, latsõ kakkõ ar puu kakkõh.

Se — 1 var.

B. Imä puu kakkõs ar latsilõ tuvvõh.

Se — 1(3) var.

13643. VANEMBIDE SÜA LASTE KÜLLEN, LASTEL KIVI KÜLLEN — 12(41) var.

A_{1a1}. Vanemate süda laste küljes, laste süda kivi küljes.

E 91, E² 22 — ?(4) var.

a₂. Vanembide süa om laste küljen, laste süa om kivve küljen.*

* süa (Norm.)

Norm. 173; Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

a₃. Vanõmbidõ süa latsi küleh, lastõ süa kivi küleh.

Se — 1 var.

a₄. _____

Ote (Nugin) — 1 var.

b₁. Vanemba süa om latse küljen, ent latse süa om kivi küljen.

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b₂. Vanema süda on lapse külles, lapse süda kivi külles.

?VNg (Aug. Krikmann) — ?(1) var.

c. Vanema süda lapsese, lapse süda kivise.

Jõh — 1 var.

d. Vanemate süda on küll lapses, aga lapse süda on vahest kivis.*

* vahel (EKMS)

Wied. ESSr 300, EKMS I 1292 — 1(2) var.

e. Lapsed on vanemate südame lähedal, aga laste süda on kivi lähedal.

Vil — 1 var.

A_{2a1}. Emä süa latsõ küljen, latsõ süa kivi küljen.

Rõu — 1 var.

a₂. Imä süa latsõ küleh, latsõ süa kivi küleh.

Se — 1 var.

a₃. Ema süda lapse külles, lapse süda kivi külles.

?VNg (Aug. Krikmann) — ?(1) var.

a₄. Imä süa om latsõ küleh, a latsõ süa om kivi küleh.

Se — 1 var.

b. Latsõ küleh imä süa, latsõ süa kivi küleh.

Se — 1 var.

B. Poja süda om kivi küleh, esä süda poja küleh.

Vas — 1 var.

*

Ca. Isa süda laste küljes.

Huvit. II 7, E² 21 — ?(13) var.

b. Isa süda on laste küljes.

Norm. 170, EKMS I 654 — ?(3) var.

D. Ema süda laste küljes.

E² 21 — ?(4) var.

13644. VANGI AR VANDKU, PIA VOIT ESI KA VANG OLLA — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 13648. Vangiraudi ja sandikeppi äi või ükski ära vanduda, need võivad igaühele kätte tulla.

13645. VANGI TOIT JA SANDI LEIB — VERE LEIB — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

13646. VANG LÖÖB VILET, LAISK VAHIB LÄBI VIIE SÖRME — 1?(1) var.

?Trm (Sommer).

Vrd. kk: läbi viie sõrme vaatama (Hps).

Vrd. 406. Anna asi teise kätte, vahi ise läbi viie sõrme.

13647. VANGIKOTA JA SANDIKOTTI EI KÄSTÄ NAARDA — 7 var.

A. _____

Rõu — 1 var.

Ba. Naarda' või i' vangiraudu ja sandikotti.

Se — 1 var.

b. Oi või naarda' sandikotti ja vangiraudu.

Se — 1 var.

C. Sandikark ja vangirauad ei ole naaruasjad.

Trv — 1 var.

D. Sandikeppi ja vangiraudu ei tohe naerda, see võib omal pia kätte tulla.

Hää — 1 var.

E. Kis sandikeppi ja vangitorni naerab, see saab isi ka vang.

Hää — 1 var.

F. Sandikeppi ja torniust ei või naerda.

Khn — 1 var.

Vrd. 13648. Vangiraudi ja sandikeppi äi või ükski ära vanduda, need võivad igaühele kätte tulla.

13648. VANGIRAUDI JA SANDIKEPPI ÄI VÕI ÜKSKI ÄRA VANDUDA, NEED VÕIVAD IGAÜHELE KÄTTE TULLA — 5(9) var.

A. _____

Krj — 1 var.

B. Sandikoti iist ei või vannõ, ei ka vangiraudõ iist.

Se — 1 var.

C. Vangileib ja sandikott — neist ei või ütski suurustella.

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

D. Sandikoti ja türmä iist ei saa vannu.

Se? (Relli) — 1 var.

E. Sandikepi ja kerjakoti eest ei tää keegi ennast hoida.*

* tea (trükised)

Norm. 111, EKMS II 822; Hää — 1(4) var.

Vrd. 13647. Vangikota ja sandikotti ei kästä naarda.

10136. Sanditoorbat massa ai ar salada.

13644. Vangi ar vandku, pia võit esi ka vang olla.

13649. KUIDAS VANKER, NÕNDA AISAD — 1?(1) var.

?Hls (Riiet).

13650. NENDA VANKER JOOKSEB, KUI SA TAKKA LÜKKAD — 2(9) var.

Aa. _____

Wied. 130, Kündja nr. 47 (1883) 561 — 1(2) var.

b. Nõnda vanker jookseb, kudas takka lükatakse.*

* kuidas (E²)

E 60, E² 77 — ?(5) var.

c. Nõnda vanker veereb, kuidas takka teda lükatakse.

Norm. 75 — ?(1) var.

B. Kuidas kelku lükkad, nõnda "kelk jookseb.

SJn (Saabas) — 1 var.

Vrd. 6179. Kuidas lükkad, nõnda läheb.

13651. VANKER SÕIMAB TALVE — 1(7) var.

Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34, E 91, E² 16, EKMS IV 417.

13652. VANKERT KÄÄNETAKSE ENAM JUHIST KUI AISAST — 1(4) var.

Norm. 62, EKMS I 749; Tt (anon.).

13653. VANKER ÜTELNU: «MUL OM SUVEL RASKE.» — REGI: «MUL OM TALVEL RASKE.» — HOBUNE ÜTELNU JÄLLE: «MUL OM AGA ÜTTEVIISI RASKE» — 2 kuni 4(4) var.

Aa. _____

Nõo (Sild) — 1 var.

- b. Regi kaebab: «Mul on talvel raske.» — Vanker kaebab: «Mul on suvel raske.» — Hobune aga ohkab: «Mul on suvel ja talvel raske.»
EkO 20 — 1?(1) var.
- B₁. Ratas ütles: «Suvi pikk.» — Regi: «Talv pikk.» — Hopen ütles: «Mul ütskõik.»
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B₂. Regi ütleb: «Tali pitk.» — Vanker ütleb: «Sui pitk.» — Hobu ütleb: «Ühed pitkad nad mõlemad.»
Tander 38 — 1?(1) var.
- Vrd. mst: Üks ütleb: «Suvi pikk.» — Teine ütleb: «Talv pikk.» — Kolmas: «Üks nad mul mõlemad.» 'vanker, regi, hobune' (Jür).
- 13654. VANNE ON VARGA TÄNU —**
1?(12) var.
Stein 67, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884)
34, E 91, E² 60; ?Tt (Kreutzw.).
- 13655. VANNE SALVAB OMA SÜNNITAJAT —**
? kuni 2(11) var.
A. —
Stein 68, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884)
34, E 91, E² 60; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(10) var.
B. Vanne saab vanduja osaks.
?Hls (Jung) — 1?(1) var.
- 13656. VANUS EI TIUTA KEDAGI, KUI INIMENE VANUST EI TIUTA. —**
? kuni 2(10) var.
Aa. —*
* teuta (trükised)
Stein 68, Wied. 202, Kündja nr. 3 (1884)
34, CRJ H I 160; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(8) var.
b. Vanus ei teota kedagi, kui inimene ei teota.
E² 34 — 1?(1) var.
B. Vanus ei ole häbi, kui inimene vanust ei häbista.
?Hls (Jung) — 1?(1) var.
Vrd. 7435, eriti E₁: Ega nimi meest ei riku, kui mees nime ei riku.
- 13657. EGA VARA MIIST EI RIKU —**
6 var.
Aa. —
Vas, Vas v. Se (Sandra) — 2 var.
- b. Hoia kõik alale, ega vara miist ei riku.
Vas — 1 var.
- B. Suul ei riku süänd, vara ei riku miist.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
Vt. 10606 C.
- C. Ega vara vakka riku.
Sim — 1 var.
- D. Ega vara varna ei riku.
Kod — 1 var.
- Vrd. 259. Ammet ei tiuta meest, kui mees ammetit ei tiuta.
9628. Rije ei riku meest.
7435. Ega nimi meest ei riku.
- 13658. KEL VARA, SEL VAINU —**
2 var.
A. —
Puh (Kenkmann) — 1 var.
B. Kellel vara, sellel vaenlasi.
Rid (Hliemägi) — 1 var.
- 13659. KOS VARA, SÄÄL EI OLE PERIJÄT, KOS PERIJÄ, SÄÄL EI OLE VARRA —**
1 var.
Räp (Poolakess).
- 13660. KUNAS VARA TAHTMINE TASA VÕI VARBLASE PERSE TÄIS SAANUD —**
1?(1) var.
?Saa (Söggel).
Vrd. 11477. Tahtja p... ei saa täis.
- 13661. KUS VARA SAADUD, SÄÄL VAEVA NÄHTUD —**
1 var.
Äks (Blaubrik).
- 13662. LÄHED SUURT VARA OTSIMA, EI TOO ENDISTKI —**
1?(1) var.
?Jäm (Kuldsaar).
- 13663. MIDA ROHKEM VARA, SEDA ENAM KÄRA —**
2(4) var.
a. —
Sa (R. Kallas v. anon.) — 1(3) var.
b. Kel palju vara, sel palju kära.
Hel — 1 var.
- 13664. SUUR VARA, SUUR MURE —**
4 kuni 6(22) var.
Aa. —
Körber VRMK 44 ja 60, Wied. 174, Künd-

ja nr. 51 (1883) 611, E 80, E² 74, Norm. 109; ?Tt (Eisen) — 1 v. 2(18) var.

b. Kel suur vara, sel palju muret kua.
Trm — 1 var.

B. Kellel suur vara, sellel suur mure;
kellel vähem vara, sellel vähem mure.
Kär — 1 var.

C. Rikkal palju vara, palju muret; vae-
sel vähe vara, vähe muret.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

D. Kus palju rikkust, seal palju muret.
Mickwitz Kal. (1892) 63 — 1 var.

Vrd. kk: Taal on palju varra, sellepärast on
ta nenda mures (Sa).

13665. VARA TAHT VAHTMIST, HUÄ TAHT HOITMIST — 1 var.

Se (Ruusamägi).

Vrd. kk: Saie vara vahtmalda, saie hüä hoit-
malda (Se).

Vrd. 4502. Kullal küllalt hoidjaid, varandusel
vaatajaid.

13666. KEDA VARA KUTSUTAKSE, SEDA HILJA UNUSTAKSE — 3(5) var.

A. _____
Kre (Luks) — 1 var.

B. Kedast vara tõutakse, seda hilja
unutasse.
Mus — 1 var.

C. Keda vara vaadetakse, seda hilja
unustakse.
Kär — 1(3) var.

Vrd. 10. Kes aasta ette kutsutakse, see päeva
pärale jääb.

13667. KES VARA SADULDAB, SEE HILJA SÖIDAB — 3—4(4) var.

Aa. _____
Pha (Kuusk) — 1 var.

b. Kes vara sadutleb, see hilja sõidab.
Jäm — 1 var.

B. Varatselt pannakse sadulasse, hilja
sõidetakse välja.
Vil (Leoke) — 1 var.

C. Kes vara sadul peäle paneb, see hil-
ja ratsa ära sõidab.
Körber VRMK 57 — 1?(1) var.

13668. KES VARA TÕUSEB, SEE PALJU NÄEB — 1 var.

Kei (Koppel).

Vrd. 13669. Kes vara üles tõuseb, leiab varem
õnne.

13669. KES VARA ÜLES TÕUSEB, LEIAB VAREM ÕNNE — 1?(54) var.

a₁. _____
Stein 28, Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883)
442, Tõn. LPr 5, Tõn. Täht. (1911 märts);
?Tt (Kreutzw.) — 1?(16) var.

a₂. Kes vara üles tõuseb, leiab vara
õnne.
CRJ H 1 160, E 37, Nurmik I² 15, Puus.
Eü I 113 — ?(18) var.

a₃. Kes varem üles tõuseb, leiab varem
õnne.*
* ülesse (Tõn.)

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 167, Is. Kal. (1904)
203, Tõn. Täht. (1909 nov., 1910 aug.,
1911 sept.), Tõn. RP 306 — ?(11) var.

a₄. Kes varakult ülesse tõuseb, leiab
varem õnne.
Tõn. LLr 112, Norm. 66 — ?(3) var.

a₅. Kes varatselt ülesse tõuseb, leiab
varem õnne.
Tõn. LLr 10 — ?(1) var.

b. Kes vara üles tõuseb, leiab õnne.
Kmpm. KH² 82, E² 53 — ?(3) var.

c. Varane ülestõusja leiab õnne.
Kmpm. KLR 373, Kmpm. KLR II⁶ 360 —
?(2) var.

Vrd. 13668. Kes vara tõuseb, see palju näeb.

13670. KES VARRA NAARD, SEE HILDA IKK — 1 var.

San (F. Raudsepp).

Vrd. 7165. Kes pärast naerab, naerab pare-
mini.

7164. Kes palju naerab, see palju nutab.
13676. Vara naerdakse, hilja nutetakse.

13671. KU VARRA ÜLES TULT, SUÜT LEEVÄ ÄR'; KU MAKAT KAVVA, MAKAT VÕLA' KAALA — 2(3) var.

A. _____
Norm. 109; Se (Voolaine) — 1(2) var.

B. Kes kavva maka, maka hindäle võla'
kaala.
Se — 1 var.

13672. MIDA VAREM, SEDA PAREM — u. 95(183) var.

a₁. _____ *

* midä (Kuu, Päl, Pst, TMr, Rõu), meda (Nõo), miä (Lüg); sedä (Lüg, Kuu, Päl, Pst, TMr, Rõu), sidä (Kuu); varemb — paremb (Hls, Hlj, Kuu, TaL, Rõu), varep — parep (Krk)

Wied. ESSr 1308, Põdder LVKGr. 103, Einer Lüh. EKÖ 54, Borm Prn. Er Kal. (1886) Ik-ta, KAH Täiel. VKÖr 115, Vlg. Lisal. nr. 17 (1890) 136, Jung 54, Pet. Ah 62, E 55, E² 14, Puus. EKGr. 29, Puus. KH III¹² 79, Huvit. V Lisa 15, Norm. 67, EKMS IV 419; üleskirjutusi üle maa, v. a. Se; sagedasemad VI, Ha, Sa, VI, Ta — u. 95 (181) var.

a₂. Mis varem, seda parem.

Trm — 1 var.

b. Paremb, ku varemb.

Krl — 1 var.

Vrd. 13673. Mida varem, seda parem õpetada rumalutasa; ei vana enam petmisest kuule.

13673. MIDA VAREM, SEDA PAREM ÕPETADA RUMALUTASA; EI VANA ENAM PETMISEST KUULE — ?(2) var.

Wied. 115, Kündja nr. 44 (1883) 525.

Vrd. 13672. Mida varem, seda parem.

13674. VARA LINNUKE TÕUSEB, VARA KA NOKKI PUHASTAB — 1 var.

Sa (Allas).

Vrd. 13702. Varane pühib nokka, hiline saputab tiibu.

13675. VARA MAGAMA, HILJA TÕULE, EI SII SAA ÜÜD ÜÜLE — 1?(3) var.

a. _____

?Saa (Jakobson) — 1?(1) var.

b. Vara magama, hilja tööle, ei see saa vööd vööle.

Norm. 225, EKMS II 417 — ?(2) var.

13676. VARA NAERDAKSE, HILJA NUTETAKSE — ?(5) var.

E² 14, Kask-Vaigla-Veski III Vö 13; ?Tt (Eisen).

Vrd. 13670. Kes varra naard, see hilda ikk.

13677. VARA ON VARES MURULLA, VIEL VAREMBI VAENELAPSI — 1 var.

Kuu (Hirrend).

Vrd. ri «Varajane vaenelaps»: Vara on vares murulla, / enne koitu korp on väljäs, / enne muida musta lindu, / enne päivä pääsukäne! / Viel varembi vainelapsi (ERIA II:2 nr. 3418).

13678. VARA TEELE, NOORELT KOSJA — 12 v. 13(16) var.

A. _____

Norm. 182, EKMS II 100; Kaa (Jakson) — 1(3) var.

B. Vara teele, vara tööle, vara naene võtta on hää.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

C. Kes vara teele hakkab ning kes noorelt naise võtab, need saavad ikka elamise järje peele.

Jäm — 1 var.

*

D. Noorelt naene võtta ja vara tööle minna — see on talupoja kasu.

Saa (Söggel) — 1 var.

*

E. Vara üles tõusta ja noorelt naine võtta on ikki hää.

Prn — 1 var.

F. Vara ülestõusmine ja vara naesevõtmine on talu kasu.

Saa — 1 var.

G. Tõuse vara ülesse ja võta vara naine.

Hlj — 1 var.

H_{1a1}. Varast ülestõusmist ja noorelt naesevõtmist pole keegi kahjatsenud.

Vig (Aitsam) — 1 var.

a₂. Varakult ülessetõusmist ja noorelt naesevõtmist ei ole veel keegi kahjatsenud.

Tõn. RP² 11 — 1?(1) var.

b. Ei kahetse keegi, kes hommikul vara üles tõuseb ehk noorelt naise võtab.

Kuu — 1 var.

H₂. Ära kahetse varast ülestõusmist ega noorelt naesevõtmist.

Lüg (Källo) — 1 var.

I. Noorelt naine võetud — ei saa iialgi vanaduses kahetsetud.

Rak — 1(2) var.

*

J. Vara ülestõusmist ja noorelt meheleminekut ei maksa kahjatseda.

Hää — 1 var.

Vrd. 13694. Varane ei kahatse ilmeski.

13679. VARA TÖÖLE, HILJA VOODI, / NÕNDA RIKKUS TUPPA TOODI — u. 100 (192) var.

a. Vara tööle, hilja voodi, / nõnda rikkus majja toodi.

EKMSA (1875) 86, CRJ H I 119, Uus As Kal. (1904) 43 — ?(9) var.

b. _____ *

* rikkust (Vi, Tür, Saa, Ta)

Gr. ELr I 76, Gr. LS 151, Bergm. Kodul. Rmt² 13, Kmpm. Klr 202, Kmpm. Klr I 214, Kmpm. Klr II⁸ 179, 341 ja 344, Kmpm. EL II⁸ 145, Kmpm. EL IV⁹ 207, Uus Peterburi Kal. (1908) 15, Tõn. Täht. (1908 veebr.), Spuhl-Rotalia Kod. Kal. (1910) 1, Nurmik II² 233, Huvit. I² 116, Huvit. II 166, ENaester. Täht. (1902) 87, Meos Vaatl. III—IV 121, Norm. 66, EKMS I 455 ja IV 420; üleskirjutusi üle maa, v. a. Se, kuid kõik esindavad kirjandusest lähtunud sekundaarset hilis-traditsiooni — u. 90(156) var.

c. Vara tööle, hilja voodi, / nõnda raha tuppa toodi.

?Trt (õpil.) — ?(1) var.

d. Vara üles, hilja voodi, / nõnda rikkus tuppa toodi.

EEdu Kal. (1905) 110; ?Lüg, Amb (õpil.), Pld (õpil.), Juu v. Vän (Virkus), Trt (õpil.), MMg, Ote (õpil.) — 9(16) var.

e. Vara üles, hilja voodi, / nõnda rikkus majja toodi.

Pöder Kaupl. Kal. (1899) 29, Kreutzb. Kal. (1906) 13; Ann (O. Niinemägi) — 1(3) var.

f. Vara üles, hilja voodi, / nõnda rikkus kodu toodi.

Reinhold Kal. (1910) 16 — ?(1) var.

g. Vara välja, hilja voodi, / nõnda rikkus majja toodi.

Laakm. ER Kas. Kal. (1886) 58, KAH Uus ABD^r 14 — ?(3) var.

h. Vara tööle, hilja voodi, / nõnda tulu tuppa toodi.

Tõn. RP 306 — ?(1) var.

i. Vara üles, vara voodi, / nõnda rikkus tuppa toodi.

?Trt (õpil.) — ?(2) var.

A. Grenzstein-Piirikivi mõttesalm, mis on trükiste, eriti koolikirjanduse ja kalendrite vahendusel üldiselt tuttavaks saanud. Käsikirjalised üleskirjutused on kõik hili-sed (XX sajandi 20.—60. aastatest) ning kirjandusemõjulised.

13680. VARRA OM KOOLTA, MITTE ÜLES TULLA — 1 var.

Se (Tammeorg).

13681. KELLEL VARANDUST, SELLEL KOHTA — 1?(1) var.

?Saa (Sõggel).

13682. KUS ON SU VARANDUS, SIAL ON SU SÜDA — u. 5(14) var.

a. Kus teie varandus on, seal on ka teie süda.

Risti R Kal. (1905) lk-ta — ?(1) var.

b. Kus mu vara, seal on mu süda.

Wied. 92, Kündja nr. 42 (1883) 502 — 1(3) var.

c₁. Kus on su vara, siel on ka su süä.

Kuu — 1 var.

c₂. _____

Lüg — 1 var.

c₃. Kus su vara on, seal on ka su süda.

Pet. Ah 28 — ?(1) var.

d. Kus kellegi vara on, seal on ta süda.

Ris — 1 var.

e. Kus varandus, sääl süda.

Nurmik III 95 — ?(5) var.

f. Kus rikkus, sääl süda.

?JMd v. Amb (õpil.) — 1?(1) var.

Vrd. Matt. 6,21: Sest kussa teie warrandus on, seäl on ka teie südda.

Vrd. ka Luuka 12,34.

Pilblitsitaadid korduvalt esinenud mitmesugustes trükistes (Körber VRMK 51, ER Kal. (1885 juuli, 1894 aug.), Gr. ELr II 48 jm.).

Vrd. 9750. Rikka süda on varanduse küljes.

13683. KOIK VARANDUS EI AITA SURMA VASTA * — 1?(8) var.

* vastu (Wied., Kündja, E²)

Stein 31, Wied. 74, Kündja nr. 38 (1883) 454, E 41, E² 85; ?Tt (Kreutzw.).

13684. MIS TUUST VARANDUSÖSTKI
HÄÄD, KU PÄÄ VALUTAS —
1 var.

Se (Voolaine).

13685. TEISE VARANDUSEST EI SAA
VARA — 1 var.

Kam (Nõu).

13686. VARANDUS NÄLGIB PAHAN-
DUST — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Oeldakse pärandu-
setülide puhul.»
Hää.

13687. MIDA VAREM AEGA, SEDA
TERVEM TURJA — 1?(1) var.

E MVH 16.

13688. PAREM ON VARANE MEES KUI
HILINE — 1 var.

Koe (Schultz).

13689. PAREM ON VARANE TEEKÄIJA
KUI HILINE ÖÖMAJALINE —
? kuni 2(2) var.

A. _____

?Koe (Schultz) — 1?(1) var.

B. Öntsam on varane mees tee pial kui
hiline mees öömajal.

?Koe (Schultz) — 1?(1) var.

13690. VARAHITSÕ KANA' JÄÄ ÄI
ORRÖLÖ — 1 var.

Se (Savala).

Vrd. 3105. Ei kõik kanad saa õrrele.

13691. VARAHITSÕ VASIGÕ' LÄÄ ÄI'
MÖTSA — 1 var.

Se (Savala).

Vrd. 13705. Varane vasikas läheb metsa.

13704. Varajane vasikas läheb aia taha.

13706. Varane vasikas läheb pasale.

13692. VARAJANE KOER SAAB IKKE
KONDI* — 1?(4) var.

* ikka (trükised)

Norm. 66, EKMS IV 420; ?Mar (Hiie-
mägi).

13693. VARAJATSE RUA TUHJATSE,
HILLATSE TERATSE — 1 var.

Ote (Nugin).

13694. VARANE EI KAHATSE ILMESKI
— 3(6) var.

A. _____

Ris (Veber) — 1(2) var.

B. Ega varane mees kahetse.

Norm. 66, EKMS IV 419; Rak — 1(3)
var.

C. Varane lind ei kahjatse.

Kul — 1 var.

Vrd. 13678, eriti H_{1a}: Varast ülestõusmist ja
noorelt naasevõtmist pole keegi kahjatse-
nud.

13695. VARANE KAER, RASKE KAER —
?(20) var.

CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214, Tõn. Trt.
Täht. (1888) 50, Tõn. LLr 86, E 91, E²
14, Kmpm. EL II⁸ 6, Kmpm. EL III¹⁰ 174,
Norm. 88, EKMS III 378.

13696. VARANE KUTS JÄÄB HILJAKS —
1 var.

Kuu (Lohk).

13697. VARANE KÜLÜ TOOB TULU,
HILINE KÜLÜ TOOB KÜLÜ —
? kuni 1(3) var.

a. _____

Hls (Ruubel-Kõrntse) — 1?(1) var.

b. Varane küli toob enam tulu kui hili-
ne küli tühja kulu.

CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214 — ?(2)
var.

13698. VARANE LIND LEIAB IKKA TERA
— 1(3) var.

Norm. 66, EKMS IV 420; Emm (Ennist).

Vrd. 13702. Varane pühib nokka, hiline sapu-
tab tiibu.

13699. VARANE MIIS VAHESTKI ILMA,
HILINE MIIS IKI ILMA — 1 var.

Hls (Ilus).

13700. VARANE MÜRISTAMINE,
HILINE NÄLG — 1 var.

PJg (Lussik).

13701. VARANE PÖLLUMEEES NAERAB, AGA HILINE NUTAB — 1(5) var.

Norm. 83, Vih. (1957) 109, EKMS III 378; Koe (Schultz).

13702. VARANE PÜHIB NOKKA, HILINE SAPUTAB TIIBU — u. 310(428) var.

A_{1a1}. Varane lind pühib nokka, hiline sirutab siibu.
Nrv — 1 var.

a₂. Varane lind pühib nokka, aga hiline sirutab alles siiba.
Jõh — 1 var.

a₃. Varane lind pühib nokka, aga hiline sirutab siibi.
Trm — 1 var.

b. Varane pühib nokka, aga hiline sirutab siibi.
Trm — 1 var.

c₁. Hiline sirutab siiba, varane pühib nokka.
Trm — 1 var.

c₂. Hiline siiba sirutab, varane nokka pühib.
Ils — 1 var.

A₂. Varajane pühib nokka, aga hiline siädab viil siivu.
Kod — 1 var.

A_{3a1}. Varane vares pühib nokka, hiline raputab siivu.*
* siibe (Vai), siibi (Jõh)
Vai, Jõh, Kod, Äks — 4 var.

a₂. Varane vares ike noka pühüb, hiljane raputab siibi.
Lüg — 1 var.

b₁. Varane lind pühib nokka, hiline raputab tiiba.
Vai — 1 var.

b₂. Varane lind pühib nokka, hiline raputab siibi.*
* siibu (Hlj), siivi (MMg), tiibi (Nrv), tiibu (Jõh, Rak)
Nrv, Vai, Jõh, Hlj, Rak, MMg — 9 var.

b₃. Varane lind pühib noka, hiline vast raputab siibi.
Ils — 1 var.

b₄. Varane lind nokka pühib, hiline tiiba raputab.
VNg — 1 var.

c₁. Hiline lind raputab siiva, varane pühib nokka.
MMg — 1 var.

c₂. Hiline lind raputab siibi, varane pühib nokka.
Hlj — 1 var.

c₃. Hiline lind raputab tiibi, varane pühib juba nokka.
Rak — 1 var.

d₁. Varane pühib nokka, hiline raputab siiva.
?Trm (Õunapuu) — 1?(2) var.

d₂. Varane pühib nokka, hiline raputab siivu.*
* tiibu (Vai, Jõh, Amb), siibu (Kod)
Vai, Jõh, Amb, Kod, MMg — 8 var.

d₃. Varane pühib nokka, hiline raputab aga siibu.
Kod — 1 var.

d₄. Varane pühib nokka, aga hiline robutab siivu.
Trm — 2 var.

d₅. Varane pühib ikka nokka, aga hiljane raputab siipi.
Lüg — 1 var.

d₆. Varane pühib nokka, kui hiline alles veel siibu raputab.
Pal — 1 var.

e. Hiline raputab siivu, varane pühib nokka.
Pal — 1 var.

A_{4a}. Varane vares pühib nokka, hiline saputab tiivu.*
* varajane (Kuu); sabotab (Kuu); tiibu (Kuu), siibu (Trm)
Kuu, Pil, Ksi, Trm — 4 var.

b. Hiline kana saputab tiibu, varane pühib nokka.
Rkv — 1 var.

c₁. Varane lind pühib nokka, hiline saputab tiiva.*
* siiba (Hlj)
Hlj, Pde — 2 var.

c₂. Varane lind pühib nokka, hiline saputab tiibu.*
* tiivi (Tln), tiivu (Vig), siibu (MMg)
EKMS IV 439; Sim, Koe, Tln, Vig, MMg — 5(6) var.

c₃. Varane lind pühib nokka, aga hiline lind saputab siis alles oma tiivu.
Jür — 1 var.

c₄. Varane lind pühib nokka, pugu täis, hiline lind saputab tiivu, ei tea, kust nokk hakkab.
SJn — 1(2) var.

- d. Hiline lind saputab tiivaid, varane pühib nokka.
Kei — 1 var.
- e₁. Varane pühib nokka, hiline saputab tiiba.*
* tiiva (Juu v. Vän)
Amb, Juu v. Vän (Virkus) — 3 var.
- e₂. —————*
* sapsutab (Sim); tiibi (VNg, VJg)
EKMS IV 439; VNg, Rak, VJg, Sim, VMr, Pal — 6(7) var.
- e₃. Varane pühib nokka, aga hiline saputab tiibi.
VMr — 1 var.
- e₄. Varane pühib nokka, hiline saputab alles tiivu.
?Pil (Sõdur) — 1?(1) var.
- e₅. Varane nokka pühib, hiline siibu saputab.
Hlj — 1 var.
- f. Hiline saputab tiibu, varane pühib nokka.
Kos — 1 var.
- g. Varane saputab tiiba, hiline pühib nokka.
JMd — 1(3) var.
- A_{5a1}. Varane vares pühib nokka, hiline soputab siiva.
TMr — 1(2) var.
- a₂. Varajane vares pühib nokka, hillane soputab siivu.*
* varane (Kuu, Saa, Äks, TMr, Se), varahine (Vas); varõs (Vas); pühkib (Kuu), pühk (Võn, Vas, Se); hiline (Jõh, Kuu, Saa, Trv, Äks, TMr); sobutab (Kuu), soputas (Võn), sopotap (Vas), soputõs (Se); tiibu (Jõh, Trv, TMr), siibi (Kuu), siivi (Saa), siibu (Trv, TMr, Se), siivo (Vas)
Jõh, Kuu, Saa, Trv, Äks, TMr, Võn, Vas, Se — 13 var.
- a₃. Varane vares pühib juba nokka, kui hiline alles siibo soputab.
Hel — 1(2) var.
- b₁. Hillane vares soputas siivu, varajane pühip nokki.*
* sobotab (TMr); pühk (Võn), pühib; nokka (TMr)
TMr, Võn — 3 var.
- b₂. Hiline vares soputas siivu, varajane vares pühk nokki.
Võn — 1 var.
- c₁. Varane lind siis noka pühib, kui hiline tiivu soputab.
Rak — 1 var.
- c₂. Varane lind ikka nokka pühib, kes hiljaks jääb, see siibi sobutab.
Lüg — 1 var.
- d. Varane pühib nokka, hiline soputab tiibu.
Amb, Lai — 2 var.
- A_{6a1}. Varane vares pühib nokka, hiline siputab tiiva.
Plt — 1 var.
- a₂. Varane vares pühib nokka, hiline siputab tiibu.*
* tiivu (E; Plt), siivu (Mihkla-Parlo-Viidadepp, Vih.), siibu (EKMS; Hlj)
E 91, E² 14, Huvit, V Lisa 16/17, Mihkla-Parlo-Viidadepp I² 114, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 29, Vih. (1949) 93, Vih. (1952) 92, Vih. (1954) 98, EKMS IV 420; Hlj, TÜR, Plt, Ran — 4(21) var.
- b. Varane lind pühib nokka, hiline siputab siibu.*
* siivu (Wied., Kurrik, Kündja)
Stein 68, Wied. 203, Kurrik SÕ 23, Kündja nr. 3 (1884) 34, EKMS IV 420; Tt (Kreutzw.) — 1(10) var.
- c. Varane pühib nokka, hiline siputab siibu.*
* siivu (Trt), tiibu (Kuu)
Hlj, Kuu, Trt — 3 var.
- A₇. Hiline tiputab tiibu, varane pühib nokka.
VMr — 1(2) var.
- A₈. Hiline ehib tiibu, varane pühib nokka.
JJn — 1 var.
- A_{9a1}. Varane lind pühib nokka, hiline kehitab tiiva.
Kul, Hls — 2 var.
- a₂. Varane lind pühib nokka, aga hiline kehitab tiivu.
Pee — 1 var.
- b. Varane pühib nokka, hiline kehitab tiibu.*
* tiivasi (Jür)
Jür, Hel — 2 var.
- A_{10a1}. Varane vares püheb nokka, hiline lahutab tiivu.
Tor — 1 var.
- a₂. Varane vares püheb nokka, aga hiline lahutab tiibu alles.
PJg — 1 var.
- b. Varane lind pühib nokka, hiline lahutab tiibu.
Kir — 1 var.

- c. Varane pühib nokka, hiline lahutab tiivu.
Amb — 1 var.
- d₁. Varane pühib nokka, laisk lahutab tiibu.
VMr — 1 var.
- d₂. Varane lind pühib nokka, laisk lahutab tiibu.
VMr — 1 var.
- A_{11a}. Varane vares pühib nokka, hiline lehvitab tiibu.*
* lehitab (Vlg. Lisal.; Koe, Kuu, Vän, Ksi), lehutab (Tln); tiivo (Vän), tiibu (Tander), siivi (Ksi), slibu (Nõo)
Vlg. Lisal. nr. 15 (1890) 120, Tander 40, Nurmik I 23, Puus. KH III¹² 29, Puus. Eü I 113, Mihkla-Parlo-Vildebaum I 93, Viid. 93, Muuk-Mihkla I 15, Norm. 65, EKMS IV 420; Koe, Pai, Kuu, Tln, Vän, Ksi, Kam, Nõo — 8(33) var.
- b. Hiline vares lehvib tiivu, varane pühib nokka.
Han — 1 var.
- c₁. Varane lind pühib nokka, hiline lehvitab tiibu.*
* lehitab (Tür); tiivu (Jür, Vän)
EKMS IV 420; Koe, Ann, Tür, Jür, Vän — 5(6) var.
- c₂. Varane lind pühib nokka, hiline vast lehitab tiibu.
Amb (Tannenthal) — 1 var.
- d. Hiline lind pühib nokka, varane lehvitab tiivu.
Jür — 1 var.
- e₁. Varane pühib nokka, hiline lehvitab tiivu.*
* lehitab (Amb, Pai); tiibu (Lüg, JJn, Kuu), tiivi (Jür)
Lüg, JJn, Ann, Pai, Kuu, Jür, Kos, Tor — 8(9) var.
- e₂. Varane pühib nokka, aga hiline lehvitab tiivu.
Jür — 1 var.
- f. Varane lehitab tiibu, hiline pühib nokka.
KAH loe 19 — 12(3) var.
- A₁₂. Varane vares pühib nokka, hiline kratsib tiibu.
?Ote (Eisen) — 12(1) var.
- A₁₃. Varane vares pühib nokka, hiline tõstku tiibu.
?Põl (Rand) — 12(1) var.
- A₁₄. Varane pühib nokka, hiline pühib tiibi.
Kad — 1 var.
- B. Hiline pühib nokki, varane nelpab keelt.
Käi — 1(3) var.
- C. Varane lind pühib nokka, hiline siblib sitta.
Vig, PJg — 2(3) var.
- C_{1a}. Varane vares pühib nokka, hiline saputab saba.
Tor — 1 var.
- b. Varane lind pühib nokka, hiline saputab saba.
Kul — 1 var.
- C_{2a}. Varane vares pühib nokka, hiline siputab saba.
Plt — 1 var.
- b. Varane vares pühib nokka, hiline vares siputab saba.
Tt (õpil.) — 1 var.
- C_{3a}. Varane lind pühib nokka, hiline liputab saba.
Vig — 1 var.
- b. Hiline vares liputab saba, varane pühib nokka.
Rei — 1 var.
- Da. Varane lind pühib nokka, hiline no-kitseb sabaalust.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₁. Varane lind pühib nokka, hiline no-kitseb saba alt.
Kei, Mär — 2 var.
- b₂. Varane lind pühib nokka, hiline na-kitseb saba alt.
VMr, Mär — 2 var.
- E_{1a}. Varane vares pühib nokka.
Pal — 1 var.
- b. Varane kana pühib nokka.
Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34 — 1(4) var.
- c. Varane lind pühib ikka nokka.
As (J. Reimann) — 1 var.
- E_{2a}. Hillane vares pühk nokki.
Ote — 1 var.
- b. Hiline lind pühib ikka nokka.
LNg — 1 var.
- F_{1a}. Varane vares pühib nokka, hiline no-kib varbud.
Põl — 1 var.
- b. Varane lind pühib nokka, hiline no-kib varbud.
Põl — 1 var.

- F_{2a}. Varane lind luiskab nina.
Kündja nr. 3 (1884) 34 — ?(1) var.
- b. Hiline nonn luiskab nokka.
Jäm — 1 var.
- F_{3a}. Hiline vares peab varbed noppima.
Phl — 1 var.
- b. Hiline lind nokib varbaid.*
* varbud
Krj — 2 var.
- F_{4a}. Varane vares luiskab nokka, hiline nokib varbud.
Khk, Pöl — 2 var.
- b. Varane luiskab noki, hiline nokib varbaid.
Krj — 1 var.
- F_{5a1}. Varane lind luiskab nina, hiline nokib varbud.
Krj — 2(4) var.
- a₂. Varane lind luiskab nina, aga hiline nokib varbaid.
Sa (Veäster) — 1 var.
- b. Hiline lind luiskab nina, varane nokib varbuid.
Pöl — 1 var.
- F_{6a}. Varane lind luiskab nokka, hiline lehvitab tiibu.
Kär — 1 var.
- b. Varane lind lehitleb tiibu, hiline luiskab nokka.
Muh — 1 var.
- c. Hiline lind luiskab nokka, varane lind lehvitab tiibu.
Rap — 1 var.
- F₇. Varane lind luiskab nokka, hiline kehitab tiibasi.
Pha — 1 var.
- F₈. Varane vares luiskab nokka, hiline tõstku tiibu.
Pöi — 1 var.
- F₉. Varane luiskab nokka, hiline luiskab perset.
Khk — 1 var.
- F_{10a}. Varane kana luiskab nokka, hiline pühib perset.
Krj — 1 var.
- b. Hiline lind pühib perset, varane lind luiskab nokka.
Pöl — 1(2) var.
- F_{11a}. Varane lind luiskab nokka, aga hiline nokib perset.
Khk — 1 var.

- b. Varane luiskab nokka, aga hiline nokitseb saba alt.
Vil? (Suurkask) — 1(2) var.
- F₁₂. Varane lind luiskab nokka, hiline kisub perset.
Pöi — 1 var.
- F₁₃. Varane lind luiskab nina, hiline kisub perset.
Mus, Kär — 2 var.
- F₁₄. Varane lind luiskab nina, hiline nakitseb perset.
Kär, Kaa — 2 var.
- F₁₅. Varane luiskab nina ja hiline kapitseb p...
Jäm — 1 var.
- F₁₆. Varane lind luiskab nina, hiline kat-sub perset.
Wied. 203, EKMS IV 420; Sa — 3(7) var.
- F₁₇. Varane lind luiskab nina, hiline kat-sub tagumikku.
Kre — 1 var.
- F₁₈. Varane lind luiskab nina, hiline kat-sub kõhtu.
Sa? (R. Kallas) — 1 var.
- G. Varane kratsib perset, hiline nuuskab nina.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- H. Varane äigab habet, hiline kaabib perset.
Vän — 2 var.
- I. Hiline kaabitseb nokka.
Mär — 1 var.
- J_{1a}. Varane vares pühib nokka, hiline kaabib perset.
Mih — 1 var.
- b. Varane pühib nokka, hiline kaabib perset.
Pär — 1 var.
- J_{2a}. Varane lind pühib nokka, hiline kratsib perset.
Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34, EKMS IV 420 — 1(3) var.
- b. Hiline kratsib perset, varane pühib noka.
Kuu — 1 var.
- J₃. Varane vares pühib nokka, hiline katsub perset.
EKMS IV 420; TMr — 1(2) var.
- J_{4a1}. Varane lind pühib nokka, hiline perset.
Vig — 1 var.

- a₂. Varane lind pühib nokka, hiline pühib perset.
Aud — 1 var.
- b. Varane vares pühk nokki, hillane perst.*
* varajanõ — hillanõ; perse (Ote)
Ote, Kan — 4 var.
- c. Hillane vares pühk nokki, varajane perst.
Ote — 1 var.
- K. Varajanõ pühk nokki, hillanõ sori sulgi.
Plv — 1(2) var.
- L₁. Varane vares noogutab nokka, hiline liputab saba.
TMr — 1 var.
- L₂. Varane vares kõigutab nokka, hiline saba.
PJg — 1 var.
- M₁. Varane teritab nokka, hiline soputab tiibu.
EKMS IV 883 — ?(1) var.
- M₂. Hiline ihub nokka, varane saputab siibu.
Lai — 1 var.
- N. Varane vares siputab siivi, hiline raputab nokka.
Trt? (Pärtelpoeg) — 1 var.
- O. Varane vares noogutab nokki, hiline siibu.
Nõo — 1(3) var.
- P₁. Varane lind lehitleb tiibu, hiline nokitseb nina.
Muh — 1 var.
- P_{2a}. Varane vares nokitseb nina, hiline soputab siivi.
TMr — 1 var.
- b. Varane nokitseb nina, hiline soputab siivi.
Hls — 1 var.
- P_{3a}. Hiline nokutab nina, varane soputab siivu.*
* siibu
SJn — 2 var.
- b. Varane soputab siibu, hiline nokutab nina.*
* siiba
SJn — 2 var.
- Qa. Varajane vares noogutab nõna, hillane pühk perset.*
* varajane (San); noogutas (Ote, San); nõnna (Ote, San); perst (San)
Ote, San — 4 var.
- b. Varajane vares pühk perse, hillane noogutas nõnna.
Ote — 1 var.
- R_{1a}. Varajane vares pühip nõna, hillane perse.
Rõn — 1(2) var.
- b. Varajane vares pühib nena, hillane pühib perset.
TMr? (O. Kallas) — 1 var.
- R₂. Varajane vares pühib nõna, hillane võngutab siibu.
Puh — 1 var.
- R₃. Hiljane pühib nõna, varane soputab siivu.
Rõn — 1 var.
- S_{1a}. Varajanõ varõs pühk tsänku, hillanõ perst.
Ote — 1 var.
- b. Varajanõ varõs pühk iks tsänku ja illanõ perst.
Urv — 1 var.
- S₂. Hillane vares pühk tsänko.
Plv — 1 var.
- Š₁. Hildane vares nokk handa, varajane nõnna.
Kan — 1(2) var.
- Š₂. Varajane vares riputab handa, hillane pühip nokka.
Kam — 1 var.
- Š₃. Varajane vares kergitab nokki, hillane liputab handa.
Ran — 1 var.
- Z₁. Varane maigutab suud, hiline saputab siivi.
Hls — 1 var.
- Z₂. Varane maigutab suud, hiline pühib perset.
Hää — 1 var.
- Z₁. Varajane vangutab pääd, hiljane nüüstab kintsa.
Sak. Kal. (1880) lisa 83 — 1?(5) var.
- Z₂. Varajane vangutab pääd, hiline pühib perset.*
* hillane
Trv — 2(3) var.
- Z₃. Varajane vangutab pääd, hiline pöörab perset.
VII — 1 var.
- Z₄. Varajane vangutab pääd, hillane ratsip perset.*
* vangutes; rats'
Trv — 2(4) var.

- Z₅. Varajane vangutab pääd, hilläne
kõpitsap kõrva tagant.
Trv — 1 var.
- T₁. Varajene vangutes nõna, hilläne
pühk perset.
Trv — 1 var.
- T_{2a}. Varajanõ vaagutas nõnna, a hillanõ
krats perset.
Plv — 1 var.
- b. Varajane vaagutas nõnna, hillane
süüt perst.
Plv — 1 var.
- U₁. Varane vajutab nina, hiline siputab
siibu.
Krk — 2 var.
- U_{2a}. Varaline vajots nina, hiline jääs
ilma.
Krk — 1 var.
- b. Varane vajutes ninä, aga hiline jääs
ilma.
Krk — 1 var.
- Va. Varane lind vahendab nina, hiline
pühib perset.
Hää — 1 var.
- b. Varane vahendab nina, hiline pühib
perset.
Hää — 1 var.
- c. Hiline pühib perset, varane vahetab
nina.
Saa — 1 var.
- W_{1a}. Varane vares vaivendas nõna, hilla-
ne pühk perst.
Plv — 2 var.
- b₁. Varane vaeveldas nõnna, hiljane
pühk perst.*
* varajene (Hel), varahõnõ (Plv); vai-
veldes (Hel), vaivõndas (Plv); hilläne
(Hel), hillanõ (Plv)
Hel, Plv — 3 var.
- b₂. Varajene vaiveldes nõnna, hiljane
pühku perst.
Hel — 1 var.
- W₂. Varahinne tsirk õks nõna vaivõn-
das, hillanõ soputas.
Se — 1 var.
- W_{3a}. Varahine vaavendas nõnna, hillanõ
nüüst kintsa.
Räp — 1 var.
- b. Varahine vaavendas ninna, hillane
nühkadas kintso.
Võ (anon.) — 1 var.
- W₄. Varahine tsirk õks nõna vaivõndas.
Se — 1 var.

- W₅. Varajane vaavendas ninna, hillane
pühk silmi.*
* varahene; hillanõ
Räp — 2(4) var.
- W₆. Varahinne vares vaivendas nokke, a
hillane pühk silme.
Se — 1 var.
- W₇. Varajanõ noogutas nõnna, hillanõ
pühk silmi.
Räp — 1 var.
- Õ₁. Varahine tsirk üks vasara vaiveldas.
Se — 1 var.
- Õ_{2a}. Varahanõ varõs õks vaibendas va-
sara, hillane siputas siiba.
Vas — 1 var.
- b. Varahinõ tsirk vasara vaibõndas, a
hillanõ tsirk viil siputas siiba.
Se — 1 var.
- c. Varahinõ vasarat vaibõndas, hillanõ
siibaga siptas.
Se — 1 var.
- Õ₃. Varahinõ tsirk higo vasara.*
* varajanõ (Kam)
Kam, Se — 5(11) var.
- Õ₄. Varahinõ tsirk vasara higo, kann-
taja kats näge.
Se — 1 var.
- Vt. 3171 H.
- Õ_{5a}. Varajanõ tsirk pühk vasarat.
Se — 1 var.
- b. Varahine tsirk pühk vasarat.
Vas — 1 var.
- Õ_{6a1}. Varahine varõs vasara pühk, hillanõ
jääs üks siibu soputama.
Rõu — 1 var.
- a₂. Varanõ varõs üks vasara pühk, hil-
lanõ jääs siivu soputama.
Rõu — 1 var.
- b₁. Varahinõ tsirk pühk vasarat, hillanõ
siputas siiba.
Se — 1 var.
- b₂. Varahine tsirk pühk vasarat, hillane
soputas siiva.
Võ-Se (Stein) — 1(3) var.
- b₃. Varajane tsirk vasara pühk, hillanõ
siibo soputas.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- b₄. Varajane tsirk üks vasara pühk, hil-
lane jääs siivu soputama.
Rõu — 1 var.
- b₅. Varahine tsirk pühk vasarat, seni
kui hillane siivo soputas.
Vas — 1 var.

- b₆. Kui varahine tsirk vasarat pühk, sis veel hillane siivu soputas.
Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.
- c. Varahine vasara pühk, hillane siivu soputas.
Se — 1 var.
- d. Varahinõ varõs pühk vasarat, hildanõ helõtas siiba.
?Se (Tammeorg) — 1?(1) var.
- Õ_{7a}. Varajane vares pühk alati vasaret, hillane perst.
Krl — 1 var.
- b. Varanõ tsirk jääs iks vasarõt pühkmä, a hillanõ jääs perst pühk[ma].
Rõu — 1(2) var.
- Õ₈. Varajane tsirk pühk vasaret, hildane kisk silmi unest vallale.
Har — 1 var.
- Õ_{9a}. Varanõ tsirk iks vasara hämmäs.
Rõu — 1 var.
- b. Varane tsirk iks hämmäs vasara.
Norm. 66 — ?(1) var.
- Õ_{10a}. Varane tsirk hämmab iks vasara, hillane pühb perset.
Rõu — 1 var.
- b. Varane tsirk vasarõ hämmäs, hildanõ pühk perst.
Har — 1 var.
- Õ₁₁. Varanõ tsirk vasarõ hämmäs, hildanõ ei jouva' ennäst ilostõgi.
Har — 1 var.
- Õ_{12a}. Varanõ tsirk iks hämmäs vasara, hildanõ jääs ilma.
Rõu — 1 var.
- b. Varane tsirk ikka hämmaks vasara, hildane jääb ilma.
EKMS IV 420 ja 933 — ?(2) var.
- Õ₁₃. Varane tsirk püretas vasara, hillane jääs siivu soputama.
Vas — 2 var.
- Õ_{14a}. Varahinõ tsirk puhastas vasarat, hillanõ siputas siibo.
Se — 1 var.
- b. Varahanõ tsirk vasarat puhastas, a hillanõ siiba sibisteles.
Lut — 1 var.
- Ä. Varahinõ varõs puhastas nokka, hillanõ soputas siivõ.
Se — 1 var.
- *
- Ö. Varane pühb koksi, hillane kõhutab mokka.
Pär — 1(2) var.

- Üa. Varajane vares tõstab nina, hillane pühb nokka.
As (Pint) — 1 var.
- b. Varajane vares tõstap nina, hillane pühb nokki.
Kam — 1 var.
- X. Varane lind nokib terad, hillane soputab tiibu.
Kam — 1 var.
- Y. Varane vares karjub, kõht täis, aga hillane soputab siivu, vahib, kust tüki saaks tõmmata.
Vil — 1 var.
- Vrd. 13703. Varane vaatab pugu alla, hillane saba alla.
13674. Vara linnuke tõuseb, vara ka nokki puhastab.
13698. Varane lind leiab ikka tera.
1248. Hillane alles haigutab, aga varajane pühb juba perset.

13703. VARANE VAATAB PUGU ALLA, HILINE SABA ALLA — 7 var.

- A₁. —————
Kuu, Jõe — 3 var.
- A₂. Hillane vaatab saba alla, varane pugu alla.
Amb, Jõe — 3 var.
- B. Varane lind vahib pugu alla, hillane saba alla.
Kuu — 1 var.
- Vrd. 13702. Varane pühb nokka, hillane saputab tiibu.

13704. VARANE VASIKAS LÄHEB AIA TAHA — u. 55(65) var.

- A_{1a1}. —————*
* varajane (Mar, TMr, Rär), varajanõ (Rär), varahine (Vas); vask (Vas), vasik (Rär); lähab (KJn), lätt (Vas, Rär); taade (Vas), taadõ (Rär)
Jõh (õpil.), Mar (Hiemägi), Vil, KJn, ?Plt (õpil.), VI, Lai, Pal, TMr (Hintser), Vas, Rär (Lepson) — u. 10(14) var.
- a₂. Varane vasikas läheb ikka aea taha.*
* varajane (Trv); vasik (Trv, SJn); lähab (Trv, SJn); iki (Trv, SJn); aia (EKMS; Trv, SJn, Trt)
EKMS IV 791; Trv, SJn, Pil, ?Trt (õpil.) — 3 — 4(5) var.
- a₃. Varajane vask lätt iks aia taade.*
* varajane (Võn)
Võn, Rõn — 3 var.
- a₄. Varajane vask iks aja taade lätt.
Kan — 1(2) var.

b₁. Varajased vasikad lähevad aia taha.*

* varased (Trv, MMg), varajatse (Kam, Ran, Ote, Vru, Plv), varajetse (San), varaitse (Plv), varahitse (Võ); vaska (Kam, Ran, Ote, San, Plv, Võ), vasika (Vru); lähavad (Trv), lähvad (MMg), lähvä (TMr), läävä (Kam, Ran, Plv), lääva (Ote, San, Vru, Plv, Võ); taga (Trv), taade (Ta, Plv, Võ), taadõ (Vru, Plv) Trv, Vil, Ta, Võ, Tt (S. Veske) — 13(14) var.

b₂. Varajased vasikad lähvad ikka aia taade.*

* varajase (Trv), varased (TMr), varajatse (Kam, Kan); vaska (Trv, Kam, Kan); lähve (Trv), lähvä (TMr), läävä (Kam, Kan); ikki (Trv), ikke (TMr), iks (Kam, Kan); taga (Trv) Trv, TMr, Kam, Ran, Kan — 5 var.

c. Varajatse vaska võeva aia taade minna.

Kam — 1 var.

A_{2a}. Varajane vasik visates taga aia.

Trv — 1(2) var.

b₁. Varane vasik visatakse ika aia taha. MMg — 1 var.

b₂. Varanõ vasik iks aia taadõ visatas. Rõu — 1 var.

c₁. Varajased vasikad visatakse aia taha. Vil — 1 var.

c₂. Varajase vaska visatas aia taga. Trv — 1 var.

B. Varahitse vasika läävä aia taade, hiltsist sai asi. Plv — 1 var.

Ca₁. Varahine vars lätt pea aia taade. Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₂. Varahine vars lätt aia taade. Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Varane vars visatakse ikka aia ääre. Hls — 1 var.

D. Enneaegne vasikas läheb aia taha. E. Poomi seletus: 1) enneaegse kiitlemise kohta; 2) armastajate kohta, kes enneaegu väga sõbrad on. Norm. 217; Rap v. Mär — 1(3) var.

E. Varane vasikas viidakse ikka värava taha. San? (Elsen) — 1 var.

Fa. Varane vasikas läheb hangele.*

* varajane (Lai); vasik (Tt); lääb (Tt) P. Tammepuu (Lai) seletus: öeldakse selle kohta, kui 1) midagi liiga vara tehakse;

2) ei tehta omal ajal; 3) enneaegse kiitlemise kohta.

Trm, Lai, Tt (Kielas) — 4 var.

b₁. Varased vasikad lähevad hangele. Lai — 1 var.

b₂. Varased vasikad lähvad ikke hangele. Sim — 1 var.

G. Varased härjad lähvad ikke hangele. Sim — 1 var.

Vrd. kk: Vasikas läks aia taha (Kos).

Vrd. 698. Esimene vasikas läheb aia taha.

13706. Varane vasikas läheb pasale.

669. Enneaegne vasik jäeb haigeks.

13691. Varahitsõ vasigõ' lää äi' mõtsa.

13705. Varane vasikas läheb metsa.

694. Esimene peotäis viska ikka aia taha.

13705. VARANE VASIKAS LÄHEB METSA — ?(2) var.

E 91, E² 14.

Vrd. 13691. Varahitsõ vasigõ' lää äi' mõtsa.

13704. Varajane vasikas läheb aia taha.

13706. Varane vasikas läheb pasale.

13706. VARANE VASIKAS LÄHEB PASALE — 24(29) var.

a₁. —————*

* vasik (Saa v. Hls, Krk); lähab (Saa v. Hls, Vil, KJn), lääb (KJn), lää (Krk) Tln, Saa v. Hls (Söggel), Krk, Vil, SJn, KJn — 7(9) var.

a₂. Varane vasik lääb iki pasale. Krk — 1 var.

b. Varane vasikas läheb paska. E 91, E² 14 — ?(2) var.

c₁. Varased vasikad lähevad pasale.*

* varajase (Hel, Trv), varase (Hls), varatse (Pst), varajatse (Trv); vasika (Hel, Pst), vasiku (Hls, Pst), vaska (Trv); läheva (Hel), läeve (Hls), läävä (Pst), lääve (Trv)

A. Pikamäe (Pst) seletus: «Inimese kohta, kes teeb mõnda tööd enne, kui sobiv aeg on tulnud.»

Hls, Vil, As (Pallu) — 7(8) var.

c₂. Varajetse vaska lääve ikki pasale. Hel — 1 var.

c₃. Varalise vasigu lääve iki pasal.

M. Sarve seletus: selle kohta, kes ilma ette mõtlemata midagi halvasti teeb.

Krk — 1 var.

d. Varajatse vasika lääve alati pasale. Trv v. Rõu (Silpsen) — 1 var.

- e. Varased vasikad jäävad ikke pasale.
Hlj (Leetberg) — 1 var.
- f₁. Varane vasikas hakkab pasale.*
* vasik (Vl)
Plt, Vl (Kuuben) — 2 var.
- f₂. Varanõ vasik nakas pasandama.
Rõu — 1 var.
- g₁. Varane vasikas pasandab.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- g₂. Varajane vasik pasandap.
Trv — 1 var.
- Vrd. 699. Esimene vasikas pasandab.
13704. Varane vasikas läheb aia taha.
13691. Varahitsõ vasigõ' lää äi' mõtsa.
13705. Varane vasikas läheb metsa.

13707. VARANE VASIK, HILINE TALL
— 16 v. 17(25) var.

- Aa₁. —————*
* vasikas (Norm., EKMS; Hlj, Kuu); tal-
leke (Hlj)
Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34, Norm.
92, EKMS I 1002; Hlj, ?Kuu (Jahe), TMr
(Herms) — 2 v. 3(7) var.
- a₂. Varane vasik ja hiline tall.*
* varajane — hiljane; talleke (Trv)
Käi (Sooster), Trv — 2(4) var.
- b. Hiline talleke, varane vasikas.
Kei — 1 var.
- c. Varajane vasik ja hillane talleke om
hää.
Trv — 1 var.
- d. Varajane vasik ja hillane talleke om
hää üles kasvata.
Trv — 1 var.
- e₁. Varane lehmavasikas, hiline lamba-
tall olla paremad.
Krj (Allas) — 1(3) var.
- e₂. Varane lehmavasikas ja hiline lam-
batall on parem.
Lai — 1 var.
- f. Hiline lammatall ja varane lehmava-
sikas.
V. Eenveere seletus: «Need oo kasuli-
kud: varane vasikas hakkab metsas roho
peal sööma ja hiline lammatall ka.»
Kul — 1 var.
- g. Varajase vaska ja hillatse voona-
kese lääva häste edesi.
Ote — 1 var.
- Ba. Varasest vasikast ja hilisest lamba-
tallest kasvavad head eluloomad,

kuna hiline vasikas ja varane lamba-
tall eluloomaks hädä ei ole.
Saa — 1 var.

- b. Varane vasikas ja hiline tall on pa-
remad kui hiline [vasikas] ja varane
tall.
Saa — 1 var.

*

- C. Paremb hilladsõ oonaksõ' ku varad-
sõmp vasik.
Har — 1 var.

* *

- D. Hiline vasik, varajane talleke.
Trv — 1 var.

*

- E. Hiline vasikas ja varane vars —
neist saab head peuloomad.
Krj (Mägi) — 1 var.

13708. VARANE VÕERAS LÄHEB ILMA
SÜÖMATA MINEMA — 1?(1) var.

- ?Kuu (Kalberg).
Vrd. 3678. Kevadine võõras lähäb tühja kõhu-
ga koeo.

13709. VARASEL KEVADEL, KUI HÄRG
ENNE JÜRIPÄEVA ROHTU SÜÜA
SAAB, TULEB PÄRAST JÜRİ-
PÄEVA ETTE, ET TUI EI SAA
NOKKIDA KÜLMA PÄRAST —
1 var.

- Tor (Oidermann).
Vrd. 5222. Kui küünlapäeva ajal saab härg
räästa alt juua, siis maarjapäeva ajal ei
saa kukki.

13710. VARASEL KÜLVJAL ON AJAD
EES, HILISEL KÜLVJAL TAGA*
— ?(5) var.

- * külvajal (Norm., EKMS)
CRJ Sak. Kal. Põl. (1880) 214, Norm. 88,
EKMS III 378.

13711. VARATSE ASJA VASTU EI SAA
ÜKSKI — 4(30) var.

- Aa. —————*

- * varase (KAH, Norm.); vasta (Marpurg,
KAH, Norm., Norm. Cl.); ütski (Marpurg)
* Helle 359, Hupel 118, Marpur 72,
Beitr. XI 159, Poromenski EGr. 226, Wied.
204, Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH EKAI
159, Norm. 66, Norm. Cl. 32 — 1(17) var.

*

Warratse asja wasto ei sa ükski, Morgensunde hat
Gold im Munde.

b. Varatse asja vasta ei jõua ükski.
Stein 68, Wied. 204, Kündja nr. 3 (1884)
34 — ?(6) var.

c. Varase asja vastu ei hakka ükski.
?Vil (anon.) v. Vru (R. Kallas) — ?(3)
var.

B. Ega varase voima vastast.
Kuu — 1 var.

Ca. Egä varase vastast ole.
Kuu — 1(2) var.

b. Ega varase vastast.
Kuu — 1 var.

13712. EGA VARAS OMA ADRA MAHA
EI JÄTA — 1 var.

Tt (C. E. Berg).

Vrd. kk: Sii oma atra ei jätä 'mis amet külgi
õpitud, ega sellest lahti ei saa' (Kõp).

13713. EGA VARAS VARGA JÄRELT EI
VARASTA — 1 var.

Vln (Ratas).

Vrd. 13747. Varas varastab varga tagant, suur
jumal naerab ülevalt.

13714. EI VARGAL JUMALA ONNISTUST
OLE — ? kuni 2(2) var.

A. —
?Kuu (Lindström) — 1?(1) var.

B. Ega varastatud asi õnne ei too.
?Tln (Grünthal) — 1?(1) var.

13715. KAS SEE KA MONI ASI, ET
VAPAS ASJU VODAB, ONGI
HULLU, KUI TA EI ODA —
1 var.

VNg (Aug. Krikmann).

13716. KES VARGA ETTE VÕIB SEISTA
— 1(17) var.

a. —

* Helle 339, Hupel 109, Poromenski EGr.
195, Jannau Lüh. Kram. 138, KAH EKAI
152 — 1(6) var.

*

Kes varga ette võib seista? wer will für einen Dieb
Bürgewerden.

b. Kes varga eest võib seista.

Stein 28, Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883)
442, E MVH 77, E 37, E² 58 — ?(11) var.

Vrd. 13718. Kes võib vargale käemeheks ha-
kata.

13717. KES VARGA OMA HOIAB, SAAB
VARGA PALGA OSALISEKS —
1 var.

* Arvelius 56.

*

Kes varga Omma hoiab; saab var-
ga palga osalisjeks.

Vrd. 13899, eriti E: Kui ei oleks, kes varga
oma hoiab, siis ei oleks ka varast.

13718. KES VÕIB VARGALE KÄE-
MEHEKS HAKATA — 1?(1) var.

?Sa? (anon.).

Vrd. 13716. Kes varga ette võib seista.

13719. KIS VARGA JÄRELT VARASTAB,
KÜLL SIE NAERAB — 1 var.

Jõh (Wiedemann).

Vrd. 13747. Varas varastab varga tagant,
suur jumal naerab ülevalt.

13720. KUNAS VARAS RIKKAS SAANU
— 6—10(12) var.

Aa. —

Puh — 1 var.

b. Varas pole kunagi rikas.
Sim — 1 var.

c. Varas ei saa ialgi rikkas.
Krk — 1 var.

d. Ega keegi varas rikkaks saa.
E MVH 74 — 1?(3) var.

e. Ükski varas pole rikkaks saanud.
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.

f. Ega keegi varas rikkaks ei läha.
Trv v. Rõu (Siipen) — 1 var.

B. Kua varas om rikkaks lännü, kõik
kehvalt koolese.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

C. Vargusega ei ole keegi rikkaks saa-
nud.

?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

D. Vargu hääst ei saa rikkas.
Rõu — 1 var.

E. Nõid ja varas pole iial rikkad olnud.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vrd. 13736. Varas on alati vaene.
3583. Kelmusega ei ole kiäki rikkas saanu.

13721. MES VARGA KÄBIS, SIE VARGA TASKUS — 1 var.

käbis = käpas
Kuu (Lindström).

13722. MIS VARAS VÕTAB, EI SEDA VARGALT ENAM VÕETA — 1 var.

Hlj (Leetberg).

13723. SENI VARAS VARASTAB, KUNNI LÕOG TÄIS SUAB — 4—6(8) var.

Aa₁.

Ksl — 1 var.

a₂. Varas varastab ika senni, kui ta lõõg täis saab.
?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

a₃. Varas varastab nii kavva, kui liig täüs saap.*

* liig = lõõg (?)

Norm. Cl. 31; ?Har? (anon.) — 1 v. 2(2) var.

b. Varas vannus ja varastas, kooni lõõg täüs saa.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Varas varastab senni, kui lõõga läheb.

Sa (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.

Vrd. 15103. Ükskord ikka lõõg täis saab.

13724. SUUR VARAS AUS MEES, VÄIKE ISTUB KONGI SEES — 1?(4) var.

Norm. 139, EKMS IV 428; ?Hag (õpil.).

Vrd. 14474. Väiksed vargad ripuvad võllas, suured sõidavad tõllas.

13725. VAI VARAS VARAST NÄEB — 1 var.

Trt (Mälson).

13726. VARAS EI LÄHE ÜHE NAIRI PÄRAST AEDA — u. 35(79) var.

Aa₁. Ei varas lähä ühe naire pärast aeda.*

* ega; lähe (Amb)

* Helle 330, Hupel 105, Poromenski EGr. 185, Körber VRMK 35, KAH EKA1 150; ?Amb (Tannenthal) — 1 v. 2(20) var.

*

Ei varras lähhä übbe naire pärast aeda ein Dieb geht nicht wegen einer Sache aus stehlen (wegen einer Räube im Garten usit. de *πρὸς τὴν αἰδή*.)

a₂. Ei varas lää üte naari pärast aida.

* Hupel 105, Poromenski EGr. 185, Norm. Cl. 21/22; ?Võn (Pint) — 1 kuni 2(5) var.

*

ei varras lähhä übbe naire pärast aeda, vru.] der Dieb geht nicht wegen einer Sache aus stehlen
† ei varras lä ütte naari pärast aida, drept.] der Räube in Worten.

a₃.

Nls — 1 var.

a₄. Varas ei lää üte naari pärast aida.
Võn — 1 var.

a₅. Varas ei lähe mitte ühe naire pärast aeda.
VMr (Mastberg) — 1 var.

a₆. Ühe naeri pärast ei lähe varas aeda.
Norm. 138, EKMS IV 428 — ?(5) var.

a₇. Ei varas ühe nairi pärast aeda lähe.
Stein 13, Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883) 382 — ?(9) var.

a₈. Ega varas ühe naire pärast aeda lähe.
Ha, Vig, Pil — 6 var.

a₉. Ega varas üte naari pärast aida lää.
?Plv (Tobre) — 1?(1) var.

a₁₀. Ega varas ühe naeri pärast aeda ei läha.
Trv — 1 var.

a₁₁. Ega varas ei lähe aeda ühe nairi pärast.
Wied. 22, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(2) var.

a₁₂. Ega varas lähe aeda ühe naire pärast.
E 15, EKMS IV 427 — ?(4) var.

Ba₁. Ega ühe naeri, pärast aeda minda.*
* nairi (Hlj), naari (MMg); aida (MMg); minna (Hlj, Rak), menna (Hlj)
EKMS III 338; Hlj, Rak, Rap, MMg — 5 v. 6(6) var.

a₂. Ühe nairi pärast aeda ei minda.
G. Klemmeri seletused: 1) selle kohta, kui keegi mingi asja võttis, varastas või soovis midagi; 2) tüdruku ja poisi suhte kohta.
Amb — 1 var.

b₁. Ühe naire pärast ei maksa aida minna.
Pil — 1 var.

b₂. Ei maksa üte nairi pärast aeda minna.
VMr — 1 var.

b₃. Ega ühe nairi pärast maksa aeda minna.
Pal (Maasen) — 1 var.

c. Kesse ühe nairi pärast aeda läheb.
JJn — 1 var.

*

C. Ega ühte nairist aeda panda.
Pal (Maasen) — 1 var.

D. Ühe naerile veel aeda ei tehta.
Kad — 1 var.

* *

Ea₁. Kes ühe naari pärast kuopa lähäb.*
* kis; kuupa; läheb (Kod)
Iis, Kod — 2 var.

a₂. Kie ühe naeri perä kuopa lähäb.
A. Källo seletus: laste arvukuse kohta.
Lüg — 1 var.

b. Ühe nauri perast ei maksa koopa mennä.
Jöh — 1 var.

F. Üte naari perast ei massa kooba kaivmine.
Võ (anon.) — 1 var.

G. Egas üte naari perast auk ole kaevet.
Trv — 1 var.

H. Varas ei lähe ühe nairi pärast koo-passe.
Pal — 1 var.

* *

I. Kes kitse pärast lakka ehk ühe naari pärast keldri või lapse pärast laadale.
Rak (Jürjev) — 1 var.

Vt. 3392 J.

J. Ei karu ühe naire pärast kaeraaeda lähe.
?Kei (Winter) — 1?(1) var.

K. Ega keegi ühe nairi pärast naire-aeda lähä, ikke ta võtab kaks ehk kolm tükki.
A. Schultzi seletus: «Lapse sünnitamise kohta.»
Koe — 1 var.

Vrd. kk: Kudas ta selle õhõ naire pärast

aeda läks 'kui vanematel on ainult üks laps' (Juu).

Vrd. 3285. Ühe kartule pärast ei võeta koo-pasuud lahti.

13727. VARAS EI LÄÄ ILMASKI ÜTSINDA LÜLLI — 2(6) var.

a. _____*

lüll = võllas

* ei läe (Wied.), ei lähe (Norm., EKMS) üksinda (Norm., EKMS)

Wied. 203, Norm. 139, EKMS I 990 ja IV 428; Ote (Vuks) — 1(5) var.

b. Varas ei taha' kunagi ütsindä lüllü minnä.
Urv (Seen) — 1 var.

13728. VARAS HIILIB KODU KUI VANA SÖBER, KELM TULEB KODU, KELLA EI OLE KAE LAS — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

13729. VARAS IKKA ENESE TAGANT VARASTAB — 4—7(12) var.

Aa₁. _____

Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34, Norm. 139, EKMS IV 428 — 1(5) var.

a₂. Varas iks hinne takast varastas.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(2) var.

a₃. Varas varastab ikki oma tagast.
Trv — 1 var.

b. Varas varastab oma tagant.
Kaa — 1 var.

B. Varas varastab oma varandust.
Lai — 1 var.

C. Varas varastas iks alati hinele kah-jos.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

D. Varas varastas mitte indä kasus, aga indä õnnõtusõs.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

Vrd. 13747. Varas varastab varga tagant, suur jumal naerab ülevalt.

13730. VARAS JÄTAB JÄLJED — 1 var.

Aks (Blaubrik).

Vrd. 13758. Vargal on lühikesed jäljed.

13731. VARAS JÄTAB VARNA SEINA,
TULI EI JÄTA SEDAGI —
u. 250(360) var.

A_{1a1}. Varas jätab varna seina, ei tuli
jätta ühtegi.*

* saina; ütteke (Norm. Cl.)

* Helle 359, KAH EKAI 159, Norm. Cl.
31 — 1 kuni 2(5) var.

*

Varas jätab varna seina, ei tuli jätta ühtegi,
Diebe lassen noch etwas bleiben, aber Feuer-Schaden
macht Bettel-arm.

a₂. Varas jätab varna seina, tuli ei jätta
ühtegi.

* Hupel 118, Poromenski EGr. 225, Kör-
ber VRMK 39; Aud — 1(14) var.

*

Varas jätab varna seina, tuli ei jätta ühtegi, rev.
Varas jättab varna seina, tuli ei jätta ühtegi, tõst. } der Dieb läßt
den Dieb an der Wand, Feuer läßt gar nichts.

a₃. Varas jätab varna seinale, tuli ei
jätta ühtegi.
Iis — 1 var.

b. Varas ehk jätab varnagi seina, aga
tuluke ei jätta ühtegi järele.
Jõh — 1 var.

A_{2a1}. Varas jätab varna, tuli ei jätta mi-
dagit.*

* jätab — jädä; midägi (Kuu), midagi
(Stein)

Stein 68; Kuu, Muh — 2(4) var.

a₂. Varas jätab varnadki, tuli ei jätta
midagi.
Amb — 1 var.

a₃. Varas jätab varna seina, tuli ei jätta
midagi.*

* jätab (Lüg, Kuu); seinä (Lüg, Kuu);
tuluke (Krj), tuluk (Kaa); ei jätta (Lüg),
ei jädä (Kuu), ei jätta (Juu); midägi
(Kuu), midagit (Kaa, Vil)

Muuk-Mihkla I 82; Lüg, Kuu, Juu, Sa,
Mih, Trv, Vil, Pal — 12(15) var.

a₄. Varas jätab varna seina, aga tuli
ei jätta midagi.*

* jätäb — jätä; seinä (KJn); midagid
(Sa, Mus), midägi (KJn)

Rak, Sa, Tor, KJn, Trm — 7 var.

a₅. Varas jätab seina varna, aga tuli ei
jätta midagi.
Lai — 1 var.

a₆. Varas jätab varna seina, tuli ei mi-
dagi.

Hel — 1 var.

a₇. Varas jätab varna seina, tuli mette
midagid.*

* mitte midagi (Hel)

Põl, Hel — 2 var.

a₈. Varas jätab ikka varnagi seina, aga
tuli mitte midagi.

Vän — 1 var.

a₉. Varas jätab ometigi varna seina,
tuli aga mitte midagi.

Tor — 1(2) var.

a₁₀. Varas jätab ommeti varna seina,
tulekahju midagi.

Vig — 1 var.

a₁₁. Varas jätab varnagi maha, tuli ei
jätta midagi.

Hlj — 1 var.

a₁₂. Varas jätab varna, tuli ei jätta mi-
dagi tippu.

?Lüg (Källo) — 12(1) var.

b₁. Varas jätab vaja seina, tuli ei jätta
midagi.*

* jätap (Vön), jätt (Vön, Rõu, Räp, Vö);
saina (Vön, Rõu, Räp, Vas); midägi
(Rõu, Räp)

Hel, Vön, Ran, Rõu, Räp, Vas, Vö
(Schmidt) — 9 var.

b₂. Varas jätt vajagi saina, tuli ei jätta
midägi.

Ote — 1 var.

b₃. Varas jätt viil vajagi saina, tuli ei
jätta midägi.

Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.

b₄. Varas jätt viil vaea saina, aga tuli
ei jätta midagi järele.

Hel — 1 var.

b₅. Varas jätab vaja seina, aga tuli ei
jätta midagi.

Trt — 1 var.

b₆. Varas jätab vagja seina, aga tuli ei
jätta midagi üle.

Trv — 1 var.

b₇. Varas jätt vag'a saina, tuli mitte
midägi.

San — 1 var.

b₈. Kui varas varastas, jääs vaejagi
saina, tuli ei jätta midagi.

Ote — 1 var.

b₉. Tuli ei jätta midägi, varas jätt va-
jagi.

Rõu — 1 var.

- b₁₀. Varas jätt vag'a saina, tuli ei jätta mitte midagi.
San — 1 var.
- A₃a₁. Varas jätab varna, tuli ei jätta kedagi.
Tt (Kreutzw.) — 1 var.
- a₂. Varas jätab varna, aga tuli ei jätta kedagi.
Trm — 3 var.
- a₃. Varas jätab varnagi, tuli ei jätta kedagi.
Lüg — 1 var.
- a₄. Varas jätab varna seina, tuli ei jätta kedagi.*
* jättab; ei jätta (VNg)
VNg, Rkv, Jõe, Pst — 4(5) var.
- a₅. Varas jätab varna seina, aga tuli ei jätta kedagi.*
* jätab; seinä; kedagi (Hls)
EKMS I 292; Koe, Aud, Hls — 3(4) var.
- a₆. Varas jätab varnadki seina, aga tuli ei jätta kedagi.
Pal — 1 var.
- a₇. Varas jätab varna seina, aga ei tuli ei jätta kedagi.
PJg — 1 var.
- a₈. Varas jätab varnad järele, tuli ei jätta kedagi.
Lai — 1 var.
- a₉. Varas viib — jättab varnagi, tuli ei jätta aga kedagi.
Jõh — 1 var.
- a₁₀. Varas varassab — jäeb varn seinä, tuli põletab — ei jõe kedagi.
MMg — 1 var.
- b₁. Varas jätab vadja seina, tuli ei jätta kedagi.
Saa — 1 var.
- b₂. Varas jätap vaia seinä, tuli ei jätta kedagi.
TMr — 1 var.
- B₁a₁. Varas jättab varna, tuli ei jädä siidägi.
Kuu — 1 var.
- a₂. Varas jätab varna, tuli ei jätta sedagi.
Trt, Kam — 2 var.
- a₃. _____*
* jättab — ei jätta (Jõh); äi jätta (Pha); tuluke (VMr); sedagid (Pha)
Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34, E 91, E² 58, Raud VMj 219; Jõh, VJg, Jür, Vig, Pha, Põi, Tor, Krk, Kõp, Pal — 12(27) var.
- a₄. Varas jätab varnagi seina, tuli ei jätta sedagi.*
* jättab (Hlj), jättab — jädä; seinä; siidägi (Kuu)
Hlj, Kuu, Tor — 3 var.
- a₅. Varas jätab varna seina, tuli mitte sedagi.
Kul — 1 var.
- a₆. Varas jätab varna seina, tuli ei sedagi.
?Vig (Eisen), Khk — 1 kuni 2(2) var.
- a₇. Varas jätab varna seina, aga tuli ei jätta sedagi, vaid viib kõik ää.
?Mar (Hiemägi) — 12(1) var.
- a₈. Varas varastab — jätab varna saina, tuli ei jätta sedagi.
Nõo — 1(4) var.
- a₉. Varas jätab varna seina, tuli ei tee sedagi.
Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34 — 1(2) var.
- a₁₀. Varas jätab varna seina, aga tuli ei jätta seda kah.
SJn — 1 var.
- b₁. Varas jätt vaja saina, tuli ei jätta sedagi.*
* jätab (Hel, Pst, Vil, Elva); vagja (Krk, Pst), vaea (Trv); seina (Krk, Hel, Trv, Pst, Vil, Elva); sedagi (Krk, Trv, Vil, Elva)
Krk, Hel, Trv, Pst, Vil, Elva, Rõu — 8(11) var.
- b₂. Varas jätab vagja seina, aga tuli ei jätta sedagi.
Trv — 1 var.
- b₃. Varas jätab ikki vagja seina, aga tuli ei jätta sedagi.
Trv — 1 var.
- b₄. Varas jätap vajaki saina, tuli ei jätta sedäki.
Ote — 1 var.
- b₅. Varas jätt vajaki saina, enge tuli ei jätta sedäki.
Nõo — 1 var.
- b₆. Varas jätab vagja seinä, tuli i jätta sedasamagi.
Trv — 1(2) var.
- b₇. Varas jätab vakja seina, tuli ei jätta seda kah.*
* ka (Trv)
Trv, Trv v. Rõu (Slipsen) — 2 var.
- B₂a₁. Varas jätab varna saina, tuli ei jätta todaki.
TMr — 1 var.

- a₂. Varas jätt varnagi saina, a tuli ei jäta tuudki.
Rõu — 1 var.
- b₁. Varas jätt vaja saina, tuli ei jäta todaki.
Ote, TaL (Kihu) — 2 var.
- b₂. Varas jätt vaiagi saina, tuli ei jäta todagi.
San — 1 var.
- b₃. Varas jätt viil vajagi saina, tuli jätä_äi' tuudki.
Se — 1 var.
- b₄. Varas jätt õks vajagi saina, a tuli ei jätä tuudki.
Rõu — 1 var.
- b₅. Varas jätab vajaki saina, tuli ei jäta toda kah.
Kan — 1 var.
- b₆. Varas jätt vajagi saina, tuli jäta ei tuud kah.*
* tood (Vas v. Se)
Rõu, Vas v. Se (Sandra) — 2(5) var.
- b₇. Varas jätt vaja varna, tuli ei jäta tuudki.
Plv — 1 var.
- b₈. Varas tulõ majja, jätt vajage saina, tuli jätä_äi' tuudki.
Se — 1 var.
- Ca₁. Varas jättäb varnagi, aga tuli ei kuhugi.
Lüg — 1 var.
- a₂. Varas jätab varna õtsa, tuli ei jäta kuhugi.
Lüg — 1 var.
- b. Varas jätab vagja seina, tuli ei jäta koheki.
Krk — 1 var.
- D. Varas jättäb varna, tuli ei jättä sin-negi.
Jõh — 1 var.
- E_{1a1}. Varas jätab varna seina, tuli ei jäta varnagi.*
* jätab; saina (San)
VMr, Kaa, Pal, San — 4 var.
- a₂. Varas jätab varna seina, tuli ei jäta varna seina.*
* jätt; varnagi (Krk)
Ans, Krk — 2 var.
- a₃. Varas varastab — varnad jätab, tuli põletab — ei jäta varnasigi.
Nrv — 1 var.
- a₄. Varas varastab — viel jääb, aga tuli ei jäta varnagi.
Trm — 1 var.
- a₅. Varas jättab varna, tuli ei jätta varnagi seina.
Rak — 1 var.
- b. Varas jätab varna seina, tuli ei jäta vakjagi.
Hls — 1 var.
- c₁. Varas jätab vagja seina, tuli ei jäta vakjagi.
Hls — 1 var.
- c₂. Varas jätt vaja saina, tuli ei jätä vak'kagi.
Vas — 1 var.
- c₃. Varas jätt veel vajagi saina, tuli ei jätä vak'a ka.
Rõu — 1 var.
- E₂. Varas jätab varna, aga tuli ei jäta varna asetki seina.
Kuu — 1 var.
- F. Varas jätab varnagi, aga tuli ei jäta muud kui pal'la aseme.
Sim — 1 var.
- G. Varas jätab varna seina, tuli toa asetki.
VII — 1 var.
- Ha. Varas jätab varna seina, tuli ei jäta seinagi.
Hää — 1 var.
- b. Varas jätt vajagi seina, tuli ei jäta seinagi.
Vil — 1 var.
- I. Varas jätab vaia seina, tuli ei hilpu ihu peale.
Hls — 3(5) var.
- J. Varas jätab varna seina, tuli ei jäta pulka pulga peale.
JJn — 1 var.
- K. Varas jätab varna seina, tuli ei jäta palkigi paigale.
Tür — 1 var.
- L. Varas jätab varna seina, aga tuli ei jäta tikkugi.
Mär — 1 var.
- M. Varas jätt vajaki' saina, tuli jätä_äi jälgegi perrä.
Rõu — 1 var.
- N. Varas võtab — jätab varnad seina, tuli ei jäta kribet maha.
TMr — 1 var.
- O_{1a1}. Varas jätab varna, tuli ei jätä tuk-ki.
Vig — 1 var.
- a₂. Varas jätab varnagi, aga tuli ei jäta tugigi.
Lüg — 1 var.

- a₃. Varas jätāb varna seina, tuli ei jātā tukkigi.*
* jätāb — ei jātā (trūkised)
Norm. 45, EKMS IV 84; Hel — 1(7) var.
- a₄. Varas jätāb varna seina, tuli ei jātā tukki maha.
Vil (anon. v. R. Kallas) — 1(3) var.
- a₅. Varas jätāb varnagi seina, tuli ei jātā tukkigi järele.
Kuu — 1 var.
- a₆. Varas jätāb varna seina, tuli mitte tukkigi.
Hää — 1 var.
- b₁. Varas jätāb vaia seina, tuli ei jātā tukkigi.*
* vagja; jätāb — ei jātā (Pst)
Pst, TMr — 2 var.
- b₂. Varas jätāb vaia seinā, aga tuli ei jātā tukkigi.
Hel — 1(2) var.
- b₃. Varas jätāb ikka veel vatja seina, aga tuli ei jātā tukkigi järgi.
Vil — 1 var.
- b₄. Varas jätāb vaia varna, tuli ei tukki tuha alla.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- O₂a₁. Varas jätāb varna seina, tuli ei jātā tungaltki püsti.
Plt — 1 var.
- a₂. Varas jätt viil varna saina, tuli ei jātā tungaltki perra.
Ote — 1 var.
- b₁. Varas jätāb vaja seina, tuli ei jātā tungaltki.*
* jätt; saina (Har)
Har, Rõu — 2 var.
- b₂. Varas jätt vaja saina, a tuli ei jātā tungõltki perrā.
Kan — 1 var.
- b₃. Varas jätt vajagi saina, tuli ei jātā tukandki.
Rõu — 1(2) var.
- b₄. Varas jätt vajagi saina, aga tuli ei jātā tukandegi.
Plv — 1 var.
- O₃. Varas jätāb vagja seinā, tuli lõnga-tukkagi.
Trv — 1 var.
- O₄. Varas jätāb varna seina, aga tuli ei jātā tükki ka järele.
Trm — 1 var.
- P₁. Varas jätāb vaia seinā, tuli es jātā tuhkagi.
Hls — 1 var.
- P₂. Varas jätāb varna seina, tuli ei tu-hahunikutki.
Tor — 1 var.
- P₃a₁. Varas jätāb varna seina, tuli ei jātā muud kui tuhka.
Lindenberg ATT 27; Jür — 2(7) var.
- a₂. Varas jätāb varna seina, tuli muud kui tuhka.
Amb — 1 var.
- a₃. Varas varastab — jätāb varna, aga tuli ei jātā muud kui tuhka.
Lal — 1 var.
- a₄. Varas jätt viil varna saina, tuli ei jātā muud kui tuhka järgi.
San — 1 var.
- a₅. Kui varas viib, siis jääb varngi sei-na järele, aga kui tuli põletab, siis ei jõe muud kui tuhk järele.
Plt — 1 var.
- b₁. Varas jätāb vag'a seina, tuli ei jātā muud ku tuhka.
Trv — 1 var.
- b₂. Varas jätt vajagi saina, tuli ei jātā muud ku tuhatunglõ asõmõlõ.
Plv — 1 var.
- P₄a. Varas jätt iks vaea saina, no tuli ei jātā muud ku tuhahuntko.
Plv — 1 var.
- b. Varas jätt küll vagja seinā, aga tuli ei jātā muud ku tuhahunigu.
Krk — 1(2) var.
- P₅a₁. Varas jätāb veel varna, tuli jätāb tuha.
Kad — 1 var.
- a₂. Varas jätāb varna seina, tuluk tuha.
Kaa — 1 var.
- a₃. Varas jätāb varna seina, tuli üksi tuha järele.*
* üksnes (trūkised)
Meelej. nr. 23 (1887) 181, Vlg. Lisal. nr. 25 (1889) 200, Kmpm. EL II¹⁰ 27; Tln — 1(19) var.
- a₄. Varas jätāb ometi varna seina, tuli üksi tuha järele.
Tõs — 1 var.
- a₅. Varas jätāb varna seina, tuli jätāb tuha järele.
Vän — 1 var.
- a₆. Varas jätāb varna seina, tuli jätāb aga palja tuha.
Trt — 1 var.
- a₇. Varas jätāb varna seina, tuli jätāb tuha maha.
Han, Krj, Kär, Kaa — 4(5) var.

- a₈. Varas jätab varna seina, tuli jätab tuhka maha.
Er Mön. Kal. (1878) 56; Kär — 1(2) var.
- a₉. Varas jätt varna seinä, tuli pal'last tuha tuasta.
Trv — 1 var.
- a₁₀. Varas jätab varna, aga tulest jäeb ainult tuhk järele.
Kuu — 1 var.
- a₁₁. Tuli jätab tuha järele, varas jätab varna seina.
EKMS IV 84 — 1 var.
- a₁₂. Tuli jätab tuha järel, vargad jätavad varna seina.
Hää — 1 var.
- a₁₃. Tuli jätab tuhka maha, varas jätab varna seina.
Krk — 1 var.
- b₁. Varas jätt vägja seinä, tuli jätt tuha järgi.
Krk — 1 var.
- b₂. Varas jätab vagja seina, tuli teeb tuha asemel.
Tt (anon.) — 1 var.
- P_{6a1}. Varas jätab varna seina, tuli tuha-hunniku.*
* jätäb; seinä (Kod)
EKMS IV 84; Vil, Kod, Trt — 3(4) var.
- a₂. Varas jätab varna seina, aga tuli tuhahuniku.
Pil — 1 var.
- a₃. Varas jätab varnagi seina, tuli tuha-hunniku.
Iis — 1 var.
- a₄. Varas jätt iks varna saina, tuli jätt tuhahuniku.
Rõu — 1 var.
- b₁. Varas jätäb vagja seinä, tuli jätäb tuhahuniku.
Pst — 1 var.
- b₂. Varas jätt vaja saina, a tuli jätt inne tuhahuniku ja muud midägi.
Trt — 1 var.
- b₃. Varas jätab vaia seina, tuli teeb tuhahuniku.*
* seinä (Krk); tiib (Vil); vagja (Krk)
Jõh, Krk, Vil — 3 var.
- P₇. Varas jätab varna seina, tuli tuha-ase-me.
Ann — 1 var.
- P_{8a1}. Varas jätab varna, aga tuli tieb sellegi tuhaks.
Kuu — 1 var.
- a₂. Varas jätab varna seina, tuli teeb kõik tuhaks.
Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34; HMD v. Ris (Treumann), Tor, Hel, SJn — 4(9) var.
- a₃. Varas jätab varnagi seina, tuli teeb kõik tuhaks.
EPost. nr. 20 (1886) 4; Lai — 1(2) var.
- b₁. Varas jätab vagja seina, tuli teeb kõik tuhaks.
Krk — 1 var.
- b₂. Varas jätt vaiagi saina, tuli tege kõõ tuhas.
Rõu — 1 var.
- Q₁. Varas jätäb varna seina, tuli teeb kõik lagedaks.
Vig — 1 var.
- Q₂. Varas jätab varna seina, aga tuli teeb kõik puhtaks.
Trv — 1 var.
- R. Varas jätab varna seina, tuli teeb puhta töö.
Juu — 1 var.
- S. Varas jätab vakja seinä, aga tuli võtab puha.
Trv — 1 var.
- Ša₁. Varas jätab varna seina, tuli võtab keik.*
* kõik (Krk)
Aud, Krj — 2 var.
- a₂. Varas jätab varna seina, aga tuli võtab kõik.*
* jätäb; seinä (Khn); võttab; keik (Sa)
Ris, Sa, Khn — 3 var.
- a₃. Varas jätab varna seina, tuli võtab kõik ära.*
* ää
Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 3(3) var.
- b. Varas jätab varna õtsa, tuli võtab kõik.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.
- Z. Varas jätab varna, aga jumala tuluke teeb kõigele otsa.
Rak — 1 var.
- Z. Varas jätab varna seina, tuli viib kõik kaasa.
Vil — 1 var.
- T. Varas jätab vai varna seina, tuli sööb kõik ära.
EPost. nr. 2 (1889) 3 — ?(1) var.
- Ua. Varas jätab varna seina, aga tuli põletab kõik ära.
VMr, Tln — 2 var.

- b. Tuli palutas kõik, aga varas jätt vajagi saina.
Ote — 1 var.
- c. Varas jätt vajagi saina, tuli palotas kõik maalõ.
Se — 1 var.
- V. Varas jätab vaja saina, tuli kaotas kõik.
Plv — 1(2) var.
- W₁. Varas jätab varna, tuli hävitab kõik.
?Jõh (õpil.) — 1?(1) var.
- W₂. Kui varas majas käib, siis jäeb varnagi seina alles; aga on majas tulekahju, siis hävineb kõik.
Jür — 1 var.
- O. Varas jätab ometi varna seina, aga tuul viib tuhagi laiali.
Jür — 1 var.
- Ä. Varas jätab seinadki, aga tuli võtab kõik.
As (J. Reimann) — 1 var.
- Ö. Varas jätab majagi, tuli ei jäta to-dagi.
Kam — 1 var.
- Ü. Viivool jätab kivi järgi, varas jätab varna seina, tuli tiib kik tuhas.
Hls — 1 var.
- X. Varas jätab varna seina.
Sa (Sepp), Pär — 2 var.
- Ya₁. Tuli ei jäta varnagi seina.
Nurmik III 95 — ?(6) var.
- a₂. Tuli ei jäta ka varna seina.
Meos Vaatl. III–IV 129 — ?(1) var.
- b. Tuli ei jäta varnagi seisma.
Huvit. V Lisa 16 — ?(1) var.
- c. Tuli võtab viimase vaia seina seest.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- d. Tulest ei jää muud kui ainult tuhk ja tulised sõed järele.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- Vrd. 3446. Katk jätab ika kalsad järgi, aga tuli ei jäta mitte varnagi seina.
- 13732. VARAS KIIDAB ENNAST IKKA AUSAKS INIMESEKS — 1?(1) var.**
?Plv (Eisen).
- 13733. VARAS LANGEB VIIMAKS IKKAGI LÖKSU — 1?(1) var.**
?Tln (Grünthal).

- 13734. VARAS NIILD IKS TÖÖSÕ VEREVAIVA — 1?(1) var.**
?Vas v. Se (Sandra).
- 13735. VARAS OM VARGA NÕUN — 2 var.**
- a. _____
Trv (Kosesson) — 1 var.
- b. Kiä varga nõuhn um, tuu um esi ka varas.
Rõu (Perli) — 1 var.
- 13736. VARAS ON ALATI VAENE — 1 var.**
Aud (Tarkpea).
Vrd. 13757. Vargal on ikka puudus.
13720. Kunas varas rikkas saanu.
- 13737. VARAS ON VALELIKU VANEM POEG — 6(7) var.**
- A. _____
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.
- B. Varas on valeliku armsamb poeg.
Hel? (anon.) — 1 var.
- Ca. Valelik on varga vennapoeg.
Pal (Karu) — 1 var.
- b. Petüs um vargusõ velepoig.
Vas — 1 var.
- Da. Varas om võlsja poig; ütest juurest mõlemba kasunu, üts palk mõlembile.
Trt, Vör. Kal. (1839) 62 — 1 var.
- b. Varas on võltsja poig; ütest juurest kasunu, üts palk mõlembil.
TMr — 1 var.
- Vt. 4938 B.
Vrd. 13264. Vale viab vargile, võlts volla.
- 13738. VARAS OO LAISA KORISTEJE — 1 var.**
Krk (Külv).
- 13739. VARAS OTSIB ÕÕ HÖLMA ALT VARJU — ? kuni 2(10) var.**
- a. _____
Stein 68, Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.
- b. Varas otsib õõ hõlmast varju.
E 91, E² 58 — ?(2) var.
- c. Varas otsib õöst varju.
Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34 — 1?(2) var.
- Vrd. 14805. Õõ on varga varl.

13740. VARAS PALLÖS KA JUMALAT,
ÖT KÄTTE SAASI — 1 var.

Se (Savala).

13741. VARAST AJAB TAGA TA OMA
VARI — ? kuni 3(5) var.

A.

Norm. 138, EKMS IV 428; ?Jõh (õpil.) — 1?(3) var.

B. Varas kardab ka oma varjugi.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

C. Varas heidüs omma varjogi.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vrd. 344. Argpüks kardab ka oma varju.

13742. VARAST TAGA AJAD, ÕLED
ISE VÄÄRA — 1?(1) var.

väära = süüdlane

?Lüg (Källo).

Vrd. 15010. Üks patt vargal, üheksa taga-
ajajal.

13743. VARAS TUND IKS VARGA ÄRÄ
— 1?(1) var.

?Ote (Kroon).

13744. VARAS VAHIS VANKRIT,
SILMÄ' SILITSASE' HOBÖST —
2 var.

M. Linna seletus: «Kavval ineminõ olõ õi
kaemahki, a' as'a näge ar'.»

Se.

Vrd. kk: Silmä' sillitsese hobest, käe' kump-
va kotikut (Võ-Se).

13745. VARAS VALVAB VARAST —
1 var.

Kaa (Tõll).

Vrd. 13771. Kes ise varastanud, see kardab
varast.

8089. Ori mõist orja opata, varas varga
nuhelda.

13746. VARAS VANNUB VIIMSE
PULGANI — u. 40(74) var.

Aa₁. Varas vannub senni, kui viimseks
pulga peäle saab.

* Helle 359, Hupel 118, Poromenski EGr.
225 — 1(6) var.

a₂. Varas vannub senni, kui viimse pul-
ga peale saab.*

* seni; pääle (KAH)

Stein 68, Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884)
34, KAH EKAI 159 — 1?(6) var.

a₃. Varas vannub niikaua, kui viimase
pulga peal.

Muh — 1 var.

a₄. Varas vannub viimse pulga pääl.*

* peal (Kaa)

Sa — 3(4) var.

a₅. Varas vannub viimse pulga peal koa
veel.

A. Ranna seletus: «Kelm salgab kategoo-
riiliselt.»

pulk = võlla all oleva redeli pulk

Põl — 1 var.

a₆. Varas vannub viimse pulga pääl
vastu.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

a₇.

Kaa — 1(2) var.

b₁. Varas kiidab senni, kui viimseks pul-
ga peäle saab.

* Helle 359, Hupel 118, Poromenski EGr.
225 — 1(4) var.

* vt. red. Aa₁.

b₂. Varas kiidab senni, kui viimse pulga
peale saab.*

* seni; pääle (KAH)

Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH
EKAI 159 — 1?(3) var.

b₃. Varas kiidab senni, kui ta viimase
pulga pääle saab.

Laug. Vestr. 177 — 1 var.

B. Varas vannub veel viimse võllapulga
pääl.

Käi — 1(2) var.

Ca₁. Varas vannub vastu kunni võllani.*

* vasta (E); kuni (trüklised)

E 92, E₂ 58, Norm. 139, EKMS IV 428;
Kuu — 1 v. 2(7) var.

a₂. Varas vandub vasta kunni vellani.
Kuu — 1 var.

a₃. Varas vannub vastu kunni võlla.
Nrv — 1 var.

a₄. Varas vannub kuni võllani.
Nrv — 1 var.

a₅. Varas vannub võllani.
Amb (Kleinmann), SJn (Ruhs) — 2 var.

b₁. Varas vannub veel võllas.
VNg. Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

b₂. Varas vannub ka veel võllas.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

*

Varas vannub (kitab) senni kui viimseks pulga
peäle saab, ein Dieb schießt doch so lange, bis er zuletzt an
Galgent kommt.

- c₁. Varas vannub senni vastu, kui võlla tõmmatakse.
Tt (Jung) — 1 var.
- c₂. Varas vannub alati nõnda kaua vastu, kui võlla tõmmatakse.
VMr — 1 var.
- c₃. Varas vannub nii kaua tagasi, kui võlla tõmmatakse.
Han — 1 var.
- c₄. Varas vannub seni tagasi, kuni ta võlla tõmmatakse.
Aud — 1 var.
- d₁. Varas vannub ikka nii kaua, kui võlla puuakse.
Aud — 1 var.
- d₂. Varas vannub nii kaua, kui võlla puua.
Hlj — 1 var.
- e₁. Varas vannub ika nii kaua vasta, kui teda võlla pandas.
Kuu — 1 var.
- e₂. Nii kaua varas vannub, kui võlla pannasse.
Rak — 1 var.
- f. Varas vannub vasta nii kavva, kui võllas kõlgub.
Iis — 1 var.
- g. Varas vannub sõni, kui võllad päri-väd.
Khn — 1 var.
- *
- h. Varas aeab vastu seni kui võllani.
Saa — 1 var.
- *
- i. Varas vaidleb vasta nii kaua, kui võlla tõmmata.
Rak — 1 var.
- j. Varas vaidleb võllaski vastu.
Amb — 1 var.
- *
- k. Varas punnib sõnis vastu, kui ta saab võllase tõmmatud.
PJg — 1 var.
- D. Varas vannup seeni, kui teda lüllil puvvas.
Vas — 1 var.
- Ea. Varas vannub sõni vastu, kui kõüs kaalas on.
Saa — 1 var.
- b₁. Varas kiidab senni, kui kõis kaela ümber saab.

Stein 68, Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34; Tt (Kreutzw.) — 1(7) var.

- b₂. Varas kiidab senni, kui kõie kaela saab.
?Hls? (Jung) — 1?(1) var.
- c. Varas kiidab seni õnne kui kõis kaelas.
Ez 58 — 1?(1) var.
- F. Varas vannub seni, kui kabel kaala pannakse.
Hel (Wahlberg) — 1(3) var.

13747. VARAS VARASTAB VARGA TAGANT, SUUR JUMAL NAERAB ULEVALT — u. 120(154) var.

- Aa₁. Varas varastab varga tagant, suur jumal naerab.*
* varastas (Võn, Ote, TaL, Rõu, Räp), varast (Krl); takst (Krl), tagast (Võn), takast (Võn, Ote, Võ, Se); jummal (Võn, TaL, Krl, Räp); naarab (Pst, Võn), naard (Võn, Ote, Võ, Se)
Sa (Allas), Pst, Võn, Ote, TaL (Kihu), Võ — 11(12) var.
- a₂. Varas varastas varga takast, suur jummal naaratas.*
* varastes (Hel), varastap (Võ-Se), varastab (Trv); takst (Hel), tagant (Trv); naeratab (Trv), naarates (Hel), naarat (Võ-Se)
Hel, Trv, Ote, Rõu, Võ-Se (Stein) — 7(9) var.
- a₃. Varas varga takast varastas, suur jummal naarahas.
Vas v. Se (Sandra), Se — 5 var.
- a₄. Varas varga takast varastas, a suur jummal naarahtas.
Se — 1 var.
- a₅. Kui varas varastes varga takast, sis suur jummal naarates.
San — 1 var.
- a₆. Ku varas varga takast varastas, sis suur jummal naarahtas.
Se — 2 var.
- b. Varas varastab varga järelt, suur jumal naerab.
Ris — 1 var.
- c. Varas varastab varga jälilt, suur jumal esä naaratab.
eL (Suurkask) — 1 var.
- d. Varas varga käest varastas, sis suur jummal naarahas.
Se — 1 var.

- e₁. Varas varastas varga takast, vana jumal naaratas.
Har — 1 var.
- e₂. Varas varast varga takast, vana jummal naarahas.
Rõu — 1 var.
- e₃. Ku varas varga takast varastas, sõs vana jummal naarahtas.
Se — 1 var.
- f₁. Varas varastab varge järelt, siis vana jumal naerab.
Rid — 1 var.
- f₂. Varas varastab varga järel, seda vana jumal naerab.
Noa — 1 var.

*

- g₁. —————*
- * tagast (Trm, Nõo), takast (Puh); naerab (Trm, Nõo); ülevalt (Kaa, Hää), ülevast (Nõo), üleväst (Puh), ülelevel (SJn) Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34; Kaa, Sa (Allas), Hää, Saa, SJn, Trm, Nõo, Puh — 10(14) var.
- g₂. Varas varastab varga tagant ja suur jumal naerab ülevalt.
Nrv — 1 var.
- h₁. Varas varastab varga järelt, suur jumal naerab ülevalt.*
* ülevalt (Rap v. Mär)
Rap v. Mär (Poom), Vig — 4 var.
- h₂. Varas varastab varga järelt ja suur jumal naerab ülevalt.
Lai — 1 var.
- i. Varas varastab varga tagast, jumal naerab ülelevel.*
* tagant; ülevalt (Stein, Wied., Kündja) Hupelz 169, Poromenski EGr. 225, Stein 68, Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34 — 1(9) var.

*

- j₁. Varas varastab varga takka, suur jumal naerab pealt.*
* varastap (Rõn); tagast (Rak), takast (Rõn); jummal (Ran, Rõn); naard (Rõu); päält (Rõn, Ran)
Tõs, Aud, Ran (Raag), Rõn — 4 var.
- j₂. Varas varastab varga takka ja suur jumal naerab pealt.*
* tagast; päält (Plv)
Juu v. Vän (Virkus), Plv — 2 var.
- k. Varas varastab varga järelt, suur jumal naerab pealt.*

* pialt (Amb)

Amb, Vig — 3 var.

- l. Varas varastab varga järelt ja vana jumal irvitab ülevalt.
Jäm — 1 var.
- m. Varas võtab varga järelt, suur jumal naerab peält.*
* päält (HMD v. Ris)
HMD v. Ris (Treumann), Vig — 2 var.
- B_{1a1}. Varas varastab varga tagant, suur jumal vaatab päält.*
* taga (Lai); pialt (Hlj)
Hlj, Saa, Lai, Trt, Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — 5(7) var.
- a₂. Varas varastab varga tagant, suur jumal vahib päält.*
* takkast; jummal (Nõo)
Jõh, Lüg, Nõo — 3 var.
- a₃. Varas varastas varga takast, suur jummal kaes päält.
Ote — 1 var.
- b₁. Varas varastab varga järelt, suur jumal vaatab pealt.*
* järel (Kuu); päält (Amb, HMD v. Ris)
Amb, Kuu, Tln, HMD v. Ris (Treumann), Rap v. Mär (Poom), Põi, Pal (Karu) — 9(12) var.
- b₂. Varas varastab varga järelt ja suur jumal vaatab pealt.
Tln — 1 var.
- c₁. Varas varastab varga tagant, vana jumal vaatab pialt.
Rak — 1 var.
- c₂. Varas varastab varga tagand, vana jumal valatab pääld.
Kuu — 1 var.
- c₃. Varas varastab varga tagand, vana jumal vahtib pääld.
Kuu — 1 v. 2(2) var.
- c₄. Varas varastab varga tagant ja vana jumal vaatab päält.
Hlj — 1 var.
- d. Varas varastab varga järelt, vana jumal vaatab päält.
Ann — 1(2) var.
- e. Varas varastab varga tagant, suur jumal vaatab ülevalt.*
* ülevalt; tagast (VI)
Rak, Kaa, VI (Kuuben) — 3(4) var.
- f. Varas varastab varga järelt ja suur jumal vaatab ülevalt.
Lai — 1 var.
- g₁. Varas varastab varga tagant, suur jumal näeb ülevalt.*

- * tagast (Trv, Nõo), tagalt (Pst); näeb (Khk); ülevalt (Hls), üleväst (Nõo) Khk, Saa (Sõggel), Hls (Sõggel), Trv, Pst, SJn, Nõo — 8(9) var.
- g₂. Varas varastab varga tagant ja suur jumal näeb ülevalt.
Hls (Sõggel) — 1(2) var.
- h. Varas varastab varga tagalt ja vana jumal näeb ülevelt.
Vil — 1 var.
- B₂. Varas varastab varga järelt ja suur jumal vuatab pialt, ega sest pattu põle.
Plt — 1 var.
- Ca. Varas varastab varga tagant, suur jumal naerab pea peal.
Vil (Suurkask) — 1(2) var.
- b. Varas varastab varga taga, suur jumal naerab pää pääl.
Krk — 1 var.
- Da. Varas varastab varga järelt, suur jumal vuatab pia kohalt.
Ksi — 1 var.
- b. Varas varastab varga tagat, suur jumal näeb pää päält.
Trv — 1(2) var.
- E. Varas varastab varga järelt, suur jumal vaatab selja tagant.
Kuu — 1 var.
- F. Varas varastes varga taga, suur jumal naar nurga taga.
Krk — 1 var.
- Ga. Varas varastab varga tagant, suur jumal vaatab nurga tagant.
Krk — 1 var.
- b. Varas varastab varga taga, suur jumal näeb nurga taga.
Krk — 1 var.
- Ha. Varas varastab varga tagant.*
* takka (E, EKMS), tagast (Hel, Nõo, Plv)
E² 58, Norm. 138, EKMS IV 428; Hlj, Rak, Hel, Vil, Nõo, Puh, Plv — 9(13) var.
- b. Varas varastab ka varga tagast.
Jannau Lüh. Kram. 138 — 1?(1) var.
- c. Varas varastab varga järelt.
Hls? (Jung), Pil — 2 var.
- Vrd. 13713. Ega varas varga järelt ei varasta.
13719. Kis varga järelt varastab, küll sie naerab.
13729. Varas ikka enese tagant varastab.
13748. VARAS VARGA NAHKA EI NÜLGI * — 1?(4) var.
* nüli (trükised)
Norm. 139, EKMS IV 428; ?Tln (Pusemann).
13749. VARAS VIEB TÕISED VARGAD KAASA — 1?(1) var.
A. Källo seletus: «Üks varas annab tõised ka üles.»
?Lüg.
13750. VARGAD, LITSID JA KOID ON PIMEDAL ÜÖL TÕÖL — ? kuni 2(2) var.
- a. _____
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.
- b. Vargad, litsid ja koid tievad pimedal üöl töö[d].
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.
13751. VARGA JÄREL KÄIB ÖNN — 2 v. 3(3) var.
- A. _____
Äks (Blaubrik) — 1 var.
- B. Vargal on alati hää õnn.
?Saa (Sõggel) — 1 v. 2(2) var.
- Vrd. 13761. Vargal varga õnn.
13752. VARGAL ALATI HAMBAD VARNAS — 1?(1) var.
?Saa (Sõggel).
- Vrd. kk: hambad varna panema 'nälgima' (Jõh).
- Vrd. 2397. Jalg selna peäle, hambad varna.
5264. Laena roog külase, ise pane hambad varna.
11246. Kui pole süüa midagi, siis pane hambad varna.
13753. VARGA LEIB ON ESIOTSA MAGUS, PÄRAST VIHA, VIIMAKS TEEB SUURT VALU — 1 var.
Pha? (anon.).
13754. VARGAL IKKE VARGA PALK — 5(6) var.
- Aa. _____
Kod (Lindvere) — 1 var.
- b. Varas suab ikke varga palka.
Ksi — 1 var.
- c. Varas saab varga palka.
Muh — 1(2) var.

B. Vargale varga palk: nuut, nui ja kasemalk.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

C. Vargale varga palk, aga küläle ja pereijele jäägu nämäde au alles.
Tt (Aug. Krikmann) — 1 var.

Vrd. 13763. Varga palk on malk.

3576. Kelmil kelmi palk.

4068. Koeral koera palk.

13755. VARGAL JÄEVAD NÄPUD —
1 var.

Urv (Janson).

13756. VARGAL KURI NUHTLUS —
10(15) var.

Aa₁. _____
Saa (Söggel), Hls (Söggel), SJn (Kielas)
— 3(5) var.

a₂. Vargal on kuri nuhtlus.*
* om (Krk)
Tln, Hls? (Jung), Krk — 3 var.

b. Vargal vali nuhtlus.
Hls — 1 var.

Ba. Vargal kuri kohus.
Norm. 139, EKMS IV 428; Trv — 1(3)
var.

b. Vargal om kuri kohus.
Trv — 2(3) var.

13757. VARGAL ON IKKA PUUDUS —
1 var.

Kaa (Töll).

Vrd. 13736. Varas on alati vaene.

13758. VARGAL ON LUHIKESED JÄLJED
— 3 v. 4(6) var.

Aa. _____
Kaa, PJg — 2 var.

b. Vargal omma lühko jälle'.
Se (Tammeorg) — 1(3) var.

B. Vargal suured jäljed.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 13730. Varas jätab jäljed.

13760. Vargal suured sammud.

10739. Surma jäljed on lühikesed.

13249. Valel on lühikesed jalad.

13759. VARGAL ON PIKAD NÄPUD —
6—8(9) var.

Aa₁. _____*

* pitkad (VII)

VII, Hls? (Jung) — 2 var.

a₂. Vargal om pikä näpu.*

* omma; pika (Se)

Ran (L. Kallas), Se (Oinas-Tammeorg)
— 2 var.

b. Vargal pikad näpud.
Trv, SJn — 2(3) var.

B. Vargal on pikad ja pigised sõrmed.
?Tln (Grünthal) — 1?(1) var.

C. Vargal pitkad näpud, lühemaks
lüüakse.

Sannumetoja V (1856) 42 — 1?(1) var.

Vrd. kk: Tal on pikad näpud.

Vrd. 6158. Vahel lühenevad varga näpud.

13760. VARGAL SUURED SAMMUD —
1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 13758, eriti B: Vargal suured jäljed.

13761. VARGAL VARGA ÖNN —
3(6) var.

a. _____
E₂ 58; VMr (Mastberg), Rap v. Mär
(Poom) — 2(3) var.

b. Vargal on ike varga önn.
Kos (Wiedemann) — 1(3) var.

Vrd. 13751. Varga järel käib önn.

13762. VARGAL ÜTS TII, TAKAHAJAJAL
ÜTESÄ — u. 25(53) var.

Aa₁. _____*

* ütessä (Räp)

Räp, Vas v. Se (Prants) — 2 var.

a₂. Vargal üks tee, tagaajajal üheksa.
Norm. 140; ?Tt (Eisen) — 1?(2) var.

a₃. Vargal on üks tee, tagaajajal ühek-
sa.*

* tii; ühessa (Ksl)

VII, Ksl, ?Pal (Maasen) — 2 v. 3(3) var.

b₁. Vargal üks tee, tagaajajal üheksa
teed.

E₂ 58, EKMS IV 428; ?Saa (J. Kangur),
Trm (Särg) — ? kuni 2(4) var.

b₂. Vargal um üts tii, takahajajal ütesa
tiid.

Rõu, Vas — 2 var.

b₃. Vargal um üts tii, takanajajal um
ütesä tiid.

Rõu — 1 var.

B. Uks tee vargal, aga mitte taga-
ajajal.

VII (Suurkask) — 1 var.

- C. Vargal on ainult üks tee, aga järe-
aebijal kümme teed.
Põi — 1 var.
- Da₁. Vargal üits tii, otsjal ütessä.
Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.
- a₂. Vargal üks tee, otsijal üheksa.
E 92 — ?(3) var.
- b₁. Vargal üks tee, otsijal üheksa teed.
Nurmik III 95; Hls? (Jung) — 1 v. 2(5)
var.
- b₂. Vargal üts tii, otsjal ütesä tiid.*
* ütessa (Plv)
Rõu, Plv — 2 var.
- b₃. Vargal üts tii ja otsjale ütessa
tii[d].
Võ-Se (Stein) — 1(3) var.
- b₄. Vargal um üts tii, otsjal um ütesä
tiid.
Rõu — 1 var.
- c₁. Vargal üts tee, otsjil ütessa teed.
Stein 71 — ?(6) var.
- c₂. Vargal üks tee, otsijatel üheksa teed.
Wied. 204, Kündja nr. 1 (1884) 34, EKMS
IV 428 — ?(4) var.
- c₃. Vargal om üts tii, otsjel ütesse.
Hel — 1 var.
- Ea. Vargal üts tii, takahotsjal ütesä.
Se — 1 var.
- b. Vargal olla üks tee, aga tagaotsijal
üheksa teed.
Rõu — 1 var.
- F. Vargal üks tee, ülesseotsijatel ühek-
sa teed.
Tõn. Täht. (1911 apr.) — 1?(2) var.
- G. Vargal on üks tee haru, aga otsijal
üheksa.
Pal (Maasen) — 1(2) var.
- *
- Ha. Vargal on üheksa tiid, otsjal üks-
ainumas.
Vil (Täht) — 1 var.
- b. Otsjal üts tii, vargal ütesse tiid.
Krl (Einer) — 1 var.
- I. Vargal on [üheksa] teed, tagaajajal
[üks]ainus.
Vil (Nigul) — 1 var.
- * *
- Ja. Pagejal om [üks] tee, tagaajajal
[üheksa] teed.
Kan (Tedder) — 1 var.
- b. Üts tii pagehejal, ütesa takahajajal.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

13763. VARGA PALK ON MALK —
? kuni 2(2) var.

a. _____
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

b. Malk varga palk.
Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 13754, eriti B: Vargale varga palk: nuut,
nui ja kasemalk.
4075. Koera palk on malk.

13764. VARGA PEAS PÖLEB MÜTSKI —
1 v. 2(8) var.

a. _____
Kuusik KT 209, Norm. 138 — 1?(7) var.

b. Vargal müts poleb.
Rak (õpil.) — 1 var.

13765. VARGA PERSE ON IKKA PALJAS
— 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

Vrd. 8719. Petja perse paljas, õigel ikka hal-
jas.

13766. VARGA SUU OM SÖMERID TÄIS
— 1 var.

San (J. Raudsepp).

13767. VARGA SÖBER — VANGI
NAABER — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

13768. VARGA VARAL EI OLE VARNA
— 1?(1) var.

?Hls (Söggel).

13769. ESITE VARASTAB NÕELA,
PÄRAST NUA, VIIMAKS HOBUSE
— u. 10(21) var.

A₁a. _____*

* esiti; noa (trükised)

Norm. 138, EKMS IV 427; Hls (Rilet) —
1(4) var.

b. Vargad võtavad ikka esite nõelakese,
siis nuakese ja viimaks hobusekese.
Kunder 12 — 1?(1) var.

A₂. Edemelt nä[e]t nõglakest, pärast võ-
tat väitsekest, viimat astut tsuko suu
ette.*

* võtad; astud; zuko (Stein)

Stein 14; Võ-Se (Stein) — 1(7) var.

B₁a. Esite varastab nõela, pärast hobuse.
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

- b. Kes varastab enne neula, varastab pärast juba hobuse.
Kuu — 1 var.
- c. Esite varastab nõela, kuni viimaks hobuse.
Vil? (Suurkask) — 1 var.
- B₂. Kes varastab nuorena neula, varastab vanuna hobuse.
Kuu — 1 var.
- B₃. Nüüpnõelaga alustab, hobesega lõpetab.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.
- B_{4a}. Nõelavargast saab hobusevaras.
Hää — 1 var.
- b. Nõõlavargast võib ka hobusevaras saada.
Kõp — 1 var.
- B₅. Varastama hakkaja varas varastab esiteks nõela, aga viimaks hakkab varsale valjaid päha ajama.
?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.
- C. Kopikuvargast saab hobusevaras.
Hää — 1 var.
- Vrd. mngl «Humala laenamise mäng»: Imä-kene es käsi: / edimält varasta väidse-kene, / tõnõ kõrd nõglakõnõ, / mine võta piidsakõnõ, / piidsakõnõ ja hobõsõkõnõ, / sõs mine kisu kivikoda (ERIA 1:2 nr. 1051).
- Vrd. 7752. See oo ükskõik, kas nõõpnõel või hobune: varas on ikka varas.
1383. Kes hobuse varastab, on varas; kes valjad võtab, on ka varas.
7129. Eeste võtab naela ja pärast suurema asja.
10661. Sukavardaga alustab, Siberiga lõpetab.
- 13770. HÄSTI VARASTATUD ON ENAM KUI OSTETUD — 2 var.**
- A. _____
Aks — 1 var.
- B. Hea vargus on palju parem kui halvaste osta.
P. Tammepuu seletus: «Seda öeld. inimesele, kes asja halvaste ja kõrgehinnaliselt ostnud.»
Lai — 1 var.
- 13771. KES ISE VARASTANUD, SEE KARDAB VARAST — 2(3) var.**
- A. _____
Khk — 1 var.

- B. Kes ise varas on, ega see teist ka ei usu.
Hel — 1(2) var.
- Vrd. 13745. Varas valvab varast.
1527. Hoor ei usu hoora, varas ei usu varast.
- 13772. KES KORD ON VARASTANUD, KANNAB IKKA VARGA NIME — 1?(1) var.**
W. Norm. ÕL 6.
- 13773. KES VARASTAB, ON ROTI SUGU INIMENE — 1?(1) var.**
?HMd v. Ris (Treumann).
- 13774. KES VARASTAB, SEE PÕLETAB ISE OMA VARA ÄRA — 1 var.**
Pha? (anon.).
- 13775. KES VARASTAB, SEE TAPAB — 1(2) var.**
Vig (Väli).
Vrd. 14332. Võlsja ja tapja omma üte küla latse.
- 13776. KES VARASTAB, SEE VALETAB — u. 15(18) var.**
- A_{1a}. _____
Rak, VMr (Haus), Rap v. Mär (Poom), ?Mus (Kaasik), Kaa (Pea), Sa (Veäster, anon.), Aud, Vän, Pal (õpil.) — 9 kuni 11(13) var.
- b. Kes varastab, see ka valetab.
Muh (Väärtnõu) — 1 var.
- A₂. See valetab, kes varastab.
Sa (R. Kallas) — 1 var.
- B. Kes varastab, see valetab ja põrgupõhjas põleb.
Lüg (Källo) — 1 var.
- C. Kes varastab, see valetab.
Se (Relli) — 1(2) var.
- Vrd. 13278. Kes valetab, see varastab.
- 13777. KÕIK VÕIB VARASTUD SAADA, AGA KUUMA RAUDA JA VESKI-KIVI MITTE — 1?(1) var.**
?Kre (Rüitel).
Vrd. Körber VRMK 56: Tema mees ei jäta muud asja palgale kui palavat rauda ja veski kivid.

13778. NII PALI VÕIB VARASTADA, ET KÕHT TÄIS, NII PALI VALETADA, ET LÄBI SAAD — 1?(1) var.

?Lüg (Källo).

Vrd. 7403, eriti B, näit. B,b: Natuke varasta, natuke valeta, siis saab elust läbi.

13779. VARASTA, AGA MITTE NÕNDA, ET ÜLES TULEB — 5 var.

Aa.

Krj (Mägi) — 1 var.

b. Varasta', a' kätte õnnõ saagu_{ui}'.
Se — 2 var.

B. Petä', a' kätte saagu_{ui}'.
Se — 1 var.

C. Varasta ja hoia, kui üles tõuseb, siis peksa saad.
Jür — 1 var.

Vrd. 11792. Teha võib, aga vahele jääda ei või.

13780. VARASTA SAKSA, AGA MITTE TALUPOEGA — 1(4) var.

Norm. 115, EKMS II 967; Krj (Mägi).

Vrd. 11638. Tark, kes saksa, aga rumal, kes talupoega petab.
9759. Ära rikast vargile mine, mine ikka vaest vargile.

13781. VARASTATUD ARM ON MAGU-SAMB KUI AVALIK — 1?(1) var.

?Lüg (Källo).

13782. VARASTATUD KARUL EI KASVA KARVU — 1?(3) var.

E 91, E² 58; ?Saa (Söggel).

13783. VARASTATUD LEIVAL ON VEE ASEME VERI SEES — 1?(5) var.

a.

?Võn (P. Rootslane) — 1?(1) var.

b. Varastatud leival veri sees.
E 92, E² 58 — ?(4) var.

13784. VARASTUD LEIVAL PÖLE ILMASKI JÄTKU — 2 var.

A.

Koe (Schultz) — 1 var.

B. Varastatud leib ei toida.
Kuu (Lindström) — 1 var.

Vrd. 13788. Varastatud pala jääb kurku kinni.

13785. VARASTATUD RAHA EI SEISA KOTIS — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

13786. VARASTATUD RAHA ROOSTE SÖÖB PUKSID LÄBI — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. 9802. Rooste sööb rauda, kurvastus sündant.

13787. VARASTEDU KANASE OMMA IKS TERÄVÄ — 1 var.

J. Sandra seletus: sohilaste kohta.
Vas v. Se.

13788. VARASTETUD PALA JÄÄB KURKU KINNI — 1 var.

Kuu (Lindström).

Vrd. 13784, eriti B: Varastatud leib ei toida.

13789. VARASTATUD ASI EI PEA KAUA VASTU — 1 v. 2(8) var.

A.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

Ba. Varastatud vara sulab ennem kui lumi.
E 92, E² 58; ?Võn (P. Rootslane) — 1?(4) var.

b. Varastatud vara sulab varem kui lumi.
E 92, E² 58 — ?(3) var.

13790. VARASTUD KINGANAEL NEELAB ÕIGUSEGA SAADUD RAUDKANGI ÄRA JA KAUB PÄRAST ISE KA — 1(6) var.

A.

Sannumetoja III (1850) 4 — 1 var.

B. Varastud king-nael neelab õigusega saadud raudkanna ära.*
* raudkangi (Kündja)

Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34 — ?(3) var.

C. Varastatud king neelab õigusega saadud raudkanna ära.
E 91, E² 58 — ?(2) var.

Vrd. 15085. Üts ülekohtu teng viib ütessä oma ärä.

13791. VARASTÖT HOPON EI SÖIDA KAVVÖDALLÖ — 1?(1) var.

?Rõu (Kõiv).

13792. KUS VARBLASI ON, SENNA
LENDAB VEEL VARBLASI JUURE
— ? kuni 4(14) var.

A. Kus varesid kous on, senna lendab
veel teisi juure.
Sannumetoja VII (1860) 25 — 1?(1) var.

Ba. _____
Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503 —
1?(3) var.

b. Kus varblasi on, sinna lendab varb-
lasi veel juurde.
E 47, E² 102 — ?(3) var.

c. Kus varblasi koos, sinna lendab neid
juurde.
Norm. 198 — ?(2) var.

C. Kus tuvisid on, senna lendab veel
tuvisid juure.
Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503 —
1?(3) var.

*

D. Kus kueri kuos, sinne kogob.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

E. Kus rahvast on, sinne juure kogob.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

13793. PAREM VARBLANE KOTIS KUI
KÜMME KATUSEL — 4 var.

A. _____
Vil (Leoke) — 1 var.

B. Parem üks lind kottis ku kümme ka-
tuse pääl.
Hää — 1 var.

*

C. Parem üks lind taskus ku kümme
katuse pääl.
Hää — 1 var.

D. Änam ikki üks varblane või lind
taskus kui kümme katusel.
Hää — 1 var.

Vrd. 13795. Parem varblane peos kui tuvi
katusel.
11999. Parem tihane kotis kui metsis oksa
peal.
3906. Parem kits kottis kui härg aia
taga.

13794. PAREM VARBLANE LAUA PEAL
KUI TUI RÄASTAS — 2 var.

A. _____
SJn (Saabas) — 1 var.

B. Parem tui laua peal kui tui räastas.
SJn (Saabas) — 1 var.

Vrd. 13795. Parem varblane peos kui tuvi ka-
tusel.

13795. PAREM VARBLANE PEOS KUI
TUVI KATUSEL — u. 90(138) var.

A₁a₁. _____*

* peus (Vig); tu(v)ikene (EKMS IV 670);
katussel (Vig)
Norm. 231, EKMS IV 424 ja 670; ?Vig
(Aitsam), Vil (Alvre), ?Kam (Relli) —
1 kuni 3(7) var.

a₂. Parem värb pihus kui tuike katuk-
sel.
Amb (Kleinmann) — 1 var.

b. Parem varblane peos kui tuvi katuse-
harjal.
Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

c₁. Paremp varblane käes kui tuvike ka-
tusel.
Nõo — 1 var.

c₂. Enam varblane käes kui tuvi katu-
sel.
?HMD (õpil.) — 1?(1) var.

A₂. Parem on sul varblane kää kui tuike
katus[el], mis ei jää.
Beitr. I 89 — 1?(1) var.

Ba. Paremb varblane peon kui kana ka-
tusse pääl.
Võn — 1 var.

b. Paremb varblane piohn ku kana ka-
tuse pääl.
?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.

C. Parem varblane peos kui vares katu-
sel.*
* peus; katuksel (Hel)
?Pld (õpil.), Hel (Wahlberg) — 1 v. 2(2)
var.

D. Paremb varblane peon kui püvi ka-
tussel.
Kam — 1 var.

E. Parem varblane pios ku kaaren ka-
tussel.
Kod — 1 var.

F. Parem varblane peos kui kurg katu-
sel.*
* peus (Saa, Pst); ku (Kõp)
Sirvil. (1897) 65; ?Saa (J. Kangur, Sõg-
gel), Kõp, Pst (Suurkask), Vi (Kuuben)
— u. 5(7) var.

G. Parem pääsuke peus kui kotkas ka-
tusel.*
* peos (EKMS)
Wied. 147, Kündja nr. 48 (1883) 573, EKMS
IV 670 — 1(4) var.

H. Parem pääsuke peus kui kurg katu-
sel.*

* pihus (Raud), peos (EKMS)
Wied. 147, Kündja nr. 48 (1883) 573, Raud
VMj 218, EKMS I 1240 ja IV 670 — 1(8)
var.

- I. Parem tihane peos kui kurg katuk-
sel.
Kuusik KT 206 — 1?(1) var.

*

- Ja₁. Parem üks varblane peos kui kümme
katusel.*
* peus (trükised), pihus (VMr, Kuu);
katuksel (VMr, Kuu, Trv)
Wied. 149, Kündja nr. 48 (1883) 573,
EKMS I 1240; VMr, Kuu, Var, Krj, Trv,
Pal, ?Kam (Relli) — 6 v. 7(14) var.
- a₂. Parem on üks värblane peos kui
kümme katusel.
?Pil (Saks) — 1?(1) var.
- a₃. Parem varblane peos kui kümme ka-
tusel.*
* pihus (Trm)
Wied. 149, Kündja nr. 48 (1883) 573, E 69,
E² 102, Puus. Eü I 95; Trm, TMr, ?Kam
(Relli) — 2 v. 3(10) var.
- a₄. Parem varblane peus kui kümme
tükki katuksel.
Vil (Leoke) — 1 var.
- a₅. Paremb varblanõ peon kui kümme
katusõ pääl.
Ote — 1 var.
- b₁. Üks varblane peos on enam kui küm-
me katusel.
Mihkla-Parlo-Viildalepp I: 114, Vih. (1949)
93; Kre (Rüitel) — 1(3) var.
- b₂. Üks varblane pihus on palju enam
kui kümme katusel.
Tln (Pusemann) — 1 var.
- c. Paremb varblanõ peoh kui kümme
katusõ all.
Se — 1 var.
- d₁. Parem üks varblane käes kui kümme
katusel.*
* kää (Vig), kää (Krj); katuksel (Vil)
EKMS IV 670; Vig, Krj, Vil, Plt (Luu),
?Urv (õpil.) — 5 v. 6(7) var.
- d₂. Parem varblane käes kui kümme
katusel.*
* paremb (Kuu, Kam); kääs (Kuu, Rei);
kaduksel (Kuu)
Nurmik I: 6, Nurmik II: 43; Kuu, Rei,
Põl, ?Kam (Relli), Ran (L. Kallas) —
7(15) var.

- d₃. Innep varblanõ kääh ku om kümme
tükkü katusõ pääl.
Se — 1 var.

- Ka₁. Parem üks varblane peos kui üheksa
katuksel.*
* pihus; katusel (Trm)
Trv, Trm — 2 var.
- a₂. Parem üks varblane peon kui ütesa
katusa pääl.*
* peos; katuse (Nõo)
Pst, Nõo — 2(3) var.
- a₃. Paremb üts varblane peoh ku ütesa
katuse pääl.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- a₄. Änam üks varblane peos kui üheksa
katusel.
LNg — 1 var.
- b. Parem üks varblane käes kui üheksa
katusel.*
* kääs; katuksel (Mus)
Nurmik I 14; Mus, Vil — 2 v. 3(4) var.
- La₁. Parem varblane peos kui kaks katu-
sel.*
* paremb (Rõu); varblanõ (Rõu); peus
(Hel), peon (Rõu); ku (Rõu); kats (Rõu);
katussõl (Rõu)
Juu v. Vän (Virkus), Hel, Rõu — 4(5)
var.
- a₂. Paremb varblane peon ku kats ka-
tusõ pääl.
Rõu — 1(2) var.
- a₃. Parem üks varblane peos kui kaks
katusel.*
* üts; peus (Puh)
Saa (õpil.), Puh — 2 var.
- a₄. Paremb üts varblane peon kui kaits
katussel.
Puh — 1 var.
- a₅. Parem üks varblane peos kui kaks
katuse peal.
Plt — 1 var.
- a₆. Paremb üts varblane peoh ku kats
katusse pääl.
Räp — 1 var.
- b₁. Parem üks varblane käes kui kaks
katusel.*
* katuksel (VNg)
VNg, Koe, Saa — 3 var.
- b₂. Parõmb üts varblanõ käen kui kats
katussõl.
Ote — 1 var.
- c. Üks värblane pihus on enam kui kaks
katusel.
MMg — 1(2) var.

Ma. Parem üks värblane pihus kui tuhat katuksel.
Amb — 1 var.

b. Paremb üits varblanõ käen kui tuhat katussõ pääl.
Kam — 1 var.

N. Parem kaks värblast pihus kui kaheksa katusel.
Amb — 1 var.

*

O. Paremb varblane peun kui katusse veere pääl.
Kan — 1 var.

*

P. Ära lase ühte varblast käest, kui üheksa katusel näed.
Sirvil. (1899) 55 — 1?(1) var.

*

Q. Parem tui pihus kui kümme katuse all.
Tt (S. Veske) — 1 var.

*

R. Parem püü peos kui kaks katusel.
EKMS IV 424 — 1 var.

*

Sa₁. Uks lind peus on parem kui kümme lindu katukse peäl.
Körber USkÖr 1 32/33 — 1?(1) var.

a₂. Parem üks lind peos kui kümme katuksel.
Val (Russmann) — 1 var.

b. Parem üks lind käes kui kümme katusel.
?Val (Mõtus) — 1?(1) var.

T. Parem üks lind käes kui üheksa katusel.
?Rap (õpil.) — 1?(1) var.

U. Parem üts lind peon kui kats katuse pääl.
As (Pint) — 1 var.

*

V. Parem üks kääs kui üheksa katusel.
Mar — 1 var.

Õ. Innepe üts käeh ku kümme katusõ pääl.
Se — 1 var.

Ä. Parem üks käes kui kaks katuksel.
Rak — 1 var.

Vrd. mst: Mis on enam kui kaks lindu põe-
sas? 'Üks peus' (VII).

Vrd. 14907. Paremb üts varblane käen kui kümme aidaiban.

13794. Parem varblane laua peal kui tui räästas.

11998. Paremb tiganõ peoh kui mõtus ossa pääl.

13793. Parem varblane kotis kui kümme katusel.

9397. Parem püü peos kui kümme põllu peal.

14911. Parem üits kana põues kui kaits kaenlas.

4585. Ärä püia kurge katusse päält ja ärä lase tigast peost vällä.

**13796. VARBLANE JA KASVAJA
KARJAPOISS TAHTUVAD KOVAST
SÜÜÄ — 1 var.**

Kuu (Lindström).

**13797. VARBLANE KARDAB METSA JA
KONN KARDAB JÖEHAUDA —
1 var.**

Rap v. Mär (Poom).

**13798. VARBLASED PÜHIVAD OMA
NOKKA SELLE OKSA VASTU,
KUS PEAL NAD SEISAVAD —
1(6) var.**

a. _____
Wied. 204, Kündja nr. 3 (1884) 34 — 1(3) var.

b. Varblased pühivad nokka selle oksa vastu, kus nad seisavad.*

* vastu (E²)

E 92, E² 102 — 1?(3) var.

**13799. UKS VARBLANE EI SÜNNI
ILMA JUMALA TAHTMATA, LIIA-
TEGI SIIS ÜKS ABIELUPAAR —
1?(4) var.**

Wied. ESSr 508, Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 21, EKMS I 327.

**13800. EGA KAIKI VAREKSID AJATEIBA
OTSAST MAHA EI LASSA —
2(4) var.**

Aa. _____

K. Leetbergi seletus: «Kõik tüdrukud ei saa mehele.»

Hlj — 1 var.

- b. Ega kõiki vareseid aiateiba otsast maha ei lasta.
Norm. 185, EKMS I 12 — ?(2) var.
- B. Kesse kõiki harakaid ajateibast maha laseb.
Hlj (Rehberg) — 1 var.
- Vrd. 13801. Ega kõik varesed ajateivast katki ei rõhu.
- 13801. EGA KÕIK VARESED AJATEIVAST KATKI EI RÕHU — 1(4) var.**
- a. _____
Hlj (Pruhl) — 1 var.
- b. Ega varesed aiateivast katki rõhu.
E MVH 72 — ?(3) var.
- Vrd. 13097. Vaese kana rõhk aia.
13800. Ega kaiki vareksid ajateiba otsast maha ei lassa.
- 13802. EGA VARES ENNE PESA JAUKS RAAGU KORJA, KUI KOHTA TEADA POLE — 1 var.**
- Kuu (A. Ploompuu).
- 13803. EGA VARÕS VALGÕMBAS EI LÄÄ — u. 20(32) var.**
- A₁a₁. _____*
- Plv v. Rāp (S. Keerd) — 1(2) var.
- a₂. Vares lää äi kunagi valgembas.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.
- b₁. Ega vares valgemaks lähe, kui ta on.
Norm. 216; Ran — 1(3) var.
- b₂. Ega vares valgempas ei lää, kui ta om.*
* varõs; valgõmpas (Ote)
TaL, Kan, Vas — 6 var.
- b₃. Ega vares ikka valgemaks ei lähe, kui ta on.
Kan (õpil.) — 1 var.
- A₂. Kost no varõs valgõs saa.
Urv — 1 var.
- A₃. Millal vares valgemaks läheb.
Rõu — 1 var.
- Ba. Ega vares valgõs ei lää, ku küll mõsõt.
Võ (anon.) — 1 var.
- b₁. Ega vares valgeks lähe, kui ka küllalt pestud.
E 15 — ?(1) var.

- b₂. Vares ei lähe valgeks, kui palju ka pesed.
E₂ 101 — ?(5) var.
- b₃. Ega vares valgeks lähe, kui ka küllalt pesed.
EKMS I 206; ?Tor (õpil.) — 1?(2) var.
- c. Varõst mõsõ' pal'lo tahat, valgõp saa ai'.
Lut — 1 var.
- d. Varest ei saa valgeks pesta.
Puus. KH III 25 — ?(1) var.
- e. Ka vares lää äi seebiga mõskehki valgembas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- C. Varõs iks üts valgõ.
Se — 1 var.
- D. Varõs õks ütsvalgõ, kaarna ütekarvaline.
Se — 1 var.
- E. Mõsõ kaarnat, ku kavva taht, valgõpas lää äs ta kunagi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vrd. 13804. Innep lätt varõs valgõst, ku' sikkõ käest midä saat.
- 13804. INNEP LÄTT VARÕS VALGÕST, KU' SIKKÕ KÄEST MIDÄ SAAT — 1 var.**
- Se (Tammeorg).
- Vrd. 13803. Ega varõs valgõmbas ei lää.
- 13805. KA VARESELE TEHTUD ÜLEKOHUS VÕIB SAADA KARISTATUD — 1?(1) var.**
- ?Jõe (Grünthal).
- 13806. KES VAREST LINNUKS ARVAB — 1 var.**
- Rap (Uustalu).
- Vrd. kk: Pole pidand hand loomaks ega nõela tööriistaks (Vig).
- Vrd. 3117. Kana ei ole lind, naine inime.
- 13807. KES VAREST LÄHEB LASKMA, KUI TEDRESID ON — 8 v. 9(12) var.**
- Aa₁. _____
Ksi — 1 var.
- a₂. Kesse varest laskma läheb, kui tedresi küll on.
VMr — 1 var.
- a₃. Ken sis varest lask, ku tetri on.
Krk — 1 var.

- a₄. Kis siis varest laseb, kui tetre lasta on.
KJn — 1 var.
- b. Kes siis varest laseb, kui tedreparv ees on.
Norm. 232, EKMS IV 424; MMg — 1(3) var.
- c. Kes varest vahib, kui tedreparv ees.*
* valib (E²)
E² 44; Trt (Eisen) — 1(2) var.
- Ba. Kes varest laseb, kui teisi linda on.
Pal — 1 var.
- b. Kes enne varest laseb, kui muid linda on.
MMg — 1 var.
- C. Kes siis varblasi põmmutab, kui püüsid püüda.
?Trt (Eisen) — 1?(1) var.
13808. KUI VARES ENNE KUUNLA-
PÄEVA PESA TEEB, LÄHEB LUMI
ENNE MAARJAPÄEVA ÄRA —
1 var.
Mär (Hellmann).
13809. KUI VARES HAAVALEHTE ÄRA
UPUB, ON PARAS KAARA
KÜLIDA — 12(14) var.
- A_{1a}. —
Vil (Evert) — 1(2) var.
- b. Kaara olevat siis paras teha, kui vares haavalehtedesse ära upub.
Vil — 1 var.
- c. Kui vares haavaoksesse ära ennast võib varjata, siis on paras aeg, et kaeru külma hakata.
Vil — 1 var.
- d. Kui haavaleht varest katab, on paras aeg kaeru külida.
Vil — 1 var.
- e. Kui huavad juba lehtes on, nii et varesse ää varjab, siis veel paras mua kaeru teha.
Ksi — 1 var.
- f. Vanast ku varest änäp haavaurbe siist es ole vällä paisten, sis olli paras kaara külvä.
Krk — 1 var.
- g. Ku saarelehe kevade varessa ärä varjave, sös võib kesvi tettä.
Trv — 1 var.
- h. Kui kask kebade jo nii paksus leh-

tes on, et vares seest välja ei pais-
ta, siis ole usin kaeru tegema.
Koe — 1 var.

- A_{2a}. Kui vares puulehede sisse ära kaub, siis pidava kaarakülümise järgi jät-mä.
Saa — 1 var.
- b. Põllumees peab oma töödega kevadi-sel ajal nii palju jõudma, et kaera-küli selleks ajaks lõpetatud on, kui noored lehed varese haavapuu latva ära varjavad.
Saa — 1 var.
- Ba. Kui vares haavalehte vahelt viil näta om, oma paras kesväküli.
Hel — 1 var.
- b. Kui haaval nii suured lehed on, et vares lehte seest välja paistab, siis on paras kaeraküli aeg.
SJn — 1 var.
- C. Otra külva, kui konnad kooris krook-suvad ehk kui tamme latva enam va-rest ei näe.
Sõõt Aeg Kal. (1907 mai) — 1?(1) var.

13810. KUI VARES HOOMIGU VARA
ÜHE SANA LAULAB, SIIS TULEB
PAHA ILMA, KUI KOLM SANA,
SIIS HUÄ ILMA — 1 var.

Kuu (M. Mikiver).

- Vrd. 13811. Kui vares [kolm] korda vaagub, siis tuleb kevad.

13811. KUI VARES [KOLM] KORDA
VAAGUB, SIIS TULEB KEVAD —
11 var.

- A_{1a}. —
Saa (Tehver) — 1 var.

- b. Ku vares kolm kõrda kvaagub, sis om keväi ligidäl.
Rõu (Raadla) — 1 var.
- c. Kui vares juba kolm korda kraaksub, siis tuleb kevade vällä, talve ta saa mette poolteistki.
LNg — 1 var.
- A₂. Kui vares kevadisttalvet enamat kol-me sõna ütleb, siis ei ole enam hääd reeteed lootä.
Vil — 1 var.
- B_{1a}. Kui vares juba [viis] korda ühe joo-nega kraaksub, tuleb kevade varsti.
Amb — 1 var.

b. Kui vares viis [korda] laulab, tuleb kevad.

HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

c. Kevade, kui vares viis väl'la viskab, siis tuleb kevade.

Kul — 1 var.

B₂. Kui vares kevadel viis korda järgimööda vaagub, siis lõppeda talve valitsus ja külmad ilmad otsa.

Trv — 1 var.

B₃. Kui vares enne maarjapäeva [viis] sõna kisendas, siis tulevat sooja.

Trm — 1 var.

C. Kui vares kevadepoolt talvet juba seitse korda ühe puhuga kraaksub, siis lähevad ilmad soojemaks ja kevade tuleb varsti.

Amb — 1 var.

D. Kui kuulda on, et vares pääle jõulut juba kaheksa korda joonega kraaksub ehk [— — —] kaheksa sõna räägib, siis pidada sula ja kevade tulema.

Amb — 1 var.

Vrd. 13810. Kui vares hoomigu vara ühe sana laulab, siis tuleb paha ilma, kui kolm sana, siis hüü ilma.

13812. KUI VARES MAARJAPÄEVAL ESIMISE PESA AAMPALGI PANEB, SIIS ON HÄÄD VILJA-AASTAD OODATA — 1 var.

Mar (Iisberg).

Vrd. 13830. Vares viib maarjapäeva hommikul esimese pesapalgi kohale.

13813. KUI VARES SOIUB, SIIS TULEB VIHMA — 2 var.

A. —

EKMS III 714 — 1 var.

B. Vares soiub sula alla.

Rld — 1 var.

13814. LAS VARES VAAGUB, KÜLL TA VAKKA JÄÄB — 2(4) var.

A. —

Norm. 262, EKMS II 398; Nõo (Sild) — 1(3) var.

B. Las koerad hauguvad, küll nad viimati ise vait jäävad.

Rap (õpil.) — 1 var.

13815. MIS VARES SEE ON, MIS VARA EI LENDA* — 3 var.

* linda

Vän (Peterson, Tõnisson).

13816. VAHEST LÖÜDÄ VAREKSE PESÄST HANEMUNA — 1(4) var.

a. —

Kuu (Odenberg) — 1(3) var.

b. Vahest leitakse varese pesast hanemuna.

Norm. 177 — 2(1) var.

Vrd. 13818. Varekse pesäst ei maksa hanemuna etsida.

843. Kes harakalle hanemuna annab.

13817. VAREKSEL ON VAGU TAGA JA HARAKAL ON HAGU TAGA — 1 var.

Hlj (Länts).

13818. VAREKSE PESÄST EI MAKSA HANEMUNA ETSIDA — 1 var.

Kuu (Salström).

Vrd. 13816. Vahest löüdä varekse pesäst hanemuna.

843. Kes harakalle hanemuna annab.

13819. VARES EI OLE LAULULIND — 3 var.

Aa. —

KJn (Raidla) — 1 var.

b. Ega vares ole laululind.

Kuu — 1 var.

B. Ei vares ole laululind ega hani ole lüpsilehm ega linnatüdruk ole talutöö tegija.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

13820. VARES-KAAREN SÖNUME KUULUTAJAD, HARAKAS TOOB MÕISA KÄSKU — 8 v. 9(9) var.

A. —

HJn (Tiedermann) — 1 var.

B. Vares kuulutab vaenu aega, kurg kuulutab kurba aega, änilane hääd kevadet.

?Saa (Söggel) — 12(1) var.

C. Vares toob vaenukeeli, harakas toob halvad sõnumid.

Rak (õpil.) — 1 var.

- D. Harakas laulab haigust, vares laulab vaesust.
Mär — 1 var.

*

- E. Vares on, kes kuulutab vaenusõnu.
Kei (Kriitmäe) — 1 var.
- Fa. Harakas sakatab saksa sõnumid.
Trm — 2 var.
- b. Harak toob saksa sõnumid.
Saa — 1 var.
- G. Kiitsakas ei tea surma, kuid toob saksa sõnumid.
Krj — 1 var.
- Vrd. ri «Venna sõjalugu»: Harak tõi sõasõnumid, / vares kanni vainukeeli (ERIA II: 2 nr. 3520).
- Vrd. uk: Kui kiitsakas tuleb õue, siis tuua saksa sõnumid, saksa käsku (Krj).

13821. VARES KUKUB KA VAHEST MAHA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: igaühel võib juhtuda äpardus.
Hää.

13822. VARES OLGU VARESEGE, HARAK HARAGUGE PAARIN — 1 v. 2(7) var.

- a. _____
Krk (J. Kuusik) — 1 var.
- b. Las olla vares varesega ja harak harakaga paaris.
Vlg. Lisal. nr. 19 (1890) 152 — 1?(5) var.
- c. Vares varesega, harakas harakaga.
E² 101 — 1?(1) var.
- Vrd. 840. Harak ei sünnu varesega paari.
13086. Vaene sünnib vaestega ja vares varestega kokku.

13823. VARES PANEK KA KAKS VIIRGA — 1(2) var.
Käi (Sooster).

13824. VARES PANEK PILVEST MÄRKI — 1(2) var.
Käi (Sooster).

13825. VARES SADU VARA LAULAB, HÜVA ILMA HILDASELLA — 7(14) var.

- Aa₁. Vares vara sadu vaagub, õhtu hilja head ilma.*

* häida (E MVH)

E MVH 19, E 92, E² 101, Norm. 48 — 1?(6) var.

- a₂. Vares vara saduja vaakub, ehtu hilja häidä ilmu.
Kuu (J. Mikiver) — 1 var.
- b. _____
EKMS I 612; Hlj (Leetberg) — 1(2) var.
- c. Vares vaagub head ilma õhtuje, sadu vara hommikuie.
Kuu (Vilbaste) — 1 var.
- d. Varane vares saduda kraaksub, ehtu hilja hüädä ilma.
Kuu (J. Mikiver) — 1 var.
- e. Vares vara saduda laulab, head ilma õhtul hilja.
Kad — 1 var.
- f. Vares sadu vara laulab, hüäd ilma ehtust päivä.
Kuu — 1 var.

- B. Kui vares vaagub õhta, sis hiad ilma, kui hommuku, sis halba.
Äks (Alekōrs) — 1 var.

Vrd. Kieser. Täht. (1899) 14: Vares vaagub õhtula / homseks päevaks ilust ilma; / vares vaagub hommikul / päevaks ajaks paha ilma.

13826. VAREST ÕELDAKSE MAARJA-PÄEVAL JUBA OMI LAPSI RISTIVAT — 3 var.

- Aa. _____
Vai (Feldbach) — 1 var.
- b. Ja vares ristitud paastumaarjapäeva ajal oma poegi.
Äks v. TMr (õpil.) — 1 var.
- B. Usuti ka, et vares maarjapäeval esimese muna oma pessa muneb ja juba ristipäeval pojad ristsele viib.
Prn — 1 var.
- Vt. 6238 K.
- Vrd. 10956. Suurel reedil ristida ronk oma lapsi.

13827. VARES VAAGUB ISE OMA PESA ÜLES — u. 35(79) var.

- A_{1a}. Vares vaagub ise oma pesa välja.
EKMS IV 326 — 1?(1) var.

b₁. _____*

* isi (Hää, MMg); ülesse (Meelej.; Pär) Wied. 204, Kündja nr. 3 (1884) 34, Meelej. nr. 37 (1887) 295, Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 20, Kmpm. Kirjaseadm. 75,

Kmpm. Klr I⁶ 123, Kmpm. Klr II⁶ 341, E 92, E² 101, Nurmik III 95, Norm. 257, EKMS III 720; Jäm, Pär, Hää, MMg — 4 v. 5(31) var.

b₂. Vares vaaksub oma pesa ise üles.
SJn — 1 var.

b₃. Vares vaagub oma pesa üles.
EKMS III 1243; Lüg (Källo), Sim (Joonuks) — 2 v. 3(3) var.

c. Iga vares vaagub oma pesä üles.
Lüg (Källo) — 1 var.

A₂a. Vares ise pesa ilmutab.
Hlj (Leetberg) — 1 var.

b. Vares ise oma pesä ilmudab.
Kuu — 1 var.

c. Vares pesäsä ilmutab.
Kuu — 1 var.

d. Vares pesä ilmuta.
Kuu — 1 var.

A₃. Ega vares vaagub enda pesa juures.*

* iga; oma (Norm.)

Norm. 196; Saa (Tiitus) — 1(4) var.

Ba. Räästas säristab ikka oma pesa ülesse.
Trm — 1 var.

b. Rästas tunnistab ise oma pesa ülesse.
Lai — 1 var.

c. Rästas tunnistab pesa.*
* rässas (Kod)
Lai, Kod — 2 var.

Ca. Sant kana kaagutab ise oma pesa üles.
Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597, E 75, E² 100, Kask-Puusepp-Vaigla 131, EKMS I 226; Hii (K. Remmelkor) — 1(11) var.

b. Sant kana kaagutab ike oma pesa välja.
Hii (Wiedemann) — 1 var.

c. Paha kana kaagutab ikka oma pesa välja.
Norm. 257 — ?(1) var.

d. Rumal kana kaagutab isi oma pesa üles.
Vil — 1 var.

e. Kana kaagutab ise oma pesa üles.
Jöh — 1 var.

D. Sant kana kaagutab oma pesa välja, hea kana peab varjul.
Emm — 1 var.

Ea₁. Kes haraka pesa ilmutab kui ise.*

* isi (Jöh)

EKMS I 226; Vai, Jöh — 5 v. 6(6) var.

a₂. Kes haraka pesa ilmutab kui ta ise.
Iis — 1 var.

b₁. Kes haraka pesa kuulutab muud kui isi.
Jöh — 1 var.

b₂. Kes haraka pesa kuulutab kui harakas ise.
Iis — 1 var.

c. Kes haraka pesa üles tunnistab kui harakas isi.
Vai — 1 var.

F. Kes haraka saba ilmutab kui ikka ise.
EKMS I 224 — 1 var.

G. Kes linnu pesa ilmutab kui lind ise.
Rak (Jürjev) — 1(3) var.

Vrd. 14775. Kes ähnä hoonde tääd, kui ei tikuta.

13828. VARES VAHIB VAHETAJA VÄRAVAS — u. 45(69) var.

Aa₁. —
Norm. 141, EKMS I 1104 ja IV 318; Rak, VMr, Amb, Kuu, Jür, SJn (Ruhs), Lai, Pal, Trm — 11(16) var.

a₂. Vares vahib ikka vahetaja väravas.*
* ikke (Ksi)
Vlg. Lisal. nr. 15 (1890) 120; Hlj, Ksi — 3(8) var.

a₃. Vares vahtib ige vahedaja veräväs.
Kuu — 1(3) var.

a₄. Vares vahib alati vahetaja väravas.
Amb, Tt (anon.) — 2 var.

a₅. Vahetaja väravas vahib vares.
Trm — 1 var.

a₆. Vahetaja väravas vahivad varesed.
Lai — 1 var.

b. Vares istub vahetaja väravas.
Pai — 1 var.

c₁. Vares vaagub vahetaja väravas.*
* vaakub (Lai); väraves (Amb)
Iis, Amb, Jür, Mar (Hiemägi), Lai, Trm — 8 var.

c₂. Vares vaaksub vahetaja väraval.
Hlj — 1 var.

d. Vares vaagub vahetaja väravasuus.
E 92, E² 101; Lai — 1(3) var.

e. Vares vaagub vahetaja väravasambas.
Amb — 1 var.

- f. Vares vahib vahetaja väravasambas.
Amb, Trt — 2 var.
- B₁. Vares istub vahetaja aiateivas.
Tln — 1 var.
- B_{2a}. Vares istub vahetismehe aiateibas.
Krj — 1(3) var.
- b. Vares on ikka vahetismehe aiateivas.
Sa (Veäster) — 1 var.
- c. Vares on vahetaja mehe ajateibas.
Krj — 1 var.
- d₁. Vares vahetismehe aiateibas.
Pöi — 1 var.
- d₂. Vares ikka vahetismehe ajateibas.
VII — 1 var.
- B₃. Vahetaja mehe ajateibas istub ikka
alati vares ja ootab saaki käde.
Pöi — 1 var.
- Ca. Vahetajal on rangid varnas ja va-
res teibas.
Norm. 141, EKMS I 1104 ja IV 318; Krj
(Mägi) — 1(4) var.
- b. (Hobuse) vahetajal on rangid var-
nas ja vares vaagub ajateibas.
Saarl. Lisa nr. 8 (1886) 2 — 12(1) var.
- D. Vares vahetaja vaarna pääl, korp
küöpäri künnüksel.
küöpär = ostja, hangeldaja
Kuu — 1(2) var.
- E. Vares istub vahetaja looga pääl.
Hlj — 1(2) var.
- F. Vares istub vahetaja aisa pääl.
MMg — 1 var.
- G. Kaarnad vahivad parsniku väravas.
Rak (Jürjev) — 1(2) var.

- H. Vares vahib vahetaja silma.
MMg — 1 var.
- Vrd. 13829. Vares vahib valija väravas.
13829. VARES VAHIB VALIJA VÄRAVAS
— 1 var.
Kuu (Vilbaste).
- Vrd. 13828. Vares vahib vahetaja väravas.
13830. VARES VIIB MAARJAPÄEVA
HOMMIKUL ESIMESE PESA-
PALGI KOHALE — 26(28) var.
- Aa₁. —
Nls (Kriitmäe) — 1(2) var.
- a₂. Maarjapää homiku paneb vares esi-
mese pesapalgi paigale.
Hää — 1 var.

- a₃. Vares panevat [paastumaarjapäeval]
esimese pesapalgi.
Ann — 1 var.
- a₄. Vares paneb oma pesale maarjapäe
esimese palgi.
Tõs — 1 var.
- a₅. Vares paneb maarjapäe oma pesa-
le esimese palgi.
Tõs — 1 var.
- a₆. Maarjapäeva homiku paneja vares
esimese pesapalgi paigal.
Hää — 1 var.
- b₁. Ka vares viiva esimese rau maarja-
pääva homiku pessa.
Ksi — 1 var.
- b₂. Maarjapäeval paneb vares esimese
rao pessa.
KJn — 1 var.
- b₃. Vares paneb esimese pesarao p[aa-
tu]marjapäeval paigale.
Pil — 1 var.
- b₄. Pastmaeräpää paneb vares oma esi-
mese pesaraa paigale.
Phl — 1 var.
- c₁. Paastumarjapäeva homikul panna
vares pesa-alumised maha.
Jäm — 1 var.
- c₂. Maarjapäeva hommikul paneb vares
esimese pesa aluspalgi paika.
Lai — 1 var.
- B. Madisepäeva ajal viib vares oma
pesa jauks esimese rao.
Kad — 1 var.
- C. Taliharjapäevast hakkavad vares
aiateiba otsas juba vaakuma ja pesa
jaoks oksti ning sammalt korjama.
Saa — 1 var.
- D. Ühed ütlevad, et vares [maarjapäe-
val] esimese pesarao kohta paneb ja
teised, et esimese muna muneb.
Krj — 1 var.
- Vt. 6238 D.
- E. Vastlapäeval toob vares kõrvest pe-
sapõhja, maarjapäeval muneda esi-
mese muna.
Jõe — 1 var.
- Vt. 6238 H.
- F. Matsapäeval vares paneb paigale
esimese pesapalgi ja maarjapäeva
homingu muneb esimese muna.
Han — 1 var.
- Vt. 6238 I.
- G₁. Kui vares tieb pesa, paneb esimise

- palgi maarjabä paigale, sis jüripäival muneb esimese muna.
Lüg — 1 var.
- G₂. Paastumaarjapäeval toob vares esimese kõrre pesasse ja juripäeval muneb esimese muna.
Jäm — 1 var.
- G₃. Vares viib maarjapää esimese rao pesasse ja jüripää muneb esimese muna.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
Vt. 6238 F₁—F₃.
- H. Paastumaarjapäeval alustas vares pesa tegemist ja suurel reedel munes ta pesasse esimese muna.
VJg — 1 var.
Vt. 6238 E.
- I. Vares paneb esimese palgi paigale küünlapäeval ja esimese muna maarjapäeval ju sisse.
Tln — 1 var.
Vt. 6238 G.
- J. Madisepäeval viib vares oma pesa jaoks esimese rao või muneb esimese muna.
Loorits Vrp 78 — ?(1) var.
Vt. 6238 J.
- K. Paastumaarjabast paneb vares alles esimese pesapalgi paigale, aga kerp ristib poegi siis.
Phl — 1 var.
Vt. 10956 G.
- L. Vares paneb maarjapää esimese palgi paigale, kaarnas viib esimese poja ristida.
Mih — 1 var.
Vt. 10956 I.
- M. Kaaren viib esimese rau küünlapäva hommiku pessa ja vares maarjapäva hommiku.
Ksi — 1 var.
Vt. 2826 D.
- N. Kaaren paneb küünlapäeval esimese pesapalgi paigale, maarjapäeval muneb esimese muna, vares paneb maarjapäeval esimese palgi pesasse.
Jür — 1 var.
Vt. 2826 C.
- Vrd. 13812. Kui vares maariapäeval esimese pesa aampalgi paneb, siis on häd vilja-aastad oodata.
13831. VARES ÄRGU KOSIGU KOTKA EMANDAT — 1?(1) var.
?Plv (Melzov).
Vrd. 840. Harak ei sünnu varesega paari.
13832. VARÖSKI LINDAS LIIKU PÄÄLE — 2(4) var.
a. —————*
* vareski (Norm.)
Norm. 198; Se (M. Linna) — 2(3) var.
b. Vareski lendab liikude peale.
EKMS III 141 — ?(1) var.
13833. EI VARGUS JÄE JUMALA EES IAL VARJULE — 1?(10) var.
a. —————*
* jää (trükised)
Stein 13, Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883) 382; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(4) var.
b. Ei vargus jää jumala ees varjule.
E 17, E² 103 — ?(6) var.
13834. EI VARGUS UMBKOTTI JÄÄ — 1 var.
Kuu (Lindström).
Vrd. 13243. Vale ei seisa kottis.
13835. MES VARGUSEGA SAADUD, SIE SIVA SÜÖDÜD — 1 var.
Kuu (Lindström).
13836. VARGUS EI SEISA KOTIS — 1 var.
Kod (Luigla).
Vrd. 15116. Ülekohus ei seisa kotis.
13837. VARGUSEL ON LÖHKINE KUUB — 1?(5) var.
Wied. 204, Kündja nr. 3 (1884) 34, Norm. 138, EKMS IV 428.
Vrd. 8727. Pettusel on lõhkine kuub.
13838. VARGUSE VASTAVÖTJA OM NIISAMA HÄÄ KU VARASKI — 3—5(19) var.
Aa. —————
Räp (Poolakess) — 1 var.
b. Vargust varjata on sama hää kui ise varastada.
Puus. Eü I 106 — 1?(1) var.
B. Oks varas on nii hea kui varguse varjaja.

Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 21; Tt (Kreutzw.) — 1(3) var.

Ca. Üts varas om nii hää kui salgaja.*
* üks (Stein, Wied., Kündja); on (Stein, Wied., Kündja); hea (Wied., Kündja)
Hupel² 168, Poromenski EGr. 223, Stein 65, Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 21, Norm. Cl. 33 — 1(11) var.

b. Varas on nii hea kui salgaja.
Wied. 203, Kündja nr. 3 (1884) 34 — 1?(3) var.

13839. VARGUS KAOS VARGA KOTIST
NII KUI VESI SÕGLAST — 17(25)
var.

Aa. _____*

* kaup (Trt. Vör. Kal.), kaop (Rõu), kaob (Hel, Puh, Vas); kui (Trt. Vör. Kal.; Rõu, Vas), nagu (Hel, Puh); sõelast (Hel), sõela seest (Vil)
Trt. Vör. Kal. (1839) 62; Hel, Vil (Suurkask), Puh, Rõu, Vas, Vas v. Se (Sandra) — 8(10) var.

b. Vargus kaub kotist nagu vesi sõglast.
Hel (Wahlberg) — 1(3) var.

c. Varga vargus kaos kotist nii kui vesi sõglast.*
* nigu (Rõu)
San, Rõu — 2 var.

d₁. Varga vargus kaob kui vesi sõelast.
E 92, E² 58; Vön — 1(5) var.

d₂. Varga vargus kaos nigu vesi sõglast.
Ote — 1 var.

B. Nii kui vesi ei saisa sõglan, nii ei saisa varga vargus kotin.
San — 1 var.

C. Varga vara kaos kotist nigu vesi sõglast.
Ote — 1 var.

D. Varastud asi on kui vesi sõelas.
As (Kuusik) — 1 var.

E. Varastõdu hää lätt kui vesi sõglast.
Ote — 1 var.

13840. VARGUS SAADAB VANGIRAUAD
— 1—3(3) var.

A. _____
Kaa (Tõll) — 1 var.

B. Vargast õks vang saa.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

C. Varastamine viib vangikotta, valetamine põrgusse.

?Plv (Tamm) — 1?(1) var.

Vrd. 13278, eriti C: Kes valetab, see varastab; kes varastab, see vangi läeb.

13841. VARGUS TULEB OMAL AJAL
VALGELE — ? kuni 2(12) var.

a. _____
Stein 68, Wied. 204, Kündja nr. 3 (1884) 34, E 92, E² 58; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(11) var.

b. Olgu vargus ka kui salaja, valge ette ometigi tuleb ta.
Rätsep Koduk. 62 — 1?(1) var.

Vrd. 13262. Vale tuleb päivävalgele.

13842. EIS SAA AI' UMA VAR'O IIST
SAISADA' — 1 var.

Se (Savala).

13843. MIS VARJU ALL, SEE KÄES —
1 var.

Hag (Oja).

13844. PAREM VARJUST VAATA KUI
KESKEL KEERUTA — ? kuni 2(2)
var.

A. _____
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

B. Varjust on parem vaadata kui ühes olles.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

13845. VARI PETAB, TÖSIDUS VÖIDAB
— 1?(8) var.

A. Vari petab.
E. Poomi seletus: «Kui mõnd asja pealiskaudse nägemise järel tõeks arvatakse.»
?Rap v. Mär (Poom) — 1?(1) var.

B. _____
?VMr (Haus), ?Plt (Luu); taanduvad ilmselt ühele ja samale tundmatule trüki-sele — ?(3) var.

C. Tõde võidab.
Gr. SKÖ II 69 — ?(4) var.

Vrd. 12324. Tõsi on vägev võitja.
14623. Õigus võidab.

13846. VARJUS ON JAHEDAM ELADA
— 1?(2) var.

a. _____
?Saa (J. Kangur) — 1?(1) var.

- b. Varjus jahedam elada.
E² 84 — ?(1) var.

13847. ÄRA VARJU EEST JOOSE —
1(2) var.
Pst (Raudsep).

13848. VARI JÄÄB VALITSEJALLE, PESA
PÕHI PÕLGAJALLE — 1?(1) var.
H. A. Schultzi seletus: «Kosijate koh-
ta.»
?Koe.
Vrd. 6103, eriti H: Luu-kont valitsejalle, kapa
põhi põlgajalle.

13849. ÄNAM VARJAB IKKE AAVARP
KUI VILETS KARJANE — 1?(1)
var.
?Koe (Schultz).

13850. KUHU VARNA LÖÖD, SENNA
OMA KUUE RIPUTAD — 1(2)
var.
Wied. 76, Kündja nr. 38 (1883) 455.

13851. VARREGÕ SAAPA' OMMA SETO
UHKUS — 1 var.
Se (Päss).

13852. EGA VARS VANA HOBUSE
KOORMAT EI VEA* — 1(4) var.
* varss (trükised)
Norm. 54, EKMS III 992; Võn (P. Roots-
lane).
Vrd. 13387. Vana ei või varsaga võidu joos-
ta.

13853. KISTA KIS VARSAGA MÄRA
TAHAB — 1(2) var.
Kos (Wiedemann).

13854. KIÄ VARSAH VEHMREST VÄLLÄ
VISKAS, TUU VANAH KAH —
1 var.
Vas v. Se (Sandra).

13855. TULEB VARS, TULEB KABI —
1(2) var.
Tln (R. Kallas) v. eP (anon.).

13856. VARSAGA MÄRA JA LAPSEGA
NAENE ON UKS — 2(7) var.

- A. _____*
- * naine (trükised)
G. J. Treumanni seletus: «Sööma poo-
lest.»
Norm. 155, EKMS IV 24; HMD v. Ris —
1(5) var.
- B. Märähobõnõ ja vana naane söövä
pallo.
Räp (Lepson) — 1(2) var.
Vrd. 5490. Lapsega naiste ega varsaga hoos-
tega ei peeta kohta.
7352, eriti B: Naesterahva töö ja hobu-
se söömine on üks.

13857. VARSAL VIIL IGA PIKK ROKKA
SÜVVÄ' — 2 var.

- A. _____
- V. Pino seletus: näit. noore tüdruku koh-
ta, kes püüab ennast väga seada.
Se — 1 var.
- B. Varsal igä pikk kaaro süvvä'.
Se — 1 var.

13858. VARSAN ÕPID, VANAN PEAD —
u. 55(90) var.

- Aa₁. _____*
- * piad (Trv)
Hls, Trv, Pst — 5(6) var.
- a₂. Mis varsan õpid, vanan pead.
Trv — 1 var.
- a₃. Mis varsan õpid, seda vanan pead.
Tt (anon.) — 1 var.
- a₄. Midä varsan opit, sedä vanan peät.
Plv — 1(2) var.
- a₅. Mis sa varsal õpid, seda vanal pead.
Vil — 1(2) var.
- a₆. Mis varsan õpid, seda vanadusen
pead.
Hel — 1(2) var.
- b₁. Varsan õpib, vanan peab.*
* opib (Ran); piab (Pst)
Trv, Pst, Ran — 5 var.
- b₂. Varsas õpib, vanas peab.*
* piab (SJn)
Trv, SJn — 2(3) var.
- b₃. Mis varsan opip, sedä vanan piäp.
Kam — 1 var.
- c. Mis varsan õpid, seda vanan peetes.
Trv — 1(5) var.

- d. Mis varsan opitas, too vanan peetas.
Urv — 1 var.
- e. Varsan opitu, vanan piad.
Nõo — 1(3) var.
- f₁. Varsan õpitu, vanan peetu.
Hel, TMr — 2 var.
- f₂. Varsas õpitud, vanas peetud.
Pal — 1 var.
- f₃. Varsana õpitud, vanana peetud.
Pst — 1 var.
- f₄. Varsalt õpitud, vanalt peetud.
Saa — 1 var.
- f₅. Mis varsalt õpitud, see vanalt peetud.
Pal — 1(2) var.
- f₆. Varsas õpitud, vanas eas peetud.
Ran — 1 var.
- g. Varsalt õpind, vanalt pead.
Pil — 1 var.
- B. Mis varsah opit, sii vanah tett.
Vas — 1 var.
- C. Mis sa varsan õpid, sedä vanan pead saama.
Trv — 1(2) var.
- D. Mis sa varsan opid, tuu vannuste viäd.
Rõu — 1 var.
- Ea. Mis varsan opit, tuud vanan mäletat.*
* õpid (Stein); toda (Wied.), to (Stein); mäletad (Stein)
Stein 45, Wied. 124; Võ-Se (Stein) — 1(8) var.
- b₁. Mis varsana õpitud, toda vanana mäletad.
EKMS I 100 — 1?(1) var.
- b₂. Mis varsana õpitud, seda vanana mäletad.
EKMS III 797 ja IV 767 — ?(2) var.
- Fa₁. Mis varsan võtad, vanan piät.
Rõu — 1 var.
- a₂. Mis varsan võtat, sedä vanan peät.
Räp — 1(3) var.
- b₁. Varsah võtt, vanhudsõni' pidä.
Se — 1 var.
- b₂. Varsana võtab, vanani peab.
Norm. 177 — ?(1) var.
- c. Mis varsan võetas, see vanan peetas.
San — 1 var.

- d. Kes varsan võtap, sii vanan piäp.
San — 1 var.
- G. Mis varsan saat, tuud vanan peät.*
* mlä; piät
Rõu — 2 var.
- H. Mia varsast harinõs, tuud vanani' pidä.
Se — 1 var.
- Ia₁. Midä varsan valitset, sedä vanan piät.
Ote — 1 var.
- a₂. Mis varsan valit, seda vanan piat.
As (Pint) — 1 var.
- a₃. Mis varsan valitsat, tuu vanan piät.
Urv — 1 var.
- b. Mis varsas valitset, seda vanaduses peat.
Plv — 1 var.
- J. Mis varsan võtad, sedä vanani valitsad.
Ote — 1 var.
- *
- K. Varsast usu võtad, vanani piad.
Se — 1 var.
- *
- L. Varsast harinõs muud, vanani pida.
Se — 1 var.
- Ma. Mis moodu varsas võttad, seda vanani valitsed.
Hls — 1 var.
- b₁. Varsan muu võtt, vanani valitses.
Rõu — 1 var.
- b₂. Varsa[n] moo võtt ja vanausuni valitsap.
Võ-Se (Stein) — 1(4) var.
- b₃. Varsan moo võtt, vana usune valitseb.
Stein 70 — ?(2) var.
- N. Mis muud varsah õpitu, tuud vanani valitset.
Vas v. Se (Sandra) — 1(5) var.
- *
- O. Hobene varsan muu võtt, valitses nii kaua kui vanani.
Vas — 1 var.
- P. Mis vars õpib, seda vana hobene piab.
Pst — 1 var.
- R. Mes varsan opitu, seda hobesen ei uneta.
Nõo — 1 var.

Vrd. 7543. See viis, mis noorelt õpib, see vanalt peab.

**13859. VARSAST OM IKKA VARSA
KAHJU — 1(2) var.**

Võn (P. Rootslane).

**13860. VARSAST VALITAS HÄÄ
HOBONÕ, KUTSIKAST KURI PINI
— u. 25(39) var.**

Aa₁. ————— *

* valitakse (EKMS); hea (EKMS); hobene (Norm.), hobune (EKMS); kutsikust (Norm.); peni (EKMS)
Norm. 54, EKMS III 992; Rāp (S. Keerd) — 1(4) var.

a₂. Varsan valitas hää hobonõ, kutsikan kuri pini.

Võn? (Pint) — 1 var.

b. Varsan tunnuse hää hobonõ, kutsikan kuri pini.

Võn? (Pint) — 1 var.

c₁. Kutsikust näüs kuri pini, varsast vali hobene.

Norm. 53; Rāp — 1(5) var.

c₂. Kutsikust näib kuri koer, varsast vali hobune.

Norm. 211 — ?(1) var.

c₃. Kutsikast näikse kuri peni, varsast vali hobune.

EKMS III 992 — ?(1) var.

B. Koera vaadatasse kutsikan.

Kod — 1 var.

Ca₁. Varsah valitas hää hobene.

Rāp — 1 var.

a₂. Varsast valitaksi hää hobune.

J. Pindi seletus: «Sugukonnast otsitaksi hää naine.»

As — 1 var.

b. Varsast valitas hobene.

Võn — 1 var.

D_{1a1}. Hää lats tunnus hällin, kuri peni kutsikun.

Hel — 1 var.

a₂. Hää lats tunnus hällu, kuri peni kutskadõ.*

* laits; hälli; kutskade

Ote — 2 var.

a₃. Hää lats tunnus hällü, kutsikõhõ kuri pini.

Kan — 1 var.

a₄. Hää lats tunnus hällüst, kuri pini kutsikest.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₅. Hää laits tunnus hällist, kuri peni kutsikast.

Kan — 1 var.

a₆. Hällin tunnus hää lats, kutsikun kuri peni.

Norm. 167; Hel — 1(2) var.

a₇. Hällis tunnukse hea laps, kutsikus kuri peni.

EKMS II 438 — ?(1) var.

a₈. Hällü tunnus hää lats, kutsikõhõ kuri pini.

Kan — 1 var.

b. Hääd last hällüst, kurja pinni kutsikõst.

Se — 1 var.

D₂. Last tundas hällüst, koera kutsikust.

Krk — 1 var.

Vt. 1014 J₁—J₂.

E. Latsen tundas hää lats, kutsikun kuri peni.

Hel — 1 var.

Vt. 1014 K.

Fa. Kuri peni kutskast, vaga hobene varsast, hää lats hällist.

Trt — 1 var.

b. Kuri peni tundas kutskast, vaga hobene varsast, hää lats hällist.

Trt — 1 var.

Vt. 1014 L.

G_{1a}. Hää hobune tuntakse varsan, hää inimene lapsen.

Võn — 1 var.

b. Hää hobune tuntakse varsan, inimene lapsen.

Võn — 1 var.

G₂. Varsan valitsedas hää hobene, hällin hää inemine.

Võn — 1 var.

Vt. 1014 M₁—M₂.

H. Oraksest tundub pellu kasv, varsast vana hobune.

Kuu — 1 var.

Vt. 8076 B₂.

I. Vili tunnukse orasselt, hobune varsalt, inimene lapselt.*

* oraselt (trükised)

Norm. 211, EKMS I 18; Lai — 1(3) var.

Vt. 8076 B₁ ja 1014 N.

13861. VARSA VAADATAKSE MÄRAST, TÛTART TUNNISTAKSE EMAST — u. 20(65) var.

Aa₁. — *

* varssa (Tõn. R Täht., Tõn. RP, Norm., EKMS; Tt); vaadatakse (Tt); tunnistatakse (Wied., Kündja, Tõn. RP, E, EKMS) Wied. 204, Tõn. R Täht. (1882) 50, Kündja nr. 3 (1884) 34, Tõn. RP 339, E 92, Norm. 177, EKMS II 100; Hää, Saa, Trv, Tt (Kreutzw.) — 4(33) var.

a₂. Varssa vaadatakse mārast, tūtartilast tunnistatakse emast.
E² 27 — ?(1) var.

a₃. Varssa vaadatakse mārast, tūtartil tunnistatakse emast.*

* varssa (Stein, EKMS); vaadatakse (Rootsl., EKMS); tunnistatakse (Stein) Stein 68, Rootsl. Elut. Kal. (1901) 19, EKMS III 337; Hls — 1(9) var.

a₄. Varssa vaadatakse mārast ja tūtartil tunnistatakse emast.
PJg — 1 var.

b₁. Tūtartil tunnistatakse emast, varssa vaadatakse mārast.
Vil — 1 var.

b₂. Tūtartil tunnistatakse emast, varssa vaadatakse mārast.
PJg — 1 var.

c. Tūtartil vaadatakse emast, varssa vaadatakse mārast.
Ksl — 1 var.

d. Tūtartil vaadatakse emast ja varssa mārast.
Trv — 1 var.

e. Varssa vaadatakse mārast, tūtartil emast.
Trv — 2 var.

f. Tūtartil kaetasse emast, varssa mārast.*
* tūtartil; imäst (Rõu)
Ote, Rõu — 2 var.

g. Imäst tundasse tūtartil, mārast varssa.
Rõu — 1(2) var.

h₁. Mārast tundasse varssa, emast tūtartil.
Kan — 1 var.

h₂. Vars tundasse mārast, tūtartil emäst.
Trv — 1 var.

i. Tūtartil emäst, varssa mārast.
Hlj — 1 var.

Ba. Vars õpib mārast, tūtartil emäst.
Trv — 1 var.

b. Varss opis vanast mārast, tūtartil imäst.
Rõu — 1 var.

c₁. Vars opis vanast mārast, tūtartil opis imäst.
Rõu — 1 var.

c₂. Vars õpib vanast mārast, tūtartil õpib emäst.
E MVH 9 — ?(3) var.

d. Vars õpib vanast, tūtartil õpib emäst.
E MVH 9, Muuk-Mihkla III 18 — ?(2) var.

Vrd. 12748. Tahad tūtartil kosida, vaata emaviltsid.

13862. ÄRA VARSA SELGA ÄRA RÕHU — 3(5) var.

Aa. —
Trv (Sikk) — 1(2) var.

b. Ära riku varssa selga.
D. Timotheuse seletus: õeldakse siis, kui keegi liiga vara ühe asja kohta nõu peab.
Hls — 1 var.

B. Ära enne varssa selga katki talla, kui pole varssa olnudki veel.
Norm. 69; Tor — 1(2) var.

Vrd. nlj AaTh 1430.

13863. VARUST PEAB KOERA LÕÖMA — u. 20(23) var.

A_{1a}. Varust tuleb koera kolada.
VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.

b₁. —
Rak, VNg — 2 var.

b₂. Kuera peab varuks lõõma.*
* lõõmä (Kuu), lõõma (Hlj)
Hlj, Kuu — 3(4) var.

c. Varust tuleb koera lõõa.
Rkv, VNg — 4 var.

d. Varust tarvis kuera lõõa.
Hlj — 1 var.

e. Tarvis kuera varust valmis lõõa.
Hls — 1 var.

A₂. Lõõ koera varust valmis.
VNg — 1 var.

A_{3a1}. Varust kassa koera lõõa.*
* varuks; kassa (Kuu)
Hlj, Rak, Kuu — 3(4) var.

a₂. Varuks kassä kueragi lõõa.
Kuu — 1 var.

a₃. Vahest kassakse koera varuks lõõa.
Kad — 1 var.

- b₁. Varuks kässä kueragi peksä.
Kuu — 1 var.
- b₂. Kuera kässä vahel varuksi peksä.
Kuu — 1 var.
- B. Varuks piab kaiki tegemä, saare mies oli lüõnd kuera ka varuks.
Kuu — 1 var.
13864. KES VARVASJALGA VAHETEB,
SEE KARVAJALGA KAOTEB —
2 var.
Hls (S. Lätt).
13865. EGA KÕIK VASIKE LÄÄ_ÄI'
KARJA — 1 var.
Vas v. Se (Sandra).
13866. EGA VASIKAS HEAD ROKKA
ÜMMER EI LÜKKA JA EGA
HEALE VASIKALE HALBA
ROKKA KA EI ANTA — 1 var.
Kul (Samet).
13867. EGÄ VASK KERGITES OMA
HÄNDÄ — 1 var.
Hel (Laugaste).
Vrd. 4046. Kes koera saba kergitab, kui koer ise.
13868. KAUA VASIKAS PALVETEGA
ELAB — 13(20) var.
- A₁a₁. —
Rak, Lüg — 2 var.
- a₂. Kaua see vasikas palvetega elab.
Hlj, Kad — 3 var.
- b. Kui kaua vasikas palvetega elab.
Norm. 153, EKMS IV 22; Rak (Lilienbach) — 1(6) var.
- A₂a. Ega vasikas palvetega kaua ela.
Rak — 1 var.
- b. Ega vasikas palvetega ei ela.
Hää — 1 var.
- c. Ega vasikki palvel elä.
R. Lilheina seletus: «Õeld., kui tehakse väikest näppamist.»
Kuu — 2 var.
- B. Kaua kits kiitusega elab ehk vasikas palvega.
Norm. 81; Vai (Feldbach) — 1(3) var.
Vt. 3896 B.
- ★
- Ca. Kaua põrsas palvetega elab.
Hää — 1 var.

- b. Kui kaua põrsas palvetega elab.
Rak — 1 var.
- Vrd. kk: Meil kodus küll põrsad ja vasikad nii kaua palvetega ei ela (Hls).
13869. KELLE VASIKAS, SIE AMMUB —
1 var.
T. Wiedemanni seletus: «Sie ööldakse selle kohta, kui oma süüd teisele kaela tahad ajada.»
Jõh.
13870. KES VASIKAGA VÕIDU JOOKSTA
TAHAB, VÕTKU NÄDALANE
LEIVAKOTT KAASA — 2 var.
- A. —
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- B. Mine vaskaga võistu jooskma, sõs süü enne kanik leibä ja karp räimi ärä.
Trv — 1 var.
- Vrd. 13873. Mine nüüd vasikaga võidu jooksmas.
4676. Mine kurjavaimuga võitlema, siis võta aastane leivakott selga.
9853. Mine rumalaga vaidlema, võta nädalane lebakott selga.
13871. KES VASIKAS ÕHTUL, SEE
VASIKAS HOMMIKUL — 1 var.
Sim (Kanter).
Vrd. 4165. Kes koer õhtul, see koer hommikul.
13872. KUS PALJU VASIKUD, SINNA
SAAB KA PALJU HÄRGI —
1(5) var.
- a. —
* vasikaid; senna (trükised)
Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502; Pär (Rosenplänter) — 1(3) var.
- b. Kus on palju vasikaid, senna saab ka palju härgi.
Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502 — ?(2) var.
13873. MINE NÜÜD VASIKAGA VÕIDU
JOOKSMA — u. 15(17) var.
- A₁a₁. —
* võitu (Vil)
H. Martini (Vil) seletus: inimese kohta, kes oli kange vaidlema.
Kuu, Vil — 2 var.

- a₂. Mene nüüd vasigaga voidu juoksema.*
* juoksma
R. Lilheina seletus: öeld. jonnakale vaidlejale.
Kuu — 1 v. 2(2) var.
- b. Mine hakka vasikaga võidu jooksema.
HMD v. Ris (Treumann) — 1(2) var.
- A₂. Juokse nüüd vasikaga võidu.
Kuu — 1 var.
- B₁. Mis sa vasikaga hakkad võidu juoksma.
Rak — 1 var.
- B₂. Mis sa vasikaga võidu jooksed.
Mih — 1 var.
- C₁. Vasikaga ei maksa võedu joosma hakata.
SJn — 1 var.
- C_{2a}. Vasikaga ei maksa võidu joosta.
?Plt (õpil.) — 1?(1) var.
- b. Ei maksa vasikaga võidu joosta.
EKMS IV 439 — 1?(1) var.
- D. Vasikõga jøvva_{ai}' võiki joosta.
Se — 1 var.
- E₁. Ära mine vasikaga võidu jooksema.
Kuu — 1 var.
- E₂. Älä vasigaga kiista jookse.*
* äle vasikaga
kiista = võidu
Aug. Krikmanni seletus: öeldi sellele, kes asjatult ruttas.
VNg v. Rkv — 1 v. 2(2) var.
- F. Ärä lehmaga voidu jookse.
?Rkv (Aug. Krikmann) — 1(1) var.
- Vrd. 5997. Haka lolliga vaidlema või vasikaga võedu joosma.
7249. Naestega vaidlemine on kui vasikaga võidu jooksmine.
2414. Mene nüüd joobnuga vaidlema ehk vasikaga võidu jooksema.
6861. Muhulasega vaielda või vasikaga võidu joosta, see teeb ühe välja.
2690. Hakka juudiga juttu aama ehk vasikaga võidu jooksema.
7465. Noomi tarka, ta parandab, aga ära õpeta rumalad ja ära jookse vasikaga võitu.
13870. Kes vasikaga võidu jooksta tahab, võtku nädalane leivakott kaasa.
10062. Saksaga kohut käia või seaga võitu joosta on üks kurat puhas.

13874. ON LÄINUD VASIKAS, MINGU NAHK KOA — 1?(1) var.

?Rid (Hiimägi).

Vrd. 12060. Kui on läinud trumm, siis mingu ka pulgad.

13875. VASIKAL TULEB, HÄRJAL LÄHEB — 1(6) var.

Wied. 204, Kündja nr. 3 (1884) 34, E 92, E² 92.

Vrd. 758. Haigus hobustega tuleb, aga hargadega läheb.

1833. Härg minnän, vasik tullan.

13876. VASIKA NAHK VIIAKSE TURU PEALE NII KUI HÄRJA NAHK — u. 10(27) var.

Aa₁. —————
Wied. ESSr 645 — 1 var.

a₂. Küll vasika nahk viiakse turu peale nii kui härja nahk.*

* pääle (Laug. Vestr.)

F. J. Wiedemanni seletus: ka noored peavad surema.

Wied. 101, Kündja nr. 43 (1883) 514, Laug. Vestr. 177, EKMS II 1105 — 1(5) var.

a₃. Küll vasika nahk viiakse turule niisama nagu härja nahk.
E 48, E² 35 — 1(2) var.

Ba₁. Ennemp om iks vaska nahk turun kui vana elaja nahk.
Ote — 1 var.

a₂. Ennem on ikka vasika nahk turul kui vana elaja nahk.
Norm. 139, EKMS IV 427 — 1(2) var.

b. Vasiku naha ennem turul möia kui vana veisel.
Hii (Remmelkor) — 1 var.

Ca. Vasika nahku on rohkem turul kui vana looma nahku.
Rõu — 1 var.

b. Vasike nahku om inämb müvvä ku vana lehma nahku.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

D. Vasika nahk vahest ennemine õrsil kui vana härja nahk.*
* ennemini; õrrel (trükised)
Norm. 208, EKMS III 952; Sa (anon. v. R. Kallas) — 1(5) var.

E. Vasiga nahku ikka änam õrrel kut vana veise nahku.
Käi (Sooster) — 1(3) var.

F. Vaske nahku om enamb laudu pääl
kui vana lehma nahku.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

G. Varsa nahk enne örrel kui vanal.
Krj (Allas) — 1(3) var.

H. Noore nahka om inäbä turuh ku
vana.

A. Tammeoru seletus: noori sureb enam
kui vanu.

Se — 1 var.

Vrd. kk: nahka turule viima.

Vrd. 11022. Kes sõbra naha turul viib, see
omast nahast ilma jääb.

13877. VASIKAS KARJUB IKKA KÕIGEST
ROHKEM — 1 var.

Pil (Bock).

13878. VASIKAS LÄHEB KÕIGE ENNE
IKKA OMA EMA NINA ALLA —
u. 20(23) var.

A₁. Vassikas läheb vana lehma nina alla
ikka kõige ennem.

K. Lepa seletus: öeld. sellele, kes kõige
enne hakkab kaebama, et keegi on paha
haisu lasknud.

Krj — 1(2) var.

A_{2a}. Vassikas läheb vana nina ede keige
ennem.

E. Reinarti seletus: «Kui mõni midagi
paha teinud on, hakkab ta sellest ise kei-
ge enne rääkima ning teiste süüks aja-
ma.»

Kaa — 1 var.

b. Vasikas läheb ikka vana nina alla.
E. Poomi seletus: öeldi sellele, kes kõige
agaram oli teisi süüdistama paha haisu
tegemises.

Rap v. Mär — 3 var.

A_{3a1}. Vasikas tuleb ikka oma ema nina
alla kõige enne.

R. Põldmäe seletus: «See peeretas, kes
sellest kõige enne kõnelema hakkas.»

Jür — 1 var.

a₂. Vasikas tuleb oma ema nina alla
ikka kõige ennemalt.

A. Ploompuu seletus: «Kui mõni salaja
midagi paha teinud ja seda ise kõige
enne kaebama hakkab, nagu ei teaks ta
sellest midagi.»

Kuu — 1 var.

b₁. Vasikas läheb ema nina alla kõige
enne.

V. Truuvi seletus: «Paha hais läheb oma
nina alla enne.»

VJg — 1 var.

b₂. Vasik läheb oma emä nenä ala kai-
ge esimeseks.

Kuu — 1 var.

b₃. _____

J. Saalverki (Jür) seletus: «See tunneb
kõige enne sitahaisu, kes seda laskis.»

Amb, Jür — 2 var.

c. Vasikas läheb ikka oma ema nina
alla.

G. Vilbaste seletus: «Öeldakse haisulask-
mise puhul.»

Kuu — 1 var.

d. Eks vasikas lähe oma ema nina alla
kõige enne.

M. Heinkriisi seletus: «Öeldakse, kui las-
takse paha haisu.»

Kuu — 1 var.

e. Eks vasikas lähe ikke oma ema nina
alla sitale.

P. Paaveli seletus: «Öeldakse sellele, kes
püüab oma pattu vanemate, ülemate kae-
la ajada.»

Kuu — 1 var.

f. Vassikas jookseb oma ema nina juu-
re kõige enne.

Han — 1 var.

A_{4a}. Igaühe vasikas tuleb esimeseks ta
oma nina alla.

E. Ennisti seletus: «Peeretamisel paha
haisu tunned ise kõigepealt.»

Mar — 1 var.

b. Igaühe vasikas tuleb enda nina alla.
Mar — 1 var.

B_{1a}. Varss läheb ikka kõige ennemini
oma vana nina alla.

O. Grepí seletus: «Kui kedagi sltta la-
seb, siis tunneb ta seda haisu ise kõige
ennemini.»

Krj — 1 var.

b. Varss tuleb ikka vana nina ede.

E. Liivi seletus: «Teod käivad tegija
järele.»

Pha — 1 var.

c. Varss jookseb ikka vana nina ala.

Kaa — 1 var.

B₂. Varss tuleb ema nina ala keige esi-
teks.

Sa (anon.) — 1(2) var.

13879. VAS'K EI NÜSSÄ, VARS EI KÜNNÄ, LATS EI TII TÕUD — 1 var.

Hel (Tomp).

13880. KÕIK EI OLE MITTE VASK, MIS KUMISEB — 1?(1) var.

?Trt (Liemann).

13881. VASK VAESE KULD, TINA KEHVA HÕBE — u. 25(98) var.

A_{1a1}. — *

* kehvä (Trv)

* Helle 359, Hupel 118, Beitr. XI 150, Poromenski EGr. 226, Stein 68, Wied. 204, Kod. Kal. (1881) lisa 107, Kündja nr. 3 (1884) 34, KAH EKAl 159, Sander I 68, E 92, E² 91, Muuk-Mihkla I 101, Norm. 105, Norm. Cl. 32, EKMS IV 299; TÜR, Rap v. Mär (Poom), Trv, Trt — 5—9(62) var.

*

Walf waese kuld, tinna kehwa hõbbe, arme Leute müssen sich mit schlechten Sachen behelfen.

- a₂. Vask on vaese kuld, tina kehva hõbe.
Kurrik SO 25; Lüg, Rap v. Mär (Poom) — 2(3) var.

- b₁. Vask vaese mehe kuld, tina kehva mehe hõbe.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

- b₂. Vask vaese mehe kuld ja tina kehva hõbe.
Pal — 1 var.

- c. Vask vaese mehe kuld, tina vaese mehe hõbe.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

- A₂. Vask vaese hõbe, tina kehva kuld.*
* kehvä (Hls)
Hlj, TÜR, Hls, Ksi — 5 var.

- B. Vask vaese mehe hõbe, kuld rikka mehe raud.
Vil — 1 var.

- Ca. Vask on vaese mehe kuld.
Wied. ESSr 1317, Rätsep Koduk. 38, Laug. Vestr. 177, EKMS II 878; Pst, SJn, Tt (Suurkask) — 4(7) var.

- b. Vask on vaese kuld.
Wied. 204, Kündja nr. 3 (1884) 34, Meelej. nr. 15 (1885) 66, Org 15, Kmpm. KH 65, Puus. KH II¹¹ 32; Kuu, PJg — 3(12) var.

- D. Sits kehva siid, vask vaese kuld.
Norm. 105, Vih. (1957) 108, EKMS IV 299; VMr — 1(4) var.

Vt. 10536 G.

Vrd. 11577. Tamm on talupoja raud.

13505. Vana vask um vaestõ raha, hõpõ herra laadikun, kuld um kuninga pun-gan.

13882. SEST ON JUMAL HUASTE TEHT, ET EI OLE VASKUSSIL SILMI PÄHÄ LUOND — 2 var.

A. —

Kuu (Salström) — 1 var.

- B. Vaskussile ei ole silmi pähä luodud.
R. Lilheina seletus: «Kurjal inimesel puu-dub võimusi.»

Kuu — 1 var.

Vrd. 13883. Vaskuss oli pidand üttelema, et kui tal silmad oleks, siis ta paneks ühe õõga üheksa pere ukse kinni.

13885. Vaskuss sõõks kõik inimesed ära, kui ta nägija oleks.

13883. VASKUSS OLI PIDAN ÜTLEMA, ET KUI TAL SILMAD OLEKS, SIIS TA PANEKS ÜHE ÕÕGA ÜHEKSA PERE UKSED KINNI — u. 40(48) var.

- A_{1a}. Oleks vasklikul silmad, siis ta pa-neks ühel õõl üheksa ust kinni.
Stein 48, Wied. 135, Kündja nr. 48 (1883) 572, EKMS III 651; Tt (Kreutzw.) — 1(6) var.

- b. Üks vaskmadu oli jutustanud: «Kui ma näeksin, siis paneksin ühe õõga üheksa ukse suud kinni.»
Trm — 1 var.

- c. Kõige vägevam olevat vaskmadu, keda pime üteldakse olema, aga siis-ki võima ühe õõga üheksa ukse suud kinni panna.
Äks — 1 var.

- A_{2a1}. Vaskuss ütles: «Oleks mul silmad peas, ma paneksin õõsi üheksa pere ukse kinni.»
Han — 1 var.

- a₂. Vaskuss ähvardanud: «Oleks mul silmad peas, ma paneksin ühe õõga üheksa pere ukse kinni.»
Loorits VrP 46 (< Han) — 2(1) var.

- a₃. Vaskuss olla pime, seepärast ütelnud ta ennemuiste: «Oleks mul silmad

olevad, ma paneks ühesa pere ukse ühe ööga kinni.»

Tõs — 1 var.

- a₄. Vaskuss on pime ja väga kange kihvtiga, sest ta olla ähvardanud: «Oleks mul silmad, ma paneks üheksa pere ukse ühe ööga kinni.»

Ris — 1 var.

b. _____

Muh — 1 var.

- c. Vaskuss olla sellepärast pime, ta luband ühe ööga üheksa pere ukse kinni panna.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- d. Vaskuisk olevet pime; ku temä näes, sis ta panes üte üüge ütsme pere usse kinni.

Krk — 1 var.

- e. Kui loomad alles rääkinud, ütelnud küü: «Kui mina näeksin, paneksin mina üheksa pere ukse tunni ajaga kinni, nii et neid enam ei oleks võimalik lahti teha.»

Jaa — 1 var.

- f. Tüüuss luband ühe ööga üheksa pere ukse kinni panna, sellepärast ta pandud pimeks.

Khk — 1 var.

- g. Lõunapea pidada üheksa pere ukse ühe ööga kinni panema, sellepärast ta ei nää.

Emm — 1 var.

- h. [Lõunapää] olla ütelnud, et kui ta nääks, siis ta paneks üheksa pere ukse ühe päevaga kinni.

Emm — 1 var.

- i. Uss ütelnud: «Ühe ööga võin ühesa pere ukse kinni panna.»

Mih — 1 var.

- j. Vaskuss ütelnud kord: oleks taal silmad olevad, siis ta paneks ühe ööga kohe üheksa pere ukse kinni.

Rid — 1 var.

- A_{3a}. Vaskuss ütelnud: «Kui mul silmad peas oleks, paneks ühe ööga üheksa toa ukse kinni.»

Kul — 1 var.

- b. Vaskuss öölnud: «Oleks mul silmad olnud nii kui teistel ussidel, ma paneks üheksa toast ühe ööga kinni.»

Vig — 1 var.

- c. [Vaskuss] kiit: «Oleks mul silmad selged, ma paneks ühe ööga üheksa toast kinni.»

Hag — 1 var.

- d. Vaskuss ütelnud: kui temal oleks silmad peas, tema paneks ühe ööga ühesa toa ukse kinni.

Var — 1 var.

- A₄. Vaskuss ütelnud: «Oleks mul silmad peas, ma paneksin ühe ööga [üheksa] mehe toaukse kinni.» *

* öölnud

Amb (Neublau) — 1 v. 2(2) var.

- A₅. Korra oli vaskuss ütelnud: «Kui mul oleks silmad pias, mina paneks ühe ööga üheksa mehe ukse kinni.»

Sim — 1 var.

- A₆. Küü ütelnud: kui ta nägija oleks, ta paneks [üheksa] mehe ukse ja aknad ühe päevaga kinni.

Jäm — 1 var.

- A_{7a}. [Vaskuss] öölnud ise ennemuste: «Oleks mul silmad peas olema, küll ma teeksin ühe ööga üheksal mehel majaukse lahti.»

Amb — 1 var.

- b₁. Vaskuss ise olla ütelnud: «Kui ma nägija oleksin, ma paneksin ühe ööga üheksa maja ukse kinni.»

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- b₂. [Vaskuss] olla vanasti ütelnud: «Oleks mul silmad pias olema, siis ma paneksin üheksa maja ukse ühe ööga kinni.»

Plt — 1 var.

- c. Vaskuss on pime sellepärast: oleks tal silmad, siis ta oleks üheksa maea ukse ühe päevaga kinni pannud.

Kul — 1 var.

- d. Kui ta [= vaskuss] näha võis, sis panes ta ühe ööga ühesa maea ust kinni.

Tor — 1 var.

- A₈. Vaskuss ütles: «Oleks mul silmad, siis paneks ma üheksa maja ukse kinni päevas, aga siili vastu olen võimetu.»

Krj — 1 var.

- Ba. Vaskuss luban kümne pere ukse ühe ööga kinni panna, kui ta näeks.

Kse — 1 var.

- b. Lõunapää uss ütles: «Kui mul silmad oleks, ma paneks kümne pere ukse ühe päevaga kinni.»

M. Meusi seletus: «Lõunapää uss näeb ainult keskpäeva ajal kella 12 — kella 1. Ühe tunni on ta aga väga mürgine.»
Emm — 1 var.

C_{1a}. Ta [= vaskuss] ise olla öölnud: «Oleks mul silmad, seitse tuaust ma paneks ühe ööga kinni.»
Tor — 1 var.

b. Kui vanajumal vaskussi loonud, ähvardanud see, et nõelab nii palju inimesi, et paneb seitse toaust kinni.
Sim — 1 var.

C_{2a}. Vaskuss on sellepärast pime, et ta luband seitsme pere ukseid ühe ööga kinni panna.
Mar — 1 var.

b. Kui temal [= vaskussil] oleks silmad peas, siis ta paneks ühe ööga seitsme pere ukseid kinni.
Käi — 1 var.

c. Ta [= vaskuss] luband seitsme pere ukseid ühe ööga kinni panna, aga tal võetud nägemine ää, nüüd ta ei näa mitte enam.
LNg — 1 var.

C₃. Vaskuss peab pime olema, ta üteld, et kui temal silmad oleks, ta paneks seitsme kiriku ukseid kinni, kirikud kohe tühjaks.
Nis — 1 var.

D. Vaskuss on ööld: «Teine uss on küll ühiksa ust kinni pand, aga kui mina korra hakkan, siis ei saa kirikukell seisu saamagi.»
Hlj — 1 var.

Vt. 13884 H.

E. Vaskuss olla muiste öölnud, et kui tal silmad peas oleks, siis paneks ta ühe ööga üheksa toaust kinni; siis ei oleks muud kuulda kui kellade helinad ja labida kõlinad.
Tln — 1 var.

Vt. 13884 G.

F₁. Vaskuss on pime, ta käivat [üheksa] ööga kõik ukseid läbi, nõelab seal ja kõik surevad.
EKMS III 651 — 1 var.

F₂. Ku vaskuisal oles silmä pähän ollu, oles ütesse tare lävetsest läbi käünü, nüüd käü üte tare lävetse.
Krk — 1 var.

F₃. Vaskuss öeld, et: «Oleks mul silmad, siis ma käiks üheksa ukse suud ühe ööga läbi.»
Iis — 1 var.

Vrd. muist: H III 21, 199 < Pil; ERA II 188, 411 < Noa.

Vrd. 13882. Sest on jumal hääste teht, et ei ole vaskussil silmi pähä luond.

13884. VASKUSS RÄÄKIN ÜKSKORD:
OLEKS TEMAL SILMAD PÄÄS
OLEMA, SIIS KERIGUKELLAD
LÖÖKSID EGA PÄÄV —
u. 25(30) var.

Aa. Vaskuss öeld, et kui tema oleks nägija, siis kirikukell lööks [üheksa] korda päevas.
Hlj — 1 var.

b. Vaskuss pidada sellepärast pime olema, et ta ütelnud: kui ta nääks, siis üheksa korda päävas tema pärast kirikukellad lööks.
Phl — 1 var.

c. Lounapee ütelnud, et kui tema nääks, siis ühiksa korda päävas kirikukellad hüüaks.
Rei — 1 var.

d. Ükskord vada [vaskuss] rääkingi: kui tal peaks silmad olema, peaks üheksa korda päävas kerigukellad lööma.
Phl — 1 var.

B₁. Vaskuss on sellepärast pime: oleks tema näind, siis kirikukellad oleks seitse korda päävas tema pärast löönd.
Noa — 1 var.

B₂. Kui ennevanast loomad rääkisivad, on vaskuss ööld: «Oleks minul silmad piäs, seitse kõrd piaks päivas surnekella löödama.»
Jõh — 1 var.

Ca. Ta [vaskuss] üteld: «Oleks mul silmad olema, siis peaksid iga päe kirikukellad lööma.»
Kuu — 1 var.

b. —————
Phl (P. Ariste) — 1 var.

c. Vaskmadu oli üöld, et «Kui minul õles silmad pääs öld, sis õles kirikukell iga pääv lüönd.»
Lüg — 1 var.

d. Vanast, kui kõik kõnelnud, lounapää ütelnud: piaks tema nägema, piaks iga päev kirigukellad hüidma.
Rei — 1 var.

e. Lounapee ei nää, kui tema oleks nägija olnd, siis kirikukellad oleks iga pää hüind.
Rei — 1 var.

- f. Vaskmadu arvatakse pime olevad ja rahva jutt käib temast, et ta olla ükskord ütelnud: «Kui minul silmad oleksivad, siis peaksivad kirikukellad iga päev helisema.»
Rak — 1 var.
- g. Kui vaskmaol silmad oleks peas, siis kerigukellad paukuksivad iga päeva.
VNg — 1 var.
- Da. Vaskuss on pime, ta on ise üelnd: «Kui mul silmad pias oleksivad, ei siis kerikukellad ilmaski seista saaks.»
Rak — 1(2) var.
- b. Üks sort usse on nagu valgevask, see on pime lounapea, keskpäeva ühe tunni nääb; kui temal oleks päris silmad lahti, siis kirikukellad küll vait ei saaks olla, need kõmaks siis ühtesoodu.
Emm — 1 var.
- c. Kui vaskussil oleksid silmad, siis kirikukellad ei saa vaikida.
Rak — 1 var.
- d. Oleks vaskmaol silmad peas, siis kirikukellad ei oleks ial vait.
EKMS III 651 — 1 var.
- e. Oleks vaskmaul silmad, siis ei jääks kirikukellad millagi vait.
Rak — 1(3) var.
- E. Oleks vaskmadul silmad peas, siis ei jääks kerikukellad enne vait, kui ei ole enam, kes kella lööb.
Tln — 1 var.
- Fa. Roostekarva uss luband nenda hammustata, et sel enam hambaid ei valuta, must uss luband ühiksa ust kinni panna, vaskuss ööld, et kirikukell ega raudlabidas ei saa seisu jäämagi, kui tema hammustama hakkab.
Hlj — 1 var.
- b. Must uss oli luband üheksa ust kinni panna, aga vaskuss oli ööld: «Kui mina pääle peaksin hakkama, siis ei saa kirikukell seisu saamagi ja raudlabidas välgub ühtepuhku.»
Hlj — 1 var.
- c. Vaskuss ütelnud: kui temal silmad peas oleks olnud, siis ei oleks jäänud raudlabidas leikumast ega kirikukell helisemast.
Jõe — 1 var.

d. Vaskuss on öelnd et: «Kui ma näeksin ja silmad mul peas oleksid, siis peaks iga päev kirikukell ja raudlabidas helisema.»
Jõe — 1 var.

G. Vaskuss olla muiste öölnud, et kui tal silmad peas oleks, siis paneks ta ühe ööga üheksa toast kinni; siis ei oleks muud kuulda kui kellade helinad ja labida kolinad.
Tln — 1 var.

Vt. 13883 E.

H. Vaskuss on ööld: «Teine uss on küll ühiksa ust kinni pand, aga kui mina korra hakkan, siis ei saa kirikukell seisu saamagi.»
Hlj — 1 var.

Vt. 13883 D.

*

I. Kui vaskussil oleks silmad, siis suruaja veravad ei saaks kinni saamagi.
MMg — 1 var.

*

J. Ta [= vaskuss] on ütlenud: kui ta näeks, siis pistaks ta nii palju, et ükskid äi hakkakskid kerikuisandaks.
Phl — 1 var.

Vrd. muist: ERA II 1, 534 < Phl.

13885. VASKUSS SÖÖKS KÕIK INIMES-
SED ÄRA, KUI TA NÄGIJA OLEKS
— 6 var.

A. _____
Ksi (M. Vliidalepp) — 1 var.

B. Vaskussil on üheksa ussi kihvtidus, kui tal silmad oleks, siis saadaks pallu hukka, aga ta ei nää.
Käl — 1 var.

Ca. Vaskuss ütelnud: «Kui minul silmad oleksid, ma hukkaks ühe ööga üheksa perekonda rahvast ära.»
Plv — 1 var.

b. Vasksiug olla vanast ütelnud: «Oleks mul silmad oleksivad, ma hukkaks ühe ööga üheksa perekonda rahvast ära.»
Plv — 1 var.

D. Vaskuss peab pime olema, ei pea nägema eest ää minna: «Küll ma paneks üheksa meest korraga hauda, kui mul silmad oleks.»
Hag — 1 var.

E. Vaskuss olevat öelnud, et kui ta pime ei oleks, siis nõelaks ta [üheksa] inimest päevas.

Ran — 1 var.

Vrd. 13882. Sest on jumal hääste teht, et ei ole vaskussil silmi pähä luond.

13886. KUI VASTAL MUUDA, SIIS LIHA OTS — 1 var.

KJn (Raidla).

13887. VASTLA VANALKUUL HAKKAVAD LÕUKE LAULMA — 4 kuni 5(7) var.

A. _____

Kuu (Odenberg) — 1(2) var.

Ba. Vastla vanalkuul oodatakse juba lõukest välja tulema, siis saab tal ju nii palju paljast maad olema, et ta puhkamas saab käia.

Jür — 1 var.

b. Vastla vanalkuul oodatakse juba lõokest, sest siis peab olema nii palju paljast, et lõoke saab maal puhata.

?Rõu (Pill) — 1?(1) var.

C. Lõoke tuleb meile küünla külje all ja vastla vanaskuus.

Sa (Veäster) — 1(2) var.

D. Vastla vanakuu otsas hakkab lõoke laulma ja jüripäev kägu kukkuma.

Lai — 1 var.

Vt. 2801 D.

13888. KUI VASTLAPÄE ON VANAKUUS, SIIS KÕIK VANADTÜDRUKUD SAAVAD MEHELE — 1 var.

Kul (Eenveer).

Fraasi funktsioon võib olla ka kõnekäänuline.

Vrd. kk: Mina ei võta enne naist, kui vastlapäe vanakuu reedi on 'vanapoisi vastus küsimusele «Mõllal sa naise võtad?»' (Vil).

13889. KUI VASTLAPÄEVAL NII PALJU PÄEVA PAISTAB, ET HOBUSE JÕUAB ETTE PANNA, SIIS ON KEVADE KENAD ILMAD — 7 var.

Aa. _____

Ans (Peeters) — 1 var.

b₁. Kui vastlapäeval päike paistab nii kaua, et jõuab hobuse ette rakendada, siis tuleb hea viljakasv.

Krj — 1 var.

b₂. Kui vastlapäeval nii kauagi ilus ilm on, et hobuse jõuaks ette rakendada, siis on suvel viljakasv hea.

Jäm — 1 var.

B. Kui tõnisepäeval nii palju päeva paistab, et hobuse saab sadulasse panna, siis kasvavad kapsad.

Muh — 1 var.

C. Kui maretipäeval ka kõik päev sadab ja nii palju kuiva on, et mees saab hobuse sadula panna ja ise selga karata, siis saab veel heina küll teha.

Pal — 1 var.

Vt. 12287 P₂.

D. Kui kümme päeva enne mardipäivä päikest näha on nii palju selle kümme päeva sees, et hobusele näeb looka päale panna, siis tuleval suvel on rukki äitsemine hästi hea.

Lüg — 1 var.

E. Kui seitsmevennapäeval sajab vihma terve päeva, siis sajab [seitse] nädalat peale seda veel, kui aga nii palju on vahet, et hobuse rakkerinnutsi saab teha lahti, tuleb ikkagi kuiva ilma.

Kad — 1 var.

Vt. 10281 I.

13890. VASTLAPÄEV AJAB PUHAD KARGAMA — 1 var.

SJn (Johannson).

13891. VASTLAPÄEVA TORMI JÄREL HAKKAB ILM UHEST JALAST LONKAMA JA KUI SIIS VEEL PAASTUMAARJAPÄEV MÖÖDUNUD, LONKAB ILM JUBA KAHEST JALAST — 1 var.

J. P. Sõggeli seletus: «Sellest ajast hakkab ilm juba soojemaks muutuma.»

Saa.

13892. VASTLAPÄEVA VARAS JA KUUNLAPÄEVA KÜLALINE EI OLEVAT PÖLLUMEHELE KUNAGI MEELT MÖÖDA, SEST MOLEMAD VIIVAD TALUST, JUURDE EI TOOVAD MIDAGI — 1?(1) var.

?Saa v. Hls (Sõggel).

Vrd. 5601. Laupäevaõhtune külaline ja esmaspäevaõhtune varas — see on ükskõik.

13893. VAHTSELT IKS SÖGEL VARNAN — u. 65(92) var.

A₁a₁. ————— *

* vastselt (Norm.), vastsest (Vil), vahtsõlt (Se), vassest (Kod); õks (Se), ike (Kod), ika (Vil); varnah (Se); sõul (Kod), sōgōl (Se)

Norm. 122; Vil (Suurkask), Kod, Plv, Se — 4(5) var.

a₂. Vastses sōōl varnas.
TMr — 1 var.

b. Vas[ts]elt om sōgōl varna otsan.
Vōn (Pint) — 1 var.

c₁. Sōel sais iks vastselt varnan.
Hel (Wahlberg) — 1 var.

c₂. Vahtsōnō sōōgōl iks varnana sais.
Rōu — 1 var.

d₁. Sōel peetasse vastselt varnas.
Plt — 1 var.

d₂. Vastselt peetasse sōel varnas.
Pal — 1 var.

e. Vastsest peräst pandas iki sōgel varna otsa.
Trv — 1 var.

f. Vastane sōgel varna otsan.
Krk — 1 var.

g₁. Vastne sōel pannakse varna.
As (Kuusik) — 1 var.

g₂. Vastane sōgel pannasse ikki varna.*
* panaks (Rōu), pannakse (Rōu); ikka (Rōu); varna otsa (Rōu)
Trv, Rōu — 3(4) var.

g₃. Vastne sōgel pandas edimalt varna.
TMr — 1 var.

h. Vastselt kõik sōgla varnan.
Nōo — 1 var.

A₂. Vasne sōgel iks varnan om, vai ta ka halvemb om.
Räp — 1 var.

Ba₁. Vahtselt sōgel vaja otsan.
Kan — 1 var.

a₂. Vastsõlt sōgōl iks vaja otsan.
Ote — 1 var.

a₃. Vahtselt iks sōgel vaja otsah.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(3) var.

a₄. Sōgel iks vastselt vaja otsan.
Ote — 1 var.

a₅. Sōgel iks vastsest peräst vaja otsan.
Hel — 1 var.

b. Vahtselt iks om sōgel vaja otsah.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

c. Vastselt sais sōgel vaja otsan.
J. Sandra seletus: nooriku kohta, keda vaja hoida.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

d. Vastsene sōgel iks vaja otsah.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

e₁. Vastne sōgel om iki vagja otsan.
Krk — 1 var.

e₂. Vahtsōnō sōgōl om kō vaja otsah.
Se (Tammeorg) — 1 var.

f. Vastne sōgel peetās vaea otsan.
Nōo — 1(3) var.

g₁. Vastane sōgel pannas vagja otsa.
Krk — 1 var.

g₂. Vahtsōnō sōgōl pandas kō vaja otsa.
?Kam v. Se (Relli) — 1?(1) var.

C₁a. Uuelt sōōl seisab varnas.
Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21; Tt (Kreutzw.) — 1(3) var.

b. Uuelt sōōl varnas.
?Tt (Kreutzw.) — 1?(1) var.

c. Uus sōel ikka varnas.
Plv? (Melzov) — 1 var.

C₂. Uus sōel pannakse ikka naela otsa.
Hel (Pastarus) — 1 var.

*

Da₁. Vahtsest om sōgel vaja otsan, vanalt pengi all.
Vō-Se (Stein) — 1(3) var.

a₂. Vastsest om sōgel vaia otsah, vanalt pingi all.*
* on; vaija otsan (Stein)
Stein 70, Wied. 204 — 2(6) var.

b. Sōgōl vahtsõlt vaijahn, vanana pingi all.
Rōu (Gutves) — 1 var.

c₁. Vahtselt sōgōl vaja otsan, perast hot pingi all.
Vas — 1 var.

c₂. Vahtsõlt õks sōgōl vaja otsah, peräst saa jo pingi allge'.
V. Pino informandi seletus: nooriku kohta.
Se — 1 var.

d. Vahtsõlt sōgōl vaja otsah, peräst kōlba ei pingi allagi.
Vō (Schmidt) — 1 var.

- e. Vastsõlt pandas sõgõl vakja, vanalt olõõi pitu pingi allgi.
Vas — 1 var.
- E. Vahtsõlt sõgõl varnan, peräst pengi all.
Rõu — 1 var.
- *
- F. Vahtsõlt sõgõl iks vaja otsan, uuõlt õrre otsan.
Urv — 1 var.
- G. Uuelt sõkl õrrel, vastselt varrel, kui pedäüs, saa pengi all.
Krl — 1 var.
- *
- Ha. Vastselt sõgel vaja otsan, vanalt visatas saine viirde.
Ote — 1 var.
- b. Vastselt om sõgel vajan, ku vanas lätt, sis visatas sainviirde.
R. Tamme ja M. Pehka seletus: «Teenija kohta.»
Urv — 1 var.
- I. Vastselt sõela ikka varnas, vanalt seisab seina ääres.
MMg — 1 var.
- Ja. Uus sõel varna, vana seina äärde.
E 87, E 86, Kask-Vaigla-Veski III Võ 12 — 1?(3) var.
- b. Uus sõgel peetes varnan, vana visates seina earde.
?Trv (Kala) — 1?(2) var.
- c. Uus sõgel pandas varna, vana visates seinveerde.
?Trv (Sikk) — 1?(2) var.
- *
- Ka. Vastane sõel pannakse ikka varna otsa ja vana visatakse maha.
Hls (Rifet) — 1 var.
- b. Vastsest pärast on sõgel vaja otsas, vanast pärast maas.
Trv (Pausk) — 1 var.
- c. Vagja pääl on sõel uuest pärast, aga vagja all maas vanast pärast.
?Trv (Pausk) — 1?(1) var.
- d. Vastselt sõel varnas, vanast peast varna all maas.
Pal (Maasen) — 1(2) var.
- L. Vastsõlt sõgõl varnah, vanalt videles jaloh.
Võ (anon.) — 1 var.
- M. Sügal vastsest varnan, kui vanaks saa, siis visatas lavva alla.

Rõn (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.

*

- N. Vastselt sõel varna pannasse, vanalt visatasse sitasõnnikule.
MMg — 1 var.
- O. Uuelt pannakse sõel varna otsa, aga pärast saab sõnnikule.
Pal (E. Uus) — 1 var.
- *
- P. Vastselt om sõgel varna otsan, pärast alt huulte ja päält hammaste.
Võn — 1 var.

*

- Q. Vahtsõlt sõgõl vajahn, vanana videles voodi all.
Rõu — 1 var.
- R. Vana sõel pannakse sängi alt vaja peale.
?Urv (Janson) — 1?(1) var.

*

- S. Vahtselt küpär vaja otsah, vanalt videles pingi all.
Räp (Poolakess) — 1 var.

*

- T. Vahtsõnõ hamõh õks pandas vaja otsa.
?Se (Tammeorg) — 1?(1) var.

*

- U. Uvvelt orrõn, vastsõlt vajan, kui vanas saa, sis visatas aidviirde.
Ote — 1 var.

- V. Uus pannakse varna, vana visatakse metsa.
Saa (Sõggel) — 1 var.

- Õ. Vastselt varnas, vanalt varna all.
Ksi — 1 var.

- Ä. Vahtsõnõ asi om alati vaja otsah.
Se (Oinas-Tammeorg) — 1 var.

- Ö. Vastselt pandas sõgel vak'ka pääle, vastne luud pühk häste.
Urv — 1 var.

Vt. 12991 P.

Vrd. kk: Ta om kui uuelt õrre pääl ja vastselt vaja otsan (Ote).

13894. VAHTSÕNÕ RATTÄ MÄÄR AVITAS ROHKOP KU VANA JUTT —
1 var.

Se (Orusaar).

Vrd. 7098. Mäeritud ratas jookseb ikka libedasti.

13895. VASTNE SADUL, VANA HOBENE *
— 1(2) var.

* hobune (EKMS)

Wied. 204, EKMS II 963.

13896. VASTAHAKKAMENE ON LOODUD
— 1 var.

Tor (Jüri Tilk).

Vrd. 6157. Lüümine um kiildü, vastalüümine lubatu.

6152. Lööjal on süüd, aga vastulööjal mette.

13897. EI OLÕ VASTUST JUMALA
TEOLÕ: TIMÄ MURD MEID KÕIKI
ALA — 1 var.

Se (Voolaine).

13898. VASTAVETTA ON RASKE UJU —
1 var.

VNg (Aug. Krikmann).

13899. KUS EI OLE VASTUVÕTJAT,
SEÄL EI OLE VIIJAT — u.
10(48) var.

Aa₁. —

* Helle 343, Hupel 111, Beitr. XI 151, Poromenski EGr. 201, Körber VRMK 37, Wied. 90, Kündja nr. 42 (1883) 502, KAH EKAI 154, Norm. 139, EKMS IV 428 — 1(27) var.

*

Kus ei olle vastuvõtjat, seal ei olle viijat, mo fein
Stehler ist, da ist auch kein Stehler.

a₂. Kon ei ole vastavõtjat, sääl ei ole
viijat.*

* kun (Norm. Cl.)

Stein 30, Norm. Cl. 25; Vö-Se (Stein) — 2(7) var.

b. Kus ei ole vastuvõtjaid, seal ei ole
viijaid.

Wied. 90, Kündja nr. 42 (1883) 502 — 1(3) var.

Ba₁. Kus ei ole vastavõtjad, sääl ei ole
varast.

?Hel (Wahlberg) — 1?(2) var.

a₂. Kos ei ole vastavõtjad, sääl ei ole
varast.

Vön (Mikkel) — 1 var.

b₁. Kui ei ole vastuvõtjat, siis ei ole ka
varast.

?Plt (J. Johanson) — 1?(1) var.

b₂. Kui varguse vastuvõtjat ei ole, siis
ei ole ka varast.

Lai — 1 var.

c. Kus ei õle vastavõtjad, sial ei õle
vargust.

Kod (Lindvere) — 1 var.

Ca. Kuis võib vargus mahti saada, kui
ei ole vastuvõtjat.

Wied. ESSr 564, EKMS I 783 — 1(2) var.

b. Kuis võib üks vargus mahtu saada,
kui pole vastuvõtjat.

Tt (Vestr.) — 1 var.

D. Varas üksi varastada ei saa, piab
õlema varguse vastavõtjaja.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

E. Kui ei oleks, kes varga oma hoiab,
siis ei oleks ka varast.

* Arvelius 56 — 1 var.

*

Kui ei olletš kes varga omma hoiab, siis
ei olletš ka varga.

Vrd. 13717. Kes varga oma hoiab, saab varga
palga osaliseks.

13900. PAREM VATSA REBESTADA KUI
HÜVA ROOGA ÜLE JÄTTA —
u. 40(57) var.

A₁a₁. Ennem vatsa rebesta, kui hüva roo-
ga üle jääb.

Plt (Utsal) — 1 var.

a₂. Parem vatsa rebestada, kui hüva
rooga üle jäägu.

Koe — 1 var.

a₃. — *

* paremb (Hlj, Ote); vatska (Ote); re-
vesta (Hlj), rebetä (Kod), rebeta (Trt),
revestada (Kuu); hüvä (Kod, Ote); ruoga
(Kuu, Kod), ruuga (Ote); jättä (Kod,
Ote)

Hlj, Kuu, Lai, Pal, Kod, Trt, Ote? (Maa-
sen) — 8(9) var.

a₄. Parem ikka vatsa revestada kui hüva
rooga üle jätta.

Kuu — 1 var.

- b. Parem vatsa revetada kui head rooga üle jätta.
Pal — 1 var.
- c. Parem vatsa rebeneda, kui hüva rooga üle jääb.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(i) var.
- d₁. Parem vats rebenegu, kui hüva roog üle jäägu.
Vil — 1 var.
- d₂. Parem las vatsa rebeneda, kui hüva rooga üle jääb.
Plt (Saks) — 1 var.
- e. No parem on kui vats rübeleb, kui hüba roog üle jääb.
Kul — 1 var.
- f. Parem vats rebeneb, kui hüva rooga üle jäeb.
Äks — 1 var.
- g. Parem las vats rebeneb, kui hüvä ruuge üle jääb.
Hel — 1 var.
- h. Las vats rebeneda, aga hüva rooga ei või üle jätta.
Hää — 1 var.
- i₁. Ennem vats rebenegu kui hüvä rooga üle jättä.
Vig — 1 var.
- i₂. Ennem vats rebenegu, kui hüva rooga üle jääb.
Kuu — 1 var.
- j. Ennem vats rebenegu, kui hüva rooga üle jäägu.
E MVH 47; Amb, Vig (Eisen) — 2(6) var.
- k. Enne võib vats rebeneda kui hüva rooga üle jäeda.
Tor — 1 var.
- l. Ennem võib vats rebeneda, kui hüva rooga üle jääb.*
* ribeneda; jäeb (Han); hüvä (Vil)
Wied. 33, Kündja nr. 32 (1883) 383, Raud VMj 216; Han, Vil — 3(5) var.
- m. Ennem mingi vats rebenema, kui hübi roog üle jääb.
Vig — 1 var.
- n. Ennem hakaku vats rebelema, kui hüva rooga üle jäeb.
Rap — 1 var.
- o₁. Ennemine peab vats rebenema, kui hüva roog üle jääma.
Stein 16, Wied. 34, Kündja nr. 32 (1883) 383; Tt (Kreutzw.) — 1(5) var.
- o₂. Enne peab vatsa rebenema, kui hüva rooga üle jääb.
Tor — 1 var.
- A₂. Parem las vats rebeneda, kui et iva rooga järele jääb.
EKMS III 1046 — 1?(1) var.
- B. Ennem varisegu vats, kui hüva rooga üle jääb.
Norm. 158 — 1?(1) var.
- C. Parem vatsa rebestada kui hüva toitu üle jätta.
Plt — 1 var.
- D. Kui vats küll rebeneb, ega hüva toit või hukka minna.
Wied. 84, Kündja nr. 40 (1883) 478 — 1(4) var.
- E. Ennemba mago laheku, kui hüvva ruuga üle jääs.
Plv — 1 var.
- Fa. Innemba kas kött laheku, ku hüvvä ruuga üle jääs.
Räp (Poolakess) — 1 var.
- b. Innep kött lahki lätt, ku hüä ruug üle jääs.
Se — 1 var.
- c. Enne võib kött lagunde, ku hää roog üle jääb.
Krk — 1 var.
- d. Paremb kakeku kött, ku hääd ruuga üle jääs.
Räp (Poolakess) — 1 var.
- e₁. Enne jääb kött kärisema, kui hüva rooga üle jääma.
Sannumetoja VI (1857) 71 — 1?(1) var.
- e₂. Ennem kettu kärisegu, kui hüva rooga üle jäägu.
Kad — 1 var.
- F₂. Parem las kōtu nahka käriseda kui hüva rooga üle jääda.
SJn (Ruhs) — 1 var.
- Vrd. nlj: ERA II 270, 410 (204) < Trv.
- Vrd. kk: Ja siin võib küll ennem vatsa revestada kui hüva rooga järel jätta (Kuu).
- Vrd. 1131. Parem hüva rooga üle jätta kui vatsa revestada.
13901. LAGJA VATSK — TÜHI KÖTT — 2(6) var.
- a. —
Norm. 158; Vas v. Se (Sandra) — 2(4) var.
- b. Lai vats, tühi köht.
EKMS II 487 ja IV 23 — 1?(2) var.

Vrd. kk: Täl om üteh lagja vatsk, selle tühi kõtt (Vas v. Se).

13902. VATSK AJA VARGILLO,
KARASK AJA KARGAMA —
6(13) var.

A. _____
Rõu (Kanger) — 1 var.

Ba₁. Karask aa kargame, sakepuder sant-
ma, pikk liim pidä pere kuun.
Norm. 159; Hel (Tomp) — 1(2) var.

a₂. Karask ajab kargama, sagepuder
santima, pikk leem peab pere koos.
EKMS II 463, 505 ja III 199 — ?(3) var.

b. Sake a'a santma, karask kargama,
pikk liim pida pere koon.
Hel — 1(3) var.

Vt. 10033 E.

Ca. Sakke puder a'a santma, karask kar-
gama.
Hel — 1(2) var.

b. Karask a'ab kargame, sakke puder
santma.
Hel — 1 var.

Vt. 10033 F.

D. Vatsk ajab vargile, sakke putr sant-
ma.
Kan — 1 var.

Vt. 10033 G.

13903. VATSK MAJA LOOTUS, PUDOR
PERRE PIATUS — 1 var.

Rõu (Pallits).

Vrd. 3224. Karask om talu kadu, puder talu
kasu.

13904. VATSK TAHAB VALGET, PUDER
PUHAST — 2(13) var.

A. _____*

* taht; pudor (Norm.)

Stein 70, Norm. 161, EKMS II 487 ja 511;
Võ-Se (Stein) — 1(11) var.

Ba. Vatsk taht valget, pudr selget.
Wied. 204 — 1 var.

b. Vats tahab valget, puder selget.
EKMS IV 24 — ?(1) var.

Vrd. 4328. Kook tahab koort, seplik tahab sel-
get, kakk tahab kaunist, pudru tahab pu-
hast.

13905. KEL VATT, SEL VAMMUS —
1(3) var.

Sa (R. Kallas v. anon.).

13906. KÕIGE SITEM ON VÄDADA
OLEKOORMAD, ÄGE JA JOONUD
NAIST — 1 var.

Mus (Lepp).

Vrd. 2473. Joonud naine kut üks va äge oleks
olavad.

13907. MIDÄ VEJETÄS, TUUD TSILGA-
HAS — 1 var.

vejetäs = veetakse

Se (M. Linna).

13908. MÕNI VEDELIK SELGUB SEIS-
TES — 1(3) var.

Trt (R. Kallas v. anon.).

13909. VEEPANG OLLAVA ÜTELNU:
KUI LAISK TÜDRUK TEDA
MUDU EI VIISIVA KUMALI
KÄÄNDÄ, SIS LÜKAKU TEDA
JALAGA, MUDU VETTUVA TA
RASKEKS — 1 var.

Saa (P. Kangur).

13910. KOH VIIR, SÄÄL KALA —
1 var.

V. Pino seletus: «Egal tsural om jo umah
veerehke mõrsja, ja tütrikul niisama ko-
silanõ.»

Se.

13911. MINKU UI TÕISTÕ VIIRDE VETT
OTSMA: KOH VIIR, SÄÄL VII
KANDJAKE — 1 var.

F. Ilviku seletus: «Seda üteldäs tuu tsu-
ra kotsel, kes kavvõ lätt naist võtma.»

Se.

Vrd. 13992. Ära mingu üle vii vett otsma.

13912. MÄÄNE VIIR, SÄÄNE VIIS —
1 var.

Se (Põllula).

Vrd. 6189. Kulda maa, nenda viis.

13913. VEERAND OTSIB VEERANDIT —
1(3) var.

Trt (anon.).

13914. VEEREVAL KIVIL EI OLE
SAMMALT — u. 210(350) var.

A₄a₁. _____*

* veereva (Ha)

* Helle 360, Hupel 118, Čelak. 380, Po-

romenski EGr. 226, Beitr. XI 148, Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45, Kündja EKÖ² 10, KAH EKAl 160, Sander I 68, Jürjens 26; Ha, Khk, Puh (Antik) — u. 5(25) var.

*

Werewal kiwwil ei olle sammalt, ein Stein, der oft fortgeworfen wird, brachst sich nicht.

a₂. Veerejal kivil ei ole sammalt.*

* veerjal (Tor, TMr), viirjel (Hel), viirü-jäl (Vas); sammelt (Kaa, Pöi, Vas)

A. Leski (Pöi) seletus: «Öeld. inimese kohta, kes ühest kohast teise rändab; sellel ei ole midagid.»

VMr, Amb, Nis, Kaa, Pöi, Tor, Hel, TMr, Vas — 9(11) var.

a₃. Ei veerejal kivil sammalt ole.*

* ega (Rak)

Nrv, Rak — 2 var.

a₄. Ega viirjal kivil sammelt ei ole.

San — 1 var.

a₅. Ega veerejal kivil põle sammalt.

Sim — 1 var.

a₆. Veerikivil ei ole sammalt.

Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45 — 12(2) var.

a₇. Veerjal kivil ei ole ialgi sammalt.

Vil — 1 var.

a₈. Ei veerejal kivil ole millalgi sammelt.

Hlj — 1 var.

b₁. Veerejal kivil ei ole ilmaski sammalt pial.

Koe — 1 var.

b₂. Veereval kivil ei õle sammalt pääl.*

* pole; peal

P. Paurmanni seletus: «Hulkuja inimene ei saa rikkaks.»

Jõh — 2 var.

b₃. Viirjal kivil ei ole sammalt pääl.*

* veerejal (Pil), veerjal; sammelt (Äks); peal (Pil)

Trv, Pil, Äks — 3 var.

b₄. Ega viirjel kivil sammalt pääl ei ole.

Krk — 1 var.

c₁. Veerejal kivil ei ole samblaid seljas.*

* veereja (Pär), veerjal (SJn); samblid (SJn); selgas (Pär, SJn)

Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45; Pär (Rosenplänter), SJn (Kapp) — 2 v. 3(4) var.

c₂. Veereja kivil põle sammalt selgas.

Tln (Soans) — 1 var.

c₃. Veereval kivil ei ole sammalt seljas.

TMr — 1 var.

c₄. Ei veerjal kivil pole sammalt selgas.

Vil — 1(2) var.

c₅. Veereval kivil pole ilmaski sammalt selgas.

V. Truuvil seletus: «Heldel pole ilmaski kedagi.»

Tln — 1 var.

c₆. Veerleval kibil ei ole ilmaski samb-lud selgas.

Mar — 1 var.

c₇. Ega veereja kivil põle ilmaski sammalt selges.

M. Musta seletus: «Kes alati kolib.»

Juu — 1 var.

d. Või veerja kibil iial samlid selges on.

Vän — 1 var.

e. Veereval kivil ei ole elades samlaid külges.

Kei — 1 var.

A₂a₁. Veerejale kivile ei kasva sammalt.*

* vierejale (Lüg), viirjale (Pst), viirjälle (Rõu), veerja (Sa), veereja (Tln, Sa, Vil); kivele (Lüg); ei kasu (Rõu); samm-el (Lüg), sammal (Tln), sammelt (Sa), sammöld (Rõu)

Lüg (Källo), Tln, Sa (Veäster), Hel, Pst, Vil, Rõu (Perli) — 7 v. 8(11) var.

a₂. Veerevale kivile ei kasva sammal.*

* vierevale (Lüg), vierevälle (Kuu); ki-vele (Kuu); sammalt (Kmpm., E², Raud, Mihkla, Reiman; Kuu, Kei, Vän), sam-mald (Kuu)

Kmpm. KLR 372, Kmpm. KLR II⁶ 359, Muuk I 145, E² 90, Raud VMj 219, Mihkla 70, Reiman EK I 278; Lüg (Källo), Kuu, Kei (õpil.), Vän, Vil, Trt, Kam (Relli) — u. 10(18) var.

a₃. Veereval kivil ei kasva sammalt.*

* viereval (Trm), viirväl (Ote, Röp); ei kasu (Röp); sammelt (Röp), sammal (Norm.; Tor, Hel, Trv, Pal, Rõu)

Einer EKÖ⁴ 67, E 93, E² 90, Huvit. V Lisa 17, Kask-Vaigla-Veski I Ak 60, Puus. KA V—VI (1939) 124, Norm. 197, EKMS II 25; Tor (õpil.), Hel, Trv, Pal (Kar-ma), Trm, Vön (õpil.), Ote, Rõu, Röp — u. 10(28) var.

a₄. Veerejal kivil ei kasva sammalt.*

* veerjal (KAH; Tln, Krk, Trv, Vil, Pst),

- viirjal (Hel, Ksi), veereja (Kaa); sammelt (Tln, Krj), sammal (Krk, Trv)
KAH Loe 20, EKMS III 504; Iis, ?VMr (Haus), Amb, Koe, Tln, Krj, Khk, Kaa, Krk, VIL, Ksi, Ran — u. 15(28) var.
- a₅. Veerejal kivil ei kasva mitte sammalt.
?Pal (Karu) — 1?(1) var.
- a₆. Ega veereval kivil ei kasva sammalt.
Jürjens 71 — ?(1) var.
- a₇. Ega vierevälle kivele sammald kasva.
Kuu — 1 var.
- a₈. Ega veerevale kivile sammal kasva.
Tür — 1 var.
- a₉. Ega viirväl kivil sammeld ei kasu.
Räp — 1 var.
- a₁₀. Ega veerejal kivil sammal ei kasva.
Trm — 1 var.
- a₁₁. Ei viereja kivile sammalt kasva.
P. Paaveli seletus: rändaja ja elukoha vahetaja ei kogu varandust.
Kuu — 1 var.
- a₁₂. Viirjal kivil ei kasva ilmaski sammalt.
Hel — 1 var.
- a₁₃. Veereval kivil ei kasva ilmaski sammalt.
JMd — 1 var.
- a₁₄. Veerväl kivil ei kasva iälegi sammeld.
Ote — 1 var.
- b₁. Veereja kivi peal ei kasva sammal.*
* veerja (Trm, Hls); pääl (Pha, Trm), pääle (Sirvil.; Hls), peale (Vig); äi kasu (Pha); sammalt (Sirvil.; Rap v. Mär, Vig), sammelt (Pha), sammel (Trm)
Vlg. Lisal. nr. 20 (1890) 160, Sirvil. (1899) 55; Rap v. Mär (Poom), Vig, Pha, Hls, Trm — u. 5(13) var.
- b₂. Vöörduja kivi pääle ei kasva sammal.
Kan — 1 var.
- b₃. Veereva kivi peale ei kasva sammalt.*
* veereve (Rid); kibi (SJn); pääle (Krk), päele (Rid), pääl (VNg), peal (Lai); äi kasu (Rid, Krj); sammelt (Rid), sammel (VNg)
Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45; VNg, VMr, Rid, Krj, SJn, Lai — 6 v. 7(8) var.
- b₄. Veereva kivi peal ei kasva sambalaid.*
- * pääl (Stein), pääle (Hls)
Stein 68, Kod. Kal. (1881) lisa 107, Kurrik 7; Vig, Hls (Söggel), Tt (Kreutzw.) — 3(14) var.
- b₅. Ega veereva kibi peal sammal kasva.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₆. Veereva kibi peäle ei kasva kunagi sammalt.
Vig (Priimets) — 1 var.
- b₇. Ega veereva kivi peale ilmaski sammalt kasva.
LNg — 1 var.
- c₁. Veerejal kivil ei kasva sammalt pääle.*
* veereja (Borm; Rak, Pär), veerejäl (Vig), veerejale (Hel); kibil (Vig), kibile (Pär), kivile (Rak, Hel); sammelt (Rak); peale (Borm; Rak, Pär), peäle (Vig)
Borm Mr Kal. (1861) lk-ta; Rak, Vig, Pär, Hel — 6(8) var.
- c₂. Veerejale kivile ei kasva mitte sammal peale.
Vil — 1 var.
- c₃. Ega veerjal kivil sammalt peale ei kasva.
Pst — 1 var.
- c₄. Veerevale kivile ei kasva sammalt peale.*
* veereva (HMD v. Ris), viirväl (Nõo); kivil (HMD v. Ris, Nõo); sammelt (Nõo); pääl (HMD v. Ris, Nõo)
Kmpm. KH 74/5; HMD v. Ris (Treumann), Nõo — 3(5) var.
- c₅. Ega veereva kivile sammalt peale kasva.
Vig — 1 var.
- c₆. Veerejal kivil ei kasva ilmaski sammalt peale.*
* veerjal; pääle (Hel)
Amb, Hel — 2 var.
- c₇. Veerejal kivil ei kasu sammal iialgi pääle.
Urv v. Krl (Tamm, Pehka) — 1(2) var.
- c₈. Ega veereval kivil ilmaski sammal pääle ei kasva.
Mih — 1 var.
- d₁. Veerejal kivil ei kasva sammalt selga.*
* veerejale (Meelej.), vierejäl (Alutaguse), veereja (Vän, Saa); kivile (Meelej.; Vän), sammal (Alutaguse, Saa); selgä (Alutaguse)
Meelej. nr. 28 (1887) 223; Jõh, Alutagu-

se (O. S.), Vän, Saa, Vil? (Leoke) — u. 5(10) var.

d₂. Ega veerjal kibil ei kasva sammalt selga.
SJn — 1 var.

d₃. Ega viirjal kivil sammelt selgä ei kasva.*

* veerjal; selga (SJn)

Hls, SJn — 2(3) var.

d₄. Veerjal kivil ei kasva sammalt seljas.

Lai — 1 var.

d₅. Vierevalle kivile ei kasva sammalt selga.

Kuu — 1 var.

d₆. Veerejal kibil ei kasva iialgi sammalt selga.

Koe — 1 var.

d₇. Veerevale kivile ei kasva iialgi sammalt selga.

Plt — 1 var.

e₁. Veereja kivil ei kasva samlaid selga.

Vän — 1 var.

e₂. Ei veerejäl kivel kasva sambli selgä.

Vai — 1 var.

e₃. Ega veereja kibil samblad selga ei kasva.

Juu — 1 var.

f. Veereva kivi selga ei kasva sammalt.

A. Rootalu seletused: «1. Rändav inimene (kivi) ei saa endale varandust (sammalt) koguda. 2. Veerev kivi on alati puhas ja ilus, samuti ka liikuv inimene. Seisev kivi sammeldub, samuti ka inimene, kes ühel kohal elab, jääb ajast maha (sammeldub).»

Hlj — 1 var.

A_{3a1}. Veerev kivi ei kasvata sammalt.*

* vierev (Kuu); kibi (Juu, Kul); sammelt (Juu, Krj, Pöi)

Kapp 40, EKMS I 1055; Rak, Ha, Kul, Krj, Pöi, Khn, Kam (Relli), Tt (Schmidt) — 14(19) var.

a₂. Veereja kivi ei kasvata sammalt.*

* veerja (Sa, Hls, SJn); sammelt (Pöi)

Sa, Hls, SJn — 5(6) var.

a₃. Viirja kivi ei kasvata konagi sammeld.

?Kan (C. L-pp) — ?(1) var.

a₄. Veereja kivi ei kasvata iial sammalt.*

* iialgi (Krl)

Kär, Hls — 2 var.

b. Veereja kivi ei kasvata mitte sammalt peale.

Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45 — 1(2) var.

A₄. Veereja kivi ei saa sammelt kasvata.
Krj (Mägi) — 1 var.

A_{5a1}. Veereja kivi ei saa sammelt pääle.*

* sammalt; peale (trükised)

Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45; Kaa (I. Kallas) — 1(4) var.

a₂. Veerev kivi ei saa sammalt peale.

Kre — 1 var.

b. Ega veerev kivi endale sammalt selga ei saa.

Khn (Teder) — 1 var.

c. Veerevale kivile ep saa sammald.

Käi (Ennist) — 1 var.

A_{6a}. Veerev kivi ei kanna sammalt.

HMd (õpil.) — 1 var.

b. Ei veerev kivi sammalt kann.

Kam (Relli) — 1 var.

A₇. Veerüja kivi ei võta sammeld külge.

Vas (Masing) — 1 var.

A_{8a1}. Veerev kivi ei sammelda.*

* viirvä (Kam); sammeldu (Pöi, Trm)

Rak, Pöi, Trm, Kam — 4(5) var.

a₂. Veerekivi ei sammalde.

Krk — 1(2) var.

a₃. Ei veerev kivi sammelda.*

* sammeldu (Hls)

Kuu, Hls, TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 3(4) var.

a₄. Ei veerev kivi ei sammelda.

As (Kuusik) — 1 var.

a₅. Viirja kivi ei sammelda.

Hel — 1 var.

a₆. Viirva kivi iks ei sammelda.

Võ-Se (Stein) — 1(2) var.

b. Viirdüja kivi sammöldu_{ui}' kunagi'.

Rõu — 1 var.

A₉. Veerjal kivil ei seisa sammal.

MMg (Lätt) — 1 var.

A₁₀. Veerval kivil ei kogu sammelt konagi.

Puh — 1 var.

A_{11a}. Kivi, mis viereb, ega sellel sammel piale kasva.

MMg — 1 var.

- b. See kivi, mis ühest teise veereb, kasvata mitte sammelt.
Pha? (anon.) — 1 var.
- B₁. Liigutud kivil ei ole sammalt.
Wied. 107, Kündja nr. 43 (1883) 514 — 1(3) var.
- B_{2a}. Liikuval kivil ei kasva sammalt.
EKMS II 577 ja III 471 — 1?(2) var.
- b. Ega liikuval kivil sammal peale ei kasva.
Mih — 1 var.
- B₃. Liikuv kivi ei sammelda ilmaski.
Kod — 1 var.
- B₄. Kivi, mis sagedaste paigast liigutatakse, ei kasvata sammalt.
Wied. 68, Kündja nr. 37 (1883) 443 — 1?(3) var.
- C. Ega nikerdad kivi sammeld saa kasvata.
Sa (Allas) — 1 var.
- Da. Seisval kivil kasvab sammal pääle; mis ikka veeretakse, sel pole ühtegid.
Laug. Vestr. 176 — 1 var.
- b₁. Saisval kivil sammel pääl, veerval ei ole midagi.
Vil — 1 var.
- b₂. Saisval kivil om sammel pääl, veerval kivil ei midagi.
Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.
- c₁. Saisval kivil om sammal pääl, aga veerväl ei ole.
Vas — 1 var.
- c₂. Saisval kivil sammel pääl, veerval ei ole.
Vas v. Se (Stein) — 1(2) var.
- Vt. 10129 G.
- Ea. Sammeldab kivi, kui seisab; veereja kivi haljendab.*
* saisav (Stein, ilmselt trükiviga), seisab (E); veerev (EKMS)
Stein 59, Wied. 161, Kündja nr. 50 (1883) 597, E 75, EKMS II 577; ?Võ-Se (Stein) — 1?(8) var.
- b. Kivi sammeldub, kui seisab; veerev kivi haljendab.
E² 90 — ?(3) var.
- F. Saisja kivi sammeldes, veerja kivi ei sammelde.
J. Sarapuu seletus: «Liikva ja tegeva inimese kohta, kes nii ruttu ei muutu loiuks ega laisaks.»
Krl — 1 var.
- Vt. 10129 F.
- G_{1a}. Ei veerev kivi sammelda, ei liigutav puu haljenda.
Amb, SJn — 2(3) var.
- b. Ei veerdja kivi sammelda, ei liikja puu ei haljenda.
Aks — 1 var.
- c. Ei viirvä kivi sammõlta, ei liikva puu ka haljenda.
Räp — 1 var.
- d. Ei viirja kivi sammelda ja liigutav puu ei haljenda.
Kod — 1 var.
- e. Ega veerev kivi ei sammelda ja liikva puu ei haljenda.*
* veerva — liikva (Ote)
Pst, Ote — 2(3) var.
- G₂. Kuiv puu ei haljenda ega veerja kivi ei sammelda.
Vil (Pihlap) — 1 var.
- G₃. Ei kiitsva puu haljenda, ei viirvä kivi sammelda.
Räp — 1 var.
- Vt. 5840 B₁–B₃.
- Ha. Veereva kivil ei kasva sammalt selga ega hulkuja inimesel ei ole varandust.
KJn — 1 var.
- b. Viirdüväl kivil ei kasu kunagist sammalt ega ka liikuval inimesel varandust.
Plv — 1(2) var.
- I. Ei viirval kivil sammeld saa, ei joodik kõrtsist müüdä lää.
Nõo — 1 var.
- *
- J. Veereva kivi peale ei kasva rohtu.
Vig (Eisen) — 1 var.
- Vrd. ul: Ei veerev kivi sammeldu, / ei joodik kõrtsist mööda lää. / Ei kanakulli muna-dest / saa välja haudu tuvikest (Plv).
13915. VEEREV KOORM EI OLE RASKE — 1 var.
Jäm (Kuldsaar).
13916. KES VEIDI KÕNELES, SEO PAL'LU TIID — 1 var.
Ote (Kukrus).
- Vrd. 8327. Kes palju räägib, see palju ka teab.

13917. KAS VELI PAL'ASTE KÄSSIGA
SAAJA LÄÄT — 1 var.

Räp (Poolakess).

13918. KUI VELLEL RAASU RÜPIN,
OM VELI VELLEKENE, AGA KUI
VELLEL KÖLKE KÖTUN, AGANE
AOGUN, PILLIRUUG PERSEN, EI
OLE VELLEKEST KUNNIGIN —
1 var.

Hel (Tomp).

Vrd. kk: Kõlglas kõhtus, aganas aukus, pipar
p... ääre pääl 'kerkleja, suurustaja koh-
ta' (Hää).

Vrd. 9412. Kui raasu rüppes, siis on sõpru
palju.

13919. Seeni oleme velle, kui pudru nur-
mikun om.

4822. Topi kõlkid kõhtu ja aganaid auku,
aga riie peab ümber saama.

13919. SEENI OLEME VELLE, KUI
PUDRU NURMIKUN OM* —
1(5) var.

* seni; velled, veljed; nurmikus on (trü-
kised)

Norm. 194, EKMS III 927; Hel (Wahl-
berg).

Vrd. rl: Seni on hella, seni on vella, / kui
on putru nurmikunna. / Kui ei ole putru
nurmikunna, / sis on velled vehkimenna
(A 9453(3) < Pst).

Vrd. 13918. Kui vellel raasu rüpin, om veli
vellekene, aga kui vellel kõlke kötun, aga-
ne aogun, pilliruug persen, ei ole velle-
kest kunnigin.

13920. VELE KATUSÕ OLÕ ÕI KOKKO
KASUNU — 4 var.

a. —

Se — 1 var.

b. Õga veltsidõ katusõ ole ei kokko
kasunu.

Se — 1 var.

c. Ega vele katusõ ütte ei kasva ai.
U. Mägi seletus: «Täiskasvanud pojad
ei tarvitse ühte jääda.»

Se — 1 var.

d. Veliste katusõ ei olõ kokku kasunu
veel.

Se (Mägi) — 1 var.

13921. VELI ANNAB VENNALE, ARM
KÕIKIDELE — 1?(1) var.

?Nõo (Amberg).

13922. VELIDSE' VIHKLÖSÕ' UTE
PÖLLUNULGA PÄÄL, SÖSARITSE'
SÖIMLÖSÕ' UTE HELMEKORRA
PÄÄL — 1 var.

Se (Pino).

13923. VELI ON VÖLGU VÖTTA, AGA
VERI ON MAKSA — u. 10(24) var.

A₁. Völg on veli võttes, aga vaenlane
makstes.

Norm. 142, EKMS IV 439 — ?(2) var.

A₂. Völg om veli võttan, aga venelane
massan.

Trv (Sikk) — 1(2) var.

B. Veli völg võttes, vennikene makstes.
E 93, E² 77 — ?(3) var.

C. —

MMg (Tenter) — 1 var.

Da₁. Vennikäne otta'es, verihänd maksa'es.
Kuu — 1 var.

a₂. Vennikä vottajes, verihänd maksa-
jes.

Kuu — 1 var.

b. Vennikene võttes, verihänd makstes.
Norm. 143, EKMS IV 439 — ?(2) var.

E. Velg vennikä ottajes, verkane mak-
sajes.

J. Mikiveri seletus: «Verkane = võru-
kael; verihänd = roimar, mõrvar (sõi-
mus.).»

Kuu — 1(3) var.

F. Vennike võttes, võrvet makstes.

VJg (Ustallo) — 1 var.

Ga. Völg hea võtta, aga v[ör]jivit maks-
ta.

Vil (Leoke) — 1 var.

b. Hea küll võtta, aga völg on võrvet
maksta.

võrvet = tülikas

EKMS IV 212 ja 439; Hlj (Leetberg) —
1 v. 2(3) var.

*

H. Vend anda, vervit nõuda.

Vlg. Lisal. nr. 31 (1881) 1, Lindenberg
HL Kal. (1887) 39 — 1 v. 2(2) var.

*

Ia. Völg võrivit maksa.

?Kod (Lindvere) — 1?(1) var.

b. Völg on võrivik maksta.

?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

Vrd. 14312, eriti H: Kerge võtta, verehinnas massa.
296. Andes oled vend, aga suades vaenlane.

13924. VELI VELELE OM HULLÕMB KO KULAMIIS — 2 var.

- a. _____
Se (Pino) — 1 var.
- b. Veli om velele halvõmb kui om külämehele.
Se (Kits) — 1 var.

Vrd. 6142 A. Paremb lähemäne külämees kui kavveline omane.

13925. VEMMAL VAESE ÕIGUS, KEPP KEHVA KOHTUMÕISTJA — 2(4) var.

Norm. 132, EKMS II 20; Hää (Mäesalu, Normann).

Vrd. 13041. Kus vaesel õigus või kehval kohus.

13926. KÜLL VEND VENNA TUNNEB — 2 var.

- A. _____
Hlj — 1 var.
- B. Vend venna tunneb, koer koera tunneb.
Hlj — 1 var.
- Vt. 4144 G.
- Vrd. 6553. Küll mees oma mehe tunneb.
11044. Sõber tunneb sõpra.

13927. VENDA POLE VARNAST VÕTTA, SÕSARAT EI SABA ALT — ?(1) var.

?TMr (Siil).

13928. VENNAD ON SIIS VENNAD, KUI NAD POISSMEHED ON — 1(5) var.

Norm. 194, EKMS III 927; Puh (Antik).

Vrd. 8933. Seni om poig poig, ku ta naise võtab.

13929. VENNA VALU ON VERE VALU, OMA VALU ON VALJEM VALU — 1 var.

Krj (Grepp).

13930. VENNA VIHA LÕÖB VALUSA-MAID HAAVU KUI VÕÖRA MEHE VAEN — ?(7) var.

- a. _____
E: 27 — ?(3) var.
- b. Venna viha lõõb valusamad haavad kui võõra mehe vaen.
Norm. 194, EKMS III 927; ?Khñ (Teder) — ?(4) var.

13931. VENE KÜLM EI MÕISTA NALLA, KÜSIB JÄÄRA NAHKA SELGA — 1 var.

E. Poomi seletus: «Õeldi siis, kui külm vaenlase sõdurite kõrva Venemaal näpistas.»

Rap v. Mär.

13932. VENNASTE NAISTEL ON SAGEDASTE NÄGELEMIST* — 1?(5) var.

* naestel (trükised); nõgelemist (Stein) Stein 68, Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45; ?Tt (Kreutzw.).

13933. KONAS SAA VERREV VIIRDE JA KIRRIV KÕRVALE — 1 var.

Ote (Nugin).

Vrd. kk: Ei saa nii kirriv kõrvale, ei verrev viirde (Vas).

13934. VERREV UPIN OLÕÕI ALATI MAKUS — 1 var.

Se (Savala).

13935. EI VERI VÕI VEREGA KOHTUS KÄIA — 1(6) var.

- a. _____
Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(4) var.
- b. Veri ei või verega kohtus käia.
EKMS III 917 — ?(2) var.

13936. KELLEL VERI SARVE ALL, EI SELLEST TÕUTEGIJAD INIMEST ILMAS EI SAA — ?(2) var.

- A. _____
?Saa (Langholts) — ?(1) var.
- B. Laisal on veri sarve all.
?Vil (Leoke) — ?(1) var.
- Vrd. kk: veri sarve all 'laisk, hellitatud' (Kad).

13937. KUS VERI JOOKSNUD, EI KASVA MITTE ROHTU — ?(6) var.

Gr. SKÖ II 94.

13938. MIS VERI IHU SEES, ON SOOJUS ÕHU SEES — 2 var.

Rap v. Mär (Poom).

13939. VERI EI VIA, ARM EI HOIA — 1 var.

Kan (Väggi).

Vrd. 348. Arm aab, veri veab.

13940. VERI HÜÜBIB HARVAST, VESI EI HÜÜBI KUNAGI — u. 15(20) var.

Aa₁. —————*

* hūūbub — ei hūūbu; harvaste (Räp) TMr (anon.), Räp — 2(3) var.

- a₂. Veri hūūbib harvaste, vesi ei konagi.*

* hūūbub; harvastegi; kunagi

V. Grünstammi seletus: «Sugulane om su vasta harvagi hää, võõras ei ilälgi.» Nõo — 2(4) var.

- b₁. Veri hūūbub iks ajagi pääle, vesi ei hūūbu konagi.

Nõo — 1 var.

- b₂. Veri hūūbup aja pääle, vesi ei kunagi.

Nõo — 1 var.

- b₃. Veri hūūbūs ajoti, vesi ei hūūbü konagi.*

* aolde; kunagi (Võ)

Ote v. San (Tammemägi), Võ (Schmidt) — 2 var.

- c. Vesi hūūböõi kunage', veri_ks hūūböös aoltage'.

Se — 1 var.

- d. Veri tarretab harvastki, vesi ei mil-laski.

?Amb (Kleinmann) — 1?(1) var.

- Ba. Veri hūūbus, vesi ei hūūbu konagi.*

* hūūbi[s] — hūūvi (Ote), hūūvis — hūūvi (San)

Ote, San — 3 var.

- b. Veri hūūbūs, ega vesi ei hūūbü.

Kan — 1 var.

- c. Veri iks hūūbūs, vesi ei hūūbü'.

Kan — 1 var.

- C. Veri iks veri, vesi iks vesi, veri hūūbus, ega vesi ei hūūbu.

Kan — 1 var.

Vt. 13943 B.

- D. Vesi lahkus, veri hūūbūs.

Ote — 1 var.

13941. VERI LANGEB IKKA VERE POOLE — 4(12) var.

Aa. —————

Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45 — 1(3) var.

- b. Veri langeb ikka vere peale.

EKMS III 927 — ?(1) var.

- c. Veri hoiab vere poole.

E 93, E² 21 — ?(5) var.

- Ba. Vesi juusk vii perrä, veri juusk vere puuldõ.

Lei — 1 var.

- b. Vieri d'uusk viere bolõ, vesi d'uusk vie bulõ.

Lei — 1 var.

- C. Vesi juusk mere puuldõ, veri juusk vere puuldõ.

Lei — 1 var.

13942. VERI NÕUAB VERD — 3 kuni 10(16) var.

Aa. —————

M. Mäesalu seletus: «Kui keegi sõda algatab, siis tasutakse temalegi sõjaga, verega. Sõda ei jäävat kunagi üksi.» Hää — 1 var.

- b. Veri ihkab verd.

EKMS III 927 — 1?(1) var.

- Ba. Veri ihkab vere hinda.

Meelej. nr. 2 (1878) 68, Kmpm. Kirjaseadm. 95, EKMS I 991, III 1228 ja IV 439; Rak (õpil.), VII (Koit), Vän (Tammsoo) — ? kuni 3(8) var. Käsikirjal. teisendid esindavad tõenäoliselt Kalevipojast lähtunud sekundaarset traditsiooni (vt. Kp IX 673).

- b. Veri nõuab vere hinda.

E. Normanni seletus: «Kasutatud raadio-kõnedes Suure Isamaasõja päevil.» EKMS IV 439; Ann (Kagovere), Ran (Normann), ?Se (Raud) — 2 kuni 4(4) var.

- c. Veri ihkab vere palka.

Kask-Puusepp-Vaigla 10 — ?(1) var.

- C. Verd verega tasotas.

?Se (Raud) — 1?(1) var.

Käsikirjalised teisendid on kõik hillised

ning esindavad arvatavasti «Kalevipojast» lähtunud sekundaarset traditsiooni.

Vrd. Kp IX 674/6: Veri ihkab vere hinda, /Olekohtul pole uinu,/ Kurjal tööl ei kin- nitusta.

13943. VERI ON IKI VERI, VESI VESI — 4(7) var.

Aa₁. —
SJn (Raid) — 1 var.

a₂. Veri on veri ja vesi on vesi.
M. Siipseni seletus: «Sugulaste ja vöö- raste kohta.»
Trv v. Rõu — 1 var.

b. Vesi iks vesi, veri veri.*
* ikka (trükised)
E² 10, EKMS IV 439; Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.

B. Veri iks veri, vesi iks vesi, veri hüü- bus, ega vesi ei hüübu.
Kan — 1 var.

Vt. 13940 C.

Vrd. 13980. Vesi jääb veeks, vili jääb väeks.

13944. VERI ON PAKSEM KUI VESI — u. 85(148) var.

Aa₁. Paksem veri kui vesi.*
* paksemb (Hupel, Marpurg, Poromens- ki, Norm. Cl.)
* Helle 350, Hupel 114, Marpurg 71, Beitr. XI 156, Poromenski EGr. 210, Wied. 142, Kündja nr. 48 (1883) 573, KAH EKAl 156, Norm. Cl. 30 — 1 v. 2(16) var.

*
Paksem werri kui wessi, das Hemde ist mir näher als der Rock.

a₂. —*
* om (Hls); paksemb (Lüg, Kuu, Ran, Trv v. Rõu), paksemp (Hls); ku (Lüg, Hls), kud (Rid, Hil)
A. Källo seletus: «Sugulane on enämb ku vööras.»
Wied. 206, Vlg. Lisal. nr. 31 (1881) 1, Kündja nr. 4 (1884) 45, Meelej. nr. 26 (1887) 206, Kmpm. KH 32, Pet. ELA² 26, Puus. EKGr. 85, Norm. 195, EKMS III 927 ja IV 439; Vi, Koe, Kuu, Tln, Juu v. Vän (Virkus), Rid, Hil (Tikerpuu), Kaa, Sa (R. Kallas), Pä, Hel, Trv v. Rõu (Siipsen), Vil, SJn, ?Plt (Johanson), Lai (Tammepuu), Pal, Trt, Kam (Relli), Elva, Ran, Rõn, Vru (R. Kallas) v. Tt (anon.) — u. 40(68) var.

a₃. Veri paksem kui vesi.*

* kut (Jäm), ku (Vän)

E 93, E² 21; VNg, Tln, Hil (Remmelkor), Jäm, Vän, TMr, Kam (Relli) — 8(13) var.

a₄. Veri on ikka paksem kui vesi.*

* om (Krk, Vön); ika (Jõh, Tor, Tt), iki (Krk), iks (Vön), ikke (Phl); paksep (Krk), paksõmb (Vön); ku (Krk, Vön), kut (Mus)

Stein 69, Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45; Jõh, Amb (Kleinmann), Phl, Mus, Kaa, Tor, Krk, Hel, Vön, ?Tt (Kreutzw.) — u. 10(15) var.

a₅. Veri ikka paksem kui vesi.*

* ikke (Iis, Tür), iks (Hel, Kam); pak- semb (Iis, Hel), paksõmb (Kam), pak- sõm (Khn)

Iis, JJn, Tür, Ha, Mar, Khn, Hel, Vil, Pal, Kam — 12(13) var.

a₆. Eks veri ole paksem kui vesi.

Jõe, HJn — 2 var.

a₇. Eks veri ole ikka paksem kui vesi.
Rap v. Mär (Poom), Vän — 2 var.

b₁. Veri one vedess paksam.
MMg — 1 var.

b₂. Veri on ikka viest paksem.
JJn — 1 var.

B. Veri on ikka enam kui vesi.
Jõh (Paurmann) — 1 var.

Ca. Vesi on vedelam kui veri.
?Hel (Wahlberg) — ?(1) var.

b. Vesi on verest vedelam.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Da₁. Veri oo soojem kui vesi.*

* on (Meelej.)

Meelej. nr. 26 (1887) 206; Pär (Kamp- mann) — 1(5) var.

a₂. Veri ikka soem kui vesi.*

* soojem (trükised)

Norm. 195, EKMS III 927; Krj — 2(7) var.

b. Veri ikka leigem kui vesi.
VII — 1(2) var.

Vrd. 8037. Uma latse umma veri, tõsõ latse vesi.

13945. VERI SÖÄMEH, VESI SILMAH — 1 var.

Räp (Jagomann).

13946. VERI TEEB VERELE SOOJA — 1 var.

Laug. Vestr. 177.

13947. VERI TUNNEB VERE VAEVA —
1(6) var.

A. _____
Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45 —
1(4) var.

B. Veri vihkab vere vaeva.
E 93, E² 21 — ?(2) var.

Vrd. 13948. Veri vihkab verd.

13948. VERI VIHKAB VERD —
1?(3) var.

Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45.

Vrd. 13947. Veri tunneb vere vaeva.

13949. PAREMB VERST MAAD TASAST
PITE UMBRE MINNÄ KU VASS
MAKE SÖITA — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

13950. VERSTATULP JUHATAS MUILE
TEED, ESI EI ASTU SAMMUGI
EDASI — ? kuni 2(2) var.

A. _____
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

B. Virstsammas näitab küll kaugust,
aga kaasa ei tule.
?Alutaguse (O. S.) — 1?(1) var.

Vrd. mst: Esi pimme, muld juhatap? 'Versta-
post' (Ote).

13951. EGA VESI VERD ANNA — 2 var.

A. _____
Rak (Raud) — 1 var.

B. Ega vesi verd anna, kesi karva ker-
gita.
Sim — 1 var.

Vrd. 13958, eriti B: Kost no vesi veres saa.

13952. EI KANTUD VESI KAEVUS SEISA
— ?(10) var.

Undritz MJ 90, Norm. 144, EKMS IV 439.
Soome vanasõna tõlge J. Bergmanni sõ-
nastuses.

13953. EI VESI EGA TULI UHTE HAKKA
— 1 var.

VMr (A. Elken).

Vrd. kk: Ei sünni kokku nagu tuli ja vesi
(Tõs).

Vrd. 12194. Nii vähe kui tuluke ja vesi või-
vad kaks vaenlast üheskoos elada.

13954. IGAL VEEL OMA VIGA — ? kuni
3(8) var.

a₁. _____
?Hls v. Saa (Söggel) — ? kuni 3(5) var.

a₂. Igal veel oma vead.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

b. Igal veel mitu viga.
?Hls (Söggel) — ?(2) var.

13955. KEEVA VEE TÖRT EI VÕI KEEGI
VITSUTADA, AGA KUIVAND
TÖRT ON IGALÜHEL VÕIMALIK
VITSUTADA — 1 var.

Jõh (Paurmann).

13956. KES VETTE EI HÜPPA, SEE
UJUMA EI ÕPI — 5(8) var.

a₁. _____
Norm. 213, EKMS I 760 ja 1016; Hel —
1(4) var.

a₂. Kes vette ei lää, see ujuma ei õpi.
Hel — 1 var.

b₁. Kes tahab ujuma õppida, astugu vet-
te.
Vil — 1 var.

b₂. Kes ujumist tahtub oppida, pidab
vede menemä.
Kuu (Lindström) — 1 var.

b₃. Tahad õppi ojuma, piad vette hüp-
pama.
Pil — 1 var.

13957. KES VIIGA UMBRE KÄÜ, TUU
OKS HÄMMEST KA SAA — 1 var.

M. Linna seletus: «Amatmehe üks veitse-
viisi varastasõ.»
Se.

13958. KOST VIIST VERI SAA VAI
TAMMELASTUST OMA LAST —
3(4) var.

Aa₁. _____
Krl (P. ja J. Einerid) — 1 var.

a₂. Kus veest veri saab või tammelaas-
tust oma last.
Norm. 172 — ?(1) var.

b. Kost nu viist veri saa ehk tamme-
lastust uma lats.
Rõu — 1 var.

B. Kost no vesi veres saa.
Urv — 1 var.

Vrd. 9110, eriti E₂: Kos puust poig saab või tammelastust laits.
13951. Ega vesi verd anna.

13959. KUIDA VESI VEERETAB, NONDA JÄÄ KOLMETAB — 1 var.

Krj (Mägi).

13960. KUI KAUA VESI IKKA SÕELAS SEISAB — 4 v. 5(9) var.

Aa. _____
M. J. Eiseni seletus: «Pillaja varanduse kohta.»
E MVH 80 — 1(2) var.

b. Kas sõglah vesi püsüs.
Rõu — 1 var.

Ba. Sõelas ei seisa vesi.
Tander 30 — 1?(3) var.

b. Sõelas ei püsi vesi.
Kask-Puusepp-Vaigla 69 — ?(1) var.

c. Ega vesi ei püsi sõglas, õli all.
As (Pint) — 1 var.

C. Vesi ei seisa siulas, ülekohos ei seisa [kotis].
Jõh (Paurmann) — 1 var.

Vt. 15116 F.

Vrd. mst: Missuguse riistaga ei saa vett viia? 'Sõelaga' (Hlj).

Vrd. 11074. Ära mine sõelaga vett tooma.
6366. Maja ei tehta nõelaga, vett ei kanta sõelaga.
11073. Sõel on vee pidamiseks palju sündsam kui naese suu saladuse hoidmiseks.

13961. KUI VESI KAEVUST OTSAS, HAKKAB KALJAASTJA HAISEMA — 1 var.

JJn (Oberg).

13962. KUI VESI KEVÄJÄ EI UHA NIIDUPERVI, SIS UHT SÜGOSE — 4 var.

A. _____
Vas (Jakobson) — 1 var.

B. Kui kevväi pervi ei uha, uht suvi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

*

C. Kui kevadel suurt vett ei ole, sis on suurvesi suvel.
Kan — 1 var.

*

D. Kui kevadel luht välja ei aja, siis ajab ta heinaajal.
Plt (Johanson) — 1 var.

Vrd. uk: Kui kevadi niisugust vihma ei tule, mis jõed suureks ajab, siis tuleb jaanipäeva paiku nii et uputab (Hää).

13963. KUI VESI TULEB SUHU, KÜLL SIIS UJUMIST ÄRA ÕPITAKS — 3(6) var.

Aa₁. _____
VLk — 1 var.

a₂. Kui vesi tuleb suhu, küll siis ujumist õpitakse.
Norm. 52 — ?(1) var.

b. Hakka ikka enne ujuma, kui vesi suhu tuleb.
Norm. 67, EKMS IV 419; Hlj — 1(3) var.

B. Hakkad ujuma, kui vesi juba kurgus.
Pal — 1 var.

Vrd. 12850. Mine siis veel ojuma, kui vesi persen om.

4028. Ei kuer enne ujuma hakka, kui vesi perse puutub.

12851. Ärä opi sis enämb ojumist, kui vesi ahjun om.

13964. KU SAA MIDAGI VIIST, SIS OM LUUTA KA MAAST — 7 var.

A. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B_{1a}. Kui jumal maad õnnistele, sis õnnistele ta ka merd.
Hls — 1 var.

b. Kui jumal kevade merd õnnistab, siis õnnistavat suvel maad ka.
Vil — 1 var.

c. Kui jumal kevädi merd õnnistab, see on kui hää räimesaak on, siis õnnistava jumal ka maad.
Vil — 1 var.

B₂. Kui jumal kevadel merd õnnistab, õnnistada suvel ka põldu.
Hls — 1 var.

Ca. Kui nälg maal, siis nälg merel.
Saa (Söggel) — 1 var.

b. Kui kestab nälg merel, siis kestab nälg maal.
Saa (Söggel) — 1 var.

Vrd. 6723. Kui meri õnnistab, siis maa ei õnnista.

**13965. KUS SEE VESI JÄI, MIS
OLLELE VIIDI — 1(5) var.**

- a. _____
Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 502 — 1(3) var.
- b. Kus see vägi jäi, mis õllele viidi.
Päss PJs 562 — ?(2) var.

**13966. KUST VESI VIIB, SENNA EI JÄÄ
JÄLGEGI JÄRELE — 1 var.**

Krj (Mägi).

Vrd. 13979. Vesi jätab enam kui ühte paika jälgi.

**13967. KUS VETT ENNE, SINNA
JOOSEB VEEL — 2 v. 3(12) var.**

Sannumetoja IV (1851) 54, Wied. 91, Kündja nr. 42 (1883) 502, Einer Lüh. EKÖ 70, Norm. 230, EKMS III 489; Pst (Raudsep), ?Vas v. Se (Sandra).

**13968. KU' VESI KARMANIN OLÖS
KANDA, EGA SÖS KAIVO VAIAGI
ES OLÖS — 1(5) var.**

- a. _____
Rõu (Perli) — 1(3) var.
- b. Kui vett taskus saaks kanda, ega siis kaevu tarvis oleks.
E MVH 81 — ?(2) var.

**13969. KÜLL VESI VELAD MAKSAB —
8(10) var.**

- a. _____*
* küläb (Kuu); võlad (EKMS; Kuu); maksa (Kuu)
R. Lilheina seletus: «See on kalurite üt-lus, kui kelgi midagi võlgu jääb ja on lootust seda kalapüüdmisega tasuda.»
Norm. 99, EKMS I 913; Kuu — 6(8) var.
- b. Vesi velad maksab.
Kuu (Lindström) — 1 var.
- c. Vesi kaik velad maksab.
Kuu (Lindström) — 1 var.

**13970. PAREM VETT SUHU VÖTTA KUI
ÄMMALE VASTA ÖELDA — ? kuni
2(2) var.**

- A. _____
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.
- B. Parem pulka hammustada kui viha perä ämmale sõnu loitsida.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

Vrd. 13988. Võta vett suuhvõ, sõs püsüs suu kinni.

**13971. SINNA VESI VALGUB, KUS
KOHT KÕIGE NÖGUSAM —
1 kuni 4(24) var.**

- A. _____
Stein 57, Wied. 168, Kündja nr. 51 (1883) 610, E 77, E² 9, Puus. Eü I 115, Kask-Vaigla-Veski III Võ 14, Kask-Puusepp-Vaigla 17, Norm. 264, EKMS III 338; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(21) var.
- B. Sinna vesi vaob, kus maa kõige madalam on.
?Hls (Jung) — 1?(1) var.
- C. Vesi valub ikka madala kuha pääle.
?Jõe (Vilbaste) — 1?(1) var.
- D. Nõgusama koha peäle valgub ike vesi ja kust aed madalam, seält astutasse üle.
Vig — 1 var.
- Vt. 6256 B.

**13972. VEDE VISATUD KIVI EI TULE
JUEST TAGASI — 1 var.**

juest = jõest
Kuu (Lindström).

**13973. VEEGA VÖIB JÄNU AEADA,
KIVIGA EI VÕI MITTE ISU
AEADA — 4(13) var.**

- Aa₁. _____*
* ajada (Wied., Kündja)
Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45; TMr (Herms) — 1(3) var.
- a₂. Veega võib jänu ajada, kiviga ei või isu ajada.*
* janu (E² jj.)
E 92, E² 10, Kmpm. EL III¹⁰ 220, EKMS IV 24 — ?(7) var.
- b. Veega võib janu kustutada, aga kiviga ei või isu ajada.
Pst — 1 var.
- B. Vesi sünnib joomaks, kivid mitte söömaks.
Khk (Thom) — 1 var.
- C. Parem on veega janu kustutada kui kiviga isaldust hõeruda.
Pst — 1 var.
- Vrd. 3940 B₂. Kui kivi sünniks süüa ja vesi juua, ei siis ilm tööd teeks.

13974. VEE PEALE TEHTUD TULI EI PÖLE — 1 var.

Krk (Sarv).

Vrd. 12186. Ära tuld sinna tee, kus tuli ei põle.

13975. VEEST VÕETAVAT ESIMINE KÜLM KIVI JÜRIPÄEVAL, TEINE URBANI- JA KOLMAS JAANI-PÄEVAL — 1 var.

H. Niguli seletus: «Nii seletab vanarahvas vee külmaks ja soojaks minekut.»
Vil.

Vrd. 2333. Jaan viskab kuuma kivi merre, Jaak jahe ja Mikkil külma.

13976. VESI IKS VIIRDE VEDÄ, VERI KIIRD KESKELE — 1 var.

Krl (Ojansuu).

Vrd. 10033. Sake saat santma, vetel veda viirde.

13977. VESI JA TULI EI VÕI VALGUSTAMATA JÄÄDA — 1 var.

M. Lepa seletus: «Kui pruuti peigmihe kodu viidi, pidi tema tulle ja vette raha viskama.»
San.

13978. VESI JUUSK KÜLL VINDERDI-VÄNDERDI, AGA SIISKI JÕUD MERDE* — 1(3) var.

* jookseb; jõuab; merre (Norm.)
Norm. 212; Ote (Kroon).

13979. VESI JÄTAB ENAM KUI ÜHTE PAIKA JÄLGI — 1?(6) var.

Stein 69, Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45; ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. 13966. Kust vesi viib, senna ei jää jälgegi järele.

13980. VESI JÄÄB VEEKS, VILI JÄÄB VÄEKS — 2(28) var.

a₁.

* Helle 360, Hupel 118, Poromenski EGr. 226, Neus 237, Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45, Org 18, KAH EKAI 160, Norm. 158, EKMS IV 24 — 1(19) var.

*
Wesi jääb weeks, villi jääb väeks, Fleisch seht Fleisch.

a₂. Vesi jääb weeks, vili väeks.

Stein 69, Jürjens 20, E 93, E² 10, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 90 — ?(8) var.

b. Vägi jääb vääks ja vesi jääb weeks. U. Tedre seletus: «Õeld. kehva õlle kohta.»

Jõh? — 1 var.

Vrd. 13943. Veri on iki veri, vesi vesi.

13981. VESI LÖVVÄP EGÄKÖRD TIID — 1 var.

Kam (Siimus).

13982. VESI, MIS VEEREB, PORI, MIS HAISEB — 1 var.

Saa (Karro).

13983. VESI ON VANEM KUI TULI — 1(2) var.

SJn (Kapp).

Vrd. 5701. Leib, suul, tuli, vesi — kõikõ vanõmba'.

13984. VESI PALJU JÕUDU ANDAB, VESI SUURED LAEVAD KANDAB — 3(4) var.

A. Söö vett ja joo vett: vesi palju jõudu annab, vesi suuri laevu kannab.
Norm. 157 (< Trt), EKMS IV 439 — 1(2) var.

Ba. Vesi palju jõudu annab, vesi suuri laevu kannab.
Trt — 1 var.

b.

Kuu (Lindström) — 1 var.

13985. VESI VAESE PIIMA JÄTK — ?(7) var.

E² 9, Muuk-Mihkla III 27, Norm. 157, EKMS II 1245, IV 24 ja 439.

Vrd. 146. Aganas on leiva jätku, humalad on õlle jätku, vesi pitka piima jätku, tuhk on tubaka jätku.

13986. VIKENE ÕLE ÕU [KAKSTEIST] VUURI ÄR MÖSK HINNÄST — 1 var.

Lut (Voolaine).

13987. VIIL PANNAS PAIS ETTE, AGA INIMESE SUUL EI SAA SEDÄ MITTE PANNA — 2 var.

a.

Krk — 1 var.

- b. Jõe ette panda pais, aga inimese tühja jutu ette saa mette panna.
Emm (Ennist) — 1 var.

Vrd. 1525. Hoori suud ja jõe suud ei saa keegi sulgeda.

13988. VÕTA VETT SUUHVÕ, SÕS
PUSÕS SUU KINNI — 3 var.

A. _____

M. Jennese seletus: öeldakse tülitsejale.
Rõu — 1 var.

- B₁. Kui sa tahad riielda, siis võta külma vett suhu.

Kre (Luks) — 1 var.

- B₂. Kui tüli peale tükib, võta suu vett täis.

As (Kuusik) — 1 var.

Vrd. 13970. Parema vett suhu võtta kui ämmale vasta öelda.

13989. VÄHÄNES VESI MADALAPPA,
TULEVA KALA KÕRGEPPA —
1?(3) var.

a₁. _____

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

- a₂. Väheneb vesi madalamale, tulevad kalad kõrgemale.

EKMS I 913 — 1?(1) var.

- b. Kahanõs vesi, näüse kala'.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

13990. ÄRA ANNA VIILE MAAD EGA
KURJALE NAESELE VÕIMUST —
1 var.

Ote (Silde).

13991. ÄRA KANNA VETT MERRE —
1?(12) var.

Gr. SKO II 41, E 12, E² 10, EKMS I 207.

Vrd. Sannumetoja V (1856) 23: Kus rumalus ja jõledus valitseb, seal on hea nõuandmine nagu kannal vett merde.

13992. ÄRA MINGU ÜLE VII VETT
OTSMA — 7 kuni 9(11) var.

A₁a₁. _____

Rõu (Gutves) — 1 var.

- a₂. Ära mine üle vee vett otsima.

E² 65 — 1?(1) var.

- b. Är mingi üle vii vett vidäma.

Rõu — 1 var.

- c. Ära mine üle vee vett tooma.
EKMS I 207 ja II 546 — 1?(2) var.

- d. Ärgu üle vee vett toodagu.
Saa — 1 var.

- A₂. Massa ei üle vee vett minnä otsma.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- A₃. Mine nüüd üle vee vett otsima.
Hää — 1 var.

- A₄. Kes üle vee läheb vett tooma.
Pal — 1 var.

- B. Keä üle vii vett lätt otsma, tuu üks viimäte ilma jääs.
Rõu — 1 var.

- C. Kui vesi kodus, ärgu mindagu mujale vett otsima.

?Hls (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Ole vee vett tooma 'kaugelt otsima, mis lähemalt saada' (Hää).

Vrd. 13911. Minku ui tõistõ viirde vett otsma: koh viir, sääl vii kandjake.

13993. KUNAS VESIK VILLA KETRAS
VÕI KÕSIK KINDA KUJUB —
1 var.

J. Kala seletus: öeldakse laisa naise kohta.

Trv.

Vrd. rl «Kunas kusik kodus»: Konas kusik sukka kuda, / konas vesik veime tegi (ERIA III : 2 nr. 6070).

13994. VESIKAARE TUUL TOOB VIHMA
— 2 var.

Sim, Vil.

Vrd. 7299. Naise viha ja vesikaare tuul äi jäta enne järke, kui vesi lahti.

13995. VESINE ON VELISTE ARM,
SÕKLANE ON SÕSARDE ARM —
u. 35(65) var.

A₁a₁. _____*

* sõkline (Vas)

E. Lepassoni (Plv) seletus: perekonnaelu kohta: õdedel-vendadel ei ole üksteise vastu enam niisugust armastust, nagu seda on vanematel oma laste vastu.

Plv, Vas — 2 var.

- a₂. Vesine veliste arm, sõkline sõsarde arm.*

* velitside (Kan), vennaste (Trt); sõklane (EKMS); sõsarate (EKMS), sõsaride (Wied.; Vas), sisarde (Võ-Se)

Stein 70, Wied. 206, EKMS III 120; ?Trt (õpil.), Kan, Vas, Võ-Se (Stein) — 3 kuni 5(14) var.

- a₃. Veliste arm vesine, sõsarde arm sõkline.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Sõkline sõsarde arm, vesine om veliste arm.
Kan — 1 var.
- c. Vesine veliste arm, sõkeline sõsara arm.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- d₁. Sõklanõ om sõsara arm, vesine veliste arm.
Rõu — 1 var.
- d₂. Sõklanõ sõsara arm, vesine veliste arm.*
* sõkline (Räp, Vas v. Se)
Rõu, Räp, ?Vas v. Se (Sandra) — 2 v. 3(3) var.
- e₁. Sõkline sõsare arm, vesine vele arm.
Räp — 1 var.
- e₂. Sõsara arm um sõkline, vele arm um vesine.
Rõu — 1 var.
- e₃. Sõsare arm sõkline, vele arm vesine.
Räp — 1(3) var.
- f₁. Vesine vele arm, sõkline sõsare arm.*
* velle (Vas), veljõ (Võ); sõsarõ (Vas v. Se)
Vas, Vas v. Se (Prants), Võ (Schmidt) — 4 var.
- f₂. Velle arm on vesine, sõsara arm on sõkline.*
* velje (EKMS)
Norm. 193, EKMS III 927 — ?(3) var.
- f₃. Velle arm on vesine, sõsara arm sõkline.
Urv — 1 var.
- f₄. Vele arm om vesine, sõsõrõ arm sõklõnõ.
Se — 1 var.
- f₅. Velle arm vesine, sõsara arm sõkline.*
* vele; sõsarõ; sõklinõ (Se)
Urv, Se — 2 var.
- f₆. Vele arm iks vesine, sõsare arm sõkline.
Räp — 1 var.
- g₁. Vesine õks veljo arm, sõkline sõsarrel.
Se — 1 var.

g₂. Velle arm õks vesine, sõsarõl sõkline.
Se — 1 var.

- A_{2a}. Vele arm um pallas vesi, sõsara armul umma sõklõ pääl.
Rõu — 1 var.
- b. Vello arm selge vesi, sõsare armul om sugu sõklitki seeh.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Vesine iks veliste arm, sõkline sõsarite arm, aga ema arm om üle kõige.
Õte — 1 var.
- Vt. 603 B.
- C. Vesine um veliste arm, sõkõ sõsaride arm, massa ai ütte imä armu.
Rõu — 1 var.
- Da. Velle arm vesine, sõsare arm sõkline, isa arm erapooletu, ema arm aga igavene.
Plv (Tamm) — 1(2) var.
- b. Venna arm vesine, sõsara arm sõkline, isa arm erapooletu, ema arm igavene.
E MVH 10, E 93, E² 27 — ?(6) var.
- Vt. 606 B.
- E. Venna arm vesine, sõsara arm sõkline, isa arm eluea, ema arm igavene.
Reiman EK I 276 — ?(1) var.
- Vt. 606 C.
- F. Venna arm verine, sõsara arm sõklaline, isa arm erapooletu, ema arm on igavene.
Kask-Vaigla-Veski Lõ² 22 — ?(1) var.
- Vt. 606 D.
- G. Vesine veliste arm, sõkline sõsarde arm, esa arm om aganine, ema arm om kui armas ahjopaiste.
Plv (Rocht) — 1 var.
- H. Vesine velju arm, sõkline sõsarde arm, imä arm on kõige puhtamb, kõige selgemb, kõige magusamb.
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.
- I. Vesine on juba vendade arm, õieti mage veel õdede arm.
Tõn. RP 27; ?Lüg (Källo) — ?(4) var.
- J. Vesine ks jo vel'jo arm, velenaisil viil vesit'sep.
Se — 1 var.
- K. Vele arm um vesine, küläpoiss lellakene.
Rõu (Gufves) — 1 var.

L. Vetel om veliste arm, sõke sõsarde arm.
Hel — 1 var.

Vrd. ri «Tuule arm»: [— —] õlgised on õdede armud, / verised on venna armud (ERIA II:2 nr. 3410).

13996. ESMALT IKKA VESKI, PÄRAST TULEVAD VESKILISED — 1?(18) var.

a. ———
Wied. 35, Kündja nr. 32 (1883) 383 — 1?(3) var.

b. Enne veski, pärast veskilised.
Vlg. Lisal. nr. 17 (1890) 136, E² 14, EKMS II 68 — ?(13) var.

c. Esmalt veske, pärast veskelised.*
* veski — veskilised (EKMS)
E 19, EKMS I 803 — ?(2) var.

13997. KES ENNE VESKILE JÕUAB, SEE JAHVATAB ENNE — u. 15(61) var.

A₁a₁. ———
* Helle 337, Hupel 108, Čelak. 343, Poromenski EGr. 193, Körber VRMK 37, Wied. 56, Kündja nr. 36 (1883) 431, KAH EKA1 151/2, Norm. 66; Rak (Jürjev), Vil (Leoke), Ksi, MMg — u. 5(28) var.

*

Kes enne veskile jõuab, se jahvatab enne (se enne järke saab), wercher kommt der mahle eher.

a₂. Kis enne veskile jõuab, jahvatab enne.
Ksi — 1 var.

a₃. Kes enne veskile jõuab, see enne jahvatab.
Kreutzb. Kal. (1905) 43, Tõn. RP 183, Jürjens 36; Tõs (Õövel), Vil (Leoke) — 2 v. 3(5) var.

a₄. Kes enne veskile jõud, see ka enne jahvata saab.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₅. Kes enne veskile jõuab, see varem jahvatab.
Stein 25, Wied. 56, Kündja nr. 36 (1883) 431 — ?(4) var.

b. Kes enne veskile tuleb, see enne jahvatab.
Körber VRMK 63, EKMS IV 419 — ?(4) var.

c. Kes enne veskel, enne jahvatab.
Trt (Eisen) — 1 var.

A₂. Kes enne tuleb, see enne jahvatab.
Wied. 56, Kündja nr. 36 (1883) 431; Trt (Eisen) — 2(3) var.

Ba. Kes enne veskile jõuab, see enne järke saab.

* Helle 337, Hupel 108, Poromenski EGr. 193, Wied. 56, Kündja nr. 36 (1883) 431, KAH EKA1 151/2, Norm. Cl. 23 — 1(9) var.

* Vt. red. A₁a₁.

b. Kes enne veskile tuleb, enne järke saab.*

* veskele (E)

E 34, E² 14 — ?(2) var.

C. Kes enne veskile jõuab, see joosetab enne.

Muh (Väärtnõu) — 1 var.

D. Kes enne jõuab, selle kott pannakse enne vahele.

Pha? (anon.) — 1(2) var.

13998. KUI VESKIL OLED TULLU, JAHU PEAD SAAMA* — 1(5) var.

* veskile; tulnud (trükised)

Wied. 85, Kündja nr. 40 (1883) 478; Pst (J. Ainson).

13999. KUS ROHKEM VESKID JAHVATAMAS, SEAL KA IKKA ENNE-MINE JAHU SAAB — 1?(6) var.

a. ———
Wied. 94, Kündja nr. 42 (1883) 502 — 1?(2) var.

b. Kus rohkem veskeid jahvatamas, seal ennem jahu saab.
Norm. 53, Vih. VER 185 — ?(4) var.

14000. VESKILE JA SEPILE MINE VARA, KÕRTSI HILDA — 4 kuni 5(6) var.

Aa. ———
Räp (Lepson), Vas — 2 var.

b. Paja ja veskile vara, kõrtsi hilja.
Jõh — 1 var.

B. Veskile ja seppale mene varahommikul, naise juure hilisööl.
VNg — 1 var.

C. Vara veskile, hilja kõrtsi, saab aegsaste tagasi.

Klemmer Elusal. Kal. (1905) 21; ?Amb (Kleinmann) — 1?(2) var.

Vrd. 1259. Hilja kiriku ja vara veskile, siis saab ennem tagasi.

3950. Kiviline lätt kikka ajal, sepline enne valget.

10313. Sepile ja veskile mine hästi vara, seal pead korda uutma.

14001. ÄRA PANE VESKIT ENNE JOOKSMA, KUI SUL TERI KORVIS ON — 1(4) var.

Wied. 13, Kündja nr. 31 (1883) 370.

14002. ÄRÄ NAKKA VESKIT ENNE KITMÄ, KUI EI TIIÄ, MÄÄRDSE JAHU TÄ TIIP — 1 var.

Kam (Siimus).

14003. KULAP VESKIROTT KOOLEB — 2(4) var.

A. _____
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.

B. Veskirott ei sure nälga, vaid kirikurott.

MMg (Lätt) — 1 var.

Vrd. kk: Sureb nagu hiir villäsalve ära 'ih-nuse kohta' (SJn); Elab kui rott vilja-salven (Puh); Vaene kui kirikurott (Jõh).

Vrd. 9810. Rott surõb viljasalvõ kua ää.

14004. EI OLE VIGA, KUI PEREMEE SIGA, KUI SULANE SIGA, SIIS PALJU VIGA — 7(9) var.

Aa. _____
Norm. 119, EKMS III 1255; Saa — 1(3) var.

b. Ega sest pole viga, ku peremiis siga, aga suur viga, ku sulane siga.
Trv — 1 var.

B. Ei ole suur viga, kui sulane siga, aga suur viga, kui peremees siga.
Pst — 1 var.

C. Sest ei ole viga, kui moonak on siga.
J. Leppiku seletus: moonaka enesetrööst.
Pst — 1 var.

D₁. Siis põle viga, ku peremees siga, aga ku perenaine siga, siis supil viga.
M. Mäesalu seletus: nii jätkatakse, kui keegi ütleb: «Pole viga.»
Hää — 1 var.

D₂. Ei sellest ole viga, et peremees on siga; oleks perenaine siga, solgiks supi ära.
Sim — 1 var.

E. Pole viga, kui peremees siga; kui perenaine hää, siis süüa ikka saab.
Trv — 1 var.

14005. IGAL VEAL ON PARANDUST TARVIS — ?(3) var.

?Saa v. Hls (Söggel).

14006. KUS VIGA NÄED LAITA, SEAL TULE JA AITA — u. 90(197) var.

Aa₁. _____*

* nääd (CRJ; Vi, Ha, Sa, SJn, Kod); säääl (Ilmjärv, Jung; Vi, Sa, Pä, Vl, Ta), siel (Kuu), sial (Ha)

CRJ Klr I 84, Wolde OkO² (esikaas ja tiitel), Ilmjärv Uus ABDr 40, Jung 76, Freymann 215, Kmpm. II² 44, E MVH 26, Loorits Vrp 66, Huvit. V Lisa 15, Jänes-Parlo 127, Parijõgi-Relal-Vaigla V 64, Norm. 258, Vih. VER 187, EKMS I 9 ja 189, II 417; üleskirjutusi üle maa, v. a. Võ ja Se — u. 50(127) var.

a₂. Kus viga nääd laita, seal tule ja ka aita.*

* näed

Amb — 2 var.

a₃. Kus näed viga laita, säääl tule ja aita.*

* nääd (Kul, Kuu); laitada — avida; siel (Kuu)

Kuu, Kul, Trt — 3(4) var.

a₄. Kus näed viga ju laita, seal tule ja aita.

Tln (Keller) — 1 var.

a₅. Kus vika näit laita, säääl tule ja aita.

Krl — 1 var.

b. Kus viga nääd laita, säääl tule alla ja aita.

Krj — 1 var.

c. Kus viga näed laita, säääl mene ja aita.*

* seal; mine (SJn)

Jõh, SJn — 2(3) var.

d. Kus viga näed laita, siis sinna mine ja avita.

Plt — 1 var.

e. Kus viga näed laita, astu juure ja aita.

Hää — 1 var.

f. Kus viga näed laita, säääl astu appi ja aita.

Vil — 1 var.

- g. Kus viga näed laita, seal laota käsa ja aita.
Pär — 1 var.
- h. Kus viga näed laita, siis tule ja aita.
E² 60; Ris, Trm — 2(3) var.
- i₁. Kui viga näed laita, siis tule ja aita.*
* nääd (Erlemann; Hlj)
Erlemann IV, E 44, E² 60, Puus. EKGr. 211, Puus. KH II¹¹ 102, Puus. KH III¹² 79, Huvit. II 215; Jõh, Hlj, Põl, Nõo (õpil.), MMg (õpil.) — u. 5(30) var.
- i₂. Kui näed viga laita, siis tule ja aita.
Puus. Eü I 108 ja 109; Lüg, Muh, Sjn, Vru (õpil.) — 5(6) var.
- j. Kui näed viga laita, siis mine ja aita.
Tor — 1 var.
- k. Kui viga näed laita, säääl tule ja aita.
Koe — 1 var.
- Ba. Kui häda näed laita, siis tule ja aita.
Puus. KKH I⁷ 52 — ?(2) var.
- b. Kui häda näet laita, säääl tule ja aita.
?Vas (P. Saar) — 1?(1) var.
- Ca. Kui näed asja laita, ole hea ja aita.
JMd — 1 var.
- b. Kui näed asju laita, siis mine ja aita.
?Muh (Kaljo) — 1?(1) var.
- Da. Kus tead laita, tule ja aita.
Puh — 1 var.
- b. Kui näed laita, siis tule ja aita.
Vän — 1 var.
- c. Aita, kus näed laita.
Norm. 258; Puh — 1(2) var.
- Ea. Kus viga nääd, seäl laida; kellel häda on, seda aita.
Pha? (anon.) — 1 var.
- b. Kus on tarvis, aita; kus viga, säääl laita.
Krj — 1 var.
- F. Koh vika laita mõistat, säääl parõmp avita.
?Vas (Lenzius) — 1?(1) var.
- G. Paremb aita kui laita.
Se — 1 var.
- Vrd. kk: Pallu näeb tõises laita, esi aga ei aita (TMr).

14007. TÕISTE VEAD ON HEAD
ÕPETAJAD — ? kuni 1?(19) var.
- Aa. _____
Gr. SKÕ II 94; ?Vil (Toss) — ?(12) var.
- b. Vead on head õpetajad.
Norm. 260, EKMS I 302 — ?(3) var.
- c. Vead õpetavad.
?Vig (Priimets) — ?(1) var.
- B. Inimene õpib vigadest.
?Käi (Kiisa) — ?(1) var.
- C. Õppigem vigadest!
?Trt (Normann) — 1?(1) var.
- D. Suure vea omma hää opetaja.
?Plv (Tobre) — ?(1) var.
14008. VIGA VIISUN JA HÄDA RÄTEN
— 12 v. 13(28) var.
- Aa₁. _____*
* viisus — rättes (Wied., Kündja, EKMS) Stein 71, Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45, EKMS I 562; Võ-Se (Stein) — 1(12) var.
- a₂. Viga viisah ja hädä rätteh.
Se — 1 var.
- a₃. Viga viisah, hädä rätteh.*
* viisan — rätten (Norm.; Rāp, Vas); viisus — rättes (EKMS); hädä (Norm.; Rāp, Plv, Vas v. Se, Se)
Norm. 214, EKMS III 497; Võ, Se — 7(11) var.
- a₄. Viga viisah, hädä rätih.
Se — 1 var.
- b. Viga viisul, hädä rättil.
Vas — 1 var.
- B. Vindsöl om õks viga viisah, hädä rätteh.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- C. Kui viisal on viga, siis pastlal on paha.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- Vrd. kk: Täl om alati viga viisah, hädä rätteh 'talle ei sünni rõivad' (Vas).
14009. VIGALA MEES ON VIIMANE
LITS, TAL ON KIKKIS KARVA-
MÜTS — 1 var.
Rap v. Mär (Poom).
14010. KES VIGAST IRVITAB, SEE PIL-
KAB JUMALAT — ? kuni 2(3) var.
- A. _____
* Masing ABD 19, ABD^r (1895) 29 — 1?(2) var.

*
**Kes mig, gast hir, mi, tab, se pik, tab Jum-
 na, lat.**

- B. Kes santi naerab, põlgab jumalat.
 ?Amb (Kleinmann) — 1?(1) var.
 Vrd. 7163. Kes naard minno, tuu naard juma-
 lat; kes naard rõivit, tuu naard rätseppä;
 kes naard saapit, tuu naard kängseppä.

**14011. VIGANE HOBUNE, TOHI RAHA-
 KOTT JA VAENE INIMENE —
 NEED EI OLE KUSKIL VÄÄRT —**
 1 var.

Kul (Eenveer).

**14012. VIGANE LATS OM IMÄLE KÕIGE
 ARMSAP — 4 kuni 5(26) var.**

- Aa₁. _____
 Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.
 a₂. Vigane laps emale kõige armsam.
 E 20, E² 84 — ?(2) var.
 b. Põdelik lats om emale kõige arm-
 samb.
 Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
 c₁. Haige laps emale kõige armsam.
 E 20, E² 84, Huvit. II 23, Huvit. V Lisa
 14, Puus. Eü I 25, Puus. KA V—VI (1939)
 124, Kask-Puusepp-Vaigla 140 — ?(13)
 var.
 c₂. Haige laps on emale kõige arm-
 sam.
 Puus. EKGr. 163 ja 177, Muuk-Mihkla II
 30, Jänes-Parlo 19 — ?(4) var.
 d. Haige laps ikka emale pai.
 Põl — 1 var.
 B. Haige laps, armas laps.
 Põl — 1 var.
 C. Õnnetu ja vigane lats om vanembide
 söämele kõige ligimb ja armsamb.
 ?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

*

- D. Õnnetu laps on vanema südamel
 kõige ligemal.
 Ol. Kal. (1892) 57 — ?(1) var.
 Vrd. 750. Haiget liiget hoietas kõige kallim-
 balt.

14013. VIGURIGA KUHTAS AR' KASSKI
 — 4 var.

A₁. _____

M. Linna seletus: tarkusega tehakse kee-
 rulised asjad ära.

Se — 1 var.

A₂. Märku pidin kuhitas ära kasski.
 Vas — 1 var.

A₃. Nõupärast võetakse kassilgi tagant
 ää.
 Põl — 1 var.

B. Nõu kaudu ruunatakse kukkki.
 Ran — 1 var.

- Vrd. 3376. Kass om küll kunstlik lõigata, sis-
 ki haedas kotti ja lõigatas ära.
 7641. Nõuga tabetakse kass ja kasva-
 takse hobu.
 3356. Kassile pidi taha tehtama ka nõu
 müeda.

**14014. KANNA VIHA MAGU JA TEE
 MAGUS NÄGU — 1(8) var.**

Wied. ESSr 563, Wied. 47, Kündja nr. 35
 (1883) 418, E MVH 49, EKMS I 660, II
 816 ja IV 433.

Vrd. 2067. Ilus nägu, paha magu.

14015. KULL VIHA KOTU TÄIDAB —
 1 v. 2(2) var.

- A. _____
 Plt (Utsal) — 1 var.
 B. Viha ei toida meest.
 ?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

**14016. MIS VIHAGA TEHAKSE,
 LÄHEB VILTU — 3(70) var.**

- a. _____
 Wied. 124, Kündja nr. 46 (1883) 549,
 Kmpm. KLR 121, Kmpm. KLR II⁶ 365, E
 57, E² 39, Nurmik II 70/1, Huvit. II 215,
 Jänes-Parlo 132 — 1(33) var.
 b₁. Mis vihaga tehtud, see läheb viltu.
 Kmpm. KH 74, Puus. Eü I 117, Kask-
 Puusepp-Vaigla 15 — ?(5) var.
 b₂. Mis vihaga tehtud, läheb viltu.
 Kmpm. KLR II⁷ 79, Kmpm. EL II⁸ 72 ja
 EL III¹⁰ 130, Puus. EKGr. 186, Huvit.
 V Lisa 16; Kuu (A. Ploompuu), Põl
 (Truu) — 2(30) var.
 c. Vihaga tehtud läheb viltu.*
 * tett; lähäb (Ran)
 ?Vil (Niggol), ?Ran (L. Kallas) — ?(2)
 var.

14017. PAREMB VIHA VENITADA KUI HENDA HÄÄVITADA — 1 var.
Rõn (Andrei).
14018. VIHA EI KÕLBA ASJAAJAJAKS — ?(10) var.
Stein 69, Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45, E 93, E² 50; ?Tt (Kreutzw.).
14019. VIHAGA PEKSAD — VIHA KÕLVAD, HEAGA PEKSAD — HEAD KÕLVAD — 1 var.
Kad (Sõster).
14020. VIHA JA VAEN JA RIID KESTAB NII KAUA RAHVA SEAS, KUI HOBUNE KABJAD KANNAB, KASS KUUNED JA SIKK SARVED — 1 var.
TMr (Viidebaum).
14021. VIHA LAASTAB LINNAD JA PÕLETAB PUUD — ?(4) var.
E 93, E² 50, Jänes-Parlo 37; ?Saa (Söggel).
14022. VIHAL EI ÕLE VELJE, EI SÕEMUL SÕSART* — 1(2) var.
* võimul (Norm., arvatavasti trükiveana) Norm. 245; Kod (Liiv).
14023. VIHA MINEK, KAHETSUSE TULEK — 1(3) var.
Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45, EKMS IV 439.
14024. VIHA ON KURJA JUUR — 1?(1) var.
?Rõu (Pallits).
Vrd. 9500. Rahaahnus on kõige kurja juur.
14025. VIHA ON NAGU VEIN, AJA SEISUJES LÄHTEB KANGEMAKS — 1 var.
Kuu (Lindström).
14026. VIHA TEEB INIMESE PIMEDAKS — ? kuni 3(4) var.
- A. _____
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- B. Viha! pimedad silmad.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

C. Vihane inemine om pümme ja meele-
letü.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

D. Viha pimestab inimese silmi ja saadab hukatuse äärele.
?Vän (õpil.) — ?(1) var.

Vrd. 381, eriti B: Armastus tieb pimedast.
9490. Raha teeb pimedaks, kurdiks, keeletuks.

14027. VIHA VÕTAB JA KADE KAUTAB — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 14028. Viha võtab vilja maast, kadedus kalad merest.

14280. Voorus võidab, kadedus kautab.

14028. VIHA VÕTAB VILJA MAAST, KADEDUS KALAD MEREST — u. 95(208) var.

A_{1a1}. _____*

* ottab, otab (Kuu); vil'la (SJn); maasta — meresta (Val, Kuu, Krk, Vil); meresta (VNg), merestä; kadejus (Kuu)

* Helle 360, Hupel 118, Neus 237, Lindf. (1856) 56, Poromenski EGr. 226, Stein 66, Wied. 207, CRJ H I 161, Kündja nr. 4 (1884) 45, Vig. Lisal. nr. 9 (1890) 71, KAH EKAI 160, Jürjens 26, Raud VMj 219, Loorits Vrp 65, Muuk-Mihkla I 95, Huvit. V Lisa 17, Reiman EK I 275, Parijõgi-Relal-Vaigla V 64; Val, VNg, Amb, Kuu, HMD v. Ris (Treumann), Khk, Sa, Tõs, Krk, Vil, SJn, Ran (L. Kallas) — u. 15(56) var.

*

Viha võtab vilja maast, kadedus kalad merest, invidus a'terius rebus marcescit opimis.

a₂. Viha võtab vilja maast, aga kadedus kalad merest.

?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.

a₃. Viha võtab vilja maast, kadedus kala merest.*

* võtt; kadõdus (Plv)

Stein 69; Mus, Pst, Plv — 3(8) var.

a₄. Viha võtab vilja maa päält ja kadõus kala merest.

Rõu — 1 var.

a₅. Viha võtab vilja maa päält, kadeus kala merest.

Trt. Vör. Kal. (1839) 62 — 1 var.

- b. Viha viib vilja maast, kadedus kalad merest.*

* maasta — meresta (Rl ja Kalevala, Raielo)

Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45, E 93, E² 50, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 38, Rl ja Kalevala 89, Jänes-Parlo 57, Raielo² 119 — 1(9) var.

- c. Viha sööb vilja maast, kadedus kalad merest.

Rap, Ris, KJn — 3 var.

- A₂a₁. Viha võtab vilja välja päältä, kadedus kalad meresta.

Nurmik I 50 — 1?(8) var.

- a₂. Viha võtab vilja väljalt, kadedus kalad merest.*

* väljalta (Sander; Plt), vällalt (Vil); meresta (Sander, EKMS II ja IV; Hlj, Vil, Plt)

Sander I 68, Muuk-Mihkla-Tedre IV 74, Norm. 245, EKMS I 847, II 147 ja IV 439; Hlj, Kuu, HMD (õpil.), Vil, Plt — u. 5(16) var.

- a₃. Viha võtab vilja väljalt, kadedus kalad merest.

Kär — 1 var.

- a₄. Viha võttab viljad väljalt, kadedus kalad merest.

Jõh — 1 var.

- b₁. Viha sööb vilja välja pealt, kadedus kalad meresta.

Hls (Söggel) — 2(5) var.

- b₂. Viha süü villä vällä päält, kadedus kala merest.*

* söö; päältä — meresta (Trv)

Hel, Trv — 2 var.

- c₁. Kadedus kautab kalad merest, viha vilja välja pealt.

Jõe — 1 var.

- c₂. Kadedus kautab kalad merest, vihadus vilja väljast.

Wied. 44, Kurrik SÕ 25, Kündja nr. 35 (1883) 417, EKMS I 847 — 1(7) var.

- A₃a₁. Viha võtab vilja põllult, kadedus kalad merest.*

* võtt (Trv); vil'la (Kse, Saa, Trv), villä (Trv); põllulta (Kask-Vaigla-Veski Lõ²; Saa), põllalt (Kse, Krj, Põi); kala (Trv); meresta (Kask-Vaigla-Veski Lõ²; VMr, Põi, Aud)

Kask-Vaigla-Veski III Võ 8, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 26; VMr, Kse, Sa, Aud, Hää, Saa, Trv — 13(16) var.

- a₂. Viha võtab vilja põllu päält, kadedus kalad merest.*

* villä (Saa)

Tor, Saa — 2(3) var.

- b. Viha võtab vilja põllult, kadedus viib kalad merest.

Kaa — 1 var.

- c. Viha võtab vilja põllalt, kadedus kautab kalad merest.*

* kaotab (Põi)

Sa — 4 var.

- d. Viha kaotab vilja põllult, kadedus kalad merest.

Pst — 1 var.

- e₁. Kadedus võtab kala merest, viha võtab vilja põllust.*

* põllalt (Põi)

Jäm, Põi — 2 var.

- e₂. Kadedus võtab kalad merest, viha vilja põllult.

Kaa — 1 var.

- f. Kadedus kautab kalad merest, viha võtab vilja põllult.

Krj — 1 var.

- g₁. Kadedus kaotab kalad merest, viha kaotab vilja põllult.

Mus — 1 var.

- g₂. Kadedus kautab kalad merest ja viha vilja põllult.

Põi — 1 var.

- g₃. Kadedus kautab kalad merest, viha vilja põllu pealt.

Han — 1 var.

- A₄. Viha võtt vilä nurme päält, kadeus kala merest.

Urv — 1 var.

- B₁. Viha süü villä vällä päält, kadedus kala viist.

Hel — 1 var.

- B₂. Viha sööb vilja põllult, kadedus kalad veest.

?Rõu (Raudsep) — ?(1) var.

- C₁. Kadedus kautab kala järvest, viha vilja põllu päält.

Tt (anon.) — 1 var.

- C₂. Viha vii vilä nurmõst, kadõdus kala järvest.

?Räp (Lepson) — ?(1) var.

- D. Viha viib vilja väljalta, kadedus kalad jõesta.

Pil — 1 var.

- E₁. Vihavaen viib vilja väljalta, kadedus kalad meresta.

Kuu — 1 var.

- E₂. Kadedus võtab kalad merest, viha-
vaen võtab vilja põllult.
Krj — 1 var.
- F_{1a}. Vaen võtab vilja väljalt, kadedus ka-
lad meresta.*
* merest (EKMS)
E MVH 20, EKMS I 847 — ?(4) var.
- b. Vaen võtab vilja väljalt ja kadedus
kalad merest.
Kuu — 1 var.
- F₂. Vaen võtab vilja põllulta, kadedus
kalad meresta.*
* põllult — merest (Kmpm.); põllusta
(Gr. ELr I)
CRJ KLR III 200, Gr. ELr I 70, Gr.
LLr I 29, Kmpm. KLR 79 — 1?(13) var.
- G₁. Vaen võtab vilja väljalt, kadedus
kalad veest.
Kuu — 1 var.
- G₂. Vaen võtab vilja põllult, kadedus
kalad veest.
Pal — 1 var.
- H. Viha võtab villä salvest, kadedus ka-
lad merest.
Vig — 1(2) var.
- I. Viha sööb vilja aidasta, kadedus ka-
lad tiigista.
Tõn. RP 314, Tõn. Täht. (1910 nov.) ja
(1913) 36 — ?(4) var.
- Ja. Kadedus võtab kalad merest.
?Rõu (Raudsep) — 1?(1) var.
- b₁. Kadedus kautab kaladki merest ää.
Tln (Kriitmäe) — 1 var.
- b₂. Kadõdus kaudap kalad merest.
Käi — 1 var.
- *
- K₁. Viha võtab vilja, kadõus karja.
Urv — 1 var.
- K₂. Kadedus võtab karja, viha võtab vil-
ja väljalt.
Tür — 1 var.
- K₃. Viha võtt vilä, võhlus kaotas kar'a.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- L. Viha võtt vilä nurmest, kaih karja
laudast, paha palagi suust.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- M₁. Viha võtab vilja väljalt, pahandus
viib palukese.
Vig (Eisen), Plv — 2 var.
- M_{2a}. Viha võtab vilja väljalt, pahandus
pajast palukese.
Trt (Eisen) — 1 var.

- b. Viha võtab vilja välja päält ja pa-
handus viib palukese paast ära.
Plv — 1 var.
- c. Vihas ja riius elamine võtavad vilja
välja päält ja pahandus palugese
paast.
Plv — 1 var.
- M_{3a}. Viha võtab vilja põllult, pahandus
suust palukese.
E 93, E² 50, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 30
— 1?(3) var.
- b. Viha võtavad vilja põllult päält ja pa-
handus viivad palukese suust.
Plv — 1 var.
- M₄. Riidlemine võtavad vilja välja päält
ärä ja pahandus võtta palakõsõ suust
ärä.
Plv — 1 var.
- N. Viha võtab vilja välja päält, kade-
dus kulbist.
Plv — 1 var.

*

- O. Ahnus võtab vilja väljalt, kadedus
kalad merest.
?Pha (Kuusk) — ?(1) var.

*

- P. Kuri võtab kulbist, paha võtab paast,
viha võtab vilja välja päält.
Plv — 1 var.
- Vt. 4642 E.
- Q. Tühi toob tüli majasse, kadedus võ-
tab kalad merest, viha vilja põllult.
Kaa — 1(2) var.
- Vt. 12687 K.
- R. Uhkus uputab, kangus kaotab, viha
võtab vilja välja pealt.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Vt. 12844 D.
- Vrd. kk: Viha on võtnud vilja põllust, kade-
dus on kalad merest (Jäm).
- Vrd. 12732. Tüli viib tüü talust, viletsus vil-
lä põllult.
14027. Viha võtab ja kade kaotab.
14029. Viha võtab kala viist, vain võtab
linnu taiva alt.
4618. Kuri kurnab maad, kius võtab vil-
ja.
14029. VIHA VÕTAP KALA VIIST, VAIN
VÕTAP LINNU TAIVA ALT —
1 v. 2(2) var.
- Kam (Tamm).
- Vrd. 14028. Viha võtab vilja maast, kadedus
kalad merest.

14030. KES VIHANE OTE PÄÄLE, SEE VIHANE TOISE PÄÄLE — 1 var.

Trv (Liller).

14031. VIHANE KASS EI SAA OTTEGI ROTTI ÄRÄ MURDA — 1 var.

Ote (Kukrus).

Vrd. 6297, eriti A₂: Magaja kassi suhu ei jookse rotti.

14032. VIHASA PÖLD JÄÄ ÄI KASIMALDA', JUMMAL HÖIA', KO HAIGO OLÖT — 2(6) var.

A. _____
Se (Pino) — 1 var.

Ba. Susi suule, kahe tööle, ega kurja põld ei jää kasimata.
Räp (Poolakess) — 1(3) var.

b. Susi soole, karu tööle, ega kaera-põld jää kasimata.
E 79, E² 98 — ?(2) var.

Vt. 10788 D.

14033. VIHASED KÖNED — VIGASED KOMBED — 1?(1) var.

Tön. RP 145.

Vrd. 4643. Kurjad kõned rikuvad head kombes.

14034. VIHASEL SILMAD VESISED, PAHASEL PALE PUNANE, KURJAL MUSTAD SILMAKULMUD — 8 var.

A. Kurjal mustad silmakulmud.
VII — 1 var.

B. Kurjal musta silmäkolmu, vihatsel silmä vesitse.
Ote? (Maasen) — 1 var.

C. Vihasel silmad vesised, pahasel paled punased.
SJn — 1 var.

D. Vihatsel silmä vesitse, pahatsöl palgõ punatsõ, kuräl kortsu kulmõ pääl.
Räp — 1 var.

E. _____
VII — 1 var.

F. Laisal inimesel om lai lagipaik; kurja[l] om musta silmäkulmu; vehatsel om vesitse silmä; kel paelu puna, sel kah paelu paha; kurjal inimesel om jälle teräv päälagi.
Trv (Ungerson) — 1 var.

Vt. 5325 B.

G. Vihasel silm vesine, laisal laia sär-gisiilu, kurjal musta silmäkulmu.
Trv — 1 var.

H. Kurjal musta silmäkulmu', laisal la-ja lõvvaluu'.

Urv v. Krl (Seen) — 1 var.

Vrd. rl «Tunnen tulma neiu»: Tuimal nee tutsaka juusse, / vihatsel silma vesise, / pahatsel pale punane, / kurjal musta silmakulmu (ERIA III: 1 nr. 4503).

Vrd. 6941. Mustad kulmud, kurjad naisid.

14035. UKS VIHANE NAENE ON NII KUI MÄDA KONDIS — ? kuni 2(5) var.

a. _____
Wied. 197 ja 247, Kündja nr. 2 (1884) 21 ja nr. 6 (1884) 71 — 1?(4) var.

b. Paha naine on kui luu sees mäda.
?VMr (Viirmann) — 1?(1) var.

14036. VIHASTAJALE ANTAKSE VITSA — 11(15) var.

A₁. _____*
* vitsu (As)
Lai, As (Kuusik) — 2 var.

A₂. Vihastaja saa vitsu, vihastajal ei ole osa.
Vas — 1 var.

B₁. Magaja osa on alles, vihastaja saab vitsa.
TMr (anon.) v. Trt (R. Kallas) — 1(4) var.

Vt. 12312 N.

B₂. Vihastaja saab vitsa, magajale pan-takse päts pähitsese.
Plv — 1 var.

Vt. 6302 B.

Ca. Unitsölõ jätke osa, a vihastölõ murt-kõ vits.
Lut — 1 var.

b. Unitsölõ jätke osa, a vihastölõ ankõ vits.
Lut — 1 var.

D₁. Vihassajale saavad vitsad, külaskäi-jale jäetakse jagu.
Kod — 1 var.

D₂. Vihastajale antasse vitsu, külaskäija-le kakku.
Pal — 1 var.

Vt. 12312 O₁—O₂.

Ea. Törkujalle törva, vihastajale vitsa, aga külaskäija jägu jäetakse järele.
Amb — 1 var.

- b. Tõrkujale tõrva, vihastajale vitsa, aga külastaja jagu jäetakse järele.
EKMS II 324 — ?(1) var.
Vt. 12312 P.
- F. Heale lapsele kakku, vihastajale vit-su.
Äks — 1 var.
14037. VIHASTAJAL VIIS VIGA, TARGAL EI HÄDA MIDAGI — 1?(1) var.
?Saa (Söggel).
Vrd. 8237, eriti A₁b₁: Vingujal seal viis viga. 6842. Minial om mitu viga, ämmal ei häda kedagi.
14038. VIHASTAMINE TIEB VANAS — 1 var.
Khn (S. Saar).
Vrd. 12974. Uudishimu teeb ruttu vanaks.
14039. VIHASTAMISEST SAAB VILLI — 1 var.
Rap v. Mär (Poom).
14040. ÄRA VIHKA OMA VENDA — ?(2) var.
Pet. Ah 23 ja 30.
Vrd. 14041. Ärä vihka tõist: vares lendap üle, annap tõsölõ tiidä.
14041. ÄRÄ VIHKA TÕIST: VARES LENDAP ÜLE, ANNAP TÕSOLO TIIDÄ — 1 var.
Kam (Siimus).
Vrd. 14040. Ära vihka oma venda.
14042. EGA VIHMA EP LÖÖ KONTI KATKI — 1 var.
VII (Sepp).
Vrd. 3335. Äi kaseoks lõõ kellegid konti katti mette.
14043. EGA VIHMA TAEVA JÄÄ — 9(20) var.
Aa₁.
Wied. 22, Kündja nr. 32 (1883) 382, E 16, E² 12 — 1(7) var.
a₂. Ega vihm taeva ei jäe.*
* taiva (Jõh); jää (Norm.; Jõh)
Norm. 40; Jõh (Mets), Trm (Särg) — 2(3) var.
a₃. Ei vihm jää taevasse.
Kask-Vaigla-Veski Lõ² 63 — ?(1) var.

- b. Ega vihm taevasse jää, küll tuleb omal ajal.
Nõo (Eisen) — 1 var.
- Ba₁. Ega lumi taeva jää.
E 16, E² 12; Hps (Lao) — 1(3) var.
- a₂. Ega lumi taiva ei jää.*
* taeva (Norm.)
Norm. 40; Jõh (Mets) — 1(2) var.
- a₃. Ei lumi taeva jää.
Lai — 1 var.
- b. Ega lumi taeva või jääda.
Pee — 1 var.
- c. Ega talvelumi taevasse jää.
Hel — 1 var.
Vrd. kk: Tuleb, tuleb, ega ta taeva ei jää 'vihma kohta' (TMr).
Vrd. 11538. Ega talv taeva jää.
14044. ENNEJAANIPÄEVANE VIHMA ON ÄNÄM VÄÄRT KUI RIHA LINN — 2 var.
A. —
Vil (Takk) — 1 var.
B. Hoop vihma enne jaanipäeva, teine hoop pääle jaanipäeva oleva änam kui Riia linn.
Hää (Mäesalu) — 1 var.
Vrd. mst: Kudas ilm rikkam on, kas kuldkingades käia või kui enne jaanipäeva vihma sajab? 'Enne jaanipäeva vihm teeb rikkamaks, mis aitab kuldking, kui villi ei kasva' (Rap v. Mär).
Vrd. nlj: ERA II 86, 485 (365) < Kul.
Vrd. 2321. Enne jaani vihm om enam väärt kui kuninga kroon.
14063. Üks hoog jaaniba-aekset vihma maksab rohkem kui Lehola poolt nurk. 6070. Esimese mai lumi kaalub Riia linna kulla üles.
14045. ILMA VIHMA VILI EI KASVA — 1 var.
Rak (Jürjev).
Vrd. 14191. Vili ei kasva vihmata, lats ei ilma vitsata.
14046. MÕNI VIHMA KAOTAB VILJA, MÕNI VIHMA KOSUTAB VILJA — 1 var.
Trv v. Rõu (Siipsen).
Vrd. 3676. Kevadene vihm kosutab, sügisene vihm kautab.
7564. Noorkuu vihm kosutab rohkem kui vanakuu oma.

14047. ON VIHMA EES VAGA, SIIS ON TUUL VIHMA TAGA — ?(22) var.

Tlsp. 106 (< Pär), Nurmik II 8, Puus. EKGr. 211, Puus. KH III¹² 74, Norm. 38, EKMS IV 115.

14048. PAREM VIHMA VILI KUI PÕUA SÖKAL — 2 var.

A. _____

Trv (Johanson) — 1 var.

B. Parem on küll vihma aja vili kui põua aja põhk.

Hls — 1 var.

Vrd. 9232. Parem põua põhk kui vihma villi. 14057. Vihma vili ja põua sökal.

14049. PÄRAST VIHMA PAISTAB PÄIKE — 5 kuni 8(9) var.

Aa₁. _____

Eestl. Kal. (1897) lk-ta, Kmpm. KH 37; Pee, SJn — 2 kuni 4(5) var.

a₂. Perast vihma paistus päiväkene. Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Pärast vihma tuleb päiksepaiste. ?Saa (õpil.) — 1?(1) var.

B. Kurja ilma järgi paistab päev kige kenamine. Trv — 1 var.

C. Enne vihma paistab alati päike. P. Tammepuu seletus: «Naeru järele tuleb tihtipeale nutt.» Lai — 1 var.

14050. SUUR VIHMA ON KÖHNEM KUI PÕUD — 1 var.

Laug. Vestr. 174.

14051. VIHMA AIGU SATAS SELGEST TAIVASTKI, PÕVVA AIGU EI TULÖ PILVESTKI — 1 var.

Rõu (Päss).

14052. VIHMA SAAB VILJA, PÕUAGA PÕHKU — 1 kuni 3(5) var.

A. _____

Norm. 85, EKMS III 378; ?Saa (Söggel) — 1?(3) var.

B. Kus vihma, sääil vilja; kus põudu, sääil põhku. ?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

C. Kui vihma, siis vilja.

Kaa (Töll) — 1 var.

Vrd. 14061. Vihm võtab vilja, kuiv võtab kõrre.

14053. VIHMA KÄEST ÄRA MINE RÄÄSTA ALLA — 6 var.

Aa. _____

Amb — 1 var.

b. Mine vihma käest ära, satud räästa alla.

E² 65 — 1 var.

c. Mine vihma eest varju otsima ja jääd räästa tilgete alla.

Vil — 1 var.

Ba. Parem vihma kähen kui räästa tilke all.

Pst — 1 var.

b. Paremb seissa vihma käes kui räästa tilke alla menna.

Rak — 1 var.

c. Parõmp vihma viih kui räästa varoh.

Vas — 1 var.

Vrd. kk: Vihma käest räästa (-vee) alla (jooksma) (Wied. 207).

14054. VIHMA LATSE NAARAVA, KUIVA LATSE IKEVA — 2 var.

A. _____

Nõo (Sild) — 1 var.

B. Põua latse ikeva, vihma-kassi naarava.

Puh (Ariste) — 1 var.

Vrd. 9238. Põua lapsed naeravad, vihma lapsed nutavad.

14055. VIHMA ANNAB TULU MANU — 1 var.

Krk (Praagli).

14056. VIHMA SAJAB LAISALE, HÄÄ ILM VIRGALE * — 1(7) var.

* hea (trükised)

E 93, E² 11, Norm. 221, EKMS I 612 ja II 417; Hlj (T. Lepp-Viikmann).

14057. VIHMA VILI JA PÕUA SÖKAL * — 2 var.

* põuva

Trv (Feldfebel, Ungerson).

Vrd. 9232. Parem põua põhk kui vihma villi. 14048. Parem vihma vili kui põua sökal.

14058. **VIHM KAUTAB KÜLL PÕUA JÄLJED, AGA PÕUD EI KAUTA VIHMA JÄLGI** — 8 kuni 9(14) var.

A₁. —————*

* kaotab, kaota (trükised)

Norm. 85, EKMS I 612 ja III 378; ?Vig (Aitsam) — 1?(6) var.

A_{2a1}. Vihm tasub põua jälgi, põud ei tasu vihma jälgi.
Tln — 1 var.

a₂. Vihm taso iks põvva jäle', aga põud enam vihma jälgi ei taso.
Plv — 1 var.

b. Vihm taso põvva jälgi, põud ei kunagi vihma jälgi.
Räp — 1 var.

c₁. Vihm taso põua jälet ära, ega põud vihma jälgi ei jõua tasso.
Vas — 1 var.

c₂. Vihm joud põvva jäle ar tasso, a põud jovva ai vihma jälgi tasso.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

A₃. Vihm parandas põvva jälgi, a põud paranda ei vihma jälgi.
Rõu — 1 var.

B. Vihm parandab põua jäljed, aga vihma jälgi ei paranda keegi.
Koe (Schultz) — 1 var.

C. Põuast peetud vili kosub viil, aga vihmast võetud vili ei kosu enam.
Saa (P. Kangur) — 1 var.

Vrd. 9240. Põud piap vihma jälled ära tasuma, aga vihm põua jälgi ei jõvva tasuda.

9237. Põua jäljed paranevad, vihma jäljed ei parane.

14059. **VIHM OM SAVIMAA SITT** — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

14060. **VIHM SIGITAB SEENI, KUIV KAOTAB NÄMÄ VÄLLÄ** — 1 var.

Rkv (Aug. Krikmann).

14061. **VIHM VOTAB VILJA, KUIV VOTAB KORRE** — ? kuni 2(2) var.

A. —————

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

B. Vihm võtab vilja, põud võtab põhu ja põllumehel on nälg varaks.
?Saa v. Hls (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 14052. Vihmaga saab vilja, põuaga põhku.

14062. **VIHM ÜTELN: «KIVIRAALE MA SUA VAHE VAHELE, AGA PÖLLU-PEENRALE EGA HEINAMAA-RAALE MA P SUA VAHET VAHELE MITTE»** — 1(2) var.

a. —————

Muh (Pallasma) — 1 var.

b. Vihm ütelnud: «Kivirajale ma saan vahe vahele, aga põllupeenrale ega heinamaarajale ma ei saa vahet vahele mitte.»

Loorits Vrp 47 — ?(1) var.

14063. **ÜKS HOOG JAANIBA-AEKSET VIHMA MAKSAB ROHKEM KUI LEHOLA POOLT NURK** — 1 var.

Kul (Pöld).

Vrd. 14044. Ennejaanipäevane vihm on äärm väärt kui Riia linn.

2321. Enne jaani vihm om enam väärt kui kuninga kroon.

14064. **KUI VIHMATSEL PÄEVÄL PÄIV AENULD KÖRRAS VÄLLÄ TULEP, NII ET RATSANIK SAAP HOBESSE SÄLGÄ ISTU, MITTE KAVVEMBAS, SIS TULEP JÄRG-MINE PÄIV KUJU ILM** — 1 var.

Vil (õpil.).

Vrd. 12287. Kui tõnisepäeval nii paljugi päikest paistab, et mees näeb hobuse selga hüpata, siis tuleb kena aeg.

14065. **VIHMASED NELIPÜHID, RAS- VASED JÕULUD** — u. 15(55) var.

A_{1a}. —————*

* nelipühad (Pst)

Jõh, Amb, Pst — 3 var.

b. Vihmane nelipühi, rasvased jõulud.
Noa — 1 var.

c. Kui vihmased nelipühid, siis rasvased jõulud.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

d. Kui nelipühid vihmased, siis tulevad rasvased jõulud.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

e. Kui nelipühad vihmased, siis jõulud rasvased.
Kul — 1 var.

- f. Kui nelipühad vihmased, siis jõulud hästi rasvased.
EKMS IV 890 — 12(1) var.

A_{2a}. On märjad nelipühad, saavad rasvased jõulud.

Sööt Aeg Kal. (1907 mai) — 2(1) var.

- b. Märjad nelipühid, rasvased jõulud.
Laakm. ER Kas. Kal. (1886) 33, Sööt Nlj. Kal. (1901 mai) — 12(4) var.

- c. Märjad nelipühad toovad rasvased jõulud.*

* nelipühid (Õige Kal.)

Õige Kal. (1908—1914 mai/juuni), Roterm. Täht. (1910 mai/juuni), Gorb. Kal. (1911, 1912 mai) — 2(10) var.

B_{1a}. Märjad suvistepühad, rasvased jõulupühad.

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 174, Is. Kal. (1904) 210 — 1(6) var.

- b. On märjad suvistepühad, saavad rasvased jõulud.

Tlsp. 109, Nurmik III 96, Kmpm. EL IV² 17 — 1(14) var.

B_{2a}. Mida vihmased suvistepühad, seda rasvasemad jõulupühad.

Er. Perek. Kal. (1898) 56 — 2(1) var.

- b. Vihmatse suvistepühä, rasvatse jõulupühä.

Trv — 1 var.

B₃. Om suvidsõpühi saonõ, maikuu vihmaonõ, sis saa talsipühi rasvanõ.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B₄. Kui vihmatsed suvistepühade silmad, siis rasvatsed jõuluvorstid.

KJn — 1 var.

C₁. Vihmased lihavõtted, rasvased jõulud.

Trt — 1 var.

C₂. Rohelised lihavõtted, rasvased jõulud.

EKMS I 612 ja 1198; Rak — 1(5) var.

D. Märjad jaanipäevad, rasvased jõulud.

?Mar (Hiemägi) — 12(1) var.

E. Kui mustad heinad, siis rasvased jõulud.

Hel — 1 var.

Vrd. 5100. Külmad jõulud, soojad lihavõtted; rohelised jõulud, valged lihavõtted.

14066. VIHMASE ILMA KÜLI — UMBROHU KASU — 2(6) var.

A. _____

Norm. 88, EKMS III 378 — 2(3) var.

B. Vihmase ilmaga külvates hakkab umbrohi kosuma.

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 173, Is. Kal. (1904) 209 — 2(2) var.

C. Vihmase ilmaga ei külvata mitte vilja, vaid umbrohtu.

Sööt Aeg Kal. (1907 mai) — 2(1) var.

14067. EGA VIHMAVESI KATUSELLE JÄÄ — 1 var.

VMr (G. ja V. Lurich).

14068. EI VIHMAVESI PÜSI KAUA KUIVA MAA PÄÄL — 1 var.

As (Pint).

14069. MINE VIHATA SAUNA EHK RAHATA LINNA — u. 100(178) var.

A_{1a1}. _____

Krj, Hel, Puh — 3(5) var.

a₂. Mine sauna vihata ehk linna rahata.

Wied. 116, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 44 (1883) 525, EKMS II 1005; Vig, Sa (Allas) — 2 v. 3(9) var.

a₃. Mine sanna vihata vai liina rahata.

Hel — 1 var.

b₁. Mine rahata linna ehk vihata sauna.*

* mene; vai (Kuu); sanna (Trv)

Norm. 142, EKMS III 489; VNg, Kuu, Tln, Sa, Trv — 9(12) var.

b₂. Rahata mine linna ehk vihata sauna.

Kaa — 1 var.

c. Mine vihata sauna ehk rahata linna, sest ep ole kasu ühtegi.

Wied. 117, Kündja nr. 44 (1883) 525 — 1(2) var.

d. Mine vihata sauna ehk rahata linna, see on ükskeik.

Sa (Veäster) — 1 var.

A_{2a1}. Ära mine rahata linna ja vihata sauna.

Rõu (Pill) — 1 var.

a₂. Ära mine linna rahata ega sauna vihata.

Vil (Leoke) — 1 var.

b. Mingo oi' vihata sanna ega rahata liina.

Vas — 1 var.

- A_{3a1}. Ei vōi linna minna rahata ega sauna vihata.
 * Helle 331, Hupel 105, Poromenski EGr. 186, Körber VRMK 36, Wied. 29, Kündja nr. 32 (1883) 382, KAH EKAl 150 — 1(24) var.

*
Ei vōi linna minna rahata ega sauna vihata, ohne Geld ist man nichts nuz in der Stadt (man kan nicht ohne Geld in die Stadt gehen, noch in die Badstube ohne Quasi.)

- a₂. Ei vōi linna minna rahata ja sauna vihata.
 Jürjens 20 — ?(1) var.
- a₃. Ei vōi linna rahata ega sauna vihata minna.
 Stein 14 — ?(8) var.
- a₄. Linna ei vōi minna rahata ega sauna vihata.
 Sa (I. Kallas), ?Tt (Ruhs) — 1 v. 2(2) var.
- b. Sanna ei saa ilma vihata, linna ilma rahata.
 Hls (Sinka) — 1 var.
- c₁. Rahata ei maksa menna linna ega vihata sauna.
 Hlj — 1 var.
- c₂. Rahata linna ja vihata sauna ei maksa mennä.
 Kuu (R. Lilhein) — 1 var.
- c₃. Ilma rahate linna ja ilma vihate sanna ei maksa minnä.
 Krk — 1 var.
- c₄. Ega ilma rahata linna ega ilma vihata sanna ei maksa minna.
 Pst — 1 var.
- d. Ei kõlba ilma rahata linna egä ilma vihata sauna minna.
 MMg — 1 var.
- e₁. Liina ei mindä rahalda ega sanna vihalda.
 Plv (Melzov) — 1(2) var.
- e₂. Ei linna minda rahata ega sauna vihata.
 Vil (Leoke) — 1 var.
- e₃. Rahata ei minna linna ega vihata sauna.
 Trv (Parts) — 1 var.
- A_{4a}. Kes vihata sauna ehk rahata linna läheb.
 Rak — 1 var.

- b. Kessi rahata linna läheb ehk vihata sauna.
 VNg — 1 var.

- A₅. Rahata ljõnnas ning vihata saunas põlõ kedägi tehä.
 Khn — 1 var.

- A_{6a1}. Rahata linna ehk vihata sauna.*

* sanna (Puh)

Pha? (anon.), Puh — 2(3) var.

- a₂. Rahata linna ja vihata sanna.
 Krk — 1 var.
- b. Vihata sauna vōi rahata linna.
 Hls v. Pst (Söggel), Tt (anon.) — 2 var.
- c₁. Linnas rahata mis saunas vihata.
 Pal (Karro) — 1(2) var.
- c₂. Linna rahata seesama mis sauna vihata.
 Hää — 1 var.
- c₃. Rahata linna om seesama mis vihat sanna.
 Trv — 1 var.
- d₁. Rahata linna ehk vihata sauna — sie on ükskõik.
 Rak — 1 var.
- d₂. Tuu om üitskõik: kas lähäd vihata sanna vai rahata liina.
 Nõo — 1 var.
- d₃. On üks ta puha: lähed sa ilma vihat sauna vōi ilma rahata linna.
 Jäm — 1 var.
- B. Ei mennä vihata sauna, rahata linna egä tühjä kerega kos[ja].
 Kuu — 1 var.
- C. Ütskõik, kas vihata sanna ehk kopkata liina.
 Võn — 1 var.
- D_{1a1}. Mine tengata liina vōi vihata sauna.
 Vil (Suurkask) — 1 var.
- a₂. Mine' tingätä liina vai vihata sanna.
 Urv — 1 var.
- a₃. Mine ilma tingata liina ehk ilma vihata sanna.
 Plv — 1 var.
- D₂. Ärä mine vihata sanna ega tingätä liina.
 Kan — 1 var.
- D₃. Ei linna vōi minna tengata ega sauna vihata.
 As (Pint) — 1 var.
- D_{4a}. Tengata linna ehk vihata sauna.
 Tt (anon.) — 1(2) var.

b. Tuu on ütskõik: mine tingätä liina ehk vihata sanna.
Kan — 1 var.

Ea. Rahata ei sünni Rakveresse ega vihata sauna minna.
?Hlj (Pruhl) — 1?(1) var.

b. Rahata ei saa Rakveresse ega vihata sauna.
E 72, E² 73 — ?(3) var.

*

F_{1a}. Mine rahata laadole ehk vihata sanna.
Räp — 1(3) var.

b. Kas rahalda mine laatu vai vihalda' sanna.
Se — 1 var.

F₂. Ilma vihata sanna ja rahata laadale ei maksa minna.
Võn — 1 var.

F_{3a}. Vihata sauna ehk rahata laadale.
Hlj — 1 var.

b. Ilma rahata laadale minna ehk ilma vihata sauna — see on ükskõik.
Kul — 1 var.

G. Mine nu vihalda sanna vai tingäldä turgu.
Rõu — 1(2) var.

Ha. Massa ai minna vihalta sanna, ei vatsalta saaja, ei tingälta turgu.*
* minnä; vihalda; vatsalda; tingäldä (Norm.)
Norm. 142; Vas v. Se (Prants) — 1(2) var.

b. Maksa ei minna vihata sauna, ei vatsata saaja, ei tengata turgu.
EKMS II 487, III 485 ja 489 — ?(3) var.

I. Mis rahata poodi ehk vihata sauna minna.
Rak — 1 var.

*

J_{1a1}. Mine rahata kõrtsi või vihata sauna.*
* rahate — vihate; vai; sanna (Krl)
Vil, Krl — 2 var.

a₂. Mine rahata kõrtsi ehk vihata sauna.
Tt — 1 var.

b₁. Mine rahata sauna või rahata kõrtsi.*
* vihate — rahate (Hel); sanna (Hel); vai (Hel, Tt)
Trv, Hel, Tt (Pihlak) — 3 var.

b₂. Mine sanna vihate vai kõrtsi rahate.
Hel — 1 var.

c. Kas mine' vihalda sanna vai rahalda kõrtsi.
Se — 1 var.

d. Mine rahata kõrtsi ehk ilma vihata sauna — on üks.
Tõs (H. Anniko) — 1 var.

e. Mine vihata sanna vai rahata kõrtsi, küll siis näed, kas midagi saad.
Rõn — 1 var.

J₂. Sanna mingu ui kiäki vihalda, kõrtsi rahalda.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

J₃. Mis sa ilma vihata sanna läät või ilma rahate kõrtsi.
Krk — 1 var.

J₄. Sauna ei maksa menna vihata ega kõrtsi rahata.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

J_{5a}. Rahata kortsi ja vihata sauna.
Kuu — 1 var.

b₁. Vihata saunas ehk rahata kõrtsis.
Pld (õpil.) — 1 var.

b₂. Ilma vihata sauna, ilma rahata kõrtsi.
Sim — 1 var.

c. Vihata sauna ja rahata kõrtsi on väga vilets minna.
Kad — 1 var.

J₆. Vihata saunast ja rahata kõrtsist ei saa midagi.
Emm — 1 var.

K_{1a1}. Mine tingalda kõrtsi ehk vihalda sanna.*
* tengata — vihata (Stein); tengäldä (Wied.)
Stein 45, Wied. 117; Võ-Se (Stein) — 1(9) var.

a₂. Mine tingätä kõrtsi vai vihata sauna.*
* tengata; või; sauna (Päss)
Päss PJs 559; Räp — 1(2) var.

b. Tuu om ütevõrra: kas mine tengätä kõrtse vai vihata sanna.
Räp (Lepson) — 1 var.

K₂. Ära mine tingata kõrtsi ega vihata sauna.
As (Pint) — 1 var.

K₃. Kes vihata võib sauna minna ehk tingata kõrtsi minna.
Plv (Tamm) — 1 var.

- K₄. Ei kõrtsi või minna tengata ega sauna vihata.
As (Pint) — 1 var.
- K₅. Vihada sanna ehk tingada kõrtsi.
Räp, Võ (anon.) — 2 var.
- L_{1a}. Mine kopikata kõrtsi ehk vihata sauna.
Wied. 116, Kündja nr. 44 (1883) 525 — 1(3) var.
- b. Mine kopkata kõrtsi vai vihata sanna.
Räp (Lepson) — 1 var.
- c. Mine kopkalda kõrtsi ehk vihalda sanna.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- L₂. Ei massa kõrtsi minek kopkalda, sanna vihalda.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- *
- M₁. Rahalda minku ui kerikohe, vihalda minku ui sanna.
Se — 1 var.
- M₂. Ei saa minna vihata sauna ega rahata kirikusse.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- *
- N₁. Vihata sauna või kirveta metsa — see on ükstakõik.
Saa (Söggel) — 1 var.
- N₂. Mis kirveta metsas teha, mis vihata sauna minna.
Koe — 1 var.
- *
- Oa. Rahata randa, vihata sauna — seda ei pea keegi mõistlik inime tegema.
Rid (Poom) — 1 var.
- b. Rahata randa, vihata sauna — see ükskõik, kas lähad või mette, ilma oled ikke.
LNg — 1 var.
- *
- P. Ilma vihata sauna ehk ilma poisita kiigele minna on ühesugune.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- *
- Q. Mis on saun vihata, niisama kui voodi naiseta.
Kul (Samet) — 1 var.

- *
- R. Sauna ei saa vihata ega püksa ilma pihata.
?Mar (Hilemägi) — 1?(1) var.
- * *
- S. Rahata kõrtsi ja kelguta kerjama — ei ole kummagist abi.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- * * *
- T. Mine rahata linna ehk veeta sauna.
MMg — 1 var.
- U. Veeta sauna ja rahata poodi mine ehk mitte.
Vru (R. Kallas) — 1 var.
- V. Mis sa ilma vihata ja veeta saunas teed.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- Vrd. 4764 C. Kui kuuste läät, sis perse kisot; liina läät, raha panõt.
31. Mine adrata kündma ehk noodata kala püüdma.
10222. Saun ilma vihata ja supp ilma soolata pole kumbki midagi väärt.
- 14070. VIIIEKUUSEL JUBA VARESE MÕISTUS — 1 var.**
Ann (Kagovere).
Vrd. kk: varese muistus (Käi).
Vrd. 13445. Vanal varesel ja seitsmeaastasel lapsel olla üks mõistus.
- 14071. VIIERIEDENE KUU ON IKKA PAHA KUU — 3 var.**
A. _____
Kuu (Männik) — 1 var.
B. Viireedene va vilets kuu.
Põl (Rand) — 1 var.
C. Viireedene kuu on poiss küll, põle see hea ühti.
Emm (Ennist) — 1 var.
- 14072. VIIENDA NÄDALA VIHMA TUUA RUKKILE POOLE JUURDE — 2 var.**
A. _____
Plt (Luu) — 1 var.
B. Hoog pikse vihma enne jaani annab pool saaki rohkem.
Võn (Moodis) — 1 var.
Vrd. 2355. Jaanipäeva vihm paneb viljale jätku peale.

14073. VIIES RATAS LÄÄ ÄI KUNAGI RÖÖBEHT PITE — 3(5) var.

- Aa₁. —
 Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.
- a₂. Lää äi viies ratas kunagi rööbeht pite.
 Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- b. Viies ratas ei käi iialgi rööbet mööda.
 E MVH 24 — ?(1) var.
- B. Viies ratas ei jookse vankri all.
 Põi (Tustit) — 1 var.
- Vrd. kk: Just kui viies ratas vankri all. Kõnekäänuline funktsioon on «viienda rata» kujundi juures väga tavaline, vana-sõnaline haruldane.

14074. VIIJA VIIB VILJAÕNNE, LAENAJA VIIB LEIVAÕNNE — ? kuni 2(2) var.

?Saa (Söggel).

14075. OLED VIID, VIIDA AIG: OLED TOOD, TOIDA PÄÄD — 2 var.

- A. —
 Vas (Tint) — 1 var.
- B. Kohe toodu, toida päada; kohe saanu, saada edesi.
 Võn (Kilk) — 1 var.
- Vrd. ri «Kuhu minna kurjast elust»: Kohe viidi — viida aiga, / kohe toodi — toida pääd (ERIA III:3 nr. 6412).

14076. EGA VIIMAST LAMMAST TOHI LAUDAST ÄRA ANDA — 2 var.

- a. —
 V. Eenveeri seletus: «Viimast raha ei tohi käest ära anda.»
 Kul — 1 var.
- b. Ega viimast lammast tohi laudast laska minna.
 Kul — 1 var.

14077. EGA VIIMAST MEEST SÕTTA EI OODATA — 7(9) var.

- A₁a. —
 M. Mäesalu seletused: 1) öeldud sel juhul, kui koosolekut alustati ühe liikme puudumisel; 2) öeldi, kui veinipudeli avamisel seltskonna üks liige oli tulemata. Norm. 70, EKMS I 455; Hää — 2(4) var.
- b. Viimast meest ei oodata sõtta.
 Hää — 1 var.

A₂. Kissi viimast meest sõtta ootab.*

* kes; viimist

Aud — 2 var.

B. Ega viimane mees sõjast maha ei jää.

Hää — 1 var.

C. Ega ühe mehe pärast sõda seisma ei jää.

Hää — 1 var.

14078. JÄTA VIIMANE HOOP LÖÖMATA — u. 20(25) var.

Aa₁. — *

* viimine (Hlj); huop; lüömata (Kuu)
 Hlj, Rak, Amb, Kuu, Tln, Rap v. Mär (Poom) — 7(8) var.

a₂. Jätä viimane huop löömätä.

Vil — 1 var.

a₃. Viimane hoop jätä ikka löömata.

Amb — 1 var.

a₄. Jätä alati viimane hoop löömata.

VNg (Aug. Krikmann) — 1 kuni 3(3) var.

b. Tau mis taud, aga jätä viimne huop lüömata.

Amb — 1 var.

c₁. Jäägü viimine huop lüömätä.

Kuu — 1 var.

c₂. Viimane hoop jäegu löömata.*

* jäägu (Pär)

Rap, Vig, Pär — 3 var.

B₁. Jätä viimane kord löömata.

Krk — 1 var.

B₂. Jätä viimane kord löömata, muidu lähab asi katki.

Saa (Söggel) — 1 var.

C. Viimane naps jätä löömata.

Krj, Mus — 2 var.

D. Perämäne mats jätä löömäldä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

E. Liigkasu jäägu noutmata, viimne hoop jäägu löömata.

Hii (Pihhelgas) — 1 var.

F. Jäägu viimne sõna ütlemata, viimne hoop löömata.

Tln — 1 var.

Vt. 14079 B.

Vrd. uk: Raiudes jäetakse viimane hoop löömata, muidu läheb tehtav asi katki (Tln).

Vrd. kk: Oleks viimane hoop jäänd lüemata (Hlj).

14079. VIIMANE SÕNA JÄTA ÜTLEMATA — 2 var.

A. _____

Puh — 1 var.

B. Jäägu viimne sõna ütlemata, viimne hoop lõomata.

Tln — 1 var.

Vt. 14078 F.

Vrd. 13551, eriti B: Kõnelgu ui naaselõ pe-rämäist sõnna, paremb kõnõlõ pinile ku naaselõ.

14080. VIIMANE VARES KAABIB KÕIK HUNIKUD LAIALI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

14081. VIIMASE KÜLMA VEE ANNAB TÛTAR — 1 var.

Krk (Helimets).

14082. VIIMASEL JÕULUPÜHAL PIDI JUBA PÄEV NII PIKK OLEMA, ET KAPSASUPP KEES KORRALIKULT ÄRA — 1 var.

Trm (Särg).

14083. VIIMASE PÕRSA NISA ON SABAOTS — 1 var.

Vil (Kala).

14084. VIIMASEL KAKS ÕNNE — 2(4) var.

a. _____

Kod (Liiv) — 1 var.

b. Perämätsel kats õnne.

Nõo — 1(3) var.

14085. EGA VIIN MEHE PEALE EI KIPU, KUI MEES VIINA PEALE EI KIPU — u. 10(18) var.

Aa₁. _____

Päss PJs 561, Norm. 201; VMr (A. Elken) — 1(5) var.

a₂. Ega viin mehe peale kipu, kui mees viina peale ei kipu.

E² 57, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 52, EKMS III 245 — ?(4) var.

a₃. Kui mees viina peale ei kipu, ega viin mehe peale küll ei kipu.

?TMr (Siil) — 1?(1) var.

b. Ega viin ise mehe juure tule, mees tuleb ikka viina juure.

Kuu — 1 var.

c. Ei viin lähä kenegi pääle, mies läh-teb ise viina järele.

Kuu — 1 var.

d₁. Ei viin tule kellelegi piäle, kui ise ei lähe täda otsima.

Trm (Särg) — 1 var.

d₂. Viin ei tulõ kellegi pääle, ku eis viina pääle ei lää.

Räp (Karopun) — 1 var.

e. Viin ei tükü kellegi pääle, ku eis ei tükü viina pääle.

Räp (Karopun) — 1 var.

B. Ega kõrts kellelgi inimesel ju kunga-pääle ei tule.

Saa (Sõggel) — 1 var.

C. Ega kõrts lähe kellegi piäle.

KJn (Ibius) — 1 var.

D. Ega kõrts kellegi selga tule.

Amb — 1 var.

14086. ENNEMB VALA VIIN KIVI-PRAU VAHELE, KUI SEDA LAPSELE ANNAD — 1 var.

Hlj (Leetberg).

14087. KES VIINA EI OSKA JUUA, SEE ÄRGU JOOGUGI TEDA — 1?(1) var.

?Nrv (Sirdnak).

14088. KES VIINAGA SELTSIS ON, SEE ON KA USIN RIIDU TÕSTMA — 1?(3) var.

Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883) 442/3, Päss PJs 560.

14089. KES VIINA HIMUSTAS, TUU VÕLGA ARMASTAS — 1 v. 2(10) var.

a. _____

Vas (Jakobson) — 1 var.

b. Kes viina isutab, see võlga musutab.

Tõn. Täht. (1902) lk-ta, Tõn. Täht. (1908 okt., 1909 veebr.), Tõn. RP 343, Päss PJs 561 — 1?(9) var.

Vrd. 14305. Kes võlga alustab, see vaesust musutab.

14090. KIBE VIIN OHATAB SUUD* — 1(4) var.

* õhatab (Wied., Kündja)

Wied. ESSr 702, Wied. 67, Kündja nr. 37 (1883) 443, Päss PJs 561.

14091. KUI SA VIINA JOOD, SISS
PANEB KURAT SUHKURT SISSE,
ET TÄ MAGUSAMASE LÄHÄB —
1 var.

Aud (Juhanson).

Vrd. 2430. Joodikol lätt viin magusas.

14092. KUI VIINA MU SEES, SIIS
OLEN MA MEES — 3 v. 4(7) var.

Aa. _____
Päss PJs 562; Trt (R. Kallas v. anon.)
— 1(4) var.

- b. Kui viin on mu sees, siis alles olen
ma mees.

E. Siili seletus: viin annab julgust.

?TMr — 1?(1) var.

- B. Kui viina juu hõste, tori olõ miis.
tori = siis

Päss 177 (< Lut) — 1 var.

- C. Sa õi miis, kui viina juu õi.

Päss 177 (< Lut) — 1 var.

14093. MIDA INÄMBÄ VIINA JUU, TU
KUREMBAST LÄTT — 1 var.

Päss 177 (< Lut).

14094. VIINAGA ELADA VILETS JÄRG,
ÕLLEGA ELADA ÕNNETU AEG —
? kuni 5(5) var.

Aa. _____
?Hls (Söggel) — ? kuni 2(2) var.

- b. Viinaga vilets järg, õllega õnnetu
järg.

?Hls (Söggel) — 1?(1) var.

- B. Viinal viletsed vitsad, õllei õnnatud
oksad.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

- C. Viinal viletsad vennad, õllei õnne-
tud lapsed.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

14095. VIINAGA TULEB, VIINAGA
LÄHEB — 2 kuni 4(4) var.

A. _____
R. Viidebaumi seletus: viinajoomise koh-
ta ristsetel ja matustel.

Rap — 1 var.

- B. Viinaga sünnüs inemine ja viinaga
viiäs maaha.

Räp — 1 var.

- C. Viin tõi mind siia ilma, viina abil

võtsin ma naese ja viin viib mind
pääle surma taevasse.

?Saa v. Hls (Söggel) — 1?(1) var.

- D. Viinaga on sind vastu võetud, viina-
ga saadetakse sind maha ja põrgus
on kah viina nõna palju saada, kui
tahad.

?Saa v. Hls (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 9010. Pudruga tuleb, pudruga läheb.

14096. VIINA JA NAESE MAN EI VÕI
VAHTE — 1 var.

Räp (Karopun).

14097. VIINAL ON MITU VIGA, ÕLLEL
EI OLE HÄDA MIDAGI — ? kuni
2(2) var.

a. _____
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

- b. Viinal viis viga, õllei ei ole häda
mitte midagi.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 6842. Minial om mitu viga, ämmal ei
häda kedagi.

14098. VIINAL UM VELITSIT, OLLÖL
UM UMATSIT — 3 v. 4(7) var.

Aa₁. _____
Võ (anon.) — 1 var.

- a₂. Viinal on velitsid, õllei on omatsid.*
* veliseid — omakseid (Ran)

Päss PJs 563; ?Ran (L. Kallas) — 1?(4)
var.

- b. Õllei om umatsit, viinal velitsit.
Kan (Tedder) — 1 var.

- B. Kui um sõira, sis um sõpra, ku um
õlut, sis um omatsit.

Võ (Schmidt) — 1 var.

Vt. 11034 O.

Vrd. ri «Seni sõbrad, kuni õlu kannus»: Sen-
niks õed, senniks vennad, / kui oli ka-
passa õluta (ERIA 1:2 nr. 1235).

14099. VIINA MIEST VIRGUTAB, OLU
ANDAB JOUDU — 7 var.

Aa. _____
Kuu (Merling) — 1 var.

- b. Viin see meesta virgutele, õlut an-
dan jõudu.

Lüg (Tagam) — 1 var.

- Ba. Viina miestä virguta, olut anda voi-
ma.

Kuu — 1 var.

- b. Viin sie miest virguta, olut andab voima.
Kuu — 1 var.
- c. Viin aga miesta virgutab, õlu annab võimu.
Kuu — 1 var.
- d. Viina miesta virgutab ja olut andab voimu.
Kuu — 1 var.
- C. Viina neuda virgutta ja olut anda voima.
Kuu — 1 var.

14100. VIINA VITS LÖÖB VALUSASTI
— 2 kuni 5(9) var.

A₁. —
Norm. 201, EKMS III 245; Trt (R. Viidalepp) — 1(4) var.

A_{2a}. Viina vits on valus.
E² 57 — 1?(1) var.

b. Viina vits on väga valus.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

c. Viina vitsad on kõige valusamad.
Saa (Söggel) — 1 var.

d. Viina vits on valus kanda.
?Pal (Karma) — 1?(1) var.

B. Viina vits on kibe.
?Juu v. Vän (Virkus) — ?(1) var.

Vrd. ul: Viina vits on väga valus, / aga joodikule tulus, / nii et silm tal sinine (Trt).

**14101. VIIN EI TAHA VILLATSIT
SAAPIT EGA KARVATSIT KAMAS-
KIT, VIIN TAHA PAHIPALLASTE
JALGOGA OLÖMIST** — 1 var.

U. Mäe seletus: «Joodik joob vaeseks.»
Se.

**14102. VIIN JA PAIRAS MÖLÖMBA' OM
SO HINGE HUKKAJA'** — 1 var.

pairas = õlu
Räp (Raud).

Vrd. 14108. Viin on hingevõtja.

**14103. VIIN OLEVAT VANA PAGAN,
OLU — NUUR** — 1 var.

Võn (Voolaine).

**14104. VIIN OLLE NAISTERAHVAST
ÜLE NAGU PETROOL KONNAST**
— 1 var.

Khñ (H. Tampere).

14105. VIIN OM KÖTUROHI — 2 var.

A. —
Räp (Karopun) — 1 var.

B. Viin on naiste kõhurohi, seda keelata ei tohi.

Amb (Valdur) — 1 var.

Vrd. 14110. Viin on küll hea silmarohi, aga ei jaksa üle nina saada.

14111. Viin om külmarohi.

14106. VIIN OM VANARAHVA TAAR' — 1 var.

Se (Voolaine).

14107. VIIN ON ALATI ODAV — 1?(1) var.

?Se (Savala).

Vrd. 14123. Viin tieb raha odavaks, naised ilusaks.

14108. VIIN ON HINGEVÖTJA — 1?(2) var.

Lindenberg ATT 10.

Vrd. 15002. Üks ohuks, teine rohuks, kolmasneljas hingevõtja.

14102. Viin ja pairas mölõmba' om so hinge hukkaja'.

14109. VIIN ON KURADI KÄERAHA *
— 1 v. 2(8) var.

* kurati (Wied., Kündja); käsiraha (E²)
Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46, E 94, E² 57, Päss PJs 563; Vil (Leoke).

**14110. VIIN ON KÜLL HEA SILMAROHI,
AGA EI JAKSA ÜLE NINA SAADA**
— 1(3) var.

Päss PJs 563; Kuu (Ploompuu, Rebane).

Vrd. 14105. Viin om köturohi.

14111. VIIN OM KÜLMAROHI — 1 var.

Räp (Karopun).

Vrd. 14105. Viin om köturohi.

14115. Viin on surmarohi.

14112. VIIN ON MEESTERAHVA KULAKAKER — 1 var.

EKMS I 142.

14113. VIIN ON METSAVAHI NÖID —
1(4) var.

E 93, E² 57, Päss PJs 563; Trm (Sild).

Vrd. 14128. Viin võlu, õlu nõid.

14114. VIIN ON MIHEST VÄGEVÄMB —
3 var.

Aa. _____

Kuu (Lindström) — 1 var.

b. Viin on vägevamb mehest.
Lüg (Källo) — 1 var.

B. Viin võidab mehe ära.
Lüg (Källo) — 1 var.

14115. VIIN ON SURMAROHI — 1?(2)
var.

Lindenberg ATT 10.

Vrd. 14111. Viin om külmarohi.

14116. VIIN OTT VOIMUKSE — 1 var.
Kuu (Lindström).

14117. VIIN PANEB TAPLEMA, VIIN
LEPITAB JÄLLE — 3 v. 4(8) var.

Aa. _____

Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46, Päss
PJs 563, EKMS IV 439; ?Ran (L. Kallas)
— 1 v. 2(6) var.

b. Viin aja vihale, viin lepütas kah.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Viin on viha kihutaja ja ka viha la-
hutaja.
PJg (Reinson) — 1 var.

14118. VIIN PEAB OLEMA, LEIB VÕIB
OLLA MAJAS — 6 v. 7(7) var.

a. _____

M. Mäesalu seletused: 1) nii õigustavad
joodikud endid; 2) teised pilkavad nii joo-
dikuid toidupuuduse korral.
Hää — 1 var.

b₁. Viin peab olema, leib võib olla.
Trt — 1 var.

b₂. Viina piab õlema, aga leiba võib
olla.
Lüg (Källo) — 1 v. 2(2) var.

c₁. Leib võib olla, viin peab olema.
T. Tammsoo seletus: «Joodikute väljen-
dus.»
Ta — 1 var.

c₂. Leib võib olla, viina peab olema.
J. Valduri seletus: «Lapse ristimise kor-
ral.»
Kad — 1 var.

c₃. Leib võib olla, kuid viina piab ole-
ma.
E. Lindströmi seletus: «Õeld. viinavõitmi-
sel.»
Kuu — 1 var.

Vrd. 5704. Leib võib majas olla, suits peab
majas olema.

2443. Joodikul on viin parem kui leib.

14119. VIIN RAHA KATK, AGA SIISKI
TERVISE JÄTK — 1 var.

Sa (Allas).

14120. VIIN RÕÖMUSTAB, LEIB KINNI-
TAB — 1(2) var.

SJn (Kapp).

Vrd. 14127. Viin vaest rõõmustas, suul sõand
kinnitas.

14121. VIIN TEGE KIRGMÄ — 1 var.

Se (Voolaine).

14122. VIIN TEGE SÖBRAS KÕIK —
3 v. 6(6) var.

A. _____

Räp (Karopun) — 1 var.

Ba. Ku viina om, sõs om sõpro.
Räp (Karopun) — 1 var.

b. Viinamehel om sõpro.
Räp (Karopun) — 1 var.

C. Kõrtsiuksel leiab alati sõpru.
?Vig (Priimets) — 1?(1) var.

D. Joodikul olevat enam sõpru ja aita-
jaid kui ühelgi muul.
?Saa v. Hls (Söggel) — 1?(1) var.

E. Kes ei võta viina, tol ei olõ sõpro.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

14123. VIIN TIEB RAHA ODAVAKS,
NAISED ILUSAKS — 1?(1) var.

?Lüg (Källo).

Vrd. 14107. Viin on alati odav.

14124. VIIN TIEB SEDA, MIS VESI EI
TIAGI — 3 var.

A. _____

Hlj (Klaas) — 1 var.

B. Viin teeb seda, mis kali ei teagi.
Sim (Rosenstrauch) — 1 var.

- C. Õlu teeb, mis taar ei täägi.
Vil (Nigul) — 1 var.

14125. VIIN TOOB VILETSUSE MAJASSE
— 1 kuni 3(6) var.

- A. _____
Päss PJs 563, E² 57; ?Vil (Pallu), ?KJn (Taresaar) — ? v. 2(5) var.
- B. Viin aja vilitsusse.
Rõu (Pallits) — 1 var.

14126. VIIN TÕUKAB HAUDA — 1 var.
Ran (Tamm).

**14127. VIIN VAESE RÕOMUSTAS, SUUL
SÕAND KINNITAS** — 14 kuni
17(27) var.

- A_{1a}. Viin on vaese mehe rõõm.
Pär (Kampmann), Trv v. Rõu (Siipsen)
— 2 var.
- b. Viin vaese mehe rõõmustus.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- A₂. Viin om vaese rõõmustus.
Ote (Kukrus) — 1 var.
- Ba. Viin vaese süänd rõõmustes ja kehvä
jala kergites.
San (K. Gross) — 1 var.
- b. Viin vaese südant rõõmustab ja keh-
va jalad kergitab.
Päss PJs 563 — ?(2) var.
- C_{1a1}. _____
Võ (anon.) — 1 var.
- a₂. Viin vaest rõõmustab, sool südant
kinnitab.
E MVH 54 — ?(3) var.
- b₁. Sool südant kinnitab, viin vaest
rõõmustab.
HMd (õpil.) — 1 var.
- b₂. Sool süand kinnitas, viin vaest rõõ-
mustas.
Kan (Tedder) — 1 var.
- C_{2a1}. Suul süäme kinnitus ja viin vaesõ
rõõmustus.
Urv (Seen) — 1 var.
- a₂. Suul süäme kinnitus, viin vaese rõõ-
mustus.
Vas (Jakobson) — 1 var.
- b. Suul süäme kinnitus, viin vaese
rõõm.
Plv (Semm) — 1 var.
- D. Suul süäme kinnütäjä, viin meele
rõõmustaja.
Se (Oinas-Tammeorg) — 1(5) var.

- E. Sool om süäme kinnitus, vesi om
vaese mehe rõõm.
?Võn (Sordla) — 1?(1) var.

- F₁. Suul sõänd kinnitas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- F₂. Suolane on südame kinnitus.
Lüg (Källo) — 1 var.

*

- G. Sool on südame tahendus.
Lindenberg ATT 49 — 1?(2) var.

*

- H. Sool teeb südame kangeks.
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- Vrd. 10435. Silk on talupoja südamekinnitaja.
14120. Viin rõõmustab, leib kinnitab.

14128. VIIN VÕLU, ÕLU NÕID — 1?(1)
var.

?Trt (Eisen).

- Vrd. 14113. Viin on metsavahi nõid.

14129. VIIN VÕTAB MEHE MEELE —
8(17) var.

- A_{1a}. _____
Päss PJs 563, E² 57; Trm (Särg), As
(Kuusik) — 2(5) var.
- b. Viin võtab peast meeste meele.
Muuk-Mihkla-Tedre IV 93 — ?(1) var.
- c. Viin võtab viimase meeletilga inime-
se peast ära.
Lindenberg ATT 10 — ?(3) var.
- A₂. Mis viib meele meestelta? Viin viib
meele meestelta.
Vil (Leoke) — 1 var.
- B. Viin viib meele ja mõistuse.
As (J. Reimann) — 1 var.
- C. Viin võtab mõistuse pääst.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- D. Viin võtab meele meeste peasta, aru
naiste ajudesta.
Pai (Viilde) — 1 var.
- E. Viin võtab meeled meeste päästa,
oimud naiste otsa eesta.
Vil — 1 var.
- F. Viin võtab mehe meele peasta, poole
meele poiste peasta.
?KJn (Taresaar) — ?(1) var.
- G. Humal võtab meele meeste peasta,
naiste oiua otsa eesta, pooled meeled
poiste peasta.
E MVH 19 — ?(1) var.

H. Viin võtt mehe meele, v... võtt mehe viha.

Rõu (Orav) — 1 var.

Vrd. rl «Humal hõikas»: Võtan meele meeste peasta, / tanud targa naiste peasta, / pooled meeled poiste peasta (ERIA I:2 nr. 1213).

Vrd. kk: Viin meele pääst ära võtnud (Saa v. Hls).

14130. VIIN ÜTLEB: «VIIDA AEGA!» OLU ÜTLEB: «OLE VIIL!» — 1 var.

MMg (Mägiste).

Vrd. rl «Viin ütleb: viida aega!»: Olut ütles: «Ole siin!» / Viin ütles: «Viida aega!» (ERIA I:2 nr. 1248).

14131. VIÄ ÄI VIIN JOODIKÕS, HALV HARINÕMINE VIDÄ — ? kuni 3(6) var.

a₁. —
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

a₂. Vii ei viin joodikuks, halb harjumine viib.
Päss PJs 562 — 2(1) var.

a₃. Viin ei vii joodikuks, halb harjumine viib.
E² 57 — 2(1) var.

b₁. Ega jo viin kedagi joodikes ei tii, enge halv harjutus.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

b₂. Ega ju viin kedagi joodikuks ei tee, ega halv harjutus.
Päss PJs 559 — 2(1) var.

b₃. Viin ei tii joodikuks, tiib seda küll halb harjumine.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

14132. VIINAKLAASI UPUB ROHKEM INIMESI ÄRA KUI MERES — u. 20(64) var.

A₁a₁. — *

* viinaklaasis (CRJ; Vil); ku (Hää); merese (Wied.), meresse (Kündja), merde (Juu v. Vän), merre (Hää)
Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46, CRJ KLR I⁶ 80; Juu v. Vän (Virkus), Hää, Vil — 3 v. 4(7) var.

a₂. Viinaklaasi upub rohkem inimesi kui merde.*

* rohkemb (Vas); merre (Huvit. II, Kmpm.)

Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 17, Kmpm.

EL III¹⁰ 43; Amb (Kleinmann), Trv, Trt (Eisen), Kam (Relli), Vas (Jakobson) — u. 5(32) var.

a₃. Viinaklaasi upub enam inimesi ära kui merde.
?Jür (Petroff) — 1?(1) var.

a₄. Viinaklaasi upub enam inimesi kui merde.*
* viinalaasi; enämp (Trv), enäm (Saa); inimisi (Rak), inimsi (Saa); ku (Trv); merre (E²; Trv), meresse (Päss)
E 94, E² 57, Päss PJs 562; Rak, Saa, Trv, ?TMr (Siil) — 3 v. 4(10) var.

a₅. Viinaklaasi upus inämb inimesi ku merde.
Päss 177 (< Lut); Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b. Enam upub viinaklaasi kui meresse.
Koe (Juurik) — 1 var.

c. Enam upub kloasi kui merde.
Jür — 1 var.

A₂. Üits viinalaas uputab enem i[ni]-mesi kui meres.
Krk — 1 var.

A₃. Viinaklaasi upub rohkem mehi kui merevette.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

B. Viinaklaasi om inämb mihe upponu ku järve.
Räp (Karopun) — 1 var.

C. Kanno pohjas hoopis enam inimest on ära uppund kui mere põhjas.
Lindf. (1849) 2 — 1?(1) var.

D. Viinavaati upub enam inimesi kui merde.
Sannumetoja III (1850) 100 — 1?(1) var.

Ea. Änam inimesi upuvad peekris kui meres.
Uus Tln. Täht. (1878) 64 — 1?(1) var.

b. Enam inimesi uppud peegresse kui merde.
Kei (Winter) — 1 var.

Fa. Palju inimesi upuvad vees, viinas aga rohkem.
Linda nr. 40 (1895) 643 — 1?(1) var.

b. Viina upub enam kui vette.
Trt (Eisen) — 1 var.

G. Viinaklaasi upub, aga merre ei upu.
M. Mäesalu seletus: «Joodik läheb klaasist viina joomisega hukka.»
Hää — 1 var.

Vrd. Tõn. RP 257: Rohkem uppud viina sees / Mehi meil kui merevees (autorsus omistatud P. Fr. Kõivule).

Vrd. mst: Kus kohta upuvad enam inimesi kui merde? 'Viinaklaasi' (Tin).

Vrd. 10705. Enap surep viinasurma kui vii-surma.

14133. VIINAKUU LAPS ON HÄSTI KRAPS — 1 var.

Pil (Kuldkepp).

14134. VIINAPUDELISE MAHUVAD PUUD JA LAEVAD, MEIE MEESTE TÖÖD JA VAEVAD — 1?(1) var.

?Sim (Viirmann).

Vrd. kk: Selle kurku lähevad puumoa kuhad ja purjulaevad kõik (Pöi).

Vrd. 12632. Tütruks p...i lähtvad kõik puud ja laevad ja noordemeiste tööd ja vae-vad.

14135. VIINAPUTEL OM PÖRGOHE MINNA PASS — 1(5) var.

a₁. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₂. Viinapudel on põrgusse minna pass.
Päss PJs 563 — ?(2) var.

b. Viinapudel põrgu pass.
E² 57 — ?(2) var.

14136. TUNNÖ OI VIINAPÄÄ VILET-SUST, ÖLLÖPÄÄ OHTU — 1(5) var.

a. _____
Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.

b. Tunne ei viinapea viletsust, öllepea ohtu.
Päss PJs 561 — ?(1) var.

Vrd. 2478. Juu viina, sõs ei olõ sul piina.

14137. VIINATOPS PAREMB KUI KES-VATERA — 1(10) var.

a. _____*
* kesväterä (Wied.)
Stein 70, Wied. 209; Vö-Se (Stein) — 1(9) var.

b. Viinatops parem kui odratera.
Päss PJs 563 — ?(1) var.

14138. KEL OM VIIS, EI OLE VILLÄND, KEL OM KÜMME, EI OLE KOLLALT — 1 var.

P. Eineri seletus: laste arvu kohta.
TMr.

14139. KOST VIIELE SAA, SÄÄLT SAA KUUENDALE KAH — 1 var.

Plv (Tamm).

14140. PAREMB VIIS VIRKA KUI KÜMME LAISKA — 1(3) var.

Norm. 221, EKMS II 417; Ote (Nugin).

14141. PAREM VIIS AASTAT VÄHEM ELADA JA HEASTE KUI VIIS AASTAT ROHKEM JA VIRELDA — 4 var.

Aa. _____
Lai — 1 var.

b. Parem heasti elada ja viis aastat vä-hem.
Lai — 1 var.

c. Paremb elä kaitskümmed aastat vä-hämb, aga elä häste.
Kam — 1 var.

B. Ela veedi, aga häste.
TMr — 1 var.

Vrd. 5156. Ela kümme aastat vähämb, aga ära oiga.

14142. PAREM VIIS VILJAGA KUI KUUS NÄLJAGA — 1(3) var.

E 69, E² 80; Trm (Sild).

14143. PAREM VIIS VINGUMAS KUI KAKS KARGAMAS — 1 var.

Pst (R. Viidalepp).

Vrd. 3017. Parem kaks kargamas kui viis vin-gumas.

14144. VIIS KAHRU OPPAT INNEMBI ÄR' KU ÜTE NAISO — 1 var.

Plv (Keem).

14145. VIIS LAPPI VILLATUMAL, SADA LAPPI LAMBATUMAL — 1(2) var.

E 93; Kuu (J. Mikiver).

14146. VIIS MINUTIT TAEVAS, ÜHIKSE KUUD VAEVAS — 6 var.

Aa. _____*
* minuti
Kuu — 2 var.

b. Viis minutit taevas, üheksa kuud oled vaevas.
Kam (Relli) — 1 var.

- B. Üks tund taivas, üeksa kuud vaivas.*

* üheksa

A. Källo seletus: «Sie vanasõna käib naise kõhta, kie rasedast jäeb.»

Lüg — 2 var.

- C. Silmapilk taivas, üeksa kuud vaivas.

A. Källo seletus: «Maitset armu, jääd rasedast, sis hakkavad ohtopäiväd.»

Lüg — 1 var.

14147. VIIS VIGA VIIBIJAL, KÜMME KÖVERUST KÖHELDAJAL — 3 kuni 7(59) var.

Aa. _____ *

* kõhelejal (EKMS)

Stein 69, Wied. 209, CRJ H 1 160, Kündja nr. 4 (1884) 46, E 94, E² 41, EKMS I 59 ja 869; Tt (Kreutzw.) — 1(16) var.

- b. Viis viga viibijal, kümme viga kõheldajal.

Vlg. Lisal. nr. 12 (1890) 96 — 12(8) var.

- c. Viis viga viibijal, kümme kõheldajal.

Tõn. RP 63; ?Vig (Eisen) — ?(2) var.

- d. Viis viga viitijal, kümme kõverust kõhelejal.*

* viisi; viitijalle — kõhelejalle

Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 3(3) var.

- e. Viis oli viga viibijal, kuus oli viga kõheldajal.

?Saa (Söggel) — 12(1) var.

- Ba₁. Viitjal viisi viletsusta, kõheldajal kuusi koormat.

E MVH 20, Raud KL I 57, Norm. 223, EKMS II 417 ja IV 439; ?Hlj (L. Lepp-Viikmann), ?Amb (Kleinmann) — ?(14) var.

- a₂. Viitjal om viis viletsust, kõhijal koormad.

?Võn (Mootisse) — ?(1) var.

- a₃. Kõheldajal kuusi koormat, viitjal viisi viletsusta.

Kmpm. Kirjaseadm. 74 — ?(1) var.

- b. Viitjal on viis viletsust, kõhelejal kümme kurvastust.

?Koe (Schultz) — ?(1) var.

- c. Viitjal viis viletsust, kõhkeldajal kümme vika.

?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

- d₁. Viitjal viisi viletsusta, kõhelejal kuusi koormat, seitse sala sõlmekesta.

EKMS I 59; käsikirjalised üleskirjutused on kõik pärit koostajale seni tundmatust allikast — ?(9) var.

- d₂. Viitjal viisi viletsusi, kõhelejal kuusi koormad, seitse sala sõlmekesta.

?Kod (Nõu) — ?(1) var.

Kogu B-red. on lähtunud Kp III 733/5, millistele värssidele on Kreutzwald viidanud kui rahvapärastele. Ilmselt on siin tegu siiski Kreutzwaldi isikliku loomingu, millele osutab ka ilmselt Kreutzwaldi enda loodud sõnakuju *kõheldaja*. Võimalik on Kp-st lähtunud hiliistraditsiooni olemasolu (Ba₁, Amb, a₂, b, c, d₂).

- C. Viselejal viisi viletsust, kärmel kuusi uuta kuube.

LNg — 1 var.

Vrd. 14159. Viivitusel on palju vigu.

14148. VIISI TÖTTU VIIDANESSA, KÄTE TÖTTU KÄIDANASSA, AU TÖTTU HOBU AETAKSE — 2 var.

A. _____

Ksi (Mauer) — 1 var.

- B. Viisi tõttu viidanes, käte tõttu hobu aetakse.

Ksi (Kool) — 1 var.

Vrd. rl «Virkuseõpetus neidudele»: Viksid viidi viisi tõttu, / kõrgid suure kõnnu tõttu, / töö tõttu viidi tütar, / käte tõttu käidaneksi (ERIA III:1 nr. 4815).

Vrd. 14172. Viksid viia viisi tõttu, kõrgid kena kõnni tõttu, töö tõttu tütarlapsed.

14149. VIISAS KAVALA PETTÄ* — 2 var.

* petab (Tt)

Kuu (R. Lilhein), Tt (anon.).

14150. VIISU VEETAS PERAN, KÄNGA KANNETAS KAALAN — 1 var.

San (Raudsepp).

14151. VIIS VIISOGA, TSUUG TSUVVAGA — 7(11) var.

Aa₁. _____

Urv v. Krl (Tamm, Pehka) — 1(2) var.

- a₂. Viis viisuga, tsuug tsuvvaga.*

* viisk; suug (EKMS)

Norm. 181, EKMS I 13 — ?(3) var.

- b. Tsuug tsuuga, viis viisaga.*

* tsuvvaga; viisoga (Vas v. Se)

Plv, Vas v. Se (Sandra) — 2 var.

- Ba. Ku võtad naise, võta suabas suapaga, viis viisuga, passel paslega.

Kod — 1 var.

b. Saabas saapaga, tsuug tsuvvaga, viis viisoga.
Räp, Se — 2 var.

c. Tsuug tsuvvaga, viis viisoga, saabas saapaga.
Räp — 1 var.

Vrd. 3784. Käng sünnü üi viisaga paari.

14152. VÕI VIISRAJAKUL MÕISTUS PERSEST PEHA TULEB — 1(2) var.

Trt (anon.) v. Tt (R. Kallas).

Vrd. 397. Aru ei saa persest pähä panna.

14153. KES VIITSADA PEO LINU SÖÖGIVAHE SEES ÄRA EI RAATSI, SEE EI TEENIVAD SEDA VETT ÄRA, MIS LEIVA SISSE PANNAKSE — 1 var.

Saa (Söggel).

Vrd. kk: Saap teeni mette leva vett ka 'laisa kohta' (Kaa).

14154. VIITK VÖTT VEEREST, JAAN JAGA POOLEST, PIIDRE VEESE PERÄGI ÄRÄ — 9(12) var.

A.

R. Viidebaumi seletus: «Lehma piima-
anni vähenemise kohta.»
Plv — 1 var.

Ba. Viidik võtab veerest ja Jaan jagab pooleks.

A. Paabo seletus: «Viidika- ja jaani-
päeval lüpstakse ja söödetakse kari enne
päeva ära ning aetakse välja. Kui Viidik
ja Jaan tulevad, siis ei saa nad piima
ära võtta.»

Hlj — 1 var.

b. Viitk võtt veerest, Jaan jaga poolös.
Räp (Poolakess) — 1(2) var.

C₁. Jaan jagavat lehma piimaanni poo-
les, a Piidre, tuu võtt kogoni ärä.
Võn — 1 var.

C₂. Jaan võtt uma jao, Piidre võtt perä.
Har — 1 var.

C₃. Jaan võtt jalast, Piitre võtt perägi
är'.

Plv — 1 var.

D. Jaan võtab piimast oma jao,
[— — —] Pärtel võtab piimast perä.
Plv — 1 var.

E. Jaan jagab piima pooleks.

Norm. 97, EKMS II 475; Plv (Melzov)
— 1(3) var.

F. Piitrepäiv võtvat lehmapiimast perä.
Plv — 1 var.

Vrd. 2324. Jaan jakkas paiukoore, Piitre pitsit
perägi.

2336. Jaan võtab püti, Jaagup kaks, Lau-
rits lakub põhja.

14155. EI VIITSI VILLU, EI TAHA TAKKU, OLEKS NIITSI, KEERAKS KÖITSI — 2 v. 3(5) var.

a.

Norm. 223 (< Ote), EKMS II 415; Pal —
1 v. 2(3) var.

b.

Ei viitsi villu ega taha takku, kui
oleks kanepit, siis keeraks köit.
EKMS II 415 ja IV 128 (< Iis) — 1(2)
var.

Vanasõnalisus kaheldav.

14156. KES VIITSIB, SEE VIHUB, KES LAISA LAVALE TÖSTAB — 1 var.

KJn (Saks).

14157. KUI EI VIITSI VIISKU TEHA, PAREM PALLI JALU KÄIA — 4(6) var.

A.

_____*

* viiska (Norm.; Ksl); palja (Norm.),
palla (Ksl)

Norm. 225; Plt, Ksi — 3(4) var.

B.

Ei viitsi viiska teha, paha paelu pu-
nuda.

Pal (Maasen) — 1(2) var.

14158. VIITSIMISEST TULEB VIGA, JALATÖSTMISEST TÖBI — 1 var.

MMg (Mägiste).

Vrd. kk: Mis muud kui viismise viga ja jala-
töstmise töbi (Rõn).

14159. VIIVITUSEL ON PALJU VIGU — 1 var.

VMr (A. Elken).

Vrd. 14147. Viis viga viibijal, kümme kõve-
rust kõheldajal.

14160. HEA PITK VIKATI LÖÖB LAIA KAARE — 3 kuni 4(45) var.

a.

Üks hää lai vikati lööb laiad kaared.
* Gõs. 236 — 1 var.

*

ein drette Sense schläger breyter/ix heb laij wicPa
ei löbb laijet kahret.

b. _____ *

* hää pikk vikat (KAH)

* Helle 333, Hupel 106, Beitr. II 90 ja XI 152, Poromenski EGr. 188, KAH EKAI 150 — 1(12) var.

*

Hea pitk viikati lööb laia kare, gut Berdjenq gute Arbeit. (eine gute lange Zense schlägt ein breites Schwaat.)

c. Hea vikati lööb laia kaare.*

* hää (Nurmik); vikat (Stein, Nurmik) Stein 18, Wied. 16, Kündja nr. 33 (1883) 393, Nurmik III 95 — ?(15) var.

d. Pitk vikasti lööb laia kaare.

Wied. 153, Kündja nr. 49 (1883) 585 — 1(4) var.

e. Pikk vikat niidab laia kaare.

E 70, E² 67, Kask-Vaigla-Veski I Ak 22 ja 30, Kask-Puusepp-Vaigla 54 ja 144; ?Kuu (Viibaste) — 1?(12) var.

f. Pikk vikat niidab hea kaare.

Norm. 73 — ?(1) var.

14161. KUDA VIKAT, NÕNDA LÄHKER

— 1 var.

Pal (Maasen).

14162. KUI SINA VIKATIT EI NÜHI, SIIS NÜHIB VIKAT SINO — 2(23)

var.

a. _____ *

* sinu (Rootsl.; Hel), sind (Wied., Kündja, Norm., EKMS) Stein 34, Wied. 83, Kündja nr. 40 (1883) 478, Rootsl. Elut. Kal. (1901) 15, Norm. 73 ja 91, EKMS I 437; Hel (Wahlberg), Vö-Se (Stein) — 2(21) var.

b. Kui sa ei nühi vikatit, nühib vikat sind.

E 43 — ?(1) var.

c. Kui ei nühi vikatit, nühib vikat sind.

E² 77 — ?(1) var.

Vrd. 9980. Kui saagõ ei viili, sis viil saag sinnu.

14163. KUI VIKAT VÄLJAS, KÜLL SIIS TÄÄTAKSE, KUS SAUNANAINE ELAB — 2 var.

A. _____

Krj (Toomessalu) — 1 var.

B. Siis täätakse küll, kus saunamees on,

kui teda tööle taaris on; kes teda muidu meele tuletab.

Krj (Toomessalu) — 1 var.

14164. KÜLL VIKAT KIVI LEIAB — 1?(2) var.

Norm. 240; ?Tõs (G. Anniko).

Vrd. 11955. Terav kirves leiab kivi.

14165. VIKAT HEINA, LAISKUS SEINA JA KUUB VARNA OTSA VAHTIMA — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 14166. Vikat heina, tuli seinä.

14166. VIKAT HEINA, TULI SEINA — 6 var.

Aa. _____ *

* heinä; seinä (Vig)

Vig, Kod — 3 var.

b. Tuli seinä, vikat heina.

MMg — 1 var.

c. Kui vikat heinä, siis tuli seinä.

Kod — 1 var.

B. Kui vikat heinä, siis tuli seinä; kui ater mulda, siis tuli tuhka.

Kod — 1 var.

Vrd. 2309. Jakapääväst tsirp rükkä, a' pilak tarrõ.

14165. Vikat heina, laiskus seinä ja kuub varna otsa vahtima.

14167. VIKAT OTS KÕIK HAINA VÄLLÄ, KUI NIITJA VIKATI HAINALE ÕIGEDE MANU JUHATAS — 1 var.

Ote (Kukrus).

14168. VIKAT VARNA, SIRP KÄTTE — 6 var.

Aa. _____

Krj, Rõu — 2 var.

b. Vikat varna ja sirp kätte.

H. Jaasoni seletus: «Jakobipäevaks pidi heinatöö olema lõpetatud.»

PJg — 1 var.

B. Jaakobi päiv, nüüd vikaht varna nink tsirp kätte.

Wied. ESSr 143 — 1 var. Kõnekäänuline funktsioon võimalik.

C. Et jaagupipäev külivat liiva heina sisse, siis pandi vikat varna ja võeti sirp kätte.

EKMS III 462 — 1 var.

Vt. 2298 C.

- D. Jaagupipäävast kästakse võtta vikat heinast väl'la, siis on raudnael heinas, ja löö sirp vilja sisse.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vt. 2300 E.

Vrd. kk: Nüüd vikat vakja ja sirp kätte 'õeld. heinatöö lõpetamisel' (Hls).

Vrd. 2313. Kui jakubpäevas rehad ja vikatid varnas, siis on kõik tööd korras.
2311. Jakubipäev paneb vikatid varna ja rakendab härjad ikke.

**14169. VIKAT VÖTAB LEHMALT
PIIMA, SIRBI JÄREL SÖÖRATAB**
— 6(8) var.

A. _____*

* sõõrutab (EKMS)

Norm. 97, EKMS II 475; Pil (Söödur) — 1(3) var.

Ba. Vikati jälil kaob lehmil piimaand ära, sirbi jälil tuleb tagasi.
Vil — 1 var.

b. Ku kari vikahti jälile saa, sis tõmbas lehmä piimä ar, a ku jäl' tsirbi jälile saa, sis jäl' andva inämb piimä.
Vas (Prants) — 1 var.

c. Vikati jälil lehem jätab piimä maha, sirbi jälil läegitab juure.
Kod — 1 var.

C. Vikati tagast kahaneb, aga sirbi tagast kasvab lehma piimaand.
Äks — 1 var.

D. Vikat piima vähendab, sirp juure lõõditab.
TMr? (Vildebaum) — 1 var.

Vrd. 2335. Jaan võtab piima ära.

14170. MIDA VIKSIM, SEDA LITSIM
— 16(19) var.

A. _____*

* midä — sidä (Kuu); viksimb — litsimb (Rak, Kuu)

G. Klemmeri (Amb) seletus: «Näü poo-
lest ilus, vaga, aga südame poolest paha.»

A. Kroonströmi (Kuu) seletus: «Ilusa nai-
se iseloomustamiseks.» J. Saalverki (Jür)
seletus: «Ilusa tüdruku kohta üeldakse.»
Jõh, VNg, Rak, Amb, JJn, Kuu, Jür,
Rap, Rap v. Mär (Poom) — 15(18) var.

B. Kuda ilusam, seda edevam; kuda
viksim, seda litsim.
Hlj — 1 var.

Vrd. 2081. Mida ilusam, seda ausam.

**14171. OLE VIKS, KAI KOKS, SIIS
SAAD PEREMINIAKS** — 3 kuni
6(6) var.

Aa. _____

Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 4(4) var.

b. Ole viks, karga kõks, siis saad pere-
miniaks.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Ole vile ja väle, saad peagi pere-
naeseks.

Ksi — 1 var.

Vrd. rl «Virkuseõpetus neidudele»: Olga vik-
sid, tütarlapsed, / olga viksid, käige kõr-
gid, / virgud viiasse mehele (ERIA III: 1
nr. 4814).

**14172. VIKSID VIIA VIISI TÖTTU,
KÖRGID KENA KÖNNI TÖTTU,
TÖÖ TÖTTU TÜTARLAPSED** —
1 var.

VJg (Volde).

Vrd. rl «Virkuseõpetus neidudele» (ERIA III:
1 nr. 4814—4815).

Vrd. 14227. Virgad viiasse mehele, targad töö-
sele talule.

14148. Viisi tõttu viidanessa, käte tõttu
käidanassa, au tõttu hobu aetakse.

**14173. VILE NUTMA, VILE NAERMA,
VEEL VILEM VIHALE SAAMA** —
10(22) var.

A_{1a}. _____*

* viledam (trükised); vihal (Krj)

Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45, E 93,
E² 48 ja 71; Krj, Põi — 3(13) var.

b. Vile nutma, vile naerma, veel vile-
dam vihaseks saama.

Trv — 1 var.

c. Vile nutma, vile naerma, veel vilem
vihale jääma.

Kaa — 1 var.

d₁. Vile nutma, vile naerma, veel vilem
vihastama.*

* viledam (trükistes)

Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45; Krj —
1(3) var.

d₂. Virel nutma, virel naerma, veel vire-
lem vihastama.

Kre — 1 var.

A_{2a}. Vire naerma, vire nutma, veel virem
vihale saama.

Põi — 1 var.

b. Vile naerma ja vile nutma, veel vi-
ledam vihaseks saama.

E. Poomi seletus: õeldi edeva tüdruku kohta.

Rap v. Mär — 1 var.

B. Kes vile naerma ja vile nutma, veel viledam vihaseks saama.
Khk — 1 var.

14174. TUU OM VILETS ROTT, KES EI
TIIÄ OMMA URGU — 1 var.

Ote (Kroon).

Vrd. 13083. Vaene rott, kel üks auk.

14175. VILETSAL VISA HING, ÕNNETU
KAUA ELAB — u. 55(74) var.

A_{1a1}. Viletsal visa hing.*

* viletsäl (Khk), viletsel (Hls); vjõsa (Khk); heng (Khk, Trv)
Jõh (õpil.), Iis, Kuu, Jõe, Rap, Khk, Päl, Trv, Vil, Pal — u. 20(28) var.

a₂. Viletsal on visa hing.*

* viletsel (Hls); om (Hel, Trv); heng (Saa, Vil)
EKMS IV 439; Kuu, Saa, Hls, Vil, Vön — u. 10(13) var.

b. Viletsal ikka visa hing.

Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45 — 1(2) var.

A₂. Viselejal visa hing.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Ba₁. _____*

* viletsel (Hls, Krk), villisil (Trv); heng (Hls, Krk, Trv); eläs (Krk), eläb (Trv); kava (Päl), kauva (Trv)
E 93, E² 76; Saa, Päl, Trv, Vil, MMg — 10(14) var.

a₂. Viletsal visa hing, õnnetu elab kava.*

* heng; eläb; kava (Pst)
Hel (Eisen), Pst — 2 var.

a₃. Visa hing viletsal, kava õnnetu elab.
Nõo — 1 var.

a₄. Viletsel visa heng ja õnnetu kava eläb.
Krk — 1 var.

a₅. Viletsal on visa heng ja õnnetu elab kava.
Krk — 1 var.

b. Õnnetu, kes kavva eläs, viletsal visa heng.
Nõo — 1 var.

C. Viletsel visa heng, õnnetu kava eläs, ei elä ega koole.
Krk — 1 var.

D. Visa heng viletsal, kavva kõhetu eläp.

Kam — 1 var.

E. Kade kavva eläp, viletsal visa heng.
Rõn — 1 var.

F. Kes kannats, sii kavva elas; viletsel visa heng.

Krk — 1 var.

Vt. 3174 E.

*

Ga. Viletsal om visa elu, õnnetu kavva elas.*

* eläs

Hel — 2(3) var.

b. Visa elo viletsil, kavva õnnetu eläse.
Vas — 1 var.

H. Õnnetu kava elab.

Trv, Vil — 2 var.

Vrd. nlj: Põldmäe nr. 601.

Vrd. 13118. Vaesel visa elu.

14176. VILETS, KES VENE VESILE
JÄTTÄB — 1 var.

Kuu (Kronström).

14177. VILETS, VAENE, KES VALEGA
PÜÜAB ELADA — 1 var.

Rak (Lilienbach).

14178. VILETS VITSUL PEKSETAKSE,
ÕNNIS SUUL ÕPETAKSE —
u. 60(155) var.

A_{1a1}. Õnnis, keda õpetakse, vilets vaene, kes vitsal kasvatakse.
Stein 48 — 1?(2) var.

a₂. Õnnis, keda õpetakse, vilets vaene, keda vitsal kasvatatakse.
Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71 — 1?(3) var.

b. Õnnis, keda õpetatakse, vilets, keda vitsaga kasvatatakse.
E 64, E² 52, Nurmik I 159, Puus. KH III¹² 86, Puus. Eü I 116, Puus. KA V—VI (1939) 23, Kask-Puusepp-Vaigla 98 ja 136/7 — 1?(15) var.

A₂. Õnnis see, keda õpetakse, vilets, keda vitsul peksetakse.
VMr — 1 var.

B_{1a1}. Õnnis, keda suul õpetatakse, vilets vaene, keda vitsaga kasvatakse.
Wied. 141, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 48 (1883) 573 — 1?(6) var.

- a₂. Õnnis, keda suul õpetakse, vilets vaene, kes vitsal kasvatakse.
?Tt (Kreutzw.) — 1?(1) var.
- a₃. Õnnis, keda suul õpetatakse, vilets vaene, keda vitsal kasvatatakse.*
* õpetakse; kasvatakse (Tõn.)
Meelej. nr. 1 (1879) 198, Tõn. R Tähtr. (1882) 50, Raud VMj 220 — ?(14) var.
- a₄. Õnnelik, kedä suul õpetatse, vilets vaene, kedä vitsal kasvatatse.
Saa — 1 var.
- b₁. Õnnis, kes suul õpetakse, vilets, keda vitsal kasvatakse.
Hlj — 1 var.
- b₂. Õnnis, keda suul õpetatakse, vilets, keda vitsal kasvatatakse.
Tõn. RP 363 — ?(1) var.
- b₃. Õnnis, keda suul õpetatakse, vaene, keda vitsal kasvatatakse.
Jä v. Sim (õpil.) — 1 var.
- b₄. Õnnis suule õpetakse, vilets vitsul kasvatakse.
JJn — 1 var.
- c. Vilets vitsul kasvatet, õnnis suul õpetet.
Trv — 1(2) var.
- d. Hea laps suul õpetada, vilets, kes vitsul kasvatada.
EKMS I 17 ja 1057; Hlj — 1(3) var.
- B_{2a1}. Õnnis, keda suul õpetes, vilets vaene, keda vitsal pessetes.
Trv — 1 var.
- a₂. Õnnis suul õpetakse, vilets vitsul peksetakse.*
* õpetatakse (EKMS)
Norm. 174, EKMS I 1058 ja IV 764; Amb, Koe, Hel, Trt — 4(8) var.
- a₃. Õnnis suule õpetakse, vilets vitsul peksetakse.
Tür, Vil — 2 var.
- a₄. Õnnis suile õpetasse, vilets vitsul peksetasse.
KJn — 1 var.
- a₅. Õnnis suul õpetakse, vilets vitsal peksetakse.
Kuu — 1 var.
- a₆. Õnnis suul õpetu, vilets vitsul peksetu.
Trv — 1 var.
- b₁. _____.*
* pessetasse (Hls v. Krk), peksetasse (Kod); õpetasse (Hls v. Krk), õpatasse (Kod)
* Helle 360, Hupel 118, Lindf. (1856)

56, Poromenski EGr. 227, EKMS I 17;
Hls v. Krk (Kase), Kod — 3(16) var.

*

Wilets witsul peksetasse õnnis suul õpetatse, generosus equis. mbra virgæ regitur.

- b₂. Vilets vitsul pessetasse, õnnis suule õpetasse.
Hel — 1 var.
- b₃. Vilets vitsul peksetakse, õnnis suile õpetakse.
Vil — 1 var.
- b₄. Vilets vitsun pessetäs, õnnis suun opetas.
Nõo — 1(3) var.
- b₅. Vilets vitsal peksetakse, õnnis suul õpetatakse.*
* õpetakse (Kündja EKõ², Meelej., Kas. Talur. Kal. (1897), KAH, Põld)
Stein 69, Wied. 207, Kas. Talur. Kal. (1880) 42 ja (1897) 63, Kündja nr. 4 (1884) 45, Kündja EKõ² 37, Meelej. nr. 23 (1885) 125, KAH EKAl 160, Põld 101 — ?(20) var.
- c. Viletsat vitsal peksetakse, õiget suul õpetatakse.
E² 76, Kask-Vaigla-Veski III Võ 136 — ?(2) var.
- B_{3a}. Õnnis, kes suula õpetakse, vilets, kes vitsul võetakse.
SJn — 1(2) var.
- b. Õnnis suula õpetakse, vilets vitsul võetakse.
SJn — 1 var.
- C_{1a1}. Õnnis, kedä sõnal õpetasse, vilets vaene, kedä vitsal kasvatasse.
Vig — 1 var.
- a₂. Õnnis, keda sõnal õpetakse, vilets, keda vitsal kasvatakse.
Tõn. Tähtr. (1911 märts), Tõn. RP 227 — ?(3) var.
- b₁. Õnnis sõnal õpetakse, vilets vitsal kasvatakse.
Vil — 1 var.
- b₂. Õnnis sõnal õpetasse, vilets vitsul kasvatasse.
Plt — 1 var.
- b₃. Õnnis sõnul õpetakse, vilets vitsul kasvatakse.
Hls — 1 var.
- b₄. Õnnis sõnal õpetatud, vilets vitsul kasvatatud.
Plt — 1 var.

- C_{2a1}. Õnnis, keda sõnul õpetakse, vilets, keda vitsul peksetakse.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- a₂. Õnnis, keda sõnul õpatasse, vilets vitsul peksetasse.
Kod — 1 var.
- b₁. Õnnis sõnul õpatasse, vilets vitsul peksetakse.
Kod — 1 var.
- b₂. Õnnis sõnal õpetud, vilets vitsul peksetud.
Trt — 1 var.
- c. Vilets vitsul peksetasse, õnnis sõnal õpetasse.
SJn — 1 var.
- C₃. Vilets, kes vitsal peetakse, head last sõnal õpetakse.
Tt (anon.) — 1(2) var.
- D₁. Õnnis, keda suusõnal õpetakse, vilets vaene, keda vitsal kasvatakse.
Kse — 1 var.
- D_{2a}. Häa laits, kes suusõnal opetas, vilets laits, kes vitsun pessetas.
TMr — 1 var.
- b. Häa lats, kes suusõna võtt, vilets, keda vitsul pessetes.
Hel — 1 var.
- D₃. Õnnis, kes suusõna õpetust võtab, vilets, keda vitsule võetas.
Trv — 1 var.
- E₁. Õnnis hõlbul õpetakse, vilets vitsul kasvatakse.
EKMS I 1058; VMr — 1(2) var.
- E_{2a}. Õnnis hõlbul õpetakse, vilets vitsal peksetakse.
Saa — 1 var.
- b. Vilets vitsul peksetakse, õnnis hõlbul õpetakse.
VMr — 1 var.
- F. Õnnis õlil hõlbutakse, vilets vitsul peksetakse.
Kos — 1 var.
- G₁. Õnnis, kes õpetust mõistab, vilets, keda vitsaga peab kasvatama.
Põl — 1 var.
- G₂. Vilets, kedä vitsul peksedä, onnis, kes muidu oppe otab.
Kuu — 1 var.
- H. Vilets vitsul kasvatakse, õnnis armul haudutakse.
Pal — 1 var.

- Ia. Vilets, keda vitsaga kasvatatakse, hea laps kasvab sõnaga.
Hel — 1 var.
- b. Vilets laits kasvas vitsun, häa laits suusõnan.
Ote — 1 var.
- Ja. Vilets peksetakse vitsaga, õnnis kasvab ise.*
* pekstakse (Kündja)
Wied. 207, Kündja nr. 4 (1884) 45 — 1(2) var.
- b. Viletsat vitsal pekstakse, õnnis kasvab ise.*
* peksetakse (E²)
E 93, E² 76 — ?(2) var.
- K. Vilets laps, keda vitsal kasvatatakse, häa laps kasvab vitsatagi üles.
Ann — 1 var.
- L. Õnnis suul, vilets vitsul.
Trt — 1 var.
- M_{1a}. Vilets laps, keda vitsaga peksetakse.
Kuu — 1 var.
- b. Vilets laps, mis vitsaga peksetas.
Kuu — 1 var.
- M_{2a1}. Vilets, keda vitsul kasvatakse.
Kuu — 1 var.
- a₂. Vilets, keda vitsul kasvatata.
Kuu — 1 var.
- b. Vaene vilets, kes vitsulla kasvab.
Kad — 1 var.
- c. Vilets om vitsal kasvatedu.
Puh — 1 var.
- M_{3a}. Vilets, keda vitsul õpatakse.
MMg — 1 var.
- b. Vilets vitsul õpetatakse.
EKMS IV 963 — ?(1) var.
14179. KES VILETSUST KÜLVAB, SEE ÕNNETUST LÕIKAB — ?(1) var.
?Rkv (õpil.).
Vrd. 13241. Kes valet külvab, see õnnetust lõikab.
4909. Kes kõverust külvab, see viletsust lõikab.
14180. TULÕ ÕI VILETSUS VILISTEH — 8 kuni 13(66) var.
- Aa₁.
Rõu (Orrav) — 1 var.
- a₂. Viletsus ei tule vilistades.
?Vän (Tammsoo) — ?(1) var.

- b. Ega viletsus vilega tule.
Kuu (õpil.) — 1 var.
- c. Viletsus ei vilista, kui tuleb.
?Vän (Tammsoo) — ?(1) var.
- B. Kuri tuleb kutsumata, viletsus vilis-
tamata.
Stein 37, Wied. 89, Kod. Kal. (1881) lisa
108, Kündja nr. 41 (1883) 491, E² 39,
Raud VMj 217; Tt (Kreutzw.) — 1?(20)
var.
- Vt. 4638 D.
- C. Kuri tuleb kutsumata, pahandus pa-
lumata, viletsus vilistamata.
Trv — 1 var.
- Vt. 4638 E.
- D₁. Õnnetus ei sõida kellaga ega vilet-
sus vilega.
Wied. 140, Kurrik SÕ 25, Kündja nr. 48
(1883) 573, Meelej. nr. 3 (1885) 14, Tõn.
LLr 112, Mäesepp 14 — 1(23) var.
- Vt. 14717 F₁.
- D_{2a}. Õnnetus ei sõida, kell kaelas, ega
viletsus, vile suus.
E 64, E² 53, Nurmik II 154, Huvit. V
Lisa 17 — 1?(10) var.
- b. Õnnetus ei käi, kell kaelas, ega vi-
letsus, vile suus.
Kuu (Volberg) — 1 var.
- Vt. 14717 F₂.
- E. Ega viletsus ei vilista ega vaesusel
ei ole kella kaelas.
Plt — 1 var.
- Vt. 14717 I.
- F. Häda ei tulõ kellägä, valu vilõga.
Rõu — 1 var.
- Vt. 14717 G.
- Ga. Õnnetus tuleb hõikamata, viletsus
vilistamata.
?Vil (Nigul) — 1?(1) var.
- b. Õnnetus ei tule hõisates ega viletsus
vilistades.
Tõn. RP 357 — ?(1) var.
- c. Õnnetus ei käü hõisateh, viletsus vi-
listeh.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.
- d. Viletsus ei tule vilega ega õnnetus
hõisates.
TMr — 1 var.
- Vt. 14714 I.
- H. Vahi ette, kuda tahad; ega viletsus
tule vilistades ega häda ähkides.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

14181. VILETSUS LAHKUB VINGUDES
— 1?(7) var.

Stein 69, Wied. 208, Kündja nr. 4 (1884)
45, E² 76; ?Tt (Kreutzw.).

14182. EGA VILI MUIDU KASVA, KUI
USS JUURE ALL EI NÄRI —
1 var.

Kuu (A. Ploompuu).

14183. ENAM ON PEUTÄIS VILJA KUI
KOORM HAGANAID — 1 var.

Krj (Mägi).

14184. IGA VILI SAAB OMAL AEAL
KÜPSEKS — 1?(18) var.

Stein 19, Wied. 37, Kündja nr. 34 (1883)
406, Kmpm. KH 49, E 26, E² 70, Puus.
EKGr. 174, Puus. KA V—VI (1939) 88,
Kask-Vaigla-Veski I Hõ 90, Jänes-Parlo
19; ?Tt (Kreutzw.).

Vrd. 6417. Mari ei kuku enne puust, kui ta
küps on.

14185. KELLEL PALJU VILJA OM, SEE
HOIDKU PALJU TSIKU, KELLEL
PALJU RAHA OM, SEE NAKAKU
VESKIT TEGEMA — 2 var.

a. _____

Vas — 1 var.

b. Kel leibä pallo, tuu raviku pallo tsi-
ku, kel pallo raha, tuu ehitagu tuul-
kivvi.

tuulkivi = tuuleveski

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

14186. KELLE VILI VIIBUNU, SELLE
SALVE SAMMALDANU — 2(4)
var.

A. _____*

* viibinud — sammaldanud (trükised)
Norm. 88, EKMS III 376; Trv (Unger-
son) — 1(3) var.

B. Hillanõ vili sammõldas salvõ.
Urv (Siil) — 1 var.

14187. KEL ON VILJA, SEL ON SALVE
— 1 var.

Hlj (Rehberg).

14188. KES TAHAB VILJA LÕIGATA,
PIAB KALLIST SEEMET
KÜLVAMA — 1 var.

Hel (Kaalep).

Vrd. 967. Hea seeme, hea vili, sant seeme,
sant vili.

14189. MUGA VILJA, MUGA VAEVA —
1(7) var.

Wied. ESSr 624, Wied. 125, Kündja nr.
47 (1883) 561, EKMS III 43, 387 ja 614;
Tt (Vestf.).

14190. VANAST ON VILI ÜTELNU, ET TA
TAMMELAASTUST ENNE LÄBI
KASVAB KU VANA PASTALDEST
JA VIISRAAGUST — 3 var.

Aa. _____

Hls (Reissar) — 1 var.

- b. Rukkioras on lubanud küll läbi puu-
laastu üles kasva, aga mitte vana
viisraiakast.
Vil — 1 var.

- B. Odrale kuiv hõlpsaste ei mõeu, tema
aeab läbi tammelaastu kah.
Tor — 1 var.

14191. VILI EI KASVA VIHMA, LATS
EI ILMA VITSATA — 1 var.

TMr (Mägi).

Vrd. 5806. Liha ei kõlba soolata ja lats ilma
vitsata,
14045. Ilma vihmata vili ei kasva.

14192. VILI EI TULE VIITSIMÄTÄ, KALA
JALA KASTAMATA — 1 var.

Kuu (Hirrend).

14193. VILI KASUS VIHMA, A KAAR
KASUS KASTOGA — 1 var.

Se (Mägiste).

14194. VILI, MIS SELGE, TOSTAB
HINDA, KERGE KAUB TUULE
KÄTTE — 1(8) var.

Holtz 66, Wied. 208, Kündja nr. 4 (1884)
45, Ol. Lisa nr. 11 (1888) 175, Is. Kal.
(1904) 211, Reinhold Kal. (1912) 9.

14195. VILI VÄLJAS EP OLE KELLEGI
KOTIS, SEE ON JUMALA KÄE —
1—4(18) var.

A_{1a}. _____

Wied. 208, Kündja nr. 4 (1884) 45 — 1(2)
var.

- b. Vili väljas ei ole kotis, see on ju-
mala käes.
E 93, E² 103, EKMS III 401 — ?(3) var.

A_{2a1}. Vili väljas ep ole kellegi kotis.
Norm. 89 — ?(1) var.

- a₂. Vili väljas ei ole veel kellegi kotis.
EKMS III 422 — ?(1) var.

- b. Vili väljal ei ole veel kotis.
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 175, Is. Kal. (1904)
211, Reinhold Kal. (1911) 9, E² 70 —
1?(9) var.

- B₁. Vili väljas ei ole salves, see on ju-
mala käes.
EKMS III 401 — 1?(1) var.

- B₂. Vili väljas ei ole veel salves.
EKMS III 422 — 1?(1) var.

Vrd. kk: Ega see ole valmis vili ega kirstus
'õeldakse mõne ettevõtte kohta, milles ka-
heldakse' (Rap v. Mär).

14196. VILI ÜTLEN: «KES MIND JALAGA
LÜKKAB, SEE SUAB SUURT
NÄLGA NÄHA» — 1?(1) var.

?Tõs (Schantz).

14197. MIS VIGA VILISTA, KUI HERRA
RAHA ANNAB* — 1(3) var.

* villistada (E)

E MVH 84; Trv (Pausk).

14198. KESET VILJAPeAD SEISAB
KÕIGE PAREM TERA — 1 var.

SJn (Kapp).

14199. KUS VILJAVIHU PUUDUVAD,
SEAL RABATAKSE ÕLGI —
1(18) var.

Wied. 95, Kurrik SO 25, Kündja nr. 42
(1883) 503, Meelej. nr. 3 (1885) 14, Mee-
lej. nr. 7 (1887) 54, E 47, E² 70, Norm.
105.

14200. VILK VIHMAVARI, TOMP
TUULEVARI — 23(34) var.

Aa₁. _____*

* tõmp (E MVH)

- H. Reissaare (Hls) seletus: tombulise lõnga kohta.
E MVH 95, Norm. 150, EKMS III 60; Hls, Lai, Tt (Kielas) — 3(6) var.
- a₂. Vint vihmavari, tomp tuulevari.
Pal (Maasen) — 2(3) var.
- a₃. Vimp vihmavari, tomp tuulevari.
A. Romuluse (Lai) seletus: vimp = viga kanga sees; tomp = viga lõnga sees.
Lai, Pal, MMg — 3 var.
- b₁. Tomp tuulevari, vilk vihmavari.*
* vilt (Krk)
Hls, Krk — 2 var.
- b₂. Tolk tuulevari, vilk vihmavari.
Krk — 1 var.
- b₃. Tükk tuulevari, vilk vihmavari.
Kõp — 1 var.
- c. Tombust tuulevari, vimbust vihmavari.
SJn — 1 var.
- d₁. Kus tompu, säääl tuulevarju; kus vimpu, säääl vihmavarju.*
* tuulevari — vihmavari (EKMS I); seal (trükised)
Norm. 150, EKMS I 1122 ja III 604; Ksi — 1(4) var.
- d₂. Kus tomp, seal tuulevari; kus vilk, seal vihmavari.
K. Leichter (Pil) seletus: «vilk = lips, s. o. kedrates linu lõngale peale tõmmatakse, mis hiljem kestana kipub ära tulema.»
Vil, Pil — 2 var.
- d₃. Kun tonk, säääl tuulevari; kun vilk, säääl vihmavari.
Trv (Vaine) — 1(2) var.
- e₁. Kus vilk, säääl vihmavari; kus tomp, säääl tuulevari.
J. Jungi seletus: «Ketraja troost ja õien-dus.»
Hls — 1 var.
- e₂. Kus on vimpu — vihmavarju, kus on tompu — tuulevarju.
EKMS II 740 ja IV 431; Amb (Kleinmann) — 1(4) var.
- e₃. Kus vilk, säääl vihmavari; kus tolk, säääl tuulevari.
Krk — 2 var.
- B. Tonk vilku toidab; tonk tuulevari, vilk vihmavari.
J. Reevitsa seletus: «Lõnga jäme koht on tonk, peenike koht nimetatakse vilguks.»
Pst — 1 var.

C. Kus sõlm, seal soe; kus tomp, seal tuulevari.

Hlj (Rehberg) — 1 var.

Vt. 10492 E.

Vrd. rl «Saks ei sallind santi lõnga»: Pingu-line vihmavari, / tombuline tuulevari (ERIA II:1 nr. 1893).

Vrd. mj AaTh 921 (H III 28, 964).

Vrd. 14201. Vilk vilgu kohta, tomp tombu kohta, riie nahk kui nahk.

14201. VILK VILGU KOHTA, TOMP TOMBU KOHTA, RIIE NAHK KUI NAHK — 1 var.

EKMS III 598 (< Vil).

Vrd. 14200. Vilk vihmavari, tomp tuulevari.

14202. MÕNI MEES LÄÄB VILLU OSTMA, TULEB NIIDETULT TAGASI — 1(3) var.

EKMS I 83 ja III 133; Vig (Laipmann).

14203. PAREM VILL VARBAS KUI KORTS KINGAS — u. 25(50) var.

Aa. Parem võib vill varba peäl olla kui korts kingas.

* Helle 351, Hupel 114, Poromenski EGr. 212, Wied. 149, Kündja nr. 48 (1883) 573, KAH EKAl 156, Schneider Elusal. Kal. (1905) 29 — 1(14) var.

*

Paremm woib will warba peäl olla, kui korts kingas, will man hoffärtig gehen, so kan man seine Commo-dire nicht haben.

b₁. —————
EKMS III 604; Hlj, Kuu — 4(5) var.

b₂. Paremb vill varbas kui korts kinges.
Kuu — 1 var.

b₃. Ennem vill varbas kui korts kingas.
A. Källo seletus: «Piab pisikest jalavarju, sis üöldasse.»
Lüg — 1 var.

b₄. Ennem olgu vill varbas kut kurts kingas.
A. Truu seletus: «Pilge kitsaste jalanoode kandmisest.»
Põi — 1 var.

B. Parem vill varbas kui krõmps kingas.
Jür — 1 var.

Ca₁. Parem vill varbas kui kurd kingas.
Kaa — 1(2) var.

a₂. Ennemine vill varbas kud kurd kingas.
Kaa — 1(2) var.

b₁. Ennem olgu vill varbas kui kurd kingas.
Wied. 33, Kündja nr. 32 (1883) 383 — 1(3) var.

b₂. Ennemini olga vill varbas kut kurd kingas.
Khk — 1 var.

D. «Ennem olgu kurd kingas kut vill varbas,» ütleb hooletu; «Ennem olgu vill varbas kut kurd kingas,» vastab hoolas.
Käi — 1 var.

Vt. 4398 L.

Ea. Parem vill varvas kui korts kandas.*
* varbas — kannas (EKMS; Kuu); korts (Rap)
Norm. 152, EKMS III 604; Kuu, Kos, Rap, Aud — 5(8) var.

b. Ennem vill varvas kui korts kandas.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

c. Ennem olgu vill varbas kui korts kannas.
Kuu — 1 var.

d. Parem on vill varbas kui korts kannas.
Lai — 1 var.

F. Parem vill varbas kui korts kontsas.
Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

Ga₁. Parep vill varbas kui korv kondsas.
Hls — 1 var.

a₂. Paremb vill varban ku korv kundsan.
Rõu — 1(2) var.

b. Paremb vill varba ku korv kundsa.
Se — 1 var.

*

H. Ennemini olgu vill varbas kui korts sukas.
EKMS IV 221 — 1?(1) var.

Vrd. kk: Sul ika parem vill varbas kui korts kingas (Kuu).

Vrd. 9975. Saabas kundsal, vill varbil.

14204. VELLATSE VEHA JA PAKLASE PALANU EI PARANA — 1 var.

Trv (Ungerson).

Vrd. 14205. Villanõ ka vihanõs, paklanõ pahanõs.

14205. VILLANÕ KA VIHANÕS, PAKLANÕ PAHANÕS — 3(4) var.

a₁. Villanõki' vihanõs, paklannõge pahanõs.

V. Pino seletus: «Ko klä veiga määnest ulli jutto aase, sis [— —] jo egäüts pahanõs, olku' hot' ku hüä inemine.»

Se — 1 var.

a₂. —
Se — 1 var.

b. Paklane ka pahanes, villane vihanes.
Norm. 104; Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

Vrd. 11: Kessi meil vihane, / vihane, villane, / pahane paglane? / Peedu meil vihane, / vihane, villane, / pahane paglane (Hel).

Vrd. 14204. Vellatse veba ja paklase palanu ei parana.

14206. VILNE VENIB, TOORES LAGUB — 11(17) var.

Aa₁. —
Jäm, Kaa — 3(9) var.

a₂. Vilne venib ja toores lagub.
Krj — 1 var.

b. Toores lagub, vilne venib.
A. Toomessalu seletused: vanasõna kasutatakse «1) kui mingi asi ei mahu kitsast kohast läbi, näit. heinakoores väravast; 2) kui mõni riidetuse on väikse võitu; 3) kui loomal on raske sünnitus ja inimesed peavad aitama.»
Krj — 2 var.

B. Küll toores lagones, mädä pudenes.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Küll toores lagonas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

D. Linane lagub, villane venib.
Kuu — 1 var.

E. Ka vilne venib.
Krj — 1 var.

F. Eks toores veni.
Hii (Tikerpuu) — 1 var.

14207. KÜLL SAA VILLAND VEDILAT, ÜLE HUULTE HUDILAT — 1 var.

Kan (Tedder).

14208. ESIMENE VILU — PÄÄSUKESE
VILU JA TEINE SAAREPUNGA
VILU — 2(4) var.

- Aa. _____
Jür (Saalverk) — 1 var.
- b. Esimene vilu — pääsukese vilu, tei-
ne saarepunga vilu.
Norm. 44, EKMS I 1198 — ?(2) var.
- B. Kui pääsuke tuleb, siis tuleb pääsu-
kese vilu.
Koe — 1 var.

14209. VIMP KANGAS, NENÄ NIIES —
2 var.

- A. _____
A. Källo seletus: vimp = viga kanga
käärimisel.
Lüg — 1 var.
- B. Lips lõime, nenä niies.
A. Källo seletus: lips = koonlast juurde
lisatud säige.
Lüg — 1 var.

14210. VINGJALE TSIALE EI SUNNI
ÜITSIGI MOLD — 1 var.

Ote (Kukrus).

14211. VINGUPILVED TOOVAD PIKKA
SADU — ?(2) var.

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 167, Is. Kal. (1904)
203.

14212. VINT LAULAB VIHMA —
1?(2) var.

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 168, Is. Kal. (1904)
204.

14213. VINTSKE IÄ OM SÜGISE, KERGE
IÄ OM KEVÄDE — 1 var.

Kam (Tamm).

14214. VIRGEDEL VANEMATEL ON
VAESED LAPSED — 1 var.

Sa (Hurt).

Vrd. 14225. Virgad vanemad, laisad lapsed,
laisad vanemad, virgad lapsed.

14215. VIRISEJAL ON SILMAD KA VIL-
LIS — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Häda igal pool,
ka võimatuil kohtadel.»
Hää.

14216. EI VIRGAL PUUDU TÖÖD EGA
LAISAL AEGA — 4(35) var.

- a. _____
Stein 13, Wied. 29, Kod. Kal. (1881) lisa
107, Kurrik SÕ 23, Kurrik 7, Kündja
nr. 32 (1883) 382, E 17, E² 41, Nurmik II
220, Kmpm. EL III¹⁰ 142, Huvit. V Lisa
14, Norm. 221, EKMS II 415; Tt
(Kreutzw.) — 1(32) var.
- b. Tegijal ei puudu tööd ega laisal
aega.
VII — 1 var.
- c. Laisal om aiga küll, virgal om tüüd
küll.
Ote — 1 var.
- d. Laisal olõ õi ao puudust, virgal
olõ õi tüü puudust.
Se — 1 var.

14217. KES VIRGA VIISURÄTI KAND,
KUI LAISKU SEÄN EI OLE —
17(18) var.

- Aa₁. Kes virga viisuräti kand, kui laiska
ei ole.*
* oleks
Hel — 2 var.
- a₂. Kessi virga viisuräti kand, kui lais-
ka maa pääl ei oles.*
* kes; oleks
Hel — 2 var.
- a₃. _____
Norm. 225; San — 1(2) var.
- a₄. Kes sis virga viisuräti kannap, kui
laisku seän ei ole.
L. Pedaja seletus: «Virk om nii virk, et
täl ei ole aiga koristada, sis laisk peäp
koristama.»
Rõn — 1 var.
- a₅. Kes virga viisud-rätid kannab, kui
laisku siän ei ole.
A. Tamme seletus: virk unustab viisud-
rätid maha, siis laisk viib järele.
Ran — 1 var.
- a₆. Kes virga viisud ja rätid kannab,
kui laiska üten ei ole.
Ran — 1 var.
- a₇. Kes virga viisu-räti kand, kui lais-
ku perän ei ole.
Nõo — 1 var.
- b₁. Kes muidu virku viisu kand, kui
laisku kah siän ei ole.
J. Tammemäe seletus: ega see sellepä-

rast virgem pole, kes teist laisaks sõlmab.

Ote v. San — 1 var.

b₂. Kui laiska ei ole, kes virga viisud järele viib.
Kan — 1 var.

c₁. Kes sis virga viisu-räti järgi kand, kui laisku kah ei ole.
Kan — 1 var.

c₂. Kes muidu virku viisuräti takast järgi vii, kui laisku kah siän ei ole.
Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.

d. Kis sis virku viisõ vedä, ku laisku seän ei olõ.
Har — 1 var.

e. Kes virga viisu-räti ära peäb, kui laisku seän ei ole.
San — 1 var.

Ba. Laisk kand virga viisu-räti iks takast järgi.
San — 1 var.

b. Laisk kannab virga viisurätid järgi.
San — 1 var.

Vrd. 14218. Kes virga vilja ära sööb, kui laisku maa peal ei ole.

14218. KES VIRGA VILJA ÄRA SÖÖB, KUI LAISKU MAA PEAL EI OLE — u. 110(155) var.

A₁a₁. ———
Tor (Ostrov) — 1 var.

a₂. Kes virga vilja ära süüb, kui laisku kua mua peal ei ole.
Amb — 1 var.

a₃. Kesse virga vilja sööb, kui laisku maa peal ei ole.
SJn — 1 var.

a₄. Kes virga villa ärä sööb, kui laiska maa pääl ei ole.
Trv — 1 var.

a₅. Kes virga vilja sööb, kui laiska maa pääl ei ole.*
* kessi (Hel, Vil); viljä (Hel), villa (San), villä (Ote); söö (Hel, Ote), süü (San); peal (trükised; Vil)
E 37, E² 41; Hel, Vil, TMr, Ote, San — 5(8) var.

a₆. Kes sis virga villa süü, ku laiska maa pääl ei ole.
Krk — 1(3) var.

a₇. Kes virga villä mudu ära söö, ku laiska maa pääl ei ole.
Krk — 1 var.

a₈. Kes virga villa ära sööb, kui laiska maa peal ei oleks.
PJg — 1 var.

a₉. Kes sis virga villa süüs, ku laiska maa pääl ei ollus.
H. Sulsenbergi seletus: laisa vabandus.
Hls — 1 var.

a₁₀. Kes virga vilja ära sööks, kui laiska maa peal ei oleks.
Vän — 1 var.

a₁₁. Kes virga vilja sööks, kui laiska maa pääl ei oleks.*
* kessi; villä; süüs (Hel); peal (Rõu); oles (Hel)
Hel, Rõu — 3(5) var.

a₁₂. Kes sööb virga vilja, kui laiska maa peal ei oleks.
Saa — 1 var.

b₁. Kes virga vilja ära sööb, kui laisku ei ole.
Pil — 1 var.

b₂. Kes siis virga vilja ää söeb, kui laisku ei ole.
JJn — 1 var.

b₃. Kissi virga villä sööb, kui laiska ei ole.*
* kes; vilja
Saa — 2(3) var.

b₄. Kesse virga vilja ära sööb, kui laiska ei ole.*
* kes; villä; är (Hlj)
Hlj (Raid), VMr — 2 var.

b₅. Kes virga vilja muidu ära sööb, kui laiska ei ole.
Norm. 225; Vän (E. Tetsmann) — 1(2) var.

b₆. Kis virga vilja siis ära sööb, kui laisku põle mette.
Rei — 1 var.

b₇. Kis virga vilja sööb, kui laiska ei ole mette.
Käl — 1 var.

b₈. Kes virga vilja siis ära sööks, kui laiska ei oleks.
Kse — 1 var.

b₉. Kes siis virga vilja ära sööks, kui laiska ei oleks.
EKMS II 416 — 1?(1) var.

b₁₀. Kes virga vilja ära sööks, kui laiska ei oleks.
Vil — 1 var.

b₁₁. Kes siis virkade vilja sööks, kui laisku poleks olevad.
Rid — 1 var.

- b₁₂. Kes virkade vilja sööb, kui laiska ei ole.
Jõe — 1 var.
- c₁. Kes virgu vilja ää sööb, kui laisku hulgas põle.
Aud — 1 var.
- c₂. Kes virga vilja ära sööb, kui laiska hulgas ei ole.
Vil, SJn — 2 var.
- c₃. Kis virga villa ää sööb, kui laiska hulgas pole.
Plt — 1 var.
- c₄. Kis virga vilja söeb, kui laiskasi hulgas ei oleks.
Kos — 1 var.
- d₁. Kis virgu villa ära süüb, kui põle laisku seas.
Vän — 1 var.
- d₂. Kes virgu vilja ära sööb, kui laisku seas ei ole.
Aud — 1 var.
- d₃. Kes virkade vilja ära sööb, kui laisku pole seas.
EKMS IV 178 — 1?(1) var.
- d₄. Kes virgate vilja sööb, kui ep ole laisku seas.
Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883) 442 — 1?(2) var.
- d₅. Kes virga vilja ära sööb, kui laiska seas ei ole.
Hää — 1 var.
- d₆. Kes virga vilja ära sööb, kui laiska pole seas.
Aud — 1 var.
- e. Kis virga villa ää sööb, kui laiska seltsis ei ole.
Tor — 1 var.
- f. Kes virga vilju ära sööb, kui laiska söömas ei ole.
Hls (Jung) — 1 var.
- A_{2a1}. Kes virga vilja ära sööb, kui maita maa peal ei ole.*
* ära; pääl (Trv)
Norm. 225, EKMS II 416; Tor, Trv, Pst, TMr — 7(10) var.
- a₂. Kes mudu virga villä süüb, kui maita maa pääl ei ole.
Pst — 1 var.
- a₃. Kessi virga villä süüb, ku maita maa pääl ei ole.*
* sööb; kui (Trv)
Trv, Pst — 3 var.
- a₄. Kes sis virga villä söö, ku maita maa pääl ei ole.
Trv — 1 var.
- a₅. Kis sis virga villa ära sööb, ku maita maa pääl ei ole.
Hää — 1 var.
- a₆. Kes sööb siis virga vilja, kui maita ei ole maa peal.
Hls — 1 var.
- a₇. Kes virga villä sööb, ku maita maa pääl ei oles.*
* vilja; ku; oleks (Trv)
Hls, Trv — 2(3) var.
- a₈. Kessi muidu virga vilja ära sööb, kui maita maa pääl ei oleks.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.
- a₉. Kes virga vilja ära sööks, kui maita maa peal ei oleks.*
* kis; villa; süüks; ku (Tor)
Tõn. R Täht. (1882) 50, Tõn. Täht. (1911 märts); Tor — 1 v. 2(11) var.
- a₁₀. Kes sööb virga vilja ära, kui maita maa peal poleks.
?Vig (Pulst) — ?(1) var.
- b. Kes virga vilja ära sööb, kui maita ei ole.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- c. Kessi virke villa söö, kui maita maa pääl ei ole.
Trv — 1(2) var.
- d. Kes virge vilja ära sööb, kui maita maa peal ei ole.
Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883) 442 — 1(2) var.
- A_{2a1}. Kes siis virga vilja sööb, kui laiskamaita maa pääl ei ole.*
* siss; villä; süüp (Hel)
Krk, Hel — 2 var.
- a₂. Kes siis virke villa söö, kui laiskumaitu maa pääl ei ole.
Trv, Vil — 2 var.
- b. Ku laiska-maita maa pääl ei ole, kis siis virga villa ära sööb.
Hää — 1 var.
- c. Kes siis virga vilju sööb, kui laiskumaitu ilman pole.
Hel — 1 var.
- A₃. Kes vilja sööb, kui laiska maa pääl ei oleks.
Nurmik II 220 — ?(1) var.
- B_{1a1}. Kes virga leiva sööb, kui laiska ei ole.
MMg — 1 var.

- a₂. Kes sis virku leiva söö, kui laisku ei ole.
Kan — 1 var.
- a₃. Kes virkade leiva siis ära sööks, kui laiska ei oleks.
Lai — 1 var.
- a₄. Kes virga leiva ära sööb, kui laisku olemas ei oleks.
Trt — 1 var.
- a₅. Kes virga leevä süüb, kui laisku ei oles.
Ran — 1 var.
- a₆. Kes virga leiva ära sööks, kui laisku ei oleks.
Pil — 1 var.
- b₁. Kui laisku ei ole, kes siis virga leiva ära sööb.
Pal — 1 var.
- b₂. Ku laisku es olösi, kes virku leevä ar süü.
Se — 1 var.
- c₁. Kes virku leiva süüb, kui laisku siän ei ole.*
* kessi; leevä (Vas), levä (Vön); sööb (Puh, Röp), süüp (Kam), süü (Vön, Vas); sehen (Röp), siah; ei olö (Vas)
TaL, Röp, Vas — 6(8) var.
- c₂. Kes siis virku leiva sööb, kui laisku sees ei ole.
Kam — 1(2) var.
- c₃. Kes siss virku leevä süü, ku laisku seen ei olö.
Röu — 1 var.
- d. Kes virkade leiva sööb, kui laisku hulgas ei ole.
Ksi — 1 var.
- e₁. Kes virku leevä süü, ku laisku maa pääl ei ole.
Plv — 1 var.
- e₂. Kes siis virku leeva sööp, kui laisko maa pääl ei ole.*
* leiba; sööb; lalsa (trükis)
Stein 28; Vö-Se (Stein) — 1(8) var.
- e₃. Kes sis virko leibä sööse, kui laisko maa pääl ei ole.
Wied. 63 — ?(1) var.
- e₄. Kes virga leivä söö, kui laisku maa pääl ei olö.
Röu — 1 var.
- e₅. Kes sös virku leevä süüs, ku laisku maa pääl es olös.
Urv — 1 var.
- e₆. Kes virga leeva ära süüb, ku laiska maa pääl poleks.
Kod — 1 var.
- B₂. Kes virku koorigu süü, ku laisku sian olö öi.
Röu — 1 var.
- C_{1a1}. Kes virga vara ära sööb, kui laisku ei ole.
Kos — 1 var.
- a₂. Kes virga vara sööb, kui laisku ei ole.
Amb — 1 var.
- a₃. Kes virga vara ära sööb, kui laiska ei ole.
?HJn (Kuusik) — 1?(1) var.
- a₄. Kes sööb virga vara ära, kui laiska ei oleks.
KAH Loe 19 — 1(5) var.
- a₅. Kes virkude vara siis sööks, kui laisku ei oleks.
Rak — 1 var.
- b. Kes virkade varanduse ära sööb, kui laiska ei ole.
Lai — 1 var.
- c₁. Kessi virga vara süüb, kui laiska maa pääl ei ole.
Trv — 1(2) var.
- c₂. Kes siis virga vara sööb, kui laiska maa peal pole.
E 36 — ?(1) var.
- C₂. Kes süüs virga vara ära, kui laiskamaita maa pääl ei ole.
Rön — 1(2) var.
- Da. Kis virka oma ära sööb, kui laiska põle.
Koe — 1 var.
- b. Kis virka oma ära sööb, kui laiska põleks.
Koe — 1 var.
- E. Kis kärma vara ära sööb, kui laisku hulgas põle.
Tür — 1 var.
- F. Kiese kärmede tüö ärä süüb, kui laiska maa pääl ei ole.
Lüg — 1 var.
- G. Kui laiska ei oleks, kes siis rikaste leiva sööks.
Plv — 1 var.
- Vt. 9652 C.
- H. Laisad söövad virga vilja.
Saa — 1 var.

Vrd. 11602. Kes sis tarko leevä sõõse, ko ullõ olõ õi.
14217. Kes virga viisuräti kand, kui laisku seän ei ole.

14219. KES VIRKU LÄHÄB SUNDIMA, VIRK SUNNIB ISEGI — 1?(9) var.

* läheb (trükised)

Stein 28, Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883) 442; ?Tt (Kreutzw.).

14220. KES VIRK KÖNELEMA, SII VIRK TÕUD TEGEMÄ — 1 var.

Ote (Vahe).

Vrd. 14222. Kes virk sõõma, si virk kõnelema.
14221. Kes virk on sõõma, see laisk on tõõs.

14221. KES VIRK ON SÕÕMA, SEE LAISK ON TÕÕS — 1?(1) var.

?Saa (õpil.).

Vrd. 9896, näit, B: Kes virk sõõma, see virk tõõle.

14220. Kes virk kõnelema, sii virk tüüd tegemä.

14222. KES VIRK SÕÕMA, SII VIRK KÖNELEMA — 1(3) var.

Norm. 153, EKMS III 1045; Ote (Vahe).

Vrd. 14220. Kes virk kõnelema, sii virk tüüd tegemä.

14223. KUST VIRKU MUIDU ÄRA TUNTAS, KU LAISKU EI OLE — 1 var.

Krk (Sarv).

Vrd. 6003. Lolle peab ikka olema, muidu ei panda tarku tähele.

14224. MIS VIRK ÜHE TUNNIGA, SEDA LAISK KOLME PÄEVAGA — 1 var.

Pil (Järv).

14225. VIRGAD VANEMAD, LAISAD LAPSED, LAISAD VANEMAD, VIRGAD LAPSED — 20(40) var.

A.

Sa (R. Kallas v. anon.) — 1(3) var.

Ba. Virgal emal laisa latse, laisal emal virga latse.

Ote, Vas v. Se (Sandra) — 2(4) var.

b. Laisa imal umma virga latse, virga imal umma laisa latse.
Vas — 1 var.

c. Virk ema kasvatab laisad lapsed, laisk ema kasvatab virgad lapsed.
Kaa — 1 var.

d. Laisk ema kasvatab kärmed lapsed, kärme ema, laisad lapsed.
Krk — 1 var.

Ca. Virgal emal on laisad tütre ja laisal emal virgad tütre.
Ann — 1 var.

b. Virk ema kasvatab laisa tütre ja laisk ema kasvatab virga tütre.
Kos — 1(2) var.

Da. Virgadel vanematel on laisad lapsed.
Kär — 1 var.

b. Kärmed vanemad, laesad lapsed.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

E. Laisad vanemad, virgad lapsed.
Norm. 169, EKMS II 438 — 2(3) var.

Fa. Agar ema, laisad lapsed.
Norm. 169, EKMS II 437; Kär — 1(4) var.

b. Virk ema, laisad lapsed.
E² 40; Kuu — 2 var.

c. Virk ema kasvatab laisad lapsed.*
* kasvab (Sa)
Käi, Jäm, Sa (Veäster) — 3 var.

d. Virk ema kasvatab hulga laisku lapsi.
Saa — 1 var.

Ga. Virgad emad, laesad tütre.*
* laisad (trükised)
Kas. Talur. Kal. (1899) 62, Linda nr. 50 (1898) 829; Rap v. Mär (Poom) — 1(3) var.

b. Kus virk ema, sää laisk tüttar.
Hlj — 1 var.

H. Virge ema kasvatab pehmed tütre.
Wied. 208, Kündja nr. 4 (1884) 46, Norm. 169, EKMS I 1058, II 439 ja IV 178 — 1(8) var.

Vrd. 14214. Virgedel vanematel on vaesed lapsed.

14226. Virgad vanemad, viksid lapsed.
917. Hea isa kasvatab paha lapse, aga paha isa kasvatab hea lapse.

14226. VIRGAD VANEMAD, VIKSID LAPSED — 2 var.

A.

Vig (Priimets) — 1 var.

B. Kurjad isad, viksid tütreid.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vrd. 14225. Virgad vanemad, laisad lapsed,
laisad vanemad, virgad lapsed.

**14227. VIRGAD VIIASSE MEHELE,
TARGAD TÖISELE TALULE —**
5—7(11) var.

Aa. —————*

* viiakse; teisele (trükised)

Norm. 184, EKMS II 100; MMg — 1(3)
var.

b. Viksid viiakse mehele, targad tei-
sele talule.

EKMS II 100 — ?(1) var.

B. Viksid viiakse mehele, targad pan-
nakse tanule.

Norm. 184; Ksi (Kool) — 1(2) var.

C. Virgud viiakse mehele, aga kõrgil
keivad kosilased.

Rid — 1 var.

D. Virgad viiakse mehele.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

E. Viksid viiakse mehele.

Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 3(3) var.

Vrd. 14172. Viksid viia viisi tõttu, kõrgid kena
kõnni tõttu, töö tõttu tütarlapsed.

**14228. VIRGA HOBUSEGA PIITSA EI
OLE TARVIS — 2 v. 3(4) var.**

Aa. —————

Norm. 94; Jõe (Must) — 1(2) var.

b. Kui hobune hia, piitsa põle tarviski.
Tür — 1 var.

B. Virgalõ hobõsõlõ ei olõ piitska vaja,
a uhja.

?Vas (Jõgeva) — 1?(1) var.

Vrd. 5355. Laisk hobune veab piitsa sunnil.

**14229. VIRGALE SUAB VITSALIIGUTU-
SEST, TUIM EI TUNNE
TEIBASTKI — 1 var.**

Ksi (Riomar).

**14230. VIRGAL UM SUVINE OÜ PIKEMB
KUI LAISAL TALVINE* — 1(2)
var.**

* on; õõ; pikem (Norm.)

Norm. 221; Vas (Lenzius).

**14231. VIRGAL VAHIB NÄLG AKNA
TAGAN, AGA LAISAL USSE
TAGAN — 3(17) var.**

A. —————

Ote (Grossschmidt) — 1 var.

Ba. Virk töötegi ja ei koole kunake näl-
ga. Nälga kaep küll tema aknast sisse,
ent ei julgu läve pääle tulla.

Trt. Vör. Kal. (1837) 47 — 1(7) var.

b. Virga mehe aknast vaatab nälga küll
sisse, aga ega ta teda sisse ei lase.
Laakm. ER Kas. Kal. (1891) 12 — ?(1)
var.

c. Usina uksest vahib vahest nälga küll
sisse koa, aga tuppa ei julge ta
mette tulla.

Vig (Priimets) — 1 var.

d. Virgal nälga nurga taga, vahib küll
vahest aknast sisse, ei tule siiski üle
läve.

E MVH 15 — ?(2) var.

Ca. Ei nälga nähta virga peres ega usi-
na talu ukse ees.

Tõn. Täht. (1910 nov.), Tõn. RP 306 —
?(2) var.

b. Nälga ei viibi virga talus, istu ei usi-
na uksele.

?VJg (Serm) — ?(1) var.

*

D. Laiskus ei viibi virga uksele.

Nurmik II: 233 — ?(2) var.

Vrd. ka Laakm. Mr Kal. (1862) 36: Kes tööd
tahab teha, saab ikka oma leiba, sest
nälga vaatab seda töötegitjat aga läbi
akna, tuppa ei tohi ta mitte tulla (ju-
tus «Vana Hindreku õpetuse sanad»).

**14232. VIRGAL VILLA, LAISAL LAMBA
— 3 var.**

Rõu.

Vrd. 14292. Võhul olõ õi villu, laasal lambid.

**14233. VIRGALÕ HOBÕSÕLÕ OM OHJA
TÄHTSÄ, LAISALÕ RUUSK —**
1(2) var.

a. —————

Kam (Siimus) — 1 var.

b. Virgale hobusele on ohjad tähtsad,
laisale roosk.

Norm. 62 — ?(1) var.

**14234. VIRGA POOLE VAATAB IGAÜKS,
LAISA POOLE PÖÖRAB SELGA
— 1 var.**

Aks (Millert).

14235. VIRKA KITÄ, LAISKA LAIDA,
HÄÄD HÄLLITA, KURJA HURJUTA
— 1(4) var.

a. _____ *

* kiida (Norm.)

Norm. 174; Nõo (Speek) — 1(3) var.

b. Virka kiida, laiska laida, head helli-
ta, kurja hurjuta.
EKMS I 1058 — ?(1) var.

Vrd. 5333. Laisal palju laitjaid, virgal palju
kiitjaid.

14236. VIRKA TIIT, VUSSI LÄTT — kuni
2(2) var.

a. _____

?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

b. Ruttu tiit, vussi lätt.

?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

14237. VIRK JOOKSEB KOLM KORDA
ÜMBER TOA, AGA LAISK EI SAA
KORDAGI — 1 var.

Lai (Tammepuu).

14238. VIRK KÄIB VIIS KORDA, LAISK
KATKESTAB KORRAGA — u.
50(70) var.

A₁a₁. _____ *

* kōrda — kōrraga (Lüg, Jõh, Trm)

Norm. 222, Vih. VER 186; Vi, Trm —
6(8) var.

a₂. Virk käü viis kōrd, laisk kaksōs kōr-
raga.

?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.

a₃. Virk käib viis korda, laisk katkes-
tab ühe korraga.

Kad, Lai, ?Nõo (Leitu) — 2 v. 3(3) var.

a₄. Virk käib viis korda, laisk katkes-
tab ühe korraga ära.*

* ää (Plt)

SJn, Plt — 2(3) var.

a₅. Virk käib viis korda, laisk korraga
katkestab.

Vil (Suurkask) — 1 var.

a₆. Virk käib viis korda, laisk korral
katkestab.

KAH Loe 20, Kruus 37, VP Aabits (1883)
lk-ta — 1(7) var.

a₇. Virk käib viis korda, laisk ühe kor-
ra ja katkestab.

VMr — 1 var.

a₈. Virk käib viis korda, laisk käib kor-
ra ja katkestab.

VMr — 1 var.

a₉. Virk käib viis kōrda, laisk katkestab
ühe vuoriga.

Lüg — 1 var.

a₁₀. Virgal saab viis korda käia, laisk
katkestab ühe korraga.

Pil — 1 var.

b. Virk käib viis korda, laisk venitab
korraga.

VNg — 1 var.

c. Virk käib viis korda, laisk tapab ühe
korraga ennast.

Amb — 1 var.

d. Laisk rabab korraga, aga virk käib
viis korda.

Kos — 1 var.

A₂. Virk kannab viis kōrda, laisk kōrra
ja katkestab.

TMr — 1 var.

A₃a₁. Virk viib viis korda, laisk katkestab
korraga.*

* kakestab (Plt)

EKMS II 417; Kuu, Plt — 3(4) var.

a₂. Virk viib viis kōrda, laisk katkistap
kōrraga.

Trv — 1 var.

b. Virk viib viis korda, laisk ahmab
korraga.

Hel — 1 var.

c. Virk viib viis korda, aga ei reveta,
laisk aga viib korraga ja revetab.

Jõh — 1 var.

Ba. Virk käib viis korda, laisk katkestab
kahega.

Hlj — 1 var.

b₁. Virk viip viis kōrda, laisk kakestap
kaits kōrda.

Ote — 1 var.

b₂. Virk viib viis korda, laisk katkestab
[kaks] korda.

Kam — 1 var.

c. Virk käib viis kord, laisk katsub
kahega ja katkestab.

Rak — 1(2) var.

C₁a₁. Virk käib viis korda, laisk kannab
ja katkestab.

Norm. 222, EKMS IV 961; Nis, MMg, Trt
— 3(6) var.

a₂. Virk käi viis kōrda, laisk kand ja
katkestat.

Ote? (Sarv) — 1 var.

- b. Virk viib viis korda, laisk kannab ja katkestab.*
* kõrd (Võn)
EKMS II 417; TaP, Võn — 3(4) var.
- c. Virk käib viis-kuus korda, laisk kannab ja katkestab.*
* kõrda (MMg, TMr)
EPost. nr. 2 (1889) 3; Tln, MMg, TMr — 4(5) var.
- C₂. Laisk kannab ja katkessab, virk käib mitu kõrda.
MMg — 1 var.
- D. Seni virk viib viis korda, kui laisk kakestab.
Ksi — 1 var.
- Ea. Virk käib viis kõrda, laisk ühe kõrra.
Jõh — 1 var.
- b. Virk viib viis kõrda, laisk viib ühe kõrra.
Plv — 1 var.
- c. Virk jõuvab viis kõrda, laisk ühe kõrra.
Lüg — 1 var.
- F. Virk viib viis korda, laisk haigutab ainukse kallal.
Pil — 1 var.
- Ga. Laisk katkestab korraga.
JMd — 1 var.
- b. Laisk ennem ennast katkendab, kui kaks korda käib.
Hlj — 1 var.
- H. Virk käib viis korda, laisk kootserdab korra.
?Vig (Priimets) — ?(1) var.
- I. Viisakas teeb viis korda, laisk teeb ühe korraga.
?Amb (Kleinmann) — ?(1) var.
- J. Laisk käsi käeb ja kakestab, virk käsi viis kord.
?Võn (Hildebrand) — ?(1) var.
- Vrd. 14244. Virk virgub viis kõrda, mait ei liigu maastiki.
14239. VIRK KÄSI LEIAB IGAL POOL LEIBA — ?(32) var.
- a. _____
Einer EKÖ⁴ 64, E 93, E² 40, Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 17, Norm. 220, Vih. VER 185 — ?(31) var.
- b. Osav käsi leiab igal pool leiba.
Einer EKÖ⁴ 64 — ?(1) var.
- Vrd. 978. Hea tööline saab igalt poolt tööd ja leiba.

281. Oks ametimees saab igas paigas leiba.

12458. Kes tööd teeb, see leiba leiab.

14240. VIRK MUSTALE, MUST VIRGALE — 1 var.

Kan (Tedder).

14241. VIRK ON VÖTMAS IGAL POOL, LAISAL EI LAGUNE KUSAGIL — 2 v. 3(4) var.

A. _____

Sirvil. (1899) 55; Kaa (Pea) — 1 v. 2(3) var.

B. Virk on võtma igalt poolt, laisal annab aega elada.

Hls (Söggel) — 1 var.

14242. VIRK VIGASID PARANDAB, LAISK LAIALI LAUTAB — u. 10(18) var.

a. _____*

* laiale (Wied., Kündja, E; Hel); lautab (Wied., Kündja; Hel)

Wied. 208, Kündja nr. 4 (1884) 46, E 93, E² 40, Norm. 222, Vih. VER 186, EKMS II 417 ja IV 178; Hlj, ?Vig (Priimets), ?Vil (Leoke), Hel — u. 5(13) var.

b. Virk vigu parandab, laisk laotab laialli.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

c. Virk parandab viga, laisk laotab laiali.

V. Eenveere (Kul) seletus: laisk ei taha juurde õppida ja unustab sellegi ära, mis ta on kunagi õppinud; virk aga õpib eluaja ja saab targaks.

Kul, Rap v. Mär (Poom), Kär — 4 var.

14243. VIRK VIISAKAS, LAISK LOHAKAS — 1 var.

Vil (Meomuttel).

14244. VIRK VIRGUB VIIS KÕRDA, MAIT EI LIIGU MAASTIKI — 1 var.

Trv (Ungerson).

Vrd. 14238. Virk käib viis korda, laisk katkestab korraga.

14245. VIRK ÄRKAB, SIIS TORKAB, AGA LAISK JÄÄB LAMAMA — 1 var.

Lüg (Källo).

Vrd. kk: Kui ärkab, siis torkab (Sim).

14246. VÄLJASTPOOLT VIRK, SEEST-
POOLT SITT — 1?(2) var.

Körber VRMK 54.

14247. VIRN VIRNAGA, VARN VARNAGA
— 1 var.

SJn (Köstner).

14248. VIRTSAHAUD OM PÖLLUMEHE
KULLAHAUD — 2(3) var.

a. _____

Laakm. Mr Kal. (1862 märts) — 1 var.

b. Virtsaaug talupoja kullaauk.

Rõn (anon.) — 1(2) var.

Vrd. 11153. Sõnnik on põllumehe kuld.

14249. VIRULANE VILJAPUNNI, HARJA-
KAS AGANEPUNNI — 4(24) var.

A. Viru mees viljapulli, Harju mees
aganapulli, rannamees rabakalitsa.
Kad — 1(2) var.

B. _____*

* harjalane (Wied., Kündja, EKMS); aga-
napunni (Stein, Wied., Kündja, EKMS)

* Helle 360, Hupel 118, Stein 69, Wied.
208, Kündja nr. 4 (1884) 46, KAH EKAI
160, E² 80, EKMS IV 277 — 1(17) var.

*

*Wirrolane wilja punni, harjakas haggane punni in
Wierland ist man rein Brodt in Harrien Raf.*

C. Virolal vinnipunni, sõrulal sõnnipun-
ni, viis vinni haganepunni.
Sa (Rosenplänter) — 1 var.

D. Läänlane lebalull, harjakas agana-
punn.
Rap v. Mär (Poom) — 1(4) var.

14250. PAREMB VIRVE VIIS PAARI KUI
MALUHAUA TUHAT — 2 var.

S. Hirrendi seletus: «Virvelahes on var-
juline ja maie vahel kerge merel olla,
ehk saagugi vähem kalu kui Malu-
hauast.» E. Lindströmi seletus: «Nii õeldi
võrdluseks kalapüügi kohta Virve rannast
ja Maluhauas, kus sügisel tuli võrke
sügavast üles tirida.»

Kuu.

14251. VISADUS VIIB VÕIDULE —
? kuni 2(9) var.

Aa. _____

Pet. EKLR I 18 — 1?(1) var.

b. Visadus võidab.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Ba. Väsimata töö viib võidule.

Tõn. Täht. (1909 juuni), Norm. 212 —
?(4) var.

b. Väsimata töötamine viib võidule.

Tõn. Täht. (1909 sept.) — ?(3) var.

Vrd. Tõn. RP 299: Järele jätmata ja väsi-
mata töö viib võidule (Vergilius).

14252. TAADE VISKAT, EEN LÖVVÄT —
8(24) var.

Aa. _____*

* leiad (trükis)

Stein 63; Võ-Se (Stein) — 1(5) var.

b. Taha viskad, eest leiad.

Wied. 177, Kündja nr. 52 (1883) 622, E
81, E² 85, Reiman KTr V 26 — ?(10)
var.

B. Ette hiidät, pärast lövvät.

Rõu — 1 var.

C_{1a}. Mia ette heidad, see peräh lövväd.
Vas — 1 var.

b. Mis ette heidat, too perast lövvat.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

C₂. Mis ette pillut, tuu peräh lövvät.
Se — 1 var.

C₃. Mis ette visatakse, see takka leitak-
se.
Kei — 1 var.

D. Kivvi ette viskat, iin lövvät.
Urv — 1 var.

E. Takast otsit, iist lövvät.
Räp — 1 var.

14253. ÄRÄ VISKA TÖESE PÄÄLE
KIVIGA, KUI SUL ENDÄL
SUDÄ MUST — 1 var.

Ran (Tamm).

14254. EGA VITS SÜÜDI PÖLE, KU
KÄSI LÖÖB — 1 var.

Hää (Mäesalu).

14255. KES VITSA EI PRUUGI, VIH-
KAB OMA POEGA — 6(11) var.

Aa₁. _____

Krj (Mägi) — 1 var.

- a₂. Kes vitsa ei pruugi, see vihkab oma poega.*

* vihkab; poiga (Ran)

Trt, Ran — 2 var.

- a₃. Kes oma vitsa ei pruugi, see vihkab oma poega.

?Trt? (õpil.) — ?(5) var. Vastused küsitluskavale.

- b. Kes oma vitsa ei pruugi, see vihkab oma last.

Põi — 1 var.

- c. Isa, kes oma vitsa hoiab, see vihkab oma last.

Hel — 1 var.

- B. Kes oma vitsa ei pruugi, vihkab oma poega, kes teda armastab, võtab teda aegsast karistada.

Kod (Nõu) — 1 var.

- Vrd. Op. sön. 13,24: Kes omma vitſa ei pruugi, ſe vihkab omma poja; agga kes tedda armastab, ſe wõttab tedda aegſaste karistada.

14256. KES VITSATA KASVAB, ON HARULINE ÕNNELAPS* — 1?(6) var.

* haruldane (Kündja), aroline (Stein)

Stein 28, Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883) 442; ?Tt (Kreutzw.).

14257. VII I VITS HAUDA, KUTSU UI KULATSK TAGASI — 3(4) var.

- A. Vits ei vii hauda ega sai ei too tagasi.

Krk — 1 var.

- B. _____

J. Sandra seletus: kulatsk on salast kuklike.

Norm. 169; Vas v. Se — 1(2) var.

- C. Vits vii kalme, a kulatsk tuu ui kalmest.

Lut — 1 var.

- Vrd. 9775. Ei vii rist hauda, ei kutsu kulust tagasi.

14260. Vits hääh käeh, kulatsk kurah käeh kasvada last.

14258. VITSAGA PEKSMINE LAST EI TAPA — 2 kuni 3(3) var.

- Aa. _____

Vig (Prilmets) — 1 var.

- b. Ega vits last tapa.

Vig — 1 var.

- B. Isa vits ei tapa last ära, küll aga ilma vits.

?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

14259. VITSA VÄÄNA VIIDE MOODI, PALKI EI PAINUTA POOLDE MOODI — 1(2) var.

VMr (J. Elken).

- Vrd. 14264. Väana vitsa, kui vits väändib.

14260. VITS HUÄH KÄEH, KULATSK KURAH KÄEH KASVADA LAST — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

- Vrd. 14257. Vii i vits hauda, kutsu ui kulatsk tagasi.

14261. VITS KASUTAS HÄÄ LATSE — 1 var.

Räp (Poolakess).

- Vrd. 14263. Vits teeb hää lapse, selge leib suure mehe.

14262. VITS OM VIHA ROHI — 1 var.

Trv (Ungerson).

14263. VITS TEEB HÄÄ LAPSE, SELGE LEIB SUURE MEHE — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

- Vrd. 14261. Vits kasutas hää latse.

14264. VÄÄNA VITSA, KUI VITS VÄÄNDIB — u. 205(300) var.

- A₁a₁. _____*

* väänä (Kuu), veana (Kad, Trm), viana (Trm), viänä (Kod); ku (Kuu); väändub (Norm.; Kuu, Jõe, Pst, TMr, Tt), veandib (Kad, Trm), viandib (Trm), viändib (Kod), väändü, väändüb (Kuu)

Stein 66, E² 34, Norm. 174; Kad, Sim, Amb, Kuu, Jõe, Pst, Trm, Kod, TMr, Tt (Vilberg ja anon.) — 16(21) var.

- a₂. Väänä siis vitsa, kui vits väändib.*

* viana — viandib (Amb)

Jõh, Amb — 2 var.

- a₃. Väana vitsa siis, kui vits väändib.*

* sis; väändub (Pst)

Vai, Kuu, Jõe, Pst, Pal — 5 var.

- a₄. Väänä vitsa siis, kui vits veel väändib.

KJn — 1 var.

- a₅. Vääna siis vitsa, kui vits veel vään-
dub.
Kam — 1 var.
- a₆. Väänä vitsa viel siis, kui vits vään-
dib.
Lüg — 1 var.
- a₇. Viana ikke siis vitsa, kui vits vian-
dib.
Ksi — 1 var.
- a₈. Vääna vitsa seenikaua, kui vits veel
väändib.
Pal — 1 var.
- a₉. Vääna vitsa, kui ta veel väänub.*
* väändib (Amb v. JMd), väänib (JMd)
Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45; Amb
v. JMd (õpil.), JMd — 3(4) var.
- a₁₀. Viana vitsa siis, kui ta veel viandib.
Iis — 1 var.
- a₁₁. Vääna vitsa, kuni see veel väänab.
Pal — 1 var.
- a₁₂. Viänä vitsa, kui viändib.
Kod — 1 var.
- a₁₃. Vääna vitsa, kui veel väändib.*
* väändub (E)
E 92; Hlj — 1(3) var.
- a₁₄. Viänä vitsa, kunni viändub.
Kod — 1 var.
- a₁₅. Vääna vitsa nii kaua, kui veel vään-
dib.
Pal — 1 var.
- a₁₆. Vääna siis, kui vits väändib.
Hel — 1 var.
- b₁. Vääna vitsa, kui vits väänata an-
nab.*
* väänta (Hlj), väända (Koe, Põi, Vän,
Hää, Vil, TMr); ku (Hää)
Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45; Hlj,
Koe, HMd, Põi, Vän, Hää, Trv, Vil, TMr
— 14(16) var.
- b₂. Vääna vitsa, kui vitsu annab vään-
da.
Krj — 1(3) var.
- b₃. Vääna vitsa siis, kui vits väända
annab.*
* väänata (Rap v. Mär)
Rap v. Mär (Poom), Aud, Vän — 3 var.
- b₄. Vääna siis veel vitsa, kui vits vään-
da annab.
Saa — 1 var.
- b₅. Vääna vitsa nii kaua, kui vits vään-
da annab.
Sa (Ed. Kallas) — 1 var.
- b₆. Vääna vitsa sel ajal, kui vits vää-
nata annab.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₇. Vääna vitsa, kui ta väända annab.
Kaa, Vän, Vil — 3(4) var.
- b₈. Vääna vitsa, kui ta annab väänata.
Tür — 1 var.
- b₉. Vääna siis vitsa, kui ta väända
annab.*
* väena (Kaa), väenda (Kaa), väänata
(VNg)
VNg, Kaa, Trv — 4(5) var.
- b₁₀. Vääna vitsa siis, kui ta väända an-
nab.*
* väänä; sös; ku; väändä (Trv)
Pha, Trv — 2 var.
- b₁₁. Vääna vitsa siis, kui ta veel väänata
annab.
Pha — 1 var.
- b₁₂. Vääna vitsa sõni, ku ta väända an-
nab.
Vil — 1 var.
- b₁₃. Vääna vitsa nii kaua, kui ta väända
annab.
Tln — 1(3) var.
- b₁₄. Väena vitsa sel ajal, kui ta väända
annab.
Khk, Kaa — 2 var.
- b₁₅. Vääna vitsa sis, ku sii viil väända
annab.
Hls — 1 var.
- b₁₆. Vääna siis veel vitsa, kui see vään-
da annab.
Saa — 1 var.
- b₁₇. Vääna vitsa siis, kui annab vään-
da.
Kär — 1 var.
- c. Vääna vitsa, kui ta väända sünnib.
SJn — 1 var.
- d. Vääna vitsa siis, kui see väänata la-
seb.
Pal — 1(2) var.
- e. Vääna vitsa, kui vits käända annab.
Plt — 1 var.
- f. Väänä vitsa siis, ku vits vääרב.
Trv — 1(2) var.
- g. Vääna vitsa, kuni ta kannatab.
Vil — 1 var.
- h₁. Vääna vitsa, kui vits paindub.
Plt — 1 var.
- h₂. Väänä vitsa, kui veel vits paindub.
Kuu — 1 var.

- h₃. Vääna vitsa, kui ta painub.
Pal — 1 var.
- h₄. Viana siis vitsa, kui ta painub.
Ksi — 1 var.
- h₅. Vääna vitsa senikaua, kui ta paen-
dub.
Ann — 1 var.
- h₆. Vääna vitsa, kuni see veel painub.
Vil — 1 var.
- h₇. Vääna vitsa nii kaua, kui paenub.
Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45; Tt
(Kreutzw.) — 1(3) var.
- h₈. Veana vitsa siis, kui paindub.
Plt — 1 var.
- i₁. Kääna vitsa, kui vits käänus.
Kan — 1(2) var.
- i₂. Käänä sis vitsa, kui vits käändub.
Nõo — 1 var.
- j. Kääna vitsa, kui vits väändib.
As (Kuusik) — 1 var.
- k. Käänä sõs vitsa, kui ta viil painus.
Ote — 1 var.
- l. Kääna vitsa, kui ta viil nõrgus.
Ote — 1 var.
- m. Nõrgute vitsa, kui vits nõrgus.
Hel — 1 var.
- n₁. Painuta vitsa, kui vits paindub.
Lüg — 1 var.
- n₂. Paenuta vitsa senis, kui vits pae-
nus.
Kam — 1 var.
- n₃. Painuta vitsa sis, kui ta painub.
Võn — 1 var.
- n₄. Painuta vitsa viil sis, kui ta pain-
dub.
Hel — 1(2) var.
- o. Painuta vitsa, kui vits painduda
annab.
Linda nr. 40 (1896) 635 — 1?(1) var.
- p. Murra vitsa, kui vits murda annab.
Hää — 1 var.
- A_{2a1}. Vääna vitsa, kui vitsa väänamise
aeg on.*
* viana (Kos); vianamise (Kos), vään-
mise (Vig, Põi, Trv v. Rõu)
Tür, Kos, Juu, Vig, Põi, Trv v. Rõu
(Siipson) — 7(10) var.
- a₂. Vääna vitsa, kui vitsa väänamise
aega.
Sa (Allas) — 1 var.
- a₃. Vääna vitsa vitsa väänmise aeg.
Vig — 1 var.
- a₄. Vääna vitsa vitsa väänamise ajal.
Vig — 1 var.
- a₅. Vääna vitsa, kui väänamise aeg.
Ez 34; Vig — 1(3) var.
- b. Käänä vitsa, kui vitsa käänmise aig
om.
Ote — 1 var.
- c. Keera vitsa, kui vitsa keeramise aeg
on.
Põi — 1 var.
- d. Murra vitsa, kui vitsa murdmise aeg
on.
Krj — 1 var.
- e₁. Vääna vitsa, kui õige aeg on.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- e₂. Vääna vitsa õigel ajal.
Pal — 1 var.
- f. Vääna vitsa, kui paras aeg.
SJn — 1 var.
- g. Vääna vitsa lapsele, kui paras aeg
on.
As (Pint) — 1 var.
- h. Paenuta vitsa õigel ajal.
Puh, Ran — 2 var.
- i. Tarvita vitsa õigel ajal.
Puh — 1 var.
- A_{3a1}. Vääna vitsa sel ajal, kui vits nõ-
der.
Lindf. (1856) 56 — ?(2) var.
- a₂. Vääna vitsa sellal, kui vits nõder
on.
EKMS II 1177 — ?(1) var.
- a₃. Vääna vitsa, kui vits nõtr on.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.
- a₄. Vääna vitsa, kui vits nõdr.
Ris — 1 var.
- b. Veana vitsa, kui see alles nõrk on.
VMr — 1 var.
- c₁. Vääna vitsa siis, kui vits noor on.
Khk — 1 var.
- c₂. Vääna vitsa, kui vits veel noor on.
SJn — 1 var.
- c₃. Vääna vitsa, kui ta noor oo.
Aud — 1 var.
- c₄. Vitsa väänatakse, kui ta alles noor
on.
Wied. 208, Kündja nr. 4 (1884) 46 — 1(2)
var.
- d. Vääna vitsa, kui vits veel veike on.
SJn — 1(2) var.

- e₁. Vääna vitsa, kui vits peen on.
Rak — 1 var.
- e₂. Veana vitsa, kui vits peenike on.
Lai — 1 var.
- e₃. Vääna vitsa, kui ta alles peenike on.
Hls — 1 var.
- e₄. Vääna vitsa, kui alles peenike.
E² 92 — ?(1) var.
- f. Väänä vitsa, ku vits alle pehme om.
Hls — 1 var.
- g. Vääna vitsa, kui ta alles paenduv on.
Vig — 1 var.
- h. Murra vitsa, kui vits veel nõrk.
E 58, E² 34 — ?(4) var.
- i. Murra vitsa, kui ta veel nõder on.
Khk — 1 var.
- A₄. Hakka siis veel vitsa veanama, kui vits änam ei veandi.
Koe — 1 var.
- B. Noorelt on vits väanetav.
Rootsl. Elut. Kal. (1901) 19 — ?(2) var.
- C. Vääna vitsa väädist pääst.
Trm — 1 var.
- D. Vääna vitsa võsult.
EKMS I 1058 ja III 580 — 1(2) var.
- E_{1a}. Vääna vitsa sel ajal, kui vits nõder on, ära mine siis väanama, kui saab suureks kasnud.*
* kasvanud (Wied., Kündja, KAH)
* Helle 359, Hupel 118, Beitr. XI 149, Poromenski EGr. 224, Körber VRMK 39, Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45, KAH EKAl 159 — 1(22) var.
- *
Wäna witsa sellal (sel ajal) kui wits nõdder on;
älla (ärra) minne siis wänama, kui saab suureks kas-
nud, beuge ihm den Rücken, weil er noch jung ist.
- b. Väänä vitsa, kui on väänämise aig, midä sa suurele enämb tied.
Lüg — 1 var.
- c. Viana vitsa, kuni ta viandib, saab suureks, siis on hilja.
JJn — 1 var.
- E_{2a}. Vääna vitsa, kui vits nõder on, ära mine väanama, kui sitkemaks on kasvanud.*
* nõdr; kasnud (Wied., Kündja)
Stein 66, Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45 — ?(4) var.
- b. Vääna vitsa, kui vits väändub, ära siis enam püünda väända, kui ta juba kanges kasunu.
Trv — 1 var.
- E₃. Vääna vitsa, kui ta veel väändib, ei enam väändi, kui ta jämedaks on kasvanud.
Kuu — 1 var.
- E_{4a}. Väena vitsa, kui ta väenda annab, mine väena siis veel, kui ta ei anna enam väenda.
VII — 1 var.
- b. Vääna siis vitsa, kui vits väända annab, aga ära siis vitsa vääna, kui enam väända ei anna.
Saa — 1 var.
- E₅. Pessä siss, kui vits väänäp, ärä seda enam väänä, mis väänäte ei anna.
Nõo — 1 var.
- E_{6a}. Vääna siis vitsa, kui vits alles peenike on ja annab väänata, aga mitte siis enam, kui ta jämedaks kasvanud.*
* väenda (Pär)
Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45; Pär — 1(3) var.
- b. Veana vitsa, kui ta on pienike, kasvab jämedaks, ei veandi änam.
Kuu — 1 var.
- E₇. Vääna vitsa, kui vits veel noor om, kui vits kanges lätt, siis om ilmaaegu.
As (Pint) — 1 var.
- F_{1a}. Väänä vitsa siis, kui vits väändüb, ärä siis enämb väänä, kui aisapuu jämedune on.*
* jamejüne
Kuu — 2 var.
- b. Väänä vitsa, ku vits väändü, kui saab rieaisa jameüseks, siis enämb ei väändü.
Kuu — 1 var.
- F_{2a}. Painute vitsa siss, ku nõrk om, ku aisas saab, siss ei jõua änam.
Krk — 1 var.
- b. Painuta vitsa, ku vits veel nõrk om, ku aisas kasvas, siss ei nõrgu änäp.
Krk — 1 var.
- F₃. Kääna vitsa, kui vits käänus, mis siss viil teit, kui vehmres saa.
Ote — 1 var.
- G. Kääna vitsa senikaua, ku teda veel käänta saab, ku ta joba juhi jammu-

ne om, siis ei avita enam käänni-
ne midägi.
Trv — 1 var.

H. Vääna vitsa, kui juhivitsasugune on,
ära siis enam vääna, kui redeli kõr-
vapu jämedune on.
Sim — 1 var.

I. Kui karavitsa painuda ai', siss rii-
vehmerd inäb joh painutagih.
Se — 1 var.

J. Vääna vits, kui vits veel väändib,
ära hakka enam palgist juhevitsa te-
gema.
Pil — 1 var.

K_{1a1}. Vääna ikka vitsa, kuni vits väändib,
aga ära palki enam väänama hak-
ka.
EKMS I 1058 — 1 var.

a₂. Vääna vitsa, ku vits väändub, ära
palki painuta.
Pst — 1 var.

a₃. Viana vitsa, kuni vits viandib, ära
palki paenutama hakka.
Kod — 1 var.

a₄. Viänä vjõtsa, siis kui vjõts viändä
annab, ää palki püüdüg enäm pae-
nuta.
Khn — 1 var.

b. Pöörä' siss, ku vits pöörüs, a palke
inäb ei pööräh.
Se — 1 var.

c. Painuta vitsa, kui om noor, palke
inämb ei painuta keske.
Räp — 1 var.

d. Vääna vitsa, kui väänamise aeg on,
ära lase teda palgiks paisuda.
Vlg. Lisal. nr. 20 (1890) 160 — ?(1) var.

e. Vääna vitsa, kui vits väända annab,
ega palk enam paenutap anna.
Pöl — 1 var.

f. Vitsa võib väänata, aga palki painu-
tada ei saa.
Rõu — 1 var.

g. Väena vitsa väänmise ajal, palk ei
anna enam painudada.
Krj — 1 var.

K_{2a}. Vääna vitsa vösult, ära mine pal-
gilt väänama.
Wied. 206, Kündja nr. 4 (1884) 45, Künd-
ja EK² 38, E 92, E² 34, EKMS II 1267,
III 22 ja III 798 — 1(9) var.

b. Vääna vitsa vösust peast, aga ära
mine palki murdma.
PJg — 1 var.

L_{1a}. Väena vitsa, kui vits väänib, aga
suurt puud enam ei väena.
Val — 1 var.

b. Veana siis vitsa, kui vits veandib, ää
hakka suurt puud änäm veanama.
Koe — 1 var.

c. Vääna vitsa siis, kui see väändib,
kui see ju suur puu on, ei või sa
seda mitte enam.
Tln — 1(2) var.

d. Väänä vitsa, kui vits väändüb, ära
lähä siis änämb väändämä, kui jo
puuks on kasvand.
Kuu — 1 var.

e. Murra vitsa, kui ta nõrk on, suureks
kasvanud puu ei lase ennast enam
paenutada.
Wied. 126, Kündja nr. 47 (1883) 561 —
1(3) var.

L₂. Vääna vitsa, kui vits väändib, aga
ära lase enne puuks kasvada.
Kuu — 1 var.

M. Nõrguta vitsa, kui vits nõrk om, jäme
puu lääb katik.
Krk — 1 var.

Na. Murra vitsa õigel ajal, muidu kas-
vab puuks.
Kuu — 1 var.

b. Vääna vitsa enne, kui see puust kas-
vab.
Rak — 1 var.

*

O_{1a}. Painuta puud siss, ku painus.
Vas v. Se (Sandra) — 2 var.

b. Kääna puud, kui puu veel annab
käända.
Kre — 1 var.

c. Painota puud, kuni viil murra ai'.
Vas — 1 var.

O₂. Murra siss puud, kui murdmise aig
um.
Vas — 1 var.

O_{3a}. Paanta puud, ku ta nõrk om.
Räp — 1 var.

b. Kõverda puud, kui puu veel nõrk on.
SJn — 1 var.

O_{4a1}. Painuta puud, kui puu noor on.
VMr — 1 var.

a₂. Paenuta puud, kui ta alles noor.
Amb — 1 var.

a₃. Painuta puud, kui ta alles noor on.
Vig, Pst, Vil, Lai — 4(5) var.

- a₄. Paenuta puud siis, kui ta alles noor on.
Pär — 1(2) var.
- a₅. Painuda puud sōs, ku ta nuur om.
Rõu — 1 var.
- a₆. Painuta puud seni, kui temä noor on.
Trv — 1 var.
- b₁. Puud piab siis paenutatama, kui ta veel noor on.
Linde 15 — 1?(1) var.
- b₂. Puud tuleb seni painutada, kuni see noor on.
Kam — 1(2) var.
- c. Painuta siis puud, kui noor on.
Plv — 1 var.
- Pa. Painuta puud, kui ta alles juhi on, ära oota seni, kui ta aisaks kasvab.
Vlg. Lisal. nr. 10 (1890) 80 — 1?(4) var.
- b₁. Painuta puud, kui alles juhi, ära oota, et aisaks saab.
Norm. 174 — 1?(1) var.
- b₂. Painuta puud, kui ta alles juhi, ära oota, et aisaks saab.
EKMS I 1058 — 1?(1) var.
- c. Paenuta puud, kui puu alles juhi on, ära oota, kuni ta aisaks saab.
E 65 — 1?(1) var.
- d. Paenute puud siss, kui na juhi om, ära lasku aegas kasva.
Krl — 1 var.
- R₁. Vääna siis puud, kui ta väända annab, ära vääna siis, kui ta suureks puuks saab.
Aud — 1 var.
- R₂. Kes puud noorōst pääst ei painuta, tuu ei jõvva puule vanana midägi tetä.
Ote — 1 var.
- S. Kui sa puud noorelt ei paenuta, siis võid teda vanalt küll katki murda, aga mitte enam paenutada.
Wied. 82, Kündja nr. 40 (1883) 478 — 1(4) var.
- T. Puu ei anna enam painuta, kui ta suureks on kasvanud.
?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.
- U. Laps tuleb noorelt kasvatada, puu noorelt paenutada.
Vil — 1 var.
- V. Vääna vitsa, kui vits toe; tau rauda, kui raud pala.
Jäm — 1 var.
- Vt. 9570 H.

Õ. Puud painuta noorelt, rauda tau palavalt.
Võn — 1 var.

Vt. 9570 G.

Vrd. kk: Viel vits väändib (Lüg).

Vrd. 14259. Vitsa vääna viide moodi, palki ei painuta poolde moodi.

14265. EI VITSAHIRM OLE KENEGILLE PAHA TEHND — 3 var.

A. _____
E. Lindströmi seletus: laste kasvatamise kohta.

Kuu — 1 var.

Ba. Kellele hirm paha tieb.
Rak — 1 var.

b. Kel hirm kurja teeb.
Tür — 1 var.

14266. VITSAHIRM ON LAPSE NUHTLUS — 3 var.

Saa (Söggel), Vil (Suurkask), Lai (Tamemepuu).

14267. VITSAHOobi' KISUVA LATSE HINGE PÖRGUST VÄLLA — 2 var.

A. _____
Plv (Viidebaum) — 1 var.

B. Vitsahirm kisk latsō pörgust tagasi.
Rõu — 1 var.

14268. PAREM ON VITSARAAG VEISTEL KEVADEL NÄRIDA KUI HEINASÜLETÄIS SÜGISEL — 2 kuni 4(43) var.

Aa₁. _____
* Helle 351, Hupel 114, Willmann 12, Wied. 147, Kündja nr. 48 (1883) 573, Poromenski EGr. 212, KAH EKAI 156, Norm. 96, EKMS I 1002 ja II 475 — 1(21) var.

* Parrem on vitsa-raag veistel kevadel närida, kui heina süle täis sügisel, spare im Herbst, so hast du im Frühling.

a₂. Parema veistel vitsaraag kevade kui heinasületäis sügise närida.*
* vitsaroog — ilmne trükiviga
Stein 52 — 1?(1) var.

a₃. Parema veistel vitsaraag kevade närida kui heinasületäis sügise.*
* kevadel — sügisel (E, E²)
Wied. 149, Kündja nr. 48 (1883) 573, E 69, E² 80 — 1?(8) var.

b. Parem veisel vitsaraag kevadel kui heinasületäis sügisel.
Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2 — ?(3) var.

c. Paremb om vitsaraag elajal kevajal jürada kui heinatuust sügisel.
Laakm. Mr Kal. (1862 sept.) — ?(1) var.

B. Kevadine puuraag olla enam kui sügisene suur sööm.*

* on enam (trükised)

Norm. 92 ja 96, EKMS I 1002 ja II 475;
Kul (Eenveer) — 1(5) var.

C. Parem õlekõrs veistel kevade närida kui heinasületäis sügisel.

Willmann³ 12 — 1?(3) var.

D. Parem kevadine noor rohi kui sügisene suur kulu.

?Pal (Karu) — 1?(1) var.

14269. VITSATOOJALE ANDAS KÕIGE ENNE VITSU — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

14270. EGA V... POLE VOIPUTT, ET TARVITAJES VÄHENEK — 1 var.

Kuu (Lindström).

Vrd. kk: Ega ta võikarp ole, et kahaneb (Amb).

14271. KELLE V...U, SELLE VALDA; KELLE TAHTU, SELLE ANDA — 5 var.

a. _____*

* tahto (Lüg); kellel — sellel (Lai)
EKMS III 901 (< Lüg); Iis, Lai — 3 var.

b₁. Oma v...u, oma valda; kelle tahta, selle anda.

Iis — 1 var.

b₂. Oma v..., oma valda; kenele tahtu, senele anda.

Lüg — 1 var.

Vrd. 14300. Kel võimu, sel valda.

14272. VOKIKRUV JA NAISENABA, VÖÖRÜSVITS JA AIDATABA — NEE PEAT KÕVAH OLOMA — 1 var.

Rõu (Gutves).

14273. VOKK EI KETRA ILMA SÖÖMATA — 1?(1) var.

?Pal (Karu).

14274. VOLBRIPÄÄVAST ON HOBOSE KAERAVOODER METSAS — 1(2) var.

Krj (Allas).

Vrd. 6960. Kui mustapea rohud õitsevad, siis on hobuse kaeramatt väljas.

8781. Piits on laisa hobuse kaeravooder.

14275. KUI VOODID EI OLE, AITAB KA MURU — 1 var.

VMr (V. Lurich).

14276. VUET PIA AU SIES KU SUOMÄ-LAUDA: PUOL ELUAIGA LÄHTEB SUL VUODES — 1 var.

Kuu (R. Lilhein).

14277. VOOLAS VESI EI LANGE IGAKORD MERDE — ?(17) var.

a.

Stein 70, Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46, Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71; ?Tt (Kreutzw.) — ?(11) var.

b.

Voolas vesi ei lange igakord merele. Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46 — ?(2) var.

c.

Voolas vesi ei lange ikka merde.*
* merre (E²)
E 94, E² 9 — ?(4) var.

14278. NIGU VOONA, NII VILLU — 1 var.

Kan (Tedder).

14279. VOONA NAHK TAHT SUUREMB OLLA KU IMÄLAMBA NAHK — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

14280. VOORUS VÖIDAB, KADEDUS KAUTAB — ?(1) var.

?Trt (Liemann).

Vrd. 14027. Viha võtab ja kade kautab.

14281. VUOS VANA VANETAB, KAKS LAPSE KASVATAB — 4(23) var.

Aa.

_____*

* voos (trükised)

E 94, E² 15, EKMS I 6/7; Kuu — 2(5) var.

b.

Vuos vana vanetab, kaks nuore kasvatab.

Kuu — 1 var.

- B. Aasta vanat vanandab, aasta last kasvatab.
?Tt (Eisen) — ?(1) var.
- C. Aastak tege mehe vanõmbas, katsi latsi kasvatas.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.
- Da. Aasta teeb mehe vanaks, kaks lapse kavalaks.
E 9, E² 15, EKMS I 7 ja 149, II 437 ja IV 766 — ?(13) var.
- b. Aasta teeb mehe vanemaks, aga lapse teeb targemaks ja kavalamaks.
Norm. 166 — ?(1) var.
- Vrd. 2111. Inimene läheb aasta vanemaks, kaks targemaks.

14282. EGÄL VORSTIL UM KATS OTSA — 3 var.

- A. _____*
* egäl; om (Ote)
Ote, Vas — 2 var.
- B. Igal asjal on ots, aga vorstil on kaks.
VNg — 1 var.
- Vt. 421 D.
- Vrd. kk: kahe otsaga vorst (Lüg).

14283. KUI VORSTI SAAB, SAAB KA TIKKU — 1 var.
VMr (V. ja G. Lurich).

14284. LÄHED SA VORSTI OTSMA, KAUTAD SEAKINSO VEEL PEÄLE KAUBA — 1?(1) var.
Sannumetoja IV (1857) 47.

14285. LÄHED VORSTI LÕIKAMA, ANNAD SINKI JUURE — 1 var.
Sa (R. Kallas).

14286. MIS VORST ON, SEE VORSTIKS JÄÄB — 1(10) var.
Wied. 124, Kündja nr. 46 (1883) 549, E 57, Norm. 223, EKMS II 417.

14287. VORST EI OLE KOERA JAOKS — 1?(1) var.
?Võn (Sordla).
Vrd. 4127. Kui kaua koera kaelas vorst sel-sab.

14288. VORSTIS SUUÄ ÄRÄ IGA-SUGUNE PRAHT: SARVED JA SORAD, SABA KA — 1?(1) var.
?Kuu (R. Lilhein).

Vrd. kk: Ei ole saba ega sarve omast käest võtta (Wied. 25); Tal ei olõ sõrga ei sarvõ (Räp).

14289. VORST VORSTI VASTU — 12(20) var.

- Aa. _____*
* orst — orsti (Pst); vasta (E; Hlj, VMr, Kuu)
M. Rossi (VMr) seletus: halb halva vastu. J. Palmi (Kos) ja E. Poomi (Rap v. Mär) seletus: kättemaksu kohta. J. Getreu (Vig) seletus: «Kudas sina muole, nii mina suole.»
Tõn. Vlg. Täht. (1891) 59, Laakm. ER Kas. Kal. (1898) 52, Uus Eestl. Kal. (1905) 43, E MVH 95, Nurmik II 192, EKMS III 1228 ja IV 439; Hlj, VMr, Kuu, Kos, Rap v. Mär, Vig, Pst, SJn — u. 10(16) var.

b₁. Ikke vorst vorsti vastu.
Tõs — 1 var.

b₂. Vorst ikka vorsti vastu.
?Mar (Hilemägi) — ?(1) var.

B. Peab vorst vorstiga makstud saama.
Kul — 1 var.

C. Liha liha vastu, vorst vorsti vastu.
?Kam? (Relli) — ?(1) var.

Vrd. kk: Vorst vorstiga maksetud (Amb); Eks ole vorst vorstiga makstud (SJn); Tasus vorsti võileivaga (VMr).

14290. KOHE VÖHL VETT JUHATAS, SENNA OTSI TULD — 1 var.

Vas (Tint).
Vrd. kk: Sinnä otsi tuld, kohe timä vett juhata (Vas v. Se).

14291. VÖHLUL KASUS VILI, KURJAL KARI — 1 var.

Vas (Tint).
Vrd. 2846, eriti J: Kadõl kasu ul kari, vöhlul villi.

14292. VÖHLUL OLÕ ÕI VILLU, LAASÄL LAMBID — 1 var.

Rõu (Ruga).
Vrd. 2846, eriti Jb: Vöhlul ei kasu vilja ja kadehel ei kasu karja.
14232. Virgal villa, laisal lamba.

14293. VÖHLUL SILMÄ' VÖÖRILDÖ,
KATÖL SILMÄ' KATSILDÖ —
1 var.

vöhl = kade
Se (Pino).

14294. KUNI VEEL VÕI SUUS ÄRA
SULAB, ON IKKI VEEL LOOTUST
VANATÜDRIKUL MEHELE
SAADA — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. nlj: Põldmäe nr. 263.

Vrd. kk: Niikaua loodan ikka veel mehele
minna, kui või suus ää sulab (Rap v.
Mär).

Vrd. 7268. Naine on siis veel naine, kui või
suus sulab.

14295. VÖIDU VÖÖ I SÜVVÄ, VÖIUGA
JÄÄD SÖKÖŠT — ? kuni 4(6) var.

Aa. _____
?Se (Oinas-Tammeorg) — 1?(2) var.

b. Võidu õi söögu, võiuga jääd sökōst.
?Se (Oinas-Tammeorg) — 1?(2) var.

B. Kes palju võid sööb, selle pea läheb
paljaks.
EKMS IV 439 — 1?(1) var.

C. Kui lapsed palju võid söövad, siis
nende ninad lähevad tatiseks.
EKMS IV 439 — 1?(1) var.

14296. VÕI ON [KOLM] KORDA HALB:
SUVEL, KUI ON SULA, TALVEL,
KUI KÕVA, JA SIIS, KUI SEDA
POLE — 6 var.

A. _____
EKMS IV 439 — 1 var.

B. Noorikul on kolm korda aastas või
paha: suvel, kui koor vedel on ja
kokku ei lähe, talvel külmaga, kui
rabe on, et noa päel ei seisa, ja kol-
mas kord siis, kui teda ei olegi.
Vai (Liima) — 1 var.

C. Kolm kord aastas olla või hull: su-
vel sulab, on vedel, talvel kõva, ei
saa kätte, kolmas kord teda ei olegi.
VNg (Luiga) — 1 var.

D. Või aastas kolm korda hull: ku ta
soe on, ku ta külm on ja ku tend
ei olegi.
Hää — 1 var.

E. Või ei kõlba süüa, tema on kolm
korda aastas rumal: suvel kuumaga

vedel, talvel külmaga mure; tegijale
hakkab vastu, ei talha igakord kok-
ku minna.

Lai (Tammepuu) — 1 var.

F. Või olevat aastas kaks korda hull:
suvel palavaga ja talvel külmaga.
Loorits Vrp 46 (< Kōp) — 1 var.

Vrd. kk: Või on hulluks läinud (Trv).

Vrd. mst: Mittus kord on või aastas hull?
'Kolm kord: sul, talve ja kui ta üsna
otsas on' (Sa).

14297. VÖITUD RATAS VEEREB
VAGUSI — 1 var.

Saa (Tiitus).

Vrd. 7099. Määritud ratas ei karju ilmaski.

14298. VÕI-LEIB KAITSEB KARJA, LIHA
JA LEIB VEAB SÖNNIKUT* —
1(4) var.

* liha — leib (trükised)

Norm. 154, EKMS II 505 ja IV 24; Saa
(Söggel).

14299. KEL VÕIM, SEL ÕIGUS —
2—6(7) var.

Aa. _____
VMr (Priimets), Elva (Paurson) — 2(3)
var.

b. Kel võim, tollel õigus.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

c. Kel võimu, tuul õigus.
?Se (Savala) — 1?(1) var.

B₁. Kel vägi, sel võimus; kel võim, sel
õigus.
?VMr (Priimets) — 1?(1) var.

B₂. Kel võim, sel vägi ja õigus.
?VMr (Priimets) — 1?(1) var.

Vt. 14434 S₁₋₂.

Vrd. 14613. Õigus sulas võimussõ llin kui
vaha tulõ käeh.
14577. Kui õigust ei ole, sis võemust.

14300. KEL VÕIMU, SEL VALDA —
1 var.

Ann (O. Niinemägi).

Vrd. 14271. Kelle v...u, selle valda; kelle
tahtu, selle anda.

14301. MIS VÕIMATA, JÄÄB SAAMATA *
— 3 var.

* võimatu (Kaa)

Kuu, Khk, Kaa.

Üleskirjutused 1940.—1960. aastaist.

14302. VÕIMUS ON KÄÄ, KUI ISAND EI
NÄÄ — 1 var.

Beitr. I 89.

14303. EGA VÕLG EI MÄDANE —
2(4) var.

A. _____

Norm. 142, EKMS IV 439; Hää (Mäe-
salu) — 1(3) var.

B. Mets mädaneb, ega võlg ei mädane.
Mih (Kappok) — 1 var.

14304. KES OMA VÕLGA MAKSAB, ON
RIKAS INIMENE — 1 var.

Trv (Pausk).

14305. KES VÕLGA ALUSTAB, SEE
VAESUST MUSUTAB — 1?(1) var.

?Ann (Kagovere).

Vrd. 14089 b. Kes viina isutab, see võlga
musutab.

14306. KU VÕLGU ANNA AI, SIS OLT
ÜTS KÕRD HALV, A KU ANNAT,
SIS OLT ÜTESÄ KÕRD — 1 var.

Vas v. Se (Prants).

Vrd. 292. Andjal ütesä pattu.

14307. MIS VÕLAN, SEE VAKAN —
1 var.

Võn (Kilk).

14308. VELG VELAL MAKSEDA —
1 var.

Kuu (R. Lilhein).

14309. VÕLA MAKSMINE ON RAHA-
RAISKAMINE — 3 var.

A. _____

Saa (Söggel) — 1 var.

Ba. Vana võla tasumine on raharaiska-
mine.

Lal (Tammepuu) — 1 var.

b. Vana võlg on selge raharaisk.

D. Timotheuse seletus: «Sellepärast, et
selle eest enam kedagi ei saa.»

Hls — 1 var.

14310. VÕLA ANDJA EI UNUSTA, AGA
VÕLA VÕTJA UNUSTAB —
1?(7) var.

a. _____

Tander 45 — 1?(4) var.

b. Võla võtja unustab, võla andja ei
unusta.

Norm. 144; ?Jõh (õpil.) — ?(3) var.

14311. VÕLG JA JUMALA SÕNA EI
LÄHE KUMBI HUKKA — 1 var.

Pal (M. Uus).

14312. VÕLG KERGE TEHA, RASKE
MAKSTA — 6—9(12) var.

A. _____

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3)
var.

B. Võlg on küll kerge võtta, aga raske,
väga raske maksa.

Trv v. Rõu (Siipsen) — 1(2) var.

C. Kerge on võtta, aga raske on tasu-
da.

W. Norm. ÖL 135 — 1?(1) var.

D. Lainata on kerge, tasuda on raske.
?Tõs (Schantz) — 1?(1) var.

E. Esti on hia lainata, pärast on paha
tasuda.

Koe (Schultz) — 1 var.

F. Hia on võtta, paha maksa.

Lüg — 1 var.

G. Lain hää võtta, kuri tagasi anda.
Hää — 1 var.

H. Kerge võtta, verehinnas massa.

Hel — 1 var.

I. Halval masjal om lain kerge võtta,
aga rasse massa, kuid hää masjal
rasse võtta, aga kerge massa.

?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Oli usin küll võlgu võtma, aga
maksmisega ei teinud enam tegemistki
(Saa).

Vrd. 14313. Võlg kuri massa.

13923. Veli on võlgu võtta, aga veri on
maksa.

14313. VÕLG KURI MASSA — 2 var.

a. _____

Hls — 1 var.

- b. Võlg on kuri tasuda.

Krk — 1 var.

Vrd. 14312, eriti G: Lain hää võtta, kuri tagasi anda.

**14314. VÖLG MINGU NAERDES
TAGASI, AGA MITTE NUTTES —
u. 15(22) var.**

A_{1a}. _____

Pst — 1 var.

- b. Võlg peab tagasi tulema naarden, aga mitte ikken.

Krk — 1 var.

- c. Velg tulgu naurajes, aga mitte nuttajes.

Kuu — 1 var.

- d. Võlg ei tohi mitte nuttes tagasi minema, vaid naerdes.

Hls — 1 var.

- A₂. Velg tulgu lagnaga naura'es, ärgü tulgu ulinaga nutta'es.

S. Hirrendi seletus: «Velga maksa'es pan-na ennemi paar pihulist pääle, kui meet vajaks jääda.»

Kuu — 1 var.

- A₃. Laen peab naeruga koju minema, mitte nutuga.

Norm. 143, EKMS IV 439; HMd v, Ris (Treumann) — 1(4) var.

- B_{1a1}. Võlg peab naardan tagasi mineme. M. Sarve seletus: tagasi peab ikka rohkem andma.

Krk — 1 var.

- a₂. Võlg peab minema naeruga tagasi.

Krk — 1 var.

- b. Võlg piab alati naerma.

A. Källo seletus: «Siis on tublisti makstud, kui võlg naerab.»

Lüg — 1 var.

- B_{2a}. Laen peab naerdes käde tulema.

Kaa — 1 var.

- b. Laen tulgu ikka naerdes tagasi kätte.

Sa (Veäster) — 1 var.

- c. Laen tuleb naeruga tagasi.

Kuu — 1 var.

- d. Lain tuleb naaruga.

Käi — 1(2) var.

- C₁. Maksa võlga naerdes, mitte nuttes.

Hls (Söggel) — 1 var.

- C_{2a}. Lain toodaks naeruga tagasi.

Hää — 1 var.

- b. Laenatud raha peab naerates tagasi maksma.

Körber VRMK 58 — 1?(1) var.

- D. Maksa võlglase, nii et ta naerab, aga mitte nii, et ta nutab.

Amb — 1 var.

- E. Laen tuleb koju, naer tuleb koju, kutsikas kõrvas ka veel.

Kul — 1 var.

Vt. 7134 D ja 4108 H.

Vrd. 8434. Patt tuleb esite naeruga, aga pärast lähäb ta nutuga.

**14315. VÖLG, MIS ENNE JÜRIPÄEVA
TEHTUD, SEE MAK SAB LOJUS,
MIS PÄRAST JÜRIPÄEVA TEHTUD,
MAKSAB PÖLD — 1—4(21)
var.**

a₁. _____

Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46, Norm. 114 — 1(3) var.

- a₂. Võlg, mis enne jüripäeva tehtud, maksab lojus, mis pärast jüripäeva tehtud, maksab põld.

EKMS II 967 — ?(1) var.

- a₃. Võlg, mis enne jüripäeva tehtud, maksab lojus, mis pärast jüripäeva tehtud, selle maksab põld.*

* võla (Is. Kal., Reinhold Kal.)

Ol. Lisa nr. 11 (1888) 172, Is. Kal. (1904) 208, Reinhold Kal. (1912) 5 — 1?(7) var.

- a₄. Võla, mis enne jüripäeva tehtud, maksab lojus, mis pärast, põld.

E 94, E² 77, EKMS I 1002 ja III 378 — ?(4) var.

- a₅. Enne jüripäeva tehtut võlga maksab loom, pärast jüripäeva tehtut laenu tasub põld.

?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.

- b₁. Enne jüripäeva teeb põllumees võlga oma naha pääle, pärast jüripäeva oraste pääle.

Uus As Kal. (1906) 25, Uue Aja Kal. (1906) 13, Pvl. Kal. (1907) 13 — ?(4) var.

- b₂. Enne jüripäeva peremees võtab võlgu oma usalduse, pärast Jürri aga tulevaste oraste pääle.

?Puh (Moodis) — 1?(1) var.

**14316. VÖLG OLGU VÖTMATA, AGA
MITTE MAKSMATA — 2—5(7) var.**

A. _____

Norm. 143, EKMS IV 439; Ris (Veber) — 1(3) var.

- B. Kes võla võtab, see peab võla maksma.
Laug. Vestr. 176 — 1 var.
- Ca. Kui sa laenad, maksa ausast.
Borm Er Kal. (1870) lk-ta — 1?(1) var.
- b. Kui lainat, siss mõtle ka masmise pääle.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.
- D. Võlg tahab maksa.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.
14317. VÖLG PÄEVILDE VÕETAS, ENT AASTAKOLDE MASTAS — 1(2) var.
Vas v. Se (Sandra).
14318. VÖLG SEISAB VANUNI UUS — 4(6) var.
- a. _____
Kaa — 2 var.
- b. Võlg on vanuni uus.
Norm. 142, EKMS IV 439; Kaa (Tõll) — 1(3) var.
- c. Võlg vanutigi uus.
Jäm — 1 var.
- Vrd. 3490. Kaup on vanuni uus.
14319. VÖLG TEEB VÕERA ORJAKS — 5—6(14) var.
- Aa. _____
Rap v. Mär (Poom), Saa (P. Kangur), TMr (Herms) — 4 var.
- b. Võlg teeb mind võõra orjaks.
Sannumetoja IV 56 — 1 var.
- B. Võlg teeb vaese orjaks.
Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46, E 94, E² 77, Kask-Vaigla-Veski I Ak 22, Norm. 115, EKMS IV 439 — 1?(9) var.
- Vrd. Öp. sön. 22,7: Rikkas vallitseb keh Wade ülle, ja kes laenuks wõttab, saab fellele fullafeks, kes temmale laenab.
14320. VÖLG TUUB VIHA — 1?(1) var.
?Trv (Kosesson).
14321. VÖLGU ANNA, NI VÖLGA MASSA, KOLMAS KAKKUI VJETTE HIIDÄ — 1 var.
- A. Sanga seletus: «Võlgu anna = poiga kasvada; võlga massa = essä ravidsa; um tütar, kakkui vjette hiidä.»
Lut.
- Vrd. mj AaTh 921 A; vt. ka Pöldmäe nr. 166.

Vrd. Willmann 91: Üks osfa saab laste tol-dusfeks antud, teine osfa on wõlla ärra kustutamisfeks, kolmas osfa saab kasfo peäle antud ning neljas osfa lähheb pilla palla.

Vrd. 4290. Kol razõhhõt tüüd um: jumalat pallõlda', võlga massa' ni vannu ravi-da'.

14322. VÖLGU OTSIH TIGONÕ ÕI NII AR', KU' VÖLGA NAKKÄ KAUMA TAGASI OTSMAH, KA SIS TIGONÕT AR' — 1 var.

Se (M. Linna).

14323. VÖLG VAEVAB MEHE OMA — 1?(1) var.

?Tt (Jung).

14324. VÖLG VARANDUSEKS JA NÄLG KOKAKS — 1 var.

Rap (Pärt).

Vrd. 7692. Kus on nälga, sääl on võlga. 12672, eriti D: Nälg on kõige parem kokk.

14325. VÖLG VÕORA OMA — u. 115(190) var.

A_{1a1}. _____*

* võera (Kmpm.; Vi, Tür, Rap v. Mär, Vig, Mih, Vän, SJn); uma (Võ) Kmpm. KH 7, E 94, E² 77, Vih. (1949) 92; Hlj, Rak, VJg, Tür, Pld, Rap v. Mär (Poom), Hmd (õpil.), Vig, Mih (Perkson), Vän, SJn, Vön, Rõu, Vas, Tt (Elsen) — u. 20(29) var.

- a₂. Võlg iks võõra oma.
Vas — 1 var.

- a₃. Võlg on võõra oma.*

* velg (Kuu, Jõe); om (Stein; Nõo, Kam, Rõn, Ote, Plv, Ráp, Vas v. Se, Se), oo (Kuu, Vig), um (Rõu, Se); võera (Meelej., Gr., N. D. UA, Klemmer, Kmpm.; Nrv, Iis, Lüg, VNg, Hlj, VMr, Amb, Tln, Jür, Rap v. Mär, Vig, Krj, Kär, PJg, Juu v. Vän, Vil, Plt, Ksi, Lai, Pal, Aks, Kam, As, Tt), viera (Kuu, Jõe); uma (Ote, Rõu, Vas v. Se, Se)

Stein 70, Wied. 210, Kurrik SÖ 23, Kündja nr. 4 (1884) 46, Meelej. nr. 15 (1885) 66, Org 48, Gr. PA I² 14, N. D. UA (1895) 13, Klemmer Elusal. Kal. (1904) 7, Kmpm. KLR 354, Plmp. EKIk II 19, Nurmik II² 152 ja III 95, Huvit. V Lisa 17, Norm. 142; Vi, Amb, Ann, Ha, Juu v. Vän (Vir-

kus), Rap v. Mär (Poom), Vig, Lih, Kri, Kär, PJg, ?Saa (Sitzka), Vil, Plt, Ta, Vö, Se, As (Kuusik, Pint), Tt (Jung, S. Veske) — u. 65(111) var.

a4. Völg on võera oma ja muud kedagi.
Juu — 1 var.

a5. Völad on võera oma.*
* võõra (Pet., Kmpm. A⁶)
Kmpm. Kō 9, Kmpm. A⁶ 11, Pet. Ah 25 — ?(3) var.

a6. Völg on ikka võõra oma.*
* oo (Mar), on; iks (Rōn); võera (Stein; Mar, Vōn, Rōn)
Stein 69, Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46, Raud VMj 219, EKMS IV 439; Mar, Vōn (P. Rootslane), Rōn, Tt (Kreutzw.) — 4(11) var.

a7. Völg om kōō võõra uma.
?Se (Tammeorg) — 1?(1) var.

b1. Völg on võõra omandus.
A. Källo seletus: völg tuleb tagasi maksta.
Lüg — 1 var.

b2. Völg on ikka võera omadus.
Ris (Veber) — 1 var.

A2. Völg on ikke võera oma, ega see sinu tasku jää.
Koe (Schultz) — 1 var.

Ba1. Völg võõra mehe oma.*
* võera (Trv); õma (Kod)
Sak. Kal. (1880) Lisa 83; Saa, Hls, Trv, Pst, SJn, Kod, MMg — 8(12) var.

a2. Völg on võõra mehe oma.*
* om (Trv, Pst); võera (Lindenberg; Saa, Hls, Hel)
Lindenberg HL Kal. (1887) 39; Saa, Hls, VIL — 10 kuni 12(14) var.

a3. Völg on ikka võõra mehe oma.
EKMS IV 439 — 1 var.

b. Völg on võera mehe omandus.
Vil (Pallu) — 1 var.

C. Völg on võera varandus.
Saa (Söggel) — 1 var.

D. Völg on vanast võera oma ja laenust ei saa sukalaba.
?Kod (Lindvere) — ?(1) var. Ilmselt Kp mõju.

Vrd. Kp VI 507/8. Korduvalt tsiteeritud kirjanduses (Kmpm. Klr II² 44, Uus As Kal. (1905) 33, Kreutzb. Kaupl. Kal. (1905) 14, Verlok-Saarmann Kal. (1910) 96 jm.).

Vrd. 11018. Ise oleme sõbrad, kaup on võõras.
5719. Leid on võõra mehe oma.

14326. VÖTA VÖLGA, LASE LAENU — 3 var.

a. _____
Hlj, Trt — 2 var.

b. Vöta völgu ehk lase laenu.
VNg — 1 var.

Vrd. kk: Ei ole völgä vött ega laenu last (Rak).

14327. VÖGLANE EI TULE NALJALT ENAM NÄOLE — 1?(1) var.

Kmpm. KH² 45.

14328. VÖGLASÖL OM ÜTS HÄDÄ, PERÄHOTSJAL ÜTESÄ — 1?(1) var.

?Se (Tammeorg).

Vrd. 15010. Üks patt vargal, üheksa tagaajajal.

14329. EGA VÖLSIGA VÖIUMÄKKE ÜLES EI TII — 1 var.

Vö (Schmidt).

14330. VÖLSIST EI SAA SUKALAPA, PETUSEST EI KINDA PÄKKÄ* — 1(4) var.

* vöłtsist; laba; pettusest; päkka (EKMS) Norm. 251, EKMS III 135 ja IV 345; Plv (S. Keerd).

Vrd. Kp VI 508/9: Laenust ei saa sukalaba, / Petust kinda põialta.

14331. EI VÖLSJA KEEL VÖI KOHTUN VASTA PANDA': MAAILMA JUHIP ÜTSINDA TÖSIDUS — 1?(1) var.

?Rōu (Ojansuu).

14332. VÖLSJA JA TAPJA OMMA ÜTE KÜLA LATSE — 2(9) var.

Aa. _____
Trt. Vör. Kal. (1837) 46 — 1(4) var.

b. Valelik ja tapja on ühe küla lapsed.
Loorits Vrp 66 — ?(2) var.

B. Vöłtsja ja varas omma üte külä latse.
Nōo — 1(3) var.

Vrd. 13775. Kes varastab, see tapab.

14333. VÖLSUS VII EI KAVVÖNDÖHE — 2 kuni 3(3) var.

A. _____
Se — 1 var.

B. Valega ei saada kaugele.
Jür (Luu) — 1 var.

C. Valega ei pääsä kaugemalle kui kai-
vule.
?Rak v. VNg (Aug. Krikmann) — 1?(1)
var.

14334. VÖRGUOMANIK SAI KÕIK,
MIS VÖRGUS, PAADIOMANIK,
MIS PAATI PUDENES — 1?(1)
var.
?Lüg (Källo).

14335. EI VERK KALA ETSI, KALA
ETSIB ISE VERGU ÜLES —
1 var.
Kuu (Lindström).

14336. VERGU SILMAD PÜÜDI KALU,
PIIA SILMAD POIGI — 1?(1)
var.
?VNg (Aug. Krikmann).

14337. KES VÖSU EI HOIA, SII VITSA
EI LEVVÄ — 1(3) var.
Nõo (Tüklov).

14338. MÄÄNE VÖSU, SÄÄNE KAND —
2 var.

A. _____
Se (Oinas-Tammeorg) — 1 var.

B. Määne võsu, sääne juur.
Se (Savala) — 1 var.

Vrd. 4934. Kuidas känd, nõnda võsu.

14339. VESU KASVAB KANDU MUÖDÄ
— 14(18) var.

A₁a₁. _____*

* müöde

Kuu — 3 var.

a₂. Võsu kasvab kändu mööda.
Norm. 176, EKMS I 1058 — ?(2) var.

a₃. Võsa kasvab kandu mööda.
Hlj — 1(2) var.

b. Eks vesu ige kandu kasva.
Kuu — 1 var.

A₂. Üks võsu ajab oma kännu järele.
Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2)
var.

B₁a₁. Ega võsu kannust kaugele ei kasva.
Kam — 1 var.

a₂. Võsu kasu_{ui} kannust kavvõndõhõ_{õi}.
Se — 1 var.

b. Võsu lää_{äi} kannust kavvõndõhõ.*
* kavvõndõhe
Se — 2 var.

B₂. Võso no kannust kavvõ lätt.
Se — 1 var.

C. Sugu käib suo järele, võsu kasvab
kännust.
Lüg — 1 var.

D. Ega võsu ei kasva kännust eemale
ega rua rattast kõrvale.
M. Rossi seletus: «Rattarööbas vankrirat-
tast kõrvale.»
VMr — 1 var.

E. Määne kand, sääne võso, lää_{äi} võso
ka kannust kavvõ.
Se — 1 var.

Vt. 4934 P.

14340. MIS VÖTJA VÖTAB, KUI ANDJA
EI ANNA — 2(27) var.

a. Mis võtja võtab, kui ep andja ei
anna.

* Helle 347, Neus 236, Stein 45, KAH
EKAI 155 — 1(5) var.

*
Mis võtja võtab, kui ep andja ei anna? wenn
einem nichts geboten wird, so kan man nichts nehmen.

b. _____

* Hupel 112, Poromenski EGr. 206, Stein
44, Wied. 124, Kündja nr. 46 (1883) 550,
E 57, E² 41, EKMS I 146 ja IV 439 —
?(21) var.

*

mis võtja võtab, kui andja ei anna mas soll der Reparatur nehmen, wenn der
escher nicht gibt?

c. Mis see võtja võtab, kui andaja ei
anna.
Laug. Vestr. 176 — 1 var.

14341. VÖTJA KÄSI PIAB PIKEM
OLEMA — 1 var.

Hlj (Leetberg).

Vrd. 185. Ahnel om pikk käsi.

14342. KES VÖTAB, SEE RÄÄKIGU,
KES ANNAB, SEE OLGU VAIT —
1 v. 2(5) var.

a. _____
Körber VRMK 56 — 1(2) var.

- b. Ole vait, kui sa annad, aga räägi, kui sulle antakse.
Tallor. Post. nr. 39 (1859) 306, Kõrber VRMK 43 — 1?(3) var. Kõrberil vene vanasõnade hulgas.

14343. MIS VÕTAD, KON MIDAGI EI OLE — 1 var.

Ote (Kukrus).

- Vrd. 11712. Või taud tühjast toast midagi võtab.

12237. Mis tuul palja lä külest võtt.

12707. Tühjast ei saa midagi.

12703. Tühjast taskust põle midagi võtta.

12704. Tühjast toast ei ole midagi võtta.

14348, eriti C: Võta säält, kus on; ega sa säält ei saa, kus ei ole.

14349. Võta sealt, kuhu sa ei ole pannud.

14344. PAREMB VÕTA' LÄHÄMBÄST PÕLATAVA KU KAUVVÕST KITE-TÖVÄ* — 1(2) var.

* kauvõst; kitetävä (Norm.)

A. Sanga seletus: «Õeldakse kosimisest.» Norm. 182; Lut.

14345. PAREM VÕTTA KUI ANDA — 2 var.

- a. _____
Pal (õpil.) — 1 var.

- b. Paremb otta ku anda.
Kuu (Lilhein) — 1 var.

Vrd. 14736. Öndsam on anda kui võtta.

14346. VÕETAV VÄHENE, KATSUTAV KAHANE — u. 30(42) var.

- A₁a₁. Võetav vähaneb.
Rõu — 2 var.

- a₂. Võetav ikke vähaneb.
Kod — 1 var.

- b. Võetune vähaneb ikka.
Trv — 1 var.

- A₂a₁. Kust võetakse, sealt väheneb.*

* voetakse (Sannumetoja), võetasse (SJn), võets (Krk), võetse (Pst, TMr), võetes (Hel); seält (Sannumetoja), säält (Krk, Hel, Pst), seal (Wied., Kündja, Meelej.), sial (SJn); vähänes (Krk, Hel), vähaneb (TMr)

Sannumetoja IV (1851) 188, Wied. 96, Kündja nr. 42 (1883) 503, Meelej. nr. 34

(1887) 271, E 47, E² 42; Vän, Krk, VIL, SJn, TMr (Herms) — 9(17) var.

- a₂. Kust võetakse, ju sealt ikke vähaneb.
Pär (Kampmann) — 1 var.

- b. Kust võtad, säält väheneb.
Vln — 1 var.

- B₁a₁. _____
Pal — 1 var.

- a₂. Võetava vähaneb, katsutava kahaneb.
Kod — 1 var.

- b. Võetava väheneb ja katsutava kahaneb.
Kod — 1 var.

- B₂. Võetav vähaneb, kaotav kahaneb.
Kod (Saul) — 1 var.

- B₃a. Kust võtad, sealt väheneb; kust kat-sud, sealt kahaneb.
Jürjens 55 — 1?(1) var.

- b. Kust võtad, siält vähaneb; kust kat-sud, siält kahanõb.
Khn — 1 var.

- C₁. Võetune vähaneb, pantune paisub.*
* väheneb (trükised); pandune (EKMS)
Norm. 235, EKMS II 1280; Trv (Vaine) — 1(3) var.

- C₂a. Kust võets, säält vähänes; kus pan-nas, sääl paisus.
Krk — 1 var.

- b. Kost võetas, säält vähänes; kohe pandas, sinnä paisus.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- D₁. Võetune vähaneb, pantune tõuseb.
Trv — 1 var.

- D₂. Kus sa paned, seal tõuseb; kust võ-tad, seal väheneb.
EKMS II 24; Vig (Saalist) — 1(2) var.

- E. Kos sa panet, sinna kasvas; kost võ-tat, säält vähänes.
Trv — 1 var.

- F. Tiks täna, tiks homme, võeteve ikke vähaneb.
MMg — 1 var.

Vt. 12365 C.

- G. Kus juure pannakse, säält kasvab; kust ära võetakse, säält kahaneb.
Aud — 1 var.

- Ha. Kust võetakse, see kahaneb.
Krk — 1 var.

- b. Kust võtta, seal kahaneb.
VJg — 1 var.

Vrd. mst: Võttes ei vähene, pannes ei tõuse, täis on igaühel? 'Armastus' (Tor).

14347. VÖTA ENNE JA KITA PERÄST —
1 var.

Trv (Jōgi).

14348. VÖTA, KUST VÖTTA ON —
4(5) var.

Aa. _____
Rak (õpil.) — 1 var.

b. Sealt võta, kus võtta on.
Põi — 1 var.

B₁. Võta sealt, kust võtta sünnib, aga
seisa teise omasuguse asjast rahul.
J. Lilienbachi seletus: mõisavarguse koh-
ta.
Rak — 1 var.

B₂. Võta säält, kust võtta annab, aga ära
vaest nülli.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

C. Võta säält, kus on; ega sa säält ei
saa, kus ei ole.
Krj — 1 var.

Vrd. 14343. Mis võtad, kon midagi ei ole.
14350. Võta säält, kus on, pane sinna,
kus tarvis.
14349. Võta sealt, kuhu sa ei ole pan-
nud.

14349. VÖTA SEALT, Kuhu SA EI OLE
PANNUD — kuni 3(29) var.

Aa. _____*
* säält (Stein)
Stein 70, Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884)
46; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.

b. Võta sealt, kuhu pole pannud.
E MVH 95 — ?(1) var.

Ba₁. Ei või võtta, kuhu ei ole midagi
pandud.*
* pandud (Stein)
Stein 14, Wied. 29, Kündja nr. 32 (1883)
382; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(8) var.

a₂. Ei või võtta, kuhu midagi ei ole
pandud.
Kod. Kal. (1881) lisa 107 — ?(7) var.

b. Ei või sealt võtta, kuhu pole pan-
dud.
E 18, E² 42 — ?(5) var.

c. Ega saa sealt võtta, kuhu pole pan-
dud.
Kask-Puusepp-Vaigla 15/6 — ?(1) var.

C. Ära võta säält, kuhu sa pole pan-
nud.
?Krj (Ohakas) — 1?(1) var.

Vrd. Luuka 19,21: [— — —] sinna wottad

sedda ärra, mis ja ei olle ärrapannud,
ja leikad sedda, mis ja ei olle külwanud.

Vrd. 5000. Need käed võtavad, kes panevad.
14882. Koes üte käega pannit, säält katõ
käega võta.

14343. Mis võtad, kon midagi ei ole.

14348, eriti C: Võta säält, kus on; ega
sa säält ei saa, kus ei ole.

14350. VÖTA SÄÄLT, KUS ON, PANE
SINNA, KUS TARVIS — 2 var.

a. _____
Hlj (Leetberg) — 1 var.

b. Säält võtta, kus on, ja sinna panna,
kus tarvis.
Hlj — 1 var.

Vrd. 14348. Võta, kust võtta on.

14351. ANNAKS VÖERALE SÜÜA, AGA
POLE KOOSTA — 1(3) var.

a. _____
Kaa (Kask) — 1(2) var.

b. Annaks võõrale süüa, aga omal pole
koosta.
Norm. 105 — ?(1) var.

Vrd. 11007. Annaks küll sõbrale kooki, aga
enesel pole leiba.

14352. EGA VIERAGI SILMA VESI JÄÄ
— 2(3) var.

a. _____
Kuu (Salström) — 1 var.

b₁. Ei võõra silma vesi tule.
S. Lilheina seletus: «Kes nutab võõra
häda üle.»
Kuu — 1 var.

b₂. Ega võõra silma vesi vett.
E² 48 — ?(1) var.

14353. EGÄ VIERÄS TALU HÄVIDÄ,
HUOLEDUS TALU HÄVIDÄB —
4(7) var.

A₁a. _____
Kuu — 1(3) var.

b. Ega võõras talu hävita, hooletus talu
hävitab.
E MVH 30 — ?(1) var.

A₂a. Ei vieras talu hävidä, saamadus talu
hävitäb.
Kuu — 1 var.

b. Ega vieras talu hävidä, saamadus
hävitäb.
Kuu — 1 var.

B. Ei taba talu hävida, saamadus talu hävitab.
Kuu — 1 var.

14354. EGA VÕORAL MEELT EI OLE — 4 var.

a. _____ *

* miilt (Ote)

Ote, Ote v. San (Tammemägi) — 2 var.

b. Ega võoral inimesel miilt pähan ei ole.

Trv (Kill) — 1 var.

c. Vai võoral miilt om.

Ote (Grossschmidt) — 1 var.

Vrd. 532. Ega eläjäl miilt pään ei ole.

14355. EGA VÕORAS LAPS POLE IKKA OMA LAPS — 1 var.

EKMS II 1286 (< Pil).

14356. ENNE VOINE VÕORAS OM SUL NOUS JA ABIS KU SUGULINE — 1 var.

Krk.

Vrd. 1129. Parema hea võoras kui sitt sugulane.

14357. IHAKU UI VÕORAST LEIBA — 1?(1) var.

?Se (F. Ilvik).

14358. KES VÕORA VARANDUST NOUAB, ON VÄÄRT, ET TA OMA VARANDUST ÄRA KAUTAB — 1?(12) var.

A. _____ *

* varanduse (Wied., Kündja)

W. Norm. UVkOr 62, Wied. 67, Kündja nr. 37 (1883) 443 — 1?(4) var. Otsene tõlge vene keelest.

Ba. Kes võera oma püüab, jääb tihti ka omast ilma.

Rätsep Koduk. 74 — 1?(1) var.

b. Kes võora oma püüab, jääb tihti omastki ilma.

Muuk I² 139, Muuk-Mihkla II 66 — 1?(2) var.

Ca. Kes võtab võera oma, see kaotab oma.

Meves 138 — 1?(2) var. Vene vanasõna tõlge.

b. Võerast ajad taga, oma kaotad ära.

?Vig (Altsam) — 1?(1) var.

c. Võõra hädad võtab, omad kaotab.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

d. Võõrast ära mitte himusta, oma siis ära kaotad.

?Vig (T. Pulst) — 1?(1) var.

14359. KUI VÕORAS NAHK EES, KÜLL SIIS LEIKAB KAHE KAUSTA TÄIE, KUI OMA, SIIS EI LEIKA RIHMAGI — u. 5(49) var.

Aa₁. _____ *

* lõikab — ei lõika (Norm., EKMS IV)

* Helle 341, Hupel 110, Beitr. XI 156, Poromenski EGr. 199, Wied. 85, Kündja nr. 40 (1883) 479, Norm. 247, EKMS II 1102 ja IV 439 — 1(22) var.

*

Kui võõras nahk ees, küll siis leikab kahe kausta täie; kui oma, siis ei leika rihmage, aus andert Leuten Jeder ist gut Riemenscheiden.

a₂. Kui võõras nahk ees, küll siis leikab kahe kausta täie, kui oma, siis ei leika rihmakest.

Wied. 85, Kündja nr. 40 (1883) 479, KAH EKAL 153 — 1?(3) var.

a₃. Kui võõras nahk ees, küll siis leikatakse kahe kausta täie, kui oma, siis ei rihmage.

* Willmann 86 — 1?(1) var.

*

Kui võõras nahk ees, küll siis leikatakse kahe kausta täie; kui oma, siis ei leikata rihmage.

a₄. Kui võõras nahk ees, siis leikab kahe kausta täis, kui oma, siis ei leika rihmakest.*

* k o h e p r o k a h e (Stein)

Stein 34; ?Tf (Kreutzw.) — 1?(2) var.

a₅. Kui võõras nahk ees, siis küll lõikab kahe kausta, kui oma, siis ei lõika rihmagi.

EKMS I 1047 ja IV 944 — 1?(2) var.

a₆. Kui võõras nahk ees, lõikab kahe kausta täie, kui oma, ei lõika rihmakestki.

E 44, E² 33 — 1?(2) var.

b. Kui oma nahk eden one, siis ei ruutsi rihmagi lõegata, aga kui võõras, siis lõikab kahe kausta kõrvu.

Kod (Liiv) — 1 var.

c. Võerast nahast kaks kausta, omast ei rihmakest.
SJn (Ruhs) — 1 var.

B. Teise seljast tahad laia kausta, oma seljast ei saa härjapiitsagi.*
* tahab (Loorits)
Loorits Vrp 35; Jür — 1(3) var.

Ca. Teiste meeste nahast on hõlbus asi rihmad leigata.
Körber VRMK 62 — 1?(3) var.

b. Teise seljast on hea rihma leigata.*
* lõigata (E, Norm., EKMS)
Wied. 181, Kündja nr. 52 (1883) 622, E 83, E² 31, Norm. 247, EKMS I 1047 ja IV 944 — 1(9) var.

Vrd. 14405. Võerast nahast on kerge kingi leigata.

14360. KÖRGES ON VÕÖRAL LAUDIL LEIB, VEEL KÖRGEMALE TÖSTETAKSE — 10(41) var.

A. _____*

* kõrgel (Schneider); laual (KAH, Schneider)

* Helle 340, Hupel 109, Poromenski EGr. 197, Wied. 75, Kündja nr. 38 (1883) 455, KAH EKAI 153, Schneider Elusal. Kal. (1905) 29, EKMS II 824 ja IV 439 — 1(13) var.

*

Körges on võõral laudil leib, veel kõrgemale töstetakse, in der Fremde wird einem der Brodtorb hoch gehalten.

B. Tõsõ mehe söögilaud on korgõn ja viil korgõmpa tõstõtas teda.
Ote — 1 var.

C. Kõrgõs ond võera laud, viil kõrgõmalõ tõstõtassõ.
Khn — 1 var.

Da. Võõra laud om korge: silmaga näet, kätte ei küünnü'.
Har — 1 var.

b. Korgen om võõra laud: silmaga näed, kätte ei saa.
?Tt (Suurkask) — 1?(1) var.

E. Korgõn omma võõra laudu: silmiga näet, manu ei küünnü, nuiaga os touganu, ei tohe.
os = oleks (?)
Har — 1 var.

F. Võõra leib kirk kikkani, vaak val-

gõni; korgõis laudun om ja viil korgõpa pandas.

Urv (Seen) — 1 var.

Vt. 14391 G.

G_{1a}. Kõrgel seisab võõral laudil leib.
Stein 31, Wied. 75, Kündja nr. 38 (1883) 454, Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71, Norm. 128 — ?(11) var.

b. Võõral laudil leib kõrges.
E 95, E² 32 ja 79, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 64 — ?(6) var.

c. Võõra leib om iks kõrge laudi pääl.*
* laudu (Kan)
Kan, Krl — 2 var.

d. Küll oo võera laua peält leib kõrgest võtta.
?Vig (Priimets) — 1?(1) var.

G₂. Kõrgel laual võõras leib.
Tt (Vestr.) — 1 var.

H. Võera laud on kõrge.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

Vrd. kk: See on minu eest kõrge laudi peal (Krk); Ah, see om kõrgen laudil 'õeld., kul midagi ei ole võimalik saada' (Krk); Ar' om pant korgõlõ laudõlõ 'kui midagi on jaopärast' (Se).

Vrd. 5536. Laste laud on kõrge.
637. Emäle om laste leib kõrgen.

14361. KÜLL IAL VÕÕRA LOJUKSEST SAAB LOJUST, AGA VÕÕRA LEIVAST EI SAA LEIBA — 1(25) var.

a. _____*

* lojusest (Wied., Kündja, KAH EKAI, EKMS)

* Helle 342, Hupel 110, Poromenski EGr. 199, Wied. 99, Kündja nr. 43 (1883) 514, KAH EKAI 153, EKMS III 1046 — 1(16) var.

*

Küll ial võõra lojusest saab lojust, agga võõra leivast ei sa leiba, Vieh ins Futter zu nehmen ist noch gut, aber nicht Korn auf Bat.

b. Küll eäl võõra lojusest saab lojust, ent võõra leivast ei saa leiva.
Marpurg 71 — ?(1) var.

c. Küll võõra lojusest saab lojust, aga võõra leivast ei saa leiba.*
* lojusest — lojust (Stein), lojusest — lojust (Wied., Kündja, Norm.)
Stein 36, Wied. 101, Kündja nr. 43 (1883) 514, Norm. 114 — ?(8) var.

14362. MIS MA VÕORAST APPI SAAN,
KUI MA VEREST EI SAA APPI*
— 1(3) var.

* abi (Wied., EKMS)

Wied. ESSr 1346, EKMS III 917; Tt
(Vestr.).

14363. VEERAS LEIB ON HUVA SÜÜA,
AGA KODUNE KOORIK ON VEEL
SEDA PAREMBA — 1?(1) var.

?VNg (Aug. Krikmann).

Vrd. 8021. Pareim on oma agane kui võõra
selge leib.

14364. VIERA HELLIDUS ON VAESE-
LAPSE LOHUDUS — 1 var.

Kuu (Lindström).

14365. VIERAMB VERI, KENAMB KARI
— 1 var.

R. Lilheina seletus: «Õeldakse, kui abi-
ellutakse võõra, vähetuntud neiuga.»

Kuu.

14366. VIERAS PIETÄGU VIISILÄSÄ,
TALU JÄÄGU TAVALASA —
6(8) var.

Aa. _____

Kuu (Hirrend) — 1 var.

- b. Pia vieras viisilasa, talu jääb tava-
lasa.

Kuu — 1 var.

- c. Vieras mengu viisiläsä, talu jäägü
tavalasa.

J. Eskeni seletus: «Võõras mingi majast
ilma pahanduseta minema, talu ehk maja
oma kodakondsed tehku pärast isekeskis,
kuda heaks arvavad.»

Kuu — 1 var.

- d₁. Vierad mengu viisiläsä, talu jäägü
tavalasa.

Kuu — 1 var.

- d₂. Võõrad mingi viisilla, talu jäägu
tavalla.

E 94, E² 32 — ?(2) var.

- B. Vierast piedä viisiläsä.*

* vieras

Kuu — 2 var.

14367. VIERA VARAGA MAJA EI
EHIDÄ — 1 var.

Kuu (Lindström).

14368. VILETS, KES VÕERA VARSA
SELGAS ISTUB — 2(3) var.

a. _____

Tt (anon.) — 1(2) var.

- b. Vilets, kes võera varsa selgas sõi-
dab.

Tt (anon.) — 1 var.

Vrd. 11827. Kaua sa teise mehe hobose selgas
sõidad.

14369. VÕERA ANDI EI KÄSTA
PÕLATA — 1 var.

Amb (Kleinmann).

14370. VÕERAD TEEVAD, VÕERAD
VEEVAD — 14(19) var.

A₁a₁. _____*

* võõrad (E; Jäm); viivad (E; Rap v.
Mär, Jäm)

E 95, E² 32; Nrv, Hlj, Rap v. Mär
(Poom), Jäm — 5(9) var.

- a₂. Võõrad teevad, võõrad viivad ka.
Sa (Veäster) — 1 var.

- b. Võeras teeb, võeras viib.*

* võõras (Käi)

A. Ranna (Pöi) seletus: «Püütagu talus
palgalisteta toime tulla.»

Käl, Kaa, Pöi — 3 var.

- c. Mis võeras teeb, see võeras viib.
Pöi — 1(2) var.

- A₂. Ise teed, ise sööd; võeras teeb, võe-
ras viib.

Pöi (Rand) — 1 var.

Vt. 2241 C.

- B. Küla teeb, küla veeb.
Hlj — 1 var.

- C. Päiline teeb, päiline viib.
Hmd v. Ris (Treumann) — 1 var.

- D. Rahvas tieb, rahvas vieb.
Trm — 1 var.

Vrd. 14406. Võõras toosõ, võõras veese.

14377. Võeras ei too, võigas ei tee, süü
on roka rokutajal.

14396. Võõras kätega tiib ja jalgega viib.

14371. VÕERA HOBUSE SELJAST
LÜKATAKSE MAHA — u. 30(43)
var.

Aa₁. _____*

* võõra (Norm.); sellast (Plt); lükata
(Hlj, Rak), lükatasse (Rak, Plt), lüka-
taks (As)

Norm. 128; Vi, Amb, ?Khn? (Teder), Hls,

Plt, Lai, Pal, As (Kuusik) — 12 v. 13(14) var.

a₂. Võera hobuse seljast lükatakse ikka maha.
Hlj — 1 var.

a₃. Võera hobuse seilast lükatakse alati maha.
Koe — 1 var.

b₁. Teise hobuse seljast lükatakse maha.
Aks — 1 var.

b₂. Eks teise mehe hobuse seilast lükata alati maha.
Koe — 1 var.

c. Teise hobuse seljast võib igaüks maha lükata.
Plt — 1 var.

d₁. Võõra hobuse seljast tõugatakse maha.*

* võõra (Stein)

Stein 69, Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46; Tf (Kreutzw.) — 1(8) var.

d₂. Võõra hobõsõ säläst tougatas maalõ.
Se — 1 var.

d₃. Võõra hobese sälläst tougatas iks maha.
Kam — 1 var.

d₄. Võõra hobõsõ säläst iks maaha tõugatas.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

e₁. Tõsõ hobõsõ säläst toogatas maaha.
Räp v. Plv (S. Keerd) — 1(2) var.

e₂. Tõse hobese sälläst tõugatas iks maha.*
* tõsõ; hobõsõ (Ote)
Nõo, Ote — 2 var.

e₃. Tõõsõ hobõsõ säläst toogatas rutto maha.
Räp (Lepson) — 1 var.

B. Vierä hobuse seljast langeb maha.
Kuu — 1(3) var.

C. Viera hobuse seljast pidab ige maha ronima.
Kuu — 1 var.

D. Egaüts tõukas oma hobese säläst maaha.
Vas v. Se (Sandra) — 1(3) var.

E. Ega tõõse hobese säläh ei peetä.
Räp (Poolakess) — 1 var.

Vrd. 11827. Kaua sa teise mehe hobose selgas sõidad.

14372. VÕERA KULGE ÄRA PUTU —
1?(1) var.

?Plv (Tobre).

14373. VÕERA LEIB ON VALUS SÜÜA
— u. 10(20) var.

Aa₁. —————*

* võõra; om; süvvä (Ran)
Hls, Ran — 2(3) var.

a₂. Võõra leib valus süüa.
E 95, E² 32 — ?(4) var.

a₃. Võõra leib om iks vallus süvvä.
Kam — 1 var.

a₄. Võõras leib valus süüa.
Puus. KH 11¹¹ 24 — ?(1) var.

a₅. Võõras leib om vallus süüa.
Võn — 1 var.

b₁. Võera leib on kibe süüa.
Pal — 1(2) var.

b₂. Võõra leib om kipe süvvä.
A. Tamme seletus: «Tuu ol'i tiindride ütlemine, kui läits võõra manu tiinmä oma esä-emä mant vällä.»
Kam — 1 var.

b₃. Äks võõra leib ole ikka kibe süüa.
Põl — 1 var.

B. Võera laualt oo leib raske süüa.
?Vig (Priimets) — 1?(1) var.

C. Võõra leib om rasse, tuu paisus mõnikõrd suuhve.
Har — 1 var.

D. Orja leib on kibe süüa.
Norm. 118, Vih. VER 184, EKMS III 1256;
Tln (Puusemann) — 1(4) var.

Vrd. r1 «Kibe süüa võõra leiba»: Kibe süüa võera leiba, / kibe süüa — kuiv närida (ERIA II : 2 nr. 3411).

Vrd. 14392. Võõra leib lätt risti kaalast alla.
14391. Võõra leib kirk kikkani, vaak valgeni.

5565. Lastõ leib om vallus süvvä.

4000. Koduväimehe leib on kõlge valusam leib.

11232. Ette sõõdud leib on kibe.

14374. VÕERAL IKKA UKS TULLA,
TEINE MINNA — 1 var.

A. Ranna seletus: «Halva iseloomuga teenijast lootus ikka vabaneda.»
Põl.

14375. VÕERA MEHE PUUSAVALU ON AIATEIVAS — 5(17) var.

A₁. _____*

* vōōra; aiateibas (trükised)

Norm. 247, EKMS I 515 ja IV 944; Trm (Sild) — 1(4) var.

A₂. Vōera valu on aiateibas.

Sander I 68 — 1(3) var.

B₁. Teise häda on aiaroikas.

Kuu — 1 var.

B₂. Teise häda on teiba otsas.

SJn — 1 var.

C. Varna külles teise valu, aia külles teise haigus.*

* küljes (trükised)

E 92, E² 84, Puus. KH II¹¹ 13, Norm. 247, EKMS I 515 ja IV 944; VMr (J. Elken) — 1(8) var.

Vrd. 11886. Teise häda on puu küljes.

14376. VÕERA OMA OLGU HIRMUS, OMAL ARMAS — 1 var.

Aud (Juhanson).

Vrd. 7846. Igalühel oma armas.

14377. VÕERAS EI TOO, VÕIGAS EI TEE, SÜÜ ON ROKA ROKUTAJAL — 1 var.

Kad (Seemann).

Vrd. 14370. Vōerad teevad, vōerad veevad.

14406. Vōōras toosō, vōōras veese.

11450, eriti C₁: Süü rogal, süü vasigal, süü roga rogutajal.

14378. VÕERAS IKKA VOILEIB, SUGULANE SUURSITT — 2 var.

A. _____

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

B. Sugulane suursitt, võnnuvōōras palju parem.

Rap (Tikk) — 1 var.

Vrd. 7989, eriti C: Sugulane suur koer, võrsi-vōeras paelu parem.

14379. VÕERAS LEHMAKE, OMA KELLUKE — 1 var.

Hlj (Kungur).

14380. VÕERAS MAA, VÕERAS RAHVAS ON IKKA VÕERAS — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

14381. VÕERAS ON KUI KALA, MIS KAUA VÄRSKE EI SEISA — 6 v. 7(12) var.

Aa. Vōōras on nagu kala, ei ta jää kauaks verske.

Körber VRMK 57 — 12(3) var.

b. _____

Hlj (Leetberg) — 1 var.

Ba. Külaline ja kala läävä üteruttu vanas.

Plv — 1 var.

b. Külaline ja kala lähevad üheruttu vanaks.

EKMS II 324 — ?(1) var.

C. Kala ja külaline lähevad kolme päeva pärast haisma.

Norm. 199, EKMS IV 926; Vil (Nigul) — 1(3) var.

D₁. Külaline on kui värske kala: kui kauaks jääb, hakkab haisema.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

D₂. Kauane külaline haiseb nagu kala.

Pär (Kampmann) — 1 var.

E. Külaline hakkab kolmandal päeval haisma.

Krk — 1 var.

Vrd. Körber VRMK 42: Kolme päeva pärast on vōōras ja kala vanaks saanud (ladina vs-de peatükis).

Vrd. 5071. Külaline ja nisuleib lähvad ruttu vanast.

5072, eriti B: Külaline om katel kõrral armas: sis, kui tulep, ja sis, kui ärä lätt; kolmandal haisep.

703. Esimesel päeval olen vōōras, teisel päeval olen koormaks, kolmandamal päeval haisen ma.

14382. VÕERAST LAST NÄHEKSE NURKA, OMA EI NÄHTA PÕR-MANDALEGI* — ?(2) var.

* vōōrast; nähakse (Norm.)

Norm. 125; ?Tõs (Õövel).

Vrd. 903. Head last nähakse nurka, paha ei nähta põrandalle.

14383. VÕERAS UKSEST, VARA AKNAST — 3 var.

a. _____

Iis (Ellert) — 1 var.

b. Vōeras tuleb uksest, vara aknast.*

* vōōras

Iis — 2 var.

- Vrd. 2518. Annab jumal vōōraid, siis ta annab ka vōōraste vara.
14384. VÕERAS VESI, SÜGAV PÕHI — 1(2) var.
Trv (Pausk).
Vrd. 13208. Vaga vesi, sügav põhi.
14385. VÕERA TARE LEIVAL OO SAJA MAGU — 1?(1) var.
?Mar (Hiemägi).
Vrd. 5066. Külaleib on magus.
7980. Oma teenitud leival on saia magu.
14386. VÕERA VALLA ARM ONE VILU — 1?(1) var.
?MMg (Martinson).
Vrd. Meelej. nr. 2 (1885) 10: Kodus õitseb arm ja ilu, / vōera valla arm on vilu.
14387. VÕÖRAD VEISED EI SEISA MEIE KARJAS — ? kuni 2(8) var.
a. —————
Borm Mr Kal. (1861) lk-ta, Wied. 211, Kündja nr. 4 (1884) 46 — 1?(4) var.
b. Vōōrad veised ei seisa karjas.
E 95, E² 32, Kask-Vaigla-Veski III Vō 8 — ?(3) var.
c. Ega vōōras lehm ei püsü kar'a man.
?Räp (Poolakess) — 1?(1) var.
14388. VÕÖRA HÄÄ EI SIGINE — 1 var.
Hel (Tomp).
14389. VÕÖRAID VASTU VÕTTA EI SAADA MITTE KAHJU — 1?(1) var.
?Pha? (anon.).
14390. VÕÖRA LEEMEGA VÕI EI HUULI ÄR' PALUTA — 2 var.
a. —————
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
b. Tōōse kuuma leemega massa_{ai}' ummi mokke palota.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
14391. VÕÖRA LEIB KIRG KIKKANI, VAAK VALGENI — 15 var.
Aa. —————
Kan — 1 var.

- b. Vōōra leib kirg kōtun kikkani, vaug valgeni.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Vōeras leib valgōni vaug kōtuh.
Lut — 1 var.
- C₁. Vōōra leib kirg kikkani kōtun.
Vōn — 1 var.
- C_{2a}. Küll kirg vōōra leib kōtun.
Ote — 1 var.
- b. Küll vōōra leib kōtun kirg.
J. Tammemäe seletus: «Vōōra hirmu all ei saa rahulik olla.»
Ote v. San — 1 var.
- D. Orja leib laulab kuke viisi kōhun.
MMg — 1 var.
- Ea. Rikka leib kirg kikka viisi kōtun.
Ote — 1 var.
- b. Rikka leib kireb kuke moodi kōhus.
Vōn — 1 var.
- Fa. Rikka leib kirg kōtuh.
M. Linna seletus: «Teenit leib nõud suurt vaiva.»
Se — 2 var.
- b. Rikka leib nakkap kōtun kirgma.
Vōn — 1 var.
- G. Vōōra leib kirg kikkani, vaak valgōni; korgōis laudun om, ja viil korgōpa pandas.
Urv — 1 var.
- Vt. 14360 F.
- *
- H. Vōōra hirm kirg kikkani, vaak valgeni.
Urv — 1 var.
- I. Küla leib laulab kuke viisi kōhus.
Pär — 1 var.
- Vrd. kk: See kirg kikkani ja vaak valgeni (Plv).
- Vrd. mj AaTh 715.
- Vrd. 14373. Vōōra leib on valus süüa.
14392. VÕÖRA LEIB LÄTT RISTI KAALAST ALLA — 3 var.
- A. —————
Urv — 1 var.
- B. Vōōra leib lätt risti kōttu.
Se — 1 var.
- C. Vōeras leib ei lähä hästi kurgust alla.
TMr (Sill) — 1 var.
- Vrd. 14373. Vōera leib on valus süüa.
8929. Poigō leib lätt risti kaalast alla, mehe leib piuta.

14393. VÕORA PÖLD LÄÄÄI' KUNAGI' HUKKA — 1 var.

Se (T. Linna).

14394. VÕORAS HOBUNE, OMA PIITS, SEEKA VÕIB HÄSTI SÕITA — u. 20(64) var.

A₁a₁. _____*

* võeras (Stein)

* Helle 360, Hupel 119, Poromenski EGr. 227, Stein 69, Wied. 211, Kündja nr. 4 (1884) 46, KAH EKAl 160, Schneider Elusal. Kal. (1905) 17, Mihkla-Parlo-Viidadepp 1² 113, EKMS I 476 — 1(20) var.

*

Wõõras obbone, omma piits, seega woib hästi sõita, fremd Pferd eigene Peitsche, damit gehets geschwinde fort. Spruch. Cal. 11 v. 10.

a₂. Võõras hobune, oma piits, sellega võid hästi sõita.
E MVH 53 — ?(1) var.

a₃. Võeras hobune ja oma piits, nendega võib heaste sõita.
Tõs (Õövel) — 1 var.

a₄. Võõras hobune, oma piits, sedaviisi võid hästi sõita.
E MVH 53 — ?(1) var.

a₅. Võõras hobune, oma piits, võib hästi sõita.
E 95, E² 33 — ?(2) var.

a₆. Oma piitsaga ja võera hobusega on hea sõita.*
* võõra (trükised), võera (Kaa)
Körper VRMK 63, Norm. 247, EKMS I 1047; Kaa (Tõll), TMr (anon.) — 2 v. 3(9) var.

b₁. Teise hobene, oma piits, sis hüa sõita.
Saa — 1 var.

b₂. Oma piits, teise me hobune, on hea sõita.
me = mehe
SJn? (Kielas) — 1 var.

c. Võera hobuse ja oma piitsaga on jõudus teed käia.
Trm — 1 var.

d. Oma piits ja võõra hobo leidvad ika head teed.
Sa (R. Kallas) — 1 var.

A₂. Oma vits ja võõra hobone, nendega võib heasti lasta.
Pha? (anon.) — 1 var.

A₃. Mis siis viga, kui võeras hobune ja oma piits.
Han — 1 var.

B. Võõras hopen, uma ruusk, sis sõida üte üüga kas sada versta.*
* hopõn (Norm.)

Norm. 95; ?Vas v. Se (Sandra) — ?(2) var.

Ca₁. Võõras hobone, oma piits.*
* võeras (Vig); hobu (Vig, Jäm), hobene (Kod)
Norm. Cl. 32; Vig, Jäm, Kod — 4(6) var.

a₂. Võera hobune, oma piits.
HMd v. Ris (Treumann) — 1 var.

a₃. Võeras hobune, aga oma piits.
Iis — 1 var.

b₁. Oma piits, võõras hobune.*
* võeras (Stein; Kei, Hls), vieräs (Kuu)
Stein 49, Wied. 136, Kündja nr. 48 (1883) 572; Kuu, Kei, ?Tt (Jung, Kreutzw.) — 2—4(11) var.

b₂. Oma piits ja võõra hobu.
Kaa — 1 var.

c. Oma piits, tõise mehe hobune.
SJn (Kapp) — 1(2) var.

Vrd. kk: Tal võera hobune, oma piits (Vän).

14395. VÕORAS IMÄ, VÕORA LATSE, VÕORAS ARM MÖLEMBILE — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

14396. VÕORAS KÄTEGA TIIB JA JALGEGA VIIB — 3 var.

A. _____
Kod — 1 var.

B. Sulane kässiga tege, jalguga vidä lakja.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

C. Mida Ants tege, tuud Ants süü, mia tuust üle jääs, vida jalguga lakja.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 14370. Võerad teevad, võerad veevad.

14397. VÕORAS MAA LISAB TARKUST JUURDE — ?(9) var.

a. Võeras koht lisab tarkust.
Meves 139 — ?(2) var. Vene vanasõna tõlge.

b. _____
Kuusik KT 199 — ?(5) var. Vene vanasõna tõlge.

- c. Võeras maa annab tarkust juure.
?Vig (Aitsam, Asberg) — ?(2) var. Alu-
seks mingi vene allikas.

14398. VÕÖRAS OMA NAGU VÕTA USS
OMA HINGE PEALE MAAST ÜLES
— 1?(3) var.

Wied. 211, Kündja nr. 4 (1884) 46, EKMS
IV 439.

14399. VÕÖRAS ON PERE KURAT —
1 var.

A. Toomessalu seletus: «Väljast tulnud
inimene räägib kõik pere saladused väl-
ja, mis kuuleb.»
Põl.

Vrd. 14400. Võõras on võlu peres.

14400. VÕÖRAS ON VÖLU PERES —
II. 25(77) var.

Aa. _____*

* võeras (Stein), veeras (Kuu), vieras
(Kuu); velu (Kuu), völlu (Stein); peressä
(Kuu)

S. Hirrendi seletus: «Vieras paneb kohe
tähele hüäd ja huonud, midä oma perel
jääb vahest kahe silma vahele.»

* Helle 360, Hupel 119, Poromenski EGr.
227, Stein 69, Wied. 211, Kündja nr. 4
(1884) 46, KAH EKAI 160, E 95, E² 33,
EKMS II 324 ja IV 439; Kuu — 3(18) var.

*

~~Wõõras on völlu perres, fremd Auge sieht alles.~~

b. Võõras on pere võlu.*

* võiras (VII), võeras (Sa); võlu (Sa)
Noa, Sa — 6(8) var.

Ba. Veeras on veru peres.

J. Eskeni seletus: «Võeras on usin kõiki
pere kombeld tähele panema.»
Kuu — 1 var.

b. Vieras — veru peres.

Kuu — 1 var.

C₁. Võõras maja võlu.*

* võeras; maea (Emm)
Käi, Emm — 2(3) var.

C₂. Võera silm on maja võlu.

Kaa — 2(5) var.

D. Võeras on pere noid.*

* vieras; noid (Kuu)
Hlj, Kuu — 3(6) var.

Ea. Võeras on maja noid.
Amb (Kleinmann) — 1 var.

b. Võeras on noid majas.
Iis — 1 var.

c. Võõras inimene on ikke kui noid ma-
jas.
Jõh — 1 var.

d. Võeras inimene ond elumaja noid.
Khn — 1 var.

Fa₁. Külaline maja noid.
Vig (Laipmann) — 1 var.

a₂. Külaline on maja noid.
EKMS II 324 — ?(1) var.

b. Küläinimene oo maja noid.
Vig (Priimets) — 1 var.

G. Külaline on pererahva noid.
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.

H. Ära suuremat noida otsi kui võõras
majas.

* Helle 326, Hupel 103, Lindf. (1853) 64,
Poromenski EGr. 180, Stein 8, Wied. 13,
Kündja nr. 31 (1883) 370, KAH EKAI 148,
E MVH 28, Laug. Vestr. 176, EKMS II
324 — 1(24) var.

*

~~Ära suuremat noida otsi kui võõras majas, fremd
Auge siehet alles. (Suche keine größere Here, als im frem-
den Hofe.)~~

Ia. Silm kuningas, võeras pere võlu.
Sa (Allas?) — 1 var.

b. Silm on kuningas, võõras pere võlu.
Wied. 167, Kündja nr. 51 (1883) 610 —
?(2) var.

Vt. 10478 C.

Vrd. 14399. Võõras on pere kurat.

10187. Sant on maja noid.

14401. VÕÖRAS PERE EHK VÕÖRAS
PENI, ÜTSKÕIK — 1 var.

Puh (Andresson).

Vrd. 13362. Nii kui vana peni, nii om vana
pere.

14402. VÕÖRAS RAHA PÕLETAB TASKU
— 4—7(37) var.

Aa₁. _____

Kmpm. KLR II⁷ 26, E 95, Jänes-Parlo
36, Kask-Puusepp-Vaigla 53, Norm. 143,
EKMS IV 439; ?Räp (Eisen) — 1?(16)
var.

a₂. Vieräs raha poltab tasku läbi.*
* vōeras; põletab (Niggol)
Niggol VKOR⁵ 118; Kuu (Odenberg) — 1(11) var.

b. Vōōras raha kõrvetab tasku.
E² 73 — ?(3) var.

Ba. Vōōra raha palotas karmanni läbi.
Rõu (Perli) — 1 var.

b. Vōōras raha kõrbas karmanni.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

C. Vōōras raha taskus, taskul auk pea pōhjas.*
* tasku (E²)
E MVH 21, E² 77 — 1?(2) var.

*

D. Raha põletab tasku katki.
A. Piir: «Oeld, pillaja inimese kohta.»
Trt — 1 var.

E. Raha palotas karmanele mulgu sisse, ku maaha ei saa juuva.
Räp — 1(2) var.

14403. VÕÖRAS RAND, VÕÖRAS KALA — 1 var.
Iis (Proodel).

14404. VÕÖRAS TEEB KÜLL OMA KORRA, SINA MAKSAD MITME VÕRRA — 1 var.
E. Ennisti seletus: «Oeldakse palgalise töö kohta.»
Emm.

14405. VÕÖRAST NAHAST ON KERGE KINGI LEIGATA — 1?(14) var.

a. _____*
* lõigata (Nurmik, Norm., EKMS)
Wied. 211, Kündja nr. 4 (1884) 46, Nurmik III 95, Norm. 247, EKMS I 1047 ja IV 439 — 1?(10) var.

b. Vōōrast nahast kerge kingi lõigata.
E 95, E² 33 — ?(4) var.

Vrd. 14359. Kui vōōras nahk ees, küll siis leiab kahe täle, kui oma, siis ei lei ka rihmagi.

14406. VÕÖRAS TOOSÕ, VÕÖRAS VEESE — 2(15) var.

A. _____
Se (Sõrmus) — 1 var.

B. Vōōras toob, vōōras viib, vōōras toob kulunud kuue, karva veerenud kasuka.

Beitr. III 112 (< Kod), Wied. 211, Kündja nr. 4 (1884) 46, E 94, E² 32, Ridaia 22, Nurmik III 95, EKMS IV 439 — 1(14) var.

Vrd. 14377. Vōeras ei too, vōigas ei tee, süü on roka rokutajal.
14370. Vōerad teevad, vōerad veevad.

14407. VÕÖRAST VEIST IKKA TEISED PUSKLEVAD — 1?(5) var.

a. _____
Wied. 211, Kündja nr. 4 (1884) 46, EKMS IV 439 — 1?(3) var.

b. Vōōrast veist teised ikka pusklevad.
E 95, E² 33 — ?(2) var.

14408. VÕÖRAST VÕTA, OMA JÄTA — 1?(1) var.

?Vil (anon.).

Vrd. 14409. Vōōrast ära võta, oma ära jäta.
213. Aita omasid ja võta vōōraid.

14409. VÕÖRAST ÄRA VÕTA, OMA ÄRA JÄTA — u. 20(44) var.

Aa. Vōōrast ei võta, oma ei jäta.*
* vōerast (Rak), vōōra (Pär)
EKMS II 1289; Lüg, Rak, Pär (Kampmann), Pal — u. 5(10) var.

b. Oma ei jäta, vōōrast ei võta.*
* omma (Ote), umma (Rõu), õma (Kod); jätta (Vil, Kod, Rõu); vōerast (Vil, Pal, As), vōōra (Vil), vōōras (Kod)
E² 32; ?Juu v. Vän (Virkus), Vil, Pal, Kod, Puh, Ran, Ote, Rõu, As (Kuusik) — 10(11) var.

Ba. _____*
* vōerast (Vän)
Norm. 138, EKMS IV 428; Vig (Priimets), Vän, Vil (R. Kallas) — 3(8) var.

b. Umma är jätko, vōōrast är võtko.*
* jätta — võta (Vas v. Se)
Vas v. Se (Prants), Se — 2 var.

Ca. Omma ärä jätta, tōsōl ärä võta.
Ote — 1 var.

b. Umma ar jätku, tōōse umma ar võtku.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

D. Vōerast jäta, oma võta.
?SJn (Ruhs) — ?(1) var.

E. Oma asju ei pea maha jätma; vōōraid asju mitte võtma.
Kmpm. KLr II⁶ 344 — ?(1) var.

Fa. Hoia oma, ära võta vōōrast.
Meos Vaatl. III 134 — 1?(4) var.

- b. Paremp oma hoita kui võõrast võtta.
Rõn (Käärrik) — 1 var.
- G. Võerast ära võta, oma ära viska.
?Vig (Aitsam) — ?(1) var. Vene vana-
sõna tõlge (?).
- H. Võerast ära soovi, oma ära kauta.
?Vig (Aitsam) — ?(1) var. Vene vana-
sõna tõlge (?).
- I. Tõise hääd ärä himostagu, omma ärä
jätku.
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var. Vene
mõju.
- J. Võta oma, võõrast ei tohi võtta.
Meos Vaatl. III—IV 105 — 1?(1) var.
- Vrd. kk: Mina võõrast ei võta, aga oma ei
jätta (lis).
- Vrd. 14408. Võõrast võta, oma jätta.
14417. Ära võta võõra vara.
8051. Umma oodat, a võõrast ka võtat
vasta.
14410. VÕÖRAS VÕÖRITI EES, SUDA
SERVITI SEES — 1 var.
H. Krickmanni seletus: «Õeldud noorele
naisemehele.»
VNg.
- Vrd. rl «Võõras võõriti ees»: [— — —] võeras
võerite eesa / ja süda sõrvite seesa
(ERIA III:1 nr. 3772).
- Vrd. kk: Põll om põigiti ehen ja süä serviti
sehen (Hls).
14411. VÕÕRA VARJU ALL VAENE
OLEK — 1(2) var.
Pst (Raudsep).
14412. VÕÕRA VATSK UM SÕMÖRINE
— 1 var.
Vas v. Se (Prants).
- Vrd. 8001. Paremb uma leib ku võõra vatsk.
11090. Sõaleib sõmerine, vaenukakk kane-
pine.
14413. VÕÕRA VITS OM VALLUS —
1?(1) var.
?Urv (Siil).
- Vrd. 14421. Võerasema vits ja armuleib on
kibe.
14414. VÕÕRA SILM ON IKKA LAI —
4(7) var.
- Aa. _____*
- * võõra (EKMS)
EKMS III 845; Sa — 2(5) var.

- b. Võera silm on lai.
Krj — 1 var.
- B. Ilmal um lagia silm.
Rõu (Gutves) — 1 var.
- Vrd. 9535. Rahva suu on lai.

14415. ÄRA ISTU VÕÖRASSE SAANI —
1?(1) var.

EKMS III 1077.

14416. ÄRA PUUA VÕERA VASIKAGA
KÜNDA — 4(7) var.

- A. _____
T. Riomari seletus: «Ära hoople teiste
tarkusega, varaga.»
Ksi — 1 var.
- B. Pikält sa tõise vasikuge künnäd.
Hls — 1 var.
- C. Künnä uma vaskaga, mitte tõsõ vas-
kaga.
Rõu — 1 var.
- D. Ära künnä teise härgadega.
Loorits Vrp 35, Norm. 128; Sa (Noor) —
1(4) var.
- Vrd. kk: Taht võõra vaskaga künda (Ote).
- Vrd. 11849. Kui pikalt sa tõise mehe adraga
künnäd.

14417. ÄRA VÕTA VÕÕRA VARA —
4—8(10) var.

- Aa. _____
Pet ELA² 54, E² 58; Muh (Noot) — 2(3)
var.
- b. Ära himusta võõrast vara.
Puus. EKGr. 30, Jānes-Parlo 43 — 1?(2)
var.
- B. Ära ihka võera vara, ole omaga ra-
hul.
?Kre (Luks) — 1?(1) var.
- C. Ära siruta kätt võõra vara jaoks.
Räp (Järvemäe) — 1 var.
- D. Ära püüa võõra oma.
KAH EKGr.² 120 — 1?(1) var.
- E. Ära võta tõise omadust.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
- F. Ära võta midagi, mis sinu oma ei
ole.
Ote — 1 var.
- Vrd. 14409. Võõrast ära võta, oma ära jätta.

14418. **ÄRÄ PUUDU VÕORAST PUTRU, KUI OMAD TANGU HULGAS PÖLE** — 1 var.

A. Källo seletus: «Ära taha säält osa saada, kuhu sa midagi andand põle.» Lüg.

14419. **ÜTLE VÕERA HOBUSEL «NÕÕ!», KATSU, KAS HAKKAB KOHE SÖITMA** — 1 var.

M. Mäesalu seletus: öeld. siis, kui harjumatu tööriistaga, võõra paadiga v. mootoriga joonelt hakkama ei saada. Hää.

14420. **VÕERAEMA KÄED ON KÕVAD** — 2 var.

A. _____
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

B. Võeraisa käed on kõvad.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

14421. **VÕERASEMA VITS JA ARMULEIB ON KIBE** — 1?(1) var.

?TMr (Siil).

Vrd. 14413. Võõra vits om vallus.

14422. **VÕORAEMA TÕRELAMINE OM ENAMB KU OMA EMA PESMINE** — 9(14) var.

A. _____
Urv — 1 var.

Ba. Võõra tõrelamine om enamb kui oma ema pesmine.
Ote — 1 var.

b. Võõra tõrelemine um halvemb ku uma imä pesmine.
Võ (Schmidt) — 1 var.

C. Enämb võõra tõrelemine kui oma ema lüümine.*
* enam; löömine (Norm.)
Norm. 171; Hel (Tomp) — 1(5) var.

D. Uma lüüminõ pareb ku' võõra tõrõlõminõ.
Se — 1 var.

Ea. Võõra tõrelemine om valusamp ku uma pesmine.
Räp (Poolakess) — 1 var.

b. Võõra tõrõlamine um halvõmb kui uma pesmine.
Vas (Jakobson) — 1 var.

Fa. Paremb om oma ema lüümine kui võõra kaemine.
Ote (Kukrus) — 1 var.

b. Paremb on oma ema löömine kui võõra vaatamine.
Norm. 171 — ?(1) var.

G. Võõra ütlus on valusam kui oma lõök.
Lai (Tammepuu) — 1 var.

Vrd. 8054. Oma ema vits ei õle nõnna valus ku võõraema sõna.

14423. **VÕORASEMA ANNAB SÜÜA JA HAUGUTAB, KÄSSIB SÜÜA JA KÄRITAB *** — 1(2) var.

* käsib (Norm.)

Norm. 172; Vig (Laipmann).

Vrd. rl «Oma ema ja võõrasema söök»: Võeras eit mul eideke, / võeras taat mul taadike: / andis süüa ja hauguldas, / käskis süüa ja käratas (ERIA II:2 nr. 3440).

Vrd. 315. Kui annad, sis ära hauguta.

14424. **VÕORAS EMA ON SUU EES MESILEIB, TAGASELJA ON KAELALÕIKAJA** — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 10889 D.b. Suu ees nagu sulamesi, saab selja taha, siis leikab kaela.

14425. **VÕORASEMA PUUAKSE** — 1(15) var.

A. _____*

* Helle 360, Hupel 118, Poromenski EGr. 226, KAH EKAl 160 — 1(4) var.

*

Wõõras emma puuakse, der Bürtel ist loß.

Ba. Võõrasema puuakse võlla, oma tõstetakse taeva.
Wied. 211, Kündja nr. 4 (1884) 46, E 95, E² 33, EKMS I 323; ?Tt (Kreutzw.) — ?(6) var.

b. Võõrasema puuakse võlla, oma ema tõstetakse taeva.
Stein 69, Norm. 172 — ?(5) var.

Vrd. 14479. Väimees puuakse.

14426. VÕORASEMÄ VÕIME KURJA,
KASUEMÄ KAINÉ, KAL'G —
1(2) var.

San (K. Gross).

Vrd. rl «Tules magamine»: Võõras enne, võine kurja... (VK IV nr. 832).

14427. VÕORASKAKK ON KÜRPÄÄ
ERKO — 2 var.

A.

A. Källo seletused: võõraskakk = võõras naine; kürb = suguosa; erko = maalus-roog.

Lüg — 1 var.

B. Võeras v...u, kürpää erko.

A. Källo seletus: «Võera naisega passib mõnel mehel paremine kui omaga.»

Lüg — 1 var.

14428. EI OLE VÄEKAUPA, KUI EP OLE
MEELEKAUPA — 1(26) var.

* Helle 328, Hupel 104, Beitr. XI 152, Poromenski EGr. 183, Stein 12, Wied. 25, Kündja nr. 32 (1883) 382, KAH EKA 149, Norm. 181, Norm. Cl. 21, EKMS I 12, 785 ja 786.

*

Ei olle väkaupa, kui ep olle meelekaupa, mit Gewalt kan man niemand was nehmen. (es ist kein Zwang-Kauf, wenn nicht ist ein williger Kauf.)

Vrd. kk: Pole see vääkaup mitte (Tt).

14429. VÄEKAUBA TÖÖL EI OLE ÖNNIS-
TUST — 1?(1) var.

?Tt (Jung).

14430. VÄEKAUPA EI TOHI KELLEGI
KÄEST VÖTTA — 2(8) var.

A.

Stein 66, Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45; Tt (Kreutzw.) — 1(7) var.

B. Vägise ei saa kustkilt.

Sa (Veäster) — 1 var.

Vrd. 14440. Vägüsi saa ai' kedagi ar tetä'.

14431. VÄÄTIMAL POLE VARJU,
ARMUTUMAL POLE ABI — 1 var.

Krj (Mägi).

14432. VÄGEVA VEEGA EI TEE LAE-
NEID MITTE — 1 v. 2(5) var.

a.

*
* lained (EKMS)

Wied. ESSr 441, EKMS II 211 — 1?(2) var.

b. Vägeva veega ei toe laeneid mitte.
Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45 —
?(2) var.

c. Vägeva veega ei tee tema lainet mitte.

Tt (Vestr.) — 1 var.

Vrd. 6257. Madal maa, suured lained.

14433. ÄRA MINE VÄGEVAGA VAID-
LEMA EGA SUUREGA KOHUT
KÄIMA — u. 10(26) var.

Aa.

Wied. 12, Kündja nr. 31 (1883) 370, Org 48, E 12, Puus. EKGr. 16; Pär (Rosenplänter), Plt (Luu) — 2(10) var.

b. Mine vägevaga vaidlema ehk suurega kohut käima.
Ez 55 — ?(2) var.

B. Ära mine vägevaga vaidlema ega rikkaga kohut käima.
Kod (Lindvere) — 1 var.

C. Mine vägevaga vägikaigast vedama või rikkaga kohut käima.
Pal (Karma) — 1 var.

Da. Tugevaga ära voidle, rikkaga ära käü kohut.
Kuu — 1 var.

b. Tugevaga ära taple, rikkaga ära käi kohut.
Pödder LVKGr. 103 — 1 var.

E. Kõvaga maelda ei saa, rikkaga koh-
tid käia ei saa.
Se — 1 var.

Vt. 9758 C.

F. Ära hakka vägevaga vaidlema ega kohtumõistjaga kohut käima.
Kuu — 1 var.

Ga. Ära mine rikkaga riidlema ega vägevaga vaidlema.
Norm. 133 (< Pal), EKMS IV 728 —
1?(2) var.

b. Mine rikkaga riidlema ehk vägevaga vaidlema.
Pal (E. Uus) — 1 var.

c. Ära mingi vägevaga väärdlema ei ka rikkaga riido.

Räp (Poolakess) — 1(3) var.

Vt. 9758 D.

H. Ära mine suurega sõitlema ega vägevaga vaidlema.

Vil (Nigul) — 1 var.

I. Ära mene rikkaga kohtusse.

Trm — 1 var.

Vrd. Siir. 8,1—2: Ära taple ühhe wäggewaga, et ja temma kätte ei lange. Ärra riidle ühhe rikka innimesega, et ta ei wotta woimust so peäle.

Vrd. 10953. Ära mine mitte suurelisega vaidlema ega kohot käima.

9712. Rikkaga on raske kohut käia: ta ostab raha eest õigust.

10062. Saksaga kohut käia või seaga võitu joosta on üks kurat puhas.

14434. KEL VÄGI, SEL VOIMUS; KEL KUKKUR, SEL KOHUS — u. 100(350) var.

Aa. _____ *

* voimus (Kuu), võemus (Khn), võemos (Kod); kellel — sellel (Kuu, Ha, Khn, Plt); kohos (Khn, Trm, Kod); senel (Lüg)
* Helle 336, Hupel 108, Willmann 22 ja 73, Poromenski EGr. 192, Körber VRMK 36, Malm 17, Vlg. Lisal. nr. 12 (1890) 96 ja nr. 17 (1890) 136, KAH EKAl 151, Jürjens 36, Reiman KTr VI 37, Muuk-Mihkla I 98, Norm. 134, Vih. VER 185, EKMS III 489 ja IV 725; VI, Jä, Ha, Kul, Vlg, Khk, Khn, ?Mih (Pille), Vän, Saa, Hel, VIP, TaP, Trt, ?Kam (Relli) — u. 40(93) var.

*

Zel wäggisel woimus, kel kukkur sel kohus, wer
schmeert der hant (der Gewalt hat, der hat die Ober-
hand, der den Beutel hat, hat Berechtigteit)

b. Kel kukkur, sel kohus; kel vägi, sel võimus.*

* kellel — sellel (Lä, Kre, Muh, Vil)

Stein 24, Wied. 52, Kündja nr. 35 (1883) 418, EPost. nr. 20 (1886) 4, Sak. Lisa nr. 18 (1895) 143, Pet. Ah. 25 ja 61, E 32, E² 55, Puus. EKGr. 192, Puus. KH III¹² 101, Puus. Eü I 123, Kask-Vaigla-Veski I Ak 16, Reiman EK I 275, Muuk-Mihkla-Tedre IV 72, Jänes-Parlo III 111 ja 169, EKMS I 781 ja II 104; Vai, Jöh,

Amb, TÜR, Kuu, Tln, Rap, Rap v. Mär (Poom), Lä, Kre, Muh, Hls, Vil, SJn, Trm, Vön, Ran — u. 30(68) var.

B. Kel kukkur, sel kohus; kel vägi, sel võimus; kel sõbrus, sel suurus.
Koe (Schultz) — 1 var.

C. Kellel vägi, sellel võimus; kellel kukkur, sellel kohos; kellel raha, sellel rammu.
LNg — 1 var.

Da. Kel vägi, sel võimus; kel kukkur, sel kohus; kel head lõuad, sel õigus.
Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 3(3) var.

b. Kel kukkur, sel kohus; kel vägi, sel võimus; kel head lõuad, sel õigus.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

Vt. 6137 B.

E. Kel kukkur, sel kohus; kel kohus, sel õigus; kel õigus, sel võimus.
Wied. 52, Kündja nr. 35 (1883) 418 — 1(3) var.

Vt. 4224 A.

F. Kel kukkur, sel kohus; kel võit, sel võimus.
Kas. Talur. Kal. (1880) 42 — 1(2) var.

G. Kel võimus, sel vägi; kel kukkur, sel kohus.
Rak, Pst — 2 var.

H. Kel vägi, sel võimus; kel jõud, sel õigus; kel kukkur, sel kohus.
Jöh (Rõõm), Hää — 2 var.

Vt. 2699 E.

I. Kel jõud, sel õigus; kel kukkur, sel kohus.
Loorits VrP 65, Huvit. V Lisa 15, Parijõgi-Reial-Vaigla VI 202, Vih. (1951) 92, Vih. (1952) 92, Vih. (1954) 98, Vih. (1957) 108; Trv — 2(16) var.

Vt. 2699 C.

J. Kellel jõud, sellel võim; kellel kukkur, sellel kohus.
Hls — 1 var.

K. Kel voli, sel võimus; kel kukkur, sel kohus.
Amb — 1 var.

L. Kellel raha, sellel õigus; kellel kukkur, sellel kohus.
Vil — 1 var.

Vt. 2697 B.

M. Kel vägi, sel võimus; kel kukkur, sel õigus.

Willmann³ 21, Wied. 53, Kündja nr. 35 (1883) 418, Kk ABDr (1887) 14; Pil v. SJn (Muns) — 2(6) var.

N_{1a}. Kel kukkur, sel kohus.

OM nr. 2 (1890) 88, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 59; Hlj, VMr, Ha, Han, Kär, Hel, Vil, Pil, VI (Kuuben), TaP — u. 15(25) var.

b. Kelle kukkur, selle kohus.

Laug. Vestr. 174 — 1 var.

c. Kellel kukkur, sellel kohtus õigus.

Tt (Pint) — 1 var.

N₂. Kuidas kukkur, nõnda kohus.*

* kuidas (Rap)

Rap, HMD (õpil.) — 2 var.

Oa. Kel vägi, sel võimus.*

* kellel — sellel (LNg, Kaa); voimus (Kuu)

OM nr. 2 (1890) 88, Pet. Ah. 25; Vi, Kuu, Vig, LNg, Käi, Põi, Kre, Kaa, Krk, Trv, Lai, Kod, Trt, ?Kam (Relli), Rõu — u. 20(23) var.

b. Kel vägi, sel võim.

Hel (Sillaste) — 1 var.

P. Kellel jõud, sellel õigus; kellel vägi, sellel võimus.*

* kel — sel (Pst)

Hls (õpil.), Pst — 2 var.

Vt. 2699 D.

Q. Kel vägi, sel võimus; kel kurk, sel kohus.

?Se (Relli) — 1?(1) var.

Vt. 4681 C.

*

R₁. Kel võimus, sel vägi.

?Vil (Pallu) — 1?(1) var.

R₂. Kus võimus, seal vägi.

?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

S₁. Kel vägi, sel võimus; kel võim, sel õigus.

?VMr (Priimets) — 1?(1) var.

S₂. Kel võim, sel vägi ja õigus.

?VMr (Priimets) — 1?(1) var.

Vt. 14299 B₁₋₂.

*

Sa. Kel kott, sel kohus; kel vägi, sel võimus.*

* kellel — sellel (Kaa, Jaa, Muh, Kam); tuul (Rõu); võimus (Sa)

Wied. 52, Kündja nr. 35 (1883) 418; Kui, Sa, Hel (J. Karu), ?Ksi (Pruul), TaL, Rõu (Gutves), Rääp (Poolakess), Tt (S. Veske) — 18(26) var.

b. Kel vägi, sel võimus; kel kott, sel kohus.*

* kessel (VII); võimus (Sa); tuul (Rõu) Tlsp. Uus A 25; Sa, Pst, SJn, Kan, Rõu (Gutves) — 6 kuni 7(8) var.

T. Kel tuba, sel luba; kel kott, sel kohus; kel vägi, sel võimus.

Hel — 1(3) var.

Vt. 7986 B.

U. Kel vägi, sel võimus; kel kott, sel kohus; kel jõud, sel õigus.

?Rõn (Grünfeldt) — 1?(1) var.

Vt. 2699 F.

Va. Kellel kott, sellel kohus; kellel jõud, sellel õigus.

Saa (Söggel), Trv (Parts) — 2 var.

b. Kel jõud, sel õigus; kel kott, sel kohus.*

* tol (Plv)

Trv, Pst, Võn, Rõn, San, Rõu — 6 var.

Vt. 2699 B.

W. Kel kott, tol kohus; kel pung, tol õigus.

Se — 1 var.

Öa. Kel kott, sel kohus; kel õnn, sel õigus.*

* kessel (~ kellel) — sellel (Krij)

Krij, Puh — 2 var.

b. Kel õnn, sel õigus; kel kott, sel kohus.

Rõu — 1 var.

Ä. Kel kott, sel kohus; kel raha, sellest peetas lugu.

?Trv (H. Kallas) — 1?(1) var.

Ö_{1a}. Kellel kott, sellel kohus.*

* kel — sel (Juu, Mus, Krk, Vil, TaL); kennel (Jäm); sõlled (Põl)

Juu, Sa, Krk, Vil, TaL — u. 30(33) var.

b. Kel om kott, tol om kohus.

San — 1 var.

Ö₂. Kus on kott, seal on kohus.

Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502 — 1(3) var.

Ü. Kellel võit, sellel võimus; kellel kott, sellel kohus.

Pha — 1 var.

Vrd. nlj; ERA II 7, 637(1) < TMr.

Vrd. 4479. Kellel suurem kukkur, selle võemus.

4407. Kellel kost, sel kohus; kellel võid, sel võimus.

4487. Kui kulda, nii kohut; kui hõbõhõt, nii õigust.

14435. VÄGI OM ÕKS PÄÄL, VESI ALL
— 5(9) var.

Aa. _____

M. Linna seletus: «Rikkal õks jääs võit.»
Se — 1 var.

- b. Vesi om all, a vägi pääl.
Se — 1 var.

- Ba. Vägi ikka peal, olgo katlas ehk koh-
tus.
Rõu (Siipsen) — 1(2) var.

- b. Vägi ikka peal — olgu katlas, olgu
kohtus.
Norm. 133 — ?(1) var.

- C. Vesi ei saa rasvalõ pääle.*

* rasvale; peale (Norm.)

Norm. 133; Rõu (Raadla) — 1(2) var.

- D. Ega vägi ala ei lähä.

Räp (Poolakess) — 1(2) var.

Vrd. 14595. Õigus käü nilgu rasõv vii pääl.

14436. VÄGI TULÕ VÄITEH, ALANÕS
ARMATÕH — 7(11) var.

Aa. _____

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

- b. Vägi tulõ väütäten, alla lätt arma-
ten.
Urv — 1 var.

- c₁. Vägi saab väitaten, alanes armaten.
Vas — 1 var.

- c₂. Vägi saa väiteh, alanõs armatõh.
Rõu — 1 var.

- d. Vägi tule väärateg, alanes armateg.
Vas v. Se (Sandra), Se (Kaiv) — 2(6)
var.

- B. Vägi vae väitäs, laih lahja loiutas.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

14437. KES VÄGISI SURMALE VOIB
KAUBELDA — 1 var.

Wied. ESSr 227.

Vrd. 11978. Tervisega ei või kaubelda.

14438. VÄGISE EI VÕI TEIST INIMEST
KÜTKESE PANNA; TEISEL EP
OLE SARVI, MUL EP OLE
KÜTKET — 1(4) var.

A. _____

Wied. ESSr 434, Wied. 205, Kündja nr. 4
(1884) 45 — 1(3) var.

- B. Teisel ep ole sarvi, mul ep ole küt-
ket.

Wied. ESSr 1007 — ?(1) var.

14439. VÄGISE VIIDI, HEA MEELEGA
ANDSIN — 1(16) var.

a₁. _____

* Helle 358, Hupel 118, Poromenski EGr.
224, Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45
— 1(8) var.

*

*Wäggise wiidi, hea meelega andsin, ich war froh, daß
er's nahm.*

- a₂. Vägise viidi, hea meelega anti.*

* hää; alti pro anti (Stein)

Stein 66, Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884)
45 — ?(7) var.

- b. Vägisi viidi, hää meelega toodi.
KAH EKAl 159 — ?(1) var.

14440. VÄGÜSI SAA AI' KEDAGI AR
TETÄ' — 1?(1) var.

?Se (Savala).

Vrd. 14430. Väekaupa ei tohi kellegi käest võt-
ta.

14441. KES VÄHE SÖÖB, SEE VÄHE
TEEB — 1?(1) var.

?Vai (Sildus; mj AaTh 650 B kontekstis).

Vrd. 8335. Kes palju sööb, see palju teeb.

14442. Kui vähe sööd, siis vähe tööd.

11204. Kest ei olõ süüjät, tuust ei olõ
ka tegijät.

1267. Hiljake sööma, pussake tegema.

14442. KUI VÄHE SÖÖD, SIIS VÄHE
TÖÖD — 1?(1) var.

?Hag (õpil.).

Vrd. 14441. Kes vähe sööb, see vähe teeb.

14443. KUI VÄHÄ TEENID, TARVITA
VEEL VÄHEM — 1?(1) var.

Tõn. Trt. Tähtr. (1887) 51.

14444. KUS VÄHE TULD, SEAL PALJU
SUITSU — 3 v. 4(14) var.

Aa. _____

Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 503, E 47,
E² 11, EKMS II 211 — 1(11) var.

- b. Kus vähä tuld, sääl ikke palju suit-
su.

A. Traadi ja E. Metsa seletused: häda
pole nii suur kui virisemine.

?Jõh (Mets), MMg (Traat) — 1 v. 2(2)
var.

- B. Pisike tuli, suur suits.
Mih (Pille) — 1 var.
Vrd. 12154. Kus tuld, seal suitsu.

14445. MIDA VÄHEM KOERI KOOS, SEDA PAKSEM LAKE — 2(4) var.

- a. _____
Kaa (Jakson) — 1 var.
- b. Vähem koeri, paksem lake.
Norm. 160, EKMS IV 24; Mar (Hilemägi) — 1(3) var.
- Vrd. 4158. Mida rohkem koeri koos, seda vedelam lake.

14446. VÄHEM KUI KOLM JA ROHKEM KUI ÜHEKSA EI PEA VÕORID MITTE OLEMA — 1?(2) var.

Körber VRMK 58.

14447. VÄHEM SÕNU, SUUREM MÕNU — 1?(7) var.

- a. _____
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
- b. Mida vähem sõnu, seda suurem nende mõnu.
Tõn. Täht. (1909 juuli) — ?(4) var.
- c. Mida vähem kõnes sõnu, seda suurem nende mõnu.
Tõn. Täht. (1910 veebr., 1911 juuli) — ?(2) var.
- Vrd. 11102. Kus sõnu, seal on ka mõnu.

14448. VÄHE ON AITAJAID, PALJU ON PARASTAJAID — 3 var.

- A. _____
Krj — 1 var.
- Ba. Nõuandjaid palju, aga aitajaid väha.
Vil — 1 var.
- b. Õpetajaid on küll, aga aitajaid vähe.
Äks — 1 var.

14449. VÄHÄST ALGA, PALJUST LOPPU — 1 var.

- Kuu (R. Lilhein).
- Vrd. 14452. Kes väiksest alustab, lõpetab suureste.
407. As'a alustajit om pallogi, lõpõtajit olõ õi puuligi.
244. Kes algab, peab lõpetama.
773. Kulda hakkad, nõnda lõpetad.

14450. VÕTA VÄHILT VILLU — u. 20(59) var.

A₁a₁. _____*

- * vähjalt (Tander)
* Helle 360, Hupel 119, Beitr. XI 149, Poromenski EGr. 227, Körber VRMK 39, Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46, KAH EKAI 160, Tander 30, Jürjens 19, EKMS I 205, 207 ja III 291; VII — 2(23) var.

*

~~Võta vähilt villu~~, quinihil hat, nihil dar.

- a₂. Võta vähist villu.
Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46 — 1(2) var.
- b. Mine vähjalt villu lainama.
Hls — 1 var.
- c. Mine vähja seljast villo pügama.
Hel — 1(3) var.
- d. Mine ja katsu, kas sa vähilt villu saad.
Sa (Holzmayer) — 1 var.
- e. Võta vähi seljast villu.
Kod — 1 var.

A₂a. Ära mine vähja sellast villa tuuma.
Kõp — 1 var.

b₁. Ära vähi kääst villa küsi.
Rak — 1 var.

b₂. Ära küsi vähilt villu.
Amb — 1 var.

c. Vähä käest saa õi' villo.
Vas — 1 var.

Ba. Võta pihupesast karvu ehk vähi seljast villu.*

* peopesast (E)
Stein 70, Wied. 210, Kündja nr. 4 (1884) 46, E MVH 95, E 94; Tt (Kreutzw.) — 1(11) var.

b₁. Võta peopesast karvu või vähi seljast villu.
E² 42; Trv — 1(4) var.

b₂. Võta sa peopesast karvu või vähja seljast villu.
EKMS III 291 — ?(1) var.

Ca. Mine võta vähilt villu ehk kerjajalt k...
Jür — 1 var.

b. Mine nüüd vähilt villa ehk kerjajalt k... otsima.
Amb — 1 var.

- D. Ega vähjä persest karvu ei saa, temäl esi kats karva pääl.
San — 1 var.
- E. Ega vähk villa ei kannu, ega sõna seina ei läha.
As (Pint) — 1 var.
- F. Ei vaesel ole vilja ega vähja säl-län villa.
Võn (Pint) — 1 var.
- G. Tõõnõ vähk saa_{ai}' tõeõõlõ vähele villa anda.
Se — 1 var.
- Ha. Kust võtab vähi villu või konn karvu.
Vil (Leoke) — 1 var.
- b. Ei vähjal ole villu ega konnal karvu.
Vil (Leoke) — 1 var.
- Vrd. kk: Lammas tuleb vähja käest villu saama (Tor); Näe nüüd imet, lammas tuleb vähja käest villa saama 'räägitakse kui rikas vaese käest midagi asja tahab' (Juu). Kõnekäänuline esinemus valdavam kui vanasõnaline.
- Vrd. 10328. Ega seast villu ei saa.
14451. EGA VÄIKE KIVI KOORMAT ÜMBER LÜKKA — 1 var.
Rap v. Mär (Poom).
- Vrd. 14459. Veike kivi lükkab ennem koorma ümber kui suur.
14452. KES VÄIKSELT ALUSTAB, LÕPETAB SUURESTE — 1 var.
Sim (Kanter).
- Vrd. 14449. Vähäst alga, paljust loppu.
407. As'a alõstajit om pallogi, lõpõtajit olõ õi puuligi.
244. Kes algab, peab lõpetama.
773. Kuida hakkad, nõnda lõpetad.
14453. MIDA VEIKEM VÄGI, SEDA ROHKEM VIHA — 1(3) var.
Wied. 115, Kündja nr. 44 (1883) 525.
- Vrd. 2704. Mida vähem jõudu, seda kangem kiusu.
14454. MIS SAAB VEIKSEST VÄSIDA VÕI MUNAKUAREST KULUDA — 1 var.
H. Nõu seletus: «Kõhna inimese kohta.» Kod.

14455. PAREMB VÄIKENE TEENISK KU' SUUR KULÄSK — 1?(1) var.
?Vas v. Se (Sandra).
14456. PAREM VEIKE AU KUI SUUR HÄBI — 2(7) var.
- a. _____*
* väike (trükised)
Norm. 257, EKMS I 212 ja 559; Jür (Angelus) — 1(5) var.
- b. Parem pisike au kui suur häbi.
HMD v. Ris (Treumann) — 1(2) var.
- Vrd. 6160. Lühike au, suur häbi.
1719. Natuke häbi on parem kui suur au.
14457. PAREM VÄIKO JA TERVE' SILMÄ' KU' SUURÕ HAIGÕ' — 1 var.
M. Linna seletus: «Paremb väikene talo kõrrah ku' suur talo laonu'»
Se.
- Vrd. 10449, näit. Bb: Mis noist suurist silmist abi, ku näe ei.
14458. SEENI IKS VÄIKENE VASIGÕ JUUT, KU SUUR SUU MÖSK — 1 var.
Rõu (A. Jennes).
- Vrd. 6254, eriti D₁: Ennem saab veike maa-sika maast kui suur tähe taevast.
10948. Suur sääb, pisikene pistab.
6164. Lühike lükkab selle ajaga, kui suur alles koogutab.
14459. VEIKE KIVI LÜKKAB ENNEM KOORMA ÜMBER KUI SUUR — u. 75(118) var.
- A₁a. Veike kivi lükkab ennem koorma ümber kui suur kivi.
Jür — 1 var.
- b₁. _____*
* väike (Norm.; Kuu, Rap), veikene (Sim); ennemine (Rak, Sim), ennemini (Jür), enam (Rap), ennemast (Lai)
J. Saalvergi (Jür) seletused: 1) väikese kivi eest ei tea nii hoolega hoida kui suure eest; 2) väikeste inimeste kohta, kes tihti on kärmemad ja terasemad kui suure kasvuga inimesed.
Norm. 73, EKMS IV 791; Rak, Sim, Kuu, Jür, Rap, Vig, ?Tõs (Õõvel), Lai — 10(12) var.

- b₂. Veike kivi lükkab koorma ennem
ümber kui suur.
Hls — 1 var.
- b₃. Väike kivi lükkab vahest ennemini
koorma ümber kui suur.
EKMS IV 680 — ?(1) var.
- c. Veike kivi lükkab mõnikord ennem
koorma ümber kui suur.
VMr, Amb — 2 var.
- d. Pisike kivi lükkab enne koorma üm-
ber kui suur kivi.*
* pisikene; ennemini (Kär)
Wied. 153, Kündja nr. 49 (1883) 585; Kär
— 2(4) var.
- e. Pisuke kivi lükkab enne koorma üm-
ber kui suur.
PJg — 1 var.
- f. Tilluke kivi lükkab ennemi koorma
ümber kui suur.
Trv (Parts) — 1 var.
- g₁. Veike kivi viskab ennem koorma
ümber kui suur.*
* väike (Pst, Ote), vähike (Hel); viskas;
ennembi (Hel, Ote), enne (Trv, Pst),
ennema (Pst)
VIL, Ote — 6(7) var.
- g₂. Veike kivi viskab koorma ümber
ennemb kui suur.
Kam — 1 var.
- h. Veike kivi viskas koorma ennema
ümber kui suur kivi.
Tt (anon.) — 1 var.
- i. Veike kivi viskab alati ennem koor-
ma ümber kui suur kivi.
?Pst (Leppik) — 1?(1) var.
- j₁. Pisike kivi viskab enne koorma üm-
ber kui suur.
E 71, E² 86 — ?(4) var.
- j₂. Mõni pisuke kivi viskab veel enne-
mine koorma ümber kui suur.
Sannumetoja IV (1851) 75 — 1?(1) var.
- k. Tillukene kivi lööb koorma ennemb
ümber kui suur.
Vil — 1(3) var.
- l. Tillokõne kivi lööse mõnikord innem-
bä kuurma ümbre ku suur.
Räp (Poolakess) — 1 var.
- m. Veikene kivi ajab rutem koorma üm-
ber kui suur.
Hls v. Pst (Söggel) — 1(2) var.
- n. Veike kivi ajab vahest ennem koor-
ma ümber kui suur kivi.
Vän (E. Tetsmann) — 1(2) var.
- o. Pisike kivi ajab ennemini koorma
ümber kui suur kivi.
Kuu — 1 var.
- p. Väike kivi tee peal tõukab ennem
koorma ümber kui suur kivi.
VMr (Mastberg) — 1 var.
- A₂. Ära usu väikest kivi: vähike kivi
viskab koorma ennembi ümber kui
suur kivi.
Trv — 1 var.
- A₃. Väike kibi lükkab ennem koorma
ümmer.*
* veike; kivi; ennemini; kuorma (Kos)
Kos, Rap — 2 var.
- Ba. Väike kivi lükkab koorma ümmer,
suure eest tead hoida.
Kul — 1 var.
- b. Veike kivi lükkab kuurma ümmer,
suure list tääd kõrva hoida.
Saa — 1 var.
- Ca. Pisike kivi lükkab koorma ümber.
Kuu — 1 var.
- b. Väike kivi lööb koorma ümber.
L. Priksi seletus: suurt kivi osatakse
karta, väikest aga mitte.
Koe — 1 var.
- c₁. Väike kivi viskab koorma ümbre.
Puh — 1 var.
- c₂. Veike kivi viskas koorma ümber.
Hel — 1 var.
- d. Tasase tee peal lükkab veike kivi
koorma ümber.
JJn — 1 var.
- e. Pisike kivi lükkab ka koorma üm-
ber.
Tür — 1 var.
- f. Veikene kivi lükkab ka koorma üm-
ber.
HJn — 1 var.
- g. Väike kivi lööb ka koorma ümber.
Trm — 1 var.
- h. Väike kivi viskab ka koorma ümber.
?Khn (Teder) — 1?(1) var.
- Da. Vähikä kivi lükkab suure kuorma
ümber.
Kuu — 1 var.
- b. Veikene kivi lükkab vahest suure
koorma ümber.
Hlj — 1 var.
- c. Vähik kivi lüü suure koorma üm-
mer.
Krk — 1 var.

- d. Veikene kivi viskab suure koorma ümber.*

* veike (Vil)

Vil (Leoke), ?Pal (Karro) — 1 v. 2(3) var.

- e. Pisoke kivi viskab suure koorma ümber.

Tt (anon.) — 1 var.

- f. Väike kivi ajab suure koorma ümber.

Norm. 265, EKMS III 338; Tln (Keller) — 1(4) var.

- g. Veike kivi lööb suure koorma kumuli.

Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

- h. Veike kivi lükkab ka suure koorma ümber.

Hlj — 1 var.

- i. Pisike kivi ajab ka suure koorma ümber.

EKMS III 338; ?VNg (Nordmann) — 1?(2) var.

*

- Ea. Veike kivi lükkab ennem vankre ümber kui suur.

Vlg. Lisal. nr. 16 (1890) 127 — 1(3) var.

- b. Veike kivi lükkab vahest ennemast vankri ümber kui suur.

Rak — 1 var.

- c. Vahest väike kivi lükkab vankri ümber ennem kui suur kivi.

V. Heina seletus: «Häda tuleb sialt, kust ei tia kartagi.»

Kuu — 1 var.

- d. Tilluke kivi viskab ennembi vankre ümber kui suur.

Trv — 1 var.

- e. Veikene kivi lööb enne vankre ümber kui suur.

Ksl — 1 var.

- f. Veike kivi lööb ka vankri ümber.

M. Silla seletus: «Veike inimene teeb ka suure töö ära.»

Trm — 1 var.

- g. Mõnikõrd viskab ka veike kivi vankre ümber.

Tt (anon.) — 1(2) var.

- F. Iga kivi lükkab vankri ümber.

Kad — 1 var.

* *

- G. Pisike mätas lööb vahel ennem koorma ümber kui suur kivi.

EKMS III 338 — 1 var.

* * *

- H_{1a1}. Veikene mätas viskab ennem koorma ümber kui suur.*

* enne (Meelej.)

Meelej. nr. 11 (1887) 86; Pär — 1(7) var.

- a₂. Vähike mädäs lükkab ennemine kuorma ümber kui suur.

Kuu — 1 var.

- b. Väike mätas ajab ennem koorma ümber kui suur.

Kuu — 1 var.

- c. Pisuke mätas lööb vahest enne koorma ümber kui suur.

Beitr. XI 152, Wied. 153, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 49 (1883) 585 — 1(9) var.

- d. Pisukäne mädäs pillab ennemb kuorma ümber kui suur.

Kuu — 1(3) var.

- H₂. Vähikä mädäs lükkab vahest ennemine koormavankri ümbär kui suur.

Kuu — 1 var.

- Ia. Pisine mätas lükkab suure koorma ümber.

Hii (Tikerpuu) — 1 var.

- b₁. Pisuke mätas aeab suure koorma ümber.

Pöi — 1 var.

- b₂. Pisike mätas aab suurõ kuõrma ümber.

Khn — 1 var.

- c. Väike mätas ajab tihti suure koorma ümber.

Kei (õpil.) — 1 var.

* * *

- J. Pisuke viidus lööb enne koorma ümber kui suur.

C. Allase seletus: «Valesõber teeb enam vaeva kui suur vaenlane.»

viide, viidas — saan läks viitese 'der Schlitten schleuderte' (Wied.)

Krj — 1(3) var.

- Vrd. 14451. Ega väike kivi koormat ümber lükka.

3926, eriti D: Väikene kivi lüü suure saksa saani ümbre.

14460. VEIKENE PÕHJUS, SUUR TAGAJÄRG — 3—5(5) var.

A.

Hls (Sulsenberg) — 1 var.

- B. Pisikesed põhjused, suured järeldused.

Lai (Tammepuu) — 1 v. 2(2) var.

- C. Veike asi, aga suur järeldus.
?Tln (Pusemann) — 1?(1) var.
- D. Suured asjad tekkivad tillukestest.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

14461. VEIKESED ALLIKAD TEEVAD
SUURED JÕED — 1 var.

Vai (Russmann).

14462. VEIKESEST VARGUSEST KASVAB
SUUR — 1 var.

A. Källo seletus: «Võttas este kotinõela, perä hobose, saadeti Siberi.»

Lüg.

Vrd. 10661. Sukavardaga alustab, Siberiga lõpetab.

14463. VEIKE SULANE, VEIKE
KASUKAS — 1 var.

Vil (Suurkask).

14464. VEIKE SÄDE PANEB SUURE
METSÄ PÕLEMA — 7(9) var.

Aa. _____

VMr (A. Elken) — 1 var.

b. Pisuke säde süütab metsa põlema.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(3) var.

c. Väike säde süütab suure metsa põlema.
Krj — 1 var.

Ba. Veike säde, aga siiski ajab terve metsa tuld täis.
Plt (Luu) — 1 var.

b. Pisike säde, aga pärast saab mets tuld täis.
Rak — 1 var.

C. Sädemest süttib mets, taulast tuli.
Rak (Aug. Krikmann) — 1 var.

D. Üks tikk paneb terve metsa põlema.
Hää — 1 var.

Vrd. 11184. Sädemest tuli, sõnast tüli.
3691. Üts kibena panep katust palama.

14465. VEIKSEST METSAST LEIAB
SAGEDASTI SUURI JÄNESID —
1?(1) var.

a. _____

Sirvil. (1899) 55 — 1?(1) var.

b. Veiksest metsast leitakse sagedaste suuri jäneseid.*

* väikesest (RP)

Tõn. Täht. (1909 aug.), Tõn. RP 20 —
?(6) var.

14466. VÄIGUST KIBENAST LÄUGUS
SOUR LEIN — 1 var.

P. Voolaine seletus: «...läitub suur linn.»

Lei.

14467. VÄIKE KÖÖK EHITAB SUURI
MAJASID — 1?(4) var.

Gr. SKÕ II 38.

14468. VÄIKENE KÄÄND SUURE
SÄLLÜLE — 1(3) var.

a. _____*

* kääneb; selili (Norm.)

Norm. 165; Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b. Väikene vääneb suure selili.

EKMS III 1062 — 1?(1) var.

Vrd. kk: Pisike lükkas suure ümmer 'sünnitamine' (Hää); Väike lõi suure maha 'laps sai' (TMr); Tilluke oli suure maha lõõnu 'naisel oli laits ollu' (Trv).

Vrd. 8893. Pisuke ajab suure nurka.

14469. VÄIKENE UM POTT, A LIHHA
KIIT* — 1(2) var.

* on (Norm.)

Norm. 57; Vas (Jõgeva).

14470. VÄIKENE VESI, VÄIKENE
LAINOH — 1 var.

Se (T. Linna).

14471. VÄIKE RATAS KÄIB IKKA EES
— 5(13) var.

a. Väike ratas ikka ees.

Rap — 1 var.

b. _____

Kuu, Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

c. Väike ratas veereb ikka ees.

E² 85 — 1?(6) var.

d. Pisuke ratas veereb ikka ees.*

* pisike (E)

E² 85; Kre (Rüitel) — 1(3) var.

e. Pisike ratas jooseb ikka ees.

A. Toomessalu seletus: «Laps käib vana-de ees.»

Krj — 1 var.

14472. VÄIKESED KOERAD HAUGUVAD IKKA ROHKEM KUI SUURED — 1 var.

Kõp (Vilbaste).

14473. VÄIKSED VARGAD POODAKS ÜLES, SUURED VARGAD KANTAKS SÜLES — 2 var.

A. _____
Trt (Mälson) — 1 var.

B. Veiksed vargad puuakse ülesse, suured lastakse joosta.
Hls? (Jung) — 1 var.

Vrd. 14474. Väiksed vargad ripuvad võllas, suured sõidavad tõllas.

14474. VÄIKSED VARGAD RIPUVAD VÖLLAS, SUURED SÕIDAVAD TÖLLAS — u. 35(74) var.

A₁. Pisukesed vargad ripuvad võllas, suured sõidavad tõllas.
Tõn. Prn. Täht. (1889) 55, Vlg. Lisal. nr. 20 (1890) 160 — 1(4) var.

A_{2a1}. _____*
* veiksed (Tõn. RP; Lüg), väiksed (TMr)
Tõn. RP 155, Nurmik II 146, EKMS I 990;
Lüg (Källo), Kuu, ?TMr (õpil.) — 2 kuni 3(12) var.

a₂. Väiksed vargad ripuvad võllas ja suured sõidavad tõllas.
?TMr (õpil.) — 1?(1) var.

a₃. Väikse varga ripuva võllas, aga suure sõidava tõllas.
?Plv (Tobre) — 1?(1) var.

a₄. Veikesed vargad ripuvad võllas, suured vargad sõitvad tõllas.*
* sõidavad (Mar)
Kuu, ?Mar (Hilemägi) — 1 v. 2(2) var.

b₁. Suured vargad sõidavad tõllas, veiksed ripuvad võllas.*
* väikesed (Kod)
SJn (Mikkor), Kod (Luigla) — 2 var.

b₂. Suure varga sõitva tõllan, väikse varga rippuse võllan.
Har — 1 var.

b₃. Suured vargad sõidavad tõllas, väiksed vargad ripuvad võllas.*
* sõitvad; veiksed (Mar)
Pai, ?Mar (Hilemägi) — 1 v. 2(2) var.

c. Väike varas ripub võllas, suur sõidab tõllas.
Kuu, Trm — 2 var.

d. Suur varas sõidab tõllas, aga väike varas ripub võllas.
Khk — 1 var.

e. Väikesed vargad kõlguvad võllas, suured vargad sõidavad tõllas.
Norm. 139, EKMS III 1004 ja IV 428;
Muh — 1(4) var.

f. Suured vargad sõidavad tõllas, veiksed vargad kõlguvad võllas.
Saa (Söggel) — 1 var.

g. Suured vargad sõitvad tõllas, veiksed vargad kõikvad võllas.
Saa (Söggel) — 1 var.

h. Väikesed vargad vellas, suured sõitavad tellas.
Kuu — 1 var.

i. Väikse varga omma võllan, suure sõitva tõllan.
Ote (Kroon) — 1 var.

j. Veikse varga, nii om võllan, suure varga, nii sõidav tõllage.
Hls — 1 var.

k. Väiksed vargad seisvad võllas ja suured seisvad tõldas.
Kul — 1 var.

l. Veike varas istub võllas, suur varas tõllas.
Pil — 1 var.

m. Suure varga sõidava tõllas, kuna veikse varga puuakse võlla.
Vil (Kala) — 1 var.

n. Väike varas võllas, suur varas tõllas.
Jõh, Tt (Eisen) — 2 var.

o. Väike varas võlla, suur tõlda.
E² 58 — ?(2) var.

B_{1a1}. Väiksed vargad puuakse võlla, suured tõstetakse tõlda.
Saa — 1 var.

a₂. Väiku varga puvvas võllahe, suure varga tõstetas tõlla.
Plv — 1 var.

b₁. Veikene varas puuakse võllas, suur varas tõstetakse tõlda.
Hls (Söggel) — 1 var.

b₂. Väikene varas puvvas võllahe, suur varas tõstõtas tõlda.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

B₂. Pisiksed vargad poodaks võlla, suured tõstetakse tõlda.
Põi — 1 var.

*

- C. Üks varas puuakse võlla, teine tõstatatakse tõlda.*

* tõine (Stein)

Stein 65, Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 21, Meelej. nr. 23 (1885) 125, Kas. Talur. Kal. (1897) 63, E 88, E² 58, Raud VMj 220; ?Hls? (Jung), Ti (Kreutzw.) — 1 v. 2(20) var.

*

- D. Väiksed vennad kõlguvad võllas, suured sulid sõidavad tõllas.

Ann — 1 var.

*

- Ea. Suured saksad sõitvad tõllas, väiksed saksad kõlkvad võllas.

Hls (Karro) — 1 var.

- b. Suured saksad sõidavad tõllas, väikesed ripuvad võllas.

Tt (S. Veske) — 1(2) var.

*

- F. Väikene varas pandas vangi, suur tõstõttas tõlda.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- Vrd. ul: Kirju kits ja lombad mära, / see oli Kaie kaasavara. / Suured saksad sõitvad tõllas, / veiksed saksad ripuvad võllas (RKM II 313, 356 (2842) < Khk).

- Vrd. 14473. Väiksed vargad poodaks üles, suured vargad kantaks süles.

4356. Kuos soideti tellas, kuos rippugu ka vellas.

9699. Rikas sõidab tõllas, vaene ripub võllas.

3507. Kaval istub tõllas, loll ripub võllas.

13724. Suur varas aus mees, väike istub kongi sees.

14475. VÄIKSEM ANNAB SUUREMALLE TIID — 1 var.

Vil (Takk).

14476. VÄIKSEN HÄSTE OPETEDU, SUUREN MÕISTAB MUIDUGI — 1(4) var.

Norm. 177; Nõo (Tüklov).

14477. VÄIKLANE RIPUTAB KÕIK SUURE KELLA KÜLGI — ? kuni 2(2) var.

a. _____

M. Priimetsa seletus: «Räägib kõik, teab, alati vällä.»

?Vlg — 1?(1) var.

- b. Väiklased riputavad kõik suure kella külgi.

?Vlg (Priimets) — 1?(1) var.

14478. VÄIMEES ON KUI TALVINE PÄIKE: HILJA TÕUSEB JA VARA LÄHEB LOOJA* — 1 v. 2(2) var.

* päev

Vil (Kala).

14479. VÄIMEES PUUAKSE — 1(17) var.

a. _____*

* poodakse (KAH)

* Helle 360, Hupel 118, Poromenski EGr. 226, KAH EKAl 159/60 — 1(5) var.

*

Wäimees puakse, der Bürtel ist los.

- b₁. Väimees puuakse võlla, kui naese-ema majas on.*

* naise- (EKMS)

Stein 66, Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45, EKMS III 120; ?Tt (Kreutzw.) — ?(9) var.

- b₂. Väimees puuakse võlla, kui naise-ema majas.*

* naese- (E)

E 92, E² 23 — ?(3) var.

Vrd. 14425. Võõrasema puuakse.

14480. VÄIME UKS JA PÕRGU UKS OLEMA KÖRU — 1 var.

Kod.

14481. VÄÜTÄ, SIS SAAT VÄÄDSE, KINTÄ, SIS SAAT KIRVÕ — 1 var.

Plv (Tamm).

14482. KELLE VÄITS, SELLE LEIB — 1 var.

Trv (Liller).

14483. VÄLÄL EI OLE TAPA — 1 v. 2(2) var.

a. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- b. Väljal ei ole lukku.

EKMS III 378 — 1?(1) var.

14484. VÄLIMIST MÕÖDA VÕETAKSE INIMEST VASTU, KÕNET MÕÖDA SAADEKSE ÄRA — 2 var.

- a. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b. Riide järel võetakse inimest vastu, kõnet mõõda saadetakse ära.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

14485. VÄLIMUS ON PETLIK — 1?(2) var.

Norm. 254; ?Saa(õpil.).

14486. VÄLINE SIGA KIPUB AEDA, AJASIGA KIPUB VÄLJA* — 1(3) var.

* aiasiga (trükised)

Norm. 211, EKMS I 332; HMD v. Ris (Treumann).

Vrd. 3059. Kes kala mõrran, tuu taht vällä; kes vällä, tuu taht mõrda.

14487. HOIA VÄLJAMINEK SISSE-TULEKUST PISEM — ? kuni 2(5) var.

A. _____*

* pisemaks (1909–1911)

Tõn. Täht. (1908 jaan., 1909 jaan., 1910 märts, 1911 nov.) — 1?(4) var.

B. See inimene võib rikkaks saada, kes jõuab ära hoida, et ta väljaminekud sissetulekust mitte suuremad ei ole. Klemmer Elusal. Kal. (1906) 9 — 1?(1) var.

Vrd. 11474. Tagumised väravad olgu ikka vähemad kui esimesed.

14488. IGAÜKS SIATKU OMA VÄLJAMINEKUD OMA SISSETULEKUTE JÄRELE — 1 kuni 3(4) var.

A. _____

Lai (Joonuks) — 1 var.

Ba. Ela sissetulekute järele.
Tõn. Täht. (1909 märts) — 1?(2) var.

b. Ela enese sissetuleku järele.
Tõn. Täht. (1908 aprill) — 1?(1) var.

14489. KES VÄLJAS KASSIKE, SEE KODU KOERAKE — 1(6) var.

Wied. 66, Kündja nr. 37 (1883) 442, E 37, E² 97; Krj (Tuling).

Vrd. 5054. Küläh kuld, kotoh kuraf.

3964. Kes kodu karjub, see eemal haugub.

5048. Küläs tuvi, kodus susi.

4054. Kes koir kotun, see koir vällan.

14490. EEST VÄRAV ON KÜLL SUUR, KUST SISSE TUUAKSE, AGA TAKKA UKS ON VEEL SUUREM, KUST VÄLLA VIIAKSE — 1 var.

Rap v. Mär (Poom).

Vrd. 11474. Tagumised väravad olgu ikka vähemad kui esimesed.

14492. Suurõ' värä' omma' sisse minnä', väiko' jo vällä tulla'.

14491. KEEGI EI SÕIDA ENNE VÄRAVAST LÄBI, KUI VÄRAV LAHTI ON — 1(6) var.

Wied. 67, Kündja nr. 37 (1883) 443, E 32, E² 14, EKMS IV 419.

14492. SUURÕ' VÄRÄ' OMMA' SISSE MINNÄ', VÄIKO' JO VÄLLÄ TULLA' — 4 var.

Aa. _____

V. Pino seletus: midagi ei tohi huupi teha, kas mingisse ametisse astudes või tüdrukul mehele minnes; pärast on viga raske parandada.

Se — 1 var.

b. Värä' oma' õks suurõ' sisse minnä', a väiko' jo vällä tulla'.

V. Raua seletus: «Kohtuprotsessi kerge alustamise, aga raske lõpetamise kohta.»
Se — 1 var.

Ba. Lai sisse minna, kitsas välja tulla.
Kei — 1 var.

b. Laiad sisse mena, kitsad välja tulla.

Hlj — 1 var.

Vrd. 4243. Kohtu ukseid on laiad sisse minna, aga kitsad välja tulla.

10936. Kes suurelt sisse sõidab, sii väikselt vällä läab.

14490. Eest värav on küll suur, kust sisse tuuakse, aga takka uks on veel suurem, kust vällä viiakse.

14493. VÄRAVAS ON VARSA KAUPA, / TÄNAVAS ON TÄKU KAUPA — ?(4) var.

E MVH 11, E 92, E² 72.

Vrd. ri «Neiukaup kambris»: Oues on hobuse kaup, / vainul on varsa kaup, / tanuval on talle kaup (VK III nr. 198).

Vrd. 1332. Hobu kaup on õuessa, / neidu
kaupa kamberissa.

14494. EGA VÄRSKI LEIB EI LÄÄ
HALLEHE — 1 var.

Räp (Poolakess).

14495. KUI VÄRSKET LEIBA ON, KES
SIIS ENAM TAHKET TAHAB —
1 var.

EKMS II 501.

14496. VÄRSKED MUNAD ON KEIGE
PAREMAD MUNAD * — 1(3) var.

* kõige (Wied., Kündja)

Sannumetoja VI (1857) 17, Wied. 205,
Kündja nr. 4 (1884) 45.

14497. VÄRSKE KALA, HEA KALA —
1 v. 2(5) var.

a. _____
Wied. 205, Kündja nr. 4 (1884) 45, E 92,
E² 99 — 1(4) var.

b. Värsked kalad, head kalad.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

14498. VÄRSKE SOE SAI OLLA NAGU
NOOR NAIN — 1 var.

Jäm (Kuldsaar).

Vrd. 7509. Noore tüdriku musu nagu soe sai
kunagi.

14499. KIA VÄSUNÜ UM, TUU MAK
ÄR, KU KOOTS KOLE ALL,
PÄSS PÄÄ ALL UM — 1(3) var.

a. _____
* kia; om (Norm.)
Norm. 71; Vas v. Se (Prants) — 1(2)
var.

b. Kes väsinud on, see magab, kui küüs
külje all, päss pea all on.
EKMS III 215 — ?(1) var.

Vrd. kk: Küüds küle ala, päkk pää ala, kats
sõrmõ katta' (Se).

14500. VÄSIND INIMENE MAGAB KA
PUUHALU PÄÄL — 1 var.

Lüg (Källo).

Vrd. 12574. Tõõmees magab äkkel ka.

14501. VÄSINU HOBESLE OM TEMÄ
KÕRVA SUURUNE KIKK LEIBÄ
ENÄMB KUI KARNITS KAARU —
16(18) var.

A₁a₁. _____
Norm. 93; Hel (Tomp) — 1(2) var.

a₂. Väsinud hobusele on tema kõrva suu-
rune kikk leiba enam kui karnits kae-
ru.
EKMS I 476 — ?(1) var.

b. Kõrvasuurune leivatükk olevat roh-
kem kui karnits kaeru.
J. Riieti seletus: «Hobuse söötmise juu-
res.»
Hls — 1 var.

c. Hobuse kõrva suurune tükk leiba õle-
ma niisama palju viärt kui matt kaa-
ru.
Kod — 1 var.

A₂a. Hobene ütelnud: «Kõrvasuurutse levä-
tüki nõndasamma paelu ramu andva
ku uuder kaaru.»
Trv — 1 var.

b. [Hobene on] ütlenud, et tema kõrva
suurus raasuke leiba on enam kui
karnits kaeru.
KJn — 1 var.

B. Üts hobonõ ol'l ütelnü: «Ko mullõ
pääle tüüd kõrvaotsa suurunõgi lee-
väraasakanõ andas, kaos kõik väsi-
mine ar'.»
Se — 1 var.

C. Kui keik puud, asjad ja elajad rää-
kisid, siis on ööld hobune: «Kui mina
nõnna väsind olen, et teist jalga
teise ette ei jaksa tõsta, siis anna
mulle minu kõrva suurune tükk lei-
ba, siis lähen koormaga veel kümme
versta.»
Rak — 1 var.

D₁a. Hobune, ku ta vanal ajal õli kõnel-
nud, siis õli ütelnud: «Õlles pere-
miis tuus mulle iga koorma ajal kõr-
vasuuruse tüki leiba, siis ma ei jä-
tas koormad kunagi mudamaa sisse.»
Kod — 1 var.

b. Hobune ütelnud: «Kui iga söögi aal
mulle kõrvasuuruse tüki leiba annad,
siis ma ei jäta koormad maha ega
meest koa.»
Lai — 1 var.

D_{2a}. Hobune ütelnud, et kui ta iga päev tüki leiba saab, siis meest tee pääle ei jäta.

PJg — 1 var.

b. Hobo ütles: kui ta iga pääv oma korva suurduse leivanatukse saab, siis ta ei jäta oma peremeest teel koor-maga auko mitte, siis ta on ikka nii tugev.

Sa (Veäster) — 1 var.

E₁. Hobune öelnd: «Kui ma oma pere-mehe käest iga [kord] sel ajal, kui ta isegi sööb, looma kõrva suguse tüki leiba saan, siis ma mitte ära ei väsi.»

Jõe — 1 var.

E₂. Kui hobune väsinud on ja enam eda-si ei jõua, siis anna temale tema kõrva suurune tükk leiba ja hobune lähab jälle.

Saa — 1 var.

F₁. Hobune ütelnud, et kui tema naha sugune lapp maad lume alt väljas on, siis tema ära ei sure, ja kui tema kõrva suguse tüki leiba ka saab, siis tema koormat ka maha ei jäta.

Tor — 1 var.

F₂. Kord olla hobune kevadel öelnud: «Kui mulle minu toitmiseks iga päev mu enese kõrva suurune tükk leiba ja mu naha laiune lapikene rohu-maad antakse, siis hoian ma sellega enesel elu sees ja ei sure mitte näl-ga, kuid sel korral ei võiks mulle enne jaanipäeva rangisid näidata, neid nähes ehmataksin ma ennast surnuks.»

Kuu — 1 var.

Vt. 1342 D₁–D₂.

G. Hobune olla ütelnud: «Kui kevadel nii palju paljast maad on, et ma aia ääres püherdada saan, ja iga päev veel tükk leiba antakse, siis viin lauritsapäeval neli meest kirikusse.»

Kuu — 1 var.

Vt. 8307 B.

14502. VÄSINU OODETS JÄRGI, LÖPPE-NUL EI SAA MIDÄGI TETÄ — 6 var.

Aa. _____

Krk — 2 var.

b. Väsinu oodataks järgi, lõpnule ei saa midagi teha.

Rõn — 1 var.

c. Väsinud oodetakse järele, lõpnuga ei saa midagi enam pääle hakata.

Hls — 1 var.

B. Väsinud oodetakse järgi, lõpetusel ei ole midagi teha.

Krk — 1 var.

C. Väsunu oodets järgi, magaje jäets maha.

Krk — 1 var.

14503. VÄSUNU HOBESE PÄÄLT PAAR KINDID AR VÖTTA, OM KA KERGEP — 2(3) var.

A. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

B. Hobune olleva ütelnud: kui temä mäest koormad ülesse vidäva ja mees teda niigi palju aitava tagant lükätä, kui paar kindi kaalub, siis ollava talle ikki kergem.

Saa (J. Lepik) — 1 var.

14504. ÄRA VÄSIB ÄKILINE, VASTU PIAB PIKALINE — u. 15(44) var.

A_{1a}. _____*

* vasta (Kad); peab (trükised; Kad)

E 13, Huvit. II 215, Jänes-Parlo 110, Norm. 215, EKMS IV 775; Hlj, Kad — 3 v. 4(21) var.

b₁. Väsüb ärä äkiline, vasta pidäb pika-line.

J. Eskeni seletus: «Tee esite tasemine, võib-olla pärast tuleb rohkem jõudu tar-vis.»

Kuu — 1 var.

b₂. Väsib ärä äkiline, vastu peab pika-line.

Vih. (1957) 109, Vih. VER 187 — 1(2) var.

c. Väsib ärä äkiline, pikaline peab vas-ta.

E 92, E² 71 — ?(3) var.

d₁. Väsib ärä äkiline, piab vasta pika-line.*

* ärä; pikkaldane (Lüg)

Huvit. V lisa 17, Reiman EK I 277, Norm. 229, EKMS I 55, 59 ja III 666; Rak, ?Lüg (Källo) — 1 v. 2(8) var.

d₂. Väsüb ärä äkiline, pidäb vasta pik-ke-line.

Kuu — 1 var.

A₂. Ärä väsib äkkiline, piab pääle pitka-line.

Jõh — 1 var.

A₃. Peab peale pitkaline, väsib ära äkiline.
Vai — 1 var.

Ba. Ära lõpeb äkiline, peab pääle pikaline.
Rak — 1 v. 2(2) var.

b. Ära lõppeb äkkiline, piale piab pikaline.
Iis — 1 var.

C. Ära nõrkeb äkiline, pääle peab pikaline.
Rak — 1 var.

D. Pidäb vasta pikkeline, langeb uppi äkkiline.
Kuu — 1 var.

E. Ära väsib äkiline.
Rak — 1 var.

14505. VÄSIMUS TEEB PEHMET ASET — 3(4) var.

A. _____
SJn (Kapp) — 1(2) var.

B. Väsümüs tege kõige pehmemba aseme, nälgi keet kõige magusamba söögi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vt. 12672 F.

C. Tühi kõht tieb kõige paremad toidud ja väsimus valmistab kõige tühema vuadi.
Iis — 1 var.

Vt. 12672 B.

14506. VÄSTERIKKU VÄÄRI-SÄÄRI, SIE POTKIB KIRSA SUOSTA — 1 var.

Kuu (Salström).

14507. VÄSTRIK VÄINA NÖTKUTAJA — 1 var.

Muh (Kumpas).

14508. ÖDAV ÖTSITI MERES, SIULIK SERVITI LÖUNAS — 1 var.

R. Põldmäe seletus: «Kui Siulik on lõunas, siis on pool õõ; Ödav = Suur Van-ker.»

Lüg.

14509. ÖDE SOOJA SAUNALEILI, VEND ON VILU PÕHJATUULI — 1(7) var.

a. _____

E 63, E² 27, RI ja Kalevala 89; Kad (Kivi) — 1(4) var.

b. Öde sooja saunaleili, venda vilu põhjatuuli.

Norm. 193, EKMS III 928 — ?(3) var.

Vrd. ri «Vaeslaps nutab Ilhast linna»: Taati mu kullane kirku, / öde kui sooja päevapaiste, / vend kui vinge põhjatuul (ERIA II: 2 nr. 3366).

Vrd. 2196. Isä külma põhjatuuli, emä helejä päiväpaiste.

14510. ÖDE ÖUNAOKSAKENE, VEND ON VESTUVARREKENE — 1 var.

VNg (H. Krickmann).

14511. ANNA ÖÖLALE SUUD EHK PAKU PAHALE PERSET — 1(3) var.

Sa (R. Kallas v. anon.).

Vrd. 11992, eriti D_{1a1}: Tee öelale head ehk paku pahale perset.

14512. ÖELA ÖNN EI ÖITSE — u. 50(78) var.

A. _____
?Ran (L. Kallas) — 1?(1) var.

B_{1a1}. Kadeda kari ei kasva, öela önn ei öitse.
Iis, Hlj, Kad, Vig, Pöi, Kod, Rääp — 8 var.

a₂. Kadeda kari ei kasva ja öela önn ei öitse.
Ksi, Nõo — 2 v. 3(3) var.

a₃. Kadeda kari ei kasva ega öela önn ei öitse.
Pal — 1 var.

b₁. Öela önn ei öitse, kadeda kari ei kasva.
Jõh, Lüg, Amb, Kuu, Jür, Kei, Mih, Saa, Vön — 11(13) var.

b₂. Öela önn ei öitse ja kadeda kari ei kasva.
EKMS I 847 ja II 147; Pee, Lai, TMr — 3(5) var.

b₃. Öela önn ei öitse, aga kadeda kari ei kasva.
Jõe — 1 var.

b₄. Öela önn ei öitse ega kadeda kari kasva.
TMr — 1(2) var.

b₅. Ei öela önn öitse ega kadeda kari kasva.
Sim — 1 var.

- b₆. Ei õela õnn õitse ega kadeda kari kasva.
Pal — 1(2) var.
- b₇. Ega õela õnn ei õitse ega kadeda kari kasva.
Lai — 1 var.
- c. Ei õitse õela õnn ega kasva kadeda kari.
Kuu — 1 v. 2(2) var.
- B₂. Õela õnn ei õitse, kadeda kari ei lähe edasi.
Trm — 1 var.
- Vt. 2846 E₁–E₂.
- Ca₁. Õelal pole õnne ega kadedal karja.
Huvit. V Lisa 17, Mihkla-Parlo-Viidebaum I 93, Viid. 109, Muuk-Mihkla I 20, Kask-Puusepp-Vaigla 12 ja 39; Rap, Kul — 2(9) var.
- a₂. Õelal põle õnne ega kadedal põle karja.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₃. Õelal pole õnne, kadedal pole karja.
Meelej. nr. 11 (1887) 86; HMD v. Ris (Treumann), Pär, Hää, ?Kan (Lipping) — 3 v. 4(15) var.
- b. Õelal ei ole õnne, kahe ei kannu karja.
Hel — 1 var.
- Vt. 2846 F.
- D. Õela õnn ei õitse, kurja kari ei sigi.*
* sigine (Kad)
E: 53, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 64; Kad, Rak — 2(4) var.
- Vt. 2846 G.
- E. Halva õnn häitse ei, kur'a kari kasu ui.
Se — 1 var.
- Vt. 2846 H.
- Fa. Õela õnn ei õitse, kadedal kaer ei kasva.
Tor, Kam — 2 var.
- b. Õelal ei õitse õnne, kadedal ei kasva kaera.
Vig — 1 var.
- Vt. 2850 B.
- G. Õelal pole õnne, kadedal pole kasu.
VMr — 1 var.
- Vt. 2847 B.
- Ha. Õela õnn ei õitse, kadedal koda ei suitse.
Pal — 1 var.
- b. Õela õnn ei õitse ega kadedal koda ei suetse.
Plt — 1 var.

Vt. 2848 C.
Vrd. 14565. Õige õnn õitseb.

14513. ÕEL EI USU ÕIGET — 5 var.

- A. _____
A. Traadi seletus: «Kes ise halb inimene on, see näeb teistes ka ainult paha ja kahtlustab alati.»
Rak? — 1 var.

Ba₁. Õel ei usu õiget ega varas vaga.
Nis, Tt (anon.) — 2 var.

a₂. Õel ei usu õiget, varas ei vaga.
HJn — 1 var.

b. Varas vaga ega õel õiget ei usu.
Tõs — 1 var.

Vt. 1528 G.

14514. ÕEL ELADES, KAHJU KADUDES — 7 var.

a. _____*

* kahi (Kuu)
Ha — 6 var.

b. Õel elades, aga kahju kadudes.
VJg — 1 var.

14515. ÕEL ÕNDUB, KADE KAUB, KURJAL POLE KOHTA KUSAGIL* — 1(14) var.

* kaob (E, Mihkla-Parlo-Viidadepp, Norm., EKMS)
Meelej. nr. 11 (1887) 86, E MVH 24, Mihkla-Parlo-Viidadepp I² 116, Norm. 245, EKMS I 572, 847 ja II 147; Pär (Kampmann).

Vrd. 2846, eriti E₁: Kadedal kari ei kasva, õela õnn ei õitse.

2855. Kade kaob ää, karvad jäävad suitsema.

14516. ÕELUS ON VANAKURADI EMA — 2 var.

A. _____
EKMS II 147 — 1 var.

B. Kurjus on kuradi ema.
Hls (õpil.) — 1 var.

14517. ÕELUS SUUDAB SINUGA NII PALJU, KUI SA TAHAD — 1 var.

Wied. 139.

14518. KES ÕHKAB ÕPPIDES, SEE EI ÕPI ELADES — 1 var.

Trt (Bergmann).

14519. EHTU RUSKU, TALVE JATKU —
2 var.

Kuu (Lambot-Hirrend).

14520. JÄTA ÕHTU ÕIGET AEGA,
P[OOLPÄEV] ÕHTU POOLEST
PÄEVA — 1 var.

EKMS III 431 (< Hls).

14521. KUS ÕHTU, SEAL ÕÖMAJA —
u. 70(94) var.

Aa. _____*

* kun (Hel, Trv), kon (Ote v. San, San, Har), kos (Hel, Trv, Vas); ohta (Jõe), õhta (Sa, Tor, SJn, TMr, Tt), õhtuke (Kaa), õdag (Hel), õdak (Trv, San, Har), õtak (Ote v. San, San, Har), õdang (Vas v. Se); siel (Jõe), säääl (Krk, Kaa, VII, Saa, Hls, Krk, Hel, Trv, TMr, Ote v. San, San, Har, Vas v. Se); üümaja (Krk, Hel), üömaja (Jõe)

Wied. 93, Kündja nr. 42 (1883) 502, E 47, E² 17; ?Lüg (Källo), Jõe, Rap v. Mär (Poom), Lih, Sa, Pä, VIL, SJn, TMr, Ote v. San (Tammemägi), San, Har, Vas v. Se (Sandra), Tt (Eisen, anon.) — u. 35(49) var.

b. Kus on õhtu, säääl õömaja.
Muh — 1 var.

c. Kos õhta, säääl ka õömaja.
VII — 1 var.

Ba₁. Kus kõht, seal kodu; kus õhtu, seal õömaja.

E² 88, Norm. 126, EKMS I 1307; Jõh, Iis, Ann, Tüer, Juu v. Vän (Virkus), Hls, KJn v. San (Orgussaar), Plt, Lai, Pal, Trm, Trt — 19(23) var.

a₂. Kussa kohtu, säälap kodu; kussa eh-
ta, säälap õömaja.

Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

b. Kus õhtu, säääl õömaja; kus kõht,
säääl kodu.

Trt (Piir) — 1 var.

c. Kus õhtu, seal õömaja; kus kõhutäis,
seal kodu.

Kam (Relli) — 1 var.

Vt. 4787 B.

C. Mis on poissmehel viga: kus kõht,
sial kodu; kus ulualune, seal õömaja.
Koe (Schultz) — 1 var.

D₁. Kus ise, siäl kõht; kus õhta, siäl
üema.*

* isi; säääl; õömaja (Hää)

M. Mäesalu (Hää) seletus: «Oksiku, pere-

konna- ja majapidamismuredest vaba in-
mese kohta.»

Khn, Hää — 2 var.

D₂. Kus õhta, seal õö; kus isi, seal kõht.
Aud — 1 var.

Ea. Kus kõht, seal kodu; kus lõuna, seal
laud; kus õhtu, seal õömaja.

Kuu (Vilbaste) — 1 var.

b. Kus lõuna, seal laud; kus õhtu, seal
õömaja; kus kõht, seal kodu.

?Kuu (Vilbaste) — 1?(1) var.

Vt. 4787 C.

F. Koh kott maah, säääl kodo; koh õdag,
säääl üümaja.

Se — 1 var.

Vt. 3978 B.

G. Kus õhta, seal õömaa; kus uks, seal
ulualune.

Põl — 1 var.

H. Kus õhtu, seal õömaja; kus surm,
seal muld.

Norm. 208, EKMS III 951; Iis (Liiv) —
1(4) var.

Vt. 10729 D.

I. Kus sa ise, seäl so kõht; kus õhta,
seäl õömaja; kus surm, seäl muld.

Sa (Veäster) — 1 var.

Vt. 10729 E.

Ja. Kus hulgussel hoone vai marssjal
maja: kus õtang, säääl õömaja.

Rõn — 1 var.

b. Kus hulgusel hoone või marssijal
maja: kus õhtu, seal õömaja.

Norm. 196 — ?(2) var.

Vt. 1552 C.

K. Kuhu pää pistan, säääl päeva viidan;
kus õhtu, säääl õömaja.

Trt (Piir) — 1 var.

Vt. 8458 C.

Vrd. Siir. 36,26: [— — —] niſammoti kes usſub
ſedda meeft? Kel ep olle pesſa, kes
õmalale jääb, kus ial õhto jouab.

Vrd. kk: Kus läks, seal olli õöma (Muh).

Vrd. 14795. Kos üü, siäl ase; kos pääv, siäl paik.

14522. MIS ÕHTA TEHTUD, SIE
HOMMIKU HUOLETA — 1 var.

Hlj (Lootus).

Vrd. 12371. Mis täna tehtud, see homme hoo-
leta.

14523. ÕDAK KOGU KOKKU, HOMMUK
LAOTES LAJALI — 1 var.

Hel (Tomp).

14524. **ÖDAK OM KÖGE ÖNTSAMB**
AIG — 4 var.

- A_{1a}. _____
Ote (Kukrus) — 1 var.
- b. Öhtul on öndsam aeg.
Krk — 1 var.
- A₂. Öhtult önsam asi.
Trv — 1 var.
- B. Öhtul öntsamb.
Pst — 1 var.
- Vrd. 14537. Ötak tulö önnöka, hummok tulö hoolöka.

14525. **ÖDÄNGU VARRA MAGAMA,**
HOMGU TULE VARRA ÜLES —
1 var.
Kan (Lipping).

14526. **ÖHTA LÄHEB KÖHT ÕLILE** —
u. 25(26) var.

- Aa₁. _____*
õlile = õlgedele
* öhtu (EKMS), öhtul; lähäb (VMr), lääb (Plt)
EKMS II 809; Hlj, VMr, Plt — 3(4) var.
- a₂. Öhtu köht läheb õlile.*
* öhta (Amb), öhtul (Jür); läeb (Amb), lääb (Aud)
G. Klemmeri (Amb) seletus: «Öhta ei ole vaja palju süüa, inimene läheb muidugi magama»; J. Saalvergi (Jür) seletus: «Öhtusest söömast ei peeta suurt lugu, see võib küll kergem ja vähem olla.»
Amb, Tür, Jür, Aud — 4 var.
- a₃. Köht läheb öhtul õlile.
VMr — 1 var.
- b. Öhta läheb köht õlgile magama.
MMg — 1 var.
- c₁. Öhtune köht läheb õlile.*
* lähäb (Jöh), lähäb (Iis)
Jöh, Iis, Trm — 3 var.
- c₂. Öhtane köht lähäb samati õlile.
Jöh — 1 var.
- c₃. Öhtane köht läheb hõlpsast õlile.
Rak — 1 var.
- Ba₁. Öhtune vats lähäb õlile.*
* lähäb, lähäb (Lüg)
Jöh, Lüg — 3 var.
- a₂. Öhtane vats läheb muidugi õlile.
A. Källo seletus: «Öhtul enne magama minekut ei sööda.»
Lüg — 1 var.

- b. Öhtune vats läheb muidugi õlgile, et keedad või ei keeda.
EKMS IV 24 — 1?(1) var.

- C. Hiljane vatsa läheb õlile.
Vai (Ostrov) — 1 var.

- Da. Öhta lääb köht õlile, homiku tööle.
Rak (Raud) — 1 var.

- b. Öhtu läheb köht õlile, hommiku tööle.
EKMS II 185 — 1?(1) var.

- E. Öhtane köhutäis läheb õrtsil', homikune hoollel'.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

*

- F. Öhtane supp on eline.
T. Wiedemanni seletus: öeld. lastele, s. t. öhtul ei pruugi lapsed palju süüa.
Jöh — 1 var.

*

- G. Kui öhtu enne magama minemist palju süüa, siis minna köht õlile.
?Tin (Bernstein) — 1?(1) var.

- Vrd. kk: Sai natukene leivapoolist, nüüd võib köht õlile viia just kui koer omale kõr-vale (Lai).

14527. **ÖHTA ON KÖIK KASSID HALLID**
— 1 var.

- A. Källo seletus: «Tütrikud tulevalges ilusad.»

Lüg.

Tänapäeval tuntud üldisemalt.

14528. **ÖHTAT VASTU ON VÖÖRAS**
AUSAM — 1 var.

Sa (Veäster).

- Vrd. 14806. Öö peale võeras aus.

14529. **ÖHTUL TANTS ARMAS,**
HOMIKUL UNI MAGUS — 1 var.

- J. Saalvergi seletus: kui öhtul liiga kaua üleval ollakse, siis öeldakse nii.
Jür.

14530. **ÖHTUL VÖETAS KÖTT HÖLMA** —
11(14) var.

- a₁. _____*

* öhtult (Trv), öhta (Plv), ödagu (Se); võetes (Trv), võetakse, võõdas (Se); köht (Plv)
Krk, Trv, Plv, Se — 7 var.

- a₂. Köht võetakse öhtu hõlma.
Hel — 1(3) var.

- b. Õdagune kõtt võetas hõlma.
Võn (Sordla) — 1 var.
- c. Tühi kõht võetakse õhtu hõlma.
Hel — 1(2) var.
- d. Õhtu võib kõtt hõlma võtta.
Krk — 1 var.
- Vrd. kk: Kui midagi süüa ei ole, minnakse
magama, võetakse kõht hõlma (Krk).
14531. ÕHTU OLI VIIS PAARI HÄRGI,
HOMIKU EI OLE VASIKATKI —
u. 30(50) var.
- A₁a. Õhtu oli viis paari härgi, homiku es
ole mullikatki.*
* hommikul; ei ole (Norm.)
Norm. 219; TMr (anon.) — 1(3) var.
- b. _____
Vru (R. Kallas) — 1 var.
- c. Õhta sada paari härgi, humigu pole
pasast pulli ka end.
Käi — 1(3) var.
- d. Õhta on viis paari härgi vidamas,
homiku põle vasika saba otsagi.
Koe — 1 var.
- e. Õhtu olli viis paari härgi, nüüd ei
oole härjä hännä otsagi.
Krk — 1 var.
- f. Õhtu viis paari härgi, homiku ühtegi.
G. J. Treumanni seletus: «Joodikul.»
HMD v. Ris — 1 var.
- g. Õhtu sada paari härgi, homiku mit-
te ühtegi.
Saarl. Lisa nr. 8 (1886) 2 — 1 var.
- A₂. Õhtul sada paari härgi, homikul ei
utetallegi.
Krk — 1 var.
- Ba. Täna viis paari härgi, aga hommen
pole härja händagi.
Norm. 218; SJn — 1(2) var.
- b. Täembe om viis paari härgi, hom-
men ei ole härja hännä otsagi.
Krk — 3 var.
- c. Täna on viis paari härgi, homme ei
ole pullikestki.
Lai — 2 var.
- d. Täna on viis paari härgi, homme
pole sõrgagi.
Amb — 1 var.
- e. Täna on viis paari härgi, homme ei
ole sarvegi.
D. Timotheuse seletus: klitleja, aga vae-
se inimese kohta.
Hls — 1 var.
- f. Täna viis paari härgi, homme ei üh-
tegi.
Pil — 1 var.
- g. Täna om kümme paari härgi, homme
ei ole üttegi.
E 82, E² 18; Trv, ?TMr (Siil) — 1 v.
2(6) var.
- h₁. Täembe seitse paari härgi, hommen
üttegi.
Hel — 1 var.
- h₂. Täna seitse paari härgi, homme ei
üh-tegi.
San — 1 var.
- Ca. Eila oll kümme paari härgi, tääm-
ba ei üt-tegi.
Kan — 1 var.
- b. Eelä oll mito paare härge, a täämpä
olõ õi üt-tegi.
Se — 1 var.
- c. Eile oli seitse paari härgi, täna ei
ole härja hännä otsagi.
A. Saareste seletus: «Õeldakse peole
järgneval päeval.»
EKMS III 141 — 1 var.
- d. Eila oli viis paari härgi, täna ei ole
otsagi.
Hls — 1 var.
- D. Kiites sada härja ees, kui minema
hakkab, põle ühtegi.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Ea. Kõrtsis kõigil viis paari härgi, kodus
ei isast vasikatki.
Päss PJs 558; ?KJn (Taresaar), Pil —
1 v. 2(3) var.
- b₁. Kõrtsis kõikidel [viis] paari härgi,
kodus ei vasikatki.*
* kodu (EKMS)
E² 57, EKMS I 728 — ?(3) var.
- b₂. Kõrtsis on kaikel viis paari härgi,
kodus ei ole ühte vasikkagi.
Kuu — 1 var.
- c. Kõrdsih om kõõgil kümme paare här-
ge, kotoh ei härä handage.
Räp — 1 var.
- d. Kõrdsih viis paari härgi, kodo tulõ,
ei olõ sõrgugi.
Se — 1 var.
- F. Joodikul on sada paari härgi, aga
kui targaks saab, põle ühtegi.
Päss PJs 558; PJg — 1(3) var.
- G₁. Joobnud mehel on õhtul viis paari
härgi, hommikul pole utetallegi.
Käi — 1 var.

G_{2a}. Joodikul on õhtu üheksa paari härge, hommiku ei ole ühtegi.
Kõp — 1 var.

b. Joodikul on õhtul viis paari härgi, hommikul ei ühtegi.
Loorits Vrp 35 — ?(1) var.

Vrd. kk: Sel inimesel on täna kümme paari härgi, homme ei ole tal ühtegi vasikat 'purjus inimese kohta, kes oma rikkust kiidab' (Vil).
Eile oli sul sada paari härgi ees, aga täna põle üht sarvegi (Amb).

Vrd. 12402. Täämbe om lammas viie jalage, hommen ei ole kolmegegi.
12395. Täna suur talu, hoome pole härgvasikad.

14532. ÕHTU ON TARGEM KUI HOMMIK — 10—12(20) var.

Aa. _____*

* õhta (Vig); homik (TMr)
Niggol VKOR⁵ 37, Norm. 268; Juu v. Vän (Virkus), Vig (Saalist), Hls (Riiet), Vil (Sims), TMr (Viidebaum) — 5(11) var.

b. Õhtu on hommikust targem.
Pet. Ah 68; ?Pld (õpil.), Rap v. Mär (Poom) — 2 v. 3(4) var.

c. Monikerd on ehtu huomigust targemb.
Kuu — 1 var.

d. Egä õtak om hummugust targõmp.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

e. Õdak om iks hommugust targemb.
Krl — 1 var.

B. Inime on ikka õhtu targem kui humiku.
Ris — 1 var.

C. Kui inimene hommikul nõnda tark oleks kui õhtul, ega siis midagi ei sünniks.
?Saa (Söggel) — ?(1) var.

Vrd. 1443. Hommiku on targem kui õhtu.

14533. ÕHTU PANEB HOOLED UKSE PEALE, / MURED MUSTA PARRE PEALE, / VAEVA VALGE VARVA PEALE — 1?(17) var.

a. _____*

* pääle (Nurmik, Puus.); varba (Nurmik, Norm.)
E MVH 9, E 63, E² 17, Nurmik II 155, Puus. KA V—VI (1939) 124, Norm. 268 — 1?(16) var.

b. Õhtu paneb hooled ukse peale, mured musta parre peale.
Muuk-Mihkla II 31 — ?(1) var.

Vrd. rl «Õhtu õnnega, hommik hoolega»: Õhtu panem' hoole õrre pääle, / mure musta parre pääle (ERIA II:1 nr. 2278).

14534. ÕHTU TULEB ÕNNE KAUDU, VIDEVIK VIL'LA KAUDU — 1 var.

Ksi (Kool).

Vrd. rl «Õhtu toob õled tuppa»: Õhtu jõuab õnne kaasa, / videvik vilja kaasa (ERIA II:1 nr. 2274).

Vrd. 14537. Õtak tulõ õnnõka, hummok tulõ hoolõka.

14535. ÕHTU VARA ÕÖSELE, HOMIKU VARA TEELE — 2 v. 3(6) var.

Aa. Olõ hummoku varra tiil, õdaku varra üümajal.
Plv (Tamm) — 1 var.

b. _____
E MVH 15; Plv (Tamm) — 1(2) var.

c. Õhtu vara õhtule, homiku vara tee-
le.*
* hommiku (E²)
E 64, E² 17 — ?(2) var.

B. Teekäija mingi vara tee ja jäägu aegsaste õhtale.
?Amb (Kleinmann) — 1?(1) var.

Vrd. 1454. Pareim homiku vara teed käia kui õhta hilla.

14536. ÕHTA TOOB ÕLED TUBASSE, PIME PANEB PUHKAMAIE — 1 var.

Han (Einbluth).

14537. ÕTAK TULÕ ÕNNÕKA, HUMMOK TULÕ HOOLÕKA — 16(37) var.

a₁. _____
Plv (Tamm) — 1(2) var.

a₂. Õhtu tuleb õnnega, hommik tuleb hoolega.*
* homiku (E)
E MVH 15, E 64, E² 17, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 63 — ?(6) var.

a₃. Õhtu tuleb õnnega, hommik hoolega.
Puus. EKGr. 205, Puus. KH III¹² 79 — ?(11) var.

b. Hommik hoolega, õhtu õnnega.
Reiman LTj V 15 — ?(1) var.

- c₁. Õhtu tuleb õnneks, hommiku hoo-
leks-mureks.
Vil — 1 var.
- c₂. Õhtu tuleb õnnessa, hommiku hoo-
lesse-muresse.*
* õdak (Ksi); õnnes (Krk, Ksi); hommuk
(Ksi); hooles-mures (Krk, Ksi)
Krk, Vil, Ksi — 3 var.
- c₃. Õhtu tuleb ende õnnesse, hommiku
hoolesse-muresse.
Trv — 1(2) var.
- c₄. Õdang õnnes, hommik hooles-mures.
Puh, Ran — 2 var.
- d. Hommiku hooles-mures, õhtu õnnes.
Trv — 1 var.
- e₁. Õhta õnneks, hommik hooleks.
Võn — 1 var.
- e₂. Õtak õnnest, hommuk huulest.*
* õnnes; hooles (TaL)
Võn, TaL (Kihu) — 2 var.
- f₁. Hommugu huolessa, õstu õnnessä.
Kod — 1 var.
- f₂. Hommiku huolessa, õhtu õnnessa.
Norm. 75 — ?(1) var.
- f₃. Hommug hooles, õdag õnnes.
Har — 1 var.
- g. Õdag tule õnnen, hommug hoolen.
Võn — 1 var.
- h. Hommikul huult, õhtal õnne.
TMr — 1 var.
- Vrd. rl «Õhtu õnnega, hommik hoolega»: Õh-
tu tule õnnessegi, hommuk tule hooles-
muresse (ERIA II:1 nr. 2278).
- Vrd. 1442. Hommikul pühitakse hool välja,
õhtul õnn.
1446. Kes hommikul hoolas, leiab õhtul
õnne.
1444. Hommong um undsene ootjale,
õdang toop õnne ussaiida.
14524. Õdak om kõge õntsamb aig.
14534. Õhtu tuleb õnne kauðu, videvik
vil'la kauðu.

14538. PAREMB ÕDAGUNE ÕLETUUST KUI HOMMUGUNE OSJATUUST — 3 var.

- a. _____
Ote — 1 var.
- b. Paremb õdagune õletuut kui hom-
mugune osjatuut.
P. ja J. Einerite seletus: toidunõusid on
parem pesta õhtul kui hommikul.
Hel — 2 var.

14539. ÕDAGUNE UHETU OM PAREMP KU HUMMUGUNE MÕSTU — u. 15(19) var.

- Aa₁. _____
Ote (Kroon) — 1 var.
- a₂. Paremb õdagune uhel kui hommu-
gune mõst.*
* parem (Plv); õdagunõ (Rõu, Vas);
uhit (Norm.; Se), ohet (Rõu); ku (Rõu);
hummugunõ (Rõu), homogunõ (Vas), ho-
mugune (Se)
Norm. 67; VÕ, Se — 5(6) var.
- a₃. Parep õks õdakone uhel ku hum-
mokonõ mõst.
Se — 1 var.
- b. Paremb om õdagutse uhetu kui hum-
mogutse mõstu.
Kan — 1 var.
- c. Paremb õdagu ohet kui hommogu
mõst.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Õhtune uhtmine on paremb ku hom-
mukune pesemine.
Krl (Meltsas) — 1 var.
- C. Paremb om õdagune ulli uhel kui
hommugune mõrsja mõstu.
Norm. 186; Rõp (Poolakess) — 1(4) var.
- D. Õdagune uhetu om puhtamb kui
hommugune mõstu.
San — 1 var.
- E₁. Parep õhtune uhitud kui homikune
nühitud.
E. Poomi seletus: «Õeldi toidunõude pe-
semise kohta.»
Rap v. Mär — 1 v. 2(2) var.
- E₂. Õhtul uhitud, hommiku nühitud.
Sim — 1 var.
- Vrd. 4665, näit. B: Hää naise puserdamine
parem kui sandi naise pesemine.

14540. ÕHTUNE KÕHUTÄIS JÄEB OMALE — 9(13) var.

- A_{1a}. _____
Kuu (Ploompuu) — 1(2) var.
- b. Õhtune kõtutäis om oma kasus.
J. Riieti seletus: «Pääle õhtusööki ei teh-
ta enam tüöd.»
Hls — 1 var.
- c. Õhtune kõtutäis saab oma õnneks.
Krk — 1 var.
- A₂. Ku peremehe leibä süvväs, siis saa-
vat ainult õhtuse kõhutäve omal.
Krk — 1 var.

A_{3a}. Õdagune süük jääb endale.

Nõo — 1 var.

b. Õhtasööök see on oma kasuks.

M. Varmi seletus: õhtune söök läheb luukondi rammuks.

Hää — 1 var.

B_{1a}. Hommiku- ja lõunesööök lätt peremehele, õdagusööök saa endale.

Norm. 120 — ?(2) var.

b. Hommiku- ja lõunesööök lätt peremihele, õdakusüük saa omale.

San — 1 var.

B₂. Hommiku- ja lõunasööök läheb peremehele.

EKMS III 1255 — ?(1) var.

C. Õhtane kõhutäis läab oma õnnes, päevatse kisub peremiis vällä.

Vil — 1 var.

D. Õhtune sööm jääb väeks, päevane saab ihust ää uhutud velja.

Sa (Allas) — 1 var.

14541. ÕHTUNE KÜLALINE TOOB ÕNNE, HOMMIKUNE KÜLALINE ÕNETUST MAJASSE — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 1438. Hommiku hoolekägu, lõuna leinakägu, õhtu õnnikägu.

14542. ÕHTUNE UNI TOOVAD MAGAJALE ÕNNE, HOMMIKUNE UNI ANDVAD ARMU — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

14543. ÄRA ÕHTAST ASET KIIDA — u. 35(54) var.

A_{1a}. _____

Lüg — 1 var.

b₁. Ära õhta aset kiida, kiida hommiku.

Kad — 1 var.

b₂. Ära õhtu aset kiida, vaid homiku.

EKMS IV 420; Amb — 1(2) var.

A₂. Voodit ära kiida õhtu, vaid homiku.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(2) var.

Ba₁. Hommikul kiida aset, õhtul ilma.*

* hommiku — õhtu (Norm.; Koe, Ha)

E 23, E² 17, Puus. Eü I 113, Puus. KA V—VI (1939) 23, Kask-Puusepp-Vaigla 10 ja 140, Norm. 216; Koe, Ha (Kanketer), Sa (õpil.), Trm (Õunapuu) — u. 5(16) var.

a₂. Aset kiida hommiku, ilma kiida õhta.

Hlj — 1 var.

a₃. Kiida hommiku aset ja õhta ilma.

Hlj, Kos — 2 var.

a₄. Kiida aset homiku ja ilma õhta.

Rap — 1 var.

a₅. Kiida hommiku aset, aga õhta ilma.

Rak — 1 var.

a₆. Aset kiida hommikul, ilma aga õhtul.

Kuu — 1 var.

a₇. Aset kiida hommikul, ilma õhtul.

Vig — 1 var.

b₁. Õhta kiida ilma, homiku aset.

Tür, ?Elva (Eisen) — 1 v. 2(2) var.

b₂. Kiida õhta ilma, aga homiku aset.

Amb — 1 var.

b₃. Kiida ilma õhtu, aga aset homiku.

Kul — 1 var.

c. Ilma kiidetakse õhtu, aga ased hommiku.

Plt — 1 var.

d. Ära kiida ilma enne õhtud ega aset enne homikut.

Tös — 1 var.

e₁. Ära kiida õhta aset ega hommiku ilma.

Lüg — 1 var.

e₂. Ää ehta kiida aset ja hommiku ilma.

Plt — 1 var.

f. Homiku ei pia ilma kiitma ega õhta aset.

Tor — 1 var.

g. Homiku [ei] kästa ilma kiita ja õhtu asent.

Hii (Remmelkor) — 1 var.

h. Hommikul ei või ilma kiita ega õhtul küljealust.

Hls — 1(2) var.

Vt. 3748 C.

C_{1a}. Ära kiida hommiku päeva ega õhta aset.

Wled. 12, Kündja nr. 31 (1883) 370 — 1(4) var.

b. Päeva kiida õhtu, aset hommiku.

Hlj, HJn — 2 var.

c. Hommikul kiida aset, õhtul kiida päeva.

Amb — 1 var.

C₂. Kiida päeva õhtul, sāngi hommikul.

Jürjens 29 — ?(1) var.

C₃. Õhtul kiida päeva, hommikul und.

Amb — 1 var.

Vt. 3750 J₁—J₃.

Da. Homiku kiida head õomaja, õhta head ilma.

Kos — 1 var.

b. Ää kiida õhta õömoad äga homingu ilma mette.

Põi — 1 var.

Vt. 3748 D.

E₁. Õhtul kiida ilma, hommikul aset ja aasta pärast noorikut.

Tõs — 1 var.

Vt. 3748 F ja 7308 D₁.

E₂. Ära kiida päeva enne õhtut, hommikul kiida, et naine tegi sulle hia aseme.

Amb — 1 var.

Vt. 3750 K₄ ja 7308 D₂.

14544. OHKENE OSTET LEIB, VÄIKENE VÄLJAST SAAD — 7(16) var.

Aa₁. _____

Plv — 1 var.

a₂. Õhukene ostetud leib, väikene väljast saadud.*

* õhuke (E²)

E MVH 25, E 64, E² 79 — ?(4) var.

a₃. Ohkene um ostet leib, väikene väljast saad.

Võ (anon.) — 1 var.

a₄. Ostetu õhuke leiba, vä'ikene väljast saadu.

Rl ja Kalevala 88 — ?(1) var.

b. Väikene väljast tuud, ohukõnõ ostõt leib.

Plv — 1 var.

B. Ohkõnõ lainat leib, väikene väljast tuud.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

C. Õstu oma õhukene, lainu asi lühikene.

A. Källo seletus: «Õstetud leiva ja lainatud lihaga ei saa kaua läbi.»

Lüg — 1 var.

D. Õstuliha õhukene, lainuliha lahjakene.

Lüg (Källo) — 1(2) var.

E. Õstuleib on õhukene.*

* ostuleib (EKMS)

Norm. 83, EKMS III 377 ja IV 24; Jõh (Paurmann) — 1(4) var.

Vrd. 14545. Ohkõnõ ostat asi, väikene tõsõ ant.

14545. OHKÕNÕ OSTAT ASI, VÄIKENE TÕSÕ ANT — 1 var.

Urv (Seen).

Vrd. 14544. Ohkene ostet leib, väikene väljast saad.

14546. ÕIENDA PUUD TÄNA — 1 var.

EKMS III 850.

14547. EGA ÕIGED KEEGI AUKU AJA — 1?(1) var.

?Hls (Sõggel).

14548. EI OLE KÕIK ÕIGE, MIS SANT LAULAB — 2(3) var.

A. _____

Tln (Keller) — 1(2) var.

B. Õige kõik, mis sant laulab.

Tt (S. Veske) — 1 var.

Vrd. 12646. Kõik on tühi, mis sant laulab.

14549. KES TAHAB ÕIGEST ELADA, SEDA EP KARDETA MITTE — 1(2) var.

Laug. Vestr. 176.

14550. KES ÕIGE, SEDA HÕIGATAKSE, KES PATUNE, SEDA PALUTAKSE — 1?(2) var.

Loorits Vrp 66; ?Krj (Mägi).

14551. OIGE INIMENE TUOB LAPSE ILMALE — 1 var.

Kuu (Lindström).

14552. PAREM ÕIGED TEED JÄRELE KÜSIDA KUI KÕVERAD ÄRA SÕITA — 1(2) var.

Tt (anon.).

14553. ÕIGED JA ULEKOHTUSED KEIVAD KÕIK TEED MÕÖDA — 1 var.

V. Eenveeri seletus: suures hulgas on kõik ühesugused.

Kul.

14554. ÕIGE EI VÖTA SEDA VASTU,
MIS ÜLEKOHTUNE PAKUB —
1 var.

Kul (Eenveer).

14555. ÕIGE HÖLMA EI HAKKA ÜKSKI
— u. 145(313) var.

A_{1a1}. —————*

* nakka; ütski (Ote, Urv), üksige (Vil), üksked (Phl), ükskid (Pöi)

CRJ KLR II 55, Bergm. 13, Sander I 67, Kmpm. EL II³ 36, Tõn. Täht. (1911 jaan.), Muuk I 138, Muuk-Mihkla II 67, Reiman EK I 276, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 21, Kask-Puusepp-Vaigla 144, Norm. 130; Vi, Kuu, Tln, ?Juu v. Vän (Virkus), ?Mih (Perkson), Vig, Phl, Sa, Päl, Trv, Vil, SJn, Pil, TaP, Ote, Urv, Tt (anon. ja S. Veske) — u. 35(105) var.

a₂. Ei õige hõlma hakka ükski.

?VMr (A. Elken), Vil (Leoke), ?Plt (Luu) — 1–3(5) var.

a₃. Õige hõlma ükski ei hakka.

Kuu — 1 var.

a₄. Õige hõlma ei hakka ükski kinni.*

* oige; helma (Kuu); naka; ütski (Trv) Kmpm. KLR 91 ja 368, Kmpm. KLR I⁴ 98, Kmpm. KLR II⁶ 33 ja 357, Kask-Vaigla-Veski I Ak 22; Vai, ?JMd (K. Kuusik), Kuu, Tln, Mär, Kär, Muh, Trv, SJn, ?Plt (Palm), Trm — u. 10(27) var.

a₅. Ei õige hõlma hakka ükski kinni.
Iis — 1 var.

a₆. Ei ütski õige hõlma kinni naka.

As (Pint) — 1 var.

a₇. Õige hõlma ei hakka keegi.*

* äi (Krj); p' hakka (Mus, Jäm), nakka (Hel, Kod, Ote); kieg (Lüg), keskid (Mus), keski (Kod, Tt), kennigi (Hls, Trv), kiägi (Hel), keäki (Ote), kieg (Lüg)

Wolde² 14, Rätsep Koduk. 20, Kmpm. Kõ 12, Kmpm. A⁶ 14, Grossschmidt ABDr (1908) 11, Meos Vaatl. III 75, Kask-Vaigla-Veski III Vö 8, EKMS I 1151; Lüg (Källo), ?Amb (Kleinmann), Kul, Sa, ?Vän (Tammsoo), Hls, Hel, Trv, Vil, Lai, Kod, Puh, Ran, Ote, Tt (Pint) — u. 30(49) var.

a₈. Õige helma ei hakka kennegi.

Kuu — 1 var.

a₉. Õige hõlma ei nakka kedagi.

Vön — 1 var.

a₁₀. Ei õige hõlma hakka keegi.

VMr, Rap v. Mär (Poom), Vän — 5 var.

a₁₁. Õige hõlma, teadagi, ei hakka keegi.

Jung 71 — ?(1) var.

a₁₂. Ei keegi hakka ju õige hõlma.

Borm Er Kal. (1876) lk-ta — 1?(1) var.

a₁₃. Keegi õige hõlma ei hakka.

?VMr (Mastberg) — 1?(1) var.

a₁₄. Õige hõlma ei hakka keegi kinni.*

* nakka (Urv); kennigi (Päl), keskid (Pha), kiäki (Urv); kindi (Pha) Nrv, Rap, ?HMD (õpil.), Rei, Ans, Pha, Tõs, Päl, Trv, Vil, SJn, VI, Urv — u. 15(19) var.

a₁₅. Ei õige hõlma hakka keegi kinni.*

* kennigi (TMr)

Sak. nr. 40 (1881) 1; Hlj, TMr — 2 v. 3(3) var.

a₁₆. Õige hõlma ei hakka ükski ilma asjata kinni.

?Pil (Kuldkepp) — 1?(1) var.

b. Õige hõlma ei saa kennigi kinni hakata.

Krk — 1 var.

c. Õige hõlma ei puutu keegi.

Pöi — 1 var.

d. Õige hõlma ei tulda kinni.

Krj — 1 var.

e. Õige hõlma ei aea ükski kinni.

SJn — 1 var.

A₂. Õige mehe hõlma ei hakka keski kinni.

?Tln (Keller) — 1?(2) var.

A₃. Õiglase helma ei hakka kennegi.

Kuu — 1 var.

B. Õige hõlma ei hakka ükski hammas.
Jõh — 1 var.

C. Õige hõlma ära [hakka].

Kask-Vaigla-Veski III Vö 123 — ?(1) var.

D. Õige hõlma ei hakka ükski kinni ega oma kuube või keegi seilast ära võtta.

?Koe (Schultz) — ?(1) var.

E. Tõe hõlma ei hakka keegi kinni.*

* kedagi (Tt)

Stein 62, Wied. 185, Kündja nr. 1 (1884) 9; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(5) var.

F. Õige särgi siilo külge ei hakka kedagi.

TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(2) var.

G. Õiglase õlasse ei hakka keegi kinni.

Tõn. Täht. (1911 mai) — ?(1) var.

- H. Õige hõlma ei hakka keegi, aga kraest võetakse tal tihti kinni.
Klemmer Nlj. Kal. (1915) 19, EIA Kal. (1915) 19 — ?(2) var.
- Ia₁. Õige hõlma ei hakka ükski ja vaga veri ei värise.*
* ei nakka ütski (Trv, TMr); ega (Trv, Vil); verise (Wied.)
Sannumetoja I (1848) 117 ja 118, III (1850) 258 ja VII (1860) 63, Wied. 139, Kündja nr. 48 (1883) 572, Org 15, Raud VMj 220, EKMS IV 728; Kaa, Trv, Vil, Lai, Pal, TMr — 8(23) var.
- a₂. Õige hõlma ei hakka ükski, vaga veri ei värise.*
* ei nakka ütski (Hel)
Kmpm. EL IV² 17; ?Vän (õpil.), Hel, SJn, As (Kuusik) — 3–5(9) var.
- a₃. Õige hõlma ei hakka ükski ja vaga veri ei värise ilalgi.
Vil (Leoke) — 1 var.
- a₄. Õige hõlma ei hakka ükski kinni ja vaga veri ei värise.*
* ega (PJg)
E 64, E² 54, Puus. EKGr. 192, Jänes-Parlo 112; PJg (Lussik) — 1 v. 2(5) var.
- a₅. Õige hõlma ei hakka keegi ja vaga veri ei värise.*
* ei naka kläki (Rõu)
Vig, Krj, Rõu (Thom), Trv v. Rõu (Siip-sen) — 4 var.
- a₆. Õige hõlma ei hakka keegi, vaga veri ei värise.
VMr, TÜR (Vildebaum) — 2 var.
- a₇. Õige hõlma kiigi ei hakka ja vaga veri ei värise.
KJn — 1 var.
- a₈. Ei õige hõlma ei hakka keegi ega vaga veri värise.
Pal (Maasen) — 1 var.
- a₉. Õige hõlma ei hakka keegi, vaga veri ei värise kusi.
Trt — 1 var.
- a₁₀. Õige hõlma ei hakka keegi ega vaga veri ei [värise].
?Kos (Lepp) — 1?(1) var.
- a₁₁. Õige hõlma ei hakka keegi kinni ega vaga veri ei värise.*
* keski (Iis)
Lindenberg HL Kal. (1887) 23; Iis — 2 var.
- b₁. Vaga veri ei värise, õige hõlma ei hakka keegi.*
* oige; helma; kiegi (Kuu)
- Loorits Vrp 66, Parijõgi-Reial-Vaigla 202; Val, Kuu, Hel, TMr (Siil) — 4(11) var.
- b₂. Vaga veri ei värise ja õige hõlma ei hakka ükski.
?Hls (Söggel) — 1?(1) var.
- b₃. Vaga veri ei värise ega õige hõlma hakka ükski.
Hls (Jung) — 1 var.
- c. Vaga veri ei värise, õige holma ei aa ükski kinni.
Plt — 1 var.
- Vt. 13207 F.
- J. Õige rinda ei hakka ükski ja vaga veri ei värise.
Sa (R. Kallas) v. Vil (anon.) — 1(2) var.
- Vt. 13207 G.
- K. Loll saab kirikus kah pekka, kuna õige hõlma keset tüli kah keegi ei hakka.
?Hls (Söggel) — ?(4) var.
- Vt. 6013 R.
- L. Ausa hõlma ei hakka keegi.
EKMS IV 872 — 1?(1) var.
- Vrd. kk: Ei ükski hakka mu kuuehõlma (Helle 330).
14556. ÕIGEL PALJU ÕNNETUST, VAGAL PALJU VILETSUST — 3(7) var.
- A. —
Loorits Vrp 66; Tt (anon.) — 1(5) var.
- B. Õigel on palju õnnetust.
Wied. ESSr 732; VI (Kuuben) — 2 var.
- Vrd. Laul 34, 20: Kes õige, sel on palju õnnetust, agga Jehowa kisjub tedda neljst keikišt wälja.
14557. ÕIGEL TEEL EI KOMISTA JALG — 1?(2) var.
?Saa (Söggel).
14558. ÕIGE MEEL, ÕIGE KEEL — 1(3) var.
Norm. 251, EKMS IV 723; Puh (Antik).
14559. ÕIGE MEES TULEB UKSEST — 1?(2) var.
?Tln (Keller).
14560. ÕIGE MEES ÕIENDAB VÕLA — 1(9) var.
Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla VI 202; Puh (Antik).

14561. ÕIGE MURE ON SUUR VARA —
1 var.

Vil (Takk).

14562. ÕIGE PÄÄLE KADEDA HAMMAS
EI HAKKA — 1 var.

Jõh (Mets).

14563. ÕIGE SÕNA ÕIGEL AJAL OM
KALLIP KUI KULD — 1(2) var.

Krk (Kivisäk).

Vrd. Op. sõn. 25,11: Se janna, mis õigel ajal
rakitakse, on kui kuld-ounad hõbbe-kuiu-
dega.

14564. ÕIGE USUB VARAST, AGA
VARAS ÕIGET EI USU — 2 var.

A. _____

Hää (Mäesalu) — 1 var.

B. Õige ei usu varast, varas ei usu õi-
get.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

14565. ÕIGE ÕNN ÕITSEB — 2—8(13)
var.

A. _____

Loorits Vrp 65, Parijõgi-Relal-Valgla V
64; ?Kuu (Leontjeva), Puh (Antik) — 1
v. 2(5) var.

Ba. Õige on õnnelik.

?Hls (Söggel) — ?kuni 2(3) var.

b. Iga õige on õnnelik.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

C. Kus on õigust, sääl on õnne.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Da. Kus on õigus, seal on õnnistus.

Vil (Leoke) — 1(2) var.

b. Kui õigus, sääl on õnnistus.

?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

Vrd. 14512. Õela õnn ei õitse.

14566. ÕIGÕ MIIS LÄÄ ÄI KIRVÖLDA
KERIKOHEGI — 3 v. 4(6) var.

Aa. _____

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Õige mees ei lähe kirveta kirikusse-
gi.

Norm. 73 — ?(2) var.

B. Sitt miis om sii, kes kirveta kiriku-
se lääb.

Pst — 1 var.

Ca. Kirves olla vanal ajal ütelnud: talu-
mees pidäda tend igal pool ligi kand-
ma, kuid kirikusse minnes üksi kodu
jätma.

Saa (Jakobson) — 1 var.

b. Kirves ütelnud muiste mehele: «Iga-
le poole vii mind enesega kaasa, igal
pool tahan sind aidata, ainult kiri-
kusse minekul võid mind koju jät-
ta.»

?Tt (Eisen) — 1?(1) var.

14567. ÕIGÕT MIIST EI PUTU KIÄKE
— 1?(1) var.

?Se (Sõrmus).

Vrd. 475. Ausat meest ei hammusta keegi.

14568. ÕIGLANE MEEL JA PUHTAD
KÄED OM PAREMB KUI KULD
JA VARA — 1 var.

Urv (Jeret).

Vrd. 481. Aus nmi on kallim kui kuld.

14569. ENNEM OLI ÕIGUS LAUA PEAL,
NÜÜD OO ÕIGUS LAUA ALL —
1 var.

Kul (Eenveer).

Vrd. 4236. Kohus lavva pääl, õigus lavva all.

14570. IGALÜHEL OMA ÕIGUS — 1 var.

Trv (Pausk).

Vrd. 14580. Mis õigus ühele, see õigus tei-
sele.

14596. Õigus maamehel, õigus meremehel.

14571. KEL ÕIGUS ON, PEAKS KOHUT
SAAMA — 1(2) var.

* Hornung 111, KAH EKAI 120.

*

Bei õigus on/ peaks kohhut sama / der Recht hat/
solte Recht bekommen/ oder dem Gerechten
solte Recht wiederfahren.

14572. KEL ÕIGUST OM VEIDIKE,
SEL OM KAH HÄÄDUST VEIDI-
KE — 1?(1) var.

?Trv (H. Kallas).

14573. KENEL ÕIGUS, LASKU PÜKSID
MAHA — 1 var.

A. Källo seletus: «Hakkad mõisast õigust
taga ajama, saad peksta.»

Lüg.

Vrd. kk: Sul on õigus, lase püksid maha 'selle kohta, kes oma õigust väga taga ajab' (Sim).

14574. KES ÕIGUST LAIDAB, SEE TEUTAB ISEENNAST, KES ÜLEKOHT LAIDAB, SEE TEEB ÕIGUST — 1?(20) var.

A. _____
Wied. 61, Kurrik SO 22, Kündja nr. 36 (1883) 431, OM nr. 1 (1891) 48 — 1?(5) var.

Ba. Kes õigust laidab, see teotab iseennast.
Puus. KH 111¹² 78, Norm. 251, EKMS IV 723 — ?(10) var.

b. Kes õigust laidab, teotab iseennast.
Kmpm. KH² 82, E 36, E² 54 — ?(3) var.

c. Õiguse laitja teotab iseennast.
Kmpm. KLR 373, Kmpm. KLR II⁶ 360 — ?(2) var.

14575. KUI EI SAA ÕIGUSEGA, SIIS SAAB HAIGUSEGA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: «Õeldi, kui noorem kolhoosnik enesele haiglast 3-päevase puhkuse tõi.»
Hää.

14576. KUI ÕIGUS ON JUBA RIIAS, SIIS LÄHEB TAL KOLM AASTAT VEEL, ENNE KUI VOLTUVETI JÕUAB — kuni 2(2) var.

a. _____
J. P. Sõggeli seletus: «Volveti mõisa-härra ütelus talupoegadega kohut käies.»
?Saa — 1?(1) var.

b. Kui õigus Riias, siis läheb sellel kolm aastat aega veel ära, enne kui Voltveti mõisa jõuab.
?Saa (Sõggel) — 1?(1) var.

14577. KUI ÕIGUST EI OLE, SIS VÕEMUST — 1?(1) var.

?Vig (Priimets).

Vrd. 14299. Kel võim, sel õigus.

14578. KUS ON ÕIGUST, SÄÄL ON KA KÕVERUST — 1?(1) var.

?Saa (Sõggel).

14579. MIS ÕIGUSEGA SAADUD, SII ÕIETI — 1 var.

KJn (Raidla).

14580. MIS ÕIGUS ÜHELE, SEE ÕIGUS TEISELE — 2—4(16) var.

a. _____*

* tõisele (CRJ)

CRJ KLR III 201, Jung 68, Norm. 130, EKMS IV 727; Ris (J. Reimann), ?Puh (Arak) — 2 v. 3(15) var.

b. Mis õigus ütele, sii õigus kah tõõsõlõ.

?Rõu (Ruga) — 1?(1) var.

Vrd. 14599. Õigus olgu igaühele.

14570. Igalühel oma õigus.

14581. ÕIGUS NINDAGU OIENDEDA, KOHUS NINDAGU KÄÄNEDÄ — 1 var.

Kuu (Lindström).

Vrd. 14597. Õigus nagu tehakse, kohus nagu mõistetakse.

14582. PAREMB ÕIGUSEGA KOOLDA KUI ÜLEKOHTUGA ELADA — 1 var.

Ote (Asor).

Vrd. 8911. Parem pisut õigusega kui palju ülekohtuga.

14583. ÕIGUS ALL, ÜLEKOHUS KUMMALI PÄÄL — 1 var.

Rõn (Käärrik).

Vrd. 14624. Õigus õieli all, kõverus kõhuli peal.

14584. ÕIGUS EGÄÜHEL, KANGUS KAHE VAHEL* — 2—3(23) var.

* oigus (Kuu); igaühel (trükised)

Nurmik II 58, Norm. 240, EKMS IV 728; ?Kuu, Khn.

Käsitajalised üleskirjutused uuemad. Võimalik, et olemasolev (?) sekundaarne traditsioon lähtub Nurmiku õpikust.

14585. ÕIGUS EI KÕIGU — 1 var.

VNg (H. Krickmann).

14586. ÕIGUS EI PALA TULLÕ, EI UPU VETTE — 2 kuni 3(8) var.

Aa₁. —————*

* põle (Norm., EKMS); tulle (Norm.), tulde (EKMS)

Norm. 251, EKMS IV 723; Rõu (Raadla) — 1(3) var.

a₂. Õigus ei põle tules, ei upu vette.
EKMS IV 723 — ?(1) var.

a₃. Õigus ei põle tulle ega upu vette.
?Kam? (Relli) — 1?(1) var.

b. Õigus ei kao tulle, ei lõpe ka vette.
Plv (Tobre) — 1 var.

B. Tõde ei põle tuleski.
Puus. Eü I 28; ?Jõh (õpil.) — ?(2) var.

Vrd. 1170. Häätego pala_u ai tullõ, õi upu_u i vette.

14587. ÕIGUS EI TEE KOVERUST — 1 var.

Kaa (Tõll).

14588. ÕIGUS EI TUNNE SÕBRUST* — 1(10) var.

* sõprust (trükised)

Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla VI 202; Kaa (Tõll).

Vrd. 15139. Õtlet õigust, rikut sõprust.

14589. ÕIGUS ELAB KÕIGE VANEMAKS — u. 10(21) var.

Aa. —————

Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 572, Uus As Kal. (1905) 27, Verlok-Saarmann Kal. (1910) 96, E 64, E² 54, Puus. EKGr. 16, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 90, EKMS IV 728 — 1(11) var.

b. Õigus on kõige vanem.
Pär (Kampmann) — 1 var.

c. Õigus on kõigist vanem.
Kam (Siimus) — 1 var.

d. Õigus saab vanembas ilman.
Ote (Grossschmidt) — 1 var.

Ba. Õigus on vanemb kui inimesed.*
* vanem (trükis)
Viidalepp-Parlo-Mihkla I² 116; Rak — 1(2) var.

b. Õigus om vanemb kui inimene.
?Ran (Kallas) — 1?(1) var.

C. Õigus on vanem kui muu keegi.
?Pal (Karu) — 1?(1) var.

D. Seadus on vanem kui inimene.
Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.

Ea. Säädus on vanem kui meie kõik.
Ris (J. Reimann) — 1 var.

b. Seadus vanem kui me kõik.
Vig (Eisen) — 1 var.

Vrd. 14612. Õigus püsüs kõige pikembalt.
14607. Õigus on vanem kui kohus.

14590. ÕIGUSEL ON MÕNIKORD KA VAHAST NINA — 7 v. 8(17) var.

Aa. —————*

* koa (Vän)

J. Petersoni seletus: õigust saab pööra-
ta.

Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla VI 202; Vän — 2(8) var.

b. Õigusel on vahast nina.*
* om (Hls)

Kündja EKõ² 89, Norm. 132, EKMS II 21; Hls (Järve) — 1 v. 2(4) var.

B. Õigus ei ole igakord sarvest ega rauast, vahast on ka vahast.
Hlj (Leethberg) — 1 var.

C. Säädusel on nahknina, kis seda oma poole käända oskab, sel on õigus.
Vil (Mikk) — 1 var.

D₁. Kohtul on nahknina, kis seda oma poole käända oskab, sel on õigus.
Vil (Mikk) — 1 var.

D₂. Kohtu nina nahast.
H. Laipmanni seletus: kohust annab vää-
nata.
EKMS II 20; Vig — 1(2) var.

Vrd. 4240. Kohtu nina on nagu seatina, mis annab igapidi keerata.
14613. Õigus sulas võimussõ iin kui vaha tulõ käeh.

14591. ÕIGUSE VASTU EI SAA UKSKI — u. 10(80) var.

a. —————*

* vasta; ükskid (Põi)

* Helle 349, Hupel 113, Beitr. XI 151, Poromenski EGr. 208, Malm 10, Stein 48, Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 572, KAH EKAl 156, Sõõt Pa 6, Sander I 67, Kmpm. KLR II² 45, E 64, E² 54, Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 17, Puus. EKGr. 29, Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla V 64, Vih. VER 186; Sa — u. 5(72) var.

*
Õiguse vastu ei sa ükski, Recht muß doch Recht
bleiben.

- b₁. Õiguse vastu ei saa keegi.
Kurrik 7, VP Aabits (1883) lk-ta; ?Juu v. Vän (Virkus), Trm (Särg) — 1—4(4) var.
- b₂. Ei õiguse vastu ei saa keegi.
Kul — 1 var.
- c. Õiguse vastu ei hakka ükski.
?Sa? (R. Kallas) — 1?(1) var.
- d. Õiguse vastu ei saa ükski, maha arvatud ülekohus.
Klemmer Nlj. Kal. (1915) 19, EIA Kal. (1915) 19 — ?(2) var.
14592. ÕIGUS KESTAB, ÕELUS LAGU-
NEB, KÕRKUS KUKUB ÄKITSILT
— 1 var.
MMg (Lätt).
Vrd. 4232. Kohus kestab, ülekohus kaub.
14593. ÕIGUS KÄIB TEED MÕÖDA,
VALSKUS AIA ÄÄRI MÕÖDA —
1(4) var.
Norm. 251, EKMS IV 345 ja 723; Sa (Al-
las).
14594. ÕIGUS KÄIB ÕLE SÕNAKUUL-
MISE — 1?(6) var.
Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla VI
202; ?Tõs (Schantz).
14595. ÕIGUS KÄÜ NIIGU RASÕV VII
PÄÄL — 2 var.
a. _____
Rõu (Ojansuu) — 1 var.
b. Õigus oeos pääl ku rasõv vii pääl.
Rõu (Gutves) — 1 var.
Vrd. 14435. Vägl om õks pääl, vesi all.
12320. Tõde tõuseb ikka naagu rasv vee
alt välja.
14596. ÕIGUS MAAMEHEL, ÕIGUS
MEREMEHEL — u. 30(40) var.
Aa₁. _____
Sak. nr. 40 (1881) 1, E 64; Nrv, TÜR,
Mih, Tor, Hää — 6(7) var.
a₂. Õigus maamehele, õigus mereme-
hele.
EKMS IV 723 (< Pä); Trv (Vaine) —
2(3) var.
b. Õigus meremehel, õigus maamehel.
HMD v. Ris (Treumann), ?Vig (Aitsam)
— 1 v. 2(2) var.

- B. Õigus maamehel, õigus venemehel.
Jõh — 1 var.
- C. Õigus maamehel, õigus ranname-
hel.*
* oigus (Kuu); -mihel (Hlj, Kuu)
EKMS IV 723 (< MMg); Nrv, Hlj, Kuu
— 6(8) var.
- Da. Õigus olgu rannamehel, õigus olgu
sannamehel.
Võn — 1 var.
- b. Õigus sannamehel, õigus ranname-
hel.
Võn — 1 var.
- c. Õigus olgu sannamehel ja ranname-
hel.
Võn — 1 var.
- E. Õigus saksal, õigus maamehel.
P. Tammepuu seletus: kasut. kui vaie-
dakse selle üle, kummal on suurem õi-
gus.
Lai — 1 var.
- Fa₁. Õigus olgu maamehel, õigus mere-
mehel, õigus igaühel.
Loorits Vrp 65; Pär (Kampmann) — 1(2)
var.
- a₂. Õigus moamehele, õigus meremehele,
õigus olgu igaühele.*
* moamehel — meremehel (Koe); maa-
mehel — meremehel — igaühel (trükis)
Viidalepp-Parlo-Mihkla I² 116; Koe
(Schultz) — 1 v. 2(3) var.
- a₃. Õigus maamehel, õigus meremehel,
õigus igaühel.
E² 54 — ?(1) var.
- a₄. Õigus maamehele, õigus meremehele,
õigus igaleühele.
?Tt (Eisen) — 1?(1) var.
- b. Õigus igaühel: õigus maamehel,
õigus meremehel.
Kuu — 1 var.
- c. Õigus olgu igaühel: õigus maa- ja
meremehel.
Muš — 1(2) var.
- Vt. 14599 B.
- Ga. Õigus on ta igate moodi: õigus
maamehel ja õigus meremehel.
Mär — 1 var.
- b. Õigus ta küll on igate moodi: õigus
maamehel ja õigus meremehel.
Mär — 1 var.

H. Õigus maamehel, õigus rannamehel
— kakssada soola ja leisik leiba.
Kuu — 1(2) var.

I. Õigus maamehel, õigus meremehel —
vakk soola ja sada naela tuhka.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

Vrd. 14570. Igalühel oma õigus.

14597. ÕIGUS NAGU TEHAKSE, KOHUS
NAGU MÕISTETAKSE — u.
10(57) var.

A_{1a}. _____
Võ? (Weitzenberg) — 1 var.

b₁. Kohus kudas mõistetakse, õigus
nagu tehakse.
Tt (Elsen) — 1 var.

b₂. Kohus nõnda kui mõistetakse, õigus
nõnda kui tehakse.
E 39, E² 55 — ?(7) var.

A_{2a1}. Kohus nenda kui mõistetakse, õigus
nenda kui tehakse: poiss, aja härjad
mõisa.

* Helle 340, Hupel 109, Poromenski EGr.
196, KAH EKA1 152, Jürjens 71, Norm.
132, EKMS II 20 — 1(14) var.

*
Kohhus nenda kui mõistetakse, õigus nenda kui
tehakse: poiss aja härjad mõisa! Gewalt geht für
Recht. (Gericht ist so wie es gerichtet wird, Gerechtig-
keit (heißt das) wie man's macht; Junge jag nur die Och-
sen nach dem Herren-Hof.)

a₂. Kohus nõnda kuidas mõistetakse,
õigus nõnda kuidas tehakse: poiss,
aja härjad mõisa.
Loorits Vrp 35 — ?(1) var.

a₃. Kohus nõnda kui mõistetakse, õigus
nõnda kui tehakse, otsus: poiss, aja
härjad mõisa.
Stein 31, Wied. 71, Kündja nr. 38 (1883)
454, Tõn. RP 143 — ?(7) var.

b. Kohus nõnda kui mõistetakse, õigus
nõnda kui tehakse, otsus: ori, aja
härjad mõisa.
Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71 — ?(3) var.

c. Õigus nõnda kuidas mõistetakse, ko-
hus nõnda nagu tehakse, otsus: poiss,
aja härjad mõisa.
EKMS IV 725 — ?(1) var.

B. Kohus kus' peetas, õigus kus' mõis-
tetas.
kus' = kuis, kudas
Räp (Poolakess) — 1 var.

C. Õigus nii kui peetas, kohus nii kui
mõistetas.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

D. Õigus nigu mõistetas, säädus nigu
peetas.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

Ea. Õigus nii kudas mõistetakse.*

* kuidas (E²)

E 64, E² 54 — 1?(2) var.

b. See on õigus, kuidas mõistetakse.

Beitr. I 14, Wied. 165, Kündja nr. 50
(1883) 598, EKMS IV 727; Sa (Rosen-
plänter) — 1(7) var.

Fa. Õigus nii kui tettakse.

Vru (R. Kallas v. anon.) — 1(3) var.

b. Õigus on nii kui tehakse.

Loorits Vrp 65 — ?(2) var.

c. Õigus on sedasi, kuidas tehakse.

Norm. 132, EKMS II 21 — ?(3) var.

G. Kohus on ninda kui tehasse.

Laug. Vestr. 174 — 1 var.

H. Kohus om, mis kohus mõist.

Vas (Masing) — 1 var.

Vrd. 14581. Oigus nindagu olendeda, kohus
nindagu kääneda.

4234. Kohus koera p...n, härjä mõlem-
ba mõisan.

14598. ÕIGUS NURKAS, LUUD SIL-
MADE EES — 1 var.

Pee (Viidebaum).

Vrd. kk: Kass nurka, luud silmade ette (JJn).

14599. ÕIGUS OLGU IGAÜHELE —
6—8(12) var.

Aa. _____
JJn (Oberg) — 1 var.

b. Õigus olgu egälütel.

Rõu (Ruga) — 1 var.

Ba₁. Õigus olgu maamehel, õigus mere-
mehel, õigus igauhel.

Loorits Vrp 65; Pär (Kampmann) — 1(2)
var.

a₂. Õigus moamehele, õigus meremehe-
le, õigus olgu igauhele.*

* moamehel — meremehel (Koe); maa-
mehel — meremehel — igauhel (trükis)
Viidalepp-Parlo-Mihkla 1^a 116; Koe
(Schultz) — 1 v. 2(3) var.

a₃. Õigus maamehel, õigus meremehel,
õigus igauhel.

E² 54 — ?(1) var.

- a₄. Õigus maamehele, õigus meremehele, õigus igaleühele.
?Tt (Eisen) — 1?(1) var.
- b. Õigus igaühel: õigus maamehel, õigus meremehel.
Kuu — 1 var.
- c. Õigus olgu igalühel: õigus maa- ja meremehel.
Mus — 1(2) var.
- Vt. 14596 F.
Vrd. 14580. Mis õigus ühele, see õigus teisele.
14600. ÕIGUS OM ROHKOB KU SADA VÄHKE — 1 var.
Se (M. Ilvik).
Vrd. 446. Au om inämb väärt ku sada vähkä. 8130. Ostad õhtu ja vaatad hommiku, siis ei maksa kahte vähki.
14601. ÕIGUS OM ÕGAH PAIGAH EDIMÄNE — 2 v. 3(5) var.
a. ———
Se (Oinas, Oinas-Tammeorg) — 1 v. 2(4) var.
b. Õigus ommõ õgah paigah ülemb.
Se (Oinas) — 1 var.
14602. ÕIGUS ON ENAM KUI RIKKUS — 1 var.
* Masing ABD 10.
- *
Õigus on ennam kui rikkus.
- Vrd. 14607, eriti Bb: Õigus on enam kui kohus.
11680. Tarkus on enam kui rikkus.
481 B. Aus nimi on enam kui suur rikkus.
11980. Tervis on parem kui rikkus.
14603. ÕIGUS ON IKKA ÜLE KÕIKIDE — 1 v. 2(2) var.
a. ———
Kul (Eenveer) — 1 var.
b. Õigus on kõigest ülem.
Sak. nr. 40 (1881) 1 — 1?(1) var.
- Vrd. 477. Aus meel käib üle keige.
2572. Jumal ja kohus seisavad üle kõikide.
14604. ÕIGUS ON KIRJU HÄRJÄ PERSES — 1 var.
A. Källo seletus: «Õigus ei ole õiges kohas.»
Lüg.

Vrd. 4234. Kohus koera p...n, härjä mõlemba mõisan.

14605. ÕIGUS ON SUUREM KUI KUNINGAS — 1?(1) var.
?Koe (Schultz).
14606. ÕIGUS ON TEINEKORD PEHME MEES — 1?(1) var.
?Vän (Tammsoo).
14607. ÕIGUS ON VANEM KUI KOHUS — 7(24) var.
Aa. ———
Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla VI 202, Norm. 131, EKMS IV 728; Kaa (Toombu), Hel, Plt — 3(15) var.
b. Õigus vanem kui kohus.
Saa — 1 var.
- Ba₁. Õigus on ülem kui kohus.
Trv — 1(2) var.
- a₂. Õigus ülem kui kohus.
E² 54 — ?(1) var.
- b. Õigus on enam kui kohus.*
* om; enämb; ku (Trv)
Loorits Vrp 65; Hel, Trv — 2(5) var.
- Vrd. 14589, eriti B: Õigus on vanem kui inimesed.
14602. Õigus on enam kui rikkus.
2701. Kuida jõud, nenda koorem; kuida saak, nenda maksud; kuida õigus, nenda kohus.
14608. ÕIGUS OM ÕIGE KUI OINA SARV — 1 var.
San (Päss).
14609. ÕIGUS ON ÕUES KÜLITI JA SÄÄDUS SÄNGIS SELITI — 1(3) var.
Pal (Maasen).
14610. ÕIGUS PEAB IKKA ÕIGUSEKS JÄÄMA — ? kuni 5(31) var.
Aa₁. ———
Stein 48, Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 572, E 64, E² 54, Pöld 14; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(10) var.
a₂. Õigus peab õiguseks jääma.
Gr. SKO II 38, Gr. ELr II 48, Mickwitz Kal. (1896) 61 — 1?(10) var.
b. Mis õigus on, jääb õiguseks.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

- Ba. Õigus jääb igavesti.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.
- b. Õigus kestab igavesti.
Borm Uus ABDr 28, Kk ABDr (1887) 24
— 1?(2) var.
- C. Kõik muudab ennast maailmas, aga
õigus jääb alati.
Meves 140 — ?(7) var.

14611. ÕIGUS PÜSIB, AGA ÜLEKOHTUS
LÄHEB RAISKU — 1?(4) var.
Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 572.

14612. ÕIGUS PÜSUS KÕIGE PIKEM-
BALT — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 14589. Õigus elab kõige vanemaks.

14613. ÕIGUS SULAS VÕIMUSSÕ IIN
KUI VAHA TULÕ KÄEH — 1?(1)
var.

?Vas (Jakobson).

Vrd. 14299. Kel võim, sel õigus.

14590. Õigusel on mõnikord ka vahast
nina.

14614. ÕIGUS SÕIDAB TÕLDAS, KAVA-
LUS KÄIB JALA* — 1(12) var.

* tõllas (trükised)

Loorits Vrp 65, Parljõgi-Reial-Vaigla VI
202, Norm. 251, EKMS IV 723; SJn
(Kapp).

Vrd. 15120. Õlekohus sõidab tõllaga, õigus
käib kahe karguga.

14615. ÕIGUST EI VÕI KULLAGA ÜLES
KAALUDA — 1(3) var.

a. _____
Tt (anon.) — 1 var.

b. Õigus on kallim kui kuld.
?Vig (Altsam, Aasberg) — ?(2) var.

Vrd. 11680, eriti D₁: Tarkus on kallim kui
kuld.

14616. ÕIGUST EI VÄÄRA KEEGI —
4—5(5) var.

Aa. _____
Trv, Puh — 2 var.

b. Õigust ei murra ütski.
Vas (Saar) — 1 var.

B. Õigust ei väära vägevuski.
?Elva (Eisen) — 1?(1) var.

C. Ei õigust kääna kiägi kõveras.
Võn (Pint) — 1 var.

Vrd. 12327. Tõtt ei väära ükski vägi.

14617. ÕIGUST KARDETAKSE ROHKEM
KUI TULD — 1 v. 2(2) var.

VMr (Priimets).

Vrd. kk: Kardab kui tuld (JMd).

14618. ÕIGUST MAITSTAKSE, KURJA
KAITSTAKSE — 1 var.

SJn (Bakhoff).

14619. ÕIGUS TORGIB VALEL SILMAD
PEAST — ?(17) var.

Aa. _____
Norm. 251 — ?(1) var. Alustekst tagasiviit-
dav allikale: Kuusik KT 209.

b. Õigus torgib valel silmad välja.
EKMS IV 345 — ?(1) var.

Ba. Tõsi torgib silmi.*

* tõde (Kuusik)

Mihkelson 101, Kuusik KT 209, Loorits
VrP 66 — ?(14) var.

b. Tõsi torkab silma.
?SJn (Raid) — ?(1) var.

14620. ÕIGUST SAA AI' AR SÜVVÄ' —
1 var.

Se (Savala).

14621. ÕIGUST TALLATAKSE JALAGA JA
MÄNGITAKSE TEISE OMAGA —
1 var.

Mär (Viidebaum).

14622. ÕIGUST TEHA ON PAREM KUI
ÕIGUST SAADA — 1?(1) var.

Laakm. ER Kas. Kal. (1889) 15.

14623. ÕIGUS VÕIDAB — ? kuni 3(4)
var.

Aa. _____
?Trt (õpil.) — 1?(2) var.

b. Õigus võidab egatüht.
?Trv (H. Kallas) — 1?(1) var.

B. Õigus võidab ja ülekohtus kautab.
?Kre (Luks) — 1?(1) var.

Vrd. Körber VRMK 42: Viimaks saab õige asi
ikka võitu (ladina vs tõlge).

Vrd. 13845, eriti C: Tõde võidab.
3183. Kannatus võidab kõik.

14624. ÕIGUS ÕIELI ALL, KÕVERUS
KÕHULI PEAL — 11 v. 12(17) var.

Aa₁. _____*

* kõtuli pääl (Trv)

E MVH 22, E 64, E² 54, Loorits Vrp 65, Muuk-Mihkla I 70; Rap v. Mär (Poom), Trv — 5(10) var.

a₂. Õigus õieli alla ja kõverus kõhuli peal.

EKMS IV 728 — 1?(1) var.

a₃. Õigus on õieli all, kõverus on kõhuli peal.

Hls — 1 var.

b₁. Õigus aetse õieli ala, kõverus kõtuli pääle.

Pst — 1 var.

b₂. Õigus aijas õieli ala ja kõverus kõtuli pääl.

Krk — 1 var.

B. Õigus õieli all ja kõverus kõvereti seljas.

Vai — 1 var.

C. Kohtus õigus ikki õieli maas ja kõverus kõhuli pääl.

Vil — 1 var.

D. Õigus on õieli maas, vale vatsuli peal.

Jõh — 1 var.

Vrd. 14583. Õigus all, üle kohus kummali pääl.

14625. ÕIGUS ÕIENDAB ISEENNAST — 2 var.

A. _____

Noa (Lievh) — 1 var.

B. Õigus oiendab eschennast, kohus koera pers.

Hii (Tikerpuu) — 1 var.

Vt. 4234 H.

14626. ÕIGUS ÕITSEB, KOHUS
KAITSEB — 3—5(19) var.

A. _____

Loorits Vrp 65, Huvit. V Lisa 17, Parijõgi-Reial-Vaigla V 64; Vil (K. Karu) — 1(11) var.

B. Õigus õitseb, kohus kaitseb, vaesel abi ei koskil.*

* kuskil (trüklised)

Norm. 132, EKMS II 21; ?TMr (Siil) — 1?(5) var.

C. Õigus õitseb, kohus kaitseb, õige ikka õnne maitseb.

?Trv (Tober) — 1?(1) var.

Da. Õigus õitseb, kangus kaob, õelus oma pead taob.

Kul (Eenveer) — 1 var.

b. Õelus õitseb, kangus kaob, koerus oma pead taob.

Kul (Eenveer) — 1 var.

14627. KUI ÕITSET EI OLE NÄHA, SIIS
TERAST EI OLE LOOTA — 1(3) var.

Vil (R. Kallas v. anon.).

14628. ÕLEKUBU ANTAKSE ÕHTUKS,
LÕNGAKERA LÕUNAKS — 5(12) var.

Aa. Lõhekala antas lõunas, õlekubu õhtas.

Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

b. Lõhekala antaks lõunaks, õlekubu õhtuks.

Norm. 159, EKMS IV 23 — ?(2) var.

Ba. _____

Norm. 121, EKMS III 1256; Hel (Wahlberg) — 1(5) var.

b. Lõunaks saab lõngakera, õhtuks saab õlekubu.

Trt (õpil.) — 1 var.

C. Õhtuks õlekubu, lõunaks lõngakera, hommikuks kellaleem.

Ksi (õpil.) — 1 var.

D. Hommikust oinapää, lõunast langakera, õdagust õlekubu.

Võn — 1 var.

14629. MIDA KAUGEMAL SA ÕLGI
TULE EEST HOIAD, SEDA
VÄHEM VOIVAD NEMAD
PÕLEMA MINNA — 1(5) var.

Wied. 114, Kündja nr. 44 (1883) 525, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 75.

Vrd. 12181. Ärä lase tuld olgi ega pappi naiste ligi.

12193. Hoia tuluke takkude eest, siis pikenda[d] oma elumaja iga.

14630. OLGU ÕLGINE EHK AGANANE,
KUI AGA OMA ON — 1 var.

Jõh (Timotheus).

Vrd. 8046. Umast saa oliline, armsast aganine.

652. Olgu see ema õlg või aganas, ta ikki ema.

14631. ÕLGINE KUKK KÄIB KANAST ÜLE — 1 var.

Hlj (Leetberg).

Vrd. 14632. Õline kukk saab kuldse kana, aga kuldne kana ei saa õlist kukke.

14632. ÕLINE KUKK SAAB KULDSE KANA, AGA KULDNE KANA EI SAA ÕLIST KUKKE — 9(10) var.

Aa. _____*

* suab — ei sua (Amb)

L. Priksi (Koe) seletus: «Mees olgu kas haokoo sarnane, saab naise, aga tüdruk olgu kui uhke ja meest ei saa.»

Amb, Koe — 2 var.

b. Õlgine kukk leiab kuldse kana, aga kuldne kana ei leia õlgist kukke.
Jõe — 1 var.

B. Õline kukk saab kuldse kana, aga õline kana ei saa kuldset kukke.
Koe, Tln (Bernstein) — 2 var.

Ca. Õlgine kukk saab kuldse kana.*

* oline (Sim)

VNg, Sim — 2 var.

b. Õlgine kukk võib kuldse kana saada.
VJg — 1 var.

c. Õlgine kukk leiab kuldase kana.
EKMS I 13; Amb — 1(2) var.

Vrd. 14631. Õlgine kukk käib kanast üle.
4521. Kullane kana ei või koheki minna, kui õline kikas otsma ei lää.
1252. Hiline mees saab kuldse naese, kuldne tüdruk ei saa ise kohegile.
1251. Hiline kukk leiab kuldse kana.

14633. ÕLGINE MIES SAAB KULDASE NAISE — 1 var.

Hlj (Leetberg).

Vrd. 14632, eriti C: Õlgine kukk saab kuldse kana.

1252. Hiline mees saab kuldse naese, kuldne tüdruk ei saa ise kohegile.

1251. Hiline kukk leiab kuldse kana.

14634. KUI ELI EI OLE LAMBIN, SIS KUSTUS TULI — 1 var.

Krk (Univer).

14635. ÄRA VALA ÕLI TULDE — 1 v. 2(5) var.

a. _____
Pet. ELA² 50 — 1 var.

b. Ära kalda õli tulle.
Gr. SKÖ II 48 — 12(4) var.

Vrd. kk: õli tulle valama (Vln).

Vrd. 4650. Kurja kurjaga vaigistada on kui õli tulle visata.

14636. ÕLLEHULL HARVA, KALJAHULL ALATI HULL — 3(4) var.

Aa. _____
Päss PJs 563; TÜR (Bernstein) — 1(2) var.

b. Kaljahull on alati hull, õllehull harva.
Ha (Kanketer) — 1 var.

B. Kaljahull igapäev hull, viinahull harvasti hull.
Jür — 1 var.

Vrd. 14638. Õllehullu jõuab ikka talitseda, taarihullu ei jõua keegi talitseda.

14637. ÕLLEHULL ON HULLEM KUI VIINAHULL — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

Vrd. 959. Hea on see õllehull, veel param taarihull.

14638. ÕLLEHULLU JÕUAB IKKA TALITSEDA, TAARIHULLU EI JÕUA KEEGI TALITSEDA — 6(11) var.

Aa₁. _____
Kaa (Kask) — 1 var.

a₂. Õllehullu jõuab ikka talitseda, aga taarihullu ei jõua keegi talitseda.
Krk (Kingissepp) — 1 var.

a₃. Õllehullu jõuab ikka talitseda, aga taarihullu ei jõua keegi.
EKMS I 1014 — ?(1) var.

b. Õllehullu jõuab hoida, taarihullu ei talitse keegi.
Päss PJs 563; Kaa (Tõll) — 1(3) var.

c. Õllehulluga saab ikka hakkama, aga kes taarihullu talitseb.
Norm. 215, EKMS IV 775; Jäm (Kuld-saar) — 1(3) var.

d. Õllehulluga saab hakkama, aga mitte taarihulluga.
Põi — 1 var.

- B. Õllehulluga saad ikke õigese, aga mis sa taaritargaga tahad teha.
Aud — 1 var.
- Vrd. 959. Hea on see õllehull, veel param taarihull.
14636. Õllehull harva, kaljahull alati hull.
11457. Taari õlu ei talitse, aga õlle õlu talitseb.
14639. EI ÕLU HAKKA HÖLMA, EI KALI KARGA KAALA* — 1(4) var.
* õlut (EKMS IV); kaela (trükised)
Norm. 201, EKMS III 245 ja IV 746; Krk (Mägi).
14640. KES ÕLUT JOOB, SEE ÕLGI SÖÖB — 1?(12) var.
Lindenberg ATT 13, Päss PJs 561, Norm. 201, EKMS III 245 ja IV 746.
14641. KUI ON ÕLUT, SIIS ON SÖPRU — 1?(3) var.
Norm. 243, EKMS III 1032; Kuu (õpil.).
Vrd. rl «Seni sõbrad, kuni õlu kannus»: Seni me suured seltsimehed, / kui on toopis tilgukest / ja vaadi põhjas piisukest (ERIA I:2 nr. 1236).
Vrd. 11034, eriti O: Kui um sõira, sis um sõpra, ku um õlut, sis um umatsit.
14642. KUI ÕLUT OTSAS, SIIS KA NUUDIPÄE — 1 var.
Krk (Toomessalu).
Vrd. 7598. Nurjatu Nuut peksab nuudiga õlle välja, annab taari asemele.
14643. OLU TETTU MIISTE JUVVA', A KALI NAISTEL KALATSIT — 1(4) var.
A. —
Päss 177 (< Lut) — 1 var.
B. Olut tehtud meestel juua, nali naeste kallutada.*
* õlu (Päss, E²); kali pro nali (E²)
E MVH 29, E² 56, Päss PJs 563 — ?(3) var.
Vrd. rl «Jäägu naiste juua»: Jättamme olled naiste juua, / viinad naiste vieredella, / kalja naiste kalla'ella (ERIA III:2 nr. 6271).
14644. ÕLLE TEGEMISEKS ON VAJA KADAKAD JA KÜMMET KIVI, HUMALAD JA ÕLLEVILI — 2 var.
a. —
Mus (E. Tampere) — 1 var.
b. Kadakad ja kümme kivi, humalad ja odravili — siis on õlut valmis.
Krk — 1 var.
Vrd. rl «Teeksin õlut» (ERIA I:2 nr. 1204 ja 1205) ja «Õlu kolmest kokku pandud» (ERIA I:2 nr. 1208–1211).
14645. ÕLU PEAB NII RAMMUS OLEMA, ET KASS VÕIB POEGADEGA PEAL ISTUDA — 1 var.
Iis (R. Viidalepp).
14646. ÕLUT HULLU, TAAR TARKA, VIIN AGA PÄRIS PÖRGULINE — 2 var.
A. —
Elva (Eisen) — 1 var.
B. Õlut hullu, taar tarka, poiss poolemeeleline.
Ans (Peters) — 1 var.
Vrd. rl «Õlu viib meeled peast»: Õlut on hullu ja taar on tarka, / viin on viha märjuke (ERIA I:2 nr. 1232).
14647. ÕLUT JOOMA — ÕNDSAKS SAAMA, TAARI JOOMA — TAEVA SAAMA — 4 var.
Aa. —
Ans (Peters) — 1 var.
b. Kes õlut joob, see õntsaks saab; kes taari joob, see taeva saab.
Jäm (Kuldsaar) — 1 var.
B. Õlut jöin ja õntsaks sain; naise tapsin, taeva läksin.
Lai (Kolluk) — 1 var.
C. Kes kõrtsis käib, see rikkaks jääb; kes naise tapp, see taeva saab — kes seda usk, see hukka läheb.
KJn v. San (Orgusaar) — 1 var.
Vrd. rl «Õlut jöin ja õndsaks sain»: Õlut mina jöin ja õndsaks ma sain, / taari jöin ja targaks sain, / viina jöin ja vihaseks sain, / naise mina tapsin ja taeva läksin, / pörsa tapsin, pörgu pugesis (ERIA I:2 nr. 1301).

14648. ÕLUT JUUAKSE JÄNUTA, SAIA
SÕUAKSE ISUTA — 4(25) var.

Aa. _____*

* januta (EKMS)

EKMS III 648; Rak (Tamm) — 1(3) var.

b. Saia süüaks isuta, õlut juuaks jänuta.*

* süüakse — juuakse (trükised); januta (trükised, v. a. E)

Wied. 160, Kurrik SÕ 22, Kündja nr. 50 (1883) 597, E 75, E² 56 ja 80, Päss PJs 562, Rl ja Kalevala 88, Kask-Vaigla-Veski I Hõ 47, Norm. 161, EKMS II 505, III 1046 ja IV 746; Sa? (Allas) — 2(21) var.

B. Olut juua janutagi.

Kuu — 1 var.

14649. ÕLU ÕNNIS JOOK, VIIN VIIS-
RAJAKAS — 1?(1) var.

?Saa v. Hls (Söggel).

14650. ÄRA ÕMBLE KOTTI SIIDIGA —
3(25) var.

Aa. _____

EKMS I 207; Amb (Münther) — 1(2) var.

b. Ega kotti või siidiga õmmelda.

Kuu (A. Ploompuu) — 1 var.

c. Ära õmble jämedat kotti siidiga.

Gr. SKÕ II 63, E 12, E² 64, Norm. 59, EKMS IV 832 ja 946 — ?(21) var.

B. Jämet riidet ei maksa siidiniidiga õmmelda.

Vil — 1 var.

14651. EGA ÕNN EI OLE OMA VÕTTA
— ? kuni 2(2) var.

A. _____

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

B. Ega õnn ei ole oma käes.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

Vrd. 8150. Mine otsi sa õnne, kui õnn ei otsi sind.

14652. EGA ÕNN HÕISKA — 1 var.

Vän (Peterson).

Vrd. 14672. Õnn ei tule hõigates, õnnetus õhates.

14653. EGA ÕNN SIND EI OTSI, KUI SA
ISE ÕNNE EI OTSI — u. 10(17)
var.

A₁a₁. _____

Hel (Wahlberg) — 1(2) var.

a₂. Ega õnn sind ei otsi, ku sa õnne ei otsi.

Trv — 1 var.

b. Ega õnn inimest ei otsi, kui inimene õnne ei otsi.

Trv — 1 var.

A₂. Õnn ei aja meest taga, kui mees ei aja õnne taga.

Kaa — 1 var.

B₁a. Ega õnn inimest otsi, inimene otsigu õnne.

Huvit. V Lisa 14 — 1?(1) var.

b. Ega õnn inimest taga otsi, inimene peab õnne isi otsima.

Plt (Luu) — 1(2) var.

c. Ega õnn inimest ei otsi, inimene peab õnne otsima.*

* otsi (E²)

E 15, E² 52 — 1?(5) var.

d. Õnn ei otsi inimest, inimene otsib õnne.

LNg — 1 var.

B₂. Ega õnn sinu ei ooda, sa piät tedä esi püüdmä.

Ran — 1 var.

C. Ega õnn ise kodu ei ole, kui õnne ei otsita.

Hls (Söggel) — 1 var.

D. Otsi õnne, ega õnn sind otsima tule.

Pär — 1 var.

Vrd. 14661. Kes õnne otsib, see õnne leiab. 8150. Mine otsi sa õnne, kui õnn ei otsi sind.

14690. Õnn tuleb otsijale, õnnetus ootajale, tasu tegijale.

14654. EGA ÕNN USSEN EI UIDA —
1 var.

Trv (Ungerson).

14655. HARVAST ASTUB ÕNN TALUSSE,
SAGEDAMAST KAHI KÜLASSE —
1?(10) var.

a. _____

Stein 8; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(4) var.

b. Harvaste astub õnn taluse, sagedamaste kahi külase.

Wied. 8, Kündja nr. 33 (1883) 393 — ?(3) var.

c. Harva astub õnn talusse, sagedamini kahi külasse.*

* harvasti (E)

E 11, E² 53, EKMS IV 762 — ?(3) var.

14656. IGALÜHEL OMA ÕNN — 2 var.

a. _____
Vil (Leoke) — 1 var.

b. Igal oma õnn.
Hlj (Länts) — 1 var.

Vrd. 14657. Igaüks on oma õnne sepp.

14657. IGAÜKS ON OMA ÕNNE SEPP —
u. 80(188) var.

Aa₁. _____*

* igäüts (San), egäüts (Hls, Trv, Plv),
egäüts (Krk, Hel, Rõn), egäüts (Plv,
Räp); om (PäL, Hel, Trv, Rõn, San,
Plv, Räp)

CRJ Klr II 56, Wied. 37, Borm Uus
ABDr (1877) 29, Kündja nr. 34 (1883) 406,
Kk ABDr (1887) 24, Jung 71, Huvit. II
215, Huvit. V Lisa 15, Kmpm. EL III¹⁰
253, Meos Vaatl. I—II 82, Viidebaum-Par-
lo-Mihkla 94, Viid. 110, Puus. Eü I 92,
Kask-Vaigla-Veski III Vö 81 ja Lõ² 21,
Kask-Puusepp-Vaigla 55, Vih. (1949) 92,
Norm. 75 ja 266, EKMS I 658 ja IV 757;
Vi, Jä, Kuu, Tln, Kul, Vig, Khk, ?Mih
(Piile), ?Pär (õpil.), Saa, ?Hls (Sulsen-
berg), Krk, Vl, Ta, Vö, Tt (S. Veske) —
u. 50(132) var.

a₂. Egäüts um uma õnnõ sepp.
Vas — 1 var.

a₃. Igaüks oma õnne sepp.
Tõn. Tln. Täht. (1889) 44, E 26, Reiman
Lij VI² 11, Reiman EK I 277, E² 53,
Puus. Eü I 94; Khk, Vän, Puh, Vlg —
u. 5(11) var.

a₄. Igaüks on enese õnne sepp.
W. Norm. UVkÖr 57, Jung 29; Vig (Saa-
list) — 2—3(3) var.

b. Igaüks on ise oma õnne sepp.*
* oo (Nis); isi (Juu v. Vän)
Nis (õpil.), Juu v. Vän (Virkus), Jäm,
Pha, Pöi, Hls (õpil.), Vil — 7(8) var.

c. Igamees on oma õnne sepp.
Kuusik KT 209; Rap v. Mär (Poom), Ksi,
Pal — 3—4(8) var.

Ba. Inimene om oma õnne sepp.
Nõo — 1(3) var.

b. Inimene on ise oma õnne sepp.*
* esi (Trv)
VMr, Rap v. Mär (Poom), Krj, Trv, Lai,
Trm, Trt — 8(10) var.

c. Iga inimene on ise oma õnne sepp.
Wied. 36, Kündja nr. 34 (1883) 406, Kmpm.
KH 34, Mihkla-Parlo-Viidaalepp² 114
(< Krj) — 1 v. 2(8) var.

C. Igaüks on oma õnne ja õnnetuse
sepp.
Trm — 1 var.

Da. Inimene on iseenese õnne ja õnne-
tuse sepp.
Plates ER Kal. (1865) 44 — 1?(1) var.

b. Inimene on iseenese õnne ehk õnne-
tuse sepp.
Sannumetoja IV (1851) 21 — 1?(1) var.

E. Igaüks on oma õnne sepp ja igaüks
on oma õnnetusele süüdlane.
?Võn (Mootise) — 1?(1) var.

Vrd. Sannumetoja IV (1851) 24: Saa peage
iseenese õnne sepaks.

Vrd. 14658. Igaüks põle oma õnne sepp mette.
14656. Igalühel oma õnn.

14658. IGAÜKS PÖLE OMA ÕNNE SEPP
METTE — 1 var.

Rel (Ennist).

Vrd. 14657. Igaüks on oma õnne sepp.

14659. KEDÄ ÕNN AVITAS, TUUD
KADOUS HÄÖTÄS — 1 var.

Rõu (Kõlv).

14660. KEL ÕNN, TUU ELÄGU; KEL
TERVUS, TUU TEKU TÕUD —
u. 40(105) var.

Aa₁. Kel õnn, see elagu; kel tervis, see
tehku tööd.*

* sii (Kod, Ote); elägu (Ote); teku (Ote,
Plv), tekü (Vas v. Se); tüüd (Kod, Ote,
Plv); tarvis (Wied., Kündja), tervus (Vas
v. Se)

Wied. 52, Kündja nr. 35 (1883) 418, E 32,
E² 53, Puus. EKGr. 194, Puus. KH II¹¹
111, Puus. Eü I 123; ?Kod (Lindvere),
Ote (Maasen), Har, Plv, Vas v. Se (Sand-
ra) — u. 5(29) var.

a₂. _____
Vas (Meister) — 1 var.

a₃. Kel õnn, too elago; kel tervis, too
tehko tööd.
Stein 24; Vö-Se (Stein) — 1(5) var.

a₄. Kellel õnn, see elagu; kellel tervis,
see tehku tööd.
Einer Lüh. EKÖ 71, Einer EKÖ⁴ 71; ?Vän
(Riil) — ? kuni 1(5) var.

a₅. Kel õnn, see elagu; kel tervis, teh-
ku tööd.*
* õnne (Krl); sii (Krk, Nõo); elägu (Krk,
Nõo, Krl); tervus (San); teku (Nõo, San,
Krl); tüüd (Krk, Nõo, Krl)

TMr, Trt, Kam, Nõo, San, Krl, Rõu — 8(10) var.

- a₆. Kellel õnn, see elagu; kellel tervis, tehku tööd.*

* elägu (Krk); teris (Krk); tekü töödä (Krk)

Põder Kaupl. Kal. (1899) 29, E MVH 14, Raud KL I 57; Krj, Krk — 2(10) var.

- a₇. Kellel õnne, elagu; kellel tervist, tehku tööd.

Vil — 1 var.

- a₈. Kellel onni, see elagu; kellel tervis, tehku töödä.

Rl ja Kalevala 88 — ?(2) var.

- a₉. Kelle onn, see elagu; kelle tervis, tehku töödä.

Kuu — 1 var.

- b. Kel tervüs, tekü tüüd; kel õnn, see elagu.

Võn — 1 var.

- c₁. Kel õnn, tuu eläs; kel tervüs, tege tüüd.

?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.

- c₂. Kel õnn, tuu eläs; kel tervüs, tuu tege tüüd.

Se (Tubli) — 1 var.

- d. Kel õnn, tuul ellä'; kel tervüs, tuul tüüd tetä.

Se (Savala) — 1 var.

- e. Kui on õnne, siis elagu; kui on tervist, siis tehku tööd.

Jung 70 — 1?(1) var.

- f. Kui on onne, siis eläte; kui on tervist, tiete töödä.

Kuu — 1 var.

- B. Ela, kui pole õnne; tee tööd, kui pole tervist.

Amb — 2 var.

- Ca. Õnnetu ei saa elada ega terviseta tööd teha.

Meelej. nr. 36 (1887) 286; Pär (Kampmann) — 1(6) var.

- b. Õnnetu ei saa elada, terviseta tööd teha.

Kmpm. KH 45, Kmpm. KLR 359, Kmpm. KLR II⁶ 348, E 64, E² 52, EKMS IV 758 — ?(10) var.

- c. Ei voi onneta elädä, tervisetä tehä töödä.

Kuu — 1 var.

- d. Ei või õnnetu elada ega terviseta teta töödä.

Trv — 1 var.

- e. Onneta ei elädä, terviseta ei tehä tööd.

Kuu — 1 var.

- D₁. Mingu õnnetu elama või terviseta tööd tegema.

Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

- D₂. Mingu õnnetu elama või tõbine tööd tegema.

Jürjens 55 — 1?(1) var.

- E. Ei õnnetu või elada ega terviseta rõõmus olla.

?Vän (õpil.) — 1?(1) var.

- Fa. Kel õnn, sii elägu.

Ran — 1 var.

- b. Kes õnnelik, see elagu.

Puus. EKGr. 190 — ?(1) var.

- Ga. Ela, kui õnne ei ole.

Hlj, VJg — 2 var.

- b. Ela, kui pole õnne.

Amb — 1 var.

- H. Õnnetu ei saa elada.

Kmpm. KH 6 — ?(1) var.

- I. Terviseta inimene ei saa tööd teha.

Kmpm. KH 75, Kmpm. KLR 372, Kmpm. KLR II⁶ 359/60 — ?(3) var.

- J. Tee tööd, kui pole tervist.

Amb — 1 var.

- Vrd. rl «Armastuse avaldamise mäng»: Kui on õnne, siis elage, / kui on tervist, / tehje töödä — / ei või õnnetu elada, / terviseta teha töödä (ERIA I:2 nr. 1128).

14661. KES ÕNNE OTSIB, SEE ÕNNE LEIAB — 1(2) var.

Plt (Luu).

- Vrd. 14653. Ega õnn sind ei otsi, kui sa ise õnne ei otsi.

8150. Mine otsi sa õnne, kui õnn ei otsi sind.

2936. Kes kahju kardab, see õnne ei leia.

14662. KIIDA ÕNNE, KUI KITSIKUST PÄASED — 1?(9) var.

- a. _____*

* kitsikusest (E, E²)

Stein 29, Wied. 68, Kündja nr. 37 (1883) 443, E 38, E² 59; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(8) var.

- b. Kiida õnne, kui kitsikused möödas.

Puus. Eü I 107 — ?(1) var.

14663. KOONI ÖNN, SEENI ÖNN NUUR
— 1 var.
Lut (Voolaine).

14664. KUIDAS ÖNN, NENDA SÖRG —
1?(1) var.
O. Grepí seletus: looma kehaosa (jala
vm.) järgi võib öelda, kas loom on suur
või väike.
?Krk.

14665. KUI ÖNNE EI OSKA KINNI
PIDADA, SIIS KAUB TA KÄEST
— 1?(8) var.
Stein 33, Wied. 81, Kündja nr. 40 (1883)
478; ?Tt (Kreutzw.).

14666. KUN ÖNNE OM, SÄÄL OM KA
ÖNNETUST — 3 v. 4(4) var.

- Aa. _____
Räp? (Heller) — 1 var.
- b. Kus önn on, seal on õnnetust ka.
Wied. ESSr 467 — 1?(1) var.
- Ba. Önn ei tule mitte ilma õnnetuseta.
Vil (Palu) — 1 var.
- b. Önne ilma õnnetuseta pole olemas.
Hls (õpil.) — 1 var.
- Vrd. 14682. Önn ja õnnetus käivad käsikäes.

14667. KÕIKUMATA ÖNNEL EI OLE
KÕIT TARVIS — 1(9) var.
Wied. 74, Kündja nr. 38 (1883) 454, E
41, E² 53; Kaa (I. Kallas).

14668. ÖNN TULEB ALADE SIELD,
KUST SEDA EI TIIE UOTADA
— 1 var.
Kuu (Kaskjärv).

14669. ÖNNE EI SAA ÖNGITSA —
1 var.
Trv (Liller).
Vrd. 8150. Mine otsi sa õnne, kui önn ei
otsi sind.

14670. ÖNN EI KUKKU TAEVAST
RÜPPE — 3 var.

A. _____
Vil (Leoke) — 1 var.

B. Ega önn ise sülesse ei tule.
Hls (Söggel) — 1 var.

C. Önn ei kuku ise tasku.
Vän (Tammsoo) — 1 var.
Vrd. 10037. Saiad ei saa kuskil taevast.

14671. ÖNN EI OLEGI NII TÄHTIS, KUI
PALJUD SEDA ARVAVAD —
1?(3) var.

- a. _____
?Plt (Palm) — 1?(1) var.
- b. Önn ei ole nii tähtis, kui paljud
arvavad.
E² 52 — ?(1) var.
- c. Önn ei ole nii tähtis, kui arvatakse.
E² 52 — ?(1) var.

14672. ÖNN EI TULE HÕIGATES,
ÖNNETUS ÖHATES — 1?(1)
var.
?TMr (Siil).
Vrd. 14652. Ega önn hõiska.

14673. ÖNN EI TULE ISIENESEST —
1?(1) var.
?Juu v. Vän (Virkus).

14674. ÖNNE KOOR ON ÖRNAM KUI
MU[L] — 1?(1) var.
?Tt (Kreutzw.).
Vrd. 14700. Önnemunal örna koore.
1689 F. Ära hõiska enne õhtut, önnemu-
nal örn(a) koor(e).

14675. ÖNNE MÖÖDA MEES ELAB —
u. 15(22) var.

- Aa. _____
* onne; müöda, müöda, müöde; mies;
eläb, elä (Kuu)
E 64, E² 52; Hlj, Rak, Kuu, ?SJn (Eisen)
— 5 v. 6(11) var.
- b. Mees elab ka õnne möeda.
Jõe — 1 var.
- B. Önne mööda mees elab: kel önn hea,
sel kõik hea.
Hlj — 1 var.
- C. Inimene elab õnne mööda.*
* inime (Iis, Rap); müeda (Iis)
Iis, VMr, Rap, Rap v. Mär (Poom), Trm
— 6 var.
- D. Inimene elab õnne mööda, koer
karva mööda.
Kos — 1 var.

E. Inimene elab õnne mööda; töö ei toida kedagi.

VNg — 1 var.

Vt. 12417 F.

F. Inime elab õnne mööda, sikk sarvi mööda.

JJn — 1 var.

Vt. 2113 B.

14676. ÕNNE OTSID, ÕNNETUST LEIAD — 3(4) var.

a. _____
Hls v. Pst (Söggel) — 1(2) var.

b. Kes õnne otsip, lövvap õnnetust.
Ran (Tobber) — 1 var.

c. Kes õnne otsib, leiab sagedaste õnnetust.
Trm — 1 var.

14677. ÕNNE RATAS KÄIB ÖÖD JA PÄEVAD, ÜKS NUTAB, TEINE NAERAB — 1 v. 2(7) var.

a. _____
Kuu (A. Ploompuu) — 1 var. Võimalik kirjandusemõjuline sekundaartraditsioon.

b. Õnne ratas käib ööd ja päeva, üks nutab, teine naerab.
Gr. SKÖ II 93 — 1?(6) var.

Vrd. 14999. Üks nutab, teine naerab.

14678. ÕNNES PEAB INIMENE ETTE VAATAMA JA ÕNNETUSES LOOTMA — ?(23) var.

a. _____
W. Norm. UVkÖr 62, Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 572 — ?(6) var.

b. Õnnes vaata ette, õnnetuses looda.
E 64, E² 52, Nurmik II 154, Kmpm. EL II⁶ 22, Reiman EK I 275 — ?(17) var.

14679. ÕNNEST TULEB ÕNNETUS JA ÕNNETUSEST ÕNN — 1 var.

Tt (anon.).

Vrd. 14729. Õnnetus toob õnne.

14680. ÕNN HOOLAS HOMMIKULT — 1 var.

Trv (Pausk).

14681. ÕNN HOONES, MUNA MAJAS — 1 var.

VNg (Nordmann).

14682. ÕNN JA ÕNNETUS KÄIVAD IKKA KÄSIKÄES — 4—8(13) var.

Aa. _____
Pee — 1 var.

b. Õnn ja õnnetus käivad käsi käes.
Puus. EKGr. 165; ?Mar (Hilemägi), ?Vän (Tammsoo) — ?—3(3) var.

B. Õnn ja õnnetus käivad paaris.*
* käüve paarin (Vas v. Se), käüvä paarih (Se)
E 65, E² 52, Reiman EK I 275, Jänes-Parlo 78; Vas v. Se (Sandra), Se (Kaiv) — 3(8) var.

C. Õnn ja õnnetus käävä katsikult.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vrd. 14684. Õnn ja õnnetus on vennaksed.
14666. Kun õnne om, säääl om ka õnnetust.

14683. ÕNN JA ÕNNETUS NOSTVA TÕINE TOIST SÄLÄN — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

14684. ÕNN JA ÕNNETUS ON VENNAKSED — 7 v. 8(9) var.

Aa. _____
VMr — 1 var.

b. Õnn ja õnnetus on vennad.
Trm (õpil.) — 1 var.

c. Õnn ja õnnõtus omma velitse.
?Räp (Lepson) — ?(1) var.

B₁a. Õnn ja õnnetus on kaksikvennad.
Khk (Thom) — 1 var.

b. Õnn ja õnnetus kaksikvenda.
VMr — 1 var.

c. Õnnetus ja õnn omma katsikvele.
Räp (Poolakess) — 1 var.

d. Õnn ja õnnetus om katsikvelle.
Trv (Liller) — 1 var.

e. Õnn ja õnnetus on inimeste elus kui kaksikvennad.
Tõn. Vlg. Täht. (1891) 37 — 1?(1) var.

B₂. Õnn ja õnnetus on kaksikvennad, kes üksteist vihkavad.
Vil (Kala) — 1 var.

Vrd. 9917. Rõõm ja mure kaksikvennad.
14682. Õnn ja õnnetus käivad ikka käsi käes.
14722. Õnnetus ja hooletus on vennad.

14685. ÖNN KAELAS, ÖNNETUS JALUS
— 1?(2) var.

?Hls v. Pst (Söggel).

14686. ÖNN LEIDJAL, KAHJU KAOTAJAL
— u. 25(62) var.

Aa₁. —————*

* öinne (Kei); leidäjal (Lüg), leidiäl (Rak), löüdjäl (Trv, Pst), leidiäl, leideil (Krk); kahi (Lüg), kahu (Rap); kaotajal (Wied., Kündja, Meelej.; Rak, Amb, Kei, Pär, Saa, SJn), kaotejel (Krk) Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 572, Meelej. nr. 13 (1887) 101, Kmpm. KH 43, Kmpm. KLR 359, Kmpm. KLR II° 348, E 65, E² 52, Kask-Vaigla-Veski I Ak 22, Norm. 231, EKMS I 980, II 506, IV 424 ja 758; Lüg (Källo), Rak, Amb, Rap, Kei, Pär, Saa, Päl, VIL, SJn, Plt, TMr, Rön — u. 20(53) var.

a₂. Önn leidjal, kahju kaotajale.
Hls — 1 var.

a₃. Önn leidjale, kahju kaotajale.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

b₁. Leidjale öinne, kaotajale kahju.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

b₂. Löüdjäl onne, kaotajal kaiho.
?Räp (Poolakess) — 1?(1) var.

c₁. Kahju kaotajale, önn leidjale.
Hel (Sillaste) — 1 var.

c₂. Kaho kaotajal, önn löüdjäl.
?Rõu (Ruga) — 1?(1) var.

B. Lövvüs löüdjällõ, hädä kaotajallõ.
Rõu — 1 var.

C. Rõõm leidjal, mure kaotajal.
?Vil (Nigul) — 1?(1) var.

D. Kes kaotab, see kahju tunneb; kes varastab, see vaeva näeb.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

14687. ÖNN ON PETIS — 1 var.
Rap v. Mär (Poom).

14688. ÖNN ON PIME, EI TEA, KELLE
SÜLLE TA JOOKSEB — 1 var.
Khk (Thom).

Vrd. Gr. SKÖ II 94: Das Glück ist blind
(saksa vs).

14689. ÖNN TULEB KOGEMATA —
3 var.

Aa. —————
Trt (Bergmann) — 1 var.

b. Önn, kui ta tuleb, tuleb kogemata.
Tln (Pusemann) — 1 var.

B. Önn tuleb teadmata.
Rõu (Pallits) — 1 var.

14690. ÖNN TULEB OTSIJALE, ÖNNE-
TUS OOTAJALE, TASU TEGIJALE
— 1 var.

Vil (Takk).

Vrd. 14653. Ega önn sind ei otsi, kui sa ise
önn ei otsi.

14691. ÖNN VÕTJAL, VILJA ON VIIJAL,
KÖIS KAEBAJALE KAELA —
1(24) var.

a. —————*

* vili (Poromenski)

* Helle 349, Hupel 113, Neus 237, Porom-
enski EGr. 209, Wied. 140, Kündja nr.
48 (1883) 572, KAH EKAI 156 — 1(11)
var.

*
Önn võtjal, vilja on viijal, köis kaebajale kaela, fe-
lix possessor.

b₁. Önn võtjal, vili viijal, köis kaebajal.
Stein 48, Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883)
572 — 1?(7) var.

b₂. Önn võtjal, vili viijal, köis kaebajale
kaela.
Norm. 115 — 1?(3) var.

c. Önn võtjal, vili viijal, kaebajal kae-
la.*
* kaebajale
EKMS I 854 — 1?(2) var.

d. Önn ottajale, köis kaibaja kaula.
?Kuu (Lindström) — 1?(1) var.

14692. ÖNN ÕUES, ÖNNETUS ÕRSIL —
1?(2) var.
?Pal (Karro).

14693. ÖNNÖKÖNÖ MAKAI KUNAGI
KIVI KÕRVAL — 2 var.

A. —————
Se (Tanning) — 1 var.

B. Maga muas, aga önn ei maga kõr-
vas.
Plt — 1 var.

14694. IIALGI EI OLE ÜKSKI NII
ÕNNELIK EGA NII ÕNNETU, KUI
TA ISE ARVAB — ?(10) var.

a. Iialgi ei ole ükski nii õnnelik ega
ka nii õnnetu, kui ta seda ise arvab.
W. Norm. UVkÖr 62 — ?(1) var. Vene
fraasi tõlge.

b. _____
Wied. 35, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 34
(1883) 406, Norm. 220, EKMS II 544 —
?(9) var.

14695. ÕNNELIK ARMASTUS ON PIME-
DUSEGA LÕÖDUD — 1?(3) var.

Norm. 180, EKMS I 161; ?Tor (Nor-
mann).

Vrd. 381. Armastus on pime.

14696. ÕNNELIK, KES OMA KATUKSE
ALL MAGAB — 1?(27) var.

A. _____
Stein 48, Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883)
572, Vlg. Lisal. nr. 12 (1890) 96, Raud
VMj 220, Muuk-Mihkla I 95, Norm. 196;
?Tt (Kreutzw.) — 1?(20) var.

B. Õnnelik, kes oma katuse all magab
ja oma laua taga istub.
E 64, E² 52 — ?(7) var.

Vt. 14697 D.

14697. ÕNNELIK, KES OMA LAUA TAGA
ISTUB — ? kuni 4(26) var.

A. _____
Stein 48, Wied. 140, CRJ H I 161, Kündja
nr. 48 (1883) 572, Vlg. Lisal. nr. 17
(1890) 136, Norm. 196; ?Tt (Kreutzw.) —
1?(15) var.

Ba. Õnnelik, kes jalad oma laua alla võib
panna.
?Hls (Jung) — 1?(1) var.

b. Hea on, kui on jalad oma laua all.
Kask-Vaigla-Veski III Vö 139 — ?(1) var.

c. Hüä om sis egalütel ellä, ku' jala
uma lavva all omma.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

C. Hea, kelle jalad ikka oma ja mitte
võera laua all pole.
?Tõs (Õõvel) — 1?(1) var.

D. Õnnelik, kes oma katuse all magab
ja oma laua taga istub.
E 64, E² 52 — ?(7) var.

Vt. 14696 B.

Vrd. 5590. Selle laulu laula, kelle laua all
jalad.

1138. Seni ikka hea elada, kuni võõra
sõõgilaua all jala.

14698. ÕNNELIK, KES RAHUL VÕIB
SURRA — ? kuni 2(15) var.

a₁. _____
Stein 48, Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883)
572, Kmpm. KH² 31, Kmpm. KLr 357, E
64, E² 52; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(10) var.

a₂. Õnnelik, kes rahus võib surra.
?Kuu (Vilbaste) — 1?(1) var.

b. Õnnis, kes aus võib surra.
E² 52; ?Pal (Karro) — ?(4) var.

14699. ÕNNELIK ON ÕHTUNE HILINE
JA HOMMIKUNE VARANE —
?(1) var.

?Saa (Söggel).

Vrd. 1453. Paremb hommugu varra ku õdagu
hilda.

14700. ÖNNEMUNAL ÖRNA KOORE —
? kuni 3(7) var.

Aa. _____*
* örnad koored (Ran, Elva)
?Ran (L. Kallas), Elva (Veide), VLk
(Raidla) — ? kuni 3(3) var.

b₁. Önnemunal örn koor.
Reiman EK I 275 — ?(1) var.

b₂. Önnemunal on örn kuor.
?Lüg (Källo) — ?(1) var.

B. Ära hõiska enne õhtut, önnemunal
örn(a) koor(e).
?Mar (õpil.), ?Hel (õpil.) — ?(2) var.

Vt. 1689 F.
Kirjapanekud on kõik hilised, ilmselt ka
kirjandusemõjulised. Lähtealuseks on tõe-
näoliselt Kreutzwaldi isiklik looming Kp
vastavate värsside näol.

Vrd. Kp XIX 136 ja 140.

Vrd. 14674. Önne koor on örnarn kui mul[l].

14701. ÖNNEDU ÖDEDE ÖRJA, VILETS
VENNA PALGALINE — 7(45) var.

Aa₁. _____
Kuu — 2 var.

a₂. Önnetu on ödede ori, vilets venna
palgaline.
Norm. 193 (< Pär), EKMS III 928 —
?(2) var.

- b. Õnnetu on õe orja, vilets venna palgaline.
Norm. 120 (< Mär), EKMS IV 1257 — ?(2) var.

Ba. Õnnetu on õe orja, vilets vaene venna orja.
E. Poomi seletus: «Venna ja õe töö eest ei anta palka.»
Rap v. Mär — 3 var.

- b. Õnnetu on õe ori, vilets vaene venna ori.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

Ca. Õnnetu on vendade ori, vilets õe palgaline.
* Helle 349, Hupel 113, Poromenski EGr. 208, Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 573, KAH EKAI 156 — 1(16) var.

*
Önneto on wendade orri, willets õe palgalinne, es
ist nicht gut bei Anverwandten dienen.

- b. Õnnetu, kes vendade ori, vilets, kes õe palgaline.
Stein 48, Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 573, E 64, E² 53, Puus. KH III¹² 85, Puus. Eü I 116 — ?(13) var.

D. Õnnetu, kes ori; vilets, kes palgaline.
Kmpm. KH 34, Norm. 118, Vih. (1957) 108, EKMS III 1256 — ?(6) var.

Vrd. ri «Õnnetu õdede ori»: Õnnetu on õdede orja, / vilets venna palgaline (ERIA III: 1 nr. 4021).

14702. SEE ON ÕNNETU INIMENE, KES TOHTRI JA ADVOKAADI ALLA LANGEB — 4 var.

Aa₁. —
Lai (Tammepuu) — 1 var.

a₂. Õnnetu inimene, kes advukadi ja tohtri alla langeb.
Lai (Eichenbaum) — 1 var.

- b. Õnnetu sie, kes ahukattide ja tohtrite küüsi sattunud.
Trm — 1 var.

B. Tahat ella, sis hoia hinnast arsti ja ahvõkaardi iist.
Rõu (Gutves) — 1 var.

Vrd. 2601. Jummal hoia kohtu iist ja tohtri iist.

14703. ÕNNETU TIEB KÕIK ÕHTAD, VILETS KÕIK VIDEVIKUD — 2(4) var.

A. —*
* teeb; õhtud (Norm.)
Norm. 103; Jõh — 1(2) var.

Ba. Õnnetu tieb keik õhtud, vilets tieb keik videlikud, õnnelik ei tie õigelgi ajal.
Hlj — 1 var.

- b. Õnnetu teeb kõik õhtul, vilets teeb kõik videvikul, õnnelik ei tee õigelgi ajal.
EKMS IV 758 — ?(1) var.

14704. EGA ÕNNETUS ÜHEGA TULE EGA KAHEGA LÄHA — 1 v. 2(2) var.

A. —
Saa (Tiitus) — 1 var.
B. Ei tule häda ühega ega lähe kahega.
?Hlj (T. Lepp-Viikmann) — 1?(1) var.

14705. EGA ÜKSKI ÕNNETUS EI OLE NII SUUR, ET ENAM SUUREMAKS EI LÄHE — 1?(1) var.

?Juu v. Vän (Virkus).

Vrd. 14734. Ükski õnnetus ep ole nii õnnetu, et seal õnne juures ep oleks.

14706. KES ÕNNETUSE EEST HOIDA SAAB — ? kuni 2(2) var.

A. —
?Hls (Söggel) — 1?(1) var.

B. Kui lastaks õnnetus tulla, kes siis selle eest hoida saab.
?Hls (Söggel) — 1?(1) var.

14707. KUI ÕNNETUSED HAKKAVAD TULEMA, SIIS TULEB NEID IGALT POOLT — 1?(1) var.

?Vil (Söggel).

Vrd. 14710. Kui õnnetus tuleb, siis tuleb uksest ja aknast.

14708. KUI ÕNNETUSED HAKKAVAD TULEMA, SIIS TULEB NEID KUI SÜLE JA SELJAGA — 1?(1) var.

?Vil (Söggel).

Vrd. 14710. Kui õnnetus tuleb, siis tuleb uksest ja aknast.

14709. KUI ÕNNETUS TAHAB TULLA,
SIIS UPUB SUPIKOOSTA KA ÄRA
— 1 var.

Jäm (Kuldsaar).

14710. KUI ÕNNETUS TULEB, SIIS
TULEB UKSEST JA AKNAST —
u. 45(65) var.

A_{1a}. Õnnetus tuleb uksest ja aknast.
Jänes-Parlo 61; Kuu, Vig, Lai — 3 v.
4(4) var.

b. Õnnõtus tulõp ussist ja aknist.
Kam — 1 var.

c. Õnnetus tuleb nii uksest kui ka ak-
nast.
?Kam (Relli) — 1?(1) var.

d. Õnnetus tuleb uksest ja aknast kor-
raga.
Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 573 —
1(4) var.

e. Õnnetus tuleb uksest ja aknast kor-
raga sisse.
E 64 — 1?(1) var.

f. Õnnetus tuleb aknast ja ussest sisse.
?TMr (Siil) — 1?(1) var.

A_{2a1}. ———
Tür — 1 var.

a₂. Kui õnnetus tuleb, sis tuleb ta us-
sest ja aknest.*
* siis; uksest ja aknast (Tln, Tõs)
Tln, Tõs, Hls — 3 var.

a₃. Kui õnnetus tuleb, siis ta tuleb uk-
sest ja aknast.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₄. Kui õnnetus tuleb, tuleb ta uksest
ja aknast sisse.
?Kaa (Aste) — 1?(1) var.

a₅. Kui õnnetus juba tuleb, siis tuleb
ta uksest ja aknast.
Pet. EKLR I 138 — 1 var.

b₁. Õnnetus, kui tuleb, siis tuleb uksest
ja aknast.
Pal — 1 var.

b₂. Õnnetus, kui ta tuleb, siis tuleb uk-
sest ja aknast.
Tt (S. Veske) — 1 var.

c. Kui õnnetus tulõ, tulõ ussist ja ak-
nist.
Võ (R. Viidalepp) — 1 var.

d₁. Kui õnnetus hakkab tulema, tuleb ta
uksest ja aknast sisse.
E 43, E² 53; Tt (Eisen) — 1(6) var.

d₂. Kui õnnetus hakkab tulema, siis tu-
leb uksest ja aknast.
Lai — 1 var.

d₃. Kui õnnetus hakkab tulema, siis tu-
leb ta uksest ja aknast.
Puus. Eü I 109; Koe, Trm — 2 v. 3(3)
var.

d₄. Kui õnnetus tulema hakkab, siis tu-
leb ta uksest ja aknast.
Vil — 1 var.

e. Kui õnnetus tuleb, siis tungib ta
uksest ja aknast sisse.
Ris — 1 var.

A_{3a1}. Kui õnnetused tulevad, siis tulevad
nad uksest ja aknast.
Rap, Hls — 2 var.

a₂. Kui õnnetused tulevad, siis nad tu-
levad uksest ja aknast.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

a₃. Kui õnnetused tulevad, siis neid tu-
leb uksest ja aknast.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₄. Kui õnnetused tulevad, siis tuleb
neid uksest ja aknast.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Kui õnnetused tulevad, siis tulevad
nad kui uksest ja aknast.
Vil (Leoke) — 1 var.

c. Kui õnnetuse tuleve, tuleve nad uk-
sist ja aknist.
Trv — 1(2) var.

d₁. Kui õnnetused hakkavad tulema, siis
tulevad uksest ja aknast.
Vän — 1 var.

d₂. Kui õnnetusi hakkab tulema, siis tu-
leb teda uksest ja aknast.
Trm — 1 var.

e. Kui õnnetus hakkab tulema, siis tu-
leb neid uksest ja aknast.
Lai — 1 var.

f₁. Kui õnnetused hakkavad tulema, siis
tulevad nad ussist ja aknist.
Nõo — 1 var.

f₂. Ku õnnõtusõ nakava inemise pääle
tulõma, sis tulõva na ussist ja aknist.
Võn — 1 var.

g. Kui õnnetuse hakkave tuleme, sis
tuleve ussest ja aknepilust.
Krk — 1 var.

h. Kui õnnetus, siis tuleb ta uksest ja
aknast sisse.
As (J. Reimann) — 1 var.

B. Kui õnnetuse nakase tulema, sis tu-

leva aknast, ussest ja otpajast sisse.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- C. Kui õnnetused ja hädad tulevad, siis tulevad nad uksest ja aknast.
Saa (Söggel) — 1 var.

- D_{1a}. Häda tuleb uksest ja aknast.*

* hädä (Lüg)

Kuusik KT 201; Lüg (Källo), JJn — 2 v.
3(5) var.

- b₁. Häti tulõ ussist ja aknest.

?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

- b₂. Naid häti tule ussist ja aknist.

Räp (Poolakess) — 1 var.

- D_{2a}. Ku häda tuleb, sis tuleb uksest ja aknast korraga.

Hää — 1(2) var.

- b. Kui hädad tulad, siis nad tulad oort uksist ja aknust.

Pöl — 1 var.

- c. Hädä tulõ', siis tulõ tä õgast paigast, ussist ja aknist.

Se — 1 var.

- E. Ku hädä nakkas tulõma, sis tulõ ussõst nii otpajast.

Vas v. Se (Prants) — 1 var.

- F. Kui pahanduse nakava tulema, sis tuleva na ka otpajast sisse.

Vas (Saar) — 1 var.

- G. Häda ei käi kive ega kände mööda, vaid tuleb talole uksist ja aknaist sisse.

As (Pint) — 1 var.

Vt. 14723 G.

- Vrd. 1723. Ega häda ei tule ussest ja aknast sisse.

14708. Kui õnnetused hakkavad tulema, siis tuleb neid kui süle ja seljaga.

14707. Kui õnnetused hakkavad tulema, siis tuleb neid igalt poolt.

13171. Vaesus tükis ussist ja aknist sisse.

7683. Ega nälg väratit ei otsi, astub ussest ja aknast sissi.

10137. Aa sant ussest vällä, tuleb aknast sisse.

14711. MILLAL ÕNNETUS KÄSKU ETTE SAADAB — 4 var.

- A. _____

JJn — 1 var.

- Ba. Õnnetus ei saada tahvitit ette.

tahvit = käskjalg

Hää — 1 var.

- b. Õnnetus ei tule, tahvit ees.

Hää — 1 var.

- C. Õnnetus ei saada sirgulääri ette.

Hää — 1 var.

14712. ÕNNEDUS LÄHTEB JALA, AGA TULEB RATSA — 2 var.

- a. _____

Kuu (Lindström) — 1 var.

- b. Õnnetus tuleb ratsa, aga läheb jala.

EKMS IV 762 — 1 var.

- Vrd. 1758, eriti B: Õnnetus tuleb hobustega, läheb härgadega.

758. Haigus hobustega tuleb, aga härgadega läheb.

14713. ÕNNETUSE EEST EI SAA KEEGI ÄRA JOOSTA — 2(7) var.

- a. _____*

* iest; sua; klegi (Trm)

Vai, Trm — 2 var.

- b. Õnnetuse eest ei saa ära joosta.*

* jooksta (E)

E 64, E² 53 — 2(5) var.

14714. ÕNNETUS EI HÜÜA TULLES — u. 105(195) var.

- A_{1a1}. _____*

* onnedus; hüüä (Kuu); äi (Krj, Pha); tullen (Ote)

Puus. EKGr. 174, Norm. 266; Vi, Jä, Ha, Kse, Sa, Hää, Hls, Hel, Trv v. Rõu (Slipsen), Vil, SJn, Plt, TaP, ?Ran (L. Kallas), Ote, Rõu, Tt (S. Veske) — u. 50(61) var.

- a₂. Ega õnnetus hüüa tulles.*

* ei (Hlj, VMr, Pai, TÜR, Pal)

Malm 10, Wied. 20, Kündja nr. 32 (1883) 382, Kündja EKõ² 10, Uus As Kal. (1905) 37, Kmpm. KLr 8, Kmpm. EL III⁷ 19, Rätsep EEH II 63; Hlj, VMr, ?JMd (Lunts), Pai, TÜR, Kuu, Rap, Rap v. Mär (Poom), VII, ?Pal (Karro), Vön — 10 kuni 13(43) var.

- a₃. Ega õnnetus ei hüüa tulles.

Hls (õpil.), Krk — 2 var.

- a₄. Ega õnnetus tulles ei hüüa.

?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

- a₅. Õnnetus ei hüüa ju tulles kellelegi.

Muh — 1 var.

- b. Õnnetus ei hüüa, ku ta tuleb.

Hää — 1 var.

c. Õnnetus ei tule hüüdes.
Jõh, ?Mar (Hilemägi), Khk — 2 v. 3(4) var.

d. Õnnetus ei hõiska tulles.
Trv (Kala) — 1(2) var.

e. Õnnetus ei hõika tulles.
VNg — 1 var.

f. Õnnetus ei hõika, ku ta tuleb.
Kod — 1 var.

g. Õnnetus ei tule hõigates.
Krj — 1 var.

A₂a. Õnnetus ei hüüa ette.
Rõu — 1 var.

b. Õnnetus ei hüüa tulles ette.
Vig (Getreu) — 1 var.

B₁a. Ega õnnetus hüüa tulles, küll aga minnes.
Nurmik I 159 — 1?(2) var.

b. Ei õnnetus hüüa tulles, küll aga hüüab minnes.
E² 53 — 1?(4) var.

c. Õnnetus ei tule hüüjes, vaid [hüüab] menses.
?Läg (Källo) — 1?(1) var.

d. Õnnetus hüüab minnes, äga ta'p hüüa tulles mette.
Põi — 1 var.

B₂a. Õnnetus ei hüüa tulles, aga hoiatab ää minnes.*
* ära (Norm.)
Norm. 267; Kos — 1(2) var.

b. Õnnetus ei hüüa tulles, aga hüüab ära minnes.
EKMS IV 762 — 1?(1) var.

C. Õnnetus ei hüüa tulles, vaid hüüab olles.
Kuu — 1 var.

D₁a₁. Häda ei hüüa tulles.*
* hädä; hüüä (Pst)
EKMS I 562; Amb, JJn, ?HMD (õpil.), Pst, Vil, ?Plt (J. Johanson) — u. 5(8) var.

a₂. Ega häda hüüa tulles.*
* ei (Kuu, Pld); hädä (Kuu); hüüä (Kuu)
Amb, Kuu, Pld (õpil.), Krj — 4(5) var.

a₃. Ei hädä tulles hüüä.
Kuu — 1 var.

b. Häda ei hüüa mitte, kui ta tuleb.
Muh — 1(2) var.

c. Häda ei tule hüüdes.
HJn (õpil.), Pst (Söggel) — 2(3) var.

d. Häda ei hõika tulles.
Ran — 1 var.

e. Häda ei tule hõigates.
?VMr (Haus) — 1?(1) var.

D₂. Häda ei hüüa tulles ette.
Vig (Väli) — 1(2) var.

Ea. Ei hädä hüüa tulles, vaid menses.
Jõh — 1 var.

b. Häda ei hüüa tulles, vaid hüüab ära minnes.
?Nis (õpil.) — 1?(1) var.

F. Kõik õnnetused ja hädad ei hüüa ka tulles.
Plt — 1 var.

Ga₁. Ei viletsus hüüa tulles, aga ta hüüab minnes.

* Helle 330, Hupel 105, Poromenski EGr. 185, Stein 13, Wied. 29, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 32 (1883) 382, KAH EKAl 150, Jürjens 55 — 1(23) var.

*

Ei viletsus hüüa tulles, agga ta hüüab minnes, Unglück komt unverhofft, und man verwundet so leicht nicht. (Trübsal meldet sich nicht im kommen, aber sie ruft beym weggehen.)

a₂. Ei viletsus hüüa tulles, küll hüüab aga minnes.
E 17, Puus. Eü I 115, EKMS IV 762 — 1?(4) var.

a₃. Ei viletsus hüüa tulles, küll aga hüüab minnes.
E² 53, Kask-Vaigla-Veski I Ak 59 — 1?(2) var.

b. Viletsus ei karju tulles, vaid minnes.
?Saa (Langholts) — 1?(1) var.

H. Häda tuleb hüüdemata, viletsus tuleb teademata.
HMD v. Rīs (Treumann) — 1 var.

Ia. Õnnetus tuleb hõikamata, viletsus vilistamata.
?Vil (Nigul) — 1?(1) var.

b. Õnnetus ei tule hõisates ega viletsus vilistades.
Tõn. RP 357 — 1?(1) var.

c. Õnnetus ei käü hõisateh, viletsus vilisteh.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

d. Viletsus ei tule vilega ega õnnetus hõisates.
TMr — 1 var.

Vt. 14180 G.

J. Häda ei tule häält tehes ega õnnetused hõigates.

Saa (Söggel) — 1 v. 2(2) var.

Vt. 14718 B.

Vrd. 12273. Tõbi ei hüüa tulles.

14720. Õnnetus ei ütle ette, ku ta tuleb.

14715. ÕNNETUS EI KOPUTA UKSE PEALE — 1?(1) var.

?Tln (Pusemann).

14716. ÕNNETUS EI KÄI KIVA EGA KÄNDUSID, VAID LIHA JA LUID KAUDU — 1 var.

Ans (Peeters).

Vrd. kk: Ole kande ja kivide (Hls).

Vrd. 14723. Õnnetus käib inimesi mööda, mitte kivi ja kaudu mööda.

14717. ÕNNETUS EI SÕIDA KELLAGA — u. 50(142) var.

A₁a₁. _____*

* kellaga (Vas v. Se)

Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 573, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2; Ote, ?Plv (Huik), ?Vas v. Se (Sandra) — 3 kuni 4(9) var.

a₂. Õnnetus ei sõida iial kellaga.

Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 573; Amb (Karelson) — 2(3) var.

a₃. Ega õnnetus kellaga ei sõeda.

Ote — 1 var.

b. Õnnetus ei sõida kelladega.

Trt (Bergmann) — 1 var.

c. Õnnetus ei tule kellaga.

Lai — 1 var.

d. Õnnetus ei käi kellaga.

Ote — 1 var.

e. Õnnetus ei tule kellukestega.

?Saa (Jakobson) — 1?(1) var.

A₂. Õnnetus ei tule kullusega.

?Hls (Sulsenberg) — 1?(1) var.

A₃. Õnnetus sõidab ilma kellata.

Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 572, EKMS IV 762 — 1(4) var.

A₄. Õnnetus sõidab ilma kellata ja tuleb kutsumata.

?Hls (Jung) — 1?(1) var.

Vt. 14727 C.

B₁a₁. Õnnetus ei tule, kell kaelas.

Huvit. II 215, Puus. EKGr. 172; Hää, Kam (Amon), Tt (õpil., anon.) — 4 kuni 5(26) var.

a₂. Õnnetus ei tule kunagi, kell kaelas.

Trt (Sarja) — 1 var.

a₃. Ei õnnetus tule, kellu kaelas.

Vig (Eisen) — 1 var.

b₁. Õnnetusel pole kella kaelas.*

* ei ole (EKMS; Trv)

EKMS IV 762; Juu v. Vän (Virkus), ?Trv (Parts) — 1 v. 2(3) var.

b₂. Ega õnnetusel pole kella kaelas.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

c. Õnnetusel pole tulles mitte kella kaelas.

Vön — 1 var.

d. Õnnetusel ei ole kellad kaelas.

Vai — 1 var.

B₂. Õnnetus ei tule, kuljus kaelas.

Norm. 267, EKMS IV 762; ?Tln (Juurik) — 1?(3) var.

C. Kahju ja õnnetus ei sõida kellaga.

Wied. 45, Kündja nr. 35 (1883) 418, E 30, E² 77, EKMS I 886a — 1(7) var.

D₁. Kahjo ei tule kellaga.

?Se (Kaiv) — 1?(1) var.

D₂a. Kahju ei tule, kell kaelas.*

* kahi (Kuu); tulles (Wied., Kündja — ilmselt trükiviga)

Wied. 45, Kündja nr. 35 (1883) 417, Gr. ELr II 42, E 30, E² 77, EKMS I 866a ja IV 762; ?Kuu (Vilbaste), ?Trt (Eisen) — 1—3(20) var.

b₁. Kahjul ei ole kella kaelas.*

* pole (Hls); kaelan (Pst)

Saa (Tiltus), Hls, Pst — 3 var.

b₂. Ega kahjul kella kaelas ole.*

* pole (Hls)

Hlj, Rak, VMr, Hls — 4 var.

E₁a. Ei häda tule kellaga.

Vön (P. Rootslane) — 1 var.

b. Häda ei tulõ kelliga.

Vas (Jakobson) — 1 var.

E₂a. Häda ei tule, kell kaelas.*

* hädä; kaulas (Jõh)

Jõh, Kuu (õpil.), Pld (õpil.), Hls (Söggel), SJn, TMr — 6(7) var.

b. Ei olõ hädäl kella kaalahn.

?Rõu (Gutves) — 1?(1) var.

F₁. Õnnetus ei sõida kellaga ega viletsus vilega.

Wied. 140, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 48 (1883) 573, Meelej. nr. 3 (1885) 14, Tõn. LLr 112, Mäesepp 14 — 1(23) var.

Vt. 14180 D₁.

F₂a. Õnnetus ei sõida, kell kaelas, ega viletsus, vile suus.
E 64, E² 53, Nurmik II 154, Huvit. V Lisa 17 — 1?(10) var.

b. Õnnetus ei käi, kell kaelas, ega viletsus, vile suus.
Kuu (Volberg) — 1 var.

Vt. 14180 D₂.

G. Häda ei tulõ kellägä, valu vilõga.
Rõu — 1 var.

Vt. 14180 F.

H. Õnnetus ei sõida kellega ega käi kiva-kanda mööda.
Trv — 1 var.

Vt. 14723 F.

*

I. Ega viletsus ei vilista ega vaesusel ei ole kella kaelas.
Plt — 1 var.

Vt. 14180 E.

14718. ÕNNETUS EI TEE HÄÄLT — 2 v.
4(4) var.

A. _____
Kul — 1 var.

B. Häda ei tule häält tehes ega õnnetus hõigates.
Saa (Söggel) — 1 v. 2(2) var.

Vt. 14714 J.

C. Sisse tulles ei tee õnnetus midagi häält, välja minnes teeb ta aga suurt kisa.
?lis (anon.) — 1?(1) var.

14719. ÕNNETUS EI TULE IIALGI ÜKSI — u. 10(45) var.

A₁a. Õnnetus ei tule üksi.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. _____
Hel, ?Ksi (Pruuli) — 1—2(2) var.

c. Ega õnnetus iialgi üksi tule.
Koe — 1 var.

d. Õnnetus ei tule iial üksipäini.
SJn — 1 var.

e. Ükski õnnetus ei tule üksi.
Tln — 1 var.

f. Õnnetused ei tule üksi.
Ol. Nlj. Kal. (1886) 15 — 1?(1) var.

A₂. Õnnetus tuleb harva üksi.
?Kam (Relli) — 1?(1) var.

A₃. Õnnetus ei käi üksi, vaid tema järel veel teisi.

Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 573 — 1(4) var.

B. Kos õnnetus iin, säääl tule tõisi mitu järgi.
Ote (Kukrus) — 1 var.

Ca₁. Häda ei tule iialgi üksi.*
* üksinda (Niggol VKÖR⁵ Lisa 13)
Meves 133, Niggol VKÖR 189 ja VKÖR⁵ Lisa 13 — 1?(29) var. Vene vanasõna tõlge.

a₂. Häda ei tule ilmaski üksi.*
* häda; üksinda (Kuusik)
Kuusik KT 201; Vig (Getreu) — 1 v. 2(2) var.

b. Häda ei tule mitte üksi.
JJn (Pitka) — 1 var.

Vrd. 1798. Teine häda teeb teise häda.
10753. Surm ei tule iial mitte üksi.

14720. ÕNNETUS EI ÜTLE ETTE, KU TA TULEB — 4 var.

Aa. _____
Hää — 1 var.

b. Õnnetus ei ütle ette, kunas ta tuleb.
Hää — 1 var.

c. Egas õnnetus enne tulekit ei ütle, et ta tulep.
Kam — 1 var.

B. Vahest tuleb häda ootamata, õnnetused ütlemata.
Vil (Takk) — 1 var.

Vt. 14728 C.

Vrd. 14714, eriti A₂: Õnnetus ei hüüa ette.

14721. ÕNNETUSEL VILE JALG — 4 kuni 6(7) var.

A₁a. _____
vile = väle, kiire
Saa (Söggel) — 1 var.

b. Õnnetusel väle jalg.
Kas. Talur. Kal. (1903) 63 — 1?(1) var.

A₂a. Õnnetusel om kerge jalg.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Õnnetusel kerged jalad.
Saa (Söggel) — 1 var.

B. Viletsusel vile jalg.
?Saa (Jakobson) — 1?(1) var.

C. Ära hõiska enne õhtud, õnnetusel vile jalg.
Kuu — 1(2) var.

Vt. 1689 E.

14722. ÕNNETUS JA HOOLETUS ON
VENNAD — 6 var.

- a₁. —————
Krj — 1 var.
- a₂. Õnnetus ning hooletus on vennad.
Krj — 1 var.
- a₃. Õnnetus ja hooletus on ikka vennak-
sed.
Kuu — 1 var.
- a₄. Hooletus ja õnnetus on vennaksed.
Plmp. EKik 11 28 — 1 var.
- b. Õnnetus ja hooletus on kaksikven-
nad.
HMd — 1 var.
- c. Õnnetus ja hooletus on kaksikud.
Tor — 1 var.
- Vrd. 1500. Hooletus ja õnnetus on seltsime-
hed.
1504. Hooletus on õnnetuse abimees.
5400. Laiskus ja hooletus on vennaksed.
14684. Õnn ja õnnetus on vennaksed.
2505. Julgus ja õnnetus on vennad.

14723. ÕNNETUS KÄIB INIMESI
MÕÖDA, MITTE KIVI JA KANDU
MÕÖDA — u. 145(201) var.

- A_{1a1}. —————*
* kandude (Kuu); kivi-kandu (Hlj), kivi-
sid-kandusid (Khk)
Hlj, Kuu, Khk — 4 var.
- a₂. Õnnetus käib ikka mööda inimesi,
aga mitte mööda kiva ega kända.
Tln — 1 var.
- a₃. Õnnetus käib ikka mööda inimesi,
mitte mööda kiva ega kända.
Kuu — 1 var.
- a₄. Õnnetus käib ikka inimesi mööda,
aga mitte kiva-kända mööda.
Kse — 1 var.
- a₅. Õnnetus käib ikka mööda inimesi,
ega ta käi mööda kiva ega kända.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₆. Õnnetus käib ikka mööda inimesi,
ega ta mööda kiva ega kända käi.*
* inimesi; ei käi (Vän)
Tür, Kos, Vän — 3 var.
- a₇. Õnnetus käib mööda inimesi, ega ta
kiva-kända mööda käi.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- a₈. Õnnetus käib mööda inimesi, mitte
kive ja kände mööda.
Trt (Piir) — 1 var.

- b. Õnnetus käib inimesi, aga mitte kiva
ega kända mööda.
?Vil (Pallu) — 1?(1) var.
- c₁. Õnnetus käib inimesi kaudu, mitte
kivisi-kandusi mööda.
Krj — 1(3) var.
- c₂. Õnnetus käib ikka inimeste kaudu,
mitte aga kivide ja kändude mööda.
?Kre (Kasekänd) — 1?(1) var.
- d. Õnnetus käib inimesi, mitte kiva-
kända kaudu.
?Mih (Perkson) — 1?(1) var.
- e₁. Õnnetus käib inimesi kaudu, ega
ta p käi kivisid-kandusid kaudu.
Krj — 1 var.
- e₂. Õnnetus käib inimesi kaudu, ei ta
käi kivisid ja kandusid kaudu.
Kär — 1 var.
- e₃. Õnnetus käib inimesi kaudu, mitte
kivisi-kandusi kaudu.*
* kivi-kande (Saa)
Kaa, Saa — 2(3) var.
- e₄. Õnnetus käib inimesi kaudu ja mitte
kivisi-kandusi kaudu.
Kaa — 1 var.
- e₅. Õnnetus käib inimesi kaudu, ei mit-
te kiva ega kändusi kaudu.
Pär (Kampmann) — 1(4) var.
- e₆. Õnnetus käib inimesi kaudu ja ei
mitte kivi-kända kaudu.
Meelej. nr. 14 (1887) 111 — ?(2) var.
- e₇. Õnnetus käib ikka inimesi kaudu,
mitte kivisid-kandusi kaudu.
Sa (Veäster) — 1 var.
- e₈. Õnnetus käib ikka inimesi kaudu,
aga mitte kivi-kändusi kaudu.
Aud — 1 var.
- e₉. Õnnetus käib ikka inimesi kaudu,
ei mitte kivisi ega kandusi kaudu.
Kaa — 1 var.
- e₁₀. Õnnetus keib ikka inimesi kaudu,
ega ta kiva-kända kaudu ei kei.
Mih — 1 var.
- e₁₁. Õnnetus käib ikka inimesi kaudu,
ega ta p käi kivisi-kandusi kaudu.*
* ta ei (Kaa)
Krj? (Allas), Kaa — 2(3) var.
- e₁₂. Õnnetus käib inimesi kaudu, käi mte
kiva-kanda kaudu.
Khk — 1 var.

f₁. Õnnetus ei käi kiva-kända mööda, vaid mööda inimesi.
SJn — 1(2) var.

f₂. Õnnetus ei käi kiba-kända mööda, vaid inimesi mööda.*

* kive-kande (Rõn, Ote), kive ega kände (Kaa), kive ega kande (Pst, Tt), kive ja kände (Pld), kivve-kande (Rõn); inimeste (Pld, Kaa); enge (Rõn)

?Pld (õpil.), ?Kaa (õpil.), Pst, SJn, ?Rõn (Grünfeldt), Tt (S. Veske) — u. 5(7) var.

f₃. Õnnetus ei käi mitte kivisi ja kandusi mööda, vaid inimesi mööda.
?Saa (Sitzka) — 1?(1) var.

f₄. Õnnetus ei käi kändusid ega kivisid mööda, vaid käib inimesi mööda.
Pal — 1 var.

f₅. Ega õnnetus ei käi kiva ega kandusid mööda, ta käib inimesa mööda.
Trm — 1 var.

f₆. Õnnetus ei käi kunagi kive ega kände mööda, vaid ikki inimeste mööda.
Hel — 1 var.

f₇. Õnnetus ei käi mööda kiva-kända, vaid mööda inimesi.*

* kive-kände (Raud), kive ega kände (Nurmik), kive ja kände (E²), kiva ja kända (E), kiva ega kända (Hel)

Wied. 140, Kündja nr. 48 (1883) 573, Raud VMj 220, E 64, E² 53, Nurmik II 154; Hel (Eisen) — 2(17) var.

f₈. Õnnetus ei käi mitte kive ega kände mööda, vaid inimest mööda.
EKMS IV 762 — ?(1) var.

f₉. Ega õnnetus mööda kiva-kända käi, käib mööda inimesi ikke.
Tür — 1 var.

f₁₀. Ega õnnetus mööda kiva ja kanda käi, õnnetus käib mööda inimesi.
?VMr (Mastberg) — 1?(1) var.

f₁₁. Ega õnnetus mööda kiva ega kända käi, ta käib ikka mööda inimesi.
Tür — 1 var.

f₁₂. Ega õnnetus mööda kiva ega kanda käi, ikka mööda inimesi.
Lai — 1 var.

f₁₃. Egas õnnetus kive ega kande mööda käi, õnnetus käi ikka inimesi mööda.
Trv — 1 var.

g. Õnnetus ei käi kiva-kända, vaid inimesi mööda.*
* kive ja kända (Tt)

?Hls? (Jung), ?Tt (õpil.) — ? kuni 2(2) var.

h₁. Õnnetused ei käi kiva ega kandu mööda, vaid mööda inimesi.
Kuu — 1 var.

h₂. Ega õnnetused käi kivi ega kändu mööda, vaid ikka inimesi ja loomi mööda.
Rei — 1 var.

h₃. Ega õnnetused mööda kiva ega kända käi, nad käivad ikka mööda inimesi.
Pal — 1 var.

i₁. Õnnetus ei kei mööda kiva ega kanda kauta, vaid mööda inimesi.
?PJg (Lussik) — 1?(1) var.

i₂. Õnnetus käi mette mööda kivisi ega kändusi, ta käib inimesi kautu.
Rei — 1 var.

i₃. Ega õnnetus kiva-kända kaudu käi, ta käib ikka inimesi mööda.
Wied. 20, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(3) var.

j₁. Õnnetus ei käi mette metsas kivisi-kändusi kaudu, vaid inimesi kaudu.
Krj — 1 var.

j₂. Ega õnnetus kivisi ja kandusi kauda ei käi, ju ta ikki inimesi kauda käib.
Hää — 1 var.

k. Õnnetus ei käi kivi ja puukandusid kaudu, vaid inimesi kaudu.
Khk — 1 var.

l. Õnnetus ei käi kivve ja kanda pitti, ta käise ka inimesi pitti.
Räp — 1 var.

m. Onnedus ei käi metsakivije ega -kanduje müöde, vaid inimeste müöde.
Kuu — 1 var.

A_{2a1}. Õnnetus ei käi kiva-kända mööda.*
* kiva-kanda (Han), kiva ega kanda (Pal), kiva ega kande (Trv), kiva ega kändusid (VI), kive ja kände (SJn), kivi ega kändu (Rak, Tt)
Rak, Han, Trv, VI, SJn, Pal (Karro), Tt — 9 var.

a₂. Õnnetus ei käi mitte kivve ja kande mööda.*
* kiva ega kända müöda (JJn)
JJn, ?Puh (Arak) — 1 v. 2(2) var.

a₃. Ega õnnetus kivisid ja kandusid mööda ei käi.
Hls — 1 var.

- a₄. Ei õnnetus käi kiva ega kändusid mööda.*
* kiva-kända (Vig)
Rak, VMr, ?Vig (Aitsam) — 2–3(3) var.
- a₅. Õnnetus ei käi mööda kive ega kände.*
* kiva ega kända (Juu v. Vän)
JMd, ?Pld (õpil.), Juu v. Vän (Virkus) — 1–3(3) var.
- a₆. Ega õnnetus mööda kiva-kanda käi.*
* müüda (Amb, Rap); kiva ega kändusid (Amb), kiva ega kända (Rap)
Amb, Rap, Vän — 3 var.
- b. Ei õnnetus kändusid ja kiva pidi ei käi.
Võn — 1 var.
- A_{3a1}. Ega õnnetus käi kiva mööda, vaid mööda inimesi.
Kuu — 1 var.
- a₂. Õnnetus ei käi kiva mööda, ta käib inimesi mööda.
Jürjens 70 — 1?(1) var.
- b. Õnnetus ei käi kivisi kaudu, vaid inimese kaudu.
Vil — 1(2) var.
- c. Õnnetus ei tule kivisi kauda, tuleb inimesi kauda.
Hää — 1 var.
- B_{1a}. Õnnetus ei käi kiva-kanda mööda ega metsapuid mööda, vaid inimesi mööda.
Vil (Leoke) — 1 var.
- b. Ega õnnetuski metsapuid ega kiva-kanda mööda käi, vaid ikka inimesid mööda.
?Tln (Juurik) — 1?(1) var.
- B₂. Ega õnnetus ütsinde kivve-kande ega puid-maid müüda ei käi, ta käi ka inimesi müüda.
Hel — 1 var.
- B₃. Õnnetus käib küll ikka inimeste kaudu, ei käi puude-kandude kaudu.
?Kre (Luks) — 1?(1) var.
- C_{1a1}. Õnnetus käub iki inimesi mööda, ega ta mõtsapuid mööda ei käu.
Krk — 1 var.
- a₂. Õnnetus käib mööda inimesi, ega ta mööda metsapuid ei käi.
Kuu — 1 var.
- a₃. Õnnetus käib inimesi mööda, ei see käi metsapuid mööda.
VNg — 1 var.
- a₄. Õnnetus käib inimeste müödä, mitte metsapuie müöda.*
* inimeste; mööda; aga mitte (Jõh)
Jõh (õpil.), Lüg (Källo) — 2 v. 3(3) var.
- b₁. Onneduksed käüväd inimeste müöde, ei metsapuid müöde.
Kuu — 1 var.
- b₂. Onneduksed käüväd ige inimeste müödü, ega nie metsapuid müödü käü.
Kuu — 1 var.
- b₃. Õnnetused käiväd ikke inimeste müödä, mitte metsapuie müödä.
Jõh — 1 var.
- c. Õnnetus käib inimese kaudu, aga mitte mõtsapuude kaudu.
?Hel (Keernik) — 1?(1) var.
- d₁. Õnnetus ei käi metsapuid mööda, vaid inimesi mööda.
Iis — 1 var.
- d₂. Õnnetus ei käi mööda metsapuid, vaid käib inimesi mööda.
Lai — 1 var.
- d₃. Ega õnnetus metsapuid mööda ei käi, õnnetus käib inimesi mööda.
Trv — 1 var.
- d₄. Ega õnnetus käi mööda metsapuid, vaid mööda inimesi.
Pal — 1 var.
- e. Õnnetus ei käi metsapuid, vaid inimesi mööda.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
- f. Õnnetused ei käi metsapuude mööda, vaid inimeste mööda.
Jõh — 1 var.
- g. Õnnetus ei käi üksinda mitte mööda metsapuid, vaid käib inimesi mööda ka.
Lai — 1 var.
- C_{2a1}. Õnnetus ei käi mööda metsapuid.
Trm — 1 var.
- a₂. Ega õnnetus ei käi mööda metsapuid.
Trm — 1 var.
- a₃. Ega õnnetuse mõtsapuid müüda ei käi.
Trv — 1(2) var.
- b. Õnnetus ei käi üksi metsapuid mööda.
Iis — 1 var.
- c. Ega õnnetus mõtsapuid müüda ega-körd ei käi.
Trv (Ungerson) — 1 var.

C_{3a}. Õnnetus käib inimesi mööda, mitte puid mööda.
Khk — 1 var.

b. Õnnetus käi üks inimesid müüda, ega õnnetus puid müüda ei käi.
Hel — 1 var.

c. Ega õnnetus käi mööda puid, [õnnetus] käib mööda inimesi.
E 13 — ?(1) var.

d. Ega õnnetus puid müüda ei käü, inimesi müüda üks käü.
Rõu — 1 var.

e. Õnnetus ei käi ütsindes puid müüda, ta käi kah inimesi müüda.
Ote — 1 var.

f. Õnnetused ei käi mööda puid, vaid mööda inimesi.
?San (õpil.) — 1?(1) var.

D. Õnnetus ei käi metsa mööda.
Jõh (Mets) — 1 var.

E. Onnetused käüväd ige inimeste müüda, ega nie müüda majanurkije käü.
Kuu — 1 var.

F. Õnnetus ei sõida kellaga ega käi kivi-kanda mööda.
Trv — 1 var.

Vt. 14717 H.

G. Häda ei käi kive ega kände mööda, vaid tuleb talole uksist ja aknaist sisse.
As (Pint) — 1 var.

Vt. 14710 G.

*

H. Õnnetused ja hädad ei käi mõtsapuid, vaid inimesi mööda.
Hel — 1 var.

*

Ia. Häda keib ikka mööda inimesi, mitte [mööda] kivisid ega kände.
LNg — 1 var.

b₁. Ega häda kive ja kände mööda ei käi, vaid ikka inimesi mööda.
Vil — 1 var.

b₂. Häda ei käü müüda kivve ja kanda, vaid inemise pite.
?Räp (Lepson) — 1?(1) var.

b₃. Häda ei käü mitte kivve ega kande pite, a inemise pite.
?Ote (Kroon) — 1?(1) var.

J_{1a}. Häda käi inimesi müüda, aga mitte mõtsapuid müüda.
San — 1 var.

b. Ega häda mõtsapuid müüda ei käü, häda kääse inemisi pidi.
Räp — 1 var.

c. Ega hädad metsapuid mööda käi, vaid need tabavad ikka inimesi ja loomi.
Kuu — 1 var.

J₂. Häda käüüi puid pite, a käü risti-rahvast piteh.
Se — 1 var.

J₃. Häda ei käi puid müüda, häda käi inemisi müüda.
Ote — 1 var.

J₄. Egä sii hädägi müüda puid ei käi.
Kod — 1 var.

*

K. Hädad ja viletsused ei käi mitte mööda kiva ega kändusi, vaid mööda inimesi.
Nrv — 1 var.

*

L_{1a}. Kahju ei käi kiva-kanda mööda, vaid inimesi mööda.
?Hls (Jung) — 1?(1) var.

b. Kaih käüüi kivve ja kanda piteh, kaih käü inemisi piteh.
?Se (Tammeorg) — 1?(1) var.

L₂. Kaiho käüüi kanda ja kivve pite.
Se — 1 var.

L_{3a}. Kahju ei käi kivi mööda, ta käib inimese mööda.*

* tema käüp (Marpurg); kiva; inimesi (Wied., Kündja, KAH EKAI)

* Helle 335, Hupel 107, Marburg 70, Poromanski EGr. 191, Wied. 45, Kündja nr. 35 (1883) 417, KAH EKAI 151 — 1(11)

var.

*

Kahju ei käi kivi mööda, ta käib inimese mööda, der Mensch fühlt wol wenn Gott kommt. (Schaden geht nicht dem Steine nach, er geht dem Menschen nach.)

b. Kahju ei käi kiva mööda, vaid inimesi mööda.
Stein 22, Wied. 45, Kündja nr. 35 (1883) 417 — ?(9) var.

M. Kaih käüüi puid piteh, kaih käü inemisi piteh.
Se — 1 var.

Na. Kaih käu ei mõtsa pide, käu rahvast pide.
LMr 134 — 1 var.

- b. Õgas kaho' käüüi mõtsa pite, a käävā' rahvast pite.
Se — 1 var.

*

- O. Egä rist puid müüda ei käi, rist käip inimisi müüda.
Nõo — 1 var.

*

- P. Rist ja viletsus käib inimesi mööda, mitte metsapuid mööda.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

*

- Qa₁. Õnnetus käib mööda inimesi.
Rap v. Mär (Poom), Vän — 2 var.

- a₂. Õnnetus käib ikka mööda inimesi.
Kuu — 1 var.

- a₃. Õnnetus käib ikka inimesi mööda.
Vig — 1 var.

- b. Õnnetused käivad inimeste mööda.
?Jõh (õpil.) — 1?(1) var.

- c. Õnnetus käib ikka inimeste kaudu.
?Kre (Luks) — 1?(1) var.

*

- R. See viletsus käib mööda inimesi.
Wied. ESSr 614 — 1 var.

- Vrd. kk: Ega see mööda kiva-kända või käia, see peab ikka mööda inimeisi käima (Plt).

- Vrd. 14716. Õnnetus ei käi kiva ega kändusid, vaid liha ja luud kaudu.

759. Haigus käib ikka mööda inimesi, ega ta mööda kive-kända või käia.

756. Ega haigus kibi-kännu katsuda põle.

531. Eksitus ei käi mööda kiva, kända, vaid mööda inimesi.

17. Ega abi kannust ja kivist ei saa, vaid inimestest.

14724. ÕNNETUS ON LIGEDAM KUI SÄRK — 1 var.

Muh (Raud).

- Vrd. 11193. Särk on ligi ihu, surm veel ligemal.

14725. ÕNNETUS TEEB TUGEVAKS, ÕNN LÖDVAKS — 1(2) var.

- A. _____
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- B. Alaline õnn teeb inimese loiuks.
?Vil (Leoke) — 1?(1) var.

14726. ÕNNETUST EI OTSITA, TA TULEB ISEGI — 1?(1) var.

?Nõo (Relli).

14727. ÕNNETUS TULEB KUTSUMATA — 3 v. 4(7) var.

- A. _____*

* kutsumada (Saa)

Stein 48; Saa (Tiitus), Tt (Kreutzw.) — 2(5) var.

- B. Häda tuleb kutsumata.
Ran (Tobber) — 1 var.

- C. Õnnetus sõidab ilma kellata ja tuleb kutsumata.

?Hls (Jung) — 1?(1) var.

Vt. 14717 A.

- Vrd. 14728. Õnnetus tuleb ootamata.

4638 G. Kuri tuleb kutsumata, õnnetus ootamata.

14728. ÕNNETUS TULEB OOTAMATA — 2 kuni 5(6) var.

- A. _____

Kuusik KT 202; Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(3) var.

- B. Kuri tuleb kutsumata, õnnetus ootamata.

?Plt (Saks) — 1?(1) var.

Vt. 4638 G.

- C. Vahest tuleb häda ootamata, õnnetused ütlemata.

Vil (Takk) — 1 var.

Vt. 14720 B.

- D. Surm tuleb kutsumata, õnnetus ootamata.

Jürjens 60 — 1?(1) var.

Vt. 10767 E.

- Vrd. 14727. Õnnetus tuleb kutsumata.

14729. ÕNNETUS TOOB ÕNNE — 4 kuni 7(7) var.

- Aa. _____*

* tuob (VMr)

VMr, Juu — 2 var.

- b. Õnnetus toob õnne majja.

?Vig (Priimets), ?Kam (Relli) — 1 v. 2(2) var.

- c. Õnnetusest tuleb õnn.

?Vil (Suurkask) — 1?(1) var.

- B. Ükski õnnetus ei tule ilma õnneta.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- C. Õnnetuseta pole õnne.

?Vig (Priimets) — 1?(1) var.

Vrd. 14679. Õnnest tuleb õnnetus ja õnnetusest õnn.

14730. Õnnetus võib õnnekski olla.

14730. ÕNNETUS VÕIB ÕNNEKSKI OLLA — 1?(1) var.

?Trt (Eisen).

Vrd. 14729. Õnnetus toob õnne.

14731. ÕNNETUS ÕPETAB — 3(25) var.

A.

Huvit. II 55, Huvit. V Lisa 17, E² 53; TÜR (õpil.), Var (õpil.), Põi (Rand) — 3(22) var. Käsikirjal. teisedid esindavad ilmselt kõik kirjandusemõjulist hilistraditsiooni.

B. Õnnetus õpetab, kahju koolitab.

Norm. 73, EKMS IV 791; ?Mar (Hilemägi) — ?(3) var.

Vrd. 14732. Õnnõtus om kõige targemb õpetaja.

1792. Küll häda õpetab.

1743. Häda koolitab mehe targaks.

14732. ÕNNOTUS OM KÕIGE TARGEMB OPETAJA — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 14731. Õnnetus õpetab.

14733. ÜHE ÕNNETUS TULEB TÕISELE ÕNNEKS — 11 kuni 13(25) var.

A_{1a}.

Stein 64, Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21; Tt (Kreutzw.) — 1(6) var.

b₁. Ühe õnnetus, teise õnn.*

* tõise (Trm)

E 87, E² 53; Kuu (Vilbaste), Rap v. Mär (Poom), Trm (Särg) — 3(7) var.

b₂. Ühe õnnetus on teise õnn.

?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

A_{2a}. Ühe õnn, teise õnnetus.

Vän, Hel — 2 var.

b. Ühe õnn võib olla teise õnnetus.

Vil (Kala) — 1 var.

B. Teise mehe õnn on teise mehe õnnetus.

Körber VRMK 59 — 1?(1) var.

C. Mis ütele õnnes, see tõisele kahjus.

Rõu — 1 var.

Da. Ühe kahju, teise kasu.

E² 78, EKMS I 866a; Trm (Särg), Trt (Eisen) — 2(4) var.

b. Üks saab kahju, teine kasu.

Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

Vrd. kk: Mul on sest kahju, temal kasu (Hel 347).

Vrd. 9405. Püüdis looma õnnetus, peremehe õnn.

14734. ÜKSKI ÕNNETUS EP OLE NII ÕNNETU, ET SEAL ÕNNE JUURES EP OLEKS — 1(3) var.

Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22.

Vrd. 14705. Ega ükski õnnetus ei ole nii suur, et enam suuremaks ei lähe.

14735. ÕNNEVIMPU VIIPSIPUUSKA, KAHJUVIMPU KANGA'ASSA — 5(10) var.

a₁.

E 64, E² 52, Nurmik II 154, Ri ja Kalevala 89; Hlj (Pruhl) — 1(6) var.

a₂. Õnnevimpi viipsipuuks, kahjuvimp kanga'assa.

Jõh — 1 var.

a₃. Õnnevimp viipsikus, kahjuvimp kangas.

Pal — 1 var.

a₄. Õnnevimp on viipsipuu, kahjuvimp on kanga sies.

A. Källo seletus: õnnevimp = kergesti parandatav viga on viipsipuu, sest siis saab lõnga tagasi kerida; kahjuvimp on raskesti parandatav viga, kui käärimisel on üks sein vahele jäänud.

Lüg — 1 var.

b. Kahjuvimp kangas on raske parandada.

Lüg (Källo) — 1 var.

14736. ÕNDSAM ON ANDA KUI VÕTTA — u. 130(168) var.

A_{1a}.

_____*

* õnsam (Lindf., Borm, Körber VRMK, Wied., Kündja; Kaa), õndsamb (Vön, Ran, Vas), õndsap (Se); om (Vön, Ran, Vas, Se); ku (Vön, Se)

Lindf. (1848) 24 ja 28, Borm Mr Kal. (1862) lk-ta, Körber VRMK 52, Körber KR I 10/11 ja 44, Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 573, Puus. KH II¹¹ 93, Puus. Eü I 23, Kask-Puusepp-Vaigla 35, EKMS IV 439; Val, Lüg, Kuu, Rap v. Mär (Poom), Kir, Sa, Vil, Pal, Kod, Trt

- (õpil.), Võn, Ran, Rõu (Kroon), Vas, ?Se (Relli) — u. 25(41) var.
- a₂. **Õndsam anda kui võtta.***
* õndsamb; ku (Trv, Pst)
Tür, Trv, Pst, Lai (õpil.), Tt (Vilberg) — 6(7) var.
- a₃. **Anda om õndsamb kui võtta.**
Rõn (Berg) — 1 var.
- b₁. **Parem on anda kui võtta.***
* paremb (Trt, Võ); om (Trt, Võ, As);
ku (Räp)
Golotusov 25; Jõh (õpil.), Krj, Kär, Saa,
Lai (õpil.), Trt (õpil.), Võn (õpil.), Kam,
Puh (õpil.), Võ, As (Pint) — u. 20(21)
var.
- b₂. **Parem anda kui võtta.***
* paremb (Nõo, Puh, Ote, Rõu); ku (Kuu,
Urv, Rõu); otta (Kuu)
Pet. Ah 34; Jõh, Amb, Kuu (R. Lilhein),
Juu v. Vän (Virkus), Pha? (anon.), Trv
(õpil.), Vil, SJn, KJn, Ta (enam. õpil.),
Võ (enam. õpil.), As (Kuusik) — u. 50(55)
var.
- b₃. **Anda parem kui võtta.**
Puh — 1 var.
- b₄. **Parem ikki anda ku võtta.**
Saa — 1 var.
- c₁. **Kergem on andada kui ottada.**
Kuu — 1 var.
- c₂. **Anda on kergem kui võtta.**
Hel — 1 var.
- d. **Kerge on anda, halb võtta.**
Kõp — 1 var.
- e. **Armsam on anda kui võtta.**
Pal (Karu) — 1 var.
- A₂a. **Parem anna kui võtad.**
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- b. **Ole andja, ära võtja ole.**
Kuu — 1 var.
- A₃. **Parem anda kui võtta, kas olgu sul
kuhi kulda vai mägi hõpet.**
?Ote (Maasen) — 1?(2) var.
- A₄. **Parem sada korda anda kui üks-
ainus kord ise võtta.**
Rõu (Leegen) — 1 var.
- A₅. **Paremb uma ära anda ku võõra
umma võtta.**
?Vas (Jõgeva) — 1?(1) var.
- A₆. **Parem teisele anda kui teiselt võtta.**
?Lai (õpil.) — 1?(1) var.
- A₇. **Parem on lainuks anda kui lainuks
võtta.**
?Koe (Schultz) — 1?(1) var.
- A₈. **Parep hääge anda ku kurjage võtta.**
Krk — 1 var.
- B₁a₁. **Õndsam on anda kui tahta.**
?Krj (Ohakas) — 1?(1) var.
- a₂. **Õndsam anda kui tahta.**
?Vig (Aitsam) — 1?(1) var.
- b₁. **Parem on anda kui tahta.***
* ku (VII)
Sa (Veäster), Hää, Vil — 3 var.
- b₂. **Parem anda kui tahta.**
Norm. 248, EKMS I 438; Vig (Aitsam),
VII (Kolm) — 2(4) var.
- c. **Parem on andja kui tahtja olla.**
Krk — 1 var.
- B₂. **Parem on peotäis teisele anda kui
teise käest tahta.**
Saa (Söggel) — 1 var.
- Ca. **Õndsam on anda kui anuda.**
Lai (Tammepuu) — 1 v. 2(2) var.
- b. **Parem anda kui anuda.**
Kuu, Lai — 2 var.
- c. **Parem anda ku amuda.**
A. Univere seletus: «Kui sul ei ole, kü-
sid tõese käess, sii one amumine.»
Kod — 1 var.
- *
- D. **Parem anda kui otsi.***
* otsida (trükised)
Wied. 144, Kündja nr. 48 (1883) 573; TMr
(Herms) — 1(8) var.
- E₁a. **Anda on ausam kui saada.**
Pet. ELA² 33 — 1?(1) var.
- b. **Andmine on ausam kui saamine.**
Pet. ELA² 33 — 1?(1) var.
- E₂. **Param teesele ande kui teeselt saa-
de.**
Phl — 1 var.
- F. **Paremb vaesele anda ku esi kerjata.**
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- Vrd. Apostl. 20,35: **Õnjam on anda, kui wot-
ta. Korduvalt tsiteeritud mitmesugustes
trükistes.**
- Vrd. 2545. **Jumal andku ikka anda, aga mitte
otsi.**
14345. **Parem võtta kui anda.**
310. **Kel anda, sel võtta.**
2765. **Õndsamb jättä kui võtta.**
14737. **ÕNDSA ÖNN LÄHEB EES,
KADEDA KARI TULEB TAGA —
1 var.**
Rak (Raud).
Vrd. 2846. **Kadedä kari ei kasva.**

14738. ÖNNIS, KES ÕUES, VILETS
VAENE, KES VARJU ALL — 4 var.

- a. _____
Amb, Kos — 2 var.
- b. Önnis, kes õues, vilets vaene, kes
varjul.
Amb — 1 var.
- c. Önnis, kis õues, vaene vilets, kis var-
jul.
Jür — 1 var.

14739. ÖNNIS SEE PIIGA NIMELA,
KIS KURJA MEHELE EI LÄHÄ —
1?(1) var.

H. A. Schultzi seletus: «Kui ilm naerab,
ega isi ei saa nutta.»
?Koe.

14740. EGA ÕPETAJA KAHT KORDA
KURDI PÄRAST JUTLUST EI PEA
— u. 75(105) var.

- A_{1a1}. _____
Lai (õpil.) — 1 var.
- a₂. Ega õpetaja kurdi pärast kaks kor-
da jutlust pea.
Hel (Eisen) — 1 var.
- b. Ega õpetaja kurtide pärast kahte
jutlust pea.
Ann — 1 var.
- c. Egä õpetaja kurrele katte korda jut-
lust ei ütle.
Hls — 1 var.
- A₂. Kes on seda enne kuulnud, et õpe-
taja kirikus kurtide pärast kaks kor-
da jutlust on ütelnud.
J. P. Söggeli seletus: nii vastatakse, kui
keegi tahab äsja räägitud jutu korda-
mist.
Saa v. Hls — 1 var.
- A₃. Kirikuõpetaja kurdile kahte jutlust ei
pea.
A. Tustiti seletus: «Õeld. inimesele, kes
räägitud pole kuulnud.»
Pöi — 1 var.
- A_{4a}. Ega kirikhärra kurdi pärast kaht jut-
lust ei pea.
Raud KL I 59 — 1?(5) var.
- b. Ega kirikuhärra kurdi pärast kahte
jutlust tee.*
* -herra (E)
E MVH 70; Han (Einbluth) — 1 v. 2(2)
var.

A₅. Ega papp kurdile kaht jutlust pia.
Kuu — 1 var.

B_{1a1}. Egas õpetaja kurdi pärast kahte
korda kantslisse lähe.
Vil — 1 var.

a₂. Ega õpetaja kurdi perast katte kõr-
da kantslese ei lää.
Trv — 1 var.

b₁. Ega õpetaja kurdi pärast tõist korda
kantslesse ei lää.
Trv — 1(2) var.

b₂. Ega õpetaja kurdi perast tõist korda
kantslise ei läha.
Trv — 1 var.

B₂. Ega kirikhärra kurdi perast kahte
korda kantslise ei läha.
Trv — 1 var.

C_{1a}. Kurdile kirikuski kahte jutlust ei
peeta.*

* kirikus (Han)

L. Uusküla (Han) seletus: «Nii õeld., kui
keegi hästi ei kuule ja õeldut korrata pa-
lub.»

Kul, Han — 3 var.

b₁. Ega kurdile kaht jutlust peeta.*

* kurdil; kahte (Vig)

Vig, Trf (Eisen) — 2 var.

b₂. Kurdile kahte jutlust ei peeta.

Mar, Noa — 2 var.

c₁. Ega kurdile kahte jutlust ei tehta.

Vlg. Lisal. nr. 25 (1889) 200; ?Kei (Win-
ter) — 1?(5) var.

c₂. Ega kurdile kahte jutlust tehta.*

* kurdil (Kul)

Rap v. Mär (Poom), Kul — 3 var.

c₃. Kurdile ei tehä kahte jutlust.

J. Getreu seletus: «Kui räägitässe, sis
pane tähele.»

Vig — 2 var.

C_{2a}. Kes kurdi perast kunagi kirikus on
kaks korda jutlust pidanud.

Saa (Söggel) — 1 var.

b. Kes kirikus kurtide pärast kaks kor-
da jutlust on ütlenud.

J. P. Söggeli seletus: vastus küsimusele
«Mis?»

Saa — 1 var.

c. Kes kurdile kirikus kaht jutlust pi-
däb.

Kuu — 1 var.

d. Kes kurdile kahte jutlust teeb.*

* jütlost (Rid)

Ris, Mär, Rid — 3 var.

- e. Kes kurdile kahte jutlust ütleb.
Ris — 1 var.
- f. Kes kurdile kaht jutlust peab.
Nurmik II 23; ?Lai (õpil.) — ? kuni 2(3) var.
- g. Kes ühe kurdi pärast kahte jutlust peab.
Kuu — 1 var.
- C_{3a}. Ega kurdile kuut jutlust tehta.
Vän (Peterson) — 1 var.
- b. Kurdile ep tehta kuute korda jutlust.
Mus — 1 var.
- C₄. Ega kurdile kümmet jutlust peeta.
Mih (Piile) — 1 var.
- D. Kurdi pärast ei ütle kirikhärrä mitte kantslest katte kõrda.
Trv — 1 var.

*

- E. Ega kirikhärra kuulmatu sandile kahte jutlust ei tee.
Hlj — 1 var.
- F_{1a}. Ega kuulmata sandile kahte jutlust peeta.
Amb, Kuu — 2 var.
- b. Ega kuulmata sandile kahte jutlust ei tehta.
VMr (Elken) — 1 var.
- F_{2a1}. Kes kuulmata sandi pärast kahte jutlust peab.
D. Pruhli seletus: «Õeld., kui teine teise juttu uuesti pärib.»
E 35, E² 40; Hlj (Pruhl) — 1(4) var.
- a₂. Kesse kuulmata sandile kahte jutlust piab.
Hlj — 1 var.
- b. Kesse kuulmata sandile kaht jutlust loeb.
Hlj — 1(3) var.
- Ga. Ega sandile kirikus kaht jutlust öelda.
JMd — 1 var.
- b. Ega sandile kirikus kahte kõnet peeta.
Amb v. JMd (õpil.) — 1 var.

*

- H. Ega õpetaja magaja pärast kahte korda jutlust ei ütle.
SJn — 1 var.

*

- I. Ega kirikhärra ühe pärast kahte jutlust pea.
Vän — 1 var.

*

- J_{1a}. Õpetaja kahte korda jutlust ei pea.
O. Looritsa (?) seletus: «Kui laps tähelepanelikult ei kuulata ja küsib: «Mis sa ütlesid?» vastatakse [nil].»
Loorits VrP 104 (< Hää) — 1 var.
- b. Ega õpetaja ka kaht kõrda üht jutlust ei pia.
Jõh — 1 var.
- c₁. Ega õpetaja kahte jutlust ei pea.
Vil (Leoke) — 1 var.
- c₂. Ega opetaja katte jutust ei piä.
Ote — 1 var.
- d. Ega õpetaja kahte jutlust ei tee.
Meelej. nr. 23 (1887) 181; ?Vil (Leoke) — 1?(9) var.
- e. Ega õpetaja kahte korda jutlust ei tee.*
* kaks (Kär)
Kär, Pär — 2 var.
- f. Ega õpetaja kaht korda jutlust ütle.
KJn — 1 var.
- g. Ega õpetaja kahte jutlust ei ütle.
P. Tammepuu seletus: õeld. selle kohta, kes asjatult palub kuulnud juttu korrata.
Lai — 1 var.
- h. Ega õpetaja ütte jutlust kats kõrd ei ütle.
Kan — 1 var.
- J₂. Õpetaja kantslist kaks kõrda ei ütle.
Trm — 1 var.
- J₃. Ega kirikuõpetaja kahte jutlust ei pea.
EKMS II 70 — 1?(1) var.
- J_{4a}. Ega kirikuherra kahte jutlust pea.
Aud — 1 var.
- b₁. Ega kirikherra kahte jutlust ei tee.
Amb — 1 var.
- b₂. Ega kirikuhärra kahte jutlust tee.
Vän — 1 var.
- c. Ega kirikhärra kahte korda jutlust tee.
Kuu — 1 var.
- J₅. Ega kirikhärra ühe pühaga kahte jutlust ei pea.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- J₆. Ega kiriksand kahte jutlust tee.
Vän — 1 var.

J_{7a}. Egä papp kaht kõrda jutlust pia.
Lüg (Källo) — 1 v. 2(2) var.

b. Ega papp ilmaski kahte jutlust pea.
Kuu — 1 var.

c. Papp kahte jutlust ei tie.
Kuu — 1(2) var.

J₈. Ega pappki kaht ega kolme jutlust lue.
Kuu — 1 var.

J₉. Ega papp kahte korda ei pajata.
Amb — 1 var.

J₁₀. Papp kaks kord kantslist ei kõnele.
Val — 1 var.

Ka. Kes kahte jutlust teeb.
Sa (Veäster) — 1 var.

b. Kes kirikus kaks korda jutlust teeb.
Krj — 1 var.

*

L. Kes kurdile kuus korda jutlust peab
või sandile sada korda saia annab.
Pha — 1 var.

Vt. 10156 D.

Vrd. 14741. Egä opetaja kaits kõrda aamen ei
ütle.
3953. Klohholõ katte vuuri kelli lüvvä äi.

14741. EGÄ OPETAJA KAITIS KÕRDA
AAMEN EI ÜTLE — 1 var.

Kan (Lipping).

Vrd. 14740. Ega õpetaja kaht korda kurdi pä-
rast jutlust ei pea.

14742. OPETAJA POJA' JA MÖLDRE
TSIA' OMMA ÜTESUGUTSE —
1 var.

J. Poolakessi seletus: «Opetaja pojal ju-
malasõna viländ, ei piä kallis, möldr[il]
jüvvä viländ.»
Räp.

Vrd. 7105. Möldri sead ning junkru hobused
on ikka lihavad.

4882. Kõrtsimilhi latsõ ja möldre tsia
ollev kõge halvemba looma.

6855. Moonakate lapsed ja veski sead on
julged.

4338. Koolmeistre latse ehk kõrtsi tsia.

14743. ÕPETAJA, KIKAS JA PENI
ELÄVÄ SUUST — 18 v. 19(24) var.

A₁. Papp ja pini saava keele pealt süv-
vä.
Se — 1 var.

A₂. Papp omma' piniga velidse': mölõba
saava' keele päält süvvä', ja ahvõ-
kant ka viil sinnäke'.
Se — 1 var.

*

B. Kuer, kukk ja kubjas tienivad suuga
leiba.

Rak — 1 var.

C. Kolm luuma om, kes keelege tiinve
omale leibä: kukk, koer ja kooliõpe-
te.

Hel (Tanning) — 1 var.

D₁. _____*

* elavad (trükised)

Mihkila-Parlo-Viidadepp I: 115, Viid. 110;
Kam — 1(3) var.

D₂. Kukk, koer ja kirikhärrä saavad suu
eest süüa.

Hlj — 1(2) var.

E₁. Opetaja ja kikas eläse keele päält.
Vas — 1 var.

E_{2a}. Kikas ja kirikhärra toitva ennest kee-
lege.

Hel — 1 var.

b. Kukk ja kirikhärrä toidave ennäst
keelega.

Trv — 1(2) var.

E₃. Kukk ja papp tienivad suuga leiba.
Rak — 1 var.

*

F. Kukk ja köster saavad kõri eest süüa.
Rap v. Mär (Poom) — 1 kuni 2(2) var.

*

G₁. Kikas elas ka keele päält.
Kan — 1 var.

G₂. Kukk saab süüa laulu eest.*

* laulu (Norm.)

Norm. 79; Khk — 1(2) var.

*

Ha. Kikas saab laulu eest, inimene töö
eest.

Puh (Arak) — 1 var.

b. Kukk saab leiba laulu eest, inimene
töö eest.

Hää (Mäesalu) — 1 var.

c. Kukk saab süia laulu eest, inimene
töö eest.

Hää (Mäesalu) — 1 var.

Vt. 2131 B.

*

- I. Kukk suab oma laulu iest, poiss suab pillimängü iest.

Th. Saare seletus: mõeldakse suhteid naissooga.

Khñ — 1 var.

- J. Kukk saab ikka süüa laulu eest ja kana saab krõpsu kuke kääst.

Kul (Samet) — 1 var.

Vrd. 5891. Iga lind saab oma laulu eest süüa. 1172. Heigo usus kerkherra juttu ja kikka kirmist.

4470. Ainult kukk ja kõster laulavad targa peaga.

14744. MIDA ROHKEM ÕPETAD, SEDA HULLEMAKS LÄHEB — 1?(2) var.

E MVH 83.

14745. ÕPETA HUNDI POE[G]A ESITEKS MURDMA — 1 v. 2(27) var.

a. ————— *

* esite (Helle, Hupel, Poromenski), esiti (KAH)

* Helle 349, Hupel 113, Poromenski EGr. 209, Stein 48, Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 573, KAH EKAl 156 — 1(12) var.

*
Õppeta hundi poega esiteks mardma, kui lüpe tarff
man cinea nigt erfi letera. (doce lupi pullum prius discerpere.)

- b. Õpeta hundi poega mardma.

Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 573, E 65, E² 35 ja 98, Nurmik II 176, Nurmik III 96, Norm. 216, EKMS I 207 — 1?(15) var.

Vrd. 8567. Pini poig mõist ilma opmataki hauku nii hammusta.

14746. ÕPETA SEALE MURU TUHNI-MIST! — 1?(12) var.

Stein 48, Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 573, E 65, E² 35, Norm. 216, EKMS I 207; ?Tt (Kreutzw.).

14747. ÕPETUD MEES, ÕPETUD VARAS — 1(3) var.

Vil (R. Kallas v. anon.).

14748. KEDA ÕPETUS JUHATAB, SEDA NUHTLUS EI SUNNI* — ?(9) var.

* t e d a p r o s e d a (Minuth EMr Kal.)

Minuth EMr Kal. (1817) lk-ta, Wied. 51, Kurrik SÖ 23, Kündja nr. 35 (1883) 418, Kmpm. KH 76, E 32, E² 35.

14749. ÕPETUS ON HÄRG, RUMALUS SÄÄSK — ?(5) var.

A. —————

Norm. 178; ?Jaa (Tilling) — ?(3) var. Pärit mingist vene materjali sisaldavast trükisest.

- B. Õpetus on pealik, rumalus sääsk. Mihkelson 102 — ?(2) var. Vene vs tõlge.

14750. ÕPETUS ON IVA — 1?(1) var.

EKMS IV 765.

14751. ÕPETUS ON PAREM KUI RIKKUS — ?(10) var.

Mihkelson 102, Gr. RkÖr E II 89, Norm. 178; osa käsikirjatekstide aluseks mingi tundmatu trükis. Mihkelsonil vene vs tõlge.

Vrd. 11680. Tarkus on enam kui rikkus.

7023. Hea mõistus on suur rikkus.

15124. Ülemaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoormat tuleb tarkust tunnista-da.

14752. HAKKA ENNE ÕPPIMA, KUI LÄHED ÕPETAMA — 6 kuni 7(35) var.

Aa₁. —————

Stein 17, Wied. 5, Kurrik SÖ 22, Kündja nr. 33 (1883) 392, Kmpm. KH 30, Kmpm. KLR 366, Kmpm. KLR II° 353, Möller 160/1, Norm. 178; Tt (Kreutzw.) — 1(19) var.

- a₂. Hakka enne õppima, kui lähed teisi õpetama.

Meelej. nr. 1 (1885) 5 — ?(1) var.

- b. Enne õpi ise, kui hakkad teisi õpetama.

Rõu — 1 var.

- c. Õpi enne ise, siis võid sa teise õpetada.

?Vil (Pallu) — 1?(1) var.

- d. Enne õpi ise, pärast õpeta teisi.

Rak — 1(2) var.

- B. Kes tahab teisi õpetada, see peab ise õpetatud olema.

Kod — 1 var.

- C. Et õpetada, on vaja õppida.

Norm. 178 — ?(1) var. Alustekst leidub NH nr. 83 (1951) 2.

Da₁. Ära õpeta tõisi, enne kui sa ise õpetatud oled.
CRJ KLR I⁶ 141 — ?(3) var.

a₂. Ära õpeta muid, ennegu sa ise oled õpetatud.
Malm 105 — ?(2) var.

a₃. Ära õpeta teisi, enne kui sa ise õpetatud ei ole.
Mägi 14 — ?(1) var.

b. Ära õppa tõisi, kui esi õppinu ei ole.
Krk — 1(2) var.

c. Ära õpeta teist enne, kui ise oled midagid õppinud.
Pha? (anon.) — 1 var.

Vrd. Gr. LS 178: Õpetades õpi sa, / kuis sa pead õppima.

14753. KES VEIDI OPIP, SEE VEIDI MÕISTAP — 1 var.

Vas (Saar).

14754. MÕNI ÕPIB ALEVIST LÄBI MINNES ROHKEM KUI TEINE TERVEST MAAILMAST — 3—4(14) var.

A. _____
Tõn. Täht. (1908) 37, Tõn. Täht. (1909 veebr. ja 1910 apr.), Norm. 269; ?Kam (Relli) — 1 v. 2(8) var.

Ba. Üks näeb alevis rohkem kui teine linnas.
E 88, E² 40; Saa (Söggel) — 1(5) var.

b. Üks tark täab kord alevist läbi käies rohkem ku loll, kes terve aja linnas elab.
Hää (Mäesalu) — 1 var.

14755. OPI MIDÄGE, SIS MÕISTAT SINA MIDÄGE — 1 v. 2(5) var.

a₁. _____
Marpurg 73 — 1(2) var.

a₂. Õpi midagi, siis mõistad midagi.
Norm. 178, Vih. VER 186 — ?(2) var.

b. Õpi midagi, siis võid sa midagi.
?Tln (Puusemann) — 1?(1) var.

14756. OPPIND MIES OLUVE JUOB, OPPIMATA OKSENDAB — 4(6) var.

a₁. _____*
* jooneb; oksendeleb
Kuu — 3 var.

a₂. Õppind mees õlut joob, õppimata oksendab.
E MVH 35, Päss PJs 561 — ?(2) var.

b. Õppind jooja õlle joob, õppimata oksendab.
Kad (Pruul) — 1 var.

Vrd. 14763. Õppind ikke tüe tieb, õppimata katselekse.

14757. SEENI OPIS, KUI KATS KÄTT RINDO PÄÄLE PANDAS — 1 var.

Räp (Lepson).

Vrd. 12427. Ei töö enne lõpe, kui kaks kätt rinde peale saab.

14758. Senni õpit, kuni õlgi pääl olet.

2138. Inimene õpib nii kaua, kui elab.

14758. SENNI ÕPIT, KUNI ÕLGI PÄÄL OLET — 4(5) var.

Aa₁. _____
Hel (Lepp) — 1 var.

a₂. Seni õpid, kuni õlgi peal oled.
Norm. 268 — ?(1) var.

b. Seeni opi, kui õlgi pääl.
Puh — 1 var.

B. Inimene õpib iki seni, ku õlgi pääl pannas.
Krk — 1 var.

C. Vanast saad küll, aga targas ei saa enne, ku õlgi pääle pannas.
Krk — 1 var.

Vrd. 14757. Seeni opis, ku kats kätt rindo pääle pandas.

867. Havva veere pääl saat targas, aga sis om hilda.

2138. Inimene õpib nii kaua, kui elab.

14759. ÕPI ELUST ENESEST, / TA ON TÕSI IGAVEST — u. 10(27) var.

Gr. LS 163, CRJ H I 119, Nurmlk III 313, Kmpm. EL III⁷ 59. A. Grenzstein-Piirikivi mõttesalm, mis on kirjanduse kaudu tuntuks saanud. Kirjandusest lähtunud sekundaartraditsiooni ilmsed esindajad on Nrv (õpil.), HJn, Jõe, Vig (õpil.), Hls, Pal, Trt (õpil.), Ran.

14760. ÕPI ISEENNAST TUNDMA — 1(7) var.

Beitr. XI 159, Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 573, E 65, E² 31.

14761. **ÕPI NOORES EAS, KUI SA
TAHAD VANAS EAS TARK OLLA**
— ?(11) var.

a. _____
W. Norm. UVkÖr 61, Wied. 141, Kündja
nr. 48 (1883) 573 — ?(6) var. Vene vs
tõlge.

b₁. **Õpi noores eas, kui tahad vanas eas
tark olla.**
E² 35, Kask-Vaigla-Veski I Ak 80 — ?(4)
var.

b₂. **Õpi noores eas, kui tahad vanas eas
olla tark.**
Raud VMj 220 — ?(1) var.

Vrd. Kõrber VRMK 44: **Õpi** noorel põlvel, kui
tahad targaks saada vanal eal.

14762. **ÕPITUD AMMETIT ON RASKE
MAHA JÄTTA** — 2 var.

a. _____
Rak (Lilienbach) — 1 var.

b. **Opitot amõtet ei saa maaha jättä.**
Räp (Karopun) — 1 var.

14763. **ÕPPIND IKKE TÕE TIEB,
ÕPPIMATA KATSELEKSE** — 3(5)
var.

A. _____*
* ikka; töö; teeb (trükised)
Norm. 58, EKMS II 1278; Hlj (Leetberg)
— 2(4) var.

B. **Tegija töö teekse, tegemata katselekse.**
Khn — 1 var.

Vrd. 14756. **Oppind** mies oluve juob, oppimata
oksendab.

14764. **ELA ÕPPIMISE TARVIS JA ÕPI
ELAMISE TARVIS** — 1 var.

Hps (Laipmann).

Vrd. 555. **Kui** eläd, sis õpid.

14765. **ÕPPIMINE ON VALGUS, AGA
MITTEÕPPIMINE PIMEDUS** —
?(12) var.

a. _____
Kuusik KT 200 — ?(3) var. Vene vs tõlge.

b₁. **Õppimine on valgus, rumalus pime-
dus.**
Norm. 178, Vih. VER 186 — ?(6) var.

b₂. **Õpetus on valgus, rumalus pimedus.**
Mihkelson 100 — ?(3) var. Vene vs tõlge.

14766. **IGAL ÕUEL OMA ÕHK, IGAL
POTIL OMA LÖHN** — 1 var.
Pal (Saar).

14767. **KUS ÕUVES ON PRISKE KUER,
SIIS SÄÄL ON VIRGAD NAISED**
— 1?(1) var.

?Lüg (Källo).

Vrd. 8590. Sinna peresse mine kosja, kus ram-
mus koer ja suur haopinu.

14768. **MÕNEL ÕUES SADA SILMA,
AGA OMA KODU UHTAINUSTKI**
— 1?(2) var.

EKMS I 189; ?Hlj (L. Lepp-Viikmann).

14769. **ÕUEL JA TOAL ON VEEL UKSE-
LÄVI VAHEL** — 1(5) var.

Wied. 141, Kündja nr. 48 (1883) 573, E
65.

14770. **KIS OO ÄBÄRIK SUNDIDES, SEE
OO ÄBÄRIK ELÄDES** — 1 var.

Vig (Getreu).

14771. **ÄDALHEIN ON VILJA EEST
LOOMALE SÜÜA** — 1 var.

Kuu (Hirschhausen).

14772. **ÄGE MIEL TUOB KUMME HÄDÄ**
— 1 var.

Kuu (Lindström).

14773. **ÕGAS ÄGLI JA ADRA KÜLEST
SAA AI PÖLLULÕ VÄKE** — 1 var.

Se (M. Linna).

14774. **ÄHID TEHES, ÄHID SÜÜES** —
1(2) var.

Norm. 81; MMg (Ostrat).

Vrd. 11822. Tehit teten, pohmit süvven.

14775. **KES ÄHNÄ OONDE TÄÄD, KUI
EI TIKUTA** — u. 20(24) var.

A_{1a1}. _____
Wied. 55; Se (Stein) — 1(2) var.

a₂. **Kes ähna oonde tiid, kui ähn ei ti-
kuta.***

* rähna — rähn; õõnde pro oonde; teab
(trükised)

Norm. 257, EKMS IV 195; Võn (Mootisse)
— 1(3) var.

- a₃. Kes ähnä uunde tiid, kui esi ei tikuta.
Võn — 1 var.
- a₄. Kes ähna hoonde teed, kui ta esi ei tikuta.*
* ähne; tiilap (Räp)
Kan, Räp — 2(4) var.
- a₅. Kes rähna oonde tiid, kui esi ta ei tikuta.
Plv — 1 var.
- a₆. Kes ähnä muidu uustõ tiid, kui ta esi ei tikuta.
Ote — 1 var.
- a₇. Kes ahnä uuste tiid, kui ta ei tsakuta.
Vas — 1 var.
- a₈. Kes rähna uuste tiid, kui ta ei tikuta.
Võn — 1 var.
- a₉. Kes tuu ähnä uustõ tiid, ku tä ess ei tikuta.
A. Kure seletus: «Kes sinnu muldu tähele pand, ku sa ess ei edvistä.»
Urv — 1 var.
- b. Kes ähnä urgu tiid, kui ta ei tikuta.
Ote — 1 var.
- c. Kes ähne uundõ tiid, ku esi ei liglõda.
Plv — 1 var.
- A₂. Kes ähnepoiga uunde tiid, kun esi ei liglõda.
Võn (anon.) — 1 var.
- A₃. Kes ähnä huunde tiid, ku teä esi hinnäse ei ilmuta.
Võ (Schmidt) — 1 var.
- A₄. Ega ähne kiä tiä_äi', ku eis vällä tiksuda_äi'.
Se — 1 var.
- B. Kes ähnä muidu puude putup, kui ähn esi puun ei kõkuta.
Nõo — 1 var.
- C. Kes ähnä kuuldnu mõtsa siäh, ku ragonu_s.
P. Voolaine seletus: «Näituseks ei tunne naist, kui ta endast midagi ei kõneleks.»
Lut — 1 var.
- *
- D. Ega ticalast keä ei tiäki, kui ta ei tikuta.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- E. Kes tigase pesa tikutab kui tigane esi.

TMr — 1 var.

Vrd. 13827. Vares vaagub ise oma pesa üles.
9578. Kes rebast uundõ tiid, ku pini perä lätt, siis vällä ots.

14776. KES ÄHVARDADES ÄRA SUREB, SEE PEERETADES MAHA MAE-TAKSE — 1 var.

Jõe (Pahlberg).

14777. ÄHWARDUST PELÄTAS, LUBAHUST OODETAS — 3 var.

- a. _____
Vas (Tint) — 1 var.
- b. Lubatõtto oodõtas, ähvårdettõ pelätäs.
Se (Pino) — 1 var.
- c. Ähvårduse iist hoietas, lubamise pääle loodetas.
Võ (Schmidt) — 1 var.

Vrd. 3166. Kanget ähvårdamist ärä pelga, suurt lubamist ärä looda.

14778. PEALE ÄIKEST TULEB ILUS ILM — 4 var.

- A. _____
Kuu — 1 var.
- B. Müristemese järel tuleb hee ilm.
Hii (Tikerpuu) — 1 var.
- C. Peräst kõva pikset tulep pehmitav vihm.
Vas — 1 var.
- D. Ku nuri müüdä, sis om jälle ilus ilm.
Trv — 1 var.

14779. SIIS HAKATA ÄMBRIT TEGEMA, KUI TULI KATUKSEL — 1 var.

Jõe (Koemets).

Vrd. 12153. Kui tuli juba räästas, kes siis enam kustutab.
9633. Mine siis veel riista tegema, kui sul teda tarvis on.

14780. HALL ÄMBLIK ÖNNEÄMBLIK, MUST ÄMBLIK MUREÄMBLIK — 7 var.

- A. Must ämblik toob muret.
Pha — 1 var.

B_{1a}. _____
Jäm — 1 var.

- b. Must ämblik mureämblik, hall õnne.
Kul — 1 var.
- B₂. Hall ämblik vihu all toob õnne,
must ämblik vihu all toob muret.
Kod — 1 var.
- B₃. Kui kevadel esimest korda halli ämbliku näha, siis hea õnn; kui musta, siis muret.
Sim — 1 var.
- B₄. Kui näed õhtul halli ämblikut — õnne, musta aga — muret.
Jõh — 1 var.
- Vt. 14781 D.
- C. Ämblik üldiselt: hall — õnneämblik, must — mureämblik, valge — vaevaämblik.
Sim — 1 var.
- Vrd. 5795. Näed valget liblikat kevadel esiti, siis on vaenuline elu; näed kirju — kirju elu; näed musta — murelik elu; näed kollast — kõige parem elu.
14781. KUI ÄMBLIKKU HOMMIKU
NÄÄB, SIIS TÄHENDAS HOOLT,
LÕUNA AJAL LEINA JA ÕHTA
ÕNNE — 5 kuni 7(7) var.
- A_{1a}. Homikune ämblik peab kuulutama hoolast pääva, lõunane peab tooma leinasõnumid, õhtane ämblik on õnneämblik.
Ta (Viidebaum) — 1 var.
- b. —————
Koe (Priks) — 1 var.
- A₂. Ämblik nähtud lõunal tähendab leina, hommikul hoolt ja õhtul õnne.
?Tür? (õpil.) — 1?(1) var.
- A₃. Ämblik: õhtul õnne, hom[mikul] hoolt, lõuna leina.
TMr — 1 var.
- B. Kui näed ämblikku hommiku — õnne, lõuna — leina, õhtul — õnnetust.
?Tür? (õpil.) — 1?(1) var.
- C. Õhtane ämblik tooma õnne ja hommikune õnnetust.
Iis — 1 var.
- D. Kui näed õhtul halli ämblikut — õnne, musta aga — muret.
Jõh — 1 var.
- Vt. 14780 B₁.
- Vrd. 1438. Hommiku hoolekägu, lõuna leinakägu, õhtu õnnikägu.

14782. ÄMMÄLASEVÖRGUD LAES ON
TÜDRUKU PEIGMIHE PEILID —
1 var.
Rak (Lilienbach).
14783. EGA ÄMM EI VÕI ENNE ÄRA
SUREDA, KU MINIA KÄEST EI
OLE PASKA LAKKU SAANU —
1 var.
Krk (Sarv).
14784. KUI ÄMM HEA, SIIS TÛTAR KA
HEA — 1(2) var.
a. —————
Trv (Pausk) — 1 var.
b. Ämm hea, tütar hea.
E MVH 42 — ?(1) var.
14785. ÄMMALE MINE LUMISE
JALAGA, AGA MITTE TUHKASE
SAVAGA — 1 var.
Hlj (Rehberg).
14786. ÄMM ENNEM PULMI NAERATAB,
KUID PÄRAST PULMI PEERETAB
— 1 var.
Ann (Niinemägi).
14787. ÄMM TULEB VISATA ÕHTU
HARGIGA AHJU PEALE JA
HOMMIKU ROOBIGA MAHA
TÕMMATA — 1 var.
Ta (Hildebrand).
14788. ÄMMAEIDED JA KÛPSE KAALID
ON KÕIGE PAREMAD SIIS,
KUI NAD KÛLMAD ON — 2 var.
A. —————
Vil — 1 var.
B. Kaks asja on ainult siis head, kui nad külmad on: ämm ja küpse kaalikas.
Vän — 1 var.
14789. KUST KÕIK ON ÄRA VÕETUD,
SEAL TÛHI KOHT ON JÄRELE
JÄÄNUD — 1 var.
Hil (Tikerpuu).

14790. PAREMB ÄRÄ VÖTTA KUI
MANU PANNA — 1 var.

J. Tammemäe seletus: «Kui midagi riistu teed, siis tee parem vähe suurem kui pisem.»

Ote v. San.

14791. ÄRGITEMINE EI TAPA —
1 v. 2(4) var.

A. _____
Hel (Laugaste) — 1 var.

B. Ei ähvardamisest keegi sure.
Loorits Vrp 65; ?Hls (Jung) — 1?(3) var.

Vrd. kk: Ei ma su ähvardamisest ei sure (Helle 328).

14792. KES ON ÜÖSEL TRAGI, SIE
PÄIVÄL KA TRAGI — 1?(1) var.
L. ?Lüg (Källo).

14793. KES ÖÖSEL VALVAB, SEE NÄEB
VARAST — 1?(1) var.
?Saa (Söggel).

14794. KIS ÖÖ OTSA ÄKKE OTSAS
MAGADA VÖIB, SEE VÖIB
KODUVÄIKS MINNA — 1 var.

E. Poomi seletus: «Koduväi peab kõik kannatama, mis naesevanemad teevad ja ütlevad, eks see ole nagu äkke otsas magamine.»

Rap v. Mär.

Vrd. 2277. Parem istu linaharja otsa kui koduväime koha pääl.

14795. KOS ÜÜ, SIÄL ASE; KOS PÄÄV,
SIÄL PAIK — 1 var.

Kod (Tanning).

Vrd. 14521. Kus õhtu, seal õõmaja.

14796. MIS SA ÖÖSE EI NÄÄ, SEDA
VÖID SA PÄÄVA NÄHA — 1(3) var.

Pha? (anon.).

14797. MITU ÖÖD SOOJA EHK KÜLMA
ENNE MAARJAPÄEVA, NII MITU
NÄDALAT SOOJA EHK KÜLMA
ENNE MIHKLIPÄEVA — 1(2) var.
Hlj (Lauk).

14798. ON ÖÖD UNETA, SIIS TÖÖD
ELUTA — 1 var.

Vai (Russmann).

Vrd. 12896. Uneta ööd ei vähenda tööd.

14799. ÖÖ EES, SURM SELJA TAGA —
u. 65(102) var.

Aa. _____*

* üü (Vän, Krk, Hls, Trv, KJn, TMr, Nõo); iis (KJn, SJn, Rõn), iin (TMr, Nõo, Ote), een (TMr, Ran, Ote), ehen (PäL, VIL), ihen (Krk, Trv); seila (Jür), sella (Aud, Vän, Krk, Hls, Tfv, SJn, KJn, TMr), sellä (Krk, Trv, VIL), sällä (Nõo, Ran, Rõn, Ote); takan (Nõo, Ote), takka (Rõn)

M. Sarve (Krk) seletus:

«Sedä ei tää, mis ehen om»; P. Alvre (Vil) seletus: «Öeld. inimese elu kohta»; P. Tammepuu (Lai) seletus: «Surma tulekut ei tea keski».

Wied. 139, Kündja nr. 48 (1883) 572, Meelej. nr. 26 (1887) 206, Laakm. ER Kas. Kal. (1892) 20, E 63, E² 17, Puus. KKH I⁷ 7, Norm. 207, EKMS III 952 ja IV 818; Kad, VMr, Koe, Ann, Tln (Keller), Jür, HMd v. Ris (Treumann), Sa (R. Kalas), Pä, Vl, Ta, Tt (anon.) — u. 55(90) var.

b. Öö ees ja surm sella taga.
Saa — 1 var.

c. Üü om ehen, surm sellä taga.
Trv — 1 var.

d. Öö on ees, aga surm on selja taga.
TMr — 1 var.

B. Üks öö ees, viis surma selja taga.
Saa (Söggel) — 1 var.

C. Homme ees, surm selja taga.
Kod — 1 var.

D. Huome üö taga, surm seljä taga.*
* homme (trükised), hoome (Kuu); öö (trükised; Kuu); selja (trükised), selje (Kuu)
Norm. 207, EKMS III 951; Kuu — 3(5) var.

E. Hoome öö taga, surm mää taga.
Pöi — 1 var.

F. Elu ees, surm selja taga.
Hls (Riiet) — 1 var.

Vrd. 1435. Homme veel ees, surm ka ees.
6461. Meelekene mere takan, surmakõnõ sääl takah.
1466. Homme päev öö taga, ülehomme mäe taga.

14800. **ÕÕ EP OLE KELLEGI SÕBER** — 2(36) var.

A. _____ *

* ei ole (Marpurg, Stein, Wied., Kündja, KAH, E, E², Muuk-Mihkla, Norm., EKMS); sõbr (Wied., Kündja)

* Helle 349, Hupel 113, Marpurk 71, Poromenski EGr. 208, Körber VRMK 38 ja 63, Stein 49, Wied. 139, Kündja nr. 48 (1883) 572, KAH EKA1 156, E 63, E² 17, Muuk-Mihkla I 101, Norm. 45, EKMS IV 818 — 1(35) var.

*

*Dep ol kellegi sõbber, die Nachtficht Jedermans
Freund. Psalm 23, 4.*

B. **Pimedus ei ole kellegi sõber.**

Amb — 1 var.

Vrd. Körber VRMK 46: Õõaeg pole kellegi sõber (prantsuse vanasõnade peatükis).

14801. **ÕÕ KOOLES, EGA KÕTT EI KOOLE** — 7(10) var.

a₁. _____ *

* üü; koolõs — ei koolõ (Räp)

D. Lepsoni (Räp) seletus: «Õhtasest sõõgist.»

Võn, Ote, Räp — 3 var.

a₂. **Õõ kooles ära, ega kõtt ei koole.**

Vas (Jakobson) — 1 var.

a₃. **Üü kooles ära, ent kõtt ei koole.**

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₄. **Üü koolõs ar, kõtt koolõ õi kohegi.**

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. **Õõ sureb, aga kõht ei sure.**

M. Martinsoni seletus: «Õeldakse õhtuse kehva kõhutäie puhul trööstiks.»

Norm. 158, EKMS II 1245 ja IV 25; Hää — 1(4) var.

14802. **ÕÕL ON ÜHEKSA ILMA** — 1(3) var.

Meelej. nr. 15 (1885) 66.

Vrd. 14803. Õõl üheksa poega, päeval mitu mõtet.

14803. **ÕÕL ÜHEKSA POEGA, PÄEVAL MITU MÕTET** — u. 140(261) var.

A₁a₁. **Õõl on üheksa poega.***

* üül (Kuu), üül (Krk, Hel, Trv, Pst,

Vil, Trt, Kam, Ran, Ote, San, Urv, Rõu, Plv, Vas, Se); oo (Pär), om (Krk, Trv, Pst, Kam, Ote, San, Urv, Rõu, Plv, Se), um (Rõu, Vas), ommõ (Se); õheksa (Pai, PJg), ühüksä (Kuu), ühessa (Pär, SJn, Võn), ütese (Krk), ütesse (Hel, San, Rõu), ütessa (Trv, Pst), ütessä (Kam, Urv, Plv), ütesä (Kam, Ote, Rõu, Se), ütessa (Ote, Vas), ütsä (Ran); poiga (Kuu, Krk, Hel, Trv, Pst, Võn, Kam, Ran, Ote, San, Urv, Rõu, Plv, Vas, Se) Meelej. nr. 23 (1887) 181, Vlg. Lisal. nr. 25 (1889) 200, Kmpm. KH 6, Kmpm. KLR 91, Kmpm. KLR I 98, Kmpm. KLR II° 33, Kmpm. EL II° 36, Grossschmidt ABDr 9, Tõn. Täht. (1911 jaan.), Plmp. EKik II 20, Jänes-Parlo 7; Lüg, VJg, Ann, Kuu, Pld (õpil.), Vig, Põl, PJg, Pär, Krk, Vil, KJn v. San (Orgussaar), SJn, ?Pai (Karro), Äks, Trt, Tal, Urv, Rõu, Vru, Plv, Se, Tt (anon.) — u. 50(111) var. Mitmetes lugemikes (Reiman EK II 33 jt.) J. Liivi «Varju» 8. ptk. motona.

a₂. **Õõl oli üheksa poega.***

* õheksa (Rõn)

?Pai (õpil.), Rõn (õpil.) — 1 kuni 2(2) var.

a₃. **Õõl üheksa poega.***

* üül (Pst, Nõo, Se); ütese (Krk, Se), ütessa (Pst, Se), ütessa (Hls, Trv, Ran, Ote, Rõu), ütessä (Nõo), ütesse (Pst), ühessa (Hls); poiga (PäL, Trv, Pst, Nõo, Ran, Ote, Rõu, Se)

Post. nr. 47 (1887) 3; Saa, PäL, Trv, Trv v. Rõu (Siipsen), Pst, Vil, TMr, Elva, Nõo, Ran, Ote, Vas v. Se (Sandra), Se — 25(30) var.

a₄. **Üül õks ütesä poiga.**

Se — 1 var.

a₅. **Õõl on vahest üheksa poega.**

Vil — 1 var.

a₆. **Õõl vahest üheksa poega.**

Vil — 1 var.

b. **Üül ütsä puja.**

Kan — 1 var.

c₁. **Ühel õõl on üheksa poega.***

* üül (San); üttel (Rõn), üteli (Ote, San); om (Rõn, Ote, San); ühessa (Pär), ütessä (Rõn, Ote), ütessa (Ote), ütesse (San); puega (Krk), poiga (Rõn, Ote, San)

Pär, Krk, Trv, Rõn, Ote, San, Plv, As (Kuusik) — 9 var.

- c₂. Ühel ööl üheksa poega.*
 * ütēl (Krk, Nōo); üül (Krk, Kod, Nōo); ütēse (Krk), ütēssa (Nōo), üheksä (Kod); poiga (Krk, Nōo)
 Vig, Krk, Pst, Lai, Kod, Nōo — 8 var.
- d. Ära usu ööd, ööl on üheksa poega.
 Hel — 1(3) var.
- A₂. Ööl on seitse poega.
 Jung 26 — ?(1) var.
- A₃. Üül on mitu poiga.
 Kam — 1 var.
- Ba₁. —————*
 * üül (Vil, Rõu, Se); üheksä (Vil), ütēssa (Võn, Rõu), ütēssä (Se); poiga (Võn, Rõu, Se); pääval (Võn, Rõu, Se); mito (Se); mõtõt (Rõu, Se)
 Wied. 139, Meelej. I: 4 (1878) 198, Kündja nr. 48 (1883) 572, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2, Ol. Lisa nr. 11 (1888) 167, Is. Kal. (1904) 203, E MVH 16, E 63, E² 17, Raud VMj 220, Norm. 45 ja 213; Hlj, Amb, Vil, MMg, TMr, Võn, Rõu, Se — 8(39) var.
- a₂. Ööl on üheksa poega, päeval mitu mõtet.
 Kmpm. Klr II² 45, Huvit. I² 47, EKMS IV 818; Kad, Rõu — 2(15) var.
- a₃. Üül om ütēssa poiga, päeval mitu mõtet.
 Rõu — 1 var.
- b. Ööl üheksa poega, päeval mõnda mõtet.
 E² 17 — ?(1) var.
- c. Ööl ühessa poega, pääval seitse mõtet.
 Plt — 1 var.
- d. Ööl üheksa poega, päeval kümme mõtet.*
 * ütēsa; poiga; päival; mõtet (Vas v. Se)
 Plt, Vas v. Se (Sandra) — 2 var.
- Ca. Üül ütēsä poiga, päiväl mitu miilt.*
 * ööl; ütēsa; pääval; meelt (Vas)
 Vas, Vas v. Se (Sandra) — 2(3) var.
- b. Ööl om ütēsa poiga, päival kümme meelt.
 Vas — 1 var.
- Da₁. Üül ütēsse poiga, päeväl säedse tüdärd.
 Hel — 1 var.
- a₂. Ööl üheksa poega, päeval seitse tütart.
 Ol. Lisa nr. 11 (1888) 167, Is. Kal. (1904) 203, Reinhold Kal. (1912) 11, E MVH 16, EKMS IV 818 — ?(7) var.
- a₃. Ööl on üheksa poega, päeval seitse tütart.
 Kod — 1 var.
- b. Ööl on üheksa poiga ja täis tosina tütri.
 Rkv (Aug. Krikmann) — 1 var.
- E₁. Üül ütēssa poiga, kanal kaits loksi.
 Trv — 1 var.
- E₂. Üül um ütēsä poiga, pääval kats ainukõst.
 Plv, Rāp — 2(3) var.
- F. Ööl [üheksa] poega, päeval palju lapsi.
 Pal — 1(2) var.
- G. Üül om ütēsä poiga, pääväl kats-tõist last.
 Se — 1 var.
- H. Ööl on üheksa poiga, kümnes kutsigas kaasas.
 VNg (Aug. Krikmann) — 1 var.
- I. Ööl üheksa poega, päeval viis venda.
 Hls (õpil.) — 1 var.
- J. Üül ütēsä tütart, pääväl palju poigõ.
 Rõu — 1 var.
- K. Ööl ühessa poega, päeval päitspea vaskake.
 Trv — 1 var.
- La. Ööl on üheksa poega, päeval kümme külalist.*
 * om; ütēse; poiga; päeväl; külalist
 Krk — 2 var.
- b. Üül ütēse poiga, päeväl kümme külalist.
 TMr — 1 var.
- M. Ööl üheksa poega, päeval kümme silma.
 Trt — 1 var.
- N. Ühel ööl üheksa poega ja sügisel ööl öeldakse olema üheksakümmend üheksa poega.
 Kad — 1 var.
- Vt. 11403 H.
- O₁. Üül olna ütēsä poiga ja päivä ei võena enne kitta, ku ta loojan om.
 Nōo — 1 var.

O₂. Ära kiidä päevä enne kui õhtu: üül üheksä poega.

Kod — 1 var.

Vt. 3750 I₁—I₂.

P. Ühel pääval mitu mõtet.

Kuu — 1 var.

Vrd. lh Laug. EVsd XXXV 2.

Vrd. 14812. Üül [üheksa] jakko, päival [kaheksa] jakko.

14802. Ööl on üheksa ilma.

14804. ÖÖ ON POISSMEESTE PÄEV — 1 var.

Kei (Põldvere).

Vrd. 4724. Kuu on poissmeeste päike.

14805. ÖÖ ON VARGA VARI — 1 kuni 8(38) var.

Aa₁. —

Stein 49, Wied. 139, Kündja nr. 48 (1883) 572, Meelej. nr. 23 (1885) 125, Sak. Lisa nr. 22 (1888) 2, Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71, E 63, E² 17, Norm. 138, EKMS IV 428 ja 818; ?Vig (Eisen), ?Hls (Jung), ?SJn (Mikkor), Tt (Kreutzw.) — 1 kuni 4(34) var.

a₂. Öö on ikka varga vari.

?Tös (Öövel) — 1?(1) var.

b. Pime üü on varga varjupaik.

?Kod (Lindvere) — 1?(1) var.

B. Üö on varga sebra.

?Kuu (Lindström) — 1?(1) var.

C. Pimedus on varga sõber.

?Rid (Hliemägi) — 1?(1) var.

Vrd. kk: varga vari olema 'öö olema' (Krk).

Vrd. 13739. Varas otsib öö hõlma alt varju.

14806. ÖÖ PEALE VÕERAS AUS — 1 var.

Põi (Undritz).

Vrd. 14528. Öhtat vastu on võõras ausam.

14807. ÖÖSEL VIRK, PÄEVAL LAISK — 1 var.

Sa (Mägi).

Vrd. 14824. Öötööle usinakene, päevatööle hiljukene.

14808. ÜKSKI ÖÖ EI OLE ILMA TÄHETA — 1?(16) var.

a. —

Gr. SKÖ II 40, E² 17, Norm. 267, EKMS IV 758 — 1?(13) var.

b. Ükski öö ei ole tähtedeta.

Reiman EK I 278 — 1?(1) var.

c. Ei ükski öö ole tähteta ega ükski lammast villata.

?Plt (Luu) — 1?(2) var.

14809. ÜLE ÖÖ TULEB HEA NÕU — 1?(4) var.

a. —

Körber VRMK 46 (rubriigis «Prantsuse keele targad sõnad»); ?Tln (Pusemann) — 1?(3) var.

b. Üle üü tule tõõne nõu.

?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vrd. 956. Heä nõu tuleb ootamata.

14810. ÜLE ÖÖ TULEB ÖNN — 1?(1) var.

?Vil (Leoke).

14811. ÜÖ MAGAB MAKSULLAGI* — 2 var.

* öö

J. Eskeni seletus: «Ööltä siis, kui õhtul sõõmata magama heideta.»

Kuu.

14812. ÜÜI [ÜHEKSA] JAKKO, PÄIVAL [KAHEKSA] JAKKO — 1(2) var.

Plv (Tobre).

Vrd. 14803. Ööl üheksa poega, päeval mitu mõtet.

14813. ÜÜ PIKK, PERRÄ AND — 1 var.
Se (Pino).

14814. TULEB ÖÖPIK LEHTIS METSA, TOOB TA VILJA-AASTA, TULEB TA RAAGUS METSA, TOOB NÄLJA-AASTA — 2 var.

a. —

Pil (Kuldkepp) — 1 var.

b. Tuleb ööpik raagus metsa, toob ta nälja-aasta, lehtis metsa — vilja-aasta.

Pil (Kuldkepp) — 1 var.

Vrd. 14818. Ööpik lehtimata metsas, kerged vihud varda otsas.

4915. Kui kägu tuleb vitsa, siis vilja; kui urba, siis ohtu; kui lehte, siis leiba.

14815. ÖÖBIK EI ELA LAULUST —
1(9) var.

- A. _____
Norm. 152; ?Ote (Kroon) — ?(4) var.
- B. Inimene ei ela tuulest ega ööbik laulust.
Norm. 152, EKMS IV 22; TMr (Viidebaum) — 1(5) var.
- Vt. 550 D.
- Vrd. Kuusik KT 208: Öpikku valmidega ei toideta.

14816. ÖÖBIK LAULAB ÖÖLAULU, KULDNOCK LAULAB KOIDULAULU, LÖÖKE LAULAB LOUNALAULU — 1 var.

- Mär (Mõtas).
- Vrd. 6124. Lööke toob lõunasooja, pääsuke toob päevasooja, ööbik toob öösooja.

14817. ÖÖBIK MÖTSAN, UNI VARNAN — 1 var.

- Trt (Siil).
- Vrd. 1183. Hainaaigu pandas uni nagla otsa.

14818. ÖÖPIK LEHTIMATA METSAS, KERGED VIHUD VARDA OTSAS — 2(29) var.

- a. _____
Neus II 235, Stein 49, Wied. 139, Kündja nr. 48 (1883) 572, Ol. Lisa nr. 11 (1888) 172, Vlg. Lisal. nr. 9 (1890) 71, Is. Kal. (1904) 208, Reinhold Kal. (1911) 5, E MVH 18, E 63, E² 100, Norm. 48, EKMS I 612 ja III 378 — 1(27) var.
- b. Sisask lehetä mõtsan, kõrge viho var-da otsan.
Laakm. Mr Kal. (1863 apr.) — ?(1) var.
- c. Ööbik lehetä metsas, kerged vihud rehe all.
Tln (Jurjev-Kallus) — 1 var.
- Vrd. 14814. Tuleb ööpik lehtis metsa, toob ta vilja-aasta, tuleb ta raagus metsa, toob nälja-aasta.

14819. ÖÖPIK TULEVAT SIIS VÄLJA, KUI TA ENNAST TOOMINGA-LEHTEDESSE ÄRA PEITA SAAB — 1 var.

- Vil (Nigul).
- Vrd. 12039. Ku toomelehed hiirekõrva suurutse om, hakab kiriküüt laulma.

14820. KES EI SALLI ÖÖKULLI, SEE SALLIB ROTTA JA HIRESID — 1 var.

Vig (Saalist).

14821. ÖÖKULL JA KOI PELGAVAD PÄÄVAVALGUST — 1?(14) var.

- a. _____*
* päeva- (trükised)
Stein 49, Wied. 139, Kündja nr. 48 (1883) 572, E 63, E² 102, Norm. 252; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(11) var.
- b. Öökull ja koi kardavad päevavalgust.
Tõn. Tähts. (1911 märts), Raud VMj 220 — ?(3) var.

14822. EGA ÖÖMAJA KEEGI SELJAS KANNA — 6(9) var.

- Aa₁. _____
Mus — 1 var.
- a₂. Ega öömaja keegi seljas ei kanna.
Põi — 1 var.
- a₃. Ega üömaja kanna kiegi seljäs.
?Lüg (Källo) — ?(1) var.
- a₄. Öömaja ei kanna keegi seljas.
EKMS III 1251 — ?(1) var.
- b₁. Öömaja ei kanna keegi seljaga.
EKMS III 1251 — ?(1) var.
- b₂. Öömajja kannaj kiäki säläga.
Norm. 198 (< Se) — 1 var.
- B. Ega öömaja kotiga kaasas kanta.
Emm — 1 var.
- C. Öömaja peab ikka saama, ega keegi öömaja saa kaasas kanda.
Kuu — 1 var.
- D. Liiti ep kanta seljas, öömaja ka met-te.
Mus — 1 var.
- Vrd. 266. Ega amet ei ole sälän kanda.

14823. ÖÖMAJA ON JUMALA PÄRALT — 9(12) var.

- Aa. _____*
* pärast (Wied.)
Sannumetoja II (1849) 2 ja 13, Wied. ESSr 566/7; Pär (Kampmann), Tt (Vestr.) — 3(5) var.
- b. Eks üümaja ole jumala päralt.
Vän — 1 var.

- B. Üümaja om jumala perält, hobese põhk om oma käest.
Hel — 1 var.
- Ca. Öömaja jumala pärast, peretütar raha pärast.
VJg, Amb — 2(3) var.
- b. Peretüdruk on raha pärast, aga öömaja on jumala pärast.
Kad — 1 var.
- D. Öömaja jumala pärast, peretüdruk hinna pärast.
Jür — 1 var.
14824. ÖÖTÖÖLE USINAKENE PÄEVA-TÖÖLE HILJUKENE — 1(14) var.
- a. _____
Wied. ESSr 1180 ja 1264, Wied. 139, Ol. Lisa nr. 11 (1888) 167, Is. Kal. (1904) 203, EKMS II 809; Mih (Glanström) — 1(13) var.
- b. Öötööle usinakene, päevatööle kasi-nakene.
Reinhold Kal. (1912) 11 — ?(1) var.
Vrd. 14807. Öösel virk, päeval laisk.
14825. ÜÜVANNU TUND ÜSÄ JA PÄÄVÄVANNU PÄHITSE — 2 var.
- a. _____
vannu = vanune
Urv (Seen) — 1 var.
- b. Öövanune laps tunneb üsja, päeva-vanune päetsi.
Trv v. Rõu (Siilpsen) — 1 var.
14826. ÜHEHAARULINE ÜLES OTSIB, KAHEHAARULINE ÄRA KAUTAB, KOLMEHAARULINE KODU AAB — 3 var.
- Aa. _____
J. Ploompuu ja H. Rebase seletus: karja-vitsa kohta.
Kuu — 1 var.
- b. Kaheharaline vits kaotab ära, kol-meharaline toob koju, ühepiugane otsib üles.
Kuu — 1 var.
- B. Kaheaarikane kautab karja.
Hlj — 1 var.
14827. ÜTEKÖRRAGE SÖÖMA, ÜTSI-KATSI MAGAME — 1 var.
- Krk (Sarv).
Vrd. 14868. Ühtaegu süöma, üksi-kaksi tüüle.

15095. Ütsi-katsi sööma, ütekörrage tüü.
15092. Üksi hea süüa, kahekesi hea ma-gada, hulgel hea tööd teha.

14828. ANNA ÜHEKSALE HIRMU, KÜMMES KUULEB ARMU — 1 var.

Kad (Pruul).

14829. KUHU ÜHEKSA MEEST KÜLVA-VAD, SEAL EI KASVA ÜHTEGI, AGA KUS ÜKS MEES KÜLVAB, KASVAB IGA IVA — 1(7) var.

A. _____
Wied. 76, Kündja nr. 38 (1883) 455, EKMS I 532 ja IV 837 — 1(4) var.

B. Kuhu üheksa meest külvavad, ei kas-va ühtegi.
Einer EKÖ⁴ 70, E² 70; ?Tt (Eisen) — ?(3) var.

14830. KUI ÜHESSA ÖÖD ENNE JA ÜHESSA ÖÖD PÄÄLE VANA MAARJAPÄEVA ÜHTEJÄRGI ÖÖKÜLM ON, SIS TULEJA SOE KEVADI — 1 var.

Hää (Mäesalu).

Vrd. 4393. Siis on korralik talv, kui kevadi-se maarjapäeva ees on [üheksa] ööd-päe-va külma ja järel [üheksa] ööd-päeva kül-ma.

14831. PAREM MINE ÜHEKSA VERSTA ÜMBREST, KUI ÜHTE ÖIENDEMA HAKKAD — 1 var.

Rõu (Leegen).

14832. PAREM [ÜHEKSA] POEGA KUI [ÜKS] TÖTAR — 1(3) var.

Sa? (anon.).

14833. PAREM ÜHEKSA SÕPRA KUI ÜKS VAENLANE — 2 kuni 3(11) var.

a. _____
E 68, E² 30, Kask-Vaigla-Veski I Ak 14; ?Vig (Aitsam), VI (Kuuben), Plv (Tamm) — 2 kuni 3(9) var.

b. Parem ütessa sõpra kui üts viha-meel.
?Plv (Huik) — ?(1) var.

- c. Parem kümme sõbra kui üks viha-mees.

Sannumetoja IV (1851) 75 — ?(1) var.

Vrd. 14916. Parem üks sõber kui kümme vaendlast.

**14834. PAREM ÜHEKSA SÖRMEGA ISA
LEIBA SÜÜA KUI KÜMNEGA
KROONUKUUBE KANDA —**
1(7) var.

E 68, E² 79, Norm. 130, EKMS III 1025;
Saa v. Hls (Söggel).

**14835. SENI ÜTESSA KÖNELDA, KUI
ÜITS VÖTMATA —** 5 var.

Aa. _____

Pst — 1 var.

- b. Sõnis [üheksa], kuni [üks] saamata.
M. Kielase seletus: abielluja kohta.

SJn — 1 var.

- c. Seni ühessa iki, ku üits viil kähen ei ole.

Hls — 1 var.

- d. Sõni ikka üheksä, kui ühe suab.

Khn — 1 var.

- B. Otsi ütte, seeni kui sa ütessä kätte saad.

Ote — 1 var.

**14836. ÜHEKSA AMETIT, KÜMNES
NÄLG —** u. 140(254) var.

- A₁a. Kui taluinimesel ütessa ametit, sis om kümnēs nälǵ.

Võ-Se (Stein) — 1(4) var.

- b. Kui taluinimesel üheksa ammetit, siis kümnēs nälǵ.

Wied. 83, Kündja nr. 40(1883) 478 — ?(3) var.

- A₂a. Kui kellelgi ütessa ametit, siis om kümnēs nälǵ.

Stein 34 — 1?(2) var.

- b. Ku mehel om ütesä aamõtit, sis kümnēs om nälǵ.

Se (J. Ilvik) — 1 var.

- c. Kel ütesa ametid, sel kümnēs nälǵ.

Vas (Saar) — 1 var.

- d. Kellel ütese ametid, siis kümnēs om nälǵ.

Krk — 1 var.

- e. Kes üheksa ametit peab, sellel on kümnēs nälǵ.

Rõu (Leegen) — 1 var.

- A₃a. Kel kümme ametit, sel ütstõistkümnēs nälǵ.

Puh (Arak) — 1 var.

- b. Kel korraga kümme ametit käes, sel tihtipeale üheteistkümnendaks nälǵ.

Hls (õpil.) — 1 var.

B₁a. _____*

* üeksa (Vai), ühiksa (Hlj), ühiksä (Kuu), ühüksä (Kuu), ühüssä (Vig), ühes-sä (Vig), ühessa (Mih, Aud, SJn, Ksi), õhessa (Hää), õheksa (Vil), õhjesja (Hls), ütessa (Hls, Trv, Nõo, Võn, Ran), ütesse (Hel, Trv, Pst), ütessä (Võn, Kam, Ote, Rõu, Räp), ütesa (Pst, San, Har, Rõu), ütesä (Kam, Ran, Rõu, Plv, Vas, Võ), ütese (Se), ütsä (Ran); ammetit (Stein, Wied., Kündja, Malm, Gressel; Vai, Hlj, Kad, Rak, Sim, Ann, Tür, Kuu, Kei, Rap v. Mär, Vig, Hls, Krk, Pst, Võn, Se, Tt), ammeti (Jõh, Lüg, Kuu), ammatit (Hls, Har, Rõu), amatid (Saa, Trv), amõtit (Ote, Plv), aamõtit (Kam, Rõu, Se), aametid (Rõu), aama-tid (Se); kümmes (Vi)

Stein 64, Wied. ESSr 657, Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21, Malm 2, Gressel (1884) 46, Vig. Lisal. nr. 17 (1890) 136, Kangur ABDr (1891) 25, Sõõt Pa (1898) 5/6, Sander I 68, Tõn, RP 21, E 87, E² 69, Muuk-Mihkla I 59, Huvit. V Lisa 17, Norm. 101, EKMS I 138; üleskirjutusi üle maa — u. 125(195) var.

- b₁. Üheksa ammetid, kümmes on nälǵ.

Hlj — 1 var.

- b₂. Ütesä ammatit, kümnēs om nälǵ.

Har — 1 var.

B₂a. Viis ametit, kuus nälǵa.

* Helle 360, Hupel 119, Beitr. XI 150, Čelak. 220, Poromenski EGr. 227, CRJ UAr 33, Meelej. nr. 9 (1879) 434, Norm. Cl. 32 — 1(20) var.

*
~~Viis ammetit, kuus nälǵa, vierzechen Handwerck, fun-jehen Unglüt.~~

- b. Viis ametit, kuues nälǵ.*

* ammetit (Lindf., Wied., Kündja, Körber), amõdit (Rõu); kuuves (Rõu) Lindf. (1856) 56, Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46, Körber Uus ABDr 11, KAH EKAl 160, Sander I 68, Raud VMj 219, Jürjens 33; Hel, Rõu — 2 v. 3(10) var.

- B₃. Viis ametid, seitsmes nälǵ.

?Trv (H. Kallas) — 1?(1) var.

C. Üheksa ametit, kümnes nälg, ühe-teistkümnes võlg.

Rei (Mirov) — 1 var.

D. Viis ammetit, kuues kehvus.

Stein 69, Wied. 209, Kündja nr. 4 (1884) 46; ?Tt (Kreutzw.) — 1?(6) var.

E. Üheksa tööd, kümnes nälg.

?Kei (õpil.), Mus (F. Miller), ?Khk (Simon), Hls (Riet) — 2 kuni 4(4) var.
Redaktsioonide B — E kõnekäänulisus tõenäoline.

Vrd. kk: Sel on kua üheksa ammetit ja kümnes nälg (Iis).

14837. ÜHEKSA HUNTI, ÜHED JÄLJED — 1 var.

Plt (Kukk).

Vrd. 10796. Kos susi, sääi jäle.

14838. ÜHEKSA IGATSEVAD, AGA ÜKS OSTAB — 1 var.

Vil (Takk).

14839. [ÜHEKSA] KORDA LÄHEB ÕNNEKS, [KÜMNES] VIIB VÖLLA — 1?(1) var.

?Vig (Eisen).

Vrd. 14888. Kui üks kord läheb õnneks, tahad üheksa veel.

14840. ÜHEKSA KORDA MÖTELDA, ÜKS KORD TEHA — 4(12) var.

A_{1a}. _____

E² 59, Norm. 64 ja 229, Vih. VER 186, EKMS I 338 ja III 1215; Pst — 1(8) var.

b. Üheksa kord mõtle, üks kord tee.
Ote — 1 var.

A₂. Kümme korda mõteldud, üks kord tehtud.
Plt — 1 var.

B. Üheksa kord mõtle ja mõõda, aga üks kord tee.
Rõn — 1(2) var.

Vt. 14841 F.

Vrd. 14852. Ütesä kõrd kae', üts kõrd til'.
14843. Üheksa kord mõtle, üks kord ütle.

14841. ÜHEKSA KORDA MÕÕDA, ÜKS KORD LÕIKA — u. 40(45) var.

A_{1a1}. _____*

* ühikse (Kuu), ütessä — üits; kõrd (Kam), kerda (Kuu); mõeda (Vig, Põi); leiga (Põi), leika (Kuu)

Norm. 229, EKMS I 338; Kad, Sim, Kuu, Vig, Põi, Äks, Nõo, Kam, Ote — 12(14) var.

a₂. Üheksa korda mõõda, ühe korra lõika.*

* üeksa; kõrda — kõrra

Lüg — 2 kuni 4(4) var.

a₃. Üheksa kõrd mõõda ja üks kõrd lõika.

Jõh — 1 var.

a₄. Mõeda üheksa korda, lõika üks kord.

Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.

b. Üits kõrd lõika, ütesa kõrda mõõda.

Nõo — 2 var.

A_{2a}. Kümme kord mõeda, üks kord leika.

Sa (Allas) — 1 var.

b. Mõeda kümme korda ja lõika üks kord.

Lai — 1 var.

A_{3a1}. Seitse korda mõõda, üks kord lõika.

Vig, Kam, Ote — 4 var.

a₂. Säidse kõrd mõõda, üts kõrd lõika.

Plv — 1 var.

b. Seitse korda mõõda ja üks kord lõika.

Ote — 1 var.

c. Seitse korda mõeda, aga üks kord leika.

SJn — 1 var.

A₄. Kolm korda mõõda, üks kord lõika.

Põi — 2 var.

B. Üheksa korda mõõda, kümnes kord lõika.

Sa (õpil.) — 1 var.

C. Üheksa korda mõõda, üks kord sae.*

* saagi (SJn)

PJg, SJn — 2 var.

D_{1a1}. Üheksa korda mõeda, üks kord tee.

Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₂. Üheksa korda mõeda ja üks kord tee.

Jür — 1 var.

b. Üks kord tee, aga üheksa korda mõõda.

Jõh — 1 var.

D₂. Üks kord teha, üheksa korda mõõta.

Hls — 1 var.

E_{1a}. Parem üheksa korda mõõta kui üheksa korda teha.
Vil — 1 var.

b. Parem õhessa kõrda mõõta ku õhessa kõrda tetä.
Pst — 1 var.

E₂. Parem mõõta kümme korda kui teha kümme korda.
San? (Eisen) — 1 var.

F. Üheksa kord mõtle ja mõõda, aga üks kord tee.
Rõn — 1(2) var.

Vt. 14840 B.

Vrd. 14853. Ütesä vuure kae, üts vuur lõika.
14852. Ütesä kõrd kae', üts kõrd ti'.
14842. Üheksa korda raiu ja üheksa korda mõeda, siis on töö tubli.
2977. Kaks kord passida ja üks kord teha on enam kui üks kord passida ja kaks korda teha.
5159. Kümme korda künna, üks kord lõika.

14842. ÜHEKSA KORDA RAIU JA ÜHEKSA KORDA MÕEDA, SIIS ON TÖÖ TUBLI — 1 var.

HMD v. Ris (Treumann).

Vrd. 14841. Üheksa korda mõõda, üks kord lõika.

14843. ÜHEKSA KORD MÕTLE, ÜKS KORD ÜTLE — 2(4) var.

Norm. 255, EKMS II 224; Kos, Nõo.

Vrd. 7041. Enne mõtle, siis ütle.
14840. Üheksa korda mõtelda, üks kord teha.

14844. ÜHEKSA LAST MAHUVAD ÜHE EMA PÕUE, AGA ÜKS EMA EI MAHU ÜHEKSA LAPSE ÕUE — u. 40(45) var.

A_{1a1}. ———
Jõh, Jür — 2 var.

a₂. Üheksa last mahub ühe ema põue, aga üks ema ei mahu üheksa lapse õue.
Lüg — 1 var.

a₃. Üheksa last mahub ühe ema põue, üks ema ei mahu üheksa lapse õue.
Lüg — 1(2) var.

a₄. Üheksä last mahub emä poue, aga üks emä ei mahu üheksä lapse ouve.*
* üeksa; põuve; õuve (Lüg)
Lüg, Kuu — 2 var.

b. Üheksa last mahuva ema põue ja üks ema ei sünni üheksa latse õue.
Võn — 1 var.

c. Üheksa last sünnib ühe ema põue, aga üks ema ei sünni üheksa lapse õue.
Lai — 1 var.

A₂. Ühe ema sülle mahub [üheksa] poega, aga [üheksa] poja õue üks ema ei mahu.
Trm — 1 var.

A_{3a1}. Üheksa last mahuvad ühe isa põue, aga üks isa ei mahu üheksa lapse õue.
Amb, Rap v. Mär (Poom), Vil — 3 var.

a₂. Üheksa last mahuvad ühe isa põue, üks isa ei mahu üheksa lapse õue.
Rap v. Mär (Poom) — 1(2) var.

a₃. Üheksa last mahub ühe isa põue, üks isa ei mahu üheksa lapse õue.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

a₄. Üheksa last mahuvad ühe isa põue, aga viimati ei mahu üks isa üheksa lapse õue.
PJg — 1 var.

b₁. Üheksa last sünnib ühe isa põue, üks isa ei sünni üheksa lapse õue.
Trt — 1 var.

b₂. Üheksa last sünnivad isa põue, aga isa ei sünni üheksa lapse õue.
Lai — 1 var.

b₃. Üheksa last sünnib isa põuve, aga isa pärast ei sünni üheksa lapse õuve.
Lai — 1 var.

A_{4a1}. Üheksa poega mahuvad ühe isa põue, aga üks isa ei mahu üheksa poja õue.
Amb, Pal — 2 var.

a₂. Üheksa poega mahub ühe isa põue, aga üks isa ei mahu üheksa poja õue.
Kask-Vaigla-Veski I Hõ 88 — ?(1) var.

b. Üheksa poega sünnib ühe isa põue, üks isa ei sünni üheksa poja õue.
Kask-Vaigla-Veski III Võ 89 — ?(1) var.

Ba. Kuus last mahuvad ühe ema põue, aga üks ema ei mahu kuue lapse õue.
VMr — 1 var.

b. Ühe isa põue mahub kuus poega, aga kuue poja õue ei mahu üks isa.
Tln — 1 var.

- Ca. Seitse poega mahuvad küll ühe isa põue, aga üks isa ei mahu mitte seitsme poja õue.
Vil — 1 var.
- b. Üks isa ei mahu seitsme lapse õue, aga seitse last mahuvad ühe isa põue.
Pä (Einberg) — 1 var.
- D. Kümme last mahuvad ühe ema põue, üks ema ei mahu kümne lapse õue.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- E_{1a1}. Poeg mahub isa põue, aga isa ei mahu poja õue.*
* poig; isä (Saa)
Norm. 172, EKMS I 654; Koe, Jür, Saa — 3(5) var.
- a₂. Poeg mahub küll isa põue, aga isa ei mahu poja õue.
Tõs — 1 var.
- a₃. Poeg mahub isa põue, isa ei mahu poja õue.
HMD v. Rís (Treumann) — 1(2) var.
- b. Isa kasvatab poja põues, poeg äi kannata isad õueski.
Krj — 1 var.
- E₂. Laps mahub enne isa põue, aga isa ei mahu pärast enam lapse õue.
Kuu — 1(2) var.
- E_{3a}. Poega mahub ema põue, aga ema ei mahu poea õuegi.
LNg — 1 var.
- b. Pojal emä õuõs ruumi küll, emäl poja õuõs ei põlõ.
Khn — 1 var.
- E_{4a}. Laps mahub ema põue, aga ema ei mahu lapse õue.
Pal — 1 var.
- b. Lapsel on ema põues ruumi, aga emal pole lapse õues ruumi.
Pde — 1 var.
- F. Laps mahub vanema põue, aga vanem ei mahu lapse õue.
Pil — 1 var.
- Vrd. kk: Enne mahtus ema põue, pärast ei mahtund ema tema õue (Kuu); Enne mahtusid sa minu hõlma, nüüd ei mahu mina sinu ussai (Nõo).
- Vrd. 646. Imä kasvatas hulga latsi är, aga hulga latsi oma imäga püstü hädäh.
14973. Üks isa toidab üheksa last, aga üheksa last ei jõua üht isa toita.
9228. Enne mahub põue, pärast ei mahu enam õue.

14845. [ÜHEKSA] TUISKU PÄRAST MADIKSEPÄÄVA, SIIS ON SOE SUVI — 1 var.

Rak (Pender).

Vrd. 6271. Kui madisepäeval tuiskab, siis on veel [üheksa] tuisu ees.

14846. ÜHEKSA TÕUTUST, KUMNES ANNAB — 1 var.

Sa (Allas).

14847. ÜHEKSA VÕIB ÜHTE AVITADA, MITTE ÜKS ÜHEKSAT — 12 v. 13(22) var.

Aa. _____
Pal (M. Uus) — 1 var.

b. Ütesä avitase küll üte, ent üts ei jõvva ütesät avitada.
Vas — 1 var.

Ba₁. Hulk võib kergeste ühte aidata, aga ühel on raske hulka aidata.
Sak. Kal. (1880) lisa 83, Norm. 236 — 1(5) var.

a₂. Hulk võivad ühte, aga üks mitte hulka avitada.*
* aidata (Wied., Kündja)
EPost. Kal. (1875) 144, Wied. 189, Kündja nr. 33 (1883) 393 — 1(4) var.

a₃. Hulk võib üste aedata, aga üks ei saa hulka aedata.
Kod — 1 var.

b. Üits ei jõua hulka avite.
Krk — 1 var.

c. Mitu võivad ühte aidata.
Hansen 258 — 1 var.

Ca. Ilm jõuab ühte küll aedata, aga üks ilma ei jõua.
Kul — 1 var.

b. Ilmal om kerge ütte süütä, üts jõvva ai' ilma süütä.
Se — 1 var.

c. Ilm toidab ennem ühte kui üks ilma.
Vlg — 1 var.

Da. Hulk teeb ühe rikkaks, ega üks jõua hulka rikkaks teha.
Saa — 1 var.

b. Üks ei jõua mitut rikkaks teha, aga hulk jõuab ühe küll.
Kõp — 1 var.

Ea. Hulk üks üte rikkas tege.
Norm. 102; Rõu (A. Jennes) — 1(2) var.

- b. Hulk ikka ühe rikkaks teeb.

EKMS III 614 — ?(1) var.

Vrd. 1949 Ec: Üts ei jõvva ilma lämmäs küt-
tä, ilm küll ütte.

14903. Mis üks ei või, seda üheksa või-
vad.

11936. Vai üits teomees mõisat rikkas
tetä jõud.

14848. ÜHEKSA ÜÜD-PÄÄVA ENNE
MAARJAD KOERA-KASSI HANG,
ÜHEKSA ÜÜD-PÄÄVA PÄRAST
MAARJAD HOBUSE-HÄRJA
HANG — 6 var.

A. _____

Vän (T. Tetsmann) — 1 var.

B. Üheksa päeva ja ööd enne paast-
maarjad olla härja hang, üheksa ööd
ja päeva pärast maarjad koera hang.
Tln — 1 var.

C. Üheksa ööd-päeva enne maarjapäeva
on hobuse-härja hange, aga üheksa
ööd-päeva peale maarjapäeva kuke
ja kana hanged.
Prn (õpil.) — 1 var.

D. Üheksa ööd-päeva enne maarjat
kuke kand, üheksa ööd-päeva pärast
maarjapäeva härja kand, üheksa ööd-
päeva pärast maarjat visatakse soe
kivi vette.
PJg — 1 var.

Vt. 8175 V.

E. Hange kannu aeg on [üheksa] ööd
ja päeva enne maarjapäeva ja
[üheksa] ööd ja päeva peale maar-
japäeva, siis on veel kolm päeva
koera hange kandu, siis visatakse
kuum kibi vette.
PJg — 1 var.

Vt. 8175 Ö.

F. Paastumaarjapäevast [üheksa] päeva
enne maarjapäeva ja [üheksa] päeva
peale maarjapäeva on lumehange
aeg, siis läheb päev vette, [— — —]
pärast edasi on veel koera hange
aeg.

Tor — 1 var.

Vt. 6243 D.

Vrd. 6067. Kui lumehang enne paastumaarja-
päeva kaks nädalad koera kannab, siis
kannab lumehang pääle paastumaarjapäe-
va kaks nädalad härja.

14849. ÜTESA MEHE JOUD JA ÜTE
MEHE NÕU OM ÜTS — 5(38) var.

Aa₁. _____

Võ-Se (Stein) — 1 var.

a₂. Üheksa mehe jõud ja ühe mehe nõu
on üks.

Wied. 193, Kurrik SÖ 25, Kündja nr. 2
(1884) 21, E 87, E² 36, EKMS IV 837 —
?(9) var.

b. Ütesa mehe ja ütesa mehe nõu om
üts.

V. Steini käsikirjas ilmselt lapsus; p. o.
arvatavasti nagu red. Aa vm.

Stein 65; ?Võ-Se (Stein) — ?(5) var.

Ba₁. Ühe mehe nõu, üheksa mehe jõud.

Stein 65, Kod. Kal. (1881) lisa 107 —
?(9) var.

a₂. Üte mehe nõu, ütesse mehe jõud.

Trv (Vaine) — 1(2) var.

b. Ühe mehe nõu ja üheksa mehe jõud.

Kmpm. KH 65 — ?(1) var.

Ca₁. Enam ühe mehe nõu kui üheksa
mehe jõud.

?Tt (Eisen) — ?(1) var.

a₂. Ühe mehe nõu on enam kui üheksa
mehe jõud.

?Juu v. Vän (Virkus) — ?(1) var.

a₃. Ühe mehe nõu on üle kui üheksa
mehe jõud.

?Kam (Relli) — ?(1) var.

b. Ühe mehe nõu käib üle üheksa mehe
jõu.

Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21, Kmpm.
KH 48 — 1(5) var.

D. Üks mees teeb rohkem oma nõuga
kut üheksa oma jõuga.

Pha (Liiv) — 1 var.

E. Ühe mehe nõu änam kui kümne mehe
jõud.

Vän (Peterson) — 1 var.

F. Mis ühevõrra jõuga, seda kümnevõr-
ra nõuga.

?Võn (P. Rootslane) — ?(1) var.

Vrd. 14877. Enam üte mehe aru kui ütsme
mehe jõud.

7634. Enam tehakse nõuga kui jõuga.

1610, eriti T, näit. T_{1a}: Karul on üheksa
mehe jõud ja ühe mehe nõud, hundil
on ühe mehe jõud ja üheksa mehe nõud.

14850. ÜTESE TALVÕ OM ÜTE TALVÕ
SISEN — 2 var.

A. _____

Har (Tanning) — 1 var.

B. Enne tuleb seitse talvet, kui päris
tali tuleb.

Ann (Kagovere) — 1 var.

Vrd. 10272. Kui seetse talvet tieb, siis tuleb
hiä suvi.

14851. ÜTESSÄ SUÜKI ANNA AI TUUD
HOBÕSOLLÕ TAGASI, MIA ÜTE
SÕOGIGA VÕLGU JÄÄS —
2 var.

a. _____

Rõu (Ruga) — 1 var.

b. Jätät hobõsõ üts kõrd süütmädä, ei
saa ütsä kõrra süütmisega järke.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

14852. ÜTESÄ KÕRD KAE', ÜTS KÕRD
TII' — 1 var.

Se (Pino).

Vrd. 14841. Üheksa korda mõõda, üks kord
lõika.

14840. Üheksa korda mõtelda, üks kord
teha.

14853. Ütesä vuure kae', üts vuur lõi-
ka'.

14853. ÜTESÄ VUURE KAE', ÜTS VUUR
LÕIKA' — 1 var.

Se (Vabarna).

Vrd. 14841. Üheksa korda mõõda, üks kord
lõika.

14852. Ütesä kõrd kae', üts kõrd tii'.

14854. ÜTSÄ NÄDÄLI PERÄST KAOSE
ÜÜTÕBE — 1 var.

Võ (Schmidt).

14855. ÜHEKSA-AASTANE HUNT,
KUMNEAASTANE KULT JA
KAHEKÜMNE VIIIE AASTANE
VANATÜDRUK — 9 v. 10(10) var.

A. _____

Pal — 1 var.

B. Õeluse poolest piavad ühe paela pial
olema seitsmeaastane kult, üheksa-
aastane hunt ja kolmekümne-aastane
tüdruk.

Pal — 1 var.

C. Kolmeaastane hunt, kuueaastane
kult, kolmekümne-aastane vanatüd-
ruk — need on kõik ühetaolised kur-
jad ja närivad põrguseinad läbi.
Trt (Piir) — 1 var.

D. Seitsmeaastane hunt, kümneaastane
kult ja kahekümne viie aastane va-
natüdruk on ühesugused.
Phl — 1 var.

E. Ütessäaastane hunt, kolmeaastane
kunt ja vanatütrik omma kiik üte-
sugutse.

A. Kääriku seletus: kurjad.

Rõn — 1 var.

F. Üheksa-aastane hunt, kümneaasta-
ne kult ja kahekümne viie aastane
vanatüdruk — ei need lähä tee pealt
kõrva.

Mar — 1 var.

Ca. Kolmeaastane kult, seitsmeaastane
sõnn ja kolmekümne-aastane vana-
tüdruk ei lähe enam tee pealt kõrva.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

b. Kolmeaastane kult, seitsmeaastane
sõnn ja kolmekümne viie aastane va-
natüdruk — need ei lähe enam tee
pealt kõrva.

Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.

*

H. Kuueaastane kunt, üheksa-aastane
hunt ja kaksteistkümmend aastat lee-
rinud tütrek saavad ilmast läbi.
Vil (Riet) — 1 var.

14856. ENNEM VÕIB ÜHEKSAKUM-
MEND ÜHEKSA SÕUDLAST
KINNI PANNA KUI ÜHE ÕIGE
— 1 var.

A. Toomessalu seletus: «Selle lause üteli-
nud muiste üks kohtunik.»

Krj.

14857. ÜHEKSAKÜMMEND ÜHEKSA
SURMA ON MAAILMAS — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

Vrd. 4751, eriti B: Üheksakümmend üheksa hai-
gust, aga üksaenumas surm.

14858. ÜHENDATUD KARJAS EI OLE
HUNT HIRMUS — 2(8) var.

a. _____

Norm. 236, ÜOÕ 25; Kär (Jank) — 1(7)
var.

- b. Kokkuhoidliku karjale ei ole hunt mitte hirmus.
Saa (Sitzka) — 1 var.

14859. ÜHENDUS ANNAB JÕUDU —
4 kuni 8(45) var.

- A. _____
Gr. SKÕ II 63, Norm. 236, ÜÕÕ 49, Vih. VER 186; Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(18) var.

- B_{1a}. Ühenduses on jõud.
M. Mäesalu seletus: «Õeldakse näit. kahekesi kartsapaari kandes, mitmekesi masinaid üle kraavide tõmmates jne.»
EKMS IV 822; Hää — 2(3) var.

- b. Ühenduses peitub jõud.
?Ran (L. Kallas) — 1?(2) var.

- B₂. Ühendus on jõud.
EKMS II 61 — ?(1) var.

*

- C₁. Ühendus teeb tugevaks.
Tõn. Trt. Täht. (1885) 49, Kmpm. Kirjaseadm. 75, Grossschmidt ABDr (1908) 9, Nurmik III 95, Nurmik PL 125, Puus. KH II¹¹ 88, Puus. Eü I 22, Reiman KTr V 51, Reiman KTr VI 54, Huvit. V Lisa 17, Kask-Puusepp-Vaigla 32, EKMS II 61 ja IV 822; Vil (Toss) — 1 v. 2(18) var.

- C₂. Ühenduses oleme kõik tugevad, lahus nõrgad.
Puus. Eü I 113 — ?(1) var.

- D. Ühisus teeb rahva tugevaks.
Norm. 236; ?Lai (Tammepuu) — 1?(2) var.

- Vrd. Ol. Lisal. nr. 25 (1882) 2: Ühendus teeb tugevaks, / Vahvaks, võimsaks, vägevaks...

14860. ÜHENDUSEL ÕNNISTAB,
LAHUTUSEL LAGUNEK — 1(3) var.

- A. _____
Norm. 236; Tt (Hurt) — 1(2) var.

- B. Ühendused kõvendavad, lahutused nõrgendavad.
Tõn. Trt. Täht. (1887) 51 — ?(1) var.

14861. ÄRA OLE ÜHE PÄEVA PERE-
NAINE — 10 v. 11(11) var.

- Aa. _____*

* õle (Vai); perenaene (As)
Vai, Kam, As (J. Reimann) — 3 var.

- b. Ära ole onti ühü päeva perenaene.
Aud — 1 var.

- c. Ää ole ikka ühe päeva perenaene.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.

- B. Olku ui üte päeva perenaene, mustlaistõ muudo.
Se — 1 var.

- C. Ära ole ühe päeva perenaene, ära joob kalja, viimaks sööb raba.
Amb — 1 var.

- Vt. 4553 K.

*

- Da. Ära ole ikka ühe päeva peremees.
HMD v. Ris (Treumann) — 1 var.

- b. Ära ole ühe päeva peremees.
Kam — 1 var.

*

- Ea. Ää ole ika va ühe päeva inime.
A. Ploompuu seletus: kui mõni mõnda head asja kohe korraga ära raiskab.
Kuu — 1 var.

- b. Ära ole ikka ühe päeva inimene.
?Kuu (A. Ploompuu) — 1?(1) var.

- Vrd. kk: On kua üks ühe päeva perenaene (Iis); Ta on ühe päeva peremees (Krj).

14862. ÜHES KÄIDUD, ÜHES POODUD
— 5(9) var.

- A. _____
Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

- B. Ühes püütud, ühes poodud.
Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21, Norm. 136; Rap v. Mär (Poom), Saa (Tiitus) — 3(5) var.

- C. Ühes söödud, ühes poodud.
Norm. 136; Vil (Evert) — 1(2) var.

- Vrd. 14938. Ühes killas, ühes võllas.

14863. ÜHES SAADUD, ÜHES SÖÖDUD
— 2 var.

Saa (Tiitus), Äks (Blaubrik).

- Vrd. 10004. Kuidas saadud, nõnda söödud.

14864. ÜHESUGUSED JUMALA PÄÄVAD
KÕIK — 1 var.

Tt (Leetberg).

14865. ÜHESUGUSED TEMBAVAD OKS-
TOIST LIGI — 1 var.

Kuu (R. Lilhein).

14866. ÜHEVÄÄRILISED SELTSIVAD
KOKKU — 1?(1) var.

Wied. ESSr 1031.

Vrd. 10204. Sarnane ikka sarnasega ning kär-
nane kärnasega.

14867. ÜHISES KARSNAS SIGA RASVA
EI LÄHÄ — 1 var.

Kuu (Lindström).

14868. ÜHTAEGU SÜÖMA, ÜKSI-KAKSI
TÜÖLE — 16 v. 18(24) var.

Aa. Ühes sööma, üksi-kaksi tööle.
P. Tammepuu seletus: tarvitati sööma
kutsumise juures.
Lai — 1 var.

b. Ühelda sööma, üksi-kaksi tööle.
Kuu, Jõe — 2 var.

c. Ühtlasi süöma, üksi-kaksi tööle.*
* ühtlasi (Rak); sööma; ütsi-katsi; töö-
le (TMr)
Vlg. Lisal. nr. 15 (1890) 120; Rak, Jõe,
TMr — 3 v. 4(9) var.

d₁. Ühekorraga sööma, ütsi-katsi töösse.
?Hls (Söggel) — 1?(2) var.

d₂. Ühekerraga süömä ja üksi-kaksi
tüöle.
Kuu — 1 var.

e₁. Üheskoos sööma, üksi-kaksi tööle.
Pal, Trm — 2 var.

e₂. Ühtekokku sööma, üksi-kaksi tööle.
Hlj — 1 var.

f. _____*
* ühteaegu; sööma; tööle (Rak)
Hlj, Rak — 3 var.

g. Üksi-kaksi tüöle, ühtaigu süöma.*
* tööle; ühta-aigu; sööma (VNg)
A. Källo (Lüg) seletus: «Pererahvas tu-
leb magamast, orjad tüölt.»
Lüg, VNg — 2 var.

B. Sööma ja magama alati üten, aga
tüöle nagu näiss.
Vas — 1 var.

Vrd. 15095. Ütsi-katsi söömä, ütekörrage tüühü.
14827. Ütekörrage sööma, ütsi-katsi maga-
me.

14869. EGA ÜHE HÄRJA SELJAST
KAHTE NAHKA SAA — u. 75(131)
var.

Aa₁. Ega ühe härja seljast kahte nahka ei
saa.*
* üte — katte (Hls, Ráp); härjä (Jöh),

här'ä; säläst (Ráp), sellast (Hls); kaht
(Wied., Kurrik, Kündja)

Wied. 22, Kurrik 25, Kündja nr. 32 (1883)
382, Norm. 84; Jöh, Hlj, Tor, Hls, TMr,
Ráp — 6(12) var.

a₂. _____*

* härjä; kaht (Kuu)
EKMS III 376; Hlj, Kuu, Hmd v. Ris
(Treumann), Mih, Aud — 6(8) var.

a₃. Ühe härja seljast ei saa kaht nah-
ka.*

* seilast; sua (Tt)
Ez 92; VII, Pal, Tt (anon.) — 3(5) var.

a₄. Üte här'ä säläst ei saa katte nahka.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

a₅. Ühe härja seljast kaht nahka ei saa.
Vig — 1 var.

b₁. Ega ühe härja seljast sua kahte
nahka võtta.
Trm — 1 var.

b₂. Ühe härja seljast kahte nahka ei saa
võtta.*
* härjä; katte (Trm)
Rap v. Mär (Poom), Trm — 2 var.

b₃. Kaste nahka ühe härjä seljass ei
sua võtta.
Kod — 1 var.

b₄. Ühe härja sel'läst ei saa kahte nah-
ka võetud.
Vig — 1 var.

c₁. Ega ühe härja seljast kahte nahka
võeta.*
* sel'last (Rap v. Mär)
Jõe, Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

c₂. Ühe härja seljast kahte nahka ei
võeta.*
* kaht (Rak)
Kad, Rak — 2 var.

c₃. Ühe härja sellast kahte nahka ei
võeta.
E. Ennisti seletus: «Ühele inimesele ei
või kahekordseid kohustusi peale panna.»
LNg — 1 var.

c₄. Ühe härja seljast ei võeta kahte nah-
ka.
G. Klemmeri seletus: «Üht inimest kahe
trahviga ei trahvita.»
Amb — 1 var.

c₅. Üte härä säläst võeta ai katte nah-
ka.
Vas v. Se (Sandra) — 1(4) var.

c₆. Ega ühe härja seljast iales kaht nah-
ka võeta.
Jöh — 1 var.

- d. Ega ühe härja sellast kahte nahka või võtta.
Kos — 1 var.
- e. Ega ühe härja seljast kahte nahka või tahta.
Vig — 1 var.
- f. Ega härja seljast kahte nahka saa võtta.*
* sellast (Rap v. Mär)
Kuu, Rap v. Mär (Poom) — 2 var.
- g₁. Ega ühest härjast kahte nahka ei saa.*
* egas (Trt); ühe (Ris), ütest (Krk, Pst, Vön, Rön); härjast (Krk, Pst); soa (Ris); katte (Vön, Rön)
Ris, Krk, Pst, Ta — 9 var.
- g₂. Ega ühest härjast kaht nahka saa.
Puus. Eü I 23, Kask-Puusepp-Vaigla 35 — ?(2) var.
- g₃. Egas ütest härjast katte nahka saa.
Trv — 1(3) var.
- g₄. Ühest härjast ei saa kahte nahka.
Loorits VrP 34; Amb, SJn, As (Kuusik) — 3(8) var.
- g₅. Öhe härjast ep saa kaks nahke.
Phl — 1 var.
- g₆. Ütest härjast ei saa katte nahka.*
* häräst; kattõ (Rõu, Se); saa ai (Se)
Kam, Rõu, Se — 4 var.
- h₁. Ega ühest härjast kahte nahka või suada.
Ksi — 1 var.
- h₂. Ega ühest härjast või kahte nahka saada.
Äks — 1 var.
- i₁. Egas ühest härjast kahte nahka või tahta.*
* ega; ei või (Trv)
Pär, Trv — 2(3) var.
- i₂. Ega ühelt härjalt kahte nahka või tahta.
Meelej. nr. 36 (1887) 286, EKMS II 546 — ?(6) var.
- j₁. Ega härjast katte nahka ei saa.*
* härjalt; kaht (Raud)
Stein 10, Raud VMJ 216; Puh (Antik), Ran (Raag), Võ-Se (Stein) — 3(14) var.
- j₂. Ega härjast kaks nahka ei saa.
Wied. 17, Kündja nr. 32 (1883) 381 — ?(3) var.
- k. Ega härjast katte nahka i või saada.
Trv — 1(2) var.

- B. Ühe härja seljast ei saa seitset nahka.
Tt (S. Veske) — 1 var.
- Ca. Üts härg ei anna mitund nahka.*
* üks; mitut (Norm., EKMS)
Wied. 198, Norm. 103, EKMS IV 725; Plv — 1(6) var.
- b. Ütest häräst ei saa mitund nahka.
SJn (Kapp) — 1 var.

*

- Da. Ükski loom kahte nahka ei anna.
Vlg. Lisal. nr. 20 (1890) 160 — 1?(6) var.
- b. Ühe looma selläst ei saa mitut nahka.
KJn — 1 var.
- c. Saa õi ütest eljäst mitund nahka.
Rõu — 1(2) var.
- d. Ühest loomast ei saa [kahte] nahka.
Vig (Eisen) — 1 var.

*

- E_{1a}. Ühe hobuse seljast ei saa kahte nahka.
Kei — 1 var.
- b. Ühe hobuse seljäst kaht nahka ei ueda.
Kuu — 1 var.
- E₂. Ära taha hobuse sellast kahte nahka võtta.
Vln — 1 var.
- F. Vasikalt ei saa kaht nahka.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.
- G_{1a}. Ühe seljast ei saa kahte nahka.
Põi — 1 var.
- a₂. Ega ühe seljast sua kahte nahka.
Trm — 1 var.
- a₃. Kahte nahka ühe seljast ei saa.
Krk — 1 var.
- b. Ega kahte nahka ju ühe seljast ei või võtta.
Tln (Keller) — 1 var.
- G₂. Egä ütest asjast katte nahka ei saa.
Ote — 1 var.
- Vrd. kk: Taht üte härä säläst kattõ nahka nilgu (Se).
- Vrd. 14940. Ühest lambast ei saa kahte villa.
3002. Kes kaht nahka korraga nülgida tahab, ei saa ühtegi head.

14870. EGA ÜHESS KAST EI KASVA —
1 var.

ühess = ühest; kast = kaht

A. Univere seletus: kus vähe on, tuleb puudus kätte.

Kod.

Vrd. 14875. Ega üte kõrre otsah katte pääd ei kasu.

1217. Ära hellita last ülearu, ega tast kahte ei kasva.

14871. EGA ÜITS EI SAA KAKELDA, KU TÕINE VASTU EI KAKLE —
2 var.

a. _____

Krk — 1 var.

b. Ega üits ei jõua kakelte, ku tõine vastu ei hakka.

Krk — 1 var.

Vrd. 4669. Vai tuleb kuri ühest poolest, kui pole teist poolt vasto.

14872. EGA ÜKS KEHA VÕI KAhte PEAD KANDA — 1 var.

Äks (Blaubrik).

Vrd. 14875. Ega üte kõrre otsah katte pääd ei kasu.

14873. EGA ÜKS KOER KOLME PERE ÕUE PEAL HAUKUDA JÕUA —
1 var.

Rap (Metstak).

14874. EGA ÜKS TUKK KAUA SUITSE — 4(5) var.

a₁. _____

E. Ennisti seletus: «Kaua üks inimene teatud tööd teeb, teine peab ka vastu aitama.»

Norm. 236; Rei — 1(2) var.

a₂. Üks tukk äi suitse kaua.

Rid — 1 var.

b₁. Üks tukk ei suitse.

Khk — 1 var.

b₂. Üks tukk ei suitse mette.

E. Ennisti seletus: «Üksik inimene ei saa elus heasti korda.»

Käi — 1 var.

Vrd. 15043. Üks tukk ei põle, kui teine ep ole vastas mitte.

15093. Üksik süsi kustub ikka ära.

14875. EGA ÜTE KÕRRE OTSAH KATTE PAAD EI KASU — 6(18) var.

Aa. _____

Räp (Poolakess) — 1 var.

b. Ei kasu üte kõrrõ otsah kattõ pääd.

Vas — 1 var.

c. Ega katte pääd kõrre otsas ei kasva.

Puh — 1 var.

d. Ega ühel kõrrel kunagi kahte pead otsa ei kasva.

TMr — 1 var.

e₁. Ega ühel kõrrel kaht pead ei kasva.

Wied. 22, Kündja nr. 32 (1883) 382 — ?(3) var.

e₂. Ega ühel kõrrel kaht pead kasva.

E 15, Kask-Vaigla-Veski III Vö 89 — ?(5) var.

f. Kunagi kaks pead otsa ei kasva.

Wied. 88, Kündja nr. 41 (1883) 491 — ?(4) var.

B. Millal viljal kaks pääd kasvab.

J. Kala seletus: «Niisugusele inimesele, kes alati ikka laenata tahab ja laenu ei tasu.»

Vil — 1 var.

C. Olkõ vili kui hää, a kattõ pääd otsa kasu ui.

M. Linna seletus: «Kui kiä kitt jo üle-arvu saavat vilja.»

Se — 1 var.

Vrd. 14870. Ega ühess kast ei kasva.

14872. Ega üks keha või kahte pead kanda.

14876. EI SAA ÜTE TÛTREGA KATTÕ VÄVVÛ — 2 var.

A. _____

Vas (Jakobson) — 1 var.

B. Nõglaga põtra tapa ai', sitast siidi ka sää ei', üte tütrega säädsend vävvü saa ai'.

Lut (Sang) — 1 var.

Vt. 10555 C ja 7617 C.

14877. ENAM ÜTE MEHE ARU KUI ÕTSME MEHE JÕUD — 2(3) var.

a. _____

Pst — 1(2) var.

b. Üte mehe märk um inämb kui ütsä mehe joud.

Rõu — 1 var.

Vrd. 14849. Ütesa mehe joud ja üte mehe nõu om üts.

1610. Hundil on ühe mehe jõud, aga üheksa mehe aru; karul on üheksa mehe jõud, aga ühe mehe aru.

14878. KES ÜHES TARK, SEE TEISES TARK — 1?(1) var.

?Hls (Rliet).

Vrd. 14879. Kes ühest mees, see teisest mees.

14879. KES ÜHEST MEES, SEE TEISEST MEES — 18 v. 19(50) var.

a₁. —————*

* teisest (CRJ; Kaa)

CRJ KLr III 201, Wied. 65, Kündja nr. 37 (1883) 442, Kmpm. KH 42, Norm. 56; Sa, ?Vil (Leoke), Rõn (J. Rootslane), ?Tt (R. Kallas) — 5 v. 6(29) var.

a₂. Kes ütest miis, sii teisest miis.
Hel (Keernik) — 1 var.

a₃. Kes mees ühest, see mees teisest.*
* ühes — tõises (Ans), ühes — teises (Vil), ütest — teisest; sii; miis (Trv)
Wied. 60, Kündja nr. 36 (1883) 431, E² 25; Ans, Kaa, Trv, Vil — 4(11) var.

a₄. Kes mees ühest, mees teisest.
E 25 — ?(1) var.

a₅. Kes miis ütest, tuu miis kah tõsõst.
Plv — 1 var.

b₁. Kes mees ühest, see on ka teisest.
Kaa — 1(2) var.

b₂. Kes ühest mees, see teisest ka.
Krl — 1 var.

b₃. Kiä ütsilde miis, tuu kah tõõsildä.
Rõu — 1 var.

c₁. Kes ühes asjas mees, on ka tõises asjas mees.
Ans — 1 var.

c₂. Kes mees ühes asjas, see mees ka teises asjas.
JJn — 1 var.

c₃. Kes mees ühest, seo mees teisest asjast koa.
Põi — 1 var.

d. Kes on mies ühele, sie on mies teisele.
Iis — 1 var.

Vrd. 14884. Kuida ühest, nenda teisest.

7015. Kes ei mõista ühest asjast, see ei mõista ka teisest asjast aru pidada.

14878. Kes ühes tark, see teises tark.

14880. KES ÜHES TRUU, SEE TEISES TRUU — 1 var.

Trv (Pausk).

Vrd. 8879. Kui pisiks ei ole ustav, siis pole suures kah.

14881. KES ÜHTE EI TAHA, SII KAHTE EI SAA — 1 var.

Saa (Sitzka).

14882. KOES ÜTE KÄEGA PANNIT, SÄÄLT KATÕ KÄEGA VÕTA — u. 35(55) var.

A₁a₁. Kos üte käega paned, sääl kate käega võta.

Stein 30, Wied. 95, Kündja nr. 42 (1883) 502, Norm. 228, EKMS I 519; Võ-Se (Stein) — 1(13) var.

a₂. Kohe üte käega panet, säält katõ käega võta.
Plv — 1 var.

a₃. Kohe üte käega pant, säält katõ käega võta.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

a₄. Kohe üte käega pant, siält katega võta.
Vas — 1 var.

a₅. Kohe üte käega panõt, seält katõ käega võtat.
Rõu — 1 var.

b₁. Kohe üte käega panni, säält katõ käega võta.
Rõu — 1(2) var.

b₂. —————
Plv v. Rääp (S. Keerd) — 1(2) var.

b₃. Kuhu ühe käega panid, sealt kahe käega võta.
Lai — 1 var.

b₄. Kuhu ühe käega panid, säält kahe käega võtta.
E. Metsa seletus: öeld. sellele, kes ei mäleta, kuhu ta mõne tööriista vm. tarbeasja paní.
Jõh — 1 var.

c. Koes üte käege oled pandnu, säält kate käege võta.
P. ja J. Einerite seletus: kui midagi ära on kadunud.
Krl — 1 var.

A₂a₁. Võta säält veel kate käega, kohe sa üte käega paned.
Võn — 1 var.

- a₂. Võta sealt kahe käega, kuhu ühe käega paned.
?Tt (Eisen) — ?(1) var.
- b₁. Võta säält kahe käega, kuhu ühe käega pandsid.
J. Rootslase seletus: selle kohta, kes ei leia asja, mille ise paika pani.
Võn — 1 var.
- b₂. Võta sealt kahe käega, kuhu ühe käega panid.
O. Jahe seletus: ihnsa kohta.
?Kuu — ?(1) var.
- b₃. Võta säält kate käega, kuhu ühega panid.
Kam — 1 var.
- b₄. Oda kahe käegä sielt, kuhu ühe käegä panid.
S. Hirrendi seletus: «Ei ole moni asi hüäst korjusse pandud, siis etsi viimaks kuerde-kasslega, enne kui lõuad ja käde saad.»
Kuu — 1 var.
- b₅. Võta nüüt kate käega, kohes üte käega pannit.
Ote — 1 var.
- b₆. Võta nüüd säält katõ käega, kohe üte käega pannit.
Urv — 1 var.
- b₇. Võta nüüd kahe käega sealt, kus sa ühe käega panid.
Lal — 1 var.
- b₈. Võta nüüd kahe käega säält, kuhu sa ühe käega pannid.
Hlj (Raid) — 1 var.
- b₉. Võta nüüd kate käega säält, kos ütega panid.
Trv — 1 var.
- b₁₀. Võta sõs kate käegä säält, kos sa ütega panid.
Trv — 1 var.
- b₁₁. Võta säält kate käega, kohe sa üte käega pannit.
San — 1 var.
- c₁. Võta sealt kahe käega, kuhu ühe käega oled pannud.
E MVH 95; Tt (Jung) — 1 v. 2(2) var.
- c₂. Võta säält kate käega, kos sa üte käega olet pannu.
Ote — 1 var.
- c₃. Võta säält kahe käega, kus sa ühe käega pannud oled.
Ris — 1 var.

- d. Võta säält nüüt kate käega, kohes üte käega visassit.
Ote — 1 var.
- A₃. Küll sa hiljem kahe käega võtad, kuhu ühe käega viskad.
A. Piiri seletus: raiskamise kohta.
Trt — 1 var.
- A₄. Küll om säält hää kate käega võtta, kos ütega pannid.
J. Ambergi seletus: vastatakse sellele, kes palub endale kadunud asja asukohta juhatada.
Nõo — 1 var.
- A₅. Ega kahe käega seda enam tagasi ei saa võtta, mis ühega välja viskad.
E 13, E² 41, EKMS III 511; Trv — 1(5) var.
- A₆. Kuhu eile ühe käega panid, sealt täna kahe käega võta.
Kad — 1 var.
- A₇. Mis õdagu üte käega panõt, võtad homogo katõga.
Anonüümse üleskirjutaja seletus: õpetus neiudele sõõginõude pesemise kohta.
Võn — 1 var.
- B_{1a}. Kohe kate käega panni, säält üte käega võta.
Rõu — 1 var.
- b. Kuhu sa kahe käega panid, võta nüüd ühe käega sialt.
Pal — 1 var.
- B₂. Kui tahad üte käega võtta, sis kate käega pane.
Vas — 1 var.
- C. Kui katõ käega panõdõ, siis üte käega võtadõ; kui üte käega panõdõ, siis katõ käega võtadõ.
Se — 1 var.
- Vrd. 15052. Üte käega annat, katõga saa ai inäp tagasi.
14349. Võta sealt, kuhu sa ei ole pannud.
14883. KOHE UT'S LAMMAS, SINNA KÕO LAMBA' — 4(10) var.
- Aa₁.
LMr 134 — 1 var.
- a₂. Kuhu üks lammas, sinna kõik lambad.
Norm. 238 — ?(2) var.
- b. Kohõ üt's lammas lätt, sinna kõik hulk perrä.
Lut — 1 var.

c. Ku' üts lammas iihn ar lätt, küll sis
tõõsõ' takah läävä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Kuhu üks lammas, sinna kõik kari.
?Vig (Saalist) — ?(3) var.

C. Kohe üt's lät's, sinnä kõõ läävä.
Päss 176 (< Lut) — 1(2) var.

Vrd. 14889. Kui üks lammas määgib, siis
määgivad kõik.

14884. KUIDA ÜHEST, NENDA TEISEST
— 4(18) var.

A. _____*

* kudas — nõnda (E)

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491, E
MVH 80; Kaa (I. Kallas) — 1(9) var.

Ba. Kellel ühest, sellel teisest.
Pär (Kampmann) — 1 var.

b. Kellel on ühest, sellel on teisest.
Meelej. nr. 11 (1887) 86 — ?(6) var.

c. Kellel ühte, sellel teist.
Khn — 2 var.

Vrd. 14879. Kes ühest mees, see teisest mees.

14885. KUIDA ÜHE NIMI, NENDA TEISE
TEGU — 1?(3) var.

Wied. 87, Kündja nr. 41 (1883) 491.

14886. KUI KAUA ÜKS KOER HAUGUB
— 6 var.

a₁. _____
Pal (E. Uus) — 1 var.

a₂. Kaua üks kuer haugub.
Hlj — 1 var.

a₃. Kauaks siis üks koer haugub.
Hlj — 1 var.

b. Kaua üks koer jõuab haukuda.
Lai — 1 var.

c. Ega üks koer kaua haugu.
Plt — 1 var.

d. Ei üks koer kaua haugu.
Amb — 1 var.

14887. KUI ÜHELE TEED HEAD, SIIS
TÕISELE TEE KA HEAD —
1(3) var.

a. _____
Hls (Söggel) — 1(2) var.

b. Teed ühele head, tee teisele ka.
E MVH 7 — ?(1) var.

14888. KUI ÜKS KORD LÄHEB ÕNNEKS,
TAHAD ÜHEKSA VEEL — 1?(3)
var.

a. _____
?Tln (Keller) — 1?(2) var.

b. Kui üks kord läheb õnneks, tahad
üheksa korda veel.
E² 53 — ?(1) var.

Vrd. 14839. [Üheksa] korda läheb õnneks,
[kümnes] viib võlla.

14984. Üks kõrd läheb õnneks, aga katsu
tõine kõrd viel.

14889. KUI ÜKS LAMMAS MÄÄGIB,
SIIS MÄÄGIVAD KÕIK — 1(2) var.

Hel (Wahlberg)

Vrd. 14883. Kohe üt's lammas, sinna kõõ lam-
ba'.

15031. Üks talleke määb, keik tahavad.

14890. KUI ÜKS NÕU EP AITA, SIIS
KATSU TEIST NÕU — 1(22) var.

a. _____
* Helle 341, Hupel 110, Poromenski EGr.
199, KAH EKAI 153 — 1(5) var.

*
Kui üks nou ep aita, siis katju teist nou, wil einß
nicht helfen, so versuche man das andre.

b. Kui üks nõu ei aita, siis katsu teist.
Stein 34, Wied. 84, Tõn. RP 367, Norm.
64 — ?(17) var.

14891. KUI ÜTEN ASJAN JUMMAL
KARISTES, SIS TÕSEN JÄLLE
AVITES — 2 var.

a. _____
San (Päss) — 1 var.

b. Kui üten asjan jummal karistes, sis
tõsen jälle õnnistes.
San — 1 var.

14892. MIDA ÜHELE PALJU, SEDA ON
PALJULE VÄHA — 1?(1) var.

?Saa (Söggel).

14893. MIDA ÜKS KIIDAB, SEDA TEINE
LAIDAB — 1 var.

Krj (Mägi).

Vrd. 14899. Mis ühel hää, see on tõisel halb.

14894. MIS ÜHELE HEA, SEE TEISELE PARAS — u. 20(34) var.

Aa₁. — *

* hää (Vil)

Wied. 124, Kündja nr. 46 (1883) 549, Kmpm. KH 43; Vil (Leoke) — 2 kuni 3(8) var.

a₂. Mes ütele hää, om tõisele paras.
Puh (Arak) — 1 var.

a₃. Mis ühele hea, on teisele ka paras.
JJn (Oberg) — 1 var.

b. Mis ühele hea, see teisele paras.*
* hia (Koe, SJn, Plt); sie (SJn, Plt); teesele (Vän, SJn, Plt)
E² 38, Norm. 238; Hlj, Rak, Amb (Kleimann), Koe (Schultz), Kuu, Vän, SJn, Plt, TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — u. 10(14) var.

c. Mis ühele hea, teisele paras.
E 57 — ?(1) var.

d. Ühele on hia, teisele paras.
Lüg (Källo) — 1 var.

B. Mes sulle hää, om tõesele paras.
Nõo — 1 var.

Ca. Mis hea sinule, see hea teisele.
Norm. 244; SJn — 1(3) var.

b. Mis hää sulle, sii hää tõsele.
Ote — 1 var.

D. Mis on hää minule, see on hää ka teisele.
Saa (Söggel) — 1 var.

E. Mis hää ütele, see hää tõisele.
Trv — 1 var.

F. Mis hää ühele, see parem teisele.
Vil — 1 var.

Vrd. 14898. Mis ühele õige, on teisele paras.
9915. Millest rõõmu ühele, sellest ka teisele.

14897. Mis ühele sünnib suhu pista, see sünnib ka teisele.

8211. Mis paha sul, see paha mul.

14931. Ühele kitsas, teisele paras.

14895. MIS ÜHELE LUBATUD, ON TEISELE KEELATUD — 1 var.

Hel (Martin).

Vrd. 10056. Mis saksale lubatud, on talumehele keelatud.

6046. Mis luba teha kuningal, pole luba alamal.

14896. MIS ÜHELE MAGUS, SEE TÕISELE VIHA — 1 var.

Kär (Jank).

14897. MIS ÜHELE SÜNNIB SUHU PISTA, SEE SÜNNIB KA TEISELE — 1?(1) var.

?Hls (Söggel).

Vrd. 14894. Mis ühele hea, on teisele paras.

14898. MIS ÜHELE ÕIGE, ON TEISELE PARAS — 1 v. 2(7) var.

a. —

Wied. 124, Kurrik SÖ 22, Kündja nr. 46 (1883) 549, EKMS III 60 — 1(6) var.

b. Mis ühele õige, see teisele paras.
Wied. ESSr 769 — 1?(1) var.

Vrd. 14894. Mis ühele hea, on teisele paras.

14899. MIS ÜHEL HÄÄ, SEE ON TÕISEL HALB — 7 kuni 9(12) var.

Aa₁. —

Rõu — 1 var.

a₂. Mis ühele hea, see teisele halb.
Pet. Ah. 52; Juu v. Vän (Virkus) — 1(2) var.

a₃. Mis hää ühele, see halb teisele.
Saa (Söggel) — 1 var.

b. Ühele hea, teisele halb.
Pär (Eisen), Tt (Eisen) — 2 var.

Ba. Mis ühele hea, see teisele paha.
Tõn. RP 179 — 1?(1) var.

b. Mis ühele hää, on teisele paha.*
* tõisele (Vil)
Vil (Pallu), Trt (Piir) — 2 var.

C. Ühel hea, teisel sant.
?Vän (Tammsoo) — 1?(1) var.

D. Mis ühe meelest heä, ei kõlba teese meelest kuhugi.
?Vig (Prilmets) — ?(1) var.

E. Mis mõnele hää, sii tõisele mää.
?TMr (Siil) — ?(1) var.

Vrd. 14893. Mida üks kiidab, seda teine laidab.

14900. MIS ÜHE MEELEST KULD, SEE TEISE MEELEST MULD — u. 35(61) var.

A₁a₁. —

Wied. 124, Kündja nr. 46 (1883) 549,

Norm. 211, EKMS I 332; ?Kuu (Vilbas-te), ?Juu v. Vän (Virkus) — 1 kuni 3(10) var.

a₂. Mis ühe meelest kuld, teise meelest muld.
E 57, E² 91 — ?(2) var.

a₃. Ühe meelest kuld, teise meelest muld.*
* mielest; toise (Kuu)
?Jõh (õpil.), Rak, TÜR, Kuu — 4–5(5) var.

b. Mes ühe mielest kuld, sie teise mie-lest võib olla muld.
Trm (Särg) — 1 var.

c. Ühe meelest muld, teise meelest kuld.
Rak, Rap v. Mär (Poom) — 2 var.

d. Ühe mielest kuld, tõise — muld.
?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

e. Mis ühel kuld, see teisel muld.
Gr. ELr II 42 — 1?(5) var.

f. Mis ühele muld, see teisele kuld.
TÜR, Hel — 2 var.

g. Mis ühe eest kuld, see teise eest muld.
Põi — 1 var.

h₁. Ühe eest kuld, teise eest muld.*
* iest (Khn)
Sa, Khn — 6 var.

h₂. Ühe eest kuld, teise eest oo muld.
Mus — 1 var.

i. Ühel kuld, teisel muld.
Amb, Kel — 2 var.

j₁. Ühe kuld, teise muld.
EKMS I 332; Lā — 3 var.

j₂. Ühe muld, teise kuld.
?LNg (Prooses), Vil — 1 v. 2(2) var.

k. Ühele kuld, teisele muld.*
* ütele (Trv); tõisele (Lüg, Trv, Vil)
Lüg, Hlj, ?Trv (Ungerson), ?Vil (Pallu) — 2–4(5) var.

A₂. Teise meelest muld, teise meelest kuld.
Rap — 1 var.

A_{3a}. Oma meelest kuld, tõise meelest muld.
Trm — 1 var.

b. Oma eest kuld, teiste eest muld.
Sa (Varvas) — 1(2) var.

B. Ühe ees mullahunnik, teise ees kul-latükk.
E 87, E² 91 — ?(4) var.

C₁. Tõise eest mullatükk, oma eest kul-latükk.
Krj — 1(2) var.

C_{2a}. Muu mielest mullatükk, oma mielest kullatükk.
Hlj — 1 var.

b. Muie meelest mullatükk, oma mee-lest kullatükk.
Hlj — 1 var.

D. Mes rikka meelest muld, om vaese mehe kuld.
?Ran (L. Kallas) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Teste iest muld, aga mio iest ond'ta kuld (Khn); Muile muld, mulle kuld; muile õel, mulle hõpe (Vän).

Vrd. 7869. Oma olgu kullatükk, tõisel olgu mullatükk.

7871. Oma arust oled kullatükk, teiste teada ei kõlba kuhugi.

14901. MIS ÜKS EI JÕUA, SEDA JÕUAB TÕINE JÄLLE — 2 v. 3(4) var.

A. ———
Hls (Söggel) — 1(2) var.

B. Mis üts jõvva õi', um katel kogoni kerge.
Vas — 1 var.

C. Mis üksikutele raske, see hulgatele jõukohane.
?Nõo (Relli) — 1?(1) var.

Vrd. 14902. Mis üks ei tea, seda teab teine.

14902. MIS ÜKS EI TEA, SEDA TEAB TEINE — 4(24) var.

Aa₁. ———
Meelej. nr. 23 (1887) 181, Vlg. Lisal. nr. 25 (1889) 200, Norm. 236, EKMS I 9; Pär (Kampmann) — 1(19) var.

a₂. Mis üks ei tea, seda teab jälle tõi-ne.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

b. Mis üks ei tea, seda oskab teine.
As (J. Reimann) — 1 var.

B. Mis üks ei tia, seda üheksa tiab.
Hlj — 1(3) var.

Vrd. 14901. Mis üks ei jõua, seda jõuab tõi-ne jälle.

14903. MIS ÜKS EI VÕI, SEDA ÜHEKSA VÕIVAD — ? kuni 3(12) var.

a. ———
Vlg. Lisal. nr. 31 (1881) 1, Norm. 236,

ÜÖÖ 25, Vih. VER 185, EKMS II 61 — 1?(10) var.

b. Mida üks ei või, seda võivad kaks.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

c. Mis üks ei või, seda võib hulk.
?Vil (Pallu) — 1?(1) var.

Vrd. 14847. Üheksa võib ühte avitada, mitte üks üheksat.

14904. OLGU IKKA ÜKS LOOTSIKU
TOURIMEES, TEISED SEES-
ISTUJAD — 1(3) var.

a. —————
Kad (Kivi) — 1(2) var.

b. Üks olgu ikka tüürimees, teised sees
istujad.
E MVH 94 — ?(1) var.

14905. OLGU IKKA ÜKS PUDRU
KEETJA, TEISED PUDRU
SÖÖJAD — 1(9) var.

E MVH 94, E 61, E² 43, Norm. 62, EKMS
I 749; Kad (Kivi).

Vrd. 15039. Üks tieb prae valmis, tõised süö-
vad.

14906. PAREMB ÜTE SILMÄGE EMÄ KUI
KATE SILMÄGE ESÄ — 12(19)
var.

a₁. —————*
* parem (Hel); silmäga (Trv); ku (Trv)
Hel, Trv — 7(12) var.

a₂. Paremp üte silmaga ema kui kate
silmağa esa.*
* paremb (San)
Rõn, San — 2 var.

a₃. Parem ühe silmaga ema kui kahe
silmağa isa.
Norm. 170 — ?(1) var.

a₄. Paremb iks üte silmäge emä, kui
kahe silmäge esä.
Hel — 1 var.

b. Paremb om emä üte silmäga ku esä
kateğa.
Pst — 1 var.

c. Ühe silmaga ema on parem kui kahe
silmağa isa.
Trv v. Vil (Kala) — 1(2) var.

14907. PAREMB ÜTS VARBLANE KÄEN
KUI KÜMME AIDSAIBAN —
1 var.

Puh (Kenkmann).

Vrd. 13795. Parem varblane peos kui tuvi ka-
tusel.

14908. PAREM IKKE ÜKS JA HEA KUI
KAKS JA KEHVA — 7(9) var.

A. —————
Kad (Nante) — 1 var.

Ba. Parem üks hia kui kaks paha.
Hlj (Leetberg) — 1(2) var.

b. Paremb üts hää kui kats halva.
Kan (Väggi) — 1(2) var.

C. Parem üks kord, aga heaste, kui
kaks, aga kasinaste.
Äks (Blaubrik) — 1 var.

D. Parem üks päris hää kui mitu hal-
ba.
Saa (Söggel) — 1 var.

E. Üks hää on änam väärt kui tosin
tühist.
Vil (Takk) — 1 var.

F. Paremb om üits hüva kui kaits-kolm
sitta-paska.
Pst (Ainson) — 1 var.

Vrd. 14968. Üks hea ehk kaks kaunist.

14915. Parem üks suur kui kaks väikest.
3015. Paremb kats kasinat ku üts üli-
hää.

14921. Parem üks tugev kui kaks jõue-
tut.

14920. Parem üks terve käsi kui kaks vi-
gast kätt.

1123. Paremb hääd veldi kui halba pal-
jo.

14913. Parem üks hää hobune kui üheksa
halba.

14912. Parem üks heaga kui tuhat viha-
ga.

14925. Pea üts ja hüva.

14909. PAREM ON ÜKS SANT TOITA
KUI ÜHEKSA SANTI — 1?(4) var.

a. —————
?Tõs (Schantz) — 1?(1) var.

b. Parem üks sant toita kui üheksa.
E 68, E² 30 — ?(3) var.

14910. PAREM ÜHE VENNA KUI
ÜHEKSA SÖBRA SÖPRUS —
1?(1) var.

?Plv (Huik).

**14911. PAREM ÜITS KANA PÕUES KUI
KAITS KAENLAS — 1?(1) var.**

?Saa (Söggel).

Vrd. 13795, eriti L: Parem varblane peos kui kaks katusel.

**14912. PAREM ÜKS HEAGA KUI TUHAT
VIHAGA — 2 var.**

A. _____

Krj (Mägi) — 1 var.

B. Parem on üks heaga kui kümme kurjaga.

Pär (Martinson) — 1 var.

Vrd. 14908. Parem ikke üks ja hea kui kaks ja kehva.

**14913. PAREM ÜKS HÄÄ HOBUNE KUI
ÜHEKSA HALBA — 2 var.**

A. _____

Hls (Söggel) — 1 var.

B. Kaks tublit hobust on enam kui kolm kõhna.

Vil (Suurkask) — 1 var.

Vrd. 14908. Parem ikke üks ja hea kui kaks ja kehva.

2956. Inep üks kats karvast ko üts ille.

**14914. PAREM ÜKS LUTS KUI KAKS
VÄHKI — 5 v. 6(6) var.**

a₁. _____*

* param; vähka (MMg)

Trm, MMg — 3 var.

a₂. Paremb üts luts kui kats vähkä.

Plv, Se — 2 var.

b. Parem luts ku vähk.

?Pal (Karu) — 1?(1) var.

Vrd. kk: Saab näha, mis sest välja tuleb, lutsu või vähki (EKMS III 1074).

**14915. PAREM ÜKS SUUR KUI KAKS
VÄIKEST — 6(9) var.**

a. _____*

* paremb; üts — kats (Rõu); veikest (Trm), vekkest (Kos), väikeist (Rõu)
E 68, E² 86; Kos, Trv, Trm, Rõu — 5(8) var.

b. Parem üks suur kui kaks pisikest.

Kad — 1 var.

Vrd. 14908. Parem ikke üks ja hea kui kaks ja kehva.

14983. Ükskõik, kas üks suur ehk kaks väikest.

**14916. PAREM ÜKS SÖBER KUI
KÜMME VAENDLAST — 1 var.**

Amb (Tannenthal).

Vrd. 14833. Parem üheksa sõpra kui üks vaenlane.

**14917. PAREM ÜKS SÕNA TÖTT KUI
ÜHEKSA SÕNA VALET — 1 var.**

Kaa (Toombu).

Vrd. 7741. Näputäis tõtt on parem kui sületäis valet.

**14918. PAREM ÜKS «SÄH» KUI KAKS
«KÜLL SAAB» — u. 15(66) var.**

Aa₁. Üks «säh võta» on parem kui kaks «küll saad».

Körber VRMK 46; ?Vil (Leoke) — 1?(4) var. Körber esitab teksti prantsuse vana-sõnana.

a₂. Üks «säh» on parem kui kaks «küll saad».

CRJ KLR III 200, Kmpm. KLR II² 45, Kmpm. EL II⁵ 18; ?Juu v. Vän (Virkus) — ?(28) var.

a₃. Üks «säh» on parem kui kaks «küll sa saad».

Kaa (Tõll) — 1(2) var.

a₄. Üks «säh» on parem kui kaks «küll saab».

E² 42, Norm. 132, EKMS I 146 ja IV 728; Saa (Sitzka) — 1(9) var.

a₅. Üits «säh» om parem ku kaits «küläläit saab».

Trv — 1 var.

a₆. _____

Trv (Parts), Trt (õpil.) — 2 var.

a₇. Paremb üts «seh» kui kats «küll saa».

Vas — 1 var.

a₈. Parem üks «seh» ku kaks «küll sa saad».

Trv — 1 var.

b. Paremb om üts «seh» kui ütesä «küll saat».

Urv — 1 var.

c₁. Parem üks «säh» kui kümme «küll saad».

EKMS IV 128; Vig (Aitsam) — 1(2) var.

c₂. Üks «säh» on parem kui «küll saad».

Kär (Lolken) — 1(2) var.

- A₂. Parem «säh võta» kui «küll sa saad».
Mus — 1(2) var.
- B. Üks «säh» on parem kui sada «äh».
Reiman KTr V 26 — ?(1) var.
- C. Üts «seh» on enamb kui kümme külma «anna».
Plv — 1 var.
- D. Pareb üts kõrra «nah» ku' kats kõrra «ma anna, ma anna».
Se (T. Linna) — 1 var.
- Ea. Üks «on» parem kui kaks «küll saad».
E MVH 22, E 88, E² 43 — ?(3) var.
- b. Üts «om» paremb kui kats «küll saat».
?Vru (Jõgeva) — 1?(3) var.
- Fa. Parem üks «aitäh» kui kaks «küll saad».
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
- b. Parem üks «aitäh» kui kaks «küllalt saab».
?Trt (õpil.) — 1?(1) var.
14919. PAREM ÜKS SÖÖNU KUI ÕHESSA NÄLGINUD — 1 v. 2(2) var.
- A. _____
Hää (Mäesalu) — 1 var.
- B. Parem üks sööta kui kaks näljas hoida.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
14920. PAREM ÜKS TERVE KÄSI KUI KAKS VIGAST KÄTT — 1?(1) var.
?Saa (Söggel).
Vrd. 14908. Parem ikke üks ja hea kui kaks ja kehva.
14921. PAREM ÜKS TUGEVI KUI KAKS JÕUETUT — 1?(1) var.
?Saa (Söggel).
Vrd. 14908. Parem ikke üks ja hea kui kaks ja kehva.
14922. PAREM ÜKS TUNTUD KUI KAKS TUNDMATA — 1?(2) var.
?Plt (Luu).
Vrd. 11719. Parem teatud vana kui teadmata uus.
14923. Parem üks vana kui hulk uusi.
13495 B. Vana tuntud, uus tundmata.

14923. PAREM ÜKS VANA KUI HULK UUSI — 1 var.

Khn (T. Saar).

- Vrd. 14922. Parem üks tuntud kui kaks tundmata.
11719. Parem teatud vana kui teadmata uus.
15047. Üks vana sõber on parem kui kaks uut.

14924. PAREM ÜKS ÕIGE KUI HULK VALESÖBRU — 1?(11) var.

a. _____*

* sõpru (trükised)

Loorits VrP 66, Parijõgi-Reial-Vaigla VI 202; Krj (Mägi) — 1?(9) var.

b. Parem üks aus sõber kui sada autumat.
?Vil (Suurkask) — ?(1) var.

c. Üts ustav sõber om enamb kui sada silmakirjalist.
?Vas v. Se (Sandra) — ?(1) var.

Vrd. Is. Kal. (1905) 159: Üks sõber on parem kui kümme hääd sõpra.

14925. PEA ÜTS JA HÜVA — 1?(1) var.

?Võn (Sordla).

Vrd. 14908. Parem ikke üks ja hea kui kaks ja kehva.

14926. VÕTA ÜTS, OM SÖA KINNI, VÕTA KATS, OM KÖTTKI TÄIS — 1(3) var.

Vru (R. Kallas v. anon.).

14927. ÄRA ÜHEST ÜHEKSAT KASVATA — 2 var.

a. _____
Hlj (Reepärg) — 1 var.

b. Ega ühest üheksat ei saa.
M. Mäesalu seletus: «Arvatakse laste liigsest hellitamisest.»
Hää — 1 var.

Vrd. 1217. Ära hellita last ülearu, ega last kahte ei kasva.

14928. ÜHED KUUNED SIBLIVAD JA KOLM NOKKA NOKIVAD — 1 var.

J. Tannenthali seletus: üks inimene teeb tööd ja toidab kaht last.

Amb.

Vrd. 2994. Kats kätt tegeman, sada hammast saluman.

15041. Üts tiib, ütessa süüb.

14929. ÜHE KORRA ANNAD, MITU KORDA KÄID JÄREL — 1 var.

Lüg (Källo).

14930. ÜHE LEIB, TEISE NÄLG — 1 var.

Kul (Samet).

Vrd. 14942. Ühe surm, teise leib.

14931. ÜHELE KITSAS, TEISELE PARAS — 2 kuni 3(3) var.

Aa. _____

Tt (Eisen) — 1 var.

b. Ühel on kitsas, teisel paras.
Jürjens 33 — 1 var.

B. Ühel kitsas, teisel lai.
?Sa (R. Kallas?) — 1?(1) var.

Vrd. 14933. Ühel on kitsas, kahel on paras, kolmel väga lai.

14894. Mis ühele hea, see teisele paras.

14932. ÜHELE OHOST, TOISELE ROHOST — 1(2) var.

A. Källo seletus: naiste mehelemineku kohta.

Lüg.

Vrd. 15002. Üks ohuks, teine rohuks, kolmas- neljas hinge võtja.

14933. ÜHEL ON KITSAS, KAHEL ON PARAS, KOLMEL VÄGA LAI — 1 kuni 4(6) var.

A. _____

* Helle 357 — 1(2) var.

*

übbel on kitsas, Eabbel on paras, Polmel wägga lai, alleine ju einsam, selb ander gemeinsam, selb dritte ju weitläufig.

Ba. Ühel on kitsas, kahel on paras.
Muuk-Mihkla I 101, Muuk-Mihkla-Tedre IV 36 — 1?(2) var.

b. Mis ütele kitsas, tuu katele paras.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

c. Ütele om kitsas, katele kogone paras.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

Vrd. 14931. Ühele kitsas, teisele paras.

14934. ÜHE MEHE TEE VIIB RISTI TEISEST ÜLE — 1 var.

Vil (Takk).

14935. ÜHE MUNA SISSE EI MAHU KAKS REBU EGA ÜHE SÜDAME SISSE KAHE ISANDA TEENISTUS — 1?(9) var.

A. _____

Wied. 192, Kündja nr. 2 (1884) 21, Raud VMj 220 — 1?(4) var.

B. Ühe muna sisse ei mahu kaks rebu.
E 87, E² 86 — 1?(5) var.

Vrd. 3026. Ükski ei või kahte isandat teenida.

14936. ÜHE NAISE LOIMED, ÜHIKSMÄ NAISE KUDE — 1 v. 2(10) var.

a. _____*

* lõimed; üheksa (trükised); naese (E) J. Mikiveri seletus: «Tühja jutu kohta.» E 87, E² 26, EKMS II 398; Kuu (J. Mikiveri) — 1(7) var.

b₁. Ühe naise kuded, ühiksmä naise loimed.
?Kuu (M. Mikiveri) — 1?(1) var.

b₂. Ühe naise koed, üheksa naise lõimed.
Norm. 262, EKMS II 398 — 1?(2) var.

Vrd. 2235. Ise kude, ise lõime.

14937. ÜHE SILMADELE ILUS, TEISELE HULL — 1 var.

Tür (R. Viidalepp).

14938. ÜHES KILLAS, ÜHES VÖLLAS — 2(4) var.

Norm. 136, EKMS I 991; Kär (Sömer), SJn (Ruhs).

Vrd. 4356. Kuos soideti tellas, kuos rippugu ka vellas.

14862. Ühes käidud, ühes poodud.

14939. ÜHES KOHAS EI TEHTA ÜKSI LEIBA EGA JOODA TAARI, SEDA TEHAKSE MUJAL KA — 1(7) var.

A. _____

Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

- B. Uhes kohas ei tehta üksi leiba ega jooda taari.
Kmpm. KH 41, Norm. 123, EKMS III 1257 — ?(5) var.

14940. ÜHEST LAMBAST EI SAA KAHTE VILLA — 2(5) var.

- a. _____
Norm. 103, EKMS IV 725; HJn — 1(4) var.

- b. Ühe lamba seljast ei saa korraga kahte villa.
Hlj — 1 var.

Vrd. 14869. Ega ühe härja seljast kahte nahka saa.

14941. ÜHEST NAISEST KÜNNÜKSELLE, ÜHEST LEHMÄST KÄRBÄSILLE — 2 var.

- a. _____
Kuu (J. Mikiver) — 1 var.

- b. Üht naist künnükselle, üht lehmä kärbaselle.
J. Eskeni seletus: «Neid on vähä.»
Kuu — 1 var.

14942. ÜHE SURM, TEISE LEIB — 9 kuni 14(28) var.

- Aa. _____
Sannumetoja VI (1857) 43, Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 87, E² 79; Rap v. Mär (Poom), Vig (Valdt), VI (Vanakesa) — u. 5(11) var.

- b. Ühe surm oo teise leib.*
* on (trükised)
Meelej. nr. 13 (1887) 101, Kmpm. KH 65; Pär (Kampmann), Hää, Saa — 3(10) var.

- B. Ühe surm, teise leib, kolmanda nutt.
?Trt (Eisen) — 1?(1) var.

- C. Ühe muld, teise leib.
J. Nurme seletus: «Ühe surmaga saab teine koha, ameti.»
Kul — 1 var.

- Da. Ühe surm on teisele õnneks.
?Pal (Karro) — 1?(2) var.

- b. Ühe mehe surm oo teise mehe õnn.
?Mar (Hillemägi) — 1?(1) var.

- E. Ühe surm on teise elu.
?Juu v. Vän (Virkus), ?Vil (Leoke) — ? kuni 2(2) var.

Vrd. 14930. Ühe leib, teise nälg.

14943. ÜHE TÖÖ LÕPETUS SAADAB TEISE ALGATUST — 2(31) var.

- Aa₁. _____

* Helle 357, Hupel 117, Poromenski EGr. 222, Laakm. Mr Kal. (1862 aug.), Stein 64, Wied. 193, KAH EKA1 159, Norm. 52 ja 72 — 1(24) var.

*

Ühhe töö lõppetuse saadab teise algatus, wenn eine Arbeit aufhört, so geht die andre schon wieder an.

- a₂. Ühe töö lõpetus saab teise algatuse.
Kündja nr. 2 (1884) 21 — ?(1) var.

- b₁. Ühe töö lõpetus, teise hakatus.
Sa (anon.) — 1(2) var.

- b₂. Ühe töö lõppetuse on teise töö hakatus.
?Hel (Wahlberg) — ?(1) var.

- c. Lõpeb üks töö, algab teine töö.
E² 15 — ?(2) var.

- B. Töö algab, teine lõpeb.
?Trt (Eisen) — ?(1) var.

Vrd. Siir. 42,35: Üks töö juhhatas, kus teine tarvis on...

14944. ÜHE VAADI SEES EI VÕI MITTE KAHTSUGU ÕLUT OLLA — 2(14) var.

- Aa₁. _____
Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

- a₂. Ühe vaadi sees ei või kahtsugu õlut olla.
Raud VMj 220 — ?(1) var.

- b₁. Ühes vaadis ei või mitte kahtsugu õlut olla.
Päss PJs 563 — ?(1) var.

- b₂. Ühes vaadis ei või kahesugust õlut olla.
E² 87 — ?(1) var.

- c. Ühe vaadi sees ei ole kahesugust õlut.
E 87 — ?(6) var.

- d. Üten vaačnan olõ õi katte sorti olut.
Päss 178 (< Lut) — 1 var.

- B. Ühes aamis ei saa olla kahesugust vedelat.
Norm. 240, EKMS IV 294 — ?(2) var.

Vrd. 14963. Üks allikas ei või kahte seltsi vett joosta.
3000. Katte rooga ei peeta üten anuman.

14945. ÜHE ÕNGEGA EI SAA KAHTE
KALA PÜÜDA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: Õeldud, kui keegi pani ühte lavasse segi külma- ja sooja-õrnad taimed ning mõlemad kannatasid. Hää.

14946. ÜHTEGI ÜLELIHA — 1(8) var.

Beitr. XI 195, Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21, Kmpm. KH 34, E MVH 94.

14947. ÜKS VÄLJAL EI OLE MITTE
SÕJAVÄGI — 1?(1) var.

?VMr (A. Elken).

14948. ÜHT KIIDETAKSE SITA SISSE,
TEIST LAIDETAKSE AUSA TÖÖ
JUURES — 2 var.

Rap v. Mär (Poom).

14949. ÜHT PEAB TEGEMA, TEIST
MITTE TEGEMATA JÄTMA —
1?(5) var.

Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 87, E² 68.

Vrd. 14950. Üht võib nõuda, teist aga mitte nõudmata jätta.

14950. ÜHT VÕIB NÕUDA, TEIST AGA
MITTE NÕUDMATA JÄTTA —
1(2) var.

Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21.

Vrd. 14949. Üht peab tegema, teist mitte tegemata jätma.

14951. ÜITS KITAB ÜTTE, TÕINE TÕIST
— 1 var.

Trv (Jõgi).

14952. ÜITS KÕRD NÄTÄS, TÕNE KÕRD
TUTAS — 18(22) var.

Aa₁. _____*

* tõone (Võn), tõist (Urv, Plv)
Võn, Nõo, Ote, Urv, Plv — 5 var.

a₂. Üks kord nättasse, teist kord tutasse.

Tt (anon.) — 1(2) var.

a₃. Üks kõrd nästasse, tõene kõrd tun-
tasse.

A. Univere seletus: «Kui üks kord pet-
tutakse inimeses, teine kord ei usaldata.»
Kod — 1 var.

b. Üks kord nähtud, teine kord tuntud.
VMr — 1 var.

B₁a₁. Üks kerd mies nähä, toine tunneda.
Kuu — 1 var.

a₂. Üks kord meest nähakse, teine kord
tuntakse.*

* kõrd; miist; nähasse — tuntasse
Pal — 3(4) var.

b₁. Kerd miest nähä, teine kerd tunne-
da.*

* kerra; toine ~ toise
Kuu — 3 var.

b₂. Kerd miest nähä, toine tunneda.
Kuu — 1 var.

B₂. Mes mehest üts kõrd nätäs, toda
eloag kiik tutas.

Räp — 1 var.

C. Üks kord koera nähikse, iga kord
tuntakse.*

* nähakse (trükised)

Norm. 252, EKMS III 135; Pal — 1(3)
var.

14953. ÜITS LEHM KAST VITSA, TÕNE
VEERE, KOLMAS KATT JOBA
PÕHJA KINNI — 1 var.

Ote (Vahe).

14954. ÜITS PARM A'A TERVE KARJA
KARGUTEME — 2 var.

a. _____

Krk — 1 var.

b. Üks parm ajab terve karja kiini.
Trt — 1 var.

Vrd. 8414. Pasanõ vask aja karja kiini.

14955. ÜITS PATT TEGIJAL, ÜTESSA
KÕNELEJAL — 6(7) var.

Aa. _____

Trv — 1 var.

b. Üits patt tegijal, ütesse tagakõnele-
jel.

Trv — 1 var.

c. Üks patt tegijale, üheksa tagarääki-
jale.

Saa — 1 var.

d. Üks patt tegijal, üheksa tagast jä-
rele kõnelejal.

Vil — 1 var.

e. Üks patt tegijal, üheksa järelkõnel-
[e]jal.

Tt (anon.) — 1(2) var.

B. Üts patt tegijel, ütesse takst tõuka-
jel.

Hel — 1 var.

Vrd. 15010, eriti G: Üks patt tegijal, üheksa
tagaajajal.

15067. Üts patt ütlejel, ütesse takast tõu-
kajel.

8433. Patt tegijal, veel suuremb nägijal.

14956. ÜITS SUU KISTUTAP, ÜITS
ÕHUTAP — 2(3) var.

a. _____*

* kistutab — õhutab (Pst)

Trv, Pst — 2 var.

b. Üks suu kustutab, üks suu õhutab.
E MVH 22 — ?(1) var.

14957. ÜITS SUUR LIND OM PALLU
ROHKEMP KUI TOSIN TILLUK-
SEID KUPAKSI — 1 var.

Vil (Talits).

14958. ÜITS TAHAB KÕTRA, TÕINE
LÕKKA, KOLMAS VANA VART
ESI — 1 var.

Pst (Reevits).

Vrd. kk: Võta kõtra või lõkka või vana vart
ennäst (Trv).

14959. ÜITS TAHAB PUPPU, TÕINE
PÄTSI, KOLMAS KUKUT HAMET
— 4(7) var.

A. _____*

* üks; teine; kuku (E MVH)

E MVH 9; Trv (Vaine) — 1(4) var.

Ba. Üts taht puppu, tõonõ päppä, kolmas
kõtu pääle paika.

Rõu (Gutves) — 1 var.

b. Üts puppu, tõine päppä, kolmas
kõtu paika.

Vas (Jakobson) — 1 var.

C. Üits taht tütart, teine emat, kolmas
kukut hamet.

Krk — 1 var.

Vt. 15029 G.

Vrd. 15030. Üks tahab ühte, teine teist, kol-
mas ei kumbagit.

14960. ÜITS VANAMIIS OM PAREP KUI
ÜTESSE HÖVÄT POIGA — 1 var.

Krk (Mägi).

14961. ÜKS ADRA KÜNNAB, ÜHEKSA
SIRPI LEIKAB* — 1(2) var.

* ader; lõikab (EKMS)

EKMS III 378; VNg (H. Krickmann).

Vrd. 15081, eriti B: Üts adraga, ütesä süü-
jät.

14962. ÜKS AJAB IKKA ÜHEKSA HUKKA
— 1 var.

Kei (Soom).

Vrd. 15017. Üks rikub üheksa rahu.

14963. ÜKS ALLIKAS EI VÕI KAHTE
SELTSI VETT JOOSTA — 2 var.

A. _____

Hlj (Leetberg) — 1 var.

B. Ütest lättest ei tulõ mitmasugunõ
vesi välla.

Vas — 1 var.

Vrd. 14944. Ühe vaadi sees ei või mitte kaht-
sugu õlut olla.

14964. ÜKS AND NIIDIKESE, TEINE
AND NIIDIKESE, ÜLE HULGA
SAAP ÜTELE HAME — 2(3) var.

A. _____

Võn — 1 var.

B. Ilmast niidikesi korjata, võib vae-
sele särki kududa.

Elva — 1(2) var.

14965. ÜKS ARMASTAB PORI SEES
PUHERDA, TEINE VEES
VÄHERDA — 1 var.

Vil (Niggol).

14966. ÜKS ARMASTAB ÜHTE, TEINE
TEIST, KOLMAS VANA VÕTSIKU
PEEDI NAIST — 1 var.

Pär (Lepp).

Vrd. 15030. Üks tahab ühte, teene teist, kol-
mas ei kumbagit.

14967. ÜKS HALG HAKATAB TEIST —
1(5) var.

Norm. 53, EKMS II 61; Krj (Allas).

Vrd. 12087. Toe tugevus tuleb toest ja süsi süttib sõest.

14968. ÜKS HEA EHK KAKS KAUNIST
— 1 var.

Amb (Hintzenberg).

Vrd. 14908. Pareim ikke üks ja hea kui kaks ja kehva.

14969. ÜKS HEA SÕBER ON ÄNAM
KUI ÜHEKSA SUGULAST* —
1(3) var.

* enam (trükised)

Norm. 243, EKMS III 1032; PJg (Lussik).

Vrd. 1130. Pareim hia sõber kui halb sugulane.

11040. Sõber on pareim kui kõige ligem ligemene.

14970. ÜKS HUNT ON JOUDSAM KUI
SADA LAMMAST — ?(4) var.

a. _____
Körber USkÖr 48/9 — ?(1) var.

b. Üks hunt jõukam kui sada lammast.
Norm. 108; ?SJn (Kielas v. Ruhs) —
?(3) var.
Tõenäoline on kogu üksuse lähtumine
Körberist.

14971. ÜKS HÄDA AJAB TEIST TAGA —
1?(1) var.

?Juu v. Vän (Virkus).

14972. ÜKS HÄDA SÖÖB TEISE ÄRA —
1(9) var.

Beitr. XI 148, Wied. 193, Kündja nr. 2
(1884) 21, E 87, E² 49.

14973. ÜKS ISA TOIDAB ÜHEKSA LAST,
AGA ÜHEKSA LAST EI JÕUA ÜHT
ISA TOITA — u. 50(90) var.

A_{1a1}. Üks isa toidab üheksa last, aga
üheksa last ei toida mitte üks kord
ühte isa.
Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21
— 1(2) var.

a₂. Üks isa toidab üheksa last, aga
üheksa last ei toida ühte isa.*

* äi (Emm)

?Jür (Petroff), Juu v. Vän (Virkus), Emm
— 2 kuni 3(3) var.

a₃. Isa toidab üheksa last, aga üheksa
last ei toida ühte isa.
Phl — 1 var.

b₁. _____
Vil — 1 var.

b₂. Üks isä toedab üheksä last, aga
üheksä last ei jõoda üste isädä ärä
toita.
Kod — 1 var.

b₃. Üts esä toit ütesä last ära, a ütesä
last ei jõvva ütte essä toita.
Ote — 1 var.

b₄. Üits esä toit ütese last ärä, aga
ütese last ei jõua ütte esät ärä toi-
ta.
Krk — 1 var.

b₅. Üts isa toit üheksa last ära, üheksa
last ei jõua ütte isa toita.
Vön (Pint) — 1 var.

b₆. Üks isa toidab ühessa last, ühessa
last ei jõua üht isa toita.
Mih — 1 var.

b₇. Üks isa toidab üheksa last, aga
üheksa last ei jõua toita ühte isa.
SJn — 1 var.

b₈. Üts esa toit ära ütesa last, ütesa
last ei jõvva toita ütte essa.
Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

b₉. Üks isa toidab üheksa last, aga
üheksa last ei saa ühte isa toita.
Kod — 1 var.

c. Ennemine toidab üks isa üheksa last
kui üheksa last ühe isa.
Kaa — 1(2) var.

d. Ühel isal on kergem üheksad last
toita kui üheksal lapsel ühte isa.
SJn (Kielas) — 1 var.

A_{2a}. Üks isa toidab kuus last, aga kuus
last ei toida üht isa.*
* toedab — ei toeda; ühte (Juu)
Vai, Juu — 2 var.

b₁. Üks isa toidab ennemine kuus last
kui kuus last ühe isa.
Trm (Sommer) — 1 var.

b₂. Üks isa toitvat ennemalt kuus last
kui kuus last üht isa.
Tön. RP² 163 — ?(1) var.

- b₃. Ennem toidab üks isa kuus last kui kuus last ühte isa.
Plt — 1 var.
- b₄. Üks isa võib ennemine kuus last toita kui kuus last üht isa.
Malm 55; Rap v. Mär (Poom) — 1(7) var.
- A_{3a}. Üks isa toidab seitse last, aga seitse last ei toida ühte isa.
Krj — 1 var.
- b. Üks isa toidab enneb seitse last kui seitse last isa.
?Kuu (õpil.) — 1?(1) var.
- A₄. Ennem toidab isa kümme last kui kümme last isa.
?Vig (Eisen) — 1?(1) var.
- A₅. Üks isa toidab üksteistkümmend last.
Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.
- B_{1a}. Üks isa toidab üheksa poega, aga üheksa poega ei toida ühte isa.
E 87; Rel, Hel — 2(3) var.
- b. [Üheksa] poiga ei toida üht isa, aga üks isa [üheksa] poiga toidab.
?Jõh (Mets) — 1?(1) var.
- c₁. Üks isa toidab üheksa poega, aga üheksa poega ei jõua ühte isa toita.
Norm. 172, EKMS I 654; LNG — 1(3) var.
- c₂. Üts esä toit ütesa poiga, ütesa poiga jovva ai ütte essa toita.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- d₁. Üks isa toidab ennem [üheksa] poega kui [üheksa] poega ühe isa.
Kär (Sömer) — 1 var.
- d₂. Enne toidab üks isa üheksa poega kui üheksa poega ühte isa.*
* ennem (HMD)
?Jõh (õpil.), ?HMD (õpil.) — 1?(2) var.
- B₂. Üks isa toidab kuus poega, aga kuus poega ei toida üht isa.
?Tt (V. Teder) — 1?(1) var.
- B_{3a}. Isa toidab seitse poega, aga seitse poega ei toida ühte isa.
?Vän (õpil.) — 1?(1) var.
- b. Isä toidab seitse poiga üsnä hõlp-sasti ärä, aga seitse poiga ei jõua ühte isä toita.
?Saa (Jakobson) — 1?(1) var.
- c. Uits esa toit oma säitse poiga oma hõlmaga, aga puja ei jõua essa toita oma suurte nurmiga.
Ote — 1 var.

- B_{4a}. Üks isa toidab kümme poega, aga kümme poega ei toida ühte isa ära.
?Vil (Suurkask) — 1?(2) var.
- b. Isa toidab kümme poega, aga kümme poega mitte isa.
?Võn (J. Rootslane) — 1?(1) var.

*

- C_{1a}. Üks ema toidab üheksa last, aga üheksa last ei toida ühte ema.*
* emä; üht (Lüg)
Lüg (Källo), VMr, Koe — 3(4) var.
- b₁. Üks ema toidab ühessa last, aga ühessa last ei jõua ühte ema ära toita.
Hää — 1 var.
- b₂. Üks ema toedab üheksa last, aga üheksa last ei saa ühte ema toita.
Kod — 1 var.
- c. Üts imä süüt ar' ütessä last, a üt-säl latsõl om ütte immä rassõ süüta.
Se — 1 var.
- C_{2a}. Üks ema toidab seitse last, aga seitse last ei jõua üht ema toita.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- b₁. Üks ema toidab ennem seitse last ära, kui seitse last ühe ema ära toidavad.
Meelej. nr. 7 (1885) 29 — 1?(1) var.
- b₂. Üks ema toidab ennemini seitse last kui seitse last ühe ema.
Linda nr. 34 (1896) 519 — 1?(1) var.
- b₃. Üks ema toidab ennem seitse last, kui seitse last ühe ema ära toidavad.
Sak. Lisa nr. 17/18 (1889) 139 — 1?(1) var.
- C_{3a}. Üks emä toidab kümme last, a kümme last ei toida üht emä.
Lüg (Källo) — 1 var.
- b. Ennembi toit üts emä kümme last kui kümme last üte emä.
Hel — 1 var.
- Da. Üks ema kasvatab üheksa poega, aga üheksa poega ei toida üht ema mitte.*
* toita (TMr); ühte (EKMS)
Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21, EKMS III 120; TMr — 1(5) var.
- b₁. Üks ema toidab üheksa poega, aga üheksa poega ei toida üht ema.*
* ühäksa poiga (Jõh); ühte (Meos, EKMS)
E 87, E² 23, Meos Vaatl. III—IV 141,

Huvit. V Lisa 17, Jänes-Parlo 38, Norm. 172, EKMS I 323; Jõh, Muh — 2(11) var.

b₂. Üks ema toidab üheksa poega, aga üheksa poega ei toida ühte ema mitte.

?Tõs (Õõvel) — 1?(1) var.

b₃. Ema toidab üheksa poega, üheksa poega ei toida üht ema.

?Trt (Eisen) — ?(1) var.

c. Üks ema toidab ennem üheksa poega kui üheksa poega üht ema.

?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

E. Ennemini võib üks ema üheksa tütar katta kui üheksa tütar ühe ema.

?Koe (Schultz) — 1?(1) var.

*

F_{1a}. Üks vanem toidab üheksa last, aga üheksa last ei jõua ühte vanemat toita.

Rüp — 1 var.

b. Vanemba toedav ütesse last ärä, aga ütesse last ei jõua ühte vanemat toita.

Trv — 1 var.

F₂. Üks vanem toidab [kuus] last, aga [kuus] last ei toida mitte ühte vanemat.

ER Kal. (1884) 78 — ?(1) var.

Vrd. 14844. Üheksa last mahuvad ühe ema põue, aga üks ema ei mahu üheksa lapse õue.

646. Imä kasvatas hulga latsi är', aga hulga latsi oma imäga püstü hädäh.

14974. ÜKS ISTUB SAKSA SAANIS, TEINE KELGU PÄÄL, EDASI SAAVAD MÖLEMAD — 1 var.

Vil (Niggol).

14975. ÜKS JUTT KAUB, TEINE TÖUSEB, NENDA KUI LOJUS MÄLETSEB — 1(3) var.

A. _____

Wied. 246, Kündja nr. 6 (1884) 71 — 1(2) var.

B. Rahval ikka peab juttu olema: üks vaub, teine tõuseb, nõnda kui lojus mäletseb.

Poromenski EGr. 164 — ?(1) var.

14976. ÜKS KAND, ÜHEKSAT JAGU VÕRSJAT* — 1(3) var.

* känd (Norm., EKMS); võrsujat (EKMS) Norm. 177, EKMS I 1049; Hls (Riief).

Vrd. 4934. Kuidas känd, nõnda võsu.

14977. ÜKS KOER TEISE VADER — 6(7) var.

a. _____*

* teese (Vig)

Norm. 134; Lää — 5(6) var.

b. Üks koer on teise vader.

Vai — 1 var.

Vrd. 4091. Koer kaitseb koera.

4081. Koer ei haugu koera pääle.

4144. Küll koer koera tunneb.

4013. Ega koer koera ei salli.

14978. ÜKS KORD EI OLE KAKS KORD — 1 var.

Vru (R. Kallas).

Vrd. 15015 B. Üks kord pole ühtegi.

14979. ÜKS KORD EKSINUD, SADA KORD TEHTUD, SEE ON MET-MEST TÜTRUKUST NÄHTUD — 1(3) var.

Pha? (anon.).

14980. ÜKS KURAT NII HÄÄ KUT TEINE — 1(6) var.

* Gõs. 329, Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21, KAH EKAl 86 ja 88.

*

id est einer ist wieder ander/
är kurrat ni hēh fudt toine.

14981. ÜKS KURI PATUKOMBE SÖÖB ENAM RAHA ÄRA KUI KAKS LAST — 1?(2) var.

Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21.

14982. ÜKS KÕIGI EEST, KÕIK ÜHE EEST — ?(18) var.

Aa. Üks kõikide ja kõik ühe eest.*

* kõigi (Kahk)

Kahk 460 (seletatud: Kose-Uuemõisa ülestõusnud talupoegade võitlusloosung); ?Vil (Leoke) — ?(2) var.

b. Üks kõigi, kõik ühe eest.

Puus. Eü I 46 — ?(1) var.

B₁. Kõik ühe eest, üks kõigi eest.

?Ote (õpil.) — ?(1) var.

B₂. _____*

* kõige (Kmpm. EL II)

Kmpm. EL II³ 30 ja EL III¹⁰ 228, Norm.

236; ?Pöi (Tustit), ?Kam (Relli) — ?(14) var.

Vrd. Gr. Ms 14: «Kõik ühe eest, üks kõige eest!» / Vaat, sellest alles tunnen meest. / Ei ainult sõbrad pole nad, / Seal üks on teise — advokaat.

Vrd. 2. Kor. 5,15: Ja meie arwame sedda, et kui üks keikide eest on ärrafurnud, siis on keik ärrafurnud, et temma on keikide eest ärrafurnud, et need, kes ellawad, ei pea ennam ennestele ellama, waid sellele, kes nende eest on ärrafurnud ja üllesärratud.

Vrd. 15035. Üks teeb kõigile, kõik teevad ühele.

14983. ÜKSKÖIK, KAS ÜKS SUUR EHK KAKS VEIKEST — 2(7) var.

a. _____*

* vai (trükised); väikest (Stein) Stein 64, Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21; Tt (Kreutzw.) — 1(5) var.

b₁. Saap mis saap, kas üits suur vai kats väikest.
Rõn (Käärrik) — 1 var.

b₂. Saab mis saab, kas üks suur või kaks väikest.
EKMS IV 838 — ?(1) var.
Fraasi funktsioon ilmselt kõnekäänuline, eriti b₁ ja b₂.

Vrd. kk: Tä ei hooli, kas üits suur vai kaits väikest 'julge ettevõtja kohta' (Kam); Üks suur või kaks väikest 'vastatakse küsimusele «Mis saab?»' (Hää).

Vrd. 14915. Parem üks suur kui kaks väikest.
2956. Inep üks kats karvast ko üts ille.

14984. ÜKS KÖRD LÄHEB ÕNNEKS, AGA KATSU TÖINE KÖRD VIEL — 1?(1) var.

?Trm (Särg).

Vrd. 14888. Kui üks kord läheb õnneks, tahad üheksa veel.

14985. ÜKS KÄRNANE LAMMAS AJAB TERVE KARJA KÄRNA — u. 20(55) var.

A₁a. Üks kärnane lammas sutitab keik karja.

* Gõs. 331, KAH EKAI 86 — 1(2) var.

*

Ein räudig Schaff jündet die ganze Heerd/ är Kernane lambas sutitab keik karja.

b₁. _____*

* kärnas (Krj); aab (Pöi)

KAH EKAI 88; Krj, Pöi, Trm, Trt (õpil.) — 4(7) var.

b₂. Üks kärnane lammas ajab kogu karja kärna.

E 88, E² 87 ja 93, Huvit. V Lisa 17, Puus. KA V—VI (1939) 21 — ?(10) var.

b₃. Üts kärnäne lammas ajab kõige lambakarja kärnä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

c. Üks kärnane lammas ajab kõik kärna.*

* kärnäne; a'ab; kik; kärnä (Saa)

Tür, Kei, Saa — 3 var.

d₁. Kärnane lammas ajab kogu karja kärna.

Kask-Vaigla-Veski I Hõ 75 — ?(1) var.

d₂. Kärnane lammas ajab terve karja kärnä.

Kuu — 1 var.

e₁. Üks kärnane lammas ajab keik karja hukka.*

* kärnas (Lai); kõik (Norm.; Lai), kogu (Jür)

Meves 134, Norm. 237; Jür (Luu), Lai (Tammepuu) — 2(12) var.

e₂. Üks kärnane lammas ajab terve karja hukka.

?Lüg (Källo), Juu v. Vän (Virkus) — 1 v. 2(4) var.

f₁. Üks kärnane lammas rikub kõik karja ära.

Kuusik KT 203 — ?(3) var.

f₂. Üks kärnane lammas rikub kogu karja.

Nurmik PL 112 — 1?(1) var.

f₃. Üks kärnane lammas rikub terve karja ära.

?Pär (Pulst) — 1?(1) var.

g. Üks kärnane lammas paneb terve karja tossama.

?Lüg (Källo) — 1?(1) var.

A₂. Üks lammas ajab terve karja kärna.

Kad (õpil.) — 1 var.

B₁. Üks haige lammas rikub terve karja.

Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1?(2) var.

B₂. Üks haige lammast teeb palju haigegeks.
Wied. 193, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1?(2) var.

C. Üts sitane lammast ajab puha karja hukka.
?Trv (Kosesson) — 1?(1) var.

*

D. Üks kärnane põrsas ajab terve karja kärna.
Ann — 1 var.

E. Üks kärnas siga ajab terve karja kärna.
S. Karro seletus: halb laps rikub ka korralikud ära.
Saa — 1 var.

Vrd. 15007. Üks paha lammast situb keik hulga ära.

14986. ÜKS LAPS HOOLELAPS, MITU LAST RÖÖMULAPSED — 1 var.

Rön (Elsen).

14987. ÜKS LAPS ON VÄHA, KAKS LAST ON KASINAST — 1 var.

Saa (Söggel).

14988. ÜKS LAPS PEAB NAISEL OLEMA, KAKS TUKKI VOIVAD OLLA JA ROHKEM EI TOHI OLLA — 1 var.

Krj (Toomessalu).

14989. ÜKS LAPS SUNDIDA ISSA, TEINE EMMA JA KOLMAS SUGUVÖSSA — 5 var.

a. —
Plv (Tamm) — 1 var.

b. Üks laps sündib isast, teine emast, aga kolmas suguvõsast.
Plv (Tamm) — 1 var.

c. Üts immä, tönõ essä, kolmas suguvõssa.
Plv — 1 var.

d. Üts om essa, tõe emma, kolmas-neljas sukuvõssa.
Plv — 1 var.

e. Üts-tõone imä-essä, kolmas suguvõssa.
Plv (Tamm) — 1 var.

14990. ÜKS LIND EI EHITA ILMASKI PESA — 12(14) var.

Aa₁. —
Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

a₂. Üks lind ei ehita iialgi pesa.
Pöi — 1 var.

a₃. Üksik lind ilmaski pesa ei ehita.
lis — 1 var.

a₄. Üks lind ei ehita pesa.
Vän, Kod — 3 var.

a₅. Ega üks lind pesa ehita.
J. Tannenthali seletus: «Üksik inimene ei kogu vara.»
Amb — 1 var.

a₆. Ega üks lind pesa ei ehita.
Norm. 189 — 1?(1) var.

a₇. Üksik lind äi ehita pesa.
Pha — 1 var.

b₁. Üks lind ei tee pesa.
Trv — 1 var.

b₂. Üks lind ei tee iial pesa.
Sa (Veäster) — 1 var.

b₃. Ega üks lind kunagi pesa ei tee.
Trv v. Rõu (Siipsen) — 1 var.

B. Üks lind ei ehita pesa, kaks on ikki pesa ehitajad.
Hää — 1 var.

Vt. 14992 O₁.

14991. ÜKS LIND ÜKSI EI JÕUA TIIVU KANDA — 1 var.

V. Eenveere seletus: kahekesi on elada tulusam ja säästlikum kui üksinda.
Kul.

Vrd. 5948. Mis lind see on, kes oma sulgi ei jõua kanda.

14992. ÜKS LIND PILLAB PESA, KAKS KOGUVAD — u. 40(93) var.

A₁. —*

* üts — kats (Norm. Cl.)

* Helle 358, Hupel 117, Poromenski EGr. 222, Körber VRMK 39, Stein 64, Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21, KAH EKAI 159, E 88, E² 100, Norm. Cl. 32, EKMS I 13; Tür, ?Vil (Leoke) — 2 v. 3(33) var.

*

Üks lind pillab pesa, kaks koguvad, need võivad
cher was vor sich bringen als einer allein.

- A_{2a}. Kaks lindu koguvad, üks pillab.
M. Mäesalu seletus: üksik hellitatud laps
võib vanemate kogutu pillata.
Hää — 1 var.
- b. Kaks lindu koguvad, üks pillab ära.
Aud — 1 var.
- B. Üks lind pillab, kaks ikka korjavad.
Wied. 195, Kündja nr. 2 (1884) 21, EKMS
I 13 — 1(3) var.
- C. Üks lind pillab pesa, kui küll kaks
kannavad.
Trv — 1 var.
- D. Kaks lindu ehitavad pesa, üks pil-
lab.
Krj (Allas) — 1(3) var.
- E. Kaks lindu ehitavad pesa, üks lao-
tab pesa.
V. Eenveere seletus: perekonna asutami-
se kohta.
Norm. 189, EKMS I 12; Kse — 1(3) var.
- F₁. Kaks lindu ehitavad pesa, üks lõhub.
Rak (Jürjev) — 1 var.
- F₂. Kaks ehitavad pesa, üks lõhub.
?Trt (Eisen) — 1?(1) var.
- Ga. Kaks lindu ehitavad pesa, üks kau-
tab.
Pal — 1 var.
- b. Üksik lind pesa kautab, kaks ehit-
vad.
Kuu — 1 var.
- H₁. Üks lind pesa kaotab, kaks kogu-
vad.
Lai — 1 var.
- H₂. Üks lind kaotab, kaks koguvad.*
* kautab (Wied., Kündja)
Beitr. II 75, Wied. 194, Kündja nr. 2
(1884) 21; Pär — 1(7) var.
- I. Kaks lindu koguvad pesa, üks lõhub
ära.
SJn — 1 var.
- J_{1a1}. Üks lind kautab pesa, kaks korjavad
pesa.
Kei — 1 var.
- a₂. Üks lind pesa kautab, kaks korjab.
Hlj — 1 var.
- b₁. Kaks lindu pesa korjab, üks kautab.
Hlj — 1 var.
- b₂. Kaks lindu korjavad pesa, üks kao-
tab.
Lai — 1 var.
- J_{2a}. Kaks lindu korjavad, üks kautab.
Pär, Trm — 2 var.

- b. Kaks lindu korjavad, üks lind kau-
tab.
Meelej. nr. 34 (1887) 271, Laakm. ER
Kas. Kal. (1892) 18 — ?(7) var.
- J₃. Kaks korjavad, üks kaotab.
?Vän (Tammsoo) — ?(1) var.
- K. Üks lind kaotab pesa, kaks kosuta-
vad pesa.
HMD v. Rīs (Treumann) — 1 var.
- L₁. Kaks lindu kasvatavad, üks kautab
pesa.
Krj — 1 var.
- L₂. Kaks pesa kasvatavad, üks kautab.
Pal (Maasen) — 1(2) var.
- Ma. Üks lind kaotab pesa, kaks lindu
teevad pesa.
Vig — 1 var.
- b. Üks lind kautab pesa, kaks tege-
vad.
Vig — 1 var.
- Na. Kaks lindu pesä tieb, üks laialli
lahutab.
Lüg (Källo) — 1 var.
- b. Üks lind lahutab, kaks tievad pesa.
Lüg (Källo) — 1 var.
- O₁. Üks lind ei ehita pesa, kaks on ikki
pesa ehitajad.
Hää — 1 var.
- Vt. 14990 B.
- O₂. Kaits lindu ehitävä iki enembi pesa
ku üts.
Puh — 1 var.

*

- Pa. Kaks lindu ehitavad pesa.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₁. Ikka kaks lindu ehitavad pesa.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₂. Kaks lindu ehitavad ikka pesa.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- b₃. Kaks lindu ehitäväd ike pesä.
Kod — 1 var.
- Qa₁. Kaks lindu teevad pesa.
?Mar (Hilemägi), Kod — 1 v. 2(2) var.
- a₂. Kaks lindu pesä tieväd.
Lüg — 1 var.
- b₁. Kaks lindu ige pesä tegeväd.
Kuu — 1 var.
- b₂. Kaks lindu teevad ikke pesa.
Sim — 1 var.

*

- R. Üks lind pillab pesa.

Wied. 195, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.

Vrd. 3022. Pareim on kaks lindu pesitelles kui üks lind.

2195. Isa kogus, poeg pillutab.

14993. ÜKS MEES, ÜHEKSA MEELT — 1 var.

Trv v. Rõu (Siipsen).

14994. ÜKS MIES ON IGE ÜKS MIES, KAKS MIEST VOITLEVAD KA KURADIGA VASTAMISI — 1 var.

Kuu (Kaskjärv).

Vrd. 6578, eriti C₁: Mees mehe vastu, kaks meest kuradi vastu.

14995. ÜKS MÄDAMUNA AJAB KÕIK TEISED HUKKA — 2(4) var.

Aa. _____

Hää — 1 var.

b. Üks mädamuna rikub teised kõik ära.

TMr — 1 var.

B. Üks mädamuna rikub terve pesa ära.

?Plt (Luu) — ?(2) var.

Vrd. 14996. Üks mädamuna rikub terve pudru ära.

14996. ÜKS MÄDAMUNA RIKUB TERVE PUDRU ÄRA — u. 10(35) var.

a. _____

M. Mäesalu seletus: «Kes tühja juttu ajab, teeb kõik küla halvaks.»

Saa — 1 var.

b. Üts mädāmuna rikk terve pudro.

Plv — 1 var.

c₁. Üks mädamuna rikub kõik pudru.

J. Kala (VII) seletus: «Üks paha inimene rikub hää seltskonna.»

Gr. SKÖ II 70, Norm. 237; VMr (Mastberg), Rap v. Mär (Poom), Trv (Kala), VII (Kala) — u. 5(22) var.

c₂. Üks mädamuna rikub kõige pudru ära.

E 88, E² 80; Trv (Sikk v. Kala) — 1(8) var.

d. Üksainus mädand muna rikub keik pudru ära.

Körber VRMK 56 — 1(2) var.

e. Üks mädamuna rikub pudru puha.

SJn — 1 var.

Vrd. Körber USkÖr I (1863) 80/81 ja 82/83: Pudro sees üksainus mädand muna see teeb, et seda ei wõi süüa.

Vrd. 8576. Peotäis tuhka rikub pajatäie pudru ära.

7062. Mädamunast ei saa hääd putru, kärnakonnast hääd nahka.

14995. Üks mädamuna ajab kõik teised hukka.

14997. ÜKS NAEL PALUKEST ÕIGUSEGA ON ENAM KUI ÜHEKSA ÜLEKOHTUGA SAADUT — 1?(5) var.

Wied. 195, Kündja nr. 2 (1884) 21, Raud VMj 220.

Vrd. 8911. Pareim pisut õigusega kui palju ülekohtuga.

14998. ÜKS NARR NAERAB TEIST — 3(8) var.

Aa. _____

Tln (R. Kallas) v. eP (anon.) — 1(3) var.

b. Rumal naerab narri.

Pet. ELA² 35 — ?(1) var.

c. Rumal naerab rumalat.

Kmpm. A⁶ 10 — ?(1) var.

d. Narr, kes lolli naerab.

Elva — 1 var.

B. Narr see, kes teist naerab.

Saa (Söggel) — 1 var.

C. Ära naera narri.

Pet. Ah 27 — ?(1) var.

14999. ÜKS NUTAB, TEINE NAERAB — 2 v. 3(5) var.

a. _____

Trt (Liemann) — 1 var.

b. Kus üks nutab, säääl teine naerab.

Saa (Söggel) — 1 var.

c. Ühele naer, teisele nutt.

Kuusik KT 209 — 1?(3) var.

Vrd. 14677. Õnne ratas käib ööd ja päevad, üks nutab, teine naerab.

15000. ÜKS NÄITAB PEAD, TEINE PERSET — 1(6) var.

* Gös. Animadv. 238, Wied. 195, KAH EKAI 87 ja 89, E MVH 94.

*

up noitab Deb/ toine Pers/
einer zeigt den Kopf/ der ander den Hindern/
i.e. einer thut guts/ der ander bösen.

Vrd. kk: Sääli p...t näitanu, kus teine pääd
näitas (Hää).

15001. ÜKS NÖÖGIB ÜHT JA TEINE
TEIST, AGA ÕIGE NÖÖK ON
KAUGEL MEIST — 9 var.

- Aa. _____
Lai (Tammepuu) — 1 var.
- b. Üts nüük ütte, tõonõ tõist, õigõ nüük
om kavvõh meist.
Räp — 1 var.
- c. Üks nõögib üht ja teine teist ja õige
nöök on kaugel meist.
Vän — 1 var.
- d. Üks nõögib ühte, teine teist, see õige
nöök on kaugel meist.
Hää — 1 var.
- Ba. Üits nühib ütte, teine teist, see õige
nühkje kaugel meist.
Krk — 1 var.
- b. Üks nühib ühte, teine teist, see õige
nühk on kaugel meist.
Hää, Hls, Hel — 3 var.
- C. Üts usub seda, tõine tõist, õige usk
om kavven meist.
Urv — 1 var.

15002. ÜKS OHUKS, TEINE ROHUKS,
KOLMAS-NELJAS HINGEVÖTJA
— 12(19) var.

- A. _____
Wied. 195, Kündja nr. 2 (1884) 21, E
MVH 50 ja 94, EKMS IV 439; Sa (Al-
las) — 1(6) var.
- B. Suutäis ohuks, teine rohuks, mis kol-
mas, see ülemäära.
A. Lellepi seletus: «Vlina kohta.»
Trv — 1 var.
- C. [Esimene] ohuks, [teine] rohuks,
[kolmas] kurja tuule vastu.
Vig (Laipmann) — 1 var.
- D. Üks naps on rohuks, teine ohuks,
kolmas on juba kurjast.
Hää — 1 var.
- E. Kui sa viina võtad: esimene suut-
täis läheb rohuks, teine ohuks, aga

kolmas, see läheb kuradile, see on
jooma hakatus.

Päss PJs 560; PJg (Lussik) — 1(2) var.

- F. Esimene rohuks, teine ohuks, kolmas
südamerõõmuks.
Pal (Karma) — 1 var.
- G₁. Suutäis rohos, tõnõ rõõmus, kol-
mas kurvastusõs.
Räp — 1 var.
- G₂. Üts rohus, tõnõ rõõmus, kolmas —
tuu lätt jo kurbusõs.
Urv — 1 var.
- H. Edimäne suutäis om tervises, tõne
om rõõmus, kolmas kurbuses.
Ote — 1 var.
- I. Esimene pits lätt tervüses, teine rõõ-
mus, kolmas tõbõs.
Se — 1 var.
- J. Edimäne suutäis viina om tervises,
teine julguses, kolmas ülearu.
Rõn — 1(2) var.
- K. Suutäis om rohus ja kõtutäis tõbes.
Ran — 1 var.
- Vrd. 12048. Topka tahtub toise, toine tahtub
kolmanõ, kolmas ottab mihe.
7783. Olgu ohuks, kui ep ole rohuks.
14108. Viin on hingevõtja.
14932. Ohele ohost, tõisele rohost.

15003. ÜKS ON HEA, TEINE VEEL
PAREM — u. 10(34) var.

- Aa₁. Üks on hea, teine parem siil.
* Helle 358, Hupel 117, Beitr. XI 150,
Poromenski EGr. 222, Stein 64, Wied. 195,
Kündja nr. 2 (1884) 21, KAH EKAI 159
— 1(17) var.

*

**Üks on hea, teine parrem siil, sie sind beyde von einem
Schlage.**

- a₂. Üks hea, teine parem siil.
Wied. 195, Kündja nr. 2 (1884) 21, E MVH
92 — 1?(3) var.
- b₁. _____
Wied. 195, Kündja nr. 2 (1884) 21; Kuu
— 2(4) var.
- b₂. Üks hüä, toine viel paremb.*
* üits; hää (Trv), hea; teine (EKMS),
tõine (Trv); veel (EKMS; Trv); parem
(EKMS)
EKMS I 373; Kuu, Trv — 2(3) var.

- c. Hea üks, parem teine.*

* hia (Hlj)

Hlj, Jür — 2 var.

- d. Üks hea, teine pool parem.

E MVH 94 — ?(1) var.

- B. Üks hää, toine kaunis, kolmas taga targemb.*

* hea; teine; parem; targem (E)

E 87, E² 38; Kuu — 1(3) var.

- C. Üks on teisest ikka parem.

Saa (Söggel) — 1 var.

Vrd. kk: Hea oled sa ise, veel parem tema (Kuu).

15004. ÜKS ON LUADUD LUULIJAST, TEINE ON LUADUD LAALIJAST, KOLMAS MUSTA MULLA PÜERIJAST — 1 var.

Iis (Timotheus).

Vrd. rl «Pole loodud lauljaks»: Oles minu luudu laulijassi, / laulijassi, laskijassi, / mind on luudu kündijassi, / kündijassi, külvijassi, / härjaadra kandijassi, / musta mulla pöörijassi, / rootsi laua rookijassi, / vene püssi pühkijassi (ERIA I: 1 nr. 340).

15005. ÜKS ON ROHKEM KUI ÜHEKSA — 1 var.

Vän (anon.).

15006. ÜKS OSA JUMALALE, KAKS KALURILE — 2 var.

a.

Anon. õpil. seletus: «Kalamehe põhimõte.»

Pär — 1 var.

- b. Kui mõrras kolm kala, siis üks jumalale ja kaks mulle.

Prn (õpil.) — 1 var.

15007. ÜKS PAHA LAMMAS SITUB KEIK HULGA ÄRA — 1 v. 2(17) var.

a.

* Helle 358, Hupel 117, Poromenski EGr. 223, Stein 64, Wied. 195, Kündja nr. 2 (1884) 21, KAH EKAI 159 — 1(15) var.

*

Üks paha lammas sittub keik hulga ära, ein reu: die Schaaß verdirbt die ganze Heerde.

- b. Üts paha lammas situp kik hulga ärä.

Norm. Cl. 33 — 1?(2) var.

Vrd. 14985. Üks kärnane lammas ajab terve karja kärna.

15008. ÜKS PAHA PAISE RIKUB TERVE IHU ÄRA — 1(3) var.

Norm. 238; Plt (Luu).

15009. ÜKS PASTLAMEES PEAB ÜHEKSA SAAPAMEEST TOITMA — 1 var.

Vän (Peterson).

Vrd. 15081. Üts um adraga, säitse luitsaga.

15010. ÜKS PATT VARGAL, ÜHEKSA TAGAAJAJAL — u. 105(157) var.

Aa₁. — *

* ühüssä (Vig), üheksä (Kod); takka- (Vig); -aeajal. (Vän, SJn, TMr, Tt), -aajal (Pal)

M. Priimetsa seletus: «Tihti kahtlustatakse mitut õiget, enne kui varga kätte saab.»

Stein 64, Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21, EKMS IV 428; Iis, VMr, Kuu, Kos, Nis, Vig, Tor, Vän, Vil, SJn, TaP, ?Tt (Kreutzw.) — u. 15(20) var.

- a₂. Üks patt on vargal, üheksa tagaajajal.

E. Saapa seletus: «Varastatud asjade tagaotsija arvab palju inimesi kahtlaseks.» SJn — 1 var.

- a₃. Üks patt iki vargal ja üheksa tagaajajal.

Tor — 1 var.

- a₄. Üks patt vargal, aga tagaajajal üheksa.

Vil (Suurkask) — 1 var.

- a₅. Üks patt vargale, aga üheksa tagaajajale.*

* -aeajale (PJg), -aajale (Plt)

PJg, Saa, Plt — 3 var.

- a₆. Vargal üks patt, tagaajajal üheksa.

Lüg (Källo) — 1 var.

- a₇. Vargal on üks patt, tagaajajal üek-sä.

Lüg (Källo) — 1 var.

- b₁. Vargal on üks patt, tagaajajal üheksa pattu.

?Hls? (Jung) — 1?(1) var.

- b₂. Vargal on üks patt, aga tagaajajal on üheksa pattu.
Juu v. Vän (Virkus) — 1 var.
- c. Patt vargalle, [üheksa] tagaajajalle.
H. Niguli seletus: «Vargust arvatakse tihti ka õigete peale.»
Vil — 1 var.
- Ba₁. Üts patt vargal, ütesa takanotsjal.*
* ütesä ~ ütesa; takahotsjal (Vas)
Võn, Vas — 3 var.
- a₂. Vargal üts patt, takahotsjal ütesä.
Se — 2 var.
- b₁. Üts patt vargal, ütesä pattu takahotsjal.
Vas — 1 var.
- b₂. Vargal üts patt, takahotsjal ütesä pattu.
Vas — 1 var.
- c. Vargal um üts patt, a kiä ots, tuul um ütezä.
Lut — 1 var.
- d. Varastajal om üts patt, tagaotsjal ütesa.
Se — 1 var.
- Ca₁. Üks patt võtjal, üheksa tagaajajal.*
* ühessa (Plt)
Stein 64, Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21; Iis, Rkv, Kuu, Plt, TaP, ?Tt (Kreutzw.) — 8 v. 9(15) var.
- a₂. Üks patt on võtjal, üheksa tagaajajal.*
* üits (Nõo); võttajal (Val); oo (Kod), om (Nõo); üheksä (Kod), ütessä (Nõo)
* Helle 358, Hupel 117, Poromenski EGr. 223, KAH EKA1 159, Jürjens 55; Vai, Kod, Nõo — 4(18) var.

*
Üts pat on võtjal, üheksa tagaajajal, eimer stieft
und neune sind ihr im Verdacht.

- a₃. Üks patt võtjale, üheksa tagaajajale.
Saa (P. Kangur), Tt (anon.) — 2 var.
- b. Üks patt on vottajal, üheksa on aajal.
Laug. Vestr. 174 — 1(2) var.
- c. Üks patt võtjal, kümme tagaajajal.
VMr — 1 var.
- Da₁. Üks patt võtjal, üheksa tagaotsjal.*
* ütessa (TMr)
MMg, TMr — 2 var.
- a₂. Üts patt võtjal, ütessa takanotsjal.
Võn — 1 var.

- a₃. Üks patt one võtjal, üheksa tagaotsjal.
MMg — 1 var.
- b. Võtjal om üts patt, tagaotsjal ütesä patto.
Räp — 1 var.
- c. Üts patt võtjal, ütesä perähotsjal.
Vas v. Se (Prants, Sandra) — 1 v. 2(3) var.
- E. Üks patt vetjal, ühise pattu patjal.
patja = süüdistaja
Käi — 1(3) var.
- Fa₁. Üks patt tegijal, üheksa patjal.*
* pattijal (Jäm)
Phl, Jäm — 2(3) var.
- a₂. Üks patt tegijale, üheksa pattajale.
Kaa — 1 var.
- b. Üheksa pattu pattajale, üks tegijale.
Kaa — 1(2) var.
- c. Üks patt tegijal, üheksa pattu pattajal.
Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 88, E² 58, EKMS III 1063 — 1(5) var.
- Ga₁. Üks patt tegijal, üheksa tagaajajal.*
* üts (Plv), üits (Ote); tegijäl (Kuu, Vig, Kod); ühikse (Kuu), üheksä (Kuu, Kod), ühüksä (Kuu), ühessä (Vig), ühesa (Hää), ühesa (Han), öheksa (Hää), öhessa (Hää), ütessa (Ote), ütessa (Plv); tagaajajal (Vig, Saa), tagaajajal (Han), takanajajal (Ote, Plv)
Vi, TÜR, Ha, Lää, Pää, Kod, Ote, Plv — u. 30(38) var.
- a₂. Üits patt tegijale, ütessa tagaajajale.
Tt (Veske) — 1 var.
- b. Üts patt tegijal, ütessa peranajajal.
Rõu — 1(2) var.
- c. Üks patt tegijal, kümme tagaajajal.
Rap v. Mär (Poom) — 1 var.
- Ha. Üks patt tegijal, [üheksa] pattu takanotsjal.
Plv — 1 var.
- b. Üts patt tegijalle, ütessa takkaotsjale.
?Võ-Se (Stein) — 1?(3) var.
- c. Üks patt tegijal, üheksa pattu otsjal.
A. Sameti seletus: varguse otsija kahtlustab ja tülitab rohkem kui varas.
Kul — 1 var.

I. Üks süü võtjal, üheksa tagaajajal.*
 * võttajal (Jõh), võttijal (Hlj)
 Norm. 140, EKMS IV 428; Jõh, Hlj, Rak,
 ?Kuu (Jahe) — 4 v. 5(7) var.

J. Üks süü tegijal, üheksa süüd arva-
 jal.
 Pal — 1 var.

*

K. Üheksa pattu mõtlejal, ütesse tegijal.
 ?Hel (Sillaste) — 1?(1) var.

L. Üits patu tegija, ütese, keda arvats.
 Hls — 1 var.

Vrd. 11472. Viimäte om takahotsja suuremb
 süüdläne ku varas.

13742. Varast taga ajad, õled ise väära.
 15048. Üks varas, aga üheksa tagaaja-
 jat.

14955. Üits patt tegijal, ütessa kõnelejal.
 14328. Võlglasõl om üts häda, perähots-
 jal ütesä.

15072. Üts süüdläne, ütesse vastutese.

11442. Süü tegijal, süü süütjal.

292. Andjal ütesä pattu.

15011. ÜKS PEAB IKKA PESAKONNAST
 KULLIKS JÄÄMA — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

15012. ÜKS PEA HEA, KAKS VIEL
 PAREM — 2(13) var.

a₁. _____
 JJn (Pitka) — 1 var.

a₂. Üks pea on hea, kaks veel parem.
 Pee (Paalberg) — 1 var.

b₁. Üks nupp on hea, aga kaks parem.
 Kuusik KT 201 — ?(4) var.

b₂. Üks nupp on hea, aga kaks on pa-
 rem.
 Norm. 53, EKMS II 61 — ?(6) var.

b₃. Üks nupp on hea, aga kaks veel
 parem.
 OOO 49 — ?(1) var.

15013. ÜKS PEA, ÜKS MURE — 1 var.

VLk (Verlis).

15014. ÜKS PILK PIIA SILMAST,
 ÜHIKSA TÜKKI EMA SILMAST
 — 1 var.

Kad (J. S.).

15015. ÜKS POLE ÜHTIGI — 2 kuni 3(9)
 var.

A. _____*

* põle (Pld), ei ole (Ha)

Pet. Ah 23, Pet. ELA² 47; Pld, Ha
 (õpil.) — 2 kuni 3(5) var.

Ba. Üks kord pole ühtegi.*

* ühtigi (Kmpm.)

Kmpm. Kirjaseadm. 72/3, E MVH 50 —
 ?(2) var.

b₁. Üks kord ei ole ükski kord.

W. Norm. OL 39 — ?(1) var.

b₂. Ütskõrd ei ole ütski kõrd.

ELS 75 — ?(1) var.

Vrd. kk: Üks ei tee mulle midagi, kaht ma ei
 karda ja kolm ei mahu kallale 'tugeva
 mehe kuraasitamine' (Rei).

Vrd. mj AaTh 812 B*.

Vrd. 11 «Üks ei ole ühtegi»: Üks ei ole üh-
 tegi, / kaks silma kassil peas (ERIA III:
 3 nr. 6832).

Vrd. 14978. Üks kord ei ole kaks kord.

15016. ÜKS RIISUB RIHAGA, TEINE
 PÜHIB LUUAGA — 1 var.

M. Mäesalu seletus: üks valitseja nõuab
 küllalt, teine veel enam.
 Hää.

15017. ÜKS RIKUB ÜHEKSA RAHU —
 1 var.

Kei (Soom).

Vrd. 14962. Üks ajab ikka üheksa hukka.

15018. ÜKS RUMAL MÕISTAB ENAM
 KÜSIDA KUI ÜHEKSA TARKA
 VASTATA — u. 25(28) var.

Aa. Üts loll võib rohkem küsida kui
 se[il]tse tarka vastate.
 Krl — 1 var.

b₁. Üks rumal võib rohkem küsida kui
 üheksa tarka kosta.
 Pet. A⁶ 48 — 1?(1) var.

b₂. Üks rumal mõistab rohkem küsida
 kui üheksa tarka vastata.
 Sa (õpil.) — 1 var.

b₃. _____
 Pal (Karma) — 1 var.

b₄. Üks rumal võib rohkem küsida kui
 üheksa tarka vastata.
 Hlj (õpil.) — 1 var.

- c₁. Üks loll võib rohkem küsida kui üheksa tarka vastata.
Trm — 1 var.
- c₂. Üks loll võib rohkemb küsüdä kui ühiksä tarka vastada.
Kuu — 1 var.
- c₃. Üks loll jõuab rohkem küsida kui üheksa tarka vastata.
Kuu — 1 var.
- d. Üts ull joud rohkõmb küüssü' ku' ütesä tarka vastata.
Se — 1 var.
- e₁. Üks rumal jõuab rohkem küsida kui kümme tarka vastata.
Norm. 257, EKMS IV 927; Rap v. Mär (Poom), Muh — 2(5) var.
- e₂. Üks rumal võib rohkem küsida kui kümme tarka vastata.
Krj — 1 var.
- e₃. Üks rumal võib rohkem küsida kui kümme tarka võivad vastata.
Tt (Eisen) — 1 var.
- e₄. Üks rumal võib enäm küske kui kümme tarka vastata.
Saa — 1 var.
- f₁. Üks loll võib rohkem küsida kui kümme tarka vastata.
Koe, Ann, Kuu — 3 v. 4(4) var.
- f₂. Üks loll võib rohkem küsida kui kümme tarka vastata oskavad.
Trv — 1 var.
- f₃. Üks loll joudab rohkemb küsüdä kui kümme tarka vastada.
Kuu — 1 var.
- f₄. Üks loll oskab rohkemp küsita ku kümme tarka vastata.
VNg — 1 var.
- f₅. Loll oskab rohkem küsida ku [kümme] tarka vastata.
Kõp — 1 var.
- g. Üks loll võib rohkem pärida kui kümme tarka vastata.
Kad (õpil.) — 1 var.
- h. Üks loll mõistab rohkem küsida kui sada tarka vastata.
Kul — 1 var.
- B. Üks tark ei jõua vastata, mis kümme lolli küsivad.
Plt (õpil.) — 1 var.
- Vrd. 15080. Üts ull tege ütesä tarka rumalas.

15019. ÜKS SAAB PALKA, TÕINE MALKA — 1?(1) var.

A. Källo seletus: töötegija saab tasu, laisale antakse valu.

?Lüg.

Vrd. 4075. Koera palk on malk.

15020. ÜKS SANT RIKUB HULGA PAREMID — ? v. 2(4) var.

A. ————
?Sa (anon.) — 1?(2) var.

B. Üks sant inimene rikub keige pere rahu.

?Pha? (anon.) — 1?(2) var.

15021. ÜKS SIGA TEISE TÖÖD EI TUSTI — 1 var.

HJn (Võimula).

15022. ÜKS SIGA, ÜHEKSA VIGA — 3(4) var.

A. ————
Lüg (Källo) — 1 var.

B. Viis siga, mitu viga.
SJn (Kapp) — 1(2) var.

C. Üks siga, sada viga: kärs kärnas, maa külmetand.

SJn (Kielas) — 1 var.

Vt. 8237 O.

15023. ÜKS SITT LAPS LÄHEB, TEINE HÄÄ LAPS TULEB; PÖRSAS TULEB, TEINE LÄHEB, MOLD ÜKS IKKA — 1 var.

P. Johannsoni seletus: «Teenrite kohta.»
SJn.

Vrd. 10379. Siga lähäb, küna jääb ikka.

15024. ÜKS SUGU LAULAB IKKA ÜHT LUGU — 3 var.

a. ————
Hlj — 2 var.

b. Üks sugu laulab üht lugu.
HMD v. Rts (Treumann) — 1 var.

15025. ÜKS SÕNA KÖIDAB, ÜHEKSA EI PÄÄSTA — 7 var.

Aa₁. ————
Trt — 1 var.

a₂. Üts sõna keidab, ütessa ei päästa.
Plv — 1 var.

- a₃. Üts sõna keit, ütesse ei pästa.
Krl — 1 var.
- a₄. Üts sõna köüt, ütesä ei pästä.
Rõu — 1 var.
- b. Üts sõna köüt, ütesa ei jovva pästä.
Rõu — 1 var.
- c. Üts sõna köüt kinni, ütesa ei jõvva vallale pästä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Üts köüt, ütesä ei jovva pästä.
Rõu — 1 var.
- Vrd. 11132. Sõna pistab, sõna peastab.

15026. ÜKS SÕNA ÄRATAB TÕIST —
1(2) var.
Vil (Leoke).

15027. ÜKS SÕOGILE ILUK[S], KAKS
TÕOLE KAUNIKS — 1 var.
Tt (E. Tõnisson?).

Vrd. 15092, näit. E₂b: Hüva oleks üks süüa,
kaunis kaks tööd teha.

15028. ÜKS TAASTAB, TEINE LAASTAB
— 2 var.

a. _____
M. Mäesalu seletus: 1) öeldud perekonna
kohta, kus naine töökas, mees joodik;
2) kui keegi teiste töövaeva hävitas.
Hää — 1 var.

b. Uhed taastavad, teised laastavad.
M. Mäesalu seletus: töötajate ja mitte-
töötajate kohta.
Hää — 1 var.

Vrd. 15036. Üks teeb, tõine lammutab.

15029. ÜKS TAHAB EMA, TÕINE
TÜTART — u. 25(32) var.

A. Ühel on tütar hää, teisel on ema hää.
Saa (Söggel) — 1 var.

B₁a₁. _____*
* teene (Kul)
Kul, Vil, Rõu — 3 var.

a₂. Üits taht emä, tõine tüdärt.
Krk — 1 var.

b. Üts taht emma, tõne taht tüdärt.
Hel, Ote v. San (Tammemägi) — 2 var.

c₁. Üks tahab tüdärt, teine ema.
Saa (Söggel) — 1 var.

c₂. Üits taht tüdärt, tõine emad.
Trv — 1(2) var.

d. Üks tahab tüdärt, teine tahab ema.
Saa v. Hls (Söggel) — 1 v. 2(2) var.

B₂. Üts armastas emma, tõine tüdard.*
* immä (Se)
Vas v. Se (Sandra), Se (Kaiv) — 2 var.

B₃. Üts himostas imma, tõõne tüdard.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B₄. Ühele mieldib ema, tõisele tüttär.*
* meeldib (Kul); teisele tütar (Lüg,
Kul)
Jõh, Lüg, Kul — 3 var.

C. Üks tahab ema, teine tüdärt; seda-
viisi saavad mõlemad mihele.
Rak — 1 var.

D₁a₁. Üks tahab ema, teine tahab tüdärt,
kolmas ei taha kumbagi.
Jõe — 1 var.

a₂. Üts taht imma, tõine tüdard, kolmas
taha ai kumbagi.
Vas (Jakobson) — 1 var.

b. Üks tahab ema, teene tahab tüdard,
kolmas ei taha neid kummagid.
Kos — 1(2) var.

D₂. Ühel meeldib tütar, teisel ema, kol-
matal ei kõlba kummagid.
Saa (Söggel) — 1 var.

E₁a. Üks tahab tüdärt, teine tahab ema,
kolmatale on nad hääd mõlemad.
Saa (Söggel) — 1 var.

b. Üks tahab tüdärt, tõine tahab ema,
kolmatel kulus ära mõlemad.
Saa (Söggel) — 1 var.

E₂. Üks armastab ema, teine tüdärt, kol-
mas kahte mõlemid.
SJn — 1 var.

F₁. Üks armastab ema, teine tüdärt; siga
lesti, lammas sooja vett.
Norm. 183; Rak — 1(2) var.

F₂. Üks armastab ema, teine tüdärt;
siga sitta, lammas sooja vett.
Rak — 1(2) var.

Vt. 10376 I₁ ja I₂.

G. Üits taht tüdärt, teine emat, kolmas
kukut hamet.
Krk — 1 var.

Vt. 14959 C.

Vrd. 15030. Üks tahab ühte, teine teist, kol-
mas ei kumbagit.

15030. ÜKS TAHAB ÜHTE, TEENE
TEIST, KOLMAS EI KUMBAGIT
— 2 var.

A. ———
Vil (Leoke) — 1 var.

B. Ühele meeldib üks, teisele teine.
TMr — 1 var.

Vrd. 14959. Üits tahab puppu, tõine pätsi, kolmas kukut hamet.

15029. Üks tahab ema, tõine tüdart.

14966. Üks armastab ühte, teine teist, kolmas vana Võtsiku Peedi naist.

15031. ÜKS TALLEKE MÄÄB, KEIK
TAHAVAD — u. 30(68) var.

Aa. ———*

* määgib (Wied., Kündja, KAH)

* Helle 358, Hupel 117, Poromenski EGr. 223, Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21, KAH EKAl 159 — 1(7) var.

*

Üks talleke määb, keik tahavad, wenn eine Gans trinfet, so wollen sie alle trincken.

b. Üks talleke määb, tõised kõik tahavad.

Stein 65, Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21 — ?(6) var.

B_{1a}. Üks lammas määgib, kõik talled tahavad.*

* mäeb (SJn); keik (TMr); tahvad (Tür, SJn)

Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884) 21; Tür, Hls, SJn, TMr — 4(7) var.

b₁. Kui üks lammas mäeb, siis talled tahvad kõik.

Vän (õpil.) — 1 var.

b₂. Kui üks lammas määgib, siis kõik tallekesed tahavad.

Vil — 1 var.

B₂. Lammas määgib, tall tahab.

Vil (Leoke) — 1 var.

B₃. Üks lammas määgib, kõik talled lähevad.

E 88, E² 93 — ?(4) var.

C_{1a}. Üks lammas määb, kõik teised tahavad.*

* määgib (Meelej.)

Meelej. nr. 39 (1887) 311, EKMS II 978; Pär (Kampmann) — 1(8) var.

b. Üts lammas määg, kõik tahtva.*

* kik tahhava (Norm. Cl.)

Norm. Cl. 32, Wied. 198 — 1 v. 2(2) var.

c. Kui üts lammas määg, sis kik tahtva.

Norm. Cl. 32 — 1 var.

C_{2a}. Üits lammas määg ja ütese tahave.
Krk — 1 var.

b. Kui üits lammas määgatap, sis ütesa tahtva.

Kan — 1 var.

D₁. Üts lammas määg, kõik saava'.

Wied. 198 — 1 var.

D_{2a1}. Üks lammas määgib, üheksa saavad.

Hls (Jung), Lai — 2 var.

a₂. Üts lammas määgätäs, ütessä saava.

Vön — 1 var.

b₁. Üts lammas määgähäs, ütsele saa.*

* määgätäs (Rõu), määgahtas (Plv), määgähtas (Räp, Se), määhäs (Vas v. Se, Se), määgib (Plv); ütšälle (Rõu, Plv, Se), ütšäle (Rõu), ütšale (Plv), ütšale (Räp); saab (Plv)

Võ, Se — 10(11) var.

b₂. Üts lammas määgähäs, saa ütšäle.

Se (Oinas-Tammeorg-Relli) — 2 kuni

4(9) var.

D₃. Üks määb, üheksa saab.

Lai — 1 var.

*

E. Üits lammas määg, ütese mälets.

Krk — 1(2) var.

*

F. Üts kana kokatas, ütessä saa.

Rõu (M. Jennes) — 1 var.

Vrd. kk: Üts lammas määgähti, ütšäle sai (Se).

Vrd. 15083. Üts vares vaagahas, saa nägijile, kuuldjile kah.

7094. Määgja lammas saa hainu.

14889. Kui üks lammas määgib, siis määgivad kõik.

15032. ÜKS TARK TEEB ROHKEM KUI
SADA RUMALAT — 1 var.

Muh (R. Viidalepp).

15033. ÜKS TEEB, AGA ÜHEKSA
KUULVAD — 6 v. 7(20) var.

Aa₁. ———

Norm. 137; Kär (Jank) — 1(2) var.

a₂. Üits tiib, ütessa kuuleve.

Trv (Vaine) — 1(2) var.

- a₃. Üks teeb, üheksa kuulevad.*
 * kuulvad (Kaa)
 Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21, E 88, E² 40, EKMS I 226; ?Kaa (I. Kallas) — 1(6) var.
- b. Üks teeb, üheksa peab kuulma.
 Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(2) var.
- B. Üks tieb ning hulk kuulõb.
 Khn — 1 var.
- C. Üks reägib, õhõksa kuulevad.
 Juu — 1 var.
- Da. Üks suu ütleb, kümme kõrva kuulevad; üks käsi teeb, sada suud kohut mõistavad.
 E MVH 20, E 88, E² 87 — 1?(5) var.
- b. Üks suu ütleb, kümme kõrva kuulevad; üks käsi teeb, sada suud mõistavad kohut.
 E² 40 — ?(1) var.
- Vrd. 15040. Üks tieb, ühiksa kannab.
15034. ÜKS TEEB, AGA ÜHEKSA SAAB — 1 var.
 Val (Russmann).
 Vrd. 15041. Üts tiib, ütessa süüb.
15035. ÜKS TEEB KÕIGILE, KÕIK TEEVAD ÜHELE — 1(7) var.
 a. _____
 Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21, Meos Vaatl. III–IV 141 — 1(3) var.
- b. Üks teeb kõikidele, kõik ühele.
 E 88, E² 68 ja 87 — ?(4) var.
- Vrd. 14982. Üks kõigi eest, kõik ühe eest.
15036. ÜKS TEEB, TÕINE LAMMUTAB — 2(4) var.
 a. _____
 Kaa (Tõll) — 1 var.
- b. Teine teeb, teine lammutab.
 Pha? (anon.) — 1(3) var.
- Vrd. 15028. Üks taastab, teine laastab.
15037. ÜKS TEEB, ÜHEKSA VASTAB — 1 v. 2(5) var.
 A. _____
 J. Reepärgi seletus: süüteo kohta.
 Norm. 135, EKMS I 991 ja III 1063; Hlj — 1(4) var.
- B. Mida üks teeb, seda peavad üheksa vastama.
 J. P. Sõggeli seletus: käed varastavad,

- aga vastutama peab inimene tervenisti.
 ?Saa — 1?(1) var.
- Vrd. 15040. Üks tieb, ühiksa kannab.
 15072. Üts süüdlane, ütessa vastutese.
15038. ÜKS TEEB, TOISE PÄÄ KANNATAB — 1 var.
 Kuu (Lindström).
 Vrd. 15040. Üks tieb, ühiksa kannab.
15039. ÜKS TIEB PRAE VALMIS, TÕISED SÜÜVAD — ?(1) var.
 A. Källo seletus: üks käsib, teised täidavad käsku.
 ?Lüg.
 Vrd. 14905. Olgu ikka üks pudru keetja, teised pudru sõõjad.
 15041. Üts tiib, ütessa süüb.
15040. ÜKS TIEB, ÜHIKSA KANNAB* — 2 var.
 * teeb; üheksa (Äks)
 Hlj, Äks.
 Vrd. 15038. Üks tegeb, toise pää kannatab.
 15037. Üks teeb, üheksa vastab.
 15033. Üks teeb, aga üheksa kuulvad.
15041. ÜTS TIIB, ÜTESSA SÜÜB — 1 var.
 TMr (Raag).
 Vrd. 15034. Üks teeb, aga üheksa saab.
 15081, eriti B: Üts adraga, ütezä süüjät.
 2994. Kats kätt tegeman, sada hammast saluman.
 15039. Üks tieb prae valmis, tõised süüvad.
 14928. Ühed küüned siblivad ja kolm nokka nokivad.
 15071. Üks sõõse ütessä ar.
15042. ÜKS TILK PANEB TUOBI ÜLE JUOKSU — 1 var.
 Kuu (Lindström).
15043. ÜKS TUKK EI PÖLE, KUI TEINE EP OLE VASTAS MITTE — 9 kuni 11(19) var.
 Aa. _____
 Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21 — 1(4) var.

- b. Üks tukk ei põle, kui teist ei ole vastas mitte.
EKMS III 1314 — ?(1) var.
- B. Üks puu ei põle ilmaski, kui tõisi kõrva ei panda.
Hel (Wahlberg) — 1(3) var.
- Ca. Kaks tukki põlevad põllulgi, üks ei hõõgu ahjuski.
?Kam (Relli) — 1?(1) var.
- b. Kaks tulelonti ei kustu pellulgi, üks ei taha ahjuski poleda.
?Kuu (Lindström) — 1?(1) var.
- Da. Ega üts tukk tulen konagi ei pala.
Võn — 1 var.
- b. Üks tukk ei õhku ükski.
Jäm — 1 var.
- c₁. Üts puu ei pala tulen.
Võn — 1 var.
- c₂. Ei pala üits puu tulõn.
Rõu — 1 var.
- Ea. Ühest tugist tuli kustub.
Kuu — 1 var.
- b. Ühest tugist ige tuli kustub.
J. Eskeni seletus: «Naisevõtmise vai õigem üksiku elu kohta.»
Kuu — 1 var.
- F. Üks tukk suitseb, üks tukk ei põle.
Wied. 196, Kündja nr. 2 (1884) 21, EKMS IV 837 — 1(3) var.
- Vrd. 14874. Ega üks tukk kaua suite.

15044. ÜKS UNETAB, TEINE TULETAB — 1 var.

- SJn (Johannson).
Vrd. 10841. Susi unetas, pini mäletas.
8474. Pea unustab, jalad tuletavad.

15045. ÜKS VAENLANE ON LIIG PALJU, SADA SÕBRA ON VÄGA VÄHÄ — ?(4) var.

Körber VRMK 56 (rubriigis «Vana rahva mõistused»).

15046. ÜKS VAKS, ÜKS SAKS — 1(4) var.

* Gös. 410, KAH EKAI 87 ja 89, EKMS III 719.

Wenn die Deutschen nahe bey ein ander wohnen/ sagen sie: *ix war, ix Sar.*

15047. ÜKS VANA SÕBER ON PAREM KUI KAKS UUT — u. 20(80) var.

- A_{1a1}. —————*
- * üits (Trv); om (Trv); paremb (Lüg, Trv); kaits (Trv)
Meves 133, Niggol VKÖR 188, Pöder L ABDr 32 ja 35, Kuusik KT 209, Norm. 242, EKMS III 1032; Lüg (Källo), Rak (Jürjev), Amb (Kleinmann), Koe (Priks), Kuu (Volberg), Vig (Saalist), Muh (Tuul), Trv (Liller, Pausk), Urv (Janson) — u. 10(57) var.
- a₂. Üks vana sõber on ikka parem kui kaks uut.
Vai — 1 var.
- b. Parem üks vana sõber kui kaks uut.*
* paremb (Hel, Trv); üt's, kat's (Hel), üits, kaits (Trv)
E 68, E² 30, Puus. Eü I 109; ?Tln (Pusemann), ?Juu v. Vän (Virkus), Hel (Tomp), Trv (Sikk), Trt (Piir) — 3 kuni 5(15) var.
- c. Parem üks vana kui kaks uut sõpra.
?Plt (Luu) — 1?(1) var.
- A₂. Üks vana sõber on rohkem kui kaks uut.
Vai (Masing) — 1 var.
- A₃. Üts vana sõber om enam kui kaits vastset.
Ote (Nugin) — 1 var.
- A₄. Vana sõber paremb katte vastset.
?Vru (G. Sander) — ?(1) var.
- B. Üks vana sõber on parem kui üheksa uut.
Jõh (Paurmann) — 1 var.
- Ca. Üks vana sõbra on rohkem väärt kui kümme uut.
Amb (Neublau) — 1 var.
- b. Üks vana sõber rohkem väärt kui kümme uut.
?TMr? (Eisen) — 1?(1) var.
- Vrd. 14923. Parem üks vana kui hulk uusi.
15048. ÜKS VARAS, AGA ÜHEKSA TAGAAJAJAT — 1 var.
SJn (Köstner).
Vrd. 15010. Üks patt vargal, üheksa tagaajajal.
15049. ÜKS VIHKA, TOINE IHKA — 6(7) var.
- Aa₁. —————
Hel — 1(2) var.

a₂. Üts vihkas, tõine ihkas.*
* tõõne (Vas v. Se)
Vas, Vas v. Se (Sandra) — 2 var.

b. Üts ihkas, tõnõ vihkas.*
* tõõnõ (Se)
Vas v. Se (Prants), Se — 2 var.

B. Üts ihkap, ütesä vihkap.
Vas — 1 var.

Vrd. 11346. Mis süda vihkab, seda silm ei ihka.

15050. ÜKS ÜLEM, ÜHEKSA ALAMAT —
1?(8) var.
Tander 32, E 88, E² 86.

15051. ÜTE KUU UKÕRDASÕ TEDRE,
TÕÕSÕ KUU UKÕRDASÕ KARJU-
SÕ — 4 var.

Aa. _____
Vas (Jakobson) — 1 var.

b. Ku üte kuu tedre ukõrdasõ, sõs tõsõ
kuu karusõ huikva mõtsah.
Vas — 1 var.

Ba. Kassi naugva ja röökva, tõise vana-
kuu otsan röökva karjuse.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

b. Kass naug, tõise kuul rüükva kar-
juse.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 11726. Kui teder hange pääl ukerdas, sis
kuu perast kulu pääl.

15052. ÜTE KÄEGA ANNAT, KATÕGA
SAA_AI INÄP TAGASI — 3 var.

a. _____
M. Linna seletus: «Võlga masta ai hüä-
ga ar.»
Se — 1 var.

b. Üte käega om antu, katega ei saa
tagasi võtta.
Puh — 1 var.

c. Kahe käega ei saa enam tagasi, mis
ühe käega välja annad.
EKMS II 130 — 1 var.

Vrd. 8036. Uma käega võit anda, a uma käe-
ga ei või võtta.
14882. Koes üte käega pannit, säält katõ
käega võta.

15053. ÜTE MEHE NÕU OM INÄMB
KU ÜTSÄ NAASE TEGO — 1 var.
Räp (Poolakess).

15054. ÜTE OMMA HIRMULATSE,
TÕÕSÕ ARMULATSE, KOL-
MANDA, KUR'A, OLE_EI KINKKI
LATSE — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 690. Esimine laps on armulaps, toised
vaid tagatulijad.

15055. ÜTEST PUJAST SAA PINI, ÜTEST
TÜTREST SAA HATT — 6(8) var.

a₁. Ütsikust pujast saa pini, ütsikust
tütrest saa hatt.
Rõu — 1 var.

a₂. _____
Se (Pino) — 1 var.

a₃. Ütest pojast saa pini, ütest tütrest
hatt.
Rõu — 1 var.

b. Ütest tütrest saa hatt, ütsest pojast
saa pini.
Rõu — 1(3) var.

c. Üts poig pini, üts tütar hatt.
Se — 1 var.

d. Üts tütar hatt, üts poig pini.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 15078. Üts tütar lätt hooras, üts poig
hobesevargas.

15056. ÜTS AASTAK SÕU AR TÕÕSÕ
AASTA SITA — 1 var.

Se (Kirs).

Vrd. 11566. Talv süü ärä suve sitagi.

15057. ÜTS IGÄ, ÜTESÄ PÕLVE —
5 var.

a₁. _____*
* iga; põlvõ (Vas)
Kan, Vas — 3 var.

a₂. Üks iga, üheksa põlve.
Võn — 1 var.

b. Üts elo, ütesä põlvõ.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.

Vrd. kk: Üks iga ja mitu põlve (Plt).

15058. ÜTS KIRST MINNEH, ÜTESÄ
ELLEH* — 2(5) var.

* ütessä (Norm.)

Norm. 190; Vas v. Se (Prants, Sandra).

15059. ÜTS KUU HELISTASE KASSI-
RAUDO, TÕNÕ KUU HELISTASE
ADRARAUDO — 6(8) var.

- a. _____
Räp (Jagomann) — 1 var.
- b. Kui üte kuu kassit näügvä, sis tõõsõ
kuu helistedäs adraraudu.
Vas (Jakobson) — 1 var.
- c. Kui kassi kriunuva, sõs kuu ao pe-
räst kolistadas adraraudu.
San (Müllerson) — 1 var.
- d. Kui kass käü ravval, siis teisel kuul
peab põllumees juba adra hearid te-
ritama.
Räp (Lepson) — 1 var.
- e. Kui kass vanakuuga räägüb, siis tei-
sel vanalkuul kõlistakse adraraudu.
Rõu (Gutves) — 1 var.
- f. Kassi, kui noorelkuul raugleva, sis
tesel kuun, nakkatast atra säetama.
Võ-Se (Stein) — 1(3) var.

15060. ÜTS KÕRD PETÄD KÜLL LUUGA,
TÕIST KÕRD EI PETÄ INÄMB
LIHAGAGI — u. 40(61) var.

- A₁a₁. _____
Rõu — 1 var.
- a₂. Üts kõrd, petad küll luuga, aga
tõist kõrd ei petä lihagagi.
Vas (G. Sander) — 1 var.
- a₃. Üts kord luuga petad, aga tõine
kord ei petä lihagagi.*
* üks (Wied., Kündja, Kas. Talur. Kal.,
EKMS)
Stein 65, Wied. 194, Kündja nr. 2 (1884)
21, Kas. Talur. Kal. (1880) 42, EKMS
III 135; Võ-Se (Stein) — 1(13) var.
- b₁. Üts kõrd petät luuge, tõne kõrd ei
saa enämb lihagagi pettä.
Hel — 1 var.
- b₂. Üts kõrd petad luuga, tõine kõrd
ei saa enamb lihaga ka petta.
Nõo — 1 var.
- b₃. Üks kord petad luuga, tõine kord
ei saa mitte lihaga petta.
Hel — 1 var.
- b₄. Üks kord petad luuga, teine kord
ei saa lihagagi petta.
Tt (S. Veske) — 1 var.
- b₅. Üits kõrd petat luuga, tõne kõrd
ei saa lihagagi pettä.
Ote — 1 var.

- b₆. Üts kõrd petät är luuga, tõist kõrd
saa ai lihagagi pettä.
Vas v. Se (Prants) — 1 var.
- b₇. Üits kõrd petetäs küll luuga, ent
tõine kõrd ei saa enamb lihagagi
pettä.
Kan — 1 var.
- b₈. Üts kõrd petät luuga, tõist saa ai
inäp lihagagi pettä.
Rõu — 1 var.
- b₉. Üts kõrd petät luuga, tõist ei saa
pettä enamb lihagagi.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- c₁. Üts kõrd petät ärä luuga, tõone
kõrd ei jõvva lihagagi pettä.
Räp — 1 var.
- c₂. Üts kõrd petät luuga, tõne kõrd ei
jõua enamb lihaga pettä.
Se — 1 var.
- d₁. Ühe korra petad küll luuga, teist
korda ei saa lihagagi.
EKMS III 135 — 1 var.
- d₂. Petät üts kõrd küll luuga, tõist
kõrd saa ei lihagagi.
Rõu — 1 var.
- d₃. Üits kõrd petät luuga, tõne kõrd
ei saa lihagagi.
Ote v. San (Tammemägi) — 1 var.
- d₄. Ühe korra petad luuga, tõist kor-
da ei saa lihaga.
Hel — 1 var.
- d₅. Üks kord petad luuga, teine kord
ei saa enam lihagegi.
Hel — 1(2) var.
- d₆. Üks kord petetaks luuga, aga tõi-
ne kord ei saa lihaga.
As (Kuusik) — 1 var.
- A₂a. Edimält petäd küll luuga, tõist
kõrd inäp ei lihagagi.
Rõu — 1 var.
- b. Edimelt petät luuge, aga pärast ei
saa lihage.
Trv — 1 var.
- c. Enne petab luuga, pärast ei saa
enam lihaga.
Puh — 1 var.
- d. Enne petäd küll luuge, pärän ei saa
enämb lihagegi pettä.
Krl — 1 var.
- e. Edimalt petät luuga, pärast ei saa
lihagagi petta.
Krl v. Urv (Pehka, Tamm) — 1(2) var.

- f. Edimält petetas luuga, pärast ei saa enam lihagagi.
Puh — 1 var.
- A₃. Kui sa mind luuga oled petnud, ega sa mind lihaga enam petta ei saa.
Trv — 1(2) var.
- B_{1a}. Ühe korra petat küll kondiga, teist korda äi saa lihagagid.
VII — 1 var.
- b. Üks kord petad kondiga, teine kord ei saa lihatükiga.
Jöh — 1 var.
- c. Kõrra petät kondige, pärast ei saa lihagegi pettä.
Krl (Sarapuu) — 1 var.
- B₂. Esite petad kondiga, pärast ei saa lihatükiga.
Pal — 1 var.
- B₃. Enne narri kondiga, pärast ei aita lihaga meelitamine ka änam.
Hää — 1 var.
- Ca. Üks kord petad koera luuga, teine kord ei peta lihagagi.
E 88, E² 87 — 1(5) var.
- b. Üks kord petta koera luuga, teist kord ei saa lihagagi.
Pst — 1 var.
- Da. Üks kord petät pini luuga, tõõnõ kõrd ei petä lihaga.*
* üts kõrd; peni; tõnõ; lihagagi (Norm.)
Norm. 252; Rõu — 1(2) var.
- b. Üts kõrd petäd pinni luuga, tõõnõ kõrd ei lihagagi'.
Se — 1 var.
- E. Üts kõrd petäd koera kondige, aga tõne kõrd ei usuta enam lihatükigi.
Hel — 1(2) var.
- F. Löö koera kord kondiga, teine kord ei tule lihaga ligi.
Amb — 1 var.
- *
- G. Edimelt saad koera kondiga hauguta, viimäte ei saa leivagagi.
Trv (Vaine) — 1(2) var.
- Vrd. kk: Sa peti minno üts kõrd luuga, tõist petä äi lihagagi (Vas v. Se).
15061. ÜTS KÄSK UTTE, TÕNE TÕIST, KELLESTKI EI SAA ASJA — 2 var.
- A. —————
Plv (Tobre) — 1 var.

- B. Käse ütte, tu käsk tõest, käse pinni, tu käsk handa.
Rõu — 1 var.
Vt. 4094 N.

15062. ÜTS LATS OM KOOROKIRN — 1 var.
M. Linna seletus: kõik paremad palad antakse lapsele.
Se.
15063. ÜTS MÕIST ATRA KÕITA, TÕINE ADRAGA KUNDA* — 2(3) var.
* kõütä (Norm.; Vas v. Se); tõõne (Vas v. Se)
Norm. 57; Vas, Vas v. Se (Sandra).
15064. ÜTS OM IKS MUSTA KOTI KANDJA — 1 var.
Hel (G. Habicht).
15065. ÜTS PAND KÜLL SANDIKOTI KAALA, AGA ÜTSÄKESKI EI JÕVVA KAALAST ÄR VÕTTA — 4(6) var.
- Aa₁. —————
Norm. 111; Se (Kaiv) — 1(2) var.
- a₂. Üks paneb küll sandikoti kaela, aga üheksakesi ei jõua kaelast ära võtta.
EKMS II 822 — ?(1) var.
- b. Üts jõud külh sandikoti kaala kõüta, a ütesa saa ai kaalast ar võtta.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- B. Ütsindä võtat koti kaala, ütsakeske jõvva ai maaha võtta.
E. Kirsí seletus: «Kerge halvasti toimida, raske parandada.»
Se — 1 var.
- C. Sant pand ütsindä koti kaala, ütsägeske kiso ei maaha.
Se — 1 var.

15066. ÜTS PATT OTSIP TEIST TAKAN — 1 v. 2(12) var.

- Aa. —————*
* otsib tõist taga (trükis)
Stein 65; Võ-Se (Stein) — 1(7) var.
- b. Üks patt otsib teist taga.
Wied. 196, E 88, E² 58, EKMS III 1063 — ?(4) var.
- B. Üks patt teeb teisi.
?Vig (Pulst) — 1(1) var.

15067. ÜTS PATT ÜTLEJEL, ÜTESSE
TAKST TÕUKAJEL — 1 var.

Hel (Tomp).

Vrd. 14955, eriti B: Üts patt tegijel, ütesse
takst tõukajel.

15068. ÜTS PEOTÄÜS JAHU VÕTA
VAKAST, KATS PANÕ TAGASI —
1 var.

V. Rannaste seletus: ülikokkuhoidliku pe-
remehe põhimõte.

Se.

15069. ÜTS POIG — MITTE POIG,
TÕINÕ POIG — PUUL POIGA,
KOLMAS — POIG — 1(3) var.

a. —————
Vru (Jõgeva) — 1(2) var.

b. Üks poeg — mitte poeg, teine poeg
— pool poega, kolmas poeg alles
poeg.
E MVH 22 — ?(1) var.

15070. ÜTS SÕNA ÜLDÄS, ÜTESÄ
PANDAS MANO — ? kuni 3(3)
var.

Aa. —————
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

b. Üte sõna ütled, ütesa pantas manu.
?Se (Kaiv) — 1?(1) var.

B. Üts ütles sõna, tööne pand tööse
mano, kolmandal om jo pikk jutt.
?Vas v. Se (Sandra) — 1?(1) var.

15071. ÜTS SÖÖSE ÜTESÄ AR — 1 var.

F. Ilviku seletus: «Setä üteldäs tuu kot-
sel, kel eläjäsüütä veitkene ja taht, õt
õks rohkõmp eläjet üle talvõ hoita ja
peräst tulõ puudos ja ku üte mõõnõ ar,
sis saanu kõik häste ar hoita.»

Se.

Vrd. 15041. Üts tiib, ütessa süüb.

15072. ÜTS SÜUDLÄNE, ÜTESSE
VASTUTESE — 1 var.

Krl (P. Einer).

Vrd. 15010, eriti I: Üks süü võtjal, üheksa
tagaajajal.

15037. Üks teeb, üheksa vastab.

15073. ÜTS TSIGA SÜÜ ÜTSA
HOBESSE KÜNNÜ-KÜLBÜ ÄRÄ
— 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

15074. ÜTS TÄI EI JÕUA MERD
RASVATSÕH TETÄ — 1 var.

Vas (Jakobson).

15075. ÜTS TÄI KASKAH TII ÕI' SUURT
HÄTÄ — 1 var.

Vas (Lenzius).

15076. ÜTS TÛTAR TEOTAS INNEMBA
MAJA AR KU' ÜTESA POIGA —
1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

15077. ÜTS TÛTREK SAASE ÜTSÄ
MEHE SIÄH ÄRÄ ELLÄ, A ÜTS
POISS EI SAA ÜTSÄ TÛTREKU
SIÄH ÄRÄ ELLÄ — 7 var.

Aa. —————
Räp (Poolakess) — 1 var.

b. Üks tüdruk elab kümne poisi seas
ära, aga kümne tüdruku seas ei saa
üks poiss ära elada.
Hel (Eisen) — 1 var.

Ba. Üts naisterahvas või ütsä mehe seäh
är ellä', a üts meesterahvas saa ai'
ütsa naisterahva seäh.
Rõu — 1 var.

b. Üks naine võib elada üheksa mehe
hulgas, aga üks mies üheksa naise
hulgas elada ei saa.

A. Källo seletus: «Naised isekeskis lähe-
vad riidu.»

Lüg — 1 var.

C. Üks tüdruk peab saama hulga poiste
hulgas ennem läbi kui üks poiss hul-
ga tüdrikute hulgas — see ei pea
saama seal kudagi läbi.
Trm — 1 var.

D. Üks naesterahvas saab hulga mees-
terahvaste seas paremine valmis kui
üks mees hulga naesterahvaste seas.
Saa v. Hls (Söggel) — 1 var.

E. Üks tütarlaps hulga poiste seas võib
olla seisukorra peremees, sama ei
saa olla üksik poiss hulga tütarlaste
seas.

Nõo (Sild) — 1 var.

15078. ÜTS TUTÄR LÄTT HOORAS, ÜTS
POIG HOBESSEVARGAS — 2 var.

A. —
Plv (Hurt) — 1 var.

B. Üksik tütar läheb hooraks, üksik poeg
tõmma[ta]kse võlla.
HMD — 1 var.

Vrd. 15055. Ütest pujast saa pini, ütest tüt-
rest saa hatt.

15079. ÜTS TUÜ JÄÄS PERAMÄTSES,
MITU TÜÜD POOLIKUS — 3 var.

A. —
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

B. Üts tüü üks jääs inemisõl viimat-
sest.
Se — 1 var.

C. Üts töö iks jää poolele.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

15080. ÜTS ULL TEGE ÜTESÄ TARKA
RUMALAS — 1?(1) var.

?Vas v. Se (Sandra).

Vrd. 15018. Üks rumal mõistab enam küsida
kui üheksa tarka vastata.

15081. ÜTS UM ADRAGA, SÄITSE
LUITSAGA — 5(8) var.

Aa₁. —
Norm. 112; Vas (Jõgeva) — 1(2) var.

a₂. Üks on adraga, seitse lusikaga.
EKMS III 1192 — ?(1) var.

a₃. Üts adraga, a säädse luidsaga.
Lut — 1 var.

b. Üks sahaga, seitse lusigaga.
Kuu — 1 var.

B. Üts adraga, ütezä süüjät.
Lut — 1 var.

C. Üte kündja takah um ütesa ilma süü-
jät.
Rõu — 1 var.

*

D. Üks kooruksega, seitse lusikaga.
?Vig (Aasberg) — ?(1) var.

Vrd. V Aasta (1918) 28: Üks sahk ja seitse
lusikat.

Vrd. 15009. Üks pastlamees peab üheksa saa-
pameest toitma.

14961. Üks adra künnab, üheksa sirpi lei-
kab.

15041. Üts tiib, ütessa süüb.

15082. ÜTS UM MIIS, TÖNÖ
MEHEKENE — 1 var.

Rõu (Orrav).

Vrd. 6698. Ärä mine mehekesele, mine mehel.

15083. ÜTS VARES VAAGAHAS, SAA
NÄGIJILE, KUULDJILE KAH —
1?(1) var.

?Rõu (Gutves).

Vrd. 15031. Üks talleke määb, keik tahavad.

15084. ÜTS VEESE INÄP PUUGA
VÄLLÄ, KU ÜTESÄ KOTIGA
TOOVA' — 1 var.

Se (Voolaine).

Vrd. 7260. Naine jõuab põllega rohkem välja
kanda kui mees koormaga sisse vedada.

15085. ÜTS ÜLEKOHTU TENG VIIB
ÜTESSÄ OMA ÄRÄ — 4(13) var.

A. —
Loorits VrP 65, Parijõgi-Reial-Vaigla VI
201; Nõo — 1(10) var.

B. Üks ülekohtune kopik sööb üheksa
õiget ära.
Kul — 1 var.

C. Üts ülekohtu teng kisk mitu õiguse
tengä maha.
Ote — 1 var.

D. Varastedu teng söö vaivaga teenitu
rublagi ärä.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

Vrd. 13790. Varastatud kinganael neelab õigu-
sega saadud raudkangi ära ja kaub pä-
rast ise ka.

15086. ÜTS ÜTLES ÜTSÄLE, ÜTESÄ
ÜTSÄLEKÜMNELE — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

15087. ÜTTE TSIKA TAPÖTAS, TÖSE
MURDVA PÄÄLE — 1 var.

A. Raadla seletus: seda vanasõna olevat
kasutanud mõisnik, tähenduses et «nä om
alati ütele poole, ku üteli hädä, lätvä
tõse appi, eestläse ollev aga nigu lamba,
ku üt's võetas kinni, pandva tõõse pak-
ku.»

Rõu.

Vrd. 10060. Saksad on nagu sead, talupojad nagu koerad.
8113. Osa inimesi on seaseltsi, teine osa on koeraliiki.

15088. KES ÜKSI JOOKSEB, PEAB ÜKSI KUKKUMA — 1 kuni 4(4) var.

Rap v. Mär (Poom).

15089. KES ÜKSI ROHMIB, ÜKSI POHMIB — 3(4) var.

A. Esi rohmi, esi pohmi.
Ote — 1 var.

B. —————
Rõn (anon.) — 1(2) var.

C. Ütsinda on hää pohmida, ei ole hää rohmida.
Kan — 1 var.

Vrd. 11822. Tehit teten, pohmit süvven.

15090. MIS SA TAHAD ÜKSI TEADA, SEDA ÄRA ÜTLE EI KELLEGILE — ?(12) var.

a. —————
Körber VRMK 64 — ?(3) var.

b. Mis mitte igaüks ei pea täadma, seda ära ütle kellegile.
Gr. SKÖ II 38 — ?(8) var.

c. Ära kõnele teistele seda, mis kõik inimesed ei pea teadma.
E³ 65 — ?(1) var.

Vrd. 9940. Mis sa ei taha rääkida vaenlasele, seda ära räägi ka sõbrale.

15091. MIS SA ÜKSI TEED, KUI TEINE EI SAA VEDU VEETUD — 1(2) var.

Wied. 122, Kündja nr. 46 (1883) 549.

15092. ÜKSI HEA SÜÜA, KAHEKESI HEA MAGADA, HULGELI HEA TÖÖD TEHA — u. 35(45) var.

A_{1a}. Üksi hea süüa, kahekesi magada, aga mitmekesi tööd teha.
Ris — 1 var.

b₁. —————*
* hulgakesi (Trt)
Jõe, ?Trt? (Eisen) — 1 v. 2(2) var.

b₂. Üksi on hea süüa, kahekesti hea magada, hulgaliste hea tööd teha.
Rap — 1 var.

b₃. Ütsindi hää süvvä, kateksi hää magade, hulgandi hää tööd tetä.
Krk — 1 var.

b₄. Ütsinte om hää süvvä, kataksi om hää magade, hulgani hää tööd tetä.
Hls — 1 var.

b₅. Üksinda on hää süüa, kahekesi on hää magada ja hulgakesi on hää tööd teha.
Saa (Söggel) — 1 v. 2(2) var.

b₆. Ütsinda olla hää süvvä, katekesti hää magada ja hulganiste hää tööd tetä.
Rõn — 1(2) var.

c₁. Üksinda on ainult hea süüa, kahekesi on hea soe magada, aga hulgakesi on hea tööd teha.
Ann — 1 var.

c₂. Üksi olla hea süüa, kahekesi olla hea ja soe magada, summas hea tööd teha.
J. Saalvergi seletus: toitumise vähe; abielus; jõuab palju.
Jür — 1 var.

d. Üksinda süüa, kahekesi magada, hulgakesi tööd teha — olevad kõige parem.
Vil — 1 var.

A_{2a}. Kõige parem on hulgakesi tööd teha, kahekesi magada ja üksipäini süüa.
Rap v. Mär (Poom) — 1 v. 2(2) var.

b. Hulganesti hia tüüd teha, kahekesi hia magada, üksinda hia süüa.
SJn — 1 var.

A_{3a}. Hulgakesi hia tüüd teha, üksi hia süüa, kahekesi hia magada.
Tor — 1 var.

b. Hulganti hää tüüt tetä, ütsinti hää süvvä, kateksi hää magade.
Krk — 1 var.

A₄. Kateksi om hää magade, hulgandi hää tööd tetä, ütsinti hää süvva.
Krk — 1 var.

*

Ba₁. Üksi hiä seüä, kahengöst hiä magada.
Khv — 1 var.

a₂. Üksi hää süüa, kahekesi hää magada.
Pil — 1 var.

a₃. Ütsindi hää süvvä, kateksi hää magade.
Krk — 1 var.

- b₁. Üksi hea süüa, kaheksi soe magada.*
* kahekesi (PJg)
Aud, PJg — 2 var.
- b₂. Ühel hea süüa, kahel soe magada.
Pär — 1 var.
- b₃. Ühel on hea süüa, kahel soe magada.
Meelej. nr. 10 (1887) 78, EKMS IV 837 — ?(8) var.
- Ca₁. Üksi hea elada, kaheksi soe magada.*
* kahekesti (Kuu)
Kuu, LNg — 2 var.
- a₂. Üksi on hia elada, kahekesi soe magada.
Plt — 1 var.
- a₃. Üksi oo hüa elädä, kahekeste sue magada.
Kuu — 1 var.
- b. Üksi on hea elada, aga kahekesi parem magada.
PJg — 1 var.
- D. Üksi on hea üleval olla, aga kahekeisi on hea magada.
M. Luu seletus: kui ilm külm, on hea üksi kasuka sees istuda, aga öösel on kahekesi soojem magada.
Plt — 1 var.
- *
- E₁. Kateksi hää tetta, üksinda hää süüa.
Pst (Saar, Siimer) — 1 var.
- E_{2a}. Üksi hüa süüa, kahekeste kaunis tööle mennä.
Kuu — 1 var.
- b. Hüva oleks üksi süüa, kaunis kaks tööd teha.
Lai — 1 var.
- *
- F. Hulkas hää tööd teha, kahekesi hää süüa, üksi hää magada.
Hää — 1 var.
- *
- G. Üksinda on hea süüa, kahekesi on hea magada ja kolmekesi on hea naljatada.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.
- H. Ütsinti om hää süüa, kateksi om hää magade ja kolmsi om hää juttu aada; mis pääle selle, see om kik puha tighedast.
?Saa (Söggel) — 1?(1) var.

- Vrd. 15027. Üks söögile iluk[s], kaks tööle kauniks.
15099. Ütsindä' om parep ellä ku' ütsakese.
14827. Ütekörrage sööma, ütsi-katsi magame.

15093. ÜSIK SÜSI KUSTUB IKKA ÄRA — 1(3) var.

- a. _____
Trv v. Rõu (Silpsen) — 1(2) var.
- b. Üsikud [söed] kustuvad peagi.
Kask-Puusepp-Vaigla 148 — ?(1) var.
- Vrd. 14874. Ega üks tukk kaua suitse.

15094. ÜKS-KAKS ÕNNETUST, VIISKUUS VILETSUST — 3 var.

- A. _____
Hlj (Leetberg) — 2 var.
- B. Üks häda, ühiksa viletsust.
Hlj — 1 var.

15095. ÜTSI-KATSI SÖÖMÄ, ÜTEKÖRRAGE TÜHÜ — 1 var.

- Krk (Kanter).
- Vrd. 14868. Ühtaegu süöma, üksi-kaksi tööle.
14827. Ütekörrage sööma, ütsi-katsi magame.
12569. Vääl tööle, ei ruoale.

15096. PAREMB ÜTSINDE KUI HALVA SELTSIGE — 3 v. 4(5) var.

- Aa. _____
Krl (P. ja J. Einerid) — 1 var.
- b. Paremb ainuüks kui halvas seltsis.
Vil (Leoke) — 1 var.
- c. Paremb ihoütsindä kui kurja seltsiga.
Kan (Väggi) — 1(2) var.
- B. Paremb üks kui paharettide seltsis.
Laakm. ER Kas. Kal. (1889) 11 — 1?(1) var.

15097. ÜTSINDA EI SAA MIDÄGI SUURT ÄRÄ TETÄ — 1 var.

Trv (Feldfebel).

15098. ÜTSINDÄ SUSI OM ÕNNEKAP — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

15099. UTSINDÄ' OM PAREP ELLÄ KU' ÜTSAKESE — ?(1) var.

?Se (Relli).

Vrd. 15092, näit. Cb: Üksi on hea elada, aga kahekesi parem magada.

15100. UTSINDÄ' SAA AI' HULGA VASTA SAISTA' — 1 var.

Se (Savala).

15101. KUI ÜTS KÖRD SÜDA RÖÖMUN NÄUS, SIS KATS KÖRD PERSE PASKA TÄUS — 1 var.

Võ-Se (Stein).

15102. ÜHEKORRA PIAB IKKE SUREMA — 1 var.

Rak (Lilienbach).

Vrd. 540. Ela vai sada aastat, aga ikke piad surema.

15103. ÜKSKORD IKKA LÕÖG TÄIS SAAB — u. 15(25) var.

a₁. —
E 88, E² 87; Trv (Pausk) — 1(11) var.

a₂. Ütskõrd ikke lõõg täis saab.
Trm (Särg) — 1 var.

a₃. Ütskõrd üks lõig täüs saa.
Rõu — 1 var.

a₄. Ütskord saab lõõg ikka täis.
?Juu v. Vän (Virkus) — 1?(1) var.

a₅. Lõig saap ütskõrd üks täis.
Nõo — 1 var.

a₆. Küll ükskord ikka lõõg täis saab.
Vän — 1 var.

a₇. Noh, üks ükskord ikke lõõg saab täis.
R. Viidalepa jutustaja seletus: «Selle kohta, kes varastab ja sisse kukub.»
Tür — 1 var.

a₈. Las tantsi, küll ütskõrd lõõg täis saa.
Hel — 1 var.

a₉. Küll ükskord lõeg täis saab.
SJn — 1 var.

a₁₀. Küll saa ütskõrd lõig täis.
J. Poolakessi seletus: varga kohta.
Räp — 1 var.

a₁₁. Jo ükskord lõõg täis ka saab.
Tor — 1 var.

a₁₂. Ütskord saab lõõg täis.
Trv — 1 var.

a₁₃. Küll saa lõig täüs.
J. Sandra seletus: «Kurja töö tegijast.»
Vas v. Se — 1 var.

b. Küll iga lõõg saab ükskord täis.
Mih — 1 var.

c. Igaühe lõõg saab kord täis.
A. Källo seletus: «Süüteod tulevad päi-
vavalgele.»
Lüg — 1 var.

Vrd. 2. Makk. 6,14: Seft Isfand ei olle mitte meie peale kohhut mõistnud, kui ta muunde pagganatte wasto pitkamelega on, ja otab, kunni nende patto loök täis janud, ja siis on ta neid nuhhelnud.

Vrd. kk: Nüüd sai nende lõõg täis (Trm).

Vrd. 7051. Iga mõõt saab omal ajal täis, olgu ta kui suur tahes.
13723. Seni varas varastab, kunni lõõg täis saab.

15104. ÜLEANNETU EI KARDA KELLEGI EES HÄBI — 2 var.

a. —
Ris (Holts) — 1 var.

b. Ega üleannetu änam häbi tunne.
Koe — 1 var.

15105. ÜLEANNETU POISS JA PAHUR SIGA — NEED TEEVAD ALATI PAHANDUST — 1 var.

Koe (Schultz).

15106. ENNEM VÕIB ÜLE JÄÄDA KUI ÄRA PUUDUDA — 1 var.

HMd v. Ris (Treumann).

15107. ÜLEKOHTUNE KÕNE EP SAA TEE PÄÄLE ELADES — 1 var.

Tt (Vestr.).

15108. ÜLEKOHTUNE VARA EI KOSU — 3(4) var.

A. —
Kk ABD^r (1887) 27, ABD^r (1895) 29 — 1(2) var.

B. Ülekohtsest varast ei ole sigidust.
* Masing ABD (1795) 29 — 1 var.

*

Üllekohtsest varrast ei olle siggidust.

- C. Ülekohtuga kogutud varal ei ole õnnistust.
Rak — 1 var.
Vrd. 15111. Ülekohtune varandus on põhjata.

15109. ÜLEKOHTUNE UPUB ÜLEKOHTU SISSE — 1?(1) var.
?Saa (Jakobson).

15110. ÜLEKOHTUSE KOTIL ON SUUR AUK PÕHJAS — 2(8) var.

Aa. _____
Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22 — 1(2) var.

b. Ülekohtuse kotil on auk põhjas.
E 89, E² 55, Jänes-Parlo 20 — ?(4) var.

B. Ülekohtusel kotil on suur auk põhjas.
Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22 — 1(2) var.

Vrd. 15116. Ülekohus ei seisa kotis.

15111. ÜLEKOHTUSE VARANDUS ON PÕHJATA — 1?(1) var.

KAH EKLõ 20.

Vrd. 15108. Ülekohtune vara ei kosu.

15112. ÜLEKOHTUGA EI SAA ÜLE OLEKÖRRE — 2 var.

A. _____
Rõu (Raadla) — 1 var.

B. Ülekohus ei murra olekõrtki katski.
Rõu (Raadla) — 1 var.

Vrd. 2706. Oma jõuga ei saa üle õlekõrre.

15113. ÜLEKOHTU KOTT ON ALATI TÕHI — 1?(1) var.

?Koe (Schultz).

Vrd. 15116. Ülekohus ei seisa kotis.

15114. ÜLEKOHTUL EI OLE ÕNNE — 1 var.

Hel (Sillaste).

Vrd. 15115. Ülekohtul pole ilmaski hinda.

15115. ÜLEKOHTUL POLE ILMASKI HINDA — 2—3(21) var.

Aa. _____
E 89, E² 55; Vig (Väli) — 1(6) var.

b. Ülekohtul pole hinda.*

* põle (Jür)

?Jür (Petroff), Hää — 1 v. 2(2) var.

B. Ülekohtul pole hinda, / kurjal töö ei kinnitust.
Norm. 246, EKMS II 147 ja IV 725 — ?(13) var.

Vrd. Kp. IX 675/6.

Vrd. 15114. Ülekohtul ei ole õnne.

15116. ÜLEKOHUS EI SEISA KOTIS — u. 170(342) var.

A_{1a1}. _____*

* ülekohus (Kod); äi (Krj); seesa (Mih, SJn, KJn, Kod), seesä (Kod), saisa (Marpurg; Vön, Ran, Rön, Ote, San, Urv, Krl, Rõu, Se), saesa (Hel), seisu (Kuu, Vil); kodis (Kuu), kotin (Marpurg; Hls, Hel, Trv, Pst, Kod, Vön, Ran, Rön, Ote, San, Urv, Krl, Rõu), kotih (Se) Marpur 70, Sannumetoja III (1850) 264, Borm Mr Kal. (1861) lk-ta, Borm Uus ABDr (1877) 28, Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22, Meelej. nr. 1 (1878) 1, Tõn. Em Luul. 5, Tõn. Tln. Täht. (1884) 56, Org 48, Kk ABDr (1887) 24, Gr. EL I 70, Gr. PA I 14, Gr. LLr I 29, Vig. Lisal. nr. 20 (1890) 160, N.D. UA (1895) 15, Sirvil. (1899) 49, Kuusik KT 209, Rätsep Koduk. 89, Kmpm. KH 7, Kmpm. KLr 91, Kmpm. KLr I⁴ 98, Kmpm. KLr II⁶ 33, Kmpm. EL II⁵ 36, Jung 76 ja 79, Tander 32, Plimp. EKik II 5, E 89, E² 55, Huvit. I 63, Huvit. II 215, Huvit. V Lisa 17, Puus. EKGr. 16, Puus. KKH I⁷ 7/8, Puus. Eü I 21, Raud VMj 220, Viidalepp-Parlo-Mihkla I² 116, Reiman EK I 275, Kask-Vaigla-Veski Lõ² 35, Vih. (1949) 93, OÖO 29, Norm. 246; Vi, Amb (Kleinmann), Koe (Juurik), Pde, Ha, Lä, Sa, Vän, Saa, Hls, Vl, Ta, Vö, Se, As (Kuusik), Tt (S. Veske) — u. 105(215) var.

a₂. Ei ülekohus seisa kotis.

* Helle 330, Hupel 105, Beitr. XI 159, Lindf. (1855) 52, Poromenski EGr. 185, CRJ UAr 33, Körber VRMK 35, Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883) 382, KAH EKAl 150, Sander I 67, Jürjens 25; Mär, Tt (Kreutzw.) — 2—3(28) var.

*

Ei ülekohus seisa kottis, unrecht Guth gegeben nicht.
(Ungeheftigkeit nicht, bleibt nicht im Sackc.)

a₃. Ei ülekohus kotis seisa.

Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883) 382 — 1(2) var.

- a₄. Ei ülekohus kodis seisu.
Kuu — 1 var.
- a₅. Ega ülekohus ei seisa kotis.*
* ei saisa kotihn (Rõu)
Rap, Juu v. Vän (Virkus), ?Ote (õpil.),
?Rõu (Gutves) — 1—5(5) var.
- a₆. Ülekohus kotis ei seisa.
Nrv, Jõh, Sim, Koe — 4 var.
- a₇. Ülekohus kotin ei saisa.
Kam — 1 var.
- a₈. Ega ülekohus kotis seisa.
Hlj, VMr, ?HMD (õpil.) — 2 v. 3(3) var.
- a₉. Egä ülekohus kodis seisu.
Kuu — 1 var.
- a₁₀. Ülekohus ei seisa mitte kotis.*
* seisä (Saa); ülekohos (Plv); kotin
(Plv)
Sannumetoja III (1849) 117, Hmjärv Uus
ABDr (1888) 17; Saa, Plv — 3 v. 4(4)
var.
- b₁. Ülekohus ei seisa kellegi kottis.*
* kellegid (Muh), kellegite (Mus); äi
(Mus)
ABDr (1889) 29; Sa — 7 v. 8(10) var.
- b₂. Ei ülekohus seisa kellegi kottis.
Pld — 1 var.
- b₃. Ülekohus ei seisa ühegi kotis.
Sa — 4 var.
- c. Ülekohus ei seisa kengi mehe kottis.
?Krl (Süda) — 1?(1) var.
- d. Ülekohus ei seisa iialgi kottis.
Kär — 1 var.
- e₁. Ülekohus ei seisa kunagi kottis.
Hls (õpil.) — 1 var.
- e₂. Ei ülekohus saisa kunagi kotin.
As (Pint) — 1 var.
- f. Ülekohus ei seisa millalgi kotis.
Kangur ABDr (1891) 25 — 1?(1) var.
- g. Ülekohus ei kurda kotin.
Krk — 2(3) var.
- h₁. Ei ülekohus püsi kotis.
Stein 13, Wied. 28, Kündja nr. 32 (1883)
382; Tt (Kreutzw.) — 1(7) var.
- h₂. Ülekohus ei püsi kotis.*
* püsü (Võ, Se); kotin (Räp), kotih
(Räp, Se)
Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22, Puus.
EKGr. 31, Puus. KH II¹ 48, Puus. KA
III—IV⁴ 120; Vön, Kam, Rõu, Räp, ?Se
(Relli) — u. 10(25) var.

- h₃. Ülekohus püsü üi kotin.
Rõu — 1 var.
- h₄. Ega ülekohus kotis ei püsi.
Urv (Janson) — 1 var.
- h₅. Ega ülekohus kotih ei püsü.
Räp — 1 var.
- i₁. Ülekohus ei jää kotti.*
* kotte (Se)
M. Mäesalu seletus: «Salajane pahategu
saab avalikuks.»
Hää, Se — 2 var.
- i₂. Ülekohus jää äi kotte.
Se — 2 var.
- i₃. Ega ülekohus kotti jää.
VMr (Priimets) — 1 var.
- j. Ülekohus ei jää kunagi kotti.
Vas v. Se (Sandra) — 1 var.
- A₂. Ülekohos ei sõisa kottis, sie käib
vaid kottiga kaelas.
A. Källo seletus: «Sie tuleb sul omal
kätte.»
?Lüg — 1?(1) var.
- A₃. Ülekohus ei seisa kotis, aga koti
kõrvas jääb ta tähele panemata.
EIA Kal. (1915) 19, Klemmer Nlj. Kal.
(1915) 19 — 1?(2) var.
- B. Ülekohus ei jää kukrusse.
Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22, Ri-
dala 22 — 1(3) var.
- C. Kohus kestab, aga ülekohus kaub ja
ülekohus ei seisa kotis.
Malm 12 — 1?(1) var.
- Vt. 4232 B.
- D. Ülekohus ei seisa kotis; mis lusikaga
võetud, tuleb kulbiga tasuda.
Wied. 197, Kündja nr. 2 (1884) 22, Kas.
Talur. Kal. (1897) 63, EKMS IV 725 —
1(4) var.
- Vt. 6084 B.
- Ea. Uhkus veab hukka, ülekohus ei seisa
kotis.
Kuu — 1 var.
- b. Ülekohus ei seisa kotis, uhkus veab
hukka.
Kuu — 1 var.
- Vt. 12841 F.
- F. Vesi ei seisa siulas, ülekohos ei sei-
sa [kotis].
Jõh (Paurmann) — 1 var.
- Vt. 13960 C.
- Vrd. 4198. Koerus ei seisa kottis.
4678. Kurjus ei seisa kotis.
13836. Vargus ei seisa kotis.
8726. Pet's õi saisa kavva kot'h.

15113. Ülekohtu kott on alati tühi.
 15110. Ülekohtuse kotil on suur auk põhjas.
 15118. Ülekohus kaos kotist kui vesi sõglast.
 13243. Vale ei seisa kottis.

15117. ÜLEKOHUS EP SEISA ILMASKI, TA TULEB IKKA VIIMAKS VÄLJA — 1—3(3) var.

- a. —
 Krj (Toomessalu) — 1 var.
 b. Ülekohus tuleb ka kord ilmsiks.
 ?Tõs (Schantz) — 1?(1) var.
 c. Ülekohus tuleb ükskord ka ülese.
 ?Tõs (Schantz) — 1?(1) var.

15118. ÜLEKOHUS KAOS KOTIST KUI VESI SÕGLAST — 1 var.

TMr (Mägi).

- Vrd. 15116, eriti F: Vesi ei seisa siulas, ülekohos ei seisa [kotis].

15119. ÜLEKOHUS LÖÖB OMA PEREMEEST — 5—9(28) var.

- a₁. —
 Loorits Vrp 65, Parijõgi-Reial-Vaigla V 64, Vih. (1951) 92, Vih. (1952) 92, Vih. (1954) 98; Hlj (Leetberg) — 1(12) var.
 a₂. Ülekohus lööb oma enese peremeest.
 Norm. 245, EKMS IV 725; ?Vl (Kuuben) — 1?(4) var.
 a₃. Ülekohus lüü oma ende peremiist.
 Hel (Tomp) — 1 var.
 a₄. Ülekohus lööb ikka oma enese peremeest.
 CRJ Klr I 122; ?Vil (Leoke) — 1 v. 2(7) var.
 a₅. Ülekohus lööb alati enese peremeest.
 ?Vil (Leoke) — 1?(1) var.
 b. Ülekohus lööb alati ise oma peremeest.
 EPost. Kal. (1872) 141 — 1?(1) var.
 c. Ülekohus peksab oma peremeest.
 Val, VMr — 2 var.
 Vrd. 2865. Kadedus lööb ikka oma peremeest.
 9880. Rumalus peksab oma peremeest.
 1501. Hooletus lööb iki oma peremeest.

15120. ÜLEKOHUS SÕIDAB TÖLLAGA, OIGUS KÄIB KAHE KARGUGA — 1 var.

Tür (Viidebaum).

- Vrd. 14614. Oigus sõidab tõldas, kavalus käib jala.

15121. ÜLEKOHUT EI ARMASTA KEEGI — 1 var.

Kui (Eenveer).

15122. KUI ÜLEMBÄ IIH, NII ALAMBA TAKAH — 1 var.

Vas v. Se (Sandra).

- Vrd. 15123. Midä ülemb tege, tuud alamba oigasõ.
 8615. Peremees ees, sulane järel.

15123. MIDÄ ÜLEMB TEGE, TUUD ALAMBA OIGASÕ — 2(5) var.

Aa.

Norm. 102; Vas v. Se (Sandra) — 1(2) var.

- b. Mida ülem teeb, seda alamad oigavad.
 EKMS IV 725 ja 831 — 2(2) var.

B. Mida ülemba tegeva, tuud alamba nägevä.

Vas v. Se (Sandra) — 1 var.

- Vrd. 15122. Kui ülemba iih, nii alamba takah.
 13637. Mis vanemad teevad, seda lapsed näevad.

15124. ÜLEMAKS KUI HÕBEVARA, KALLIMAKS KUI KULLAKOORMAT TULEB TARKUST TUNNISTADA — u. 20(38) var.

A₁a₁. Ülemaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoormat tuleb tarkus tunnistada.

ENaister. Täht. (1902) 88, Kmpm. Kirjaseadm. 82, Kmpm. Klr II² 44; kõigis märgit. pärinemist Kp-st — 2(3) var.

a₂. Ülemaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoormat tuleb tarkus tunnistada.

Uus As Kal. (1905) 35, Kreutzb. Kal. (1905) 14, Verlok-Saarmann Kal. (1905) 96; kõik märgivad pärinemist Kp-st — 2(3) var.

- a₃. Ülemaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoormad tuleb tarkust tunnistada.
Amb (Böckler), Kuu (õpil.) — 2 var.
- a₄. —————*
* tunnista (Kõp)
Käsitajatekstitid kõik hilised (1920–1960. aastaist), õpilastelt (Nrv, Põl, Muh, Vil, Trt, Ote) v. salmikuist (Vil, Kõp) — 11 var.
- a₅. Ülemaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoorem tuleb tarkust tunnistada.
Lüg (M. Kaasik) — 1 var.
- b. Ülemaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoormat tuleb tarkust pidada.
Norm. 58, EKMS III 1215; HMD (õpil.) — 1(3) var.
- c. Ülemaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoormad tuleb tarkust lugeda.
Mus (M. Kaasik) — 1 var.
- A₂. Kallimaks kui hõbevara, kallimaks kui kullakoormad tuleb tarkust tunnistada.
Amb (õpil.) — 1 var.
- A₃. Kallimaks kui kullakoormat, armsamaks kui hõbevara tuleb tarkust pidada.
Urv (õpil.) — 1 var.
- A₄. Ülemaks kui ilmavara, kallimaks kui kullakoormad tuleb tarkust tunnistada.
Jung 24 — ?(4) var.
- B. Tarkus on ülem kui hõbe ja kallim kui kuld.
Tõn. RP 271 — ?(1) var.
Vt. 11680 D₂.
- C_{1a1}. Kallimaks kui kullakoormad tuleb tarkust tunnistada.
Nrv (õpil.), ?Vil (õpil.) — 1 v. 2(2) var.
- a₂. Kallimaks kui kullakoormat tuleb tarkust tunnistada.
Kmpm. KLR 356, Kmpm. KLR II⁶ 342 — ?(2) var.
- b. Kallimaks kui kullakoormat tuleb tarkust pidada.
Trt (õpil.) — 1 var.
- c. Kallimaks kui kullavara tuleb tarkust pidada.
Hls (õpil.) — 1 var.

C₂. Tarkus on enam kui koorem kulda.
?Põl (õpil.) — ?(1) var.

Vt. 11680 D_{1b}.

Kp-tsitaat, mis tunduks saanud trükiste vahendusel; käibel küll peam. alb-na; vs-line funktsioon kaheldavgi.

Vrd. Kp XVI 1079/81 (= sinne red. A_{1a1}).

Vrd. Siir. 51,37: Wötke se õppetust wasto kui suur hõbbe warrandus, ja piddage se kallimaks kui palju kulda.

Õp. sõn. 16,16: Kui palju parrem on, tarkust ennefele saatma kui kulda; ja moistust saatma, on palju üllem kui hõbbe.

Vrd. 14751. Õpetus on parem kui rikkus.

11686. Tarkus on väga kallis asi.

15125. ÜLEMBIL OMA' VALUSA' TÄHE',
VAESIL TINNE' TÄHE' — 1 var.

valusa' = heledad; tinne' = tumedad
Se (Loorits).

15126. KES ISEENNAST ÜLENDAB,
SEE SAAB ALANDATUD, KES
ISEENNAST ALANDAB, SEE SAAB
ÜLENDATUD — 3 kuni 6(26) var.

Aa. —————

Gr. SKO II 69 — 1?(4) var.

b. Kes iseennast alandab, seda ülendatakse, kes iseennast ülendab, seda alandatakse.

?Ran (L. Kallas), ?Ta (õpil.) — ?(16) var.

Ba. Kes ennast alandab, seda ülendatakse.

?Saa (õpil.) — 1?(1) var.

b. Kes alandas, tuud ülendedäs.
Se — 1 var.

Ca. Kes iseennast ülendab, teda alandatakse.

?Kaa (Pea) — 1?(2) var.

b. Kis iseennast ülendab, seda jumal alandab.

Koe — 1 var.

D. Seda ülem sa oled, seda enam ennast alanda.

Laug. Vestr. 142 — 1 var.

Vrd. Luuka 14,11: Seft iggaüks, kes ennaft isje üllendab, tedda peab allandatama: ja kes ennaft isje allandab, teda üllendakje.

Vrd. ka Luuka 18,14; Matt. 23,12; Jak. 4,10; Hesek. 21,31. Piibliitsitaadina korduvalt trükitud kalendrites jm. Mõnevõrra läinud käibele ka rahvasuus.

15127. MIS ÜLESPIDI KASVAB, SEE TULEB NOORES KUUS TEHA; MIS ALLAPOOLE KASVAB, PEAB VANASKUUS MAHA TEGEMA — 10 kuni 12(20) var.

A₁a₁. _____
Noa (Talts) — 1 var.

a₂. Mis ülespoole kasvab, see külvatakse nooreskuus, mis allapoole, see vanaskuus.
Noa — 1 var.

b. Neid, mis peale kasvatavad, tehti noorekuuga; mis alla kasvatavad, neid vanakuuga.
Nis — 1 var.

c. Need taimed, mis kasvatavad maa alla, nagu kartulid, kaalid, peab maha tegema vanalkuul, need taimed, mis kasvatavad maa peale, peab maha tegema noorelkuul.
Jõe — 1 var.

d. Kõik, mis alla peavad kasvatama, külvatagu maha vanaskuus, mis peale peavad kasvatama, külvatagu nooreskuus.
Käi — 1 var.

A₂. Vanakuu kasvatab alla, noorkuu peale.
VNg — 1 var.

B. Mis kasvatab alla, see nooreskuus, mis peasse, need vanaskuus.
Muh — 1 var.

*

Ca. Juurevili külvatakse vanalkuul, muu aiavili noorel.
Tlsp. 110 — 12(2) var.

b. Juurevili külvetakse vanal-, muu aiavili noorelkuul.
Ol. Kal. (1893) 28 — 2(2) var.

Da. Kõik kõrsvili noores- ja juurikavili vanaskuus maha tehtama.
Tõs — 1 var.

b. Vanalkuul külva juurevili, noorelkuul kõrrevili.
Rõu — 1 var.

c. Juurikvili noorelkuul, kõrsvili täielkuul ja kaunvili vanalkuul.
KJn — 1 var.

Ea. Juurtaimed külva vanal-, muu aiavili noorelkuul, kui tahad, et nad pehmeks keema.
Sõöt Nlj. Kal. (1901 mai) — 2(1) var.

b. Juurkasvud külvatakse vanalkuul, muu aiavili noorelkuul, siis keevad ruttu pehmeks.
Ol. Lisa nr. 11 (1888) 173, Is. Kal. (1904) 209 — 12(5) var.

15128. KES ÜLESSEPUULE RAJUB, SELLELE LANGEVAD LAASTUD SILMI — 4(6) var.

a₁. _____
Krj (Mägi) — 1 var.

a₂. Kes ületsepidi rajub, sellel laastud langevad silma.
Krj (Mägi) — 1 var.

b. Kes üle oma pää rago, sellele satsasse lastu silmä.
Räp — 1(3) var.

c. Kes oma üle pea raiub, sellele langevad purud silmadesse.
Saarl. Lisa nr. 3 (1886) 2 — 1 var.

Vrd. 2707. See on üle jõu töö: kana kaela söömine ja päält pää puu raikumine.

15129. KUI ÜLESTÕUSMESEPOHAL NII SOE ON, ET VÕIB KUUEVÄEL KÄIA, SIIS PIAB NELIPÜHI NII KÜLM OLEMA, ET KÄI KASUKAGA — 1(2) var.

A. _____
Jõh (Wiedemann) — 1 var.

B. Viskad peetripäeval sooja tõttu kasuka seljast, otsid jaanipäeval teda taga.
Sõöt Nlj. Kal. (1903 veebr.) — 2(1) var.

15130. SEDA VÕTA ÜLES, MIS KOLM KORDA ÜMBER SÕRME ULATAB — 5(6) var.

Aa. _____

Juu — 1 var.

b. Mis kolm kord ümber sõrme küünib, see pane paigale.
TMr (anon.) v. Vru (R. Kallas) — 1(2) var.

B. Lõnga otsa, mis kolm korda ümber sõrme mässida ulatab, ei pia mitte maha viskama.
Hls — 1 var.

C. Kablaharu, mis kolm korda ümber sõrme ulatap, võta maast ülesse: ku taga muud ei saa tetä, sōs saab taga vankre juhi otsa ja ägle vääti kinni siduda, et ülesse i hargne.
Trv (Feldfebel) — 1 var.

D. Nööriotsake ehk rihmaraasukene, mis kord ümber sõrme ulatab, võta maast ära, seda tuleb ikka tarvis.
Pal — 1 var.

15131. ÜSKA JÄÄB ÜUTUÜ, PÄHITSEDE PÄIVATUÜ — 1 var.

Nõo (Amberg).

15132. ÜSÄGA KANNAT AITA, PEOGA VÄLLÄ — IKS PUUDUS — 1 var.

Räp (Poolakess).

Vrd. 11417. Sülega vii, pihuga too.

15133. KUAL VAJA, MIDÄ ÜLDÄ, TUU ÜLGE — 1?(4) var.

?Se (Oinas).

15134. KUIDA ÕELDUD, NENDA NEELDUD; KUIDA KEEDETUD, NENDA SÖÖDUD — 1?(4) var.

Wied. 86, Kündja nr. 41 (1883) 491.

15135. PALJU ÜTELT, VEHE TEHTUD — 1 var.

Phl (Mey).

Vrd. 8330. Kes palju räägib, see vähe teeb.

15136. ÄRA KÕIKI VÄLJA ÜTLE, MIS SÜLG SUHU TUOB — 5 v. 6(9) var.

Aa. _____*

* kõike; toob (trükised)

Norm. 256, EKMS II 224; Rak (Lilienbach) — 1(3) var.

b. Ära ütle seda, mis sülg suhu toob.
Põi — 1 var.

c. Ära aja kõik välja, mis sülg suhu toob.
VMr — 1 var.

d. Ära räägi kohe igat asja, mis sülg aga suhu toob.
EKMS II 1004 — 1 var.

e. Mis sülg suhu toob, seda ei maksa rääkida.
?Jõh (õpil.) — 1?(1) var.

Ba. Ära aja kõike suust välja, mis meelde tuleb.
Trt (Eisen) — 1 var.

b. Ära räägi mitte keik, mis meele tuleb.
Poromenski² 21 — 2(1) var.

Vrd. kk: Mis sülg suhu toob, seda välja ütleb (Wied. 123). Kõnekäänuline esinemus väga arvukas.

15137. ÄRA ÜTLE «MA EI VÕI», ÜTLE «MA EI TAHA» — ? kuni 2(8) var.

a. Ära ütle, et ei või, ütle, et ei taha.
Gr. RkÖrE II 92 — 2(1) var.

b₁. _____
Tt (anon.) — 1?(1) var.

b₂. Ära ütle «Ma ei või», vaid ütle «Ma ei taha».
Kuusik KT 210 — 2(4) var.

c. Ära kõnele nii, et ei või, vaid kõnele nii, et ei taha.
?Plv (Tobre) — 1?(1) var.

d. Ära ütle «ma ei mõista», vaid «ma ei taha».
E² 36 — 2(1) var.

15138. ÜTELDÜ SÕNA JA LASTO KUUL
— NEID EI SAA ENAMB TAGASE
— 1?(1) var.

?Räp (Lepson).

Vrd. 7042. Ilma mõtlemata rääkima on ilma
sihtimata püssi laskma.

10922, eriti B: Sõna tagasi võtta ei saa.

15139. ÜTLET ÕIGUST, RIKUT SÕPRUST
— 1?(1) var.

?Ote (Nugin).

Vrd. 14588. Õigus ei tunne sõbrust.

15140. ÜÜRIKESES TÕISTELE, ELU-
AJASSE ENDELE — 3(9) var.

Aa.

Trv (Vaine) — 1(2) var.

b₁. Üürikeseks teisele, eluajaks enesele.
E 89, E² 13, EKMS I 55 — ?(3) var.

b₂. Üüriks teisel, eluks endel.
Hls — 1 var.

B. Üürikeseks minule, eluajaks omale.
Wied. 198, Kündja nr. 2 (1884) 22; Pär
(Rosenplänter) — 1(3) var.
Red. B funktsioon võib olla kõnekäänu-
line.

Vrd. 12544. Töö teisele, õpetus omale.

Академия наук Эстонской ССР. Институт языка и литературы
Академия наук Эстонской ССР. Литературный музей
Ф. Р. Крейцвальда
ЭСТОНСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ
ТОМ III

Под редакцией Арво Крикманна и Ингрид Сарв
На эстонском языке

Художник-оформитель: Пауль Лухтейн

Таллин, изд-во «Ээсти раамат»

Toimetaja E. Priidel

Kunstiline toimetaja M. Raid

Tehniline toimetaja E. Ainla

Korrektorid A. Langsepp ja Ü. Rattur

ИБ № 3533

Laduda antud 09. 02. 84

Trükkida antud 23. 04. 85

MB-03953

Formaat 70×90/16

Trükipaber nr. 1

Kiri: literaturnaja

Kõrgtrükk

Trükipoognaid 57

Tingtrükipoognaid 66,69

Tingvärvitõmmiseid 66,69

Arvestuspoognaid 89,40

Trükiarv 3000

Tellimus nr. 560

Hind rbl. 11.20

Kirjastus «Eesti Raamat», 200090, Tallinn, Pärnu mnt. 10
H. Heidemanni nim. trükikoda, 202400, Tartu, Ülikooli 17/19 II

EESTI AKADEEMILINE RAAMATUKOGU

1 0200 00058651 5